

MESNEVÎ-İ MA‘NEVÎ

MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ

<i>Edebiyat ve Sanat Serisi</i>	: 15
<i>Kitabın Adı</i>	: MESNEVÎ-İ MA'NEVÎ
<i>Müellifi</i>	: Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî (1207-1273)
<i>Özgün Dili</i>	: Farsça
<i>Çevirenler</i>	: Prof. Dr. Derya Örs - Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç (1., 5. ve 6. defter) (2., 3. ve 4. defter)
<i>Son Okuma</i>	: Yazma Eser Uzm. Yrd. İsmet İpek
<i>Arşiv Kayıt</i>	: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Halet Efendi No. 171
<i>Kitap Tasarım</i>	: Yüksel Yücel
<i>Baskı</i>	: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi A.Ş. Dudullu OSB 1. Cadde No. 16 Ümraniye / İstanbul Tel: 444 44 03 www.bilnet.net.tr / Sertifika No. 31345
<i>Baskı Yeri ve Yılı</i>	: İstanbul 2015
<i>Baskı Miktarı</i>	: 1. Baskı, 2.000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Library of Congress A CIP Catalog Record

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî
Mesnevî-i Manevî

1. Edebiyat, 2. Mesnevi, 3. Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, 4. Derya Örs, 5. Hicabi Kırlangıç
ISBN: 978-975-17-3791-5 (tk), 978-975-17-3792-2 (1. cilt)

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.

Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Süleymaniye Mh. Kanuni Medresesi Sk. No: 5 34116 Fatih / İstanbul

Tel.: +90 (212) 511 36 37

Faks: +90 (212) 511 37 00

info@yek.gov.tr

www.yek.gov.tr

MESNEVÎ-İ MA'NEVÎ

(GİRİŞ - ÇEVİRİ)

MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ
(1207-1273)

Çevirenler

Prof. Dr. Derya Örs - **Prof. Dr. Hicabi Kırılancı**
(1., 5. ve 6. defter) (2., 3. ve 4. defter)

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve iş birliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşa edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gök kubbe altında gelişen her değer, haki-katin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslam ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı ön planda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tababete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine’de, Kahire’de, Şam’da, Bağdat’ta, Buhara’da, Semerkant’ta, Horasan’da, Konya’da, Bursa’da, İstanbul’da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu örecektir değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanlarının geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşa edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan
T. C.
Cumhurbaşkanı

SUNUŞ

Büyük medeniyetler kültür ve düşünce alanındaki yapıtlarıyla sadece muasırlarını değil sonraki kuşakları da etki alanlarına alabilen medeniyetlerdir. Batı'da on ikinci asırdan itibaren tercüme edilmeye başlanan ve uzun yıllar bilim ve felsefe metinlerinin inşasına kaynaklık eden İslam el yazmaları, medeniyetimizin kültürel değerlerinin somut göstergeleridir. İnsanlık bilgi birikiminin hemen her alanında kaleme alınmış olan bu eserlerin, aynı zamanda farklı coğrafyalarda yaşayan toplumların çok geniş bir yelpazedeki düşüncelerinin yansıtıldığı en güzel örnekler olduğunu da görmekteyiz.

Bugün, dünya coğrafyasının pek çok noktasında izlerini görebildiğimiz kültürel ve ilmi mirasımızın bilgiye, hikmete ve irfana dayalı eserlere dönüştürerek günümüzü nasıl etkilediğini kavrayabildiğimiz takdirde, geleceğin inşasına yönelik daha tutarlı ve bütüncül bir bilinci elde etmemiz o denli mümkün olacaktır. Zira güçlü bir gelecek inşası, ancak bir bütün olarak geçmişimizden devralmış olduğumuz bu büyük kültür ve medeniyet mirasının aslına uygun bir şekilde korunması ve doğru anlaşılmasıyla gerçekleşecektir.

Türkiye'deki Yazma Eser Kütüphanelerimizde ve müzelerimizde bulunan eserlerimiz geçmişe dönük bin yıllık bir tarihin ince derin detaylarını gözler önüne sermektedir. Bu detaylarda milletimizin dil, kültür, tarih ve toplum bilinci, başka medeniyetlerle olan karşılıklı ilişkileri, tarihten tevarüs ettiği mirasın yansımaları saklıdır. Bu çeşitlilik ve zenginlik, Türkiye'yi bütün dünyada medeniyet birikimi açısından önemli bir konuma taşıırken, insanlık adına bu mirası korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak için belirlenecek politika ve stratejiler için çok büyük çabalar harcanmasını da zorunlu kılmaktadır. Bu çabaların bir gereği olarak Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı

Türkiye Yazma Eserler Kurumumuz yazmaların tıpkıbasım, çeviri, çeviri yazı ve eleştirmeli basımını yaparak bilim, sanat ve kültür insanlarının istifadesine sunmak maksadıyla çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar neticesinde önemli ürünlerin ortaya çıkacağına yürekten inanmaktayız.

Kültürümüzün zenginliğini daha çok anladıkça, müşterek değerlerimizin yarattığı toplumsal kabiliyetlerimize dair sahip olduğumuz özgüven daha da artacaktır. Bu zenginlik aynı zamanda, sadece kendi toplumsal sistemimizde değil, bölgemizde ve dünyada yaşanan toplumsal sorunlara yönelik çözüm arayışlarına da katkı sağlayacaktır. Toplumsal sorunlarda çözüm, kendimize, çevremize, geçmişimize, geleceğimize, kültürümüze, medeniyetimize, diğer medeniyetler ve kültürlerle karşı sunacağımız katkılara bağlıdır.

Ömer Çelik

T. C.

Kültür ve Turizm Bakanı

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	4
SUNUŞ	6
ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	15
Mevlânâ Celâleddin Muhammed-i Rûmî, Hayatı ve Eserleri	15
Eserleri	20
Mesnevi	20
Divân-ı Kebîr	20
Fihi Mâfih	21
Mecâlis-i Seb'â	21
Mektûbât	21
Mesnevi Hakkında	22
Tıpkıbasımı Yapılan Nüshanın Tavsifi	24
Mesnevî-i Ma'nevî	29
Birinci Defter	31
İkinci Defter	177
Üçüncü Defter	307
Dördüncü Defter	475
Beşinci Defter	609
Altıncı Defter	773
NOTLAR	949

ÖNSÖZ

Söylenip yazıldığı 13. yüzyıldan bu yana değerinden hiçbir şey yitirmeden günümüze ulaşmış nadir eserlerden birisi olan *Mesnevi*, bugün de dünyanın her yerinde geniş kitleler üzerindeki etkisini sürdürmeye, okunmaya ve anlaşılmaya devam etmektedir. Klâsik İslâm edebiyatının tartışmasız şaheserlerinden birisi olan bu manzume, Osmanlı dönemi Türk edebiyatı ve düşüncesini etkilediği kadar, 20. yüzyıla da damgasını vurmuştur.

Mesnevi'yi anlama ve anlatma çabalarının yoğun bir şekilde arttığı günümüzde, ilk defa İngiliz müsteşriki Reynold A. Nicholson tarafından *Mesnevi*'nin İngilizce çevirisiyle birlikte bilimsel metnin yayınlanması sayesinde (1925-1940) *Mesnevi* üzerindeki çalışmalar yeni bir ivme kazanmıştır. Bununla birlikte Nicholson'un hazırladığı metnin ilk üç cildinde Konya Mevlânâ Müzesi 51 numarada kayıtlı bulunan ve 677/1278'de istinsah edilmiş olan en eski ve en sağlam nüshadan habersiz kalması, *Mesnevi* metninin bu nüsha üzerinden yeniden ele alınması ihtiyacını doğurmuştur. Adı geçen nüsha önce İran'da (1992), sonra da T.C. Kültür Bakanlığı tarafından (1993) tıpkıbasım olarak yayınlanmış, ardından *Mesnevi*'nin bu nüsha üzerinden hazırlanmış çeşitli bilimsel yayınları birer birer bilim dünyasındaki yerini almıştır.

Osmanlı döneminde *Mesnevi* üzerindeki çalışmalar daha çok metin şerhi yöntemiyle gerçekleştirilmiş ve bu gelenek Cumhuriyet döneminin başlarında da kısmen devam etmiştir. Velet Çelebi İzbudak (1942-1946), Tahirü'l-Mevlevî (1963-1972, 16 ciltlik şerhin içinde) ve Abdülbaki Gölpınarlı'nın (1981) tam metin çevirileri uzun yıllar önemli bir ihtiyacı karşılamış, ancak zamanla Türkçede yaşanan değişimler üzerine *Mesnevi*'nin yeniden çevrilmesi ihtiyacı doğmuştur.

Bu arada Feyzullah Sacid Ülkü (1945), M. Faruk Görtunca, (1963) Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu (1972) ve Feyzi Halıcı'nın (1982) manzum çeviri denemeleri yalnızca 1. ciltle veya belli sayıda beyitle sınırlı kalmış, eserin kendi vezninde tam manzum çevirisi uzun yıllar sonra Ahmet Metin Şahin (2006) tarafından gerçekleştirilebilmiştir. *Mesnevi*'yi tam metin olarak çeviren Şefik Can (1995-1997) ise farklı bir yol izleyerek metni konularına göre tasnif etmek suretiyle çevirmiştir. Son yıllarda

Türkiye genelinde Mevlânâ'ya ve *Mesnevi*'ye duyulan ilginin doğurduğu güncel çeviri ihtiyacının artmasından dolayı Adnan Karaismailoğlu (2005), Derya Örs - Hicabi Kırılancı (2007) ve son olarak Mehmet Kanar (2013) çevirileri yayın dünyasında boy göstermiştir.

Elinizdeki çeviri Konya nüshası esas alınarak çevrilmiş olmakla birlikte, bu kez Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi Bölümü 171 numarada kayıtlı bulunan nüshanın tıpkıbasımıyla birlikte okuyuculara sunulmaktadır. Her iki nüsha arasında, çeviride kendini gösterecek boyutta ciddi farklar bulunmaması ve Konya nüshasının bundan önce tıpkıbasımının yapılmış olması, bu sağlam ve aynı zamanda sanatsal değeri olan bu nüshanın seçilmesinde önemli rol oynamıştır.

Her şey bir yana, *Mesnevi*, öncelikle edebî bir metindir. Hiç kuşkusuz bu tür metinler bir başka dile aktarılırken asıllarında bulunan edebî özelliklerden çok şey yitirirler. Hiçbir edebî metinden bir başka dile çevrildiğinde aynı zevki vermesi beklenemez. Bu durum özellikle manzum metinler nesre aktarıldıklarında daha çok kendini hissettirir. Çünkü şiirdeki ritim, vezin, musiki ve kafiyelerin yarattığı ses uyumları, anlamdan çok göze ve kulağa hitap eden kimi edebî sanatlar çeviriyle birlikte büyük ölçüde yok olup giderler. Buna karşılık çeviride, edebî güzellikleri aktarma çabası, çok zaman ana metnin aslı anlamından uzaklaşılmasına yol açar ki bu da metne sadakat bakımından pek çok sakınca içermektedir. Metnin birebir aktarılması ise ancak çeviri yapılan dilin imkân ve kabiliyetleri ölçüsünde okuyucu üzerinde bir edebî çeviri etkisi yaratabilir. Bu bakımdan çevirmenler, iki çeviri arasında görülebilecek ufak tefek üslup farklılıkları bir yana, ortak bir çeviri diline ulaşmayı, açık ve anlaşılır bir dil kullanmayı ve öncelikle okuma sırasında akıcılığı ve kesintisiz bir bütünlük sağlamayı hedeflemişlerdir.

Hiç kuşkusuz edebî bir eser çevirisinin, sadece anlaşılabilir ve okunabilir olması tek başına bir başarı ifade etmez. *Mesnevi* gibi muazzam ve muhteşem bir edebî eserdeki bedîî zevk, güzel Türkçemizin olağanüstü yüksek imkân ve kabiliyetleri sonuna dek zorlanarak aktarılamadığı sürece ortaya konan çalışma, *Mesnevi*'nin kuru ve zevksiz bir meali olmaktan öte bir anlam ifade etmeyecektir.

Elinizdeki çeviri, kendimize şiar edindiğimiz bu ilkeler ışığında, olabildiğince aslına uygun, gereksiz eklemelerden ve süslemelerden uzak bir şekilde yapılmış, metnin aslında bulunmayan, şiir kalıbının ve aruz vezninin kısıtlamaları yüzünden hazf edilen,

ancak Türkçe çeviride yer alması zorunlu görünen kimi kelime ve ifadeler [] işaretleri arasında gösterilmiştir.

Mesnevi çevirisinin bu yeni baskısını, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Halet Efendi No. 171'de bulunan ve 774/1372 yılında istinsah edilen yazma nüshasının tıpkıbasımı ile birlikte üstlenen Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığına, başta değerli bilim insanları Kurum Başkanı Prof. Dr. Muhittin Macit ile Çeviri ve Yayın Dairesi Başkanı Yrd. Doç. Dr. Ferruh Özpilavcı olmak üzere, emeği geçen herkese en derin şükranlarımızı arz etmeyi kendimize zevkli bir görev biliriz.

Gayret bizden, başarı Allah'tandır.

Prof. Dr. Derya Örs - Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç
Ankara 2015

GİRİŞ

MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN MUHAMMED-İ RÛMÎ HAYATI VE ESERLERİ

İslâm âleminin büyük âriflerinden olan Mevlânâ Celâleddin Muhammed-i Rûmî, 6 Rebiülevvel 604 (30 Eylül 1207) tarihinde Belh'te dünyaya gelmiştir. Annesi Mümine Hatun, babası Bahâ-i Veled adıyla meşhur Sultanu'l-Ulemâ Bahâeddin Muhammed'dir. Mevlânâ'nın babası Bahâ-i Veled'in tam adı, Muhammed b. Hüseyin b. Ahmed Hatî-bî'dir. Bahâ-i Veled, 6./12. yüzyılın nüfuz sahibi âlim ve hatiplerinden, aynı zamanda büyük sûfilerdendir. Bahâ-i Veled, döneminin önde gelen müderris ve vaizlerinden olup hem devlet adamları, hem de halk arasında oldukça itibarlı bir şahsiyettir. Öte yandan bazı fikir çevrelerinin onu rahatsız ettiği de kendisinin *Maârif* adlı eserindeki bazı bölümlerden anlaşılmaktadır.

Mevlânâ, babası Bahâ-i Veled'in maiyetinde Belh'ten ayrılıp Anadolu'da son bulacak olan uzun yolculuğa çıktığında beş ya da altı yaşında olmalıdır. Mevlânâ'nın babasının Belh'ten ayrılış nedenlerine ilişkin çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Kimi tarihçiler, Bahâ-i Veled ile Fahreddin-i Râzi arasında var olan fikrî çekişmenin ve Sultan Harezmşah'ın Fahreddin-i Râzi'ye yakın durmasının bunda önemli bir etken olduğunu belirtirler. Bu arada Fahreddin-i Râzi'nin Bahâ-i Veled göç etmeden birkaç yıl önce öldüğü de hatırdâ tutulmalıdır. Bununla birlikte bu çekişmenin gruplar arasında sürdüğü ve gitgide büyüyen bir huzursuzluğun kaynağı olduğu düşünülebilir. Kimi araştırmacılar da yaklaşan Moğol saldırısından duyulan endişenin bu göçün nedeni olduğunu belirtirler. Bahâ-i Veled'in vatanını terk etmeye karar veriş nedenleri açık olarak bilinmese de yukarıda belirtilen hususların bu kararda etkisinin bulunduğu düşünülebilir. Ayrıca Bahâ-i Veled'in *Maârif*inde yazdıklarından anlaşıldığına göre, kendisi Belh'te huzurlu bir ortamdan yoksundur. Nedenler belirgin olmasa da sonunda Bahâ-i Veled, ailesi ve dostlarından oluşan kalabalık bir kabileyle 609 ya da 610 (1213-14) yılında Belh'ten ayrılır ve Horasan'a doğru yola koyulur.

Berberindekilerle birlikte haccetmek niyetiyle Belh'ten yola çıkan Bahâ-i Veled, Nişabur üzerinden Bağdat'a, ardından da Mekke'ye varır. Mevlânâ ile ilgili bilgi veren önemli kaynaklarda Bahâ-i Veled'in Nişabur'da ünlü mutasavvıf şair Attar'la görüştüğü belirtilir. Bunun, tarihsel verilere de uygun bir bilgi olduğu düşünülebilir. Bu görüşme

sırasında Attar'ın muhtemelen altı yaşında olan Celâleddin Muhammed'e ilgi gösterdiği ve ilerde büyük biri olacağı öngörüsünü belirterek kendisine *Esrâr-nâme* adlı eserini hediye ettiği de söylenir. Bu son rivayet ihtiyatla karşılanmalıdır. Bağdat'ta Şihâbeddin-i Sühreverdî tarafından karşılanan kabile, burada üç gün kadar kaldıktan sonra Hicaz yolunu tutar. Kabile, Hicaz dönüşünde Şam, Malatya ve Erzincan üzerinden o dönemde Larende olarak anılan Karaman'a gelir. Kimi kaynaklarda Bahâ-i Veled'in uğradığı şehirler arasında Sivas ve Akşehir de sayılır ve onun Erzincan'da ya da Akşehir'de bir süre müderrislik ettiği söylenir. Bahâ-i Veled ve ailesi, Larende'de yedi yıl kadar kalır. Mevlânâ, Larende'de itibarlı bir kişi olan Semerkandlı Şerefeddin Lala'nın kızı Gevher Hatun'la evlenir. Mevlânâ, bu sırada on yedi ya da on sekiz yaşındadır. Bu evlilikten Sultan Veled ve Alâeddin adlı oğulları dünyaya gelir. Mevlânâ, Gevher Hatun'un ölümünden sonra Konyalı İzzeddin Ali'nin dul kalmış kızı Kira Hatun'la evlenecek ve bu evlilikten de biri kız olmak üzere üç çocuk sahibi olacaktır.

Bu arada annesi Mümine Hatun Larende'de vefat eder. Onun mezarının bulunduğu yere sonraları Karaman Mevlevihanesi inşa edilmiştir.

Bahâ-i Veled Larende'de öğretim ve irşat faaliyetlerini sürdürürken ünü çevreye yayılmaya başlar; böylelikle Anadolu Selçuklu sultanı Alâeddin Keykubâd, Bahâ-i Veled'i hükümet merkezi Konya'ya davet eder. Bahâ-i Veled, bu davet üzerine Konya'ya gelerek Altunapa Medresesinde iki yıl müderrislik yaptıktan sonra 18 Rebiülâhîr 628 (23 Şubat 1231)'de vefat eder.

Babasını kaybettiğinde yirmi dört yaşında olan Mevlânâ, babasının vasiyeti ya da Bahâ-i Veled'in mürit ve dostlarının isteği üzerine babasının yerine geçerek vaaz, tedris ve fetva makamına oturur. Bu şekilde bir yıl geçtikten sonra babasının şâkirt ve müridi Seyyid Burhâneddin Muhakkık-i Tirmizî Konya'ya gelir. Seyyid Burhâneddin, Belh'te Bahâ-i Veled'in vaaz ve ders meclislerine katılmış ve ona bağlanmış biri olup sûfî meşrep olmanın yanında çok kitap okuyan birikimli bir âlimdir. Bahâ-i Veled Belh'ten ayrılırken Tirmiz'de münzevi bir hayat sürmekte olan Seyyid Burhâneddin, şeyhinin izini uzun süre arar, onun Anadolu'da olduğunu öğrenince de yola koyulur. Seyyid Burhâneddin'in vatanından ayrılıp Anadolu'ya yönelmesinde Moğol istilasının da etkili olduğu düşünülebilir. Konya'ya gelince şeyhinin vefatını öğrenen Seyyid Burhâneddin, Mevlânâ'nın eğitimiyle ilgilenmeye başlar. Böylelikle Mevlânâ, onun yönlendirmesi sonucunda din ve edebiyat ilimleri alanında kendini geliştirmek için Halep'e gitmek amacıyla

Konya'dan ayrılır. Bu yolculukta Mevlânâ'ya Kayseri'ye kadar eşlik eden Burhâneddin Muhakkık, şehrin yöneticisi Sâhib-i İsfehânî'nin talebi üzerine Kayseri'de kalır.

Mevlânâ, Halep'te bir süre kalarak çeşitli medreselerde öğrenim gördükten sonra Şam'a gider ve burada dört yıl ya da daha fazla kalıp öğrenimini tamamlar. Mevlânâ'nın Halep ve Şam'da yaklaşık yedi yıl kaldığı düşünülebilir. Muhyiddin İbnu'l-Arabî, Sa'deddin-i Hamevî, Evhadeddin-i Kirmânî ve Sadreddin-i Konevî ile de zaman zaman bir araya gelen Mevlânâ, Arap dili ve edebiyatı, fıkıh, tefsir, hadis ve başka ilimler üzerine tahsilini tamamlayıp Şam'dan Kayseri'ye, şeyhi Seyyid Burhaneddin'in yanına gelir. Seyyid Burhaneddin'in gözetimi altında manevî eğitimini sürdüren Mevlânâ, Kayseri'de bir hücreye kapanarak üç çile çıkardıktan sonra şeyhiyle birlikte Konya'ya döner. Seyyid Burhaneddin, Mevlânâ'ya icazet verdikten sonra tekrar Kayseri'ye döner ve 638 (1240-41) yılında burada vefat eder. Mevlânâ, Sâhib-i İsfehânî tarafından kendisine Seyyid Burhaneddin'in öldüğü haberi ulaştırılınca Kayseri'ye gelerek üstadının kitaplarını ve kimi eşyasını alarak Konya'ya döner.

Mevlânâ, şeyhinin ölümünden sonra beş yıl boyunca Konya'da öğretim, irşat ve vaaz çalışmalarını sürdürür. Mevlânâ'nın ders ve vaaz meclisleri o denli etkilidir ki öğrenci ve müritlerinin sayısı yüzlerle ifade edilir.

Bu beş yılın ardından Mevlânâ, Şems-i Tebrîzî adıyla meşhur olan ve Şems-i Perrân veya Perende (Uçan Şems) diye anılan Şemsuddin Muhammed Ali b. Melikdâd-ı Tebrîzî ile tanışıp dost olur. Farklı bir sûfi olan ve karşılaştığı büyük sûfileri tuhaf soru ve tekliflerle sınavan Şems-i Tebrîzî'nin Şeyh Rükneddin-i Sücâsî, Baba Kemâl-i Cendî ve Ebu Bekr-i Sellebâf gibi mutasavvıflardan feyiz aldığı rivayet edilir. Hayatının ayrıntılarına ilişkin yeterli bilgi bulunmayan Şems, Rükneddin-i Sücâsî'nin halifelerindendir. Döneminin birçok şeyhiyle görüşen Şems, Mevlânâ ile karşılaşınca dek, aradığını hiçbir sûfide tam olarak bulamaz.

Şems-i Tebrîzî, 26 Cumâdessâni 642 (29 Kasım 1244) tarihinde Konya'ya gelerek bir rivayete göre Pirinççiler, bir rivayete göreyse Şekerciler Hanı'na yerleşir. Mevlânâ ile Şems'in Konya'daki ilk karşılaşması bu hanın önünde gerçekleşir. Mevlânâ, dostlarıyla birlikte Pamukçular Medresesi'nden çıkmış gelirken Şekerciler Hanı'nın önünden geçer. Onu gören Şems ayağa kalkıp Mevlânâ'ya doğru ilerler ve tanışma böylece gerçekleşir. Kaynaklar, ilk karşılaşmada Şems'in Mevlânâ'ya Bâyezîd-i Bistâmî ile Hz. Peygamber'i kıyaslayıcı bir soru sorduğunu, sorusuna Mevlânâ'nın verdiği cevaptan çok hoşlanan Şems'in Mevlânâ ile kucaklaştığını belirtirler.

Mevlânâ'nın Şems ile dostluğu bu şekilde başlar. Bu, Mevlânâ'nın hayatında çok önemli bir dönüm noktasıdır. Şems ile olan dostluğu Mevlânâ'yı her zamanki işlerinden, bu cümleden olarak vaaz ve ders vermekten alıkoymaya başlar. Şems'in Mevlânâ'yı, babası Bahâ-i Veled'in *Maârif*i de dâhil kitap okumaktan men ettiği söylenir. Mevlânâ'ya her zaman rahatlıkla ulaşıp onunla görüşen dost, öğrenci ve müritleri, artık eskisi kadar rahat görüşemezler. Çokları bu durumdan rahatsız olarak Şems'e öfke duymaya ve Şems ile Mevlânâ'nın ardından konuşup yakınmaya başlarlar.

İşlerin doğal seyrinde gitmediğini gören ve bunda kendisini sorumlu hisseden Şems, bir gün ortadan kaybolur. 643/1245 yılında Konya'dan ayrılışıyla Mevlânâ'nın eski haline geri döneceğini düşünüp sevenler yanılmışlardır. Çünkü Mevlânâ, Şems'in incinip Konya'yı terk etmesine neden olan çevresinden daha bir uzaklaşmıştır. Bunun üzerine dostları, Şems'e karşı takındıkları tavırdan dolayı pişman olup özür dilerler.

Bu arada Şems'ten Mevlânâ'ya bir mektup gelir. Mektuptan Şems'in Şam'da olduğunu öğrenen Mevlânâ, onu Konya'ya döndürmek için mektuplar yazar, bununla da kalmayıp onu yeniden Konya'ya getirmeye ikna etmek üzere oğlu Sultan Veled'i Şam'a gönderir. Sultan Veled, yirmi kişi eşliğinde yola çıkar. Şems'i Şam'da bulan Sultan Veled, babasının mesajını Şems'e iletir, o da Konya'ya dönmeye razı olur. Mevlânâ ise bu süre içinde Şems'in dönüşü için coşkulu gazeller söylemektedir.

Şems-i Tebrîzî, 645 yılının Muharrem ayında (Mayıs 1247) Konya'ya döner. Şems'in gelişini kutlamak için semâ meclisleri düzenlenir, ziyafetler verilir. Bu dönemde Şems, Mevlânâ'nın evlatlığı Kimya Hatun'la evlenir. Kısa süren bu huzur ve beraberlik ortamı, çok geçmeden yerini huzursuzluklara ve Şems'e karşı cephe alışlara bırakır. Bu huzursuzlukta Şems'in Mevlânâ ile herkesi görüştürmemesi de etkili olmuştur. Bu kez Mevlânâ'nın ikinci oğlu Alâeddin de Şems karşıtları arasındadır. Halk ve müritler arasında dedikodular çoğalır. Sultan Veled, eserinde, bu olumsuz gelişmeler dolayısıyla bir gün Şems'in, kendisine, insanların kendisini Mevlânâ'dan ayırmak istediklerinden bahisle, "Bu kez öyle kaybolacağım ki bir daha kimse izimi bulamayacak." dediğini kaydeder. Eflâkî'ye göreyse Şems'e suikast düzenlenir ve Şems bir bıçak darbesiyle yaralanır. Şems'in yaralandığı sırada attığı naradan dolayı kendilerinden geçen yedi kişilik suikastçı grup kendine geldiğinde birkaç damla kandan başka bir şey göremez. Bu bilgi menkıbevi bir bilgi olarak değerlendirilebilir. Şems'in bu suikastta hayatını kaybedip kaybetmediği belirsiz konulardandır. Çünkü Şems'in ortadan kayboluşunun

ardından Mevlânâ, onun öldürüldüğüne dair şayialara inanmayarak uzun süre onu arar ve onu bulmak için birkaç kez Şam'a gider.

Her hâlükârda bu olayın ardından Şems'in hayatta olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Uzun arayış ve bekleyişleri sonuçsuz kalan Mevlânâ, matem elbiseleri giyip coşkulu şiirler söyler.

Şems sonrası dönemde Mevlânâ, oğlu Sultan Veled'den Selahaddin-i Zerkûb'a tâbi olmalarını isteyerek kendisinin şeyhlik makamında bulunmak düşüncesi taşımadığını söyler.

Konya halkından olup kuyumculukla uğraşan Selahaddin, ilk önce Seyyid Burhaneddin Muhakkık-i Tirmizî'ye intisap etmiştir. Sonraları Mevlânâ ile dostluk kuran ve ona bağlanan Selahaddin, Mevlânâ ile Şems-i Tebrizî arasında geçen sohbetlerde yer almıştır. Şems'in ortadan kaybolmasının ardından Mevlânâ bu kez Selahaddin'le sık sık bir araya gelmeye başlar. Mevlânâ'nın ilmî bakımdan herhangi bir birikimi olmayan Selahaddin ile yakın dostluğu, kimi müritlerin öfkelerini çeker ve Şems döneminde olduğu kadar büyük olmasa da fitne tekrar alevlenir. Hatta Selahaddin'i öldürmeyi düşünenler bile çıkar.

Bu arada Mevlânâ, oğlu Sultan Veled'e Selahaddin-i Zerkûb'un kızı Fâtıma Hatun'u nikâhlayarak aralarındaki dostluğu akrabalık bağıyla da pekiştirir. Mevlânâ'nın Selahaddin'e sevgi ve bağlılığı o derecedir ki *Divân-ı Kebir*'de Şems-i Tebrizî'den sonra en çok onun adı geçer. Selahaddin, sakin, imanlı ve ibadetlerinde samimi bir kişidir. Şems'ten sonra Mevlânâ'nın içinde kopan fırtınaların dinmesinde ve kalbinin yangından kurtulup huzur iklimine ermesinde Selahaddin'in payı büyüktür.

On yıl süren bu dostluk ve yakınlığın ardından Mevlânâ'nın halifesi Selahaddin-i Zerkûb, uzun süren bir hastalığın ardından vefat eder. Bundan sonra Mevlânâ kendine genç bir dost bulmuştur. Bu dost, *Mesnevî*'nin kaleme alınmasında çok büyük pay sahibi olan Hüsâmeddin Çelebi'dir. Asıl adı Hasan olan Hüsâmeddin Çelebi'nin ailesi Urumiye'den Konya'ya göç etmiştir. Konya'da 622/1225 yılında doğan Hüsâmeddin Çelebî, atalarının ahilik teşkilatına mensubiyetlerinden dolayı İbn Ahi Türk (Ahi Türk Oğlu) adıyla da anılır.

Mevlânâ, Hüsâmeddin Çelebi'yi Selahaddin'den sonra kendi halifesi olarak tanıtır. Hüsâmeddin Çelebi'nin halifelik dönemi Mevlânâ ve çevresi için huzurlu bir dönemdir. Mevlânâ ile Hüsâmeddin Çelebi'nin birlikteliği on beş yıl sürer.

Sonunda Mevlânâ için gerçek yurda dönüş zamanı gelmiştir. Bir gün Mevlânâ'nın hastalandığı duyulur ve Konya halkı onu ziyarete koşar. Uygulanan tedaviler yarar sağlamaz. Artık sevgiliye kavuşma zamanıdır. Mevlânâ'nın kendi deyişiyle “dügün gecesi” (şeb-i urs/şeb-i arus) gelip çatar ve o, 5 Cumâdessânî 672 (17 Aralık 1273)'de bâki âleme göç eder.

Mevlânâ'nın ölümünden sonra oğlu Sultan Veled, babasının öğretileri doğrultusunda Mevlevilik tarikatını kurmuş, kısa zamanda geniş bir coğrafi alana yayılan Mevlevilik başta Türkiye olmak üzere Balkanlar, Suriye, İran, Afganistan, Pakistan ve Hindistan gibi ülkelerde taraftar bulmuş ve bugüne dek varlığını sürdürmüştür.

ESERLERİ

Mevlânâ, düşüncelerini çevresine ve öğrencilerine şifahî olarak aktarmakla kalmamış, düşünce, tecrübe, birikim ve duygularını sonraki nesillere aktarmayı da ihmal etmemiştir. O, büyük bir mutasavvıf olduğu kadar büyük bir şair olmasıyla da iz bırakmış bir simadır. Onun tümü Farsça yazılmış beş eserinden ikisi, yani *Mesnevi* ve *Divân-ı Kebîr* manzum olup hacim ve önem bakımından diğer üç eserinden önceliklidir.

Mesnevi

Mevlânâ'nın hayatının son döneminin ürünü olup “defter” tabir edilen altı ciltten meydana gelen *Mesnevi* üzerinde bu bölümün sonunda ayrıca durulacaktır.

Divân-ı Kebîr

Mevlânâ'nın *Mesnevi*'den sonra en büyük eseri olan *Divan-ı Kebîr*, Divan-ı Gazeliyyât-ı Şems adıyla da bilinir. Gazel, terkîb-i bend ve rubailerden oluşan eserde şiirler vezinlerine göre sınıflandırılarak her bir bölüme divan adı verilmiştir. Rubailer divanıyla birlikte toplam yirmi iki divanın bir araya gelmesinden oluşan Divan-ı Kebîr'in beyit sayısı elli bini aşkındır. Eserdeki gazellerin çoğu Şems-i Tebrîzî sonrası dönemin ürünüdür. Mevlânâ'nın gazelleri ilahî aşkı ve sevgiliye kavuşma arzusunu terennüm eden coşkulu şiirlerdir. Bu şiirlere karamsarlıktan uzak bir hava egemendir. İran'da Bedîüzzaman Furûzanfer tarafından ilk kez tashih edilip basıma hazırlanan eserin şimdiye dek bilimsel bir neşri yapılamamıştır. *Divân-ı Kebîr*'in tamamının tek Türkçe çevirisi Abdalbâki Gölpınarlı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Fîhi Mâfih

Mevlânâ'nın konuşmalarından derlenmiş olan bu mensur eserde altısı Arapça olmak üzere yetmişe yakın bölüm bulunmaktadır. Bir âyet ya da hadisin yorumu ya da Mevlânâ'ya yöneltlen bir soruyla veya bir olayın gündeme getirilişiyle başlayan bölümlerde sûfilerin menkıbeleri, hikâyeler ve masallar aktararak işlenen konuların ilgiyle dinlenmesi ya da okunması sağlanmıştır. Kimi bölümlerde zaman zaman Selçuklu veziri Muîneddin Pervâne muhatap olarak alınırken, kimi bölümlerinde de Şems-i Tebrîzî, Burhâneddin Muhakkık ve Hüsâmeddin Çelebi'nin söz ve hallerinden bahsedilir. Bu eser, diğer eserlerde olduğu gibi Mevlânâ'nın tasavvufî düşüncelerini ve dünya görüşünü yansıtanın yanı sıra Mevlânâ'nın yaşadığı döneme de ışık tutmakta ve tasavvufun temel konularını işlemektedir.

Eserin şimdiye dek yapılmış birkaç Türkçe çevirisi bulunmaktadır.

Mecâlis-i Seb'â

Mevlânâ'nın yedi vaaz ya da konuşmasının Sultan Veled ya da Hüsameddin Çelebi tarafından anında yazıya aktarılıp sonradan gözden geçirilerek düzeltilmiş biçiminden ibaret olup bu haliyle *Fîhi Mâfih*'i andırmaktadır. Bu mensur eserin her bir meclisi, Arapça bir hutbeyle başlar. Hutbenin ardından secili cümlelerden oluşan bir münâcat yer alır. Bu girişlerden sonra bir hadisin açıklamasına başlanır ve kimi meclislerde konuya uygun hikâyeler anlatılır. Meclisler, Allah'a hamd, Peygamber'e ve ashabına selamla sona erer. Eserde âyet ve hadislerin yanı sıra şiirlere de yer verilmiştir.

Mecâlis-i Seb'â'nın birkaç Türkçe çevirisi vardır.

Mektûbât

Mevlânâ'nın birtakım vesilelerle başta devlet adamları olmak üzere çeşitli kişilere yazdığı mektuplardan oluşan bu eser, Mevlânâ'nın hayatının farklı bir yönüne ve yaşadığı döneme ışık tutması bakımından önemlidir.

Mektûbât, Abdülbaki Gölpınarlı tarafından Türkçeye kazandırılmıştır¹.

1 Mevlânâ'nın hayatı, eserleri ve düşünce dünyası hakkında çeşitli dillerde sayısız çalışma yapılmıştır. Bu hususta daha ayrıntılı bilgi için özellikle şu çalışmalara başvurulabilir: Ahmed Eflâkî, Ariflerin Menkıbeleri, çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul 1986-1987; Sipehsâlâr, Mevlânâ ve Etrafindakiler, çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul 1977; Mehmet Önder, Bediîzzamân Furûzânfer, Mevlânâ Celâleddin, çev. F. Nafiz Uzluk, İstanbul 1963; Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlânâ Celâleddin Hayatı, Felsefesi, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, İstanbul 1951; Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik, İstanbul 1953; Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlevî Âdâb ve Erkânı, İstanbul 1963; Asaf Halet Çelebi, Mevlânâ ve Mevlevîlik, İstanbul 1957; Hazreti Mevlânâ (Hayatı ve Eserleri), İstanbul 1987; Şefik Can, Mevlânâ, Hayatı, Şahsiyeti, Fikirleri, İstanbul 1995; Mehmet Önder – İsmet Binark – Nejat Seferci-oğlu, Mevlâna Bibliyografyası I-II (I. Basma kitaplar, II. Yazma kitaplar), Ankara 1974; Adnan Karaismalıoğlu – Sait Okumuş – Fahrettin Coşguner, Mevlânâ Bibliyografyası, Konya 2006; Ali Temizel, Mevlânâ Çevresindekiler, Mevlevîlik ve Eserleriyle İlgili Eski Harfli Türkçe Eserler, Konya 2009.

Mesnevi Hakkında

Klasik doğu edebiyatının en önemli, en güzel edebî ve tasavvufî eserlerinden birisi olan *Mesnevi*, defter adı verilen 6 büyük ciltten oluşur. Söylenip yazılmasına tam olarak hangi tarihte başlandığı bilinmemekle birlikte, 2. deftere başlanacağı sırada Hüsameddin Çelebi'nin eşinin ölümü üzerine, bu işe bir süre ara verildiği ve 2. deftere ancak Mayıs 1264'ten itibaren yeniden başlandığı anlaşılmaktadır. Buna göre *Mesnevi*'nin söylenip yazdırılması Mevlânâ'nın hayatının son on, on beş yılına denk düşmektedir.

Eflâkî'nin *Mesnevi*'nin nasıl ortaya çıktığını anlatan rivayetine bakılırsa, Tebrizli Şems'in ve Kuyumcu Selâhaddin'in yokluğunda Mevlânâ'nın en yakın dostu ve halefi olan Hüsâmeddin Çelebi, divanındaki şiirlerin bir hayli çoğaldığını ifade ederek kendisinden Senâî'nin *İlâhî-nâme'si* (*Hadîkatü'l-Hakîka*) veya Ferîdüddin Attâr'ın *Man-tıku't-Tayr*'ı tarzında bir eser vermesini rica eder. Mevlânâ, hemen o anda sarığından üzerinde *Mesnevi*'nin ilk on sekiz beytinin yazılı olduğu bir kâğıt parçası çıkararak Hüsâmeddin Çelebi'ye uzatır. Böylece o günden itibaren *Mesnevi*'nin yazımına başlanmış olur.

Mesnevi'deki çeşitli ifadelerden ve kaynaklardan anlaşıldığı üzere bu muhteşem eser, Mevlânâ tarafından günün herhangi bir saatinde, sema esnasında, sohbet sırasında, yemek yerken, çarşıda, pazarda, bağda bahçede gezerken, hatta hamamdayken irticalen söylenmiş ve Hüsameddin Çelebi tarafından kayda geçirilmiştir.

Mesnevi'nin her defterin bitiminden sonra Hüsameddin Çelebi tarafından Mevlânâ'ya okunduğu ve bunlar üzerinde bazı gerekli düzeltmelerin yapıldığı anlaşılmaktadır. *Mesnevi*'deki beyit sayısı çeşitli yazma nüshalarına ve yayınlarına nazaran cüzi farklılıklar göstermektedir. Bugün Konya'da Mevlânâ Müzesi'nde teşhirde bulunan 677/1278 tarihli yazma nüsha *Mesnevi*'nin en eski ve en sağlam nüshası olarak kabul edilmektedir. Bu nüsha 1992'de İran'da ve 1993'te Kültür Bakanlığı tarafından Türkiye'de tıpkıbasım da olarak yayınlanmıştır.

Mesnevi'nin kısmen veya tamamen adı geçen nüshaya dayalı olarak yapılmış eski yeni bir hayli yayını vardır. *Mesnevi* üzerinde ilk ciddi bilimsel çalışmayı yapan Nicholson, Konya nüshasından büyük ölçüde yararlanmış olsa da başka nüshaları da kullandığı için çalışması tümüyle bu nüshaya dayanmamaktadır. Bu yüzden son zamanlarda sadece Konya nüshasını esas alan yeni bilimsel neşirler yapılmıştır. Bunlar arasında Tevfik Subhânî (Tahran 1995), Abdülkerim Surûş (Tahran 1996) ve Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs (Konya 2006) tarafından hazırlanan yayınlar zikredilebilir.

Mesnevi metninin çeşitli bilimsel neşirleri arasında görülen bazı nüsha farkları veya beyit ilaveleri ve çıkarmaları, bu büyüklükte bir metnin bütünlüğünü ve içeriğini tamamen zedeleyip bozacak bir niteliğe sahip değildir. Bu anlamda *Mesnevi*'nin başka klasik eserlere nispetle çok iyi korunduğu ve kuşaktan kuşağa aktarıldığı da rahatlıkla söylenebilir.

Mesnevi, Mevlânâ'nın ölümünden kısa bir süre sonra, özellikle Mevleviliğin kurum-sallaşması ve Mevlevihanelerin ortaya çıkmasıyla birlikte Hindistan'dan Balkanlara dek uzanan geniş bir coğrafyada yüzyıllar boyu manevî ve edebî etkisini sürdürmüştür. Bu etkinin en önemli göstergesi, eserin çeşitli yüzyıllarda dünyanın değişik dillerine çevrilmiş ve şerh edilmiş olmasıdır. Özellikle Osmanlı, İran ve Hint sahasında büyük teveccühe mazhar olan *Mesnevi*'nin başlı başına bir kütüphane oluşturacak kadar çok sayıda çevirisi ve şerhi bulunmaktadır.

Osmanlı döneminde yazılmış olan şerhler arasında Sûdî (ö. 1596), Şem'i (ö. 1600'den sonra), Surûrî (ö. 1562), İsmail Rûsûhî Dede Ankaravî (ö. 1631), Sarı Abdullah (ö. 1660), Bursalı İsmail Hakkı (ö. 1725), Abidin Paşa (ö. 1908) şerhleri ile Cumhuriyet döneminde kaleme alınmış olan Ahmed Avni Konuk (ö. 1938), Tahirü'l-Mevlevî (ö. 1951) ve Abdülbaki Gölpınarlı (ö. 1982) şerhleri bu alanda akla gelen ilk çalışmalardır.

Eser üzerinde bir yandan şerh çalışmaları devam ederken bir yandan da manzum çeviriler yapılmış ve çeşitli seçkiler hazırlanmıştır. Bunlar arasında Süleyman Nahîfî'nin (ö. 1738) fevkalade başarılı manzum çevirisi özel bir yere sahiptir. Ayrıca Yusuf Sîneçâk (XVI. yy.) ile Şâhidî Dede'nin (ö. 1550) *Mesnevi Seçkileri* de yüzyıllar boyu ilgi görmüş; yine, Molla Hüseyin-i Kâşîfî'nin (ö. 1505) *Lubb-i Lubâb-i Mesnevi* adlı seçkisi başta İran olmak üzere Osmanlı ve Hint coğrafyasında geniş bir kitle tarafından ilgi görmüştür.

Mesnevi'nin günümüz Türkçesine ilk çevirisi Veled Çelebi İzbudak tarafından gerçekleştirilmiş, daha sonra Abdülbaki Gölpınarlı *Mesnevi*'yi çevirerek kısmen şerh etmiş, ardından Şefik Can eseri konularına göre tasnif ederek farklı bir *Mesnevi* çevirisi ortaya koymuş ve nihayet son olarak Adnan Karaismailoğlu ve Mehmet Kanar da *Mesnevi*'nin yeni birer çevirisine imza atmışlardır.

Mesnevi, Türkçe'den başka hemen hemen dünyanın bütün büyük dillerine de çevrilmiş olup bunların pek az bir kısmını manzum çeviriler oluşturmaktadır. Bunlar arasında özellikle R. A. Nicholson'ın (ö. 1945) İngilizce çevirisi ve şerhi ile Eva de Vitray Meyerovitch ile Cemşid Murtazavî'nin birlikte hazırladıkları Fransızca çeviri önemlidir.

Tıpkıbasımı Yapılan Nüshanın Tavsifi

Mesnevi, klâsik İslâmî edebiyat metinleri arasında, yazma nüshalarının çokluğu bakımından en ön sıralarda yer almaktadır. Başta Türkiye kütüphaneleri olmak üzere, İran, Hindistan, Pakistan, Afganistan, Mısır gibi ülkelerde ve Batı'daki büyük ve önemli kütüphanelerin çoğunda yüzlerce *Mesnevi* nüshası bulunmaktadır. Sadece, Mehmet Önder, İsmet Binark ve Nejat Sefercioğlu tarafından hazırlanan bibliyografyada 486 *Mesnevi* nüshası tanıtılmıştır². Bunun dışında, Türkiye de dâhil dünyanın çeşitli yerlerinde, henüz katalogları hazırlanmamış veya tamamlanamamış kütüphanelerde de bir bu kadar *Mesnevi* nüshasının bulunduğu tahmin olunmaktadır.

Burada tıpkıbasımı yapılan nüshasının özellikleri şu şekildedir:

Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi No. 171

265x180 mm. sayfa, 200x140 mm. yazı ebadında, çift sütun, 23 satır, metin siyah, başlıklar kırmızı mürekkeple, 774/1372 tarihinde Muhammed b. Hüseyin'in nesih hatıyla istinsah edilmiş; zahriyesi ve başlık sayfaları müzehhep, sayfa kenarları yaldız, sayfa içi sütun cetvelleri kırmızı renkte, başlıkların iki yanında yaldız renginde basit çiçek motifleri olan miklepli, zencirekli, şemseli, bordo renkte meşin cilt içindedir.

Metnin haşiyesinde zaman zaman müstensih'in unuttuğu bazı kelimeler ve beyitler yazılmış olduğu gibi, yine başka bir kalemle ve talik hatla sonradan yazıldığı anlaşılan kimi nüsha farklarına da işaret edilmiştir. Son varağın b yüzüne "Tetimme-i Velediyye" diye bilinen Sultan Veled'in kısa şiiri eklenmiştir.

1. Defter (1a-52b)

Başı:

بسم الله... هذا كتاب المثنوی و هو اصول اصول الدين فی كشف اسرار
الوصول والیقین...

بشنو این نی چون شکایت می کند از جداییها حکایت می کند

Sonu:

صبر کن والله اعلم بالصواب

صبر آرد آرزو را نه شتاب

2 Mevlâna Bibliyografyası 2 Yazmalar, Ankara 1974, s. 3-91.

2. Defter (54b-99b)**Başı:**

بسم الله... بیان بعضی از حکمت تأخیر مجلد دوم که اگرچه جمله حکمت الهی
بنده را معلوم شود...

مدتی این مثنوی تأخیر شد مهلتی بایست تا خون شیر شد

Sonu:

قوم دیگر ناپذیرا ترش و خام ناقصان سرمدی تم الکلام

3. Defter (100b-161b)**Başı:**

بسم الله... الحكم جنود الله يقوى بها ارواح المریدین و ينزه علمهم عن شایبة
الجهل و عدلهم...

ای ضیاء الحق حسام الدین بیار این سوم دفتر که سنت شد سه بار

Sonu:

گر تو خواهی باقی این گفت و گو ای اخی در دفتر چارم بجو

4. Defter (162b-211a)**Başı:**

بسم الله... الظعن الرابع الى احسن المربع و اجل المنافع تسر قلوب العارفين
بمطالعة كسرور الرياض بصوت الغمام...

ای ضیاء الحق حسام الدین توی که گذشت از مه به نورت مثنوی

Sonu:

آینه نبود منافق باشد او این چنین آینه تا توانی معجو

5. Defter (212b-270b)**Başı:**

بسم الله... این مجلد پنجم است از دفترهای مثنوی و بیان معنوی در بیان
آنکه شریعت همچون شمع است...
شه حسام الدین که نور انجم است طالب آغاز سفر پنجم است

Sonu:

زان نشد فاروق را زهری گزند که بد آن تریاق فاروقیش قند

6. Defter (271b-334a)**Başı:**

مجلد ششم از دفترهای مثنوی و بینات معنوی که مصباح ظلام وهم و
شبّهت و خیالات و شک و ریت باشد...
ای حیات دل حسام الدین بسی میل می جوشد به قسم سادسی

Sonu:

در دل من آن سخن زان میمنه ست زانکه از دل جانب دل روزنه ست

İthaf kaydı (Tezhipli yuvarlak bir madalyon içinde):

رسم خزانه حضرت امیر اعظم اعدل امراء العالم بانی مبانی نیکوکاری واضع
مراسم بختیاری تاج الدین والدین شیخ حسین بیگ زیدت معدلته

Ketebe kaydı:

کتبه العبد المذنب المحتاج الى رحمة الملك الغنى القوی محمد بن حسین
المولوی عفا الله عنهما فی شهر شعبان المبارک سنة اربع و سبعین و سبعائه

MESNEVÎ-İ MA‘NEVÎ

MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN RÛMÎ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Mesnevi

Birinci Defter

Bu, Mesnevi kitabıdır. O, [gerçeğe] ulaşma ve kesin bilgi sırlarını açmada dinin asıllarının asıllarının asıllarıdır. O, Allah'ın en büyük fıkı, Allah'ın en aydınlık yolu, Allah'ın en açık delilidir. Işığının örneği, içinde kandil bulunan bir kandillğe benzer¹. Sabahın aydınlığından daha parlak bir parlayışla ışıldar. O, pınarları ve dalları bulunan gönöl cennetleridir. Orada, bu yolun oğullarınca Selsebil adı verilen bir pınar vardır. Makam ve keramet sahiplerinin katında en hayırlı makam, en güzel dinlenme yeridir². İyiler, orada yerler, içerler. Hür kişiler, orada feraha erer, eğlenirler. O, Mısır'daki Nil gibi, sabredenlere içecek; Firavun soyuna ve kâfirlere ise hasrettir. Nitekim yüce Allah: "Onunla çoğunu saptırır, çoğunu doğruya ulaştırır³" buyurmuştur. Doğrusu o, gönüllere şifa, hüznere cilâdır.

*Mevlânâ Celâleddin-i
Rûmî*

Kur'an'ı açıklar, rızıkları genişletir, ahlâkı güzelleştirir. Değerli ve kerem sahibi yazıcıların elleriyle yazılmıştır⁴. Temiz kişilerden başkasının ona dokunmasını engellerler⁵. Âlemlerin Rabbinden indirilmiştir⁶. Ona ne önünden, ne ardından bâtil yaklaşamaz⁷. Onu Allah gözetir ve korur. O, en hayırlı koruyucudur, merhametlilerin en merhametlisidir⁸. Onun, Allah'ın taktığı başka lakapları da vardır. Biz, bu fazla sözü kısalttık. Az çoğa işaret eder; bir yudum su göle işaret eder; bir avuç buğday büyük bir harmana işaret eder.

Yüce Allah'ın rahmetine muhtaç, güçsüz kul Hüseyin oğlu Muhammed oğlu Belhli Muhammed der ki: Eşsiz ve nadir şeyleri, parlak sözleri, delil incilerini, zahitlerin yolunu, kulların bahçesini içeren yapıları az, manaları çok olan Mesnevi manzumesini, Allah kabul etsin, efendimin, dayanağımın, güvencimin, bedenimde ruhuma mekân kesilenin, bugünümün ve yarınımın azığının dileğiyle uzatmaya çalıştım. O, şeyh, âriflerin başbuğu, hidayet ve kesin bilgi imamı, halkın yardımcısı, gönüllerin ve akılların emini, halk içinde Allah'ın emaneti, insanlar arasında O'nun seçtiği, Peygamber'ine salık verdiği, tertemiz kişiler arasında gizlediği, arş hazinelerinin anahtarı, yeryüzü definelerinin emini, erdemler babası, Ahi Türkoğlu diye tanınan din ve hak Hüsâm'ı, Hasan oğlu Muhammed oğlu Hasan, vaktin Bâyezid'i, zamanın Cüneyd'i, Sıddık oğlu Sıddık oğlu Sıddık'tır. -Allah ondan ve onlardan razı olsun- Aslen Urmiyeli olup "*Kürt yattım, Arap kalktım*" diyen muhterem şeyhin soyundandır. -Allah onun ve haleflerinin ruhlarını kutlasın- Ne güzel selef, ne güzel halef! Güneşin bile kaftanını üstüne attığı bir soyu var. Yıldızların üzerlerine ışık saçtığı bir aslı var. Onların tapısı, ulu kişilerin oğullarının yöneldiği ikbal kıblesi olsun, ikbal dileyenlerin tavaf ettiği emeller Kâbe'si olsun. Yıldız doğduğu, güneş ışık saçtığı sürece, görüş sahipleri, Rabbaniler, ruhaniler, semaviler, nuraniler, zahirde susan, gaypta hazır bulunan, eski elbiseler içinde sultan olan, kabilelerin önde gelenleri, erdem sahipleri, kılavuzluk ışıkları oraya tutunsunlar. Amin ey âlemlerin Rabbi!

Bu reddedilmez bir duadır, çünkü bütün halk sınıflarını kuşatır.

Bir olan Allah'a hamdolsun, Allah'ın salâtı efendimiz Muhammed'e, ailesine ve soyuna olsun. Allah bize yeter. O ne güzel vekildir.

Birinci Defter

¹ [5b] Dinle, bu ney nasıl şikâyet ediyor, ayrılıkları [nasıl] anlatıyor⁹.

² [Diyor ki]: Beni kamışlıktan kestiler keseli, feryadıyla erkek kadın ağlayıp inledi.

³ Özlem derdini anlatabilmem için ayrılıktan dilim dilim olmuş bir yürek isterim.

⁴ Kendi aslından uzak kalan herkes, yine kavuşma zamanını arar.

⁵ Ben her toplulukta inleyip sızladım; bedbahtlara da eş oldum bahtiyarlara da.

⁶ Herkes kendi zannınca yar oldu bana; [ama kimse] içimdeki sırları aramadı.

⁷ Benim sırrım iniltimden uzak değil; ama gözde ve kulakta o ışık yok.

⁸ Beden candan, can bedenden gizli değil; ama canı görmeye kimsenin izni yok.

⁹ Ateştir bu neyin sesi, yel değil; kimde bu ateş yoksa yok olsun o.

¹⁰ Aşkın ateşidir neye düşen; aşkın coşkusudur şaraba düşen.

¹¹ Ney, bir sevgiliden kopup ayrılanın arkadaşısıdır; perdeleri, perdelerimizi yırttı bizim.

¹² Ney gibi bir zehri ve panzehri kim gördü? Ney gibi bir soluktaşı, özlem çekeni kim gördü?

¹³ Ney kanla dolu bir yoldan söz ediyor, Mecnun'un aşk hikâyelerini anlatıyor.

¹⁴ Bu aklın mahremi akılsızdan başkası değil; zaten dilin de kulaktan başka müşterisi yok.

¹⁵ Günler gamımızla akşam oldu, günler yanışlarla yoldaş oldu.

¹⁶ Günler geçip gittiyse gitsin, korkumuz yok. [Yeter ki] sen kal ey temizlikte eşi benzeri olmayan!

¹⁷ Balıktan başka herkes suyuna kandı; rızkı olmayanınsa günü uzadı da uzadı.

¹⁸ Pişkinin halinden anlamaz hiçbir ham, öyleyse sözü kısa kesmek gerek ves-selâm¹⁰.

¹⁹ Bağlı çöz, hür ol ey oğul! Daha ne kadar gümüş kaydında, altın kaydında olacaksın?

²⁰ Denizi bir testiye döksen ne kadar alır? Bir günlük nasip ancak.

²¹ Açgözlülerin göz testisi dolmadı; se-def kanaat etmedikçe inciyle dolmadı.

²² Kimin elbisesi bir aşk yüzünden yırtıldıysa, açgözlülükten ve ayıptan tamamen arındı o.

²³ Şad ol, a bizim sevdası hoş aşkımız; a bizim bütün hastalıklarımızın tabibi!

²⁴ A gururumuzun, kibrimizin devası; a Eflatun'umuz¹¹, Calinus'umuz¹² bizim.

²⁵ Toprak beden, aşk sayesinde göklere ağdı; dağ raksa başladı, çevikleşti.

²⁶ Ey âşık, aşk, Tur'a can kesildi; Tur mest oldu, Musa düşüp bayıldı¹³.

²⁷ Soluktaşımın dudağına eş olsaydım, ben de ney gibi söylenecekleri söyledim.

²⁸ Dildeşinden ayrı düşen kimse, yüzlerce nağmesi de olsa dilsizleşir.

²⁹ Gül gidip gül bahçesinin zamanı geçti mi, bir daha bülbülden maceralarını işitemezsin.

³⁰ Her şey sevgilidir, âşıkça bir perde;
diri olan sevgilidir, âşıkça bir ölü.

³¹ Aşka rağbeti olmayan kanatsız bir
kuşa benzer, eyvahlar olsun ona!

³² Önümde ardımda sevgilimin ışığı ol-

madıkça, önü sonu aklım nasıl alır benim?

³³ Aşk bu sözün dışı vurulmasını ister,
ayna gammaz olmaz da ne olur?

³⁴ Bilir misin aynan neden gammaz de-
ğil? Yüzünden pası silinmemiş de ondan.

Padişahın hasta cariyeye âşık olması ve onu iyileştirmek için tedbir alması

³⁵ [6a] A dostlar, bu hikâyeyi dinleyin.
Aslında bizim şimdiki halimizin ta ken-
disidir o.

³⁶ Bundan önceki bir zamanda bir pa-
dişah vardı. Hem dünya saltanatı onun-
du, hem din saltanatı.

³⁷ Padişah, bir gün tesadüfen seçkin adam-
larıyla birlikte avlanmak üzere ata bindi.

³⁸ Anayol üzerinde bir cariyeye gördü. Pa-
dişahın canı o cariyeye kul köle kesildi.

³⁹ Can kuşu kafeste çırpınmaya başla-
yınca, mal mülk verip o cariyeyi satın aldı.

⁴⁰ Onu satın alıp muradına erince, o ca-
riye kazara hastalanıverdi.

⁴¹ Birisinin eşiği vardı da palanı yoktu.
Palanı buldu bu sefer de eşiği kurt kaptı.

⁴² Birisinin testisi vardı da su bulamıyor-
du, suyu bulunca, bu defa da testi kırıldı.

⁴³ Padişah sağdan soldan tabipleri top-
ladı: *İkimizin de canı sizin elinizde*, dedi.

⁴⁴ *Benim canım kolay, canımın canı o.*
Dertliyim, hastayım, dermanım o.

⁴⁵ *Kim canıma derman bulursa, hazine-*
mi, incimi, mercanımı o kazanacak.

⁴⁶ [Tabipler] hep birden: *Canımızla oy-*
nayalım. Anlayışımızı toplayıp bir araya
getirelim, dediler.

⁴⁷ *Her birimiz âlemde bir Mesih'tir; eli-*
mizde her elemin bir merhemi vardır.

⁴⁸ Kibirlerinden "*Allah dilerse*"¹⁴ deme-
diler; Allah da onlara beşerin aczini gös-
teriverdi.

⁴⁹ İstisna¹⁵ sözünü terk ettiler demek-
ten maksadım bir yürek karalığıdır. Yoksa
eğreti bir hal olan [*inşâallah*] demek de-
ğildir.

⁵⁰ İnşâallah'ı sözle dile getirmeyen ni-
cesi vardır ki canı inşâallah'ın canına eş
olmuştur.

⁵¹ İlaçtan, tedaviden yana her ne yaptılar-
sa hastalık arttı; istenen sonuç alınamadı.

⁵² O cariyeye hastalıktan iğne ipliğe dön-
dü; padişahın gözü, kanlı gözyaşından bir
ırmağa döndü.

⁵³ Olacak ya bal şerbeti safrayı artırdı.
Badem yağı katılığı pekiştirdi.

⁵⁴ Helile¹⁶ ishali kesti, kabız etti; su da
neft gibi ateşi körükledi.

Cariyeyi iyileştirmede tabiplerin çaresizliğinin ortaya çıkması, padişahın yüzünü Hakk'ın dergâhına çevirmesi ve düşünde bir veliyi görmesi

⁵⁵ Padişah, o tabiplerin çaresizliğini gö-
rünce, yalınayak doğruca mescide koştu.

⁵⁶ Mescide girip mihraba doğru yönel-

di. Secde yeri padişahın gözyaşlarıyla sırlı-
sıklam oldu.

⁵⁷ Yokluk batağından çıkıp kendisine

gelince [Allah'ı] bir güzel övüp yüceltmek için dile geldi:

⁵⁸ *Ey en değersiz bağışçı dünya mülkü olan [Allahım]! Ben ne diyeyim? Gizliyi zaten bilirsin Sen¹⁷.*

⁵⁹ *Ey her zaman hâcetlerimize sığınak olan! İşte bir kez daha yolu şaşırdık biz.*

⁶⁰ *Ama "Ben senin sırrını bilirim, ancak sen yine de onu çabucak ortaya dök"¹⁸ dedin.*

⁶¹ [Padişah] canla başla feryat edince [Allah'ın] bağışlama denizi de coşmaya başladı.

⁶² Ağlama sırasında [padişahı] bir uyku bastırdı. Düşünde bir pirin yüz gösterdiğini gördü.

⁶³ [Pir]: *Ey padişah, müjdelersun; dileğin olacak. Yarın sana bir yabancı gelirse o bizdendir*, dedi.

⁶⁴ *O usta bir tabiptir, sana geldiğinde onu doğru sözlü bil, güvenilir ve doğru sözlüdür çünkü.*

⁶⁵ *Onun ilacındaki mutlak sihri gör; mi-zacında Hakk'ın gücünü gör.*

⁶⁶ Buluşma zamanı geldi, gündüz oldu. Güneş doğudan yıldızları yakmaya başladı.

⁶⁷ Padişah, kendisine sır olarak gösteri-

leni görmek üzere pencerede bekliyordu.

⁶⁸ Gölge ortasında bir güneş [gibi] erdemli, olgun mu olgun bir şahıs gördü.

⁶⁹ Uzaktan hilâl gibi gelmekteydi. Hayalî bir şekil gibi, hem vardı hem yoktu.

⁷⁰ Hayal, ruhun içinde de yok gibidir. Sen dünyayı bir hayal üzere geçip giderken gör.

⁷¹ [Dünyadakilerin] barışları da, savaşları da bir hayale dayanır; övünçleri de utançları da bir hayalden ötürüdür.

⁷² Velilere tuzak olan o hayaller, Tanrı bahçelerindeki ay yüzlülerin yansımasıdır.

⁷³ Padişahın düşünde gördüğü o hayal, konuğun yüzünde belirmediydi.

⁷⁴ Padişah, perdecilerin olduğu yere kadar ilerleyip gayptan gelen konuğunun yanına vardı.

⁷⁵ Her ikisi de yüzme öğrenmiş birer denizciydi; her ikisi de [birbirine] dikişsiz tutturulmuş birer candı.

⁷⁶ [Padişah]: *Sevgilim senmişsin, o değil. Ne var ki dünyada iş işten meydana gelir*, dedi.

⁷⁷ [6b] *Sen bana Mustafa gibisin, ben de sana Ömer gibi. İşte, sana hizmet kemerini kuşandım.*

Başarıya ulaştıran Allah'tan bütün hallerde edebe uymak için başarı dileyiş ve edepsizliğin zararlarının vahametinin anlatılması

⁷⁸ Allah'tan edepte başarılı olmayı dileyelim. Edepsiz Allah'ın lütfundan yoksun kalmıştır.

⁷⁹ Edepsiz yalnızca kendisine kötülük etmiş olmaz, dört bir yanı ateşe vermiş olur.

⁸⁰ Gökten alışverişsiz, konuşmasız, işitmesiz sofraya iniyordu.

⁸¹ Musa kavmi içinde birkaç kişi edepsizce: "*Hani sarımsak, hani mercimek?*" dediler¹⁹.

⁸² Gökten sofraya da kesildi ekmeğe de; bize de ekme, belleme ve orak [sallama] zahmeti kaldı.

⁸³ Sonra İsa şefaate edince Allah yine yemek sofrası ve tabak tabak ganimetler gönderdi²⁰.

⁸⁴ Küstahlar yine edebi terk ederek dilenciler gibi sofradan yemek artıklarını aşırıdılar.

⁸⁵ İsa bunlara yalvardı: *Bu sürekli dir, yer-yüzünden eksilmez, kesilmez.*

⁸⁶ *Bir ulunun sofrası başında suizanna düşmek, açgözlülük etmek küfürdür,* [dedi].

⁸⁷ O rahmet kapısı, tamahlarından dolayı bu görmedik dilenci sıfatlıların yüzüne kapandı.

⁸⁸ Zekât verilmeyince bulut ortaya çıkmaz; zinadan dolayı da etrafa veba yayılır²¹.

⁸⁹ Senin üzerine karanlıklardan ve gamdan yana ne gelirse, korkusuzluktan ve küstahlıktandır o.

⁹⁰ Kim dostun yolunda korkusuzluk gösterirse, erlerin yolunu vurur, namert odur.

⁹¹ Şu gök, edepten dolayı nurla dolmuştur; melek de edep yüzünden masum ve tertemiz olmuştur.

⁹² Güneşin tutulması, küstahlık yüzündendi. Azazil²² cüretinden dolayı kapıdan kovuldu.

Padişahın kendisine rüyada gösterilen veli ile buluşması

⁹³ [Padişah] kollarını açıp onu kucakladı; aşk gibi gönlüne, canının içine çekti.

⁹⁴ Elini, alnını öpmeye koyuldu; yerini yurdunu, [geldiği] yolu sormaya başladı.

⁹⁵ Sora sora başköşeye kadar çekti. *Sonunda sabırla bir hazine buldum,* dedi.

⁹⁶ *Ey Allah'ın armağanı, ey kederleri gideren, ey "Sabır genişliğin anahtarıdır"²³ sözünün anlamı.*

⁹⁷ *Ey görüşüp buluşması, her sorunun cevabı olan, zorluk, senin sayende dile gel-*

meksizin çözülür.

⁹⁸ *Sen, gönlümüzden geçen her şeyin tercümanısın; sen, ayağı çamura batan herkesin elinden tutansın.*

⁹⁹ *Hoş geldin ey seçilmiş, ey razı olunmuş kişi! Sen kayboldursan kaza gelir, genişlik daralır²⁴.*

¹⁰⁰ *Sen, kavmin efendisisin, seni istemeyen bundan vazgeçmezse muhakkak helâk olur²⁵."*

Padişahın, durumunu görmek üzere tabibi hastanın baş ucuna götürmesi

¹⁰¹ [Padişah] o meclis ve kerem sofrası geçip gidince, [tabibi] elinden tutup hareme götürdü.

¹⁰² Hastanın ve hastalığın hikâyesini anlattı; sonra da onu hastanın yanına oturttu.

¹⁰³ [Tabip] yüzünün rengini, nabzını ve idrarını muayene etti. Hastalığının hem belirtilerini, hem nedenlerini dinledi.

¹⁰⁴ *Onların ettikleri her tedavi, iyileştirmemiş, iyice kötü etmişler,* dedi.

¹⁰⁵ *Onlar [hastanın] gönül halinden ha-*

bersizdiler. Ettikleri iftiralardan Allah'a sığınırım.

¹⁰⁶ [Tabip] rahatsızlığı gördü, gizli olan ona açıldı. Ama [durumu] gizleyip padişaha söylemedi.

¹⁰⁷ Rahatsızlığı safradan ve sevdadan değildi. [Çünkü] her odunun kokusu du-manından belli olur.

¹⁰⁸ İnleyişinden onun gönül iniltisi olduğunu gördü. Bedeni sağlam, gönül tut-sağıdır o.

¹⁰⁹ Âşıklık, gönül iniltisinden belli olur; gönül hastalığı gibi bir hastalık yoktur.

¹¹⁰ Âşığın hastalığı, bütün hastalıklardan başkadır. Aşk, Tanrı sırlarının usturlabıdır²⁶.

¹¹¹ Âşıklık bu yandan da olsa, o yandan da olsa, sonunda o yana kılavuzdur bizim için.

¹¹² Aşkı açıklamak, anlatmak için ne söylersem söyleyeyim, aşka gelince o söylediklerimden utanırım.

¹¹³ Dilin anlatışı aydınlatıcıdır ama, dil-siz olan aşk daha aydındır.

¹¹⁴ Kalem, yazarken koşarak gider; [ama, sıra] aşka geldi mi kendiliğinden çatlar kalır.

¹¹⁵ [7a] Akıl, aşkı açıklamada eşek gibi çamura batıp saplanır; aşkı ve âşıklığı yine aşk açıklar.

¹¹⁶ Güneşin [varlığının] delili yine güneştir. Sana delil gerekse ondan yüz çevirme.

¹¹⁷ Gölge ondan bir belirti verse de, güneş her an can ışığı saçar.

¹¹⁸ Gölge, sana gece masalı gibi uyku getirir; güneş doğunca ay yarılr²⁷.

¹¹⁹ Dünyada güneş gibi bir garip yoktur; bâki olan can güneşinse dünü yoktur²⁸.

¹²⁰ Güneş dışarıda tek olsa da, onun bir benzerini tasvir etmek mümkündür.

¹²¹ [Ama] ateş göğünün²⁹ dışında bulunan can güneşinin zihinde ve dışarıda bir benzeri yoktur.

¹²² Düşüncede, onun zâtının sığacağı genişlik nerede ki orada, onun bir benzeri ortaya çıksın?

¹²³ Söz sırası Şemseddin'in yüzüne gelince, dördüncü gökteki güneş başını içeri çekti.

¹²⁴ Onun adı geçti mi nimetlerinden bir

nebzecek anlatmak vacip olur.

¹²⁵ Can³⁰, şu solukta eteğime sarılmış, Yusuf'un gömleğinin kokusunu duymuş [gibi],

¹²⁶ Yıllarca süren sohbetin hakkı için, o güzel hallerden bir hali anlat, [diyor].

¹²⁷ [Anlat ki] yeryüzü ve gökyüzü gülsün; akıl, ruh ve gözün [gücü] yüz kat artsın.

¹²⁸ Bana bu yükü yükleme, çünkü ben yokluktayım; anlayışlarım dondu, onun övgüsünü sayıp dökemem³¹.

¹²⁹ Ayık olmayanın zorlanarak ya da güzelleştirmeye çalışarak söylediği söz, uygun bir söz değildir.

¹³⁰ Yari olmayan o sevgiliyi anlatmak için ben ne diyeyim? Tek bir damarım bile ayık değil benim.

¹³¹ Bu ayrılığı, bu ciğer kanını anlatmayı bir başka zamana bırak şimdilik.

¹³² [Can]: Beni doyur, çünkü açım; acele et, vakit keskin bir kılıçtır, dedi.

¹³³ Ey arkadaş, sufi vaktin oğludur; yarın deyip durmak, yol şartından değildir.

¹³⁴ Yoksa sen sufi bir adam değil misin? [Peşin peşin] var olan, veresiyeden dolayı yok olur gider.

¹³⁵ Ona: Sevgilinin sırrının gizli kalması daha hoştur. Sen hikâyenin özüne kulak ver, dedim.

¹³⁶ Gönül alıcı [güzellere] ait sözlerin, başkalarının sözleri içinde söylenmesi daha hoştur.

¹³⁷ [Can]: Bunu apaçık, çıplak söyle; dinin açıkça anlatılması, gizli [anlatılmasından] daha iyidir, dedi.

¹³⁸ Perdeyi kaldır da çıplak söyle; çünkü ben güzelle gömlekli olarak yatmam.

¹³⁹ O, orta yerde soyunuverse, ne sen kalırsın, ne kucağın kalır, ne belin, [dedim].

140 Arzula, iste, ama ölçülü iste; bir saman çöpü dağı kaldıramaz.

141 Şu dünyayı aydınlatan güneş, biraz yaklaşıp olsa her şey yanar.

142 Fitne, kargaşa, kan dökücülük ara-

yıp durma; Tebrizli Şems'ten bundan daha fazla söz etme.

143 Bunun sonu yok, sen başlangıçtan söz et. Yürü, bu hikâyenin tamamını anlat.

Cariyenin hastalığını anlamak için o velinin padişah'tan onunla yalnız kalmayı talep etmesi

144 [Tabip]: *Ey padişah, evi boşalt, hem akrabaları, hem yabancıları uzaklaştır*, dedi.

145 *Kimse koridorlarda kulak kabartmasın da şu cariyeye bir şeyler sorayım.*

146 Ev bomboş kaldı; tabiple o hastadan başka kimsecikler kalmadı.

147 [Tabip] yumuşak yumuşak: *Sen hangi şehirdensin? Her şehrin ilacı ayrıdır çünkü*, dedi.

148 *O şehirde akrabandan kimler var? Yakınlığın, bağlılığın neyle?*

149 Elini nabzına koymuş, bir bir feleğin zulümlerini soruyordu.

150 Hani birinin ayağına diken batacak olsa, ayağını dizinin üstüne koyar.

151 İğnenin ucuyla dikenin başını arar. Bulamazsa dudağıyla orayı ıslatır.

152 Ayağa batan diken bu denli zor bulunursa, gönüldeki dikenin hali nice olur, cevap ver.

153 Gönüldeki diken her bayağı kişi görebilseydi, kederlerin eli kimseciklere uzanabilir miydi hiç?

154 Birisi eşeğin kuyruğunun altına bir diken koyar, eşek onu çıkarmayı bilmez, sıçrar durur.

155 Sıçradıkça diken iyice batır, diken çıkarmak için bir akıllı gerek.

156 Eşek diken çıkarmak için acıdan ve yangından çifte attıkça, yüz yerini yaralar.

157 Bu diken çıkarıcı hekim, ustaydı; elini dokundurup yer yer yokluyordu.

158 [7b] O cariyeye hikâye yoluyla, dostlarının durumunu soruyordu.

159 O da hekime oturduğu yeri, efendilerini, şehrini açıkça anlatıyordu.

160 Hekim onun anlattığı hikâyelere kulak kesilirken, dikkatini nabzının atışına veriyordu.

161 Nabzı kimin adıyla atarsa, dünyada canının arzuladığı odur çünkü.

162 Şehrindeki dostlarının adını saydı; ondan sonra başka bir şehrin adını andı.

163 *"Kendi şehrinden çıkınca en çok hangi şehirde kaldın?"* diye sordu.

164 [Cariye] bir şehir adı söyleyip onu da geçti; yüzünün rengi ve nabzı değişmedi.

165 Efendilerini, şehirleri birer birer anlattı, onların yerinden yurdundan, ekmeğinden tuzundan söz etti.

166 Şehir şehir, ev ev anlattı; ne nabzı oynadı, ne yüzü sarardı.

167 Şekere benzeyen Semerkant'ı soruncaya dek nabzı, zararsız, kendi hali üzere atmaktaydı.

168 Nabzı atmaya, yüzü kızarıp sararmaya başladı; çünkü o Semerkantlı bir kuyumcudan ayrılmıştı.

169 Hekim o hastadan bu sırrı öğrenip, o derdin ve belânın aslını anlayınca:

170 *"Onun mahallesi hangi güzergâhtadır?"* dedi. O da *"Köprübaşı'nda, Gâtifer Mahallesi"* dedi.

171 [Hekim]: *Hastalığının ne olduğunu anladım; kurtulman için kısa zamanda sihirler göstereceğim*, dedi.

172 *Sevin, rahat ve emin ol ki yağmur çimene ne yapıyorsa ben de sana onu yapacağım.*

173 *Ben senin için gamlanırım, sen gam yeme; ben sana yüz babadan daha şefkatliyim.*

174 *Padişah senden bunu ne kadar soruşturursa soruşturursun, sakın ha sakın bu sırrı kimseye söyleme.*

175 *Gönlün, sırrına mezar olursa, muradın daha tez gerçekleşir.*

176 Peygamber: *“Sırrını gizleyen, muradına tez zamanda erişir”*³² buyurdu.

177 Tohum yerde gizlenince, onun bu gizlenmesi bahçenin yeşermesini sağlar.

178 Altın ve gümüş gizli olmasaydılar, madenin altında nasıl gelişirlerdi?

179 O hekimin vaatleri ve lütufları, hastayı korkudan emin kıldı.

180 Vaatler var, gerçektir, gönül alıcıdır; vaatler var, mecazidir, elem vericidir.

181 Kerem sahiplerinin vaatleri, yürüyüp giden bir hazinedir; ehil olmayanların vaatleriyse ruha eziyettir³³.

Velinin hastalığı anlaması ve onun hastalığını padişahın huzuruna arz etmesi

182 [Hekim] ondan sonra kalkıp padişahın yanına gitti, padişaha bu durumu birazcık çıtlattı.

183 *Bu işin tedbiri, bu derdin devası o adamı buraya getirtmemizdir*, dedi.

184 *Kuyumcuyu o uzak şehirden çağır, onu altınla, güzel elbiselerle kandır.*

Padişahın kuyumcuyu getirtmek için Semerkant’a elçiler yollaması

185 Padişah o tarafa becerikli, yetkin, çok adaletli bir iki elçi gönderdi.

186 Bu iki bey, padişahın müjdecisi olarak Semerkant’a kuyumcunun yanına geldiler.

187 *Ey sanatında olgun ince usta, şehirlerde senin adın sanın anılmada* [dediler].

188 *İşte filanca padişah kuyumculuk için seni seçti; çünkü sen pek büyüksün.*

189 *İşte şu güzel elbiseyi, altını, gümüşü al; gelince de seçkinlerden, nedimlerden olursun.*

190 Adam çokça malı, güzel elbiseleri görünce aldandı; şehrinden, çocuklarından ayrıldı.

191 *Sevinç içinde yola koyuldu; padişahın canına kastettiğinden haberi bile*

yoktu.

192 Arap atına bindi, sevinerek sürdü; kendi kan pahasını hilat sandı.

193 Ey bizzat kendi ayağıyla, yüz rıza içinde kötü kazaya doğru sefere çıkan kişi!

194 Hayalinde mal mülk, yücelik ve ululuk vardı. Azrail ise: *“Evet git, [istediğini] kazanırsın”* diyordu.

195 O yabancı adam yoldan gelince, tabip onu padişahın huzuruna çıkardı.

196 Onu, Taraz mumunun³⁴ baş ucunda yanmak üzere ağırlayarak padişahlar padişahının yanına götürdüler.

197 Padişah onu görünce bir hayli tazimde bulunup altın hazinesini ona teslim etti.

198 Bunun üzerine hekim: *Ey yüce padişah! O cariyeyi bu efendiye ver, dedi.*

199 *Cariye buna kavuşup iyileşsin de ona kavuşma suyu, o ateşi söndürsün.*

200 Padişah o ay yüzlüyü ona bağışladı; muhabbet etmek isteyen o ikisini birbirine eş etti.

201 [8a] Altı ay boyunca muratlarını sürdürdü; böylece o kız tamamen iyileşti.

202 Ondan sonra [hekim] içmesi için kuyumcuya bir şurup hazırladı; kuyumcu, kızın [gözleri] önünde erimekteydi.

203 Hastalık yüzünden kuyumcunun güzelliği kalmayınca, kızın canı da ona bağlanıp kalmadı.

204 [Kuyumcu] çirkin, nahoş bir hale gelip yüzü sararınca, yavaş yavaş gönlü ondan soğudu.

205 Bir renk ardınca olan aşklar aşk değildir, sonunda bir utanç kesilirler³⁵.

206 Keşke kuyumcu tümüyle utanç kesilseydi de başına bu kötü kaza gelmeseydi.

207 Irmağa dönen gözlerinden kanlar aktı; yüzü canına düşman kesildi.

208 Tavus kuşunun kanadı kendisine düşman oldu. Nice padişahı kendi azameti öldürdü.

209 Kuyumcu: *Ben göbeğimdeki misk için şu avcının tertemiz kanını döktüğü ceylanım, dedi.*

210 *Ben, postu için pusu kurulup başı kesilen kır tilkisiyim.*

211 *Ben, dişi için filcinin vurup kanını döktüğü filim.*

212 *Beni, benden daha düşük birisi için öldüren, bilmez mi ki benim kanım uyumaz.*

213 *Bugün banaysa yarın onadır; benim gibi bir kişinin kanı nasıl böyle zayi olur?*

214 Duvar uzun bir gölge salsa bile, o gölge yeniden ona doğru geri döner.

215 Bu dünya bir dağdır, bizim işimizse bağırmaktır; bağırımların yankısı yine bize gelir.

216 Kuyumcu bunu der demez toprağın altına gitti. O cariyeye de aşktan ve hastalıktan arınıp temizlendi.

217 Çünkü ölümlerin aşkı kalıcı değildir; çünkü ölü [bir daha] bizim tarafımıza gelmez.

218 Dirinin aşkı canda ve gözde, her dem goncadan daha taze olur.

219 O bâki olan dirinin aşkını seç³⁶; çünkü senin canına can katan şarabın sâkisi odur.

220 Bütün peygamberlerin aşkıyla ululuğa ve makama erdikleri [Allah'ın] aşkını seç.

221 Sen: *“Bize o padişahın huzuruna çıkmaya izin yoktur”* deme; çünkü kerem sahipleriyle işler zor değildir.

Kuyumcuyu öldürmenin, ona zehir vermenin nefsin arzusuyla, kötü emelle değil, ilâhî işaretle olduğunun anlatılması

222 O adamın hekimin eliyle öldürülmesi, ne bir ümit ardıncaydı ne bir korku yüzünden³⁷.

223 Hekim, Allah'ın ilhamı ve buyruğu gelmeden, padişahın hatırı için öldürmedi onu.

224 Hızır'ın boğazını kestiği çocuğun sırrını halkın avamı anlayamaz³⁸.

225 Allah'tan vahiy ve cevap alan kişi, her ne buyurursa doğrunun ta kendisidir o.

226 Can bağışlayanın öldürmesi de caizdir; o vekildir, onun eli Allah'ın elidir³⁹.

227 İsmail gibi başını onun önüne koy⁴⁰; kılıcının önünde güle oynaya, sevinerek can ver.

228 [Ver ki] Ahmed'in tertemiz canı Ahad⁴¹ ile nasılsa, senin canın da sonsuza dek öyle güleş kalsın.

229 Âşıklar, güzeller kendi elleriyle onları öldürdükleri zaman sevinç kadehini çekerler.

230 Padişah o kanı şehvet uğruna dökmeydi. Sen suizannı ve çekişmeyi bırak.

231 Sen onun çirkin, pis bir iş yaptığını sandın. Süzülmüşlük, duruluk içinde bulanıklık bırakır mı hiç?

232 Bu riyazetler, bu cefalar ocağın gümüşten posayı çıkarması içindir.

233 İyinin, kötünün sınanması, altının kaynayıp köpüğünün üste çıkması içindir⁴².

234 Yaptığı iş Allah'ın ilhamıyla olmasaydı, o padişah değil, yırtıcı bir köpek olurdu.

235 Şehvetten, hırstan, hevâdan beriydi. İyi yaptı o, ama kötü görünen bir iyi.

236 Hızır denizde gemiyi deldiyse, onun bu delişinde yüzlerce doğruluk vardır⁴³.

237 Onca nura ve hünere rağmen Musa'nın vehmi perde ardında kaldı⁴⁴; sen [sen ol] kanatsız uçma.

238 O kırmızı güldür, kan deme sen ona; o akıl sarhoşudur, mecnun deme sen ona.

239 Eğer onun arzusu Müslüman kanı [dökmek] olsaydı da adını ansaydım, kâfir olayım.

240 Kötü kişinin övülmesi yüzünden Arş titrer; takva sahibi de onun övülüştünden suizanna düşer⁴⁵.

241 O padişahı, hem de çok uyanık bir padişah. Seçkin biriydi, hem de Hak seçkini.

242 Böyle bir padişah, öldürdüğü kişiyi, talihe, en iyi makama kavuşturur.

243 Onu kahretmede, onun için bir yarar görmeseydi, o mutlak lütuf, nasıl olur da kahretme peşinde olurdu?

244 [8b] Çocuk hacamatçının neşterinden titrer; şefkatli ana ise o keder içinde sevinçlidir.

245 Yarım can alır, yüz can bağışlar. Senin vehmine bile gelmeyen şeyi verir.

246 Sen bunu kendinle kıyaslıyorsun, ama uzağın da uzağına düşmüşsün, iyice bir bak.

Bakkal ile papağan hikâyesi, papağanın dükkânda yağı dökmesi

247 Bir bakkalla onun bir papağanı vardı. Güzel sesli, yeşil renkli, konuşkan bir papağandı.

248 Dükkânda, oraya bekçilik eder, bütün tacirlerle şakalaşır.

249 İnsanlara hitap etmede [insan gibi] konuşkandı. Papağan gibi ötmeye de ustaydı.

250 Dükkânın bir yanından sıçrayıp öte yanına kaçtı; gülyâğı şişelerini döktü.

251 Efendisi evden çıkageldi; dükkânında, efendiler gibi huzur içinde oturdu.

252 Gördü ki dükkân yağa batmış, elbisesi de yağ içinde. Başına vurdu, bu vuruş yüzünden papağan kel oldu.

253 Papağan birkaç gün söz söylemez oldu; bakkal pişmanlıktan ah çekti.

254 Sakalını yoluyor: *Yazık! Nimet güneşim bulut altına girdi*, diyordu.

255 *O tatlı dillinin başına vurduğumda elim kırılıydı keşke.*

256 Kuşu yine dile gelsin diye her yoksula hediye veriyordu.

257 Üç gün üç gece şaşkın, üzgün, ümitsizce dükkânında oturduktan sonra,

258 Olur da dile gelir diye, o kuşa her çeşit olmadık şeyler gösteriyordu.

259 [O sırada oradan] başı, tasın ve leğenin arkası gibi saçsız, çıplak kafalı bir Cavlaki⁴⁶ geçiyordu.

260 Papağan birdenbire dile geldi, akıllılar gibi dervişe bağırıp: *Hey, filan*, dedi.

261 *Nasıl oldu da kel oldun, keller arasına katıldın? Yoksa sen de mi şişeden yağ döktün?*

262 Onun bu kıyasına halkın güleceği geldi. Çünkü o hırka sahibini kendisi gibi sanmıştı.

263 Yazıda şîr (aslan) şîr (süt)'e benzese bile, sen temiz kişilerin işini kendinle kıyaslama⁴⁷.

264 Bütün dünya bu yüzden yoldan çıktı; Hak abdallarından pek az kişi haberdar oldu.

265 Peygamberlerle eşitliğe/denkliğe kalkıştılar; velileri de kendileri gibi sandılar.

266 *İşte biz de insanız, onlar da insan. Biz de uykuya ve yemeğe bağımlıyız, onlar da, dediler*⁴⁸.

267 Körlükleri yüzünden, arada sonsuz bir fark olduğunu bilmediler.

268 İki çeşit arı aynı yerden yedi; ama bununki zehir oldu, ötekinki bal.

269 İki çeşit ceylan ot yiyip su içti; birinden fışkı meydana geldi ötekinden halis misk.

270 İki çeşit kamış aynı kaynaktan su içti; birisi boş, öteki şekerle dolu.

271 Böyle birbirine benzeyen yüz binlerce şeye bak da aradaki yetmiş yıllık yol farkını gör.

272 Bu yer, ondan pislik çıkar; o yer, tamamen Hak nuru olur.

273 Bu yer, tümüyle cimrilik ve haset doğar; o yer, tümüyle bir ve tek olan Allah'ın nuru doğar.

274 Burası tertemiz topraktır, orası çorak ve kötü. Bu tertemiz melektir, o Şeytan ve canavar.

275 Her iki şeklin birbirine benzemesi mümkündür; acı su da tatlı su da berraktır.

276 Bunu zevk sahibinden başka kim anlayabilir? Onu bul. Tatlı suyu acı sudan o ayırır.

277 [Zevk sahibi olmayan] büyüüyü, mucize ile kıyaslayıp her ikisinin de esasının gözbağcılığı olduğunu sanır.

278 Musa ile mücadele eden büyücüler, [ellerine] onun asası gibi bir asa aldılar.

279 Bu asa ile o asa arasında derin bir fark var; bu işle o iş arasında hayret verici bir yol var⁴⁹.

280 Bu işin arkasında Allah'ın laneti var; o işe karşılık vefa olarak Allah'ın rahmeti var.

281 Kâfirler muhalefet etmede maymun tabiatlıdır. Huy, göğsün içinde bir âfettir.

282 İnsan her ne yapsa, maymun da her zaman insandan gördüğünü yapar.

283 Ben de onun gibi yaptım sanır. O muhalif suratlı aradaki farkı nereden bilecek?

284 Bu, emirden dolayı, o, muhalefeti yüzünden yapar; muhaliflerin başlarına toprak saç.

285 O münafık, emre uyanla beraber, muhalefet için uyup namaza durur; yakarmak için değil⁵⁰.

286 Müminler namazda, oruçta, hacda, zekâta münafıkla birlikte kazanıp kaybetmektedirler.

287 [9a] Müminler için sonunda kazanç vardır, münafığa ise âhirette mat olma.

288 Her ikisi de bir oyunun başında, her ikisi de birlikte, ama biri Mervli biri Reyli⁵¹.

289 Her biri kendi durağına gider, her biri kendi adına uygun olarak yürür.

290 Onu mümin diye çağırırlarsa, canı hoşlanır. Münafık derlerse öfkelenir, ateş kesilir.

291 Onun adının sevimliliği kendi zatı yüzündendir; bunun adının sevimsizliği âfetleri yüzündendir.

292 Mim, vav, mim ve nun (م، و، م، ن) [harflerinde] bir şeref yoktur. Mümin (مؤمن) sözü ancak tanımlamak içindir.

293 Ona münafık dersin, bu aşağılık ad, içini akrep gibi sokar.

294 Bu ad, cehennemden türemediye niçin onda cehennem tadı var?

295 O kötü adın çirkinliği harften değildir. O deniz suyunun acılığı kaptan değildir.

296 Harf kaba benzer, ondaki anlam ise su gibidir. Anlam denizi ise “Ümmü'l-Kitâb”ı⁵² katında bulundurandır.

297 Dünyada acı deniz de vardır tatlı deniz de. Aralarında bir perde/engel vardır, birbirine karışmazlar⁵³.

298 Ne var ki bu iki deniz tek bir kaynaktan akarlar; sen bu ikisinden de geç, kaynağına kadar git.

299 Kalp altınla halis altının ayarını mi-henge vurmadıkça [değerini] göz kararıyla bilemezsin.

300 Allah kimin canına mihenk koyduysa, kesin olanı şüpheli olandan o ayırt edebilir.

301 Bir canlının ağzına bir çöp kaçacak olsa, ancak onu çıkardığında rahatlar.

302 Binlerce lokma içinde ufacak bir çöp çıkacak olsa, canlının duygusu bunu hemmen algılar.

303 Dünya duygusu, bu dünyanın merdivenidir; din duygusu ise göğün merdiveni.

304 Bu duygunun sağlığını tabipten arayın; o duygunun sağlığını ise sevgiliden isteyin⁵⁴.

305 Bu duygunun sağlığı, bedenın sağlamlığından; o duygunun sağlığı ise bedenin yıkılmasından [geçer].

306 Can yolu, bedeni yıkar; bu yıkıktan sonra onu [yeniden] imar eder.

307 Evi, altın definesi için harap etmiştir; sonra o define ile evi daha bayındır hale getirir.

308 Suyu kesmiş, yatağını temizlemiş, ondan sonra ırmağa içilecek su akıtmıştır.

309 Deriyi yarmış, okun ucunu çıkarmış, ondan sonra orada taze deri bitmiştir.

310 Kaleyi yıkmış, kâfirden almış, ondan sonra oraya yüzlerce burç ve hendek yapmıştır.

311 Neliksiz [Allah'ın] işini kim nite-lendirebilir? Bunları bana sadece zaruret söylüyor.

312 Bazen böyle görünür, bazen de bunun zıddı; din işi hayranlıktan başka bir şey değildir.

313 Ama sırtı ona dönük olan hayran değil, aksine sevgiliye dalmış, onunla sarhoş olmuş hayrandır bu.

314 Birisinin yüzü sevgiliye dönüktür; birisinin yüzü ise zaten sevgilinin yüzüdür.

315 Her birinin yüzüne bak, hatırında tut; ola ki hizmetten ötürü yüzleri tanırl hale gelirsın⁵⁵.

316 Değil mi ki nice insan yüzü Şeytan vardır⁵⁶; öyleyse her ele el vermek yakışık almaz.

317 Çünkü kuş avcısı, kuşu aldatmak için [onun sesine benzeyen] bir ısıklık çalar.

³¹⁸ O kuş, kendi cinsinin sesini işitince havadan iner, tuzağı ve iğneyi bulur.

³¹⁹ Aşağılık adam, doğru kişinin üzerine afsun okumak için dervişlerin sözlerini çalar.

³²⁰ Erlerin işi aydınlık ve sıcaktır. Aşağılıkların işi ise hile ve utanmazlıktır.

³²¹ Dilenmek için yünden aslan yapar,

Ebu Museylim'e Ahmet lakabı verirler⁵⁷.

³²² Ebu Müseylim'in lakabı "kezzâb", Muhammed'in ise "ulû'l-elbab" olarak kaldı⁵⁸.

³²³ O Hak şarabının sonunda halis misk vardır⁵⁹; [sıradan] şarabın sonunda ise pis koku ve azap.

Bağnazlığı yüzünden Hristiyanları öldüren Yahudi padişahının hikâyesi

³²⁴ Yahudiler içinde zulmedici, İsa düşmanı, Hristiyanları yakıp yandıran bir padişah vardı.

³²⁵ İsa'nın çağıydı, nöbet ondaydı. O Musa'nın canıydı, Musa da onun canı⁶⁰.

³²⁶ Şaşı gören padişah, Allah yolunda o iki Hak solukdaşını birbirinden ayrı tuttu.

³²⁷ Ustası, bir şaşıya: *Haydi git, odadan o şişeyi getir*, dedi.

Vezirin padişaha hile öğretmesi

³²⁸ Şaşı: *O iki şişeden hangisini getireyim? Tam olarak açıkla*, dedi.

³²⁹ Usta: *O iki şişe değil, var git, şaşılığın bırak, fazla görücü olma*, dedi.

³³⁰ [9b] Şaşı: *Ey Usta, beni kınama*, dedi. Usta: *O iki şişenin birini kır*, dedi.

³³¹ Birisini kırınca ikisi de gözden kayboldu. İnsan öfke ve istek yüzünden şaşı olur.

³³² Şişe birdi, onun gözüne iki görün-
dü. Şişeyi kırınca öteki de yok oldu.

³³³ Öfke ve şehvet, insanı şaşı eder, ruhu doğruluktan çevirir.

³³⁴ Garaz gelince hüner örtülür; gönül-
den göze doğru yüzlerce perde iner.

³³⁵ Kadı, içinden rüşvet almaya niyet edince, zalimi zavallı mazlumdaki nasıl ayırt edebilir⁶¹?

³³⁶ Padişah, Yahudice kininden dolayı öyle bir şaşı olmuştu ki aman yarabbi aman!

³³⁷ Ben Musa dininin dayanağı ve sığınağıym diye yüz binlerce mazlum mümini öldürttü.

Vezirin Hristiyanlara düzen kurması

³³⁸ Bu padişahın, hileyle suya bile düğüm atan inkârcı, düzenbaz bir veziri vardı.

³³⁹ [Vezir padişaha]: *Hristiyanlar, canlarını korur, dinlerini padişahın gizlerler*, dedi.

³⁴⁰ *Onları çok öldürme, çünkü öldürmenin bir yararı yok; din, misk ve öd ağacı değil ki kokusu olsun.*

³⁴¹ *Sır, yüzlerce kılıf içinde gizlidir; dış*

yüzü seninle birlikte, ama içi başkadır.

³⁴² Padişah: *"O halde söyle, tedbir nedir? Bu düzenin ve aldatmacanın çaresi nedir?"* dedi.

³⁴³ [Ne yapalım ki] *dünyada dinini açık eden veya gizleyen bir tek Hristiyan kalmasın.*

³⁴⁴ [Vezir]: *Ey Padişah! [Hakkımda] acı bir şekilde hükmederek kulağımı elimi kes-*

ti; burnumu, dudağımı yarıdır, dedi.

³⁴⁵ Ondan sonra beni dar ağacının altına götür. [O sırada] bir şefaathçi benim [affımı] dilesin.

³⁴⁶ Bu işi, çarşı pazar olan bir yol ağzında, tellalların olduğu yerde yaptır.

³⁴⁷ Sonra beni, yanından uzak bir şehre sür de aralarında kötülük ve kargaşa çıkarayım.

Hristiyanların vezirin hilesine aldanmaları

³⁴⁸ Hal böyleyken diyeyim ki: “Ben gizli Hristiyan’ım; ey sırları bilen Allahım; sen beni bilirsin!”

³⁴⁹ Padişah, benim imanıma vakıf oldu da bağınazlığından canıma kastetti.

³⁵⁰ Padişah’tan dinimi saklamak ve onun dinine [uygun] olanı yapmak istedim.

³⁵¹ Padişah, benim sırlarımdan bir koku sezdi. Sözlerim katında suçlu görüldü.

³⁵² Dedi ki: Sözlerin, içinde iğne olan bir ekmek gibi. Benim gönlümden senin gönlüne pencere var⁶².

³⁵³ Ben o pencereden senin halini gördüm, halini gördüm ya sözlerine kanmam artık.”

³⁵⁴ Eğer İsa’nın ruhaniyeti bana yardım etmeseydi o padişah beni Yahudice parça parça ederdi.

³⁵⁵ İsa için canımı teslim eder, başımı ve-

ririm; bunun için ona yüz binlerce minnet duyarım.

³⁵⁶ İsa’dan canımı esirgemem esirgemesine, ama onun dininin bilgisine iyiden iyiye vâkıfım.

³⁵⁷ O temiz dinin cahiller arasında helâk olmasına hayıflanmaktayım sadece.

³⁵⁸ Allah’a ve İsa’ya şükürler olsun ki bu Hak dinin yol göstericisi olmuşuz biz.

³⁵⁹ [Yoksa] belimize zünnar⁶³ bağlayalıdan beri Yahudi’den de Yahudilikten de kurtulmuşuz.

³⁶⁰ Ey insanlar! Devir, İsa’nın devridir. Onun dininin sırlarını candan dinleyin!

³⁶¹ Padişah, vezir ona her ne dediye yaptı. Halk, bu gizli hileye şaşırıp kaldı.

³⁶² Onu, Hristiyanların [bulunduğu] tarafa sürdü. O da bundan sonra [halkı] davete başladı.

Hristiyanların vezire uymaları

³⁶³ Yüz binlerce Hristiyan, azar azar onun yanında yöresinde toplandı.

³⁶⁴ O, onlara gizlice İncil’in, zünnarın ve namazın sırlarını anlatmaktaydı.

³⁶⁵ O, görünüşte [din] hükümlerini anlatıyordu; fakat işin aslında [bunlar birer] ıslık ve tuzaktı.

³⁶⁶ Bunun için sahabeden kimileri, Peygamber’e gulyabani nefsin hilesini sorarlardı⁶⁴.

³⁶⁷ “Nefis, ibadetlerin ve ruhun ihlası-

nın içine gizli garazlardan ne karıştırır?” [derlerdi].

³⁶⁸ Ondan kulluğun faziletini soruşturmazlardı da “Görünürdeki kusur nerede?” diye sorarlardı.

³⁶⁹ Nefsin hilesini, [tıpkı] gülü kerevizden ayırt eder gibi, inceden inceye, zerre zerre tanırlardı.

³⁷⁰ Ashabın bu konuda kılı kırk yaranları da, onun vaazına candan hayran olurlardı.

Hristiyanların vezire uymaları

³⁷¹ [10a] Hristiyanlar ona adamakıllı gönül verdiler. Zaten avamın taklit gücünden ne olur ki?

³⁷² Yüreklerine onun sevgisini ektiler; onu İsa'nın vekili sandılar.

³⁷³ O ise gizlide tek gözlü, melun Decal idi. Ey Allahım, feryadımıza yetiş; sen ne güzel yardımcısın!

³⁷⁴ Ey Allahım, [önümüzde] yüz binlerce tuzak ve yem var; bizlerse yemsiz kalmış açgözlü kuşlar gibiyiz.

³⁷⁵ Her birimiz bir doğan, bir Simurg⁶⁵ da olsak, her an yeni bir tuzağa yakalanıyoruz.

³⁷⁶ Ey kimseye muhtaç olmayan [Allahım], Sen bizi her an kurtardığın halde biz yine de bir tuzağa doğru gidiyoruz.

³⁷⁷ Biz, bu ambarda buğday biriktiriyor, toplanan buğdayı zayi ediyoruz.

³⁷⁸ Sonuçta, buğdaydaki bu zayıatın farenin hilesinden olduğunu akılcıca düşünmüyoruz.

³⁷⁹ Fare, ambarımızı deldi deleli, ambarımız onun hilesi yüzünden harap olmuştur.

³⁸⁰ Ey can! Önce farenin kötülüğünü yok et de, ondan sonra buğday biriktirmeye çalış.

³⁸¹ O gönüller başköşesinin haberlerinden birini dinle: "*Kalp huzuru olmadan namaz tamama ermez*"⁶⁶.

³⁸² Ambarımızda hırsız bir fare yoksa, kırk yıllık amellerimizin buğdayı nerede?

³⁸³ Her gün ufak ufak [biriken] sadakamız, niçin şu ambarımızda toplanmıyor?

³⁸⁴ Demirden nice ateş kıvılcımı sıçradı da o tutuşmuş gönül [onları] kabullenip çekti.

³⁸⁵ Ama karanlıkta gizli bir hırsız, kıvılcımlara parmak basıyor.

³⁸⁶ Gökyüzünde tek bir kandil parlama-sın diye o yıldızları birer birer söndürüyor.

³⁸⁷ Bir adımda binlerce tuzak olsa bile, sen bizimle oldukça hiç gam yok!

³⁸⁸ Her gece, ruhları beden tuzağından kurtarıyor, levhaları söküyorsun.

³⁸⁹ Ruhlar, her gece bu kafesten kurtuluyor; kimsenin hâkimi ve mahkûmu olmadan özgürlüğe ulaşıyorlar.

³⁹⁰ Zindandakiler geceleyin zindandan habersizdirler; sultanın adamlarının da geceleyin devletten haberleri yoktur.

³⁹¹ Ne kâr zarar tasası ve düşüncesi vardır, ne şu filancanın, ne o falancanın hayali.

³⁹² Ârifin hâli uyanıkken de böyledir. Allah: "*Onlar uykudadırlar*"⁶⁷ buyurdu, bundan ürkme.

³⁹³ Onlar dünya hallerinden yana gece gündüz uykudadırlar. Rabbin elinde döndürüp çevirdiği kalem gibidirler.

³⁹⁴ Yazı yazılırken eli görmeyen kimse, bu eylemin kalemin hareketinden olduğunu sanır.

³⁹⁵ [Allah] ârifin bu halinden bir nebecik gösterdi; halkı ise bir duygu uykusu bastırdı.

³⁹⁶ Canları niteliksiz bir ovaya gitti. Ruhları da bedenleri de huzur içindedir.

³⁹⁷ Onları yine bir ısıklıkla tuzağa çekersin de hepsini adalet ve hâkim önüne çıkarırsın.

³⁹⁸ Tan vaktinin ışığı baş gösterip gökyüzünün altın akbabası⁶⁸ kanat çırpınca,

³⁹⁹ "*Tanyerini yarıp açan*"⁶⁹ [Allah], İsrafil gibi, hepsini o diyardan bu suret âlemine getirir.

400 Genişlemiş ruhları bedene sokar;
her bedeni de yeniden gebe bırakır.

401 Can atlarını eğersiz bırakır,
“Uyku ölümün kardeşidir⁷⁰” [sözünün]
sırrı budur.

402 Ama gündüz geri gelsinler diye
ayakları üzerine uzun bir bağ koyar.

403 [Böylece] gündüz onu çayırdan geri
çekerek ve o otlaktan [döndürüp] yine yük
altına sokar.

404 Keşke bu ruhu, Ashab-ı Kehf ya da
Nuh’un gemisi gibi korusaydı da,

405 Şu gönül, göz ve kulak, bu uyanıklık
ve akıl tufanından kurtulsaydı.

406 Dünyada bu zamanda da, senin
yanı başında, önünde nice Ashab-ı
Kehf⁷¹ vardır.

407 Mağara da dost da onunla terennüm
eder, ama ne fayda ki senin gözünde, ku-
lağında mühür var⁷².

Halifenin Leylâ’yı görmesinin hikâyesi

408 Halife, Leylâ’ya: *Sen misin, Mec-
nun’u perişan edip yoldan çıkaran?* dedi.

409 *Sen başka güzellerden daha üstün de-
ğilsin.* Leylâ: *Sus, dedi, çünkü sen Mecnun
değilsin.*

410 Kim uyanıksa, daha fazla uykuda-
dır o. Onun uyanıklığı uykusundan da
beterdir.

411 Canımız Allah ile uyanık değilse, o
uyanıklık, bizim için bir darboğaza benzer.

412 Canın, her gün hayalin tekmesini
yemekten, kârdan, zarardan ve bunları yi-
tirme korkusundan,

413 Ne safası kalır, ne letafeti, ne gücü;
ne de göklere sefer edecek yolu!

414 Uyumuş kişi, her hayalden umuda
kapılan, onunla konuşan kimsedir.

415 [10b] Şeytan’ı düşünce huri gibi
görür de şehvetinden Şeytan’a erlik suyu
döker.

416 Nesil tohumunu çorak yere dökün-
ce kendine gelir, hayal ondan kaçır.

417 O [hayalden dolayı] başında sersem-
lik, bedeninde pislik görür; ah o görünmez
[olduğu halde] görünen görüntüden ah.

418 Kuş havada uçarken, gölgesi toprak

üzerinde kuş gibi kanat çırparak koşar.

419 Ahmağın biri, o gölgeyi avlamaya kal-
kışır, gücü tükeninceye kadar koşuşturur.

420 O gölgenin havadaki kuşun yansı-
ması olduğundan da habersizdir, onun as-
lının nerede bulunduğundan da habersiz.

421 Gölgeye doğru ok atar; bu arayış yü-
zünden sadağı boşalır.

422 Ömrünün sadağı boşaldı; ömür, göl-
ge avı peşinde koşmakla geçti, eridi bitti.

423 Allah’ın gölgesi birine dadı oldu mu,
onu hayalden ve gölgeden kurtarır.

424 Allah’a kul olan Allah’ın gölgesi olur.
O, bu dünyadan yana ölmüş, Allah ile di-
rilmiştir.

425 Âhir zamanın âfetinden kurtulmak
için hiç kuşku duymadan hemencecik
onun eteğine yapış.

426 “Gölgeyi nasıl uzattı⁷³” [âyeti] velile-
rin alâmetidir. Çünkü o, Hak güneşinin
ışığının kılavuzudur.

427 Bu kılavuz olmadan bu vadide yürü-
me; Halil gibi “Ben batanları sevmem de⁷⁴.”

428 Var git, gölgeden bir güneş bul⁷⁵, pa-
dişah Tebrizli Şems’in eteğine sarıl.

⁴²⁹ Bu düğünün, bu gelinin yolunu bilmiyorsan Hakk'ın ışığı Hüsameddin'den sor.

⁴³⁰ Kıskançlık, yolda gırtlacağına sarılırsa, [bil ki] kıskançlıkta Şeytan'ın azgınlığı vardır.

⁴³¹ Çünkü o, kıskançlığından Âdem'den arlanır; kıskançlık yüzünden saadetle sa-vaşa tutuşur.

⁴³² Yolda bundan daha çetin geçit yoktur. Yoldaşı kıskançlık olmayan kimseye ne mutlu⁷⁶.

⁴³³ Bil ki bu beden kıskançlık yuvasıdır;

soy sop kıskançlık yüzünden kirlenir.

⁴³⁴ Beden kıskançlık yuvasıdır ama Allah, o bedeni bir güzel arıtmıştır.

⁴³⁵ “*Evimi temizleyin*”⁷⁷ [âyeti] temizliği bildirir; beden, tılsımı topraktan olsa da nur hazinesidir.

⁴³⁶ Sen, kıskanç olmayana düzen kurup kıskançlık edersen, o kıskançlıktan gönlüne karanlıklar çöker.

⁴³⁷ Hak erlerinin ayakları altında toprak ol, sen de bizim gibi kıskançlığın başına toprak saç.

Vezirin kıskançlığının anlatılması

⁴³⁸ O vezirciğin soyu sopu kıskançlık-tandı; ondan böyle boş yere kulağını, burnunu ye-le verdi.

⁴³⁹ [Bu işi] kıskançlık iğnesiyle, miskinlerin canını zehirlmek ümidiyle yaptı.

⁴⁴⁰ Kıskançlık yüzünden burnunu koparan kişi, kendisini de kulaksız burunsuz bırakır.

⁴⁴¹ Burun odur ki bir koku alır; koku da, onu bir mahalleye ulaştırır.

⁴⁴² Kimin kokusu yoksa burunsuzdur

o; zaten koku da ancak din kokusudur.

⁴⁴³ Bir koku alıp da ona şükretmeyen, nîmeti inkâr etmiş, kendi burnunu yemiştir.

⁴⁴⁴ Şükret, şükredenlere kul ol. Onların önünde öl de ölümsüz ol.

⁴⁴⁵ Vezir gibi, sermayeni yol vuruculuktan edinme; insanları namazdan alıkoyma.

⁴⁴⁶ O kâfir vezir, [güya] din nasihatçisi olmuş, hileyle badem helvasına sarımsak katmıştı.

Marifetli Hıristiyanların vezirin hilesini anlamaları

⁴⁴⁷ Zevk sahibi olanlar onun sözlerinden acıyla karışmış bir tat alıyorlardı.

⁴⁴⁸ Karışık, ince sözler söylüyordu; şekerli gül suyu şerbetine zehir katmıştı.

⁴⁴⁹ Görünürde “yolda çevik ol” diyor; arkasından cana “gevşek ol” diyordu.

⁴⁵⁰ Gümüşün dışı beyaz ve yeni olsa da, onun yüzünden el ve elbise kararır.

⁴⁵¹ Ateş, kıvılcımlarıyla al yüzlü olsa da, sen onun işindeki karalığa bak⁷⁸.

⁴⁵² Şimşek, göze bir ışık gibi görünse de, onda gözü kamaştırma özelliği vardır.

⁴⁵³ Vezirin sözleri, uyanık ve zevk sahibi olmayanların boynunda bir boyunduruk gibi duruyordu.

⁴⁵⁴ Vezir, padişah-tan ayrı kaldığı altı ay boyunca İsa'ya uyanların sığınağı oldu.

⁴⁵⁵ Halk, dinini ve gönlünü tümüyle ona teslim etti. İnsanlar onun emri ve hükmüyle ölüyordu.

Padişahın vezire gizlice haber yollaması

⁴⁵⁶ Padişahla vezir arasında haberleşmeler oluyor, padişah ona gizlice güvence veriyordu.⁷⁹

⁴⁵⁷ [11a] Padişah: *A benim ikballi [ve-*

zirim], vakit geldi, tez içimi rahatlat, diye yazdı.

⁴⁵⁸ [Vezir de]: *Padişahım! İşte şu anda İsa dinine fitneler salma işindeyim, dedi.*

Hristiyanlığın on iki bölümü

⁴⁵⁹ İsa'nın kavmine hükmetme işine zapturapt eden on iki bey vardı.

⁴⁶⁰ Her bölük bir beye uymuş, tamahları yüzünden kendi beylerine kul olmuşlardı.

⁴⁶¹ Bu on iki beyle kavimleri, o kötü sı-

fatlı vezire bağlanmışlardı.

⁴⁶² Hep birlikte onun sözüne güvenmiş,

hep birlikte de onun gidişine uymuşlardı.

⁴⁶³ O, “öl” dese, her bey hemen o anda önünde can verirdi.

Vezirin İncil'in hükümlerini karıştırması

⁴⁶⁴ [Vezir] her beyin adına birer tomar hazırladı. Her tomarın yazısı bir başka yoldaydı.

⁴⁶⁵ Her birinin hükmü bir başka çeşitti. Bu sondan başa dek ötekine aykırıydı.

⁴⁶⁶ Birisinde riyazet ve açlık yolunu tövbenin direği, [Allah'a] dönüşün şartı yapmış,

⁴⁶⁷ Birisinde: *Riyazet yararsızdır, bu yolda cömertlikten başka kurtuluş yeri yoktur, demişti.*

⁴⁶⁸ Birisinde: *Açlığın ve cömertliğin, senin mabuduna karşı şirk koşmandır, demişti.*

⁴⁶⁹ Sıkıntıda ve genişlikte [Allah'a] tevekkülden ve tamamen teslim olmaktan başka her şey aldatmacadır, tuzaktır.

⁴⁷⁰ Birisinde: *[Sana] vâcib olan hizmettir; yoksa tevekkül düşüncesi bir töhmettir, demişti.*

⁴⁷¹ Birisinde: *[Dinin] emirleri ve yasakları, yapmak için değil, bizim aczimizi anlatmak içindir, demişti.*

⁴⁷² *Ta ki bunlarda kendi aczimizi görelim de böylece Allah'ın kudretini bilelim.*

⁴⁷³ Birisinde: *Kendi aczini görme, dikkat et, o âcizlik nimeti küfretmektir, demişti.*

⁴⁷⁴ *Kendi kudretini gör, çünkü bu kudret O'ndandır. Kudretini, O'nun nimeti bil çünkü kudret O'dur.*

⁴⁷⁵ . Birisinde: *Bu ikisinden de geç, bakışalgörüşe sığan her şey put olur, demişti.*

⁴⁷⁶ Birisinde: *Bu mumu söndürme, çünkü bu görüş, meclisteki mum gibidir, demişti.*

⁴⁷⁷ *Bakıştan ve hayalden geçersen, gece yarısı vuslat mumunu söndürmüş olursun.*

⁴⁷⁸ Birisinde: *Korkma, söndür; söndür de bunun karşılığında yüz binlercesini gör, demişti.*

⁴⁷⁹ *Çünkü [bakış mumunu] söndürmekle can mumu artar, Leyla'n sabrın yüzünden Mecnun kesilir.*

⁴⁸⁰ *Kim, zabıtlığı yüzünden dünyayı terk ederse, dünya onun önüne daha fazla yaklaşır.*

481 Birisinde: *Allah sana verdiği şeyi var ederken sana tatlı kıldı, demişti.*

482 *Kolaylaştırıp hoş hale getirdi, onu al. Kendini sıkıntıya atma.*

483 Birisinde: *Kendine ait olanı bırak, çünkü tabiatının kabullendiği şey reddolunmuştur, kötüdür, demişti.*

484 *Çeşitli yollar kolaylaşmıştır da her birine bir din can kesilmiştir.*

485 *Allah'ın [bu yolları] kolaylaştırması, [doğru] yola eritseydi, her Yahudi ve Mecusi, Allah'ı bilirdi.*

486 Birisinde: *Kolaylaştırılan şey, gönle hayat, cana gıda olan şeydir, demişti.*

487 *Tabiata hoş gelen şey geçip gidince, çorak toprak gibi ekin ve ürün vermez.*

488 *Onun ürünü, pişmanlıktan başka bir şey olmaz; onun kazancı, zarardan başka bir şey getirmez.*

489 *O, sonuç itibarıyla kolay/kolaylaştırılmış olmaz; sonunda adı zor/zorlaştırılmış çıkar.*

490 *Sen zor/zorlaştırılmışı kolaydan/kolaylaştırılmıştan ayırt et de sonuçta bunun da onun da yüzünü gör.*

491 Birisinde: *Bir üstat ara; soy soplâ âkıbeti görme gücüne ulaşamazsın, demişti.*

492 *Her soydan millet [kendilerince] âkıbeti gördüler, ama ister istemez bir hataya esir oldular.*

493 *Âkıbeti görmek, elle dokunmuş şeyi [görmek] gibi değildir; yoksa dinlerde nasıl ayrılık olurdu?*

494 Birisinde: *Üstat da sensin, çünkü üstadı tanıyan da ancak sensin, demişti.*

495 *Adam ol, adamların maskarası olma; git kendi başına sahip ol, şaşkın olma.*

496 Birisinde: *Bunların hepsi birdir. Kim iki görürse şaşkı bir adamcağızdır o, demişti.*

497 Birisinde: *Yüz, nasıl bir olur? Böyle bir şeyi deli olandan başka kim düşünür? demişti.*

498 *[Bunların] her biri ötekine zıt bir sözdür. Zehirle şeker nasıl bir olur?*

499 *Zehirden ve şekerden geçmedikçe birliğin gül bahçesinden nasıl koku alabilirsin?*

500 *İsa dininin düşmanının olan o [vezir], bu tarzda ve yolda on iki tomar yazdı.*

[11b] Bu ayrılıkların yolun hakikatinde değil gidiş tarzında olduğunun anlatılması

501 Onda İsa'daki tek renklilikten bir eser yoktu. İsa küpünün mizacıyla huylanmamıştı.

502 Yüz renkli elbise, o arı duruluk küpünde saba rüzgârı gibi sade ve tek renkli hale gelirdi.

503 [Ama bu] bıkkınlık veren tek renklilik değildir, hani balıkla pırl pırl su gibi.

504 Karada da binlerce renk vardır, ama balıkların da kurulukla savaşı vardır.

505 Şu örnekteki balık da kimdir, deniz de nedir ki yüce ve ulu padişah ona benzesin.

506 Varlık [âlemindeki] yüz binlerce deniz ve balık, o ikram ve cömertlik önünde secdeye varırlar.

507 O deniz inciler saçır hale gelsin diye nice ihsan yağmuru yağdı.

508 Bulut ve deniz cömertlik öğrensın diye nice kerem güneşi parıladı.

509 Suya ve toprağa [nice] bilgi ışığı vurdu da yeryüzü tohum kabul eder hale geldi.

510 Toprak emindir; ona her ne ekersen hıyanet görmeksizin aynı cinsi devşirirsin.

511 O, bu eminliği, adalet güneşi üzerine ısıdığı için o emanetten bulmuştur.

512 İlkbahar, Allah'ın fermanını getir-medikçe, toprak sırlarını açığa vurmaz.

513 O, öyle bir cömerttir ki bu haberleri, bu eminliği ve bu doğruluğu bir cansıza [toprağa] vermiştir.

514 Onun fazlı, cansız bir varlığı (topra-ğı) haberdar etmiş, kahrı da akıllıları kör eylemiştir.

515 Bu coşkuya can da dayanmaz gönül de. Kime ne diyeyim. Dünyada bir kulak bile yok.

516 Nerede bir kulak varsa onun saye-

sinde göz oldu. Nerede bir taş varsa onun sayesinde yeşim taşına döndü.

517 Kimya yapıcıdır, kimya ne olur ki? Mucize bağışlayıcıdır, simya ne olur ki?

518 Benim şu övüşüm, [aslında] övgüyü terk etmektir, çünkü bu [övüş] varlık alâmetidir, varlıksa hatadır.

519 Onun varlığı karşısında yok olmak gerekir; ona karşı varlık nedir? Kör ve yaslı.

520 [Varlık ona karşı] kör olmasaydı onun yüzünden erirdi; güneşin sıcaklığını bilirdi.

521 Yastan dolayı kara renkli olmasaydı, bu dünya nasıl buz gibi donardı?

Vezirin bu hilede uğradığı zararın anlatılması

522 Vezir de padişah gibi bilgisiz ve gafil-di. Kadim ve [varlığı] zorunlu [Allah] ile pençeleşiyordu.

523 Bir anda bunun gibi yüz âlemi yok-tan var edebilecek kudret sahibi ile...

524 Senin gözünü kendisini görecekle hale getirince, gözünde bunun gibi yüzlerce âlem meydana getirir.

525 Dünya senin yanında büyük ve son-suz olsa da, [onu Allah'ın] kudreti önün-de yok [denecek kadar] bir zerre bil.

526 Esasen bu dünya sizin ruhlarınızın hapisanesidir; tez elden, kendi ovanıza doğru gidin.

527 Bu dünya sınırlı, o dünya ise esa-sen sınırsızdır. Nakış ve suret, o anlamın önünde engeldir.

528 [Allah] Firavun'un yüz binlerce mız-rağını, bir tek Musa'nın bir tek asası ile kırdı⁸⁰.

529 Calinus'un yüz binlerce tıp [bilgisi] vardı ama, İsa'nın, onun soluğunun karşı-sında hiç oldu.

530 Yüz binlerce şiir defterleri vardı, ama bir ümmînin⁸¹ sözü karşısında hepsi bir utançtan ibaretti.

531 Kişi aşağılık değilse, böyle gâlip bir Allah önünde nasıl ölmez?

532 O nice dağ gibi gönülleri [yerinden] oynatmış⁸², kurnaz kuşu, iki ayağından asmıştır.

533 [Allah'a varmanın] yolu anlayışı ve düşüncüyü keskinleştirmek değildir. Pa-dişahın fazlı, düşkün olandan başkasını kabul etmez⁸³.

534 Köşe bucak kazıp define gömen ni-celeri, o hayaller kuran [vezirin] maskara-sı oldular.

535 İnek kimdir ki sen onun maskarası ola-sın? Toprak nedir ki sen ona ot kesilesin?

536 Bir kadının kötü işinden dolayı yüzü sarardı da Allah onun şeklini de-ğiştirip Zühre⁸⁴ yaptı.

537 Bir kadını Zühre yapmak şeklini de-ğiştirmek de toprak ve balçık haline gelmek de-ğişmek değil midir, a inatçı?

538 Ruh, seni en yüksek göklere çıkarırdı, oysa sen en aşağılarda, suya ve çamura doğru gittin.

539 Akılların bile kıskandığı öyle bir varlığı, bu alçalma yüzünden değiştirdin.

540 Öyleyse bir bak, bu kendini değiştirmen nasıl bir şey? O değişmenin yanında bu pek aşağı kalır.

541 Himmet atını yıldıza doğru koşturdun da secde edilen Âdem'i tanımadın⁸⁵.

542 Ey hayırsız evlat! Önünde sonunda Ademoğlusun; ne zamana dek alçaklığı şeref sayacaksın?

543 Daha ne zamana dek "*Âlemi tutacağım, bu dünyayı kendi [varlığım]la dolduracağım*" diyeceksin?

544 [12a] Dünya baştanbaşa karla dolsa, güneşin sıcaklığı bir bakışta eritir onu.

545 Allah, o vezirin de onun gibi yüz binlercesinin de günahını bir kıvılcımla yok eder.

546 O hayal kuruşları hikmetin ta kendisine çevirir; o zehirli suyu şerbetin ta kendisi yapar.

547 Şüpheler doğuran o şeyleri kesin bilgiye dönüştürür. Kin nedenlerinden sevgiler yeşertir.

548 İbrahim'i ateş içinde koruyup gözetir⁸⁶; korkuyu, ruha emniyet kılar.

549 Onun sebep yakıcılığı yüzünden sevdalıyım; onun hayalleri içinde Sofistai⁸⁷ gibiyim.

Vezirin o topluluğu saptırmak için bir başka düzen kurması

550 O vezir kendince başka bir düzen kurdu. Vaazı bıraktı, halvete girdi.

551 Müritleri özlem ateşine attı; kırk elli gün halvette kaldı.

552 İnsanlar onun özlemiyle, halinden, sözünden ve zevkinden ayrı kalmak yüzünden deliye döndü.

553 Yalvarıp yakarıyor, sızlanıyorlardı; [vezir ise] halvette riyazetten iki büklüm olmuştu.

554 Onlar: *Sensiz bizim ışıgımız yoktur, asasını tutup çeken olmayınca körün hali nice olur?* dediler.

555 *Lutfet, Allah aşkına, bizi bundan fazla kendinden ayırma.*

556 *Bizler çocuklar gibiyiz, bizim dadımız sensin; başımız üzerine gölgeni sal.*

557 [Vezir]: *Canım, sevenlerimden uzak değil. Ama dışarı çıkmaya izin yok, dedi.*

558 O beyler şefaata etmeye geldiler, müritlerse [kendilerini] kınamaya başladılar.

559 *Ey kerem sahibi! Ne kötü talihtir bizimkisi; sensiz gönülden ve dinden yetim kalmışız.*

560 *Sen bahaneler uyduruyorsun, bizse acıdan yürek yangınıyla soğuk nefesler alıyoruz.*

561 *Biz senin güzel sözlerine alışmışız. Biz senin hikmet sütünden içmişiz.*

562 *Allah aşkına, bize şu cefayı etme; bir hayır yap, bugünü yarına bırakma.*

563 *Şu âşkların, sonunda sensiz, eli boş kalanlardan olmasına hiç için el verir mi?*

564 *Hepsi karada balık gibi çırpınıyorlar. Suyu aç, ırmağın bendini kaldır.*

565 *Ey bu zamanda kendisine benzer bulunmayan! Allah için halkın feryadına yetiş!*

Vezirin müritleri kovması

⁵⁶⁶ [Vezir]: Kendinize gelin ey dedikodu tutkunları! Ey dille kulağın sözünün, öğüdünün peşinde olanlar! dedi.

⁵⁶⁷ Bu aşağılık duygu kulağına pamuk tıkayın, gözünüzden duygu bağına çıkarın.

⁵⁶⁸ O sır kulağının pamuğu, baş kulağıdır. Bu [kulak] sağır olmadıkça, gönül kulağı sağırdır.

⁵⁶⁹ Duygusuz, kulaksız, düşüncesiz olun ki "Geri dön"⁸⁸ hitabını duyabilirsiniz.

⁵⁷⁰ Sen uyanıklık dedikodusu içinde oldukça, düşteki konuşmadan nasıl bir koku alabilirsin?

⁵⁷¹ Bizim sözümüz ve davranışımız dışa ait harekettir; içe ait hareketse göklerin üzerindedir⁸⁹.

⁵⁷² Duygu, karadan doğduğu için ka-

rayı gördü; can İsa'sı ise ayağını denizin içine attı.

⁵⁷³ Kuru bedenın seyri karaya düştü; ruhun seyri ise ayağını denizin ortasına bastı.

⁵⁷⁴ Ömür, kâh dağda, kâh ovada, kâh çölde kara yolunda geçtiyse,

⁵⁷⁵ Abıhayatı nereden bulacaksın sen; deniz dalgalarını nasıl yaracaksın sen?

⁵⁷⁶ Toprak dalgası, bizim vehmimiz, anlayışımız, düşüncemizdir; deniz dalgası ise kendinden geçiş, sarhoşluk ve yokluktur.

⁵⁷⁷ Sen bu sarhoşlukta oldukça o sarhoşluktan uzaksın. Bundan sarhoş oldukça, o kadehe karşı körsün sen.

⁵⁷⁸ Zahirdeki konuşma toza benzer; bir süre susmayı âdet edin, aklını başına al.

Müritlerin halvetten çık diye üstelemeleri

⁵⁷⁹ Hep birden: Ey arayı açmak [isteyen] bilge! Bizi aldatma ve cefa sözünü bize söyleme, dediler.

⁵⁸⁰ Hayvana gücü yettiğince yük yükle. Güçsüzlere, güçleri nispetinde iş buyur.

⁵⁸¹ Her kuşun yemi, kendi miktarıncadır. İncir, her kuşa yem olur mu hiç?

⁵⁸² Çocuğa süt yerine ekmek verirken, zavallı yavruyu o ekmekten öldü say.

⁵⁸³ Dişleri çıkmaya görsün, ondan sonra zaten gönlü ekmek çeker.

⁵⁸⁴ Kanadı çıkmamış kuş uçmaya kalkışınca, her yırtıcı kediye lokma olur.

⁵⁸⁵ Kanat çıkarınca, kendi kendine, zorlanmadan, iyi kötü ıslık olmaksızın uçar.

⁵⁸⁶ Senin konuşman Şeytan'ı susturur; se-

nin sözün kulağımızı akla çevirir.

⁵⁸⁷ [12b] Söyleyen sen olunca, kulağımız akıl kesilir; deniz sen olunca, karamız denizdir.

⁵⁸⁸ Ey Simâk'ten⁹⁰ balığa kadar her şey kendisiyle aydınlanan, seninle birlikte [iken] yer bize gökten daha hoştur.

⁵⁸⁹ Sensiz, göğün üstü bile bizim için karanlıktır. Ey ay! Sana kıyasla şu gökyüzü de kim oluyor ki?

⁵⁹⁰ Yücelik surette göklere ait olsa da, anlamda yücelik tertemiz cana aittir.

⁵⁹¹ Yücelik surette cisimler içindir, [oysa] cisimler, anlamın önünde [yalnızca] isimlerden ibarettir.

Vezirin halvetten çıkmayacağını diye cevap vermesi

⁵⁹² [Vezir]: “*Delillerinizi kısa kesin; canınızda, gönlünüzde nasihatime yol açın, dedi;*

⁵⁹³ *Eğer eminsem, göğe yer desem bile, emin olan suçlanmaz⁹¹.*

⁵⁹⁴ *Eğer kemâl isem, kemâli inkâr da neyin nesidir? Yok değilsem, bu zahmet ve eziyet nedir?*

⁵⁹⁵ *Ben bu halvetten çıkmayacağım, çünkü, gönül halleriyle meşgulüm.*

Müritlerin vezirin halvetine karşı çıkması

⁵⁹⁶ Hepsi: “*Ey vezir, [bizimki] inkâr değil; bizim sözümüz başkalarının sözü gibi değildir, dediler.*

⁵⁹⁷ *Ayrılığından göz yaşlarımız akmakta; canımızın içinden ahlâk vahlar kopmakta.*

⁵⁹⁸ Çocuk dadiyla kavga etmez; ama iyiyi kötüyü bilmediği halde [yine de] ağlar⁹².

⁵⁹⁹ Biz çenk gibiyiz, mızrabı sen vuruyorsun; inleyiş bizden değil, sen inliyorsun.

⁶⁰⁰ Biz ney gibiyiz, bizdeki nağme sendendir. Biz dağ gibiyiz, bizdeki ses sendendir.

⁶⁰¹ Kazanmada, kaybetmede satranç gibiyiz. Ey güzel sıfatlı! Kazanmamız kaybetmemiz sendendir.

⁶⁰² Ey bizim canımıza can olan! Biz kim oluyoruz ki seninle birlikte meydanda bulunalım⁹³.

⁶⁰³ Biz de varlıklarımız da yoklarız, yok suretinde görünen “*Mutlak Varlık*” sensin.

⁶⁰⁴ Biz hepimiz aslanlarız, ama bayraktaki aslanlar; onların ara sıra hamle edip oynayışları rüzgârdandır.

⁶⁰⁵ Onların hamleleri görünür de rüzgâr görünmez; o görünmeyen hiçbir zaman eksik olmasın.

⁶⁰⁶ Rüzgârımız ve varlığımız senin vergindendir. Varlığımız tümüyle senin yaratışındandır.

⁶⁰⁷ *Yok’a* varlık lezzetini gösterdin. *Yok’u* kendine âşik ettin.

⁶⁰⁸ Nimetlerinin lezzetini geri alma; mezeni, şarabını, kadehini geri alma.

⁶⁰⁹ Geri alırsan, seni kim arayıp sorabilir? Resim, ressama nasıl karşı koyar?

⁶¹⁰ Bizi görme, bize nazar etme. Kendi ikramına, cömertliğine bak.

⁶¹¹ Biz yoktuk, dileğimiz isteğimiz de yoktu. Senin lütfun bizim söylenmemiş [sözlerimizi] duyuyordu.

⁶¹² Resim, ressamın ve kalemin önünde, [ana] karnındaki çocuk gibi çaresiz ve [eli] bağlıdır.

⁶¹³ Âlemdaki bütün varlıklar [Allah’ın] kudreti karşısında, iğne önündeki gergef kadar âcizdir.

⁶¹⁴ [Allah’ın kudreti] gergefe kâh Şeytan resmi işler, kâh insan; kâh mutluluk resmi işler, kâh gam.

⁶¹⁵ [Gergefin] eli yok ki onu def etmek için oynatsın; dili yok ki kârdan zarardan dem vursun.

⁶¹⁶ Sen [bu] beytin tefsirini yine Kur’an’dan oku; Allah, “*Attığın zaman sen atmadın*”⁹⁴ buyurdu.

⁶¹⁷ Oku biz atsak bile, o atış bizden değildir. Biz yayız, oku fırlatan Allah’tır.

⁶¹⁸ Bu, cebir değildir, cebbarlığın anlamıdır. Cebbarlığı anışsa, [Allah’a] yakarmak içindir.

⁶¹⁹ Yakarışımız acimizin delilidir; utanışımız da ihtiyarımızın delilidir.

⁶²⁰ İhtiyarımız yok idiyse, bu utanma neyin nesidir? Bu hayıflanma, utanma, arlanma nedir?

⁶²¹ Hocaların öğrencileri zorlaması nedendir? Zihnin tedbirden tedbire dönmesi nedendir?

⁶²² Eğer sen “*O [kimse] cebirden habersizdir; Hakk’ın ayı, yüzünü bulut altında gizliyor*” diyecek olursan,

⁶²³ Bunun güzel bir cevabı var; eğer dinlersen, küfürden vazgeçip dine yönelirsin.

⁶²⁴ Pişmanlık, inleyip yakarma hastalık zamanında olur. Hastalık zamanı, tümüyle uyanıklıktır.

⁶²⁵ Hastalandığın zaman, günahından bağışlanma diler durursun.

⁶²⁶ Günahın çirkinliği sana görünür de, tekrar yola geleyim diye niyetlenirsin.

⁶²⁷ Bundan böyle emre uymaktan başka bir iş seçmeyeyim diye ahdedip söz verirsin.

⁶²⁸ Öyleyse, hastalığın sana bilinç ve uyanıklık kazandırdığı kesinleşti.

⁶²⁹ Ey aslı arayan! Şu ilkeyi bil ki kimin derdi varsa, [bu işin] kokusunu o almıştır.

⁶³⁰ Kim daha uyanıksa, daha dertlidir. Kim daha bilinçliyse, benzi daha sarıdır.

⁶³¹ [13a] Onun cebrinden haberin varsa, ağlayıp yakarman hani? Onun cebbarlık zincirini görüşün hani?

⁶³² Zincire bağlı olan nasıl sevinir? Hapis-

te tutsak olan nasıl özgürce hareket eder?

⁶³³ Ayağını bağladıklarını, başının üzerine de padişahın çavuşlarını diktiklerini görüp duruyorsan,

⁶³⁴ Artık sen de âcizlere karşı çavuşluk etme. Çünkü bu âcizlerin huyu ve tabiatı değildir.

⁶³⁵ Mademki O’nun cebrini görmüyorsun, [cebirden] söz etme; yok eğer görüyorsan, gördüğünün işareti hani?

⁶³⁶ Kendisine meylettiğin her işte, kendi gücünü açıkça görürsün.

⁶³⁷ Meyletmediğin, istemediğin işte de, “*Bu Allah’tandır*” diye kendini cebrî yaparsın.

⁶³⁸ Peygamberler bu dünya işlerinde cebrîdirler, kâfirlerse öte dünya işlerinde cebrî.

⁶³⁹ Peygamberlerin öte dünya işlerinde iradeleri vardır; câhillerinse bu dünya işlerinde iradeleri.

⁶⁴⁰ Çünkü her kuş, kendi cinsine doğru uçar. Kendisi arkada, canıysa en öndedir.

⁶⁴¹ Kâfirler “Siccin”⁹⁵ cinsinden olduklarından, dünya zindanına hoşlanarak geldiler.

⁶⁴² Peygamberlerse, “İllyyin”⁹⁶ cinsinden olduklarından, can ve gönül İllyyin’ine doğru gittiler.

⁶⁴³ Bu sözün sonu yoktur, ama biz yine hikâyenin tamamını anlatalım.

Vezirin, halveti terk etmekte müritleri umutsuz düşürmesi

⁶⁴⁴ O vezir içeriden seslendi: *Ey müritler! Benden size malum olsun ki,*

⁶⁴⁵ *İsa bana şöyle haber verdi: Bütün dostlarından, yakınlarından ayrı kal;*

⁶⁴⁶ *Yüzünü duvara çevir, tek başına otur. Kendi varlığından bile halveti seç.*

⁶⁴⁷ *Bundan sonra konuşmaya izin yok;*

bundan sonra dedikodu ile işim yok benim.

⁶⁴⁸ *Elveda a dostlar! Ben ölmüşüm; pılımlı pırtımı dördüncü göğe götürmüşüm.*

⁶⁴⁹ *Böylece ateş göğünün altında zorluk ve sıkıntı içinde odun gibi yanmayacağım.*

⁶⁵⁰ *Bundan böyle dördüncü göğün tepesinde, İsa’nın yanında oturacağım.*

Vezirin her beyi ayrı ayrı veliaht yapması

⁶⁵¹ Bunun üzerine o beyleri birer birer çağırır; her biriyle yalnız konuştu.

⁶⁵² Her birine: *İsâ dininde Allah'ın nâibi ve benim halifem sensin*, dedi.

⁶⁵³ Öteki beyler sana bağlı [olacaklar], *İsâ, hepsini sana yandaş kıldı*.

⁶⁵⁴ *Baş kaldıran her beyi yakala; onu ya öldür, ya da tutsak et.*

⁶⁵⁵ *Lâkin ben sağ oldukça bundan söz etme; ben ölmedikçe bu başkanlığın peşine düşme.*

⁶⁵⁶ *Ben ölmedikçe bunu ifşa etme; padişahlık ve istila davasına kalkışma.*

⁶⁵⁷ *İşte şu tomardaki Mesih'in hükümlerini, ümmete bir bir açıkça oku!*

⁶⁵⁸ Her bir beye ayrı ayrı: *Allah'ın dininde senden başka nâip yoktur*, dedi.

⁶⁵⁹ Her birini teker teker yüceltti. Ona her ne dediyse, buna da onu söyledi.

⁶⁶⁰ Her birine bir tomar verdi. Her birinin içeriği ötekine zıttı.

⁶⁶¹ O tomarların hepsinin [metni] a'dan z'ye kadar harfler gibi birbirinden farklıydı.

⁶⁶² Bu tomarın hükmü, ötekinin hükmüne zıttı. Bu zıddın [ne olduğunu] bundan önce anlattık.

Vezirin halvette kendini öldürmesi

⁶⁶³ Ondan sonra kırk gün daha kapısını kapadı. Kendisini öldürdü, varlığından kurtuldu.

⁶⁶⁴ Halk onun ölümünden haberdar olunca, kabrinin başı kıyamet yerine döndü.

⁶⁶⁵ Halk, onun yası içinde saçını yolarak, elbisesini yırtarak kabrinin başına öyle bir toplandı ki,

⁶⁶⁶ Arap'tan, Türk'ten, Rum'dan, Kürt'ten [oraya toplananların] sayısını ancak Allah bilir.

⁶⁶⁷ Başlarına [kabrinin] toprağını saçtılar. Onun derdini, kendi [dertlerine] derman [olacak] yer olarak gördüler.

⁶⁶⁸ O halayıklar, kabrinin başında bir ay gözlerinden kanlar akıttılar.

İsa -ona selâm olsun- ümmetinin, “Sizden hanginiz veliahttır” diye emirlerden talepte bulunması

⁶⁶⁹ Bir ay sonra halk: “*Ey ulular! Emirlerden onun yerine oturacak kimdir?*” dedi.

⁶⁷⁰ *Onun (vezirin) yerine, onu (beyi) önder tanıyalım; elimizi, eteğimizi onun eline verelim.*

⁶⁷¹ [13b] Güneş batıp bizi dağladı, yaraladı ya, onun yerine bir kandil [koy-maktan] başka çare yok.

⁶⁷² Sevgilinin visali, göz önünden kayboldu ya, ondan bize yadigar bir nâip

gerek.

⁶⁷³ Gül solup gül bahçesi harap olunca gül kokusunu kimden alırız? Gül suyundan.

⁶⁷⁴ Allah apaçık görünmediğinden bu peygamberler Hakk'ın nâipleridirler.

⁶⁷⁵ Hayır, yanlış söyledim. Nâip ile nâip edeni iki sanırsan çirkin düşer, güzel değil.

⁶⁷⁶ Hayır, sen surete tapıp durdukça o iki olur. Suretten kurtulanın katındaysa birdir.

⁶⁷⁷ Surete bakarsan gözün ikidir; sen gözden çıkan ışığa bak.

⁶⁷⁸ İnsan, [gözün] ışığına bakacak olursa, her iki gözün ışığı [birbirinden] ayırt edilemez.

Bütün peygamberler Allah'ın nurudur, “Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz” âyetinin açıklaması

⁶⁷⁹ Bir mekânda on kandil bulunsa, her biri surette ötekinden başkadır.

⁶⁸⁰ [Ama] yüzünü ışıklarına çevirince, hiç kuşkusuz her birinin ışığını [ötekin-den] ayırt etmek imkânsızdır.

⁶⁸¹ Sen yüz tane elma, yüz tane armut saysan bile, onları sıkınca yüz kalmaz, hepsi bir olur.

⁶⁸² Anlamlarda bölünme ve sayılar yoktur; anlamlarda cüzlere ayrılma ve bireyler yoktur.

⁶⁸³ Dostun dostlarla birliği hoştur. Sen anlamın ayağına sarıl, [çünkü] suret âsidir.

⁶⁸⁴ Âsi sureti, eziyetle erit de altında hazineye benzeyen birliği gör.

⁶⁸⁵ Sen eritmezsen O'nun inayetleri onu zaten eritir. Gönlüm [o inayetlere] kul köle olsun.

⁶⁸⁶ O, hem gönüllere kendisini gösterir, hem dervişin hırkasını diker.

⁶⁸⁷ Hepimiz yayılmıştık ve tek bir cevherdik. Hepimiz o yanda başsız ve ayak-sızdık.

⁶⁸⁸ Güneş gibi bir cevherdik; su gibi düğünsüz ve saftık.

⁶⁸⁹ O katışıksız ışık, surete bürününce, burçların gölgesi gibi sayılar ortaya çıktı.

⁶⁹⁰ Mancınıkla burçları yıkın da bu bölüğün arasındaki fark ortadan kalsın.

⁶⁹¹ Ben bunun şerhini bir güzel yapardım, ama bir gönlün bile [bu yüzden] kaymasından korkarım.

⁶⁹² Nükteler, çelik kılıç gibi keskindir. Kalkanın yoksa geriye kaç.

⁶⁹³ Bu elmas [kılıcın] önüne kalkansız çıkma. Çünkü kılıcın kesmekten hayası olmaz.

⁶⁹⁴ Ben kılıcı işte bu sebepten, tersten okuyanın biri, tersine okumasın diye kınına koydum.

⁶⁹⁵ Hikâyeyi tamamlayıp doğrular topluluğunun vefakârlığından [söz etmeye] geldik.

⁶⁹⁶ [O beyler] bu önderin ölümünün ardından, kalktılar, onun makamına bir nâip istediler.

Veliahtlık konusunda beylerin çekişmesi

⁶⁹⁷ O beylerden birisi öne çıkıp o vefa düşüncesinde olan kavmin yanına gitti.

⁶⁹⁸ *İşte o zâtın nâibi benim, bu zamanda İsa'nın nâibi benim*, dedi.

⁶⁹⁹ *İşte şu tomar, ondan sonra nâipliğin benim olduğuna delilimdir.*

⁷⁰⁰ Öteki bey pusudan çıkıverdi. Hilafet konusundaki iddiası bununkiyle aynıydı.

⁷⁰¹ Onun koltuğundan da bir tomar gö-

ründü; ikisinin de Yahudice öfkesi ortaya çıktı.

⁷⁰² Öteki beyler de birer birer dizilip keskin kılıçları çektiler.

⁷⁰³ Her biri ellerinde bir kılıç, bir tomar, azgın filler gibi birbirlerine düştüler.

⁷⁰⁴ Kesik başlardan tepeler oluşuncaya kadar yüz binlerce Hıristiyan adam öldürüldü.

⁷⁰⁵ Sağdan soldan sel gibi kan aktı. Bu [savaş yüzünden] havaya dağlar gibi toz kalktı.

⁷⁰⁶ O [vezirin] ektiği fitne tohumları, onların başlarına felâket kesilmişti.

⁷⁰⁷ Cevizler kırıldı; içi olan, kırılıp yok edildikten sonra da temiz, güzel bir ruha sahipti.

⁷⁰⁸ Ama bedeninin [suretiyle ilgili olan] öldürmek ve ölmek, narı ve elmayı kırıp yarmak gibidir.

⁷⁰⁹ Tatlı olandan nar şerbeti olur; çürüğün sesinden başka bir şeyi olmaz.

⁷¹⁰ Anlamalı olan, güzelce ortaya çıkar; çürük olansa rezil rüsva olur.

⁷¹¹ Ey surete tapan! Var git, anlamı [bulmaya] çalış. Çünkü anlam, suret bedeni üzerinde kanat gibidir.

⁷¹² Anlam ehliyle otur kalk da hem ih-sanlar elde et hem de delikanlı ol.

⁷¹³ Anlamsız can, şu bedende, hiç kuşku yok, kındaki tahta kılıç gibidir.

⁷¹⁴ Kında bulunduğu sürece değerlidir. [Kından] çıktı mı yakılacak bir araç olur.

⁷¹⁵ Tahta kılıcı savaşa götürme; işin ey-vah olmadan önce bir bak.

⁷¹⁶ [14a] Tahtaysa, git bir başkasını ara; elmassa sevinerek çık ileri.

⁷¹⁷ Kılıç, velilerin cephaneliğindedir; onları görmek sizin için kimyadır.

⁷¹⁸ Bütün âlimler, şunu söylemişlerdir şunu: “*Âlim, âlemlere rahmettir*”⁹⁷.

⁷¹⁹ Nar alacaksan gülenini al da gülüşü tanesinden haber versin.

⁷²⁰ Ne kutludur onun gülüşü ki can kutusundaki inci gibi, ağzından gönlü görünür.

⁷²¹ Kutsuz olan, ağzının içinden gönlünün karalığı görünen lâlenin gülüşüdür.

⁷²² Gülen nar, bahçeyi güldürür. Yiğitlerin sohbeti, seni yiğitlerden yapar.

⁷²³ Kaya ve mermer taşı bile olsan, bir gönül sahibine ulaşınca mücevher olursun.

⁷²⁴ Temiz kişilerin sevgisini canının ta içine koy. Hoş gönüllülerden başkasının sevgisine gönül verme.

⁷²⁵ Umutsuzluk semtine gitme, umutlar var. Karanlığa doğru gitme, güneşler var.

⁷²⁶ Gönül, seni gönül ehlinin semtine çeker; bedense su ve çamur hapsine çeker.

⁷²⁷ Uyan, gönle gıdasını bir gönüldeştan ver. Var git, ikbali bir ikbal sahibinden ara.

Mustafa'nın -Allah'ın salâtı ve selâmı ona olsun- İncil'de anılan vasfının yüceltilmesi

⁷²⁸ İncil'de o peygamberler önderi, o temizlik denizi Mustafa'nın adı vardı⁹⁸.

⁷²⁹ [Zâhiri] özellikleri, şekli şemaii zikredilmiş; gazası, orucu, yemesi içmesi anılmıştı.

⁷³⁰ Hristiyan topluluğu, bu ada ve hitaba rastladıklarında sevap olsun diye,

⁷³¹ O şerefli adı öperler, o güzel vasma yüz sürerlerdi.

⁷³² O topluluk, anlattığımız bu fitne sı-

rasında, fitneden ve korkudan güvendeydi.

⁷³³ Emirlerin ve vezirin şerrinden emin olarak, “*Ahmed*” adının sığınağına sığınmışlardı.

⁷³⁴ Ahmed'in ışığı [onlara] yardımcı çıkıp yar olunca soyları da çoğaldı.

⁷³⁵ Hristiyanlardan bir başka topluluk Ahmed'in adını aşağılıyordu;

⁷³⁶ Fitnelerden, o uğursuz düşünceli, uğursuz düzenli vezir yüzünden aşağılık

ve hor bir hale geldiler.

⁷³⁷ O yalan yanlış ifadeli tomarlar yüzünden dinleri de hükümleri de bozduktu.

⁷³⁸ Ahmed'in adı böyle yardım ederse,

ışığı nasıl korur acaba?

⁷³⁹ Ahmed'in adı böyle korunaklı bir hisar olunca, o emin ruhun zâtı nasıl olur kim bilir?

İsa dinini yok etmeye çalışan bir başka Yahudi padişahının hikâyesi

⁷⁴⁰ O vezirin belâsına düşen, derman kabul etmez, kan dökücü [padişahın] sonra,

⁷⁴¹ İsa kavmini yok etmek için o Yahudi'nin soyundan bir başka padişah ortaya çıktı.

⁷⁴² Bu [padişahın] ortaya çıkışından haber [almak] istersen: “*Andolsun burçları olan göğ*” suresini⁹⁹ oku.

⁷⁴³ Birinci padişahın çıkardığı kötü sünnete, bu padişah da ayak uydurdu.

⁷⁴⁴ Kim kötü bir sünnet koyarsa, üzerine her saat lânet gider¹⁰⁰.

⁷⁴⁵ İyiler gittiler, sünnetleri kaldı; alçaklardan da zulümler, lânetler kaldı.

⁷⁴⁶ O kötülerin cinsinden var olan herkesin yüzü kıyamete dek o [kötülüğe] dönüktür.

⁷⁴⁷ Bu tatlı suyla acı su damar damardır. Sûr üfürülünceye dek halklar arasında akar durur.

⁷⁴⁸ İyilerin mirası tatlı sudandır. O hangi mirastır [dersen]? “*Kitabı miras olarak verdik*”¹⁰¹ [mirasıdır].

⁷⁴⁹ Eğer [iyice] bakarsan [Hak] tâliple-
rinin niyazı peygamberlik mücevherinin ışıltılarıdır.

⁷⁵⁰ Işıltılar mücevherlerle yanar dönerler. Işıltı, kaynağının olduğu yere doğru gider.

⁷⁵¹ Güneş bir burçtan bir burca girdiği için penceredeki ışık evin etrafında hareket eder.

⁷⁵² Kimin bir yıldızla ilgisi varsa, o kendi yıldızıyla koşar¹⁰².

⁷⁵³ Talihi Zühre ise eğlenceye, aşka ve isteğe tam bir eğilimi vardır.

⁷⁵⁴ [Yıldızı] kan dökmeyi huy edinmiş Merih¹⁰³ ise, savaş, iftira ve düşmanlık peşine düşer o.

⁷⁵⁵ Yıldızların ötesinde öyle yıldızlar vardır ki onlarda ihtirak¹⁰⁴ ve uğursuzluk olmaz.

⁷⁵⁶ Onlar, şu bilinen yedi gökten başka göklerde seyrederek.

⁷⁵⁷ Ne birbirlerine bitişik ne de birbirlerinden ayrı olan [bu yıldızlar] Allah nurlarının parıltısıyla berkarardılar.

⁷⁵⁸ Talihi bu yıldızlardan olan kişinin nefsi kâfirleri taşıyarak yakar¹⁰⁵.

⁷⁵⁹ [14b] Onun öfkesi, değişen, [kimi] yenen [kimi] mağlup olan Merih'in öfkesi değildir.

⁷⁶⁰ Galip olan nur, Hak nurunun iki parmağı arasında eksilmekten ve kararmaktan güvendedir¹⁰⁶.

⁷⁶¹ O nuru canlara Hak saçtı; talihliler eteklerle [o nurdan] topladılar.

⁷⁶² O nur saçısını bulan kimse, yüzünü Allah'tan başkasından çevirmiştir.

⁷⁶³ Kimin aşk eteği yoksa, o nur saçısından nasipsiz kalmıştır.

⁷⁶⁴ Parçaların yüzleri bütüne doğrudur; bülbüllerin aşkı gülün yüzünedir.

⁷⁶⁵ İneğin rengini dışından, insanın kırmızı ve sarı rengini de içinden ara¹⁰⁷.

⁷⁶⁶ Güzel renkler temizlik küpündendir; çirkinlerin rengiyse cefanın çamurlu suyundan.

⁷⁶⁷ O latif rengin adı “Allah boyası”dır¹⁰⁸.

Bu kirli rengin kokusu ise “Allah laneti”.

⁷⁶⁸ Denizden olan, denize gider; nereden gelmişse oraya gider.

⁷⁶⁹ Dağ başından hızla akan seller; bizim bedenimizden de aşkla karışmış can [geldiği yere gider.]

Yahudi padişahının ateş yakması ve “Kim bu puta secde ederse ateşten kurtulur” [diyerek] ateşin yanına put koyması

⁷⁷⁰ O köpek Yahudi, bak, ne düşündü? Ateşin yanına bir put dikti.

⁷⁷¹ Kim bu puta secde ederse kurtulur; etmezse, ateşin ortasına oturur [dedi].

⁷⁷² O, bu nefis putunun lâıyığını veremeyince, nefsinin putundan bir başka put doğdu.

⁷⁷³ Putların anası, sizin nefis putunuzdur. Çünkü o put yılan, bu putsa ejderhadır.

⁷⁷⁴ Nefis, demir ve taştır, putsa kıvılcım. O kıvılcım su ile sakinleşir.

⁷⁷⁵ Taş ve demir su ile sakinleşir mi? İnsan bu ikisiyle nasıl güvende olur?

⁷⁷⁶ Put, testide gizlenmiş çamurlu sudur; nefsi, bu çamurlu suyun kaynağı bil.

⁷⁷⁷ O yontulmuş put kara sel gibidir; putçu nefis de kanal üzerindeki bir kaynak.

⁷⁷⁸ Bir taş parçası yüz testiye kırar, ama kaynağın suyunu durmadan akıtır.

⁷⁷⁹ Put kırmak kolaydır, pek kolay; nefsi kolay görmekse cahilliktir, cahillik.

⁷⁸⁰ Ey oğul, eğer nefsin suretini arıyorsan yedi kapılı cehennem kıssasını oku.

⁷⁸¹ [Nefsin] her solukta bir hilesi vardır; her hilesinde yüzlerce Firavun ve yandaşları batıp boğulmuştur.

⁷⁸² Musa'nın Allah'ına, Musa'ya kaç, Firavunlukla iman suyunu dökme.

⁷⁸³ Elini Ahad¹⁰⁹'a ve Ahmed'e uzat; ey kardeş beden Ebu Cehl'inden kurtul.

Çocuğun ateşin içinde dile gelmesi ve halkı ateşe girmeye özendirmesi

⁷⁸⁴ O Yahudi, bir kadınla çocuğunu putun önüne getirdi, ateş alevlenmişti.

⁷⁸⁵ Çocuğu ondan alıp ateşe attı. Kadın korktu da gönlünü imandan kopardı.

⁷⁸⁶ [Kadın] putun önünde secde etmek isteyince çocuk: Ben ölmedim, diye bağırdı.

⁷⁸⁷ İçeri gir anne, görünüşte ateşin içindeysem de ben burada iyiyim, [dedi].

⁷⁸⁸ Ateş, [görünüşte gerçeği] perdelemek için bir gözbağıdır; [ama aslında] yakadan

baş çıkartmış bir rahmettir.

⁷⁸⁹ İçeri gir anne, Hakk'ın delilini gör de Allah seçkinlerinin işretini seyret.

⁷⁹⁰ İçeri gir de ateşi suya benzeyen o âlemden [çıkıp] ateşe benzeyen suyu gör.

⁷⁹¹ İçeri gir de ateşin içinde servi ve yasemin bulan İbrahim'in sırlarını gör.

⁷⁹² Senden doğduğum sırada ölümü görüyordum; senden ayrılmaktan çok korkuyordum.

⁷⁹³ Doğunca, daracık zindandan kurtuldum, havası hoş, rengi güzel bir dünyaya [çıktım].

⁷⁹⁴ Şimdi şu ateş içindeki dinginliği görünce, dünyayı ana rahmi gibi gördüm.

⁷⁹⁵ Bu ateşin içinde, her zerresinde İsa soluklular olan bir [başka] âlem gördüm.

⁷⁹⁶ İşte şekli yok kendisi var bir dünya. O var [görünen] dünya ise sebatsız bir şekilden ibaret.

⁷⁹⁷ Anne, annelik hakkın için içeri gir de bu ateşte ateşlik olmadığını gör.

⁷⁹⁸ İkbâl geldi anne, gir içeri; devleti elinden kaçırma anne gir içeri.

⁷⁹⁹ O köpeğin kudretini gördün, Allah'ın kudretini ve lütfunu görmek için gir içeri.

⁸⁰⁰ [15a] Ben, sana merhametinden çekiyorum ayağını; çünkü neşeden zaten seni umursayacak halde değilim.

⁸⁰¹ İçeri gir, başkalarını da çağır; ateş içinde sofra kurdu çünkü padişah.

⁸⁰² Ey Müslümanlar, hepiniz içeri [ateşe] girin; din lezzetinden başka her şey azaptır.

⁸⁰³ Hepiniz, yüzlerce baharı olan bu kismete pervane gibi atılın.

⁸⁰⁴ [Çocuk] o topluluğun ortasında bağırıyor, halkın canı heybetle doluyordu.

⁸⁰⁵ Bunun üzerine kadın erkek kendilerinden geçmiş halde ateşe atıldılar.

⁸⁰⁶ Memur olmadan, çekip sürüklenmeden, [sadece] dostun aşkıyla; çünkü her acıyı tatlılaştırmak ondandır.

⁸⁰⁷ İş öyle bir hale geldi ki memurlar ateşe girmeyin diye halkı engelliyorlardı.

⁸⁰⁸ O Yahudi'nin yüzü kara çıktı, utandı; pişman oldu da şu sebepten gönlü hastalandı:

⁸⁰⁹ İnsanlar, imana daha çok âşık oldular, bedeni yok etmede daha sadık çıktılar.

⁸¹⁰ Şükürler olsun, Şeytan'ın hilesi kendi [ayağına] dolandı. Şükürler olsun Şeytan da kendisini yüzü kara gördü.

⁸¹¹ İnsanların yüzüne sürdüğü [o karalılık], o alçağın yüzünde toplandı.

⁸¹² Halkın elbisesini pervasızca yırtanın kendi elbisesi yırtıldı da onlarınki sağlam kaldı.

Muhammed'in -Allah'ın salâtı ve selâmı ona olsun- adını eğlenerek söylenen adamın ağzının çarpılması

⁸¹³ Birisi ağzını eğdi, Muhammed'in adını eğlenerek andı, ağzı çarpılakaldı.

⁸¹⁴ Pişman olup "Ey Muhammed, ey lütuflar ve ledün¹¹⁰ ilmi sahibi affet, [dedi].

⁸¹⁵ Ben bilgisizlikten eğlendim seninle. [Oysa] eğlenmeye layık ve müstahak olan bendim.

⁸¹⁶ Allah, bir kimsenin perdesini yırtmak isterse, onu temiz kişileri kinayıp

yermeye meylettirir.

⁸¹⁷ Allah bir kimsenin aybını örtmek isteyince de [o kimsenin] ayıplı kimselerin aybı hakkında sesi soluğu çıkmaz olur.

⁸¹⁸ Allah, bize yardım etmek dilerse, bizi inleyip sızlamaya meylettirir.

⁸¹⁹ O'nun için ağlayan göz ne mutludur, O'nun için yanıp kavrulan gönül ne kutludur.

⁸²⁰ Her ağlamanın sonunda, nihayet bir gülme vardır; sonu gören adam mübarek bir kuldur.

⁸²¹ Nerede akarsu varsa orada yeşillik olur; nerede göz yaşı varsa orada rahmet olur.

⁸²² İnleyen dolap gibi gözü yaşlı ol da can meydanında yeşillikler bitsin.

⁸²³ Gözyaşı istersen, gözyaşı saçanlara acı; merhamet istersen güçsüzlere merhamet et¹¹¹.

O Yahudi padişahının ateşi azarlaması

⁸²⁴ Padişah yüzünü ateşe çevirip: *Ey sert buylu, o dünyayı yakan fitrî huyun nerde?* dedi.

⁸²⁵ *Nasıl yakmıyorsun? Özelliğine ne oldu senin? Yoksa bizim talihimiz yüzünden azmin mi değişti?*

⁸²⁶ *Sen ki ateşe tapanı bile bağışlamazsın. Sana tapmayan nasıl kurtuldu?*

⁸²⁷ *Ey ateş, sen hiç sabretmezsin; nasıl yakmazsın? [Sebe] nedir, [buna] gücün mü yok?*

⁸²⁸ *Hayret, bu bir göz bağı mı, yoksa akıl bağı mı? Böyle yüksek bir alev nasıl yakmaz?*

⁸²⁹ *Sana birisi büyü mü yaptı, yoksa bu simya mı? Yoksa tabiatındaki aykırılık bizim bahtımızdan mı?*

⁸³⁰ Ateş: *Ey şaman, ben aynıyım; içeri gel de hararetimi gör,* dedi.

⁸³¹ *Tabiatım da değişmedi benim, unsurum da. Allah kılıcıyım ben, izinle keserim.*

⁸³² Türkmen'in köpekleri, çadır kapısından misafirin önünde yaltaklanırlar.

⁸³³ Ama yabancı bir sima çadırdan geçecek olsa, köpeklerin aslanca saldırdığını görür.

⁸³⁴ Ben kullukta köpekten aşağı değilim; Allah da dirilikte bir Türk'ten aşağı değildir.

⁸³⁵ Eğer tabiatının ateşi seni üzgün kıalarsa, bu yakışı, din sultanının emriyle yapar.

⁸³⁶ Eğer tabiatının ateşi sana sevinç ve-

rirse, ona o sevinci din sultanı koyar.

⁸³⁷ Üzüntü görünce istiğfar et; [çünkü] üzüntü, yaratıcının emriyle etkin olur.

⁸³⁸ [Allah] isterse üzüntünün kendisi sevinç kesilir; ayak bağının kendisi özgürlüğe döner.

⁸³⁹ Rüzgâr, toprak, su, ateş kuldur. Benimle ve seninle ölü, Hak ile diridirler.

⁸⁴⁰ Ateş, Hakk'ın huzurunda daima ayaktadır; âşık gibi gece gündüz sürekli kıvranmaktadır.

⁸⁴¹ Taşı demire vurunca dışarıya [kıvılcım] sıçrar. Onun dışarı ayak basışı yine Allah'ın emriyledir.

⁸⁴² Zulüm demiri ile taşını birbirine vurma. Çünkü bu ikisi, kadın ve erkek gibi doğururlar.

⁸⁴³ Sebe, bizzat taş ve demir olsa da ey iyi adam, sen daha yukarıya bak.

⁸⁴⁴ [15b] Çünkü bu sebebi, o sebep meydana getirmiştir. Hiç kendiliğinden sebepsiz bir sebep meydana gelir mi?

⁸⁴⁵ Nebilere kılavuz olan o sebepler, bu sebeplerden daha üstündür.

⁸⁴⁶ Bu sebebi, o sebep etkin hale getirir; kimi zaman da sonuçsuz ve etkisiz kılar.

⁸⁴⁷ Bu sebebin mahremi akıllardır; o sebeplerin mahremi de nebilerdir.

⁸⁴⁸ Bu sebep Arapça nedir? İp (resen) de. Bu kuyuda bu ip işe yarar.

⁸⁴⁹ Çıkrığın dönmesi, ipin [hareketi] için sebeptir; [ama] çıkığı çevireni görmemek hatadır.

⁸⁵⁰ Dünyada bu sebep iplerini, sakın ha sakın, şu başı dönmüş felekten bilme.

⁸⁵¹ [Bilme] ki felek gibi boş ve başı dönmüş halde kalmayasın; beyinsizlikten çıra gibi yanmayasın.

⁸⁵² Rüzgâr, Hakk'ın emriyle ateşi yer; her

ikisi de Hak şarabıyla mest olmuşlardır.

⁸⁵³ Ey oğul! Eğer gözünü açarsan yumuşaklık suyunun da öfke ateşinin de Hak'tan olduğunu görürsün.

⁸⁵⁴ Rüzgârın canı Hakk'a vâkıf olmasaydı, Âd kavminin içindekileri nasıl ayırt ederdi?

⁸⁵⁵ Hûd, müminlerin çevresine bir çizgi çekti; rüzgâr oraya gelince hafifliyor,

Hûd -Allah'ın selamı üzerine olsun- zamanında Âd kavmini helak eden rüzgârın hikâyesi

⁸⁵⁶ O çizginin dışında kim varsa, hepsini havada paramparça ediyordu.

⁸⁵⁷ Bunun gibi Şeybân-ı Râî¹¹² de sürünün çevresine belirgin bir çizgi çekerdi.

⁸⁵⁸ Namaz vakti Cuma'ya gittiğinde, kurtlar oraya saldıramasın diye [böyle yapardı].

⁸⁵⁹ Hiçbir kurt o çizgiden içeri girmezdi. Hiçbir koyun da çizginin dışında dolaşmazdı.

⁸⁶⁰ Kurdun hırsının da koyunun hırsının da rüzgârı, Allah erinin dairesine bağlıydı.

⁸⁶¹ İşte bunun gibi ecel rüzgârı da âriflere karşı Yusuf'ların rüzgârı gibi yumuşak ve hoştur.

⁸⁶² Ateş, İbrahim'e dış geçiremedi. Hakk'ın seçkini olunca rüzgâr onu nasıl ısırabilir?

⁸⁶³ Din ehli de şehvet ateşinden yanmaz;

[oysa şehvet] başkalarını ta yerin dibine geçirmiştir.

⁸⁶⁴ Deniz dalgası Allah'ın emriyle hareket edince, Musa'nın halkını, kavmini Kıptilerden ayırt etti.

⁸⁶⁵ Toprak, [Allah'tan] ferman erişince, Karun'u altınları ve tahtıyla birlikte derinliklerine çekti¹¹³.

⁸⁶⁶ Su ve toprak, İsa'nın soluğundan otlayınca, kol kanat açtı, kuş olup uçtu¹¹⁴.

⁸⁶⁷ Senin tespihin, suyun ve toprağın buharıdır; [ama] gönlün doğruluk üfleyişinden cennet kuşu olur.

⁸⁶⁸ Tur dağı Musa'nın nurundan raksa geldi de kâmil bir sufi olup eksiklikten kurtuldu.

⁸⁶⁹ Dağ aziz bir sufi olduysa şaşılacak ne var? Musa'nın bedeni de kuru bir balçıktandı.

Yahudi padişahının [bununla] alay edip inkâr etmesi ve seçkin adamlarının öğüdünü dinlememesi

⁸⁷⁰ O Yahudi padişahı bu şaşırtıcı şeyleri gördü de ancak alaya alıp inkâr etti.

⁸⁷¹ Öğütçüler: *Haddini aşma, inat bîneğini böylesine sürme*, dediler.

⁸⁷² Öğütçülerin ellerini bağlayıp hapsed-

ti. Zulüm üstüne zulüm kattı.

⁸⁷³ İş buraya gelip çatınca: "*Ey köpek, ayağını dire, kabrımız erişti*" diye bir ses geldi.

⁸⁷⁴ Ondan sonra ateş kırk arşın alevlendi; bir halka haline gelip o Yahudileri yaktı.

⁸⁷⁵ Onların asılları, evvelce de ateşti; sonunda da kendi asıllarına gittiler.

⁸⁷⁶ O topluluk zaten ateşten doğmuştu, [zaten] parçaların yolu bütüne doğru gider.

⁸⁷⁷ Onlar müminleri yakan bir ateştiler; sonunda ateşleri çerçöp gibi kendilerini yaktı.

⁸⁷⁸ Anası “Hâviye” olan kimsenin köşe bucağı da yine Hâviye’dir¹¹⁵.

⁸⁷⁹ Çocuğun annesi, çocuğunu arar; asıllar, dalların ardındadır.

⁸⁸⁰ Su havuzun içinde hapis olsa bile, hava onu yukarı çeker; çünkü su temel unsurlardandır.

⁸⁸¹ [Hava] onu [havuzdan] azar azar kurtarır, madenine dek götürür de sen götürüşünü görmezsin.

⁸⁸² Şu nefes de bizim canlarımızı dünya hapishanesinden öylece, azar azar çalar.

⁸⁸³ Temiz sözler, bizden çıkıp ona doğru yükselir; ondan başkasının bilmediği bir yere kadar ulaşır¹¹⁶.

⁸⁸⁴ Nefeslerimiz, temizlik sayesinde, bizden bir hediye olarak bekâ yurduna yücelir.

⁸⁸⁵ Sonra ululuk sahibi [Allah’tan], sözlerimize karşılık bir rahmet olarak iki misli bize gelir.

⁸⁸⁶ Sonra, kul ulaştığı şeylere bir daha ulaşsın diye bizi, yine o güzel [sözlere] yöneltir.

⁸⁸⁷ [16a] Böylece [güzel sözler] sürekli olarak yükselir ve iner. Bu [hal] sende habire devam eder.

⁸⁸⁸ Farsça söyleyelim: Bu cezbe, o tadın

geldiği yandan gelir.

⁸⁸⁹ Her kavmin gözü, bir güncük zevk sürdüğü yanda kalmıştır.

⁸⁹⁰ Her cinsin zevki, kesinlikle kendi cinsiyledir. Bak, parçanın zevki de kendi bütününden olur.

⁸⁹¹ Ya da o, bir cinsten olmaya kâbildir de ona katılıp karılınca onun cinsinden oluverir.

⁸⁹² Hani bizim cinsimizden olmadıkları halde, bizim cinsimizden olup da bize eklenen suyla ekmek gibi.

⁸⁹³ Su ve ekmek şeklen bizim cinsimizden değildir, ama sonuç bakımından onları [bizim] cinsimizden bil.

⁸⁹⁴ Cinsimiz olmayandan zevk alıyorsa, [bu] ancak onun cinsimize benzer oluşundandır.

⁸⁹⁵ Benzer olan şey eğreti olur; eğreti olansa sonunda kalıcı değildir.

⁸⁹⁶ Kuş ıslıktan zevk alsa bile kendi cinsini bulamayınca kaçır gider.

⁸⁹⁷ Susuz kimse seraptan zevk alsa da ona ulaşınca [serap] kaçır, [o da yine] su arar.

⁸⁹⁸ Müflisler kalp altından hoşlanırlarsa da, o [altın] darphanede rezil rüsva olur.

⁸⁹⁹ Altın kaplamalı [kalp para] seni yoldan alıkoymasın, batıl hayaller seni kuyuya düşürmesin diye,

⁹⁰⁰ Kelile’den şu hikâyeyi bir daha araştır da ondaki kıssadan hisse al.

Av hayvanlarının aslana tevekkül etmesini ve çalışmayı terk etmesini söylemelerinin anlatılması

⁹⁰¹ Güzel bir ovada av hayvanları, aslan korkusundan keşmekeş içindeydiler.

⁹⁰² Çünkü aslan habire pusudan çıkıp [birisini] kapıyordu. O otlak hepsine tatsız tuzsuz hale gelmişti.

⁹⁰³ Hileye baş vurup aslana geldiler: *Biz seni gündelik [yiyecek]le doyuralım,*

⁹⁰⁴ *Bundan böyle av peşine düşme de şu otlak bize zehir olmasın, [dediler.]*

Aslanın av hayvanlarına cevap vermesi ve çalışmanın yararlarını söylemesi

⁹⁰⁵ [Aslan]: *Peki, ama vefa görürsem, hileye uğramazsam. Ben Zeyd'den ve Bekir'den nice hileler görmüşüm, dedi.*

⁹⁰⁶ *İnsanların yaptıklarından, hilelerinden helâk olmuşum ben; yılanların, akrep-lerin sokmasıyla yaralanmışım ben.*

⁹⁰⁷ *İçimde pusuya yatmış olan nefis halkına gelince, o hilede ve kinde bütün insanlardan daha beterdir¹¹⁷.*

⁹⁰⁸ *Benim kulağım "Mümin sokulmaz¹¹⁸" [sözünü] işitti; Peygamber'in sözünü canla başla kabul etti.*

Av hayvanlarının tevekkülü çalışmaya ve kazanmaya yeğlemesi

⁹⁰⁹ *Hepsi: Ey [her şeyden] haberdar bilge! Çekinmeyi bırak; [çekinme insanı] kaderden kurtaramaz, dediler.*

⁹¹⁰ *Çekinmekte, darmadağınlık ve kötülük vardır; var git, tevekkül et, tevekkül*

daha iyidir.

⁹¹¹ *A sert ve keskin [kişi] kazayla pençeleşme de kaza da seninle kavgaya tutuşmasın.*

⁹¹² *Tanherinin Rabbi'nden yara almamak için Hakk'ın hükmü karşısında ölü olmak lazım.*

Aslanın çalışmayı ve kazanmayı, tevekküle ve teslime yeğlemesi

⁹¹³ [Aslan]: *Evet, tevekkül kılavuz olsa da, şu sebep de Peygamber'in sünnetidir, dedi.*

⁹¹⁴ *Peygamber, yüksek sesle "Tevekkülle*

beraber, devenin ayağını bağla¹¹⁹" dedi.

⁹¹⁵ *"Kazanan Allah sevgilisidir¹²⁰" işaretini dinle; tevekkülden dolayı sebepte tembel olma.*

Av hayvanlarının tevekkülü çalışmaya yeğlemesi

⁹¹⁶ *Topluluk ona: Kazanmayı, insanların zaafî yüzünden, boğaz miktarınca bir aldatma lokması bil, dedi.*

⁹¹⁷ *Tevekkülden daha güzel bir kazanç yoktur. Teslimden daha sevgili ne var ki?*

⁹¹⁸ *Niceleri belâdan belâya kaçar, nicele-ri yilandan ejderhaya sıçrarlar.*

⁹¹⁹ *İnsan hile yapar, hilesi [kendisine] tu-zak olur; can sandığı şey, kan içici kesilir.*

⁹²⁰ *Kapıyı kapar, oysa düşman evinin içindedir. Firavun'un hilesi de bu ma-sallardandı.*

⁹²¹ *O kin güdücü yüz binlerce çocuk öldür-dü, oysa arayıp durduğu evinin içindeydi.*

⁹²² *Değil mi ki bizim gözümüzde nice illet var; yürü kendi görüşünü dostun gö-rüşünde yok et.*

⁹²³ *Bizim görüşümüze karşılık onun gö-rüşü, ne güzel karşılıktır. Onun görüşün-de bütün maksatları bulursun.*

⁹²⁴ *Çocuk, tutamaz ve yürüyemezken, bineği ancak babasının boynu olur.*

⁹²⁵ *Eli ayağı ortaya çıkıp da yaramazlığa başladı mı belâya uğrar, zorluğa düşer.*

⁹²⁶ *Halkın canları da el ayak [sahibi ol-madan] önce, vefadan sefaya uçmadaydı.*

⁹²⁷ *"İniniz¹²¹" emriyle bağlanınca, öfke-ye, hırsa, sevince hapsoldular.*

⁹²⁸ *Biz Hakk'ın ailesi ve süt isteyen [yav-rularıyız]. [Peygamber]: "İnsanlar Allah'ın ailesidir¹²²" dedi.*

⁹²⁹ *Gökten yağmur veren, rahmetiyle ekmek vermeye de güç yetirir.*

[16b] Aslanın yine çalışmayı tevekküle yeğlemesi

⁹³⁰ Aslan: *Evet, ama kulların Rabbi aygımızın önüne bir merdiven koydu, dedi.*

⁹³¹ Dama basamak basamak çıkmalı; burada cebrî olmak kuru istektir.

⁹³² Ayağın varken kendini nasıl topal edersin? Elin varken pençeni nasıl saklarsın?

⁹³³ Efendi, kölenin eline bir bel verdi mi, söylemeden istediği belli olur.

⁹³⁴ Bele benzeyen el O'nun işaretlerindendir; işin sonunu düşünmek O'nun sözlerindendir.

⁹³⁵ [Allah'ın] işaretlerini canına koyup o işarete vefa ederek can verirsən,

⁹³⁶ Sırlardan nice işaretler verir sana; senden yükü kaldırıp iş güç sahibi eder.

⁹³⁷ Yük taşıyanken taşınan kılar seni; kabul ediciyken kabul edilen kılar seni.

⁹³⁸ O'nun emrini kabul ediciyken söyleyici olursun; kavuşmayı ararken bundan sonra kavuşan olursun.

⁹³⁹ Nimetine şükretmeye çalışmak kudrettir. Senin cebriliğin ise o nimeti inkâr etmektir.

⁹⁴⁰ Kudrete şükretmek kudretini artırır. Cebirse nimeti elinden çıkarır.

⁹⁴¹ Senin cebriliğin yolda uyumaktır, uyuma; o kapıyı, o dergâhı görmedikçe uyuma.

⁹⁴² Ey itibarsız tembel [cebrî] sakın, o meyveli ağacın altından başka yerde uyuma.

⁹⁴³ [Uyuma] ki rüzgâr her an dalları silkip uyuyanın başına çerez ve azık döksün.

⁹⁴⁴ Ha cebir, ha yol kesiciler arasında uyumak. Vakitsiz [öten] kuş nasıl aman bulur?

⁹⁴⁵ Onun işaretlerine burun kıvırırsan, kendini erkek zannederken bir de bakarsan ki kadınsın sen.

⁹⁴⁶ Sendeki şu kadcırcık akıl da yok olur; akli uçan başsa kuyruğa döner.

⁹⁴⁷ Şükürsüzlük uğursuz ve ayıp olduğundan şükürsüz olanı ateşin dibine götürür.

⁹⁴⁸ Tevekkül edeceksen çalışmakta [tevekkül] et; ekin ek ondan sonra Cebbar'a dayan.

Av hayvanlarının yine tevekkülü çalışmaya yeğlemeleri

⁹⁴⁹ Hepsi birden ona bağıldılar: *Sebepleri eken o açgözlüler,*

⁹⁵⁰ *Kadın erkek nice yüz binlerce kişi, öyleyse neden zamanın [nimetlerinden] yoksun kaldılar?*

⁹⁵¹ Dünyanın başlangıcından beri yüz binlerce yüzyıldır, ejderha gibi yüz ağız açmışlardı.

⁹⁵² O bilgili topluluk öyle hileler düzdüler ki o hile yüzünden dağ bile kökünden kopar.

⁹⁵³ Celal sahibi Allah, onların hilesini “O yüzden dağların tepeleri bile sarsılır¹²³” diye vafetti.

⁹⁵⁴ O avdan ve çalışmadan, ezelde verilen paydan başka bir şey yüz göstermedi.

⁹⁵⁵ Hepsi tedbirden de çalışmadan da âciz kaldı da [geriye sadece] Allah'ın işi ve hükümleri kaldı.

⁹⁵⁶ A ad sahibi, kazancı bir addan başka bir şey bilme; a düzenbaz, çalışmayı bir kuruntudan başka bir şey sanma.

Azrail'in bir adama bakması, o adamın Süleyman'ın sarayına kaçması,
tevekkülün çalışmaya yeğlenmesinin ve çalışmanın yararının
azlığının anlatılması

⁹⁵⁷ Hür bir adam, bir kuşluk çağında varıp Süleyman'ın adalet sarayına koştu.

⁹⁵⁸ Üzüntüden yüzü sararmış, her iki dudağı birden morarmıştı. Süleyman: “Ey efendi, ne oldu?” dedi.

⁹⁵⁹ [Adam]: *Azrail, bana öyle öfkeli, öyle kinli bir bakış attı ki*, dedi.

⁹⁶⁰ [Süleyman]: *Peki, şimdi ne diliyorsan dile*, dedi. [Adam]: *Ey can sığınağı*, dedi, *rüzgâra emret de*,

⁹⁶¹ *Beni buradan Hindistan'a götürsün, ola ki bu kul oraya gidince canını kurtarır.*

⁹⁶² İşte halk da yoksulluktan [böyle] kaçar, onun için hırsa, emele lokma olur insanlar.

⁹⁶³ Yoksulluk korkusu o [adamın] korkmasına benzer. Hırsı, çalışmayı da Hindistan say sen.

⁹⁶⁴ [Süleyman] rüzgâra emretti; rüzgâr

onu hemencecik Hindistan'ın ucundaki bir adaya götürdü.

⁹⁶⁵ Ertesi gün divan ve görüşme vaktinde Süleyman Azrail'e dedi ki:

⁹⁶⁶ *O Müslüman'a neden öyle öfkeyle baktın da evinden barkından avare oldu?*

⁹⁶⁷ Azrail: *Ben ona ne zaman öfkeyle baktım? Onu yol uğrağında gördüm de şaşkınlığımdan [baktım]*, dedi.

⁹⁶⁸ *Çünkü Allah bana, “Haydi, onun canını bugün Hindistan'da al” buyurdu.*

⁹⁶⁹ Şaşıracak, “Yüz kanadı olsa yine de Hindistan'a gitmesi çok uzak” dedim.

⁹⁷⁰ [17a] Sen dünyanın bütün işlerini de bununla kıyasla, gözünü aç da bak.

⁹⁷¹ Kimden kaçıyoruz? Kendimizden mi? Ne olmayacak şey! Kimden kapıp alıyoruz? Allah'tan mı? Ne vebal!

Aslanın yine çalışmayı tevekküle yeğlemesi ve
çalışmanın yararlarını anlatması

⁹⁷² Aslan: *Evet, ama nebilerin ve müminlerin çalışmalarını da gör*, dedi.

⁹⁷³ Cefadan, sıcaktan, soğuktan her ne gördülerse, yüce Allah onların çalışıp çabalamasını zayi etmedi.

⁹⁷⁴ Onların hileleri, her halükârda güzel oldu. Güzelden olan her şey güzeldir.

⁹⁷⁵ Tuzakları felek kuşunu yakaladı; eksiklikleri hepten fazlalığa döndü.

⁹⁷⁶ A yüce kişi! Gücün yettiği kadar nebilerin ve velilerin yolunda çalış.

⁹⁷⁷ Kaza ve kaderle pençeleşmek cihat değildir. Çünkü bize bunu (kaza ile pen-

çeleşmeyi) yaptıran da kaza ve kaderdir.

⁹⁷⁸ Bir kimse iman ve itaat yolunda olup da bir soluk bile ziyan etmişse kâfir olayım ben.

⁹⁷⁹ Başın yarılmamış, şu başını bağlama. Bir iki güncük çalış da ondan sonra gül.

⁹⁸⁰ Dünyayı arayan olmayacak kötü bir şey aradı. Âhireti arayansa iyi bir hal aradı.

⁹⁸¹ Dünyayı kazanmanın hileleri soğuktur; dünyayı terk etmenin hileleriye caizdir.

⁹⁸² Hile odur ki [kişi kurtulmak için] zindanı kazsın; yoksa birinin kazılmışı kapatması soğuk bir hiledir.

⁹⁸³ Bu dünya zindandır¹²⁴, biz de zindandakiler. Zindanı kaz da kurtar kendini.

⁹⁸⁴ Dünya nedir? Allah'tan gafil olmak. Kumaş, para, tartı, kadın [dünya] değildir.

⁹⁸⁵ Peygamber din için yüklendiğin mala: “*O ne güzel maldır*”¹²⁵ dedi.

⁹⁸⁶ Geminin içindeki su gemiyi batırır. Geminin altındaki su ise [gemiye] destektir.

⁹⁸⁷ Süleyman, malı mülkü gönlünden kovduğu için kendisini sadece yoksul diye adlandırdı.

⁹⁸⁸ Ağzı kapalı testi, içi hava ile dolu olduğundan güçlü deniz suyu üzerinde yü-

zer gider.

⁹⁸⁹ [İnsan da] içinde yoksulluk havası oldukça, dünya denizi üzerinde durabilir.

⁹⁹⁰ Bu dünyanın tamamı onun mülkü olsa da, bu mülk onun gönül gözünde hiçbir şeydir.

⁹⁹¹ Öyleyse gönlünü “min-ledün”¹²⁶ ululuğunun havasıyla doldur, ağzını da bağlayıp mühürle.

⁹⁹² Çalışma haktır, deva da haktır dert de hak. İnkârcı, çalışmayı inkâr etmeye çalışır.

Çalışmanın tevekküle yeğlenişinin karara bağlanması

⁹⁹³ Aslan bu türden bir çok delil söyledi de o cebrîler bu cevaba kandılar.

⁹⁹⁴ Tilki, geyik, tavşan ve çakal, cebri ve dedikoduyu bıraktılar.

⁹⁹⁵ Bu biatte zarara uğramamak için kükremiş aslana sözler verdiler.

⁹⁹⁶ Her günün nasibi zahmetsizce ona

gelecek, başka bir isteğe ihtiyacı kalmayacaktı.

⁹⁹⁷ Kura kime çıkarsa, sırtlan gibi günü gününe aslanın yanına koşuyordu.

⁹⁹⁸ Bu kadeh dönüp dolaşıp tavşana gelince, tavşan “*Bu zulüm ne zamana dek [sürecek]?*” diye haykırdı.

Av hayvanlarının tavşanın aslana gitmekte gecikmesine karşı çıkmaları

⁹⁹⁹ Topluluk ona: *Biz nice zamandır söz ve vefa uğruna canımızı feda ettik*, dediler.

¹⁰⁰⁰ *A inatçı adımızı kötüye çıkarma bizim de aslan incinmesin; çabuk git, çabuk git.*

Tavşanın onlara cevap vermesi

¹⁰⁰¹ Tavşan: *A dostlar, bana süre verin de hilem sayesinde belâdan kurtulun*, dedi.

¹⁰⁰² *Hilemle canınız aman bulsun, bu hile çocuklarınıza miras kalsın.*

¹⁰⁰³ Her peygamber, dünyada ümmetleri böyle bir kurtuluş yerine davet etti.

¹⁰⁰⁴ Görünüşte gözbebeği gibi küçük olsa da [her peygamber] felekten çıkış yolunu görmüştü.

¹⁰⁰⁵ Halk, onu gözbebeği gibi küçük gördü, gözbebeğinin büyüklüğüne kimse yol bulamadı.

Av hayvanlarının tavşanın sözüne karşı çıkmaları

¹⁰⁰⁶ Topluluk ona: *A eşek, kulak ver de tavşan gibi davran, haddini bil*, dedi.

¹⁰⁰⁷ *Kendine gel, bu nasıl sözdür ki senden daha iyi olanlar bunu hatırlarına bile*

getirmediler.

¹⁰⁰⁸ Sen ya şaşkınsın ya da kaza bizim pe-

şimizde. Yoksa bu söz senin gibisine nereden
yaraşacak?

[17b] Tavşanın av hayvanlarına cevabı

¹⁰⁰⁹ [Tavşan]: *A dostlar, Allah bana ilham etti. Bir güçsüze güçlü bir tedbir nasip oldu, dedi.*

¹⁰¹⁰ Allah'ın arıya öğrettiği, ne aslanda olur ne yaban eşeğinde¹²⁷.

¹⁰¹¹ [Arı] taptaze balla dolu petekler yapar. Allah ona bu ilmin kapısını açmıştır.

¹⁰¹² Allah'ın ipekböceğine öğrettiği düzeni hiçbir fil bilebilir mi?

¹⁰¹³ Topraktan olan Âdem Allah'tan ilim öğrendi de yedinci kat göğe dek [her yeri] o ilimle aydınlattı.

¹⁰¹⁴ Allah konusunda şüphede olanın körlüğüne rağmen, meleğin adını ve hay-siyetini kırdı.

¹⁰¹⁵ O, altı yüz bin yıllık zahide¹²⁸, o bu-zağıya ağız bağı taktı,

¹⁰¹⁶ Din bilgisi sütünü emmesin, o yüce köşkün etrafında dolaşmasın diye.

¹⁰¹⁷ Duygu ehlinin bilgileri, o yüce bil-giden süt emmeleri için bir ağız bağıdır.

¹⁰¹⁸ Gönül damlasına öyle bir inci düştü ki denizlere ve göklere verilmedi o.

¹⁰¹⁹ A şekle tapan, niceye dek şekle [ta-pacaksın?] Anlamsız canın şekilden kur-tulmadı gitti.

¹⁰²⁰ İnsan, eğer şekille insan olsaydı, Ah-met ile Ebu Cehil aynı/eşit olurdu.

¹⁰²¹ Duvardaki resim de insana benzer; bir bak, şekilce nesi eksik?

¹⁰²² O parlak şeklin bir tek canı eksik. Yürü, o az bulunur cevheri ara.

¹⁰²³ Ashab-ı [Kehf'in] köpeğine el veri-lince, dünyadaki bütün aslanların başları eğildi.

¹⁰²⁴ Canı, nur denizine battıktan sonra, o ürkütücü resmin ne zararı var ona?

¹⁰²⁵ Kalemlerde şeklin vasfı yoktur? Ki-taplarda "bilgin, adaletli" [gibi vasıflar] vardır.

¹⁰²⁶ "Bilgin ve adaletli", tümüyle an-lamdır, o kadar. Onları önde, arkada, bir yerde bulamazsın.

¹⁰²⁷ [Onlar] bedene, mekânsızlık ta-rafindan yansılar. Can güneşi göklere sığmaz.

Tavşanın bilgisinin anılması, bilmenin erdeminin ve yararlarının anlatılması

¹⁰²⁸ Bu sözün sonu yoktur. Aklını devşir de tavşan hikâyesine kulak ver.

¹⁰²⁹ Eşek kulağını sat, başka bir kulak al. Çünkü bu sözü eşek kulağı anlayamaz.

¹⁰³⁰ Yürü, tavşanın tilkice oyununu gör; tavşanın hilesine ve aslanı devirmesine bak.

¹⁰³¹ Bilgi, Süleyman saltanatının yüzü-güdüdür; bütün âlem şekil, bilgiyse candır.

¹⁰³² Denizler, dağlar ve ovalardaki yara-tıklar, bu hüner yüzünden insanoğluna karşı çaresiz kalmışlardır.

¹⁰³³ Kaplan ve aslan fare gibi korkar on-dan. Timsahın ve denizin ödü ondan ko-pup çırpınır.

¹⁰³⁴ Peri de Şeytan da onun yüzünden tutmuştur sahilleri. Her birisi gizli bir yere yerleşmiştir.

¹⁰³⁵ İnsanın gizli düşmanı pek çoktur. İhtiyatlı insan akıllı kişidir.

¹⁰³⁶ Güzel, çirkin gizli yaratıkların darbesi her an gönle vurur.

¹⁰³⁷ Yıkanmak için dereye girsen, sudaki diken sana zarar verir.

¹⁰³⁸ Diken suyun dibinde gizli olsa da, sana batınca var olduğunu anlarsın.

¹⁰³⁹ İçe doğanların ve kuruntuların ıstırabı, binlerce kişi yüzünden olur, bir kişiden değil.

¹⁰⁴⁰ Hele bir dur da duyguların değişsin, böylece onları görürsün, sorun da hallolur.

¹⁰⁴¹ İşte o zaman kimlerin sözlerini reddetmişsin, kimleri kendine önder edinmişsin [görürsün].

Av hayvanlarının tavşandan düşüncesindeki sırrı sormaları

¹⁰⁴² Ondan sonra: *A çevik tavşan, dediler, aklındakini ortaya koy,* dediler.

¹⁰⁴³ Ey bir aslanla kapışmaya girişen, düşündüğün tedbiri söyle.

¹⁰⁴⁴ Danışmak, anlayış ve uyanıklık verir; akıllar akla yardım eder.

¹⁰⁴⁵ Peygamber: “*A tedbir düşünen, danış; çünkü danışılan kişi emindir*”¹²⁹ dedi.

Tavşanın onları bu sırrı [öğrenmekten] men etmesi

¹⁰⁴⁶ [Tavşan]: *Her sırrı söylemek olmaz, bazen çift tek çıkar, bazen de tek çift,* dedi.

¹⁰⁴⁷ Aynaya berraklıktan dem vurursan, bize karşı çabucak kararır¹³⁰.

¹⁰⁴⁸ Şu üç şeyi anlatmada dudağını az oynat: Yolun, paran, bir de mezhebin¹³¹.

¹⁰⁴⁹ Çünkü bu üçünün düşmanı pek çoktur. Düşman onu bilirse pusu kurar sana.

¹⁰⁵⁰ Bir iki kişiye söyledin mi, elveda [o sırta]. İki kişiyi aşan her sır yayılır¹³².

¹⁰⁵¹ [18a] İki üç kuşu birbirine bağlasan, yerde elem içinde hapis kalırlar.

¹⁰⁵² [Danışanlar] güzelce, üstü örtülü, [başkalarını] yanlışla düşürecek kinayeye karışık şekilde danışırlar.

¹⁰⁵³ Peygamber üstü kapalı tarzda danışırdı; onlar, ona cevap verir, [ama işin aslından] habersiz olurlardı.

¹⁰⁵⁴ Düşman, ayağı baştan ayıramasın diye, düşüncesini örtülü bir örnekle söylerdi.

¹⁰⁵⁵ O, [danıştığından sorusunun] cevabını alır, başkası onun sorusunun kokusunu bile alamazdı.

Tavşanın hilesinin hikâyesi

¹⁰⁵⁶ [Tavşan] aslana gitmeyi bir süre geciktirdikten sonra pençe vuran aslanın yanına gitti.

¹⁰⁵⁷ Aslan, tavşan gitmekte geç kaldığı için toprağı kazıyor, kükrüyordu:

¹⁰⁵⁸ *O alçakların sözü hamdır ham, gevşektir, eksiktir demiştin ben,* dedi.

¹⁰⁵⁹ *Onların hilesi eşekten düşürdü beni. Şu felek beni ne zamana kadar aldatacak, ne zamana kadar?*

¹⁰⁶⁰ Ahmaklığından ne önünü ne de ardını göremeyen gevşek tedbirli bey pek çaresiz kalır.

¹⁰⁶¹ Yol düzgün, ama altında tuzaklar var. İsimlerde de anlam kıtlığı var.

1062 Sözler ve isimler tuzaklara benzer. Tatlı sözler ömür ırmağımızın kumudur.

1063 İçinden su kaynayan kum pek az bulunur; git, onu ara.

1064 Hikmet arayan, hikmet kaynağı olur. Onu elde etmekten ve sebebe [sarılmaktan] kurtulur.

1065 Ezberleyen levh, Levh-i Mahfuz olur. Akıllı ruhundan haz alır.

1066 Akıl başlangıçta onun öğretmeni iken daha sonra onun öğrencisi olur.

1067 Akıl, Cebrail gibi: *Ey Ahmed, bir adım daha atarsam [o adım] yakar beni*, der.

1068 *Sen beni bırak, bundan sonra sen ilerle. Ey can sultanı benim sınırlım budur.*

1069 Tembellik yüzünden şükürsüz ve sabırsız kalan, şu kadarını bilir ki ayağını cebir tutmuştur.

1070 Cebir öne süren, kendini hasta eder de bu hastalık onu mezara sokar.

1071 Peygamber: *“Yalandan hastalanmak, sıkıntı getirir, sonunda [kişi] kandil gibi sön-ner”*¹³³ dedi.

1072 Cebir nedir? Kırığı sarmak, ya da kopmuş damarı bağlamak.

1073 Madem ki bu yolda kendi ayağını kırmadın, kime gülüyorsun, ne demeye sardın ayağını?

1074 Ayağı çalışma yolunda kırılana Burak gelir de ona biner.

1075 Dinin taşıyıcısıydı, [şimdi] taşınan oldu. Buyruk kabul ediciydi, [şimdi] makbul oldu.

1076 Şimdiye dek padişahın buyruk alırdı, bundan böyle orduya buyruk verir.

1077 Şimdiye dek yıldız ona etki ederdi, bundan böyle yıldız emir olur o.

1078 Eğer gözüne güç görünüyorsa, öyleyse *“Ay yarıldı”*¹³⁴ dan da kuşkudasın sen.

1079 A gizliden gizliye hevâsını tazeleyen, imanını tazele, [ama] sadece dille söyleyerek değil.

1080 Hevâ taze oldukça iman taze değildir. Çünkü bu hevâ, o kapının kilidinden başka bir şey değildir.

1081 El değmemiş sözü tevil etmişsin; kendini tevil et, Kur'an'ı değil.

1082 Kur'an'ı hevâyâ uyup tevil ediyor-sun, yüce anlam, senin yüzünden alçalıp eğriliyor.

Sineğin gevşek tevilinin değersizliği

1083 O sinek, eşek sidiğindeki saman çöpünün üstünde, kaptan gibi başını kaldırıyordu:

1084 *Ben, denizi ve gemiyi okumuşum, bir süre bunun düşüncesinde kalmışım*, diyordu.

1085 *İşte bu deniz, bu gemi, ben de ehliyetli, tedbir sahibi bir kaptanım.*

1086 Deniz üstünde kayığını sürmekteydi; o kadarcık su ona uçsuz bucaksız görünüyordu.

1087 O sidik, ona göre sınırsızdı. Onda,

onu doğru görece bakış nerede?

1088 Onun dünyası, görüşü ne kadarsa o kadardır. Gözü bu kadar olunca, denizi de ona göre.

1089 Yanlış tevil sahibi sineğe benzer; onun vehmi eşek sidiği, tasavvuru ise saman çöpüdür.

1090 Eğer sinek kendi görüşüyle tevilı bıraksa, talih o sineği Hüma kuşu yapar.

1091 Kendisinde bu ibret olan, sinek olmaz; onun ruhu da surete lâayık olmaz¹³⁵.

[18b] Aslanın tavşanın geç gelmesinden ürkmesi

¹⁰⁹² Aslana saldıran o tavşan gibi hani.
Onun ruhu, boyuna nasıl uygun düşer?

¹⁰⁹³ Aslan öfke ve hiddet içinde: *Düş-man, [sözleriyle] kulak yolundan gözümü bağladı benim*, diyordu.

¹⁰⁹⁴ *Cebrîlerin hileleri beni bağladı; tahta kılıçları bedenimi yaraladı.*

¹⁰⁹⁵ *Bundan böyle dinlemem o gürültüyü ben. Bunların hepsi şeytanların, gulyabani-lerin sesleri.*

¹⁰⁹⁶ Ey gönül, parçala onları, durma; derilerini yüz, çünkü onlar deriden başka bir şey değiller.

¹⁰⁹⁷ Deri nedir? Renk renk sözler. Hani su üstünde duramayan zırh gibi.

¹⁰⁹⁸ Bu söz deriye benzer, manayı da onun özü/içi bil. Bu söz şekle benzer, anlam ise tıpkı cana.

¹⁰⁹⁹ Deri, kötü için/özün aybını örter. İyi özü/içi de kıskançlığından dolayı gayp örter.

¹¹⁰⁰ Kalem rüzgârdan, defter de sudan olursa, ne yazarsan yaz, hemen yok olur.

¹¹⁰¹ [Anlamsız söz] sudaki şekildir. On-dan vefa umarsan, pişman olur ellerini ısırırsın.

¹¹⁰² Rüzgâr, insandaki hevâdır, arzudur. Hevâdan geçtin mi O'nun haberi gelir.

¹¹⁰³ Yaratıcının haberleri hoştur; çünkü onlar baştan sona ebedîdir.

¹¹⁰⁴ Nebilerin hutbeleri ve yücelikleri müstesna, padişahların hutbeleri de de-ğişir, yücelikleri de.

¹¹⁰⁵ Çünkü padişahların kudreti hevâ-dandır; oysa nebilerin icazetnameleri yüce Allah'tandır.

¹¹⁰⁶ Paralardan padişahların adlarını si-lerler, Ahmed'in adını ise kıyamete dek işlerler.

¹¹⁰⁷ Ahmed'in adı bütün nebilerin adıdır. Yüz geldi mi doksan da bizde demektir.

Yine tavşanın hilesinin anlatılması hakkında

¹¹⁰⁸ Tavşan [aslana] gitmekte epeyce gecikti. Hilesini kendince kararlaştırdı.

¹¹⁰⁹ Uzun bir gecikmeden sonra, aslanın kulağına bir iki sır söylemek üzere yola koyuldu.

¹¹¹⁰ Aklın karaltısında nice âlemler vardır. Bu akıl denizi ne kadar da engindir.

¹¹¹¹ Bizim şeklimiz bu tatlı denizde, suyun üstündeki kâseler gibi hareket eder.

¹¹¹² İçi dolu olmadıkça leğen gibi suyun yüzündedir. Ama leğen dolunca denize batar.

¹¹¹³ Akıl gizlidir, âlemse ortada. Bizim şeklimiz, [o denizin] dalgası veya bir ısı-

laklığıdır.

¹¹¹⁴ Şekil, [ona ulaşmak için] neyi araç kılsa kılsın, deniz, o araç yüzünden o şekli uzağa atar.

¹¹¹⁵ Gönül, kendisine sır vereni görmedikçe; ok, kendisini uzağa atanı görmedikçe,

¹¹¹⁶ Kendi atını kaybolmuş sanır da hırçınlığından atını yolda daha hızlı koşturur.

¹¹¹⁷ O cömert, kendi atını kaybolmuş sanır. Atsa onu rüzgâr gibi koşurmaktadır.

¹¹¹⁸ O şaşkın, feryat içinde aranır durur; her yanda sorup soruşturur, kapı kapı arar:

1119 “Atımızı çalan nerede, kimdir?” [der]. [Ona] “A efendi, şu uyluğunun altındaki ne? [derler].

1120 “Evet, bu attır; ama bu at nerede?” [der]. Ey at arayan usta binici, kendine gel.

1121 Can, ortada olduğundan, yakınlıktan dolayı kayıptır. Hani karnı suyla dolu ama dudağı kuru küp gibi.

1122 Kırmızıyı, yeşili, ala çalanı, bu üçünden önce ışığı görmezsen nasıl görebilirsin?

1123 Ama senin aklın renkte kaybolduğundan, o renkler ışığı görmene perde oldu.

1124 Gece o renkler örtülünce, o zaman rengi görmenin ışık sayesinde olduğunu görüp anlarsın.

1125 Dıştan bir ışık olmadıkça renk görülemez. İçteki hayal rengi de bunun gibidir.

1126 Bu dıştaki [renkler] Güneş’in ve Süha’nın ışığıyla; içteki [renklerse] yüce ışıkların yansmasıyla [görünür].

1127 Göz ışığının ışığı, bizzat gönül ışığıdır. Göz ışığı, gönüllerin ışığından meydana gelir.

1128 Yine, gönül ışığının ışığı da Allah ışığıdır ki o [ışık] akıl ve duygu ışığından tamamen ayrıdır.

1129 Geceleyin ışık yoktu da renkleri görmedin. Öyleyse ışığın zıddıyla sana belli oldu ki,

1130 [Önce] ışık görünür, sonra renk görünür. Bunu ışığın zıddıyla hemencecik bilirsin.

1131 Allah, gönül hoşluğu ortaya çıksın diye ona zıt olarak sıkıntıyı ve üzüntüyü yarattı.

1132 Öyleyse gizli şeyler, zıddıyla ortaya çıkar. Allah, zıddı olmadığından gizlidir.

1133 Demek ki önce ışığa bakılır sonra renge. Zıt zıddıyla belirir, beyazla zenci gibi.

1134 O halde sen ışığı, ışığın zıddıyla bil din. Zıt, zıddı meydana çıkarır gösterir.

1135 Varlık [âleminde] Allah ışığının bir zıddı yoktur ki zıddıyla ortaya çıksın da görünsün.

1136 [19a] Kuşkusuz “Gözler onu görmez, o [gözleri] görür¹³⁶”. Sen [bunu] Musa ile [Tur] dağından gör.

1137 Aslanı [nasıl] ormandan [biliyorsan] şekli de anlamdan bil; ya da [onu] sesi ve sözü düşünceden [bildiğin] gibi bil.

1138 Bu söz ve ses, düşünceden doğar, ama sen düşünce denizi nerededir bilmezsin.

1139 Ama söz dalgasını güzel görünce, onun denizinin de şerefli olduğunu bilirsin.

1140 Bilgiden düşünce dalgası belirince, o sözden ve sestten bir şekil düzüp koşar.

1141 Sözden şekil doğar ve yine ölür. Dalga kendisini yine denize atar.

1142 Şekil, şekilsizlikten belirir de tekrar [şekilsizliğe] döner: “Muhakkak O’na döneneceğiz¹³⁷.”

1143 Demek ki senin için her an ölüm ve geri dönüş var. Mustafa: “Dünya bir andır¹³⁸” buyurdu.

1144 Bizim düşüncemiz havada O’ndan bir oktur. Havada nasıl durur? [Yine] Allah’a gelir.

1145 Dünya her solukta yenilenir, bizse durur [gibi görünmesi] yüzünden bu yenilenmeden habersiziz.

1146 Ömür ırmak gibi yeniden yeniye [akar] gelir. [Ama] bedende bir süreklilik gösterir.

¹¹⁴⁷ O, elinde hızla salladığın [sopanın] kıvılcımı gibidir; hızdan dolayı sürekli bir şekle sahiptir.

¹¹⁴⁸ Ateşli sopayı uygun bir şekilde salırsan, ateş göze upuzun [bir çizgi gibi] görünür.

¹¹⁴⁹ Bu sürenin uzun oluşu [Allah'ın] yaratışının hızındandır. Yaratışın [ne kadar] hızlı olduğunu gösterir.

¹¹⁵⁰ Bu sırta talip olan, allâme de olsa [deriz ki]: İşte yüce bir kitaba [benzeyen] Hüsameddin [ondan öğren.]

Tavşanın aslana varması

¹¹⁵¹ Ateşlenen, kızıp köpüren aslan, uzaktan o tavşanın geldiğini gördü.

¹¹⁵² Korkusuzca, küstahça, öfkeli, hızlı, çevik, asık suratlı bir halde koşuyordu.

¹¹⁵³ Çünkü kırık dökük gelişte suçluluk vardır; yiğitlikse her türlü kuşkuyu giderir.

¹¹⁵⁴ Huzuruna varıp yaklaşıncas aslan

[Tavşana]: *A nabekâr*, diye kükredi.

¹¹⁵⁵ *Ben ki filleri parça parça etmişim; ben ki erkek aslanların kulağını burmuşum.*

¹¹⁵⁶ *Bir tavşan bozması kim oluyor da bizim emrimizi böyle yerlere atsin.*

¹¹⁵⁷ *Tavşan uykusunu ve gafletini bırak. A eşek, bu aslanın kükreyişini dinle.*

Tavşanın özür dilemesi

¹¹⁵⁸ Tavşan: *Elaman, ululuğun el verir de bağışlarsa özrüm var*, dedi.

¹¹⁵⁹ [Aslan]: *“Ey ahmaklardan arda kalan, ne özrü? Şahların huzuruna bu zamanda mı gelinir?”* dedi.

¹¹⁶⁰ *Vakitsiz öten horozsun sen, başını kesmeli. Ahmağın özrü dinlenmeye değmez.*

¹¹⁶¹ *Ahmağın özrü kabahatinden beterdur. Cahilin özrü de her ilmin zehridir.*

¹¹⁶² *A tavşan, özrünün içi boş senin, ben tavşan değilim ki onu benim kulağıma sokasın.*

¹¹⁶³ [Tavşan]: *A padişah! Adam olmaya-nı da adamdan sayıver; zulüm görmüş birinin özrüne kulak ver*, dedi.

¹¹⁶⁴ *Hele hele makamının zekâtı olarak yolunu kaybetmiş birini kendi yolundan kovma.*

¹¹⁶⁵ *Her ırmağa su veren deniz bile, her çerçöpü başının, yüzünün üstüne koyar.*

¹¹⁶⁶ *Bu kereminden dolayı deniz eksilmez; deniz, kereminden ötürü azalıp çoğalmaz.*

¹¹⁶⁷ [Aslan]: *Ben herkese makamına uy-*

gun keremde bulunurum; herkese boyuna göre elbise biçerim, dedi.

¹¹⁶⁸ [Tavşan]: *Dinle*, dedi, *eğer lütfâ layık olmazsam, kahr ejderhasının önüne başımı koydum.*

¹¹⁶⁹ *Kuşluk vakti yola çıktım, arkadaşım-la padişahıma doğru geliyordum.*

¹¹⁷⁰ *O topluluk, senin için başka bir tavşanı da bana eş ve yoldaş etmişti.*

¹¹⁷¹ *Yolda bir aslan, kulunuza kastetti. [Size] gelmekte olan bu iki yoldaşa sataştı.*

¹¹⁷² *Ben ona: Biz padişahlar padişahının kuluyuz; o dergâhın küçük köleleriyiz*, dedim.

¹¹⁷³ [O aslan]: *“Padişahlar padişahı da kim oluyor? Utan. Benim katımda her olur olmazı anma”* dedi.

¹¹⁷⁴ *Sen ve arkadaşın kapımdan dönerse-niz, seni de padişahını da parçalarım.*

¹¹⁷⁵ *Ona: Bırak, bir kez daha padişahı-mın yüzünü göreyim, senden ona haber gö-türeyim*, dedim.

¹¹⁷⁶ *Yoldaşını yanımda rehin bırak, yok-*

sa sen, benim töreme göre kurbandsın, dedi.

¹¹⁷⁷ Ona pek çok yalvardık, fayda etmedi. Arkadaşımı alıp beni yalnız bıraktı.

¹¹⁷⁸ Arkadaşım semizlikte benim üç katımdı, hem alımda, hem güzellikte, hem bedende [benden üstündü.]

¹¹⁷⁹ Bundan böyle bu yol o aslan tarafın-

dan kapandı. İşte halim buydu, sana söylemiş oldum.

¹¹⁸⁰ [19b] Bundan sonra o gündelik öğünden umudunu kes. Sana gerçeği söylüyorum, gerçekse acıdır.

¹¹⁸¹ Sana gündelik öğün gerekse yolu temizle. Hemen gel de o korkusuzu def et.

Aslanın tavşana cevap vermesi ve onunla yola koyulması

¹¹⁸² [Aslan]: Bismillah, gel bakalım, nerede o? Doğru söylüyorsan düş önüme, dedi.

¹¹⁸³ Böylece onun da, onun gibi yüz tane-sinin de cezasını vereyim. Yok, eğer bu [sözün] yalansa seni cezalandırırım.

¹¹⁸⁴ [Tavşan] onu, tuzağına doğru götürmek için bir kılavuz gibi öne düştü.

¹¹⁸⁵ Nişan koyduğu bir kuyuya doğru [gittiler.] Derin bir kuyuyu ona tuzak yapmıştı.

¹¹⁸⁶ Bu ikisi kuyunun yakınına kadar gittiler; işte sana saman altındaki suya benzeyen bir tavşan.

¹¹⁸⁷ Su, bir saman çöpünü ovaya götürür de, bir dağı nasıl sürükler götürür, hayret!

¹¹⁸⁸ Onun hile tuzağı aslana kement oldu. Ne tuhaf bir tavşan bu, aslanı kapıp götürüyor.

¹¹⁸⁹ Bir Musa, Firavun'u ordusuyla, kalabalık bir toplulukla Nil nehrine çekiyor.

¹¹⁹⁰ Bir sivrisinek yarım kanadıyla korkusuzca Nemrud'un kafasını yarıyor.

¹¹⁹¹ Düşman sözü dinleyeninin hali [budur]. Hasetçinin dostu olanın cezasını gör.

¹¹⁹² Hâmân'ı dinleyen Firavun'un, Şeytan'ı dinleyen Nemrud'un hali [budur].

¹¹⁹³ Düşman sana dostça söylese de, sana yemden söz etse de sen onu tuzak bil.

¹¹⁹⁴ Sana şeker verirse zehir bil onu, bedeniyle bir lütufta bulunursa kahır bil onu.

¹¹⁹⁵ Kaza gelince kabuktan başka bir şey göremezsin, düşmanları dosttan ayırt edemezsin¹³⁹.

¹¹⁹⁶ Böyle olunca yalvarmaya başla, inlemeye, tespihe, oruca yapış.

¹¹⁹⁷ Ey gizlileri bilen [Allahım], bizi kötü hile taşı altında ezme, diye feryat et.

¹¹⁹⁸ Ey aslanı yaratan! Biz köpeklik ettiysek, bu pusudan aslanı musallat etme bize.

¹¹⁹⁹ Tatlı suya ateş şeklini verme, ateşe de su şeklini verme.

¹²⁰⁰ Kahır şarabıyla sarhoşluk verince, yoklara varlık şekli verirsin sen.

¹²⁰¹ Sarhoşluk nedir? Göze, taşı mücevher, yünü yeşim taşı gösterecek gözbağı.

¹²⁰² Sarhoşluk nedir? İlgin ağacı göze sandal ağacı görünecek kadar duyguların değişmesi.

Kaza gelince aydın gözlerin bağlandığını anlatan Hüdhd ile Süleyman'ın hikâyesi

¹²⁰³ Süleyman'ın büyük otağı kurulunca bütün kuşlar huzuruna geldiler.

¹²⁰⁴ [Onu] kendileriyle dildeş ve mah-

rem bulunca, huzuruna birer birer candan koştular.

¹²⁰⁵ Bütün kuşlar cिकcik etmeyi bırak-

mış, kardeşinden daha fasih bir şekilde Süleyman ile konuşur olmuşlardı.

¹²⁰⁶ Aynı dilden olmak akrabalık ve bağlılıktır. İnsan yabancılarla [birlikteyken] hapiste gibidir.

¹²⁰⁷ Nice Hintli ve Türk vardır ki dilleri aynıdır. Nice iki Türk de vardır ki [birbirlerine] yabancı gibidirler.

¹²⁰⁸ Demek ki mahremlik dili, başka bir dildir. Gönüldeşlik, dildeşlikten daha iyidir.

¹²⁰⁹ Gönülden, konuşmasız, imasız, işaretsiz yüz binlerce tercüman belirir.

¹²¹⁰ Bütün kuşların her biri, sırlarını, hünerden, bilgiden ve işten yana neleri varsa,

¹²¹¹ Süleyman'a birer birer gösteriyor, kendilerini sunmak için övünüyorlardı.

¹²¹² [Bunu] büyüklenmek, varlık [göstermek] için değil, [Süleyman] huzurunda kendisine bir yol versin diye yapıyorlardı.

¹²¹³ Bir köleye bir efendi gerekince, ona hünerinden bir takdim arz eder.

¹²¹⁴ [O efendinin] kendisini satın almasından utanırsa, kendisini hasta, sağır, çolak ve topal gösterir.

¹²¹⁵ İşini, sanatını ve düşüncesini anlatma sırası Hüdhdüde geldi.

¹²¹⁶ *Ey Padişah! En küçük bir hünerimi anlatayım. Kısa söylemek daha iyidir*, dedi.

¹²¹⁷ [Süleyman]: “Söyle bakalım, neymiş o hüner?” dedi. [Hüdhdü:] *Ben yücelerde uçarken*, dedi,

¹²¹⁸ *Yukarılardan kesin bir gözle bakınca yerin dibindeki suyu görürüm.*

¹²¹⁹ [O su] *nerededir, derinliği ne kadardır, rengi nedir, nereden kaynıyor, topraktan mı taşan mı? [bilirim.]*

¹²²⁰ *Ey Süleyman! Ordugahın için seferde bu bilgiliyi yanına al.*

¹²²¹ Bunun üzerine Süleyman: *Derin, susuz çöllerde sen bize ne iyi arkadaşsın*, dedi.

Karganın Hüdhdü'ün iddiasını kınaması

¹²²² Karga, bunu işitince gelip kıskançlığından Süleyman'a: *O eğri ve kötü [söz] söyledi*, dedi.

¹²²³ [20a] *Padişah huzurunda söz söylemek edebe uymaz. Hele yalan ve olmayacak söz olursa.*

¹²²⁴ *Eğer onda bu görüş sürekli olsaydı, bir avuç toprak altındaki tuzağı nasıl görmezdi?*

¹²²⁵ *Nasıl olur da tuzağa tutulurdu? Nasıl olur da mutsuz bir halde kafese girerdi?*

¹²²⁶ Bunun üzerine Süleyman: “*Ey Hüdhdü! Daha ilk kadehte böyle bulanman reva mı?*” dedi.

¹²²⁷ *A ayran içen, nasıl sarhoşluk gösterirsin; üstelik de huzurumda yalan söz söylersin?*

Karganın kınayışına Hüdhdü'ün cevap vermesi

¹²²⁸ [Hüdhdü]: *Ey Padişah! Allah aşkına düşmanın bu çıplak yoksul hakkında söylediği sözü dinleme*, dedi.

¹²²⁹ *Eğer iddia edişimin aslı yoksa, ben başımı koydum, kes bu boynumu.*

¹²³⁰ *Kazanın hükmünü inkâr eden karga,*

binlerce aklı olsa da kâfirdir.

¹²³¹ Sende, “kâfırlar” [sözünden] bir “kef” [harfi] bulundukça, uyluktaki yarık gibi pis koku ve şehvet yerisin.

¹²³² Kaza akıl gözümü perdelemezse, ben tuzacı havada da görürüm.

¹²³³ [Ama] kaza gelince, bilgi uykuya dalar; ay kararır, güneş tutulur.

¹²³⁴ Kazanın bu düzenleri hiç az görülür bir şey midir? Kazayı inkâr edenin [inkârını da] kazadan bil.

Âdem'in -ona selâm olsun- ve apaçık yasaklamaya uyup tevili bırakmada kazânın gözünü bağlamasının hikâyesi

¹²³⁵ “İsimleri öğretti”¹⁴⁰ [âyetinin] beyi olan, her damarında yüz binlerce ilim bulunan insanların atasına,

¹²³⁶ Her şeyin adını, o şey her nasılsa, sonuna dek [bilme özelliği] onun canına konmuştur.

¹²³⁷ Onun verdiği lakap değişmemiş; çevik dediği tembel çıkmamıştır.

¹²³⁸ Baştan mümin olanı önceden gördü; sonunda kâfir olan ona belli oldu.

¹²³⁹ Sen her şeyin adını bilenden işit. “İsimleri öğretti” remzinin sırrını dinle.

¹²⁴⁰ Bize göre her şeyin adı, görünüşüdür; Allah katında her şeyin adı onun sırrıdır.

¹²⁴¹ Musa'ya göre sopasının adı asa idi; yaratanın indinde ise onun adı ejderha idi.

¹²⁴² Ömer'in adı burada putperestti, ama Elest'te¹⁴¹ adı mümindir.

¹²⁴³ Bize göre adı meni olan şey, Hak katında benlik [olarak ortaya çıkan] şu şekildi.

¹²⁴⁴ Bu meni, yokluk [âleminde] Allah katında ne çok ne az mevcut bir şekildi.

¹²⁴⁵ Sözün özü, Allah katında sonumuz neyse, gerçekte adımız o olmuştur.

¹²⁴⁶ [Allah] insana sonuna göre bir ad koyar. [Başkasının] taktığı eğreti ada göre değil.

¹²⁴⁷ Âdem'in gözü tertemiz ışıkla görünce, ona adların ruhu ve sırrı zahir oldu.

¹²⁴⁸ Melekler onda Hak ışıklarını bulunca, secdeye kapanıp hizmete koştular.

¹²⁴⁹ Şu adını andığım Âdem'in övgüsünü kıyamete dek saysam yine de bundan âcizim.

¹²⁵⁰ [Âdem] bunların hepsini bildi, ama kaza gelince bir yasağı biliş onu hataya düşürdü.

¹²⁵¹ “Acaba bu yasadır, haram kılmak için miydi, yoksa bir tevil uyarınca yanlışla düşürmek için mi?” [dedi.]

¹²⁵² Gönlünde tevili üstün gelince, fitratı şaşkınlık içinde buğdaya doğru koştı.

¹²⁵³ Bahçıvanın ayağına diken batınca hırsız fırsat buldu, aceleyle malı götürdü.

¹²⁵⁴ Şaşkınlıktan kurtulup yeniden yola gelince, hırsızın eşyayı iş yerinden götürmüş olduğunu gördü.

¹²⁵⁵ Ah ederek “Rabbimiz, muhakkak biz zulmettik”¹⁴², yani karanlık geldi yol kayboldu dedi.

¹²⁵⁶ Bu kaza, güneşi örten bir buluttur. Aslan ve ejderha bile onun yüzünden fareye döner.

¹²⁵⁷ [Kazanın] hükmü zamanında bir tuzacı görmezsem, hükmün yolunda tek cahil ben değilim ya!

1258 Ne mutlu iyi bir iş tutana; zorlamayı bırakıp inlemeye koyulana.

1259 Kaza, seni gece gibi karalara bürüse bile, sonunda elinden yine kaza tutar.

1260 Kaza yüz kere canına kastetse de yine kaza can verir, derman olur sana.

1261 Bu kaza yüz kere yolunu vursa da göklerin üzerine senin çadırını yine o kurar.

1262 Bu korkutmasını, seni güvenlik mülküne yerleştirmek için bir kerem bil.

1263 Bu sözün sonu yok, geç oldu. Sen tavşanla aslan hikâyesine kulak ver.

Kuyuya yaklaşıncı tavşanın aslandan geri kalarak ayak sürümesi

1264 [20b] Aslan kuyuya yaklaşıncı, tavşanın yoldan geri kaldığını, ayak sürüdüğünü gördü.

1265 *Sen neden ayağını sürüdüñ? Ayağını sürüme, öne geç,* dedi.

1266 [Tavşan]: *Ayağım nerede? Elim ayağım kesildi. Canım titredi, yüreğim yerinden oynadı,* dedi.

1267 *Altın gibi [sararmış] yüzümün rengini görmüyor musun? Rengim bildiriyor içimde ne olduğunu.*

1268 Allah yüze “*bildirici/tanıtıcı*” dediği için ârîfin gözü yüzde kalmıştır¹⁴³.

1269 Renk ve koku, çan [sesi] gibi gammazlar. Atın kişnemesi attan haber verir.

1270 Eşeğin sesini kapının sesinden ayırasın diye her şeyin sesi, o şeyden haber verir.

1271 Peygamber insanları ayırt etmek için “*İnsan dilinin altında gizlidir*”¹⁴⁴ dedi.

1272 Yüzün renginde gönül halinden bir işaret vardır. Bana acı, sevgimi gönlüne yerleştire.

1273 Kırmızı yüzün renginde şükrün sesi vardır; sarı yüzün sesindeyse sabır ve sıkıntı vardır.

1274 Eli ayağı alan, yüz rengini, kuvveti, çehreyi gideren geldi bana.

1275 Girdiği her şeyi kıran, her ağacı kökünden, dibinden söken,

1276 İnsanı, canlının, cansızın, bitkinin kendisine yenildiği geldi bana.

1277 Bunlar bizzat parçalardır; onun yüzünden bütünüün rengi sararmış, kokusu bozulmuştur.

1278 Dünya bazen sabredip bazen şükrettikçe, bahçeler bazen giyinir bazen çıplak kalır.

1279 Ateş renginde doğan güneş, bir süre sonra baş aşağı gider.

1280 Gökyüzünde ışıldayan yıldızlar, zaman zaman ihtiraka uğrarlar.

1281 Güzellikte yıldızlardan üstün olan ay da vereme tutulup hayale döner.

1282 Deprem, bu sakin ve edepli yeryüzünü sıtmaya düşürür.

1283 Nice dağlar, bu miras belâsı yüzünden dünyada un ufak olup kuma dönmüştür.

1284 Bu hava ruhla eş olmuştur [ama] kaza gelince veba¹⁴⁵ olur, kokar.

1285 Ruhun kız kardeşi olan tatlı su, bir birikintide sararır, acır, bulanır.

1286 O kibir içinde büyüklenen ateşi bile bir yel söndürür.

1287 Denizin halini, ıstırapından, coşkunluğundan, aklındaki değişimlerden anla.

1288 Başı dönmüş, aranıp duran feleğin hali de oğullarının hali gibidir.

1289 Bazen dipte, bazen ortada, bazen zirvede. Kutludan kutsuzdan bölük bölük var onda.

1290 Ey bütünler karışmış olan parça, her yayılmışın halini kendinden kıyas et.

1291 Bütünlerde sıkıntı ve dert varken, onların parçalarının yüzü nasıl sararmaz?

1292 Özellikle de zıtlardan bir araya gelen su, toprak, ateş ve rüzgârdan meydana gelen parçanın...

1293 Koyunun kurttan kaçmasına şaşıl-

maz. Asıl bu koyunun kurda gönül vermesi şaşırtıcıdır.

1294 Hayat zıtların barışıdır. Ölümse aralarında savaş çıkmasıdır.

1295 Allah'ın lütfu, bu aslanla yaban eşeğini, bu [birbirine] uzak iki zıddı dost kılmıştır.

1296 Dünya hasta ve mahpus olunca, hastanın ölmesine şaşılır mı?

1297 [Tavşan] aslana bu türden öğütler verdi, "Ben bu bağlar yüzünden geride kaldım" dedi.

Aslanın tavşana ayağını geri sürümesinin nedenini sorması

1298 Aslan ona: *Sen hastalık nedenlerinden, "demem o ki" diye şu özel nedeni söyle*" dedi.

1299 [Tavşan]: *O aslan bu kuyunun içinde oturuyor. Bu kalenin içinde afetlerden güvendedir*, dedi.

1300 *Akıllı olan, kuyunun dibini seçer; çünkü yalnızlıkta gönül safaları vardır.*

1301 *Kuyunun karanlığı, halkın karanlık-*

larından daha iyidir. Halkın ayağını tutan başını kurtaramaz.

1302 [Aslan]: "İleri çık. Darbem onu kahreder; sen bak bakalım o aslan orada mı?" dedi.

1303 [Tavşan]: *Ben o ateşten yanmışım, ancak sen beni kucağına alırsan,*

1304 *Ey kerem madeni, senin desteğinle gözümü açıp kuyuya bakabilirim.*

Aslanın kuyuya bakması, kendisiyle ve o tavşanın yansımasını görmesi

1305 Aslan onu kucağına alınca, [tavşan] aslanın korumasında kuyuya kadar ilerledi.

1306 Kuyunun içine, suya bakınca, aslanın ve onun yansıması suda parıldadı.

1307 Aslan suda kendi yansımalarını gördü. Kucağında semiz bir tavşan olan bir aslan şekli suda parladı.

1308 [21a] Düşmanını suyun içinde görür görmez tavşanı bırakıp kuyunun içine sıçradı.

1309 Kendi kazdığı kuyuya düştü. Nasılsa zulmü, kendi başına gelecekti.

1310 Zalimlerin zulmü karanlık bir kuyudur¹⁴⁶, bütün bilginler böyle dediler.

1311 Kim daha zalimse onun kuyusu daha korkunçtur. Adalet, kötü olanın [cezası] da kötüdür buyurmuştur.

1312 A zulümle bir kuyu kazan, bil ki kendi kuyunu kazıyorsun¹⁴⁷.

1313 İpekböceği gibi kendi etrafını örme; kendine kuyu kazıyorsan bari ölçülü kaz.

1314 Sen güçsüzleri düşmanlık edemez sanma; Kur'an'dan "Allah'ın yardımı geldiğinde" [âyetini]¹⁴⁸ oku.

1315 Sen fil olsan da, düşmanın senden ürkse de işte [sana] ceza olarak ebabil kuşu yeter¹⁴⁹.

¹³¹⁶ Yerde bir güçsüz aman dilese, gökyüzü ordusuna bir velvele düşer.

¹³¹⁷ Birisini dişinle ısırıp kan içinde bıraksan diş ağrın tutuverse ne edersin?

¹³¹⁸ Aslan kuyuda kendisini gördü de aşırılığundan o anda kendisini düşmandan ayırt edemedi.

¹³¹⁹ Kendi yansımalarını kendi düşmanı [gibi] gördü; ister istemez kendine kılıç çekti.

¹³²⁰ A filan! İnsanlarda gördüğün nice zulüm, senin onlarda [gördüğün] kendi huyundur.

¹³²¹ Senin varlığın, riyakârlığın, zulmün, körkütük sarhoşluğun onlara yansımasıdır.

¹³²² O sensin, o darbeyi kendine vuruyorsun; o anda lanet ağrını kendine üzerine örüyorsun.

¹³²³ O kötüyü kendinde açıkça görmüyorsun. Yoksa kendi kendinin can düşmanı olurdu.

¹³²⁴ A saf adam! Kendisine saldıran aslan gibi [sen de] kendine saldırıyorsun.

¹³²⁵ Kendi huyunun dibine ulaşırsan, o namertliğin senden olduğunu anlarsın.

¹³²⁶ Başkası gibi görünen şeklin [aslında] kendi şekli olduğu aslana kuyunun dibinde belli oldu.

¹³²⁷ Bir güçsüzün dişini söken, o yanlış gören aslanın ettiğini eder.

¹³²⁸ Ey amcasının yüzünde kötünün

yansımalarını gören, kötü olan amcan degildir, o sensin, kendinden ürkme.

¹³²⁹ *Müminler birbirlerinin aynasıdır*¹⁵⁰. Bu haberi Peygamber'den rivayet ederler.

¹³³⁰ Gözünün önüne mor bir cam tutmuştun, o yüzden dünya sana mor görünüyordu.

¹³³¹ Kör değilsen bu morluğu kendinden bil. Kendine kötü de, kimseye [kendinde olandan daha] fazlasını deme.

¹³³² Mümin Allah nuruyla bakıcı olmasaydı¹⁵¹, gayp mümine çırlıçıplak nasıl görünürdü?

¹³³³ [Ama] sen Allah ateşiyle bakıcı olduğundan kötülük içinde, iyilikten gafil oldun.

¹³³⁴ A hüzne batmış olan, ateşe azar azar su serp de ateşin ışığa dönsün.

¹³³⁵ Ey Rabbimiz, sen tertemiz su dök de âlemin şu ateşi büsbütün ışık olsun.

¹³³⁶ Denizin suyu olduğu gibi senin buyruğun altındadır. Su da ateş de senindir ey Allahım.

¹³³⁷ Sen dilerse ateş tatlı su kesilir; dilemezsen su da ateşe döner.

¹³³⁸ Şu bizdeki istek de senin var edişindendir. Yarabbi, zulümden kurtulmak senin bağışındır.

¹³³⁹ Bu isteği bize biz istemeksizin verdin; ihsan hazinesini herkese açtın.

Tavşanın, aslan kuyuya düştü diye av hayvanlarına mustu götürmesi

¹³⁴⁰ Tavşan kurtulduğuna sevinerek av hayvanlarına doğru, ovaya kadar koştu.

¹³⁴¹ Aslanın kuyuda inleyerek öldüğünü görünce, çayıra kadar sevinç içinde fır dönüyordu.

¹³⁴² Ölümün elinden kurtulduğuna el çırpıyor; yeşermiş dalla yaprak gibi havada raks ediyordu.

¹³⁴³ Dalla yaprak toprak hapsinden kurtulunca, başlarını yükseltir, rüzgâra arkadaş olurlar.

¹³⁴⁴ Yapraklar dalı yarınca ağacın ta yu-
karısına kadar koşarlar.

¹³⁴⁵ Her meyve, her yaprak, ayrı ayrı
tomurcuğunun diliyle Allah'ın şükrünü
mırıldanır.

¹³⁴⁶ *Bizim aslımızı, bağışlar sahibi Al-
lah yetiştirdi de ağaç kalınlaştı, doğruldu*
[derler].

¹³⁴⁷ Suya ve çamura bağlanmış olan can-
lar da sudan ve çamurdan kurtulunca gö-
nülleri şad olur.

¹³⁴⁸ Allah aşkının arzusuyla raks eder,
dolunay gibi eksiksiz hale gelirler.

¹³⁴⁹ Bedenleri oyunda, canlarınıysa sor-
ma. Hele canın etrafında olanları [hiç]
sorma.

¹³⁵⁰ Tavşan aslanı zindana koydu. Bir
tavşanın işini göremeyen aslan için ne
utanç!

¹³⁵¹ Böyle bir utanç içinde [olduğu hal-

de] işin garibi şu ki “dinin övücü”¹⁵² la-
kabıyla anılmak ister.

¹³⁵² A bu kuyunun dibinde aslan [gibi]
tek kalan, nefis, tavşan gibi kanını döküp
içti senin.

¹³⁵³ [21b] Tavşan nefsin kırlarda otlar-
makta, sense bu “nasıl, neden” kuyusu-
nun dibindesin.

¹³⁵⁴ O aslan avcısı [tavşan] “*Ey toplu-
luk! Size bir müjdeci gelince müjdeleyin*
[birbirinizi]” diye av hayvanlarına doğ-
ru seğırtti.

¹³⁵⁵ Müjde, müjde! A eğlenceye dalan-
lar. O cehennem köpeği tekrar cehenne-
me gitti.

¹³⁵⁶ Müjde, müjde! Allah'ın kahrı o can-
lar düşmanının dişlerini söktü.

¹³⁵⁷ Pençesiyle nice başlar ezeni, ölüm
süpürgesi çerçöp gibi süpürüverdi.

Av hayvanlarının tavşanın çevresinde toplanmaları ve onu övmeleri

¹³⁵⁸ O sırada, bütün yabani hayvanlar,
zevk ve coşku içinde eğlenceyle gülüş
cümbüş toplandılar.

¹³⁵⁹ [Çevresine] halka oldular. O ortada
bir mum gibiydi. Secde ederek dediler ki:
Hey,

¹³⁶⁰ *Sen gökten bir melek misin, yoksa bir*
peri mi? Yok yok, sen erkek aslanların Az-
rail'in.

¹³⁶¹ *Her ne olursan ol, canımız kurban*
sana. Üstün geldin ya eline koluna sağlık
senin.

¹³⁶² *Allah bu suyu senin ırmağından akıtı-*
tı; aferin eline koluna senin.

¹³⁶³ *Anlat, hileyle bu çareyi nasıl kurdun,*
o zalimi hileyle nasıl ezdin?

¹³⁶⁴ *Anlat da hikâyen [dertlere] derman*
olsun; anlat da canlara merhem olsun.

¹³⁶⁵ *Anlat, çünkü o zalim görünüşlü-*
nün zulmünden canımızda yüz binlerce
yara var.

¹³⁶⁶ [Tavşan]: “*A ulular! Allah'ın desteği*
vardı; yoksa bir tavşan kim olur ki dünya-
da?” dedi.

¹³⁶⁷ *Güç kuvvet bağışladı, gönlüme ılık*
verdi de gönül ışığı, elime ayağıma güç
kattı.

¹³⁶⁸ *Üstünlükler Allah katından ulaşır,*
[halden hale] değişmeler de yine Allah'tan
gelir.

¹³⁶⁹ *Allah, bu desteği zan ehline de görüş*
sahibine de sırayla, nöbetleşe gösterir.

Tavşanın, buna sevinmeyin diye av hayvanlarına
öğüt vermesi

¹³⁷⁰ Aman ha! Sırayla gelen saltanata¹⁵³ sevinme. A sıraya bağlı olan, özgürlük taslama.

¹³⁷¹ Saltanatı, sıranın da üstünde örülenlerin davulunu yedi yıldızın üstünde çalarlar.

¹³⁷² Sıradan üstün olanlar, bâki padişahlardır. Ruhları sürekli olarak saki ile birliktedir.

¹³⁷³ Bir iki gün şu içmeyi terk edersen, ağzını sonsuzluk şarabına daldırırsın.

“En küçük cihattan en büyük cihada döndük¹⁵⁴”
[hadisinin] yorumu

¹³⁷⁴ Ey padişahlar! Dıştaki düşmanı öldürdük; [ama] içeride ondan beter bir düşman kaldı.

¹³⁷⁵ Bunu öldürmek aklın fikrin işi değil. İçteki aslan, tavşana maskara olmaz.

¹³⁷⁶ Bu nefis cehennemdir, cehennemse [ateşi] denizlerle eksilip azalmayan bir ejderhadır.

¹³⁷⁷ Yedi denizi içer de insanları yakıp yandıran yanışı yine azalmaz.

¹³⁷⁸ Taşlar, taş kalpli kâfirler¹⁵⁵, inleye sızlana, utanç içinde girerler ona.

¹³⁷⁹ Bunca azıkla yine de sakinleşmez de nihayet Allah’tan ona şöyle nida gelir:

¹³⁸⁰ “Doydun mu, doydun mu? Daha değil” der. İşte sana ateş, işte sana hararet, işte sana yakış.

¹³⁸¹ Bir âlemi lokma edip yutar da midesi “Dahası yok mu?”¹⁵⁶ diye nara atar.

¹³⁸² Allah onun üzerine mekânsızlık âleminde ayağını kor da o zaman varlık âle-

minde sakinleşir.

¹³⁸³ Şu nefsimiz cehennemin bir parçası olduğundan parçalar da daima bütünün tabiatına sahiptir.

¹³⁸⁴ Onu öldürecek ayak ancak Allah’ın ayağıdır. Zaten onun yayını Allah’tan başka kim çekebilir ki?

¹³⁸⁵ Yaya ancak doğru ok koyarlar. [Oysa] bu yayın, ters ve eğri okları da vardır.

¹³⁸⁶ Ok gibi doğru ol da yaydan fırla. Çünkü, hiç kuşkusuz yaydan her doğru olan fırlar.

¹³⁸⁷ Dıştaki savaştan dönünce, içteki savaşa yüz tuttum.

¹³⁸⁸ En küçük savaştan döndük, Peygamber ile birlikte en büyük savaştayız.

¹³⁸⁹ Şu Kaf dağına iğneyle kazmak için Allah’tan kuvvet, başarı ve çare diliyorum.

¹³⁹⁰ Saflar yaran aslanı [yenmeyi] kolay bil; asıl aslan kendini yenendir¹⁵⁷.

Rum elçisinin müminlerin emiri Ömer’e -Allah ondan razı olsun-
gelmesi ve Ömer’in -Allah ondan razı olsun-
kerametlerini görmesi

¹³⁹¹ Kayser’den Medine’deki Ömer’e uçsuz bucaksız çölden bir elçi geldi.

¹³⁹² Kalabalığa: Halifenin köşkü nerede?

Atımı, eşyayı oraya çekeyim, dedi.

¹³⁹³ [22a] Halk ona: Onun köşkü yoktur. Ömer’in köşkü apaydın bir candır, dedi.

¹³⁹⁴ *Her ne kadar emir diye şöbret bulmuşsa da yoksullar gibi bir kulübesi vardır.*

¹³⁹⁵ A kardeş, onun köşkünü nasıl görebilirsin? Çünkü gönül gözünde kıl bitmiş senin.

¹³⁹⁶ Gönül gözünü kıldan, hastalıktan temizle gel, ondan sonra onun köşkünü görmeyi um.

¹³⁹⁷ Kimin canı heveslerden arınmışsa, o arı duru dergâhı ve eyvanı hemen görür.

¹³⁹⁸ Muhammed, bu ateşten ve duman-dan arındığı için yüzünü nereye çevirse orada Allah'ın cemali vardı.

¹³⁹⁹ Kötülük isteyici vesveseyle arkadaş olduğça “Allah'ın yüzü oradadır”¹⁵⁸ nereden bileceksin?

¹⁴⁰⁰ Kimin göğsünden bir kapı açılırsa, o her şehirden bir güneş görür.

¹⁴⁰¹ Ay, yıldızlar arasında nasıl görünürse, Allah'ın [cemali] de başkalarının arasında öylece görünür.

¹⁴⁰² İki parmağının ucunu iki gözünün üstüne koy, dünyadan hiçbir şey görüyor musun? İnsaf et.

¹⁴⁰³ Sen görmüyorsun diye dünya yok değildir. Suç, uğursuz nefis parmağından başkasının değil.

¹⁴⁰⁴ Sen hele gözünden parmağını kaldır

da o zaman her ne istiyorsan gör.

¹⁴⁰⁵ Ümmeti Nuh'a: “Sevap nerede” dediler. “Elbiselere büründüler”¹⁵⁹ [âyetinin] öte yanında, dedi.

¹⁴⁰⁶ Yüzünüzü, başınızı elbiselere sardınız, çaresiz gözünüz varken görmediniz.

¹⁴⁰⁷ İnsan görüşten ibarettir; gerisi deridir. Görüş de dostu görmektir ancak.

¹⁴⁰⁸ [İnsan] dostu görmedikten sonra kör olsun daha iyi. Baki olmayan dost uzak olsun daha iyi.

¹⁴⁰⁹ Rum elçisi bu yepyeni sözleri duyunca [Ömer'i görmeye] iyice isteklendi.

¹⁴¹⁰ Gözünü Ömer'i aramaya dikti. Eşyasını da yitirdi atını da.

¹⁴¹¹ Her yanda o iş erinin izine düşmüş, deli gibi onu soruyordu:

¹⁴¹² *Dünyada böyle bir adam olsun da can gibi dünyadan gizlensin!* [Olaak şey değil, diyordu].

¹⁴¹³ Ona kul köle olmak için aranıp durdu. Şüphesiz arayan bulur.

¹⁴¹⁴ Bir bedevi kadını onun yabancı olduğunu görünce: *İşte Ömer, şuracıkta hurma ağacının altında*, dedi.

¹⁴¹⁵ *Hurma ağacının altında, insanlardan ayrı, gölgenin altında uyuyan Hakk'ın gölgesini gör.*

Rum elçisinin müminlerin emiri Ömer'i -Allah ondan razı olsun- ağaç altında uyurken bulması

¹⁴¹⁶ [Elçi] oraya gelip uzakta durdu. Ömer'i görünce titremeye başladı.

¹⁴¹⁷ Elçiye, [orada] uyuyandan bir korku geldi, içinde hoş bir hal belirdi.

¹⁴¹⁸ Sevgi ve korku birbirinin zıddıdır, [oysa elçi] gönlünde bu iki zıddı bir arada gördü.

¹⁴¹⁹ Kendi kendine: *Ben [ne] padişahlar gördüm; sultanların katında büyük ve seç-*

kin [birisiyim], dedi.

¹⁴²⁰ *Şahlardan korkmaz, çekinmezdim. Bu adamın heybeti aklımı [başımdan] aldı.*

¹⁴²¹ *Aslanların, kaplanların ormanlarına girdim; onlardan dolayı yüzümün rengi bile atmadı.*

¹⁴²² *Nice savaşa, çatışmaya girdim; savaş anında aslan gibiydim.*

¹⁴²³ Nice ağır yaralar aldım, yaralar açtım; [yine de] başkalarından daha güçlüydüm.

¹⁴²⁴ Şu adam, silahsız, yerde yatıyor; benimse yedi azam titremede, neyin nesidir bu?

¹⁴²⁵ Allah heybeti bu, halktan değil; şu hırkalı adamın heybeti değil bu.

¹⁴²⁶ Allah'tan korkup takvayı seçen kimseden, cin olsun, insan olsun kim görse korkar.

¹⁴²⁷ Bu düşünce içinde saygıyla el bağladı. Bir süre sonra Ömer uykudan uyandı.

¹⁴²⁸ [Elçi] Ömer'e saygı göstererek selâm verdi. Peygamber “[Önce] selâm sonra kelâm¹⁶⁰” demiştir.

¹⁴²⁹ Sonra [Ömer] selâmını alıp onu yanına çağırdı. Güven vererek karşısına oturttu.

¹⁴³⁰ “Korkmayın¹⁶¹” [sözü] korkanlara [sunulan] bir yemektir. Bu, korkan kişiye lâyük bir [yemektir].

¹⁴³¹ Korkana güven verirler, korkanın gönlünü yatıştırırlar.

¹⁴³² Korkusu olmayana nasıl “korkma” dersin? Derse muhtaç değil o, ne diye [ona] ders veriyorsun?

¹⁴³³ [Ömer] o yüreği yerinden oynamış [adamı] sevindirdi; yıkılmış hatırını yaptı.

¹⁴³⁴ Ondan sonra ona ince sözler söyledi. Ne güzel bir yoldaş olan Allah'ın tertemiz sıfatlarından [söz etti].

¹⁴³⁵ Makamı, hali bilsin diye, Allah'ın

abdala olan lütuflarından [söz etti].

¹⁴³⁶ Hal, o güzel gelinin cilvesine benzer. Makamsa o gelinle yalnız kalmaktır, [dedi].

¹⁴³⁷ [22b] Cilveyi padişah da görür, padişahdan başkası da [ama] halvet zamanı [orada] o aziz padişahdan başka kimse olmaz.

¹⁴³⁸ Gelin, seçkinlere de cilve eder, sıradan kimselere de. [Ama] onunla [sadece] padişah halvet olabilir.

¹⁴³⁹ Sufilerden hal sahibi olan çoktur, [ama] aralarında makam sahibi pek az bulunur.

¹⁴⁴⁰ [Ömer] ona canın konaklarını öğretti; ruhun seferlerini tarif etti.

¹⁴⁴¹ Zamansız zamandan, yüceliğe mensup kutluluk makamından,

¹⁴⁴² Ruh Simurgu'nun bundan önce uçuşlar ve fetihler gördüğü havadan [söz etti].

¹⁴⁴³ [Ruhun] her bir uçuşu ufukların da ötesindeydi. Özlemlilerin umutlarının ve isteklerinin de ötesindeydi.

¹⁴⁴⁴ Ömer, o yabancı yüzlüyü dost buldu; canını sırlara istekli gördü.

¹⁴⁴⁵ Şeyh kâmildi, mürit iştahlı; adam çevikti, binek de kapıda.

¹⁴⁴⁶ O mürşit, onu irşada uygun gördü de tertemiz tohumu tertemiz toprağa ekti.

Rum elçisinin müminlerin emiri Ömer'e -Allah ondan razı olsun- soru sorması

¹⁴⁴⁷ Adam: Ey müminlerin emiri, dedi, can yukarıdan yere nasıl indi?

¹⁴⁴⁸ Hesaba sığmayan kuş kafese nasıl girdi? [Ömer]: Allah cana afsun okudu, kıssalar anlattı, dedi.

¹⁴⁴⁹ Gözü kulağı olmayan yoklara afsun okuyunca, coşkuya gelirler.

¹⁴⁵⁰ Yoklar onun afsunuyla, güzelce takla ata ata hızlı hızlı gelirler.

¹⁴⁵¹ Varlığa yine bir afsun okur da, onu

iki çiftle atla derhal yokluğa sürer.

¹⁴⁵² Gülün kulağına [bir söz] söyledi, güldürdü onu. Taşın kulağına [bir söz] söyledi madende akik haline getirdi onu.

¹⁴⁵³ Bedene bir âyet okudu da can oldu o. Güneşe [bir söz] söyledi de parıladı o.

¹⁴⁵⁴ Yine kulağına korkunç bir nükte fısıldar da güneşin yüzünde yüzlerce tutulma olur.

¹⁴⁵⁵ O söyleyen bulutun kulağına ne okudu da gözünden tulum gibi yaşlar akıttı?

¹⁴⁵⁶ Allah toprağın kulağına ne okudu da o murakabeye daldı, susup kaldı?

¹⁴⁵⁷ Allah, ikircik içinde perişan halde olanın kulağına bir bilmece söylemiştir.

¹⁴⁵⁸ Onun dediğini mi yapayım yoksa tersini mi diye onu iki kuşku arasında hapsetmek için.

¹⁴⁵⁹ İki taraftan birinin yeğlenmesi, o ikisinden birini seçmesi de Allah'tandır.

¹⁴⁶⁰ Can aklının ikircik içinde kalmasını istemiyorsan, bu pamuğu can kulağına az tıka.

¹⁴⁶¹ Böylece [Allah'ın] o bilmecelerini anlayasın; gizliyi ve açığı algılayasın.

¹⁴⁶² Bu halde can kulağı vahiy yeri olur. Vahiy nedir? Duygudan gizli söylenen söz.

¹⁴⁶³ Can kulağı ile can gözü, bu duygudan başkadır; akıl kulağı ile zan kulağı bu hususta müflistir.

¹⁴⁶⁴ Cebirden söz edişim, aşkı sabırsız kıldı; âşık olmayansa cebri hapsetti.

¹⁴⁶⁵ Bu, Allah ile beraberliktir, cebir değil; bu, ayın tecellisidir, bulut değil.

¹⁴⁶⁶ Cebir bile olsa, bu halkın cebri değildir; o bencil, çokça emredici [nefsin] cebri değildir.

¹⁴⁶⁷ Ey oğul! Cebri, Allah'ın gönüllerinde göz açtığı kişiler bilir anlar.

¹⁴⁶⁸ Gayp ve gelecek onlara apaçıktır. Geçmiş anmak onların katında değersizdir.

¹⁴⁶⁹ Onların ihtiyarı ve cebri başkadır. Damlalar sedeflerin içinde inci olur.

¹⁴⁷⁰ Dışarıda küçük, büyük damlalar vardır; [ama o damlalar] sedefin içinde irili ufaklı inci olur.

¹⁴⁷¹ O toplulukta ceylan göbeğindeki kabiliyet vardır. Dışarıda kan olan onların içlerinde misktir.

¹⁴⁷² Sen: “Dışarıda kan olan bu maya, göbeğin içinde nasıl misk olur?” deme.

¹⁴⁷³ Sen: “Dışarıda değersiz bir şey olan bu bakır, iksirin içinde nasıl mücevhere döner?” deme.

¹⁴⁷⁴ İhtiyar ve cebir, sende bir hayalken, onlara gelince ululuk ışığı kesilmiştir.

¹⁴⁷⁵ Ekmek sofradayken cansızdır. İnsan bedeninde ise neşeli bir ruha döner.

¹⁴⁷⁶ [Ekmek] sofranın ortasındaiken [ruha] dönüşmez; can, onu selsebile dönüştürür.

¹⁴⁷⁷ A doğru okuyan! Bu, canın kuvveti [ise] o canlar canının kuvveti ne olur?

¹⁴⁷⁸ Bir parça et olan insan, akıl ve canla, dağı, denizi, madeni yarıp deler.

¹⁴⁷⁹ Dağı delenin can kuvveti, taşı yarmaktır; canın canının kuvveti ise ayı ikiye bölmektir.

¹⁴⁸⁰ Gönül, sır dağarcığının ağzını açarsa can, arşa doğru seğırtip gider.

[23a] Âdem'in "*Rabbimiz, biz kendimize zulmettik*"¹⁶² diye hatayı kendine nispet etmesi ve Şeytan'ın "*Beni azdırdığın için*"¹⁶³ diyerek kendi günahını yüce Allah'a yüklemesi

¹⁴⁸¹ Allah'ın fiilini de bizim fiilimiz de, ikisini de gör. Bizim fiilimizi de var bil; belli bu.

¹⁴⁸² Ortada insanların fiili yoksa, o zaman kimseye "*Niye böyle yaptın?*" deme.

¹⁴⁸³ Allah'ın yaratışı, bizim fiillerimizi var eder; bizim fiilimiz Allah'ın yaratmasının eserleridir.

¹⁴⁸⁴ Konuşan birisi, ya sözü görür ya anlamı. Bir anda iki belirtiyi birden nasıl kavrar?

¹⁴⁸⁵ Anlama gitse, sözden gafil olur. Hiçbir göz aynı anda önu ve arkayı göremez.

¹⁴⁸⁶ Şunu bil: Önü gördüğün zaman, arkayı nasıl görebilirsin?

¹⁴⁸⁷ Can, daha sözü ve anlamı kuşatmazken, nasıl bu ikisinin yaratıcısı olabilir?

¹⁴⁸⁸ Ey oğul! Allah her şeyi kuşatmıştır. Bir işi, onu başka bir işten alıkoymaz¹⁶⁴.

¹⁴⁸⁹ Şeytan "*Beni azdırdığın için*" dedi; alçak Şeytan kendi fiilini gizledi.

¹⁴⁹⁰ Âdem ise "*Biz kendimize zulmettik*" dedi; o bizim gibi Allah'ın fiilinden gafil değildi.

¹⁴⁹¹ Edebinden dolayı, günahıta [Allah'ı] gizledi de o günahı kendine yüklemenin meyvesini yedi.

¹⁴⁹² Tövbesinden sonra Allah: "*Ey Âdem! Sendeki o günahı ve mihneti ben yaratmadım mı?*" dedi.

¹⁴⁹³ O benim takdirim ve kazam değil miydi? Özür dilerken onu niye gizledin?

¹⁴⁹⁴ Âdem: *Korktum da edebi bırakmadım*, dedi. Allah da: *Ben de onun için korudum seni*, dedi.

¹⁴⁹⁵ Saygı gösteren saygı görür. Şeker getiren badem helvası yer.

¹⁴⁹⁶ Güzellikler iyilikler kimin için? Güzeller iyiler için¹⁶⁵. Sevgiliyi hoş tut [hoşluk gör], incit [incinme] gör.

¹⁴⁹⁷ A gönül, ayırt etmek için bir örnek getir de cebri ihtiyardan ayır.

¹⁴⁹⁸ Titreme [illeti] yüzünden titreyen bir el vardır; [bir de] senin yerinden oynatıp titrettiğin bir el.

¹⁴⁹⁹ Her iki hareketi de Allah'ın yaratması bil; ne var ki bu onunla kıyaslanamaz.

¹⁵⁰⁰ Elini titrettiğin için pişman olursun; [ama] titreme [illeti] yüzünden titreyeni ne zaman pişman gördün?

¹⁵⁰¹ [Bu konu], güçsüz biri oraya yol bulur diye [söylenen] akla dayalı bir konudur. Ama düzenbaz akıl ne akıldır ha.

¹⁵⁰² Akla dayalı bahis, inci mercan bile olsa, canın bahsi yine ondan başkadır.

¹⁵⁰³ Can bahsi başka bir makamdadır. Can şarabının başka bir kıvamı vardır.

¹⁵⁰⁴ Akıl bahsi geçerli iken bu Ömer Ebu'l-Hakem ile sırdaşı.

¹⁵⁰⁵ Ömer, akıldan cana doğru gelince, Ebu'l-Hakem can bahsinde Ebu Cehil oldu.

¹⁵⁰⁶ O, [Ebu Cehil] can bakımından bilgisiz olsa da duygu ve akıl yönünden olgundur.

¹⁵⁰⁷ Akıl ve duygu bahsini, eser veya sebep bil. Can bahsine gelince... Şaşılacak, pek şaşılacak bir şeydir.

¹⁵⁰⁸ Ey ışık arayan, canın ışığı gelince, gereken, gerektiren, gideren, kalan [gibi aklî deliller] kalmadı.

¹⁵⁰⁹ Çünkü, gözü gören, ışığı parlayıp duran kimsenin, sopa gibi bir delile hiç ihtiyacı olmaz.

“Nerede olursanız olun O sizinledir”¹⁶⁶ [âyetinin] tefsiri

¹⁵¹⁰ Bir kez daha hikâyeye geldik; zaten o hikâyeden ne zaman ayrıldık ki biz?

¹⁵¹¹ Bilgisizliğe gelirsek, O’nun [Allah’ın] zindanıdır o. Bilgiye gelirsek O’nun eyvanıdır o.

¹⁵¹² Uykuya gelirsek O’nun sarhoşlarıyız. Uyanıklığa gelirsek O’nun ellerindeyiz.

¹⁵¹³ Ağlarsak O’nun rızık dolu bulutuyuz.

Gülersek, o zaman da O’nun şimşegiyiz.

¹⁵¹⁴ Öfkeye, savaşa kapılırsak O’nun kahrının yansımasıdır. Barışa, özür dilemeye kalkarsak O’nun sevgisinin yansımasıdır.

¹⁵¹⁵ Şu karmakarışık dünyada kimiz biz? Elif gibiyiz. Elif’in kendiliğinden nesi var? Hiç, hiç.

Elçinin Ömer’e -Allah ondan razı olsun- ruhların bu beden balçığına yakalanmalarının nedenini sorması

¹⁵¹⁶ [Elçi]: *Ey Ömer, dedi, o duru [olan suyun] şu bulanık yere hapsedilmesindeki hikmet ve sır neydi?*

¹⁵¹⁷ *Duru su, balçıkta gizlenmiş; saf can bedenlere bağlanmış?*

¹⁵¹⁸ [Ömer]: *Sen şaşırtıcı bir konudan söz ediyorsun. Anlamı söze tutsak ediyorsun, dedi.*

¹⁵¹⁹ [23b] Serbest anlamı hapsettin; zikri bir söz ile kayıt altına aldın.

¹⁵²⁰ Bunu bir yarar uğruna yaptın ama sen zaten yarardan yana perde ardındasın.

¹⁵²¹ Kendisinden yarar meydana gelen [Allah], bize görüneni nasıl görmez?

¹⁵²² [Bunda] yüz binlerce yarar vardır ve bu yüz binlerden her biri, o birin yanında pek azdır.

¹⁵²³ Parçaların parçası olan şu konuşma-

daki soluğun yarar oldu da, bütünün bütünü nasıl yararsız olur?

¹⁵²⁴ Sen bir parça iken işin faydalı oluyor da ne diye bütüne kınama elini uzatıyorsun?

¹⁵²⁵ Sözün faydası yoksa söyleme; varsa itirazı bırak da şükürü ara.

¹⁵²⁶ Allah’a şükretmek her boynun borcudur. Kavga etmek, yüz ekşitmek [şükür] değildir.

¹⁵²⁷ Şükretmek sadece yüz ekşitmekse eğer, o zaman hiç kimse sirke gibi şükredici değildir.

¹⁵²⁸ Sirkenin ciğere yol bulup gitmesi lazımsa, ona şekerle sirkengebin ol, de.

¹⁵²⁹ Şiirin içinde anlam, yanlış yola gitmekten başka bir şey değil; çünkü [şiirde anlam] sapan taşı gibidir, zapt olunmaz.

“Allah ile oturmak isteyen tasavvuf ehliyle otursun”
[sözünün] anlamı hakkında

¹⁵³⁰ O elçi, bu bir iki kadehle kendinden geçti. Hatırında ne elçilik kaldı ne haber.

¹⁵³¹ Allah’ın kudretine hayran oldu. O elçi buraya geldi de padişah oldu.

¹⁵³² Sel denize ulaştınca deniz oldu. To-

hum tarlaya varınca ekin oldu.

¹⁵³³ Ekmek, insanların babası [Âdem] ile bağ kurunca, ölüyken dirildi, haberdar oldu.

¹⁵³⁴ Mumla odun ateşe feda olunca, karanlık özleri nurlandı.

1535 Sürme taşı gözlere çekilince, görüşe döndü, orada gözcü kesildi.

1536 Ne mutlu kendisinden kurtulup bir dirinin varlığına bağlanan adama.

1537 Ölüyle oturup ölen, dirlik kendisinden kaçan o dirinin vay haline.

1538 Allah'ın Kur'an'ına kaçıp sığınırsan, peygamberlerin ruhlarına karışırsın¹⁶⁷.

1539 Kur'an, peygamberlerin halleridir. Onlar arı duru ululuk denizinin balıklarıdır.

1540 Kur'an'ı okur da [dediğini] kabul etmezsen, tut ki peygamberleri, velileri görmüşsün [ne çıkar]?

1541 Hükümlerini kabul eder, kıssalarını okursan can kuşun kafeste daralır.

1542 Kafeste hapis olan kuşun kurtulmayı istememesi bilgisizliktendir.

1543 Kafeslerden kurtulan ruhlar, önderliğe liyakatli peygamberlerdir.

1544 Onların sesleri dıştan, dinden gelir. "Senin için kurtuluş yolu budur, bu" [derler.]

1545 Biz bu daracak kafesten dinle kurtulduk. Bu kafesten kurtulmanın bu yoldan başka çaresi yok.

1546 Kendini yanıp yakılan inleyen bir hastaya döndür de seni tanınmaktan çikarsınlar.

1547 Çünkü halkın tanınması sağlam bir bağdır. Bu bağ, yolda demir bir bağdan aşağı kalır mı?

Tutsağı olan papağanının, ticarete giderken Hindistan'daki
papağanlara kendisiyle haber gönderdiği
tacirin hikâyesi

1548 Bir tacirle onun bir papağanı vardı. Kafese hapsedilmiş, güzel bir papağandı.

1549 Tacir, yol hazırlığına başlayıp Hindistan'a gitmeye niyetlenince,

1550 Cömertliğinden her köleye, her cariye: "Çabuk söyle, sana ne getireyim?" dedi.

1551 Her birisi ondan bir dilek diledi. O iyi adam hepsine söz verdi.

1552 Papağana: "Sen ne armağan istersin, Hindistan ülkesinden ne getireyim sana?" dedi.

1553 Papağan: Oradaki papağanları görürnce benim halimi anlat.

1554 Onlara, sizin özleminiz içinde olan falan papağan, semavi takdirle bizim mahpusumuzdur, de.

1555 Size selâm söyledi, yardım diledi; sizden bir çare, bir kurtuluş yolu istedi.

1556 Reva mıdır ki ben özlem içinde can vereyim, buralarda ayrılık içinde öleyim dedi.

1557 Reva mıdır ki ben sıkı bağlar içinde olayım da siz bazen yeşilliklerde, bazen ağaçlarda olasınız.

1558 Dostların vefası böyle mi olur? Ben şu hapis içindeyim, sizse kokulu bahçelerde.

1559 Ey Ulular! Bir seher vakti çimenlikte, inleyip duran şu kuşu da anıverin.

1560 Dostların anıştı, dost için pek kutludur; hele biri Leylâ, öbürü Mecnun olursa.

1561 Ey kendi endamlı güzelleriyle eş olanlar, ben kendi kanımla dolu kadehler içmedeyim.

1562 [24a] Bana yardım etmek istemezsen, bari beni anarak bir kadeh şarap iç.

1563 İçerken de şu yerleri süpüren düşkünün anarak bir yudumcuk da toprağa dök.

¹⁵⁶⁴ Hayret! Hani o söz, hani o yemin?
O şeker gibi dudağın vaatleri hani?

¹⁵⁶⁵ Kulun ayrılığı, kötü kulluk yüzündense, kötüye kötülük edersen [aramızdaki] fark nedir?

¹⁵⁶⁶ Senin öfke ve savaş içinde ettiğin kötülük, [benim için] semadan ve çeng sesinden daha zevklidir.

¹⁵⁶⁷ A cefası devletten, talihten daha güzel, intikamı candan daha sevimli olan!

¹⁵⁶⁸ Ateşin buysa, nurun nasıldır senin? Matemin böyleyse, düğünün nasıldır senin?

¹⁵⁶⁹ Senin cevrindeki tatlılıklardan ve letafetten dolayı kimse senin künhüne eremez.

¹⁵⁷⁰ Ağlayıp inlerim, ama inanır da kere-

minden o cevri azaltır diye de korkarım.

¹⁵⁷¹ Kahrına da lütfuna da gerçekten âşığım. Ne tuhaf şey ki bu iki zıddı da âşığım ben.

¹⁵⁷² Allah'a andolsun, bu dikenden [kurtulup] gül bahçesine varırsam, bülbül gibi bu yüzden inler dururum.

¹⁵⁷³ Bu ne tuhaf bülbüldür ki dikenin gül bahçesiyle birlikte yutmak için ağzını açar.

¹⁵⁷⁴ Ne bülbülü bu? Ateşten bir timsah bu. Bütün nahoşluklar aşk yüzünden ona hoş gelmede.

¹⁵⁷⁵ Bütüne âşıktır, [oysa] bütünün kendisidir o. Kendisine âşıktır, kendi aşkını aramaktadır.

İlâhî akıl kuşlarının kanatlarının niteliği

¹⁵⁷⁶ Can papağanının hikâyesi de bu türdendi. Ama kuşlara mahrem kişi nerede?

¹⁵⁷⁷ Nerede güçsüz, günahsız bir kuş ki içinde ordusuyla birlikte Süleyman bulunsun.

¹⁵⁷⁸ Şükürsüz, şikâyetsiz inleyip feryat etti mi göğsü bir velvedir düşsün.

¹⁵⁷⁹ Her solukta Allah'tan ona yüz mektup, yüz ulak [erişsin]; onun bir kez "Yarabbi" deyişine Allah'tan altmış kez "Buyur" [nidası gelsin].

¹⁵⁸⁰ Suçu, Allah katında ibadetten daha iyi; küfrüne karşı bütün imanlar köhne olsun.

¹⁵⁸¹ Her solukta kendine has bir miracı olsun; [Allah] tacının üstüne yüzlerce özel taç koysun.

¹⁵⁸² Sureti toprakta, canı mekânsızlık âleminde, sâliklerin vehimlerinin ötesinde bir mekânsızlık âleminde olsun.

¹⁵⁸³ O mekânsızlık âlemi, senin anlayışına sığmaz; ona dair bir hayal her an doğmaz sana.

¹⁵⁸⁴ Dört ırmak nasıl cennetliklerin buyruğundaysa, mekân da mekânsızlık da o [âlemin] buyruğundadır.

¹⁵⁸⁵ Bunun şerhini kısa kes de bundan yüz çevir. Sesini çıkarma, doğrusunu Allah daha iyi bilir.

¹⁵⁸⁶ A dostlar! Biz yine kuş, tacir ve Hindistan hikâyesine dönelim.

¹⁵⁸⁷ Tacir adam, bu haberi ve cinsinden olanlara onun selâmını götürmeyi kabul etti.

Tacirin ovada Hindistan papağanlarını görmesi ve o papağanın haberini iletmesi

¹⁵⁸⁸ [Tacir] Hindistan'ın ta ötelere varınca ovada birkaç papağan gördü.

¹⁵⁸⁹ Bineğini durdurup [kuşlara] seslen-

di, o selâmı ve emaneti verdi.

¹⁵⁹⁰ O papağanlardan birisi, epeyce titredi. Düşüp öldü de soluğu kesildi.

1591 [Tacir] bu haberi söylediğine pişman oldu. *Bir canlının ölümüne neden oldum*, dedi.

1592 *Yoksa bu, o papağancıkla akraba mıydı? Yoksa bunlar iki bedende bir ruh muydu?*

1593 *Niye yaptım bunu? O haberi niye verdim? Bu ham söz yüzünden yaktım zavallıcağı.*

1594 Şu dil, taşla demir gibidir; dilden sıçrayansa ateştir sanki.

1595 Bazen anlatmak için, bazen de laf olsun diye boş yere taşla demiri birbirine vurma.

1596 Çünkü [ortalık] karanlık ve her yan pamuk dolu. Pamuğun ortasında kıvılcım nasıl olur?

1597 Zalim diye, gözlerini yumup sözleriyle bir âlemi yakmış olan topluluğa derer.

1598 Bir söz, bir âlemi yıkıverir; ölmüş tilkileri aslana çevirir.

1599 Canlar asılları itibarıyla İsa solukludurlar; bazen yaradırlar bazen merhem.

1600 Canlardan perdeler kalksaydı, her canın sözü Mesih'inki gibi olurdu.

1601 Şeker gibi söz söylemek istersen sabret, açgözlülükle yeme şu helvayı.

1602 Akıllılar sabra iştahlıdırlar, helvaysa çoluk çocuğun arzusudur.

1603 Sabreden, göğün üstüne çıkar; helva yiyense daha da gerilere gider.

Feriduddin-i Attâr'ın -Allah sırrını kutsasın- [24b] "*A gafıl, sen nefis sahibisin, toprak içinde kan yiyedur; oysa gönül sahibi, zehir de yese o bal olur*" sözünün tefsiri

1604 Gönül sahibi, açıkça öldürücü zehri içse de ona zararı dokunmaz onun.

1605 Çünkü o, sıhate kavuşmuş, perhizden kurtulmuştur. [Ama] zavallı talip ateşler içindedir.

1606 Peygamber: *A, cüretkâr talip! Sakın hiçbir istekle mücadeleye girişme*, dedi.

1607 Sende Nemrutluk var, ateşe girme. Girmek istiyorsan önce İbrahim ol.

1608 Mademki ne yüzücüsün ne denizci, kendi görüşüne uyup da kendini denize atma.

1609 O, ateşten kırmızı gül bitirir; zararlılardan bile kâr çıkarır.

1610 Olgun kişi, toprağı tutsa altın olur; eksik kişi eline altın alsa küle döner.

1611 Değil mi ki o doğru adam, Allah'ın kabulüne [mazhar] olmuştur, onun eli bütün işlerde Allah'ın elidir.

1612 Eksik kişinin eli Şeytan'ın, ifritin elidir. Çünkü o teklif ve hile tuzağındadır.

1613 Bilgisizlik onun (olgun kişinin) katına gelince bilgi olur; eksik kişiye giden bilgiye bilgisizliğe dönüşür.

1614 Hastalıklı neyi tutsa hastalık olur; bir olgun kişi küfrü tutsa din olur.

1615 Ey atıyla mücadeleye giren yaya, [bu işten] başını kurtaramazsın, şimdi dur.

Büyücülerin, Musa'yı -ona selâm olsun- "*Ne buyurursun, asayı önce sen mi atarsın biz mi?*" diye yüceltmeleri

1616 Büyücüler, melun Firavun zamanında, kin güderek Musa'ya karşı mücadeleye girdiler.

1617 Ancak büyücüler Musa'ya öncelik

verip onu ulu tuttular.

1618 Çünkü ona: *Buyruk senindir, istersen önce sen at asanı*, dediler¹⁶⁸.

1619 [Musa]: *Hayır, dedi, ey sihirbazlar, önce siz hilelerinizi ortaya koyun.*

1620 Bu kadar saygıdan dolayı din onları satın aldı; muhalefetleri yüzünden de elleri ayakları kesildi.

1621 Büyücüler, onun hakkını tanıdıklarından, o suç yüzünden ellerinden, ayaklarından oldular.

1622 Lokma da söz de olgun kişiye helâldir. Sen olgun değilsin, yeme, dilsiz ol.

1623 Çünkü sen kulaksın, o dil. O senin cinsinden değil. Allah, kulaklara [hitaben] “*Susun*¹⁶⁹” buyurdu.

1624 Çocuk doğar doğmaz önce süt içer, bir süre susar, tamamen kulak kesilir.

1625 Onun söz söylemeyi öğrenmek için bir süre dudağını sözden yumması gerekir.

1626 Kulak vermez de ti ti eder durursa, kendini âlemin dilsizi yapar.

1627 Daha baştan kulağı olmayan asıl sağır, dilsiz olur. Nasıl coşup da söz söyler?

1628 Çünkü konuşmak için önce dinlemek gerekir. Konuşma semtine dinleme yolundan gir.

1629 “*Evlere kapılardan girin*¹⁷⁰”; dileklerinizi, sebeplerde arayın.

1630 Dinleme yoluna bağlı olmayan söz, ancak tamahsız olan yaratıcının sözüdür.

1631 O, örneksiz yaratandır; ustaya tâbi değildir. Herkes ona dayanır; onun dayanağı yoktur.

1632 Ondan başkaları, hem sanatta hem söz söylemede, ustaya bağlıdır, örneğe muhtaçtır.

1633 Eğer bu söze yabancı değilsen, hırka giy de bir yıkıntıda gözyaşı dök.

1634 Çünkü Âdem, o azarlamadan gözyaşıyla kurtuldu; ıslak gözyaşları tövbekârın soluğudur.

1635 Âdem, ağlamak için geldi yeryüzüne. Ağlasın, inlesin, hüzünlensin diye geldi.

1636 Âdem, Firdevs’ten, yedi kat göğün yücelerinden [inip] özür dilemek için ta eşişe gitti.

1637 Eğer Âdem’in belinden ve soyundansan, istekte de onun bölüğünden ol.

1638 Gönül ateşiyle göz yaşından meze hazırla. Bahçe, bulutla güneş sayesinde açılmıştır.

1639 Sen gözyaşının zevkini nereden bileceksin? Sen görmemişler gibi ekmeğe âşıksın.

1640 Sen şu dağarcığı ekmekten boşaltırsan, ululuk mücevherleriyle doldurursun.

1641 Can çocuğunu Şeytan sütünden kes de ondan sonra onu meleklerle eş yap.

1642 Sen böyle umutsuz, bezgin ve kederli oldukça bil ki lanetli Şeytan’ın süt kardeşisin.

1643 Nuru ve olgunluğu arttıran lokma, helâl kazançtan elde edilen lokmadır.

1644 Değil mi ki kandili söndürüyor, kandilimize konunca onu söndüren yağa, su de sen.

1645 Bilgi ve hikmet helâl lokmadan doğar. Aşk ve incelik helâl lokmadan meydana gelir.

1646 [25a] Bir lokmadan kıskançlık ve tuzak görürsen; ondan bilgisizlik ve gaflet doğarsa, haram bil sen onu.

1647 Buğday ekersen de arpa biter mi hiç? Eşek sıpası veren at gördün mü hiç?

1648 Lokma tohumdur, düşünceler onun ürünü. Lokma denizdir, düşünceler onun incisi.

1649 Hizmet isteği ve öte dünyaya gitme azmi ağızdaki helâl lokmadan doğar.

Tacirin Hindistan papağanlarından gördüklerini
papağanına anlatması

¹⁶⁵⁰ Tacir, ticaretini tamamladı. Muradı-na ermiş olarak evine geri döndü.

¹⁶⁵¹ Her köleye armağan getirdi. Her cariyeyle bağışta bulundu.

¹⁶⁵² Papağan: *Kulunuzun armağanı hani? Ne gördün, ne söyledinse anlat*, dedi.

¹⁶⁵³ [Tacir]: *Hayır, zaten ben bundan [o sözü söylediğimden] dolayı pişmanım; elimi çiğnemedi, parmağımı ısırmadayım*, dedi.

¹⁶⁵⁴ *Bilgisizliğim, kıt akıllılığım yüzünden böyle ham bir haberi boşu boşuna niye götürdüm?*

¹⁶⁵⁵ Papağan: *“Ey efendi! Pişmanlık neden, bu öfkeye ve üzüntüye sebep olan nedir?”* dedi.

¹⁶⁵⁶ Tacir: *Senin şikâyetlerini, sana benzeyen bir bölük papağana söyledim*, dedi.

¹⁶⁵⁷ *Papağanın birisi senin derdinin kokusunu aldı da ödü patladı, titreyip ölüverdi.*

¹⁶⁵⁸ *Ben, bunu niye söyledim diye pişman oldum, ama madem ki söyledim, pişmanlık neye yarar?*

¹⁶⁵⁹ Dilden aniden çıkan sözü, yaydan fırlayan bir ok gibi bil.

¹⁶⁶⁰ O ok, yolundan geri dönmez ey oğul, seli baştan bağlamak gerek.

¹⁶⁶¹ [Sel] baştan aşınca dünyayı kaplar. Artık dünyayı harap etse de şaşılmaz.

¹⁶⁶² Fiilin/işin gayp âleminde eserleri doğar; doğan o eserler halkın buyruğunda değildir.

¹⁶⁶³ O doğan eserlerin bizimle ilgisi olsa bile, hepsi de ortaksız olarak Allah'ın yaratığıdır.

¹⁶⁶⁴ Zeyd, Amr'a doğru bir ok fırlatır. O ok, Amr'ı kaplan gibi yakalayıp [yaralar].

¹⁶⁶⁵ Bir yıl boyunca, ağrılar meydana getirir. O ağrıları Allah yaratmıştır, insan değil.

¹⁶⁶⁶ Ok atan Zeyd, o anda korkudan ölse bile, ecel gelene dek ağrılar doğmaya devam eder.

¹⁶⁶⁷ Amr o ağrının sonuçları yüzünden ölürse, ilk sebepten dolayı Zeyd'e katil de.

¹⁶⁶⁸ Hepsi de Allah'ın yaratışı olduğu halde sen o ağrıları Zeyd'e nispet et.

¹⁶⁶⁹ Ekin ekmek, soluk almak, tuzak kurmak, çiftleşmek de bunun gibidir. Bunların sonuçları Allah'ın [buyruğuna] bağlıdır.

¹⁶⁷⁰ Velilerde Allah'tan gelen öyle bir güç vardır ki fırlamış oku yolundan geri çevirirler.

¹⁶⁷¹ Veli pişman olursa, sonuçları [meydana getiren] sebep kapıları Allah'ın eliyle kapanır.

¹⁶⁷² Kapıyı açtı mı, söylenmiş sözü söylenmemişe çevirir de artık ne şiş yanar ne kebab.

¹⁶⁷³ O nükteyi işiten bütün gönüllerden bu sözü silip yok eder.

¹⁶⁷⁴ Ey ulu kişi! Sana bir hüccet ve delil gerekse *“Bir âyeti nesheder ya da onu unutturursak”*¹⁷¹ [âyetini] yeniden oku.

¹⁶⁷⁵ *“Size beni anmayı unutturdu”*¹⁷² âyetini de oku da onların unutturma gücünü bil.

¹⁶⁷⁶ [Veliler] hatırlatma ve unutturma gücüne sahip olduklarından bütün insanların gönüllerine hâkimdirler.

¹⁶⁷⁷ [Veli] unutturma ile [birinin] görüş yolunu kapadı mı, [o kişi] hüner [sahibi] de olsa bir iş yapamaz.

¹⁶⁷⁸ Siz, yücelik sahipleriyle alay ettiniz [ama] Kur'an'dan “*Unutturdu*” âyetine kadar bir okuyun.

¹⁶⁷⁹ Köy ağası, bedenlerin sultanıdır. Gönül sahibi ise gönüllerinizin sultanı.

¹⁶⁸⁰ Hiç kuşkusuz, iş, görüşün bir parçasıdır; öyleyse insan, göz bebeğinden başka bire şey değildir.

¹⁶⁸¹ Ben bunun tamamını söyleyemem, çünkü merkez sahipleri [bunu söylememi] engelliyorlar.

¹⁶⁸² Madem ki halkın unutulması da hatırlaması da onun elinde, feryatlarına da yine o yetişir.

¹⁶⁸³ O güzel [Allah], her gece onların gönüllerinden yüz binlerce iyiyi ve kötüyü boşaltır.

¹⁶⁸⁴ Gündüz, gönülleri [yine] onlarla doldurur. O sedefleri incilerle doldurup

taşırır.

¹⁶⁸⁵ Canlar o önceki düşüncelerin hepsini [Allah'ın] hidayetiyile [yeniden] tanır- lar.

¹⁶⁸⁶ Mesleğin ve sanatın, sebep kapılarını açmak için yine sana gelir.

¹⁶⁸⁷ Kuyumcunun mesleği demirciye gitmez. Bu güzel huylunun huyu, o kötü huyluya gitmez.

¹⁶⁸⁸ Meslekler ve huylar, kıyamet günü, çeyiz gibi sahibine döner.

¹⁶⁸⁹ Meslekler ve huylar, uykudan sonra koşarak sahibine geri gelir.

¹⁶⁹⁰ [25b] Meslekler ve huylar, güzel de olsa çirkin de olsa sabah vaktinde yine oraya [çıkıp gittikleri yere] gelirler.

¹⁶⁹¹ Posta güvercinlerinin, şehirlerden kendi şehirlerine doğru nasipler getirmeleri gibi.

O papağanın, öteki papağanların hareketini duyması, papağanın kafeste ölmesi ve tacirin ona ağıt yakması

¹⁶⁹² Bu kuş, o papağanın ne yaptığını işitince şiddetle titredi, düştü, kaskatı ke-sildi.

¹⁶⁹³ Tacir, onu böyle düşmüş halde gö-rünce fırladığı gibi külâhını yere çaldı.

¹⁶⁹⁴ Onu, bu renkte, bu halde görür gör-mez sıçrayıp yakasını yırttı.

¹⁶⁹⁵ “*A hoş sesli güzel papağan! Nedir bu sana olan, niye böyle oldun?*” dedi.

¹⁶⁹⁶ *Vah vah benim güzel sesli kuşuma; vah vah benim solukdaşıma, sırdaşıma.*

¹⁶⁹⁷ *Vah vah benim hoş nağmeli kuşum; ruhumun neşesi, bahçem, fesleğenim.*

¹⁶⁹⁸ Süleyman'ın böyle bir kuşu olsaydı, o kuşlarla uğraşır mıydı hiç?

¹⁶⁹⁹ *Eyvahlar olsun, ucuz bulduğum kuşun yüzünden çabucak çevirdim yüzümü.*

¹⁷⁰⁰ *Ey dil, bana ne de çok zarar veriyor-sun. Değil mi ki söyleyen sensin, ne diyeyim ben sana?*

¹⁷⁰¹ *Ey dil, hem ateşsin, hem harmansın. Niceye dek bu ateşi bu harmana salacaksın?*

¹⁷⁰² *Her dediğini yapsa da can, gizliden gizliye senden feryat ediyor.*

¹⁷⁰³ *Ey dil, sonsuz hazine de sensin, der-mansız dert de sensin.*

¹⁷⁰⁴ *Kuşları [aldatmak için çalınan] ıslık ve tuzak da sensin; ayrılık korkusu içinde dost da sensin.*

¹⁷⁰⁵ *Ey amansız! Ey benim kinimle yayını geren, ne zaman aman vereceksin bana?*

¹⁷⁰⁶ *İşte uçuruverdin benim kuşumu. Zu-lüm otlığında az otlar.*

¹⁷⁰⁷ *Ya bana cevap ver, ya insaf et; ya da sevinç sebeplerinden birini öğret.*

1708 *Vah benim karanlığı yakan ışığım; vah benim günümü aydınlatan sabahım.*

1709 *Vah benim güzelce uçan kuşum; son-
dan başa dek bana uçup gelenim benim.*

1710 *Bilgisiz, sonsuza dek mihnete âşıktır.
Kalk, “fi-kebed”e kadar “lâ uksimu”yu¹⁷³ oku.*

1711 *Senin yüzünle mihnetten uzaktım; se-
nin ırmağında köpükten arıydım.*

1712 *Bu hayıflanmalar, görmenin haya-
lidir; kendi peşin varlığından kesilip kop-
maktır.*

1713 *[Kuşun ölümünün nedeni] Allah’ın
kıskanması idi. Allah’a karşı çare yoktur.
Allah’ın buyruğuyla yüz parça olmamış gö-
nül nerede?*

1714 *Kıskançlık, onun her şeyden başka ol-
masıdır; anlatmanın ve söylemenin ötesin-
dedir o.*

1715 *Ah ne yazık, gözyaşım deniz olaydı da
o güzel dilbere saçılardı.*

1716 *Ah papağanım benim, zeki kuşum
benim; düşüncelerimin, sırlarımın tercü-
manı benim.*

1717 *Rızkını versem de vermesem de bana
gelir, ben hatırlayana kadar o baştan söyle-
yiverirdi sözü.*

1718 *Sesi vahiyden gelen papağanın baş-
langıcı, varlığın başlangıcından da öncedir.*

1719 *O papağan senin içinde gizlidir.
Sen, şunda bunda onun yansımasını gör-
dün ancak.*

1720 *O, senin neşeni alır da sen yine
onunla neşelenirsin. Ondandır gelen zulmü,
adalet gibi kabul edersin.*

1721 *Ey beden uğruna canı yakıp yandı-
ran, canı yaktın da bedeni aydınlattın.*

1722 *Yandım ben, birisi kav istiyorsa, çö-
pünü benimle ateşe versin.*

1723 *Mademki kav, ateş almaya uygun-*

dur, ateşi çeken kavı al.

1724 *Vah vah vah, yazık; öyle bir ay bulut
altına gizlendi.*

1725 *Nasıl konuşayım? Gönül ateşi şid-
detlendi; ayrılık aslanı kudurdu, kan dö-
kücü oldu.*

1726 *Ayıkken bile haşin ve sarhoş olan,
eline kadeh alınca nasıl olur?*

1727 *Tarife sığmayacak kadar sarhoş olan
aslanın [sarhoşluğu] çayırın genişliğinden
dolayı iyice artar.*

1728 *Ben kafiye düşünürüm, sevgilimse
bana: Yüzümden başka bir şey düşünme, der.*

1729 *Güzelce otur, a benim kafiye düşün-
nem! Benim yanımda devlet kafiyesi sensin.*

1730 *Söz nedir ki sen onu düşünesin. Ne-
dir söz? Asma duvarının diken.*

1731 *Harfi, sesi, sözü birbirine çalayım
da bu üçü olmaksızın konuşayım seninle.*

1732 *Âdem’den bile gizlediğim sözü, sana
söyleyeyim ey sırlar dünyası.*

1733 *Halil’e bile söylemediğim o sözü,
Cebail’in bile bilmediği o kederi,*

1734 [26a] *Mesih’in dem vurmadığı, kıs-
kançlığından dolayı biz olmadan Allah’ın
söylemediği o sözü [söyleyeyim sana].*

1735 *Sözlükte “mâ¹⁷⁴” nedir? Var (ispat)
ve yok (nefy). Ben ispat değilim. Benim
zatım ve varlığım yok.¹⁷⁵*

1736 *Ben benliği, benliksizlikte buldum
da benliği benliksizlikle dokudum.*

1737 *Bütün padişahlar, kendilerinden
aşağıdakilere alçalırlar; bütün insanlar
kendilerine karşı sarhoş olanlara karşı sar-
hoşturlar.*

1738 *Avcı onları birdenbire avlamak için
kuşlara av olur.*

1739 *Dilberler, âşıkları canla başla ararlar.
Bütün sevgililer âşıklara avıdır.*

1740 Kimi âşık gördüysen sevgili bil onu. Çünkü o, bir bakıma hem budur (âşık) hem de o (sevgili).

1741 Susuzlar nasıl dünyada su arıyorlarsa, su da dünyada susuzları arar.

1742 Madem ki âşık odur, sen sus. Madem ki kulağını o çekiyor, sen kulak kesil.

1743 Sel, akıp coşmaya başlayınca önünü kapa, yoksa [ortalığı] berbat eder, viran eder.

1744 Bu viran oluştaki ben ne diye üzüleyim ki? Viranenin altında sultanın hazinesi vardır.

1745 Allah'a dalan daha çok dalmak, can denizinin dalgası gibi altüst olmak ister.

1746 [Allah'a dalan için] denizin altı mı daha güzeldir yoksa üstü mü? Onun oku mu daha gönül çekicidir yoksa kalkanı mı?

1747 Ey gönül! Neşeyi belâdan ayırt edersen vesvese tarafından parçalanmış olursun.

1748 Senin isteğinde şeker tadı olsa bile, isteksizlik sevgilinin isteği değil midir?

1749 Onun her yıldızı yüzlerce hilalin kan pahasıdır. Dünyanın kanını dökmek helâldir ona.

1750 Biz pahayı ve kan pahasını bulduk da can vermeye doğru koştuk.

1751 Ey [dost]! Âşıkların hayatı ölümdedir. Gönلünü kaptırmadıkça gönül bulamazsın.

1752 Ben yüzlerce naz ve cilveyle onun gönلünü aradım; oysa bana olan usancından bahaneler etti.

1753 *Bu akıl, bu can, senin aşkına daldı, dedim. Git, git, bana bu masalı okuma, dedi.*

1754 Ben senin ne düşündüğünü bilmez miyim? A iki gözlü, dostu nasıl gördün?

1755 Ey ağır canlı! Onu pek ucuza aldığından hor gördün sen onu.

1756 Ucuza alan ucuza verir. Çocuk, bir inciye bir somun ekmeğe verir.

1757 Ben, öncekilerin de sonrakilerin de aşklarının içine daldığı bir aşka dalmışım.

1758 Ben, aşkı kısaca söyledim, [hepsini] anlatmadım. Yoksa hem anlayışlar yanar hem dil.

1759 Ben, "leb" (dudak) dersem, [maksadım] "leb-i derya"dır. Ben "lâ" (hayır) dersem muradım illâ (ancak/evet)'dir.

1760 Ben tatlılığımdan yüzümü ekşitip oturdum. Ben sözümün çokluğundan dolayı suskunum.

1761 Böylece tatlılığımız, yüz ekşiliği perdesi altında iki dünyadan da gizli kalsın.

1762 Bu söz her kulağa girmesin diye, yüzlerce ledün sırrından birini söylemekteyim.

Hakîm'in¹⁷⁶: "*Seni yoldan alıkoyan o söz ister küfür olsun, ister iman; seni dosttan uzak düşüren suret ister güzel olsun, ister çirkin*" sözünün tefsiri. Peygamber'in -ona selâm olsun- "*Sa'd kıskançtır. Ben Sa'd'den daha kıskancım. Allah ise benden daha kıskançtır. Kıskançlığından görünen görünmeyen bütün kötülükleri haram kılmıştır*" hadisinin anlamı hakkında

1763 Allah, kıskançlıkta bu âlemin önüne geçtiğinden cümle âlem kıskanç oldu.

1764 O, can gibidir, dünyaysa beden gibi. Beden, iyiyi kötüyü, canla kabul eder.

1765 Namazda mihrabı [Allah'ın] zatı olan kişinin, iman tarafına gitmesini ayıp bil.

1766 Padişahın elbisecisi olan kişinin, padişah adına ticaret yapmasının [sonu] hüsrandır.

¹⁷⁶⁷ Padişahla birlikte oturan kimsenin, onun kapısında durması yazıktır, aldaniştir.

¹⁷⁶⁸ Padişahın elini öpme [vakti] erişmişken, ayağını öpmeyi seçmesi hatadır.

¹⁷⁶⁹ Ayağa baş koymak da saygıdır ama öteki saygıya nispetle bu hatadır, yanılıdır.

¹⁷⁷⁰ Padişah, [kendi] yüzünü gördükten sonra başkasını ona yeğleyeni kıskanır.

¹⁷⁷¹ Allah'ın kıskançlığı örnekte buğdaya benzer. Halkın kıskançlığıysa harmandaki samandır.

¹⁷⁷² Kıskançlıkların aslını Allah'tan biliniz. Hiç kuşkusuz, halkın kıskançlığı Allah'ın [kıskançlığının] bir şubesidir.

¹⁷⁷³ Bunu şerh etmeyi bırakayım da o, on gönüllü güzelin cefasından şikâyet edeyim.

¹⁷⁷⁴ Feryat edeyim, çünkü feryatlar hoşuna gider. Ona iki cihanda da feryat ve gam lâzım.

¹⁷⁷⁵ [26b] Sarhoşlarının halkasında olmadığım için onun hilesi yüzünden nasıl acı acı feryat etmeyeyim?

¹⁷⁷⁶ Onun gündüzü olmadan, onun günü aydınlatan yüzüne kavuşmadan nasıl gece gibi olmayayım?

¹⁷⁷⁷ Ondaki nahoşluk, hoş gelir canıma. Gönül inciten sevgilime canım feda olsun.

¹⁷⁷⁸ O biricik padişahımın hoşnutluğu için, kendi sıkıntıma da derdime de aşığım ben.

¹⁷⁷⁹ İki göz denizim incilerle dolsun diye gam toprağını gözüme sürme ediyorum.

¹⁷⁸⁰ İnsanların onun için yağdırdığı göz yaşları incidir; ama insanlar gözyaşı sanır.

¹⁷⁸¹ Ben canlar canından şikâyet etmedeyim; [aslında] şikâyetçi değilim, anlatıyorum¹⁷⁷.

¹⁷⁸² Gönül, “ondan incindim” dedikçe, [onun] bu asılsız ikiyüzlülüğüne gülmekteyim.

¹⁷⁸³ Ey doğruların övüncü! Doğruluk yap. Sen baş köşesin, bense kapına eşliğim senin.

¹⁷⁸⁴ Eşik ve baş köşe, anlamca nerede? Sevgilimizin olduğu tarafta biz ve ben nerede?

¹⁷⁸⁵ Ey canı biz'den ve ben'den kurtulmuş olan! Ey erkekteki ve kadındaki ruh inceliği.

¹⁷⁸⁶ Erkek ve kadın bir olunca, o bir sensin. Birler silinip gidince kalan sensin.

¹⁷⁸⁷ Bu ben'i ve biz'i, kendi kendine saygı tavalası oynamak için var ettin.

¹⁷⁸⁸ Böylece ben'ler ve sen'ler, hepsi birden tek bir can olurlar da sonunda sevgiliye dalıp giderler.

¹⁷⁸⁹ Bunların hepsi de vardır. Sen gel ey “ol”¹⁷⁸ emri; ey “gel”den ve sözden münezzeh olan.

¹⁷⁹⁰ Beden, seni beden olarak görebilir mi? Üzüldüğünü, güldüğünü hayal edebilir mi?

¹⁷⁹¹ Sen, üzüntüye ve gülmeye bağlı olan gönlün, onu görmeye yaraşır [bir gönül] olduğunu söyleme.

¹⁷⁹² Üzüntüye ve gülmeye bağlı olan, ancak bu iki eğreti şeyle diridir.

¹⁷⁹³ Uçsuz bucaksız, yemyeşil aşk bahçesinde, sevinç ve üzüntü dışında nice başka meyveler de vardır.

¹⁷⁹⁴ Âşıklıksa bu iki halden de üstündür. Baharsız, hazansız yemyeşil, taptazedir.

¹⁷⁹⁵ A güzel yüzlü, güzel yüzünün zekâtını ver. Paramparça canın halini şerh edip anlat.

¹⁷⁹⁶ Göz ucuyla fettanca, işveyle bakıp gönlümü yeniden dağıladı.

1797 Kanımı da dökse helâl ettim ona ben. Ben helâl [olsun] dedikçe o kaçıyordu.

1798 Mademki toprağa mensup [insanların] feryadından kaçıyorsun, ne diye gamlıların gönlüne gam saçıyorsun?

1799 Doğudan ışıldayıp çıkan her sabah, seni, parlayan bir pınar gibi coşup kaynarken bulur.

1800 A şeker dudaklarına paha biçilme-yen! Bu divanene ne bahaneler getirdin?

1801 Ey köhne dünyaya taze can kesilen! Cansız, gönülsüz bedenden [çıkan] figanı işit.

1802 Allah aşkına, gülü anlatmayı bırak da gülden ayrılan bülbülün halini anlat.

1803 Bizim coşkumuz, kederden ve sevinçten değildir. Bizim aklımız, hayalden, kuruntudan oluşmamıştır.

1804 Bu pek nadir olan bir başka halden [kaynaklanır]. Sen bunu inkâr etme, çünkü Allah'ın gücü çok büyüktür.

1805 Sen bunu, insan haliyle kıyaslama; Cevirde ve ihsanda menzil tutup kalma.

1806 Cevir ve ihsan, sıkıntı ve sevinç son-

radan olmadır. Sonradan olanlar ölürlər, Allah onların vârisidir¹⁷⁹.

1807 Ey sabahın sığınağı, sabah oldu. Hizmetinde olduğumuz Hüsameddin'den özür dile.

1808 Küllî akıldan da candan da özür dileyen sensin; canın canı, mercanın parıltısı sensin.

1809 Sabah ışığı ışıdı, bizse senin ışığından bu sabah çağında senin Mansur¹⁸⁰ şarabını içmekteyiz.

1810 Senin verdiğin beni böylesine [sarhoş] ettikten sonra, şarap kim olur ki bana neşe versin.

1811 Şarap, kaynayıp köpürmede bizim kaynayıp köpürmemizin dilencisidir; felek, dönüp durmada bizim aklımızın dilencisidir.

1812 Şarap bizden sarhoş oldu, biz ondan değil. Beden bizden var oldu, biz ondan değil.

1813 Biz arı gibiyiz, bedenlerse mum gibi. [Allah], bedeni mum gibi göz göz yaratmıştır.

Tacir efendi hikâyesine dönüş

1814 Bu [konu] çok uzundur, tacirin sözünü söyle. O iyi adamın hali ne oldu? [Onu anlat].

1815 Tacir, ateşler, kederler, feryatlar içinde, böyle yüzlerce darmadağın [sözler] söylüyordu.

1816 Bazen birbiriyle çelişik [sözler ediyor], bazen naz, bazen niyaz ediyor; bazen hakiki sevdadan, bazen mecazi [sevdadan dem vuruyordu].

1817 Suya batmış adam can çekişir de her ota elini uzatır¹⁸¹.

1818 Tehlike içinde hangisi elini tutar diye baş korkusuyla elini ayağını çıkar.

1819 Sevgili, bu perişanlığı sever. Boşuna çabalamak uyumaktan iyidir.

1820 [27a] Padişah olan işsiz güçsüz değildir. Hasta olmayanın inlemesi tuhaf şeydir.

1821 Ey oğul, Rahman bunun için “O, *her gün bir iştedir*”¹⁸² buyurdu.

1822 Bu yolda yırtın, uğraş didin; son nefese dek bir an bile boş durma.

1823 Son ana dek... Son anda ola ki [Allah'ın] inayeti seninle sırdaş oluverir.

1824 Kadın olsun erkek olsun, kim neyle uğraşırsa, can padişahının kulağı, gözü [onu gözetlemek üzere] penceredir.

Tacir adamın papağanı kafesten dışarıya atması
ve ölü papağanın uçuşması

1825 [Tacir] ondan sonra onu kafesten dışarı attı. Papağancık yüksekçe bir dala uçtu.

1826 Ölü papağan, güneş doğudan nasıl hamle edip çıkıyorsa öylece uçuverdi.

1827 Tacir, kuşun bu işine şaşırıp kaldı; bir şeyden haberi yokken birdenbire kuşun sırlarını gördü.

1828 Yüzünü yukarı kaldırıp: *Ey bülbül! Halini beyan et, bizi de nasıplendir.*

1829 *O [kuş], orada ne yaptı da sen [ondan] öğrenip bir oyun ettin, yaptın bizi,* dedi.

1830 Papağan: *O [kuş], yaptığı şeyle bana, o güzel sesi ve muhabbeti bırak diye öğüt verdi.*

1831 *Çünkü seni sesin tutsak etti [deyip] bu öğüdü vermek için kendisini ölü gösterdi.*

1832 Yani, ey sıradan seçkin herkese mutrip olan, benim gibi ölü ol da kurtul [demek istedi].

1833 Tohum olursan kuşcağızlar toplarlar seni. Gonca olursan çocukcağızlar koparırlar seni.

1834 Tohumu sakla, tuzak kesil hepten. Goncayı sakla, damdaki ota dön.

1835 Güzelliğini mezada çıkarana yüzlerce kötü kaza yüz gösterir.

1836 [Kem] gözler, öfkeler, çekemezlikler, tulumlardan akan su gibi başına dökülür.

1837 Düşmanlar kıskançlıklarından onu parçalar; dostlar da zamanını heder ederler.

1838 Ekinden ve bahardan haberi olmayan, bu zamanın değerini ne bilecek?

1839 Ruhlara binlerce lütuf saçan Allah'ın lütuf sığınağına kaçmak lâzım.

1840 Böylece bir sığınak bulursun? Hem de ne sığınak. Su ve ateş ordu kesilir sana.

1841 Deniz, Nuh'a ve Musa'ya yar olmadı mı? Onların düşmanlarını kinle kahretmedi mi?

1842 Ateş, İbrahim'e kale olmadı mı? Böylece Nemrut'un gönlünden duman çıkarmadı mı?

1843 Dağ, Yahya'yı kendisine çağırmadı mı? Ona kastedenleri taş atarak kovmadı mı?

1844 Ey Yahya! Gel, bana kaç da keskin kılıçlara karşı sana sığınak olayım demedi mi?

Papağanın tacire veda etmesi ve uçuşması

1845 Papağan ona hilesiz riyasız bir iki tatlı öğüt verdi; ondan sonra: *Selâm [sana artık] ayrılık vakti,* dedi.

1846 Tacir ona: *Allah'a emanet ol, git. Şimdi bana yeni bir yol gösterdin,* dedi.

1847 Tacir kendi kendine: *Bu benim öğü-*

dümdür. Onun yolunu tutayım, çünkü bu aydın bir yoldur, dedi.

1848 *Benim canım nasıl papağandan aşağı olur? Can [dediğin] böyle güzel davranışlı olmalı.*

Halkın yüceltmesinin ve parmakla gösterilmenin zararı

1849 Beden kafes şeklindedir; girenleri, çıkanları aldatmada cana diken kesilir beden.

1850 Bu ona: *Ben senin sırdaşın olayım,* der. O, buna: *Hayır, senin dengin, ortağın benim,* der.

1851 Bu ona: *Varlık [âleminde] güzelliğe, erdemde, ihsanda ve cömertlikte senin gibisi yoktur*, der.

1852 O buna: *Her iki âlem de senindir. Bütün canlarımız, senin canına bağlıdır*, der.

1853 O da, halkı, kendisiyle sarhoş görünce kibrinden, kendisinden geçer.

1854 Bilmez ki Şeytan onun gibi binlercesini ırmak suyuna atmıştır.

1855 Dünyanın lütfu ve yaltaklanması hoş bir lokmadır; ama az ye onu, çünkü ateşle dolu bir lokmadır o.

1856 Ateşi gizli, zevkiyse meydandadır. Dumanı da işin sonunda ortaya çıkar.

1857 Sen: *Ben o övgüyü yutar mıyım hiç? O, tamahından böyle söylüyor, anlıyorum*, deme.

1858 Seni öven [birisi], toplulukta seni hicvedecek olsa gönlün o yangınla günlerce yanar.

1859 Onun, bunu, umutsuzluğundan, senden umduğunu bulamayıp ziyan ettiğinden dolayı söylediğini bilsen bile,

1860 O kınayışın etkisi içine işler; övgüde de senin bu halinin bir benzeri vardır.

1861 O övgünün etkisi de günlerce kalır. Canına bir kibir ve aldanma kaynağı olur.

1862 Ama [onun etkisi] görünmez, çünkü övülmek tatlıdır. Kınanmaksı acı olduğundan kötü görünür.

1863 [27b] [Kınanmak] kaynatılmış ilaç ve hap gibidir. Onu içersin, uzun süre huzursuzluk ve sıkıntı içinde kalırsın.

1864 [Oysa] tatlı yersen, tadı bir anlıktır. Bu etki, onunki gibi sürüp gitmez.

1865 Sürüp gitmediğinden de öyle gizlice devam eder. Sen her zıddı, zıddıyla bil.

1866 [Övgünün] etkisi, şeker gibi süregider; [ama] bir süre sonra neşter isteyen bir çıban çıkarır.

1867 Nefis, çok övülmek yüzünden Firavunlaştı. Alçak gönüllü ol, büyüklük taslama.

1868 Elinden geldiğince kul ol, sultan olma. Top gibi zahmet çekici ol, çevgen olma.

1869 Yoksa şu lütfun, şu güzelliğin kalmayınca, eşine dostuna senden usanç gelir.

1870 Seni boyuna aldatıp duran o topluluk, seni görünce “*İşte Şeytan*” derler.

1871 Seni kapıda görünce hepsi birden “*Mezarından başını uzatmış bir ölü*” derler.

1872 Yaltaklıkla tuzağa düşürmek için adını ilah koydukları tüysüz oğlan gibi hani.

1873 Kötülükle adı çıkıp da sakalı bitince, Şeytan bile artık onu arayıp sormaktan utanır.

1874 Şeytan, kötülük için gelir insanın yanına. Senin yanına gelmez, çünkü Şeytan’dan daha betersin sen.

1875 Sen insan oldukça Şeytan senin peşinden koşar, sana şarabından tattırırdı.

1876 Sende şeytanlık huyu iyice yerleşince, Şeytan bile senden kaçır a nabekâr.

1877 [Bunun gibi] eteğine asılıp duran da sen böyle olunca senden kaçır oldu.

“Allah’ın dilediği olur”¹⁸³ [sözünün] tefsiri

1878 Bunca söz söyledik ama bu mücadeledede Allah’ın yardımları olmadıkça hiçbir, hiç.

1879 Allah’ın, Allah haslarının yardımı olmadıkça melek de olsa [hesap] defteri karadır.

1880 Ey Allahım! Ey bağışıyla dilekleri yerine getiren! Seninle birlikte hiç kimseyi anmak doğru değildir.

1881 Bu kadarcık irşadı da sen bağışladın; böylece bununla nice ayıbımızı örttün.

1882 Önceden bağışladığın bir damla bilgiyi, kendi denizlerine ulaştır.

1883 Canımda bir damla ilim var, onu hevâdan ve beden toprağından kurtar.

1884 Bu topraklar onu örtmeden, bu rüzgârlar onu soğurmadan önce [sen onu kurtar].

1885 Gerçi [rüzgârlar] soğursa da sen, onu onlardan kurtarmaya ve geri almaya kâdirsın.

1886 Havaya yükselen ya da yere dökülen damla, senin kudret hazinenden nasıl kaçabilir?¹⁸⁴

1887 Yokluğa, yüzlerce yokluğa girse bile, sen onu çağırınca başını ayak yapar da [gelir].

1888 Yüz binlerce zıt, zıddını öldürür de yine senin buyruğun onları dışarı çeker.

1889 Yarabbi! Her an yokluklardan varlığa doğru kervan ardından kervan gelir.

1890 Özellikle her gece, bütün düşünceler ve akıllar, o dipsiz derin denizde batır yok olurlar.

1891 Sabah vakti yeniden Allah'a mensup o [düşünceler ve akıllar], balıklar gibi denizden baş çıkarırlar.

1892 Güzün, o yüz binlerce dallar, yapraklar; bozguna uğrayıp ölüm denizine dalarlar.

1893 Kuzgun, ağıtçılar gibi karalar bağlayıp gül bağında yeşilliklere ağıt yakar.

1894 Köy ağasından yokluğa, yediklerini geri ver diye yine ferman gelir.

1895 A kara ölüm! Bitkilerden, ilaçlar-

dan, yapraklardan, otlardan ne yediysen geri ver.

1896 A kardeş, bir an olsun aklını başına al. Sende her an güz var, bahar var.

1897 Gönül bahçesini yemyeşil, taptaze, goncalar, güller, serviler, yaseminlerle dopdolu gör.

1898 Yaprakların sıklığından dal gizlenmiş; çiçeklerin çokluğundan ova ve köşk görünmez olmuş.

1899 Küllî akıldan olan şu sözler, o gül bahçesinin, servinin ve sümbülün kokusudur.

1900 Gül olmayan yerden gül kokusu aldın mı hiç? Şarap olmayan yerde şarabın köpürdüğünü gördün mü hiç?

1901 Koku, kılavuzdur, yol göstericidir sana. Seni sonsuz cennete, Kevser'e dek götürür.

1902 Koku, göze ışık veren bir devadır; Yakub'un gözü bir kokuyla açıldı.

1903 Kötü koku gözü karartır. Yusuf'un kokusu ise göze yardımcı kesilir.

1904 Madem ki sen Yusuf değilsin [bari] Yakup ol; onun gibi, gözyaşı dök, feryat et.

1905 Eski bedeninde bir yenilik bulmak için Gazneli bilgenin¹⁸⁵ şu öğüdünü dinle:

1906 *Nazlanmak için gül gibi bir yüz lazımsın; sende [böyle bir yüz] yoksa [bari] kötü huyun etrafında dolaşma.*

1907 *Yüzü çirkin olanın nazı da çirkindir. Gözün hem kör olması hem de sancıması pek zordur*¹⁸⁶.

1908 [28a] Yusuf'un önünde nazlanma, güzellik satma. Yakup gibi yalvarıp ah etmekten başka bir şey yapma.

1909 Papağanın ölümünün anlamı, yal-

varıştı. Sen de yalvarışta, yoksullukta kendini ölüye çevir.

¹⁹¹⁰ Böylece İsa'nın soluğu seni diriltsin; kendisi gibi seni de güzel ve kutlu eylesin.

¹⁹¹¹ Baharlardan taş yeşerir mi hiç? Toprak ol da rengarenk çiçekler bitiresin.

¹⁹¹² Yıllarca gönüller tırmalayan taş oldun; denemek için bir zaman da toprak ol.

**Ömer -Allah ondan razı olsun- zamanında, yoksulluk gününde
Allah için mezarlıkta çeng çalan yaşlı çalgıcının hikâyesi**

¹⁹¹³ Duydun mu? Ömer zamanında çeng çalan, şöhretli bir çalgıcı vardı.

¹⁹¹⁴ Bülbül onun sesiyle kendinden geçer, güzel sesiyle bir neşeye yüz katardı.

¹⁹¹⁵ Soluğu, meclisleri, toplulukları süsler, ezgilerinden kıyametler kopardı.

¹⁹¹⁶ Sesi, İsrail gibi hüner gösterip ölümlerin canlarını bedenlerine sokardı.

¹⁹¹⁷ Ya da İsrail'in soluktaşıydı o; onu dinleyen fil bile kanatlanırdı.

¹⁹¹⁸ İsrail, bir gün ezgisini çalar da yüzlerce yıllık çürümüş [ölüye] can verir.

¹⁹¹⁹ Peygamberlerin de içlerinde [öyle] ezgiler vardır ki dileyenler için [o ezgilerde] paha biçilmez bir hayat bulunur.

¹⁹²⁰ Duygu kulağı o ezgileri duymaz; çünkü duygu kulağı zulümler yüzünden kirlidir.

¹⁹²¹ İnsan, perinin ezgisini duymaz; çünkü perilerin sırlarına yabancısıdır o.

¹⁹²² Perinin ezgisi de bu âlemdir ama gönül ezgisi her iki soluktan da üstündür.

¹⁹²³ Çünkü peri de insan da zindandır; ikisi de bu bilgisizlik zindanıdadır.

¹⁹²⁴ Rahmân suresinden “*Ey cin topluluğu*”nu oku da “*Gücünüz yetiyorsa geçin*”in¹⁸⁷ anlamını bil.

¹⁹²⁵ Velilerin içindeki ezgiler önce der ki: “Ey yokluğun (lâ) parçaları,

¹⁹²⁶ Haydi, inkârın lâsından başlarınızı çıkarın; bu hayali ve kuruntuyu bir yana atın.

¹⁹²⁷ Ey oluş ve bozuluş [âleminde]¹⁸⁸ tümünden çürümüş olanlar, ölümsüz canlarınız ne var oldu ne de doğdu sizin.

¹⁹²⁸ O ezgilerden bir parçacık söyleyecek olsam ruhlar mezarlarından baş kaldırırlar.

¹⁹²⁹ Yaklaştır kulağını, çünkü uzakta değil o [ezgiler]. Gel gelelim onu sana söylemeğe izin yok.

¹⁹³⁰ Dikkat et, çünkü veliler zamanın İsrail'idirler. Ölümler, onlardan hayat bulup gelişirler.

¹⁹³¹ Her ölünün canı, beden mezarında kefen içinde [olduğu halde] onların sesinden sıçrayıp kalkar.

¹⁹³² Bu ses [öbür] seslerden bambaşka, der, [çünkü] diriltmek Allah sesinin işidir.

¹⁹³³ Biz öldük, tamamen eksilip yok olduk. Allah sesi gelince hepimiz [dirilip] kalktık.

¹⁹³⁴ Allah sesi [ister] perde ardından gel sin [ister] perdesiz, Meryem'e yakasından ne verdiyse onu verir¹⁸⁹.

¹⁹³⁵ Ey yokluğun derileri altında yok ettiği kimseler! Sevgilinin sesiyle yokluktan geri dönün.

¹⁹³⁶ O ses, Allah kulunun boğazından çıktıysa da kesinlikle padişaha aitti.

¹⁹³⁷ [Allah] ona: “*Ben senin dilinim, gözünüm; ben senin duyguların, rızan, öfkem*” demiş.

¹⁹³⁸ Yürü, [demiş] *benimle duyar, benimle görürsün sen; sır sensin, sır sahibi de ne demek? Sır sensin.*

¹⁹³⁹ Değil mi ki hayretinden “*Kim Allah için var olursa*” [sözüne mazhar] oldun, ben de senin için “*Allah onun için olur*” [sözüne mazhar] olurum.

¹⁹⁴⁰ Bazen sensin derim sana, bazen benim; ne dersem diyeyim, parlak güneşim ben.

¹⁹⁴¹ Her nerede bir kandillikten bir an için parlasam, orada bir âlemin güçlükleri çözülür.

¹⁹⁴² Güneşin bile gideremediği bir karanlık, bizim soluğumuzla kuşluk çağına döner.

¹⁹⁴³ İnsanoğluna, kendi isimlerini bizzat gösterdi; isimler diğerlerine Âdem’den açıldı.

¹⁹⁴⁴ Onun ışığını ister Âdem’den al, ister O’ndan; şarabı, ister küpten al, ister kabaktan.

¹⁹⁴⁵ Çünkü bu kabak, küpe iyice bitişmiştir; senin gibi değildir, o talihli kabak neşe içindedir.

¹⁹⁴⁶ Mustafa: “*Beni görene, benim yüzümü göreni görene ne mutlu*¹⁹⁰” dedi.

¹⁹⁴⁷ Bir kandil bir mumun ışığını alınca, onu gören muhakkak o mumu görmüş olur.

¹⁹⁴⁸ Bunun gibi [o mumun ışığı] yüz kandile aktarılsa, sonuncuyu görmek aslı görmek demektir.

¹⁹⁴⁹ Sen onu istersen sonuncu ışıktan al, istersen can mumundan, hiçbir fark yoktur.

¹⁹⁵⁰ Işığı istersen sonuncu kandilden gör, istersen geçip gidenlerin ışığından [hiç fark etmez.]

[28b] “*Zamanınızdaki günlerde Rabbinizin esintileri vardır, dikkat edin, kendinizi o esintilere bırakın*¹⁹¹” hadisinin açıklaması hakkında

¹⁹⁵¹ Peygamber: *Allah’ın esintileri bu günlerde art arda gelir [eser]*, dedi.

¹⁹⁵² *Kulağınızı, aklınızı bu vakitlere verin de bu esintileri yakalayın.*

¹⁹⁵³ Esinti geldi, sizi görüp gitti; dilediğinin canına can katıp gitti.

¹⁹⁵⁴ Başka bir esinti daha erişti; uyanık ol, bari bundan mahrum kalma ey yol arkadaş.

¹⁹⁵⁵ Ateşin canı, ateş söndürmeyi ondan elde etti. Ölü, onun bekâsıyla kaftan giyindi.

¹⁹⁵⁶ Bu, Tubâ [ağacının] tazeliği ve hareketidir. Canlıların hareketleri gibi değildir bu.

¹⁹⁵⁷ Bu [esinti] yere göğe düşecek olsa, [yerin ve görün] derhal ödü su kesilir.

¹⁹⁵⁸ Zaten bu sonsuz soluğun korkusundan “*Onu yüklenmekten çekindiler*¹⁹²” [âyetini] okuyuver.

¹⁹⁵⁹ Dağın gönlü onun korkusundan kan kesilmeseydi, nasıl “*Ondan korktuklar*” [denirdi?]

¹⁹⁶⁰ Bu [esinti] dün gece başka bir renkte el veriyordu bize ama birkaç lokma geldi, kapıyı kapadı.

¹⁹⁶¹ Lokma için Lokman rehin oldu. Ey lokma, [şimdi] Lokman’ın zamanı, sen git.

¹⁹⁶² Bir ısırap lokmasının arzusuyla Lokman’ın ayağında diken arıyorsunuz.

¹⁹⁶³ Onun ayağında değil diken, onun gölgesi bile yok. Ama hırsınızdan sizde bu ayırt ediş yok.

¹⁹⁶⁴ Hurma diye gördüğünü diken bil sen. Çünkü pek nankör, pek görmemiş sen.

¹⁹⁶⁵ Değil mi ki Lokman’ın canı Allah’ın gül bahçesidir, can ayağı neden bir dikenle yaralansın?

¹⁹⁶⁶ Bu diken yiyen beden, bir devedir. Mustafâdan doğansa bu devenin üzerinde binicidir.

¹⁹⁶⁷ Ey deve! Senin sırtında öyle bir gül dengi var ki onun esintisiyle sende yüzlerce gül bahçesi bitti.

¹⁹⁶⁸ [Oysa] sen deve dikenine ve kumsalla meylediyorsun. Bu arta kalası dikenden nasıl gül dereceksin?

¹⁹⁶⁹ Ey bu istek yüzünden köşe bucak dolaşan, ne zamana dek “*Bu gül bahçesi nerede, nerede?*” deyip duracaksın?

¹⁹⁷⁰ Ayağındaki şu diken çıkarmadıkça gözün kararır, nasıl dönüp dolaşacaksın?

¹⁹⁷¹ Dünyaya sığmayan insanoğlu, bir dikenin ucunda gizlenip dolaşmada.

¹⁹⁷² Mustafa bir soluktaş edinmek için geldi de “*Konuş benimle ey Hümeýra, konuş*”¹⁹³ [dedi.]

¹⁹⁷³ Ey Hümeýra! Nalı ateşe koy da şu dağ, senin nalınla yakut kesilsin.

¹⁹⁷⁴ Bu “Hümeýrâ” sözü de dışıldır, can [sözü] de. Şu Araplar cana dişil adı takmışlardır.

¹⁹⁷⁵ Ama canın dişillikten pervası yok. [Çünkü] ruhun erkekle, kadınla ilgisi yoktur.

¹⁹⁷⁶ O dişillikten de erillikten de üstündür. Bu can, kurudan ve yaştan olan can değildir.

¹⁹⁷⁷ Bu can, ekmekle güçlenip artan, kimi şöyle kimi böyle olan can değildir.

¹⁹⁷⁸ Hoş edendir, hoştur, hoşluğun ta kendisidir. A rüşvetçi, [kendisi] hoş olmayan, [başkasını] hoş edemez.

¹⁹⁷⁹ Sen şekerden tatlı da olsan, o şeker bazen senden yitip gidebilir.

¹⁹⁸⁰ Ama vefanın etkisiyle şeker gibi olursan, şeker şekerden nasıl ayrılır o zaman?

¹⁹⁸¹ A arkadaş! Âşık, halis şarabı kendisinde bulup gıdalanınca, akıl orada kaybolur, kayıp.

¹⁹⁸² Cüzi akıl, sır sahibi gibi görünse de aşkı inkâr eder.

¹⁹⁸³ Zekidir, bilgilidir, ama yok olmuştur. Melek bile yok olmadıkça Şeytan’dır.

¹⁹⁸⁴ O, sözde ve işte bizim yardımcımızdır, ama hal hükmüne gelince yok olur.

¹⁹⁸⁵ O varlıktan [geçip] yok olmadıkça [zaten] yoktur. İsteyerek yok olmazsa zorla yok olduğu çokça vakidir.

¹⁹⁸⁶ Can olgunluktur, onun sesi de olgunluktur. [Onun için] Mustafa: “*Ey Bilal! Bizi ferahlandır*”¹⁹⁴ der.

¹⁹⁸⁷ Ey Bilal! Gönlüne üflediğim soluktan, sıra sıra yükselt sesini.

¹⁹⁸⁸ Âdem’i bile kendinden geçiren, gök ehlinin aklını alan o solukla [sesini] yükselt.]

¹⁹⁸⁹ Mustafa o güzel sesle kendinden geçti de dinlenme gecesinde namazı kaçırdı.

¹⁹⁹⁰ O kutlu uykudan başını kaldıramadı; sabah namazının vakti kuşluk çağına ulaştı.

¹⁹⁹¹ Dinlenme gecesinde, o gelinin huzurunda, tertemiz canları el öpme [devletine] erişti.

¹⁹⁹² Aşk ve can, her ikisi de gizli ve örtülüdür. Ona gelin dediysem, beni ayıplama.

¹⁹⁹³ Sevgili usansaydı, bir an olsun bana mühlet verseydi susardım.

¹⁹⁹⁴ [29a] Ama: *Söyle, haydi, ayıp değil. [Bu] gizli kaderin isteğinden başka bir şey değil, diyor.*

¹⁹⁹⁵ Kişinin ayıptan başka bir şey görmemesi ayıptır. Ama gaybın tertemiz ruhu hiç ayıp görür mü?

¹⁹⁹⁶ Ayıp bilgisiz yaratığa göre ayıptır; kabul edici Allah'a göre değil.

¹⁹⁹⁷ Küfür bile yaratana göre hikmettir. Ama bize nispet edecek olursan küfür bir âfettir.

¹⁹⁹⁸ [Birisinin] yüzlerce zindellekle birlikte bir de ayıbı olsa, [o ayıp] bitkinin sapına benzer.

¹⁹⁹⁹ Terazide her ikisini de birlikte tartarlar. Çünkü ikisi de bedenle can gibi bağdaşmıştır.

²⁰⁰⁰ Öyleyse büyükler şunu boş yere söylemediler: *Temiz kimselerin bedenleri de canları gibi tertemizdir.*

²⁰⁰¹ Onların sözleri, nefisleri ve biçimleri, tümüyle nişanı olmayan mutlak bir can kesilmiştir.

²⁰⁰² Onlara düşman olanların canlarıysa salt bedendir. Tavlada kırılmış taş gibi sadece isimden ibarettir.

²⁰⁰³ O toprağa girdi de tamamen toprak

oldu. Buysa tuzlaya düşüp tamamen arındı.

²⁰⁰⁴ Bu, Muhammed'in kendisiyle tatlılık kazandığı, o tatlı söz yüzünden en güzel konuşan olduğu tuzdur.

²⁰⁰⁵ Bu tuz, ondan miras kalmıştır; onun mirasçıları seninledir, onu ara.

²⁰⁰⁶ [Mirasçılar] senin önünde oturmuşlar, senin önün nerede? Senin önündedir [onlar], önu düşünen can nerede?

²⁰⁰⁷ Sen, kendinde ön, art olduğunu sanıyorsan, bedene bağlısın, candan yoksunsun.

²⁰⁰⁸ Alt, üst, ön, art beden niteliğidir. Yönsüzlüklerse aydın canın ta kendisidir.

²⁰⁰⁹ Sen dar görüşlüler gibi zanna düşmemek için, gözünü o tertemiz padişahın ışığıyla aç.

²⁰¹⁰ Sen madem ki böylesin, hep üzüntü ve sevinç içindesin. Ey yokluk! Yokluğa ön, art nerede?

²⁰¹¹ Yağmurlu gündür, yürü geceye dek. Bu, [bildiğimiz] yağmur değil, Allah yağmurlarından.

Aişe'nin -Allah ondan razı olsun- Mustafâ'dan -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- "*Bugün yağmur yağdı, mezarlığa doğru gittiğin halde elbiselerin nasıl ıslak değil?*" diye sormasının hikâyesi

²⁰¹² Mustafa bir gün, dostlarından birisinin cenazesi için mezarlığa gitti.

²⁰¹³ Onun mezarına toprak doldurdu; onun tohumunu toprak altında diriltti.

²⁰¹⁴ Şu ağaçlar, topraktaki insanlar gibidirler, ellerini topraktan çıkarmışlardır.

²⁰¹⁵ Halka doğru yüzlerce işaretler eder, kulak sahiplerine söz söylerler.

²⁰¹⁶ Yeşil dilleri, uzanan elleriyle, toprağın karnından sırlar anlatırlar.

²⁰¹⁷ Kazlar gibi başlarını suya daldırılmış-

lar, karga gibiyken tavusa dönmüşler.

²⁰¹⁸ Kışın onları hapsedtiyse de, Allah, o kargaları tavusa çevirdi.

²⁰¹⁹ Kışın onlara ölüm sunduysa da baharda diriltip yaprak verdi.

²⁰²⁰ İnkârcılar: "*Bu zaten öteden beri böyledir; bunu ne diye kerem sahibi bir Allah'a nispet edelim?*" derler.

²⁰²¹ [Bu] onların körlüğüdür; Allah dostların gönüllerinde bağlar bahçeler yeşertmiştir.

²⁰²² Gönülde kokan her gül, küll'ün sırlarını anlatır.

²⁰²³ Onların kokusu, inkârcıların [koku almaz] burnuna inat, perdeleri yırtar yırtar âlemin çevresine yayılır.

²⁰²⁴ İnkarcılar, o gül kokusu karşısında bokböceğine dönerler; ya da davul sesine [dayanamayan] zayıf beyinlilere benzerler.

²⁰²⁵ Kendilerini meşgul eder, dalar giderler; bu şimşek parıltısından gözlerini kaçırmazlar.

²⁰²⁶ Gözlerini kaçırmazlar, ama orada göz yoktur. Göz diye bir sığınak görene derler.

²⁰²⁷ Peygamber, mezarlıktan geri dönmünce, Sıddîka'nın yanına gidip sırrını paylaştı.

²⁰²⁸ Sıddîka'nın gözü onun yüzüne düşünce, yanına gidip elini üzerine koydu.

²⁰²⁹ Sarığına, yüzüne, saçına, yakasına, göğsüne, koluna [dokundu].

²⁰³⁰ Peygamber: *Böyle acele acele ne arıyorsun?* dedi. [Aişe]: *Bugün bulutluydu, yağmur yağdı,* dedi.

²⁰³¹ *Arayış içinde elbiselerini yokluyorum, ama hayret, yağmurdan bir ıslaklık bulamıyorum.*

²⁰³² [Peygamber]: *"Başına örtü olarak ne koydun?"* dedi. [Aişe]: *Senin ridânı başıma örttü ettim,* dedi.

²⁰³³ [Peygamber]: *A iffetli [kadın], Allah o yüzden tertemiz gözüne gayp yağmurunu gösterdi,* dedi.

²⁰³⁴ O yağmur, sizin şu bulutunuzdan değil; bir başka bulut, bir başka gökyüzü [daha] vardır.

Hakim'in: *"Can vilayetinde, dünya göğüne iş buyuran gökler vardır. Ruh yolunda inişler çıkışlar vardır, yüce dağlar, denizler vardır"*
beyitlerinin yorumu

²⁰³⁵ [29b] Gaybın bir başka bulutu, bir başka yağmuru vardır. Bir başka göğü, bir başka güneşi vardır.

²⁰³⁶ O, seçkinlerden başkasına görünmez. Geri kalanlar *"Yeni yaratıştan şüphe dedirler"*¹⁹⁵

²⁰³⁷ Yağmur vardır yetiştirmek için; yağmur vardır perişan etmek için.

²⁰³⁸ Bahar yağmurunun yararı pek şaşırtıcıdır. Güz yağmuru bahçeye sıtma gibi gelir.

²⁰³⁹ O bahar yağmuru, [bahçeyi] nazla yetiştirir, bu güz yağmuru bozar, sarartır.

²⁰⁴⁰ İşte bunun gibi soğuğu, rüzgâr-

rı, güneşi [birbirinden] farklı bil de ipin ucunu bul.

²⁰⁴¹ Yine bunun gibi gaypta da yarar da, kârda, kazançta ve aldanıp kaybedişte aynı çeşitlilik vardır.

²⁰⁴² Abdalın şu soluğu o bahardandır; canda ve gönülde o [soluktan] yeşillikler biter.

²⁰⁴³ Bahar yağmurunun ağaca yaptığını, onların solukları talihlilere yapar.

²⁰⁴⁴ Bir yerde kuru bir ağaç varsa, onun kusurunu cana can katan rüzgârdan bilme.

²⁰⁴⁵ Rüzgâr, kendi işini yaptı, esti. Canı olan onu candan kabul etti.

"Baharın serinliğini ganimet bilin..."
hadisinin anlamı hakkında

²⁰⁴⁶ Peygamber: *Dostlar, sakın bahar serinliğine karşı vücudunuzu örtmeyin,* dedi.

²⁰⁴⁷ *Çünkü o, baharın ağaçlara yaptığını yapar sizin canınıza.*

²⁰⁴⁸ *Ama güz serinliğinden kaçıp sakının, çünkü bağa, asmalara yaptığını yapar size.*

²⁰⁴⁹ Rivayetçiler bunu zahirî [anlamına] yormuş, sadece bu suretle yetinmişlerdir.

²⁰⁵⁰ O topluluğun candan haberleri yoktur; dağ görmüş, dağdaki madeni görmemişlerdir.

²⁰⁵¹ O hazan, Allah’a göre nefis ve hevâdır. Akılla cansa, tıpkı bahardır, ebedî kalıcılıktır.

²⁰⁵² Sende gizli bir cüzî akıl vardır [ama], sen dünyada olgun bir akıl sahibi ara.

²⁰⁵³ Senin cüzî [akıl] onun küllî [akılla] küllî olur. Küllî akılsa nefsin üzerinde boyunduruk gibidir.

²⁰⁵⁴ Öyleyse [hadisin anlamı] teville şö-

le olur: Temiz soluklar, yaprağa ve asmaya hayat veren bahar gibidir.

²⁰⁵⁵ Velilerin yumuşak ve sert sözlerine karşı vücudunu örtme, çünkü dininin dayanağıdır [o sözler].

²⁰⁵⁶ Sıcak da söylese, soğuk da söylese hoşça kabul et de sıcaktan, soğuktan ve cehennemden kurtul.

²⁰⁵⁷ [O sözlerin] soğuğu da sığağı da hayatın ilkbaharıdır. Doğruluğun, kesin bilginin ve kulluğun özüdür.

²⁰⁵⁸ Çünkü can bahçeleri o [sözlerle] diridir; gönül denizi bu mücevherlerle doludur.

²⁰⁵⁹ Gönül bahçesinden bir çöp bile ekilecek olsa, akıllı kişinin gönlünde binlerce gam olur.

Siddîka’nın -Allah ondan razı olsun- Mustafa’dan
-Allah’ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- “*Bugünkü yağmurun sırrı neydi?*”
diye sorması

²⁰⁶⁰ Siddîka: “*Ey varlığın özü! Bugünkü yağmurun hikmeti neydi?*” dedi.

²⁰⁶¹ *Bu, rahmet yağmurlarından mıydı yoksa tehdit için, ulu Allah’ın adaleti için miydi?*

²⁰⁶² *Bu, baharların lütfundan mıydı, yoksa âfetlerle dolu güz [yağmurlarından] mı?*

²⁰⁶³ Peygamber: *Bu [yağmur], musibet yüzünden insan soyunun üzerine [çöken] kederi yatıştırmak içindir, dedi.*

²⁰⁶⁴ İnsanoğlu o [keder] ateşi içinde kalsaydı, pek harap olur, eksikliğe uğrardı.

²⁰⁶⁵ Bu dünya derhal viran olurdu; hırslar insanların [içinden] çıkar giderdi.

²⁰⁶⁶ Ey can, bu dünyanın direği gaflettir. Akıllılık, bu dünya için âfettir.

²⁰⁶⁷ Akıllılık, o dünyadandır; o galip gelirse bu dünya alçalır.

²⁰⁶⁸ Akıllılık güneştir, hırssa buzdur. Akıllılık sudur, bu dünyaysa kirdir.

²⁰⁶⁹ Bu dünyada hırs ve kıskançlık azmasın diye o dünyadan [bu dünyaya] azıcık bir sızıntı gelir.

²⁰⁷⁰ Gayptan gelen sızıntı çoğalacak olursa, ne hüner kalır bu dünyada ne ayıp.

²⁰⁷¹ Bunun sınırı yok, başa doğru git; yine çalgıcı adamın hikâyesine dön.

Çeng çalan ihtiyar hikâyesinin geri kalanı ve
sözün özünün anlatılması

²⁰⁷² O, dünyayı neşeyle dolduran, sesiyle şaşıllacak hayaller kurduran bir çalgıcıydı.

²⁰⁷³ Ezgisiyle gönül kuşu uçar, sesiyle canın akli hayran olurdu.

²⁰⁷⁴ Zaman geçip de kocalınca, can doğanı âcizlikten sinek avlar oldu.

²⁰⁷⁵ Sırtı, küp sırtı gibi kamburlaştı; gözünün üstünde kaşları [sarkıklıktan] eyer kuskununa döndü.

²⁰⁷⁶ Cana can katan güzel sesi çirkinleşti, kimsenin yanında kıymeti harbisi kalmadı.

²⁰⁷⁷ [30a] Zühre'nin bile kıskandığı o ses, bir kart eşek sesine döndü.

²⁰⁷⁸ Zaten hangi hoş vardır ki nahoş olmamıştır? Ya da hangi tavan vardır ki [yıkılıp] yere serilmemiştir?

²⁰⁷⁹ Soluklarının yansısıyla sura üfürülen azizlerin göğüslerindeki seslere gelince, o başka.

²⁰⁸⁰ Gönüller [onların] gönülleri yüzünden sarhoştur, bizim varlıklarımız [onların] yoklukları yüzünden var olmuştur.

²⁰⁸¹ Her düşüncenin ve sesin mıknaatısı o [gönüldür]; ilhamın, vahyin, sırrın lezzeti o [gönüldür].

²⁰⁸² Çalgıcı iyice kocayıp zayıflayınca, kazançsızlıktan bir parça yufkaya muhtaç oldu.

²⁰⁸³ *Allahım! Bana çokça ömür ve süre verdin; çöp kadar değersiz bir kişiye lütuflarda bulundun, dedi.*

²⁰⁸⁴ *Yetmiş yıl günah işledim; bir gün bile rızkımlı benden kesmedin.*

²⁰⁸⁵ *Bugün kazancım yok, senin konuğunum. Çengi senin için çalacağım, artık seninim.*

²⁰⁸⁶ Çengini alıp Allah'ı aramaya koyuldu; ah ede ede Medine mezarlığına doğru gitti.

²⁰⁸⁷ *Allah'tan giriş parası isteyeceğim. O kalpleri iyilikle kabul edicidir, dedi.*

²⁰⁸⁸ Epeyce çeng çalıp ağladı, başını [yere] koydu. Çengini yastık yaparak bir

mezar üzerine yığıldı kaldı.

²⁰⁸⁹ Üzerine uyku çöktü, can kuşu hapisten kurtuldu. Çalgıyı, çalgıcılığı bırakıp sıçradı.

²⁰⁹⁰ Bedenden, dünya sıkıntısından azat oldu. Yalın bir âleme, can ovasına [ulaştı].

²⁰⁹¹ Canı, orada macerasını anlatıyordu: *Beni burada bıraksalardı,*

²⁰⁹² *Canım şu bahçede, baharda [ne] hoş olurdu; şu ovanın, şu gaybî lale bahçesinin sarhoşu olurdu.*

²⁰⁹³ *Kanatsız, ayaksız seferler eder; dişsiz, dudaksız şekerler yerdim.*

²⁰⁹⁴ *Akıl zahmeti olmayan bir zikir ve fikirle, felek sakinleriyle şakalaşırdım.*

²⁰⁹⁵ *Gözlerim kapalı halde bir âlem görür; elsiz avuçsuz güller, fesleğenler dererdim.*

²⁰⁹⁶ [Çalgıcı] bal denizine dalmış bir su kuşuydu; Eyyub'un içtiği, yıkandığı pınardı¹⁹⁶.

²⁰⁹⁷ Eyyub, o [pınarın suyuyla] doğu ışığı gibi baştan ayağa bütün sıkıntılardan arınmıştı.

²⁰⁹⁸ Mesnevi hacimce gökler kadar olsaydı bile, bunun yarım parçası dahi ona sığmazdı.

²⁰⁹⁹ Oysa o çok geniş yerle gök, darlıktan gönlümü dilim dilim etti.

²¹⁰⁰ Bana bu rüyada görünen şu dünya, genişliği/açıklığıyla kolumu, kanadımı açtı.

²¹⁰¹ Bu dünya ve onun yolu eğer meydana olsaydı, [yine de] pek az kişi orada bir an için bulunabilirdi.

²¹⁰² Hayır, tamah etme, madem diken çıktı ayağından yürü git, diye emir geliyordu.

²¹⁰³ Onun canıysa orada, O'nun rahmet ve ihsan meydanında oylanmaktaydı.

**Gizli bir sesin rüyada Ömer’e -Allah ondan razı olsun-
“Beytülmal’dan şu kadar altını mezarlıkta uyuyan o adama ver” demesi**

²¹⁰⁴ O sırada Allah Ömer’e kendisini uykudan alamayacağı bir uyku verdi.

²¹⁰⁵ Bu olağan bir şey değil, bu gayptan geldi, maksatsız değildir diye hayrete düştü.

²¹⁰⁶ Başını koyup uykuya daldı, bir rüya gördü. Allah’tan bir ses geldi, canı işitti onu.

²¹⁰⁷ Bu, her sesin, her nağmenin aslı olan sestir. Ses ancak odur, geri kalanı yankıdır.

²¹⁰⁸ Türk, Kürt, Farsça konuşan, Arap, kulaksız, dudaksız anlamışlardır o sesi.

²¹⁰⁹ Türk, Tacik, zenci bir yana, tahtalar, taşlar anlamıştır o sesi.

²¹¹⁰ Her an O’ndan [Ben sizin Rabbiniz] “Değil miyim¹⁹⁷” sesi gelir de cevherler ve arazlar [o sesle] var olurlar.

²¹¹¹ Bunlardan “Evet” [cevabı] gelmezse de yokluktan [varlığa] gelmeleri, “Evet” demeleridir.

²¹¹² Taşın, tahtanın anlayışı hakkında söylediğimi açıklayan bir hikâyeyi güzelce [dinleyip] anla.

**Cemaat kalabalıklaştığından “Vaaz sırasında biz senin kutlu yüzünü göremiyoruz”
diye Peygamber -Allah’ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- için bir
minber yapıldığında Hannâne direğinin inlemesi, Resul’ün ve sahabenin
o iniltiyi duyması, Mustafa’nın -Allah’ın salâtı ve selâmı üzerine olsun-
direkle açıkça soru cevapta bulunması**

²¹¹³ Hannâne direği, akıl sahipleri gibi Peygamber’in ayrılığı yüzünden inliyordu.

²¹¹⁴ Peygamber: *Ey direk, ne istiyorsun?* dedi. [O da]: *Ayrılığından canım kan kesildi*, dedi

²¹¹⁵ [30b] *Dayanağın bendim, şimdi beni bıraktın da minberi kendine dayanak yaptın.*

²¹¹⁶ [Peygamber]: *Dilersen seni bir hurma ağacı yapsınlar da doğulular ve batılilar senin meyveni devşirsinler*, dedi.

²¹¹⁷ *Ya da Allah, seni öteki dünyada bir servi yapsın da sonsuza dek taptaze kal.*

²¹¹⁸ [Hannâne]: *Bekâsı sürekli olanı isterim*, dedi. A gafil, dinle de bir kütükten aşığı kalma.

²¹¹⁹ [Peygamber] kıyamet günü insanlar gibi yeniden dirilmesi için o direği yere gömdü.

²¹²⁰ Böylece bil ki Allah, kimi [kendisine] çağırdıysa, bütün dünya meşgalesinden işsiz güçsüz kalır o.

²¹²¹ Kimin işi gücü Allah’tan olursa, orada huzura yol bulur da işten güçten sıyrılır.

²¹²² [Allah] sırlarından nasibi olmayan kimse, cansızın inlemesini nasıl tasdik eder?

²¹²³ Kendisine nifak ehli demesinler diye, uygun düşsün diye evet der, ama yürekten değil.

²¹²⁴ [Cansızlar] “Ol” emrine vakıf olmasalardı, bu söz dünyada reddedilirdi.

²¹²⁵ Yüz binlerce taklit ve istidlal ehlini, bir yarım vehim şüpheye düşürür.

²¹²⁶ Çünkü onların taklitleri, istidlalleri, bütün kolları, kanatları zanla ayaktadır.

²¹²⁷ O aşağılık Şeytan, bir şüphe doğurur da bu körlerin hepsi birden tepetaklak düşerler.

²¹²⁸ İstidalcilerin¹⁹⁸ ayakları tahtadandır. Tahta ayaksa pek dayanıksızdır.

²¹²⁹ Kararlılığıyla dağı bile şaşkına çeviren görüş sahibi zamanın kutbuysa bundan müstesnadır.

²¹³⁰ Körün ayağı, tepetaklak taşlara düşmesin diye asâdır asâ.

²¹³¹ Orduyu zafere götüren, din ehlinin süvarisi kimdir? Görüş sultanı.

²¹³² Körler yolu asâ ile görmüşlerse de, aydın halka sığınarak görmüşlerdir.

²¹³³ Görenlerle padişahlar olmasaydı, dünyada bütün körler ölürlerdi.

²¹³⁴ Körlerin elinden ne ekmek gelir ne biçmek, ne imar etmek gelir, ne ticaret ne kazanç.

²¹³⁵ [Allah] size acıyıp kerem etmeseydi, istidlal sopanız kırılıverirdi.

²¹³⁶ Bu sopa nedir? Kıyaslar ve deliller. O sopayı kim verdi onlara? [Her şeyi] gören yüce Allah.

²¹³⁷ Madem ki sopa, savaş ve dövüş aletidir, a kör, o sopayı un ufak edip kır.

²¹³⁸ O size sopa verdi de meydana çıktınız. [Sonra da] öfkeyle o sopayı yine ona vurdunuz.

²¹³⁹ Ey körler topluluğu! Ne istesiniz? Aranıza bir gözü gören alın.

²¹⁴⁰ Sana sopa verenin eteğine yapış. Bir bak, Âdem isyan yüzünden neler gördü?

²¹⁴¹ Musa'nın ve Ahmed'in mucizesine bir bak. Sopa nasıl yılan oldu, direk nasıl haberdar oldu?

²¹⁴² Sopadan yılan [oldu], direktan inilti [duyuldu], din için [günde] beş kere saltanat davulu çalarlar.

²¹⁴³ Yoksa bu tat akıl alır bir şey olsaydı, bunca mucizeye hacet olur muydu?

²¹⁴⁴ Akıl, akla uygun olan her şeyi, mucizesiz, gelgitsiz kabul eder.

²¹⁴⁵ Sen bu bâkir, akıl almaz yolu gör; onun her talihlinin gönlünde makbul olduğunu gör.

²¹⁴⁶ Şeytanlar ve canavarlar, insan korkusundan ve kıskançlıklarından nasıl ürküp adalara kaçarlarsa,

²¹⁴⁷ İnkârcılar da peygamberlerin mucizelerinin korkusuyla başlarını otların altına sokmuşlardır.

²¹⁴⁸ Böylece Müslümanlık hükmü altında, [ama] kim olduklarını bilme diye kandırarak yaşamışlardır.

²¹⁴⁹ Tıpkı sahte paraya gümüş sürüp üstüne padişahın adını [kazıyan] kalpazanlar gibi.

²¹⁵⁰ Sözlerinin dışyüzü tevhit ve şeriat, içyüzü ise ekmekteki delice tohumu gibidir.

²¹⁵¹ Filozofun konuşup ses çıkarmaya cesareti yoktur; konuşursa Allah'ın dini onu perişan eder.

²¹⁵² Onun eli, ayağı cansızdır. Canı ne derse bu ikisi onun buyruğundadır.

²¹⁵³ Dilleriyle bühtan etseler de elleri ayakları tanıklık eder¹⁹⁹.

Peygamber'in -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- mucize göstermesi, taş parçalarının Ebu Cehil'in -ona lanet olsun- elinde dile gelmesi ve taş parçalarının Muhammed'in -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- risaletinin hak oluşuna tanıklık etmesi

²¹⁵⁴ Ebu Cehil'in elinde taş parçaları vardı. Ey Ahmed, bu nedir, çabuk söyle, dedi.

²¹⁵⁵ Madem ki göklerin sırrından haberdarsın; peygambersen avucumda sakladığım nedir?

²¹⁵⁶ [Peygamber]: *Nasıl istersin? Onların ne olduğunu ben mi söyleyeyim, yoksa onlar mı bizim doğru ve hak olduğumuzu söylesin?* dedi.

²¹⁵⁷ Ebu Cehil: *Bu ikincisi pek nâdirdir* deyince [Peygamber]: *Evet, Allah bundan daha fazlasına da kâdirdir*, dedi.

²¹⁵⁸ [31a] Avucunun içindeki her taş

parçası hemencecik şahadet getirmeye başladı.

²¹⁵⁹ [Taşlar]: *İlâh yoktur*, dedi; *Ancak Allah vardır*, dedi. *Muhammed, Allah elçisidir* incisini deldi.

²¹⁶⁰ Ebu Cehil, taşlardan bunu işitince, öfkeyle o taşları yere çaldı.

**Çalgıcı hikâyesinin geri kalanı ve Müminlerin emiri
Ömer'in -Allah ondan razı olsun- gizli sesin
seslendiği haberi ona ulaştırması**

²¹⁶¹ Geri dön de çalgıcının haline kulak ver. Çalgıcı beklemekten acze düşünce,

²¹⁶² Ömer'e ses geldi: *Ey Ömer! Kulumu-
zu ihtiyaçtan kurtar*,

²¹⁶³ *Seçkin ve saygın bir kulumuz var. Mezarlığa kadar bir zahmet gidiver.*

²¹⁶⁴ *Ey Ömer! Kalk, halkın beytûlmalinden yedi yüz dinarı tastamam avucuna koy.*

²¹⁶⁵ [Parayı] onun yanına götürüp: *"Ey bizim seçkin kişimiz, bu kadarcığı al da bizi mazur gör.*

²¹⁶⁶ *Bu kadarcık [para] giriş parasıdır; harca, harcayınca buraya gel"* [de].

²¹⁶⁷ Sonra Ömer, o sesin heybetinden sıçradı, bu hizmet için belini bağladı.

²¹⁶⁸ Ömer, mezarlığa doğru yöneldi. Koltuğunda kese, koşarak [çalgıcıyı] aramaya başladı.

²¹⁶⁹ Mezarlığın etrafında epey bir koşuşturdu; orada o ihtiyardan başka kimseyi görmedi.

²¹⁷⁰ Bu değildir deyip bir kez daha koştu. Yorgun düştü, o ihtiyardan başkasını görmedi.

²¹⁷¹ *Allah bana, temiz, layık ve kutlu bir kulumuz var buyurdu*, dedi.

²¹⁷² *Yaşlı bir çalgıcı, nasıl Allah seçkinlerinden olur? Ne güzelsin ey gizli sır, ne güzel.*

²¹⁷³ Av aslanının çölün çevresinde dönüp dolaştığı gibi bir kere daha mezarlığın çevresini dolaştı.

²¹⁷⁴ [Orada] ihtiyardan başka kimsenin olmadığına iyice inanınca: *Karanlığın bağrında nice aydın gönüller vardır*, dedi.

²¹⁷⁵ Gelip yüz edep içinde oraya oturdu. Ömer'in aksıracağı tuttu, ihtiyar sıçradı.

²¹⁷⁶ Ömer'i görünce hayretler içinde kaldı. Gitmeye kalkıştı, titremeye başladı.

²¹⁷⁷ İçinden: *Allahım! Elaman senden. Muh-tesip, çalgıcı bir ihtiyarcağıza çattı*, dedi.

²¹⁷⁸ [Ömer] o ihtiyarın yüzüne bakıp onu utanmış ve yüzü sararmış halde görünce:

²¹⁷⁹ *Benden korkma, çekinme; çünkü Allah'tan mustular getirdim*, dedi.

²¹⁸⁰ *Allah, senin huylarını o kadar övdü ki Ömer'i, senin yüzüne âşık etti.*

²¹⁸¹ *Otur önüme, uzak durma da kulağına ikbal sırlarını söyleyeyim.*

²¹⁸² *Allah sana selâm söylüyor; sonsuz sıkıntılar ve kederler yüzünden nasılsın diye soruyor.*

²¹⁸³ *İşte, şu birkaç değersiz sikke giriş parası; bunu harca, yine buraya gel.*

²¹⁸⁴ İhtiyar, bunu işitince titremeye başladı. Ellerini ısırtıyor, çırpınıyordu.

2185 *Ey eşsiz Allah! Yeter, zavallı ihtiyar utancından eridi, diye bağınyordu.*

2186 *Epeyce ağlayıp derdi hadden aşınca, çengi yere çalıp un ufak etti.*

2187 *Ey Allah ile aramda perde olan, ey yolumu ana yoldan vurup [saptıran!] dedi.*

2188 *Ey yetmiş yıldır kanımı içen, ey olgunluk [sahibine] karşı yüzümü kara çıkaran!*

2189 *Ey ihsan edici, vefalı Allahım! Cefa içinde geçen ömrüme sen acı.*

2190 *Allah [bana öyle] bir ömür verdi ki dünyada onun bir gününe bile kimse kıymet biçemez.*

2191 *Ömrümü, her solukta tiz ve pes [perdelerine] üfleyerek harcadım.*

2192 *Ah! Irak perdesini ve makamını anıp durmaktan, ayrılığın acı zamanı*

hatırımdan çıktı.

2193 *Eyvahlar olsun! Onun incelen zir perdesinin letafeti yüzünden gönlümün ekini kurudu, gönlüm öldü.*

2194 *Eyvahlar olsun! Şu yirmi dört [perdenin] sesiyle kervan geçip gitti, gün akşam oldu.*

2195 *Ey Allahım! Feryat, bu feryat eden-den! Kimseden değil, bu yardım dilenenden yardım istiyorum.*

2196 *Kimseden medet bulamam, bana ancak benden yakın olandan medet var.*

2197 *Çünkü şu benlik bana her an ondan gelir. Bu [benlik], benden eksilip azalınca ancak onu görürüm.*

2198 *Hani, birisi sana altın saysa, kendine değil de ona doğru bakarsın ya, onun gibi.*

Ömer'in -Allah ondan razı olsun- onun bakışını, varlık [âlemi] olan ağlayıştan dalıp gidiş [âlemine] çevirmesi

2199 [31b] *Bunun üzerine Ömer ona: Senin şu ağlayıp inlemen, akli başında oluşunun eseridir, dedi.*

2200 *Yok olanın yolu, bir başka yoldur; çünkü akli başında olmak da bir başka günahtır.*

2201 *Akli başında oluş, geçmiş anmaktır. Geçmişin de Allah [ile aranda] perdedir, geleceğin de.*

2202 *İkisini de ateşe ver, ne zamana dek bu ikisi yüzünden ney gibi boğumla dolu olacaksın?*

2203 *Neyde boğum olduğu sürece sırdaş değildir; o dudağın, o ezginin mahremi değildir.*

2204 *Tavaf ediyorsun, ama ridâ içinde tavaf etmedesin. Eve ulaştın ama hâlâ kendindesin.*

2205 *Ey haberleri haber verenden habersiz olan, tövben günahından da beter.*

2206 *Ey geçmiş hallerinden tövbe peşinde olan, bu tövbeden ne zaman tövbe edecek-sin söyle.*

2207 *Bazen ince ezgileri kıble ediniyorsun, bazen de ağlayıp inlemeyi öpüyorsun.*

2208 *Faruk, sırlara ayna olunca, ihtiyarın canı içinde uyandı.*

2209 *Can gibi, ağlayışsız gülüşsüz hale geldi; canı gitti, başka bir canla dirildi.*

2210 *O anda içine bir hayret düştü de yerin göğün dışına çıktı.*

2211 *Arayışların ötesinde bir arayışa [girdi]; [bu hali] ben bilmiyorum, biliyorsan sen söyle.*

2212 *Halden ve sözden öte, bir hâl ve söze erişti; celâl sahibi Allah'ın cemaline daldı.*

2213 Kurtuluşu olmayan bir dalış ama; ya da denizden başka kimsenin onu tanıyamayacağı [bir dalış].

2214 İstek üstüne istek olmasa, cüzî akıl, küll'den söz edemez.

2215 İstek üstüne istek geldiği içindir ki o denizin dalgaları buraya kadar ulaşıyor.

2216 İhtiyarın halinin hikâyesi buraya varınca, ihtiyar da hali de yüzünü perde ardına çekti.

2217 İhtiyar, eteğini dedikodudan silkti; bizim ağızımızda da yarım bir söz kaldı.

2218 Bu zevki ve eğlenceyi hazırlamak uğrunda yüz binlerce can verip kaybetmeye değer.

2219 Can ormanında avlanmak için doğan ol; dünyanın güneşi gibi canınla oyna.

2220 Yüce güneş can saçmadadır; her an boşaldıkça [ışıkla] doldururlar onu.

2221 Ey manevî güneş! Can saç da eski dünyaya bir yenilik göster.

2222 Can ve ruh insanın bedenine gayptan akarsu gibi erişmektedir.

Her gün her çarşı pazar başında: “*Allahım! İnfak edenlere bir vâris ver. Allahım! Her cimriye de yokluk ver*²⁰⁰” diye seslenen iki meleğin duasının yorumu ve o infak edenin Hak yolunun mücahidi olduğunun, hevâ ve heves yolunda bir müsrif olmadığının anlatılması

2223 Peygamber: *İki melek öğüt vermek için sürekli olarak bir güzel seslenirler*, dedi.

2224 *Ey Allahım! İnfak edenleri doyur, her dirhemlerine karşılık yüz bin ver.*

2225 *Ey Allahım! Sen dünyada cimrilere zarar üstüne zarardan başka bir şey verme.*

2226 [Ama] nice cimrilik var ki infaktan daha iyidir; Allah'ın malını Allah'ın emri olmadıkça verme.

2227 Böylece karşılığında sınırsız hazineler bulasın da kâfirler guruhundan olmayasın.

2228 [Kâfirler] kılıçları Mustafa'ya galebe çalsın diye develer kurban edenlerdi.

2229 Allah'ın emrini, O'na ulaşmış birisinden sorup araştı. Her gönül, Allah'ın emrini anlayamaz.

2230 Hani âsi bir kölenin, adalet ediyorum diye padişahın malını ona âsi gelenlere saçıp dağıtması gibi.

2231 Kur'ân'da gaflet ehli “*Onların bütün infakları boşunadır*²⁰¹” diye korkutulur.

2232 Şu âsinin adaleti ve bağıışı, onu padişahın katından daha çok uzaklaştırıp yüzünü kara eder.

2233 Mekke önderlerinin de Peygamber ile savaşıırken kurban [kesmeleri], [Allah tarafından] kabul edilir umuduylaydı.

2234 İşte bundan dolayı mümin namazda korkusundan “*Doğru yola hidayet et*²⁰²” der.

2235 O dirhem veriş cömert kişiye yaraşır. Can vermekse esasen aşığın cömertliğidir.

2236 Allah uğruna ekmek verirsən, sana da ekmek verirler; Allah uğruna can verirsən sana da can verirler.

2237 Şu çınarın yaprakları dökülse Allah ona yapraksızlık azığı bağıışlar.

2238 Cömertlikten elinde mal kalmazsa Allah'ın ihsanı seni nasıl ayaklar altında bırakır?

2239 Ekin ekenin ambarı boşalır ama onun iyiliği tarlada ortaya çıkar.

2240 Ama ambarda bırakıp yığaninkini olayların bitleri ve fareleri bir güzel yerler.

²²⁴¹ [32a] Bu dünya yoktur [aradığını] varda ara. Şeklin, suretin sıfırdır, [istediğini] anlamda ara.

²²⁴² Şu acı ve tuzlu canı kılıcın önüne

koy da tatlı deniz gibi olan canı al.

²²⁴³ Bu eşikten gidemiyorsan, bari ben-den şu hikâyeyi dinle.

Kendi zamanında keremde Hâtem-i Tâi'yi geçen ve eşi benzeri olmayan halifenin hikâyesi

²²⁴⁴ Eski zamanlarda, Hâtem'i kendi cömertliğine kul köle etmiş bir halife vardı.

²²⁴⁵ İkrâm ve bağış bayrağını yüceltmış, dünyadan yoksulluğu ve ihtiyacı kaldırmıştı.

²²⁴⁶ Deniz ve inci, onun bağışıyla halis hale gelmiş; vericiliği Kaf'tan Kaf'a ulaşmıştı.

²²⁴⁷ Şu toprak dünyasında bulut ve yağmurdu; çokça verici Allah'ın affına mazhardı.

²²⁴⁸ Bağışından deniz ve maden sarsıl-

mada; cömertliğine doğru katar katar [halk gelmedeydi.]

²²⁴⁹ Kapısı eşiği, hacetler kıblesiydi. Cömertlikte ünü dünyayı tutmuştu.

²²⁵⁰ Onun cömertliğinden ve keremin-den Acem de Rum da Türk de Arap da hayrette kalmıştı.

²²⁵¹ Hayat suyuydu, kerem deniziydi; Hem Arap dirilmişti onunla hem Acem.

Yoksul bir bedevinin hikâyesi, darlık ve yoksulluk nedeniyle karısıyla onun macerası

²²⁵² Bir gece bir bedevi kadını, lafı sözü hadden aşırarak kocasına dedi ki:

²²⁵³ *Bütün bu yoksulluğu ve sıkıntıyı biz çekiyoruz. Cümle âlem rahat içinde, bir biz rahat değiliz.*

²²⁵⁴ *Ekmeğimiz yok, katığımız kederle kıskançlık. Testimiz yok, suyumuz gözümüzün yaşı.*

²²⁵⁵ *Gündüzün elbisemiz güneşin aydınlığı²⁰³; geceleyn döşegimiz yorganımız ay ışığı.*

²²⁵⁶ *[Açlıktan] ay değirmisini ekmek somunu sanıp elimizi göğe uzatmışız.*

²²⁵⁷ *Yoksullar bile utanmada bizim yoksulluğumuzdan; gece gündüz rızık düşünmemizden [utanmadalar].*

²²⁵⁸ *Sâmiri'nin²⁰⁴ insanlardan kaçtığı gibi akraba da yabancı da kaçmada bizden.*

²²⁵⁹ *Birisinden bir avuç mercimek istesem bana: "Sus, geber, [Allah'ın] belâsı" diyor.*

²²⁶⁰ *Arab'ın övüncü savaşı ve ihsandır. Sense Araplar içinde yazıdaki yanlış gibisin.*

²²⁶¹ *Hangi savaş? Biz zaten savaşız ölmüşüz; yoksulluk kılıcıyla başsız kalmışız.*

²²⁶² *Hangi ihsan? Biz dilencilik etrafında ağ örmedeyiz; havada uçan sineğin damarından kan almadayız.*

²²⁶³ *Hele bir misafir gelsin, geceleyn uyunca elbisesini soymazsam ben de ne olayım.*

İhtiyaç sahibi müritlerin sahtekâr iddiacılara kanmaları, onları şeyh, büyük adam ve ermiş sanmaları, sahteyi gerçeğinden, aslı olanı asılsız olandan ayırt edememeleri

²²⁶⁴ Bunun içindir ki bilginler hikmetle: "İhsan edicilere konuk olmak gerek" dediler.

²²⁶⁵ [Oysa] sen, alçaklığından sende olanı bile senden alan birinin müridi ve konuğusun.

²²⁶⁶ Kendisi üstün değilken seni nasıl üstün kılacak olacak? Sana ışık vermek nerede, iyice karartacak.

²²⁶⁷ Onda ışık yokken, başkaları ona yakın olup nasıl ışık alacaklar?

²²⁶⁸ Göz ilacı hazırlayan kör gibi hani. Yeşim taşından başka ne çeker ki gözlere o?

²²⁶⁹ Yoksullukta ve sıkıntıda bizim durumumuz da böyledir işte. Hiçbir misafir bize aldanıp da [gelmesin].

²²⁷⁰ On yıllık kıtlığı canlı olarak görmedinse, gözlerini aç da bize bak.

²²⁷¹ Görünüşümüz iddiacıların içi gibi, gönlü kapkara, diliyse parıl parıl.

²²⁷² Onda Allah'tan ne bir koku var, ne bir eser. [Ama] iddiası Şit'ten de fazla Âdem'den de.

²²⁷³ Şeytan bile ona kendi suretini göstermez. O ise habire “*Biz abdalardan da üstünüz*” der.

²²⁷⁴ Kendisini adam sansınlar diye derişlerin nice sözünü çalmıştır.

²²⁷⁵ Sözde Bayezid'e kusur bulur; [oysa] Yezid [bile] onun içyüzünden utanır.

²²⁷⁶ Gökyüzünün ekmeğinden, sofrasından nasipsizdir. Allah onun önüne bir kemik bile atmamıştır.

²²⁷⁷ O ise: *Sofra kurdum, Allah'ın nâibi-yim, halife oğluyum*, diye seslenir.

²²⁷⁸ *Haydi, ey [mihnet] içinde kıvranan saf kalpliler, [gelin de] doyuncaya dek soframdan 'hiç' yiyin.*

²²⁷⁹ [32b] İnsanlar yıllar yılı yarın vaa-diyle o [sofranın] etrafına toplanırlar da o yarın gelmez.

²²⁸⁰ İnsanoğlunun sırrının az çok ortaya çıkması için uzun zaman gerek.

²²⁸¹ Beden duvarının altında hazine mi var, yoksa yılan mı, karınca mı, ejderha mı? [Sonra ortaya çıkar.]

²²⁸² O yalancı [şeyhin] hiçbir şey olmadı, meydana çıktığında, tâlibin ömrü geçmiş olur, [artık] anlasa ne yararı var?

Bir müridin, sahtekâr bir iddiacıya “O adamdır” diye sadakatle bağlanmasının, bu inançla şeyhinin rüyasında bile göremeyeceği bir makama ulaşmasının, suyun ve ateşin ona zarar vermeyip şeyhine vermesinin nadir olduğunun, ama pek nadir olduğunun anlatılması hakkında

²²⁸³ Ancak o yalancının, [inancındaki] parlaklıktan dolayı nadir de olsa tâlibe yararlı olması vâkidir.

²²⁸⁴ Can sandığı [şeyh aslında] ceset çıktığı halde, o kendi iyi niyeti yüzünden [öyle] bir makama erişir ki

²²⁸⁵ Gecenin ortasında kible aramaya

benzer. Kible bulunmasa da onun o namazı geçerlidir.

²²⁸⁶ İddiacının can kıtlığı gizlilik içindedir. Ama bizdeki ekmek kıtlığı ortada.

²²⁸⁷ Bunu ne diye o iddiacı [şeyh] gibi gizleyelim? Neden sahte bir şeref uğruna can çekişelim?

Bedevinin karısına sabretmeyi buyurması, sabrın ve yoksulluluğun erdemini anlatması

²²⁸⁸ Kocası: *Ne zamana kadar gelir ve ürün peşinde olacaksın; zaten ne kaldı ömrümüzden, çoğu geçti gitti*, dedi.

²²⁸⁹ *Akıllı kişi, aza çoğa bakmaz; çünkü ikisi de sel gibi geçer.*

²²⁹⁰ *Sel ister berrak olsun ister bulanık, madem kalıcı değil, söz etme ondan.*

2291 Şu dünyada binlerce canlı, alt üst ol-
madan, hoşça yaşayıp gitmede.

2292 Üveyik kuşu, daha geceki azığı hazır
değilken ağaçta Allah'a şükreder.

2293 Bülbül: Ey duaya icabet eden! Rızık
güvencimiz sanadır diye Allah'a hamdeder.

2294 Doğan, padişahın elini muştı edinmiş,
bütün murdarlardan ümidini kesmiştir.

2295 Bunun gibi sivrisinekten tut da file
kadar [bütün canlılar] Allah'ın ailesidir;
Allah ne güzel aile reisidir²⁰⁵.

2296 Yüreklerdeki bütün bu kederler, var
yok [derdimizin] tozu dumanı, fırtınası yü-
zündendir.

2297 Şu kökümüzü söken kederler, orağa
benzer bizim için. Bu şöyle oldu, o böyle
oldu [demeler de] kuruntularımızdır.

2298 Bil ki her sıkıntı ölümden bir parça-
dır. Çaresi varsa, ölümün bir parçasını ken-
dinden kov.

2299 Madem ölümün bir parçasından bile
kaçamıyorsun, bil ki hepsini başından aşağı
dökecekler.

2300 Ölümün bir parçası sana tatlı geliyor-
sa, bil ki Allah tümünü tatlılaştırır sana.

2301 Dertler, ölümün elçisi olarak gelirler.
Onun elçisinden yüz çevirme a fodul.

2302 Tatlı yaşayan, acı ölür. Bedenine ta-
pan canını kurtaramaz.

2303 Koyunları çayırdan sürerler de hangisi
daha besiliyse onu keserler.

2304 Gece geçti, sabah oldu ey azizim! Bu
altın masalını daha ne kadar baştan alıp
duracaksın?

2305 Gençken daha kanaatkârdın; [şim-
di] altın ister oldun, [oysa] önceden kendin
altındın.

2306 Meyve dolu bir asmaydın, nasıl ke-
sada uğradın; tam ergin meyve olacakken
nasıl bozuldun?

2307 Meyven daha da tatlı olmalı; ip eği-
renler gibi gerisin geriye gitmemelisin.

2308 Bizim eşimizsin, işlerin güzelce yürü-
mesi için eşlerin aynı huydan olmalıdır.

2309 Eşlerin birbirine benzemesi gerek.
Ayakkabının, çizmenin iki çiftine bir bak.

2310 İki ayakkabıdan birisi ayağa dar ge-
lirse, iki çifti de senin bir işine yaramaz.

2311 Kapı kanadının biri küçük, öteki bü-
yük [olur mu?]. Ormandaki aslana kurdun
eş olduğunu gördün mü hiç?

2312 Biri boş, öteki dopdolu bir çift çuval
deve üstünde denk durmaz.

2313 Ben kanaat yolunda sağlam bir gö-
nülle ilerliyorum da sen ne demeye kınama
yolunu tutuyorsun?

2314 Kanaatkâr adam içtenlikle, içi yana-
rak sabaha dek karısına bu türden sözler
söyledi.

Kadının kocasına: “Kendi haddini, makamını aşan sözler söyleme.
Niye yapmadıklarınızı söylüyorsunuz. Bu sözler doğru olsa bile bu
tevekkül makamı sana uygun değildir. Makamından, yapıp
ettiğinden öte sözler etmen zararlıdır. Allah katında nefret edileni
yapanlardan olursun²⁰⁶” diye öğüt vermesi

2315 Kadın ona: “Ey namusu töre edinen!
Afsununa bundan daha fazla kanmayaca-
ğım” diye bağırdı.

2316 [33a] Bu iddia ve davet saçmalıkla-
rından söz etme. Var git, kibirden, gurur-
dan dem vurma.

²³¹⁷ Bu gösterişli laflar, iş güçler nereye dek? Haline vaktine bir bak da utan.

²³¹⁸ Kibir çirkindir, hele dilencilerinki daha da çirkin. Soğuk ve karlı günde bir de elbise ıslak olursa [vay ona].

²³¹⁹ A evi örümcek ağına benzeyen! Niceye dek bu iddia, laf söz, eda, çalım?

²³²⁰ Sen kanaatle ne zaman canını nurlandırdın? Senin kanaatten öğrendiğin bir addan ibaret ancak.

²³²¹ Peygamber: “Kanaat nedir? Hazine-dir²⁰⁷” dedi. Sen daha hazineyle sıkıntıyı ayırt edemiyorsun.

²³²² Bu kanaat, süregiden bir hazineden başka bir şey değildir. A ruha elem keder veren, konuşup durma.

²³²³ Git, bana eşim deme, yan çizip durma; ben insafın eşiyim, hilenin düzenin değil.

²³²⁴ Sen havada sineğin damarından kan alırken, nasıl padişahla, beyle aşık atarsın?

²³²⁵ Bir kemik için köpeklerle dalaşmak-tasın; içi boş ney gibi inlemektesin.

²³²⁶ Bana öyle aşağılayıp ters ters bakma da damarlarının içinde olup biteni söyle-meyeyim.

²³²⁷ Kendi aklını benimkinden üstün gördün; peki ya ben kıt akıllıyı nasıl gördün?

²³²⁸ Gafil kurt gibi üstümüze atılma; senin aklının utancındansa, akılsızlık daha iyi.

²³²⁹ Değil mi ki aklın, insanlara ayak bağıdır; akıl değildir o, [olsa olsa] yılanıdır, akreptir.

²³³⁰ Senin zulmünün, hilenin düşmanı Allah olsun; erdemin de aklın da eksik olsun bizden.

²³³¹ Hayret, hem yılansın sen, hem afsuncu; Ey Arab'ın utancı! Yılan da yılan avcısı da sensin.

²³³² Karga kendi çirkinliğini bir bilseydi, derdinden kederinden kar gibi erirdi.

²³³³ Afsuncu adam, düşman gibi yılanı afsun okur, yılan da ona afsun olur.

²³³⁴ Yılanın afsunu, ona tuzak kesilmeseydi, hiç yılanın afsununa av olur muydu?

²³³⁵ Afsuncu adam, kazanıp elde etme hırsından, o anda yılanın afsununu anlayamaz.

²³³⁶ Yılan: “Ey afsuncu! Hele hele, kendine gel. Kendi [afsununu] gördün, bir de benim afsunumu gör” der,

²³³⁷ Sen beni rezil rüsva etmek için Allah'ın adıyla kandırdın.

²³³⁸ Beni Allah'ın adı bağladı, senin görüşün değil. Allah'ın adını tuzak yaptın ya yazıklar olsun sana.

²³³⁹ Allah'ın adı alır senden benim hakkımı; ben canımı, bedenimi Allah'ın adına ısmarladım.

²³⁴⁰ [Allah] ya benim sokmamla koparır senin can damarını; ya da benim gibi seni de zindana düşürür.

²³⁴¹ Kadın, genç kocasına bu türden sert sözlerle bir tomar dolusu laf etti.

Adamın kadına: “Yoksullara aşağılayarak bakma, Allah'ın işine olgunluk zannıyla bak, kendi azıksızlığının zannına ve hayaline uyarak yoksulluğu ve yoksulları yerme” diye öğüt vermesi

²³⁴² [Bedevi]: A kadın! Sen kadın mısın, yoksa hüüzünler atası mı? Yoksulluk övünç oldu bana, başıma kakıp durma, dedi.

²³⁴³ Mal ve altın, başta külah gibidir. Kendisine külahtan sığınak yapan keldir ancak.

2344 Kıvırcık, alımlı saçları olanın, külahı giderse bu daha hoş gelir ona.

2345 Allah adamı, göze benzer. Gözün, açık olması kapalı olmasından daha iyidir.

2346 Köle satıcısı, satarken kölenin üzerindeki kusur örten elbiseyi soyar.

2347 Bir kusuru olsa hiç soyar mı onu? Aksine, bir hileyle elbise içinde sunar.

2348 Bu [köle] iyiden kötüden utanır. Soyunmak yüzünden ürküp kaçar senden der.

2349 Zengin, kulağına kadar ayıp içine batmıştır. [Ama] zenginin malı vardır ve malı ayıbını örter.

2350 Tamahkar, tamahı yüzünden onun ayıbını görmez. Tamahlar, gönüllerin toplanti yeridir.

2351 Yoksul, madendeki altın gibi sözler etse, [yine de] onun malı dükkana yol bulmaz.

2352 Yoksulluk, senin anlayışının ötesinde bir iştir; yoksulluğa ters ters bakma öyle.

2353 Çünkü yoksulların, maldan mülkten öte, ululuk sahibi [Allah'tan gelen] büyük bir rızıkları vardır.

2354 Yüce Allah âdildir; âdiller, nasıl olur da âşıklara zulmederler?

2355 Birisine nimetler, mallar verip ötekini

ateşin başına dikerler mi?

2356 Allah'a, her iki cihanı yaratana böyle bir zanda bulunanı ateşler yaksın.

2357 "Yoksulluk övüncümdür"²⁰⁸ [sözü], boş ve mecazi midir? Hayır [onda] binlerce yücelik ve naz gizlidir.

2358 Gazabından bana lakaplar taktın; ben sevgili elde ediciyken sen beni yılan ya kalayıcısı diye adlandırdın.

2359 Tutsam bile, başı ezilmekten zarar görmesin diye dişini sökerim yılanın.

2360 [33b] Çünkü o dış, onun canının düşmanıdır; ben, bu bilgiyle düşmanı bile dost ederim.

2361 Ben tamah yüzünden asla afsun okumam. [Çünkü] ben bu tamahı alaşağı etmişim.

2362 Allah korusun. Halktan yana bir tamahım yok benim. Benim gönlümde kanaatten bir âlem var.

2363 Armut ağacının üstünden böyle görüyorsun sen. Oradan aşağı in de sende o kuşku kalmasın.

2364 [Etrafında] dönersen, senin de başın döner. Evi döner görürsün, [aslında dönen] sensin.

"Herkesin hareketi, kendisinin bulunduğu yere göredir. Bu yüzden herkesi kendi varlık çemberinden görür. Mavi cam, güneşi mavi gösterir; kırmızı da kırmızı gösterir. Camlar renklerden kurtulursa beyaz olur ve bütün öteki camlardan daha doğru söyler, önder olur" [sözünün] açıklaması hakkında

2365 Ebu Cehil, Ahmed'i görüp: Haşimoğullarından çirkin bir suret belirdi, dedi.

2366 Ahmet ona: Doğrusun, haddini aştınsa da doğru söyledin, dedi.

2367 Sıddık onu görüp: Ey güneş! Ne doğudansın, ne batıdan. Bir güzel ışık saç, dedi.

2368 Ahmet: Doğru dedin, ey aziz; ey değersiz dünyadan kurtulmuş olan, dedi.

2369 Orada bulunanlar: "Ey halkın ulusu! [Birbirine] aykırı konuşan iki [kişiye] de doğru söylüyorsun dedin, neden?" dediler.

2370 [Peygamber]: Ben [Allah] eliyle cıllanmış bir aynayım. Türk ve Hindu²⁰⁹ ben de [kendilerinde] olanı görürler, dedi.

2371 [Adam]: Ey Kadın! Eğer beni tamahkar görüyorsan, bu kadınca arayışın ötesine geç, [dedi].

2372 [Kanaat hakkında söylediklerim] tamaha benzer, [ama aslında] rahmettir. O nimetin bulunduğu yerde tamah ne arar?

2373 Sen de bir iki gün olsun yoksulluğu sına da, yoksulluktaki iki kat zenginliği gör.

2374 Yoksulluğa katlan, bu bezginliği bırak. Çünkü ululuk sahibi [Allah'ın] izzeti yoksulluktur.

2375 Sirke satma da kanaatle bal denizine batmış binlerce can gör.

2376 Gülbeşekerle yoğrulmuş gül gibi [olduğu halde] acı çeken yüz binlerce canı gör.

2377 Yazık! Sende [o anlayış] kabiliyeti olsaydı da, canımdan, gönlün şerhi ortaya çıksaydı.

2378 Bu söz, can memesinde süttür. Emen olmayınca güzelce akıyor.

2379 Dinleyen, [dinlemeye] teşne ve istekli olursa, vaaz eden ölü bile olsa söyleyici hale gelir.

2380 Dinleyen, yeni gelmiş, bıkıp usanmamış olursa; dilsiz bile söz söylemekte yüz dilli kesilir.

2381 Kapımdan içeri namahrem girince, harem halkı perde ardına gizlenir.

2382 Yok, zararı olmayan, mahrem birisi

gelirse, o örtünenler yüz örtülerini açarlar.

2383 Her neyi, alımlı, hoş ve güzel yaparlarsa, gören göz için yaparlar.

2384 Çengin tiz ve pes ezgileri, duygusuz, sağır kulak için [çalınır mı] hiç?

2385 Allah, miski boşuna hoş kokulu yapmadı. Duyu için yarattı, koku almayan için yaratmadı.

2386 Allah, yeri ve göğü yaratmış, aralarında nice ıstık ve ateş yüceltmıştır.

2387 Şu yeryüzünü, yerdekiler için [yaratmış]; göğü de göktekilere mesken kılmıştır.

2388 Aşağılık adam, yükseğin düşmanıdır. Her mekânın müşterisi bellidir.

2389 Ey örtülü kadın! Seni hiç kalkıp kör için süslendin mi?

2390 Dünyayı en değerli incilerle doldursam, nasibin yoksa ben ne yapayım?

2391 Ey Kadın! Kavgayı, yol kesiciliği bırak. [Bunu] bırakmıyorsan [bari] beni bırak.

2392 İyiyle kötüyle kavgada ne işim var benim? Şu gönlüm barışlardan bile ürkmeye benim.

2393 Sustun sustun, yoksa öyle bir iş ederim ki hemen şimdi evi barkı terk eder giderim.

Kadının kocasına uyması ve sözünden dolayı istiğfar etmesi

2394 Kadın onu öfkeli ve serkeş görünce ağlamaya başladı. Zaten ağlamak, kadının tuzağıdır.

2395 [Kadın]: Senden böylesini umar mıydım ben? Senden başka umudum vardı, dedi.

2396 Kadın yokluk yolundan girip: Ben sizin hanımınız değil, toprağınızım, dedi.

2397 Bedenim, canım, neyim varsa senindir. Hüküm de ferman da bütünüyle senindir.

2398 Yoksulluktan gönlüm sabırdan ayrıldıysa, kendim için değil, senin içindir.

2399 Sen benim dertlerimin devasıydın; ben senin yoksul olmanı istemiyorum.

2400 [34a] Canına yemin olsun, kendim için değil bu. Bu ağlayıp inleyişim senin için.

2401 Benim varlığım, vallahi senin varlığın için; her solukta önünde ölmek ister.

2402 Ne olurdu, ruhum feda olası canın, canımın iç yüzünden haberdar olaydı.

²⁴⁰³ *Değil mi ki sen bana karşı böyle zanna kapıldın, candan da bezdim ben, bedenden de.*

²⁴⁰⁴ *A canıma huzur veren! Sen bana karşı böyle olduktan sonra, gümüşün altının başına toprak saçtım ben.*

²⁴⁰⁵ *Canımda, gönlümde bunca yer edinen sen, bu kadarcık şey yüzünden benden yüz mü çeviriyorsun?*

²⁴⁰⁶ *Yüz çevir [bakalım], çünkü güç kudret sende. Can, senin bu yüz çevirmenden dolayı özürler dilemede.*

²⁴⁰⁷ *Hatırla o zamanları, hani ben put gibi güzeldim; sen de [karşımda] şaman gibiydin.*

²⁴⁰⁸ *Bu kul, gönlünü, senin dilediğince aydınlatmış; Senin “pişti” dediğine “yandı” der durur.*

²⁴⁰⁹ *Ben senin ıspanağınım; neyle pişirirsen pişir beni, ister ekşili, ister tatlılı, yakışır sana.*

²⁴¹⁰ *Küfür etmiştim, işte imana geldim. Hükmünün önüne canla başla geldim.*

²⁴¹¹ *Senin şahane huyunu bilip tanıyamadım. Önünde küstahça eşek koşturdum.*

²⁴¹² *Ama affından bir mum yakınca tövbe ettim, karşı koymayı bıraktım.*

²⁴¹³ *[İşte] kılıçla kefeni koyuyorum önüne; karşımda boynumu uzatıyorum sana, vur.*

²⁴¹⁴ *Acı ayrılıktan söz ediyorsun; ne diler-sen yap ama bunu yapma.*

²⁴¹⁵ *Senin içinde benim gizli bir özür dileyicim vardır; ben olandan da habire şefaat eder bana.*

²⁴¹⁶ *İçindeki özür dileyicim, senin huyundur. Gönlüm ona güvenip suç işlemeye yeltendi.*

²⁴¹⁷ *Ey huyu yüz batman baldan daha güzel olan öfkeli [adam]! İçinden gizlice merhamet et.*

²⁴¹⁸ *Böyle güzel, açık açık konuşurken, araya bir ağlamadır tutturdu.*

²⁴¹⁹ *Ağlamazken bile gönüller çelen o [kadının], ağlaması ve hıçkırığı hadden aşınca,*

²⁴²⁰ *O [gözyaşı] yağmurundan bir şimşek çaktı, o biricik adamın gönlüne bir kıvılcım sıçradı.*

²⁴²¹ *Onun güzel yüzüne kul olan adam, bir de kulluğa başlayınca ne hale gelir?*

²⁴²² *[O güzelin] kibrinden gönlün titrerken, gözünün önünde ağlayınca ne hale girersin?*

²⁴²³ *Nazıyla gönlü, canı kana bulayan, niyaz etmeye başlarsa ne hal olur?*

²⁴²⁴ *Cevri cefası, bize tuzak olan [sevgili], özür getirince bizim özrümüz ne olur?*

²⁴²⁵ *“İnsanlar için süslü kılındı”²¹⁰ [buyruğunca] Allah [kadını] süsledi; Allah’ın süslediğinden nasıl kaçılabilir?*

²⁴²⁶ *Değil mi ki [Allah, kadını] “Onunla huzur bulur”²¹¹ diye yarattı; Âdem Havva’dan nasıl ayrılabilir?*

²⁴²⁷ *[Erkek] Zal oğlu Rüstem de olsa, Hamza’dan ileri de gelse, buyrukta kendi kadınının esiridir.*

²⁴²⁸ *Sözleriyle âlemi mest eden [Muhammed] bile “Konuş benimle ey Hümeýra” derdi.*

²⁴²⁹ *Suyun heybeti ateşe galip gelir [ama], kapta olunca ateşten kaynayır o.*

²⁴³⁰ *İkisinin arasını bir kazan engelledi mi [ateş] o suyu yok eder, havaya çevirir.*

²⁴³¹ *Görünüşte, kadına su gibi galipsin, ama içten içe mağlupsun, [çünkü] kadını istemektesin.*

²⁴³² *Böylesi bir özellik sadece insanoğlunda vardır. Hayvanda sevgi azdır; bu, onun [yaratılıştaki] eksikliktendir.*

“Gerçekten de kadınlar akıllılara galip gelirler, cahillerse onları alt eder”²¹²
haberinin açıklaması hakkında

²⁴³³ Peygamber: *Kadın, akıllılara ve gönül sahiplerine tam olarak galip gelir, dedi.*

²⁴³⁴ Cahillerse, pek sert ve kaba davranışlarından kadını alt ederler.

²⁴³⁵ Onlarda incelik, yumuşaklık, sev-

gi azdır. Çünkü tabiatlarına hayvanlık hâkimdir.

²⁴³⁶ Sevgi ve incelik insanlık göstergesidir. Öfke ve şehvetse hayvanlık göstergesi.

²⁴³⁷ O (kadın), Allah ışığıdır, sevgili değil. Yaratıcıdır sanki, yaratılmış değil.

Adamın kendisini, geçimlik talebinde bulunan kadının isteğine teslim etmesi ve kadının karşı koyuşunu Hakk’ın işareti bilmesi

²⁴³⁸ “*Aklı başında her bilgiye göre, dönenle birlikte bir döndüren vardır.*”

²⁴³⁹ Adam, ölüm anında tahsildarın tahsildarlığından pişman olduğu gibi o söylediğinden pişman oldu.

²⁴⁴⁰ “*Canımın canına nasıl düşman oldum? Canımın başına nasıl tekmeler attım?*” dedi.

²⁴⁴¹ Kaza geldi mi, aklımız ayağı baştan ayırt edemesin diye gözümüzü kapatır.

²⁴⁴² Kaza geçince de [insan] kendisini yer; perdesi yırtılan, yakasını yırtar.

²⁴⁴³ [34b] Adam: *Ey kadın! Pişman ol-*

madayım. Kâfir idiysem de işte Müslüman olmadayım, dedi.

²⁴⁴⁴ *Sana karşı suçluyum, acı bana; beni kökümünden, dibimden büsbütün söküp atma.*

²⁴⁴⁵ Yaşlı kâfir, pişman olur, özür diler de Müslüman olursa,

²⁴⁴⁶ [Allah’ın] dergâhı rahmetle, keremle dopdoludur. Varlık da yokluk da ona âşıktır.

²⁴⁴⁷ Küfür de iman da o ululuğun aşığıdır. Bakır da gümüş de o kimyanın kulludur.

Musa ile Firavun’un, ikisinin de zehirle panzehir, karanlıkla ışık gibi Allah iradesine boyun eğişi, Firavun’un haysiyeti kırılmasın diye yalnızken yalvarmasının açıklaması hakkında

²⁴⁴⁸ Musa’nın ve Firavun’un anlamca bir yolu vardır. Ama görünüşte o (Musa) yol sahibidir, bu (Firavun) yolsuzdur.

²⁴⁴⁹ Musa, gündüz Allah’ın huzurunda ağlayıp inledi; Firavun da gece yarısı ağladı.

²⁴⁵⁰ “*Ey Allahım! Boynumdaki bu zincir neyin nesidir? Boynunda zincir olmasa kim “Ben, benim” diyebilir?*” dedi.

²⁴⁵¹ Çünkü Musa’yı nurlandırmış, beni ise [o nurdan yana] karartmışsın.

²⁴⁵² Çünkü, Musa’yı ay yüzlü yapmış, be-

nim canımın ayını kara yüzlü eylemişsin.

²⁴⁵³ *Yıldızım, aydan daha iyi değil. Tutuluverirse çarem ne olur?*

²⁴⁵⁴ *Rab diye, sultan diye saltanat davulunu çalıyorlar, [ama aslında] ay tutulmuş, insanlar tas çalıyorlar.*

²⁴⁵⁵ *O tası çalıp, patırtı ediyorlar [ama] o çalışla ayı rezil etmedeler.*

²⁴⁵⁶ *Ben ki Firavun’um, halkın elinden vay bana. [Halkın] bana, “En yüce Rabbim”²¹³ [diye hitapları] da tas gürültüsüdür.*

²⁴⁵⁷ [Musa ve ben] aynı kapının kulları-
yız; [ama] senin ormanında senin baltan
kesiyor dalları.

²⁴⁵⁸ Sonra yeniden bir dalı [ötekine] ulaş-
tırıyor, [bu defa] diğer dalı bırakıyor.

²⁴⁵⁹ Baltaya karşı dalın eli mi var? Hayır.
Dal, baltanın elinden kaçabilir mi hiç? Hayır.

²⁴⁶⁰ O kudret hakkı için balta senindir;
kereminle şu eğrilikleri sen doğrult.

²⁴⁶¹ Firavun, yine kendi kendine: “Hay-
ret, bütün gece “Ey Rabbimiz!” diyen ben
değil miyim?” dedi.

²⁴⁶² Yalnızken toprak gibi [alçakgönüllü]
ve düzgün oluyorum da Musa ile karşılaşın-
ca ne hale geliyorum?

²⁴⁶³ Kalp altınının rengi, on kata daha
parlak olduğu halde ateşin karşısında nasıl
da yüzü kararveriyor.

²⁴⁶⁴ Kalbim ve kalıbım onun hükmünde
değil mi? Bir an iç yapıyor beni, beni bir
an kabuk.

²⁴⁶⁵ “Ekin ol” deyince yeşeriveriyorum.
“Çirkin ol” deyince sarariveriyorum.

²⁴⁶⁶ Bir an aya çeviriyor, bir an karartıyor;
zaten Allah'ın işi, bundan başka nedir ki?

²⁴⁶⁷ “Ol [deyince] olur”²¹⁴ buyruğunun
çevgenleri önünde, mekân ve mekânsızlık
[âleminde] koşup duruyoruz.

²⁴⁶⁸ Renksizlik âlemi, renge esir olunca,
bir Musa öbür Musa ile savaşa tutuştu.

²⁴⁶⁹ Renksizliğe ulaşırsan madeni elde
ettin [demektir]; Musa ile Firavun da
[orada] barışır gider.

²⁴⁷⁰ Bu nükte konusunda “Renk sözden,

dedikodudan nasıl arınıp kurtulur?” diye
sorarsan,

²⁴⁷¹ Şaşılacak şey, bu renk, renksizlikten
ortaya çıktığı [halde], renk renksizle nasıl
savaşa girer?

²⁴⁷² Yağın aslı, suyla çoğalır da sonunda
nasıl suya zıt düşer?

²⁴⁷³ Madem ki gül dikendendir, diken
de gülden, ne diye bu ikisi savaş ve mace-
ra içindedir? (diye sorarsan)

²⁴⁷⁴ [Bil ki bu] ya savaş değildir ve bir
hikmet içindir; eşek satanların [danışıklı]
dövüşü gibi bir hiledir.

²⁴⁷⁵ Ya da ne budur, ne o; bir şaşkınlık-
tır. Defineyi aramak gerek, bu bir hara-
beliktir.

²⁴⁷⁶ Sen, define sandığın şey yüzünden,
işte o kuruntu yüzünden defineyi kaybe-
diyorsun.

²⁴⁷⁷ Sen kuruntuyu, düşünceleri bina
gibi say. Bayındır yerlerde define olmaz.

²⁴⁷⁸ Bayındır yerlerde varlık vardır, savaş
vardır; yok olansa, varlıklardan arlanır.

²⁴⁷⁹ Varlık, yokluktan feryat etmedi; aksi-
ne yokluk, o varlığı [kendisinden] itekledi.

²⁴⁸⁰ Sen, ben yokluktan kaçıyorum deme.
Aslında o, senden kaçmaktadır, dur.

²⁴⁸¹ Görünüşte seni kendisine doğru ça-
ğırarak, içindense ret sopasıyla kovmak-
tadır.

²⁴⁸² Ey [aklı] sağlam kişi. Tersine [çakıl-
mış] nallar vardır²¹⁵. Firavun'un nefretini
Musa Kelim'den bil.

“Dünyada ve âhirette hüsrana uğradı”²¹⁶ [hükmünce] şakilerin iki
dünyadan mahrum oluşlarının nedeni

²⁴⁸³ Bir filozofcuk, gökyüzünün yumur-
ta, yeryüzünün de [onun] sarısı gibi oldu-
ğuna inanmıştı.

²⁴⁸⁴ Soru soran birisi: “Bu toprak yeryü-
zü, her şeyi kuşatan göğün ortasında nasıl
duruyor?” dedi.

2485 [35a] *Tıpkı havada asılı bir kandil gibi, ne aşağıya gidiyor ne yukarıya*, dedi.

2486 O filozof ona: *Göğün altı yönden de çekimi yüzünden havada durur*, dedi.

2487 [Gökyüzü] *mıknatıstan dökülmüş bir kubbe gibidir, [yeryüzü] onun ortasında demir gibi asılıdır*.

2488 Bir başka [filozof] da: “*Berrak gökyüzü, kapkara yeri kendisine nasıl çeker?*” dedi.

2489 *Aksine, onu altı yönden iter. Bu yüzden [yeryüzü] sert rüzgârlar arasında [böyle asılı] kalır*.

2490 Demek ki olgunluk sahiplerinin gönüllerinin itiş yüzünden Firavunların canları sapkınlıkta kalır.

2491 Demek ki bu dünya da iter onları o dünya da; o yolsuzlar [bu yüzden] bunsuz ve onsuz kalmışlardır.

2492 Ululuk sahibi [Allah’ın] kullarından baş çekersen, bil ki senin varlığından usanca düşerler.

2493 Kehribarları vardır, ortaya çıkardılar mı, varlığının samanını deliye çevirirler.

2494 Kehribarlarını saklayınca da senin teslimini hemen isyana çevirirler.

2495 Tıpkı hayvanlık mertebesinin, insanlığın esiri ve muhtacı olduğu gibi.

2496 İnsan mertebesinin de velilerin elinde hayvan gibi muhtaç olduğunu anla ey ulu kişi!

2497 Ahmed, doğru yolu gösterirken cümle âlemi kendi kulu olarak çağırdı:

“*De ki ey kullarım*”²¹⁷ ı oku.

2498 Aklın deveciye benzer, sen de deveye. [Akıl], seni, istediğinin aksine, her yana çeker durur.

2499 Veliler, aklın aklıdır. Akıllar da en sonuncuya dek develere benzerler.

2500 Artık onlara ibretle bir bak. Yüz binlerce canın bir kılavuzu vardır.

2501 Ne kılavuzu, ne deveciyi, sen o güneşi gören gözü bul.

2502 [Bütün] bir dünya geceye mihlanıp kalmış, güneşi, gündüzü bekleyip durmaktadır.

2503 İşte sana bir zerrede gizli bir güneş; [işte sana] kuzu postuna bürünmüş erkek aslan.

2504 İşte sana saman altında gizli bir deniz. Dikkat et, o samana kuşkuyla ayak basma.

2505 [Ama] kılavuz için içe düşen kuşku ve zan, Allah’ın rahmetidir.

2506 Her peygamber, dünyaya tek geldi. O tekti, [ama] onun kılavuzu da [içinde] gizliydi.

2507 Büyük âlem, kudretiyle bir büyü yaptı da kendisini küçücük bir surete bürüdü.

2508 Ahmaklar onu tek ve güçsüz gördüler. Padişahla dost olan hiç güçsüz olur mu?

2509 Ahmaklar: [O] *tek bir adamdır, fazlası değil*, dediler. Sonu düşünmeyenin vay haline!

Duyu gözlerinin, Salih’i -ona selâm olsun- ve devesini hakir ve düşmanlığa değmez görmesi. Allah bir orduyu yok etmek dileyince, o düşman galip bile olsa düşmanları onların gözüne hakir ve az gösterir.
“*Allah, olacak işi öldürmek için sizi onların gözüne az gösterdi*”²¹⁸

2510 Salih’in devesi görünüşte deveydi; o içi kötü topluluk, bilgisizlikten onun ayak sinirlerini kesti.

2511 Deveye su için düşman oldukları halde, suya ve ekmeğe karşı kör olan onlardı.

²⁵¹² Allah'ın devesi, ırmaktan, buluttan su içiyordu. Allah'ın suyunu Allah'tan esirgiyorlardı.

²⁵¹³ Salih'in devesi, iyi kimselerin bedeni gibi, kötü kimselerin yok oluşu için bir tuzak oldu.

²⁵¹⁴ Sonunda "Allah'ın devesinden ve onun sulanışından [sakının]²¹⁹" buyruğu, o ümmete ıstıraptan, ölümden yana neler etti.

²⁵¹⁵ Allah'ın kahır şahnesi, bir devenin kan pahası olarak onlardan bütün bir şehri talep etti.

²⁵¹⁶ Ruh, Salih'e benzer, bedense devedir. Ruh vuslattadır, bedense ihtiyaç içindedir.

²⁵¹⁷ Salih'in ruhu, âfetlere uğramaz. Yara devenin üzerinde olur, zatta değil.

²⁵¹⁸ Salih'in ruhu incitilemez; Allah'ın nuru, kâfirlere mağlup ve mahkum olmaz.

²⁵¹⁹ Allah, onu incitsinler de imtihanı görsünler diye, [ruhu] bir bedenle gizlice birleştirdi.

²⁵²⁰ Bunu incitmenin, onu incitmek olduğundan; bu küpün suyunun ırmağın suyuyla birleşik olduğundan haberleri bile yok.

²⁵²¹ Allah, bütün âleme sığınak olsun diye [ruhu] bir bedene bağladı.

²⁵²² Velinin beden devesine bende ol da Salih'in ruhuyla aynı efendiye [kul] ol.

²⁵²³ Salih: "Madem ki bu hasette bulundunuz, üç gün sonra Allah'ın intikamı erişecek" dedi,

²⁵²⁴ Üç gün sonra, can alıcı [Allah'tan], üç alâmeti olan bir felâket gelecek:

²⁵²⁵ Hepinizin yüzünün rengi değişecek; çeşitli renkler içinde görüneceksiniz.

²⁵²⁶ [35b] İlk gün, yüzünüz safran gibi [sararacak], ikinci gün, yüzünüz erguvan gibi kızaracak.

²⁵²⁷ Üçüncü gün, bütün yüzler kararacak; ondan sonra da Allah'ın kahri gelip çatacak.

²⁵²⁸ Eğer benden bu tehdidin alâmetini isterseniz, devenin yavrusu dağa doğru koşacak.

²⁵²⁹ Eğer yakalayabilerseniz, [derdinize] çare bulunur. Yoksa, umut kuşu tuzaktan kurtuldu gitti demektir.

²⁵³⁰ Kimse o yavruya yetişemedi; koşarak dağlar arasında gözden kayboldu.

²⁵³¹ [Salih]: Gördünüz ya, o kaza ortaya çıktı da umudun boynunu vurdu, dedi.

²⁵³² Devenin yavrusu nedir? [Salih'in] hatırı. İhsanla, iyilikle onun hatırını alın.

²⁵³³ Gönlünü alırsanız o [azaptan] kurtulursunuz; yoksa umutsuzsunuz, kolunuzu ısıtır durursunuz.

²⁵³⁴ Bu iç karartıcı tehdidi duyunca, gözlerini dikip onu beklemeye [başladılar].

²⁵³⁵ Birinci gün yüzlerinin sarardığını gördüler. Umutsuzluktan soğuk ahlar çekiyorlardı.

²⁵³⁶ İkinci günü hepsinin yüzü kızardı. Umut ve tövbe çağı kayboldu.

²⁵³⁷ Üçüncü gün hepsinin yüzü karardı; Salih'in hükmü, savaşız dövüşsüz doğru çıktı.

²⁵³⁸ Hepsi birden umutsuzluğa kapılınca, kuşlar gibi iki dizlerinin üstüne çöktüler.

²⁵³⁹ Cibril-i Emin, bu diz çökmenin açıklamasını Kur'an'da "Diz üstü çöküverdiler"²²⁰ getirerek [anlattı].

²⁵⁴⁰ Sana diz çökmeyi öğrettikleri, seni böyle diz çöküşten korkuttukları zaman diz çök.

²⁵⁴¹ [Salih'in kavmi] Allah'ın kahır darbesini beklediler. Kahır geldi, o şehri yok etti.

²⁵⁴² Salih, halvetten [çıkıp] şehre doğru gitti. Şehri duman ve ateş içinde gördü.

²⁵⁴³ Onların parçalarından iniltler duyuyordu; ağıt meydandaydı da ağıt yaknlar ortada yoktu.

²⁵⁴⁴ Kemiklerinden iniltler işitti; canları çiğ taneleri gibi yaş döküyordu.

²⁵⁴⁵ Salih bunu işitip ağlamaya başladı. Ağıtçılarla birlikte ağıt yakmaya koyuldu:

²⁵⁴⁶ *Ey batıl üzere yaşayan topluluk! Ben sizin [eziyetiniz] yüzünüzden Allah'ın huzurunda ağlamıştım.*

²⁵⁴⁷ Allah: Onların eziyetlerine sabret, onlara öğüt ver, zaten fazla mühletleri kalmadı, demişti.

²⁵⁴⁸ Cefaları yüzünden öğüt kesildi; öğüt sütü, sevgiden, temizlikten kaynar, demiştim.

²⁵⁴⁹ Bana o kadar eziyetler ettiniz ki öğüt sütü damarlarımda dondu kaldı.

²⁵⁵⁰ Allah, bana: "Sana lütfederim, o yaralara merhem koyarım" dedi.

²⁵⁵¹ Allah, gönlümü gökyüzü gibi tertemiz hale getirdi. Hatırımdan cefanızı silip süpürdü.

²⁵⁵² Bir kez daha size öğüt vermeye, şeker gibi temsiller, sözler söylemeye başladım.

²⁵⁵³ Şekerden taze süt sağdım, balla şekeri sözle yoğurdum.

²⁵⁵⁴ O sözler, size zehir gibi geldi; çünkü siz dibine bucağına kadar zehir yurdu kesilmiştiniz.

²⁵⁵⁵ Nasıl kederleneyim? Keder bile tepetaklak oldu; zaten keder de sizdiniz ey inatçı kavim!

²⁵⁵⁶ Hiç kimse kederin ölümüne ağıt yakar mı? Başındaki yara gitti diye kimse saçını yolar mı?

²⁵⁵⁷ [Salih] kendine dönüp: *Ey ağıt yakan! Bu kavim ağıt yakmaya değmez*, dedi.

²⁵⁵⁸ Ey Kur'an'ı doğru okuyan! Eğri okuma. "Zalim kavmin ardından nasıl üzülürüm?"²²¹

²⁵⁵⁹ Yine de gözünü, gönlünü ağlamaklı buldu; onu nedensiz bir merhamet sardı.

²⁵⁶⁰ [Gözyaşı] damla damla yağıyordu, şaşakalmıştı. Cömertlik denizinin nedensiz damlalarıydı bunlar.

²⁵⁶¹ Aklı: "Ne diye bu ağlayış? Böyle, [kendilerine] yazık edenler için ağlamak yaraşır mı?" diyordu.

²⁵⁶² Neye ağlıyorsun? Söyle. Yaptıklarına mı? O kötü nişanlı, kin güdücü orduya mı?

²⁵⁶³ Onların pasla dolu karanlık gönüllerine mi? Yılan gibi zehirli dillerine mi?

²⁵⁶⁴ Onların köpekçe nefeslerine ve dişlerine mi? Akrep yuvası olan ağızlarına ve gözlerine mi?

²⁵⁶⁵ İnatlarına, alaylarına, kınamalarına mı [ağlıyorsun]? Allah onları hapsetti diye şükret.

²⁵⁶⁶ Elleri eğri, ayakları eğri, gözleri eğri; sevgileri eğri, savaşları eğri, öfkeleri eğri.

²⁵⁶⁷ [Onlar] taklide, nakledilen aklı şeylere uyup bu akıl ihtiyarının başına ayak bastılar.

²⁵⁶⁸ Birbirlerinin gözüne kulağına ikiyüzlülük yapmak uğruna, ihtiyar satın alıcı olmadılar da hepsi kart eşeğe döndüler.

²⁵⁶⁹ Allah, cehennemde yetişenleri onlara göstermek üzere cennetten kullar getirdi.

[36a] "İki denizi kavuşmak üzere salıverdi; ama aralarında bir perde vardır birbirlerine karışmazlar"²²² [âyetinin] anlamı hakkında

²⁵⁷⁰ Ateş ehliyle cennet ehlini bir dükkanda oturur gör; aralarında bir perde

vardır, birbirlerine karışmazlar.

²⁵⁷¹ Ateş ehliyle nur ehli [birbirine] ka-

rışmış, ama aralarında bir Kaf dağı dikilmiştir.

2572 Tıpkı madende toprakla altının bir-birine karıştığı gibi, ama aralarında yüzlerce çöl ve han var.

2573 Bir gerdanlıkta inciyle boncuğun, bir gecelik konuk gibi karışık halde bulunması gibi.

2574 Denizin yarısı şeker gibi tatlı; içimi tatlı, rengi ay gibi parlak.

2575 Öteki yarısı ise, yılan zehri gibi acı; içimi acı, rengi de katran gibi kara.

2576 Her ikisi de, deniz suyu misali alttan üstten dalga dalga çalkalanırlar.

2577 Daracık bir cisim yüzünden [bu dalgaların] belirmesi, canların barışta ve savaşta birbirine karışmasına [benzer].

2578 Barış dalgaları çalkalanır; gönüllerden kinleri söker.

2579 Savaş dalgaları da bir başka şekilde, sevgileri altüst eder.

2580 Sevgi, acıları tatlıya çeker; çünkü sevgilerin aslı, doğru yola götürmektir.

2581 Kahırsa, tatlıyı acılığa çeker; acı, tatlıyla nerden bağdaşacak?

2582 Acı ve tatlı, bu görüşle görünmez. [Onlar ancak] âkıbet penceresinden görülebilirler.

2583 Âhiri gören göz, doğruyu görebilir. Ahır gören gözse aldanıştır, yanılmadır.

2584 Şekere benzeyen nice tatlı şeyler vardır ama şekerin içinde zehir gizlidir.

2585 Daha zeki olan, kokusundan anlar, bir diğeryse [ancak] dudağına, dişine değdirince.

2586 Şeytan “Yiyin” diye bağırırsa bile, dudağı, [zehri] boğazından önce reddeder.

2587 Bir başkası, [zehri] boğazında anlar; bir başkasını da bedeninde berbat eder.

2588 Bir başkasını abdest bozarken yakar; [yerken aldığı] o tat, ciğerini delen bir yara/acı verir.

2589 Bir başkasında [zehrin etkisi] günler, aylar sonra; bir başkasında ise öldükten sonra mezarın dibinde [ortaya çıkar.]

2590 Ona mezarın dibinde mühlet verirse, kuşku yok ki mahşer gününde de olsa [o zehir] ortaya çıkar.

2591 Dünyada her bitkinin, şekerin [meydana gelmesi için] zaman döngüsü içinde bir süresi vardır.

2592 La'lin, güneşin altında renk, parlaklık ve pırıltı kazanması için yıllar gerektir.

2593 Tere, iki ay içinde yetişir, kırmızı gülün yetişmesi içinse bir yıl gerek.

2594 Yüce ve ulu Allah, bunun için, [bunu] En'âm suresinde eceli anlatırken buyurmuştur²²³.

2595 Bunu duydun ya, her kılın kulak ke-silsin. İçtiğin abıhayattır, afiyet olsun.

2596 Sen buna söz deme, abıhayat de. Eski söz kalıbı içinde yepyeni bir can olarak gör.

2597 Ey arkadaş! Sen, can gibi apaçık, ipincecik bir başka nükteyi daha dinle.

2598 Bir yerde, bu yılan zehri, Allah'ın tasarruflarıyla lezzetli/içimlidir.

2599 Bir yerde zehirdir, bir yerde ilaç. Bir yerde küfürdür, bir yerde caiz.

2600 Gerçi orada cana zararlıdır ama buraya ulaştı mı derman olur.

2601 Su, koruk içinde ekşidir ama üzüme karışınca tatlanır, güzelleşir.

2602 Sonra, küpün içinde acı, haram olur; [ama] sirke halindeyken ne güzel katıktır²²⁴.

Müridin, küstahlık ederek velinin yaptığıının aynısını yapmasının yakışık almayacağıının anlamı hakkında. Çünkü, helva tabibe zarar vermez ama hastalara zarar verir. Soğuk ve kar üzüme zarar vermez ama kuruğa zarar verir. Çünkü henüz [olma] yolundadır ve “Allah, böylece senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar²⁶⁵” [makamına varmamıştır].

²⁶⁰³ Veli, zehir yese bal olur; tâlip yese akli kararır.

²⁶⁰⁴ “Rabbim, bana ver²⁶⁶” [duası] Süleyman’dan gelmiştir; yani “Bu saltanatı benden başkasına verme” [demiştir].

²⁶⁰⁵ Benden başkasına bu lütufta, bu cömertlikte bulunma. Bu hasede benzer ama haset değildir.

²⁶⁰⁶ “Kimsenin ulaşamayacağı” nüktesini candan oku. “Benden sonra” sırrını onun cimrilüğinden bilme.

²⁶⁰⁷ Aksine o, saltanatta yüzlerce tehlike gördü. Dünya saltanatının, zerre zerre baş korkusu olduğunu [gördü].

²⁶⁰⁸ Baş korkusu, sır korkusuyla, din korkusuyla birlikte. Bizim için bunun gibi bir imtihan [daha] yoktur.

²⁶⁰⁹ Öyleyse, şu yüz binlerce renkten ve kokudan geçmek için Süleyman himmetli

birisi gerekir.

²⁶¹⁰ Sahip olduğu onca güce kudrete karşın, o saltanatın dalgası onun [bile] soluğunu kesiyordu.

²⁶¹¹ [36b] Bu kederin tozu üzerine konunca, dünyadaki bütün padişahlara acıdı.

²⁶¹² Şefaati edip: Bana verdiğin bu saltanatı ve sancağı [onlara da aynı] olgunlukta ver, dedi.

²⁶¹³ [Bu saltanatı] kime verir, onu kime kerem edersen, Süleyman odur, o kimse de benim.

²⁶¹⁴ O “benden sonra” değildir, o benimledir. “Benimle” ne demek? Tartışmasız [o kişi] benim.

²⁶¹⁵ Bunun açıklamasını anlatmak farzdır ama, ben yine adamla kadının hikâyesine dönüyorum.

Arap ile eşinin macerasının sonu

²⁶¹⁶ Bir ihlâs sahibinin gönlü, o adamla kadının macerasının sonunu arayıp soruşturuyor.

²⁶¹⁷ Adamla kadının macerasını anlattık ya, sen onu nefsinle aklının örneği bil.

²⁶¹⁸ Nefis ile akıl [demek olan] bu kadınla erkek, iyiye de kötüye de bir güzel lâzımdır.

²⁶¹⁹ Bu ikisinin, şu toprak yurttaki gece gündüz savaş ve macera içinde olmaları gerekir.

²⁶²⁰ Kadın habire evin ihtiyaçlarını ister; yani şeref, ekme, sofrası, mevki [ister].

²⁶²¹ Nefis, kadın gibi çareler bulma peşinde, bazen toprak [gibi mütevazı olur], bazen yücelik arar.

²⁶²² Aklınca, bu düşüncelerden haberdar değildir. Onun kafasında Allah gamından başka bir şey yoktur.

²⁶²³ Gerçi hikâyenin içyüzü, şu yemle tuzaktır ama, sen şimdi hikâyenin dış yüzünü tastamam dinle.

²⁶²⁴ [Sadece] anlama ait anlatış yeterli olsaydı, dünya işsiz güçsüz kalır, bâtil olurdu.

²⁶²⁵ Sevgi, düşünceden ve anlamdan ibaret olsaydı, orucunun, namazının da şekli yok olurdu.

²⁶²⁶ Dostların birbiriyle hediyeleşmeleri, dostluk içinde şekilden başka bir şey değildir.

²⁶²⁷ Ola ki hediyeler, gizlilik içinde saklı sevgilere tanıklık eder.

²⁶²⁸ Çünkü, görünüşteki bağışlar, gizli sevgilerin tanığıdır ey değerli kişi.

²⁶²⁹ Tanığın bazen doğru olur bazen yalan. Bazen şaraptan sarhoş olur bazen ayrandan.

²⁶³⁰ Ayran içip de sarhoşluk gösterebilir, hayhuylar eder; başı dönmüş görünür.

²⁶³¹ O iki yüzlü de, sevgi sarhoşu sansınlar diye oruçta, namazdadır.

²⁶³² İçeride gizli olanın âlâmeti olsun diye, dıştaki davranışlardan hasıl olan başka bir şeydir.

²⁶³³ Yarabbi! Bize bu ayırt etme gücünü dileğin üzere ver de o eğri âlâmeti doğrusundan ayıralım.

²⁶³⁴ Duygunun ayırt edişi nasıldır bilir

misin? Duygu “Allah’ın nuruyla bakıcı²²⁷” olunca.

²⁶³⁵ Eser olmasa da sebep onu ortaya çıkarır. Sevgiden haber veren akrabalık gibi hani.

²⁶³⁶ Allah ışığı kendisine imam olansa, ne esere kul olur ne sebeplere.

²⁶³⁷ Ya da sevgi gönülde yalınlanır, pekişir de [insanı] eserden kurtarır.

²⁶³⁸ Onun, sevgisini bildirmeye ihtiyacı yoktur. Çünkü sevgi kendi ışığını göklere vurmuştur.

²⁶³⁹ Bu sözün tamamlanması için [nice] ayrıntılar var, ama [gerisini] sen ara, ves-selâm.

²⁶⁴⁰ Anlam, her ne kadar bu şekille ortaya çıksa da, şekil anlama hem yakındır hem uzak.

²⁶⁴¹ [Anlam ile şekil] delil olma bakımından suyla ağaç gibidir. [Ama] niteliklerine bakarsan [birbirlerinden] pek uzaktırlar.

²⁶⁴² Sen nitelikleri ve özellikleri bırak da o iki rızık arayanın hallerini anlat.

Arab’ın gönül alıcı [sevgilisinin] yalvarıp yakarmasına gönül koyması ve
*“Bu teslim oluştâ benim bir hilem, bir sınavışım
 yoktur” diye yemin etmesi*

²⁶⁴³ Adam: *Aksilikten vazgeçtim; buyruk senin, çek kılıcı kınından*, dedi.

²⁶⁴⁴ *Her ne dersen, buyruğuna uyacağım. Onun iyi kötü oluşuna bile bakmayacağım.*

²⁶⁴⁵ *Senin varlığında yok olayım. Madem ki seviyorum, sevgi [insanı] kör ve sağır eder²²⁸.*

²⁶⁴⁶ Kadın: “*Bana iyilik etmeye mi niyetleniyorsun, yoksa hileyle sırrımı mı keşfedeceksin?*” dedi.

²⁶⁴⁷ [Adam]: *Gizli sırları bilen, topraktan Âdem-i Saî’yi yaratan Allah’a yemin olsun*

ki [sevdiğim için], dedi.

²⁶⁴⁸ [Allah] ona verdiği üç arşın boyda, ruhlarda, levhalarda ne varsa gösterdi.

²⁶⁴⁹ Sonsuza dek her ne olacaksa, peşin peşin “İsimleri öğretti²²⁹” dersiyse ders verdi ona.

²⁶⁵⁰ Böylece melekler, onun dersiyse kendilerinden geçtiler; onun kutsamasıyla başka bir kutluluk buldular.

²⁶⁵¹ Âdem’in sayesinde kendilerine açılan genişlik, onların [gezindiği] göklerin genişliğinde bile yoktu.

²⁶⁵² O tertemiz can fezasının genişliğine kıyasla, yedi gök sahası bile dardı.

²⁶⁵³ [37a] Peygamber: *Allah, ben yücelere ve aşağılara sığmam buyurdu*²³⁰, dedi.

²⁶⁵⁴ *Ey aziz! Bunu da kesin olarak bil ki ben yere, göğe, arşa sığmam da,*

²⁶⁵⁵ *Şaşılacak şey ki, müminin gönlüne sığarım. Beni ararsan, o gönüllerde ara.*

²⁶⁵⁶ [Allah]: *Ey takva sahibi! Kullarımın arasına gir de*²³¹ *beni görme cennetine [ulaş], dedi.*

²⁶⁵⁷ Arş bile o ışığına, o genişliğine rağmen, onu [Âdem'i] görünce kendinden geçti.

²⁶⁵⁸ Arşın büyüklüğü pek geniştir ama, anlam gelince şekil de kim olur?

²⁶⁵⁹ Her melek: *Bizim bundan önce yeryüzüyle yakınlığımız vardı*, diyordu.

²⁶⁶⁰ *Yeryüzüne hizmet tohumu ekiyorduk da ona olan ilgimizden dolayı hayret ediyorduk.*

²⁶⁶¹ *Hamurumuz/tabiatımız gökyüzünden olduğu halde, bu toprakla şu ilgimiz nedir?*

²⁶⁶² *Işıktan olan bizlerin karanlıklarla yakınlığı nedendir? Işık, karanlıklarla nasıl yaşar?*

²⁶⁶³ *Ey Âdem! O yakınlık senin kokundan dandı. Çünkü, beden [dokunun] arışı argacı yeryüzündendi.*

²⁶⁶⁴ *Toprak bedenini buradan dokudular; tertemiz ışığını burada buldular.*

²⁶⁶⁵ *Canımızın senin ruhundan bulduğu [ışık], önceden önceye o topraktan parlıyordu.*

²⁶⁶⁶ *Yeryüzündeydik de yerden habersizdik; onda gömülü olan defneden habersizdik.*

²⁶⁶⁷ [Allah] bize o makamdan yola çıkmayı emredince, bu [makam] değiştirmeden dolayı, ağzımız acılaştı.

²⁶⁶⁸ *Biz [Allah'a] deliller söyleyip: Ey Rab-bimiz! Bizim yerimize kim gelecek?*

²⁶⁶⁹ *Bu tesbih ve tehlil edişin ışığını, dedi-*

koduya mı satıyorsun? [diyorduk].

²⁶⁷⁰ Allah buyruğu, "*Genişlik yolundan [ne dilerseniz] söyleyin*" diye bize bir yaygı döşedi.

²⁶⁷¹ Dilinize ne gelirse, çekinmeden, tek çocukların babalarına söyledikleri gibi [söyleyin].

²⁶⁷² Çünkü bu sözler, uygunsuz, yakışsız olsa bile, rahmetim gazabımı geçmiştir²³².

²⁶⁷³ Ey melek! Bu [rahmetimin] önceliğini ortaya koymak için, sende güçlük ve kuşku nedenleri meydana getiririm.

²⁶⁷⁴ Böylece sen söylersin, ben de seni [bundan dolayı] sorumlu tutmam; hilmimi inkâr eden de ağzını açamaz.

²⁶⁷⁵ Her solukta, bizim hilmimizden yüzlerce baba, yüzlerce ana doğar da yokluğa düşüp gider.

²⁶⁷⁶ Onların hilmî, bizim hilim denizimizin köpüğüdür ancak. Köpük gider gelir, ama deniz yerli yerindedir.

²⁶⁷⁷ Daha ne diyeyim? O inciye karşı bu sedef köpüğün, köpüğünün köpüğünün köpüğüdür ancak.

²⁶⁷⁸ O köpük hakkı için, o berrak deniz hakkı için, bu söz, ne bir sınamadır ne bir laf.

²⁶⁷⁹ [Bu] kendisine dönüp gideceğim [Allah] hakkı için, sevgiden, içtenlikten, alçakgönüllülüktendir.

²⁶⁸⁰ Bu heves, senin katında bir sınavıysa, bir soluk da şu sınavı sına.

²⁶⁸¹ Sırrını saklama da sırrım çıksın ortaya. Neye gücüm yetiyorsa onu buyur sen bana.

²⁶⁸² Gönlnü gizleme de gönlümdeki çıksın ortaya. Ne yapmaya uygunsam onu kabul edip [yapayım].

²⁶⁸³ Nasıl edeyim? Elimde ne çare var? Bir bak, benim canım ne işe yarar?

Kadının rızık arama yolunu kocasına göstermesi ve onun kabul edişi

2684 Kadın: Bir güneş doğmuş, bütün bir âlem ondan ısk bulmuştur, dedi,

2685 Rahman'ın vekili, her şeyi var eden [Allah'ın] halifesidir. Bağdat şehri, onun sayesinde bahar gibidir.

2686 O şaha bağlanırsan, [sen de] şah olursun. Niceye dek her uğursuzun yanına gideceksin?

2687 Şahlarla oturup kalkmak kimya gibidir. Onların bakışlarındaki gibi bir kimya nerede vardır ki?

2688 Ahmed'in gözü bir Ebu Bekr'e düştü de, o bir tasdikle "sıddık" oldu.

2689 [Adam]: Şah beni [huzuruna] nasıl kabul eder? Bir bahane olmadan yanına nasıl giderim? dedi.

2690 Bana bir alaka ya da bir düzen gerek. Hiçbir meslek aletsiz düzgün olur mu?

2691 Mecnun gibi hani, birisinden Leylâ'nın biraz hastalandığını duydu da:

2692 Eyvah, dedi, bahanesiz nasıl gideyim? Ziyaretten geri kalırsam, ne hale gelirim?

2693 Keşke usta bir tabip olsaydım, Ley-

la'ya herkesten önce ben gitseydim.

2694 Utancımızı kırmaya bir nişan olsun diye Allah bize: "Gelin de²³³" buyurdu.

2695 Yarasaların gözleri ve [uygun] aletleri olsaydı, gündüzleri de dolaşır, sevinirlerdi.

2696 [Kadın]: Kerem şahı meydanda yürüdü mü her aletsizlik, aletin ta kendisi olur, dedi.

2697 Çünkü alet, iddiadır, varlık/benliktir. Asıl iş aletsizlikte, alçalmadadır.

2698 [37b] [Adam]: Aletsizliği elde etmeden, aletsiz nasıl alışverişte bulunurum? dedi.

2699 Demek ki o zengin şahın bana acıması için müflisliğime bir tanık lazım.

2700 Sen, laftan sözden, hileden başka bir tanık göster de o şen padişah [bana] acısın.

2701 Çünkü bu laftan sözden, hileden [ibaret] olan tanıklık, o kadılar kadısının katında geçersizdir.

2702 Daha kendisi konuşmadan ışığının parlaması için, onun haline doğruluk tanık olmalı.

Arab'ın, orada da su kıtlığı var zannıyla çölün ortasından geçerek yağmur suyu testisini Bağdat'a müminlerin emirine hediye götürmesi

2703 Kadın: Doğruluk, kendi varlığından, kendi çabandan tastamam sıyrılmandır, dedi.

2704 Testimizde yağmur suyu var; varın yoğun, sermayen, malın [hepsi bu].

2705 Şu su testisini al da git; [onu] hediye yapıp şahlar şahının huzuruna çık.

2706 De ki: Bizim bundan başka malımız yok. [Ama] çölde suyun bundan daha iyisi hiç bulunmaz.

2707 Onun hazinesi ağır eşyalarla dolu olsa

da bunun gibi suyu yoktur, [bu su] pek az bulunur.

2708 O testi nedir? Bizim kuşatılmış bedenimiz. İçinde duygularımızın acı suyu var.

2709 Ey Allah! Şu benim testimi ve küpümü "Allah, satın aldı²³⁴" lütfuyla kabul et.

2710 Beş duygudan [oluşan], beş ağızlı testideki suyu her türlü pislikten arıt.

2711 [Arıt ki] şu testiden denize doğru bir geçit olsun; böylece testim denizin huyunu alsın.

²⁷¹² Hediye, sultanın huzuruna götürünce, tertemiz görsün de müşteri olsun ona.

²⁷¹³ Ondan sonra suyu bitip tükenmez olur; benim testimden yüzlerce dünya dolar.

²⁷¹⁴ Ağzlarını kapa da küpten doldur onu. [Allah]: “Gözlerinizi arzuların yanı sıra yumun²³⁵” buyurdu.

²⁷¹⁵ [Adam] “Kimde böyle bir hediye var? Gerçekten onun gibi bir şahıya yaraşır olan işte budur” diye kasılıyordu.

²⁷¹⁶ Kadın da, orada, yol üzerinde şeker gibi bir Dicle’nin aktığını bilmiyordu.

²⁷¹⁷ Şehrin ortasında, gemilerle, balık oltalarıyla dolu, deniz gibi akmada.

²⁷¹⁸ Sultanın yanına git de ihtişamı gör; altından ırmaklar akan duyguyu seyret.

²⁷¹⁹ Bizim böylesi duygularımız ve algılarımız, o temizlik ırmağında bir damladır ancak.

Arab’ın, iyice inanmasından dolayı karısının yağmur suyu testisini keçeyle sarıp dikmesi ve üzerine mühür vurması

²⁷²⁰ Adam: Evet, testinin ağzını kapa; dikkat et, bu pek yararlı bir hediyedir bize, dedi.

²⁷²¹ Sen bu testi keçeyle sarıp sarmala da şah, orucunu [bu] hediye ile açsın.

²⁷²² Çünkü bunun gibisi hiçbir yanda yoktur. [Bu] halis şaraptan, zevklerin kaynağından başka bir şey değildir.

²⁷²³ Onlar acı ve tuzlu sular yüzünden, sürekli hastalıklı ve yarı kördürler.

²⁷²⁴ Tuzlu suyu yurt edinen kuş, berrak suyun yerini ne bilsin?

²⁷²⁵ Ey yeri yurdu acı su kaynağı olan! Şatt’ı, Ceyhun’u, Fırat’ı ne bilirsin sen?

²⁷²⁶ Ey şu yok olucu konaktan kurtulamayan! Yok oluşu, esimeyi, neşeyi ne bilirsin sen?

²⁷²⁷ Bilsen de, babadan atandan anlatıldığı kadar; sana göre bu adlar “ebced” gibidir.

²⁷²⁸ “Ebced ve hevvez”, çocuklara bile apaçıktır, ortadadır, [ama] anlamı [onlardan] pek uzaktır.

²⁷²⁹ Sonra, Arap testi alıp yola koyuldu. Gece gündüz onu taşımaktaydı.

²⁷³⁰ Zamanın âfetlerinden dolayı testisinin üstüne titriyor, hem de çölden şehre kadar taşıyordu.

²⁷³¹ Kadın da seccadesini yaymış, namazda: “Rabbim sen koru” diye yakarır dua ediyordu:

²⁷³² Suyumuzu, alçaklardan koru. Yarabbi! Bu inciye o denize ulaştır.

²⁷³³ Gerçi kocam uyanıktır, maharetlidir, ama incinin binlerce düşmanı olur.

²⁷³⁴ İnci de nedir ki? Kevser suyudur o. O incinin aslı, bunun bir damlasıdır [diyordu].

²⁷³⁵ Kadının duaları, yanıp yakılmalarından, adamın da kederi ve ağır yükü yüzünden,

²⁷³⁶ [Arap, testiye] hırsızlardan ve taşla [kırılma] belâsından [koruyup] esenlik içinde, durup dinlenmeden hilafet şehrine dek götürdü.

²⁷³⁷ Orada nimetlerle dolu bir dergâh gördü. İhtiyaç sahipleri tuzaklarını kurmuşlardı.

²⁷³⁸ [38a] Her an, her yanda bir ihtiyaç sahibi, o [dergâhtan] bir ihsan, bir hilat bulmadaydı.

²⁷³⁹ [O dergâh] kâfire, mümine, güzele, çirkine cennet gibi değil, güneşle yağmur gibiydi.

²⁷⁴⁰ Göz önünde süslenmiş bezenmiş bir

topluluk gördü; bir topluluk da ayakta bekliyordu.

²⁷⁴¹ Süleyman'dan karıncaya²³⁶ dek sıradan seçkin herkes, sanki Sur'a üflenmiş de âlem gibi dirilmişti.

²⁷⁴² Şekil ehli, mücevherlerle sarılıp dokunmuş, anlam ehli ise, anlam denizini bulmuşlardı.

²⁷⁴³ Himmetsizler, ne himmetlere erişmiş; himmetliler ne nimetlere kavuşmuşlardı.

“Yoksul nasıl kereme ve kerem sahibine âşıkça, kerem sahibinin keremi de yoksula âşiktir. Yoksulun sabrı çok olursa kerem sahibi onun kapısına gelir.

Kerem sahibinin sabrı çok olursa yoksul onun kapısına gelir.

Ama yoksulun sabrı onun olgunluğudur, kerem sahibinin sabrıysa onun kusurudur” [konusunun] açıklaması hakkında

²⁷⁴⁴ “A isteyen! Gel, cömertlik de tıpkı yoksulun [ona muhtaç olduğu] gibi, yoksullara muhtaçtır” diye bir ses geliyordu.

²⁷⁴⁵ Cömertlik, parlak ayna arayan güzeller gibi, yoksulları ve güçsüzleri arar.

²⁷⁴⁶ Güzellerin yüzü aynayla güzelleşir. İhsanın yüzü de yoksulla ortaya çıkar.

²⁷⁴⁷ O halde, [Allah] bunun için: “Ve'd-duha” [suresinde] “Ey Muhammed! Yoksula bağırma²³⁷” buyurdu.

²⁷⁴⁸ Yoksul, cömertliğin aynasıdır ma-

dem, aman ha! Soluk, aynanın yüzüne zarar verir.

²⁷⁴⁹ [Allah'ın] bir cömertliği, yoksulu meydana çıkarır; bir başka [cömertliği de] yoksullara ziyadesiyle bağışta bulunur.

²⁷⁵⁰ Öyleyse yoksullar, Allah'ın cömertliğinin âyetidir. Allah ile olanlarsa, mutlak cömertliktir.

²⁷⁵¹ Bu ikisi dışında olan, zaten bir ölüdür. O, bu kapıda değildir, perde üstündeki resimdir.

Allah yoksulu olan yani Allah'a susamış olanla, Allah'tan yoksun olan yani başkasına susamış olan arasındaki fark

²⁷⁵² O, yoksulun resmidir, ekmek ehli değildir. Köpeğin resmine kemik atma sen.

²⁷⁵³ Onda, lokma yoksulluğu var, Allah yoksulluğu değil. Bir ölünün resminin önüne tabak koyma.

²⁷⁵⁴ Ekmek yoksulu olan, karadaki balık [gibidir.] Balık şeklindedir ama denizden ürkmektedir.

²⁷⁵⁵ Evcil kuştur o, havadaki Simurg değil. Leziz şeyler yer [ama] Allah'tan yemez o.

²⁷⁵⁶ Yemek içmek için Allah'a âşiktir o; canı güzelliğe, cemâle âşık değildir.

²⁷⁵⁷ [Allah'ın] zatına âşık olduğunu vehmetse de [âşık olduğu] zat değil; isimlerin sıfatların vehmidir.

²⁷⁵⁸ Vehim, yaratılmıştır, doğmuştur; Allah ise doğmamış, doğurulmamıştır²³⁸.

²⁷⁵⁹ Kendi tasvirine, kendi vehmine âşık olan, nereden nimetler sahibi [Allah] âşıklarından olacak?

²⁷⁶⁰ O vehmin aşığı, [aşkında] sadık olursa, onun mecazi [aşkı onu] gerçeğe çeker.

²⁷⁶¹ Bu sözün anlatımı [daha] açıklama ister, ama eski anlayışlardan korkuyorum.

²⁷⁶² Dar görüşlü, eski anlayışlar, düşünceye yüzlerce kötü hayal getirirler.

²⁷⁶³ Herkes doğruyu/gerçeği işitmeye güç yetiremez. Her kuşağızın lokması incir değildir.

²⁷⁶⁴ Hele ölmüş, çürümüş, hayal dolu, kör, gözsüz bir kuş olursa...

²⁷⁶⁵ Balık resmi için ister deniz [olsun] ister toprak; Hintlinin rengi için ister sabun, ister kara boya [ne çıkar?]

²⁷⁶⁶ Kâğıt üstüne üzgün bir [insan] resmi çizsen, onun kederden, neşeden haberi olmaz.

²⁷⁶⁷ Yüzü üzgündür, ama kendisi o [üzüntüden] uzaktır; yüzü güler ama ken-

disinde o [gülüşten bir] belirti yoktur.

²⁷⁶⁸ Gönülde bir hazdan ibaret olan şu üzüntü ve sevinç, o sevincin ve üzüntünün yanında resimden başka bir şey değildir.

²⁷⁶⁹ Resimdeki gülen şekil, şekilden anlam ortaya çıksın diye, senin içindir.

²⁷⁷⁰ Şu hamamlardaki resimler, elbiseliğin dışından [bakıldığında] elbiseler gibidir.

²⁷⁷¹ Sen, dışarıda oldukça ancak elbiseleri görebilirsin; elbiseni çıkar da içeriye gir ey soluktaş!

²⁷⁷² Çünkü elbiseyle içeriye doğru yol yoktur. Bedenin candan, elbisenin bedenden haberi yoktur.

Halifenin vekillerinin ve kapıcılarının bedeviye ağırlamak için yanına gelmeleri ve hediyesini kabul etmeleri

²⁷⁷³ O bedevi, uzak çöllerden hilafet yurdunun kapısına varınca,

²⁷⁷⁴ Vekiller, onu karşılamaya çıktılar; yakasına nice lütuf gülsuyu serptiler.

²⁷⁷⁵ [38b] İsteğini, [daha o] konuşmadan anladılar; onların işi istemeden önce vermektir.

²⁷⁷⁶ Sonra ona: “Ey Arab’ın ulusu! Nere-densin, yoldan, yorgunluktan yana nasılsın?” dediler.

²⁷⁷⁷ [Bedevi]: *Eğer bana ululuk verirseniz, uluyum. Yok, ardınıza atarsanız, ululuk yoktur bende*, dedi.

²⁷⁷⁸ *Ey yüzlerinde ululuk alameti olanlar! Ey parıltıları Caferi altından daha hoş olanlar!*

²⁷⁷⁹ *Ey bir kere görmesi [nice] görüşlere [değerler!] Ey yoluna dinarlar saçılacaklar!*

²⁷⁸⁰ *Ey tümüyle “Allah ışıyla bakar” olanlar! Başış için şahın yanından geldiniz.*

²⁷⁸¹ *O bakış kimyalarını, beşerden olan kişilerin bakırlarına sürmek için [geldiniz].*

²⁷⁸² *Ben yabancıyım, sultanın lütfunu umarak çöllerden geldim.*

²⁷⁸³ *Onun lütfunun kokusu çölleri tuttu; kum taneleri bile can buldu.*

²⁷⁸⁴ *Buraya kadar dinar için geldim, [ama size] ulaşınca didarınızla sarhoş oldum.*

²⁷⁸⁵ Birisi, ekmek için ekmekçi dükkânına koştu da ekmekçinin güzelliğini görünce can verdi.

²⁷⁸⁶ Birisi, gezinmek için gül bahçesine gitti de bahçıvanın cemali ona seyirlik kesildi.

²⁷⁸⁷ Hani kuyudan su çekerken, Yusuf’un yüzünden abıhayat tadan bedevi gibi.

²⁷⁸⁸ Musa ateş elde etmek için gitti²³⁹. Öyle bir ateş gördü de ateşten vazgeçti.

²⁷⁸⁹ İsa düşmanlardan kurtulmak için kaçtı. O kaçış, onu dördüncü kat göğe ağdırdı.

²⁷⁹⁰ Buğday başağı Âdem'e tuzak oldu da varlığı, insanlara başak kesildi.

²⁷⁹¹ Doğan, yiyecek için tuzağa doğru gelir de şahın kolunda ikbale, ihtişama erişir.

²⁷⁹² Çocuk, babasının güzel kuş [sözünün] umuduyla hüner kazanmak için okula gider.

²⁷⁹³ Sonra, birisi okuldan [çıkıp] makama erişir; aylık verirken bir dolunay haline gelir.

²⁷⁹⁴ Abbas, öç peşinde, Ahmed'in başını ezmek, dinle mücadele etmek için savaşa gelmişti.

²⁷⁹⁵ [Böyleyken] halifelikte, o ve onun

çocukları kıyamete dek dine arka çıktılar, şeref kattılar.

²⁷⁹⁶ *Ben bu kapıya bir şey istemek için geldim; [ama daha] dehlize gelir gelmez baş köşe oldum.*

²⁷⁹⁷ *Ekmek için hediye olarak su getirdim; ekmek kokusu beni cennetin baş köşesine dek götürdü.*

²⁷⁹⁸ *Ekmek, bir Âdem'i cennetten sürdü; beniyse cennetlikler [arasına] katıp karıştırdı.*

²⁷⁹⁹ *Melek gibi sudan ve ekmekten geçtim, bu kapıda felek gibi beklentisizce dönmekteyim.*

²⁸⁰⁰ *Âşıklarının bedenlerinden, canlarından başka, dünyada beklentisiz bir dönüş yoktur.*

Dünyaya âşık olan, üzerine güneş ışığı vuran duvara âşık olana benzer.
O ışığın ve parlaltının duvardan değil, dördüncü gökteki güneş yuvarlağından
olduğunu anlamaya çalışıp çabalamaz. Çaresiz, bütünüyle duvara
gönül verir. Güneşin ışığı güneşe kavuşunca, o sonsuza dek yoksun kalır.
“Kendileriyle arzuladıkları şeyler arasına artık engel konur²⁴⁰.”

Bunun açıklaması hakkında

²⁸⁰¹ Bütün'e (küll) âşık olanlar parça'ya (cüz) âşık olmazlar. Parça özleminde olanlar bütünden yoksun kalırlar.

²⁸⁰² Bir parça, bir parçaya âşık oldu mu, sevgilisi çabucak kendi bütününe dönüp gider.

²⁸⁰³ [Parça aşığı] başkalarının maskarası

olur, kulu kölesi kul olur. [Denize] batarda eliyle bir güçsüze tutunur.

²⁸⁰⁴ [O güçsüz], hüküm sahibi değildir ki ona derman olsun. Efendisinin işini mi görsün, kendi işini mi?

Arapların: “*Zina edeceksen hür kadınla et, çalacaksan inci çal*” atasözü

²⁸⁰⁵ “*Hür kadınla zina et*” [sözü] bu yüzden atasözü olmuş; “*inci çal*” [sözü] bu yüzden rivayet edilmiştir.

²⁸⁰⁶ Kul, efendisinin yanına gitti, âşık ağlaya kaldı. Gül kokusu güle gitti, o ise diken olup kaldı.

²⁸⁰⁷ O, isteğinden uzak düştü; çabası boşa gitti, emeği heder oldu, ayağı yaralandı.

²⁸⁰⁸ Tıpkı gölge avlayan avcı gibi; gölge sermaye olur mu hiç ona?

²⁸⁰⁹ Adam kuşun gölgesini sıkı sıkı tutmuş. Kuş da ağaç dalında şaşkınlık içinde.

²⁸¹⁰ *Bu beyinsiz, neye gülüyor acaba?* [diyor]. İşte sana bätül, işte sana çürük sebep!

²⁸¹¹ Eğer parça, bütüne bağlıdır diyorsan, diken yiyegör, diken gülün yanı başındadır.

²⁸¹² Parça, bütüne ancak bir yönden bağlıdır. Yoksa peygamberlerin gönderilmesi boşuna olurdu.

²⁸¹³ Çünkü peygamberler, [insanları]

birleştirmek için vardır; [insanların hepsi] bir bedense, neyi birleştirecekler?

²⁸¹⁴ Bu sözün sonu yok ey oğul! Gün akşam oldu, sen hikâyeyi tamamla.

[39a] Arab'ın hediye, yani testi Halife'nin kullarına vermesi

²⁸¹⁵ [Arap] O su testisini sunup, o huzura hizmet tohumunu ekti.

²⁸¹⁶ *Bu hediye, o sultana götürün; şahın dilencisini ihtiyaçtan kurtarın*, dedi.

²⁸¹⁷ *Su tatlı, testi de yeşil ve yeni; çukurda biriken yağmur suyundandır*.

²⁸¹⁸ Bu sözden dolayı vekillerin güleceği geliyordu. Ama o [hediye] can gibi kabul ettiler.

²⁸¹⁹ Çünkü, o bilgili iyi şahın lütfu, bütün [saray] erkânına etki etmişti.

²⁸²⁰ Şahların huyu suyu halka da yerleştir²⁴¹; yeşil gök toprağı da yeşertir.

²⁸²¹ Şahı bir havuz gibi bil, maiyetini de borular gibi. Su, göllere borulardan akar.

²⁸²² Hepsinin suyu tertemiz bir havuzdan geldiğinden, her birisi içimli, tatlı bir su akıtır.

²⁸²³ Havuzdaki su, tuzlu ve pis olursa, her bir borudan o suyun aynısı akar.

²⁸²⁴ Çünkü boru havuza bağlıdır. Bu sözün anlamı üzerinde iyice düşün, iyice.

²⁸²⁵ O yurtsuz şahlar şahı canın lütfu,

nasıl da bütün bedene etki ediyor.

²⁸²⁶ Güzel yaratılışlı, iyi soylu aklın lütfu, nasıl da bütün bedeni edebe sokuyor.

²⁸²⁷ Kararsız, yerinde duramayan, şen şakrak aşk, nasıl da bütün bedeni divaneliğe sürüklüyor?

²⁸²⁸ Kevser'e benzeyen deniz suyunun lütfuyla, [içindeki] çakıl taşlarının hepsi de inci, mücevher olur.

²⁸²⁹ Usta hangi sanatla tanınmışsa, çırakların canı da onunla vasıflanır.

²⁸³⁰ Çevik ve yetenekli öğrenci, usûl hocasının yanında usul okur.

²⁸³¹ O fıkıh öğrencisi, fıkıh hocasının yanında ise fıkıh okur, usûl ve beyan değil.

²⁸³² Nahiv hocasının yanında, öğrencisinin canı da onun sayesinde nahivci olur.

²⁸³³ Yine [Hak] yolunda yok olan hocanın öğrencisinin canı da onun sayesinde şahta yok olur.

²⁸³⁴ Bütün bu bilgi türleri içinde, ölüm günü yol hazırlığı, yol azığı olacak olan yokluk/yoksulluk bilgisidir.

Nahivci ile gemici macerasının hikâyesi

²⁸³⁵ Bir nahivci gemiye bindi. O kendini beğenmiş, yüzünü gemiciye dönüp:

²⁸³⁶ *"Sen hiç nahiv okudun mu?"* dedi. [Gemici] *"Hayır"*, dedi. [Nahivci]: *Ömrünün yarısı mahvoldu*, dedi.

²⁸³⁷ Öfkesinden gemicinin gönlü kırıldı. Ama o anda cevap vermeyip sustu.

²⁸³⁸ Rüzgâr gemiyi bir girdaba düşürdü. Gemici, o nahivciye yüksek sesle seslendi:

²⁸³⁹ *Yüzme bilir misin hiç, söyle*. [Nahivci]: *Hayır, a güzel cevaplı, güzel yüzlü*, dedi.

²⁸⁴⁰ *Bütün ömrün mahvoldu ey nahivci, çünkü gemi bu girdaplarda batacak*, dedi.

2841 Bil ki burada mahvoluşu oluşu [bilmek] gerekir nahvi değil; eğer mahvolmuşsan tehlikesizce suya dal.

2842 Deniz suyu, ölüyü başının üstüne koyup [taşır, ama], diri olan denizden nasıl kurtulur?

2843 Sen insanlık sıfatlarından öldün mü, sırlar denizi, başının üstüne koyar seni.

2844 Ey halkı eşek diye adlandırıp duran, işte şimdi eşek gibi buz üstünde kalakaldın.

2845 Sen istersen dünyada zamanın allâmesi ol, şimdi bu dünyanın da bu zamanın da yok oluşunu bir gör.

2846 Nahivcinin hikâyesini, size yok oluş nahvini öğretmek için araya sıkıştırdık.

2847 Ey güzel dost! Fıkhın fıkhını da, nahvin nahvini, sarfın sarfını da yok oluşturma bulursun.

2848 O su testisi, bizim bilgilerimizdir; o halifeyse ilâhî bilginin Dicle'si.

2849 Biz dolu testileri Dicle'ye götürüyoruz. Kendimizi eşek bilmezsek [işte o zaman] eşegiz.

2850 O Arap, hiç olmazsa bunda mazurdu. Çünkü o Dicle'den habersiz ve pek uzaktı.

2851 Bizim gibi Dicle'den haberi olsaydı, o testiye bir yerden bir yere götürmezdi.

2852 Hatta Dicle'den haberi olsaydı, o testiye bir taş çalar [kırardı].

Halife'nin hediyeği kabul etmesi, o hediyeğe ve testiye hiçbir şekilde ihtiyacı olmadığı halde bağışta bulunması

2853 Halife, [bedeviyi] görüp durumunu işitince, o testiye fazlasıyla altınla doldurdu.

2854 O Arab'ı yoksulluktan kurtardı; özel bağışlarda bulundu, hilatler verdi.

2855 *Şu altın dolu testiye eline verin; geri dönerken de Dicle üzerinden götürün*, [dedi].

2856 *Çöl yolundan gelmiş, [oysa] yolculuğu Dicle yolundan daha yakın olur.*

2857 [39b] Bedevi, gemiye binip Dicle'yi görünce, utancından secde ediyor, eğilip bükülüyordu.

2858 *Bu ziyadesiyle verici şahın şaşılacak lütfu var; daha da şaşırtıcı olanı o suyu alması*, [diyordu].

2859 *O cömertlik denizi, o sahte parayı nasıl da hemencecik kabul etti?*

2860 Ey oğul! Bütün âlemi, ağzına kadar bilgiyle, güzellikle dolu bir testi bil.

2861 [Ama] doluluğundan kabuğuna sığmayan güzelliğinin Dicle'sinden bir damladır o.

2862 O gizli bir hazineydi²⁴², doluluğundan yarıldı da toprağı göklerden daha parlak hale getirdi.

2863 O gizli bir hazineydi, taşkınlığından coştı da toprağı atlaslar giyinen bir sultana çevirdi.

2864 [Bedevi] Allah'ın Dicle'sinin bir kolunu görseydi, o testiye yok ederdi o, yok.

2865 Onu görenler, biteviye kendilerinden geçmişler; kendilerinden geçmişçesine testiye taş çalmışlardır.

2866 Ey gayretinden testiye taş çalan! Senin o kırışın sağlamlığın ta kendisidir.

2867 Küp kırılmış, içindeki su dökülmüştür. Bu kırılmadan yüzlerce sağlamlık meydana gelmiştir.

2868 Küpün her bir parçası oynamada, hallenmede [olduğu halde] bu, cüzî akla imkânsız görünmektedir.

2869 Bu halde, ne testi meydandadır ne su. Güzelce gör bunu. Doğrusunu Allah daha iyi bilir.

2870 Anlam kapısını çalınca açarlar sana. Düşünce kanadını çırp da seni akdoğan yapsınlar.

2871 Düşünce kanadı toprağa bulandı, ağırlaştı. Sen toprak yiyici olduğundan toprak sana ekmek gibi gelmede.

2872 Ekmekle et topraktır, bunlardan az ye de toprak gibi yerde kalma.

2873 Acıkınca, köpeklaşıyorsun; kızgın, geçimsiz, soysuz oluyorsun.

2874 Doyunca da murdarlaşıyor; [bir şeyden] habersiz, ayaksız bir duvara benziyorsun.

2875 Demek ki sen bir an murdar, bir an köpeksin. Aslanların yolunda nasıl güzelce koşacaksın?

2876 Av aletini köpekten başka bir şey bilme de köpeğe kemiği daha az at.

2877 Çünkü köpek, karnı doyunca azgınlashır. Artık güzel ava doğru koşar mı hiç?

2878 O Arab'ı azıksızlık oraya çekti de o dergâha, o devlete erişti.

2879 Hikâyede, o azıksız, sığınaksız [adama] şahın ihsanını anlattık.

2880 Âşık adam, ne derse desin aşk yurdunda ağzından aşk kokusu duyulur.

2881 Fıkıhtan söz etse, [ağzından] hep yoksulluk dökülür; o hoş sözlerden yoksulluk kokusu gelir.

2882 Küfürden söz etse [onda] din kokusu vardır. Şüpheli sözünden kesin bilgi kokusu gelir.

2883 Bir doğruluk uğruna meydana gelen eğri büğrü köpük [tâlidir]; berrak asıl, o tâli olanı da süslemiştir.

2884 O köpüğü, berrak ve gerçek bil. Sev-

gilinin dudağındaki sövgü say.

2885 Onun [ağzına] yakışmayan o sövgü, [aşığa] sevgilinin yüzünün hatırı için hoş gelir.

2886 Eğri bile söylese doğru görünür; doğruyu süsleyen eğri [ne hoştur].

2887 Eğer şekerden, ekmek şeklinde bir şey pişirirsen, tadınca ondan yine şeker tadı gelir, ekmek değil.

2888 Bir mümin, altından bir put bulsa, onu her şamana bırakır mı hiç?

2889 Aksine tutar, ateşe atar da onun eğreti şeklini yok eder.

2890 Böylece altında put şekli kalmaz. Çünkü şekil, engeldir, yol kesicidir.

2891 Onun altından olan özü, Allah'ın bir vergisidir. Put şekli, altının üzerinde eğretidir.

2892 Sen bir pire için yorganı yakma. Her sineğin baş ağrıtmasıyla gününü zayi etme.

2893 Şekillere takılıp kalırsan puta tapıcısın; şekli bırak da anlama bak.

2894 Hac eriyen, bir hac yoldaşı ara. İster Hintli, ister Türk, ister Arap olsun.

2895 Onun şekline, rengine bakma; azmine, niyetine bak.

2896 Siyah bile olsa, seninle aynı niyette ya, beyaz da sen ona, çünkü seninle aynı renktendir.

2897 Bu hikâye, karmakarışık söylendi. Âşıkların düşüncesi gibi başsız ayaksız [anlatıldı].

2898 Başı yok, çünkü ezelden de öncedir, ayağı yok, ebetle akrabadır.

2899 Hatta su gibidir; onun her damlası, hem baş ve ayaktır, hem ikisi de yoktur [başsız, ayaksızdır].

2900 Allah'a sığınırım, bu hikâye değildir, aman ha! İyice bak, senin ve bizim bugünkü halimizin aynısıdır o.

²⁹⁰¹ Sufi, şevketli, görkemli olduğundan [onun katında] geçip gitmiş olan anılmaz.

²⁹⁰² Arap da biziz, testi de biziz, şah da; hepsi de biziz: “*Yüz çeviren bundan döndürülür*”²⁴³.”

²⁹⁰³ [40a] Aklı “koca” bil, şu nefis ve tamahı da “kadın”. Bu ikisi karanlığa mensup ve inkârcıdır; akılsa mumdur/ışıktır.

²⁹⁰⁴ İnkârın aslının nereden çıktığını dinle şimdi: Çünkü bütünün çeşit çeşit parçaları vardır.

²⁹⁰⁵ Bütünün parçası, parçaların bütüne nispeti gibi değildir. [Nitekim] gülün bir parçası olan gül kokusu da [gülün kendisi] gibi değildir.

²⁹⁰⁶ Yeşilliğin güzelliği, gülün güzelliğinin bir parçasıdır; kumrunun sesi o bül-bül [sesinin] bir parçasıdır.

²⁹⁰⁷ Bu güç [sorulara] cevap vermekle meşgul olursam, susuzlara ne zaman su verebilirim?

²⁹⁰⁸ Eğer büsbütün zora, dara düşüysen sabret. Sabır, genişliğin anahtarıdır²⁴⁴.

²⁹⁰⁹ Perhiz et düşüncelerden, perhiz et! Düşünce aslanla yaban eşeği, gönüllerse ormanlar.

²⁹¹⁰ Perhizler, ilaçların başıdır. Çünkü kaşınmak, uyuzluğu arttırır.

²⁹¹¹ Perhiz, kesinlikle ilacın aslıdır. Perhiz et de canındaki gücü gör.

²⁹¹² Kulak gibi bu sözleri kabul edici ol da sana altından küpe yapayım.

²⁹¹³ Kuyumcunun ay gibi kulağında küpe olursun. Ay’a kadar, Süreyya’ya²⁴⁵ kadar yükselirsin.

²⁹¹⁴ Önce şunu duy: Bu çeşit çeşit insanların canları da a’dan z’ye çeşitlidir.

²⁹¹⁵ Bir yönden, baştan ayağa bir olsalar da çeşitli harfler arasında karışıklık ve

kuşkuya [düşürücülük] vardır.

²⁹¹⁶ Bir yönden [birbirine] zıt, bir yönden birleşiktirler; bir yönden mizah bir yönden ciddidirler.

²⁹¹⁷ Demek ki kıyamet günü, en büyük arz günüdür; [kendini] arz etmeyi güzel ve gösterişli olan ister.

²⁹¹⁸ Kim Hintli gibi kötü sevdalara düşmüşse, arz günü onun rezil rüsva olma çağıdır.

²⁹¹⁹ Güneş gibi yüzü olmayan, örtüye benzeyen geceden başka bir şey istemez.

²⁹²⁰ Dikeninde bir gül yaprağı bile olmadığından, baharlar onun sırlarına düşman olmuştur.

²⁹²¹ Ama, baştan ayağa gül ve süsen olana, bahar iki aydın gözdür.

²⁹²² Anlamsız diken, gül bahçesiyle [denklik] iddia etmek için sonbaharı ister, sonbaharı.

²⁹²³ Onun güzelliğini, bunun da ayıbını örtsün de sen onun rengini, bunun pasını görme.

²⁹²⁴ Demek ki sonbahar onun için bahardır, hayattır. [Çünkü] sonbaharda taşla halis yakut bir görünür.

²⁹²⁵ Bahçıvan onu sonbaharda da bilir, ama bir [kişinin] görüşü, dünyanın görüşünden daha iyidir.

²⁹²⁶ Dünya bizzat o bir kişidir, o [diken-se] ahmaktır. Gökteki her yıldız ayın bir parçasıdır.

²⁹²⁷ Onun için güzel bir şekle şemaile [sahip] her şey: “Müjde, müjde! İşte bahar geliyor” derler.

²⁹²⁸ Çiçek zırh gibi parlayıp durdukça, o meyveler nasıl bağ oluşturabilirler?

²⁹²⁹ Çiçek döküldü mü meyve baş çıkarır; gövde yarılıp çatladı mı can baş gösterir.

²⁹³⁰ Meyve anlamdır, çiçek de onun şekli. O çiçek müjdedir, meyve de onun nimeti.

²⁹³¹ Çiçek dökülünce meyve ortaya çıkar. O azaldı mı bu armaya başlar.

²⁹³² Ekmek, bölünmedikçe nasıl güç verir? Salkımlar sıkılmadıkça nasıl şarap verir?

²⁹³³ Helile, ilaçlarla ezilmedikçe, ilaçlar sağlığı nereden artıracak?

Pirin sıfatları ve ona itaat etmek hakkında

²⁹³⁴ Ey Allah ışığı Hüsameddin! Bir iki kâğıt al da pirin sıfatlarına ekle.

²⁹³⁵ Gerçi nazık bedeninde mecal yok ama, bize de güneşsiz ışık yok.

²⁹³⁶ Kandile, sırcaya dönmüşsen de gönül [ehlinin] başısın, ipin ucunun sen.

²⁹³⁷ Mademki ipin ucu senin elinde, senin muradıncadır; gönül gerdanlığının incileri senin ihsanındandır.

²⁹³⁸ Yol bilen pirin hallerini yaz; piri seç, onu yolun ta kendisi bil.

²⁹³⁹ Pir, yaz [mevsimidir], halksa Temmuz ayı. Halk, geceye benzer, pir aya.

²⁹⁴⁰ Genç bahtın adını pir koydum, çünkü o, Allah [katından] pir olmuştur, günlerin [geçişinden] değil.

²⁹⁴¹ O, başlangıcı olmayan bir pirdir; öylesi tek incinin eşi dengi yoktur.

²⁹⁴² Yıllanmış şarap zaten daha güçlü olur; hele de Allah katından olursa o şarap.

²⁹⁴³ Piri seç, çünkü bu yol pirsiz, kılavuzsuz pek afetle, korkuyla, tehlikeyle doludur.

²⁹⁴⁴ Defalarca gittiğin o yolda bile, kılavuzsuz perişan olursun.

²⁹⁴⁵ Öyleyse hiç görmediğin bir yolu sakın yalnız yürüme, yol göstericiden baş çevirme.

²⁹⁴⁶ Onun gölgesi sen ahmağın üstün-

de olmazsa, gulyabani sesi senin başını döndürür.

²⁹⁴⁷ Gulyabani, seni yoldan çıkarır, mihnete sokar. Senden daha zeki niceleri bu yolun [yolcusu] idiler.

²⁹⁴⁸ Yolcuların sapışını, o kötü ruhlu İblis'in onlara neler ettiğini Kur'an'dan işit.

²⁹⁴⁹ Onları, ana yoldan yüz binlerce yıl uzağa götürdü de bedbaht ve çınlıçplak etti.

²⁹⁵⁰ [40b] Kemiklerine, saçlarına bak da ibret al; eşeğini onlara doğru sürme.

²⁹⁵¹ Eşeğin boynunu tut, yola çek onu; güzelce yol sahibi olanlara, yol bilenlere doğru [sür].

²⁹⁵² Eşeği sakın salma, elini ondan çekme. Çünkü onun aşkı yeşillığe doğrudur.

²⁹⁵³ Gafletle bir an olsun bırakıverdin mi, çayıra doğru fersahlarca gider o.

²⁹⁵⁴ Eşek, yolun düşmanıdır, çayırın sarhoşudur. O, eşek güden nicelerini telef etmiştir.

²⁹⁵⁵ Yolu bilmiyorsan, eşek ne istiyorsa onun tersini yap, işte doğru yol odur.

²⁹⁵⁶ Kadınlara danışın sonra aksini yapın; onlara karşı koymayan helâk olur.

²⁹⁵⁷ Hevâyla, istekle az dost ol. Çünkü seni "*Allah yolundan saptıran*"²⁴⁶ odur.

²⁹⁵⁸ Dünyada hiçbir şey bu hevâyı, yoldaşların gölgesi gibi kıramaz.

Peygamber'in -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- Ali'ye
-Allah yüzünü kutlu kılsın- "*Herkes bir tür ibadetle Allah'a yakınlık arar.*
Sen akıllı ve seçkin kulun sohbetiyle yakınlık ara ki herkesten
daha önde olasın" diye vasiyet etmesi

²⁹⁵⁹ Peygamber Ali'ye: *Ey Ali! Allah aslanısın, yürekli bir pehlivansın*, dedi.

²⁹⁶⁰ Ama yine de aslanlığına güvenme. Ümit ağacının gölgesine gir.

²⁹⁶¹ Hiçbir rivayetçinin yoldan çıkarmayacağı bir akıllının gölgesine gir.

²⁹⁶² Onun gölgesi yeryüzünde Kaf dağı gibidir; ruhu da çok yücelerde dönüp dolaşan bir Simurg'dur.

²⁹⁶³ Kıyamete dek onun vasfını söylesem, bu [övgüde] bir kesinti, bir son arama hiç.

²⁹⁶⁴ Güneş, insanlar arasında yüzünü örtmüştür. Anlayıver, doğrusunu en iyi Allah bilir.

²⁹⁶⁵ Ey Ali! Yoldaki bütün ibadetler içinden, Allah'ın seçkin [kulunun] gölgesini seç.

²⁹⁶⁶ Herkes bir ibadete sarılmış, kendisi için bir kurtuluş yeri hazırlamıştır.

²⁹⁶⁷ Sen, var git bir akıllının gölgesine kaç da o gizliden gizliye savaştan düşmandan kurtulasın.

²⁹⁶⁸ Bu, senin için bütün ibadetlerden daha iyidir. Böylece ileride olan herkesten ileri geçersin.

²⁹⁶⁹ Pir seni tuttu mu, derhal teslim ol; Musa gibi Hızır'ın buyruğu altında yürü.

²⁹⁷⁰ Hızır'ın yaptıklarına rıyasızca sabret de Hızır, var git "*İşte ayrılık*²⁴⁷" demesin.

²⁹⁷¹ Gemiye delse bile ses çıkarma sen; çocuğu öldürürse de saçını yolma sen.

²⁹⁷² Allah onun elini kendi eli olarak adlandırdı da "*Allah'ın eli onların elinin üstündedir*²⁴⁸" [hükmünü] yürüttü.

²⁹⁷³ Allah'ın eli onu öldürdüğü gibi diriltir de. Diriltmek ne ki? Onu kalıcı bir cana döndürür.

²⁹⁷⁴ Bu yolu, nadiren yalnız başına aşan bile, yine pirlere himmetinin yardımıyla aşmıştır.

²⁹⁷⁵ Pirin eli, gâiptekilere [ulaşmaktan] âciz değildir. Onun eli, Allah'ın kabzasından başka bir şey değildir.

²⁹⁷⁶ Gâiptekilere böyle bir hilat verirlerse, huzurda olanlar kuşkusuz gâiptekilerden daha iyidir.

²⁹⁷⁷ Gâiptekileri böylesine azıklandırır-larsa, artık konuşun önüne ne nimetler koymazlar ki?

²⁹⁷⁸ Padişahın önünde hizmet kemeri kuşanan nerede? Kapının dışında bulunan nerede?

²⁹⁷⁹ Piri seçtin mi, yufka yürekli olma; su ve çamur gibi gevşek, dökülüp gidici olma.

²⁹⁸⁰ Her bir yarayla kinle dolarsan, o zaman cilasız nasıl ayna olacaksın?

Kazvinlinin omzuna aslan resmi dövmesi yaptırması ve iğne yarası yüzünden pişman olması

²⁹⁸¹ Beyan sahibinden şu hikâyeyi de dinle: Kazvinlilerin geleneği ve adeti üzere,

²⁹⁸² Bedenlerine, ellerine ve omuzlarına, iğne ucuyla zararsızca dövmeler yaparlar.

²⁹⁸³ Kazvinlinin biri, bir tellağa gidip: *Bana dövmeye yap [ama] tatlılıkla yap*, dedi.

²⁹⁸⁴ [Tellak]: "*Ne resmi döveyim a yiğit?*"

dedi. [Kazvinli]: *Kükremiş aslan resmi döv*, dedi.

²⁹⁸⁵ *Talihim aslan [burcudur], aslan resmi döv. İyice uğraş da dövmenin rengi koyu olsun.*

²⁹⁸⁶ [Tellak]: "*Resmi nerene döveyim?*" dedi. [Kazvinli]: *Omzumun üzerine döv o resmi*, dedi.

²⁹⁸⁷ Tellak, iğneyi batırmaya başlayınca, acısı omzuna çöktü.

²⁹⁸⁸ Yiğit: “*Usta, öldürdün beni, ne resmi dövüyorsun?*” diye bağırdı.

²⁹⁸⁹ [Tellak]: *Aslan yap dedin ya*, dedi. [Kazvinli]: “*Hangi uzvundan başladın?*” dedi.

²⁹⁹⁰ [Tellak]: *Kuyruğundan başladım*, dedi. [Kazvinli]: *A iki gözüm, bırak kuyruğu*, dedi.

²⁹⁹¹ [41a] *Aslanın kuyruğundan soluğum kesildi; onun kuyruk yeri boğazımı sımsıkı tuttu.*

²⁹⁹² *Ey aslan yapan! Varsın kuyruksuz aslan olsun. İğne yarasından yüreğimin bağı çözüldü.*

²⁹⁹³ O adam, çekinmeden, aldırmadan, acımadan iğneyi başka bir tarafa tutmaya başladı.

²⁹⁹⁴ [Kazvinli]: “*Bu aslanın hangi uzvu?*” diye bağırdı. [Tellak]: *Bu kulağıdır, a iyi adam*, dedi.

²⁹⁹⁵ [Kazvinli]: *Ey usta! Kulağı da olmayıversin, kulağı bırak, kilimi kısa kes*, dedi.

²⁹⁹⁶ Başka bir tarafa iğne batırmaya başlayınca, Kazvinli yine bağırıp çağırmaya koyuldu.

²⁹⁹⁷ “*Bu üçüncü taraf hangi uzvudur?*” [dedi. Tellak]: *Ey aziz! Bu aslanın karnıdır*, dedi.

²⁹⁹⁸ [Kazvinli]: *Varsın karnı olmasın aslanın, acım iyice arttı, iğneyi az çok batır*, dedi.

²⁹⁹⁹ Tellak afalladı, hayretler içinde kal-

dı. Uzun süre parmağı ağzında kaldı.

³⁰⁰⁰ Usta öfkesinden iğneyi yere atıp: “*Bu, dünyada kimin başına gelmiştir?*” dedi.

³⁰⁰¹ *Kuyruksuz, başsız, karınsız aslanı kim gördü? Allah bile böyle bir aslan yaratmadı.*

³⁰⁰² A kardeş! İğne acısına sabret de kâfir nefsinin iğnesinden kurtul.

³⁰⁰³ Varlıktan kurtulan topluluğa, gökyüzü de, güneş de ay da secde eder.

³⁰⁰⁴ Bedeninde kâfir nefsi ölen kişinin fermanına güneş de bulut da itaat eder.

³⁰⁰⁵ Gönlü mum yakmayı öğrenince güneş bile onu yakamaz.

³⁰⁰⁶ Allah, doğup parlayan güneş hakkında: “*Onların mağarasından meyleder*²⁴⁹” dedi.

³⁰⁰⁷ Bütüne doğru giden parçanın yanında diken bile gül gibi tamamen güzelliğe dönüşür.

³⁰⁰⁸ Allah’ın ululuğunu yüceltmek nedir? Kendini hor ve toprak gibi [mütevazı] tutmak.

³⁰⁰⁹ Allah’ı bir bilmeyi öğrenmek nedir? Kendini bir’in önünde yakmak.

³⁰¹⁰ Gündüz gibi parlamak istiyorsan, geceye benzeyen varlığını yak.

³⁰¹¹ Varlığını, bakırın kimyada [eridiği] gibi, o var edicinin varlığında erit.

³⁰¹² İki elinle sıkı sıkı “ben’e, biz’e” sarılmışsın; [oysa] bütün bu bozukluk, o iki varlık yüzünden.

Kurtla tilkinin aslanın yanında ava gitmeleri

³⁰¹³ Aslan, kurt ve tilki av aramak için dağa gitmişlerdi.

³⁰¹⁴ Böylece birbirlerine arka çıkıp avlara sağlam tuzaklar kurmak,

³⁰¹⁵ Üçü birlikte o engin ovada, birçok güzel avlar yakalamak [istemişlerdi].

³⁰¹⁶ Erkek aslan, onlardan ar ettiği halde yine de lütuf gösterip yoldaşlık etti.

³⁰¹⁷ Böyle padişahın ordusundan yana sıkıntısı vardır, ama “*Topluluk rahmettir*²⁵⁰” diye [onlarla] yoldaş oldu.

³⁰¹⁸ Böylesi bir aya, yıldızlardan ar gelir. O, cömertliği yüzünden yıldızlar arasında bulunur.

³⁰¹⁹ Görüşüne benzer bir görüş yoksa da Peygamber’e “*Onlarla danış*²⁵¹” emri geldi.

³⁰²⁰ Terazide arpa, altınla arkadaş olmuştur. Ancak bu, arpanın, altın gibi mücevher oluşundan değildir.

³⁰²¹ Ruh, şimdilik bedene yoldaş olmuştur. Köpek bir süreliğine kapı bekçisi olmuştur.

³⁰²² Bu topluluk, o şevketli ve haşmetli aslanın yanında dağa doğru gittiklerinde,

³⁰²³ Bir dağ öküzü, bir keçi, bir de semiz tavşan buldular; işleri rast geldi.

³⁰²⁴ Savaşçı aslanın peşinde olanın kebabı, gece gündüz eksik olmaz.

³⁰²⁵ Onları ölmüş, yaralanmış, kanlar içinde sürükleyerek dağdan ormana getirdiklerinde,

³⁰²⁶ Kurtla tilki, padişahlara yaraşır bir adaletle [avların] üleşileceğini [umup] ona tamah ediyorlardı.

³⁰²⁷ İkisinin de tamahı, aslana yansıdı. Aslan o tamahların dayanağını anladı.

³⁰²⁸ Sırların aslanı ve beyi olan, gönlün ne düşündüğünü bilir.

³⁰²⁹ Ey düşünmeyi huy edinmiş gönül! Kendine gel, onun yanında gönlünü kö-

tülük düşüncesinden kuru.

³⁰³⁰ O bilir, eşeği sessizce sürer de [olanı biteni] gizlemek için yüzüne güler.

³⁰³¹ Aslan, onların kuruntularını anladıysa da [bir şey] demedi; o an için onları gözett:

³⁰³² Ama kendi kendine *A dilenci cimri-ler cezanızı göstereceğim size*, dedi.

³⁰³³ *Benim görüşüm yeterli gelmedi mi size? Benim bağışım hakkındaki zannınız bu mu?*

³⁰³⁴ *Akıllarınız, görüşleriniz benim görüşümdendir. Benim dünyayı süsleyen bağışlarımdandır.*

³⁰³⁵ *Resim, ressama karşı ne düşünebilir? Çünkü ona o düşünceyi ve bilgiyi veren odur.*

³⁰³⁶ [41b] *Benim hakkımda böyle alçakça zanda bulunmak size mi kaldı a zamanın utançları?*

³⁰³⁷ *“Allah’a karşı kötü zanda bulunanlar”ın²⁵² başını kesmezsem, yanlışın ta kendisi olur.*

³⁰³⁸ *Feleği sizin utancınızdan kurtarayım da bu hikâye dünya [durdukça] dursun* [dedi].

³⁰³⁹ Aslan bu düşünceyle açıkça gülüyordu. Aslanın gülümsemelerine güvenme.

³⁰⁴⁰ Dünya malı, Allah’ın gülümsemeleridir. Bizi sarhoş, mağrur ve perişan etmiştir.

³⁰⁴¹ A sağlam kişi! Senin için yoksulluk, hastalık daha iyidir. Çünkü o gülümseme kendi tuzağını kazar.

*Aslanın kurdu sınaması ve “Ey kurt! Beri gel, avları
aramızda paylaştır” demesi*

³⁰⁴² Aslan: *Ey kurt! Bunları paylaştır. A koca kurt! Adaleti tazele*, dedi.

³⁰⁴³ *Paylaştırmada benim vekilim ol da sen nasıl bir cevhersin çıksın ortaya.*

³⁰⁴⁴ [Kurt]: *Padişahım! Yaban öküzü senin payın. O da büyük, sen de büyüksün, iri ve çeviksin*, dedi.

³⁰⁴⁵ *Keçi benim, çünkü orta boyda; A til-*

ki, sen de yanlış yapmadan tavşanı al.

³⁰⁴⁶ Aslan: Ey kurt! Nasıl dedin, söyle hele. Ben varken nasıl 'biz ve sen' dersin? dedi.

³⁰⁴⁷ Kurt, ne köpek oluyor da benim gibi benzersiz, görülmemiş bir aslanın önünde kendisini görüyor?

³⁰⁴⁸ A kendini beğenmiş eşek, beri gel, dedi. Yanına gelince pençe atıp onu parçaladı.

³⁰⁴⁹ Onda olgun bir akıl ve görüş göremeyince, ceza olarak başını gövdesinden ayırdı.

³⁰⁵⁰ Beni görmek seni kendinden geçirmedim, madem, böyle canın inleyerek ölmesi gerek, dedi.

³⁰⁵¹ Madem benim huzurumda yok oldudun, senin boynunu vurmak hak oldu.

³⁰⁵² "Allah'ın zâtından başka her şey yok olucudur"²⁵³. Onun zatında [yok olucu] değilsen, varlık arama.

³⁰⁵³ Bizim zatımızda yok olan için "Her şey yok olucudur" cezası yoktur.

³⁰⁵⁴ Çünkü o, illâdadır, lâdan geçmiştir. İllâda olansa yok olmaz.

³⁰⁵⁵ Onun kapısında ben'den, biz'den söz eden kapıdan çevrilmiştir, lâ'nın çevresinde döner durur.

Dostunun kapısını çalan kimsenin hikâyesi. Dostu içlerinden "Kim o?" dedi.

"Benim" dedi. "Madem ki sen sensin, kapıyı açmıyorum.

Dostlardan 'ben' olan hiç kimseyi tanımıyorum, git" dedi.

³⁰⁵⁶ Birisi geldi, bir dostunun kapısını çaldı. Dostu: "Kimsin a güvenilir?" [kişi] dedi.

³⁰⁵⁷ "Benim" deyince, [dostu]: Git, şimdi zamanı değil, böyle bir sofrada ham kişinin yeri yok, dedi.

³⁰⁵⁸ Ham kişiyi, ayrılık ve hicran ateşinden başka ne pişirebilir, iki yüzlülüktен ne kurtarabilir?

³⁰⁵⁹ O zavallı gitti, bir yıl sefere çıktı. Dostun ayrılığının ateşiyle yandı.

³⁰⁶⁰ O yanıp yakılan pişti de geri döndü. Yine dostun evinin çevresinde dönmeye başladı.

³⁰⁶¹ Dudağından edepsizce bir söz çıkmasın diye, yüz türlü korku ve edeple kapının halkasını çaldı.

³⁰⁶² Dostu, "Kapıda kim var?" diye seslendi. Kapıdaki sensin ey gönül alan, dedi.

³⁰⁶³ [Dostu]: Mademki şimdi bensin, ey ben, gir içeri. Evde iki 'ben'in sığacağı kadar yer yok, dedi.

³⁰⁶⁴ İğnede iki tane iplik başına yer yok; mademki tek katlısın bu iğneye gir.

³⁰⁶⁵ İpliğin iğneyle bağlantısı vardır, [ama] iğne deliği deve için uygun değildir.

³⁰⁶⁶ Devenin vücudu, riyazet ve amel makasından başka bir şeyle inceler mi hiç?

³⁰⁶⁷ Ona, her imkânsız "Ol [deyip] olduran" Allah'ın eli gerekir ey filan!

³⁰⁶⁸ Her imkansız, onun eliyle mümkün hale gelir; her azgın onun korkusuyla yatıştır.

³⁰⁶⁹ Anadan doğma kör ve cüzamlı da kim olur? Ölü bile, o aziz [Allah'ın] afsunuyla dirilir.

³⁰⁷⁰ Ölüden daha ölü olan yokluk bile, onun var ediş avucunda çaresiz kalır.

³⁰⁷¹ "O her gün bir iştedir"²⁵⁴ [âyetini] oku da, onu işsiz güçsüz bilme.

³⁰⁷² En küçük işi, her gün bu tarafa üç ordu göndermesidir.

³⁰⁷³ Bir orduyu, rahimlerde bitecek şeylerin yeşermesi için [babaların] bellerinden annelere,

3074 Bir orduyu, dünya erkek ve dişiyle dolsun diye rahimlerden yeryüzüne,

3075 Bir orduyu da herkes amelinin güzelliğini (karşılığını) görsün diye yeryüzünden ecele doğru [gönderir]²⁵⁵.

3076 [42a] Bu sözün sonu yok, kendine gel, yine o tertemiz, candan dostun hikâyesine dön.

3077 Dostu: *Ey tamamı ile 'ben' olan, gir içeri. [Artık] çayırlıktaki gülle diken gibi farklı değilsin*, dedi.

3078 İplik bir oldu, “kâf ve “nun” harflerini²⁵⁶ iki görsen de hataya düşme artık.

3079 “Kâf ve nun”, yokluğu büyük işlere çekmek için kement gibi çekici hale geldi.

3080 Öyleyse, iki kat, etki bakımından bir kat gibi olsa da, görünüşte kemendin iki kat olması gerekir.

3081 İki ayaklı da olsa, dört ayaklı da olsa yol alır; iki ağızlı makas gibi birden keser.

3082 O iki çamaşırcı arkadaşına bir bak; görünüşte onunla bunun farkı vardır.

3083 Birisi bezi suya sokar, öbür arkadaşı onu kurutur.

3084 Sonra birisi, o kuru olanı yeniden ıslatır; sanki inadına aksini yapar.

3085 Ama inatlaşma gibi görünen bu iki zıt [kişinin] razılığa gönülleri ve işleri birdir.

3086 Her peygamberin, her velinin bir yolu yordamı vardır. Ama Hakk’a götürmede hepsi birdir²⁵⁷.

3087 Dinleyen topluluğu uyku alıp götürdü mü, değirmenin taşlarını da su götürür.

3088 Bu suyun akışı, değirmeninin üstündedir; değirmene akışı da sizin içindir.

3089 Sizin değirmene ihtiyacınız kalmadığından, [değirmenci] suyu ana yatağına salıverdi.

3090 Sözün ağza doğru gelişi öğretmek içindir. Yoksa o sözün zaten ayrı bir ırmağı vardır.

3091 Sessizce, yinelenmeden, gül bahçelerine dek ağaçların altından akıp gider.

3092 Allahım! Sen cana, sözün, harfsiz bi-tip yeşerdiği o makamı göster de

3093 Tertemiz can, başını ayak yapıp yokluğun o uzak ve geniş sahasına [gitsin].

3094 [Yokluk sahası] pek geniş, sınırsız bir sahadır. Bu hayaller ve varlıklar, ondan azıklanır.

3095 Hayaller, yokluk [âleminde] daha dardır. Onun için hayal, üzüntü nedenlerindendir.

3096 Bunun gibi, varlık [âlemi] de hayal [âleminde] daha dardır. O yüzden ay, onda hilal gibi olur.

3097 Duyu ve renk dünyasının varlığı da, [hayalden ve varlıktan] daha dar, daracık bir zindandır.

3098 Terkip ve sayı, darlık nedenidir. Ama duyular [bizi] terkip [âlemine] çekerler.

3099 Birlik âlemini o duyular tarafından bil de, bir'i istiyorsan [duyuları] yöne doğru sür.

3100 “Ol” emri, bir eylemdi, [ama] “kaf ve nun” olarak söze düştü de anlam berraklaştı.

3101 Bu sözün sonu yoktur. Geri dön de o savaşta kurdun hali ne oldu [anlat].

Aslanın, paylaştırmada edepsizlik eden kurdu cezalandırması

3102 O başı dik [aslan], iki başlılık ve ayrıcalık kalmasın diye kurdun kafasını kopardı.

3103 A Koca kurt! Bey'in önünde ölü [gibi] olmadığın için “Biz onlardan öğ al-

dık²⁵⁸” [cezasıdır] bu.

3104 Ondan sonra aslan yüzünü tilkiye dönüp: *Yemek için bunları paylaşır*, dedi.

3105 [Tilki] secde edip: *Ey seçkin padişah!*

Bu semiz öküz, senin kuşluk yemeğindir, dedi.

³¹⁰⁶ *Şu keçi de, muzaffer padişaha öğle öğünü için yahni olur.*

³¹⁰⁷ *Şu tavşana gelince, o da lütuf ve kerem sahibi padişahın akşam yemeğidir.*

³¹⁰⁸ [Aslan]: “A tilki! Adaleti sen parlattın. Böyle paylaştırmayı kimden öğrendin?” dedi.

³¹⁰⁹ “A büyük [kişi!] Bunu nereden öğrendin?” [deyince, tilki]: *Kurdun halinden a dünya padişahı, dedi.*

³¹¹⁰ [Aslan]: *Bizim aşkımıza rehin oldun ya, üçünü de götür, al, git, dedi.*

³¹¹¹ A tilki! Madem tümüyle “bizim” oldun; madem “biz” oldun, seni nasıl incitebiliriz?

³¹¹² Biz seniniz, bütün avlar da senin. Ayağını yedinci kat göğe koy da yüksel.

³¹¹³ Aşağılık kurttan ibret aldığın için, artık sen tilki değilsin, benim aslanımsın.

³¹¹⁴ Akıllı kişi, çekinilip sakınılan belâda dostların ölümünden ibret alandır.

³¹¹⁵ Tilki o sırada, “Aslan, [avları paylaş-tırmak için] beni o kurdun ardından çağır-dı” diye diliyle yüzlerce şükür etti.

³¹¹⁶ “Bunu sen paylaştır” diye önce bana emretseydi, kim ondan canını kurtarabilirdi.

³¹¹⁷ Öyleyse, bizi öncekilerin ardından dünyaya getirene şükürler olsun.

³¹¹⁸ Böylece, Allah’ın, geçmiş yüzyıllar-da öncekilere [verdiği] cezaları duyduk.

³¹¹⁹ Ola ki tilki gibi, o önceki kurtların halinden kendimizi daha fazla koruyabiliriz.

³¹²⁰ İşte o sözü doğru hak peygamber, bunun için bizi “Acınmış ümmet²⁵⁹” diye adlandırdı.

³¹²¹ [42b] Ey ulular! O kurtların kemik-lerini, tüylerini apaçık görün de öğüt alın.

³¹²² Akıllı kişi, Firavun’un ve Âd’ın so-nunu duyunca, bu varlığı ve kibri başın-dan atar.

³¹²³ Eğer atmazsa, başkaları onun halin-den, onun sapkınlığından öğüt alır.

Nuh’un -ona selâm olsun- “Ey aşağılanmış kişiler! Benimle uğraşmayın, çünkü ben bir örtüyüm, siz gerçekte Allah ile uğraşıyorsunuz” diye kavmini tehdit etmesi

³¹²⁴ Nuh: A inatçılar! Ben, ben değilim. Ben, canımdan öldüm, cananla diriyim, dedi.

³¹²⁵ İnsan duyularından yana öldüğüm için, Allah benim kulağım, anlayışım, gö-züm oldu.

³¹²⁶ Ben, ben olmadığım için bu soluk O’ndandır. Bu soluğa karşı kim söz söylerse, kâfir odur.

³¹²⁷ Bu tilki görüntüsü altında aslan vardır. Bu tilkiye karşı yiğitlik taslamaya gelmez.

³¹²⁸ Görüntüsü yüzünden ona inanmı-yorsan, ondan aslanların kükreyişini de mi duymuyorsun?

³¹²⁹ Nuh’ta Allah’ın [kudret] eli olmasay-dı, o zaman dünyayı nasıl kırıp geçirirdi?

³¹³⁰ O, bir bedende yüz binlerce aslandı. O, ateş gibiydi, dünyaysa bir harman.

³¹³¹ Harman, onun onda bir [hakkını] gözetmeyince, o da o harmanı öyle bir ateşe verdi ki...

³¹³² Kim, bu gizli aslanın önünde kurt gibi edepsizce ağız açarsa,

³¹³³ Aslan, onu o kurdu parçaladığı gibi parçalar da ona “Onlardan öğ aldık” [âye-tini] okur.

3134 Kurt gibi aslanın elinden yara alır; aslanın karşısında yiğitlik taslayan ah-maktır.

3135 O yara keşke [yalnızca] bedene gel-seydi de imanla gönül sağ salim kalsaydı.

3136 [Söz] buraya gelince takatim kesildi. Bu sırrı nasıl açık edebilirim ki?

3137 O tilki gibi siz de midenizi daraltın da önünde tilki oyunlarını az yapın.

3138 Biz'i, ben'i bütününüyle onun önüne koyun; mülk, onun mülküdür; mülkü ona verin.

3139 Doğru yola yoksulca girerseniz, aslan da, aslanın avı da zaten sizindir.

3140 Çünkü o tertemizdir; onun sıfatı "Sübhan"dır. Onun güzelliğe, öze, kabu-ğa ihtiyacı yoktur.

3141 Var olan o avların, o ikramların [hepsi], o padişahın kulları içindir.

3142 Padişahın [hiçbir şey] tamahı yok-tur; bütün bu devleti/bahtı halk için ya-ratmıştır. Ne mutlu anlayana.

3143 O mülkler ve devletler, bu devleti ve iki dünyayı yaratanın ne işine yarar?

3144 Öyleyse "Sübhan"ın önünde gönlü-nüzü koruyun da sonra kötü zan yüzün-den utanca düşmeyin.

3145 Çünkü o, bütün sırları, düşünceleri ve arayışları halis sütun içindeki saç teli gibi görür.

3146 Şekilden sıyrılıp temiz kalpli olan kişi, gaybın şekillerine ayna olur.

3147 Hiç kuşkusuz sırrımıza vâkıf olur; çünkü "Mümin, müminin aynasıdır"²⁶⁰.

3148 Paramızı mihenge vurunca, kesin inancı şüpheden ayırt eder o.

3149 Bir de canı, paralara mihenke oldu mu, halisi de görür, sahte olanı da.

Padişahın, gözleri onlarla aydınlansın diye ârif sûfilere karşısına dikmesi

3150 Hatırındaysa duymuş olmalısın; pa-dişahların şöyle bir adeti vardı:

3151 Sol yanlarında yiğitler dururlar; çünkü kalp sol yanda bağlı durur.

3152 Defterdarlarla kalem ehli sağ yanda [dururlar]; çünkü yazma ve kaydetme bil-gisi sağ ele aittir.

3153 Sûfilere ise karşılarında yer verirler; çünkü onlar can aynasıdır, aynadan da

iyidirler.

3154 Gönül aynası bâkir şekiller alabilsin diye, yüreklerini zikirle, fikirle cilalamış-lardır.

3155 Fıtrat sulbünden güzel olarak doğa-nın önüne ayna koymak gerek.

3156 Güzel yüz, aynaya âşıktır; canın ci-lasıdır, kalplerin temizliğidir.

Yusuf'un -ona selâm olsun- yanına misafir gelmesi ve Yusuf'un -ona selâm olsun- ondan armağan istemesi

3157 Sevgili bir dost çok uzaklardan sö-zünün eri Yusuf'a misafir geldi.

3158 Çocukluktan beri tanıştırlardı; tanı-şıklık yastığına yaslanmışlardı.

3159 [Yusuf] ona, kardeşlerinin cefasını,

hasetlerini hatırlattı. O [haset ve cefa] zin-cirdi, biz de aslandık, dedi.

3160 Aslana zincirden ar gelmez. Allah'ın kazasından şikâyetimiz yok.

3161 [43a] Boynunda zincir olsa da aslan

bütün zincir yapanların beyidir.

³¹⁶² [Misafir]: *Zindanda, kuyuda ne hal-deydin?* dedi. [Yusuf]: *Ay'ın eksilip görünmez olduğu zamandaki gibi,* dedi.

³¹⁶³ Yeni ay, görünmezken iki büklüm olur, sonra da gökte dolunay haline gelmez mi?

³¹⁶⁴ İnci tanesini havanda dövseler de, gözün gönlün ışığı olur, yüksek [kıymet] görür.

³¹⁶⁵ Buğdayı toprak altına atarlar, sonra o topraktan başaklar elde ederler.

³¹⁶⁶ Sonra bir kez de değirmende öğütürler, değeri artar, cana can katan gıda olur.

³¹⁶⁷ Sonra ekmeği dişlerin altında ezerler de akıl sahibinin aklı, canı, anlayışı olur.

³¹⁶⁸ Sonra o can aşta yok olunca, ekildikten sonra "*Ekincilerin hoşuna giden*²⁶¹" e dönüşür.

³¹⁶⁹ Bu sözün sonu yok, geri dön de o iyi adam Yusuf'a ne dedi [onu anlat].

³¹⁷⁰ [Yusuf] hikâyesini anlattıktan sonra: "*Ey filanca! Hele bize ne armağan getirdin?*" dedi.

³¹⁷¹ Dostların kapısına eli boş [gelmek], değirmene buğdaysız gitmektir, ey yiğit!

³¹⁷² Yüce Allah mahşerde insanlara: "*Kıyamet günü için armağanınız nerede?*" der.

³¹⁷³ *Sizi nasıl yarattıysak, bize öylece yalınız ve azıksız geldiniz*²⁶².

³¹⁷⁴ Hele [söyleyin], diriliş günü armağanı olarak ne getirdiniz?

³¹⁷⁵ Yoksa geri dönmeyi ummuyor muydunuz? Bugünün vadesi size bâtıl mı göründü?

³¹⁷⁶ Eşekliğin yüzünden ona misafir olacağını inkâr ediyorsun. Öyleyse mutfak-

tan ancak toprak ve kül alabilirsin.

³¹⁷⁷ İnkâr etmiyorsan, böyle eli boş, o dostun kapısına nasıl ayak atacaksın?

³¹⁷⁸ Uykudan, yemekten biraz kıs da onunla buluşup görüşmek için bir armağan götür.

³¹⁷⁹ "*Geceleri uyuyanlardan*²⁶³" daha az uyu; şehirlerde bağışlanma dileyenlerden ol.

³¹⁸⁰ Cenin gibi azıcık kıymılda da, sana ışıkları gören duyular bağışlasınlar.

³¹⁸¹ Rahme benzeyen dünyadan çıkınca, yeryüzünden daha geniş bir alana girersin.

³¹⁸² "*Allah'ın arzı geniştir*²⁶⁴" denilen yeri, peygamberler için pek yüksek bir alan bil.

³¹⁸³ O geniş alanda gönül daralmaz; yaş ağaç, orada kuru bir dala dönmez.

³¹⁸⁴ Sen şimdi duyularını taşıyorsun; ağırlaşıyorsun, yorgun düşüyorsun, baş aşağı geliyorsun.

³¹⁸⁵ Uyku sırasında [bu duyuları] taşıyan değil taşınan olduğun için, yorgunluk gider, zahmetsiz, sıkıntısız hale gelirsin.

³¹⁸⁶ Sen uyku halini, velilerin taşınan olma hali yanında bir çeşni bil.

³¹⁸⁷ A inatçı! Veliler, Ashab-ı Kehf'tir. Onlar ayaktayken de gezerken de uykudadırlar.

³¹⁸⁸ [Allah] onları, habersizce, zorlamadan sağa sola doğru çeker²⁶⁵ de işlere sokar.

³¹⁸⁹ O sağa [çevrilme] nedir? Güzel iş. O sola [çevrilme] nedir? Beden meşgalesi.

³¹⁹⁰ Bu iki iş, her ikisinden de haberleri olmaksızın peygamberlerden, bir ses/yan-kı gibi meydana gelir.

³¹⁹¹ Hayrın ve şerrin sesini sana işittirir de dağın kendisi ikisinden de habersizdir.

Yusuf'un -ona selâm olsun - misafirinin: "*Her baktığında güzel yüzünü görmen ve beni hatırlaman için sana bir ayna getirdim*" demesi

³¹⁹² Yusuf: *Haydi, armağanını getir*, deyince konuk, bu isteğin utancıyla feryat edip:

³¹⁹³ *Senin için ne kadar armağan aradım-sa da [sana uygun] bir armağan gözüme ilişmedi*, dedi.

³¹⁹⁴ *Bir habbeyi madene nasıl götüreyim? Bir damlayı ummana nasıl götüreyim?*

³¹⁹⁵ *Önüme gönlümü, canımı getirsem bile, tereciye tere satmış olurum ben.*

³¹⁹⁶ *Senin eşi olmayan güzelliğinden baş-ka, bu ambarda olmayan bir tohum yok ki.*

³¹⁹⁷ *Sana bir ayna getirmeyi lâyük gördüm, çünkü sen gönül ışığıydın.*

³¹⁹⁸ *Ey güneş gibi göğün ışığı olan! Onda kendi güzel yüzünü gör diye [ayna getirdim].*

³¹⁹⁹ *Ey aydınlık! Kendi yüzünü gördükçe beni hatırla diye sana ayna getirdim.*

³²⁰⁰ Aynayı koltuğundan çıkardı. Güzeli oyalayacak şey aynadır.

³²⁰¹ Varlığın aynası nedir? Yokluk. Ahmak değilsen yokluğu al götür.

³²⁰² Varlık, yoklukta görünebilir. Mal sahipleri, yoksula cömertlik edebilirler.

³²⁰³ Ekmeğin tertemiz aynası açtır; kav da çakmağın aynasıdır.

³²⁰⁴ [43b] Bir yerde yokluk ve eksiklik belirdi mi, [orası] bütün sanatların güzel-lik aynasıdır.

³²⁰⁵ Elbise sağlam ve dikilmiş olunca, nasıl terzinin hünerinin göstergesi olur?

³²⁰⁶ Ağaç gövdelerinin yontulmamış ol-ması gerekir ki marangoz onlardan temel ve yan [parçaları] yapsın.

³²⁰⁷ Kırıkçı ustası, nerede ayağı kırılmış biri varsa oraya gider.

³²⁰⁸ Zayıf hasta olmazsa, tıp sanatının o

güzelliği nasıl ortaya çıkar?

³²⁰⁹ Bakırların değersizliği, düşüklüğü açığa çıkmazsa, kimya nasıl görünür?

³²¹⁰ Eksiklikler, olgunluk vasfının ayna-sıdır. O hakirlik de yüceliğin ve ululuğun aynasıdır.

³²¹¹ Çünkü zıddı, kesin olarak onun zıd-dı ortaya çıkarır. O yüzden bal, sirkeyle görünür belirir.

³²¹² Kendi eksikliğini görüp tanıyan kişi, kendisini olgunlaştırmaya on atla koşar.

³²¹³ Kendisinin olgun olduğunu zanne-dense, ululuk sahibi Allah'a doğru uçamaz.

³²¹⁴ A nazlı, işveli! Canında, kendini olgun sanmaktan daha beter bir hastalık yoktur.

³²¹⁵ Bu kendini beğenmişlik senden çı-kıp gidinceye dek gönlünden, gözünden çok kanlar akar.

³²¹⁶ İblis'in hastalığı: "*Ben daha hayırlı-yım*"²⁶⁶ [demesi] idi. Bu hastalık, her ya-ratılmışın nefsinde vardır.

³²¹⁷ Kendisini pek hakir görse de, sen onu, pisliği ırmak altında olan berrak su bil.

³²¹⁸ Sınamak için seni bir karıştırıverse, su derhal pislik rengini alır.

³²¹⁹ Ey yiğit! Irmak sana berrak görünse de ırmağın dibinde pislik var.

³²²⁰ Yol bilen, çok anlayışlı pir, külli nef-sin bahçelerine ark kazıcıdır.

³²²¹ Irmak, kendisini nasıl temizleyebilir? İnsanın bilgisi, Allah bilgisiyle yararlı olur.

³²²² Kılıç kendi sapını kesebilir mi? Git, bu yarayı bir cerraha teslim et.

³²²³ Kimse, yarasının çirkinliğini görme-sin diye her yaranın üstüne sinek üşüşür.

³²²⁴ O sinek, senin düşüncelerin ve mal-ların, yaran da hallerindeki karanlıktır.

³²²⁵ Senin o yarana pir merhem koyarsa, o zaman ağrın sızın, iniltin kesilir.

³²²⁶ [Yaralı] sağlığa kavuştuğunu sanır,

[oysa] oraya merhemin ışığı vurmuştur.

³²²⁷ A sırtı yaralı! Kendine gel, merhem-den yüz çevirme. [İyileşmeyi] kendi aslından bilme, [merhem] ışığından bil.

Vahiy ışığının kendisine vurması, o âyeti Peygamber'den -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- önce okuması ve “*Öyleyse ben de vahiy mahalliyim*” demesi nedeniyle vahiy kâtibinin dinden çıkması

³²²⁸ Osman'dan önce bir kâtip vardı. Vahiy yazmaya çaba gösterirdi.

³²²⁹ Peygamber, vahyedilenleri buyurur buyurmaz, o aynısı kağıda yazardı.

³²³⁰ O vahyin ışığı ona da vururdu; gön-lünde hikmetler bulurdu.

³²³¹ Peygamber de o hikmetlerin aynısı-nı söylerdi. O fodul, bu kadarcık bir şey yüzünden yolunu kaybetti.

³²³² *Aydın Peygamber'in söylediği o gerçek, benim gönlümde de var*, [dedi].

³²³³ Düşüncesinin ışığı Peygamber'e vurdu da canına Allah'ın kahrı gelip çattı.

³²³⁴ Hem kâtiplikten çıktı, hem dinden. Kinlenip Mustafa'ya ve dine düşman kesildi.

³²³⁵ Mustafa: “*A inatçı kâfir! Işık sende-ne ne diye böyle kapkara oldun?*” dedi.

³²³⁶ *Sen ilâhî bir kaynak olsaydın, böyle kara su akıtmazdın.*

³²³⁷ Bu [söz] şunun bunun yanında hay-siyeti kırılmasın diye onun ağzını bağladı.

³²³⁸ Bu yüzden içi yanıp durmadaydı; işin tuhafı tövbe de edemiyordu.

³²³⁹ Ah ediyordu, [ama] ah etmenin ona faydası yoktu. Çünkü kılıç gelmiş, başını uçurmuştu.

³²⁴⁰ Allah, namusu yüz batman [ağır-lığında] demir yaptı da niceleri görünmez bağlarla bağlandı.

³²⁴¹ Kibir ve küfür, o yolu öylesine bağ-

ladı ki [kibirilenip küfreden] ah bile çıkara-maz.

³²⁴² [Allah]: “*[Boyunlarına] zincir vur-duk, başlarını yukarı kaldırmışlar, indire-mezler²⁶⁷*” dedi. O zincirler bizden dışa-rıda değil.

³²⁴³ “*Artlarına engeller koyduk, gözlerini perdeledik²⁶⁸*”, [böylesi] kimse, önünde ar-dında bağı göremez.

³²⁴⁴ O dikilen engelde ovanın rengi var-dır; [ona takılan] onun kazanın engeli ol-duğunu bilmez.

³²⁴⁵ Senin güzelin, [gerçek] güzelin yü-züne engeldir; senin mürşidin, [gerçek] mürşidin sözüne engeldir.

³²⁴⁶ Din sevdasına düşmüş nice kâfirler [ama] şuna buna namus ve kibir taslamak onlara bağlıdır.

³²⁴⁷ [Bu] demirden de beter gizli bir bağlıdır; demir bağı ancak balta kırar.

³²⁴⁸ [44a] Demir bağı koparmak müm-kündür, [ama] gaybî bağına çaresini kimse bilmez.

³²⁴⁹ Bir adamı arı soksa, tabiatı, hemen o anda onu gidermeye çalışır.

³²⁵⁰ Ama iğne yarası senin kendi var-lığından olunca, gam güçlenir, ağrı azalmaz.

³²⁵¹ İçimden bunu açıklamak geliyor ama umutsuzluk verir diye korkuyorum.

3252 Hayır, umutsuz olma, kendini neşelendir; o feryada erişen [Allah'ın] önünde feryat et.

3253 “Ey bağışlamayı seven! Bizi bağışla²⁶⁹. Ey eski, müzmin dertlerin tabibi” [de].

3254 Hikmetin yansıması, o isyankarı saptırdı. [Sen de] kendini görme ki [bu bencillik] senden toz kaldırmasın.

3255 A kardeş! Sana akmakta olan o hikmet Abdal'dandır, sende ise eğretidir.

3256 Ev, kendinde bir ışık bulmuş olsa da o [ışık ona] aydınlık komşudan vurmıştır.

3257 Şükret, gururlanma, burun kıvrırma, kulak ver, hiç kendini görme.

3258 Yüzlerce yazık ki bu eğretilik, ümmetleri ümmetlikten uzaklaştırdı.

3259 Ben, kendisini her konakta bir sofraya kavuşmuş bilmeyen kişinin kuluyum.

3260 Bir gün evine varabilmesi için adamın nice konakları terk etmesi gerekir.

3261 Demir kızarsa bile kırmızı değildir o. Ateş ocağının verdiği eğreti bir ışıktır o.

3262 Pencere ya da ev ışıkla dolsa bile, sen güneşten başkasını aydın bilme.

3263 Her kapı, her duvar: *Ben aydınım, başkasının ışığına sahip değilim, bu benim*, der.

3264 Sonra güneş: *A olgunlaşmamış! Ben batınca [ne olduğun] ortaya çıkar*, der.

3265 Yeşillikler: *Biz kendiliğimizden yeşiliz, sevinçliyiz, güleciz, pek güzel yüzlüyüz*, derler.

3266 Yaz mevsimi de: *Ey ümmetler! Ben geçip gidince kendinizi görürsünüz*, der.

3267 Beden, güzellikle, albeniyle nazlanır durur. Ruhsa, gücünü kuvvetini, kolunu kanadını gizleyerek:

3268 Ona: *A süprüntü! Sen de kimsin? Bir iki gün benim ışıqla yaşadın*, der.

3269 *Nazın edan dünyaya sığmıyor. Hele dur, senden çıkayım da [gör].*

3270 *Seni pek çok sevenler, sana bir mezar kazarlar da karıncalara, yılanlara yem ederler seni.*

3271 *Uğrunda ölüp giden kişi bile, senin pis kokundan burnunu tıkar.*

3272 Dil, göz, kulak ruhun ışığıdır. Suda ki kaynama, ateşin ışığıdır.

3273 Canın ışığı nasıl bedene vuruyorsa Abdal'ın ışığı da benim canıma vuruyor.

3274 Canın canı olan [o ışık] candan ayak çekince, bil ki can, beden cansız ne hale gelirse o hale gelir.

3275 Ben, kıyamet günü bana şahit olsun diye başımı yere koyuyorum.

3276 Bu yeryüzü, kıyamet günü “*Şiddetli bir sarsılışla sarsıldı*”²⁷⁰ zaman hallerimizi şahit olur.

3277 Çünkü o, açıkça “*Haberlerini söyler*”²⁷¹. Yeryüzü ve kayalar dile gelir.

3278 Felsefeci, düşünce ve zan içinde inkârcı olur. Ona: *Git başını o duvara vur*, de.

3279 Gönül ehlinin duyguları, suyun sözünü, toprağın sözünü, çamurun sözünü hissedip [anlar].

3280 Hannâne [direğinin inlemesini] inkâr eden felsefeci, velilerin duygularına yabancısıdır.

3281 O: *Halkın sevdasının ışığı, onların görüşüne nice hayaller getirdi*, der.

3282 Oysa, onun bu bozgunculuğunun ve küfrünün yansıması, onda bu inkârcılık hayalini ortaya çıkarmıştır.

3283 Felsefeci, Şeytan'ı inkâr eder de o anda bir Şeytan'ın maskarası olur.

3284 Şeytan'ı görmediysen kendine bak. Cinnet geçirmeden alında morluk olmaz.

3285 Kimin gönlünde kuşku ve kargaşa varsa, o dünyada gizli bir felsefecidir.

3286 Bazen inanır, [ama] zaman zaman o filozofluk damarı yüzünü karartır.

3287 Sakının ey inananlar, o [felsefe damarı] sizde vardır. Sizde nice sonsuz âlemler vardır.

3288 Yetmiş iki milletin hepsi sendedir; o bir gün senden meydana çıkar, vah sana.

3289 Kimde o inanıştan bir yaprak [kadar] varsa, [o gün] bunun korkusundan yaprak gibi titrer.

3290 Sen kendini iyi insan gördüğün için İblis'e, Şeytan'a güldün.

3291 Can, postunu ters giydi mi, din ehlinde nice feryatlar yükselir.

3292 Denek taşı gizli olduğu için dükkânda altın gibi görünen her şey güler.

3293 Ey Settâr! Üzerimizden perdeyi kaldırma, imtihanı bize yardımcı ol.

3294 [44b] Kalp altın geceleyin [gerçek] altınla denklik taslar; altınsa gündüzü bekler.

3295 Altın, hal diliyle: *Ey yalancı, gündüz apaçık doğuncaya kadar dur*, der.

3296 Lanetli İblis, yüz binlerce yıl abdalandı, müminlerin beyiydi.

3297 Gururu yüzünden Âdem'le savaştı da kuşluk çağında pislik gibi rezil rüsva oldu.

Bâ'ûr oğlu Bel'am'ın "*Musa'yı ve kavmini kuşattıkları bu şehirden isteklerine ermeden geri çevir*" diye dua etmesi ve duasının kabul edilmesi

3298 Dünya halkı, Bâ'ûr oğlu Bel'am'a zamanın İsa'sı gibi oyuncak olmuştu.

3299 Ondan başka kimseye secde etmezlerdi. Onun afsunu, hastalara şifaydı.

3300 Kibri ve ululanması yüzünden Musa ile savaştı. [Sonra] durum, senin de işittiğin gibi oldu.

3301 Dünyada bunun gibi açıkta ve gizlide yüz binlerce İblis ve Bel'am vardır.

3302 Allah, geri kalanlara örnek olsun diye bu ikisini meşhur etti.

3303 Bu iki hırsız yüksek bir darağacına çekti. Yoksa kahrına uğramış nice hırsızlar vardı.

3304 Bu ikisini perçeminden [tutup] şehre götürdü; [yoksa] onun kahrıyla ölenleri saymak mümkün değildir.

3305 Sen bir nazlısın, ama kendi haddince; Allah aşkına haddinden dışarı ayak basma.

3306 Kendinden daha nazlısına çatarsan, seni yerin yedi kat dibine sokar.

3307 Âd ve Semûd hikâyeleri ne için? Peygamberlerin nazlı olduklarını bilmen için.

3308 Bu yere batış, taş yağması, gök gürlemesi alametleri, nefs-i natıkanın yüceliğinin ifadesi oldu.

3309 Bütün hayvanları insan için öldür; bütün insanları da akıl için öldür.

3310 Akıl nedir? Akıl sahibinin küllî aklı. Cüzî akıl da akıldır ama değersiz/bayağı akıldır.

3311 İnsandan kaçan vahşi hayvanların hepsi, evcil hayvanlardan daha aşağıdadır.

3312 Onların kanı halka mubahtır, çünkü yüce akıldan kaçmaktadırlar.

3313 Vahşi [hayvanların] değeri, insana muhalif oldukları için alçalmıştır.

3314 Ey tuhaf kişi! Sen "*Ürkmüş yaban eşekleri*"²⁷² gibi olduktan sonra senin ne değer olur ki?

3315 Eşek, bir yarar uğruna öldürülmez. Ama vahşi olursa kanı mubah olur.

3316 Eşeğin yönlendiren/alıkoyan bir

bilgisi olmadığı halde, şefkatli Allah onu mazur tutmaz.

3317 Peki, o soluktan ürküp kaçarsa, insan nasıl mazur olur ey yüce arkadaş?

3318 Hiç kuşkusuz, kâfirlerin kanı da vahşi [hayvanlar] gibi okların ve mızrakların önünde mubah olur.

3319 Akılsız, reddedilmiş ve aşağılık oldukları için onların eşleri ve çocukları da tümüyle helâldir.

3320 Bunun gibi, bir akıl, aklın aklından kaçarsa, akıllılıktan hayvanların [mertebesine] nakledilir.

Harut ile Marut'un kendi ismetlerine güvenmeleri, dünya halkına başbuğ olmayı istemeleri ve fitneye düşmeleri

3321 Hani meşhur Harut ile Marut gibi, gururları yüzünden zehirli ok yediler.

3322 Kendi kutluluklarına güveniyorlardı; mandanın aslana güvenmesi nedir ki?

3323 O, boynuzuyla yüz tedbir alsa da, erkek aslan onun boynuzunun boynuzunu bile parçalar.

3324 [Manda] kirpi gibi dikenle dolu olsa bile, aslan, çaresiz, onu öldürecektir.

3325 Fırtına nice ağaçları söküp attığı halde taze bitkiye ihsanda bulunur.

3326 O şiddetli rüzgâr, bitkinin zayıflığına acır. Ey gönül, [artık] sen boş yere kuvvetten söz vurma.

3327 Ağaç dallarının sıklığından balta korkar mı hiç? Parça parça keser [hepsini].

3328 Ama kendisini bir yaprağa vuramaz. Keskinliğini sadece sivri yere vurur.

3329 Odunun çokluğundan aleve ne gam? Kasap, koyun sürüsünden kaçır mı hiç?

3330 Anlamın yanında şekil nedir? Pek zayıftır. Gökyüzünü baş aşağı tutan anlamıdır.

3331 Sen [bunu] dolaba benzeyen gökyüzüyle kıyasla. Onun dönüşü kimdendir? Görüş sahibi akıldan.

3332 Ey oğul, sipere benzeyen bu kalıbın/bedenin dönüşü de o gizli ruh yüzündendir.

3333 Bu rüzgârın dolaşması onun anlamındandır. Tıpkı ırmak suyunun esiri olan değirmen çarkı gibi.

3334 Şu soluğun alınıp verilmesi, girip çıkması da pek istekli candan başka kimdendir?

3335 [45a] [Can, o soluğu] bazen “cim” yapar bazen “hâ” bazen de “dâl²⁷³”. Bazen barış yapar onu bazen de savaş.

3336 Bunun gibi, Rabbimiz, bu rüzgârı, Âd [kavmi] için ejderha yapmıştır.

3337 Yine o rüzgârı müminler için barış, kollayıp gözetme ve güven haline getirmişti.

3338 Âlemlerin Rabbi'nin anlamlar denizi, din şeyhi: “*Anlam, Allah'tır*” dedi.

3339 Yeryüzünün ve gökyüzünün bütün tabakaları, o akıp giden denizde çerçöp gibidir.

3340 Suyun dalgalanışı sırasında çerçöpün saldırışı, oynayışı, yine sudandır.

3341 Onun inadını yatıştırmak istediğinde, çerçöpü kıyıya atıverir.

3342 Kıyıdan dalgalandığı yere doğru çekince de, ateşin bitkiye ettiğini eder ona.

3343 Bu sözün sonu yok, ey genç, sen yine Harut ile Marut'a doğru koş.

Harut ile Marut hikâyesinin geri kalanı ve onların dünyada Babil kuyusunda azap ve ceza çekmeleri

3344 O sırada, dünya halkının günahı ve fıskı her ikisine de malum olunca,

3345 Öfkeden ellerini ısırmaya başlıyor, ama kendi ayıplarını gözleriyle görmüyorlardı.

3346 O çirkin adam aynada kendisini gördü de aynadan yüzünü çevirip öfkelen-di.

3347 Kendisini gören, birisinde bir suç gördü mü onda cehennemden bir ateş belirir.

3348 O, bu kibre din gayreti der de kendisindeki kâfir nefsi görmez.

3349 Din gayretinin başka bir belirtisi vardır. Bir dünya, o ateşle yeşermiştir.

3350 Allah onlara: *Eğer siz aydınlatıcı iseniz, aldatılmış ziyankârları görmeyin*, dedi.

3351 Ey ordular ve kullar! Şehvetten ve apış arasından kurtulduk diye şükredin.

3352 O anlamdan size de koyacak olsam,

artık gökyüzü bile kabul etmez sizi.

3353 Bedeninizde bulunan ismet, benim ismetimin ve korumamın yansımasıdır.

3354 Sakın ha sakın, o [ismet] kendinizden değil benden bilin de lanetli Şeytan size üstün gelmesin.

3355 Hani Peygamber'in vahiy katibi de hikmeti ve asılların ışığını kendisinde gördü.

3356 Kendisini, Allah kuşlarının sesine sahip sayıyordu, [oysa] o, [kuş] sesine benzeyen bir ısıktı.

3357 Sen kuşların sesini vafsetsen bile, kuşun muradına nereden vâkıf olacaksın?

3358 Bülbülün ötüşünü öğlensen bile, onun gülle ne işi olduğunu ne bileceksin sen?

3359 Bilsen bile, o [bilis] bir zanla olur, sağrıların dudak kıpırtısından [bir şeyler] zannettikleri gibi.

Sağırın, hasta komşusunu ziyarete gitmesi

3360 Halden anlar biri, bir sağıra: *Komşun hasta oldu*, dedi.

3361 Sağır kendi kendisine: *"Ben ağır ku-lağım-la o gencin konuşmasından ne anla-rım?"* dedi.

3362 *Hele hasta olup sesi zayıflarsa... Ama çare yok, oraya gitmek gerek.*

3363 *Dudağını kımıldattığını görünce, onu kendimce kıyaslar [anlarım].*

3364 Ben: *Nasılsın, a sıkıntılar çekenim*, deyince o [nasıl olsa]: *İyiyim ya da hoşum*, diyecek.

3365 Ben: *"Şükürler olsun, ne yemek yedin?"* derim, o da: *Şerbet içtim ya da mer-cimek çorbası*, der.

3366 Ben: *"Afiyet sağlık olsun, tabiplerden yanında kim var?"* derim, o da: *Filan*, der.

3367 *Ayağı pek uğurludur; o geldi mi du-rumun düzelir*, derim.

3368 *Onun ayağını biz de denedik, nereye gitse dilekler hasıl oldu.*

3369 O iyi adam, bu kıyaslamalı cevapları hazırlayıp hastanın yanına gitti.

3370 *"Nasılsın?"* dedi. [Hasta] *Öldüm*, deyince: *Şükürler olsun*, dedi. Hasta, bu söze pek içlerleyip sıkıldı.

3371 *Bu nasıl şükür? Meğer o bize karşı kö-tüymüş*, [dedi]. Sağır bir kıyasta bulundu, ama o [kıyas] yanlış çıktı.

3372 Ondandır ona: *"Ne yedin?"* dedi.

[Hasta]: *Zehir*, deyince: *Afiyet olsun*, dedi,
[hastanın] öfkesi arttı.

3373 Sonra da: “*Tedavi için tabiplerden yanına kim geliyor?*” dedi.

3374 [Hasta]: *Yürü git be, Azrail geliyor*, deyince [sağır]: *Ayağı pek kutludur, sevin*, dedi.

3375 Sağır, sevinerek dışarı çıktı. *Şükür, böyle bir zamanda onu gözettim*, dedi.

3376 Hasta: *Bu [adam], bizim canımızın düşmanıdır; onun cefa madeni olduğunu bilemedik*, dedi.

3377 [45b] Hastanın hatırına, ona haber göndermek için her türden kötü şeyler geliyordu.

3378 Kötü yemek yiyip de içi bulan ve nihayet onu kusan kimse gibi hani.

3379 Öfkeyi yenmek budur; onu kusma da karşılığında tatlı sözler bulasın.

3380 Hasta sabrı olmadığı için kıvranıyor: *Nerede o kahpe karlı puşt köpek?*

3381 *Söylediklerini ona sayıp döksem. Çünkü o sırada içimdeki aslan uyumuştur.*

3382 Hasta ziyareti, gönül almak içindir; bu, ziyaret değil, düşmanlık istemektir.

3383 *Düşmanını zayıf görmek, kendi çirkin gönlünü yatıştırmak* [istemiş diyordu].

3384 İbadet yüzünden yoldan azan nice kimseler, O’nun rızasına ve sevabına gö-

nül verirler.

3385 Oysa bu, gerçekte gizli bir suçtur. Sen nice bulanık şeyi berrak zannedersin.

3386 Tıpkı iyilik ettiğini zannedip tersine yol açan o sağır gibi.

3387 O, hizmet ettim, komşuluk hakkını yerine getirdim diye hoşça oturmuştu.

3388 [Oysa] hastanın gönlünü kendisi yüzünden alevlendirmiş, kendisini de yakmıştı.

3389 Yaktığınız ateşten sakının. Gerçekten siz [o ateşi] günah içinde çoğalttınız.

3390 Peygamber ikiyüzlü birisine: *Namaz kıl, ey yiğit, [çünkü] namaz kılmadın*, dedi.

3391 İşte bu korkulara derman olmak için her namazda “*Bizi [doğru yola] ile*”²⁷⁴ denmiştir.

3392 [Bu], Allahım! Şu namazımı sapkınların ve ikiyüzlülerin namazıyla karıştıрма [demektir].

3393 O sağırın seçtiği kıyas yüzünden, on yıllık dostluk yok olup gitti.

3394 A efendi! Hele bu kıyas, hadden aşan o vahye karşı, aşağılık duyunun kıyası olursa.

3395 Senin duyu kulağın söze uygun olsa da bil ki gayptan [haber] alan kulağın sağırdır.

Nassa karşı kıyas yapan ilk kişi İblis’ti

3396 Allah nurlarına karşı bu kıyasçıları yapan ilk kişi İblis’ti.

3397 *Kuşkusuz ateş topraktan daha iyidir. Ben ateştenim, o ise kapkara topraktan-
dır*²⁷⁵, dedi.

3398 Öyleyse parçayı aslıyla kıyaslayalım: O karanlıktan, bizse aydın nurdan [yaratılmışız].

3399 Allah: *Hayır, aksine soy sop yoktur. Üstünlüğün mihrabı züht ve takvadır*²⁷⁶, dedi.

3400 Bu, soysopla bulabileceğin gelip geçici dünyanın mirası değildir, [bu] can [mirasıdır].

3401 Hatta bu, peygamberlerin mirasıdır. Bunun vârisi, muttakilerin canlarıdır.

³⁴⁰² O Ebu Cehl'in oğlu²⁷⁷ açıkça mümin oldu. Şu Nuh peygamberin oğluysa yoldan çıkanlardan oldu.

³⁴⁰³ Toprakta olan ay gibi aydınlandı. Sense ateşten olmasın, defol, kara yüzlü.

³⁴⁰⁴ Bilgin, bu kıyasları ve araştırmaları bulutlu günde ya da geceleyin kibleyi [bulmak için] yapmıştır.

³⁴⁰⁵ Ama güneş varken, Kâbe de karşıdayken bu kıyası, bu araştırmayı yapma.

³⁴⁰⁶ Kıyas yüzünden Kâbe'yi görmezden gelme, ondan yüz çevirme. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

³⁴⁰⁷ Hak kuşundan bir ses işitince, ders gibi [sadece] zahirini öğreniyorsun.

³⁴⁰⁸ Sonra da kendinden kıyaslar yapıp, mutlak hayali gerçek sayıyorsun.

³⁴⁰⁹ Abdal'ın [öyle] istilahları vardır ki sözlerin onlardan haberi yoktur.

³⁴¹⁰ Sen kuş dilini, ses olarak öğrendin de yüzlerce kıyas, yüzlerce heves [ateşi] yaktın.

³⁴¹¹ O hasta gibi, gönüller senden yaralandı; sağır, isabetli [bir iş yaptım] zannıyla sarhoş oldu.

³⁴¹² O vahiy katibi de o kuşun sesi yüzünden, kendisinin o kuşa denk olduğu zannına kapıldı.

³⁴¹³ Kuş bir kanat çırpıp kör etti onu. Böylece ölümün ve derdin ta dibine batırdı onu.

³⁴¹⁴ Aman ha! Siz de bir yansımanın veya bir zannın yüzünden gökteki makamlardan düşmeyin.

³⁴¹⁵ Harut ile Marut bile olsanız, “Biz saftutanlarız²⁷⁸” damında herkesten üstün de olsanız,

³⁴¹⁶ Kötülerin kötülüklerine acıyın; benliğe ve bencillğe lanet edin.

³⁴¹⁷ Aman ha! Sakın, bir gayret pusudan çıkar da baş aşağı yerin dibini boylarsınız.

³⁴¹⁸ İkisi de: “Allahım! Buyruk senindir, senin güven verişin olmazsa zaten güven nerede?” dediler.

³⁴¹⁹ Böyle diyorlardı [ama] “Bizden nasıl kötülük gelir, ne güzel kullarız” diye de yürekleri çarpıyordu.

³⁴²⁰ Bencillik tohumunu ekene kadar vesvese bu iki meleği bırakmadı.

³⁴²¹ Ey unsurlara bağlı, ruhanilerin temizliğinden haberi olmayan [insanlar], diyorlardı.

³⁴²² [46a] Biz, şu gökyüzünde perdeler dokuyalım, yeryüzüne gelip şadırvanlar kuralım.

³⁴²³ Adaleti yerine getirelim, ibadet edelim, yine her gece göklere ağalım.

³⁴²⁴ Böylece şu zamanın şaşılacak kişileri olalım, yeryüzüne güvenliği ve eminliği yayalım.

³⁴²⁵ Gökyüzünün halini yeryüzüyle kıyaslamak doğru olmaz; pusuda fark vardır.

Kendi halini ve sarhoşluğunu bilgisizlerden saklamak gerektiğinin açıklaması hakkında

³⁴²⁶ Perde altındaki bilginin²⁷⁹ sözünü dinle: “Başımı şarap içtiğin yere koy”.

³⁴²⁷ Bir sarhoş meyhaneden [çıkıp] yolunu kaybederse çocukların maskarası ve oyuncağı olur.

³⁴²⁸ Her yolda, her yanda çamurlara düşer, her ahmak da ona güler.

³⁴²⁹ O bu haldeyken çocuklar peşindedirler, [ama] onun sarhoşluğundan ve şarap zevkından haberleri yoktur.

³⁴³⁰ Allah sarhoşundan başka [bütün] insanlar çocuktur. Hevâsından kurtulmuş olandan başkası erişkin değildir.

³⁴³¹ Allah: “*Dünya oyundur, eğlence-dir*²⁸⁰” siz de çocuksunuz dedi, Allah doğru buyuruyor.

³⁴³² Oyundan çıkmadıkça çocuksun. Ruh temizliği olmadan kim temiz olabilir?

³⁴³³ A yiğit! Burada boyuna peşinde koşulan bu şehveti çocukların cimai bil.

³⁴³⁴ Çocuğun cimai nedir ki? Bir Rûstem’in, bir gazinin cimai karşısında bir oyun ancak.

³⁴³⁵ Halkın savaşı da çocukların savaşı gibidir. Tamamen anlamsız, içeriksiz ve bayağı.

³⁴³⁶ Hepsinin savaşı tahtadan kılıçlarla; hepsinin amacı tamamen faydasız.

³⁴³⁷ Hepsi de “*Bu bizim Burak’ımız, Döldül yürüyüşümüz*” diye bir kamaşa binmiştir.

³⁴³⁸ ‘Taşıyan’ oldukları halde, bilgisizliklerinden kendilerini yüksekte görüp [ata] binmiş, yolda ‘taşınan’ zannetmekte.

³⁴³⁹ Allah’ın ‘taşındıkları’ bir gün atlarını sürerek dokuz kat [gökten] geçene dek dur hele.

³⁴⁴⁰ “*Ruh ve melek O’na yükselir*²⁸¹”. Ruhun yükselişinden gökyüzü titrer.

³⁴⁴¹ Hepiniz çocuklar gibi eteğinize binmiş, atı [tutar] gibi eteğinizin ucunu tutmuşsunuz.

³⁴⁴² Allah’tan: “*Gerçekten zan fayda vermez*²⁸²” [âyeti] geldi. Zan bineği göklere nasıl koşacak?

³⁴⁴³ İki zandan hangisi üstünse o yeğlenir, güneş [doğunca] onun parlaklığından kuşku duyulmaz.

³⁴⁴⁴ İşte o zaman kendi bineklerinizi gö-

rürsünüz de kendi ayağınızdan binek yaptığınızı [anlarsınız].

³⁴⁴⁵ Vehminizi, düşüncenizi, duyunuzu ve algınızı, çocuğun kamaştan bineği gibi bilin.

³⁴⁴⁶ Gönül ehlinin bilgileri kendilerini taşır; beden ehlinin bilgileriye kendilerine yüküdür.

³⁴⁴⁷ Bilgi gönle vurursa yardımcı olur; bilgi bedene vurursa bir yük olur.

³⁴⁴⁸ Allah: “*Kitapları taşır*²⁸³” buyurdu; O’ndan olmayan bilgi [insana] yüküdür.

³⁴⁴⁹ O’ndan vasıtasız olarak [gelmeyen] bilgi, düzgücünün boyası gibi kalıcı olmaz.

³⁴⁵⁰ Ama bu yükü bir güzel taşırsan, yükünü alıp sana bir hoşluk bağışlarlar.

³⁴⁵¹ Kendine gel, hevâ uğruna o bilgi yükünü taşıma da içindeki bilgi ambarını gör.

³⁴⁵² Bilginin rahvan atına bindin mi, ondan sonra omzundan yük düşer.

³⁴⁵³ Ey O’ndan yalnızca “Hu” adıyla yetinen, O’nun kadehi olmadan isteklerden nasıl geçeceksin?

³⁴⁵⁴ Sıfattan, addan ne doğar? Hayal. Onun o hayali, kavuşmaya işaret eder.

³⁴⁵⁵ Göstergesi olmayan bir işaret edici gördün mü hiç? Yol olmadıkça gulyabani de olmaz.

³⁴⁵⁶ Gerçeği olmayan bir ad gördün mü hiç? Ya da gül [sözcüğünün] “Kâf” ve lâm” [harflerinden] gül derdin mi?

³⁴⁵⁷ Adı okudun, git ad verileni de ara. Ay’ı yukarıda bil, ırmak suyunda değil.

³⁴⁵⁸ Addan, harften geçmek istersen, dikkat et, kendini kendinden tümüyle temizle.

³⁴⁵⁹ Demir gibi demirlikten çık, renksiz ol; riyazetle passız aynaya dön.

³⁴⁶⁰ Kendi berrak ve temiz zatını görmek için kendini, kendi niteliklerinden temizle.

³⁴⁶¹ [Böylece] kitap, öğretici ve hoca olmaksızın gönlünde peygamberlerin bilgilerini görürsün.

³⁴⁶² Peygamber: *Ümmetimden benimle aynı cevhere, aynı himmete sahip olanlar vardır*, dedi.

³⁴⁶³ *Benim onları gördüğüm ışıkla, onların canları da beni görür*²⁸⁴.

³⁴⁶⁴ [Onlar Peygamber'i] iki sahih kitabı²⁸⁵, hadisler ve râviler olmaksızın bengisu kaynağında [görürler].

³⁴⁶⁵ “*Kürt olarak geceledik*” sırrını bil, “*Arap olarak sabahladık*” sırrını oku.

³⁴⁶⁶ Gizli bilgiden bir örnek istersen Rumlularla Çinlilerin hikâyesini söyle.

[46b] Rumlularla Çinlilerin ressamlık bilgisinde iddiaya girmelerinin hikâyesi

³⁴⁶⁷ Çinliler: *Biz daha [iyi] ressamız*, dediler. Rumlular da: *Biz muhteşemiz, ustayız*, dediler.

³⁴⁶⁸ Sultan: *Sizlerden hanginiz iddiasında haklı diye sizi bu konuda sınayacağım*, dedi.

³⁴⁶⁹ Çinlilerle Rumlular huzura çıktılar. Rumlular [ressamlık] bilgisinde daha bilgili idiler.

³⁴⁷⁰ Çinliler: *Bize özel bir oda verin, bir oda da sizin olsun*, dediler.

³⁴⁷¹ Kapıları karşılıklı iki oda vardı. Birisini Çinliler aldı, ötekini Rumlular.

³⁴⁷² Çinliler, padişahın yüz [çeşit] boya istediler. Bunun üzerine o değerli [padişah] hazinesini açtı.

³⁴⁷³ Her sabah, Çinlilere hazineden düzenli olarak boyalar verilmekteydi.

³⁴⁷⁴ Rumlular: *Ne resim, ne boya, sadece pası gidermek işe yarar*, dediler.

³⁴⁷⁵ Kapıyı kapatıp [duvara] cila vurmaya başladılar. [Duvarlar] gökyüzü gibi saf ve berrak hale geldi.

³⁴⁷⁶ İki yüz renkten renksizliğe yol var. Renk bulut gibidir, renksizlikse aydır.

³⁴⁷⁷ Bulutta ışıktan, parlaklıktan yana ne görürsen, onu yıldızdan, aydan ve güneşten bil.

³⁴⁷⁸ Çinliler işi bitirince, sevinçlerinden davullar çalıyorlardı.

³⁴⁷⁹ Padişah içeri girip orada, akli fikri çelen resimler gördü.

³⁴⁸⁰ Ondan sonra Rumluların yanına gitti. Perdeyi aradan kaldırdılar.

³⁴⁸¹ O resimlerin ve yapılan işlerin yansıması, bu yandaki cilalanmış duvarlara vurdu.

³⁴⁸² [Padişahın] orada gördüğü her şey burada daha iyi göründü; [resimler] gözü gözyuvasından alıyordu.

³⁴⁸³ A babacığım! Rumlular, tekrarlanacak [dersleri], kitapları ve hünerleri olmayan sûfilerdir.

³⁴⁸⁴ Ama onlar gönülleri cilalamışlar, açgözlülükten, hırstan, cimrilikten ve kinlerden arınmışlardır.

³⁴⁸⁵ Aynanın o parlaklığı, gönlün vassıdır; [gönülse] sınırsız şekillerin [yansımasına] uygundur.

³⁴⁸⁶ Gaybın sınırsız ve şekilsiz şekli, Musa'ya gönül aynasından, yakasından parladi.

³⁴⁸⁷ Gerçi o şekil göğe, arşa, ferşe, denize, balığa sığmaz,

³⁴⁸⁸ Çünkü bunlar sınırlıdır, sayılıdır.

Gönül aynasınınsa bil ki sınırı yoktur.

³⁴⁸⁹ Gönül ya odur, ya da odur gönül diye akıl burada ya susar ya sapıtır.

³⁴⁹⁰ Her resmin yansıması, sonsuza dek, ister sayılı olsun ister sayısız, gönülden başka yere vurmaz.

³⁴⁹¹ Gönle yansıyan her yeni resim sonsuza dek onda perdesizce görünür.

³⁴⁹² [Gönüllerini] parlatanlar renkten ve kokudan kurtulmuşlardır. Her an kesintisiz olarak bir güzellik seyrederler.

³⁴⁹³ Bilginin şeklini ve kabuğunu bırakmış, görerek inanma (ayne'l-yakin) bayrağını dikmişlerdir.

³⁴⁹⁴ Düşünce gitmiş, aydınlığa ulaşmış-

lardır; tanışıklığın ana kaynağını ve denizini bulmuşlardır.

³⁴⁹⁵ Bu topluluk, herkesin kendisinden ürküp korktuğu ölüme bile alaylı alaylı gülümser.

³⁴⁹⁶ Kimse onların gönlüne üstün gelemmez; zarar sedefe gelir inciye değil.

³⁴⁹⁷ Nahvi ve fıkıhı bırakmış olsalar da yoksullukta yok olmayı almışlardır.

³⁴⁹⁸ Sekiz cennetin nakışları parladıkça, onların gönül levhalarını [o nakışları] alıcı bulmuştur.

³⁴⁹⁹ Allah'ın "*Doğruluk durağında*²⁸⁶" oturanlar, arştan, kürsüden ve boşluktan daha yüksektirler.

Peygamber'in -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- Zeyd'e:

"*Bugün nasılsın, nasıl kalktın?*" diye sorması ve onun "*Mümin olarak sabahladım, ey Allah'ın Resulü*" diye cevap vermesi

³⁵⁰⁰ Peygamber bir sabah Zeyd'e: "*A temiz arkadaş, nasıl sabahladın?*" dedi.

³⁵⁰¹ [Zeyd'in]: *Mümin bir kul olarak, demesi üzerine [Peygamber] tekrar ona: "Eğer açtıysa, iman bağının belirtisi nerede?" dedi.*

³⁵⁰² [Zeyd]: *Gündüzleri susuzdum, geceleri aşktan, yanıp yakılışlardan uyumadım, dedi.*

³⁵⁰³ *Mızrağın ucu kalkandan nasıl geçerse, ben de gündüzlerden gecelerden öyle geçtim.*

³⁵⁰⁴ *O yanda, bütün milletler/dinler biridir. Yüz binlerce yılla bir saat birdir.*

³⁵⁰⁵ [Orada] ezelle ebedin birliği vardır, [ama] kaybolmuşluğu yüzünden akıl için o yana yol yoktur.

³⁵⁰⁶ [Peygamber]: *O yoldan, bu diyarın anlayışına, akıllılarına uygun hediyen nerede? Getir, dedi.*

³⁵⁰⁷ [Zeyd]: *İnsanlar, gökyüzünü nasıl görüyorsa ben de arşı, arştakilerle birlikte [öyle] görüyorum, dedi.*

³⁵⁰⁸ *Benim önümde sekiz cennetle yedi cehennem, şamanın önündeki put gibi meydanda.*

³⁵⁰⁹ *Değirmende buğdayı arpadan ayırt eder gibi insanları tek tek tanıyorum.*

³⁵¹⁰ [47a] *Kimin cennetlik kimin yabancı olduğu bana yılanla balık gibi apaçık.*

³⁵¹¹ "*O gün kimi yüzler ağarır, kimi yüzler kararır*²⁸⁷" [âyeti] bu topluluk hakkında şimdiden ortaya çıktı.

³⁵¹² Can, bundan önce de kusurlarla doluydu, ama rahimdeydi, insanlardan gizliydi.

³⁵¹³ *Kötü, ana karnındayken kötüdür*²⁸⁸; onların durumları bedenlerdeki belirtilerden anlaşılır.

³⁵¹⁴ Beden, ana gibi can çocuğuna gebe- dir. Ölümse, doğum sancısı ve sarsıntısıdır.

³⁵¹⁵ Bütün geçmiş canlar, o sevinçli can nasıl doğacak diye beklerler.

³⁵¹⁶ Zenciler: *O zaten bizdendir*, derler. Rumlular (beyazlar) da: *O pek güzeldir*, derler.

³⁵¹⁷ O, can ve cömertlik dünyasına doğunca, artık beyaz ve siyah ihtilafı kalmaz.

³⁵¹⁸ Zenci ise Zenciler alıp götürürler, Rum ise (beyazsa) Rumlular (beyazlar) alır giderler.

³⁵¹⁹ Ama o doğmadıkça [ne olduğunu] anlamak dünyanın güç [işlerdendir]; henüz doğmamış tanıyan azdır.

³⁵²⁰ Allah'ın nuruyla bakıp gören başka; çünkü onun derinin içine yolu vardır.

³⁵²¹ Erlik suyunun aslı beyaz ve hoştur. Ama Rumlu ile Habeş'in canındaki yansımaları [başkadır].

³⁵²² “*En güzel yaratış*”^{a289} renk verir de [insanların] bir yarısını “*En aşağılara*” götürür.

³⁵²³ Bu sözün sonu yoktur. Sen yine atını sür de kervan kafilesinden geri kalmayalım.

³⁵²⁴ “*O gün kimi yüzler ağarır, kimi yüzler kararır*”²⁹⁰, o toplulukta Türk ile Hindu belli olur.

³⁵²⁵ Hindu ile Türk ana karnında belli olmaz. Ama doğunca zayıf mı güçlü mü görülür.

³⁵²⁶ [Zeyd]: *Ben kadın erkek hepsini, kıyamet günündeki gibi apaçık görüyorum*, dedi.

³⁵²⁷ “*Şimdi söyleyeyim mi, yoksa soluğumu tutup susayım mı?*” Mustafa, yeter diye dudağını ısırdı.

³⁵²⁸ [Zeyd]: “*Ey Allah'ın resulü! Yeniden dirilişin sırrını söyleyeyim de dünyada kıyameti koparayım mı bugün?*” [dedi.]

³⁵²⁹ *Bana izin ver perdeleri yırtayım da cevherim güneş gibi parlсын.*

³⁵³⁰ *Güneş benim yüzümden tutulsun; hurma ağacı ile söğüdü göstereyim.*

³⁵³¹ *Kıyametin sırrını açık edeyim, halis altınla kalp altını göstereyim.*

³⁵³² *Elleri kesilmiş sol yandakileri, küfrün rengiyle al rengi göstereyim.*

³⁵³³ *Tutulması ve dolunması olmayan ay ışığında yedi nifak deliğini açayım*²⁹¹.

³⁵³⁴ *Eşkriyanın paçavralarını göstereyim; peygamberlerin davullarını, köslerini duyurayım.*

³⁵³⁵ *Cehennem, cennetleri, aradaki berzahı kâfirlerin gözünün önüne apaçık seriyim.*

³⁵³⁶ *Kevser havuzunu coşarken göstereyim de suyu yüzlerine vursun, sesi kulaklarına.*

³⁵³⁷ *Susuzluk içinde onun çevresinde dönüp duranları şu anda açıkça göstereyim.*

³⁵³⁸ *Omuzları omzuma sürünmekte, haykırırları kulağıma gelmekte.*

³⁵³⁹ *Cennet ehli, gözümün önünde, isteyecek birbirlerini kucaklamışlar.*

³⁵⁴⁰ *Birbirlerinin ellerini ziyaret ediyor, dudaklarından öpücükler yağmalyorlar.*

³⁵⁴¹ *Şu kulağım, aşağılık kimselerin ah ah seslerinden, evvahlar olsun haykırırlarından sağır oldu.*

³⁵⁴² *Bunlar [sadece] işaretlerdir, daha derin söylerim ama Peygamber'i incitmekten korkuyorum.*

³⁵⁴³ [Zeyd] böyle kendinden geçmiş, harap bir halde konuşuyordu. Peygamber yakasını tutup büktü.

³⁵⁴⁴ *Kendine gel, yuları çek, atın pek hararetlendi*, [dedi]. “*Allah çekinmez*”ⁱⁿ²⁹² aksi vurdu da utanma gitti.

³⁵⁴⁵ Aynan, kabından dışarı çıktı. Ayna ile terazi aksini nasıl söyler?

³⁵⁴⁶ Ayna ile terazi, birisi incinecek, utanacak diye hiç soluğunu tutup susar mı?

3547 Ayna ile teraziye iki yüz yıl hizmet etsen bile onlar yine yüksek ölçütlerdir.

3548 Sen benim için doğruyu sakla; fazla göster de eksik gösterme [desen bile]

3549 Onlar sana: *Sakalina bıyığına güldürme; ayna ile terazi, ondan sonra da hile ile öğüt [olacak şey mi?]*, derler.

3550 *Çünkü Allah, gerçeğin bizimle bilinip tanınabilmesi için bizi yüceltti.*

3551 A delikanlı! Bu [özelliğimiz] olmasa bizim ne değerimiz olur? İyilerin yüzüne nasıl bezek oluruz?

3552 Ama sen, aynayı keçeye sar, çünkü tecellisiyle göğsünü Sina'ya çevirdi.

3553 [Zeyd]: “*Allah güneşi, ezel güneşi, hiç koltuğa sığar mı?*” dedi.

3554 *Hem hileyi düzeni, hem koltuğu yırtar; önünde ne delilik kalır ne akıl.*

3555 [47b] [Peygamber]: *Birinin gözünün üstüne bir parmak koyarsan, âlemi güneşten yoksun görür*, dedi.

3556 Bir parmak ucu, aya perde olur; işte bu padişahın [ayıp] örtücülüğünün göstergesidir.

3557 Dünyayı bir nokta örtünce, güneş de bir sürçme yüzünden tutuluverir.

3558 Dudağını yum da denizin dibine bak. Allah, denizi de insanoğlunun hükümüne boyun eğdirdi²⁹³.

3559 Bunun gibi selsebil ve zencefil²⁹⁴ ırmakları da yüce cennetliklerin hükmündedir.

3560 Cennetin dört ırmağı bizim hükümümüzdedir. [Ama] bu bizim gücümüzden değil, Allah'ın buyruğundandır.

3561 Büyü, nasıl büyücülerin isteğine göre olursa, onları nereye istersek akıtırız.

3562 Gönülün buyruğunda, canın fermanında olan şu akıp duran iki göz pınarı gibi.

3563 [Gönül] dilerse gözler, zehre, yılan-

lara doğru gider; dilerse ibret almaya doğru gider.

3564 Dilerse, hissedilen şeylere doğru gider; dilerse, örtülü şeylere doğru gider.

3565 Dilerse, bütünlere doğru gider; dilerse, parçaların hapsinde kalır.

3566 Bunun gibi her beş duyu, borudaki [su] gibi gönlün arzusu ve emri üzere akar gider.

3567 Gönül onlara her neyi gösterirse, beş duyu eteklerini toplayıp o yana gider.

3568 El ve ayak, Musa'nın elindeki o asâ gibi açıkça gönlün emrindedir.

3569 Gönül isterse, ayak o istekle raksa başlar; ya da eksiklikten fazlalığa doğru kaçar.

3570 Gönül isterse, el, parmaklarla hesaba girer ya da kitap yazar.

3571 El, gizli bir elde kalmıştır; o [gizli el] içtedir, bedeni dışarıya dikmiştir.

3572 [Gönül] dilerse [o el] düşmana bir yılan kesilir. Dilerse, veliye/dosta yardımcı olur.

3573 Dilerse, yemek için bir kepçe olur; dilerse on batmanlık gürz.

3574 Gönül bunlara ne söylüyor? Bu ne şaşırtıcı bağ, ne acayip gizli sebep.

3575 Yoksa gönül, Süleyman'ın mührünü mü buldu da beş duyunun dizginini çekmede.

3576 Dışarıdaki beş duyu onun buyruğunda; içerideki beş duyu onun memuru.

3577 On duyu, yedi uzuv, daha söze gelmeyen diğerlerini de sen say.

3578 A gönül, yücelikte Süleyman gibisin madem, periye Şeytan'a yüzüğünle hükmet.

3579 Bu saltanatta hileden düzenden uzak olursan, o üç Şeytan, senin elinden yüzüğü alamaz.

³⁵⁸⁰ Bundan böyle adın dünyayı tutar; bedenin gibi iki dünya da senin hükmünde olur.

³⁵⁸¹ Eğer Şeytan elinden yüzüğü kaparsa, padişahlığın biter, talihin ölür.

³⁵⁸² Ey kullar! Ondan sonra bağırıp ça-

ğırma gününe dek vah vah deyip durmanız kesinleşir²⁹⁵.

³⁵⁸³ Sen kendi hileni inkâr edip durursan, teraziyle aynadan canını nasıl kurtaracaksın?

Kölelerle kapı yoldaşlarının “*Getirdiğimiz turfanda meyveleri o yedi*”
diye Lokman’a iftira etmeleri

³⁵⁸⁴ Lokman, efendisinin yanındaki köleleri arasında hor tutulan bir kişiydi.

³⁵⁸⁵ Efendi, rahatlamak için kendisine meyveler getirmek üzere kölelerini bahçeye gönderiyordu.

³⁵⁸⁶ Lokman, köleler arasında, anlamlarla dolu, ama gece gibi kara yüzlü bir sığıntıya benziyordu.

³⁵⁸⁷ O köleler toplanmış meyveleri, büyük bir hırsıyla bir güzel yediler.

³⁵⁸⁸ Efendilerine de: *Onu Lokman yedi*, dediler. Efendisi, Lokman’a yüzünü ekşitip ağır davrandı.

³⁵⁸⁹ Lokman, efendisinin azarlamasının sebebini araştırınca ağzını açıp:

³⁵⁹⁰ *Efendim, hain köle, Allah katında rızaya ulaşmış olmaz*, dedi.

³⁵⁹¹ *A kerem sahibi! Hepimizi sına. Sen bize kanıncaya kadar sıcak su içir.*

³⁵⁹² *Ondan sonra bizi, sen atlı, biz de yaya olarak büyük bir ovada koştur.*

³⁵⁹³ *Sen o zaman kötü davrananı gör, sırları açan [Allah’ın] sanatlarını seyret.*

³⁵⁹⁴ Efendi, kölelere sıcak suyla sâkilik etti, korkularından suyu içtiler.

³⁵⁹⁵ Sonra onları ovalarda koşturdu. O topluluk, aşağıya yukarıya koşup duruyordu.

³⁵⁹⁶ Bitkinlikten kismaya başladılar. Su, [midelerindeki] meyveleri dışarı çıkarı-

yordu.

³⁵⁹⁷ Lokman midesindeki kustuğunda, içinden [sadece] duru su geliyordu.

³⁵⁹⁸ [48a] Lokman’ın hikmeti bunu göstermeye kâdirse, varlığın Rabbi’nin hikmeti nasıl olur?

³⁵⁹⁹ “*Kıyamet gününde bütün sırlar ortaya çıkar*²⁹⁶”, sizin de bilinmesini istemediğiniz gizli şeyler ortaya çıktı.

³⁶⁰⁰ *Kaynar suyu içince*²⁹⁷ kendilerini rezil edecek olan bütün perdeler yırtılıp açığa çıkar.

³⁶⁰¹ Taş, ateşle sınıdığı için kâfirlerin azabı da ateşle olur.

³⁶⁰² O taş gibi kalbe kaç kez yumuşakça [sözler] söyledik [ama] öğüt almadı.

³⁶⁰³ Kötü yaraya ancak kötü ilaç etki eder. Eşeğin başına köpeğin dişi [yaraşır].

³⁶⁰⁴ “*Kötü kadınlar kötü erkekler içindir*²⁹⁸” [âyeti] bir hikmettir. Çirkine yine çirkin uygun ve eştir.

³⁶⁰⁵ Öyleyse sen de hangi eşi istiyorsan git, onda yok ol, onun şekline ve sıfatlarına bürün.

³⁶⁰⁶ Işık istiyorsan, ışık [almaya] uygun hale gel; uzak olmak istiyorsan, kendini gör de uzaklaş.

³⁶⁰⁷ Eğer bu viran zindandan [kurtulmak için] bir yol istiyorsan, dosttan baş çekme, *secde et ve yaklaş*²⁹⁹.

Zeyd'in Peygamber'e -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- cevap
vermesi hikâyesinin geri kalanı

³⁶⁰⁸ Bu sözün sonu yok, Zeyd, kalk da söz söyleme Burak'ına gem vur.

³⁶⁰⁹ Söz söyleme ayıbı açınca gayp perdelerini yırtar.

³⁶¹⁰ Allah bir süre gaybı dilemiştir; şu davulcuyu kov da yolu kapat.

³⁶¹¹ Atını doludizgin sürme, yuları çek, gizli olması daha iyi. Herkesin kendi zannınca sevinmesi daha iyi.

³⁶¹² Allah, kendisinden umut kesenlerin bile bu ibadetten yüz çevirmemelerini ister.

³⁶¹³ Onların da bir umutla şereflenmelerini, birkaç gün [o umudun] peşinde koşmalarını [ister].

³⁶¹⁴ Merhametinin genel oluşu yüzünden, rahmetinin iyi kötü herkes üzerinde parlamasını ister.

³⁶¹⁵ Allah, her beyin, her esirin, umut ve korku içinde kendisinden çekinmesini diler.

³⁶¹⁶ Bu umut ve korku, bu perdenin ardında gelişsin diye perde altındadır.

³⁶¹⁷ Perdeyi yırttın mı umut ve korku nerede [kalır?] Gayp, bütün ihtişamıyla ortaya çıkar.

³⁶¹⁸ Dere kenarında bir genç: “*Bu balıkçı, bizim Süleyman olmalı*” diye zanna kapıldı.

³⁶¹⁹ Eğer oysa, niye yalnız ve gizlenmiş, yok o değilse, bu Süleyman'a benzeyen yüz neyin nesi?

³⁶²⁰ Süleyman yeniden bağımsız bir padişah oluncaya dek bu düşünce içinde ikircikte kaldı.

³⁶²¹ Şeytan gitti, onun mülkünden ve tahtından kaçtı; bahtının kılıcı, o Şeytan'ın kanını döktü.

³⁶²² Yüzüğü [yeniden] parmağına takınca, cin peri ordusu toplandı.

³⁶²³ Adamlar, onu görmek için geldiler, aralarında o düşünceye kapılan [genç de] vardı.

³⁶²⁴ Yüzüğü [Süleyman'ın] parmağında görünce, düşüncesi, zannı bütünüyle gitti.

³⁶²⁵ Vehim, iş gizli kapaklıyken olur; bu araştırma görülmeyen şey içindir.

³⁶²⁶ Gâip olanın hayali gönülde büyür. Ama ortaya çıkınca hayali de geçer gider.

³⁶²⁷ Işıl ısl gökyüzü yağışsız olmaz ama kara toprak da yeşertmeden durmaz.

³⁶²⁸ Bana “*Gayba inananlar*”³⁰⁰ gerek, onun için bu fani konağın penceresini kapattım.

³⁶²⁹ Gökleri nasıl yarıp da ortaya çıkarırım? Nasıl “*Orada bir çatlak görebilir misin?*”³⁰¹ derim.

³⁶³⁰ Şu karanlıkta aranıp durdukça herkes yüzünü bir yana çevirir.

³⁶³¹ İşler bir süre tersine gider; hırsız, bekçiye darağacına çeker.

³⁶³² Böylece nice sultan, nice yüce himmetli kişi, bir süre kendi kuluna kul olur.

³⁶³³ Kulluk, [efendi] ortada yokken güzeldir, sevimlidir. Gaybı, [efendi] uzakken koruyup gözetmek hoştur.

³⁶³⁴ Padişahı huzurunda öven nerede, yokluğunda ondan utanan nerede?

³⁶³⁵ Ülkenin bir ucunda, sultandan ve saltanat gölgesinden uzak bir kale komutanı,

³⁶³⁶ Kaleyi düşmanlardan korur, hesapsız mala orayı satmazsa,

³⁶³⁷ Padişah yokken sınır boylarında, o oradaymış gibi bağlılık gösterirse,

³⁶³⁸ O [kumandan] padişahın katında, huzurunda bulunup canlarını feda eden diğerlerinden daha iyidir.

³⁶³⁹ Öyleyse [padişahın] yokluğunda işi yarım zerre korumak bile, huzurunda yüz binlercesini yapmaktan daha iyidir.

³⁶⁴⁰ Kulluk ve iman, şimdi övgüye değer; ölümden sonra ortaya çıkması reddolunmuştur.

³⁶⁴¹ Madem ki görünmemesi, gâip olması, örtülü olması daha iyi, öyleyse dudaklarını yum, suskun dudak daha iyi.

³⁶⁴² A kardeş, sözden el çek. Allah kendi katındaki bilgiyi kendisi ortaya koyar.

³⁶⁴³ [48b] Güneşe kendi yüzü şahit olarak yeter. Hangi şey en ulu şahittir? Allah³⁰².

³⁶⁴⁴ Hayır, derim ki Kur'an'da hem Allah, hem melekler, hem de bilginler birlikte anılmıştır.

³⁶⁴⁵ Allah, melekler ve bilgi sahipleri, sadece O'nun bâki olan Rab olduğuna tanıklık ederler³⁰³.

³⁶⁴⁶ Allah tanıklık edince melek de kim

olur ki tanıklıkta [Allah ile] ortak olsun?

³⁶⁴⁷ Çünkü, harap olmuş gözler ve gönüller güneşin varlığına ve parıltısına dayanamazlar.

³⁶⁴⁸ Tıpkı, güneşin ışığına dayanamayıp umudunu kesen yarasa gibi.

³⁶⁴⁹ Öyleyse melekleri gökyüzünde tecelli eden güneşe bizim gibi dost bil.

³⁶⁵⁰ *Biz bu ışığı, o tek güneşten bulduk, onun halifesi gibi zayıflara yansıttık*, [derler].

³⁶⁵¹ Her meleğin, yeni ay, üç günlük ay, ya da dolunay gibi olgunluğu, ışığı ve değeri vardır.

³⁶⁵² Her melek, mertebelerine göre “Üç veya dört ışık kanadından³⁰⁴” o yalımlara sahiptir.

³⁶⁵³ [Onların kanatları] insanların akıl kanatları gibidir, ama aralarında çok fark vardır.

³⁶⁵⁴ Öyleyse, her insanın iyilikte ve kötülükte eşi, kendisine benzeyen o melektir.

³⁶⁵⁵ Onun kör gözü güneşe dayanamadığı için, yıldız ona mum olur da böylece yolunu bulur.

Peygamber'in -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- Zeyd'e: “*Bu sırrı bundan daha açık söyleme, buyruğu gözet*” demesi

³⁶⁵⁶ Peygamber: *Sahabem yıldızlar [gibidir]³⁰⁵, yolculara ışık, Şeytan'a taşlamadır*, dedi.

³⁶⁵⁷ Herkeste gökteki güneşten ışık alacak göz ve kuvvet olsaydı,

³⁶⁵⁸ Güneşin ışığına delil olan yıldız ne hacet kalırdı ey aşağılık kişi!

³⁶⁵⁹ Ay, buluta, toprağa ve gölgeye: “*Ben insanım, ama bana vahyediliyor³⁰⁶*” der.

³⁶⁶⁰ Yaratılıştan sizin gibi karanlıktım, güneşin vahyi bana böyle bir ışık verdi.

³⁶⁶¹ Güneşlere oranla karanlığım var, ama nefislerin karanlıkları için ışığım var.

³⁶⁶² Sen dayanabilesin diye güçsüzüm;

çünkü parlak güneşin eri değilsin sen.

³⁶⁶³ Balla sirke gibi karıştım da ciğerdeki hastalığa yol buldum.

³⁶⁶⁴ Ey hastalığa tutulan! Hastalıktan kurtulunca sirkeyi bırak da bal ye.

³⁶⁶⁵ Gönül tahtı heveslerden arınıp bayındır olunca, “*Rahman arşa istiva etti³⁰⁷*” [âyetini] gör.

³⁶⁶⁶ Gönül bu bağı bulunca, bundan böyle Allah gönle aracısız hükmeder.

³⁶⁶⁷ Bu sözün sonu gelmez, Zeyd nerede? Ona rüsvalık arama diye öğüt vereyim.

Zeyd hikâyesine dönüş

³⁶⁶⁸ Artık Zeyd'i bulamazsın, çünkü o kaçtı. Ayakkabılığın yanından fırladı da ayakkabısını düşürdü.

³⁶⁶⁹ Sen kim oluyorsun? Zeyd bile üzerine güneş vurmuş yıldız gibi kendisini bulamadı!

³⁶⁷⁰ Artık ondan ne bir eser bulabilirsin ne bir nişan. Ne de saman uğrusu yolunda bir saman çöpü bulursun.

³⁶⁷¹ Babalarımızın duyguları ve sözleri, sultanımızın bilgi ışığında yok oldu.

³⁶⁷² Onların duyguları ve akılları içeride, "[*Hepsi de*] huzurumuza getirileceklerdir"³⁶⁸ dalgaları arasındadır.

³⁶⁷³ Sabah olunca, izin vakti gelir; gizlenmiş yıldızlar işe koyulurlar.

³⁶⁷⁴ Allah, akılsızların akıllarını kulaklarındaki halka halka küpeler [gibi] geri verir.

³⁶⁷⁵ Ayaklarını vurarak ellerini çırparak nazlı nazlı "*Rabbimiz, bizi dirilttin*"³⁶⁹ diye sena ederler.

³⁶⁷⁶ O dökülmüş deriler ve kemikler, toz koparan atlılara dönerler.

³⁶⁷⁷ Kıyamet günü, şükredenler de nankörler de yokluktan varlığa doğru hamle ederler.

³⁶⁷⁸ Niçin başını çevirip görmezden liyorsun? Önceden yoklukta da [böyle] baş çevirmemiş miydin?

³⁶⁷⁹ "*Beni yerimden kim sökebilir?*" diye yoklukta da ayağını diremiştin.

³⁶⁸⁰ Görmüyor musun Rabbani yaratış seni alındaki perçemden çekti de³¹⁰,

³⁶⁸¹ Düşüncende, hayalinde olmayan bu türlü hallere uğrattı.

³⁶⁸² O yokluk daima O'na kuldur. İşe koyul a Şeytan! Süleyman diridir.

³⁶⁸³ Şeytan, "*Havuzlar kadar kâseler*"³¹¹ yapar, [bu işi] bırakmaya ya da cevap vermeye cesareti yoktur.

³⁶⁸⁴ Kendine bir bak, korkudan nasıl titriyorsun? Yokluğu da [böyle] boyuna titremekte bil.

³⁶⁸⁵ Sen makamlar elde etmeye uğraşsan da yine [kaybetme] korkusundan can çekişir durursun.

³⁶⁸⁶ [49a] En güzel olan Allah'ın aşkından başka her ne varsa, şeker yemek bile olsa [aslında] can çekişmektir o.

³⁶⁸⁷ Can çekişmek nedir? Ölümüne doğru gelmek, abıhayata el sürmemek.

³⁶⁸⁸ Halkın iki gözü de toprakta ve ölümdedir; abıhayat hakkında yüzlerce şüpheleri vardır.

³⁶⁸⁹ Çaba göster de bu yüz şüphe doksan düşün. Geceleyin yürü, uyursan gece geçip gider.

³⁶⁹⁰ O gündüzü karanlık gecede ara; karanlığı yakan o akı [kendine] öncü yap.

³⁶⁹¹ Kötü renkli gecede nice iyilikler vardır. Abıhayat karanlıkların eşidir.

³⁶⁹² Böyle yüzlerce gaffet tohumu ekerek uykudan baş kaldırılabilir mi hiç?

³⁶⁹³ Ölü uyku, ölü lokma [birbirine] yar oldu; efendi uyudu da gece hırsız işe koyuldu.

³⁶⁹⁴ Sen, düşmanların kimdir bilmiyorsun. Ateşten olanlar topraktan olanların varlığına düşmandır.

³⁶⁹⁵ Ateş suyun ve onun çocuklarının düşmanıdır. Nitekim su da ateşin canına düşmandır.

³⁶⁹⁶ Su ateşi söndürür, çünkü o, suyun çocuklarının düşmanıdır.

³⁶⁹⁷ Ondan sonra [bil ki] bu ateş, şehvet ateşidir; çünkü günahın ve hatanın aslı ondadır.

³⁶⁹⁸ Dıştaki ateş biraz suyla soğuyup söner; şehvet ateşiyse [insanı] cehenneme kadar götürür.

³⁶⁹⁹ Şehvet ateşi suyla yatışmaz; çünkü azap edişte cehennem tabiatlıdır.

³⁷⁰⁰ Şehvet ateşinin çaresi nedir? Din ışı-
ğı. Sizin ışığınız kâfirlerin ateşini söndürür.

³⁷⁰¹ Bu ateşi ne söndürür? Allah ışığı. [Bunun için] İbrahim'in ışığını [kendine] usta tut da,

³⁷⁰² Öd ağacına benzeyen şu beden, Nemrut gibi olan nefsinin ateşinden kurtulsun.

³⁷⁰³ Ateşten olan şehvet yanmakla azalmaz; o hiç kuşkusuz olduğu gibi kalmakla azalır.

³⁷⁰⁴ Bir ateşe odun attıkça, odun taşıdıkça o ateş söner mi hiç?

³⁷⁰⁵ Ama odunu geri alınca ateş söner, çünkü takva ateşe su serper.

³⁷⁰⁶ Kalplerin takvasıyla allık sürünen güzel yüz, ateşten kararır mı hiç?

Ömer'in -Allah ondan razı olsun- zamanında şehre ateş düşmesi

³⁷⁰⁷ Ömer'in zamanında bir yangın oldu. Ateş, taşları bile kuru odun gibi [yakıp] yutuyordu.

³⁷⁰⁸ Yangın binalara ve evlere sıçradı; kuşların kanatlarına ve yuvalarına kadar ulaştı.

³⁷⁰⁹ Şehrin yarısı alevlerle ateş aldı; su bile ondan korkup şaşırırmaktaydı.

³⁷¹⁰ Akli başında olanlar ateşin üzerine kovalarla su ve sirke döküyorlardı.

³⁷¹¹ Ateş inadına arttıkça artıyor, ona sınırsızlık [âleminden] yardım geliyordu.

³⁷¹² Halk "Ateşimiz suyla hiç sönmüyor" diye koşarak Ömer'e geldi.

³⁷¹³ [Ömer]: *O ateş, Allah'ın âyetlerindendir; sizin cimrilik ateşinizin bir yalımıdır*, dedi.

³⁷¹⁴ *Suyla sirke nedir ki? Bana uyanlardansanız cimriliği bırakıp ekmek dağıtın.*

³⁷¹⁵ Halk ona: *Kapımız açık, cömerdiz, fütüvvet ehliyiz*, dediler.

³⁷¹⁶ [Ömer]: *Siz ekmeği adete, töreye uyup verdiniz; eliniz Allah için açmadınız*, dedi.

³⁷¹⁷ [Yaptığınız] *övünmek, gösteriş yapmak, nazlanmak içindir; [Allah] korkusundan, sakınıp çekinmeden, niyazdan değil.*

³⁷¹⁸ Mal tohumdur, her çorak yere ekme; kılıcı her yol kesicinin eline verme³¹².

³⁷¹⁹ [49b] Din ehlini kin ehlinde ayırt et. Hak'la birlikte olanı ara, onunla otur.

³⁷²⁰ Herkes, kendi kavmine (yakınlarına) bağışta bulunur; ahmak kişi böylece bir iş yaptığını zanneder.

Düşmanın, müminlerin emiri Ali'nin -Allah yüzünü kutlu kılın- yüzüne tükürmesi ve müminlerin emiri Ali'nin elinden kılıcı atması

³⁷²¹ Amelde içtenliği Ali'den öğren. Allah aslanını hileden düzenden temiz bil.

³⁷²² Bir gazada, bir yigide üstün geldi, derhal kılıcını çekip koştu.

³⁷²³ O, her peygamberin, her velinin övücü Ali'nin yüzüne tükürdü.

³⁷²⁴ Ayın yüzünün bile secde yerinde önünde secdeye kapandığı bir yüze tükürdü o.

3725 Ali, hemen o anda kılıcını attı; onunla savaşında gevşeklik gösterdi.

3726 O savaşçı bu işe, bu yersiz affedişe ve acımaya şaşırdı kaldı.

3727 “Bana keskin kılıcını çektiğin halde neden atıp da beni bıraktın?” dedi.

3728 Benimle savaşmaktan daha iyi ne gördün de beni avlamakta gevşeklik gösterdin?

3729 Ne gördün de böyle öfken yatıştı? Böyle bir şimşek nasıl çakıp sönuverdi?

3730 Ne gördün de, gördüğün şeyin yansımasından benim gönlümde ve canımda bir alev belirdi.

3731 Varlıktan, mekândan daha üstün, candan daha iyi ne gördün de bana can bağışladın?

3732 Sen yiğitlikte Allah’ın aslanısın; civanmertlikte kimsin, kim bilir?

3733 Civanmertlikte, eşsiz benzersiz sofraların ve ekmeklerin indiği Musa’nın Tih [çölündeki] bulutusun.

3734 Bulutlar buğday verir de insanlar çalılıp onu pişirir, bal gibi tatlı hale getirir.

3735 Musa’nın bulutu, rahmet kanadını açtı, zahmetsizce pişmiş ve tatlanmış olan [yiyeceği] veriverdi.

3736 [O bulutun] rahmeti, kerem [sofrasının] pişmiş yemeğini yiyenlere dünyada bayrak açtı.

3737 O nimet, o bağış kırk yıl boyunca, ümit edenlerin üzerinden bir gün bile ek silmedi.

3738 Sonunda onlar aşağılıkları yüzünden kalktılar da pırasa, tere ve çerçöp istediler.

3739 Siz Ahmed’in ümmetisiniz, değerli kimselerdensiniz, o yemek kıyamete kadar kalıcıdır.

3740 “Rabbimin katında gecelerim” [hadi-

si] açığa çıkınca, “Beni yedirir ve içirir”³¹³ [hadisi] yemekten kinaye oldu.

3741 Bu [sözü] hiç tevil etmeden kabul et de balla süt gibi boğazına girsin.

3742 Çünkü tevil, bağışlananı geri verip reddetmektir; çünkü tevil, gerçeği yanlış görür.

3743 O yanlış görmek, onun aklının zayıflığındandır. Küllî akıl içtir/özdür, cüzî akılsa kabuk.

3744 Kendini tevil et haberleri/hadisleri değil; beynine kötü de, gül bahçesine değil.

3745 Ey Ali! Tümüyle akılsın, gözsün sen. Gördüğünden bir nebze söyleyiver.

3746 Hilminin kılıcı canımızı parçaladı; bilginin suyu toprağımızı temizledi.

3747 Anlat, biliyorum ki bu O’nun sırlarındandır; çünkü kılıcsız öldürmek O’nun işidir.

3748 O, âletsiz, uzuvsuz var edendir; bu yararlı hediyeleri bağışlayandır.

3749 Akla, yüz binlerce şarap tattırır da iki gözün ve kulağın [bundan] haberi olmaz.

3750 Ey güzel avlı arş doğan! Bu zamanda yaratıcı Allah’tan ne gördün anlat, açıkla.

3751 Senin gözün gaybı algılamayı öğrenmiş; orada bulunanlarınsa gözleri kapanmıştır.

3752 Birisi ayı açıkça görür de ötekisi dünyayı karanlık görür.

3753 Birisi de üç ayı bir arada görür; evet, bu üç kişi bir yerde oturmuştur.

3754 Her üçünün de gözü açık, her üçünün de kulağı keskin; sana asılmakta, bendense kaçmaktalar.

3755 Göz büyüsüdür bu, şaşılacak gizli bir lütuftur. Sana kurt, bana Yusuf suretinde [görünmede].

³⁷⁵⁶ Âlem, on sekiz bin de olsa, daha fazla da olsa, bu on sekiz her göze boyun eğmez/görünmez.

³⁷⁵⁷ Ey Murtazâ Ali! Ey kötü kazadan sonra gelen iyi kaza, sırrı aç.

³⁷⁵⁸ Ya sen aklının bulduğunu söyle, ya da ben üzerime ışıyıp vuranı söyleyeyim.

³⁷⁵⁹ Senden benim üzerime ışıyıp vurdu, nasıl gizlersin? Ay gibi, dilsizce ılık saç-madasın.

³⁷⁶⁰ Ama ay değirmisi söze gelse, gece yolcularını daha çabuk yola koyar.

³⁷⁶¹ Hatadan, yanılığdan emin olurlar; ayın sesi, gulyabaninin sesine üstün gelir.

³⁷⁶² Ay, konuşmaksızın [böyle] yol gösterici olursa, bir de konuşursa ılık içinde ılık olur.

³⁷⁶³ [50a] Değil mi ki sen o bilgi şehrinin kapısısın³¹⁴, değil mi ki sen hilim güneşinin ışığısın,

³⁷⁶⁴ A kapı, kapıyı arayana açık ol da ka-

buklar seninle öze/içe kavuşsun.

³⁷⁶⁵ Ey rahmet kapısı, ey “Hiçbir şey O’na denk değildir”in³¹⁵ eşiği, sonsuza dek açık ol.

³⁷⁶⁶ Zaten her hava, her zerre bir pence-redir; [ama] kim açmadan orada bir kapı var diyebilir?

³⁷⁶⁷ Gözcü bir kapı açmadıkça, bu zan içte asla uyanmaz.

³⁷⁶⁸ Kapı açıldı mı [kişi] hayran olur, umut ve tamah kuşu uçmaya başlar.

³⁷⁶⁹ Habersizin biri viranede ansızın bir define bulur da ondan sonra her virane yere doğru koşuşturur durur.

³⁷⁷⁰ Sen bir dervişten inci bulamayınca, bir başka dervişten nasıl inci ararsın?

³⁷⁷¹ Zan kendi ayağıyla yıllarca koşsa da burun deliklerinden ötesine geçemez.

³⁷⁷² Burnuna gayptan koku gelmedikçe, burnundan başka bir şey görebilir misin hiç? Söyle.

Kâfirin Ali’ye -Allah yüzünü kutlu kılsın- “Benim gibi birisini yendikten sonra kılıcını elinden niye attın?” diye sorması

³⁷⁷³ Sonra o yeni Müslüman dost, sarhoşluk ve keyif içinde Ali’ye [şöyle] dedi:

³⁷⁷⁴ Ey müminlerin emiri! Buyur da can beden içinde cenin gibi kıpırdasın.

³⁷⁷⁵ Yedi yıldız, bir süre her cenine sırayla hizmet eder ey can!

³⁷⁷⁶ Ceninin canlanma vakti gelince, o sırada güneş ona yardımcı olur.

³⁷⁷⁷ Bu cenin, güneşle kıpırdanmaya başlar; çünkü güneş ona hemen can bağışlar.

³⁷⁷⁸ Güneş onun üzerine ışmadıkça cenin, başka yıldızlardan şekilden başka bir şey bulamaz.

³⁷⁷⁹ O [cenin], rahimde o güzel yüzülü güneşle hangi yolla bağ kurdu?

³⁷⁸⁰ Bizim duygularımızdan uzak olan bir yolla. Gökteki güneşin nice yolları vardır.

³⁷⁸¹ O, altının kendisiyle gıdalandığı bir yoldur; o, taşın kendisiyle yakuta döndüğü bir yoldur.

³⁷⁸² O, la’li kızıl yapan bir yoldur; o, nala şimşek bağışlayan bir yoldur.

³⁷⁸³ O, meyveyi olgunlaştıran bir yoldur; o, sersemi yüreklendiren bir yoldur.

³⁷⁸⁴ Anlat, ey kanadı parlayan, padişaha ve onun bileğine alışımlı olan doğan.

³⁷⁸⁵ Anlat, ey padişahın Anka yakalayan doğanı; ey orduyla değil, kendi başına ordular yenen.

3786 Sen tek kişilik bir ümmetsin, birsin [ama] yüz binsin. Ey bu kul, doğanına av olan anlat.

3787 Kahredeceğin yerde bu acıma nedendir? Ejderhaya mühlet vermek kimin yoludur?

Müminlerin emirinin, o durumda elinden kılıcı atmasının nedeninin ne olduğuna cevap vermesi

3788 [Ali]: Ben kılıcı Allah uğruna vuruyorum. Allah kuluyum, bedenim memuru değil, [dedi].

3789 Allah aslanıyım, hevâ aslanı değil. Benim eylemim, dinime tanıktır.

3790 Ben savaşta "Attığın zaman sen atmadın"ım³¹⁶. Ben kılıç gibiyim, o vuransa güneştir.

3791 Ben kendi eşyayı yoldan kaldırdım; Allah'tan başkasını yok saydım.

3792 Bir gölgeyim, sahibim güneştir. Ben perdeciyim, ona perde değilim.

3793 Vuslat incileriyle dolu bir kılıç gibiyim ben; savaşta diriltirim, öldürmem.

3794 Kan örtmez kılıcımın incisini benim; rüzgâr nasıl yerinden alıp götürecektir bulutumu benim?

3795 Saman değilim; hilim, sabır ve adalet dağıyım. Kasırga dağı nasıl sökecek?

3796 Bir rüzgârla yerinden kopan, bir çöptür. Çünkü uygunsuz esen nice rüzgâr var.

3797 Öfke rüzgârı, şehvet rüzgârı, hırs rüzgârı, namaz ehli olmayanı alır götürür.

3798 Ben dağım, benim varlığım onun yapısıdır. Saman gibi olsam bile, rüzgârım onun zikridir.

3799 Benim dileğim onun rüzgârından başkasıyla kıvıldamaz; başbuğum tek [Allah'ın] aşkından başkası değildir.

3800 Öfke padişahlara şahtır ama bize köledir. Öfkeyi de dizgin altına almışım ben.

3801 Hilminin kılıcı öfkemin boynunu vurmıştır. Allah'ın öfkesi bana rahmet gibi gelmiştir.

3802 Tavanım yıkıldıysa da nura gark oldum. Toprak atası olsam da bahçe kesildim.

3803 Savaşta araya bir sebep karışınca, kılıcı gizlemeyi uygun gördüm.

3804 [50b] Adım "Allah için seven" olsun, dileğim "Allah için buğz eden" olsun [istedim].

3805 Cömertliğim "Allah için veren" olsun, varlığım "Allah için sakınan" olsun [istedim]³¹⁷.

3806 Sakınmam da ancak Allah için, vermem de. Tümüyle Allah içinim, başka kim senin değilim ben.

3807 Allah için yaptığım şey taklit değildir; hayale ve zanna [dayalı] değildir, görmekten başka bir şey değildir.

3808 Uğraşıp didinmekten, araştırıp soruşturmaktan kurtulmuşum ben. Elimi Allah'ın eteğine bağlamışım ben.

3809 Uçsam, uçtuğum yeri görmedeyim; dönsem, döndüğüm yeri görmedeyim.

3810 Bir yük taşısam, nereye kadar [taşıyacağımı] biliyorum. Ayım ben, güneştir önümde kılavuzum.

3811 Halka bundan fazlasını söylemek uygun değil; deniz ırmağa sığmaz.

3812 Akıllar ölçüsünde, aşağıdan söylüyorum; ayıp değil ya, peygamberin de yaptığı budur³¹⁸.

3813 Garazdan yana hürüm ben; hürün tanıklığını dinle. Çünkü kölelerin tanıklığı iki arpaya bile değmez.

3814 Şeriat da dava ve hüküm sırasında, kölenin tanıklığının bir değeri yoktur.

3815 Binlerce köle sana tanıklık etse de şeriat onların [tanıklığına] saman kadar değer vermez.

3816 Şehvete kul olan, Allah katında kölelerden de esir edilmiş kullardan da beterdir.

3817 Çünkü bu, efendisinin bir sözüyle hür olur. [Şehvete kul olansa] tatlı yaşar [ama] pek acı ölür.

3818 Şehvete köle olan, Allah'ın fazlından ve özel ihsanlarından başka bir şeyle kurtulamaz.

3819 O, dipsiz bucaksız bir kuyuya düşmüştür. Bu, onun günahıdır, cebir de değildir ceviri de.

3820 O, kendisini, benim dibine ulaşacak bir ip bulamadığım bir kuyuya atmıştır.

3821 Keseyim artık, eğer bu söz uzarsa, değil ciğer, mermer bile kan kesilir.

3822 Bu ciğerlerin kan kesilmemesi katıllıktan değil, gaffletten, oyalanmadan, bedbahtlıktandır.

3823 Kanın kendisine yarar sağlamayacağı bir gün kan kesilir. Kan kesilmenin reddolunmayacağı bir zamanda kan kesil.

3824 Madem kölelerin tanıklığı makbul değil, adil kişi Şeytan'a köle olmayandır ancak.

3825 [Peygamber'in] uyarıcılıkta "*Biz seni şahit olarak gönderdik*"³¹⁹ [âyetine mazhar] olması, onun varlıktan yana hür oğlu hür olmasındandır.

3826 Mademki hürüm, öfke nasıl bağlar beni? Burada Allah'ın sıfatlarından başka bir şey yok, gir içeriye.

3827 İçeriye gir, çünkü Allah'ın ihsanı azat etti seni. Çünkü "*rahmeti gazabını geçmiştir*"³²⁰.

3828 Şimdi gir içeriye, çünkü tehlikeden kurtuldun. Bir taşkın, kimya seni mücevhher yaptı.

3829 Küfürden ve onun dikenliğinden kurtuldun ya, O'nun serviliğinde bir gül gibi açıl artık.

3830 Sen bensin, ben senim ey muhteşem kişi! Sen Ali oldun, Ali'yi nasıl öldüreyim?

3831 Her ibadetten daha iyi bir günah işledin; bir anda gökyüzünü aştın.

3832 Ne kutlu günah o adamın işlediği günah. Gül yaprakları da bir dikenden bitmez mi?

3833 Ömer'in günahı, Peygamber'e kastedişi, onu kabul edilme eşğine dek çekmedi mi?

3834 Firavun, büyücüleri, büyüleri için çağırmadı mı? Talih onlara o yüzden yar olmadı mı?

3835 Büyüleri ve inkârları olmasaydı, onları inatçı Firavun'a kim çekip getirirdi?

3836 Asayı ve mucizeleri nasıl görürlerdi? Ey isyankar kavim! Günah, ibadete döndü.

3837 Günah, ibadet gibi olunca Allah umutsuzluğun boynunu vurmuştur.

3838 Çünkü O, şeytanların rağmına günahları ibadete dönüştürür.

3839 Kovulmuş Şeytan bu yüzden taşlanır; kıskançlığından çatlar da ikiye ayrılır.

3840 Şeytan, bir günah meydana getirmeye, o günahla bizi bir kuyuya düşürmeye çalışır.

3841 O günahın bir ibadete döndüğünü gördü mü, o an, Şeytan için uğursuz bir an olur.

3842 İçeriye gir, kapıyı açtım ben sana. Sen tükürdün, bense armağan verdim sana.

3843 Cefakârlara bile böyle [armağanlar] verir; sol ayağını atan [kötülerin] önüne bile böylesine baş koyarım.

3844 Artık vefakârlara neler bağışlarım? Sen anla. Hazineler, sonsuz mülkler.

Peygamber'in -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- müminlerin emiri
Ali'nin -Allah yüzünü kutlu kılsın- seyisinin kulağına: "*Ali'nin
öldürülmesi senin elinle olacak, sana haber ettim*" demesi

3845 [Ali]: *Ben öyle bir erim ki lütuf şerbetim kendi kanlıma bile kahır zehri olmadı, [dedi].*

3846 *Peygamber, hizmetçimin kulağına, bir gün şu başımı boynumdan onun keseceğini söyledi.*

3847 *O Peygamber, dostun vahyiyle, sonunda ölümümün onun eliyle olacağını haber verdi.*

3848 [51a] *O [hizmetçi]: Beni önce öldür de bu kötü hata benden meydana gelmesin, deyip duruyor.*

3849 *Ben de: "Madem ölümüm sendendir, kadere karşı nasıl bir tedbir alabilirim?" diyorum.*

3850 *O, habire önüme düşüp: Ey Kerem sahibi! Allah için beni iki parçaya ayır da,*

3851 *Bu kötü sona uğramayayım, canım kendi canım yüzünden yanıp yakılmasın [diyor].*

3852 *Ben de: Git, kalem [bunu] yazdı³²¹. O kalem yüzünden nice sancak baş aşağı gelir, diyorum.*

3853 *İçimde sana karşı hiçbir kin yok; çünkü ben bunu senden bilmiyorum.*

3854 *Sen Allah'ın aletisin; yapan, Allah'ın eli. Allah'ın aletini nasıl kınayıp yereyim?*

3855 *O: "Öyleyse o kısas niçin?" dedi. [Ali]: O da Allah'tan, [ama] o gizli bir sırdır, dedi.*

3856 *Eğer O, kendi yaptığına itiraz ederse, kendi itirazı yüzünden bahçeler yeşertir.*

3857 *Kendi yaptığına itiraz etmek ancak O'na düşer. Çünkü O, kahırda ve lütufta tektir.*

3858 *Bu olaylar şehrinde bey olan O'dur.*

Ülkelerde tedbir sahibi O'dur.

3859 *O, kendi aletini kırarsa, kırılmış olanı [yine] o güzelleştirir/iyileştirir.*

3860 *A yüce kişi, "Bir âyeti nesheder ya da unutturursak ardından daha hayırlısını getiririz³²²" [âyetinin] sırrını anla.*

3861 *Allah hangi şeriatı ortadan kaldırdıysa, otu kaldırmış, yerine gül bitirmiştir.*

3862 *Gece, gündüzün işini gücünü ortadan kaldırır; akli aydınlatan şu cansızlığa bir bak.*

3863 *Sonra yine gündüzün ışığıyla gece ortadan kalkar; böylece o aydınlatıcı ateş yüzünden cansızlık yanar.*

3864 *Gerçi o uyku ve uyuklama karanlıktır, ama abıhayat da karanlıklar içinde değil mi?*

3865 *Akıllar o karanlıkta tazelenmiyor mu? [Şarkıcının] duraklaması sesine sermaye olmuyor mu?*

3866 *Çünkü zıtlar, zıtlardan ortaya çıkar. [Allah] kalpteki kara noktada aydınlık yarattı.*

3867 *Peygamberin savaşı barışa vesile oldu. Şu âhir zamandaki barış, o savaş yüzünden oldu.*

3868 *O gönül alıcı [sevgili] dünya halkının başları kurtulsun diye yüz binlerce baş kesti.*

3869 *Bahçıvan, fidan boy atsın, meyvelensin diye zararlı dalları budar.*

3870 *Mahir bahçıvan, bahçe ve meyve yeşilliğini göstereyin diye bahçedeki otları yolar.*

3871 *Dost, ağrıdan ve hastalıktan kurtulsun diye o hekim çürük dişi çeker.*

³⁸⁷² Demek ki fazlalıklar eksikliklerin içindedir. Şehitlerin diriliği de yokluktadır.

³⁸⁷³ Rızık yiyen boğaz kesilince “*Rızıklanır, sevinirler*”³²³ nimeti hazmedilir.

³⁸⁷⁴ Hayvanın boğazı doğrulukla kesildi mi, insanın boğazı gelişir, [hayvanın da] fazileti artar.

³⁸⁷⁵ Ya insanın boğazı kesilirse, dikkat et de bak. Ne doğar, bunu onunla karşılaştır.

³⁸⁷⁶ Üçüncü bir boğaz doğar ki onun bakımı ancak Allah şerbetiyle, O’nun nurlarıyla olur.

³⁸⁷⁷ Kesilen boğaz şerbeti içer; ama lâ (hayır)’dan kurtulmuş, belâ (evet)’da ölmüş olan boğaz [içer].

³⁸⁷⁸ Ey parmakları kısa, çabası kıt kişi, kes artık. Ne zamana kadar canının diriliği ekmekle olacak?

³⁸⁷⁹ Beyaz ekmek peşinde yüz suyu dök-tüğün için, söğüt gibi meyven yok.

³⁸⁸⁰ Duygu canının, bu ekmeğe sabrı yoksa, kimyayı elde et de bakırı altına çevir.

³⁸⁸¹ Ey filan, elbise yıkayacaksan çamaşırcıların mahallesinden yüz çevirme.

³⁸⁸² Ekmek senin orucunu bozduysa bile, kırıkçıya sarıl da daha yükseğe çık.

³⁸⁸³ Mademki onun eli kırıkları sarıcı-

dır, öyleyse onun kırması kesinlikle sarıp dikmedir.

³⁸⁸⁴ [Ama] onu sen kırarsan: *Gel de onu sen düzelt; elin ayağın yok ki*, der.

³⁸⁸⁵ Öyleyse kırmak, kırılmış olanı sarıp dikebilenin hakkıdır.

³⁸⁸⁶ Dikmeyi bilen, yırtmayı da bilir. Her neyi satarsa daha iyisini alır.

³⁸⁸⁷ Evi alt üst edip yıkar da sonra kısa süre içinde daha bayındır hale getirir.

³⁸⁸⁸ Bedenden bir baş kesecek olsa, derhal yüz binlerce baş çıkarır.

³⁸⁸⁹ Cinayet işleyenlere kısas emretmese ya da “*Kısasta hayat vardır*” demeseydi³²⁴,

³⁸⁹⁰ Zaten Allah’ın hükmüne esir olmuş olana, kendiliğinden kılıç vurmaya kimin cesareti olurdu?

³⁸⁹¹ Çünkü [Allah] kimin gözünü açmışsa, bilir ki o katil, kaderin tutsağıdır.

³⁸⁹² O takdir kimin başına gelse, kendi çocuğunun bile başına kılıç vururdu.

³⁸⁹³ Git, kork da kötülerini çok kınama; [kaderin] hüküm tuzağının önünde kendi güçsüzlüğünü bil.

[51b] Âdem’in -ona selâm olsun- melun İblis’in sapkınlığına şaşırması ve kibirlenmesi

³⁸⁹⁴ Âdem’in gözü, şakî olan İblis’e küçümseme ve hafife alma gözüyle baktı.

³⁸⁹⁵ Kendisini gördü, kendisini beğendi de melun İblis’in yaptığına güldü.

³⁸⁹⁶ Allah’ın gayreti: *A seçkin [kişi], sen gizli sırları bilmiyorsun*, diye seslendi.

³⁸⁹⁷ Eğer kürkünü ters giyerse, dağı kökünden, dibinden söker.

³⁸⁹⁸ O anda yüzlerce Âdem’in perdesini yırtar;

yeni Müslüman olmuş yüzlerce İblis var eder.

³⁸⁹⁹ Âdem: *Bu bakıştan tövbe ettim; bir daha böyle küstahça düşünmem*, dedi.

³⁹⁰⁰ *Ey yardım dileyenlerin yardımcısı, bizi hidayet et. Bilgilerle, zenginliklerle övünülemez.*

³⁹⁰¹ *Kereminle hidayet ettiğin kalbi sap-tırma, [takdir] kaleminin yazdığı kötülük-leri bizden def et*³²⁵.

3902 *Kötü kazaları canımızdan savuştur;
bizi temiz kardeşlerden koparıp ayırma.*

3903 *Senden ayrı olmaktan daha acı hiçbir
şey yok. Koruman olmadan [sıkıntı içinde]
kıvranıp durmaktan başka bir şey yok.*

3904 *Malımız, malımızın yolunu vurmada;
bedenimiz canımızın elbisesini soymada.*

3905 *Elimiz ayağımızı yiyip dururken, se-
nin koruyup gözetmen olmadan kişi canını
nasıl kurtarabilir?*

3906 *Bu büyük tehlikelerden canını kur-
tarsa bile, [sadece] talihsizlik ve korku ser-
mayesini kurtarmış olur.*

3907 *Çünkü can, canana kavuşmadıkça
sonsuz dek kendi kendine eksik ve çirkindir.*

3908 *Zaten sen yol vermeyince canı esir say
gitsin; sensiz diri olan canı ölü say gitsin.*

3909 *Ey muzaffer [Allahım], kulları sen kı-
narsan, bu sana yaraşır.*

3910 *Sen aya ve güneşe çerçöp desen; servi-
nin boyuna iki büklüm desen,*

3911 *Arşı ve feleği aşâğılık diye insan; ma-
dene ve denize yoksul desen,*

3912 *Bu, senin kemaline nispetle uygun-
dur; yoklukları kemale erdirmeye gücü ancak
sendedir.*

3913 *Çünkü sen tehlikeye [düşmekten] ve*

*yokluktan münezzehsin; yokları var eden ve
zenginleştiren sensin.*

3914 *Bitirip yetiştiren, yakmayı da bilir;
çünkü yırtıp söken dikmeyi de bilir.*

3915 *Her sonbaharda bahçeyi yakar da ye-
niden boyacı gülleri yetiştirip bitirir.*

3916 *A yanmış, der, ortaya çık, tazelen, bir
kez daha güzelleş, güzel şöhrat kazan.*

3917 *Nergisin gözü kör olur, onu yeniden
açar. Neyin boğazı kesilir, onu yeniden ok-
şayıp çalar.*

3918 *Değil mi ki yaratılmışız, yaratan de-
ğiliz; âciz ve kanaatkar [kullardan] başka
bir şey değiliz.*

3919 *Hepimiz "Nefsim, nefsim" demedeyiz;
Sen dilemezsen hepimiz şeytanız.*

3920 *Sen bizim canımızı körlükten satın
aldığın için Şeytan'dan kurtulduk biz.*

3921 *Sen, diri olan herkesin değnekçisisin.
Değneksiz, değnekçisiz kör nedir ki?*

3922 *Hoş olsun olmasın, senden başka her
şey, insanı yakar, ateşin ta kendisidir.*

3923 *Kimin sığınağı, dayanağı ateş olmuş-
sa, hem Mecusi olmuştur o, hem Zerdüşt.*

3924 *Allah'tan başka her şey bâtıldır. Mu-
hakkak ki Allah'ın ihsanı yağmur yüklü bir
buluttur.*

Ali'nin -Allah yüzünü kutlu kılsın- hikâyesine geri dönüş ve onun kanlısını hoş görmesi

3925 *Yine Ali ile katilinin [hikâyesine],
katiline gösterdiği kereme ve üstünlüğe
dön.*

3926 *Ali: Düşmanımı gece gündüz gözüüm-
le görmedeyim; ona karşı hiç kızgınlığım
yok, dedi.*

3927 *Çünkü ölümüm kudret helvası
gibi hoş geliyor bana; ölümüm dirilişe el
uzatmış.*

3928 *Ölümsüzlük ölümü bize helâldir.
Azıksızlık azığı bize gıdadır.*

3929 *Dışyüzü ölüm, içyüzü ise hayattır.
Görünüşte güdüktür, gizlideyse sonsuz ka-
lacılık.*

3930 *Ceninin ana rahminden doğması bir
göçüştür; ama dünyada onun için yeni baş-
tan açılmak vardır.*

³⁹³¹ Ecele doğru aşkım ve isteğim olduğundan “[Nefislerinizi] ellerinizle tehlikeye atmayın³²⁶” yasağı benim içindir.

³⁹³² Çünkü yasaklama tatlı tane için olur. Acıyı yasaklamaya zaten ne gerek var?

³⁹³³ İçi de kabuğu da acı olan tanenin acılığı ve çirkinliği zaten onun yasaklaması demektir.

³⁹³⁴ Ölüm tanesi bana tatlılaşmıştır. “Ak-sine onlar diridirler³²⁷” [âyeti] benim için gelmiştir.

³⁹³⁵ A güvenilir dostlarım, kınayarak öldürün beni; ebedi hayatım ölümümde-dir benim.

³⁹³⁶ A yiğit, hayatım ölümümde-dir; ne za-mana dek yurdumdan ayrı kalacağım?

³⁹³⁷ Bu dünyada duruşum, ayrılığım olma-saydı; “Biz O’na dönenleriz³²⁸” denmezdi.

³⁹³⁸ [52a] Dönen kişi, şehre yeniden ge-lendir; zamanın ayrışından birliğe doğru gelendir.

Seyisin her defasında: “Ey müminlerin emiri, Allah aşkına beni öldür de bu kaderden kurtar” diye müminlerin emiri Ali’nin
-Allah yüzünü kutlu kılın- önüne kapanması

³⁹³⁹ [Seyis] tekrar gelip: Ey Ali, beni ça-buk öldür de o anı, o acı zamanı görmeye-yim, dedi.

³⁹⁴⁰ Sana helâl ediyorum, kanımı dök de gözüm o kıyameti görmesin.

³⁹⁴¹ Her zerre bir kanlı olsa, elinde hançer sana kast etse, dedim,

³⁹⁴² Senin bir tek kılını bile kesemez, çün-kü kalemi sana böyle bir yazı yazmıştır.

³⁹⁴³ Fakat gamlanma, senin şefaatçin be-nim. Ruhun efendisiyim ben, bedenim kölesi değil.

³⁹⁴⁴ Yanımda şu bedenim bir değeri yok, bedenim olmaksızın yiğit oğlu yiğidim.

³⁹⁴⁵ Hançerle kılıç, benim fesleğenim; ölü-müm eğlence meclisim, nergis bahçemdir.

³⁹⁴⁶ Bedenini böylesine ayaklar altına alan, nasıl emirlik ve halifelik hırsına kapılır?

³⁹⁴⁷ Emirlerle yol ve hüküm göstermek için, görünürde makamla, hükümle uğraşır.

³⁹⁴⁸ Emirliğe bir başka can vermek için, halifelik fidanını meyvelendirmek için [bunlarla uğraşır].

Mustafa’nın -Allah’ın salâtı ve selâmı üzerine olsun- Mekke’yi ve Mekke’den başka yerleri fethetmek istemesinin dünya mülkünü sevdiği için olmadığı, çünkü “Dünya leştir” buyurduğunun, aksine [Allah’ın] emriyle olduğunun açıklaması hakkında

³⁹⁴⁹ Peygamber, Mekke’yi fethetmeye çalıştı diye dünya sevgisiyle nasıl suçlana-bilir?

³⁹⁵⁰ O, imtihan günü yedi göğün hazi-nesine gözünü ve gönlünü yumdu.

³⁹⁵¹ Onu görmek için yedi göğün ufuk-ları hurilerle, ruhlarla dolmuştu.

³⁹⁵² Kendilerini onun için süslemişlerdi; ama onda sevgiliden başkasına rağbet ne-rede?

³⁹⁵³ O, Allah’ın ululuğuyla öylesine dol-muştu ki Allah ehli olanlar bile oraya yol bulamaz.

³⁹⁵⁴ “[Allah ile] bizim aramıza ne gönde-

*rilmiş bir peygamber sığabilir, ne melek, ne de ruh*³²⁹". Artık akledin.

³⁹⁵⁵ [Peygamber]: *Biz [gözü] kaymayanız*³³⁰, *karga değiliz; boyacının sarhoşuyuz, bağın bahçenin sarhoşu değil*, dedi.

³⁹⁵⁶ Göklerin ve akılların hazineleri peygamberin gözüne çerçöp gibi geldikten sonra,

³⁹⁵⁷ Artık Mekke, Şam ve Irak nedir ki onlar için savaşsın, onların özlemini çeksin?

³⁹⁵⁸ [Onun hakkında] bu kötü zanna, cehaleti ve hırsı yüzünden kıyasta bulunan kötü kalpli düşer.

³⁹⁵⁹ [Gözünün önünü] sarı camla kapatırsan, güneşin ışığını tamamen sarı görürsün.

³⁹⁶⁰ O mavi ve sarı camı kır da tozu ve adamı ayırt et.

³⁹⁶¹ Atlının etrafından toz kalkmış, sen de tozu Allah eri sanmışsın.

³⁹⁶² İblis de tozu gördü de "*Bu toprak parçası, benim gibi ateş alınlıya nasıl üstün olur?*"³³¹ dedi.

³⁹⁶³ Sen azizleri insan olarak gördükçe bil ki o bakış İblis'in mirasıdır.

³⁹⁶⁴ A inatçı! Eğer sen İblis'in oğlu değilsen, öyleyse o köpeğin mirası sana nasıl ulaştı?

³⁹⁶⁵ Ben köpek değilim, Allah aslanıyım, Allah'a taparım. Allah aslanı suretten kurtulandır.

³⁹⁶⁶ Dünya aslanı av ve azık arar; Allah aslanıysa özgürlük ve ölüm arar.

³⁹⁶⁷ Ölümde yüzlerce var oluş gördüğünden, varlığını pervane gibi yakar.

³⁹⁶⁸ Ölüm isteği, doğruluk sahiplerinin gerdanlığıdır; oysa Yahudiler için şu anda bir imtihandır.

³⁹⁶⁹ [Allah] Kur'an'da: "*Ey Yahudi kavmi! Doğrular için ölüm, hazinedir, kârdır*"³³² buyurdu.

³⁹⁷⁰ Nasıl kâr etme isteği varsa, ölüm arzusu taşımak ondan daha iyidir.

³⁹⁷¹ Ey Yahudiler! İnsanlar içinde namusunuzu [korumak] için dileği dile getirin.

³⁹⁷² Muhammed, bu sancağı kaldırdığında bir Yahudi bile [bunu dileycek] cesarete sahip değildi.

³⁹⁷³ [Peygamber]: *Eğer bunu dile getirirlerse, dünyada bir Yahudi bile kalmaz*, dedi.

³⁹⁷⁴ Bunun üzerine Yahudiler: Ey [insanların] ışığı, sen bizi rezil rüsva etme diye [ona] mal ve haraç götürdüler.

³⁹⁷⁵ Bu sözün sonu görünecek gibi değil; madem gözün dostu gördü, elini bana ver.

[52b] Müminlerin emiri Ali'nin -Allah yüzünü kutlu kılsın- yanındakine:

"Sen benim yüzüme tükürdüğünde nefsim depreşti, amelimde içtenlik kalmadı, seni öldürmeme bu engel oldu" demesi

³⁹⁷⁶ Müminlerin emiri o gence dedi ki: *A yiğit, savaş sırasında,*

³⁹⁷⁷ *Sen benim yüzüme tükürünce, nefsim depreşti, huyum bozuldu.*

³⁹⁷⁸ *[O anda savaşımın] yarısı Allah içindi, yarısı [nefsimin] isteği için. Allah işinde ortaklık uygun olmaz.*

³⁹⁷⁹ *Sen Hakk'ın elinin bezediği kimsesin; Allah'a aitsin, benim yarattığım [bir varlık] değilsin.*

³⁹⁸⁰ *Allah'ın [yarattığı] sureti yine Allah'ın emriyle kır; dostun camına dostun taşını at.*

³⁹⁸¹ Kâfir, bunu duydu, gönlünde bir ışık belirdi de zünnarını kesti.

³⁹⁸² Ben, cefa tohumu ekiyordum; ben seni başka türlü sanıyordum, dedi.

³⁹⁸³ [Oysa] sen, tek olan Hak huylu bir teraziymişsin; hatta her terazinin diliymişsin.

³⁹⁸⁴ Sen benim soyum sopum, aslım, akrabamıydın; sen benim din mumumun ışıyımıydın.

³⁹⁸⁵ Ben, kandilinin onunla aydınlandığı, o [gören] göz arayan kandilin kölesiyim.

³⁹⁸⁶ Ben, ortaya böyle bir inci çıkaran o ışık denizinin dalgasının kölesiyim.

³⁹⁸⁷ Bana şahadet [sözünü] göster; çünkü ben seni zamanın iftiharını olarak gördüm.

³⁹⁸⁸ Onun kavminden akrabasından yaklaşıp elli kişi, âşıkçasına dine yöneldiler.

³⁹⁸⁹ O, hilim kılıcıyla bunca boğazı, bunca halkı kılıçtan satın alıp kurtardı.

³⁹⁹⁰ Hilim kılıcı, demir kılıçtan daha keskindir; hatta yüz ordudan daha fazla zafer kazandırıcıdır.

³⁹⁹¹ Ne yazık! İki lokma yendi diye düşüncedeki coşku donuverdi.

³⁹⁹² Nasıl yeryüzü güneşle ayın arasına girince dolunay tutuluyorsa, bir buğday [tanesi] de Âdem'in güneşinin tutulmasına yol açtı.

³⁹⁹³ İşte gönlün inceliği [de böyle], bir avuç çamur yüzünden onun Ay'ı da Ülker

[yıldızı] gibi dağılıp saçılmada.

³⁹⁹⁴ Ekmek, anlam gibiyken yenmesi yararlıdır; surete bürününce inkâra yol açar.

³⁹⁹⁵ Tıpkı devenin yediği yeşil diken gibi; [deve] o yiyiştikten yüzlerce yarar elde eder, yüzlerce tat alır.

³⁹⁹⁶ Ama yeşilliği gidip kurudu mu, deve çölde onun aynısını yediği halde,

³⁹⁹⁷ Damağını, avurdunu yırtıp parçalar. Ne yazık, öyle yetişmiş bir gül kılıca döner.

³⁹⁹⁸ Ekmek de anlam gibiyken o yeşil dike benzer; surete bürününce artık kuru ve kabadır.

³⁹⁹⁹ A nazlı beden! Sen bundan önce de adetin üzere onu yediğin gibi,

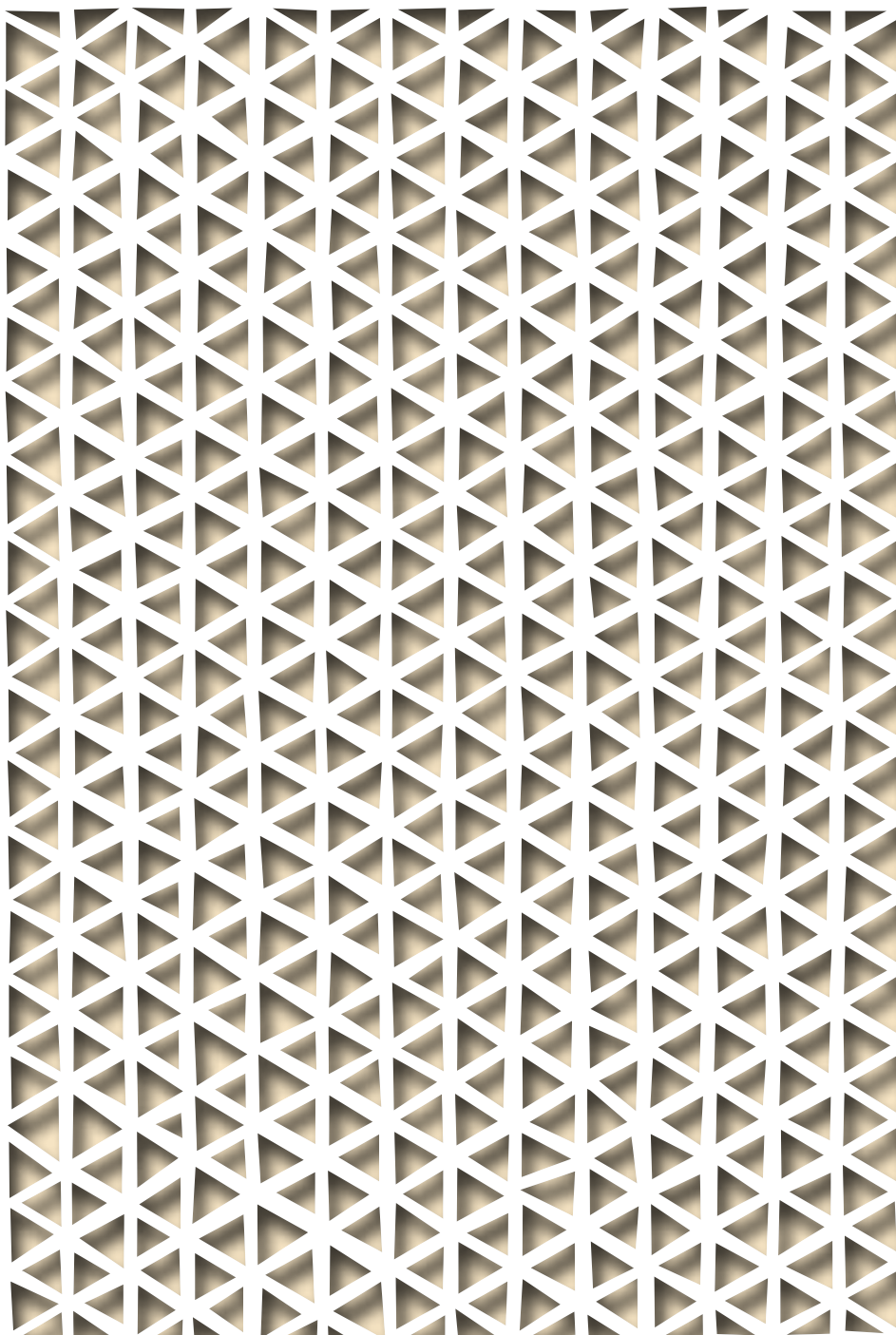
⁴⁰⁰⁰ Bu kuru [diken] anlam toprağa karıştıktan sonra da aynı ümitle/niyetle yemektesin.

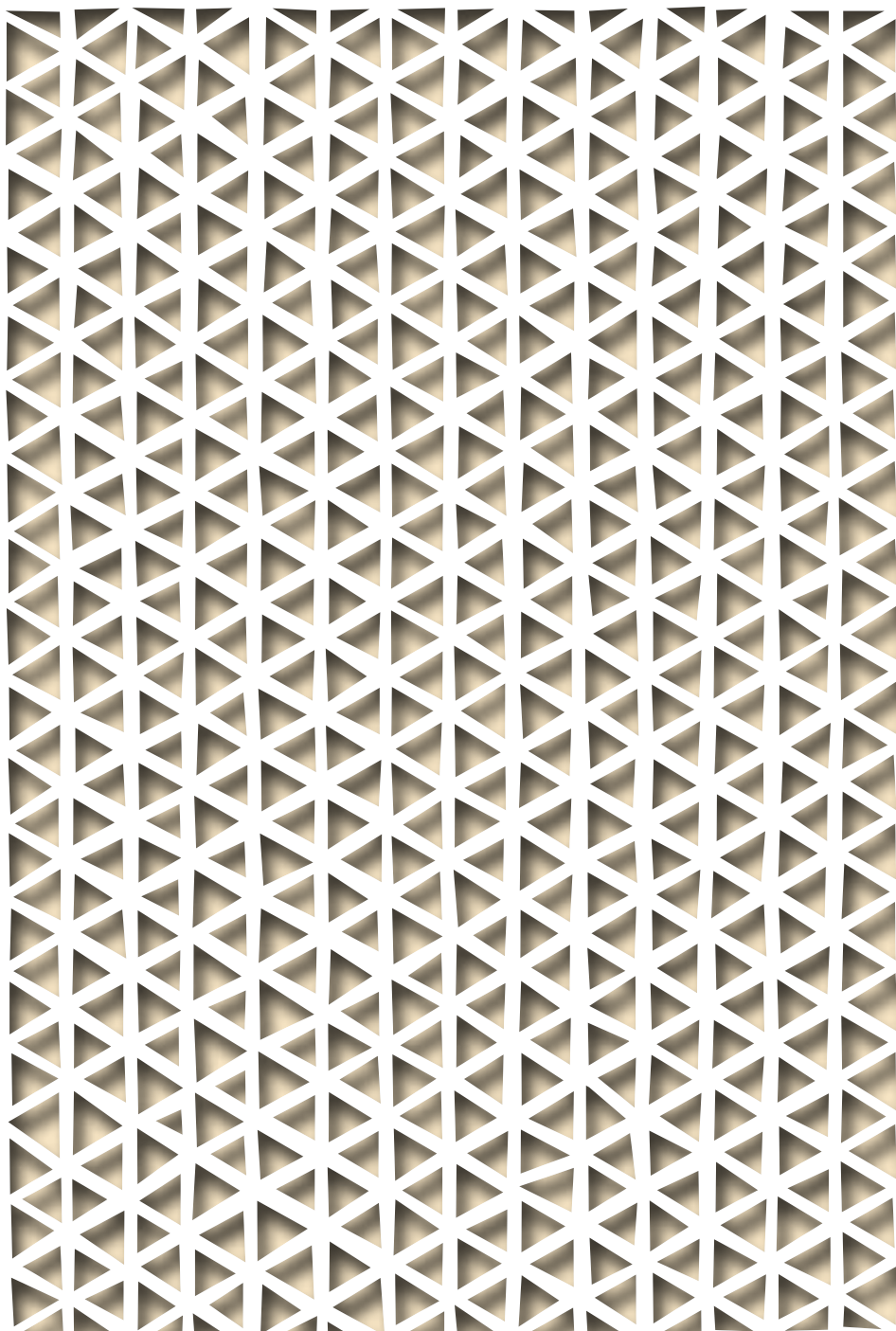
⁴⁰⁰¹ [Oysa o] topraklı, kupkuru, et yırtar oldu; artık o ottan sakın ey deve!

⁴⁰⁰² Söz iyice topraklı geliyor, su bulandı, kuyunun ağzını kapa.

⁴⁰⁰³ Ta ki Allah onu yeniden arıtıp güzelleştirsin; [suyu] bulandıran onu yine durultur.

⁴⁰⁰⁴ İsteği sabır elde ettirir, acele değil; sabret, doğrusunu en iyi Allah bilir.

Rahman ve Rahim olan Allah'in adıyla

Mesnevi

İkinci Defter

Bu ikinci cildin gecikmesinin hikmetinin dile getirilmesi

Bir işin yararlarına ilişkin bütün ilâhî hikmetler kul tarafından bilinse, kul o işi yapamaz duruma gelir ve Hakk'ın sonsuz hikmeti onun aklını perişan eder ve böylece o, söz konusu işe koyulamaz. Öyleyse yüce Hak, o sonsuz hikmetin az bir bölümünü kulun burnuna yular kılarak onu söz konusu işe doğru çeker. Çünkü kulu o işin yararlarından hiç haberdar etmezse, kul yerinde kımıldamaz. Çünkü harekete geçirici etken, insanların çıkarına olan şeylerden olup ondan dolayı bir işi gerçekleştiririz. Hak, bir işin hikmetini tümüyle ortaya koyduğunda da insan harekete geçemez. Örneğin devenin burnunda yular olmasa deve gitmez.

Öte yandan, yular büyük olursa o zaman
da deve çöker. "Her şeyin hazineleri

*Mevlânâ Celâleddin-i
Rûmî*

ancak bizim yanıımızdadır. Biz onu ancak belli bir ölçüyle indiririz¹.” Toprak, su olmadan kerpiç olmaz. Su çok olunca da toprak kerpiç olmaz. “Göğü yükseltti ve ölçüyü koydu².” Her şeyi ölçülü verir, ölçüsüz ve dengesiz değil. Ancak yaratılmışlar âleminde arınıp dönüşüme uğrayanlar ve “Dilediğini hesapsız olarak rızıklandırır.” [lütfunu erişmiş] olanlar ayrıdır. Tatmayan bilmez.

Biri, âşıklık nedir, diye sordu.

Bizim gibi olursan anlarsın, dedim.

Aşk hesapsız sevgidir. Bu bakımdan denilmiştir ki aslında âşıklık Hakk’ın sıfatıdır ve onun kula nispet edilişi mecazdır. “Onları sever³” tamam da, “Onu severler⁴” hani?

İkinci Defter

¹ [56b] Bu mesnevi bir süre ertelendi. Kanın süte dönüşmesi için bir mühlet gerekliydi.

² Yeni talih bir evlat doğurmadıkça kan lezzetli süte dönüşmez, iyi dinle.

³ İşte Hak ışıǵı Hüsameddin, göklerin zirvesinden geri dönüyor.

⁴ O, hakikatler miracına gidince onun baharı olmadan goncalar açılmamıştı.

⁵ Denizden sahile dönünce, tekrar nağmeye kavuştu Mesnevi'nin şiir sazı.

⁶ Ruhlara cila olan Mesnevi'nin dönüşü, Receb'in on beşine rastlıyordu.

⁷ Bu seveda ve faydanın başlangıç tarihi altı yüz altmış ikiydi.

⁸ Buradan bir bülbül gidip geri döndü. Bu anlamları avlamak için döndü o.

⁹ Şahın kolu bu doğana mesken olsun. Böylece bu kapı sonsuza dek insanlara açık olsun.

¹⁰ Bu kapının âfeti arzulardır. Yoksa burda şerbet içre şerbet vardır.

¹¹ O dünyanın gözünü kapatan, boğaz ve ağızdır. Açıkça görmeyi için bu ağzı kapat.

¹² Ey ağız, sen başlı başına cehennem girişisin⁵. Ey dünya sen de berzah gibisin.

¹³ Bâki olan ışık aşâğılık dünyanın, saf süt ise kan ırmaklarının yanıbaşındadır.

¹⁴ Dünyada özensiz bir adım attığında senin sütün bulanıp kana döner⁶.

¹⁵ Âdem, nefsinin arzusuyla bir adım atınca cennetin baş köşesinden ayrılış, onun nefsine tasma oldu⁷.

¹⁶ Melek, şeytandan kaçır gibi ondan kaçmaktaydı. O ise bir dilim ekmek için göz yaş dökmekteydi.

¹⁷ Onun işlediği günah bir kıl kadar olsa da, o kıl onun iki gözünde bitmişti.

¹⁸ Adem, kadim nurun gözüydü. Oysa gözdeki kıl, büyük bir dağ gibidir.

¹⁹ Adem bu konuda meşveret etseydi, pişmanlık içinde özür beyan etmezdi.

²⁰ Çünkü bir akıl başka bir akılla eş olursa kötü davranışın ve kötü sözün önüne geçer.

²¹ Nefis başka bir nefisle arkadaş olunca da cüz'î akıl işe yaramaz olur.

²² Sen yalnızlıktan yeise düştüğünde, dostun gölgesi altında bir güneş olursun.

²³ Git tez elden ilahî bir dost ara. Böyle yaparsan Allah sana dost olur.

²⁴ Yalnız başınayken gözünü kapatan, bunu da nihayet dosttan öğrenmiştir.

²⁵ Halvet yabancidan uzaklaşmaktır, dosttan değil. Kürk kış içindir, bahar için değil.

²⁶ Akıl başka bir akılla birleşip iki akıl haline gelince ışık artar ve yol belirginleşir.

²⁷ Nefis de başka bir nefisle neşelenir ve böylece karanlık artıp yol görünmez olur.

²⁸ Dost, senin gözündür ey avcı. Onu çerçöpten arındır.

²⁹ Sakın dil süpürgesiyle toz kaldırıp da göze çöp armağan etme.

³⁰ Mümin müminin aynası olduğu için⁸, müminin yüzü kirlerden güven-dedir.

³¹ Hüzünler karşısında can için aynadır dost. Ey can, ayna karşısında soluğunu tut.

³² Soluğunu tut ki yüzün görünmez olmasın. Bu durumda her an soluğunu içine çekmen gerek.

³³ Toprakтан aşağı mısın? Toprak bile dosta kavuşunca baharlanıp yüz bin ışığa kavuşur.

³⁴ Dostuyla bir araya gelen ağaç da sevinç içinde baştan ayağa çiçek açar.

³⁵ Güzün uygunsuz bir arkadaşla bir arada olduğu için de başını yüzünü yorganın altına gizler.

³⁶ Der ki kötü arkadaş belaya düşmek demektir. O gelince benim tuttuğum yol uyumak olur.

³⁷ Derim ki öyleyse uyuyup mağara arkadaşlarından olayım. O hüzünlü mahpus, Dakyanus'tan iyidir⁹.

³⁸ Uyanıklıkları Dakyanus'un işine yarar. Uykularıysa sırra sermayedir.

³⁹ [57a] Uyku bilgiyle birlikte olursa uyanıklık demektir. Cahille birlikte oturan uyanığın vay haline!

⁴⁰ Kargalar ortalığı kaplayınca bülbüller ortalıktan çekilip gizlenirler.

⁴¹ Bahçe olmayınca bülbülün suskun baktığı gibi, güneşin kayboluşu da uyanıklığı öldürür.

⁴² Ey güneş yerin altını aydınlatmak için bu gül bahçesini terk et.

⁴³ Bilgi güneşini anlatmak mümkün değil. O, can ve akıldan başka bir yerde doğmaz.

⁴⁴ Özellikle bir sır âlemine ait olan olgunluk güneşinin işi, gece gündüz aydınlatmaktır.

⁴⁵ Eğer İskender'sen güneşin doğduğu yere gel¹⁰. Ondan sonra nereye gidersen git, bahtın açıktır.

⁴⁶ Ondan sonra nere gitsen doğu olur. Doğular senin batına âşık olur.

⁴⁷ Senin yarasa duyun, batıya doğru koşarken, inci saçan duyun doğruya doğru yürür.

⁴⁸ Ey süvari, duyu yolu eşeklerin yoludur. Eşeklere eziyet ettiğin için utan.

⁴⁹ Bu beş duyu dışında beş duyu daha vardır. O beş duyu kırmızı altın gibiyken, bu beş duyu bakır gibidir.

⁵⁰ O piyasada tecrübeli olanlar, bakır duyusunu nasıl olur da altın duyusu gibi satın alırlar?

⁵¹ Beden duyusunun besini karanlıkken, can duyusu güneşten beslenir.

⁵² Ey duyularını görünmezliğe doğru taşıyıp götüren, elini Musa gibi koynundan çıkar¹¹.

⁵³ Senin sıfatların bilgi güneşi. Feleğin güneşiyle tek bir sığata bağlı.

⁵⁴ Bazen güneş olursun bazen deniz. Bazen Kaf dağısın bazen Anka'sın.

⁵⁵ Sen kendi özünde ne busun ne de o. Sen vehimlere sığmazsın, fazlasın fazla.

⁵⁶ Ruh bilgi ve akılla dosttur. Ruhun Arapçayla Türkçeyle ne işi var?

⁵⁷ Ey onca görünüme rağmen hiç bir izi olmayan, hem şüpheci hem de muvahhit senden dolayı şaşkına döner.

⁵⁸ Bu görünümle bazen şüpheciyi muvahhit kılar, bazen de muvahhidin yolunu keser.

⁵⁹ Bazen seni sarhoşluğundan senin ne kadar güzel olduğunu söyler ve "küçüğüm" ya da "güzelim" diye seslenir.

⁶⁰ Bazen de sevgiyi tenzih ederek kendi izini ortadan kaldırır.

⁶¹ Duyu gözünün mezhebi, ayrılık (*itizal/mutezile*¹²) mezhebidir. Akıl gözüyse kavuşma konusunda Sünni'dir.

⁶² Mutezilîler, duyuların oyuncağıdır. Onlar sapıklıkları yüzünden kendilerini Sünnî gösterirler.

⁶³ Duyudan çıkan kişidir Sünnî. Görüş sahibi olan, akıbeti güzel olan akıl gözüdür.

⁶⁴ Hayvan duyusu şahı görseydi, sığır ve eşek de şahı görürdü.

⁶⁵ Senin hayvan duyundan başka ve arzu duyun dışında duyun olmasaydı...

⁶⁶ İnsanoğlu yüceliğe nasıl ulaşır¹³ ve ortak duyuya nasıl mahrem olurdu?

⁶⁷ Sûretten sıyrılmadan, “tasavvur edilemez” ya da “tasavvur edilebilir”den söz edişin bâtıldır.

⁶⁸ “Tasavvur edilemez” ya da “tasavvur edilebilir” olan, kabuktan çıkıp bütünüyle öz olan açışındandır.

⁶⁹ Körsen “köre zorlama yoktur¹⁴”. Kör değilsen yürü; “Sabır rahatlığın anahtarıdır”.

⁷⁰ Göz perdeleri için sabır ilacı gerek. Hem yakar hem onarır, hem gönlü açar.

⁷¹ Kalbin aynası temizlenip parlaklaşırsa, dünyanın dışındaki resimleri görürsün.

⁷² Hem resmi hem de ressamı görürsün. İkbâl döşegini de görürsün, onu döşeyeni de¹⁵.

⁷³ Sevgilinin görüntüsü İbrahim gibidir. Dışyüzü put, içyüzü put kırandır.

⁷⁴ Allah’a şükürler olsun, o ortaya çıkınca, onun görüntüsünde can kendi görüntüsünü görür.

⁷⁵ Senin dergahının toprağı kalbimi çalıyordu. Senin toprağına tahammül edemeyenin canı cehenneme.

⁷⁶ Dedim, iyiysem, bunu ondan bilirim. Değilsem, o benim gibi çirkin yüzlüye gülmüş demektir.

⁷⁷ Çözüm kendime bakmamdır. Yoksa, o bana güler, ben nasıl alırım diye.

⁷⁸ O güzeldir ve güzeli sever. Yeni yetme bir gencin yaşlı birini seçmesi mümkün mü?

⁷⁹ Şunu bil ki iyi iyiliği çeker. “Temizler temizler içindir¹⁶”i buna göre oku.

⁸⁰ Dünyada her şey bir şeyi çeker; sıcak sığağı, soğuk soğuşu.

⁸¹ Batıl kesimi batılları çeker. Bakiler de bakilerle mutludur.

⁸² Ateşe mensup olanlar ateşe mensup olanları çeker. Nura mensup olanlar da nura mensup olanların arayışındadır.

⁸³ Gözünü kapatınca sende can çekişme başlar. Gözün pencere ışığına sabrı yoktur.

⁸⁴ [57b] (Gözünü kapatınca sende tasa başlar. Göz ışığının pencere ışığına dayanması mümkün mü?)

⁸⁵ Senin ızdırabın, günün ışığına çabuk kavuşmak için gözün ışığı çekmesindenidir.

⁸⁶ Gözün açıkken ızdıraba düşersen, bil ki kalp gözünü kapatmışsın demektir, onu aç.

⁸⁷ Kıyaslanamaz ölçüde ışık arayışında olan ve kalbi bilen iki göz aramak...

⁸⁸ O iki geçici ışığın ayrılığı sana ızdırıp verince gözlerini açtığına göre...

⁸⁹ Kalıcı olan iki ışığın ayrılığı da ızdırıp verir, bunu bekle.

⁹⁰ O beni çağırınca, çekime layık mıyım yoksa çirkin görünüşlü müyüm diye bakarım.

⁹¹ Güzel biri bir çirkinini arkasına takarsa, onunla alay ediyor demektir.

⁹² Ne renk olduğumu, gündüze mi geceye mi benzediğimi anlamam için yüzümü ne zaman görebilirim ki?

⁹³ Kendi canımın izini arayıp duruyordum, fakat kimsede benim izim görünmüyordu.

⁹⁴ Dedim, öyleyse ayna ne işe yarar? Herkesin kendisinin ne ve kim olduğunu görmesine yaramaz mı?

⁹⁵ Demir ayna, deriler içindir. Can yüzünün aynasıysa mücevherdir.

⁹⁶ Dostun yüzünden başkası can aynası değildir. Bu, o diyardan olan dostun yüzüdür.

⁹⁷ Dedim ey gönül, küllî aynayı ara. Denize git, ırmaktan iş çıkmaz.

⁹⁸ Bu arayışla kul senin diyarına vardı. Acı, Meryem'i bu hurma ağacına sürükledi¹⁷.

⁹⁹ Senin gözün kalbine göz olunca, görünmez kalp göze boğuldu.

¹⁰⁰ Ben hep seni küllî ayna olarak gördüm. Ben senin gözünde kendi yansıma- mı gördüm.

¹⁰¹ Dedim, artık ben kendimi buldum ve onun iki gözünde aydınlık yolu buldum.

¹⁰² Dedi, sanırım o senin hayalin. Kendi

özünü kendi hayalinden bil.

¹⁰³ Benim görüntüm senin gözünden şöyle seslenir: Bir araya gelince ben sensin, sen de benim.

¹⁰⁴ Bu ölümsüz aydınlık kalp içinde, hayalin gerçeklere ulaşması mümkün mü?

¹⁰⁵ Benim dışımdaki iki gözde kendi görüntünü görürsen, bunu bir hayal bil ve reddet.

¹⁰⁶ Gözlerine yokluk sürmesini süren, şeytanın görüntüsünden oluşan şarabı tadar.

¹⁰⁷ Onların gözleri hayal ve yokluk evidir. Bu yüzden kaçınılmaz olarak yokları var görürler.

¹⁰⁸ Benim gözüm, celal sahibi Allah'tan sürmeye kavuştuğu için hayal evi değil, varlık evidir.

¹⁰⁹ Senin gözünün önünde bir kıl olduğu sürece, hayalinde inci yeşim gibi olur.

¹¹⁰ Yeşimi inciden ancak hayalinden bütünüyle uzaklaştığın zaman ayırt edebilirsin.

¹¹¹ Ey inciden anlayan, şimdi bir öykü dinle de kıyas yoluyla meseleyi açıkça öğren.

Ömer -Allah ondan razı olsun- zamanında bir kişinin hayali hilal sanması

¹¹² Ömer zamanında oruç ayı gelmiş, adamın biri bir dağın başına koşmuştu.

¹¹³ Amacı Ramazan hilalini görmektir. Dedi ki ey Ömer, işte hilal!

¹¹⁴ Ömer gökyüzünde ay göremeyince, dedi, *bu hilal senin hayalinden doğmuştur.*

¹¹⁵ Yoksa gökleri ben daha iyi görebilirim. Nasıl olur da arı duru hilali göremem?

¹¹⁶ Dedi *elini ıslatıp kaşlarına sür. Ondan sonra da hilale yeniden bak.*

¹¹⁷ O, kaşlarını ıslatınca ayı göremedi. Dedi, *efendim, ay yok. Görünmez oldu.*

¹¹⁸ Dedi *evet kaşının kılı yay oldu ve sana doğru bir zan oku attı.*

¹¹⁹ Bir tüy eğrilip onun yolunu kesince böylece ay gördüğünü ileri sürmeye başladı.

¹²⁰ Eğri kıl, feleğin perdesi haline gelirse, vücudunun bütün parçaları eğrildiği zaman ne olur kim bilir?

¹²¹ Doğrulara uyarak parçalarını doğrult. Ey doğru yol yolcusu, o dergahtan yüz çevirme.

¹²² Hem teraziyi terazi düzeltir, hem de teraziyi terazi eksiltir.

¹²³ Doğru olmayanlarla eş olan, eksikliğe düşer ve kafası çalışmaz olur.

¹²⁴ Git, "kafirlerle karşı çetin"¹⁸ ol ve başkalarının dostluğunu bir yana bırak.

¹²⁵ Başkalarının başında kılıç gibi ol. Tilkilik etme aslan ol.

¹²⁶ Böylece dostların kıskanıp senden kopmasınlar. Çünkü o dikenler bu gülün düşmanıdır.

¹²⁷ Kurtları tıpkı üzerlik otu gibi ateşe ver. Çünkü o kurtlar Yusuf'un düşmanıdır.

¹²⁸ Aman ha. O İblis seni aldatmak için, babacığım, diye seslenir.

¹²⁹ Senin babanı da böyle kandırmıştı. Bu kara yüzlü şeytan, Adem'i de böyle mat etmişti.

¹³⁰ [58a] Satranç başında bu karga atiktir. Sen yarı uykulu gözle oyuna bakma.

¹³¹ Çünkü o senin boğazını bir çöp gibi tıkayacak oyunlar bilir.

¹³² Onun çöprü yıllarca boğazında kalır. Çöp nedir? Mal ve makam sevgisi.

¹³³ Ey sebatsız, mal boğazında bir çöptür ve hayat suyuna engeldir.

¹³⁴ Becerikli bir düşman senin malını alıp götürürse, haydudu haydut götürmüş olur.

Yılan avcısının başka bir yılan avcısından yılan çalması

¹³⁵ Bir hırsız bir yılan avcısından yılan çaldı. Aptallığından bunu ganimet sayıyordu.

¹³⁶ O yılan avcısı, yılanın sokmasından kurtulmuştu böylece. Yılan ise kendini çalanı feci bir şekilde sokup öldürdü.

¹³⁷ Yılan avcısı onu görünce tanıdı. İçinden dedi, *bu işi benim yılan yapmış.*

¹³⁸ *Dua ederken onu bulup yılanı ondan almayı diliyordum.*

¹³⁹ *Allah'a şükür o dua kabul görmedi. Benim zarar sandığım yarar oldu¹⁹.*

¹⁴⁰ Zarar ve yok oluşa yol açacak onca duayı yüce Allah, keremi dolayısıyla duymazdan gelir.

İsa'nın -selam ona olsun- yoldaşının ondan kemikleri diriltmeyi öğretmesini istemesi

¹⁴¹ Aptalın biri, İsa ile yoldaş oldu. O, deren bir çukurda birtakım kemikler gördü.

¹⁴² Dedi, *ey adı yüce yoldaşım, senin ölüleri diriltme özelliğin var ya hani.*

¹⁴³ *Bana da öğret de bu sayede iyilikte bulunup kemiklere can vereyim.*

¹⁴⁴ İsa dedi, *sus, çünkü bu senin işin değil. Bu senin nefesine ve sözüne uygun değil.*

¹⁴⁵ Çünkü bu iş, yağmurdan daha temiz bir nefes ister ve davranış bakımından melekten daha bilinçli olmayı gerektirir.

¹⁴⁶ Nefesin temizlenmesi ve böylece göklerin hazinesinin emini olması için ömürler gerekir.

¹⁴⁷ Sen bu asayı sağ eline almışsın ama bu elin Musa'nın eli olması mümkün mü?

¹⁴⁸ Dedi, *ben sırları okuyucu değilsem, o zaman kemiğe sen seslen.*

¹⁴⁹ İsa dedi, *Rabbim, bundaki sır nedir? Bu aptalın bu boş işe eğilimi nedendir?*

¹⁵⁰ *Oysa bu hasta kendi acısını duymuyor. Bu ceset can tasasında değil.*

¹⁵¹ O kendi ölüsünü bırakmış başka ölüyü diriltmeye çabalıyor.

¹⁵² Hak der ki *bahtsız kişi bahtsızlık arıyorsa, yaptığı tarımdan ürün olarak ancak diken alır.*

¹⁵³ Dünyaya diken tohumu eken kimse-

yi gül bahçesinde arama sakın.

¹⁵⁴ Eline bir gül alsa diken olur. Bir dos-ta doğru gitse yılan olur.

¹⁵⁵ Kötü kimse, takvalı kişinin iksirin-den farklı olarak zehir ve yılan iksirine sahiptir.

Sufinin uşağa bineğine iyi bakmasını öğütlemesi ve uşağın lâhavle çekmesi

¹⁵⁶ Bir sufi, diyar diyar dolaşırken bir gece bir tekkeye konuk oldu.

¹⁵⁷ Bir hayvanı vardı, ahıra bağladı. Kendisi dostlarla sofada oturdu.

¹⁵⁸ Dostlarıyla görüştü. Dostun huzu-runda çok karıştırılacak defter olur.

¹⁵⁹ Sufinin defteri yazı ve harf defteri değildir. Onun defteri ancak kar gibi ak yüreğidir.

¹⁶⁰ Bilim adamının azığı kalem-den doğan eserlerdir. Sufinin azığı nedir? Ayak izleri.

¹⁶¹ Bir avcı gibi ava yönelir ve ceylanın ayak izini görüp iz sürmeye başlar.

¹⁶² Bir süre için ceylanın ayağı değer taşır. Sonrasındaysa ceylanın göbeği kılavuzdur.

¹⁶³ Adımlara şükredip yol alınca mutla-

ka o adımların sonucuna ulaşılır.

¹⁶⁴ Misk kokusunu izleyip bir menzil yol alı, yüz menzil yürüyüp dolaşmaktan iyidir.

¹⁶⁵ Mehtapların doğduğu yer olan gönül, ârif için “onun kapıları açılmıştır”²⁰ [denilen yerdir].

¹⁶⁶ Senin için buluşmak olan onlar için uzaklaşmaktır. Senin için taş olan azizler için incidir.

¹⁶⁷ Pir, senin aynada açıkça gördüğünün daha fazlasını kerpiçte görür.

¹⁶⁸ Onlar bu âlem yokken de pirdiler. Onların canları cömertlik denizindeydi.

¹⁶⁹ Bu bedenden önce ömürler geçirdiler. Tarladan önce ürünler kaldırdılar.

¹⁷⁰ Cisimden önce cana kavuştular. Denizden önce inciler deldiler.

Yüce Hakk'ın halkın icadı konusunda meleklerle meşveret etmesi

¹⁷¹ [58b] İnsanların meydana getirilmesi konusunda meşveret edilirken²¹ onların canları boğazlarına dek kudret denizine dalmıştı.

¹⁷² Melekler buna engel oldukları için, gizlice el çırpıp meleklerle gülerlerdi.

¹⁷³ Bu küllî nefis kayıt altına alınmadan önce onlar, herkesin görüntüsünden haberdar oldular.

¹⁷⁴ Felekler yokken görmüşlerdir Zühâl'i. Tahıllar yokken görmüşlerdir ekmeği.

¹⁷⁵ Beyin ve kalp yokken düşünceyle dolyıldılar. Ordusuz ve savaşız muzafferdi onlar.

¹⁷⁶ O belirgin olan, onlara açısından düşünmedir. Yoksa bu uzaklar açısından görünmedir.

¹⁷⁷ Düşünme, geçmiş ve geleceğe ilişkindir. Bu ikisinden kurtulunca sorun çözülür.

¹⁷⁸ Nitelikli her şeyi niteliksizken görüp maden var olmadan önce gerçek ve sahte [altını] görmüştür.

¹⁷⁹ Üzümler yaratılmadan önce şaraplar içip coşkular yaşamıştır.

¹⁸⁰ Onlar sıcak Temmuz'da kışı görürler. Güneşin ışıklarında gölgeyi görürler.

¹⁸¹ Üzümün kalbinde şarabı görürler. Katıksız yoklukta nesneyi görürler.

¹⁸² Gök onların döneminde şarabın tortusunu içer. Güneş, onların cömertlikleri sayesinde altın işlemeli elbise giyer.

¹⁸³ Onlardan iki dostu bir araya gelmiş görürsen, onlar hem bir tek, hem de altı yüz bin olurlar.

¹⁸⁴ Sayıları dalgalar gibidir. Sanki rüzgar onları saymaya çalışır.

¹⁸⁵ Canların güneşi bedenlerin pencere-leri içine dağılır.

¹⁸⁶ Güneş küresine bakarsan tektir. Ancak bedenlere gizlenen [insan] kuşkudadır.

¹⁸⁷ Parçalanma hayvanî ruhta olur. Tek vücut olan insanî ruhtur.

¹⁸⁸ Hak, "nurunu onlara yaydığı"²² için onun nuru asla parçalanmaz.

¹⁸⁹ Ey yoldaş, bir an için melali bırak da o güzel yüzdeki bir beni anlatayım.

¹⁹⁰ Onun halinin güzelliği anlatılır gibi değil. İki âlem nedir? Onun beninin yansıması.

¹⁹¹ Onun güzel beninden söz edebilmem için bedenimi yaracak bir dil gerekli.

¹⁹² Bu harmanda bir karınca gibi mutlu-yum. Böylece kendimden büyük bir yük çekiyorum.

Dinleyicinin hikâyenin dışyüzünü dinlemeye olan eğilimi yüzünden hikâyenin içyüzünün anlatılma yolunun kapanması

¹⁹³ Aydınlığın imrendiği kişi, zorunlu olanı ve söylenmesi gerekeni söylememe hiç izin verir mi?

¹⁹⁴ Deniz köpürür ve engel çıkarıp cezir yapar. Cezrin ardından da med yapar.

¹⁹⁵ Dinleyiciyi dinlemekten neyin alı-koyduğunu ve kalbinin başka yere nasıl kaydığını dinle şimdi.

¹⁹⁶ Akıllı konuk sufiye gitti. Bu sevdıyla akıllı başından boynuna dek indi.

¹⁹⁷ Bu yüzden durumu anlatmak için o

öyküye dönmek gerekti.

¹⁹⁸ Azizim, sufi dedimse de, görünüşe bakma. Bu ne ilgi çocuklar gibi cevizle kuru üzüme?

¹⁹⁹ Bizim cismimiz cevizle kuru üzüm-dür. Sen adamsan bu ikisinden vazgeç.

²⁰⁰ Sen vazgeçmezsen Hakk'ın ikramı seni dokuz tabaktan vazgeçirir.

²⁰¹ Şimdi hikâyenin dışyüzünü dinle. Fakat mutlaka buğdayı samandan ayır.

Uşağın hayvana bakacağını söyleyip de bakmaması

²⁰² Sufilerin coşku ve neşe içindeki sohbetleri sona erince...

²⁰³ Konuklara sofraya getirdiler. İşte o zaman sufi, binitinden söz etti.

²⁰⁴ Uşağa dedi, *ahıra git de hayvana saman ve arpa hazırla.*

²⁰⁵ Uşak dedi, *lâhavle, bu ne lüzumsuz konuşma? Eskiden beri ben bu işleri yaparım zaten.*

²⁰⁶ Sufi dedi, *arpasını önceden ıslat. Çünkü o yaşlı bir eşek ve dişleri iyi değil.*

²⁰⁷ Uşak dedi, *lâhavle, bu ne diyor beyler? Bu işleri herkes benden öğrenir.*

²⁰⁸ Sufi dedi, *palanını çöz, yarasının üstüne tembel otu koy.*

²⁰⁹ Uşak dedi, *lâhavle, yeter behey akıl dane, senin gibi yüz bin konuğum geldi.*

²¹⁰ *Hepsi memnun ayrıldı yanımızdan. Konuk bizim canımız, yakınımızdır.*

²¹¹ Sufi dedi, *suyunu ver, fakat ılık olsun.* Uşak dedi, *lâhavle, senden utandım artık.*

²¹² [59a] Sufi dedi, *arpasına samanı az koy.* Uşak dedi, *lâhavle, kısa kes.*

²¹³ Sufi dedi, *yerini süpür, taş tezek kalmasın. Yer ıslaksa kuru toprak dök.*

²¹⁴ Uşak dedi, *lâhavle, babalık yeter artık. Tereciye tere satma.*

²¹⁵ Sufi dedi, *kaşağıyı al, eşeğin sırtını tımar et.* Uşak dedi, *lâhavle, utan babalık.*

²¹⁶ Uşak böyle deyip esas duruşa geçti ve önce samanla arpa getireyim, dedi.

²¹⁷ Gitti, ama ahırın adını hiç anmadı. Sufiyi oyuna getirdi.

²¹⁸ Uşak, birkaç serserinin yanına gidip sufünün tembihlemesini dalgaya aldı.

²¹⁹ Sufi, yol yorgunuydu, uzandı. Gözünü daha yummadan düş görmeye başladı.

²²⁰ Düşünde eşiği kurdun pençelerindeydi. Kurt [eşeğin] but ve baldırından parçalar koparıyordu.

²²¹ Dedi, *lâhavle, Bu ne biçim malihulya? Müşfik uşak nerde acaba?*

²²² Sonra [düşünde] yolda giderken eşeğinin kâh kuyuya kâh çukura düştüğünü görüyordu.

²²³ Çeşit çeşit kâbuslar görüp Fatiha ve Kâria [surelerini] okuyordu.

²²⁴ Dedi, *çare nedir? Dostlar kalkıp git-*

mişler ve bütün kapıları kapatmışlar.

²²⁵ Sufi yine, *bizimle birlikte tuz ekmek yiyen uşak nerde acaba,* diyordu.

²²⁶ *Ben ona sadece iyilik ve yumuşaklık gösterdim. Tersine, o niçin bana düşmanlık etsin?*

²²⁷ Her düşmanlığın bir nedeni olmalı. Oysa aynı türden olmak dostluğu telkin edici bir durumdur.

²²⁸ Yine diyordu, *iyi ve cömert Âdem, İblis'e bir kötülük mü yapmıştı?*

²²⁹ İnsan, yılanı ve akrebe ne yaptı ki hep insanı incitmek ve öldürmek ister?

²³⁰ Kurdun özündeki özelliği paralamaktır. Bu haset yaratıklarda belirgin bir şeydir.

²³¹ Yine diyordu, *Bu kötü zan yanlış. Kardeşim hakkında niçin böyle düşünüyorum?*

²³² Sonra diyordu, *kötü zannın ihtiyatının ürünüdür. Kötü düşünmeyen nasıl sağlam kalır?*

²³³ Sufi kuruntu içindeyken eşek öyle durumdaydı ki düşman başına.

²³⁴ Miskin eşek taşın toprağın içinde; palanı yana kaymış, yuları parçalanmış.

²³⁵ Yoldan bitkin düşmüş, bütün gece otsuz kalmış can çekişiyor; nerdeyse telef olacak.

²³⁶ Eşek bütün gece, Allah'ım, arpadan vazgeçtim, bari bir avuç saman olsa diye dua ediyordu.

²³⁷ Hal diliyle, *efendiler,* diyordu, *acıyın bana, bu hayırsız cahilin elinden yandı canım.*

²³⁸ O eşeğin gördüğü sıkıntıyı, azabı, ancak sele kapılan tavuk görür.

²³⁹ Zavallı eşek, o gece sabaha dek, aşırı açlıktan kıvranıp durdu.

²⁴⁰ Gündüz oldu, sabah vakti uşak geldi, Hemen palanını sırtına vurdu.

²⁴¹ Eşek satıcıları gibi iki üç kez dürtükledi ve eşeğe tıpkı ite davranır gibi davrandı.

²⁴² Eşek, üvendirenin verdiği acıyla yerinden fırladı. Dili yoktu ki halini anlatsın!

Kervandakilerin sufinin bineğini hasta sanmaları

²⁴³ Sufi eşeğe binip yola koyulunca eşek tökezlemeye başladı.

²⁴⁴ İnsanlar eşeği tutup kaldırıyorlardı. Herkes eşeğin hasta olduğunu sanıyordu.

²⁴⁵ Biri kulağını kurcalayıp duruyor, bir başkası ağzında bir şey mi var diye bakıyordu.

²⁴⁶ Biri nalında taş arıyor, bir başkası da gözündeki toza bakıyordu.

²⁴⁷ Sonra diyorlardı, *şeyh, buna ne oldu böyle? Dün demiyor muydun, şükür, eşek güçlü diye?*

²⁴⁸ Sufi dedi, *gece "lâhavle" yiyen eşek, ancak böyle olur.*

²⁴⁹ *Geceleyin yemi "lâhavle" olunca, bütün gece zikir çekti, secdeye kapandı gündüz de.*

²⁵⁰ Çoğu insanlar insan yiyicidir. Onların selamlarına pek güvenme.

²⁵¹ Hepsinin kalbi şeytan yuvasıdır. Şeytan insanlarla pek bir araya gelme.

²⁵² Şeytanın nefesinden "lâhavle" yiyen, sonunda tıpkı şu eşek gibi kıvranmaya başlar.

²⁵³ Dünyada şeytanın hilesine aldanan ve dost görünümlü düşmana saygı ve yakınlık gösteren...

²⁵⁴ İslam yolunda ve sırat köprüsünde şu eşek gibi sersemlikten yığılıp kalır.

²⁵⁵ Kötü dostun cilvelerine sakın kanma, tuzağı gör, yeryüzünde güven duygusuyla yürüme.

²⁵⁶ "Lâhavle" çeken yüz bin İblis'i gör. Ey insan, yılandaki İblis'i gör.

²⁵⁷ [59b] Canım, cicim diyerek seni şişirir ve böylece bir kasap gibi, dostunun derisini yüzer.

²⁵⁸ Derini yüzmek için seni şişirir. Düşmanların afyonunu tadanların vay haline!

²⁵⁹ Kasap gibi ayağına kapanıp seni şişirir ve böylece acımasızca kanını akıtır.

²⁶⁰ Aslan gibi kendi avını kendin yakala. Yabancıнын ve tanıdığın güler yüzünü terk et.

²⁶¹ Alçakların dostluğunu uşağıngiyle bir tut. Kimsesizlik, alçakların güler yüzünden iyidir.

²⁶² İnsanların toprağına ev yapma, Kendi işini yap, yabancıнын işini yapma.

²⁶³ Yabancı kimdir? Kim olacak, senin toprak bedeninin. Öyle ki sen, onun için üzülürsün.

²⁶⁴ Sen bedenini besleyip semirttikçe, özünün semirdiğini göremezsın.

²⁶⁵ Beden misk içinde kalsa da ölüm günü onun kokuşmuşluğu ortaya çıkar.

²⁶⁶ Miski bedenine değil gönlüne sür. Misk nedir? Celal sahibi [Hakk'ın] temiz adıdır.

²⁶⁷ O münafık, miski bedenine sürer de ruhunu külhan çukurunda bırakır.

²⁶⁸ Dilinde Hakk'ın adı, ruhundayrsa imansız düşüncesinden doğan kokuşmuşluklar vardır.

²⁶⁹ Zikrin onunla birlikteliği, çöplükte biten otlarla helada biten gülle zambak gibidir.

²⁷⁰ O bitkinin oradaki varlığı kesinlikle igretidir. O çiçeğin yeri salonlardır.

²⁷¹ Temizler temizlere gelirler. Pisler elbette pisler içindir.²³

²⁷² Kin tutma. Kin yüzünden yollarını şaşırانların mezarlarını kincilerin yanına yaparlar.

²⁷³ Kinin aslı cehennemdir ve senin kinin de o bütünün bir parçası olup dininin düşmanıdır.

²⁷⁴ Cehennemin bir parçasıysan, aklını başına topla. Çünkü parça, ait olduğu bütüne doğru yol alır.

²⁷⁵ Elbette acı acılara katılır. Bâtlı söz nasıl olur da hak sözle bir araya gelir?

²⁷⁶ Kardeşim, sen düşünceden ibaretsin. Senin geri kalanın kemik ve kastır.

²⁷⁷ Düşüncen gül ise sen gül bahçesisin. Eğer dikense, külhan yakıtısın.

²⁷⁸ Gülsuyuysan başlarına ve yüzlerine sürerler. İdrar gibiyisen seni dışarı atarlar.

²⁷⁹ Aktarların önündeki tablalara bir bak; aynı cinsten olan ürünleri yan yana koymuşlar.

²⁸⁰ Ürünler bir araya gelmiş ve bu uyumdan bir güzellik ortaya çıkmıştır.

²⁸¹ Öd ile şeker birbirine karışsa, tek tek birbirinden ayırt ederler.

²⁸² İnsanlar tablaları yıkıp özütleri döktüler ve iyiyle kötüyü birbirine karıştırdılar.

²⁸³ Hak, sayfalar getiren peygamberler gönderdi de bu ürünlerin seçilip tabaklara konulmasını sağladı.

²⁸⁴ Bundan önce biz bir tek ümmettik²⁴. Bizim iyi ya da kötü olduğumuzu kimse bilmezdi.

²⁸⁵ Dünyada sahteyle saf bir arada dolaşımdıydı. Hep gece olduğundan gece yolcuları gibiydik.

²⁸⁶ Sonunda peygamberlerin güneşi geldi ve ey katışık, dedi, sen uzaklaş, ey katı-

şıksız, sen gel.

²⁸⁷ Göz, renkleri ayırt edebilir. Göz, yakutu da taşı da bilir.

²⁸⁸ Göz, mücevheri de süprüntüyü de bilir. O yüzden toz toprak gözü de rahat-sız eder.

²⁸⁹ Bu kalpazanlar gündüze düşmandır. Şu som altınlarsa gündüze âşıktır.

²⁹⁰ Çünkü onun tanınmasını sağlayan gündüzdür. Böylece altın para, onun şereflendirişini görür.

²⁹¹ Hakk'ın kıyamete "gün" lakabını vermesi, günün kızarmış ve sararmış yüzleri gösterme özelliğinden dolaydır.

²⁹² Öyleyse gerçekte gün, velilerin sırrıdır. Gün, onların aynalarının yanında gölgeler gibidir.

²⁹³ Bilin ki Hak adamının yansımasıdır gündüz. O'nun "settar" (gizleyici) sıfatının yansıması ise gözleri kapatan akşamdır.

²⁹⁴ Allah, bu yüzden "ve'd-duhâ"²⁵ diye buyurdu. "Ve'd-duhâ", Mustafa'nın gönlünün ışığıdır.

²⁹⁵ Bir başka rivayete göre, dost onun yansıması olduğu için de "duhâ"yı istemiştir.

²⁹⁶ Yoksa fâni üzerine yemin etmek yanlışır. Yok olan, Allah'ın anmasına nasıl lâıyk olur?

²⁹⁷ Halil, "Ben batanları sevmem"²⁶ demişken, "Âlemlerin rabbi, fâni olanı nasıl ister?

²⁹⁸ Ayrıca O'nun "settar" sıfatı, gece (*ve'l-leyl*)²⁷dir ve insanın tozlu bedeni için gizleyicidir.

²⁹⁹ Onun güneşi gökten doğunca beden gecesine, hey "[Rabbin] seni terk etmedi"²⁸ der.

³⁰⁰ Kavuşmak, belanın özünden ortaya çıktı ve bu güzellikten “darılmadı²⁹” ibaresi doğdu.

³⁰¹ [60a] Her ibare bir durumu gösterir. Durum, el gibidir, ibareyse âlet gibi.

³⁰² Kuyumcu âletinin ayakkabıcının elinde olması, buğdayın kumsala ekilmesi gibidir.

³⁰³ Ayakkabıcı âletinin çiftçinin elinde olması da köpeğe saman, eşeğe kemik verilmesi gibidir.

³⁰⁴ Mansur’un dudağında “ben Hakk’ım” sözü nur olurken, Firavun’un dudağında “ben Tanrı’yım” sözü zulüm olur.

³⁰⁵ Asa, Musa’nın elinde şâhit olmuşken, sihirbazın elinde yokluk olup çıkmıştır.

³⁰⁶ Bu yüzden İsa, kendi yol arkadaşına, “samed³⁰” ismini öğretmemiştir.

³⁰⁷ İşini bilmeyen âlete kusur bulur. Çamura taş vur bakalım; kıvılcım çıkması mümkün mü?

³⁰⁸ Elle âlet taşla demir gibidir. Çift olmak gerek. Çift olmak doğurmanın şartıdır.

³⁰⁹ Eşsiz ve âletsiz olan birdir. Çoklukta şüphe vardır. Oysa o bir olan şüpheden uzaktır.

³¹⁰ “İki”, “üç” ya da daha fazlasından söz edenler de bir olanda kesinlikle birleşirler.

³¹¹ Şaşılık ortadan kaldırılınca bir olurlar. “İki”, “üç” diyenler de “bir” demeye başlarlar.

³¹² Eğer onun oyun alanında birden söz ediyorsan, onun çevgeni etrafından dönmelisin.

³¹³ Top ancak padişahın vuruşuyla harekete geçtiği zaman doğru ve kusursuz olur.

³¹⁴ Bunları akıllıca dinle ey şaşı. Kulak yoluyla gözüne ilaç sür.

³¹⁵ Sonra arı söz kör kalplerde kalmaz, nurun kaynağına dek gider.

³¹⁶ Şeytanın efsunu, yamuk kalplere yamuk ayaktaki yamuk ayakkabı gibi gider.

³¹⁷ Hikmeti tekrarlasan da sen ehli olmadıkça hikmet senden uzaklaşır.

³¹⁸ Onu yazsan da, göstersen de, ondan söz etsen de, onu açıklasan da...

³¹⁹ Ey kavgacı, o senden yüz çevirir, bağlarını koparıp senden kaçır.

³²⁰ Senin yanışını görünce de, okumasın bile, eline almış bir kuşa döner.

³²¹ O, işten anlamayanın yanında uzun süre kalmaz, tıpkı tavusun köy evinde kalmayacağı gibi.

Padişahın doğanı yaşlı kadının evinde bulması

³²² Padişahı kaçırıp un eleyen yaşlı kadına doğru giden doğan değildir din.

³²³ Yaşlı kadın, çocuklarına tutmaç pişirirken o güzel doğanı gördü.

³²⁴ Doğanın ayağını bağlayıp kanadını kırıp kısalttı, tırnağını kesti ve samanla beslemeye başladı.

³²⁵ Dedi, *ehil olmayanlar sana iyi bakma-*

mışlar. Tüylerin çoğalmış, tırnağın uzamış.

³²⁶ *Ehil olmayanın eli seni hasta eder. Gel anneciğine de sana bir güzel bakım yap.*

³²⁷ Cahilin sevgisini böyle bil, arkadaş. Cahil, yolda hep eğri büğrü gider.

³²⁸ Şahın günü doğanı aramakla geçti. Sonunda yaşlı kadına ve çadırına doğru yöneldi.

³²⁹ Ansızın doğanını tozun içinde gördü ve onun haline ağlayıp dövündü.

³³⁰ Dedi, *vefada bize dürüst davranmadığın için bu, senin yaptığının cezasıdır.*

³³¹ “Cehennem ehliyle [cennet ehli] bir olmaz³¹” dan habersiz, cenneti bırakıp cehenneme nasıl kaçarsın?

³³² Bilgi ve bilinç sahibi şahtan pis bir ihtiyarın evine şaşkınca kaçanın cezası budur.

³³³ Doğan, kanadını şahın eline sürüyordu. Dilsiz olarak, *ben günah işledim*, diyordu.

³³⁴ Öyleyse ey kerim, sen iyiden başkasını kabul etmezsen, bu alçak, nereye yakarıp nereye inleyecek?

³³⁵ Şahın lütfu, canı suça heveslendirir. Çünkü şah, her çirkinini güzel kılar.

³³⁶ Git, çirkinlik etme. Çünkü bizim iyiliklerimiz, güzelimize çirkin gelir.

³³⁷ Yaptığın hizmeti uygun sandın. O yüzden günah bayrağını dalgalandırmaya başladı.

³³⁸ Sana zikir ve dua emredilince, kalbin dua etmekle gurura kapıldı.

³³⁹ Kendini Allah ile konuşur gördün. Bu zan yüzünden ayrı düşen o kadar çok ki.

³⁴⁰ Şah seninle birlikte yere otursa da haddini bil ve güzel otur.

³⁴¹ Doğan dedi, *şahım, pişmanım. Tövbe edip Müslümanlığımı tazeleyeceğim.*

³⁴² Sen onu sarhoş edip aslan avlattığın için, sarhoşluk yüzünden yalpalarsa özrünü kabul et.

³⁴³ *Tırnağım gittiye de sen beni yanına alırsan ben güneşin sancağını sökerim.*

³⁴⁴ *Kanadım gittiye de sen beni okşarsan felek benim doğanlığımla az oyun oynar.*

³⁴⁵ *Bana kemer bahşedersen, dağı yerinden sökerim. Bana kalem verirsen sancak-*

ları alaşağı ederim.

³⁴⁶ [60b] *En azından cüssem sinekten küçük değildir. Nemrud’un saltanatını kanatlarımaltüst ederim.*

³⁴⁷ *Zayıflık bakımından sen beni kırlangıç (ebâbil) say. Düşmanlarımın her birini de fil olarak gör.*

³⁴⁸ *Fındık büyüklüğünde ateşli mermi atarım. Benim mermim, etki bakımından yüz mancınk gibidir.*

³⁴⁹ Musa, bir tek asasıyla geldi savaşa. Firavun’a ve kılıçlarına asasını vurdu.

³⁵⁰ Tek başına o kapıyı çalan her peygamber, bütün ufuklara tek başına yükselmiştir.

³⁵¹ Nuh O’ndan kılıç dilerken tufanın dalgası O’nun iradesiyle kılıç özelliği kazandı.

³⁵² Ey Ahmed, yeryüzü ordusu kimdir ki? Sen gökyüzünde ayı görüp ayın alnını yar.

³⁵³ Böylece bilsin gâfil uğuru ve uğursuzluğu. Bu devir senin devrindir, ayın devri değil.

³⁵⁴ Bu devir senin devrin. Kelim Musa, senin devrinde olmayı arzuları.

³⁵⁵ Çünkü Musa senin devrindeki canlılığı gördü. O devirde tecelli sabahını gördü.

³⁵⁶ Dedi, *Rabbim, [içinde bulunduğumuz dönem] rahmet dönemi, o rahmeti de geçti; orada “ruyet” var.*

³⁵⁷ *Musa’nı denizlere daldır da Ahmed döneminin orta yerinden çıkar.*

³⁵⁸ Dedi, ey Musa, *onu sana gösterdim ve o halvetin yolunu sana açtım.*

³⁵⁹ *Ancak ey Kelim, sen bu dönemde ondan uzaksın. Ayağını geri çek. Çünkü bu yol uzak bir yoldur.*

³⁶⁰ *Ben cömerdim. Kula ekmeği gösteririm ve böylece tamah, o canlıyı ağlatır.*

³⁶¹ Anne çocuğunun burnuna göğsünü değdirir ve böylece çocuk uyanıp besin aramaya başlar.

³⁶² Çocuk, habersiz bir şekilde aç olarak uyumuştur. O iki göğüs ise sancı çekmektedir.

³⁶³ “Ben gizli bir rahmet hazinesiydim. Hidayete erdirilmiş bir ümmet gönderdim³².”

³⁶⁴ Canla başla aradığın her kerameti o gösterir ve böylece sen de ona tamah edersin.

³⁶⁵ Ahmed, dünyada bir çok put kırdı ve böylece ümmetler dünyada “Rabbim” demeye başladılar.

³⁶⁶ Ahmed’in çabası olmasaydı, sen de ataların gibi puta tapardın.

³⁶⁷ Onun ümmetler üzerindeki hakkını

bilesin diye başın putlara secde etmekten kurtuldu.

³⁶⁸ Şükredeceksen bu kurtuluşa şükret. İç putundan da seni kurtaran odur.

³⁶⁹ Başını putlardan o kurtardı. Bu güçle sen de kalbini kurtar.

³⁷⁰ Babandan bedava miras olarak bulduğun için dine şükretmekten yüz çevirdin.

³⁷¹ Mirasyedi adam, malın kıymetini ne bilir? Rüstem dişiyle tırnağıyla kazanır, Zal bedava bulur³³.

³⁷² Ağlatınca rahmetim coşar, nimetimi hıçkırarak ağlayan içer.

³⁷³ Vermeyeceksem göstermem. Kalbi nasıl kapattıysam öyle açarım.

³⁷⁴ Rahmetim o güzel ağlayışlara bağlıdır. Ağlayınca rahmet denizinden dalgalar yükselir.

**Şeyh Ahmed Hadrûye'nin -Allah sırrını kutsasın-
Allah ilhamıyla alacaklılar için helva satın alması**

³⁷⁵ Her zaman borçlu ve cömertliğiyle meşhur bir şeyh vardı.

³⁷⁶ Büyüklerden on binlerce borç alır, dünyanın fakirlerine harcardı.

³⁷⁷ Yine borçla bir tekke yapmış, tekke için canını malını harcamıştı.

³⁷⁸ Hak onun borcunu her yerden temin ederdi. Hak, İbrahim için kumdan un yapmıştı.

³⁷⁹ Peygamber der ki *pazarlarda iki melek hep dua eder.*

³⁸⁰ *Der ki Allah'ım, sen infak edenlere ecir ver, cimrileri de helak et.*

³⁸¹ *Özellikle canını infak edip boğazını yaratıcıya kurban eden infak sahibine ecir ver.*

³⁸² O, İsmail gibi boynunu uzatır, fakat onun boğazına bıçak işlemez.

³⁸³ Öyleyse şehitler bu yüzden diri ve mutludurlar. Onların bedenlerini kafirlerinki gibi görme.

³⁸⁴ Allah onlara bâki olan canı ecir olarak verdiği için, canları üzüntü, sıkıntı ve mutsuzluktan güvendedir.

³⁸⁵ Borçlu şeyh yıllarca böyle yaptı. Tıpkı bir aracı gibi alıp verirdi.

³⁸⁶ Ecel gününde başı dik olarak eceli karşılamak için tohumlar ekerdi.

³⁸⁷ Şeyhin ömrü sona yaklaşıp vücudunda ölümün izi görülünce...

³⁸⁸ Alacaklılar çevresine toplanıp oturdular. Şeyh ise mum gibi yanıp eriyordu.

³⁸⁹ Alacaklılar umutlarını yitirip surat astılar. Gönüllerin acısı ciğer yarasıyla bir araya geldi.

³⁹⁰ Şeyh dedi, *şu kötü düşüncelilerin hallerine bak. Hakk'ın dört yüz altın dinarı yok mu sanırlar?*

³⁹¹ [61a] Dışarıda bir çocuk, üç beş kuruş umuduyla "helva" diye bağıyordu.

³⁹² Şeyh, uşağa, *git bütün helvayı al*, diye başıyla işaret etti.

³⁹³ Böylece alacaklılar o helvayı yerlerse bir süre bana acı acı bakmazlar diye düşündü.

³⁹⁴ Uşak bütün helvayı para karşılığı almak üzere dışarı çıktı.

³⁹⁵ Dedi, *helvanın toptan fiyatı nedir?* Çocuk dedi, *yarım dinar ve biraz da küsuru var.*

³⁹⁶ Dedi, *sufilerden fazla para isteme. Yarım dinar vereyim, başka bir şey söyleme.*

³⁹⁷ O, tabağı şeyhin önüne koydu. Şimdi sen incelikli sırrına bak.

³⁹⁸ Alacaklılara bu yiyecek teberruk içindir, güzelce yiyin, helaldir, diye işaret etti.

³⁹⁹ Tabak boşalınca çocuk tabağı aldı. *Ey akıl sahibi*, dedi, *paramı ver.*

⁴⁰⁰ Şeyh, dedi, *parayı nereden bulayım? Borcum var ve âhirete göçüyorum.*

⁴⁰¹ Çocuk üzüntüyle tabağı yere çaldı ve ağlayıp sızlamaya başladı.

⁴⁰² Çocuk, çaresizlikten hıçkırığa hıçkırığa ağlıyor ve *ayaklarımı kırsan bundan iyiydi*, diye söyleniyordu.

⁴⁰³ Keşke, diyordu, *külhanı dolaşsaydım da bu tekkenin kapısından geçmeseydim.*

⁴⁰⁴ *Obur ve beleşçi sufiler, köpek kalplidir*, diyordu, *[karınlarını doyurunca] kediler gibi yüzlerini temizlerler.*

⁴⁰⁵ Çocuğun bağırıp çağırmasıyla iyilerden kötülerden büyük bir kalabalık çocuğun başına toplandı.

⁴⁰⁶ Çocuk, şeyhin yanına gelip, *bre acı-*

masız şeyh, dedi, *emin ol usta beni öldürecek.*

⁴⁰⁷ *Onun yanına eli boş gidersem beni öldürür. Buna gönlün elverir mi?*

⁴⁰⁸ Alacaklılar da şeyhe arka çıkmayarak ona, *bu seferki yaptığın da nedir*, diye çıkıştılar.

⁴⁰⁹ *Malımızı yedin ve hesabını öte dünyaya götürüyorsun, anladık da ne diye yeni bir zulüm daha işliyorsun?*

⁴¹⁰ Çocuk, bir dahaki namaz vaktine dek ağlamayı sürdürdü. Şeyhse gözlerini kapatıp ona bakmıyordu.

⁴¹¹ Şeyh, cefadan ve olumsuzluktan arınmış olarak ay yüzüne yorganı çekmişti.

⁴¹² Ezelle de eccelle de barışık ve mutluydu. Önemli ya da önemsiz herkesin kınama ve konuşmasına aldırmıyordu.

⁴¹³ Kişinin yüzüne can gülmüşse şeker gibi, insanların surat ekşitmelerinden ona ne zarar gelir?

⁴¹⁴ Kişinin gözüne can öpücük vermişse felekten ve feleğin ötesinden ne diye talsalansın?

⁴¹⁵ Mehtaplı gecede gökteki ay, köpeklerden ve havlamalarından ne diye korksun?

⁴¹⁶ Köpek kendi görevini yapar. Ay da kendi görevini sergiler.

⁴¹⁷ Herkes kendi işini yapar; su ise çöp için berraklığından vazgeçmez.

⁴¹⁸ Çöp suyun yüzünde çöp olarak giderken berrak su etkilenmeden yoluna devam eder.

⁴¹⁹ Mustafa gece yarısı ayı yarar³⁴. Ebu Leheb ise kininden saçma sözler geveleyip durur.

⁴²⁰ Mesih ölüyü diriltirken, Yahudi öfkesinden saçını başını yolar.

⁴²¹ Köpeğin sesi ayın kulağına nerden gidecek? Hele bir de Allah'a özgü ay ise bu.

⁴²² Şah, sabaha dek ırmak kıyısında içip raks eder ve kurbağa sesinden hiç haberi olmaz.

⁴²³ Aslında çocuğun alacağı kısa sürede toplanırdı. Fakat şeyhin himmeti bu cömertliğin yolunu kapatıyordu.

⁴²⁴ O, kimsenin çocuğa bir şey vermesine izin vermiyordu. Aslında pirlerin gücü bundan da fazladır.

⁴²⁵ Sonraki namaz vakti gelince bir uşak, elinde zengin birince gönderilmiş bir tabakla çıkageldi.

⁴²⁶ Şeyhi tanıyan mal ve hal sahibi bir kişi ona hediye göndermişti.

⁴²⁷ Tabağın bir köşesinde dört yüz dinar ve kağıda sarılmış olarak da yarım dinar vardı.

⁴²⁸ Uşak gelip şeyhe saygılarını sunarak o tabağı yalnız haldeki şeyhin önüne bıraktı.

⁴²⁹ Tabağın üzerindeki örtüyü açınca, insanlar onun kerametini gördüler.

⁴³⁰ Hemen hepsinden ahlar vahlar yükseldi. *Ey şeyhlerin ve şahların önderi, dediler, bu da neyin nesi?*

⁴³¹ *Bu ne sır, bu nasıl sultanlık, ey sır sahiplerinin efendisi?*

⁴³² *Biz bilemedik, bizi affet, çok ileri geri konuştuk.*

⁴³³ *Bir kör gibi bastonlarımızı sallayıp duruyoruz. Bu durumda lambaları kırma-mız kaçınılmazdır.*

⁴³⁴ *Biz sağırlar gibi, sözü duymadan, kıyaslama yaparak cevap vereceğiz diye saçmalıyoruz.*

⁴³⁵ *Biz Musa'dan ders almadık. O da Hızır'a karşı çıktığı için mahcup olmuştu.*

⁴³⁶ *Göklere süzülen ve nuruyla göğü yaran bir gözle...*

⁴³⁷ [61b] *Aptalca rekabet etmeye kalkıştı değirmen faresinin gözü.*

⁴³⁸ Şeyh buyurdu, *bütün söylediklerinizi affedip helal ettim.*

⁴³⁹ Dedi, *bunun sırrı şuydu, Hak'tan istedim ve O da böylece doğru yolu bana gösterdi.*

⁴⁴⁰ *Söz konusu para azsa da, çocuğun yakarıp ağlamasına bağlı bir paradır.*

⁴⁴¹ *Helva satan çocuk ağlamadıkça rahmet denizi kabarıp dalgalanmaz.*

⁴⁴² *O çocuk senin gözündür, kardeşim. Bil ki isteğine ulaşmak, ağlayıp yakarmana bağlıdır.*

⁴⁴³ *O hediyeye kavuşmak istiyorsan bedenindeki göz çocuğunu ağlat.*

Bir kimsenin az ağla yoksa kör olursun diye bir zâhidi korkutması

⁴⁴⁴ *Bir zâhide arkadaşı, ibadet ederken az ağla ki dedi, gözüne zarar gelmesin.*

⁴⁴⁵ *Zâhit dedi, iki seçenekten başkası yok: Göz, o cemâli ya görecektir ya da göremeyecek.*

⁴⁴⁶ *Hakk'ın nurunu görürse zaten Hakk'a kavuşmada iki göz eksik olsa ne gam.*

⁴⁴⁷ *Eğer Hakk'ı göremeyecekse böyle hayırsız göz varsın kör olsun.*

⁴⁴⁸ *Göz için üzülme, çünkü İsa senindir. Yan yürüme ki o sana iki doğru göz versin.*

⁴⁴⁹ *Ruhunun İsa'sı seninle beraberdir. Ondan yardım iste. Çünkü o iyi bir yardımcıdır.*

⁴⁵⁰ *Fakat kemikle dolu bedeninin lüzumsuz işlerini her zaman İsa kalbine yükleme.*

⁴⁵¹ Doğru kimseler için anlattığımız hikâyedeki aptal gibi davranma.

⁴⁵² İsa'ndan bedenini diriltilmesini talep etme. Musa'ndan Firavunca şeyler isteme.

⁴⁵³ Kalbinde geçim kaygısına az yer ver.

Geçim eksik olmaz; yeter ki sen dergâha yönelmiş ol.

⁴⁵⁴ Bu beden ruha çadırdır. Ya da Nuh'un gemisi gibidir.

⁴⁵⁵ Türk ise bir çadır bulur; özellikle de bir dergâhın sevgilisi olduğu zaman.

İsa'nın duasıyla kemiklerin dirilmesi hikâyesinin sonu

⁴⁵⁶ İsa, o gencin ricası üzerine kemiğe Hakk'ın adını okudu.

⁴⁵⁷ O ham kişinin dileğinin ardından Allah'ın hükmü o kemiğin dışyüzünü diriltti.

⁴⁵⁸ Hemeninde kara bir aslan ortaya çıkıp onun cismini perişan etti.

⁴⁵⁹ Kafasını koparıp beynini döktü. Öyle ki onda ceviz kadar bile beyin yoktu.

⁴⁶⁰ Onun bir beyni olsaydı, ona bir şey olmaz, ancak bedeni zarar görürdü.

⁴⁶¹ İsa dedi, *onu ne çabuk ezdin? Çünkü,* dedi aslan, *o seni üzmişti.*

⁴⁶² İsa dedi, *adamın kanını niçin yemedin? Dedi, o rızık olarak benim kismetim değildi.*

⁴⁶³ O yırtıcı aslan gibi avını yemeden dünyadan giden ne kadar da çok.

⁴⁶⁴ Nasibi bir saman bile değilken hırslı bir dağ gibi. Yüzleri yok ama yüz sahibi görünürler.

⁴⁶⁵ Ey dünyada bize kayaları ve zorlukları kolay kılan, bizi kurtar.

⁴⁶⁶ Bize yiyecek göründü, oysa bir tuzaktı o. Bize nesneleri oldukları gibi göster³⁵.

⁴⁶⁷ Aslan dedi, *ey İsa, bu av sadece ibret açısındanandı.*

⁴⁶⁸ *Dünyada benim rızıkım olsaydı, ölümlerle ne işim olurdu?*

⁴⁶⁹ Duru bir su bulup da eşek gibi lüzum-

suzluk edip suya pisleyen cezası budur.

⁴⁷⁰ Eşek ırmağın kıymetini bilse, suya ayağı yerine başını koyardı.

⁴⁷¹ O, hayat suyunun sultanı olan böyle bir peygamber bulur da...

⁴⁷² Onun huzurunda, ey hayat suyunun sultanı "ol" emriyle bizi dirilt diye nasıl olur da can vermez?

⁴⁷³ Sakın nefis köpeğini canlı bırakma. Çünkü o, öteden beri senin can düşmanıdır.

⁴⁷⁴ Bu köpeğin can avlamasına engel olan kemiğin canı cehenneme.

⁴⁷⁵ Köpek değilsen, ne diye kemiğe âşık-sın? Sülük gibi ne diye kana aşk beslersin?

⁴⁷⁶ O nasıl göz ki görme özelliği yok ve sınavlardan aldığı sonuç hep rezilliktir?

⁴⁷⁷ Zanların zaman zaman yanılması doğaldır. Ancak bu nasıl zan ki kör olarak çıkagelir?

⁴⁷⁸ Ey göz, gel ağlayanlara katıl da bir an olsun oturup kendine ağla.

⁴⁷⁹ Ağlayan bulutla dal yeşerip canlanır. Aynı şekilde mum da ağladıkça daha bir ışıklanır.

⁴⁸⁰ Nerde ağıt yakanlar varsa oraya otur. Çünkü ağlamada onlardan daha iyisin.

⁴⁸¹ [62a] Çünkü onlar fâni olandan ayrıldıkları için ağlarlar ve bâki candan habersizdirler.

482 Çünkü kalpte taklidin izi set oluşturmıştır. Git de gözyaşıyla bu seddi yık.

483 Taklit her iyiliğin âfeti olduğu için, muhkem bir dağ olsa bile samandır.

484 Bir kör iri cüsseli ve öfkeli olsa da, gözü olmadığı için onu bir et parçası kabul et.

485 Kıldan ince söz söylese de gönlünün o sözden haberi yoktur.

486 Kendi söylediğinden mest olsa da onunla şarap arasında epey yol vardır.

487 O, kendisi su içmeyen ırmak gibidir. Onun suyu susamışlara doğru akıp gider.

488 Su ırmakta durmaz. Çünkü ırmak susuz değildir, su içmez.

489 Ney gibi acıklı acıklı inler. Ama bunu satış yapmak için yapmaktadır.

490 Ağıt yakan taklit yoluyla söyleyip ağlarsa, o alçağın amacı tamahkârlıktan başka bir şey değildir.

491 Ağıtçı yakıcı sözler söyler, fakat hani nerede yanan gönlü, yırtılan eteği?

492 Araştıranla taklit eden arasında fark-

lar vardır. Çünkü biri Dâvud iken öteki sestir.

493 Birinin sözünün kaynağı yanışken, ötekisi, eski sözleri ezberleyip de söyler.

494 O hüznünlü sözle gururlanma sakın. Yükü öküz çekerken inleyen kağnıdır.

495 Taklitçi de sevaptan yoksun değildir. Ağıtçının yaptığı işin de ücreti vardır.

496 Kafir de mümin de “Allah³⁶” der, ama ikisi arasında epey fark vardır.

497 Dilenci ekmek için Allah derken, takvalı insan içten gelerek Allah der.

498 Dilenci söylediğini bilseydi, gözünde ne azın ne de çoğun bir değeri kalırdı.

499 Ekmek peşindeki adam, tıpkı saman için mushaf taşıyan eşek gibi³⁷ yıllarca Allah der durur.

500 Dudağının söylediği kalbine yansısaydı, bedeni zerre zerre olurdu.

501 Şeytanın adı büyücülükte iş görürken, sen de Hakk’ın adıyla metelik topluyorsun.

Köylünün karanlıkta kendi ineği sanarak aslanı okşaması

502 Bir köylü, ineğini ahıra bağladı. Aslan da gelip ineği yedi ve onun yerine çöküp oturdu.

503 Köylü, ahıra girip ineğe yöneldi. Gece vakti karanlıkta ineğini arıyordu.

504 Aslanı okşayıp duruyor, kâh sırtını, kâh karnını sıvazlıyordu.

505 Aslan dedi, biraz aydınlık olsaydı ödü patlayıp yüreği kanla dolardı.

506 Böyle korkusuzca beni sıvazlıyor. Çünkü gece vakti beni inek sanıyor.

507 Hak der ki ey kör mağrur, adım du-

yunca dağ parça parça olmadı mı?

508 Çünkü “kitabı dağa indirseydik, parça parça olurdu³⁸” ve hareket ederdi.

509 Uhud dağı benim farkımda olsaydı parçalanır, kalbi kanla dolardı.

510 Babandan annenden duydun da umarsızca buna sarıldın.

511 Taklitsiz olarak buna vâkıf olsan, lütüfla, görünmez bir meleğe dönersin.

512 Şu tehdit amaçlı hikâyeyi dinle de taklidin zararını anla.

Sûfilerin sema edebilmek için yolcunun bineğini satmaları

⁵¹³ Bir sûfi yolda bir tekkede konakladı. Bineğini götürüp ahıra çekti.

⁵¹⁴ Kendi elleriyle su ve ot verdi. Yani daha önce anlattığımız sûfi gibi yapmadı.

⁵¹⁵ Bir yanlışlık ve delilik yapmamaya özen gösterdi. Kaderde varsa özen göstermenin ne yararı olur?

⁵¹⁶ [Oradaki] sûfiler yoksul ve elleri dar kimselerdi. “Yoksulluk neredeyse mahvedici bir küfre dönüşecekti³⁹.”

⁵¹⁷ Ey tok zengin, o çileli yoksulun yanlışına sakın gülme.

⁵¹⁸ O sûfi sürüsü, parasızlık yüzünden eşeği satmaya karar verdi.

⁵¹⁹ Zaruret yüzünden murdar mubah olur. Bir çok fesat zaruret yüzünden olumlu görülür⁴⁰.

⁵²⁰ Hemen zavallı eşeği sattılar. Yiyecek içecek getirip lambalar yaktılar.

⁵²¹ Tekkede bir cümbüş başlatıp dediler, *bu gece yiyip içip raksetmek var*.

⁵²² *Nereye dek sabır, nereye dek üç oruç⁴¹? Elimizde sepet daha ne kadar dileneceğiz?*

⁵²³ *Biz de insanız, bizim de canımız var. Ne mutlu ki bu gece konduğumuz var!*

⁵²⁴ Onlar, can olmadığı halde can sandıkları için çürük tohum ektiler.

⁵²⁵ [62b] Uzak yoldan gelmiş ve yorgun olan yolcu da o konukseverlik ve ağırlamayışını gördü.

⁵²⁶ Sûfiler, onunla birer birer ilgileniyor, ona bir güzel hizmet ediyorlardı.

⁵²⁷ Kendisine olan ilgilerini görünce, *bu gece eğlenmeyeceksem, dedi, ne zaman eğleneceğim?*

⁵²⁸ Yiyip içtiler ve semâ başladı. Tekke tavana dek toz duman oldu.

⁵²⁹ Bir yanda mutfağın dumanı, bir yanda da tepinmeden kalkan toz, bir yanda da coşku ve kendinden geçiş...

⁵³⁰ Kimi zaman el çırpıp tepiniyor, kimi zaman secdeyle tekkeyi süpürüyorlardı.

⁵³¹ Sûfi, felekten istediğini geç bulur da bu yüzden obur olur.

⁵³² Elbette Hakk'ın nurundan yiyip doyan ve dilenme utancından müstağni olan sûfi müstesna.

⁵³³ Binlercesi içinde böyle sûfi oldukça azdır. Geri kalanlar onun ikbâli sayesinde yaşarlar.

⁵³⁴ Semâ bitmeye yaklaşınca, hânende ağır bir ezgiye başladı.

⁵³⁵ *Gitti eşek, gitti eşek* diye şarkı söylemeye başladı ve bu şarkıyla herkesi coş-turdu.

⁵³⁶ Bu coşkuyla sabaha dek “*gitti eşek, oğlum, gitti eşek*” şarkısını söylediler.

⁵³⁷ Bizim sûfi de onlara uyararak “*eşek gitti*” şarkısını söylemeye başladı.

⁵³⁸ Yenilip içilip eğlenme sona erip de gündüz olunca hepsi elveda dedi.

⁵³⁹ Tekke boşalıp sûfi bir başına kaldı ve eşyasının tozunu silkeledi.

⁵⁴⁰ Yanına yoldaş arayan sûfi, eşeğe yüklemek üzere eşyasını odadan çıkardı.

⁵⁴¹ Yol arkadaşlarına yetişmek için acele ederek ahıra gitti, fakat eşeğini bulamadı.

⁵⁴² Dedi, *herhalde uşak suya götürmüş-tür; çünkü dün eşek az su içmişti*.

⁵⁴³ Uşak gelince sûfi, *eşek nerde*, diye sorunca, uşak, *sakalına bak*, dedi, *belki ordadır*.

⁵⁴⁴ Sûfi dedi, *ben eşeği sana emanet ettim. Onu korursun diye sana güvendim*.

545 Sana verdiğimi senden isterim. Sana verdiğimi geri ver.

546 Peygamber der ki elin ne aldıysa onu geri vermek gerek.

547 İnat edip buna râzı olmuyorsan, hadi, ikimiz de kadıya gidelim.

548 Uşak dedi, benim gücüm yetmedi, sûfîler bana saldırdılar; canımdan korktum.

549 Sen kedilerin arasına ciğer atıp sonra da ciğerden haber soruyorsun.

550 Yüz açın önüne bir ekmek, yüz köpeğin önüne zavallı bir kedi bırakıyorsun.

551 [Sûfî] dedi, varsayalım ki eşeği senden zorla aldılar ve ben zavallının kanına kastettiler.

552 Peki bana gelip de a fakir, eşeğini götürüyorlar, demek yok mu?

553 Böyle yapsaydın, eşeğimi kimde olsa geri alırdım. Alamazsam eşeğin parasını ödetirdim.

554 Onlar burada olsaydı şimdi yüz türlü çözüm bulunurdu. Oysa şu anda her biri bir yana gitti.

555 Ben şimdi kimi tutup da kadıya götürüyüm? Bu işi başıma sen açtın.

556 Bre adam, nasıl olur da, şöyle korkunç bir zulüm oldu a garip, diye gelip bana söylemezsin?

557 Dedi, vallahi ben seni olup bitenden haberdar etmek için defalarca geldim.

558 [Ama] sen herkesten daha coşkun bir şekilde “eşek gitti, oğlum” diyordun.

559 [Ben de] bu ârif bir adam olduğu için durumdan haberdar ve hoşnuttur, diye geri dönüyordum.

560 Sûfî dedi, herkes o sözü söylüyordu. Benim de hoşuma gitti, söyledim.

561 Beni mahveden, onları taklit etmem oldu. İki yüz lanet olsun şu taklide!

562 Özellikle böyle serserileri taklit etmeye... İbrahim'in öfkesi de [zaten] batanlaradır⁴².

563 O topluluğun neşesi benim gönlüme de yansıyor ve gönlüm neşeleniyordu.

564 Dostlardan gelen yansıma, denizden yansımasız su çeker duruma gelinceye dek güzeldir.

565 Bil ki ilk yansıma taklitten kaynaklanır. Art arda gelirse, o taklit değil hakikattir.

566 Hakikate ulaşmadıkça dostlardan kopma. Damla inciye dönüşmeden midye kabuğundan ayrılmaz.

567 Gözünü, kulağını ve aklını arındırmak istiyorsan tamah perdelerini yırtmalısın.

568 Çünkü sûfinin açgözlülükle yaptığı taklit, onun aklını ışığa ve aydınlığa kapatır.

569 Yeme, eğlenme ve raksetme hırsı, onun aklının bilince ulaşmasını engeller.

570 [63a] Aynada hırs olsaydı, o da nifak bakımından bizim gibi olurdu.

571 Terazinin mal hırsı olsaydı, terazi, tartılan şeyi nasıl doğru gösterirdi?

572 Her peygamber, kavmine demiştir ki getirdiğim mesaja karşılık sizden ücret istemiyorum⁴³.

573 Ben kılavuzum. Hak sizin müşterinizdir. Hak, kılavuzluğumun karşılığını iki tarafta da verir.

574 Yaptığın işin ücreti nedir? Dostu görmek. Ebu Bekir kırk bin dinar bağışlamışsa da⁴⁴ benim [asıl] ücretim dostu görmektir.

575 Onun kırk bini benim ücretim olamaz. Boncuk, cennet incisinin yerini tutar mı?

⁵⁷⁶ Sana bir hikâye anlatayım da aklınla dinle ve böylece hırsın kulağı sağır ettiğini öğren.

⁵⁷⁷ Tamahkâr olan kekeme olur. Tamahla gözün ve gönlün aydın olması mümkün mü?

⁵⁷⁸ İnsanın aklında para ve makam hayatının olması, göze kirpik kaçması gibidir.

⁵⁷⁹ Ancak Hak'la dolu olan sarhoş bu-

nun dışındadır. Ona hazineler de versen umurunda değildir.

⁵⁸⁰ Hak'la bir arada olmaktan nasiplendikçe bu dünya onun gözünde leşe dönüşür.

⁵⁸¹ Fakat o sûfî, sarhoşluktan uzak olduğu için kaçınılmaz olarak hırs içinde gece körüydü.

⁵⁸² Hırsa kapılmış kimse yüz hikâye de dinlese, hırs kulağına bir tek incelik girmez.

Kadı tarafından görevlendirilen tellalların şehrin çevresinde bir müflisi teşhir etmeleri

⁵⁸³ Evsiz barksız bir müflis kişi vardı. Hapishanede kalıp güvensiz ortamda yaşırdı.

⁵⁸⁴ Hapishanedekilerin yiyeceklerini ölçsüzce yerdı. Onun hırsı, insanların kalpleri üzerinde Kaf dağı gibiydi.

⁵⁸⁵ O her şeyi kapıldığı için kimsenin bir lokma ekmek yemeğe cesareti yoktu.

⁵⁸⁶ Rahman'ın davetinden uzak olan, sultan bile olsa dilenci gözlüdür.

⁵⁸⁷ [Bu müflis], dostluğu ayaklar altına almıştı. Bu ekmek hırsız yüzünden hapishane cehenneme dönmüştü.

⁵⁸⁸ Rahat etmek için bir yana kaçsan, o yanda da karşına bir bela çıkar.

⁵⁸⁹ Hiçbir köşe belası değildir. Hakk ile baş başa kalmak dışında huzur yoktur.

⁵⁹⁰ Elbette dünya zindanının köşesi de haraçsız ve meşakkatsiz değildir.

⁵⁹¹ Vallahi fare deliğine de girsen, bir kedi pençesine müptela olursun.

⁵⁹² İnsanın düşünceleri güzelse, insan düşünceleriyle beslenip gelişir.

⁵⁹³ İnsanın düşünceleri kötüyse, ateşinden mum gibi eriyip gider.

⁵⁹⁴ Güzel düşüncelerin sayesinde Allah seni yılan ve akrepler arasında güvende tutar.

⁵⁹⁵ Bu güzel düşünceler bakırı altına dönüştüren bir iksir olduğu için yılanla akrep sana dost olur.

⁵⁹⁶ Güzel düşünceyle sabır tatlılaşır. Çünkü sabırla, genişlik veren düşünceler baş gösterir.

⁵⁹⁷ İçteki genişlik imandan kaynaklanır. İman zayıflığı, umutsuzluk ve üzüntü demektir.

⁵⁹⁸ Sabır imanla taçlanır. "Sabrı olmayanın imanı olmaz"⁴⁵.

⁵⁹⁹ Peygamber der ki *özünde sabır olmayana Allah iman vermez*.

⁶⁰⁰ Senin gözüne yılan gibi görünen biri, başkasının gözüne sevgili görünür.

⁶⁰¹ Çünkü sen onun küfür içinde olduğunu düşünürsün. Oysa o, dostunun gözündeki imanıdır.

⁶⁰² Çünkü bu kişide iki davranış da vardır. O, kimi zaman balık, kimi zaman olta iğnesidir.

⁶⁰³ Onun yarısı müminken, öteki yarısı kâfirdir. Yarısı hırsken, öteki yarısı sabırdır.

⁶⁰⁴ Allah sana der ki: "*Kiminiz müminken, kiminiz öteden beri kâfirdir*"⁴⁶.

⁶⁰⁵ Sol yanı siyahken öteki yanı ay gibi beyaz olan bir inek gibi.

⁶⁰⁶ Bu yanını gören onu istemez. Öteki yanını görense elde etmek ister.

⁶⁰⁷ Yusuf, kardeşlerinin gözünde canavar gibiyken, Yakub'un gözünde hûri gibidir.

⁶⁰⁸ İkincil göz, kötü düşünce yüzünden onu çirkin görür. Asıl göz ise âşîkar değildir.

⁶⁰⁹ Dış gözü iç gözün gölgesi bil. O ne görürse bu göz ona yönelir.

⁶¹⁰ Sen mekandasın ama aslın mekansız yerde. Bu dükkanı kapat da aç o dükkanı.

⁶¹¹ Altı yöne kaçma. Çünkü yönlerde altı kapı vardır. Altı kapının sonu ise "mat" tır.

Mahkumların o müflisi kadı vekiline şikayet etmeleri

⁶¹² Mahkumlar, anlayışlı biri olan kadı vekiline şikayete geldiler.

⁶¹³ Dediler, *selamımızı kadıya götür ve bizim bu alçak adamdan çektiklerimizi anlat.*

⁶¹⁴ [63b] *O, bu hapishanede daimi olup obur, asalak ve zararlıdır.*

⁶¹⁵ *Hiç utanmadan her yemekte sinek gibi selamsız sabahsız hazır bulunur.*

⁶¹⁶ *Onun için altmış kişinin yemeği hiç bir şeydir. Ona, yeter denilirse, sağır gibi davranır.*

⁶¹⁷ *Mahkumlara yetecek yemek kalmaz. Bin türlü tedbirle bir yemeğin ağzı açılacak olsa...*

⁶¹⁸ *O cehennem boğazlı hemen ortaya çıkar. Delili de şudur: Allah "iyi"⁴⁷ demıştır.*

⁶¹⁹ *Üç yıldır süren bu kıtlık canımıza tak etti, [buna bir çözüm buluna]. Kadı hazretlerinin gölgesi sonsuza dek eksik olmasın.*

⁶²⁰ *Ya bu öküz bu hapishaneden gitsin ya da yiyeceğini bir vakıftan karşılayın.*

⁶²¹ [Ey kadı,] *senden hem erkekler, hem kadınlar memnun. Adaletini göster, imdada yetiş.*

⁶²² Hak bilir kadı vekili, kadıya giderek şikayetleri bir bir anlattı.

⁶²³ Kadı, onu hapishaneden huzuruna çağırttı. Sonra da kendi adamlarına durumu inceletti.

⁶²⁴ Mahkumların şikayetlerinin gerçeğe dayandığı kanıtlandı.

⁶²⁵ Kadı, ona dedi, *kalk, bu hapishaneyi terk et, kendine miras kalan evine git.*

⁶²⁶ [Mahkum], *benim evim barkım, dedi, senin verdiklerindir. Kâfir gibi benim de cennetim senin hapishanendir.*

⁶²⁷ *Beni istemeyip zindandan kovarsan, yoksulluk ve açlıktan ölürüm.*

⁶²⁸ Tıpkı İblis'in dediği gibi, "Rabbim bana kıyamete dek mühlet ver⁴⁸."

⁶²⁹ "Ben bu dünya zindanında düşmanımın çocuklarını öldürdüğüm sürece mutluyum.

⁶³⁰ *İman ve yol azığı olarak bir ekmeği olanların...*

⁶³¹ *Kimi zaman pişmanlıkla feryat etsinler diye, hile ve aldatmacayla ekmeklerini ellerinden alırım.*

⁶³² *Kimi zaman onları yoksullukla tehdit ederim. Kimi zaman da gözlerini güzellerin zülüflerine ve benlerine bağlarım."*

⁶³³ Bu zindanda iman azığı azdır. Azığı olan da bu köpeğin tehdidi altındadır.

⁶³⁴ Namaz, oruç ve yüz türlü çaresizlik yoluyla elde edilen zevk azığını o bir çırpıda alır götürür.

⁶³⁵ "Onun şeytanından Allah'a sığınırım. Onun taşkınlığından helak olduk âh⁴⁹."

⁶³⁶ O, binlercesinin içinde yürüyen bir köpektir. Onun girdiği herkes ona dönüşür.

⁶³⁷ Seni kim soğutursa bil ki şeytan onun içindedir ve derisinin altına gizlenmiştir.

⁶³⁸ Şeytan, nüfuz edecek beden bulamazsa düşünceye nüfuz eder ve böylece

seni vebale sürükler.

⁶³⁹ Kimi zaman gezip eğlenme ve kimi zaman dükkan düşüncesi, kimi zaman ilim ve kimi zaman da ev bark düşüncesi [içine şeytan yerleşebilir].

⁶⁴⁰ Hemen bunlara karşı sadece dilinle değil, candan bir "lâhavle" çek.

Müflis hikâyesinin sonu

⁶⁴¹ Kadı müflise dedi, *[yoksulluğunu] kanıtla*. Müflis dedi, *hapishanedekiler tanıktır*.

⁶⁴² Kadı dedi, *onlar seni suçluyorlar. Senden kaçıyor, senden kan ağlıyorlar*.

⁶⁴³ *Bu yüzden senden kurtulmak istedikleri için yalancı tanıklık edebilirler*.

⁶⁴⁴ Mahkemedekilerin tümü, *biz onun bahtsızlığına da müflisliğine de tanışız* diye tanıklık etti.

⁶⁴⁵ Kadı onun durumunu kime sorduyorsa dedi, *efendim, bu müflise ilişme*.

⁶⁴⁶ Kadı, *öyleyse dedi, onu şehirde dolaştırıp çulsuz ve üçkağıtçı olduğunu duyurun*.

⁶⁴⁷ Mahalle mahalle gezip duyurular yapın ve onun beş parasız olduğunu herkese bildirin.

⁶⁴⁸ *Kimse ona veresiye satış yapmasın ve kimse beş kuruş borç vermesin*.

⁶⁴⁹ *Onunla ilgili kim şikayette bulunursa bulunsun, onu artık hapse atmayacağım*.

⁶⁵⁰ *Benim huzurumda müflisliği kanıtlanmıştır. Onun elinde para da yok, mal da*.

⁶⁵¹ İnsanın dünya hapishanesinde bulunması, iflasının kanıtlanması içindir.

⁶⁵² Şeytanın müflisliğini ise Rabbimiz, Kur'an'ımızda ilan etmiştir.

⁶⁵³ [Demiştir] ki o, hilekâr, müflis ve

kötü sözlüdür. Onunla hiç ortaklık ve alışveriş yapma.

⁶⁵⁴ Eğer yaparsan, onun eline bahane vermiş olursun. O müflistir. Ondan nasıl kâr edebilirsin?

⁶⁵⁵ Fitne körüklenince, odun satan bir Kürd'ün devesini getirip [müflis mahkumu bindirdiler].

⁶⁵⁶ Zavallı Kürt çok sızlandı. Üstelik üç beş kuruş verip mahkeme görevlisini de sevindirdi.

⁶⁵⁷ Yine de onun devesini kuşluk vakti götürüp akşama dek bırakmadılar. Onun ağlayıp sızlanması fayda etmedi.

⁶⁵⁸ O şiddetli kıtlık, devenin sırtına bindi. Deve sahibiyse devenin peşinden koşuyordu.

⁶⁵⁹ [64a] Mahalleden mahalleye, semtten semte dolaşarak onu bütün şehre tanıttılar.

⁶⁶⁰ Her hamamın, her çarşının önünde bütün ahali onun şekline şemailine baktı.

⁶⁶¹ Türk, Kürt, Rum ve Araplardan seçilmiş gür sesli on tellal duyuru yaptı:

⁶⁶² *"Bu adam müflistir, hiçbir şeyi yoktur. Kimse ona bir metelik de olsa borç vermesin*.

⁶⁶³ *Gizli ya da açık bir meteliği yoktur. Müflis ve sahtekârdır*.

⁶⁶⁴ *Sakın ha sakın onunla pek arkadaşlık etmeyin. Size bir inek getirse yularını sıkı bağlayın, [çalıntı olabilir].*

⁶⁶⁵ *Bu serseriye mahkemeye getirseniz de ben bu geberiği hapse atmayacağım.*

⁶⁶⁶ *Tatlı sözlüdür. Boğazıysa çok geniş. Kılığı yeni gibi görünse de partal kılıklıdır.*

⁶⁶⁷ *Hile için giydiği o elbise ödünç alınmıştır. Onunla insanları kandırmayı düşünür."*

⁶⁶⁸ *Ey sağduyu sahibi, bilge olmayanın dilindeki hikmetli sözleri ödünç alınmış elbiseler bil.*

⁶⁶⁹ *Bir hırsız güzel bir elbise giyse de, o eli kesik, senin elini nasıl tutabilir?*

⁶⁷⁰ *Akşam olup [müflis mahkum] dededen inince, Kürt ona dedi, evim uzak, vakit de geç oldu.*

⁶⁷¹ *Sabahtan beri deveme biniyorsun. Arpadan vazgeçtim, en azından azıcık saman parası ver.*

⁶⁷² [Müflis] dedi, *biz şimdiye dek ne yaptık peki? Aklın nerde? Hey, evde kimse yok mu?*

⁶⁷³ *Müflisliğim yedi kat göğe ilan edildi de sen duymadın mı a sersem?*

⁶⁷⁴ *Anlaşılan, kulağın boş bir tamahla dolmuş. Sonuçta tamah, insanı sağır ve kör eder.*

⁶⁷⁵ *"Bu kaltaban müflistir, müflis!" denildiğini taş toprak bile duydu.*

⁶⁷⁶ *Akşama dek söylediler de deve sahibinin kulağına girmede. Çünkü o tamahla doluydu.*

⁶⁷⁷ *Kulakta ve gözde Allah'ın mührü vardır⁵⁰. Oysa perdelerde bir çok görüntü ve ses vardır.*

⁶⁷⁸ *O, güzellik, olgunluk ve cilveden ancak dilediğini göze ulaştırır.*

⁶⁷⁹ *Şarkı, müjde ve haykırıştan da ancak dilediğini kulağa ulaştırır.*

⁶⁸⁰ *Varlık çareyle doludur. Oysa Allah sana bir kapı aralamazsa senin hiç çaren yoktur.*

⁶⁸¹ *Sen şimdi ondan gâfil olsan da, ihtiyaç zamanı Hak onu sana açıkça gösterir.*

⁶⁸² *Peygamber der ki yüce Allah, her derdin ardından derman yaratır.*

⁶⁸³ *Ne ki O'nun buyruğu olmadan, kendi derdin için o dermandan bir koku ve renk göremezsin.*

⁶⁸⁴ *Ey çare arayan, tıpkı ölünün gözünü cana diktği gibi sen de gözünü mekan-sızlığa dik.*

⁶⁸⁵ *Bu dünya yönsüzlükten meydana gelmiştir. Öyle ki dünyaya yersizlikte yer açılmıştır.*

⁶⁸⁶ *Rabbi ve rabbaniliği istiyorsan vardan yokluğa dön.*

⁶⁸⁷ *Bu yokluk gelir yeridir, ondan kaçma. Bu çoklukla azlığın varlığıysa gider yeridir.*

⁶⁸⁸ *Hakk'ın yaratıcılık atölyesi yokluk olduğuna göre varlık dünyasında işsiz güçsüzden başka kim vardır.*

⁶⁸⁹ *Senin rahmetini harekete geçirecek gerçek sözleri bize öğret, ey dost.*

⁶⁹⁰ *Dua da senden, icabet de senden. Güven de senden, korku da senden.*

⁶⁹¹ *Yanlışı söylediysek sen düzelt. Düzeltici sensin ey sözün sultanı.*

⁶⁹² *Senin iksirin var, dönüştürürsün. Kan ırmağı da olsa Nil'e çevirirsin.*

⁶⁹³ *Böylesi süslemeler senin işindir. Böylesi iksirler senin sırlarıdır.*

⁶⁹⁴ *Suyu toprağı birbirine katarak sudan ve topraktan Adem'in cismini meydana getirdin.*

⁶⁹⁵ *Ona bin türlü düşünce, sevinç ve hüznle birlikte eş, akraba, dayı ve amca verdin.*

⁶⁹⁶ Sonra da kimilerini bu hüznün ve sevinçten uzaklaştırıp onlara kurtuluş verdin.

⁶⁹⁷ Kendisinden, yakınlarından ve tabiatından ayırdın ve bütün güzel şeyleri onun gözünde çirkin hale getirdin.

⁶⁹⁸ O, somut olan ne varsa reddeder. Soyut olanıysa kendine dayanak yapar.

⁶⁹⁹ Onun aşkı ortada, sevgilisi görünmez. Sevgili, dünya dışında, fitnesi dünyadadır.

⁷⁰⁰ Bu sözleri bırak, çünkü zâhiri aşklar da aslında yüze ve kadına olan aşklar değildir.

⁷⁰¹ İster bu dünya aşkı olsun, ister o dünya aşkı, sevgili konumunda olan, yüz değildir.

⁷⁰² Peki sen âşık olduğun yüzü, can ondan çıkıp gidince neden terk ettin?

⁷⁰³ Onun yüzü yerli yerinde. Peki bu bıkkınlık niçin? Ey âşık, araştır, sevgilin kim senin?

⁷⁰⁴ Duyuyla duyulan sevgiliyse, duyusu olan herkes âşık olmalıydı.

⁷⁰⁵ [64b] Vefa o aşkı artırdığına göre, nasıl olur da görünüm vefayı değiştirir?

⁷⁰⁶ Güneşin ışığı duvara vurunca, duvar ödünç bir parlaklığa kavuşur.

⁷⁰⁷ Ey sağduyu sahibi, kerpice ne diye gönül verirsin? Sürekli ışık saçanı arasana.

⁷⁰⁸ Sen de kendi aklına âşıksın ve kendini yüze yönelenlerden üstün görüyorsun.

⁷⁰⁹ Senin duyguna egemen olan akıl ışıktır. Bunun bakır üzerindeki altın kaplamadan farkı yoktur.

⁷¹⁰ İnsandaki güzellik de altın kaplama gibidir. Yoksa terütaze güzel, bir moruğa dönüşür müydü?

⁷¹¹ Melek gibiydi şeytana döndü. Çünkü ondaki hoşluk ödünçtü.

⁷¹² O güzellik azar azar kaybolur ve fidan yavaş yavaş kuruyup gider.

⁷¹³ Git, “Uzun ömür verdiğimizizin tabiatını tersine çeviririz⁵¹.” [ayetini] oku. Gönül ara. Kemiğe gönül verme.

⁷¹⁴ Gönül güzelliği kalıcı güzelliştir. İkbâl onu bengisuyula sulamaktadır.

⁷¹⁵ Onun kendisi hem sudur, hem sâki, hem de sarhoş. Senin tılsımın bozulunca üçü bir olur.

⁷¹⁶ O bir olanı sen kıyaslayarak anlamazsın. Behey cahil, eveleyip geveleme.

⁷¹⁷ Senin anlam dediğin dışyüz olup ödünçtür. Onun âhenk ve kafiyesine bakıp aldanıyorsun.

⁷¹⁸ Anlam, seni alıp götüren ve görüntüden müstağni kılandır.

⁷¹⁹ Anlam, insanı kör ve sağır kılıp görüntüye daha da âşık eden değildir.

⁷²⁰ Körün nasibi, hüzne hüznün katan hayallerdir. Gözün nasibi de şu gelip geçici görüntülerdir.

⁷²¹ Körler, Kur’an’ın harflerini hıfzederler. Eşeği görmeden palana vurup dururlar.

⁷²² Senin gözün görüyor; öyleyse kaçan eşeğin peşinden git. Ey palana tapan, ne zamana dek palan dikip duracaksın?

⁷²³ Eşek varsa elbet palan da bulursun. Canın oldukça ekmeğin kesilmez.

⁷²⁴ Eşeğin sırtı dükkandır, kazanç kapısıdır. Kalbinin incisi de yüz bedene sermayedir.

⁷²⁵ Çıplak eşeğe bin behey lüzumsuz. Peygamber, çıplak eşeğe binmedi mi?

⁷²⁶ Peygamber, semersiz bineğe binerdi. [Ayrıca] derler ki Peygamber yaya giderdi.

⁷²⁷ Nefis eşeğin kaçıyor; onu kazığa bağla. Yükten ve işten daha ne kadar kaçacak?

⁷²⁸ O, ister yüz yaşında, ister yirmi otuz yaşında olsun, sabır yükünü taşımalıdır.

⁷²⁹ Hiçbir günahkâr, başkasının günahını taşımaz⁵². Kimse bir şey ekmeden biçemez.

⁷³⁰ Bu ham hayaldir. Evladım, ham yeme. Ham yemek insana hastalık verir.

⁷³¹ Yani filanca, aniden define bulmuş. Ben de çalışıp ekip dikmeden aynısını istiyorum [diye hayal etme].

⁷³² Bu şans işidir, hem de nâdir görülen bir şeydir. Beden güç yetirdiği sürece çalış-

şıp kazanmak gerek.

⁷³³ Çalışıp kazanmak define bulmaya engel değil ki. Çalışmaktan geri durma. Define arkadan gelir.

⁷³⁴ Eğer böyle yapsaydım, şöyle yapsaydım, diye “eğer”e takılıp kalma.

⁷³⁵ Öyle ki uyum sahibi Peygamber, “eğer” demeyi yasaklamış ve onun nifaktan kaynaklandığını söylemiştir⁵³.

⁷³⁶ Çünkü münafık, “eğer” demekten ölmüş ve yanında “eğer” diyerek hayıflanmaktan başka bir şey götürmemiştir.

Temsil

⁷³⁷ Bir garip, telaş içinde ev arıyordu. Bir arkadaşı onu viran hanesine götürdü.

⁷³⁸ *Eğer bu evin çatısı olsaydı, dedi, benim yanıma yerleşirdin.*

⁷³⁹ *Evde bir oda daha olsaydı, ailen de burada barınırdı.*

⁷⁴⁰ Dedi, *evet, dostların yanı güzeldir. Fakat azizim, “eğer”de oturulmaz.*

⁷⁴¹ Bunca âlem güzellik ister, fakat sahte güzellik yüzünden yanar durur.

⁷⁴² Yaşlı genç, herkes altın peşindedir. Fakat avamın gözü sahtesini gerçeğinden ayıramaz.

⁷⁴³ Bak, kalp altına vurur, şavkı saf altının. Mihenk olmadan, göz kararı altın seçme sakın.

⁷⁴⁴ Mihengin varsa seç. Yoksa yürü, bir bilene kendini teslim et.

⁷⁴⁵ Ya canında mihenk olmalı ya da yol bilmeden yola çıkmamalısın.

⁷⁴⁶ Gulyabani sesi tanıdık gelir. Fakat o, insanı yokluğa sürükleyen tanıdık gibidir.

⁷⁴⁷ Kervancılar, diye bağıır o, bana doğru gelin, işte yol burda.

⁷⁴⁸ Gulyabani, her birine adıyla ey filan diye seslenerek kişiyi yitikler arasına katmak ister.

⁷⁴⁹ [65a] İnsan oraya vardığı zaman, görür kurdu ve aslanı. Ama artık ömür ziyan olmuştur. Artık yol uzak, vakit geçtir.

⁷⁵⁰ Gulyabaninin sesi nasıldır? Mal isterim, makam ve itibar isterim, demen yok mu; [bundan âlâ gulyabani sesi mi olur]?

⁷⁵¹ İçindeki bu seslere engel ol. İşte o zaman sırlar açığa çıkar.

⁷⁵² Hakk’ı zikret, gulyabanilerin sesini yak. Nergisin gözünü⁵⁴ bu akbabalardan uzak tut.

⁷⁵³ Yalancı sabah (*subh-i kâzib*)ı gerçek sabah (*subh-i sâdık*)tan ayır. Şarabın rengini kadehin renginden ayır.

⁷⁵⁴ Böylece olur ki yedi renkli gözlerin, sabır ve tahammülle başka bir göz olup çıkar.

⁷⁵⁵ [Böylece] bu renklerden başka renkler görürsün. Taşlar yerine inciler görürsün.

⁷⁵⁶ İnci ne ki? Bir deniz olursun hatta, gökyüzünü dolaşan bir güneş...

757 Çalışan, atölyede gizlidir. Sen atölyeye git de açıkça gör onu.

758 İş çalışana perde dokuduğu için, o iş dışında onu göremezsin.

759 Atölye, iş işleyenin yeri olduğundan, atölyenin dışında olan ondan habersizdir.

760 Öyleyse atölyeye, yani yokluğa gir ki yaratışı ve yaratıcıyı bir arada göresin.

761 Atölye açıkça görme yeri olduğundan, atölyenin dışı da gizleniş yeridir.

762 İnâtçı Firavun'un yüzü varlığa dönüktü ve o, kaçınılmaz olarak atölyeye kördü.

763 Bu bakımdan o, kazâyı kapıdan geri çevirmek için kaderi değiştirmek istiyordu.

764 Kaza ise o sahtekârın kibrine hep bıyık altından gülüyordu.

765 Allah'ın hükmü ve takdiri değişsin diye, yüz binlerce günahsız çocuk öldürdü o.

766 Musa Peygamber ortaya çıkmasını

diye, binlerce zulmün ve kanın vebali altına girdi.

767 Onca kan dökmesine karşın, Musa yine de doğdu ve onun kahroluşu için hazırlandı.

768 Firavun, yüce Allah'ın atölyesini görseydi, eli ayağı kurur, hile yapamazdı.

769 Onun evi içinde Musa güvenderken, o dışarıda sayısız çocuk öldürmekteydi.

770 Tıpkı boğazı durmadan çalışan ve başkalarının kendisini kıskandıklarını sanan kibirli kişi gibi.

771 Başkalarının kıskanıp düşmanlık etiklerini düşünse de aslında gerçek düşmanı onun kendi gövdesidir.

772 O, Firavun gibidir. Bedeni de onun Musa'sı. Ne ki o, düşman hani diye dışarıya saldırır.

773 Nefsi beden evinde nazla yaşarken, o başkasına kin güder.

Suç isnat ederek annesini öldüren kişinin halk tarafından kınanması

774 Birisi, öfkelenip hançer ve yumruk darbesiyle annesini öldürdü.

775 Biri de ona dedi ki *kötü karakterin yüzünden annelik hakkını aklına getirmedi.*

776 *Anneni niçin öldürdün, söyle? O ne yaptı, söyle bre ahlâksız?*

777 Dedi, *o arlanılacak bir iş yapmıştı. Toprak utancını örtsün diye öldürdüm onu.*

778 [Adam] dedi, *bre muhterem, [anneni öldüreceğine] bunu yapan adamı öldürseydin ya.* Dedi, *bu durumda her gün bir adam öldürmem gerekirdi.*

779 *Onu öldürdüm ve insanların kanına girmekten kurtuldum. Onun boğazını kesmem, insanların boğazını kes-*

memden iyidir.

780 O kötü tabiatlı anne, senin nefsin olup onun fesadı her yere yayılmıştır.

781 Onu öldür, çünkü o alçak yüzünden her an bir sevgiliye kastediyorsun.

782 Onun yüzünden bu güzel dünya sana dar gelir. Onun yüzünden Hak'la da halkla da savaş halindesin.

783 Nefsini öldürdün mü özür beyan etmekten kurtulursun ve ülkede sana düşman olan kalmaz.

784 Bir kimse bizim bu söylediğimize peygamberler ve veliler açısından eleştiri getirip

785 Peygamberler nefislerini öldürmüşler miydi ki onların düşmanları ve çekemeyenleri vardı, diye sorarsa...

⁷⁸⁶ [Derim ki] ey doğruyu arayan, kulak verip bu eleştiri ve kuşkunun cevabını dinle:

⁷⁸⁷ O inkârcılar kendi kendilerinin düşmanıydılar. Aslında onlar kendilerini yaralamaktaydılar.

⁷⁸⁸ Düşman, cana kastedendir. Kendisi can çekişen değildir düşman.

⁷⁸⁹ Yarasa güneşin düşmanı değildir. O, perde içinde kendi düşmanıdır.

⁷⁹⁰ Güneşin ışığı onu öldürür. Güneşin ondan acı çekmesi hiç mümkün müdür?

⁷⁹¹ Düşman, kendisinden zarar gelen ve güneş ışığının yakuta ulaşmasını engeller.

⁷⁹² Bütün kâfirler, kendi kendilerini peygamberlerin öz ışığından mahrum ederler.

⁷⁹³ İnsanların o zâtın gözüne perde olmaları mümkün mü? İnsanlar [aslında] kendi gözlerini şaşı ve kör etmişlerdir.

⁷⁹⁴ [65b] Tıpkı efendisine kinlenip öfkelenerek kendi kendini öldüren Hintli köle gibi.

⁷⁹⁵ O, efendisini zarara sokmak niyetiyle kendini damdan aşağı atar.

⁷⁹⁶ Hasta, hekime düşman olsa ve çocuk, bakıcısına düşmanlık etse...

⁷⁹⁷ [Böyle yapmakla] aslında kendi canlarının yolunu kesmiş olurlar. [Bu durumda] kendi akıl ve canlarına kasteden kendileridir.

⁷⁹⁸ Çamaşırcı güneşe, balıkçı da suya öfkelenese...

⁷⁹⁹ Sen bir bak, hangisi zararlı çıkar ve sonunda bundan kimin hayatı kararır?

⁸⁰⁰ Allah seni çirkin yüzlü yaratmış olsa da, en azından hem çirkin yüzlü, hem de çirkin huylu olma.

⁸⁰¹ Ayakkabın yırtıksa taşlı yere gitme.

İki boynuzun varsa bari dört boynuzun olmasın.

⁸⁰² Sen kıskançlık edip dersin ki *ben fılancadan aşağı mıyım da yıldızım gittikçe sönükleşiyor?*

⁸⁰³ Zaten kıskançlığın kendisi bir başka eksiklik ve kusurdur. Hatta bütün eksikliklerden beterdur.

⁸⁰⁴ İblis, aşağılık kompleksi yüzünden kendini yüz kat daha aşağılara düşürdü.

⁸⁰⁵ Kıskançlığı yüzünden yükseğe çıkmak istiyordu. Çıkmak şöyle dursun, bilakis kan kusar oldu.

⁸⁰⁶ Ebu Cehil de Muhammed'i kıskanır ve hasedinden, kendini üstün göstermeye çabalar.

⁸⁰⁷ Adı Ebu'l-Hakem'ken Ebu Cehil oldu. Hasedinden çiğleşen o kadar yetkin var ki.

⁸⁰⁸ Ben, dünyada araştırdım da iyi huydan güzel yetkinlik görmedim.

⁸⁰⁹ Hak, kıskançlıklar ızdırıp içinde ortaya çıksın diye peygamberleri aracı kılmıştır.

⁸¹⁰ Çünkü kimse Allah'a karşı komplekse düşmez ve Hakk'ı kıskanan hiç kimse yoktur.

⁸¹¹ Sen ancak kendine benzer sandığın kişiyi kıskanırsın.

⁸¹² Peygamber'in büyüklüğü bir hakikat olduğu için, bir kimsenin onu kıskanması kabul edilemez.

⁸¹³ Ayrıca her dönemde bir veli vardır ve [böylece] kıyamete dek sınav sürmektedir.

⁸¹⁴ Huyu güzel olan kurtulur. Kalbi camdan olan kırılır.

⁸¹⁵ Öyleyse velidir yaşayan faal imam; ister Ömer soyundan olsun, ister Ali soyundan.

⁸¹⁶ Ey yol arayışında olan, Mehdi de odur, Hâdi de. O, hem gizlidir, hem de karşında oturmaktadır.

⁸¹⁷ O, ışık gibidir, akıl da onun Cebra-il'i. Ondandır aşağıdaki veliyse, ışığını ondan alan bir kandildir.

⁸¹⁸ Bizim küçük lambamız da o kandilden yanmaktadır. İşte bu yüzden ışığın dereceleri vardır.

⁸¹⁹ Bil ki Hak nurunun yedi yüz perdesi olduğundan, ışık perdelerinin bunca katmanı vardır.

⁸²⁰ Bir insan kesiminin yeri vardır her perdenin ardında. İnsanların perdeleri imama dek sıra sıra.

⁸²¹ Son sıradakilerin gözleri zayıf olduğundan, kendi önlerinde bulunan fazla ışığa dayanamaz.

⁸²² Sondan bir öndeki sıra da, gene gözlerinin zayıflığı yüzünden, biraz daha fazla olan ışığa dayanamaz.

⁸²³ İlk sıradakinin hayatı olan aydınlık, bu şaşının canını yakar ve onu rahatsız eder.

⁸²⁴ Şaşılıklar yavaş yavaş azalır. Yedi yüz sırayı geçince insan deniz olup çıkar.

⁸²⁵ Demiri ya da altını güzelleştiren ateşin, taze ayvayla elmayı güzelleştirmesi mümkün mü?

⁸²⁶ Elmayla ayvanın hafif bir sertliği vardır. Bu yüzden demir gibi iyice kızdırılması gerekmez.

⁸²⁷ Fakat demire o alevler iyi gelir. Çünkü demir, o ejderhanın ateşini çeker.

⁸²⁸ Demir çilekeş bir yoksuludur. O, çekicinin ve ateşin altında kızarıp mutlu olur.

⁸²⁹ Demir, ateşle aracısız dost olur ve doğrudan doğruya ateşin kalbine girer.

⁸³⁰ Su ve suyun çocukları, aracısız olarak ateşte pişmezler ve ateşin doğrudan muhatabı olmazlar.

⁸³¹ Yürümek için ayağa ayakkabının aracılık ettiği gibi, bunlara da bir kazan ya da tava aracılık eder.

⁸³² Ya da arada bir yer olmalı ve ateş yanıp sıcaklığı suya ulaştırmalıdır.

⁸³³ Öyleyse yoksul, aracısız olan ve varlığı ateşe doğrudan temas edendir.

⁸³⁴ Öyleyse o, âlemin kalbidir. Çünkü beden, bu kalp aracılığıyla eyleme geçer.

⁸³⁵ Kalp olmasa, beden konuşmayı nereden bilecek? Kalp aramasa, beden aramayı nereden bilecek?

⁸³⁶ Öyleyse alevler demire bakar. Öyleyse Allah, bedene değil, kalbe bakar.

⁸³⁷ Bu söz, çok örnek ve açıklama ister, ama halkın kafasının karışmasından korkarım.

⁸³⁸ İyiliğimiz kötülük olmasın sakın. Bu söylediğimi de ancak kendimi kaybettiğimden söyledim.

⁸³⁹ [66a] Çarpık ayağa çarpık ayakkabı daha iyi uyar. Zaten dilencinin tezgahı da kapı önündedir.

Padişahın yeni aldığı iki köleyi sınaması

⁸⁴⁰ Bir padişah, ucuza aldığı iki köleden biriyle sohbet etti.

⁸⁴¹ Onu zeki ve tatlı sözlü buldu. [Zaten] şeker dudaktan baldan başka ne damlar?

⁸⁴² İnsan, dilinin altında gizlidir. Bu dil, canın kapısına perdedir.

⁸⁴³ Bir rüzgâr perdeyi savurunca, evin içindeki sır bize aşikar olur.

⁸⁴⁴ Anlarsınız, o evde inci mi var, buğday mı? Altın hazinesi mi var, yoksa yılan çıyan mı kaynıyor?

⁸⁴⁵ Ya da orda hazine mi var ki yanında bir yılan duruyor? Altın hazinesi bekçisiz olmaz ya hani.

⁸⁴⁶ O köle, başkalarının beş yüz kez düşünüp söylediği sözleri düşünmeden söylüyordu.

⁸⁴⁷ Sanki içinde bir deniz vardı da bütün deniz, konuşan incilerle doluydu.

⁸⁴⁸ O denizden parlayan her incinin ışı-
ğı, hak ile batılı birbirinden ayırmaktaydı.

⁸⁴⁹ Furkan (*Kur'an*) ışı-ğı da bizim için hak ile batılı zerre zerre [böyle] ayırır.

⁸⁵⁰ İncinin ışı-ğı bizim göz ışı-ğımız olur ve soru da cevap da bizden gelir.

⁸⁵¹ Gözünü şaşı yapıp ay küresini iki tane gördün. Bu bakış, yanlış düşerek soru sormak gibidir.

⁸⁵² İşte sana cevap: Aya bakarken gözü-

nü düzelt ki ayı tek göresin.

⁸⁵³ Eğri bakma, iyi bak, diyen düşüncen de o incinin ışı-ğı ve yansımasıdır.

⁸⁵⁴ Kulaktan kalbe her cevap gelişinde göz, onu bırak da benden dinle der.

⁸⁵⁵ Kulak çöpçatandır, göz ise vuslata eren. Göz gönül ehlidir, kulaksa söz ehli.

⁸⁵⁶ Kulak dinleyince sıfatlar değişir. Oysa gözler görünce özler değişir.

⁸⁵⁷ Söz aracılığıyla ateş konusunda yeterli bilgi (*yakin*)ye ulaştıysan, pişmenin yolunu ara, yeterli bilgide konaklama.

⁸⁵⁸ Yanmazsan, o bilgi kesin bilgi (*aynêl-yakin*) olmaz. Kesin bilgi istiyorsan ateşe gir.

⁸⁵⁹ Kulak nüfuz elde ederse göze dönüşür. Yoksa söz kulakta dolaşır durur.

⁸⁶⁰ Bu sözün sonu yok. Dön de padişahın kölelerine ne yaptığına bak.

Padişahın iki köleden birini gönderip öteki köleye soru sorması

⁸⁶¹ Padişah o köleceğizi zeki bulduğunda, ötekine gelmesi için işaret etti.

⁸⁶² Köleceğiz derken sevgiden söyledim, küçümsediğimden değil. Baba da, yavrucağızım, der ve bu aşağılama değildir.

⁸⁶³ İkinci köle padişahın huzuruna geldiğinde ağzı kokuyordu, dişleri de kapkaraydı.

⁸⁶⁴ Padişah, onun konuşmasından hoşlanmamakla birlikte onun sırlarını da öğrenmek istedi.

⁸⁶⁵ Dedi, *bu halinle ve kokan ağzınla uzağa otur, fakat pek de öteye gitme.*

⁸⁶⁶ [*Anlaşılan*] *sen oturup konuşulacak bir dost değil, sadece mektuplaşılacak biriymişsin.*

⁸⁶⁷ *Şu ağzının kokusuna bir çare bulursak o zaman başka. Sen sevdiğimizisin, biz*

de maharetli bir hekimiz.

⁸⁶⁸ *Pire için yorgan yakarcasına seni bir yana bırakmak reva değildir.*

⁸⁶⁹ *Her şeye rağmen oturup iki üç hikâye anlat da aklını iyice göreyim.*

⁸⁷⁰ [Padişah, daha önce konuştuğu] zeki köleyi, *git hamama, yıkanıp taran,* diye oradan uzaklaştırdı.

⁸⁷¹ *Sen zeki birine benziyorsun,* dedi beriki köleye, *aslında bir değil, yüz köle değerindesin.*

⁸⁷² *Arkadaşının dediği gibi değilmişsin. Kıskaç herif, nerdeyse bizi senden soğutuyordu.*

⁸⁷³ *O, [senin için] hırsız, sahtekâr terbiyesiz ve ahlaksızdır; şöyledir böyledir,* dedi.

⁸⁷⁴ Köle dedi, *o her zaman doğru sözlüdür. Ben onun gibi doğru sözlü birini görmedim.*

⁸⁷⁵ Doğru sözlülük onun yaratılışında vardır. Ne derse desin, onun boş konuştuğunu söyleyemem.

⁸⁷⁶ O iyi düşünce sahibinde kusur bula-mam; ancak kendi varlığında kusur vardır, diye düşünürüm.

⁸⁷⁷ Padişahım, olur ki o benim kendimde göremediğim kusurları bende görmüştür.

⁸⁷⁸ Herkes önceden kendi kusurunu görseydi, kendini düzeltme düşüncesinden uzak olur muydu?

⁸⁷⁹ Efendim, insanlar kendilerinden gâ-fildirler. Bu yüzden de birbirlerinin kusurlarını söylerler.

⁸⁸⁰ Ey şaman, ben kendi yüzümü göremem. Ben senin yüzünü görürüm sen de benim yüzümü görürsün.

⁸⁸¹ Kendi yüzünü gören kişinin nuru, insanların nurlarından fazladır.

⁸⁸² Kendi yüzünü tam karşısında açk-ça görmesini sağlayan nur duyu nuru değildir.

⁸⁸³ [66b] Ölse de görmesi bâki kalır. Çünkü onun görmesi, yaratıcının görmesidir.

⁸⁸⁴ O, kendi ışığını karşısında gördüğünde, bu nur somut ışık değildir.

⁸⁸⁵ Padişah, o senin kusurlarını nasıl söylediye, dedi, sen de şimdi onun kusurlarını söyle.

⁸⁸⁶ Söyle de anlayayım, sen benim nedimim misin, saltanatımın ve işlerimin kâhyası mısın?

⁸⁸⁷ Köle, padişahım, dedi, o benim arkadaşım olsa da ben yine de onun kusurlarını söyleyeyim.

⁸⁸⁸ Onun kusuru, sevgi, vefa ve insanlıktır. Onun kusuru, doğruluk, zekilik ve dostluktur.

⁸⁸⁹ Onun en küçük kusuru, cömertliği ve özverisidir. O kadar cömerttir ki canını bile verir.

⁸⁹⁰ [Buna karşılık] Allah, yüz binlerce can ihsan eder. Bunu göremeyen cömert olabilir mi?

⁸⁹¹ İnsan görseydi, can konusunda cimri olur muydu? Bir tek can için böyle üzülmesi mümkün müydü?

⁸⁹² Irmak kıyısında su konusunda cimri olan, ancak suyu göremeyendir.

⁸⁹³ Peygamber der ki: “Din gününde alacağı karşılığı bilen...”

⁸⁹⁴ Ve her yaptığına on misli karşılık verildiğini gören, her zaman başka bir cömertlikte bulunur.”

⁸⁹⁵ Cömertlik, bütün karşılıkları görmektir. Öyleyse karşılığı görmek, korkmanın karşıtıdır.

⁸⁹⁶ Cimrilik, karşılıkları görmemektir. İnciyi görmek, dalgıcı mutlu kılar.

⁸⁹⁷ Öyleyse [herkes bunun farkında olsa] âlemde kimse cimri olmaz. Çünkü kimse karşılıksız bir şey feda etmez.

⁸⁹⁸ Öyleyse cömertlik elden değil, gözden gelir. İşe yarayan görmektir. Kurtulan ancak görendir.

⁸⁹⁹ [Köle devam edip dedi, arkadaşımın] bir başka kusuru da bencil olmamasıdır. O ancak kendinde kusur arar.

⁹⁰⁰ Kendinde kusur arayıp kendi kusurunu söyler. Herkesle iyiirken, kendisiyle kötüdür.

⁹⁰¹ Padişah dedi, arkadaşını övmeye ileri gitme. Onu överken dolaylı olarak kendini övme.

⁹⁰² Çünkü ben onu da sınıyorum ve bu seni ilerde mahcup eder.

Kölenin iyi niyetle arkadaşının doğruluk ve
vefası konusunda yemin etmesi

⁹⁰³ *Vallahi billahi, dedi, mülkün sahibi olan rahman ve rahim Allah'a yemin olsun böyle değil.*

⁹⁰⁴ *İhtiyacı için değil, fazlından ve yüceliğinden dolayı peygamberler gönderen Allah'a [yemin olsun]...*

⁹⁰⁵ *Değersiz topraktan ulu süvariler yaratan Allah'a [yemin olsun]...*

⁹⁰⁶ [O Allah ki] onları toprak ehlinin mizacından arındırıp semavi varlıklardan üstün kılmıştır.

⁹⁰⁷ Ateşten bir nur alıp saf nur kılmıştır. İşte o zaman o nur, bütün nurlara ışık salmıştır.

⁹⁰⁸ Onun ışığı ruhlara vurmuş ve böylece Âdem, o nurdan bilgi sahibi olmuştur.

⁹⁰⁹ O nur, Adem'den gelip Şit'in eline vurmuş, Adem de bunu görünce onu kendine halife yapmıştır.

⁹¹⁰ Bu cevherden pay almış olan Nuh, can denizinden inciler yağdırmıştır.

⁹¹¹ İbrahim'in canı, o nurlardan güç bulup çekinmeden alevlerin arasına girmiştir.

⁹¹² İsmail, o nur ırmağına düştüğü için keskin hançerin önüne başını koymuştur.

⁹¹³ Dâvud'un canı, o nurun ışınlarıyla ısınmış ve demir onun usta ellerinde yumuşamıştır⁵⁵.

⁹¹⁴ Süleyman, onun vuslat sütünü içtiği için şeytan ona kul olup itaat etmiştir⁵⁶.

⁹¹⁵ Ay yüzlü Yusuf, o güneşi gördüğü için rüya tabirinde bu denli uyanık hale gelmiştir⁵⁷.

⁹¹⁶ Değnek, Musa'nın elinden su içtiği için Firavun'un saltanatını bir lokmaya

çevirmiştir.

⁹¹⁷ Meryem Oğlu İsa, o nurdan merdivene kavuşunca dördüncü göğe yükselmiştir.

⁹¹⁸ Muhammed, o mülkü ve nimeti bulunca, ay kâsesini bir anda ikiye bölmüştür.

⁹¹⁹ Ebu Bekir, zafere şahit olunca böyle bir padişahla dost ve arkadaş (sıddık) olmuştur.

⁹²⁰ Ömer, o sevgiliye vurulunca, kalp gibi hak ile bâtılı birbirinden ayırır (fârûk) olmuştur.

⁹²¹ Osman, o aydınlığa göz olduğundan, kaynayan bir ışık olup iki nura sahip olmuştur.

⁹²² Murtaza (Ali), onun yüzünden inciler saçtığından, can bahçesinde Allah'ın aslanı olmuştur.

⁹²³ Cüneyd (Bağdâdî), onun ordusundan yardım gördüğünden, sayılamayacak kadar çok makama ulaşmıştır.

⁹²⁴ Bâyezid (Bistâmî), o nurun artmasıyla yolunu görünce, Hak'tan "âriflerin kutbu" lakabını iştirmiştir.

⁹²⁵ Kerhî (Ma'rûf), onun kalesine dizdar olunca aşkın halifesi olup rabbânî nefese kavuşmuştur.

⁹²⁶ Edhem Oğlu (İbrahim Edhem), bin itini o yana neşeyle sürünce adaletli sultanların sultanı olmuştur.

⁹²⁷ Şakîk (Belhî), o zorlu yolda sıkıntıları çekerek güneş görüşlü ve basiretli hale gelmiştir.

⁹²⁸ Yüz binlerce gizli padişah, dünyanın ötesinden yüce makamlara erişmiştir.

⁹²⁹ [67a] Onların adları, Allah'ın sakınması nedeniyle gizli kalmış ve böylece her miskin diline düşmemiştir.

⁹³⁰ *İşte o nur hakkı için ve o denizde balıklar gibi yüzen nuraniler hakkı için...*

⁹³¹ *Bu denize can denizi ya da denizin canı desem, yeni bir ad aramam uygun olmaz.*

⁹³² *Ona nispetle özler kabuk gibidir. Onun da bunun da kaynağı olan O'nun hakkı için...*

⁹³³ *Arkadaşımın ve dostumun nitelikleri, benim söylediğimin yüz katıdır.*

⁹³⁴ *Dostumun niteliklerine ilişkin bildiklerim bunlar. Ey kerem sahibi, inanmazsan ne diyeyim?*

⁹³⁵ *Padişah dedi, şimdi de kendinden söz et. Onun bununkini daha ne kadar anlatacaksın?*

⁹³⁶ *Söyle bakalım, senin neyin var, neler elde ettin? Denizin dibinden ne gibi inciler getirdin?*

⁹³⁷ *Ölüm günü, bu duyguların boşa çıkar. Gönül dostu olarak can ışığın var mı?*

⁹³⁸ *Lahitte bu gözü toprak doldurunca kabrini aydınlatacak ışığın var mı?*

⁹³⁹ *Elin ayağın dökülünce canının uçmasını sağlayacak kolun kanadın var mı?*

⁹⁴⁰ *Bu hayvanî can yok olduğunda onun yerine yerleştirmek için bâki canın olmalı.*

⁹⁴¹ *"Kim iyilikle gelirse"⁵⁸ nin şartı [sadece] iyilik etmek değil, [aynı zamanda] bu iyiliği huzura götürmektir.*

⁹⁴² *İnsanlığa ait bir cevherin var mı, yoksa eşek gibi misin? Bu arazlar yok olunca [azığını] nasıl götüreceksin?*

⁹⁴³ *Namaz ve oruç arazlarını [neyle götüreceksin]? Çünkü bunlar iki saat bile kalmaz yok olur.*

⁹⁴⁴ *Arazları âhirete taşımak mümkün değildir. Ancak arazlar, özdeki hastalıkları giderirler.*

⁹⁴⁵ *Tıpkı perhiz sayesinde hastalığın yok oluşu gibi bu araz sayesinde de öz arınmış olur.*

⁹⁴⁶ *Çabayla perhiz yapıldığında araz cevher haline gelir. Acı ağız perhiz sayesinde bal olur.*

⁹⁴⁷ *Tarım sayesinde topraklar başaklarla dolar. Saç ilacı da saçı gürlleştirip tutam tutam eder.*

⁹⁴⁸ *Kadının nikahlanması arazdır, yok olur ve bizden çocuk cevheri ortaya çıkar.*

⁹⁴⁹ *Atın ve devenin çiftleşmesi arazdır. Yavru cevheri ise doğumun hedefidir.*

⁹⁵⁰ *Bahçeleri ekip dikmek arazdır. Bahçeden alınan üründür cevher. İşte amaç budur.*

⁹⁵¹ *İksir kullanmak da bil ki arazdır. O iksirden bir cevher elde edilmişse getir.*

⁹⁵² *Cilalamak da arazdır, sultanım. Bu arazdan cevher olarak parlaklık doğar.*

⁹⁵³ *Öyleyse ben ameller yaptım, deme. Kaçma, arazların işlevini göster.*

⁹⁵⁴ *Onun niteliklerini anlatman da arazdır, sus. Kurban diye keçinin gölgesini kesme.*

⁹⁵⁵ *Araz taşınmaz, diye buyurursan padişahım, bu, akı umutsuzluğa düşürmekten başka bir şey değildir.*

⁹⁵⁶ *Padişahım, giden araz geri gelmezse, bu, kulu ancak umutsuzluğa düşürür.*

⁹⁵⁷ *Arazlar taşınmasa ve haşrolmasaydı, yapılan işler anlamsız, söylenen sözler boş olurdu.*

⁹⁵⁸ *Bu arazlar, başka bir renkle taşınır. Her fâninin haşroluşu, bir başka var oluştur.*

⁹⁵⁹ Her şey kendi lâıyığıyla taşınır. Sürünün lâıyığı da çobanıdır.

⁹⁶⁰ Mahşer zamanı her arazın bir sûreti, arazın sûretinin de bir süresi vardır.

⁹⁶¹ Kendine bak, sen de araz değil misin? Bir birlikteliğin ürünüsün ve bir amaç için birleşirsin.

⁹⁶² Evlere, köşklere bak. Bunlar, mühendis kafasında masal gibiydi.

⁹⁶³ Bizim hoşumuza giden, avlusu, tavanı ve kapısı düzgün olan şu eve [bak].

⁹⁶⁴ Mühendisten doğan araz ve düşünce, araç gereç getirmiş, ormanlardan direkler temin etmiştir.

⁹⁶⁵ Her mesleğin esası ve temeli, hayal, araz ve düşünceden başka nedir ki?

⁹⁶⁶ Dünyadaki bütün nesnelere önyargısız bir bak. Onlar ancak arazdan ortaya çıkmışlardır.

⁹⁶⁷ Önce düşünce, sonra eylem gelir. Bil ki ezelden beri dünyanın temeli böyledir.

⁹⁶⁸ Meyveler, önceden kalbin düşünce-sinde var olup sonradan eyleme dönüşerek ortaya çıkarlar.

⁹⁶⁹ Eylemde bulunup ağaç diktiğinde, ilk sözü sonrasında okursun.

⁹⁷⁰ Dalı, yaprağı ve kökü önce olsa da, bütün bunlar meyve için gönderilmiştir.

⁹⁷¹ Aynı şekilde feleklerin kafasında olan sır da sonunda "levlâk efendisi"⁵⁹ (Hz. Peygamber) olarak tecelli etmiştir.

⁹⁷² Bu tartışıp konuşma, arazları aktarmak içindir. Bu aslan ve çakal hikâyesi, arazları dile getirmek içindir.

⁹⁷³ Bütün âlem zaten arazdı ve sonunda bu hususta "geçmedi mi?"⁶⁰ hitabı geldi.

⁹⁷⁴ Bu arazlar neden doğar? Şekillerden. Bu şekiller neden doğar? Düşüncelerden.

⁹⁷⁵ [67b] Bu dünya, küllî akıldan doğan

bir düşüncedir. Akıl padişah gibidir, sûretlerse elçilerdir.

⁹⁷⁶ Birinci âlem, imtihan dünyasıdır. İkinci âlemse şunun bunun karşılığı.

⁹⁷⁷ Padişahım, hizmetkârın cinayet işlerse, o araz zincir ve zindan olur.

⁹⁷⁸ Kulun savaşta güzel bir hizmette bulunsa, ona verdiği hilat araz değil midir?

⁹⁷⁹ Bu arazla cevher, şu yumurtayla kuş gibidir. Zaman içinde bu ondan, o da bundan doğar.

⁹⁸⁰ Padişah dedi, *diyelim ki öyle. Peki senin arazların niçin bir cevher doğurmadı?*

⁹⁸¹ [Köle] dedi, *şu iyilik ve kötülük dünyası görünmez olsun diye akıl onu gizler.*

⁹⁸² Çünkü düşünce şekilleri görünür olsaydı, kâfir de mümin de zikirden başka bir şey söylemezdi.

⁹⁸³ Bu gizli kalmayıp da görünür olsaydı, ey padişah, din de küfür de alında yazılı olurdu.

⁹⁸⁴ [O zaman] bu âlemde putun ve putçunun olması mümkün müydü? Alay etmeye kimsenin cüreti olur muydu o zaman?

⁹⁸⁵ O zaman dünyamız kıyamet olurdu. Kıyamette kim suç işleyip hata eder ki?

⁹⁸⁶ Padişah dedi, *Hak, kötülüğün karşılığını gizledi. Fakat kendi seçkin kullarından değil, avamdan gizledi.*

⁹⁸⁷ [Mesela] *ben beylerden birini tuzağa düşürsem, bunu vezirden değil, beylerden gizlerim.*

⁹⁸⁸ *Bu bakımdan Hak, yapılan işin karşılığını, eylemlerin görünüşünden, bana yüz bin kez göstermiştir.*

⁹⁸⁹ *Sen de bana bir âlâmet ver de tam olarak bileyim. Bulutlar, ayı benden gizleyemez.*

⁹⁹⁰ [Köle] dedi, *ne olduğunu sen bildiğine göre benim anlatmamdan amaçlanan nedir?*

⁹⁹¹ Padişah dedi, *dünyanın âşikar kılınmasının hikmeti, bilinen şeyin (Allah'ın ilminin) açıkça ortaya çıkmasıdır.*

⁹⁹² [Hak] bildiğini görünür kılmadıkça, dünyaya acıyı ve doğum sancısını yüklemes.

⁹⁹³ İyilik ya da kötülük yapmadan bir an bile boş oturamazsın.

⁹⁹⁴ Bu işleri yapma güdüsü, sırrın açığa çıksın diye sana yüklenmiştir.

⁹⁹⁵ Öyleyse kalbinin ipi onu çekip dururken beden çıkığının hareket etmemesi mümkün mü?

⁹⁹⁶ O çekişin göstergesi senin ızdırabındır. Boş durmak sana, can çekişmek gibidir.

⁹⁹⁷ Bu dünya da o dünya da sonsuza dek doğurur. Her sebep anne, sonucuysa yavrusudur.

⁹⁹⁸ Sonuç doğurursa o da sebep olur ve böylece ilginç sonuçlar doğurur.

⁹⁹⁹ Bu sebepler kuşaktan kuşağa sürer. Fakat [görmek için] aydınlık bir göz gerek.

¹⁰⁰⁰ Padişahın onunla konuşması buraya dek vardı. Ondan bir alâmet gördü ya da görmedi.

¹⁰⁰¹ O araştırmacı padişahın bir alâmet görmüş olması uzak ihtimal değildir. Fakat bizim bunu anlatmamıza izin yoktur.

¹⁰⁰² Öteki köle hamamdan gelince, ulu padişah onu huzuruna çağırdı.

¹⁰⁰³ Dedi, *sıhhatler olsun, her zaman nimet içinde ol. Sen çok iyi, zarif ve güzel yüzlüsün.*

¹⁰⁰⁴ *Keşke filancanın senin hakkında söy-*

lediği özellikler sende olmasaydı.

¹⁰⁰⁵ *O zaman yüzünü gören mutlu olurdu ve seni görmek dünya saltanatına değerdi.*

¹⁰⁰⁶ Dedi, *padişahım, o fâsığın benim hakkımda söylediklerinden bir iki sır ver.*

¹⁰⁰⁷ [Padişah] dedi, *önce senin iki yüzlülüğünü anlattı. Dediğine göre sen, ilaç gibi görünen gizli bir dertmişsin.*

¹⁰⁰⁸ Arkadaşının yaptığı kötülüğü padişahı duyunca öfke denizi hemen kabardı.

¹⁰⁰⁹ Köle köpürüp kızardı ve böylece arkadaşını yermeye haddi aştı.

¹⁰¹⁰ Dedi, *o benimle arkadaşlığının ilk anından bu yana, kıtlık görmüş köpek gibi pislik yedi.*

¹⁰¹¹ Köle çingirak gibi öterek kötülemelerini arka arkaya sıralayınca, padişah elini dudağına götürüp *yeter*, dedi.

¹⁰¹² Dedi, *ben seni de onu da bu sayede tanıdım. Senin canın kokuyor, arkadaşınınnsa ağzı.*

¹⁰¹³ *Öyleyse ey canı kokan, sen uzağa otur. O âmir olsun, sen de memur.*

¹⁰¹⁴ Hadiste denilmiştir ki “Riya ile yapılan tesbih, külhandaki otlar gibidir.”

¹⁰¹⁵ Öyleyse bil ki kötü huyla bir araya gelmiş güzel yüz beş para etmez.

¹⁰¹⁶ Yüzü çirkin ve hakir olup da tabiatı iyiye, ayakları dibinde can ver[meye değer].

¹⁰¹⁷ Bil ki bu dış görünüş yok olur. Mânâ âlemiyse ebedî kalır.

¹⁰¹⁸ Testinin süsüne daha ne kadar aşk besleyeceksin? Testinin süsünden geç, git suyu ara.

¹⁰¹⁹ Yüzünü gördün, mânâsından habersizsin. Aklın varsa içinde inci olan sedefi seç.

¹⁰²⁰ Dünyadaki beden sedeflerinin hepsi can denizi sayesinde canlı olsa da...

¹⁰²¹ [68a] Her sedefin içinde inci olmaz. Gözünü aç da tek tek içlerine bak.

¹⁰²² Bunda ne var, şunda ne var, diye bakıp da seç. Çünkü o değerli inci az bulunur.

¹⁰²³ Dış görünüşe bakarsan bir dağ, büyüklük bakımından yakutun yüz katıdır.

¹⁰²⁴ Yine görünüşte senin elin, ayağın ve saçın da gözünün yüz katıdır.

¹⁰²⁵ Fakat bil ki iki göz, bütün organlardan daha seçkindir.

¹⁰²⁶ İnsanın içinden gelen bir düşünceden dolayı bir anda yüz dünya altüst olur.

¹⁰²⁷ Sultanın cismi görünüşte bir tek olsa da onun ardında yüz binlerce asker koşar.

¹⁰²⁸ Yine de böyle seçkin bir padişah da gizli bir düşünceye mahkumdur.

¹⁰²⁹ Bak, sayısız insan, bir tek düşüncenin kontrolünde yeryüzünde bir sel gibi akmaktadır.

¹⁰³⁰ İnsanlara göre o düşünce küçüktür, fakat bir sel gibi akıp dünyayı yutmuştur.

¹⁰³¹ Bu durumda görüyorsun, dünyada her meslek bir düşünceye dayalıdır.

¹⁰³² Evler, köşkler, şehirler, dağlar, ovalar ve nehirler...

¹⁰³³ Yer, deniz, güneş ve gök, balığın denizde hayat buluşu gibi, düşünce sayesinde

de hayat bulmuştur.

¹⁰³⁴ Öyleyse sen neden körlük ve aptallık edip bedeni Süleyman, düşünceyi karınca sayıyorsun?

¹⁰³⁵ Senin gözüne dağ büyük görünüyor. Sana göre düşünce fare, dağsa kurt gibi.

¹⁰³⁶ Dünya senin gözünde korkunç ve büyüktür. Bulut, gök gürültüsü ve gökyüzü seni korkutup titretir.

¹⁰³⁷ Behey eşekten alçak adam, sen düşünce dünyasından tıpkı bir taş gibi habersiz ve umarsızsın.

¹⁰³⁸ Sen sadece görüntüden ibaret olup akıldan pay almadığın için insan değil eşek sıpasısın.

¹⁰³⁹ Cehaletin yüzünden gölgeyi insan görüyorsun. O yüzden, insan senin açından oyuncak ve basit bir nesne gibi.

¹⁰⁴⁰ Sen dur hele. Sonunda bir gün o düşünce ve hayal, perdesiz olarak kanat açacaktır.

¹⁰⁴¹ Göreceksin, dağlar yün gibi yumuşayacak ve bu soğuk ve sıcakın barındığı yeryüzü yok olacak.

¹⁰⁴² Çok merhamet sahibi, diri ve bir olan Allah'tan başka ne gökyüzü göreceksin, ne yıldız, ne de herhangi bir varlık.

¹⁰⁴³ Hikâye doğru da olsa, yalan da olsa, amaç doğruluklara ışık tutmaktır.

Saraylıların padişahın has kulunu kıskanmaları

¹⁰⁴⁴ Bir padişah, kullarından birini cömertlik edip bütün saraylılara tercih etmekteydi.

¹⁰⁴⁵ Onun maaşı, kırk beyin toplam maaşına bedeldi ve onun gördüğü izzetin onda birini yüz vezir göremezdi.

¹⁰⁴⁶ Talih, ikbâl ve bahtının tam olması

nedeniyle o Ayaz⁶¹'di, padişah Mahmud.

¹⁰⁴⁷ Onun ruhuyla padişahın ruhu, aslında bu bedenler var olmadan önce birbirine yakınlaşmış ve bağlanmıştı⁶².

¹⁰⁴⁸ Esas iş, bedenden önce var olanındır. Sonradan ortaya çıkmış şeyleri bir yana bırak.

¹⁰⁴⁹ İş ârifin işidir. Çünkü o şaşı değildir. Onun gözü önceki ekinlere yönelmiştir.

¹⁰⁵⁰ Buğday ya da arpa ekilmişse, onun gözü gece gündüz ordadır.

¹⁰⁵¹ Gece neye gebeysen ancak o doğar. Hile ve dalavereler havayla cıvadır.

¹⁰⁵² Tepesinde Hakk'ın hilesini gören, kendi hileleriyle nasıl avunabilir?⁶³

¹⁰⁵³ Kendisi tuzağa düşmüşken tuzak kurar. Oysa ne o [tuzağı kuran] kurtulur ne de bu [tuzağa düşen].

¹⁰⁵⁴ Yüzlerce bitki bitip kurusa da sonunda Allah'ın ektiği yeşerir.

¹⁰⁵⁵ Önceki ekinin üstüne yeni ekin ekerler de ikincisi boşa gider, önceki sağlam kalır.

¹⁰⁵⁶ İlk tohum yetkin ve seçilmiştir. İkinci tohum bozuk ve çürüktür.

¹⁰⁵⁷ Senin tedbirin onun tedbirinin ürünü olsa da dostun huzurunda kendi tedbirini at gitsin.

¹⁰⁵⁸ Hakk'ın yücelttiğidir esas olan. Sonunda O'nun ilk ektiği biter.

¹⁰⁵⁹ Ne ekersen O'nun için ek. Çünkü ey âşık, sevgilinin esirisin.

¹⁰⁶⁰ Hırsız nefsinin ve onun yaptıklarının çevresinde dönüp durma. Hakk'a ait olmayan iş bir hiçtir.

¹⁰⁶¹ Din günü gelip çatmadan ve gece hırsız mal sahibinin karşısında rezil olmadan [yanlış yoldan dön].

¹⁰⁶² Hırsızın türlü yollara başvurarak çaldığı eşya, hesap gününde onun boynuna kalır.

¹⁰⁶³ Yüz binlerce akıl birlik olup O'nun tuzağı dışında tuzak kurmaya çalışır.

¹⁰⁶⁴ Kendi tuzaklarını daha güçlü bulurlar. Oysa çalı çırpı rüzgâra dayanabilir mi?

¹⁰⁶⁵ O zaman varlığın yararı nedir diye soracak olursan, behey inatçı, senin yanında da bir yarar vardır.⁶⁴

¹⁰⁶⁶ [68b] Senin sorunun bir çok yararı varsa, peki dünya niçin yararsız olsun?

¹⁰⁶⁷ Dünya bir yönden yararsız olsa bile, başka yönlerden yararlarla doludur.

¹⁰⁶⁸ Senin yararın bana yarar olmasa da, madem sana yararlıdır, ondan geri durma.

¹⁰⁶⁹ Kardeşleri için boş ve lüzumsuz olsa da Yusuf'un güzelliği bütün bir âleme yararlıdır.

¹⁰⁷⁰ Dâvud'un sesi çok güzeldi ama mahrum olan için odun sesi gibiydi.

¹⁰⁷¹ Nil'in suyu bengisudan da değerliydi, ama mahrumlar ve inkârcılar için kandı⁶⁵.

¹⁰⁷² İnanan için şehitlik hayattır⁶⁶. Münafık içinse ölüp mahvolmaktır.

¹⁰⁷³ Âlemde bir ümmetin mahrum olmadığı bir nimet var mı söyle?

¹⁰⁷⁴ İnekle eşeğe şekerde ne yarar vardır? Her can için başka bir gıda vardır.

¹⁰⁷⁵ Fakat o gıda ikincilse, bu durumda ona öğüt vermek onu eğitmek demektir.

¹⁰⁷⁶ Bir kimse hastalık yüzünden toprak yemeyi sever ve toprağın kendi gıdası olduğunu sanırsa da...

¹⁰⁷⁷ O asıl gıdasını unutmuş ve hastalığın gıdasına yönelmiştir.

¹⁰⁷⁸ Balı bırakıp zehir yemektedir. Hastalık besinini kendine leziz bir yemek haline getirmiştir.

¹⁰⁷⁹ İnsanın asıl gıdası Allah'ın nurudur. Hayvanî gıda ona uygun değildir.

¹⁰⁸⁰ Fakat hastalık yüzünden gönül bu duruma düşmüş ve gece gündüz bu sudan ve topraktan yiyip içer olmuştur.

¹⁰⁸¹ Yüz sarı, ayak gevşek, kalp zayıf... Peki "bir çok yolları olan gök"⁶⁷ gıdası hani?

¹⁰⁸² O, has devletlilerin gıdasıdır. O, boğazsız ve araç gereçsiz yenilir.

¹⁰⁸³ Güneşin gıdası arşın nurundan gelir. Ancak hasetçiye ve şeytana yerin dibinden çıkan dumandan gelir.

¹⁰⁸⁴ Şehitler hakkında, “rızkılanırlar⁶⁸” buyurmuştur Hak. O gıda için ne ağız vardır, ne de tabak.

¹⁰⁸⁵ Gönül her dosttan bir gıda alır. Gönül, her bilgiden bir güzellik elde eder.

¹⁰⁸⁶ Her insanın yüzü bir kâse gibidir. Göz onun anlamından bir şeyler hissederek.

¹⁰⁸⁷ Herkesin görünüşünden bir şeyler yersin. Yakın olduğun herkesin yakınlığından/iyi talihinden (*kırân*) bir şeyler alırsın.

¹⁰⁸⁸ Bir yıldız bir yıldıza yaklaşıncı, kesinlikle her ikisi için uygun olan bir sonuç ortaya çıkar.

¹⁰⁸⁹ Erkekle kadının yaklaşmasından nasıl insan doğarsa, taşla demirin yaklaşmasından da kıvılcım doğar.

¹⁰⁹⁰ Toprağın yağmurlarla bir araya gelmesinden meyveler, sebzeler ve reyhanlar doğar.

¹⁰⁹¹ Bitkilerin insanla bir araya gelmesinden de mutluluk, huzur ve neşe doğar.

¹⁰⁹² Neşenin canımızla bir araya gelmesinden iyilik ve yardımlarımız doğar.

¹⁰⁹³ Bedenlerimiz gezinip arzularına ulaşıncı, yemek yiyecek duruma gelir.

¹⁰⁹⁴ Yüzün al al olması, kanla birlikte olmaktan kaynaklanır. Kan da gül renkli güzel güneşten gelir.

¹⁰⁹⁵ Renklerin en güzeli kırmızıdır. O da güneşten doğup güneşten gelir.

¹⁰⁹⁶ Zuhul ile bir araya gelen toprak ise çorak olup ekime elverişsizdir.

¹⁰⁹⁷ Tıpkı şeytanın nifak ehliyle bir ara-

ya gelişi gibi, birleşme sonucu da gizil güç eyleme dönüşür.

¹⁰⁹⁸ Bu anlamlar, [başka hiçbir yerden] görkem ve ihtişam söz konusu olmaksızın dokuzuncu gökten görkeme sahiptir.

¹⁰⁹⁹ “Halk” için görkem ve haşmet gelip geçicidir. “Emr” içinse görkem ve haşmet aslîdir⁶⁹.

¹¹⁰⁰ İnsanlar, görkem ve haşmet için rezillik çekerler ve yücelme umuduyla alçaklık içinde avunurlar.

¹¹⁰¹ On günlük yücelik umuduyla sıkıntılara katlanıp boyunlarını iğ gibi inceltirler.

¹¹⁰² Niçin gelmezler buraya? Oysa ben, bu yücelik içinde apaydın bir güneşim.

¹¹⁰³ Güneşin doğduğu yer karanlık bir burçtur. Bizim güneşimizse doğulardan müstağnidir.

¹¹⁰⁴ Onun doğusu ancak zerrelere açınsından söz konusudur. Yoksa onun zâtının ne doğuşu vardır, ne batışı.

¹¹⁰⁵ Bizse onun zerrelere artıkları olup iki âlemde gölgesiz bir güneşiz.

¹¹⁰⁶ Ne tuhaf, yine güneş (*şems*) etrafında dönüp duruyorum! Bu da yine güneş (*şems*)in ihtişamından kaynaklanıyor.

¹¹⁰⁷ Sebeplerden haberdar olan güneştir. Ayrıca sebeplerin ipini kesen de odur.

¹¹⁰⁸ Yüz bin defa umudumu kestim. Kimden? Güneş (*şems*)ten. İnanır mısınız?

¹¹⁰⁹ Ben güneşten ayrı kalmaya sabrederim ya da balık sudan ayrı kalmaya sabreder, dersem bana inanma.

¹¹¹⁰ [69a] Ben umutsuz olsam da güzel, benim umutsuzluğum güneşin yaratmasının ta kendisidir.

¹¹¹¹ Yaratmanın özü, yaratıcının kendisinden nasıl kopar? Var olan, varlıktan başka yerde nasıl otlar?

1112 İster Burak, ister at, ister eşek olsun, bütün varlıklar bu bahçede otlarır.

1113 Girdapların o denizden kaynaklandığını görmeyen, her an başka bir mihra-ba yönelir.

1114 O, tatlı denizden tuzlu su içer ve tuzlu su onu kör eder.

1115 Deniz der ki *ey kör, benim suyumu sağ elinle iç ki göze kavuşasın.*

1116 Buradaki sağ el, iyinin ve kötünün kaynağını bilen sağduyudur.

1117 Ey mızrak, seni de bir yöneten vardır. Bu yüzden bazen dosdoğru olursun, bazen de iki büküm.

1118 Şemseddin'in aşkından canımız çıktı. Yoksa biz o körün görmesini sağladık.

1119 Aman Hakk'ın ışığı Hüsameddin, çabuk ol, kıskananın gözüne bir ilaç bul.

1120 İnatlaşanının karanlığını öldüren ilaç, çabuk etkisini gösteren yücelik (*kibriya*) sürmesidir.

1121 O sürme körün gözüne sürülse yüz yıllık körlüğünü ortadan kaldırır.

1122 Kıskançlığından seni yok sayan kıskanç dışındaki bütün körleri tedavi et.

1123 Ben bile olsam seni kıskanana can verme; bırak can çekişip durayım.

1124 Güneşi kıskananla güneşin varlığından incinen [var ya]...

1125 Ah işte odur devasız derde tutulan. İşte odur sonsuza dek kuyunun dibini boylayan.

1126 O, ezel güneşini yok etmek ister. Onun bu amacı nasıl gerçekleşir, söyle?

1127 Doğan şaha geri dönerdir. Yolunu yitiren ancak kör doğandır.

1128 Doğan, yolunu yitirip viraneye düştü. Viranedeki doğan, baykuşların arasına düştü.

1129 O baştan başa rıza nurundan kaynaklanan bir nurdu, fakat onu kader kumandanı kör etti.

1130 Onun gözüne toprak serpip yoldan saptırdı ve viraneye, baykuşların arasına saldı.

1131 Üstüne üstlük, baykuşlar da başına vurup nazik kanatlarını yormaya başladılar.

1132 *Amanın, bizim yerimizi kapmaya geldi,* diye baykuşlar arasında bir yaygara koptu.

1133 Öfkeli ve korkunç köy köpeklerinin yabancıya saldırmaması gibi saldırdılar.

1134 Doğan, *benim baykuşlarla,* diyordu, *ne alıp veremediğim olabilir? Ben, baykuşlara böyle yüz harabe feda etmişimdir.*

1135 *Ben burda kalmayacağım; ben gidip padişaha döneceğim.*

1136 *Ey baykuşlar, kendinizi harap etmeyin, ben kalıcı değilim; ben vatanıma dönüyorum.*

1137 *Bu harabe sizin gözünüzde güzeldir. Fakat bizim için nazlanılacak yer, padişahın koludur.*

1138 Bir baykuş dedi, *doğan hile yapıyor. Amacı, sizi evinizden barkınızdan koparmak.*

1139 *O, evlerimizi hileyle alıp dalavereyle bizi yuvamızdan edecek.*

1140 *Bu hilekâr, gözü tokmuş gibi davranıyor, bütün ihtiras sahiplerinden vallahi daha beter.*

1141 *İhtirasından çamuru şıra diye içer o. Dostlarım, kediye ciğer emanet etmeyin sakın.*

1142 *O, bizim gibi sağduyu sahiplerini yoldan çıkarmak için şahtan ve şahın kolundan dem vuruyor.*

1143 *Böyle bir kuşçağzın şahla ne ilgisi olabilir? Azıcık aklınız varsa ona kanmayın.*

1144 O, şahın ya da vezirin yoldaşı olmaz.
Hiç sarımsak helvaya reva mıdır?

1145 O, hile ve dalavereyle diyor ki sultan,
adamlarıyla birlikte beni arıyor.

1146 Bu, kabul edilemez bir hezeyan ve al-
datmaya yönelik bir zırvadır.

1147 Buna inanan aptaldır. Çelimsiz bir
kuş padişaha lâıyk mıdır?

1148 En küçük bir baykuş bile onun bey-
nine vursa, padişahı ondan nerden yardım
gelecek?

1149 Doğan dedi, benim kanadım kırıl-
cak olsa, padişah baykuş ülkesinin kökünü
kazır.

1150 Baykuş da kim? Bir doğan beni inci-
tip kalbimi kıracak olsa...

1151 [Padişah,] ovalara tepelere doğan baş-
larından harmanlar yapar.

1152 Benim koruyucum, onun ilgi ve iyili-
ğidir. Ben nereye gitsem padişah ardımdadır.

1153 Sultanın gönlünde benim hayalim yer
etmiştir. Benim hayalim olmasa sultanın
gönlü daralır.

1154 Şah beni usulüyle uçurunca, bir ılık
gibi kalplerin zirvesine uçarım.

1155 [69b] Güneş ve ay misali uçar, gökle-
rin perdelerini yırtarım.

1156 Akıllar benim düşüncemle aydınla-
nır. Benim uçmam için gök açılır.

1157 Ben doğanım, Hüma bana hayran ka-
lır. Baykuş kimdir ki bizim sırrımızı bilsin?

1158 Padişah, benim hatırım için yüz bin-
lerce tutukluyu serbest bırakmıştır.

1159 Ben bir an baykuşlarla arkadaşlık
edince, benim nefesimle baykuşları doğan
kılmıştır.

1160 Benim uçuşumun sırrını, iyi bahtı sa-
yesinde anlayan baykuşa ne mutlu!

1161 Bana tutunun da nazlılar arasına ka-

tılın ve baykuş iken doğanlardan olun.

1162 Böyle bir padişahla dost olan, nereye
düşerse düşsün, niçin garip kalsın ki?

1163 Derdine padişahın deva olduğu, ney
gibi inlese de sefil olmaz.

1164 Ben mülk sahibiyim, asalak değilim.
Padişah benim [dönmem] için kenardan
davul çalmaktadır.

1165 Benim doğan davulum, "dön⁷⁰" diye
seslenir. Karşıtlarıma rağmen Hak bana
tanıktır.

1166 Ben padişahla aynı cinsten değilim,
hâşâ. Fakat onun tecelli nurundan pay sa-
hibiyim.

1167 Türdeşlik, şekil ve öze göre değildir.
Bitkilerdeki su, toprakla türdeş olur.

1168 Alevlenme hususunda rüzgâr alevle
türdeş olur. Şarap da insan tabiatıyla tür-
deş olur.

1169 Bizim türümüz, padişahımızın tü-
rüyle aynı değildir. Bizim varlığımız, onun
varlığı için yok olmuştur.

1170 Bizim varlığımız yok olunca o tek
kaldı. Onun atının ayağı altında toz gibi-
yim artık.

1171 Toza döndü can ve belirtileri. Can
toprağı üstünde onun ayak izi var.

1172 Bu ize kavuşmak için onun ayağının
tozu ol da böylece onur sahiplerinin başına
taç ol.

1173 Şeklimin sizi aldatmaması için anlat-
tıklarımın önce mezemden yiyin.

1174 Sûret tarafından yolu kesilen ve sû-
rete vurmaya yeltenip de Allah'a vuran o
kadar çok insan var ki.

1175 Sonuçta bu can da bedenle bir aradadır.
Bu canla beden birbirine hiç benziyor mu?

1176 Gözün nuru yağ ile eş olmuştur. Gö-
nül nuru da bir kan damlasında gizlidir.

¹¹⁷⁷ Mutluluk akciğerdedir, hüznün karaciğerde. Akıl, beynin içinde bir mum gibidir.

¹¹⁷⁸ Bu bağlantılar nedensiz değildir. Akıllarsa nedenleri bilmekte yetersizdir.

¹¹⁷⁹ Küllî can cüz'î cana iltifat etmiş, can da ondan bir inci alıp boynuna takmıştır.

¹¹⁸⁰ Can, o inci sayesinde Meryem gibi, güzel Mesih'e gebe kalmıştır.

¹¹⁸¹ O, yeryüzündeki Mesih değildir. O, mesafelerden yüce olan Mesih'tir.

¹¹⁸² Can, canlar canından gebe kaldığına göre, böyle candan da dünya gebe kalır.

¹¹⁸³ Sonra dünya başka bir dünya doğu-

rur. Bu haşroluşu bir mahşer sergiler.

¹¹⁸⁴ Kıyamete dek anlatsam, sayıp döksem, yine de gücüm yetmez bu kıyameti anlatmaya.

¹¹⁸⁵ Bu sözler aslında "ey Rabbim" [diye yakarmak] demektir. Sözler tatlı dudaklı yarin nefesini avlamak içindir.

¹¹⁸⁶ İnsan onun "seni duydum" (*lebbeyk*) dediğini duyduğu halde nasıl olur da "ey Rabbim" demeyi ihmal eder?

¹¹⁸⁷ "Seni duydum" seslenişi vardır, ama duyamazsın. Fakat baştan ayağa dek onu tadabilirsin.

Susuz kimsenin duvar üstünden suya kerpiç atması

¹¹⁸⁸ Irmağın kıyısında yüksek bir duvar vardı, duvarın üstündeyse dertli bir susuz.

¹¹⁸⁹ Bu duvar onun suya ulaşmasına engeldi. O, tıpkı balık gibi su için çırpınıyordu.

¹¹⁹⁰ O, birden bire suya bir kerpiç attı. Suyun sesi kulağına bir sesleniş gibi geldi.

¹¹⁹¹ Tatlı yarin seslenişini andıran su sesi, onu bir şarap gibi sarhoş etti.

¹¹⁹² Susuzlukla sınanan adam, su sesinin verdiği zevkle duvardan kerpiç koparıp atmayı sürdürdü.

¹¹⁹³ Su aslında ona, bana kerpiç atmanın ne faydası var diye sesleniyordu.

¹¹⁹⁴ Susuz adam dedi, bundan bana iki fayda var ve bu nedenle bu işten vazgeçecek değilim.

¹¹⁹⁵ Birinci fayda, suyun sesini dinlemektir. Çünkü bu, susuzlar için müzik gibidir.

¹¹⁹⁶ Onun sesi, İsrail'in sesine benzer. Bununla ölümler dirilir.

¹¹⁹⁷ Ya da onun sesi, bahar günlerinde

bahçeye bir çok güzellikler katan gök gü-rültüsü gibidir.

¹¹⁹⁸ Veya fakir için zekat günlerinin duyuruluşu ya da mahpusa hapisten kurtuluş haberinin gelişi gibidir.

¹¹⁹⁹ Veya Rahman'ın Yemen'den Muhammed'e doğru ağızsız olarak gelen nefesi gibidir⁷¹.

¹²⁰⁰ [70a]Ya da isyankâra Ahmed Peygamber'den ulaşan şefaât kokusu gibidir.

¹²⁰¹ Yahut güzel Yusuf'un mahzun Yakub'a gelen kokusu gibidir⁷².

¹²⁰² İkinci faydası ise şudur: Bu duvardan her kerpiç kopardığımda akar suya doğru biraz daha yaklaşmış oluyorum.

¹²⁰³ Yüksek duvardan kerpiç azaldıkça duvar biraz daha alçalır.

¹²⁰⁴ Duvarın alçalması yakınlaşmak, duvardan kerpiç koparılması da kavuşmaya çare demektir.

¹²⁰⁵ Kerpiç koparmak secde demektir. "Secde et ve yaklaş⁷³" denildiği üzere, secde yakınlaşma sebebidir.

1206 Bu duvar yüksek oldukça eğilmeye engeldir.

1207 Bu toprak bedenden kurtulmadan bengisuya secde edemem.

1208 Duvarın başında, daha susuz olan, kerpiçleri daha çabuk koparır.

1209 Su sesine daha âşık olan, duvardan daha büyük kerpiçler koparır.

1210 O, suyun sesinden boğazına dek şarapla dolar. Başkasıysa “cumburlop” sesinden başka bir şey duymaz.

1211 Geçmiş günlerini iyi değerlendirip borcunu ödeyene ne mutlu.

1212 O günlerde onun gücü kuvveti, sağlığı ve cesareti yerindedir.

1213 Gençlik, bir bahçe gibi yeşil ve taze olup hiç sakınmadan meyve ve ürün verir.

1214 [O dönemde] güç ve arzu çeşmeleri akar ve beden toprağı bu sayede yeşerir.

1215 Bakımlı, tavanı yüksek, sütunları düzgün ve eksiksiz bir evdir [gençlik].

1216 Yaşlılık günleri gelip çatıp da “hurma lifinden iple”⁷⁴ boynu bağlanmadan önce [borcunu ödeyene ne mutlu].

1217 [Yaşlanınca] toprak çoraklaşır, gevşeyip sarkar. Çorak yerde asla güzel bitki yeşermez.

1218 Güç suyuyla arzu suyu kesilir. O, kendinden de başkalarından da faydalanamaz.

1219 Kaşları paldım gibi aşağı kayar, gözleri iltihaplanıp görmez olur.

1220 Yüzü, buruşukluktan kertenkele sırtına döner. Konuşamaz, tat alamaz, dişleri kesmez.

1221 Vakit geç, beden kötürüm, yol uzun. Tezgah yıkık, çalışacak hal kalmamış.

1222 Kötü huyun kökleri sağlamlaşmış ve onları koparacak güç kalmamış.

Valinin adama diktiği diken yoldan sökmesini emretmesi

1223 Tıpkı şu çenesi kuvvetli kaba saba adam gibi. O, yolun ortasına bir diken dikmişti.

1224 Yoldan geçenler onu kınayıp diken sökmesini istediler, fakat o sökmedi.

1225 Gün geçtikçe diken büyüyüp yayılıyor ve insanların ayakları yaralanıp kan içinde kalıyordu.

1226 İnsanların elbiseleri dikene takılıp yırtılıyor, yoksulların ayakları paralanıyordu.

1227 Vali, ona ciddi bir biçimde, diken sökmesini söyleyince, o da, *peki*, dedi, *bir gün sökerim*.

1228 Yarın öbür gün diyerek söz verip bir süre oyalandı ve onun dikenli ağacı iyice kök saldı.

1229 Bir gün vali, *behey sözünde durmaz adam*, dedi, *bizi oyalayıp durma*.

1230 Adam dedi, *ağam, nasıl olsa fırsatımız var daha*. Vali, *acele et dedi, borcunu savsaklama*.

1231 *Sen “yarın” deyip duruyorsun, ama bil ki gün geçtikçe...*

1232 *O kötü ağaç daha bir gençleşiyor. Sökecek olansa daha bir yaşlanıp acizleşiyor*.

1233 Diken kuvvetlenip boy atarken, diken sökecek olan yaşlanıp çökmektedir.

1234 Diken her gün, her an yemyeşil, capcanlı. Diken sökecek olan, her gün güçten düşüp kuruyup gitmektedir.

1235 O gençleşirken sen yaşlanmaktasın. Çabuk ol, zamanını telef etme.

¹²³⁶ Kötü huyların her biri bil ki diken-
dir. Diken defalarca batmıştır ayağına.

¹²³⁷ Kendi huyundan defalarca yara al-
dın. [Artık] hissetmiyorsun; çok duygu-
suzlaşmışsın.

¹²³⁸ Kötü ahlakından başkalarının yara-
landığını bilmiyorsan...

¹²³⁹ En azından kendine ve başkalarına
verdiğin ızdırabı biliyorsundur.

¹²⁴⁰ Ya baltayı eline alıp yiğitçe vur da şu
Hayber kapısını Ali gibi sök.

¹²⁴¹ Ya da bu dikenin bir gül fidanına
kavuştur; ateşi sevgilinin ışığıyla bir
araya getir.

¹²⁴² Böylece onun ışığı senin ateşini öl-
dürsün. Onun vuslatı senin dikenini gül
bahçesine döndürsün.

¹²⁴³ Sen cehennem gibisin, o da bir mü-
mindir. Ateşi söndürmek, mümin için
mümkündür.

¹²⁴⁴ Mustafa buyurur ki korkusundan
cehennem mümine şöyle yalvarır:

¹²⁴⁵ [70b] “Benim yanımdan çabuk
geç ey padişah. Yoksa nurun ateşimi
söndürecek⁷⁵.”

¹²⁴⁶ Öyleyse ateşin helakı müminin nu-
rundandır. Çünkü zıddı olmadan zıddın
ortadan kaldırılması imkansızdır.

¹²⁴⁷ Adalet gününde ateş nurun zıddıdır.
Çünkü biri kahırdan doğmuştur, ötekiye
faziletten.

¹²⁴⁸ Ateşin şerrini defetmek istersen, ate-
şin ortasına rahmet suyunu boşalt.

¹²⁴⁹ O rahmet suyunun kaynağı mümin-
dir. Bengisu, güzel insanın temiz ruhudur.

¹²⁵⁰ Senin nefsin ondan kaçmaktadır.
Çünkü sen ateştensin, o ise su tabiatlıdır.

¹²⁵¹ Ateşin sudan kaçması, onun suyla
yok olup gitmesindendir.

¹²⁵² Senin duyuların ve düşüncen hep
ateştedir. Şeyhin duyuları ve düşünce-
siyse güzel bir nurdur.

¹²⁵³ Onun nurunun suyu ateşe damladı-
ğında ateşten “cos” sesi yükselir.

¹²⁵⁴ O cos ettikçe sen ona “geber” de ki
nefsinin cehennemi sönüp soğusun.

¹²⁵⁵ Ondan sonra ettiklerin meyve ve-
rir. Bahçende leleler, nesrinler, marsım-
lar açar.

¹²⁵⁶ Yine iyice açıldık, dümdüz gidiyo-
ruz. Efendi, geri dön; yolumuz neresi?

¹²⁵⁷ Şundan söz ediyorduk: Ey haset-
çi, diyordu, eşeğin topal, gideceğin yer
çok uzak.

¹²⁵⁸ Yıl geçti, ekim dikim zamanı de-
ğil. Kötülük ve yüzkarasından başka bir
şeyin yok.

¹²⁵⁹ Beden ağacının köküne kurt düştü.
Artık onu sökük ateşe atmak gerek.

¹²⁶⁰ Aman ey yolcu, geç oldu, ömür gü-
neşi batmaya yüz tuttu.

¹²⁶¹ Gücün varken şu iki gün olsun eli-
ni çabuk tut. Yaşlılıktan sıyrılıp yiğitlik
göster.

¹²⁶² Elinde kalmış şu kadarcık tohumu
ek de şu iki günlük ömründen uzun bir
ömür filizlensin.

¹²⁶³ Şu yanan lamban sönmeden çabuk
ol, fitilini yükselt, yağın artır.

¹²⁶⁴ Hele yarın olsun da, deme sakın,
yarınlar geçti. Bari ekim günleri hepten
geçmesin.

¹²⁶⁵ Öğüdümü dinle. Beden güçlü bir
bağdır. Yeniye istiyorsan, eskiyi çıkar.

¹²⁶⁶ Dudağını kapat, altın dolu avucunu aç.
Beden cimriliğini bırak, cömertliği öne çıkar.

¹²⁶⁷ Arzu ve zevkleri terk etmek cömert-
liktir. Arzulara dalan bir daha çıkamaz.

¹²⁶⁸ Bu cömertlik, cennet servisinin bir dalıdır⁷⁶. Böyle bir dalı koyverene yazıklar olsun.

¹²⁶⁹ Hevayı terk etmek “sağlam bir tutamak (*urvetu'l-vuskâ*)tır⁷⁷”. Bu dal ise canı göğe yükseltir.

¹²⁷⁰ Ey iyilik yolunu tutan, cömertlik dalı seni çekip özüne dek yükseltir.

¹²⁷¹ Sen güzel Yusuf’sun, bu âlem de bir kuyu. İp ise Allah’ın emrine sabretmektir⁷⁸.

¹²⁷² Ey Yusuf, ip geldi, iki elinle yapış. İpi göz ardı etme, vakit daraldı.

¹²⁷³ Allah’a hamd olsun, ip sarkıtıldı. Erdem ve rahmet birbirine katıldı.

¹²⁷⁴ Böylece sen, yeni bir can âlemi görürsün. Bu çok âşık ve görünmez bir âlemdir.

¹²⁷⁵ Bu yok dünyası var gibidir. O var dünyası görünmezdir.

¹²⁷⁶ Toprak rüzgâra binmiş oyun oynuyor. Göz boyayıp gölge oyunu sergiliyor.

¹²⁷⁷ İş başında görünen boştur, kabuktur. Gizli olan ise asıldır, özdür.

¹²⁷⁸ Toprak rüzgârın elinde bir âlet gibi. Bil ki rüzgâr uludur, ulu soyludur.

¹²⁷⁹ Toprak soylu göz toprağa takılır kalır. Rüzgârı gören gözün cinsi başkadır.

¹²⁸⁰ Atı ancak yanındaki at bilir. Binicinin halini ona arkadaş olan binici bilir.

¹²⁸¹ Duyu gözü attır, Hak nuruysa binici. Binicisiz at işe yaramaz ki.

¹²⁸² Öyleyse kötü huylarını giderip atı terbiye et. Yoksa bu at, padişahın huzuruna kabul edilmez.

¹²⁸³ Atın gözüne kılavuz, padişahın gözüdür. Padişahın gözü olmayınca atın gözü sakattır.

¹²⁸⁴ Atların gözü ottan ve otlamaktan

başka bir şey görmez. Nereye çağırırsan, hayır deyip nedenini sorar?

¹²⁸⁵ Hak nuru duyu nuruna biner ve işte o zaman can Hakk’a doğru yönelir.

¹²⁸⁶ Binicisiz at, yolları nereden bilir? Ana yolu bilmek için padişah gerek.

¹²⁸⁷ Binicisi nur olan duyuya yönel. O nur, duyu için güzel bir sahiptir.

¹²⁸⁸ Duyu nurunu süsleyen Hak nurudur. “Nur üstüne nur⁷⁹”un anlamı budur.

¹²⁸⁹ Duyu nuru, [kişiyi] toprağa doğru çeker. Hak nuruysa onu yüceliğe doğru götürür.

¹²⁹⁰ [71a] Çünkü nesneler [*mahsûsât*] âlemi daha aşağı bir âlemdir. Bu yüzden Hak nuru deniz, duyu ise bir çiy damlası gibidir.

¹²⁹¹ Fakat o binici, ancak güzel işler ve sözlerle görülebilir.

¹²⁹² Koyu ve ağır olan duyu nuru, gözlerin karasında gizlidir.

¹²⁹³ Gözdeki duyu nurunu bile görmezken, o manevi nuru gözde görmen mümkün mü?

¹²⁹⁴ Bu kadar koyuluğuna rağmen duyu nuru gizliyen, berrak olan ışık nasıl gizli olmaz?

¹²⁹⁵ Bu dünya, gayb rüzgârının elinde bir çöp gibidir. O, gaybın alıp vermesine teslim olmuş bir âcizdir.

¹²⁹⁶ Onu kimi zaman yükseltip kimi zaman alçaltır. Kimi zaman düzeltip kimi zaman bozar.

¹²⁹⁷ Kimi zaman sağa götürür onu, kimi zaman sola. Kimi zaman gül bahçesine çevirir, kimi zaman dikene.

¹²⁹⁸ El gizlidir, kalem ise yazmaktadır. Binici görünmez, at koşup durmaktadır.

1299 Oku uçar görürsün, yay ise ortada yok. Canlar ortalıkta, canın canı görünmez.

1300 Oku kırma, padişahın okudur. Yayıdan çıkan rasgele bir ok değil, bilinçlice atılmış bir oktur.

1301 Hak der ki “Attığında sen atmadın⁸⁰.” Hakk’ın işi işlerin önündedir.

1302 Öfkemi kır, oku kırma. Senin öfkeli gözün sütü kan sayar.

1303 Senin kanınla ıslanmış kanlı oku öpüp padişahın huzuruna götür.

1304 Görünürdeki âciz, eli kolu bağlı ve zavallıdır. Görünmeyense hızlı ve serttir.

1305 Biz bir avız, böyle tuzak kimde var? Çevgen topuyuz biz, çevgenci nerde?

1306 Biçiyor, dikeyiyor... Peki bu terzi nerde? Üflüyor, yakıyor... Peki neftçi hani?

1307 Bir anda gerçek iman sahibini zındık ederken, zındığı da bir anda zâhit eder.

1308 İhlaslı kişi kendisinden bütünüyle arınmadıkça tuzığa düşme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

1309 Çünkü insan yoldadır ve yolda sayısız haydut vardır. Ancak Allah’ın korumasında olan kurtulur.

1310 Ayna [tamamen] parlak duruma gelmedikçe, insan hâlâ parlaticıdır. Kuşu avlamadıkça da hâlâ avcıdır.

1311 Ayna parlayınca parlaticı kurtulur. Güven makamına varıp huzura erer.

1312 Hiçbir ayna yeniden demir olmaz. Hiçbir ekmek yeniden buğday olmaz.

1313 Hiçbir üzüm yeniden koruk olmaz. Hiçbir olgun meyve yeniden ham olmaz.

1314 Piş de değişmekten uzak kal. Git de Burhan-ı Muhakkık (Tirmizî) gibi berrak ol.

1315 Kendinden kurtulunca tümüyle delil (*burhan*) olursun. Kul [yanın] yok olunca sultan olursun.

1316 Onun elinde kalp, mum gibi yumuşar. Onun mührü bazen ar damgasını, bazen de ün damgasını vurur.

1317 Onun mumdan mührü bir yüzüğü ifade eder. Peki yüzükteki nakış kimi ifade eder?

1318 O, kuyumcunun düşüncesini ifade eder. Her halka başka bir halkaya bağlıdır.

1319 Gönül dağındaki ses kimin sesidir? Bu dağ bazen sesle dolu, bazen de boşdur.

1320 O nerede olursa olsun, usta bir bilgedir. Bu gönül dağından onun sesi eksik olmasın.

1321 Dağ vardır, sesi iki kez yansıtır. Dağ vardır, sesi yüz kez yansıtır.

1322 Dağ, o sestem ve sözden yüz binlerce berrak su pınarı akıtır.

1323 Dağdan bu lütuf çıkıp gidince kaynaklardaki sular kana dönüşür.

1324 O kutlu ayaklı şahlar şahı sayesinde Sina dağı baştan başa yakuta dönüştü.

1325 Dağın her parçası cana ve akla kavuştu. Peki ey ahali, biz taştan aşağı mıyız?

1326 Ne candan bir pınar kaynıyor, ne de beden yeşil giyenlerden oluyor.

1327 Kazmayla külünkle böyle bir dağı kökünden sökecek gayret hani?

1328 Olur ki dağın parçalarına mehtap vurur. Olur ki ona ay ışığı yol bulur.

1329 Kıyamet dağların kökünü kazıdığında⁸¹ başımıza gölge salması mümkün mü?

1330 Bu kıyametin o kıyametten nesi eksik? O kıyamet yara, buysa bir merhem gibi.

1331 Bu merhemi gören, yaradan güvendedir. Bu güzelliği gören her kötü, iyilik sahibidir.

1332 Güzele eş olan çirkine ne mutlu! Eşi hazan olan gül yüzlüye ne yazık!

1333 [71b] Ölü ekmek cana eş olunca dırılır de can ile özdeş olur.

1334 Kara odun ateşe eş olunca karanlığı gidip tümüyle ışık olur.

1335 Ölmüş eşek tuz gölüne düşünce eşekliği de ölmüşlüğü de bir yana bırakır.

1336 Hakk'ın boya küpünde "Allah'ın boyası"⁸² vardır. Alaca renkliler onda tek renk olur.

1337 O küpe düşene kalk desen, neşe içinde der ki küp ben'im, beni kınama.

1338 "Küp benim" demek, "ene'l-Hak"⁸³ demektir. Ateş rengindedir, ancak demirdir.

1339 Demirin rengi, ateşin renginde yok olur. [Demir] suskun görünse de ateş olmakla böbürlenmektedir.

1340 Altın gibi kıpkırmızı olunca dili olmadan söyler "ben altınım" sözünü.

1341 Ateşin rengiyle huyuyla görkeme kavuşunca *ateşim ben*, der, *ateşim*.

1342 *Ben ateşim. Kuşkun varsa bir dene, elinle dokun bana.*

1343 *Ben ateşim. İkna olmuyorsan, bir an için koy yüzüme yüzünü.*

1344 İnsan Allah'tan nur alınca, seçilmişliğinden dolayı melekler ona secde ederler.

1345 Ayrıca o, melek gibi canı isyan ve şüpheden kurtulmuş kişinin de secde ettiğidir.

1346 Neyin ateşi, neyin demiri? Sesini kes. Bu benzetmeyi yapanla alay etme.

1347 Denize adım atma, ondan fazla söz etme. Denizin kıyısında dudağını ısırp sus.

1348 Benim gibi yüzlercesi denize dayanamaz, ama ben yine de denizde boğulmak için sabırsızlanıyorum.

1349 Canım, aklım denize feda olsun. Aklımın ve canımın kan bedelini bu deniz verdi.

1350 Onun içinde ayağım gittikçe giderim. Ayak kalmayınca kazlar gibi yüzerim.

1351 İçerideki edepsiz, dışarıdakinden mutludur. Değil mi ki halka eğri de olsa kapıda asılıdır.

1352 Behey havuz çevresinde dolanıp duran pasaklı, havuz dışında insan nasıl temizlenir?

1353 Havuzdan uzak düşen temiz kişi, temizliğinden de uzak düşmüş olur.

1354 Bu havuzun temizliği sonsuzdur. Cisimlerin temizliği ise sınırlıdır.

1355 Gönül havuzdur, fakat gizlidir. Onun denize varan gizli bir yolu vardır.

1356 Senin sınırlı temizliğin takviye ister. Yoksa sayılı olan harcandıkça tükenir.

1357 Su, kirliye der ki bana koş. Kirli de, sudan utanıyorum, der.

1358 Su der ki bu utanç ben olmadan nasıl gidecek? Bu kirlilik bensiz nasıl yok olacak?

1359 Sudan çekinen her kirli, "Utanç imana engeldir"⁸⁴ sözünü çağırıştırır.

1360 Gönül, beden havuzunun çamuruna bulanır. Bedense gönül havuzunun suyuyla arınır.

1361 Evlat, gönül havuzunun içinde dolaş, fakat beden havuzuna dalmaktan sakın.

1362 Beden deniziyle gönül denizi yan yana dalgalanır. Aralarındaysa "birbirlerine karışmalarını önleyen bir boşluk vardır"⁸⁵.

1363 Doğru da olsan, eğri de olsan, öne doğru eğil, geriye doğru değil.

1364 Padişahların yanında can tehlikesi olsa da gayretliler ona yaklaşmak için sabırsızlanırlar.

¹³⁶⁵ Padişah şekerden tatlıdır. Can, tatlı-ya kavuştukça daha bir güzelleşir.

¹³⁶⁶ Ey kınayan, sana esenlik olsun. Ey esenlik arayan, sensin gevşek tutamak.

¹³⁶⁷ Benim canım ocaktır, ateşle mutlu olur. Ocak için ateşin evi olmak yeterlidir.

¹³⁶⁸ Ocak gibi aşkın da yakıtı var. Buna kör olan zaten ocak değildir.

¹³⁶⁹ Azıksızlık azığı sana azık olunca ölümsüz can bulursun, ölüm çekilip gider.

¹³⁷⁰ Senin mutluluk hüznün artmaya başlayınca, can bahçende güller, zambaklar açar.

¹³⁷¹ Başkasına korku olan sana güvendir.

Kaz denizle güçlenirken, tavuk halsizleşir.

¹³⁷² Ben yine delirdim, ey tabip. Ey sevgili, sevdalandım ben yine.

¹³⁷³ Zincirinin halkaları sanat sahibidir. Her bir halka ayrı bir delilik sergiler.

¹³⁷⁴ Her halkada bir başka çeşit vardır. Öyleyse bende her an başka bir delilik vardır.

¹³⁷⁵ Bu bağlamda şu bir meseldir: “Delilik çeşit çeşittir⁸⁶.” Özellikle ecel şahının zincirine bağlı olanı.

¹³⁷⁶ Delilik bağımı öyle kopardı ki bütün deliler bana öğüt veriyor.

Arkadaşlarının Zünnûn-i Mısırî'nin durumunu sormak için tımarhaneye gelmeleri

¹³⁷⁷ Zünnûn-i Mısırî'nin başına öyle bir iş geldi ki bu yüzden onda bir coşku ve delilik baş gösterdi.

¹³⁷⁸ O kadar ki onun coşkusu göklere dek yükseliyor, etkisiyle ciğerler yanıyordu.

¹³⁷⁹ [72a] Sen kendi çorak coşkunu temiz padişahların coşkularıyla kıyaslama sakın.

¹³⁸⁰ İnsanlar onun deliliğine dayanamıyor, ne yapacaklarını bilemiyorlardı.

¹³⁸¹ Ahali çaresiz kalınca onu bağlayıp bir zindana koydular.

¹³⁸² Halk bu duruma katlanamasa da bunu dizginlemek mümkün değildir.

¹³⁸³ Padişahlar avamdan hep can korkusu yaşamışlardır. Çünkü bunlar kördür. Padişahların ise [tanınmalarını sağlayacak] alâmetleri yoktur.

¹³⁸⁴ Hüküm çapulcuların elinde olunca, Zünnûn'un hapse düşmesi kaçınılmazdır.

¹³⁸⁵ Ulu padişah tek başına at binmiş gidiyor. Böyle eşsiz bir inci, çocukların eline düşmüş.

¹³⁸⁶ İnci ne ki? Bir damlada bir deniz

gizli. Bir zerrede bir güneş saklı.

¹³⁸⁷ Kendini ilk başta bir zerre gibi gösterip yavaş yavaş yüzünü açan bir güneş bu.

¹³⁸⁸ Bütün zerreler onda yok olur. Âlem onda sarhoş olup kendine gelir.

¹³⁸⁹ Kalem bir gaddarın elinde olunca, kuşkusuz Mansur (Hallac) asılır.

¹³⁹⁰ Bu işler ve saltanat alçakların elinde olunca elbette “peygamberleri öldürürler⁸⁷”.

¹³⁹¹ Alçaklıkları yüzünden yolunu yitirmiş bir topluluk, peygamberlere dedi ki “Siz bize uğursuz geldiniz⁸⁸”.

¹³⁹² Şu Hıristiyan'ın cahilliğine bak: Asılmış tanrıdan eman bekliyor.

¹³⁹³ İsa'yı Yahudiler çarmıha germişse, İsa'dan nasıl güven vermesi beklenebilir?

¹³⁹⁴ O padişahın kalbi onlardan kana bulansaydı, “sen onların arasında oldukça...⁸⁹” korunmuşluğu nasıl mümkün olurdu?

¹³⁹⁵ Saf altınla kuyumcu, daha çok hain kalpazan yüzünden tehlike içindedir.

¹³⁹⁶ Yusuf'lar, çirkinlerin kıskanmaları yüzünden gizlenirler. Güzeller, düşman yüzünden ateş içinde yaşarlar.

¹³⁹⁷ Yusuf'lar, kardeşlerinin hileleri yüzünden kuyudadır. Onlar kıskançlıkları yüzünden Yusuf'u kurda teslim ederler.

¹³⁹⁸ Kıskançlık yüzünden Mısırlı Yusuf'un başına neler geldi? Bu kıskançlık, pusuya yatmış koca bir kurttur.

¹³⁹⁹ Yumuşaklık sahibi Yakub, bu kurt yüzünden, Yusuf için elbette kaygılanıp korkardı.

¹⁴⁰⁰ [Bilinen] zâhirî kurt, Yusuf'un çevresine yaklaşmamıştır. Kıskançlığın yaptığı, kurtların yaptığını geçmiştir.

¹⁴⁰¹ O uyanıkların "Biz yarışmaya gitmiştik"⁹⁰ diye bahane uydurmalarına karşılık, bu kurt merhamet göstermiştir.

¹⁴⁰² Bu hile yüz binlerce kurtta yoktur. Sonunda bu kurt rezil olur, görürsün.

¹⁴⁰³ Çünkü hesap gününde hasetçiler, kuşkusuz kurt sûretinde diriltirler.

¹⁴⁰⁴ Leş yiyen aç gözlü cimrinin hesap gününde diriltilişi de domuz sûretindedir.

¹⁴⁰⁵ Zina edenlerin gizli yerleri [hesap gününde] kokar. Şarap içenlerin de ağızları...

¹⁴⁰⁶ Kalplere ulaşan ve mahşer gününde görünen ve algılanan gizli bir kokudur bu.

¹⁴⁰⁷ İnsan varlığı bir ormandır. O demden haberin varsa bu varlıktan sakın.

¹⁴⁰⁸ Varlığımızda binlerce kurt ve domuz;

binlerce yararlı yararsız, iyi kötü şey vardır.

¹⁴⁰⁹ Hangisi baskın çıkarsa o huyun hükmü geçer. Öyle ki altın, bakırdan fazlaysa o altındır.

¹⁴¹⁰ Varlığında baskın olan huy hangisiyse o sûrette diriltimen kaçınılmazdır.

¹⁴¹¹ İnsanda an gelir bir kurt ortaya çıkar, an gelir ay gibi bir Yusuf yüzlü belirir.

¹⁴¹² İyiliklerle düşmanlıklar, gizli yoldan gönülden gönüle gider.

¹⁴¹³ Hatta insanın özünden sığıra ve eşeğe bile bilgi ve beceri gider.

¹⁴¹⁴ [Böylelikle] huysuz at, uysal ve rahvan olur. Ayı oynamayı [öğrenir], keçi selam vermeyi.

¹⁴¹⁵ Köpeğe de insandan heves geçer ve böylece çoban veya avcı ya da bekçi olur.

¹⁴¹⁶ Mağara arkadaşlarının köpeği, onlardan etkilenip Allah'ı arar duruma gelmiştir.

¹⁴¹⁷ Kalpte her an bir şey belirir; kimi zaman şeytan, kimi zaman melek, kimi zaman bir tuzak, kimi zaman bir canavar.

¹⁴¹⁸ O öyle bir ormandır ki her aslan, orada gönülleri avlamak için gizli bir yol olduğunu bilir.

¹⁴¹⁹ Sen ki köpekten aşağısın, [kalk da] âriflerin içinden bir can mercanı aşırmaq için hırsızlık yap.

¹⁴²⁰ Madem hırsızısın, bari o güzel inciye çal. Madem yükleniyorsun, bari değerli bir yük yüklen.

Zünnûn'un delirmeyip kasıtlı olarak öyle davrandığını müritlerin anlamaları

¹⁴²¹ Arkadaşları, Zünnûn'un durumundan haberdar olup zindanın yolunu tuttular ve bu konuda fikir yürütmeğe başladılar.

¹⁴²² Dediler, *bu kasıtlı mı böyle yapıyor,*

yoksa bunda bir hikmet mi var? O, bu dinde bir kible ve bir ayet gibidir çünkü.

¹⁴²³ *Deliliğe boyun eğmek, onun deniz gibi engin olan aklından uzak bir husustur.*

¹⁴²⁴ [72b] Hâşâ, onun ayının hastalık bulutuyla örtülmesi, makamının kemaline yakışmaz.

¹⁴²⁵ O, avamın şerrinden evine kapanmış, akıl sahiplerinden delirmiştir.

¹⁴²⁶ O, bedene tapan kör aklın utancından bilinçli olarak gidip deliliğe buldurmuştur.

¹⁴²⁷ Dostlarına demiştir, *beni sıkıca bağlayın, başıma ve sırtıma öküz kayışıyla vurun ve nedenini sormayın.*

¹⁴²⁸ *Ey güvenilir dostlar, böylece tıpkı Musa'nın ineği sayesinde maktulün dirilişi gibi ben de kırbaç yarısından hayat bulayım*⁹¹.

¹⁴²⁹ *Böylece inek derisinden yapılmış kırbacla mutlu olup Musa'nın ineği ve maktulü gibi dirileyim.*

¹⁴³⁰ Ölü kişi, inek kuyruğuyla dirilmiş

ve iksir sayesinde bakır gibi külçe altına dönüşmüştür.

¹⁴³¹ Ölü sıçrayıp sırları söylemiş ve kan içici topluluğu göstermiştir.

¹⁴³² Kendisini kimlerin öldürüp sonra da kan davası gütmeye kalkıştıklarını açıkça söylemiştir.

¹⁴³³ Bu hantal cisim ölünce sırları bilen varlık dirilir.

¹⁴³⁴ Onun canı cenneti ve ateşi bilir ve bütün sırlara vâkıf olur.

¹⁴³⁵ Şeytan tabiatlı katilleri gösterip hile ve tuzakları açığa çıkarır.

¹⁴³⁶ İnek kesmek yolculuk şartlarından- dır. Böylece ineğin kuyruk darbesiyle can sıhhat bulur.

¹⁴³⁷ Nefsinin ineğini hemen öldür ki gizli ruhun böylece dirilip kendine gelsin.

Zünnûn -Allah rahmet eylesin- hikâyesine dönüş

¹⁴³⁸ Onlar Zünnûn'un yanına varınca, [Zünnûn,] *siz kimsiniz, çekilin,* diye bağırdı.

¹⁴³⁹ Saygıyla dediler, *biz dostuz. Durumunu sormak için gelmiştik.*

¹⁴⁴⁰ *Ey akıl denizi Zünnûn, nasılsın? Nasıl olur da delirdi diye aklına bühthan edilir?*

¹⁴⁴¹ *Külhanın dumanı nasıl erişir güneşe? Anka, kargaya nasıl yenik düşer?*

¹⁴⁴² *Bizden esirgeme, işin aslını anlat. Biz dostlarınız, bize bunu yapma.*

¹⁴⁴³ *Dostları uzaklaştırmak yakışık almaz. Hile ve dalavereyle onları kandırmak olmaz.*

¹⁴⁴⁴ *Sultanım, sırrı bize açıkla. Ey mehtap, yüzünü bulutlarla gizleme.*

¹⁴⁴⁵ *Biz senin dostun, bağlın ve âşığınız. İki dünyada da gönlümüz sana bağlı.*

¹⁴⁴⁶ [Zünnûn] sövmeye ve kötü sözler söylemeye başladı ve deli gibi davranarak sövüp saydı.

¹⁴⁴⁷ Kalkıp taş atıp odun fırlattı. Hepsi taş isabet edecek korkusuyla kaçtı.

¹⁴⁴⁸ [Zünnûn] kahkahayla güldü ve *şu dostların çığlıklarına bak,* diyerek başını salladı.

¹⁴⁴⁹ Dostlara bak, dostluklarının belirtisi hani? Dost dediğine sıkıntı can gibidir.

¹⁴⁵⁰ Dost, dostun zahmetinden nasıl kaçınır? Zahmet özdür, dostluksa onun ka- buğu gibidir.

¹⁴⁵¹ Bela, âfet ve sıkıntıyla başı hoş olmak, dostluğun belirtisi değil midir?

¹⁴⁵² Dost altın gibidir, belaysa ateş gibi. Saf altın ateş ortasında halinden memnundur.

Efendisinin Lokman'ın zekasını sınaması

¹⁴⁵³ Lokman elbette temiz bir kuldu. Gece gündüz kulluğunda ataktı.

¹⁴⁵⁴ Efendisi onu işlerde önde tutar ve

kendi çocuklarından daha iyi görürdü.

¹⁴⁵⁵ Çünkü Lokman, bir kölenin oğlu olsa da efendiydi; heva ve hevesten özgürdü.

Hikâye

¹⁴⁵⁶ Bir padişah, şeyhle sohbet ederken şeyhe, *benden bahşış olarak*, dedi, *bir şey dile*.

¹⁴⁵⁷ Şeyh dedi, *ey padişah, bana böyle bir şey söylemekten utanmıyor musun? Geç bunları*.

¹⁴⁵⁸ *Benim iki zavallı kölem var. Oysa onlar sana egemen olmuş beylik ediyor*.

¹⁴⁵⁹ Padişah, *bu söz yanlış*, dedi, *neymiş o iki şey?* Şeyh dedi, *biri öfke, diğeri arzular*.

¹⁴⁶⁰ Şah dediğin şahlıktan müstağni olandır. Aysız, güneşsiz ışığı parlayandır.

¹⁴⁶¹ Mahzene sahip olan, özü mahzen olandır. Varlığa düşman olan varlık sahibidir.

¹⁴⁶² Lokman'ın efendisi, görünürde efendidir. Aslında o köledir, Lokman'sa efendi.

¹⁴⁶³ Tersyüz dünyada bunun gibisi çoktur. Onların gözünde inci süprüntüden değersizdir.

¹⁴⁶⁴ Çöle "kurtuluş yeri" ad olmuştur. Adlar ve renkler, insanların akıllarına tuzak olmuştur.

¹⁴⁶⁵ Bir kesimi elbisesi tanıtır; kılığına bakıp avamdan, derler.

¹⁴⁶⁶ Bir kesimin dış görünüşü de züht sahtekârlığı yapar. Züht casusu olmak için nur gerek.

¹⁴⁶⁷ [73a] Adamı, davranış ve sözüne bakmadan tanımak için taklitten ve dal-

gınlıktan arınmış nur gerek.

¹⁴⁶⁸ [Bu nur] akıl yolundan onun kalbine girer. Onun özünü görür, sözüne takılıp kalmaz.

¹⁴⁶⁹ Gaybları bilen has kulları, can dünyasında kalplerin casuslarıdır⁹².

¹⁴⁷⁰ O bir hayal gibi kalbin içine girer. Ona halin sırrı âşikar olur.

¹⁴⁷¹ Serçenin bedeninde doğanın aklından gizli kalacak ne vardır?

¹⁴⁷² Hak sırlarına vâkıf olanın katında yaratılmışların sırları nedir ki?

¹⁴⁷³ Göklerde yürüyen için yerde yürümenin ne zorluğu olabilir?

¹⁴⁷⁴ Dâvud'un elinde demir mum oldu⁹³. Onun avucunda mum kim bilir ne olur, ey zorba?

¹⁴⁷⁵ Lokman, köle görünümlü bir efendidir. Onun dışyüzündeki kölelik, bir giysiden ibarettir.

¹⁴⁷⁶ Efendi, tanınmadık bir yere giderken kendi elbisesini kölesine giydirirdi.

¹⁴⁷⁷ Kendi de kölesinin elbisesini giyer ve kölesini önder edinirdi.

¹⁴⁷⁸ Arkasında köleler gibi yürür ve böylece kimsenin kendisini tanımasını istemezdi.

¹⁴⁷⁹ *Ey köle, sen git, baş köşeye otur*, derdi, *ben de sıradan bir köle gibi ayakkabılarını tutayım*.

¹⁴⁸⁰ *Sen kabalık edip bana sövüp say. Sen bana hiç saygı gösterme*.

¹⁴⁸¹ *Bana hizmet etmemeni hizmet saydım. Böylece bu yabancı yerde hile tohumu ekdim.*

¹⁴⁸² Efendiler, kendileri köle sanılısınlar diye bu kölelikleri yapmışlardır.

¹⁴⁸³ Onların gözleri toktur; efendiliğe doymuşlardır. Onlar, gereken hazırlıklarını yapmışlardır.

¹⁴⁸⁴ Bu heva kullarıysa tam tersine kendilerini aklın ve canın efendisiymiş gibi gösterirler.

¹⁴⁸⁵ Efendinin elinden tevazu göstermek gelir. Ama kölenin elinden kölelikten başka bir şey gelmez.

¹⁴⁸⁶ Öyleyse şunu bil ki o âlemden bu âleme böyle ters yansıyan işler vardır.

¹⁴⁸⁷ Lokman'ın efendisi, bu gizli hâle vâkıftı; buna ilişkin bir belirti görmüştü.

¹⁴⁸⁸ O kılavuz, sırrı biliyor ve maslahat için eşiği güzel sürüyordu.

¹⁴⁸⁹ Aslında Lokman'ı ta başlangıçta azat edebilirdi, ama onun hoşnutluğunu istiyordu.

¹⁴⁹⁰ Çünkü Lokman'ın amacı, o aslan ve yiğidin sırrını kimsenin bilmemesiydi.

¹⁴⁹¹ Sırrı kötülerden gizlemekte şaşılacak

ne var? Ancak sırrı kendinden gizlemen şaşılasıdır.

¹⁴⁹² İşini kendi gözünden gizli yap ki işin kötü gözden güvende olsun.

¹⁴⁹³ Kendini ücret tuzağına teslim et ve işte o zaman, kendinden olmadan, kendinden bir şey çal.

¹⁴⁹⁴ Yaralı adama, vücudundan okunucunu çıkarmak için afyon verirler.

¹⁴⁹⁵ Ölüm anındaysa insanı acıdan kıvrandırır ve bu acıyla meşgulken canını alıp götürürler.

¹⁴⁹⁶ Dolayısıyla, kalbini hangi düşünceye kaptırırsan kaptır, sonunda senden gizlice bir şey götürülecektir.

¹⁴⁹⁷ Öyleyse iyi olan şeylerle meşgul ol ki senden alıp götürülen şey meşgul olduğun şeyden küçük olsun.

¹⁴⁹⁸ Ey titiz adam, ne kazanırsan kazan, hırsız, senin güvenli sandığın yerden [onu çalmaya] gelir.

¹⁴⁹⁹ Tüccarın yükü suya düşünce, [öncelikle] malının iyisini yakalayıp [kurtarmaya çalışır].

¹⁵⁰⁰ Suyu bir şey düşeceğine göre, az olanı bırak, daha iyisini yakalamaya bak.

Kendisini sınavanların karşısında Lokman'ın erdem ve zekasının ortaya çıkması

¹⁵⁰¹ Efendisi, kendisine bir yemek getirildiğinde, Lokman'ı çağırmak için adam gönderirdi.

¹⁵⁰² O, bilerek, Lokman yemeğe başladıktan sonra verdi.

¹⁵⁰³ Onun artığını yer ve neşelenirdi. Onun yemediği yemeği dökerdi.

¹⁵⁰⁴ Onun yemediği yemekten yerse, gönlülsüz ve iştahsız yerdi. İşte bitimsiz bağlılık budur.

¹⁵⁰⁵ Armağan olarak kavunu getirmişlerdi. Dedi, *oğlum, gidip Lokman'ı çağır.*

¹⁵⁰⁶ [Lokman gelince] kavunu kesip ona bir dilim verdi. O da onu balla şeker yer gibi yedi.

¹⁵⁰⁷ İştahla yiyince ona bir dilim daha verdi ve böyle böyle dilimlerin sayısı on yediye ulaştı.

¹⁵⁰⁸ Bir dilim kalınca dedi, *onu da ben yiyeyim. Bakalım kavun tatlı mıymış?*

¹⁵⁰⁹ Lokman öyle güzel yiyordu ki görenin iştahı kabarıyordu.

¹⁵¹⁰ Efendisi [o son dilimi] yiyince acılığınan yanıp tutuştu. Hem dili kabardı, hem boğazı yandı.

¹⁵¹¹ Kavunun acılığından bir süre kendine gelemedi. Ondan sonra dedi, *canım, hayatım...*

¹⁵¹² [73b] *Bu zehri sen nasıl yedin böyle? Bu kahrı nasıl olup da lütuf sandın?*

¹⁵¹³ *Bu nasıl bir sabır? Bu sabır neden? Yoksa sen canına düşman mısın?*

¹⁵¹⁴ *Neden bir bahane uydurup şimdi işim var, daha sonra yiyelim demedin?*

¹⁵¹⁵ Dedi, *ben senin cömert elinden çok nimetler yedim; minnetinden iki büküm oldum.*

¹⁵¹⁶ *Ey marifet sahibi, elinden bir kez de acı bir şey yememiş olmaktan haya ettim.*

¹⁵¹⁷ *Çünkü bütün vücudum senin nime-tinle büyüyüp gelişt, senin yemine tuzağına boğuldu.*

¹⁵¹⁸ *Bir tek acı lokmadan feryat edersem, yüzlerce yazıklar olsun bana.*

¹⁵¹⁹ *Senin şeker bahşeden elinin tadı, bu kavunda acılık bırakır mı hiç?*

¹⁵²⁰ Sevgiden acılar tatlı olur. Sevgiden bakırlar altın olur.

¹⁵²¹ Sevgiden tortular berrak olur. Sevgiden dertler şifa bulur.

¹⁵²² Sevgiden ölümler dirilir. Sevgiden padişah köle olur.

¹⁵²³ Bu sevgi de bilginin sonucudur. Kof adamın böyle bir tahta oturması mümkün mü?

¹⁵²⁴ Eksik bilgi bu aşkı nereden doğuracak? Eksik bilgi aşkı doğurur ama o, nesnelere olan aşktır.

¹⁵²⁵ Bir nesnede güzel bir renk görünce,

ıslık sesinden bile aşkın sesini duyar.

¹⁵²⁶ Eksik bilgi farkı anlayamaz ve ister istemez şimşegi güneş sanır.

¹⁵²⁷ Bu yüzden Peygamber, "Eksik olan lanetlenmiştir"⁹⁴ buyurur. Burada eksik, akletme eksikliğidir.

¹⁵²⁸ Çünkü bedeninde eksik olan, ilahi rahmete kavuşur. Rahmete kavuşanı lanetleyip incitmek olmaz⁹⁵.

¹⁵²⁹ Kötü bir dert olan ve lanete uğrayıp uzak düşmeye yol açan eksiklik, akletme eksikliğidir.

¹⁵³⁰ Çünkü akıl ve bilgi eksikliğini gidermek olmayacak şey değildir. Fakat beden eksikliğini gidermek mümkün değildir.

¹⁵³¹ Her dinsizin küfür ve firavunluğu, hep akletme eksikliğinden ortaya çıkmıştır.

¹⁵³² Beden eksikliği için Kur'an'daki "Köre güçlük yok"⁹⁶ buyruğuyla kolaylık gösterilmiştir.

¹⁵³³ Şimşek sönmücüdür ve çok vefasızdır. Sen sönenle kalıcı olanı ayırt edemiyorsun.

¹⁵³⁴ Şimşek güler. Söyle peki kime güler? O, ışığına gönül verene güler.

¹⁵³⁵ Feleğin ışıkları devamlı değildir. Doğusu da batısı da olmayan kimdir?

¹⁵³⁶ Bil ki "Şimşek gözleri kamaştırır"⁹⁷ Kalıcı olan nur ise bil ki hep yardımcıdır.

¹⁵³⁷ Denizin ortasına at sürmek, şimşek ışığında kitap okumak,

¹⁵³⁸ Hırs yüzünden işin sonunu görme-yip kendi kalbine ve aklına gülmek demektir.

¹⁵³⁹ Akıl aslında işin sonunu görme özeliği taşır. İşin sonunu göremeyen nefistir.

¹⁵⁴⁰ Nefse yenik düşen akıl, nefisle özdeşleşir. Müşteri (Bercis) Zühal (Keyvan)'e kapılınca uğursuzlaşır.

1541 Bu uğursuzluğa bir göz gezdirip sana bu uğursuzluğu kimin verdiği bak.

1542 Bu med ve ceziri gören bakış, uğursuzluktan talihe doğru yol alır.

1543 O'dur seni halden hale döndüren ve zıttan zıddı dönüştüren.

1544 Böylece "sol taraftaki"nden korkarsın ve insanlara umut aşılayan "sağ taraftaki"nden⁹⁸ zevk alırsın.

1545 Böylece iki kanadın olmuş olur. Behey saf, tek kanatlı kuş uçmaktan âcizdir.

1546 Ya bırak hiç söze girmeyeyim ya da izin ver söylemişken tam söyleyeyim.

1547 Bunu da onu da istemiyorsan sen bilirsin. Senin maksadının ne olduğunu kim bilebilir?

1548 Ateş içinde köşkleri ve bahçeleri görmeye İbrahim canı gerek.

1549 [Böyle bir can,] aya ve güneşe basamak basamak yükselir ve böylece halka gibi kapıya bağlı kalmaz.

1550 İbrahim gibi, "Ben batanları sevmem"⁹⁹ diyerek yedinci göğü aşar.

1551 Bu beden dünyası hataya sürükleyicidir. Ancak arzularından sıyrılanlar bundan müstağnidir.

Saraylıların has kulu kıskanmaları hikâyesinin sonu

1552 Padişah ile beylerin hikâyesi... Akıl sultanıyla has kulu kıskanan beylerin hikâyesi...

1553 Bu hikâye, sözün uzayıp gitmesiyle anlatımdan uzak kaldı. Geri dönüp onu tamamlamalı.

1554 Mülkün bahçıvanı, baht ve ikbali ile bir ağacı başka bir ağaçtan nasıl ayırt edemez?

1555 Acı ve kerih olan ağaçla bire yedi yüz veren ağacı...

1556 [74a] İleri görüşüyle görüp de yetiştirme bakımından nasıl denk tutabilir?

1557 Bu ağaçlar sonunda ne meyve verecek? Gerçi şu anda aynı görünüyorlar.

1558 "Allah'ın nuru ile bakan" şeyh, sonundan da başından da haberdardır.

1559 Dış dünyayı gören gözünü Hak için kapatmış ve ta başından sonucu gören gözünü açmıştır.

1560 O kıskançlar, kötü ağaçlardı. Özleri acı, bahtları çoraktı.

1561 Kıskançlıklarından kaynayıp kö-

pürüyorlar, gizliden gizliye hileye yelteniyorlardı.

1562 Amaçları, has kulun boynunu vurmak ve onun kökünü dünyadan kazırmaktır.

1563 Canı şah olup kökü Allah'ın koruması altında bulunanın fâni olması mümkün mü?

1564 Şah, bu sırlardan haberdar olup Ebu Bekr-i Rebâbî gibi, habersizmiş gibi davranıyordu.

1565 Özleri kötü olan bu kimselerin hallerini seyredip bu testcilere alayla el sallıyordu.

1566 Hilekâr bir grup, padişahın başına çorap örmek için dolap çeviriyor!

1567 Böyle ululuğu sonsuz bir padişah, bir çoraba nasıl sığar bre eşekler?

1568 Padişaha bir tuzak kurdular. Üstelik bu tuzağı da padişahın öğrenmişlerdi.

1569 Çırağın uğursuzluğu, ustasıyla boy ölçüşüp öne geçmeye çalışmasıdır.

1570 Hem de hangi ustayla, [bilir misiniz]? Dünyanın ustasıyla! Oysa onun için gizli de birdir, âşık da.

¹⁵⁷¹ Onun gözü “Allah’ın nuruyla bakar¹⁰⁰” olmuş ve bilmezlik perdelerini yırtıp atmıştır.

¹⁵⁷² [Çırak], eskimiş bir kilim gibi delik deşik kalbini o bilgenin önüne perde diye gerer.

¹⁵⁷³ Perde ona yüz tane ağızyla güler. Her bir ağız, ustaya doğru açılmış bir penceredir.

¹⁵⁷⁴ Usta, çırağına der, bre köpekten alçak, bana vefan yok mu?

¹⁵⁷⁵ Hadi, beni usta ve mürşit sayma, kendin gibi kalbi kör bir çırak say.

¹⁵⁷⁶ Yine de canına ve ruhuna hiç mi katkım olmadı? Senin işlerin bensiz yürümez ki.

¹⁵⁷⁷ Öyleyse benim kalbim senin bahtının tezgahıdır. Behey akılsız, bu tezgahı ne diye kuruyorsun?

¹⁵⁷⁸ Gizlice çakmak çaktığını sanıyorsun. Kalpten kalbe pencere yok mu sandın?

¹⁵⁷⁹ Sonunda kalp, senin düşünceni pencereden görür ve zikrine tanıklık eder.

¹⁵⁸⁰ Tut ki büyüklük edip yüzüne vurmaya ne dersen gülüp evet der.

¹⁵⁸¹ O, senin yaptığını yüzüne vurmak

için gülmez. O, senin aklından geçenlere güler.

¹⁵⁸² Öyleyse hilenin karşılığı hiledir. Kâse vuran testiye [kafasına] yer; işte sana ceza.

¹⁵⁸³ O [usta] sana hoşnutlukla gülseydi, sende yüz binlerce gül açılırdı.

¹⁵⁸⁴ Onun kalbi hoşnutluk gösterince, bunu baharda doğan güneş say.

¹⁵⁸⁵ O güneşle hem gün güler, hem bahar. Birbirine karışır çiçekler kırlar.

¹⁵⁸⁶ Yüz binlerce bülbül ve kumru, sessizlik dünyasında ötmeye başlar.

¹⁵⁸⁷ Ruhunun yaprağını sararıp solmuş görünce padişahın öfkesini nasıl anlamazsın?

¹⁵⁸⁸ Padişahın güneşi gazap burcundayken, yüzleri kitap gibi karartır.

¹⁵⁸⁹ Utarid’in yaprakları bizim canımız gibidir. O beyazlık ve siyahlık bizim ölçümüzdür.

¹⁵⁹⁰ O, yeniden kırmızı ve yeşil bir فرمان yazarak ruhların siyahlık ve acizlikten kurtulmasını sağlar.

¹⁵⁹¹ İlkbaharın nüshaları kırmızı ve yeşil olup ibretle bakıldığında gökkuşağı gibidir.

Süleyman’ın gönderdiği mesajın büyüklüğünün Hüdhüd’ün küçücük yüzünden Belkıs’ın kalbine yansıması

¹⁵⁹² Belkıs’a yüz kat rahmet olsun. Çünkü Allah ona yüz erkeğin aklını vermiştir.

¹⁵⁹³ Hüdhüd, ona Süleyman’dan birkaç cümlelik bir mektup ve bir nişan getirdi¹⁰¹.

¹⁵⁹⁴ Belkıs, o kapsamlı sözleri okudu ve elçiyi küçümsemedi.

¹⁵⁹⁵ Cismi onu Hüdhüd, canıysa Anka olarak gördü. Duyusu onu köpük, kalbiyse deniz olarak gördü.

¹⁵⁹⁶ Akılla duyu, bu iki renkli tılsımlar yüzünden, Muhammed’in Ebu Cehil’le savaşıması gibi savaşımaktadır.

¹⁵⁹⁷ Kafirler, Ahmed’i beşer gördüler. Çünkü onun “ayı yardığını¹⁰²” görmediler.

¹⁵⁹⁸ Dışyüzü gören gözüne toprak serp. Dışyüzü gören göz, aklın ve dinin düşmanıdır.

¹⁵⁹⁹ Allah, duyu gözüne “kör” der ve onu putperset ve bizim zıddımız diye niteler.

¹⁶⁰⁰ [74b] Çünkü köpüğü görüp denizi görmez. Çünkü bugünü görüp yarını görmez.

¹⁶⁰¹ Bugünün ve yarının sahibi onun karşısında durduğu halde o, hazineden bir metelikten başka bir şey göremez.

¹⁶⁰² O güneşten bir zerre mesaj getirir de güneş o zerreye köle olur.

¹⁶⁰³ Vahdet denizinden bir damla elçi olur da o damlaya yedi deniz tutsak olur.

¹⁶⁰⁴ Bir avuç toprak onun akıncısı olsa, o toprağın önünde gökler boyun eğer.

¹⁶⁰⁵ Adem'in toprağı Hakk'ın akıncısı olunca, o toprağın önünde Hakk'ın melekleri secdeye kapanır.

¹⁶⁰⁶ Ne yüzünden "gök yarıldı"¹⁰³? Topraktan olan birinin açtığı göz yüzünden değil mi?

¹⁶⁰⁷ Toprak, ağırlığı yüzünden suyun dibine çöker. [Buna karşın] acelesi yüzünden arşı geçen toprağa bak!

¹⁶⁰⁸ Öyleyse bil ki o güzellik sudan değil, ancak çok cömert Yaratan'ın ihsanından kaynaklanır.

¹⁶⁰⁹ Dilerse havayı ve ateşi alçaltır ve dilerse dikenî gülden aziz kılar.

¹⁶¹⁰ Egemendir; "Allah dilediğini yapar"¹⁰⁴. Yine derdin kendi özünden deva veren de odur.

¹⁶¹¹ Toprağı ve suyu yüceltirse, toprak ve su feleğin yolunu ayaklarıyla kateder.

¹⁶¹² Öyleyse elbette o, "dilediğini yüceltir"¹⁰⁵ ve topraktan olana, kanatlarını aç, der.

¹⁶¹³ Ateşten olana der ki git, İblis olup yedi kat toprağın altında hilekârlık yap.

¹⁶¹⁴ Ey topraktan Adem, git, Süha'ya yüksel. Ey ateşten İblis, yere kadar in.

¹⁶¹⁵ Ben, dört unsur ve ilk illet (*illet-i ûlâ*) değilim. Tasarrufta ben her zaman bâkiyim.

¹⁶¹⁶ Benim işim sebepsizdir, ey hasta. Takdirim doğrudan ve aracısızdır.

¹⁶¹⁷ Zamanı gelir âdetimi değiştirir, zamanı gelir şu görünen tozu yatıştırırım.

¹⁶¹⁸ Denize derim, hadi ateşle dol. Ateşe derim, gül bahçesi ol.

¹⁶¹⁹ Dağa derim, pamuk gibi hafif ol. Göğe derim, gözler önünde parçalanıp dökül.

¹⁶²⁰ Ey güneş, aya yaklaş, derim. Her ikisini de kara buluta çeviririm.

¹⁶²¹ Güneş pınarını kurutur, kan pınarını gücümle misk eylerim.

¹⁶²² Allah, güneşle ayın boynuna, iki kara öküz gibi boyunduruk takar.

**"Suyunuz çekiliverirse"¹⁰⁶ ayetinin
okunmasına felsefecinin itiraz etmesi**

¹⁶²³ Bir Kur'an okuyucusu "suyunuzu kaynağından keserim" anlamındaki ayeti okuyordu.

¹⁶²⁴ "Suyunuzu yer altında gizleyip pınarları kurutup çöle çevirsem..."

¹⁶²⁵ Pınara suyu, eşi benzeri olmayan Ben'den başka kim getirebilir?"

¹⁶²⁶ Alçak bir felsefeci ve mantıkçı, o sı-

rada mektebin yanından geçiyordu.

¹⁶²⁷ Ayeti duyunca hoşuna gitmedi. Suyu, dedi, *kazmayla biz getiririz*.

¹⁶²⁸ *Kürek ve kazmayla kazarak suyu yerin altından biz çıkarırız*.

¹⁶²⁹ Gece yattı ve düşünde bir yiğit adam gördü. Adam ona bir tokat atıp iki gözünü de kör etti.

¹⁶³⁰ Dedi, ey eşkıya, eğer haklıysan, kazmayla gözlerinden nur çıkar.

¹⁶³¹ Felsefeci, sabah yataktan fırladı. İki gözü de kör olmuş, gözlerindeki feyiz nuru yok olup gitmişti.

¹⁶³² O, inleyip tövbe etseydi, kaybolan nur, Allah'ın keremiyle tekrar belirirdi.

¹⁶³³ Fakat tövbe etmek de elde olan bir şey değildir. Tövbe tadı, her sarhoşa meze olmaz.

¹⁶³⁴ Davranışlarının çirkinliği ve inançsızlığın uğursuzluğu, onun kalbine giden tövbe yolunu kapatmıştı.

¹⁶³⁵ Halil'in duası ve inancı nedeniyle zor ve imkansız işler mümkün hale gelmiştir.

¹⁶³⁶ Aynı şekilde kişinin inkârı da altını bakır, barışı savaş eder.

¹⁶³⁷ Kalp, katılık bakımından taşın yüzeyi gibi olmuş. Tövbe onu ekim için nasıl sürüp aktarsın?

¹⁶³⁸ Duasıyla dağı toprak edip ekime hazır hale getirecek Şuayb gibisi hani?

¹⁶³⁹ Ya da Mukavkıs'ın Peygamber'den dilemesiyle, taşlık bir yerin güzel bir tarlaya dönüşmesi [nerde]?

¹⁶⁴⁰ Bu alçaksa bozucu etki yapan mık-natıs gibidir ve verimli toprağı taşlık, çakıllık hale getirir.

¹⁶⁴¹ Her kalbin secde etmesine de ruhsat yoktur. Rahmet ücreti her ücretlinin nasibi değildir.

¹⁶⁴² Tövbe edip affa uğrarım diye güvenerek sakın günah işleyip kötülük etme.

¹⁶⁴³ Tövbe için de donanımlı olmak (yanıp ağlamak) gerek. Tövbe için şimşekler ve bulutlar şarttır.

¹⁶⁴⁴ [75a] Meyve için ısı ve su gerek. Bu iş için de bulut ve şimşek gerek.

¹⁶⁴⁵ Kalp ateşiyle gözlerin bulutu olmasa, tehdit ve gazap ateşi nasıl yatıştır?

¹⁶⁴⁶ Kavuşma hazzının bitkisi nasıl bitter? Pınarlardan berrak su nasıl kaynar?

¹⁶⁴⁷ Gül bahçesi kırlara sırrını nasıl söyler? Menekşe yaseminle nasıl sözleşir?

¹⁶⁴⁸ Çınar ellerini nasıl duaya açar? Bir ağaç saçlarını gökyüzüne nasıl salar?

¹⁶⁴⁹ Bahar günlerinde çiçekler avuçlarını açıp nasıl saçılar saçar?

¹⁶⁵⁰ Lalenin yüzü nasıl kızarır kan gibi? Gül, nasıl çıkarır kesesinden altını?

¹⁶⁵¹ Bülbül nasıl gelip de gülü koklar? Üveyik, nasıl birini arıyormuş gibi sesler çıkarır?

¹⁶⁵² Leylek canla başla nasıl "lek lek" der? "Lek" (senin) nedir? Rabbim, mülk senindir, demektir.

¹⁶⁵³ Toprak, içindeki sırları nasıl sergiler? Gök olmadan bahçe nasıl nurlanır?

¹⁶⁵⁴ Bu güzel giysileri nereden getirdiler? Bunların tümü, kerim ve rahim olan Allah katındandır.

¹⁶⁵⁵ Bu güzellikler bir sevgilinin alâmetidir. O alâmet, kulluk eden insanın ayak izidir.

¹⁶⁵⁶ O, alâmeti görünce padişahı görmüşçesine sevinir. Görmeyenin uyanması mümkün değildir.

¹⁶⁵⁷ Elest vaktinde¹⁰⁷ Rabbini görüp kendinden geçenin ruhu [bilir, kendinden geçmek nedir].

¹⁶⁵⁸ O, şarabın kokusunu bilir, çünkü içmiştir. Şarap içmemiş olan koklamayı ne bilir?

¹⁶⁵⁹ Çünkü hikmet, kaybedilmiş deve gibi ve padişahlara yol gösteren kılavuz gibidir¹⁰⁸.

1660 Sen düşünde güzel yüzlü birini görürsün de o sana müjdelere verip alâmetlerden söz eder.

1661 *Muradına ereceksin, der, belirtisi de şunlardır: Yarın sana biri gelecek.*

1662 *Bir alâmet, onun atlı oluşudur. Bir başka alâmet de seni kucaklamasıdır.*

1663 *Bir alâmet yüzüne gülmesi, bir alâmet de karşında el bağlamasıdır.*

1664 *Bir alâmet de şu ki yarın olunca, sevincinden düşünüyü kimseye sakın söyleme.*

1665 Böyle bir rüyayı Zekeriyya da görmüş ve ona üç gün kesinlikle konuşmaması söylenmişti¹⁰⁹.

1666 [Denmişti ki] *üç gün iyiden ve kötüden söz etme. İşte bu, senin Yahya adlı oğlunun olacağına alâmettir.*

1667 *Üç gün boyunca bundan hiç söz etme. İşte bu suskunluk, senin amacına ulaşacağıının belirtisidir.*

1668 Bu alâmeti sakın dile getirme. Bu sözü kalbinde gizli tut.

1669 Bu alâmetler, ona tatlı tatlı şöyle söyler: “Bu ne ki? Yüz alâmet daha var.”

1670 Bu, senin aradığın saltanat ve makamı Allah’tan bulacağıının belirtisidir.

1671 Uzun gecelerde [bunun için] ağlayıp sabah vakti yanarak yakarıp durdun.

1672 [Aradığının] yokluğunda günlerin kararıp boynun kıl gibi inceldi.

1673 Varını yoğunu zekat diye verenler gibi neyin varsa uğruna zekat diye verdin.

1674 Malını mülkünü ve uykularını verip sararıp soldun. Yoluna baş koydun, eriyip kıla döndün.

1675 Nice zaman öd ağacı gibi yandın, nice zaman miğfer gibi kılıçlara karşı durdun...

1676 Böyle yüz binlerce çaresizlikler, âşıkların tabiatı olup saymakla bitmez.

1677 Gece bu düşü görüp sabah olunca, düşün verdiği umutla gündüzün pırlıl pırlıl olur.

1678 *O alâmet ve belirtiler nerde, diye sağa sola göz gezdirirsin.*

1679 Gün biter de alâmet görülmezse diye kaygılanıp yaprak gibi titrersin.

1680 Danasını kaybetmiş biri gibi çarşı pazar koşturursun.

1681 Sorarlar, *efendi, hayırdır? Bu koşuşturma neyin nesi? Birini mi kaybettin?*

1682 *Hayırdır, dersin, fakat benim hayrımı benden şarap gibi sarhoş bilmesi uygun değil.*

1683 *Söylersem alâmetim yok olur. Alâmet yok olunca da vakit öldü demektir.*

1684 Atlıların yüzüne bakarsın. Sana derler, *deli gibi bakma bana!*

1685 Dersin, *ben bir yakınımi kaybettim, onu arıyorum.*

1686 *Bahtın daim olsun ey atlı, âşıklara acı, onları hoş gör.*

1687 Ciddi olarak aramışsan aradığını bulursun. Ciddi olan yanlış yapmaz; böyle bildirilmiştir¹¹⁰.

1688 Ansızın iyi bahtlı bir atlı gelir ve seni sıkıca kucaklar.

1689 Sen kendinden geçer, yoldaşlarından ayrı düşersin. Gâfil olansa, *bu sahtekârlık ve bozgunculuktur*, der.

1690 [75b] O, bu coşkunun ne olduğunu ne bilsin? O, bunun kime kavuşmanın belirtisi olduğu bilmez ki.

1691 Bu belirtiy, rüyayı gören içindir. Başkaları için bunun ne anlamı olabilir?

1692 Her an ondan bir alâmet belirir ve kişinin canına can katar.

1693 Tıpkı zavallı balığın karşısına suyun çıkması gibi. Bu belirtiler, “işte kitabın ayetleri¹¹¹”.

¹⁶⁹⁴ Öyleyse peygamberlerin taşıdıkları alâmetler, âşina olan cana özgüdür.

¹⁶⁹⁵ Bu söz eksik kaldı ve bir yere varmadı. Kendimde değilim, âşığım, beni mazur gör.

¹⁶⁹⁶ Zerrelere insan nasıl sayabilir? Hele bir de aşk insanın aklını başından almışsa.

¹⁶⁹⁷ Sayıyorum bahçedeki yaprakları; sayıyorum kekliğin, karganın sesini...

¹⁶⁹⁸ Sayılamaz ama yine de ben, zorluk içindekileri desteklemek için sayıyorum.

¹⁶⁹⁹ Zühal (*Keyvan*)'ın uğursuzluğu ya da Müşteri (*Bercis*)'nin uğuru, saysan bile sayılamaz.

¹⁷⁰⁰ Yine de bu ikisinin kimi etkileri, yani kimi yararları ve zararları hakkında açıklamalar yapmak gerek.

¹⁷⁰¹ Böylece uğur ve uğursuzluk sahipleri için ilahi kazânın izlerinden bir nebze

anlaşılmış olsun.

¹⁷⁰² Talihi Müşteri olan kimse, neşe ve kıvançla mutluluğa erişir.

¹⁷⁰³ Talihi Zühal olanınsa her işte ihtiyatlı davranması gerekir.

¹⁷⁰⁴ Padişahımız, "Allah'ı zikredin¹¹²" diye buyurdu ve bizi ateşte görüp bize ışık verdi.

¹⁷⁰⁵ Dedi, *gerçi ben sizin zikrinizden müstağniyim ve beni somut şeylerle anmak uygun değildir.*

¹⁷⁰⁶ *Ama yine de görünüm ve hayallerle kendinden geçmiş olan, bizim zâtımızı benzetmesiz kavrayamaz.*

¹⁷⁰⁷ Somutlaştırarak anmak, eksik bir tasavvurdur. Padişahın nitelikleri bunlardan arıdır.

¹⁷⁰⁸ Biri, padişahın dokumacı olmadığını söylüyor. Bu ne biçim övgü? Yoksa bu farkında değil mi?

Çobanın yakarışına Mûsa'nın -selam üzerine olsun- karşı çıkışı

¹⁷⁰⁹ Musa yolda, *ey Allah'ım, ey Rabbim*, diye yakaran bir çoban gördü.

¹⁷¹⁰ *Sen neredesin, [diyordu,] gelip hizmetkârın olayım. Çarığımı dikeyim, saçını tarayayım.*

¹⁷¹¹ *Elbiseni yıkayıp bitlerini kırayım. Yüce Rabbim, sana süt getireyim!*

¹⁷¹² *Elini öpeyim, ayağını ovayım. Uyku vakti gelince yerini süpüreyim.*

¹⁷¹³ *Sana feda olsun bütün keçilerim. Seni anmak içindir bütün heybeylerim.*

¹⁷¹⁴ Çoban, bu şekilde boş konuşup duruyordu. Musa dedi, *kiminle konuşuyorsun?*

¹⁷¹⁵ *Bizi yaratan ve yeri göğü var edenle*, dedi çoban.

¹⁷¹⁶ Musa dedi, *çok âsi oldun sen. Müslüman olmadan kâfir oldun.*

¹⁷¹⁷ *Bu ne zırva, bu ne küfür ve saçmalama? Ağzına pamuk tıka.*

¹⁷¹⁸ *Küfrünün pis kokusu dünyayı kokuttu. Din ipeğini küfrün paçavraya çevirdi.*

¹⁷¹⁹ *Çarık ve sargı ancak sana lâyıktır. Böyle şeyler bir güneşe nasıl uygun olur?*

¹⁷²⁰ *Bu tür sözleri bırakıp çeneni kapamazsan, bir ateş gelip insanları yakar.*

¹⁷²¹ Ateş gelmemişse bu duman neyin nesi? Peki neden canın kapkara kesilip ruhun iğrençleşti?

¹⁷²² Allah'ın adaletle hükmettiğini biliyorsan, nasıl oluyor da saçmalamak ve çızmeyi aşmak, senin inancın haline geliyor?

¹⁷²³ Akılsız dostluk, düşmanlığın ta kendisidir. Yüce Hak, böyle bir hizmetten müstağnidir.

¹⁷²⁴ Bu sözleri ancak amcana dayına söylersin. Cisim ve ihtiyaç, celâl sahibi [Hakk'ın] sıfatlarından mıdır?

¹⁷²⁵ Ancak büyüyüp gelişmekte olan içer sütü. Ayağa muhtaç olan giyer çarığı.

¹⁷²⁶ Senin bu sözlerin Hakk'ın, o ben, ben de oyum, dediği kulları için bile olsa...

¹⁷²⁷ [O kullar ki Allah onlara,] "Hastalandım, ziyaretime gelmedin"¹¹³, "Sadece o değil, ben de hastalandım" demiştir.

¹⁷²⁸ Hakkında "Benimle duyup benimle görür"¹¹⁴ buyurulan kul için de senin sözlerin anlamsızdır.

¹⁷²⁹ Hakk'ın seçkin kullarıyla edepsizce konuşmak kalbi öldürür, gönlü karartır.

¹⁷³⁰ Erkek ve kadın aynı türden olsa da bir erkeğe "Fatma" diye seslenirsen...

¹⁷³¹ Güzel huylu ve sakın biri bile olsa

gücü yetse seni öldürmeye yeltenir.

¹⁷³² Kadınlar için Fatma bir övgüdür. Erkeğe Fatma dersin mızrak yarası olur.

¹⁷³³ El ve ayak bizim için övgüdür. Oysa Hakk'ın müstağniliği için çirkin bir şeydir.

¹⁷³⁴ "Doğurmamış ve doğmamıştır"¹¹⁵ ona uygundur. Babayı ve çocuğu yaratan O'dur.

¹⁷³⁵ [76a] Doğum, cisim olanın niteliğidir. Doğan herkes ırmağın bu yakasındadır.

¹⁷³⁶ Var oluş-yok oluş (*kevn ü fesâd*) âlemine ait ve aşağı olduğundan sonradan olmadır ve mutlaka bir öldürücüye gereksinim duyar.

¹⁷³⁷ [Çoban] dedi, *ey Musa, ağzımı diktin; pişmanlıktan canımı yaktın.*

¹⁷³⁸ Üstünü başını yırtarak ateşli bir ah çekti ve çölün yolunu tutup yürüdü.

Yüce Hakk'ın o çoban yüzünden Mûsa'yı -Ona selam olsun- azarlaması

¹⁷³⁹ Allah'tan Musa'ya, *kulumuzu bizden ayırdın*, diye vahiy geldi.

¹⁷⁴⁰ *Sen kavuşturmak için mi geldin, yoksa ayırmak için mi?*

¹⁷⁴¹ *Gücün yettiğince ayrılığa adım atma. "Benim katımda en çirkin şey boşanmadır"¹¹⁶.*

¹⁷⁴² *Herkes için bir karakter belirledim. Herkese bir kelime verdim.*

¹⁷⁴³ *Onun için övgü olan, senin için yergidir. Onun için bal olan, senin için zehirdir.*

¹⁷⁴⁴ *Biz, temizden de kirliden de berîyiz. Hantallıktan da ataklıktan da müstağniyiz.*

¹⁷⁴⁵ *Kendime yarar sağlamak için değil, kullarıma ikramda bulunmak içindir emirlerim.*

¹⁷⁴⁶ Hintliler için Hint tabiri övgüdür, Sintliler için Sint tabiri övgüdür.

¹⁷⁴⁷ Ben, onların tesbihiyle arınacak değilim. Bu sayede asıl onlar arınıp pırıl pırıl olurlar.

¹⁷⁴⁸ Bakmayız biz dile ve söze. Biz bakarız, ruha ve hâl¹¹⁷.

¹⁷⁴⁹ Sözü boyun eğici olmasa da kalp huşu içindeyse kalbe bakarız.

¹⁷⁵⁰ Çünkü kalp cevher, söz arazdır. Öyleyse araz eklenti, cevher amaçtır.

¹⁷⁵¹ Bu sözler, kinayeler ve mecazlar yetmedi mi daha? Yanış isterim, yanış. Yoldaş ol o yanışa.

¹⁷⁵² Aşktan bir ateş yak canında. Düşünceyi ve sözü baştan başa ateşe ver.

¹⁷⁵³ Yol yordam bilenler başka, canları ve ruhları yananlar başkadır, ey Musa.

¹⁷⁵⁴ Âşıklara her dem bir yanış vardır. Harap köye haraç ve öşür olmaz.

1755 Yanlış söylese de ona hatalı deme.
Şehit kana bulansa da onu yıkama.

1756 Şehitler için kan sudan evladır. Bu
yanlış, yüz doğrudan evladır.

1757 Kâbe içinde kible usûlü olmaz. Dal-
gıcın pabucu yoksa ne gam.

1758 Sarhoşlardan kılavuzluk bekleme.
Yırtık elbiseliden ne diye yama istersin?

1759 Aşk dini bütün dinlerden ayırır.
Âşıkların dini mezhebi Allah'tır.

1760 Yakut damgasız olsa da dert değil.
Hüzün denizinde aşk mahzun olmaz.

**Mûsa'ya -Ona selam olsun- o çobanın
mazur oluşuna ilişkin vahiy gelmesi**

1761 Ondan sonra Hak, Musa'ya sır âle-
minde anlatılamayacak sırlar söyledi.

1762 Musa'nın kالبine sözler döküldü.
Görmek ve söylemek birbirine katıldı.

1763 Defalarca kendinden geçip defalar-
ca kendine geldi. Defalarca ezelden ebede
kanatlandı.

1764 Bundan sonrasını anlatırsam aptal-
lık olur. Çünkü bunun anlatılması bilgi-
den ötededir.

1765 Anlatacak olsam, akılları söküp atar.
Yazacak olsam, nice kalem kırılır.

1766 Musa, Hak'tan bu azarlamayı du-
yunca, çölde çobanın peşinden koşmaya
başladı.

1767 O şaşkının ayak izini sürdü, çölün
altını üstüne getirdi.

1768 Coşkulu insanların adımları da baş-
kalarının adımlarından ayırır.

1769 Bir adımı, [satrançtaki] kale gibi yu-
karıdan aşağıya dümdüz, bir adımı, filin
ilerleyişi gibi çapraz.

1770 Kimi zaman dalga gibi kabarak,
kimi zaman balık gibi yüzü koyun sür-
rünerek...

1771 Kimi zaman kum falı bakan falcı
gibi, halini toprağa yazarak...

1772 Musa, sonunda onu buldu ve müjde-
mi ver, dedi, [sana] izin çıktı.

1773 Hiçbir kural ve âdâp söz konusu ol-

madan, mahzun gönlün ne isterse söyle.

1774 *Senin küfrün dindir ve dinin cana
ışıktır. Sen güvendesin, dünya da seninle
güvende.*

1775 *"Allah dilediğini yapar"¹¹⁸ hükmüyle
sen muafsin. Git, çekinmeden serbest bırak
dilini.*

1776 *Dedi, ey Musa, ben ondan geçtim.
Yüz binlerce yıl öteye gittim.*

1777 *Kırbaç vurdun, atım fırladı. Şaha
kalkıp gökleri aştı.*

1778 *Maddî dünya (nâsût)ımızın mahremi
ilahî âlem (lâhût) olsun. Eline koluna afe-
rin olsun.*

1779 [76b] *Şimdi hâlim dışındadır sözle-
rin. Benim hâlim değil söylediklerim.*

1780 *Aynada gördüğün görüntü, aynanın
değil senin görüntüdür.*

1781 *Neyzenin neye üflediği nefes, kişiye
değil, neye uygundur.*

1782 *Hamd etsen de şükretsen de bil ki
senin yaptığın da çobanın sonuçsuz yaka-
rışı gibidir.*

1783 *Senin hamdın ona oranla daha iyi
olsa da yine de Hak için eksiktir.*

1784 *Ne söylersen söyle, perde kaldırılın-
ca, zannedilenin bu olmadığı anlaşılır.*

1785 *Senin zikrinin kabulü rahmettedir.
Çünkü hayızlı değilken kanaması olanın
namazı câizdir.*

1786 Onun namazına kan bulaşır. Senin zikrine ise benzetme ve yakıştırmalar bulaşır.

1787 Kan kirlidir, ama suyla temizlenir. Fakat içerde öyle pislikler var ki...

1788 Allah'ın lütuf suyu olmasa, insanın içinden [pislik] eksik olmaz.

1789 Secdeye kapandığında keşke "Sübhâ-ne rabbi"¹¹⁹ nin anlamını bilsen.

1790 [Bunun anlamı şudur:] Secdelerim de varlığım gibi uygunsuzdur. Kötülüğe karşılık sen iyilik ver.

1791 Bu yeryüzünde Hakk'ın hilminde izler vardır. O, pisliği giderip çiçekler bitirir.

1792 Böylece O, pisliklerimizi örterek yerine tomurcuklar bitirir.

1793 Bu durumda kafir, kendisinin ve rimde ve cömertlikte topraktan geri olduğunu görünce...

1794 Der ki *ben ne kadar da geri gitmişim? Eyvah "keşke toprak olsaydım"*¹²⁰.

1795 *Keşke toprak olarak kalıp yola çıkmısaydım da toprak gibi, bir ürün elde etseydim.*

1796 *Yolculuk ettim, yol sınavı beni. Bu yolculuktan getirdiğim armağan neydi?*

1797 Yolculukta karşısında bir yarar göremeyen, hep toprağa dönmek ister bu yüzden.

1798 Gözü arkada kalış, hırs ve açgözlülüktendir. Yüzünü yola çevirmekse doğruluk ve duadandır.

1799 Yukarı doğru uzama eğiliminde olan her bitki, gelişip hayat bulur, gürleşir.

1800 Başı yere doğru dönmüşse, solup kurumaya yüz tutmuş demektir.

1801 Ruhun yükseğe eğilimliyse, sonunda yükselip oraya varırsın.

1802 Baş aşağıysan, başın yere dönükse, batıcısın demektir. Hak ise "batanları sevmez"¹²¹.

Mûsa'nın zâlimlerin üstün gelişlerinin sırrını Hak'tan sorması

1803 Musa dedi, ey işlere egemen olan kerem sahibi... Ey anılması uzun bir ömre bedel yüce Rabbim...

1804 Yeryüzünde eğri büğrü işler gördüm ve melekler gibi itiraz etti kalbim.

1805 Bir cisim yaratıp içine fesat tohumu ekmekten amaç nedir?

1806 Zulüm ve fesat ateşi yakıp mescidi ve secde edenleri yakmak nedendir?

1807 Kan ve irin ırmaklarını [insanlar] yalvarsın diye kaynatıp durmanın maksadı ne?

1808 Ben kesinlikle biliyorum bunun hikmetin ta kendisi olduğunu. Fakat amacım, açıkça görüp tanık olmak¹²².

1809 O kesin bilgim bana, sus, diyor. Görme hırsı ise diyor ki susma devam et.

1810 Meleklerle kendi sırrını gösterdin zaten. Böyle bir bal, arı iğnesine değer.

1811 Meleklerle Adem'in nurunu gösterdin de güçlükler çözüldü.

1812 Kıyametin anlatır ölümün sırrını. Meyvelerse anlatır sırrını yaprakların.

1813 Kan ve meninin sırrı insanın güzelliğidir. Her çocuğun geçmişi elbette azlıktır.

1814 Levhayı önce yıkayıp hiçbir bilgi bırakmaz. Sonra da üstüne yazılar yazar.

1815 Kalbi kanatıp acınası gözyaşlarına boğar. Hemen ardından da kalbe sırları yazar.

1816 Levha yıkanırken ondan bir defter yapılacağını anlamak gerek.

1817 Bir evin temelini atarken önceki yapıyı yıkarlar.

1818 Berrak su çıkarabilmek için önce yerin altından çamur çıkarılır.

1819 Çocuklar, hacamat yüzünden ağlayıp sızlanırlar. Çünkü onlar, işin sırrını bilmezler.

1820 Adamsa hacamatçıya para verir ve kan içici iğneyi taltif eder.

1821 Hamal, ağır yük için koşar ve yükü başkalarından kaçıtır.

1822 Hamalların yük için ettikleri kavgaya bak. Bu böyledir; çalışmanın hükmü budur.

1823 Çünkü ağırlıklar rahatın temelidir. Acılar da öncüsüdür nimetin.

1824 [77a] “Cennet hoşlanmadığımız şeylerle, cehennemse arzularımızla donatılmıştır¹²³.”

1825 Ateşinin sermayesi yeşil daldır. Ateşte yanan ise Kevser’e yakındır.

1826 Zindanda sıkıntılara eş olmak, bir lokmanın ve arzusun karşılığıdır.

1827 Bir köşkte ikbal içinde yaşayan, buna savaşp sıkıntı çekmesinin karşılığı olarak ulaşmıştır.

1828 Herkesten çok altın ve gümüşü olan birini görürsen bil ki o sabırla çalışmıştır.

1829 Göz derinlik kazanınca olan biteni aracısız görür. Sen [hâlâ] duyudasın madem, aracıya kulak ver.

1830 Sebepleri yarıp geçme makamı, canı tabiatların dışında olana aittir.

1831 Onun gözü, suyu ve bitkiyi aracı kılmadan peygamber mucizelerinin kaynağını görür.

1832 Bu aracı, hasta ve doktor gibidir. Bu aracı, lamba ve fitil gibidir.

1833 Gece lambana yeni bir fitil hazırla, [fakat] güneş lambasını bunlardan arınmış bil.

1834 Var git evinin damına çamur hazırla. [Fakat] bil ki felek damı çamurdan müstağnidir.

1835 Ne yazık ki sevgilimiz hüznümüzü yakıp yok edince gecenin yalnızlığı bitip gündüz oldu.

1836 Ay ancak geceleyin görünür. Sevgili ancak gönül derdiyle aranır.

1837 İsa’yı bırakıp eşeği beslemişsin. Çare yok, bu yüzden perdenin dışındasın.

1838 Bre eşek huylu, ilim irfan İsa’nın talihidir, eşeğin değil.

1839 Eşeğin bağırışını duyup ona acırsın. Bilmezsün ki eşek sana eşeklik telkin eder.

1840 İsa’ya acı, eşeğe değil. Huyunu aklına önder eyleme.

1841 Huyu bırak hıçkırarak ağlasın. Sen ondan alıp canına olan borcunu öde.

1842 Yıllarca eşekçilik ettin, artık yeter. Çünkü eşekçi eşeğin gerisinden gider.

1843 “Onları geride tutun¹²⁴”dan maksat, nefstir. Çünkü nefsin arkada, aklın önde olmalıdır.

1844 Oysa bu aşağılık akıl da eşekten huy kapmış. Bütün düşüncesi ot bulabilmek.

1845 İsa’nın eşeğiye gönülden huy kaparak akıl sahiplerinin arasında yerini almıştır.

1846 Çünkü akıl baskın olup eşek zayıftı. Cüsseli binici eşeği zayıflatır.

1847 Bre eşek kafalı, aklının zayıflığı yüzünden, bu perişan eşek ejderha olmuş.

1848 İsa’dan incinmiş olsan da yine ondan sıhhat bulursun, onu bırakma.

1849 Ey İsa nefesli İsa, sıkıntıyla aran nasıl? Dünyada yıllansız define zaten olmaz.

1850 Ey İsa, Yahudiler arasında nasılsın? Ey Yusuf, hilekârlar ve kıskançlarla aran nasıl?

1851 Gece gündüz bu kendini bilmez toplumun peşinde, gece gündüz ömre ömür katarsın.

1852 Safralı beceriksizlerle aran nasıl? Safranın baş ağrısından başka ne getirisi olur?

1853 Sen doğu güneşinin yaptığını yap. Bizse nifak, hile, hırsızlık ve dalavere yapalım.

1854 Dünya ve dinde sen balsın, bizse sirke. Bu safrayı ancak ballı sirke giderir.

1855 Biz cahil insanlar, sirkeyi kattık. Sen de bal kat, cömertliği elden bırakma.

1856 Bizden ancak bu beklenirdi, biz de bunu yaptık. Kumun göze körlükten başka ne katkısı olur?

1857 Ey sevgili sürme, sana yakışan, her

yoksulun senden bir varlığa kavuşmasıdır.

1858 Bu zalimlerin ateşinden kebab olmuştu yüreğin. Yine de hep “Kavmime hidayet ver¹²⁵” diye seslendin.

1859 Sen öd madenisin; seni ateşe verseler, bu dünya ıtır ve reyhanla dolar.

1860 Sen ateşte yanıp azalan öd değilsin. Hüzne esir olan ruh değilsin sen.

1861 Öd yanar, öd madeniyse yanmaktan uzaktır. Işığın kaynağına rüzgârın saldırması mümkün mü¹²⁶?

1862 Seninle göklere güzellik gelir. Senin cefan vefandan güzeldir.

1863 Çünkü akıl sahibinden cefa gelmesi, cahillerin vefasından iyidir.

1864 Peygamber der ki *akıl sahibinden gelen düşmanlık, cahilden gelen dostluktan iyidir.*

Uyurken ağzına yılan giren adama bir beyin eziyet etmesi

1865 Bir akıllı ata binmiş geliyordu. [Bu sırada] uyuyan birinin ağzına yılan giriyordu.

1866 Atlı, yılanı görüp hızını artırdı. Yılanı kovalamak istedi fakat yetişemedi.

1867 Yardım etmeyi kafasına koyduğundan, uyuyan adama gürzüyle birkaç kez sertçe vurdu.

1868 O, sert gürz darbesiyle yerinden fırlayıp bir ağacın altına kaçtı.

1869 [77b] Orada çok sayıda dökülmüş çürük elma vardı. [Atlı] dedi, *ey dertli, ye bunları.*

1870 Ona o kadar elma yedirdi ki elmalar artık ağzından geri geliyordu.

1871 *A beyim,* diye bağıırıyordu adam, *kötülük görmediğin halde neden bana musallat oldun?*

1872 *Canıma kastın varsa bir kerede vur kılıcı, dök kanımı.*

1873 *Ne uğursuz zamanda çıktın karşıma! Senin yüzünü görmeyene ne mutlu!*

1874 *Ortada ne cinayet var, ne kabahat, ne de en ufak bir yanlış... Dinsizler bile bu zulmü reva görmezler.*

1875 *Konuşurken ağzımdan kan akıyor. Allah'ım, karşılığını artık sen ver.*

1876 O her an yeni bir beddua ederken, atlı onu çölde itip kakıyordu.

1877 Adam rüzgâr gibi gelen atlıdan ve gürz darbelerinden kaçıyor ve kaçarken yere kapaklanıyordu.

1878 Karnı dolu, uykulu ve bitkindi. Ayağında ve yüzünde bin türlü yara vardı.

1879 Akşama dek koşuşturmaca sürdü. Sonunda adam, safra çıkarıp kusmaya başladı.

1880 Bütün yedikleri çıktı dışarı. Yılan da yedikleriyle birlikte ağzından fırladı.

1881 Adam ağzından çıkan yılanı görünce, iyilik sahibi adamın önünde eğildi.

1882 O iri ve kara yılanın korkunçluğunu görünce tüm acılarını unuttu.

1883 Dedi, *sen rahmet Cebrail'in ya da velînimet bir zatsın.*

1884 *Seni gördüğüm an ne kutlu anmış. Ben ölmüştüm, bana yeniden can verdin.*

1885 *Sen anneler gibi benimle ilgilenirken, ben eşekler gibi kaçıyordum senden.*

1886 Eşek, sahibinden eşekliği yüzünden kaçır. Sahibiye iyi tabiatı nedeniyle peşinden koşar.

1887 Kâr ya da zarar yüzünden peşinden koşmaz onun. Ancak kurt ya da canavar paralasın diye koşar.

1888 *Senin yüzünü görene ya da senin diyarına ansızın düşene ne mutlu.*

1889 *Yüce ruh seni övmüşken, sana ne kadar da uygunsuz sözler söyledim ben!*

1890 *Ey padişah, ey şahlar şahı, bunları ben değil, cehaletim söyledi, mazur gör.*

1891 *Bu duruma ilişkin azıcık bir bilgim olsaydı, boş konuşur muydum?*

1892 *Ey iyi hasletli kişi, bana durumla ilgili bir sır verseydin, o zaman seni çokça överdim.*

1893 *Fakat hiç konuşmadan saldırdın, hiçbir şey söylemeden başıma vurmaya başladın.*

1894 *Sersemledim, aklım başımdan gitti. Üstelik başımda zaten az bir beyin vardı!*

1895 *Ey yüzü güzel, ey işi güzel, beni affet. Söylediklerimi delilikten say.*

1896 *Ben ona ilişkin bir sır verseydim, dedi [bey,] ödün anında eriyip giderdi.*

1897 *Ben sana yıldandan söz etseydim korkudan canın çıkardı.*

1898 Mustafa buyurur, *sizin canınızdaki düşmanı doğruca anlatsaydım*¹²⁷...

1899 Yiğitlerin bile ödleri yarılr ve ne yola gidebilir, ne de bir işe kafa yorabilirlerdi.

1900 Ne kalbinde yakaracak tâkat, ne de bedeninde oruç tutup namaz kılacak güç kalırdı.

1901 Bir fare gibi kedinin önünde yok olup gider, bir kuzu gibi kurdun önünde ortadan kaybolurdu.

1902 Ne bir hile düşünebilir, ne de bir çıkış yolu bulabilirdi. Bu bakımdan ben size bir şey söylemeden sizi eğitirim.

1903 Ebu Bekr-i Rebâbî gibi sükût eder, Dâvud gibi demire el atarım¹²⁸.

1904 Böylece benim elimden olmayacak işler gelir ve kanatları yolunmuş kuş kanatlanır.

1905 "Allah'ın eli ellerinin üstünde"¹²⁹ olduğu için, bir olan Hak, bizim elimizi kendi eli kılmıştır.

1906 Bu şekilde, benim elim uzayarak yedinci göğü bile geçti.

1907 Benim elim gökyüzünde maharet sergiledi. Ey Kur'an okuyan, "ay yarıldı"¹³⁰ ayetini oku.

1908 Bu nitelik de akılların güçsüzlüğü yüzündendir. Güçsüzlere gücü anlatmak reva mıdır?

1909 Uykudan başını kaldırdığında kendin anlarsın. Bitti. Allah, doğrusunu daha iyi bilir.

1910 [Bu yüzden] ne yiyecek ve yürüyecek gücün, ne de kusacak cesaretin olurdu.

1911 *Sövgü iştirip bineğimi sürüyor, içimden de "Rabbim, kolaylaştı" (Rabbi yessir) diye dua ediyordum.*

1912 *Sebebi anlatmama izin, seni terk etmeme de imkan yoktu.*

¹⁹¹³ İçimdeki acıyla hep “Kavmimi doğru yola eriştir. Çünkü onlar bilmiyorlar¹³¹.” diyordum.

¹⁹¹⁴ Sıkıntıdan kurtulan adam, *ne mutlu bana, bulduğum hazineye bak*, diye secde-ler ediyordu.

¹⁹¹⁵ [78a] *Allah’tan üstün ve güzel mükâfatlar bulasın. Bu zavallının sana teşekkür etme gücü yok.*

¹⁹¹⁶ *Ey muhterem, sana teşekkürü Hak dile getirsin. Çünkü benim dilim tutuk, sesim kısık.*

¹⁹¹⁷ Akıl sahiplerinin düşmanlığı işte böyle olur. Onların zehirleri cana mutluluk verir.

¹⁹¹⁸ Aptalın dostluğuysa sıkıntı ve sapmadır. Örnek olarak şu hikâyeyi dinle:

Ayının dostluğuna ve vefasına güvenmek

¹⁹¹⁹ Bir ejderha bir ayıyı yutuyordu. Aslan yürekli bir adam gidip ayının imdadına yetişti.

¹⁹²⁰ Âlemde mazlumların imdadına yetişen aslan yürekli adamlar vardır.

¹⁹²¹ Onlar, mazlumların sesini duyduklarında hemen Hakk’ın rahmeti gibi yardıma koşarlar.

¹⁹²² Dünyanın çökmesine engel olan bu sütunlar, gizli hastalıkların bu tabipleri...

¹⁹²³ Katıksız sevgi, adalet ve rahmet olup Hak gibi sebepsiz ve rüşvetsiz [yardım edici]dirler.

¹⁹²⁴ Durup dururken neden ona yardım ediyorsun, dense, der ki onun çaresizliği ve acısı yüzünden.

¹⁹²⁵ Merhamet, aslan yürekli adamın avidir. Dünyada çare, dertten başka bir şey aramaz.

¹⁹²⁶ Nerde dert varsa çare oraya gider. Neresi alçaksa su oraya akar.

¹⁹²⁷ Rahmet suyunu arıyorsan alçalmalısın. İşte o zaman rahmet şarabını içip sarhoş olursun.

¹⁹²⁸ Boyunca rahmet vardır rahmet içinde. Evlat, tek bir rahmete dalıp da yetinme.

¹⁹²⁹ Gökyüzünü ayaklarının altına ser de gökyüzünün üstünden semâ sesini dinle.

¹⁹³⁰ Kulağından vesvese pamuğunu çıkar da kulağına felekten haykırış gelsin.

¹⁹³¹ İki gözünü kusur kirpiğinden arındır da gaybın bahçe ve serviliklerini gör.

¹⁹³² Beyninden ve burnundan nezleyi defet de burnuna Allah’ın kokusu gelsin.

¹⁹³³ Sıtmanın ve safranin kökünü kurut da dünyada şekerin tadına var.

¹⁹³⁴ Erkekliğine ilaç bul, iktidarsız gezme ki yüz türlü güzel evladın olsun.

¹⁹³⁵ Beden prangasını can ayağından söküp at da çevrende şenlikler olsun.

¹⁹³⁶ Cimrilik zincirini elinden ve boy-nundan çıkar da eski âlemde yeni bir bahta kavuş.

¹⁹³⁷ Güç yetiremiyorsan, lütuf Kâbesine uçup çaresizliğini çare kılana arz et.

¹⁹³⁸ Ağlayıp inlemek güçlü bir sermayedir. Küllî rahmet ise daha güçlü bir dadıdır.

¹⁹³⁹ Dadı ve anne, çocuğu ne zaman ağ-layacak diye bekler durur.

¹⁹⁴⁰ Allah, sizin hacet çocuğunuzu, ağlasın da içeceği süt ortaya çıksın diye yarattı.

¹⁹⁴¹ Dedi, "Allah'a dua edin¹³²." Ağlamayı eksik etme ki rahmet sütleri çağlasın.

¹⁹⁴² Rüzgârın ninnisi, bulutların süt yağdırması, bizim için tasalanır, biraz sabret.

¹⁹⁴³ "Gökte size rızık vardır¹³³" [ayetini] duyduğun halde, bu aşağılara niçin yapıp kıldın?

¹⁹⁴⁴ Bil ki korkun ve umutsuzluğun, gulyabani sesidir. Kulağını tutmuş, seni çukurlara sürükler.

¹⁹⁴⁵ Seni yukarı çeken her ses, bil ki yukardan gelen bir sestir.

¹⁹⁴⁶ Seni hırslandıran her ses, bil ki insanlara saldıran kurdun sesidir.

¹⁹⁴⁷ Bu yüksekliğin mekanla ilgisi yok. Bu yükseklikler akıl ve cana ilişkindir.

¹⁹⁴⁸ Her sebep, sonucundan aşkındır. Çakmak taşıyla demir, kıvılcımdan aşkındır.

¹⁹⁴⁹ Filanca, birinin yanına oturuyor görünse de aslında onun yukarisına oturmuştur.

¹⁹⁵⁰ Üstünlük şeref bakımındandır. Baş köşeden uzak olan yer değersizdir.

¹⁹⁵¹ Çakmak taşıyla demir eski olduğundan bu ikisinin eylem bakımından üstün olması uygundur.

¹⁹⁵² Ancak kıvılcım da amaç olması açısından çakmak taşıyla demirden önceliklidir.

¹⁹⁵³ Çakmak taşıyla demir önce, kıvılcım sonra gelir. Fakat bu ikisi beden, kıvılcım ise candır.

¹⁹⁵⁴ Zamanda dal meyveden önce olsa da yaptığı iş bakımından meyve daldan üstündür.

¹⁹⁵⁵ Ağaçtan maksat meyve olduğuna göre, meyve öncelikli olup ağaç geri plandadır.

¹⁹⁵⁶ Ayı ejderha yüzünden feryat edince, aslan yürekli bir adam onu ejderhadan kurtardı.

¹⁹⁵⁷ Yiğitlikle hile omuz omuza verdi ve böylelikle adam ejderhayı öldürdü.

¹⁹⁵⁸ Ejderhanın gücü vardır, ama hilesi yoktur. Ayrıca senin hilenin üstünde de bir hile vardır.

¹⁹⁵⁹ [78b] Kendi hileni görünce kökenini araştır. Nereden geldi diye bak ve başlangıca doğru yürü.

¹⁹⁶⁰ Aşağıda olan her şey yücelerden gelmiştir. Öyleyse gözünü yükseklerle dik.

¹⁹⁶¹ İlk önce gözünü kamaştırırsa da yücelerde göz aydınlık bulur.

¹⁹⁶² Gözünü aydınlığa alıştır. Yarasa deşilsen bakışını aydınlığa çevir.

¹⁹⁶³ İleriyi görmek senin nurunun âlâmetidir. Anlık arzularsa aslında mezarındır.

¹⁹⁶⁴ Yüz oyun gören kişinin ileri görüşlülüğü, bir oyun göreninki gibi değildir.

¹⁹⁶⁵ [Bir oyun gören], bir tek oyunla öyle gurura kapılır ki kibri yüzünden ustalarından uzaklaşır.

¹⁹⁶⁶ Tıpkı kendindeki beceriyi görüp ki birlenerek Musa'dan yüz çeviren Sâmiri gibi.

¹⁹⁶⁷ O, Musa'da o beceriyi öğrenmiş ve sonra da hocasını görmezden gelmişti.

¹⁹⁶⁸ Kaçınılmaz olarak Musa da başka bir oyun sergileyerek onun oyununu da canını da ortadan kaldırmıştır.

¹⁹⁶⁹ İnsanın başında gezinen bir çok bilgi üstün bir sonuca ulaşınca dek baştan eser kalmaz.

¹⁹⁷⁰ Baş gitsin istemezsen, ayak olup görüş sahibi bir kutba sığın.

¹⁹⁷¹ Padişah da olsan kendini ondan üstün görme. Bal da olsan salt onun otundan ye.

¹⁹⁷² Senin düşüncen resim, onun düşüncesi candır. Senin paran sahte, onun parası madendir.

¹⁹⁷³ O sensin, kendini onda ara. Üveyik gibi “Hani, hani:¹³⁴” diye ona yönel.

¹⁹⁷⁴ Türdeşlerinin hizmetinde olmak istemezsen, ayı gibi ejderhanın ağzındasın demektir.

¹⁹⁷⁵ Olur ki bir üstat seni kurtarır ve teh-

likeden çekip çıkarır.

¹⁹⁷⁶ Gücün yetmediğine göre feryat et hadi. Kör olduğuna göre yolu görenden yüz çevirme.

¹⁹⁷⁷ Ayıdan neyin eksik de inlemiyorsun? Oysa ayı feryat edince beladan kurtuldu.

¹⁹⁷⁸ Allah’ım, bu taş kalbi muma çevir. İnleyişini güzel kılıp acımaya lâayık et.

Kör dilencinin iki körlüğünün olduğunu söylemesi

¹⁹⁷⁹ Bir kör vardı, her zaman, *ey insanlar*, derdi, *benim iki körlüğüm var*.

¹⁹⁸⁰ *Bu yüzden bana iki kat acıyın. Çünkü iki körlüğüm var ve ortada kaldım*.

¹⁹⁸¹ Dediler, *senin körlüğünün birini görüyoruz*. Söyler misin, *öteki körlüğün nedir?*

¹⁹⁸² Dedi, *ben çirkin sesliyim. Çirkin sesimle birlikte körlüğüm ikiye çıktı*.

¹⁹⁸³ *Çirkin sesim rahatsızlık yaratır. Sesimi duyduklarında insanların acıması azalır*.

¹⁹⁸⁴ *Çirkin sesim nere ulaşsa, öfke, rahatsızlık ve düşmanlık doğurur*.

¹⁹⁸⁵ *İki körlüğe karşılık merhametinizi iki katına çıkarın da hiçbir yerde barınamayan [garibi] barındırın*.

¹⁹⁸⁶ Bu dert yanıış sayesinde sesinin çirkinliği azalıp insanlar ona merhamet konusunda gönül birliğı ettiler.

¹⁹⁸⁷ O sırrını söyleyince onun gönül sesinin güzelliğı, sesini güzelleştirdi.

¹⁹⁸⁸ Gönül sesi de çirkin olansa üç körlüğe sahip olup sürekli uzak kalır.

¹⁹⁸⁹ Fakat karşılık ve sebep aramadan bağıışta bulunanlar, yine de onun çirkin başını okşarlar belki.

¹⁹⁹⁰ Sesi güzel, kendi de mazlum olan karşısındaysa taş kalplilerin kalpleri mum gibi yumuşar.

¹⁹⁹¹ Kâfirin yakarışı çirkin olup anırmayı andırdığından karşılık bulamaz¹³⁵.

¹⁹⁹² “Defolun¹³⁶” [emri], sesi çirkin olan içindir. Öyle ki o, halkın kanını içen bir köpek gibi sarhoştur.

¹⁹⁹³ Ayının sızlanması merhameti harekete geçirdiğı halde, senin sesin bunu sağlamazsa ne kötü.

¹⁹⁹⁴ Bil ki sen Yusuf’a kurtluk etmişsin ya da masum birinin kanını içmişsindir.

¹⁹⁹⁵ Tövbe edip içtiklerini kus. Yaran eskimişse gidip dağla.

Ayı ile onun vefasına güvenen aptalın hikâyesinin devamı

¹⁹⁹⁶ Ayı da o yiğıt adamın iyiliğini görüp ejderhadan kurtulunca...

¹⁹⁹⁷ Yaralı ayı, tıpkı Ashâb-ı Kehf’in köpeğı gibi o yiğıdin ardından ayrılmadı.

¹⁹⁹⁸ O Müslüman, yorgunluk yüzünden uzanıp yattı. Ayı ise ona olan bağılılığıyla onun başında bekçilik etmeye başladı.

¹⁹⁹⁹ Biri ordan geçerken, *bu ne hal kardeş, dedi, bu ayı da nerden çıktı?*

²⁰⁰⁰ Adam olan biteni anlattı, ejderhadan söz etti. [Öteki] *bre saf, dedi, ayıya güvenme.*

²⁰⁰¹ *Aptalın dostluğu düşmanlıktan kötüdür. Bir yolunu bulup böylesini baştan savmak gerek.*

²⁰⁰² [Adam,] *vallahi kıskançlığından böyle söylüyor, dedi. Yoksa ayı olduğuna ne bakıyorsun? Şu sevgiye bir bak.*

²⁰⁰³ [79a] [Öteki] dedi, *aptalların sevgisi aldatıcıdır. Benim kıskançlığım onun sevgisinden iyidir.*

²⁰⁰⁴ *Hadi gel benimle, ayıyı kov gitsin. Ayıyı yeğleyip de kendi cinsinden olanı bırakma.*

²⁰⁰⁵ [Adam] dedi, *git işine hasetçi. [Öteki] dedi, benim işim buydu, ama sende talih yokmuş.*

²⁰⁰⁶ *Ben ayıdan daha kötü olamam a muhterem; onu bırak da arkadaşın ben olayım.*

²⁰⁰⁷ *Senin için kaygılanıyorum, kalbim titriyor. Böyle bir ayıyla ormanda gezme.*

²⁰⁰⁸ *Bu kalbim asla boşuna titremez. Hak nurudur bu, laf ve iddia değil.*

²⁰⁰⁹ *Ben müminim. Müminse "Allah'ın*

*nuruyla bakar*¹³⁷ " *aman ha, kaç bu ateş-kededen.*

²⁰¹⁰ Bunca söz söyledi, ama onun kulağına girmediydi. Kötü zan insan için büyük bir settir.

²⁰¹¹ Elini tuttu, [ama o] elini ondan çekti. [Yolcu] dedi, *öyleyse ben gidiyorum; sen olgun bir arkadaş değilsin.*

²⁰¹² Dedi git, *benim için tasalanma. Lü-zumsuz adam, bilgiçlik taslama.*

²⁰¹³ [Adam] tekrar dedi, *ben senin düşmanın değilim. Ardımdan gelsen iyi olur.*

²⁰¹⁴ Dedi, *uykum var, beni bırak git. [Öteki] dedi, dost sözü dinle.*

²⁰¹⁵ [Dinle de] *akıllı birinin, bir dostun, bir gönül sahibinin yanında uyu.*

²⁰¹⁶ Onun ısrarı karşısında adam sanılara kapıldı. Sinirlenip ona sırtını döndü.

²⁰¹⁷ *Belki de bu beni öldürmeye gelmiş bir katil ya da bir şey umanın dilenci veya ameledir.*

²⁰¹⁸ *Ya da beni dostumdan korkutmak üzere arkadaşlarıyla iddiaya girmiştir.*

²⁰¹⁹ İçindeki fesat yüzünden aklına hiç iyi düşünce gelmiyordu.

²⁰²⁰ Bütün iyi sanısı ayıya ilişkindi. Ayıyla aynı cinsten miydi neydi?

²⁰²¹ İtliği yüzünden akıl sahibini suçlayıp ayıyı müşfik ve âdil sandı.

Mûsa'nın -Ona selam olsun- buzağıya tapana
"o kuruntuların ve titizliğin nerde" diye sorması

²⁰²² Musa, bir hayal sarhoşuna dedi, *ey art niyetli sapık, behey eşkıya!*

²⁰²³ *Bunca delili ve bu güzel tabiatımı görmene rağmen peygamberliğim konusunda yüz kuşkun vardı.*

²⁰²⁴ *Benden yüz binlerce mucize gördün, ama buna karşılık art niyetin, kuşkun ve zannın yüz kat arttı.*

²⁰²⁵ *Hayal ve kuruntudan ne yapacağını*

bilemedin ve peygamberliğime laf söyledin.

²⁰²⁶ *Açıkça denizden toz çıkardım da böylece Firavun'un adamlarının şerrinden kurtuldun*¹³⁸.

²⁰²⁷ *Kırk yıl boyunca gökten taslar, sofralar geldi. Duam ile taştan ırmaklar doğdu*¹³⁹.

²⁰²⁸ *Bunun gibi soğuk sıcak yüzlerce olay, senin kuruntunun soğukluğunu azaltmadı.*

²⁰²⁹ *Buna karşılık bir buzağı, büyü saye-*

sinde seslendi diye, işte benim tanrım, deyip secde ettin¹⁴⁰.

2030 O kuruntularını sel aldı gitti. İşe yaramaz zekiliğin uykuya daldı.

2031 Nasıl oldu da onun hakkında kötü düşünmedin? A çirkin huylu, nasıl oldu da onun karşısında eğildin?

2032 Nasıl oldu da onun hile yaptığını düşünmedin ve aptalları avlayan büyüünün bozgunculuğundan kuşku duymadın?

2033 A köpekler, Sâmirî¹⁴¹ kim oluyor da dünyada bir tanrı yontuyor?

2034 Nasıl oldu da onun hilesine kapılıp bütün şüphelerini bir yana bıraktın?

2035 Bir kez seslendi diye bir buzağı tanrı olmaya lâyık olurken, nasıl olur da peygamberliğime karşı çıkarsın?

2036 Bir sığırın önünde eşekliğinden secde ettin. Senin aklın Sâmirî'nin büyüüne avlandı.

2037 Celal sahibi Hakk'ın nurundan gözünü sakındın. İşte katmerli cehalet, sapıklığın ta kendisi.

2038 Aklına ve yaptığın seçime yuh olsun! Senin gibi cehalet kaynayan birini öldürmek revadır.

2039 Altın inek seslenip ne dedi ki bu aptalların ilgisine yol açtı?

2040 Bundan daha ilginçlerini çok kez gördünüz benden. Fakat süprüntünün hakkı benimsemesi mümkün mü?

2041 Bâtılların aklını ancak bâtıllık çeler. Hantallara ancak hantallık hoş gelir.

2042 Her cins kendi cinsini çektiğine göre, ineğin aslana meyletmesi mümkün mü?

2043 Kurdun Yusuf'a aşk duyması olacak şey mi? Onu yemek için hile yapıyorsa o başka.

2044 Ancak kurtluktan kurtulursa mahrem olur ve Ashâb-ı Kehf'in köpeği gibi insanlar arasına katılır.

2045 Ebu Bekir, Muhammed'den koku alınca, bu yüz, dedi, yalan söyleyecek yüz değil.

2046 Ebu Cehil, dert sahiplerinden olmadığından, yüz kez ayın yarılışını gördü de inanmadı.

2047 [79b] Dile düşen dert sahibinden hakkı gizlemeye çalışsak da gizlenmez.

2048 Câhil olup derdinden uzak olana hakkı ne kadar gösterecek de görmez.

2049 Çirkinini güzelden ayırt edebilmen için gönül aynan tertemiz olmalı.

Öğüt veren kişinin aşırı öğüt verdikten sonra ayya kendini kaptırmış adamı terk etmesi

2050 O Müslüman sinirlenip içinden lâhavl çekerek aptal adamı terk edip gitti.

2051 Dedi, ben ısrar edip öğüt vermeye çalıştıkça onun kalbindeki kuruntular artıyor.

2052 O halde öğüt yolu kapandı ve "Onlardan yüz çevir"¹⁴² buyruğu devreye girdi.

2053 Verdiğin ilaç derdi artırdığına göre, sözünü alıcısına söyle. Bu bağlamda "Abese"¹⁴³yi oku.

2054 Kör adam hakikati ararken, yoksulluğu yüzünden onu incitmek reva değildir.

2055 Sen, seçkinler hidayete ersinler de onlar sayesinde avam da öğrensün diye can atarsın.

2056 Ey Ahmed, beylerden bir grubun seni dinlediğini görüp sevindin.

2057 Bu beyler, Arap'ın ve Habeş'in önderleri olup belki dine yararları olur, diye düşündün.

2058 Dedin, *belki bu sayede dinin şöhrati Basra'yı, Tebükü geçer*. Çünkü “insanlar krallarının dinine tâbidir”.

2059 Bu nedenle, o hidayete ermiş körden sıkılıp yüz çevirdin.

2060 [Dedin] ki *böyle fırsat az ele geçer. Sen nasıl olsa dostlardansın, zamanın da bol*.

2061 *Şu dar vakitte beni meşgul ediyorsun. Bunu kızarak söylemiyorum, sadece öğüt veriyorum*.

2062 Ey Ahmed, Allah katında bu bir tek kör, yüz kayserden, yüz vezirden iyidir.

2063 “İnsanlar madenlerdir¹⁴⁴” sözünü anımsa. Bazen bir maden yüz bin madenden kıymetlidir.

2064 Gizli kalmış akik ve yakut madeni, yüz binlerce bakır madeninden iyidir.

2065 Ey Ahmed, burada malın faydası yoktur. [Burada] aşkla, dertle, dumanla dolu bir bağır gerek.

2066 Gönlü aydın bir kör geldi, örtme karpıyı. Ona öğüt ver, çünkü öğüt onun hakkı.

2067 İki üç aptal seni inkâr etti diye niçin acıya düşersin? Oysa sen şeker madenisin.

2068 İki üç aptal sana ithamda bulunursa, Hak senin için tanıklık eder.

2069 [Peygamber] der, *âlemin tanıklık etmesinden müstağniyim. Şâhidi Hak olana ne gam*.

2070 *Bir yarasanın bir güneşi varsa, o güneşin güneş olmadığı kesindir*.

2071 *Yarasaların benden kaçmaları, yüce ve parlak bir güneş olduğuma kanıttır*.

2072 Gülsuyuna bok böceği rağbet ediyorsa, bu onun gülsuyu olmadığının göstergesidir.

2073 Sahte altın, mihenge vurulmak istiyorsa, o mihenkte bir eksiklik ve kuşku var demektir.

2074 Bil ki hırsız, gündüzü değil, geceyi ister. Dünyaya ışık saçtığıma göre gece değil, gündüzüm.

2075 Seçiciyim, ayırt ediciyim. Samana geçit vermeyen kalbur gibiyim.

2076 Unu kepekten ayırırım ve böylece birinin kabuk, ötekinin öz olduğunu gösteririm.

2077 Ben dünyada Allah'ın terazisiyim. Hafif olanı ağır olandan ayırırım.

2078 Dana, ineği tanrı bilir. Salaklığın daniskası. İşte salak müşteriye uygun mal.

2079 Ben inek değilim ki dana alıcım olsun. Ben diken değilim ki deve gelip benden otlansın.

2080 O bana eziyet ettiğini sanır. Tam tersine o benim aynamın tozunu alır.

Delinin Calinus'a yakınlık göstermesi ve Calinus'un korkması

2081 Calinus, arkadaşlarına dedi, *filanca bana filan ilacı versin*.

2082 Onlardan biri, *ey bilge*, dedi, *bu ilaç deliliğin tedavisinde kullanılır*.

2083 *Senin aklından uzak olsun. Bir daha böyle şeyler söyleme*. Calinus dedi, *bir deli bana baktı...*

2084 *Bir süre yüzüme tatlı tatlı baktı. Sonra bana göz kırptı, boynuma sarıldı*.

2085 *Ben onunla aynı cinsten olmasaydım, o çirkin suratlı bana ilgi gösterir miydi?*

2086 *Beni kendinden görmeseydi gelir miydi? Kendi cinsinden olmayana yakınlık göstermesi olacak şey mi?*

2087 İki kişi birbirine yakın davranırsa, hiç kuşkusuz aralarında ortak bir değer vardır.

2088 Kuş ancak kendi türünden olanla uçar. Cinsi başka olanla arkadaşlık lahit ve mezar gibidir.

**Bir kuşun kendi cinsinden olmayan
bir kuşla uçup yayılmasının nedeni**

2089 Bir bilge dedi, *çölde bir kargayla ley-
leği bir arada gördüm.*

2090 [80a] *Şaşırdım ve ortak değerlerini
bulabilir miyim diye durumlarını araş-
tırdım.*

2091 *Şaşkınlık içinde yaklaşınca ikisinin
de topal olduğu gördüm.*

2092 Özellikle, yüce göklere mensup olan
bir doğanın yere mensup olan baykuşla
[bir arada olması şaşırtıcıdır].

2093 Biri yücelikler güneşi, biri yerin di-
binde yaşayan yarası.

2094 Biri her türlü kusurdan uzak bir
nur, biri her kapıda dilenen bir kör.

2095 Biri Ülker'e ışık saçan bir ay, biri fiş-
kıda yaşayan bir kurt.

2096 Biri Yusuf yüzlü, İsa nefesli, biri bir
kurt ya da çingiraklı bir eşek.

2097 Biri mekansızlık diyarında uçmakta,
biri köpekler gibi samanlıkta [yatmakta].

2098 Çiçek, bok böceğine hal diliyle der
ki ey koltuk altı kokan...

2099 Gül bahçesinden kaçırıyorsan, hiç
kuşkusuz bu kaçış gül bahçesinin yetkin-
liğinin göstergesidir.

2100 Kıskançlığım mızrak savurup der ki

bre alçak, burdan uzak dur.

2101 Behey alçak, sen benimle bir araya
gelirsen, aynı kökenden geldik sanırlar.

2102 Bülbüller bahçelikler yarasır. Bok
böceği içinse en güzel yurt dışkıdır.

2103 Hak beni pisliklerden uzak tuttuğuna
göre, üzerime pislik bulaşması yarasır mı?

2104 Bir damarım onlardandı, Hak onu
kesti. Artık o kötü damar bana nerden
ulaşacak?

2105 Ezelden Âdem'in bir alâmeti, me-
leklerin ona konumundan dolayı secde
etmeleri idi.

2106 Bir başka alâmetiyse İblis'in, padi-
şah ve başkan benim diyerek secde etme-
mesi idi.

2107 Eğer İblis de secde etmiş olsaydı, o
adem değil, başka biri olurdu.

2108 Hem bütün meleklerin secde etme-
leri onun ölçüsüdür, hem de o düşmanın
inadı onun delilidir.

2109 Hem meleklerin tasdik etmeleri,
hem de o alçak köpeğin inkârı onun ta-
nığıdır.

2110 Bu sözün sonu yok, geri dön de ba-
kalım ayı o iyi adama ne yaptı?

**Gâfil adamın ayının yakınlığına
güvenmesine dair hikâyenin sonu**

2111 Adam uyuyor, ayı sinek kovalı-
yordu. Ancak sinek inat edip tekrar
geliyordu.

2112 Sineği o gencin yüzünden birkaç
kez kovmuş, ama sinek hemen dönüp
geri gelmişti.

2113 Ayı sineğe sinirlendi ve gidip iri bir taş alıp geldi.

2114 Baktı ki sinek yine uykudaki adamın yüzüne konmuş.

2115 Sineği ezmek için değirmen taşını kaldırıp sineğe vurdu.

2116 Taş, uyuyan adamın yüzünü dümdüz etti ve şu meseli bütün dünyaya duyurdu:

2117 Aptalın sevgisi, kesinlikle ayının sevgisi gibidir. Onun kini sevgi, sevgisi kindir.

2118 Ahdi gevşek, yıkık dökük ve zayıftır. Lafı büyük, vefası cılızdır.

2119 Yemin etse de inanma. Sözünde durmayan adam yeminini de bozar.

2120 Yemin etmeden söyledikleri yalan olduğuna göre, onun hile ve yeminine de kapılma.

2121 Onun nefsi sahip, akli esirdir. Yüz mushafa el bassa da ciddiye alma.

2122 Yeminsiz verdiği sözde durmadığına göre, yemin ettiği zaman da sözünde durmayacaktır.

2123 Çünkü yeminle kayıt altına aldığında, nefis daha bir galeyana gelir.

2124 Bir tutsak bir hükümdarı bağlayınca, hükümdar o bağı koparıp kurtulur.

2125 Sonra da öfkesinden o ipi tutsağın başına çarpar. [Bunun gibi nefis de] o yemini onun yüzüne çarpar.

2126 Sen ona “Sözlerinizi yerine getirin¹⁴⁵” hükmünü boşuna anımsatma. Ona “Yeminlerinizi koruyun¹⁴⁶” demenin bir anlamı yok.

2127 Antlaşmasında Hakk'ı senet kılan kimse, verdiği sözün üstüne titrer.

**Mustafa'nın -selam üzerine olsun- hasta
bir sahabeyi ziyarete gitmesine ve hasta ziyaretinin yararına dair**

2128 Sahabeden bir zat hastalandı. Hastalık yüzünden iplik gibi inceldi.

2129 Mustafa, onu ziyarete geldi. Çünkü Mustafa'nın tabiatı bütünyle lütuf ve keremdi.

2130 Hasta ziyaretine gitmende yarar vardır. Yararı tekrar sana döner.

2131 Birinci yarar şudur ki hasta kişi bir kutup ve yüce bir padişah olabilir.

2132 Kutup değilse bile yol arkadaşısıdır. Şah değilse bile dergâhın süvarisidir.

2133 [80b] Ey kavgacı, senin iki kalp gözün olmadığından, odunu ödağacından ayıramazsın.

2134 Dünyada nice hazineler vardır. Hiçbir viraneyi hazineden yoksun sanma.

2135 Fakirleri ziyarete çokça yönel. Alâ-

meti bulduğun zaman da ciddiyetle çevresinde dön.

2136 Sende içyüzü gören göz olmadığına göre, her varlıkta bir hazine olduğunu kabul et.

2137 O bir kutup olmasa da yol arkadaşısıdır. Padişah olmasa da ordunun süvarisidir.

2138 Öyleyse, ister yaya olsun, ister atlı, yol arkadaşlarını arayıp sormayı gerekli say.

2139 Düşman bile olsa, bu iyilik güzeldir. Çünkü iyilik sayesinde bir çok düşman dost olmuştur.

2140 Dost olmasa bile düşmanlığı azalır. Çünkü iyilik düşmanlığın merhemidir.

²¹⁴¹ Bundan başka da birçok yarar var, ama [konudan] uzaklaşmaktan korkuyorum, güzel dostum.

²¹⁴² Kısacası, tıpkı kendine taştan heykel

yontan heykeltıraş gibi, toplumla dost ol.

²¹⁴³ Çünkü kervan kalabalık olunca, haydutların belini ve mızrağını kırar.

Yüce Hakk'ın Mûsa'ya -selam üzerine olsun- niçin ziyaretime gelmedin diye vahyetmesi

²¹⁴⁴ Hak'tan Musa'ya bir kınama geldi: *Ey koynundan güneşin doğuşunu gören...*¹⁴⁷

²¹⁴⁵ *Ey ilahî nurla "doğu" kıldığım. Ben Hakk'ım, hastalandım, gelmedin.*

²¹⁴⁶ Mûsa dedi, *hâşâ, sen ziyana uğramaktan münezzehsin. Bu ne sırdır? Rabbim, bana açıkla.*

²¹⁴⁷ Hak ona yine, *hastalığımda neden lütfedip de halimi sormadın*, diye buyurdu.

²¹⁴⁸ Musa dedi, *Rabbim, senin için eksiklik söz konusu olamaz. Akıl yitip gitti. Bu sözü aç bana.*

²¹⁴⁹ Dedi, *evet seçkin bir kulum hastalan-*

dı. İyi bak, o benim.

²¹⁵⁰ *Onun mazereti benim mazeretim, onun hastalığı benim hastalığım.*

²¹⁵¹ Kim Allah'la bir arada bulunmak isterse, velilerin huzurunda otursun.

²¹⁵² Velilerin huzurundan koparsan mahvolursun. Çünkü bütünden ayrı kalmış bir parçaya dönersin.

²¹⁵³ Şeytanın kerem sahiplerinden kopardığı kimse, kimsesiz kalır da şeytan onun başını yer.

²¹⁵⁴ Dinle ve bil ki cemaatten bir adım ayrı gitmek şeytanın hilesidir.

Bahçıvanın sûfi, fakih ve alevîyi birbirinden koparması

²¹⁵⁵ Bir bahçıvan bahçeye bakınca bahçesinde hırsız andırır üç kişi gördü.

²¹⁵⁶ Bir fakih, bir şerif ve bir de sûfi. Her üçü de haylaz, kötü ve vefasız.

²¹⁵⁷ [Kendi kendine] dedi, *benim yüz türlü oyunum var. Fakat bunlar bir aradalar. Birlikten kuvvet doğar.*

²¹⁵⁸ *Tek başıma üç kişiyle başa çıkamam. Öyleyse öncelikle bunları birbirinden ayırmam lâzım.*

²¹⁵⁹ *Her birini bir yana yollayayım. Yalnız kaldıklarında da canlarına okuyayım.*

²¹⁶⁰ Arkadaşlarını mahvetmek amacıyla bir hile düşünüp sûfiyi bir yere yolladı.

²¹⁶¹ Sûfiye dedi, *git de arkadaşların için içerden bir kilim getir.*

²¹⁶² Sûfi gidince iki arkadaşına dedi, *sen fakihsin, sen de şerifsin.*

²¹⁶³ *Biz senin fetvanla karnımızı doyurur, senin bilgi kanatlarınla uçarız.*

²¹⁶⁴ Buysa bizim şehzademiz ve sultanımızdır. Mustafa'nın soyundan gelen bir seyyiddir.

²¹⁶⁵ Peki şu sûfi kim? Hasis bir asalak. Nasıl olur da sizin gibi sultanlarla düşüp kalkar?

²¹⁶⁶ O gelince onun icabına bakın da benim bahçede bir hafta konuk olun.

²¹⁶⁷ Bahçe ne ki? Size canım feda. Siz benim sağ gözümsünüz.

²¹⁶⁸ Akıllarını çelip onları kandırdı. Dostlarından ayrılanın vay haline.

2169 Onlar sûfiyi postalayıp gönderince, düşman [bahçıvan] sağlam bir sopayla onun peşine düştü.

2170 Dedi, *ey sûfi köpek, sen kim oluyorsun da bahçemize girmeye cüret ediyorsun?*

2171 *Sana Cüneyd (Bağdâdî) mi yol gösterdi, Bâyezid (Bistâmî) mi? Hangi şeyhten, hangi pirden öğrendin?*

2172 Sûfiyi yalnız yakalayıp dövdü. Başını yarıp yarı ölmüş hâle getirdi.

2173 Sûfi [kendi kendine] dedi, *ben sıramı savdım, fakat arkadaşlar, siz kendinizi iyi kollayın.*

2174 *Beni yabancı yerine koydunuz, ama bu kavattan daha yabancı değilim.*

2175 *Benim yediğim, sizin için de yenilesidir. Böyle şerbet her alçağın cezasıdır.*

2176 Bu dünya dağdır. Sözlerin yankılanıp sana geri gelir.

2177 [81a] Bahçıvan, sûfinin işini bitirince daha önce yaptığı gibi yine bir bahane buldu.

2178 *A şerifim, eve bir soluk gidiversen... Sabah yemeği için yufka pişirtmiştim...*

2179 *Kapıya varınca Kaymaz'a söyle de yufkayla kazı getirsin.*

2180 Onu yollayınca fakihe dönüp dedi, *ey uzak görüşlü, senin fakih olduğun her halinden belli, buna eminim.*

2181 *O, şeriflik iddiasında, ama anasını kimin becerdiği nerden belli?*

2182 *Kadına ve yaptıklarına mı inanacaksın? Akli eksik olana inanmak ha?*

2183 *Zamanımızda soyunu Ali'ye ve Peygamber'e dayandıran çok aptal var.*

2184 Zinadan doğanlar, rabbanî insanlara işte böyle ithamda bulunurlar.

2185 Kendi kendine dönünce başı dönen

herkes, evin de döndüğünü görür.

2186 O boşboğaz bahçıvanın söyledikleri ancak kendi halinin ifadesidir. Peygamber torunları bundan münezzehdir.

2187 O, mürtetlerin soyundan olmasaydı, peygamber sülalesi için böyle konuşabilir miydi?

2188 O zırvaladı, fakih de dinledi. Sonra da bahçıvan, şerifin peşine düştü.

2189 Dedi, *eşek herif, seni bu bahçeye kim çağırdı? Hırsızlık sana Peygamber'den mi miras kaldı?*

2190 *Aslanın yavrusu aslana benzer. Senin neren Peygamber'e benziyor, söyle?*

2191 Hilekâr adam, Hâricî'nin Yâsin oğulları (Peygamber sülâlesi)na yaptığını o şerife yaptı.

2192 Çünkü şeytanlar, tıpkı Yezid ve Şimr gibi Peygamber soyuna sürekli kin güderler.

2193 Şerif, o zalimin darbeleriyle perişan oldu. [İçinden] fakihe dedi, *biz sıramızı savdık.*

2194 *Şimdi tek başına kaldın, kendini kolla. Davul gibi darbeler yemeye hazır ol.*

2195 *Peygamber soyundan olmayıp iyi bir arkadaş olmasam da, senin için böyle bir zalimden daha kötü değilim.*

2196 Bahçıvan onun işini bitirince, gelip dedi, *ey fakih! Ne fakihi? Sen alçakların bile yüz karasıdır.*

2197 *Bre hırsız, sen bir yere girerken "izin var mı" demeyin, diye mi fetva verirsin?*

2198 *Böyle bir ruhsatı, Vâsit'e¹⁴⁸ mi okudun? Yoksa bu konu Muhîtte mi geçiyor?*

2199 Fakih dedi, *hakkın var, eline geçirmişken vur. Arkadaşlarını terk edenin cezası budur.*

Hasta ile Peygamber'in -selam üzerine olsun- ziyareti hikâyesine dönüş

²²⁰⁰ Bu hasta ziyareti gönül almak içindir. Bu gönül alma, yüz sevgi doğurur.

²²⁰¹ Eşsiz Peygamber, onu ziyarete gitti ve o sahabeyi can çekişirken gördü.

²²⁰² Velilerin huzurundan uzaklaşınca aslında Allah'tan uzaklaşmış olursun.

²²⁰³ Yoldaşlardan ayrılmanın sonucu

üzüntü olduğuna göre, padişahlardan ayrı kalmak bundan önemsiz olabilir mi?

²²⁰⁴ Her an padişahların gölgesinde olmaya çalış ki bu gölge sayesinde güneşten daha güzel olasın.

²²⁰⁵ Yolculuğa çıkıyorsan bu niyetle çık. Yolculukta değilsen yine bundan gâfil olma.

Bir şeyhin Bâyezid'e "*Kâbe benim, benim çevremi tavaf et*" demesi

²²⁰⁶ Ümmetin şeyhi Bâyezid (Bistâmî), hac ve umre için Mekke'ye doğru koşuyordu

²²⁰⁷ O, her şehre vardığında önce o şehrin büyüklerini arayıp soruyordu.

²²⁰⁸ Basiret sütunlarına dayanan kim var diye şehirde dolaşıyordu.

²²⁰⁹ Hak der ki *yolculuk ederken gittiğin her yerde önce adam araman gerek.*

²²¹⁰ [Önce] hazineyi bulmaya çalış. Bu

kâr ve zarar ardından gelir. Ve bil ki kâr ve zarar ikincildir.

²²¹¹ Ekin ekinin amacı buğdaydır. Bunun sonucunda zaten saman da gelecektir.

²²¹² Hac zamanı gelince amacın Kâbe olsun. Gittiğinde zaten Mekke de görülür.

²²¹³ Miraçtaki amaç dostu görmektir. Buna bağlı olarak arş ve melekler de görüldü.

Hikâye

²²¹⁴ Yeni bir mürit, bir gün yeni bir ev yaptı. Pir gelip onun evini gördü.

²²¹⁵ Şeyh, iyi düşünceli yeni müridini sınamak için...

²²¹⁶ Dedi, *arkadaş, niçin pencere yaptın?* [Mürit] dedi, bu yolla içeriye ışık gelecek.

²²¹⁷ [Şeyh] dedi, o ikincil konudur. Asıl ihtiyaç bu yolla ezan sesini duymandır.

²²¹⁸ [81b] Bâyezid, yolculuk sırasında, zamanın Hızır'ı olabilecek birini bulmaya çalışıyordu.

²²¹⁹ Hilal gibi iki büküm olmuş bir ihtiyar gördü. Tavır ve sözleri, büyük adamlardan olduğu izlenimini veriyordu.

²²²⁰ Gözleri kör, gönlüyse güneş gibi. Rüyasında Hindistan gören bir fil sanki.

²²²¹ Gözü kapalı ve uykudayken yüz şenlik görür. Tuhaftır ki gözünü açınca bunları göremez.

²²²² Uykudayken birçok ilginç şey ortaya çıkar. Uykudayken gönül pencereye dönüşür.

²²²³ Uyanıkken güzel düşler gören ârifdir. Onun toprağını sürme diye gözüne sür.

²²²⁴ [Bâyezid] adamın yanına oturup hal hatır sordu. Onun fakir ve çoluk çocuk sahibi olduğunu öğrendi.

²²²⁵ [Yaşlı adam] dedi, *Bâyezid, yolculuk nereye? Hangi gurbeti mesken tutacaksın?*

²²²⁶ [Bâyezid dedi,] *zamanı olduğu için Kâbe'ye gitmekteyim. Peki, dedi, yolluk olarak ne kadar paran var?*

2227 Dedi, *iki yüz gümüş dirhemim var. İşte paltomun iç tarafına sıkıca ilâştirdim.*

2228 Dedi, *çevremde yedi kez dön ve bunu hac tavafından efdal say.*

2229 Sonra da o dirhemleri bana bırak. Say ki haccettin ve amacın gerçekleşti.

2230 Umre ettin, ebedî ömür buldun. Sa- fa'ya koştun, arınıp temizlendin.

2231 Canının gördüğü Hak hakkı için... O Hak ki beni kendi evine tercih etmiştir.

2232 Kâbe O'nun iyilik evi olsa da, be- nim yaratılışım da O'nun sır evidir.

2233 Yapıldı yapılabildi Hak o eve girme- miştir. Oysa bu eve O'ndan başkası

girmemiştir.

2234 Beni gördüğünde Allah'ı gördün ve doğruluk Kâbe'si çevresinde döndün demektir.

2235 *Bana hizmet, Allah'a ibadet edip hamd etmek demektir. Hakk'ın benden ayrı olduğunu sanma sakın.*

2236 İnsandaki Hak nurunu görmek için gözünü iyice aç da bana bak.

2237 Bâyezid, bu ince sözleri can kulağıyla dinledi ve altın bir küpe gibi kulağına küpe eyledi.

2238 Bu sayede Bâyezid yükseldikçe yük- seldi ve ulaşılabilecek son noktaya ulaştı.

Peygamber -selam üzerine olsun- o kişinin hastalığının duadaki cüretkârlığından kaynaklandığını anlaması

2239 Peygamber o hastayı görünce, o sa- mimi dostun gönlünü aldı.

2240 O, Peygamber'i görünce dirildi. Sanki o anda yeniden yaratıldı.

2241 Dedi, *hastalık, bana o sultanın sabah vakti gelmesi gibi bir bahtiyarlık verdi.*

2242 *Böylece bu maiyetsiz padişahın geli- şiyle sağlık ve âfiyete kavuştum.*

2243 *Ey kutlu hastalık, ey kutlu çile! Selam sana ey uykusuz gece!*

2244 *Ne mutlu ki Hak, lütuf ve keremiyle yaşlılığımda bana böyle bir hastalık ve dert verdi.*

2245 *Her gece yarısı uykudan fırlamam için Hak bana sırt ağrıları verdi.*

2246 *Bütün gece manda gibi yatıp uyu- mayayım diye, Hak, lütfuyla bana dertler bahşetti.*

2247 *Bu kırıklık yüzünden padişahların merhameti kabardı ve cehennem beni teh- dit etmekten vazgeçti.*

2248 *Çile, rahmetlerle dolu hazineye dö-*

nüştü. Deri örselenip dökülünce öz taze- lendi.

2249 Kardeşim, karanlık ve soğuk içinde acıya, derde ve düşkünlüğe sabretmek...

2250 Hayat pınarıdır; sarhoş edip coştur- an bir kadehtir. Çünkü tepeler hep al- çaklarda yükselir.

2251 Baharlar güz içredir. Güz ise bahar- dadır. Kaçma güzden.

2252 Acıyla yoldaş olup korkuyla uzlaş. Ölüm anında bile uzun ömürler dile.

2253 Nefsin, burası kötüdür, dese bile kulak asma. Çünkü nefsin işi tersinedir.

2254 Onun dediğinin tersini yap. Çün- kü dünyada peygamberlerce böyle vasiyet edilmiştir.

2255 İşler konusunda danışmak vâciptir. Böylece işin sonunda pişman olma riski azalır.

2256 Ümmet, *kime danışalım* diye sorun- ca, peygamberler dedi, *önder olan akla danışın.*

2257 Sordular, *aklı ve belli bir düşüncesi olmayan bir çocuğa ya da kadına da mı?*

2258 Dedi, *onlara danış ve ne diyorsa tersini yap, yola düş.*

2259 [82a] Bil ki nefsin kadındır. Kadından da beter. Çünkü kadın tikeldir, nefsin ise kötülük bakımından tümeldir.

2260 Kendi nefsine de danışırsan, o alçak ne söylerse tersini yap.

2261 Sana, namaz kıl, oruç tut, dese bile hile yapıyordur. Çünkü nefis hilecidir.

2262 Nefsine danıştığın zaman, ne söylüyorsa uygulamada tersini yapmak yetkinlik demektir.

2263 Onunla ve inadiyla baş edemezsin. En iyisi bir dosta yaklaş ve onunla birlik ol.

2264 Akıl, başka bir akıldan güç alır. Şeker kamışı şeker kamışıyla yetkinleşir.

2265 Nefsin hilesinden neler gördüm, neler. Nefis, büyüyle ayırt etme yetisini alıp götürür.

2266 Sana yeni yeni sözler verir, ama binlerce kez sözünden cayar.

2267 Ömür yüz yıl mühlet de verse, o her gün önüne yeni bir bahane koyar.

2268 Soğumuş vaatleri ısıtıp söyler. Büyüsüyle erkeğin erkekliğini bağlar.

2269 Gel ey Hak ışığı Hüsameddin. Çünkü sen olmadan çorak yerde ot bitmiyor.

2270 Kalbi kırık birinin ilenci yüzünden gökten bir perde sarkıtılır.

2271 Bu takdirin çaresini de yine takdir bilir. İnsan akli, takdir konusunda şaşkındır.

2272 O, yola düşmüş bir solucanken, kara bir yılan, sonra da ejderha olur.

2273 Musa'nın canı senin sarhoşun. Yılan da ejderha da senin elinde asâya dönüşür.

2274 Allah, sana "al onu, korkma"¹⁴⁹ hükmünü verdi ve böylece dokununca ejderha asâ oldu.

2275 Ey padişah, hadi göster beyaz el (*yed-i beyzâ*)i. Kara gecelerden yeni bir sabah fethet.

2276 Bir cehennem tutuştu. Ey denizin nefesinden güçlü nefes sahibi, ona bir efsun üfle.

2277 O, bir köpük gibi gösterilen hilekâr bir denizdir. Bir alev gibi gösterilen cehennemdir.

2278 Onu küçümseyip üstüne yürüyesin, diye o sana küçük gösterilir.

2279 Tıpkı kalabalık ordunun Peygamber'in gözüne az görünüşü gibi.

2280 Böylece Peygamber, çekinmeden onların üstlerine yürüdü. Onları çok görseydi çekinirdi.

2281 O ilahî bir yardımdı ve sen buna lâyıktın. Ey Ahmed, yoksa sen karamsar olurdun.

2282 Allah, o zâhir ve bâtın cihadını ona ve ashabına önemsiz gösterdi.

2283 Böylece ona kolay (*yüsrâ*) olanı müyesser eyledi ve o da zorluktan (*usr*)¹⁵⁰ yüz çevirdi.

2284 Az görünmek onun için zafer yolunu açtı. Çünkü Hak onun yardımcısı ve yol göstericisiydi.

2285 Hakk'ın zaferle desteklemediği kimseye aslanın kedi görünmesi ne kötü!

2286 Uzaktan yüz taneyi bir tane görüp de gurura kapılıp savaşa dalana ne yazık!

2287 [Gururu] yüzünden ona Zülfikar bir hançer gibi görünür. Bu yüzden aslan ona kedi gibi görünür.

2288 Böylece aptal, gözü kara bir şekilde savaşa dalar. İşte böylece onu kısıkrak yakalarlar.

2289 Böylece o aptallar kendi ayaklarıyla cehenneme gelirler.

2290 [Düşman] sana bir saman çöpü gibi görünür ve bir üfleşte onu yok edeceğini sanırsın.

2291 Aman ha. O saman, dağları yerinden sökmüştür. Dünya ondan kan ağlar-ken o gülmektedir.

2292 Bu ırmağın suyu topuğa kadarmış gibi görünse de onda Âc bin Unuk¹⁵¹ gibi yüzlercesi boğulmuştur.

2293 Kör Firavun, o denizi kuru gördü ve böylece yiğitlik gösterip atını denize sürdü.

2294 Girdiğinde [artık] denizin dibidir. Firavun'un gözü nerden görecekt?

2295 Göz ancak Hakk'ın yüzü sayesinde görür. Hakk'ın aptalla sırdaş olması ol-
cak şey mi?

2296 Şeker görür, oysa öldürücü zehirdir. Yol görür, oysa ecinni sesidir.

2297 Ey felek, âhir zaman fitnesiyle keskin dönüşlerdesin. Artık zaman ver.

2298 Canımıza kasteden keskin bir hançersin sen. Damarımıza yönelmiş zehirli bir iğnesin.

2299 Ey felek, Hakkın rahmetinden acıma öğren. Yılan gibi karıncaların kalbini yaralama.

2300 Çarkının tekerini bu yeryüzü üze-
rinde döndüren hakkı için...

2301 Kökümüzü kazımadan başka türlü dön [n'olursun], insafa gel.

2302 Dadılık yaparak fidanımızı sudan ve topraktan filizlendirip büyüten hakkı için...

2303 Seni berrak yaratıp meşalelerle do-
natan padişah hakkı için...

2304 O seni öyle güzel ve mükemmel kıl-
dı ki dehrîler seni ezelî sandı.

2305 [82b] Şükürler olsun ki senin baş-
langıcından haberimiz var. Peygamberler
senin sırrını anlattılar.

2306 İnsan, evin sonradan yapıldığını bi-
lir. Evde yaşayan örümcekse bilmez bunu.

2307 Sivrisinek, bu bahçenin ne zaman-
dan beri var olduğunu nerden bilecek?
Çünkü o baharda doğup kışın ölür.

2308 Ağaçta pasif bir halde duran kurt,
ağacın fidan halini nerden bilecek?

2309 Kurt bilirse [demek ki] içyüzü bakı-
mından akıldır o. [Sadece] dışyüzü kurttur.

2310 Akıl kendini rengârenk gösterir.
Oysa bir peri gibi o görünümünden fersah-
larca uzaktadır.

2311 Peri ne ki? O, melekten de yukardadır.
Sen ise sinek kanatlısın ve aşağılarda uçarsın.

2312 Senin aklın yukarı doğru uça da
taklit kuşun aşağıda yayılır.

2313 Taklitlik bilgi canımıza vebal olup
ödünçtür. Oysa biz, o bizimdir diye otururuz.

2314 Bu aklı bırakıp câhil olmalı. Bu aklı
bırakıp deliliğe sarılmalı.

2315 Kendi çıkarına gördüğün her şey-
den kaç. Bengisuyu döküp zehir iç.

2316 Söv seni övene. Kâr ve sermayeni
borç ver müflise.

2317 Güveni bırak da korkuya yerleş. Na-
musu bırak da rezil ol el âleme.

2318 Uzak görüşlü aklı denedim. Bundan
böyle kendimi deli edeceğim.

Delkak'ın bir fahişeyle evlenmesinin nedenini Seyyid Ecel'e açıklaması

2319 Bir gece Seyyid Ecel, Delkak'a dedi,
acele edip bir fahişeye tâlip oldun.

2320 Bana söylemeliydin. Seni namuslu
biriyle evlendirirdik.

2321 Dedi, dokuz sâlih ve nâmuslu kadı-
na tâlip oldum, hepsi orospu çıktı ve ben

mahvoldum.

2322 Bu kez bu işe yaramaz fahişeye tâlip
oldum. Bakalım sonu ne olacak?

2323 Ben de aklı çok denedim. Bundan
sonra delilik peşindeyim.

Sorusuna cevap arayan kişinin
kendini deli gösteren büyük zâtı hile ile konuşturması

²³²⁴ Biri, bir güçlüğüm konusunda danışmak için bir akıllı arıyorum, diyordu.

²³²⁵ Biri ona dedi, şehrimizde şu deli görünümülü kişiden başka akıllı yok.

²³²⁶ İşte şu çocuklar arasında kamışa binmiş atçılık oynayan adam.

²³²⁷ Fikir sahibidir, ateş parçasıdır. Gök gibi yüksek, yıldız gibi parlak bir konumu vardır.

²³²⁸ Onun azameti, seçkin meleklerle can olmuştur. O, bu delilik içinde kendini gizlemektedir.

²³²⁹ Fakat her deliyi can sayma. Sâmirî gibi, buzağı önünde yere baş koyma.

²³³⁰ Bir veli sana yüz binlerce gizli sırrı söylese bile...

²³³¹ Sende o anlayış ve bilgi olmadığı sü-

rece, dışkıyı ödden ayırt edemezsin.

²³³² Veli kendine delilikten bir perde yapınca, behey kör, sen onu nasıl tanıyacaksın?

²³³³ Açıkça senin yakîn gözün, her taşın altında bir kumandan görürsün.

²³³⁴ Açık olup kılavuzluk eden göz için her kilimde bir Kelim (Musa) vardır.

²³³⁵ Veliyi de bir veli açığa çıkarır. O, kimi isterse bundan yararlandırır.

²³³⁶ Onu kimse akılla tanıyamaz. Çünkü o kendini deli eylemiştir.

²³³⁷ Gözü gören bir hırsız körden bir şey çalınca, kör o hırsız bulabilir mi hiç?

²³³⁸ Alçak hırsız gelip ona çarpsa da, kör, kendini soyanın kim olduğunu anlayamaz.

²³³⁹ Köpek yoksul bir körü ısırınca, köpeğin körü tanınması mümkün mü?

Köpeğin yoksul bir köre saldırması

²³⁴⁰ Mahallede bir köpek, yoksul bir köre güçlü bir aslan gibi saldırdı.

²³⁴¹ Ay yoksulların toprağını gözüne sürerken, köpekler hışımla yoksullara saldırır.

²³⁴² Kör, korkuya kapılıp köpeğin havlamasından çaresiz kalınca, köpeğe tazimde bulunmaya başladı.

²³⁴³ Dedi, *ey avın kralı, ey avcı aslan, fer-man senindir. N'olur beni bırak.*

²³⁴⁴ [Bunun gibi] bilge kişi de zaruret yüzünden eşeğin kuyruğuna tazimde bulunup ona cömert diye seslenmiştir.

²³⁴⁵ Kör de zarurettten şöyle seslendi: *Ey aslan, benim gibi cılız birini avlayınca eline ne geçecek?*

²³⁴⁶ *Arkadaşların ovada yaban eşeği avlar-ken, senin sokakta körü yakalaman ne kötü!*

²³⁴⁷ [83a] Arkadaşların avlayacak yaban eşeği ararken, sen tutmuş sokakta kör arıyorsun!

²³⁴⁸ Bilgili köpek yaban eşeği avlar. İşe yaramaz köpekse köre saldırır.

²³⁴⁹ Köpek ilim öğrenince sapıklıktan kurtulur ve ormanlarda helal av peşinde koşar.

²³⁵⁰ Köpek âlim olunca, kavgada öncü olur. Köpek ârif olunca Ashâb-ı Kehf'e katılır.

²³⁵¹ Köpek, avın efendisini tanır. Rab-bim, tanımayı sağlayan o nur, nasıl bir nurdur?

²³⁵² Körün tanıyamayışı körlüğünden değil, bilakis cehaletten sarhoş olmasındandır.

²³⁵³ Kör, şu yeryüzünden daha kör değildir. Bu yeryüzü, Hakk'ın ihsanıyla düşmanını tanır.

²³⁵⁴ Yeryüzü, Musa'nın nurunu görüp Musa'ya güler yüz göstermiştir. Karun'u da tanıyıp onu yerin dibine geçirmiştir.

²³⁵⁵ İsyankârların helak edilmesi için titreyip sarsılmış ve Hakk'ın "Ey yeryüzü, suyunu içine çek¹⁵²" emrini kavramıştır.

²³⁵⁶ Toprak, su, rüzgâr ve harlı ateş bizden habersizdir, ama Hak'tan haberdardır.

²³⁵⁷ Bizse tam tersine Hak dışındakilerden haberdarız, ama Hak'tan ve bir çok uyarıcıdan habersiziz.

²³⁵⁸ Bu bakımdan onların hepsi "ondan (emaneti üstlenmekten) korktular¹⁵³" ve hareketleri canlılarinkinden yavaş hale geldi.

²³⁵⁹ Dediler, insanlarla diri ve Hak ile ölü olmak anlamına gelen şu hayat tümüyle bizden uzak olsun.

²³⁶⁰ Kişi insanlardan ayrı kalınca yetimleşir. Hak ile bir arada olmak içinse sağlam bir kalp gerekir.

²³⁶¹ Bir körden hırsız bir şey çalınca o kör, körü körüne sızlanıp durur.

²³⁶² Hırsız ona, senin eşyanı çalan becerikli hırsız benim, demedikçe...

²³⁶³ Kör kendi hırsızını nerden tanıyacak? Çünkü gözünde o nur ve aydınlık yok.

²³⁶⁴ Hırsız olduğunu söylediğinde onu sıkıştır ki çaldığının özelliklerini sana söylesin.

²³⁶⁵ Öyleyse büyük cihat, hırsız sıkıştırıp ne çaldığını söyletmektir.

²³⁶⁶ Önce gözünün sürmesini çalar. Onu geri alınca yeniden görme yetine kavuşursun.

²³⁶⁷ Kalbin yitiği olan hikmet metâi, elbette gönül ehlinin yanında kazanılır.

²³⁶⁸ Kalbi kör olan, canı, kulağı ve gözü yerinde olsa da "hırsız şeytan"ın özelliklerini bilemez.

²³⁶⁹ Onu gönül ehlinde sor, cansız varlıklardan değil. Öyle ki gönül ehline oranla insanlar cansız varlıklardır.

²³⁷⁰ Danışmak isteyen adam onun yanına gelip dedi, bir sır ver ey çocuklaşmış baba.

²³⁷¹ Dedi, git buradan, bu kapı açık değil. Dön geri, bugün sır günü değil.

²³⁷² Mekansızlık diyarında mekana yer olsaydı, ben de şeyhler gibi dükkan açardım.

Muhtesibin kör kütük sarhoş birini zindana götürmeye çalışması

²³⁷³ Muhtesip, gece yarısı bir yere vardı. Duvarın dibinde uyuyan bir sarhoş gördü.

²³⁷⁴ Dedi, *bre sarhoş, ne içtin, söyle*. Dedi, *şu testidekinden içtim*.

²³⁷⁵ Peki dedi, *söyle bakalım, testide ne var?* Dedi, *içtiğimin aynısı*. Dedi, *cevabın müphem*.

²³⁷⁶ *İçtiğin nedir peki? İçtiğin*, dedi, *testinin içinde gizli*.

²³⁷⁷ Bu soru cevap kısır döngüsü sürüp gidiyordu. Muhtesip, bir merkep gibi çamura saplanıp kalmıştı.

²³⁷⁸ Muhtesip ona dedi, *bir ah de, bakalım*. Sarhoş ise "*hu hu*" dedi.

²³⁷⁹ Dedi, *sana ah demeni söyledim, sense hu çekiyorsun*. Dedi, *ben neşeliyim. Sense üzüntüden kıvranıyorsun*.

²³⁸⁰ *Ah, dertten ve zulüm acısından*. Sarhoşların "*hu*"larıysa neşeden kaynaklanır.

2381 Muhtesip dedi, *onu bunu bilmem, çabuk kalk. Bilgiçlik taslama, inadı bırak.*

2382 Dedi, *git işine; sen neredensin, ben nereden?* Dedi, *kalk zindana yürü, sarhoşsun sen.*

2383 Sarhoş dedi, *bre muhtesip yakamı bırak*

da git. Çulsuzdan rehin almak mümkün mü?

2384 Benim gitmeye gücüm olsaydı, kendi evime giderdim de bu başıma gelmezdi.

2385 Benim aklım ve imkanım olsaydı, şeyhler gibi dükkanda oturur olurdum.

Durumu daha bir anlaşılınsın diye soru soran kişinin o büyük zatı yeniden konuşturması

2386 Adam dedi, *ey kamışa binen atlı, atı-
nı bir soluk bu yana sür.*

2387 O da ona doğru at sürdü ve dedi, *ne söyleyeceksen çabuk söyle. Çünkü atım huy-
suz ve serttir.*

2388 Sana çifte vurmasın sakın. Ne sora-
caksan acele et de sor.

2389 Adam, gönül sırrını söyleyecek fırsat olmadığını görüp başka bir konuya geçip ona takılmaya başladı.

2390 [83b] Dedi, *bu sokaktan bir kadın almak istiyorum, benim gibi birine lââyık biri var mı?*

2391 Dedi, *dünyada üç tür kadın vardır. İkisi çiledir, biri hazine.*

2392 Birini alırsan hepsi senindir. Ötekini alırsan yarısı senindir, yarısı değil.

2393 Üçüncüsünü alırsan bil ki hiçbir yanı senin değildir. Cevabını aldın, savul ben gidiyorum.

2394 Yoksa atım sana çifte savurur. Bir dü-
şersen sonsuza dek kalkamazsın.

2395 Şeyh çocukların arasına at sürdü. Genç ise ona tekrar seslendi.

2396 Dedi, *gel de bahsettiğin üç tür kadın konusunu açıkla.*

2397 [Şeyh] ona doğru at sürüp geldi. Tü-
müyle sana ait olan bâkiredir. Bu durumda kafan rahat olur.

2398 Yarısı sana ait olansa dul kadındır. Hiç-
bir yanı sana ait olmayansa çocuklu kadındır.

2399 Önceki kocasından çocuğu olduğu için bütün sevgisi ve düşüncesi o yanda olur.

2400 Savul, at tepmesin seni. Yoksa şahlan-
mış atımın toynağı çarpar sana.

2401 Şeyh yaygarayla tekrar at sürdü. Çocukları yeniden çevresine topladı.

2402 Soru soran ona yine seslendi, *gel yüce sultan, bir sorum kaldı.*

2403 Tekrar at sürüp geldi. *Çabuk söyle neymiş sorun? Çabuk ol çünkü oyunumuz yarım kaldı.*

2404 Dedi, *sultanım, bunca akıl ve edebe rağmen bu delilik, bu tuhaf davranışlar neyin nesi?*

2405 Sözlerin gösteriyor ki sen küllî aklın ötesinde bir güneşsin. Ne diye delilik ardına saklanırsın?

2406 Dedi, *bu çapulcular, beni bu şehre kadı yapmaya uğraşıyorlardı.*

2407 Reddediyordum, hayır diyorlardı, se-
nin gibi yetenekli bir âlim yok.

2408 Sen varken, senden aşağı birinin ka-
dılık yapması haram olup uygunsuzdur.

2409 Senden aşağı birini sultan ve önder yapmamıza şeriat cevaz vermez.

2410 Ben de bu zorunluluk yüzünden deli oldum. Yoksa aslında eskiden neysem, şimdi de oyum.

2411 Aklım hazinedir, bense viraneyim. Hazineyi açık edersem deliyim.

²⁴¹² *Aslında deli olmayan delidir. Bu polisi görüp de eve kapanmayan delidir.*

²⁴¹³ *Benim bilgim araz değil, cevherdir. Bu, her amaca hizmet edecek bir bilgi değildir.*

²⁴¹⁴ *Ben bir şeker kaynağıyım. Şeker kamışlarım benden filizlenir ve onları yine ben yerim.*

²⁴¹⁵ Dinleyenlerin ilgisizliğinden yakınan ilim, taklit ve öğrenim yoluyla öğrenilen ilimdir.

²⁴¹⁶ Aydınlanmak için değil, geçinmek için öğrenildiği için, ona talip olan gibi, aşağılık dünya ilmidir.

²⁴¹⁷ O, bu âlemden kurtulmak için değil, halkın ve seçkinler[in ilgisini çekmek] için ilim peşindedir.

²⁴¹⁸ Işık onu kapı dışarı edip kovduğu için bir fare gibi her yanı delik deşik eder.

²⁴¹⁹ Ovaya ve ışığa çıkacak yol bulamayınca o karanlık içinde kendince bir çaba gösterir.

²⁴²⁰ Allah ona akıl kanadı verse, farelikten kurtulup kuşlar gibi uçar.

²⁴²¹ Kanat arayışında olmazsa torak altında kalır ve göklere çıkmaktan umudunu keser.

²⁴²² Ruhsuz olan konuşma ilmi, müşterilerin yüzüne âşıktır.

²⁴²³ Konuşma anında bu ilim görkemli olsa da alıcısı olmayınca ölüp gider.

²⁴²⁴ Benim alıcım Allah'tır. O beni yukarı çeker. Çünkü "Allah satın almıştır"¹⁵⁴.

²⁴²⁵ Benim kan bedelim, celal sahibi Allah'ın cemalidir. Helal kazanç olarak kendi kan bedelimi yerim ben.

²⁴²⁶ Şu müflis alıcıları bırak. Bir avuç toprak, ne satın alacak?

²⁴²⁷ Toprak yeme, toprak alma, toprak peşinde olma. Çünkü toprak yiyen her zaman solgundur.

²⁴²⁸ Kalple beslen ki hep genç kalasın ve tecelliyle yüzün erguvana dönsün.

²⁴²⁹ Rabbim, bu bağış bizim yapabileceğimiz bir şey değildir. Gizli lütf vesile olan ancak senin lütfundur.

²⁴³⁰ Elimizden tut, bizi satın al. Perdeyi kaldır da perdemizi yırtma (bizi utandırma).

²⁴³¹ Bu kirli nefsin elinden bizi satın alıp kurtar. Bıçağı kemiğimize dayandı.

²⁴³² Ey taçsız ve tahtsız padişah, bizim gibi çaresizlerin bağlarını kim çözecek?

²⁴³³ Ey şefkat sahibi, bu ağır kilidi senin kereminden başka kim açabilir?

²⁴³⁴ Biz kendimizi bırakıp sana yöneliriz. Çünkü bize bizden yakın olan sensin.

²⁴³⁵ Bu dua da senin bahşedip öğrettiğin duadır. Yoksa külhanda gül bahçesi nasıl yeşerir?

²⁴³⁶ Anlayış ve aklın kanla barsak arasına yerleştirilmesi, keremin olmadan olabilecek bir şey değildir.

²⁴³⁷ [84a] İki yağ parçasından (iki gözden) çıkan bu nur göklerde dalgalanır.

²⁴³⁸ Dili oluşturan et parçası aracılığıyla hikmet seli ırmak gibi akar.

²⁴³⁹ Adı kulak olan deliklerden meyvesi akıl olan can bahçesine dek [gider bu ırmak].

²⁴⁴⁰ Can bahçelerinin anayolu onun şeriatıdır. Âlemdeki bağlar ve bahçeler ise onun uzantılarıdır.

²⁴⁴¹ Mutluluk ve güzelliğin kaynağı ancak odur. Hemen "Altlarından ırmaklar akar"¹⁵⁵ ı oku.

Peygamber'in -selam üzerine olsun- hastaya öğüdünün son bölümü

²⁴⁴² Peygamber, ziyaret ettiği hasta ve inleyen dostuna dedi ki

²⁴⁴³ *Yoksa değişik bir dua mı ettin? Bilmeden zehirli bir çorba mı içtin?*

²⁴⁴⁴ *Nefsinin hilesinden öfkeye kapılınca, nasıl dua ediyordun, hatırla?*

²⁴⁴⁵ Dedi, *hatırlamıyorum. Ancak bana himmet et de şimdi hatırlayayım.*

²⁴⁴⁶ Mustafa'nın aydınlatıcı varlığıyla o duayı hatırladı.

²⁴⁴⁷ Kalpten kalbe açılan o pencereden, hakla bâtılı birbirinden ayıran bir aydınlık süzüldü.

²⁴⁴⁸ Dedi, *ey Peygamber, saçmalamam*

yüzünden ettiğim duayı şimdi hatırladım.

²⁴⁴⁹ *Günaha düşüp de boğulmaya başlarken çalı çırpıya sarılmaktaydım.*

²⁴⁵⁰ *Senden, günahkârlara şiddetli bir azaptan söz eden tehditler geliyordu.*

²⁴⁵¹ *Huzursuz oluyordum ve çare yoktu. [Kapı] sıkı sıkıya kapalıydı ve kilit açılmıyordu.*

²⁴⁵² *Ne sabredebiliyor, ne kaçabiliyordum. Ne tövbe umudum vardı, ne de karşı koymaya imkan.*

²⁴⁵³ *Ben de Hârut ve Mârut¹⁵⁶ gibi, ey Yaratan, diye üzüntüden ah ediyordum.*

Ahiret azabının zorluk ve çetinliği

²⁴⁵⁴ Hârut ile Mârut, tehlike yüzünden Bâbil kuyusunu [mekan olarak] seçmişlerdi.

²⁴⁵⁵ Güçlü ve akıllı olup sihir de bilmelerine rağmen onlar, âhiret azabını burada çekmeyi yeğlemişlerdi.

²⁴⁵⁶ İyi de yaptılar. Yerinde bir seçimdi bu. Dumanın çilesi ateşinkinden hafiftir.

²⁴⁵⁷ O dünyanın çilesini anlatmaya imkan yok. Ona oranla bu dünyanın çilesi daha kolaydır.

²⁴⁵⁸ Bir çaba gösterip de bedenine sıkıntı verip adalet sergileyene ne mutlu.

²⁴⁵⁹ Böylece o, öte dünyanın çilesinden kurtulmak için bu sıkıntıyı ibadet haline getirir.

²⁴⁶⁰ *Ben de diyordum ki Rabbim, öte dünyanın azabını bana bu dünyada ver.*

²⁴⁶¹ *Öte dünyada rahat bulmak için böyle bir dilekte bulunuyordum.*

²⁴⁶² *[Bunun ardından] böyle bir hastalık başıma geldi. Sıkıntıdan canımda huzur kalmadı.*

²⁴⁶³ *Zikir ve dualarımdan geri kaldım. Kendimden ve iyiden kötüden habersiz oldum.*

²⁴⁶⁴ *Ey mübarek, şimdi senin yüzünü görmeseydim, kokunu duymasaydım...*

²⁴⁶⁵ *Hayattan tümüyle kopacaktım. Sen bana muhteşem bir huzur verdin.*

²⁴⁶⁶ Dedi, *bu duayı sakın bir daha yapma. [Böyle yapıp da] kendini kökünden söküp atma.*

²⁴⁶⁷ *Ey âciz karınca, senin ne gücün var ki sırtına bu koca dağ yüklensin?*

²⁴⁶⁸ Dedi, *sultanım, tövbe ettim. Bundan böyle yiğitlik gösterip cüretkâr konuşmaya çağım.*

²⁴⁶⁹ *Bu dünya çöldür, sen de Musa'sın. Biz ise günah yüzünden çöle saplanıp kaldık.*

²⁴⁷⁰ *Yıllarca yürürüz, ama sonunda ilk menzilde tutsağız.*

²⁴⁷¹ *Musa'nın kalbi bizden râzı olsaydı, çölde bir yol görünür, çölün bir bitimi olurdu.*

²⁴⁷² *Bununla birlikte, o bizden hepten bık-mış olsaydı, gökten bize sofraya gelir miydi?*

²⁴⁷³ *Taştan pınarlar kaynar mıydı, çölde can güvenliğimiz kalır mıydı?*

²⁴⁷⁴ *Tam tersine sofraya yerine ateş gelirdi de şuracıkta bizi yalazıyla kavururdu.*

²⁴⁷⁵ *Musa bizim hakkımızda ikircik içindeydi. Kimi zaman düşmanımız, kimi zaman da dostumuzdu.*

²⁴⁷⁶ *Öfkesi her şeyimizi tutuşturup yakarken, şefkati bela okunu geri çevirirdi.*

²⁴⁷⁷ *Şefkatin aynı zamanda öfke olması mümkün mü? Ey sevgili, bu az görülen durum, senin lütfundandır.*

²⁴⁷⁸ *Yüz yüze bulunulana övmek çirkin-dir. Bilinçli olarak Musa'nın adını anıyo-rum bu yüzden.*

²⁴⁷⁹ [84b] *Yoksa senin huzurunda başka birini anmamı, Musa'nın uygun görmesi mümkün mü?*

²⁴⁸⁰ *Verdiğimiz söz yüz kez, bin kez boşa çıktı. Oysa senin sözün dağ gibi yerinde durur.*

²⁴⁸¹ *Bizim sözümüz saman gibi rüzgâr-ların önünde savrulur. Senin sözünse dağ-dır, hatta daha sağlamdır yüz dağdan.*

²⁴⁸² *Taşıdığın kudret hakkı için, ey renk-lerin sultanı, renkten renge girmemize acı.*

²⁴⁸³ *Kendimizi ve rezilliğimizi gördük. Ey padişah, bizi daha fazla sına.*

²⁴⁸⁴ *Ey kerem sahibi, böylece başka rezil-liklerimizi açığa çıkar.*

²⁴⁸⁵ *Güzellik ve yetkinlikçe sınırsız-sın sen. Bizse eğrilikçe sınırsız, sapıklık içindeyiz.*

²⁴⁸⁶ *Ey kerem sahibi, sonsuzluğunu, bir avuç alçağın sınırsız eğriliklerinin üzerine sal.*

²⁴⁸⁷ *Kumaşımızdan bir iplik kaldı. Biz bir şehirdik, geriye bir duvar kaldı.*

²⁴⁸⁸ *Ey padişah, arta kalanları koru da şeytanın canı tümüyle sevinmesin.*

²⁴⁸⁹ *Ey et parçasına acıma duygusu ve-ren [Rabbim], kudretini gösterince mer-hametini de göster.*

²⁴⁹⁰ *Ey yüceler yücesi, bu dua senin ga-zabını artıracaksa, bize kendin dua etme-yi öğret.*

²⁴⁹¹ *Öyle ki Âdem cennetten düşünce ona geri dönüş fırsatı verdin de böylece çirkin şeytandan kurtuldu¹⁵⁷.*

²⁴⁹² *Şeytan kimdir ki Âdem'i geçsin ve böyle bir satrançta onu yensin?*

²⁴⁹³ *Aslında bütün her şey, Âdem'in ya-rarına oldu. O hile, kıskananın lanetlen-mesiyle sonuçlandı.*

²⁴⁹⁴ *Bir oyunu görüp iki yüz oyunu gör-medi. Böylece kendi evinin direğini kesti.*

²⁴⁹⁵ *Geceleyin başkalarının tarlasını ate-şe verdi, ama rüzgâr, ateşi onun tarlasına doğru sürükledi.*

²⁴⁹⁶ *Lânet, şeytanın gözüne bağ oldu ve böylece o, düşmanına hilenin zarar vere-ceğini sandı.*

²⁴⁹⁷ *Lanetin özelliği, şaşı kılıp kıskanç, bencil ve kinci yapmasıdır.*

²⁴⁹⁸ *Böylece yaptığı kötülüğün, dönüp dolaşıp sonunda kendisini çarpacağını bilmez.*

²⁴⁹⁹ *Rakibini sıkıştırıp hareketini engel-lediğini sanır, ama tam tersine sonunda mat olup zarara uğrayan kendisi olur.*

²⁵⁰⁰ *Çünkü o kendini bir hiç olarak gör-se, yarasının tehlikeli ve onulmaz olduğunu görür.*

²⁵⁰¹ *İçini böyle görmek acılara yol açar ve acılar onun perdeden çıkmasını sağlar.*

²⁵⁰² *Anneler doğum sancısı çekmeden, doğmak için bir yol bulamaz çocuk.*

2503 Bu emanet yürektedir. Yürek gebe-
dir. Bu öğütlerse ebe gibidir.

2504 Ebe, kadının sancısının olmadığını söy-
ler. Sancı lâzım. Sancı çocuk için bir yoldur.

2505 Acısız olan yol kesicidir. Çünkü aci-
sızlık, “Ben Hakk’ım” (*Ene’l-Hak*) demektir.

2506 Vakitsiz “ben” demek lânettir. Va-
kitli ben demekse rahmettir.

2507 Mansur’un “ben”i elbette rahmetti.
Firavun’un “ben”iyse bil ki lânettir.

2508 Elbette vakitsiz öten her horozun
ibret için başını kesmek gerek.

2509 Baş kesmek nedir? Cihad yoluyla
nefsi öldürmek ve terk etmektir.

2510 Öyle ki akrebin iğnesini çıkarırsan,
akrep ölümden kurtulup güvene erer.

2511 Aynı şekilde yılanın zehir dişinin
sökülmesi de onun taşla ezilmekten kur-
tulmasını sağlar.

2512 Nefsi ancak pîrin gölgesinde olmak
öldürür. O nefis öldürücünün eteğine sı-
kıcı yapış.

2513 Sıkıcı yapıştığın zaman bu, Hakk’ın
inayetidir. Sende ortaya çıkan her güç,
O’nun çekiminden kaynaklanır.

2514 “Attığında sen atmadın¹⁵⁸”ı doğru
anla. Canın her ektiği canın canındandır.

2515 Elinden tutan ve yükü taşıyan O’dur.
Her an o anı/nefesi O’ndan um.

2516 Uzun süre onsuz kalsan da tasalanma.
O’na, geç tutsa da sıkı tutar, demiştin ya.

2517 Onun rahmeti geç gelse de sıkıcı tu-
tar ve bir an olsun seni yanından ayırmaz.

2518 Bu vuslat ve sevginin açıklanmasını
istersen, “Kuşluk vaktine andolsun¹⁵⁹”u
(*Vêd-duhá*) düşünerek oku.

2519 Eğer kötülüklerin de O’ndan oldu-
ğunu söylersen, bu O’nun üstünlüğünde
hiç eksikliğe yol açar mı?

2520 Kötülüğün ortaya çıkışı da O’nun
kemâlinin ürünüdür. Efendim, ben sana
bir örnek vereyim:

2521 Örneğin bir ressam, iki tür resim
yapmıştır; güzel resim de yapmıştır, çir-
kin resim de.

2522 Yusuf ile hurilerin resmini güzel, if-
ritlerle iblislerin resmini çirkin yapmıştır.

2523 [85a] İki tür resim de onun ustalı-
ğının ürünüdür. Bu, onun çirkinliğinin
değil, ustalığının göstergesidir.

2524 Çirkinini son derece çirkin yapar ve
böylece bütün çirkinlikler onun çevresin-
de toplanır.

2525 Böylece bilgisinin yetkinliği ortaya
çıkışmış olur ve onun ustalığını inkâr eden
de rezil olur.

2526 Ressamın çirkin resim yapmaması
onun eksikliğinin göstergesidir. Bu ne-
denle [Allah], dinsizin de ihlaslı insanın
da yaratıcısıdır.

2527 Bu bakımdan küfür de iman da
O’nun rabliğine tanıklık edip O’nun hu-
zurunda secdeye kapanır.

2528 Fakat bil ki mümin severek secde
eder. Çünkü rızâya erişme amacındadır.

2529 Dinsiz de istemeyerek Hakk’a bo-
yun eğer. Fakat onun amacı başkadır.

2530 O, sultanın kalesini onarır, fakat
kendisi emirlik iddiasında bulunur.

2531 Kaleyi ele geçirip sonunda kendisi
kale sultanı olmak için isyan eder.

2532 Mümin ise o kaleyi makam sahibi
olmak için değil, padişah için onarır.

2533 Çirkin der ki *ey çirkinleri yaratan,*
güzeli de çirkinini de yaratmaya gücün yeter.

2534 Güzel der ki *ey güzellikler sultanı,*
sen beni kusurlardan arındırdın.

Peygamber'in -selam üzerine olsun- o hastaya öğüt verip dua öğretmesi

2535 Peygamber, o hastaya dedi, *şunu söyle de güç olanı kolaylaştır:*

2536 *"Bize dünya yurdunda da güzellik ver, âhiret yurdunda da güzellik ver"¹⁶⁰.*

2537 *[De ki] gittiğimiz yolu bize bahçe gibi güzelleştir. Ey yüceler yücesi, bizim varacağımız sensin.*

2538 Yeniden diriliş sırasında müminler meleklerle derler, *cehennem ortak yol değil miydi?*

2539 *Müminin de kafirin de yolu ordan geçer. Oysa biz bu yolda duman da görmedik, ateş de.*

2540 *İşte cennet, işte güvenli makam. Peki o kötü geçit nerede?*

2541 Buna karşılık, melek der, *geçerken filan yerde yemyeşil bir bahçe gördünüz ya...*

2542 *İşte cehennem denilen çetin infaz yeri orasıydı. Ama sizin için bağ bahçe ve ağaçlığa dönüştü¹⁶¹.*

2543 *Çünkü siz bu cehennem huylu nefsi, ateşe lâıyk bu fitneci gâvuru...*

2544 *Çalışıp çabalayıp güzelleştirdiniz. Allah için ateşi söndürdünüz.*

2545 Alevlenip yanan arzular ateşi yok olup onun yerini takva bahçesi ve hidayet ışığı aldı.

2546 *Öfke ateşiniz hilme dönüştü. Cehalet karanlığınız ilme dönüştü.*

2547 *Hırs ateşiniz cömertliğe dönüştü. Kıskançlık diken gibiydi, gül bahçesine döndü.*

2548 *Çünkü siz bütün bu ateşleri Hak için birer birer söndürdünüz.*

2549 *Ateş olan nefsi bir bahçe kıldınız ve ona vefa tohumları ektiniz.*

2550 *O bahçede zikir ve tesbih bülbülleri, ırmak kıyısında güzel güzel ötmektedir.*

2551 *Hak davetçisine uydunuz ve nefsinizin cehennemine su koyverdiniz.*

2552 *Bu yüzden bizim cehennem de sizin için yeşillenip şenlenerek bir bahçeye döndü.*

2553 *Bilir misin evlat, iyiliğin karşılığı nedir? Lütuf, iyilik ve muteber bir sevaptır.*

2554 *Siz dememiş miydiniz, biz kurbanız ve ölümsüz sıfatlar karşısında fâniyiz, diye?*

2555 *Biz kurnaz da olsak, deli de olsak, o saki ve kadeh yüzünden sarhoşuz.*

2556 *Onun yazısına ve buyruğuna boyun eğerez ve tatlı canımızı rehin veririz.*

2557 *Gönlümüzde sevgilinin hayali oldukça, hizmetkârlık ve fedakârlık bizim işimizdir.*

2558 *Nerde bela mumları yakılsa, yüz binlerce âşığın canı ateş alır.*

2559 *Evin içine ait âşıklar, yar yüzünün kandili çevresinde dönen kelebeklerdir.*

2560 *Seninle aydınlananların (seni görünce yüzü gülenlerin) ve seni belalardan bir zırh gibi koruyanların yanına git ey gönül.*

2561 *Ey parlak dolunay, onların canları ortasına yerleş de gökyüzünde evin olsun.*

2562 *Onlar, sana sırları âşikâr etmek için Utarid gibi gönül defterini açarlar.*

2563 *Avâre isen yakınlarının yanına var. Bir ay parçasıysan dolunayla bütünleş.*

2564 *Parçanın bütünden kaçması niye? Neden bunca karışmak muhalifler içine?*

2565 *Devinimde cins türe dönüşür, bak. Kurtuluştaki soyutlar somutlaşır.*

2566 *Ey akılsız, kadın gibi tatlı söze bel bağlıyorsun. Yalandan ve tatlı sözden yarar görmeyen mümkün mü?*

²⁵⁶⁷ Bir kadın gibi tatlı sözleri ve pohpohlamayı alıp altın misali koynuna koyuyor-sun.

²⁵⁶⁸ [85b] Oysa senin için şahların sövgü ve tokadı, sapkınların övgüsünden iyidir.

²⁵⁶⁹ Şahların tokadını ye, alçakların balını yeme. Böylece kişilerin ikbâli sayesinde kişi olursun.

²⁵⁷⁰ Çünkü onlardan sana hilat ve devlet gelir ve ruh sığınağında beden cana dönüşür.

²⁵⁷¹ Nerede bir çulsuz ve çıplak görsen, bil ki o ustasından kaçmıştır.

²⁵⁷² O, kör, çirkin ve eli boş gönlünün istediğini yapmak için kaçmıştır.

²⁵⁷³ O, ustasının istediği gibi olsaydı, kendini ve çevresini donatıp güzelleştirmiş olurdu.

²⁵⁷⁴ Dünyada ustasından kaçan, bil ki bahtiyarlıktan kaçmaktadır.

²⁵⁷⁵ Bedenin beslenmesi için bir sanat öğrendiğin gibi, din sanatına da el at.

²⁵⁷⁶ Dünyada zenginleşip giyinip kuşandın. Peki buradan çıkınca ne yapacaksın?

²⁵⁷⁷ Âhirette bağışlanmana yarayacak kazançlar getiren bir sanat öğren.

²⁵⁷⁸ Öte dünya çarşılarla ve kazanç kapılarıyla dolu bir şehirdir. Kazancın sadece buraya özgü olduğunu sanmayasın.

²⁵⁷⁹ Yüce Allah der ki bu dünyanın kazancı, o kazanç karşısında çocuk oynacağı gibidir¹⁶².

²⁵⁸⁰ Başka bir çocuğa sevişir gibi sarılan ve evcilik oynayan çocuğun oyunu gibi...

²⁵⁸¹ Çocuklar evcilik oynarken dükkan yaparlar. Onların vakit geçirmekten başka kârları yoktur.

²⁵⁸² Akşam olur, çocuklar dağılır ve tek başına kalan çocuk, karnı aç eve gelir.

²⁵⁸³ Bu dünya oyun parkıdır, ölümse gece. Ceplerin boş, yorgun argın dönersin eve.

²⁵⁸⁴ Ey âsi, bil ki dinin kazancı aştır ve Hak nurunu içe çekme yeteneğidir.

²⁵⁸⁵ Süprüntü nefsin, fâni kazancı ister. Ne zamana dek çer çöp kazanacaksın? Bırak artık.

²⁵⁸⁶ Süprüntü nefsin, şerefli bir kazanç peşinde olsa bile, işin içinde bir dalavere vardır.

Kalk, namaz vakti, diye İblis'in Muaviye'yi uyandırması

²⁵⁸⁷ Rivayete göre Muaviye, köşkünün bir köşesinde uyumaktaydı.

²⁵⁸⁸ İnsanların ziyaretlerinden yorulmuş olduğu için köşkün kapısı içerden kapalıydı.

²⁵⁸⁹ Bir adam onu ansızın uyandırdı. O gözünü açınca adam saklandı.

²⁵⁹⁰ Dedi, *küşke kimsenin girmesine olanak yoktu. Bu cesaret ve küstahlığı gösteren*

kimdir?

²⁵⁹¹ Ardından, gizlenen kişinin izini bulabilmek için çevresine bakındı.

²⁵⁹² [Derken] kapının ardında, yüzünü perde arkasına gizleyen bir bedbaht gördü.

²⁵⁹³ Dedi, *hey sen kimsin, nedir adın?* Dedi, *açıkkası isyankâr şeytandır adım.*

²⁵⁹⁴ Dedi, *ters konuşmadan bana doğruyu söyle, neden ısrarla beni uyandırdın?*

**İblis'in Muaviye'yi atlatarak müphem
konuşup bahaneler uydurması ve Muaviye'nin ona cevap vermesi**

2595 [İblis] dedi, *namaz vakti geçmek üzere. Hemen koşmalı mescide.*

2596 Mustafa, anlamlardan inciler

dizerken şöyle demiştir: “Vakit geçmeden ibadeti eda etmekte acele edin.”

Muaviye'nin İblis'e cevap verışı

2597 [Muaviye] dedi, *hayır hayır, amacın, beni hayra yönlendirmek olamaz senin.*

2598 *Hırsız meskenime gizlice gelecek de*

bekçilik ettiğini söyleyecek!

2599 *Ben o hırsıza nasıl inanırım? Hırsız nereden bilecek, sevabı, ecri?*

İblis'in Muaviye'yi ikinci kez atlatması ve üstü kapalı konuşması

2600 [İblis] dedi, *biz eskiden melektik. İtaat yolunu canla kat ettik.*

2601 *Yol ehline mahrem, arş sâkinlerine ar-kadaştık biz.*

2602 Eski meslek hiç yürekten gider mi? Eski sevgi hiç gönülden çıkar mı?

2603 Yolculukta Anadolu'yu da görsen, Hoten'i de görsen, vatan sevgisi nasıl çıkar kalbinden?

2604 *Biz de sarhoşlarındandık bu şarabın. [Biz de] onun dergâhının aşklarındandık.*

2605 *Göbeğimiz onun sevgisi üzere kesilmiştir. O'nun aşkı canımıza ekilmiştir.*

2606 *Zamanından güzel günler görmüş-tük. Baharda rahmet suyu içmiştik.*

2607 *Ekmedi mi bizi O'nun fazilet eli? Bizi yoktan alıp çıkaran O değil mi?*

2608 [86a] *O'ndan çok okşamarlar gördük. Rızâ bahçesinde [biz de] dolaştık.*

2609 *Rahmet eliyle başımızı okşardı. Bizden lütuf pınarları akıttırdı.*

2610 *Süt arayan bebeklik zamanımda beşi-ğimi kim salladı? [Elbette] O.*

2611 *O'nun sütü dışında kimin sütünü içtim? O'nun tedbiri dışında beni kim büyüttü?*

2612 İnsanın varlığına sütle birlikte giren huy çekip çıkarılabilir mi?

2613 Kerem denizi bir kez paylamış olsa da, kerem kapıları nasıl kapanır?

2614 Akçesinin aslı, adalet, lütuf ve bağış-tır. Kahr, [akçesi] üzerinde basit bir toz gibidir.

2615 Lütuf için âlemi yarattı ve zerreleri O'nun güneşi okşadı.

2616 Ayrılık O'nun kahrından gebeyse, [bu] O'na kavuşmanın kıymetini bilmek içindir.

2617 Ayrılığı, böylece canın kulağını çe-ker de can, birlikte geçen günlerin kıyme-tini bilir.

2618 Peygamber der ki Hak şöyle buyu-rur: “Yaratmaktan amacım rahmettir.

2619 “Benden bir yarar sağlasınlar ve ba-lımdan pir parmak alsınlar diye yarattım.

2620 “Ben bir yarar sağlayayım ve çulsu-zun çulunu sırtından çekip alayım diye değil¹⁶³.”

2621 *Beni huzurundan kovduğu birkaç gün boyunca gözüm O'nun güzel yüzüne takılıp kalmıştır.*

2622 Böyle yüzden böyle bir kahır şaşırtıcıdır, diye herkes bunun sebebini aramaya başlamıştır.

2623 Sebep sonradan olma bir şey olduğundan ben sebebe bakmam. Çünkü sonradan olan şey sonradan olan başka bir şeye yol açar.

2624 Önceki lutfu bakarım, sonradan olan her şeyi iki parça kılarım.

2625 Diyelim ki secdeyi terk etmem kıskançlıktandı. [Ancak] o kıskançlık, inat değil, aşk yüzündendi.

2626 Her kıskançlık elbette aşktan doğar. Sevgiliyle bir başkası dost olmuştur çünkü.

2627 Hapşırmanın şartı, çok yaşa demek olduğu gibi, sevginin şartı da kıskançlık sergilemektir.

2628 Çünkü satranç tahtasında bundan başka oyun yoktu. Dedi, oyna. Bundan başka ne bilirim ben?

2629 Mevcut olan o oyunu oynayıp kaybettim ve kendimi belaya attım.

2630 Belada bile dilimde O'nun tadı. Ben O'nun mâtiyim, O'nun mâti.

2631 Behey saf, [mat] olmaktan kendini kim kurtarabilir? Altı yönden tutulmuş altı kapıdan hiç kimse [kurtulamaz].

2632 Tikel altı tümel altıdan nasıl kurtulur? Özellikle kendiliğinden var olan onu eğri yerleştirmişse...

2633 Altı kapı içinde ateş içinde olanı ancak altıyı yaratan kurtarır.

2634 Onu inkâr da olsa, ona iman da olsa bu, O'nun eliyle dokunmuştur.

Muaviye'nin İblis'e hilesini üçüncü kez anlatması

2635 Emir dedi, bunlar doğrudur, fakat senin bunlardan payın kalmamıştır.

2636 Sen benim gibi yüz binlercesinin yolunu kestir, tünel kazıp hazineye girdin.

2637 Sen ateşsin, senden yanmamaya çarem yok. Senin elinden elbisesi yırtılmayan kim var?

2638 Tabiatın yakmak olduğuna göre senin yakmaman mümkün değildir.

2639 [Hakk'ın] seni yakıcı kılması ve bütün hırsızlara usta kılmasıdır lânet.

2640 Allah ile yüz yüze söyledin sen. Senin hilen karşısında benim ne hükmüm olur a düşman?

2641 Senin marifetlerin, kuş sesini andıran ıslık gibidir, fakat bu, kuşları avlayan sestir.

2642 O ses, yüz binlerce kuşun yolunu kesmiştir. Kuş ise tanıdık biri geldi diye aldanmıştır.

2643 [Kuş] havada ıslık sesini duyunca iner gelir ve burada esir olur.

2644 Nuh kavmi figan eder hilenden. Yüreklere dağlanmış, bağrırları dilim dilim.

2645 Ad kavmini sen yeke verdin. Onları azaba ve hüzünlere salan sensin.

2646 Lut kavmine taş yağması sendendi¹⁶⁴. Senin yüzünden kara suda boğuldular¹⁶⁵.

2647 Ey binlerce fitne koparan [şeytan], Nemrud'un beyni senin yüzünden dökülüp gitti.

2648 Zeki ve filozof Firavun'un aklı, senin yüzünden körleşip olan bitene vâkıf olmadı.

2649 Ebu Leheb de senin yüzünden ehliyetini yitirdi. Ebu'l-Hakem de yine senin yüzünden Ebu Cebil olup çıktı.

2650 Ey bu satrançta adını duyurmak için yüz binlerce ustayı mat eden...

2651 Ey içinden çıkılmaz kıstırmalarla gönülleri yakan kara kalpli!

2652 Sen hile denizisin, insanlarsa bir damla. Sen bir dağ gibisin, bu doğru kişilerse bir zerre.

2653 [86b] Senin hilenden kim kurtulur ey

düşman? [Hak tarafından] korunanlar dışında [hepimiz] tufanda boğuluruz¹⁶⁶.

2654 Nice uğur yıldızı senin yüzünden yatar. Nice ordu ve toplum, senin yüzünden dağılıp gider.

İblis'in Muaviye'ye üçüncü kez cevap vermesi

2655 İblis ona dedi, çöz bu düğümü. Ben sahte ve halis altın için mihenk taşıyım.

2656 Hak beni aslanla köpeğe imtihan kıldı. Hak beni halisle sahteye imtihan kıldı.

2657 Sahte olanın yüzünü karartan ben miyim? Kuyumcuyum, ben ona değer biçtim.

2658 İyilere yol gösteririm. Kuru dalları koparıp atarım.

2659 Bu otları niçin koyarım böyle? [Elbette] hangi cins hayvan olduğu belli olsun diye.

2660 Kurt ceylandan bir yavru doğursa, yavrunun kurt mu ceylan mı olduğu konusunda kuşku olur.

2661 Sen onun önüne ot ve kemik dök. Bakalım hangisine koşacak?

2662 Kemiğe yönelirse köpektir. Otu tercih ederse, elbette ceylan soyundandır.

2663 Kahır ve lütuf birbirine eş olmuş ve ikisinden hayır ve şer dünyası doğmuştur.

2664 Sen otu da sun kemiği de. Sun nefsin ve canın azığını.

2665 Nefsin gıdasını yeğlerse güdüktür (soyu kesiktir). Ruhun gıdasını dilerse önderdir.

2666 Bedene hizmet ederse eşek olur. Can denizinde yüzerse inci bulur.

2667 Bu ikisi farklı olup hayır ve şer olsa da ikisi de bir işe yarar.

2668 Peygamberler itaatler sunarken, düşmanlar arzuları sunarlar.

2669 İyi kötü kılmam mümkün mü? Tanrı değilim. Ben davetçiyim, yaratıcıları değilim.

2670 Rab değilim ki iyiyi çirkin kılayım. [Ben sadece] çirkine ve güzele aynayım.

2671 Hintli dertlenerek, bu adamı kara yüzlü gösteriyor diye aynayı yakar.

2672 [Ayna der ki] kim çirkin, kim güzel göstereyim diye O beni şeffaf ve doğru sözlü eyledi.

2673 Ben tanıgım, tanık ne diye hapsedilsin? Allah tanığımdır, ben mahpus değilim.

2674 Ben nerede fidan görsem meyveli, yetiştiririm onu tıpkı bir dadı gibi.

2675 Nerde acı ve kuru bir ağaç görsem, misk kemreden kurtulsun diye kesip atarım.

2676 Kuru ağaç bahçivana der, yiğidim, beni suçsuz yere niçin kesersin?

2677 Bahçıvan der, sus bre çirkin huylu, sana suç olarak kuru olmak yetmez mi?

2678 Kuru dal der, ben doğruyum, eğri değilim. Suçsuz yere niçin kökümü kesersin?

2679 Bahçıvan der, bahtın yaver gitseydi de keşke eğri, ama yaş olsaydın.

2680 [O zaman] bengisuyu çekerdin, hayat suyu içinde yüzerdin.

2681 Senin tohumun ve özüün kötü. Güzel bir ağaçla bağın yok senin.

2682 Acı dal güzel ağaca bağlansa, o güzellik onun özüne sirayet eder.

Muaviye'nin İblis'e çıkışması

²⁶⁸³ Emir dedi, ey haydut laf kalabalığını bırak. Beni alt edemezsin, boşuna uğraşma.

²⁶⁸⁴ Sen haydutsun, bense gurbette bir tüccarım. Getirdiğin her elbiseyi ne diye alayım?

²⁶⁸⁵ Gavurluk edip malımın çevresinde dönüp durma. Sen kimsenin malını alıcı değilsin.

²⁶⁸⁶ Müşteri kimsenin yolunu kesmez. O, müşteri gibi görünse de bu hile ve dalaveredir.

²⁶⁸⁷ Bu kiskancın heybesinde neler var, bilmiyoruz. Allah'ım, bu düşmana karşı bize yardım et.

²⁶⁸⁸ Bu haydut bana bir fasıl daha çalarsa, [korkarım] pırtımı kapar gider.

Muaviye'nin İblis yüzünden yüce Hakk'a yakarması ve yardım dilemesi

²⁶⁸⁹ Rabbim, onun sözü duman gibidir. Tut elimden, yoksa kilimim kararacak (tehlkeye düşeceğim).

²⁶⁹⁰ Ben İblis'le fikir tartışmasına girmem. Çünkü bu, saygınların da, alçakların da fitnesidir.

²⁶⁹¹ "İsimleri öğretti¹⁶⁷" beyi olan Adem, bu itin yıldırım gibi koşuşu karşısında koşmaya güç yetiremez.

²⁶⁹² Cennetten yere atmıştır onu. [Adem,] Simak burcundayken balık gibi

oltaya takılmıştır.

²⁶⁹³ [Bu yüzden Âdem,] "Biz zulmettik¹⁶⁸" diye ağlamıştır. Şeytanın dalavere ve hilesinin sınırı yoktur.

²⁶⁹⁴ Onun her sözünde bir şer var. İçinde yüz binlerce büyü gizli.

²⁶⁹⁵ [87a] Anında erkeklerin erkekliğini bağlar. Kadında ve erkekte arzuyu körükler.

²⁶⁹⁶ Behey insanları yakan fitneci İblis, doğru söyle, beni niçin uyandırdın?

İblis'in yine bahanesini dile getirmesi

²⁶⁹⁷ Dedi, kötü zanlı olan kişi, yüz gösterge de olsa doğruya kulak vermez.

²⁶⁹⁸ Kuruntulu gönüllere kanıt getirsen, kuruntusu artar.

²⁶⁹⁹ Söz ona işlese ancak hastalık olur. Savaşçının kılıcı hırsız için [hırsızlık] aletidir.

²⁷⁰⁰ Öyleyse ona verilecek cevap susmaktır. Aptalla konuşmak deliliktir.

²⁷⁰¹ Ey sağduyu sahibi, sen Hakk'a benim yüzümden ne diye yakarırın? [Böyle yapacağına] alçak nefsin yüzünden yakar.

²⁷⁰² Helva yersin, senin için çıban olur. Ateşin çıkar, tabiatın değişir.

²⁷⁰³ Suçu olmadığı halde İblis'e lanet edersin. Kendindeki hileyi nasıl görmezsin?

²⁷⁰⁴ İblisten değil, sendendir bu a şaşkın. Ne var ki sen tilki gibi kuyruğun peşindesin.

²⁷⁰⁵ Bahçede kuyruğu görürsen, bu bir tuzaktır. Bunu neden bilmezsin?

²⁷⁰⁶ O seni bilgidan uzaklaştırmıştır da ondan bilmezsin. Kuyruğa eğilimin, gözünü ve aklını kör etmiştir.

²⁷⁰⁷ "Nesnelere olan sevgin seni kör ve sağır eder¹⁶⁹." Kara nefsin cinayet işledi; [başkasına] düşmanlık etme.

²⁷⁰⁸ Suçu bana yükleme, eğri bögri bakma.

Bıktım ben kötülükten, hırstan ve kinden.

²⁷⁰⁹ Ben kötülük yaptım, hâlâ pişmanım.

Gecemin gündüze ermesini beklerim.

²⁷¹⁰ İnsanlar arasında suçlanıp dururum.

Kadın erkek herkes kendi ettiğini benim üstüme atar.

²⁷¹¹ Zavallı kurt, aç da olsa keyif çatıyor diye suçlanır.

²⁷¹² Güçsüzlük yüzünden yürüyemezken, insanlar der ki iyice tıknmış [da ondan yürüyemiyor].

Muaviye'nin İblis'in gerçek amacını ısrarla öğrenmeye çalışması

²⁷¹³ [Muaviye] dedi, seni doğruluktan başkası kurtaramaz. Adalet seni doğruluğa çağırıyor.

²⁷¹⁴ Doğruyu söyle de elimden kurtul. Savaşımın tozunu hile yatıştırılmaz.

²⁷¹⁵ [İblis] dedi, ey düşüncelerle dolu hıyalci, yalanı doğruyu nasıl anlıyorsun?

²⁷¹⁶ [Muaviye] dedi, Peygamber bir işaret vermiştir. Sahte ve iyi için bir ölçüt belirlemiştir.

²⁷¹⁷ Demıştır ki "Yalan kalpte şüphe doğurur, doğru ise huzur ve neşeye yol açar¹⁷⁰."

²⁷¹⁸ Yalan söz yüzünden gönül huzura ermez. Suyu yağ, hiç ıskı vermez.

²⁷¹⁹ Doğru sözde gönül huzuru vardır. Doğruluklar, gönül tuzağının yemidir.

²⁷²⁰ Gönül kırgın olursa ağzının tadı olmaz. Bu yüzden hiçbir şeyin tadına varmaz.

²⁷²¹ Gönül sıkıntı ve hastalıktan güvende olunca yalanın ve doğrunun tadını bilir.

²⁷²² İnsanın buğdaya tamahı artınca bu tamah insanın huzurunu kaçıtır.

²⁷²³ Senin yalan ve işvene kulak verince insan, gurura kapılıp ölümcül zehri içer.

²⁷²⁴ O zaman akrebi buğdaydan ayırt edemez. Arzu sarhoşluğundan, ayırt etme yetisi uçup gider.

²⁷²⁵ İnsanlar arzu ve heves sarhoşudurlar ve bu yüzden senin hilene aldanırlar.

²⁷²⁶ Kendini arzulara kapılmaktan kurtaran, gözünü sırta aşına kılar.

Kadı'nın kadılıktan yakınması ve nâibin ona cevap vermesi

²⁷²⁷ Bir kadı atanmıştı. Ağlayıp duruyordu. Nâip dedi, kadı, niçin ağlarsın?

²⁷²⁸ Bu, senin için ağlayıp sızlanma vakti değil, sevinme ve kutlama vaktidir.

²⁷²⁹ [Kadı] dedi, gönlüne hükmü geçmeyen bir cahil, iki bilen arasında nasıl hükme varabilir¹⁷¹?

²⁷³⁰ O iki düşman, gerçekleşen olaydan haberdardır. Zavallı kadı, o ikisinin neler çevirdiğini ne bilecek?

²⁷³¹ Onların durumundan habersiz ve

bilgisizdir. [Bu durumda] nasıl olacak da onların kanları ve malları üzerinde tasarufta bulunacak?

²⁷³² [Nâip] dedi, düşmanların bilgileri ve gerekçeleri var. [Buna karşılık] sen bilgisiz olsan da milletin kandilisin.

²⁷³³ Senin bir gerekçen olmadığı için, bu gönül huzuru gözlerin nurudur.

²⁷³⁴ O iki bilgiliyi amaçları kör etmiştir. Gerekçe, onların bilgilerini mezara koymuştur.

2735 Garazsızlık cehaleti âlimlik haline getirir. Bilgiyi de garaz kalplerden söker.

2736 [87b] Rüşvet almadıkça görücüsün sen. Tamah ettiğindeyse kör ve köle olursun.

2737 Tabiatımı arzulardan arındırıp arzu lokmalarını az yedim.

2738 Gönlümün çeşnicesi aydın olup gerçekten de doğruyu yalandan ayırır oldu.

Muaviye'nin İblis'e doğruyu söyletmesi

2739 *Sen beni niçin uyandırdın? Behey sahtekar, sen uyanıklığın düşmanı değil misin?*

2740 *Haşhaş gibisin sen, uyutursun hep. Şarap gibisin sen, aklı ve bilgiyi alıp götürürsün.*

2741 *Seni çarmıha gerdim, doğruyu söyle. Ben doğruyu bilirim, hile arayıp durma.*

2742 *Ben, herkesten yaratılış ve tabiatında ne varsa onu isterim.*

2743 *Ben sirkeden şeker olsun istemem.*

Hünsa olanı asker diye almam ben.

2744 *Gavurlar gibi Hak'tır ya da Hak'tan bir işaretir diye puta yönelmem.*

2745 *Ben dışkıdan misk kokusu beklemem. Ben ırmağın suyunda kuru kerpiç aramam.*

2746 *Bize yabancı şeytandan beni iyilik için uyandırmasını beklemem.*

2747 *İblis, bir çok hileye başvurup bahaneler uydurduysa da emir, ona kulak asmayıp sabrederek onu sıkıştırdı.*

İblis'in kalbindekini Muaviye'ye doğru biçimde söylemesi

2748 *[İblis] ona içtenlikle dedi, ben seni şu yüzden uyandırdım:*

2749 *İkbalî yüce olan Peygamber'in ardında kılınan cemaat namazına yetişesin [istedim].*

2750 *Namazının vakti geçseydi, bu dünya kararıp ışıksız olurdu.*

2751 *Hayıflanış ve acıyla, iki gözünden tu-*

lumlardan akar gibi yaşlar akardı.

2752 *İbadetten tat alan, elbette ibadetten bir saat ayrı kalmaya dayanamaz.*

2753 *O hayıflanış ve acı, yüz namaza bedel olurdu. O namazın ve o niyazdan doğan aydınlığın, [bunun yanında] ne hükmü olurdu?*

Samimi kişinin cemaat namazını kaçırışına hayıflanmasının fazileti

2754 *Biri mescide girerken insanlar mescitten çıkıyordu.*

2755 *Ne oldu da cemaat mescitten böyle erken çıkıyor, diye sordu.*

2756 *Biri cevap verdi, Peygamber cemaatle namaz kılıp gizden sıyrıldı.*

2757 *Nere gidiyorsun bre cahil, çoktan verdi Peygamber selamı?*

2758 *Âh, dedi adam. Âhından yükseli-*

yordu dumanlar. Kan kokusu geliyordu âhından.

2759 *Biri dedi, şu âhını ver bana, ver bana da senin olsun namazım.*

2760 *Dedi, verdim âhımı, kabul ettim namazını. Yüz teşekkürle aldı adam onun âhını.*

2761 *Gece düşünde, görünmez biri dedi, sen bengisi aldın, sen şifa aldın.*

2762 *Bu seçim ve girişim onuruna, namazı kabul oldu bütün insanların.*

İblis'in hilesini Muaviye'ye açıklamayı sürdürmesi

2763 Şeytan ona dedi, ey cömert emîr, hilemi ortaya koymalıyım.

2764 O zaman namazın geçseydi, üzüntünden ah edip inlerdin.

2765 O hayıflanış, o inleyiş, o yakarış, iki yüz zikri ve namazı geride bırakırdı.

2766 Böyle bir ah perdeleri yakmasın diye korkumdan uyandırdım seni ben.

2767 Böyle bir ahın olmamalı senin. Böyle bir yol olmamalı sana.

2768 Ben kıskancım, kıskançlığımdan yaptım bunu. Ben düşmanım, hile ve kindir işim.

Muaviye'ye itiraf ettikten sonra Muaviye'nin İblis'e cevabı

2769 [Muaviye] dedi, işte şimdi doğru söyledin. Senden bu beklenir, sana yaraşan budur.

2770 Örümceksin, sinek avlarsın sen. Behey köpek zahmet etme, sinek değilim ben.

2771 Akdoğanım ben, ancak beni şah avlar. Çevremize ağ örmesi mümkün mü örümceğin?

2772 Hadi git, avlayabildiğin sinek avla. Çağır sinekleri ayrana.

2773 Bala çağırırsan da yalandır. Senin bal dediğin kesinlikle ayrandır.

2774 Bir uykuydu beni uyandırdığın. Gemi diye gösterdiğin girdaptı.

2775 Beni daha üstün bir iyilikten uzak tutmak için iyiliğe çağırdın sen.

Hırsız bulup yakalamak üzere olan ev sahibine birinin seslenmesi üzerine hırsızın ortadan kaybolması

2776 [88a] Bu şuna benziyor: Biri evde hırsız görmüş peşinden koşuyordu.

2777 Peşinde bir iki tur attı ve yorgunluktan ter bastı.

2778 Tam ona yaklaşıp üstüne atlayıp yakalayacakken...

2779 Başka bir hırsız, ona bağırıp gel, dedi, gel de bak şu bela izlerine.

2780 Bre yiğit, çabuk ol, dön geri. Gel de gör buranın içler acısı halini.

2781 [Adam kendi kendine] dedi, belki de orda bir hırsız var. Dönmezsem zararı bana olur.

2782 Karıma evladına zarar verebilir. O zaman bu hırsız yakalamanın ne yararı olur?

2783 Bu Müslüman iyiliğinden sesleniyor bana. Çabuk dönmezsem pişman olurum.

2784 O iyilik sahibinden şefkat gördüğünü düşünerek hırsız bırakıp geri döndü.

2785 Dedi, güzel dostum, nedir durum? Sen kimden dolayı seslenip bağıırıyorsun?

2786 Dedi, işte bak hırsızın ayak izi. Bak şu yana gitmiş pezevenk hırsız.

2787 İşte kaltaban hırsızın ayak izi. Git peşinden, sür izini.

2788 Dedi, aptal, ne diyorsun sen? Onu nerdeyse yakalamıştım ben.

2789 Sen seslenince hırsız bıraktım. Sen eşeği bir adam sandım.

2790 Behey adam, bu ne zırva, bu ne saçmalama? İz nedir ki, gerçeği buldum ben.

2791 [O da] dedi, *ben sana gerçeğin izini gösteriyorum. Bu gerçeğin izidir, gerçeğin farkındayım.*

2792 [Ev sahibi] dedi, *sen ya haydutsun, ya da aptalsın. Hatta hırsızsın ve durumun farkındasın.*

2793 *Düşmanımı tutup sürükleyecekken, işte iz diyerek kurtardın onu.*

2794 Sen yönden söz edersin, ben yönlerin dışındayım. Vuslatta işaretin, izlerin ne işi var?

2795 Sıfatlarla perdelenen, yaratılışı görür ancak. Özü kaybedendir, sıfatlara takılan.

2796 Evlat, öze gömülmüşken kavuşanlar, O'nun sıfatlarına ne diye baksınlar?

2797 Başın suyun dibindeyken, bakar mısın hiç suyun rengine?

2798 Suyun rengi için dipten çıkarsan, siyah ipeği verip paçavra almış olursun.

2799 Avam için ibadet olan, seçkinler için

günahtır. Bil ki avam için vuslat olan, seçkin için hicrandır.

2800 Padişah bir veziri zabıta yapsa, vezire dostluk değil düşmanlık etmiş olur.

2801 Aslında o vezir bir suç işlemiştir. Elbette değişiklik nedensiz değildir.

2802 Ancak öteden beri zabıta olanın, talihi ve rızkı başından beri böyleymiştir.

2803 Fakat önceden padişaha vezir olanın zabıta yapılmasının nedeni onun kötü davranışlarıdır.

2804 Padişah seni eşikten yanına çağır-mışken yeniden eşiğe sürmüşse...

2805 Bil ki mutlaka bir suç işlemişsindir. Cahillik yüzünden cebri bahane edersin.

2806 Dersin, benim kısmetim ve rızkım buymuş... Peki, öyleyse dün niçin ikbal içindeydin?

2807 Cahillik yüzünden kısmetini kendin kestir. Kendi kısmetini artırır ehil adam.

Münafıklara ve onların Dırar mescidini yapılarına ilişkin hikâye

2808 Sapmaya ilişkin başka bir örnek de Kur'an'ın dilinden dinlesen yeridir¹⁷².

2809 Nifak sahipleri Peygamberle hileli bir tek-çift oyunu oynamaya kalktılar.

2810 [Dediler,] Ahmed dininin yücelmesi için bir mescit yapalım. [Aslında] bu yaptıkları mürtetlikti.

2811 Amaçları entrika olduğu için Peygamber'in mescidinden ayrı bir mescit yaptılar.

2812 Tavanı, tabanı ve kubbesi donatılmıştı, ama amaçlanan cemaati parçalamaktı.

2813 Peygamber'in yanına geldiler yaltaklanarak. Huzurunda diz çöktüler deve gibi.

2814 *Ey Hakk'ın elçisi, iyilik edip şu mes-*

cide kadar gelme zahmetinde bulunur musunuz?

2815 *Böylece [mescit] adımlarınla kutsansın. Kıyamete dek yenilenip dursun senin adın.*

2816 *Yağmur çamur için [düşünülmüş] bir mescittir. Darda kalana ve yoksula [sığınak olsun diye düşünülmüş] bir mescittir.*

2817 *Bir garip yatıp kalksın, yer bulsun kendine. Bu hizmet mekanı ışıklansın böylece.*

2818 *Böylece dinin göstergesi (ezan) çoğalıp yayılır. Çünkü kekre iş dostlarla güzelleşir.*

2819 *Bir an olsun şereflemdir o yeri. Bizi tanıtarak arındır bizi.*

2820 *Mescidi ve mescide gelip gidenleri taltif et. Sen aysın, bizse gece; bir an olsun bizimle ol.*

2821 [88b] *Ey cemali canı ısıtan güneş, gel de cemalinle gece gündüze dönsün.*

2822 Keşke bu söz içten olsaydı da o kişinin muradı gerçekleşseydi.

2823 Gönülsüz ve ruhsuz dile gelen tatlı söz, külhanda biten bitki gibidir a dostlar.

2824 Ona uzaktan bakıp geç, evladım, yenilmeye de gelmez, koklanmaya da.

2825 Vefasızların güzelliğine sakın yönelme. Yıkık köprüdür çünkü o, iyi dinle.

2826 Bir cahil adım atarsa ona. Köprü çöker ve kırar o ayağı.

2827 Nerde bir ordu yenilse, işe yaramaz iki üç gevşek yüzündendir.

2828 Erkek gibi silahıyla safta yer alır. [Savaşçılar da] işte hakiki arkadaş diye ona bel bağlarlar.

2829 Yarayı görünce yüz çevirip gider. Onun gidişi senin belini бүker.

2830 Bu söz uzayıp gidiyor ve amaçlanan açıklığa kavuşmuyor.

Münafıkların Dırar mescidine götürmek için Peygamber'i -selam üzerine olsun- kandırma girişimleri

2831 Hakk'ın elçisine efsunlar okudular. Düzen ve hile atını sürüp durdular.

2832 Merhameti yol edinmiş şefkatli Peygamber, gülümseyip evet demek dışında bir tavır sergilemedi.

2833 O gruba teşekkürler edip davete uyacağını belirterek elçileri sevindirdi.

2834 [Aslında] onun katında hileleri, sütte bir kıl nasıl görünürse öyle görünüyordu.

2835 O güzel insan, kılı görmezden geliyordu. O zarif insan, *kutlu olsun*, diyor-du süte.

2836 Yüz binlerce hile ve aldatmacaya o an için göz yumuyordu.

2837 O cömertlik denizi, "Ben size karşı sizden daha şefkatliyim" derken doğru söylüyordu.

2838 [Diyordu,] *otururum çok harlı ve alevli bir ateşin kıyısında.*

2839 *Siz kelebek gibi koşarsınız ateşe. Ben-se kelebek kovarım iki elimle*¹⁷³.

2840 Peygamber, gitmeye karar verdiği sırada, Hakk'ın gayreti seslendi, *ecinniye dinleme!*

2841 Çünkü hile yaptı bu pislikler. Dile

getirdikleri gerçeğin tam tersidir.

2842 Amaçları, yüzünü kara çıkartmaktan başka bir şey değil. Hristiyan'la Yahudi ne zaman istemiş dinin iyiliğini?

2843 Cehennem köprüsüne mescit yaptılar. Allah ile oyunlar oynadılar.

2844 Amaçları Peygamber ashabını bölmekti. Hakk'ın üstünlüğünü şapşal nasıl anlarsın?

2845 Vaazlarıyla Yahudilerin kendilerinden geçtikleri bir Yahudi¹⁷⁴'yi Şam'dan buraya getirmeyi niyetleri.

2846 Peygamber dedi, *evet, ama biz gazâ için yola çıkmak üzereyiz.*

2847 *Bu seferden döndüğümde o mescide doğru gelirim.*

2848 Onları savıp gazâyâ at sürdü. Tavla da hile yapanlara da hileyle karşılık verdi.

2849 Gazâdan dönünce gene geldiler ve geçmişte verilen sözün peşini bırakmadılar.

²⁸⁵⁰ Hak ona dedi, *ey peygamber, meseleyi açık söyle. Varsın savaş olsun.*

²⁸⁵¹ [Böylece Peygamber,] onlara dedi, *çok kötü kalplisiniz, düşmansınız siz. Ben sırlarınızı ortaya dökmeden kapayın çenenizi.*

²⁸⁵² [Peygamber,] onların sırlarına ilişkin birkaç belirtiyi dile getirince işleri kötü oldu.

²⁸⁵³ O zaman elçiler, *Allah korusun, Allah korusun*, diyerek döndüler.

²⁸⁵⁴ Hile için her münafık, Peygamber'e koltuğunun altında bir mushaf gelir.

²⁸⁵⁵ Yeminlere ilişkin, "Yeminler kalkandır"¹⁷⁵ denilmiştir. Çünkü yemin, bir gelenektir yamuklar için.

²⁸⁵⁶ Yamuk adamın dine vefası olmadığı için her zaman yemini bozar.

²⁸⁵⁷ Yemine ihtiyacı yoktur doğruların. Aydınlık iki gözü vardır çünkü onların.

²⁸⁵⁸ Sözleşme ve antlaşmaları bozmak aptallıktandır. İmanı ve vefayı korumaksa sakınanın işidir.

²⁸⁵⁹ Dedi ki Peygamber, *sizin yemininizi mi gerçek sayayım, yoksa Allah'ın yeminini mi?*

²⁸⁶⁰ Onlar, gene elde mushaf, ağızda

oruç başka bir yemin ettiler.

²⁸⁶¹ Dediler, *şu temiz ve doğru kelim hakkı için, o mescidin inşası ancak Allah içindir.*

²⁸⁶² *İçinde hiçbir hile yok. İçinde ancak, zikir, doğruluk ve Rabbim diye yakarış vardır.*

²⁸⁶³ *Allah'ın seslenişi*, dedi Peygamber, *kulağıma geliyor tıpkı [normal] bir ses gibi.*

²⁸⁶⁴ *Allah'ın sesine yönelmesin diye, Hak kulaklarınızı mühürlemiş sizin.*

²⁸⁶⁵ *İşte Hakk'ın sesi açıkça geliyor bana. Saf şarabı süzer gibiyim tortudan.*

²⁸⁶⁶ [89a] Nitekim Musa da ağacın olduğu yerden Hakk'ın, *ey bahtiyar*, diyen sesini duymuştu.

²⁸⁶⁷ Ağaçtan "Ben Allah'ım"¹⁷⁶ sözünü duyuyor, sözle birlikte nurlar açığa çıkıyordu.

²⁸⁶⁸ [O münafıklar,] vahiy nuruyla elleri kolları bağlandıkça yeni yeminler ediyorlardı.

²⁸⁶⁹ Allah, yemini kalkan diye nitelediğine göre, savaşçı ne diye elinden bırak-sın kalkanı?

²⁸⁷⁰ Peygamber, açıkça yalanlayarak onlara anlaşılır bir dille, "Yalan söylediniz" dedi.

Sahabeden birinin Peygamber niçin kusurları örtmüyor diye itirazı düşünmesi

²⁸⁷¹ Sonunda Peygamber'in dostlarından biri, kafasına yatmadığı için inkâr etmeyi geçirdi gönlünden:

²⁸⁷² *Peygamber, bu ak saçlı ve olgun ihtiyarları ne diye utandırır?*

²⁸⁷³ *Hani kerem ve ululuk, hani perde çekiş kusurlara? Peygamberler yüz binlerce kusur örterler oysa.*

²⁸⁷⁴ Sonra da itiraz yüzünden sararıp solmamak için hemen tövbe etti içinden.

²⁸⁷⁵ Nifak sahiplerinin dostluğunun

uğursuzluğu, mümini de onlar gibi çirkinleştirip âsi eder.

²⁸⁷⁶ *Ey sırları bilen, beni inkârda ısrar eder durumda bırakma*, diye yakarıyordu o.

²⁸⁷⁷ Gözün görüşü gibi elimde değil kalbim. Yoksa öfkemden, kalbimi anında ateşe veririm.

²⁸⁷⁸ Bu düşünceler içinde uykuya daldı. [Düşünde] mescitlerini dışkı içinde gördü.

²⁸⁷⁹ Taşlarını pislik götürüyordu. Kap-kara duman sızıyordu taşlardan.

2880 Boğazına duman kaçtı, boğazı yandı. Yakıcı dumanın dehşetinden uykusundan fırladı.

2881 Hemen yere kapanıp, *Allah'ım, bunlar inkârcılığın göstergesi*, diye ağlamaya başladı.

2882 *İman nurundan beni ayıran hoşgöründen öfke daha iyidir Rabbim.*

2883 Mecaz ehlinin çabasını eşersen soğan gibi katmer katmer kokuşmuşluk bulursun.

2884 Her biri daha özsüzdür ötekinden. Doğruluk sahipleriye birbirinden özlüdür.

2885 O insanlar, Kubalıların mescidini yok etmek için yüz türlü hazırlık yaptılar.

2886 [Onlar] Habeş'e bir Kâbe yapan ve yaptıkları Hak tarafından yakılan Fil Sahipleri gibiydiler.

2887 [Fil sahipleri Kâbeleri yakılınca] intikam için Kâbe'yi yıkmaya yeltendiler. Başlarına ne geldi, Kur'an'dan oku¹⁷⁷.

2888 Din bakımından yüzü kara olanların araç gereci, hile, dalavere ve çekişmeden başka bir şey değildir.

2889 Her sahabe o mescit konusunda bir rüya görüp onlar için işin içyüzü açıklık kazandı.

2890 Rüyaları birer birer açıklasam, elbette kuşku duyanların kuşkuları dağılır.

2891 Ama onların sırlarını açık etmekten korkarım. Onlar nazlıdırlar. Naz onlara yakışır.

2892 Onlar şeriatı taklitsiz benimsemişlerdi. Mihenge vurmada almuşlardı nakdi.

2893 Kur'an hikmeti, müminin yitiği gibidir. Herkes kendi yitiğinin içyüzünü bilir.

Kayıp devesini arayıp soran kişinin hikâyesi

2894 [Diyelim ki] bir deve kaybettin ve yana döne arıyorsun. Bulunca nasıl olur da kendi deveni tanımazsın?

2895 Yitik nedir? Elinden kaçıp gözden kaybolmuş devendir.

2896 Yük yüklemeye gelmiştir kervan. Devense yok olmuştur ortadan.

2897 Dudağın kurumuş koşarsın o yana bu yana. Kervan uzaklaşmış ve akşam olmak üzeredir.

2898 Korkulası yerde yükün ortada kalmıştır. Devenin peşinde dolanıp durursun.

2899 Dersin, *Müslümanlar, bir deve gör-*

dünüz mü? Ahırdan kaçtı da sabahleyin...

2900 *Devemden bir haber verene şu kadar para ödül vereceğim.*

2901 Herkese sorup aramaya devam edersin ve her önüne gelen alaya alır seni.

2902 Derler, *şu yana giden bir deve gördük. Şu otağa doğru giden kızıl bir deve...*

2903 Biri der, *kesikti kulağı*. Bir başkası der, *çulu işlemeliydi*.

2904 Biri der, *tek gözlü bir deveydi*. Bir başkası der, *uyuz olup dökülmüştü tüyleri*.

2905 [İşte böyle] muştuluk almak için her önüne gelen yüz özellik uydurur.

Çeşitli yollar arasında ikircikte kalmak ve kurtuluş yolu bulmak

2906 Bunun gibi, herkes de bilgisi ölçüsünde, görünmez şeyleri tanımlar.

2907 Felsefeci bir başka türlü açıklarken,

araştırmacı onun sözlerini çürütmeye çalışır.

2908 Bir başkası ikisini de suçlarken, bir başkası da iki yüzlülüğün can çekişir.

²⁹⁰⁹ [89b] Her biri yolu sanki kendisi o köydenmiş gibi tarif eder.

²⁹¹⁰ Şu gerçeği bil ki ne hepsi doğru yol üzeredir, ne de bütünüyle yolunu şaşırmıştır.

²⁹¹¹ Çünkü gerçek olmasa yanlış ortaya çıkmaz. Aptal, sahte parayı altın sanarak alır.

²⁹¹² Dünyada gerçek para kullanımda olmasaydı sahte paraları harcamak mümkün olur muydu?

²⁹¹³ Doğru olmasa, yalan nasıl var olur? Yalan, ancak doğruyla aydınlanır.

²⁹¹⁴ Doğrudur diye umarak eğriyi satın alırlar. Zehir ancak şekerle karıştırıldığında içilir.

²⁹¹⁵ Lezzetli buğday olmasa, buğday gösterip arpa satan ne kazanır?

²⁹¹⁶ Öyleyse yanlış deme bütün sözlerle. Yanlışlar da doğru kokusu verdiği için kalbin tuzağıdır.

²⁹¹⁷ Öyleyse hepsi hayal ve sapıklık, deme. Hakikat olmadan âlemde hayal olmaz.

²⁹¹⁸ Can her geceyi denesin diye, geceler içinde gizli kadir gecesidir hakikat.

²⁹¹⁹ Delikanlı, bütün geceler kadir değildir. Bütün geceler de, ondan yoksun değildir.

²⁹²⁰ Hırka giyenler içinde bir tek fakir vardır. Dene ve hakikat hangisiyse ona sarıl.

²⁹²¹ Namerdi yığitten ayırt edecek seçici zeki mümin nerede¹⁷⁸?

²⁹²² Dünyada kusurlu ürünler olmasa, bütün aptallar tüccar olur.

²⁹²³ O zaman maldan anlamak oldukça kolay olur. Kusur olmadığına göre, ehil olup olmamak ne [ifade eder]?

²⁹²⁴ Ya da hepsi kusurluysa, bilmenin yararı yok. Hepsi odun olduğuna göre burada öd yok demektir.

²⁹²⁵ *Hepsi hakikattir*, diyen bir aptaldır. *Hepsi yanlıştır*, diyen de şakidir.

²⁹²⁶ Peygamberlerle alışveriş yapanlar kâr ederken, renk ve koku tüccarları kör olup karanlık içindedir.

²⁹²⁷ Mal gibi görünür yılan gözüne. İki gözünü de ovuştur iyice.

²⁹²⁸ Bu alışverişe ve kâra bakmayı bırak da Firavun ve Semud'un hüsrânına bak¹⁷⁹.

²⁹²⁹ Şu gökyüzüne dönüp dönüp bak. "Sonra bakışını çevir de tekrar bak¹⁸⁰" buyurur çünkü Hak.

Barındırdığı iyilik ve kötülüğün açığa çıkması için her şeyin sınanması

²⁹³⁰ Bir bakışla yetinme bu ışıktan tavana. Defalarca bak, "bir çatlak görüyor musun?"¹⁸¹

²⁹³¹ Çünkü [Hak] sana, bu güzel tavana, tıpkı kusur arayan adam gibi bak, demiştir.

²⁹³² O zaman, bilir misin, beğenebilmek için kara toprağa kaç kez bakıp irdelemeli?

²⁹³³ Safları tortudan ayırmak için aklımızı ne kadar yormak gerek, [bilir misin]?

²⁹³⁴ Sınanması kışın ve güzün, [sınan-

ması] yaz sıcağının ve canım baharın...

²⁹³⁵ Rüzgârlar, bulutlar ve şimşekler [sınanır da] böylece arazlar farkları ortaya koyar.

²⁹³⁶ Böylece toprak rengi yeryüzü, kournunda ne kadar yakut ve taş varsa çıkarır ortaya.

²⁹³⁷ Kara toprak Hakk'ın hazinesinden ve kerem denizinden çaldığı her şeyi [söylemek zorunda kalır.]

²⁹³⁸ *Ne çaldıysan, der takdir şahnesi, doğru söyle, açıkla inceden inceye!*

²⁹³⁹ Hırsız, yani toprak der ki, *hiç... hiç...* Şahne onu hırpalayıp sıkıştırır.

²⁹⁴⁰ Şahne ona bazen şeker gibi tatlı sözler söylerken, bazen de onu askıya alıp daha da beter eder.

²⁹⁴¹ Böylece kahır ve lütuf arasında, korku ve ümit ateşiyle gizli şeyler açığa çıkar.

²⁹⁴² Baharlar, yücelik şahnesinin lütfudur. Güz ise Allah'ın tehdit ve korkutmasıdır.

²⁹⁴³ Kış ise, amacı gizli hırsız açığa çıkarmak olan manevi çarmıhtır.

²⁹⁴⁴ Öyleyse çabalayan için bir zaman gönül rahatlığı varken, bir zaman da gönül darlığı, ızdırap ve sıkıntı vardır.

²⁹⁴⁵ Çünkü bedenlerimiz olan bu su ve toprak, canların ışığının hırsız ve inkârcısıdır.

²⁹⁴⁶ Yüce Hak, sıcağı soğuğu ve derdi çi-

leyi yükler bedenimize, yığdım.

²⁹⁴⁷ Korku ve açlık, mal ve beden eksikliği, hep can nakdinin açığa çıkması içindir.

²⁹⁴⁸ Bu korkutmalar ve yürekletirmeler, bu iç içe geçmiş iyi ve kötü içindir.

²⁹⁴⁹ Çünkü hak ile bâtıl birbirine karıştırılıp gerçek ve sahte para aynı cüzdana konulmuştur.

²⁹⁵⁰ Öyleyse onun için gerçeklerle sınanmış ve seçilmiş bir ölçüt gerekir.

²⁹⁵¹ Böylece bu hilelerin farkına vararak bu tedbirlere önder olur.

²⁹⁵² Ey Musa'nın annesi, süt ver ona. Onu suya bırak, beladan kaygı duyma¹⁸².

²⁹⁵³ Elest gününde o sütü içen, tıpkı Musa gibi sütü ayırt eder¹⁸³.

²⁹⁵⁴ Çocuğunun ayırt etmesini arzuluyorsan, ona süt ver ey Musa'nın annesi¹⁸⁴."

²⁹⁵⁵ [90a] Böylece anne sütünün tadını görsün de kötü dadı karşısında başı eğilmesin.

Devesini arayan adam hikâyesinin yararının izahı

²⁹⁵⁶ Bir deve kaybetmişsin ve herkes sana deveye ilişkin bir özellik söylüyor.

²⁹⁵⁷ Sen o devenin nerede olduğunu bilmiyorsun, ama bu özelliklerin yanlış olduğunu biliyorsun.

²⁹⁵⁸ Bir başkası da deve kaybetmediği halde rekabet olsun diye deve aramaya koyulur.

²⁹⁵⁹ Der, *evet ben de deve kaybettim. Kim bulursa karşılığını veririm.*

²⁹⁶⁰ Böylece deveye tamah ederek bu oyunu oynar ve devene ortak olur.

²⁹⁶¹ O, yanlış alâmeti doğrusundan ayıramaz, ama senin söylediklerin o taklitçiye dayanak olur.

²⁹⁶² Sen, bu alâmet yanlış dedikçe o da seni taklit ederek aynısını söyler.

²⁹⁶³ Doğru ve benzer bir alâmetten söz edilse, sen, *işte bu kesin*, dersin, "onda şüphe yok¹⁸⁵".

²⁹⁶⁴ Bu haber, bitkin ruhuna şifa olur. Yüzüne renk gelir, sağlık ve güç bulursun.

²⁹⁶⁵ Gözün aydınlanır, koşarsın. Bedenin can kesilir, canın yola koyulur.

²⁹⁶⁶ Sonra dersin, *doğru söyledin ey emin. Bu bildirilenler, belirgin alâmetlerdir.*

²⁹⁶⁷ Bunda güvenilir ve "açık işaretler vardır¹⁸⁶". Bu bir berattır, kurtuluş getiren Kadir [gecesidir] bu.

2968 Bu alâmetten söz edince ona dersin, öne düş. Yola koyulma vaktidir, kılavuz ol.

2969 Seni izliyorum ey doğru sözlü. Deveninden koku aldın madem öyleyse göster, hani?

2970 Deve sahibi olmayıp da öykünerek deve arayan kişi için...

2971 Bu doğru alâmet, kesin bilgiye yol açmaz. [Onun tepkisi] ancak gerçek deve arayanın yansımasıdır.

2972 O, [deve sahibinin] asılsız olmayan ciddi ve samimi çabasından etkilendirilmiştir.

2973 Onun bu deveye hakkı yoktur, ama o da devesini kaybetmiştir, evet.

2974 Başkasının devesine tamahı, onun [asıl kaybının] üstünü örtmüştür. [Böylece] kaybettiği şeyi unutup gitmiştir.

2975 O nereye koşsa o da oraya koşar. Tamahından, deve sahibinin derdine ortak olur.

2976 Bir yalancı bir doğruyla yola koyulunca onun yalanı birden bire doğruya dönüşür.

2977 Devenin kaçtığı sahrada, öteki de kendi devesini buluverir.

2978 Kendi devesini görünce anımsar ve arkadaşının devesine tamah etmez olur.

2979 Kendi devesini orda otluyor görünce, taklitçilikten sıyrılıp tahkikçi olup çıkar.

2980 O, işte o zaman deve arar duruma gelir. Onu sahrada görmeden önce aramıyordu çünkü.

2981 Ondan sonra tek başına ilerlemeye başlar ve gözünü kendi devesine açar.

2982 Gerçek kişi der, *beni terk ettin. Oysa şimdiye dek beni gözetliyordun.*

2983 [O da] der ki *şimdiye dek maskara-*

nın tekiydim. Tamah yüzünden yağcılık etmekteydim.

2984 Arayışta beden olarak senden ayrıldığım şu anda sana [gerçekten] dert ortağı oldum.

2985 Senden çalışıyordum devenin özelliklerini. Canım kendiminkini görünce doydu gözüm.

2986 Bulmadıkça aramıyordum onu. Şimdi bakır yenik düştü, altın muzaffer oldu.

2987 Tüm kötülüklerim ibadet oldu, şükür. Maskaralık yok oldu, ciddiyet sebat buldu.

2988 Kötülüklerim doğruya vesile olduğuna göre, kötülüklerime hiç laf söyleme.

2989 Doğruluğun arayıcı kıldı seni. Beni de ısrar ve arayış doğruluğa yöneltti.

2990 Doğruluğun seni aramaya yöneltti. Beni de arayışım doğruluğa ilette.

2991 İkbâl tohumunu yere ekiyor, boşu boşuna maskaralık ettiğimi sanıyordum.

2992 O, boş iş değil, çabuk elde edilen bir gelirdi. Ektiğim her tohum yüz filiz verdi.

2993 Hırsız sıradan bir eve yönelir. Girince görür ki kendi evidir!

2994 Ey soğuk, sıcak ol ki sıcaklık erişsin. Kabalıkla iyi geçin ki yumuşaklık meydana gelsin.

2995 O, iki değil bir tek devedir. Söz dar geliyor, anlam çok yoğun.

2996 Söz, anlam açısından her zaman yetersizdir. Bu yüzden Peygamber der ki “dil tutulmuştur¹⁸⁷.”

2997 Konuşma, hesapta usturlap gibidir. Felek çarkını ve güneşi ne kadar bilir?

2998 Özellikle [o büyük çarkı nerden bilir]? Şu felek o çarkın bir dişidir. Şu güneş de ondaki güneşin bir zerresidir.

[90b] Her nefiste bir Dırar mescidi fitnesi bulunuşuna dair

²⁹⁹⁹ Orasının mescit değil de hile evi ve cehennem tuzağı olduğu ortaya çıkınca...

³⁰⁰⁰ Peygamber oranın yıkılıp çöplük ve küllük haline getirilmesini emretti.

³⁰⁰¹ Mescidin sahibi de mescit gibi sahteydi. Tuzak üstüne yem dökmek cömertlik değildir.

³⁰⁰² Senin oltadaki et, balık yemidir. Böyle lokma, ne bağıştır, ne de cömertlik.

³⁰⁰³ Kuba halkının cansız mescidi, kendi dengi olmayana geçit vermedi.

³⁰⁰⁴ Cansızlara böyle zulüm reva değildi. [Bu yüzden] adaletin sultanı (Peygamber), denk olmayan bu yeri ateşe verdi.

³⁰⁰⁵ Öyleyse asılların aslı olan hakikatlerde bil ki farklar ve ayrılıklar vardır.

³⁰⁰⁶ Ne hayatı onun hayatı gibiydi, ne ölümü onun ölümü gibiydi.

³⁰⁰⁷ Onun mezarının bununki gibi olduğunu asla düşünme. O dünyanın farkını ben nasıl söyleyeyim?

³⁰⁰⁸ Dırar mensuplarının mescidini yapmayayım diyorsan, eylemini ölçüye vur.

³⁰⁰⁹ O mescidi yapanları epey alaya aldın. Bir de bakmışsın ki sen de onlardansın.

Arkadaşıyla bir iş konusunda kavga eden ve kendisinin de aynı hataya düştüğünün farkında olmayan Hintli'nin hikâyesi.

³⁰¹⁰ Dört Hintli bir mescide girdi ve ibadete yönelerek namaz kılmaya başladı.

³⁰¹¹ Her biri başka bir niyetle tekbir aldı ve namazda yoksulluk ve derdini [Hakk'a arz etti.

³⁰¹² [Bu sırada] müezzin geldi. Onlardan biri ağzından bir söz kaçırıp dedi, *ey müezzin, ezan okudun, [namaz] vakti mi ki?*

³⁰¹³ Öteki Hintli, ona yönelerek dedi, *konuştuğun için namazın bozuldu.*

³⁰¹⁴ Üçüncüsü ise ikinciye hitaben dedi, *bre amca ne diye onu kınıyorsun? Kendine baksana.*

³⁰¹⁵ Dördüncüsü [söze karışarak] dedi, *Allah'a hamd olsun, üçü gibi kuyuya düşmedim.*

³⁰¹⁶ Böylece dördünün namazı da bozulmuş oldu. Kusurları dile getirerek yollarını daha fazla kaybettiler.

³⁰¹⁷ Kendi kusurunu gören cana ne

mutlu. Bir kusuru dile getiren, kendisi için satın almıştır o kusuru.

³⁰¹⁸ Çünkü onun bir yarısı kusur diyarına aitken, öteki yarısı gayb diyarına aittir.

³⁰¹⁹ Başında on yara varken, merhemini [başkasına değil,] kendine kullanmalısın.

³⁰²⁰ Kendini ayıplaman, ilacıdır onun. Kırılırsa, [o zaman] “acıyın¹⁸⁸” demenin yeridir.

³⁰²¹ O ayıp sende yoksa bile kendinden emin olma. O ayıp sende de baş gösterebilir.

³⁰²² Allah'ın “Korkmayın¹⁸⁹” diye seslenişini duymadın mı? Öyleyse kendini nasıl güvende ve rahat hissediyorsun?

³⁰²³ İblis yıllar yılı iyi adla yaşadı. Rezil oldu. Bak nedir şimdi adı?

³⁰²⁴ Onun yüksek makamı tanınmışken dünyaca, tam tersiyle tanınır oldu, yazıklar olsun ona.

3025 Emin olmadıkça tanınmak peşinde olma. Yüzünden korkuyu yıkadıktan sonra göster yüzünü.

3026 Güzelim, kendi sakalın bitmedikçe başkasını kınama çenesi tüysüz diye.

3027 Bak, onun canı belaya uğrayıp kuyuya düşünce bu sana öğüt oldu.

3028 Sen düşmedin ki ona öğüt olasın. Zehri o içti. Sen de şekerini ye onun.

Oğuzların öteki korksun diye bir adamı öldürmeyi amaçlamaları

3029 O kan dökücü Oğuz Türkleri geldiler ve yağma amacıyla bir köyü ansızın bastılar.

3030 O köyün ileri gelenlerinden iki kişi buldular ve onlardan birini ortadan kaldırmak için harekete geçtiler.

3031 Onu kurban etmek üzere elini bağlamışlarken dedi, *a padişahlar, bre ulular!*

3032 *Ne diye atarsınız beni ölüm kuyusuna? Neden susadınız bilmem benim kanıma?*

3033 *Hikmeti nedir, ne amaçlanır öldürülmemden? Üstelik böyle yoksul ve çulsuz biriyken...*

3034 [Oğuzlardan biri] dedi, *bu yolla arkadaşın korkuya kapılacak da korkusundan [bize] altın bulacak.*

3035 [Adam] dedi, *o benden daha yoksul. [Oğuz] dedi, belli etmiyor, ama onda altın var.*

3036 [Adam] dedi, *zan söz konusu olduğuna göre ikimiz de biriz. İhtimal ve kuşku makamındayız.*

3037 [Öyleyse] önce onu öldürün a padişahlar. Böylece ben de korkup altınları göstereyim.

3038 İşte böyle, Allah'ın keremlerine bak ki âhir zamanda, işin sonunda geldik biz. [91a] Çağların sonuncusu çağlardan önce. Hadiste “önde olan sonrakiler¹⁹⁰” denir.

3039 Böylece Nuh ve Hud kavimlerinin helakiyle canımız rahmet yüzü gördü.

3040 Ondandır korkalım diye öldürdü onları. Bunun tersini yapsaydı halin haraptı.

Peygamberlerle -selam üzerlerine olsun- velilerin var olmaları nimetine şükretmeyen bencillerin durumuna ilişkin

3041 Onların her biri kusur ve günahıtan, taş gibi kalpten ve kararmış ruhtan söz eder.

3042 O'nun buyruklarını hafife alıştan, yarın için hiç tasalanmayıştan [söz eder].

3043 Bu alçak dünyaya olan aşk ve heves yüzünden kadınlar gibi nefse boyun eğişten [söz eder].

3044 Öğüt verenlerin sözlerinden kaçışı, iyi insanlarla görüşmekten ürkmeyi [anlatır].

3045 Gönle ve gönül ehline yabancılığı, padişahlara karşı hilekâr ve tilkice davranışı [anlatır].

3046 Gözü tokları dilenci sanmaktan, kıskançlıkla onlara gizli düşman olmaktan [söz eder].

3047 Verilen bir şeyi alsa dersin ki *dilencidir*. Almazsa, *iki yüzlülük edip hile yapıyor* dersin.

3048 İnsan içine karışsa dersin ki *açgözlüdür*. Karışmazsa, dersin ki *aşırı gururludur*.

3049 Ya da münafıklar gibi, *geçim derdi işte*, diye özür beyan edersin¹⁹¹.

3050 Dersin, *başımı kaşıyacak vaktim yok. Dini görevleri yerine getirecek halim yok.*

³⁰⁵¹ *Efendim, [dersin,] himmetinle bizi de hatırla. Hatırla da sonunda velilerden olalım.*

³⁰⁵² Bu sözü o, acıyla ve yanarak söylememiştir. Uyku sersemliğiyle saçmalayıp tekrar uyumuştur.

³⁰⁵³ [O der ki] *çare yok, ailemi geçindiriyorum. Dışımı tırnağıma takarak helalinden kazanıyorum.*

³⁰⁵⁴ Ne helali behey sapık? Kanından başka helal bir şeyini görmüyorum senin.

³⁰⁵⁵ Ona çare Allah'tandır, azıktan değil. Ona çare dindendir, tâğuttan değil.

³⁰⁵⁶ Aşağılık dünyadan ayrı kalamazken, “Ne güzel döşeyiciyiz¹⁹²!” [diyenden] nasıl ayrı kalabiliyorsun?

³⁰⁵⁷ Nazdan nimetten [uzak kalmaya] dayanamazken, kerem sahibi Allah'tan [uzak kalmaya] nasıl dayanıyorsun?

³⁰⁵⁸ Temiz ve pis olan şeylerden ayrı kalamazken, bunları yaratandan nasıl ayrı kalabiliyorsun?

³⁰⁵⁹ Mağaradan çıkıp “İşte rabbim bu¹⁹³” diyen ve [sonra da] bu nasıl rabbim olabilir, diye soran İbrahim nerde?

³⁰⁶⁰ Bu iki konağın kime ait olduğunu

görmedikçe iki âleme bakmak istemem ben.

³⁰⁶¹ Allah'ın sıfatlarını görmeksizin eklemek yersem boğazımda kalır benim.

³⁰⁶² O'nu görmeden, O'nun gülünü bahçesini seyretmeden lokma ne tat verir ki?

³⁰⁶³ Allah umudu olmasa bu dünyada inek ve eşekten başka kim bir an yiyip içebilir?

³⁰⁶⁴ Koltuk altı kokan kişi çok hilekâr olsa da “Hayvanlar gibidir, hatta daha sapıktır¹⁹⁴.”

³⁰⁶⁵ Hilesi de kendisi de altüst olmuştur. O zamanını heder etmiş ve artık geç olmuştur.

³⁰⁶⁶ Düşünmesi körleşmiş, akli ermez olmuştur. Ömrü geçmiş, hiçbir şeyi olmayan elife dönmüştür¹⁹⁵.

³⁰⁶⁷ Onun *bu konuyu düşünüyorum*, demesi de ancak nefsinin hilesindendir.

³⁰⁶⁸ Onun, [Allah] *gafurdur, rahimdir* demesi de, alçak nefsinin hilesinden başka bir şey değildir.

³⁰⁶⁹ Ey ekmeğim yok diye üzüntüden ölen! [Allah] gafur ve rahimse, bu korku neden?

Yaşlı adamın hekime sıkıntılarından yakınışı ve hekimin ona cevap verışı

³⁰⁷⁰ Bir ihtiyar, *hafızam yüzünden ben dardayım*, dedi hekime.

³⁰⁷¹ *Hafıza zayıflığı yaşlılıktandır*, dedi [hekim]. *Gözüm de* dedi, [ihtiyar], *karanlıktan muzdarip*.

³⁰⁷² [Hekim] dedi, *yaşlılıktandır ihtiyar*. *Sırtım*, dedi ihtiyar, *müthiş ağrıyor*.

³⁰⁷³ [Hekim] dedi, *a derfli ihtiyar, yaşlılıktandır*. [İhtiyar] dedi, *ne yesem hazmolmuyor*.

³⁰⁷⁴ [Hekim] dedi, *mide problemi de yaşlılıktandır*. [İhtiyar] dedi, *soluk alırken tıkanıyorum*.

³⁰⁷⁵ [Hekim] dedi, *evet nefes darlığı da olur*. *Yaşlılık gelip çattınca yüz türlü hastalık olur*.

³⁰⁷⁶ [İhtiyar] dedi, *behey ahmak, takılıp kaldın buna*. *Hekimlikten sadece bunu mu öğrendin sen?*

³⁰⁷⁷ *Behey aptal, Allah'ın her derde derman verdiğini öğretmedi mi aklın?*

³⁰⁷⁸ *Sen akılsız eşek, ayağının kısalığı ve yetersizliğin yüzünden yere saplanıp kaldın.*

³⁰⁷⁹ *Sonra hekim ona dedi, yaşın altmışa varmış. Senin bu öfke ve kızgınlığın da yaşlılıktan.*

³⁰⁸⁰ *Bütün vasıfların ve organların nahifleştiğinden, kendine hakim olup sabretmen zayıflamış.*

³⁰⁸¹ [91b] İki söze katlanamaz, feryat eder. Bir yudum içmeye dayanamaz, kusar.

³⁰⁸² *Ancak Hak'tan sarhoş olan ihtiyar başkadır. Onun içinde "güzel bir hayat"¹⁹⁶ vardır.*

³⁰⁸³ *Dışı yaşlıdır, içiyse çocuk. Veli ve nebi de böyle değil midir?*

³⁰⁸⁴ *İyilerce, kötülerce görülmeseler, hiç kıskanır mı onları süprüntüler?*

³⁰⁸⁵ *Onları kesin bilgiyle bilmeseler, neden bu öfke, bu kin, bu hileler?*

³⁰⁸⁶ *[Onlara kin güdenler] bilselerdi kıyametteki karşılığı, kendilerini keskin kılıca vururlar mıydı?*

³⁰⁸⁷ *Bakma sana güldüğüne. Yüz kıyamet glidir onun içinde.*

³⁰⁸⁸ *Cehennem ile cennet hep ondan bir parçadır. Düşündüğün her şeyin üstündedir o.*

³⁰⁸⁹ *Düşündüğün, yok olmaya mahkumdur. Düşünceye sığmayan ancak Allah'tır.*

³⁰⁹⁰ *Biliyorlarsa evde kimin olduğunu, bu evin kapısında bu küstahlık niçin?*

³⁰⁹¹ *Aptallar mescide saygı gösterirken, gönül sahiplerine cefa etmekte ısrar ederler.*

³⁰⁹² *A eşekler, o mecazdır, buysa gerçek. Mescit, ancak uluların gönlüdür.*

³⁰⁹³ *Velilerin içlerindeki mescit, herkesin secde yeridir. Orada Allah vardır.*

³⁰⁹⁴ *Bir gönül ehlinin sancımadıkça gönlü, Allah, hiçbir toplumu rezil etmemiştir.*

³⁰⁹⁵ *[Onlar] peygamberlerle savaşma yöneliyorlardı. Cisim görüp insan sanıyorlardı.*

³⁰⁹⁶ *Sende o eskilerin ahlâkı var. Onlar gibi olmaktan korkmaz mısın?*

³⁰⁹⁷ *O belirtilerin tümü sende varken ve sen onlardan nereye kaçacaksın?*

Babasının cenazesi önünde ağlayan çocukla Cuha'nın¹⁹⁷ hikâyesi

³⁰⁹⁸ *Bir çocuk, babasının tabutu önünde hıçkırarak ağlayıp başına vuruyordu.*

³⁰⁹⁹ *Diyordu, baba, nere götürüyorlar seni? Sonunda toprağa verecekler seni!*

³¹⁰⁰ *Seni dar ve kötü bir eve götürüyorlar. Ne halı var orda, ne de bir hasır.*

³¹⁰¹ *Ne gece bir lamba var, ne gündüz ekmek. Orda ne yemek kokusu var, ne de yemekten bir iz.*

³¹⁰² *Ne kapısında iş var, ne de çatısına bir yol. Sığınılacak bir komşu da yok.*

³¹⁰³ *İnsanların öptüğü gözün, kör ve ka-*

ranlık evde nasıl yaşar kim bilir?

³¹⁰⁴ *Güvenliksiz bir ev, dar bir yer. Öyle ki orda ne bet kalır ne beniz.*

³¹⁰⁵ *[Çocuk] bu şekilde evin özelliklerini sayıyor, iki gözünden kanlı yaşlar döküyordu.*

³¹⁰⁶ *Cuha dedi, muhterem babam, valla-bi bizim eve götürüyorlar bunu.*

³¹⁰⁷ *Babası dedi Cuha'ya, aptal olma. [Cuha] dedi, [inanmazsan] özelliklerini dinle baba.*

³¹⁰⁸ *Onun bir bir saydığı özellikler, kusuz bizim evin özellikleri.*

3109 *Ne hasır, ne lamba, ne yemek. Ne karpısında iş var, ne sofasında, ne de tavanında.*

3110 Özlerinde böyle yüz belirti var, ama nasıl görececek azgınlar?

3111 Yüce Hak güneşinin ışıklarından yoksun kalan gönül evi...

3112 Sevgisi sonsuz Sultan'ın zevkinden nasipsiz olup Yahudi'nin canı gibi dar ve karanlıktır.

3113 Ne o gönle güneş vurur, ne de onda bir ferahlık ve açılan bir kapı vardır.

3114 Böyle gönülden mezar güzeldir sana. Çık artık gönül mezarından.

3115 A işveli güzel, canlısın, dirisin. Bu dar mezarda nefesin daralmıyor mu senin?

3116 Zamanın Yusuf'usun, güneşisin göğün. Bu kuyudan, bu zindandan çık, göster yüzünü.

3117 Balığın karnında olgunlaştı Yunus'un. Onun tesbih etmekten başka kurtuluşu yoktu.

3118 Tesbih eder olmasaydı balığın karnında kıyamete dek tutuklu ve mahkum kalırdı¹⁹⁸.

3119 O, tesbih etmekle balığın bedeninden kurtuldu. Tesbih nedir? Elest gününün işareti.

3120 Unuttuysan o can tesbihini, şu balıkların tesbihlerini dinle.

3121 Allah'ı gören Allah'a ait olur. O denizi gören de artık o balıktır.

3122 Bu dünya denizdir, bedense balık.

Ruh ise sabah ışığından yoksun Yunus'tur.

3123 Tesbih ederse balıktan kurtulur. Yoksa onda hazmedilip yok olur.

3124 Bu denizde can balıkları çoktur. Sen görmüyorsun şaşal, çünkü körsün.

3125 O balıklar sana çarpıp dururlar. Açıkça görmek için aç gözünü.

3126 [92a] Balıkları görmesen de, kulağın sonunda duydu tesbihlerini.

3127 Sabretmek, senin tesbihlerine candır. Sabret; işte gerçek tesbih budur.

3128 O dereceye erişemez hiçbir tesbih. Sabret, "Sabır, genişliğin anahtarıdır."¹⁹⁹

3129 Cennete götüren Sırat köprüsü gibidir sabır. Her güzelin yanında çirkin bir lala vardır.

3130 Laladan kaçtığın sürece kavuşma yoktur. Çünkü lala, sevgiliden ayrılmaz.

3131 Sen sabretmenin, özellikle de Çigil²⁰⁰ güzeli için [sabretmenin] tadını ne bilirsin a camdan kalpli?

3132 Savaş, görkem ve ihtişamdan zevk alır yiğit. İbne ise ancak zekerden zevk alır.

3133 Onun zekerden başka dini ve zikri yoktur. Düşüncesi onu aşağılara doğru götürür.

3134 Göğes çıksa yine korkma sen ondan. Çünkü o, aşağıya aşk duymanın ilmini öğrenmiştir.

3135 Çanını sallasa da yukarılara, o atını aşağılara sürer.

3136 Dilencilerin sancaklarından korkmak niye? O sancaklar, bir lokma ekmeğe köle olur.

Çocuğun iri cüsseli adamdan korkması ve adamın, korkma çocuk, benim erkekliğim yok demesi

3137 İri yarı bir adam, bir çocuğu yalnız buldu. Adamın kötü niyetinden korkan çocuk sapsarı kesildi.

3138 [Adam] dedi, *kaygılanma güzelim, üstüme sen çıkacaksın.*

3139 *Korkunç görünsem de bil ki ben muhannesim. Bin sırtıma deve gibi sür beni.*

3140 Adam görünömlüdür, ama içyüzü işte böyledir. Dışyüzü insan, içyüzüyle lanetli şeytan.

³¹⁴¹ Behey iri kıyım adam, rüzgarın etki-
siyle dalın çarptığı davul gibisin sen.

³¹⁴² Tilki, tulum gibi havayla dolu davul
yüzünden avından oldu.

³¹⁴³ Davulun yenilecek bir yanı olmadı-

ğını görünce dedi, bu içi boş tulumdan
domuz iyidir.

³¹⁴⁴ Tilkiler davul sesinden korkar. Akıl-
lıysa sus diye davula vurur.

Ormanda gitmekte olan atlıdan korkan okçunun hikâyesi

³¹⁴⁵ Silahlı ve çok heybetli bir atlı, soylu
bir ata binmiş gidiyordu ormanda.

³¹⁴⁶ Bu sırada usta bir okçu onu görüp
korkusundan yayını çekti.

³¹⁴⁷ Oku fırlatacakken atlı ona seslendi,
cüssem iri olsa da güçsüzüm ben.

³¹⁴⁸ *İri olduğuma bakma sen sakın. Savaş
sırasında çünkü kocakarıdan daha işe ya-
ramazım.*

³¹⁴⁹ [Okçu] dedi, *hadi git. İyi ki söyledin.
Yoksa korkumdan seni şışleyecektim.*

³¹⁵⁰ Niceleri vardır ki erkeklikleri olma-
dığı halde ellerine kılıç almışlar ve bir sa-
vaş aletine yem olmuşlardır.

³¹⁵¹ Rüstemler gibi silah kuşansan da

işin ehli olmayınca canın gitti demektir.

³¹⁵² Kılıcı bırak evladım, eyle canını kal-
kan. Ancak başı olmayan kurtarır başını
bu şahtan.

³¹⁵³ Silahın senin hilendir, tuzağındır.
Hem senden doğmuştur, hem yaralar canını.

³¹⁵⁴ Madem bu hilelerden hiç yarar sağ-
lamadın, hileyi bırak da bahtın açılsın.

³¹⁵⁵ Bu hileden bir an olsun meyve ye-
mediğine göre, hileyi bırak da yönel min-
netler sahibi Rabbe.

³¹⁵⁶ Bu bilgiler sana uğur getirmediğine
göre, kendini aptal kılıp uğursuzluktan sıyrıl.

³¹⁵⁷ Melekler gibi söyle, “Rabbimiz, öğ-
rettiğin dışında yok bizim bir bilgimiz²⁰¹”.

Bedevinin çuvala kum doldurması ve filozofun onu eleştirmesi

³¹⁵⁸ Bir bedevi, yemle dolu iki büyük
çuval yüklemişti devesine.

³¹⁵⁹ Kendisi de çuvalların üstüne otur-
muştu. [Bu sırada] bir söz ustası ona so-
rular sordu.

³¹⁶⁰ Memleketini sorup onun dilini çöz-
dü. Sorular içinde çok inciler döktürdü.

³¹⁶¹ Sonra ona dedi, *ne var bu çuvallar-
da, gerçeği söyle bana?*

³¹⁶² Dedi, *çuvalımın birinde buğday, öte-
kindeyse yiyecek değil kum var.*

³¹⁶³ Dedi, *niçin doldurdun bu kumları?*
Dedi, *öbür çuval tek kalmasın diye.*

³¹⁶⁴ Dedi, *bu denkteki buğdayın yarısını,*

öbürüne döksene kullanıp da aklını.

³¹⁶⁵ *Böylece çuval da hafiflesin deve de.*
Dedi, *sen çok yaşa ey usta ve özgür bilge.*

³¹⁶⁶ [92b] *Böyle ince düşünce ve güzel
görüşe karşılık, kılıksız ve yayan yapıldak
olman [yakışır mı]?*

³¹⁶⁷ İyi adam, bilgeye acıdı ve onu deve-
ye bindirmeye niyetlendi.

³¹⁶⁸ Dedi, *ey güzel sözlü bilge, haline dair
azıcık bir şey söyle.*

³¹⁶⁹ *Böyle aklın ve yeterliğin olduğuna
göre, vezir misin, şah mısın? Doğru söyle.*

³¹⁷⁰ Dedi, *ikisi de değilim, halktan biri-
yim ben. Şu halime, kılığıma baksana.*

3171 [Bedevi] dedi, kaç deven, kaç ineğin var? Dedi, ne o var, ne de bu. Çok kurcalama bizi.

3172 Peki dedi, dükkanında ne tür malın var? Dedi, ne dükkânı, ne malı?

3173 Dedi, öyleyse paradan sorayım. Paran ne kadar peki? Yalnız yolcusun, öğüdün de güzel hani.

3174 Âlemin bakır[ını altın kılacak] iksir var sende. Kat kat inciler vardır akılda ve bilgide.

3175 [Filozof] dedi, vallahi yok ey Arab'ın ulusu, akşam azığım bile yok; tüm varlığım bu.

3176 Yalın ayak beden çıplak koşarım. Kim bir ekmek verirse ona giderim.

3177 Bu erdem, hikmet ve sanatın hayal ve baş ağrısından başka bir geliri yok bana.

3178 O zaman Arap ona, uzak dur benden, dedi, uzak dur da yağmasın başıma uğursuzluğun.

3179 Uğursuz felsefeyi uzaklaştır benden. Konuşman insanlara uğursuzluk getirir.

3180 Sen o yana git, ben şu yana gideyim. Yolun ileri doğruysa, ben geriye gideyim.

3181 Bir çuvalımda buğday, bir çuvalımda kum olması, bu kalıtsal hilelerden yeğdir.

3182 Çok kutlu bir aptallıktır aptallığım. Çünkü kalbimin azığı var, ruhumsa takvalıdır.

3183 Uğursuzluğun azalsın istersen, çalış da eksik olsun felsefe senden.

3184 Bu, insan doğasından ve hayalden doğan felsefedir, celal sahibi Allah'ın feyzinden doğan felsefe değil.

3185 Dünya felsefesi zannı ve kuşkuyu artırır. Dinî felsefeyse gök üstüne çıkarır.

3186 Âhir zamanın kurnaz şeytanları, kendilerini öncekilerden üstün görürler.

3187 Hile öğrenenler, sıkıntılara katlanarak birtakım işler ve hileler öğrenmişlerdir.

3188 Yarar iksiri olan sabrı, bağışlamayı, cömertliği ve özveriyi yele vermişlerdir.

3189 Düşünce yol açıcıysa düşüncedir. Yol, karşına bir şah çıkaracaksa yoldur.

3190 Şah, hazinelerle ve orduyla şah olan değil, ancak kendi özüyle şah olandır.

3191 Böylece onun şahlığı, Ahmed dininin saltanat yüceliği gibi ebedî kalır.

İbrahim Edhem'in deniz kıyısındaki kerametleri

3192 İbrahim Edhem'e ilişkin rivayette göre o, giderken yolu deniz kıyısına düşmüştü.

3193 O can sultanı [deniz kıyısında] oturup hırkasını dikerken oraya bir bey çıkageldi.

3194 O bey, şeyhin [eski] kullarındandı. Şeyhi tanıdı ve hemen önünde eğildi.

3195 Şeyhe ve hırkasına bakakalmıştı. [Çünkü] onun huyu suyu değişmişti.

3196 O denli görkemli saltanatı bırakmış, oldukça ilginç bir yoksulluğu seçmişti.

3197 O yedi iklimin sultanlığını bırakmış

da yoksullar gibi hırkasının söküğünü dikiyordu.

3198 Şeyh onun neler düşündüğünü anlamıştı. [Çünkü] şeyhler aslan gibidir, kalplerse orman.

3199 Korku ve ümidin kalplerde gezişi gibi, ona da dünyanın sırları gizli değildir.

3200 Ey eli boş kimseler, gönül sahiplerinin huzurunda kalbinize sahip olun.

3201 Beden sahipleri açısından saygı görünüşüdür. Çünkü Allah, gizliyi onlardan gizlemektedir.

³²⁰² Gönül ehli açısından saygı iç dünyadır. Çünkü onların kalpleri içlerden haberdardır.

³²⁰³ Sen tam tersine makam elde etmek için körlerin huzuruna gelip [saygıyla] ta geride otururken...

³²⁰⁴ Gözü görenlerin huzurunda saygılı davranmıyorsun. Arzu ateşine işte bu yüzden odun olmuşsun.

³²⁰⁵ Anlayış ve hidayet ışığından yoksun olduğun için körler için makyaj yapıp dur!

³²⁰⁶ Gözü görenler karşısında pislik sür yüzüne. Nazlanıp dur bu kokmuş halinle!

³²⁰⁷ Şeyh, hemen iğnesini denize attı ve iğneyi yüksek sesle çağırdı.

³²⁰⁸ Yüz binlerce ilahî balık ve her balığın ağzında altın bir iğne...

³²⁰⁹ *Ey şeyh, Hak iğnelerini al*, diye Hak denizinden başlarını çıkardı.

³²¹⁰ Beye yönelip dedi, *beyim, gönül saltanatı mı güzel, yoksa o değersiz saltanat mı?*

³²¹¹ [93a] Bu dış göstergedir, bir şey değildir. İç dünyaya girersen yirmi katını

görürsün.

³²¹² Şehre bahçeden ancak dal getirilir. Oraya nasıl götürülür bahçeler bağlar?

³²¹³ Özellikle o bahçe. Bu gökyüzü o bahçenin bir yaprağıdır ancak. Hatta o özdür, bu evren bir kabuk.

³²¹⁴ O bahçeye adım atamıyorsun. Çokça kokla da nezleni gider.

³²¹⁵ Böylece o koku senin canını çeker. Böylece o koku gözlerine nur olur.

³²¹⁶ Yakub Peygamber'in oğlu Yusuf, bu koku[nun etkisinden] dolayı, "[Gömleğimi] babamın yüzüne sürün²⁰²" demiştir.

³²¹⁷ Bu kokudan dolayı Ahmed, öğütlerinde hep "Gözümün aydınlığı namazdadır²⁰³" demiştir.

³²¹⁸ Birbiriyle bütünleşmiş beş duyunun beşi de yüce bir kaynaktan gelmektedir.

³²¹⁹ Birinin gücü ötekilerin de gücüdür. Her biri ötekilere sâkilik eder.

³²²⁰ Gözü görmek artırır aşkı. Aşksa gözdeki doğruluğu artırır.

³²²¹ Doğruluk, her duyunun uyanmasını sağlar. Tadına varmak, duyulara dost olur.

Ârîfin gaybı gören ışıkla aydınlanmaya başlaması

³²²² Bir duyu bağıını çözüp devinime geçince geri kalan tüm duyular değişime uğrar.

³²²³ Bir duyu görülme yenleri görünce, bütün duyular için gayp görünür olur.

³²²⁴ Sürüden bir koyun çaydan atlayınca, peş peşe hepsi atlayıp geçer.

³²²⁵ Duyularının koyunlarını sürüp [Hakk'ın] "çıkardığı otlak²⁰⁴"ta otlat.

³²²⁶ Böylece orada sümbül ve reyhan yesinler. Böylece hakikatler bahçesine girsinler.

³²²⁷ Her duyun duyulara elçidir. Böylece

hepsi birer birer o cennete doğru gider.

³²²⁸ Duyular sır söyler senin duyuna; yer olmadan dile, hakikate ve mecaza.

³²²⁹ Çünkü bu hakikat tevil götürür. Bu zannediş hayallerin kaynağıdır.

³²³⁰ Oysa apaçık hakikat için hiçbir şekilde yer yoktur teville.

³²³¹ Her duyu köle olunca duyuna senin, senden kurtuluşu olmaz göklerin.

³²³² Kabuğun mülkiyeti için kavga çıksa da, öz kiminse kabuk da onundur aslında.

3233 Saman için kavga çıktığında, tane kimin, asıl ona bak sen.

3234 Öyleyse felek kabuk, ruhun ışığı öz-dür. Bu görünür, o gizli; bu yüzden [aldanıp] kayma.

3235 Cisim görünür, ruh gizlidir. Cisim giysinin kolu, can ise el gibidir.

3236 Ayrıca akıl ruhtan daha gizli uçar. Duyu, ruha daha çabuk yol bulur.

3237 Bir devinim görürsün, anlarsın ki canlıdır. [Ama onun] akılla dolup taşığını bilmezsin.

3238 Düzenli hareketler sergileyip bakır olan devinimi altına dönüştürdüğünde [fark edersin akli].

3239 El hareketlerinin düzgünlüğünde anlarsın ki akıl vardır.

3240 Vahiy ruhu, akıldan daha gizlidir. Çünkü o gayba mensup olup ötelerdendir.

3241 Ahmed'in akli kimseye gizli değildir, [ama] onun vahiy ruhunu her can kavrayamaz.

3242 Vahiy ruhuna uygun edimler de vardır. Çok ulu oldukları için akıl onları anlayamaz.

3243 Bazen delilik görür, bazen kendinden geçer. Çünkü kavramak için onun gibi olmak gerek.

3244 Hızır'ın [vahiy ruhuna uygun] davranışları karşısında da Musa'nın akli bulanıklamıştı.

3245 Onunla aynı durumda olmadığı için onun yaptıkları Musa'ya uygunsuz görünüyordu.

3246 Musa'nın akli gayp karşısında tutulup kaldıktan sonra, fare aklının sözü mü olur a muhterem?

3247 Taklitlik bilgi satış yapmak içindir. Müşteri bulununca güzel satış olur.

3248 Tahkikî bilginin müşterisi Hak'tır. Onun piyasası her zaman canlıdır.

3249 Dudağı kapalı, kendinden geçmiş alışveriş ediyor. Müşteri sonsuz. Çünkü "Allah almıştır"²⁰⁵.

3250 Âdem'in dersine melek müşteridir. Onun dersine ne şeytan mahremdir, ne de peri.

3251 Âdem, "Onlara adları söyle"²⁰⁶ dersini anlatır. İnceden inceye açıklar Hakk'ın sırlarını.

3252 Dar görüşlü olup renklere dalan ve bir yerde karar kılamayan kimseye...

3253 Fare dedim. Çünkü topraktır yeri onun. Farenin de geçim yeri topraktır.

3254 Yollar bilir, ancak toprak altında yollar. Toprağın her yanını kazar da kazar.

3255 Farenin nefsi ancak lokma kemirecek kadardır. Fareye ihtiyacı kadar akıl verilmiştir.

3256 [93b] Çünkü yüce Allah, hiç kimseye ihtiyacı olmayan bir şeyi vermez.

3257 Yeryüzüne âlemin ihtiyacı olmasaydı, âlemlerin Rabbi onu hiç yaratmazdı.

3258 Bu titreyen yeryüzü dağa ihtiyaç duyar. Yoksa görkemli dağlar yaratılmazdı²⁰⁷.

3259 Göklere de ihtiyaç olmasaydı, yedi göğü yoktan var etmezdi.

3260 Güneş, ay ve yıldızlar, gerek olmasaydı ne diye ortaya çıkardı?

3261 Varların kemendi ihtiyaçtır öyleyse. [Allah,] kişiye ancak ihtiyacınca âlet verir.

3262 Öyleyse çabuk ihtiyacını artır, ey muhtaç. Artır da cömertlik denizi kere miyle coşsun.

3263 Şu yoldaki düşkün dilenciler, insanlara ihtiyaçlarını sergilerler.

³²⁶⁴ [Onlar,] insanda acıma duygusu uyandırmak için körlük, çolaklık, hastalık ve dertlerini [söylerler].

³²⁶⁵ Hiç ey insanlar, malım, ambarım ve sofram var; bana ekmek verin diyen var mı?

³²⁶⁶ Hak, köstebeğe göz vermemiştir. Çünkü karnını doyurmak için göze ihtiyacı yoktur.

³²⁶⁷ Gözü olmadan yaşayabilir. O, nemli toprak içinde göze ihtiyaç duymaz.

³²⁶⁸ O sadece hırsızlık etmek için topraktan çıkar. Yaratıcı onu hırsızlıktan arındırır...

³²⁶⁹ Ondan sonra kanatlanır, kuş olur. Melekler gibi gökyüzüne yönelir.

³²⁷⁰ Her zaman Allah'ın şükür bahçesinde bülbül gibi yüz türlü ezgi söyler.

³²⁷¹ Der ki ey beni çirkin halden kurtaran, ey cehennemi cennet kılan...

³²⁷² Küçük bir yağ parçasına aydınlık yerleştirir, bir kemiğe ısıtma yetisi verirsin ey Ganî.

³²⁷³ O anlamların bedenle ilgisi nedir?

Nesneleri adlarıyla anlamak neyin nesi?

³²⁷⁴ Söz yuva gibidir, anlam kuş gibi. Beden ırmak, ruh da akarsu gibi.

³²⁷⁵ O akıyor, sen durağan diyorsun. O koşuyor, sen sâkin diyorsun.

³²⁷⁶ Arklardan suyun akışını görmüyorsan, üzerindeki yeni yeni çöpler nedir?

³²⁷⁷ Senin çöpünse düşünce şekilleri. Özgün biçimler gelir [aklına] yeni yeni.

³²⁷⁸ Akan suyun ve düşünce ırmağının yüzünde güzel ve çirkin çöp eksik olmaz.

³²⁷⁹ Bu akarsu yüzünde gayb bahçesine ait meyvelerin kabukları koşar.

³²⁸⁰ Kabukların özlerini bahçede ara. Çünkü bahçeden gelir sular ırmağa.

³²⁸¹ Hayat suyunun akıp gittiğini görmüyorsan, şu bitkilerin sudaki seyrine bak.

³²⁸² Su bol ve güçlü akarsa, şekil kabukları çok çabuk geçip gider.

³²⁸³ Bu ırmak oldukça hızlı aktığından, âriflerin gönlünde hüznün durmaz.

³²⁸⁴ Son derece dolu ve hızlı olduğundan, onda sudan başkasına yer olmaz.

Yabancınn şeyhi kınaması ve şeyhin müridinin ona cevap vermesi

³²⁸⁵ Birisi bir şeyhi kötüler ve *kötü biridir, doğru yolda değildir*, der.

³²⁸⁶ *Şarap içer, sahtekârdır, pisliğin tekidir. Bu haliyle müritlere ne yararı dokunur?*

³²⁸⁷ Biri ona dedi, *saygılı ol. Büyüklere ilişkin böyle zanda bulunmak basit bir iş değildir.*

³²⁸⁸ *Onun saf suyu bir sel ile bulanacak değildir. Bu, onun niteliklerinden uzaktır.*

³²⁸⁹ Hak ehlini bu şekilde karalama. Bu senin sanrındır, geç bunları.

³²⁹⁰ Bu olası değil. Olsa bile, behey yer kuşu, Kızıl Deniz'in pislikten ne korkusu

olacak?

³²⁹¹ Bu, iki küpten ya da küçük bir havuzdan daha az değildir ki bir damlayla kirlensin²⁰⁸.

³²⁹² İbrahim'e ateşin zararı olmaz. Nemrut gibiyse biri, de ki korkulur ondan.

³²⁹³ Nefis Nemrut'tur, akılla can İbrahim'dir. Ruh öze bakar, nefisse kılavuza.

³²⁹⁴ Bu kılavuz, çölde her an yolunu yitiren yolcu içindir.

³²⁹⁵ Kavuşınlara gözden ve kandilden başka bir şey gerekmez. Müstağnidir onlar yoldan ve kılavuzdan.

3296 Vuslat adamı bir delilden söz ederse, ancak tartışmacıların anlaması için söz eder.

3297 Akli dünyanın hesabını yapsa da baba çocuğu için çocukça sözler söyler.

3298 Hoca, [hiç noktası yok anlamında] elif tamtakırdır derse, erdeminden bir şey eksilmez.

3299 Dili açılmamış kimseye bir şeyler öğretmek için [hocanın] kendi dilinden çıkması gerek.

3300 Senden ilim ve ustalık öğreysin diye onun anladığı dilden konuşmak gerek.

3301 [94a] Öyleyse şeyh öğüt verirken bütün insanlar onun çocukları gibi olmalı.

3302 Bil ki küfrün sınırı ve ölçüsü vardır. Oysa şeyhin ve nurunun ucu bucağı yoktur.

3303 Uçsuz bucaksız karşısında sınırlı olan, yok hükmündedir. "Allah'ın yüzü dışında her şey yok olucudur"²⁰⁹.

3304 O'nun olduğu yerde küfre, imana yer yok. Çünkü O özdür, bunlarsa renk ve kabuk.

3305 Bu yoklar perde oldu o yüze; tıpkı leğen altında gizli lamba gibi.

3306 Öyleyse bedendeki bu baş o başa perdedir. O başın huzurunda bu baş kâfirdir.

3307 Kimdir kâfir? Şeyhin imanından

gâfil olan elbette. Kimdir ölü? Habersiz olandır şeyhin canından.

3308 Sınavda bilgiyi ortaya koymaktan öte can yoktur. Kimin bilgisi çoksa canı o denli çoktur.

3309 Bizim canımız fazladır hayvan canından. Neden? Bilgimiz çoktur da ondan.

3310 Öyleyse meleğin canı bizimkinden fazladır. Çünkü melek ortak duyudan arınmıştır.

3311 Meleğinkinden fazladır gönül sahiplerinin canları. Bırak şaşırma.

3312 Bu yüzden Âdem'e secde ederler onlar. Çünkü onun canı onlarınkinden üstündür.

3313 Yoksa üstün olanın daha aşağıdakine secde etmesini emretmek uygun olmaz.

3314 Yaratıcının adalet ve lütfu, bir gülün diken önünde secde etmesini hiç uygun bulur mu?

3315 Can arttıkça geçer son sınırı. Boyun eğer ona tüm nesnelerin canı.

3316 [Boyun eğer] kuş, balık, peri ve insan. O fazladır çünkü, azlık içindedir onlar.

3317 İğneci olur hırkasına balıklar. Boyun eğer iğnelere iplikler.

İbrahim Edhem'in deniz kıyısındaki hikâyesinin geri kalanı

3318 Bey, şeyhin emrinin yerine getirildiğini ve balıkların ortaya çıktığını görünce cezbe kapıldı.

3319 *Ah, dedi, balıklar bile pirin farkında. Huzurdan kovulmuş insana yazıklar olsun!*

3320 *Balıklar pirden haberdar, bizse bundan uzağız. Bizim bu devletten nasibimiz yokken onlar ikbal içinde.*

3321 Secdeye kapanıp perişan halde gitti ağlayarak. Deli oldu bu açılım aşkıyla.

3322 Peki sen ey yunmamış yüzlü, neyin peşindesin? Sen kime karşı çatışma ve kıskançlık içindesin?

3323 Sen aslan kuyruğuyla oynuyorsun. Meleklerle saldırı düzenliyorsun.

3324 Katıksız iyiliğe neden kötü diyorsun? Alçaklığı yükseliş sayma sakın.

³³²⁵ Kötü nedir? Değersiz muhtaç bakır. Şeyh kimdir? Uçsuz bucaksız iksir.

³³²⁶ Bakır iksirden etkilenip altınlaşmasa da, iksir bakırdan etkilenip asla bakırlaşmaz.

³³²⁷ Kötü nedir? Yüz çeviriş, davranış ateş gibi. Şeyh kimdir? Ezel denizinin ta kendisi.

³³²⁸ Ateşi hep suyla korkuturlar. Suyun korkması mümkün mü alevlerden?

³³²⁹ Kusur mu arıyorsun ayın yüzünde. Cennette diken mi topluyorsun?

³³³⁰ Diken arayarak cennete girsene, bulamazsın orda kendinden başka diken.

³³³¹ Güneşi balçıkla sıvıyorsun, tam dolunayda çatlak arıyorsun.

³³³² Dünyaya vuran güneş, bir yarasa için ne diye gizlensin?

³³³³ Kusurlar, pirlerin reddetmesinden dolayı kusur haline gelmiştir. Görünmezler (*gayb*) de pirlerin [başkalarından] kıskanmaları nedeniyle görünmez olmuştur.

³³³⁴ Madem hizmetten uzaksın, [yaklaşıp] dost olmaya çalış. Pişmanlık konusunda ciddi olup elini çabuk tut.

³³³⁵ Böylece [olur ki] o yoldan sana bir esinti gelir. Rahmet suyunun önünü kıs-

kançlıkla neden tıkiyorsun?

³³³⁶ Uzağın uzağı da olsan salla kuyruğunu. “Nerede olursanız olun yüzünüzü [oraya] çevirin²¹⁰.”

³³³⁷ Bir eşek [bile] hızlı giderken çamura sapsansa, kalkmak için durmadan çaba harcar.

³³³⁸ O, yaşanılacak yer olmadığını bildiği yeri, yerleşmek için düzenlemez.

³³³⁹ Kalbin bu çamurlardan çıkmaya çabalamadığına göre demek ki senin duygun eşeğinkinden az.

³³⁴⁰ Çamurun içinde tevilde bulunup cevazdan söz ediyorsun. Çünkü çamurdan kopmak istemiyorsun.

³³⁴¹ [Diyorsun] ki benim için câizdir, çünkü ben çaresizim. Hak, kerem gösterip âcizi tutup cezalandırmaz.

³³⁴² Seni yakalayıp cezalandırmış zaten. Sense kör bir sırtlan gibi gururundan bu yakalanışı görmüyorsun.

³³⁴³ Derler ki *burada sırtlan yok. İninde yok, dışarılara bakın.*

³³⁴⁴ Böyle söyleyip kurarlar tuzağı. O da der ki *benden haberleri yok.*

³³⁴⁵ [Der ki] *bu düşmanın benden haberi olsaydı, sırtlan nerde diye bağırır mıydı?*

[94b] Bir kişinin, yüce Allah günahımdan dolayı beni cezalandırmaz diye iddia edişi ve Şuayb'ın -selam üzerine olsun- ona cevap veriş

³³⁴⁶ Şuayb zamanında biri, Allah, dedi, benim bir çok kusurumu görmüştür.

³³⁴⁷ Bir çok günahımı, suçumu görmüştür, ama Allah, kerem edip beni cezalandırmaz.

³³⁴⁸ Ona cevap olarak yüce Hak, gayb yoluyla Şuayb'ın kulağına şu yalın sözü söyledi:

³³⁴⁹ *Dersin ki ben bir çok günah işledim*

de Allah, kerem edip beni cezalandırmadı.

³³⁵⁰ *Tam tersini söylüyorsun, behey yolu bırakıp çöllere sapmış akılsız.*

³³⁵¹ *Kaç kez cezalandırdım seni, haberin yok senin. Boylu boyunca zincirlere takılıp kalmışsın.*

³³⁵² A kara kazan, kalbinin yüzünü mahvetti senin katmerli pasın.

3353 Kalbine üst üste paslar birikti ve böylece kalbin körleşip sırları göremez oldu.

3354 Bu duman yeni bir kazana değse, arpa kadar da olsa görünür izi.

3355 Her şey karşıtıyla belirginleştiği için, beyaz üstündeki siyah, rezil olup çıkar.

3356 Kazan kapkara kesilince, isin ona etkisini bir çırpıda kim görebilir?

3357 Zenci demircinin yüzüyle dumanın rengi birbiriyle aynıdır.

3358 Demircilik yapan beyaz adamın yüzü, isten dolayı alaca bulaca olur.

3359 Böylece günahın izini çabucak fark eder ve hemen Rabbim, diye inlemeye başlar.

3360 Israr edip kötülüğü meslek edinince basiretini bağlamış olur.

3361 Tövbeyi geçirmez aklından. Günahı artık gönlüne güzel gelir de böylece dinsizleşir.

3362 Onun pişmanlık ve Rabbe yöneliş duygusu yok olur ve aynasına beş kat pas oturur.

3363 Paslar demirini yemeye başlar ve cevherini eksiltmeye koyulur.

3364 Beyaz kâğıda yazı yazdığında, o yazı görünür ve okunur.

3365 Yazının üstüne tekrar yazı yazarsan anlaşılmaz, okunuşu yanlış olur.

3366 Karalama üstüne karalama yapılıncı iki yazı da seçilmez olup bir anlam vermez.

3367 Onun üstüne üçüncü kez yazarsan,

onu şerle dolu can gibi kapkara kılmış olursun.

3368 Öyleyse çareciye sığınmaktan başka çare mi var? Umutsuzluk bakırdır, iksiriye se bakıştır.

3369 Umutsuzluklarınızı onun önüne koyun da çaresiz dertten kurtulun.

3370 Şuayb bu incelikleri ona söyleyince, o can esintisiyle onun kalbinde çiçek açtı.

3371 Onun canı semavi vahyi duyduğu halde dedi, *bizi cezalandırıdıysa belirtisi hani?*

3372 [Şuayb ise] dedi, *Rabbim, o ikna olmuyor ve cezalandırılmanın belirtisini arıyor.*

3373 [Allah] dedi, *ben kusurları örtücü-yüm; sınamak için bir sır vermek dışında söylemem sırlarını.*

3374 *Onu cezalandırışıma ilişkin bir belirti şudur: O ibadet edip oruç tutar, dua eder.*

3375 *Namaza, zekata ve benzeri [ibadetlere yönelir]. Fakat [yaptıklarının] azıcık olsun ruhu yok.*

3376 *İbadet edip üstün eylemler gerçekleştirir. Fakat azıcık olsun tadı yok.*

3377 İbadetleri güzel, ama içleri güzel değil. Cevizleri çok, ama içleri yok.

3378 Tadı olmalı ki meyve versin ibadet. İçi olmalı ki çekirdek ağaç olsun.

3379 İçi olmayan çekirdeğin fidan olması mümkün mü? Cansız sûret, hayalden başka bir şey değildir.

Yabancı adamın şeyhi kınaması hikâyesinin geri kalanı

3380 O pis adam, şeyhe ilişkin zırvalayıp saçmalıyordu. Şaşı akıl her zaman çift görür [zaten].

3381 [Diyordu,] *onu bir topluluk içinde*

gördüm. O, takvayla ilgisi olamayan müflisin biri.

3382 *İnanmazsan bu gece kalk gidelim de şeyhinin sapkınlığını gözleriyle gör.*

3383 Geceleyin onu bir pencerenin başına götürüp dedi, *şu sapıklık ve eğlenceye bak.*

3384 *Gündüzki göz boyamaya ve geceki sapkınlığa bak. Gündüz Mustafa gibi, geceyse Ebu Leheb.*

3385 *Gündüz adı Abdullah, Allah'a sığınırız, gece elinde kadeh.*

3386 [Mürit,] şeyhin elindeki kadehin dolu olduğunu görüp dedi, *bre şeyh, sen de mi sahtekârsın?*

3387 *Sen demez miydin, şarap kadehine şeytan işeyiverir diye?*

3388 [Şeyh] dedi, *kadehimi öyle doldurdular ki bir üzerlik tohumuna bile yer yok.*

3389 [95a] *Bak şuraya, zerre sığacak yer var mı? Sözü yanlış duyup aldanmışsın.*

3390 Bu, zâhirî kadeh ve zâhirî şarap değil. Görünmezi gören şeyhten uzak tut bunu.

3391 Şarap kadehi, şeyhin varlığıdır, akılsız. Şeytanın idrarı giremez ona.

3392 Hak nuruyla ağızına dek doludur o. Beden kadehini kırmıştır; mutlak nurdur o.

3393 Güneşin ışığı dışkıya düşse bile, yine aynı ışıktır, pis olmaz.

3394 Şeyh dedi, *aslında bu ne kadehtir, ne de şarap. Hey, aşağı gel de bak, bre nankör.*

3395 Gelip baktı, saf baldı o. O nursuz rezil adam, kör olup gitti.

3396 O zaman pir, müridine dönüp dedi, *git bana şarap bul, azizim.*

3397 *Hastalığım olduğundan, çaresiz kaldım. Hastalığımдан açlığımı unuttum.*

3398 Zorunluluk durumunda murdar temiz olur²¹¹. Lanetlik inkârcı geberip gitsin.

3399 Mürit, şeyhe şarap bulmak için meyhaneye girmiş her küpün tadına bakıyordu.

3400 Bütün meyhanelere baktı, şarap göremedi. Balla doluydu şarap küpleri.

3401 Dedi, *ey rintler, bu ne haldir, bu ne iş? Hiçbir küpte şarap göremiyorum.*

3402 Bütün rintler, o şeyhin yanına geldiler. Gözyaşı döküyor, ağlayıp dövünüyorlardı.

3403 *Ey ulu şeyh, meyhaneye geldin de, tüm şaraplar bala döndü gelişinle.*

3404 *Şarabı dönüştürüp pislikten arındırdın. Canlarımızı da arındır pislikten.*

3405 Evren kanla dolup taşsa da, Allah kulunun helalden başka bir şey içmesi mümkün müdür²¹²?

Âişe'nin -Allah ondan râzı olsun- Mustafa'ya
-selam üzerine olsun- "*nasıl oluyor da
seccade olmadan her yerde namaz kılıyorsun?*" demesi

3406 Bir gün Âişe, Peygamber'e, *ey Allah'ın resulü, dedi, sen açık ve gizli...*

3407 *Nereyi bulsan namaza duruyorsun. Oysa evin içinde pis de geziyor, alçak da.*

3408 *Oysa biliyorsun, altı kirli olan çocuk, gittiği her yeri pisletir.*

3409 *Bil ki, dedi Peygamber, Hak, pis olanı ulular için temiz kılar.*

3410 *Hakk'ın lütfu, benim secde yerimi bu*

yüzden yedinci göğe dek temiz kıldı.

3411 Aman ha! Şahları kıskanmayı bırak. Yoksa dünyada bir İblis olup çıkarsın.

3412 Öyle ki o zehir yese bal olur. Oysa sen bal yesen zehir olur.

3413 Çünkü o dönüşünce işi de dönüştü. Lütfa döndü, her ateşi nur oldu.

3414 Ebabil kuşundaki Hakk'ın gücüdür. Yoksa bir kuş fili nasıl öldürür?

3415 O kudretin Hak'tan geldiğini bile-
sin diye, birkaç kuş bir orduyu yenilgiye
uğratmıştır.

3416 Sen bu tür kuruntulara kapılırsan,

gidip Fil Sahipleri sûresini²¹³ oku.

3417 Onunla boy ölçüşmeye kalkışıp da

onlardan kurtulursan kâfir olayım.

Farenin devenin yularını çekmesi ve kendisiyle gurur duyması

3418 Küçük bir fare, bir devenin yularını
kapıp efelenerek yola koyuldu.

3419 Deve yağnıcelikle onun ardından
yola koyulunca, fare, *ben yiğidim*, diye
gurura kapıldı.

3420 Onun ne düşündüğü deveye mâlum
olunca, dedi, *neşelenmeye devam et, ben
sana gösteririm*.

3421 Kocaman fili bile çaresiz düşüren
büyük bir ırmağın kıyısına gelince...

3422 Fare oracıkta kalakaldı. Deve dedi,
ey dağlarda, ovalarda yoldaşım...

3423 *Niçin durdun böyle, bu şaşkınlık
niye? Yürü de yiğitçe gir ırmağa.*

3424 *Sen benim kılavuzum, öncümsün.*
Yarı yolda kalıp da duraksama.

3425 [Fare] dedi, *bu acayip derin bir su.*
Boğulmaktan korkarım ben arkadaş.

3426 Deve, *bakalım suyun derinliği ne ka-*
darmış, deyip hemen ayağını suya soktu.

3427 Dedi, *behey kör fare, dize kadarmış su.*
Neden şaşırdın, niçin aklın başından gitti?

3428 [Fare] dedi, *sana karınca olan bize*
ejderhadır. Hem dizden dize fark vardır.

3429 *Senin dizine dek olsa da, usta, benim*
boyumu yüz arşın geçer.

3430 [Deve] dedi, *bir daha küstahlık etme*
ki bu ateşle cismın de canın da yanmasın.

3431 [95b] *Sen kendin gibi farelerle boy ölçüş.*
Farenin deveye söyleyecek sözü olamaz çünkü.

3432 [Fare] dedi, *tövbe ettim. Allah için şu*
tehlikeli sudan geçir beni.

3433 Deveye acıma geldi ve *sıçrayıp hır-*
gücüme otur, dedi.

3434 *Ben bu sudan rahatlıkla geçebilirim.*
[Ayrıca] senin gibi yüzlercesini de geçiririm.

3435 Peygamber olmadığına göre yola
koyul da bir gün kuyudan kurtulup ma-
kama erişesin.

3436 Sultan olmadığına göre raiyet ol sen.
Gemici olmadığına göre [gemiye] kendin
sürme.

3437 Olgun olmadığına göre tek başına
dükkan tutma. Hamur olmak için yoğ-
rulmaya hazır ol.

3438 "Susunuz²¹⁴" sözünü dinleyip sus.
Hak dili olmadığına göre kulak ol.

3439 Konuşsan da izah istemek için ko-
nuş. Padişahlarla yoksulca konuş.

3440 Kibir ve kinin başlangıcı arzudan do-
ğar. Arzularının pekişmesi alışkanlıktandır.

3441 Kötü huy alışkanlıkla pekiştiğinde, seni
bundan kurtarmak isteyene öfkelenirsin.

3442 Sen kil yemeyi adet edinince, seni
kilden uzak tutan herkes düşmanın olur.

3443 Puta tapanlar, putlarının çevresin-
den dönüp dururken kendilerini engelle-
yenlere düşman olurlar.

3444 İblis, önder olmaya alıştığı için,
eşekliği yüzünden, Âdem'i küçük gördü.

3445 *Benden daha iyi bir önder olacak da benim*
gibi biri ona secde edecek ha, [diye düşündü].

3446 Önderlik, başından beri panzehir
niteliği taşıyan ruhtan başkasına zehirdir.

³⁴⁴⁷ Dağın içinde panzehir yurdu olduk-
ça, dağ yılanla dolsa da kaygılanma.

³⁴⁴⁸ Önderlik beynine yerleşince, sana
aykırı gelen herkes kadim düşmanın olur.

³⁴⁴⁹ Biri senin alıştığının tersine konu-
şunca, ona karşı kinin depreşir.

³⁴⁵⁰ *Beni alışkanlığımdan koparıp bana
önder olmaya kalkıyor,* diye [düşünüp öf-
kelenirsin].

³⁴⁵¹ Kişide kötü huy başkaldırmayınca,
aykırılıklar ondaki ateşi nasıl tutuşturabilir?

³⁴⁵² [Kötü huyu başkaldırmayan,] mu-
haliflere hoşgörülle yaklaşır ve onun gön-
lünde yer edinir.

³⁴⁵³ Çünkü onda kötü huy iyice yerleş-

memiştir. [Zaten] arzu karıncası alışkan-
lık yüzünden yılan kesilir.

³⁴⁵⁴ Sınavdayken arzu yılanını öldür.
Yoksa yılanın hemen ejderhaya dönüşür.

³⁴⁵⁵ Ama herkes yılanını karınca görür.
Sen sorunu gönül sahibine yönelt.

³⁴⁵⁶ Bakır altın olmadıkça bakırlığını
bilmez. [İnsan] şah gönüllü olmadıkça
züğürtlüğünü bilmez.

³⁴⁵⁷ Hizmet eyle iksire bakır gibi. Çek a
gönül, sevgilinin cevri.

³⁴⁵⁸ Sevgili kim? Gönül sahibi elbet. Ge-
ceyle gündüz gibi dünyadan kaçır onlar.

³⁴⁵⁹ Allah kulunun kusurunu pek söyle-
me. Padişahı hırsızlıkla suçlama.

Gemide suçlanan dervişin kerametleri

³⁴⁶⁰ Bir gemi içinde bir derviş vardı. Yi-
ğitlik yükünü sırtına yastık yapmıştı.

³⁴⁶¹ Altın kesesi kaybolmuş, dervişse
uyumuştur. Herkesi aradılar. [Altın sahibi]
onu da gösterdi.

³⁴⁶² Altın sahibi, *şu uyuyan fakiri de
arayalım,* dedi ve üzüntüyle uyandırdı
derviş.

³⁴⁶³ Dedi, *bu gemide bir çanta kayboldu.
Herkesi aradık. Kurtuluşun yok.*

³⁴⁶⁴ *Hırkanı çıkar, hırkandan sıyrıl da
insanlar senden kuşkulandırmayı bıraksınlar.*

³⁴⁶⁵ *Rabbim,* dedi [derviş], *bu alçaklar
kulunu suçladılar; buyruğunu yetiştir.*

³⁴⁶⁶ Dervişin yüreği bundan acı duyun-
ca, [balıklar] hemen başlarını uzattılar her
yandan...

³⁴⁶⁷ Derin denizden yüz binlerce balık
[çıktı]. Her birinin ağzında görülmemiş
bir inci...

³⁴⁶⁸ Engin denizden [çıkan] yüz binlerce

balık... Her birinin ağzında bir inci, ama
ne inci!

³⁴⁶⁹ Her biri bir ülkeden alınan haraca
bedel. Allah'tandır bu, ortağı yoktur.

³⁴⁷⁰ [Derviş] gemiye birkaç inci atıp zıp-
ladı ve sanki havayı kendine bir yer yapıp
oturdu.

³⁴⁷¹ Tahtına kurulan padişahlar gibi bir
güzel bağdaş kurdu. O en tepede, gemiyse
önünde idi.

³⁴⁷² Dedi, *hadi sizin olsun gemi, Hak da
benim. Böylece yoksul hırsız, sizinle bir ara-
da bulunmamış olur.*

³⁴⁷³ *Bu ayrılığın kime zararı olacak ba-
kalım. Hak ile bir arada ve halktan ayrı;
keyfim yerinde.*

³⁴⁷⁴ *O, ne beni hırsızlıkla suçlar, ne de
dizginimi bir ihbarcıya teslim eder.*

³⁴⁷⁵ Gemidekiler seslendiler, *ey ulu kişi,
böyle yüce makam sana ne yüzden veril-
miştir?*

³⁴⁷⁶ [96a] Dedi, *fakire suç isnat etmek ve değersiz bir şey için Hakkı incitmek yüzünden.*

³⁴⁷⁷ *Allah'a sığınırım, [aslında bu yüzden değil]. Yoksullar hakkında kötü düşünmeyip sultanları ululadığım için [elde ettim bu makamı].*

³⁴⁷⁸ Onlar öyle hoş nefesli yoksullardır ki “Abese²¹⁵” onları ululamak için gelmiştir.

³⁴⁷⁹ Bu, hiçbir şeyi olmamaktan değil, Hak'tan başkasını yok saymaktan gelen yoksulluktur.

³⁴⁸⁰ Hak tarafından göğün yedinci katının hazinesini korumakla görevlendirilenleri nasıl suçlarım?

³⁴⁸¹ Suçlanan soylu akıl değil, nefistir. Suçlanan arı duru nur değil, duyudur.

³⁴⁸² Nefis, safsatacıdır. Sopa çek ona. O, delil getirmekten değil, sopadan anlar.

³⁴⁸³ Mucize görse o an etkilenip aydınlanır, [ama] sonra, *o bir hayaldi*, der.

³⁴⁸⁴ [Der ki] *o gördüğümüz tuhaflık gerçekse, nasıl olur da gece gündüz göz önünde olmaz?*

³⁴⁸⁵ O, ancak temiz kişilerin gözüne yerleşir. O, hayvânî göze yerleşecek değildir.

³⁴⁸⁶ Çünkü o mucize bu duyudan utanç duyar. Tavus kuşunun dar kuyuda ne işi var?

³⁴⁸⁷ Bana çok konuşuyor, demeyesin diye, yüzde birini söylüyorum, kıl gibi incelterek hem de.

Sûfilerin şeyhin yanında çok konuşan sûfiyi yermeleri

³⁴⁸⁸ Sûfiler bir sûfiyi kınayarak tekke şeyhinin huzuruna geldiler.

³⁴⁸⁹ Şeyhe dediler, *efendimiz, şu sûfiden hesap sorup hakkımızı al.*

³⁴⁹⁰ Dedi, *şikayetiniz nedir sûfiler? Dediler, bu sûfinin üç olumsuz huyu var.*

³⁴⁹¹ *Çok konuşur, çingirak gibi öter. Yerken de yirmi kişinin yediğinden fazla yer.*

³⁴⁹² *Uyuyunca Ashâb-ı Kehf'tir sanki.* [Böylece] sûfiler, şeyhin önünde tartışılar.

³⁴⁹³ Şeyh o fakire yönelerek dedi, *her durumda orta yolu izle.*

³⁴⁹⁴ Rivayette “İşlerin en iyisi ortasıdır²¹⁶.” denmiştir. [İnsandaki] karışımlar ancak mutedil olunca yararlı olur.

³⁴⁹⁵ Karışımın biri bir biçimde fazlalaşırsa, insan bedeninde hastalık baş gösterir.

³⁴⁹⁶ Bir nitelikte, arkadaşına karşı ölçüyü aşma. Çünkü bu, sonunda kesinlikle ayrılık getirir.

³⁴⁹⁷ Musa'nın konuşması ölçülüydü, ama yine de iyi dostuyla konuşurken ölçüyü aşmıştı.

³⁴⁹⁸ Bu aşırılık, Hızır'la arasının açılmasına yol açtı. [Hızır] dedi, *çok konuşuyorsun, ayrılalım.*

³⁴⁹⁹ *Çok konuşuyorsun Musa, benden uzaklaş. Ya da benim yanımda dilsiz ve kör ol.*

³⁵⁰⁰ Gitmeyip de inat edip otursan, anlamca gitmiş ve kopmuş olursun.

³⁵⁰¹ Namazda ansızın abdestin bozulsa ve hemen abdest yenilemeye gitmen söylene...

³⁵⁰² Sen de gitmesen, kuru kuruya yatıp kalkmış olursun. Namazın çoktan gitmiştir, a sapık.

³⁵⁰³ Sana eş olanların ve senin sözlerine susamış âşıkların yanına git sen.

³⁵⁰⁴ Bekçi ancak uyuyanlara yaraşır. Balıklar için bekçiye gerek yoktur.

³⁵⁰⁵ Giyiniklerin gözü çamaşırcıdadır. Oysa çıplak can için ancak tecelli ziynettir.

³⁵⁰⁶ Ya çıplaklardan uzaklaşıp ayrı yöne

git ya da onlar gibi, giysiden arın.

³⁵⁰⁷ Bütünüyle çıplak olamıyorsan, giysilerini azaltıp orta yolu izle.

Fakirin şeyhe gerekçesini söylemesi

³⁵⁰⁸ Sonra fakir, durumunu anlattı şeyhe. Özürlü kabahati denkleştirdi.

³⁵⁰⁹ Şeyhin sorularına Hızır'ın cevapları gibi güzel ve yerinde cevaplar verdi.

³⁵¹⁰ Musa'nın sorularına Hızır'ın her şeyi bilen Rab'den verdiği cevaplarla...

³⁵¹¹ Güçlükleri çözüldü Musa'nın. Ayrıca ona her güçlüğü için bolca anahtar verdi.

³⁵¹² Hızır'ın mirasından pay almıştı derviş de. [Böylece] başladı şeyhe cevap vermeye.

³⁵¹³ Dedi, *orta yol hikmet olmakla birlikte, orta kavramı görecelidir.*

³⁵¹⁴ Irmak suyu deveye göre azdır, ama fareye göre deniz gibidir.

³⁵¹⁵ Günlük tayini dört ekmek olan, iki ya da üç yerse ortası odur.

³⁵¹⁶ Dördünü yerse, orta yoldan uzaktır. Böylesi, kaz gibi hırsının tutsağıdır.

³⁵¹⁷ On ekmeklik iştahı olan biri altı ekmek yerse, bil ki orta yol odur.

³⁵¹⁸ Benim elli ekmeklik iştahım varken seninki altı somunluksa, denk değiliz demektir.

³⁵¹⁹ Sen on rekat namaz kılıp usanırken, ben beş yüz rekat kılsam yorulmam.

³⁵²⁰ Kimi Kabe'ye dek yalın ayak giderken, mescide dek canı çıkar kiminin.

³⁵²¹ [96b] Kimi cömertçe verirken canını, kiminin canı gider bir tek ekmek verirken.

³⁵²² Bu orta yol, başı ve sonu olan "sonlu" için söz konusudur.

³⁵²³ Bir şeyin başı ve sonu olmalı ki orta ya da vasat düşünülebilirsin.

³⁵²⁴ Sonsuzun iki ucu olmadığına göre ortasının bulunması olacak şey mi?

³⁵²⁵ "Onun [sözleri] için deniz mürekkep olsa²¹⁷" dediği gibi, kimse onun başını ve sonunu gösteremez.

³⁵²⁶ Yedi deniz tümüyle mürekkep olsa, olanak yoktur onun son bulmasına.

³⁵²⁷ Bahçeler ve ormanlar hep birden kalem olsa, bu söz azalmaz asla.

³⁵²⁸ Onca mürekkep ve kalem bitip gider de bu sonsuz söz bitmez kalır.

³⁵²⁹ Bazen benim halim uykuyu andırır. Şaşkının biri bunu uyku sanır.

³⁵³⁰ Gözüm uyuyorken uyanık bil kalbimi. Bil ki iş başındayım boş gördüğünde beni.

³⁵³¹ Peygamber der, "Gözüm uyur ama Rabbin huzurunda kalbim uyumaz²¹⁸."

³⁵³² Senin gözün uyanık, kalbin uykuda. Benim gözüm uyurken kalbim keşifte.

³⁵³³ Kalbimin de beş ayrı duyusu var. Kalbin duyularına iki âlem görünür.

³⁵³⁴ Kendi zaafınla bana bakma. Sana gecedir ama aynı gece kuşluk vaktidir bana.

³⁵³⁵ Sana zindan olan, bana bahçe gibidir. Çalışmak da benim için dinlenmedir.

³⁵³⁶ Senin ayağın çamurda. Bana gül olmuş çamur. Sen yastasın, ben çalıp oynamada.

³⁵³⁷ Yeryüzünde bir yerde otururken seninle, Zühal gibi koşarım yedinci gök üstünde.

³⁵³⁸ Seninle oturan ben değilim, gölgemdir. Durduğum yer düşüncelerin üstündedir.

³⁵³⁹ Çünkü öte geçtim düşüncelerden. Düşünceler dışında koştuktayım ben.

³⁵⁴⁰ Düşünceye mahkum değil, hâkimim. Öyle ya, bina ustası da binaya hâkim.

³⁵⁴¹ Düşünceye boyun eğmişlerdir tüm insanlar. İşte bu yüzden bitkin ve tasalılar.

³⁵⁴² Kendimi kasten düşünceye veririm. Çünkü aralarından sıçrayıp çıkmak isterim.

³⁵⁴³ Ben zirve kuşu gibiyim, düşünceler sinek. Sinek bana nerden yetişecek?

³⁵⁴⁴ Ayağı kırıklar çevremde dönüp dursunlar diye kasten yüce zirveden aşağı gelirim.

³⁵⁴⁵ Alçak sıfatlılardan bana bıkkınlık gelince “dizi dizi kuşlar²¹⁹” gibi uçarım.

³⁵⁴⁶ Kanadım da bitmiştir kendi özüm-den. Kendime tutkalla iki kanat tuttur-

madım ben.

³⁵⁴⁷ Cafer-i Tayyar’ın kanadı kalıcıdır. Yankesici Cafer’inki ise takmadır.

³⁵⁴⁸ “Tatmamış olan²²⁰” a göre bu bir iddiadır. Ufuk sâkinlerine göreyse gerçektir.

³⁵⁴⁹ Karga açısından savlama ve boş laftır. Sinekler açısından kazanın dolusu da boşu da birdir.

³⁵⁵⁰ Sende lokma inciye dönüştükçe çekinme, yiyebildiğince ye.

³⁵⁵¹ Şeyh, bir gün suizannı yok etmek için bir leğene kustu da leğen inciyle doldu.

³⁵⁵² Basiret sahibi pir, insan aklının kıt oluşu yüzünden, akledilir inciye elle tutulur kıldı.

³⁵⁵³ Temiz şeyler midende pis hale geldiğine göre, boğazını kilitleyip sakla kilidi.

³⁵⁵⁴ Yediği lokma celal nuruna dönüşen, ne yerse yesin ona helaldir.

Kendi doğruluğuna kendisi tanık olan iddiaya dair

³⁵⁵⁵ Sen benim canıma âşinaysan, iddia değildir anlam dolu sözlerim.

³⁵⁵⁶ Gece yarısı, *ben yanındayım, geceden sakın korkma, ben senin akrabamım*, desem...

³⁵⁵⁷ Yakınının sesini tanıyorsan, bu iki iddia senin açıdan gerçeklik taşır.

³⁵⁵⁸ Yanında olmak ve akrabalık iki iddiadır, ama ikisi de iyi kavrayış açısından gerçektir.

³⁵⁵⁹ Sesinin yakınlığı, bu nefesin bir dosttan geldiğine tanıklık eder.

³⁵⁶⁰ Akrabanın sesinin tadı da, o sevgili akrabanın gerçekliğine tanıklık eder.

³⁵⁶¹ Cehaleti yüzünden yabancı sesi tanıdık sestten ayırt edemeyen basiretsiz ahmağa gelince...

³⁵⁶² Onun açısından onun söylediği bir id-

diadır. Cahil oluşu, inkâr etmesine yol açar.

³⁵⁶³ İçinde nurlar olan zeki kişi açısından bu ses katıksız bir gerçektir.

³⁵⁶⁴ [Bir başka örnek:] Bir Arap, Arapların dilini bildiğini Arapça olarak söylese...

³⁵⁶⁵ Arapça bilmesi iddia gibi görünse de, Arapça söylemiş olması, gerçek olduğunu gösterir.

³⁵⁶⁶ [97a] Ya da bir yazıcı, bir kâğıda, ben yazıcı ve okuyucuyum, büyük bir kişiyim, diye yazsa...

³⁵⁶⁷ Bu yazı bir iddia olsa da yazının kendisi, gerçek oluşunun kanıtıdır.

³⁵⁶⁸ Ya da bir sûfi sana dese ki *sen düşün-de omzunda seccade olan birini gördün*.

³⁵⁶⁹ *O bendim. Düşünde sana nazara ilişkin şeyler söyledim.*

3570 *Dinle ve küpe yap kulağına. O sözleri kılavuz et aklına.*

3571 O rüyayı hatırlarsan, bu söz yeni bir mucize ve eski bir altın olur.

3572 Bu bir iddia gibi görünse de rüya sahibinin canı evet deyip onaylar.

3573 O halde hikmet müminin yitiği olduğundan, kimden duysa inanır.

3574 Kendini sadece onun yanında bulunca, nasıl kuşku duyar, nasıl yalanlar onu?

3575 *Koş, desen susuz birine, bardakta su var, hemen suyu al...*

3576 Susuz kişi, *git başımdan, bu bir iddiadır, yıkıl karşımdan*, der mi?

3577 Ya da der mi, *bana bir kanıt göster*,

berrak su mudur bu?

3578 Ya da bir süt çocuğuna annesi seslenip *gel yavrum*, dese, *ben annenim...*

3579 *Kanıtını getir de sütünü ondan sonra emeyim*, der mi çocuk?

3580 Hakkı tatmış her ümmetin gönlü için peygamberin yüzü ve sesi mucizedir.

3581 Peygamber dışardan seslenince ümmetin canı içerde secde eder.

3582 Çünkü can kulağı, onun sesinin bir benzerini dünyada kimseden duymamıştır.

3583 O yabancı, bu garip sesin tadı sayesinde Hak dilinden “Ben yakınımlı”²²¹ sözünü duyar.

Yahya'nın -selam üzerine olsun- anne karnındayken Mesih'e -selam üzerine olsun- secde edişi

3584 Yahya'nın annesi, daha Yahya'yı doğurmadan önce Meryem'e gizlice dedi:

3585 *Kesin olarak gördüm, senin karnında bir padişah var. İradeli, bilinçli evrensel bir peygamberdir o.*

3586 *Ey basiret sahibi, ben seninle karşı*

karşıya gelince, karnımdaki bebek secde etti.

3587 *Bu cenin o cenine secde etti. Onun secdesinden vücuduma sancı girdi.*

3588 Meryem, *ben de*, dedi, *kendi içimde karnımdaki bebeğin secdesini gördüm.*

Bu hikâyenin sorgulanışı

3589 Aptallar derler, *yalan ve yanlış bir masal bu, çiz üstünü gitsin.*

3590 Çünkü Meryem, hamileliği sırasında yakınlarından da yabancılardan da uzaktı.

3591 *O büyüleyici güzel, bebeğini doğur-*

madan insanların arasına gelmedi.

3592 *Ancak doğurduktan sonra, bebeğini kucağına alıp kavminin yanına götürdü.*

3593 *Yahya'nın annesi onu nerde görmüş ki bu olayı ona anlatsın?*

Eleştiriye cevap

3594 Bunu, gönül ehli olanlar ve kendilerine ufukların gizlilikleri görünür kılınanlar bilirler.

3595 Gözlerden ırak Yahya'nın annesi, Meryem'in yanında hazır bulunur.

3596 Gözleri kapalıyken görür sevgiliyi. Çünkü göz göz eylemiştir derisini.

3597 [Meryem'i] içerden de dışardan da görmemiş olsa bile, bari hikayeden bir şeyler anla, alçak!

3598 Hikayeler dinleyip de “ş” harfinin “nakış” a yapışı gibi hikayenin dış yapısına yapışıp kalanlar gibi olma.

3599 Öyleleri der ki dilsiz *Kelile*, nasıl olur da konuşma yetisi olmayan *Dimne*’nin söylediklerini duyar?

3600 Diyelim ki birbirini anlıyorlardı onlar. Peki dilleri olmadığı halde onları nasıl anlar insanlar?

3601 Nasıl olur da *Dimne*, aslanla öküz arasında elçi olup ikisini de kandırır?

3602 Akıllı öküz, nasıl olur da aslana vezir olur? *Fil* nasıl korkar, ayın yansımasından?

3603 Şu *Kelile* ve *Dinme* tümüyle iftira. Yoksa leylek kargayla nasıl yan yana gelir?

3604 Kardeşim, öykü ölçek gibidir. İçindeki anlam, sanki tahıl tanesi.

3605 Akıllı olan anlam tanesini alır, ölçęi alıp götürseler de dönüp bakmaz.

3606 İçinde söylenen belirgin değilse de gülle bülbül öyküsünü dinle.

Hal diliyle konuşmak ve konuşulanı anlamak

3607 Mumla kelebeğin serüvenini dinleyip kıssadan hisse çıkar.

3608 Söz yoksa da sözün sırrı var onda. Yükseklerle kanat aç, baykuş gibi aşağılara uçma.

3609 [97b] Satranç oynarken, *bu kalenin evidir*, der biri. Öteki der, *o ev nereden eline geçti?*

3610 *Evi satın mı almış, miras mı kalmış yoksa?* Ne mutlu, anlama doğru koşana!

3611 Nahivci der, “*Zeyd, Amr’ı dövdü.*” [Öğrenciyse] der, *suçsuz yere niye dövdü?*

3612 *Amr’ın suçu neydi de o cahil Zeyd, bir*

köle gibi dövdü onu?

3613 [Nahivci] der, *bu anlam ölçęidir. Buğdayı al, ölçęin önemi yok.*

3614 Zeyd ile Amr, cümle çözümlemek içindir. Yalan da olsa cümle yapısının doğru olup olmadığına bak.

3615 [Öğrenci] der, *ben onu bunu bilmem. Zeyd Amr’ı suçsuz yere niye dövdü?*

3616 [Nahivci] çaresiz kalıp işi şakaya döker ve der, *Amr, fazladan bir “vav” çalmıştır*²²².

3617 *Zeyd onun çaldığını öğrenince onu dövdü. Haddi aşana had vurmak gerek çünkü.*

Yanlış sözün yanlış kimselerin gönlüne kabul edilebilir gelişi

3618 [Öğrenci,] *işte şimdi içtenlikle kabul ettim*, der. [Böyledir,] eğrilere eğri, doğru görünür.

3619 Şaşıya ayın tek olduğunu söylesen, sana der ki *ay ikidir, tek olduğu kuşkulu.*

3620 Biri, yüzüne gülüp *ay ikidir*, derse, doğ-

ru sayar. Kötü huyluya da zaten bu yaraşır.

3621 Yalan olan yalanlarda toplanır. “Kötüler, kötüler içindir²²³” [bu konuyu] aydınlatır.

3622 Gönlü geniş olanların geniştir eli. Gözü kör olanların taşlık yerde düşmesi [doğaldır].

Meyvesini yiyenin ölümsüzleştigi ağacı aramak

3623 Bir bilge, hikâye olsun diye, *Hindistan’da*, dedi, *bir ağaç varmış.*

3624 *Kim onun meyvesinden alıp yerse ne yaşlanır, ne ölür.*

3625 Bir padişah, bunu doğru sözlü birinden duydu ve ağaçla meyvesine âşık oldu.

3626 Divana mensup bilgili bir elçiye Hindistan'a durumu araştırmak üzere gönderdi.

3627 Elçi, [söz konusu ağacı] arayarak yıllarca Hindistan'da dolaştı durdu.

3628 Şehir şehir dolaştı bu amaçla. Ne ada kaldı, ne dağ, ne ova.

3629 Kime sorsa, *bunu ancak zır deli arar*, diye onunla alay etti.

3630 Çokları dalga geçerek ona tokat atılar. Çokları da dedi, *ey kurtuluş sahibi...*

3631 *Senin gibi zeki ve temiz kalpli birinin arayışı boşuna ve anlamsız olur mu hiç?*

3632 Onların iyi yaklaşımları apayrı bir tokattı. Bu, açıkça atılan tokattan daha çetindi.

3633 Alaycı bir biçimde onu överek diyorlardı, *filan korkunç bölgede...*

3634 *Filan ormanda çok uzun, çok geniş ve her dalı kocaman olan yeşil bir ağaç var.*

3635 Padişahın aramakla görevli elçisi, herkesten başka bir haber duyuyordu.

3636 Orada yıllarca seyahat edip durdu. Padişah ona mal mülk gönderiyordu.

3637 Gurbette çok sıkıntılar çekti, ama aradığını bir türlü bulamadı.

3638 Aradığına ilişkin hiçbir belirti yoktu. Bu konuda haberden başka bir şeye ulaşılmıyordu.

3639 Umut ipliği kopmuştu onun. Aradığını artık aramaz olmuştu.

3640 Padişaha dönmek için yola koyuldu. Göz yaşı dökerek yol alıyordu.

Şeyhin o ağacın sırrını o mukallit arayıcıya açıklaması

3641 [Ağacı arayan] nedimin umutsuzca konakladığı yerde, kerametli bir kutup, âlim bir şeyh vardı.

3642 [Nedim] dedi, *umutsuzca onun huzuruna varayım da onun dergâhından yola koyulayım.*

3643 *Böylece onun duası bana yoldaş olsun. Çünkü kalmadı aradığımdan umudum.*

3644 Yaşlı gözlerle şeyhin huzuruna vardı. Bulutlar gibi gözyaşı yağırdırıyordu.

3645 Dedi, *şeyhim, şimdi merhamet vakti. Umutsuzum, lütuf zamanı şimdi.*

3646 [Şeyh] dedi, *neden umutsuzsun, açıkla bakalım. Aradığın nedir? Neyin peşindesin?*

3647 [Adam] dedi, *bir ağacı arayıp bulmak için padişah beni seçti.*

3648 *Dünyada nâdir bir ağaçtır bu. Hayat suyunun kaynağıdır meyvesi.*

3649 *Yıllarca aradım, ama şu sarhoşların alay ve dalgasından başka bir iz bulamadım.*

3650 Şeyh gülerek dedi, *behey saf, bu bilgini kişide bulunan bilgi ağacıdır.*

3651 Çok yüksek, çok görkemli ve çok geniş [bir ağaç bu]. Okyanustan doğan bir hayat suyu.

3652 [98a] Ey bîhaber, sen dışyüzün peşine düşmüşsün. Bu yüzden mana ağacından meyve yok sende.

3653 Bazen ağaçtır adı, bazen de güneş. Bazen denizdir adı, bazen de bulut.

3654 O tektir ve ondan yüz binlerce meyve çıkar. Onun en küçük meyvesi, sonsuz ömürdür.

3655 O tek olsa da bin türlü şekli vardır. Bir tek olsa da sayısız adının olması doğaldır.

3656 Bir kişi senin için babadır ama, bir başkası için oğuldur.

3657 Birisi için kahr ve düşman iken, bir başkası için iyi ve güzeldir.

3658 Yüz binlerce adı olan bir adam. Onun bir niteliğine vâkıf olan diğer niteliklerine kördür.

³⁶⁵⁹ Ad peşinde olan, güvenilir de olsa, senin gibi umutsuzluğa ve ayrılığa düşer.

³⁶⁶⁰ Neden bu ağaç adına takılıp kalarak umutsuz ve perişan olursun?

³⁶⁶¹ Adları bir yana bırakıp niteliklere

bak ki nitelikler, öze ulaşmada sana kılavuz olsun.

³⁶⁶² İnsanların ayrılığı addan doğmuştur. [İnsan] anlama yönelince huzura kavuşur.

Üzümü ayrı adlarla tanıyan dört kişinin kavgası

³⁶⁶³ Bir adam, dört kişiye bir dirhem verdi. Onlardan biri dedi, *bunu verip “engur” alalım.*

³⁶⁶⁴ İçlerinden biri Arap'tı. *Hayır, dedi, ben “engur” istemem sahtekâr, “ineb” isterim.*

³⁶⁶⁵ İçlerinden biri de Türk'tü. Dedi, *para benim. Ben “ineb” istemem, “üzüm” isterim.*

³⁶⁶⁶ Dördüncüsü Rum'du. Dedi, *tartışmayı bırakın. “İstafil” alacağız!*

³⁶⁶⁷ Adların sırrından gâfil oldukları için kavgaya tutuştular.

³⁶⁶⁸ Birbirlerine aptalca yumruk atıyorlardı. Bilgiden yoksun olup zır cahildiler.

³⁶⁶⁹ Yüz dilden anlayan sır sahibi bir aziz orda olsaydı, onları barıştırdı.

³⁶⁷⁰ *Bu bir tek dirhemle hepinizin istediğini veririm, derdi.*

³⁶⁷¹ *Art niyetsiz kalbinizi teslim edince, dirheminiz bir sürü işe yarar.*

³⁶⁷² *Kısacası, bir dirheminiz dört dirhem olur. Dört düşman müttefik olup birleşir.*

³⁶⁷³ *Her birinizin sözü ayrılık ve savaşa yol açarken, benim sözüm sizi birleştirir.*

³⁶⁷⁴ *Öyleyse siz konuşmayın, “susun”²²⁴ da konuşurken diliniz ben olayım.*

³⁶⁷⁵ Sözünüz biçim olarak aynı görünse de etki olarak kavgaya ve öfkenin kaynağıdır.

³⁶⁷⁶ İğreti sıcaklığın etkisi yoktur. Özden gelen sıcaklık işe yarar.

³⁶⁷⁷ Sirkeyi ateşte ısıtıp içersen, kuşkusuz daha çok üşürsün.

³⁶⁷⁸ Çünkü onun sıcaklığı dışsaldır. Asıl özelliğiye soğukluk ve keskinliktir.

³⁶⁷⁹ Buz tutmuş olsa da pekmez, a oğul,

içtiğinde ciğerini ısıtır.

³⁶⁸⁰ Öyleyse şeyhin rıyası bizim ihlasımızdan yeğdir. Onunki basirettendir çünkü, bizimkiyse körlükten.

³⁶⁸¹ Şeyhin sözünden birliktelem doğar. Beden ehlinin sözü ayrılığa yol açar.

³⁶⁸² Tıpkı Hak tarafından gönderilen ve bu yüzden tüm kuşların dilini bilen Süleyman gibi²²⁵.

³⁶⁸³ Onun adalet çağında ceylanla kaplan düşmanlıktan sıyrılıp dost olmuştur.

³⁶⁸⁴ Güvercin, doğanın pençesinden güvene ermiştir. Koyun, kurttan çekinmemiştir.

³⁶⁸⁵ O, düşmanlar arasında arabulucu olmuş, böylece kuşlar arasında birlik doğmuştur.

³⁶⁸⁶ Karınca gibi buğday peşinde koşuyorsun. Hadi Süleyman'ı ara. Yoldan çıkmak niye?

³⁶⁸⁷ Buğday arayana buğday bir tuzak olur. Süleyman arayansa ikisine birden kavuşur.

³⁶⁸⁸ Şu âhir zamanda can kuşları, birbirilerinden bir an bile güvende değil.

³⁶⁸⁹ Oysa çağımızda da barış getirecek ve bizi zulümden arındıracak Süleyman vardır.

³⁶⁹⁰ “Her ümmet içinde mutlaka bir uyarıcı bulunmuştur”²²⁶ sözünü anımsa.

³⁶⁹¹ [Hak] der ki hiçbir ümmet, himmet sahibi bir Hak halifesinden yoksun değildir.

³⁶⁹² [Hak halifesi,] can kuşlarını öyle tek yürek yapar ki onlar kötülükten arınıp berraklaşırlar.

³⁶⁹³ Bir anne gibi müşfik olurlar. [Bu yüzden Peygamber,] “Müslümanlar tek vücuttur²²⁷” demiştir.

³⁶⁹⁴ Hak elçisi sayesinde tek vücut olmuşlardır. Yoksa her biri katıksız birer düşmandı.

[98b] Peygamber’in -selam üzerine olsun- bereketiyle ensar arasındaki ayrılık ve düşmanlığın ortadan kalkması

³⁶⁹⁵ Evs ve Hazrec adlarını taşıyan iki kabile, birbirinin kanına susamış iki düşmandı.

³⁶⁹⁶ Bu eski düşmanlıkları, Mustafa sayesinde İslam’ın ışığı altında silinip yok oldu.

³⁶⁹⁷ O düşmanlar, bahçelerdeki üzüm taneleri gibi kardeş oldular önce.

³⁶⁹⁸ “Müminler kardeşir²²⁸” sözünden öğüt alarak kırdılar kabuklarını ve tek vücut oldular.

³⁶⁹⁹ Üzümlerin dışyüzleri kardeşlerdir. Sıktığında tek bir sıra olur [hepsi birden].

³⁷⁰⁰ Koruk ile üzüm birbirine zıtsa da, koruk olgunlaşınca iyi arkadaş olur.

³⁷⁰¹ Olgunlaşmayıp ham kalan koruk, ezelde Hak tarafından kâfir ilan edilmiştir.

³⁷⁰² Ne kardeş olur o, ne de tek vücut. O, doğuştan dinsiz bir uğursuzdur.

³⁷⁰³ Onun içinde gizlediğini söylesem, dünyada anlayışlar fitneye düşer.

³⁷⁰⁴ En iyisi, kör gâvurun sırrı söylenmesin. En iyisi, cehennem dumanı İrem’den uzak olsun.

³⁷⁰⁵ Elverişli olan iyi koruklar, gönül ehlinin nefesiyle sonunda tek gönül olur.

³⁷⁰⁶ İkilik, kin ve kavga ortadan kalksın diye üzüm olmaya doğru hızlıca koştururlar.

³⁷⁰⁷ Sonra da üzüm halindeyken, bir olup vahdete erişmek için kabuklarını yırtarlar.

³⁷⁰⁸ İkilik var oldukça dost düşman olur. Hiç kimse kendi kendisiyle savaştırmaz.

³⁷⁰⁹ Yüz binlerce zerreyi birleştiren ustanın bütüncül aşkına övgüler olsun.

³⁷¹⁰ Tıpkı yol başında dağınık duran top-
rağın, testicinin elinde testi olması gibi.

³⁷¹¹ Ancak suyla çamurun birleşmesi eksiktir. Can buna benzemez.

³⁷¹² Burada örnek olarak benzeri şeylerden söz etsem, korkarım, anlayış sıkıntıya girer.

³⁷¹³ Şimdi de Süleyman var ama, biz uzağı görme sevinciyle körlük içindeyiz.

³⁷¹⁴ Uzağı görmek, kişiyi kör kılar; tıpkı evde uyurken evi görmeyen gibi.

³⁷¹⁵ İnce sözler söylemeye can atarız, düğümleri çözmeye âşığız biz.

³⁷¹⁶ İşte böyle düğümleriz, çözeriz. Soru-cevap faslında karmaşık laflar ederiz.

³⁷¹⁷ Tıpkı tuzağın ilmeğini çözüp çözüp bağlayan ve böylece ustalaşan bir kuş gibi.

³⁷¹⁸ O böylece ovalardan, kırlardan yoksun kalır. İlmek çöze çöze ömrü harcanır.

³⁷¹⁹ Ona boyun eğmez hiçbir tuzak. Ama kanadı sürekli kırılıp durur.

³⁷²⁰ Düğümle az uğraş da görkeminin kanatları tüyleri birer birer kopmasın.

³⁷²¹ Yüz binlerce kuş kanatlarını kırdı da olayların tuzağını bir türlü çözemedi.

³⁷²² Ey muhteris, durumlarını Kur’an’dan oku. “Diyar diyar dolaşp [ölümünden kaçış aradılar]”. Bak bakalım “kurtuluş var mı?²²⁹”

³⁷²³ Türk’ün, Rum’un ve Arab’ın kavga-sıyla çözülmez “üzüm”le “ineb” sorunu.

³⁷²⁴ Mânâ dillerini bilen Süleyman gel-medikçe, bu ikilik ortadan kalkmaz.

³⁷²⁵ Bütün kavga eden kuşlar! Padişahın doğanlar için çaldığı davulu doğan gibi dinleyin.

³⁷²⁶ Sevinç içinde her yandan, ihtilafını-zı bırakıp birliğe doğru yürüyün.

3727 “Nerede olursanız olun, ona yönelin²³⁰ ki o, sizi huzurundan geri çevirmez.”

3728 Kör kuşlarız biz, hem de çok toyuz. Çünkü Süleyman’ı bir an olsun tanımadık.

3729 Doğanlara düşman olduk baykuşlar gibi. Bu yüzden de harabelerde dayanıp kaldık.

3730 Aşırı bilgisizlik ve körlük yüzünden Allah’ın sevgili kullarını incitmeye yelteniriz.

3731 Süleyman’la aydınlanan kuşlar topluluğu, suçsuzun kolunu kanadını koparır mı hiç?

3732 Tam tersine acizlere yem taşırlar. Çatışma ve kinsiz mutludur o kuşlar.

3733 Aralarındaki Hüdhüd, kutsamak için yüz Belkıs’ın yolunu açar.

3734 Onların kargası, karga görünümlü olsa da, himmet doğanı olup çıkmış ve “kaymadı²³¹” [hitabına mahzar] olmuştur.

3735 Aralarında “lek lek” (senindir) diye seslenen leylek, kuşkuları tevhit ateşine verir.

3736 Onların güvercini kaygı duymaz doğandan. Onların güvercinine boyun eğer doğan.

3737 Onların keyif veren bülbulü, kendi içinde taşır gül bahçesini.

3738 Onların papağanı, içinden sonsuzluk şekeri kaynayıp aktığından, şekerden azattır.

3739 [99a] Onların tavuslarının ayakları, görünümce başka tavusların kanatlarından güzeldir.

3740 Sesten ibarettir Hâkânî’nin kuş dili²³². Onun neresi Süleyman’ın kuş dili?

3741 Sen kuşların dilini nerden bileceksin? Çünkü Süleyman’ı bir an bile görmedin.

3742 Sesi coşku veren o kuşun kanadı, doğunun da batının da dışındadır.

3743 Ezgisinin her biri görkem içinde gökten yere gelip yerden göğün zirvesine yükselir.

3744 Bu Süleyman olmadan yürüyen kuş, yarasa gibi âşıktır karanlığa.

3745 Sonsuza dek kalmamak için karanlıkta, Süleyman’a alış ey sevimsiz yarasa.

3746 O yöne bir metrecik ilerlesen, metre gibi mesafenin piri olursun.

3747 Topallayıp sekerek o yana bir gidebil sen, kurtulursun bütün kötürümlükten.

Tavuğun büyüttüğü kaz yavrularının öyküsü

3748 Seni bir tavuk kanatları altına alıp bir dadı gibi büyüttüyse de kaz yumurtasının sen.

3749 Senin annen şu denizde bir kazdı. Dadın ise karada yaşayan karaya bağlı bir kuştı.

3750 Gönlünde bulunan deniz arzusu, annenden gelen doğal bir özelliktir.

3751 Karaya eğilimin, dadından kaynaklanır. Dadıyı bırak, çünkü o kötü görüşlüdür.

3752 Dadını karaya bırak gitsin. Sen koşup kaz gibi anlam denizine gir.

3753 Annen seni sudan korkutsa bile sen korkma, hemen denize doğru koş.

3754 Sen kazsın, hem karda hem de suda yaşarsın; tavuk gibi kokmuş yuvalı değilsin.

3755 “İnsanoğlunu yücelttik²³³” [hükmü] ile padişahsın sen. Karaya da denize de adım atabilirsin.

3756 “Onları denizde taşıdık” sözünü, “Onları karada taşıdık.²³⁴” sözünün önüne içtenlikle geçir.

3757 Melekler karaya çıkamazken, hayvan cinsinin de denizden haberi yoktur.

3758 Sen bedence hayvan, ruhça meleksin. Böylece hem karaya hem de göğe erişirsin.

3759 Böylece görünüşte “sizin gibi bir insan”dır, ama “ona vahyedilir²³⁵” ruhu onu görücü kılar.

3760 Topraktan olan beden yere düşerken, onun ruhu yüce göklerde dolaşır.

³⁷⁶¹ Kazlarız hepimiz a evlat. Deniz bizim dilimizi tümüyle bilmektedir.

³⁷⁶² Süleyman denizdir öyleyse, bizlerse kuş. Sonsuza dek Süleyman'da yüzeriz.

³⁷⁶³ Süleyman'la denize adım at ki Dâvud'un yaptığı gibi [deniz bize] yüz zırh yapsın.

³⁷⁶⁴ O Süleyman herkesin gözü önündedir. Fakat kıskançlık, bağlayıp büyüler gözleri.

³⁷⁶⁵ Böylece karşımızda durduğu halde,

bilgisizlik, mahmurluk ve gevezelik yüzünden onu görececek halimiz yok.

³⁷⁶⁶ Gök gürültüsü, susuz kişinin başını ağrıtır. Çünkü bilmez bereket bulutu onunla gelir.

³⁷⁶⁷ Gökteki suyun tadından habersiz, gözü akan suda kalmıştır.

³⁷⁶⁸ O, çaba bineğini sebeplere doğru sürer de sebepleri var edenden çaresiz gâfil kalır.

³⁷⁶⁹ Sebepleri var edeni açıkça gören, nasıl olur da dünya sebeplerine gönül verir?

Hacıların çölde yalnız buldukları zâhidin kerametleri karşısında şaşkınlıkları

³⁷⁷⁰ Abbâdiler²³⁶ gibi ibadete dalmış bir zâhit vardı çöl ortasında.

³⁷⁷¹ Hacılar çeşitli yörelerden oraya ulaştıklarında gözleri toprakta oturan bir zâhide ilişti.

³⁷⁷² Zâhidin yeri kuruydu ama terütazeydi kendisi. Ona ilaçtı çölde esen sam yeli.

³⁷⁷³ Hacılar, onun âfet[i andıran çöl]de yapayalnız ve dipdiri oluşuna şaşırdılar.

³⁷⁷⁴ Bir kazan suyu kaynatacak hararetteki kumların üstünde namaza durmuştu.

³⁷⁷⁵ Sanki yeşillikler içinde keyfine diyecek yoktu ya da Burak ve Düldül'e binmişti.

³⁷⁷⁶ Ya da ipekler üstünde geziyordu veya sam yeli ona şehir yelinden güzel geliyordu.

³⁷⁷⁷ Hacılar topluluğu, dervişin namazını bitirmesini beklediler.

³⁷⁷⁸ Derviş, istiğraktan sıyrılınca, topluluk içinde bulunan gönül gözü açık biri...

³⁷⁷⁹ Onun el ve yüzünden su damladığını, abdest nedeniyle giysisinin ıslak olduğunu gördü.

³⁷⁸⁰ Sonra ona sordu, *suyun nereden?* [Derviş,] *göktendir*, diyerek elini kaldırdı.

³⁷⁸¹ [99b] [Adam] dedi, *kuyu ve ip olmadan, her istediğinde geliyor mu su?*

³⁷⁸² *Öyleyse bizim sorunumuzu da çöz, ey din sultanı! Böylece senin halin, bize kesin inanç versin.*

³⁷⁸³ *Bize sırlarından bir sır göster de belimizden zünnarları²³⁷ kesip atalım.*

³⁷⁸⁴ Gözlerini göğe doğru açıp [dedi, *Rabbim*] *hacıların duasını kabul et.*

³⁷⁸⁵ *Ben rızkı yukardan aramaya alışkınım [Rabbim]. Kapımı yukardan açtın sen benim.*

³⁷⁸⁶ *Mekansızlıkta mekan ortaya çıkaran ve "Rızkınız göktedir"²³⁸ diye belirten sensin.*

³⁷⁸⁷ Bu duanın ortasında, su çeken bir fili andıran güzel bir bulut belirdi ansızın.

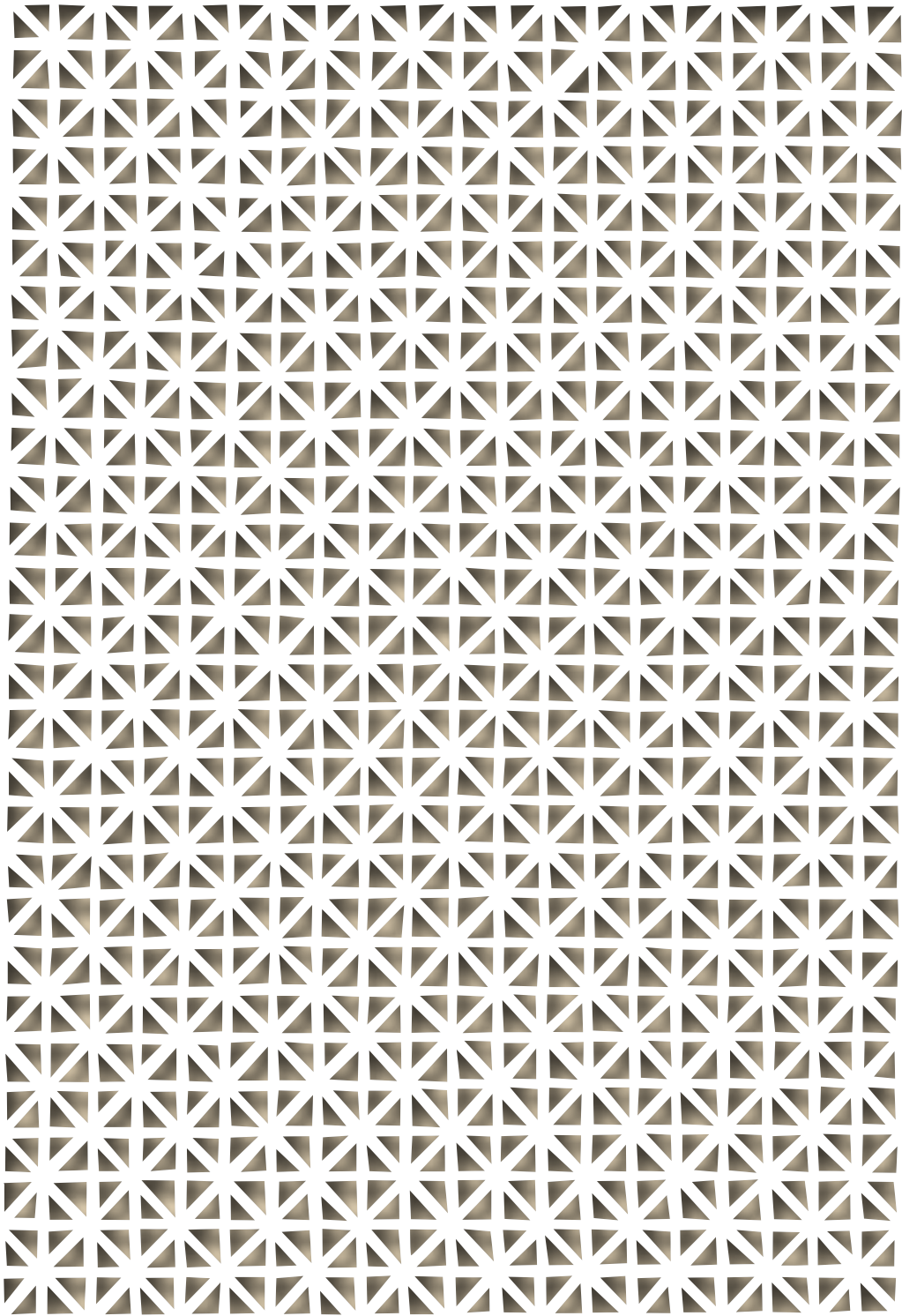
³⁷⁸⁸ Bardaktan boşalıncasına yağmur yağmaya başladı ve çukurlarla mağaraları doldurdu.

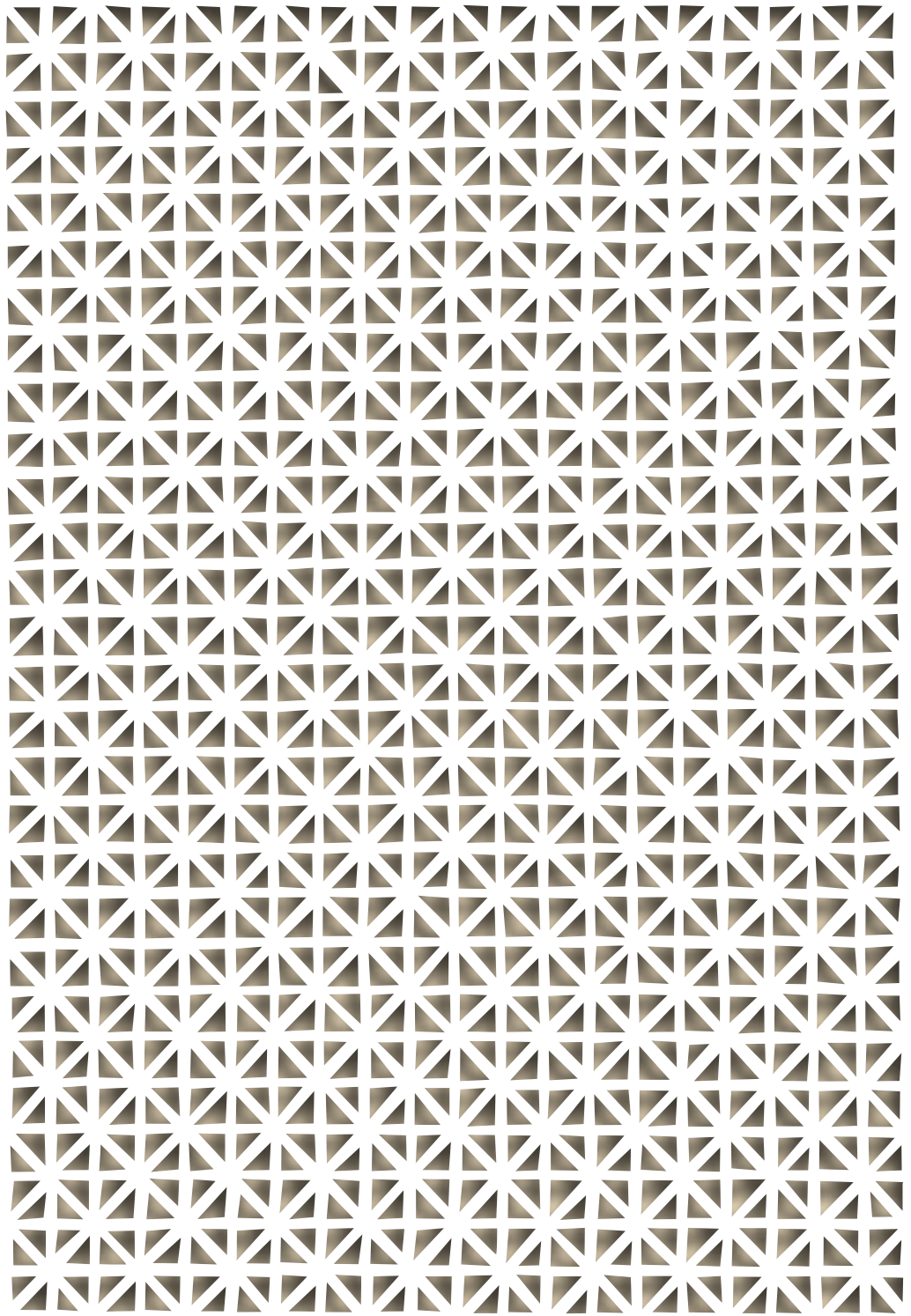
³⁷⁸⁹ Bulut, tulum gibi gözyaşı döküyor, hacılar da tulumları dolduruyordu.

³⁷⁹⁰ Bir topluluk, bu ilginç olaylar sayesinde bellerindeki zünnarları koparıp atıyordu.

³⁷⁹¹ Bir başka topluluğun da bu ilginç olayla inancı artıyordu. Elbette doğru yolu Allah daha iyi bilir.

³⁷⁹² Bir topluluk da kabul etmedi. Asık suratlı ve ham, sonsuza dek eksiktir onlar. Söz bitti.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Mesnevi

Üçüncü Defter

Hikmetler Allah'ın askerleri olup Allah bunlar yoluyla müritlerin ruhlarını güçlendirip ilimlerini cehalet, adaletlerini zulüm, cömertliklerini riya ve hoşgörülerini akılsızlık kirinden arındırır. Onlara, âhireti anlamaya ilişkin kendilerinden uzak olanı yaklaştırır ve ibadet ve çalışmaya ilişkin güçlükleri kolaylaştırır.

İlahî hikmetler, peygamberlerin delil ve kanıtlarından olup Allah'ın âriflere özgü sırlarından ve kudretinden, O'nun küre şeklindeki duman feleği üzerinde egemen olan inciye andırır rahmânî ve nûrânî feleği idare edişini haber verir.

Aklın toprak sûretine ve zâhirî ve bâtınî duyulara egemen oluşu gibi bu ruhânî feleğin deveranı da duman feleğine, parlak yıldızlara, ısıtılı lambalara, yağmur getiren rüzgârlara ve yayılmış toprak-

*Mevlânâ Celâleddin-i
Rûmî*

lara ve akıp giden sulara egemendir. Allah bunlardan kullarını yararlandırır ve bunlarla onların anlayışlarını artırır.

Kuşkusuz her okuyucu kendi anlayış gücü ölçüsünce anlar ve her ibadet eden, kendi kısmet ve gücü ölçüsünce ibadet eder. Her fetva verici, aklının yettiği ölçüde fetva verir. Her sadaka veren, gücü ölçüsünde sadaka verir, her bağışlayan kendi varlığı ölçüsünde bağışlar. Her ihsan gören de erdem sahibini tanıdığı ölçüde ihsan görür. Fakat çölde su arayanın denizlerde su olduğunu bilmesi onu aramaktan alıkoymamalı ve kendisini geçim meşguliyeti engellemeden, hastalık ve ihtiyaçlar kuşatmadan ve arzular kendisiyle peşinde koştuğu şey arasına engeller koymadan önce çaba göstererek aramalıdır.

Nefsini tercih edip rahatını düşünerek aramaktan geri duran, can korkusu taşıyan ve geçim derdine düşen bilgiye ulaşamaz. Bilgiye ancak Allah'a sığınıp dinini dünyasına tercih eden ve hikmet hazinesinden eksilmez ve miras kalmaz muazzam mallar, yüce nurlar ve değerli mücevherler alan, Allah'ın fazlına şükredip O'nu ululayarak O'nun azametini öven, aşâğılık hazzardan ve kendi azını çok görüp başkasının çoğunu az görme ve Allah'ın hükmüne karşı gelip bencilliğe düşme câhilliğinden Allah'a sığınanlar ulaşır.

İstekli olan bilgi sahibinin bilmediğini öğrenmesi, bildiğini öğretmesi, anlayışı kıt olanlara hoşgörüyle yaklaşması, ahmakların ahmaklığına bakıp kendi kendine böbürlenmemesi ve anlamaktan yoksun olanları itip kakmaması gerekir. "Önceden siz de böyleydiniz de Allah size lütfetti¹."

Allah, mülhitlerin söylediklerinden, müşriklerin şirklerinden, eksik kişilerin eksiltmelerinden, benzeticilerin benzetmelerinden, düşünenlerin kötü düşüncelerinden ve hayalcilerin nitelemelerinden münezzeh ve yücedir.

İlahî ve rabbânî Mesnevî kitabının bir araya getirilmesini sağlayan Allah'a hamdolsun. O yücedir. O, başarıya erdştirip üstünlük verendir, kudret ve nimet O'nundur; özellikle ârif kulları için bütün kesimlere rağmen. O kesimler ki "Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek isterler. Kâfirler istemeseler de Allah nurunu tamamlayacaktır²." "Zikri (Kur'an'ı) biz indirdik ve onu koruyacak elbette biziz³." "Kim bunu işittikten sonra değiştirirse günahı onu değiştirenleredir. Allah elbette işitendir, bilendir⁴."

Üçüncü Defter

¹ [104b] [Ey Hak ışıǵı Hüsâmeddin, şu üçüncü defteri getir. Üçlemek sünnettir⁵.

² Bahaneleri bırak da aç üçüncü defterle sırlar hazinesini.

³ Gücün, Hak gücünden doğuyor, hararetle seğiren damarlardan değil.

⁴ Şu yanan güneş lambası, ne fitilden, ne pamuktan, ne de yağdandır.

⁵ Hep ayakta duran gök çatısı, urgana, sütuna bağlı değildir⁶.

⁶ Cebrail'in gücü mutfaktan değil, varlığı yaratanın cemalindendir.

⁷ Hak ermişlerinin gücü de yiyip içmekten değil, bil ki Hak'tandır.

⁸ Bedenleri de nurla yoğrulmuş ve böylece ruhu ve melekleri geçmiştir.

⁹ Yüce Hakk'ın sıfatlarıyla sıfatlandığın için sen de hastalıkların ateşinden geç Halil gibi.

¹⁰ Ey unsurları bünyesine köle eden, ateş sana da olur serin ve esen.

¹¹ Her bünyenin kaynağıdır unsurlar. Oysa senin şu bünyen her temelden üstündür.

¹² Şimdi mizacın, saçılmış dünyadan birlik niteliğini devşirmiştir.

¹³ Ne yazık ki insanların kavrayış alanları son derece dar. İnsanlarda boğaz yok.

¹⁴ Ey Hak ışıǵı, görüş ortaya koyuşundaki ustalıklarla taş bile boğaz verir senin helvan.

¹⁵ Tur dağı, tecelli sonucu boğaza kavuşup şarap içti de [bünyesi] şarabı kaldıramadı.

¹⁶ Dağ yarıp ufalandı⁷. Hiç gördünüz mü bir dağın deve gibi oynadığını?

¹⁷ İnsanlara lokma vermek herkesin elinden gelir. Boğaz vermekse ancak Allah'ın işidir.

¹⁸ [Allah] cisme de ruha da boğaz bahşeder. Her uzvuna ayrı boğaz bahşeder.

¹⁹ [Bunu ancak] Hakk'a yaraşır duruma gelip hile ve dalavereden arındığında bahşeder.

²⁰ [Hakk'a yaraşır olunca] sultanın sırrını kimseye söylemez, sineğin önüne şeker dökmezsin.

²¹ Yüce sırları ancak zambak gibi yüz dili olup da suskun kalanın kulağı duyabilir.

²² Allah'ın lütfu, toprağa boğaz bahşeder de toprak su içip yüzlerce bitki bitirir.

²³ Yine topraktan olan varlığa boğaz ve dudak verir de o da bitkileri bulup yer.

²⁴ Bitkiyi yiyince iri bir hayvan haline gelir. Hayvan da insana yem olur gider.

²⁵ Sonunda ruh ve görüş insandan ayrılınca toprak gelir de insanı yer.

²⁶ Hep ağızları açık zereler gördüm. Yediklerini söylersem söz uzar gider.

²⁷ Azıkların azığı O'nun nimetlerinden [gelir]. Dadıların dadısı, [Hakk'ın] kapsayıcı lütfudur.

²⁸ Rızıklara O rızık verir. Yoksa buğday besinsiz nasıl meydana gelir?

²⁹ Bu sözün açıklaması bitesini değil. Bir parça söyledim. [Başka] parçaları da sen anla.

³⁰ Bütün âlemi hem yiyen, hem yenilen olarak bil. Kalıcılar sa yönelenler ve kabul edilenlerdir.

³¹ Bu dünya ve sâkinleri dağıtılanlardır. O dünya ve yolcularıysa kalıcılar.

³² Bu dünya ve âşıkları sonludur. O âlem mensuplarıysa sonsuz ve bir arada.

³³ Öyleyse sonsuza dek kalmayı sağlayacak bengisuyu kendi kendine verendir cömert.

³⁴ Cömert, “bâki kalan iyiler⁸”[den] olup yüz türlü âfet, tehlike ve korkudan güvendedir.

³⁵ Binlerce olsa da bir kişiden fazla değildir. Çünkü hayalperestler gibi sayı derdinde değildir.

³⁶ Yiyenle yenilenin boğazı, yemek borusu vardır. Gâlip le mağlubun aklıyla fikri vardır.

³⁷ O, adalet değneğine boğaz vermiştir. Böylece o değnek, onca değnek ve ipi yemiştir⁹.

³⁸ Onca yediği onda bir artışa yol açmamıştır. Çünkü onun şekli ve yiyeşi hayvanı değildir.

³⁹ [105a] Doğan her hayali yesin diye yakîne de değnek gibi boğaz vermiştir.

⁴⁰ Öyleyse soyutların da somutlar gibi boğazı var. Soyutlara rızık veren de Allah’tır.

⁴¹ Bütün âlemde, besin almaya yarayan boğazı olmayan hiçbir yaratılmış yoktur öyleyse.

⁴² Canın boğazı bedeni düşünmekten arınırsa işte o zaman yüce rızka ulaşır.

⁴³ Bil ki mizacı değiştirmek şarttır. Kötülerin ölümü kötü mizaçtandır.

⁴⁴ İnsan mizacı çamur yemeye alışır sa sararıp solar, hastalanıp düşkünleşir.

⁴⁵ Kişinin kötü mizacı değişirse yüzünden çirkinlik gider de ışı k gibi parlar.

⁴⁶ Süte alışmış bebeğin ağzını başka nimetlerle tatlandıran dadı,

⁴⁷ Meme yolunu bebeğe kapatsa da ona yüz bahçenin yolunu açar.

⁴⁸ Çünkü meme, o zavallının binlerce nimet, besin ve ekmeğe ulaşmasına engeldir.

⁴⁹ Öyleyse yaşayışımız süttten kesilmeye bağlıdır. Yavaş yavaş çaba göster vesselam.

⁵⁰ İnsan bir ceninken besini kandı. Mümin, pislikten işte böyle temizlik elde eder.

⁵¹ Kandan kesilince besini süt olur. Sütten kesilince de lokma yemeye başlar.

⁵² Lokmadan kesilince bir Lokman olur. Açık ve gizli [bilgi]leri elde etmeye başlar.

⁵³ Rahimdeyken cenine dışarıda çok düzenli bir âlem olduğunu biri söyleseydi...

⁵⁴ Enine boyuna sevinç dolu bir alan... İçinde yüz türlü nimet ve bir sürü yiyecek...

⁵⁵ Dağlar, denizler ve ovalar... Bağlar, bahçeler ve tarlalar...

⁵⁶ Son derece yüksek ve ışı klı bir gök... Güneş, ay ve yüzlerce Süha...

⁵⁷ Güney, kuzey ve batı rüzgârlarıyla bahçeler gelin gibi süslenip şenlenir.

⁵⁸ Oranın ilginçlikleri sözle anlatılamaz. Sen bu karanlıkta ne diye sıkıntı çekiyorsun?

⁵⁹ Dar bir çarşıya gerilmiş kan içmedesin. Hapiste, pislikler ve zorluklar içindesin.

⁶⁰ [Bu sözler karşısında] o, kendi durumuna bakıp [bunu] inkâr eder ve bu mesajdan yüz çevirirdi.

⁶¹ Olamaz, bu bir aldanış, derdi. Çünkü kör vehmin buna ilişkin bir algılaması yoktur.

⁶² Onun idraki böyle bir şey görmemiş,

inkârcı akli böyle bir şey duymamıştır.

⁶³ Dünyadaki insanların geneli böyledir. Ermişler onlara o dünyadan söz edip...

⁶⁴ *Bu dünya çok karanlık ve dar bir kuyu ve dışarda kokusuz ve renksiz bir dünya var, [deyince]...*

⁶⁵ Onların hiç birinin kulağına girmez bu söz. Çünkü tamah, kalın ve büyük bir perdedir.

⁶⁶ Tamah, kulağın duymasına engel olur. Art niyet de gözü kapatıp bilgi edinmeyi önler.

⁶⁷ Nitekim aşağılık yurttan kan onun gıdası olduğu için ceninin kana olan tamahı...

⁶⁸ Bu dünyaya ilişkin bir şey duymasını önler. Böylece o, kandan başka yemek bilmez.

Öğüt verenin öğüdünü tutmayıp ihtiras yüzünden fil yavrusu yiyenlerin öyküsü

⁶⁹ Duymuşsundur, bir bilge, Hindistan'da bir grup arkadaş görür.

⁷⁰ Uzak yoldan gelmektedirler. Aç, yiyeceksiz ve takatsiz kalmışlardır.

⁷¹ Bilgiden doğan acıma duygusu coştı ve onlara, *hoş geldiniz*, deyip güler yüz gösterdi.

⁷² *Biliyorum, dedi, açlık yüzünden bu Kerbelâ'da sıkıntınız katmerlenmiş.*

⁷³ *Fakat Allah aşkına, ey ulular, fil yavrusu olmasın sakın yemeğiniz.*

⁷⁴ *Gittiğiniz yönde fil var. [Sözümü] dinleyip fil yavrularına kıymayın.*

⁷⁵ *Yolunuz üzerinde fil yavruları var. Onları avlamaya can atabilirsiniz.*

⁷⁶ *Çok güçsüz ve [üstelik] çok lezzetli ve besililer. Fakat anneleri pusuda onlara bakar.*

⁷⁷ *O, yavrusunun ardından yüz fersah yolu inleyip ah ederek dolaşır durur.*

⁷⁸ *Ateşle duman çıkar hortumundan. [Bu yüzden] sakın onun ayrı düşmüş yavrusundan.*

⁷⁹ Oğul, veliler Hak çocuklarıdır¹⁰. Kayıp olanla olmayandan çok iyi haberdardır.

⁸⁰ Yokluklarında eksiklikleri olduğunu düşünme. Çünkü canlarının öcünü

alan O'dur.

⁸¹ Der ki *bu veliler benim çocuklarımdır*¹¹. Onlar, gariplik içinde iş güçten uzaktırlar.

⁸² Sınama için zavallı ve yetimdirler, fakat sır âleminde dostları benim.

⁸³ [105b] Benim bütün ismetlerimle desteklenirler. Sanırsın ki benim parçalarımdır onlar.

⁸⁴ Aman ha! Benim hırka giydirdiklerimdir onlar. Yüz binlercedirler [ama] tek bedendirler.

⁸⁵ Yoksa Musa, bir beceri gösterip Firavun'u nasıl altüst edebilirdi?

⁸⁶ Yoksa Nuh, bir bedduayla doğuyu ve batıyı sular altında bırakabilir miydi hiç?

⁸⁷ Cömert Lut, bir duayla nasipsizlerin bütün şehirlerini kökünden kazıyamazdı yoksa.

⁸⁸ Cennet gibi şehirleri, karasular akan Dicle'ye döndü. Git de bak izine.

⁸⁹ Bu iz ve bilgi, Şam dolaylarındadır. Kudüs yolu üzerinde görürsün onu.

⁹⁰ Hak kulu yüz binlerce peygamber dolayısıyla her çağda cezalandırmalar olmuştur.

⁹¹ Bunlardan söz etsem konu uzayıp gider. Ciğer ne ki, dağlar kan kesilir.

⁹² Dağlar kan kesilir, yeniden donar. Kan kesilmeyi görmezsin; kör ve uzaksın sen.

⁹³ İlginç bir kör! Uzak görüşlü, keskin gözlü. Fakat deveye baksa yünden başka bir şey göremez.

⁹⁴ İnsan, ihtirasının çıkarına olanı inceden inceye görür, [fakat] ayı gibi amaçsız raks eder.

⁹⁵ Kendini yenip de şehvet yarası üzerindeki pamuğu koparıp atacaksan raks et.

⁹⁶ Yiğitler, meydanda koşturup raks ederler. Kendi kanları üstünde raks ederler onlar.

⁹⁷ Kendi ellerinden kurtulunca el çırpırlar. Eksikliklerinden kurtulunca raksa başlarlar.

⁹⁸ İçlerinden çalgıcılar def çalar. Coşku-larında denizler dalgalanıp köpürür.

⁹⁹ Sen görmezsin ama onların kulakla-rınca dallardaki yapraklar bile el çırpır.

¹⁰⁰ Yaprakların el çırpışını görmezsin sen. Gönül kulağı lâzım, beden kulağı değil.

¹⁰¹ Başındaki kulağı alaylara ve yalanlara kapat ki ıslıl ıslıl can şehrinin göresin.

¹⁰² Muhammed'in kulağı sözden sır çeker. Öyle ki Hak, Kur'an'da, *kulak budur*, der¹².

¹⁰³ Peygamber baştan başa kulaktır, göz-dür. O bize süt veren annedir, bizse bebeğiz.

¹⁰⁴ Bu sözün sonu gelmez. Atını filcilere doğru geri çevir, başa dön.

Fil yavrularına eziyet edenlerin öykülerinin geri kalanı

¹⁰⁵ Fil gelip her ağzı koklar. Her insanın midesini inceler.

¹⁰⁶ Yavrusunu kebab edeni bulmak ve öç alıp gücünü göstermek ister.

¹⁰⁷ Hak kullarının gıybetini yapıp etlerini yersin, cezasını da görürsün¹³.

¹⁰⁸ Aman ha! Ağzını koklayan Yaratıcı'dır. Sâdık olan dışında kim canını kurtarabilir?

¹⁰⁹ Mezarda Münker ve Nekir tarafın-dan ağzı koklanan zavallının vay haline!

¹¹⁰ Ne o ululardan ağzı kaçırmaya, ne de ağız ilacıyla koku giderme imkanı var.

¹¹¹ Toprağa giren için yağcılık şansı yok-tur. [Orada] akıl için hileye imkan yok.

¹¹² Her saçmalayanın başına ve kıcına indirirler gürz darbelerini.

¹¹³ Görünüşte odun ve demir görmesen

de Azrail'in gürzünün etkisine bak.

¹¹⁴ Kimi zaman da görünüş olarak da görünür, ama bundan ancak hasta haberdar olur.

¹¹⁵ Hasta, *a dostlar*, der, *şu tepemde du-ran kılıç da neyin nesi?*

¹¹⁶ *Biz görmüyoruz, bu bir hayal olmalı.* Ne hayali? Göçmek demek bu.

¹¹⁷ Ne hayali? Şimdi şu alçak felek bile bunun korkunçluğundan hayaletle döndü.

¹¹⁸ Hastanın gözünde gürzler ve kılıçlar somutlaştı ve başı öne düştü.

¹¹⁹ O, kendisiyle ilgili olanı görür. Düş-manın da dostun da gözü buna kapalıdır.

¹²⁰ Dünya hırsı gidip gözü keskinleştirdi onun. Kan dökme (ölüm) anında gözü aydınlandı.

¹²¹ Kibir ve öfkesi sonucunda onun gözü vakitsiz öten horoza döndü.

¹²² Vakitsiz öten horozun başını kesmek vacip olur.

¹²³ Her an canın bir parçası için can çekişme söz konusudur. Can çekişirken imanını gözet.

¹²⁴ Altın kesesi gibidir ömrün. Geceyle gündüz, para saymak gibidir.

¹²⁵ Durmaksızın sayıp verir altınları. Sonunda kese boşalır, yokluk gelip çatar.

¹²⁶ Dağdan alıp da yerine geri koymasın, bu veriş yüzünden dağ yıkılıp gider.

¹²⁷ Öyleyse her anın yerine karşılığını koy ki "Secde et ve yaklaş"¹⁴ amacına ulaşasın.

¹²⁸ [106a] İşler bitsin diye o kadar da uğraşma. Dinle ilgili olanlar dışındaki işler için çabalama.

¹²⁹ Bitiremeden gideceksin sonunda. İşlerin yarım, ekmeğin çiğ kalacak.

¹³⁰ Mezarı ve lahdi mamur kılmak, ne taşla tahtayla olur, ne de servetle.

¹³¹ Bilakis arınıştaki kendine bir mezar yapıp O'nun benliğine benliğini gömmen[le olur].

¹³² Onun toprağı olup onun derdine gömülmelisin ki nefesin onun nefesinden yardımlar görsün.

¹³³ Türbeler, kubbeler ve taklar, manâ ehli için güzel bir şey değildir.

¹³⁴ Şu atlas giyen canlıya bak. Hiç atlas aklın elinden tutar mı?

¹³⁵ Onun canı Münker'in azabı altındadır. Gamlı gönlünde gam akrebi vardır onun.

¹³⁶ Dışyüzünde süsler ve bezekler var. İçiyse kaygılardan perişan ve ağlamaklı.

¹³⁷ Görürsün ki biri de eski hırka giymiştir, ama düşüncesi şeker kamışı, sözü şeker gibidir.

Fil öyküsüne dönüş

¹³⁸ Öğüt veren dedi ki *bu öğüdümü dinleyin de kalbiniz ve ruhunuz sıkıntıya düşmesin.*

¹³⁹ Otlarla, yapraklarla yetinin. Fil yavrularını avlamaya yeltenmeyin.

¹⁴⁰ Dünyada öğüt borcunu ödedim ben. Öğüdün tutulması, ancak mutluluk verir.

¹⁴¹ Ben sizi pişmanlıktan kurtarmak için mesajı bildirmeye geldim¹⁵.

¹⁴² Sakın tamah kesmesin yolunuzu. Tamah dalınızı yaprağınızı kökünden söker.

¹⁴³ Bunları söyledi ve iyilikler dileyip gitti. Onlarinsa yolda kıtlık ve açlıkları arttıkça arttı.

¹⁴⁴ Birden bire yolun bir yanında yeni doğmuş semiz bir fil yavrusu gördüler.

¹⁴⁵ Sarhoş kurtlar gibi çullandılar üstü-

ne. Silip süpürdüler de rahata erdiler.

¹⁴⁶ Yoldaşlardan biri yemeyip öğüt verdi. Çünkü fakirin sözü aklındaydı onun.

¹⁴⁷ O söz, onun kebab yemesine engel oldu. Eski akıl sana yeni bir talih bağışlar.

¹⁴⁸ Sonra hepsi vurup kafayı yattı. Aç kalansa sürünün çobanı gibi [uyanıktı].

¹⁴⁹ Korkunç bir filin geldiğini gördü. Fil gelip önce [uykusuz] bekleyene doğru koştu.

¹⁵⁰ Fil, onun ağzını üç kez kokladı. Ağzından hiçbir olumsuz koku gelmiyordu.

¹⁵¹ Çevresinde birkaç kez dönüp gitti. O koca fil ona zarar vermedi.

¹⁵² Sonra bütün uyuyanların ağızlarını kokladı. Uyuyan adamdan koku geliyordu.

¹⁵³ Yediği fil yavrusunun kokusuydu bu. Fil onu hemen parçalayıp öldürdü.

¹⁵⁴ Sonra da o gruptakileri birer birer parçaladı. Ürküp çekinmeden yapıyordu bunu.

¹⁵⁵ Her birini havalara fırlatıyor, sonra da yere çarparak parçalıyordu.

¹⁵⁶ Ey halkın kanını emen, çekil yoldan. Çekil de kanları sana savaş açmasın.

¹⁵⁷ Kesinlikle bil ki malları kanlarıdır¹⁶. Çünkü mal güç harcanarak elde edilir.

¹⁵⁸ O fil yavrularının annesi kin güder. Fil, yavrusunu yiyenden öç alır.

¹⁵⁹ A rüşvet yiyici, [sen de] fil yavrusu yiyorsun. Düşman fil senin de canına okur.

¹⁶⁰ Hile tasarlayanı rezil etti koku. Fil, kokusundan bilir kendi yavrusunu.

¹⁶¹ Hak kokusunu ta Yemen'den alının¹⁷, bendeki bâtil kokusunu almaması mümkün mü?

¹⁶² Mustafa, uzak yoldan kokuyu aldığı hal-

de, ağzımızdaki güzel kokuyu nasıl almaz?

¹⁶³ Alır elbet, ama gizler bizden. Kokunun iyisi de kötüsü de yükselir göğe.

¹⁶⁴ Sen uyuyup durursun, ama o haram kokusu yeşil renkli göğe yükselir.

¹⁶⁵ [Haram kokusu] çirkin nefeslerine yoldaş olup gökteki koku alıcılara dek gider.

¹⁶⁶ Kibir, ihtiras ve açgözlülük kokusu, konuşurken soğan kokusu gibi yayılır.

¹⁶⁷ Ne zaman yemişim, ben soğandan sarımsaktan kaçındım, diye yemin etsen de...

¹⁶⁸ Yemin ederken ağzından çıkan soluk, dostlarının burnuna ulaşır seni ele verir.

¹⁶⁹ Bu koku yüzünden dualar geri çevrilir. Eğri kalp dilden belli olur.

¹⁷⁰ Öyle duaya karşılık olarak “*defolun*”¹⁸ [emri] gelir. Sahtekârın cezası ret sopasıdır.

¹⁷¹ Sözün eğri olup da anlamı doğruysa, sözün eğriliği Allah için makbuldür.

Sevgili açısından sevenlerin yanlısının yabancıların doğrusundan daha iyi olduğuna dair

¹⁷² [106b] O sâdık Bilal ezan okurken “hayye” diyeceği yerde “hey” derdi.

¹⁷³ Sonunda, ey Peygamber, dediler, *bina yeni kurulurken bu yanlış hoş değil*.

¹⁷⁴ Ey Allah'ın elçisi, ey nebi! Fasih okuyabilen bir müezzîn getir göreve.

¹⁷⁵ Dinin başlangıcında “hayye ale'l-felah”ı böyle okumak [önemli bir] kusurdur.

¹⁷⁶ Peygamber'in öfkesi kabardı ve gizli inayetlerden birkaç sır söyledi.

¹⁷⁷ Bre alçaklar, dedi, Allah katında Bilal'in “hey”si, yüz “hayye”den ve dedikodudan iyidir.

¹⁷⁸ Beni öfkelenlendirmeyin de sırlarınızı ve başınızı sonunuzu orta yere sermeyeyim.

¹⁷⁹ Duada hoş nefes yoksa, gidip arınmış kardeşler (*ihvân-ı safâ*)den dua iste.

Hakk'ın Mûsa'ya, bana günah işlemediğin bir ağızla dua et diye buyurması

¹⁸⁰ Dedi, ey Musa, günah işlemediğin bir ağızla [yakarır] sığın bana.

¹⁸¹ Musa dedi, bende o ağız yok ki. [Hak] dedi, başkasının ağızıyla dua et bize.

¹⁸² Başkasının ağzıyla günah işlemen mümkün mü? Rabbim, diye başkasının ağzıyla yakar.

¹⁸³ Öyle şeyler yap ki gece gündüz senin için dua etsin ağızlar.

¹⁸⁴ Günah işlemediğin ağız, başkasının bağışlanma dileyen ağızdır.

¹⁸⁵ Ya da kendi ağzını temizleyip ruhu-

nu çevik ve atılğan kıl.

¹⁸⁶ Hakk'ın zikri temizdir. Temizlik gelince, pislik pılını pırtısını toplayıp çıkar gider.

¹⁸⁷ Kaçar zıtlardan zıtlar. Işık vurunca da karanlık kaçır.

¹⁸⁸ Temiz ad ağza girince ne pislik kalır ne de üzüntü.

Dua edenin Allah demesi Hakk'ın cevap vermesinin ta kendisidir

¹⁸⁹ Bir gece biri Allah diye zikrediyor, zikriyle dudağı tatlanıyordu.

¹⁹⁰ Şeytan, *behey çok söyleyen*, dedi, *bunca Allah değişinin karşılığı hani?*

¹⁹¹ *Dergâhtan bir cevap bile gelmiyor. Daha ne kadar yüzünüzce Allah deyip duracaksınız?*

¹⁹² Adam, umutsuzluğa düşüp başını yastığa koydu. Düşünde yeşiller içinde Hızır'ı gördü.

¹⁹³ Dedi, *neden bıraktın zikri? Allah'ı anmaktan ne diye pişman oldun?*

¹⁹⁴ Dedi, *"lebbeyk" cevabı gelmiyor bana. Kapıdan kovulacağım diye korkuyorum.*

¹⁹⁵ Dedi, *Allah demen, bizim "lebbeyk" dememizdir. Yakarışın, yanışın ve duan habercidir bize.*

¹⁹⁶ *Tedbirlerin ve çözüm arayışların bizim çekişimizden ve ayağını çözüşümüzdenidir.*

¹⁹⁷ *Korkun ve aşkın, kemendimizdir bizim. Her "Rabbim" değişinin altında "lebbeyk"ler vardır.*

¹⁹⁸ Cahilin canı bu duadan uzak mı uzaktır. Çünkü onun "Rabbim" demesine izin yoktur.

¹⁹⁹ Zarara uğrayınca Allah'a yalvarmanın diye ağzında ve kalbinde kilit vardır onun.

²⁰⁰ [Allah,] Firavun'a yüz türlü mal mülk verdi de o üstünlük savlamaya başladı.

²⁰¹ O kötü karakterli [Firavun] Hakk'a yakarmasın diye tüm ömründe bir sıkıntı görmedi.

²⁰² Hak, ona bu dünyanın bütün mülkünü verdi de dert, sıkıntı ve üzüntü vermedi.

²⁰³ Allah'ı gizli gizli anmanı sağladığı için dert, dünya mülkünden iyidir.

²⁰⁴ Dertsizin yakarışı soğuk ve koftur. Dertlinin yakarışı ise aşk ve içtenlik doludur.

²⁰⁵ Dudaklarını aralayıp mırıldanış, âlemin başlangıcını anış...

²⁰⁶ O arı duru mahzun sesin, *Rabbim, ey imdada yetişen, ey yardım eden*, deyişi...

²⁰⁷ O'nun yolunda köpek inleyişi [bile] cezbesiz değildir. Çünkü her yönelen, yol kesiciye tutsaktır.

²⁰⁸ Murdarlıktan sıyrılıp padişahların sofrasına oturan Kehf köpeği gibi.

²⁰⁹ O, kıyamete dek mağara önünde ârifçesine çömleksiz rahmet suyu içer.

²¹⁰ Perde gerisinde o şaraptan yoksun olmayan köpek postlu nice adsızlar vardır.

²¹¹ Bu şarap için canını ver, a oğul. Cihatsız, sabırsız zafer mümkün mü?

²¹² Bunun için sabretmek zor değildir pek. Sabret, “sabır rahatlığın anahtarıdır”.

²¹³ Sabredip dayanmadan bu tuzaktan kimse kurtulmaz. Sabır, eli ayağıdır ihtiyatın

²¹⁴ Yemede ihtiyatlı davran; bu zehirli bir bitkidir. İhtiyat, nebilerin gücü ve nurudur.

²¹⁵ [107a] Her yelle savrulan ancak samandır. Dağ yele ne diye aldırısın ki?

²¹⁶ Her yanda bir ecinni, çağırıp durur seni. *Kardeşim, der, yol ararsan, gel hadi!*

²¹⁷ *Yoldaşın olup da sana yol göstereyim. Bu incelikli yolda ben bir kılavuzum.*

²¹⁸ O ne kılavuzdur, ne de yolu bilir. O kurt huyluya doğru gitme ey Yusuf.

²¹⁹ İhtiyat, bu diyardaki tuzaklarla yağların ve balların seni kandıramayıdır.

²²⁰ Çünkü onun ne yağı vardır, ne balı. Sadece büyü okuyup kulağa üfler.

²²¹ *Gel ey aydın kişi, konuğumuz ol, der, ev senindir, sen de benim.*

²²² İhtiyat [özür belirtmektir]: *İştahsızım, dersin. Ya da dersin, bu izbede yorgun düşüp hastalandım.*

²²³ Ya da *başım ağrıyor, dersin, bir geçsin hele. Ya da beni dayı oğlu çağırdı, dersin.*

²²⁴ Çünkü o sana bir balı bile yüz zehirle verir. Balı sende yaralara yol açar.

²²⁵ Sana elli altmış altın verecek olsa, ol-tana yem takıyor demektir, a balık.

²²⁶ Verse bile, nerden bulup verecek o sahtekâr? Sahtekârın sözü çürük cevizdir.

²²⁷ Cevizin sesi aklını beynini alıp götürür. O, yüz binlerce akli akıl yerine koymaz.

²²⁸ Dostun senin çıkınındır, kesendir. Sen Râmin’sen, Vîs’den başkasını arama¹⁹.

²²⁹ Vîs ve sevgilin senin kendi özündür. Şu dışarıdakilerin tümü âfetlerindir.

²³⁰ İhtiyat, seni davet ettiklerinde, *bunlar beni istiyor, bana bayılıyor, dememendir.*

²³¹ Davetlerini, avcının kuş avlamak için pusuda çıkardığı kuş sesi olarak gör.

²³² Avcı, ölmüş kuşu orta yere koyarak sesi bu kuşun çıkardığı izlenimini verir.

²³³ Kuş sanır ki kendi gibi bir kuştur o. Kuşlar toplanır, avcı da tüylerini yolar.

²³⁴ Ancak Allah’ın ihtiyat verdiği ve o yem ve tuzaktan başı dönmeyen kuş farklıdır.

²³⁵ İhtiyatsızlığın sonu kesinlikle pişmanlıktır. Bunu açıklayan şu öyküyü bir dinle.

Köylünün şehirliyi kandırması ve çokça ısrar edip dil dökerek davet etmesi

²³⁶ Kardeşim, geçmiş zamanda birbiriyle tanış olan bir köylüyle şehirli vardı.

²³⁷ Köylü şehre gelir, o şehirlinin mahallesine çadır kurardı.

²³⁸ İki üç ay şehirliye konuk olur, dükkanında ve sofrasında bulunurdu.

²³⁹ O dönemde şehirli, onun bütün ihtiyaçlarını karşılıksız olarak karşılardı.

²⁴⁰ [Köylü] şehirliye dönerek, *efendi, dedi,*

sen dinlenmek için hiç köye gelmiyorsun.

²⁴¹ *Allah için bütün çoluk çocuğu getir. Şimdi ilkbahar; bağ bahçe zamanı.*

²⁴² *Ya da yazın gel, meyve ve hasat zamanı. Gel de hizmetinde bulunayım.*

²⁴³ *Çoluk çocuğunu ve hısım akrabanı getir. Üç dört ay köyümüzde kal.*

²⁴⁴ *Bahar mevsiminde köy yeri güzel olur. Tarlalar ve laleler çok hoştur.*

²⁴⁵ Şehirli, başından savmak için söz verdi. Böylece sözün üzerinden sekiz yıl geçti.

²⁴⁶ Köylü her yıl, *ne zaman geleceksin*, diyordu, *nerdeyse Aralık geldi?*

²⁴⁷ O da bahane uydurup, *bu yıl*, diyordu, *bize filanca yerden misafir geldi.*

²⁴⁸ *Gelecek yıl işlerimden fırsat bulursam, o tarafa çıkıp geleceğim.*

²⁴⁹ [Köylü] dedi, *ey iyilik sahibi, ailem çocuklarını bekliyor.*

²⁵⁰ Yine her yıl [köylü,] leylek gibi gelip şehirlinin kubbesine konardı.

²⁵¹ Bey her yıl onun için kendi para ve malından harcar, kol kanat gererdi.

²⁵² Son defasında da o cömert kişi, üç ay boyunca sabah akşam yine onun için sofraya kurdu.

²⁵³ Köylü utanarak beye dedi, *daha kaç kez söz verip kaç kez atlatacaksın beni?*

²⁵⁴ Bey dedi, *canım da bedenim de gelmek istiyor, ama her şey O'nun hükmüne bağlı.*

²⁵⁵ İnsan yelkenli gemiye benzer. Rüzgârı estiren, ne zaman rüzgâr verir bilinmez.

²⁵⁶ Yine yemin billah ederek, *cömert dostum*, dedi, *alıp çocukları gel de ikramı gör.*

²⁵⁷ Elinden tutup üç kez yemin ederek dedi, *Allah aşkına gayret edip tez zamanda gel.*

²⁵⁸ On yılın ardından her yıl böyle tatlı diller döküp söz almayı sürdürdü.

²⁵⁹ [107b] Şehirlinin çocukları, *baba*, dediler, *ay da yolculuk eder, bulut da, gölge de...*

²⁶⁰ *Ona bunca hakkın geçti, onun için çok zahmete katlandın.*

²⁶¹ *O da kendisine konuk olman sayesinde üzerindeki bazı haklarını ödemek ister.*

²⁶² *Yalvarıp yakarıp seni köye alıp getirmemiz için bize çok ricada bulundu.*

²⁶³ [Şehirli] dedi, *dediğiniz doğrudur, ama "iyilik ettiğinin şerrinden sakın"²⁰ a Sibeveyh²¹.*

²⁶⁴ *Arkadaşlık son anda ekilen tohumdur. Bu tohumun çürümesinden korkarım.*

²⁶⁵ Arkadaşlık vardır kılıç gibi keskin. Bahçeye tarlaya zemheri gibi gelir.

²⁶⁶ Arkadaşlık vardır ilkbahar gibi. On-
dan sayısız güzellikler ve gelirler [doğar].

²⁶⁷ Kötüye yormak ve böylece kötülük-
ten kaçıp uzaklaşmaktır ihtiyat.

²⁶⁸ "İhtiyat suizandır²²", der Peygamber. Her adımı tuzak olarak düşün, a patavatsız.

²⁶⁹ Düz ovada her adım başı bir tuzak vardır. Öyle ulu orta at sürme.

²⁷⁰ Dağ keçisi, ne tuzağı, diye koşar. Koşunca tuzak gelip boğazına takılır.

²⁷¹ *Ne tuzağı*, diyordun ya bak işte tuzak. Sen ovayı görüp tuzağı görmüyordun.

²⁷² Yiğidim, pusu, tuzak ve avcı yoksa, tarla ortasında kuyruğun ne işi var?

²⁷³ Arazide çekinmeden dolaşanların kemik ve kellelerine baksana²³!

²⁷⁴ Ey rızaya eren dost, mezarlığa varınca başlarından ne geçtiğini kemiklerine sor.

²⁷⁵ [Sor] da açıkça gör, kör sarhoşların aldanış kuyusuna nasıl düştüklerini.

²⁷⁶ Gözün varsa körü körüne gitme. Gözün yoksa bir baston al eline.

²⁷⁷ Görme yetin yoksa ihtiyat ve akletme bastonunu kendine önder edin.

²⁷⁸ İhtiyat ve akletme bastonun yoksa kılavuzun olmadan her yol başında durma.

²⁷⁹ Kuyudan ve köpekten emin olmak için kör nasıl adım atarsa sen de öyle adım at.

²⁸⁰ [Kör,] belaya düşmemek için titreye titreye, korku ve ihtiyatla adım atar.

²⁸¹ Ey dumandan kaçarken ateşe düşen. Ey lokma ararken yılanla lokma olan.

Sebe toplumunun öyküsü:
Nimetin onları azdırması, azgınlıkla nankörlükten
kaynaklanan uğursuzluğun onları kuşatması ve
[Bu bağlamda] şükür ve vefanın erdeminin dile getirilmesi

²⁸² Sebe halkının öyküsünü okumadın sen. Ya da okudun da sestem başka bir şey görmedin.

²⁸³ Dağ kendisi habersizdir sestem. Dağın aklına geçit yok anlama.

²⁸⁴ O kulaktan ve akıldan yoksun bağırır sadece. Sen susunca o da susar.

²⁸⁵ Hak, Sebelilere çok görkem verdi. Yüz binlerce köşk, çardak ve bahçeleri vardı.

²⁸⁶ Buna şükretmediler o damarsızlar. Vefa açısından köpekten aşağıydılar.

²⁸⁷ Bir köpeğe bir kapıdan bir lokma etmek gelince artık o kapıya uşaklık eder.

²⁸⁸ Kendisine zulüm ve eziyet edilse bile o kapının bekçisi olur.

²⁸⁹ O kapıya bel bağlayıp yerleşir. Başka yeri yeğlemeyi küfür sayar.

²⁹⁰ Yabancı bir köpek gelse kapıdaki kö-

pekler gece gündüz onu sıkıştırırlar.

²⁹¹ Derler ki ilk durağın nereyse haydi oraya! O nimetin hakkı kalbi rehin etmektir.

²⁹² Isırırlar onu, kendi yerine git, o nimetin hakkını bu kadar da ihmal etme diye.

²⁹³ Gönül kapısından ve gönül sahibi elinden epey su içtin de gözlerin açıldı.

²⁹⁴ Gönül sahiplerinin kapısından sarhoşluk, coşku ve kendinden geçiş gıdası aldı canın.

²⁹⁵ Sonra ihtirasla bu kapıyı bıraktın da her dükkanın çevresinde dolanırsın.

²⁹⁶ Ucuz yahni için, kazanı yağlı iyilik sahiplerinin kapısına koşarsın.

²⁹⁷ Oysa bil ki buranın yağıyla can beslenir. Umutsuzun işi burada düzelir.

Hastaların duasıyla şifa bulmak amacıyla İsa'nın -selam üzerine olsun-
ibadet evinde her sabah toplanmaları

²⁹⁸ Gönül sahiplerinin sofrası İsa'nın ibadet evidir. Ey dertli, sakın bu kapıyı bırakma.

²⁹⁹ Her yandan gelip toplanırlardı insanlar; körler, topallar, çolaklar ve hırpani kılıklılar...

³⁰⁰ Nefesiyle kendilerini hastalıktan kurtarsın diye sabah İsa'nın ibadet evine toplanırlardı.

³⁰¹ [108a] Güzel ahlaklı İsa, kuşluk vaktinde duasını bitirip çıktığında...

³⁰² Kapıda oturmuş umutla bekleyen öbek öbek hastalar görürdü.

³⁰³ Derdi ki *ey dert sahipleri, hepinizin*

ihtiyacı Allah tarafından karşılandı.

³⁰⁴ *Allah'ın bağış ve ikramıyla dertsiz ve hastalıksız yürüyün gidin.*

³⁰⁵ Ayaklarındaki bağ çözülmüş develer gibiydi hepsi.

³⁰⁶ Onun duasından koşmaya başlayıp evlerine doğru sevinçle giderlerdi.

³⁰⁷ Sen de bu din padişahlarından şifa bulduğun bir çok dert tecrübe ettin.

³⁰⁸ Kaç kez düzeldi topallığın. Canın kaç kez hüznün ve acıdan kurtuldu.

³⁰⁹ Behey ahmak, buna karşılık sen kendinden bile yitmemek için ayağına ip bağıyorsun.

³¹⁰ Senin nankörlüğün ve unutkanlığın, yediğin balları hatırlatmıyor sana.

³¹¹ İster istemez bu yol sana kapandı. Çünkü gönül ehlinin kalbi sana kırıldı.

³¹² Tez elden onları bul da özür dile. Bulut gibi hıçkırarak gözyaşı dök.

³¹³ Böylelikle gül bahçeleri sana doğru çiçek açsın ve olgun meyvelerin kabukları yarılsın.

³¹⁴ O kapıda dolanıp dur, efendin Kehf köpeğinin efendisiyle aynıysa köpekten geri kalma.

³¹⁵ Çünkü köpekler de, ilk evine bağlı kal, diye köpeklere öğüt verirler.

³¹⁶ [Derler ki] kemik yediğin ilk kapıya sıkı sarıl, hakkı teslim et, onu bırakma.

³¹⁷ Terbiye olup oraya gitsin ve ilk makama bağlanıp kurtuluşa ersin diye ısırsınlar onu.

³¹⁸ Onu ısırsınlar, behey âsi köpek, git, velinimetine itaatsizlik etme, diye.

³¹⁹ O kapıya halka gibi bağlı kal. Çevik ve seçkin bir bekçi ol.

³²⁰ Vefamızı boşa çıkaracak işler yapma. Vefasızlığı boşu boşuna açığa vurma.

³²¹ Köpeklerin şiarı vefakârlıktır. Çek git, köpekleri utandırıp adlarını kötüye çıkarma.

³²² Vefasızlık köpekler için utanç kaynağı olduğuna göre vefasızlığı nasıl reva görürsün?

³²³ Yüce Hak vefadan övünçle söz eder. Der ki “Sözünde bizden daha iyi duran kim var?”²⁴

³²⁴ Hakkı inkâr etmek de bil ki vefasızlıktır. Kimse Hakk’ın haklarından öncelikli değildir.

³²⁵ Anne hakkı ondan sonradır. Çünkü Kerim Allah, onu sen ceninken senden

alacaklı kılar.

³²⁶ Onun cismi içinde şekil verir sana. Gebelikte anneye huzur verip onu sana alıştıtır²⁵.

³²⁷ Anne seni kendisinin ayrılmaz bir parçası bilir. Allah’ın tedbiri ayrılmaz olanı ayırır.

³²⁸ Hak, anne sana sevgi beslesin diye binlerce iş ve ustalık ortaya koymuştur.

³²⁹ Öyleyse Hakk’ın hakkı anneninkinden önce gelir. O hakkı bilmeyenler eşektir.

³³⁰ Anneyi ve memeyle sütü yaratan, onu babana eş etmiştir, kendini bir şey sanma.

³³¹ Ey Rabbim, ey ihsanı ezeli olan! Bilmediğim ve bilmediğim her şey senin.

³³² *Hakkı anımsa, çünkü benim hakkım eskimez*, diye buyurdun sen.

³³³ *Sabah vakti Nuh’un gemisinde sizi korumakla gösterdiğim lütfu anımsa.*

³³⁴ *O sırada babalarınızı tufandan ve dalgalardan güvende tuttum.*

³³⁵ *Kaplamıştı yeryüzünü ateş huylu su. Dalgaları dağın doruğunu alıp götürüyordu.*

³³⁶ *Atanızın atasının atalarının varlığında korudum sizi, reddetmedim ben.*

³³⁷ *[Böyleken] baş olduğun zaman seni nasıl kovar da kendi iş yerimi harap ederim?*

³³⁸ *Nasıl olur da vefasızlara kendini feda edip kötü zan yüzünden o yana gidersin?*

³³⁹ *Ben yanılma ve vefasızlıklardan münezzehim. Bana gelirken hakkımda kötü mü düşünüyorsun?*

³⁴⁰ *Sen asıl kendin gibiler karşısında iki büklüm olduğun yer hakkında kötü düşün.*

³⁴¹ *Nice büyük dostlar ve yoldaşlar edindin. Nerdeler diye sorsam, gittiler dersin.*

³⁴² *İyi dostun gitti yüce göklere. Kötü dostun girdi yerin dibine.*

³⁴³ *Sen, kervandan geriye kalan bir ateş gibi öylece yardımsız kalakaldın ortada.*

³⁴⁴ A yiğit dostum, yukardan da aşağıdan da münezzeh olanın eteğine yapış.

³⁴⁵ O, ne İsa gibi göğe yükselir, ne de Karun gibi yerin dibine geçer.

³⁴⁶ Evinden dükkanından yoksun kaldığında mekanda da seninledir, mekansızlıkta da.

³⁴⁷ [108b] O, bulanıklardan durulmalar çıkarır. Senin cefalarını vefa yerine sayar.

³⁴⁸ Cefa eylediğin zaman eksiklikten yetkinliğe varman için kulağını çeker.

³⁴⁹ Yolculuğunda virdini terk ettiğin zaman sana bir sıkıntı ve daralma gelir.

³⁵⁰ Bu seni uyarmaktır, yani eski sözleşmede hiç değişiklik yapma, demektir.

³⁵¹ Bu sıkıntı zincirleme eklenip gönül darlığın ayağını bağlamadan önce...

³⁵² Bu işareti hafife almayasın diye aklındaki sıkıntı somutlaşıp açığa çıkar.

³⁵³ Günahlar yüzünden sıkıntılar gönüllü daraltır ve bu darlıklar ecelden sonra zincire döner.

³⁵⁴ Bizi anmaktan yüz çevirenin hayatı darlaşır ve onu körleştirerek cezalandırırız²⁶.

³⁵⁵ Hırsız insanların malını çalınca, daral ve üzüntü onun kalbine batar.

³⁵⁶ Bu sıkıntı da neyin nesi deyip durur. Bu, senin şerrinden ağlayan mazlumun sıkıntısı.

³⁵⁷ Bu sıkıntıya pek kulak asmayınca ısrar yeli ateşini üfleyip tutuşturur.

³⁵⁸ Gönül sıkıntısı sonunda polis sıkıntısına döner. Anlamlar açığa çıkıp somutlaşır.

³⁵⁹ Tasalar zindan olur, çarmıha döner. Tasa köktür, kökten dallar filizlenir.

³⁶⁰ Kök gizliydi, şimdi açığa çıktı. İçindeki daralıp genişlemeyi kök diye düşün.

³⁶¹ Kök kötüyse çabucak sök de bahçede çirkin bir diken bitmesin.

³⁶² Daralma gördüğünde bu daralmaya çözüm bul. Çünkü bütün dal uçları kökten filizlenir.

³⁶³ Genişlik görünce genişliğini sula. Meyve yetişince ver dostlarına.

Sebe toplumunun öyküsünden geriye kalan

³⁶⁴ Sebeliler, genç ve toy kimselerdi. Onların işi uluların nimetine nankörlük etmekti.

³⁶⁵ Nankörlüğe bir örnek: Sana iyilik edenle kavgaya tutuşursun...

³⁶⁶ Dersin, bana iyilik etmemelisin. Ben bundan rahatsızım. Beni niçin rahatsız ediyorsun?

³⁶⁷ Lütfedip bu iyiliği uzak tut benden. Göz istemem, beni kör et hemen.

³⁶⁸ Sebeliler dediler, "Aramızı uzaklaştır.²⁷" Çirkinlikler bize daha iyi. Güzellik-

leri bizden al.

³⁶⁹ *Biz bu çardakları, bahçeleri istemeyiz. Ne güzel kadın isteriz, ne de güven ve huzur.*

³⁷⁰ *Şehirler birbirine çok yakın. Yırtıcı hayvanların olduğu çöl daha güzel.*

³⁷¹ İnsan yaz gelince kış ister. Kış gelince de kıştan uzaklaşmaya çalışır.

³⁷² O kesinlikle durumuna razı olmaz. Ne darlığa razı olur, ne de bolluk içinde yaşamaya.

³⁷³ "Geberesi insan ne inkârcıdır!²⁸" Doğru yola erişince onu inkâr eder.

³⁷⁴ Nefis böyledir. Bu yüzden öldürüle-
sidir. “Nefislerinizi öldürün²⁹” der, övgü-
ye lâyık olan.

³⁷⁵ Üç taraflı dikendir. Ne yana koysan
batar. Onun yarasından nasıl kurtulacaksın?

³⁷⁶ Arzuları terk ediş ateşine at dikenini.
İyi işler işleyen dosta sarıl.

³⁷⁷ Sebeliler, *bizim için veba meltemden
yeğdir*, diyerek hadlerini aşınca...

³⁷⁸ Onlara öğüt veren öğütçüler gelip
fisk ve küfürlerini engellemeye çalıştılar.

³⁷⁹ [Onlarsa] öğütçülerin kanlarını
dökmeye kalkışıp fisk ve küfür tohum-
ları ektiler.

³⁸⁰ Kaza gelince bu dünya dar gelir. Kaza
yüzünden helva ağzda derde dönüşür.

³⁸¹ Denir ki “Kaza gelince ortam daralır.
Kaza gelince gözler görmez olur.”

³⁸² Kaza geldiği zaman göz kapanır da
gözdeki sürmeyi bile göremez.

³⁸³ O atının hilesi toz kaldırıncı, o toz
seni yardım istemekten uzaklaştırdı.

³⁸⁴ Atlıya doğru yürü, toza doğru değil.
Yoksa atının hilesi gelip sana çarpar.

³⁸⁵ Hak, kurdun yediği hakkında der ki
kurdun tozunu gördü de neden bağırmadı?

³⁸⁶ O kurdun tozunu bilmiyordu. Böy-
lesi bilgiye karşın niçin otliyordu ki?

³⁸⁷ Koyunlar yırtıcı kurdun kokusunu
bilirler de dört bir yana sıvışırlar.

³⁸⁸ Hayvanların burnu aslan kokusunu
tanır da otlamayı bırakır.

³⁸⁹ Öfkeli aslanın kokusunu aldığında
geri dön. Dua ile tedbiri birbirine eş eyle.

³⁹⁰ O toplum, kurdun tozunu görüp de
dönmedi. Toz ardından koca bir çile kur-
du çıkageldi.

³⁹¹ Akıl çobanını göz ardı eden koyunla-
rı öfkeyle parçaladı.

³⁹² [109a] Çoban onları defalarca çağır-
dığı halde gelmeyip çobanın gözüne hü-
zün tozu serptiler.

³⁹³ *Git*, dediler, *biz senden daha iyi çoba-
nız. Uyruk olamayız. Her birimiz kralız.*

³⁹⁴ *Kurda yem olur, dosta tâbi olmayız.
Ateşe odun olur, yine de arlanmayız.*

³⁹⁵ Cahillik, kafada bir tür şartlanma-
dır. Cahillerin ülkesinde uğursuz kargalar
öter.

³⁹⁶ Mazlumlar için kuyu kazıyorlardı.
Kazdıkları kuyuya kendileri düşüp ah
eder oldular.

³⁹⁷ Yusuf’ların derisini yırttılar (pey-
gamberleri dinlemediler) da ettiklerini bir
bir buldular.

³⁹⁸ Kimdir Yusuf? Hakk’ı arayan kalbin,
mahallende tutsak gibi bağlanmış kalbin.

³⁹⁹ Bir Cebrail’i direğe bağlayıp kolunu
kanadını yüz yerinden yaralamışsın.

⁴⁰⁰ Bazen ona kızarmış dana getiriyor,
bazen de çekip samanlığa götürüyorsun.

⁴⁰¹ *Ye*, diyorsun, *bizim yiyeceğimiz bu-
dur*. Oysa onun Allah’a erme dışında gı-
dası yoktur.

⁴⁰² Bu işkence ve sıkıntı yüzünden o
mazlum seni Allah’a şikayet eder.

⁴⁰³ Der ki *Allah’ım, bu yaşlı kurttan kur-
tar beni*. Hak da, *sabret*, der, *şimdi vakti
geldi*.

⁴⁰⁴ *Her gâfilden senin hakkını alacağım.*
Adalet sahibi Allah’tan başka adaleti kim
sağlar?

⁴⁰⁵ O da der ki *senin yüzünün ayrılığında
sabrım kalmadı, Rabbim*.

⁴⁰⁶ *Yahudi elinde darda kalmış Ahmed’im.*
Semud zindanına düşmüş Sâlih’im.

⁴⁰⁷ *Ey peygamberlerin canlarına mutluluk
veren, ya öldür, ya beni çağır, ya da sen gel.*

⁴⁰⁸ Ayrılığında kâfirlerin bile sabrı yok. Diyorlar ki “Keşke toprak olsaydım³⁰.”

⁴⁰⁹ Onun hali budur. Çünkü o öte yadandır. Sana ait olan sensiz nasıl olur?

⁴¹⁰ Hak da, *ey nezih*, der, *evet [haklısın], ama dinle de sabret. Sabır güzeldir.*

⁴¹¹ *Sabah yakındır³¹, sus, çok feryat etme. Ben senin için çabalıyorum, sen çabalama.*

Köylünün daveti üzerine şehirlinin köye gidiş öyküsünün devamı

⁴¹² Yiğit dostum, haddi aştık, geri dön. Köylünün şehirliliye eve götürüşüne bak.

⁴¹³ Sebe halkı öyküsünü bir yana bırak da şehirlili köye nasıl geldi, onu söyle.

⁴¹⁴ Köylü o kadar dil döküp güzel sözler söyledi ki şehirlinin ihtiyatı işe yaramaz oldu.

⁴¹⁵ Köylünün art arda gönderdiği haberlerden başı dönüp ihtiyatının berrak suyu bulandı.

⁴¹⁶ Beri yandan çocukları da [davete] sevinip “yiyip içer, oynarız” diye seviniyorlardı.

⁴¹⁷ Tıpkı şaşırtıcı takdirle Yusuf’u babasının gölgesinden ayıran “yiyip içer, oynarız³²” sözü gibi.

⁴¹⁸ O oyun değil, tam tersine cambazlık, hile ve dalaveredir.

⁴¹⁹ Seni dostundan ayırana kulak verme, çünkü zarara yol açar.

⁴²⁰ Yüzde yüz kâr olsa bile kulak asma. A fakir, altın için hazine sahibinden ayrılma.

⁴²¹ Allah’ın, tatlı sert sözler söyleyip Peygamber’in ashabını nasıl sıkıştırdığına bir bak.

⁴²² Çünkü onlar, kıtlık yılında davul se-

sini duyunca hiç duraksamadan Cuma’yı bozdular³³.

⁴²³ Başkaları malı ucuza alıp da bizden çok kâr etmesin, diye [düşündüler].

⁴²⁴ Peygamber, ibadette sebat eden birkaç yoksulla namazda yalnız kaldı.

⁴²⁵ [Allah] buyurdu: “*Davul, eğlence ve ticaret, sizi Rabbânî [peygamber]den nasıl ayırdı?*”

⁴²⁶ “*Delicesine buğdaya koştunuz da Peygamber’i namazda yalnız bıraktınız³⁴.*”

⁴²⁷ *Buğday için çürük tohum ektiniz de Allah’ın elçisini bıraktınız.*

⁴²⁸ *Onunla birliktelik, eğlence ve maldan hayırlıdır. Gözlerini ovuştur da kimi terk ettiğine bir bak.*

⁴²⁹ “*İhtirasınız, ‘rızık verenlerin en hayırlısı³⁵’ olduğuma kesin olarak inanmanızı engelledi.*

⁴³⁰ Buğdaya kendi katından rızık veren [Allah], senin tevekküllerini hiç boşa çıkarır mı?

⁴³¹ Buğdayı gökten göndermiş olandan buğday uğruna ayrıldın sen.

Doğanın kazları sudan bozkıra çağırması

⁴³² Doğan kaza der ki *sudan çık da güzelliklerle dolu ovayı bir gör.*

⁴³³ Akıllı kaz, *git işine*, der ona, *sı bizim için sağlam bir kale, güven ve huzur verici*

[bir yer]dir.

⁴³⁴ Doğan görünümlü şeytan, *acele edin kazlar, dese de sakın sudan kalenizden çıkmayın.*

⁴³⁵ [Kazlar] doğana, *behey çağırıcı*, derler, *geri dön, git şurdan, bize ilişme*.

⁴³⁶ [109b] *Biz senin çağırmandan uzağız, çağrın senin olsun. Behey kâfir, bu üfürmeni yutmayız.*

⁴³⁷ *Kale bizim, şeker ülkesi de senin olsun. Hediyeni istemem, sende kalsın.*

⁴³⁸ Can olduktan sonra rızık eksik olmaz. Ordu olduktan sonra sancak eksik olmaz.

⁴³⁹ İhtiyatlı şehirli, nasipsiz şeytana karşı bir çok gerekçe ve bahane ileri sürdü

⁴⁴⁰ Dedi, *bu sıralar önemli işlerim var. Gelirsem işler aksar.*

⁴⁴¹ *Padişah bana hassas işler buyurdu. Benden haber beklerken gözüne uyku girmez.*

⁴⁴² *Padişahın emrinden çıkamam ve onun huzurunda mahcup olmaya dayanamam.*

⁴⁴³ *Sabah akşam padişahın özel yaveri gelip bana işin bitip bitmediğini soruyor.*

⁴⁴⁴ *Ben köye geleyim de sultan bu yüzden kaşlarını çatsın, uygun düşer mi sence?*

⁴⁴⁵ *Ondan sonra öfkesini nasıl dindireyim? Bu yüzden diri diri mezara mı gireyim?*

⁴⁴⁶ Şehirli, bunun gibi yüz bahane ileri sürdü. [Fakat] hileleri Hakk'ın hükmüyle örtüşmedi.

⁴⁴⁷ Âlemin tüm zerreleri hileler ortaya koysa da semavî takdir karşısında bunlar bir hiçtir.

⁴⁴⁸ Yer, gökten nasıl kaçabilir? Yer, kendini gökten nasıl gizleyebilir?

⁴⁴⁹ Gökten gelenler karşısında yeryüzünün ne kaçacak yeri, ne çaresi, ne de sığınağı vardır.

⁴⁵⁰ Güneş yere ateş yağdırsa, yer onun ateşine yüzünü tutar.

⁴⁵¹ Yağmur sel olup aksa yeryüzündeki şehirleri yıkıp götürür.

⁴⁵² Yeryüzü, *tutsağınım, istediğini yağdır*, diyerek Eyyüp gibi teslim olur.

⁴⁵³ Ey bu yerin bir parçası olan [insan], Allah'ın hükmünü gördüğünde inkâr etme.

⁴⁵⁴ “Sizi topraktan yarattık³⁶” dediğinde senin toprak olmanı istemektedir, yüz çevirme.

⁴⁵⁵ *Bak, toprağa bir tohum ekdim. Sen bir toprak parçasısın, seni yücelten benim.*

⁴⁵⁶ *Yeni baştan topraklığı meslek edin ki böylece seni bütün beylere egemen kılayım.*

⁴⁵⁷ Su yukarıdan aşağıya akar, sonra da aşağıdan yukarıya yükselir.

⁴⁵⁸ Buğday yukarıdan toprak altına girer. Sonra da boy atıp başak olur.

⁴⁵⁹ Her meyvenin çekirdeği toprağa girer, sonra da gömülü olduğu yerden uç verir.

⁴⁶⁰ Nimetlerin aslı, gökten yere yönelip toprak altına girer ve cana besin olur.

⁴⁶¹ [Nimetler] tevazu ile gökten yere inerek canlı ve güçlü insanın bir parçası olur.

⁴⁶² Sonra o cansız nesneler, insan özelliklerine dönüşerek neşeyle arşa kanatlanır.

⁴⁶³ Önce o canlı dünyadan buraya geldik, [bu] aşağı yerden yine yukarı çıkacağız.

⁴⁶⁴ Bütün parçalar, devingenlik ve durağanlık içinde hep “Biz O’na döneceğiz³⁷” derler.

⁴⁶⁵ Evrendeki gizli zerrelere zikir ve tesbihleri, gökyüzüne bir uğultu saldı.

⁴⁶⁶ Kader ağlarını örüp tuzaklarını kurunca köylü şehirliyi alt etti.

⁴⁶⁷ Binlerce ihtiyatına karşın şehirli mat oldu ve bu yolculuk yüzünden zararlara uğradı.

⁴⁶⁸ Direncine güveniyordu. Dağ gibiydi, ama yarım yamalak bir sel onu alıp götürdü.

⁴⁶⁹ Kader gökyüzünden ortaya çıkınca akıllılar tümüyle körleşip sağırlaşırlar.

⁴⁷⁰ Balıklar denizden dışarıya dökülür. Uçan kuşlar çaresizce tuzağa tutulur.

⁴⁷¹ Sonunda cinle peri şîşeye tıklır, hat-ta Hârut bile Bâbil kuyusuna hapsedilir³⁸.

⁴⁷² Ancak Hakk'ın kazâsına kaçan [kurtulur] ve onun kanını hiçbir uğursuzluk dökemez.

⁴⁷³ Takdire kaçıp sığınman dışında hiçbir tedbir seni ondan kurtaramaz.

Yoksulları dikkate almadan bahçelerdeki meyveleri toplamak için açığözlük eden Darvanlıların³⁹ öyküsü

⁴⁷⁴ Darvanlıların öyküsünü okudun mu? Okuduysan neden hileler arıyorsun?

⁴⁷⁵ Akrep gibi sokan birkaç kişi, birkaç yoksulun rızkını kesmek için hile yapı-yordu.

⁴⁷⁶ Birkaç Amr ile birkaç Bekir, bütün gece baş başa vermiş hile düşünüyordu.

⁴⁷⁷ O kötü kimseler, sırlarını Allah duy-masın diye gizli gizli konuşuyorlardı⁴⁰.

⁴⁷⁸ Çamur, çamuru yoğurana düşman-lığa kalkıyor! El, kalpten habersiz bir iş yapabilir mi?

⁴⁷⁹ [Hak] der, “Yaratan bilmez mi⁴¹ ar-zunu? Bilmez mi sır söylerken içten misin sahte mi?”

⁴⁸⁰ [110a] Yarından haberdar olan [Al-lah], sabah göç edenin durumunu nasıl bilmez?

⁴⁸¹ Nereye inerse insin, nereye çıkarsa çıksın “onu kuşatmıştır ve bir bir hesabını tutar⁴².”

⁴⁸² Şimdi kulağını gafletten arındır da mahzun kişinin ayrılıkla inleyişini dinle.

⁴⁸³ O mahzun kişinin inleyişine kulak verersen, bunu ona verilmiş bir zekat ola-rak gör.

⁴⁸⁴ Gönlü yaralıların acılarını ve yüce ruhun suyla toprak (beden) yüzünden çektiği yoksulluğu dinle.

⁴⁸⁵ İnceliklerle dolu dumanlı bir evi var-

dır ruhun. Kulak vermekle onda bir pen-cere aç

⁴⁸⁶ Kulağın onun için nefes borusu ol-sun da evindeki acı duman azalsın.

⁴⁸⁷ Yüce Rabbe doğru gidiyorsan, ey yol-cu bizimle dert ortağı ol.

⁴⁸⁸ Bu ikircik, ruhun bir yere gitmesine izin vermeyen hapis ve tutsaklık demektir.

⁴⁸⁹ Biri bu yana, biri o yana çeker. Her biri, *doğru yol benim*, der.

⁴⁹⁰ Bu ikircik, Hak yolunun yokuşudur. Ayağı özgür olana ne mutlu!

⁴⁹¹ [Böylesi] doğru yolda ikirciksiz iler-ler. Yol bilmezsen, onun izi nerde diye araştıır.

⁴⁹² Ceylanın izini tutup kuşkuya düş-medene git. Ceylanın izini sürerek miske ulaşırsın.

⁴⁹³ Kardeşim, ateşe doğru yürürsen, bu gidişle daha da aydınlığa ulaşırsın.

⁴⁹⁴ “Korkma⁴³” hitabını duyunca ne de-nizden kork, ne dalgadan, ne köpükten.

⁴⁹⁵ Hak sana korku verince bil ki “kork-ma” [diyordur]. Tabak gönderince ekmek de gönderecektir.

⁴⁹⁶ Korkacak olan, korkusu olmayandır. Hayıflanacak olan, buraya ayak basma-yandır.

Şehirlinin köye doğru yola çıkışı

⁴⁹⁷ Şehirli işe koyuldu ve hazırlık yaptı. Azim kuşu köye doğru kanatlandı.

⁴⁹⁸ Eşi ve çocukları yolculuk arzusuyla yol gereçlerini hazırladılar.

⁴⁹⁹ *Müjdeler olsun, meyveler yiyeceğiz*, diyerek neşeyle köye doğru yola koyuldular.

⁵⁰⁰ [Dediler,] *varacağımız yer güzel bir çayır. Ordaki dostumuz cömert ve sevecen.*

⁵⁰¹ *Binlerce arzuyla çağırdı bizi. Bizim için cömertlik fıdanı ekti.*

⁵⁰² *Biz uzun kış için ondan köy zahiresi alıp şehre getiririz.*

⁵⁰³ *Belki yolumuza bir bahçe bağışlar ve bizi canla başla ağırlar.*

⁵⁰⁴ *Dostlar, acele edin de kârlı çıkın.* [Bu sözlerine karşılık] akıl içerden der ki “ırmarmayın”.

⁵⁰⁵ [Asıl] *ilahî kârlardan yararlanın. Rabbim elbette “ımaranları sevmes⁴⁴”.*

⁵⁰⁶ [Allah'ın] size bağışladıklarına az sevinin. Nasibiniz olup da sizi oyalayan her şey sizi [Allah'tan] alıkoyar.

⁵⁰⁷ Başkasına değil sadece O'na sevin. O bahardır, başkaları zemheri.

⁵⁰⁸ O'ndan başkası, tahtın, tacın ve saltanatın da olsa, senin felaketindir.

⁵⁰⁹ Acıyla mutlu ol. Acı, Allah'a ermeyi avlayan bir tuzaktır. Bu yolda alçalış, yükselişi getirir.

⁵¹⁰ Acı, bir hazine, çilen madendir. Fakat bu [sözün] çocuklara ne etkisi olacak?

⁵¹¹ Çocuklar, oyunun adını duyunca hep birden yaban eşekleri gibi koşarlar.

⁵¹² Behey kör eşekler, bu yanda tuzaklar var. Bu yanda pusuda bekleyen kan içiciler var.

⁵¹³ Yaylar gâipçe gizlidir, oklar uçar. Gençliğe yüzlerce yaşlılık okuatar.

⁵¹⁴ Gönül sahrasına adım atmalı. Çünkü çamur sahrasında açılım yoktur.

⁵¹⁵ Gönül güvenli bir ülkedir, dostlar. Bahçe üstüne bahçe, pınar üstüne pınar.

⁵¹⁶ Ey gece yolcusu, kalbe yönel. Orada ağaçlar ve akan pınarlar var.

⁵¹⁷ Köye gitme, köy adamı aptal yapar; akıllı ışıksız bırakıp işe yaramaz kılar.

⁵¹⁸ Seçkin kişi, Peygamber'in sözüne kulak ver: “Köye yerleşmek aklın mezarıdır.”

⁵¹⁹ Köyde bir gün bir gece kalan kişinin akıllı bir ay boyunca yerine gelmez.

⁵²⁰ Köyde bir ay bulunanın cehaleti ve körlüğü ise yıllarca sürer.

⁵²¹ Köy nedir? [Hakikate] ulaşmayıp taklide ve akıl yürütmeye yeltenen şeyhtir köy.

⁵²² Küllî akıl şehri yanında bu duyular, değirmeni döndüren gözü bağlı eşeklerdir.

⁵²³ Bunu bırak da öykünün dışyüzünü ele al. İnci tanesini bırakıp buğday tanesini al.

⁵²⁴ İnciye ulaşamıyorsan, hadi, buğdayı al. O yana gidemiyorsan atını bu yana sür.

⁵²⁵ [110b] Eğri gitse bile dışyüzün yolunu tut. Dışyüz sonunda içyüze doğru götürür.

⁵²⁶ İnsanın ilk hali dışyüzüdür. Ondan sonra insan doğasının güzelliği olan can gelir.

⁵²⁷ Her meyvenin ilk hali, görünüşten başka nedir? Ondan sonra onun içyüzü olan tat gelir.

⁵²⁸ Önce çadır kurup alışveriş yaparlar, sonra da Türk'ü konuk olarak getirirler.

⁵²⁹ Bil ki dışyüzün çadır, içyüzün Türk'tür. İchyüzün kaptandır senin, dışyüzün gemi.

⁵³⁰ Hak için bu konuyu bir an olsun bırak da şehirlinin eşeğini çanını sallayıp öttürsün.

Şehirliyle ailesinin köye gidişi

⁵³¹ Şehirli ve çocukları, eşyaları hayvanlara yükleyerek köye doğru hızla hareket ettiler.

⁵³² Bozkıra doğru neşeyle at sürdüler. “Yolculuk edin ki ganimete erişesiniz⁴⁵” dediler.

⁵³³ Yolculuk yaptıkça ay dolunay olur. Yolculuk yapmadan mümkün mü ay dolunay olsun?

⁵³⁴ [Satrançta] piyon, yolculuktan vezir olur. Yusuf, yolculuktan yüz murada erişir.

⁵³⁵ [Şehirliyle ailesinin] yüzleri gündüz güneşte yandı. Gece de yıldızlarla yön belirlediler⁴⁶.

⁵³⁶ Köye gitme sevinciyle kötü yol onlara güzel görünüyor, cennet gibi geliyordu.

⁵³⁷ Tatlı dudaklı güzeller sayesinde acılar tatlı olur. Gül bahçesi için dikene katlanılır.

⁵³⁸ Ebucehil karpuzu, sevgili sayesinde hurmaya döner. Yar sayesinde ev ovaya dönüşür.

⁵³⁹ Ay yüzlü gül yanaklıyı umarak dikenlere katlanan nice nahif âşıklar var.

⁵⁴⁰ Ay yüzlü dilberi için sırtında yaralar açılan nice hamal var.

⁵⁴¹ Demirci, akşam olunca ayın yüzünü öpebilmek için yüzünü karartır.

⁵⁴² [Esnaf] efendi, gönlüne bir servi kök saldığı için akşama dek dükkanda ayakta dikilir.

⁵⁴³ Tâcir, denizler karalar gezer ve evdeki sevgilinin aşkıyla koşup durur.

⁵⁴⁴ Cansızla uğraşan herkes, bu yolla bir canlı yüzü görmeyi umuyordur.

⁵⁴⁵ Marangoz, ay yüzlü bir güzele hizmet edebilmek için ahşaba yönelmiştir.

⁵⁴⁶ [Sen asıl] iki gün sonra cansız olup çıkmayacak bir canlı için çaba göster.

⁵⁴⁷ Aşâğılık gösterip alçak birini dost seçme; ondaki dostluk iğretidir.

⁵⁴⁸ Hak’tan başka dostlarında vefa varsa, anne-babanla olan dostluğun nerde peki?

⁵⁴⁹ Hak’tan başka biri güvene layıkça, süt anne ve dadınla dostluğuna ne oldu?

⁵⁵⁰ Memeyle sütle yakınlığın kalmadı. Okuldan nefretin de yok olup gitti.

⁵⁵¹ Duvarlarına [güneşten] yansımış bir ışıktı o [sevgi]. O yansıma yeniden güneşe döndü.

⁵⁵² A yiğit, o ışık neyin üzerine düşse sen o şeye âşık oluyorsun.

⁵⁵³ Senin her âşık olduğun varlık, altın kaplama gibi Hakk’ın niteliğiyle kaplanmıştı.

⁵⁵⁴ Altın kendi aslına dönüp geriye bakır kalınca insan doğası bıkip onu boşar.

⁵⁵⁵ O’nun altın sıfatlarıyla kaplı olandan ayrıl ve kalp altına cahillikle güzel deyip durma.

⁵⁵⁶ Çünkü kalp altınlardaki güzellik iğretidir. Süslemenin altında asıl çirkinlik vardır.

⁵⁵⁷ Altın, kalpın üzerinden kalkıp madene gider. O gidince sen de o madene doğru git.

⁵⁵⁸ Işık, duvardan güneşe kadar gider. [Öyleyse] senin de güneşe doğru gitmen gerekir.

⁵⁵⁹ Oluktan vefa görmediğine göre, bundan böyle suyu gökten al.

⁵⁶⁰ Kurt kapanı, koyun kuyruğunun kaynağı değildir. [Fakat] koca kurt kaynağı ne bilsin?

⁵⁶¹ [Şehirli ailesi], köyde ağzı bağlı altın keşeleri var sanıp aldanış içinde köye seğırtti.

⁵⁶² [Susuzlar gibi] su dolabına doğru öyle gülüp oynayarak döne döne gidiyorlardı.

⁵⁶³ Köye doğru uçan bir kuş görünce yiden iyiye sabırsızlanıyorlardı.

⁵⁶⁴ Köyden kendilerine doğru kim gelse

mutlulukla yüzünü öpüyorlardı.

⁵⁶⁵ [Diyorlardı,] dostumuzun yüzünü gördün. Bu yüzden cana cansın, bizim gözümüzsün.

Mecnun'un Leyla'nın mahallesinde yaşayan köpeği okşaması

⁵⁶⁶ Tıpkı Mecnun gibi. [Mecnun,] bir köpeği okşayıp öpüyor ve karşısında eriyordu.

⁵⁶⁷ Köpeğin çevresinde saygıyla dönüyor ve ona saf gül şerbetleri veriyordu.

⁵⁶⁸ *Bre cahil Mecnun*, dedi bir boşboğaz, *bu yapıp durduğun hokkabazlık da ne böyle?*

⁵⁶⁹ [111a] *Köpek, ağzını hep pisliğe buluşturır ve oturağını dudağıyla temizler.*

⁵⁷⁰ O, köpeğin bir çok ayıbını saydı. Ayıptan anlıyordu, ama gâipten pay almamıştı.

⁵⁷¹ Mecnun dedi, *sen tümüyle dış görünüş ve cisimsin. İçeri gir de ona benim gözümle bak.*

⁵⁷² *Bu, sevgilinin çözülmez tılsımıdır. Bu, Leyla'nın sokağının bekçisidir.*

⁵⁷³ *Bak çabasına, yüreğine ve tanıyışına. Nereyi yurt seçip de mesken tutmuş, baksana.*

⁵⁷⁴ *O, mağaramın kutlu yüzlü köpeğidir⁴⁷. Hatta o benim dert ortağımdır.*

⁵⁷⁵ *Onun mahallesinde kalan köpeğin bir kılını nasıl olur da aslanlara değişirim?*

⁵⁷⁶ *Onun köpeklerine aslanlar köle olsun.* [Artık] söze imkan yok, sus, vesselam.

⁵⁷⁷ Dostlarım, dış görünüşten geçerseniz, cennet ve iç içe gül bahçeleri vardır.

⁵⁷⁸ Kendi dışyüzünü kırıp yakarsan, küllün dışyüzünü kırmayı öğrenmiş olursun.

⁵⁷⁹ Ondan sonra her dışyüzü kırarsın. Haydar (Hz. Ali) gibi Hayber kapısını sökersin.

⁵⁸⁰ O saf şehirli, dış yüze aldanarak temelsiz sözlerle köye doğru gidiyordu.

⁵⁸¹ Tuzak olarak serpilmiş yeme giden kuş gibi, dalkavukluk tuzağına neşeyle gidiyordu.

⁵⁸² Kuş o yemi cömertlik ürünü sanır. O ikram, cömertlik değil, ihtirasın son noktasıdır.

⁵⁸³ Kuşçağızlar, yeme tamah ederek neşeyle o tuzağa doğru koşup uçarlar.

⁵⁸⁴ Şehirlinin neşesini sana anlatıp da seni yoldan alıkoymaktan korkarım a yolcu.

⁵⁸⁵ [Bu yüzden] özetledim. Köy görününce, [şehirli] bunun o köy olmadığını anlayıp yolunu değiştirdi.

⁵⁸⁶ Köyün yolunu iyi bilemediklerinden, yaklaşık bir ay boyunca köyden köye koştular.

⁵⁸⁷ Bu yolda kılavuzsuz giden, iki günlük yolu yüz yılda kat eder.

⁵⁸⁸ Kâbe'ye doğru kılavuzsuz yola çıkan, bu şaşkınlar gibi zillate düşer.

⁵⁸⁹ Ustasız olarak bir mesleğe başlayan, şehrin de köyün de maskarası olur.

⁵⁹⁰ İstisna olarak doğuyla batıda anne-babasız insan dünyaya nadir gelir.

⁵⁹¹ Ancak çalışıp kazanan mal elde eder. Define insanın karşısına pek az çıkar.

⁵⁹² Cismi can olup "Rahman Kur'an'ı öğretti"⁴⁸ [diye seslenilen] seçilmiş (*Mus-tafa*) hani?

⁵⁹³ [Allah,] keremini dağıtmak için araçlar yaratarak cisme mensuplara “kalemle öğretti⁴⁹”.

⁵⁹⁴ Oğul, muhterisler yoksun kalırlar. Muhterisler gibi koşarcasına gitme.

⁵⁹⁵ Tavuğun [düştüğü] suda sıkıntı çekişi gibi [şehirli ve ailesi de] yolda sıkıntı gördü.

⁵⁹⁶ Köyden de, [kendilerini köye davet eden] cahilin tatlı sözlerinden de soğudular.

Şehirliyle ailesinin köye varması ve köylünün onları görmezden ve tanımazdan gelmesi

⁵⁹⁷ Bir ay sonra kendileri bitkin, hayvanları yemsiz bir halde o tarafa vardıklarında...

⁵⁹⁸ Köylüye bak, onca küçük büyük laflar ettikten sonra kötü niyeti yüzünden yan çiziyor.

⁵⁹⁹ Bahçesinden yemesinler diye güpegündüz yüzünü onlardan gizliyor.

⁶⁰⁰ Her yanı riya ve kötülük olan böyle yüzün Müslümanlara görünmemesi daha iyidir.

⁶⁰¹ Öyle yüzler vardır ki şeytanlar, bekçilik edercesine sinek gibi üzerine konmuştur.

⁶⁰² Onun yüzünü gördüğünde [sinekler] sana saldırır. Ya o yüzü görme ya da görürnce güler yüz gösterme.

⁶⁰³ Allah, böyle pis ve âsi yüze ilişkin der ki “Perçeminden yakalarız⁵⁰.”

⁶⁰⁴ [Şehirli ve çocukları] onu sorup evini bulunca yakınları gibi kapısına koştular.

⁶⁰⁵ Evdekilerse kapıyı kilitlediler. Şehirli, bu yamukluktan dolayı deliye döndü.

⁶⁰⁶ Fakat efelenme zamanı da değildi. Kuyuya düşünce sert olsan neye yarar?

⁶⁰⁷ Beş gün kapısında kaldılar. Gece soğuk, gündüzse güneş yakar.

⁶⁰⁸ Kalmaları gaffetten ya da eşeklikten değil, ancak zorunluluktan ve eşeksizliktendi.

⁶⁰⁹ İyiler zorunluluk yüzünden alçaklara bağlanır. Aslan da aşırı açlık yüzünden leş yer.

⁶¹⁰ O, köylüyü görüp selam verdi ve adını söyleyip kendini tanıttı.

⁶¹¹ Köylü de, *olabilir*, dedi, *nerden bileyim, sen kimsin? Pisliğin teki misin yoksa iyi misin?*

⁶¹² [Şehirli] dedi, *bu durum kıyamete benzedi. Kardeş “kardeşinden kaçar⁵¹” ya hani.*

⁶¹³ [111b] Şehirli, *ben sofrasından defalarca leziz yemekler yediğin kimseyim*, diye açıkladı.

⁶¹⁴ *Filan gün sana filan malı almıştım. “İki kişiyi aşan her sır herkese malum olur⁵².”*

⁶¹⁵ *Dostluğumuzu ahali duymuştur. İnsanın boğazı nimet yiyince yüzü utanıp kızarır.*

⁶¹⁶ Köylüyse, *sen*, dedi, *neler saçmalıyor-sun? Ne seni tanırım, ne de adını ve yerini bilirim.*

⁶¹⁷ Beşinci gece hava bulutlanıp yağmur başladı. Öyle bir yağmur ki gök bile şaşkındı.

⁶¹⁸ Bıçak kemiğe dayanınca şehirli, kapıyı çalıp evin büyüğünü çağırma-larını söyledi.

⁶¹⁹ Yüz ısrardan sonra [köylü] kapıya gelerek dedi, *babalık yine ne var?*

⁶²⁰ [Şehirli] dedi, *ben o haklarımdan geçtim. [Hakkım] sandıklarımı bir yana bıraktım.*

⁶²¹ *Zavallı canım bu sıcakta ve kızgın güneşte beş günde beş yıllık sıkıntı gördü.*

⁶²² Yakınımdan, dostumdan ve soyumdan gelen bir cefa, üç yüz bin cefa kadar ağırdır.

⁶²³ Çünkü gönül dosttan cefa beklemez. İnsanın canı onun lütuf ve vefasına alışmıştır.

⁶²⁴ Kesinlikle bil ki insana gelen bela ve sıkıntı, alışkın olmamaktan kaynaklanır.

⁶²⁵ [Şehirli] dedi, *senin sevgi güneşin batmak üzere. Kanımı da dökmüş olsan helal ettim.*

⁶²⁶ *Bu yağmurlu gecede bize [barınacak] bir köşe ver ki kıyamette bir azık elde edesin.*

⁶²⁷ [Köylü] dedi, *bahçivana ait bir köşe var. Bahçıvan orada kurda karşı bekçilik eder.*

⁶²⁸ *Koca kurt gelir de vururum diye elinde ok ve yayla bekler.*

⁶²⁹ *Bu hizmeti sen görürsen o köşe senindir. Yoksa kendine başka bir yer ara.*

⁶³⁰ [Şehirli] dedi, *sen yeter ki yer verip okla yayı elime tutuştur, ben yüz kat hizmet ederim.*

⁶³¹ *Ben uyumayıp bağı beklerim. Kurt belirdi mi onu okla vururum.*

⁶³² *A ikircikli adam, Allah için bu gece beni üstte yağmur altta çamur bir halde bırakma.*

⁶³³ Bir köşe boşaltıldı, şehirli ailesiyle birlikte o dar ve rahatsız yere gitti.

⁶³⁴ Sel korkusuyla mağara köşesinde çekirge gibi [adeta] birbirlerinin üstüne çıktılar.

⁶³⁵ *Bütün gece hepsi, Allah'ım, diyordu, biz bunu hak ettik, hak ettik biz bunu.*

⁶³⁶ Alçaklarla dost olanın ya da insan olmayanlara insanlık edenin cezasıdır bu.

⁶³⁷ Bu, boş bir tamah içinde, uluların toprağına hizmeti bırakanın cezasıdır.

⁶³⁸ Uluların toprağını, duvarını yala-

mak, avamdan ve avamın bağ ve bahçesinden yeğdir.

⁶³⁹ Şahların başı üstünde yerin olacağına kalbi aydınlık birine köle ol daha iyi.

⁶⁴⁰ A yolcu, toprak (dünya) krallarından eline davul sesinden başka bir şey geçmez.

⁶⁴¹ Şehirliler ruha karşı haydutken, köylü, marifet yoksunu şaşkından başka kim olabilir?

⁶⁴² Bu, şeytanın sesini duyunca aklını kullanmadan harekete geçenin cezasıdır.

⁶⁴³ Pişmanlık tüm yüreği kaplayınca itirafta bulunmanın artık yararı yoktur.

⁶⁴⁴ [Şehirli] elinde okla yay, bütün gece köşe bucak kurt aradı durdu.

⁶⁴⁵ Kurt onu alevler gibi kuşatmışken kurttan habersiz kurt arıyordu.

⁶⁴⁶ Her sivrisinek ve pire bir kurt kesilmiş o viranede onları yaralayıp duruyordu.

⁶⁴⁷ Düşman kurdun saldırma korkusundan sivrisinek kovalamaya da fırsat yoktu.

⁶⁴⁸ Kurt gelip de zarar vermesin sakın. Yoksa köylü şehirlinin sakalını yolar.

⁶⁴⁹ Gece yarısına dek böyle diş sıkı sıkı canları gırtlığa kadar gelmişti.

⁶⁵⁰ Bir tepenin üstünden ansızın azgın bir kurt silueti belirdi.

⁶⁵¹ Şehirli oku yaydan fırlattı ve hayvan vurularak aşağıya düştü.

⁶⁵² Hayvan düşünce bir yel çıktı. Köylü bağırıp çağırarak ellerini birbirine vurdu.

⁶⁵³ [Köylü dedi] *bre namert, o benim eşeğimin sıpası. Şehirliyse, hayır, dedi, bu şeytan gibi bir kurt.*

⁶⁵⁴ Onda kurt görünüşü var. Onun yapısı kurt olduğunun ifadesidir.

⁶⁵⁵ [Köylü] dedi, *hayır, onun arkasından çıkan yeli, suyla şarabın farkını bilir gibi bilirim.*

⁶⁵⁶ *Bahçenin içinde sıpamı öldürdün. Asla darlıktan ferahlığa ermeyesin!*

⁶⁵⁷ [Şehirli] dedi, *iyice dikkat et, gece vaktidir. Geceleyin varlıklar açıkça görülmez.*

⁶⁵⁸ Gece, çok şeyi yanlış ve değişik gösterir. Geceleyin kimse doğru göremez.

⁶⁵⁹ [112a] Hem gece, hem bulut, hem de sağanak yağmur. Bu üç karanlık, yanlışlığı büyütür.

⁶⁶⁰ [Köylü] dedi, *bu benim için aydınlık gün gibidir. Biliyorum, bu sıpamın yellenişidir.*

⁶⁶¹ *Yolcunun eşyasını tanıdığı gibi ben de yirmi yel arasında onun yelini tanırım.*

⁶⁶² Şehirli dayanamayarak fırlayıp geldi ve köylünün yakasına yapıştı.

⁶⁶³ *Behey aptal haydut, oyun mu oynuyorsun? Bengi ile afyonu birlikte mi içtin?*

⁶⁶⁴ *Üç karanlıkta eşeğin yelini tanırsın da beni nasıl tanımazsın a şaşkın?*

⁶⁶⁵ *Gece yarısı danayı tanıyan, on yıllık arkadaşını nasıl tanımaz?*

⁶⁶⁶ *Kendini haberdar ve ârif gibi gösterip insanlığı ayaklar altına alıyorsun.*

⁶⁶⁷ [Diyorsun ki] *kendimin bile bilincinde değilim. Kalbimde Allah'tan başkasına yer yok.*

⁶⁶⁸ *Dün ne yedim, onu bile hatırlamıyorum. Bu yürek ancak hayretteyken mutludur.*

⁶⁶⁹ *Akıllıyım ve Hak delisiyim. Böyle kendimden geçişimi mazur gör.*

⁶⁷⁰ Murdar, yani şarap içen kimseyi şeriat mazeretliler arasına dahil eder.

⁶⁷¹ Sarhoşun boşama ve alışverişi geçersizdir. Bir çocuk gibi yükümlülükten uzaktır.

⁶⁷² Eşsiz ve benzersiz Şah'ın kokusundan gelen sarhoşluğu yüz küp şarap bile sağlamaz.

⁶⁷³ Öyleyse ona yükümlülük nasıl reva olur? At yıkılmış, elsiz ayaksız kalmıştır.

⁶⁷⁴ Eşek sıpasına dünyada kim yük yükler? Kim şeytana takva dersi verir?

⁶⁷⁵ Topallık söz konusu olunca yükü alırlar. Hak der ki "Köre bir beis yoktur⁵³."

⁶⁷⁶ *Kendime körüm, Hak yönünden gözüm açık. Bu durumda azdan da çoktan da muafım.*

⁶⁷⁷ *Dervişlikten ve kendini yitirışten dem vuruyor, ilahî sarhoşluk yaygarası koparıyorsun.*

⁶⁷⁸ *Göğü yerden ayıramam, diyorsun. İşte seni [Allah'ın] gayreti [böyle] sınadı.*

⁶⁷⁹ *Sıpanın yeli seni böyle rezil edip benliğin yok olmadığını kanıtladı.*

⁶⁸⁰ Hak, yan çizeni böyle rezil eder ve tuzak (yükümlülük)tan kaçanı böyle yakalar.

⁶⁸¹ Ben saraya yaver oldum diyene yüz binlerce sınav vardır, babalık!

⁶⁸² Halkın geneli sınama yoluyla onu tanımasa da Hak yolunda pişenler, onun izini ararlar.

⁶⁸³ Alçağın biri terzilik iddiasında bulununca, padişah onun önüne bir kumaş atar.

⁶⁸⁴ *Bundan, der, bol bir cüppe biç.* Böylece sınama sonucu rezil olup çıkar.

⁶⁸⁵ *Kötülerin sınanması olmasaydı, bütün kadınsılar savaşta Rüstem olup çıkardı.*

⁶⁸⁶ Kadınsı birinin zırh giydiğini var say. [Böylesi,] bir yara görse esir gibi olur.

⁶⁸⁷ Hak sarhoşu, yellenmenin nasıl farkında olur? Hak sarhoşu sur üflense kendine gelmez.

⁶⁸⁸ Hak şarabı gerçektir, değildir yalan. İçtiğin ayrandır, ayrandır, ayran!

⁶⁸⁹ Kendini Cüneyd ve Bâyezid gösterip, git, diyorsun, anahtardan baltayı ayırt edecek halde değilim.

⁶⁹⁰ A hilebaz, kötülük, tembellik ve ihtirası dalavereyle nasıl gizleyebilirsin?

⁶⁹¹ Kendini Hallac gösterip dostların [din] pamuğunu ateşe verirsin.

⁶⁹² [Bir yandan] *Ömer'le Ebu Leheb'i ayırt edemem*, derken, [öte yandan] *gece yarısı sıpamın yelini bilirim*, dersin.

⁶⁹³ Buna ancak senden daha eşek olan inanır da kendini senin için kör ve sağır kılar.

⁶⁹⁴ [Hak yolunun] yolcularından sayma kendini. Sen sapıkların yoldaşısın, bok yeme.

⁶⁹⁵ Hileden kanatlan da akla doğru koş. Sanal kanat göğe nasıl uçacak?

⁶⁹⁶ Kendini Hak âşığı gösterirsin, [ama] kara şeytanla oynayırsın.

⁶⁹⁷ Kıyamette âşıkla sevgiliyi çiftler çiftler bağlayıp hemen huzura getirirler.

⁶⁹⁸ Kendini ne diye şaşkın ve sarhoş gösterirsin? Üzüm şarabı ne ki, sen kanımızı içtin.

⁶⁹⁹ *Git başımdan*, [diyorsun,] *seni tanımıyorum; kendinden geçmiş ârifim ben, köyün Behlül'üyüm*⁵⁴.

⁷⁰⁰ Sen, *tabak sahibi tabaktan uzak olmaz*⁵⁵, diye Hakk'a yakın olduğunu vehmediyorsun.

⁷⁰¹ Velilerin yakınlığının yüz türlü keramet ve büyük iş doğurduğunu görmez misin?

⁷⁰² Demir, Dâvud'un elinde mum gibi yumuşar⁵⁶. Oysa senin elinde mum demir kesilir.

⁷⁰³ Yaratış ve rızıkça yakınlık geneldir. Bu ulularsa aşk vahyi yakınlığına sahiptirler.

⁷⁰⁴ Yakınlık (*kurb*) çeşit çeşittir, babacığım. Güneş dağa da vurur, altına da.

⁷⁰⁵ [112b] Fakat güneşin altına öyle bir

yakınlığı vardır ki söğüdün bundan haberi yoktur.

⁷⁰⁶ Kuru dal da yaş dal da gün ışığına yakındır. Güneşin ikisinden de gizlenmesi mümkün mü?

⁷⁰⁷ Fakat o yaş dalın yakınlığı yok mu? İşte ondan olgun meyveler yersin.

⁷⁰⁸ Kuru dalın güneşe yakınlığının, daha çabuk kurumaktan başka sonucu var mı söyle?

⁷⁰⁹ Bre akılsız, akli başına gelince pişmanlık duyan sarhoşlardan olma.

⁷¹⁰ Bilakis, şarap içtiklerinde olgun akılların gıptayla baktıkları sarhoşlardan [ol].

⁷¹¹ Kedi gibi yaşlı bir fare yakalamışsın. Öteki şaraptan içseydin, aslan avlardın, aslan!

⁷¹² Ey hayalle hiçlik şarabını içen! Hakikat sarhoşları gibi sallanıp durma.

⁷¹³ Sarhoş gibi yıkılırsın bir o yana bir bu yana. Bu yana aitsin, o yana geçit yok sana.

⁷¹⁴ Bundan sonra o yana geçit bulursan, bazen bu yana sallan, bazen o yana sallan.

⁷¹⁵ Tümüyle bu yandasın, o yandan hiç söz etme. Öleceğin yok senin, boşuna can çekişme.

⁷¹⁶ Hızır canlı olanın ecelden korkusu yoktur. Yaratılmışları tanımasa ona yaraşır.

⁷¹⁷ Boş hayalin tadıyla ağzını tatlandırıyor ve kendi tulumunu üfleyip şişiriyor.

⁷¹⁸ Sonra [tulumunun] havası bir iğneyle boşalır. Akıl sahibinin bedeni böyle şişmesin.

⁷¹⁹ Kışın kardan testiler yaparsın. Suyu görünce bunların dayanması mümkün mü?

**Çakalın boya küpüne düşüp boyanması
ve çakallar arasında tavusluk savlaması**

⁷²⁰ Bir çakal, boya küpüne düştü ve küpün içinde bir süre kaldı.

⁷²¹ Çıktığında tüyleri boyanmıştı. Dedi, *ben yüce gök tavusu oldum.*

⁷²² Boyalı tüyler güzel görünüyordu. Güneş de renkleri parlatıyordu.

⁷²³ Yeşil, kırmızı, pembe ve sarı renkler içinde kendini çakallara gösterdi.

⁷²⁴ Bir ağızdan dediler, *küçük çakal, ne oldu da böyle sevince boğuldun?*

⁷²⁵ *Sevincinden bize uzak durur oldun. Bu kibir sana nereden bulaştı?*

⁷²⁶ Bir çakal, karşısına geçip dedi, *hile mi yapıyorsun, yoksa [gerçek] mutlulardan mısın?*

⁷²⁷ *[Anlaşılan,] minbere çıkıp da asılsız sözlerle halkı imrendirmek için hile yaptın.*

⁷²⁸ *Çok çabaladın da sıcaklık göremedin. Bu yüzden hileyle utanmazlığa başladın.*

⁷²⁹ Sıcaklık, velilere ve peygamberlere aittir. Utanmazlıksa hilekârların sığınağıdır.

⁷³⁰ *[Hilekârlar,] mutluyuz, diyerek halkın ilgisini çekerler. Oysa içten içe çok mutsuzdurlar.*

**Palavracı bir adamın her sabah kuyruk derisiyle dudak
ve bıyığını yağlayarak arkadaşlarının arasına gelip
şunu yedim, bunu yedim, demesi**

⁷³¹ Aşağılık adamın biri bir kuyruk derisi bulmuş, her sabah bıyığını bununla yağlardı.

⁷³² Zenginlerin yanına varınca derdi ki *bir ziyafette yağlı ve leziz yemekler yedim.*

⁷³³ *Bıyığıma bakın, dercesine muştı verir gibi eliyle bıyığını sıvazlardı.*

⁷³⁴ *[Bakın,] demek isterdi, bu, sözümü doğruluyor. Yağlı ve leziz şeyler yediğimin işte kanıtı.*

⁷³⁵ Karnıysa konuşmaksızın ona cevap verirdi: *“Allah yalancıların hilesini boşa çıkarsın!”*

⁷³⁶ *Palavraların bizi ateşe attı. Yolunsun o yağlı bıyığın.*

⁷³⁷ *Behey miskin, bu çirkin palavran olmasaydı, cömerdin biri bize acırdı.*

⁷³⁸ Eksiğini söyleyip yanlıştan kaçınsaydın, bir hekim derdine derman bulurdu.

⁷³⁹ *Kuyruğunla kulağını eğri sallama, der Hak. “Doğrulara doğrulukları yarar verir”⁵⁷.*

⁷⁴⁰ Mağarada eğri yatma a gâfil. Neyin varsa göster ve “dosdoğru ol”⁵⁸.

⁷⁴¹ Kusurunu söylemeyeceksen, hiç olmazsa sus. Gösteriş ve hileyle kendini mahvetme.

⁷⁴² Bir para bulduysan ağzını açma; yolda denek taşları var.

⁷⁴³ Denek taşlarının önünde de durumlarını kontrol eden denemeler vardır.

⁷⁴⁴ Allah buyurur ki *doğumdan ölüme dek [insanlar] “yilda iki kez denenirler”⁵⁹.*

⁷⁴⁵ Sınav üstüne sınav vardır, baba! Sakın, küçük bir sınavı geçmekle böbürlenme.

**[113a] Bel'am'ın Hakk hazretlerinin yaptığı
sınamalardan yüzü ak çıktığına emin oluşu**

⁷⁴⁶ Bâur oğlu Bel'am ve lanetlik İblis, son sınavda rezil oldu.

⁷⁴⁷ O [bıyığını yağlayan adam], palavrayla seçkinliğe meyleder. Midesiye bıyığını lânetler.

748 Mide, *Rabbim*, der, *onun gizlediğini açığa çıkar. Bizi yaktı, sen de onu rezil et.*

749 Bedeninin tüm parçaları ona düşmandır. Çünkü o bahardan söz ederken onlar kıştadır.

750 Palavra, cömertlikleri geri çevirir ve rahmet dalını kökünden söker.

751 Ya doğruluğunu ortaya koy ya da sus. İşte o zaman rahmeti görüp [kana kana] iç.

752 Karnı onun bıyığına düşman oldu ve gizlice el açıp dua etmeye başladı:

753 *Rabbim, alçakların boş sözlerini rezil et ki cömertlerin bize acıma duyguları kabarsın.*

754 Midenin duası kabul oldu ve ihtiyacın yangını dışarıya sıçradı.

755 Hak der ki *fâsık ve putperest bile olan, bana seslendiğin zaman sana cevap veririm*⁶⁰.

756 Duaya sıkı sarılıp inle. Sonunda [dua] seni ecinninin elinden kurtaracaktır.

757 Mide kendini Hakk'a teslim edince kedi gelip o kuyruk derisini kapıp götürdü.

758 Kedinin peşinden koştular, kedi kaçtı. Babası azarlar korkusuyla çocuğun rengi uçtu.

759 Küçük çocuk, topluluğun arasına gelip palavracı adamın onurunu yok etti.

760 Dedi, *her sabah dudaklarını ve bıyığını yağladığın kuyruk vardı ya...*

761 *Kedi gelip ansızın kaptı onu. Çok koştuk ama, çabamızın bir yararı olmadı.*

762 Oradakiler şaşkınlık içinde gülüştüler. Yeniden merhametleri kabardı.

763 Onu davet edip karnını doyurdular ve merhamet tohumları ektiler.

764 O, ululardan doğruluğun tadını alınca, büyüklenmeksizin doğruluğa kul oldu.

Boya küpüne düşen çakalın tavusluk savlaması

765 Renk renk olmuş çakal gizlice geleerek [kendini] kınayan çakalın kulağına şöyle dedi:

766 *Bana ve rengime bir bak hele. Putperestlerin bile benim gibi bir putları yok.*

767 *Çiçek bahçesi gibi yüz renge bürünüp güzelleştim. Bana secde et, benden yüz çevirme.*

768 *Görkemime, debdebeme bak da bana "dünyanın övüncü" ve "dinin temeli" diye seslen.*

769 *Ben ilahî lutfı mazhar oldum ve yüce gerçekleri açıklayan bir levhaya dönüştüm.*

770 *Çakallar! Bana çakal demeyin ha! Böyle güzellik olur mu hiç çakalda?*

771 Çakallar, mumun çevresine üşüşen kelebekler gibi oraya gelip toplandılar.

772 [Dediler] *a mücevher, ne diyelim sana? Dedi, Jüpiter gibi [parlak] erkek tavus, deyin bana.*

773 Sonra ona dediler, *[iyi de] can tavusları gül bahçesinde cilveyle süzülürler...*

774 *Sen öyle süzülür müsün? Dedi, hayır, çölü geçmeden Mina'dan nasıl söz edeyim?*

775 *Tavuslar gibi ötebilir misin? Dedi, hayır. [Dediler,] efendi, öyleyse sen tavus değilsin.*

776 Tavusun hilati gökten gelir. [Sadece] renk ve iddia ile ona ulaşman mümkün mü?

**Tanrılık savlayan Firavun'un
tavusluk savlayan çakala benzeyişi**

⁷⁷⁷ Sakalını mücevherle süsleyip eşekliği yüzünden, kendini İsa'dan yüksek gören Firavun gibi.

⁷⁷⁸ O da bir dişi çakalın soyundan türedi de mal ve makam küpüne düştü.

⁷⁷⁹ Onun malını, makamını gören secde ediyordu. [O da] zibidilerin secdesine aldı.

⁷⁸⁰ O şapşal kılıklı dilenci, insanların secde ve hayranlıklarından sarhoş olmuştu.

⁷⁸¹ Mal, zehirler barındıran yılanıdır, halkın teveccüh ve secdesi de ejderha.

⁷⁸² Ey Firavun, arınmışlık iddiasında bulunma! Sen çakalsın, hiç boşuna tavusluk taslama.

⁷⁸³ Tavusların yanında görünürsen, süzülmekten âciz olduğun için rezil olursun.

⁷⁸⁴ Musa ile Harun, tavuslar gibiydiler ve süzülen kanatlarını senin başına yüzüne çarptılar.

⁷⁸⁵ Çirkinliğin ve rezilliğin açığa çıktı ve yukarıdan aşağı tepetaklak düştün.

⁷⁸⁶ Mihenge uğrayınca kalp altın gibi karrdın. Aslan boyası gidip köpek açığa çıktı.

⁷⁸⁷ [113b] Behey çirkin uyuz köpek, ihtiras ve azgınlık yüzünden aslan postuna bürünme.

⁷⁸⁸ Aslan kükreyişi seni sınavacak. Görünüşte aslan, özde köpek olduğun sonunda anlaşılacak.

“Onları konuşma tarzlarından tanırırsın”⁶¹ ayetinin yorumu

⁷⁸⁹ Allah, Peygamber'e Kur'an'da münafıklara ilişkin daha kolay bir belirtiden söz eder.

⁷⁹⁰ Münafık, görünüşçe heybetli ve çekiciyse, sen onu konuşma tarzından tanıyabilirsin.

⁷⁹¹ [Örneğin,] bir müşteri olarak toprak testiler alırken önce testileri denersin.

⁷⁹² Testiye neden şöyle bir el vurursun? Senden kırığını anlamak istersin de ondan.

⁷⁹³ Kırık testinin sesi başka olur. Ses, önde giden çavuş gibidir.

⁷⁹⁴ Gelen ses [sahibini] tanımlar, tıpkı fiilin çektiği master gibi.

⁷⁹⁵ Denemeden söz açılmışken aklıma hemen Hârut'un öyküsü geldi.

**Hârut ile Mârut öyküsü ve onların yüce
Hakk'ın sınaması karşısındaki pervasızlıkları**

⁷⁹⁶ Bundan önce bundan biraz söz etmiştim. Zaten ne kadarını söyleriz ki? Binde birini.

⁷⁹⁷ Bu konuda irdelemeler yapmak istiyordum, ama şimdiye dek kimi nedenlerle olmadı.

⁷⁹⁸ Yeniden yekiniip çoğundan azı söylenmiş olsun; filin bir organını anlatmak gibi.

⁷⁹⁹ Ey yüzüne kul köle olduğumuz, şimdi Hârut ile Mârut'u dinle.

⁸⁰⁰ [Onlar,] Allah'ı seyretmekten ve Pa-dişah'ın mühlet vermesinden (*istidrâc*)⁶² sarhoştular.

⁸⁰¹ Hakk'ın istidrâcından böyle sarhoşluk doğarsa, miracından [kim bilir] ne sarhoşluklar doğar?

⁸⁰² Tuzâğının yemi böyle sarhoş ederse,
O'nun nimetler sofrası [kim bilir] nelere
yol açar?

⁸⁰³ Sarhoştular, ipten kurulmuşlardır.
Âşıkçasına haykırıp duruyorlardı.

⁸⁰⁴ Yolda bir pusu ve sınav vardı. [Sınav]
fırtınası, dağı saman gibi alıp götürüyordu.

⁸⁰⁵ Sınav, onları altüst ediyordu. Sarhoşun
bunlardan haberdar olması mümkün mü?

⁸⁰⁶ Onun için hendek de birdir, düzlük de.
Onun için çukur ve hendek güzel bir yoldur.

⁸⁰⁷ Dağ keçisi, yiyecek uğruna hiç zarar
görmenden yüksek dağın tepesinde koşturur.

⁸⁰⁸ Tam otu koparacakken semavî hü-
kümden gelen başka bir oyunla karşılaşır.

⁸⁰⁹ Başka bir dağa göz atar ve öteki dağ-
da dişi bir keçi görür.

⁸¹⁰ Anında gözleri kararır. Bu dağdan
öbür dağa sarhoşça sıçar.

⁸¹¹ [O dağ] o kadar yakın görünür ki
ona evin atık su çukuru çevresinde koş-
mak gibi gelir.

⁸¹² Binlerce arşınlık mesafe ona iki arşın
görünür de sarhoşlukla atlamaya meyleder.

⁸¹³ Atlayınca iki amansız dağın ortasın-
daki dereye düşüverir.

⁸¹⁴ Keçi avcılardan dağa kaçmıştır. [Oysa
şimdi] onun kanını sığındığı [dağ] döker.

⁸¹⁵ Avcılar, iki dağın arasında oturup bu
muhteşem yazgıyı beklemektedirler.

⁸¹⁶ Keçi çevik, atak ve düşmanın farkın-
da değilse, çoğu zaman keçi böyle avlanır.

⁸¹⁷ Rüstem boylu boslu olsa da, onun
ayağına dolanan tuzak elbette arzulardır.

⁸¹⁸ Sen de benim gibi arzu sarhoşluğundan
sıyrıl. Devedeki arzu sarhoşluğuna bir bak.

⁸¹⁹ Yine de dünyadaki arzu sarhoşluğu,
meleklerin sarhoşluğu yanında önemsizdir.

⁸²⁰ O sarhoşluk bu sarhoşluğu yenilgi-
ye uğratar. Onun arzulara iltifat etmesi

mümkün mü?

⁸²¹ Tatlı su içmediğin sürece acı su gözü-
nün nuru gibi hoş gelir.

⁸²² Gökteki içkilerin bir damlası, canı
şaraptan da sâkilerden de koparır.

⁸²³ İlahi görkemden meleklerin ve temiz
ruhların kim bilir ne sarhoşlukları vardır!

⁸²⁴ Çünkü bir koklayışta o şaraba gönül
verip bu dünyanın şarap küpünü kırdılar.

⁸²⁵ [Ancak] umutsuz ve uzak olup inkâr-
cılar gibi kabirlerde gizlenenler [bunun
dışındadır].

⁸²⁶ [Onlar] iki âlemde umutlarını kes-
mişler ve sonsuz dikenler ekmişlerdir.

⁸²⁷ Sonra [Hârut'la Mârut] sarhoşluk-
tan, *keşke*, dedi, *yere bulut gibi yağmur
yağdırsaydık*.

⁸²⁸ *Bu adaletsiz diyarda keşke adaleti, in-
safı, kulluğu ve vefayı yaysaydık*.

⁸²⁹ Onlar böyle derken, *durun bakalım*,
diyordu yazgı, *önünüzde daha çok tuzak var*.

⁸³⁰ Hey, pervasızca koşma bela çölünde!
Sakin körü körüne Kerbela'ya at sürme!

⁸³¹ [114a] Çünkü yolcuların ayakları,
helak olanların saçlarıyla kemiklerinden
yolu bulamaz.

⁸³² Kahır kılıcı nice varları yok ettiği için
bütün yol kemik, saç ve sinir doludur.

⁸³³ Hak der ki *yardım gören kullar yeryü-
zünde yavaş ve usulca yürürler*⁶³.

⁸³⁴ Dikenlikte yalınayak nasıl yürünür? An-
cak durup düşünerek, sakınarak yürünür.

⁸³⁵ Yazgı bunu söylüyordu, ama kulakla-
rı coşku perdesiyle kapanmıştı.

⁸³⁶ Kendilerinden arınmış olanlar dışın-
dakilerin gözleriyle kulakları kapatılmıştır.

⁸³⁷ İnâyet dışında gözü kim açar? Sevgi
dışında öfkeyi ne dindirir?

⁸³⁸ Dünyada tevfihsiz çabayı Allah kim-
seye vermesin. Allah doğruyu daha iyi bilir.

Firavun'un rüyasında Mûsa'nın
-selam üzerine olsun- gelişini görmesi ve çözüm düşünmesi

⁸³⁹ Firavun'un çabası tevfikten yoksun olduğu için ne dikse sökülüyordu.

⁸⁴⁰ Elinin altında bin müneccim vardı. Rüya tabircisi ve büyücü de sayısızdı.

⁸⁴¹ Firavun'a rüyasında Mûsa'nın gelişi ve kendisini devirip saltanatını yıkışı gösterildi.

⁸⁴² Tabircilerle ve müneccimlere, *bu uğursuz düş, dedi, nasıl etkisiz kılınabilir?*

⁸⁴³ Hepsı de, *tedbir alalım, dedi, yol kesici gibi doğuşunun yolunu keselim.*

⁸⁴⁴ [Mûsa'nın] ana rahmine düşeceği gece, Firavun'un adamları şu tedbiri aldılar:

⁸⁴⁵ O gün sabahleyin kralın tahtıyla meclisini alana getirdiler.

⁸⁴⁶ Ey İsraililer, *kral sizi evinizden çağırıyor*, diye duyuru yaptılar...

⁸⁴⁷ *Kral size açıkça yüzünü göstermek ve sevap için sizlere iyilikte bulunmak istiyor.*

⁸⁴⁸ Oysa bu tutsakların uzak durmak dışında seçenekleri ve Firavun'u görme izinleri yoktu.

⁸⁴⁹ Onunla karşılaştıklarında yasa gereği yüzlerini yere kapatırlardı.

⁸⁵⁰ Yasaya göre hiçbir tutsak vakitli vaktisiz kralın yüzünü görmemeliydi.

⁸⁵¹ Korumaların sesini uzaktan duyunca görmemek için yüzlerini duvara dönerlerdi.

⁸⁵² Onun yüzünü görürlerse suçlu olurlar ve başlarına belaların en kötüsü gelirdi.

⁸⁵³ Onlarınsa yasaklanan yüzü görme ihtirasları vardı. Çünkü insan yasaklanana hırslanır⁶⁴.

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- doğumunu
engellemek için İsrail oğullarının hileyle alana çağırılması

⁸⁵⁴ *Ey tutsaklar, alana doğru gidin. Umutlur ki kralı ve ihsanını görürsünüz.*

⁸⁵⁵ İsraililer muştuyu duyunca, böyle

bir ana susamış olduklarından...

⁸⁵⁶ Hileyi yutup o yana koştular. Güzel görünmek için de süslandılar.

Hikâye

⁸⁵⁷ Tıpkı hilekâr Moğol'un burada yaptığı gibi: *Dedi ki Mısırlılardan birini arıyorum.*

⁸⁵⁸ *Mısırlıları bu tarafa toplayın da aradığımız adam ele geçsin.*

⁸⁵⁹ Kim gelirse, *bu değil*, diyordu. *Hey efendi, sen gel, köşede oturan!*

⁸⁶⁰ Bu şekilde hepsi toplandı da bu hileyle boyunlarını vurdular.

⁸⁶¹ Bu uğursuzluğun işte nedeni: Müezzin ezan okumuştı da oralı olmamışlardı.

⁸⁶² Oysa hilekârın çağırısı onları sürük-

ledi. Yetkin insan, şeytanın hilesinden sakın.

⁸⁶³ Yoksulların muhtaçların sesini dinle ki hilekârların sesi kulağını çelmesin.

⁸⁶⁴ Yoksullar açgözlü ve çirkin huylu olsa da gönül sahibini açlar arasında ara.

⁸⁶⁵ Denizin dibinde inci taşların yanındadır. Övünçler de utançlar arasındadır.

⁸⁶⁶ Böylece İsraililer koştular ve sabah erkenden alana doğru koştular.

⁸⁶⁷ Firavun, onları hileyle alana getirince onlara bakımlı ve sevimli yüzünü gösterdi.

⁸⁶⁸ O zalim, onların gönüllerini alıp ihsanlarda bulundu ve iyilikler yapıp sözler verdi.

⁸⁶⁹ Sonra da, *bu gece*, dedi, *canınızın se-*

lameti için bu alanda uyuyun.

⁸⁷⁰ *Baş üstüne*, diye cevap verdiler. *Sen istersen burada bir ay bile kalırsın.*

[Mûsa'nın] ana rahmine düşeceği gecede
İsraillileri karılarından ayırmanın sevinciyle
Firavun'un alandan şehre dönüşü

⁸⁷¹ [114b] Kral, *bu gece gebe kalma gece-si, onlarsa karılarından ayrı*, diye sevinçle [şehre] döndü.

⁸⁷² [Firavun'un] yakın adamı ve haznedarı İmran da onunla birlikte şehre döndü.

⁸⁷³ [Firavun] dedi, *İmran, sen de burada uyu, karının yanına gitme sakın, ona*

yaklaşma.

⁸⁷⁴ [İmran,] *senin sarayında yatarım, dedi, gönlünün isteği dışında bir şey düşünmem.*

⁸⁷⁵ İmran da İsraillilerdendi, fakat Firavun için yürek ve can gibiydi.

⁸⁷⁶ Firavun nerden bilecekti isyan edeceğini ve canının korktuğu şeyi yapacağını?

İmran'ın Mûsa'nın annesiyle birleşmesi
ve Mûsa'nın annesinin gebe kalması

⁸⁷⁷ Kral gitti, İmran da sarayda yattı. Gece yarısı eşi onu görmeye geldi.

⁸⁷⁸ Karısı ona sarılıp dudağını öptü ve gece vakti onu uykusundan uyandırdı.

⁸⁷⁹ Uykudan uyandı. Karısı gözüne hoş göründü ve dudağına öpücük yağdırdı.

⁸⁸⁰ [İmran] dedi, *bu vakitte neden geldin?* Karısı dedi, *hem özledim, hem Allah'ın takdiri.*

⁸⁸¹ Adam karısını koynuna çekti ve o anda kendine hâkim olamadı.

⁸⁸² Onunla birleşip emaneti teslim etti.

Sonra da, *bu basit bir iş değil kadın*, dedi.

⁸⁸³ [Sanki] taş a bir demir vuruldu da ateş çıktı. Kraldan ve saltanatından öç alan bir ateş...

⁸⁸⁴ *Ben bulut gibiyim, sen toprak, Mûsa bitki. Hak satrançtaki şah, biz ise mâtız.*

⁸⁸⁵ *A gelin, mat olup yenilmemiz bil ki şahtandır. Bizden bilme onu, oyuna getirme bizi.*

⁸⁸⁶ *Şu anda ben seninle birleşince, Firavun'un korktuğu şey gerçek oldu.*

İmran'ın birleşmeden sonra eşine, beni görmemiş ol, diye öğütlemesi

⁸⁸⁷ [İmran eşine dedi,] *bu olanlardan hiç söz etme ki başımıza yüz türlü üzüntü gelmesin.*

⁸⁸⁸ *Sevgilim, belirtiler belirmiştir, sonunda bunun izleri ortaya çıkacaktır.*

⁸⁸⁹ Bu sırada alandan insanların bağışmaları geliyor, ortalığı kaplıyordu.

⁸⁹⁰ Hemeninde Firavun, *bu uğultu da nedir*, diye korkuyla yalınayak dışarı fırladı.

⁸⁹¹ *Alandan gelen bu sesler de ne böyle? Korkusundan cinle şeytan bile ürküyor.*

⁸⁹² İmran dedi, *kralımız çok yaşasın, İsraail oğulları sayende sevindiler.*

⁸⁹³ *Kralın ihsanından sevinç gösterisinde bulunuyorlar. El çırpıp oynuyorlar.*

⁸⁹⁴ [Firavun] dedi, *belki de öyledir. Fakat kuruntu ve kaygı beni iyice doldurdu.*

Firavun'un o sesteki korkması

⁸⁹⁵ *Bu ses, sinirlerimi bozdu, acı ve üzüntüyle kocalttı beni.*

⁸⁹⁶ Kral, bütün gece doğum sancısı tutmuş gebe kadın gibi bir gelip bir gidiyordu.

⁸⁹⁷ Sürekli, *İmran*, diyordu, *bu bağrışmalar beni çok tedirgin etti.*

⁸⁹⁸ Zavallı İmran'ın cesareti yoktu ki eşiyle birlikte olduğunu söylesin.

⁸⁹⁹ [Nasıl söylesin] İmran'ın karısı İmran'la yattı da Musa'nın yıldızı doğdu diye?

⁹⁰⁰ Her peygamber rahme düşünce yıldızı da gökte parlamaya başlar.

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- yıldızının gökte belirmesi ve müneccimlerin alanda bağrışmaları

⁹⁰¹ Firavun'a ve onun hile ve tedbirine rağmen Mûsa'nın yıldızı gökte belirdi.

⁹⁰² Gün ağarınca [Firavun] dedi, *İmran*, *gidip o sesin ve uğultunun ne olduğunu öğren.*

⁹⁰³ İmran, alana doğru at sürüp dedi, *kralı uyutmayan gürültü de neyin nesiydi?*

⁹⁰⁴ Her müneccim, başı açık, üstü yırtık, yas tutanlar gibi toprağı öptü.

⁹⁰⁵ Yas tutup ağıtlar söyleyenler gibi ağlayıp inlemekten sesleri kısılmıştı.

⁹⁰⁶ Saçlarını sakallarını yolup yüzlerini yırtarak dövünmüşlerdi. Gözleri kan çanağıydı.

⁹⁰⁷ [İmran] dedi, *hayırdır, bu ne hal, bu ne yaygara? Uğursuz yılın alâmetleri mi belirdi?*

⁹⁰⁸ Özür beyan edip dediler, *beyimiz, takdir eli bizi tutsak etti.*

⁹⁰⁹ [115a] *Bunca şey yaptık, [yine de] bahtımız karardı ve kralın düşmanı var olup üstün geldi.*

⁹¹⁰ *Gece, o erkek çocuğun yıldızı bize rağmen göğün altında doğdu.*

⁹¹¹ *O peygamberin yıldızı göğşe vurdu ve biz ağlayarak gözümüzden yıldız yağdırdık.*

⁹¹² İmran, içinden sevindiği halde iki yüzlülükle, *ah ayrılık*, diyerek dövünmeye başladı.

⁹¹³ İmran öfkeli ve asık suratlı görünme-

ye çalışarak aklı başından gitmiş deliler gibi gitti.

⁹¹⁴ Bilmezliğe vurarak orada bulunanlara çok ağır sözler söyledi.

⁹¹⁵ Kendini öfkeli ve üzgün gösterip tavlayı tersinden oynadı.

⁹¹⁶ Onlara dedi, *kralımı aldattınız; hıyanet ve tamahtan geri duramadınız.*

⁹¹⁷ *Kralı alana getirip de onun haysiyetini ayaklar altına aldınız.*

⁹¹⁸ *Garanti, anlamında elinizi göğsünüze vurup kralı tasadan biz kurtarıyoruz dediniz.*

⁹¹⁹ Kral da duyup dedi, *behey hâinler, kurtuluş yok, asacağım ben sizi.*

⁹²⁰ [Sizin yüzünüzden] kendimle alay ettirdim, düşmanlara mallarımı kaptırdım.

⁹²¹ Bütün İsraililer *bu gece eşlerinden ayrı kalsınlar diye...*

⁹²² *Mal da gitti, onur da. İş de sonuçsuz kaldı. Bu mu yardım? Büyükler böyle mi yapar?*

⁹²³ *Yıllardır maaş ve hılat alıyor, tahsis edilen arazilerin gelirini yiyorsunuz.*

⁹²⁴ *Bu muydu görüş, beceri ve nücum bilginiz? Siz, uğursuz hilekâr beleşçilersiniz.*

⁹²⁵ *Parçalayıp yakacağım sizi. Burnunuzu, kulağınızı ve dudaklarınızı keseceğim.*

⁹²⁶ *Ateşe odun edeceğim sizi. Neşenizi söndürüp dünyanızı karartacağım.*

⁹²⁷ [Müneccimler] secdeye kapanıp dediler, *sultanımız, şeytan bir kerecik bizi alt etse de...*

⁹²⁸ *Biz yıllardır belaları def ettik. Bizim yaptıklarımıza hayaller hayran kaldı.*

⁹²⁹ *O, bizi gâfil avlayıp rahme düşüp yerleşmiş olsa da...*

⁹³⁰ *Güçlü kralımız, hatamızın bağışlanması için onun doğacağı günü tespit edeceğiz.*

⁹³¹ *Elimizden kaçıp da yazgı gerçekleşmesin diye doğacağı günü gözetleyeceğiz.*

⁹³² *Ey fikrine düşüncelerin ve akılların boyun eğdiği, bu kez engel olamazsak öldür bizi.*

⁹³³ Firavun, düşmanı mihlayan kader oku yaydan çıkmasın diye dokuz ay gün saydı.

⁹³⁴ Kim kadere baskın düzenlerse saldırısı ters teper ve kendi kanını içer.

⁹³⁵ Yeryüzü gökyüzüne düşmanlık edince çoraklaşıp ölüye döner.

⁹³⁶ Resim ressamla boğuşmaya kalkarsa kendi saçını başını yolmuş olur.

Firavun'un yeni doğum yapmış kadınları yine hile ile alana toplaması

⁹³⁷ Dokuz ay sonra kral tahtını alana çıkarttırıp iyice duyuru yaptırdı:

⁹³⁸ *Ey bebekli kadınlar, alana gelin! Bütün İsrailîliler, dışarı çıkın!*

⁹³⁹ *Bildiğiniz gibi geçen yıl bütün erkekler hilatler ve altınlar aldı.*

⁹⁴⁰ *Bu yıl da sıra sizde hanımlar. Gelin de istediğinizi alın.*

⁹⁴¹ [Firavun] *kadınlara değerli elbise ve hediyeler verip çocuklara da altın külah giydirecek.*

⁹⁴² *Bu yıl doğum yapanlar, gelin de ulu kraldan hazineler alın.*

⁹⁴³ Kadınlar bebekleriyle dışarı çıktılar ve sevinçle kralın otağına dek geldiler.

⁹⁴⁴ Bütün yeni doğurmuş kadınlar şehirden çıkıp hileden habersiz alana yürüdüler.

⁹⁴⁵ Bütün kadınlar oraya toplanınca, bütün erkek bebekleri annelerinden aldılar.

⁹⁴⁶ Düşman büyüyüp belaya yol açmaması için tedbir alıyoruz diyerek başlarını kestiler.

Mûsa'nın doğması, inzibatların İmran'ın evine gelmeleri ve Mûsa'nın annesine Mûsa'yı ateşe at, diye vahiy gelmesi

⁹⁴⁷ Mûsa'yı doğurmuş olan İmran'ın karısı, o fitneden sıyrılmıştı.

⁹⁴⁸ Hilekâr [Firavun,] ebe kadınları casus olarak evlere gönderdi.

⁹⁴⁹ *Onlar, burada o gün alana gelmeyen şüpheli bir çocuk var, diye ihbar ettiler.*

⁹⁵⁰ *Şu sokakta güzel bir kadının bir çocuğu var, fakat kadın çok zeki.*

⁹⁵¹ [115b] İnzibatlar gelince [Mûsa'nın

annesini] çocuğunu Allah'ın emriyle tandıra attı.

⁹⁵² Her şeyi bilen Allah'tan kadına, *o çocuk İbrahim'in soyundandır*, diye vahiy geldi.

⁹⁵³ “Ey ateş, serin ve esenlik ol⁶⁵” korusu nedeniyle “ateş emre boyun eğip yakmaz.”

⁹⁵⁴ Kadın, vahye uyup onu ateşe attı. Ateş Mûsa'nın bedenine etki etmedi.

⁹⁵⁵ İnzibatlar amaçlarına ulaşamayıp döndüler. Muhbirler bu durumu da öğrendiler.

⁹⁵⁶ Birkaç metelik alabilmek için Fi-

ravun'un huzurunda inzibatlarla tartıştılar.

⁹⁵⁷ İnzibatlara dediler ki *o yana geri dönün de odalara iyice bakın.*

Mûsa'nın annesine, Mûsa'yı suya at, diye vahiy gelmesi

⁹⁵⁸ Bu kez, *onu suya at, diye vahiy geldi*⁶⁶. *Umudunu yitirme, saçlarını yolma.*

⁹⁵⁹ *Onu Nil'e atıp bana güven. Ben seni yüzün ak olarak ona kavuştururum.*

⁹⁶⁰ Bu sözün sonu gelmez. [Kısacası Firavun'un] hileleri hep kendi ayağına doluyordu.

⁹⁶¹ O dışarda yüz binlerce çocuk öldürürken⁶⁷, Mûsa içerde sarayın baş köşesindeydi.

⁹⁶² Uzak görüşlü kör [Firavun,] nerde bir bebek varsa hileyle ve çılgınca öldürüyordu.

⁹⁶³ İnatçı Firavun'un hilesi, dünya kralarının hilelerini yutan bir ejderhaydı.

⁹⁶⁴ Fakat ondan daha firavunu çıkıp hem kendini, hem de hilesini yuttu.

⁹⁶⁵ [Firavun] ejderhayken değnek ejderha oldu. Bu [değnek], Allah'ın yardımıyla yedi onu.

⁹⁶⁶ El üstünde el vardır. Bu böyle nereye

dek? "Her şeyin son bulduğu"⁶⁸ Allah'a dek.

⁹⁶⁷ O, dipsiz ve uçsuz bucaksız bir denizdir. Bütün denizler onun yanında bir sel gibidir.

⁹⁶⁸ Hile ve tedbirler ejderha olsa da "bir tek Allah" (*illallah*) karşısında tümü yok (*lâ*) hükmündedir.

⁹⁶⁹ Sözüm buraya gelince yere baş koyup yok oldu. Doğru olanı Allah daha iyi bilir.

⁹⁷⁰ Firavun'da bulunan sende de vardır. Fakat senin ejderhan kuyuya hapsedilmiştir.

⁹⁷¹ Ne yazık ki bütün bunlar sana ait haller, ama sen onları Firavun'a nispet ediyorsun.

⁹⁷² Senden söz etseler seni ürkütür. Başkasından söz etseler sana masal görünür.

⁹⁷³ Lanet olası nefis seni nasıl da mahvediyor! Bu yakınındaki seni uzaklara atıyor.

⁹⁷⁴ Ateşinde Firavun odunu yok. Yoksa senin ateşin de Firavun'unki gibi alevlenirdi.

Donmuş ejderhayı ölü sanıp iplerle bağlayarak Bağdat'a getiren yılan avcısının öyküsü

⁹⁷⁵ Tarihçiden bir öykü dinle de bu üstü örtülü sırdan bir koku al.

⁹⁷⁶ Bir yılan avcısı, efsunlarıyla yılan yakalamak üzere dağlara doğru gitti.

⁹⁷⁷ Ağır da hareket etse, hızlı da hareket etse, arayan sonunda bulur.

⁹⁷⁸ İki elinle birden aramaya çabala. Çünkü arayış, yolda iyi bir kılavuzdur.

⁹⁷⁹ Ağır aksak, sürünerek ve usulsüzce de olsa ona doğru sürün ve onu ara.

⁹⁸⁰ Bazen koşarak, bazen susarak, bazen de koklayarak her yerde şahın kokusunu al.

⁹⁸¹ Yakub, oğullarına dedi ki *Yusuf'u haddinden fazla arayın*⁶⁹.

⁹⁸² *Bu arayışta tüm duyularınızla her yanı ciddi ve yeterli bir şekilde tarayın.*

⁹⁸³ Dedi ki *Allah'ın ruhundan umut kesmeyin; oğlunu yitirmiş insan gibi her yana bakın.*

⁹⁸⁴ *Ağız yoluyla onu sorun. Onun bulmak için dört yana kulak kabartın.*

⁹⁸⁵ *Güzel koku gelen her yeri koklayıp o sırta doğru yönelin. Çünkü siz o yöne âşinasınız.*

⁹⁸⁶ Nerde bir kimseden lütuf görsen [oraya yönel]; lütfun kaynağına erişmen olasıdır.

⁹⁸⁷ Tüm bu güzel şeyler, derin bir denizdendir. Tikeli bırak da tümele göz dik.

⁹⁸⁸ İnsanların savaşı güzellik içindir. Azıksızlık azığı, mutluluğun göstergesidir.

⁹⁸⁹ İnsanların öfkeleri barış içindir. Rahatı avlayıp getiren hep rahatsızlıktır.

⁹⁹⁰ Her tokat okşamak içindir. Her yakınma şükürü akla getirir.

⁹⁹¹ Saygın kişi, tikelden kokusunu al tümelin. Sen ey bilge, zıttan kokusunu al zıddın.

⁹⁹² Savaşlar tam olarak barış getirir. Yılan avcısı da yararı olsun diye yılan arıyordu.

⁹⁹³ İnsan kâr olsun diye yılan arar ve sıkıntıdan kurtulmak uğruna sıkıntı çeker.

⁹⁹⁴ [116a] O [yılan avcısı] karlı günlerde dağın çevresinde büyük bir yılan arıyordu.

⁹⁹⁵ Orada kocaman bir ölü ejderha gördü ve onun görünüşünden yüreği korkuyla doldu.

⁹⁹⁶ Yılan avcısı, şiddetli kış gününde yılan ararken ölü bir ejderha gördü.

⁹⁹⁷ Yılan avcısı, halkı hayrete düşürmek için yılan yakalar. Ne tuhaftır şu halkın cehaleti!

⁹⁹⁸ İnsan bir dağdır, dağ [böyle şeye] nasıl kapılır? Nasıl olur da dağ yılanı hayran kalır?

⁹⁹⁹ Sefil insan kendini bilemedi. Artıdan gelip eksiye indi.

¹⁰⁰⁰ İnsanoğlu kendini ucuza sattı. Bir atlastı, kendini bir hırkaya yama yaptı.

¹⁰⁰¹ Yüz binlerce yılan ve dağ hayrandır ona. Peki niçin hayrandır o; niçin yılan severdir?

¹⁰⁰² Yılan avcısı o ejderhayı aldı ve [insanları] şaşırtmak için Bağdat'a geldi.

¹⁰⁰³ Ev direği büyüklüğündeki ejderhayı üç beş kuruş için sürükleyerek getiriyordu.

¹⁰⁰⁴ *Bakın, diyecekti, ölü bir ejderha getirdim. Bunu avlamak için neler çektim!*

¹⁰⁰⁵ O, ejderhayı ölü sanıyordu, ama iyice bakmamıştı, ejderha canlıydı.

¹⁰⁰⁶ O soğuktan ve kardan donup uyuşmuştu. Canlıydı da ölü gibi görünüyordu.

¹⁰⁰⁷ Âlem donmuştur, adı [bu yüzden] katıdır. Bre usta, katı olan, [aslında] donmuştur.

¹⁰⁰⁸ Bekle de gör diriliş güneşi doğunca dünyanın cisminin devinişini.

¹⁰⁰⁹ Mûsa'nın asâsı yılanı dönüşünce, akli kımıldısızlardan haberdar etti.

¹⁰¹⁰ [Allah] azıcık topraktan seni insan kıldığına göre tüm topraklarda bilme yetisi vardır.

¹⁰¹¹ Bu yandan ölüyken o yandan diridirler. Burada suskunken orada konuşurlar.

¹⁰¹² [Allah] o yandan bizim yanımıza gönderince asâ bizim yanımızda ejderha olur.

¹⁰¹³ [Bu durumda] dağlar da Dâvud gibi seslenir. Avucunda demir cevheri muma döner⁷⁰.

¹⁰¹⁴ Rüzgâr, Süleyman'ı sırtında taşır⁷¹. Deniz, Mûsa'nın sözünü anlar duruma gelir.

¹⁰¹⁵ Ay görür işaretini Ahmed'in⁷². Ateş nesrine dönüşür İbrahim için.

¹⁰¹⁶ Toprak, bir yılan gibi yutuverir Kârun'u⁷³. Hannâne direği⁷⁴ anlayışa kavuşur.

¹⁰¹⁷ Taş, Ahmed'e selam verir. Dağ, Yahya'ya haber salar⁷⁵.

¹⁰¹⁸ Biz duyar ve görürüz, mutluyuz. Siz yabancıların yanında susarız biz.

¹⁰¹⁹ Siz cansızlara eğilim gösterince, cansızların canına nasıl mahrem olabilirsiniz?

¹⁰²⁰ Cansızlığı bırakıp canlar âlemine gidin; âlemdeki zerrelere seslerini dinleyin.

¹⁰²¹ [O zaman] cansızların tesbihleri⁷⁶ açıkça duyulur da tevillerin vesvesesi aklını çelmez.

¹⁰²² Canın kandillerden yoksun olduğundan, görmek için tevilere başvurursun.

¹⁰²³ Dersin, *amaç, bildiğimiz tesbih olamaz, [bu tesbihi] görme iddiası sapık bir düşüncedir*.

¹⁰²⁴ Bilakis [nesneleri] gören, dersin, ondan ibret alarak [Hakk'ı] tesbihe başlar...

¹⁰²⁵ Dolayısıyla tesbih etmeyi anımsattığı için bu durum, nesnelerin konuşması gibidir.

¹⁰²⁶ Mutezile mensuplarının ve hâl (kalp) nurundan yoksun olanların tevili budur işte.

¹⁰²⁷ İnsan [dış] duyulardan sıyrılamayınca gaybı betimleme konusunda acemi ve cahil kalır.

¹⁰²⁸ Bu sözün sonu yoktur. [Kısacası] yılan avcısı, o yılanı yüz güçlkle sürüklüyordu.

¹⁰²⁹ Şamatacı yılan avcısı Bağdat'a kadar geldi. Amacı çarşığı birbirine katmaktı.

¹⁰³⁰ Adam, nehir kıyısına tezgahını açtı ve [böylece] Bağdat şehrinde bir uğultu koptu.

¹⁰³¹ [Dediler,] bir yılan avcısı ejderha getirmiş, eşine az rastlanır ilginç bir av yakalamış.

¹⁰³² Yüz binlerce kıt akıllı [oraya] toplanarak ona aptalca av oldu.

¹⁰³³ Onlar da yılan avcısı da bekliyordu. Maksat, dağınık durumdaki insanlar toplansın...

¹⁰³⁴ İnsan kalabalığı daha bir artsın, daha çok bahşiş gelsin, daha güzel para biriksin.

¹⁰³⁵ Yüz binlerce boşta gezer bir araya geldi ve arka arkaya dizilip halka oluşturdu.

¹⁰³⁶ İzdihamdan kadın erkek seçilmez olmuş, seçkin ve sıradan insanlar kıyamet gibi birbirine girmişti.

¹⁰³⁷ [Yılan avcısı] sopasını salladıkça kalabalıktakiler [görmek için] başlarını uzatıyorlardı.

¹⁰³⁸ Zemheriden donmuş yılan ise yüz türlü çul ve örtü altında duruyordu.

¹⁰³⁹ Tedbirli [yılan avcısı], yılanı kalın iplerle bağlayarak ihtiyatlı davranmıştı.

¹⁰⁴⁰ [116b] Toplanma ve bekleşme süresince yılanı Irak güneşi vurmuştu.

¹⁰⁴¹ Sıcak güneş yılanı ısıtmış ve soğuk etkisi yılanın bedeninden gitmişti.

¹⁰⁴² Ejderha ölüyken şaşırtıcı bir biçimde dirilmiş ve kendi kendine kımıldamaya başlamıştı.

¹⁰⁴³ Ölü yılanın kımıldamasıyla insanların hayretleri birken yüz bin olmuştu.

¹⁰⁴⁴ Bütün insanlar yılanın kımıldamasından hayretle çığlıklar atarak kaçıştılar.

¹⁰⁴⁵ Yılan, bağlarını koparıyor ve iplerin kopma sesi her yana yayılıyordu.

¹⁰⁴⁶ Aslan gibi kükreyen çirkin ejderha, bağlarını koparıp [örtülerin] altından çıktı.

¹⁰⁴⁷ Kaçış sırasında bir çok insan öldü. Düşenlerle ölenlerden yüz yığın oluştu.

¹⁰⁴⁸ Yılan avcısı, dağdan ne getirmişim, diye korkusundan donakaldı.

¹⁰⁴⁹ Kör koyun kurdu uyandırır da kendi Azrail'ine doğru gider ya...

¹⁰⁵⁰ Ejderha, o şaşkınlı bir lokmada yutuverdi. Haccâc'a kan dökmek kolaydır [elbet].

¹⁰⁵¹ [Yılan] bir direğe dolanıp sarılarak yediği [yılan avcısının] kemiklerini ufaladı.

¹⁰⁵² Nefsin ejderhadır, mümkün mü öl-sün! O, hüznün ve imkânsızlık yüzünden kımlıtsızdır.

¹⁰⁵³ O, bir dediği iki edilmeyen Firavun'un olanaklarını elde etse...

¹⁰⁵⁴ O zaman Firavunluk etmeye girişip yüz[lerce] Musa ve Harun'un yolunu keser.

¹⁰⁵⁵ O ejderha, yoksulluk yüzünden bir kurtçuk [gibidir]. Sivrisinek, mal ve makam sayesinde atmaca kesilir.

¹⁰⁵⁶ Ayrılık karında tut ejderhayı. Sakın onu Irak güneşine getirme.

¹⁰⁵⁷ [Karda tut ki] ejderhan donuk kalsın. Ejderha kurtulursa ona lokmasın

demektir.

¹⁰⁵⁸ Onu mat et ki mattan emin olasın. [Ona] pek acıma, çünkü o kulluk edici değildir.

¹⁰⁵⁹ Arzu güneşinin sıcaklığı vurur da mirasın olan yarasa kanatlanır.

¹⁰⁶⁰ Yiğitçe çek onu cihada ve vuruşmaya. [Böylece] Allah, seni kavuşmakla ödüllendirir.

¹⁰⁶¹ Adam ejderhayı getirdiğinde [ejderha] sıcak havada zapt edilmez oldu.

¹⁰⁶² Ve ister istemez, anlattığımız fitnelere, hatta daha fazlasına yol açtı, azizim.

¹⁰⁶³ Sen de [nefis ejderhasını] sıkıntıya girmeden vakar ve vefayla bağlı tutmayı umarsın.

¹⁰⁶⁴ Her önüne gelenin bu arzuya ulaşması mümkün mü? Ejderhayı öldürmeye Musa gerek.

¹⁰⁶⁵ Musa'nın ejderhasını gören yüz binlerce insan hezimete uğrayıp öldü.

Firavun'un Mûsa'yı -selam üzerine olsun- tehdit edişi

¹⁰⁶⁶ Firavun Musa'ya, ey Kelim dedi, niçin insanları öldürüp halka korku saldın?

¹⁰⁶⁷ İnsanlar senden kaçarken yerlere düşüp ayaklar altında öldüler.

¹⁰⁶⁸ İster istemez insanlar sana düşman kesildi. Kadın erkek herkesin yüreğine senin kinin yerleşti.

¹⁰⁶⁹ İnsanları çağırıyordun, [ama] tersi oldu. [İnsanların] sana muhalefetten başka seçenekleri kalmadı.

¹⁰⁷⁰ Ben de senin şerrinden geri adım atsam da sana karşılık vermek için hazırlık içindeyim.

¹⁰⁷¹ İnsanların kalplerine korku salarak gerçekleştirdiğin [olağanüstü] olaylarla böbürlenme.

¹⁰⁷² Böyle yüz türlüünü sergileyen yine rezil olur, küçük düşer ve halkın maskarası olursun.

¹⁰⁷³ Senin gibi çok hilekârlar vardı, ama sonunda şehrimizde rezil oldular.

Firavun'un tehdidine Mûsa'nın -selam üzerine olsun- cevabı

¹⁰⁷⁴ Hakk'ın emrindeyim, [O'na] ortaklık [etmem] söz konusu değil. Kanımın dökülmesi emredilse çekinmem.

¹⁰⁷⁵ Ey rakibim, ben [şuna] razı ve şükrediciyim: Bu yanda rezil olsam da Hak katında şerefliyim.

¹⁰⁷⁶ Halk önünde küçük düşüp alay edilsem de Hak huzurunda sevilip beğenilirim.

¹⁰⁷⁷ Bunu söz olsun diye söylüyorum. Nasıl olsa Allah seni yarın yüzü kara çikanlardan edecek.

¹⁰⁷⁸ Yücelik O'nun ve kullarınıdır⁷⁷. Bunun işaretlerini Adem'le İblis'e bakıp da gör.

¹⁰⁷⁹ Hak sonsuz olduğu gibi Hakk'ın şerhi de sonsuzdur. Ağzını kapat da sayfayı çevir.

Firavun'un Mûsa'ya -selam üzerine olsun- cevabı

¹⁰⁸⁰ Firavun ona dedi, *sayfa bizim elimizde. Şu anda hüküm defteri bana aittir.*

¹⁰⁸¹ Dünya halkı beni seçti. Sen herkesten daha mı akıllısın?

¹⁰⁸² Ey Musa, sen kendini seçmişsin, git işi-

ne. Bencilliği bırak, kendinle gururlanma.

¹⁰⁸³ [117a] *Senin cahilliğini şehre göstermek için dünyanın sihirbazlarını toplayacağım.*

¹⁰⁸⁴ [Yalnız] *bu, bir iki günde olacak bir şey değil, yazın kırkuncu gününe dek bana süre ver.*

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- Firavun'a cevabı

¹⁰⁸⁵ Musa dedi, *bu konuda bana izin yok. Ben bir kulum, sana süre vermem emredilmedi.*

¹⁰⁸⁶ *Sen üstün olsan ve benim desteğim olmasa da bununla işim yok, ben emir*

kuluyum.

¹⁰⁸⁷ *Yaşadığım sürece seninle savaşırım. Yarımla ne işim var, ben [sadece] bir kulum.*

¹⁰⁸⁸ *Allah'ın hükmü gelinceye dek savaşırım. Düşmanı düşmandan ancak O ayırır.*

Firavun'un Mûsa'ya cevabı ve Mûsa'ya -selam üzerine olsun- vahiy gelmesi

¹⁰⁸⁹ [Firavun,] *hayır hayır, dedi, bir mühlet vermelisin. Kandırcılığı bırak, boş konuşma.*

¹⁰⁹⁰ Yüce Hak, Musa'ya anında vahyetti, *ona geniş bir mühlet ver; ondan korkma...*

¹⁰⁹¹ *Ona rahatça kırk gün süre ver de o çeşit çeşit hileler düşünsün.*

¹⁰⁹² *O çabalayıp dursun, ben uyuyor muyum? Hemen gidip [ona] söyle. [Merak etme] ben pusudayım.*

¹⁰⁹³ *Onun tüm hilelerini birbirine katarım. Onlar artırdıkça ben eksiltirim.*

¹⁰⁹⁴ *Onlar su getirdikçe ben [suyu] ateş eder, tatlılıklarını tatsızlığa çeviririm.*

¹⁰⁹⁵ *Dostluk kursalar ben [dostluklarını] yıkar, onların hayal edemeyecekleri şeyler yaparım.*

¹⁰⁹⁶ *Sen korkma, ona uzun bir süre ver. Ona ordu toplayıp yüz hile yapmasını söyle.*

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- Firavun'a Medayin'den sihirbazlar getirmek üzere mühlet vermesi

¹⁰⁹⁷ [Musa] dedi, *emir geldi, mühlet senindir, git. Ben yerime dönüyorum, bizden kurtuldun.*

¹⁰⁹⁸ Musa gidiyor, ejderha da akıllı ve sâdık bir av köpeği gibi ardından yürüyordu.

¹⁰⁹⁹ [Ejderha,] av köpeği gibi kuyruğu-
nu sallıyor, ayakları altında taşları kuma
çeviriyordu.

¹¹⁰⁰ Taşı ve demiri bir solukta yutuyor,
demiri açıkça ağzında çiğneyip ufalıyordu.

¹¹⁰¹ Havaya doğru kalktığında boyu
burçlara ulaşıyordu. Öyle ki Rum, Gürcü
herkes ondan ürküyordu.

¹¹⁰² Deve gibi ağzından köpük saçıyor-
du. [Köpüğün] damlası kime değse cü-
zamlı oluyordu.

¹¹⁰³ Dişlerinin gıcirtısı yürekleri yarıyor,
kara aslanların canı ağzına geliyordu.

¹¹⁰⁴ Seçilmiş [Musa] halkına varınca [ej-
derhanın] başını tuttu ve ejderha [yeni-
den] asâ oldu.

¹¹⁰⁵ [Musa asâyâ] yaslanıp, şaşılacak şey,
diyordu, bize güneş, düşmana gece!

¹¹⁰⁶ Ne tuhaf, bu ordu, kuşluk güneşiyle
dolu dünyayı nasıl olur da görmez?

¹¹⁰⁷ Göz açık, kulak açık, [bir de] bu
zeka... Allah'ın göz bağlayıcılığından
hayretteyim.

¹¹⁰⁸ Ben onlara şaşıyorum, onlar da
bana. Bir bahardan onlara diken, bana
gül [bitti].

¹¹⁰⁹ Onlara nice güzel şarap kadehleri
götürdüm, [de şarap] bu toplumun ya-
nında taşa dönüştü.

¹¹¹⁰ Bir demet gül bağlayıp [onlara] götür-
düm de her gül bir diken oldu, bal ise zehir.

¹¹¹¹ O [gül ve bal,] kendinden geçenle-
rin canına nasip olur. Kendinde olanlara
onun görünmesi mümkün mü?

¹¹¹² Uyanıkken düşler görecektir uyanık
uyurlar olmalı bizim yanımızda.

¹¹¹³ İnsanın düşüncesi bu güzel uyku-
nun düşmanıdır. İnsanın düşüncesi uy-
madıkça [manevî] boğazı kapalıdır.

¹¹¹⁴ Düşünceyi süpürecek bir hayret gerek.
Hayret, fikri de yiyip yok eder, zikri de.

¹¹¹⁵ Kişi sanat ve beceride ne denli yet-
kinse içyüzde o denli geri ve dışyüzde o
denli ileridir.

¹¹¹⁶ [Allah] “dönücüler⁷⁸” (*râciûn*) de-
miştir. Dönüş ise, sürünün dönüp yuva-
sına gitmesidir.

¹¹¹⁷ Sürü otlaktan dönerken, öncü olan
keçi arkaya düşer.

¹¹¹⁸ Arkadaki total keçiyse öne düşer ve
bu dönüş, asık suratlıları [bile] güldürür.

¹¹¹⁹ Bu topluluk, boşuna mı total oldu?
Boşuna mı övüncü verip utancı aldı?

¹¹²⁰ Bu topluluk kırık ayakla hacca gi-
der. [Çünkü] zorluktan rahatlığa gizli bir
yol vardır.

¹¹²¹ Bu kesim, bilgilerden gönlünü arın-
dırmıştır. Çünkü bu bilgi o yolu bilmez.

¹¹²² Aslı o yandan olan bir bilgi gerek.
Çünkü her tikel, tümeline kılavuzdur.

¹¹²³ Deniz boyunca uçabilir mi her kanat?
[Ancak] ledünnî ilim ledünne dek götürür.

¹¹²⁴ Öyleyse neden insana gönülden te-
mizlenmesi gereken bilgiyi öğretirsin?

¹¹²⁵ Öyleyse bu yanda öne geçmeye çalış-
mayıp total ol ve dönüş sırasında öncü ol.

¹¹²⁶ [117b] “İleri geçen sonrakiler⁷⁹” den
ol ey zarif; taze meyve ağaçtan öne geçer.

¹¹²⁷ Meyve, sonradan meydana gelse de
amaç o olduğu için önceliklidir.

¹¹²⁸ Melekler gibi “Bizim bir bilginiz
yok” de ki “bize öğrettin⁸⁰” [hikmeti]
elinden tutsun.

¹¹²⁹ Bu mektepte hecelemeyi bilmesen
de, Ahmed gibi akıl nuruyla dolarsın.

¹¹³⁰ Şehirlerde ünlü olmasan da kaybol-
mazsın; Allah kullarını daha iyi bilir.

¹¹³¹ Bilinmeyen harabede korunmak
üzere saklanmış altın hazinesi vardır.

¹¹³² Bilinen yere define konur mu hiç? İşte bunun gibi rahatlık da sıkıntının altında gizlidir.

¹¹³³ Burada akıl birçok güçlükle karşılaşabilir, ama iyi binit, güçlükleri ve bağları koparır.

¹¹³⁴ O'nun aşkı güçlükleri yakan bir ateştir. Gündüz güneşi her hayali süpürüp götürür.

¹¹³⁵ Ey râzı olunan, bu soru sana o yandan geldiğine göre cevabını da o yandan ara.

¹¹³⁶ Gönlün köşesiz köşesi bir ana yoldur. “Ne doğu, ne batı⁸¹” aydınlığı tek bir aydandır.

¹¹³⁷ Sen ey mânâ dağı, dilenciler gibi o yanda bu yanda ne diye ses arayıp durursun?

¹¹³⁸ *Rabbim*, diye zikrederken iki büküm olup yöneldiğin taraftan [ses] ara.

¹¹³⁹ Dert ve ölüm anında o yana yönelirsin de derdin yok olunca neden yabancılaşırsın?

¹¹⁴⁰ Sıkıntı anında Allah demeyi bilirsin de sıkıntı geçince dersin ki yol hani⁸²?

¹¹⁴¹ Bunun nedeni şudur: Kuşkusuz, Hakk'ı bilip tanıyan [zikrinde] dâim olur...

¹¹⁴² Akıl ve düşüncesinde perde olanınsa kimi zaman perdesi kapalıdır, kimi zamansa aralı.

¹¹⁴³ Cüz'î akıl kimi zaman üstün gelir, kimi zaman yenik düşer. Küllî akılsa olumsuz olaylardan güvendedir.

¹¹⁴⁴ Akıllı satıp hayret sanatını al. Buhar'a ya değil, alçalmaya git a oğul.

¹¹⁴⁵ Biz niye kendimizi söze buladık ki? Hikâye anlatalım derken kendimiz hikâye olduk.

¹¹⁴⁶ Ben, secde edenler arasında dönüşüm geçirmek için inleyişte yok olup masal olacağım.

¹¹⁴⁷ Bu, işin ehli açısından hikâye değil, hâlin ifadesi ve sâdık dostun huzurunda olmaktır.

¹¹⁴⁸ O âsinin, Kur'an'ın sözüne “eskilerin masalları⁸³” demesi, münafıklık âlâmetlerindendir.

¹¹⁴⁹ Allah nurunu barındıran mekansız yerde geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman olur mu?

¹¹⁵⁰ Onun geçmiş ve gelecek zamanı senin açındandır. İkisi de birdir, sen ikidir sanırsın.

¹¹⁵¹ Bir kişi birine babayken bize oğuldur. Dam, Zeyd'in altındayken Amr'ın üstündedir.

¹¹⁵² Alt ve üst oluş, o iki kişiye göredir. Dam, kendi açısından sadece tek bir şeydir.

¹¹⁵³ [Birliğe ilişkin] bu söz, onun (Allah'ın birliği) gibi değildir, [sadece] örnektir. Eski söz yeni anlamı anlatmakta yetersizdir.

¹¹⁵⁴ Irmak kıyısı olmadığına göre kapa dudağını, açma. Bu şeker denizi kıyısız, sahilsizdir.

Firavun'un büyücüler getirtmek için Medayin'e adam göndermesi

¹¹⁵⁵ Musa dönüp de Firavun kendi başına kalınca danışmanlarını yanına çağırdı.

¹¹⁵⁶ [Onlar,] Mısır kralının Mısır çevresinden [büyücüler] toplamasını uygun gördüler.

¹¹⁵⁷ Bunun üzerine [Firavun,] büyücülerini toplamak için her bölgeye bir çok adam yolladı.

¹¹⁵⁸ Ne yanda ünlü bir büyücü varsa

oraya on becerikli ulak gönderdi.

¹¹⁵⁹ Çok ünlü iki genç büyücü vardı ve büyülerini aya bile etki ederdi.

¹¹⁶⁰ [Onlar] açıktan açığa aydan süt sağmakta, küpe binerek yolculuk etmekteydiler.

¹¹⁶¹ Ay ışığını bir urgana dönüştürüp bir çırpıda ölçüp satmaktaydılar.

¹¹⁶² [Böylece] para kazanmaktaydılar. Müşteriyse [sonradan] fark edip dövünmekteydi.

¹¹⁶³ [Bu iki büyücü] böyle daha yüz binlerce büyü konusunda mukallit değil ustaydı.

¹¹⁶⁴ Kralın şu mesajı onlara ulaştı: “Kral şimdi sizden çözüm istiyor...”

¹¹⁶⁵ Çünkü iki yoksul (Musa ve Harun) gelip krala ve saltanatına muhalefete kalkıştı.

¹¹⁶⁶ Onların elinde emredince yılanı dönüşen bir değnekten başka bir şey yok.

¹¹⁶⁷ Kral ve ordusu bu ikisi yüzünden tümüyle çaresiz kalıp ne yapacağını bilemez oldu.

¹¹⁶⁸ Bu iki büyücü (Musa ve Harun)den kurtulmak için büyücülük alanında bir çözüm gerek.”

¹¹⁶⁹ İki [genç] büyücüye bu mesaj ulaştırılınca kalplerine sevgiyle karışık bir korku düştü.

¹¹⁷⁰ Meslektaşlık damarları kıpırdayınca şaşkınlık içinde başlarını dizlerine dayayıp [düşünceye daldılar].

¹¹⁷¹ [118a] Çünkü sûfinin ders mekanı dizdir ve iki diz güçlükleri çözmede büyücü gibidir.

İki büyücünün mezardan babalarını çağırmaları ve babalarının ruhuna Mûsa'nın -selam üzerine olsun- hakikatini sormaları

¹¹⁷² Ondan sonra, *anne gel*, dediler, *babamızın mezarı nerde? Sen bize yol göster*.

¹¹⁷³ [Anneleri] onları babalarının mezarına götürdü. Onlar kralın işi için üç gün oruç tuttular.

¹¹⁷⁴ Ondan sonra, *baba*, dediler, *kral, kaygısından dolayı bize mesaj gönderdi*.

¹¹⁷⁵ İki adam (Musa ve Harun) onu *bunaltmış ve askerleri arasında onun onurunu zedelemiş*.

¹¹⁷⁶ *Bir değnekten başka silah ve orduları*

yokmuş, [ama] bu değnek ortalığı karıştırıyormuş.

¹¹⁷⁷ [Baba,] *görünüşte toprak altında yatsan da [aslında] doğruların dünyasına gittin*.

¹¹⁷⁸ *Sevgili baba, o büyü mü, yoksa ilahi bir şey mi, bize haber ver*.

¹¹⁷⁹ [İlahî bir mucizeyle] *bize haber ver de secde edip bu iksirle kendimizi dönüştürelim*.

¹¹⁸⁰ *Biz umutsuzduk, şimdi bir umut ışığı belirdi. Kovulmuştuk, kerem bizi kendine çekti*.

Ölü büyücünün oğullarına cevap veriş

¹¹⁸¹ [Baba] seslendi: *Ey canlarım, oğullarım. Bunu söylemek için zamanının gelmesi gerek*.

¹¹⁸² [Babaları] rüyada dedi ki *oğullarım, bunu açıkça söylemem mümkün değil*.

¹¹⁸³ *Sır gözümden ırak olmasa da [bu konuda] açık ve kesin konuşmama izin yok*.

¹¹⁸⁴ *Fakat bu sır sizce anlaşılсын diye size bir işaret göstereceğim*.

1185 Gözümün nuru, siz oraya gittiğinizde onun uyuduğu yeri öğrenin.

1186 O bilge uyurken korkuyu bir yana bırakıp o değneği almaya çalışın.

1187 [Değneği] çalabilerseniz o büyücüdür. Büyücünün icabına bakmayı bilirsiniz.

1188 Çalamazsanız o ilahidir. O, celal sahibi ve yol gösterici olan Allah'ın elçisidir.

1189 Doğu batı tüm dünyayı Firavun kaplasa devrilip gidecektir. Allah ile savaş mı olur?

1190 Ey babasının canı, bu doğru işareti verdim, bunu yaz. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

1191 Canım, bir büyücü uyuyunca onun büyü ve hilesini çekip çeviren olmaz.

1192 Çoban uyuyunca kurt güvene erer. O uyuyunca [sürüyü koruma] çabası da durmuş olur.

1193 Fakat bir hayvanın çobanı Allah olunca orada kurt için umut ve olanak mı kalır?

1194 Hakk'ın yaptığı büyü hakikattir, doğrudur. O hakikate büyü demek yanlıştır.

1195 Canlarım, bu kesin bir işarettir. O [peygamber] ölse bile Hak onu yüceltir.

Yüce Kur'an'ın Mûsa'nın asâsına,
Mustafa'nın -selam üzerine olsun- vefatının Mûsa'nın uyumasına
ve Kur'an'ı değiştirmeye yeltenenlerin de Mûsa'yı uykuda görünce
asâyı çalmaya yeltenen iki büyücü çocuğuna benzetilmesi

1196 Hakk'ın lutfu, Mustafa'ya [şöyle] vaatle bulunmuştur: Sen ölsen de bu kitap ölmez.

1197 Senin kitap ve mucizeni yüksek tutar, Kur'an'dan bir şey eksiltmeye ve ona bir şey eklemeye kalkışanı engellerim.

1198 Onda kimse eksiltme ve azaltma yapamaz. Sen benden daha iyi koruyucu arama.

1199 Parlaklığını günden güne artırır, altınlara gümüşlere adını yazdırırım.

1200 Senin için mimber ve mihrap yaparım. Sevdiğimden, senin kahrın benim kahrımdır.

1201 [Şimdi müminler] korkudan adını gizli söylüyorlar ve namaz kılarken gizleniyorlar.

1202 Lanet olası kafirlerin korkusundan dinin yer altına gizleniyor.

1203 Ben ufukları minareyle dolduracağım. İnkarcının iki gözünü kör edeceğim.

1204 Bağlıların şehirler alıp makamlara

erişecek. Senin dinin yeri göğü kaplayacak.

1205 Kıyamete dek biz onu koruyacağız. Din ortadan kalkar diye korkma sen.

1206 Ey elçimiz, sen büyücü değilsin. Sen doğrusun, Musa'yla aynı hırkayı giyiyorsun.

1207 Kur'an da senin için asâ gibidir ve küfürleri ejderha gibi yutmaktadır.

1208 Sen toprak altında uyumakta olsan da bil ki söylediklerin bir asâ gibidir.

1209 Art niyetliler asâna dokunamazlar. Sen uyu ey padişah, uykun kutlu olsun.

1210 [118b] Beden uykuda, nurun ise göktedir; adına savaşmak için yayını germektedir.

1211 Felsefeci çamur atmaya yeltenince nurunun yayı ok atıp onu mihlar.

1212 [Allah] söylediğini, hatta daha fazlasını gerçekleştirdi. Peygamber uyudu, ama bahtı ve ikbali uyumadı.

1213 Sevgili oğlum, büyücü uyudu mu yaptıklarının da bir önemi ve parlaklığı kalmaz.

1214 İkisi de babalarının mezarlarını
öpüp o büyük savaş için Mısır'a gittiler.

1215 Söz konusu iş için Mısır'a geldikle-
rinde Musa'yı ve evini aradılar.

1216 Tesadüf bu ya geldikleri gün Musa
bir hurma ağacı altında uyumaktaydı.

1217 İnsanlar, *gidip hurmalık tarafına*
bakın, diye onlara [Musa'nın yerini] gös-
terdiler.

1218 [Oraya] vardıklarında hurma ağacı
altında uyuyan birini gördüler. [Aslında]
dünyada [tek] uyumayan oydu.

1219 Başındaki gözlerini nazla yummuş,
ama gökyüzüyle yeryüzünü gözetliyor.

1220 Gözleri açıkken gönlü uyuyan nice-
leri var. Suyla toprak (dünya) ehli zaten
neyi görecek?

1221 Uyanık gönlü olanın başındaki gözü
uyusa bile [kalbinde] yüz göz açılır.

1222 Gönül ehli değilsen uyanık ol. Gön-
le erişmeye çalış, savaşa giriş.

1223 Gönlün uyanınca güzelce uyu. [Artık]
yedi [gök] ile altı [yön] gözünden ırak olmaz.

1224 Peygamber demiştir ki *gözüm uyur*
*ama gönlümün uyuması mümkün mü*⁸⁴?

1225 Say ki bekçi uyumuş. Nasıl olsa pa-
dişah uyanık. Kalbi görür halde uyuyan-
lara can feda!

1226 Ey manâ ehli, gönül uyanıklığını
anlatmak binlerce mesneviye sığmaz.

1227 [Büyücüler] Musa'yı uzanmış uyu-
yor görünce, asâyı çalmayı planladılar.

1228 Büyücüler hemen asâya yöneldiler
ve *arkasından yaklaşıp sonra da alıp kaç-
malı*, dediler.

1229 Biraz daha ileriye yaklaştıklarında
asâ kımıldamaya başladı.

1230 Asâ kendi kendine öyle titredi ki iki
büyücü de korkudan donakaldı.

1231 Sonra [asâ] ejderha olup saldırdı.
Kaçtılar. İkisinin de yüzü sapsarıydı.

1232 Korkudan kaçmaya başladılar. Her
inişte düşüp yuvarlanıyorlardı.

1233 Artık bunun semavî olduğuna kesin
inandılar. Çünkü büyü'nün sınırlarını bi-
liyorlardı.

1234 Ondan sonra ishal olup hummaya tu-
tulmuşlar, hatta ölecek duruma gelmişlerdi.

1235 [Yaptıklarından] özür dilemek için
Musa'nın yanına hemen bir adam gön-
derdiler.

1236 Dediler, *biz seni sınıadık. Kıskançlı-
ğımız olmasaydı seni sınamak haddimize
miydi?*

1237 *Sultan karşısında suçluyuz. Ey ilahî*
dergah haslarının hası, bizim için af dile.

1238 [Musa onları] bağışladı. Anında iyi-
leştiler ve Musa'nın huzurunda yere ka-
pandılar.

1239 Musa, *ey ulular*, dedi, *sizi bağışla-
dım, canınızla bedeniniz cehenneme haram*
oldu.

1240 *Dostlarım, ben sizi görmedim duy-
madım. Siz de hiç özür dilememiş gibi dav-
ranın.*

1241 *Tanışık olduğumuz halde tanışmıyor-
muş gibi kral için savaşa katılın.*

1242 Sonra [büyücüler] yeri öperek ayrıl-
dılar ve vakit ve fırsat beklemeye başladılar.

Büyücülerin çevre şehirlerden gelip Fravun'un huzurunda toplanmaları,
hilatlerle onurlandırılmaları ve Firavun'un düşmanını
kahretme konusundan ellerini göğüslerine vurarak söz vermeleri

1243 Büyücüler Firavun'a geldiler, Fira-
vun da onlara çok pahalı hilatler verdi.

1244 Onlara vaatlerde bulunup önden de
köleler, atlar, kumaşlar, yiyecek ve para verdi.

¹²⁴⁵ Sonra da, *ey geçmişleri parlak [büyükler]*, dedi, *bu sınavda üstün gelerseniz...*

¹²⁴⁶ *Size öyle ihsanlar saçarım ki cömertlik bunun gerisinde kalır.*

¹²⁴⁷ Onlar da, *ey kral*, dediler, *senin ikbâlinle üstün geleceğiz ve onun işi bitecek.*

¹²⁴⁸ *Biz bu sanatta çevik savaşçılar gibiyiz. Dünyada bizimle boy ölçüşecek yoktur.*

¹²⁴⁹ Musa'nın öyküsü zihinleri bağlayıp bunun eski öykülerden olduğunu düşünüldürtüyor.

¹²⁵⁰ Musa'nın öyküsü üstü örtmek içindir, fakat a iyi adam, Musa'nın nuru senin

öz halindir.

¹²⁵¹ Musa'yla Firavun senin varlığındadır; bu iki düşmanı kendinde aramalısın.

¹²⁵² Kıyamete dek bir Musa örneği vardır. Işık değişmez, değişen lambadır.

¹²⁵³ Bu kandille fitil değişmiştir, ama ışı-ğı değişmez, o taraftandır.

¹²⁵⁴ [119a] Lamba şişesine bakarsan kaybolursun. Çünkü ikilikler şişeden doğar.

¹²⁵⁵ Işığa bakarsan ikilikten ve cisimlerin çokluğundan kurtulursun.

¹²⁵⁶ Ey varlığın özü, müminle kâfir ve Yahudi'nin farkı bakış açılarındadır.

Filin şekli ve niteliği konusundaki görüş ayrılığı

¹²⁵⁷ Hintlilerin halka göstermek için getirdikleri fil karanlık bir yapının içindeydi.

¹²⁵⁸ Bir çok insan onu görmek için o karanlık mekana giriyordu.

¹²⁵⁹ O karanlıkta fili görmek mümkün olmadı-ğından herkes onu eliyle yokluyordu.

¹²⁶⁰ Birinin eli filin hortumuna geldi de dedi, *bunun şekli tıpkı bir boru gibi.*

¹²⁶¹ Birinin eli de kulağına rastladı ve [fil] ona bir yelpaze gibi geldi.

¹²⁶² Bir başkası eliyle filin ayağını yoklayınca, *bence*, dedi, *filin şekli sütun gibi.*

¹²⁶³ Bir başkası da elini filin sırtına sürüp dedi, *bu fil tahtı andırıyor.*

¹²⁶⁴ Böylece herkes eriştiği bir organla [ya da birinden] duyduğu kadar fili tanıyordu.

¹²⁶⁵ Bakışları yüzünden söyledikleri farklıydı. Biri “dal” derken, öteki “elif” diyordu.

¹²⁶⁶ Herkesin elinde bir mum olsaydı söylediklerinde farklılık söz konusu olmazdı.

¹²⁶⁷ Duyu gözü ancak el ayası gibidir. Onun her yanına elin erişmesi olanaksızdır.

¹²⁶⁸ Deniz gözü başka, köpük gözü başkadır. Köpüğü boş verip deniz gözüyle bak.

¹²⁶⁹ Gece gündüz denizden doğan köpükler devinir. Köpüğü görür, denizi görmezsin, ne tuhaf!

¹²⁷⁰ Biz gemiler gibiyiz. Aydınlık sudayız, ama gözümüz kör ve birbirimize çarpıyoruz.

¹²⁷¹ Ey beden gemisinde uykuya dalan, suyu gördün, bir de suyun suyuna bak.

¹²⁷² Kendisini hareket ettiren suyu vardır suyun. Kendisini çağıran ruhu vardır ruhun.

¹²⁷³ Varlıklar ekinini gün ışı-ğı sularken Musa ile İsa nerdeydi?

¹²⁷⁴ Allah bu kirişi yaya taktığı zaman Âdem ile Havva nerdeydi?

¹²⁷⁵ Bu söz de eksik ve güdüktür. Eksik olmayan söz öte yandadır.

¹²⁷⁶ Ondan söz edilse ayağın kayar. Ondan hiç söz edilmese vay senin haline.

¹²⁷⁷ Somut bir örnekle [ondan] söz edilse, delikanlı, sen o somut örneğe yapışırsın.

1278 Yerdeki ot gibi ayağın bağlı. Bir yel esse kesin bilgiye ermeden başını sallarsın.

1279 Fakat ayağın yok ki hareket edesin ya da bu çamurdan ayağını kurtarasın.

1280 Hayatın bu çamura bağlıyken ayağını ondan nasıl keseceksin? Bu hayatının yürümesi çok güç.

1281 Ey yolcu, hayatı Hak'tan alırsan çamura ihtiyacın kalmaz, yürür gidersin.

1282 Süt emen yavru, süt anneden nasıl ayrılınsın? [Fakat] yemek yer duruma gelince [süt anne] onu terk eder.

1283 Tohumlar gibi yer sütüne bağlısın. Kalplerin gıdası (*kûtu'l-kulûb*)na⁸⁵ yönel de süttten kesil.

1284 Perdesiz nura dayanamıyorsun, öyleyse üstü örtük nur olan hikmet sözüyle beslen.

1285 Ey can, nuru özümser duruma gelince perdeli olanı perdesiz olarak görürsün.

1286 Yıldız gibi göklerde gezinirsin, hatta gök olmaksızın, sorgulanamaz yolculuklar edersin.

1287 Yokluktan varlığa gelişin gibidir [bu]. Söyle, nasıl geldin? [Elbette] sarhoş geldin.

1288 Geldiğin yollar aklında kalmadı. Fakat sana bir sır söyleyeceğiz.

1289 Akıllı bir yana bırak da akıllan. Kulağını kapat da kulak ver.

1290 Hayır, söylemeyeceğim, çünkü henüz hamsın. Bahardasın sen, Temmuz'u görmedin.

1291 A ulular, bu dünya ağaç gibidir. Biz-

se daha ham meyveler gibiyiz.

1292 Hamlıkta saraya yakışmadığı için ham meyveler dala sıkı yapışır.

1293 Olgunlaşıp dudağı tatlandırır duruma gelince artık dalları gevşek tutmaya başlar.

1294 O ikballe ağız tatlılaşınca dünya mülkü insana soğuk gelir.

1295 Sıkı tutmak ve taassup hamlıktandır. Cenin olduğun sürece kan içip durursun.

1296 Söylenecek bir şey daha kaldı, fakat onu sana Cebrâil bensiz söyleyin.

1297 Hayır, ne ben ne de başkası. Sen kendi kulağına söyle. Zaten sen de bensin.

1298 Tıpkı uykuya dalıp da kendinden ayrılıp kendine gidişin gibi...

1299 [119b] Kendinden duyarsın da düşün-de filan kişinin sana sır söylediğini sanırsın.

1300 Güzel yoldaş, sen bir tek sende ibaret değilsin. Dahası sen feleksin, derin denizsin.

1301 O sendeki dokuz yüz katmanlı koca sen, bir deniz olup yüz senin boğulduğu yerdir.

1302 Aslında ne uyanıklığın yeri, ne de uykunun. Konuşma. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

1303 Konuşma da dile getirilemez ve anlatılamaz şeyleri konuşanlardan dinle.

1304 Konuşma da kitaplarda ve konuşmalarda yer almayan şeyi o güneşten dinle.

1305 Konuşma da senin yerine ruh konuşsun. Nuh'un gemisinde yüzmeyi bırak.

Nuh'un -selâm üzerine olsun- oğlunu davet edişi ve oğlunun dağa çıkar, çare bulurum ve minnetini çekmem, diyerek reddedişi

1306 "Düşmanım Nuh'un gemisini istemem" diyerek yüzmeye koyulan Kenan gibi [olma].

1307 [Nuh demişti,] hey zavallı, gel, ba-

banın gemisine otur da tufanda boğulma⁸⁶.

1308 [Oğlu,] hayır, demişti, ben yüzmeyi öğrendim ve senin mumundan ayrı bir mum yaktım.

1309 [Nuh dedi,] *sakın yapma! Çünkü bu bela tufanının dalgasıdır. Bugün el ayak da yok, yüzme de.*

1310 *Kahrır yelidir bu, mumları söndüren beladır. Hak mumundan başkası dayanamaz, sus.*

1311 [Kenan] dedi, *hayır, şu yüksek dağa çıkarım. O dağ beni her tehlikeden korur*⁸⁷.

1312 [Nuh dedi,] *sakın yapma, şimdi dağ bir saman çöpüdür. [Allah] sevdiğinden başkasını güvende kılmaz.*

1313 [Kenan] dedi, *senin öğüdünü ne zaman dinledim ki beni kendi ailenden saymaya heveslendin?*

1314 *Söylediğin bana asla güzel gelmedi. Ben, iki dünyada da senden beriyim.*

1315 [Nuh dedi,] *oğlum sakın yapma, nazlanacak gün değil. Allah'ın eşi ve benzeri yok.*

1316 *Bu ana dek nazlandın, şimdiyse nazik andır. Bu dergâhta kimin nazı geçer ki?*

1317 O ezelden beri “doğurmamış ve doğmamıştır”⁸⁸. Ne babası vardır, ne oğlu, ne amcası.

1318 Oğulların nazını ne diye çekecek? Babaların nazına ne diye kulak asacak?

1319 Kimsenin oğlu değilim a ihtiyar, nazlanma. Kimsenin babası değilim delikanlı, kırıtmı.

1320 Kimsenin kocası değilim, şehvet ehli de değilim, a kadın, burada nazlanmayı bırak.

1321 Bu huzurda tevazudan, kulluktan ve düşkünlükten başka bir şeyin itibarı yoktur.

1322 [Kenan] dedi, *baba, yıllarca bunu söyledin, yine söylüyorsun, cahil misin nesen?*

1323 *Herkese bu sözleri defalarca söyleyip bir sürü ters cevap aldın.*

1324 *Senin soğuk sözlerin, özellikle büyü-*

yüp bilgiye eriştiğim şu zamanda kulağıma girmez.

1325 [Nuh] dedi, *oğlum, bir kerecik babanın öğüdüne kulak versen ne zararı olur?*

1326 O böyle güzel öğütler verirken, oğlu da hep böyle ters cevaplar veriyordu.

1327 Ne babası Kenan’a öğüt vermekten bıktı, ne de [onun öğüdü] o zavallının kulağına girdi.

1328 Böyle konuşurlarken sert bir dalga Kenan’ın başını aşip onu paramparça etti.

1329 *Ey sabırlı padişah, dedi Nuh, eşeğim öldü, yükünü sel götürdü (büyük zarara uğradım).*

1330 *Bana, ailen tufandan kurtulacak, diye defalarca vaatle bulunmuştun...*⁸⁹

1331 *Senden safça umutlanmıştım. Peki neden sel götürdü kilimimi?*

1332 [Allah] dedi, *o senin ailenden değildir*⁹⁰. *Görmedin mi, sen beyazsın, o kara?*

1333 *Dışın çürüdü mü o artık dış değildir, usta, söküp at onu.*

1334 [Söküp at ki] vücudun geri kalanına zarar vermesin. O senindi ama, artık ondan kurtulmalısın.

1335 [Nuh] dedi, *senin zâtın dışındakilerden uzağım, sende yok olan yabancı olmaz.*

1336 *Senle nasıl olduğumu biliyorsun. [Sana bağlılığım] bahçenin yağmura [bağlılığının] yirmi katıdır.*

1337 *Senle hayat bulup senle mutlu olan, aracısız, engelsiz senden gıdalanan bir yoksul.*

1338 *Ey kemal, ne bitişik ne de kopuğum. Dahası [seninle ilgim], nedensellikten uzaktır.*

1339 *Balıklarız biz, sense hayat denizi. Ey sıfatları güzel [Rabbim], lütfunla yaşarız.*

1340 *Sen düşünceye sığmazsın. İlet gibi mâlulle bağlantılı değilsin.*

1341 Olan bitenle ilgili muhatabım tufandan önce de sendin, sonra da sensin.

1342 Ey yeni ve eski sözleri bahşeden [Rab-bim], ben onlarla değil, senle konuşturdum.

1343 [120a] Âşık da gece gündüz kimileyin yıkıntılarla, kimileyin ev kalıntılarıyla söyleşmez mi?

1344 Görünüşte yıkıntılara dönüp [konuşmaktadır]. O kimi övmektedir, kimi?

1345 Şükür ki şimdi tufanı gönderdin de aracı konumundaki harabeleri ortadan kaldırdın.

1346 Çünkü onlar kötü ve alçak yıkıntılardı; ne ses çıkarır, ne de yankı yaparlardı.

1347 Ben konuşmaya, seslenince dağ gibi yankılanıp cevap veren bir yıkıntı isterim.

1348 Böylece adını tekrar tekrar duymuş olurum. Gönle huzur veren adına⁹¹ âşığım ben.

1349 Her peygamber, senin adını tekrar tekrar duyabildiği için sever dağı.

1350 Taşlığı andırır alçak dağlar, yaşamak için fareye yaraşır, bize değil.

1351 Ben konuşayım, o bana eş olmasın ve ben konuşurken sessiz kalsın ha?

1352 En iyisi [böyle dağı] yerle bir etmeli. [Madem] yar olmuyor, onu ayağa yar etmeli.

1353 Ey Nuh, dedi [Allah], istersen hepsini diriltip toprağın altından çıkarayım.

1354 Bir Kenan için gönlünü kırmam, fakat [böylece] seni durumdan haberdar ediyorum.

1355 Hayır, hayır, dedi [Nuh], gerekiyorsa râzıyım beni de boğ.

1356 Dilediğin an boğ beni, hoşnudum ben. Hükmün candır, [hükmünü] can gibi benimserim.

1357 Kimseye bakmam. Baksam bile o bahanedir, aslında gördüğüm sensin.

1358 Şükür ve sabırda yaratışına âşığım ben. Yarattığına kâfir gibi âşık olmam mümkün mü?

1359 Allah'ın yaratışına âşık olan heybetlidir. O'nun yarattığına âşık olansa kâfirdir.

“Küfre rıza göstermek küfürdür” hadisiyle
“Benim kazâma râzı olmayan benden başka Tanrı aramalıdır”
hadisi arasındaki uyum

1360 Dün biri, [kazâ ve kaderle ilgili] meseleye çok ilgi duyduğundan bana bir soru sordu.

1361 Dedi, “Küfre rızâ küfürdür” sözünü Peygamber söylemiştir ve onun sözü kesindir.

1362 Yine Peygamber, Müslüman her kazâya rızâ göstermelidir, diye buyurmuştur.

1363 Küfürle nifak da Hakk'ın kazâsı değil midir? Buna razı olsam, âsilik olur.

1364 Razı olmazsam bu da ziyan demektir. Öyleyse ikisi arasında benim için çözüm nedir?

1365 Ona dedim, bu küfür kazâ değil, kazânın ürünüdür. Bu küfür, doğrudan doğruya kazânın eserlerindendir.

1366 Bayım, kazâ ile kazânın ürününi birbirinden ayırt et ki güçlüğün çözülmüş olsun.

1367 İnat ve kötülüğümüzün ürünü olduğu için değil, kazâ olduğu için küfre râzıyım.

1368 Kazâdan gelen küfür, küfür değildir. Hakk'a kâfir deme, ayak direme.

1369 Küfür cehalet, küfrün kazâsiysa bilgidir. Yumuşaklıkla öfke nasıl bir olabilir?

1370 Yüzdeki çirkinlik, ressamın çirkinliği değil, ancak onun çirkinliği gösterme becerisidir.

1371 Çirkinini de güzeli de resmetmesi, ressamın gücünün göstergesidir.

1372 Bu konuyu gerektiği gibi açarsam, soru cevap derken uzayıp gider.

1373 [Bu durumda] bende ki aşk nüktesi-nin zevki gider ve hizmet şekli başka bir şekil alır.

Hayretin tartışma ve düşünmeye engel olduğuna ilişkin bir mesel

1374 Kır sakallı bir adam temiz iş yapan bir berbere aceleyle geldi.

1375 *Yeni gelin alıyorum, dedi, sakalımda-ki beyazları ayıkla.*

1376 [Berber] sakalının tümünü kesip önüne koydu, *sen ayıkla, dedi, benim bir işim çıktı.*

1377 Şu sorudur, şu da cevap. Ayır birbirin-den. Din derdi [olan] bunlarla uğraşamaz.

1378 Adamın biri Zeyd'e bir tokat attı. Zeyd de karşılık vermek için saldırdı.

1379 Tokat atan dedi ki *sana bir sorum var. Cevabımı ver, ondan sonra bana vur.*

1380 *Ensene vurduğumda şak diye bir ses geldi. Buna ilişkin içten bir sorum var.*

1381 *Ey uluların övüncü, şu şak sesi benim elimden mi geldi yoksa senin ensenden mi?*

1382 [Zeyd] dedi, *bunun acısı geçmedi ki durup düşüneyim.*

1383 *Senin derdin yok madem, bunu sen düşün. Dert sahibinin bunu düşünecek hali yok.*

Hikâye

1384 Canları [Kur'an ezberlemeyi] çok arzu etse de sahabe içinde hâfız olan azdı.

1385 [120b] Çünkü [meyvenin] özü dolgunlaşıp olgunlaşınca kabuklar inceliyor yarıyor.

1386 Ceviz, fıstık ve bademin de özü dolgunlaşınca kabuğu inceliyor.

1387 İlmin özü arttıkça kabuğu azalır. Çünkü âşığı sevgilisi yakar.

1388 İstenilme vasfı isteme vafına zıt olduğundan vahiy ve nur kıvılcımı peygamberi yakar.

1389 Ezelî olanın nitelikleri tecelli edince sonradan var olanın niteliği alabildiğine yazar.

1390 Kim Kur'an'ın dörtte birini ezberlese, sahabeden, "ulularımızdandır"⁹² [övgüsünü] duyardı.

1391 [Kur'an'ın] sûretini böyle derin anlamla ancak büyük bir sultan bir araya getirebilir.

1392 Böyle sarhoşluk içinde edebe riayet mümkün değil. Mümkün olursa şaşarım.

1393 Müstağniyken ihtiyacı gözetmek, yuvareklerle uzun gibi zıtları birleştirmektir.

1394 Baston körlerin sevgilisidir. Aslında Kur'an sandığı olandır kör.

1395 *Körler, içi Kur'an harfleriyle, zikir ve duayla dolu sandıklardır, denir.*

1396 Yine de eldeki boş sandıktan Kur'an'la dolu sandık daha iyidir.

1397 İçi boş olan sandık da fare ve yılanla dolu sandıktan iyidir.

1398 Kısacası, kişi istediğine kavuşunca aracıdan soğur.

¹³⁹⁹ Güzel dostum, dilediğine ulaştığına göre artık bilgi edinmeye çalışmak çirkin olur.

¹⁴⁰⁰ Göğün çatılarına çıktığında merdiven aramak anlamsız olur.

¹⁴⁰¹ İyiliğe erdikten sonra iyilik yolu[nu aramak] başkasına yardım ve öğretme dı-

sında sevimsizdir.

¹⁴⁰² Cilalanıp parlatılmış aynayı yeniden cilalamak cahillik olur.

¹⁴⁰³ Sultanın huzuruna kabul edilip güzelce oturmuşken mektup ve elçi aramak çirkindir.

Bir âşığın sevgilisinin yanında aşk mektubu okumakla meşgul oluşu ve sevgilisinin bundan hoşlanmamasına ilişkin öykü. “*Medlul varken delil istemek çirkindir, bilinmesi gerekene ulaştıktan sonra bilgi almaya çalışmak kınanası bir iştir.*”

¹⁴⁰⁴ Biri, sevgilisi kendisini karşısına oturtmuşken sevgilisinin yanında mektup çıkarıp okuyordu.

¹⁴⁰⁵ Mektupta beyitler, övgüler, ağlayıp yakarmalar ve miskinlikler vardı.

¹⁴⁰⁶ Sevgilisi dedi, *bu benim içinse, vuslat anında ömür telef etmek demektir.*

¹⁴⁰⁷ *Ben yanıbaşındayken sen mektup okuyorsun. Bu, âşıkların âlâmeti değildir.*

¹⁴⁰⁸ [Âşık] dedi, *sen burdasın ama ben nasibimi tam elde edemiyorum.*

¹⁴⁰⁹ *Vuslatı görsem de sende geçen yıl gördüğüm şu anda yok.*

¹⁴¹⁰ *Ben bu pınardan berrak sular içmiş ve gözümle gönlümü suyla tazelemiştim.*

¹⁴¹¹ *Pınar görüyorum ama su yok. Su yolunu yoksa haydut mu kesti?*

¹⁴¹² [Sevgilisi] öyleyse, dedi, *ben sevgilin değilim. Ben Bulgar'dayım, senin muradın Kutu'da.*

¹⁴¹³ *A yiğit, sen bana ve benim bir hâlîme âşıksın. Hal ise elde kalan bir şey değil.*

¹⁴¹⁴ *Öyleyse tam olarak aradığın değilim, ancak zaman içinde istediğinin bir parçasıyım.*

¹⁴¹⁵ *Sevgili değil, sevgilinin eviyim. Aşk sandığa değil, [sandıktaki] parayadır.*

¹⁴¹⁶ Ancak odur sevgili. Son ondandır; var olan her şey ondandır.

¹⁴¹⁷ Sevgili, biricik olandır. Senin başlangıcın da odur, bitimin de.

¹⁴¹⁸ Onu bulduğunda bekleyiş içinde olmazsın. O hem âşikardır, hem de gizlidir.

¹⁴¹⁹ [O] hâlî bağımlı değil, hallere egemendir. Ayla yıl o aya kuldur.

¹⁴²⁰ Hâlî emretse, hal buyruğa boyun eğer. Dilerse cisimleri can kılar.

¹⁴²¹ Bağımlı olan yetkin olamaz. [Çünkü] o, hâlî erişmek için oturup bekler.

¹⁴²² Onun eli hâlî dönüştüren iksirdir. Elini sallars da bakır ondan sarhoş olur.

¹⁴²³ O dilerse tatlılaşır ölüm de. [O dilerse] diken nergise döner, iğne nesrine.

¹⁴²⁴ Hâlî bağımlı olansa, hâlî göre kimileyin ilerleyen, kimileyin de gerileyen insandır.

¹⁴²⁵ Sûfî vaktin oğlu (*ibnu'l-vakt*)dur meselâ. Fakat sâfî (arınan) vakitle hâlden müstağnidir.

¹⁴²⁶ [121a] Haller [sâfinin] azim ve görüşüne bağlı ve onun Mesih'çe [can veren] nefesiyle diridir.

¹⁴²⁷ [Sen] bana âşık değil, hâlî âşıksın. Hâlî erme umuduyla çevremde dönüp duruyorsun.

¹⁴²⁸ Bir an eksik olup bir an tam olan batıcı olup İbrahim'in mabudu değildir.

¹⁴²⁹ Batan ve bazen şöyle, bazen böyle olansa sevgili olamaz. “Ben batanları sevmem”⁹³.”

¹⁴³⁰ Bazen güzel olup bazen çirkin olan, bir an su olup bir an ateş olan...

¹⁴³¹ Ayın burcudur, ama ay değildir. Put görünümlüdür, ama farkında değildir.

¹⁴³² Sâfâ arayan sûfi vaktin oğludur ve babasıymış gibi vakte sıkıca sarılmıştır.

¹⁴³³ Sâfi ise celal sahibi Allah’ın nuruna boğulmuştur. Kimsenin oğlu değildir, vakitlerden ve halden müstağnidir.

¹⁴³⁴ “Doğmamış” nura boğulmuştur. “Doğurmamış ve doğmamış”⁹⁴ olmak Allah’a aittir.

¹⁴³⁵ Diriyisen git de böyle bir aşkı ara. [Diri] değilsen, çeşitli vakitlere kölesin demektir.

¹⁴³⁶ Kendinin çirkin ya da iyi görünme-ne bakma, aşkına ve maksuduna bak.

¹⁴³⁷ Ey şeref sahibi, hakir ya da güçsüz olduğuna bakma da çabana bak.

¹⁴³⁸ Hangi durumda olursan ol aramayı sürdür. Su ara ey dudağı kurumuş.

¹⁴³⁹ O kuru dudağın, sonunda kaynağa ulaşacağına tanıklık ediyor çünkü.

¹⁴⁴⁰ *Dudak kuruluşu, bu ızdırıp seni mutlaka bize getirecek*, diye bir mesajdır sudan.

¹⁴⁴¹ Bu arama işi kutlu bir harekettir. Hak yolundaki bu arayış, engelleri yok edicidir.

¹⁴⁴² Bu istek ve arayış, dilediklerinin anahtarıdır. Bu, senin ordun ve sancaklarının zaferidir.

¹⁴⁴³ Bu arayış, tıpkı bir horoz gibi ötüp *sabah oluyor*, diye seslenir.

¹⁴⁴⁴ Araç gerecin olmasa da sen iste. Rabbin yolunda gerek yoktur araca.

¹⁴⁴⁵ A oğul, arayan kimi görsen ona dost olup karşısında başını öne eğ.

¹⁴⁴⁶ Arayanlarla birlikte olmakla arayıcı olur, gâliplerin gölgesinde gâlip olursun.

¹⁴⁴⁷ Bir karınca Süleyman olma arayışındaysa, onun arayışına küçümseyerek bakma.

¹⁴⁴⁸ Mal ve meslek olarak neyin varsa, önce [sadece] bir istek ve düşünce değil miydi?

Dâvud -selam üzerine olsun- zamanında

“bana zahmetsiz helal rızık ver” diye gece gündüz dua eden kişinin öyküsü

¹⁴⁴⁹ Dâvud Peygamber zamanında bir kişi, bilgili bilgisiz herkesin yanında...

¹⁴⁵⁰ Hep şu duayı ediyordu: “Rabbim, bana zahmetsiz bir servet nasip et.

¹⁴⁵¹ Çünkü sen beni tembel, zavallı, hantal ve bezgin yarattın.

¹⁴⁵² Sırtı yaralı ve güçten düşmüş eşeklerle atların ve katırların yükü yüklenemez.

¹⁴⁵³ Ulu Rabbim, madem beni tembel yarattın, rızıkımı da tembellik yoluyla ver.

¹⁴⁵⁴ Tembelim ben, varlık âleminde, bu

erdem ve cömertliğin gölgesinde yatarım.

¹⁴⁵⁵ Tembeller ve gölgede yatanlar için de başka türlü bir rızık yazmışsındır herhalde.

¹⁴⁵⁶ Ayağı olan rızık arayışındadır. Ayağı olmayanın haline de sen acı.

¹⁴⁵⁷ Rızık o mahzun [kuluna] yönlendir ve bulutu her toprağa doğru sürükler.

¹⁴⁵⁸ Toprağın ayağı olmadığından, cömertliğin ona doğru kat kat bulut sürükler.

¹⁴⁵⁹ Çocuk da yürüyemediği için annesi gelir de ona yiyecek yağıdır.

¹⁴⁶⁰ Zahmetsiz ve ansız bir rızık dilerim, çünkü çaba adına, istemek dışında bir şeyim yok.”

¹⁴⁶¹ O, sabahtan akşama ve sabaha dek bütün gece uzun süredir bu duayı ederdi.

¹⁴⁶² İnsanlar onun sözlerine ve yersiz isteğine ve ısrarına gülerlerdi.

¹⁴⁶³ *Bu şapşal*, derlerdi, *neler de söylüyor böyle? Yoksa biri ona afyon mu verdi?*

¹⁴⁶⁴ Rızık yolu çalışıp çabalamaktan geçer. Herkese bir meslek ve istek verilmiştir.

¹⁴⁶⁵ “Sebeplere başvurarak rızık arayınız.” “Evlere kapılarından giriniz⁹⁵.”

¹⁴⁶⁶ Şimdi şah, sultan ve Hak elçisi Dâvud Peygamber olup [o da] sanatlara sahiptir.

¹⁴⁶⁷ Oysa Dost’un lütuflarınca seçilmiş olup nice ululuk ve nimetleri kendinde barındırır.

¹⁴⁶⁸ Mucizeleri sayısız olup [Hakk’ın] ihsan dalgası ona aralıksız [gelir].

¹⁴⁶⁹ [121b] Âdem’den bugüne dek kimin böyle organun sesi gibi yüz misli güzel sesi olmuştur?

¹⁴⁷⁰ Öyle ki güzel sesi her vaazında iki yüz insanı öldürüp yok eder.

¹⁴⁷¹ Onun zikredişini dinlemek için aslanla ceylan birbirinden habersiz [çevresine] toplanır.

¹⁴⁷² Dağlar ve kuşlar, o dua ederken onunla mahrem olup onun zikrine eşlik ederler.

¹⁴⁷³ Bunun gibi yüz türlü mucizesi vardır onun. Yüzünün nuru, yönler üstü ve yönler içindedir.

¹⁴⁷⁴ Onca yetkinliğine karşın Allah onun rızıkını çalışıp çabalamaya bağlı kılmıştır.

¹⁴⁷⁵ Onca üstünlüğüne karşın çalışıp zırh örmeksizin onun rızıkı sağlanmazdı.

¹⁴⁷⁶ [Oysa] böylesine düşkün, bahtsız ve gariban durumdaki bu sıradan kişi...

¹⁴⁷⁷ İşte böyle bir zavallı, ticaret yapmaksızın bir çırpıda eteğini kârla doldurmak istiyor.

¹⁴⁷⁸ Böyle bir şaşkın ortaya çıkmış, ben, diyor, göge merdivensiz çıkarım.

¹⁴⁷⁹ Biri ona alaycı bir biçimde, *müjdeler olsun, diyordu, rızık geldi, alsana!*

¹⁴⁸⁰ Bir başkası da gülerek, *ağam*, diyordu, *elde ettiğinden bize de versene!*

¹⁴⁸¹ O, insanların alay ve eleştirilerine karşın dua ve yakarışı eksik etmiyordu.

¹⁴⁸² Sonunda şehirde ünlendi ve onun için “*Boş dağarcıkta peynir arıyor*”, denilir oldu.

¹⁴⁸³ O zavallı, boş hayal konusunda mesel oldu da yine de talebinden vazgeçmedi.

İneğin dua eden adamın evine koşması. Peygamber -selam üzerine olsun- buyurur: “*Allah, duada ısrar edenleri sever.*”

Çünkü kişinin yüce Hak’tan istemiş olması ve O’na yakarışı, O’ndan istediği şeyden daha yeğdir.

¹⁴⁸⁴ Sonunda bir gün kuşluk vaktinde yine böyle ağlayıp inleyerek bu duayı ederken...

¹⁴⁸⁵ Ansızın evine bir inek seğirtti ve boynuz vurarak kapının kilidini kırdı.

¹⁴⁸⁶ Pervasız inek evin içine dalınca

adam da fırlayıp onun ayaklarını bağladı.

¹⁴⁸⁷ Sonra da durup beklemeden ve fırsat tanımadan ineğin boğazını kesiverdi.

¹⁴⁸⁸ İneğin başını kesince hemen derisini ni yüzdürmek için kasabın yolunu tuttu.

Nazmedicinin özür beyan edip yardım dilemesi

¹⁴⁸⁹ Ey [bu Mesnevi'yi] bir cenin gibi içime yerleştirip tamamlanmasını dileyen dileyici...

¹⁴⁹⁰ Kolaylaştır, yol göster, başarı ver ya da dilemeyi bırak, [bunu] bize yükleme.

¹⁴⁹¹ A zengin padişah, müflisten altın isteyeceksen, [önce] ona gizlice altın bağışla.

¹⁴⁹² Sen olmaksızın sabah akşam nazım ve kafiye kim göze almaya cüret edebilir?

¹⁴⁹³ Ey her şeyi bilen, nazım, cinas ve kafiye, senin korku içindeki kullarıdır.

¹⁴⁹⁴ Ayırt etme yetisi olsun olmasın bütün varlıkları tesbih edici kıldığın için...

¹⁴⁹⁵ Her biri başka türlü tesbih eder. Ötekinin durumundan berikinin haberi yok.

¹⁴⁹⁶ İnsanoglu cansız nesnelerin tesbihini yadsır. Oysa nesneler kullukta ustadır.

¹⁴⁹⁷ Hatta yetmiş iki milletin her biri de birbirinden habersiz ve kuşkuludur.

¹⁴⁹⁸ İki konuşur varlık birbirinin hâlin-den habersizken kapıyla duvar nasıl [haberdar] olsun?

¹⁴⁹⁹ Ben insanın tesbihinden gâfilken kalbim nasıl bilsin konuşmaz nesnenin

tesbihini?

¹⁵⁰⁰ Sünnî, Cebrînin tesbihinden habersiz, Cebrî, Sünnînin tesbihinden habersiz.

¹⁵⁰¹ Sünnînin kendine özgü bir tesbihi var, Cebrînin de bunun tersi olan sığındığı tesbihi var.

¹⁵⁰² Beriki ötekinin halinden ve “kalk⁹⁶” emrinden habersiz, o yolunu yitirmiş bir sapıktır, der.

¹⁵⁰³ Öteki de der, *bunun neden haberi var ki?* Allah, takdiriyle onları birbirine düşürür.

¹⁵⁰⁴ [Böylece] her birinin cevherini açığa çıkarıp gerçeğe sahteyi birbirinden ayırır.

¹⁵⁰⁵ İster bilgin olsun, ister câhil ya da ba-yağı olsun herkes kahrıyla lütfun farkını bilir.

¹⁵⁰⁶ Fakat kahrda gizlenmiş lütfu ya da lütfun kalbine yerleşmiş kahrı...

¹⁵⁰⁷ Çok az kimse bilir. [Bilenler] ancak kalplerinde candan bir mihenk olan rab-bânîlerdir.

¹⁵⁰⁸ Geri kalanlar, bu ikisine ilişkin zanda bulunur ve yuvalarına tek kanatla uçarlar.

[122a] İlimde yakîn ve zannın durumu

¹⁵⁰⁹ Bilginin iki kanadı, zannınsa bir kanadı vardır. Zan eksiktir ve uçmada başarısızdır.

¹⁵¹⁰ Tek kanatlı kuş hemen baş aşağı düşer ve sonra yeniden uçar; iki adım ya da biraz fazla.

¹⁵¹¹ Zan kuşu, tek kanadıyla yuva [bulmayı] umarak düşse kalka gider.

¹⁵¹² Zandan kurtulunca bilgisi ortaya çıkar ve tek kanatlı kuş iki kanatlı olur.

¹⁵¹³ Ondan sonra “yere kapanarak ya da

sakatça değil, doğru yolda düzgünce yürür⁹⁷”.

¹⁵¹⁴ Zansız, ikirciksiz ve söylenmeden, Cebrail gibi iki kanatla uçar.

¹⁵¹⁵ Bütün âlem ona, sen Allah yolundasın, dosdoğru din üzeresin dese...

¹⁵¹⁶ Onların sözünden daha da coşmaz ve onun biricik canı onlara eş olmaz.

¹⁵¹⁷ Ya da herkes ona, sen sapıksın, kendini dağ sanıyorsun, ama saman çöpüsün, dese...

1518 Onların kınamalarından kuşkuya düşmez⁹⁸ ve kinlerinden dolayı üzülmaz.

1519 Hatta dağlar ve denizler dile gelse de sen, sapıklıkla eş oldun, dese...

Halkın ululaması ve müşterilerin rağbetleri nedeniyle
insanın kuruntudan rahatsızlanması ve hoca hikâyesi

1520 Bir okulun çocukları, bir öğretmenden ve ders çalışmaktan yorulup bıkmışlardı.

1521 İşleri aksatıp öğretmeni çaresiz bırakmak için aralarında görüş alışverişinde bulundular.

1522 [Biri dedi,] *neden hastalanıp birkaç gün okuldan uzaklaşmıyor?*

1523 *Böylece hapisten, çalışmaktan ve bunalmaktan kurtuluruz. O, mermer gibi sapasağlam.*

1524 Daha zeki olan biri de şu tedbiri düşündü: *Hocam, diyecekti, pek sararmışsınız!*

1525 *Hayırdır, renginiz yerinde değil. Ya havalardan ya da ateşiniz var da ondan.*

1526 [O dedi ki hoca] *bundan biraz kuruntulanır. Kardeş sen de şöyle bir yardım-da bulun:*

1527 *Okulun kapısından girince de ki hayırdır hocam, iyi misiniz?*

1528 *Böylece kuruntusu biraz daha artar.*

Çünkü kuruntudan akıllı deli olur.

1529 *Bizim ardımızca üçüncü, dördüncü ve beşinci kişi de kaygılı ve üzgün görünsün.*

1530 *Otuz çocuk arka arkaya ağız birliğiyle konuşursa [kuruntu onun içine] yerleşir.*

1531 Herkes o [öğrenciye], *ne kadar da zekisin, bravo, dedi, talihin inayetle pekişsin.*

1532 Sıkı sıkıya sözleşip birlik oldular. Hiçbir arkadaş sözü değiştirmeyecekti.

1533 Ondan sonra o, ispiyoncunun biri olan biteni anlatmasın diye herkesten yemin aldı.

1534 O çocuğun görüşü, herkesinkinden öne geçmişti. Onun akli sürüden önde gidiyordu.

1535 Güzeller arasında görünüş farkı bulunuşu gibi insanlar arasında da akıl farkı vardır.

1536 İşte bu yüzden Ahmed şöyle buyurur: "İnsanların güzelliği dillerinde gizlidir"⁹⁹.

İnsanların akılları yaratılış temelinde farklıdır.
Mutezile'ye göreyse akıllar eşit olup akıllardaki
fark ilim tahsilinden doğar

1537 Akıllar arasındaki fark temeldendir. Sünnilere göre bu böyle bilinmelidir.

1538 [Bu görüş], akıllar temelde birbirine denktir, diyen Mutezilenin görüşüne aykırıdır.

1539 [Mutezileye göre] deneyim ve öğretim akli artırıp eksilterek birini ötekinden bilgili kılar.

1540 Bu görüş yanlıştır. Bir meslekte deneyimi olmayan bir çocuğun görüşünü

ele alalım...

1541 O küçük çocuktan, bir sürü deneyimi olan bir ihtiyarın bilmediği bir düşünce doğar.

1542 Aklın yaratılıştan fazlalığı, çalışma ve düşünme sonucu fazlalaşmasından iyidir.

1543 Sen söyle, Allah vergisi [yürüme] mi güzel, yoksa bir topalın zoraki düzgün yürümesi mi?

Çocukların hocayı kuruntuya düşürmeleri

¹⁵⁴⁴ Ertesi gün oldu ve çocuklar aynı düşünceyle evden okula geldiler.

¹⁵⁴⁵ O zeki arkadaşları önce [okula] girsin diye hepsi dışarda beklemeye başladı.

¹⁵⁴⁶ Çünkü bu görüşün kaynağı oydu ve baş her zaman ayağın önünde olur.

¹⁵⁴⁷ Göğün nurundan [beslenip] kaynak olanın önüne geçmeye çalışma ey taklitçi.

¹⁵⁴⁸ O gelip öğretmene selam verdi ve

hayırdır, dedi, yüziün sararmış?

¹⁵⁴⁹ [122b] Hoca, *benim bir sıkıntım yok, dedi, sen git otur, boş konuşma.*

¹⁵⁵⁰ [Hoca] kabul etmedi, ama az da olsa kötü kuruntunun tozu yüreğine çöktü.

¹⁵⁵¹ Bir başkası daha gelip aynı şeyi söyledi ve böylece bu kuruntu biraz daha arttı.

¹⁵⁵² Böyle böyle onun kuruntusu arttıkça arttı ve kendi durumuna şaşırıp kaldı.

Firavun'un da insanların taziminden kuruntuya düşüp rahatsızlanması

¹⁵⁵³ Kadın erkek, çoluk çocuk insanların secde edişi, Firavun'un kalbini sıkıntıya soktu.

¹⁵⁵⁴ Her birinin ona tanrı ve melik dedişi onu o hale getirdi ki vehminden azgınlaştı.

¹⁵⁵⁵ Böylece tanrılık iddiasına yeltendi ve asla doymak bilmeyen ejderhaya dönüştü.

¹⁵⁵⁶ Karanlıkları yurt edindiği için cüz'î

aklın âfeti vehim ve zandır.

¹⁵⁵⁷ Yerde yarım karışlık [dar] bir yol olsa, insan vehme kapılmadan güvenle gider.

¹⁵⁵⁸ Yüksek bir duvarın üstüne çıksan, iki karış genişliği de olsa eğri eğri gidersin.

¹⁵⁵⁹ Hatta yüreğin titreyip vehme düşersen. Vehimden gelen korkuya iyi bak, onu anla.

Hocanın kuruntuyla hastalanması

¹⁵⁶⁰ Hoca, kuruntu ve korkudan halsizleşti ve kalkıp evin yolunu tuttu.

¹⁵⁶¹ *Bana karşı sevgisi gevşek; ben bu haldeyken hatırımı sormadı,* diye karısına kızgındı.

¹⁵⁶² *Yüzümün renginden,* diyordu, *beni haberdar etmedi; niyeti benden kurtulmak.*

¹⁵⁶³ *O kendi güzellik ve cilvesiyle sarhoş olmuş, sonumun geldiğinden habersiz.*

¹⁵⁶⁴ [Eve] gelip kapıyı hızla açtı. Çocuklar da hocalarının peşinden gelmişlerdi.

¹⁵⁶⁵ Karısı, *hayırdır, dedi, niye erken geldin? Güzelim varlığına kötülük uğramasın!*

¹⁵⁶⁶ [Hoca] dedi, *kör müsün? Rengime, halime bak. Derdimden yabancılar bile inliyor.*

¹⁵⁶⁷ *Evin içinde kin ve ikiyüzlülüğünden yanıp kavruluşumu görmüyorsun sen.*

¹⁵⁶⁸ Kadın, *a efendi, dedi, senin bir sorun yok. Anlamsız ve boş bir kuruntu içindesin.*

¹⁵⁶⁹ *Behey kahpe, dedi ona, sen hâlâ inat tasın, kötüleşip titrediğimi görmüyorsun.*

¹⁵⁷⁰ *Kör ve sağır olmuşsan bizim suçumuz ne? Biz bu dert içinde hüznle yanıyoruz.*

¹⁵⁷¹ *A efendi, dedi kadın, ayna getireyim de suçumun olmadığını gör.*

¹⁵⁷² *Hadi ordan, dedi, ne sen uysalsın, ne de aynan. Sürekli öfke, kin ve yanlış tasın.*

¹⁵⁷³ *Çabuk yatağımı ser de uyuyayım. Çünkü başımı kaldıracak halim yok.*

¹⁵⁷⁴ Kadın duraksadı, adam ona, *behey düşman, çabuk ol, sana böylesi yaraşır,* diye bağırıldı.

Hocanın kuruntusundan yataklara düşmesi ve hastayım kuruntusuyla inlemesi

1575 Yaşlı kadın döşek getirip serdi ve [içinden] dedi, *imkânı yok, [ama] içi yanıyor.*

1576 Söylesem beni suçlayacak, söylemesem bu iş ciddiye binecek.

1577 Zaten kötüye yoruş, herhangi bir tasası olmayan kişiyi tasalandırır.

1578 Peygamber'in şu sözünü benimsemek farzdır: "Hasta gibi görünürseniz hastalanırsınız¹⁰⁰."

1579 [Kadın içinden dedi, hasta değilsin,] desem, bu kadın yalnız kalıp bir şey yap-

cak, diye kuruntulanır.

1580 Beni evden çıkarıyor ve kötü bir iş için düzen kurup hazırlık yapıyor [diye düşünür].

1581 [Kadın böylece] yatağı serdi. Yatağa düşen hocadan ahlar, inlemeler yükseldi.

1582 Çocuklar da orada oturup yüz türlü üzüntüyle derslerini okuyorlardı.

1583 Bunca şey yaptık da hâlâ mahpusuz, diyorlardı. Kötü bir bina kurduk, biz kötü ustalarız.

Çocukların Kur'an okumamız hocanın başını ağrıttıyor diye ikinci kez hocayı kuruntuya düşürmeleri

1584 O zeki [öğrenci], *sevgili arkadaşlar*, dedi, *ders çalışın ve [okurken] sesinizi yükseltin.*

1585 Onlar okurlarken [aynı öğrenci], *çocuklar*, dedi, *sesimiz hocaya zarar veriyor.*

1586 Sesten dolayı hocanın baş ağrısı artıyor. Üç kuruş için baş ağrısına değer mi?

1587 Doğru söylüyor, gidin, dedi hoca, *başımın ağrısı arttı, dışarı çıkın.*

Çocukların bu hileyle okuldan kurtulmaları

1588 [Öğrenciler] yere kapanarak, *saygı-değer hocamız*, dediler, *senden hastalık ve korku uzak olsun.*

1589 [123a] Sonra da yem peşinde koşan kuşlar gibi dışarı fırlayıp evlerinin yolunu tuttular.

1590 Anneleri kızarak dediler, *okul günü ve siz oyun oynayıp duruyorsunuz.*

1591 Anne, dur, bu bizim suçumuz ve ku-

surumuz değil, diyerek mazeret belirttiler.

1592 İlahi takdir sonucu hocamız rahatsızlanıp hastalığa yakalandı.

1593 Anneleri dediler, *hile ve yalandır. Siz bir ayran uğruna yüz yalan söylersiniz.*

1594 Biz sabahleyin hocanın yanına gider de hilenizin aslını öğreniriz.

1595 Çocuklar, Allah için gidin, dediler, *gidin de yalanımızı doğrumuzu anlayın.*

Çocukların annelerinin hocayı ziyarete gitmeleri

1596 Sabahleyin anneler [hocanın evine] vardılar. Hoca, ağır hasta gibi yatmaktaydı.

1597 Çok yorgan örtündüğünden terlemişti. Başını sarmış, yüzüne örtü örtmüştü.

1598 Hoca yavaşça ah edip inliyordu. Herkes "lâhavle" çekmeye başladı.

1599 [Dediler] *hayırdır hocam, bu baş ağrısı da nedir? Vallahi bundan haberimiz yoktu.*

¹⁶⁰⁰ Dedi, bundan benim de haberim yoktu, kahpe çocukları beni haberdar ettiler.

¹⁶⁰¹ Ben, konuşup durmaktan, içimde böyle ağır bir dert olduğunun farkında değildim.

¹⁶⁰² Çünkü insan bir işle ciddiyetle meşgul olursa kendi acısını göremez hale gelir.

¹⁶⁰³ Mısır kadınlarının Yusuf'la meşgul olmaları yüzünden akıllarının başlarını-

dan gitmesi efsane oldu.

¹⁶⁰⁴ Ellerini lime lime kestiler. Hayran durumdaki ruh, ne önü görür, ne de arkayı.

¹⁶⁰⁵ Bir çok cesur adamın savaşta kılıç darbesiyle eli ayağı kesilir de...

¹⁶⁰⁶ Kesilen elinin yerinde durduğunu sanarak o elini savaşta kullanmaya çabalar.

¹⁶⁰⁷ [Böylece] görür ki savaşta eli gitmiş ve haberi olmadan çok kanı akmış.

Beden ruh için elbise gibidir ve şu el ruhun elinin yeni,
şu ayaksa ruhun ayağının çizmesidir

¹⁶⁰⁸ Bil ki beden elbise gibidir. Git, elbise giyen ara, elbiseye meftun olma.

¹⁶⁰⁹ Ruh için Allah'ın tevhidi daha güzeldir ve görünenin dışında başka bir el ve ayak vardır.

¹⁶¹⁰ Rüyada uyum içinde duran el ve ayak görürsün. Bil ki bu boş bir şey değil, gerçektir.

¹⁶¹¹ O [gördüğün] bedensiz beden taşıyan sensin. Cisimden canın çıkmasından korkma öyleyse.

Dağda halvete çekilen dervişin hikâyesi ile halktan kopup halvete çekilmenin güzelliği ve buradan “beni ananla bir arada olurum ve benimle dost olmak isteyenle dost olurum” konusuna giriş.
Herkesle olsan da bensiz olduğundan kimsesizsin
Kimsesiz olsan da benimle olduğunda herkeslesin¹⁰¹.

¹⁶¹² Dağa yerleşmiş bir derviş vardı. [Sadece] yalnızlığı ona dost ve arkadaştı.

¹⁶¹³ Yaratıcıdan ona huzur ulaştığından, kadın erkek kimseyi görmek istemezdi.

¹⁶¹⁴ Bize yerleşmek nasıl kolaysa başka insanlara da yolculuk öyle kolaydır.

¹⁶¹⁵ Sen nasıl önderliğe âşıkсан şu efendi de demirciliğe öyle âşıktır.

¹⁶¹⁶ Herkes bir iş için yetiştirilmiş ve o işe eğilim onun kalbine yerleştirilmiştir.

¹⁶¹⁷ İstek olmadan el ayak hareket eder

mi hiç? Su ya da rüzgâr olmadan çerçöp gider mi hiç?

¹⁶¹⁸ Göğes olan eğilimini görüyorsan Hüma gibi ikbâl kanadını açıp uç.

¹⁶¹⁹ Yere olan eğilimini görüyorsan ağıt yakıp ağla, inlemekten hiç geri durma.

¹⁶²⁰ Akıllılar baştan ağıt yakıp ağlarlar. Câhillerse [iş bittikten] sonra dövünüp dururlar.

¹⁶²¹ İşin başındayken sonunu gör ki din gününde pişman olmayasın.

Kuyumcunun işin sonunu görerek teraziyi
ödünç alan kişiyle ona göre konuşması

¹⁶²² Biri, teraziyi versene, altın taratacağım,

diyerek bir kuyumcunun yanına geldi.

1623 *Git beyim, dedi [kuyumcu], kalburum yok. [Adam], terazi ver, dedi, alay edip durma.*

1624 [Kuyumcu] dedi, *dükkanında süpürgem yok. Yeter, dedi [adam], şakalaşmayı bırak.*

1625 *İstediğim teraziyi ver; sağırmış gibi yapma, bir o yana bir bu yana zıplayıp durma.*

1626 *Sözlerini duydum, dedi [kuyumcu], sağır değilim. Bir şey anlamıyorum sanma.*

1627 [123b] [Kuyumcu dedi], *bunu*

duydum, fakat sen elleri titreyen nahif bir ihtiyarsın.

1628 *Senin altınların parça bölüktür. [Tartarken] elin titrer ve küçük altınlar dökülür.*

1629 *Sonra da, beyim, dersin, süpürge getir de [yeri süpürüp] tozun içinde altınımı arayayım.*

1630 *Toprağı süpürüp toplayınca da bana dersin ki kalbur istiyorum beyim.*

1631 *Ben başlangıçta işin sonunu tümüyle gördüm. Burdan başka bir yere git, vesselam.*

Ağaçtan dağ meyvesi koparmayacağına,
ağacı silkelemeyeceğine ve açık ya da dolaylı
yolla kimseye ağacı sallamasını söylemeyeceğine ve
sadece rüzgârın düşürdüğünü yiyeceğine dair adakta bulunan
dağlı zâhit hikâyesinin devamı

1632 [Dervişin yaşadığı] dağda ağaçlar, meyveler ve sayısız dağ armudu vardı.

1633 *Rabbim, sana söz veririm, dedi derviş, [bu meyveleri] asla koparmayacağım.*

1634 *Güzel ağaçlardan rüzgârın düşürdüğü meyveler dışında meyve koparmayacağım.*

1635 [Derviş] bir süre adağına bağlı kaldı ve sonunda kaza ve kaderin sınavları gelip çattı.

1636 Bu yüzden [Allah] buyurur ki *inşaal-lah deyip "Allah dilerse"yi ahdinize ekleyin.*

1637 *Gönle her zaman başka bir istek verir, kalbe her an başka bir yanış veririm.*

1638 *Her sabah biz yeni bir işteyiz¹⁰². Hiçbir şey benim muradımın dışında kalamaz.*

1639 Hadiste bildirildiği üzere kalp bir kuş tüyü gibi olup çölde fırtınanın esiridir¹⁰³.

1640 Rüzgâr tüyü yüz farklı biçimde her

yana, bir sağa bir sola, anlamsızca sürükler.

1641 Bir başka hadise göreyse bil ki bu kalp, ateş üstündeki kazanda kaynayan su gibidir.

1642 Kalpte her an başka bir görüş vardır. O [görüş] ondan değil, başka yerdendir.

1643 Öyleyse neden kalbinin görüşünden emin olup da söz verip sonunda utanıyorsun?

1644 Bu da hüküm ve kaderin etkisiyledir. Kuyuyu görürsün de [kuyudan] sakınamazsın.

1645 Uçan kuşun tuzağı görmeyip mahvoluşa düşmesi şaşırtıcı değildir.

1646 Şaşırtıcı olan, [kuşun] tuzakla çivi-yi görüp de isteyerek ya da istemeyerek düşmesidir.

1647 Göz açık, kulak açık, tuzak önünde. [Yine de] kendi kanadıyla tuzağa doğru uçar.

Kaderin bağıyla tuzağının görüşü gizliyken izi aşikâr olana benzetilmesi

1648 [Örneğin] belaya düşmüş [yalın ayak] baş kabak hırpani kılıklı bir beyzade görürsün.

1649 Bir hayırsızın arzusuyla yanmış, eşyasını ve malını mülkünü satmış...

1650 Ev bark gitmiş, adı kötüye çıkıp rezil olmuş ve talihsizlikten düşmanına gün doğmuş.

1651 [Bu haldeyken] bir zâhide rastlar. *Ey ulu kişi, der, Allah için bir himmet et...*

1652 *Kötü bir talihsizliğe düşüp malımı mülkümü, paramı pulumu yitirdim çünkü.*

1653 *Bir himmet et, olur ki bu durumdan kurtulur, olur ki bu kapkara çamurdan çıkarım.*

1654 O, önüne gelen herkesten, *kurtuluş, kurtuluş, kurtuluş*, diye böyle dua istiyordu.

1655 El çözüük, ayak çözüük, hiçbir bağ yok. Ne başında bir gözcü, ne ayağında pranga.

1656 Hangi bağdan kurtulmaya çalışıyor-sun? Hangi hapisten kurtulma çabasındasın?

1657 [Kurtulmak istediğin] gizli takdir ve yazgının bağı. Öyle ki onu ancak arınmış can görür.

1658 O [bağ ve tuzak] görünmez ve gizli olsa da zindan ve prangadan beterdir.

1659 Çünkü [pranga olsa] demirci onu kırar, [zindan olsa] kazıcı da zindanın kerpicini söker.

1660 Şaşırtıcıdır ki bu gizli ve ağır bağı demirciler kırmaktan âcizdirler.

1661 Boyna bağı “hurma lifinden ip¹⁰⁴” [gibi] bu bağı görmeye de Ahmed’in gücü yeter.

1662 [Peygamber,] Ebu Leheb’in karısının sırtında odun dengini görünce dedi: “*Odun hamalı!*”¹⁰⁵

1663 İple odunu ondan başkası görmedi. Çünkü her görünmeyen ona görünür.

1664 Başkaları bunu hep tevil ederler. Çünkü bu [görme] akıldan sıyrılmakla olur. Onlarsa akılcıdır.

1665 Fakat o [beyzade], senin karşında o bağı etkisiyle iki büküm olmuş inler.

1666 [Der] ki *bir dua et, bir himmet et de bu gizli bağdan sıçrayıp kurtulayım.*

1667 [124a] Bu belirtileri açıkça gören, talihliyle talihsizi birbirinden nasıl ayırt edemez?

1668 Ayırt eder de celal sahibi Allah’ın emriyle gizler. Çünkü Hak sırrını açık etmek helal değildir.

1669 Bu sözün sonu yok. [Kısacası] o zavallı, aklıktan bitkin düşüp kötürüm oldu.

Ağaçtan armut koparmamaya ahdetmiş bulunan dervişin çaresiz kalışı ve hemeninde Hakk’ın uyarısının gelişi

1670 Beş gündür rüzgâr hiç armut dökmemişti. Açlık ateşinden [dervişte] sabır kalmamıştı.

1671 Bir dalda birkaç armut gördü, yine de sabredip kendini tuttu.

1672 [O sırada] rüzgâr çıkıp dalı eğdi ve [dervişin] armut yeme arzusunu depreştirdi.

1673 Açlık, bitkinlik ve yiyeceğin çekim gücü, zâhidin ahdini bozdurdu.

1674 Armut ağacından bir meyve koparıp adak ve ahdi konusunda gevşeyince...

1675 Hemeninde Hakk’ın uyarısı yetişerek onun gözünü açıp kulağını çekti.

Şeyhin hırsızlarla birlikte suçlanarak elinin kesilmesi

1676 Orada yirmiden fazla hırsız vardı ve çaldıklarını paylaşıyorlardı.

1677 Muhbir emniyet amirini haberdar edince şefin adamları hemen harekete geçtiler.

1678 Oracıkta bütün [hırsızların] sol ayaklarıyla sağ ellerini kestiler ve bir gü-rültüdür başladı.

1679 Yanlışlıkla zâhidin eli de kesilmişti. Şimdi de ayağını sakatlayacaklardı.

1680 O sırada seçkin bir atlı gelerek me-mura, *bre köpek*, diye bağırdı, *[yaptığına] baksana!*

1681 *Bu, Allah'ın ermiş kulu filanca şeyh-tir, neden kestin onun elini?*

1682 Memur [yaptığı yanlışlık yüzünden] dövünerek amire gidip yanarak haber verdi.

1683 Amir yalın ayak gelip özür dilemeye başladı ve *bilmiyordum*, dedi, *Allah şâhi-dimdir*.

1684 *Ey ulu zât, ey cennet ehlinin önderi, bu çirkin işten dolayı [hakkını] bana helal et!*

1685 [Zâhit] dedi, *bu iğnelenmenin nede-nini biliyorum; ben kendi günahımın far-kındayım*.

1686 *Ben, O'na verdiğim yemini bozdum da o yüzden O'nun adaleti sağ elimi kopardı*.

1687 *Kötü olduğunu bile ahdi çiğne-dim de cüretimin uğursuzluğu elime ulaştı*.

1688 *Elimiz de ayağımız da, içimiz de dışı-mız da dostun hükmüne feda olsun ey vâli*.

1689 *Bu benim kısımetimdi, [hakkımı] sana helal ettim. Sen bilemedin, senin bir vebalin yok*.

1690 Kimse bilen, hükümdar odur. Allah ile mücadele etmenin imkânı mı var?

1691 Nice kuş yiyecek bulmak için uçar da kendi boğazı boğazını keser.

1692 Nice kuş da mide ve açlık yüzünden damın kıyısında kafeste tutsaktır.

1693 Uzak sulardaki nice balık, boğaz hırsı yüzünden oltaya tutulur.

1694 İffet içinde yaşayan niceleri, şehvet ve boğaz belasına rezil olup gider.

1695 Nice bilgili ve iyi karakterli kadı, boğaz ve rüşvet yüzünden utanca düşer.

1696 Hatta bu [ihtiras] şarabı, Hârut'la Mârut'un göğsü yükselmesini de engel-lemiştir.

1697 Bâyezid, namazda tembelleştğini görünce bu [yeme içmeden] kaçınır ol-muştur.

1698 Akıl sahibi [Bâyezid], nedenler üze-rine düşündü ve neden olarak çok su iç-meyi gördü.

1699 Dedi, *bir yıl boyunca su içmeyeceğim*. Öyle de yaptı ve Allah ona dayanma gücü verdi.

1700 Onun din yolundaki en küçük ça-basıydı bu. [Bu yüzden] âriflerin sultanı ve kutbu oldu.

1701 Boğaz uğruna eli kesilince zâhit kişi-nin şikayet kapısı kapanmış oldu.

1702 Adı halk arasında "Kesik Şeyh" (*Şeyh-i Akta*)'e çıktı ve boğaz belası onu böyle ünlendirdi.

Kesik Şeyh'in kerametleri ve onun iki eliyle sepet örmesi

1703 Ziyaretçilerden biri onu bir gümele-de iki eliyle sepet örerken buldu.

1704 [Şeyh] ona, *ey kendi canının düşmanı*, dedi, *başını öne eğip neden gümeleme geldin?*

1705 *Neden alalecele böyle yaptın?* [Ziya-retçi] dedi, *aşırı sevgi ve özlem*den.

1706 Sonra [şeyh] gülümseyip dedi, *gel bakalım, ama bunu validen gizli tut*.

1707 *Ben ölmedikçe bunu kimseye söyleme; ne yakınına, ne dostuna, ne de sıradan birine.*

1708 [124b] *Daha sonra başkaları, [gümelenin] aralığından şeyhin [iki elle sepet] ördüğünü öğrendiler.*

1709 *Rabbim, hikmetini sen bilirsin, dedi [Şeyh], ben gizlerken sen âşikâr ettin.*

1710 *Ona şu ilham geldi: Bir süredir [kimileri] bu üzücü olay yüzünden seni kötü-lüyorlar.*

1711 *[Diyorlar] ki [şeyh] bu yolda riyakâr-mış meğer. Allah onu toplum içinde rezil etti işte.*

1712 *Ben, o sürünün inkâra düşüp sapıklık*

içinde kötü zanna kapılmasını istemem.

1713 *Çalışma anında sana el verdiğimizi göstermek için bu kerameti âşikâr ettik.*

1714 *Böylece kötü zan içindeki zavallılar gök katından geri çevrilmesinler.*

1715 *Ben, bundan önce bu kerametler olmaksızın zâtımla seni teselli ediyordum.*

1716 *Bu kerameti [sana] onlar için verdim ve bu nedenle yaktım bu lambayı.*

1717 *Sen, ölümden ve uzuvlarının birbi-rinden ayrılmasından korkmayı aştın.*

1718 *Başla ayağın ayrılma vehmi kalmadı sende. Vehmin giderilişi büyük bir kalkan-dır sana.*

Firavun'un büyücülerinin el ve ayaklarının kesilmesinden korkmayışlarının nedeni

1719 *Lanet olası Firavun, yeryüzünde büyücülerini siyaset ettirmekle tehdit etmemiş miydi?*

1720 *El ve ayaklarını çaprazlama kestiririm, sizi affetmeyip asarım, dememiş miydi¹⁰⁶?*

1721 *Sanıyordu ki onlar hâlâ her zamanki vehim, korku, vesvese ve zan içindeler.*

1722 *[Sanıyordu] ki onlar içlerindeki vehim ve korku yüzünden titreyip duruyorlar.*

1723 *Onların kurtulduklarını ve gönül penceresinin önüne oturduklarını bilmi-yordu o.*

1724 *[Onlar] gölgeleriyle özlerinin farkını anlayıp çevik, hızlı ve güzelce [öte yana] sıçramışlardı.*

1725 *Feleğin havanı onları bu çamur için-de yüz kez ezip ufalasa da...*

1726 *Bu terkinin aslını gördükleri için vehmin çeşitlerinden pek korkmaz olmuşlardı.*

1727 *Bu dünya rüyadır, zanna takılıp kalma. Rüyada bir el yok olsa da gam değil.*

1728 *Rüyada makasla başın kesilse, hem başın yerli yerindedir, hem ömrün uzamıştır.*

1729 *Rüyada kendini ikiye ayrılmış görsen de kalktığın zaman sakat değil sağ-lamsındır.*

1730 *Kısacası rüyada vücudun eksilme-sinden, hatta iki yüz parça olmasından korkulmaz.*

1731 *Peygamber, görüntü üzerine kurulu olan bu dünyayı, uyuyan kişinin rüyası, diye niteler¹⁰⁷.*

1732 *Sen bunu taklit yoluyla benimser-sin. Sâliklerse bunu Peygamber'siz açıkça görürler.*

1733 *Gün boyu uykudasın, bu uyku de-ğil, deme. Gölge ikincildir, asıl olan ancak ay ışığıdır.*

1734 *A yiğit, bil ki uykun ve uyanıklı-ğın, uyuyan kişinin düşünde uyuduğunu görmesidir.*

1735 *O, ikinci bir uykuya daldığından habersiz daha yeni uyuduğunu sanır.*

1736 Çömlekçi bir çömleği kırmışsa istediği zaman onu yeniden yapar.

1737 Kör her adımda kuyuya düşme korkusu yaşar ve binlerce korkuyla yolda yürür.

1738 Gözü gören kişiye yolun durumunu görür de çukur ve kuyunun yerini bilir.

1739 [Görenin] ayakları, dizleri her an titreyip durmaz. Her üzüntüyle yüzünü ekşitmesi mümkün mü onun?

1740 Kalk behey Firavun, biz her sese,

her ecinniye kulak asıp duracak kimselerden değiliz.

1741 Yırt bizim hırkamızı, dikecek vardır. Yoksa çıplak olmak bizim için daha iyi.

1742 A serseri düşman, biz giysimiz olmadan bu güzeli daha iyi kucaklayıp sararız.

1743 Ey ilhamdan yoksun şaşkın Firavun, beden ve bünyeden soyutlanmaktan güzeli yoktur.

**Katırın ben çok tökezliyorum da sen
pek tökezlemiyorsun diye deveye yakınması**

1744 Katır, güzel arkadaşım, dedi deveye, inişte, yokuşta ve dar yollarda...

1745 Sen tökezlemeyip güzelce gidiyorsun, bense şaşkın gibi tökezliyorum.

1746 İster kuru yer olsun, ister ıslak yer, sürekli tökezliyorum ben.

1747 Açıkla bana, nedir bunun nedeni? Anlat da bileyim nasıl yaşamam gerektiğini.

1748 [Deve] dedi, benim gözüm senden iyi görür. Ayrıca gözüm yüksekte bakar.

1749 Yüksek bir dağın tepesine vardığımda akıllıca bakarım dar geçidin sonuna.

1750 [125a] Ayrıca Allah da yoldaki iniş çıkışları bana gösterir.

1751 Attığım her adımı görerek atar ve kayıp düşmekten kurtulurum.

1752 Sen, iki üç adım önünü [bile] göremezsin. Yemi görürsün de tuzak çilesini göremezsin.

1753 Durmada, inmede ve hareket etmede

kör ile gören, sizin açınızdan bir midir¹⁰⁸?

1754 Hak, ana karnında cenine can verirken onun bünyesine [gerekli] şeyleri çekme yetisi verir.

1755 [İnsan] beslenme yoluyla [gerekli] şeyleri alır ve kendi cisminin dokusunu dokur.

1756 Hak, gelişime gerekli şeyleri alma konusunda [insanı] kırk yaşına dek ihtiraslı kılmıştır.

1757 Şeyleri çekmeyi ruha öğreten biricik padişah, şeyleri çekmeyi nasıl bilmez?

1758 Bu zerrelere bir araya getiren güneştir. [Güneş], besine ihtiyaç duymadan senin parçalarını çekip alabilir.

1759 Sen uykudan uyanırken [Allah], çıkıp gitmiş olan akıl ve duygunu hemen geri çağırır.

1760 Böylece bilirsin ki o [akıl ve duygu], O'nun kontrolünden çıkmamıştır ve "dön" dediği zaman dönmektedir.

**Üzeyir'in -selam üzerine olsun- eşeğinin parçalarının
çürüdükten sonra Allah'ın izniyle Üzeyir'in gözü önünde
bir araya gelmesi ve birbiriyle birleşmesi**

1761 Çürüyüp [parçaları] çevrene dağılmış olan eşeğine bir bak, Üzeyir!

1762 Senin önünde onun parçalarını, başını, kuyruğunu, iki kulak ve ayağını toplayacağız.

¹⁷⁶³ El yok ama parçaları darmadağın edip [sonra da] bir araya getiriyor.

¹⁷⁶⁴ Eski kumaşları iğnesiz diken yamacının ustalığına bir bak.

¹⁷⁶⁵ Dikiş sırasında iplik de yok iğne de. Öyle dikiyor ki [hiç] yırtık görünmüyor.

¹⁷⁶⁶ Gözünü aç da açıkça gör yeniden dirilişi. Gör de kıyamet gününden kuş-

kun kalmasın.

¹⁷⁶⁷ Böylece tümüyle gör birleştirmemi de ölüm anında [ölümü] önemseyip titreme.

¹⁷⁶⁸ Nasıl uyurken vücudundaki tüm duyuların yok olmasından kaygı duymuyorsan [ölürken de kaygı duyma].

¹⁷⁶⁹ Uyurken dağılıp bozulsa da duyuların konusunda kaygı duymazsın.

Bir şeyhin çocuklarının ölümüne ağlamayışı

¹⁷⁷⁰ Bundan önce yeryüzünde semavi bir mum gibi yol gösterici bir şeyh vardı.

¹⁷⁷¹ Tıpkı peygamber gibi toplumun içinde cennet bahçesinin kapısını açan [oydu].

¹⁷⁷² Peygamber der ki “Öne geçmiş şeyh, kendi toplumunda peygamber gibidir¹⁰⁹.”

¹⁷⁷³ [Şeyhin] ailesi bir sabah ona, *söyle a güzel huylu, dedi, neden böyle katı kalplisin?*

¹⁷⁷⁴ *Biz senin çocuklarının ayrılığından dolayı iki büklüm olmuş ağlamaktayız.*

¹⁷⁷⁵ [Oysa] *sen ağlayıp inlemiyorsun, neden? Yoksa kalbinde merhamet mi yok?*

¹⁷⁷⁶ *İçinde merhamet yoksa şimdi bizim senden ne umudumuz olabilir ki?*

¹⁷⁷⁷ *A önder, bizi yoklukta bırakmazsın diye sana umut besleriz [oysa].*

¹⁷⁷⁸ *Kıyamet gününde taht kurulunca, o zor günde¹¹⁰ şefaatiniz sen olursun [diye umarız].*

¹⁷⁷⁹ *Öyle bir günde, kaçıışı olmayan o gecede senin ikramından umutluyuz biz.*

¹⁷⁸⁰ *Hiçbir suçlunun güvende olmadığı zamanda eteğine sarılır ellerimiz.*

¹⁷⁸¹ Peygamber der ki *kıyamet gününde suçluları göz yaşı içinde bırakır mıyım hiç¹¹¹?*

¹⁷⁸² *Âsileri ağır işkenceden kurtarmak*

için onların içtenlikle şefaatinizim.

¹⁷⁸³ *Âsileri ve büyük günah sahiplerini ahde vefasızlığın azabından ciddiyetle kurtarırım.*

¹⁷⁸⁴ *Hüsrân gününde ümmetimin sâlihleri benim şefaatinizden zaten müstağnidirler.*

¹⁷⁸⁵ *Hatta onlar kendileri şefaatiniz ederler ve sözleri buyruk yerine geçer.*

¹⁷⁸⁶ Hiçbir günahkâr başkasının günahını çekmez¹¹². *Ben günahkâr değilim; Allah beni yüceltti.*

¹⁷⁸⁷ Günahsız olan şeyhtir, delikanlı! [Çünkü şeyh] hakkı kabulde eldeki yay gibidir.

¹⁷⁸⁸ Şeyh kimdir? Yaşlıdır, yani saç ağarmış olan. Ey umutsuz, öğren bu saçın anlamını.

¹⁷⁸⁹ Siyah saç onun benliği olup sonunda onun benliğinden geriye bir saç teli bile kalmaz.

¹⁷⁹⁰ İster siyah saçlı olsun, ister kır saçlı, pir (yaşlı) olan, benliği kalmayandır.

¹⁷⁹¹ [Bilinen] siyah kıl insanın özelliğidir. [Oysa] bu kıl, ne saç kılıdır, ne sakal kılı.

¹⁷⁹² İsa daha beşikteyken, biz genç olduktan yaşlandık, diye haykırmıştı.

¹⁷⁹³ [125b] Evlat, insan kimi insan niteliklerinden kurtulduğunda ancak orta yaşlı olmuş olur.

1794 Onda vasfımız olan bir tek siyah kıl bile kalmayınca şeyh olup Allah'tan kabul görür.

1795 Saçı beyaz olup da hâlâ beniyle bir-

likteyse, o ne pirdir, ne de Allah'ın özel kuludur.

1796 Kendinde bir kıl ucu kadar [beşerî] özellik barındırırsa arştan değil, yerdendir.

Şeyhin çocuklarının ölümüne ağlamaması konusunda özür beyan edişi

1797 Şeyh [eşine], arkadaş, dedi, *sevgim, merhametim ve şefkatim yok sanma.*

1798 *Hepsinin canı nimete nankörlük etse de biz kâfirlere [bile] merhamet ederiz.*

1799 *Neden taşlanarak eziyet görürler, diye köpeklerle [bile] acırım ben.*

1800 *Isıran köpek için dua edip derim ki, Allah'ım, onu bu huydan kurtar.*

1801 *[Rabbim], bu köpeklerle öyle bir düşünce ver ki insanların taşlamasına uğramasınlar.*

1802 [Allah], âlemlere rahmet kılmak için velileri yeryüzüne getirmiştir¹¹³.

1803 [Veli,] insanları özel dergâha çağırırken, *bol kurtuluş ver;* diye de Hakk'a yakarır.

1804 Bir yandan öğüt vermek için çabalar, sonuç vermeyince, *kapıyı kapama Rabbim,* der.

1805 Halkın geneli cüz'î rahmete sahipken, himmet sahipleri küllî rahmete sahiptir.

1806 Cüz'î rahmet külle katılarak deniz [büyüklüğünde] rahmet haline gelip yol gösterir.

1807 Ey cüz'î rahmet, külle katıl. Yol gösterici olarak küllî rahmeti gör ve yürü.

1808 O, cüz'î oldukça denizin yolunu bilmez ve her su birikintisini deniz sanır.

1809 Denizin yolunu bilmeyince nasıl kılavuzluk eder de insanları denize doğru götürür?

1810 O denize kavuşursa o zaman sel ve ırmak gibi denize dek yol gösterir.

1811 [Külle katılmamış olan] davet etse de bu, müşahade, ilham ve teyit yoluyla değil, taklit yoluyla davettir.

1812 [Ailesi, şeyhe] dedi, *madem herkese acırsın ve bu sürüye bir çoban gibisin...*

1813 *Ecel işnecisi çocuğunu işnelememişken nasıl olur da kendi çocuğuna ağlamazsın?*

1814 *Oysa merhametin göstergesi gözlerdeki yaştır. Peki neden senin gözünde gözyaşı yok?*

1815 [Şeyh] karısına dönüp, *kocakarı,* dedi, *kış mevsimi Temmuz gibi olmaz.*

1816 *Onlar ölseler de yaşasalar da gönül gözünden gizli ve ırak olmaları mümkün mü?*

1817 *Ben onları karşımda hazır görünce, ne diye senin gibi yüzümü tırmalayayım?*

1818 *Zamanın dışında olsalar da benimle birlikteler ve çevremde oynuyorlar.*

1819 *Ağlamak hicran ya da firkatten olur. Bense sevdiklerimle sarmaş dolaş birlikteyim.*

1820 *İnsanlar onları düşlerinde görürken, ben uyanıkken açıkça görmekteyim.*

1821 *[Onları görmek için] kendimi bu dünyadan bir an için gizler, ağaçtaki duyu yapraklarını silkelerim.*

1822 Duyu aklın esiridir, bayım. Bil ki akıl da ruhun esiridir.

1823 Can, aklın bağlı elini çözer ve çıkmaza girmiş işleri yoluna koyar.

1824 Duygular ve düşünceler, berrak suyun üstünü kaplamış çerçöp gibidir.

1825 Aklın eli o çerçöpü bir yana iter de su aklın önünde belirginleşir.

¹⁸²⁶ Çöpler köpük gibi yoğun biçimde su yüzeyini kaplar. Çöp kenara atılınca su ortaya çıkar.

¹⁸²⁷ Allah aklın elini çözmeyince hevâ yüzünden suyumuzun üstü çöplerle dolar.

¹⁸²⁸ [Hevâ] suyu kaplayıp görünmez kıldıkça hevâ güler, aklın ağlar.

¹⁸²⁹ Takva hevânın iki elini bağlayınca

Hak aklın iki ekilini çözer.

¹⁸³⁰ Öyleyse akıl sana önder ve kılavuz olunca, gâlip duyular sana mahkum olur.

¹⁸³¹ [Akıl,] duyuyu uyutmaksızın uyutur da böylece candan gaybın sırları baş gösterir.

¹⁸³² [Böylece insan] hem uyanıkken düşer görür, hem de ona gökten kapılar açılır.

Kör bir şeyhin Kur'an'ı yüzünden okuması ve Kur'an okurken gözlerinin görmesi

¹⁸³³ Bir zamanlar, yoksul bir şeyh, kör bir pirin evinde bir Mushaf görür.

¹⁸³⁴ [Şeyh,] yaz zamanı o ihtiyara konuk olmuş, iki zâhit birkaç gün bir araya gelmişti.

¹⁸³⁵ *Tuhaf*, dedi [içinden], *buradaki Mushaf niçin acaba? Bu dürüst derviş kördür oysa.*

¹⁸³⁶ [Üstelik] *burada ondan başka kimse*

bulunmuyor, diye düşünerek merakı arttı.

¹⁸³⁷ [126a] *Kendi yalnız, bir de Mushaf asmış. Ben, küstah ya da samimi değilim...*

¹⁸³⁸ [Küstah ya da samimi değilim] *ki sorayım. Hayır. Susup sabretmeli ve sabırla amaca ulaşmalıyım.*

¹⁸³⁹ [Şeyh] sabrederek bir süre sıkıntı çekip keşfetti. Çünkü "Sabır rahatlığın anahtarıdır."

Lokman'ın Dâvud'u -selam üzerine olsun- halkalar yapıyor görünce soru sormayıp sabretmenin rahata ermeye neden olacağını düşünerek sabretmesi

¹⁸⁴⁰ Lokman, seçkin Dâvud'un yanına gittiğinde onun demir halkalar yaptığını gördü.

¹⁸⁴¹ O yüce padişah, çelikten yapılmış [halkaların] hepsini birbirine ekliyordu.

¹⁸⁴² O, zırh örme sanatını pek görmediğinden şaşır kalmış, merakı artmıştı.

¹⁸⁴³ *Bu ne olabilir*, diye [düşündü], *iç içe halkalarla ne yapıyorsun, diye açıkça sorsam...*

¹⁸⁴⁴ Yine kendi kendine, *sabır daha iyidir*, dedi, *sabır, amaca daha çabuk ulaştırır.*

¹⁸⁴⁵ Sormazsan daha çabuk keşfedersin. Sabır kuşu tüm kuşlardan daha iyi uçar.

¹⁸⁴⁶ Sorarsan daha geç elde edersin. Sabırsızlığın yüzünden kolay olan güçleşir.

¹⁸⁴⁷ Lokman susup konuşmadı ve bu sırada Dâvud'un yapmakta olduğu [zırh] bitti.

¹⁸⁴⁸ Dâvud, saygınlık sahibi ve sabırlı Lokman'ın yanında zırhı yapıp giydi.

¹⁸⁴⁹ *Yiğit*, dedi [Dâvud], *bu, savaş ve vuruşmada yaralanmayı önleyen güzel bir giyecektir.*

¹⁸⁵⁰ Lokman dedi, *sabır da her üzüntüyü engelleyip yok eden güzel bir nefestir.*

¹⁸⁵¹ [Allah] sabrı hak ile eş kılmıştır, bayım. "Ve'l-Asr¹¹⁴"'ın sonunu bilinçlice oku.

¹⁸⁵² Hak yüz binlerce iksir yaratmıştır, [ama] insan sabır gibi [etkili] bir iksir görmemiştir.

Kör ve Mushaf hikâyesinin devamı

1853 Konuk kişi sabredip bekledi ve [sonunda] güç durum ansızın açıklık kazandı.

1854 [Konuk] gece yarısı Kur'an okunduğunu duyup uykudan sıçrayınca şu ilginçliği gördü:

1855 Kör adam, doğru bir biçimde mushafı okuyordu. [Konuk] sabırsızlanıp durumunu sordu.

1856 Dedi, *acaba kör gözle Kur'an okurken satırları görüyor musun?*

1857 *Okurken Mushafın üzerine eğilmişsin, elinle de harflere dokunuyorsun.*

1858 *Parmağını gezdirmen harflere baktığını açıkça belli ediyor.*

1859 [Kör adam] dedi, *ey bedeninin cehaletini aşmış kişi, Allah'ın yaratışına mı şaşıyorsun?*

1860 *Ben, Hak'tan dileyip dedim, ey yaradım edici, ben Kur'an okumaya can gibi düşkünüm.*

1861 *Hâfız değilim, [bu yüzden] okuma sırasında iki gözüme sorunsuz bir ışıık ver.*

1862 *Mushafı alıp okumaya başladığım zaman iki gözümü bana geri ver.*

1863 [Bunun üzerine] *Hak huzurundan seslenildi: Ey işinin ehli, ey her sıkıntısında*

bize umut besleyen...

1864 *Sende öyle güzel bir zan ve umut var ki seni her an yükselişe çağırıyor.*

1865 *Her okumak istediğinde ya da mushafından okuman gerektiğinde...*

1866 *Ben o anda görme yetini sana geri veririm de muazzam cevheri okursun.*

1867 [Allah] *böyle yaptı. Ben okumak için mushafı her açtığımda...*

1868 *İşlerden gâfil olmayan ve her şeyden haberdar olan o yaratıcı ulu padişah...*

1869 *O biricik sultan, anında bana yenden geceyi aydınlatan görme yetisi bağışlar.*

1870 Bu nedenle dostu itiraz olmaz. Her ne alsa karşılığını gönderir.

1871 Bağını yaksa sana üzüm verir. Yas içindeyken sana şenlik verir.

1872 *Elsiz çolağa el verir. Acılarla dolu insana şen şakrak gönül verir.*

1873 "Teslim olmayız" ve itiraz kalmadı bizde. Yitene karşılık daha büyüğü geliyor çünkü.

1874 *Ateş olmadan bize sıcaklık eriştiğine göre, ateşi bizi öldürse râzıyım.*

1875 *Lamba olmadan aydınlık verdiğine göre, neden feryat edersin lamban yitti diye?*

Hükümlere râzı olan ve şu hükmü geri çevir diye dua edip yakarmayan kimi velilerin nitelikleri

1876 Şimdi de dünyada herhangi bir itirazları olmayan sâliklerin öyküsünü dinle.

1877 Veliler içinde dua ehli başkadır. Onlar, kimi zaman dilerken kimi zaman yırtarlar.

1878 [126b] Veliler içinde bir kesim daha tanırım ki ağızları duaya kapalıdır.

1879 Ulu Rabbe boyun eğmek olan rızâya

erince kazâyı önleme arayışı kendilerine haramdır.

1880 Kazâda öyle özel bir tat bulurlar ki kurtulmayı dilemek onlara küfür gibi gelir.

1881 Kalplerine öyle bir hüsnüzan yerleşmiştir ki herhangi bir üzüntüden karalar giymezler.

Behlül'ün dervişe soru sorması

1882 Behlül, bir dervişe, *nasılsın derviş, dedi, bana haber ver.*

1883 [Derviş] dedi, *dünyanın işleri hep muradınca giden biri nasıl olabilir?*

1884 *Seller ve ırmaklar onun muradınca akar, yıldızlar onun dilediğince olur.*

1885 *Hayat ve ölüm, onun emrinde onun muradınca mahalle mahalle dolaşır.*

1886 *Nereyi dilerse oraya başsağlığı gönderir. Nereyi dilerse oraya kutlama bağışlar.*

1887 *Yolun yolcuları onun muradınca [giderler]. Yoldan kalanlarsa tuzacağına [düşerler].*

1888 *O hükümdarların rıza ve buyruğu olmadan dünyada hiçbir ağız gülemez.*

1889 *Doğru söyledin şeyh, dedi [Behlül], öyledir. Bu, senin görkeminle simandan belli zaten.*

1890 *Böylesin, hatta bunun yüz mislisin, ey sâdık. Ama bunu açıklayıp güzelce anlat.*

1891 *Öyle [açıkla] ki erdemliler de içi boşlar da kulaklarına ulaşınca kabul etsinler.*

1892 *Sözlü olarak öyle açıkla ki herkesin aklı ondan pay alsın.*

1893 Yetkin hatip, sofrasında her türlü yemek bulunan sofra sahibi gibidir.

1894 *Öyle ki [o sofrada] hiç bir konuk aç kalmaz, herkes kendine özgü bir yiyecek bulur.*

1895 *Anlamca yedi katman olan Kur'an¹¹⁵ gibi onda havasa da avama da besin vardır.*

1896 [Derviş] dedi, *en azından avam kesin bilir ki dünya Allah'ın emrine boyun eğmiştir.*

1897 *Bahtın sultanının takdiri ve hükmü olmadan ağaçtan hiçbir yaprak düşmez¹¹⁶.*

1898 *Hak lokmaya "gir" demedikçe hiç bir lokma ağızdan boğaza gitmez.*

1899 *İnsanın yuları olan eğilim ve isteklerin hareketi de gani olan Allah'ın emrindedir.*

1900 *Yerlerde ve göklerde hiç bir zerre kanat çırpamaz, hiçbir çark dönmez.*

1901 [Bu konu] ancak etkili ezeli buyrukla açıklanabilir. [Bu konuda] atiklik hoş değil.

1902 *Ağaçların yapraklarını kim tam olarak sayar? Sonsuz olan, söze nasıl sığar?*

1903 *Şu kadarını duy ki bütün işler ancak Yaratıcı'nın emriyle çekip çevrilir.*

1904 *Hakk'ın takdiri kulun rızâsı haline gelince kul O'nun hükmüne isteyerek boyun eğer.*

1905 *Ne zorlama [söz konusu], ne de karşılık ve sevap beklentisi. Bilakis tabiatı böyle arındığı için [boyun eğer].*

1906 [Böyle bir kul], hayatı kendi nefsi için istemez ve hayat zevklerini tatma peşinde değildir.

1907 *Ezeli emir nerede bir yol belirlemişse [o yolda yürür ve] onun açısından yaşamakla ölmek birdir.*

1908 *Para pul için değil Allah için yaşar. Korku ve sıkıntıdan değil Allah için ölür¹¹⁷.*

1909 *İmanı, cennet [ve içindeki] ağaçlarla ırmaklar için değil O'nun rızâsı içindir.*

1910 *Küfrü terk edişi de ateşe girme korkusundan değil Hak içindir.*

1911 *Bu, riyazetten ve arayıştan değil, özünden ve yaratılışından böyledir.*

1912 *O, rızâyı gördüğünde güler. Onun açısından kazâ, tatlı helva gibidir.*

1913 *Böyle huy ve yaratılıştaki bir kulun emir ve buyruğuna göre hareket etmez mi dünya?*

¹⁹¹⁴ Öyleyse o, *Rabbim, bu takdiri de-
ğıştir*; diye niçin dua edip yakarsın?

¹⁹¹⁵ Kendi ölümü de, çocuklarının ölü-
mü de Hak içindir ve ona göre ağızdaki
helva gibidir.

¹⁹¹⁶ O vefalı kulun yanında çocuklarının
can çekişmesi, yoksul ihtiyarın önündeki
kadayıf gibidir.

¹⁹¹⁷ Öyleyse niçin dua etsin? Ancak dua-
da Allah'ın rızasını görürse başka.

¹⁹¹⁸ Doğru yola erişmiş bu kul, dua
ve şefaati kendi merhametinden dolayı
etmez.

¹⁹¹⁹ O, Hak aşkının kandilini yaktığı
anda merhametini ateşe vermiştir.

¹⁹²⁰ Onun niteliklerinin cehennemi aşk-
tır ve o, niteliklerini bütünüyle yakmıştır.

¹⁹²¹ Bu devlette at koşturan Dekûkî dı-
şındaki sıradan sâlik, bu ayrımları nerden
bilsin?

Dekûkî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- ve kerametleri hikâyesi

¹⁹²² [127a] Dekûkî, güzel bir siması olan
aşık ve kerâmet sahibi bir efendiydi.

¹⁹²³ Gökteki ay gibi yürüdü yeryüzün-
de. Gece yolcularının ruhları onunla ay-
dınlanırdı.

¹⁹²⁴ Bir yerde çok az kalırdı ve bir köyde
iki gün kaldığı çok az vâki olmuştu.

¹⁹²⁵ *Bir evde iki gün kalsam, derdi, o mes-
kenin aşkı bende alevlenir.*

¹⁹²⁶ *Meskene kapılmaktan korkuyorum.
Götür beni nefsim, istighna için yolculuk et.*

¹⁹²⁷ *Sınav sırasında hâlis olsun diye kalbi-
mi belli bir mekana alıştırmam ben.*

¹⁹²⁸ Gündüz yolculukta, gece namaz-
daydı. Doğan gibi, şahbazdaydı gözü.

¹⁹²⁹ Halktan kopuktu, ama kötü huylu-
luktan değil. Kadın erkek herkesten uzak-
tı, ama ikilikten değil.

¹⁹³⁰ İnsanlara müşfik olup su gibi yarar-
lıydı. İyi bir şefaatchi olup duası makbuldü.

¹⁹³¹ İyiye de kötüye de sevecen davranıp ku-
cak açardı. Anneden iyi, babadan babacandı.

¹⁹³² Peygamber, *ey ulular, demiştir, ben
sizin için bir baba gibi müşfik ve sevecenim.*

¹⁹³³ *Çünkü hepiniz benim birer parçam-
sınız. Parçayı bütünden niçin koparırsınız?*

¹⁹³⁴ Parça bütünden koparılınca işe ya-
ramaz olur. Uzu bedenden kopunca
murdar olur¹¹⁸.

¹⁹³⁵ Asıl gövdeye yeniden eklenmedik-
çe o bir ölüdür ve onda candan bir haber
yoktur.

¹⁹³⁶ [Kopuk parça] kımıldasa da dayana-
ğı yoktur. [Zaten] yeni kesilmiş uzuv da
kımıldar.

¹⁹³⁷ Parça bu bütünden kopup bir yana
gitse de bu, eksilecek bir bütün değildir.

¹⁹³⁸ Ondan kopmakla ona bitişmek söz-
le anlatılamaz, [fakat] örnek olsun diye
eksik bir şey söylendi.

Dekûkî hikâyesine dönüş

¹⁹³⁹ Örneğin [Peygamber] Ali'yi "aslan"
diye nitelemiştir. Nitelemişse de aslan
onun gibi olamaz.

¹⁹⁴⁰ Delikanlı, misli, misali ve ikisinin

farkını bırak da Dekûkî hikâyesine doğru
at sür!

¹⁹⁴¹ O, fetva konusunda halkın imamıy-
dı ve takvada melekleri geçmişti.

¹⁹⁴² Seyir konusunda ayı mat etmişti, dindarlık konusunda din onu kıskanırdı.

¹⁹⁴³ Bunca takva, zikir ve kıyâma karşın hep Hakk'ın has kullarını arardı.

¹⁹⁴⁴ Yolculukta en büyük arzusu, bir has kulla sohbet etmekti.

¹⁹⁴⁵ Yola çıkarken hep *Rabbim*, derdi, *beni has kullara yoldaş eyle.*

¹⁹⁴⁶ *Rabbim, kalbimin tanıdıklarına el bağlar, köle olur, hizmet ederim.*

¹⁹⁴⁷ *Ey canımın Rabbi, tanımayıp göremediklerimi de bana karşı sevecen kıl.*

¹⁹⁴⁸ Yüce Allah ona, *ey uluların başı*, derdi, *bu ne aşktır, bu ne susuzluktur?*

¹⁹⁴⁹ *Sevgime sahipken başkasını ne ararsın? Allah seninleyken insan araman niye?*

¹⁹⁵⁰ O da, *ey sırları bilen Rabbim*, derdi, *kalbimdeki niyaz yolunu açan sensin.*

¹⁹⁵¹ *Deniz ortasında otursam da testi su-*

yunda da gözüüm var benim.

¹⁹⁵² *Dâvud gibiyim; doksan koyunum var-ken arkadaşımın koyununa göz diktim*¹¹⁹.

¹⁹⁵³ Aşkında hırslı olmak övünç ve yüceliktir. Senden başkası konusunda hırs ise utanç ve mahvoluştur.

¹⁹⁵⁴ Erkeklerin arzu ve hırsı, ileri doğrudur. Puştlarınkiyse utanç ve kötülüktür.

¹⁹⁵⁵ Erkeklerin hırsı öne yönelikken muhannesteki hırs arkaya yöneliktir.

¹⁹⁵⁶ Birinci hırs erkekliğin yetkinliğindendir. Öteki hırs ise bayağı ve iticidir.

¹⁹⁵⁷ Ah, burada çok gizli bir sır var. [Bu sırdan dolayı] Musa koşarak Hızır'a gider.

¹⁹⁵⁸ Suyu kanmayan susuz gibi sen de bulduğun hiçbir şeyde takılıp kalma.

¹⁹⁵⁹ Bu dergâhta sonsuz yakınlık makamı vardır. Baş köşeyi bırak, senin baş köşen yoldur.

Mûsa'nın peygamberliğine ve [Hakk'a] yakınlığına karşın Hızır'ı -selam üzerine olsun- aramasının sırrı

¹⁹⁶⁰ Hakk'ın "Kelim"inden öğren, muhterem. Kelim, iştihakından ne diyor bak.

¹⁹⁶¹ *Böyle makam ve peygamberliğe karşın Hızır'ı arıyorum ve bencillikten uzağım.*

¹⁹⁶² [Dediler], *ey Musa sen kavmini bırakmış kutlu bir zâtı aramak için avâresin.*

¹⁹⁶³ *Korku ve umuttan sıyrılmış bir sultan-sın. Nice dolaşır, nice ararsın? Nereye dek?*

¹⁹⁶⁴ *Senin olan seninledir, bunâ vâkıfsın*¹²⁰. *Ey gökyüzü, nice adımlarsın yeryüzünü?*

¹⁹⁶⁵ Musa dedi, *bu kadar da kınamayın, güneşle ayın yolunu kesmeyi bırakın.*

¹⁹⁶⁶ [127b] *Çağın sultanına arkadaş olmak için "iki denizin birleştiği yer"*¹²¹ *e dek gideceğim ben.*

¹⁹⁶⁷ *Ben Hızır'ı işime bir sebep kılacağım. Ona ulaşamazsam uzun yıllar yolculuk edeceğim.*

¹⁹⁶⁸ *Yıllarca uçacağım kanatlarımla. Yıllar nedir ki binlerce yıl hatta.*

¹⁹⁶⁹ [Binlerce yıl] *gideceğim, değmez mi buna? Cananın aşkını ekmek aşkından az görme.*

¹⁹⁷⁰ Bu sözün sonu gelmez, amca, Dekûkî'nin hikâyesini anlat.

Dekûkî hikâyesine dönüş

¹⁹⁷¹ Allah ona rahmet eylesin, Dekûkî der ki *bir süre doğuyla batı arasında yolculuk ettim.*

¹⁹⁷² *Ay aşkıyla, Rabbe hayran ve yolun farkında olmadan aylarca, yıllarca gittim.*

¹⁹⁷³ [Dediler ki] *taş diken içinde yalın ayak gidilir mi? Dedi, hayranım ben, kendimde değilim, aklım başımda değil.*

¹⁹⁷⁴ Bu yerdeki ayaklara bakma sen. Çünkü âşık kalbiyle yürür, emin ol.

¹⁹⁷⁵ Yol ve menzil uzak mı yakın mı, kalp nereden bilsin? Çünkü o sarhoşudur sevgilinin.

¹⁹⁷⁶ Uzunluk ve kısalık bedene özgü özelliklerdir. Ruhların gidişi başka türlü gidiştir.

¹⁹⁷⁷ Nutfeden akla dek yolculuk ettin. Ne adım vardı, ne konak, ne de göç ediş.

¹⁹⁷⁸ Canın zaman ve mekandaki yolculuğu sebepten bağımsızdır. Cismimiz, yolculuğu candan öğrenmiştir.

¹⁹⁷⁹ O (Dekukî), şimdi cismânî yolculuğu bırakmış, sebep şeklinde [ama] sebepten arınmış olarak gizlice gider.

¹⁹⁸⁰ Dekûkî der ki *bir gün dostun beşer-deki nurlarını görmek için iştiyakla gidiyordum...*

¹⁹⁸¹ *Bir damlada bir deniz, bir zerrede bir güneş göreyim diyordum.*

¹⁹⁸² *Yürüyerek bir sahile vardığımda vakit dardı, gün bitip akşam olmuştu.*

Sahil tarafında yedi mum misalinin görünmesi

¹⁹⁸³ [Dekukî der ki] *ansızın uzaktan yedi mum gördüm ve sahilde oraya doğru koştum.*

¹⁹⁸⁴ *Her mumdan güzel bir ışık huzmesi ta göğe dek uzanıyordu.*

¹⁹⁸⁵ *Şaşkınlığa düştüm, [hatta] şaşkınlığım da şaşırdı. Hayret dalgası aklı da yuttu.*

¹⁹⁸⁶ *Bu yakılan mumlar nasıl mumlar ki insanların gözleri bunları göremiyor?*

¹⁹⁸⁷ Aydan da aydınlık mumun yanıp-şında, lamba arayıp duruyor insanlar!

¹⁹⁸⁸ Gözlerde acayip bir bağ var. “Dilediğini doğru yola ileten¹²²” bağlıyor gözleri.

O yedi mumun tek bir mum şekline dönüşmesi

¹⁹⁸⁹ *Sonra yedinin bire dönüştüğünü ve ışığının göğü yarıp geçtiğini görüyordum.*

¹⁹⁹⁰ *Sonra o bir yeniden yedi oldu da sarhoşluk ve hayretim büyüdüğü büyüdü.*

¹⁹⁹¹ *Mumlar arasındaki birleşme, bizim dilimizle anlatılamayacak bir birleşmeydi.*

¹⁹⁹² [Kimi zaman] bir görüşte kavranan şey yıllarca dile getirilemez.

¹⁹⁹³ Aklın idrakinin bir anda gördüğü şey, yıllar yılı kulakla duyulamaz.

¹⁹⁹⁴ [Görülecek şeylerin] madem ki sonu

yoktur, öyleyse kendine var. Çünkü “Seni layık olduğunca övemem¹²³”.

¹⁹⁹⁵ *O mumlar yüce Hakk'ın ne tür bir işareti diye koşarak daha ileri gittim.*

¹⁹⁹⁶ *Acele ve koşmaktan dolayı kendimden geçip perişan olup sonunda yere yığıldım.*

¹⁹⁹⁷ *Toprak üzerinde bir süre kendimden geçmiş halde düşüp kalmıştım.*

¹⁹⁹⁸ *Tekrar kendime gelip kalktım. Gidiyordum, ama sanki ne başım vardı, ne ayağım.*

Mumların yedi adam şeklinde görünmesi

¹⁹⁹⁹ *Yedi mum yedi adam gibi göründü. Nurlarıysa göğe çıkıyordu.*

²⁰⁰⁰ *Gün ışığı o ışıklar karşısında sönükleşiyor, parlaklığıyla [başka] ışıkları yok ediyordu.*

Sonra da mumların yedi ağaca dönüşmesi

2001 Sonra yedi adam da ağaca dönüştü. Onların yeşil rengini görmekle neşelendim.

2002 Yaprak yoğunluğundan dallar görünmez olmuş, meyve bolluğundan yapırlar kaybolmuştu.

2003 Her ağacın dalları Sidre¹²⁴'ye ulaşmış, Sidre ne ki hatta uzay boşluğundan çıkmıştı.

2004 Her birinin kökü yerin derinliklerine inmişti ve kesinlikle öküz ve balıktan derindeydi.

2005 Kökleri dallarından daha tazeydi ve görünümülerinden akıl altüst oluyordu.

2006 Yetkinliğinden yarılan her meyveden su yerine nur kıvılcımları fişkırıyordu.

[128a] Ağaçların insanların gözünden gizli kalışı

2007 Daha şaşırtıcı olan şu ki sahrada, ova-da yanlarından geçen yüz binlerce insan...

2008 Gölge diye yanıp tutuşarak kilimden gölgelik yapıyorlardı da...

2009 O [ağaçların] gölgelerini hiç görmüyorlardı. Bu yamuk gözlerle yüz kere yuh olsun!

2010 Hakk'ın kahrı gözleri mühürlemiş¹²⁵ de [bu yüzden] ayı görmez, Süha'yı görür.

2011 Zerreyi görür de güneşi görmez, ama lütuf ve keremden umutsuz değildir.

2012 Kervanlar yiyecek bulamazken bu meyveler olgunlaşıp dökülür, Rabbim bu ne sihir?

2013 Boğazları kurumuş insanlar, birbirlerini çiğneyip kapışarak çürük elma yiyorlardı.

2014 O dalların yaprak ve çiçekleriyse "Keşke kavmim bilseydi¹²⁶!" deyip duruyordu.

2015 Her ağaçtan, ey kara bahtlı insanlar, bize gelin, diye ses geliyordu.

2016 [İlahî] gayretse ağaçlara, gözlerini bağladık, sığınacak yer yok, diye sesleniyordu.

2017 Biri insanlara, şu yana gidin de şu ağaçlardan yararlanın, dese...

2018 [Bunu söyleyen için] zavallı sarhoş, Allah'ın takdirinden delirmiş, diyordu herkes.

2019 [Diyorlardı ki] *zavallının beyni, müzmin sevdadan ya da riyazetten soğan gibi çürümüş.*

2020 O ise *Rabbim, bu ne hal, nedir halktaki bu gaflet ve dalâlet,* diye şaşıp kalıyordu.

2021 Bir sürü insan yüz türlü akıl ve görüş ileri sürerek bir adım bile o yöne gitmiyor.

2022 Akıllı ve zekileri, hep birlikte böyle bir bahçeyi inkâr edip yüz çeviriyorlar.

2023 *Yoksa, ben mi delirip şaşırdım? Şeytan başıma bir şey vurdu sanki.*

2024 *Ben şu anda düş mü görüyorum, hayal mi, diye gözlerimi ovuşturuyordum.*

2025 *Düş de ne demek? Ağaçlara gidip meyvelerini yiyorum; nasıl inanmam?*

2026 *Tekrar inkârcılara baktığımda [görüyorum ki onlar] bu bahçeden uzaklaşıyorlar.*

2027 *Tam bir ihtiyaç ve yoksulluk içinde yarım bir koruk için nerdeyse canlarını veriyorlar.*

2028 *Bu zavallılar, bir yaprak kapabilme hırs ve azmiyle sıkıntıyla ah ediyorlar.*

2029 *Yüz binlerce insan, bu ağaçlardan ve meyvelerden kaçıyor.*

2030 *Yine, kendimde mi değilim acaba, diyorum, elimi hayalî bir dala mı uzattım yoksa?*

²⁰³¹ “Peygamberler yeise düşüp yalancı çıkarıldıklarını (*kuzzibûl/kuzibû*) sandılar” [ayetini] söyle¹²⁷.

²⁰³² “Kuzibû”yu şeddesiz okuduğunda [ayetin anlamı] “kendilerini perdelenmiş gördüler” olur.

²⁰³³ Kötülük sahipleri inkârcılıkta birleştiğinden Peygamberlerin canları kuşkuya düştü.

²⁰³⁴ Kuşkunun ardından onlara yardımımız gelir. Bu kuşkuları bırak da, can ağacına gel.

²⁰³⁵ [Bu meyvelerden] yiyip ondan nasiibi olanlara ver, ki böyle her an bir sihir öğretilir.

²⁰³⁶ İnsanlar derler ki bu ses de neyin nesi? Çünkü sahrada ne ağaç var, ne meyve.

²⁰³⁷ *Yanıbaşınızda bahçeler, sofralar var*, diyen delilerin sözlerinden başımız döndü.

²⁰³⁸ Gözlerimizi ovuşturup bakıyoruz burda bahçe yok; ya bir çöl var ya da sarp bir yol.

²⁰³⁹ İlginçtir, uzadıkça uzuyor bu sözler! Nasıl boş olabilir ki? Boş değilse nerde hani?

²⁰⁴⁰ Ben de onlar gibi, *ilginçtir*, diyorum, *Rabbın yaratışı, böyle bir mührü niçin vurdu?*

²⁰⁴¹ Bu çatışma ve çelişkilerden Muhammed de hayret içinde, Ebu Leheb de.

²⁰⁴² Bu hayretle o hayret arasında derin bir fark var. Ulu sultan bakalım ne yapacak?

²⁰⁴³ Ey Dekûkî atını hızlı sür, aman ha sus! Nice söyleyeceksin? Kulak kıtlığı var çünkü.

Yedi ağacın bir ağaç oluşu

²⁰⁴⁴ Dedi, *bahtiyar olarak daha ileri vardım ve o yedi [ağaç] yeniden bir tek ağaç oldu.*

²⁰⁴⁵ *Yedi olup sonra bire dönüşüyordu hep. Ben hayretten [bilsen] nasıl oluyordum!*

²⁰⁴⁶ *Sonra da o ağaçların cemaat gibi uyum halinde saft tutup namaza durduklarını gördüm.*

²⁰⁴⁷ *Bir ağaç imam gibi önde, ötekiler onun ardında kıyama durmuş...*

²⁰⁴⁸ *Ağaçların kıyam, rüku ve secdelerinden dolayı büyük bir şaşkınlık içindeydim.*

²⁰⁴⁹ *Tam o anda Hakk'ın şu sözünü hatırladım: “Otlar ve ağaçlar secde ederler”¹²⁸.*

²⁰⁵⁰ *Bu ağaçların ne dizleri var, ne de belleri. Bu nasıl namaza durmaktır böyle?*

²⁰⁵¹ [Böyle düşünürken] Allah'tan ilham geldi: “Ey gönlü aydın, hâlâ işimize şaşıyor musun?”

[128b] Yedi ağacın yedi adam oluşu

²⁰⁵² *Bir süre sonra o ağaçların hepsi bir tek Allah için diz çöken yedi adama dönüştü.*

²⁰⁵³ *Kim bu aslanlar, dünyada ne işleri var, diye gözlerimi ovuşturup bakıyorum.*

²⁰⁵⁴ *Yakınlarına dek yaklaştığımda kendime gelip onları selamladım.*

²⁰⁵⁵ *Onlar, ey uluların övüncü ve baş tacı,*

diyerek selamıma karşılık verdiler.

²⁰⁵⁶ [Kendi kendime] dedim, bundan önce görmedikleri halde beni nasıl tanıdılar peki?

²⁰⁵⁷ İçimden geçenleri hemen anlayıp göz ucuyla birbirlerine baktılar.

²⁰⁵⁸ *Bana gülerек cevap verip ey aziz, dediler, şu anda bu [husus] sana gizli mi ki?*

2059 Allah ile [olmaktan dolayı] hayret içindeki kalbe, sağın solun sırrı gizli kalır mı hiç?

2060 [İçimden] dedim, hakikatlere ermiş- lerse, nasıl olur da genel geçer adlara vâkıf olurlar?

2061 Dediler, bir ad veliye gizli kalırsa ce- haletten değil, istiğraktan bil bunu.

2062 Ondan sonra, ey temiz dost, dediler, arzumuz ardında namaz kılmaktır.

2063 *Peki, ama bana mühlet verin, dedim, çünkü zamana ilişkin güçlüklerim var.*

2064 *[Mühlet verin] de güçlüğüm temiz birlikteliklerle çözülsün. Çünkü üzüm de toprakla birliktelik sayesinde filizlenir.*

2065 *İçli tohum kara toprakla kerem edip baş başa kalarak arkadaşlık eder de...*

2066 *Kendini toprakta tümüyle yok eder. Böylece rengi ve kokusu, kızılı ve sarısı kal- maz.*

2067 *Yok oluşun ardından tutukluğu (kabz) kalmaz, açılıp ferahlar (bast), sürer atını.*

2068 *Kendi aslı karşısında kendinden arı- nınca [insanın] süreti yok olup özü ortaya çıkar.*

2069 *Ferman senindir diye başlarıyla onay- ladılar. Baş sallamaları nedeniyle kalbim- den ateş çıktı.*

2070 *Bir süre kendimden sıyrılıp o seçkin top-*

luluğun gözetimi altında kaldığımda ...

2071 *Can hemen o anda kurtuldu zaman- dan. Genç insanı ihtiyar eder çünkü za- man.*

2072 *Tüm renklenmeler zamandan doğar. [Kişi] zamandan kurtulunca renklerden de kurtulur.*

2073 *Bir an olsun andan sıyrıldığında na- sıl-niçin kalmaz; nasıl-niçinden münez- zeh olana mahrem olursun.*

2074 *Anın haberi yoktur ansızlıktan. Çünkü o [ansız] yana geçebilen ancak onun hayretidir.*

2075 *Bu arayış dünyasında her kişinin yuları kendine özgü tavlaya bağlıdır.*

2076 *Her tavlaya bir seysis atanmıştır¹²⁹ ve [tavladan] ayrılan oraya ancak izinle girebilir.*

2077 *[Kişi] heves yüzünden tavladan ayrılıp da başkalarının tavlasına başını uzatırsa...*

2078 *Güzel çevik ahırcılar, anında onu yu- larından tuttukları gibi çekip götürürler.*

2079 *Behey pervasız, gözeticipleri görmü- yorsan, iradede yoksun iradeleri gör bari.*

2080 *İrade gösteriyorsun, elin ayağın da bağlı değil, peki [buna karşın] niye ha- pistesin?*

2081 *Gözeticiyi inkâra yönelip [seni sı- nırlayanın] adını nefsin tehditleri koy- muşsun.*

Dekûkî'nin imamet için öne geçişi

2082 *Bu sözün sonu yoktur, hızlı koş. Na- maz vakti geldi Dekûkî, öne geç.*

2083 *Ey biricik, bu ikiliği bırak da zaman seninle süslenip bezensin.*

2084 *Ey namazda gözü gören imam, ön- derin gözü ışıklı olmalı.*

2085 *Şeriatla körü imam olarak öne ge-*

çirmek mekruhtur, ey ulular.

2086 *Hâfız, bilgin ve fakih [bir kör imam ola- cağına] gözü gören cahil [imam olsun] daha iyi.*

2087 *Kör necasetten sakınamaz. Sakınıp kaçınmanın dayanağı gözdür.*

2088 *[Kör] yolda giderken pisliği görmez. Hiçbir mümine Allah körlük vermesin.*

2089 Zâhirî kör zâhirî pislik içindedir, bâtinî körse bâtinî pislik içindedir.

2090 Dıştaki pislik suyla yok olup gider. İçteki pislikse arttıkça artar.

2091 İçteki pislik açığa çıktığında ancak göz suyuyla yıkanabilir.

2092 Allah, kâfiri pis (*necis*) diye nite-ler¹³⁰, oysa kâfirin dış görünüşünde pislik yoktur.

2093 Kâfirin dışyüzü pis değildir, ancak onun pislîği ahlâk ve din bakımındandır.

2094 Bu [dıştaki] pislîğin kokusu yirmi adım öteye, o [içteki] pislîğin kokusuysa Rey'den Şam'a ulaşır.

2095 Hatta kokusu göklere çıkar da huri ve Rıdvan'ın¹³¹ burnuna gelir.

2096 [129a] Bu söylediğim senin anlayışın ölçüsündedir. Doğru anlayış hasretinden öldüm.

2097 Anlayış sudur, bedenin varlığıysa testi. Testi kırılınca içindeki su dökülür.

2098 Bu testinin beş derin deliği var ve [bu yüzden] testide ne su kalır ne de kar.

2099 "Bakışlarınızı kısın"¹³² buyruğunu duyarsın, yine de doğru atmazsın.

2100 Ağzından [çıkan] söz anlayışını alıp götürür. Kulaksa kum gibidir, anlayışını yutar.

2101 Aynı şekilde seni öteki deliklerin de anlayışının gizli suyunu çekip alır.

2102 Denizdeki suyu alır da yeniden denize su vermezsen o denizi çöl edersin.

2103 Vakit daraldı, yoksa hâlî sana anlatır, karşılıklar ve bedeller konusunu açıklardım.

2104 Sular harcandıktan sonra denize karşılıklarla bedeller nerden gelir, [anlattırdım sana].

2105 Yüz binlerce canlı [denizden su] içer, dışardan da bulutlar [suyu] alıp götürür.

2106 Deniz yine bunu telafi eder. Peki nerden? Doğruluk sahipleri bilir [nerden olduğunu].

2107 Bu kitapta hikâyelere başladık, ama acele yüzünden sonuçsuz kaldı.

2108 Ey Hak ışığı yiğit Hüsâmeddin, gökler ve unsurlar senin gibi bir şah doğurmamıştır.

2109 Sen cana ve gönle ender gelirsin. Canla gönül gelişinden mahcuptur.

2110 Geçmiş insanları epeyce övdüm. Aslında onlardan kastım sendin.

2111 Sen kimin adına övgüde bulunursan bulun, dua bilir kendi evini.

2112 Hak, övülenleri uygunsuz kişilerden gizlemek için bu hikâye ve öyküleri ortaya koymuştur.

2113 Böyle bir övgü sana karşı mahcupsa da Allah yoksulun çabasını kabul eder.

2114 Hak önemsiz bir şeyi [bile] kabul edip bağışlar. Öyle ki körün iki gözünden iki damla yaş akması yeterlidir.

2115 Bu müphem konuyu, yani dolaylı yoldan o adı güzeli övdüğümü kuşlar balıklar bilir.

2116 Kıskananlar ona ah edip de onun incitme hayali kurmasınlar diye [dolaylı överim].

2117 Kıskanç onun hayalini nerde bulacak? Fare yuvasında papağan yatar mı hiç?

2118 Kıskancın hayali yanılsamadır. Onun gördüğü hilal değil, kendi kaşındaki kıldır.

2119 Beş [duyu] ve yedi [gök] dışında överim onu. Yaz şimdi: Dekûkî [imam olup] öne geçti.

Dekûkî'nin o topluluğa imam olmak üzere öne geçişi

²¹²⁰ Tahiyatta ve salihlere selamda, bütün peygamberlerin övgüsü iç içedir.

²¹²¹ Övgüler iç içe geçmiş, [sanki] testiler bir leğene dökülmüştür.

²¹²² Çünkü övülen aslında sadece bir tek-tir. Bu yüzden dinler ancak bir dindir¹³³.

²¹²³ Bil ki her övgünün varacağı yer Hak nurudur. Şekil ve kişilere yapılan övgü iğ-retidir.

²¹²⁴ Hak edenden başkasının övülmesi mümkün mü? Fakat [insanlar] zan yüzünden yoldan saparlar.

²¹²⁵ Tıpkı duvara vuran ışık gibi... Du-var ışıklar için bir aracıdır.

²¹²⁶ Gölge kaçınılmaz olarak aslına dö-nünce, sapık, ayı gözden yitirip övgüyü bırakır.

²¹²⁷ Ya da [bir kişi] ayın kuyuya yansıma-sını görünce başını kuyuya uzatıp onu över.

²¹²⁸ Onun cehaleti ayın yansımasına yönelmişse de aslında onun övdüğü ayın kendisidir.

²¹²⁹ Onun övgüsü, yansımaya değil aya-

dır. Yapılan yanlış olduğundan bu bir kü-für olur.

²¹³⁰ O küstah, azgınlıktan yolunu yitirir de ay yukarda olduğu halde aşağıda sanır.

²¹³¹ İnsanlar, bu güzeller yüzünden peri-şan olurlar. Şehvete dalıp sonra da pişman olurlar.

²¹³² Çünkü kişi bir hayale kapılarak şeh-vete dalar ve hakikatten iyice uzaklaşır.

²¹³³ Senin arzun bir hayalle kanat haline gelir de o kanatla hakikate erişir.

²¹³⁴ [Fakat] şehvete daldın mı kanatların dökülür, topal olursun da hayal senden kaçır.

²¹³⁵ Kanadını koru, böyle şehvete dalma ki arzu kanadı seni cennetlere doğru gö-türsün.

²¹³⁶ İnsanlar keyif sürdüklerini sanırlar, [ama aslında] bir hayal uğruna kanatlarını yolarlar.

²¹³⁷ Bu hususu açıklamak bana borç oldu. Bana zaman ver. Elim dar, o yüzden sustum¹³⁴.

Topluluğun Dekûkî'nin ardında namaza duruşu

²¹³⁸ Dekûkî, öne geçip namaza durdu. Cemaat atlas kumaş gibiydi, o da kumaş-taki nakış.

²¹³⁹ O şahlar, namılı imama uyup onun ardında sıra sıra durdular.

²¹⁴⁰ [129b] Tekbirlerle yakınlaşmaya erin-ce kurbanlar gibi bu dünyadan ayrıldılar.

²¹⁴¹ Tekbir, "Rabbim, senin huzurunda kurban olduk" anlamına gelir ey imam.

²¹⁴² Kurban keserken "Allahu ekber" dersin. Geberesi nefsi kurban ederken de böyle [demeli].

²¹⁴³ Beden İsmail gibidir, can da İbra-him gibi. Can, koca beden üstüne tekbir getirir.

²¹⁴⁴ Beden, namazda "bismillah" denile-rek kurban edilip şehvet ve hırstan kesilir.

²¹⁴⁵ [İnsan] Hak huzurunda kıyamette-ki gibi sıralanıp dua edip hesap vermeye başlar.

²¹⁴⁶ Tıpkı kıyametteki diriliş gibi göz yaşı dökerek Allah'ın huzuruna durur.

²¹⁴⁷ Hak der ki *sana verdiğim sürede ne getirdin bana?*

2148 *Ömrünü neyle geçirdin, azığına, gücünü neye harcadın*¹³⁵?

2149 *Gözünün cevherini nerede harcadın, beş duyunu nerede tükettin?*

2150 *Gözünü, kulağını, aklını ve arşın cevherlerini harcayıp yeryüzünden neler satın aldın*¹³⁶?

2151 *Kürekle kazma gibi eli ayağı sana ben bağışladım. Kendiliğinden olması mümkün mü?*

2152 Hak'tan yine bunun gibi yüz binlerce yakıcı mesaj gelir.

2153 Kıyamda [insan] bu sözlerle karşılıp utancından iki büklüm olup ruku eder.

2154 Utancından ayakta duracak gücü kalmaz da rükuda utanç içinde tesbih okur.

2155 *Rükudan başını kaldır da Hakk'a cevap ver*, diye buyruk gelir sonra.

2156 [İnsan] utanç içinde başını rükudan

kaldırır da acemice yeniden yüz üstü düşer.

2157 *Başını secdeden kaldır da yaptığından haber ver*, diye yine buyruk gelir.

2158 Utanç içindeki [insan] yeniden başını kaldırır da yine yılan gibi yüz üstü düşer.

2159 *Başını kaldır da konuş*, der tekrar, seni inceden inceye sorgulayacağım.

2160 Onun ayakta duracak gücü kalmamıştır. Çünkü heybetli hitap ruhunu sarsmıştır.

2161 Ağır yükten dolayı oturur kalır. Konuşup açıkla, der Hak ona.

2162 *Sana nimet verdim*, der, *söyle şükri hani? Sana sermaye verdim, kârını göster!*

2163 [İnsan] selam verip yüzünü sağa, peygamberlere ve ululara doğru çevirir.

2164 Demek ister ki *şefaatin a sultanlar, çünkü ben alçak, çamura saplanıp kaldım.*

Sağa selam vermenin kıyamette Hakk'ın sorgulamasının korkusuyla peygamberlerden yardım ve şefaatin dilemeye işaret oluşu

2165 Peygamberler, *çare günü geçti*, derler, *çare ve büyük tutamak o yandaydı.*

2166 Vakitsiz öten horozsun sen a bahtsız, git başımızdan da kanımıza girme.

2167 [Sonra insan] yüzünü sol yana, ailesiyle yakınlarına çevirir. Onlar ona derler, *defol...*¹³⁷

2168 *Rabbine cevap ver, biz kimiz ki? Efendi, bizden elini çek.*

2169 Ne bu yandan, ne o yandan çare bulamaz da o zavallının kalbi yüz parçaya bölünür.

2170 Zavallı [insan] herkesten umudunu kesince iki elini kaldırıp dua eder.

2171 *Herkesten umudumu kestim Rabbim. İlk de sensin, son da sensin, son varılacak da.*

2172 Namazdaki bu güzel işaretleri gör de bunların kesinlikle gerçekleşeceğini anla.

2173 Namaz yumurtasından civciv çıkart (namazdan elde edilmesi gerekeni elde et), [yem yiyen] kuş gibi başını huşusuz ve özensiz indirip kaldırma.

Dekûkî'nin namaz sırasında batmak üzere olan gemideki feryatları duyması

2174 Dekûkî, imamlık için hazır duruma gelip sahilde namaza durdu.

2175 Cemaat de onun ardında kıyama

durmuştu. İşte sana güzel cemaat, işte seçkin imam!

2176 [Dekûkî] deniz tarafından imdat ses-

lerini duyunca gözü birden denize takıldı.

²¹⁷⁷ Dalgalar arasında kazaya belaya uğrayıp kötü duruma düşmüş bir gemi gördü.

²¹⁷⁸ Hem gece, hem bulut, hem dev dalgalar... Bu üç karanlık ile bir de batma korkusu...¹³⁸

²¹⁷⁹ Azrail gibi bir fırtına kopmuş, dalgaları sağa sola savuruyordu.

²¹⁸⁰ [130a] Gemidekiler korkudan bitip tükenmiş, eyvah sesleri yükselmeye başlamıştı.

²¹⁸¹ [Herkes] ağlayıp dövünmeye başlamıştı. Kâfiri de mülhidi de ihlase bürünmüştü¹³⁹.

²¹⁸² [Hepsi] o sırada yüz türlü yakarıшта bulunup Allah'a içten adaklar adıyordu.

²¹⁸³ Hep yan çizip hiç kible yüzü görmemişler [bile] baş açık secdeye kapanıyordu.

²¹⁸⁴ *Bu ibadet yararsız*, derlerdi, ama o anda ibadette yüz hayat görmekteydiler.

²¹⁸⁵ Dostlardan, amcayla dayıdan, anayla babadan umutları tamamen kesilmişti.

²¹⁸⁶ Zâlimin can çekişirken [takvaya bürünüşü] gibi o anda zâhit de fâsık da takvaya bürünmüştü.

²¹⁸⁷ Ne soldan çareleri vardı, ne sağdan. Hileler ölüp gidince duanın sırasındır.

²¹⁸⁸ Onlar duaya durup inleyip ah ettiler de ahlârlarından göğre kara dumanlar yükseldi.

²¹⁸⁹ Şeytan, o anda düşmanlıkla ikili davranıp seslenir, *a köpeğre tapanlar, [sizde] iki hastalık var*.

²¹⁹⁰ Ey inkâr ve nifak sahipleri, kahrolup geberin! Zaten sonunda öyle olacak!

²¹⁹¹ Gözü yaşlı kurtulduktan sonra şehvetiniz uğruna özel bir şeytan kesilirsiniz.

²¹⁹² Bir gün tehlikedeysen Allah'ın, takdirle elinizden tuttuğunu hatırlamazsınız.

²¹⁹³ Şeytan böyle seslenmekteydi ama iyilerin kulakları dışında bunu duyan yoktu.

²¹⁹⁴ Şahlar şahı, [âlemlerin] kutbu, safâ denizi Mustafa, doğru buyurmuş bize:

²¹⁹⁵ "Câhilin sonradan göreceğini akıllı ilk baştan görür."

²¹⁹⁶ İşler başta sır olup bilinmese de akıllı önceden görür, ayak direyen [câhile] sonradan.

²¹⁹⁷ [İşler] başlangıçta gizlidir, ama sonunda akıllı da, cahil de açıkça görür.

²¹⁹⁸ Gizli olayı görmeden bile, behey inatçı, sel alıp götürmedi ya ihtiyatı!

²¹⁹⁹ İhtiyat nedir? Dünyaya kuşkuyla bakmak ve ansız gelen belayı aşama aşama görmektir.

İhtiyatlı kişinin düşünceleri

²²⁰⁰ Bir aslanın çıkageldiğini ve adamı kap-tığı gibi ormana götürdüğünü varsayalım.

²²⁰¹ Üstat, kaçırılan adam bu durumda ne düşünür, bak, sen de aynısını düşün.

²²⁰² Canımız iş güçle meşgulken kader aslanı [bizi] ormanlara sürükler.

²²⁰³ İnsanlar yoksulluktan o denli kor-

karlar ki [çalışarak] gırtlaklarına dek tere batırlar.

²²⁰⁴ [Oysa] yoksulluğu yaratandan korkmuş olsalardı yeryüzünde hazineler bulurlardı.

²²⁰⁵ Herkes, acı çekmek korkusuyla acı içindedir ve varlık peşinde yokluğa düşer.

Geminin kurtulması için Dekûkî'nin dua ve şefaât edîşi

2206 O kıyameti görünce Dekûkî'nin merhameti coştı, gözyaşları akın etti.

2207 Dedi, *Rabbim, ey güzel sıfatlı padişah, yapıp ettiklerine bakma, tut ellerinden.*

2208 *Senin elin denize de karaya da erişir Rabbim, sağlıcakla sahile döndür onları.*

2209 *Ey ebedî kerem ve rahmet sahibi, kötülük sahiplerinden bu kötülüğü uzaklaştı.*

2210 *Bedavadan yüzlerce gözle kulak verip karşılıksız akıl bahşeden...*

2211 *Bizden hep nankörlük ve hata görüp de haddinden fazla ihsanda bulunan...*

2212 *Ulu [Rabbim], büyük günahlarımızı kutsal dergâhında [ancak] sen bağışlayabilirsin.*

2213 *Açgözlülük ve hırsla yaktık kendimizi. Bu duayı da senden öğrendik.*

2214 *Dua etmeyi öğretip böyle bir karanlıkta lamba yakışın hürmetine [onları kurtar].*

2215 [Dekûkî] o anda vefâkâr anneler gibi böyle dua ediyordu.

2216 İki gözünden yaşlar döküyor, kendinden geçerek ettiği dua göğe yükseliyordu.

2217 Kendinden geçenlerin duası bambaşkadır. O dua onun değil, hüküm sahibi [Allah'ın] sözüdür.

2218 O duayı Hak eder, çünkü o yok olmuştur. [Bu durumda] dua da, icabet de Allah'tandır.

2219 Yaratılmış aracı yoktur [artık] arada. Bu yakarıştan cisim de habersizdir, can da.

2220 Hakk'ın kulları, işleri düzeltmede Hakk'ın ahlâkına sahip olup merhametli ve sabırlıdır.

2221 Zor durumda ve sıkıntılı günde şefkatli ve yardım edici olup karşılık gözetmezler.

2222 Ey [derde] müptela, böylelerini ara. Bela gelmeden önce ganimet say onları.

2223 O yığidin nefesiyle gemi kurtuldu. Gemidekiler sandılar ki kendi çabalarının sonucu.

2224 [130b] [Sandılar] ki kendi tedbir kolları hedefe doğru ustaca bir ok attı.

2225 Tilkileri avlanmaktan ayakları kurtarır. Gâfil tilkilerse bunu kuyruklarından bilirler.

2226 Bu bizim canımızı tuzaktan kurtarıyor, diyerek kuyruklarına sevgi besleyip dururlar.

2227 Ayağını kesekten sakın, tilki. Bre arsız, ayak olmasa kuyruk ne işe yarar ki?

2228 Biz tilkiler gibiyiz, ermişler de ayağımız. Yüz türlü beladan kurtarır onlar bizi.

2229 İnce hilemiz kuyruğumuzdur bizim. Sevgiler besleriz sağa sola [sallanan] kuyruğumuza.

2230 Zeyd ile Bekir (herkes) bize hayran kalsın diye akıl yürütüp hileyle kuyruk sallarız.

2231 İnsanların hayranlığının peşindeyiz ve tanrılığa tamah etmekteyiz.

2232 Göz boyayıp gönülleri elde etmek isteriz, [oysa] çukurda olduğumuzu görmeyiz.

2233 Bre kaltaban, çukurdasın, kuyudasın işte, başkalarının yakasını bırak!

2234 Hoş ve güzel bir bahçeye var da ondan sonra insanların eteğini tutup çek.

2235 Dört-beş-altı¹⁴⁰ hapsinde mukim adam, yerin de pek güzelmış! Başkalarını da yanına al!

2236 Eşekçi gibi kışından ayrılmazsın eşiğin. Öpecek yer bulmuşsun, bizi de götür!

2237 Dosta kulluk sana el vermemişken içindeki bu şahlık eğilimi de nerden çıktı?

2238 Sana “aferin” denilmesiyle havaya girip boynuna kiriş geçiriyorsun!

2239 Bre tilki, bu hile kuyruğunu bırak da gönlünü gönül sahiplerine vakfet.

2240 Aslan sığınağına az kebab gelmez. Leşe doğru pek de koşturma, tilki.

2241 A gönül, Hakk’ın teveccühüne ancak bir cüz’ gibi kendi küllüne doğru gidersen erersin.

2242 Hak *biz gönle bakarız, der, suyla çamurdan olan sûrete değil.*

2243 Sen, *benim de gönlüm var*, dersin ama gönül arş üzerinde olur, aşağılarda değil.

2244 Kara çamurda da emin ol su vardır, ama o suyla abdest alamazsın.

2245 Çünkü [çamurda] su olsa da çamur ona baskındır. Öyleyse gönlün için bu da gönüldür deme.

2246 Göklerden de yüce olan gönül, ermiş ya da peygamber gönlüdür.

2247 O [gönül], çamurdan temizlenip arınmış, yetkinleşip yeterliğe ermiştir.

2248 Çamuru terk edip denize gelmiş, çamur zindanından kurtularak denize katılmıştır.

2249 Suyumuz çamurda mahpus kaldı, eyvah! Ey rahmet denizi, bizi çekip al çamurdan!

2250 Deniz der, *ben seni içime alırım, fakat sen, ben tatlı suyum, diye övünüp duruyorsun.*

2251 *Övünmen seni yoksun bırakıyor. Bu düşünceni bırak da gel bana.*

2252 Çamurun suyu denize gitmek ister de çamur suyun ayağını yakalayıp çeker.

2253 Ayağını çamurun elinden kurtarsa

çamur kuruyup kalır da kendisi bağımsızlığa kavuşur.

2254 Suyu çamurdan çekiş nedir? Senin mezeyi ve saf şarabı çekişindir...

2255 Aynı şekilde ister mal, ister makam, ister ekmek olsun dünyadaki her arzu...

2256 Bunların her biri sana sarhoşluk verir. Bunları bulamazsan mahmurlaşırsın.

2257 Bu hüznü mahmurluk, yitirdiğin şeyin seni sarhoş ettiğine delildir.

2258 Bunları gerektiğinden fazla alma ki sana galip gelip egemen olmasın.

2259 Ben gönül sahibiyim, başkasına ihtiyacım yok, ermişim, diye diklenirsin sen...

2260 Tıpkı çamurdaki suyun, ben suyum, niye yardım arayayım ki, diye diklenişi gibi.

2261 Sen bu bulaşık şeyi gönül sanırsın da ister istemez gönül ehlinde gönlünü koparırsın.

2262 Sütle bala âşık olan bir şeyin gönül olmasını reva görür müsün sen?

2263 Sütle balın lezzeti gönlüden yansır. Her güzellik, aslında gönlün ürünüdür.

2264 Öyleyse gönül cevherdir, âlemse araz. Nasıl olur da gönlün gölgesi gönle amaç olur?

2265 Mala makama âşık ya da şu kara bal-çığa tutsak gönül...

2266 Veya karanlıklarda söyleşmek için hayallere tapınan [gönül, gönül değildir].

2267 Nur denizinden başkası gönül değildir. Gönül Allah’ın baktığı yer olsun da kör olsun [olacak şey mi]?

2268 Hayır. Gönül, yüz binlerce seçkin ve sıradan [insan] içinde bir kişide bulunur. Peki hangisidir o?

2269 Gönül kırıntısını bırak, gönül ara ki

onun sayesinde o kırıntı dağ gibi olsun.

²²⁷⁰ [131a] Gönül varlık ülkesini kuşatmış, ihsan ve cömertliğiyle altınlar saçmaktadır.

²²⁷¹ İradesiyle âlemdakilere Hakk'ın selamından selametler saçmaktadır.

²²⁷² Kimin eteği sağlam ve hazırsa gönülün bu saçısı ona ulaşır.

²²⁷³ Eteğin senin niyaz ve huzurdur. Sakkın eteğine günah taşlarını doldurma.

²²⁷⁴ [Doldurma] ki taşlar eteğini yırtmasın da [gerçek] parayı renkli taşlardan ayırt edesin.

²²⁷⁵ Çocuklar gibi eteğini taşlarla, yani [hayali] gümüş ve altın taşlarla doldurdun.

²²⁷⁶ Altın-gümüş sandığın altın-gümüş olmadığından doğruluk eteğin yırtılıp üzüntün arttı.

²²⁷⁷ Eteklerini akıl ele geçirmedikçe çocuklara taşın taş görünmesi mümkün mü?

²²⁷⁸ Pir (ihtiyar) olan akıldır, ak saç değil. Bu baht ve umutta saç a yer yoktur.

²²⁷⁹ Gemi kurtulup murada erilince [Dekûkî'yle namaz kılan] cemaatin namazı da bitmişti.

²²⁸⁰ Cemaattekiler, içimizdeki boşboğaz kim, diye birbirleriyle fısıldaşmaya başladılar

²²⁸¹ Dekûkî'nin ardından her biri ötekînin kulağına gizlice bir şeyler söyledi.

Dekûkî'nin dua ve şefaatinin cemaattekilerin tenkit etmeleri,
onların uçarak gayp perdesinde görünmez olmaları ve
Dekûkî'nin göğe mi çıktılar yoksa
yere mi girdiler diye hayret etmesi

²²⁸² Her biri, *ben*, dedi, *şimdi sesli ya da içimden böyle bir dua etmedim.*

²²⁸³ [Biri] dedi, *galiba imamımız üzülerek boş bulunup dua etti.*

²²⁸⁴ Bir başkası da, *dostum*, dedi, *bana da kesinlikle öyle geliyor.*

²²⁸⁵ Daralma (*kabz*) yüzünden mutlak irade sahibine itiraz eden boşboğaz odur.

²²⁸⁶ [Dekûkî diyor ki] *bu kerem sahipleri ne diyorlar diye ardıma dönüp baktığımda...*

²²⁸⁷ *Hiç birini yerinde göremedim; yerlerinden hep birden gitmişlerdi.*

²²⁸⁸ *Ne soldaydılar ne sağda, ne yukarıdaydılar ne aşağıda. Keskin gözüm onları göremedi.*

²²⁸⁹ *Sanki inciydiler de erimiştiler. Çölde ne ayak izi vardı, ne de toz.*

²²⁹⁰ *O anda hepsi Hakk'ın göğüne yükselmişti. Acaba o topluluk hangi bahçeye gitmişti?*

²²⁹¹ *Hak bu topluluğu gözümüzden nasıl gizledi, diye hayret içinde kaldım.*

²²⁹² Onlar Dekûkî'nin gözünden, tıpkı balığın suya dalışı gibi kaybolmuşlardı.

²²⁹³ [Dekûkî] yıllarca özlemlerini çekti ve ömürlerce onlara hasretle gözyaşı döktü.

²²⁹⁴ *Diyeceksin ki Hak adamı, insanları Allah ile birlikte nasıl anar?*

²²⁹⁵ Bayım, burada eşeğin tökezleme nedeni, onları can değil, beşer olarak görmendir.

²²⁹⁶ Ey ham adam, onları herkes gibi beşer olarak görmek¹⁴¹, işi bozmuştur.

²²⁹⁷ Sen tıpkı, "Ben ateştenim, Âdem ise çamurdan¹⁴²." diyen İblis gibi gördün.

²²⁹⁸ İblis gibi gören gözü bir an olsun kapa! Daha ne kadar bakacaksın dışa, daha ne kadar?

²²⁹⁹ Ey Dekûkî, ırmağı andıran iki gözünle, umudunu kesme sakın, onları ara!

²³⁰⁰ Aman ara, devletin direğidir çünkü aramak. Gönüldeki her ferahlık, daralmaktan doğar.

²³⁰¹ Dünyanın tüm işinden sıyrılıp üveyik gibi candan “nerde” (*kû kû*) diyerek [ara].

²³⁰² Ey perdelenen [insan], Allah’ın duayı “icabet¹⁴³” [hükümüne] bağladığına iyi bak.

²³⁰³ Kalbi hastalıktan arınanın duası celâl sahibi Allah’a dek ulaşır.

Yine Dâvud -selam üzerine olsun- zamanında
çalışıp kazanmaksızın helal rızık isteyip de
duası kabul edilen kişinin hikâyesinin açıklanışı

²³⁰⁴ Şu hikâye [yine] aklıma geldi: Yoksul adam, gece gündüz feryat edip inliyordu.

²³⁰⁵ Avlanmadan, çalışıp kazanmadan ve koşuşturmadan helal rızık istiyordu Allah’tan.

²³⁰⁶ Kimi durumlarını bundan önce söylemiştik, fakat ertelendi de [âdeta] beş katman oldu.

²³⁰⁷ Hakk’ın fazlından hikmetler dökülünce nereye kaçacak, bunu da söyleyelim:

²³⁰⁸ İneğin sahibi onu görünce, *hele bir bak*, dedi, *ey zulümle ineğime el koyan*

[*adam*]!

²³⁰⁹ *Söyle, niçin kestini ineğimi? Behey aptal hırsız, insafa gel!*

²³¹⁰ [131b] [Yoksul adam] dedi, *ben, kibleyi yakarışlarımla donatıp Hak’tan rızık istiyordum...*

²³¹¹ *Eski duam kabul oldu. Bu [inek] benim nasibimdi, kestim.* İşte sana cevap!

²³¹² Adam, öfkesinden gelip yakasına yapıştı ve dayanamayıp suratına birkaç yumruk attı.

İki hasmın Dâvud Peygamber’in
-selam üzerine olsun- huzuruna varması

²³¹³ [İneğin sahibi] onu, *behey aptal zalim*, diyerek çeke çeke Dâvud Peygamber’e götürdü.

²³¹⁴ *Saçma delilleri bırak bre sahtekâr, [diyordu], aklını başına topla, kendine gel!*

²³¹⁵ *Behey aylak, neler söylüyorsun böyle? Ne duası? Benimle de kendinle de dalga geçme!*

²³¹⁶ [İneği kesen adam], *ben*, dedi, *Hakk’a dualar ettim, yakarırken nice çileler çektim.*

²³¹⁷ *Eminim, ettiğim dua kabul oldu. Bre ağzı bozuk, başını taşlara vur.*

²³¹⁸ [İneğin sahibi], *Müslümanlar*, dedi, *toplının da şu alçağın saçmalamasına bakın!*

²³¹⁹ *A Müslümanlar, Allah aşkına, dua benim malımı nasıl olur da ona ait kılar?*

²³²⁰ *Böyle olsaydı, bütün âlem düşmanlıkla bir dua edip [başkasının] malını mülkünü alırdı.*

²³²¹ *Böyle olsaydı kör yoksullar makam ve mevkiye kavuşup bey olurlardı.*

²³²² [Çünkü onlar] gece gündüz, *Rabbim, ver bize, diye dua ve senâ edip yakarırlar.*

²³²³ [Derler,] *sen vermesen elbette kimse vermez. Ey [güçlülükleri] çözen, çöz güçlüğümüzü.*

²³²⁴ *Körlerin işleri güçleri yakarış ve duadır. [Yine de] ihsan olarak buldukları ancak bir ekmek parçasıdır.*

²³²⁵ İnsanlar, *bu Müslüman*, dediler, *doğru söylüyor, bu dua satıcısı zulüm peşinde...*

²³²⁶ *Bu duanın mülkiyet vesilesi olması mümkün mü? Şeriat böyle düzenleme yapar mı hiç?*

²³²⁷ *Alışveriş, hibe veya vasiyet veya bağışlama yoluyla ya da benzeri bir yolla bir mülk senin olabilir...*

²³²⁸ [Ama] *senin bu şeriatın hangi defterde yazıyor? Ya ineği geri ver ya da hapse gir.*

²³²⁹ [Yoksul adam] yüzünü göğe çevirerek, *maceramızı, dedi, senden başka kimse bilmez.*

²³³⁰ [Rabbim], dedi, *kalbime o duayı düşürdün de gönlümde yüz umut ışığı yaktın.*

²³³¹ *O duayı boşuna yapmıyordum. Yusuf gibi rüyalar görmüştüm.*

²³³² Yusuf, güneşle yıldızların köleler gibi karşısında secde ettiklerini görmüştü¹⁴⁴.

²³³³ [Onun] *sahih rüyaya güveni vardı ve kuyuda ve zindanda sadece onun arayışındaydı.*

²³³⁴ *Güveni sayesinde kölelikten, kınanmadan ve azlıkla çokluktan hiç tasası yoktu.*

²³³⁵ Kendisinin önünü bir mum gibi aydınlatan rüyasına güveni vardı.

²³³⁶ Yusuf'u kuyuya attıklarında Allah tarafından kulağına ses geldi.

²³³⁷ *Ey yiğit, [diyordu ses,] bir gün padişah olup bu cefayı yüzlerine vuracaksın.*

²³³⁸ Bu sesin sahibi göze görünmez, fakat gönül sesin sahibini eserinden tanır.

²³³⁹ O sesten [Yusuf'un] ruhuna bir güç, bir huzur, bir güven doğdu.

²³⁴⁰ Ateşin İbrahim'e [güllük gülistanlık] oluşu gibi o sesle kuyu ona güllük gülistanlık oldu.

²³⁴¹ Ondan sonra başına gelen her cefayı

[aldığı] o güçle neşeyle çekiyordu.

²³⁴² Bunun gibi, "elest"¹⁴⁵ sesinin tadı da haşre dek her müminin kalbinde kalır.

²³⁴³ Böylece belaya itirazları olmaz ve Hakk'ın emir ve yasaklarından yüz çevirmezler.

²³⁴⁴ Bir hükmün acılık veren lokmasını gül şerbeti ("elest"ın tadı) lezzetli kılar.

²³⁴⁵ Gül şerbetinden yararlanamayansa inkârı yüzünden lokmayı kusar.

²³⁴⁶ "Elest" gününe ilişkin bir rüya gören, teslimiyet yolunda sarhoştur, sarhoş.

²³⁴⁷ Esrik bir deve gibi bu çuvalı gevşmeden, işkillenmeden ve yorulmadan taşır.

²³⁴⁸ Ağzının çevresindeki tasdik köpüğü, onun sarhoşluğuyla gönülden yanışının kanıtıdır.

²³⁴⁹ Deve, aldığı güçle aslan kesilir ve yükün ağırlığı altında az yemeye başlar.

²³⁵⁰ Dişi deve arzusundan, yüz türlü sıkıntıya karşın dağ gözüne kıl görünür.

²³⁵¹ "Elest"te böyle bir rüya görmeyen, bu dünyada kul da olmaz, mürit de.

²³⁵² Olsa bile yüz türlü ikircik içindedir ve bir an şükrederse, bir yıl yakını.

²³⁵³ Din yolunda yüz tereddüt içinde emin olmaksızın bir adım ileri atar, bir adım geri¹⁴⁶.

²³⁵⁴ Şimdi bunu açıklamak boynumun borcu. Acelen varsa "*Elem neşrah*"¹⁴⁷ı dinle.

²³⁵⁵ [132a] Bu anlamın izahının sınırı olmadığından, eşeğini inek sahibi davacıya doğru sür.

²³⁵⁶ [Yoksul], *bu hilekâr*, dedi, *bu suç nedeniyle bana kör dedi. Rabbim, bu çok İblisçe bir kıyas.*

²³⁵⁷ *Ben ne zaman körce dua etmişim? Yaratıcıdan başkasına ne zaman dilenmişim?*

2358 *Kör, cabillikle insanlardan [yardım] umar, bense senden. Her güçlük sayende kolaylaşır.*

2359 *O kör beni körlerden saydı da benim duamı, canımı ve ıhlasımı görmedi.*

2360 *Benim bu körlüğüm aşk körlüğüdür. Aşk, kör ve sağır eder, güzelim!*

2361 *Allah'tan başkasına körüm, O'nunla görür gözüm. Aşkın gereği budur, [bunu] söyle.*

2362 *Sen görensın [Rabbim], beni körlerden sayma. Lütfunun çevresinde dönerim ey eksen.*

2363 *Nasıl ki sadakat sahibi Yusuf'a rüya gösterdin de [bu rüya] ona dayanak oldu...*

2364 *Bana da senin lütfun öyle bir rüya gösterdi. O bitimsiz dualarım oyun değildi.*

2365 *İnsanlar sırlarımı bilmezler de sözlerimi zırvalama sanırlar.*

2366 *Hakları var. Sırları bilen ve kusurları örten [Allah'tan] başka kim bilebilir ki gaybı¹⁴⁸?*

2367 *Hasmı ona dedi, yüzünü bana dön, doğru söyle. Bre amca, niye çevirdin yüzünü göğē?*

2368 *Hile yapıyor, göz boyuyorsun. Aşkdan ve yaklaşımdan söz ediyorsun.*

2369 *Kalbin kararmışken hangi yüzle göklere yüzünü çevirmektesin?*

2370 *Bu [olaydan] dolayı şehir çalkalanır olmuştu. O [yoksul] Müslüman ise yere yüz sürüp...*

2371 *Rabbim, diyordu, bu kulunu rüsva etme. Kötü olsam da sırrımı ifşa etme.*

2372 *Yüz türlü dua ve yakarışla seni andığımı bir sen biliyorsun, bir de uzun geceler.*

2373 *İnsanlar açısından bunun değeri yoksa da senin katında [dualarım] parlak bir lamba gibi.*

Dâvud'un -selam üzerine olsun- iki hasmın sözlerini dinlemesi ve davalıya sorması

2374 *Dâvud Peygamber dışarıya gelince, durum nedir, dedi, [olay] nasıl oldu?*

2375 *Davacı, ey Allah'ın nebisi, adalet [isterim], dedi, ineğim bu [adamın] evine girmiş...*

2376 *İneğimi kesmiş, ona sor, niçin kesmiş ineğimi? [Adama dönerek dedi,] olayı anlat.*

2377 *Dâvud [davalıya], ey kerem sahibi, dedi, söyle, haram malı niçin telef ettin?*

2378 *Sakın lafı dolaştırma, delilini getir ki bu dava ve sorun çözüme kavuşsun.*

2379 *[Davalı] dedi, ey Dâvud, yedi yıldır dua edip dilekte bulunmaktaydım.*

2380 *Rabbim, helal ve zahmetsiz rızık istiyorum, diye dua etmekteydim.*

2381 *Kadın erkek herkes inleyişimden haberdardır. Bu olayı çocuklar bile anlatmaktalar.*

2382 *Bütün bu dua ve yakarışların ardından ansızın evimde bir inek gördüm.*

2383 *Sen bu olayı istediğin herkese sor da hiçbir baskı ve zorlama görmeden söylesin.*

2384 *Bu hırpani kılıkli adam ne diyordu, diye insanlara hem açıktan, hem de gizli sor.*

2385 *Gözüm döndü, ama yiyecek [bulduğum] için değil, duamın kabul edilmişinin sevincinden.*

2386 *Gaybı bilen [Allah] duamı duydu diye şükretmek için o [ineği] kestim.*

Dâvud'un -selam üzerine olsun- ineği kesen aleyhine hüküm vermesi

²³⁸⁷ Dâvud dedi, *bu sözleri bir yana bırak da bu davaya ilişkin şer'î bir delil söyle.*

²³⁸⁸ *Bir delil olmaksızın şehirde yanlış bir gelenek başlatmamı sen reva görür müsün?*

²³⁸⁹ *Bunu sana kim bağışladı? Satın mı aldın, mirasçı mısın? Ürünü nasıl kaldırır-sın, eken sen misin?*

²³⁹⁰ *Kazanç elde etmeyi de tarım gibi*

bil, amca. Ekmedikçe ürün senin değildir.

²³⁹¹ *Ektiğini biçersin, [çünkü] senindir. Yoksa bu zulmü yaptığın gerçeklik kazanır.*

²³⁹² *Git, Müslümanın malını ver, lafı eğip bükme. Git, borç bulup ver, yanlış peşinde koşma.*

²³⁹³ [Davalı], *sultanım, dedi, zulüm sahiple-rinin söylediklerinin aynını söylüyorsun bana.*

Adamın Dâvud'un -selam üzerine olsun-verdiği hükümden dolayı Allah'a yakarması

²³⁹⁴ [Davalı] secde edip *ey [içteki] yanışı bilen [Rabbim], dedi, [bu yanışın] parıltı-sını Dâvud'un kalbine düşür.*

²³⁹⁵ *Ey çok bağışlayıcı [Rabbim], gizlice kal-bime düşürdüğünü onun kalbine de düşür.*

²³⁹⁶ *Bunu söyleyip höyükürerek ağlamaya başladı da Dâvud'un yüreği yerinden çıktı.*

²³⁹⁷ [Dâvud] dedi, *ey ineği isteyen [davacı], bana zaman ver ve bu davayı kurcalama.*

²³⁹⁸ [132b] *[Zaman ver] de halvete çeki-lip namazda, sırları bilen [Allah'a] bu du-rumu sorayım.*

²³⁹⁹ *Namazda yoğunlaşmak âdetimdir. "Gözümün nuru namazdadır"¹⁴⁹* in anla-mı budur.

²⁴⁰⁰ *[Namazda] safadan dolayı canımın penceresi açılır da Allah'ın mesajı aracısız gelir.*

²⁴⁰¹ *Madenimden [gelen] mesaj, yağmur ve nur penceremden evime düşer.*

²⁴⁰² *Penceresiz ev bir cehennemdir. Ey kul, dinin aslı pencere açmaktır.*

²⁴⁰³ *Ormanlarda kazma sallamayla bırak*

da pencere açmak için kazma vur, haydi!

²⁴⁰⁴ *Gün ışığının perdenin dışında olan güneşin yansımaları olduğunu bilmez mi-sin yoksa?*

²⁴⁰⁵ *Hayvanın da gördüğü şeyi ılık sa-nırsın. Öyleyse "İnsanı üstün kıldık"¹⁵⁰ ne demektir?*

²⁴⁰⁶ *Ben ışığa boğulmuş güneş gibiyim ve kendimi ışıktan ayırt edemiyorum.*

²⁴⁰⁷ *Namaza gidişim ve halvete çekilişim, halka yolu öğretmek içindir.*

²⁴⁰⁸ *Bu dünya düzelsin diye eğrilik ediyorum. "Harp hiledir"¹⁵¹* budur işte yığdım.

²⁴⁰⁹ *İzin yoktu, yoksa [Dâvud, her şeyi ortaya döker], sır denizinin tozunu atardı.*

²⁴¹⁰ *Dâvud böyle konuşuyordu. [Bu yüzden] insanların akli nerdeyse yana-caktı.*

²⁴¹¹ *Sonra biri, O'nun birliği konusunda kuşku yok, diyerek [Dâvud'un] yakasına yapıştı.*

²⁴¹² [Dâvud] *kendine gelip sözü kısa kesti ve konuşmayı bırakıp halvete çekildi.*

Gerçeğin açığa çıkması için Dâvud'un halvete çekilmesi

²⁴¹³ [Dâvud] *kapıyı kapatıp koşarak mih-*

raba doğru vardı ve makbul duasına başladı.

²⁴¹⁴ Hak ona gösterilecekleri tümüyle gösterdi de [Dâvud] cezaya kim lâyıkmış anladı.

²⁴¹⁵ Ertesi gün hasımlar, Dâvud Peygam-

ber'in huzuruna gelip yan yana durdular.

²⁴¹⁶ [Bundan önce] olan bitenler yine-
lendi ve davacı hemen sövüp saymaya
başladı.

Dâvud'un ineğin peşini bırak diye inek sahibi
aleyhine hüküm vermesi ve inek sahibinin
Dâvud'u -selam üzerine olsun- vermesi

²⁴¹⁷ Dâvud ona, *sus*, dedi, *bu Müslümanı bırak ve ineğini ona helal et.*

²⁴¹⁸ *Delikanlı, seninkini Allah örtmüş-
ken sus da git, [Allah'ın] örtücülüğünün
hakkını ver.*

²⁴¹⁹ [Davacı] dedi, *vay başıma gelenler,
bu nasıl hüküm? Bu ne adalet? Benim için
yeni bir şeriat mı getireceksin?*

²⁴²⁰ *Oysa adaletinin ünü öyle yayılmıştır
ki yer gök onun güzel kokusuyla dolmuştur.*

²⁴²¹ [Hal böyleyken] kör köpeklerle bile
böyle zulmedilmedi. Bu haksızlıktan dağ
taş yarıldı.

²⁴²² [Adam,] *ey ahali, zaman zulüm zama-
nı, diyerek açıktan açığa sövüp sayıyordu.*

Dâvud'un inek sahibi hakkında
bütün malını ona ver diye hüküm vermesi

²⁴²³ Ondan sonra Dâvud ona, *bre inatçı,*
dedi, *çabuk bütün malını ona bağışla!*

²⁴²⁴ *Yoksa işin zor olacak. Ona yaptığın zu-
lüm açığa çıkmasın, diye sana söylemiştim.*

²⁴²⁵ [Davacı] dövünüp yırtınarak, *her an
zulmüne zulüm katıyorsun*, diye [bağırdı].

²⁴²⁶ Sövüp saymasını bir süre daha sür-
dürdü. Bunun üzerine Dâvud onu yanına
çağırdı.

²⁴²⁷ Dedi, *behey kör talihli, bahtsızlığın
yüzünden azar azar zulmün açığa çıktı.*

²⁴²⁸ *Sıçıp batırmışsın, sonra da baş köşe
[arıyorsun]! Senin gibi eşeğe [verilen] sapa
samana yazık!*

²⁴²⁹ *Git artık, çocukların ve eşin onun kö-
leleri oldular, fazla konuşma!*

²⁴³⁰ [İnek sahibi] göğsüne taşlar vuruyor,
cahilliğinden bir yukarı bir aşağı koşuyordu.

²⁴³¹ Onun yaptığının içyüzünü bilmeyen
insanlar da [Dâvud'u] kınamaya başladılar.

²⁴³² Çerçöp gibi hevâ/hava elinde oyun-
cak olan, zâlimi mazlumdandan ayırt edebilir
mi hiç?

²⁴³³ Zâlimi mazlumdandan ancak kendi zâ-
lim nefsinin kellesini koparmış olan ayırt
edebilir.

²⁴³⁴ Yoksa o zâlim nefis, içeride deliliği
yüzünden mazlumlara düşman kesilir.

²⁴³⁵ Köpek, hep zavallılara saldırır ve
gücü yettiğince düşkünleri yaralar.

²⁴³⁶ Utanması olan köpekler değil, as-
lanlardır. Bu yüzden aslan komşularından
avlanmaz.

²⁴³⁷ Mazlumu ezip zâlime tapan avam,
köpek gibi pusudan Dâvud'a doğru fırladı.

²⁴³⁸ Bu grup Dâvud'a yönelerek dedi, *ey
bize karşı sevecen olan seçkin peygamber...*

²⁴³⁹ [133a] *Bu sana yaraşmaz, çünkü
apaçık bir zulümdür. Yok yere bir suçsuzu
cezalandırdın.*

Dâvud'un -selam üzerine olsun- sırrı açıklamak ve
bütün delilleri geçersiz kılmak üzere halkı sahraya çağırma karar veriş

2440 [Dâvud], dostlar, dedi, onun gizli sırrının açığa çıkmasının zamanı geldi.

2441 O gizli sırra vâkıf olmak için hepiniz kalkın da [şehirden] dışarı çıkalm.

2442 Filan sahrada dalları sık, gür ve bir-birine geçmiş büyükçe bir ağaç var.

2443 Dalları budakları oldukça sağlam ve kökünden burnuma kan kokusu geliyor.

2444 O güzel ağacın dibinde kan dökülmüştür. Bu uğursuz, [orada] efendisini öldürmüştür.

2445 Şimdiye dek Allah'ın hilmi bunu gizlemişti. Sonunda bu kaltabanın nankörlüğü yüzünden [bu sır açığa çıktı].

2446 Çünkü efendisinin ailesini ne nevrüzda, ne bayram dönemlerinde bir gün bile

görmedi...

2447 Zavallıları bir lokma [vermek için] arayıp sormadı ve eski haklarını hatırlamadı.

2448 Şimdiyse bu lanet olası, bir inek için [efendisinin] oğlunu yerlere çalıyor.

2449 O günahının üstündeki örtüyü kendi kendine kaldırdı. Yoksa Allah, suçunu örttecekti.

2450 Kâfirler ve fâsıklar, bu ziyan verici çağda, kendi perdelerini kendileri yırtarlar.

2451 Zulüm, canın sırlarında gizlidir, [ama] zâlim [zulmü getirip] halkın önüne koyar.

2452 [Sanki] bakın bana, der, boynuzlarım var benim. Açıkça görün cehennem ineğini!

Zâlim hakkında el ve ayak ile dilin dünyada da tanıklık edişi

2453 Dolayısıyla elinle ayağın, kötülük hakkında iç dünyanın aleyhine burada da tanıklık eder¹⁵².

2454 Gizlediğin, sana karşı memur olup der ki inançlarını saklama, söyle.

2455 Özellikle öfke ve konuşma anında sırrını en ince ayrıntısına dek açığa çıkarır.

2456 Zulüm ve cefa memur olup ey el ayak, beni ortaya çıkar, deyince...

2457 Sırrın tanığı [el ayak], özellikle coşku, öfke ve kin anında buna nasıl dirensin?

2458 Öyleyse sırrın sancağını sahraya dikmek üzere böyle bir memur atayan...

2459 Kıyamet gününde [sırları] açığa çıkarmak için başka memurlar da atayabilir.

2460 Ey zulüm ve düşmanlığa on elle sarılan, özün ortada senin¹⁵³; [tanığa] gerek yok.

2461 Zorbalıkla ünlenmene gerek yok,

[çünkü insanlar] senin ateşli içine vâkıftırlar.

2462 Özün, görün beni, ben ateş ehliyim, diye her an yüz kıvılcım saçar.

2463 Der ki ateşin parçasıyım, aslıma dönüyorum. Ben nur değilim ki Hak huzuruna varayım.

2464 İşte böyle bu hak tanımaz zâlim de, bir inek için bunca dalavere yaptı.

2465 Ondan (efendisinden) yüz inekle yüz deve götürmüştü [oysa]. Nefis budur, baba, ondan [ilişik] kes.

2466 Ayrıca bir gün bile Allah'a yakarmadı, hatta ondan dertli bir "Rabbim" sözü duyulmadı.

2467 [Demedi ki] Rabbim, düşmanımı hoşnut eyle. Ben ona zarar verdiğem de sen ona kâr ver.

²⁴⁶⁸ [Rabbim] onu yanlılıkla öldürdüysem de diyetini vâsim ödeyecek ve “elest”-ten beri canımın vâsisi sensin.

²⁴⁶⁹ [Nefis], inci [gibi] istiğfara karşılık bir taş bile vermez. Ey özgür can, nefsin insafî budur.

Halkın [Şehirden] çıkıp o ağaca doğru gidişi

²⁴⁷⁰ O ağaca vardıklarında [Dâvud] dedi, [davacının] ellerini arkasından sıkıca bağlayın.

²⁴⁷¹ [Bağlayın] da suçuyla günahını ortaya çıkarıp adalet sancağını yeryüzüne dikeyim.

²⁴⁷² [Dâvud,] *bre köpek*, dedi, *bunun atasını öldürdün sen. Böylece köleyken efendi oldun.*

²⁴⁷³ *Efendini öldürüp malını aldın da Allah onun başına gelenleri açığa çıkardı.*

²⁴⁷⁴ *Karın onun cariyesi olup [ineğini kesen] bu efendiye de kötülük etmişti.*

²⁴⁷⁵ *Bu [kadının] doğurduğu her kız ya da oğlan, miras yoluyla hep onun malıdır.*

²⁴⁷⁶ *Sen kölesin, kazandıkların onun ma-*

ludur. Kanun arıyordun, al sana kanun. Nasıl, iyi mi?

²⁴⁷⁷ *İşte burada efendini, sakın yapma, diye yalvarta yalvarta zâlimce öldürdün.*

²⁴⁷⁸ *Bıçağı da gördüğün korkunç hayal yüzünden aceleyle toprağa gömdün.*

²⁴⁷⁹ *Şimdi onun başı, bıçakla birlikte toprağın altında. Bu yeri kazan.*

²⁴⁸⁰ *Bıçağın üstünde de efendisine böyle kötülük ve hile yapan bu köpeğin adı yazılı.*

²⁴⁸¹ [133b] [Dâvud’un] dediğini yaptılar ve toprağı kazınca bıçakla başı buldular.

²⁴⁸² O anda halkı bir bağrışma aldı ve herkes belindeki inkâr kuşağını kesti.

²⁴⁸³ Ondan sonra [Dâvud] ona, *gel ey adalet isteyen*, dedi, *o kara yüzünle al hakkını!*

Dâvud’un -selam üzerine olsun- delile dayanarak kâtile kısas uygulanmasını emredışı

²⁴⁸⁴ [Dâvud] aynı bıçakla ona kısası uygulattı. Hilesi onu Hakk’ın bilgisinden kurtarabilir mi hiç?

²⁴⁸⁵ Hakk’ın sabrı bir süre göz yumsa da [kötülük] haddi aşınca açığa çıkar.

²⁴⁸⁶ Kan uyumaz ve sorunu araştırıp açığa çıkarma eğilimi her gönle yerleşir.

²⁴⁸⁷ Din [gününün] Rabbinin adaleti gereğince onun bunun gönlünde [bu eğilim] depreşir.

²⁴⁸⁸ Bahçede ekin fışkırır gibi, filancaya ne oldu, başına ne geldi, [gibi sorular sökün eder.]

²⁴⁸⁹ Bu soruşturmalar, kafa kurcalanma-

si ve tartışmalar, kanın kaynayıp durmasındandır.

²⁴⁹⁰ O adamın sırrı açığa çıkınca Dâvud’un mucizesi herkesçe duyulup iki kat ünlendi.

²⁴⁹¹ Bütün insanlar baş açık [Dâvud’un huzuruna] gelip secde ederek yerlere kapandılar.

²⁴⁹² Biz temelli körmüşüz. Oysa senden yüz türlü mucize görmüşüz.

²⁴⁹³ Tâlut’un savaşına beni de al, diye taş seninle açıkça konuşmuştu.

²⁴⁹⁴ Sen, bir sapan ve üç taşla geldin de yüz binlerce adamı darmadağın ettin.

²⁴⁹⁵ Taşların yüz binlerce parçaya bölünüp her biri bir düşmanın kanını döktü.

²⁴⁹⁶ Zırh yapmayı öğrendiğinde demir senin elinde muma döndü.

²⁴⁹⁷ Dağlar şükredercesine sana eşlik edip seninle birlikte hâfız gibi Zebur okurlar.

²⁴⁹⁸ Nefesinle yüz binlerce gönül gözü

açılıp gayba hazır duruma geldi.

²⁴⁹⁹ Hep olagelen bunca [mucizeden] daha güçlü olansa, sonsuz hayat verişindir.

²⁵⁰⁰ Zaten bütün mucizelerin ruhu, ölüye sonsuz can bağışlamaktır.

²⁵⁰¹ Bir zalim öldürüldü de bir dünya hayat buldu¹⁵⁴ ve herkes yeniden Allah'a kul oldu.

İneğin sahibi olduğunu ileri süren katil insan nefsinin sembolü,
ineği kesen de aklın sembolüdür,
Dâvud ise Hakk'ın sembolü ya da Hakk'ın nâibi olup
Hakk'ın güç ve yardımıyla zâlimi öldürebilen ve
çalışıp çabalamadan hesapsız zengin olabilen şeyhin sembolüdür.

²⁵⁰² Nefsini öldür de dünyayı dirilt. Efendisini öldürmüştür, köleleştir onu.

²⁵⁰³ İnek sahibi davacı senin nefsin olup kendini efendi kılıp büyülenmektedir.

²⁵⁰⁴ İneği kesense aklındır. Beden ineğini öldürene karşı inkârcı olma, hadi.

²⁵⁰⁵ Akıl tutsaktır ve Hak'tan zahmetsiz bol rızık ve nimet istemektedir.

²⁵⁰⁶ Onun zahmetsiz rızıkı neye bağlıdır? Kötülüğün temeli olan ineği öldürmesine.

²⁵⁰⁷ Nefis der, *ineğimi nasıl öldürürsün?* Nefis ineği bedenle görünür de ondan.

²⁵⁰⁸ "Efendi oğlu" akıl yoksul kalmış, katil nefisse efendi ve önder olmuştur.

²⁵⁰⁹ Zahmetsiz rızık nedir, bilir misin? Ruhların gıdası ve peygamber erzakıdır.

²⁵¹⁰ Fakat bu, ineği kurban etmeye bağlıdır. Ey meraklı, bil ki hazine ineğin içindedir.

²⁵¹¹ Dün akşam bir şeyler yedim. Yemeydim senin anlayış eline bütün dizgini verirdim.

²⁵¹² "Dün akşam bir şeyler yedim" [sözü] hikâye. [Aslında] ne gelirse gizli evden gelir.

²⁵¹³ Güzel gözlülerden göz süzmeyi öğ-

renmişsek artık neden gözümüzü sebeplere dikelim ki?

²⁵¹⁴ Sebepler üstünde başka sebepler var. Sebebe bakma, ona çevir bakışını.

²⁵¹⁵ Peygamberler sebepleri geçersiz kılmak için geldiler de mucizelerini göklere eritirdiler.

²⁵¹⁶ [Peygamberler], sebebe başvurmadan denizler yarıp¹⁵⁵ ekin ekmeden buğday elde ettiler.

²⁵¹⁷ Onların çabalarıyla kumlar da un oldu¹⁵⁶. Keçi kılı eğrile eğrile ipeğe döndü¹⁵⁷.

²⁵¹⁸ Tüm Kur'an, sebepleri geçersiz kılma hakkındadır. Yoksulun yüceltilip Ebu Leheb'in kahredilişi [bu cümledendir].

²⁵¹⁹ Ebabil kuşu iki üç taş atar da koca Habeş ordusunu yenilgiye uğratır¹⁵⁸.

²⁵²⁰ Yükseklerde kanat çırpın kuşun attığı taş, fili delik deşik eder.

²⁵²¹ [Kur'an'da denir ki] ölü sığır kuyruğunu maktule vur¹⁵⁹ da kefenli haliyle anında dirilsin.

²⁵²² [134a] [Böylece maktul] boğazı kesik halde yerinden fırlar da katilinden kanının hesabını sorar.

²⁵²³ Aynı şekilde baştan sona Kur'an'da sebep ve nedenleri geçersiz kılma vardır, vesselam.

²⁵²⁴ Bunu keşfetmek oyalanıp duran aklın işi değildir. Kulluk et ki sana âşikâr olsun.

²⁵²⁵ Felsefeci aklî konulara takılıp kalır. Aklın aklının şah süvarisi arınanlardır.

²⁵²⁶ Aklın akli öz, senin aklınsa kabuk. Hayvan midesi [zaten] hep kabuk arar.

²⁵²⁷ Özü ara; kabuktan yüz türlü rahatsızlık gelir. Öz, arınmışlara helaldir, helal!

²⁵²⁸ Aklın kabuğu yüz kanıt sunsa da küllî aklın emin olmadan adım atması mümkün mü?

²⁵²⁹ Akıl, defterleri baştan başa karalayıp durur. Aklın aklıysa ayla dolu ufuklara sahiptir.

²⁵³⁰ [Aklın akli] karadan da müstağnidir, aktan da. Onun ay ışığı, gönülle canı ışı ışı yapar.

²⁵³¹ Karayla ak (kitaplar) bir değer kazanmışsa bu, yıldız gibi parlayan Kadir gecesinde.

²⁵³² Cüzdanla kese altınla değerlenir. Altın olmayınca cüzdan ve kese işe yaramaz.

²⁵³³ Nasıl bedenın değeri candansa canın değeri de cananın parıltısından.

²⁵³⁴ Şimdi can parıltı olmadan diri olsaydı, kâfirlere “ölüler¹⁶⁰” der miydin hiç?

²⁵³⁵ Hey, desene, bizden bir asır sonrasına su ulaşsın diye konuşma yetisi kanal kazıyor!

²⁵³⁶ Her asırda bir mesaj getiren bulunsa da¹⁶¹ eskilerin sözleri destek olur.

²⁵³⁷ A şükredici, Tevrat, İncil ve Zebur da Kur'an'ın doğruluğuna tanıklık etmedi mi?

²⁵³⁸ Zahmetsiz ve hesapsız rızık dile ki Cebrail cennetten getirsin sana.

²⁵³⁹ Hatta bahçıvanla uğraşmadan, ekim zahmeti çekmeden cennet sahibinden rızık [gelsin].

²⁵⁴⁰ Çünkü ekmekteki yarar O'nun vergisidir. Kabuk [konumundaki ekmeğin] aracılığı olmadan da o yararı [Allah] sana bahşeder.

²⁵⁴¹ Tat gizlidir, ekmekse sofrı gibidir (bir vesiledir). Sofrasız ekmek velinin nasibidir.

²⁵⁴² Senin Dâvud'un olan şeyhin adaleti olmadan can rızkını çalışıp çabalamayla elde etmen mümkün mü?

²⁵⁴³ Nefis, senin şeyhle birlikte adım attığını görünce tüm benliğiyle sana boyun eğer.

²⁵⁴⁴ İneğin sahibi, ancak Dâvud'un nefesinden haberdar olunca teslim olup boyun eğer.

²⁵⁴⁵ Şeyh yardımcın olduğunda akıl avda kimi zaman nefis köpeğine egemen olur.

²⁵⁴⁶ Nefis, yüz türlü hile ve becerisi olan ejderhadır. Şeyhin yüzünü onun gözüne zümrüt kıl.

²⁵⁴⁷ İnek sahibini zebun eylemek istersen arkasına eşekler gibi üzengi batır.

²⁵⁴⁸ Allah velisine yaklaştığında onun yüz dikenli [uzun] dili kısılır.

²⁵⁴⁹ Onun yüz dili ve her dilinde yüz laf vardır. Hile ve dalaveresini anlatmak imkansız.

²⁵⁵⁰ Davacı nefis ineğinin ağzı laf yapar. [Bu sayede] yüz binlerce yalan delil getirir.

²⁵⁵¹ O, bütün şehri kandırır, ancak şahı kandıramaz. Vâkıf olan şahı şaşırtamaz o.

²⁵⁵² Nefsin sağ elinde tesbihle mushaf, yeninın içindeyse hançerle kılıç vardır.

²⁵⁵³ Onun mushafıyla hilesine kanma ve kendini ona sırdaş ve yoldaş etme.

2554 Abdest diye seni havuza doğru getirir de seni havuzun içine atar.

2555 İyi bir tâlip olan nûrânî akla zulmânî nefsin egemen olması mümkün mü?

2556 Nefis evde olunca aklın yabancısıdır. Köpek, kendi kapısında korkunç bir aslan kesilir.

2557 Bekle de aslanlar ormana gelsin ve bu kör köpekler onlara tâbi olsun.

2558 Şehrin avamı, nefisle bedenin hilesini bilmez. [Nefis] ancak kalbin vahyiyle kahredilir.

2559 Onunla aynı cins olan onun dostudur. Ancak şeyhin olan Dâvud, bundan müstağnidir.

2560 Hak kimi kalp makamına yerleştirmişse o dönüşmüş ve beden özelliği kalmamıştır.

2561 Tüm insanlar içten hastalıklıdır. Hastalığın dostu elbette hastalıktır.

2562 Her önüne gelen Dâvud'luk savlar. Ayırt etme yetisi olmayan da ona bağlanır.

2563 Aptal kuş, avcının çıkarttığı kuş sesini duyar da o yana doğru uçar.

2564 Nakdi nakilden ayırt edemeyen zır câhildir. Mânâ ehli olsa da aman ondan kaç.

2565 Onun açısından bitki de birdir cansız varlık da. O, kesin iddia etse de kuşku içindedir.

2566 Böyle kimse mutlak zeki de olsa bu ayırt etme yetisi olmadığından aptaldır.

2567 Ceylanın aslandan kaçtığı gibi kaç ondan aman! Ona doğru cesurca koşma, a bilgili.

[134b] İsa'nın -selam üzerine olsun- ahmaklardan dağa kaçışı

2568 Meryem oğlu İsa, sanki kanını aslan dökecekmiş gibi dağa doğru kaçıyordu.

2569 Biri ardından koştu, hayırdır, dedi, arkanda kimse yok, kuş gibi ne kaçırıyorsun?

2570 İsa telaş içinde öyle koşuyordu ki acelesinden ona cevap veremedi.

2571 [Adam] İsa'nın ardınca bir iki meydana koştuktan sonra tam bir ciddiyetle ona seslendi.

2572 Allah rızası için, dedi, bir an olsun dur, kaçışını çözemedim çünkü.

2573 A kerem sahibi kimden kaçırıyorsun bu yana doğru? Ardında ne aslan var, ne düşman, ne de korkacak bir şey.

2574 [İsa] dedi, ahmaklardan kaçıyorum, git işine. Kendimi kurtarıyorum, ayak bağı olma.

2575 [Adam] dedi, o Mesih sen değil mi-

sin? Öyle ki kör de sağır da sayende iyileşir.

2576 Evet, dedi [İsa]. [Adam da], gaybın, dedi, efsununu barındıran sen değil misin?

2577 Ölüye o efsunu okursun da ölü, av bulmuş aslan gibi fırlar ya hani?

2578 Evet, dedi [İsa], o benim. [Adam] dedi, çamurdan kuşlar yapan [sen] değil misin a güzel yüzlü¹⁶²?

2579 Evet, dedi [İsa]. [Adam] dedi, a temiz ruhlu, dilediğini yaparsın, peki korkun kimden?

2580 Dünyada böyle bir delil karşısında senin kullarından olmayacak kim var ki?

2581 İsa dedi, bedeni yaratan ve ondan önce de canı yaratan Hakk'ın zâtına [and olsun]...

2582 Aşkıyla feleğin kendinden geçtiği Hakk'ın zâtı ve temiz sıfatları hürmetine...

2583 *Ben o efsunu ve "İsm-i azam"ı sağıra ve köre okudum da iyileşti.*

2584 *Koskoca kayalık dağa okudum da yarıldı ve hırkasını göbeğine dek yırttı.*

2585 *Ölünün bedenine okudum da dirildi. Önemsiz nesneye okudum da önem kazandı.*

2586 *[Fakat] bunu ahmağın kalbine yüz binlerce kez sevgiyle okudum da derman olmadı.*

2587 *Mermer kesildi de huyundan vazgeçmedi. Kum kesildi de onda hiç ekin bitmedi.*

2588 *[Adam] dedi, Hakk'ın adının orada yararlı olup burada etki etmemesinin hikmeti nedir?*

2589 *[Oysa] o da derttir, bu da dert. Peki neden buna deva olmadı da ona oldu?*

2590 *[İsa] dedi, ahmaklık derdi Allah'ın*

kahrıdır. Sıkıntı ve körlükse kahr değil, beladır.

2591 *Bela, acınası bir derttir. Ahmaklıksa yaralayıcı bir derttir.*

2592 *Ona vurulan dağı Allah mühürlemiştir. Hiç bir çare eli ona uzanamaz.*

2593 *Ahmaklardan İsa'nın kaçtığı gibi kaç. [Çünkü] ahmakla birliktelik nice kanlar dökmüştür.*

2594 *Hava suyu nasıl azar azar çalarsa ahmak da dini sizden öyle çalar.*

2595 *Tıpkı kıcının altına taş koymuş adamınki gibi sıcaklığını çalıp soğukluk verir.*

2596 *İsa'nın kaçışı korkudan değil, güvenliktir ve öğretmek içindir.*

2597 *Zemheri ufukları kaplasa da o ışıklı güneşe ne gam?*

Sebe halkının hikâyesi ile onların ahmaklıkları ve Peygamberlerin öğütlerinin ahmaklara etki etmeyişi

2598 *Sebe halkının hikâyesini anımsadım. Ahmağın nefesiyle sabâ onlara veba olmuştu hani.*

2599 *Sebe [ülkesi], çocuklardan duyduğün masallardaki çok büyük şehre benzer.*

2600 *Çocuklar masallar anlatırlar. [Aslında] masallarında bir çok sır ve öğüt gizlidir.*

2601 *Masallarda boş sözler söylenir [ama bu sözlerin bir hikmeti olabilir. Öyleyse] bütün harabelerde hazine ara.*

2602 *Oldukça büyük ve görkemli bir şehir vardı, fakat değeri bir kâseden fazla değildi.*

2603 *Yüzölçümü büyük çok görkemli [bir şehirdi]. Tıpkı soğan gibi büyük mü büyük.*

2604 *Orada on şehir halkı kadar [insan vardı], ama toplam yüzü yunmamış üç kişiydi.*

2605 *Orada sayısız insan vardı, ama toplam olgunlaşmamış üç beleşçiydi.*

2606 *Cânâna [ulaşmak için] koşmayan can, binlerce olsa da yarım insan sayılır.*

2607 *[Bunlardan] biri, çok uzak görüşlü ve kör gözlüydü. Süleyman'a kördü, [ama] karıncanın ayağını görürdü.*

2608 *Ötekiyse kulağı keskin ve çok sağırdı. Defneydi, [ama] bir arpa kadar altın yoktu onda.*

2609 *Üçüncüsü ise vücudu açıkta, fakat elbisesinin etekleri uzun olan çıplak biriydi.*

2610 *[135a] Kör, işte, dedi, bir ordu geliyor; kimler ve ne kadar olduklarını görüyorum ben.*

2611 *Sağır, evet, dedi, duydum seslerini; duydum gizli ve açık söylediklerini.*

2612 *Çıplaksa, ben, dedi, uzun eteğimi kesmelerinden korkarım.*

²⁶¹³ Kör, işte yaklaştılar, dedi, *kalkın, onlar bizi yaralayıp bağlamadan kaçalım!*

²⁶¹⁴ *Evet dostlar*, dedi sağır, *eyvah daha bir yaklaşıyor sesleri!*

²⁶¹⁵ Çıplak olan dedi, *eyvah, tamah edip kesecekler eteğimi, güvende değilim ben!*

²⁶¹⁶ [Böylelikle] şehri bırakıp dışarıya çıktılar ve kaçış halinde bir köye girdiler.

²⁶¹⁷ O köyde besili bir tavuk buldular, fakat sısıyordu ve zerre kadar eti yoktu.

²⁶¹⁸ Ölmüş bir tavuktuk ve kargalarca didiklenmekten kemikleri ip gibi incelmışti.

²⁶¹⁹ Aslanın avını yediği gibi onu yediler. Böylece her biri doyup fil gibi olmuştu.

²⁶²⁰ Üçü de o tavuktan yeyip şişmanlaya-

rak oldukça büyük ve iri üç file döndüler.

²⁶²¹ Öyle ki o üç genç kocaman olup şişmanlıkları yüzünden dünyaya sığmaz oldular.

²⁶²² Onca şişmanlıklarına ve yedi kat iriliklerine karşın kapı yarığında çıkıp gittiler.

²⁶²³ Yaratılmışların ölüm yolu görünmez bir yoldur. Görünmez, çünkü mekansız bir yoldur.

²⁶²⁴ İşte art arda birbirini izleyen kervanlar, gizli olan kapı yarığında [çıkıp gitmekte].

²⁶²⁵ Kapıda o yarığı arasan bulamazsın, çok gizlidir. [Oysa buradan] bir çokları gelin olup gider.

Uzak görüşlü kör ve keskin duyuşlu sağır ile uzun etekli çıplağın açıklanması

²⁶²⁶ Bil ki emeldir sağır; ölümümüzü duyar da kendi ölümünü duymaz, göç edişini görmez.

²⁶²⁷ Hırs ise kördür; insanların kusurlarını inceden inceye görüp tek tek söyler.

²⁶²⁸ Kusur arayıcı olmasına karşın onun kör gözü kendi kusurunu zerre kadar olsun görmez.

²⁶²⁹ Çıplaksa eteği kesilecek diye korkar. Çıplak adamın eteğinin kesilmesi mümkün mü?

²⁶³⁰ Dünya adamı müflis ve korkaktır; hiçbir şeyi yokken hırsızlardan korkar.

²⁶³¹ O çıplak gelip çıplak gider. [Bununla birlikte] hırsız kaygısından içi kan ağlar.

²⁶³² Ölüm anında ona yüzlerce ağıt yakılır. Onun bu korkusundan canını gülme tutar.

²⁶³³ O zaman anlar zengin parasız ol-

duğunu. Bir becerisinin olmadığını anlar akıl sahibi.

²⁶³⁴ Tıpkı kuağı çömlek kırıklarıyla dolu olup da mal sahibi gibi bunların üstüne titreyen çocuk gibi.

²⁶³⁵ [Elinden] bir parça [çömlek kırığı] alsan ağlar. Aldığın parçayı geri versen güler.

²⁶³⁶ Çocuğun bilgi elbisesi olmadığından onun ağlayış ve gülüşünün itibarı yoktur.

²⁶³⁷ Saygın kişi, ödünç şeyi mal mülk sandığından yalancı malı için çırpınır durur.

²⁶³⁸ Malı olduğuna dair düş görür ve çuvalını hırsız kapacak diye korkar.

²⁶³⁹ Biri kulağını çekip onu uykudan sıçratınca [düşündeki] korkusuna gülme-ye başlar.

²⁶⁴⁰ Bu dünyanın akıl ve bilgisine sahip olan bilginler de aynı şekilde titrerler.

²⁶⁴¹ Çeşitli bilimlerle donanmış bu bilginler için Allah, Kur'an'da "Bilmezler"¹⁶³ demiştir.

²⁶⁴² Her biri kendinde ilim olduğunu sanarak [ilimlerini] biri çalacak diye korkar.

²⁶⁴³ *Zamanımı çalışıyorlar*, der. [Oysa] *zaten yararlı bir zamanı yoktur*.

²⁶⁴⁴ *İnsanlar beni işimden alıkoydular*, der. [Oysa] canı gırtlığına dek işsizliğe batmıştır.

²⁶⁴⁵ Çıplak da, *sürüyüp giderken eteğimi ellerinden nasıl kurtaracağım*, diye korku içindedir.

²⁶⁴⁶ O zâlim, bilimlere ilişkin yüz binlerce bölüm bilmesine karşın kendi canını bilmez.

²⁶⁴⁷ O, her cevherin özelliğini bilir de

kendi cevherini ifade etmede eşek gibidir.

²⁶⁴⁸ Der ki *caiz olanı da bilirim, olmayana da*. Sen kendini bilmiyorsun, câiz misin, âciz mi?

²⁶⁴⁹ Bunun uygun, şunun uygunsuz olduğunu bilirsin. Fakat sen uygun musun, uygunsuz mu, asıl buna iyi bak.

²⁶⁵⁰ Her malın değeri nedir bilirsin de kendi değerini bilmezsin, işte bu ahmaklıktır.

²⁶⁵¹ Uğurları uğursuzlukları bilirsin, fakat asıl kendinin uğurlu mu uğursuz mu olduğuna bak.

²⁶⁵² Bütün ilimlerin özü budur işte: Kim olduğunu bilmelisin din gününde.

²⁶⁵³ Sen dinin temellerini bilirsin, fakat sen asıl, iyi mi diye kendi temeline bak.

²⁶⁵⁴ [135b] A ulu kişi, senin için iki usûlden¹⁶⁴ daha iyidir kendi usûlün, kendi aslını bilmen.

Sebeliler'in mutluluğuyla şükürsüzlüğüne dair

²⁶⁵⁵ Sebelilerin temelleri kötüydü ve Allah'la buluşma (*likâ*) vesilelerinden kaçıyorlardı.

²⁶⁵⁶ [Allah] onlara mutlulukları için sağda solda onca tarla tapan, onca bağ bahçe vermişti¹⁶⁵.

²⁶⁵⁷ Bolluk yüzünden meyveler o denli çok dökülüyordu ki geçilecek yollar daralırdı.

²⁶⁵⁸ Dökülen meyveler yolu kaplıyor. Gelen geçen meyvenin bolluğuna şaşırdı.

²⁶⁵⁹ Onlar meyveliklerde başlarına sele alıp yürürken dalları sallamadan sele dolardı.

²⁶⁶⁰ Meyveleri insan değil, rüzgâr sallardı ve meyvelerle nice etekler dolardı.

²⁶⁶¹ İri salkımlar aşağıya dek sarkmakta ve gelen geçen başına yüzüne çarpmaktaydı.

²⁶⁶² Altın bolluğu nedeniyle külhan ateşçisi [bile] beline altın kemer bağlardı.

²⁶⁶³ Besin bolluğundan köpekler ekmeği ayakları altında çiğner, ovadaki kurtlar hazımsızlık çekerti.

²⁶⁶⁴ Köy ve şehir, hırsızdan ve kurttan güvendeydi. Kocaman kurttan keçi bile korkmazdı.

²⁶⁶⁵ O toplumun günden güne artan nimetlerini [uzun uzadıya] anlatsam...

²⁶⁶⁶ [Beni] önemli sözlerden alıkoyar. [Bu bağlamda] peygamberler "doğru ol"¹⁶⁶ emrini getirmişlerdir.

Sebelilere öğüt vermek üzere Haak tarafından peygamberler gönderilmesi

²⁶⁶⁷ Oraya on üç peygamber geldi. Hepsi de yoldan sapanlara kılavuzluk etmekteydi.

²⁶⁶⁸ [Peygamberler dediler] nimet arttı, peki şükürü hani? Şükür bineğini uyursa hareketlendirin.

²⁶⁶⁹ Nimet verene şükretmek akılcı vâcibtir. Yoksa [Allah], sonsuz gazap kapısını açar.

²⁶⁷⁰ Kendinize gelin de keremi görün! Böyle bir nimete karşılık kim bir şükürle yetinir?

²⁶⁷¹ Baş bağışlayıp şükür olarak bir secde ister. Ayak bağışlayıp şükür olarak bir “oturma” (*ka'de*) ister.

²⁶⁷² Sebeliler, *şükürümüzü*, dediler, *şeytan götürdü. Biz şükürden de nimetten de usandık.*

²⁶⁷³ *Biz ihsandan öyle usandık ki ne ibadet hoşumuza gidiyor, ne günah.*

²⁶⁷⁴ *Biz nimet de istemiyoruz, bahçe de. Biz, imkân da istemiyoruz, rahat da.*

²⁶⁷⁵ Peygamberler dediler, *kalpte hastalık var da bu yüzden Hakk'ı tanımaya engel var.*

²⁶⁷⁶ Bu yüzden nimet tümüyle illet olur. Yemeğin hastaya güç vermesi mümkün mü?

²⁶⁷⁷ A ısrarcı, sana nice güzel [nimet] geldi de hepsi kötüleşti, berrak olan bulandı.

²⁶⁷⁸ Sen bu güzelliklere düşman kesildin de neye el sürsen kötüleşti.

²⁶⁷⁹ Tanışın ve dostun olan herkes senin gözünde hor ve hakir hale geldi.

²⁶⁸⁰ Sana yabancı olanlar da senin gözünde çok yüce ve saygındı.

²⁶⁸¹ Bu da o hastalığın etkisindendir. Onun zehri bütün eşlere bulaşıcıdır.

²⁶⁸² O hastalık hemen giderilmeli. Çünkü o varken şeker, pislik gibi görünecektir.

²⁶⁸³ [O hastalık varken] sana gelen her tatlı tatsız olur. Bengisu [bile] gelse ateş kesilir.

²⁶⁸⁴ O nitelik, ölüm ve sıkıntı iksiridir. Onun yüzünden sonunda hayatın ölüme döner.

²⁶⁸⁵ Kalbi diriltene nice besinler, senin bedenine girince kokuşur.

²⁶⁸⁶ Nazla elde edilen nice değerli kişi, sana av olunca senin gözünde bayağılaşır.

²⁶⁸⁷ Akılla akıl içtenlikle tanışınca dostluk ve sevgi her an artar.

²⁶⁸⁸ Nefsin aşağılık nefisle tanışmasıyla emin ol zamanla [dostluk ve sevgi] azalır.

²⁶⁸⁹ [Kişinin] nefsi illetin çevresinde döndüğünden kısa sürede bilme ve tanımayı bozar.

²⁶⁹⁰ Dostun yarın senden tiksinişini istemiyorsan, akıllıyla ve akılla dostluk kur.

²⁶⁹¹ Sen nefsin sam yelinden hastaysan, neyi tutsan bir hastalık vesilesi olur.

²⁶⁹² Eline mücevher alsan taş döndüşür, gönül sevgisine sarılsan savaş kesilir.

²⁶⁹³ Güzel ve özgün bir nükte duysan, anlamadan sonra tadı kaçıp sevimsizleşir.

²⁶⁹⁴ [Dersin] ki ben bunu çok duydum, eskidi artık, bundan başka bir şey söyle, dostum!

²⁶⁹⁵ Farz et ki yeni ve özgün bir şey daha söylendi. Yarın ondan da bıkip tiksiniyorsun.

²⁶⁹⁶ Hastalığı defet. Hastalığın kökü kazınca eski sözler [bile] yeni gelir sana.

²⁶⁹⁷ Eski olandan yeni yapraklar filizlenince o eski kökten yüz yeni salkım filizlenir.

²⁶⁹⁸ [136a] Biz tabipleriz, Hakk'ın çıraklarıyız. Bizi gördü de “yarıldı¹⁶⁷” engin deniz.

2699 Tabiat tabipleriye başkadır. Kalbe nabız yoluyla bakarlar onlar.

2700 Araç gereç olmadan güzelce bakarız kalbe. Feraset sayesinde yücelerden bakarız biz.

2701 Onlarsa besin ve meyve tabipleridir. Onlar sayesinde hayvanî ruh güçlenir.

2702 Biz davranış ve söz tabipleriyiz. Bize ilham veren, celâl nurunun aydınlığıdır.

2703 [Böylece deriz] ki böyle bir davranış

sana yararlıdır, şöyle bir davranışsa yoldan çıkarır.

2704 Böyle bir söz seni ilerletir, şöyle bir söz ise yaralar.

2705 Öteki tabipler için idrar delildir. Bizim delilimizse yüce vahiydir.

2706 Kimseden bir ücret istemeyiz biz¹⁶⁸. Hak'tan bize bol bol ücret gelmektedir.

2707 Onulmaz hastalığı olanlara duyuru: Her hastaya ilacımız var bizim!

Toplumun peygamberlerden mucize istemeleri

2708 Halk dedi, ey iddia sahipleri, tıp ilminize ve yararlı olacağınıza ilişkin kanıt hani?

2709 Çünkü siz de yeme içme ve uykuya bağıslınız¹⁶⁹ ve bizim gibi köyde otlamaktasınız.

2710 Siz bu su ve çamur tuzacağına takılmışken gönül simurgunu avlamanız mümkün mü?

2711 Makam ve önderlik sevgisi kendinizi peygamberlerden saymaya itiyor.

2712 Böyle laflara ve yalanlara kulak asıp da tuzacağı düşecek değiliz biz.

2713 Peygamberler dediler, bu, körlüğe yol açıp görmeye engel olan hastalıktandır.

2714 Duydunuz çağrımızı. Elimizdeki mücevheri görmez misiniz peki?

2715 Bu mücevher insanlar için bir sınamadır. Biz onu gözlerin çevresinde döndürürüz.

2716 Delil hani, diyenin bu sözü, körlüğe hapsediğine ve mücevheri görmediğine delildir.

2717 Gün başladı, kalk, itirazı bırak da fırla, diye dile gelir güneş.

2718 Sen dersin, ey güneş delil hani? [O da] sana, behey kör, der, Hak'tan göz iste!

2719 Güpegündüz lamba arayan, işte bu

arayışıyla körlüğünü ilan etmiş olur.

2720 Göremezsen sabah mı [değil mi] diye kuşkuya düşersin. [Oysa] sen örtü içindesin.

2721 Bu sözünle körlüğünü açığa vurma. Sus da erdemi bekle.

2722 Behey günü arayan, gün ortasında, gün hani, demek, kendini rezil etmektir.

2723 Sabır ve susma, rahmeti çeker. Böyle gösterge aramaksa hastalığın göstergesidir.

2724 "Susun"¹⁷⁰ u kabul et ki senin canına cânandan "susun"un karşılığı gelsin.

2725 [Hastalığının] nüksetmesini istemiyorsan, bu tabibin huzurunda paranı ve başını yere çal, ey akıllı.

2726 Çok konuşmayı sat da candan, makamdan ve paradan geçmeyi satın al.

2727 Böylece Allah'ın erdemi seni övsün de gökler senin makamını kıskansın.

2728 Tabiplerin gönlünü gözetirseniz, özünüzü görüp kendinizden utanırsınız.

2729 Bu körlüğün giderilmesi yaratılmışların elinde değildir, fakat tabiplerin ikramı hidayettendir.

2730 Bu tabiplere canla başla köle olun da misk ve amberle dolup taşın.

Toplumun Peygamberleri suçlaması

²⁷³¹ İnsanlar, tüm bunlar, dediler, hile ve aldatmaca. Nasıl olur da Allah, Zeyd'den, Bekir'den nâip tayin eder?

²⁷³² Her şahın elçisi şahla aynı cinstendir. Suyla çamur (insan) nere, göklerin yaratıcısı nere?

²⁷³³ Biz eşek beyni mi yedik de sizin gibi

sivrisineği Hüma kuşuna arkadaş kılalım?

²⁷³⁴ Sivrisinek nere, Hüma nere? Çamur nere, Tanrı nere? Zerrenin gökteki güneşle ne ilgisi var?

²⁷³⁵ Bu ne biçim ilgi, ne biçim bağlantı? Böyle bir şey akla ve beyne sığar mı?

Tamamı Kelile ve Dimne kitabında anlatıldığı üzere
“Ben gökteki ay tarafından sana gönderilen elçiyim.
Şu su kaynağından uzak dur” demesini söyleyerek
bir tavşanı filin huzuruna elçi olarak gönderen tavşanların hikâyesi

²⁷³⁶ Bu, bir tavşanın, ben ayın elçisiyim, ben ayla eşim, demesine benziyor.

²⁷³⁷ Berrak su kaynağına gelen fil sürüsü yüzünden bütün av hayvanları sıkıntıdaydı.

²⁷³⁸ [136b] Tümü korku yüzünden pınardan uzak ve yoksundu. Güçleri az olduğundan hileye başvurdular.

²⁷³⁹ Hilalin doğduğu ilk gece yaşlı bir tavşan dağın başından fillere doğru seslendi:

²⁷⁴⁰ Ey fillerin şahı, [ayın] on dördünde gel; pınarın içinde bulursun bunun kanıtını.

²⁷⁴¹ Ey fil şahı, ben elçiyim, karşıda dur. Elçiye hapis, işkence ve kızmak olmaz.

²⁷⁴² Ey filler, gidin, diyor ay. Pınar bizimdir, çekilin ordan.

²⁷⁴³ Yoksa zor [kullanıp] kör ederim sizi, [diyor]. [Gerekeni] söyledim, [yükümlülüğü] boynumdan attım.

²⁷⁴⁴ Bu pınarı terk edip gidin de ayın kılıç yarısından güvene erin.

²⁷⁴⁵ İşte bunun kanıtı, pınarda fil su içerken ayın titremesidir.

²⁷⁴⁶ Ey fil şahı, o gece hazır ol da su kaynağının içinde bu kanıtı bul.

²⁷⁴⁷ Ayın üzerinden yediyle sekiz [gün] geçince fil şahı gelip kaynakta gezinmeye başladı.

²⁷⁴⁸ O gece fil hortumunu suya vurunca su dalgalandı ve [böylece] ay titredi.

²⁷⁴⁹ Fil böylece söylenene inandı. Çünkü kaynağın içinde ay titremişti.

²⁷⁵⁰ [İnkârcılar, peygamberlere], biz ayın titremesinden korkacak fillerden değiliz, dediler.

²⁷⁵¹ Peygamberlerse, ah ahmaklar, dediler, can öğüdü, [ayaklarındaki] bağı daha da sıkılaştırdı.

Peygamberlerin onların kınamalarını cevaplayıp onlara örnek vermeleri

²⁷⁵² [Peygamberler dediler,] derdinize [uyguladığımız] ilaç ne yazık ki can alıcı kahır zehrine döndü.

²⁷⁵³ Allah gazap perdesini görevlendirince

bu lamba gözünüzdeki karanlığı artırdı.

²⁷⁵⁴ Sizden ne başkanlığı isteyeceğiz ki? Bizim başkanlığımız gökten yücedir zaten.

²⁷⁵⁵ İnci dolu deniz, gemiden, hem de fiş-
kı dolu gemiden, ne şerefi elde edecek ki?

²⁷⁵⁶ Güneşi bir zerre gibi gören kör ve
karanlık göze yazıklar olsun!

²⁷⁵⁷ İblis'in gözü, eşsiz ve benzersiz
Âdem'e baktı da çamurdan başka bir şey
görmedi.

²⁷⁵⁸ [Âdem'in] baharı şeytanca gözüne
kış göründü. [Çünkü] evinin olduğu yön-
den hareket etti.

²⁷⁵⁹ Zaman zaman bahtsız kişinin karşı-
sına nice ikbâller çıkar da o yolunu çevirir.

²⁷⁶⁰ Aşk beslemeyi bilmeyen bahtsızın
karşısına farkında olmadan nice sevgililer
çıkır.

²⁷⁶¹ Gözümüzü yanıltan, yoksunluğu-
muzdur. Kalbi tersyüz edense kötü kaderdir.

²⁷⁶² Taştan put size kible olunca lanet ve
körleşme size barınak olmuştur.

²⁷⁶³ Taşınız Hakk'a eşliğe yaraşır da akıl
ve can Hakk'a sırdaşlığa nasıl yaraşmaz?

²⁷⁶⁴ Ölmüş sinek Hümaya ortak olurken
canlı [insan] Sultan'a sırdaşlığa nasıl ya-
raşmaz?

²⁷⁶⁵ Yoksa ölü olan sizin yonttuğunuz,
diri olansa Allah'ın yonttuğudur, diye mi?

²⁷⁶⁶ Kendinize ve sanatınızın ürününe
âşıksınız siz. Yılanın kuyruğu da yılanın
başına tapar.

²⁷⁶⁷ Ne o kuyrukta ikbâl ve nimet vardır,
ne de o başta rahat ve lezzet.

²⁷⁶⁸ Yılanın kuyruğu başının çevresinde
dolanır. Bu iki arkadaş birbirine yaraşır.

²⁷⁶⁹ Güzel duyacak olursan, Gazneli bilge

[Senâî], *İlâhî-nâme*'de şöyle söylemektedir:

²⁷⁷⁰ "Kaderin hükmüne dair boş konu-
şup durma. Eşegin kendisi lâyıktır eşek
kulağına¹⁷¹."

²⁷⁷¹ Bedenler organlarla uyumludur. Ni-
telikler ruhlarla uyumludur.

²⁷⁷² Her ruhun niteliği ruhla uyumlu-
dur. Çünkü Hak yontar onu.

²⁷⁷³ Allah, niteliği ruhla eş kıldığı için bil
ki [nitelikle ruh] gözle yüz gibi uyumludur.

²⁷⁷⁴ Güzel ve çirkindeki nitelikler uyum
gösterir. Allah'ın yazdığı harfler uyum
içindedir.

²⁷⁷⁵ Göz ve yürek, kâtibin elindeki
kalem gibi, iki parmak arasındadır¹⁷²,
Hüseyin!

²⁷⁷⁶ Lütuf ve kahırdır parmak. Arada-
kiyse bu parmaklarca sıkılıp gevşeyen gö-
nül kalemidir.

²⁷⁷⁷ Ey kalem, yücelme peşindeysen ki-
min parmakları arasında olduğuna bak!

²⁷⁷⁸ Tüm amaç ve deviminin bu par-
maktır. Başın da toplanma yerinin
dört yoluna bağlıdır.

²⁷⁷⁹ Hallerinin harfleri O'nun yazısın-
dandır. Azmin ve vazgeçişin de O'nun
azmi ve vazgeçişidir.

²⁷⁸⁰ Niyaz ve yakarıştan başka yol yok-
tur. Bu dönüşümden her kalemin haberi
yoktur.

²⁷⁸¹ Kalem bunu bilir, ama kendi çapında.
İyide ve kötude kendi değerini koyar ortaya.

²⁷⁸² [Kimileri], tavşanla fil [hikâyesine]
sarılarak hilelerle ezeli karıştırmışlardır.

[137a] Misal getirmek, özellikle ilâhi konularda,
herkesin haddine değildir

²⁷⁸³ Böyle misaller üretilip de münezzeh
dergâha doğru atmak sizin haddinize mi?

²⁷⁸⁴ Böyle misal getirmek Hakk'ın tekelin-
dedir. Çünkü O, gizli ve açık bilgiye vâkıftır.

2785 Bir şeyin sırrını nerden bileceksin de kel halinle zülfü ya da yüzü misal getireceksin?

2786 Mûsa onu asâ olarak gördü, [oysa asâ] değil, ejderhaydı¹⁷³, sırrı açığa çıkmaktaydı.

2787 Böyle bir sultan değneğin sırrını bilmezken sen nerden bileceksin bu tuzakla yemin sırrını?

2788 Musâ'nın gözü meselde yanılmışken nasıl olur da lüzumsuz bir fare [o yöne] delik açar?

2789 [Allah], verdiğin misali, [yaptığına] karşılık seni parça parça eden ejderhaya çevirir.

2790 Lanetli İblis böyle bir misal getirdi de kıyamet gününe dek Hak tarafından lanetlendi¹⁷⁴.

2791 Kârun da inadından böyle misal getirdi de tahtıyla tacıyla yerin dibine battı.

2792 Bil ki senin bu misalin kargayla baykuş [gibi uğursuz]dur. Onlar yüzünden yüzlerce ocak sönmüştür.

Gemi yapılırken Nuh kavminin alay yollu misaller getirmesi

2793 Nuh çölde gemi yaparken, yüz misalci, alay etmek için harekete geçti¹⁷⁵.

2794 [Diyorlardı ki] *su kuyusunun [bile] olmadığı çölde gemi yapıyor! Ne aptal bir câhil!*

2795 Biri diyordu, *ey gemi şahlan!* Biri de diyordu, *kanadını da yap!*

2796 Nuh ise diyordu, *bu Allah'ın emriyle [yapılmaktadır]¹⁷⁶ ve alaylarla eksilecek değildir.*

Gece yarısı duvarın dibinde ne yapıyorsun diye sorulunca davul çalıyorum diye cevap veren hırsızın hikâyesi

2797 Şu meseli dinle: Geceleyn baş belası bir hırsız, duvarın dibinde tünel kazıyordu.

2798 Yarı uykulu olan hasta biri onun yavaştan çıkardığı tık tıkları duyuyordu.

2799 Dama çıkıp başını aşağı sarkıtarak ona, *babalık*, dedi, *ne işle meşgulsün?*

2800 *Hayırdır, gece yarısı ne kazıyorsun? Sen kimsin?* [Hırsız] dedi, *davulcuyum,*

muhterem.

2801 [Adam] dedi, *ne yapıyorsun?* [Hırsız] dedi, *davul çalıyorum. A yol yordam bilen,* dedi [adam], *davulun sesi hani?*

2802 [Hırsız] dedi, *yarın duyarsın sesini, [duyunca] yandım eyvah feryadını.*

2803 Bu [hikâye] yalan ve uydurmadır. Sen bu yalanın sırrını da anlayamazsın.

İnkârcıların anlattıkları gökteki aydan file mesaj getiren tavşan meseline cevap

2804 O tavşanın sırrı, bil ki sana elçi olarak gelen lüzumsuz şeytandır...

2805 Böylece aptal nefsinin Hızır'ın içtiği bengisudan yoksun bırakan [şeytan].

2806 Onun anlamını tersyüz ettin. Küfür söz söyledin, [öyleyse ceza olarak] iğneye hazır ol.

2807 Berrak suda ayın titrediğini ve böylece

çakal (tavşan)ın filleri korkuttuğunu söyledin.

2808 Tavşan, fil ve su hikâyesinden ve fillerin titreyen aydan korktuğundan mı söz ediyorsun?

2809 Behey câhil körler, seçkin ve sıradan herkesin boyun eğdiği aya bunun neresi benzer?

2810 Ay ne ki, güneş ne ki, felek ne ki? Akıllar ne ki, nefisler ne ki, melek ne ki?

2811 Güneşin güneşinin güneşi! Niye söylüyorum ki bunu? Yoksa rüyada mıyım?

2812 Şahların öfkeleri yüz binlerce şehri yerle bir etmiştir, bre densiz sapıklar!

2813 Dağ yarılr, yüz parçaya ayrılır. Değirmen gibi döner güneş.

2814 Yiğitlerin öfkeleri bulutları kurutur. Kalplerin öfkesi âlemleri yıkar.

2815 A yıkanmamış (yaşayan) ölümler, Lut şehrindeki ceza meydanına bakın!

2816 Fil nedir ki? Üç uçan kuş, o zavallı fillerin kemiklerini ufaladı.

2817 Kuşların en güçsüzü ebâbil, fili öyle parladı ki onarmanın yolu yok.

2818 Duymayan var mı Nuh tufanını ya da Firavun ordusuyla Ruh (Cebrail)'un savaşını?

2819 Ruh yenip suya döktü onları. Su onları zerre zerre parçaladı.

2820 Duymayan var mı Semud'un başına gelenleri ve kasırganın Âdlıları alıp götürüşünü?

2821 Savaşta filler öldüren öylesi fillere gözünü açıp da bak bir yol.

2822 [137b] O filler, o zâlim şahlar, kalbin gazabıyla sürekli taşlanmaktadırlar.

2823 Sonsuza dek bir karanlıktan bir karanlığa giderler de [onlara] acıma ve yarıdım yoktur.

2824 İyi adla kötü adı duymadınız mı siz? Herkes gördü de siz mi görmediniz?

2825 Gördüğünüzü görmezden gelirsiniz,

ama ölüm sizin gözünüzü iyi açacak!

2826 Tut ki evren güneş ve ışıkla dolu. Mezar gibi bir karanlığa girince...

2827 O büyük nurdan yararlanamazsın ve penceren cömert aya kapanır.

2828 Sen sarayı bırakıp kuyuya girmişsin. Geniş dünyaların ne suçu var ki?

2829 Kurt niteliğine benzer [niteliği] olan can, Yusuf'un yüzünü, söyle, nasıl görür?

2830 Dâvud'un sesi dağa taş ulaşır da taş kalplilerin kulağı onu pek duymaz.

2831 Akla ve insafa her zaman selam olsun. Doğru olanı Allah daha iyi bilir.

2832 Ey Sebeliler, yüce elçileri tasdik edin. Tutsak eden [Rabb]in tutsak ettiği ruhu tasdik edin.

2833 Işık saçan güneşleri tasdik edin ki onlar sizi kıyamet zilletinden güvende tutsunlar.

2834 Kıyamet alanına atılmanızdan önce tasdik edin o parlak dolunayları.

2835 Karanlığı aydınlatan lambaları tasdik edin. Ululayın onları; umudun anah-tarlarıdır onlar.

2836 Sizden iyilik ummayanları tasdik edin. Sapkınlığa düşmeyin, alıkoymayın başkalarını.

2837 Arapçayı bırak, Farsça söyleyelim. Ey suyla toprak [insan], o Türk'ün Hindu'su ol.

2838 Şahların tanıklıklarına kulak verin hey! [Onlara] gökler iman etti, [siz de] iman edin.

Uzak görüşlülüğün anlamı ve uzak görüşlü adam örneği

2839 Ya öncekilerin durumlarına bakın ya da ihtiyatla ileri doğru kanatlanın.

2840 Uzak görüşlülük nedir? İki tedbir arasında ihtiyatlı olup yanlıştan uzak olanı seçmendir.

2841 Biri der ki bu yolda yedi gün su yok, üstelik ayakları yakan kum var.

2842 Ötekiyse, bu yalandır, der, sür atını, her akşam akan bir pınar göreceksin.

2843 Uzak görüşlülük, [yanına] su alarak korkudan kurtulup doğru yol üzere olmandır.

2844 Yolda su varsa bunu dök. Su yoksa, [su var diye] inat eden adamın vay haline!

2845 Ey halife (Âdem) oğulları, insaf edip vaat edilen gün için ihtiyatlı davranın.

2846 Babanızdan öç alıp onu yücelerden zindana sürükleyen o düşman (şeytan)...

2847 Gönül satrancının şahını mat ederek cennetten uzaklaştırıp âfetlerin maskarası kıldı.

2848 Mücadelede bir kaç kez sarma yaptı ve sonunda güreşte sırtını yere vurup utandırdı.

2849 [Şeytan] o pehlivana işte böyle yaptı. Ey geri kalanlar, [sakın] onu hafife almayın.

2850 O hasetçi, anamızın babamızın tacını, ziynetini el çabukluğuyla kapı.

2851 Onları orada çıplak, rezil ve perişan

bıaktı da¹⁷⁷ Âdem, yıllarca höykürerek ağladı.

2852 Niçin ziyan defterine [adım] yazıldı diye [ağladıkça] onun gözyaşından bitkiler bitti.

2853 Böyle bir önderin onun yüzünden dövünüşüne bak da o şeytanın hilekârlılığını kıyasla.

2854 Onun şerrinden sakının ey çamura tapanlar! "Lâhavle" kılıcını vurun onun başına.

2855 Çünkü o size hep pusudan bakıyor da siz onu görmüyorsunuz, dikkat!

2856 Her zaman yem serper ya avcı. Yem görünür de tuzak görünmez.

2857 Nerede yem görsen sakın. Sakın da kolunu kanadını bağlamasın tuzak.

2858 Çünkü yemi terk etmesini bilen kuş, tuzağı olmayan ovoidan yem yer.

2859 Onunla yetinip tuzaktan kurtulur da hiçbir tuzak kolunu kanadını bağlamaz.

Hırs ve heves yüzünden ihtiyatı terk eden kuşun durumunun vehameti

2860 Yine bir kuş, bir duvarın üstüne konmuş, bir tuzaktaki yemlere göz dikmişti.

2861 Bir yandan ovaya bakarken bir yandan da hırs bakışı onu yeme çekiyordu.

2862 Bu bakış öbür bakışla mücadele edip birden bire onu akıldan yoksun bıraktı.

2863 Bir başka kuşsa bu ikirciği bırakarak [yemden] bakışlarını ayırıp ovaya yöneldi.

2864 Ne mutlu onun kanatlarına, bravo ona! Bütün özgürlere önder oldu sonunda.

2865 Onu önder edinen kurtulup güven ve özgürlük makamına yerleşir.

2866 [138a] Çünkü onun kalbi, uzak görüşlülerin sultanıdır. Gül bahçesiyle kırlar onun konağıdır.

2867 İhtiyat ondan razı, o ihtiyattan razı. [Sen de] karar vereceksen böyle karar ver.

2868 Defalarca hırs tuzağına düşüp boyununu kılıca teslim ettin...

2869 Yine de tövbeleri kabul eden lütuf sahibi, tövbeni kabul ederek seni azat edip sevindirdi.

2870 [Allah] der ki "siz dönerseniz biz de döneriz"¹⁷⁸. Biz, davranışla karşılığı eş kıldık.

2871 Eşlerden birini yanıma getirdiğimde onun eşi de ister istemez koş koş gelir.

2872 Eylemi sonucuyla eşleştirdik. Eşin biri gelince öteki eş de gelir.

2873 Bir haydut eşin kocasını kaçırınca öteki eş, kocasını arayarak onun ardınca gelir.

2874 Yine tövbe gözüne toprak serperek bu tuzağa doğru geldiniz siz.

2875 Tövbeleri kabul eden [Allah] yine düğümü çözüp *sakın*, dedi, *bu yana yönelme, kaç*.

2876 Tekrar unutkanlık keleşi geldi de canınızı ateşe doğru sürükledi.

2877 A keleş, pek unutkan ve kuşkucu olma. Yanmış kanadına bir kez olsun bak.

2878 Kurtulduğün zaman [kurtuluşun]

şükür, [tuzaktaki] yemlere meyletmemektir.

2879 Şükrettiğinde O sana düşmanın tuzak ve korkusundan uzak rızıklar verir.

2880 Sizi âzat eden nimete şükür olarak Hakk'ın nimetini anmak gerekir.

2881 Bela ve sıkıntılar içindeyken defalarca demedin mi, Rabbim, beni tuzaktan kurtar.

2882 [Kurtar da] hizmet ve iyilik edeyim, şeytanın gözüne toprak saçayım.

Köpeklerin her kış, yaz gelince kışlık ev yapacağız, diye ahdetmeleri hikâyesi

2883 Kışın köpeğin kemikleri büzüşüp çekilir. Soğğun şiddeti onu işte öyle küçültür.

2884 Der ki bedenim bu kadcılık olduğuna göre [kendime] taştan ev yapmalıyım.

2885 Yaz gelsin de soğuk[tan korunmak] için dişimi tırnağıma takıp bir ev yapayım.

2886 [Fakat] yaz gelince ilikleri ısınıp kemikleri genleşir, derisi ferahlar.

2887 Kendisini iri yapılı görür de, efendim, der, ben hangi eve sığarım ki?

2888 İrileşip bir gölgeye çekilir; tembellik, tokluk, umarsızlık, bencillik...

2889 Gönlü der ki amcacığım bir ev yap. O da der ki nereye sığarım, söyle?

2890 Sıkıntı anında hırs kemiğin büzüşüp çekilir de küçülür.

2891 *Tövbe*, dersin, *bir ev yapayım da kı-*

sın [barınacak] bir yuvam olsun.

2892 Derdin bitip hırsın kocaman olunca, tıpkı köpek gibi senin de ev sevdan geçer.

2893 Nimete şükretmek, nimetten daha tatlıdır. Şükre tutkun olan nimet ardınca gider mi hiç?

2894 Şükür nimetin canı, nimet kabuk gibidir. Çünkü şükür seni sevgilinin diyarına getirir.

2895 Nimet gaffet, şükür bilinç getirir. Sultana şükür tuzağıyla nimet avla¹⁷⁹.

2896 Şükür nimeti seni gözü tok ve saygın kılar da yoksula yüzlerce nimet saçarsın.

2897 Hakk'ın besin ve yemişinden doyarsa yersin de oburluk ve dilencilik senden gider.

İnkârcıların peygamberlerin -onlara selam olsun- öğüt vermelerini engellemeleri ve cebrice deliller getirmeleri

2898 [İnkârcı] kesim, *ey öğütçüler*, dedi, *bu köyde adam varsa, söyledikleriniz yeter.*

2899 *Hak kalplerimizi kilitledi*¹⁸⁰; kimse Yaratıcı'ya üstün gelemmez.

2900 *O ressam bizi böyle resmetti. Bu, ko-*

nuşmakla değişecek değildir.

2901 *Taşa yüz yıl, yakut ol desen, eski bir şeye yüz yıl, yeni ol desen...*

2902 *Toprağa su niteliğine bürünmesini söyle-sen, suya bal ya da süt ol desen [fayda etmez].*

2903 Göklerin ve göktekilerin yaratıcısı, suyun, toprağın ve topraktakilerin yaratıcısı O'dur.

2904 O, göğe dönüş ve güzellik, suyla toprağa da bulanıklık ve neşvünema vermiştir.

2905 Göğün bulanıklığı seçmesi mümkün müdür? Suyla toprak nasıl berraklık edinebilir?

2906 [138b] [Allah] her birine bir yol belirlemiştir. Nasıl olur da bir dağ çabıyla samana dönüşür?

Peygamberlerin cebrilere cevabı

2907 Peygamberler, evet, dediler, [Allah] değiştirilemez nitelikler yaratmıştır.

2908 [Ama] değişken nitelikler de yaratmıştır. Nitekim sevimsiz biri sevimli hale gelebilir.

2909 Taşa altın ol desen boştur. Bakıra altın ol desen yolu vardır.

2910 Kuma çamur ol desen bundan âcizdir. Toprağa çamur ol desen, uygun düşer.

2911 Örneğin topallık, yassı burunluluk ve körlük gibi çaresiz dertler vermiştir.

2912 [Öte yandan] ağız eğrilmesi ve baş ağrısı gibi çaresi olan dertler de vermiştir.

2913 Derman için ilaçlar yaratmıştır. Dertlerle devalar boşuna değildir.

2914 Hatta çoğu hastalığın çaresi vardır; ciddiyetle araştırırsan elde edilir.

Kâfirlerin cebrice gerekçelerini tekrarlamaları

2915 Onlar dediler ki bizim hastalığımız iyileşecek hastalıklardan değil.

2916 Bu söz ve öğütleri yıllarca tekrarladınız. Sonuçta düğüm her an daha da sıklaşıyor.

2917 Bu hastalık iyileşecek bir hastalık ol-

saydı, sonunda bir zerresi [olsun] geçerdi.

2918 Susuzluk hastalığı (südde) olduğunda çiğere su gelmez, [insan] denizi içse içtiği başka yere gider.

2919 İster istemez el ayak şişer ve su içme susuzluğu bastıramaz.

Peygamberler'in -selam üzerlerine olsun- onları tekrar cevaplamaları

2920 Peygamberler dediler, umutsuzluk kötüdür. Oysa Allah'ın ihsan ve rahmeti sonsuzdur.

2921 Böyle ihsan sahibinden umut kesmek olmaz¹⁸¹. Bu rahmet ipine yapışın.

2922 Önce zor olan nice iş, bir süre sonra zorluk geçer de kolaylaşır.

2923 Umutsuzluğun ardından nice umutlar vardır. Karanlığın ardından nice güneşler vardır.

2924 Varsayalım ki katılaştınız ve kulağı-

nıza, kalbinize kilitler vuruldu...

2925 Kabul [edip etmemek] ile işimiz yok bizim. İşimiz, teslim olmak ve buyruğa uymaktır.

2926 Bu kulluğu bize buyuran O'dur. Bu sözleri kendiliğimizden söylemiyoruz¹⁸².

2927 Canımızı O'nun buyruğuna adadık biz. Kumlara [tohum ekin] dese ekeriz.

2928 Peygamberin ruhuna Hak'tan başka yardımcı yoktur. Halkın kabul ve reddiyle işi yok onun.

²⁹²⁹ Mesajlarını bildirmenin ücreti O'ndan-
dandır¹⁸³. *Sevgili uğruna [halkın gözünde]
sevimsiz ve düşman yüzlü olduk.*

²⁹³⁰ *Biz bu dergâhta yorulanlardan de-
ğiliz ki yolun uzaklığı yüzünden her yerde
duralım.*

²⁹³¹ *Ancak yârden ayrılıkla zindana düşen
karamsar olup yorulur.*

²⁹³² *Sevgilimiz ve dilediğimiz yanbaşı-
madır. Saçtığı rahmete can şükretmektedir.*

²⁹³³ *Gönlümüzde lalelik ve güllük var, yol
yok yaşlılığa ve solgunluğa.*

²⁹³⁴ *Her zaman taze, genç ve güzel, hep
yeni, tatlı, güleç ve zarifiz.*

²⁹³⁵ *Bizim açımızdan yüz yılla bir saat
birdir. Çünkü uzunla kısanın bizimle ilgisi
yoktur.*

²⁹³⁶ Uzun kısalık cisimlerdedir. Uzun ve
kısanın canla ne ilgisi olabilir?

²⁹³⁷ Ashâb- Kehf'in üç yüz dokuz yılı¹⁸⁴,
onlar açısından tasasız ve kaygısız bir gün-

den ibaretti.

²⁹³⁸ İşte [Allah onca uzun zamanı] onla-
ra bir gün gibi gösterdi de ruhlar yokluk
diyarından bedenlere döndü.

²⁹³⁹ Gündüzle gece ve ayla yıl olmayın-
ca bıkkınlık, yaşlılık ve usanç söz konusu
olur mu?

²⁹⁴⁰ Yokluk bahçesinde benlik söz konu-
su olmadığı için [orada] sarhoşluk ilahî
lütuf kadehindendir.

²⁹⁴¹ İçip de tatmayan bilemez. Bok bö-
ceği nerden hayal edecek gül kokusunu?

²⁹⁴² O hayâl edilebilir değildir. Hayâl
edilebilir olsaydı yok olup giderdi.

²⁹⁴³ Cehennem nasıl hayâl edebilir cenneti?
Çirkin domuzdan hiç güzel yüz yansır mı?

²⁹⁴⁴ Böyle bir lokma ağzına dek varmış-
ken, aklını başına topla alçak, kendi bo-
gazını kesme.

²⁹⁴⁵ [Biz peygamberler] zor yollar kat edip
mensuplarımıza yolu kolaylaştırdık.

[İnkârcı] kesimin peygamberler -selam üzerlerine olsun- karşısında bel bağladıkları itirazları tekrarlaması

²⁹⁴⁶ [İnkârcı] kesim, siz, dedi, kendinize
uğurlusunuz, biz ise uğursuz, zıt ve düş-
mansınız.

²⁹⁴⁷ *Ruhumuz kaygılardan sıyrılmış du-
rumdaydı. [Siz gelip] bizi hüzne ve tasaya
düşürdünüz.*

²⁹⁴⁸ [139a] *Birlik ve beraberliğin tadına
varmıştık, uğursuzluğunuz yüzünden yüz
parçaya bölündük.*

²⁹⁴⁹ *Ağzından bal damlayan papağanlar-
dık, sizin yüzünüzden ölümü düşünen kuş-
lara döndük.*

²⁹⁵⁰ *Nerde acı veren öyküler varsa, nerde
çirkin ötüşler varsa...*

²⁹⁵¹ *Dünyanın neresinde bir uğursuzluk
ve neresinde başkalaşım ve bela türüyorsa...*

²⁹⁵² *Sizin ifade ve sözlerinizden kaynakla-
nır. Üzüntü yaratma konusunda iştahsızsınız.*

Peygamberlerin -selam üzerlerine olsun- tekrar cevap vermeleri

²⁹⁵³ *Peygamberler dediler, uğur ve uğur-
suzluk sizin ruhunuzdan destek alır¹⁸⁵.*

²⁹⁵⁴ *Sen bir yerde uyurken başına doğru*

bir yılan gelse...

²⁹⁵⁵ *Şefkat sahibi biri, çabuk kalk, yoksa
yılan yiyecek, diye seni uyarsa...*

2956 Sen dersin ki *niçin kötüye yoruyorsun?* [Adam der ki] *ne kötüye yorması? Kalk da açıkça gör!*

2957 *Ben seni uğursuzluğun ortasından kurtarıp saraya götürüyorum.*

2958 Peygamber, gizli olana karşı uyarıcıdır çünkü. O, dünyalıların görmediklerini görür.

2959 Bir hekim sana, *koruk yeme, çünkü zarar ve sıkıntı verir*, dese...

2960 Sen de, *neden kötüye yoruyorsun*, desen, bu durumda öğüt vereni suçlamış olursun.

2961 Ya da bir müneccim, *bugün şu işi yapmaya kalkma*, dese...

2962 Müneccimin yüz kez yalanını görmüşken, dediği bir iki kez doğru çıksa dikkate alırsın.

2963 Oysa bizim nücümüz asla yanlış çıkmaz. [Böyleyken] doğruluğu nasıl olur da sana gizli kalır?

2964 Hekimle müneccim, zandan haberdar eder, bizse açıkça görünenenden haberdar ederiz.

2965 Uzaktan duman ve ateşin inkârcılara doğru saldırdığını görüyoruz.

2966 Sen, *sus*, diyorsun, *böyle konuşma, kötüye yormaların bize zarar veriyor.*

2967 Öğüt verenlerin öğütlerini duymazsan, nereye gitsen uğursuzluk seninledir.

2968 [Örneğin] arkandan bir yılan yak-

laşır da biri damdan görüp seni uyarır...

2969 Ona dersin ki *sus, moralimi bozma*. O da der ki *keyfine bak, ben sözümü söyledim.*

2970 Yılan boynunu ısırınca bütün sevinçlerin acıya dönüşür.

2971 Bunun üzerine ona dersin ki *bre adam, böyle mi uyarılır, neden bağırıp yırtınmadın?*

2972 *Yukardan bana taş atsaydın da bana tehlike ve belayı gösterseydin ya!*

2973 O der ki [böyle yapsaydım] *incinirdin*. Sen dersin ki *beni ne kadar da sevin-dirdin!*

2974 [Adam] der ki *ben seni bu tehlikeden kurtarmak için öğüt verip insanlık gösterdim.*

2975 *Alçaklığın yüzünden bunun kadrini bilmedin de kötülük ve taşkınlığa bahane kıldın.*

2976 Alçakların huyu böyledir işte. Sen iyilik ettiğinde sana kötülük eder.

2977 Sabır yoluyla belini bük nefsin. Çünkü nefis alçaktır, iyilik onu hizaya getirmez.

2978 Saygın kişiye iyilik etmene değer. Çünkü o bir iyiliğe yedi yüz [iyilikle] karşılık verir¹⁸⁶.

2979 Alçağa zulüm ve eziyet etsen, sana çok vefalı bir köle kesilir.

2980 Kâfirler nimete karşılık cefa ekerler ve yine de cehennemde “Rabbimiz¹⁸⁷” diye çığırşırlar.

İnkârcıların mâbedi olmak üzere o dünya cehennemiyle
bu dünya zindanının yaratılmasının hikmeti:
“isteyerek ya da istemeyerek gelin¹⁸⁸”

2981 Alçaklar cefada huzur bulurlar. Vefa gördüklerinde cefa etmeye başlarlar.

2982 Bu yüzden onların ibadethaneleri cehennemdir. Yabani kuşun ayak bağı tuzaktır.

2983 Hırsızın alçağın tapınağı zindandır, çünkü orada Hakk'ı anmaya başlar.

2984 İnsanlıktan amaç kulluk olduğundan isyankârın ibadethanesi de cehennemdir.

²⁹⁸⁵ İnsanın her işte eli vardır, fakat ondan amaçlanan hizmet [ve ibadet]tir.

²⁹⁸⁶ Şunu oku: “Cinleri ve insanları ancak [kulluk etmeleri için] yarattık¹⁸⁹”. Dünyadan maksat ancak ibadettir.

²⁹⁸⁷ Kitaptan amaç ilim öğrenmekse de sen onun başına yastık yaparsan o da olur.

²⁹⁸⁸ Fakat kitaptan amaç yastık değil, ilim, bilgi, irşat ve yarar elde etmektir.

²⁹⁸⁹ [139b] Sen kılıcı çivi yaptıysan zafer yerine hezimetini seçtin demektir.

²⁹⁹⁰ İnsanlıktan amaç ilim ve doğruluksa da her insanın [kendine özgü] bir mabedi vardır¹⁹⁰.

²⁹⁹¹ Saygın insanın mabedi, “onu el üstünde tutman”dır. Alçağın mabediyse “onu hasta etmen”dir.

²⁹⁹² Alçakları döv ki boyun eğsinler. Saygınlara ver ki ürün versinler.

²⁹⁹³ Kısacası Allah, iki mescit yaratmıştır: Onlara cehennem, bunlara arttıkça artan nimet.

²⁹⁹⁴ Mûsa, karın ağrısı kişiler başlarını eğsinler diye Kudüs’te küçük kapı yaptırmıştır.

²⁹⁹⁵ Çünkü onlar böbürlenene zâlimlerdi. Cehennem, [önünde] yakarılan küçük kapıdır.

Allah’ın Hakk’a boyun eğmeyen zâlimleri boyun
eğdirmek amacıyla kralları yaratmasının anlatılması
Nitekim Mûsa -selam üzerine olsun- İsrail oğullarının
zâlimleri girerken eğilsin diye Kudüs’te alçak kapı yaptırmıştır:
“kapıdan secde ederek girin ve ‘bizi bağışla’ deyin¹⁹¹”.

²⁹⁹⁶ Öyle ki Hak, şahları et ve kemikten birer kapı yaptırmıştır.

²⁹⁹⁷ Dünyalılar secde ederler onlara. Çünkü yüce varlığa secde etmeye düşündürdüler.

²⁹⁹⁸ Kemreliği onlara mihrap kılmıştır. Mihraplarının adı beydir, kahramandır.

²⁹⁹⁹ Bu temiz huzura lâayık değilsiniz. Temizler şeker kamışıdır, sizse içi boş kamış.

³⁰⁰⁰ Bu alçaklar o köpekler önünde eğilirler. Onlara boyun eğmek aslanlar içindir.

³⁰⁰¹ Kedidir fare huylunun muhafızı. Fare kimdir ki aslanlardan korksun?

³⁰⁰² Hakk’ın köpeklerindendir korkuları. Hakk’ın güneşinden hiç korkarlar mı onlar?

³⁰⁰³ Uluların virdi “Rabbim en yüce¹⁹²”dir. Bu alçaklara yaraşansa “aşağılık rab”dir.

³⁰⁰⁴ Hiç korkar mı fare savaşkan aslanlardan? Ancak göbeği miskli çevik ceylan [korkar aslandan]¹⁹³.

³⁰⁰⁵ Ey kazan yalayıcı, var git çanak yalayıcısının yanına! Onu kendine sahip ve velinimet yaz.

³⁰⁰⁶ [Bu kadar] yeter. Uzun uzadıya açıklarsam, bey anlar da öfkelenir.

³⁰⁰⁷ Kısacası, ey iyilik sahibi, alçaklara kötü davran ki boyun eğsin.

³⁰⁰⁸ Nefis alçağına iyilik edilirse, kötü nefis alçaklar gibi nankörlük eder.

³⁰⁰⁹ Mihnet ehlinin şükrederken nimet ehlinin âsi ve hilekâr oluşu işte bu yüzdendir.

³⁰¹⁰ Altın işlemeli kaftan giyen beyler âsidir. Aba giyen düşkünlerse şükreder.

³⁰¹¹ Mal ve nimetlerden şükür yeşermesi ne mümkün? Şükür zorluk ve hastalıktan yeşerir.

Sûfinin boş sofraya olan aşkının hikâyesi

³⁰¹² Bir gün bir sûfi, çivide asılı bir sofraya görmüş [coşkuyla] dönüyor, üstünü başını yırtıyordu.

³⁰¹³ *İşte yoksulların yegâne azığı, kıtlıklara ve derterle işte deva*, diye bağırıp duruyordu.

³⁰¹⁴ Onun coşku ve ızdırabı artınca sûfi olanlar ona katıldılar.

³⁰¹⁵ [Hep birlikte] gülüp çığlıklar atıyor, tekrar tekrar kendilerinden geçiyorlardı.

³⁰¹⁶ Boşboğazın biri sûfiye dedi ki *ekmekten yoksun asılı bir sofraya neyi ifade eder ki?*

³⁰¹⁷ Git işine, sen içi boş resimsin. Sen varlık ara, çünkü âşık değilsin.

³⁰¹⁸ Ekmeksiz ekmeğe aşk, âşığın gıdasıdır. Sâdık olan varlığa tutsak değildir.

³⁰¹⁹ Âşıkların varlıkla işi yoktur. Âşıklar sermayesiz kâr eder.

³⁰²⁰ Kanatları yok, âlemin çevresinde uçar-

lar. Elleri yok, meydana top kaparlar.

³⁰²¹ Anlamdan koku alan yoksul, kesik elle sepet örerd¹⁹⁴.

³⁰²² Âşıklar yokluğa çadır kurmuşlardır. Yokluk gibi tek renk ve tek nefistirler.

³⁰²³ Süt çocuğu yemeğin tadını nereden bilecek? Perinin yiyecek içeceği ancak kokudur.

³⁰²⁴ İnsan onun kokusunu nereden alacak? Çünkü insanın huyu onun huyunun zıddıdır.

³⁰²⁵ Perinin ondan aldığı kokuyu, sen yüz batman güzel yemekten alamazsın.

³⁰²⁶ Nil'in suyu Kıpti'ye kan görünürken güzel Sebtî (Mûsa'nın takipçisi) için sudur.

³⁰²⁷ [140a] İsraililer için deniz yol olurken zâlim Firavun için boğucu girdap olur.

Yusuf'un yüzünden Hakk şarabını tatmanın ve
Yusuf'un kokusundan Hakk'ın kokusunu almanın

Yakub'a -selam üzerine olsun- özgü oluşu ve

Yusuf'un kardeşleriyle başkalarının bu iki şeyden yoksun oluşları

³⁰²⁸ Yakub'un Yusuf'un yüzünde gördüğü şey ona özgüdür, kardeşlerin haddine mi?

³⁰²⁹ Biri aşkından dolayı kendini kuyuya atarken diğeri düşmanlığından ona kuyu kazar¹⁹⁵.

³⁰³⁰ Onun sofrası buna göre ekmekten yoksunken Yakub'a göre iştah açıcı [yiyecek] doludur.

³⁰³¹ Yüzü yıkanmamış olan huri yüzü göremez. [Peygamber] der ki *temizlenmeden namaz olmaz*.

³⁰³² Canların yediği içtiği aşktır. İşte bu yüzden açlık canların gıdasıdır.

³⁰³³ Yakub'ta Yusuf'un açlığı vardı ve

uzaktan onun ekmek kokusu gelmekteydi.

³⁰³⁴ Gömleği alıp da koşarak [getiren], Yusuf'un gömleğinin kokusunu duymuyordu.

³⁰³⁵ Yüz fersah uzakta olansa Yakub olduğu için alıyordu kokuyu¹⁹⁶.

³⁰³⁶ Nice âlim vardır ki ilimden nasipsizdir. Böylesi, ilmin hafızıdır, âşığı değil.

³⁰³⁷ [Oysa] dinleyici avamdan olsa da o ilimden koku alır.

³⁰³⁸ Çünkü o [âlimin] elindeki gömlek geçicidir, tıpkı köle satıcısının elindeki cariyeye gibi.

³⁰³⁹ Köle satıcısındaki cariyeye geçici olup onun elinde alıcısını bekler.

3040 Verilecek rızık Hak paylaştırır¹⁹⁷, kimse başka bir yöne yol bulamaz.

3041 Güzel bir hayal kişiye bahçe olur. Kötü bir hayalse onun yolunu keser.

3042 O öyle bir Tanrı'dır ki bir hayalden bahçe, bir hayalden cehennem ve eritici yer yaratır.

3043 O'nun bahçelerinin yolunu kim bilir peki? Onun külhanlarının yolunu kim bilir peki?

3044 Kalp gözcüsü her yana bakar da hayalin ruhun hangi yanından geldiğini göremez.

3045 [Gözcü] bir yolunu bulup kaynağını görseydi tüm kötü hayallerin yolunu kapatırdı.

3046 Yokluğun geçit ve kalesine casusun adım atması mümkün mü?

3047 O'nun lütuf eteğine kör gibi yapış. Körün yapışması böyle olur sultanım!

3048 O'nun eteği, emir ve buyruğudur. Canı takva olan bahtiyardır.

3049 Biri çayır ve ırmakta [yaşarken], biri de onun yanibaşında azap içindedir.

3050 Biri, *bu neden bu denli keyifli*, diye şaşarken, biri de, *bunu kim hapsetti*, diye şaşar.

3051 Hey, neden kurusun? Burda pınarlar var! Hey neden sarısın? Burda yüz türlü ilaç var!

3052 Arkadaşım, gel de gir şu bahçeye. O da der ki *canım, ben gelemem!*

Bey ile namaz düşkünü olup namaz ve duayı çok seven kölesinin hikâyesi

3053 Bey, sabahleyin hamama ihtiyaç duymuştu. *Sungur*, diye seslendi, *kaldır başını!*

3054 *Altun'dan tas, peştamal ve kil al da hamama gidelim, başka çare yok.*

3055 Sungur, hemen bir tas ile güzel bir peştamal alıp beyiyle yola çıktı.

3056 Yolda bir mescit vardı ve ilerlerken Sungur'un kulağına ezan sesi geldi.

3057 Sungur namaza çok düşküdü. *Ey kuluna lütfkâr olan beyim*, dedi...

3058 *Sen şu dükkânda biraz bekle de farzı kılıp "lem yekün"¹⁹⁸ "ü okuyayım.*

3059 İmam ve cemaat namazı ve duayı bitirip [mescitten] çıkınca...

3060 Sungur, kuşluk vaktine dek orada kaldı. Beyse Sungur'u bir süre bekledi.

3061 *Sungur*, dedi [bey], *niçin çıkmıyor-sun?* [Sungur] dedi, *ilimler sahibi beni bırakmıyor.*

3062 *Bekle, şimdi geliyorum. Unutmadım, [sözlerin] kulağımda.*

3063 [Bey] yedi kez seslenip bekledi ve sonunda adamın oyalamasına dayanamaz oldu.

3064 [Sungur'un] cevabı şuydu: *"A muhterem, beni bırakmıyor ki çıkayım."*

3065 [Bey] dedi, *mescitte kimse kalmadı artık. Seni alıkoyan kim? Seni oraya kim oturttu?*

3066 [Sungur] dedi, *dışarıda seni bağlayan, içerde de beni bağladı.*

3067 *Senin içeri gelmene engel olan, benim de dışarı çıkmama engel oluyor.*

3068 [140b] *Bu yana adım atmana izin vermeyen, bu yanda da bu kulun ayağını bağladı.*

3069 Deniz, balıkları dışarı bırakmazken karada yaşayanların denize girmelerine engel olur.

³⁰⁷⁰ Balığın aslı sudan, [karadaki] hayvanınki çamurdandır. Burada hile ve tedbir işe yaramaz.

³⁰⁷¹ [Bu] kocaman kilittir, açıcısı Allah'tır¹⁹⁹. [Öyleyse] teslimiyet ve rızâya sarıl.

³⁰⁷² Tüm zerreler anahtar olsa da bu açılış

ancak yüce Allah'tandır.

³⁰⁷³ Kendi tedbirini unutursan pîrinden gencecik bir tâlih elde edersin.

³⁰⁷⁴ Kendini unuttuğunda hatırlarlar seni. Köle olmuşsan işte seni o zaman âzât ederler.

**Peygamberlerin inkârcıların kabul etmelerinden
umutsuzluğa düşmeleri
-Allah buyurur: "Elçiler umutlarını kestiklerinde..."²⁰⁰**

³⁰⁷⁵ Peygamberler içlerinden dediler ki *ne zamana dek şuna buna öğüt verip duracağız?*

³⁰⁷⁶ Soğuk demiri umutsuzca daha ne kadar dövecek, daha ne zamana dek kafese üfleyeceğiz?

³⁰⁷⁷ İnsanların hareketi kaza ve kaderdendir. Dışın keskinliği midenin ateşindendir.

³⁰⁷⁸ Birinci nefis ikinci nefse etki eder. Balık baştan kokar, kuyruktan değil.

³⁰⁷⁹ Fakat hem bunu bil, hem eşeğini ok gibi sür. Çünkü Hak "Tebliğ et"²⁰¹ der, bu kaçınılmaz.

³⁰⁸⁰ Bu ikisinden hangisi olduğunu bilmiyorsun. Hangisi olduğunu görünceye dek çabala.

³⁰⁸¹ Yükünü gemiye yüklediğinde bu işi tevekkülle yaparsın.

³⁰⁸² İkisinden hangisi olduğunu bilmezsin

sen; yolculukta boğulan mı, kurtulan mı?

³⁰⁸³ Hangisi olmadığımı bilmedikçe gemiyle gitmeyeceğim, dersin...

³⁰⁸⁴ Bu yolda kurtulacak mıyım, boğulacak mıyım? Hangi kesimdenim, bildir bana...

³⁰⁸⁵ Başkaları gibi kuru bir umutla ikircik içinde bu yola çıkmam [dersen]...

³⁰⁸⁶ [O zaman] hiç bir ticaret elinden gelmez. Çünkü bu iki olasılığın sırrı gaptedir.

³⁰⁸⁷ Canı camdan olan korkak tüccar, ticarete ne kâr eder, ne zarar²⁰².

³⁰⁸⁸ Hatta yoksun ve düşkün kalıp zarara uğrar. Işığı ancak ateşi yiyen bulur.

³⁰⁸⁹ Çünkü bütün işler "olur ki"ye dayanır. Din işi evladır, çünkü bununla kurtulursun.

³⁰⁹⁰ Burada kapıyı çalmaya umut dışında izin yok. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

Mukallidin imanının korkuyla umut olduğuna dair

³⁰⁹¹ [İnsanların] boyunları çalışmaktan iş gibi incelse de her mesleğe yönelten, umut ve ihtimaldir.

³⁰⁹² [İnsan] sabahleyin dükkâna giderken rızık umut ve ihtimaliyle koşar.

³⁰⁹³ Ola ki rızık yok senin, niçin gider-

sin? Yoksunluk korkusu varken nasıl güçlü olursun?

³⁰⁹⁴ Rızık elde etmedeki ezeli yoksunluk korkusu, çalışıp çabalamanı nasıl gevşetmez?

³⁰⁹⁵ Dersin ki yoksunluk korkusu söz konusu olsa da bu korku tembellikte daha çoktur.

³⁰⁹⁶ Çalışmada umudum daha çoktur. Tembellikteyse daha fazla tehlikedeyim.

³⁰⁹⁷ Öyleyse, ey kötü zanlı, din işinde bu zarar korkusu niçin eteğine yapışır?

³⁰⁹⁸ Yoksa görmedin mi çarşımız men-suplarını? [Görmedin mi] peygamber ve velilerin nice kâr ettiklerini?

³⁰⁹⁹ [Onlar] bu dükkânı bırakmakla ne

defineler buldular! Bu çarşıda nasıl da kâr ettiler!

³¹⁰⁰ Ateş ona (İbrahim'e) boyun eğip adeta halhal oldu²⁰³. Deniz ona (Mûsa'ya) boyun eğip hamal oldu²⁰⁴.

³¹⁰¹ Demir ona (Dâvud'a) boyun eğip muma döndü²⁰⁵. Rüzgâr ona (Süleyman'a) boyun eğip kul ve mahkûm oldu²⁰⁶.

Peygamber'in -selam üzerine olsun-
"Yüce Allah'ın gizli dostları vardır" buyurmasına dair

³¹⁰² Bir başka kesim de çok gizli yol alır. [Bunların] dışarıdaki insanlar arasında ünlenmeleri ne mümkün!

³¹⁰³ Bunca varlıkları vardır, ama ululuk-ları bir an bile kimsenin gözüne çalınmaz.

³¹⁰⁴ Kerametleri de kendileri de gizlidir. Ermişler bile duyamazlar adlarını.

³¹⁰⁵ Gel, diye seni o yana çağıran Allah'ın ihsanlarını bilmiyor musun yoksa?

³¹⁰⁶ Âlemin altı yönü hep ihsanlarıyla dolu. Ne yana baksan O'nun bildirdikleri var.

³¹⁰⁷ Kerem sahibi biri sana, *ateşe gir, dese hemen gir, beni yakar*, deme.

Enes'in -Allah ondan râzı olsun-
ateş dolu tandıra attığı sofra bezinin yanmaması

³¹⁰⁸ [141a] Mâlik oğlu Enes'le ilgili olarak anlatıldığı üzere, bir kişi Enes'e konuk olmuştur.

³¹⁰⁹ Konuğun anlattığına göre yemekten sonra Enes gördü ki sofra bezi sararmış...

³¹¹⁰ Ve kirlenmiş... Kadın hizmetçiye, [bezi] bir anlığına tandıra atmasını söyledi.

³¹¹¹ Akıllı [hizmetçi] sofra bezini hemen içi ateş dolu tandıra attı.

³¹¹² Bütün konuklar hayretle gözlerini dikmiş, sofra bezinin dumanını bekliyorlardı.

³¹¹³ Biraz sonra [hizmetçi, bezi] temiz, beyaz ve kirden arınmış olarak tandırdan çıkardı.

³¹¹⁴ Konuklar, *ey değerli sahabe*, dediler, *nasıl oldu da yanmadı, üstelik temizlendi?*

³¹¹⁵ [Enes] dedi, *çünkü Mustafa, bu sofra beziyle elini ağzını çok silmişti*.

³¹¹⁶ Ey ateş ve azaptan korkan yürek, işte böyle bir ele ve dudağa yaklaş.

³¹¹⁷ [Peygamber] cansızları böyle şeref-lendirdiğine göre, âşgîn canına ne [kapı-lar] açmaz ki!

³¹¹⁸ Kabe'nin taşını nasıl da kibleye dönüştürdü. [Öyleyse] çalış da erlerin yolunda toprak ol ey can.

³¹¹⁹ Ondan sonra o hizmetçiye, *sen, dediler, tüm bunlara karşın kendinden söz etmez misin?*

³¹²⁰ *Diyelim ki o sırlara vâkıftı. O söyler söylemez [sofra bezini] nasıl attın peki?*

³¹²¹ *A hanım, böyle değerli bir sofra bezini ateşe nasıl attın?*

3122 [Hizmetçi] dedi, *kerem sahiplerine güvenirim, ikramlarından umutsuz değilim.*

3123 *Sofra bezi nedir ki? O bana, ateşin or-*

tasına gir, dese, hiç pişman olmadan...

3124 *Tam bir güvenle girerim [ateşe]. [Çünkü] Allah kullarından çok umudum var.*

Peygamber'in -selam üzerine olsun- susuzluktan
bitkin düşüp ölümün eşiğine gelen ve develerle insanların
dilleri dışarı sarkan kervanın imdadına yetişmesi hikâyesi

3125 Bir vadide Araplardan bir grubun su kırbaları yağmursuzluktan kurumuştu.

3126 Kervan çöl ortasında kalmış, [adeta] kendi ölümünü çağırır olmuştu.

3127 İki dünyanın kurtarıcısı Mustafa, yardım için ansızın çıkageldi.

3128 Çetin bir yolda kızgın kum ortasında oldukça büyük bir kervan gördü.

3129 Develerinin dilleri dışarı sarkmış, insanlar kumlar üstünde sağa sola dökülmüş...

3130 [Hallerine] acıyıp, *hey, dedi, acele edin, birkaçınız şu kum tepelerine doğru koşsun...*

3131 [Orada] *deveye binmiş bir siyahi, aceleyle efendisine su tulumu götürüyor...*

3132 *O siyahi deveciyi devesiyle birlikte apar topar bana getirin.*

3133 [Su] arayanlar, kum tepesine çıktılar ve bir süre sonra [söylenenin] aynısını gördüler.

3134 Siyah bir köle bir deveyle gidiyor, hediye götürür gibi, su dolu bir tulum götürüyordu.

3135 Ona dediler, *bu yanda insanların en hayırlısı, yaratılmışların en iyisi seni çağırıyor.*

3136 *Ben onu tanımıyorum, dedi, o da kim?* Dediler, *o, ay yüzlü, şeker huyludur.*

3137 [Köleye] onu olduğu gibi anlattılar. [Köle] dedi, *o bir şair olmasın sakın...*²⁰⁷

3138 *Büyüsüyle bir toplumu rezil eden [bir şair]. Ona ben yarım karış bile gitmem!*

3139 Onu çeke çeke o yana götürdüler. O ise sövüp sayıyor, bağırıp çağırıyordu.

3140 O azizin huzuruna çekerek götürdüklerinde, [Peygamber] dedi, *su için, yanınıza da alın.*

3141 Hepsini o kırbadan suya kandırdı. Tüm insanlar ve develer o sudan içti.

3142 [Peygamber], onun tulumundan tulum ve kırbaları doldurdu. Gökteki bulut bile kıskançlık içinde şaşakaldı.

3143 Bir tulum suyla bunca cehennem yangısının söndüğünü kim görmüş?

3144 Tulum, lütuf dalgasının örtüsüydü aslında. [Su] onun emriyle esas denizden geliyordu.

3145 Su kaynayıp buhara dönüşür de soğuk yüzünden buhar [yeniden] su olur.

3146 Hatta [Allah] bu hikmetlerden ayrı ve sebepsiz olarak yoktan sular var eder.

3147 Sen çocukluğun yüzünden sebepleri görüp sebeplere cehaletle sarılırsın.

3148 Sebeplere takılmakla sebebi yaratandan gâfilsin ve bu yüzden örtülere meyillisin.

3149 [141b] Sebepler yok olunca başına vurup dövünmeye, Rabbimiz, Rabbimiz demeye başlarsın.

3150 Rab der ki *haydi git sebeplere! Çok tuhaf! Nasıl oldu da yaratışından beni hatırladın?*

3151 [Kul] der ki *bundan sonra ben hep seni göreceğim, sebep ve yanılmalara bakmayacağım.*

³¹⁵² [Rab] der ki *ey tövbe ve sözünde gevşek [insan] senin işin budur: "Geri döndürülse-lerdi [men edildiklerine] dönerlerdi.*²⁰⁸ "

³¹⁵³ *Fakat ben buna bakmayıp rahmet ederim. Rahmetim boldur, rahmeti elden bırakmam*²⁰⁹.

³¹⁵⁴ *Şu anda beni çağırdığında sözünde*

durmayışına bakmayıp keremimle ihsan ederim.

³¹⁵⁵ Kâfile, Peygamber'in yaptığına şaşıp kaldı. *Ey deniz huylu Muhammed, [dediler], nedir bu?*

³¹⁵⁶ Ufacık bir tulumu perde (vesile) eyleyip Arab'ı da Kürt'ü de [suya] boğdun.

[Peygamber'in] mucize yoluyla kölenin tulumunu suyla doldurup Allah'ın izniyle siyah köleyi beyaz yüzlü kılışı

³¹⁵⁷ Ey köle, şimdi kendi tulumunun suyla dolu olduğunu gör de yakınıp ileri geri konuşma.

³¹⁵⁸ O zenci, onun mucizesine şaşakalmıştı. Mekansız diyardan ona iman doğuyordu.

³¹⁵⁹ Havadan dökülen bir pınar görmüştü. Kendi kırbası onun lütfuna bir örtüydü.

³¹⁶⁰ Bu görüşle örtüler de yırtılmış, böylece gayp pınarını açıkça görmüştü.

³¹⁶¹ O anda kölenin gözleri gözyaşlarıyla doldu, efendisini ve yerini yurdunu unuttu.

³¹⁶² Eli ayağı yola gidemez oldu. Allah onun ruhuna deprem düşürdü.

³¹⁶³ [Peygamber] maslahat gereği, *ey yaran arayan, kendine gel, yola devam et, diye onu [daldığı âlemden] geri çekti.*

³¹⁶⁴ [Dedi,] *hayret zamanı değil, hayret senin önünde. Hızlı ve çevikçe yola koyul şimdi.*

³¹⁶⁵ [Köle], Mustafa'nın ellerini yüzüne koyup defalarca öptü âşikçasına.

³¹⁶⁶ Mustafa da o zaman kutlu ellerini [onun] yüzüne sürüp onu şerefletirdi.

³¹⁶⁷ O Habeş çocuğu zenci, dolunay gibi bembeyaz olup gecesi gündüze döndü.

³¹⁶⁸ Güzellik ve alımlılıkta Yusuf kesildi. [Peygamber] ona, *şimdi köye gidip durumu anlat, dedi.*

³¹⁶⁹ O, elsiz ayaksız sarhoşça gidiyor, giderken eliyle ayağını ayırt edemiyordu.

³¹⁷⁰ Sonunda [köle], kervanın olduğu yerden iki dolu tulumla efendisine geldi.

Efendinin kölesini beyaz görmesi ve kim olduğunu bilemeyip benim kölemi sen öldürdün, seni kan tuttu da Allah seni elime düşürdü, demesi

³¹⁷¹ Efendisi onu uzaktan görüp şaşakaldı ve şaşkınlıktan köy halkını çağırdı.

³¹⁷² [Dedi] *bu bizim kırba, bu bizim deve. Peki nereye gitti siyah yüzlü köle?*

³¹⁷³ *Bu uzaktan gelen bir ay parçası; yüzünden gün ışığına ışık vuruyor.*

³¹⁷⁴ *Kölemiz hani? Yolunu mu şaşırdı yoksa? Yoksa ona bir kurt rastladı da öldürüldü mü?*

³¹⁷⁵ [Köle] yaklaşıncı [efendi] dedi, *kimsin? Yemenli misin, yoksa Türk müsün?*

³¹⁷⁶ *Söyle, ne yaptın köleme? Doğru söyle, öldürdüysen itiraf et, hileye kalkışma.*

³¹⁷⁷ [Köle] dedi, *öldürdüysen niçin sana geleyim? Kısasa kendi ayağımla niye geleyim?*

³¹⁷⁸ *Hani benim kölem?* [Köle] dedi, *işte benim. Allah'ın lütuf eli beni nurlandırdı.*

³¹⁷⁹ Hey, neler söylüyorsun? Kölem nerede? Doğruyu söylemeden kurtulamazsın benden.

³¹⁸⁰ [Köle] dedi, o köleyle senin arandaki bütün sırları birer birer anlatacağım.

³¹⁸¹ Beni satın aldığın zamandan bugüne dek olan biteni anlatacağım.

³¹⁸² Siyah rengimden bir sabah doğmuşsa da varlık olarak eskisi gibiyim.

³¹⁸³ Renk değişti, fakat temiz can renkten, unsurlardan ve topraktan bağımsızdır.

³¹⁸⁴ Bedeni tanıyanlar bizi çabuk yitirirler. Suyu içenlerse tulum ve fıçıyı terk ederler.

³¹⁸⁵ Canı tanıyanlar sayılardan arınmış, hikmetinden sual olmaz denizde boğulmuşlardır.

³¹⁸⁶ Can ol da can yoluyla canı tanı. Görüş dostu ol, kıyas oğlu olma.

³¹⁸⁷ Aynı özden olan, ama hikmet için iki ayrı sûrete bürünen akılla melek gibi.

³¹⁸⁸ [O öz sayesinde] melek kuş gibi kanatlanmış, akılsa kanadı bırakıp kudreti almıştır.

³¹⁸⁹ [142a] İster istemez ikisi birbiriyle

yardımlaşmış, iki güzel yüzlü birbirine destek olmuştur.

³¹⁹⁰ Melek de, akıl da bulur Hakk'ı. İkisi de Âdem'e (insana) yardımcı ve secde edicidir.

³¹⁹¹ Nefisle şeytan ise başından beri birdir ve insana düşman olup haset etmektedir.

³¹⁹² Âdem'i beden gören kaçmıştır ondan. Emin bir nur görense secdeye kapanmıştır.

³¹⁹³ O ikisi (melekle akıl)nin bu sayede aydınlı gözleri. Bu ikisi (nefisle şeytan)nin gözüyse çamurdan başka bir şey görmez.

³¹⁹⁴ Şimdi bu söz, buza saplanıp kalmış eşeğe döndü. Yahudi'ye İncil okunmaz çünkü.

³¹⁹⁵ Şia'ya Ömer'den söz etmek ne mümkün! Mümkün mü sağıra saz çalıp dinletmek?

³¹⁹⁶ Fakat köyde bir köşede biri varsa çıkardığım gürültü patırtı yeterlidir.

³¹⁹⁷ Anlama yetisi olana taş ve kerpiç bile vukuf sahibi bir anlatıcı olup çıkar.

Yüce Hak göklerde ve yerlerde asıl ve ilinek olarak
ne yaratmışsa ihtiyaca göre yaratmıştır bu bakımdan
bir şeye ihtiyacın olmalı ki Allah sana versin.

“Dua ettiği zaman darda kalmışa kim yetişiyor.”²¹⁰

Darda kalış, hak edişin kanıtıdır

³¹⁹⁸ Bu kadcıkcık çocuğu konuşmaya başlatan, niyaz (/ihtiyaç) ve derdiydi Meryem'in.

³¹⁹⁹ Meryem'in parçası, onun için onsuz konuştu. Senin parçanın parçası da gizli-den gizliye konuşmaktadır.

³²⁰⁰ Elin ayağın sana tanıklık eder, a köle. İnkârcılık için elini ayağını ne kullanıp durursun?

³²⁰¹ Sözü ve izahı hak etmiyorsan, konuşanın konuşma yetisi seni görünce uykuya dalar.

³²⁰² Ortaya ne çıkarsa muhtaç için çıkar da böylece arayan aradığını bulur.

³²⁰³ Yüce Hak gökleri yaratmışsa, ihtiyaçları gidermek için yaratmıştır.

³²⁰⁴ Nerde bir dert varsa deva oraya gider. Nerde yoksulluk varsa azık oraya gider.

³²⁰⁵ Nerede bir güçlük varsa cevap oraya gider. Nerde bir ekin varsa su oraya gider.

³²⁰⁶ Su arama o kadar. Susuzluğu elde et ki aşağıdan yukarıdan sular çağlasın.

³²⁰⁷ Nazik boğazlı bebek doğmadıkça onun için memeden süt akması mümkün mü?

³²⁰⁸ Gidip şöyle yukarı aşağı koş da susa, hararete rehin ol.

³²⁰⁹ Ondan sonra gökyüzü arısının se-sinden ırmak suyunun sesini duyarsın, efendim.

³²¹⁰ Senin suya ihtiyacın kuru otunkin-den az değil. Sen ki suyu alıp bitkilere

akıtırsın...

³²¹¹ Güzelleşsin diye kuru tarlaya doğru kulağından tutup suyu sürüklersin.

³²¹² İçinde cevherler gizli olan can tarlası için de Kevser suyuyla dolu rahmet bulutu vardır.

³²¹³ Susuz ol ki “Rableri onlara içirir”²¹¹ hitabı gelsin. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

**Kâfir kadın süt emen bebeğiyle Mustafa'nın
-selam üzerine olsun- huzuruna gelince
Peygamber'in İsavârî mucizesiyle bebeğin konuşması**

³²¹⁴ Yine o köyün kâfirlerinden bir kadın, sınamak amacıyla Peygamber'e koştu.

³²¹⁵ Başında örtüsü, kucağında iki aylık bebeğiyle Peygamber'in huzuruna vardı.

³²¹⁶ Bebek, *Allah'ın selamı üzerine olsun*, dedi, *ey Allah'ın elçisi, biz sana geldik*.

³²¹⁷ Annesi öfkeyle, *sus*, dedi ona, *böyle şehadeti kim soktu kulağına?*

³²¹⁸ Küçük bebek, sana bunu kim öğretti de şu bebek halinle dilin açıldı?

³²¹⁹ [Bebek] dedi, *[önce] Hak, sonra Cebrail öğretti. İfadede Cebrail'le birlikteyim*.

³²²⁰ Hani, dedi [Kadın], *başının üzerinde*, dedi [bebek], *görmüyor musun? Yukarı bak*.

³²²¹ *Cebrail, başının üzerinde durmuş bana yüz türlü yol gösteriyor*.

³²²² [Kadın] dedi, *sen görüyor musun? Evet*, dedi [çocuk], *başının üstünde dolunay gibi parlıyor*.

³²²³ *Bana Resul'ün vasfını öğretiyor. Bu yücelik sayesinde beni alçalıştan kurtarıyor*.

³²²⁴ Sonra Peygamber bebeğe, *a süt çocuğu*, dedi, *adın nedir? Söyleyip itaat et*.

³²²⁵ *Adım*, dedi, *Hak katında Abdülaziz, şu bir avuç namerde göreyse Abdüluzza'dır*.

³²²⁶ [142b] *Bu peygamberliği veren hakkı için ben Uzza'dan uzak, bizar ve beriyim*.

³²²⁷ Dolunay gibi [parlak] iki aylık bebek, büyük zatlar gibi yetkince bir ders verdi.

³²²⁸ O anda cennetten bebekle annesinin burnuna güzel kokular geldi.

³²²⁹ İkisi de, *düşme korkusundan bu koku uğruna can vermek jeğdir*, dedi.

³²³⁰ Hakk'ın tanıtıp bildirdiği kişiyi canlılarla cansızlar yüz kere tasdik eder.

³²³¹ Allah'ın koruduğu kişiyi, kuşlarla balıklar gözetir.

**Mustafa'nın -selam üzerine olsun-
ayakkabısını kartalın kapıp havaya götürmesi ve
havada baş aşağı çevrilince ayakkabının içinden kara bir yılanın düşmesi**

³²³² Bunlar olup biterken Mustafa, yük-seklerden ezan sesini duydu.

³²³³ Bir su istedi ve soğuk suyla elini yü-

zünü yıkayarak abdest tazeledi.

³²³⁴ İki ayağını yıkayıp ayakkabısına yönelmiş-ken bir ayakkabı kaçırıcı ayakkabısını kaçırdı.

³²³⁵ Güzel sözlü [Peygamber] tam elini uzatmıştı ki bir kartal ayakkabıyı elinden kaptı.

³²³⁶ Kartal, ayakkabıyı rüzgâr gibi uçurdu. Aşağı çevirince ayakkabıdan bir yılan düştü.

³²³⁷ Ayakkabıdan kara bir yılan düştü. Bu inayetle kartal [Peygamber'in] iyiliğini istemişti.

³²³⁸ Sonra kartal ayakkabıyı geri getirip *haydi al, dedi, namaza git.*

³²³⁹ *Bu küstahlığı yapmak zorunda kaldım. [Yoksa] edebimden boynum kıldan incedir.*

³²⁴⁰ Zorunlu olmadan küstahça adım atıp keyfince fetva verenin vay hâline!

³²⁴¹ Bunun üzerine Peygamber teşekkür etti. *Cefa olarak gördüğümüz, dedi, aslında vefaydı.*

³²⁴² *Ayakkabımı kapıp kaçtığımda rahatsız oldum. Sen üzüntümü giderirken ben üzüldüm.*

³²⁴³ *Allah gizli olan her şeyi bize gösterse de o anda kalbim kendisiyle meşguldü.*

³²⁴⁴ [Kartal] dedi, *gaflet baş göstermesi uzaktır senden. O gizli şeyi görüşüm de senden yansımıştır.*

³²⁴⁵ *Havada ayakkabı içinde yılanı görmem benden değil senin yansımandır, ey Mustafa.*

³²⁴⁶ Nurlu olandan hep aydınlık yansır. Karanlık olandan hep çöplük yansır.

³²⁴⁷ Allah kulunun yansısı hep ışık olur. Yabancıнын yansısı hep körlük olur.

³²⁴⁸ Ey can, herkesin yansısını görüp tanı [da ondan sonra] istediğin cinsin yanına otur.

Bu hikâyeden ibret almak ve
“zorlukla birlikte kolaylık vardır”²¹² diye kesin olarak bilmek

³²⁴⁹ Ey can, bu hikâye, Allah'ın hükmüne râzı olman için ibrettir sana.

³²⁵⁰ Ey iyi niyetli insan, kötü bir olay gördüğünde uyanık olursun böylece.

³²⁵¹ Başkalarının korkudan benzi solarken, kâr ve zarar anında gül gibi gülersin sen.

³²⁵² Çünkü gülün yapraklarını birer birer yolsan da gülmeyi bırakmaz, suratını asmaz.

³²⁵³ [Gül] der ki *diken olmaktan neden hüznü düşeyim? Gülmeyi zaten dikenden aldım.*

³²⁵⁴ Takdir sonucu yitirdiğin her şey, kesin olarak bil ki seni beladan kurtarmıştır.

³²⁵⁵ “Tasavvuf nedir?” [diye bir büyüğe sorulunca] dedi ki “Hüzün geldiğinde kalpte duyulan huzurdur.”

³²⁵⁶ [Allah'ın verdiği] cezayı, o güzel huylunun ayakkabısını kapıp kaçan kartal olarak gör.

³²⁵⁷ Böylece [Peygamber'in] ayağını yılan sokmasından kurtaracaktı. Ne mutlu tozlanmamış akla!

³²⁵⁸ [Allah] der ki “Yitirdiklerinize üzülmeyin”²¹³. Kurt gelip koyunlarınızı telef etse bile.

³²⁵⁹ Çünkü o bela, daha büyük belaları defeder, o zarar, daha büyük zararları önler.

Bir adamın Mûsa'dan hayvanların dilini öğrenmek istemesi

³²⁶⁰ Genç bir adam Mûsa'ya dedi, *bana hayvanların dilini öğret...*

3261 Öğret de evcil ve vahşi hayvanların seslerinden dinim açısından ibret alayım.

3262 Çünkü insanoglunun dili hep su, ekmek ve dalavere üzerine kurulu.

3263 Olur ki [dünyadan] ayrılırken hayvanların başka dert ve tedbirleri vardır.

3264 Mûsa, git, dedi, vazgeç bu hevesten. Çünkü bunun önünde ardında bir sürü tehlike var.

3265 [143a] İbret ve uyanıklığı, kitaptan, konuşmadan, sözden ve dudaktan değil, Allah'tan iste.

3266 Adam, onun engellemesiyle daha da isteklendi. Engellenince insan daha da isteklenir.

3267 Ey Mûsa, dedi, değer taşıyan her şey, nurun parlayınca değeri senden buldu.

3268 Ey cömert, bu arzudan beni yoksun bırakman senin lütfuna yaraşmaz.

3269 Bu zamanda Hakk'ın vekili sensin. Bana engel olursan umutsuzluk doğar.

3270 Mûsa, Rabbim, dedi, kovulmuş şeytan sanki bu saf adama oyun oynuyor.

3271 Öğretsem onun zararına olur, öğretmesem kalbinde kötülük doğar.

3272 [Allah], ey Mûsa, dedi, öğret ona. Çünkü biz keremimizle duayı asla geri çevirmeyiz.

3273 [Musa], Rabbim, dedi, [öğretirsem] pişmanlık duyar da dövünüp yırtınır.

3274 Güç herkese yaraşmaz. Sakınana âcizlik daha iyi bir kaynaktır.

3275 Bu yüzden yoksulluk ölümsüz bir övünçtür. Çünkü yetişemeyen el takvada kalır.

3276 Varlık ve zenginlik kabul görmez bu yüzden. Çünkü güç yüzünden sabırlar çekip gider.

3277 Âcizlikle yoksulluk, insanın ihtiraslı nefsin belasından ve tasalardan güvende olmasıdır.

3278 Tasa, şeytana av olanın alıştığı boş ve gereksiz arzulardan doğar.

3279 Kil yemeye alışanda kil arzusu olur. O zavallı, gülbeşekeri hazmedemez.

Yüce Hak'tan Mûsa'ya, ona dilediği ya da dilediğinin bir bölümünü ona öğret, diye vahiy gelişi

3280 Allah dedi ki onun dilediğini verip irade bakımından elini çöz.

3281 İradedir ibadetin tadı tuzu. Yoksa bu felek istemeden dönüyor.

3282 Feleğin dönüşüne ne ecir var, ne ceza. Bu bakımdan hesap günü marifet iradededir.

3283 Bütün âlem [Allah'ı] tesbih eder, [fakat] bu zoraki tesbihin eciri yoktur.

3284 [O gencin] eline kılıç verip aczini gider de [bak bakalım] gâzi mi oluyor, haydut mu?

3285 Çünkü iradesinden dolayı “saygın

kıldık²¹⁴” [diye nitelenen] insanın yarısı bal arısı, yarısı yılan olmuştur.

3286 Müminler, bal arısı gibi bal kaynağıdır, kafirlerse yılan gibi zehir kaynağı.

3287 Çünkü mümin seçilmiş bitkiler yer de bal arısı gibi tükürüğü hayat olur.

3288 Kâfir ise irinden oluşan bir şerbet içer. Ayrıca yediğinden zehir meydana gelir.

3289 Allah'ın ilham verdikleri hayat kaynağı, arzulara aldananlarsa öldürücü zehirdir.

3290 Dünyadaki övgü, bravo ve aferin, irade ve bilinç sayesinde.

3291 Serseriler zindana düşünce takva ve zühde yönelip Hakk'ı zikretmeye başladılar.

3292 Güç yok olunca eylemde kıtlık olur. Kendine gel, sermayeni almasın ecel!

3293 Gücün kâra sermayedir. Aman dikkat, kudret zamanını kaçırma, gözet.

3294 İnsan, "saygın kıldık" kır atına biner ve kavrayış eline irade dizginlerini alır.

3295 Mûsa yine ona, *arzun senin yüzünü solduracak*, diye sevecenlikle öğüt verdi.

3296 [Dedi,] *bu sevdadan vazgeçip Allah'tan kork. Aldatmak için bunu sana şeytan öğretmiştir.*

[Hayvanların dilini öğrenmek] isteyen gencin tavukla köpeğin dilini öğrenmekle yetinmesi ve Mûsa'nın -selam üzerine olsun- bunu kabul etmesi

3297 [Genç] dedi, *hiç olmazsa kapı köpeğiyle kanatlılardan olan tavuğun dilini [öğret].*

3298 Mûsa, *sen bilirsin*, dedi, istediğin oldu, *hadi git. Bu ikisinin konuşması sana âşikâr olacak.*

3299 O, sabahleyin denemek amacıyla eşikte beklemeye başladı.

3300 Hizmetçi sofraya bezini çırptı ve yemekten artan bayat bir ekmek parçası düştü.

3301 Onu bir horoz rehin alır gibi kaçırdı. *Sen bize zulmettin*, dedi köpek, *git buradan.*

3302 *Sen buğday tanesi yiyebilirsin. Oysa ben yem yemekten âcizim.*

3303 *Ne mutlu sana, buğday, arpa ve başka tahılları yiyebilirsin. Bense yiyemem.*

3304 *Kismetimiz olan şuncacık ekmek parçasını da biz köpeklerden kaçıırıyorsun.*

[143b] Horozun köpeğe cevabı

3305 Horoz da ona dedi, *kes sesini, üzülmeye; Allah sana buna karşılık başka bir şey verir.*

3306 *Şu efendinin atı telef olacak. Yarın sabah doyaya yersin, üzülmeyi bırak.*

3307 *Atın ölümü köpekler bayramdır. Çalılıp çabalamaksızın bol rızık olur.*

3308 Adam bunu duyunca atını sattı. Horoz ise köpeğe karşı mahcup duruma düştü.

3309 Ertesi gün aynı horoz yine ekmeği kaptı. Köpek de horoza açtı ağzını.

3310 *Bre dalavereci horoz, bu kaçınıcı yalan? Zâlimsin, yalancısın, nursuzsun!*

3311 *Telef olacak dediğin at nerede? Bre kör müneccim, doğruluktan mahrumsun.*

3312 [Olaydan] haberdar olan horozsa, *onun atı*, dedi, *başka yerde telef oldu.*

3313 *Atı satıp zarardan kurtuldu da zararı başkalarına attı.*

3314 *Fakat yarın katırı telef olacak. O nimet sadece köpeklerin olacak.*

3315 Fakat o muhteris, katırı hemen sattı ve o anda üzüntü ve zarardan kurtuldu.

3316 Üçüncü gün köpek horoza dedi, *ey yalancıların başı, hem de davullu zurnalı!*

3317 [Horoz] dedi, *alelacele sattı katırı. Yarın da kölesi belaya uğrayacak.*

3318 *Kölesi ölünce akrabaları köpek ve dilencilere yiyecekler verecek.*

3319 [Adam] bunu duyunca kölesini de sattı. Üzülmekten kurtuldu, yüzü güldü.

3320 *Ömrümde üç beladan kurtuldum, diye şükürler edip seviniyordu.*

3321 *Tavukla köpeğin dilini öğrendim de kötü olayların gözüne mil çektim.*

3322 *Ertesi gün, o mahrum köpek, ey zırvalayan horoz, dedi, tek çiftler (tahminler) hani ?*

Horozun üç sözünde yalancı çıkması nedeniyle köpeğe karşı mahcup oluşu

3323 *Sendeki bu kaçınıcı yalan dolan? Zaten yalan dışında bir şey uçmaz yuvandan.*

3324 *Hâşâ, dedi [horoz], yalancılıkla sınanmak bana ve cinsime yakışmaz.*

3325 *Biz horozlar müezzînler gibi doğru söylüyoruz. Güneşi gözetler, vakti takip ederiz.*

3326 *Tepemize leğen geçersen bile biz içerde de güneşi gözetleriz.*

3327 *Veliler de güneşi gözetlerler. Beşer olmakla birlikte ilahî sırlara vâkıftırlar.*

3328 *Hak, bizim soyumuzu namazı duyurmak için insana hediye etti.*

3329 *Yanılıp da vakitsiz ezan okursak, bu bizim ölümümüz olur.*

3330 *Zamansız “hayye ale’l-felah” demek, kanımızı önemsiz ve mubah kılar.*

3331 *Yanlıştan münezzehe ve masum olan sadece vahyin can horozudur.*

3332 *[Adam’ın sattığı] köle müşterinin yanında öldü ve müşteri tümüyle zarar etti.*

3333 *O malını kurtardıysa da kendi kanını döktü. Bunu iyi anla.*

3334 *[Oysa] bir zarar, başka zararları defeder. Cismimiz malımız canlara feda olsun!*

3335 *Şahlar huzurunda yargılanırken malını verip canını kurtarırın.*

3336 *Kazâ ve kader karşısında acemiysen [canını bırakıp] yargıçtan malını kaçırsın.*

Horozun efendinin ölümünü haber vermesi

3337 *[Horoz dedi], fakat o yarın mutlaka ölecek. Mirasçısı da yas tutarken sığır kesecek.*

3338 *Ev sahibi ölüp gidecek. Sana yarın okkalı bir yiyecek gelecek.*

3339 *Gelen geçen, köyün ortasında ekmek parçalarıyla yemek artıklarına kavuşacak.*

3340 *Kurban edilen sığırın etiyle yufkalar, köpeklerle dilencilerin önüne bol bol dökülecek.*

3341 *At, katır ve kölenin ölümü, [aslında] bu kendini bilmez mağrurun belasını def ediyordu.*

3342 *Mal kaybedip üzmekten kaçınıp malını artırdı da kendi kanını döktü.*

3343 *Dervişler neden riyazet çekerler? Bedene gelen bela, canların bekâsıdır da ondan.*

3344 *Bir sâlik bekâ bulmuyorsa niye be-*

denini güçten düşürüp helak etsin ki?

3345 *[Kişinin] canı verdiği için karşılığını görmüyorsa iyilik ve amel için niye kolunu kıpırdatsın?*

3346 *[144a] Kâr ummadan veren ancak Allah’tır, Allah’tır, Allah.*

3347 *Ya da ilahi ahlâkla ahlâklanıp nura dönüşen ve mutlak parıltıya eren Hak dostu.*

3348 *Çünkü O zengindir, herkes fakir²¹⁵. Bir fakir nasıl karşılıksız al, diyebilir?*

3349 *Bir çocuk, elmayı görmedikçe kokmuş soğanı elinden bırakmaz.*

3350 *Bunca esnaf, bu amaçla, bu karşılık kokusunu alarak dükkanlarda oturur.*

3351 *Onlar, yüz türlü güzel mal sergileyip içlerinden yapacakları kârı düşünürler.*

3352 Sonunda yakana yapışmayan bir tek
selam bile duyamazsın ey dindar.

3353 Kardeşim, ben seçkin ve sıradan in-
sanlardan tamahsız bir selam işitmedim
vesselam.

3354 Hak selamı müstesna. Ev ev, diyar
diyar, köşe bucak [dolaşıp] onu ara.

3355 Koklayışı güzel insanın ağzından
Hakk'ın mesajını da duydum, selamını da.

3356 Diğerlerinin selamlarını da o umut-

la candan aziz bilip gönülden alıyorum.

3357 Onun selamı, evini barkını ateşe
verdiği için Hak selamı olmuştur.

3358 Kendinden sıyrılıp ölmüş, Rab
ile dirilmiştir. Bu yüzden dudaklarında
Hakk'ın sırları vardır.

3359 Riyâzet içinde bedenın ölmesi ha-
yattır. Bedenin çilesi, ruh için kalıcılıktır.

3360 O habîs adam kulak kabartmış, ho-
rozun sözlerini dinliyordu.

Adamın horozdan kendi ölüm haberini duyunca eman dilemek için Mûsa'ya koşması

3361 [Adam] bunları duyunca Mûsa Ke-
limullah'ın kapısına aceleyle koşup gitti.

3362 Ey Kelim, beni bundan kurtar, diye
korkusundan onun eşiğine yüz sürdü.

3363 [Mûsa] dedi, git kendini satıp kurtul.
Ustalaştın çünkü, sıçrayıp çık kuyudan.

3364 Müslümanları zarara sokup [kendi]
kese ve cüzdanını kat kat doldur.

3365 Aynada sana görünen bu ilahî takdiri
ben kerpişte görmüştüm.

3366 Akli olan [işin] sonunu kalbiyle
baştan görürken, bilgi yoksulu sonradan
görür.

3367 [Adam], ey iyi hasletli [Mûsa], diye
yalvardı, başıma kakma, yüzüme vurma.

3368 Layık olmadığımın yaptım bunu

ben. Sen kötülüğüme güzel karşılık ver.

3369 Evlat, dedi [Mûsa], ok yaydan çıktı.
Okun geri dönmesi âdetten değil.

3370 Fakat o güzel yargılayıcıdan, zamanı
geldiğinde imanla gitmeni dileyeceğim.

3371 O anda efendiye bir haller oldu, mi-
desi bulandı, leğen getirdiler.

3372 Ölüm paniğidir bu, gıda zehirlen-
mesi değil. Kusmanın sana ne yararı ola-
cak, a bahtsız câhil?

3373 Dört kişi onu odasına götürdü. O, ba-
caklarını birbirine sürterek [can çekişiyordu].

3374 Mûsa'nın öğüdünü dinlemeyip alay
eder, kendini çelikten kılıca vurursun ha?

3375 Kılıç utanmaz canından senin. Sen
bunu hak ettin kardeşim, hak ettin.

Mûsa'nın o adam için dünyadan imanla gitsin diye dua etmesi

3376 O sabah Mûsa duaya durup Rab-
bim, dedi, imanı alıp götürme ondan...

3377 Padişahlık edip bağışla onu. Çünkü o
yanılıp küstahlık ederek haddini aştı.

3378 Bu bilgi sana uygun değil, demiştim ona.
Savmak için söylenmiş boş söz sandı sözümü.

3379 Ejderhaya ancak elindeki değneği

ejderhaya dönüştüren el sürebilir.

3380 Gayb sırrını öğrenmeye ancak ağzı-
nı kapalı tutabilen layıktır.

3381 Deniz, su kuşundan başkasının haddine
değildir, anla. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

3382 O, su kuşu değildi, denize girdi. Bo-
ğuldu, tut elinden ey merhametli [Rabbim].

Yüce Hakk'ın Mûsa'nın -selam üzerine olsun- duasını kabul edişi

3383 *Evet, dedi [Allah], ona iman bağışladım. Sen istersen şimdi onu diriltirim.*

3384 *Hatta yeryüzünün tüm ölülerini senin için şu anda diriltebilirim.*

3385 Mûsa dedi, *burası ölümlü dünya. Onu, aydınlık olan öbür dünyada dirilt.*

3386 Bu yokluk diyarı kalınacak dünya olmadığı için geçici dönüşün pek yararı yoktur.

3387 [144b] “Karşımızda hazır buluncaklar²¹⁶” [denilen] gizli diyarda şimdi

rahmet saç onlara.

3388 Bilesin ki cisme ve mala gelen zarar, canın yararına olup vebalden kurtarır.

3389 Öyleyse sıkıntıya gönülden müşteri ol. Bedeni hizmete teslim edince canını kurtarırısın.

3390 A bahtiyar, iraden olmadan sıkıntıya düşersen yoluna baş koy, şükür sadakası ver.

3391 Hak sana o sıkıntıyı verdi diye şükret. Sen yapmadın, O seni “ol” emriyle çekti.

Çocuğu yaşamadığı için ağlayıp inleyen kadının hikâyesi:
[Kadına] cevap geldi: “*Bu senin mücahitlerin cihadına eşdeğer olarak çektiklerinin karşılığıdır.*”

3392 Bir kadın her yıl bir oğlan doğuruyor, ama çocuk altı aydan çok yaşamıyordu.

3393 [Bebek] üç ya da dört ay içinde ölüp gidiyordu. Kadın, inleyerek, *Allah'ım*, diyordu...

3394 *Dokuz ay yüklüyüm, üç ay rahatta. [Fakat] nimet gökkuşağından bile çabuk geçiyor.*

3395 Kadın, Allah dostlarının yanında bu sarsıcı derdinden yakınıp feryat ediyordu.

3396 Bu şekilde yirmi çocuk kabre girdi ve [ana-babanın] canına yakıcı ateş düştü.

3397 Sonunda kadın bir gece [rüyada] ölümsüz, yemyeşil, bolluk içinde güzel bir bahçe gördü.

3398 Hikmetinden sual olmaz nimete bahçe dedim. Oysa bu, nimetlerin aslı, bahçelerin özüdür.

3399 Yoksa bağ nedir ki? Göze görünmezdir o. Allah da gayb nuruna “İamba²¹⁷” der.

3400 [Bahçe] onunla aynı değil, benzerdir. Böylece hayret içindekiler ondan koku alır.

3401 Kısacası o kadın onu görüp mest oldu. O zavallı, bu tecelliyle kendinden geçti.

3402 Sonra dediler ki *bu nimet, canını ancak sadakatle vermeye koyulana aittir.*

3403 *Bu kahvaltıdan yiyebilmen için çok hizmet etmen gerekiyordu.*

3404 *Sen [Allah'a] sığınmada tembel olduğun için Allah karşılık olarak o musibetleri verdi.*

3405 *Rabbim*, dedi [kadın], *yüz yıl, hatta daha uzun süre böyle [dert] ver bana, kanımı dök.*

3406 O bahçede ilerleyince bütün çocuklarını orada gördü²¹⁸.

3407 [Kadın] dedi, *benden yiter de senden yitmez.* İki gayb gözü olmadan kimse adam olmaz.

3408 Sen kan aldırmayınca fazla kan burundan akar da canın ateşten kurtulur.

3409 Her meyvenin özü kabuğundan iyidir. Bil ki beden kabuktur, arkadaşı [ruh] ise özdür.

3410 Kısacası insanın güzel bir özü vardır. O nefese mensupsan bir an olsun onu iste.

Hamza'nın -Allah ondan râzı olsun- zırhsız olarak savaşa girişmesi

3411 Son zamanlarda Hamza, savaşa geldiğinde zırhsız ve kendinden geçerek savaşırdı.

3412 Sıralanmış kılıçlara karşı bağı açık ve bedeni çıplak ileri atılırdı.

3413 İnsanlar sorarlardı, *ey Resul'ün amcası, ey saflar yaran aslan, ey yiğitlerin şahı...*

3414 Allah'ın "Kendinizi kendi ellerinizle tehlikeye atmayın"²¹⁹ mesajını okumadın mı?

3415 Öyleyse sen savaşta neden kendini böyle tehlikeye atıyorsun?

3416 *Genç, babayığit ve güçlüyken zırhsız olarak savaşa yönelmezdin oysa.*

3417 *Yaşlanıp güçsüzleşip belin bükülünce [sanki] dalga geçer oldun.*

3418 *Kılıç ve mızrakla aldırışsızca boğuşuyor, [gücünü] sınıyorsun.*

3419 *Kılıç, ihtiyara saygı göstermez. Kılıçla okun [insanları] ayırt ettiği nerde görülmüş?*

3420 Gâfilce tasalananlar böylece ona gayretle öğüt veriyorlardı.

Hamza'nın -Allah ondan râzı olsun- halka cevabı

3421 Hamza dedi, *ben gençken bu dünyaya veda etmeyi ölüm olarak görürdüm.*

3422 *İnsan ölüme doğru isteyerek gider mi hiç? Ejderhanın karşısına çıplak çıkar mı hiç?*

3423 *Fakat Muhammed'in nuru sayesinde bu fâni şehre zebun değilim.*

3424 *Duyuların dışında, sultanın ordugâhını Hak nurunun ordusuyla dolu görüyorum.*

3425 [145a] *Çadırlar iç içe, çadır ipleri birbirine geçmiş... Beni uykudan uyandıran şükürler olsun.*

3426 Gözünde ölmek tehlike olan, "[tehlikeye] atmayın" emrine sarılır.

3427 Oysa ölmeyi fetih olarak görene "koşun"²²⁰ seslenişi gelir.

3428 Sakının, ey ölüm görenler, yarışın! Ey diriliş görenler, acele edin!

3429 Müjde, ey lütuf görenler, sevinin! Bela geliyor, ey kahır görenler, üzülmün!

3430 Yusuf gören canını feda eder. Kurt gören hidayetten döner.

3431 Herkes ölümüyle renkteştir, oğul. Düşmana göre düşman, dosta göre dost.

3432 Türk'ün karşısında ayna güzel renklidir. Zenci karşısında ayna da zencidir.

3433 Ölümden korkup kaçıyorsan canım, kendinden korkuyorsundur, aklını başına al.

3434 Çirkin olan senin yüzündür, ölümün yüzü değil. Canın ağaç gibidir, ölümse yaprak gibi.

3435 İyi de olsa, kötü de olsa senden yeşerir. İçindeki iyi kötü her şey [senin] kendindir.

³⁴³⁶ Bir diken seni yaralamışsa onu sen ekmişsindir. İpekler giymişsen kendin dokumuşsundur.

³⁴³⁷ Bil ki fiil, karşılığıyla renkteş değildir. Hiçbir hizmet ödülle renkteş değildir.

³⁴³⁸ Ücretlilerin ücreti işe benzemez. Çünkü o (iş) araz, bu (ücret) ise cevher olup kalıcıdır.

³⁴³⁹ İş tümüyle zorluk, güçlük ve terdir. Ücretse altın, gümüş ve tabak [dolusu nimettir].

³⁴⁴⁰ Bir yerden sana bir iftira gelmişse, bir mazlum dardayken sana [bed] dua etmiştir.

³⁴⁴¹ Sen dersin ki *ben onurlu bir adamım; kimseye iftira etmedim*.

³⁴⁴² Sen başka türlü günah işlemişsindir. Sen tohum ektin. Tohum meyveye benzer mi hiç?

³⁴⁴³ Biri zina etmiştir, karşılığı yüz değnektir²²¹. Der ki *ben ne zaman birine değnek vurdum?*

³⁴⁴⁴ Bu bela, zinanın karşılığı değil midir? Değnek, halvetteki zinaya benzer mi hiç?

³⁴⁴⁵ Ey Kelim (Mûsa), yılan benzer mi hiç asâya? Dert benzer mi hiç devaya, ey bilge?

³⁴⁴⁶ Sen de o asâ yerine spermini attın da yüce bir insana dönüştü.

³⁴⁴⁷ Dosta ya da yılanı dönüştü [bel] suyun senin. [Böyleyken] değneğe şaşman niçin?

³⁴⁴⁸ Su evlada benzer mi hiç? Şeker kamışı şekere benzer mi hiç?

³⁴⁴⁹ Kişi secde ya da rükû edince o âlemde secdesi [ya da rükûu] cennete dönüşür.

³⁴⁵⁰ [Kişinin] ağzından Hakk'a hamd uçunca ağaran günün Rabbi²²², onu cennet kuşu kılar.

³⁴⁵¹ Kuşun nutfesi suyla hava olsa da senin hamd ve tesbihin benzemez kuşa.

³⁴⁵² Elinden bağış ve zekat yeşerince öbür tarafta elin ağaç ve çimene dönüşür.

³⁴⁵³ Sabır suyun, cennet ırmağı olur. Cenneteki süt ırmağı, sevgin ve şefkatindir.

³⁴⁵⁴ [Sendeki] ibadet hazzı, bal ırmağına, sarhoşluk ve coşkunsu şarap ırmağına döner.

³⁴⁵⁵ Bu sebepler o sonuçlara benzemez. [Allah'ın] bunun yerine onu nasıl geçirdiğini kimse bilmez.

³⁴⁵⁶ Bu sebepler buyruğunla gerçekleştiğinden dört ırmak da senin buyruğuna uyar.

³⁴⁵⁷ [O ırmakları] ne yana istersen akıtırısın. [Sebepteki] sıfat nasılsa [sonucu] öyle yaparsın.

³⁴⁵⁸ Tıpkı senin buyruğun altında olan sperminden gelen neslin senin buyruğuna girişi gibi.

³⁴⁵⁹ Evladın, *emanet bıraktığın parçanı benim*, diyerek senin buyruğunca koşar.

³⁴⁶⁰ Bu dünyada o sıfat emrin altındaydı. [Bu yüzden] o ırmaklar da senin emrine akar.

³⁴⁶¹ O ağaçlar senin buyruğuna uyarlar, çünkü senin nitelikleriyle meyvelenmişlerdir.

³⁴⁶² Burada bu nitelikler senin emrinde olduğundan orada aldığın karşılık da senin emrindedir.

³⁴⁶³ Elinle mazlumu yaralamışsan, bu [zulmün] bir ağaca dönüşüp ondan zakum filizlenir²²³.

³⁴⁶⁴ Öfkeyle yüreklere ateş saldıysan, cehennem ateşine kaynak olursun.

³⁴⁶⁵ Burada senin ateşin insan yaktığı için, ondan doğan [sonuç] da insan yakar.

³⁴⁶⁶ [Burada] ateşin insana kastedince [o dünyada] bundan doğan ateş de insana vurur.

³⁴⁶⁷ Yılan ve akrep gibi sözlerin, [o dünyada] yılan ve akrep olup senin kuyruğunu yakalar.

³⁴⁶⁸ Velileri bekletip durursun da kıyamet bekleyişi sana yâr olur.

3469 Yarın, öbür gün, diye söz verip [bekletmen], kıyamet bekleyişine dönüşür, vay senin hâline!

3470 O uzun günde can yakıcı güneş altında hesabının görülmesini bekleyip durursun.

3471 [145b] Sen, göğü bekletip duruyor, “yarın yola gelirim” tohumu ekiyordun...

3472 Öfken, cehennem alazının tohumudur. Hey, söndür cehennemini, çünkü tuzaktır bu.

3473 Bu ateşi söndürmek ancak nurla olur. “Nurun ateşimizi söndürdü, müteşekkirimiz²²⁴.”

3474 Nurdan yoksunken sabır ve hoşgörü gösterirsen, ateşin canlıdır, küllenmiştir.

3475 Dikkat, bu bir zorlama ve örtbas etmedir. Din nurundan başkası ateşi söndürmez.

3476 Din nurunu görmedikçe emin olma. Çünkü gizli ateş bir gün ortaya çıkar.

3477 Nuru bir su bil ve suya dört elle sarıl. Suyun varken ateşten korkma.

3478 Su ateşi söndürür. Ateşe yapı bakımından suyun neslini ve oğullarını yakar.

3479 Birkaç gün şu su kuşlarına doğru git de seni bengisuya çeksinler.

3480 Kara kuşuyla su kuşu benzer yapıdadır, fakat su ve yağ gibi birbirine zıttır.

3481 Her biri kendi aslına köledir. İhtiyatlı davran, [ikisi] birbirine benzer.

3482 Nitekim vesvese de aklîdir, ezeli vahiy de. Fakat [aralarında] fark vardır.

3483 Beyim, ikisi de gönül pazarında mallarını övüp duran tellaldır.

3484 Gönül sarrafiysan fikri tanı ve esir tellalı gibi iki fikrin sırrını birbirinden ayırt et.

3485 Kuşkuya düşüp iki fikri ayırt edemezsen, kandırmaca yok, de. Seğirtip acele etme.

Alışverişte zarar etmekten kurtuluş yolu

3486 Dostlarından biri Peygamber'e dedi ki *ben alışverişte hep zarar ediyorum*.

3487 *Satıcı ya da alıcının hilesi büyü gibi beni yoldan çıkarıyor*.

3488 [Peygamber] dedi ki *alışverişte aldanmaktan korkarsan, karar için üç gün [süre] şart koş*.

3489 *Çünkü ağırdan almak kesinlikle Rahman'dan, acele etmekse lanetlenmiş şeytandandır*²²⁵.

3490 Ey özenli dostum, köpeğin önüne [bile] bir ekmek parçası attığında koklar da öyle yer.

3491 O burnuyla koklar, biz aklımızla koklarız, hem de süzölmüş aklımızla.

3492 Yeryüzü ve gökler, Allah tarafından altı günde yavaş yavaş var kılınmıştır.

3493 Yoksa [bir anda] yüz yer ve gök yaratmaya gücü yeterdi. Çünkü O, “ol [der] oluverir²²⁶”.

3494 Yüce [Allah], Âdemoğlunu kırk yıl içinde yavaş yavaş tam bir insan kılar.

3495 Oysa bir solukta elli kişiyi yoktan uçurup getirmeye gücü yeterdi.

3496 Bir dua ile hemen ölüyü yerinden kalgıtmaya İsa'nın gücü yeter de...

3497 İsa'nın yaratıcısı, bir çırpıda öbek öbek insan yaratamaz mı?

3498 Bu ağırdan alış, yavaş ve kesintisiz istemek gerek, diye seni eğitmek içindir.

3499 Sürekli akan küçük bir ırmak, ne pis olur, ne de kokuşur.

3500 Ağırdan almaktan ikbal ve sevinç doğar. Ağırdan almak yumurta, ikbalse kuş gibidir.

3501 Yumurtadan çıkmış olsa da kuşun neresi yumurtaya benzer behey inatçı?

3502 Bekle de senin organların da yumurtalar gibi sonunda kuşlar doğursun.

3503 Yılan yumurtası serçe yumurtasına benzerse de aradaki fark büyüktür.

3504 Armut çekirdeği elma çekirdeğine benzese de, azizim, bil ki arada farklar var.

3505 Yapraklar aynı renkte görünür, [fa-

kat] her birinin meyvesi başka türdür.

3506 Cisimlerin yaprakları da [birbirine] benzer, fakat her can [başka] ürünle yaşar.

3507 İnsanlar çarşıda aynı yürürler, [fakat] kimi neşeliyken, kimi dertlidir.

3508 Aynı şekilde ölüirken de aynı gideriz, [ama] yarımız hüsrundayken yarımız bahtiyardır.

Bilal'in -Allah ondan râzı olsun- mutluluk içinde vefat edişi

3509 Bilal güçsüz düşüp hilal gibi inceldi ve yüzüne ölümün rengi düştü.

3510 Eşi onu görüp *eyvahlar olsun*, dedi. Bilal ise ona, *hayır hayır*, dedi, *ne mutlu!*

3511 *Şimdiye dek yaşamaktan acılar içindeydim. Ölüm nedir, nasıl bir mutluluktur, sen ne bileceksin?*

3512 Bu sözleri söylüyor, söylerken de yüzü nergis, gül ve lale gibi açılıyordu.

3513 Yüzündeki aydınlık ve ıslık ıslık gözleri, sözlerine tanıklık ediyordu.

3514 Kara kalpli olanlar kara görürdü onu. Göz bebeği niçin karadır peki?

3515 [146a] Asıl basiretsiz insanlar kara yüzlüdür. Gözbebeği ise ayın aynasıdır.

3516 Gözü aydın olandan başka seni dünyada gözbebeği olarak kim görebilir ki?

3517 Gözbebeğinden başkası onu görmediğine göre ondan başka kim onun rengine vâkıf olur?

3518 Öyleyse yüce gözbebeğinin nitelikleri konusunda ondan başka herkes mukallittir.

3519 [Bilal'in] eşi, *ey güzel hasletli [insan]*, dedi, *işte ayrılık. Hayır hayır*, dedi [Bilal], *işte vuslat!*

3520 Eşi dedi, *bu gece gurbete gidiyor, yâkınlarının gözünden yitiyorsun.*

3521 *Hayır hayır*, dedi [Bilal], *bilakis bu gece benim canım gurbetten vatana dönüyor!*

3522 [Eşi] dedi, *yüzünü nerde göreceğiz biz?* [Bilal] dedi, *Allah'ın hasları halkasında.*

3523 *Aşağı değil, yukarı bakarsan haslar halkasına senin de katıldığını görürsün.*

3524 *Yüzük taşının yüzükte parlamış gibi o halkada da âlemlerin Rabbinden gelen nur parlar.*

3525 *Yazık*, dedi [eşi], *viran oldu bu ev.* [Bilal] dedi, *buluta değil, aya bak.*

3526 *Ailem kalabalık, evim küçüktü. [Bu yüzden] daha mamur yapmak için [sultan] evimi yıktı.*

Bedenin ölümle yıkılışının hikmeti

3527 Ben, Âdem gibi önce hüzne tutsaktım. Şimdiyse ruhumun nesli doğuyu batıyı doldurdu.

3528 Bu kuyuyu andıran evde [yaşayan] yoksuldum. [Şimdi] şah oldum; şaha köşk gerek.

3529 Köşkler zaten şahların alıştıkları yer. Ölü içinse ev ve mekan olarak bir mezar yeter.

3530 Peygamberlere bu dünya dar geldi de şahlar gibi mekansız diyara gittiler.

3531 Ölülere görkemli görünen bu dünyanın dışyüzü geniş, içyüzü dardır.

³⁵³² Dar değilse bu feryatlar nedendir?
Burada çok yaşayan neden iki büklüm olur?

³⁵³³ Baksana, [insan] düşte bu mekandan kurtulduğunda ruhu nasıl seviniyor!

³⁵³⁴ [Düşteyken] zâlim tabiatındaki zu-

lümünden kurtulur, mahpus ise hapis fık-rinden sıyrılır.

³⁵³⁵ Oldukça geniş olan bu yerle gök, konaklama zamanı son derece dar gelir.

³⁵³⁶ Genişlik gözbağıdır, [dünya aslında] çok dar. Gülmesi ağlama, övüncü hep utanç.

Dışyüzü geniş içyüzü dar olan dünya ile bu darlıktan kurtuluş olan rüyaya ilişkin benzetmeler

³⁵³⁷ [Bu dünya] aşırı sıcak bir hamam gibidir; bunalırsın, [âdeti] canın erir.

³⁵³⁸ Hamam, geniş ve uzun olsa da sıcaklığından bunalır, âciz kalırsın.

³⁵³⁹ Dışarı çıkmadıkça gönlün ferahlamaz. Öyleyse evinin genişliğinin ne yararı var?

³⁵⁴⁰ Yahut a şaşkın, dar bir ayakkabı giyip geniş bir çölde gidersin de...

³⁵⁴¹ Geniş çöl daralır da o sahra sana zindan olur ya hani.

³⁵⁴² Seni uzaktan gören, sahrada taze lale gibi açılmış, der.

³⁵⁴³ O, senin zâlimler gibi, dışın güller içindeyken ruhunun feryat ettiğini bilmez ki.

³⁵⁴⁴ O ayakkabıyı çıkarmaktır uykun. Çünkü [uykuda] canın bir süre bedenden âzât olur.

³⁵⁴⁵ Uykü velilerin mülküdür, bayım; bu dünyada tıpkı Aşhab-ı Kehf gibi.

³⁵⁴⁶ Uykuda olmaksızın düş görürler orada. Kapı olmaksızın girerler yokluğa.

³⁵⁴⁷ Dar bir ev. İçinde can iki büklüm. [Allah, o evi] kral köşkü yapmak için yıkar.

³⁵⁴⁸ Rahimdeki cenin gibi iki büklü-

müm. Dokuz aylık oldum, bu taşınma gerekli.

³⁵⁴⁹ Annemin doğum sancısı olmasa bu zindanda ateş ortasında kalırım.

³⁵⁵⁰ Kuzu koyundan kurtulsun diye tabiatımın annesi çektiği ölüm sancısıyla yol açar.

³⁵⁵¹ Haydi aç rahmini, kuzu kocaman oldu! [Çıksın] da yeşil ovada otlasın.

³⁵⁵² Doğum sancısı, gebe için sıkıntı olsa da cenin için zindanı kırmak demektir.

³⁵⁵³ Gebe, doğum sancısından ağlayıp tutunacak dal arar. Cenin ise işte kurtuluş diye güler.

³⁵⁵⁴ Gök altındaki cansız, bitki ve hayvan türünden anneler...

³⁵⁵⁵ Bilinçli ve kâmil olanlar dışında herkes başkasının sancısından habersizdir.

³⁵⁵⁶ Mümkün mü kabasakal, kösenin başkalarının evini bildiği kadar kendi evini bilsin?

³⁵⁵⁷ [146b] Sen kendi halini, gönül sahibinin seni bildiği kadar bilmezsün be amca!

Gaflet, üzüntü, tembellik ve karanlık olan her şeyin yere ait ve süfli olan bedenden kaynaklandığına dair

³⁵⁵⁸ Gaflet bedendir. Beden ruha dönüşünce hiç çaba olmadan sırları görür.

³⁵⁵⁹ Yer gök ortamından ayrılınca benim

ve senin için ne gece olur, ne de gölge.

³⁵⁶⁰ Nerede geceyle gölge ya da gölgelik varsa yerdendir, göklerden ve aydan değil.

³⁵⁶¹ Duman, alazlanmış ateşten değil
hep odundan çıkar.

³⁵⁶² Yanlış ve yanılgiya düşen vehimdir.
Doğru yargılarda bulunan sadece akıldır.

³⁵⁶³ Her türlü ağırlık ve tembellik bedendir.
Ruhsa hafifliği sayesinde hep uçmaktadır.

³⁵⁶⁴ Yüz kızarması kanın baskın çıkma-
sındandır. Yüz sararması safra yoğunlu-
ğundandır.

³⁵⁶⁵ Yüz beyazlığı balgam çokluğun-
dandır. Yüzün kararması sevdadan²²⁷
kaynaklanır.

³⁵⁶⁶ Gerçekte eserleri yaratan O'dur. Fakat
kabuğa takılanlar sebepten başkasını görmez.

³⁵⁶⁷ Kabuklardan sıyrılamamış öze, ta-

bip ve sebeple çare bulunmaz.

³⁵⁶⁸ İnsanoğlu ikinci kez doğunca sebep-
leri ayaklar altına alır.

³⁵⁶⁹ İlk sebep (*illet-i ûlâ*) onun dini de-
ğildir. Cüz'i sebep ona düşmanlık edemez.

³⁵⁷⁰ Doğruluk geliniyle ufukta güneş gibi
uçar. Dış görünüş [ona] bir duvak gibidir.

³⁵⁷¹ Hatta ufkun ve göklerin dışında,
ruhlar ve akıllar gibi mekansızdır.

³⁵⁷² Hatta akıllarımız da onun gölgeleri
olup onun ayağına gölgeler gibi düşer.

³⁵⁷³ Müçtehit bir konuda nassı bildiği
zaman artık kıyası düşünmez.

³⁵⁷⁴ [Müçtehit] bir konuda nas bulama-
dığına kıyas yoluyla hükme varır.

Nas ve kıyas ilişkin benzetme

³⁵⁷⁵ Kesin bil ki nas, Rûhu'l-kuds'ün ge-
tirdiği vahiydir. Cüz'î aklın kıyası bunun
altındadır.

³⁵⁷⁶ Akıl, ruh sayesinde idrak ve ihtişam
kazanır. Ruh, aklın gözetimine girer mi hiç?

³⁵⁷⁷ Fakat ruhun akla etkisi vardır. Bu
etki sayesinde akıl tedbirler alır.

³⁵⁷⁸ Ruh seni Nuh'u onayladığı gibi
onayladıysa hani deniz, hani gemi, hani
Nuh tufanı?

³⁵⁷⁹ Akıl, eseri ruh sanır, ama güneş ışığı
güneş küresinden epey uzaktadır.

³⁵⁸⁰ Bu yüzden sâlik, ışıktan küreye atıl-
mak için bir ekmekle yetinir.

³⁵⁸¹ Çünkü aşağılarda olan bu ışık, gece
gündüz kalıcı değildir, batır.

³⁵⁸² [Güneş] küresinin içini mesken tu-
tansa sürekli o nura gömülür.

³⁵⁸³ Yolunu ne bulut keser, ne de gurup.
Acı veren ayrılıktan kurtulmuştur o.

³⁵⁸⁴ Böyle kimsenin aslı göklerdenir ya

da topraktan olsa bile dönüşüm geçirmiştir.

³⁵⁸⁵ Çünkü topraktan olan dayanamaz
buna. Çünkü [güneşin] ışıkları ona son-
suza dek vurur.

³⁵⁸⁶ Güneş ışığı toprağa sürekli vursa
öyle yanar ki topraktan hiçbir ürün çık-
maz olur.

³⁵⁸⁷ Suda sürekli kalmak balığın işidir.
Yılan onunla nerden yoldaşlık edecek?

³⁵⁸⁸ Fakat bu denizde balıklık eden nice
becerikli yılanlar var dağlarda!

³⁵⁸⁹ Hileleri insanları baştan çıkartsa da
denizden rahatsızlıkları onları rezil eder.

³⁵⁹⁰ Bu denizde sihriyle yılanı balık eden
nice becerikli balıklar var.

³⁵⁹¹ Celal denizinin derinliklerindeki
balıklara helal sihri öğretmiştir deniz.

³⁵⁹² Olmayacak işler güçleriyle olur hale ge-
lir. Oraya giden uğursuzluk uğura dönüşür.

³⁵⁹³ Kıyamete dek bundan söz etsem yüz
kıyamet geçer de bu konu yine bitmez.

Şeyhin dilinden hikmetler dökülürken dinleyici
ve müritlerin uymaları gereken âdap

³⁵⁹⁴ Bıkkınlar açısından bunlar tekrardır. [Oysa] benim açımdan yeniden ömür sürmektir.

³⁵⁹⁵ Mum defalarca yanmakla alazlanır. Topraksa [güneşin] defalarca vurmasıyla altın olur.

³⁵⁹⁶ Binlerce isteklinin yanında bir kişi bıkkın olsa, elçi elçilikten geri kalır.

³⁵⁹⁷ Bu sırlar anlatan gönül elçileri, İsrâfil huylu dinleyici isterler.

³⁵⁹⁸ [147a] Şahlar gibi gurur ve kibirleri vardır ve dünya ehlinde hizmetkârlık isterler.

³⁵⁹⁹ Onlara karşı yerli yerince edep göstermeyince elçiliklerinden nasıl yararlanabilirsin?

³⁶⁰⁰ Karşılarında eğilip iki büküm olmayınca emaneti sana ulaştırabilirler mi hiç?

³⁶⁰¹ Her edebi beğenmeleri mümkün

mü? Çünkü onlar yüce eyvandan geldiler.

³⁶⁰² A müzevir, onlar dilenci değil ki senden gelen her hizmete minnet duysun.

³⁶⁰³ Fakat ey gönül, bu rağbetsizliklere rağmen [yine de] sultan sadakası saç, esirgeme.

³⁶⁰⁴ Ey göğün elçisi, bıkkınlık gösterenlere bakma, atını [koştur] dünyada.

³⁶⁰⁵ Savaşa girişip atını ateş hendeğinden atlatan Türk'e ne mutlu!

³⁶⁰⁶ Atını öyle şahlandırır ki at göğün zirvesine doğru harekete geçer.

³⁶⁰⁷ Başkasını ve kıskanmaları görmezden gelip ateş gibi kuruyla yaşı yakar.

³⁶⁰⁸ Pişmanlık onu ayıplarsa önce pişmanlığı ateşe verir.

³⁶⁰⁹ Yola çıkan kişinin coşkusunu görünce zaten yokluktan pişmanlık yeşermez.

Her hayvanın kendi düşmanının kokusunu duyup sakınması ve
sakınılması, kaçılması ve karşı konulması mümkün olmayan
kimseye düşman olan kişinin yanlış ve hüsrânı

³⁶¹⁰ At, hayvan olsa da aslanın sesini, kokusunu bilir. [Bunun tersi] nâdirdir.

³⁶¹¹ Üstelik [sadece at değil] her hayvan kendi düşmanını işaret ve izinden bilir.

³⁶¹² Gündüz zavallı yarasa uçamaz, hırsızlar gibi gece dışarı çıkıp beslenir.

³⁶¹³ Apaçık güneşin düşmanı olduğu için en mahrum olanı yarasadır.

³⁶¹⁴ Ne güneşle savaşıp yaranılmaya katlanabilir, ne de beddua edip onu uzaklaştırabilir.

³⁶¹⁵ Güneş, yarasanın üzüntü ve ızdırabının [dinmesi] için başını çevirirse...

³⁶¹⁶ Yarasa için son derece lütuf olur. Yoksa yarasa ona nasıl engel olsun?

³⁶¹⁷ Düşman edineceksen haddince düşman edin ki esir etmeye gücün yetsin.

³⁶¹⁸ Damla denizle savaşırsa aptaldır, kendi kendine eziyet etmiş olur.

³⁶¹⁹ Hilesi kendi boyunu aşmayan, nasıl olacak da ayın odasının halkasını koparacak?

³⁶²⁰ Güneşin düşmanı böyle paylanır: Ey güneşin güneşinin düşmanı!

³⁶²¹ Haşmetinden güneş ve yıldızların titrediği güneşin düşmanı ey!

³⁶²² Sen onun düşmanı değil, kendi hasmınsın. Sen odun olmuşsan ateşe ne gam!

³⁶²³ O seni yakmakla eksilir mi acaba? Ya da senin yanışımdan dertlenip hüzne mi dalar?

³⁶²⁴ Acıması, insanın acıması [gibi] değildir. İnsanın acımasının özünde hüznün vardır.

³⁶²⁵ Yaratılmışın acıması hüznün barındırır. Hakk'ın acımasıysa hüznle tasadan uzaktır.

³⁶²⁶ Ey oğul, bil ki hikmetinden sual olunmaz rahmet böyledir. Eseri dışında ona ilişkin hiçbir şey muhayyileye sığmaz.

**Örnekleme ve taklit yoluyla bir şeyi bilmekle
o şeyin mahiyetini bilmek arasındaki fark**

³⁶²⁷ Rahmetinin eser ve meyveleri göz önündedir, fakat mahiyetini O'ndan başkası nerden bilecek?

³⁶²⁸ Kemal sıfatlarının özelliklerini eser ve örneklerle bakmadan hiç kimse kavrayamaz.

³⁶²⁹ Mahiyeti kavrama acizliği, avama özgü bir durumdur efendim, mutlaklaştırma.

³⁶³⁰ Çünkü mahiyetlerle mahiyetin sırrının sırrı, kâmil insanların gözüne açıkça görünür.

³⁶³¹ Varlık âleminde anlaşılıp görülmeye Hakk'ın sırrıyla zâtından daha uzak olan var mı?

³⁶³² O bile mahrem olanlara gizli kalmadığına göre zat ve sıfat nedir ki gizli kalsın?

³⁶³³ Tartışmacı akıl, *bu uzak ve olanaksızdır, der, tevil edilmeden muhale kulak verme.*

³⁶³⁴ Kutup sana, *behey gevşek adam, der, seni aşan [konular] muhal mi oluyor?*

³⁶³⁵ *Şu anda keşfettiğin konular da önceden sana muhal görünmüyor muydu?*

³⁶³⁶ Kerem seni on zindandan kurtarmışken zulümle kendine çölü zindan etme.

³⁶³⁷ [147b] Çocuk çiftleşmenin mahiyetini bilmez, ona ancak, yediğin helva gibi, diyerek anlatırsın.

³⁶³⁸ [Oysa] çiftleşme hazzının mahiyeti

nasıl olur da helvanın mahiyetine benzer?

³⁶³⁹ Fakat sen çocuk gibi olduğundan, o akıllı adam, hoşluğu temel alıp benzetme yapar.

³⁶⁴⁰ Böylece çocuk, mahiyetini tam anlamıyla bilemese de onu örnekleme yoluyla bilir.

³⁶⁴¹ Bu durumda, *biliyorum*, desen [gerçekten] uzak değil, *bilmiyorum*, desen yalan değildir.

³⁶⁴² Biri, *Hakk'ın elçisi ve ruhun ışığı Nuh'u biliyor musun, dese...*

³⁶⁴³ [Cevap olarak] dersin, *nasıl bilmem? O kamer, güneşten de meşhurdur aydan da...*

³⁶⁴⁴ *Küçük çocuklar mekteplerde, imam-lar da mihraplarda hep...*

³⁶⁴⁵ *Kur'an'dan onun adını açıkça okuyup geçmişteki kıssasını anlatırlar.*

³⁶⁴⁶ Doğru söyledin! Nuh'un mahiyeti açığa çıkmadıysa da anlatılanlardan biliyorsun sen.

³⁶⁴⁷ Eğer dersin, *Nuh'u ben ne bileyim yığdım? Onu ancak onun gibi olan bilir...*

³⁶⁴⁸ *Topal bir karıncayım ben, fili ne bilirim? Sinek İsrâfil'i nereden bilirsin?*

³⁶⁴⁹ Bu söz de doğrudur. Çünkü onu mahiyet olarak bilmiyorsun bayım.

**Görecelik ve yön farklılığı nedeniyle bir şeyin reddi
ve ispatı arasındaki birlik ve fark**

³⁶⁵⁰ Yön farklı, yaklaşım iki olunca bir şeyin reddi de ispatı da uygundur.

³⁶⁵¹ "Attığın zaman sen atmadın"²²⁸ görece-lidir. Ret de var, ispat da. İki de doğrudur.

³⁶⁵² Onu sen attın, çünkü senin elindeydi. Sen atmadın, çünkü güç veren Hak'tı.

³⁶⁵³ İnsanoğlunun gücünün bir sınırı vardır. Bir avuç toprak orduyu nerden yenecek?

³⁶⁵⁴ Avuç senin avucun, [fakat] atmak bizdendir. Bu iki yaklaşımla ret ve ispat uygundur.

³⁶⁵⁵ Peygamberlere karşı olanlar, peygamberleri kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar²²⁹.

³⁶⁵⁶ İnkârcılar, yüz delil ve işaretten dolayı onları kendi oğulları gibi tanırlar.

³⁶⁵⁷ Fakat haset ve kıskançlık yüzünden gizleyip bilmiyorum ayaklarına yatarlar.

³⁶⁵⁸ [Allah, bir yerde] “bilir” derken, başka yerde “Onları benden başkası bilmez” der. [İnkârcıları] bırak.

³⁶⁵⁹ “Onlar göklerimin altında gizlidirler²³⁰.” Allah’tan başka kimse onları sınavarak bilemez.

³⁶⁶⁰ Nuh’u hem bilip hem bilmeyişindeki gibi buradaki açıklığı da göreceli say.

Dervişin varlığı ve yokluğu konusu

³⁶⁶¹ Biri dedi, *dünyada derviş yoktur. Eğer derviş varsa o derviş yoktur.*

³⁶⁶² [Derviş] özünün varlığı açısından vardır, ama sıfatı Hû’nun sıfatında yok olmuştur.

³⁶⁶³ Tıpkı güneş karşısında yok olup da hesapta var olan mum alevi gibi.

³⁶⁶⁴ Mumun özü vardır. Üstüne pamuk koyarsan aleviyle yanar.

³⁶⁶⁵ Yoktur, [çünkü] sana ışık vermiyor; onu gün ışığı yok etmiştir.

³⁶⁶⁶ İki yüz batman bala bir okka sirke katıp karıştırırsan...

³⁶⁶⁷ Tattığında sirke tadı yoktur. [Fakat] tartarsan bir okka fazla gelir.

³⁶⁶⁸ Aslan karşısında ceylanın aklı çıkar, varlığı [aslanın] varlığı altında görünmez olur.

³⁶⁶⁹ Nâkısların Rabbin işine ilişkin bu

kıyasları edepsizlikten değil, aşk coşkusundandır.

³⁶⁷⁰ Aşığın nabzı edepsizce atar da kendini şah kefesine koyar.

³⁶⁷¹ Dünyada ondan daha edepsizi yoktur. İçerde ondan daha edeplisi yoktur.

³⁶⁷² Ey seçkin, bil ki karşıt olan edepli ve edepsiz, görece olarak bir arada olabilir.

³⁶⁷³ Dışyüzüne bakarsan edepsizdir. Çünkü onun aşk iddiası boy ölçüşmedir.

³⁶⁷⁴ İçyüzüne bakarsan neresi iddia? O sultanın huzurunda o da yoktur, iddia da!

³⁶⁷⁵ “Zeyd öldü” [cümlesinde] Zeyd fâil olsa da aslında fâil değil, âtilidir.

³⁶⁷⁶ O, dilbilgisi açısından fâildir. Yoksa o meful olup ölüm onun kâtilidir.

³⁶⁷⁷ Neyin fâili? O öyle yenik düştü ki bütün fâillikler ondan uzak oldu.

[148a] Sadr-ı Cihan’ın töhmete uğrayıp can korkusuyla Buhara’dan kaçan vezirinin hikâyesi:
Aşkı onu [Buhara’ya] geri sürüklemişti çünkü âşıklar için can işi kolay bir iştir

³⁶⁷⁸ Buhara’da Sadr-ı Cihan’ın kulu, töhmete uğrayıp efendisinden gizlenmeye başladı.

³⁶⁷⁹ On yıl boyunca başı boş dolaştı; kâh Horasan’da, kâh dağda, kâh ovada.

³⁶⁸⁰ On yılın sonunda özleminden dayanacak gücü kalmadı, ayrılık günleri canına tak etti.

³⁶⁸¹ Dedi, *artık ayrılığa dayanacak gü-*

cüm kalmadı. Sabır, aşk acısını dindirebilir mi hiç?

³⁶⁸² Ayrılıktan bu topraklar çoraklaşır. Su sararıp kokuşur, bulanıklaşır.

³⁶⁸³ Cana can katan rüzgâr, hastalık saçar, vebaya döner. Ateş ise küle döner savrulur.

³⁶⁸⁴ Cenneti andıran bahçe hastalık diyarına döner. Yaprakları kavrulur, sararıp dökülür.

³⁶⁸⁵ Keskin akıl, dostların ayrılığından yayı kırılmış okçuya döner.

³⁶⁸⁶ Cehennem, ayrılıktan dolayı böyle yakıcı olur. İhtiyar, ayrılıktan işte böyle titrer.

³⁶⁸⁷ Kıyamete dek kor gibi ayrılıktan söz etsem ancak yüz binde biri eder.

³⁶⁸⁸ Öyleyse ayrılığı şerh için fazla nefes tüketme. *Rabbim koru, Rabbim koru*, de, yeter.

³⁶⁸⁹ Dünyada seni mutlu eden her şeyden aynı zamanda ayrı kalacağını da düşün.

³⁶⁹⁰ Senin mutlu olduğunla çokları mutlu oldu da sonunda ondan uzaklaşıp yele döndü.

³⁶⁹¹ Senden de kaçacak, gönül verme ona. O senden kaçmadan sen ondan kaç.

**Çıplak yıkanırken Meryem'e Ruhü'l-Kudüs'ün
insan sûretinde görünmesi ve Meryem'in yüce Hakk'a sığınması**

³⁶⁹² Fırsat kaçmadan, görüntüye Meryem gibi de ki "Senden Rahman'a sığınırım"²³¹.

³⁶⁹³ Meryem, yalnız kaldığı yerde çok güzel ve çok çekici bir görüntü gördü.

³⁶⁹⁴ Rûhu'l-emin [Cebrâil], ay ve güneş gibi yerden bitivermişti karşısında.

³⁶⁹⁵ Tıpkı doğudan güneş doğar gibi yerden peçesiz bir güzel bitti.

³⁶⁹⁶ Meryem'in bedenini titreme sardı. Çünkü çıplaktı, kötülükten korkmuştu.

³⁶⁹⁷ [Görünen] öyle bir yüz ki Yusuf görseydi hayretinden kadınlar gibi elini keserdi²³²!

³⁶⁹⁸ [Meryem'in] karşısında gül gibi yerden bitiverdi; tıpkı gönülden doğan bir hayal gibi.

³⁶⁹⁹ Meryem ne yapacağını şaşırdı ve kendinden geçmiş halde, *Rabbime sığınırım*, dedi.

³⁷⁰⁰ Çünkü iffetli [Meryem], sıkıntı anında gaybe taşınmayı âdet edinmişti.

³⁷⁰¹ Dünyayı geçici bir varlık olarak görünce, ihtiyatla kendine Hakk'ı korunak yaptı.

³⁷⁰² Ölünceye dek ona korunak olacak, düşman ona ulaşamayacaktı.

³⁷⁰³ Hakka sığınmaktan daha güzel bir kale görmeyerek o kaleye yakın bir yeri

yurt edindi.

³⁷⁰⁴ O akıl yakan ve yüreklere ok gibi batan gamzeleri görünce...

³⁷⁰⁵ Şah da ordusu da kulağı küpeli [köle] olur, akıl padişahlarının aklı başından gider.

³⁷⁰⁶ O, yüz binlerce şahı kendine köle eder, yüz binlerce dolunayı günden güne eritir.

³⁷⁰⁷ [Karşısında] Zühre konuşmaya cüret edemez. Küllî akıl onu görünce eksiklik duyar.

³⁷⁰⁸ Ben ne diyeyim? Nefesi nefesimi yakıp beni konuşamaz hale getirdi.

³⁷⁰⁹ O ateşin dumanıyım. Onun varlığına delilim. Şahtan uzakta yapılan yorumlar geçersizdir.

³⁷¹⁰ Zaten güneşin kanıtı, her yana yayılan güneş ışığından başkası olamaz.

³⁷¹¹ Gölge kim oluyor da ona kanıt oluyor? Karşısında aşağılanması ona yeter de artar bile.

³⁷¹² Bu ihtişam, geçerli ve doğru bir kanıttır. Bütün idrakler geride, o ilerdir.

³⁷¹³ Bütün idrakler topal eşeklere binmişken, o rüzgâra binmiş ok gibi uçmaktadır.

³⁷¹⁴ Kaçacak olsa kimse şahın tozuna yetişemez. Onlar kaçsalar, şah onların yolunu keser.

3715 Bütün idraklere rahat yok. İçki zamanı değil savaş zamanı!

3716 [148b] Bir vehim doğan gibi uçarken, bir başkası ok gibi [kendine] geçit açar.

3717 Bir başkası yelkenli gemi gibidir, bir başkası sürekli geriye gider.

3718 Kendilerine uzaktan bir av gösterilince tüm bu kuşlar saldırıya geçerler.

3719 [Av] görünmez olunca şaşkına dönüp baykuşlar gibi viranelere yönelirler.

3720 O nazlı av ortaya çıksın diye bir gözleri kapalı bir gözleri açık beklerler.

3721 [Av ortaya çıkmakta] gecikince üzüntüden, acaba, derler, av mıydı bu, hayâl miydi?

3722 Uygun olan [onların] bir süre dinlenerek güç kuvvet toplamalarıdır.

3723 Gece olmasaydı, bütün insanlar açgözlülük içinde koşuşturmaktan yanarlardı.

3724 Hevesle ve kâr biriktirme hırsıyla herkes bedenini ateşe verirdi.

3725 Gece rahmet hazinesi gibi çıkagelir de [insanlar] bir süre hırslarından kurtulurlar.

3726 Ey yolcu, sana bir daralma gelirse yararınadır, kaygılanma.

3727 Çünkü genişlik ve rahattayken harca yıptırursun. Harcamak için hesapta gelir olmalı.

3728 Sürekli yaz mevsimi olsaydı güneş bahçeyi yakıp kavururdu.

3729 Bitkilerin kökünü kuruturdu da eski [bitkiler] bir daha yenilenmezdi.

3730 Kış, asık suratlı olsa da sevecendir. Yaz güleç, fakat yakıcıdır.

3731 Sana darlık gelince darlıktaki genişliği gör. Neşelen, yüzünü buruşturma.

3732 Çocuklar güler, bilenler surat asar. Gam karaciğerden, sevinç akciğerdendir.

3733 Çocuğun gözü eşek gibi ahırdadır. Akıl sahibinin gözüyse sonuç hesabındadır.

3734 O, ahırdaki otu lezzetli görür. Buysa sonunda kasap eliyle telef [olacağını] görür.

3735 Kasabın verdiği ot acıdır. [Kasap] etimiz için bir de terazi koymuştur.

3736 Git hikmet otundan ye. Çünkü onu Allah, sırf ihsan olsun diye garazsız vermiştir.

3737 Ey kul, Hakk'ın "O'nun rızkindan yiyin"²³³ sözünü hikmet değil, ekmek diye anladın.

3738 Hakk'ın rızıkı mertebe bakımından hikmet olup [bu rızık] sonunda boğazına durmaz.

3739 Şu ağzı kapattığında, sır lokmalarını yiyen yeni bir ağız açılır.

3740 Bedenini şeytanın sütünden alıko-yup süttten kesersen çok nimet yersin.

3741 Türk usûlü söyledim yarı pişmiş yarı çiğ. Tamamını Gazneli bilgeden dinle.

3742 Gayp bilgesi, âriflerin övüncü [Senâî], *Îlâhî-nâme*'de açıklar bunu.

3743 Gam ye de gam artıranların ekmeğini yeme. Çünkü akıllı gam yer, çocuksa şeker.

3744 Mutluluk şekeri, gam bağının meyvesidir. Bu rahatlık yaradır, şu gamsa merhem.

3745 Gam görünce aşkla kucakla onu. Şam'a Rübve²³⁴ nin başından bak.

3746 Akıllı kişi üzüme bakıp şarabı görür. Âşıkça yoklukta varlığı görür.

3747 Geçen gün hamallar, yükü sen çekmeyeceksin, aslan gibi ben çekeceğim, diye kavga ediyorlardı.

3748 Çünkü bunun vereceği çilede yarar görüyor, yükü birbirlerinden kapmaya çalışıyorlardı.

3749 Hakk'ın vereceği ücret nere, şu zavallının vereceği ücret nere? Hak sana hazine verir, o ise bir metelik.

3750 Öyle bir hazine ki sen toprak altında yatarken bile seninledir, [başkasına] miras kalmaz.

³⁷⁵¹ Cenazenin yanbaşında koşar, mezarda yapayalnızken [sana] arkadaş olur.

³⁷⁵² Ölüm günü için şimdiden öl ki ölümsüz aşkla arkadaş olasın.

³⁷⁵³ Sabır, çaba perdesinden sevgilinin nar çiçeği gibi güzel yüzüyle zulfünü görür.

³⁷⁵⁴ Çabalayan açısından üzüntü, üzerinde zıddın yüzünün görüldüğü ayna gibidir.

³⁷⁵⁵ Sıkıntının zıddından sonra başka bir

zıt, yani genişlik, görkem ve ihtişam görünür.

³⁷⁵⁶ Bu iki özelliği elinde de görebilirsin. Avucun yumulduktan sonra kesinlikle açılır.

³⁷⁵⁷ Avucun sürekli kapalı ya da açık olursa bu bir hastalık gibidir.

³⁷⁵⁸ Bu iki özellik sayesinde [insanın] işi gücü düzene girer. Bu iki durum, kişi için kuş kanadı gibi önemlidir.

³⁷⁵⁹ Meryem, karaya düşen balıklar gibi bir süre çırpınıp titredi...

Rûhu'l-kudüs'ün Meryem'e

“Ben Hak tarafından sana gönderilmiş elçiyim,
rahatsız olma ve benden gizlenme, çünkü emir böyle” diye seslenmesi

³⁷⁶⁰ [149a] Keremin tezahürü [Cebrâil] ona, *ben Hakk'ın eminiyim*²³⁵, *benden ürkmeye*, diye seslendi.

³⁷⁶¹ *İzzet [makamı] ulularından yüz çevirme. Böyle güzel mahremlerden kendini sakınma.*

³⁷⁶² Bunları söylerken tertemiz nur alazları dudağından art arda göğe yükseliyordu.

³⁷⁶³ [Cebrâil dedi ki] *varlığımdan yokluğa mı kaçırıyorsun? [Oysa] ben yoklukta sanacak sahibi bir şahım.*

³⁷⁶⁴ *Benim yerim yurdum zaten yoklukta. Süvari, hanım (Meryem) karşındaki görüntümdür.*

³⁷⁶⁵ *Ey Meryem, bak, karmaşık bir görüntüyüm. Hem hilalim, hem de gönüldeki hayalim.*

³⁷⁶⁶ *Bir hayal gönlüne delip yerleştiğinde, nereye kaçsan seninle birliktedir.*

³⁷⁶⁷ *Ancak yalancı sabah gibi yok olup giden bâtil ve gelip geçici hayal böyle değildir.*

³⁷⁶⁸ *Rabbin nurundan doğan gerçek sabah gibiyim; gündüzümün çevresinde asla gece dolaşmaz.*

³⁷⁶⁹ *Ey İmran'ın kızı, “lâhavle” çekme bana. Çünkü ben “lâhavle”den bu yana gönderildim.*

³⁷⁷⁰ *Benim aslım da, gıdam da “lâhavle”-dir; sözden önce var olan “lâhavle” nuru...*

³⁷⁷¹ *Sen benden Hakk'a sığınyorsun. Oysa ben o sığındığının ezelde nakşettiğim.*

³⁷⁷² *Defalarca sığındığın sığınağım ben. Sen “sığınırım” diyorsun, bense “sığınırım”ın özüyüm.*

³⁷⁷³ Tanımamaktan beter bir âfet yoktur. Sevgilinin yanındasın, ama âşıklığı bilmiyorsun.

³⁷⁷⁴ *Yâri el sanıyorsun. Mutluluğun adını hüznü koymuşsun.*

³⁷⁷⁵ *Yârimizin lütfu olan böyle bir ağaç, hırsız olduğumuz için bize darağacıdır.*

³⁷⁷⁶ *Efendimizin böyle misk kokan zülfü, akılsız olduğumuz için bize zincirdir.*

³⁷⁷⁷ *Nil gibi akıp giden böyle bir lütuf, Firavun olduğumuz için kana dönüşür.*

³⁷⁷⁸ *Kan, ben suyum, der, sakın dökme! Ben Yusuf'um, a kavgacı, senin yüzünden kurdum.*

3779 Kendisiyle zıtlıştığın zaman sabırlı dost yılana döner, görmez misin?

3780 Onun eti de yağı da değişmemiştir;

eskiden nasılsa öyledir, ancak görüntüsü başkadır.

Vezirin aşk yüzünden Buhara'ya korkusuzca dönmek üzere harekete geçişi

3781 Meryem'in mumunu yanık bırak. Çünkü o yanık [âşık] Buhara'ya gidiyor.

3782 [Madem] çok sabırsızsın ve yakıcı ateştesin, hemen Sadr-ı Cihan'a doğru harekete geç.

3783 Şu Buhara bilginin kaynağıdır. Öyleyse bilgi sahibi herkes Buharalıdır.

3784 Bir şeyhin huzurundaysan Buhara'dasın demektir. Buhara'yı hor görmeyesin.

3785 [Şeyhin] karmaşık med ve ceziri, gönül Buhara'sına ancak tevazuyla [geleni] kabul eder.

3786 "Nefsi zelil olana ne mutlu!"²³⁶ [Nefsin] darbesinin mahvettiğine yazık!

3787 Sadr-ı Cihan'ın ayrılığı [vezirin] ruhunun temellerini sarsıp parça parça etmişti.

3788 Dedi, kalkıp oraya gideyim. Kâfir olmuşsam bile yeniden yola gireyim.

3789 Oraya varayım da kendimi iyi kalpli Sadr'ın önüne atıp ayaklarına kapanayım.

3790 Diyeyim ki önüne attım canımı. İster dirilt, ister koyun gibi kes başımızı.

3791 Ey kamer, senin huzurunda ölmek, başka yerde yaşayanların şahı olmaktan iyidir.

3792 Binlerce kez denedim, sen olmadan hayatım bana tat vermiyor.

3793 Ey arzum, bana diriliş ezgisi söyle! Çok ey devam, sevinç tam oldu!

3794 Ey toprak göz yaşlarımı yut, artık ağlamak yeter. Ey can, o durulmuş sudan iç.

3795 Tekrar bize döndün ey bayramım, hoş geldin. Ey meltem, ne güzel estin!

3796 [Vezir] dedi, dostlarım elveda, emir ve hükümdar olan Sadr'e gidiyorum.

3797 Günden güne yanıp kavruluyorum. Ne olursa olsun oraya gidiyorum.

3798 [O] taş kalplilik gösterse de canım Buhara'ya gitme kararında.

3799 Yârin meskeni, şahımın şehridir [Buhara]. Âşık için vatan sevgisi budur.

Bir sevgilinin gurbetten dönen âşığına şehirlerden hangisini güzel, kalabalık, görkemli, nimeti bol ve gönül açıcı bulduğunu sorması

3800 [149b] Bir sevgili, a yiğit, dedi âşığına, gurbette çok şehirler gördün...

3801 Peki içlerinden hangi şehir daha güzel? [Âşık] dedi, sevgilinin içinde bulunduğu şehir.

3802 Sultanımız nereyi mesken tutmuşsa, iğne deliği kadar bile olsa [bizim için] ovadır.

3803 Ay misali Yusuf'un olduğu yer kuyunun dibi bile olsa cennettir.

Dostlarının [Vezirin] Buhara'ya dönmesini engellemeye çalışıp korkutmaları ve onun pervasızca konuşması

3804 Öğüt veren biri ona, behey gâfil, dedi, maharetin varsa işin sonunu düşün.

3805 Aklını kullan da bak önüne arkasına. Kelebek gibi kendini yakma.

3806 *Buhara'ya gidiyorsan delisin, zincire ve hapse müstahaksın.*

3807 *O, öfkesinden sana dış biliyor ve [adeta] yirmi gözle seni arıyor.*

3808 *Senin için bıçağını biliyor. O kılıktan çıkmış köpek, sen un dağarcığı!*

3809 *Allah sana yol açtı da kurtuldun. [Yeniden] zindana mı gidiyorsun, ne oldu sana?*

3810 *Başında on türlü bekçi olsaydı [yine-de] akıl onlardan sıvışmanı gerektirirdi.*

3811 *Başında hiç bekçi yokken, ne oldu da öünün arkan kapandı?*

3812 [Oysa] gizli aşk onu tutsak etmişti. O uyarıcı bu bekçiyi görmüyordu.

3813 Her bekçinin gizli bekçisi vardır. Yoksa o köpek huya neden bağlanıp kalsın?

3814 Aşk şahının öfkesi ruhuna yerleşmiş, onu memurluğa ve yüz karalığına bağlamıştır.

3815 Haydi onu döv diye döver onu. Gizli görevlilerden illallah ettim!

3816 Zarara gider gördüğün herkes, [görünürde] yalnız olsa da bir bekçiyle birlikte gider.

3817 O [gizli bekçiden] haberdar olsaydı feryat eder, sultanlar sultanının huzuruna varırdı.

3818 Şahın huzurunda başına toprak saçar da korkunç şeytandan güvene kavuşurdu.

3819 Karıncadan değersizken bey gördün kendini. Bu yüzden o bekçiyi görmedin. Kör seni!

3820 Şu yalancı kol kanada aldandın. Öyle bir kol kanat ki [insanı] vebale sürükler.

3821 Kanadı hafif olan yükseklere yol alır. [Kanat] çamura bulanınca ağırlık yapar.

Aşk yüzünden âşığın öğüt verip kınayan kişiye karşı pervasızca konuşması

3822 [Âşık] dedi, *sus ey öğütçü, yetmez mi daha? Öğüdü bırak, çünkü bağ çok sıkı.*

3823 *Öğüdün yüzünden bağım daha da sıkılaştı. Senin âlimin tanımadı aşkı.*

3824 *Aşkın derde dert kattığı yerde Ebu Hanife ve Şafiî ders görmedi.*

3825 *Sen beni öldürülmekle korkutma, çünkü dayanılmaz biçimde susadım kendi kanıma.*

3826 Âşıklara her zaman bir ölmek var. Âşıkların ölmesi zaten bir çeşit değil.

3827 Âşığın hidayet verici candan gelen iki yüz canı vardır ve bu iki yüz canı her an feda eder.

3828 Her cana karşılık on ecir alır. “On kat [karşılık] vardır²³⁷” [tabirini] Kur’an’dan okusana.

3829 *Sevgili yar kanımı dökse canımı güle oynaya feda ederim ona.*

3830 *Deneyip gördüm, ölümüm hayattadır. Bu hayattan kurtulunca ver elini ölümsüzlük.*

3831 *Öldürün beni, öldürün a güvenilir zatlar! Öldürülmemde hayat içinde hayat var.*

3832 *Ey aydınlık yüz, ey ölümsüz ruh, çekip al ruhumu, yüzünü görmeyi bana ihsan et.*

3833 *Sevgisi içimi kavuran bir sevgilim var; gözümün üstünde yürümek isterse yürür.*

3834 Arapça daha hoşsa da sen Farsça söyle. Zaten aşkın yüz dili daha var.

3835 O dilberin kokusu uçuşunca tüm bu diller şaşkına döner.

3836 Kısa keseyim, sevgili konuşmaya başladı. Kulak kesil. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

3837 Âşık tövbe edince [asıl] o zaman kork. Çünkü o, yiğitler gibi darağacında ders yapar.

3838 Bu âşık Buhara'ya gidiyor olsa da ne derse gidiyor, ne de hocaya.

3839 Âşıkların hocası sevgilinin güzelliğidir. Defter, ders ve meşikleri sevgilinin yüzüdür.

3840 Suskundurlar, [ama] tekrarlarının sesi arşa ve sevgilinin tahtına dek ulaşır.

3841 Dersleri, *Ziyâdât*²³⁸ ve *Silsile*²³⁹'den bir konu değil, coşku, dönüş ve titreyiştir.

3842 [150a] Silsileleri misk kokulu kıvrımlı saçtır. "Devir"²⁴⁰ konusu var ama yâr devri.

3843 Biri sana "kese"²⁴¹ konusunu sorarsa de ki Hakk'ın hazinesi keselere sığmaz.

3844 "Hul"²⁴² ve "mübârâ"²⁴³ dan dem vuruluyorsa kötüye yorma, Buhara'dan söz ediliyordur.

3845 Her şeyin anılması bir özellik ortaya koyar. Çünkü her sıfatın bir mahiyeti vardır.

3846 Buhara'da hünerler konusunda yetkinsin. [Fakat] alçalışa yönelirsen bundan müstağni olursun.

3847 O Buharalının bilgi kaygısı yoktu ve görüş güneşini gözüne kestirmişti.

3848 Yalnızlık içinde görüşe erişen, ilimler yoluyla bir yer edinmeye çalışmaz.

3849 Canın cemaliyle aynı kadehten içmeye başlayan, rivayet ve bilgidен eza duyar.

3850 Görüş bilgiye çoğu kez baskın çıkar. Bu yüzden dünya avama çekici gelir.

3851 Çünkü [onlar] dünyayı peşin görür, öbür dünyayı veresiye bilirler.

Âşık kulun Buhara'ya doğru yola koyulması

3852 O âşık kanlı gözyaşı dökerek, kalbi çarparak coşku ve aceleyle Buhara'ya yöneldi.

3853 Çöl kumu ipek gibi geliyordu ona. Gözünde Ceyhun'un suyu sanki su birikintisiydi²⁴⁴.

3854 Çöl gözüne gül bahçesi gibi görünüyor, gülmekten güller gibi [yerlere] düşüyordu.

3855 Şeker Semerkant'ta olsa da dudağı [şekerin tadını] Buhara'dan almış, oraya yönelmişti.

3856 Ey Buhara, akli güçlendirirsin sen. Fakat benden akli da aldın dini de.

3857 Dolunay arıyorum, bu yüzden hilal gibiyim. Ayakkabılıktayken baş köşe arıyorum.

3858 Buhara'nın karaltısını görünce hüznün karasında bir beyazlık belirdi.

3859 Bir süre baygın düşüp yattı ve akli sır bahçesinde uçtu.

3860 Başına yüzüne gülsuyu çarpıyorlardı. Aşkının gülsuyundan habersizdiler.

3861 O, gizli bir gül bahçesi görmüştü. Aşkın yağması onu kendinden kapıp götürmüştü.

3862 Bu nefese lâayık değilsin, sen donmuşsun. Kamış olsan da şekerden yoksunsun.

3863 Akıl gereci [hâlâ] senin yanında ve akılsın. "Görmediğiniz ordular"²⁴⁵ dan gâfilsin.

Pervasız âşığın Buhara'ya girmesi ve dostlarının onu ortalıkta görünmemesi yolunda uyarmaları

3864 Sevgilisinin bulunduğu güven ülkesi Buhara'ya sevinçli bir şekilde girdi.

3865 Göklere uçup aya sarılan ve [sen de bana] sarıl diyen sarhoş gibi.

3866 Onu Buhara'da her gören, *kalk oturma, dedi, kimse görmeden kaç hemen.*

3867 *Çünkü öfkeli şah, on yıllık öcünü almak için seni arıyor.*

3868 *Allah aşkına kendi kanına girmel! Kendi kendine yaptığın efsuna güvenme.*

3869 *Sadr-ı Cihan'ın vekiliydin, saygındın. Güvenilir biriydin, mühendis ve üstattın.*

3870 *Hıyanet edip cezadan kaçtın. Kurtulmuşsun, niçin yeniden başını belaya sokuyorsun?*

3871 *Yüz türlü hileyle beladan kurtulmuşsun. Seni buraya aptallık mı getirdi, ecel mi?*

3872 Ey akıllı Utarid²⁴⁶'e kusur bulan sen, [bil ki] kader, akıllı ve akıllıyı aptala çevirir.

3873 Aslan avına giden talihsiz tavşan! Nerede zekan, nerede aklın ve kıvraklığın?

3874 Kaderin böyle yüzlerce efsunu vardır. "Kazâ gelince feza dar gelir" derler.

3875 Sağdan soldan yüz kaçış yolu vardır, [ama] kader yüzünden kapanır. Çünkü kader ejderhadır.

Âşığın kınayıp korkutanlara cevabı

3876 Ben susuzluk hastasıyım, suyun beni öldüreceğini bilsem bile su beni çeker.

3877 Su iki yüz kez öldürüp mahvetse de hiçbir susuzluk hastası sudan kaçmaz.

3878 Elim ve karnım şişse de suya olan aşkım azalmayacaktır.

3879 Karnımın şişliğini sorduklarında diyorum ki keşke içimde deniz aksaydı.

3880 Tulumlaşmış karnıma de ki suyun dalgasıyla yırtıl. Ölssem bile ölümüm güzel olur.

3881 Nerde bir ırmakta su görsem, keşke onun yerinde olsam, diye kıskanırım.

3882 Elim tef gibi, karnımsa davul gibi. [Yine de] gül gibi, suya olan aşkın davulunu çalarım.

3883 [150b] O "rûhu'l-emin" kanımı dökse, [ben de] toprak gibi yudum yudum kan içerim.

3884 Toprak gibi, cenin gibi kan içiciyim. Âşık olduğumdan beri budur benim işim.

3885 Gece tıpkı kazan gibi ateşte kaynarım. Kum gibi sabahtan akşama dek kan içerim.

3886 Hileye başvurup onun öfkesinin

amaçladığı şeyden kaçtığıma pişmanım.

3887 De ki sarhoş canıma sür öfkeni. O kurban bayramıdır, âşıkça [kurbanlık] sığır gibi.

3888 Sığır uyusa da, bir şey yese de bayram ve kesilmek için beslenir.

3889 Mûsa'nın ölüp de dirilmiş ineği olarak gör beni. Her bir parçam bir özgürün dirilişi.

3890 Mûsa'nın ineği kesilmiş, en küçük parçası bir ölüye hayat vermişti.

3891 "Bir parçasıyla ona vurun²⁴⁷" sesle nişiyle ölü yerinden sıçramıştı.

3892 Ey ulular, gören ruhların dirilmesini istiyorsanız bu ineği kesin.

3893 Cansızlıktan öldüm, bitki oldum. Bitkilikten öldüm hayvanlığa ulaştım.

3894 Hayvanlıktan ölüp insan oldum. Öyleyse niye korkayım? Hani eksildim mi ölmekle?

3895 Bir dahaki aşamada insanlıktan öleyim de melekler arasından başım, kanadım yükselsin.

3896 Meleklik ırmağından da atlamalıyım. "Onun zâtı dışında her şey yok olucudur²⁴⁸."

3897 Sonra da meleklikten kurban olup hayale gelmeyen neyse o olayım.

3898 Sonra yokluk olurum da yokluk bana erganun gibi “Biz O’na döneriz²⁴⁹” der.

3899 Ümmetin “Bengisu karanlıkta gizlidir” diye hemfikir olduğu şey bil ki ölümdür.

3900 Sen nilüfer gibi ırmak kıyısında yeşer. Susuzluk hastası gibi muhterişçe ölü mü ara.

3901 Su onun ölümüdür, [ama] o suyu arar ve içer. Doğrusunu Allah daha iyi bilir.

3902 Ey can korkusuyla canandan kaçan utanç elbiseli uyuşuk âşık!

3903 Ey kadınların utancı! Onun aşk kılıcını el çırparak karşılayan yüz binlerce cana bak!

3904 İrmağı gördün mü testini ırmağa dök. Suyun ırmaktan kaçışı mümkün mü?

3905 Testi suyu ırmak suyuna girince ırmakta yok olup kendisi ırmak olur.

3906 Onun niteliği yok olup özü bâki kalır. Bundan böyle ne azalır, ne de çirkinleşir.

3907 Ben ondan kaçma suçuna karşılık kendimi onun ağacına astım.

Canından geçince âşığın sevgilisine kavuşması

3908 [Âşık] top gibi başıyla yüzüyle secde ederek gözü yaşlı olarak Sadr-ı Cihan’ın huzuruna vardı.

3909 Herkes [Sadr-ı Cihan] onu yakacak mı, asacak mı diye başını kaldırmış bekliyordu.

3910 [Herkes diyordu] ki *şimdi o, bu süzme salağa, feleğin bahtsızlara yaptığı*

yapacak.

3911 *Kelebek gibi alevi nur sanıp aptalca atılıp canından oldu* [diye düşünüyorlardı].

3912 Fakat aşkın mumu bildiğiniz mum değil, aydınlık içinde aydınlıktır.

3913 O ateşli mumların aksine, ateş görünür ama tümüyle esenliktir.

Konuk öldüren mescit ve orada konuk olan ölümüne susamış pervasız âşık

3914 Ey bahtlı açık kişi, bir hikâye [anlatacağım] dinle: Rey şehri civarında bir mescit vardı.

3915 Çocuğu yetim kalacak diye korkup kimse gece orada uyumazdı.

3916 Oraya bir çok yoksul garip girmiş, sabahleyin yıldızlar gibi batıp mezarı boylamıştı.

3917 Şunun iyice bilincinde ol: Sabah oldu, uykuyu kısa kes!

3918 Kimisi diyordu ki *orada kör kılıçla*

konukları öldüren kızgın periler var.

3919 Bir başkası diyordu ki *[orada] sihir ve tılsım var; pusuya yatmış bir can düşmanı.*

3920 Bir başkası ise, *kapısına*, diyordu, *burada konaklamayın, diye uyarı işareti koymalı.*

3921 *[Demeli ki] sana can gerekse burada yatma. Yoksa burada ölüm pusu kurar sana.*

3922 Bir başkası da diyordu, *gece kilit vurun kapısına. Gâfilin biri gelirse giremesin.*

O mescide konuk gelmesi

³⁹²³ [151a] [Oraya] gece vakti bir konuk geldi. O, [önceden] bu garip söylentiyi duymuştu.

³⁹²⁴ Sınamak için gelmişti. Çünkü çok cesurdu ve cana doymuştu.

³⁹²⁵ Başın işkemenin önemi yok; say ki can hazinesinden bir tahıl tanesi eksilmiş, diyordu.

³⁹²⁶ Cisim varsın gitsin, ben kimim? Ben

var olduğça cisim eksik olmaz.

³⁹²⁷ Allah'ın lütfuyla "üflenmiş²⁵⁰" olduğuma göre, bedenden ayrılmış nefesi olurum Hakk'ın.

³⁹²⁸ Böylece onun üfleme sesi bu yana düşmez. Böylece bu inci, dar kabuktan kurtulur.

³⁹²⁹ "Sâdıklar [iseniz] ölümü temenni edin²⁵¹" dendiğine göre, ben sâdığım, bu uğurda canımı veririm.

Mescit ehlinin âşık konuğu gece mescitte kalmak istemesinden dolayı kınamaları

³⁹³⁰ İnsanlar ona, sakın ha, dediler, burda uyuma ki can alıcı senin posanı çıkar-masın.

³⁹³¹ Yabancı olduğun için durumdan haberin yok. Burada uyuyanın sonu gelir.

³⁹³² Bu tesadüfi değildir. Akıl sahipleri olarak hepimiz bunu defalarca gördük.

³⁹³³ Bu mescitte geceleyen herkesin karşısına gece yarısı öldürücü zehir çıkmıştır.

³⁹³⁴ İçimizden en az yüz kişi bunu gördük. Başkasından duyduğumuzu nakletmiyoruz.

³⁹³⁵ Peygamber, "Din nasihattir" demiştir. Nasihat sözlükte hıyanetin karşıtıdır.

³⁹³⁶ Nasihat, dostlukta doğruluktur. Hıyanet içindeysen hâin ve köpek huylusun.

³⁹³⁷ Art niyetsiz dostluktan dolayı sana nasihat ediyoruz, akıl ve insaftan dönme.

Âşığın eleştirenlere cevap vermesi

³⁹³⁸ Âşık, ey öğüt verenler, dedi, pişmanlık yok, yaşamaya doydum ben.

³⁹³⁹ Başına bela arayan mendeburun tekiyim. Mendeburdan yolda esenlik beklemeyin.

³⁹⁴⁰ Azık dilenen bir tembel değil, ölümünü arayan pervasız bir tembelim.

³⁹⁴¹ Para toplayan bir tembel değil, bu köprüden geçen çevik bir tembel.

³⁹⁴² Her dükkân önünde durup dilenen değil, varlıktan geçip madene kavuşan [tembel].

³⁹⁴³ Ölüp bu diyardan göç etmek, bir kuşun kafesten salınıp uçması kadar tatlı geliyor bana.

³⁹⁴⁴ Bahçenin tam içinde bir kafes. İçindeki kuş, güllerle ağaçları görür.

³⁹⁴⁵ Dışarıda kafes çevresinde kuşlar, özgürlüğe dair güzel öyküler anlatırlar.

³⁹⁴⁶ Kafesteki kuşun [gördüğü] bahçe yüzünden ne iştahı kalır, ne de sabrı ve kararı.

³⁹⁴⁷ Ola ki bu ayak bağından kurtulurum diye her delikten başını çıkarır.

³⁹⁴⁸ Gönlü ve canı dışarıdayken bir de kafesin kapısını açarsan kim bilir nasıl olur?

³⁹⁴⁹ [Bu kuş], çevresi kedilerce sarılmış kaygı içindeki kafes kuşuna benzemez.

³⁹⁵⁰ Onun bu korku ve kaygı içerisinde kafesten çıkmayı arzulaması mümkün mü?

³⁹⁵¹ O, bu tatsız durum yüzünden bu kafesi çevreleyen yüz kafes daha olsun ister.

Calinus'un aşkı bu dünya hayatınaydı
 çünkü onun hüneri burada işe yarıyordu.
 Öteki pazarda işe yarayacak bir hüner elde etmediği için
 orada kendini avamla aynı görecektir.

³⁹⁵² Nitekim bilge Calinus, bu dünyaya gönül verip arzulara bağlandığı için [şöyle] demişti:

³⁹⁵³ “Yarı canlı kalıp da dünyayı bir katırın kışından bile görmeye râzıyım.”

³⁹⁵⁴ Çevresini sıra sıra sarmış kediler görmüş, [bu yüzden] kuşu uçmaktan umut kesmiştir.

³⁹⁵⁵ Ya da bu dünyadan ötesini yokluk olarak görmüş, yokluktaki gizli dirilişi görmemiştir.

³⁹⁵⁶ Tıpkı kerem kendisini dışarı çektikçe karna doğru geri kaçan bir cenin gibi.

³⁹⁵⁷ Lütuf, onun yönünü çıkışa doğru çevirirken o annesinin arkasına yerleşmeye çalışır.

³⁹⁵⁸ *Bu güzel şehirden çıkarsam acaba bu makamı bir daha görür müyüm*, diye [düşünür].

³⁹⁵⁹ [Keşke, der] *o sevimsiz şehirde bir kapı olsaydı da rahmi seyredebilseydim*.

³⁹⁶⁰ *Ya da bir iğne gözü kadar yol olsaydı da dışarıdayken rahmi görebilseydim*.

³⁹⁶¹ Cenin de Calinus gibi [dışardaki] âlemden habersiz olup nâmahremdir.

³⁹⁶² [151b] O, [rahimde] var olan yaşlıkların dışarıdaki âlemden gelen yardım olduğunu bilmez.

³⁹⁶³ Bunun gibi dünyadaki dört unsur da mekansızlık şehrinde yüz türlü yardım alır.

³⁹⁶⁴ [Kuş] kafeste su ve yem bulmuşsa bu, bahçeden ve ovadan sağlanmıştır.

³⁹⁶⁵ Peygamberlerin canları, bu kafesten göçüp kurtulurken bahçeyi görürler.

³⁹⁶⁶ Sonra onlar, Calinus'tan ve bu dünyadan arınıp ay gibi göklerde parlarlar.

³⁹⁶⁷ Calinus'tan aktarılan bu söz iftiraysa o halde cevabım Calinus'a değildir.

³⁹⁶⁸ [O zaman] cevabım, nurlu bir kalpten yoksun olup bu sözü söyleyen kimseyedir.

³⁹⁶⁹ Kedilerden “yukarı çıkın” sesini duyunca onun can kuşu delik arayan fareye dönmüştür.

³⁹⁷⁰ Bu yüzden canı fare gibi bu dünya deliğini vatan olarak görüp yerleşmiştir.

³⁹⁷¹ Sonra bu delikte yapı ustalığına soyunmuş, deliğe yaraşır bilgiyle donanmıştır.

³⁹⁷² O, bu delikte işine çok yarayacak meslekler seçmiştir.

³⁹⁷³ Dışarı çıkmaktan soğuduğu için bedenden kurtuluş yolu kapanmıştır.

³⁹⁷⁴ Örümcekte Anka tabiatı olsaydı hiç tükürüğüyle çadır kurar mıydı?

³⁹⁷⁵ Kedi pençesini kafese sokar. Pençesinin adı, sancı, baş dönmesi ve karın ağrısıdır.

³⁹⁷⁶ Kedi ölümdür, hastalıksa pençesi. Vurur [pençesini] kuşun koluna kanadına.

³⁹⁷⁷ Deva için köşeden köşeye sıçrayıp durur. Ölüm kadı gibidir, hastalık tanık.

³⁹⁷⁸ Bu tanık, kadının seni mahkemeye çağırın ulağı gibidir.

³⁹⁷⁹ Kaçış amacıyla ondan mühlet istersin. Kabul ederse, oldu, kabul etmezse, kalk, [der].

³⁹⁸⁰ Mühlet istemek, beden hırkasına yama vurmak için deva ve çare aramandır.

³⁹⁸¹ Sonunda [ulak] bir sabah hışım içinde gelir: Daha ne mühleti? Artık utan!

³⁹⁸² Ey haset dolu [insan], öyle bir gün gelip çatmadan özüünü şahtan dile.

³⁹⁸³ Karanlıkta at süren, gönlünü o nur-

dan bir çırpıda koparır.

³⁹⁸⁴ O, tanıktan da varılacak yerden de kaçar. Tanıksa onu kazâya çağırmaktadır.

Mescit halkının gece mescitte uyuyacak
olmasından dolayı konuğu tekrar kınamaları

³⁹⁸⁵ Onlar dediler ki *git, babayiğitlik taslayıp da cismine canını rehin bırakma.*

³⁹⁸⁶ *Bu iş uzaktan kolay görünür, iyi bak, çünkü sonrasında geçit zorlaşır.*

³⁹⁸⁷ *Çokları buna yeltendi ama başarısız olup sıkıntı anında tutunacak dal aradı.*

³⁹⁸⁸ Olaydan önce insanların iyi ve kötü [durumları] hayal etmeleri kolaydır.

³⁹⁸⁹ [Ancak] mücadeleye girdiği zaman insanın işi zordur.

³⁹⁹⁰ Aslan olmadığına göre sakın ileriye ayak basma. Çünkü ecel kurttur, senin canın koyun.

³⁹⁹¹ Abdallardansan ve koyunun aslana dönüşmüşse, güvenle ilerle; ölümün baş eğmiştir.

³⁹⁹² Abdal kimdir? Dönüşüm geçiren ve Allah'ın dönüştürmesiyle şarabı sirke olandır.

³⁹⁹³ Fakat sarhoşsun, aklın sıra aslan avcısı. Kendini aslan sanıyorsun, gitme sakın!

³⁹⁹⁴ Hak, sahtekâr nifak sahiplerine ilişkin şöyle der: "Aralarındaki çatışmaları şiddetlidir²⁵²."

³⁹⁹⁵ Birbirlerine karşı yiğittirler, [fakat] gazâda ev hanımı gibidirler.

³⁹⁹⁶ Gaipilerin komutanı Peygamber der ki "Delikanlı, savaş olmadan yiğitlik olmaz²⁵³."

³⁹⁹⁷ Sarhoşlar, gazâdan dem vururken köpük saçarlardı, [ama] savaş kızışınca köpük gibi işe yaramaz olurlardı.

³⁹⁹⁸ Gazâ lafı ederken kılıcı uzundur

[böylesinin]. Yiğitlik zamanıysa kılıcı soğan gibidir.

³⁹⁹⁹ [Savaşı] düşlerken gönlü kesip doğramak ister. Sonra bir iğneyle tulumu boşalır gider.

⁴⁰⁰⁰ Parlaklık isteyip de cilalanırken acı çekmekten ürken şaşarım ben!

⁴⁰⁰¹ Aşk iddia gibidir, cefa görmekse tanık. Tanığın yoksa iddian boşa çıkar.

⁴⁰⁰² Bu kadı senden tanık isterse incinme. Yılana öpücük kondur ki define bulasın.

⁴⁰⁰³ Evlat, o cefa sana değil, sende bulunan kötü niteliğe yöneliktir.

⁴⁰⁰⁴ Adam keçeye değnek vururken değneği keçeye değil toza vurmaktadır.

⁴⁰⁰⁵ İntikamcı [binici] ata vursa da [aslında] ata değil, atın sarsak gidişine vurur.

⁴⁰⁰⁶ Sarsaklıktan kurtulup güzel yürüsün [diye vurur]. Şarap olsun diye hapsedersin şırayı.

⁴⁰⁰⁷ [152a] [Biri] der ki *o zavallı yetimi ne kadar da dövdün! Allah'ın gazabından korkmadın mı?*

⁴⁰⁰⁸ [Adam] *canım, dostum*, der, *ne zaman dövmüşüm? Ben onun içindeki şeytana vurdum!*

⁴⁰⁰⁹ *Annen sana, geber, diyorsa, sendeki kötü huyun ve fesadın ölümünü istiyordur.*

⁴⁰¹⁰ Terbiyeden kaçanlar, yiğitliğin ve yiğitlerin haysiyetini çiğnemiş olurlar.

⁴⁰¹¹ Kınayanlar onları savaşımdan alıkoydular da onlar böyle gayretsiz ve namert kaldılar.

⁴⁰¹² İçi boş olanların böbürlenmelerine aldanma, böyleleriyle birlikte savaşa girme.

⁴⁰¹³ Çünkü Hak, [bunlar hakkında] “Bozgunculuğu artırırılar²⁵⁴” der. Gevşek yoldaşlardan yüz çevir.

⁴⁰¹⁴ Çünkü onlar sizinle yoldaş olurlarsa, savaşçılar, saman gibi içi boş duruma gelirler.

⁴⁰¹⁵ Sizlerle aynı safta dururlar, sonra da kaçıp safın kalbini güçsüz duruma düşürürler.

⁴⁰¹⁶ Öyleyse bu kişilerin bulunmadığı küçük bir ordu, nifakçılarla kalabalıklıktan ordudan iyidir.

⁴⁰¹⁷ Az sayıdaki iyice ayıklanmış badem, fazla miktardaki acıyla karışık bademden iyidir.

⁴⁰¹⁸ Acıyla tatlının çıkardığı ses aynıdır. Kusur, içlerinin aynı olmamasından kaynaklanır.

⁴⁰¹⁹ Kâfirin kalbinde korku vardır. Çün-

kü o, öte dünyanın halinden kuşku duyarak yaşar.

⁴⁰²⁰ Yolda gider, konaklanacak yer bilmez. Kalbi kördür, korkarak adım atar.

⁴⁰²¹ Yolcu yolu bilmeyince nasıl gider? Tereddütler içinde kalbi kan ağlayarak gider.

⁴⁰²² Kim ona, *hey bu yanda yol yok*, dese, korkusundan oracıkta kalakalır.

⁴⁰²³ Kişinin uyanık kalbi yolu bilse, kulağına her yaygaranın girmesi mümkün mü?

⁴⁰²⁴ Öyleyse bu tavşan yürekliye yoldaş olma, çünkü sıkıntı ve tehlike anında kaybolurlar.

⁴⁰²⁵ Lafa geldi mi Bâbil sihri²⁵⁵ olsalar da sonra kaçıp seni yalnız bırakırlar.

⁴⁰²⁶ Nazlılardan savaşmalarını bekleme sakın. Avcılık bekleme tavuslardan.

⁴⁰²⁷ Huy tavustur, seni vesveseye salar. Konuşur da seni makamından eder.

Şeytanın Kureyş’e, Ahmed ile savaşa gelin, size yardımlar eder,
kabilemi yardıma çağırırım, deyip de iki ordu karşı karşıya gelince kaçması

⁴⁰²⁸ Tıpkı orduda yüzbaşı olup “Ben sizin yanınızdayım²⁵⁶” diye efsun okuyan şeytan gibi.

⁴⁰²⁹ Kureyş, onun sözü üzerine [savaşa] hazırlanıp iki ordu karşı karşıya gelince...

⁴⁰³⁰ Şeytan, meleklerden oluşan bir ordunun inananlar safına doğru yürüdüğünü gördü.

⁴⁰³¹ “Sizin görmediğiniz ordu²⁵⁷” saf tutunca şeytanın canı korkudan ateşkedeye döndü.

⁴⁰³² *Ben acayip bir ordu görüyorum*, diyerek geri adım atmaya başladı.

⁴⁰³³ Yani “Allah’tan korkarım”, O’ndan bana yardım yok. Gidin, “ben sizin görmediğinizi görüyorum”²⁵⁸.

⁴⁰³⁴ Hâris²⁵⁹ dedi, *ey Sürâka*²⁶⁰ *görünüm-*

lü, dün niçin böyle söylemiyordun?

⁴⁰³⁵ [Şeytan] dedi, *şu anda yokluk görüyorum*. Hâris dedi, *Arab’ın cücelerini görüyorsun*.

⁴⁰³⁶ *Ey utanç kaynağı, bundan başkasını görmezsin, ama o laf zamanıydı, buysa savaş zamanı*.

⁴⁰³⁷ *Dün diyordun ki garanti ediyorum, kısa süre içinde zafer sizin olacak*.

⁴⁰³⁸ *Bre lanetli, daha dün ordu komutanıydın. Şimdiyse namert, aşâğılık ve işe yaramazsın*.

⁴⁰³⁹ *Sözüne aldanıp geldik. Sen külhana gittin, bizse odun olduk*.

⁴⁰⁴⁰ Hâris bunu Sürâka’ya anlatınca, o melun onun kınamasından dolayı öfkeye kapıldı.

⁴⁰⁴¹ Onun sözlerinden rahatsız olup öfkeli bir şekilde elini onun elinden çekti.

⁴⁰⁴² Şeytan, [Hâris'in] göğsüne vurup kaçtı. Bu hile yüzünden o zavallıların kanı döküldü.

⁴⁰⁴³ Şeytan, bunca âlemi viran ettikten sonra “Ben sizden uzağım²⁶¹” dedi.

⁴⁰⁴⁴ Göğsüne vurup [Hâris'i] devirdi. Sonra da korku baskın çıktığı için kaçtı

⁴⁰⁴⁵ Nefisle şeytan, ikisi de tek beden olup iki ayrı sûrette görünmektedir.

⁴⁰⁴⁶ Nitekim akılla melek de bir olduğu halde hikmet için iki sûret olmuşlardır.

⁴⁰⁴⁷ İçinde, aklına engel ve ruhunla dine düşman böyle bir düşman var senin.

⁴⁰⁴⁸ [152b] Kertenkele gibi bir anda saldırır, sonra korkup bir deliğe kaçır.

⁴⁰⁴⁹ Şimdi kalpte ona ait delikler vardır ve her delikten başını çıkarır.

⁴⁰⁵⁰ Şeytanın insanlardan gizlenip deliğe girmesine “*hunûs*” (bir görünüp bir kaybolma) denir.

⁴⁰⁵¹ Görünüp kayboluşu, kirpinin görünüp kayboluşuna benzer. Çünkü kirpinin başı gibi bir gelip bir gider.

⁴⁰⁵² Öyle ki Allah şeytanı “*hannâs*²⁶²” diye niteler. Çünkü onun başı kirpi başına benzer.

⁴⁰⁵³ Kirpinin başı şedit avcının korkusuyla zaman zaman gizlenir.

⁴⁰⁵⁴ Fırsat bulunca çıkarır başını. Bu hile yüzünden yılan ona yenik düşer.

⁴⁰⁵⁵ Nefis içeriden yolunu kesmeseydi, yol kesicilerin sana dokunmaları mümkün müydü?

⁴⁰⁵⁶ Adı şehvet olan ısrarcı memur yüzünden kalp hırs, açgözlülük ve âfetin esiridir.

⁴⁰⁵⁷ İçteki memur yüzünden hırsız ve bozguncu olursun da memurlar seni mahva yol bulur.

⁴⁰⁵⁸ Hadisteki şu güzel öğüde kulak ver: “En çetin düşmanınız iki omzunuz arasındadır²⁶³.”

⁴⁰⁵⁹ Bu düşmanın palavrasına kulak asma, kaç. Çünkü o, inat ve ayak diremede İblis gibidir.

⁴⁰⁶⁰ O, dünya ve inat uğruna, ebedî azabı sana kolay gösterir.

⁴⁰⁶¹ Ölümü kolay gösterirse şaşmamalı. [Çünkü] o, sihriyle [bunun] yüz katını yapar.

⁴⁰⁶² Sihir, etkisiyle bir samanı dağ gösterirken dağı da samana dönüştürür.

⁴⁰⁶³ El çabukluğuyla çirkinleri güzel kılar, göz boyamayla güzelleri çirkin kılar.

⁴⁰⁶⁴ Sihrin işi, üfleme ve her an gerçekleri tersine çevirmektir.

⁴⁰⁶⁵ Bir zaman insanı eşek gösterirken eşiği de önemli bir insan kılar.

⁴⁰⁶⁶ Böyle bir sihirbaz içinde gizlidir senin. [Dolayısıyla] vesvesede sihir gizlidir.

⁴⁰⁶⁷ Bu sihirlerin var olduğu âlemde büyüleri bozan sihirbazlar da vardır.

⁴⁰⁶⁸ Bu taze zehrin yeşerdiği ovada panzehir de yeşermiştir, a oğul.

⁴⁰⁶⁹ Panzehir sana der ki beni kendine siper edin, çünkü ben sana zehirden daha yakıным.

⁴⁰⁷⁰ Sihirbazın sözü sihir ve yıkımdır sana. Benim sözüm de sihir olup onun sihrini defeder.

Kınayan kişilerin konuk öldüren mescide
konuk olan kişiye tekrar öğüt vermeleri

⁴⁰⁷¹ Peygamber, “Anlatımda sihir vardır²⁶⁴”

demiştir. O güzel yiğit doğru söylemiştir.

⁴⁰⁷² [Dediler] ey kerem sahibi, yiğitlik sergileyip mescidi ve bizi suçlu duruma düşürme.

⁴⁰⁷³ Çünkü biri düşmanlıkla [bunu her yerde] söyler de yarın alçağın biri bizi ateşe verir.

⁴⁰⁷⁴ [Derler] ki *bir zalim onun boğazını sık-mış ve mescidi bahane edip paçayı kurtarmış...*

⁴⁰⁷⁵ Öldürme işini mescidin üstüne yıkmış ve mescidin adı kötüye çıktığı için kurtulmuş.

⁴⁰⁷⁶ *Bizi suçlu duruma düşürme ey canı pek. Çünkü düşmanların hilesinden emin değiliz.*

⁴⁰⁷⁷ *Babayiğitlik taslama hey, hayâli bırak! Çünkü Zühal yıldızı, karışla ölçülemez.*

⁴⁰⁷⁸ *Senin gibi çokları bahıtyla övünüp sonra da yaptıkları boşa çıkıp döviündüler.*

⁴⁰⁷⁹ *Haydi git buradan, konuşup durma. Bizi de kendini de vebalde bırakma.*

**Konuğun onlara cevap vermesi ve sırtında
Mahmud'un davulu çalınan deveyi kovmak için
tef çalan tarla bekçisi örneğini vermesi**

⁴⁰⁸⁰ [Konuk] dedi, *dostlar, bir "lâhavle"-den ürkecek şeytanlardan değilim.*

⁴⁰⁸¹ Bir tarlada bekçilik eden bir çocuk, kuşları kaçırtmak için küçük bir davul çalardı.

⁴⁰⁸² Kuşlar da küçük davulun sesiyle tarladan kaçır, tarla kuşların işgalinden kurtulurdu.

⁴⁰⁸³ Cömert padişah Sultan Mahmud seferdeyken o tarafta büyük bir otağ kurmuştu.

⁴⁰⁸⁴ Beraberindeyse gökteki yıldızlar gibi kalabalık, muzaffer ve fâtihi bir ordu...

⁴⁰⁸⁵ Davul taşıyan bir deve vardı; horoz gibi öncülük eden çift hörgüçlü bir deve.

⁴⁰⁸⁶ [153a] Sefere çıkarken ve seferden dönerken gece gündüz üzerinde davul çalınırdı.

⁴⁰⁸⁷ İşte bu deve tarlaya girince çocukcağız buğdayı korumak için küçük davulunu çaldı.

⁴⁰⁸⁸ Bir akıllı ona dedi ki *davul çalma, çünkü bu deve davulu kanıksamış, davula alışkın.*

⁴⁰⁸⁹ A çocuk, senin bu tefin nedir ki? O, sultanın yirmi katı [büyüklükteki] davulunu taşıır.

⁴⁰⁹⁰ Ben, "lâ" kurbanı bir âşığım. Benim canım, belâ davulunun çalındığı yerdir.

⁴⁰⁹¹ Nice şeyler görmüş olan için bu korkutmalar tef gibidir.

⁴⁰⁹² Dostlar, ben hayaller yüzünden bu yolda duraksayanlardan değilim.

⁴⁰⁹³ Ben pervasız İsmâililer gibiyim. Hatta İsmail gibi başımdan özgürüm.

⁴⁰⁹⁴ Gösteriştin ve riyadan uzağım. "De ki gelin...²⁶⁵" canıma gel dedi.

⁴⁰⁹⁵ Peygamber der ki "Gelecekteki ödülün emin olan geçmişte iyilik yapar."

⁴⁰⁹⁶ Bir iyiliğe yüz karşılık olduğunu bilen, bu amaçla hemen iyilikte bulunur.

⁴⁰⁹⁷ Herkes bu yüzden pazara bağlanıp kâr çıksın da malımı vereyim diye bekler.

⁴⁰⁹⁸ [Tüccarlar] altınları kesede, kâr gelince ciddiyetle harcamak üzere beklerler.

⁴⁰⁹⁹ Çok kârlı bir mal görünce, [tüccarın] kendi malına olan aşkı soğur.

⁴¹⁰⁰ [Tüccarlar] mallarından daha kârlısını görmeyince malını hararetle korur.

⁴¹⁰¹ Nitekim [insan] daha üstününü görmediği için [elindeki] ilmi, sanatı ve mesleği sever.

⁴¹⁰² Candan iyisi olmadıkça can azizdir. Daha iyisi gelince can önemsiz bir şey olur.

⁴¹⁰³ Çocuk büyüyüp olgunlaşmadıkça cansız oyuncak çocuk için can gibidir.

⁴¹⁰⁴ Bu düşünce ve hayal bir oyuncaktır. Sen çocuk oldukça ona ihtiyacın vardır.

⁴¹⁰⁵ Can çocukluktan kurtulup vuslata erince duyu, tasavvur ve hayalden kurtulmuş olur.

⁴¹⁰⁶ Mahrem yok ki dosdoğru söyleyeyim. Sustum. Allah uygun olanı daha iyi bilir.

⁴¹⁰⁷ Malla beden eriyip yok olan kardır. Hak onun alıcısıdır, çünkü “Allah satın almıştır²⁶⁶.”

⁴¹⁰⁸ Sen kuşkuda olup emin olmadığın için karlar sana değer bakımından daha üstün gelir.

⁴¹⁰⁹ A zavallı, sendeki ne acayip bir zan ki [bir türlü] yakîn bahçesine uçmuyor.

⁴¹¹⁰ Oğul, her zan kesin bilgiye susamış, sürekli kanat çırpıp durmaktadır.

⁴¹¹¹ Bilgiye ulaşınca kanat ayak olur ve [kişinin] bilgisi yakîni koklamaya başlar.

⁴¹¹² Çünkü tecrübe edilmiş yolda bilgi kesin bilginin altında, zannınsa üstündedir.

⁴¹¹³ Bil ki bilgi yakın arayışındadır. Yakîn ise görme ve tanık olma arayışındadır.

⁴¹¹⁴ Bunu “Tekâsür”de ara. “Hayır, öyle değil”den sonra “bilmiş olsaydınız²⁶⁷” [denir].

⁴¹¹⁵ Ey bilen, bilgi görmeye doğru çeker. Yakîne erselerdi cehennemi görürlerdi.

⁴¹¹⁶ Zandan nasıl hayal doğarsa yakînden de hemen görmek doğar.

⁴¹¹⁷ “Tekâsür”de “*ilme’l-yakîn*’in “*ay-ne’l-yakîn*”e dönüştüğünü gör.

⁴¹¹⁸ [Ben] zannın ve yakînin üstündeyim ve kınamakla düşüncem değişmez.

⁴¹¹⁹ Ağzım onun helvasından yiyince

gözüm aydınlanıp onu görür oldum.

⁴¹²⁰ [Bu mescide] eve girer gibi ayak basarım. Ayağım titremez, kör gibi gitmem.

⁴¹²¹ Hak, güle söylediği, gülü güldüren şeyi gönlüme söyleyip gönlümü yüz kat güldürdü.

⁴¹²² Serviye yansıyıp servinin boyunu doğrultan ve nergisle nesrinin yediği...

⁴¹²³ Kamışın ruhuyla kalbini tatlandıran ve insanı güzel bir görünüme kavuşturan...

⁴¹²⁴ Kaşı öyle gönül hırsız kılan, yüzü gül renkli kılıp nar çiçeğine çeviren...

⁴¹²⁵ Dile yüz türlü büyüleyicilik veren ve madenlere som altın bahşeden...

⁴¹²⁶ Silah deposunun kapısı açılınca gözün gamzeleri ok atmaya başladı.

⁴¹²⁷ Okunu kalbime vurup beni sevdaya saldı da şükre âşık edip şekerler yedirdi.

⁴¹²⁸ Öyle birine âşığım ki her an onun anıdır. Akılla can, biricik mercanının muhafızıdır.

⁴¹²⁹ Ben caka satmıyorum. Caka satsam bile su gibi ateşi söndürmede sıkıntı yaşamam.

⁴¹³⁰ Nasıl çalmam? Hazinenin muhafızı O’dur. Nasıl pervasız olmam? Dayanağım O’dur.

⁴¹³¹ Güneşten sırtı ısınan pervasızdır; ne korkusu vardır, ne de utanması.

⁴¹³² [153b] [Böyle kimsenin] yüzü, güneşin yüzü gibi çekinmeden düşmanı yakıp perdeleri yırtar.

⁴¹³³ Dünyada her peygamber pervasız olup bir başına şahların ordusunun üstüne yürümüştür.

⁴¹³⁴ [Hiç bir peygamber] korku ve tasayla yüz çevirmemiş, tüm âleme bir başına karşı koymuştur.

⁴¹³⁵ Taş, pervasız ve gözü kara olur ve

keseklerle dolu dünyadan korkmaz.

⁴¹³⁶ Kesek, kerpiççi sayesinde sağlamlaştı. Taşsa ilahî yaratış sayesinde sağlamdır.

⁴¹³⁷ Koyunların haddi hesabı olmasa da kalabalıklarından kasabın korkması mümkün mü?

⁴¹³⁸ “Hepiniz çobansınız²⁶⁸.” Peygamber çoban gibidir. Halk sürü gibidir, peygamber [çoban gibi] çabalar.

⁴¹³⁹ Mücadelede çoban sürüden korkmaz, ancak onları sıcaktan ve soğuktan korur.

⁴¹⁴⁰ [Çoban] sürüye öfkeyle bağırırsa bil ki bu hepsine olan sevgisindendir.

⁴¹⁴¹ Yeni tâlih, her zaman kulağıma, seni üzdüğümde üzülme, der.

⁴¹⁴² Ben, seni kötülerin gözünden gizlemek için üzüp ağlatırım.

⁴¹⁴³ Üzüntülerle tabiatını acılaştırırım da böylece kem gözler, yüzünden yüz çevirir.

⁴¹⁴⁴ Sen avcı değil misin, beni aramıyor musun? Sen, buyruğuma kul ve muti değil misin?

⁴¹⁴⁵ Bana kavuşmak için çözüm ararsın ve benden ayrı beni ararken kimsesizsin.

⁴¹⁴⁶ Derdin beni bulmak için çözüm arar. Dün gece umutsuz âhını duyuyordum.

⁴¹⁴⁷ Bu bekleyiş olmadan da sana yol verip geçişi gösterebilirim.

⁴¹⁴⁸ Böylece devranın girdabından kurtulur, kavuşma hazineme adım atarsın.

⁴¹⁴⁹ Fakat [oraya] yerleşmenin tadı ve lezzeti, yolculuk sıkıntısı ölçüsündedir.

⁴¹⁵⁰ Gurbette çile ve sıkıntı çektiğin zaman sıladan ve yakınlarından haz alırsın.

Müminin bela ve ızdıraba dayanamayıp kaçması nohut ve benzerlerinin kaynayan kazanda yerinde duramayıp dışarı çıkmak için zıplayıp durmasına benzer

⁴¹⁵¹ Baksana nohut ateşe yenik düşünce kazanda nasıl zıplar!

⁴¹⁵² Nohut, kazanda kaynarken sürekli kazanın ağzına dek çıkıp yüz türlü feryat eder.

⁴¹⁵³ Der ki *beni neden ateşe veriyorsun? Beni satın almışken niçin beni perişan ediyorsun?*

⁴¹⁵⁴ Evin hanımı kevgiri vurup der ki *hayır! Güzelce kayna, ateşten zıplayıp kaçma!*

⁴¹⁵⁵ *Kaynatışım seni sevmediğimden değil, senin tatlanıp lezzetli hale gelmen içindir.*

⁴¹⁵⁶ *Böylece yemek haline gelip cana karışacaksn. Bu sınav seni aşışmak için değil.*

⁴¹⁵⁷ *Bahçede su içiyor, tazelenip yeşeriyordun. O su içişin işte bu pişme içindir.*

⁴¹⁵⁸ O'nun rahmeti gazabını geçer²⁶⁹. Bu, [insanların] rahmet sayesinde sınamaları içindir.

⁴¹⁵⁹ Varlık sermayesi elde edilsin diye rahmeti gazabını geçmiştir.

⁴¹⁶⁰ Çünkü tat olmadan etle deri meydana gelmez. Gelmeyince sevgilinin aşkı neyi eritecek?

⁴¹⁶¹ Gerektiğinde sermayeyi bağışlayan için kahırlar gelse de...

⁴¹⁶² Bunu telafi için tekrar lütuf gelir ve yıkanıp ırmaktan çıktın denir.

⁴¹⁶³ Denir ki ey nohut baharda beslendin, [şimdiyse] çile konuğun oldu, onu iyi ağırla.

⁴¹⁶⁴ Sonunda konuk teşekkür ederek döner ve şahın huzurunda senin bağışını anlatır.

⁴¹⁶⁵ Böylece sana nimet geleceği yerde nimeti veren gelir de tüm nimetler sana gıpta eder.

⁴¹⁶⁶ Ben İbrahim'im, sense bıçak önündeki oğul. Başını koy, "seni boğazladığımı görüyorum"²⁷⁰.

⁴¹⁶⁷ Gönül huzuruyla kahrın önünde baş koy ki İsmail gibi boğazını keseyim.

⁴¹⁶⁸ Başını keseyim, ama bu baş, kesilmekten ve ölmekten uzak bir baştır.

⁴¹⁶⁹ Fakat ezelin amacı teslim olmandır. Ey Müslüman teslimiyet araman gerek.

⁴¹⁷⁰ Ey nohut, bela içinde öyle kayna ki senin için ne varlık kalsın, ne de benlik.

⁴¹⁷¹ O bahçede gülmüş olsan da sen can ve göz bahçesinin gülüsün.

⁴¹⁷² Bahçeden ve suyla topraktan ayrı düşmüş olsan da lokma olup yaşayanlara katıldın.

⁴¹⁷³ [154a] Gıdaya dönüşüp kuvvet ve düşünce ol. Süttün, ormanlarda aslan ol.

⁴¹⁷⁴ Vallahi ilk başta [Hakk'ın] sıfatlarından doğmuştun. O'nun sıfatlarına çevikçe dön.

⁴¹⁷⁵ Buluttan, güneşten ve gökten gelmiştin, sonunda sıfatlara dönüşüp göğü aştın.

⁴¹⁷⁶ Yağmur ve ısı biçiminde gelmiştin, [şimdi] tertemiz sıfatlara karıştın.

⁴¹⁷⁷ Güneşin, bulutun ve yıldızların bir parçasıydın, nefis, fil, söz ve düşünce oldun.

⁴¹⁷⁸ Bitkinin ölümünden hayvan varlığı doğdu. "Ey ulular, beni öldürün" [sözü] doğru.

⁴¹⁷⁹ Ölümünden sonra böyle kazancımız olduğuna göre, "Katlimde hayat var"²⁷¹ [sözü] doğrudur.

⁴¹⁸⁰ Meleğin gıdası fiil, söz ve sadâkattir. Böylece bunlarla göge doğru yükseldi.

⁴¹⁸¹ Öte yandan yemek de insanın gıdası oldu da insan cansızlığı aşır canlı oldu.

⁴¹⁸² Bu sözün başka bir yerde yapılması gereken geniş bir tercümesi vardır.

⁴¹⁸³ Felekten sürekli kervan gelir de ticaretini yapıp geri döner.

⁴¹⁸⁴ Öyleyse hırsız gibi tatsız ve istemeyerek değil, gönüllü olarak tatlı ve güzelce git.

⁴¹⁸⁵ Seni acılıklardan arındırayım diye acı söylüyorum sana.

⁴¹⁸⁶ Donmuş üzüm soğuk suyla kurtulup donukluk ve soğukluktan sıyrılır.

⁴¹⁸⁷ Tatsızlıktan yüreğin kan ağladıktan sonra bütün tatsızlıklardan sıyrılırsın.

Belanın hayrına ve şerrine vâkıf olunca müminin sabırlı olmasına ilişkin misal

⁴¹⁸⁸ Avcı olmayan köpeğin tasmaı yoktur. Kaynayıp pişmeyen sadece tatsız olur.

⁴¹⁸⁹ Nohut der ki *hanımefendi, madem öyle, güzelce kaynayayım, bana gerçekten yardım et.*

⁴¹⁹⁰ *Bu kaynama işinde mimarımsın madem, kepçeyi vur bana, çünkü çok güzel vuruyorsun.*

⁴¹⁹¹ *Fil gibi başıma vurup dağla ki Hindistan ve bahçe düşü görmeyeyim.*

⁴¹⁹² *Böylece kendimi kaynamaya bırakayım da o kucağa [ulaşmaya] bir yol bulayım.*

⁴¹⁹³ Çünkü insan zenginlik içinde azgınlaşır²⁷², düş gören fil gibi âsi olur.

⁴¹⁹⁴ Fil, düşünde Hindistan'ı görünce filciyi dinlemeyip kaytarmaya başlar.

Evin hanımının nohuda özür beyan edişi ve onun nohudu kaynatmasının hikmeti

⁴¹⁹⁵ Evin hanımı nohuda der ki *bundan önce ben de senin gibi yerin bir parçasıydım.*

4196 Ateşli mücadeleyi özümseyince kabule yaraşır olup liyakat kazandım.

4197 Bir süre zamanlar içinde, bir süre de beden kazanı içinde kaynadım.

4198 Bu iki kaynamayla duyulara güç oldum, ruh oldum, sonra sana usta oldum.

4199 Bilgiye ve manevi sıfatlara erişmek için koşuyorsun, diyordum cansızken.

4200 Ruh olduğumda yine [kendi kendime dedim ki] bir daha kaynayıp hayvanlığı geç.

4201 Allah'tan bu hususlardan dolayı kaymamayı ve son noktaya ulaşmayı dile.

4202 Çünkü Kur'an'la çoğu yolunu şaşırmış²⁷³, bu iple kimileri kuyuya düşmüştür.

4203 Behey inatçı, ipin bir suçu yok. Aslında senin yukarı çıkma sevdan yok.

Konuk öldüren mescide konuk olan adamın hikâyesinin geri kalanı ve onun sebat ve doğruluğu

4204 Yüceliş şehrini arayan yabancı, bu gece, dedi, bu mescitte yatacağım.

4205 Ey mescit, Kerbelâ'm olursan, hâceti mi yerine getiren Kâbe olursun bana.

4206 Ey seçilmiş darağacı, haydi beni bırak da [Hallac] Mansur gibi ip oynayayım.

4207 [Ey öğütçüler] öğüt vermede Cebrail de olsanız, İbrahim ateşteyken yardım istemez.

4208 Ey Cebrâil git, çünkü öd ve amber gibi yanmış olmam benim için daha iyi.

4209 Ey Cebrâil, gerçi bana yardım ediyor ve kardeş gibi beni koruyup gözetiyorsun...

4210 [154b] Kardeşim, ben ateşte rahatım, artıp eksilen canlılardan değilim.

4211 Hayvanî can otlarla gelişir; ateşliktir, odun gibi yanar gider.

4212 [Hayvanî can] odun olmasaydı meyve verir, sonsuza dek mamur olup imar ederdi.

4213 Bil ki bu ateş yakıcı bir rüzgârdır ve ateşin kendisi değil, ışığıdır.

4214 Ateşin aslı ateş küresi (esîr)nde olup yeryüzündeki onun ışığı ve gölgesidir.

4215 Işık ister istemez kalıcı olmaz ve yerinde duramayıp hızla kaynağa döner.

4216 Senin boyun belirli ölçüde sabittir. Gölgense bir an kısadır, bir an uzun.

4217 Çünkü kimse yansıyan ışıktaki kalıcılık göremez. Yansımalar asıllarına döner.

4218 Aman ağzını kapa; fitne ağzını açtı. Kuru [laflar] söyle. Doğru olanı Allah daha iyi bilir.

Anlayışları kıt olanların kötü düşünmelerine dair

4219 Bu hikâye daha sona ermeden haset sahiplerinden kokmuş bir duman yükseldi.

4220 Ben bundan incinmiyorum, fakat bu tekme, saf kalpli birinin zihnini meşgul eder.

4221 Gazneli bilge [Senâî], perdelenmişler için güzel bir manevi örnek verir:

4222 Sapıklık sahiplerinin Kur'an'da sözden

başka bir şey görmemeleri şaşılabilir değildir.

4223 Körün gözü, ışıkla dolu güneş ışınlarından sıcaklıktan başka bir şey bulamaz.

4224 Ansızın kaz kafalının biri, bir kınayıcı edasıyla başını ahırdan çıkarıp...

4225 [Dedi] ki *bu söz, yani Mesnevi alt düzeydedir; peygamberleri ve onlara uymayı anlatır.*

⁴²²⁶ [İçinde] velilerin at koşturduğu tartışmalar ve yüksek sırlar yer almaz.

⁴²²⁷ Dünyadan kopuş (tebettül), yokluk (fenâ) ve Allah'la buluşma makamları [ele alınmaz].

⁴²²⁸ Gönül sahiplerinin kanatlarıyla uçtukları makam ve menzillerin açıklaması [yoktur].

⁴²²⁹ Allah'ın kitabı geldiğinde de kâfirler onu böyle eleştirmişlerdi.

⁴²³⁰ [Demişlerdi] ki, [bunlar] sıradan efsane ve masallar²⁷⁴. [Bunlarda] derinlik ve yüksek irdeleme yok.

⁴²³¹ Onu küçük çocuklar bile anlar. [İçinde] iyi ve kötü işten başka bir şey yok.

⁴²³² Yusuf'un ve kıvrım kıvrım zülfünün zikri, Yakub'un, Züleyha'nın ve acılarının zikri...

⁴²³³ [Bunlar] açıktır, herkes anlar. İçinde aklın kaybolup gideceği ifadeler hani?

⁴²³⁴ [Hak] demiştir ki bu sana kolay göründüyse, [sen de] bunun gibi kolay bir sure söyle²⁷⁵.

⁴²³⁵ Cinlerine, insanlarına ve iş bilenlerine, bunun gibi kolay bir âyet getirmelerini söyle²⁷⁶.

Mustafa'nın -selam üzerine olsun- "Kur'an'ın bir dışı bir de içi vardır, içinin de yedi kat içi vardır" hadisinin yorumu

⁴²³⁶ Bil ki Kur'an sözünün bir dışyüzü, bir de dışyüzünün altında güçlü bir içyüzü vardır.

⁴²³⁷ İçyüzünün altında da üçüncü bir iç vardır ki orada bütün akıllar kaybolup gider.

⁴²³⁸ Kur'an'ın dördüncü içini eşi benzeri olmayan Allah'tan başka kimse gör-

memiştir.

⁴²³⁹ Ey oğul, sen Kur'an'ın [sadece] dışını görme. Şeytan da Âdem'i sadece çamur görür.

⁴²⁴⁰ Kur'an'ın dışı da insanın şahsı gibidir; nakışları dışarda, canı gizlidir.

⁴²⁴¹ Yüz yıl geçse amcası dayısı kişinin durumunun bir zerresini bile göremez.

Peygamberlerle velilerin -selam üzerlerine olsun- dağlara ve mağaralara gitmeleri kendilerini gizlemek ve halkın kargaşasından korktukları için değil halkı irşat ve olabildiğince dünyadan kopyaya teşvik etmek içindir.

⁴²⁴² Velilerin insanların gözlerinden gizlenmek amacıyla dağda bulundukları söylenir...

⁴²⁴³ Onlar, halkın yanındayken [de] yüz dağın tepesindedirler ve yedinci göğe ayak basarlar.

⁴²⁴⁴ Peki yüz denizden ve dağdan ötede olan veli niçin gizlenir, niçin dağ arayışındadır?

⁴²⁴⁵ Dağa kaçmaya ihtiyacı yoktur, üstelik felek tayı onun ardınca yüz nal

eskitemiştir.

⁴²⁴⁶ Felek dolaşır da canın tozunu göremez. [Bu yüzden] gök, yas elbisesi giyer.

⁴²⁴⁷ Görünürde peri gizli olsa da insan perilerden daha gizlidir.

⁴²⁴⁸ [155a] Akıl sahibi açısından insan, gizli periden yüz kat daha gizlidir.

⁴²⁴⁹ Akıl sahibi katında insan gizli olduğuna göre gaybde seçilmiş insan [kim bilir] nasıldır?

Velilerin dışyüzüyle onların sözlerinin dışyüzünün
Mûsâ'nın asâsının dışyüzüyle İsa'nın -hepsine selam olsun-
efsununun dışyüzüne benzetilmesi

⁴²⁵⁰ İnsan tıpkı Mûsâ'nın asâsı gibidir. İnsan tıpkı İsa'nın efsunu gibidir.

⁴²⁵¹ Müminin kalbi, itidal ve güzellik için Hakk'ın avucunda, "iki parmak arasında"²⁷⁷ dır.

⁴²⁵² [Asânın] görünüşü değnektir, ama ağzını açınca varlık onun açısından bir lokmadır.

⁴²⁵³ Sen, İsa'nın efsunundaki sese ve söze bakma, ölümün ondan kaçışına bak.

⁴²⁵⁴ Sen, efsunun sıradan diline bakma,

ölünün dirilerek kalkıp oturmasına bak.

⁴²⁵⁵ Sen, o asânın kolay bulunduğu bakma, mavi denizi yardığına bak.

⁴²⁵⁶ Sen uzaktan kara çadırı görüyorsun. Bir adım öne çık da orduya bak.

⁴²⁵⁷ Sen uzaktan sadece toz görüyorsun. Biraz ilerle de toz içinde yiğidi gör.

⁴²⁵⁸ Onun tozu gözleri aydınlatır. Yiğitliği dağları yerinden oynatır.

⁴²⁵⁹ Mûsa uzak çöllerden çıkagelince Tur dağı onun gelişiyile oynamaya başladı.

“Ey dağlar ve kuşlar, onunla birlikte
tesbih edin²⁷⁸” [ayetin] yorumu

⁴²⁶⁰ Dâvud'un yüzü [Hakk'ın] ihtişamıyla parlamış, dağlar onun ardınca inler olmuştu.

⁴²⁶¹ Dağ Dâvud'a yoldaş olmuştu; iki şarkıcı da şahın aşkıyla sarhoştı.

⁴²⁶² “Ey dağlar, tesbih edin” buyruğu gelince ikisi bir ağızdan terennüme başladı.

⁴²⁶³ *Ey Dâvud*, dedi [Allah], *sen hicret gördün; benim için dostlarından ayrıldın*.

⁴²⁶⁴ Ey dostlarından yoksun kalmış ve kalbinden özlem ateşi yükselmiş yalnız garip...

⁴²⁶⁵ Şarkıcı, okuyucu ve dost istersen, ezeli [irade] dağları sana getirir.

⁴²⁶⁶ Dağ karşında ezgi söyler, zurnacılık yapıp yeğniklik eder.

⁴²⁶⁷ Böylece bilesin ki dudağı ve dişi olmadan dağ ezgi söylüyorsa velî de ezgiler söyler.

⁴²⁶⁸ Sırf ceset olan [dağın] parçalarının ezgileri her an onun duyu kulağına ulaşır.

⁴²⁶⁹ Yanındakiler duymaz, ama o duyar. Gaybe inanan cana ne mutlu!

⁴²⁷⁰ [Veli] içinde yüz türlü söyleşme görür de yanındakinin bundan hiç haberi olmaz.

⁴²⁷¹ Senin kalbine de mekansız âlemden yüzlerce soru ve cevap gelir.

⁴²⁷² Sen duyarsın, ama kulaklar sana yaklaşsalar da bunu duyamazlar.

⁴²⁷³ A sağır, tut ki sen onu duymuyorsun. Benzerini gördüğün halde nasıl inanmıyorsun?

Kendi anlayış eksikliği yüzünden Mesnevi'yi eleştirene cevap

⁴²⁷⁴ Ey kınayan köpek, havlayıp duruyor, Kur'an'ı eleştirmeyi [kendine] çıkış yolu mu yapıyorsun?

⁴²⁷⁵ Bu, kendisinden canını kurtaracağın ya da kahır pençesiyle iman getireceğin bir aslan değildir.

4276 Kur'an, kıyamete dek seslenir: Ey cehalete kendini feda eden topluluk...

4277 Siz beni efsane sanıyor, karalama ve kâfirlik tohumu ekiyordunuz.

4278 Karaladığınızı kendiniz gördünüz; asıl siz fâni ve efsane oldunuz.

4279 Ben, kendi zâtıyla kâim olan Hakk'ın kelaymıyım; canlar canının gıdası, seçilmiş yakut.

4280 Size vuran güneş ışıgıyım, ama güneşten de ayrılmadım.

4281 Aşıkları ölümden kurtarmaya [gelen] bengisu kaynağı benim işte!

4282 Hırsınız böyle kötü koku yaymaysaydı, Hak, [bengisudan] mezarınıza bir damla dökerdi.

4283 Hayır o bilgenin öğüdünü tutarım ve hastalıklı kınamalara bakıp kalbimi bozmam.

Seyislerin ıslık çalmaları yüzünden tayın su içmekten ürkmesine dair misal

4284 O [bilgenin], sözleri arasında buyurduğuna göre, tayla annesi su içiyordu.

4285 Adam, *haydi su için*, diye sürekli [atlarla] ıslık çalıyordu.

4286 ıslık sesi tayın kulağına geliyordu ve tay başını kaldırıyor, ürküp su içmiyordu.

4287 Annesi taya sordu, *niçin sürekli ürküp su içmiyorsun?*

4288 [155b] Tay dedi ki *bunlar ıslık çalıyorlar ve seslerinin birleşmesi yüzünden korkuyorum.*

4289 *Bu yüzden kalbim titriyor, ödüm kopuyor, seslerin birleşmesinden bana korku geliyor.*

4290 Annesi dedi ki *dünya var olalı yer yüzünde bu tür lüzumsuz iş yapanlar ola gelmiştir.*

4291 Haydi azizim, sen kendi işine bak, çabuk. Bunlar boşuna uğraşıyorlar.

4292 Vakıt dar, bol su akıp gidiyor. [Sudan] ayrı kalıp lime lime olmadan [suyunu iç].

4293 Bengisuyla dolu meşhur bir kanaldır [bu]. Su iç de senden bitkiler yeşersin.

4294 Behey gâfil susuz, gel, velilerin dil ırmağından Hızır suyu içiyoruz!

4295 Suyu görmüyorsan körce beceri gösterip testini ırmağa getir de suya daldır.

4296 Bu ırmakta su olduğunu duyduğuna göre, kör, taklitle iş yapmalı.

4297 Suyu düşünen kırbanı ırmağa daldır da kırbanın [suyla dolup] ağırlaştığını gör.

4298 Ağırlaştığını gördüğün zaman tahkikçi olursun; kalp o zaman kuru taklitten kurtulur.

4299 Kör, ırmağın suyunu gözüyle görmese de testinin ağırlaştığını görünce [suyu] bilir.

4300 İrmaktan testiye biraz su girmiş; testi hafifti, suyla dolup ağırlaşmış, diye [düşünür].

4301 Çünkü her rüzgâr beni alıp götürüyordu. Ağırlığım arttı, rüzgâr beni götürmüyor.

4302 Akılsızları her yel alıp götürür, çünkü onların güçlerinde ağırlık yoktur.

4303 Kötü adam, ters esen rüzgârdan güvende olmayan çapasız gemi gibidir.

4304 Akıl sahibinin güvencesi akıl çapasıdır. Akıl sahiplerinden böyle çapa dilenmeli.

4305 O, aklın yardımlarını cömertlik denizinin inci hazinesinden kapıp götürür de...

4306 Böyle yardımlar sayesinde kalp becerilerle donanır. Kalpten sıçrayıp gözü de aydınlatır.

⁴³⁰⁷ Çünkü ısk, kalpten gelip göze yerleşir. Kalp gidince gözün işe yaramaz olur.

⁴³⁰⁸ Kalp aklî ışıklara erince bundan iki göz de nasiplenir.

⁴³⁰⁹ Öyleyse bil ki gökten gelen kutlu su, kalplerin vahyi ve sözdeki doğruluktur.

⁴³¹⁰ Biz de o tay gibi ırmaktan su içelim de kınayıcının vesvesesine bakmayalım.

⁴³¹¹ Peygamberlerin tâkipçisiysen yol al, insanların kınamasını [esip geçen] bir yel say.

⁴³¹² Yol kat eden uluların köpeklerin sesine kulak verdikleri düşünülebilir mi?

Konuk öldüren mescit hikâyesinin geri kalanı

⁴³¹³ Kellesi koltuğunda aslan parçası yiğit o mescitte ne yaptı, neler gördü, anlat.

⁴³¹⁴ O, mescitte uyudu, ama uyku nerede? Irmağa dalmış adam nasıl uyusun?

⁴³¹⁵ Gam girdabının altında âşıkların uy-

kusu, kuş ve balık uykusu [gibi hafiftir].

⁴³¹⁶ Gece yarısı korkunç bir ses geldi: “*Ey yarar arayan, geliyorum yanına, geliyorum!*”

⁴³¹⁷ Kalbi lime lime eden bu korkunç ses beş kez yinelendi.

“Atlıların ve yayalarınla üzerlerine saldır²⁷⁹” âyetinin yorumu

⁴³¹⁸ Sen çaba gösterip dine yöneldiğinde içindeki şeytan sana seslenir.

⁴³¹⁹ [Der] ki *o yana gitme, düşün a şaşkın! [Gidersen] sıkıntı ve yoksulluğa tutsak olursun*²⁸⁰.

⁴³²⁰ *Yoksullaşıp dostlarından koparsın. Zillete düşüp pişmanlık duyarsın.*

⁴³²¹ Sen o lanetli şeytanın sesinden dolayı yakînden sapıklığa kaçarsın.

⁴³²² Hey! Yarın da benim, ertesi gün de! Din yolunda yürümem için daha süremiz var.

⁴³²³ Yine sağda solda komşularının öldüğünü ve feryatlar yükseldiğini görürsün.

⁴³²⁴ Can korkusuyla yine dine yönelip bir süre kendini adam edersin.

⁴³²⁵ Sonra ilim ve hikmet silahını kuşanıp [dersin] ki *ben korkudan geri adım atmam.*

⁴³²⁶ Yine [şeytan], *yoksulluk kılıcından korkup geri dön*, diye hileyle sana seslenir.

⁴³²⁷ [Böylece] ilim ve fen silahını atıp

aydınlık yoldan yine kaçarsın.

⁴³²⁸ Sen yıllarca bir sese köle olur, böyle bir karanlığa kilimini serip [yerleşirsin].

⁴³²⁹ Şeytanların seslerinin korkusu, insanları tutsak edip boğazlarını sıkmaktadır.

⁴³³⁰ Kâfirler kabirdekilerin ruhundan nasıl ümit kesmişse onların canları da nurdan öyle ümit kesmiştir²⁸¹.

⁴³³¹ Bu, o melun [şeytanın] sesinin heybetidir. İlahî sesin heybeti kim bilir nasıldır?

⁴³³² [156a] Doğandan ancak soylu keklik korkar. Yoksa bu korkudan sineğin nasibi yoktur.

⁴³³³ Çünkü doğan sinek avlamaz. Ancak örümcekler avlar sineği.

⁴³³⁴ Şeytan örümceği senin gibi sineğe haşmetli gelir, kekliğe kartala değil.

⁴³³⁵ Şeytanların sesi, eşkıya çobanıdır. Sultanın sesiyse evliya bekçisidir.

⁴³³⁶ Böylece bu iki farklı ses birbirine karışmaz; tıpkı tatlı denizin tuzlu denize karışmayışı gibi²⁸².

Gece yarısı mescidin konuğuna tılsımlı bir ses gelmesi

⁴³³⁷ Şimdi o korkunç sesin öyküsünü dinle. O bahtiyar, bu ses karşısında kılını kıpırdatmadı.

⁴³³⁸ Dedi, *niçin korkacakmışım? Bu bir bayram davulu. Davul yara almaktan korksun asıl.*

⁴³³⁹ Ey kalpten yoksun davullar, can bayramından size nasip olan çomak yarasıdır.

⁴³⁴⁰ Kıyamet bayramdır, dinsizler davul. Bizse bayram yapanlar gibi gül misali güleriz.

⁴³⁴¹ Şimdi bu davulun nasıl öttüğünü, kutluluk aşını nasıl pişirdiğini dinle.

⁴³⁴² O basiret adamı, bu davulu duyunca dedi ki *kalbim bayram davulundan niçin korksun?*

⁴³⁴³ Kendi kendine, *hey kalbim*, dedi, *titreme; bundan ancak imansız kötü kalpler ölür.*

⁴³⁴⁴ Haydar (Ali) gibi fetihler yapmamın ya da bedenimi feda etmemin zamanı geldi.

⁴³⁴⁵ Yerinden fırlayıp *ey ulu*, diye seslendi, *hazırım işte, erkeksen gel!*

⁴³⁴⁶ Onun sesiyle tılsım anında bozuldu ve her yandan türlü türlü altınlar döküldü.

⁴³⁴⁷ O kadar çok altın döküldü ki delikanlı, altınların yığılıp çıkışı kapatmasından korktu.

⁴³⁴⁸ Sonra o yiğit aslan kalkıp sabaha dek dışarıya altın taşıyıp durdu.

⁴³⁴⁹ [Altınları] toprağa gömüp altınla dolu torba ve çuvarlarla tekrar geliyordu.

⁴³⁵⁰ O serdengeçti, geri geri kaçan korkaklara inat hazineler oluşturd.

⁴³⁵¹ Bu [altın], paraya tapan uzak düşmüş körlerin aklına zâhirî altını getirir.

⁴³⁵² Çocuklar çömlek parçalarını kırıp da altın diyerek eteklerine doldururlar ya hani...

⁴³⁵³ Oyun sırasında, altın, diyecek olsan,

çocuğun aklından işte o [çömlek parçası] geçer.

⁴³⁵⁴ Ancak ilahî darphanenin ürünü olan altının sonsuza dek değeri düşmez.

⁴³⁵⁵ Öyle bir altın ki bu altınlar değerini ondan almış ve ondan parlaklık kazanmıştır.

⁴³⁵⁶ Öyle bir altın ki gönül onunla zenginleşir. Aydınlıkça aydan üstündür o.

⁴³⁵⁷ O mescit bir mumdu, o da kelebek. Bu kelebek huylu [konuk] kendini feda etti.

⁴³⁵⁸ Kanadını yaktı, ama [yeniden] onardı. Bu [ateşe] atılış, ona çok kutlu geldi.

⁴³⁵⁹ O bahtiyar, ağaç tarafında bir ateş gören Mûsa gibiydi tıpkı.

⁴³⁶⁰ Çünkü üzerine inayetler yağıyordu ve ateş sandığı şey aslında nurdu.

⁴³⁶¹ A oğul, Hak adamını gördüğün zaman onda beşerin ateşi var sanırsın.

⁴³⁶² Sen kendinden yola çıkıyorsun; o sendedir. Yanlış zannın ateşi ve dikenini bu yandadır.

⁴³⁶³ O, ışık dolu ağacıdır Mûsa'nın. Bir kez olsun gel de ateş değil, ışık de ona.

⁴³⁶⁴ Bu dünyadan kopmak da ateş görünmez mi? Sâlikler gider [görürler], aslında o nurdur.

⁴³⁶⁵ Öyleyse bil ki din mumu yükselir gider. Bu, ateş mumuna benzemez.

⁴³⁶⁶ Bu [mum], nur görünse de yâri yakar. O [mum] ise ateş görünse de ziyaretçiye güldür.

⁴³⁶⁷ Bu [mum], yapıcı görünse de yakıcıdır. O [mum] ise vuslat anında gönüldü aydınlatır.

⁴³⁶⁸ Yararlı temiz nurun alevi, yakında bulunanlara nur, uzak olanlara ateş gibidir.

Âşığın Sadr-ı Cihan'la görüşmesi

4369 O Buharalı da kendini muma atmış, aşkı sayesinde çile ona kolay hale gelmişti.

4370 Ateşli âhı göklere yükselmişti. [Bu arada] Sadr-ı Cihan'ın kalbine şefkat gelmişti.

4371 Bir seher vakti kendi kendine, *ey yegâne [Rabbim]*, dedi, *bizim şu avâre ne halde?*

4372 *O bir suç işledi de biz gördük, fakat o bizim merhametimizi iyi bilmiyordu.*

4373 Suçlunun kalbi bizden korkar, ama korkusunda yüz umut vardır.

4374 Ben işe yaramaz utanmazları korkuturum. Korkan kişiyi ben ne diye korkutayım?

4375 Ateş, soğuk kazan için getirilir, taşarcasına kaynayan kazan için değil.

4376 [156b] [Kendinden] emin olanları ilmimle korkutur, korkanların korkusunu hoşgörümle gideririm.

4377 Yamacıyım, gereken yere yama koyarım. Herkese uygun şerbet veririm.

4378 İnsanın içi, ağaç kökü gibidir; kök sayesinde sert odundan yapraklar çıkar.

4379 Ağaçlarda, nefislerde ve akıllarda köke uygun yapraklar yeşerir.

4380 “Kökü sâbit ve dalları gökte²⁸³” olan vefa ağaçlarının gökte yaprakları vardır.

4381 Aşktan dolayı gökte yaprak açtığına göre Sadr-ı Cihan'ın kalbinde niçin açmasın?

4382 Kalbinde suçu bağışlama [duygusu] kabarıyordu. Çünkü kalpten kalbe yol vardır.

4383 Kalpten kalbe elbette yol olur. [Kalpler] iki beden gibi birbirinden ayrı ve uzak olmaz.

4384 İki lambanın camları birbirine bitişik değildir, [ama] ışıkları kolayca birbirine karışır.

4385 Sevgilisi kendisini aramadıkça hiçbir âşık kavuşma arayışında olmaz.

4386 Fakat âşıkların aşkı bedeni sicime çevirirken sevgililerin aşkı güzel ve gürbüz kılar.

4387 Bu kalbe yârin sevgi kıvılcımı düşünce bil ki o kalpte de sevgi vardır.

4388 Kalbinde Hak sevgisi ikiye katlanınca kuşkusuz Hakk'ın da sana sevgisi vardır.

4389 Öbür elin olmadan el çırpamazsın; bir elin hiç sesi çıkmaz.

4390 Susuz kişi, *tatlı su*, diye inerken su da, *su içen hani*, diye inler.

4391 Canımızdaki bu susuzluk suyun çekişidir. Biz ona aitiz, o da bize ait.

4392 Hakk'ın hikmeti, kaza ve kaderde bizi birbirimize âşık etmiştir.

4393 Ezelî hükümle dünyadaki tüm nesneler çift çifttir²⁸⁴ ve her nesne kendi eşine âşıktır.

4394 Âlemdeki her nesne, tıpkı kehribarla saman gibi kendi eşini ister.

4395 Gök yere, merhaba, der, ben seninle tıpkı demirle mıknatıs gibiyiz.

4396 Akıl açısından gök erkektir, yer kadın; göğün attığını yer besleyip büyütür.

4397 [Yerde] ısı kalmayınca [gök] gönderir. Rutubet ve nem kalmayınca [gök] verir.

4398 Yer burcu, yerin toprağına yardım eder. Su burcu [yere] nem üfler.

4399 Rüzgâr burcu, zararlı buharları çekmek için yere bulut gönderir.

4400 Güneşin sıcaklığının kaynağı olan ateş burcu önü arkası kızarmış tavaya benzer.

4401 Felek, kadın için kazanç peşinde ko-

şan erkek gibi zaman içinde dönüp durur.

⁴⁴⁰² Yeryüzü ise ev hanımlığı yapar ve çocuklar doğurup emzirir.

⁴⁴⁰³ Öyleyse bil ki yer ve gök akıl sahibidir, çünkü [ikisi de] akıllıların yaptıklarını yapar.

⁴⁴⁰⁴ Bu iki dilber birbirinden haz almıyorsa niçin çiftler gibi birbirine sarılıyor?

⁴⁴⁰⁵ Yer olmasa gül ve erguvan biter mi? [Yer olmasa] göğün suyuyla sığından ne doğar?

⁴⁴⁰⁶ Bu yüzden birbirlerinin işleri tama-
ma ersin diye dışıde erkeğe eğilim vardır.

⁴⁴⁰⁷ Bu birliktelikle dünya kalıcılık kazansın

diye Hak, kadın ve erkeğe eğilim vermiştir.

⁴⁴⁰⁸ [Allah] her nesnede başka bir nesneye eğilim var etmiş olup ikisinin birleşmesinden bir ürün ortaya çıkar.

⁴⁴⁰⁹ Geceyle gündüz böyle sarmaş dolaştır; görünürde ayrı olsa da birlik içindedir.

⁴⁴¹⁰ Görünürde gündüzle gece iki zıt ve düşmandır, fakat ikisi de tek bir gerçeği örmektedir.

⁴⁴¹¹ Her biri, kendi işini tamamlamak için, kendini ister gibi ötekini ister.

⁴⁴¹² Çünkü gece olmadan bünyenin girdisi olmaz. O zaman gündüzleri ne harcayacak?

İnsanın bileşimindeki her unsurun başka cinsten olanlarca kuşatılmış olan kendi türdeşini çekmesi

⁴⁴¹³ Toprak, beden toprağına der ki *geri dön; canı terk et, bize doğru toz gibi gel.*

⁴⁴¹⁴ *Bizim cinsimizdensin, bizim için evlâsın. En iyisi bedenden ve o nemden kurtulman.*

⁴⁴¹⁵ [Bedendeki toprak] der ki *evet, senin gibi ayrılıktan usandım, ama ayağım bağlı.*

⁴⁴¹⁶ Bedenin nemini sular arayıp der ki *ey nem, gurbeti bırakıp bize gel.*

⁴⁴¹⁷ Ateş küresi de, *ateştensin, kendi aslının yolunu tut,* diye vücut ısınıp çağırır.

⁴⁴¹⁸ Bedende unsurların görünmez çekişlerinden kaynaklanan yetmiş iki hastalık vardır.

⁴⁴¹⁹ [157a] Hastalık, unsurlar birbirlerini bıraksın diye gelip bedeni gevşetmeye çalışır.

⁴⁴²⁰ Bu ayakları bağlı unsurlar dört çeşittir.

Ölüm, rahatsızlık ve hastalıksa ayağı çözer.

⁴⁴²¹ Birbirine bağlı olan ayakları çözülünce her unsur kuşu mutlaka uçar.

⁴⁴²² Bu ana ve yan öğelerin çekimi, cismimize her an bir acı verir.

⁴⁴²³ Böylece sonunda bu bileşimler parçalanır da her parçanın kuşu kendi aslına uçar.

⁴⁴²⁴ Hakk'ın hikmeti bunun ivmesini engelleyip onları ecele dek sağlıklı birlikte tutar.

⁴⁴²⁵ Der ki *ey parçalar, ecel belirgin değil ve ecelinizden önce kanatlanmanın yararı yoktur.*

⁴⁴²⁶ Her tikel, eş bulma peşinde olduğuna göre ayrı düşmüş garibin hali kim bilir nice dir?

Canın da ruhlar âleminde çekilip kendi asıl yerine istek ve eğilim duyması ve ruh doğanın prangası olan cismin tikellerinden kopması

⁴⁴²⁷ [Ruh] der ki *ey yere ait parçalar, benim gurbetim daha acı; arşa aitim ben.*

⁴⁴²⁸ Bedenin çimene ve akarsuya eğili-

mi, aslı oradan geldiği içindir.

⁴⁴²⁹ Canın eğilimi hayata ve diri olanadır. Çünkü mekandan münezzeh can onun aslıdır.

⁴⁴³⁰ Canın eğilimi hikmet ve bilgiyedir. Bedenin eğilimi, kırlarla bağa bahçeyedir.

⁴⁴³¹ Canın eğilimi ilerleyip yücelmeye, beden eğilimi işe güce ve yiyip içmeyedir.

⁴⁴³² Yüceliğin eğilim ve aşkıysa canadır. Bu sayede “sever” ve “severler”in [hikmetini] bil²⁸⁵.

⁴⁴³³ Kısacası, arayış içinde olana, aradığının canı rağbet eder.

⁴⁴³⁴ Bunu açıklayacak olsam Mesnevi sınıırı aşır seksen cilt kitap olur.

⁴⁴³⁵ İnsan, hayvan, bitki ve cansızlar... Her sevgili, sevgilisiz kalana âşıktır.

⁴⁴³⁶ Sevgilisiz kalanlar sevgilisizliği sürdürür de böylece sevgililer onları çekerler.

⁴⁴³⁷ Fakat arzu âşıkları zayıf düşürürken sevgililerin rağbeti [kendilerini] hoş ve alımlı kılar.

⁴⁴³⁸ Sevgilerin aşkı yüzleri parlatırken âşığın aşkı [âşığın] canını yakar.

⁴⁴³⁹ Kehribar, gereksinim duymaksızın âşıktır. Saman ise o uzun yolda çabalayıp durur.

⁴⁴⁴⁰ Bunu bırak [Buharalı âşığa bak]. Susuz âşığın aşkı Sadr-ı Cihan'ın gönlüne yansımıştı.

⁴⁴⁴¹ O aşkın dumanı ve ateş evinin derdi [âşığın] efendisine ulaşmış ve onda şefkat uyandırmıştı.

⁴⁴⁴² Fakat [Sadr-ı Cihan] onu arayıp sormaya namus, ihtişam ve onuru yüzünden utanıyordu.

⁴⁴⁴³ Merhameti o miskine özlem duyuyor, saltanatsa onu bu lütuftan alıkoyuyordu.

⁴⁴⁴⁴ Akıl, acaba bu mu onu çekti, yoksa çekim o yandan bu yana mı geldi, diye şaşkıındı.

⁴⁴⁴⁵ Pervasızlığı bırak, buna vâkıf değilsin, çenenı kapa. Allah gizli olanı daha iyi bilir.

⁴⁴⁴⁶ Bundan böyle bu sözün üstünü örtüyorum. Çeken çekiyor, ben ne yapayım?

⁴⁴⁴⁷ Seni çeken kimdir, a özenli [insan]? [Seni çeken] bu sözü söylemene engel olandır.

⁴⁴⁴⁸ [Bir yere] yolculuğa yüz kez niyetlenirsin de o seni başka yere çeker.

⁴⁴⁴⁹ O, acemi at binicisini öğrensin diye dizgini her bir yana çevirir.

⁴⁴⁵⁰ Uslu at, sırtında binici olduğunu bildiği için güzel güzel gitmektedir.

⁴⁴⁵¹ O, senin kalbini iki yüz sevdaya bağlar, sonra da muratsız kılıp kalbini kırar.

⁴⁴⁵² [Verdiğin] ilk kararın kanadını kırıdığını göre, kanat kıran varlık nasıl gerçek olmaz?

⁴⁴⁵³ Takdiri senin tedbir ipini kopardığını göre, O'nun takdiri senin için nasıl geçerli olmaz?

Bazen Allah'ın mâlik ve kâhır olduğunu bildirmek için
insanın kararının bozulup değiştirilmesi,
bazen kararlı olmaya hırslandırmak için insanın kararının
geçerli tutulması ve sonra da uyarı üstüne
uyarı olsun diye insanın azminin kırılması

⁴⁴⁵⁴ Olayların akışında karar ve amaçların kimi zaman isabetli çıkar.

⁴⁴⁵⁵ Buna tamah ederek kalbin yine niyetlenir de bu kez niyetin geçersiz olur.

⁴⁴⁵⁶ [157b] Yoksa [Allah] seni hep başarsız kılsaydı gönlün umutsuz olurdu. O zaman emel tohumu ekebilir miydin?

⁴⁴⁵⁷ Emel tohumunu ekmeyip [arzudan]

yoksun olsaydı kendi fâniliğini nasıl anlayabilirdi?

4458 Âşıklar, murada eremedikleri için Mevlâ'larından haberdar olmuşlardır.

4459 Murada ermeyiş, cennete kılavuzdur. A güzel huylu, "Cennet [zorluklarla] sarılmıştır²⁸⁶" [hadisine] kulak ver.

4460 Senin tüm muratlarının ayakları kırıkrsa her istediği olan biri olmalı.

4461 Sâdıkların ondan [gönülleri] kırık-

tır. Fakat onların kırıklığı nere, âşıkların kırıklığı nere?

4462 Akıl sahiplerinin [umut] kırıklığı çaresizliktendir. Aşıklarsa isteyerek kırılırlar.

4463 Akıl sahipleri O'nun [zorla] bağlanmış köleleridir. Âşıklarsa güle oynaya [köle olurlar].

4464 Akıl sahiplerinin yuları "istemeyerek gelin", âşıkların baharıysa "isteyerek gelin"dir²⁸⁷.

Peygamber'in -selam üzerine olsun- esirlere bakıp
gülümseyerek "zincir ve boyunduruklarla
cennete götürülen topluluğa şaştım" demesi

4465 Peygamber, götürülürken feryat eden bir grup esir gördü.

4466 Vukuf sahibi aslan (Peygamber), onları bağlanmış gördü. Ona ters ters bakıyorlardı.

4467 Her biri öfkeyle dudağını kemiriyor, doğruluk sahibi Peygamber'e diş biliyordu.

4468 Öfkelerine karşın konuşacak cüretleri yoktu. Çünkü on batman kahr zinciriyle bağlıydılar.

4469 Görevli, onları kâfir ülkesinden zorla sürükleyerek şehre doğru götürüyordu.

4470 [Esirler diyorlardı ki] *ne fidye istiyorlar, ne de altın. Şefa'at edecek bir büyük de yok.*

4471 Ona "âleme rahmet²⁸⁸" diyorlar,

[ama] o âlemin boğazını, boynunu kesiyor!

4472 [Esirler] bin türlü inkârla gidiyor ve sultanın yaptığını dudak ucuyla eleştiriyorlardı.

4473 [Çok soruna] çözüm bulduk, [diyorlardı], *ama burda çözüm yok. Bu adamın kalbi mermerden geri kalmaz.*

4474 Biz binlerce yiğit Alp Arslan, güçsüz ve yarı canlı iki üç çulsuz karşısında...

4475 Böyle çaresiz kaldık. Bu, sapkınlıktan mı, yıldızlardan mı yoksa büyüden midir?

4476 Onun talihî bahtımızı tersyüz etti. Onun tahtı yüzünden tahtımız tepetaklak oldu.

4477 Onun işi büyü sayesinde ilerlediyse, biz de büyü yaptık, niye [işimiz] ilerlemedi?

"Fetih istiyorsanız işte size fetih geldi²⁸⁹" ayetinin yorumu:

Ey kınayanlar, diyordunuz ki biz ya da

Muhammed -selam üzerine olsun-, hak olan kimse ona
fetih ve nusret ver. Bunu sizin içtenlikle hakkı talep ettiğiniz
sanılsın diye söylüyordunuz.

Şimdi kimin haklı olduğunu görmemiz için Muhammed'e nusret verdik.

4478 [Müşrikler dedi ki] *doğru değilsek kökü müzû kazımasını putlardan ve Allah'tan diledik.*

4479 [Dedik ki] *biz ya da o; kim doğruysa ona nusret ver ve onun zafere ermesini dile.*

4480 Lat, Uzza ve Menat'ın huzurunda bu duayı çok yaptık.

4481 Eğer o doğruysa bunu açığa çıkar, o doğru değilse karşımızda rezil et.

⁴⁴⁸² Onun zafere ulaştığını, biz karanlık içindeyken onun ıstık saçtığını gördük ya...

⁴⁴⁸³ İşte bu bize verilmiş cevaptır: “İstediğiniz gerçekleşti; siz hak üzere değilsiniz.”

⁴⁴⁸⁴ Sonra da [müşrikler] bu düşüncüyü unutmaya ve kafalarından atmaya çalışıyorlardı.

⁴⁴⁸⁵ [Diyorlardı ki] *bu düşüncemiz de kötü talihten doğdu. Böylece onun doğru olduğu kalbimize yerleşti.*

⁴⁴⁸⁶ Bir kaç kez gâlip gelmişse ne çıkar bundan? Zaman herkese gâlibiyet getirebilir.

⁴⁴⁸⁷ Bizim de zamanında talihimiz yâver gitmiş ve defalarca ona gâlip gelmiştik.

⁴⁴⁸⁸ Yine diyorlardı ki *o yenilmişti, ama bi-*

zim yenilgimiz kadar büyük ve kötü değildi.

⁴⁴⁸⁹ Öyle ki yenilgiye uğramış birine hiç benzemiyordu; onda ne üzüntü vardı, ne de ızdırıp.

⁴⁴⁹⁰ Çünkü müminlerin âlmeti yenilgidir, ama müminin yenilgisinde iyilik vardır.

⁴⁴⁹¹ Misk ve amberi kırarsan bütün bir âlemi güzel kokularla doldurursun.

⁴⁴⁹² [158a] [Oysa] eşek dışkısını deşersen evler baştan başa pis kokuyla dolar.

⁴⁴⁹³ [Müminler] Hudeybiye’den zilletle dönerken “Fetih verdik²⁹⁰” ikbâli davul çalmıştı.

⁴⁴⁹⁴ Çünkü iyi tâlih ona yenilgi halinde bile el atından yüz türlü gizli mutluluk verdi.

Peygamber -selam üzerine olsun- Hudeybiye’den amacına ulaşmadan dönerken yüce Hakk’ın buna “Fetih verdik” diyerek fetih adını vermesinin sırrı. Çünkü bu [Olay] görünüşte yenilgi olsa da anlamca fetihtir nitekim misk kırılması da görünüşte kırılmazdır, ama anlamca miskin miskliğini gerçekleştirme ve yararlarını yetkinleştirmedir.

⁴⁴⁹⁵ [Peygamber’e] şöyle mesaj geldi: *Yoluna devam et, zafere ulaşamadım diye üzülme.*

⁴⁴⁹⁶ Çünkü şu anki aşağılanmada fetihler vardır. *Filan kale, filan bölge senin işte!*

⁴⁴⁹⁷ Bak, sonunda [Peygamber] hızla dönünce onun eliyle Kurayza ve Nazîr’e neler oldu?

⁴⁴⁹⁸ Kaleler ve iki kale çevresindeki yöreler ele geçti ve ganimetlerden yararlanıldı.

⁴⁴⁹⁹ Bu olmasa bile onların üzüntü ve çile

içinde âşık ve meftun oluşlarına bir bak.

⁴⁵⁰⁰ Yenilgi zehrini şekermiş gibi yerler, hü-zün dikenlerini develer gibi [iştahla] çiğnerler.

⁴⁵⁰¹ Rahatlık için değil sırf hü-zün için [böyle yaparlar]. Bu düşünüş onlar için merdiven gibidir.

⁴⁵⁰² Kuyunun dibinde öyle mutludurlar ki tahttan ve taçtan korkarlar.

⁴⁵⁰³ Sevgiliyle bir arada olunan yer [neresi olursa olsun] yerin altı değil göğün üstüdür.

Mustafa’nın -selam üzerine olsun- buyurduğu “Beni Matta oğlu Yunus’tan üstün tutmayın” hadisinin yorumu

⁴⁵⁰⁴ Peygamber der ki “Benim miracım Yunus’un miracından üstün değildir.

⁴⁵⁰⁵ Benim miracım göğe, onunki dibedir.” Çünkü Hakk’a yakınlık, hesabı aşar.

⁴⁵⁰⁶ Yaklaşmak, ne yukarı çıkmaktır, ne de aşağı inmek. Hakk’a yaklaşmak, varlık hapsinden kurtulmaktır.

⁴⁵⁰⁷ Yok için yukarıyla aşağının ne anlamı var? Yok için ne erken, ne geç, ne de uzak vardır.

⁴⁵⁰⁸ Hakkın iş yeriyle hazinesi yokluktadır. Sen vara aldanmışsın; yok nedir ne bilirsin?

⁴⁵⁰⁹ Kısacası, ey ulu, onların yenilgileri bizim yenilgimize hiç benzemez.

⁴⁵¹⁰ Biz ikbal ve şeref içinde nasıl mutlulsak onlar da zillet ve telef içinde öyle mutludurlar.

⁴⁵¹¹ Azıksızlık azığı onun timar mülküdür. Yoksulluk ve zilleti övünç ve izzetidir.

⁴⁵¹² Biri dedi ki *eğer böyleyse o eşsiz [Peygamber], bizi bağlı görünce niçin güldü?*

⁴⁵¹³ *O dönüşüm geçirdiğine ve neşesi bu*

zindanla bu özgürlükten kaynaklanmadığına göre...

⁴⁵¹⁴ *Düşmanların zilletine niçin sevindi, bu fetih ve zaferle niçin gururlandı?*

⁴⁵¹⁵ *[Baksana] onun gönlü yiğit aslanlara kolayca gâlip gelip zafere erdiği için sevindi.*

⁴⁵¹⁶ *Öyleyse anladık ki o da özgür değil; dünya dışında başka bir şeyle mutlu değil.*

⁴⁵¹⁷ *Yoksa nasıl gülerdi? Çünkü o dünya ehli, iyiye de kötüye de şefkatli ve sevecendir.*

⁴⁵¹⁸ Esirler fısıltıyla kendi aralarında konuşup böyle saçmıyorlardı.

⁴⁵¹⁹ [Onlar] görevli duyup bize kızmasın, [söylediklerimizi] sultana ulaştırmasın diye [fısıltıyla konuşuyorlardı].

Peygamber'in kendisinin sevinmesini kınamalarından haberdar oluşu

⁴⁵²⁰ Görevli bu sözü duymadıysa da bu sözler "ledün"den olan kulağa ulaştı.

⁴⁵²¹ Yusuf'un gömleğinin kokusunu gömleği elinde tutan duymaz, ama Yakub duyar²⁹¹.

⁴⁵²² Gaybı barındıran levhanın sırrını gök kubbedeki şeytanlar bilmezler²⁹², [fakat]...

⁴⁵²³ Muhammed yaslanıp uyurken o sır

gelip onun çevresinde dolaşır.

⁴⁵²⁴ Rızkı açık olan helvayı yer, parmakları uzun olan değil.

⁴⁵²⁵ Parlak yıldız bekçi olmuş, hırsızlığı bırakıp sırrı Ahmed'den al, diye şeytanı kovalar²⁹³.

⁴⁵²⁶ Ey sabahtan dükkâna koşan kişi, kendine gel, mescide git, Allah'tan rızık ara.

Resul'ün -selâm üzerine olsun- esirlere cevap veriş

⁴⁵²⁷ Peygamber onların dediklerini anlayarak, gülüşüm, dedi, savaştan dolayı değil.

⁴⁵²⁸ [158b] Yok olup çürümüş ölümler onlardır. Bizim katımızda ölüyü öldürmek yiğitlik değildir.

⁴⁵²⁹ Onlar da kim? Ben savaş alanında sâbit kadem olunca ay yarılr.

⁴⁵³⁰ Özgür ve güçlü olduğunuz zaman bile ben sizi böyle tutsak görüyordum.

⁴⁵³¹ Ey malla, sülaleyle övünen [insan], akıl sahibi açısından, düşüşün kaçınılmaz²⁹⁴.

⁴⁵³² Beden yokluğa karışınca dek olacak olanların tümü gözümün önüne gelir.

⁴⁵³³ Kuruğa bakıp açıkça görürüm şarabı. Yoğa bakıp açıkça görürüm nesneyi.

⁴⁵³⁴ Sırta bakıp Âdem'le Havvâ'nın henüz dünyaya gelmediği gizli bir âlem görürüm.

⁴⁵³⁵ Ben sizi "Elest" zamanı zerre halindeyken ayakları bağlı, aşağı ve zelil gördüm.

⁴⁵³⁶ Direksiz göğün²⁹⁵ var oluşundan önce bildiklerim artmadı.

⁴⁵³⁷ Ben su ve çamurla yoğrulmamdan önce de sizi baş aşağı düşmüş görüyordum.

⁴⁵³⁸ Yeni bir şey görmedim ki sevineyim. Ben bunu siz ikbâl içindeyken de görüyordum.

⁴⁵³⁹ Gizli bir kahra tutulmuş[tunuz]. Hem de ne kahr! İçi zehir dolu şeker yiyordunuz.

⁴⁵⁴⁰ İçi zehir dolu böyle şekeri düşman âfiyetle yerse insan niye kıskansın?

⁴⁵⁴¹ O zehri zevkle içiyordunuz ve ölüm iki kulağınızı gizlice yakalamıştı.

⁴⁵⁴² Ben zafer kazanıp dünyayı ele geçireyim diye savaşıyordum.

⁴⁵⁴³ Çünkü bu dünya leş, murdar ve değersizdir. Böyle bir murdara nasıl ihtirasım olabilir?

⁴⁵⁴⁴ Köpek değilim ki ölmüşlerin perçemi ni kemireyim. Diriltmeye gelen İsa'yım ben.

⁴⁵⁴⁵ Sizi helak olmaktan kurtarayım diye

yarmaktaydım savaş saflarını.

⁴⁵⁴⁶ İnsanların boyunlarını ihtişam ve taraftar elde edeyim diye vurmuyorum.

⁴⁵⁴⁷ Birkaç boyun vuruşum, âlem o boynulardan kurtulsun diyedir.

⁴⁵⁴⁸ Çünkü siz, cehaletiniz yüzünden keleş gibi ateşe atılmayı din edinmişsiniz.

⁴⁵⁴⁹ Bense sizi sarhoş gibi ateşe düşmesiniz diye iki elimle kovalıyorum.

⁴⁵⁵⁰ Fetihler gerçekleştirdiğinizi sanarak kendiniz için bahtsızlık tohumu ekiyordunuz.

⁴⁵⁵¹ Birbirinizi ciddi ciddi [savaşa] çağırıp ejderhaya doğru at sürüyordunuz.

⁴⁵⁵² Gâlip geliyordunuz, ama bu gâlibiyetle kendiniz zaman aslanına yenik düşüyordunuz.

Azgının gâlipken mağlup ve muzafferken esir oluşu hakkında

⁴⁵⁵³ Bir hırsız, efendinin birini alt edip altınlarını çalar, ama o bu işle uğraşırken vâli yetişir.

⁴⁵⁵⁴ [Hırsız] o anda efendiden kaçsaydı, vâli onun üzerine adamlarını salabilir miydi?

⁴⁵⁵⁵ Hırsızın üstünlüğü [aslında] yenilgisiydi. Çünkü üstünlüğü başını götürdü.

⁴⁵⁵⁶ Efendiye gâlip gelmesi, valinin yetişip öç alması için ona bir tuzaktı.

⁴⁵⁵⁷ Ey insanlara üstünlük sağlayıp savaş ve galibiyete bulaşan...

⁴⁵⁵⁸ [Allah] seni zincire vurmak için onları kasıtlı olarak bozguna uğratmıştır.

⁴⁵⁵⁹ Hey, bozguna uğrayanı takipten vazgeç, [üzerlerine] at sürme ki zincire vurulmayasın.

⁴⁵⁶⁰ Bu yöntemle seni tuzağa çektikten sonra kalabalık halde saldırdıklarını görürsün.

⁴⁵⁶¹ Aklın bu gâlibiyete sevinmesi mümkün mü? Çünkü [akıl] bu gâlibiyetteki fesadı görmüştür.

⁴⁵⁶² İleriyi gören akıl keskin bakışlıdır, çünkü Allah onu kendi sürmesiyle sürmelemiştir.

⁴⁵⁶³ Peygamber der ki *cennetlikler, özellikleri nedeniyle düşmanlıkta başarısız olurlar.*

⁴⁵⁶⁴ [Başarısızlıkları] yetersizlik, korku ve iman zayıflığından değil, çok ihtiyat ve özeleştiridendir.

⁴⁵⁶⁵ [Peygamber] salıverirken, “inanmış kişiler olmasaydı²⁹⁶” hikmetini gizlice duymuştu.

⁴⁵⁶⁶ Müminlerin kurtuluşu için melun kâfirlere ilişmemek farz olmuştu.

⁴⁵⁶⁷ Hudeybiye antlaşmasının öyküsünü okuyup bu yolla “ellerinizi çeken²⁹⁷” [aye-tini] tam anla.

⁴⁵⁶⁸ Ayrıca [Peygamber], gâlibiyetinde yüce Hakk'ın tuzağına mağlup olduğunu görmüştü.

⁴⁵⁶⁹ [Peygamber dedi ki] *gece ansızın saldırıp sizi zincire vurduğum için gülmüyorum.*

⁴⁵⁷⁰ [Bilakis] *sizi zincir ve prangayla servi ve gül bahçesine doğru çekişime gülmüyorum.*

⁴⁵⁷¹ *Sizi amansız ateşten alıp bağlı olarak yemyeşil bahçeye getiriyoruz, ne tuhaf!*

⁴⁵⁷² [159a] *Sizi ağır zincirlere vurup cehennemden sonsuz cennete doğru çekerek götürüyorum.*

⁴⁵⁷³ Bu yolda iyi kötü, her mukallidi bağlı vaziyette huzura götürür.

⁴⁵⁷⁴ Veliler dışında herkes bu yolu korku ve bela zincirine bağlı yürür.

⁴⁵⁷⁵ İşin sırrına vâkıf olanlar dışında herkesi zorlayarak bu yola çekerler.

⁴⁵⁷⁶ Nurunun parlaklaşmasına çabala ki sülûk ve hizmetin kolay olsun.

⁴⁵⁷⁷ Gözleri yararlara kör olduğu için çocukları okula zorla götürürsün.

⁴⁵⁷⁸ [Çocuk] farkında olsa okula koşarak gider, [okula] gitmekle içi açılır.

⁴⁵⁷⁹ Çocuk, yaptığı işin karşılığını hiç görmediği için okula kıvrana kıvrana gider.

⁴⁵⁸⁰ Çantasında karşılık olarak bir mete-

lik olsa geceleri hırsız gibi uyku uyumaz.

⁴⁵⁸¹ Çaba göster ki tâatinin ücreti gelsin. O zaman mutileri kıskanmaya başlarsın.

⁴⁵⁸² “İstemedenden gel” [hitabı] mukallide, “İsteyerek gel²⁹⁸” [hitabı] ise safâyla yogrulmuştur.

⁴⁵⁸³ Biri, bir nedenle Hakk'ı severken, diğeri bir neden olmaksızın kendiliğinden sever.

⁴⁵⁸⁴ Biri sütannesini sütünden dolayı severken, diğeri o iffetliye gönül vermiştir.

⁴⁵⁸⁵ Bebek onun güzelliğinin farkında değildir ve sütü dışında ondan başka bir şey istemez.

⁴⁵⁸⁶ Ötekiyse sütannenin kendisine âşık olup aşkında kasıtsız ve içtendir.

⁴⁵⁸⁷ O halde korku ve ümitle Hakk'ı seven, ders olarak taklit defterini okumaktadır.

⁴⁵⁸⁸ Kasıt ve nedenlerden sıyrılıp da Hakk için Hakk'ı seven nerde peki?

⁴⁵⁸⁹ Öyle ya da böyle, tâlip olanları Hakk'ın çekimi Hakk'a doğru çekmektedir.

⁴⁵⁹⁰ [Kişi] başka bir şey için ve kendisine sürekli iyilik gelmesini umarak Hakk'ı severse...

⁴⁵⁹¹ Ya da Hakk'ı başkası için değil Hak için sevip O'ndan ayrı kalmaktan korkarsa...

⁴⁵⁹² Her ikisinin arayışı da o yöndedir ve bu âşıklık o dilberden kaynaklanır.

Sevgilinin âşığı bilmediği, ummadığı ve
aklına getirmedeği yönden çekmesi.
Âşıktaki arzusun sürmesiyle birlikte umutsuzlukla karışık bir
korku dışında bu çekişten bir iz görülmez.

⁴⁵⁹³ Şuraya gelmiştik: Sadr-ı Cihan'da o âşığı çeken gizli bir çekim olmasaydı...

⁴⁵⁹⁴ Hiç o [âşık] ayrılık yüzünden sabırsızlanıp koşarak yurduna gelir miydi?

⁴⁵⁹⁵ Sevgililerin meyli gizli ve örtülüdür.

Âşığın meyliyse iki yüz davul-zurnayla [gelir].

⁴⁵⁹⁶ Burada ibretlik bir öykü [daha] var, ama Buharalı [âşık] beklemekten mahvoldu.

4597 Ondan vazgeçtik, çünkü [Buharalı âşık] ölmeden sevdiğinin yüzünü görme arayışında.

4598 [Sevdiğini görüp] de ölümden kurtulacak. Çünkü sevgiliyi görmek bengisudur.

4599 Görülmesi ölümü yok etmeyen, sevgili değildir. Çünkü ne meyvesi vardır, ne de yaprağı.

4600 A sarhoş âşık, iş dediğin öyle bir iştir ki içinde sana ölüm olsa güzeldir.

4601 Delikanlı, bir işte ölümün sana güzel gelişi doğru imanın göstergesidir.

4602 Canım, imanın böyle değilse kâmil

değildir. Git, dinini tamamlamaya bak.

4603 Senin işinde kim ölümü severse, senin kalbine isteyerek dost odur.

4604 Sevimsizlik gidince o artık ölüm değildir. Görünüşte ölüm olsa da [aslında] bir göçtür.

4605 Sevimsizlik gidince ölüm yarara döner. Öyleyse ölüm yok edilir [demek] doğrudur.

4606 Dost Hak'tır ve Hakk'ın, sen benimsin, ben de seninim, dediği kimsedir.

4607 Dinle şimdi, âşık çıkagelmıştır. Aşk onu "hurma lifinden ip"²⁹⁹le bağlamıştır.

Âşık Buharalı'nın Sadr-ı Cihan'ın kulluğuna varışı

4608 Sadr-ı Cihan'ın yüzünü görünce sanki onun can kuşu bedenden uçup gitti.

4609 Gövdesi kuru bir odun gibi düşü-verdi ve baştan ayağa buz kesildi.

4610 O kadar buhur koklatıp gülsuyu sürdüler, ama ne kımlıdadı, ne de konuştu.

4611 Şah onun yüzünü sapsarı görünce atından inip ona yaklaştı.

4612 [159b] [Şah] dedi ki *âşık yana yakıla*

sevgiliyi arar da sevgili gelince göçüp gider.

4613 [Sen] Hak âşığıydın. O öyle bir Hak'tır ki gelirse senden geriye bir kıl bile kalmaz.

4614 O bakış karşısında senin gibi yüzlercesi yok olur. Efendi, yoksa sen kendi yokluğuna mı âşıkydın?

4615 Bir gölgesin ve güneşe âşıkydın. Güneş gelince gölge hemen yok olur.

Sivrisineğin rüzgâr karşısında Süleyman'dan -selam üzerine olsun- yardım istemesi

4616 Bir sivrisinek, bahçeden, otlar arasından gelerek Süleyman'dan adalet ister.

4617 [Der] ki *ey Süleyman, sen ki şeytanlara, insanlara ve cinlere adaleti yayarsın...*

4618 *Kuş da balık da senin adaletine sığınır. Hangi şaşkın senin faziletini aramaz?*

4619 *Bize yardım et, çünkü çok muzdari biz; bahçeden ve güllerden nasibimiz yok.*

4620 *Her güçsüzün güçlüğü senin sayende çözülür. Sivrisinekse zaten güçsüzlük timsalidir.*

4621 *Biz güçsüzlük ve kanadı kırıklıkla*

meşhuru. Sense lütuf ve yoksulu gözetmekle meşhursun.

4622 *Sen her türlü gücün son noktasındasın. Bizse eksiklik ve çaresizliğin son noktasındayız.*

4623 *Yardım edip bizi bu dertten kurtar. Senin elin Allah'ın elidir, elimizden tut.*

4624 *Sonra Süleyman, ey adalet isteyen [sinek], dedi, kimden şikayetçisin, söyle?*

4625 *Büyüklenerken sana zulmedip yüzünü tırmalayan zâlim kim?*

4626 *Ne tuhaf! Dönemimizde zincire vurup hapsedemediğimiz zâlim nerde görülmüş?*

4627 *Çünkü biz doğduk, aynı gün zulüm öldü. Öyleyse dönemimizde kim zulmediyor?*

4628 *Işık doğunca karanlık yok olur. Zulmün aslı ve destekçisi karanlıktır.*

4629 *İşte bak, şeytanlar çalışıp hizmet ediyorlar. Ötekilerse zincire vurulup hapsedilmişlerdir³⁰⁰.*

4630 *Zâlimlerin zulmü, şeytandan kaynaklanır. Şeytan tutsakken nasıl olur da zulmeder?*

4631 *“Mutlak irade³⁰¹”, bize hükümdarlığı,*

halk göğe yönelip yakarmasın diye verdi.

4632 *[Ahlardan yükselen] dumanlar yu-karıya yükselip göğü Süha'yı rahatsız et-mesin...*

4633 *Yetimlerin inleyişiyle arş titremesin, hiçbir can zulümle yaralanmasın diye...*

4634 *Feleklere “yâ Rab” sesi gelmesin diye ülkelere dini yerleştirdik.*

4635 *Ey mazlum, semâya bakıp durma, çünkü [bu] dönemde semavî bir şahın var.*

4636 *Sinek dedi, benim şikayetim rüzgâr-dan. Çünkü o, var gücüyle bize zulmediyor.*

4637 *Biz onun zulmünden dardayız. Onun yüzünden içten içe kan ağlıyoruz.*

**Süleyman'ın -selam üzerine olsun-
davacı sivrisineğe hasmını mahkemede hazır bulundurmasını emretmesi**

4638 *Sonra Süleyman, ey güzel sesli, dedi, Hakk'ın emrini can kulağıyla dinlemelisin...*

4639 *Hak bana, ey hâkim, dedi, öteki hasım olmadan hasmın birini dinleme.*

4640 *İki hasım da huzura gelmedikçe hâkim için hakikat ortaya çıkmaz.*

4641 *Tek hasım yüz feryat etse de karşı taraf olmadan sakın onun sözünü esas alma.*

4642 *Ben buyruktan yüz çeviremem. Git, hasmını benim yanıma getir.*

4643 *[Sivrisinek] dedi, sözün doğrudur, [ama] hasmım rüzgârdır, o da senin hük-mündedir.*

4644 *Sultan seslendi, ey rüzgâr, sivrisinek senin zulmünden şikayetçi; gel!*

4645 *Haydi karşı taraf olarak hazır bulun da hasmına cevap verip [iddiasını] geçersiz kıl.*

4646 *Rüzgâr [Süleyman'ı] duyunca hızla geldi. Sivrisinek hemen kaçmaya başladı.*

4647 *Süleyman dedi, nereye sivrisinek? Kal*

da ikiniz hakkında hüküm vereyim.

4648 *[Sivrisinek] dedi, sultanım, ölümüm onun varlığındandır. Zaten onun duma-nıyla günüm kara.*

4649 *O gelince yerimde nasıl durayım? Ca-nıma okuyan odur çünkü.*

4650 *Tıpkı Allah'ın dergâhını arayan gibi. Allah gelince arayan yok olup gider.*

4651 *Gerçi o vuslat bekâ içre bekâdır, ama baştan beri o bekâ yok oluşadır.*

4652 *Işığı arayan gölgeler onun ışığı orta-ya çıkınca yok olup gider.*

4653 *Kişi başını verince akıl kalır mı hiç? “O'nun yüzünden başka her şey yok olu-cudur³⁰².”*

4654 *Var da yok da, yüzü karşısında yok olup gider. Yoklukta var oluş, şaşılabilir bir durum!*

4655 *[160a] Bu huzurda akıllar elden gi-der. Buraya gelince kırılır kalem.*

Kendinden geçmiş âşık kendine gelsin diye sevgilinin iltifat etmesi

4656 Sadr-ı Cihan, keremiyle onu baygınlıktan çıkarıp yavaş yavaş konuşturmaya çalışıyordu.

4657 Şah (Sadr-ı Cihan), *a yoksul*, diye seslendi, *saçmak için altın getirdim, eteğini aç...*

4658 *Canın benden ayrı [özlemle] çarpıyordu. Şimdi imdadına yetiştim, niçin ürküttü canın?*

4659 *Ey benden ayrı sıcaklar soğuklar görmüş [âşık], ayılıp kendine gel, geri dön.*

4660 Bir tavuk, akılsızlığı yüzünden, bir deveyi konuk olarak evine götürür.

4661 Deve tavuğun evine adım atınca ev yıkılır, tavan çöker.

4662 Bizim aklımızdır tavuğun evi. Sâlih akıl, Allah'ın devesini arar.

4663 Deve onun suyuna çamuruna başını daldırınca orda ne çamur kalır, ne can, ne de kalp.

4664 Aşkın baskın çıkması insanı aşırılığa iter. Bu aşırılık yüzünden [insan] “zâlim ve câhildir³⁰³”.

4665 [İnsan, özellikle] bu zor av konusunda câhildir. [Âdeta] tavşan aslanı kucaklıyor!

4666 [Tavşan] aslanı görüp tanısaydı hiç kucaklamaya çalışır mıydı?

4667 İnsan kendine ve kendi canına karşı zâlimdir. Adaletleri geride bırakan şu zulme bak!

4668 Cehaleti ilimlere üstat, zulmü adaletlere kılavuzdur.

4669 Ona nefes bahşedersem giden nefesi geri gelir, diye [Sadr-ı Cihan âşığının] elini tuttu.

4670 Bu ölü beden benimle dirilince benim canım olup bana yönelir.

4671 Bu can sayesinde onu görkemli kılarım. [Ona] bahsettiğim can, bahşedişimi görür.

4672 Mahrem olmayan can yâr yüzünü göremez. [Onu] ancak aslı yârin diyarından olan can [görür].

4673 Bu dosta kasap gibi üfleyeyim de güzel özü deriden ilişğini kessin.

4674 [Sadr-ı Cihan] dedi, *ey beladan ürküp kaçan can, vuslat kapımızı açtık, haydi gel!*

4675 *Ey bizden sarhoş olup kendinden geçen! Ey varlığı varlığımızdan gelen!*

4676 *Dudaklar olmaksızın sana nice eski sırlar söyleyeceğim, dinle.*

4677 *Çünkü bu dudaklar bu nefesten ürker. [Bu sırlar ancak] gizli ırmağın kıyısında yeşerir.*

4678 *“Allah dilediğini yapar³⁰⁴” sırrı için kulaksızlık kulağını aç şimdi.*

4679 Ölü, vuslat çağrısını duymaya başlayınca yavaş yavaş kımıldamaya başladı.

4680 [Âşık] meltemin işvesiyle yeşiller giyip yokluktan ortaya çıkan topraktan aşağı değildir.

4681 Bir hitapla güneş yüzü [güzel] Yusuf'lar doğuran meniden aşağı değildir.

4682 “Ol” emriyle rahimde Tâvus olup güzel ötüşlü kuşa dönüşen rüzgârdan da aşağı değil.

4683 Deve doğuran kayadan aşağı değil. Öyle bir deve ki nice develer doğurur.

4684 Tüm bunları geç. O yokluğun kaynağı, bir âlem doğurmadı mı ve her an doğurmaz mı?

4685 [Âşık] yerinden fırladı, neşeyle bir iki dönerek secdeye kapandı.

Baygın âşığın kendine gelmesi ve sevgiliye övgüde bulunup şükretmesi

4686 Dedi, ey canın tavaf ettiği Hak Ankâ'sı! Şükürler olsun, Kaf dağından geri geldin!

4687 Ey aşk kıyametinin İsrâfîl'i! Ey aşkın aşkı, ey aşkın arzusu!

4688 Bana vereceğin ilk hilat, dilerim ki kapıma kulağını dayamak olsun.

4689 Ey kulunu gözeten, arınmışlığın sayesinde halimi bilsen de sözlerime kulak ver.

4690 Ey eşsiz Sadr, bana kulak vermeni arzulayarak yüz bin defa aklım uçup gitti..

4691 O kulak verişini, duyuşunu ve cana can katan gülümsemeni [arzulayıp durdum].

4692 Yeterli yetersiz [sözlerimi] ve işe yaramaz canımın işvesini duymandı [arzum].

4693 Malumun olan kalp altınlarımı gerçek altınmış gibi kabul ettin.

4694 Mağrur utanmazın küstahlığına gösterdiğin hoşgörü karşısında hoşgörüler zerre gibidir.

4695 Birincisi dinle: Oltadan ayrı kaldığımda evvel ve âhir elimden kaçıp gitti.

4696 İkincisi dinle ey şefkat sahibi Sadr, çok aradım, senin ikincin yok.

4697 Üçüncüsü, senden ayrılalı sanki "üçün üçüncüsü"³⁰⁵ der oldum.

4698 [160b] Dördüncüsü, tarla bizi yakalı beşinciye dördüncüden ayırt edemez oldum.

4699 Nerede toprakta kan görürsen, kesinlikle bizim gözümüzden olduğunu anlamalısın.

4700 Sözlerim gök gürlemesidir. İnleyişim bulutlardan yeryüzüne yağacak.

4701 Konuşmakla ağlamak arasında gel-gitteyim. Ağlasam mı, konuşsam mı, nasıl etsem?

4702 Konuşsam ağlamak güme gidecek. Ağlasam nasıl şükredip senâda bulunacağım?

4703 Sultanım, gözümünden yüreğimin kanı dökülüyor. Bak, gözümünden başıma neler geldi!

4704 O nahif [âşık] bunları söyleyip ağlamaya başladı. Öyle ki haline alçak da şerefli de ağladı.

4705 Yüreğinden öyle haykırışlar yükseldi ki Buhara halkı çevresinde halka oldu.

4706 Şaşkınca konuşuyor, şaşkınca ağlayıp gülüyordu. Kadın erkek, büyük küçük şaşkındı.

4707 Şehir de onunla birlikte gözyaşı döker oldu. Kadın erkek kıyamet gibi birbirine girmişti.

4708 O sırada gök yere diyordu ki kıyameti görmediysen işte gör!

4709 Bu ne aşk, bu ne hal, diye şaşkındı akıl; ayrılığı mı daha tuhaf, yoksa vuslatı mı?

4710 Gökyüzü, kıyamet kitabını okumuş, Samanyolu'na dek giysisini yırtmıştı.

4711 Aşk iki âleme de yabancı olup içinde yetmiş iki delilik vardır.

4712 [Aşk] son derece gizli olup hayreti âşikârdır. Can sultanlarının canları ona hasrettir.

4713 Aşkın dini yetmiş iki milletten başkadır. Şahların tahtı aşkın gözünde tahta parçasıdır.

4714 Sema zamanı şu şarkıyı çalar aşk şarkıcısı: "Kulluk ayak bağı, efendilik baş ağrısı!"

4715 Öyleyse aşk nedir? Yokluk denizidir. Aklın ayağı kırıktır orda.

4716 Kullukla saltanatın ne olduğu bellidir. Âşıklık bu iki perdeyle gizlenmiştir.

4717 Keşke varlığın dili olsaydı da varlığın üzerindeki perdeleri kaldırsaydı.

4718 Ey varlığın nefesi, ondan her söz
edişinde bil ki ona bir perde daha çekmiş
olursun.

4719 İdrakin âfeti bu sözlerle bu haldir.
Kanı kanla yıkamak muhaldir.

4720 Ben O'nun sevdalılarıyla mahrem oldu-
ğum için gece gündüz kafeste ötmekteyim.

4721 Çok sarhoş ve perişansın ey can,
dün gece hangi yanına yattın?

4722 Hey! Aklını başına topla, sesini çı-
karma! Önce kalkıp bir mahrem ara.

4723 Âşık ve sarhoşken ağzını açıyorsun.
Allah aşkına! Rezil olursun³⁰⁶!

4724 Dil onun sırrıyla nazından söz edin-
ce, gök, "Ey güzel örten..."³⁰⁷ [virdini]
okur.

4725 Neyi örtmek? Yün ve pamuktaki
ateş, sen örttüğünce daha bir belirginleşir.

4726 Uğraşmama inat, nasıl örteceksin
ahmak, ört [de göreyim], diye iki kulağı-
mı yakalar.

4727 Ona derim ki *git başımdan, kaynıyor
olsan da can gibi âşikâr ve gizlisin.*

4728 Aşk der ki *küpte mahpustur bede-
nim. Eğlence meclisindeki şarap gibi coşup
dururum.*

4729 Ona derim, *sen tutsak olup da sar-
hoşluk âfeti gelmeden önce git hadi.*

4730 Der ki *güzel içimli kadehle gündüz
akşam namazına dek birlikteyim ben.*

4731 *Akşam gelip kadehimi çalınca ona de-
rim ki [kadehi] geri ver; benim için akşam
olmadı.*

4732 Şarap içen şaraba hiç doymadığı için
Araplar şaraba "müdâm" (sürekli) adını
vermiştir.

4733 Hakikat şarabını aşk kaynatır. Sâ-
dıklara gizlice şarap sunan sâki odur.

4734 Güzel tevfik ile arayacak olursan şa-
rap can suyudur, bedense ibrik.

4735 [Allah] tevfik şarabını artırırsa, şara-
bın gücü ibriği parçalar.

4736 [O zaman] sâki de erir, sarhoş da
erir. Nasıl deme. Allah, doğrusunu daha
iyi bilir.

4737 Şıraya yansıyan sâkinin ışığıdır. [Böy-
lece] sıra coşup raks eder, kıvama gelir.

4738 Bu hususta o şaşkına sor: Şırayı ne
zaman böyle görmüştün?

4739 Her akıl sahibi düşünmeksizin bilir
ki coşanı coşturan vardır.

Uzun süre ayrı kalıp çok sınavdan geçmiş âşığın hikâyesi

4740 Gencin biri bir kadına vurulmuştu,
[fakat] bir türlü vuslat gerçekleşmiyordu.

4741 Aşk ona yeryüzünde çok işkence etmiş-
ti. Peki neden aşk en baştan düşmanlık besler?

4742 Aşk, niye en başından kan dökücü-
dür? Yabancı olanlar kaçsın diye.

4743 [161a][Âşık] kadının yanına bir elçi
gönderdiğinde, elçi kıskanarak onun yo-
lunu keserdi.

4744 Ya da kadına bir mektup yazsa hiz-

metkârı mektubu bozarak okurdu.

4745 Vefasını anlatmak için sabâyı elçi
edecek olsa sabâ rüzgârı tozlarla kararırđı.

4746 Bir kuşun kanadına mektup bağla-
yacak olsa, mektubun ateşinden kuşun
kanadı yanardı.

4747 Kıskançlık, çözüm yollarını tıkamış,
düşünce ordusunun sancağı kırılmıştı.

4748 Başlangıçta hüznü eş olan bekleyişti. Peki
sonunda onu kim yendi? Elbette bekleyiş.

⁴⁷⁴⁹ Kimi zaman derdi ki *devasız beladır bu*. Kimi zaman derdi ki *hayır, canımıza hayattır*.

⁴⁷⁵⁰ Bazen ondan varlık baş gösterir, bazen de yokluktan meyve yerd.

⁴⁷⁵¹ [Âşık] bu tabiatından soğuyunca birliğin sıcak pınarı kaynamaya başlardı.

⁴⁷⁵² Gurbet yoksulluğuyla uzlaşınca azıksızlık azığı ona doğru koşardı.

⁴⁷⁵³ [Böylece] fikrinin başakları samandan arınır ve gece yolcularına ay gibi kılavuz olurdu.

⁴⁷⁵⁴ Susup da konuşan nice papağanlar var! Surat asıp tatlı tatlı giden niceleri var!

⁴⁷⁵⁵ Mezarlığa gidip bir an sessiz otur da suskun konuşmacıları gör.

⁴⁷⁵⁶ Topraklarının rengini aynı renkte görsen de çevik halleri aynı değildir.

⁴⁷⁵⁷ Yaşayanların yağları ve etleri aynıdır, ama biri hüznüyle, öteki sevinçlidir.

⁴⁷⁵⁸ Sözlerini dinlemedikçe [onlar hakkında] ne bileceksin? Çünkü halleri sana gizlidir.

⁴⁷⁵⁹ Sözlerinden yüzlerce hayhuy duysan bile yüz katmerli hallerini görmeyen mümkün mü?

⁴⁷⁶⁰ Görünüşümüz aynı, ama çelişik sıfatlarımız var. Toprak aynı, ama ruhlar farklı.

⁴⁷⁶¹ Aynı şekilde sesler de aynıdır, fakat biri acı doludur, biri nazlıdır.

⁴⁷⁶² Savaş meydanındaki atların sesini duyarsın. Dönüp duran kuşların sesini duyarsın.

⁴⁷⁶³ Biri huzursuzluktandır, biri buluşmaktan. Biri sıkıntıdandır, biri neşeden.

⁴⁷⁶⁴ Onların durumundan uzak olanlar açısından o sesler birbiriyle aynıdır.

⁴⁷⁶⁵ Bir ağaç balta darbesiyle sallanırken başka bir ağaç seher yeliyle sallanır.

⁴⁷⁶⁶ Şu atadan kalma kazan yüzünden çok yanıldım. Çünkü kazan ağzı kapalı kaynıyordu.

⁴⁷⁶⁷ İçinde ister hakikat kaynasın, ister hile kaynasın herkesin kaynağı, gel, der sana.

⁴⁷⁶⁸ [İnsanı] yüzünden tanıyan candan koku alamıyorsan, git, koku alan bir burun edin.

⁴⁷⁶⁹ O gül bahçesinin çevresinde dolaşan burun, Yakub'ların gözünü de aydınlatır³⁰⁸.

⁴⁷⁷⁰ O ciğeri yaralının hallerini anlat haydi. Buharalıdan uzak kaldık, baba.

Âşğın sevgilisini bulması ve
arayan bulur konusunun dile getirilmesi:
“Kim zerre miktarı iyilik yapmışsa karşılığını görür.”³⁰⁹”

⁴⁷⁷¹ Genç adam, yedi yıl boyunca arayıp durmuş, kavuşma hayaliyle hayale dönmüştü.

⁴⁷⁷² Hakk'ın gölgesi kulunun üzerinde olur. Arayan sonunda bulur.

⁴⁷⁷³ Peygamber der ki *bir kapıyı çalarsan sonunda o kapıdan bir baş dışarı uzanır*³¹⁰.

⁴⁷⁷⁴ Birinin sokağının başında oturursan sonunda o kişinin yüzünü görürsün.

⁴⁷⁷⁵ Bir kuyunun toprağını her gün kazarsan sonunda temiz suya ulaşırsın.

⁴⁷⁷⁶ Sen inanmasan bile şunu herkes bilir: Ne ekersen bir gün onu biçersin.

⁴⁷⁷⁷ [Diyelim ki] taşı demire vurdun, ateş çıkmadı. Böyle şey olmaz, olsa bile nâdirdir.

⁴⁷⁷⁸ Baht ve kurtuluştan nasibi olmayanın aklı ancak nâdir şeylere bakar.

⁴⁷⁷⁹ [Der] ki *filanca ekin ekti de ürün alamadı, filanca sedef buldu da içinde inci yoktu.*

⁴⁷⁸⁰ *Bâur oğlu Bel'am ile melun şeytan, yaptığı ibadetlerden yarar görmedi.*

⁴⁷⁸¹ O kötü fikirlinin aklına yüz binlerce peygamber ve [hak yolun] yolcusu gelmez.

⁴⁷⁸² Kalbini karartmak için bu ikisine sarılır. Bahtsızlık, [akla] bundan başka ne getirir?

⁴⁷⁸³ Niceleri vardır ki neşeyle ekmek yerken ekmek boğazına durur da bu ona ölüm olur.

⁴⁷⁸⁴ A bahtsız, onlar gibi belaya ve şerre düşmemek için sen de ekmek yeme öyleyse!

⁴⁷⁸⁵ Yüz binlerce insan ekmek yiyerek güç kazanıp canına can katar.

⁴⁷⁸⁶ Sen nasipsiz ve aptal oğlu değilsen, bu ender duruma nerden düştün?

⁴⁷⁸⁷ [161b] Bu dünya güneş ve mehtap dolu. O ise başını kuyuya sarkıtmış...

⁴⁷⁸⁸ [Diyor] ki eğer [iddian] doğruysa aydınlık hani? Kuyudan başını çıkar da bak, alçak!

⁴⁷⁸⁹ Doğu batı, bütün âlem ışığa kavuşmuştur. Sen kuyuda oldukça ışık sana vurmayacaktır.

⁴⁷⁹⁰ Kuyuyu bırak, eyvana, çardağa gel. Bunda inat etme. Bil ki inat kötüdür.

⁴⁷⁹¹ Sakın şöyle söyleme: "*Şu yıl filan kişi ekin ekti de ekinini çekirge yedi...*

⁴⁷⁹² *Öyleyse ben niye ekeyim? Burada tehlike var. Buğdayımı niçin elden çıkarayım?"*

⁴⁷⁹³ Oysa ekip dikmeyi bırakmayan, sana rağmen ambarını doldurur.

⁴⁷⁹⁴ O, huzur bulmak için kapıyı çaldı da sonunda bir gün [yârinin] yalnızken buldu.

⁴⁷⁹⁵ Adam, gece bekçi korkusuyla bahçeye atladı da mum ve lamba gibi yarını buldu.

⁴⁷⁹⁶ O anda sebepleri yaratana dönerek, *Rabbim*, dedi, *sen bekçiye merhamet et.*

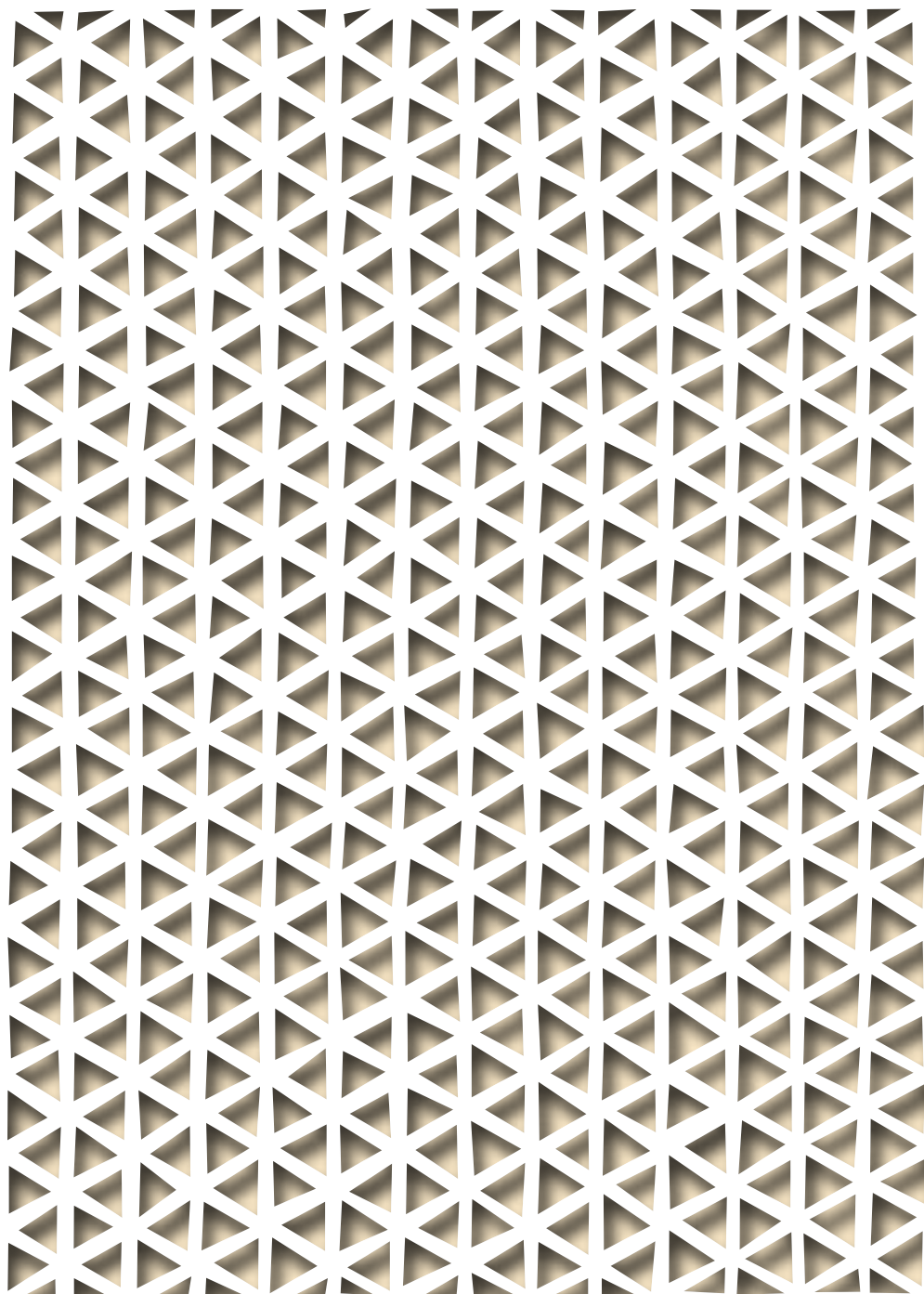
⁴⁷⁹⁷ *Bilinmez sebepler yaratıp beni cehennem kapısından cennete götürdün [Rabbim].*

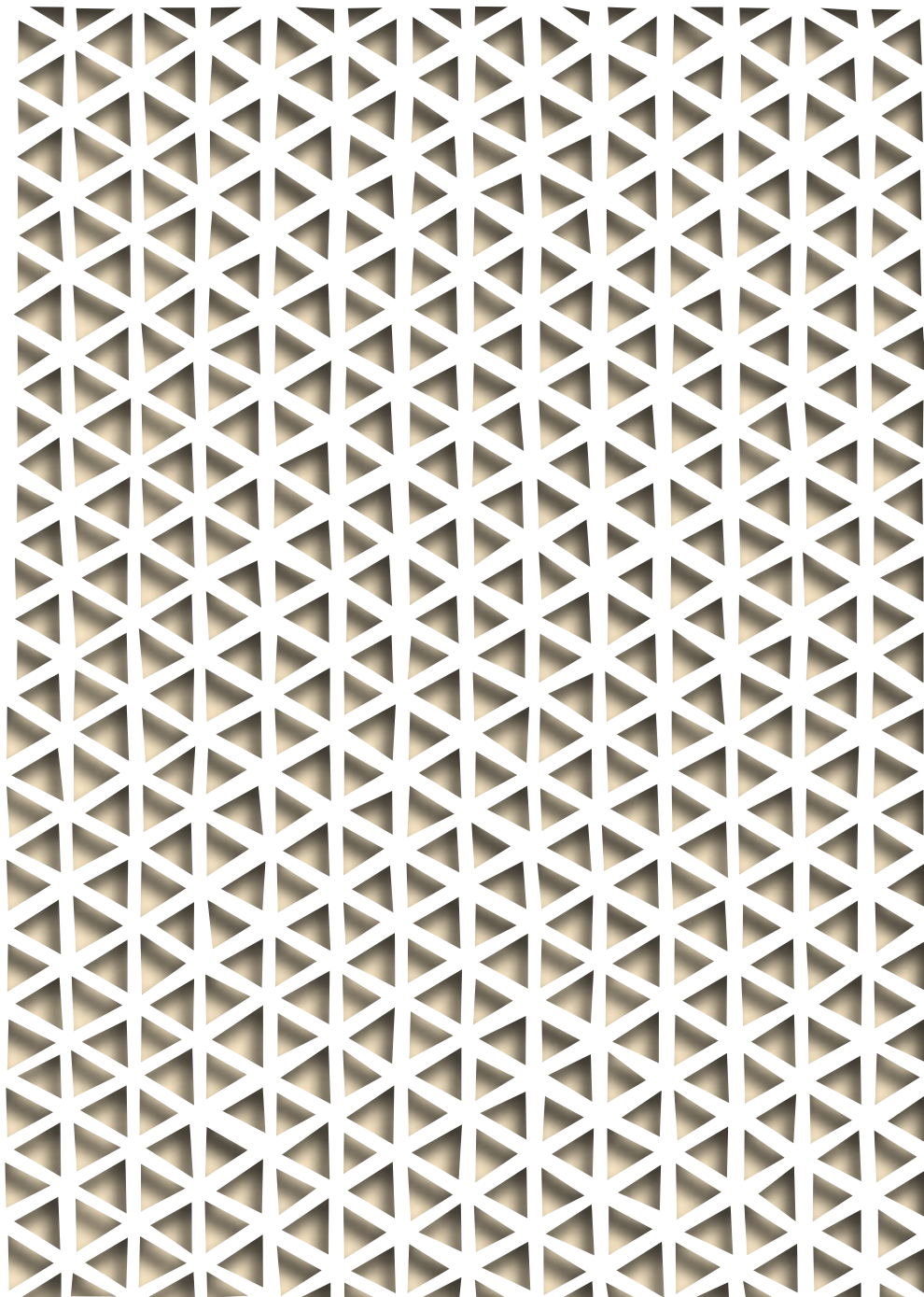
⁴⁷⁹⁸ [Rabbim], *bir dikenin bile hor görmeyim diye bu işi sebep kıldın.*

⁴⁷⁹⁹ Ayak kırılınca Hak bir kanat bağışlar; kuyunun dibinde bile bir kapı açar.

⁴⁸⁰⁰ Sen, ağaçta ya da kuyuda olduğuna bakma. Sen bana bak, çünkü yol açan benim.

⁴⁸⁰¹ Kardeşim, bu anlatının devamını istersen, dördüncü defterde ara.

Rahman ve Rahim olan Allah'in adıyla

Mesnevi

Dördüncü Defter

[Bu defter,] konakların en güzeline ve barınakların en yücesine dördüncü göç ediştir. Bahçelerin bulutlardan yağmur yağışıyla sevinmesi ve gözlerin uykunun tatlılığına alışması gibi âriflerin kalpleri de bu defteri okumakla sevinçle dolar. Ruhların dinlenişi ve bedenlerin şıfası ondadır. O, ihlas sahiplerinin isteyip arzuladıkları ve irfan yolcularının temenni ettikleri gibidir. Gözlere aydınlık, gönüllere mutluluktur. Devşirecekler için meyvelerin en güzelidir. İstenilen ve umulan şeylerin en yücesidir. Hastayı hekime yetiştirir. Seveni sevdiğine götürür. Allah'a hamd olsun, o, bahşedilenlerin en ulusu ve rağbet görenlerin en değerlisidir. Dostluğu yenileyen ve ağır iş altında olanların güçlüğü kolaylaştırır. Ona bakmak, uzak kalanın hüznünü artırırken, kutluluğa erenin se-

*Mevlânâ Celâleddin-i
Rûmî*

vinç ve şükürünü artırır. Onun sinesinde şarkıcıların sinelerindeki gerdanlıklardan daha değerli bir gerdanlık vardır. Bu, ilim ve amel sahiplerinin ödülüdür. [Bu kitap] parlayan bir dolunay gibidir. Geri gelen talihtir o. Umut sahiplerinin umutlarını artırır. Güzel iş işleyenlerin konaklama gereklerini sağlayandır. Sönen arzuları yeniden alevlendirendir. Daralan umutları yeniden genişletir. Dağılmış bulutlar arasından doğan güneş gibidir. Dostlarımıza bir ışık, geride bıraktıklarımıza bir hazinedir. Kendisine şükretmeye güç yetirmeyi dileriz Allah'tan. Çünkü şükür, elde edileni elde tutmak için bir bağ ve çoğaltmak için bir av demektir. Ancak O'nun dilediğinden başkası da olacak değildir.

Beni hüznölendiren şeylerden biri de şuydu: Uyumuştum...

Güzel bir meltemin serinliği uyku vermişti bana

Ağaçlar arasında boz bir güvercin bir dala konmuş,

Güzel bir ezgi söyleyip ağlayarak ötmeye başlamıştı.

Onun ağlamasından önce Sueda için ağlasaydım,

Pişmanlık duymak yerine şifa bulurdu gönlüm.

Ama o benden önce ağladı ve ağlayışı ağlattı beni.

Önce başlayan kazanır, dedim ona.

Allah öncekilere ve sonrakilere, vefalılara ve onlar gibi olmaya çalışanlara fazilet ve keremiyle, bol nimet ve ihsanıyla rahmet eylesin. İstekte bulunanların en hayırlısı ve umut beslenenlerin en üstünüdür. Koruyanların en hayırlısıdır Allah. O'dur merhamet edenlerin en merhametlisi, dostların en iyisi, vârislerin en güzeli ve halef bırakanların en iyisi. Ekim dikim yapan çiftçi kullara rızık verendir O. Allah'ın salâtı, Muhammed'e ve bütün nebilerle resullere olsun. Âmin ey âlemlerin Rabbi.

Dördüncü Defter

¹ [164ab] *Ey Hak ışıǵı Hüsameddin, senin ışıǵınla Mesnevi ayın parlaklığını geçti.*

² *Ey umut beslediğim, senin yüce himmetin, Allah bilir, bu Mesnevi'yi nereye götürecekt?*

³ *Bu Mesnevi'nin boynunu bağlamış çekiyorsun bildiğin yere doğru.*

⁴ *Mesnevi koşuyor, çekip götürense görünmez; o ancak gözü olmayana görünmez.*

⁵ *Mesnevi'nin başlatıcısı sen olduğuna göre çoğalırsa ancak sen çoğaltmış olursun.*

⁶ *Böyle istersen Allah da böyle ister. Hak, takva sahiplerinin dilediklerini verir¹.*

⁷ Geçmişte sen Allah içindin; böylece karşılık olarak Allah da senindir².

⁸ Mesnevi'nin binlerce teşekkürü vardı sana. Dua ve şükür için [şimdi] ellerini açtı.

⁹ Mesnevi'nin dudağında ve ellerinde Allah senin teşekkürünü gördü de ihsan edip lütufta bulunarak [nimetini] artırdı.

¹⁰ Çünkü şükredene, nimetin artırılması vaat edilmiştir³. Nitekim [Allah'a] yakınlıktır secdenin karşılığı.

¹¹ “Secde et ve yaklaş⁴” dedi Rabbimiz. Bedenlerimizin secdesi, canlarımızın yaklaşması demektir.

¹² [Mesnevi], fazlalaşırsa bundandır, gösteriş ve laf kalabalığı olsun diye değil.

¹³ Asma dalının gönlü nasıl yazla hoşsa bizim de seninle gönlümüz hoş. Hadi çek diye hükmün varsa çekeriz.

¹⁴ Bu kervanı çekip götür Hacca dek. A beyim, “sabır rahatlığın anahtarıdır.”

¹⁵ Hac, evi ziyaret demektir. Ev sahibini hacetmekse yığıtlıktır.

¹⁶ Hüsameddin, sana “ziyâ” deyişim, senin güneş oluşundandır. Bu iki sıfat...

¹⁷ [Yani] bilesin ki hüsam (kılıç) ve ziyâ (ışık) birdir. Güneşin kılıcı elbette ziyâdan olur.

¹⁸ Nur aya aittir, ziya ise güneşe. Kelâmı oku da bak!

¹⁹ Babacığım bak da gör, Kur'an güneşi ziya, ayı da nur diye nitelemiştir⁵.

²⁰ Güneş aydan daha üstün olduğuna göre “ziya”yı “nur”dan konumca üstün bil.

²¹ Çokları ay ışığında yolunu göremez. Oysa güneş doğunca yol açığa çıkar.

²² Güneş, alınıp satılacakları bütünüyle gösterir. Elbette bu yüzden pazarlar gündüz olur.

²³ Sahte parayla gerçeği ayırt edilebilsin, hileden uzak kalınsın diye...

²⁴ Işıǵı iyice gelsin de, yeryüzünde ticaret yapanlar için âlemlere rahmet olsun diye...

²⁵ Fakat bu, kalpazan için kötü ve zordur. Çünkü bu yüzden işi gücü ve malı mülkü işe yaramaz olur.

²⁶ Öyleyse kalp akçe, sarrafın can düşmanıdır. Yoksulun düşmanı köpekten başka kim olur ki?

²⁷ Peygamberler düşmanlarla savaşırken melekler, “Rabbimiz, sen koru!” diye dua ederler.

²⁸ Işık veren bu lambayı, hırsızların üflemelerinden ve nefeslerinden uzak tut⁶.

²⁹ Hırsızla kalpazan, düşmandır ışığa. Ey imdada yetişen! Bu ikisine karşı yetiş imdada!

³⁰ Dördüncü deftere aydınlık ver. Çünkü gün ışığı dördüncü gökten yükselir.

³¹ Sen de bu dördüncüyle güneş gibi ışık ver. Işık ver de beldeleri ve ülkeleri aydınlatsın.

³² Ona masal diyen[in asıl kendi] masaldır. Onu kendi nakdi olarak görense yiğitçe bir iş yapmıştır.

³³ Nil'in suyudur ve Kıpti'ye kan görünmüştür. Fakat Mûsa kavmine kan değil, sudur!

³⁴ Bu sözün düşmanı, şimdi cehenneme

baş aşağı düşmüş olarak görünmektedir.

³⁵ Ey Hakk'ın ziyası, işte sen gördün onun halini. Hak, onun yaptıklarının karşılığını sana gösterdi.

³⁶ Gayb gözün ustadır gayb gibi. Bu görüş ve adalet, bu dünyadan eksik olmasın.

³⁷ Bizim vaktimizin nakdi olan bu hikâyeyi burada tamamlarsan uygun düşer.

³⁸ İnsanlar için terk et insan olmayanları. Hikayenin sonunu getirip bitir.

³⁹ [165a] Bu hikâye orada bitmediyse dördüncü cilt var, hikayeyi orada düzenle.

Bekçiden kaçarak bilinmeyen bir bahçeye girip sevgilisini
o bahçede bulan ve sevincinden bekçiye
"Hoşunuza gitmeyen nice şey vardır ki sizin için hayırlıdır".
diyerek dua eden âşığın hikâyesinin tamamlanışı

⁴⁰ O kişinin bekçiden korkarak atını bahçeye sürüşünde kalmıştık.

⁴¹ Adamın sekiz yıldır acısıyla yandığı güzel sevgilisi de [tam bu sırada] bahçedeymiş.

⁴² Onun gölgesini bile görme imkânı yoktu. Zümrüdüanka'dan söz edilirmişçesine dinlerdi onun hakkında söylenenleri.

⁴³ Ancak [o güzel,] ona tesadüfen bir keccik görünmüş ve onun gönlünü çalmıştı.

⁴⁴ Ondan sonra ne kadar çaba gösterdiyse de, o haşin [güzel] ona fırsat vermiyordu.

⁴⁵ Onun bu tavrına ne yalvarıp yakarma çare oluyordu ne de mal mülk. O fidanın gözü toktu ve hiçbir şeyde gözü yoktu.

⁴⁶ Kişi hangi işe ve hangi konuya âşıkrsa, Allah onun dudağına onun tadını sürer.

⁴⁷ [İnsanlar] bu zararın (âşık olduğu şeyin) arayışına yönelince de her gün ayaklarının önüne engeller koyar.

⁴⁸ Onu arayışa yöneltince arkasından, "mehir getir" denilerek kapı kapatılır.

⁴⁹ Hep "olur" almanın peşinde koşup

dururlar ve bir an umutlanıp bir an yeise düşerler.

⁵⁰ Bir gün yüzüne bir kapı aralanan herkesin, o kapının ardındakine kavuşma umudu vardır.

⁵¹ Kapı gerisin geriye kapanmıştır. Ama o kapıya taparcasına bağlanan kişinin, o umutla iştiağı daha bir artmıştır.

⁵² Genç adam bahçeye bir güzel girince, kendiliğinden batıverdi ayağı hazineye.

⁵³ Allah meğer bekçiyi sebep kılmıştı. Geceleyin bekçinin korkusuyla bahçeye koşsun...

⁵⁴ Ve elinde lamba, bahçedeki çaya düşürdüğü yüzüğü arayan sevgilisini görsün diye.

⁵⁵ Bu yüzden sevincinden hem Allah'a şükrediyor, hem bekçi için dua ediyordu:

⁵⁶ "Kaçışımla bekçiye zarar verdim. Ona yirmi katı gümüş ve altın saç.

⁵⁷ Onu zalimlikten [zalim bir memur olmaktan] kurtar, benim gibi onu da mutlu kıl.

⁵⁸ Ona bu dünyada da öteki dünyada da esenlik ver. Onu zalimlik ve köpeklikten kurtar."

⁵⁹ Bununla birlikte, o zalimin işi her zaman insanların kötülüğünü istemektir.

⁶⁰ Şahın Müslümanlara bir suç isnat ettiğine ilişkin bir haber gelse keyiflenip sevinir.

⁶¹ Şahın merhamete gelip cömertliğiyle Müslümanların üzerinden bu suç isnadını kaldırdığına ilişkin bir haber gelse...

⁶² Bundan dolayı ruhuna matemler düşer, zalim kişinin buna benzer yüz pislği vardır.

⁶³ Yine de o, zalim bekçiden kendisine iyilik geldi diye onun için dua edip duruyordu.

⁶⁴ Herkese zehir, ona panzehirdi. Bekçi, onu özlediğine kavuşturan bir bağlantıydı.

⁶⁵ Öyleyse dünyada mutlak kötü yoktur. Şunu da bil ki kötü görecelidir.

⁶⁶ Evrende hiçbir zehir ve şeker yoktur ki birine ayak, ötekine ayak bağı olmasın.

⁶⁷ Birine ayak olan, ötekine ayak bağı... Birine zehir olan, ötekine şeker gibi...

⁶⁸ Yılanın zehri yılan için hayat, insan için ölümdür.

⁶⁹ Sudaki yaratıklara deniz bahçe gibidir. Oysa karadakiler için ancak ölüm ve acıdır.

⁷⁰ Ey işin ehli, bir kimsenin yaklaşımıyla bin kişinin yaklaşımını aynı şekilde kıyasla.

⁷¹ Zeyd, bir kimse açısından şeytandır, fakat bir başkası açısından sultandır.

⁷² O der, *Zeyd, doğruluk sahibi ulu bir zattır*. Bu der, *Zeyd ölümü hak eden bir dinsizdir*.

⁷³ Ona göre Zeyd, bir özdür, bir kalkanıdır. Ötekine ise bütünüyle sıkıntı ve zarardır.

⁷⁴ Onun senin için de şeker olmasını istersen, ona âşıklarının gözüyle bak öyleyse.

⁷⁵ O güzele kendi gözünle bakma; arana arayanlarının gözüyle bak.

⁷⁶ O güzele kendi gözünle bakma, kapa gözünü. Onun âşıklarından göz ödünç al.

⁷⁷ Hatta onun kendisinden göz ve bakış ödünç al da onun gözüyle bak ona⁸.

⁷⁸ Bak ki bıkkınlık ve usançtan emin olasın. Celal sâhibi Allah, işte bu yüzden, "Kim Allah içinse, Allah da onun içindir⁹." demiştir.

⁷⁹ "Bahtı bahtsızlıklardan kurtulsun diye onun gözü, eli ve kalbi olurum¹⁰."

⁸⁰ [165b] Her ne kadar sevimsiz olsa da seni sevgiline götüren bir kılavuz olduğu için sevimli ve dosttur sana.

Her vaazın başlangıcında zalimler, katı kalpliler ve inançsızlar için dua eden vâizin hikâyesi

⁸¹ Bir vaiz, kürsüye çıktığında yol kesenler için dua ederdi.

⁸² Ellerini kaldırır dua ederdi: "*Rabbim, kötülere, bozgunculara ve taşkınlık edenlere acı.*"

⁸³ "*Rahmet et Rabbim, iyilik sahipleriyle alay edenlerin hepsine, kalpleri kâfir olanlarla puthane mensuplarının tümüne.*"

⁸⁴ İyi kimseler için dua etmezdi. Onun duası ancak kötüler içindi.

⁸⁵ Ona dediler, *bu alışlagelmiş bir şey değil; sapıklık sahipleri için dua etmek keramet değil*.

⁸⁶ Dedi, *ben bunlardan iyilik gördüm. Bu yüzden onlar için dua etmeyi seçtim*.

⁸⁷ *Onlar beni kötülükten iyiliğe yöneltecek kadar kötülük, zulüm ve zorbalık yaptılar.*

⁸⁸ *Ne zaman dünyaya yönelsem onlardan darbe yiyip yara alırdım.*

⁸⁹ O yönden gelen yaradan sakınıp gizlenirdim ve kurtlar beni yeniden yola getirirlerdi.

⁹⁰ Ey akıllı, onlar benim iyiliğime vesile olduklarından, onlar için dua etmek bana görevidir.

⁹¹ Kul, acıdan ve yaradan dolayı Hakk'a yakarıp sıkıntısından bin türlü şikayet eder.

⁹² Hak der ki sıkıntı ve acı, sonunda seni yakarışa yöneltip doğrulttu.

⁹³ Seni bizim kapımızdan saptırıp uzaklaştıran nimetten şikayet et.

⁹⁴ Aslında her düşman ilacıdır, iksirindir senin; yararlıdır sana ve gönlüne şifadır.

⁹⁵ Çünkü ondan bir boşluğa kaçarsın da Allah'ın lütfundan yardım dilersin.

⁹⁶ Aslında dostların düşmandır sana. Çünkü seni Hakkın huzurundan uzaklaştıran meşgul ederler.

⁹⁷ Porsuk denen bir hayvan vardır. Sopa yedikçe irileşip güçlenir.

⁹⁸ Sopayı vurdukça iyileşir. Sopa yarısından semirip palazlanır.

⁹⁹ Müminin özü de gerçekten bir porsuktur. Çünkü o da çektiği sıkıntıyla güçlenip palazlanır.

¹⁰⁰ Bu yüzden peygamberlerin uğradıkları sıkıntı ve yenilgi, tüm dünya halkının uğradıklarından fazladır¹¹.

¹⁰¹ Böylece canları başka canlardan güçlü duruma gelmiştir. Çünkü başkaları onların gördükleri belayı görmemiştir.

¹⁰² Deri, [tabaklamada kullanılan] ilacın sıkıntısını çekerek Tâif derisi gibi güzelleşir.

¹⁰³ Ona acı ve keskin ilaçlar sürmeseydin, kokuşup pis olurdu.

¹⁰⁴ İnsanı, tabaklanmamış ve nemden dolayı kokuşup ağırlaşmış deri olarak bil.

¹⁰⁵ Acı ve keskin ilaçları ona bolca sür de temizlenip güzelleşsin ve muhteşem olsun.

¹⁰⁶ Ey yiğit, böyle yapamıyorsan, istemediğin halde Allah sana sıkıntı verdiğinde bundan hoşnut ol.

¹⁰⁷ Çünkü dostun verdiği bela sizin arınmanız demektir. Onun bilgisi sizin tedbirinizin üstündedir.

¹⁰⁸ Sefaya ulaşılmıca bela tatlılaşır, sağlığa kavuşmanın izleri belirince ilaç güzelleşir.

¹⁰⁹ Mat olmuşken aynı zamanda kazandığını görür ve sonra der, "ey güvenilir kimseler, beni öldürün¹²!"

¹¹⁰ Bu zalim, başkası için yararlı bir şey yapmış oldu, fakat yaptığı iş kendisi için olumsuzdu.

¹¹¹ İman merhameti ondan kesilip alındı ve şeytan düşmanlığı ona sarmalandı.

¹¹² Öfkenin ve düşmanlığın merkezi oldu o. Kini sapıklığın ve kafirliğin temeli bil.

İsa'ya varlıkta bütün zorlardan daha zor olan nedir diye sorulması

¹¹³ Akli başında biri İsa'ya dedi, varlıkta her şeyden daha zor olan nedir?

¹¹⁴ İsa ona dedi, ey can, en zor olan Allah'ın öfkesidir. Ondan cehennem bizim gibi titrer.

¹¹⁵ [Adam] dedi, Allah'ın bu öfkesinden nasıl güvende kalmalı? [İsa] dedi, öfke anında öfkeni terk etmekle.

¹¹⁶ Öyleyse zalim kişi bu öfkenin made-ni olmuş, onun çirkin öfkesi, yırtıcı hay-

vanın öfkesini geçmiştir.

¹¹⁷ Bu sıfatından uzaklaşmadıkça o beceriksizin nasıl rahmet ümidi olabilir?

¹¹⁸ Âlem için onlardan kurtuluş yoksa da bu söz, sapıklığı alt etmeye dairedir.

¹¹⁹ Ayrıca dünyanın lağımdan kurtulması da mümkün değildir. Ancak o lağım, akarsu¹³ olamaz.

Âşığın hainliğe yeltenmesi ve sevgilisinin ona bağırması

¹²⁰ O saf adam, onu yalnız başına görünce hemen kucaklayıp öpmeye yeltendi.

¹²¹ [166a] O dilber, *haddini aşma, edepsizlik etme*, diye öfkeyle bağırdı.

¹²² [Adam] dedi, *artık تنها, kimse yok. Su hazır, yanında da benim gibi bir susuz.*

¹²³ *Rüzgâr dışında burada kimse kımıldamıyor. Hani kim var, açılmaya engel kim?*

¹²⁴ [Kadın] dedi, *a çılgın, sen aptal mısın? Aptal mısın, akıl sahiplerinden hiç duymadın mı?*

¹²⁵ *Rüzgârı esiyor gördün mü bil ki burada rüzgârı sürüp harekete geçiren var.*

¹²⁶ *Bizim hükmümüzde bulunan az bir rüzgâr yelpazeyi sallamazsan harekete geçmez.*

¹²⁷ *A saf adam, bu cüz'î rüzgârın esişi, sen ve yelpaze olmadan gerçekleşmez.*

¹²⁸ Dudaktaki nefes rüzgârının hareketi, ruhun ve bedeninin yetkisindedir.

¹²⁹ Kimi zaman nefesi bir övgü ve mesaja, kimi zaman da hicve ve sövgüye dönüştürsün.

¹³⁰ Öyleyse başka rüzgârların durumlarını anla. Çünkü akıllılar parçada bütünü görürler.

¹³¹ Allah, kimi zaman rüzgârı bahar yeli kılar, kış günüyse onu bu hoşluktan yoksun bırakır.

¹³² Âd toplumuna rüzgârı kasırgaya dönüştürürken Hûd için yeniden güzel kokulu kılar.

¹³³ Bir rüzgârı zehirli sam yeline çevirirken seher yelinin ayağını uğurlu kılar.

¹³⁴ Her türlü rüzgârı kıyaslamada esas alarsın diye sana da nefes rüzgârını vermiştir.

¹³⁵ Lütuf ve kahır olmadıkça nefes söz olmaz... [Söz,] bir kesime bal, bir başka

kesime zehirdir.

¹³⁶ Yelpaze, birini rahatlatmak için sallanırken sivrisineklerle kara sinekleri kahretmek için de sallanmış olur.

¹³⁷ [Öyleyse] Rabbânî takdirin yelpazesi, neden sınav ve zorluklarla dolu olmasın?

¹³⁸ Cüz'î rüzgâr olan nefes ya da yelpaze rüzgârı, ancak zarar verici ya da yarar sağlayıcı olduğuna göre...

¹³⁹ Şu sabah, kuzey ve batı rüzgârı, lütuf ve nimetten nasıl uzak olur?

¹⁴⁰ Bir ambardan aldığın bir avuç buğdaya bak da tüm buğdayların aynı olduğunu anla.

¹⁴¹ Külli rüzgâr, gökyüzünün rüzgâr burcundan, rüzgârı sürüp gönderenin yelpazesi olmadan nasıl harekete geçer?

¹⁴² Harmanda buğdayı samandan ayırma zamanı çiftçiler Hak'tan rüzgâr istemezler mi?

¹⁴³ Samanların buğdaydan ayrılması ve buğdayın ambara ya da kuyulara konulması için isterler rüzgârı.

¹⁴⁴ Rüzgârın esişi gecikince hepsinin Allah'a yalvarıp yakardıklarını görürsün.

¹⁴⁵ Aynı şekilde doğum sancısında da o doğum rüzgârı gelmezse, sancının sesi yükselir, insaf diye.

¹⁴⁶ Rüzgârı gönderenin O olduğu bilinmezse, inleyip bağırarak neyin nesidir?

¹⁴⁷ Aynı şekilde gemi yolcuları da rüzgâr beklerler. Hepsi de rablerinden rüzgâr diler.

¹⁴⁸ Ayrıca diş ağrısı çok olduğunda da ağrının yok olmasını inançla istersin.

¹⁴⁹ Askerler de Allah'a yalvarıp yakarak *"Ey dilekleri yerine getiren Rabbimiz, bize zafer rüzgârı ver"* derler.

¹⁵⁰ Ayrıca kadının doğum sancısı işken-
cesinden rahata ermesi için her azizden
muskı istenir.

¹⁵¹ Öyleyse herkes, rüzgarı âlemlerin rabbi
olan Allah'ın gönderdiğini kesinlikle bilir.

¹⁵² Öyleyse kesinlikle her bilenin aklın-
da her kımıldayanın kımıldatıcısı olduğu
bilgisi vardır.

¹⁵³ Sen onu gözünle görmesen de eseri-

ne bakarak anla.

¹⁵⁴ Beden can sayesinde hareket eder de
sen canı görmezsin. Fakat bedenin hare-
ketinden canın varlığını anlamalısın.

¹⁵⁵ O [âşık] dedi, *edep bakımından ap-
talsam da vefada ve istemede zekiyim.*

¹⁵⁶ [Sevgilisi] dedi, *işte edebın ortada,
görünüyor. Ötekiniyse sen akılsız, daha iyi
bilirsin.*

Karısını yabancı biriyle yakalayan sûfinin hikâyesi

¹⁵⁷ Bir sûfi bir gün evine doğru geldi.
Evi tek odalıydı. Karısı ise bir ayakkabı-
cıyla birlikteydi.

¹⁵⁸ O tek odada kadın, ten hazzına kapı-
larak sevgilisiyle birlikte oldu.

¹⁵⁹ Sûfi, kuşluk vaktinde kapıyı ciddi bir
şekilde çalınca ikisi de apışıp kaldı. Ne
hile mümkündü, ne kaçış yolu.

¹⁶⁰ Onun böyle bir vakitte dükkândan
eve dönmesi hiç adeti değildi.

¹⁶¹ Korku ve kuşku içindeki adam, o

gün bilerek eve vakitsiz dönmüştü.

¹⁶² Oysa kadının, onun hiçbir zaman iş-
ten eve bu vakitte gelmeyeceğine güveni
vardı.

¹⁶³ Tesadüfen onun bu kıyası doğru çık-
madı. Allah suçları gizleyici olsa da ceza-
sını da verir.

¹⁶⁴ Kötü iş yaptıysan kork. Kendini güven-
de sanma. Tohum ekmişsen Allah onu bitirir.

¹⁶⁵ O, kötü eyleminden pişman olup uta-
nasın diye senin yaptığını birkaç kez örttü.

[166b] Hikâye

¹⁶⁶ Ömer zamanıydı. Müminlerin emi-
ri, bir hırsız güvenlik görevlisine ve cella-
da teslim etmişti.

¹⁶⁷ O hırsız bağırды, *ey ülkenin emiri, ilk
kez suç işliyorum, sakın yapma.*

¹⁶⁸ Ömer dedi, *Allah, ilk defada suça
karşılık olarak hâşâ kahır yağdırır.*

¹⁶⁹ *Fazlını ortaya koymak için günahı
defalarca örter. Sonra da adaletini ortaya
koymak için o örtüyü kaldırır.*

¹⁷⁰ *Böylece bu iki sıfat açığa çıkar. Onun
fazlı müjdeleyici olurken, adaleti de korku-
tucu olur.*

¹⁷¹ Kadın da defalarca bu kötü eylemi
gerçekleştirmişti. Kolayca olup bitiyordu;
ona kolay görünüyordu.

¹⁷² Ayağı gevşek akıl, testinin her zaman
ırmaktan sağlam gelmeyeceğini bilmiyordu.

¹⁷³ İlâhi kazâ onu tıpkı ani ölümün mü-
nafığı yakalayışı gibi kıstırmıştı.

¹⁷⁴ Artık ne yol, ne yoldaş, ne de fırsat
vardır. Melek onun canına el uzatmıştır.

¹⁷⁵ Bunun gibi, kadın ve sevgilisi, o cefa oda-
sında köşeye sıkışmış vaziyette donakalmıştı.

¹⁷⁶ Sûfi, içinden diyordu, *behey dinsizler;
siz beni kinlendirdiniz. Fakat sabretmeliyim.*

¹⁷⁷ *Şu an bunu bilmiyormuş gibi yapayım ki her kulak bu çanın sesini duymasın.*

¹⁷⁸ Hak sahibi olan, sizden öcünü gizlice alır; yavaş yavaş, tıpkı verem hastalığı gibi.

¹⁷⁹ Veremli adam buz gibi her an eriyip giderse de her an daha iyi olduğunu sanır.

¹⁸⁰ Tıpkı “*Bu sırtlan nerede?*” sözüne aldanıp yakalanan sırtlan gibi.

¹⁸¹ O kadının evinde hiç bir gizlenecek yer yok-

tu. Ne mahzen, ne dehliz, ne de bir tavan arası.

¹⁸² Ne gizlenilecek bir tandır, ne de bürünülecek bir çuval vardı.

¹⁸³ Tıpkı kıyamet günü toplanılacak düz meydan gibiydi. Ne bir çukur, ne bir tepe, ne de kaçacak bir yer.

¹⁸⁴ Allah, kıyametteki bu sıkıntı verici alanı nitelerken der ki: “Orada ne bir eğrilik, ne de bir tümsek göreceksin¹⁴.”

Kadının kandırıp bahane uydurma amacıyla sevgilisini çarşafının altına gizlemesi: “gerçekten hileniz müthiştir¹⁵”

¹⁸⁵ Kadın, çarşafını çabucak onun üstüne attı. Adamı kadın yapıp kapıyı açtı.

¹⁸⁶ Çarşafın altında rezil adam, merdivene çıkan bir deve gibi açıkça belli oluyordu.

¹⁸⁷ Kadın dedi, *bu, şehrin ileri gelenlerinden bir hanım olup her türlü malı mülkü ve ikbali vardır.*

¹⁸⁸ *Kapıyı, yabancı biri bilmeden pat diye girmesin diye kapattım.*

¹⁸⁹ Sûfi dedi, *görülebilecek ne hizmeti varsa hiç bir karşılık gözetmeden göreyim.*

¹⁹⁰ Kadın dedi, *niyeti akraba ve yakın olmak. İyi bir kadın, ama kim olduğunu*

Allah bilir.

¹⁹¹ *Belli etmeden kızı görmek istiyordu. Tesadüf bu ya, kız okulda.*

¹⁹² *Yine de dedi, un da olsa kepek de olsa fark etmez, onu canla başla gelin ederim.*

¹⁹³ *Bir oğlu var ki şehirde öylesi yok. İyi, zeki, atılgan ve çalışkandır.*

¹⁹⁴ Sûfi dedi, *biz yoksul ve alt tabakadanız. Hanımefendinin ailesi ise zengin ve eşraftan.*

¹⁹⁵ *Evlilikte onlarla nasıl denk olunabilir? Kapının biri tahtadan, diğeri fildişinden!*

¹⁹⁶ *Nikahta eşlerin denk olması gerekir. Yoksa sıkıntı çıkar ve mutluluk kalmaz.*

Kadının onun çeyizi önemsemediğini ve amacının iffet ve dürüstlük olduğunu söylemesi ve sûfinin buna kinayeli cevap vermesi

¹⁹⁷ Kadın dedi, *ben de böyle bir özürden söz ettim, fakat dedi ki ben mal mülk aramıyorum.*

¹⁹⁸ *Mala, paraya doyduk. Herkes gibi tamahkârlığımız yok, mal biriktirme peşinde değiliz.*

¹⁹⁹ *Amacımız iffet, temizlik ve dürüstlük. İki âlemde de kurtuluş ancak bu yolla olur.*

²⁰⁰ *Yine sûfi, yoksulluğu özür olarak ileri sürdü ve gizli kapaklı kalmasın diye bu durumu tekrar söyledi.*

²⁰¹ Kadın dedi, *ben de tekrarladım; çeyizimizin olmadığını vurguladım.*

²⁰² *Fakat onun dağdan da sağlam bir inancı var ki yüz kat yoksulluk da olsa böbürlenmez.*

²⁰³ *O hep diyor ki amacım iffettir. Sizden beklediğim dürüstlük ve gayrettir.*

²⁰⁴ Sûfi dedi, *gizli de olsa açık da olsa, çeyizimizi ve malımızı zaten görmüştür ve görmektedir.*

²⁰⁵ Bir kişilik daracık ev. Böyle bir yerde iğne bile gizli kalmaz.

²⁰⁶ [167a] Örtünmeye, temizliğe, zühde ve iyiliğe gelince o, öğüt alma babından, bizden daha iyi bilir.

²⁰⁷ Bizden iyi bilir örtünmenin hallerini. İyi bilir, örtünmenin arkasını önünü, başını ve sonunu.

²⁰⁸ Görüldüğü üzere kızın çeyizi ve hizmetkârı yok. İyiliği, iffeti ve örtünmesi konusundaysa zaten bilgi sahibi.

²⁰⁹ Kızının iffetini babasının anlatmasına gerek yoktur. Çünkü bu durum ona aydınlık gün gibi aşikâr.

²¹⁰ Bu hikâyeyi, yanlıştın ortaya çıktığında az konuşasın diye anlattım.

²¹¹ İddiasında ısrarcı olan senin içtihat ve itikadın işte böyledir.

²¹² Sen de sûfinin karısı gibi hainmişsin. Dalavere içinde hile tuzağı kurmuşsun.

²¹³ Çünkü her türlü arsızlığın lafını edersin. Senin Rabbinden utanman yok.

Allah'a "İşiten" (Semî') ve "Gören" (Basîr) denilme amacı

²¹⁴ Allah, her an seni görücü ve uyarıcı olduğu için kendisine "gören" (basîr) dedi.

²¹⁵ Allah, kötü söze ağzını açmayasın diye kendisine "işiten" (semî') dedi.

²¹⁶ Allah, korkudan bir fesat düşünmesin diye kendisine "bilen" (alîm) dedi.

²¹⁷ Bunlar, siyahın kâfur adına sahip oluşu gibi, Allah için özel isimler değildir.

²¹⁸ Bunlar, "illet-i ûlâ" örneğindeki gibi illetli değil, türetilmiş isimler ve kadim sıfatlardır.

²¹⁹ Yoksa alay, mizah ve şaka olurdu; tıpkı sağıra duyan, köre de ışık denilmesi gibi.

²²⁰ Ya da özel bir isim olurdu; tıpkı utanmaz birine "Hayyî" (ar sahibi), kara yüzlü çirkin birine de "Sabîh" (ak yüz) adının konulması gibi.

²²¹ Yeni doğmuş bebeğe soyundan dolayı "Hacı" ya da "Gâzi" lakabının verilmesi gibi.

²²² Övme amacıyla bu lakaplar söylense de kişi bunlara sahip değilse o sıfat doğru olmaz.

²²³ Olsa olsa alay ve mizah ya da delilik olur. "Allah, zâlimlerin söylediklerinden münezzehtir¹⁶."

²²⁴ Ben seninle bir araya gelmeden önce, güzel yüzlü fakat kötü huylu olduğumu biliyordum.

²²⁵ Senin yüzünü görmeden önce, katı kalplilik içinde kavga edip ayak dirediğini biliyordum.

²²⁶ İltihaptan gözüm kızardığında az görsem de bunun o deritten kaynaklandığını bilirim.

²²⁷ Sen beni çobansız bir kuzu gibi gördün de bekçimin olmadığını sandın.

²²⁸ Âşıklar, uygun olmayan yere bakmaları yüzünden dertle inlediler.

²²⁹ O ceylanı çobansız sandılar. O köleyi ucuz sandılar.

²³⁰ Sonunda gamzeden ciğere, "Bekçi benim, hesapsız bakma" diye bir ok geldi.

²³¹ Kuzudan, oğlaktan aşağı mıyım da arkamda gözetenim olmasın¹⁷?

²³² Öyle bir bekçim var ki ona padişahlık yaraşır. O, benim üzerime esen rüzgârı bilir.

²³³ O rüzgârın soğuk mu yoksa sıcak mı olduğu konusunda bilgi sahibidir. Ayanlı adam, o gâfil de değildir, gâip de.

²³⁴ Şehvanî nefis, Hakk'a sağır ve kördür. Ben senin gönül körlüğünü uzaktan görmekteydim.

²³⁵ O yüzden sekiz yıl boyunca seni hiç sormadım. Çünkü seni katmerli cehaletle

dolu gördüm.

²³⁶ Külhanda olan kimseye nasılsın diye niçin sorayım? Baş aşağı bir durumdayken nasıl olsun?

Dünya külhan, takva hamam gibidir

²³⁷ Dünya şehveti külhana benzer. Öyle ki onunla takva hamamı yanar.

²³⁸ Fakat muttaki kesimi, bu külhandan rahatlık bulur. Çünkü hamamda, temizlik içindedir.

²³⁹ Zenginlerse hamamı ısıtmak için tezek taşıyanlar gibidirler.

²⁴⁰ Allah, hamam sıcak ve hoş olsun diye onlara hırs vermiştir.

²⁴¹ Bu külhanı terk edip hamamın yolunu tut. Bil ki külhanı terk etmek hamamın ta kendisidir.

²⁴² Külhanda bulunan kimse, sabırlı ve ihtiyatlı kimse için hizmetkâr gibidir.

²⁴³ Hamamda bulunan kimsenin görünüşü, yüzünün güzelliğinden bellidir.

²⁴⁴ Külhandakilerin görünüşü de elbiselerinden ve yüzlerindeki is ve tozdan bellidir.

²⁴⁵ Yüzünü görmezsen kokusunu alırsın. Koku, her kör için baston gibidir.

²⁴⁶ Koku almadıysan onu konuştur da

yeni sözden eski sırrı öğren.

²⁴⁷ Böylece altın sahibi külhancı der, *bugün akşama dek yirmi sele tezek getirdim.*

²⁴⁸ Senin hırsın da dünyada her bir alevinde açılmış yüz ağız bulunan ateş gibidir.

²⁴⁹ Bu altın, tezek gibi ateşi alevlendirse de akıl katında tezek kadar sevimsizdir.

²⁵⁰ [167b] Ateşten dem vuran güneş ışı-ğı, yaş gübreyi ateşe lâyük kılar.

²⁵¹ Güneş, hırs külhanına yüz kıvılcım düşün diye o taşı da altına dönüştürmüştür.

²⁵² *Mal biriktirdim*, diyen kimse, *şu kadar tezek getirdim* demekten başka ne demiş olur ki?

²⁵³ Bu söz, rezilliği arttırıcı olsa da külhancılar arasında bundan dolayı nice övünmeler vardır:

²⁵⁴ *"Sen akşama dek altı sele çektin. Oysa ben, meşakkatsiz yirmi sele çektim."*

²⁵⁵ Külhanda doğup temizlik görmemiş kimseye misk kokusu rahatsızlık verir.

Aktarlar çarşısında ıtır ve misk kokusundan rahatsızlanıp bayılan dericinin hikâyesi

²⁵⁶ Birisi, aktarlar çarşısına varınca kendinden geçip kıvranmaya başladı.

²⁵⁷ Cömert aktarlardan gelen güzel koku onu çarptı ve bu yüzden başı dönüp yere yığıldı.

²⁵⁸ O, kendinden geçerek gün ortasında yol kenarına bir leş gibi serildi.

²⁵⁹ Halk hemen onun başına toplandı.

Herkes onu iyileştirmeye çalışarak lâhavle çekiyordu.

²⁶⁰ Biri elini kalbine koyuyor, ötekisi ona gülsuyu serpiyordu.

²⁶¹ O çarşıda onun başına bu olayın gülsuyundan geldiğini bilmiyordu ki.

²⁶² Biri elini ve başını ovuyor, ötekisi sıva çamuru getiriyordu.

²⁶³ Biri ödağacıyla şekeri karıştırıp tüt-sülüyor, öteki üzerindeki giysileri çıkarıp azaltıyordu.

²⁶⁴ Birisi nabzı nasıl atıyor diye bakıyor, ötekisi ağız kokusunu kontrol ediyordu.

²⁶⁵ Anlamaya çalışıyordu, şarap mı içti, esrar mı çekti, afyon mu aldı? Halk onun bayılmasına bir anlam veremiyordu.

²⁶⁶ Bu yüzden hemen yakınlarına, filanca perişan vaziyette yere yığıldı diye haber iletiler.

²⁶⁷ Kimse bilmiyordu, neden bayıldığı-nı, ne olup da hayatının karardığını.

²⁶⁸ O iri kıyım dericinin zeki ve bilgili bir kardeşi vardı, hemen koşup geldi.

²⁶⁹ Elinde biraz köpek dışkısı vardı. Kalabalığı yarıp bağırarak yaklaştı.

²⁷⁰ Dedi, *ben sıkıntısının neden kaynaklandığını biliyorum*. Sebebi bilersen çaresi bellidir.

²⁷¹ Sebep bilinmezse sıkıntıya ilaç bulmak zordur. Bu durumda yüz ihtimal vardır.

²⁷² Sebebi bildin mi iş kolaylaşır. Sebepleri bilmek, cehaleti ortadan kaldırır.

²⁷³ Kendi kendine dedi, *onun beyninde, damarlarında, kat kat köpek dışkısı kokusu vardır*.

²⁷⁴ Çünkü o, geçimini sağlamak için akşama dek dışkı içinde deri tabaklamaktadır.

²⁷⁵ Nitekim Büyük Calinus, neye alışkınca demiştir, hastaya onu ver!

²⁷⁶ Onun sıkıntısı, alışkın olmadığı şeydendir. Öyleyse sıkıntısının çaresini alışkın olduğu şeyde ara.

²⁷⁷ Çünkü dışkı çeke çeke bokböceğine dönmüş. Bokböceğine gülsuyundan baygınlık gelir.

²⁷⁸ Köpek dışkısına alışkın olduğu için onun ilacı yine köpek dışkısındanandır.

²⁷⁹ “Kötüler kötüler içindir¹⁸”i oku ve gidip bu sözün arka planını anla.

²⁸⁰ Öğüt verenler, durumu düzelsin diye onu amber ya da gülsuyuyla tedavi ederler.

²⁸¹ Ey güvenilir kişiler, pislerle temizler uygun ve yaraşır değildir.

²⁸² Vahiy “misk”inden sapıp yittikleri için şöyle feryat eder olmuşlardır: “Sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık.”¹⁹

²⁸³ “Bu söz, bizim için sıkıntı ve hastalıktır. Sizin öğüdünüz bize uğurlu değil.”

²⁸⁴ “Açıktan açığa öğüt vermeye başlarsanız, biz hemeninde sizi taşlarız.”²⁰

²⁸⁵ “Biz, boş konuşup eğlenerek semirmişiz. Kendimizi öğütlerle hiç yağurmamışız.”

²⁸⁶ “Bizim gıdamız yalan dolan, lakırdı ve eğlence. Bu mesajdan bizim midemiz karışıyor.”

²⁸⁷ “Sıkıntıyı katmerleştirip artırıyor, afyonu akla ilaç kılıyorsunuz.”

Dericinin kardeşinin dericiyi dışkı kokusuyla gizlice tedavi edişi

²⁸⁸ O genç, ona ne tür bir ilaç verdiğini görmesinler diye insanları onun başından uzaklaştırıyordu.

²⁸⁹ Tıpkı bir sır söylemişçesine başını kulağına yaklaştırdı. Sonra da o şeyi onun burnuna koydu.

²⁹⁰ Avucuna köpek dışkısı sürmüştü. Pis burna ilaç olarak bunu görmüştü.

²⁹¹ Bir saat geçmişti ki adam kıpırdanmaya başladı. İnsanlar dediler, *bu acayip bir efsun*.

²⁹² Dediler, *bu efsunu okuyup kulağına üfledi. Tam ölmüştü ki efsun imdadına yetişti*.

²⁹³ [168a] Fesatçıların eğilimi, zinanın, cilvenin ve göz kaş etmenin bulunduğu yana doğrudur.

²⁹⁴ Kime öğüt miski yarar sağlamazsa, o mutlaka kötü kokuya alışmış demektir.

²⁹⁵ Allah, müşriklere, ilk başta fışkı içinde doğdukları için pis demiştir²¹.

²⁹⁶ Pislükte doğan kurt, kesinlikle tabiatını değiştirip ambere yönelmez.

²⁹⁷ Kendisine nur damlaları değmediği için o her zaman kabuk gibi kalpsiz bir cisimdir.

²⁹⁸ Hak onu nur saçısından nasiplendirmiş olsaydı, Mısır'daki gibi pislükten kuş doğardı.

²⁹⁹ Fakat bu kuş, sıradan tavuk değil, bilgi ve anlayış kuşudur.

³⁰⁰ Sen de o nurdan nasip almamışa benziyorsun. Çünkü burnunu pislüğe sokuyorsun.

³⁰¹ Ayrılıktan yüzün yanağın sarardı. Sen sarı bir yaprak, ham bir meyvesin.

³⁰² Kazan, ateşten islenip simsiyah oldu. Et ise sertliğinden dolayı çiğ kaldı.

³⁰³ Seni ayrılık içinde sekiz yıl kaynatım da çiğliğin ve nifakın bir zerre eksilmedi.

³⁰⁴ Kuruğun hastalıktan taş kesildi. Korumuklar şimdi kuru üzüm olmuşken sen hâlâ hamsın.

Aşığın kusurundan dolayı göstermelik olarak özür dilemesi ve sevgilisinin bunu anlaması

³⁰⁵ Aşık dedi, benimle bir olacak mısın, yoksa iffetli mi davranacaksın diye seni sınıdım, önemseme.

³⁰⁶ Ben seni sınımadan da biliyordum, fakat hiç haber, gözle görmek gibi olur mu?

³⁰⁷ Sen güneşsin; adın meşhur ve âşikâr. Güneşi sınıadıysam ne zararı var?

³⁰⁸ Sen bensin. Ben kendimi her gün yarar ve zarar içinde sınıyorum.

³⁰⁹ Düşmanlar, peygamberleri sınıdılar da böylece onlardan mucizeler ortaya çıktı.

³¹⁰ Senin gözlerinden kem gözler irak olsun, ben gözümü ışıkla sınıdım.

³¹¹ Bu dünya harabe gibi, sense hazinesin.

Hazineni aradıysam gücenme.

³¹² Her zaman düşmanlara karşı övüneyim diye bu küstahlıkta ileri gittim.

³¹³ İstedim ki dilim sana bir ad koyduğunda, gözüm bunu gördüğüne tanıklık etsin.

³¹⁴ Mahremiyet yolunda yol kesici olmuşsam, ey ay yüzlü, kılıçla kefenle geldim.

³¹⁵ Elimi ayağımı başkası değil, sen kendi elinle kes. Çünkü ben başka elden değil bu eldenim.

³¹⁶ Yine ayrılıktan söz ediyorsun. Ne istersen yap, fakat bunu yapma.

³¹⁷ Kabuklardan söz ettik, öz gizli kaldı. Bıraksak da bu böyle kalmaz.

Sevgilinin âşığın özrünü reddedişi ve onun hilesini yüzüne vuruşu

³¹⁸ O sevgili, ona cevap olarak dudağını açıp dedi, bizim yönümüzden gündüz, senin yönünden gece.

³¹⁹ Gözleri görenlerin önüne kara hileleri niçin delil diye getirirsin?

³²⁰ Kalbinde hile ve sır olarak ne varsa hepsi bizim gözümüzde değersiz olup gün gibi belirgindir²².

³²¹ Kulu koruyup gözetme adına hatanı görmezden gelip örtüyorsa, sen ne diye aşırı yüzüzlük ediyorsun?

³²² Babandan öğren: Âdem, hata içinde, huzura yönelip umutla eğildi.

³²³ Sırları bilen [Allah]ı görünce de tövbe edip af dilemeye durdu.

³²⁴ Hüzüün içinde çaresizce oturdu ve bahane uydurmak için daldan dala sıçramadı.

³²⁵ Sadece “Rabbimiz, biz kendimize zulmettik²³” dedi, hepsi bu. Çünkü önde ve arkada muhafızları gördü.

³²⁶ Can gibi gizli muhafızları gördü. Her birinin iki uçlu mızrağı göğe kadardı.

³²⁷ Dikkat et, Süleyman’ın huzurunda karınca ol ki bu mızrak seni yarmasın.

³²⁸ Doğruluk makamından başka yerde bir an durma. Kişi için gözden iyi gözetici yoktur.

³²⁹ Kör, öğütlerle arınıp temizlense de her an tekrar pislige bulaşır.

³³⁰ Ey Âdem, sen kör değilsin, gözün görüyor. Ancak “kazâ geldiği zaman göz kör olur²⁴.”

³³¹ Gören kişinin nadiren ve kazara kuyuya düşmesi için ömürler gerek.

³³² Oysa bu olay körün hep yanıbaşındadır. Çünkü onun için düşmek âdet haline gelmiş olağan bir durumdur.

³³³ Pislige düşer de duyduğu kokunun kendisinden mi yoksa pislige bulaşmış olmasından mı kaynaklandığını bilemez.

³³⁴ Ona biri güzel koku seripse, bunun dostundan değil kendisinden kaynaklandığını düşünür.

³³⁵ [168b] Ey görüş sahibi, öyleyse bu iki aydın göz, sana yüz annedir, yüz baba.

³³⁶ Özellikle gönül gözünün değeri yetmiş kattır. Öyle ki duyu organı olan şu iki göz ondan nasiplenmektedir.

³³⁷ Ne yazık ki yol kesiciler oturup dilimin altına yüz düğüm attılar.

³³⁸ Ayak bağılyken nasıl rahvan gidilir? Bu çok ağır bir bağdır, mazur gör.

³³⁹ Gönül, bu söz kırık dökük geliyor. Çünkü bu söz inci, kıskanmaksa değirmendir.

³⁴⁰ İnci kırılıp ufalansa da böylelikle yorgun göze sürme olur.

³⁴¹ Ey inci, kendi kırılmana hayıflanma. Çünkü kırılmakla aydınlanacaksın.

³⁴² Böyle kırık dökük söylenmeli. Sonunda Hak onu düzeltir. Çünkü Allah ganîdir.

³⁴³ Buğday da kırılıp öğütülerek un haline gelince fırına gelip ekmek olur.

³⁴⁴ Ey âşık, suçun açığa çıktığına göre sen de eveyip gevelemeyi bırak da ufalan.

³⁴⁵ Adem’in öz oğlu olanlar, “Biz kendimize zulmettik²⁵” sözünü söylerler.

³⁴⁶ Sen hacetini arz et, yüzşüz ve lanetli İblis gibi deliller getirme.

³⁴⁷ Yüzşüzlük onun kusurunu örttüyse, sen de durma git, inatlaşıp yüzşüzlük etmeye koyul.

³⁴⁸ Ebu Cehil, tıpkı kinci Oğuz Türk’ü gibi, Peygamber’den bir mucize istedi.

³⁴⁹ Fakat Hak Sıddık’ı (Ebu Bekir) mucize istemedi. *Bu sima söylerse*, dedi, *sadece doğru söyler.*

³⁵⁰ Senin gibi biri, benlikten dolayı benim gibi bir sevgiliyi nasıl sınavabilir?

Bir kafirin Ali’ye “Allah’ın koruyuculuğuna inanıyorsan kendini bu köşkün üzerinden at” demesi ve müminlerin emiri’nin ona cevap vermesi

³⁵¹ Allah’ı ululamanın bilincinde olmayan bir inatçı, bir gün Murtaza (Hz. Ali)’ya dedi,

³⁵² *Ey akıl sahibi, oldukça yüksek bir binanın damındasın. Hakk’ın koruyucu olduğunun da bilincindesin öyle mi?*

³⁵³ Ali, *evet dedi, O, sperm ve bebek halimizden bu yana bizim varlığımızı korur. O ganîdir.*

³⁵⁴ Öyleyse dedi, *kendini bu damdan atıp Hakk’ın koruyuculuğuna bütünüyle güven.*

³⁵⁵ Böylece ben de senin imanından ve delillere dayalı güzel inancından emin olayım.

³⁵⁶ Ali ona, sus, dedi, git de canın bu cüretin yüzünden tehlikeye düşmesin.

³⁵⁷ Kulun, bela arayarak Allah'ı sınamaya kalkışması olacak şey mi?

³⁵⁸ A sersem budala, lüzumsuzluk ederek Hakk'ı sinamaya kul nasıl cüret edebilir?

³⁵⁹ Bu, ancak Allah'a yaraşır. O, her an kullarını sinamaktadır.

³⁶⁰ Böylece içimizde nasıl bir inanç var diye bizi bize açıkça göstermektedir.

³⁶¹ Hiç Adem Hakk'a, seni şu suç ve hatayla sinadım, demiş midir?

³⁶² Sultanım, böylece hilminin son noktasını göreyim [diyebilir mi Âdem]? Ah buna kimin mecali olabilir, kimin?

³⁶³ Aklın o kadar şaşmış ki. Senin ömrün kabahatinden beter.

³⁶⁴ Göğün çatısını yükselten O'dur²⁶. Sen O'nu nasıl sinayabilirsin?

³⁶⁵ Sen ki hayrı şerri bilmezsin. Önce kendini sına, sonra da başkalarını.

³⁶⁶ Kendini sinadığında zaten başkalarını sinamaktan vazgeçersin.

³⁶⁷ Şeker parçası olduğunu anladığında bilirsin ki şeker dükkanına aitsin.

³⁶⁸ Öyleyse sinamaksızın bil ki Allah, şerkeriye boşa göndermez seni.

³⁶⁹ Yine sinamadan bil ki baş isen Allah seni ayakkabılığa göndermez.

³⁷⁰ Aklı olan, değerli inciye pislikle dolu hela çukuruna hiç atar mı?

³⁷¹ Öyle ki bilinçli bir bilge, buğdayı saman ambarına asla göndermez.

³⁷² Önder ve kılavuz olan şeyhi bir mürit sinamışsa eşeklik etmiştir.

³⁷³ Din yolunda onu sinasan bile a gâfil, sen kendin sinanmış olursun.

³⁷⁴ Böylece senin cüret ve cehaletin çırpıplak belirir. Bu araştırma yüzünden O'nun çıplak kalması mümkün mü?

³⁷⁵ A yiğit, zerre gelip de dağı tartmaya kalksa tartısı dağı yüzünden parçalanır.

³⁷⁶ Kendi kıyasından bir tartı yapıp Hak adamını tartmaya kalkar.

³⁷⁷ [169a] O, akıl tartısına sığmadığı için sonunda akıl tartısını parçalar.

³⁷⁸ Sinamak, üzerinde tasarrufta bulunmak gibidir. Böyle bir padişah üzerinde tasarrufa yeltenme.

³⁷⁹ Nasıl olacak da resimler böyle bir ressam üzerinde tasarrufta bulunacaklar?

³⁸⁰ Bir sinama görüp bilse de bu gerçek değildir. Çünkü bu sinamayı da onu resmeden resmetmiştir.

³⁸¹ Resmettiği bu sûret, onun ilminde var olan sûretler yanında nedir ki?

³⁸² Sana bir sinama kuruntusu geldiği zaman, bil ki kötü talih gelip de senin boynunu vurmuş demektir.

³⁸³ Böyle bir kuruntuya düştüğünü gördüğünde hemen Allah'a dön de secdeye kapan.

³⁸⁴ Allah'ım, beni bu şüpheden kurtar, diyerek secde ettiğin yeri akıttığın gözyaşıyla ıslat.

³⁸⁵ Sinamak senin amacın olunca dininin mescidi keçi boynuzuyla²⁷ dolar!

Mescid-i Aksa ve keçi boynuzu hikâyesi ve Dâvud'un
-selam üzerine olsun- Süleyman'dan -selam üzerine olsun- önce
o mescidi yapmaya niyetlenmesi

³⁸⁶ Dâvud'un Mescid-i Aksa'yı taş kullanarak inşa etme arzusu son haddine varınca...

³⁸⁷ Hak ona vahyetti, bu düşünceni terk et.

Çünkü bu mekanı yapmak senin elinden gelmez.

³⁸⁸ Ey seçkin insan, Mescid-i Aksa'yı inşa etmen bizim takdirimizde yoktur.

³⁸⁹ Dâvud dedi, *ey sırrı bilen, benim suçum nedir ki bana mescidi yapma diyorsun?*

³⁹⁰ Dedi, *sen suçsuzsun. Ancak kanlar döküp boynuna mazlumların kanını aldın.*

³⁹¹ *Çünkü senin sesinden sayısız insan can verdi; sesine avlandı.*

³⁹² *Senin sesinden, senin güzel ve can alıcı sesinden dolayı çokça kan akmıştır.*

³⁹³ Dâvud dedi, *sana yenik düşmüştüm, senin sarhoşundum. Benim elim, senin elinle bağlanmıştı.*

³⁹⁴ Padişaha her mağlup olan merhum olmaz mı? Yenilen yok olmuş demektir, öyle değil mi?

³⁹⁵ Allah dedi, *bu yenilen, kesinlikle inanın ki görelî bir yok oluşa uğramıştır.*

³⁹⁶ Kendini terk edip böyle yok olan, var

olanların en iyisi ve büyüğü olmuştur.

³⁹⁷ O, Hakk'ın sıfatlarına oranla yoktur. Aslında ona yokluk içinde varlık vardır.

³⁹⁸ Bütün ruhlar onun yönetimindedir. Bütün bedenler onun okuna dizilidir.

³⁹⁹ Bizim lütfumuza yenik düşen kimse, eli kolu bağlanmış değil, tam tersine sevgimizle özgürlük ve iradeye kavuşmuştur.

⁴⁰⁰ İradenin son aşaması, burada kişinin iradesinin yok olmasıdır aslında.

⁴⁰¹ O, sonunda benlikten arınmasaydı iradeden bir tat almamış olurdu.

⁴⁰² Dünyada yiyecek ve içecek varsa da, bunun tadı, tadın yok oluşunun tikelidir.

⁴⁰³ Tatlardan etkilenmez duruma gelmiş olsa da, o bir tatken tat alıcı olmuştur.

“Müminler kardeşir”²⁸, “Âlimlerse tek bir kişi gibidir” ibarelerinin şerhi.

Özellikle Dâvud ve Süleyman ile diğer peygamberlerin birliği -Allah'ın selamı onlara olsun- böyledir.

Öyle ki bunlardan birini inkâr edersen hiçbir peygambere olan imanın geçerli olmaz. Bu birliğin göstergesidir.

O binlerce evden bir ev yıkarsan tümü yıkılmış olur da tek bir duvar bile ayakta kalmaz. “Onlardan hiçbirini arasında ayırım gözetmeyiz”²⁹.”

Akıllı için bir işaret yeterlidir. Bu ise işaret sınırını aştı.

⁴⁰⁴ Bu, senin çaba ve gücünle gerçekleşmese de mescidi senin oğlun inşa edecektir.

⁴⁰⁵ Ey bilge, onun yaptığı senin yaptığın demektir. Öteden beri inananlar birbirleriyle bağlantılıdır.

⁴⁰⁶ İnananlar çoksa da iman tektir. Cismileri çoksa da canları tektir.

⁴⁰⁷ Sığır ve eşekte bulunan anlayış ve candan farklı olarak insanın bambaşka bir canı vardır.

⁴⁰⁸ Yine insan aklından ve canından farklı olarak da o anın velisinin başka bir canı vardır.

⁴⁰⁹ Hayvani canın birliği yoktur. Yelin ruhunda bu birliği arama.

⁴¹⁰ [169b] Beriki ekmek yese öteki doymaz. Beriki yük çekse öteki ağırlık hissetmez.

⁴¹¹ Tam tersine berikinin ölümüne öteki sevinir. Berikinin önündeki nimeti görünce öteki kıskançlığından ölür.

⁴¹² Kurtlarla köpeklerin canları ayrı ayrıdır. Bir ve bütün olan, Allah aslanlarının canıdır.

⁴¹³ İsim olarak onların canını çoğul yapıp “canlar” dedim. Çünkü o bir tek can, cisme göre yüzlercedir.

⁴¹⁴ Tıpkı göğün tek güneşi gibi. Güneş de evlerin avlularına göre yüzlercedir.

⁴¹⁵ Oysa aradan duvarları kaldırırsan, avlulara gelen ışıklar bir olup çıkar.

⁴¹⁶ Evlerin temeli kalmayınca, müminler de tek bir kişi gibi olurlar.

⁴¹⁷ Bu sözden farklar ve güçlükler doğar. Ne var ki bu özdeşleştirme değil, sadece örnektir.

⁴¹⁸ Aslanın kendisi ile yiğit bir insanoğlu arasında sınırsız farklar vardır.

⁴¹⁹ Ey güzel bakışlı, örnek verilirken aradaki birlik, cesaret bakımındandır.

⁴²⁰ Bu yiğit, aslana sadece benzetilmiştir. Yoksa bütün koşullarda aslanla özdeş değildir.

⁴²¹ Bu evrende birbirine özdeş görünüm yoktur ki ben sana özdeş bir şey göstereyim.

⁴²² Aklı şaşkınlıktan kurtarabilmek için yine eksik bir örneğe el atacağım.

⁴²³ Gece ışıyla karanlıktan kurtulmak için her eve bir lamba koyarlar.

⁴²⁴ O lamba işte bu bedendir, ışıyorsa can gibidir. Bu da fitile ve şuna buna muhtaçtır.

⁴²⁵ Altı fitilli duyular lambası olan insan da uykuya ve yiye içmeye bağımlıdır.

⁴²⁶ Yemeden uyumadan yarım nefes bile yaşayamaz. Ne ki yiye uyuyarak da yaşayamaz.

⁴²⁷ Fitilsiz yağsız kalıcı değildir. Ne ki fitili yağı varken de hayatı fazla sürmez.

⁴²⁸ Çünkü onun bir etkene bağlı olan ışığı, ölüm arayışındadır. Nasıl yaşasın ki? Aydınlik gün onun ölümüdür.

⁴²⁹ Beşerin bütün duyuları da geçicidir. Çünkü kıyamet gününün ışığı karşısında yok olur gider.

⁴³⁰ Babalarımızın duyusu ve can ışıkları, bütünüyle fânî ve yok olmazlar ot gibi.

⁴³¹ Ancak yıldız ve ay gibi, güneşin ışığı karşısında yok olurlar.

⁴³² Öyle ki pire ısırganın verdiği acı ve sızı, yılan ısırganı söz konusu olunca yok olup gider.

⁴³³ Çıplak kişi, arıların sokmasından kurtulmak için suya atlar.

⁴³⁴ Arı, onun başı üzerinde dönüp durur.

Başını çıkarsa gözünün yaşına bakmazlar.

⁴³⁵ Su, Hakk'ın anılmasıdır. Arı ise bu zamanda filanca kadının, falanca erkeğin anılmasıdır.

⁴³⁶ Eski düşünce ve kuruntulardan kurtulmak için zikir suyunda nefesini tutup bekle.

⁴³⁷ Ondan sonra, baştan ayağa bütünüyle o berrak suyun tabiatını edinmiş olursun.

⁴³⁸ Böylece, o şer arısı, tıpkı sudan kaçır gibi senden sakınır.

⁴³⁹ Ondan sonra istersen uzak ol sudan. Çünkü tabiatın sır bakımından suyla aynıdır artık.

⁴⁴⁰ Öyleyse dünyadan geçen kimseler de yok olmayıp sıfatlara karışmışlardır.

⁴⁴¹ Hepsinin sıfatları, Hakk'ın sıfatları içinde, tıpkı güneş karşısında belirsizleşen yıldızlar gibi görünmez olmuştur.

⁴⁴² Ey ayak direten, eğer Kur'an'dan buna kanıt istersen, "Hepsi toplandığında huzurumuza getirileceklerdir"³⁰’i oku.

⁴⁴³ "Huzura getirilenler" yok olmazlar. İyi bak, ruhların bekâsından emin ol.

⁴⁴⁴ Bekâ ile arasında perde olan ruh azap duyar. Bekâyâ ulaşan ruhsa perdeden arınmış olur.

⁴⁴⁵ Kısacası bu hayvanî duyusu lambasını, [kendini onlarla] bir görmeye kalkma diye anlattım sana.

⁴⁴⁶ Hemen kendi ruhunu Hak yolcularının kutlu ruhlarına kat.

⁴⁴⁷ Yüz lamban sönmüş sönmemiş ne çıkar? Bir değil bu lambalar, birbirinden çok farklı.

⁴⁴⁸ Bu yüzden dostlarımız hep savaşır dururlar. Oysa peygamberler arasında savaş olduğunu kimse duymamıştır.

⁴⁴⁹ Çünkü peygamberlerin ışıkları güneştir. Oysa bizim duyusu ışıgımız, lambadır, mumdur, istir.

⁴⁵⁰ Biri sönüp gider, ötekiyse gün boyu yanar. Biri solup gider, ötekiyse parıldar.

⁴⁵¹ Hayvani can, besinle diri kalır. Öte yandan o, her türlü iyi ve kötü şeyle de ölebilir.

⁴⁵² Bu lamba sönüp ışığı kaybolup gitti diye komşunun evi neden karanlığa gömülsün?

⁴⁵³ O evin ışığı bu lamba olmadan da varlığını sürdürdüğüne göre, her evin duyu ışığı ayırdır.

⁴⁵⁴ Bu, rabbanî canın örneği değil, hayvanî canın örneğidir.

⁴⁵⁵ Yine gecenin karanlığından ay doğdu-ğu zaman her pencereden bir ışık vurur.

⁴⁵⁶ [170a] O yüz evin ışığını tek bir ışık olarak bil. Çünkü bu ışık, öteki olmadan var olmaz.

⁴⁵⁷ Parlak güneş ufukta bulunduğu süre-

ce onun ışığı konuk olur her eve.

⁴⁵⁸ Yine can güneşi batınca bütün evlerin ışığı söner.

⁴⁵⁹ Bu, ışığın örneğidir, özdeşi değil. Sana yol gösterirken düşmanın yolunu keser.

⁴⁶⁰ O kötü huylu kişi, tıpkı örümcek gibi kaba saba perdeler dokuyup durur.

⁴⁶¹ Tükürüğüyle ışığı perdelemiş ve böylece kendi idrak gözünü kör etmiştir.

⁴⁶² Bu durumda atın boynuna yapışırsa sonuç alır. Eğer atın ayağını tutarsa çifte yer.

⁴⁶³ Terbiye edilmemiş ve gem vurulmamış ata pek binme. Aklı ve dini kendine önder kıl, vesselam.

⁴⁶⁴ Bu yolculuğu önemsiz görüp hafife alma. Bu yolda insanlar, sabredip *güçlük- lere katlanmalıdır*³¹.

Mescid-i Aksâ'nın inşa ediliş hikâyesinin devamı

⁴⁶⁵ Süleyman, Kabe gibi temiz ve Mina gibi kutsal olan binanın yapımına başlamıştı.

⁴⁶⁶ Onun yaptığı binada görkem göze çarpıyordu. O, başka binalar gibi biçimsiz ve sıradan değildi.

⁴⁶⁷ Binada kullanılmak üzere dağdan koparılan her taş, açıkça diyordu, *önce beni çıkarın*.

⁴⁶⁸ Sanki Adem'in yoğrulduğu yerin suyu ve toprağıymış gibi, kerpiç parçalarından ışık parlıyordu.

⁴⁶⁹ Taşlar, kimse taşımadan kendiliğinden gelir olmuştu. Kapılar ve duvarlar sanki canlanmıştı.

⁴⁷⁰ Hak der ki *cennetin duvarı, başka duvarlar gibi cansız ve çirkin değildir*.

⁴⁷¹ Bedenin kapısı ve duvarı bilinç taşıdığı için bu ev canlıdır. Çünkü orada şahlar şahı vardır.

⁴⁷² Hem ağaç, hem meyve ve hem de berak su, cennettekilerle konuşup söyleşir.

⁴⁷³ Çünkü cennet, araç gereç ve malzemeye değil, amel ve niyetlerle inşa edilmiştir.

⁴⁷⁴ Bura (dünya)nın binası ölü çamurdan yapılmıştır. Oysa o bina canlı ibadetten inşa edilmiştir.

⁴⁷⁵ Bu bina kendi aslına benzer; kusurla doludur. O bina da ilim ve amelden ibaret olan aslına benzer.

⁴⁷⁶ Orada hem saray, hem taht, hem taş, hem de giysiler, cennettekilerle sorulu cevaplı söyleşir.

⁴⁷⁷ Döşegi, hizmetçi olmadan kendiliğinden toplanır. Ev, bir süpüren olmadan süpürülür.

⁴⁷⁸ Gönül evinin tahtı, taşıyan olmaksızın harekete geçti. Kapısı ve kapının hal- kası, çalıp söylemeye başladı.

⁴⁷⁹ Gönülde de ebedi yurdun diriliği var. Fakat ne fayda ki dilim söyleyemiyor.

⁴⁸⁰ Süleyman, her sabah insanları irşad etmek için mescide geldiğinde,

⁴⁸¹ Kimi zaman sözle, sazla, ezgiyle, kimi zaman da eylem yoluyla, yani rüku

edip namaz kılarak öğüt verirdi.

⁴⁸² Eylem yoluyla verilen öğüt, insanlara daha cazip gelir. Çünkü bu öğüt, duyan duymayan herkesin gönlüne ulaşır.

⁴⁸³ Ayrıca bu tür öğütte emredicilik duygusu az olur. Bunun insanlara etkisi kalıcıdır.

**Osman'ın -Allah ondan razı olsun- halifeliğinin
başlangıç hikâyesi ve onun davranışla öğüt verenin
sözle öğüt verenden daha iyi olduğuna ilişkin hutbesi**

⁴⁸⁴ Osman, halife olunca hararetle koşup minbere çıktı.

⁴⁸⁵ Peygamber'in minberi üç basamaklıydı. Ebu Bekir, ikinci basamağa otururdu.

⁴⁸⁶ Ömer ise kendi döneminde İslam'a ve dine saygıdan üçüncü basamağı yeğlemişti.

⁴⁸⁷ Osman dönemi geldi ve o güzel talihli zat, çıkıp minberin üst kısmına oturdu.

⁴⁸⁸ Bu sırada boş konuşan biri ona sordu, *o ikisi (Ebu Bekir ve Ömer), Peygamber'in yerine oturmadılar.*

⁴⁸⁹ *Peki sen nasıl olur da onlara üstünlük sağlamaya çalışırsın? Oysa derece bakımından sen onlardan daha alt konumdasın.*

⁴⁹⁰ Dedi, *üçüncü basamağa çıksaydım, Ömer'e denk olduğum düşünülecekti.*

⁴⁹¹ *İkinci basamağa oturmaya kalksaydım, sanki Ebu Bekir, denirdi, bu da onun gibi.*

⁴⁹² *Bu üst kısım, Mustafa'nın makamıdır. O sultana benzediğim zaten düşünülemez.*

⁴⁹³ Ondan sonra o şefkat sahibi, hutbe okumak yerine, ikindiye yakın bir zamana dek suskun kaldı.

⁴⁹⁴ Kimsenin, *hadi oku*, diyecek ya da o anda mescitten çıkacak cesareti yoktu.

⁴⁹⁵ Seçkinlerin de sıradan insanların da üstüne bir mehabet çökmüştü. Mescidin içi dışı Allah'ın nuruyla dolmuştu.

⁴⁹⁶ Gözü görenler O'nun nurunu görmek-

teydiler. Körlerse o güneşle ısınmaktaydılar.

⁴⁹⁷ Zaten körün gözü, güneşin kesin olarak doğduğunu sıcaklığından anlar.

⁴⁹⁸ [170b] Fakat bu sıcaklık, her işitilenin aynısını görebilsin diye gözü açar.

⁴⁹⁹ Sıcaklığında bir tuhafılık vardır. Hararetiyle gönle ferahlık ve genişlik gelir.

⁵⁰⁰ Kör, "kıdem" ışıyla ısınınca rahatlayarak der, ben görmeye başladım.

⁵⁰¹ İyice kendinden geçmişsin güzelim, görmek için daha epey yol var.

⁵⁰² Bu, körün güneşten nasibidir. Belki de bunun yüz katı nasibi vardır onun. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

⁵⁰³ O nuru gören kişiye gelince; onun durumunu dile getirmeyi İbn Sina bile beceremez.

⁵⁰⁴ Yüz kat gücü de olsa bu dilin haddine mi o görünen perdeye el sürmek?

⁵⁰⁵ Perdeye dokunursa vay haline! İlahî kılıç onun elini keser.

⁵⁰⁶ Elin sözü mü olur? Başını bile keser. Cehaletinden serkeşlikler eden başını...

⁵⁰⁷ Bunu varsayım olarak söyledim. Yoksa bu el nerede, o nerede [Bu elin ona ulaşması mümkün mü]?

⁵⁰⁸ Misal olarak söylenmiş şu söze benzer bu: "Teyzenin hayaları olsaydı dayı olurdu."

⁵⁰⁹ Dil ile kuşkudan arınmış göz arasında yüz binlerce yıllık yol var desem, azdır.

⁵¹⁰ Sakın gökten gelecek ışıktan umut kesme. Hak dilerse bir anda sana ulaşır.

⁵¹¹ Yıldızların madenler üzerinde, Allah'ın kudretince her an ulaştırılan yüzlerce etkisi vardır.

⁵¹² Gök yıldızı (güneş) karanlıkları yok eder. Hak yıldızı ise Hakk'ın sıfatlarında kalıcıdır.

⁵¹³ Ey yardım isteyen, beş yüz yıl uzaklıktaki gök, etki açısından yeryüzüne yakındır.

⁵¹⁴ Zuhale üç bin beş yüz yıllık yol vardır. Yine de o, her an özelliğini ortaya koyar.

⁵¹⁵ Dönüş zamanı [bunca mesafeyi] gölge gibi dürer. Güneş için gölgenin uzunluğu nedir ki?

⁵¹⁶ Yıldız gibi tertemiz ruhlardan, felekteki yıldızlara yardım ulaşır.

⁵¹⁷ Görünüşte o yıldızlar, bizim üzerimizde etkilidirler. Oysa bizim batınımız gök üzerinde etkilidir.

Bazı bilgelerin insan küçük âlemdir demelerine karşılık
ilahî bilgelerin insanın büyük âlem olduğunu
söylemelerinin açıklanması:
Çünkü o bilgelerin bilgileri insanın dış görünüşüyle
sınırlıyken bu bilgelerin bilgileri insanın hakikatine ulaşmaktaydı.

⁵¹⁸ Görünüşte küçük evren sensin. Ancak anlam olarak büyük evren de sensin.

⁵¹⁹ O dalın dış görünüşü meyvenin esasıdır. Oysa işin içyüzüne bakarsan dal meyve için var olmuştur.

⁵²⁰ Meyve arzusu ve umudu olmasaydı bahçıvan ağacın kökünü hiç diker miydi?

⁵²¹ Öyleyse görünüşte ağaçtan meyve doğmuş olsa da anlamca o ağaç meyveden doğmuştur.

⁵²² Mustafa, bu yüzden, *Adem ve peygamberler, benim halefim olup sancağımın altındadırlar*, diye buyurmuştur.

⁵²³ O beceriler sahibi, bundan dolayı şu sır dolu sözü söylemiştir: "Biz, öne geçen sonrakileriz³²."

⁵²⁴ Ben görünüşte Adem'den doğmuşsam da anlam bakımından onun dedesinin dedesiyim.

⁵²⁵ Meleklerin ona secde edişi benden dolayıldı. O, yedinci göğe benim ardımca çıktı.

⁵²⁶ Öyleyse anlam bakımından babam

benden doğmuştur. Bu durumda anlam bakımından ağaç meyveden doğmuş olmaktadır.

⁵²⁷ İlk düşünülen, özellikle ezelî niteliği olan düşünce, eylem olarak en son gerçekleşmiştir.

⁵²⁸ Kısacası, işte bu kervan bir anda göğe gidip gelmektedir.

⁵²⁹ Bu yol bu kervana uzun değildir. Kurtuluş çölü, kurtulana aşılmaz gelir mi hiç?

⁵³⁰ Gönül her an Kabe'ye gider ve beden de nimetin kadrini bilerek gönlün tabiatını edinir.

⁵³¹ Bu uzunluk kısalık beden açısından dandır. Allah'ın olduğu yerde uzun kısa nedir ki?

⁵³² Allah, cismi dönüşüme uğratınca cismin gidişi fersahsızdır, milsizdir.

⁵³³ Ey yiğit, lafı bir yana bırak. Şimdi yüz umut var, haydi âşıkça adım at.

⁵³⁴ Göz kapaklarını açıp kapatsan da sen gemide uyumuş yol alıyorsun.

*“Benim ümmetim Nuh’un gemisine benzer.
Kim ona tutunursa kurtulur, kim de ondan uzak kalırsa boğulur.”*

Hadisinin tefsiri

⁵³⁵ Bu yüzden Peygamber, *ben zamanın tufanı için gemi gibiyim*, buyurdu.

⁵³⁶ *Biz ve ashabımız, tıpkı Nuh’un gemisi gibiyiz. Kim tutunursa kurtulur.*

⁵³⁷ Sen şeyhle birlikte olduğun için kötülükten uzaksın. Gece gündüz, gemide seyir halindesin.

⁵³⁸ [171a] Sen can veren cana sığınıp gemide uykuya dalmış yol alıyorsun.

⁵³⁹ Kendi çağının peygamberinden kopma. Kendi becerine ve arzuna az dayan.

⁵⁴⁰ Aslan bile olsun, kılavuzsuz gidersen bencil, sapkın ve zelil olursun.

⁵⁴¹ Sadece şeyhin kanatlarıyla uç. Uç da şeyhin ordularının yardımını gör.

⁵⁴² Kimi zaman onun lütuf dalgası sana kanattır. Kimi zaman da kahrının ateşi, taşıyıcıdır.

⁵⁴³ Onun kahrını lütfuna karşıt sayma. Etkide her ikisinin de bir olduğunu gör.

⁵⁴⁴ Kimi zaman seni toprak gibi yeşertir. Kimi zaman da seni şişirip kocaman yapar.

⁵⁴⁵ Üzerinde şen güller ve nesrinler bit-sin diye ârfin bedenini cansız varlık haline getirir.

⁵⁴⁶ Fakat sadece o görür, başkası görmez bunu. Ancak temiz dimağa gelir cennetin kokusu.

⁵⁴⁷ Beynini dostu inkârdan arındır ki sev-

gilinin bahçesinden ona reyhan nasip olsun.

⁵⁴⁸ Böylece Muhammed’in Yemen’den Rahman’ın kokusunu alışı gibi³³, dostumdan ebedilik kokusunu almış olursun.

⁵⁴⁹ Miraç edenlerin sırasında durursan, yokluk seni Burak gibi alıp yükseltilere götürür.

⁵⁵⁰ Bu, aya kadar yükselten yer miracı değil, kamışı şeker haline getiren miraçtır.

⁵⁵¹ Bu, göğe kadar yükselmeyi sağlayan buhar miracı değil, cenini akıl haline getiren miraçtır.

⁵⁵² Yokluk atı, ne güzel Burak’tır. Sen yok isen o seni varlığa doğru götürür.

⁵⁵³ Toynağı dağları denizleri yalayıp geçer ve duyular dünyasını ardında bırakır.

⁵⁵⁴ Ayağını gemiye çekip canın sevgilisine doğru akıp giden bir can gibi yol almaya başla.

⁵⁵⁵ Canların yokluktan akın edişleri gibi, kıdeme dek git elsiz ayaksız.

⁵⁵⁶ Eğer dinleyenin kulağı ağır olmasaydı, söz söylemede kıyas perdesini yırtardın.

⁵⁵⁷ Ey felek, onun söyleyişine mücevher yağdır. Onun dünyasından utan ey dünya.

⁵⁵⁸ Mücevher yağdırırsan mücevherin yüz kat artar. Cansız cismin görüp konuşmaya başlar.

⁵⁵⁹ Öyleyse kendin için mücevher saçmış olursun. Çünkü böylece senin her sermayen yüz katına çıkacaktır.

Belkıs’ın Sebe şehrinden Süleyman’a -selam üzerine olsun- hediye gönderişinin hikâyesi

⁵⁶⁰ Belkıs’ın hediyesi³⁴ kırk katır yüküydü. Katırların yükünün tamamı, altın külçeydi.

⁵⁶¹ [Belkıs’ın adamı,] Süleyman’a ait alana varınca oranın bütün döşemesinin som altından yapılmış olduğunu gördü.

⁵⁶² Altın üzerinde kırk menzil yol almış, böylece gözünde altının su kadar bile değeri kalmamıştı.

⁵⁶³ [Belkıs'ın adamları] defalarca dediler, *altınları hazineye geri götürelim. Biz ne anlamsız bir işin içindeyiz!*

⁵⁶⁴ Toprağı bile tam ayar altın olan bir yere hediye olarak altın götürmek aptallıktır.

⁵⁶⁵ Ey Allah'a akıllı hediye götüren, orada akıl, yoldaki topraktan değersizdir.

⁵⁶⁶ Orada hediyenin uygunsuz ve işe yaramaz olduğu ortaya çıkınca utançları onları duraksattı.

⁵⁶⁷ Sonra da dediler, *uygun da olsa, uygunsuz da olsa bize ne? Biz emir kuluyuz!*

⁵⁶⁸ *Altın da olsa, toprak da olsa bize götürmek düşer. Buyruk sahibinin buyruğunu yerine getirmek gerek.*

⁵⁶⁹ *Geri götürün diye buyurulursa o zaman da buyruk uyarınca hediye geri götürülür.*

⁵⁷⁰ Süleyman, bunu görünce gülmeye başladı. Dedi, *ben sizden ne zaman tirit istedim?*

⁵⁷¹ *Ben, bana hediye verin demiyorum. Tam tersine, hediyeye lâyık olun diyorum.*

⁵⁷² *Öyle ki bana gaybden, insanın [akıllı edip de] dileyemeyeceği nâdir hediyeler gelir.*

⁵⁷³ *Siz, altın oluşmasını sağlar diye yıldızla tapıyorsunuz. [Böyle yapacağınıza], yıldızı meydana getirene yönelin.*

⁵⁷⁴ *Kıymetli canı aşâğılayarak gökteki güneşe tapıyorsunuz³⁵.*

⁵⁷⁵ Güneş, Allah'ın emriyle bize aşçıdır. Onun Tanrı olduğunu söylememiz aptallık olur.

⁵⁷⁶ Güneş tutulsa sen ne yaparsın? O siyahlığı ondan nasıl uzaklaştırırsın?

⁵⁷⁷ Siyahlığı giderip tekrar ışık ver, diye Allah'ın dergâhına baş koymaz mısın?

⁵⁷⁸ Gece yarısı seni öldürseler, yakaracağın ya da yardım dileyeceğin güneş hani?

⁵⁷⁹ Olaylar çoğunlukla gece gerçekleşir. Oysa o sırada senin tapındığın hazır bulunmaz.

⁵⁸⁰ Doğrulukla Hakk'a doğru eğilirsen, yıldızlardan kurtulup mahrem olursun.

⁵⁸¹ Mahrem olduğunda seninle konuşmaya başlarım ve böylece gece yarısı güneş görürsün.

⁵⁸² [171b] O'nun temiz ruhtan başka doğuş yeri yoktur. Doğuşundaysa geceyle gündüzün farkı yoktur.

⁵⁸³ O'nun doğduğu andır gündüz. O parladığı zaman gece diye bir şey kalmaz.

⁵⁸⁴ Güneş karşısında zerre nasılsa, güneş de akıllar karşısında öyledir.

⁵⁸⁵ Parlayıp da karşısında gözün kamaşıp şaşırdığı güneşi...

⁵⁸⁶ Arşın nuru karşısında, arşın yoğun ve sınırsız nuru karşısında bir zerre gibi görürsün.

⁵⁸⁷ Yaratan tarafından göze güç verilir de o güneşi zavallı ve miskin bir durumda görürsün.

⁵⁸⁸ Bu öyle bir iksirdir ki onun tek bir izi dumana düştüğü zaman duman yıldıza dönüşmüştür³⁶.

⁵⁸⁹ O öyle görülmedik iksirdir ki onun yarım parlayışı bile karanlığa vurunca karanlığı güneşe dönüştürmüştür.

⁵⁹⁰ O öyle bir kuyumcudur ki bir hareketiyle Zühal (Satürn)'e bunca özellik kazandırmıştır.

⁵⁹¹ Geriye kalan can yıldızlarıyla mücevherlerinin durumunu da bu ölçüte göre sen anla.

⁵⁹² Duyu gözü, güneş karşısında âcizdir. Rabbânî gözü arayıp bul [öyleyse].

⁵⁹³ Ve böylece kıvılcımlı güneşin ışıkları,

o bakış karşısında âciz kalsın.

⁵⁹⁴ Çünkü o bakış nura aitken bu ateşe aittir. Ateş ise nur karşısında pek karanlıktır.

Şeyh Abdullah Mağribî'nin -Allah sırrını mukaddes kılsın- kerametleri ve nuru

⁵⁹⁵ Şeyh Abdullah Mağribî, *ben altmış yıldır dedi, bir tek gece görmedim.*

⁵⁹⁶ Dedi, *altmış yıl boyunca ne gündüz, ne gece, ne de hastalık yüzünden bir karanlık gördüm.*

⁵⁹⁷ Sûfiler de onun söylediklerinin doğruluğunu onaylayarak dediler, *geceleyin onun ardından giderdik...*

⁵⁹⁸ *Dikenler ve çukurlarla dolu çöllerde. O, dolunay gibi bize öncülük ederdi.*

⁵⁹⁹ *Geceleyin yüzünü çevirmeden, çukur var derdi, soldan gidin.*

⁶⁰⁰ *Bir süre sonra da, sağdan gidin derdi, çünkü ayağınızın önünde diken var.*

⁶⁰¹ *Gündüz olurdu, ayağını öperdik. Ayağı tıpkı gelin ayağı gibiydi.*

⁶⁰² *Ayağında ne topraktan, ne çamurdan, ne de diken ve taş yarısından bir iz vardı.*

⁶⁰³ Allah, Batılı (Mağribî)'yı Doğulu

eylemiş, batıyı da doğu gibi ışığın doğuş yeri kılmıştı.

⁶⁰⁴ Bu güneşler güneşinin ışığı, seçkin ve sıradan bütün insanların gününü koruyan bir atlıdır.

⁶⁰⁵ Binlerce güneş meydana getiren o yüce nur nasıl koruyucu olmaz?

⁶⁰⁶ Sen onun ışığıyla, ejderha ve akrepler arasında güven içinde yürü.

⁶⁰⁷ O temiz ışık, senin önünde gitmekte ve yolunu kesen her şeyi paramparça etmektedir.

⁶⁰⁸ “[Allah’ın] Peygamber’i [ve onunla birlikte inanmışları] utandırmayacağı gün”ü hak bil ve “Onların nuru önlerinden ve sağ yanlarından koşar.” [ayetini] oku³⁷.

⁶⁰⁹ O, kıyamette artacak olsa da burada da Allah’tan isteyin ve o nuru deneyip tadın.

⁶¹⁰ Çünkü O, hem bulutun siyahlığında, hem de ayın karanlığında can nuru verir. Allah, haberi daha iyi bilir.

Süleyman’ın -selam üzerine olsun- Belkıs’ın elçilerini getirdikleri hediyelerle birlikte kendisine geri göndermesi ve Belkıs’ı güneşe tapmayı bırakıp iman etmeye çağırması

⁶¹¹ Ey utanç içindeki elçiler, dönün geri, altın sizin olsun. Bana kalbinizi getirin kalbinizi.

⁶¹² Benim bu altınımı alıp o altına ekleyin de bedene inat katırınızın fercine takın³⁸.

⁶¹³ Katırın ferci, altın halka takılmaya lâyıktır. Âşığın altını ise sararmış yüzüdür.

⁶¹⁴ Çünkü âşığın yüzü, Allah’ın baktığı yerdir. Altın madeni ise güneşin baktığı

yerlerdendir.

⁶¹⁵ Güneş ışınlарının baktığı yer nere, akılların Rabbinin baktığı yer nere?

⁶¹⁶ Şu anda aslında benim tutsağım olsanız da bana tutsak olmamak için canınızı siper kılın.

⁶¹⁷ O, yeme aldanıp dama konan kuştur. [Şu an serbestse de] kanadını açar açmaz tuzağa düşecektir.

⁶¹⁸ O gönlünü canla başla yeme kaptırdığı-
na göre, onu yakalanmadan yakalanmış bil.

⁶¹⁹ Onun yeme attığı bakışları, kendi
ayağına geçirdiği ilmekler say.

⁶²⁰ Yem, der ki sen kaçamak baksan da ben
senin sabır ve tahammülünü çalarım senden.

⁶²¹ O bakış seni benim ardımca sürükledi-
ğinde benim senden gâfil olmadığımı anlarsın.

[172a] Terazi taşı olarak saç yıkama kili kullanan
aktar ile şeker tartılırken kil yiyen müşterinin terazi
kefesinden gizlice kil aşırması hikâyesi

⁶²² Kil yeme alışkanlığı olan biri, beyaz
kelle şekeri almak amacıyla bir aktara gitti.

⁶²³ Hilekâr ve kararsız aktarın dükkânı-
nda terazi taşı olarak kil kullanılıyordu.

⁶²⁴ Şeker almaya niyetin varsa, dedi, be-
nim terazimin taşı kildir, ona göre.

⁶²⁵ [Müşteri] dedi, önemli bir toplantı
için kesme şeker arıyorum. Terazi taşı ola-
rak ne kullanırsan kullan.

⁶²⁶ Kendi kendine dedi, kil yiyen için taş
da neymiş? Kil altından iyidir.

⁶²⁷ Tıpkı şu çöp çatan kadının hikâyesi
gibi: [Kadın] demiş, oğlum, çok güzel bir
gelin buldum.

⁶²⁸ Pek güzel, ancak bir mesele var. O da
şu ki o iffetli kız, helvacının kızı.

⁶²⁹ [Evlenmek isteyen genç de] demiş,
daha iyi ya. Kendisi böyleyse kızı daha bir
tatlıdır.

⁶³⁰ Senin taşın yoksa ve terazi taşın kil-
dense, böylesi daha iyi. Kil benim gönlü-
mün meyvesi.

⁶³¹ [Aktar], terazisinin bir kefesine taş
yerine yeteri ölçüde kil koydu.

⁶³² Öbür kefeye kil miktarınca şeker koy-
mak üzere, eliyle şeker kırmaya başladı.

⁶³³ Keskisi olmadığı için gecikti ve müş-
teriyi oraya oturttarak bekletti.

⁶³⁴ Yüzü öbür yana dönüktü. Kil yiyense he-
men harekete geçip gizlice kil çalmaya başladı.

⁶³⁵ Bir yandan da, sakın beni sınamak
için ansızın dönmesin diye de korkuyordu.

⁶³⁶ Aktar bu durumu görüp *a soluk be-
nizli, sen çalmaya devam et*, diye ağırdan
alıp oyalandı.

⁶³⁷ Hırsızlık yapıp benden kil aşırırsan da
aslında kendi sırtından yemiş oluyorsun.

⁶³⁸ Eşekliğin yüzünden benden korkuyorsun,
ama ben de sen az yiyeceksin diye korkuyorum.

⁶³⁹ Böyle oyalanıp gâfilmiş gibi davran-
sam da sana fazla şeker kaptıracak kadar
aptal değilim.

⁶⁴⁰ Dene bakalım, şekeri görünce kim ap-
talmış, kim gâfilmiş anlarsın.

⁶⁴¹ Yemi görmek kuşu sevindirir. Yem de
uzaktan onun yolunu keser.

⁶⁴² Göz zinasından bir haz alsan da aslın-
da kendi etini kebab yapıp yemiş olursun.

⁶⁴³ Bu uzaktan bakış ok ve zehir gibidir;
[böylelikle] aşkın artıp sabrın azalır.

⁶⁴⁴ Dünya malı güçsüz kuşların tuzağıdır.
Âhîret mülkü ise şerefli kuşların tuzağıdır.

⁶⁴⁵ Böylece, derin bir tuzak olan bu
mülkle acayip kuşlar avlanır.

⁶⁴⁶ Ben Süleyman. Mülkünüzü istemem.
Bilakis ben sizi her türlü yok oluştan kur-
tarırım.

⁶⁴⁷ Siz şu anda malın kölesisiniz. Malın
sahibi, ancak yok oluştan kurtulandır.

⁶⁴⁸ Ey bu dünyanın esiri, sen aksine ken-
dine “bu dünyanın emîri” adını vermişsin.

⁶⁴⁹ Ey bu dünyanın kölesi, ey cana tut-
sak, ne diye kendine dünyanın efendisi
deyip durmaktasın?

Süleyman'ın -selam üzerine olsun- elçilerin gönüllerini alarak onların
kalplerindeki korku ve sıkıntıyı gidermesi ve
hediye kabul etmeyişinin nedenini onlara açıklaması

⁶⁵⁰ Elçiler, *ben sizi elçi gönderiyorum. Sizin açınızdan, [hediye] reddetmem, kabul etmemden daha iyidir.*

⁶⁵¹ Belkıs'ın huzurunda, burada gördüğünüz ilginçlikleri ve altın sahrayı anlatın.

⁶⁵² Böylece bizim altına tamah etmediğimizi ve altını yaratandan altın alıp getir-düğimizi anlasın.

⁶⁵³ O dilerse, yeryüzünün bütün top-rağı baştan başa altına ve değerli inciye dönüşür.

⁶⁵⁴ Ey altını yeğleyen, mahşer günü Allah, bu yeri gümüşe çevirir.

⁶⁵⁵ Altın bizim umurumuzda değil. Çünkü biz çok beceri sahibiyiz. Dünyada-kileri baştan başa altına dönüştürebiliriz.

⁶⁵⁶ Nasıl olur da sizden altın dileniriz? [Bilakis] biz sizi iksirci kılarız.

⁶⁵⁷ Sebe mülkü de olsa onu terk edin. Çünkü suyla toprağın dışında nice mülkler var.

⁶⁵⁸ Taht dediğin ancak bir mengenedir. Bulunduğun yeri baş köşe sanıyorsun ama kapıda kalmışsın.

⁶⁵⁹ Sen sakalına bile padişahlık edemez-ken iyiye kötüye nasıl padişahlık edersin?

⁶⁶⁰ [172b] Senin iraden dışında ağarır sakalın. A yanlış ümit sahibi, kendi saka-lından utan.

⁶⁶¹ Mülkün sahibi O'dur. Kendisine baş eğene O, bu toprak dünyasız yüz saltanat verir.

⁶⁶² Fakat Allah huzurunda secde etme zevki, sana iki yüz devletten daha güzel gelecektir.

⁶⁶³ İşte o zaman, Rabbim, mülkleri is-

temem, bana o secde mülkünü ver, diye yakarırsın.

⁶⁶⁴ Dünya padişahları, damarsızlıkları yüzünden kulluk şarabının kokusunu alamazlar.

⁶⁶⁵ Yoksa Edhem gibi, kendilerinden geçerek hiç beklemeden saltanatı bir yana atarlardı.

⁶⁶⁶ Fakat Allah, bu dünyanın varlığını sürdürmesi için onların gözleriyle ağızla-rını mühürledi.

⁶⁶⁷ Böylece taht ve taç onlara tatlı gelir ve dünya hükümdarlarından haraç alma-yı düşünürler.

⁶⁶⁸ Aldığın haraçla kum gibi altın birik-tirsen de sonunda o senden geriye miras kalır.

⁶⁶⁹ Mal mülk ve altın senin canına yol-daş olmaz. [Öyleyse] altını ver, görmek için sürme al.

⁶⁷⁰ [Böylelikle] bu dünyanın dar bir kuyu olduğunu görüp Yusuf gibi o ipi tutabilesin.

⁶⁷¹ [Böylece] kuyudan dışarı çıktığın zaman, can desin ki müjdeler olsun, işte bana bir köle³⁹!

⁶⁷² Kuyuda göz yanılmaları olur. En azından, taş altın gibi görünür.

⁶⁷³ Oyun sırasında çocuklar kendilerini oyuna kaptırınca çömlek parçaları onlara altın ve mal gibi görünür.

⁶⁷⁴ Dünyanın içyüzünü bilenlerse iksir sahibi olmuşlardır. Böylece hazineler on-lara değersiz gelir.

Dervişin şeyhler topluluğunu rüyasında görmesi,
onlardan çalışmaksızın ve onların irşadından ve ibadetten geri
kalmaksızın helal rızık dilemesi ve acı ve buruk dağ meyvelerinin uluların
himmetiyle onun için tatlı hale gelmesi

⁶⁷⁵ Bir derviş hikayeler anlatırken dedi,
Allah'ın velilerini rüyamda gördüm.

⁶⁷⁶ Onlara dedim, *külfeti olmayan helal rızık nereden bulabilirim?*

⁶⁷⁷ Onlar beni dağa doğru sürdüler ve oradaki ormandan bana meyve atmaya başladılar.

⁶⁷⁸ Dediler, *o meyveleri Allah, bizim himmetlerimizle senin için tatlı kıldı.*

⁶⁷⁹ *Başın ağrımadan, taşıma zahmetine katlanmadan, aşağı yukarı koşturmadan temiz, helal ve hesapsız bir şekilde al da ye.*

⁶⁸⁰ Sonra o rızık sayesinde bende öyle bir konuşma yeteneği baş gösterdi ki konuş-

mamın güzelliği akılları baştan alıyordu.

⁶⁸¹ Ey dünyanın Rabbi dedim, bu bir fitnedir. Bana bütün insanlardan gizli bir bağışlama ver.

⁶⁸² Konuşmam gitti ve hoş bir kalbe kavuştum. Zevkten adeta nar gibi yanıliyordum.

⁶⁸³ Cennette, dedim [kendi kendime], şu tabiatımdaki sevinçten başka bir şey olmasa da olur.

⁶⁸⁴ Başka hiç bir nimeti arzulamam. Bu sevinci bırakıp da huri ve şekere yönelmem.

⁶⁸⁵ Cübbemin yenine diktığım kesede kazancımdan iki metelik kalmıştı.

Şeyhlerin kerametleriyle ve oduncunun kalbini
ve niyetini yaralamak yoluyla onun
rızık buldum diyerek bu altını
oduncuya vermeye niyetlenmesi

⁶⁸⁶ Bir fakir odun taşıyordu. Yorgun argın ormandan çıkagelmmişti.

⁶⁸⁷ Madem ki dedim, benim çalışmaya ihtiyacım yok ve bundan böyle rızık için endişelenmememe gerek yok...

⁶⁸⁸ [Madem ki] buruk meyve bana tatlı hale geldi ve bedenim için özel bir rızık elde ettim...

⁶⁸⁹ Madem ki boğaz derdinden kurtuldum, şu birkaç meteliği ona vereyim.

⁶⁹⁰ Şu altını bu ırgata vereyim de iki üç gün rahat etsin.

⁶⁹¹ O, benim içimden geçenleri biliyordu. Çünkü kulağında "Hû" mumundan bir nur vardı.

⁶⁹² O, tıpkı cam içindeki lamba gibi her düşüncenin sırrını içinde taşıyordu.

⁶⁹³ Hiçbir gönül ondan gizli kalmıyordu. O kalplerden geçenlere hâkimdi.

⁶⁹⁴ Bu yüzden o tuhaf adam, mırıldanarak benim düşünceme karşılık veriyordu.

⁶⁹⁵ [Sanki] diyordu, *krallar hakkında böyle düşünürsün ha? [Peki] sana rızık verilmeseydi sen nasıl rızık bulurdun?*

⁶⁹⁶ [173a] Ben sözünü anlamıyordum ama onun azarlaması kalbime iyiden iyiye çarpıyordu.

⁶⁹⁷ Tıpkı bir aslan gibi bana doğru geldi ve sırtındaki odun destesini yere bıraktı.

⁶⁹⁸ Onun odunu yere bırakırkenki hali, benim bütün uzuvlarımı titretti.

⁶⁹⁹ Dedi, *Rabbim, senin davetleri kutlu ve ayakları uğurlu özel kulların varsa,*

⁷⁰⁰ *Dilerim ki senin lütfun kuyumculuk et-
sin de şu anda şu odun demeti altın oluversin.*

⁷⁰¹ Odununun anında altın olup topra-
ğın üstünde ateş gibi parladığını gördüm.

⁷⁰² Ben o anda kendimden geçtim ve
baygınlıktan kurtulup kendime gelmem
epey zaman aldı.

⁷⁰³ Ondan sonra dedi, *Rabbim, eğer o
ulular, kendilerini çok sakınıyor ve meşhur
olmaktan kaçıyorlarsa...*

⁷⁰⁴ *Bunu, daha önce yaptığın gibi hiç bek-
letmeden, yeniden odun demeti haline getir.*

⁷⁰⁵ O altın dalları anında oduna dönüştü.
Onun yaptığına akıl ve görüş şaşıtı kaldı.

⁷⁰⁶ Ondan sonra odunu yüklenip benim
önümden şehre doğru hızlı hızlı yürüdü.

⁷⁰⁷ O sultanın ardından gitmek ve ona
bazı meseleleri sorup öğrenmek istedim.

⁷⁰⁸ Fakat onun heybeti beni engelledi. Sıra-

dan insanlar seçkinlerin huzuruna varamaz.

⁷⁰⁹ Eğer biri onların huzuruna varabilir-
se, [ona] de ki başını feda et. Çünkü bu
onların merhametle seni kendilerine doğ-
ru çekmelerindendir.

⁷¹⁰ Öyleyse doğruların arkadaşlığına
mazhar olmak sana nasip olmuşsa bunu
ganimet bil.

⁷¹¹ Padişaha yaklaşma fırsatı bulup da ko-
laylıkla yoldan geri kalan aptal gibi olma.

⁷¹² [Böyle kimseye] kurban etinden ne
kadar çok verseler, yine de der ki bu ine-
ğin budu mu?

⁷¹³ A iftiracı, bu ineğin budundan de-
ğil. Ancak eşekliğin yüzünden sana inek
budu gibi görünüyor.

⁷¹⁴ Bu, şahın hiçbir karşılık gözetilme-
den verilmiş armağanıdır. Bu rahmetle
verilmiş katıksız bir bağıştır.

Süleyman'ın -selam üzerine olsun- elçileri Belkıs'ı imana hicret konusunda acele ettirmeye teşvik edişi

⁷¹⁵ Sultan Süleyman, savaşırken Belkıs'ın
ordusunu kendine çekip etkisi altına aldı.

⁷¹⁶ Dedi, *azizler, gelin hemen. Çünkü cö-
mertlik denizinin dalgaları yükselmeye başladı.*

⁷¹⁷ *Kabaran dalgaları, tehlikesiz bir şekil-
de sahile her an yüzlerce inci atar.*

⁷¹⁸ *Ey doğruluk sahipleri, şu anda [cenne-
tin bekçisi] Rıdvan, cennet kapısını açtı ve
böylece biz sizi davet ettik.*

⁷¹⁹ Sonra Süleyman dedi, *elçiler! Bu dine
tâbi olup Belkıs'a gidin.*

⁷²⁰ Sonra ona, *hemen bu makama gelmesini
söyleyin. Deyin ki "Allah, esenliğe çağırıyor"⁴⁰.*

⁷²¹ Ey ikbâl isteyen, hadi gel. Çünkü şu
anda fetihler var; şimdi kapı açılıyor.

⁷²² Ey sen isteksiz, sen de gel. Gel de bu
vefalı dost sayesinde isteklenesin.

İbrahim Edhem'in -Allah sırrını mukaddes kılsın- hicret edip Horasan hükümdarlığını bırakmasının nedeni

⁷²³ Sen de Edhem gibi hemen saltanatı
bir yana bırak ki böylece onun gibi ebedî
saltanata erişsin.

⁷²⁴ O padişah, geceleyin tahtında uyu-

maktaydı. Bekçilerse damda çevreyi kol-
lamaktaydılar.

⁷²⁵ Padişahın bekçiler görevlendirmekten
amacı, hırsız ve kabadayıları defetmek değildi.

⁷²⁶ O, âdil olan kimsenin kötü olaylara maruz kalamayacağını ve gönlünün rahat olacağını biliyordu.

⁷²⁷ Gönüllerin bekçisi adalettir, gecele-yin damlarda sopalarla gezenler değil.

⁷²⁸ Fakat onun rebap sesinden amacı, tıpkı âşıklar gibi o hitabı düşünmekti.

⁷²⁹ Zurnanın inleyişi ve davulun korkutan sesi, az da olsa İsrail'in suruna benzemektedir.

⁷³⁰ Öyle ki bilgeler de, *bu müzik seslerini feleğin dönüşünden aldık*, demişlerdir⁴¹.

⁷³¹ İnsanların tamburla çalıp ağızlarıyla söyledikleri, feleğin dönüşünün sesidir.

⁷³² İnananlar, *her çirkin sesi*, derler, *cennetin izleri güzelleştirmiştir*.

⁷³³ *Hepimiz Âdem'in parçalarıydık ve cennette o sesleri işittik*.

⁷³⁴ *Suyla toprak (dünya) bize kuşku ver-*

diyse de azıcık da olsa bir şeyler hatırladık.

⁷³⁵ Fakat [dünyadaki musiki] hüznün toprağıyla yoğrulduğu için bu tiz ve bas sesler [cennetteki seslerin] mutluluğunu nasıl verir?

⁷³⁶ Su idrara karıştığı için bu karışıklık-tan dolayı mizacı acı ve buruk hale geldi.

⁷³⁷ [173b] Vücutta sudan bir parça vardır. Onu idrar say [ki o da] ateşi söndürür.

⁷³⁸ Su pis hale geldiyse de tabiatında hü-zün ateşini söndürecek özellik kalmıştır.

⁷³⁹ Bu yüzden semâ (dinleme) âşıkların gıdasıdır. Çünkü semâda toplanma dü-şüncesi var.

⁷⁴⁰ Müzikten dolayı, gönüldeki hayaller güçlenir, hatta ete kemiğe bürünür.

⁷⁴¹ Aşk ateşi ezgilerle, tıpkı o ceviz dök-e-nin ateşi gibi güçlenir.

Ceviz ağacının tepesinden dereye ceviz atan ve
ağaçta olduğundan suya ulaşamadığı için cevizin suya düşme sesini
duydukça müzik dinler gibi su sesiyle coşkuya
kapılan susuz adamın hikâyesi

⁷⁴² Bir dereye su vardı. Susuz adam ise ceviz ağacına çıkmış ceviz döküyordu.

⁷⁴³ Ceviz ağacından ceviz düşüyordu suya. Ses geliyor, suyun dalgalandığını görüyordu o.

⁷⁴⁴ Bir akıl sahibi ona, *a yiğit*, dedi, *bu işi bırak, cevizler sana susuzluk verir*.

⁷⁴⁵ *Meyveler daha çok suya düşüyor. Su ise aşağıda ve senden uzakta*.

⁷⁴⁶ *Sen güç bela yukarıdan aşağı ininceye dek, derenin suyu cevizi ta uzağa götürmüş olur*.

⁷⁴⁷ Dedi, *bu işten amacım ceviz dökmek değil. Şu görününe daha keskin bak. Dış görünüşe takılıp kalma*.

⁷⁴⁸ *Benim amacım suyun sesini duymak ve ayrıca suyun üzerindeki kabarcığı görmektir*.

⁷⁴⁹ Zaten susuzun dünyada işi ne ki? Sonsuza dek havuzun çevresinde dönmek değil mi?

⁷⁵⁰ Dere, su ve su sesi çevresinde gerçek Kabe'yi tavaf eden hacı gibi dönüp durur böylesi.

⁷⁵¹ Bunun gibi, benim de bu Mesne-vi'den maksadım sensin ey Hak ışığı Hüsâmeddin.

⁷⁵² Esaslara ve ayrıntılara değinen Mes-nevi, kabul ettin, sana aittir.

⁷⁵³ Şahlar, iyiyi de kötüyü de kabul ederler. Kabul ettiklerinde artık reddetmezler.

⁷⁵⁴ Bir fidan diktiğine göre suyunu da ver. Onu yaygınlaştırdığına göre, düğü-münü de çöz.

755 Ondaki sözlerden amacım senin sırrındır. Onu yazmaktan amacım, senin sesindir.

756 Benim yanımda senin sesin Allah'ın sesidir. Âşık sevgiliden hâşâ ayrı mıdır?

757 İnsanların Rabbi'yle insanların canları arasında sorgusuz sualsiz bağlantı vardır.

758 Fakat ben, *nâs* dedim, *nesnâs* (insan görünümlü maymun) demedim. “Nâs”, canı bilen candan başkası değildir.

759 “Nâs”, insan demektir. İnsanlık hani? Sen, insan başı görmemişsin, kuyruksun.

760 “Attığında sen atmadın⁴²”ı okumuşsun, ama sen cisimsin ve parçalanışta kalmışsın.

761 A cahil, Belkıs gibi, cisim mülkünü Peygamber Süleyman için terk et.

762 Ben, kendi sözümden değil, o düşünür kişinin vesvesesinden “lâhavle” diyorum.

763 Çünkü o, kötü düşünce ve inkârları yüzünden sözüme ilişkin içinden bir hayal kuruyor.

764 Lâhavle çekiyorum, demek ki çare yok. Çünkü kalbinde beni yadsıyan sözlerin var.

765 Sözüm senin boğazını tıkadığı için ben sustum, sen kendi sözünü söyle.

766 Bir neyzen güzel güzel ney çalarken, makadından bir yel kaçırtı birden.

767 Bunun üzerine, sen daha iyi çalıyor-san al da çal, diyerek kışına koydu neyi.

768 Ey Müslüman, talep yolunda edep, her edepsiz katlanmaktan başka bir şey değildir.

769 Filan kimsenin karakteri ve huyu kötüdür diye şikayet eden kimi görürsen...

770 Bil ki kötü huylu birine kötü söz söyleyen bu şikayetçi de kötü huyludur.

771 Çünkü iyi huylu kimse, sessiz sedasız yaşayıp kötü huylulara katlanandır.

772 Fakat şeyhin şikayeti, öfke, kin ve hevadan değil, Allah'ın emrinden kaynaklanır.

773 O şikayet değil, tıpkı peygamberlerin şikayet etmeleri gibi, canların ıslahıdır.

774 Peygamberlerin katlanmayışları, bil ki emirdendir. Yoksa onların yumuşak başlıkları kötülüğe katlanır.

775 Onlar, kötülöklere katlanarak nefsi öldürmüşlerdir. Onlarda tahammülsüzlük baş gösterirse, bu ilahidir.

776 Ey Süleyman, karga ve doğanlar arasında, Hak hilmiyle donanıp tüm kuşlarla iyi geçin.

777 Senin “Kavmimi doğru yola yönelt; onlar bilmiyorlar⁴³” diyen hilmine iki yüz Belkıs boyun eğmiştir.

[174a] Süleyman'ın Belkıs'a şirkte ısrar etmeyip gelişini ertelememesi için tehdit mesajı göndermesi

778 Hey Belkıs, gel, yoksa kötü olur. Askerin sana düşman olur, senden yüz çevirir.

779 Saray muhafızın kapını söker. Senin canın sana gönülden düşman kesilir.

780 İmtihan sırasında yerin ve göğün bütün zerrelere, Hakk'ın askeri olur.

781 Rüzgârı gördün mü, Ad halkına ne yaptı⁴⁴? Suyu gördün mü, tufanda ne yaptı?

782 Firavun'u çarpan o intikam denizinin

yaptığı... Yeryüzünün Kârun'a ettikleri...

783 Kuş sürüsünün fillere ettikleri... Sivrisineğin Nemrud'un başını yemesi...

784 Dâvud koca taşı eline alıp atınca taşın altı yüz parça olup ordunun yenilgiye uğrayışı...

785 Lut'un düşmanlarına taş yağması ve sonunda onların kara suyun içinde boğulmaları...

⁷⁸⁶ Dünyadaki cansız varlıkların peygamberlere yaptıkları yardımları anlatsam,

⁷⁸⁷ Mesnevi, kırk devenin taşıyamayacağı bir hacme ulaşır.

⁷⁸⁸ El, kafire karşı tanıklık eder ve boyun eğip Allah'ın askeri olur.

⁷⁸⁹ Ey Hakka karşı hareket etmeyi marifet sayan, O'nun askerleri arasındasın, kork!

⁷⁹⁰ İki yüzlülükle şimdi sana itaat etseler de tüm organların O'nun uyumlu askerleridir.

⁷⁹¹ Göze, *onu sıkıntıya sok*, dese, göz ağrısı senin canına okur.

⁷⁹² Dişe, *bir zorluk göster*, dese, bir bakarsın ki diş aracılığıyla kulağın çekiliyor.

⁷⁹³ Tıp kitabını açıp hastalıklar bölümünü oku da beden ordusunun neler yaptığını gör.

⁷⁹⁴ Her şeyin canının canı O olduğuna göre, kolay mı canın canına düşman olmak?

⁷⁹⁵ Cin ve peri ordusunu bir yana bırak. Çünkü onlar bana boyun eğip yigidik sergiler.

⁷⁹⁶ Daha işin başında saltanatı bırak. Beni bulduğunda bütün saltanat senindir.

⁷⁹⁷ Bensiz, bir hamam resmi olduğunu yanıma geldiğinde zaten anlarsın.

⁷⁹⁸ Resim, sultana ya da zengine ait bir

resim de olsa, bir görüntüden ibarettir ve candan bir tat taşımaz.

⁷⁹⁹ Onun süsü başkaları içindir. Boş yere ağzını gözünü açmıştır (kendine yararı yoktur).

⁸⁰⁰ Sen, savaşta kendini kaybetmiş ve başkalarını kendinden ayırt edemez olmuşsun.

⁸⁰¹ Hangi resmin yanına gelsen, durup, bu benim, dersin. Vallahi bu sen değilsin.

⁸⁰² Bir süre halktan ayrılp yalnız kalsan boğazına dek hüznün ve kaygıya gömülürsün.

⁸⁰³ Bu, nasıl sen olabilirsin ki? Sen kendi sarhoşu olmuş hoş ve güzel biricik varlıksın.

⁸⁰⁴ Kendine kuş, kendine av, kendine tuzaksın. Kendine baş köşe, kendine yer, kendine damsın.

⁸⁰⁵ Varlığı kendinden kaynaklanandır cevher. Onun tikeli olansa arazdır.

⁸⁰⁶ Âdem oğluyusan onun gibi ol ve kendinde bütün zürriyetleri gör.

⁸⁰⁷ Küpte olup da nehirde olmayan ne var ki? Evde olup da şehirde olmayan ne var ki?

⁸⁰⁸ Bu dünya bir küp, gönülse ırmak gibi. Bu dünya bir odadır, gönül acayip bir şehir.

Süleyman'ın -selam üzerine olsun- Belkıs'a, "Allah'ın emriyle senin iman etmen için samimi olarak çaba gösteriyorum.

Benim başkaca bir zerre bile amacım yok.

Amacım ne sensin, ne güzelliğin, ne de saltanatındır.

Allah'ın nuruyla can gözün açıldığı zaman kendin de bunu göreceksin" diye bildirmesi

⁸⁰⁹ Hadi gel. Ben elçi ve davetçiyim. Ben, şehvet mensubu değil, ecel gibi şehvet öldürücüyüm.

⁸¹⁰ Şehvet söz konusu olsa bile, ben şehvete egemenim. Bir güzelin yüzünü görüp şehvete kapılmam.

⁸¹¹ Temelimizin temeli, tıpkı Allah'ın Halil'i (İbrahim) ve bütün peygamberler gibi put kırandır.

⁸¹² Biz puthaneye girsek, put kendi tapınağında bize secde eder, biz ona değil.

⁸¹³ Ahmed de, Ebu Cehil de gitti put-

haneye. Bu gitmekle o gitmek arasında büyük bir fark var.

⁸¹⁴ Bu (Ahmed) girdiğinde putlar ona teslim olur. O (Ebu Cehil) girince kullar gibi secde eder.

⁸¹⁵ Bu arzular dünyası bir puthanedir. Peygamberlere de, kâfirlere de yuvadır.

⁸¹⁶ Fakat şehvet, arınmışlara kul olur. Madenden çıkmış altın yanmaz.

⁸¹⁷ Kafirler kalptir, arınmış olanlarsa altın gibidir. Bu iki kesim de tek bir potadadır.

⁸¹⁸ [174b] Kalp olan, potaya girer girmez kararır. Altın girdiğindeyse onun altınlığı açığa çıkar.

⁸¹⁹ Altın, pota içinde mutlulukla el çırpıp oynar. Ateşin yüzünde damarları bile güler onun.

⁸²⁰ Dünyada bizim örtümüz olmuştur cismimiz. Biz, şu samanın altında gizli deniz gibiyiz.

⁸²¹ Bre câhil, din padişahına, lanetli İblis'in yaptığı gibi, toprak diyerek bakma.

⁸²² Peki söyle bana, bu güneş balçıkla nasıl sıvanabilir?

⁸²³ Işığın üstüne bir yığın toprak ve kül dökse de ışık yine de üste çıkar.

⁸²⁴ Saman kim ki suyun üstünü örtsün? Balçık kim ki güneşi kapatsın?

⁸²⁵ Kalk Belkis, Edhem gibi kralca, şu iki üç günlük krallığın tozunu at.

İbrahim Edhem'in -Allah rahmet eylesin- hikâyesinin devamı

⁸²⁶ O iyi adlı kişi, geceleyin tahtının üzerindeyken damdan bir gürültü patırtı duydu.

⁸²⁷ Sarayın damında hızlı hızlı adımlar duyunca kendi kendine dedi, *böyle cüret-kâr davranan kim?*

⁸²⁸ Sarayın penceresinden seslendi, *kim o?* Bu insan olamaz, peri sanki.

⁸²⁹ Tuhaf tuhaf insanlar başlarını eğip dediler, *biz gece bir şey arıyoruz.*

⁸³⁰ *Hey! Ne arıyorsunuz?* Dediler, *develeri.* Dedi, *bu zamana dek kim damda deve aramış?*

⁸³¹ *Peki sen,* dediler, *saltanat tahtında nasıl oluyor da Allah'a erişmeyi umuyorsun?*

⁸³² Hepsi bu kadar. Kimse görmez oldu artık onu. Peri gibi, insanlara görünmez oldu.

⁸³³ Kendisi halk arasında. Görünmeyen-se içyüzü. Sakalla hırkadan başkasını ner-

den görececek halk?

⁸³⁴ Kendi gözünden ve insanların gözlerinden uzaklaşınca, dünyada Anka gibi meşhur oldu.

⁸³⁵ Kaf'a doğru gelen her kuşun canıyla bütün âlem ondan söz etmektedir.

⁸³⁶ Bu doğu ışığı Sebe'ye ulaşınca Belkis'ı ve halkı bir heyecan sardı.

⁸³⁷ Bütün ölü ruhlar kanatlandı ve ölümler, beden kabrinden başlarını çıkardılar.

⁸³⁸ Birbirlerine, *işte gökten bir ses geliyor,* diye müjde veriyorlardı.

⁸³⁹ O sestен dinler güçlenir ve gönlün dalı ve yaprağı yeşerir.

⁸⁴⁰ Süleyman'dan gelen o nefes, tıpkı Sur'a üflenmiş gibi, ölümleri kabirlerinden kurtardı.

⁸⁴¹ Bundan sonra sana mutluluklar olsun, bu geçti. Allah yakîni daha iyi bilir.

Sebe halkının hikâyesinin devamı ve Süleyman'ın -selâm üzerine olsun- Belkıs oğullarına öğüt verip her birini din ve gönül güçlükleri konusunda aydınlatması ve her gönül kuşunu kendi cinsinden olan kuşun sesi ve yiyeceğiyle avlaması

⁸⁴² Coşkuyla öyküler anlatıyorum Sebe'den.
Lale bahçesine meltem esti de ondan.

⁸⁴³ Bedenler kavuşma günlerini gördüler.
Çocuklar asıllarına döndüler.

⁸⁴⁴ Ümmetler arasında gizlenmiş âşıklar ümmeti,
kınamalarca kuşatılmış iyilik gibidir.

⁸⁴⁵ Ruhların aşağılanması, bedenleri yüzündendir.
Bedenlerin yücelişi, ruhlarından dolaydır.

⁸⁴⁶ Ey âşıklar, şarap ikramı sizedir. Bâki olan sizsiniz ve ölümsüzlük sizedir.

⁸⁴⁷ Ey [aşkı] isteyenler, kalkın âşık olun.
İşte bu Yusuf'un kokusu. Koklasanıza!

⁸⁴⁸ Ey Süleyman'ın kuş dili, gel de her gelen kuşun sesiyle seslen.

⁸⁴⁹ Hak, seni kuşlara gönderdiği için,
önceden her kuşun sesini sana vermiştir.

⁸⁵⁰ Cebir kuşuna cebir diliyle konuş.
Kanadı kırık kuşa sabırdan söz et.

⁸⁵¹ Sabreden kuşa iyi davranıp onu muaf tut.
Anka kuşuna Anka'nın niteliklerini anlat.

⁸⁵² Güvercini doğandan koru. Doğana ise yumuşaklık ve sakınmaktan söz et.

⁸⁵³ Yoksun kalmış olan yarasayı ışıkla tanıtırıp ışığa yoldaş et.

⁸⁵⁴ Savaş keklğine barışı öğret. Horozlara da sabahın şartlarını göster.

⁸⁵⁵ Böylece Hüdhüd'ten kartala dek git ve yol göster. Allah doğrusunu daha iyi bilir.

[175a] Belkıs'ın saltanattan kurtulup iman coşkusuyla sarhoş oluşu hicret sırasında taht dışında bütün saltanattan ilgisinin kesilmesi

⁸⁵⁶ Süleyman, Sebe'nin kuşlarına bir ıslık çalınca onların tümünü kendine bağladı.

⁸⁵⁷ Canı ve kanadı olmayan ya da balık gibi dilsiz ve sağır olan kuş kalmıştı geriye.

⁸⁵⁸ Hayır, yanlış söyledim. Sağır bile yüce vahiy önünde eğilse Allah ona işitme gücü verir.

⁸⁵⁹ Böylece Belkıs içtenlikle yola çıkmaya karar verince, geçen zamana hayıflandı⁴⁵.

⁸⁶⁰ Âşıkların adlarını ve onurlarını terk edişleri gibi malı mülkü terk etti.

⁸⁶¹ O nazlı köleler ve câriyeler, artık onun gözünde çürümüş soğan gibiydi.

⁸⁶² Bahçeler, köşkler ve ırmaklar, aşk yüzünden gözüne külhan görünüyordu.

⁸⁵⁶ Süleyman, Sebe'nin kuşlarına bir ıslık çalınca onların tümünü kendine bağladı.

⁸⁵⁷ Canı ve kanadı olmayan ya da balık gibi dilsiz ve sağır olan kuş kalmıştı geriye.

⁸⁵⁸ Hayır, yanlış söyledim. Sağır bile yüce vahiy önünde eğilse Allah ona işitme gücü verir.

⁸⁵⁹ Böylece Belkıs içtenlikle yola çıkmaya karar verince, geçen zamana hayıflandı⁴⁵.

⁸⁶⁰ Âşıkların adlarını ve onurlarını terk edişleri gibi malı mülkü terk etti.

⁸⁶¹ O nazlı köleler ve câriyeler, artık onun gözünde çürümüş soğan gibiydi.

⁸⁶² Bahçeler, köşkler ve ırmaklar, aşk yüzünden gözüne külhan görünüyordu.

⁸⁶³ Aşk, istila edip gazaplandığı zaman, güzelleri göze çirkin gösterir.

⁸⁶⁴ Aşk kıskançlığı, her türlü zümrüdü pırasaya çevirir. "Lâ"nın anlamı da budur.

⁸⁶⁵ A sığınmacı, "O'ndan başka ilah yok" demek, ayın sana kara kazan gibi görünmesidir.

⁸⁶⁶ Taht dışındaki hiç bir mal, hiç bir hazine, hiçbir eşya, Belkıs'ın içine dert olmamıştı.

⁸⁶⁷ Sonra Süleyman, onun kalbinden haberdar oldu. Çünkü kalbinden kalbine yol açıldı.

⁸⁶⁸ Karıncaların sesini duyan, uzakların gizli feryadını da duyar.

⁸⁶⁹ “Bir karınca dedi...⁴⁶” sırrını söyleyen, bu köhne sarayın sırrını da bilir.

⁸⁷⁰ Teslimiyet içindeki Belkıs’a tahtından ayrılmanın acı verdiğini uzaktan gördü.

⁸⁷¹ Onun tahtına bu denli âşık ve bağlı oluşunun nedenini söylesem, konu uzamış olur.

⁸⁷² Bu kalem, kâtiple aynı cinsten olmayıp duygusuzsa da kâtime dosttur.

⁸⁷³ Nitekim her sanatkârın âleti de cansız olmakla birlikte bir canlıya (sanatkâra) dosttur.

⁸⁷⁴ Senin anlayış gözünde nem olmasaydı, ben sana bunun nedeninin açıklardım.

⁸⁷⁵ Haddinden fazla büyük olduğu için tahtın taşınması olanaksızdı.

⁸⁷⁶ Vücut eklemleri gibi birbirine geçmeli küçük parçalardan oluşuyordu.

⁸⁷⁷ Bu durumda Süleyman dedi, gerçi sonunda taht da taç da ona soğuk gelecek.

⁸⁷⁸ Can vahdet makamına girince canın görkemi, cisme bir görkem kazandırmaz.

⁸⁷⁹ İnci denizlerin dibinden çıkınca, denizdeki köpüğü ve çöpü hakir görürsün.

⁸⁸⁰ Işık dolu güneş doğunca artık akrebin kuyruğuna kim oturur?

⁸⁸¹ Fakat bunca değerlendirmeye karşın yine de onun tahtını getirmek için çözüm bulmalı.

⁸⁸² Böylece görüşürken üzgün olmasın. Çocuk gibi, istediği yerine getirilmiş olsun.

⁸⁸³ Bizim için kolay. Onun içinse oldukça değerli. Huriler sofrasında bir de dev bulunsun bakalım!

⁸⁸⁴ Nasıl Ayaz’ın hırkası ve çarığı kendisine ibret olmuşsa o nazlı taht da onun günlüne ibret olsun.

⁸⁸⁵ Böylece önceden ne durumlara düşmüş olduğunu ve nerelerden nerelere geldiğini anlar.

⁸⁸⁶ Allah, toprağı, spermi ve et parçasını gözümüzün önünde tutarak⁴⁷ [âdeta şöyle der:]

⁸⁸⁷ Ey art niyetli, seni nereden meydana getirdim, görüyor musun? Şimdi o sana tiksindirici geliyor.

⁸⁸⁸ Sen o dönemde o duruma âşık ve şu anki üstün konumunu o zaman inkâr ediyordun.

⁸⁸⁹ Bu ikram, ilk başta toprak içindeyken ettiğin inkârı ortadan kaldırmak içindir.

⁸⁹⁰ Hayat bulman, inkârına kanıt oldu. Senin bu hastalığın ilaç yüzünden daha bir kötüleşti.

⁸⁹¹ Toprak bu işi nereden düşünecek? Spermi, düşmanlık ve inkârı nereden bilecek?

⁸⁹² O dönemde kalpsiz ve sırsız olduğun için düşünmeyi ve inkârı inkâr ediyordun.

⁸⁹³ İnkârının cansızlıktan filizlenişi gibi bu inkârdan da diriltimen gerçekleşti.

⁸⁹⁴ Bu durumda senin durumun şu kapı çalanın durumuna benzer. Adam kapıyı çalar ve ev sahibi içerden, *ev sahibi yok*, diye seslenir!

⁸⁹⁵ Bu “yok” sözünden anlar ki [ev sahibi] var. Bu yüzden kapıyı çalmaktan vazgeçmez.

⁸⁹⁶ Öyleyse senin inkârın, O’nun cansız varlıktan, bir çok becerisi olan canlılar yarattığını açığa çıkarmış olur.

⁸⁹⁷ “Suyla toprak” inkârı doğurup da “geçmedi mi?” (*hel etâ*⁴⁸)’nin anlamı ortaya çıkıncaya dek nice yaratışlar ortaya kondu.

⁸⁹⁸ Suyla toprak, inkâr yok, derken aslında farkında olmadan, bir bilgi yok, demiş oluyordu.

⁸⁹⁹ Ben yüz yolla bunun açıklamasını yaparım ama ince söz yüzünden akıl kayar.

[175b] Süleyman'ın Belkıs'ın tahtını Sebe'den
getirmeye çözüm bulması

⁹⁰⁰ Bir ifrit dedi, *sen bu toplantıdan çıkıncaya dek hünerimi sergileyip tahtı getiririm*⁴⁹.

⁹⁰¹ Âsaf da dedi ki *ben de O'nun "ism-i azam"ı sayesinde bir anda tahtı burda hazır ederim*⁵⁰.

⁹⁰² İfrit, sihirde usta olmasına karşın, tahtın getirilmesi, Âsaf'ın nefesiyle gerçekleşti.

⁹⁰³ Belkıs'ın tahtı anında Süleyman'ın karşısında belirdi. Fakat bu, ifritlerin işi değil, Âsaf'ın işiydi.

⁹⁰⁴ Dedi, *âlemlerin Rabbinden gördüğüm bu ve benzeri yüzlerce olaydan dolayı hamd olsun*⁵¹.

⁹⁰⁵ Sonra Süleyman tahta bakıp *ey ağaç, dedi, sen aptalları avlarsın*.

⁹⁰⁶ Oymalı ve süslemeli ahşap ve taş önünde nice aptallar eğilir.

⁹⁰⁷ Secde eden de edilen de candan habersiz olup candan sadece bir kımıldanış ve az bir belirti görür.

⁹⁰⁸ Dağın konuştuğunu, taşın işaret ettiğini şaşkınlık içinde görüp afallamıştır.

⁹⁰⁹ Bedbaht adam, hizmet tavlasını yerinde oynamadığı için taş aslanı gerçek aslan sandı.

⁹¹⁰ Gerçek aslan, yüceliği nedeniyle cömertlik gösterip köpeğe hemen bir kemik attı.

⁹¹¹ Gerçi, dedi, *o köpek olgun değil, fakat kemik atmamız, herkese yönelik bir lütuftur*.

Halime'nin Mustafa'yı -Allah'ın selâmı üzerine olsun- sütten kestikten sonra
kaybedince putlardan yardım isteyip onlara titreyerek secde etmesi ve
putların Mustafa'nın -Allah'ın selâmı üzerine olsun- durumunun
ihtişamına tanıklık etmeleri hakkında hikâye

⁹¹² Sana Halime'nin sırrını anlatayım da onun hikâyesi, üzüntünü gidersin.

⁹¹³ O, Mustafa'yı sütten kesince, tıpkı bir reyhan ve gül gibi avucuna aldı.

⁹¹⁴ Onu iyi ya da kötü her şeyden sakınıyor, böylece o şahlar şahını dedesine teslim etmek istiyordu.

⁹¹⁵ Korkusundan emaneti hep yanında taşıyordu. [Böylece] Kabe'ye gidip Hatîm'e yaklaştı.

⁹¹⁶ Gökten şöyle bir ses duydu: *"Ey Hatîm, sana çok büyük bir güneş vurdu."*

⁹¹⁷ *"Ey Hatîm, bugün cömertlik denizinden sana kısa sürede yüz binlerce nur gelecek."*

⁹¹⁸ *"Ey Hatîm, bugün sana, yedeğinde ikbal bulunan muhteşem bir şah gelecek."*

⁹¹⁹ *"Ey Hatîm, kuşkusuz bugün yeni baştan yüce canların mekanı olacaksın."*

⁹²⁰ *"Temiz canlar, ıstıyaktan sarhoş olmuş vaziyette bölük bölük sana gelecekler."*

⁹²¹ Halime, bu sesi duyunca kendinden geçti. Oysa ne yanında, ne de tepesinde kimse vardı.

⁹²² Altı yönde de görünürde kimse yokken canlar feda olası bu ses, arka arkaya geldi.

⁹²³ O, bu sesin nereden geldiğini bulmak için Mustafa'yı yere bıraktı.

⁹²⁴ O sırada, bu sırlar söyleyen şah nerde acaba diye sağa sola göz atıyordu.

⁹²⁵ *Rabbim*, diyordu, *sağdan soldan gelen bu yüksek sesin sahibi nerede?*

⁹²⁶ O, kimseyi göremeyince şaşakalıp

umudunu yitirdi ve vücudu söğüt dalı gibi titremeye başladı.

⁹²⁷ O ulu bebeğin yanına tekrar geldi, fakat Mustafa'yı yerinde göremedi.

⁹²⁸ Kalbine hayret üstüne hayret gelip üzüntüsünden ocağı söndü.

⁹²⁹ Evlere doğru koşup *benim inci tane-mi kim kaçırdı*, diye feryat etti.

⁹³⁰ Mekkeliler dediler, *bizim haberimiz yok. Biz orada bir çocuğun olduğunu bil-miyorduk.*

⁹³¹ O denli göz yaş döküp ağladı ki baş-kaları da onun bu halini görüp ağladılar.

⁹³² Göğsünü döve döve öyle bir ağladı ki onun ağlayışından yıldızlar bile ağlamaya başladı.

Putlardan yardım istemesi için Halime'ye yol gösteren ihtiyar Arap'ın hikâyesi

⁹³³ Yaşlı bir adam bastonuyla yanına gel-di. Dedi, *Halime, başına neler geldi?*

⁹³⁴ *Ne oldu da böyle yüreğin tutuştu? Ne oldu da böyle matemle ciğerin yandı?*

⁹³⁵ Dedi, *Ahmed'in süt annesiyim, onu dedesine teslim etmeye getirdim.*

⁹³⁶ *Hatîm'e varınca gökten sesler duymaya başladım.*

⁹³⁷ [176a] *Gökten gelen o sesleri duyunca çocuğu oraya bıraktım.*

⁹³⁸ *Bu ses kimin sesi diye bakayım dedim. Çünkü çok güzel ve muhteşem bir sestir.*

⁹³⁹ *Ne çevremde kimseden bir iz görebil-dim, ne de o ses bir an olsun kesildi.*

⁹⁴⁰ *Hayretler içerisinde geri döndüğümde, çocuğu orada göremedim. Vay başıma gelenler!*

⁹⁴¹ Dedi, *yavrum, sen üzülme. Ben sana bir padişah göstereceğim.*

⁹⁴² *O sana, dilerse çocuğun durumunu söyler. O, çocuğun nereye gidip nerde dur-duğunu bilir.*

⁹⁴³ Sonra Halime dedi, *ey güzel sesli ihti-yar, canım sana feda olsun.*

⁹⁴⁴ *Benim çocuğumun durumundan ha-berdar olan o şah bakışlıyı hadi bana göster.*

⁹⁴⁵ İhtiyar, *bu put, gayb haberleri konu-sunda önemlidir*, diyerek onu Uzza'nın yanına götürdü.

⁹⁴⁶ Dedi, *biz binlerce kaybı onun huzu-runu koşarak onun sayesinde bulduk.*

⁹⁴⁷ İhtiyar puta secde edip dedi, *ey Arab'ın tanrısı, ey ihsan denizi!*

⁹⁴⁸ Dedi, *ey Uzza, sen çok ikramlarda bu-lundun da böylece tuzaklardan kurtulduk.*

⁹⁴⁹ *İkramlarından dolayı senin Araplar üzerinde hakkın var. Böylece Arapların sana boyun eğmeleri farz oldu.*

⁹⁵⁰ *Bu Sa'dlı Halime, senden umutlana-rak senin gölgene sığındı.*

⁹⁵¹ *Onun küçük bir oğlu kaybolmuş. O çocuğun adı Muhammed'dir.*

⁹⁵² Adam Muhammed deyince, bütün putlar, hemen baş aşağı dönüp secde ettiler.

⁹⁵³ [Dediler], *git be ihtiyar. Azlimizin nede-ni olan Muhammed'i bizden mi soruyorsun?*

⁹⁵⁴ *Onun yüzünden yıkılıp ufalanacağız. Onun yüzünden geçersiz ve işe yaramaz olacağız.*

⁹⁵⁵ *Heves sahiplerinin fetret zamanı biz-den ara sıra gördükleri hayaller...*

⁹⁵⁶ *O teşrif edince kaybolacak. Su geldi, teyemmüm bozuldu.*

⁹⁵⁷ *Uzaklaş a ihtiyar, fitneyi fazla alevlen-dirme. Sakın, Ahmedî kıskanışla bizi yakma.*

⁹⁵⁸ *Allah için sen uzaklaş a ihtiyar. Uzak-laş da takdir ateşiyle yanma.*

⁹⁵⁹ Yılanın kuyruğuna basmak da neyin nesi? Getirdiğin haberin farkında mısın?

⁹⁶⁰ Bu haberle denizin ve madenin kalbi kaynar. Bu haberle yedi gök titrer.

⁹⁶¹ O ihtiyar, bu sözleri taşlardan duyunca bastonunu fırlattı.

⁹⁶² O sesin verdiği korkudan, ihtiyarın dişleri birbirine vuruyordu.

⁹⁶³ Tıpkı kış gününde soğuktan titreyen çıplak adam gibi titriyor ve eyvah diyordu.

⁹⁶⁴ Kadın, ihtiyarı o durumda görünce ne yapacağını büsbütün şaşırdı.

⁹⁶⁵ Dedi, *a ihtiyar, bir yandan sıkıntı içindeyim, bir yandan da hayretler içindeyim.*

⁹⁶⁶ *An geliyor, rüzgâr bana sesleniyor, an geliyor taş bana ediplik ediyor.*

⁹⁶⁷ *Rüzgâr sözlü olarak bana bir şeyler söylüyor. Dağ taş, bana eşyayı anlatıyor.*

⁹⁶⁸ *An geliyor, göğün yeşil kanatlı görünmezleri çocuğumu kaçırıyor.*

⁹⁶⁹ *Kime yakarayım, kime yakınayım? Artık ben aklımı kaçırdım, kafam karışık.*

⁹⁷⁰ *Onu sakınışım, gaybı anlatmama engel oldu. Şu kadarmı söyleyeyim: Çocuğum kayboldu.*

⁹⁷¹ *Şimdi ben başka bir şey söylesem, insanlar beni deli diye zincire vururlar.*

⁹⁷² *İhtiyar ona, Halime, dedi, sevin. Yırtınmayı bırakıp şükür secdesine kapan.*

⁹⁷³ *Üzülme, o senden uzaklaşıp kaybolmaz. Tam tersine, âlem onda kaybolur.*

⁹⁷⁴ *Çevresinde yüz binlercesi, sakınıp kısıkanarak her zaman onu koruyup gözetmektedir.*

⁹⁷⁵ *Görmedin mi o maharet sahibi putlar, çocuğunun adını duyunca baş aşağı düştüler.*

⁹⁷⁶ *Yeryüzünde şaşırtıcı bir dönem bu. Ben yaşlandım, ama ömrümce böylesini görmedim.*

⁹⁷⁷ *Bu peygamberlik yüzünden taşlar inlediğine göre, günahkârların durumu ne olacak kim bilir?*

⁹⁷⁸ *Kendisine tapılmasında taşın bir suçu yok. Oysa sen taşa kul olmada iradesiz değildin.*

⁹⁷⁹ *İradesi olmayan taş böyle korktuğuna göre, suçlu olanın başına kim bilir neler gelecek?*

Mustafa'nın dedesi Abdulmuttalib'in Halime'nin
Muhammed'i -Allah'ın selâmı üzerine olsun-
kaybettiğinden haberdar olarak onu
[176b] şehrin çevresinde aramaya başlaması ve
Kabe'nin kapısında inleyerek Hakk'tan onu isteyip bulması

⁹⁸⁰ Mustafa'nın dedesi haberdar oldu, Halime'nin ağlayıp feryat edişinden,

⁹⁸¹ Onun bir mil uzağa ulaşan yüksek sesinden ve bağırışından.

⁹⁸² Abdulmuttalib, ne olduğunu hemen anladı ve göğsünü yumruklayarak ağlamaya başladı.

⁹⁸³ *Üzüntüyle içi yanarak Kabe'nin kapısına gelip, ey geceyle gündüzün sırrından*

haberdar Rabbim, diye seslendi.

⁹⁸⁴ *Bu hâlimle sana sırdaş olmamı sağlayacak bir özellik göremiyorum kendimde.*

⁹⁸⁵ *Kendimde bu kutlu kapıya kabul edilmemi sağlayacak bir hüner göremiyorum.*

⁹⁸⁶ *Yahut benim baş eğip secde edişimin bir kıymeti olduğunu ya da göz yaşımın yüzüne bir devletin güleceğini düşünmüyorum.*

987 *Fakat ey kerem sahibi Rabbim, o eşsiz incinin yüzünde lütfunun izlerini gördüm.*

988 *Çünkü bizden olmasına karşın bize benzemiyor. Biz bakırız, Ahmed ise bir iksir.*

989 *Onda gördüğüm şaşırtıcılıkları dostta düşmanda görmedim.*

990 *Senin fazlının bu çocuğa verdiğini, yüz yıl çabalasa bile kimse elde edemez.*

991 *Senin ona yardım ve ihsanlarını gözümle gördüğüme göre, senin denizinden bir incidir o.*

992 *Ben de onu şefaathçi olarak sana getiriyorum. Ey halleri bilen, onun halini bana söyle.*

993 *Kabe'nin içinden hemen, şimdi sana yüzünü gösterecek, diye bir ses geldi.*

994 *Biz, onu iki yüz ikbal ile ağırlarız. O, bizim tarafımızdan iki yüz bölük meleklerle korunur.*

995 *Dışyüzünü dünyada meşhur ederken, içyüzünü herkesten gizleriz.*

996 *Su ve toprak (insan), madendeki altın gibidir. Bizse kuyumcuyuz; onu bazen halhal, bazen de yüzük yaparız.*

997 *Kimi zaman da ondan kılıç bağları, kimi zaman da aslana tasma yaparız.*

998 *Kimi zaman tahtlara süs, kimi zaman da saltanat peşindeki başlara taç yaparız.*

999 *Bu toprakla bizim aşklarımız var. Çünkü rızâmız önünde diz çökmüştür.*

1000 *Bazen ondan böyle bir şah ortaya çıkarırız. Bazen de onu şaha vurgun kılabiliriz.*

1001 *Ondan dolayı yüz binlerce âşık ve mâşuk, ağlayıp inleyerek arayış içindedir.*

1002 *İşimize gönül vermeyene rağmen budur bizim işimiz.*

1003 *Toprağa bu üstünlüğü, yoksullara azık vermek amacıyla veririz.*

1004 *Toprak, boz renkli olsa da toprağın içinde nura ilişkin sıfatlar vardır.*

1005 *Onun dışyüzü içyüzüyle savaşa tutuşmuştur. İçyüzü inci gibiyken dışyüzü taş gibidir.*

1006 *Dışyüzü der, biz sadece buyuz. İçyüzü der, önüne arkasına iyi bak.*

1007 *Dışyüzü, inkar edip içyüzün asla olmadığını ileri sürer. İçyüzüyse, biz görünen yüz kat fazlayız, der.*

1008 *Dışyüzü içyüzüyle çekişme halindedir. Bu sabır sayesinde başarıya ulaşırlar.*

1009 *Bu asık yüzlü topraktan yüzler yaparız ve onun gizli gülüşünü açığa çıkarırız.*

1010 *Toprağın dışyüzü hüznün ve ağlayış olsa da, onun içinde yüz binlerce gülüş vardır.*

1011 *Biz sırrı açığa çıkarırız; bizim işimiz, gizli olanları pusudan çekip çıkarmaktır.*

1012 *Hırsız çaldığını inkâr ederek itirafa yanaşmasa da şahne, çalınanı baskı yoluyla bulur.*

1013 *Topraklar, kendilerini sıkıştırıp itiraf ettirelim diye erdemleri çaldılar.*

1014 *Toprağın bir çok ilginç çocuğu vardır. Fakat Ahmed, hepsinden üstündür.*

1015 *İkimizden böyle bir şah doğdu diye, yerle gök, neşeli ve mutludur.*

1016 *Gök, mutluluğundan yarılr. Toprak ise özgürlüğünden dolayı zambağa dönmüştür.*

1017 *Ne mutlu sana a toprak. Çünkü dışyüzün içyüzünle savaş ve çekişmededir.*

1018 *Kim Hak için kendiyse savaşırsa iç dünyası kokuya ve rene düşman olur.*

1019 *Kimin karanlığı ışığıyla vuruşursa, onun can güneşi batmaz.*

1020 *Bizim için sınanmakta çaba gösteren kimsenin ayağının altına gökyüzü sırtını verir.*

1021 *Senin dışyüzün karanlıktan feryat ederken, içyüzün güllük gülistanlıktır.*

¹⁰²² O, kasten sûfiler gibi yüzünü buruşturup ışığı karartanlara katılmamaya çabalar.

¹⁰²³ Asık suratlı ârifler, tıpkı kirpi gibi, neşelerini kaba dikenlerin içine gizlerler.

¹⁰²⁴ [177a] Bahçe gizlidir. Bahçe çevresinde, hırsız düşman, bu kapıdan uzak dur, diyen âşikâr dikenler var.

¹⁰²⁵ Ey kirpi, dikenini kendine koruyucu yap-

mışsın. Tıpkı sûfi gibi başını içeri çekmişsin.

¹⁰²⁶ Böylece neşe ülkende şu gül yüzlü diken huylulardan biri eksik olsun istersin.

¹⁰²⁷ Senin çocuğun, çocuk huylu olsa da, her iki âlem onun davetsiz misafiridir.

¹⁰²⁸ Biz dünyayı onunla canlandırırız. Feleği onun hizmetine köle ederiz.

¹⁰²⁹ Abdulmuttalib dedi, *o şu anda nerede? Ey sırları bilen, bana doğru yolu göster.*

Abdulmuttalib'in Muhammed'i -salât ve selam üzerine olsun- nerede bulurum diye onun bulunduğu yer hakkında işaret istemesi ve Kabe'nin içinden cevap gelmesi üzerine işaret bulması

¹⁰³⁰ Kabe'nin içinden ona ses geldi. *Dedi ey arayan, o yetkin çocuk...*

¹⁰³¹ *Filan vadide, ağacın altındadır.* Bah-tiyar ihtiyar, bunun üzerine hemen yola koyuldu.

¹⁰³² Onun yanında Kureyş'in ileri gelenleri vardı. Muhammed'in dedesi, Kureyş'in seçkinlerindendi.

¹⁰³³ Âdem'e dek bütün geçmiş, savaş ve törenlerin ularıydı.

¹⁰³⁴ Bu soy, onun kabuğu olup büyük padişahlardan süzülüp gelmekteydi.

¹⁰³⁵ Onun özüyse soyda arınmış ve müstağnidir. Denizle gök arasında onun bir örneği daha yoktur.

¹⁰³⁶ Hakkın nurunun yerini yurdunu kimse soramaz. Hak elbisesinin ipliği ve dokumaya ne ihtiyacı olabilir?

¹⁰³⁷ Sevaba karşılık verilen en değersiz elbise, güneşin aydınlığından daha üstündür.

Belkıs'ın rahmete çağrılış hikâyesinin devamı

¹⁰³⁸ Ey Belkıs, kalkıp gel de krallığı gör. Hak denizinin kıyısından inci topla.

¹⁰³⁹ Kız kardeşlerin yüce göklerde yaşamak-tayken, ne diye pislige sultanlık ediyorsun?

¹⁰⁴⁰ Kız kardeşlerine o cömert Sultan'ın neler bağışladığını hiç biliyor musun?

¹⁰⁴¹ Sen nasıl olur da külhanın şahı ve başkanı benim diye sevinip eğlenirsin?

İnsanın dünya ile yetinip kazanç konusunda hırslı olması ve kendisiyle aynı cinsten olup
"Keşke kavmim bilseydi"⁵² diye
haykıran ruhanilerin devletinden gâfil bulunması

¹⁰⁴² Bir köpek, köyde kör bir yoksul gördü. Saldırıp hırkasını yırtmaya başladı.

¹⁰⁴³ Bunu anlattık, fakat bilgiyi pekiştirmek için yeniden anlatmak gerekti.

¹⁰⁴⁴ Kör ona dedi, *senin arkadaşların şu*

anda dağda av peşindeler.

¹⁰⁴⁵ *Senin millet dağda zebra yakalarken, sen kalkmış sokakta körü yakalıyorsun.*

¹⁰⁴⁶ A sevimsiz şeyh, bu aldatmacayı bırak. Çevrene birkaç kör toplamış tuzlu bir susun.

1047 Diyorsun, *bunlar müritlerim, bense tuzlu su. Benden içip kör oluyorlar.*

1048 Ledün denizinden suyunu tatlı hale getir. Kötü suyu şu körlere tuzak etme.

1049 Kalk da Allah aslanlarının zebra avladığını gör. Sana ne oluyor da köpekler gibi hileyle körleri yakalıyorsun?

1050 Zebra da ne demek? Dosttan başkasını avlamaktan uzaktır onlar. Hepsi de aslan avlayan aslan. Hepsi de nurdan sarhoş.

1051 Onlar avı ve şahın avcılığını seyrederken avı terk ederek şaşkınlık içinde ölmüşlerdir.

1052 Dost, onların hemcinslerini avlamak için onları ölü bir kuş gibi elinde tutmaktadır.

1053 Ölü kuş, kavuşma konusunda iradesizdir. "Kalp iki parmak arasındadır." [hadisini] okumadın mı?

1054 Kim onun ölü kuşuna av olursa, padişaha av olduğunu görür.

1055 Bu ölü kuştan yüz çeviren, o avcının elini asla bulamaz.

1056 Ölü kuş der, *benim murdarlığima bakma. Şahın beni korumadaki aşkına bak.*

1057 *Murdar değilim, çünkü beni şah öldürmüştür. [Sadece] görüntüm ölüye benzer.*

1058 Bundan önce kanatlarımla hareket ediyordum, şimdiyse, adalet sahibinin eliyle.

1059 Fâni hareketim derimden çıkıp gitti. Şimdiyse hareketim O'ndan olduğu için bâkidir.

1060 [177b] Hareketime ters hareket edeni, Simurg bile olsa aşağılayarak öldürürüm.

1061 Eğer diriysen sakın bana ölü diye

bakma. Eğer kulsan şahın elinde bulunduğumu gör.

1062 İsa keremiyle ölüyü diriltti. Bense İsa'yı yaratanın elindeyim.

1063 Allah'ın avucunda nasıl ölü kalabilirim? İsa'nın avucu için bile bunu reva görme.

1064 Ben İsa'yım, fakat benim nefesimle can bulan herkes, ölümsüz kalacaktır.

1065 İsa nefesiyle dirilen sonunda tekrar öldü. Ancak bu İsa'ya canını teslim edene ne mutlu!

1066 Kendi Mûsa'mın elinde asâyım. Benim Mûsa'm gizlidir. Bense onun önünde açıktayım.

1067 Müslümanlar için denize köprü olurum. Ardından da ejderha olurum Firavun'a.

1068 Bu asâyı, a oğul, yalnız sanma. Çünkü Hakk'ın eli olmadan asâ böyle olmaz.

1069 Tufanın dalgası da sihre tapanların tantanasını yutan bir asâyıdır.

1070 Allah'ın asâlarını saysam, bu Firavun ehlinin ikiyüzlülüklerini yırtıp atarım.

1071 Fakat bırak, şu tadı hoş olan zehirli otu birkaç gün daha yesinler⁵³.

1072 Firavun'un makamı ve baş olma iddiası olmasa, cehenneme nasıl hazır hale getirilecek?

1073 Ey kasap, besleyip de kes onu. Cehennemdeki köpekler yiyeceksiz kaldı çünkü.

1074 Dünyada düşman ve hasım olmasaydı insanlardaki öfke ölürdü.

1075 Cehennem o öfkedir, yaşaması için ona bir düşman gerek. Yoksa sevgi onu öldürür.

1076 Kahır ve kötülük olmayıp da sadece iyilik kalsaydı, padişahlık nereden yetkinliğe erecekti?

1077 Zikredenlerin hikâye ve sözlerine bıyık altından gülümsediler.

1078 Sen istersen yine de bıyık altından gülümse. Ne zamana dek yaşayacaksın a murdar?

1079 Bu kapıya muhtaç olmakla mutlu olun, ey sevenler. Çünkü bugün açılacak bu kapı.

1080 Bahçede, sarımsak ve gebre otu gibi her sebzenin ayrı bir evleği vardır.

1081 Her bitki kendi cinsiyle birlikte bir evleğe ekilir ve yetişmesi için gerektiğince sulanır.

1082 Sen, safran evleğindeysen safran ol ve başkalarıyla karışma.

1083 Ey safran, yetkinleşmek için su iç de helvaya karışmak için hazır duruma gel.

1084 Şalgam evleğine ağzını uzatma. Çünkü o seninle aynı özellik ve yapıda değildir.

1085 Sen ayrı evleğe, o da ayrı evleğe ekilmiştir. Çünkü Allah'ın arzı geniştir⁵⁴.

1086 Özellikle yolculuk sırasında şeytan ve perinin kaybolduğu arz [çok geniştir].

1087 O denizlerde, çöllerde ve dağlarda, düşünceler ve hayaller kesilir.

1088 Bu çöl, O'nun çöllerine oranla, dolu bir denizde bir tek kıl gibidir.

1089 Hareketi gizli olan durgun su, akan ırmaklardan daha taze ve güzeldir.

1090 Çünkü onun içi, bir can ve ruh gibi gizli bir seyir halinde olup adım atmaktadır.

1091 Dinleyenler uyudu, konuşmayı kısa kes. Ey konuşmacı, su üstüne fazla yazı yazma.

1092 Kalk Belkıs, canlı bir pazar var. Pazarı kesada uğratacak hasislerden kaç.

1093 Kalk Belkıs, ölüm seni yakalamadan, şimdi kendi iradenle harekete geç.

1094 Yoksa sonra ölüm, kulağını öyle bir çeker ki hırsız gibi debelenerek polise gelirsın.

1095 Şu eşeklerden daha ne zamana dekal çalıp duracaksın? Çalacaksan gel de yakut çal.

1096 Kız kardeşlerin ölümsüz saltanata ulaştılar. Sen ise rezil bir saltanata sarılmışsın.

1097 Bu saltanattan sıçrayıp kurtulana ne mutlu. Çünkü ecel bu saltanatı yıkacaktır.

1098 Kalk Belkıs, gel de din padişahlarıyla sultanlarını bir kez olsun gör.

1099 İçyüzü bakımından gül bahçesinde otururken, görünürde dostlar arasında bir dosttur.

1100 Bahçe, onunla hareket edip her yere gider, ama insanlara görünmez.

1101 Meyveler, *benden ye*, diye yalvarır. Hayat suyu gelip der, *benden iç*.

1102 Güneş, dolunay ve hilal gibi, kanatsız olarak gökyüzünü dolaşırsın.

1103 Yürüdün mü ayak olmadan yürürsün. Lokma çiğnemeksizin yüz türlü yiyecek yersin.

1104 Ne hüznün timsahı gemine zarar verir, ne de ölmekle çirkinleşirsin.

1105 Sen hem padişah, hem ordu, hem de tahtsın. Hem bahtiyar olursun, hem baht.

1106 [178a] Şimdi bahtiyar olup büyük bir sultan olsan da baht senden başkadır ve bir gün gidiverir.

1107 [Böylece] yoksullar gibi azıksız kalıverirsin. Öyleyse ey seçilmiş kişi, kendi kendinin devleti ol.

1108 Ey mânâ ehli, baht kendin olup kendi kendine bahtiyar olursan, nasıl kaybolursun?

1109 Senin kendin sana mal mülk olunca, a güzel huylu, sen kendinden nasıl yitersin?

Süleyman'ın -selâm üzerine olsun- Mescid'i Aksa'yı Allah'ın kendi bildiği hikmetler yönünde vahyedip yönlendirmesi ve melek, cin, peri ve insanların yardımlarıyla inşa ediş hikâyesinin devamı

1110 Ey Süleyman, Mescid-i Aksa'yı inşa et. Belkıs'ın ordusu namaza geldi.

1111 O, mescidin temelini atınca, cinler ve insanlar bu işe destek verdiler.

1112 Kulların ibadette yaptıkları gibi, kimi aşkla çalışırken, kimi de isteksizdi.

1113 İnsanlar cindir. Şehvetse onları dükkana ve tahıla doğru sürükleyen zincir gibidir.

1114 Korku ve şaşkınlıktandır bu zincir. Sen bu halkın zincirsiz olduğunu sanma.

1115 [Bu zincir] kimilerini kazanca ve avlanmaya, kimilerini madenlerle denizlere sürükler.

1116 İyiye ve kötüye sürükler onları. Hak buyurdu: "Boynunda hurma lifinden bir ip olacaktır⁵⁵."

1117 "Boyunlarına ip bağladık⁵⁶. Bu ipi onların huylarından yaptık.

1118 "Boynunda kuşu asılı⁵⁷ bulunmayan kötü ya da iyi insan yoktur."

1119 Senin hırsın, kötü iş konusunda ateş gibidir. Köz, ateşin güzel rengi sayesinde güzeldir.

1120 Kömürün siyahlığı ateşte gizlidir. Ateş sönünce siyahlık da açığa çıkar.

1121 Kara kömür senin hırsın sayesinde köz oldu. Hırs gidince, değersiz kömür kalır.

1122 O zaman kömür köz gibi görünürken, işin içinde güzellik değil, hırs ateşi vardı.

1123 Hırs, senin yaptıklarını allayıp pullamıştı. Hırs gitti ve yaptıkların kararıp kaldı.

1124 Aptal olan, şeytanın süslediği koruğu olmuş zanneder.

1125 Can onun tadına bakıp deneyince, dişi kamaşıp kesmez olur.

1126 Aşırı istek yüzünden tuzak yem görünür, oysa hırs şeytanının yansımasıdır. Kendi de hamdır.

1127 Din ve iyilik işinde hırslan. Din ve iyilik,] hırs kalmayınca da güzel görünür.

1128 İyilikler, başkasından dolayı değil, özde güzeldir. Hırsın parlaklığı yitip gitse de iyiliğin parlaklığı yitmez.

1129 Dünya işindeki hırsın parlaklığı kaybolduğunda, közden geriye sıcak kömür kalmıştır.

1130 Hoşlarına giderek sopadan yapılmış atlara binsinler diye çocukları da hırs aldatır.

1131 Fakat çocuk o kötü hırstan kurtulunca öteki çocukların yaptıklarına gülmeye başlar.

1132 Der ki *neler yapıyormuşum böyle? Bunda ne buluyormuşum?* Hırsın yansıması yüzünden sirke ona bal görünmüştür.

1133 Peygamberlerin binaları hırssızdır. Bu yüzden onların canlılıkları sürekli artmıştır.

1134 Büyük insanlar, bir çok mescit inşa etmişlerdir. Fakat adları "Mescid-i Aksâ" değildir.

1135 Yüceliği her an artan Kabe de, İbrahim'in samimi çalışmalarının ürünüydü.

1136 O mescidin üstünlüğü, taşından toprağından kaynaklanmaz. Ancak ustadının hırsı, kavgası yoktur.

1137 Ne kitapları, ne mescitleri, ne de kazanç ve yaşayışları başkalarınınki gibidir.

¹¹³⁸ Ne edepleri, ne öfkeleri, ne azapları, ne uykuları, ne kıyasları, ne de sözleri...

¹¹³⁹ Her birinin ayrı bir görkemi vardır. Can kuşları bambaşka kanatla uçar.

¹¹⁴⁰ Onların durumlarını anınca kalp titrer. Davranışları, davranışlarımıza kible (örnek)dir.

¹¹⁴¹ Kuşlarının yumurtaları altındır. Canları, gece yarısında sabahmış gibi görür.

¹¹⁴² Bu güzel insanlara ilişkin ne söylesem eksik söylemiş olurum da toplumda adım eksik anlatana çıkar.

¹¹⁴³ Mescid-i Aksâ yapın ey büyükler. Çünkü Süleyman tekrar geldi vesselam.

¹¹⁴⁴ Bu cin ve perilerden isyan eden olursa, melekler onların tümünü kelepçeler.

¹¹⁴⁵ Bir an için cin, hile ve aldatmayla

bir yanlışlık yaparsa başına şimşek gibi kırbaç gelir.

¹¹⁴⁶ Sen de Süleyman gibi ol ki cinlerin, senin sarayın için taş yontsunlar.

¹¹⁴⁷ Süleyman gibi kuruntusuz ve hilesiz ol ki cinler ve periler sana itaat etsinler.

¹¹⁴⁸ [178b] Senin mührün kalbindir. Aklını başına topla ki şeytan mührünü çalmasın.

¹¹⁴⁹ Çalarsa artık sana sürekli Süleymanlık eder. Mührü olan şeytandan sakın vesselam.

¹¹⁵⁰ Süleymanlık yok olmadı ey gönül. Aklınla kalbinde Süleymanlık etme potansiyeli var.

¹¹⁵¹ Şeytan da bir süre Süleymanlık eder. Fakat her dokumacı atlas dokuyabilir mi?

¹¹⁵² Atlas ustasının yaptığı gibi elini oynatır, ama ikisi arasında belirgin bir fark vardır.

Şair ve ona câize veren padişah ile câizeyi artıran Ebu'l-Hasan adlı vezirin hikâyesi

¹¹⁵³ Bir şair, hilat ve câize almak ve makam elde etmek umuduyla, şahın huzuruna bir şiir getirdi.

¹¹⁵⁴ Padişah cömertti. Ona bin kırmızı altın ile başka hediyeler verilmesini emretti.

¹¹⁵⁵ Sonra veziri dedi, *bu az olur. Ona on bin altın câize ver de gitsin.*

¹¹⁵⁶ *Böyle bir şair için, senin gibi deniz avuçlunun söylediğim on bini vermesi bile azdır.*

¹¹⁵⁷ Vezir, şaha hikâyeler anlatıp felsefe yaptı ve böylece [câize], on katına ulaştı.

¹¹⁵⁸ [Böylece padişah,] ona on bin altın

câize ve kıymetli hilatlar verdi. Şair de padişaha teşekkür edip övgülerde bulundu.

¹¹⁵⁹ Sonra şair, acaba bu kimin çabasının sonucudur; padişaha benim yetkinliğimi kim anlattı, diye araştırdı.

¹¹⁶⁰ Dediler, *bunu sağlayan, huyu ve gönlü güzel olan Hasan adlı filan vezirdir.*

¹¹⁶¹ Bunun üzerine şair, onu övmek için uzun bir şiir yazdı ve yeniden eve döndü.

¹¹⁶² Padişah'ın verdiği o nimet ve hilatlar, dil dudak olmadan padişahı övmekteydi.

O şairin birkaç yıl sonra yine câize umuduyla gelişi ve padişahın her zaman olduğu gibi bin dinar câize buyurması ve Hasan adlı yeni vezirin de padişaha devletin masraflarının olup hazinenin boş olduğunu belirterek bunun fazla olduğunu ve kendisinin bunun onda biriyle onu sevindirebileceğini söylemesi

1163 Birkaç yıl sonra şair, yoksul ve çulsuz kalıp geçim derdine düştü.

1164 Dedi, *yoksulluk ve darlık zamanında, daha önce sınanmış olanı aramak daha iyi.*

1165 *En iyisi, bundan önce cömertlik bakımından sınıdığım kapıya ihtiyacımı arz edeyim.*

1166 Sibeveyh, Allah'ı tanımlarken şöyle der: *"İnsanlar, ihtiyaçları için ona sığınurlar."*

1167 *"İhtiyaçlarımız için sana el açtık ve onları istedik. İşte o zaman onları senin katında bulduk"* derler.

1168 Yüz binlerce akıl sahibi, sıkıntı anında, hep o eşsiz hesap sahibinin huzurunda yakarır.

1169 Bir deli, boş yere bir cimriye âcizliğini söyleyip de dilenir mi hiç?

1170 Akıllılar, binlerce kez karşılık görmeselerdi, O'nun huzuruna can atarak varırlar mıydı?

1171 Hatta dalgalar içindeki bütün balıklarla yüceliklerdeki bütün kuşlar...

1172 Fil, kurt, av aslanı, koca ejderha, karınca, yılan bile...

1173 Hatta toprak, hava, su ve ateş, hem kışta hem baharda, O'ndan güç bulur.

1174 Bu gök, Rabbim ben bir an bile alçaltma, diye sürekli yakarır.

1175 Benim sütunum, senin koruyup kollamandır. Bütün gök, "onun sağ elinde dürülüdür"⁵⁸.

1176 Şu yer der ki *ey beni su üstüne sen yerleştiren Rabbim, benim sağlam durmamı sağla.*

1177 Herkes, O'nun sayesinde kese dikmiş ve ihtiyaçları gidermeyi O'ndan öğrenmiştir.

1178 Her peygamber, O'ndan, "Sabır ve namazla yardım isteyin"⁵⁹ diye berat getirmiştir.

1179 O'ndan isteyin ha, başkasından değil. Suyu denizde ara, kuru ırmakta değil.

1180 Başkasından istesen de veren yine O'dur. Vermek isteyen avuca cömertliği koyan da O'dur.

1181 Yüz çevireni altınlar verip Kârun kılan, kulluğuna yönelirsen, sana kim bilir ne yapar?

1182 Şair, câize sevdasıyla bir kez daha o iyilik sahibi padişaha yöneldi.

1183 Nedir şairin hediyesi? Şair, iyilik sahibinin huzuruna yeni şiir getirip rehin bırakır.

1184 İyilik sahipleri, yüz türlü ihsan, cömertlik ve iyilikle altın hazırlayıp şairleri beklerler.

1185 [179a] Onlar açısından bir tek şiir, özellikle derinliklerden inciler çıkaran şairin şiiri, yüz deste ipekten daha iyidir.

1186 Gıda ve ekmek, canın dayanağı olduğu için insan önce ekmek peşinde koşar.

1187 Hırs ve istekle canını dişine takarak kazanmak ve gasbetmek için çabalayıp yüz türlü hileye başvurur.

1188 Nadir de olsa ekmek peşinde koşma ihtiyacı kalmayınca, adını duyurmaya ve şairlerin övmesine sevdalanır.

1189 Aslı faslı yüceltilsin ve yüceliğini anlatmak için konuşmalar yapılsın ister.

1190 Böylece şanı, ihtişamı ve cömertliği, sözler arasında amber gibi kokular yaysın ister.

1191 Hak bizi kendi sûretinde yaratmıştır. Bizim niteliğimiz O'nun niteliğiyle paraleldir⁶⁰.

1192 Yaratıcı, şükürü ve hamdı dilediği için insan tabiatında da övülme beklentisi vardır.

1193 Özellikle erdemde çevik olan Hak adamı, sağlam tulum gibi bu havayla doludur.

¹¹⁹⁴ İnsan ehil değilse, sahte havayla tulumu yırtılmıştır. Yırtık tulum nasıl şişecek?

¹¹⁹⁵ Arkadaş, bu hikâyeyi kendim uydurmadım. Olgun ve uyanıksan anlattığımı umarsız dinleme.

¹¹⁹⁶ Bunu, “Ahmed, övgüden niçin şişiniyor?” yergisini duyunca Peygamber söyledi⁶¹.

¹¹⁹⁷ Şair, ölmez iyiliğe teşekkürü konu alan şiirini sunmak üzere padişahın huzuruna vardı.

¹¹⁹⁸ İyilik yapanlar öldüler, iyilikleri kaldı. İyilik binitini sürenlere ne mutlu.

¹¹⁹⁹ Zalimler öldüler, zulümleri kaldı. Hile ve dalavere yapan cana yazıklar olsun.

¹²⁰⁰ Peygamber dedi, *dünyadan göçüp de kendisinden geriye iyi işler kalana ne mutlu*⁶².

¹²⁰¹ İyilik eden öldü, ama iyiliği ölmedi. Allah katında din ve iyilik basit bir şey değildir.

¹²⁰² Bırak bunu. Çünkü şair yolda olup borç içinde ve paraya pek muhtaçtır.

¹²⁰³ Şair, önceki bahşış ve ihsandan umutlanarak şiirini padişaha götürdü.

¹²⁰⁴ Önceki ikramın tadı damağında, gerçek incilerle dolu, nahif bir şiir getirmişti.

¹²⁰⁵ Padişah da her zamanki huyu üzere “*bin altın*” dedi. Çünkü padişahın adeti böyleydi.

¹²⁰⁶ Fakat bu kez o cömertlik dolu vezir, yücelik binitine binip dünyadan ayrılmıştı.

¹²⁰⁷ Onun yerine yeni bir vezir gelmişti. Yeni vezir çok acımasız ve cimriydi.

¹²⁰⁸ Padişahım, dedi, *bizim masraflarımız var. Bir şairin ödülü bu olamaz.*

¹²⁰⁹ *Ey ganimet sahibi padişah, ben şair adamı bu miktarın kırkta birine razı ederim.*

¹²¹⁰ Orada bulunanlar, o, dediler, *bun-*

dan önce, padişaktan on bin altın almıştı.

¹²¹¹ *Şeker yedikten sonra nasıl şeker kamışı çiğner? Sultanlık ardından nasıl dilencilik eder?*

¹²¹² Vezir dedi, *onu sıktıkça sıkarım. Sonunda beklemekten gına gelir.*

¹²¹³ *O zaman ben ona yoldan toprak da versem, bahçeden gül yaprağı alıyormuş gibi kapar.*

¹²¹⁴ *Bunu bana bırak. Çünkü ben bu işte ustayım. İstek sahibi ateşli de olsa...*

¹²¹⁵ *Ya da gökten yere uçup gelse, beni görünce yumuşar.*

¹²¹⁶ Sultan, *peki dedi, ferman senin. Fakat onu memnun et. Çünkü bizim için iyi şeyler söylüyor.*

¹²¹⁷ Dedi, *onu da câize uman yüzlerce şairi de sen bana bırak, benim hâneme yaz.*

¹²¹⁸ Vezir şairi bekletmeye başladı. Kış mevsimi geçti, bahar geldi.

¹²¹⁹ Şair, *beklemekten yaşlanıp bu üzüntü ve düşünce yüzünden zavallı bir konuma düştü.*

¹²²⁰ Dedi, *altın yoksa, en azından bana söv ki [çile bitip] canım kurtulsun da sana minnettar kalayım.*

¹²²¹ *Bekleyiş öldürdü beni. Hiç olmazsa gitmemi söyle de bu zavallı canım rehin olmaktan kurtulsun.*

¹²²² Bir süre sonra vezir, ona altının kırkta birini verdi ve şair, derin bir düşünceye daldı.

¹²²³ *Önceki hem peşin, hem fazlaydı, diye düşündü, buysa geç filizlenmiş bir demet diken.*

¹²²⁴ Sonra şaire dediler, *o cömert vezir dünyadan göçtü, Allah ecrini versin.*

¹²²⁵ *O zaman câize onun sayesinde artıyordu ve bahşışte hata pek olmuyordu.*

¹²²⁶ *Şimdi o gitti, ihsanı da götürdü. Aslında o ölmedi, ihsan öldü.*

¹²²⁷ Cömert ve olgun vezir aramızdan ayrıldı, yoksulların derisini yüzüp canına okuyan vezir geldi.

¹²²⁸ Gidip bu verileni al ve gece vakti kaç buradan. Kaç ki vezir sana düşmanlık etmesin.

¹²²⁹ Ne kadar uğraştığımızdan haberin yok. Biz, bu hediyeği ondan yüz türlü hileyle alabildik.

¹²³⁰ Şair, onlara dönüp, söyleyin a müşfikler dedi, bu zorba nerden geldi?

¹²³¹ [179b] Bu soyguncu vezirin adı nedir? Adamlar dediler, adı Hasan.

¹²³² Dedi, esirge Rabbim, onun adıyla bunun adı nasıl olur da aynı olur?

¹²³³ O Hasan adlının bir kalemiyle yüz cömert vezir gelir.

¹²³⁴ Bu Hasan adlının çirkin sakalından yüz organ örmek mümkün.

¹²³⁵ Padişah, böyle bir vezirin sözünü dinlerse, padişahlığını da saltanatını da rezil eder.

Bu vezirin şahın iyi yönünü bozma konusundaki
kötülüğünün Firavun'un veziri Hâman'ın Firavun'un
kabiliyetini bozmadaki kötülüğüne benzemesi

¹²³⁶ Firavun, Mûsa'nın söylediklerini duyunca birkaç kez yumuşayıp yola gelecek gibi olmuştu.

¹²³⁷ Bu benzersiz sözler, öyle etkileyici ve güzeldi ki dinleyen taştan bile süt çıkardı.

¹²³⁸ Fakat düşmanlığı huy edinmiş olan veziri Hâman'la görüş alışverişinde bulununca [Hâman onu alıkoyardı.]

¹²³⁹ Derdi ki şimdiye dek kraldın. Şimdi aldanıp da bir çulsuza kul mu olmak istiyorsun?

¹²⁴⁰ Hâman'ın sözü, tıpkı mancınıktan atılan taş gibi gelip Firavun'un camdan evine çarpardı.

¹²⁴¹ O, güzel konuşan Kelim'in yüz günde yaptığı her şeyi bir günde yıkardı.

¹²⁴² Hevâsına yenik düşen vezirdir aklın; içinde Allah'a ulaşmanı engelleyen yol kesicidir.

¹²⁴³ Rabbânî bir öğütçü sana öğüt verince, aklın onun söylediklerini ustaca yorumlar.

¹²⁴⁴ Der ki aman ha, bu pek yerinde bir şey değil, yerinden olma. Kendine gel, deli-

lik etme.

¹²⁴⁵ Böyle veziri olan padişahın vay haline! Her ikisinin de mekânı acı verici cehennemdir.

¹²⁴⁶ İşlerinde Âsaf gibi elinden tutacak veziri olan padişaha ne mutlu!

¹²⁴⁷ Âdil padişah, böyle bir vezirle yan yana olunca onun adı "nur üstüne nur"⁶³ olur.

¹²⁴⁸ Süleyman gibi padişah ile Âsaf gibi vezir, nur üstüne nur, amber üstüne amber demektir.

¹²⁴⁹ Firavun gibi padişahla Hâman gibi vezir bir araya gelince ikisinin de hüsrandan kaçışı olmaz.

¹²⁵⁰ Bu durumda sonuç "üst üste çöken karanlıklar"⁶⁴ dır. Hesap gününde onlara ne akıl yarar sağlar, ne de devlet ve talih.

¹²⁵¹ Ben, alçak kimselerde kötülükten başka bir şey görmedim. Sen gördüysen selamımı söyle.

¹²⁵² Padişah ruh gibidir, vezirse akıl. Bozuk akıl, ruhu kötü yola sürükler.

¹²⁵³ Akıl meleği Harut'laşınca, yüzlerce isyankâra sihir öğretmeye başlar.

¹²⁵⁴ Ey sultan, kendine cüz'î aklı değil, küllî aklı vezir yap.

¹²⁵⁵ Hevânı kendine vezir yapma. Yoksa temiz ruhun namazdan uzaklaşır.

¹²⁵⁶ Çünkü bu hevâ, hırsla doludur ve olaylara anlık ve yüzeysel bakar. Oysa

akıl, din gününü düşünür.

¹²⁵⁷ Akıl iki gözünü de işin sonucuna dikmiştir. O gül için dikenin çilesini çeker.

¹²⁵⁸ Güzün solmayan, dökülmeyen bir güldür o. İyi koku almayan burun ondan uzak olsun.

Şeytan'ın Süleyman'ın -selam üzerine olsun-
makamına oturup Süleyman gibi hareket etmesi,
iki Süleyman arasında belirgin bir fark bulunması ve
Şeytan'ın kendini Dâvud oğlu Süleyman olarak adlandırması

¹²⁵⁹ Eğer aklın varsa, başka bir akılla dost olup görüş alışverişinde bulun.

¹²⁶⁰ İki akıl sayesinde bir çok beladan kurtulur, göklerin doruğuna ayak basarsın.

¹²⁶¹ Şeytan, kendine Süleyman adını verip padişahlığı kaparak ülkeye egemen olduysa da...

¹²⁶² O, Süleyman'ın işlerinin dışyüzünü görmüştü ve dışyüzü altında kendi şeytanî içyüzü işbaşındaydı.

¹²⁶³ İnsanlar, *bu Süleyman'ın*, dediler, *tadı yok*. Süleyman'dan Süleyman'a fark var.

¹²⁶⁴ O uyanıklık gibiydi, buysa bir uyuklama. Tıpkı o Hasan'la bu Hasan gibi.

¹²⁶⁵ Şeytan diyordu, *Hak, Şeytan'a benim görünüşüme benzer bir şekilde güzel bir görünüş vermiştir*.

¹²⁶⁶ *Allah, benim dış görünüşümü Şeytan'a vermiştir. O sizi tuzağa düşürmesin sakın.*

¹²⁶⁷ [180a] *Ortaya çıkıp Süleymanlık iddia ederse sakın yüzüne bakıp da itibar etmeyin.*

¹²⁶⁸ Şeytan, onlara bu sözleri hileyle söylüyordu, fakat iyi kalplere bunun tersi görünüyordu.

¹²⁶⁹ Olayların farkında olanla, özellikle sezgisi ve aklı gaybı söyleyenle oyun olmaz.

¹²⁷⁰ Hiç bir sihir, hiç bir aldatmaca ve dalavere, devlet sahiplerinin görüşünü perdeleyemez.

¹²⁷¹ Bu yüzden ona cevap olarak içlerinden, behey yanlış konuşan, diyorlardı, ters gidiyorsun.

¹²⁷² Bu gidişle aşağıların en aşağısına⁶⁵ da ters gideceksin.

¹²⁷³ Süleyman azledilip yoksul kalmış olsa da alnında [peygamberlik işareti] parlak dolunay vardır.

¹²⁷⁴ Sen bir yüzük kapmış olsan da zemheri soğuğu gibi donmuş bir cehennemsin.

¹²⁷⁵ Böyle debdebe ve gösteriş önünde baş koymak şöyle dursun, ayak bile koymayız.

¹²⁷⁶ Biz gâfil avlanıp alnımızı koyacak olsak bile yerden bir pençe çıkıp bize engel olur.

¹²⁷⁷ [Yerden çıkan pençe] bu alçağın önünde eğilme, bu uğursuza secde etme diye uyarır.

¹²⁷⁸ İlahi kıskanma olmasaydı, cana can katan bu hikâyeyi anlatırdım.

¹²⁷⁹ Sen de bu kadarıyla yetin ki başka bir zaman bunu anlatayım.

¹²⁸⁰ Şeytan, kendine Süleyman Peygamber adını verip gerçek yüzünü çocuklardan gizliyor.

¹²⁸¹ Dış görünüşü geçip adı bir yana bırakarak lakattan ve unvandan anlama kaç.

¹²⁸² Onun haddini eyleminden öğren. Onu had ile eylem arasında ara.

Süleyman'ın her gün ibadet etmek ve ibadet edenlerle uzlete
çekilenleri irşad etmek için Mescid-i Aksâ'ya
gelişi ve mescitte şifalı otların bitmesi

¹²⁸³ Süleyman, alçakgönüllü bir şekilde her sabah Mescid-i Aksâ'ya gelirdi.

¹²⁸⁴ Mescitte yeni bitmiş bir ot görerek ona, *söyle*, derdi, *adın ve yararın nedir?*

¹²⁸⁵ *Nasıl bir ilağsın, neyin nesisin, adın nedir? Kime zararlısın, yararın kime?*

¹²⁸⁶ Bunun üzerine her bitki adını ve etkisini söylerdi ve derdi ki *şuna can olurum, şuna ölüm.*

¹²⁸⁷ *Ben şuna zehirim, şuna da şeker. Ezelî kader levhasında adım şudur.*

¹²⁸⁸ Doktorlar da Süleyman'dan o ot hakkında bilgi edinir, onun söylediklerini uygularlardı.

¹²⁸⁹ Onlar, böylece tıp kitapları hazırlayarak bedeni sıkıntılardan arındırır oldular.

¹²⁹⁰ Astronomi ve tıp, peygamberlere

gelen vahiylerdir. Akılla duyunun yönsüz yöne ulaşması mümkün mü?

¹²⁹¹ Cüz'î akıl, kendi kendine sonuca varabilecek bir akıl olmayıp bilgi edinmeye gereksinim duyar.

¹²⁹² Bu aklın öğrenip anlama yeteneği vardır. Fakat vahiy sahibi ona öğretmektedir.

¹²⁹³ Bütün sanatlar, ilk biçimleriyle, kesinlikle vahiy kaynaklıdır. Fakat akıl, onları geliştirir.

¹²⁹⁴ Düşün bir, bizim şu aklımız, herhangi bir sanatı, ustasız öğrenebilir mi?

¹²⁹⁵ Hile konusunda akıl çok becerikli olsa da hiç bir sanata, ustasız egemen olunamaz.

¹²⁹⁶ Meslek bilgisi, bu akıldan kaynaklansaydı, ustasız meslek edinilebilirdi.

Dünya'da mezar kazma bilgisi olmazdan önce Kâbil'in
mezar kazma işini kargadan öğrenmesi

¹²⁹⁷ Değersiz bir meslek olan mezar kazıcılık, akıl ve düşünceden doğan bir şey olabilir mi?

¹²⁹⁸ Bu anlayış Kâbil'de olsaydı, Hâbil'i sırtında taşır mıydı?

¹²⁹⁹ Kana toprağa bulanmış bu ölüyü nasıl ortadan kaldırayım, diye düşünüp durur muydu?

¹³⁰⁰ Gördü ki bir karga ölmüş bir kargayı ağzına almış geliyor.

¹³⁰¹ Havadan indi ve ona öğretmek üzere ölmüş kargaya mezar kazma işine girdi.

¹³⁰² Pençesiyle toprağı eşeyip kazdı ve ölmüş kargayı çabucak mezara koydu.

¹³⁰³ Onu gömüp üstünü toprakla örttü.

Karga, Hakkın ilhamıyla [bu konuda] bilgilenmişti.

¹³⁰⁴ Yuh benim aklıma, dedi Kabil, karga bile benden akıllı⁶⁶.

¹³⁰⁵ Küllî akıl için, "göz kaymadı⁶⁷" denilmiştir. Cüz'î akıl ise her yana bakar.

¹³⁰⁶ Hasların ışığı, "göz kaymadı" akıldır. Karganın akı, ölümlere mezar ustasıdır.

¹³⁰⁷ [180b] Kargaların peşinden uçan canı, karga mezarlığa götürür.

¹³⁰⁸ Karga yapılı nefsin peşinden koşma sakın. Çünkü o, bahçeye değil mezarlığa götürür.

¹³⁰⁹ Gideceksen gönül Ankâ'sının peşinden git, gönül Kafdağı'na ve gönül Mescid-i Aksâ'sına doğru.

¹³¹⁰ Mescid-i Aksa'nda senin sevdanla her an yeni bir ot biter.

¹³¹¹ Süleyman'ca davranıp o otun hakkını ver, onu anla ve ret ayağıyla basma üstüne.

¹³¹² Çünkü çeşitli otlar, sebat içindeki yerin durumunu sana açıklar.

¹³¹³ Yerde şeker kamışı da olsa, sâde kamış da olsa, her yerin tercümanı, orda biten bitkidir.

¹³¹⁴ Öyleyse, gönül toprağının bitkisi düşüncedir. Düşünceler, gönlün sırlarını ortaya koyar.

¹³¹⁵ Topluluk içinde iyi bir dinleyici bulsam, bahçe gibi yüz binlerce çiçek bitiririm.

¹³¹⁶ Herkesin hareketi, çekene doğrudur. Gerçek çekim, yalancı çekim gibi değildir.

¹³¹⁷ Bazen sapıp, bazen de doğruyu bulup gidersin. İp de ortada yok, seni çeken de.

¹³¹⁸ Kör bir devesin sen, yuların birinin elinde. Sen çekimi görür, yuları görmezsin.

¹³¹⁹ Çeken ile yular görünür olsaydı, bu dünya aldanış diyarı⁶⁸ olmazdı.

¹³²⁰ Dinsiz, köpek ardınca gittiğini ve çirkin şeytanın maskarası olduğunu görseydi...

¹³²¹ Utanmazca onun ardından nasıl giderdi? Elbette gitmeyip ayağını geri çekerti.

¹³²² Sığır, kasaplardan haberdar olsaydı, onların ardından dükkana nasıl girerdi?

¹³²³ Ya da onların ellerinden kepek yer miydi? Veya onlara yaltaklanarak süt verir miydi?

¹³²⁴ Yese bile, otun ne amaçla verildiğini anlayınca, otu nasıl hazmederdi?

¹³²⁵ Öyleyse bu dünyanın direği gaffettir. Devlet nedir? Koşuşturup dayak yemektir⁶⁹.

¹³²⁶ Önce koş, sonra da dayak ye. Eşek

gibi ölmekten başka bir şey yok bu harabede.

¹³²⁷ Senin ciddiyetle sarıldığın bir işin kusuru o anda senden saklanır.

¹³²⁸ Allah onun kusurunu senden gizlediği için canla başla çalışabilirsin.

¹³²⁹ Aynı şekilde, hararetle savunduğun her düşüncenin kusuru da sana gizlidir.

¹³³⁰ Kusur ve pürüzünden haberin olseydi, ruhun ondan ürker, doğu ile batı arası kadar uzaklığa⁷⁰ kaçardı.

¹³³¹ Sonunda düşüncenden pişman olursun. Başta pişman olsaydın, koşar mıydın hiç?

¹³³² Bu yüzden [Allah], kazâya uygun işi gerçekleştirmemiz için onun kusurunu kalbimizden gizlemiştir.

¹³³³ Kader kendi hükmünü uyguladıktan sonra göz açılır ve böylece pişmanlık gelip çatar.

¹³³⁴ Bu pişmanlık da başka bir kaderdir. Bu pişmanlığı bırak, Allah'a tapın.

¹³³⁵ Âdet edinirsen pişmanlıkla yatıp pişmanlıkla kalkar ve bu pişmanlıktan daha pişman olursun.

¹³³⁶ Ömrünün bir yarısı perişanlık içinde geçerken, öteki yarısı da pişmanlık içinde geçer.

¹³³⁷ Bu düşünceyi ve pişmanlığı bir yana bırakıp daha iyi bir hal, dost ve iş ara.

¹³³⁸ Elinde daha iyi bir iş yoksa, yitirdiğine pişman olmak da neyin nesi?

¹³³⁹ İyi bir yol biliyorsan ona yönel. Bilmiyorsan, mevcut yolun kötü olduğunu nerden biliyorsun?

¹³⁴⁰ İyiyi bilmedikçe kötüyü bilemezsin. Zıt, ancak zıddıyla görülebilir, a yiğit.

¹³⁴¹ Bunu düşünmekten kurtulamıyorsan, günahattan da kurtulamazsın.

¹³⁴² Âciz olduğuna göre pişmanlık nedendir? Âcizliği araştır; kimin çekimin-den kaynaklanıyor?

¹³⁴³ Dünyada bir güç sahibi olmadan âcizliğin olduğunu kimse görmemiştir, göremez, bunu bil.

¹³⁴⁴ Aynı şekilde taşıdığın her arzunun kusuru da senin için gizlilik perdesiyle örtülüdür.

¹³⁴⁵ O arzunun kusuru görünseydi, gön-lün onu aramaktan kendiliğinden kaçardı.

¹³⁴⁶ O, sana o işin kusurunu gösterseydi, kimse seni o yöne doğru çeke çeke götürmezdi.

¹³⁴⁷ Kaçtığın başka bir işten de kusuru ortaya çıktığı için kaçarsın.

¹³⁴⁸ Sırları bilen güzel sözlü Rabbim, kötü işin kusurunu bizden gizleme.

¹³⁴⁹ İyi işin kusurunu bize gösterme ki o işi yapmaktan soğumayalım ve emeğimiz boşa gitmesin.

¹³⁵⁰ İşte bu şekilde, ulu Süleyman, âdeti üzere, gün ışıırken mescide giderdi.

¹³⁵¹ Mescitte yeni bir ot bitmiş mi diye her gün bakardı.

¹³⁵² Kalp, insanların genelince görüle-meyen gizli sırları ve bitkileri, tertemiz gözüyle görür.

Gül bahçesi içinde başını dizlerine dayayıp
tefekür eden sûfiye arkadaşlarının,
başını kaldırıp bahçeyi, reyhanları, kuşları ve
yüce Allah'ın rahmetinin izlerini seyretmesini söylemelerine dair hikâye

¹³⁵³ [181a] Bir sûfî, sûfilere özgü keşif amacıyla bahçede yüzünü dizlerine dayamıştı.

¹³⁵⁴ Bir süre sonra iç dünyasına dalıp gitti. Patavatsızın biri, onun uyur halinden rahatsız oldu.

¹³⁵⁵ Dedi, *ne uyuyorsun? Uyan da asma-ya, ağaçlara, nesnelere ve yeşilliklere bak.*

¹³⁵⁶ “Bakınız...”⁷¹ *diyen Hakk'ın emrini duyup şu rahmet belirtilerine yüzünü çevir.*

¹³⁵⁷ Sûfî dedi, *ey heveskâr, rahmetin be-lirtileri gönüldedir. Dışarıdakiler ancak be-lirtilerin belirtileridir.*

¹³⁵⁸ Bahçelerle yeşillikler ruhun özünde-dir. Dışarıdakilerse ırmağa yansımış gö-rüntüler gibidir.

¹³⁵⁹ Şu gördüğün, bahçenin suya yan-sımış hayalidir ve suyun berraklığıyla kıpır kıpırdır.

¹³⁶⁰ Bahçeler ve meyveler gönüldedir.

Onun güzelliği yeryüzüne yansımıştır.

¹³⁶¹ Şu neşe servisinin yansımaları olma-saydı, Allah, dünyayı “aldanış yeri”⁷² diye nitelemezdi.

¹³⁶² Bu aldanış, kişilerin gönülleriyle ruhlarından yansıyan bir görünüm de-mektir.

¹³⁶³ Burası cennet olmalı, sanısıyla her-kes bu yansımaya aldanmaktadır.

¹³⁶⁴ Bahçelerin asıllarından kaçarak ha-yalleriyle kendilerinden geçip saçma sa-pan işler yaparlar.

¹³⁶⁵ Gaflet uykuları sona erdiği zaman doğruyu görürler, ama bu görmenin ne faydası olur ki?

¹³⁶⁶ Sonra da mezarlıkta kıyamete dek süren hayıflanma feryatları yükselir.

¹³⁶⁷ Ne mutlu ölümden önce ölene; yani bu asmanın aslından koku alana⁷³!

Mescid-i Aksâ'nın köşesinde keçi boynuzu bitmesi ve
dile gelip adını ve özelliğini söyleyince
Süleyman'ın -selam üzerine olsun- hüzünlenmesi

¹³⁶⁸ Sonra Süleyman, bir köşede yeni bir bitkinin filizlenmiş olduğunu gördü.

¹³⁶⁹ Yeşil ve canlı görünümlü, çok nadir bir bitkiydi. Yeşilliği gözü kamaştırıyordu.

¹³⁷⁰ Bitki hemen Süleyman'a selam verdi. O da ona karşılık verip güler yüz gösterdi.

¹³⁷¹ Dedi, *ağzın olmadan söyle, adın ne?* Dedi, *ey dünyanın padişahı, adım "keçi boynuzu".*

¹³⁷² Dedi, *sende ne özellikler var?* Dedi, *bittiğim yer viran olur.*

¹³⁷³ *Ben keçi boynuzuyum; evleri yıkar, bu suyla toprağı (dünyayı) harabeye çeviririm.*

¹³⁷⁴ O zaman Süleyman, ecelinin geldiğini ve kısa süre içinde yola çıkacağını anladı.

¹³⁷⁵ Dedi, *ben var oldukça bu mescit, yer-yüzünün âfetlerinden asla zarar görmez.*

¹³⁷⁶ *Ben var olup varlığım sürdükçe Mescid-i Aksâ, nasıl zarar görebilir?*

¹³⁷⁷ *Öyleyse mescidimizin yıkılışı, bil ki ancak ölümümüzden sonra gerçekleşecek demektir.*

¹³⁷⁸ Bedeni secde eden yürek mescittir. Kötü arkadaş ise her mescidin keçi boynuzudur.

¹³⁷⁹ Sende kötü arkadaşın sevgisi yeşerince hemen ondan kaç ve onunla fazla söyleşme.

¹³⁸⁰ Onun kökünü kazı. Yoksa filizlenip boy atarsa, senin de, mescidinin de kökünü kazır.

¹³⁸¹ Ey âşık, eğriliktir senin harnubun. Tıpkı çocuklar gibi niçin eğrilğe kayıyorsun?

¹³⁸² Kendini suçlu bil, suçlu diye nite-

le, korkma. Böylece o üstat, senden dersi esirgemesin.

¹³⁸³ Ben câhilim, bana öğret dediğinde, böyle insaf göstermen, şeref ve haysiyetten iyidir.

¹³⁸⁴ Ey açık alınlı, bundan önce "Rabbimiz, biz zulmettik⁷⁴." diyen babandan öğren.

¹³⁸⁵ Ne bahane uydurdu, ne hileye başvurdu, ne de dalavere bayrağı açtı.

¹³⁸⁶ Yine o İblis, *benim yüzüm al aldı, beni sen sararttın*, diyerek tartışmaya başladı:

¹³⁸⁷ *Boya senin, beni boyayan sensin. Suçumun, âfetimin ve dağlanışımın kaynağı sensin.*

¹³⁸⁸ Cebri olmaman, yanlışla sapmaman için "Rabbim, beni azdırmama karşılık...⁷⁵" ayetini oku.

¹³⁸⁹ Daha ne zamana dek cebir ağacına sıçrayıp iradeni bir yana bırakacaksın?

¹³⁹⁰ [181b] İblis ve soyu gibi, daha ne zamana dek Allah ile tartışıp savaşacaksın?

¹³⁹¹ Sen isyana böyle neşeyle koşarken, gönülsüzlükten nasıl söz edilebilir?

¹³⁹² İnsan, istemediği şeye neşeyle gider mi öyle? İnsan, yanlış yola oynayarak koşar mı?

¹³⁹³ Başkaları sana öğüt verirken sen onlarla bütün gücünle savaşırdın.

¹³⁹⁴ Doğru budur, derdin, yol budur, başkası değil. Bir hiçten başka kim beni eleştirebilir?

¹³⁹⁵ Seçme gücü olmayan, nasıl böyle konuşur? Yolunu bilmeyen, nasıl böyle savaşır?

¹³⁹⁶ Nefsinin istediği her şeyde iraden var, ama aklının istediği şeylere gelince kaçınılmazlıktan söz ediyorsun.

¹³⁹⁷ Bahtı açık ve mahrem olan bilir ki kurnazlık İbliş'ten, aşk ise Âdem'dendir.

¹³⁹⁸ Kurnazlık, denizlerde yüzücülük yapmak gibidir. Böylesi az kurtulur ve sonunda boğulur.

¹³⁹⁹ Yüzücülüğü bırak, kibir ve düşmanlığı terk et. Ceyhun değil, ırmak değil bu, denizdir.

¹⁴⁰⁰ Derin ve sığınağı olmayan bir denizdir bu. Yedi denizi birden saman çöpü gibi kapıp götürür.

¹⁴⁰¹ Aşk, seçkinlere özel gemiye benzer. Âfet az olur; çoğunlukla kurtuluş vardır.

¹⁴⁰² Kurnazlığı satıp hayranlık al. Kurnazlık zan, hayranlık bakıştır.

¹⁴⁰³ Akıllı Mustafa'nın huzurunda kurban et ve de ki Allah bana yeter⁷⁶.

¹⁴⁰⁴ Akıllı nefsinin gururlandırdığı Kenan gibi gemiden yüz çevirme.

¹⁴⁰⁵ [Demişti] ki ben yüksek bir dağa çıkarım. Nuh'un minnetini niye çekeyim?

¹⁴⁰⁶ Allah bile onun minnetini çekerken, onun minnetinden nasıl ürkersin a sapık?

¹⁴⁰⁷ Allah ona minnet ve teşekkür etmişken, canımız nasıl onun minneti altında olmaz?

¹⁴⁰⁸ Ey kıskançlıkla dolu yeniyetme, sen ne bilirsin ki? Onun minnetini Allah bile çeker.

¹⁴⁰⁹ O keşke yüzme öğrenmeseydi de Nuh'a ve gemiye heveslenseydi.

¹⁴¹⁰ Keşke çocuklar gibi hilelerden haberi olmasaydı da annesine tutunsaydı.

¹⁴¹¹ Ya da naklî ilimle az donansaydı da bir veliden kalbin vahiy ilmini kapsaydı.

¹⁴¹² Böyle ışığa rağmen kitap öne sürer-

sen, senin vahyi andıran ruhun öfkelenir.

¹⁴¹³ Zamanın kutbunun sözü yanında naklî ilim, su varken teyemmüm etmek gibidir.

¹⁴¹⁴ Kendini aptal kılıp sonra da tâbi ol. Kurtuluşu ancak bu aptallık sayesinde bulursun.

¹⁴¹⁵ İnsanlığın sultanı, "Cennet halkının çoğu aptaldır⁷⁷." diye bunun için söylemiştir.

¹⁴¹⁶ Zeka, seni kibir ve böbürlenmeye ittiğine göre, aptal ol da kalbinin sağlam kalmasını sağla.

¹⁴¹⁷ Bu, iki kat alay konusu olan aptallık değil, O'na vurgun ve hayran olmaktan doğan aptallıktır.

¹⁴¹⁸ Yusuf'un yüzüne hayran kalarak farkında olmadan ellerini kesen kadınlar aptaldır⁷⁸.

¹⁴¹⁹ Sevgilinin aşkına akıllı kurban et. Sevgili varken akıllar, öte yandan gelmiş bir yüküdür.

¹⁴²⁰ Akıllı, akılları öte yana göndermiş, aptalsa bu sevimsiz yanda kalmıştır.

¹⁴²¹ Hayret sayesinde başındaki aklın giderse, saçının her teli, birer baş ve akıl kesilir.

¹⁴²² O yanda beynin düşünme derdi yoktur. Çünkü [o yanda] ova ve bahçelerde beyin ve akıl biter.

¹⁴²³ Ovaya gitsen oavadan nükteler işitirsin, bahçeye gelsen, hurmadan hikâyeler dinlersin.

¹⁴²⁴ Bu yolda ihtişam ve gösterişi terk et. Kılavuzun kımıldamadıkça kımıldama.

¹⁴²⁵ Kim başsız kımıldarsa kuyruk olur. Onun hareketi akrebin hareketine benzer.

¹⁴²⁶ Yan gidişli, gece körü, çirkin ve zehirli. Onun mesleği, temiz bedenleri sokmaktır.

¹⁴²⁷ Başını ez onun. Çünkü onun sırrı budur. Onun sürgit karakteri böyledir.

¹⁴²⁸ Onun başını ezmek kendi yararına-
dır. Böylece zavallı canı uğursuz bedenin-
den kurtulur.

¹⁴²⁹ Delinin elinden silahı al ki adalet ve
iyilik, senden hoşnut olsun.

¹⁴³⁰ Silahı olup da aklı olmazsa elini bağ-
la onun. Yoksa yüz türlü zarara yol açar.

**Kötü özlü adamın ilim, mal ve makam elde etmesi
kendisinin zararına olup tıpkı haydudun eline geçmiş kılıç gibidir.**

¹⁴³¹ [182a] Özü kötü kimseye ilim ve sa-
nat öğretmek, haydut eline kılıç vermek
demektir.

¹⁴³² Sarhoş bir zencinin eline kılıç ver-
mek, şahsiyetsiz kişinin ilim elde etmesin-
den iyidir.

¹⁴³³ İlim, mal, makam, mevki ve salta-
nat, kötü karakterlilerin elinde fitneye
dönüşür.

¹⁴³⁴ Öyleyse delinin elinden mızrağı almak
için savaşmak müminlere farz olmuştur.

¹⁴³⁵ Canı delidir onun, gövdesiyse kılıcı.
Bu kötü huyludan al kılıcı.

¹⁴³⁶ Makamın cahile yaptığı kötülüğü
yüz aslan yapabilir mi?

¹⁴³⁷ Onun kusuru gizlidir. Fakat bir ge-
reç bulunca, yılanı delikten çıkıp sahraya
seğirtir.

¹⁴³⁸ Câhil kişi uygunsuz hükümler veren
bir padişah olunca, tüm sahra yılan ve ak-
reple dolar.

¹⁴³⁹ Şahsiyetsiz biri, mal ve makam ele

geçirdiğinde, kendi kendine rezilliğine tâ-
lip olmuştur.

¹⁴⁴⁰ Böyle kimse], ya cimrilik edip iyilik
ve yardımı azaltır ya da zamansız ve yersiz
cömertlik gösterir.

¹⁴⁴¹ Satrançta] şahı piyadenin yerine
kor. Ahmağın yaptığı iyilik bu kadar olur!

¹⁴⁴² Yolunu şaşırmanın eline hükmetme
yetkisi geçince, makam elde ettiğini sanır,
ama aslında kuyuya düşmüştür.

¹⁴⁴³ Yol bilmez, ama rehberlik eder.
Onun çirkin kalbi, dünyayı ateşe verir.

¹⁴⁴⁴ Yoksulluk yolunun çocuğu pirlik et-
meye başlayınca, takipçilerini uğursuzluk
devi yakalar.

¹⁴⁴⁵ Der ki gel sana ayı göstereyim. Oysa
o zavallı, ayı asla görmemiştir.

¹⁴⁴⁶ Nasıl göstereceksin? Behey acemi, öm-
ründe ayın yansımısını bile görmedin ki.

¹⁴⁴⁷ Aptallar önder olunca, akıllılar, kor-
kularından başlarını kilimle gizlediler.

“Ey örtüye bürünen”⁷⁹ ayetinin tefsiri

¹⁴⁴⁸ Bu yüzden Peygamber’e “Ey korkup
bürünen, kilimin altından çık.” diye ses-
lenilmiştir.

¹⁴⁴⁹ Başına kilimi çekme, yüzünü örtme.
Çünkü dünya şaşkın bir cisimdir, sense akılsın.

¹⁴⁵⁰ İddiacıdan utanıp gizlenme sakın. Çün-

kü sen, vahyin parlak mumunu taşıyorsun.

¹⁴⁵¹ Haydi, geceleyin kalk⁸⁰. Çünkü sen
mumsun a sultan; geceleyin mum ayakta
durur.

¹⁴⁵² Bu berrak denizde kaptan ol. Ey
Mustafa, ikinci Nuh’sun çünkü sen.

¹⁴⁵³ Her yolda, özellikle deniz yolunda, akıl sahibi bir kılavuz gerekli.

¹⁴⁵⁴ Kalk da bak yol yorgunu kervana. Bak her bir yanda kaptan olmuş bir gulyabani.

¹⁴⁵⁵ Zaman'ın Hızır'ı sensin. Her geminin kurtuluşu sendedir. Ruhullah (İsa) gibi yalnız yürüme.

¹⁴⁵⁶ Bu topluluk için göğün kandili gibisin. Halktan kopmayı, köşene çekilmeyi bırak.

¹⁴⁵⁷ Hidayet Kaf Dağıdır, sense Hüma. İnziva zamanı değil, gir topluma.

¹⁴⁵⁸ Gece yürür dolunay gök zirvesine. Köpeklerin sesinden çekinip bırakmaz yürüyüşünü.

¹⁴⁵⁹ Kınayanlar, senin dolunayına ve zirveye yürüyüşüne köpekler gibi havlar dururlar.

¹⁴⁶⁰ Sağırdır bu köpekler "susun⁸¹" emrine. Dolunayına karşı akılsızca havlayıp dururlar.

¹⁴⁶¹ Terk etme hastayı, ey şifa. Sağıra kızıp da körü bastonsuz bırakma.

¹⁴⁶² Dememiş miydin, köre yolda yaradım eden, Allah'tan yüz sevap ve ecir kazanır, diye?

¹⁴⁶³ Körün kırk adım yürümesine yaradım eden, bağışlanıp doğru yolu bulur⁸² [dememiş miydin?]

¹⁴⁶⁴ Öyleyse bu fani dünyada, bölük bölük alıp götür körleri.

¹⁴⁶⁵ Yol göstericinin işi budur; sen yol göstericisin. Sen sevinçsin, âhir zaman yasına.

¹⁴⁶⁶ Ey sakınanların önderi, şu hayale dalanları yola çıkarıp kesin bilgiye ulaştır hadi.

¹⁴⁶⁷ Sana tuzak kurmaya gönlünü kap-

tırının boynunu ben vururum⁸³; sen neşyle yürü.

¹⁴⁶⁸ Körlükler katarım körlüğüne. O şeker sanır, oysa ben ona zehir veririm.

¹⁴⁶⁹ Akıllar, benim ışığım ile ışıklanır. Tuzaklar, benim tuzağımdan ders alır.

¹⁴⁷⁰ Dünyanın erkek fillerinin ayakları karşısında Türkmen çadırı nedir ki?

¹⁴⁷¹ Ey ulu peygamberim, onun lambası, kasırgam karşısında nedir ki?

¹⁴⁷² Kalk da korkunç sûra üfle. Üfle de topraktan binlerce ölü yeşersin.

¹⁴⁷³ Sen ki zamanın İsrail'in, dosdoğru kalk. Kalk da kıyametten önce bir kıyamet kopar.

¹⁴⁷⁴ Güzelim, kıyamet hani, diyene kendini göster: İşte kıyamet benim!

¹⁴⁷⁵ Bak ey soru soran çilekeş, bu kıyametle yüz dünya daha doğar.

¹⁴⁷⁶ [182b] Soru soran zikir ve dua sahibi değilse, sultanım, bu durumda "aptala verilecek cevap susmaktan ibarettir⁸⁴".

¹⁴⁷⁷ Sevgilim, dua kabul edilmez olunca, Hakk'ın göğünden karşılık olarak sükut gelir.

¹⁴⁷⁸ Harman zamanı geldi, fakat ne yazık ki bahtımızdan günün vakti geçti.

¹⁴⁷⁹ Vakit dar, bu söz geniş. Bütün ömür dar gelir bu söze.

¹⁴⁸⁰ Bu dar sokaklarda mızrak oyunu oynamak, mızrak oynayanları rezil eder.

¹⁴⁸¹ Oğlum, vakit dar, halkın anlayışısya vakitten yüz kat daha dar.

¹⁴⁸² Aptallara cevap susmaksa, sözü niçin bu denli uzatıyorsun?

¹⁴⁸³ Ne ki rahmet ve kereminin kemali sayesinde Allah, çorak yerlere de yağmur verir.

“Cevabı terk etmek cevaptır”

Sözü *“Aptala cevap, susmaktır”* sözünü doğrulamakta olup bu iki sözün şerhi şu anlatılacak hikâyedir.

1484 Bir padişah vardı. Onun akli ölü, şehveti diri bir kulu vardı.

1485 Hizmetlerini yerine getirmeyip kötü şeyler düşünür ve iyi bir şey yaptığını sanırdı.

1486 Padişah dedi, *maaşını azaltın. Karşı çıkarsa, adını defterden silin.*

1487 Onun akli az, hırsı fazlaydı. Maaşı az görünce kızıp isyan etti.

1488 Akli olsaydı öz eleştiri yapardı ve böylece suçunu görür, affedilirdi.

1489 Ayağı bağlı eşek gibi tepinmeyi sürdürürse, iki ayağı birden bağlanır.

1490 Sonra eşek, *bana bir bağ yeter*, der. Bilmez ki iki bağ, onun dönüp dolaşması yüzündendir.

Mustafa'nın -Allah'ın selâmı üzerine olsun- şu hadisinin tefsiri hakkında:

“Yüce Allah, melekleri yarattı ve onlara akli yükledi.

Hayvanları yarattı ve onlara şehveti yükledi.

İnsanları yarattı ve onlara da hem akli, hem de şehveti yükledi.

Kimin akli şehvetine üstün gelirse o meleklerden üstün olur.

Kimin şehveti aklına üstün gelirse o da hayvanlardan aşağı olur.”

1491 Bir hadiste denir ki yüce Allah, âlemdeki yaratıkları üç türlü yaratmıştır.

1492 Bir kesim tümüyle akıl, bilgi ve cömertlikle donatılmıştır. Bu melektir ve secdeden başka bir şey bilmez.

1493 Özünde hırs ve arzu yoktur. Saf nur olup Allah'ın aşkıyla yaşar.

1494 Başka bir grupsa bilgiden yoksun olup otla beslenen hayvandır.

1495 Ahırdan ve ottan başka bir şey görmediği için kötülük ve şereften haberdar değildir.

1496 Üçüncü grupsa insanoğludur. Yarı melekten, yarı da eşektendir.

1497 Eşek yarı, aşağılığa eğilimlidir. Öteki yarı ise yüceliğe eğilimlidir.

1498 İlk iki grup, çatışmadan uzaktır. Beşerse bu iki karşıt boyutu yüzünden sıkıntı içindedir.

1499 Beşer sınanmak için gruplara ayrılmıştır. İnsan görünümlü üç ayrı kesim.

1500 Bir kesim, mutlak varlık içinde boğulmuş ve tıpkı İsa gibi melekler arasına katılmıştır.

1501 Görünümleri insan, içleri Cebrail'dir. Öfke, heva ve dedikodudan arınmışlardır.

1502 Riyazetten, zühtten ve savaştan arınmıştır onlar. Sanki insandan doğmamışlardır.

1503 Diğer bir kesimse eşekler arasına katılıp katıksız hırs ve salt şehvete dönüşmüştür.

1504 Onlardaki Cebrailik niteliği yitip gitmiştir. Bu ev o büyük niteliğe dar gelmiştir.

1505 Cansızlaşan kişi ölü haline gelir. Canı bu nitelikten ayrılansa eşek olup çıkar.

1506 Bu yüzden, bu niteliği taşımayan can değersizdir. Bu söz hakikattir ve sûfi söylemiştir.

1507 O hayvanlardan çok çabalar, sıkıntı çeker ve dünyada ince işler yapar.

1508 Onun öğretildiği tuzak ve hileler, öteki hayvanın beceremeyeceği bir şeydir.

¹⁵⁰⁹ Altın sırmalı elbiseler dokumak, denizin dibinden inciler çıkarmak...

¹⁵¹⁰ Geometrinin incelikleri ya da astro-nomi, tıp ve felsefe...

¹⁵¹¹ Bütün bunlar, bu dünyayla ilgili olup yedinci göğe ulaşamayacak şeylerdir.

¹⁵¹² Bütün bunlar, sığırla deveye barınak olarak ahır yapmak için gereken bilgilerdir.

¹⁵¹³ [183a] Bu, hayvanların hayatını birkaç gün sürdürmesi içindir. Bu şaşkınlarsa bunu “sırlar” diye nitelerler.

¹⁵¹⁴ Hak yolunun ilmiyle O’ndan inen bilgiyi, gönül sahibiyle gönlü bilir.

¹⁵¹⁵ Böylelikle Allah, bu birleşim üzere

güzel bir canlı yaratarak⁸⁵ onu bilgiyle dost kıldı.

¹⁵¹⁶ [Bilgiyle dost olmayan] kesimi “hayvanlar gibi⁸⁶” diye niteler. Çünkü uykuyla uyanıklık arasında ne ilgi var?

¹⁵¹⁷ Hayvânî ruhun sadece uykusu vardır. Bu kesimdekilerin tersyüz olmuş duyguları vardır.

¹⁵¹⁸ Uyanıklık gelince hayvânî uyku kalmaz ve duygusunun tersini levhadan okur.

¹⁵¹⁹ Tıpkı uykuya dalan kişinin uyandığı zaman düşünde gördüğünün tersini görüşü gibi.

¹⁵²⁰ Kısacası o, “aşağuların aşağısı⁸⁷”dır. “Batanları sevmem⁸⁸” deyip onu terk et.

“Kalplerinde hastalık olanlara gelince, bu, onların pisliklerine pislik katar⁸⁹” ve “onunla birçoğunu saptırırken birçoğunu yola getirir⁹⁰” ayetlerinin tefsiri hakkında

¹⁵²¹ Aşağılıktan kurtulup kendini dönüştürme yeteneği bulunmasına karşın, bu yeteneğini yitirdi.

¹⁵²² Oysa hayvanın bu yeteneği olmadığından, onun hayvanlık etmedeki mazereti açıktır.

¹⁵²³ Kılavuz olan bu yetenek ondan uzaklaşınca, her yediği eşek beynidir.

¹⁵²⁴ Belazur⁹¹ yese afyona dönüşür ve dalgınlığı ve akılsızlığı artar.

¹⁵²⁵ Bir başka kesimse mücadele içindedir; bir yarısı hayvanken, öteki yarısı doğruya erişip dirilmiştir.

¹⁵²⁶ Son yarısı ilk yarısıyla çatışmaya girip gece gündüz savaş ve çekişme içindedir.

Aklın nefisle mücadelesi Mecnun’un deveyle mücadelesine benzer: Mecnun sevgiliyi dilerken deve yavrusunu diler. Bunun üzerine Mecnun şöyle der: “Devem geri gitmeyi arzular, bense ileri gitmeyi arzularım. Benim amacım la onunki farklı.”

¹⁵²⁷ Bunlar, tam da Mecnun’la devesi gibidir. Biri ileri çekerken öteki inatla geri çeker.

¹⁵²⁸ Mecnun’un arzusu yürürken Leyla’ya doğru, arkadaki yavrusuna koşar devenin arzusu.

¹⁵²⁹ Mecnun, bir an için kendinden geçip dalsa, deve geriye doğru dönüp gelirdi.

¹⁵³⁰ Varlığı aşk ve sevdâyla dolu olduğu için,

kendinden geçip dalmamasına olanak yoktu.

¹⁵³¹ Onu gözeten akıldı. Ne var ki Leyla’nın sevdası akı alıp götürdü.

¹⁵³² Fakat deve tetikleydi, çevikti. Dizgininin gevşediğini görünce,

¹⁵³³ Anlardı, Mecnun’un kendisinden gâfil olduğunu ve hemen yavrusuna doğru dönerdi.

¹⁵³⁴ Mecnun kendine geldiğinde fersahlarca geri gitmiş olduğunu görürdü.

¹⁵³⁵ Mecnun, üç günlük yolda bu durumları yaşayıp yıllarca gelgit içinde kaldı, ilerleyemedi.

¹⁵³⁶ Deveye dedi, *ikimiz de âşık olup birbirimize zıt olduğumuza göre, biz uyumsuz yoldaşlarız.*

¹⁵³⁷ *Sevgin ve dizginin uymaz bana. Ter-cihim senden ayrılmak olmalı.*

¹⁵³⁸ Bu iki yoldaş, yolunu keser birbirinin. Bedenden sıyrılmayan can şaşırır yolunu.

¹⁵³⁹ Can, arştan ayrı düştüğü için yok-sulluk içindedir. Bedense bir dikene aşk besleyen deveyi andırır.

¹⁵⁴⁰ Can yükseklere kanat açarken, beden toprağa dört elle sarılmıştır.

¹⁵⁴¹ Vatan için ölen sen benimle oldukça, benim canım Leyla'dan uzak kalacak demektir.

¹⁵⁴² Mûsa kavminin yıllar süren çöl macerası gibi benim de bu haller içinde zamanım geçti.

¹⁵⁴³ Kavuşmaya sadece iki adım varken senin hilen yüzünden altmış yıl yolda kaldım.

¹⁵⁴⁴ Yol yakın ve oldukça geç kaldım. Bu binicilikten bıkip usandım.

¹⁵⁴⁵ Üzüntüden yandım, artık yeter, di-

yerek kendini devenin üstünden aşağı attı.

¹⁵⁴⁶ Geniş çöl ona dar geldi de kendini taşların üstüne attı.

¹⁵⁴⁷ O yiğit, kendini aşağı öyle bir attı ki vücudu yara bere içinde kaldı.

¹⁵⁴⁸ Kendini yere bu şekilde atınca kazarâ ayağı da kırıldı.

¹⁵⁴⁹ Ayağını sardı ve dedi, *onun çevgeni-nin ucunda top olur yuvarlanarak giderim.*

¹⁵⁵⁰ Bundan dolayı güzel sözlü bilge (Senâî), beden atından inmeyen biniciye lanet eder.

¹⁵⁵¹ [183b] Mevla aşkı Leyla aşkından nasıl geri kalır? O'nun için top olup yuvarlanmak daha güzeldir.

¹⁵⁵² Top olup da aşk çevgeni ucunda doğruluk böğrü üstünde yuvarlan ha yuvarlan!

¹⁵⁵³ Önceki yolculuğumuz deve üzerin-deyken, bundan sonraki yolculuğumuz Allah'ın çekimiyle gerçekleşir.

¹⁵⁵⁴ Böyle bir yolculuk, cinlerin ve insanların çabalarıyla gerçekleşen yolculuktan ayrıdır.

¹⁵⁵⁵ Bu çekim, sıradan çekimlere benze-mez. Onu ancak Ahmed'in fazileti ortaya çıkarmıştır.

Kölenin ücretinin azlığı konusunda padişaha şikayet mektubu yazması

¹⁵⁵⁶ Padişaha mesaj yazan köleyi anlatmak için hikâyeyi kısa kes.

¹⁵⁵⁷ O, nazik padişahın huzuruna kavga, iddia ve öfke dolu bir hikâye gönderir.

¹⁵⁵⁸ Beden mektuptur, içine bak onun. Padişaha layıkça o zaman götür.

¹⁵⁵⁹ Bir köşeye git, mektubu açıp oku.

Bak bakalım, içindeki sözler, padişahlara uygun mu?

¹⁵⁶⁰ Uygun değilse yırt onu. Çözüm üret, başka bir mektup yaz.

¹⁵⁶¹ Fakat beden mektubunu açmak kolaydır sanma. Yoksa gönül sırrını herkes görürdü açıkça.

¹⁵⁶² Mektubu açmak ne kadar da çetindir; aşık oynayan çocukların değil, yiğitlerin işidir.

¹⁵⁶³ Hırs ve arzuyla yoğrulduğumuz için hepimiz fihristle (başlıkla) yetiniriz.

¹⁵⁶⁴ Mektupta yazılanları öyle bilsinler diye o fihrist, insanların geneline bir tuzaktır.

¹⁵⁶⁵ Mektubu aç, bu söze omuz silkme. Allah, doğru olanı en iyi bilendir.

¹⁵⁶⁶ Başlık, dille ikrar gibidir. Sen, kalp

mektubunun metnini kontrol et.

¹⁵⁶⁷ İkrarınla uyuyor mu? Kontrol et ki yaptığın münafıkça olmasın.

¹⁵⁶⁸ Ağır bir çuval taşırken çuvalı kontrol etmekten geri kalmamalı.

¹⁵⁶⁹ Çuvalda iyi ya da kötü neyin var, bir bak. Taşımaya değerse o zaman taşı.

¹⁵⁷⁰ Değilse, çuvalından taşları boşaltıp bu boş ve onur kırıcı işten sıyrıl.

¹⁵⁷¹ Çuvala olgun padişah ve sultanlara götürülebilecek şeyler doldur.

Sarığını çalana, "Açıp ne götürdüğüne bir bak da ondan sonra götür"
diye bağırان büyük sarıklı fakihin hikâyesi

¹⁵⁷² Bir fakih, eski püskü kumaşları toplayıp sarığının içine sarmıştı.

¹⁵⁷³ Amacı, Kabe çevresinde bir topluluk içine girdiğinde sarığının büyük görünmesiydi.

¹⁵⁷⁴ Elbiselerden eski kumaşları sökmüş ve sarığın dışı bunlar yüzünden kocaman olmuştu.

¹⁵⁷⁵ Sarığın dışı cennet kıyafetini andırırken, iç tarafı münafığın içi gibi rezil ve çirkindi.

¹⁵⁷⁶ Hırka, pamuk ve deri parçaları, sarığın içinde gömülüydü.

¹⁵⁷⁷ Bir sabah bu görkemli haliyle bir şeyler elde etmek düşüncesiyle medreseye yöneldi.

¹⁵⁷⁸ Karanlık yolda bir soyguncu, mesle-

ğini icra etmek üzere bekliyordu.

¹⁵⁷⁹ Fakihin başından sarığı kaptı ve işini sonuçlandırmak için koşmaya başladı.

¹⁵⁸⁰ Sonra fakih ona bağırdı, *oğlum sarığı aç da ondan sonra götür*.

¹⁵⁸¹ Böyle dört kanatla uçarken, *götürdüğün hediyeği açıp bak*.

¹⁵⁸² Onu kendi elinle açıp yokla da ondan sonra götür, helal ettim.

¹⁵⁸³ Kaçarken sarığı açınca yüz binlerce paçavra yola saçıldı.

¹⁵⁸⁴ Elinde, onun işe yaramaz kocaman sarığından geriye bir karış eski kumaş kaldı.

¹⁵⁸⁵ Bre ayarsız, şu sahtekârlığınla beni işimden alıkoydun, diye hırka parçalarını yere çaldı.

Dünyanın dünyalılara hal diliyle öğüt vermesi ve kendisinden vefa bekleyenlere vefasızlığını göstermesi

¹⁵⁸⁶ Dedi, *sahtekârlık yaptım, ama sana öğüt vermek için olan biteni anlattım*.

¹⁵⁸⁷ Aynı şekilde dünya da kendini güzel gösterse de seslenip vefasızlığını söyler sonra.

¹⁵⁸⁸ [184a] Ustam, bu oluş ve bozuluşta,

sahtekârlık oluş demektir, öğüt ise bozuluş.

¹⁵⁸⁹ Oluş, *gel der, benim ayağım uğurlu*. Bozuluşsa, *git der, ben bir hiçim*.

¹⁵⁹⁰ Ey baharların güzelliğine şaşırp kалан, güzün sarılığına ve soğukluğuna bak.

1591 Gündüz güneşin doğuşunu güzel gördün. Ama bir de gün batımında ölümünü anımsa.

1592 Şu güzel gökyüzünde dolunayı görürsün. Onun ay sonundaki hüsrânını da gör.

1593 Güzelliğiyle insanların sevgilisi olan bir çocuk, gün gelir bunaklaşıp insanlara rezil olur.

1594 Gümüş bedenler seni avlasa da yaşlandıktan sonra pamuk tarlasına dönmüş vücutlara bak.

1595 Behey yağlı yemekleri gören, onlardan kaynaklanan pisliği de tuvalette gör.

1596 Pislige de ki, *o güzelliğin nerede? Tabaktaki lezzetin, içliliğin ve kokun nerede?*

1597 Der ki sana, *o yemdi, bense tuzak. Sen avlanınca yem kaybıldı.*

1598 Ustalıkta ustaları kıskandıran nice parmak, sonunda titrek hale gelir.

1599 Baygın bakan güzel gözler, sonunda fersizleşip sulanmaya başlar.

1600 Aslanlar arasında yürüyen yiğit, sonunda yenik düşer farelere.

1601 O uzak görüşlü sanatkâr kişiyi, sonunda bunayıp kocamış bir eşeğe dönmüş görürsün.

1602 Akli baştan alan dalgalı saçlar, sonunda şapşal eşeğin çirkin kuyruğuna döner.

1603 Onun önce görkemli varoluşuna, sonra da bozulup rezil duruma gelişine bak.

1604 Çünkü o, gözlerinin önünde tuzağı açıkça gösterdi ve ham kişiyi hüsrana uğrattı.

1605 Öyleyse deme artık, dünya beni hileyle aldattı. Yoksa aklım onun tuzağından kaçardı.

1606 Şu altın gerdanlığın ve kuşağın nasıl bir prangaya ve zincire dönüştüğüne bir bak.

1607 Aynı şekilde âlemin her parçasını

düşünüp ilk haliyle son halini göz önünde bulundur.

1608 Kim daha çok bakarsa âhire, daha mutludur. Kim daha çok bakarsa ahıra, daha kovulmuştur.

1609 Görüyorsun, her biri ay gibi güzel yüzlü. İlk hali görülünce son hali gör.

1610 [Gör] de tek gözlü İblis gibi olma. O, soysuz gibi yarısını görür, yarısını görmez.

1611 Âdem'deki çamuru gördü de dini görmedi⁹². Bu dünyayı gördü de öteki gözünü açıp o dünyayı görmedi.

1612 Erkeklerin kadınlara üstünlüğü, a yiğit, güçlü oluşlarından ve çalışıp kazanmalarından dolayı değildir.

1613 Behey kör, yoksa kuvvetlerinden dolayı fil ve aslan, insandan üstün olurdu.

1614 Ey anlık düşünen, erkeğin kadına üstün olması, erkeğin işin sonunu daha iyi görmesindendir.

1615 İşin sonunu görmede yetersiz olan erkek, işin sonunu görenlerden, kadın kadar geridedir.

1616 Dünyadan, birbirinin karşısı iki ses yükselir. Acaba sen hangisine uygunsun?

1617 Seslerden biri, sakınanlar için diriliştir. Ötekiyse bozguncular için aldatmacadır.

1618 [Dünya der ki] iyi bak, ben dikenli bir çiçeğim. Çiçeğim dökülür, dikenli dallarım kalır.

1619 Çiçeğinin sesi, çiçekçi geldi, diye seslenirken, dikeninin sesi de bize yaklaşma, der.

1620 Birini benimsersen, ötekinden yoksun kalırsın. Çünkü seven, sevdiğinin karşısına sağırdır.

1621 Bir ses, *işte buradayım*, derken, öteki ses de, *benim sonuma bak*, der.

1622 Karşında hazır bulundurduğum,

hile ve tuzaktır. Öyleyse, sonrakinin gör-
rüntüsünü ilkinin aynasından gör.

¹⁶²³ Bu iki çuvaldan birine girdiğinde
ötekinin karşıtısın, ötekine uygun değil-
sin demektir.

¹⁶²⁴ Yiğitlerin akıl ve kulaklarının duy-
duklarını duyana ne mutlu.

¹⁶²⁵ Evi [ilk önce kim] boş bulursa [o]
yerleşir. Artık ondan başkası uygunsuz ya
da tuhaf görünür.

¹⁶²⁶ İçine idrar dolmuş yeni testideki
pisliği, su temizleyemez.

¹⁶²⁷ Dünyada her şey bir şeyi çeker. Kü-
für kâfiri, doğru yol doğru kişiyi çeker.

¹⁶²⁸ Kehribar da vardır, mıknaş da. Sen
demir ya da saman olduğun sürece bir ağa

takılırsın.

¹⁶²⁹ Demirsən, seni mıknaş çeker. Saman-
san, kehribar çevresinde mekik dokursun.

¹⁶³⁰ İyilerle dost olmayan, kaçınılmaz
olarak kötülerin yanında komşu olur.

¹⁶³¹ Mûsa, Kıpti açısından çok kötüdür.
Hâman ise Musevi açısından hiç istenme-
yen biridir.

¹⁶³² Hâman'ın canı Kıpti'yi çeker. Mû-
sa'nın canıysa Musevi'yi arar.

¹⁶³³ Eşeğin midesi çekse çekse samanı
çeker. Âdem'in midesi ise buğday suyunu
çeker.

¹⁶³⁴ [184b] Karanlık yüzünden birini ta-
nıyamazsan, onun kendine önder seçtiği
kişiye bak.

Şu hususların açıklanması: ârif için Hakk'ın
nurundan bir gıda vardır. *“Rabbimin katında gecelerim ve
beni yedirip içirir.” “Açlık, Allah'ın yemeğidir;
onunla sıddıkların bedenlerini diri tutar.”*
Yani açlıkta Allah'ın yemeği ulaşır.

¹⁶³⁵ Çünkü her yavru annesinin ardınca
gider ve böylece türü anlaşılır.

¹⁶³⁶ İnsanın sütü göğüsten gelirken, eşe-
ğin sütü [gövdesinin] alt yarısından gelir.

¹⁶³⁷ Adalet, paylaştıracı ve bölüştürücü-
dür. Şurası şaşırtıcıdır ki [bunda] cebir ve
zulüm yoktur.

¹⁶³⁸ Cebir olsaydı, pişmanlık olur muy-
du? Zulüm olsaydı, koruyuculuk olur
muydu?

¹⁶³⁹ Gün sona erdi, ders yarına kalsın.
Sırrımızın güne sığması mümkün mü?

¹⁶⁴⁰ Ey fâsığın sözüne ve hilesine güve-
nip itimat eden...

¹⁶⁴¹ Köpükten bir kubbe yapmış oldun. So-
nuçta bu, ipi son derece gevşek bir çadırıdır.

¹⁶⁴² İkiyüzlülük şimşek gibidir ve yolcu-

lar, onun ışığında yollarını göremezler.

¹⁶⁴³ Bu dünyanın ve dünya ehlinin elleri
boşdur. İkisi de vefasızlıkta gönül birliği
içindedir.

¹⁶⁴⁴ Dünya oğlu, tıpkı dünya gibi ve-
fasızdır. Sana yüzünü dönse de yüz çe-
virecektir.

¹⁶⁴⁵ O âlem ehli ise tıpkı o âlem gibi iyilik
içinde olup sonsuza dek sözünde durur.

¹⁶⁴⁶ Zaten iki peygamberin zıtlığı ve bir-
birinin mucizelerini aldığı nerde görülmüş?

¹⁶⁴⁷ O dünyanın meyvesi çürür mü hiç?
Aklî mutluluk hüzne dönüşmez.

¹⁶⁴⁸ Nefis vefasızdır, bu yüzden öldürül-
meyi hak eder. Kendisi de kiblesi de alçaktır.

¹⁶⁴⁹ Bu meclis nefislere lâyıktır. Ölüye
mezar ve kefen yaraşır.

¹⁶⁵⁰ Nefis zeki olup incelikleri bilse de kiblesi dünyadır, [bu yüzden] onu ölü say.

¹⁶⁵¹ Hakk'ın vahiy suyu bu ölüye ulaştı ve ölü topraktan diri [bir varlık] ortaya çıktı.

¹⁶⁵² Vahiy gelmedikçe, "ömrü uzun olsun" sözüne sevinip [yüzünün] al al olmasına aldanma.

¹⁶⁵³ Yok olup gitmeyen sesle ünü ve batmayan güneşin ışığını ara.

¹⁶⁵⁴ O ince sanatlar, sözler ve konuşmalar Firavun topluluğudur. Ecelse Nil suyu gibidir.

¹⁶⁵⁵ Onların revacı, görkem ve albenisi insanları kendine çekse de...

¹⁶⁵⁶ Büyücülerin büyüü say hepsini. Ejderhaya dönüşen değnek bil ölümü de.

¹⁶⁵⁷ Büyülerin tümünü bir lokmada yu-

tuverdi. Geceyle dolu dünyaydı, onu sabah yedi.

¹⁶⁵⁸ Bu yiyeşle ışık artıp çoğalmamıştır, önceden nasılsa şimdi de öyledir.

¹⁶⁵⁹ Eseri artmış, ama özü artmamıştır. Özün artması ve âfetlere uğraması söz konusu değildir.

¹⁶⁶⁰ Hak, dünyayı meydana getirmekle artmamıştır. Önce olmayan şey şimdi de olmamıştır.

¹⁶⁶¹ Ancak insanların var edilişiyse eser artmıştır. Bu iki artış arasında fark vardır.

¹⁶⁶² Eserin artışı, sıfatları ve yaptıkları ortaya çıksın diye O'nun [yaratışını] sergilemesidir.

¹⁶⁶³ Her özün artışı, onun sonradan varlık kazandığının ve nedenlere bağlı olduğunun delilidir.

*"Mûsa içinde bir korku duydu.
Korkma, dedik, üstün olan sensin"⁹³” ayetinin yorumu*

¹⁶⁶⁴ Büyü de hayran edicidir, dedi Mûsa, nasıl yapayım? Çünkü insanlarda ayırt etme gücü yok.

¹⁶⁶⁵ Hak dedi, ayırt edişini çıkarırım ortaya. Ayırt edemeyen akli görür kılarım.

¹⁶⁶⁶ Deniz gibi köpürmüş olsalar da korkma Mûsa, sen üstün geleceksin.

¹⁶⁶⁷ Onun çağında büyü bir övünçtü. [Fakat] değnek yılan olunca onlar utandılar.

¹⁶⁶⁸ Herkesin güzellik ve tatlılık iddiası vardır, [ama] tatlılıkların mihenk taşı ölüm taşıdır.

¹⁶⁶⁹ Büyü gitti, mucizesi geçti Mûsa'nın. İkisinin de leğeni düştü varlık damından.

¹⁶⁷⁰ Büyünün ününden geriye lanetten başka ne kaldı? Yücelikten başka ne kaldı dinin ününden geriye?

¹⁶⁷¹ Erkeğe kadına ölçüt gizli kaldığın-

dan, gir sıraya ey sahte, konuş şimdi.

¹⁶⁷² [185a] Şimdi konuşma zamanı, çünkü kayıptır mihenk. Elden ele gezdirirler seni değerli diyerek.

¹⁶⁷³ Kalp altın, hep böbürlenerek der, ey som altın, benim senden neyim eksik?

¹⁶⁷⁴ Altın der ki evet yoldaş, fakat mihenk taşı geliyor, hazır ol.

¹⁶⁷⁵ Bedenin ölümü sır ehline hediyedir⁹⁴. Makas, saf altının neyini eksiltir?

¹⁶⁷⁶ Sahte eğer kendi sonunu görebilseydi, sonradan kararacağı yerde önceden kararır.

¹⁶⁷⁷ Görünüş olarak ilk baştan siyah olsaydı, nifak ve kötülükten uzak kalmış olurdu.

¹⁶⁷⁸ [Böylece] erdem iksirini arar ve akli iki yüzölçümüne galip gelirdi.

1679 Kendi durumu yüzünden kırılış-
dı gönlü, kırıkları tedavi eden kırıkçıyı
önünde görürdü.

1680 İşin sonunu görüp de kırılan, kırıkçı
tarafından anında sarılıp tedavi edilir.

1681 Erdem, bakırları iksire doğru sürer.
Altın kaplama olansa ihsandan yoksun kalır.

1682 Behey altın kaplama, iddialaşma,
bak böyle kör kalacak değil alıcın.

1683 Mahşer ışığı onların gözlerini açar
da senin göz bağlayıcılığını rezil eder.

1684 İşin sonunu görenlere bir bak; canlar

onlara imreniyor, onları kıskanıyor gözler.

1685 [Sadece] şu anı görenlere ve asıl sırrı
bırakıp bozuk sırrı alanlara bir bak.

1686 Bilgisizlik ve kuşku içindeki anlık
görenlere bir bak; gerçek sabahla yalancı
sabah onlara birdir.

1687 Delikanlı, yalancı sabah, yüz binler-
ce kervanı yokluğa düşürmüştür.

1688 Sahtesi yapılmamış hiçbir para yok-
tur. Mihengi ve makası olmayan canın
vay haline!

İddiacıyı iddiadan alıkoymak ve itaati ona emretmek

1689 Ebu Museylem⁹⁵ dedi, *ben Ahmed'im.*
Sanatımla Ahmed'in dinini altüst ettim.

1690 Ebu Museylem'e, *fazla gururlanma,*
de, işin öncesine aldanmayıp sona bak.

1691 Çevrene insan toplama hırsıyla bu
önderliğe kalkışma, arkadan git ki mum
önden gitsin.

1692 Mum, varılmak istenen yeri ay gibi gös-
terir ve orda yem mi var, tuzak mı var, anlaşılır.

1693 İstesen de istemesen de lamba sayesinde
doğanın da karganın da görüntüsü görünür.

1694 Yoksa bu kargalar hileye başvurup
akdoğanların sesini öğrenmişlerdir.

1695 Bir yiğit Hüdühüd'ün sesini öğrense
bile, Hüdühüd'ün sırrını ve Sebe'nin mes-
ajını nerden bilecek?

1696 Doğal sesi yapay sestem ve şahların
tacını Hüdühüdlerin tacından ayırt et.

1697 Dervişlerin sözleriyle âriflerin nük-
telerini dillerine dolamış bu utanmazlar.

1698 Geçmiş ümmetlerin helak oluşu hep
sandal ağacını öd ağacı sanmalarındandır.

1699 Aslında ayırt etme yetileri vardı, ama
hırs ve açgözlülük onları kör ve sağır etti.

1700 Körlerin körlüğü uzak değildir rahmet-

ten⁹⁶. Mazur sayılmayan, hırs körlüğüdür.

1701 Şahın çarmıhı merhametten uzak
değildir. Kıskançlık çarmıhındaysa bağış-
lanma yoktur.

1702 Ey balık, ileriye bak, gör tuzağı. Pisbo-
ğazlık ileriye gören gözünü kapatmış senin.

1703 İki gözünle gör öncesini sonrasını.
Tek gözlü olma lanetli İblis gibi.

1704 Tek gözlü, salt yaşadığı anı görüp hay-
vanlar gibi işin sonundan habersiz olandır.

1705 Sığırın iki gözü diyet bakımından
tek bir göz gibidir, çünkü önemi yoktur.

1706 Sığırın iki gözü yarım bedele (katil
diyetinin yarısına) karşılık gelir. Çünkü
onun iki gözü senin gözünden destek alır.

1707 Bir insanın bir gözünü çıkarsan,
diyet olarak yarım bedel (katil diyetinin
yarısı) uygun olur.

1708 Çünkü insan gözü kendi başına,
dostunun iki gözü olmaksızın iş görür.

1709 Eşeğin gözü başı sonu göremediği için,
iki gözlü de olsa tek gözlü hükmündedir.

1710 Bu sözün sonu yok. Hani o saf adam,
ekmek tamahıyla mektup yazıyordu...

Kölenin ücretini istemek için mektup yazışına ilişkin öykünün sonu

¹⁷¹¹ Mektup yazmadan önce aşçının yanına gidip dedi, *ey cömert şahın mutfağın-dan cimrilik eden...*

¹⁷¹² Ücretimin bu kadar azaltılması, şahtan ve himmetinden uzak bir iş olarak görünüyor.

¹⁷¹³ [Aşçı] dedi, *[şah,] cimrilik ve tutum-luluk olsun diye değil, maslahat için böyle buyurmuştur.*

¹⁷¹⁴ [Köle] dedi, *bu söz dedikodudur. Şah katında eski altın bile toprak değerindedir.*

¹⁷¹⁵ Aşçı on türlü delil ileri sürdü, o da taşıdığı tamah yüzünden hepsini reddetti.

¹⁷¹⁶ [185b] Dedi, *siz bunları kasten ya-pıyorsunuz.* [Aşçı] dedi, *hayır, bir emir kuluyuz.*

¹⁷¹⁷ Bunu ikincil olanlara değil birincil olana yükle. Yaya suç bulma, ok kolun ürünüdür.

¹⁷¹⁸ "Atığında sen atmadın⁹⁷" sına-madır. Peygamber'i suçlama, çünkü bu Allah'tandır.

¹⁷¹⁹ Su baştan bulanır, behey şaşkın, gö-zünü biraz açık daha beriyе bak.

¹⁷²⁰ Kuşluk vakti maaşı az ödenince ileri geri konuşmaya başladı, fakat bir yararı olmadı.

¹⁷²¹ [Köle] öfke ve üzüntüsünden bir

kulübeye girerek şaha öfke dolu bir mek-tup yazdı.

¹⁷²² Mektupta şaha övgüler düzerek şa-hın iyilik ve cömertliğine ilişkin inciler döktürdü:

¹⁷²³ "İhtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını gi-dermede elin denizden ve buluttan daha açık senin.

¹⁷²⁴ Çünkü bulut, verdiğini ağlayarak verir. Avucunsa gülererek art arda sofralar kurar."

¹⁷²⁵ Mektubun dışyüzü övgü olmakla birlikte övgüden öfkenin kokusunun iz-leri beliriyordu.

¹⁷²⁶ Bu yüzden bütün işin nursuz ve çirkin-dir. Çünkü uzak mı uzaksın fitrat nurundan⁹⁸.

¹⁷²⁷ Alçakların işleri kötüye gider. Taze meyve gibi çabucak çürür.

¹⁷²⁸ Dünyanın canlılığı çabuk yok olur. Çünkü dünya "oluş ve yok oluş" âlemine mensuptur.

¹⁷²⁹ Övgücünün içinde düşmanlıklar olunca övgüsünden gönüller hoş olmaz.

¹⁷³⁰ Kinden ve nefretten arın ey gönül. Arın da ondan sonra "Hamd" okuyup çevikleş.

¹⁷³¹ Dilde "Hamd", içte gönülsüzlük, dil ile yapılmış hile ya da efsun demektir.

¹⁷³² Bu yüzden Allah der ki *görünüşe bakmam ben, içe bakarım.*

Övgücüsü olduğu kişiye zevahiri kurtarmak için teşekkür eden,
ama içindeki hüznün ve tasanın kokusu ve
kılığının döküklüğü nedeniyle teşekkürlerinin boş laf ve
yalan olduğu anlaşılan övgücünün hikâyesi

¹⁷³³ Biri sırtında bir hırkayla çıka geldi Irak'tan. Dostları ayrılıktan sordular.

¹⁷³⁴ Dedi, *evet ayrılık vardı, ancak yolcu-luk benim için çok kutlu ve muştuluydu.*

¹⁷³⁵ Öyle ki halife bana on hilat verdi, ona yüz övgü ve sena feda olsun.

¹⁷³⁶ Teşekkürler edip hamtlar düzüyor-du. Teşekkür etmede ölçüyü kaçırmıştı.

1737 Sonunda ona, *senin şu perişan halin, dediler, yalanına tanıklık ediyor.*

1738 *Beden çıplak, baş açık, vaziyet yanık; teşekkürü çalmış ya da bir yerden öğrenmişsin.*

1739 *İşe yaramaz başınla ayağında, efendine teşekkürünle övgünün göstergesi hani?*

1740 *Dilin o padişaha övgüler düzse de yedi organın yakınıp duruyor.*

1741 *O şahın, o eli açık sultanın cömertliğinden payına bir ayakkabıyla pantolon düşmedi mi?*

1742 *Dedi, onun verdiklerini bağışladım ben. Gönlümü alma konusunda beyin kusu-
suru yok.*

1743 *Beyden bütün bahşişleri alıp yetim ve yoksullara dağıttım.*

1744 *Mal verip karşılığında uzun ömür aldım. Çünkü ben bir zâhidim.*

1745 *O zaman ona dediler, mübarek ola, mal gitti de, içinden çıkan şu kara duman neyin nesi?*

1746 *İçerinde diken gibi yüz hoşnutsuzluk var. Hüzün, sevincin göstergesi olur mu hiç?*

1747 *Olup bitene ilişkin söylediğin doğruya, aşk, geçiş ve hoşnutluk belirtisi hani?*

1748 *Varsayalım mal gitti, peki gönül rızan nerede? Sel gelip geçtiyse selin izi hani?*

1749 *Siyahı gözü, cana can katardı hani, diyelim ki cana can katışı kalmadı, peki neden puslandı?*

1750 *Her şeyden geçişin göstergesi hani, ey turşu surat? Eğri sözünün kokusu geliyor, sus.*

1751 *Her şeyden geçişin içerde yüz göstergesi olur. Yüz belirtisi olur iyiliğin.*

1752 *Her şeyden geçişte mal telef olsa da onun yerine insanın içinde yüz hayat doğar.*

1753 *Hakk'ın toprağına temiz tohumlar ekeceksin de gelir olmayacak ha?*

1754 *O'nun bahçelerinde başak bitmeye-*

cekse Allah'ın arzının genişliği⁹⁹ ne demek oluyor?

1755 *Bu yokluk toprağı ürünsüz olmadığına göre, Allah'ın toprağı nasıl ürünsüz olur? O geniştir.*

1756 *Bu toprakta O'nun ürünü sınırsızdır. Bire en az yedi yüz verir¹⁰⁰.*

1757 [186a] *Hamd ettin, peki nerede [sende] hamd edenlerin belirtisi? Ne dışında iz var, ne de içinde.*

1758 *Ârifin Allah'a hamdı, elbet doğrudur. Çünkü onun hamdına eli ayağı tanık olmuştur.*

1759 *Onu bedeninin karanlık kuyusundan çekip almış, dünya zindanının dibinden kurtarmıştır.*

1760 *Giysisi takva atlasıdır, içi aydınlıktır ve omzunda hamd ayetinden heybesi vardır.*

1761 *İğreti dünyadan kurtulmuş, gül bahçesinde akar suyun kıyısında oturmaktadır¹⁰¹.*

1762 *Üstün çabalarının sırrından bir tahttır oturduğu. Makamı, konumu ve derecesi ise...*

1763 *Doğruluk makamı¹⁰² olup orada bütün doğrular, neşe içindedirler ve yüzleri dipdiridir.*

1764 *Hamdleri, gül bahçesinin bahara hamd edişi gibidir. Onun yüz belirtisi ve yüz coşkusu vardır.*

1765 *Baharına pınar, hurma gibi bitkilerle, çiçek dolu bağlar bahçeler tanıktır.*

1766 *Her yanda binlerce güzel yüzlü tanık var ve [her biri] tanıklıkta midyedeki inci gibi.*

1767 *Nefesinden kötü sırrın kokusu geliyor. A geveze, hüzün başına ve yüzüne vurmuş.*

¹⁷⁶⁸ Meydanda yetkin koku alıcılar var, sin-sice yaygara etmeyi ve boş konuşmayı kes.

¹⁷⁶⁹ Söz etme miskten, çünkü nefesindeki soğan kokusu sırrı açıklıyor.

¹⁷⁷⁰ Gül reçeli yedim diyorsun, ama sarımsak kokusu diyor ki boş konuşma.

¹⁷⁷¹ Gönül büyük bir ev gibidir ve gönül evinin gizli komşuları vardır.

¹⁷⁷² [Onlar] pencerelerden ve duvar aralıklarından sırlardan haberdar olurlar.

¹⁷⁷³ Ev sahibinin farkında olmadığı ve hiç kaygı duymadığı aralıktan sırları öğrenirler.

¹⁷⁷⁴ Şeytan ve adamlarının insanın durumundan gizlice koku aldığını Kur'an'dan oku¹⁰³.

¹⁷⁷⁵ Somut ve bilinen yollardan olmadığı için insanın fark etmediği yoldan gelir şeytan.

¹⁷⁷⁶ Kuyumcular arasında hileye kalkışma. Bre alçak sahte, mihenge laf söylemeye kalkma.

¹⁷⁷⁷ Mihengin gerçek altınla sahtesini ayırt etme gücü vardır. Çünkü Allah onu cisimle kalbin sultanı kıldı.

¹⁷⁷⁸ Şeytanlar, saydam olmadıkları halde sır, düşünce ve davranışımızı bildiklerinden...

¹⁷⁷⁹ İnsanın içine hırsızlama yolları var. Biz onların hırsızlıkları yüzünden perişanız.

¹⁷⁸⁰ Her an bir yanlışa ve zarara yol açarlar. Deliklerin ve yarıkların sahibidir onlar.

¹⁷⁸¹ Öyleyse dünyadaki aydınlık (saydam) canlar, gizli hallerden ne diye habersiz olsun?

¹⁷⁸² Gökyüzünü mesken tutan ruhlar, senin meskeninde şeytanlardan aşağı mıdır?

¹⁷⁸³ Şeytan gökyüzüne hırsızca gider ve yakıcı yıldız (göktaşı)ın saldırısına uğrar.

¹⁷⁸⁴ Savaşta isyankârın mızrak darbesiyle düşüşü gibi gökyüzünden baş aşağı düşer.

¹⁷⁸⁵ Güzel ruhların kıskanması nedeniyle şeytanlar gökten tepetaklak aşağı atılırlar.

¹⁷⁸⁶ Sen çolak, topal, kör ve sağır olabilirsin ama ulu ruhlara bu yakıştırmayı yapma.

¹⁷⁸⁷ Utan, lafı uzatma ve debelenip durma. Çünkü bedeninin ötesinde bir çok casus vardır.

İlahî tabiplerin din ve gönül hastalıklarını müridin ve yabancıнын yüzünden, konuşma tarzından ve gözünün renginden ve bütün bunlar olmadığı zaman da gönül yoluyla anlamaları; çünkü “onlar kalplerin casuslarıdır, onlara karşı dürüst davranın”.

¹⁷⁸⁸ Bu beden tabipleri bilgindirler ve senin hastalığına senden daha vâkıftırlar.

¹⁷⁸⁹ İdrardan durumu anlarlar. Oysa sen ona baktığında hasta olduğunu anlamazsın.

¹⁷⁹⁰ Nabzından, renginden ve soluğundan senin her türlü hastalığını anlarlar.

¹⁷⁹¹ Öyleyse dünyadaki ilahî tabipler, konuşmadığın halde durumunu nasıl anlamazlar?

¹⁷⁹² Hem nabzından, hem gözünden,

hem renginden, sendeki yüz hastalığı görürler hemen.

¹⁷⁹³ Belirtilere ihtiyaç duyanlar, yeni yetme tabiplerdir ancak.

¹⁷⁹⁴ Kâmil olanlar, uzaktan senin adını duyunca senin varlığının derinliğine inerler.

¹⁷⁹⁵ Hatta sen doğmadan yıllar önce senin durumlarını görmüşlerdir.

Bâyezid'in yıllar önce Ebu'l-Hasan Harakânî'nin doğuşunu,
[186b] yüzünün şeklini ve tavırlarını bir bir haber vermesi ve
tarihçilerin gözlemlemek üzere bu bilgileri yazmaları

1796 Ebu'l-Hasan'ın durumuyla ilgili olarak Bâyezid'in hikâyesini duydun mu?

1797 Bir gün o takva sultanı müritleriyle birlikte ovaya ve sahraya doğru gidiyordu.

1798 Rey dolaylarındayken ansızın ona Harakan tarafından güzel bir koku geldi.

1799 O yana bakıp iştiaqla inledi ve rüzgârın getirdiği kokuyu kokladı.

1800 Güzel kokuyu aşkla içine çekiyor ve ruhu rüzgârdan şarap tadıyordu.

1801 Hani buzlu suyla dolu testinin yüzünde ter gibi su damlaları belirir...

1802 Ve testinin içinden su sızmadığı halde havanın soğukluğundan su damlaları oluşur ya...

1803 Koku getiren rüzgâr da ona su olmuş ve su onun için saf şaraba dönüşmüştü.

1804 Onda sarhoşluk belirtileri belirince bir mürit hemen meseleyi anlamaya çalıştı.

1805 Sonra sordu, beş [duyu] ile altı [yön] perdesinin dışında olan bu güzel haller...

1806 Bazen kızarıp bazen sararıyor, bazen de bembeyaz yüzün. Durum nedir, muştumu var?

1807 Kokluyorsun, ama görünürde gül yok. Gaypten ve küllün gül bahçesinden dir kuşkusuz.

1808 Sen murada erenlerin canlarının muradısın; her an gaypten mesaj ve mektup alırsın.

1809 Yakub gibi Yusuf'tan şifa kokusu gelir her an burnuna.

1810 Bize bir damla dök o testiden. O bahçeden azıcık anlat bize.

1811 Ey ululuğun görkemi, dudağımız kurumuşken tek başına içmene alışık değiliz.

1812 Ey bir çırpıda gökleri dolaşan çevik hareketli, içtiğinden bir damla da bize dök.

1813 Zamanda meclisin senden başka efendisi yok, şahım, dostlarını gözet.

1814 Bu şarabı el altından içmek ne mümkün? Kesinlikle rezil eder adamı şarap.

1815 Kokuyu gizleyip yok etse bile sarhoş gözünü ne yapacak?

1816 Zaten bu koku, yüz binlerce perdeyle gizlenebilecek, bu dünyaya ait bir koku değil.

1817 Keskinliğiyle dolup taşı ovalar. Ova nedir ki, dokuz göğü de geçti.

1818 Bu küpün ağzını çamurla kapama, çünkü bu çıplak örtü kabul etmez.

1819 Ey sır bilip sır söyleyen, doğanın avladığını lutfeyleyip açıkla.

1820 Dedi, *şaşırtıcı bir koku geldi bana; tıpkı Peygamber'e Yemen'den gelen koku gibi...*¹⁰⁴

1821 Muhammed demişti, *sabâ eliyle Yemen'den Allah'ın kokusu geliyor bana.*

1822 Râmin'in kokusu geliyor Vis'in canından¹⁰⁵. Üveys'ten de Allah'ın kokusu geliyor.

1823 Üveys'ten, Karan'dan şaşırtıcı bir koku, Peygamber'i mest edip neşelendirmişti.

1824 Üveys kendinden arındığı için, yere ait olan, göğe ait hale gelmişti.

1825 Şekere yatırılmış helile¹⁰⁶ artık acı tattan arınmış olur.

1826 Bizden ve benden arınmış olan helile, helile görünümlü olsa da tadı öyle değildir.

1827 Bu sözün sonu yok, geri dön. O yiğit, gayb vahyine ilişkin ne söyledi, bir bakalım.

Peygamber -Allah'ın salât ve selamı üzerine olsun- sözü:
“Yemen tarafından burnuma Rahman'ın kokusu geliyor”

1828 [Bâyezid] dedi, *bu yandan bir dostun kokusu geliyor. Şu köye bir padişah ulaşıyor.*

1829 *Şu kadar yıl sonra bir şah doğacak ve göklere çadır kuracak.*

1830 *Hak bahçesinden dolayı gül renkli olacak yüzü. Makam olarak ilerde olacak benden.*

1831 Adı nedir? *Adı Ebu'l-Hasan*, deyip kaşından çenesine varıncaya dek eşkalini açıkladı.

1832 Boyunu, rengini, şeklini, yüzünü ve saçını birer birer açıkladı.

1833 Ruhunun eşkalini de belirtti. Nite-liklerinden, tutacağı yoldan ve konumun-
dan söz etti.

1834 Bedenin eşkali beden gibi gelip geçi-
cidir. Ona pek gönül verme, çünkü o bir
saatliktir.

1835 Tabî ruhun eşkali de yok olur. Gök-
te olan canın eşkaline ulaşmaya çalış.

1836 Onun cismi yerde bir lamba gibi.
Nuru ise yedinci göğün tepesindedir.

1837 Güneşin ışıkları evin içindeyken,
küresi dördüncü göktedir.

1838 Gülün görüntüsü şaka olsun diye
burnun altındayken, kokusu beynin tava-
nındadır.

1839 [187a] Uyuyan adam Aden'de kâbus
görmüş, buysa vücuduna ter olarak yan-
sımıştır.

1840 Mısır'da gömlek bir muhterise re-
hinken, Kenan şehri gömleğin kokusuyla
dolmuştur.

1841 O sırada Bâyezid'in söylediklerini tarih
olarak yazıp sonucu beklemeye başladılar.

1842 Belirtilen zaman ve tarih gelip çatın-
ca o şah gelip saltanata zar attı.

1843 Yıllar geçip Bayezid öldükten sonra
Ebu'l-Hasan dünyaya geldi.

1844 Onun takva ve cömertlikle ilgili bü-
tün huyları o sultanın dediği gibi çıktı.

1845 Onun kılavuzu Levh-i Mahfuz'dur.
Neden mahfuzdur? Elbette hatadan.

1846 Bu ne astrolojidir, ne fal, ne de rüya.
Allah'ın vahyidir. Doğrusunu Allah daha
iyi bilir.

1847 Avamdan gizlemek için konuşurken
sûfiler buna gönül vahyi derler.

1848 Say ki gönül vahyidir. Zaten [gönül]
O'nun baktığı yerdir¹⁰⁷. Gönül O'ndan
haberdarsa hata nasıl olur?

1849 Ey inanan, “Allah'ın nuruyla ba-
kar¹⁰⁸” oldun ve hatayla yanılgıdan güve-
ne erdin.

Allah'ın verdiği yiyecekten sûfinin gönül ve can ücretinin eksiltilişi

1850 Sûfi yoksulluk yüzünden üzüntüye
düşünce, bu yoksulluk ona bakıcı ve be-
sin olur.

1851 Çünkü cennet zorluklardan filizlenir¹⁰⁹
ve merhamet umutsuz düşkünün nasibidir.

1852 Üstünlük sergileyip başları ezen kimse-
ye Hakk'ın ve halkın merhameti yönelmez.

1853 Bu sözün sonu yoktur. O genç ücreti-
nin azlığı yüzünden güçten düşmüştü hani...

1854 Rızkı azalıp da kara taşı inciye ve
kendisi denize dönüşen sûfiye ne mutlu.

1855 Özel ödenekten haberdar olan, yakınlık-
maya ve maaşın verildiği makama lâyık olur.

1856 Ruhunun ödeneği eksilince kişinin canı bu eksiklik yüzünden titremeye başlar.

1857 Bir yanlışlığa düştüğünü ve hoşnutluk bahçesinin altüst olduğunu böylece anlar.

1858 Tıpkı ekinin eksik gelmesi üzerine harman sahibine yazı yazan kişi gibi...

1859 [Kölenin] mektubunu adaletli yöneticiye göturdüler. O, mektubu okudu ve yanıt vermedi.

1860 Dedi, yemekten başka derdi yok onun. Öyleyse ahmağa en uygun yanıt susmaktır.

1861 Ayrılık ve kavuşma derdi yok hiç. O ikincil şeyler peşinde, asıl olanın arayışında değil.

1862 Bizlik ve benliğe tutkun bir aptaldır. İkincil şeylerin tasası yüzünden aslın ışığından yoksundur.

1863 Gökleri ve yeri, Hakk'ın kudret ağacından ortaya çıkmış bir elma bil.

1864 Elmanın içinde bir kurt gibisin. Ağaçtan, bahçıvandan haberin yok senin.

1865 Elmada bir kurt daha var ama onun canı dışarıyla bağlantılı.

1866 Onun hareketi elmayı yarar. Elma verilen bu zarara dayanamaz.

1867 Onun hareketi yırtar perdeleri. Görünüşi kurttur, ama içyüzü ejderhadır.

1868 Demirden ilk çıkan ateş, dışarı çok gevşek adım atar.

1869 İlk önce dadısı pamuktur (pamuğu tutuşturur). Sonra alevleri gökyüzüne ulaşır.

1870 Kişi önce uykuya ve yiyip içmeye bağımlıdır. Sonundaysa meleklerden üstün olur.

1871 Pamuk ve kibritlerin koruması altında alev ve ışığı Sühâ'ya yükselir.

1872 Karanlık evreni aydınlatır ve demir kütleyi iğneyle kazar.

1873 Aslında ateş de cismânîdir; ne ruhtandır, ne de ruhanîdir.

1874 O yücelikten payı yoktur cismin. Cisim, can denizinin yanında bir damla gibidir.

1875 Cisim canla ömrüne ömür katar. Can gidince cisim ne hale gelir bir bak.

1876 Cismin sınırı bir iki arşından fazla değildir. Oysa canın göğe kadar at koşturur.

1877 Ruhun tasavvurunda Bağdat ve Semerkant, ancak yarım adım uzaklıktadır.

1878 Gözünüzün yağı iki dirhem kadardır. Gözün ruhunun nuru, göğün tavanına dek [ulaşır].

1879 Nur, bu göz olmaksızın rüyada görür. Oysa göz, bu nur olmayınca harabeden başka nedir ki?

1880 Can, bedendeki bıyıkla sakala gerek duymaz. Fakat cansız beden değersiz bir leş olur.

1881 Bu, hayvânî ruhun görkemidir. Daha ileri git de insânî ruha bak.

1882 İnsandan ve dedikodudan da geç, Cebrail'in can denizinin kıyısına ulaş.

1883 Ondan sonra Ahmed'in canı sana dudak ısırır (sırları açıklama diye işaret eder). Cebrail de korkundan geri çekilir.

1884 [187b] *Sana doğru bir yay uzunluğu kadar gelirim, der, anında yanarım*¹¹⁰.

Padişah'tan mektubuna cevap gelmeyince kölenin öfkelenmesi

1885 Bu çölün zaten başı ayağı yoktur. Mektubu cevapsız kalan genç adam kırgındır.

1886 *Hayret, der, nasıl oldu da padişah bana cevap vermedi? Yoksa mektubu götü-*

ren kıskanıp hıyanet mi etti?

1887 *Mektubu gizleyip padişaha göstermedi galiba. Çünkü o, saman altından su yürüten ikiyüzlünün tekiydi.*

¹⁸⁸⁸ *Sınamak için bir mektup daha yazayım. Başka bir becerikli postacı bulayım.*

¹⁸⁸⁹ O gâfil, bilgisizliği yüzünden, sulta-

na, aşçıya ve postacıya kusur bulur.

¹⁸⁹⁰ Oysa hiç dönüp kendine bakmaz ve putperest gibi dinden uzaklaştım demez.

Bir yanılışı yüzünden Süleyman'a -selam üzerine olsun- rüzgârın eğri esişi

¹⁸⁹¹ Rüzgâr, Süleyman'ın tahtına eğri esti. Bunun üzerine Süleyman dedi, *eğrilme ey rüzgâr.*

¹⁸⁹² Rüzgâr da dedi, *ey Süleyman eğri gitme. Eğri gideceksen, eğriliğime öfkelenme.*

¹⁸⁹³ *Hak, bu tartıyı, adaletli ve ölçülü davranmamız için koymuştur.*

¹⁸⁹⁴ *Tartıyı eksiltirsen ben de eksiltirim. Bana açık olursan ben de sana açık olurum.*

¹⁸⁹⁵ Aynı şekilde Süleyman'ın tacı eğrildi de aydınlık günü ona gece gibi kararttı.

¹⁸⁹⁶ Dedi, *ey taç, başımdan eğri durma. Ey güneş 'doğu'ndan eksik olma.*

¹⁸⁹⁷ O eliyle tacı düzeltiyor, taç ise [her defasında] yeniden eğriliyordu.

¹⁸⁹⁸ Sekiz kez düzeltti de taç yine eğrildi. Dedi, *ey taç, sorun nedir, eğrilme artık?*

¹⁸⁹⁹ [Taç] dedi, *yüz kez de düzeltsen yine eğrilirim, ey güvenilir kişi, eğri gidiyorsun çünkü.*

¹⁹⁰⁰ Bunun üzerine Süleyman içini doğrulttu ve taşıdığı arzudan kalbini soğuttu.

¹⁹⁰¹ Bunun ardından taç da anında düzeldi ve onun istediği gibi oldu.

¹⁹⁰² Sonra [Süleyman] tacı kasten eğriyor, tacıysa bile isteye düzeliyordu.

¹⁹⁰³ O ulu kişi tacı sekiz kez eğriltti ve taç her defasında [kendi kendine] doğruldu.

¹⁹⁰⁴ Taç dile gelip dedi, *sevin ey padişah, kanadındaki çamuru silkelediğine göre uç artık.*

¹⁹⁰⁵ Bundan öteye geçip bu konuda gayp perdelerini aralamama izin yok benim.

¹⁹⁰⁶ Elinle ağzımı kapat da uygun olmayacak şeyler söylememe engel ol.

¹⁹⁰⁷ Öyleyse başına gelen bir sıkıntıdan dolayı üzüldüğünde kimseyi suçlama, kendine bak.

¹⁹⁰⁸ Başkası hakkında zanda bulunma, dostum. O kölenin düşündüğü gibi düşünme.

¹⁹⁰⁹ Bazen postacı ve aşçıyla didişiyor, bazen de cömert padişaha öfkeleniyordu.

¹⁹¹⁰ Tıpkı Mûsa'yı bırakıp ahalinin çocuklarının başlarını uçuran Firavun gibi.

¹⁹¹¹ Düşman o kör kalplinin evinde yaşarken, [gidip] başka çocukların boynunu vurdurur.

¹⁹¹² Sen de dışarıda başkalarıyla kötü olurken, içerde ağır nefsinle aran çok iyi.

¹⁹¹³ Asıl düşmanın odur. Sense ona şeker ikram edip dışarıdaki herkesi suçluyorsun.

¹⁹¹⁴ Firavun gibisin; kör ve kör kalpli. Düşmanla iyi geçinip günahsızları aşağılayıcı.

¹⁹¹⁵ Ey Firavun, daha ne zaman dek suçsuzları öldürüp günahkâr bedenini okşayacaksın?

¹⁹¹⁶ Akıllı padişahların aklından üstünken Hakk'ın hükmü onu akılsız ve kör eylemişti.

¹⁹¹⁷ Akıl gözüyle kulağında Hak mührü varsa¹¹¹, [bu mühür,] Eflatun da olsa onu hayvan kılar.

¹⁹¹⁸ Hakk'ın hükmü, tıpkı Bayezid'e beliren gayp hükmü gibi levhada belirir.

Şeyh Ebu'l-Hasan Harakanî'nin kendisinin hal ve durumundan Bâyezid'in haber verişini duyması

¹⁹¹⁹ [Bâyezid'in] buyurduğu gibi oldu ve Ebu'l-Hasan, insanlardan şunu duydu:

¹⁹²⁰ "Hasan benim müridim ve mensubum olacak ve her sabah türbemden ders alacak."

¹⁹²¹ Dedi, ben de bunu düşümde görmüş ve Şeyh'in ruhundan bunu duymuştum.

¹⁹²² Her sabah mezara doğru yönelip kuşluk vaktine dek huzurunda dururdu.

¹⁹²³ Ya şeyhin silueti karşısında belirir ya da bir şey söylemeksizin güçlüğü çözüldü.

¹⁹²⁴ Sonunda bir gün bahtının yaver git-

mesini umarak mezara geldi. Mezarları yeni kar kaplamıştı.

¹⁹²⁵ [188a] Karları sancak gibi yükselmiş ve yığılıp öbek öbek olmuş görünce üzüntüye kapıldı.

¹⁹²⁶ Diri şeyhin kabrinden ona ses geldi: "Seni çağırıyorum, bana doğru koş."

¹⁹²⁷ "Hey, sesime doğru koşup gel. Âlem kar da olsa benden yüz çevirme."

¹⁹²⁸ O günden sonra durumu iyileşti ve önceden duymakta olduğu şaşılacak şeyleri görür oldu.

Kölenin ilk mektubunun cevabı gelmediği için padişaha bir mektup daha yazması

¹⁹²⁹ Kötü zan içindeki köle, uygunsuz sözlerle dolu öfkeli bir mektup daha yazdı:

¹⁹³⁰ "Şahın huzuruna bir mektup yazdım, acaba ulaşıp ele geçti mi?"

¹⁹³¹ Güzel yüzlü padişah ikinci mektubu da okudu ve ona da cevap vermeyip sessiz kaldı.

¹⁹³² Padişah onu önemsemedi. O ise ısrarla beş mektup daha yazdı.

¹⁹³³ Padişahın yaveri, *ne de olsa o da sizin kulunuz*, dedi, *cevap yazsanız iyi olur*.

¹⁹³⁴ *Kuluna kölesine bir kez olsun nazar kılmakla senin gibi bir şahın nesi eksilir?*

¹⁹³⁵ [Padişah] *bu kolay*, dedi, *ama o bir aptaldır. Aptal ise çirkindir, Hak katında sevilmez*.

¹⁹³⁶ *Günah ve yanlışını bağışlasam bile onun hastalığı bana da bulaşır*.

¹⁹³⁷ Bir uyuzdan yüz kişi uyuz olur. Özellikle o uyuz istenmeyen pis biriye.

¹⁹³⁸ Gâvurun akılsızlık uyuzu olmaya görsün; uğursuzluğu bulutu susuz bırakır.

¹⁹³⁹ Onun uğursuzluğundan buluttan

bir damla düşmez. Şomluğundan şehir harabeye döner.

¹⁹⁴⁰ O ahmakların uyuzu yüzünden, Nuh tufanı âlemi yıkıp rezil rüsva etti.

¹⁹⁴¹ Peygamber demiştir ki aptal kim olursa olsun, düşmanımız ve haydut bir ecinnidir.

¹⁹⁴² Akıllı olan bizim canımızdır. Onun ruhu ve esintisi bizim için reyhandır.

¹⁹⁴³ Akıl bana sövse razıyım. Çünkü benim feyizlendirmemden feyiz almıştır.

¹⁹⁴⁴ Yararsız olmaz onun sövgüsü. Onun konukluğu sofrasız olmaz.

¹⁹⁴⁵ Aptal, ağzıma helva da koysa helvasından ateşlenir muzdarip olurum.

¹⁹⁴⁶ Latif ve aydınsan bilesin ki eşeğin kıcını öpmenin bir tadı yoktur.

¹⁹⁴⁷ Boşu boşuna bıyığını kokutur. Sofra olmaksızın kazanı elbiseyi is eder.

¹⁹⁴⁸ Sofra akıldır, ekmek ve kebab değil. Oğul, canın gıdası aklın ışığıdır.

¹⁹⁴⁹ Nurdan başka besini yoktur insanın. Bunun dışındakilerle can beslenemez.

¹⁹⁵⁰ Bu yiyeceklerden yavaş yavaş el çek. Çünkü bunlar, özgürlerin değil eşeklerin besinidir.

¹⁹⁵¹ Böylece asıl besine layık olup nur lokmalarını yemeye başlarsın.

¹⁹⁵² Ekmek ancak o nurun yansımasıyla ekmek olmuştur. Bu can ancak o canın feyziyle can olmuştur.

¹⁹⁵³ Nur yiyeceğinden bir kez yedin mi, ekmeği ve tandırı bir daha gözün görmez.

¹⁹⁵⁴ Akıl iki türlüdür, biri çocukların okulda öğrendikleri gibi öğrenilen akıldır.

¹⁹⁵⁵ Kitap, hoca, düşünce ve zikir yoluyla, yararlı ve özgün bilimler aracılığıyla...

¹⁹⁵⁶ Aklın diğerlerinden üstün olur. Fakat onu korurken hantallaşırsın.

¹⁹⁵⁷ Her yerde koruyucu levhaya dönersin. Korunan levha (*levh-i mahfûz*), bunu aşandır.

¹⁹⁵⁸ Öbür akılsa Allah vergisi akıldır. O aklın kaynağı canın içindedir.

¹⁹⁵⁹ Kalpten bilgi ırmağı kaynayınca, ne kokuşur, ne eskir, ne de sararır.

¹⁹⁶⁰ Çıkış yolu kapalı olsa da tasaya yer yok. Çünkü o zaman zaman evden kaynayıp akar.

¹⁹⁶¹ Çabayla elde edilen akıl, mahallelerde evlere giden su arklarına benzer.

¹⁹⁶² Suyun yolu kapanınca yoksun kalır. [Öyleyse] su kaynağını kendi içinde ara.

Hikâye: Biri birine danışıyordu. Danıştığı kişi ona, bir başkasına danış, dedi, çünkü ben senin düşmanım.

¹⁹⁶³ Bir kişi, ikircikten ve açmazdan kurtulmak için birine danışıyordu.

¹⁹⁶⁴ [Danıştığı kişi] dedi, *ey adı güzel, başka birini bul da ona söyle danışacağın konuyu.*

¹⁹⁶⁵ *Ben senin düşmanım, peşimi bırak. Düşmanın görüşüyle asla başarıya ulaşılmaz.*

¹⁹⁶⁶ *Git, kendine dost olan birini bul. Kuşkusuz, dost dostun iyiliğini ister.*

¹⁹⁶⁷ [188b] *Ben düşmanım, benim gibisinden çözüm çıkmaz. Sana yanlış yapar, düşmanlık ederim.*

¹⁹⁶⁸ Kurttan koruyuculuk istemek iş değil. Gereken yerin dışında aramak, aramamaktır.

¹⁹⁶⁹ *Hiç kuşkusuz ben sana düşmanım. Ne diye sana yol göstereyim? [Olsa olsa] yolunu keserim.*

¹⁹⁷⁰ Dostlarla bir arada olan, külhanda da olsa bahçe içindedir.

¹⁹⁷¹ Düşmanlarla bir arada olansa bahçede de olsa külhandır.

¹⁹⁷² Bizlik ve benlik güderek dostu incitme ki dost sana düşman ve hasım olmasın.

¹⁹⁷³ İnsanlara ya Rabbin için ya da kendi canının rahatı için iyilik et.

¹⁹⁷⁴ Böylece bakınca hep dost görürsün ve gönlünde düşmanlık yüzünden kötü görüntüler belirmez.

¹⁹⁷⁵ Düşmanlık yaptığında sakın ve sana sevgi besleyen dostlara danış.

¹⁹⁷⁶ Dedi, *ey iyilik sahibi, eski düşmanım olduğunu biliyorum senin.*

¹⁹⁷⁷ *Fakat sen akıllı ve maneviyat sahibi bir adamsın. Aklın eğri gitmeye izin vermez.*

¹⁹⁷⁸ İnsan doğası düşmandan öç almak ister. Akılsa nefse demirden bağlıdır.

¹⁹⁷⁹ Gelip seni engeller ve zorlar. Akıl, iyi ve kötü işlerini gözetken şahne gibidir.

¹⁹⁸⁰ İmanlı akıl, adaletli bir şahne gibi-

dir. O, gönül şehrinin bekçisi ve yöneticisidir.

¹⁹⁸¹ O, akli uyanık bir kedi gibidir. Hırsız ise fare gibi delikte bekler.

¹⁹⁸² Farenin el uzunluğu yaptığı yerde kedi yoktur ya da kedinin resmi vardır.

¹⁹⁸³ Ne kedisi? Bedendeki imanlı akıl, aslanları alt eden aslan gibidir.

¹⁹⁸⁴ Onun kükreyişi yırtıcılara egemendir. Haykırışı, otlayanlara engeldir.

¹⁹⁸⁵ İster şahne olsun, ister olmasın, şehir hırsız ve soyguncularla doludur.

Peygamber'in -selam üzerine olsun- içinde yaşlılar ve deneyimli savaşçılar bulunan birliğe Huzeyl kabilesinden bir genci komutan olarak ataması

¹⁹⁸⁶ Peygamber, kâfirlerle savaş sıkıntılarını yok etmek için bir birlik göndermekteydi.

¹⁹⁸⁷ O, Huzeyl'den bir genci seçip ordunun başkanı ve komutanı olarak atadı.

¹⁹⁸⁸ Ordunun temeli kuşkusuz komutandır. Başkansız toplum, başsız gövde gibidir.

¹⁹⁸⁹ Bunca ölgün ve solgun oluşun, başkanı terk etmen yüzündendir.

¹⁹⁹⁰ Tembellik, cimrilik ve benlik bizlik yüzünden baş kaldırıp kendi başını kesiyorsun.

¹⁹⁹¹ Yükten kaçarak başını alıp dağın yolunu tutan yük hayvanı gibi tıpkı...

¹⁹⁹² Sahibi, *behey şaşkın, her tarafta yiyecek eşek arayan kurt var*, diye ardından koşar.

¹⁹⁹³ *Şu anda gözümünden yitersen her yandan karşına güçlü bir kurt çıkar.*

¹⁹⁹⁴ *Kemiğini şeker gibi çiğner de bir daha gün göremezsin.*

¹⁹⁹⁵ *Böyle olmasa bile, otsuz kalırsın. Ateş, odunsuzluktan yok olur gider.*

¹⁹⁹⁶ *Seni kullanmamdan ve yükün ağırlığından kaçma, çünkü senin canın benim.*

¹⁹⁹⁷ Nefsi gâlip olan yük hayvanısın sen de. Hüküm, gâlip olanındır, a bencil.

¹⁹⁹⁸ Celal sahibi Hak, sana eşek değil, at adını vermiştir. Arap atına, gel, der Arap.

¹⁹⁹⁹ Mustafa, cefâkâr nefis katırlarına bakan Hak seyisidir.

²⁰⁰⁰ "Geliniz, de¹¹²." dedi kerem cezbesiy-

le. Sizi terbiye edeyim, ben at terbiyecisiyim.

²⁰⁰¹ Nefisleri terbiye edinceye dek bu bineklerden epey çifte yedim.

²⁰⁰² Nerede bir terbiyeci varsa onun çifte yemekten kurtuluşu yoktur.

²⁰⁰³ Kaçınılmazdır, çoğu kez belalar peygamberleri bulur. Çünkü hamları eğitmek beladır.

²⁰⁰⁴ Sekiyorsunuz. Beni dinleyip rahvanlaşın da uslu gidip sultana binit olun.

²⁰⁰⁵ "Geliniz, de.", "Geliniz, de." diyor Rab, ey terbiyeden kaçan binekler.

²⁰⁰⁶ Ey Peygamber, gelmezlerse üzülme. Şu iki umarsız yüzünden öfkelenme.

²⁰⁰⁷ Kimilerinin kulağı bu "geliniz"lere sağırdır. Her bineğin ayrı ahırı vardır.

²⁰⁰⁸ Kimileri bu seslenişten ürküp kaçar. Her atın ayrı tavlası vardır.

²⁰⁰⁹ Kimileri bu anlatılandan sıkılırlar. Çünkü her kuşun ayrı kafesi vardır.

²⁰¹⁰ [189a] Melekler de birbirine denk değildir. Bu nedenle gökte sıra sıra dizilmişlerdir.

²⁰¹¹ Çocuklar aynı okula gitseler de derste biri ötekinden üstündür.

²⁰¹² Doğulunun da batılının da duyuları vardır. Görme makamı, [ancak] göze aittir.

²⁰¹³ Yüz binlerce kulak sıraya geçse, [yine de] gören bir göze muhtaçtır tümü.

²⁰¹⁴ Kulaklar dizisinin makamı, cana kulak vermektir, hadisi ve Kur'an'ı duymaktır.

²⁰¹⁵ Oysa yüz binlerce gözün bu olanağı yoktur. Hiçbir göz duymanın farkında değildir.

²⁰¹⁶ Aynı şekilde her duyuyu bir bir ele al. Her biri ötekinin işinden el çektirilmiştir.

²⁰¹⁷ Görünen beş duyu var, beşi içerde-dir. Ayakta on sıra halinde dizilmişlerdir.

²⁰¹⁸ Din sırasından yüz çeviren, daha gerideki sıraya doğru gider.

²⁰¹⁹ “Geliniz” sözünü hiç eksik etme. Çünkü bu, çok derin bir iksirdir.

²⁰²⁰ Bir bakır senin sözünden kaçarsa, ondan iksiri kesinlikle esirgeme.

²⁰²¹ Şu anda büyücü nefis onu bağlasa bile sonunda senin sözünün ona yararı dokunur.

²⁰²² “Geliniz” de, “geliniz” de, haydi a-
uşak. Çünkü “Allah esenliğe çağırıyor”¹¹³.

²⁰²³ Benlikten ve baş olmaktan sıyrıl efendi. Önder ara, pek önderlik arayışın-da olma.

**O Huzeylliği komutan olarak atadığı için Peygamber’e
-selam üzerine olsun- bir itirazcının itiraz edışı**

²⁰²⁴ Peygamber, Huzeyl’den birini ilahî desteğe sahip orduya komutan yapınca...

²⁰²⁵ Boşboğazın biri kıskançlığından dayanamadı ve kabul etmeyiz deyip itiraz etti.

²⁰²⁶ İnsanlara bak, nasıl da karanlıklar! Yok olacak meta için nasıl da yokluğa düşerler!

²⁰²⁷ Büyüklük taslayıp ayrılığa düşerler. Can bakımından ölü olanlar, [kurdukları] yalanlarda yaşarlar.

²⁰²⁸ Gel de şaşma, can zindan içindedir ve tam o sırada zindanın anahtarı elindedir.

²⁰²⁹ Başına dek pislığe bulanmış şu genç... [Oysa] eteğine durmadan akarsu çarptırıyor.

²⁰³⁰ Huzursuzca kıvranıp duruyor. Oysa yanı başında huzur bulup dayanacağı yer var.

²⁰³¹ Nur gizlidir, arayış tanıktır buna. Gönül sığınak aramıyor boşuna.

²⁰³² Dünya hapsinden kurtuluş olmasaydı, ne korku olurdu, ne de kurtuluş arardı gönül.

²⁰³³ Ey yolunu şaşırmış, doğru yolu ara, diye korku seni bir görevli gibi çeker.

²⁰³⁴ Doğru yol vardır da gizli bir yerdedir.

Onu bulmak boşuna aramaya bağlıdır.

²⁰³⁵ Parçalanma, pusuya yatıp birlik arar. Sen bu arayıcıda, arananın yüzünü gör.

²⁰³⁶ O hayat vereni anlayasın diye sen, bahçedeki ölümler filizlenip çıkarlar köklerinden.

²⁰³⁷ Bu mahpusların gözü her an kapıda. Peki müjde veren olmasaydı nice olurdu?

²⁰³⁸ Su arayan yüz binlerce kirlinin hali nice olurdu, olmasaydı ırmağın suyu?

²⁰³⁹ Kuru yerde sırtın rahat edemez. Bilirsin ki evde yorgan döşek var.

²⁰⁴⁰ Rahat edilecek yer olmadan rahatsız olunmaz. Sarhoşluk giderici [içecek] olmadan bu sarhoşluk olmaz.

²⁰⁴¹ Dedi, *hayır hayır, ey Allah’ın elçisi, yaşlılardan başkasını orduya önder yapma.*

²⁰⁴² *Ey Allah’ın elçisi, genç kişi, aslan evladı da olsa, yaşlıdan başkası kumandan olmaz.*

²⁰⁴³ *Zaten sen de, önder yaşlı olmalı, demiş-tin, yaşlı olmalı. Buna kanıttır senin sözün.*

²⁰⁴⁴ *Ey Allah’ın elçisi, şu orduya bak; içinde bir çok yaşlı ve ondan öncelikli insan var.*

²⁰⁴⁵ Bu ağacın sararmış yapraklarına bakmayıp olgun elmalarını devşir.

²⁰⁴⁶ Onun sarı yaprakları boşuna değildir zaten. Bu, olgunluk ve yetkinliğin göstergesidir.

²⁰⁴⁷ Sarı yaprağı andıran sakalla ağarmış saçlar, yetkin aklın varlığını muştular.

²⁰⁴⁸ Yeni açmış yeşil yapraklar, [o ağaçtaki] meyvelerin hamlığının göstergesidir.

²⁰⁴⁹ Azıksızlık azığı âriflik göstergesidir. Altının sarı rengi kuyumcuyu al yanaklı (mutlu) kılar.

²⁰⁵⁰ Gül yanaklı olan ve bıyıkları yeni terleyen, bilgilenme (gönül) mektebinde yenidir.

²⁰⁵¹ Yazısının harfleri eğri büğrüdür onun. Gövdesi koşsa da aklı kötürümdür.

²⁰⁵² Yaşlı kişinin ayağı hızdan kesilmişse de aklı iki kanada kavuşup doruklara at sürer.

²⁰⁵³ Örnek istersen Cafer'e bak. Hak ona el ayak yerine kanat vermiştir.

²⁰⁵⁴ [189b] Geç 'altın'ı, araya gitti bu söz. Cıva gibi titrer oldu şu gönlüm.

²⁰⁵⁵ İçimden, güzel nefesli yüz suskun, sus artık diye ellerini dudaklarına götürüyor.

²⁰⁵⁶ Suskunluk denizdir, söylemek ırmak gibi. Deniz seni arıyor, sen arama ırmağı.

²⁰⁵⁷ Denizin işaretlerinden yüz çevirme. Bitir artık; Allah doğrusunu daha iyi bilir.

²⁰⁵⁸ O saygısız, Peygamber'in huzurunda soğuk dudağıyla konuşmayı sürdürdü.

²⁰⁵⁹ Görmek karşısında duymanın boş olduğundan habersiz konuşup duruyordu¹¹⁴.

²⁰⁶⁰ Bu haberler, görme yerine geçer ve hazır bulunan için değil, bulunmayan içindir.

²⁰⁶¹ Gözüyle olup biteni gören için bu haberlerin hükmü kalmaz.

²⁰⁶² Sevgiliyle bir araya geldiğine göre artık araçları aradan kaldır.

²⁰⁶³ Çocukluktan geçip adam olana, mektup ve aracı soğuk gelir.

²⁰⁶⁴ [Böylesi ancak] öğretmek için mektup okur ve anlatmak için konuşur.

²⁰⁶⁵ Görenlere haber vermek yanılığdır. İşte bu bizim gaflet ve eksikliğimizin kanıtıdır.

²⁰⁶⁶ Görenin huzurunda susmak yararındır. "Susunuz"¹¹⁵ hitabı işte bu yüzden geldi.

²⁰⁶⁷ Konuş diye buyurursa, güzelce konuş, fakat az konuş, sözü uzatma.

²⁰⁶⁸ Uzat diye buyurursa, saygıyla konuş ve emri yerine getir.

²⁰⁶⁹ Tıpkı şu anda Hak ışığı Hüsameddin ile bu güzel ve efsunlu öyküyü anlatırken yaptığım gibi...

²⁰⁷⁰ Ben irşada ilişkin sözlerimi kısa kestikçe, o beni yüz yolla, konuşmaya itiyor.

²⁰⁷¹ Ey celâl sahibi Hak ışığı Hüsameddin, gördüğün halde niye söz talep ediyorsun?

²⁰⁷² Bu olsa olsa aşırı sevgiden olur. "Bana şarap içir, sonra da, bu şaraptır, de"¹¹⁶!

²⁰⁷³ Onun kadehi şimdi senin ağzındadır ve kulak diyor ki kulağın nasibi hani?

²⁰⁷⁴ Nasibin yanıştır. İşte sana yanlış ve sarhoşluk. [Kulak] der ki daha çoğunadır tamahım.

Peygamber'in -selam üzerine olsun- itirazcıya cevap veriş

²⁰⁷⁵ Şeker huylu Mustafa'nın huzurunda, o Arap sözü uzatınca...

²⁰⁷⁶ O "Ve'n-necm"¹¹⁷ şahı, "Abese"¹¹⁸ sultanı, dudağını ısırdı ve *yeter*, dedi o soğuk sözlüye.

²⁰⁷⁷ Gizli sırları bilen karşısında ne konuşup duruyorsun, [dercesine] susması için parmağını dudağına götürüyordu.

²⁰⁷⁸ Gözleri gören kişiye kuru tezek götürmüş, misk yerine bunu al, diyorsun.

2079 A kokmuş beyinli, kokmuş kafalı! Deve pislüğünü burnuna tutmuş, oh diyorsun.

2080 Kötü malın ilgi görsün diye oh oh deyip duruyorsun be sersem salak.

2081 Amacın böylece o temiz burnu, o fellekler bahçesinde yayılanı aldatmak.

2082 Onun yumuşaklığı onu saf gösterse de biraz olsun [kişi] kendini tanımalı.

2083 Bu gece kazanın ağzı açık kalmışsa da kedide de biraz utanma olmalı.

2084 O ulu kişi, uyur görünse de, son derece uyanıktır, kapmaya kalkma sarığını.

2085 Ey kara kalpli inatçı, şeytanın efsununu Mustafa'nın huzurunda ne söyleyip durursun?

2086 Bu kesimin yüz binlerce hilmi var. Onların her bir hilmi yüz dağ kadar.

2087 Yumuşaklıkları uyanığı aptallaştırır. Yüz gözü bulunan zekiye şaşkına çevirir.

2088 Yumuşaklıkları saf ve güzel şaraba benzer; güzel güzel beyne gider.

2089 Sarhoşa bak, bu şaşırtıcı şarap yüzünden [satrançtaki] vezir gibi eğri gitmeye başladı.

2090 Çabuk etkisini gösteren o şarap yüzünden genç adam, bir ihtiyar gibi yolda düşer kalır.

2091 Özellikle “evet¹¹⁹” küpünden gelen ve sarhoşluğu bir gecelik olmayan bu şarap...

2092 O şarap ki Ashâb-ı Kehf içti de üç yüz dokuz yıl aklını kaybetti¹²⁰.

2093 Mısırlı kadınlar o şaraptan bir kadeh içtiler de ellerini lime lime kestiler.

2094 Büyücüler de Mûsa'dan sarhoş olup darağacını sevgili sanıyorlardı.

2095 Cafer-i Tayyâr sarhoştur o şaraptan. Bu yüzden kendinde olmadan elini ayağını rehin bırakıyordu.

Bayezid'in “*kendimi tenzih ederim, şânım ne yücedir*”
deyince müritlerin buna itiraz edişleri
[190a] ve onun söz yoluyla değil de
öz yoluyla onlara cevap veriş hikâyesi

2096 O muhteşem fakir Bayezid, müritleriyle birlikteyken dedi, işte Tanrı benim.

2097 O hüner sahibi, kendinden geçerek dedi, “Benden başka ilah yok, öyleyse bana tapın¹²¹.”

2098 Bu hali geçince sabahleyin ona dediler, sen böyle dedin ve bu uygun değildi.

2099 Dedi, eğer yine böyle bir iş edersem, bana hemen bıçaklar vurun.

2100 Hak bedenden münezzehtir, ben-se bedenliyim. Böyle dersem öldürül-meliyim.

2101 O azade zat, böyle vasiyet edince her mürit bir bıçak hazırladı.

2102 O kocaman testiden sarhoş olunca yine unuttu o vasiyetlerini.

2103 Meze geldi, akli avare oldu. Sabah geldi, işe yaramaz oldu mumu.

2104 Akıl şahne gibidir. Sultan gelince zavallı şahne bir köşeye büzüşür.

2105 Akıl Hakkın gölgesidir, Hak ise güneş. Gölge güneşe nasıl dayanır?

2106 İnsana egemen olunca peri, yiter kişinin insanlık niteliği.

2107 Ne söylerse perinin söylediğidir. Bu yanda söylediği, o yandan söylenmiştir.

2108 Perinin böyle etki ve egemenliği varsa, perinin yaratıcısı kim bilir nasıldır?

2109 Onun “o”luğu gidip peri bizzat o olur. Türk, ilham almaksızın Arapça konuşur.

2110 Kendine gelince hatırlamaz bir kelime bile. Peri sahiptir bu öze ve niteliğe...

2111 Öyleyse perinin ve insanın Rabbi, periden aşağı olabilir mi?

2112 Aslan avcısı, erkek aslanın kanını dökünce sen dersin ki o değil, şarap yaptı.

2113 Eski altın gibi [değerli] bir söz söylese dersin ki bu sözü şarap söyledi.

2114 Şarabın bu etki ve coşkusu olur da Hak nurunun böyle bir özellik ve gücü olmaz mı?

2115 [Böylece] seni senden tümüyle arındırır ve sen alçalırsın, o yüksek sözler söyler.

2116 Kur'an Peygamber'in dilindense de onu Hakk'ın söylemediğini kim söylerse kâfirdir.

2117 Kendinden geçiş âsı kanatlanınca Bayezid bu sözü söyleme başladı.

2118 Şaşkınlık seli aklı alıp götürdü de önceki sözünden daha güçlüsünü söyledi:

2119 “*Cübbemde Allah'tan başkası yoktur. Yerde gökte ne arayıp durursun?*”

2120 Tüm müritler çıldırıp temiz bedenine bıçakları vurmaya başladılar.

2121 Her biri Girdkûh¹²² mülhitleri gibi sakınmadan bıçak vuruyordu kendi pirine.

2122 Her biri şeyhine hançer vurdukça aslında kendi gövdesini de paralıyordu.

2123 O hüner sahibinin bedeninde hiç iz yokken müritler yaralanıp kan içinde kalmışlardı.

2124 Onun boynuna bıçak vuran, kendi boğazını kesilmiş görüp bağıra bağıra öldü.

2125 Göğsüne darbe vuranın da kendi göğsü yarıldı ve sonsuza dek ölüp gitti.

2126 O bahtıyarın durumundan haber-

dar olanınsa gönlü elvermedi ağır darbe vurmaya.

2127 Yarım bilgi onun eline engel oldu da yaralı vaziyette canını kurtardı.

2128 Gündüz olmuş, müritlerin sayısı azalmış ve evlerden ağıtlar yükselmeye başlamıştı.

2129 Binlerce kadın erkek huzuruna gelerek [dediler,] ey bir gömleğe sığmış iki âlem...

2130 Bu bedenın insan bedeni olsaydı, insan bedeni gibi hançer darbesiyle yok olurdu.

2131 Kendinde oluş, kendinden geçişle savıştı ve kendi gözüne diken batırmış oldu.

2132 Ey kendinden geçenlere Zülfikar vuran, kendi gövdeni vuruyorsun, aklını başına al.

2133 Çünkü kendinden geçen fânidir, güvendedir. Sonsuza dek güven içindedir.

2134 Görüntüsü yitip kendisi ayna olmuştur. Onda başkasının yüzünden başka bir görüntü yoktur.

2135 Tükürsen kendi yüzüne tükürmüş olursun. Aynaya vursan kendine vurmuş olursun.

2136 Çirkin bir yüz görsen, o da senin yüzündür. İsa'yla Meryem görsen, gördüğün sensin.

2137 O ne budur, ne de odur; yalındır o. Senin görüntünü karşına çıkarmıştır.

2138 Söz buraya gelince kapandı dudak. Buraya erişince kalem kırıldı.

2139 Dilin açıldıysa da dilini tut, konuşma. Allah doğru olanı daha iyi bilir.

2140 [190b] Damın kıyısındanın behey şarap sarhoşu, ya geri otur ya da aşağı in, vesselam.

2141 Ne zaman mutluluk duysan, bil ki damın kıyısıdır o mutlu an.

²¹⁴² Mutlu andan kork; onu açığa vurmayıp hazine gibi gizle.

²¹⁴³ [Gizle de] dostluğa ansızın bela gelmesin. O gizlilik içinde korka korka yürü.

²¹⁴⁴ Can, mutluluk anında korkar yok olmaktan. Gayp damının kıyısından göç edişi bundandır.

²¹⁴⁵ Sır damının kıyısını göremesen de ruh görür ve bu yüzden titrer durur.

²¹⁴⁶ Ansızın gelen her kötü son, mutluluk burcunun kıyısında gelmiştir.

²¹⁴⁷ Düşüş ancak dam kıyısında olur. Nuh ve Lut toplumlarından ibret al.

Peygamber'in -selam üzerine olsun- huzurunda o boşboğazın dilinin açılıp çok konuşmasının nedeni

²¹⁴⁸ Peygamber'in sınırsız sarhoşluğunun ışığı vurunca, o aptal da sarhoş olup keyiflendi.

²¹⁴⁹ Neşesinden ister istemez gevezeleşti. Sarhoş, edebi bırakıp zırvalamaya başladı.

²¹⁵⁰ Kendinden geçiş hep kötülüğe yol açmaz.

[Ne ki] şarap, edepsizi daha edepsiz yapar.

²¹⁵¹ Akıllıysa kişi, basirete kavuşur. Kötü huyluysa eğer, daha da beter olur.

²¹⁵² Fakat çoğunluk kötü ve beğenilmez olduğundan şarap herkese haram kılınmıştır.

Peygamber'in -selam üzerine olsun- Huzeyl'liyi başkan ve komutan olarak yaşlılara ve deneyimlilere üstün tutup yeğleyişinin nedenini açıklaması

²¹⁵³ Çoğunluk kötü olduğundan hükümler çoğunluğa göredir. [Böylece] haydudun elinden kılıç alınmıştır.

²¹⁵⁴ Peygamber itiraz edene, *ey dışyüze bakan*, dedi, *genç ve yeteneksiz görme onu*.

²¹⁵⁵ *Sakalı siyahken kendi ihtiyar olan niceleri var. Nicesi de sakalı ak, kalbiye katran gibi*.

²¹⁵⁶ *Onun aklını defalarca denedim. O genç adam, işlerde ihtiyarlık gösterdi*.

²¹⁵⁷ Asıl ihtiyarlık akıldadır, oğul, saçın ve sakalın ağarmasında değil.

²¹⁵⁸ İblis'ten daha yaşlısı var mı? [Oysa] akli olmadığı için hiçbir değeri yoktur.

²¹⁵⁹ Bir çocuğu göz önüne al. İsa nefesliyse bir çocuk, gururdan da hevesten de arıdır.

²¹⁶⁰ Saçın beyazlığı, dar görüşlü ve gözü kapalı kimse açısından olgunluk göstergesidir.

²¹⁶¹ Taklitçi, delilden başkasını tanımadı-

ğından, sürekli yolunu göstergelerde arar.

²¹⁶² [Bu yüzden] ona dedik ki tedbir için böyle yapacaksan piri seç.

²¹⁶³ Taklit perdesini aşan kimse ise var olanı Hakk'ın nuruyla görür.

²¹⁶⁴ Onun temiz nuru, delil ve açıklama olmaksızın kabuğu yarıp içerdekini sergiler.

²¹⁶⁵ Dışyüze bakan açısından sahte de som da birdir. Sepette ne olduğunu o nereden bilsin?

²¹⁶⁶ Kıskaç hırsızların elinden kurtarıl- mak için isle karartılmış nice altın vardır.

²¹⁶⁷ [Öte yandan] akli kısıllara satılmak üzere altınla kaplanmış nice bakır vardır.

²¹⁶⁸ Bu ülkede içyüze bakan biziz. Kalbe bakarız biz dışyüze değil.

²¹⁶⁹ Dışyüze takılıp kalan kadılar, dış görünüşlere göre hüküm verirler.

²¹⁷⁰ Biri şahadet getirip mümin olduğu-

nu söyleyince bunlar hemen onun müminliğine hükmederler.

²¹⁷¹ [Böylece] bir çok münafık, bu dış görünüşe sığınıp gizlice yüzlerce müminin kanını dökmüştür.

²¹⁷² Akıl ve din bakımından ihtiyar (*pîr*) olmaya çalış da küllî akıl gibi içyüzünü görür ol.

²¹⁷³ Güzel akıl yokluktan yüzünü gösterince [Hak] ona hilat bağışlayıp bin ad verdi.

²¹⁷⁴ O güzel nefesli adların en aşağısı, onun hiç kimseye muhtaç olmayışıdır.

²¹⁷⁵ Akıl, dış dünyaya yüzünü açıp gösterirse, onun ışığı karşısında gün karanlık kalır.

²¹⁷⁶ Oysa aptalın yüzü görünecek olsa, ona kıyasla gecenin karanlığı aydınlık olur.

²¹⁷⁷ Çünkü o, gecedен karanlık ve zifridir. Ne ki alçak yarasa karanlığa müşteridir.

²¹⁷⁸ Azar azar alış gün ışığına. Yarasa gibi ışiksiz kalırsın yoksa.

²¹⁷⁹ [Yarasa,] güç ve karmaşık yerlere âşık, mutluluk ışığının yandığı yerlere düşmandır.

²¹⁸⁰ O, birikimini daha çok sergileyebilmek için karmaşık yerlerin karanlığını arar.

²¹⁸¹ [191a] Böylece seni o karmaşayla uğraştırıp kendi çirkin tabiatından habersiz kılmaya çalışır.

Tam akıllıyla yarım akıllının, tam adamlar yarım adamın ve beş para etmez mağrur alçağın belirtisi

²¹⁸² Akıllı, elinde meşale olandır. O, kafilenin kılavuzu ve önderidir.

²¹⁸³ Öncü kişi kendi ışığını izler. Kendine tâbidir, o kendinden çıkıp giden.

²¹⁸⁴ O kendine iman eder. Ve iman eder canının beslendiği ışığa.

²¹⁸⁵ Ötekiyse yarım akıllı olup akıl sahibi birini kendine göz edinir.

²¹⁸⁶ Körün yaptığı gibi kılavuzuna tutunarak görür duruma gelip çevikleşir ve yücelir.

²¹⁸⁷ Bir gram bile akli olmayan eşekse akılsızdır ve [üstelik] akıllıyı da terk eder.

²¹⁸⁸ Ne çok, ne az; yolu hiç bilmez. [Buna karşın] kılavuzu izlemek ağırlığına gider.

²¹⁸⁹ Gider upuzun çölde; kimi zaman

umutsuzca ağır aksak, kimi zaman koşarak.

²¹⁹⁰ Ne kendine önder edineceği mum var, ne de bir ışık elde edebileceği yarım mum.

²¹⁹¹ Akli yok ki diri bir soluk alsın. Yarım akli yok ki kendini ölü kılsın.

²¹⁹² Kendi çukurundan düze çıkmak için tam ölmüşçesine kendini akıl sahibinin ellerine bıraksın.

²¹⁹³ Tam akıl yoksa sende, diri sözlü bir akıllıya sığınıp kendini ölü kıl.

²¹⁹⁴ Diri değil ki İsa'ya eşlik etsin. Ölü değil ki İsa'nın nefesine uğrasın.

²¹⁹⁵ Kör canı her yana adım atar. Çırpınıp dursa da sonuçta kurtulamaz.

Göl ve balıkçılar ile biri akıllı, biri yarım akıllı ve biri de hiç bir şeye akli ermeyen aptal ve mağrur üç balığın hikâyesi ve her üçünün sonu

²¹⁹⁶ Ey inatçı, işte içinde üç büyük balık bulunan gölün hikâyesi.

²¹⁹⁷ *Kelile*'de okumuş olmalısın. Fakat o

hikâyenin zâhiridir. Buysa özü ve ruhu.

²¹⁹⁸ Birkaç balıkçı gölün yanından geçerken gölün içini gördü.

²¹⁹⁹ Bunun üzerine ağ getirmeye koştular. Balıklar durumu fark edip düşünmeye başladı.

²²⁰⁰ Akıllı balık yola koyuldu. Göze alınamaz güç bir yola koyuldu.

²²⁰¹ *Bunlara danışmayacağım, dedi, çünkü kesinlikle gücümü gevşetirler.*

²²⁰² *Vatan sevgisi ayaklarına dolanır da tembellik ve cahillikleri bana da bulaşır.*

²²⁰³ Danışmak için seni diriltecek iyi bir diri gerek. Ama o diri nerede?

²²⁰⁴ Yolcuya danış ey yolcu. Kadına danışırsan yalpalarsın çünkü.

²²⁰⁵ “Vatan sevgisi¹²³” lafını geç, durma. A canım, vatan bu yanda değil, o yanda.

²²⁰⁶ Vatan istiyorsan öte yakasına geç ırmağın. Bu sahih hadisi yanlış okuma.

Abdest alanın abdest duasını ters okumasının sırrı

²²⁰⁷ Rivayette, abdest alırken her uzuv için ayrı bir dua bildirilmiştir.

²²⁰⁸ Burnuna su alırken gani olan Rab'den cennet kokusu dile.

²²⁰⁹ Böylece o koku seni cennetlere doğru çeksinsin. [Çünkü] kokusu, gül dallarının delilidir.

²²¹⁰ Taharetlenirken okunacak dua şudur: Rabbim beni bundan temizle.

²²¹¹ Elim ancak buraya yetişip burası-

nı yıkadı. Canı yıkamaya elimin gücü yetmez.

²²¹² Rabbim, değersizlerin canı değer kazandı seninle. Canlara erişen senin üstünlük elindir.

²²¹³ Haddim buydu, ben alçak, ancak bu kadar yapabildim. Bundan ötesini sen temizle ey Kerim.

²²¹⁴ Tenimi pislikten arındırdım. Bu sevgiliyi olaylardan sen yıkayıp arındır.

Bir kişi taharetlenirken, taharet duası olan
“Allah'ım beni tövbe edenlerden ve temizlenenlerden eyle”
duasını söyleyeceği yerde abdest sırasında burna su alırken okunan
“Allah'ım cennet kokusu koklamamı sağla”
duasını okuyordu ve bir dost bunu duyunca dayanamadı.

²²¹⁵ [191b] Biri, taharetlenirken, *beni cennet kokusuna eş kıl*, diye dua ediyordu.

²²¹⁶ Bir başkası da ona, *iyi dua ettin de, dedi, duanın deliğini şaşırdın!*

²²¹⁷ *Bu dua burun duasıydı. Burun duasını kıça nasıl okudun?!*

²²¹⁸ Cennet kokusunu özgür kişi burundan alır. Cennet kokusu büzükten gelir mi hiç?

²²¹⁹ Ey aptalların yanında tevazu gösterip de padişahların huzurunda kibirlenen!

²²²⁰ Bu kibirlenme alçaklar karşısında iyi

ve yerindedir. Sakın tersine gitme. Tersine sana engeldir.

²²²¹ Burun deliği için bitmiştir gül. Koku burnun görevidir a hoyrat.

²²²² Gül kokusu burun içindir aslanım. Şu alttaki delik, o kokunun yeri değil.

²²²³ Oradan cennet kokusu mu gelir sana? Gerekiyorsa, kokuyu yerli yerince ara.

²²²⁴ Aynı şekilde vatan sevgisi doğrudur efendi, ama önce vatani tanı.

²²²⁵ O zeki balık dedi, *yola koyulup onlara danışmayı aklımdan çıkarayım.*

2226 Danışmanın sırası değil, koyul yola.
Ali gibi gidip kuyuya ah edip dert yan.

2227 O ahın mahremi oldukça azdır.
Gece yürü, gece bekçisi gibi gizlice git.

2228 Bu gölden denize doğru yol al. Bu
girdabı terk edip denizi ara.

2229 Göğsünü ayak edip tehlikeli bölge-
den nur denizine temkinle gidiyordu.

2230 Arkasında tazı olan ve bedeninin
son damarına dek koşan ceylan gibi...

2231 Peşinde tazı olunca hatadır tavşan
uykusu. Korkanın gözünde uyku olur mu?

2232 Gitti o balık, denizin yolunu tuttu.

Uzun ve uçsuz bucaksız bir yola koyuldu.

2233 Çok sıkıntı çekti ve sonunda güven
ve âfiyete erdi.

2234 Ucu bucağı olmayan derin denize
attı kendini.

2235 Sonra avcılar ağ getirince yarım
akıllı bu durumdan umutsuzluğa düştü.

2236 Ah, dedi, *ben fırsatı heba ettim. Ne
diye o kılavuza yoldaş olmadım?*

2237 Ansızın gitti gitmesine ama gittiğinde
hemen peşine takılmalıydım.

2238 Geçmişe hayıflanmak hatadır. Gi-
den gelmez geri, onu anmak boşunadır.

Geçmişe hayıflanma, içinde bulunduğun anın
gereğini düşün ve pişmanlık içinde zamanını geçirme diye
vasiyet eden tuzığa düşmüş kuşun hikâyesi

2239 Biri hile ve tuzakla bir kuş yakaladı.
Kuş ona dedi, *ey ulu efendi...*

2240 *Sen çok inekler, koyunlar yemişsindir.
Çok deve kurban etmişsindir sen.*

2241 *Zamanında onlarla doymadığına
göre, benimle de doymazsın.*

2242 *Beni saliver de sana üç öğüt vereyim.
Böylece bil, zeki miyim aptal mıyım?*

2243 *İlk öğüdü elindeyken vereyim, ikinci-
sini de senin toprak damın üstünde.*

2244 *Üçüncü öğüdü de ağaçtayken vereyim
ki bu üç öğütle bahtın açılsın.*

2245 *Elindeyken vereceğim öğüt şu: Olma-
yacak şeye, kim söylese inanma.*

2246 *Elindeyken bu büyük öğüdü verin-
de serbest kaldı ve duvara kondu.*

2247 *Dedi, ikincisi, geçmiş olana üzülmeye.
Senden geçmişse hasretini çekme.*

2248 *Ondan sonra dedi ki gövdemde giz-
lenmiş on dirhemlik inci var.*

2249 *Canın hakkı için, o inci senin ve ço-
cuklarının talihi ve şansıydı.*

2250 *Kismetin değilmiş, o inciye kaybettin.
Oysa dünyada bu incinin benzeri yok.*

2251 Doğum sırasında gebe nasıl inlerse
efendi de öyle bağırmaya başladı.

2252 Kuş ona dedi, *sana öğüt vermedim
mi, dün geçmiş olana üzülmeye diye?*

2253 *Geçip gitti madem, ne diye üzülür-
sün? Ya öğüdümü anlamadın ya da sağırsın.*

2254 *İkinci öğüdümde de şaşıp da olmaya-
cak söze inanma, dedim sana.*

2255 *Aslanım, benim kendim üç dirhem
gelmezken, içimde nasıl olsun on dirhem?*

2256 Efendi kendine geldi, dedi, *hey,
üçüncü güzel öğüdünü açıkla.*

2257 *Dedi, evet, o öğütleri iyi tuttun sanki
de üçüncü öğüdü bedava söylememi bekli-
yorsun.*

2258 *Uykulu cahile öğüt vermek, çorak
toprağa tohum ekmek demektir.*

2259 [192a] Aptallık ve cahillik yırtığı
yama kabul etmez. Ey öğütçü, ona pek
hikmet tohumu ekme.

O yarım akıllı balığın çare düşünmesi ve kendini ölü göstermesi

2260 Öteki balık, bela gelip çattığı sırada akıllının gölgesinden ayrı kalınca şöyle dedi:

2261 *O denizin yolunu tutup tasadan kurtuldu. Ben böyle güzel arkadaşı yitirdim.*

2262 *Fakat bunu düşünmeyip şimdi kendi başımın çaresine bakayım ve ölmüş gibi yapayım.*

2263 *Karnımı üste, sırtımı aşağı vereyim de öylece suyun yüzünde gideyim.*

2264 *İnsan gibi yüzerek değil, bir çöp gidiyormuş gibi gideyim suda.*

2265 *Ölü olup suya bırakayım kendimi. Ölmeden önce ölmek, azaptan güvende olmaktır.*

2266 *Ölmeden önce ölmek güvendir, yigidim. Mustafa, böyle buyurmuştur bize.*

2267 *Demiştir ki “Ölüm gelip de fitnelerle sizi öldürmeden önce hepiniz ölünüz¹²⁴.”*

2268 [Balık] böylece ölüp karnını üste verdi. Su alıp götürmekteydi onu bir aşağı bir yukarı.

2269 Balıkçıların her biri, tüh, güzelim balık öldü, diye çok üzüldü.

2270 [Balıksa] bu tüh sözüyle seviniyor ve *oyunum işe yaradı, kılıçtan kurtuldum*, diyordu.

2271 Sonra değerli bir balıkçı onu tuttu

ve tükürerek onu yere fırlattı.

2272 Gizlice yuvarlanarak suya girdi. Geriye o aptal [balık] kalmıştı ve çırpınıp durmaktaydı.

2273 O saf, kendi çabasıyla paçasını kurtarmak için sağa sola sıçrayıp duruyordu.

2274 Ağ attılar, ağın içinde kaldı. Aptallık onu bu ateşe düşürdü.

2275 Ateşin üstünde bir tavanın içinde aptallıkla aynı yatağa girdi.

2276 Ateş yalımıyla kaynayıp duruyordu. Akıl ona diyordu, “Sana uyarıcı gelmedi mi¹²⁵?”

2277 O işkence ve beladan dolayı, kâfirlerin canları gibi, “evet¹²⁶” diyordu.

2278 O yine diyordu, *bu bel bükten güçlükten bu kez kurtulursam...*

2279 *Bir göle yerleşmem. Denizden başkasını yurt edinmem kendime.*

2280 *Uçsuz bucaksız suyu bulup güvene ererim. Sonsuza dek güven ve sağlık içinde yaşarım.*

Aptalın güçlüğe düştüğü anda pişman olup

söz vermesinin hiç bir yararı yoktur.

Çünkü “Onlar [Dünyaya] geri gönderilseler yine kendilerine

yasaklanan şeylere geri döneceklerdir.

Çünkü onlar gerçekten yalancılardır¹²⁷.” Yalancı sabahın vefası yoktur.

2281 Akıl ona diyordu, *aptallık seninledir*. Aptallık varken akıl yenilgiye uğrar.

2282 Verdiği sözde akıl durur ancak. Senin aklın yok ki. Hadi ordan, ederin ancak eşek kadar.

2283 Verdiği sözü ancak akıl hatırlar.

Unutma perdesini ancak akıl yırtar.

2284 Aklın olmadığı için unutkanlık efendidir. Düşmandır tedbirine; tedbirini bozar.

2285 Aptal kelebek, aklının kıtlığı yüzünden ateşi ve cız diye yanacağını aklına getirmez.

²²⁸⁶ Kanatları yanınca tövbe eder, [ama] hırsı ve unutkanlığı onu ateşe sürer.

²²⁸⁷ Düzenlemek, kavramak, korumak ve anımsamak aklın işidir. Bunları sergileyen akıldır.

²²⁸⁸ İnci yok, parıltısı nereden olsun? Hatırlatan yokken geri dönüş nasıl olsun?

²²⁸⁹ Bu temenni de akılsızlığındandır. Çünkü o aptallığın ne yapıda olduğunu göremez.

²²⁹⁰ Bu pişmanlık sıkıntının sonucudur,

hazine gibi parıldayan aklın sonucu değil.

²²⁹¹ Sıkıntı geçince pişmanlık da yok olur. O tövbe ve pişmanlığın toprak kadar değeri yoktur.

²²⁹² Pişmanlık, hüznün karanlığında tuttu yükünü. Oysa “gündüz yok eder gecenin sözünü¹²⁸.”

²²⁹³ Hüznün karanlığı geçince şenlenir de gönülden hüznün doğurduğu sonuç gider.

²²⁹⁴ O tövbe ederken akıl pîri “Geri gönderilseler, yine dönerler¹²⁹” diye seslenir.

Vehmin aklın sahtesi ve düşmanı olduğuna ve
akla benzediği halde akıl olmadığına ilişkin açıklama ile
[192b] akıl sahibi olan Mûsa'nın -selam üzerine olsun-
vehim sahibi olan Firavun'la söyleşmesi hikâyesi

²²⁹⁵ Akıl şehvetin karşıtıdır ey yiğit. Şehvetin kurduğuna akıl adını verme.

²²⁹⁶ Şehvet dilenene vehim adını ver. Vehim, aklın altın parasının sahtesidir.

²²⁹⁷ Vehimle akıl mihenge vurulmadan ayırt edilemez. İkisini de mihenge vur hemen.

²²⁹⁸ Bu mihenk, Kur'an ile peygamberlerin halidir. Mihenk, sahte olana der ki gel...

²²⁹⁹ [Gel de] benden aldığın yarayla kendini gör ve iniş çıkışına uygun olmadığını anla.

²³⁰⁰ Bir testere akılı ikiye bölse eğer, ateşteki altın gibi gülümser.

²³⁰¹ Dünyayı yakıp kavuran Firavun'undur vehim. Akılsa canı ısıtan Mûsa'nındır.

²³⁰² Mûsa, yokluk yolunu yürüyüp vardı. Firavun ona dedi, *sen kimsin?*

²³⁰³ Dedi, *ben akılıım. Celal sahibinin elçisi ve Allah'ın hüccetiyim; sapıklıktan kurtarırm.*

²³⁰⁴ *Sus* dedi [Firavun], *laf kalabalığı yapmayı bırak. Eski kökenini ve adını söyle.*

²³⁰⁵ [Mûsa] dedi, *bil ki kökenim topraktır benim. Asıl adım, O'nun kullarının en değersiz.*

²³⁰⁶ *O bir olan Allah'ın kulundan doğ-*

dum. Cariyelerin ve kulların soyundanım.

²³⁰⁷ *Topraktandır aslım, su ve çamurdan. Allah, su ve çamura can ve kalp verdi.*

²³⁰⁸ *Topraktan bedenimin dönüşü toprağadır. Senin dönüşün de toprağadır, ey korkunç!*

²³⁰⁹ *Bizim aslımız da, bütün âsilerin aslı da topraktır. Bunun yüz belirtisi vardır.*

²³¹⁰ *Öyle ki vücudun topraktan yardım alır. Topraktan aldığın besinle döner boynun.*

²³¹¹ *Can gidince o da korkunç ve ürkünç mezarda yeniden toprak olur.*

²³¹² *Biz de, sen de, senin gibiler de toprak olur ve ihtişamın kalmaz.*

²³¹³ [Firavun] dedi, *soy adından başka bir adın daha var ve o ad senin için önemli:*

²³¹⁴ *Firavun'un kulu, onun kullarının kölesi. Çünkü bedenini ve canını önce ondan beslendi¹³⁰.*

²³¹⁵ *Kötü eylemi yüzünden bu yurttan kaçmış âsi, azgın ve zalim bir kul.*

²³¹⁶ *Kanlı, gaddar ve nankör. Bu niteliklerini de düşünüp kıyasla.*

²³¹⁷ *Gariplik içinde zavallı, yoksul ve hırpani [birisin]. Çünkü bize ve hakka şükretmedin.*

2318 [Mûsa] dedi, o mülk sahibinin ilahlıkta bir başka ortağı olamaz, hâşâ.

2319 O egemenlikte tektir ve eşi yoktur. Kul-larına O'ndan başkası hükümdar değildir.

2320 Başka bir sahip yoktur yarattıklarına. Helak olacaktan başkası ortaklık savlar mı O'na?

2321 Resmeden O'dur. Beni resmeden de O. Başkası bunu iddia ederse zalimdir.

2322 Sen benim kaşımı [bile] yaratamazsın. [Böyleyken] canımı nerden tanıyacaksın?

2323 Bilakis o gaddar ve azgın sensin. Çünkü Hak'a karşı ikilik savlıyorsun.

2324 Bir gaddar memuru kazârâ öldürmüşsem, kendim ya da keyfim için öldürmedim¹³¹.

2325 Bir yumruk vurdum, ansızın düştü. Zaten canı yoktu, oracıkta can verdi.

2326 Ben bir köpek öldürdüm, sen ise peygamber çocuklarını ve yüz binlerce suçsuz

günahsız çocuğu...

2327 Öldürdün ve kanları boynunadır senin. Bu kan içicilikten başına neler gelecek?

2328 Beni öldürmüş olma umuduyla, amacına ermek için Yakub'un zürriyetini öldürdün.

2329 Sana rağmen Hak beni seçti de nefsinin tasarladıkları altüst oldu.

2330 [Firavun] dedi, bırak bunları. Tuz ekmek hakkımın karşılığı gerçekten bu mu?

2331 Halkın önünde beni aşağılayıp aydınlık günümü karartman mı [benim hakkım]?

2332 [Mûsa] dedi, hayır ve şerde bana kulak asmazsan kıyametteki aşağılanış daha zor olacaktır.

2333 Bir pire ısırığına dayanamıyorken yılan sokmasına nasıl dayanacaksın?

2334 Görünüşte işini harap etsem de aslında dikenliği gül bahçesine çevirmekteyim.

[193a] İmar etmek yıkmakta, toplanmak dağılmakta, düzelmek bozulmakta, dilenen dilenmeyende, varlık yokluktur ve aynı şekilde başka zıtlar ve eşler de böyledir.

2335 Biri gelmiş, toprağı kazıyordu. Aptalın biri dayanamayıp bağırdı.

2336 Dedi, bu yeri neden bozup kazıyor ve darmadağın ediyorsun?

2337 Dedi, behey aptal, git işine, bana bulasma. İmar etmekle yıkmamanın farkını anla.

2338 Bu yer yıkılıp çirkinleşmeden gül bahçesiyle buğday tarlasına nasıl dönüşür?

2339 Toprağın düzeni altüst olmadıkça bahçeyle tarla, yaprakla meyve nasıl yetişecek?

2340 İltihaplı yarayı neşterle yarmazsan, yara nasıl iyileşir, nasıl düzelir?

2341 Vücudundaki sıvılar ilaçla temizlenmedikçe hastalık nasıl geçer, şifa nereden gelir?

2342 Terzi, elbiseyi parça parça etmiştir. O usta terziye kim çıkışır...

2343 Bu güzelim kumaşı niçin yırttın,

yırtık kumaşı ben ne yapayım, diye.

2344 Eski binaları yenilerken eskisini yıkmazlar mı önce?

2345 Aynı şekilde marangoz, demirci ve kasap da yapmadan önce yıkar.

2346 Helile ve belile¹³² de dövülüp ezilir ve bu ezilme sayesinde beden sağlık bulur.

2347 Buğdayı değirmende öğütmedikçe donanması mümkün mü soframızın?

2348 Ey balık, seni oltadan kurtarmamı isteyen, o tuzla ekmekti.

2349 Mûsa'nın öğüdüne uyarsan kurtulursun böyle bitimsiz ve kötü oltadan.

2350 Kendini arzulara o denli kul ettin ki küçük bir solucanı ejderhaya çevirdin.

2351 Nefesi nefesle ıslah etmek için ejderhaya ejderha getirdim.

²³⁵² Böylece onun nefesi bunun nefesiyle yenilecek. Yılanım, o ejderhanın kökünü sökecek.

²³⁵³ Kabul edersen iki yilandan da kurtulursun. Yoksa onlar senin canına okur.

²³⁵⁴ [Firavun] dedi, *doğrusu çok usta büyücüsün; hileyle burada ortaya ikilik attın.*

²³⁵⁵ *Gönül birliği içindeki insanları ikiye böldün. Büyü, dağa taş [bile] etki eder.*

²³⁵⁶ [Mûsa] dedi, *Allah'ın mesajına boğuldum ben. Allah adına büyücülüğü kim görmüş?*

²³⁵⁷ Büyücülüğün kaynağı gaffet ve küfürdür. Mûsa'nın canıysa dinin meşalesidir.

²³⁵⁸ Nefesimi İsa kıskanırken, büyücülere nasıl benzerim, a yüzsüz?

²³⁵⁹ Kitaplar canımdan ışık alırken, büyücülere nasıl benzerim, ey cünüp?

²³⁶⁰ Hevâ kanadıyla uçtuğun için ister istemez beni de öyle sanıyorsun.

²³⁶¹ Hayvanca davranışları olanın saygın kişilere ilişkin düşüncesi kötü olur elbet.

²³⁶² Âlemin bir parçasısın ve bu yüzden bütününü de kendi durumunla denk görüyorsun.

²³⁶³ Dönüp durursan başın döner de gözlerin evi dönüyor görür.

²³⁶⁴ Denizde gemiyle gidersen görürsün sahilin koşup durduğunu.

²³⁶⁵ Kargaşa içinde gönlün daralırsa bü-

tün dünyayı dar görmeye başlarsın.

²³⁶⁶ Sevinip neşelenirsen dostların mutluluğuyla, sana gül bahçesi gibi görünür bu dünya.

²³⁶⁷ Niceleri var Şam'a, Irak'a giden ve küfürden, nifaktan başka bir şey görmeyen.

²³⁶⁸ Hindistan ve Herat'a dek gidip de alışverişten başka bir şey görmeyen niceleri var.

²³⁶⁹ Türkistan ve Çin'e gidip de hile ve tuzaktan başka bir şey görmeyen niceleri var.

²³⁷⁰ Elinde yoksa renk ve kokudan başka dayanak, bütün iklimleri arasa ne olacak?

²³⁷¹ Bağdat'a çıkagelir bir inek. Dolaşır şehri bir uçtan bir uca.

²³⁷² Onca güzellikler ve tatlar içinde karpuz kabuğundan başkasını görmez gözü.

²³⁷³ Çünkü bir inek ya da eşek için görülmeye değer olan yola düşmüş bir eşek ya da ottur.

²³⁷⁴ Kurutulmuş et gibi tabiat çivisinde kuruyup kalırlar ve sebeplere bağlanırlar. Bu yüzden de canları gelişmez.

²³⁷⁵ Ey ulu kişi, nedenlerin ve etkenlerin ortadan kalktığı alan, Allah'ın ülkesidir.

²³⁷⁶ O [ülke] her zaman değişim içindedir ve can orada sürekli yepyeni bir dünya görür.

²³⁷⁷ [193b] Cennet bahçeleri ve ırmakları da olsa bir sıfattan donunca çirkinleşir.

Açıklama: İnsanın her algılama duyusu kendine özgü şeyler algılar ve başka bir duyunun algılamalarından habersizdir.

Öyle ki her usta sanatkâr başka bir usta sanatkârın işinin acemisidir.

Onun kendi görevi olmayan şeyden haberdar olmayışı o algılamaların olmadığına kanıtı değildir.

Durumunca onları inkar da etse bu inkarı onun habersizliğinden başka bir şeyin göstergesi olarak göremeyiz.

²³⁷⁸ Dünyanın görünüş alanı senin algılamandır. Kirli duyundur temizleri perdeleyen.

²³⁷⁹ Görüş suyuyla bir süre yıka duyuyu.

Sûfilerin giysi yıkayışlarını böyle bil.

²³⁸⁰ Temizlenince sen, perde ortadan kalkar ve temizlerin canı senin karşına çıkar.

²³⁸¹ Bütün âlem ıfık ve görüntülerle dolu olsa, bu güzelli lerden ancak gözün haberi olur.

²³⁸² Gözünü kapamışsın ve bir güzelin yüzüyle saçını görmek için kulağını yaklaştırıyorsun.

²³⁸³ Kulak der, yüze inanmam ben. Yüz seslenirse ancak o zaman duyarım.

²³⁸⁴ Ben bilginim, ancak kendi sanat alanımda. Sanatımın söz ve sestten ötesi yoktur.

²³⁸⁵ “Hadi burun, gel, gör şu güzeli!” Bu istenen, burna göre değil ki.

²³⁸⁶ Burun der ki *olsa koklarım miskle gül suyu. Benim sanatım, ilmin ve bilgim bu.*

²³⁸⁷ *O gümüş tenli güzelin yüzünü nasıl görerim? Gücümü aşan şeyi benden isteme sakın.*

²³⁸⁸ Ayrıca, ancak eğri olarak görür eğri duyu. Önünde ister eğri sürünerek git, ister doğru.

²³⁸⁹ A değerli efendi, kesinlikle bil ki şaşı göz, bir görmekten azledilmiştir.

²³⁹⁰ Sen tümüyle hileden ibaret Fıra-
vun’sun; beni kendi açıdan görüp ayırt edemiyorsun.

²³⁹¹ Ey sapkın, bana kendi bakışınla bakma ki iki kat görmeyesin bir katı.

²³⁹² Bir an olsun bana benim açımdan bak ki var oluş ötesindeki alanı göresin.

²³⁹³ Kurtulasın böylece darlıktan, ardan ve ünden. Aşk içinde aşk göresin vesselam.

²³⁹⁴ İşte o zaman bedenden kurtulunca kulak ve burun, göz olmasını bilir.

²³⁹⁵ O tatlı dilli sultan doğru söylemiştir: “Ariflerin her kılı bir göz olur.”

²³⁹⁶ Başlangıçta gözün göz özelliği kesinlikle yoktu. O, ana rahminde bir et parçasıydı.

²³⁹⁷ Yağ parçasını görme nedeni sanma oğul. Yoksa uykuda kimse görüntüler görmezdi.

²³⁹⁸ Peri de cin de benzer biçimde görür. [Oysa] ikisinin de gözünde yağ yoktur.

²³⁹⁹ Yağla bir ilgisi yoktur ışığın. [Ancak] şefkatli Yaratıcı ona ilgi vermiştir.

²⁴⁰⁰ İnsan topraktandır, ama neresi benzer toprağa? Hiç ortak yanı olmasa da cin ateştedir.

²⁴⁰¹ Perinin ateşe benzer bir yanı yok. Oysa baktığında aslı ateştir.

²⁴⁰² Kuş yeldendir, ama neresi benzer yele¹³³? Allah ilgi vermiştir ilgisize.

²⁴⁰³ [Allah] onlara ilinti vermişse de bu tikellerin tümellerle ilgisi gerekçesizdir.

²⁴⁰⁴ İnsan değersiz topraktan doğduğuna göre oğlun babayla ilgisi nerden geliyor?

²⁴⁰⁵ Bir ilgi varsa da akla gizlidir. Gerekçesi yoktur, akıl nasıl anlasın?

²⁴⁰⁶ [Allah] rüzgâra gözsüz görme gücü vermeseydi, Ad kavmini nasıl ayırt ederdi?

²⁴⁰⁷ Mümini nasıl ayırırdı düşmandan? Nasıl ayırırdı şarabı kabaktan?

²⁴⁰⁸ Nemrut ateşinin gözü olmasaydı gözetebilir miydi İbrahim’i?

²⁴⁰⁹ Nil’in o ışığı ve görüşü olmasaydı ayırt edebilir miydi Kıpti’yi Sıbtı¹³⁴’den?

²⁴¹⁰ Dağ taş görme yetisine kavuşmadıysa Dâvud’a neden arkadaş oldu?

²⁴¹¹ Şu yerin olmasaydı can gözü, öylece nasıl yutardı Karun’u?

²⁴¹² İnleyen direğin¹³⁵ gönül gözü olmasaydı, o bilgenin ayrılığını nereden görecekti?

²⁴¹³ Görme yetisi olmasaydı çakıl taşında, nasıl tanıklık ederdi avuçta¹³⁶?

²⁴¹⁴ Akıl, kanatlan da oku: “Yeryüzü şiddetli bir sarsılışla sarsıldığında¹³⁷” suresini.

²⁴¹⁵ Kıyamette şu yeryüzü iyi ve kötüye ilişkin görmeden nasıl tanıklık eder?

²⁴¹⁶ [194a] “Yeryüzü, bize hallerini ve haberlerini söyleyip sırlarını gösterir¹³⁸.”

²⁴¹⁷ Ey yönetici, senin yanına gönderilmem, gönderenin haberdar olduğunun kanıtıdır.

2418 Çünkü böyle bir ilaç, böyle onulmaz bir yarayı iyileştirecek niteliktedir.

2419 Bundan önce rüyalar görmüştün, Allah'ın beni seçeceğine ilişkin...

2420 Ve ışık ve asâ alıp elime, senin küstah boynuzunu kıracağıma ilişkin.

2421 Dinin Rabbi'nin sana gösterdiği çeşitli ağır rüyalar bunun içindi.

2422 Lâyığını göresin diye gösterilen, kötü kalbine ve azgınlığına uygun rüyalar bunlar.

2423 Kim hikmet sahibi, kim haberdar ve kim onulmaz hastalıkları iyileştirir, bile sin diye...

2424 Ağır uykudandır, diyerek kör ve sağırca yorumlar yapıyordun sen.

2425 [Oysa] o tabip ve müneccim, içe doğuşla düşün yorumunu gördü de tamah edip gizledi.

2426 Dedi, *uyanık gönlüne tasa girmesi ikbalinden ve padişahlığından uzak olsun.*

2427 *Çeşitli besinler ya da yemekler yüzünden bünye bozulunca insan böyle düşler görür.*

2428 Çünkü o senin öğüt almayacağını, yumuşak değil, sert ve kan içici olduğunu görmüştü.

2429 Padişahlar maslahat için kan dökerler, ama merhametleri zulümlerinden fazladır.

2430 Padişah dediğin Rabbi'nin tabiatını taşımalı. Çünkü rahmeti gazabının önündedir¹³⁹.

2431 Şeytan gibi gazap üstün gelmemeli ona. Gereksiz yere hile için kan dökmemeli.

2432 Eşinin ve cariyesinin fahişe olmasına yol açan kadınsı erkek yumuşaklığı da olmamalı.

2433 Şeytan yuvası yapmıştın sen gönlünü. Düşmanlığı bir kıble edinmiştin.

2434 Çok ciğerler deşti keskin boynuzun. İşte asam, uslanmaz boynuzunu kırdı.

Bu dünyalının o dünyalılara saldırıp gayp sınırı
olan soy ve zürriyet sınırına dek ilerlemeleri ve
onların pusuyu göz ardı etmeleri: savaşçı savaşa gitmezse
kâfir saldırıya geçer.

2435 Cismaniler ordusu, ruhaniler kalesine doğru saldırıya geçti.

2436 Amaçları, gayp sınırını tutmak ve o yandan gönlü temiz birinin gelmesini önlemektir.

2437 Gaziler savaş saldırısını az gerçekleştirdince, kâfirler, tam tersine saldırıya geçerler.

2438 Gayp gâzileri, yumuşaklıkları nedeniyle senin gibi sapığa saldırmayınca...

2439 Gayp adamları bu yana gelmesinler diye gaybın sınır kapısına saldırdın.

2440 Kötülükle yolu kapatmak için dölle-re ve rahimlere pençe attın.

2441 Neslin sürmesi için yüce Hakk'ın

açtığı yolu nasıl tıkarsın?

2442 Ey inatçı, geçitlere engel oldun, ama senin kör tarafından bir yiğit çıktı ortaya.

2443 O yiğit benim işte. O'nun adı sayesinde gücünü kırıp yok edeceğim senin adını sanını.

2444 Geçitleri sıkıca kapamaya devam et. Bir süre daha bıyık altından gül bakalım.

2445 Bıyığını senin bir bir yolar kader. Böylece anlarsın sakınan gözü kader kör eder.

2446 Senin bıyığın mı keskin yoksa nefeslerinden ülkelerin titredigi Âd'inki mi?

2447 Sen mi inatçısın yoksa Semud mu? Semud gibisi daha dünyaya gelmedi.

²⁴⁴⁸ Bunun gibi yüz binlercesini söylesem
sağırsın sen. Duyarsın da duymazdan gelirsın.

²⁴⁴⁹ Sözden tövbe ettim. Kalkıp söz ol-
maksızın ilacını kardım senin.

²⁴⁵⁰ Ham yarana koyacağım da olgunlaşacak.
Ya da yaran ve sakalın sonsuza dek yanacak.

²⁴⁵¹ A düşman, böylece O'nun haberdar
olduğunu, her şeye layığını verdiğini an-
layacaksın.

²⁴⁵² Ne zaman eğrilik edip kötülükte
bulundun da gereken karşılığı görmedin?

²⁴⁵³ Gökyüzüne bir an bir iyilik gönder-
din de ardından karşılığı gelmedi?

²⁴⁵⁴ Dikkatli ve uyanık olursan, her za-
man yaptığının karşılığını görürsün.

²⁴⁵⁵ Dikkat edip ipe tutunursan, kıya-

metin gelmesine gerek kalmaz.

²⁴⁵⁶ Bir remzi doğru anlayan, konunun
açıkça söylenmesine gereksinim duymaz.

²⁴⁵⁷ [194b] Bu bela aptallığından geliyor
sana. Çünkü incelikleri ve şifreleri anlamadın.

²⁴⁵⁸ Kötülükten kalbin kararınca anla.
Burası şaşırılmış gibi yapmanın yeri değil.

²⁴⁵⁹ Yoksa o kararına bir oka dönüşür de
şaşırmışlığının karşılığı olarak sana gelir.

²⁴⁶⁰ Ok gelmezse, kirlenmişliğin göröl-
meyişinden değil, bağışlamadan dolayıdır.

²⁴⁶¹ Kalp gerekse sana dikkatli davran.
Çünkü her eylem ardından karşına bir
şey çıkar.

²⁴⁶² Bundan daha çok çaban olursa, dik-
katinden dolayı işin daha bir yükselir.

İnsanın topraktan olan bedeni ayna olmaya
elverişli kaliteli demir gibi olup o aynada dünyadayken de cennet,
cehennem ve kıyamet ile benzeri şeyler
soyut olarak değil somut olarak görülür.

²⁴⁶³ Öyleyse demir gibi kara gövdeli ol-
san da cilalayıp parlat, cilalayıp parlat.

²⁴⁶⁴ Parlat da kalbin, her yanında gümüş si-
neli bir güzel görünen rengarenk ayna olsun.

²⁴⁶⁵ Demir, kara ve nursuz olsa da cilala-
mak onun karalığını giderir.

²⁴⁶⁶ Demir, cila gördü de güzelleşti yüzü.
Böylece onda yüzleri görmek mümkün oldu.

²⁴⁶⁷ Toprak beden katı ve karaysa da ci-
lala onu. Çünkü cilalanabilir.

²⁴⁶⁸ Böylece onda gaypten şekiller beli-
rir; ona huri ve melek görüntüleri yansır.

²⁴⁶⁹ Hak sana akıl cilasını, kalbin sayfası
aydınlansın diye vermiştir.

²⁴⁷⁰ Ey beynamaz, cilayı bağlayıp arzula-
rın iki elini birden açmışsın sen.

²⁴⁷¹ Arzular bağlanırsa cılanın elleri açıl-
mış olur.

²⁴⁷² Bütün görünümünün yansıtıldığı

gayp aynası olmuş bir demirdin sen.

²⁴⁷³ Kararttın, paslandırdın özünü. Bu-
dur, "Yeryüzünde bozgunculuğa çabala-
yanlar¹⁴⁰."

²⁴⁷⁴ Şimdiye dek böyle yaptın, artık
yapma. Suyu bulandırdın, daha da bu-
landırma.

²⁴⁷⁵ Karıştırma da durulsun bu su. [Böy-
lece] onda ay ve yıldızı dönerken gör.

²⁴⁷⁶ İnsanlar da ırmak suyu gibidir. Bu
yüzden bulanınca göremezsın dibini.

²⁴⁷⁷ İrmağın dibi mücevher ve incilerle dolu-
dur. Sakın bulandırma, çünkü o tertemizdir.

²⁴⁷⁸ İnsanların canı hava gibidir. Toza
karışırsa gökyüzüne perde olur.

²⁴⁷⁹ O güneşin görülmesine engel olur.
Tozu gidince saflaşır berraklaşır.

²⁴⁸⁰ Tam bulanıklığa rağmen, kurtuluş yolu-
na yönelesin diye Hak sana rüyalar gösterdi.

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- Firavun'un sırlarını ve rüyalarını Hakk'ın haberdar olduğuna iman etsin ya da kuşku beslesin diye gayp perdesi ardından açıklaması

²⁴⁸¹ [Allah,] sonunda olacak olayları karmış demir üzerinde kudretiyle gösteriyordu...

²⁴⁸² Sana [bunları] daha az zulüm ve kötülük yapasın diye [gösteriyordu]. Oysa sen gördükçe daha beter oldun.

²⁴⁸³ Rüyanda çirkin görüntüler görüyor ve bunlardan ürküyordun. Oysa onlar senin görüntündü.

²⁴⁸⁴ Aynaya baktığında çirkin yüzünü görüp de aynaya pisleyen zenci gibi...

²⁴⁸⁵ [Zenci:] "Ne çirkinsin! Sen ancak buna lâyıksın!" [Ayna:] "Çirkinliğim sana ait be aşağılık kör!"

²⁴⁸⁶ Kendi çirkin yüzüne pisiyorsun, bana değil. Çünkü berrağım ben."

²⁴⁸⁷ Bazen elbisenin yandığını görüyordun, bazen de ağzının ve gözünün dikildiğini.

²⁴⁸⁸ Bazen bir hayvan kastediyor canına,

bazen de başın bir canavarın dişleri arasında.

²⁴⁸⁹ Bazen baş aşağı lağım çukuruna düşmüş, bazen de kapılmışsın azgın bir kan seline.

²⁴⁹⁰ Bazen berrak gökten sana şöyle bir ses geldi: "Uğursuzsun, uğursuzsun, uğursuz!"

²⁴⁹¹ Bazen de dağdan açıkça şöyle ses geldi: "Defol, çünkü 'soldakiler'¹⁴¹ densin!"

²⁴⁹² Bazen de bütün cansızlardan ses geliyordu: "Firavun sonsuza dek cehennemdedir."

²⁴⁹³ Bundan kötülerini var ki utanıp söylemiyorum, hem de tersyüz tabiatın ateşlenmesin.

²⁴⁹⁴ Ey yola gelmez, ben azını söyledim. Bu azcıktan anla ki ben haberdarım.

²⁴⁹⁵ Düşlerini ve rüyalarını düşünmemek için kör ve ölüymüş gibi davranıyordun.

²⁴⁹⁶ Ne kadar kaçabilirsin? Senin hileler düşünen kavrayışını gâfil avlayıp geldi işte!

[195a] Tövbe kapısının açık olduğuna dair

²⁴⁹⁷ Yapma artık, bundan böyle kaçınmaya bak. Çünkü rahmetle tövbe kapısı açık.

²⁴⁹⁸ Tövbenin batı yönündeki kapısı kıyamete dek insanlara açıktır.

²⁴⁹⁹ Güneş batıdan doğuncaya dek o kapı açık olur¹⁴². Ondan yüz çevirme.

²⁵⁰⁰ Cennetin de rahmetten sekiz kapısı vardır. Sekiz kapıdan biri tövbe kapısıdır a oğul.

²⁵⁰¹ Bütün kapılar bazen açık olur, bazen kapalı. Oysa sürekli açıktır tövbe kapısı.

²⁵⁰² Hadi fırsatı kaçırma, çabuk ol, kapı açık. Kiskanana inat yükünü oraya çek.

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- Firavun'a, benden bir öğüt kabul et ve karşılığında dört fazilet al, demesi

²⁵⁰³ [Mûsa dedi,] *hadi benden bir öğüt kabul et de buna karşılık dört şey al.*

²⁵⁰⁴ *O bir tek şey nedir ey Mûsa? Bana onu biraz açıkla,* dedi [Firavun].

²⁵⁰⁵ [Mûsa] dedi, *Allah'tan başka tanrı olmadığını açıkça söylemendir.*

²⁵⁰⁶ *Gökleri ve yücelerdeki yıldızları, insanları, şeytanla cinleri ve kuşları yaratan...*

²⁵⁰⁷ *Denizlerle ovaları ve dağlarla çölleri yaratan... Saltanatı sonsuzdur, eşi benzeri yoktur.*

²⁵⁰⁸ [Firavun] dedi, *buna karşılık bana vereceğin dört şey söyle nedir, ey Mûsa?*

2509 Belki böylece o güzel vaadin lütfuyla, küfrümün çarmıhı gevşer.

2510 Olur ki bu ganimetli vaadin lütfuyla yüz batmanlık küfür kilidim açılır.

2511 Olur ki bal ırmağının etkisiyle vücudumdaki bu kin zehri bal olur.

2512 Ya da o tertemiz süt ırmağının yansımasıyla tutsak aklım bir an olsun gelişir.

2513 Ya da belki o şarap ırmaklarının yansıısından sarhoş olup buyruk tadından koku alırım.

2514 Ya da belki o ırmakların lütfuyla tazelenir perişan ve çorak bedenim.

2515 Çorak toprağında yeşillikler belirir, dikenliğim barınılacak bahçe (cennetu'l-me'vâ¹⁴³)'ye döner.

2516 Olur ki cennetin ve dört ırmağın yansımasıyla, dost arar canım Hakk'ın yardımıyla.

2517 Öyle ki cehennemin yansımasıyla ateşe döndüm de Hakk'ın kahrına düştüm.

2518 Bazen cehennem yılanının yansımasıyla, cennet halkına zehir saçan yılanı döndüm.

2519 Bazen [cehennemde] kaynayan suyun (hamîm) yansımasıyla zulüm suyum haşlayıp çürüttü insanları.

2520 Ben Zemheri yansımasından Zemheri'yim ya da harlı ateş (sâ'ir/cehennem) yansımasından harlı ateşim.

2521 Yoksulun ve mazlumun cehennemiyim şimdi. Ansızın düşkün bulduğumun vay haline!

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- Firavun'un iman etmesinin ödülü olacak dört fazileti açıklaması

2522 Mûsa dedi, o dört faziletin ilki vücudunun sürekli sağlığıdır.

2523 Tipta sözü edilen hastalıklar, vücudundan uzak olacak, değerli bayım.

2524 İkincisi, ömrün uzun olacak da ecel ömründen uzak duracak.

2525 İstedigine erememiş olarak dünyadan ayrılacağın bir uzun ömür değil bu.

2526 Tersine, seni esir alan acıdan değil, bebeğin süt isteği gibi isteyeceksin eceli.

2527 Ölümü arzularsın, ama acı âciz bıraktığı için değil, yıkık evde hazine bulduğun için.

2528 Bu durumda eline kazma alıp dü-

şünmeden eve vurmaya başlarsın.

2529 Çünkü evi hazineye engel görürsün. Yüz harmana engeldir bir buğday tanesi.

2530 Sonunda bu taneyi ateşe atıp meslek edinirsin yiğitliği.

2531 Ey bir yaprak uğruna bağdan yoksun kalan, asmadan kopmuş yaprağa yapışan kurtçuk gibisin.

2532 Kerem bu kurtçuğu uyandırdığında, bu kurtçuk cehalet ejderhasını yer.

2533 Kurtçuk, ağaç ve meyvelerle dolu bir bahçeye döner. Talihli insan işte böyle dönüşür.

"Ben gizli bir hazineydim, bilinmek istedim"¹⁴⁴ sözünün yorumu

2534 Yıkıp kaz evini, çünkü bu Yemen akiğiyle yüz binlerce ev yapılabilir.

2535 Evin altındadır hazine. Çare yok; ev yıkılacak diye düşünme, durma haydi.

2536 Çünkü hazinedeki bir akçeyle, yorulup üzülmeden binlerce ev yapılabilir.

2537 [195b] Sonunda bu ev zaten yıkılır ve altındaki hazine mutlaka açığa çıkar.

2538 Fakat sana ait olmaz. Çünkü ruhun kazancı ancak yıkmanın karşılığıdır.

2539 O işi yapmadığına göre ücreti de yok onun. "İnsan için, çalıştığından başkası yoktur"¹⁴⁵.

2540 Ondan sonra iç geçirip hayıflanır-
sın, yazık, bulutun altında böyle bir ay
varmış...

2541 İyilikle söylenenleri yapmadım. Ha-
zine de gitti ev de; elim boş kaldı.

2542 [Aslında] evi kiralamıştın. Senin
mülkün değildi ki alıp sataşın.

2543 Kiralama süresi ecel gelinceye ka-
dardır. Orada bu süre içinde çalışabilirsin.

2544 Yamacılık etmekteşin dükkanda. Dük-
kanının altında iki hazine gömülü oysa.

2545 Bu dükkân kiralıktır, çabuk ol. Eli-
ne kazma alıp dibini kazmaya bak.

2546 Kazma ansızın defineye değince dük-
kandan da yamacılıktan da kurtulursun.

2547 Yamacılık nedir? Ekmek yeyip su
içmek. Bu partal hırkaya yama vurup du-
rursun.

2548 Bu beden hırkan her zaman yırtılır.

Karnını doyurmakla yamarsın onu.

2549 Ey ikbal sahibi padişahın soyundan
gelen, kendine gel, şu yamacılıktan utan.

2550 Şu dükkânın dibinden bir parça ko-
par da iki hazine çıksın karşına.

2551 Bir ürün elde edemeden kira süresi
dolmadan önce harekete geç.

2552 Sonra dükkân sahibi seni dükkân-
dan çıkarıp hazine üstündeki dükkânı or-
tadan kaldırır.

2553 Sen de hayıflanıp kâh başına vu-
rup dövünür, kâh işe yaramaz sakalını
yolarsın.

2554 Ne yazık, benimdi bu dükkân. Kör-
müşüm, yararlanamadım ondan!

2555 Ne yazık ki varlığımızı yel aldı git-
ti. Sonsuza dek hayıflanış kaldı ellerinde
kulların.

**İnsanın kendi zeka ve düşüncelerine güvenip
aldanarak peygamberlerin ilmi olan gayp ilmini talep etmeyişi**

2556 Evde resimler ve süsler görmüştüm
ben. Evin aşkıyla yerimde duramıyordum.

2557 Gizli hazineden habersizdim. Yoksa
balta elimde tuttuğum ıtır topu olurdu.

2558 Ah, baltanın hakkını verseydim,
şimdi tasayı ortadan kaldırmış olurudum.

2559 Resimlere göz gezdirip çocuklar gibi
aşk oyunları oynuyordum.

2560 Hâsılı, o mutlu bilge¹⁴⁶ ne güzel söyle-
miş: "Sen çocuksun, evse resim ve nakış dolu."

2561 O, *İlâhî-nâme*¹⁴⁷ de çok öğütler ver-
miş, "evinin tozunu at" diye.

2562 *Yeter Mûsa*, dedi [Firavun,] *üçüncü vaa-
di söyle. Çünkü heyecanıyla kalbim mahvoldu.*

2563 Mûsa dedi, *üçüncüsü iki kat salta-
nattır; hasımdan ve düşmandan arınmış
iki dünya.*

2564 *Şimdi sahip olduğundan daha büyük sal-
tanat. O savaş içindeyken, bu barış içindedir.*

2565 *Savaş içindeyken sana böyle saltanat ve-
ren, gör bak, barıştayken nasıl sofra donatır?*

2566 *Sen cefakârken keremiyle bunları veren,
vefakâr olduğunda bak nasıl gönlünü alır?*

2567 [Firavun] dedi, *dördüncüsü nedir, ey
Mûsa? Çabuk söyle. Sabrım gidip arzum arttı.*

2568 [Mûsa] dedi, *dördüncüsü şu ki sen
genç kalacaksın; saçın katran, yüzün ergu-
van gibi.*

2569 Bizim açımızdan renkle koku son
derece önemsiz. Fakat sen aşağısın, bu
yüzden sözü aşağı çektik.

2570 Renk, koku ve mekan övücü, an-
cak çocukları sevindirip aldatır.

“İnsanlarla kendi akıllarınız ölçüsünde değil onların akılları ölçüsünde konuşun ki Allah’ı ve elçisini yalanlamasınlar” hadisine dair açıklama

2571 Bir çocukla işim olduğunda çocukların diliyle konuşmalıyım.

2572 [Meselâ demeliyim ki] okula gidersen sana kuş alırım ya da muz, ceviz ve fıstık getiririm.

2573 Beden gençliğinden başkasını bilmiyorsun, al sana gençlik, bre eşek al sana arpa!

2574 Yüzünde hiçbir kırıksıklık belirmez ve o kutlu gençliğin taze kalır.

2575 Ne yüzüne yaşlılık hüznü çöker, ne de servi boyun iki büklüm olur.

2576 Ne gençlik gücün azalır, ne de dişlerine zarar ve ağrı gelir.

2577 [196a] Şehvet ve sevişme gücün azalmaz ve böylece iktidarsızlığından kadınlara gına gelmez.

2578 Ukkâşe’yi mutlu eden müjde gibi, gençlik gücün de seni mutlu eder.

Peygamber -selam üzerine olsun- sözü:

“Safer ayının çıkışını bana müjdeleyeni cennetle müjdelerim.”

2579 Âhir zaman peygamberi Ahmed’in [dünyadan] ayrılışı, tartışmasız Rebiülevvel’dedir.

2580 Kalbi bu göçten haber alınca, akla dayanarak o vakte âşık olur.

2581 Safer ayı gelince, bu aydan sonra yolculuğa çıkacağım, diye sevinir.

2582 Bu hidayet coşkusuyla her gece sabaha dek, “Ey yüce yolun yoldaşı” diye seslenirdi.

2583 Dedi, *Safer ayının dünyayı terk ettiğini bana kim müjdelerse...*

2584 *Kim Safer geçip Rebiülevvel geldi, derse, ben de ona müjde verip şefaatt ederim.*

2585 Safer geçip gitti, dedi Ukkâşe. [Pey-

gamber] dedi, *cennet senindir, a koca aslan!*

2586 Biri daha geldi Safer geçti diye. [Peygamber] dedi, *müjdeden Ukkâşe yararlandı.*

2587 Yani büyük adamlar âlemde göçmekten mutluyken, kalmaktan mutludur şu çocuklar.

2588 Kör kuş tatlı su yüzü görmediğinden acı su ona Kevser görünür.

2589 Senin ikbalinin berrak suyu bulanmasın diye Mûsa, kerametleri böyle sayıyordu.

2590 *Bravo, güzel söyledin*, dedi [Firavun], *ama önce güzel dostuma danışmalıyım.*

Firavun’un Mûsa’ya -selam üzerine olsun- iman etme konusunda

Asiye’ye danışması

2591 O, bu konuyu Asiye’ye anlattı. [Asiye] dedi, *a kara kalpli, canını ver sen buna!*

2592 *Bu sözlerin içinde büyük yardım ve lütuflar var. Ey iyi hasletli padişah, çabuk kavra.*

2593 *Ekim zamanı geldi; ne verimli bir ekin!* Böyle deyip heyecanla ağlamaya başladı.

2594 Fırladı yerinden, dedi, *ne mutlu sana! A kelceğiz, güneş sana taç oldu.*

2595 Şapka kelin kusurunu gizler. Hele bir de güneş ve aysa o şapka!

2596 Sen bunu o ortamda duyar duymaz neden, yüzlerce bravo deyip evet demedin?

2597 Bu söz güneşin kulağına gitseydi, bunun kokusuna dönüp aşağı gelirdi.

2598 Bunun ne büyük bir vaat ve lütuftu olduğunu düşünebiliyor musun? Allah, İblis’e iltifat ediyor!

2599 O kerem sahibi seni bu lütufla çağırınca nasıl oldu da [heyecandan] ödüne kopmadı?

2600 Ödün yarılmadı! Ödün yarılıysaydı da iki dünyada yarar görseydin.

2601 Hak için yarılan öd, şehitler gibi iki dünyada da yarar görür.

2602 Şu gaflet ve körlüğün sürmesinin de bir hikmeti vardır, ama bu kadarı da fazla.

2603 Gaflet de bir nimet ve hikmettir. Böylece sermaye elinden çabucak uçup gitmez.

2604 Fakat müzminleşip canı zehirleyerek aklı sakat bırakacak kadar sürmemeli.

2605 Bir gül karşılığında bütün bir gül bahçesini alıyorsun, böyle pazarı kim bulmuş?

2606 Bir tohumu yüz ağaçlıkla takas ettin. Bir zerre karşılığında yüz maden geldi sana.

2607 “Allah için olmak”, o taneyi “Allah da onun içindir¹⁴⁸”i elde etmek için vermektir.

2608 Böylece bu güçsüz ve geçici varlık, o kalıcı Rabbin varlığıyla kalıcılık kazanır.

2609 Yok olucu varlık kendini ona teslim edince kalıcı duruma gelip asla ölmez.

2610 Rüzgâr ve toprağın etkisiyle yok olacağından korkan damla gibi tıpkı...

2611 Aslı olan denize sıçrayınca güneşin

sıcağından, rüzgârdan ve topraktan kurtulmuştur.

2612 Dışyüzü denizde yok olmuş, ama özü korunup güzellik içinde kalıcılık bulmuştur.

2613 Haydi ey damla, pişman olmaksızın ver kendini. Ver ki damlaya karşılık deniz bulasın.

2614 Haydi ey damla, denizin içinde yokluktan güvene erme şerefini elde et.

2615 Bir damlaya bir deniz tâlip olmuş; böyle devlet kimin eline geçer?

2616 Allah aşkına, hemen takas et! Bir damla ver, inci dolu deniz kazan.

2617 Allah aşkına, geciktirme hiç! Çünkü lütuf denizinden geldi bu söz.

2618 Lütuf yiter bu lütuf içinde. Çünkü bu en aşağı varlık, yükselir yedinci göğe.

2619 [196b] Şaşılasi bir fırsat çıktı karşına. Hiçbir tâlip, arasa da böylesini bulamaz.

2620 [Firavun] dedi, *ey iffetli [eşim], bunu Hâmân'a söyleyeyim; vezirden görüş almalı şah.*

2621 [Asiye] dedi, *bu sırrı söyleme Hâmân'a. Doğan kuşundan ne anlar kör moruk?*

Padişahın doğanıyla kocakarı hikâyesi

2622 Beyaz bir doğanı bir kocakarıya versen, iyilik ediyorum diye onun tırnağını keser.

2623 İşin ve avcılığın temeli olan tırnağı, kör moruk, körü körüne keser.

2624 Der ki *a güzelim, nerelerdeymiş annen de tırnakların böyle uzamış?*

2625 Keser tırnağını, gagasını, kanadını. Pasaklı kocakarı şefkat anında yapar bunu.

2626 Verdiği tutmacı doğan az yeyince sinirlenip sevgisini bir tarafa bırakır.

2627 Der, *sana böyle tutmaç pişirdim ve sen büyükenip umursamıyorsun öyle mi?*

2628 *Bu sıkıntı ve belayı hak ediyorsun sen. Nimet ve ikbal senin neyine?*

2629 *Eriştesini yemek istemiyorsan bunu al, diye tutmacın suyunu verir ona.*

2630 Doğanın bünyesi tutmaç suyunu kaldırmaz. Kocakarı sinirlenir, öfkesi uzar gider.

2631 Öfkesinden kaynar çorbayı doğanın başına döker ve [doğanın] başı kel olur.

2632 Acıyla yaş gelir gözünden ve gönle aydınlık veren padişahın iyiliğini anımsar.

2633 Şahın çehresinden yüz yetkinliğe sahip işveli ve nazlı iki gözünden yaşlar akar.

2634 Karga yarasıyla dolu “kaymayan¹⁴⁹” gözü. Güzel gözü kötü gözden acıyla yara içinde.

2635 Deniz genişliğinde bir göz... Öyle bir göz ki genişliğinde iki âlem kıl gibi görünür.

2636 Gözüne binlerce felek girse, okyana dökülen pınar gibi yiter gider.

2637 Bu somut şeyleri geçip gaybı görmekten öpücükler almış bir göz...

2638 Bir kulak bulamıyorum ki o güzel göze ilişkin incelikler söyleyeyim.

2639 O değerli ve güzel gözyaşı dökülürken damlasını Cebrael kapıyordu...

2640 O güzel ahlâklı izin verirse sürmek için kanadına, gagasına.

2641 Doğan der, *öfkesi alevlense de koca-karının, ferimi, nurumu, bilgimi ve sabrımı yakamaz.*

2642 *Can doğanım yine yüz suret dokur.* Deve yaralansa da Sâlih'e bir şey olmaz.

2643 Sâlih'in görkemli bir nefesiyle dağ bir anda yüz deve doğurur¹⁵⁰.

2644 Gönül diyor, sus ve dikkat et. Yoksa

kıskançlık dokumayı yırtacak.

2645 Yüz tahammül gizlidir O'nun kıskançlığında. Yoksa yüz dünyayı yakardı bir solukta.

2646 Öğüdün yerini şahlık kibri aldı da gönlünü öğüt bağından kurtarmaya yöneldi [Firavun].

2647 [Dedi], Hâman'a danışayım. Çünkü saltanatın dayanağı ve gücün kutbu odur.

2648 Mustafa'nın danışmanı, Rabb'in içten dostu [Ebu Bekir] idi. Ebu Cehil'in danışmanıysa Ebu Leheb.

2649 Cinsdeşlik damarı onu öyle çekti ki o öğütler ona soğuk gelmeye başladı.

2650 Cins, kendi cinsine doğru yüz kanatla uçar ve onun hayaliyle bağları koparıp atar.

Çocuğu [damdaki] su oluşunun ucuna
emekleyerek gidip düşme tehlikesiyle yüz yüze kalan
ve Ali'den -Allah yüzünü keremli kılsın-
çözüm isteyen kadının hikâyesi

2651 Bir kadın Murtaza'nın yanına gelip, *çocuğum su oluşuna çıktı, dedi.*

2652 *Ne kadar seslensem de geri gelmiyor. Bırakırsam aşağı düşecek diye korkuyorum.*

2653 *Aklı yok ki bizim gibi anlayabilsin ve tehlikeli yerden bana doğru gel dediğimde gelsin.*

2654 *Elle işaret edince de anlamıyor. Bilse bile dinlemez. Bu da kötü.*

2655 *Ona ne kadar süt ve meme göstersem de benden yüz çeviriyor.*

2656 *Hak için, bu dünyada da o dünyada da elimizden tutacak sizsiniz ey ulular.*

2657 *Tez çare bul, çünkü acıyla gönül meyvemden kopacağım diye yüreğim titriyor.*

2658 [Ali] dedi, *bir başka çocuk daha çıkar dama. Böylece çocuk kendi cinsini görsün.*

2659 *Oluğu bırakıp hemen kendi cinsine doğru gelecektir. Her cins kendi cinsine âşıktır hep.*

2660 Kadın öyle yaptı ve çocuk kendi cinsinden birini görünce güzel güzel yöneldi ona.

2661 [197a] Oluğun içinden dama doğru geldi. Bil ki her cins kendi cinsi çeker.

2662 Çocuk, öteki çocuğa doğru emekleyerek geldi. [Böylece] aşağı düşmekten kurtuldu.

2663 Peygamberlerin insan cinsinden olmaları, [insanları] cinsdeşlik yoluyla oluktan kurtarmak içindir.

2664 Sonra cinsinize gelmeniz ve kaybolmanız için, ben sizin gibi beşerim, buyurdu.

²⁶⁶⁵ Çünkü cinsdeşliğin tuhaf bir çekiciliği vardır. Nerde arayan varsa onu çeken cinsidir.

²⁶⁶⁶ İsa ile İdris göğe yükseldiler. Çünkü meleklerle cinsdeş olmuşlardır.

²⁶⁶⁷ Ayrıca Hârut ile Mârut da yukarıdayken insanla cinsdeş oldukları için aşağı geldiler.

²⁶⁶⁸ Kâfirler de şeytanla cinsdeş olup canları şeytanlara çiraklık etmektedir.

²⁶⁶⁹ Yüz binlerce kötü huy öğrenip akıl ve kalp gözlerini bağlamaktadırlar.

²⁶⁷⁰ En basit çirkin huyları kıskançlıktır, İblis'in boynunu vurduran kıskançlık.

²⁶⁷¹ O köpeklerden kin ve haset öğrenmiş, insanların sonsuz saltanata ermesini istemez olmuştur.

²⁶⁷² Sağda solda kimin yetkinleştiğini görse hasedinden karın ağrısı tutar.

²⁶⁷³ Çünkü harmanı yanmış her bedbaht, kimsenin mumunun yanmasını istemez.

²⁶⁷⁴ Hey, sen de bir olgunluk elde et de başkalarının olgunluğuna hayıflanma.

²⁶⁷⁵ Bu hasedi yok etmesini Allah'tan dile de Allah seni cesetten kurtarsın.

²⁶⁷⁶ Böylelikle sana içerde öyle bir uğraş verir ki oradan dışarıya yönelemezsin.

²⁶⁷⁷ Şarap yudumuna Allah öyle bir özellik verir ki onunla sarhoş iki âlemden kurtulur.

²⁶⁷⁸ Bir avuç haşhaşa da insanı bir süre kendinden uzaklaştıracak bir özellik vermiştir.

²⁶⁷⁹ Allah, iki dünyayı düşünmekten kurtaracak nitelikte yaratmıştır uykuyu.

²⁶⁸⁰ Mecnun'u bir deriye aşkı yüzünden dostu düşmandan ayıramaz duruma getirdi.

²⁶⁸¹ Senin kavrayışlarına yönelttiği böyle yüz binlerce şarabı vardır O'nun.

²⁶⁸² Nefis için kötülük şarapları vardır ki o uğursuz nefsi yoldan çıkarır.

²⁶⁸³ Akıl için mutluluk şarapları vardır ki bu sayede [akıl] göç edilmeyecek menzili bulur.

²⁶⁸⁴ Sarhoşluğuyla göğün çadırını söke-rek o yakadan kalkıp yola koyulur.

²⁶⁸⁵ Gönül, her sarhoşluğa güvenme sakın. İsa Hak sarhoşuyken, eşek arpa sarhoşudur.

²⁶⁸⁶ Şu küplerde böyle şarabı ara. O şarap ki sarhoşluğu güdük değildir.

²⁶⁸⁷ Çünkü her sevgili dolu bir küp gibidir. Biri tortudur, ötekisi inci gibi saf şarap.

²⁶⁸⁸ Ey şaraptan anlayan, aman ihtiyatla tat ki karışimsız bir şarap bulasın.

²⁶⁸⁹ İki şarap da seni sarhoş eder. Fakat bu sarhoşluk seni din sahibine götürür.

²⁶⁹⁰ Böylece kaygı, kuruntu ve hilelerden kurtulursun. Bukağısız akıl, deve gibi raks eder.

²⁶⁹¹ Peygamberler ruh ve melek cinsinden oldukları için gökten melekleri cezbederler.

²⁶⁹² Rüzgar, ateşin cinsinden olup dostudur onun. Çünkü ikisinin de yönelişi yükseğedir.

²⁶⁹³ Boş testinin ağızını kapatıp havuz ya da ırmağın ortasına bırakırsan...

²⁶⁹⁴ Kıyamete dek inmez aşağıya. Çünkü kalbi boştur ve içinde yel vardır.

²⁶⁹⁵ Rüzgârın yönelişi yukarı olduğundan, kabını da birlikte yukarı çeker.

²⁶⁹⁶ Yine peygamber cinsinden olan canlar, onlara doğru gölge gibi sürüklenirler.

²⁶⁹⁷ Çünkü akılları baskındır ve hiç kuşkusuz, akıl, yaratılıştaki meleklerle cinsdeş olmuştur.

²⁶⁹⁸ Düşmana nefsin hevâsı baskındır. Nefis ise en aşağı cinsten olup aşağıya yönelir.

²⁶⁹⁹ Kıpti, aşağılık Firavun'un cinsinden idi. Sıbtî ise Mûsa Kelim'in cinsindendi.

²⁷⁰⁰ Firavun'a daha yakındı Hâman'ın cin-

si. Bu yüzden onu seçip başköşeye geçirdi.

2701 İster istemez [Hâman da] onu başköşeden çukura sürükledi. Çünkü bu iki pislik, cehennem cinsindendi.

2702 İkisi de nurun zıddı olup cehennem gibi yakıcı, ikisi de cehennem gibi, gönül ışığından kaçıcı.

2703 Bu yüzden cehennem der, *ey mümin çabuk geç, çünkü ateşi alıp götürüyor nurun*¹⁵¹.

2704 *Geç ey mümin, çünkü nurun eteğini sürürken ateşimi söndürüyor.*

2705 O cehennemlik de ürker nurdan. Çünkü o cehennem tabiatlıdır, güzelim.

2706 Müminin cehennemden canla başla kaçtığı gibi kaçır müminden cehennem.

2707 [197b] Müminin nuru ateş cinsinden değildir çünkü. Nur arayışında olan gerçekten ateşe zıttır.

2708 Hadiste denilir ki mümin dua ederken cehennemden güvende olmayı diler Allah'tan.

2709 Cehennem de ondan güvende olmayı dileyip Rabbim, der, *filancadan uzak tut beni.*

2710 Buna cinsdeşlik çekimi denir, bak şimdi. Sen kimin cinsindensin, küfür mü din mi?

2711 Hâman'a eğilimliysen Hâman'dansın. Mûsa'ya eğilimliysen Sübhan olan Hak'tansın.

2712 Her ikisine birden eğilimliysen, nefis ve akıl birbirine karışmıştır.

2713 İkisi birbiriyle savaş halindedir. Aman gayret et de görüntülere üstün gelsin anlamlar.

2714 Savaş dünyasında düşmana her an yenilmekten duyduğun mutluluk yeter.

2715 O inatçı [Firavun], sonunda danışmak amacıyla güç bela Hâman'la konuştu.

2716 Kelimullah'ın vaatlerini anlatıp o sapığı kendine mahrem kıldı.

Firavun'un veziri Hâman'la Mûsa'ya -selam üzerine olsun-
iman etme konusunda görüş alışverişinde bulunması

2717 Hâman'ı yalnız görünce ona [durumu] anlattı. Hâman yerinden fırladı, saç baş yoldu.

2718 O lanet olası bağırıp çağırdı ve ağladı. Kûlahını yere çalıp başını yerlere vurdu...

2719 *Nasıl olur da kralın huzurunda konuşup böyle küstahça boş laflar söyler, diye.*

2720 *Bütün âlemi kuşattın ve ikbalinle işi altın eyledin sen.*

2721 *Doğulardan ve batılardan sultanlar hiç karşı koymadan sana haraç getirirler.*

2722 *Ey Keykubad*¹⁵², *krallar senin eşiğinin toprağını mutlulukla öperler.*

2723 *Âsinin atı atımızı görünce yüz çevirip sopayı görmeden kaçır.*

2724 *Şimdiye dek dünyanın secde edip taptığıydın, kulların en değersiz mi oldun?*

2725 *Bin ateşe düşmek, efendinin kula tapar hâle gelmesinden iyidir.*

2726 *Hayır, ey fağfur, önce beni öldür ki kralın başına bunun geldiğini görmesin gözlerim.*

2727 *Ey padişah, önce benim boynumu vur ki bu zilleti gözüm görmesin.*

2728 *Yer gök olsun, gök de yer... Böylesi görülmedi ve görülmesin:*

2729 *Kölelerimizle denk köleler olalım, bize gönül verenler, gönlümüzü kırar olsun...*

2730 *Düşmanın gözü aydın, dostların kör. O zaman bize gül bahçesi mezar çukuru.*

Hâman'ın sözünün asılsızlığı

2731 O, dostla düşmanı birbirinden ayırmıyordu. Tavlayı körü körüne oynuyordu.

2732 Senin düşmanın senden başkası değil, lânet olası. Kin yüzünden günahsızlara düşman deme.

2733 Senin açından şu kötü durum devlettir. Oysa koşar koşar sonunda toslarsın.

2734 Bu devletten sürünerek uzaklaşmazsan güzü gelecek bu baharının.

2735 Doğuda batıda senin gibileri çok görüldü, ama [sonunda] başları gövdelelerinden ayrıldı.

2736 Doğu da batı da bâki kalmayacakken mümkün mü birini bâki bıraksınlar?

2737 Sen, birkaç gün için insanlar korkudan sana yaltaklanıyorlar diye böbürleniyorsun.

2738 İnsanlar kimin önünde eğiliyorlarsa [aslında] onun canına zehir doldurmuş oluyorlar.

2739 Onun önünde eğilen yüz çevirdiğinde onun mahvedici bir zehir olduğunu anlar.

2740 Nefsini hakir kılana ne mutlu! Serkeşlikle dağlaşana ne yazık!

2741 Bu kibirlenmeyi öldürücü zehir bil, ki öyledir. Zehir dolu şaraptan sarhoş oldu o sersem.

2742 Şaşkının biri zehirli şarap içince neşesinden bir an için başını sallayıp oynar...

2743 Bir süre sonra zehir canına düşer de canında alışverişe başlar.

2744 Onun zehirli olduğuna inancın yoksa, Ad kavmine nice zehir geldiğine bak.

2745 Bir şah bir şahı ele geçirince onu ya öldürür ya da bir kuyuya hapseder.

2746 [Oysa] düşkün bir hastaya rastlasa şah onu tedavi ettirip iyiliklerde bulunur.

2747 O kibirlenme zehir değilse, hatası ve suçu yokken mi öldürdü şahı?

2748 Bir hizmeti bulunmadan berikini nasıl taltif etti? Bu iki hareketten tanımak

gerek zehri.

2749 Haydut hiçbir zaman yoksulun yolunu kesmez. Kurt, ölmüş kurdu hiç ısırır mı?

2750 [198a] Hızır, kötülük sahiplerinden kurtulsun diye kırmıştır gemiyi.

2751 Kırılan kurtulduğuna göre sen de kırıl. Güven yoksulluktur, yoksulluğa sığın.

2752 İçinde birkaç altın barındıran dağ, kazma darbesiyle paramparça olur.

2753 Kılıç ancak boynu olan içindir. Düşen gölgenin yaralanması söz konusu değildir.

2754 Büyüklenme, nefit ve ateştir behey sapkın. Kardeşim, ne diye ateşe gidiyorsun?

2755 Yerle aynı düzeyde olan, oklara hedef olur mu hiç, baksana?

2756 Yerden başını kaldırırsa işte o zaman hedefler gibi onulmaz yaralar alır.

2757 Şu bizlik ve benliktir insanlara merdiven. Sonunda düşülecektir bu merdivenden.

2758 Daha yukarı çıkan daha aptaldır. Çünkü kemikleri kötü kırılacaktır.

2759 Bunlar ikincildir, birincil ise şudur: Yükselmek, Allah'a ortaklıktır.

2760 Ölüp O'nunla dirilmedikçe, ortaklıkla saltanat peşinde koşan bir âsisin sen.

2761 O'nunla dirilmişsen, o artık O'dur. Neresi şirk? Katıksız birliktir o.

2762 Bunun izahını eylemler aynasında ara. Çünkü anlayamazsın konuşmalarla.

2763 İçimde olanları söylesem, hemeninde nice yürek kan olur.

2764 Kesiyorum burada, anlayana bu yeter. İki kez seslendim, köyde biri varsa eğer...

2765 Kısacası Hâman bu kötü sözlerle işte böyle kesti Firavun'un yolunu.

2766 İkbâl lokması ağzına kadar gelmişken ansızın kesti onun boğazını.

2767 Firavun'un harmanını yele verdi o. Hiç bir şah için böyle vezir olmasın.

Hâman'ın sözlerinin Firavun'un kalbine etki etmesi nedeniyle onun iman etmesinden Mûsa'nın -selam üzerine olsun- umut kesmesi

²⁷⁶⁸ Mûsa dedi, lütfedip cömertlik gösterdik. Ama senin padişahlığının nasibi yokmuş.

²⁷⁶⁹ Hakiki olmayan padişahlığın bil ki ne eli vardır, ne de kolu.

²⁷⁷⁰ Yüreksiz, cansız ve gözsüzdür, çalıntı

padişahlık.

²⁷⁷¹ Sana avamın verdiği padişahlık, verilmiş borç gibi geri alınır.

²⁷⁷² Gelip geçici padişahlığı Hakk'a ver ki sana ittifakla kabul görmüş padişahlık versin.

Arap beylerinin Mustafa -selam üzerine olsun- ile yönetimi bizim aramızda paylaşır ki kavga gürültü çıkmasın diye tartışmaları ve Mustafa'nın ben bu yönetimle görevliyim diye cevap buyurması ve iki tarafın tartışması

²⁷⁷³ O Arap beyleri gelip Peygamber'in yanında toplanmış tartışıyorlardı.

²⁷⁷⁴ *Sen beysin, diyorlardı, biz de birer beyiz. Yönetimi paylaşır, sen de payını al.*

²⁷⁷⁵ *Herkes kendi payıyla yetinsin. Sen bizim payımızdan ellerini çek.*

²⁷⁷⁶ [Peygamber] dedi, *bana beyliği Hak verdi. O, bana önderlik ve mutlak yönetim verdi...*

²⁷⁷⁷ *Bu dönem, Ahmed'in çağıdır. Onun buyruğuna uyup sakının, diye.*

²⁷⁷⁸ Onlar da dediler, *aynı takdirle biz de egemeniz, Allah bize de beylik verdi.*

²⁷⁷⁹ [Peygamber] dedi, *bana Hak saltanat verdi. Sizin kiyse geçici olup geçim içindir.*

²⁷⁸⁰ *Benim beyliğim kıyamete dek kalıcıdır. Geçici beylik ise yıkılıp gidecektir.*

²⁷⁸¹ Onlar dediler, *uzatma, beyim. Senin üstünlük savının delili nedir, söyle?*

²⁷⁸² Anında acı bir buyrukla bir bulut geldi ve sel gelip o yöre suyla doldu.

²⁷⁸³ Korkunç sel, şehre doğru yöneldi ve şehir halkı korku içinde bağışmaya başladı.

²⁷⁸⁴ *Şimdi kuşkunun açıklık kazanması için sinama vakti geldi,* dedi Peygamber.

²⁷⁸⁵ Beylerin her biri, selin engellenmesi için sinama amacıyla mızrağını fırlattı.

²⁷⁸⁶ Sonra da Mustafa, o hükümler olan

mucizevî değneğini suya attı.

²⁷⁸⁷ Hızla akan coşkun sel, mızrakları alıp götürdü tıpkı çalı çırpıyı sürükler gibi.

²⁷⁸⁸ Bütün mızraklar yitip gitti. Değnek ise bir rakip gibi selin karşısında durdu.

²⁷⁸⁹ [198b] O değneği önemsemesinden dolayı dönüp gitti o koskoca sel.

²⁷⁹⁰ Beyler, Peygamber'in gerçekleştirdiği bu büyük olayı görünce korkarak boyun eğdiler.

²⁷⁹¹ Ancak düşmanlıkları baskın çıkan üç kişi, Peygamber'i büyücü ve kâhin olarak niteledi.

²⁷⁹² İğreti saltanat işte böyle güçsüz olur. Özden gelen saltanat ise işte böyle yüce olur.

²⁷⁹³ Ey soylu kişi, mızraklarla değnek olayını görmemiş olsan da bir onların adına bak, bir de bunun adına.

²⁷⁹⁴ Ölümün coşkun seli alıp götürmüş tür adlarını. Onun adı ve parlak ikbaliye ölmemiştir.

²⁷⁹⁵ Onun adı, kıyamete dek her gün sürekli olarak beş defa anılmaktadır.

²⁷⁹⁶ Mûsa Firavun'a dedi, *aklın varsa iyilikler ettim sana. [Buna rağmen] eşeksen, işte eşeğe sopa!*

²⁷⁹⁷ *Seni bu ahırdan öyle bir çıkarırım ki*

sopadan kafanı gözünü kan içinde bırakırım.

2798 Şu ahırda eşekler ve insanlar, senin eziyetinden rahat yüzü görmüyor.

2799 Sevimsiz eşeklerin terbiye edilmesi için sopa getirdim işte.

2800 Davranış ve huy bakımından ejderha kesildiğin için bu [değnek] seni kahreden ejderhaya dönüşecek.

2801 Sen amansız bir dağlı ejderhasın, ama bir bak şu gök ejderhasına!

2802 Bu değnek, senin için cehennemden, haydi aydınlığa kaç diye tadımlık olarak geldi.

2803 Yoksa dişlerimin arasından kalakalır-sın da kurtulamazsın surlarımdan.

2804 Bir değnekte bu... Şimdiyse, Allah'ın cehennemi nerde, dememen için bir ejderhadır.

Hakk'ın kudretini bilenin cennet ve cehennemin nerede olduğunu sormayacağı hakkında

2805 Allah nereyi dilerse orayı cehennem eyler. Dorukları da kuşa bir tuzak kılar.

2806 Dişine öyle bir ağrı verir ki dersin, bu bir cehennem, bu bir ejderha!

2807 Ya da tükürüğünü bal eyler de dersin, bu bir cennet, bu bir nimet!

2808 Dişinin dibinden şeker filizlendirir ve böylece kaderin hükmünün gücünü anlarsın.

2809 Öyleyse suçsuzları ısıрма, kaçılamayacak darbeyi düşün.

2810 Hak, Nil'i Kıptilere kan eder. Buna karşılık Mûsa'nın kavmi [olan] Sıptileri güvende kılar.

2811 Böylece Hak katında akıllı başında olanla sarhoş arasında ayırım bulunduğunu anlarsın.

2812 Nil, ayırt etmeyi Allah'tan öğrenmiştir. Böylece berikini açarken, ötekini sıkıca bağlamıştır.

2813 O'nun lütfu Nil'i akıllı kılar. O'nun kahrı Kâbil'i aptallaştırır.

2814 Keremiyle cansız varlıklara akıl verirken, kahryla akıllıdan akıllı koparıp alır.

2815 Lütfuyla cansız varlıklarda akıl ortaya çıkarken azabıyla akıl sahiplerinin bilgisi kaçıp gider.

2816 Akıl o yanda O'nun buyruğuyla

yağmur gibi yağarken bu yanda Hakk'ın gazabını görüp kaçır.

2817 Bulut, güneş, ay ve gökteki yıldızlar, hep sırayla gelip gider.

2818 Her biri ancak kendine özgü zamanda gelir ve ne gecikir ne de erken gelir.

2819 Bunu peygamberlerden nasıl anlamadın? Oysa onlar taş ve değnekte bilgi getirmişlerdir.

2820 Böylece kıyas yoluyla başka cansız varlıkları da yalın olarak taş ve değnek gibi düşünebilirsin.

2821 Taşın ve değneğin boyun eğişi ortaya çıkarak öteki cansız varlıkların durumunu da dile getirmiş olurlar.

2822 Derler ki *biz Allah'ı bilir ve O'na boyun eğerez. Hiçbirimiz rastgele ve boşuna değiliz.*

2823 [Cansız varlıkları,] boğma sırasında iki ümmet arasında ayırım yapan Nil nehri gibi değerlendirebilirsin.

2824 Ayrıca Kârun'u kahırla darmadağın edip yutarken ne yaptığını bilen toprağa benzetebilirsin cansızları.

2825 Buyruğu duyup gökyüzünde yarılip iki parçaya ayrılan ay da öyle.

2826 Mustafa'ya açıkça selam veren ağaç ve taş da öyle.

Allah'ın varlığını inkâr edip âlemin kadîm
olduğunu söyleyen dehrîye cevap

2827 Dün biri, âlem, diyordu, sonradan yaratılmadır. Fânidir şu gökyüzü. Hak da ona vâristir.

2828 [Buna karşılık] bir felsefeci, *nerden biliyorsun*, dedi, *sonradan olduğunu?* Yağmur-lar bulutun var oluşunu nerden bilecek?

2829 Sen bu değişim içinde bir zerre bile değilken nerden bileceksin güneşin sonradan olduğunu?

2830 Pislige gömülmüş olan kurtçuk, yeryüzünün başını sonunu nerden bilsin?

2831 [199a] Bunu taklit yoluyla babandan duydun. Ahmaklıktan buna sarıldın.

2832 Âlemin sonradan oluşuna dair, söyle, kanıtın nedir? Kanıtın yoksa gevezelik etme de sus!

2833 Adam, felsefeciye dedi, bir gün bu derin denizde iki kesimin tartıştığını gördüm...

2834 Bu iki kesim tartışıp münakaşa ederken çevrelerinde bir kalabalık oluştu.

2835 Ben kalabalığa yaklaştım ve durumlarına ilişkin bilgi edinmeye çalıştım.

2836 *Dünya sonludur ve kuşkusuz bu yapının bir mimarı vardır*, dedi biri.

2837 Öteki dedi ki *bu dünya ezelidir ve kimseye dayanmaz. Mimarı yoktur ya da kendisi mimardır*.

2838 [Önceki,] *inkâr ettin*, dedi, *gündüzle geceyi var edip rızık veren yaratıcıyı*.

2839 [Öteki] dedi, *aptalların taklit yoluyla benimsedikleri dayanaksız sözü dinlemem ben*.

2840 *Hüccet ve delil getir. Çünkü ben, delilsiz sözü hiçbir zaman dinlemem*.

2841 [Önceki] dedi, *canımın içindedir delil. Canımın içinde gizli, delilim var benim*.

2842 *Gözünün fersizliği yüzünden hilali görmüyorsun sen. Ben görüyorum, bana öfkelenme*.

2843 Dünyanın ezelî mi, yoksa sonradan yaratılma mı olduğuna ilişkin tartışma uzadı ve insanların [bu tartışmadan] başı döndü.

2844 Dedi, *dostum, içimde âlemin sonradan yaratıldığına ilişkin bir delil ve kanıtım var*.

2845 *Kesin inancım var benim. Kesin inancı olanın delili, [gözünü kırpmadan] ateşe girmesidir*.

2846 *O delil dile getirilemez. Bil ki o, âşıklardaki aşk sırrının onların hallerine yansıması gibidir*.

2847 *Söylediklerimin sırrı ancak yüzümün sararıp solmuşluğundan anlaşılabilir*.

2848 [Âşığın] yüzünde akmakta olan kan ve gözyaşı, [sevgilinin] güzelliğinin delili olmaktadır.

2849 [Öteki] dedi, *ben onu bunu bilmem. Bana sıradan insanların benimseyebilecekleri bir delil getir*.

2850 [Önceki] dedi, *bir kalp altınla gerçek altın tartışmaya girişip [birbirlerine] sen sahtesin, ben gerçek ve değerliyim, dediğinde...*

2851 *Son sınama yeri ateş olup bu iki rakip ateşe girer*.

2852 Böylece sıradan ve seçkin insanlar, onların durumunu öğrenerek kuşkudan kurtulup kesin bilgiye ulaşırlar.

2853 Durumları gizli olan gerçek ve sahte altın için suyla ateş sınavdır a canım.

2854 *Bu şekilde ben ve sen ateşe girelim de geriye kalan şaşkınlara delil olalım*.

2855 *Ben ve sen denize düşelim de bir işaret olalım bu topluma*.

2856 Öyle yaptılar ve girdiler ateşe. Her ikisi de vurdu kendini alevlerine ateşin.

2857 Allah'ın varlığını savunan kurtulurken, ona karşı çıkan yanıp gitti.

2858 Ham ruhun körlüğünü artıran bu duyuruyu müezzinden dinle:

2859 Bu ad zamana karşın yanmamıştır. Çünkü o ad, yüce yerden gelmektedir.

2860 Çağlar boyunca bahse giren böyle yüz binlercesinin perdeleri yırtılmıştır.

2861 Bahse girdiklerinde doğru hep üstün gelmiş ve mucizeler cevabı vermiştir.

2862 Âlemin sonradan yaratıldığından söz edenin haklı olup üstün geldiğini anladım.

2863 İnkârcının kanıtı her zaman sarı benizlidir. Hani, o inkârın doğruluğuna bir tek işaret var mı?

2864 Bu âlemde inkârcıları öven ve onlara kanıt olan bir tek minare var mı hani?

2865 Bir konuşmacının çıkıp da bir inkârcının dönemini andığı bir minber var mı hani?

2866 [İnananların] adlarını taşıyan dirhem ve dinarların yüzü, kıyamete dek bu hakikatin göstergesi olmayı sürdürecektir.

2867 Kralların sikkeleri hep değişir. [Oysa] bak, Ahmed'in sikkesi kıyamete dek değişmez.

2868 Bir gümüş ya da altın para üzerinde bir inkârcının adını göster bakalım.

2869 Şu güneş gibi apaçık olan mucizeyi görmezden geliyorsan, adı "kitabın anası" (*üm-mül-kitâb*) olan yüz dilli [mucize]ye bak.

2870 Ondan bir harf çalmaya ya da ona bir harf eklemeye kimse cüret edemez.

2871 Gâlibin dostu ol ki gâlip gelesin. Behey azgın, yenik düşenlerin dostu olma sakın.

2872 İnkâr eden, sadece görünür olanı göz önünde bulundurmaya dayanak alır.

2873 Oysa her görünür şeyin gizli hikmetleri dile getirmekte olduğunu hiç düşünmez.

2874 Tıpkı ilaçlarda gizli olan yarar gibi her dışyüzün yararı da içyüzüdür.

"Biz gökleri, yeri ve arasındakileri ancak hak üzere yarattık"¹⁵³ ayetinin yorumu:

[199b] Biz onları sizin gördüğünüz şey için değil, görmediğiniz anlam ve hikmeti için yarattık.

2875 Bir yarar ummaksızın salt resmin kendisi için resim yapar mı bir ressam?

2876 O ancak rahatlayıp tasadan kurtulsunlar diye konuklar ve çocuklar için resim yapar.

2877 Yaptığı resimle çocukların sevinmelerini ve insanların eski dostlarını anmalarını umar.

2878 Bir testici, su için değil de testinin kendisi için testi yapar mı hiç?

2879 Bir tabakçı, yemek [koymak] için değil de tabağın kendisi için tabak yapar mı hiç?

2880 Bir yazıcı, okunmak için değil de salt yazının kendisi için ustaca yazılar yazar mı hiç?

2881 Görünen resim, görünmeyen resim içindir. O [görünmeyen] ise başka bir görünmeyen içindir.

2882 Bu yararları, görebildiğinçe böyle üçüncüye, dördüncüye ve onuncuya dek sayabilirsin.

2883 Satranç oyunları gibi, her taşın gelecek hamledeki yararını göz önünde bulundur a oğul.

2884 [Bu hamle], o gizli [hamle] için konulmuştur. O da öteki için, öteki de filan [hamle] için.

2885 Böylece art arda yönlerde yönler görölüp sonunda kazanıp mât etmeye ulaşırsın.

2886 Böylece merdivenin basamaklarını çıkmak için birinci ikinci içindir.

2887 Bil ki ikinci de tümüyle üçüncü içindir. Böylece basamak basamak ulaşırsın çatıya.

2888 Yiyip içme arzusu, sperm içindir. Sperm ise soy ve göz aydınlığı içindir.

2889 Kısa görüşlü, bunun ötesini göremez. Yerdeki ot gibi seyirden yoksundur aklı.

2890 Ot, çağrılrsa da çağrılmasa da ayağı çamura saplanıp kalmıştır.

2891 Rüzgâr onun başını sallasa da sen onun baş sallayışına aldanma.

2892 Onun başı, “ışittik” ey meltem, derken, ayağı der ki *biz “ışyan ettik”⁵⁴ bırak bizi.*

2893 Seyirden yoksun olduğu için avam gibi yürür ve kör gibi tevekkülle adım atar.

2894 Savaşta bakalım ne olacak diye tevekkül etmektir bu. Tavla oynayan kişinin tevekkül edişi gibi yani.

2895 Bitkin olmayan bakışlarsa ancak ilerlemeye ve perdeleri yırtmaya yönelmiştir.

2896 [Onlar] on yıl sonra gelecek olanı, kendi gözleriyle şimdi görürler.

2897 Aynı şekilde herkes, bakışı ölçüsünde hayra ve şerre ilişkin gaybı ve geleceği görür.

2898 Önünde ve ardında engel kalmayınca göz nüfuz kazanır ve gayb levhasını okur.

2899 Bakışını arkaya çevirince varlığın başlangıcına dek olan bitenle varlığın başlangıcı görünür.

2900 [Böylece] babamızın halife yapılması konusunda meleklerin yüce Yaratıcı ile

olan konuşmalarına tanık [olurlar].

2901 [İnsan] ileriye baktığıdaysa, mahşere dek olacakları görür.

2902 Bu durumda o, arkaya baktığında kök ve temelleri, ileriye baktığında da hesap gününü açıkça görür.

2903 Herkes gönlünün aydınlığı ve [kalp aynasının] cilası ölçüsünde gaybı görür.

2904 [Kalp aynasını] daha çok cilalayan daha çok görür ve onun karşısına daha çok görüntü çıkar.

2905 Bu aydınlığın Allah’ın ihsanından geldiğini söyleyecek olursan, [zaten] bu cilalama başarısı da o ihsandan kaynaklanmaktadır.

2906 O çaba ve dua, insanın himmeti ölçüsündedir. “İnsan için çabasından başkası yoktur¹⁵⁵.”

2907 Himmeti veren de ancak Allah’tır. Pa-dışahça himmeti yoktur hiçbir süprüntünün.

2908 [Bununla birlikte] Allah’ın, kim-senin amaç, arzu ve seçimini kısıtlaması yoktur.

2909 Fakat Allah, bir bedbahta bir sıkıntı verince o da pılını pırtısını toplayıp küf-rana kaçar.

2910 Hak, iyi bahtlı birine bir sıkıntı verince o, Hakk’a daha da yaklaşır.

2911 Yüreksizler, savaşta can korkusu yüzünden hezimetini yeğlerler.

2912 Cesurlarsa savaşta yine can korkusu yüzünden düşman saflarına doğru saldırırlar.

2913 Rüstem’leri korku ve kaygı ileri doğru iterken, yüreksiz olan kendi kendine ölüp gider.

2914 Bela ve can korkusu ölçü olup böylece cesurla korkak belli olur.

Hakk'ın Mûsa'ya -selam üzerine olsun-
 “Ey Mûsa, ben yüce yaratıcı, seni seviyorum” diye vahyetmesi

²⁹¹⁵ Allah, kalbe vahiy yoluyla Mûsa'ya, *ey seçilmiş, dedi, seni seviyorum.*

²⁹¹⁶ [Mûsa] dedi, *bu [sevgiyi] artırmayı sağlayacak özellik nedir?*

²⁹¹⁷ [200a] [Allah] dedi, *annesinin yanındaki çocuk, annesi ona kızdığında bile annesine sarılır.*

²⁹¹⁸ Çocuk, annesinden başka kimsesinin olduğunu düşünmez; mahmurluğu da onunladır, kendinden geçmişliği de.

²⁹¹⁹ Annesi ona tokat atsa bile yine annesine gelip sarılır.

²⁹²⁰ Ondan başkasından yardım istemez. İyiliği de kötülüğü de hep odur.

²⁹²¹ Senin gönlünün de iyi durumda da kötü durumda da bizden başka yerlere il-

tifatı yoktur.

²⁹²² İster çocuk, ister genç ve ister yaşlı olsun, benden başkası senin açıdan taş-tır, topraktır.

²⁹²³ Aynı şekilde duada, “yalnız sana kulluk ederiz” ve belaya uğranınca, “senden başkasından yardım dilemeyiz¹⁵⁶” denir.

²⁹²⁴ “Yalnızca sana kulluk ederiz” sözü, sözlük anlamıyla özgü kılış barındırır ve iki yüzlülüğü dışlar.

²⁹²⁵ “Yalnızca senden yardım dileriz” de özgü kılış için olup yardım dilemeyi sınırlandırmaktadır.

²⁹²⁶ [Deriz] ki sadece sana kulluk ederiz ve yardım beklentimiz de sadece sendendir.

Padişahın nedimine öfkelenişi, bir şefaatinin
 öfkeye maruz kalana şefaet edip padişahın onun
 şefaatinin kabul edişi ve nedimin neden
 şefaet etti diye şefaatchiye gücenişi

²⁹²⁷ Bir padişah, bir nedimine öfkelenir ve onun işini bitirmek ister.

²⁹²⁸ Padişah, onun yaptığı yanlışın karşılığını vermek üzere kılıcını kınından çıkardı.

²⁹²⁹ Hiç kimsenin konuşmaya ya da bir şefaatinin çıkıp da araya girmeye cesareti yoktu.

²⁹³⁰ Seçkinlerden Mustafa gibi çıkıp şefaet edebilecek İmâdü'l-Mülk vardı bir tek.

²⁹³¹ Hemen fırlayıp yere kapandı ve [bunun üzerine] padişah anında kılıcı elinden bıraktı.

²⁹³² Şeytan da olsa, dedi, *bağışladım onu. İblislik de etse göz yumdum suçuna.*

²⁹³³ *Suçlu yüz ziyan etmişse de sen araya girdiğin için hoşnudum ben.*

²⁹³⁴ *Yüz binlerce öfkeyi yenebilirim, çünkü [arada] senin erdem ve saygınlığın var.*

²⁹³⁵ *Senin iltimasını hiç geri çeviremem. Çünkü iltimasın kesinlikle benim iltimasımdır.*

²⁹³⁶ *Bu adam, yeri göğü birbirine katsa bile intikamdan kurtulamazdı.*

²⁹³⁷ *Bütün zerreleriyle yalvarıp yakarsa bile şu anda kılıştan başını kurtaramazdı.*

²⁹³⁸ *Ey cömert dost, bunları söylemekten [amaç] seni minnet altında bırakmak değildir, ancak böylelikle senin yüceliğini açıklıyoruz.*

²⁹³⁹ *Bunu sen değil, kesinlikle ben yaptım. Niteliklerimiz senin niteliklerini kapsamaktadır.*

²⁹⁴⁰ *Bu konuda eyleyen değil, eyleyiş aracıdır. Çünkü yükleyen değil, tarafımdan yüklenilensin.*

²⁹⁴¹ *"Attığında sen atmadın"¹⁵⁷ a maruz kalıp kendini köpük gibi dalgalara bıraktın sen.*

²⁹⁴² *"Hayır" (lâ) olup "-den başka" (illâ) nın yanına yerleştin. Şaşırtıcı olan şu ki hem esirsin, hem emîr.*

²⁹⁴³ *Verdiğini sen vermedin, şah verdi. Öyleyse yalnız o var. Allah, doğrusunu daha iyi bilir.*

²⁹⁴⁴ *Yaradan ve beladan kurtulan nedim, şefaatchiye kırılıp dostluktan yüz çevirdi.*

²⁹⁴⁵ *O ihlas sahibiyle dostluk bağı tümünden kopardı ve selam vermemek için yüzünü duvara döner oldu.*

²⁹⁴⁶ *Kendi şefaatchisine yabancılaştı ve insanlar buna şaşır konuşmaya başladılar:*

²⁹⁴⁷ *Canını kurtaran kişiyle dostluğunu niye kesti acaba? Deli de değil üstelik.*

²⁹⁴⁸ *Oysa onun boynunu vurulmaktan kurtarmıştı. Böylesinin ayağının tozu olmak gerekirdi.*

²⁹⁴⁹ *Tersine davranıp haksızlığa sarıldı. Böyle bir dosta karşı düşmanlık yolunu tuttu.*

²⁹⁵⁰ *Bir ıslahçı çıktı ona, sana iyilik edene niçin böyle cefa ediyorsun, diye.*

²⁹⁵¹ *O özel dost, hemen senin canının diyetini ödeyip boynunu vurulmaktan kurtardı oysa.*

²⁹⁵² *Kötülük etse bile ondan kaçmamalıydın. Üstelik o övülesi dost sana iyilik etti.*

²⁹⁵³ *[Nedim] dedi, şah için can feda*

edilirken o ne diye şefaatchi olarak araya giriyor ki?

²⁹⁵⁴ *O an, "Allah'la bir arada olduğum vakit" olup "hiçbir yüce peygamber araya giremez"¹⁵⁸ di.*

²⁹⁵⁵ *Şahın verdiği yara dışında merhamet dilemem. Şahın başkasının sığınağını istemem.*

²⁹⁵⁶ *Şahı kendime veli edindiğim için şahın başkasını yok saydım ben.*

²⁹⁵⁷ *Kahrından dolayı başımı kesse de almış yeni can bağışlar şah bana.*

²⁹⁵⁸ *Benim işim baş vermek ve altın bağışlamaktır. Şahımın işi ise baş bağışlamaktır.*

²⁹⁵⁹ *[200b] Şah eliyle kesilen başın övücü varken başkası sayesinde yaşayan başınsa utancı vardır.*

²⁹⁶⁰ *Şahın kahrıyla kapkara olan gece, binlerce bayram gününe dönüşmekten utanç duyar.*

²⁹⁶¹ *Şahı gören kişinin tavaflı, kahrın da üstündedir lütfun da, küfrün de üstündedir dinin de.*

²⁹⁶² *Dünyada buna ilişkin tek bir söz söylenmemiştir. Çünkü gizlidir bu, gizlidir.*

²⁹⁶³ *Çünkü bu güzel adlar ve sözler, insanın çamurundan çıkar ortaya.*

²⁹⁶⁴ *Adem'in öncüsüydü "Adları öğretti"¹⁵⁹ [hükmü]. Fakat "ayın" ve "lâm" kılığında değildir bu.*

²⁹⁶⁵ *[İnsan] başına suyla çamurdan şapka koyunca canla ilintili adların yüzleri kara çıktı.*

²⁹⁶⁶ *[Çünkü adlar] suyla çamurun anlama kavuşması için harf ve söz örtüsüne bürünmüştü.*

²⁹⁶⁷ *Mantık bir açıdan keşfedici olsa da on açıdan örtü ve engelle karşı karşıyadır.*

Cebrail'in [İbrahim] Halil'e -selam üzerlerine olsun-
 "İhtiyacın var mı?" diye sorması üzerine Halil'in
 "Var, ama sana değil." diye cevap vermesi

²⁹⁶⁸ Ben zamanın Halil'iyim, o da Cebrail. Belaya düştüğümde onun aracılığını istemem.

²⁹⁶⁹ O (aracı), Hakk'ın Halil'ine ihtiyacını soran ulu Cebrail'den ders almamış.

²⁹⁷⁰ *Sana yardım etmemi ister misin*, dedi [Cebrail]. *İstemezsen çekilip seni rahat bırakırım*.

²⁹⁷¹ *Hayır*, dedi İbrahim, *çık aradan*. [Görülecek] görüldükten sonra aracılık sıkıntıya yol açar.

²⁹⁷² Aracı olması dolayısıyla elçi, bu dünya için inananlara bağlantı sağlayıcıdır.

²⁹⁷³ Her gönül gizli vahyi duyabilseydi, sözün ve sesin ne işi vardı dünyada?

²⁹⁷⁴ O, Hakk'ta yok olmuş bir başsızsa da benim işim bundan daha hassastır.

²⁹⁷⁵ Onun yaptığı şahın yaptığıdır, ama benim güçsüzlüğüme iyiler kötü görünür.

²⁹⁷⁶ Sıradan insanlara lütfun ta kendisi olan, yüce güzellere kahr gelir.

²⁹⁷⁷ Sıradan insanların farkı görebilmeleri için çok bela ve sıkıntı çekmeleri gerekir.

²⁹⁷⁸ Bu sözler, mağara arkadaşı (yolcu) için aracıyken, [hedefe] ulaşan için ancak dikendir.

²⁹⁷⁹ Berrak ruh, sözlerden kurtulmak için çok bela ve sıkıntı çekip kavrayışa ulaşmalıdır.

²⁹⁸⁰ Oysa kimileri bu ses yüzünden daha da sağırlaşırlar. Ayrıca kimileri de arınıp yücelirler.

²⁹⁸¹ Bu bela Nil suyu gibidir. Mutlulara sudur, azınlara kan.

²⁹⁸² Sonu daha iyi gören daha mutludur.

Ürünün çok olacağını gören daha ciddi ekim yapar.

²⁹⁸³ Çünkü bu ekim dünyasının, mahşerde ürün almak için olduğunu bilir¹⁶⁰.

²⁹⁸⁴ Hiçbir sözleşme, sözleşmenin kendisi için değildir. Sözleşme ancak kâr ve çıkar içindir.

²⁹⁸⁵ Bakacak olursan, hiçbir inkâr da sadece inkâr etmiş olmak için değildir.

²⁹⁸⁶ [Tersine inkâr,] kıskançlıkla düşmanı mahvetmek ya da üstün gelip kendini göstermek içindir.

²⁹⁸⁷ Üstünlük arayışı da başka bir tamah içindir. Anlamları olmadan dışyüzler tat vermez.

²⁹⁸⁸ Bu yüzden, neden bunu yapıyorsun, diye sorarsın. Çünkü dışyüz kandil yağdır, anlamsa ışıktır.

²⁹⁸⁹ Yoksa dışyüz kendi kendisi için olsaydı neden diye sormaya ne gerek kalırdı?

²⁹⁹⁰ Neden diye sormak, yarara ilişkin bir sorudur. [Bu yarar] söz konusu olmayınca neden sorusu kötü bir soru.

²⁹⁹¹ Yarar bu görünenin kendisinden ibaretse neden yararı sorup durursun be adam?

²⁹⁹² Bu durumda gökteki bezeklerle yerdeki varlıklar kendi kendileri içinse bu hikmet değildir.

²⁹⁹³ Bir hikmet sahibi yoksa bu düzenleme nedir? Hikmet sahibi varsa yaptığı işin içi nasıl boş olur?

²⁹⁹⁴ Kimse doğru ya da yanlış bir amacı olmaksızın hamama resim yapıp boyamaz.

Mûsa'nın -selam üzerine olsun- yüce Hakk'a "Halkı yaratıp da helak edişin nedendir?" diye sorması ve bu soruya cevap gelmesi

2995 Mûsa dedi, *ey hesap gününün Rabbi, nakşettin de sonra neden bozdun nakşettiğini?*

2996 *Erkek ve dişi varlıkları var edip de sonra neden bunları yok ediyorsun?*

2997 Hak, *bu soruyu*, dedi, *inkâr, gaflet ve hevâ yüzünden sormadığını biliyorum.*

2998 *Yoksa seni bu soru yüzünden incitip azarlar ve terbiye ederdim.*

2999 [201a] *Fakat sen, fiillerimizdeki hikmeti ve bekâ sırrını öğrenmek istiyorsun.*

3000 *Böylece insanları bundan haberdar etmek ve hamları olgunlaştırmak istiyorsun.*

3001 *Halka göstermek için bilinçli olarak sordun. Yoksa sen buna vâkıfsın.*

3002 Çünkü bu soru, bilginin yarısıdır. Her dıştağının bu [soruyu sorma] gücü yoktur.

3003 Dikenin de gülün de suyla toprak-tan doğuşu gibi soru da bilgiden doğar cevap da.

3004 Tatlının da acının da nemden doğuşu gibi sapıklık da bilgiden doğar, hidayet de.

3005 Alınan besinden hastalık ve enerji doğarken, tanışıklıktan da nefret ve sevgi doğar.

3006 Mûsa, bilmeyenleri bu sırdan haberdar etmek için bilmezlikten yararlandı.

3007 Biz de ona karşı kendimizi cahil kılalım da bilmeyen biri gibi ona karşılık verelim.

3008 Eşek satanlar, alışverişi kolaylaştırmak için birbirine düşman görünürler.

3009 Sonra Allah ona, *ey akıl sahibi*, diye buyurdu, *sorduğuna göre, gel de cevabı dinle.*

3010 *Ey Mûsa, toprağa bir tohum ekerek bu konuyu kendin de değerlendir.*

3011 Mûsa ekin ekti ve ekin yetkinleşti. Başakları güzel ve düzgün görünce...

3012 Orağı alıp ekini biçmeye başladı. Bu sırada kulağına gaybten bir ses geldi:

3013 *"Niçin ekin ekip yetiştiriyor ve yetkinleşince de biçiyorsun?"*

3014 [Mûsa] dedi, *Rabbim, [ekini] biçip seriyorum, çünkü içinde tane ve saman var.*

3015 *Tanenin samanlıkta durması uygun değil. Samanın da buğday ambarında olması ziyan.*

3016 *Bu ikisini karıştırmak hikmet değildir. Aralarındaki fark, elenmeyi gerekli kılıyor.*

3017 [Allah] dedi, *bu bilgiyi kimden edindin de böylece bu bilgiyle bir harman yaptın?*

3018 [Mûsa,] *Rabbim*, dedi, *ayırt etme yetisini bana sen verdin.* [Allah] dedi, *öyleyse nasıl olur da benim ayırt ediciliğim olmaz?*

3019 Yaratılmışlarda temiz ruhlar da var, çamurlu bulanık ruhlar da var.

3020 Aynı derecede değildir bu midyeler. Birinde inci varken diğerinde kömür vardır.

3021 Tıpkı buğdayı samandan ayırır gibi bu iyiyle kötüyü de gösterip belirtmek gerek.

3022 Hikmetler hazinesi gizli kalmasın diye gösterip belirtmek içindir dünyalılar.

3023 "Gizli bir hazineydim...¹⁶¹" sözüne kulak ver. Cevherini kaybetme, kendini göster.

Hayvânî ruh, cüz'î akıl, vehim ve hayalin ayrana benzeyişiyle bâki olan ruhun bu aylanda gizli bulunan yağa benzeyişinin anlatılması

3024 Yağ tadının ayran tadında gizli oluşu gibi, senin doğruluğun da yalanda gizlidir.

3025 Senin yalanın şu fani bedendir. Doğruluğun ise Rabbânî candır.

³⁰²⁶ Yıllardır bu beden ayrıanı apaçık ortadayken, can yağı onun içinde önemsizce yitip gitmiştir.

³⁰²⁷ Sonunda Hak, ayrıanı yayıkta yaymak üzere bir kulunu elçi olarak gönderir.

³⁰²⁸ Bendeki gizli beni bileyim diye o [elçi], ayrıanı ustalıklı biçimde ve usulünce çalkalar.

³⁰²⁹ Ya da Hakk'ın bir parçası olan bir kulun sözü, vahiy arayan kişinin kulağına girer.

³⁰³⁰ İnananın kulağı vahyimizi iştiricidir. Böyle kulak, davetçinin arkadaşısıdır...

³⁰³¹ Tıpkı kulağı annesinin sözüyle dolarak konuşur duruma gelen çocuk gibi.

³⁰³² Çocuk, yetkin bir kulaktan yoksunsa annesinin sözünü duyamayıp dilsiz olur.

³⁰³³ Doğuştan sağır olan hep dilsiz olur. Ancak annesini duyan konuşma yetisine kavuşur.

³⁰³⁴ Bil ki söz dinleme ve öğrenme yetisi olmadıysa sağır ve dilsizin kulağı bir âfettir.

³⁰³⁵ Sıfatları sebeplerden bağımsız ol-

duğu için öğretme olmaksızın konuşan Allah'tır.

³⁰³⁶ Ya da anne ve dadı gibi bir aracı olmadan Allah'ın telkiniyle konuşan Âdem gibisi...

³⁰³⁷ Ya da Allah'ın öğretmesi sonucu doğar doğmaz konuşmaya başlayan Mesih...

³⁰³⁸ [Bu,] töhmeti defetmek ve onun zina ve fesattan doğmadığını belirtmek içindir.

³⁰³⁹ Ayrıanın kalbindeki yağı çıkarması için çabayla devinmek gerekmiştir.

³⁰⁴⁰ Ayrıan içindeki yağ yokluk gibidir. [Böylelikle] ayrıan, varlığa bayrağını diker.

³⁰⁴¹ Sana var görünen kabuktur, yok görünense onun özüdür.

³⁰⁴² [201b] Yağı alınmamış eski ayrıanı, [yağını] ayırmadıkça bırak, harcama.

³⁰⁴³ Gizlediğini gösterinceye dek bilgiyle elden ele dolaştır onu.

³⁰⁴⁴ Bu yok olucu [varlık], kalıcı olanın delilidir çünkü. Sarhoşların yalvarmaları da sâkinin delilidir.

Bu anlamda başka bir örnek daha

³⁰⁴⁵ Bayraktaki aslan figürünün kımıldayışları, görünmez rüzgârların habercisidir.

³⁰⁴⁶ Rüzgârların esişi olmasaydı, cansız aslan nasıl yekinebilirdi havada?

³⁰⁴⁷ Bu yolla rüzgârın meltem mi yoksa gün batısı mı olduğunu anlarsın. Gizli olanın ifadesidir bu.

³⁰⁴⁸ Bu beden, bayraktaki aslan figürü gibidir. Düşünce, bedeni andan ana hareket ettirir.

³⁰⁴⁹ Doğudan gelen, düşünce meltemidir. Batıdan gelense vebalı günbatısıdır.

³⁰⁵⁰ Düşünce rüzgârının doğusu, başka bir doğudur. Düşünce rüzgârının batısıysa öte yandır.

³⁰⁵¹ Ay cansızdır, doğusu da cansızdır. Kalbin doğusuysa can canının canıdır.

³⁰⁵² İç dünyayı aydınlatan güneşin doğusudur o. Gündüz güneşiyse onun dış yüzü ve yansımasıdır.

³⁰⁵³ Çünkü yalazsız beden ölüden farksızdır. Ona ne gündüz görünür, ne gece.

³⁰⁵⁴ O [beden] olmasa da bu [ruh] yetkinse, gecesiz ve gündüzsüz düzen içindedir.

³⁰⁵⁵ Tıpkı ay ve güneş olmadan gözün rüyada ay ve güneşi görüşü gibi.

³⁰⁵⁶ Uykumuz ölüme kardeş olduğuna göre, bu kardeşe bakıp o kardeşi tanı.

³⁰⁵⁷ Rüya, dünya olaylarının bir parçasıdır, denirse, kesin bilgi olmadan kulak asma buna.

³⁰⁵⁸ Canın uykudayken öyle durumlar görür ki yirmi yıl uyanık kalsan göremezsın.

³⁰⁵⁹ Düşünü yorumlatmak için dâhi uluların peşinde ömürlerce koşarsın.

³⁰⁶⁰ *Söyle, dersin, bu düşün yorumu nedir?* [Öyleyse] böyle bir sırta tikel demek köpekliktir.

³⁰⁶¹ Bu [sözünü ettiğimiz], sıradan insanların düşleridir. Seçkinlerin düşleriye seçkin ve özel oluşun temelidir.

³⁰⁶² Uyuyunca Hindistan ülkesini düşte görmek için fil olmak gerek.

³⁰⁶³ Eşek, düşünde Hindistan'ı göremez hiç. [Çünkü] Hindistan'dan gurbete düşmemiştir.

³⁰⁶⁴ Düşte Hindistan'a gidebilmek için fil gibi irikıyım bir can gerek.

³⁰⁶⁵ Fil, Hindistan'ı istekle anar ve sonunda andığı şey gece görünür ona.

³⁰⁶⁶ "Allah'ı anın"¹⁶² [buyruğuna uymak] her çapulcunun harcı değildir. "Dön"¹⁶³ [buyruğuna uymak] her kallesin ayağına göre değildir.

³⁰⁶⁷ Fakat umutsuz olma, sen de fil ol. Fil olamasan da değişme peşinde ol.

³⁰⁶⁸ Evrende iksir yapanlara bak. Her an

nakkaşların seslerini dinle.

³⁰⁶⁹ Nakkaşlar var feleğin içinde. Benim ve senin için çalışanlar var.

³⁰⁷⁰ Behey gözleri tavuk karası, yakanları misk kokanları göremesen de, şu [uğradığın] zarara bak.

³⁰⁷¹ Kavrayışına her an bir zarar gelir. Toprağından yeni yeşeren otlara bak.

³⁰⁷² İbrahim Edhem'in düşünde gönül Hindistan'ını açıkça görmesi de bundandı.

³⁰⁷³ [Gördü de] kaçınılmaz olarak kırdı zincirleri. Saltanatı bir yana bırakıp görünmez oldu.

³⁰⁷⁴ Uykudan sıçrayıp delirmek, Hindistan'ı görmenin belirtisidir.

³⁰⁷⁵ Yönetim işlerini bir yana bırakış, zincirleri koparış [bundandır].

³⁰⁷⁶ Nitekim Peygamber şöyle der: "Nurun gönüldeki belirtisi şudur:

³⁰⁷⁷ [İnsan,] hem aldanış ülkesinden uzaklaşır, hem de sevinç yurdundan tövbe eder"¹⁶⁴.

³⁰⁷⁸ Mustafa'nın bu hadisinin şerhi için bir hikâye dinle a güzel dostum.

Karşısına gerçek padişahlık çıkınca *"Kişi o gün kardeşinden, annesinden ve babasından kaçır"¹⁶⁵* ayetini kulağına küpe eden şehzadenin hikâyesi: Şu toprak yığını üzerindeki padişahlık, kale alma adı verilen çocukça bir oyundur. Çocuğun biri üstün gelince toprak yığınının üstüne çıkıp *"Kale benim"* der ve öteki çocuklar onu kıskanırlar. Çünkü toprak, çocukların baharır. Şehzade renklerin bağından kurtulunca şöyle dedi: *"Ben bu renkli topraklara altın, atlas ve ipek değil, [202a] alçak toprak diyorum. Ben bu ipekten kurtulup bir yana çekildim."* [Nitekim] *"Biz ona çocukluğunda hikmetler verdik"¹⁶⁶* buyurulduğu üzere, Hakk'ın irşadı için yıllar geçmesine gerek yoktur. *"Ol [derse] olur"¹⁶⁷*. Kudreti karşısında hiç kimse kâbiliyetten söz edemez.

³⁰⁷⁹ Bir padişahın içi dışı hünerlerle bezenmiş genç bir oğlu vardı.

³⁰⁸⁰ Düşünde oğlunun ansızın öldüğünü gördü de padişah için dünyanın tadı

tuzu kalmadı.

³⁰⁸¹ Yanışından göz pınarları kurudu, ateşinden gözündeki yaş kalmadı.

³⁰⁸² Padişah, yanış ve acıyla öyle doluydu

ki içindeki ah, çıkacak yol bulamıyordu.

³⁰⁸³ Bedeni güçten düştü; ölecekti nerdeyse. Ömür dolmamış olacak ki uyandı uykudan.

³⁰⁸⁴ Uyanmasından dolayı ömründe daha önce görmediği bir sevince kapıldı.

³⁰⁸⁵ Bu kez de sevinçten öleyazdı. [Ne ki] canla beden, birbirinin boynunda tasma gibidir.

³⁰⁸⁶ Bu lamba, hüznün soluğuyla da ölür (söner), sevinç soluğuyla da. Gülünesi bir durum!

³⁰⁸⁷ O, bu iki ölüm arasında yaşayıp gider. Böyle kısaçta olmak gülünç bir şeydir.

³⁰⁸⁸ Padişah kendi kendine dedi, *bu sevincin nedeni, Rabb'in sebepler yaratışından gelen hüzündür.*

³⁰⁸⁹ Bir şey bir yüzüyle ölümken öteki yüzüyle diriliş ve canlanış oluyor, ne tuhaf!

³⁰⁹⁰ Bir yönüyle mahvoluşken öteki yönüyle varlığı korumaktır bir şey.

³⁰⁹¹ Beden mutluluğu, dünya açısından yetkinlik, hesap günü açısındansa eksiklik ve zevaldir.

³⁰⁹² Rüya yorumcusu, rüyadaki gülüşü, hüznün ve hayıflanış içinde ağlamak diye yorar.

³⁰⁹³ A neşeli dostum, rüyada ağlamak, mutluluk ve ferahlık diye yorumlanır.

³⁰⁹⁴ *Bu hüznün geçti, ama gönül bunun yüzünden karamsarlaştı,* diye düşündü padişah.

³⁰⁹⁵ *Ayağa böyle bir diken batıp da gül yitip giderse,* dedi, *bana ondan bir yâdigâr kalmalı.*

³⁰⁹⁶ Sonsuz nedenleri vardır yok oluşun. Bu durumda biz hangi birini engelleyelim?

³⁰⁹⁷ Yüz kapı var ısırgan ölüme açılan ve açılırken gıcırdayan.

³⁰⁹⁸ Mal mülk hırsı yüzünden duymaz muhterisin kulağı ölüm kapılarının acı gıcirtisini.

³⁰⁹⁹ Bedenden gelen sancılardır kapı sesi. Düşmanlardan gelen cefadır kapı sesi.

³¹⁰⁰ A canım, tıp fihristini bir an olsun oku da gör hastalıkların alazlı ateşini.

³¹⁰¹ Bütün bu hastalıkların bu eve düşer yolu. Adım başı bir kuyu var akreplerle dolu.

³¹⁰² Sert esiyor rüzgâr, meşalem söndü sönecek. Başka bir meşale tutuşturmalıyım ondan.

³¹⁰³ Böylece iki meşaleden biri sönerse biri yanmayı sürdürür belki.

³¹⁰⁴ Yetersiz beden meşalesinden kafası rahat olsun diye gönül kandilini yakan ârif gibi.

³¹⁰⁵ [Ârif,] bir gün bu meşale ansızın sönebilir diye can kandilini hazırda tutar.

³¹⁰⁶ [O padişah], bunu anlamadı ve aldanıp fâni kandille bir fâni kandil daha tutuşturdu.

Padişahın soyunun kesilmesinden korkarak oğluna gelin getirmesi

³¹⁰⁷ [Padişah,] *soyumun sürüp gitmesi için ona bir gelin almalı,* diye düşündü.

³¹⁰⁸ [Dedi,] *bu doğan yokluk yolunu tutarsa, onun yavrusu doğan olsun onun yerine geçsin.*

³¹⁰⁹ *Bu doğanın cismi bu dünyadan giderse, manevi yönü oğlunda varlığını sürdürsün.*

³¹¹⁰ Bilinçli padişah Mustafa, bunun için “Çocuk, babasının sırrıdır.” diye buyurmuştur.

³¹¹¹ İşte bu yüzden bütün insanlar, sevgilerinden dolayı çocuklarına meslek öğretirler.

³¹¹² Böylece bedenleri yitip gidince manevi yönleri dünyada varlığını sürdürsün isterler.

³¹¹³ Hak, yetenekli küçükleri yetiştirmeleri için insanlara hikmetiyle ciddi bir hırs vermiştir.

³¹¹⁴ Ben de soyumun sürmesi için oğlu-

ma iyi nitelikli bir eş alacağım.

³¹¹⁵ Kötü huylu bir padişahın değil, bir sâlihın soyundan kız alacağım ona.

³¹¹⁶ Asıl padişah o sâlihtir. Özgür olan odur. Cinsellik ve boğaza tutsak değildir o.

³¹¹⁷ Ne ki tam tersine, padişah denilir tutsaklara. Adı kâfur olan zenci gibi tıpkı.

³¹¹⁸ Kurtuluş diyarı olur kanlı çölün adı. Avam, kutlu diye niteler pis adamı.

³¹¹⁹ [202b] Şehvet, öfke ve arzularına

tutsak olan, [kitaplarda] bey ya da ulu vezir diye yazılır.

³¹²⁰ Çeşitli ülkelerde sıradan insanlar, ecele tutsak olanları ulu beyler diye nitelerler.

³¹²¹ Canı mal ve mevkiden ibaret ve yeri ancak eşik olan alçaklar, baş vezir diye anılır.

³¹²² Padişah, zâhitle dünür olmayı yeğleyince bu haber [saraydaki] kadınların kulağına gitti.

Padişahın oğluna eş olarak yoksul bir zâhidin kızını seçmesi ve harem mensuplarının buna itiraz etmeleri ve yoksulla akraba olmaktan arlanmaları

³¹²³ Akıl noksanlığı yüzünden şehzadenin annesi, *denklik*, dedi, *akla ve nakle göre [evlilikte] şarttır*.

³¹²⁴ *Oysa sen, [dedi,] cimrilik ve kurnazlık edip oğlumuzu bir yoksulla birleştirmeye çalışıyorsun.*

³¹²⁵ [Padişah] dedi, *sâlih kişiye yoksul demek yanlışdır. Çünkü onun, Allah vergisiyle gönlü zengindir.*

³¹²⁶ *O, dilenci gibi alçaklık ve tembelliğinden değil, takvasından sığınır kanaate.*

³¹²⁷ *Kanaat ve takvadan kaynaklanan yoksulluk, alçakların yoksulluğundan farklıdır.*

³¹²⁸ *Alçak, bir tahıl tanesi bulsa boyun eğer. Buysa himmetiyle altın hazinesine al-dırış etmez.*

³¹²⁹ *Ulu kimse, ihtirasından her türlü harama el atan padişaha yoksul der.*

³¹³⁰ [Kadın] *nerde onda*, dedi, *çeyiz olacak kentler, kaleler ya da saçılacak inciler, akçeler?*

³¹³¹ *Git şurdan*, dedi [padişah], *dini dert edinmeyi seçenin öteki dertlerini Allah giderir*¹⁶⁸.

³¹³² Padişah üstün geldi ve oğluna soyu ve özü güzel bir kız aldı.

³¹³³ Güzellikte benzeri yoktu ve kuşluk güneşinden parlaktı yüzü.

³¹³⁴ Buydu kızın güzelliği. Nitelikleri de öyle. O kadar güzel ki anlatılamaz.

³¹³⁵ Dini avlamaya bak. Böylelikle gelir ardı sıra güzellik de, mal da, makam da, talih de¹⁶⁹.

³¹³⁶ Bil ki âhiret, mülk edinilmiş bir deve katarıdır. Dünya da bağlı olarak gelen yünle tezek gibidir.

³¹³⁷ Yünü seçsen, [bunun sonucunda] deve senin olmaz. Deven olsa, yünün ne önemi var?

³¹³⁸ Padişah, [oğlunu] özü sözü bir sâlihlerin soyundan gelen kızla nikahladığı sırada...

³¹³⁹ Tesadüfen büyücü bir kocakarı da güzel ve yiğit şehzadeye âşıktı.

³¹⁴⁰ Kâbilli kocakarı, Bâbil büyücüsünün kıskanacağı bir büyü yaptı ona.

³¹⁴¹ Şehzade, çirkin kocakarıya âşık olup gelini de düğünü de bir yana bıraktı.

³¹⁴² Kara bir şeytan, Kâbilli bir kadın, şehzadenin yolunu kesti ansızın.

³¹⁴³ Ferci kokmuş doksanlık kocakarı, şehzadede ne akıl bıraktı, ne fikir.

3144 Bir yıl boyunca tutsaktı şehzade. Öpüp durdu kokmuş kocakârının ökçesini.

3145 Kocakârıyla birliktelik mahvediyordu onu. Öyle ki zayıflayıp yarı canlı hale gelmişti.

3146 Başkaları onun zayıflığına üzüldürken, büyüünün sarhoşluğuyla o kendinden habersizdi.

3147 Padişaha zindan olmuştu bu dünya. Oğlansa gülüyordu onların ağlamalarına.

3148 Padişah bu yenilgi karşısında çaresiz kalmış, gece gündüz kurban kesip zekat veriyordu.

3149 Babası her çareye başvurdukça [oğlunun] kocakârıya aşkı daha da artıyordu.

3150 Sonunda [padişah] bunda mutlaka bir sır bulunduğuna ve artık tek çarenin yakarmak olduğuna kesinlikle inandı.

3151 *Buyruk senindir, Hakk'ın mülkünde başka kimin buyruğu geçer ki*, diyerek secdeye kapanıyordu.

3152 *Fakat*, diyordu, *yanıyor bu miskin, ödağacı gibi. Tut elinden ey rahmet ve şefkat sahibi*.

3153 Padişahın, *rabbim, rabbim*, diye yakarıyla usta bir büyücü çıkageldi sonunda.

Padişahın oğlunun Kâbilli büyücüden kurtulması için ettiği duanın kabul oluşu

3154 O [büyücü,] o delikanlının kocakârıya tutsak olduğu haberini duymuştu uzaktan.

3155 Duyduğu üzere o kocakârı büyücülükte eşsizdi ve onunla boy ölçüşecek kimse yoktu.

3156 Allah'ın zâtına varıncaya dek, ustalık ve güç bakımından el üstünde el vardır, yiğidim.

3157 Ellerin bittiği yerde Allah'ın eli vardır. Deniz de sellerin bittiği yerdedir, kuşkusuz.

3158 [203a] Kaynağını ondan alır bulutlar da. Seller de son bulur ona varınca.

3159 Padişah, *bu oğlan elden gitti*, dedi büyücüye. O da, *işte geldim*, dedi, *büyük derman olarak*.

3160 *Öte yandan gelen benim gibi bir dâhi dışında hiçbir büyücü bu kocakârıyla boy ölçüşemez*.

3161 *Mûsa'nın eli gibi Allah'ın emriyle şimdi söker atarım onun büyüünü*.

3162 *Çünkü bu ilim bana, değersiz büyü öğrenciliğinden değil, öte yandan gelmiştir*.

3163 *Şehzade soluk benizli kalmasın diye onun büyüünü bozmak için geldim ben*.

3164 *Tan yeri ağarırken mezarlığa git... Duvarın yanında beyaz bir mezar var*.

3165 *Kıble yönünde orayı kaz da gör Allah'ın kudret ve yaratışını*.

3166 Bu hikâye çok uzun, sense yorgunsun. Uzatmayı bırakıp özetleyeyim.

3167 [Adam] ağır bağları çözüp şehzadeyi sıkıntıdan kurtardı.

3168 Delikanlı kendine gelip yüz türlü güçlkle padişahın tahtına doğru koştu.

3169 Koltuğunun altında kılıç ve kefen olduğu halde secdeye kapanıp yere yüz sürdü.

3170 Padişah şenlik düzenledi ve hem şehir halkı hem de muradına erememiş gelin sevindi.

3171 Dünya yeniden dirilip şenlendi. Ne tuhaf! O gün de gündü, bugün de gün!

3172 Padişah şehzade için öyle bir düğün yaptı ki köpeklerin önünde bile gül şerbeti vardı.

3173 Büyücü kocakârı tasasından geberdi. Çirkin yüzüyle huyunu cehennem meleğine teslim etti.

3174 Şehzade, o benim aklımı nasıl oldu da çaldı diye şaşkınlık içinde kalmıştı.

³¹⁷⁵ Güzellerin yoluna ışık saçan ay yüz-
lü taze gelini görünce...

³¹⁷⁶ Akli başından gidip yüzüstü düştü
ve üç gün boyunca kendine gelemeydi.

³¹⁷⁷ Üç gün üç gece baygın kaldı da in-
sanlar onun baygınlığından telaşa kapıldı.

³¹⁷⁸ [Sonunda] gülsuyu ve ilaçla kendine ge-
lip yavaş yavaş iyiyi kötüyü anlamaya başladı.

³¹⁷⁹ Bir yıl sonra padişah, söz arasında

ona [şakayla] *oğlum*, dedi, *eski sevgilini
hatırla*.

³¹⁸⁰ *O yatak arkadaşını ve yattığınız yatağı
hatırla da bu kadar vefasız ve acımasız olma.*

³¹⁸¹ [Şehzade,] *geç bunları*, dedi, *ben al-
danış yurdunun kuyusundan kurtuldum da
mutluluk yurdunu buldum*.

³¹⁸² İnanan da karanlıktan yüz çevirip
Hak nuruna yol bulunca işte böyle olur.

Şehzade, Allah'ın halifesi konumundaki insanoğlu;
onun babası meleklerin secde ettiği hak halifesi Âdem;
Kâbilli kocakarı büyüyle insanoğlunu babasından
koparan dünya ve büyüü bozmak için gerekeni yapan
tabip de peygamberler ve velilerdir.

³¹⁸³ Kardeşim, bil ki eski dünyada yeni
doğmuş şehzade sensin.

³¹⁸⁴ Kâbilli büyücüye insanları renk ve
kokuya tutsak eden bu dünyadır.

³¹⁸⁵ Seni bu pis ırmağa attığında, sürekli
“*kul eûzu*”¹⁷⁰ okuyup üfle.

³¹⁸⁶ Böylece bu büyü ve ızdıraptan kur-
tulmak için sabah (*felak*)'ın rabbine sığın.

³¹⁸⁷ Büyüsüyle insanları kuyuya düşür-
düğünden, dünyayı büyücü diye niteler
Peygamber.

³¹⁸⁸ Aman ha! Alımlı büyüleri vardır
kokmuş kocakarının. Sıcak nefesi, şahları
tutsak etmiştir.

³¹⁸⁹ Odur sinedeki üfürükçü. Odur dü-
ğümler atan¹⁷¹.

³¹⁹⁰ Dünya büyücüsü, bilgili ve güçlü
bir kadındır. Onun büyüünü bozmak
sıradan kişilerin yapabileceği iş değildir.

³¹⁹¹ Akıllar onun büyüünü çözebilseydi,
Allah, peygamberleri ne diye göndersindi?

³¹⁹² Aman, düğümleri çözen ve “Allah
dilediğini yapar”¹⁷² sırrını bilen bir güzel
nefesli ara.

³¹⁹³ O seni bir balık gibi bağlamıştır ol-
taya. Şehzade bir yıl bağlı kaldı, sen ise
altmış yıl.

³¹⁹⁴ Altmış yıldır oltasında sıkıntısındasın.
Ne mutlusun, ne de gelenek üzeresin.

³¹⁹⁵ Bahtsız bir fâsıksın. Ne dünyanın güzel,
ne de vebal ve günahattan kurtulduğun var.

³¹⁹⁶ Onun üfürmesi sıkılaştırmış bu dü-
ğümleri. Öyleyse eşsiz yaratıcının nefesini
talep et.

³¹⁹⁷ Böylece “Ona ruhumdan üfle-
dim”¹⁷³ [gerçeği], seni bu durumdan kur-
tarıp yücel, desin sana.

³¹⁹⁸ Büyü üflemesi ancak Hak üfleme-
siyle yanıp gider. Biri kahır üfleyişidir,
biri şefkat üfleyişi.

³¹⁹⁹ [203b] O'nun rahmeti kahrını geç-
miştir. İlerde olmak istiyorsan git, ilerde
olanı ara.

³²⁰⁰ Böylece “eş kılınan ruhlar”¹⁷⁴ a katı-
lırsın. Çıkış yolun budur, ey büyülenmiş
padişah.

³²⁰¹ Bu kocakarı var oldukça, o işveli gü-
zel sana nasip olmaz ve tuzağına düşmez.

3202 Ümmetin ışıǵı [Peygamber], bu dünyayla öte dünyayı iki kuma olarak ni-telemedi mi?

3203 Öyleyse birine kavuşmak ötekinden ayrılmak demektir. Bedenin sağlığı, has-talıǵıdır canın.

3204 Ayrılmak zor gelir bu geçitten. Oysa bil ki o yerleşkeden ayrılmak daha zordur.

3205 Resimden ayrılış sana zor geldiğine göre, ressamdan ayrılış kim bilir ne kadar zor gelir!

3206 Sabrın yokken alçak dünyadan ay-rılığa, Allah'tan ayrılığa nasıl sabredersin, dostum?

3207 Bu karasudan ayrılığa dayanamazken ilahî pınardan ayrılığa nasıl dayanırsın?

3208 Şu içecek olmayınca huzurun kaçır-ken “iyilerin içtikleri”¹⁷⁵nden yoksunluk-ta ne olur hâlin?

3209 Yüce Dost'un güzelliğini bir an için görsen, canını da ateşe verirsin, varlığını da.

3210 Hakk'a yakın olmanın görkemini görünce, gözüne bu şarap murdar görü-nür artık.

3211 O zaman şehzade gibi kavuşursun sevdiğine, çıkarırsın ayağındaki dikenini.

3212 Çaba göster, kendini yitirişte bul kendini. Allah daha iyi bilir doğrusunu.

3213 Hiçbir zaman kendinle eş olma sa-kın. Eşek gibi saplanma çamura hiçbir zaman.

3214 Tökezleyiş göz kusurundan doğar. Kör gibi, çukuru tümseği görmez böylesi.

3215 Yusuf'un gömleğinin kokusunu se-net edin kendine. Gözü aydınlatır çünkü kokusu.

3216 Alındaki o gizli nur, uzak görüşlü kılmıştır peygamberlerin gözlerini.

3217 Ateşten kurtarır o yüzdeki nur.

Ödünç alınmış nurla yetinme sakın.

3218 Bu [ödünç] nur, göze şimdiki zamanı gördürür, uyuzlaştırır bedeni, aklı ve ruhu.

3219 Görünüşü nurdur, özüyse ateş. Işık istiyorsan, iki elini de çek ondan.

3220 Anlık gören gözle can, nere gitse yü-züstü kapaklanır her zaman.

3221 Böyle uzak görüşlü beceriksiz, uzağı ancak düşte gördüğü kadar görür.

3222 Irmak kıyısında dudağın kurumuş uyursun da suya ulaşmak için seraba ko-şarsın ya.

3223 Serabı uzakta görürsün de koşarsın. Sonunda âşık olursun gördüğüne.

3224 Düşünde arkadaşlarına, benim gö-nül gözüm açık diye böbürlenirsin.

3225 *Şu tarafta su gördüm*, dersin, *koşup gidelim oraya*. O bir seraptır oysa.

3226 Aldatıcı seraba doğru koşayım derken her adımda daha bir uzaklaşırsın sudan.

3227 İşte bu çaban, sana gelip kavuşmuş olanla aranda bir engel olmuştur.

3228 Varmayı amaçladığı yerden [yanlış-lıkla] başka yöne doğru yola çıkan niceleri var.

3229 Uyuyanın görüşü de lafı da işe ya-ramaz ve hayalden başka bir şey değildir, bırak onu.

3230 Uykuluysan da yolda uyu. Allah Al-lah! [Uyuyacaksan] Allah yolunda uyu!

3231 Olur ya böylece sana bir Hak yolcu-su rastlayıp seni uykudaki hayallerinden çekip alır.

3232 Uyuyanın kılı kırk yarar ince dü-şüncesi olsa da, bu ince düşünüşle mahal-lenin yolunu bulamaz.

3233 Uyuyanın düşüncesi ister iki kat ol-sun, ister üç kat. Yine de yanlıştan yanlış-a düşecektir.

³²³⁴ Dalgalar kendisine pervasızca vururken, uyuyan uzun bir çölde devinip durur.

³²³⁵ Uyuyan şiddetli susuzluklar çekerken, su “ona şah damarından yakındır¹⁷⁶.”

Kıtlık yılında insanlar açlıktan ölürken kalabalık nüfuslu ve yoksul olmasına karşın neşe içinde gülen ve
“Yüz türlü yas tutmak varken sevincin sırası mı?”
 dediklerinde *“Benim bir tasam yok.”*
 diyen zâhidin hikâyesi

³²³⁶ Kıtlık yılında bütün toplum ağlar-ken gülen zâhit gibi işte.

³²³⁷ Müminlerin kökünü kıtlık kazımış-ken, dediler, gülmenin sırası mı?

³²³⁸ Rahmet bizi görmez oldu da kızgın güneşten ova yanıp kavruldu.

³²³⁹ Tarla tapan, bağ bahçe kapkara kesildi. Toprağın ne altında nem var, ne de üstünde.

³²⁴⁰ [204a] İnsanlar kıtlık ve azaptan do-layı, sudan uzak balıklar gibi ölüyor; onar onar, yüzer yüzer.

³²⁴¹ Sen acımaz mısın Müslümanlara? [Oysa] inananlar akrabadır¹⁷⁷, tek vü-cuttur¹⁷⁸.

³²⁴² İster savaş zamanı olsun, ister barış zamanı, bir uzvun acısı tümünün acısıdır.

³²⁴³ [Zâhit,] bu, dedi, sizin gözünüzde kıtlık. Oysa benim gözümde şu yer bir cennet gibi.

³²⁴⁴ Ben, her yerde, her ovada bele kadar

erişen başaklar görüyorum.

³²⁴⁵ Meltemle dalgalanan başaklar, dop-dolu sahra, pırasadan daha yeşil.

³²⁴⁶ Gerçek mi diye dokunuyorum onlara. Elimi gözümü nasıl yabana atayım?

³²⁴⁷ Ey alçak toplum, beden Firavun’u-na dostsunuz siz. Bu yüzden Nil size kan görünüyor.

³²⁴⁸ Tez elden akıl Musâ’sına dost olun da kan yok olsun, suyunu görün nehrin.

³²⁴⁹ Baban sana eziyet ettiğinde gözüne köpek gibi görünür.

³²⁵⁰ Oysa baban köpek değildir. Mer-hameti göze köpek gibi gösteren eziyetin etkisidir.

³²⁵¹ Kıskançlık ve öfke içinde oldukların-dan kardeşleri Yusuf’u kurt gibi görüyorlardı.

³²⁵² Babanla barıştığında öfke geçer. Kö-peklilik gider, baban sana sıkı bir dost olur.

Gönlünü babana karşı kötüleştirdiğinde bundan önce gözünün nuru ve canının rahatı olsa da babanın sûreti senin üzüntünü artırıp onun yüzünü göremez olduğun gibi bütün âlem de küllî aklın bir sûretidir ve yanlışla saparak küllî akla cefa ettiğinde çoğu durumda âlemin sûreti senin üzüntünü artırır.

³²⁵³ Bütün âlem küllî aklın sûretidir. Öyle ki o bütün insanlığın babasıdır.

³²⁵⁴ Biri küllî akla karşı nankörlüğünü ar-tırınca, küllî aklın sûreti ona köpek görünür.

³²⁵⁵ Bu babayla barış ve isyankârlığı bırak

ki yeryüzü sana altın döşeme gibi görünsün.

³²⁵⁶ O zaman kıyamet içinde bulunduğu durum olup karşında yer de gök de değişir.

³²⁵⁷ Bu babayla hep barışık olduğumdan bu dünya gözümde bir cennet gibi.

3258 Her zaman yeni bir görünüş, yeni bir güzellik... Yeni şeyler gördükçe usanç yok olur.

3259 Ben dünyayı nimetlerle dolu görüyorum. Sular hep kaynayıp akıyor pınarlardan.

3260 Suyun sesi kulağıma geldikçe sarhoş oluyor gönlüm ve aklım.

3261 Tövbekârlar gibi raks ediyor dallar. Yapraklar el çırpıyor şarkıcılar gibi.

3262 Aynanın ışığı keçeden böyle yansıyor. Ayna görünürse nasıl olur kim bilir?

3263 Ben bunların binde birini bile söylemiyorum. Çünkü her kulak kuşkuyla dolu.

3264 Vehmin yanında bunu söylemek müjde vermektir. Akılsa, *müjde neymiş, der, ben bunu zaten yaşıyorum.*

Üzeyir'in -selam üzerine olsun- çocuklarının hikâyesi.
Onlar babalarının durumunu babalarına soruyorlardı da o da
"Evet, gördüm, geliyor" diyordu.
Kimileri onu tanıyıp bayılmışlardı, kimileriye tanımayıp
"O sadece müjde verdi. Bayılacak ne vardı?" diyorlardı.

3265 Tıpkı Üzeyir'in çocukları gibi. Onlar, yol üzerinde babalarının durumunu sormuşlardı.

3266 Kendileri yaşlanmış, babalarıysa genç. Böyleyken, babaları birden karşısına çıktı.

3267 Ona, *ey yolcu*, diye sordular, *sevgili babamızdan haberin var mı?*

3268 *Bize biri, umutsuzluğun sona ereceğini ve o güvenilir kişinin bugün geleceğini söyledi.*

3269 [Üzeyir,] *evet, peşim sıra gelecek*, dedi. Bu müjdeyi duyunca onlardan biri sevindi.

3270 *Ey müjdecî çok yaşa*, diye bağırıyordu. Ötekiyse [babasını] tanıyarak bayılıp düştü.

3271 Dedi, *müjdenin yeri mi a şaşkın? Şekerin kaynağına düştük biz!*

3272 Bu, vehme göre müjdedir, akla göre beklenenin ta kendisi. Çünkü vehmin gözü perdeli.

3273 Kâfire sancıdır, mümine müjdecî. Basiret gözündeyse yaşanan şeydir.

3274 Çünkü âşık kavuşma anında kendinden geçer. Bu yüzden hem küfür üstüdür hem iman üstü.

3275 Küfür de iman da kapıcısıdır onun. Çünkü özdür o. Küfürle imansa onun iki kabuğu.

3276 Küfür, dışta kalmış kuru kabuktur. İmansa tatlanmış kabuk.

3277 [204b] Kuru kabukların yeri ateştir. Can özüne bitişik kabuksa mutludur.

3278 Öz ise mutluluk aşamasından da üstündür. Mutluluktan üstün olup lezzet vericidir.

3279 Bu sözün sonu yoktur, geri dön. Geri dön de Mûsa'm toz kaldırsın denizden.

3280 Avamın aklına uygun olarak sözün bu kadarı söylendi ve geri kalan gizlendi.

3281 Aklının altını ufalanmış, a suçlanan. Ufalanmış altına nasıl sikke mührü vurayım?

3282 Senin aklın binlerce arzu ve amaç nedeniyle yüz parçaya ayrılmış.

3283 Parçaları aşkla bir araya getirmeli ki böylece Semerkant ve Dimeşk gibi güzelleşsin.

3284 Yanılgıdan sıyrılıp zerre zerre bir araya gelersen, işte o zaman sana padişah mührü vurulabilir.

3285 Bir miskali geçersen ey ham kişi, senden altın bir kadeh yapar padişah.

³²⁸⁶ Ey vuslat dileyen, o zaman yüzünde padişahın hem adı, hem lakapları, hem de resmi olur.

³²⁸⁷ Böylece sevgilin sana hem su olur hem ekmek, hem ışık olur hem dilber, hem meze olur hem şarap.

³²⁸⁸ Topla kendini, topluluk rahmettir. Topla da olan biteni sana söyleyebileyim.

³²⁸⁹ Çünkü inanılsın diye söylenir söz. Şirkin canı hakikate inanmaktan uzaktır oysa.

³²⁹⁰ Feleğin saçmalıklarına bölünmüş can, altmış sevdanın ortak malıdır.

³²⁹¹ Bu durumda susmak, ona daha iyi istikrar verir. Bu yüzden ahmaklara cevap susmaktır.

³²⁹² Bunu biliyorum ama bedenim sarhoşluğu, istemediğim halde ağzımı açıyor.

³²⁹³ Hapşırma ve esneme yüzünden sen istemeden ağzının açılması da böyledir.

“Ben her gün Allah’tan yetmiş kez bağışlanma dilerim” hadisinin tefsiri

³²⁹⁴ Peygamber gibi günde yetmiş kez konuşup [bilgi] saçmaktan tövbe ederim ben.

³²⁹⁵ Ancak o sarhoşluk tövbeyi bozar. Bu soyguncu beden sarhoşluğu, unutkanlık getirir.

³²⁹⁶ Uzun tarihin ortaya konulma hikmeti, sırta vâkıf olana bir sarhoşluk verir.

³²⁹⁷ Gizli sır, böyle güle oynaya, değişmez bir biçimde (*ceff’el-kalem*) çağlayana dönüşür.

³²⁹⁸ Her zaman akıp durur sınırsız rahmet. Bunu kavramaktan yoksun, uyursunuz a insanlar.

³²⁹⁹ Irmağın suyu yalarken giysisini, uyuyan kişi düşünde serap arar.

³³⁰⁰ Şurada su var diye umarak gider de bu düşünce yüzünden kendi yolunu tıkar.

³³⁰¹ Şurada [su var] demesiyle buradan uzaklaşır. Bir hayal uğruna hakikatten ayrılır.

³³⁰² Ruhları derin uykuda uzak görüşlüler var. Onlara acıyın a yolcular!

³³⁰³ Ben susuzluğun uyku getirdiğini görmedim. Akıl dışı susuzluk uyku getirir ancak.

³³⁰⁴ Asıl akıl, Hak’tan beslenen akıldır, Utarit¹⁷⁹’in verdiği akıl değil.

Cüz’i aklın ancak mezara dek gördüğü ve devamında velilerle peygamberlerin taklitçisi olduğu hakkında

³³⁰⁵ Bu aklın ileriye görüşü mezara dek, gönül sahibinininki sur üfleninceye dek.

³³⁰⁶ Bu akıl, mezardan, topraktan öte geçemez. Bu ayak, şaşırtıcı ülkeleri gezemez.

³³⁰⁷ Bu ayaktan, bu akıldan bezip yüz çevir. Gayp gözünü arayıp ondan nasiplen.

³³⁰⁸ Usta uşağıyla okul öğrencisi, koyundan nasıl nur edinsin Mûsa gibi?

³³⁰⁹ Baş dönmesinden başka bir şey gelmez bu bakışla bu akıldan. O zaman, bakmayı bırakıp beklemeyi seç.

³³¹⁰ Konuşmakla ereceğinizi sanmayın yükselişe. Dinlemek koşmaktan iyidir bekleyene.

³³¹¹ Öğretim makamı bir tür arzudur. Her arzusunun hayali yolda bir puttur.

³³¹² Onun fazlına her fuzuli erseydi, Allah bu denli peygamber gönderir miydi?

³³¹³ Cüz’i akıl şimşek ve kıvılcım gibidir. Kıvılcım ışığında Vahş¹⁸⁰’e nasıl gidilir?

³³¹⁴ Şimşek ışığı kılavuzluk için değildir. Ancak bulutun ağlaması için bir buyruktur.

³³¹⁵ Ağlamak içindir aklımızın şimşegi. Var olma coşkusuyla yokluk ağlasın diye.

³³¹⁶ Çocuk akli, okula gitmek gerektiğini söyler, ama kendi kendine öğrenemez.

³³¹⁷ Hasta akli, hastanın doktora gitmesini sağlasa da tedaviyi doğru tespit edemez.

³³¹⁸ İşte şeytanlar da gökyüzüne varıp yukardaki sırlara kulak kabartırlardı.

³³¹⁹ [205a] O sırlardan azıcık çalarlardı da sonunda ateş yalımları onları gökten sürerdi.

³³²⁰ [Ateş yalımları] derdi ki gidin! Oraya bir elçi geldi. Ne istiyorsanız ondan öğrenin.

³³²¹ Paha biçilmez inci arıyorsanız, “Karpılarından girin evlere¹⁸¹!”

³³²² Kapı tokmağını vurup kapıda bekle. Gökyüzü damından giriş yok size.

³³²³ Gelmenize gerek yok bu denli uzak yola. Sırrın sırlarını verdik bir dünyalıya.

³³²⁴ Hâin değilseniz huzuruna varın. Sıradan bir kamışken şeker kamışı olun.

³³²⁵ O kılavuz, senin toprağından bitkiler bitirir. Cebrail atının toynağından geri kalmaz o.

³³²⁶ Cebrail'in atının ayağı altında top-
rak olursan tazelenip yeşerirsin sen.

³³²⁷ O öyle cana can katan yeşillik ki Sâ-
miri onu buzağının içine koydu da inciye
dönüştü¹⁸².

³³²⁸ Buzağı o yeşillik sayesinde canlanıp

öyle bir ses çıkardı ki düşmana fitne oldu.

³³²⁹ Sır ehline güvenilir biri olarak gelir-
seniz, doğan gibi külahtan kurtulursunuz.

³³³⁰ Doğan, gözü ve kulağı kapatan kü-
lah yüzünden zavallı ve üzgündür.

³³³¹ Külahın doğanların gözünü kapat-
ması, herkesin kendi cinsine eğilimi ol-
masındandır.

³³³² Hemcinslerinden kopup padişaha
dost olunca, bakıcısı doğanın gözünü açar.
³³³³ Hak, şeytanları gözetleme yerinden
kovarken cüz'î akli da başına buyrukluk-
tan kovar.

³³³⁴ Önderlik savlama, der, başına buy-
ruk değilsin. Ancak yetenekli bir gönül
çömezisin.

³³³⁵ Git, gönlün yanına var; bir parçasısın
gönlün. Hey, sen âdil padişahın kulusun.

³³³⁶ Ona kulluk iyidir sultanlıktan. Öyle ki
“ben daha iyiyim” demek, şeytan sözüdür.

³³³⁷ Farkı gör de seçim yap ey mahpus.
İşte Âdem kulluğu, işte İblis'in kibri.

³³³⁸ Yolun güneşi olan [Peygamber] şö-
yle der: “Nefsini alçaltana ne mutlu¹⁸³!”

³³³⁹ Tûba gölgesini görüp bir güzel uyu.
Koy başını gölgeye, rahatça uyu.

³³⁴⁰ “Nefsi alçaltış” gölgesi, güzel bir uyku
yeri. Arınma yeteneği olana hoş bir yatak bu.

³³⁴¹ Bu gölgeden çıkıp benliğe yönelir-
sen, çabucak azarsın, yolunu yitirirsin.

“Ey inananlar, Allah ve Resulünün önüne geçmeyin¹⁸⁴” ayetinin açıklaması.

*“Peygamber değilsin madem, ümmetten ol. Sultan değilsin madem,
raiyetten ol. Suskunlar suskununun ardınca yürü de zahmetle
fikir yontma kendi kendine.¹⁸⁵”*

³³⁴² Öyleyse git, şeyhin ve ustanın gölge-
si altında buyruğa uyup da sus.

³³⁴³ Yoksa, yetenekli olsan bile yetkinlik
savlamaktan başkalaşıp bozulursun.

³³⁴⁴ Sırta vâkıf ustadan yüz çevirirsen ye-
teneğinden de yoksun kalırsın.

³³⁴⁵ Çizme dikicilikte sabret şimdilik. Sa-
bırsız olursan, çizme tamircisi olup çıkarsın.

³³⁴⁶ Tamircilerde sabır ve yumuşak başlılık olsaydı, becerikli ayakkabı ustası olurdu hepsi.

³³⁴⁷ Kendi kendine çabalayıp durursan sonunda usanıp dersin, akıl ayak bağymış.

³³⁴⁸ Filozofluk taslayan adam gibi tıpkı... Ölüm günü aklın hiç işe yaramadığını görmüştü o.

³³⁴⁹ Görmüş de elinde olmadan itiraf edip demişti, zekamızla at koşturduk boşuna...

³³⁵⁰ Mağrur olup yüz çevirdik ululardan. Yüzüp durduk hayal denizinde.

³³⁵¹ Ruh denizinde yüzme bir hiçtir. Burda Nuh gemisinden başka çare yok.

³³⁵² Peygamberler sultanı, *bu küll denizinde gemi benim*, diye buyurdu.

³³⁵³ *Ya da basiretimi miras alıp benim yerime gerçek halife olanlardır [gemi].*

³³⁵⁴ Nuh gemisiyiz biz bu denizde. Delikanlı, bu gemiden yüz çevirme.

³³⁵⁵ Kenan gibi her dağa yönelme. Kulak ver Kur'an'ın, "Bugün bir koruyan yok"¹⁸⁶ sözüne.

³³⁵⁶ [Göz] bağın yüzünden bu gemi sana aşağı görünürken, düşünce dağın çok yüce görünür.

³³⁵⁷ Sakın aşağı görme bu ufacık gemiyi. Hakk'ın biteviye gelen keremine bak.

³³⁵⁸ Düşünce dağının yüceliğine güvenme. Çünkü bir dalga gelip onu altüst eder.

³³⁵⁹ Sen Kenan'san, iki yüz misli öğüt versem yine bana inanmazsın.

³³⁶⁰ Kenan'ın kulağına nasıl girsin bu söz? O kulakta çünkü Allah'ın mührü var.

³³⁶¹ [205b] Hakk'ın mührüne öğüt nasıl işlesin? Ezelî hükmü nasıl bozsun sonradan olan?

³³⁶² Fakat Kenan olmadığını umarak sana güzel bir söz söyleyeyim:

³³⁶³ Sonunda itiraf edeceksin zaten. Öyleyse kendine gel, son günü gör önceden.

³³⁶⁴ Sonu görebilirsin. Sonu gören gözünü hepten kör etme.

³³⁶⁵ Bahtiyarca sonu gören, hiçbir zaman tökezlemez yolda giderken.

³³⁶⁶ Hep böyle düşe kalka yürümek istemiyorsan, bir ulunun ayağının tozuyla gözünü keskinleştir.

³³⁶⁷ Onun ayak tozunu gözüne sürme eyle de isyankâr başını bir yana bırak.

³³⁶⁸ Bu çömezlik ve yoksullukla bir iğneye de dönsen, Zülfikar olursun sen.

³³⁶⁹ Seçilmişlerin ayak tozunu gözüne sürme eyle. [Bu sürme,] gözü hem yakar hem onarır.

³³⁷⁰ Devenin gözü ılık saçar. Çünkü deve, göz nuruna ermek için diken yer.

Katırın ben yolda çok tökezleyip düşünüyorum,
oysa sen az tökezliyorsun, bu neden kaynaklanıyor, diye sormasına ve
devenin ona cevap vermesine ilişkin hikâye

³³⁷¹ Bir gün bir katır bir deveyle aynı ahıra düşmüştü. Katır deveyi görünce ...

³³⁷² Ben, dedi, *dağda bayırda, yolda izde, çarşıda sokakta çok tökezleyip düşünüyorum.*

³³⁷³ Özellikle dağın tepesinden aşağıya inerken hep dehşete kapılıp tökezliyorum.

³³⁷⁴ Oysa sen az düşersin, neden böyle?

Yoksa temiz canında bir devlet mi var?

³³⁷⁵ Bense hep yere kapaklanıyor ve bu yanlış yüzünden ağzım ve dizlerim kana bulanıyor.

³³⁷⁶ Semerim eğrilip yüküm düşünüyorum ve katırcıdan her zaman sopa yıyorum.

³³⁷⁷ Tıpkı zâyi akıllığından her zaman

tövbesini bozup günaha giren akılsız gibi...

3378 Düşüncesinin güçsüzlüğünden tövbesini bozan, dünyada İblis'e oyuncak olur.

3379 Yüğü ağır, yolu taşlık olan topal at gibi tökezleyip durur.

3380 O bahtı kara, tövbesini bozduğu için başına gaipden darbeler yer.

3381 Gevşeklik içinde yeniden tövbe eder. Şeytan bir üfledi mi tövbesi bozulur gider.

3382 Zaaf içinde zaaf. Buna karşın öyle bir kibri var ki erenlere küçümseyerek bakar.

3383 *Ey deve, sen de mümin gibisin. Az tökezler, az vurursun burnunu.*

3384 *Sende ne var da böyle afete uğramıyor, böyle tökezleyip düşmüyorsun?*

3385 [Deve] dedi, *her saadet Allah'tan, ama seninle benim aramda bir sürü fark var.*

3386 *Yüce başlıyım ben, yüksektir iki gözüm. Yüksek görüş, zarara karşı güvencedir.*

3387 *Tepesinden dibini görürüm dağın. Her çukuru düzlüğü her yönüyle görürüm.*

3388 Tıpkı ta başından ecel gününe dek olacakları öngören ulu kişi gibi...

3389 O güzel nitelikli ulu kişi görür yirmi

yıl içindeki halini.

3390 O takva sahibi, yalnız kendi halini değil, doğuyla batıdakilerin hallerini de görür.

3391 Onun gözüne ve gönlüne nur yerleşir. Neden yerleşir? Elbette vatan sevgisinden.

3392 Yusuf gibi önce düşünce ayla güneşin kendisine secde ettiğini gördü¹⁸⁷.

3393 On yıl sonra, hatta daha da sonra, Yusuf'un gördüğü çıktı ortaya.

3394 "Allah'ın nuruyla bakar"¹⁸⁸ sözü boşuna değil. Rabbanî nur göğü yarar.

3395 Senin gözünde o nur yok, git işine. Hayvânî duyunun tutsağın sen.

3396 Gözünün zayıflığından ancak ayağının dibini görüyorsun. Sen de zayıfsın, önderin de.

3397 El ve ayağın önderi gözdür. Göz, uygun yeri görür uygunsuz yeri de.

3398 Ayrıca benim gözüm daha aydınlıktır. Öte yandan yaratılışım daha temizdir.

3399 Çünkü ben helal birlikteliğin çocuğuyum, zina ve sapıklık çocuğu değil.

3400 *Sen kuşkusuz zina çocuğusun. Yay kötü olursa ok eğri fırlar.*

Devenin cevaplarını katırın onaylaması ve onun kendisinden üstünlüğünü doğrularak ondan yardım isteyip [206a] içtenlikle ona sığınması, devenin de ona yol gösterip babacan bir tavırla ve padişahça ona yardım etmesi

3401 Katır, *ey deve, doğru söyledin*, dedi. Der demez de gözleri yaşla doldu.

3402 Bir süre ağladı ve devenin ayaklarına kapanıp dedi, *ey Rabb'in seçilmiş kulu...*

3403 *Beni kurtululukla kulluğuna kabul et-sen ne kaybın olur?*

3404 [Deve] dedi, *huzurumda itiraf ettiğinden, kurtuldun artık zamanın afetlerinden.*

3405 *Hakkı teslim edip beladan kurtuldun. Bir düşmanken şimdi dostlardan oldun.*

3406 *Özündeki kötü huy temelli değildi.* Çünkü temelce kötü olandan ancak inkâr gelir.

3407 İtirafıta bulunup tövbe edendeki kötülük ise gelip geçici kötülüktür.

3408 Tıpkı hatası gelip geçici olup kaçınılmaz olarak bir süre sonra tövbe eden Âdem gibi.

3409 İblis'in suçu temelli olduğundan o güzel tövbeye geçit yoktu ona.

³⁴¹⁰ Kendinden de kötü huydan da kurtuldun hadi. Kurtuldun ateş yalımından, yırtıcı hayvan pençesinden.

³⁴¹¹ Gir hadi, devlete ulaştın şimdi. Sonsuz ikbale attın kendini.

³⁴¹² “Gir kullarım arasına” [fırsatını] bulup “Gir cennetime¹⁸⁹” [ödülünü] kazandın.

³⁴¹³ Kulları arasına kendini kattın. Gizli yoldan ebedî cennete vardın.

³⁴¹⁴ “Bizi doğru yola yönelt¹⁹⁰” dedin de elinden tutup götürdü seni cennete değin.

³⁴¹⁵ Bir ateştin, ılık oldun azizim! Koruk iken üzüm oldun, sonra da kuru üzüm.

³⁴¹⁶ Bir yıldızdın, güneş oldun, neşelen! Allah doğrusunu daha iyi bilir.

³⁴¹⁷ Ey Hak ışığı Hüsâmeddin, al da at

balını süt havuzuna.

³⁴¹⁸ Bu sayede süt bozulmaktan kurtulsun. Ve lezzet denizinden çoğalsın tadı.

³⁴¹⁹ “Elest” denizine kavuşsun böylece. Her türlü değişimden kurtulur, denizleşince.

³⁴²⁰ O bal denizine bir geçit bulur. Orada herhangi bir âfetin etkisi yoktur.

³⁴²¹ Ey Hakk’ın aslanı, aslan gibi bir kükre. Kükre de gitsin kükreyişin yedinci göğe.

³⁴²² Bıkıp usanmış canın ne haberi olacak? Aslan kükreyişini fare nerden bilecek?

³⁴²³ Engin gönüllü ve güzel özlü insanlar için altın suyuyla yaz yaşadıklarını.

³⁴²⁴ Nil suyudur bu cana can katan söz. Rabbim, onu Kıpti’nin gözüne kan göster.

Dostluk ve kardeşlik hakkı için Nil’den kendin için alıyormuş gibi
bir testi su doldurup bana ver de içeyim. Çünkü siz
Sıptiler (İsrailoğulları) kendiniz için Nil’den testinizi doldurduğunuzda
saf su oluyor, ama biz Kıptiler doldurduğumuzda saf kan oluyor, diye
Kıpti’nin Sıpti’ye yalvarması

³⁴²⁵ Duydum ki bir Kıpti, susuzluk yüzünden bir Sıpti’nin evine girdi.

³⁴²⁶ Dedi, *senin dostun ve yakınınım. Bugün sana ihtiyacım var.*

³⁴²⁷ Mûsa, Nil suyunu bizim için kana dönüştürmek amacıyla efsun ve büyü yaptı da...

³⁴²⁸ Bu göz bağlama yüzünden, Sıptiler Nil’den temiz su içerken, Kıptilere su kan oldu.

³⁴²⁹ Şimdi Kıptiler talihsizlik ya da karaktersizlikleri yüzünden susuzluktan ölüyor.

³⁴³⁰ Kendin için bir tas su doldur. Doldur da bu eski dostun içsin.

³⁴³¹ Tası kendin için doldurursan, kan olmayıp arı duru su olur.

³⁴³² Ben de senden geçinip su içeyim. Çün-

kü birinden geçinen doğal olarak dertten kurtulur.

³⁴³³ Canım, iki gözüm, dedi [Sıpti], *hizmetindeyim. Dediğini yapacağım.*

³⁴³⁴ İsteğince davranıp mutluluğa ereyim. Kölen olup özgürlük sergileyeyim.

³⁴³⁵ Tası Nil’den suyla doldurdu ve ağzına götürüp yarısını içti.

³⁴³⁶ Sen de iç, diye tası Kıpti’ye çevirdi. Su [birdenbire] kapkara kan kesildi.

³⁴³⁷ Tekrar kendine çevirince kan suya döndü. Bunu gören Kıpti küplere bindi.

³⁴³⁸ Bir süre oturup da öfkesi geçince dedi, *ey ulu keskin kılıç...*

³⁴³⁹ Kardeş, çözümünü nedir bu düğümün? [Sıpti] dedi, *bunu ancak takva sahibi içer.*

3440 Takva sahibi, Firavun'un yolundan bıkip Mûsa'laşan kişidir.

3441 [206b] Mûsa'nın halkından ol da iç bu suyu. Ayla barış da ay ışığını gör.

3442 Öfken yüzünden gözünde Allah kullarını görmeyi engelleyen yüz binlerce karanlık var.

3443 Öfkeni dindir, gözünü aç, mutlu ol. Dostlarından ibret alıp usta ol.

3444 Kaf dağı gibi küfrün varken, su içeren mümkün mü benden geçinmen?

3445 İğne deliğinden dağ nasıl geçer? Tek bir ipliğe dönüşürse o zaman başka!

3446 Bağışlanma dileyip dağı samana çevir. Bağışlananların kadehini alıp güzelce kafana dik.

3447 Bu hile sende varken ondan nasıl içersin? Çünkü Hak onu haram kıldı kâfirlere.

3448 Hileyi yaratan Hak, senin hileni ne diye satın alsın, behey yalancı müfteri?

3449 Mûsa halkından ol, çünkü yararı yok hilenin. Senin hilen, boş havayı tartmaktır.

3450 Eşsiz Hakk'ın buyruğundan çıkıp kâfirlere su görevi görmek haddine değil suyun.

3451 Ya da ekmek yediğini mi sanıyorsun sen? Zehir zıkkım ile kara dert yiorsun sen!

3452 Cananın buyruğundan gönlünü söküp alan cana ekmek nasıl sağlık versin ki?

3453 Ya da Mesnevî'nin sözünü okuyunca bedava anlayacağını mı sanıyorsun?

3454 Ya da hikmetli sözle gizli sır kulağa ve ağza kolayca gelir mi [sanıyorsun]?

3455 Gelir, ama efsanelerdeki gibi, meyvelerin özü değil dışyüzü görünür.

3456 Başıyla yüzüne çarşafı çekip senin gözünden yüzünü gizleyen bir dilber gibi...

3457 Saygısızlığından, *Şahnâme* ya da *Ke-lile ve Dinme* neyse *Kur'an* da odur sana.

3458 Hakikatle mecaz ancak inayet sürmesi insanın gözünü açtığında fark edilir.

3459 Yoksa koku duyusu olmayan için misk de birdir fışkı da. Koku alamaz çünkü.

3460 Ulu Hakk'ın kelamını okumasından amaç, kendini meşgul edip usançtan uzak kalmaktır.

3461 Çünkü Hakk'ın sözü, vesvese ve usanç ateşini söndürüp dertlere deva olur.

3462 Bu kadarcık ateşi söndürmek için temiz suyla sidiğin işlevi birdir.

3463 Uyurken [vesvesenin dinişi] gibi, bu vesvese ateşini sidik de su da söndürebilir.

3464 Fakat Allah'ın ruh taşıyan kelamı olan bu temiz suya vâkıf olursan...

3465 Canındaki vesvese bütünüyle yok olup gider ve gönül gül bahçesinin yolunu bulur.

3466 Çünkü ilahi sayfaların sırrından koku almış olanlar, bahçelerle ırmaklarda uçarlar.

3467 Ya da velilerin yüzlerini olduğu gibi gördüğümüzü mü sanırsın sen?

3468 *Müminler benim yüzümü nasıl görmüyorlar*, diye şaşıp kalmıştı Peygamber.

3469 *Demişti ki yüzüm güneşten parlakken, insanlar yüzümün nurunu nasıl görmez?*

3470 *Görüyorlarsa bu şaşkınlık niçin?* Sonunda o yüzün gizli olduğunu bildiren vahiy geldi.

3471 Senin yüzünü kafirler bedavadan görmesinler diye, sana ay gelir, insanlara bulut.

3472 Bu özel şaraptan avam içmesin diye, sana buğday tanesi, insanlara tuzak gelir.

3473 Hak der, "*Sana baktıklarını görürsün.*" *Onlar hamam heykeli [gibi cansızdır]. "Onlar görmezler"*¹⁹¹.

3474 Behey heykele tapan adam, heykelin

ölü gözleri sana bakar görünür.

³⁴⁷⁵ Heykelin önünde saygıyla durur-sun. Sonra da dersin, *neden bana aldırış etmiyor?*

³⁴⁷⁶ Bu güzel heykel ne kadar da soğuk! Bilmem ki neden selamıma karşılık vermez?

³⁴⁷⁷ Ben saygıyla karşısında yüz kez eğil-dim de lütfedip bir kez bile başını sallamadı!

³⁴⁷⁸ Hak dışarıya baş sallamasa da, onun selam alışı gönle öyle bir sevinç verir ki...

³⁴⁷⁹ İki yüz baş sallamaya değer! Akılla can işte böyle baş sallar.

³⁴⁸⁰ Çabalayıp akla hizmet edersen aklın vereceği karşılık, senin doğruya erme gü-cünü artırmaktır.

³⁴⁸¹ Hak sana görünüşte baş sallamaz,

ama seni başlara önder kılar.

³⁴⁸² Allah sana gizlice bir şey verir ki bu yolla sana secde ederler dünyalılar.

³⁴⁸³ Nitekim bir taş maharet verdi de o taş altına dönüşüp bütün insanların sev-gilisi oldu.

³⁴⁸⁴ Bir su damlası Hakk'ın lütfuna eri-şince inciye dönüşüp altını geride bırakır.

³⁴⁸⁵ Beden topraktır, ama Hak ona par-laklık verince dünyayı kuşatmada ay gibi ustalaşır.

³⁴⁸⁶ Sakın ha, bu bir büyüdür, ölü bir resimdir. Onun gözü aptalları yoldan çı-karır.

³⁴⁸⁷ [207a] Göz kırparmış gibi görünür de aptallar onu dayanak ederler.

**Kıpti'nin Sıpti'den hayır dua ve yol göstericilik dilemesi, Sıpti'nin
Kıpti'ye hayır dua etmesi ve duasının cömertler cömerdi ve
merhametliler merhametlisi Allah tarafından kabul edilmesi**

³⁴⁸⁸ Kıpti dedi, *benim için bir dua et; kalbim kara, dua edecek dilim yok çünkü.*

³⁴⁸⁹ *Böylelikle olur ki kilidi açılır kalbimin. Güzeller arasında bu çirkin de yer bulur.*

³⁴⁹⁰ *Bu çarpılmış, senin aracılığıyla güzel-liğe kavuşur ya da İblis yeniden melek olur.*

³⁴⁹¹ *Ya da kurumuş dal, Meryem'in elinin gü-cüyle mis gibi kokup yeşerir de meyveler verir*¹⁹².

³⁴⁹² Sıpti derhal secdeye kapanıp dedi, *ey açığı da gizliyi de bilen Rabbim...*

³⁴⁹³ *Senden başka kime el açsın kul? Dua da senden, duaya karşılık vermek de senden.*

³⁴⁹⁴ *Önce dua etme isteğini bahşeder, son-ra da dualara karşılık verirsin.*

³⁴⁹⁵ *İlk de sensin son da sen. Bizse arada, sözü edilmeye değmez bir hiçiz.*

³⁴⁹⁶ Böyle derken sonunda sırlar ortaya saçılıp kalbi kendinden geçti.

³⁴⁹⁷ Dua ederken tekrar kendine geldi: “İnsan için çabaladığından başkası yok-tur”¹⁹³.

³⁴⁹⁸ O duadayken Kıpti'nin kalbinden ansızın bir haykırış, bir kükreyiş yükseldi.

³⁴⁹⁹ *Haydi acele et, dedi, imanı göster de keseyim eski küfür kuşağını!*

³⁵⁰⁰ Bir ateş saldılar canıma. Sanki gö-nülden iltifat ettiler İblis'e.

³⁵⁰¹ *Elhamdülillah, dostluğun elimden tuttu sonunda. Zaten bunu yapman, şaşı-lası değildir.*

³⁵⁰² *Sohbetlerin bir iksirdi senin. Gönül evinden ayağın eksik olmasın.*

³⁵⁰³ *Cennet ağacından bir daldın sen. Tu-tununca cennete dek götürdü o beni.*

³⁵⁰⁴ *O, gövdemi sürükleyen bir seldi. Cö-mertlik denizine dek götürdü sel beni.*

3505 *Ben, su umuduyla sele doğru gittim de deniz gördüm, inci tuttum kadeh kadeh.*

3506 [Sipti,] *su al,* diye ona uzattı tası. Dedi, *hayır, suların gözümde bir önemi kalmadı.*

3507 *“Allah satın aldı¹⁹⁴” sırrından* şerbet içtim ben. Artık mahşere kadar susuzluk çekmem.

3508 *Irmaklarla pınarlara su veren, bir pınar var etti içimde.*

3509 *Ciğerim su arayıp yanarken, artık onun himmetiyle su önemsizleşti.*

3510 O, “*kef-hâ-yâ-ayın-sâd¹⁹⁵*” vaadini doğrulayıp kullar için “kâfi”deki “kef” oldu.

3511 Ben kâfiyim, başkasının yardımını olmadan, tüm iyilikleri sebepsiz ve aracısız sana ben veririm.

3512 Ben kâfiyim, ekmek olmaksızın tokluk veririm sana. Ordusuz askersiz sultanlık veririm.

3513 Bahar olmaksızın nergis ve nesrin verir, kitapsız ve üstatsız bilgiyle donatırım.

3514 Ben kâfiyim, ilaçsız derman veririm sana. Mezarı ve kuyuyu düz alana çeviririm.

3515 Mûsa'ya bir değnekle yürek veririm de böylece bütün dünyaya kılıç çalar.

3516 Mûsa'nın eline öyle bir nur ve parlaklık veririm ki güneşe sille vurur.

3517 Yedi başlı yılan kılarım değneği. Öyle bir yılan ki hiçbir yılan böylesini doğurmamıştır.

3518 Nil suyuna kan katmam ben. Kudretimle suyun kendisini kana dönüştürürüm.

3519 Nil suyu gibi mutluluğunu hüzne çeviririm de mutluluklara yol bulamazsın.

3520 Yine imanını yenileyip yine Fırvun'dan bıkkınlık gösterdiğinde...

3521 Rahmet Mûsa'sının geldiğini ve kan Nil'inin böylece suya dönüştüğünü görürsün.

3522 İçindeki ipin ucunu kaçırmazsan, zevkinin Nil'i hiç kana dönüşmez.

3523 Ben, iman edip bu sayede bu kan selinden su içerim sanırdım.

3524 [Allah'ın] iç dünyamı değiştirip beni Nil'e dönüştüreceğini nereden bilirdim?

3525 Başkalarının gözünde eskisi gibiyken, kendi gözümde akıp duran bir Nil'im.

3526 Nitekim dünya, bizim gözümüzde cansızken Peygamber gözünde zikre dalmıştır.

3527 Bu dünya, onun gözünde aşkla coşkuyla dolu, başkalarının gözündeysen cansız ve ölü.

3528 [207b] Onun gözünde dere tepe seğirtir. O, taşlarla topraktan incelikler یشitir.

3529 Oysa avam için bütün bunlar kapalı ve ölüdür. Böyle ilginç bir perde görmedim ben.

3530 Gözümüzde mezarlar birbirinin ayındır. Velilerin gözündeysen kimi bahçe, kimi çukur¹⁹⁶.

3531 Sıradan insanlar, *Peygamber*, derlerdi, *neden suratını asıyor, neden keyfi kaçtı?*

3532 Seçkinlerse derlerdi, *o sizin gözünüze asık suratlı görünüyor, a insanlar.*

3533 *Bir an olsun bizim gözümüzle bakın da ondaki “hel etâ¹⁹⁷” [sırrının verdiği] gü-lüşleri görün.*

3534 Armut ağacı üzerinde ters görünür o. Aşağı gel delikanlı.

3535 Varlık ağacıdır armut ağacı. O ağaçta oldukça yeni şeyler sana eski görünür.

3536 Orada oldukça kızgın akrep ve yılanlarla dolu bir dikenlik görürsün.

3537 Ağaçtan indiğinde rahatlıkla bir dünya görürsün, gül yüzlü güzeller ve dadılarla dolu.

Kocasına, o hayalleri sen armut ağacındayken görüyorsun,
armut ağacındayken insan böyle şeyler görür,
ağaçtan in de hayaller kaybolsun, diyen aşağılık kadının hikâyesi:
Biri çıkıp da o adamın gördüklerinin hayal olmadığını söylerse,
cevabı şudur: Bu bir örnektir, aynıyla olmuş bir şey değildir.

Örnekte anlatılmak istenen ancak şudur:

Armut ağacına çıkmamışsan, hayal ya da gerçek, böyle bir şey görmemiştir.

3538 Bir kadın, aptal kocasının gözleri önünde oynaşıyla oynamak istiyordu.

3539 Kocasına dönüp *a bahtiyar*, dedi, *ağaca çıkıp meyve toplayacağım ben.*

3540 Kadın, ağa çıkınca yukardan kocasına na doğru bakarak ağlamaya başladı.

3541 *Behey alçak*, dedi kocasına, *üstüne abanan lûti de kim?*

3542 *Kadın gibi yatmışsın altına. Bre adam, demek ki sen ibnesin!*

3543 Kocası, *hayır*, dedi, *galiba senin başın döndü. Burda benden başka kimse yok ki!*

3544 Kadın üstleyip dedi, *arkanda yatan şapkalı kim peki?*

3545 *İn ağaçtan be kadın*, dedi adam, *başın döndü, sersemledin iyice!*

3546 O inince kocası çıktı ağaca. Kadın, oynasını çekti koynuna.

3547 Kocası [ağaçtan bakıp] dedi, *maymun gibi üstüne çıkan da kim, orospu?*

3548 *Yok*, dedi kadın, *benden başka kimse yok burda. Başın döndü işte, saçmalayıp durma!*

3549 Adam üstleyip aynı sözleri söyledi. Kadınsa, *armut ağacından böyle oluyor*, dedi.

3550 *Ben de armut ağacındayken seni öyle yanlışı görüyordum, kavat!*

3551 *İn de gör hiç kimsenin olmadığını. Bunca hayale yol açan armut ağacı!*

3552 Şaka öğretici bir şeydir, onu ciddiyetle dinle. Takılıp kalma şakanın dışyüzüne.

3553 Ciddiyetsizler için bütün ciddi şeyler şakadır. Akıllı olan içinse şakalar ciddidir.

3554 Tembeller armut ağacı ararlar, ama öbür armut ağacına epey bir yol var.

3555 Armut ağacından ayrılıp yürü şimdi. Gözün şaşkın bakıyor, alıklaşmış yüzün!

3556 Bu [ağaç] benliktir, ilk var oluşturu. Bunun yüzünden göz eğrilip şaşı olur.

3557 Bu armuttan inince, düşüncende de eğrilik kalmaz, gözünde de, sözünde de.

3558 [O zaman] bunun, dalları yedinci göğe uzanan bir ikbal ağacına döndüğünü görürsün.

3559 Ondan inip ayrıldığında, Allah onu rahmetiyle değiştirir.

3560 İnmele gösterdiğin alçak gönüllülük yüzünden Allah gözüne doğru bir görüş verir.

3561 Doğru görüşe ermek kolay ve beşer olsaydı, Mustafa onu Rab'den diler miydi hiç?

3562 Yukarda ve aşağıda olanları, katında nasılsa öyle ayrıntısıyla göster, [diye dua etti o].

3563 [Sen de] bundan sonra “ol” emriyle değişip yeşeren armut ağacına çık.

3564 Çünkü o, Mûsa'nın ağacına dönüştü. Çünkü sen, Mûsa'ya doğru taşıdın göcünü.

3565 Ateş onu yeşertip canlandırır. Dallarını da “Ben Allah'ım¹⁹⁸” diye seslenir.

3566 [208a] Gölgesi altında bütün hacetlerin yerine gelir. İşte böyle olur ilahî iksir!

3567 Helal olur artık varlığın ve benliğin. Çünkü onda sıfatlarını görürsün celâl sahibinin.

3568 Eğri ağaç doğrulup hakikati gösterir. [Artık onun] “kökü yerde sâbit, dalları göktedir¹⁹⁹”.

Mûsa -selam üzerine olsun- kıssasının geri kalan bölümü

3569 *Şimdi eğriliği bırak, “dosdoğru ol”²⁰⁰*, diye önemli bir vahiy geldi Mûsa’ya.

3570 Bu beden ağacı, Mûsa’nın asâsıdır; elinden at diye Musâ’ya buyruk gelen asâ.

3571 Atıp da gör onun hayrını ve şerrini. Sonra da Allah’ın emriyle yerden al onu.

3572 Atmadan önce değnekten başka bir şey değildi. Emriyle yeniden eline alınca güzelleşti.

3573 Önceden kuzulara yaprak çırparken, şimdi mucize gösterir oldu aldananlara.

3574 Firavun’un adamlarına egemen oldu ve sularını kana çevirip onları çaresiz kıldı.

3575 Yaprakları yiyen çekirgeler yüzünden tarlalarından kıtlık ve ölüm fişkırdı.

3576 İşin sonuna bakınca Mûsa’nın dilinden ister istemez dua yükseldi.

3577 Dedi, *bu toplum düzelmeyeceğine göre, bunca mucize gösterip çabalamak niye?*

3578 Buyruk geldi, *Nuh’un yolunu izle; ayrıntıyla işlerin sonuna bakmayı bırak*, diye.

3579 *Böyle düşünmeyi bırak; senin işin yola çağırmak*. “Bildir²⁰¹” emri boşuna değil.

3580 Bunun en küçük hikmeti, ısrarlı çabalamanla inat ve inkârlarının açığa çıkmasıdır.

3581 Böylece Hakk’ın yol gösterişi ve yoldan çıkarışı, bütün toplumlarca açıkça görülür.

3582 Var etmekten amaç [Hakk’ı] göstermek olduğuna göre, öğüt ve saptırmayla sınamak gerek.

3583 Şeytan ısrarla saptırmaya çabalar-ken, şeyh ısrarla doğru yola yöneltmeye

çabalar.

3584 Kötü ve üzücü olaylar art arda sönün edip Nil baştan başa kan kesilince...

3585 Firavun, bizzat kendisi Mûsa’ya gelerek iki büklüm olup yalvarmaya başladı.

3586 *Biz ettik sen etme, sultanım*, diyordu, *söz söyleyecek yüzümüz yok!*

3587 *Azar azar buyruğuna boyun eğirim. İzzet görmeye alışkınım, beni zora koşma.*

3588 *Ey [Allah’ın] emini, hadi, acıyıp dudağını kıpırdat da kapansın ağzı bu ateşin.*

3589 [Mûsa] dedi, *Rabbim, o beni kandırıyor. Senin kandırıcı kıldığını kandırmak istiyorum.*

3590 *Onu dinleyeyim mi yoksa ben de onu kandırayım da o ayrıntıcı, esas neymiş anlasın mı?*

3591 *Anlasın ki her hilenin aslı bizim katımızdadır. Yerde olan her şeyin aslı göktedir.*

3592 Hak dedi ki *o köpek buna da değmez. O köpeğin önüne uzaktan bir kemik at.*

3593 *Haydi, asânı salla da topraklar çekirgenin yok ettiği her şeyi yeniden versin.*

3594 Allah’ın gerçekleştirdiği değişimi görünce çekirgeler anında kapkara kesilir.

3595 *Çünkü benim sebeplere ihtiyacım yok. Sebepler gizlemek ve örtmek içindir.*

3596 Böylece tabiatla ilgilenen ilaç yapmaya yönelirken, müneccim de yıldızlara yönelir.

3597 Böylece münafık da işlerin kesat gideceğinden korkup ihtirasla erkenden pazara gelir.

3598 Kulluk etmemiş, yıkamamış yüzünü bile. Cehennemin azığı, azık arıyor kendine!

3599 İnsanların canı hem yer, hem yenir; tıpkı kuru otta yayılan kuzu gibi.

3600 Kuzu otlanırken kasap sevinir, bizim için otlanıp besleniyor diye.

3601 Yiyip içmekle cehenneme çalışıyor-sun. Onun için kendini besiye çekiyorsun.

3602 Bir gün de kendine çalışıp hikmet otla. Böylece gönlün semirip kavuşsun ihtişama.

3603 Bedenin yemesi, canın yemesine engeldir. Can tâcirdir, bedense yol kesen haydut.

3604 Tâcirin mumu, haydut tıpkı odun gibi yanınca yanar ancak.

3605 İşte sen o akılsın, gerisi engel akla. Kendini yitirip de boş yere çabalama.

3606 Bil ki her arzu, şarap ve afyon gibi akla perdedir. Akıl sahibi ondan aptala döner.

3607 Akıllı sarhoş eden şarap değil sadece. Arzuya ilişkin her şey gözü kulağı bağlar.

3608 İblis şarap içmekten uzaktı. Ancak o, kibir ve inadından sarhoştı.

3609 Sarhoş, olmayan şeyi varmış gibi görer. Bakır ya da demir ona altın görünür.

3610 Bu sözün sonu gelmez ey Mûsa. Dudağını kıpırdat da yeşersin bitkiler.

3611 [208b] [Mûsa da] öyle yaptı ve toprak, anında başak ve tanelerle dolup yemeyeşil oldu.

3612 Kıtık görmüş ve açlıktan ölecek kerteye gelmiş halk yemeklere üşüştü.

3613 O katil [Firavun] ile insanlar ve hayvanlar o ikramdan birkaç gün yiyip doydular.

3614 Nimete ulaşır karınları doyup sıkıntıdan kurtulunca yine azdılar.

3615 Nefis Firavundur, sakın doyurma

onu. Doyurma ki eski inkârını aklına getirmesin.

3616 Ateşin alazı olmadan güzelleşmez nefis. Kor haline gelmedikçe demiri dövme.

3617 Beden aç kalmadan yerinden kımıldamaz. Soğuk bir demirdir o, [boşa] dövüp durursun.

3618 Hıçkırarak ağlayıp sızlasa da Müslüman olmayacaktır, aklını başına al.

3619 O, kıtlık zamanı Mûsa'ya başvurup yalvaran Firavun gibidir.

3620 Doyuma ulaşınca yoldan çıkar. Yü-künü atan eşek, çifte vurmaya başlar!

3621 İşini ilerletince eski ağlayışlarını ve yakarışlarını unutturur.

3622 Bir şehirde yıllarca yaşayan adam, bir an uykuya dalar...

3623 Düşünde iyisiyle kötüsüyle başka bir şehir görür de kendi şehri hiç aklına gelmez.

3624 Demez ki *bulunduğum bu şehir benim değil. Ben burada rehlinim.*

3625 Bu şehirde doğup büyüdüğünü ve hep burada yaşamaya alışkın olduğunu sanır.

3626 Ne tuhaftır ki ruh, doğduğu ve yaşadığı eski yurtlarını aklına getirmez.

3627 Çünkü düşü andıran bu dünya, bulutun yıldızı örttüğü gibi [insan idrakini] örter.

3628 Özellikle bir çok şehri dolaşmış da tozları aklından henüz silinmemişken [bundan önce bir çok yurtda yaşadığını anlaması gerekir.]

3629 [İnsan] iyice çabalamaz ki gönlü berraklaşıp olan biteni görsün...

3630 Kalbi sırrın penceresinden başını çıkar-sın da çıplak gözle başını sonunu görsün.

Başlangıcından bu yana insanın yaratılış biçim ve menzilleri -Allah en iyi bilir.

3631 [İnsan] önce cansızlar ülkesine gelmiş, sonra da cansızlıktan bitki aşaması-

na düşmüştür.

3632 Yıllar yılı bitki olarak yaşamış ve can-

sız olduğu dönemi hatırlamaz olmuştur.

³⁶³³ Bitki durumundan hayvan durumuna gelince de bitki hali hiç aklına gelmez olmuştur.

³⁶³⁴ Ancak özellikle bahar gelip reyhanlar açınca o yöne bir eğilim duyar.

³⁶³⁵ Tıpkı süt emme eğiliminin nerden geldiğini bilmeyen çocuğun anneye eğilimi gibi.

³⁶³⁶ Ve tıpkı her yeni müridin o yüce ve bahtiyar pîre olan aşırı eğilimi gibi.

³⁶³⁷ Bunun cüz'î aklı o küllî akıldandır. Bu gölgenin hareketi, o gül dalındandır.

³⁶³⁸ Sonunda gölgesi onda yok olur. İşte o zaman eğiliminin ve arayışının sırrına erer.

³⁶³⁹ Kutlu dostum, bu ağaç sallanmasa, başka dalın gölgesi nasıl sallanır?

³⁶⁴⁰ Bildiğin yaratıcı, yine onu hayvanlıktan insanlığa çekip götürmekteydi.

³⁶⁴¹ Böylece o ülke ülke dolaştı. Böylece şimdi akıl ve bilgiye kavuşup büyüdü.

³⁶⁴² Önceki akılları anımsamaz. Ayrıca bu akıldan da evrim geçirecektir.

³⁶⁴³ Böylece hırs ve arzu dolu bu akıldan kurtulup yüz binlerce şaşırtıcı akıl görecektir.

³⁶⁴⁴ Uyuyup geçmişi unutmuş olsa da onu bu unutkanlık içinde bırakırlar mı hiç?

³⁶⁴⁵ Sonunda o uykudan uyandırırılar onu. Uyanır da kendi haline güler.

³⁶⁴⁶ Der ki *düşümde çektiğim sıkıntı neydi öyle? Gerçek halleri nasıl da unutmuşum?*

³⁶⁴⁷ *O sıkıntı ve derdin düşten doğan bir*

aldanış ve hayal olduğunu nasıl anlamadım?

³⁶⁴⁸ Nitekim uyuyan kişinin düşüdür dünya. Uyuyan sanır ki hep böyle sürecektir.

³⁶⁴⁹ Sonunda ecel sabahı ansızın gelir de o, zan ve aldanış karanlığından kurtulur.

³⁶⁵⁰ Kalıcı olarak yerleşeceği yeri görünce, eski üzüntülerine gülmeye başlar.

³⁶⁵¹ Bu uykunda yaptığın kötülüğün tabiri olmayan bir düş olduğunu sanmayasın.

³⁶⁵² Düşünde gördüğün iyi kötü her şey mahşer günü birer birer ortaya çıkar.

³⁶⁵³ Dünya uykusunda düş görürken yaptıkların, uyandığın zaman açığa çıkar.

³⁶⁵⁴ Düşündeki ağlayışın ve üzüntün, mutluluğun olacaktır bil ki uyandığında.

³⁶⁵⁵ [209a] Bilakis ey zalim, tutsaklara gülüşün, tabir günü ağlayıp inleme olacaktır.

³⁶⁵⁶ Ey Yusuf'ların derisini parçalayan! Kurt olarak kalkacaksın bu ağır uykudan!

³⁶⁵⁷ Huyların birer birer kurt haline gelip öfkeyle senin uzuvlarını parçalar.

³⁶⁵⁸ [Döktüğün] kan, kısasa rağmen, sen öldükten sonra uyumaz. Öldüm, kurtuldum, deme.

³⁶⁵⁹ Bu peşin kısas, hile yapmaktır ve o [ahiretteki] kısas yanında bu bir oyundur.

³⁶⁶⁰ Bu yüzden Allah dünyayı oyun diye niteler. Çünkü bu ceza, o ceza yanında bir oyundur.

³⁶⁶¹ Bu ceza, savaş ve fitneyi dindirir. Burdaki sünnet etmek, ordaki iğdiş etmek gibidir.

Cehennem halkının, azıklarımızı semirtip hemen bize gönder,
çünkü sabrımız kalmadı diye Hakk'a
yalvarıp yakaran açlar olduğuna dair

³⁶⁶² Bu sözün sonu yok ey Mûsa, saliver o eşekleri çayıra!

³⁶⁶³ Saliver de otlanıp semirsinler. Nasıl

olsa öfkeli kurtlarımız var bizim!

³⁶⁶⁴ Kutlarımızın inleyişinin farkındayız. Bu eşekleri onlara yem yaparız.

3665 Senin dudağından üfleneyen güzel ik-sir, bu eşekleri insana çevirecekti aslında.

3666 Çağırmakla çok cömertlik ve lütuf gösterdin. Ne ki bu eşeklerin şansı, kıs-meti yoktu.

3667 Bu durumda nimet yorganını üstle-rine ört de alıp götürüversin onları gaflet uykusu.

3668 Böylece bu katile uykudan sıçradı-ğında mum çoktan sönmüş ve sâki gitmiş olsun.

3669 Taşkınları şaşkınlık içinde bıraktı seni. O halde karşılığında yudumlasınlar hasreti.

3670 Böylece adaletimiz harekete geçer ve her çirkinin hak ettiği karşılığı verir.

3671 Çünkü açıkça görmedikleri padişah, yaşayışlarında gizlice onlarlaydı.

3672 Tıpkı şu gözün göremese de aklının, bedenini kuşatmış olarak seninle oluşu gibi.

3673 O aklın görüşü, duruş ve hareketini gör-medeyetersiz değildir bayım. İstersen sına.

3674 O akli yaratanın da seninle olma-sında şaşılacak ne var? Buna aklın nasıl yatmaz?

3675 İnsan, aklını göz ardı edip kötülük işler de sonrasında akli onu kınar.

3676 Sen aklını göz ardı ettin, akıl seni de-ğil. Kınaması, seninle oluşunun ifadesidir.

3677 Akıl yanında olmayıp seni göz ardı etseydi, kınayıp tokatlaması mümkün müydü seni?

3678 Nefsin onu göz ardı etmemiş olsaydı, çılgınlık ve ateşin hiç böyle yapar mıydı?

3679 O halde usturlap gibidir seninle ak-lın. Bu yolla varlık güneşinin yakınlığını anlarsın.

3680 Aklın sana sorgusuz sualsiz yakındır. Yoktur onun solu sağ, önü arkası.

3681 Aklın kavrayamadığı padişah, nasıl sorgusuz sualsiz yakın olmaz öyleyse?

3682 Parmağındaki hareketin önü arkası ya da sağ solu olmaz ki.

3683 Uykuyla ölüm zamanı parmağından ayrılır ve uyanıkken yanında yer alır.

3684 Bu, hangi yoldan geliyor parmağı-na? Öyle ki onsuz parmağının yararı yok.

3685 Gözünün nuruyla gözbebeğin, altı yön olmaksızın hangi yönden gelmiştir?

3686 Yönleri olan ancak yaratılmışlar âle-midir. Bil ki emir ve sıfatlar âlemi yön-süzdür.

3687 Güzelim, bil ki yönsüzdür emir âle-mi. Öyleyse daha yönsüzdür emredici.

3688 Akılda yön olmaz. “Söz söylemeyi iyi bilen²⁰²” [Hak] ise akıldan daha akıl, candan daha candır.

3689 Hiçbir yaratık ondan bağımsız de-ğildir. Efendim, işte bu bağımlılık sorgu-suz sualsizdir.

3690 Ruhta kavuşma ve ayrılık yokken, zan, ayrılık ve kavuşma dışında bir şey düşünmez.

3691 Ayrılık ve kavuşmayı düşünmeden kılavuzla yolu bul. Fakat yolu bulmak su-suzluğu dindirmez.

3692 Asıldan uzaksan, bunu hep akılda tut ki yiğitlik damarın seni kavuşmaya götürsün.

3693 Bu bağlılığa akıl nasıl kılavuzluk et-sin? O ayrılığa bağlıyken akıl kavuşmuştur.

3694 Bu yüzden Mustafa, *Allah'ın zâtını pek tartışmayın*²⁰³, diye bizi öğütlemiştir.

3695 O'nun zâtı üzerinde düşünen kim-se, zâtı göz önünde bulundurmaz aslında.

3696 O öyle sanmaktadır. Çünkü bu yol-da Allah'a varıncaya dek yüz binlerce en-gel vardır.

³⁶⁹⁷ Herkes, kendine özgü bir perdeye takılır da bu perdenin O'nun kendisi olduğunu sanır.

³⁶⁹⁸ Bu yüzden Peygamber, yanlışa tutulmasın diye insanın bu vehmini ortadan kaldırmıştır.

³⁶⁹⁹ Çünkü onun vehminde edepten uzaklaşma vardır. Rab, edepsizi tepetaklak eder.

³⁷⁰⁰ [209b] Tepe taklak olmak, kişinin, baş aşağı olduğu halde üstün geldiğini sanmasıdır.

³⁷⁰¹ Oysa bu ancak sarhoşa yaraşır bir şeydir. Çünkü sarhoş göğü yerden ayırt edemez.

³⁷⁰² O'nun mucizelerini düşünmeye dalıp ululuk ve görkeminin etkisiyle kendinizden geçin.

³⁷⁰³ O'nun yaratışı karşısında kibrini yok eden, haddini bilip yaratıcıyı tartışmaktan vazgeçer.

³⁷⁰⁴ O ancak canla başla, "Övmeye gücüm yetmez²⁰⁴." der. Çünkü bu övgü, sayıya, ölçüye sığmaz.

Zülkarneyn'in Kafdağı'na gitmesi ve Kafdağı'ndan Hakk'ın sıfatlarının ululuğundan söz etmesini istemesi ve Kafdağı'nın O'nun ulu sıfatlarının sözle anlatılamayacağını ve O'nun karşısında kavrayışların yok olup gideceğini söylemesi üzerine Zülkarneyn'in, hatırladığı ve kolayına geldiği kadarıyla O'nun yaratışlarından bahsetmesi için Kafdağı'na yalvarması

³⁷⁰⁵ Zülkarneyn, Kafdağı'na gitti ve onun saf zümrüitten olduğunu gördü.

³⁷⁰⁶ O, âlemi bir halka gibi kuşatmıştı. [Zülkarneyn], bu görkemli varlığa hayran kaldı.

³⁷⁰⁷ Dedi, *sen dağsın, peki ötekiler ne? Azametinin karşısında durabilir mi onlar?*

³⁷⁰⁸ [Kafdağı] dedi, *o dağlar benim damarlarımdır. Güzellik ve değerce benim gibi değiller.*

³⁷⁰⁹ *Benim her şehirde gizli bir damarım var. Damarlarıma bağlıdır dünya-*

nın her yanı.

³⁷¹⁰ *Hak bir şehri depremle sarsmak istediğinde bana söyler, ben de damarımı oynatırım.*

³⁷¹¹ *Böylece ben, şehrin bağlı olduğu damarı kahırla sallarım.*

³⁷¹² [Hak] *yeter dediğinde damarım sakinleşir. Sakinimdir ama, her zaman çalışırım.*

³⁷¹³ *Merhem gibi dinginim, ama çok iş işlerim. Sözü harekete geçiren akıl gibi sakinim.*

³⁷¹⁴ *Aklı buna ermeyen kimseye göre deprem, yerin buharlarından doğar.*

Bir karınca kâğıt üzerinde giderken kalemin yazı yazışını görüp kalemi övmeye başladı. Daha keskin görüşü olan başka bir karınca parmakları öv, dedi, çünkü bu hüner onun ürünü. İkisinden daha aydın gözlü başka bir karınca da, ben kolu överim, dedi, çünkü parmaklar kolun tikelidir. Sonuna dek böyle sürüp gitti.

³⁷¹⁵ Küçük bir karınca, kâğıt üzerinde bir kalem görüp bu sırrı başka bir karıncaya söyledi.

³⁷¹⁶ Dedi, *o kalem, şaşırtıcı resimler çizdi.*

Çizdiği, reyhan, zambak ve gül bahçesiydi sanki.

³⁷¹⁷ İkinci karınca dedi, *bunu yapan usta parmaktır. Kalem ise bu işte aracı olup ikincildir.*

³⁷¹⁸ Üçüncü karınca, *bu kolun işidir*, dedi. *Güçsüz parmak onun gücüyle bunu yapmıştır.*

³⁷¹⁹ Böylece bir üst güce varıyordu iş. Sonunda biraz daha zeki olan bir ulu karınca...

³⁷²⁰ Dedi, *uyku ve ölüm halinde bir şey bilmez olan dışyüzüne bakıyorsunuz bu hünerin.*

³⁷²¹ *Dış görünüş, elbise ve baston gibidir. Görüntüler, akıl ve can olmadan kılmıdamaz.*

³⁷²² Allah'ın dönüştürmesi olmadan o akıl ve kalbin ancak cansız bir varlık olacağından habersizdi.

³⁷²³ Bir zaman Allah ondan yardımını kesince, uyanık akıl, aptallıklar yapmaya başlar.

³⁷²⁴ Zülkarneyn, Kafdağı'nı konuşur ve söz incilerini dizer bulunca şöyle dedi:

³⁷²⁵ *Ey sırlara vâkıf bilge hatip, bize Hakk'ın sırlarından söz et.*

³⁷²⁶ *Git*, dedi [Kaf.] *çünkü o betimleme o denli müthiş ki söz ona el atmaya cüret edemez.*

³⁷²⁷ *Ayrıca kalemin de cesareti yoktur sayfalara ona ilişkin bilgiler yazmaya.*

³⁷²⁸ [Zülkarneyn] dedi, *en azından Hakk'ın mucizelerinden bir öykü anlat.*

³⁷²⁹ [Kaf] dedi, *işte şu üç yüz yıllık mesafedeki çölü, Padişah (Allah), kar dağlarıyla doldurmuştur.*

³⁷³⁰ *Kar dağı başka bir kar dağına eklenir ve böylece soğukluğu yere dek ulaştırır.*

³⁷³¹ *Sayırsız ve sonsuz dağlar üstüne dağlar yığılır. Her zaman karla takviye edilir bu dağlar.*²⁰⁵

³⁷³² *Şahım, böyle bir vadi olmasaydı, cehennem alazı beni yok ederdi.*

³⁷³³ Bil ki gâfiller, akıl sahiplerinin perdeleri yanmasın diye yığılan kar dağlarıdır.

³⁷³⁴ Kar tutan cehaletin yansıması olmasaydı, Kafdağı iştihak ateşiyle yanardı.

³⁷³⁵ [210a] Allah'ın kahrından bir zerredir ateş. Alçakları tehdit için bir kırbaçtır.

³⁷³⁶ Böyle büyük ve üstün kahrına rağmen kahrın önüne geçen lütfunun soğuna bak²⁰⁶!

³⁷³⁷ Sorgusuz sualsiz manevi bir öne geçiş... Böyle ikiliksiz geçenle geçilen gör-dün mü hiç?

³⁷³⁸ Görmemişsen, düşük anlayışındandır. Çünkü insanın aklı, o madenden bir zerredir.

³⁷³⁹ Din işaretlerine değil, kendine kusura bul. Din göğüne nasıl çıksın çamurdan olan kuş?

³⁷⁴⁰ Kuşun gezeceği en yüksek yer havadır. Çünkü onun doğup gelişmesi arzıyla hevadandır.

³⁷⁴¹ Öyleyse sen evet hayır demeden hayrete düş ki böylece rahmetle sana yol gösterilsin.

³⁷⁴² Bu mucizeleri anlamayacak kadar aptalken evet dersin, gösteriş yapıyorsun demektir.

³⁷⁴³ Hayır dersin, bu hayır senin boynunu vurur. Kahır, bu hayır yüzünden pencerene kapatır.

³⁷⁴⁴ Öyleyse sadece hayrete düş yeter. Böylece Hakk'ın yardımı önden arkadan gelir.

³⁷⁴⁵ Hayret ve şaşkınlığa düşüp yok olduğunda hal diliyle "bize yol göster²⁰⁷" demiş olursun.

³⁷⁴⁶ Büyük mü büyüktür [bu gerçek]. [Karşısında] titrersen, bu gerçek yumuşayıp yalınlaşır.

³⁷⁴⁷ Onun büyük görünüşü inkârcı içindir. Sen acizleştğinde o da lütuf ve iyilik haline gelir.

Cebrail'in -selam üzerine olsun- Mustafa'ya -Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun- gerçek görünüşüyle görünmesi. Onun yedi yüz kanadından sadece biri bütün ufku kapladı ve güneş bütün ışıklarıyla birlikte görünmez oldu.

³⁷⁴⁸ Mustafa, *ey dost*, diyordu Cebrail'e, *[gerçek] görünüşün neyse...*

³⁷⁴⁹ *Sen bana açık ve somut olarak görün. Görün de gözümle göreyim seni.*

³⁷⁵⁰ [Cebrail] dedi, *dayanamaz, güç yetiremezsin. Duyu güçsüz ve nahiftir. Sana ağır gelir.*

³⁷⁵¹ [Peygamber] dedi, *göster de ne denli güçsüz ve desteksiz olduğunu görsün bu beden.*

³⁷⁵² İnsanın beden duyusu yetersizdir, ama onun içinde muhteşem bir karakter var.

³⁷⁵³ Bu beden, taş ve demir gibidir, ama nitelik bakımından ateş yakıcıdır.

³⁷⁵⁴ Taşla demir, doğurur ateşi. Doğan ateş, ana-babasına kahrır yağdırır.

³⁷⁵⁵ Bedenin niteliğinden doğan bu ateş, bu kez bedene kahrırla alev sağlar.

³⁷⁵⁶ Yine bedende ateş burcunu yok eden İbrahim gibi başka bir alev vardır.

³⁷⁵⁷ O yetkin Peygamber, "Biz öne geçen sonrakileriz"²⁰⁸ sırrını bu yüzden söylemiştir.

³⁷⁵⁸ Bu ikisi, görünüşte bir örse yenilirken, nitelikte demir madenlerinden üstündür.

³⁷⁵⁹ O halde şunu bil ki insan, görünüşçe dünyanın tikeliyken, nitelikçe dünyanın temelidir.

³⁷⁶⁰ Dışyüzünü bir sivrisinek bunaltırken, içyüzü yedi göğü kuşatır.

³⁷⁶¹ [Peygamber] ısrar edince [Cebrail] birazcık göründü. Öyle bir heybet ki dağ görse ufalanır.

³⁷⁶² Kocaman bir kanat kapladı doğuyla batıyı. Dehşetiyle kendinden geçti Mustafa.

³⁷⁶³ Cebrail, onun korkuyla kendinden

geçtiğini görünce gelip onu bağrına bastı.

³⁷⁶⁴ O korkunçluk yabancıların payıdır. Bu muhabbet dostlara bedavadır.

³⁷⁶⁵ Padişahların at binme anlarında, [çevresinde] eli kılıçlı korkunç komutanlar vardır.

³⁷⁶⁶ Kargılar, mızraklar ve kılıçlar... Öyle ki korkudan titrer aslanlar.

³⁷⁶⁷ Çavuşların sesleriyle mızraklarının saldığı korkudan canlar ağza gelir.

³⁷⁶⁸ Bu, şahlar şahından haberleri olsun diye gelip geçen seçkinlerle sıradan herkes içindir.

³⁷⁶⁹ Bu ihtişam, sıradan insan kitlesinin böbürlenip büyüklük taslamaması içindir.

³⁷⁷⁰ Bu, benlikleri kırılсын ve bencil nefis kötülük ve fitneye kalkışmasın diyerdir.

³⁷⁷¹ Padişahın gazabı ve cezalandırması oldukça şehir güven içindedir.

³⁷⁷² Böylece insanlardaki arzular ölür ve padişahın heybeti o uğursuz işleri engeller.

³⁷⁷³ Ancak padişah özel eğlence meclisine gelince, heybet veya kısas orda ne gezer?

³⁷⁷⁴ Yumuşak başlılıkla babacanlık coşar orda. Bir ses duyamazsın çengle neyden başka.

³⁷⁷⁵ Korkunç davul ve kös savaşırken söz konusudur, çeng sesiye seçkinlerle eğlenirken.

³⁷⁷⁶ [210b] Soruşturma divanı genel halk içindir, peri yüzlülere kadeh arkadaşlığı için.

³⁷⁷⁷ Zırhla miğfer savaşmak içindir, ipekle saz ise dinlenmek ve şenlik için.

³⁷⁷⁸ Bu sözün sonu gelmez, ey cömert, artık bitir. Doğru yönü Allah daha iyi bilir.

3779 Ahmed'de gizlenmiş olan o duyuş, Medine'de toprak altında uyuyor şimdi.

3780 O "yüce ahlâklı²⁰⁹", o saflar yaran savaşçı, doğruluk mekanında değişmeden duruyor.

3781 Değişmeler uğrayan beden nite-likleridir. Kalıcı ruh, aydınlık bir güneştir.

3782 [Ruh için] ne doğudan bir değişim söz konusudur, ne de batıdan bir başkalaşım.

3783 Hiç kendini zerreye kaptırır mı güneş? Kelebeği görünce mum kendinden geçer mi?

3784 Ahmed'in cisminin bununla bağlantısı vardı. Bil ki bu değişim bedene özgüdür.

3785 Bu hastalık, uyku ve ağrı gibi [bedene özgü] niteliklerden uzak ve arıdır can.

3786 Gücüm yetmez. [Gücüm yetse de] canı anlatsam, şu varlık ülkesi depremlere tutulur.

3787 Ahmed'in [beden] tilkisi bir an sarsılmışsa, can aslanı o an uyuduğu için olmalı.

3788 Uykudan münezzeh aslan uyumuş demek! İşte sana korkunç bir uysal aslan!

3789 Aslan kendini öyle uyur gösterir ki şu köpekler onu hepten öldü sanırlar.

3790 Yoksa âlemde güçsüzlerden bir çöp bile kapmaya kimin cesareti olurdu?

3791 Ahmed'in köpüğü o bakışla şaşkınlığa düştü ve denizi, köpük sevgisiyle dalgalandı.

3792 Ay tümüyle avuçtur, bağışlayan, nur saçan... Avucu olmayınca, ay olmasın daha iyi.

3793 Ahmed o yüce kanadını bir açsa, Cebrail'in sonsuza dek akli başından gider.

3794 Ahmed, [miraçta] Sidre'yi ve Cebrâil'in gözetleme makamını geçince...

3795 *Ardımca uç*, dedi Cebrail'e. O da, *sen git*, dedi, *ben dengin değilim*.

3796 [Peygamber] yine, *gel ey perdeler yakan*, dedi ona, *kendi zirveme varmadım ben daha*.

3797 [Cebrail] dedi, *ey görkemli dost, bu sınırdan öte bir kanat çırparsam kanadım yanar*.

3798 Daha haslar karşısında haslar kendinden geçer. Bu öyküler hayrete hayret ekler.

3799 Burada hepsi oyundur kendinden geçişlerin. Verilesidir can. Kaç canın var ki senin?

3800 Üstün ve sevgili olsan da ey Cebrail, sen kelebek değilsin, mum da değil.

3801 Mum yanınca kelebeği çağırır. Kelebeğin canı hiç çekinmez yanmaktan.

3802 Bu aykırı sözleri toprağa ver. Alışılmışın tersine aslanı zebraya av yap.

3803 Bu aykırı sözler dağarcığını kapatıp saçmalamayı kes artık.

3804 Varlığının parçaları yerden öte geçmemiş kişiye göre aykırı ve saçmadır bu.

3805 Dostum, bir yabancı olarak evlerinde konaklarken onlarla ters düşme, iyi geçin.

3806 Onların ülkesinde geçici kalan yolcu, ne isterlerse verip razı et onları.

3807 Ey Reyli [dost], şaha ulaşıp izzet iklim görene dek Mervliyle iyi geçin.

3808 Ey Mûsa, zamanın Firavunu karşısında "yumuşak söz"²¹⁰ söylemek gerek.

3809 Kızgın yağa su dökersen, kazanı da mahvedersin, ocağı da.

3810 Yumuşak söyle, fakat doğrudan başka bir şey söyleme. Yumuşak konuşurken vesvese verme.

3811 Ey çağıyla insanların çağını uyandıran, ikinci zamanı geldi, sözü kısa kes.

3812 Şeker daha iyidir, de, toprak yiyene. Boczucu yumuşaklık yapma; ona toprak verme.

3813 Sözdən ve sestən müstağni olsan da sen can bahçesinin can sözüne.

3814 Şeker kamışı tarlasındaki bu eşek başı (korkuluk), nice insanın diken gibi yolunu keser.

3815 [İnsan] uzaktan bakınca sadece o

var sanır ve yenik düşmüş koç gibi geri geri gider.

3816 Sözü'n dışyüzü, kesinlikle bil ki anlam bağına ve ulu bahçeye dikilmiş eşek başıdır.

3817 Ey Hak ışığı Hüsâmeddin, bu eşek başını bu bostana yerleştir.

3818 Böylece eşek başı mezbahada ölünce bu mutfak ona başka bir hayat verir.

3819 Resim yapmak bizden, can vermekse senden. Hayır, yanlış. Bu da senden, o da senden.

3820 Ey aşıkâr güneş, sen gökte övülen-sin. Yeryüzünde de sonsuza dek övülen ol.

3821 Böylece yer halkı, yüce gök halkıyla gönlü bir, kıblesi bir, huyu bir olsun.

3822 [211a] Ayrılık da kalksın, şirk de ikilik de. Manevî varlıkta çünkü birlik var.

3823 Benim canım canını tanıyınca, olan bitenin bir olduğunu anımsar canlarımız.

3824 Yeryüzünde Mûsa'yla Harun olup sütle bal gibi güzel bir karışım oluşturlar.

3825 Can az tanıyıp da inkâr edince, inkârcılığı onu engelleyen bir perde olup çıkar.

3826 Bu durumda tanıyış [ondan] yüz çevirir ve ay onun nankörlüğüne öfkele-nir.

3827 Bu yüzden kötü can, Peygamber'in canını tanımayıp ona alayla sırt çevirir.

3828 Bunca okudun, şimdi de "*Lem yekun...*"²¹¹ü oku da bu eski kâfirin inkârını anla.

3829 Ahmed görkemle ortaya çıkmadan önce her inkârcı onun övgüsünü muska gibi taşırdı.

3830 *Böyle biri var ve ortaya çıkacak*, derlerdi. Yüzünün hayaliyle yürekleri kıpır kıpırdı.

3831 Secdeye kapanıp, *ey insanlığın Rabbi*, derlerdi, *onu olabildiğince çabuk ortaya çıkar*.

3832 Onlar Ahmed'in adıyla üstün gelmeyi dilerlerdi²¹² de böylece düşmanları yenik düşerdi.

3833 Nerde korkunç bir savaş olsa, Ahmed'in hücumu onların yardımcısı olurdu.

3834 Nerde müzmin bir hastalık olsa, Ahmed'i anmaları, şifalı bir ilaç olurdu.

3835 Yollarında, kalplerinde, kulaklarında ve ağızlarında onun sureti dolaşırdı.

3836 Onun suretine erişebilir mi her çakal? Eriştiği, ancak suretin kopyasıdır, yani bir hayal.

3837 Onun sureti bir duvara yansısı, duvarın yüreğinden kan damlar.

3838 Onun sureti ona öyle uğurlu gelir ki duvar iki yüzünden de kurtulur derhal.

3839 Arınmışların tek yüzlülüğü karşısında, duvar için iki yüzlülük bir kusur olmuştur.

3840 Onu cisim olarak gördüklerinde bunca tazim, saygı ve sevginin yerinde yeller esti.

3841 Kalp altın, anında kararır ateşi görünce. İmkân var mı sahtelerin kalbe erişmesine?

3842 Kalp altın, müritleri kuşku ve ikirciğe düşürmek için, mihenk arzusundan dem vurur.

3843 Onun tuzağına ancak adam olmayan düşer. Bu kuşkuya ancak alçaklar kapılır.

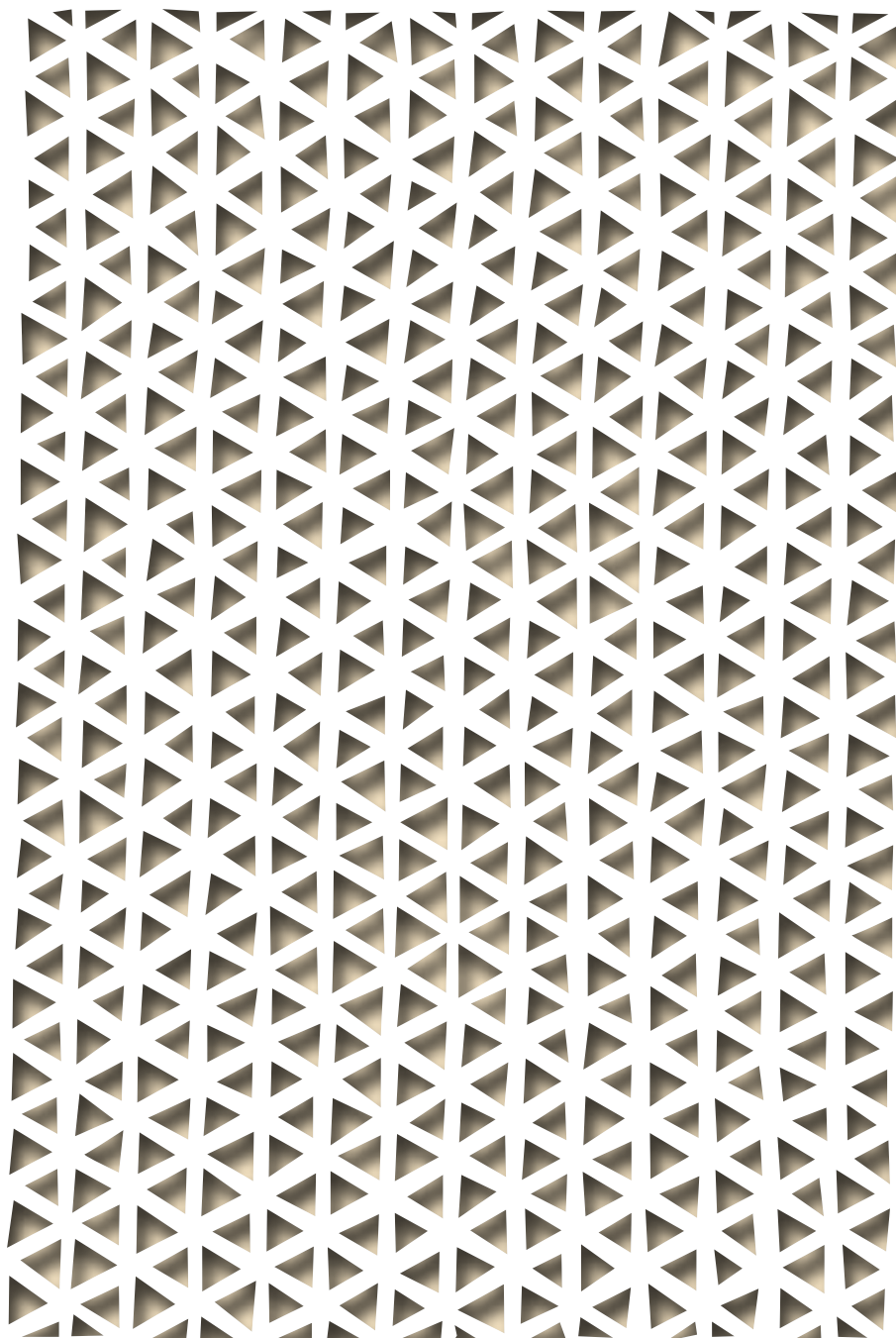
3844 Bu, saf altın olmasaydı, mihenge vurulmaya can atar mıydı, diye düşünür onlar.

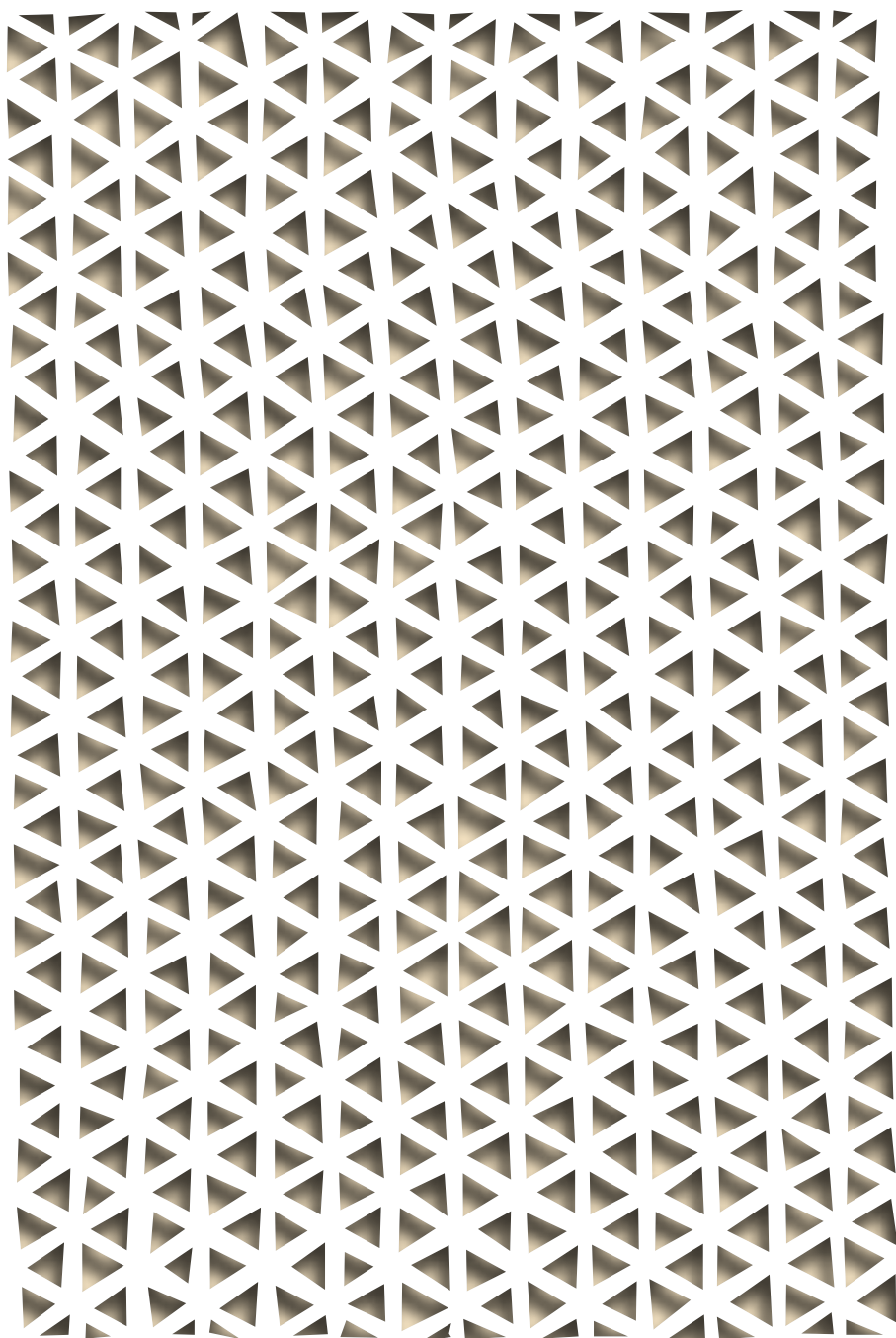
3845 O mihenk istiyor, ama istediği, kalplığını belli etmeyecek bir mihenk.

3846 Niteliği gizleyen bir mihenktir onunki. Aslında o ne mihenktir, ne de bilgi ışığı.

3847 Yüzdeki kusurları gizleyen ayna... Her kaltabanın gönlünün istediği!

3848 Ayna değildir, münafıktır o. Gücün yetiyorsa böyle ayna arama.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Mesnevi

Beşinci Defter

O'ndan yardım dileriz. O'na tevekkül ederiz. Kalplerin anahtarları O'nun katındadır. Allah'ın rahmeti, yarattıklarının en hayırlısı Muhammed'e, soyuna ve ashabına olsun.

Bu, Mesnevi defterlerinin, anlama dayalı anlatışların beşinci cildir. Şunu anlatır: Şeriat muma benzer, yol gösterir. [Ama] ele mum almakla yol alınmış olmaz. Yola girdin mi, o gidişin tarikattır; hedefe ulaştın mı o da hakikat. Bu yüzden “*Hakikatler ortaya çıksaydı şeriatlar batıl olurdu*” demişlerdir. Nasıl ki bakır, altına döner, ya da aslında altındır, onun için kimya bilgisine ihtiyaç yoktur, o [kimya bilgisi] şeriattır. [Bakırın] kendisini kimya-ya sürtmesine de gerek yoktur. Bu [kimyaya sürtme] tarikattır. Nitekim, “*Anlama ulaştıktan sonra delil*”

*Mevlânâ Celâleddin-i
Rûmî*

aramak çirkindir; anlama ulaşmadan önce delili terk etmek de hoş değildir” demişlerdir. Kısaca, şeriat, hocadan veya kitaptan kimya bilgisi öğrenmeye benzer. Tarikat, ilaçları kullanmak, bakırı kimyaya sürtmektir. Hakikat de bakırın altın olmasıdır. Kimyacılar, biz bu bilgiyi biliyoruz, diye kimya bilgisiyle sevinirler. Kimya yapanlar, biz böyle işler yapıyoruz, diye kimya işlemiyle sevinirler. Hakikate ulaşanlarsa, biz altın olduk, kimya bilgisinden de kurtulduk, işleminden de, Allah’ın azatlılarıyız biz, diye hakikatle sevinirler. “Her topluluk kendi yanında olanla sevinir”. Ya da şeriat, tıp bilgisi öğrenmeye benzer. Tarikat, tıp bilgisine göre perhiz etmek, ilaçları içmektir. Hakikatse ebedî sıhhate ulaşmak, bu ikisinden de kurtulmaktır. İnsan, bu hayattan öldü mü şeriat ve tarikat ondan ayrılır, ama hakikat kalır. Eğer hakikate ermişse “Keşke kavmim, Rabbinin beni bağışladığını bilseydi” diye çığlıklar atar. Yok, hakikate ermemişse “Keşke kitabım verilmeseydi bana, hesabımın ne olduğunu bilmeseydim, keşke ölüm işimi bitirmiş olsaydı; malım bana hiç yarar sağlamadı; gücüm kuvvetim kalmadı” diye çığlıklar atar. Şeriat bilmektir, tarikat amel etmek, hakikat Allah’a ulaşmak. “Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa iyi işler işlesin, Rabbine kullukta hiç kimseyi ortak etmesin”⁴. Allah’ın salâtı yaratıklarının en hayırlısı Muhammed’e, soyuna, ashabına ve boyuna olsun. Selâm olsun onlara.

Beşinci Defter

¹ [214b] Yıldızların ışığı olan şah Hüsâmeddin, beşinci kitabın başlamasını istiyor.

² Ey Hak ışığı, cömert Hüsâmeddin, ey temizlik üstatlarının üstadı!

³ İnsanlar perde arkasında, yoğun halde bulunmasaydı; [anlayış] boğazları dar ve güçsüz olmasaydı,

⁴ Seni övmeye anlamın hakkını verir, bu sözlerden başka [sözler için] açardım dudagımı.

⁵ Ne var ki doğanın lokması, serçeye uymaz; şimdi bunun çaresi, suyla yağı birbirine katmak.

⁶ Seni zindandakilere övmek yazıktır; seni ancak ruhaniler topluluğunda övüp anlatabilirim.

⁷ Dünya ehline seni anlatmak zarar zıyandır; [işte bu yüzden] seni aşk sırrı gibi gizli tutmadayım.

⁸ Övmek, tanımlamaktır, perdeyi yırtmaktır; güneşe anlatılmaktan, tanımlanmaktan beridir.

⁹ Güneşi öven, iki gözüm de aydın, ağrısız sızısız, diye kendini över.

¹⁰ Dünyadaki güneşi yermek, iki gözüm de kördür, nursuzdur, hastalıklıdır, diye kendini yermektir.

¹¹ Dünyada muradına ermiş olan güneş haset edeni, bağışlayıver sen.

¹² Birisi, güneşi gözlerden gizleyebilir, solmuş şeylere tazelik vermesini engelleyebilir mi?

¹³ Bitmez tükenmez ışığını eksiltebilir,

ya da bulunduğu makamdan etmeye kalkışabilir mi?

¹⁴ Her kim âleme haset ederse, [bilsin ki] o haset, ebedî ölümün ta kendisidir.

¹⁵ Senin kadrin kıymetin akılların anlayışını aştı; akıl, seni anlatmada saçmalamaya başladı.

¹⁶ Gerçi akıl, seni anlatmada çaresizdir, ama yine de bu işi yapmak için âcizane harekete geçmesi gerek.

¹⁷ Biliniz ki tümü anlaşılmayan şeyin, tümü terk edilmez⁵.

¹⁸ Fırtınada buluttan [yağan suyu] içemiyorsun diye, su içmeyi nasıl terk edebilirsin?

¹⁹ Sırrı ortaya dökemiyorsun, hiç değilse kabuğuyla anlayışları tazele.

²⁰ Sana göre sözler, kabuktan ibarettir; ama başka anlayışlara göre adamakıllı içtir/özdür o.

²¹ Gökyüzü, Arş'a oranla aşağıda olsa da, şu toprak yığınına karşı yüksek mi yüksektir.

²² Onlar, yitirdik, diye hayıflanmadan önce, ben seni öveyim de sana yol bulabilsinler.

²³ Sen Hak ışığıydın, canları hakkıyla [O'na doğru] çekmedesin; halksa kuruntu ve kuşku karanlıkları içinde.

²⁴ Bu güzel ışığın, o gözsüzlere sürme çekebilmesinin şartı [o ışığı] yüceltmektir.

²⁵ Fare gibi karanlığa âşık olmayan, kulağı keskin, yetenekli kişi o ışığa kavuşur ancak.

²⁶ Geceleyin gezip dolaşabilen zayıf gözlüler, iman meşalesini nasıl tavaf edebilirler?

²⁷ Güç ve ince nükteler, din konusunda karanlıkta kalmışların tabiatına bir bağ olur sadece.

²⁸ [Böyle kimse] hünerinin ipliklerini

dokuyup süsleyebilmek için gözünü güneşe açamaz ki.

²⁹ Hurma ağacı gibi dallarını çıkaramadığından, köstebek gibi toprağa delikler açar.

³⁰ İnsanın gönlünü daraltan dört nitelik vardır; bu dört şey akla çarmıh kesilmiştir.

“Dört kuş al, onları yanında topla⁶” âyetinin tefsiri

³¹ Ey güneş akıllı, sen zamanın Halil’isin; bu yol kesici dört kuşu öldür.

³² Çünkü bunların her biri karga gibi, akıllıların akıl gözünü çıkarır.

³³ Bedenin bu dört niteliği, Halil’in kuşları gibidir; onları boğazlamak canın yolunu açar.

³⁴ Ey Halil, iyiden kötüden kurtulmak için, başlarını kopar da ayaklar bağdan kurtulsun.

³⁵ Bütün sensin, onların hepsi senin cüzlerin; ayaklarını çöz, onların ayakları senin ayakların demek.

³⁶ [Böylece] dünya, senin sayende ruhlar âlemine döner; bir atlı, yüzlerce ordu ya arka çıkar.

³⁷ [215a] Bu beden, o dört huyun yuvası olduğundan, onların adı dört fitneci kuşa çıkmıştır.

³⁸ Halkın sonsuza dek diriliğini istiyorsan, bu dört uğursuz, kötü kuşun başını kes.

³⁹ Sonra onları bir başka şekilde yeniden dirilt de bundan böyle onlardan zarar gelmesin.

⁴⁰ Bu dört yol kesici manevî kuş, halkın gönlünü yurt edinmiştir.

⁴¹ Bütün doğru gönüllerin beyi sen olduğun için, bu zamanda Allah’ın halifesi de sensin.

⁴² Bu dört diri kuşun başlarını kes de

bekâsı olmayan şu halkı sonsuzluğa ulaştır.

⁴³ Bu [dört kuş] kaz, tavus, karga ve horozdur; [her biri] insan nefislerindeki dört huyun timsalidir.

⁴⁴ Kaz hırstır, horozsa şehvet; mevki makam tavusa benzer, karga da isteğe.

⁴⁵ [Karganın] arzusu, sonsuz olmayı istemek, ya da uzun mu uzun bir ömre sahip olmayı ummaktır.

⁴⁶ Kaz, kuru yaş her yerde define arar gibi gagası hep yerde olduğundan hırsa benzer.

⁴⁷ O boğazı bir an olsun boş durmaz, [Allah’ın] hükmünden “Yiyin⁷” emrinden başka bir şey duymaz.

⁴⁸ Yağmacı gibi, evini kazar; acele acele dağarcığını doldurmaya bakar.

⁴⁹ İyi kötü ne varsa dağarcığına tıktıştırır; inci taneleriyle nohut tanelerini [aynı yere doldurur].

⁵⁰ Bir başka düşman gelir de [rahatsız eder diye] çuvalına kuru yaş ne varsa tıktıştırır.

⁵¹ Vakit dar, fırsat azdır; bu korkuyla ayırt etmeden ne bulursa çabucak koynuna sokar.

⁵² Başka bir düşman gelip karşısına çıkmaya cesaret edemez diye kendi gücüne de güveni yoktur ki.

⁵³ Ama mümin, öteki hayata güvendi-

ğinden, ağırdan alarak, ağırbaşlılıkla yağma eder.

⁵⁴ Padişahın düşmanı nasıl kahrettiğini bildiğinden, [fırsatı] kaçırmaktan ve düşmandan yana güvendedir.

⁵⁵ Öteki kapı yoldaşlarının gelip kendisini rahatsız etmeyeceklerinden, biriktirdiğini almayacaklarından da emindir.

⁵⁶ Padişahın kullarını korumadaki adaletini, kimsenin kimseye zulmetmeye yeltenemeyeceğini görmüştür.

⁵⁷ Hâsılı, acele etmez, sakindir; nasibini kaçırmayacağından emindir.

⁵⁸ Çok ağırdan alır, sabırlı ve dayanıklı-

dır; tokgözlüdür, çokça vericidir, iffetlidir.

⁵⁹ Çünkü bu ağırdan alma Rahmân'ın ışıdır; o aceleyse Şeytan'ın kışkırtmasındandır⁸.

⁶⁰ Çünkü Şeytan onu yoksullukla korkutur da sabır bineğini sinirleyip öldürür.

⁶¹ Şeytan'ın seni ürkütmek için, şidetli bir yoksullukla nasıl tehdit ettiğini Kur'an'dan işit⁹.

⁶² [Böylece] sen acele içinde pislik yiyip, pislik elde edersin de ne adamlığın kalır, ne ağırdan alman, ne sevabın.

⁶³ Hiç kuşkusuz kâfir yedi karınla yemek yer; dini ve gönlü zayıftır, ama karnı pek büyüktür.

Mustafa'nın -Allah'ın salâtı üzerine olsun-
"Kâfir yedi karınla yemek yer, müminse bir karınla"
hadisinin varit olmasının sebebi hakkında

⁶⁴ Kâfirler Peygamber'e misafir oldular; akşam üzeri mescide geldiler.

⁶⁵ Ey âlemdede bulunan herkesi misafir edip ağırlayan padişah, işte biz buraya misafir geldik.

⁶⁶ Azığımız yok, uzaklardan geldik. Haydi, başımıza keremini ve ışığını saç, [dediler].

⁶⁷ [Peygamber]: Dostlarım, [bu misafirleri aranızda] paylaşın, dedi, çünkü siz benimle, benim huyumla dolusunuz.

⁶⁸ Ordudaki her askerin bedeni padişahla doludur; o yüzden onun makamına düşman olanlara kılıç savururlar.

⁶⁹ Sen o kılıcı, padişahın gazabı hatırına savurursun, yoksa kardeşlerine ne diye kızacaksın ki?

⁷⁰ Padişahın gazabının sana yansımasıyla, on batmanlık topuzu, suçsuz kardeşine savurmadadır.

⁷¹ Padişah tek bir candır, ama ordu onunla doludur. Ruh su gibidir, bu bedenlerse ırmak.

⁷² Eğer padişahın ruhunun suyu tatlıysa, bütün ırmaklar tatlı suyla dolar.

⁷³ Çünkü "Halk, ancak padişahın yolul töresi üzeredir"¹⁰. Abese [suresinin] sultanı böyle buyurdu.

⁷⁴ [Peygamber'in] her bir dostu bir konuk seçti; aralarında görülmemiş irilikte birisi vardı.

⁷⁵ İri kıyım bir cüssesi vardı; kimse onu götürmedi. Kadehteki tortu gibi mescitte kalakaldı.

⁷⁶ Herkesten geriye kalınca onu Mustafa götürdü. Sürüde süt veren yedi keçi vardı.

⁷⁷ [215b] Keçiler, yemek zamanı sağlamak üzere evde bulunuyorlardı.

⁷⁸ O kıtlıktan çıkmış Oğuz oğlu Uc, ekmeği aşı yedi; o yedi keçinin sütünü içti.

⁷⁹ Keçinin sütünden [içmeyi] uman bütün ev halkı, öfkeye kapıldı.

⁸⁰ O mide düşkünü, karnını davula çevirdi; on sekiz adamın payını bir başına yedi.

⁸¹ Uyku vakti gitti, odasına kuruldu; hizmetçi öfkesinden kapıyı üstüne kapattı.

⁸² Ona kızmış, incinmiş olduğundan kapının zincirini dışarıdan bağladı.

⁸³ Gece yarısı veya sabaha karşı, kâfirin hâceti gelip karnı ağrımaya başlayınca,

⁸⁴ Yatağından kapıya doğru fırladı; elini kapıya atınca kapıyı kapalı buldu.

⁸⁵ O düzenbaz, kapıyı açmak için türlü türlü çareler denediyse de zincir bir türlü açılmadı.

⁸⁶ Hâceti sıkıştırdıkça ev adama dar geldi; şaşkınlık içinde, çaresiz, sersem gibi kalakaldı.

⁸⁷ Bir çare düşünüp kendisini uykuya verdi; düşünde kendisini bir viranede gördü.

⁸⁸ Hatırında bir virane olduğundan, düşünde de o manzara gözünün önüne geldi.

⁸⁹ Kendisini o ıssız viranede görünce,

ihtiyacı da olduğundan, hemen o anda hâcetini görüverdi.

⁹⁰ Uyanıp da yatağını pislik içinde görünce, ıstırabından deliye döndü.

⁹¹ Böylesi bir kepezeliği toprak bile örtüp gizleyemez, diye içinden yüzlerce fer-yat yükseldi.

⁹² *Uykum uyanıklığımdan da beter, dedi, bu tarafta pislik yiyor, o tarafta pisliyorum.*

⁹³ Kâfirin mezarın dibinde bağırduğu gibi, vay bana vaylar bana, diye bağırıyordu¹¹.

⁹⁴ “*Bu gece ne zaman sona erecek, kapının açılma sesi ne zaman gelecek?*” diye beklemeydi.

⁹⁵ Güya ok yaydan fırlar gibi kaçacak, hiç kimse onu bu halde görmeyecekti.

⁹⁶ Hikâye uzun, kısa kesiyorum. O kapı [sonunda] açıldı da dertten, kederden kurtuldu.

Mustafa'nın -ona selâm olsun- misafire odanın kapısını açması;
misafir, kapıyı açanın karaltısını görmesin,
utanmasın, rahatça dışarı çıksın diye kendisini gizlemesi

⁹⁷ Mustafa, sabahleyin gelip kapıyı açtı. Sabah, o yolunu kaybetmiş yol gösterdi.

⁹⁸ Mustafa, kapıyı açıp o belâya uğramış kişi utanmasın diye gizlendi.

⁹⁹ Böylece kapıyı açanın önünü ardını görmeyecek, rahatça dışarı çıkacaktı.

¹⁰⁰ [Mustafa] ya bir şeyin ardına saklandı, ya da Allah'ın eteği onu o adamdan gizledi.

¹⁰¹ *Allah'ın boyası*¹², bazen böyle örtüp saklar; nitelsiz perdesini, bakanın [gözünün önüne] örür.

¹⁰² Böylece düşmanını yanı başındayken bile görmez; Allah'ın kudreti, işte bundan daha fazla, daha üstündür.

¹⁰³ Mustafa, onun geceki hallerini görüyordu görmesine, ama Rabbi'nin fermanı onu alıkoymuyordu.

¹⁰⁴ Hataya düşmeden önce ona bir yol açmasına, bu rezillikle bir kuyuya düşmesine engel olmasına [izin vermiyordu].

¹⁰⁵ Bunda, o adamın, kendisini bu halde görmesi için Allah'ın bir hikmeti, semavî bir emri vardı.

¹⁰⁶ Nice düşmanlıklar vardır ki dostluktur o; nice yıkımlar vardır ki bayındır etmedir o.

¹⁰⁷ Lüzumsuzun biri, o pislik dolu yatağı, bile bile Peygamber'in huzuruna getirdi.

¹⁰⁸ *Bak işte misafirin böyle etmiş, [dedi]. Âlemlere rahmet olan¹³ [Peygamber] tebesüm edip:*

¹⁰⁹ *Şu ibriği buraya getiriver de hepsini kendi elimle yıkayayım, [dedi].*

¹¹⁰ *Hepsi birden yerlerinden fırlayıp: Allah aşkına, canımız da, bedenimiz de sana kurban olsun,*

¹¹¹ *Sen bırak, bu pisliği biz yıkayalım. Bu tür işler, el işidir, gönül işi değil.*

¹¹² *Ey Allah'ın ömrüne ant içtiği¹⁴, Allah sana ömür dedi, seni halife yaptı, kürsüye oturttu.*

¹¹³ *Biz sana hizmet etmek için yaşıyoruz; sen hizmet edecek olursan, biz neci oluruz? dediler.*

¹¹⁴ [Peygamber]: *Orasını biliyorum, ama bu öyle bir andır ki bunu bizzat yıkamamda bir hikmet var, dedi.*

¹¹⁵ Bu peygamber sözüdür, bunun sırrı nedir ortaya çıksın hele, diye beklemeye koyuldular.

¹¹⁶ Peygamber o pislikleri canla başla yıkıyor, bunu taklitten ve riyadan değil, sadece Allah'ın emriyle yapıyordu.

¹¹⁷ Gönül: *Bunu sen yıka, çünkü bunda iç içe geçmiş nice hikmetler var, diyordu.*

Mustafa -ona selâm olsun -
onun pis yatağını kendi eliyle yıkadığı sırada misafirin
[216a] Mustafa'nın evine geri dönmesinin,
utanmasının, elbisesini yırtıp kendi haline ve
erdiği saadete ağlamasının sebebi hakkında

¹¹⁸ O kâfirceğizin hatıra bir muskası vardı. Kaybolduğunu görünce huzuru kararı kalmadı.

¹¹⁹ *Farkında olmadan gece kaldığım odada unuttum muskayı, dedi.*

¹²⁰ Utanıyordu utanmasına, ama hırsı utancını götürdü; hırs ejderhadır, küçük bir şey değil.

¹²¹ Aceleyle muskanın ardına düşüp Mustafa'nın odasına daldı, muskayı orada gördü.

¹²² Kem gözler ondan uzak olsun, o Allah eli [peygamber] bizzat o pisliği yıkmaktaydı.

¹²³ [Adam bunu görünce] muska hatırından çıktı. Onda bir coşku belirdi de yakasını yırttı.

¹²⁴ İki elini yüzüne, başına vuruyor, kafasını duvara kapıya çarpıyordu.

¹²⁵ Öyle ki burnundan, başından kanlar

akmaktaydı. O yüce [peygamber] hâline acıdı.

¹²⁶ Naralar atınca halk başına toplandı. Kâfir: *Ey insanlar, benden sakının,* diyordu.

¹²⁷ A akılsız baş, diye başını dövmede; a nursuz göğüs, diye göğsüne vurmadaydı.

¹²⁸ A yeryüzünün küllü, şu aşağılık cüz senden utanmada, diye secdeler ediyordu.

¹²⁹ *Sen küll iken O'nun emrine baş eğiyorsun da ben cüz iken böyle zalim, çirkin ve azgınam.*

¹³⁰ *Sen küll iken Hakk'a karşı hakir bir halde titriyorsun da ben cüz iken aykırılık ve taşkınlık içindeyim.*

¹³¹ *Ey âlemin kiblesi! Sana karşı yüzüm yok,* diye her an yüzünü göğe çeviriyordu.

¹³² Adam haddinden fazla sarsılıp çırpınca, Mustafa onu kucakladı.

¹³³ Sakinleştirip bir hayli teselli etti. [Gönül] gözünü açıp ona marifet verdi.

¹³⁴ Bulut ağlamayınca çayır nasıl güler? Çocuk ağlamayınca süt nasıl çoşar?

¹³⁵ Bir günlük çocuk bile, ağlayayım da müşfik dadı gelsin, diye yol yordam bilir.

¹³⁶ [Oysa] sen, dadılar dadısının ağlamadan sütü bedavaya az verdiğini bile bilmiyorsun.

¹³⁷ [Allah] “Çok ağlayın¹⁵” buyurdu, bu söze kulak ver de Allah’ın bağıışı, sütünü akıtsın sana.

¹³⁸ Bulutun ağlamasıyla güneşin harareti dünyanın direğidir. Bu iki ipe iyi sarıl.

¹³⁹ Güneşin hararetiyle bulutun gözyaşı olmasaydı, cisimle araz nasıl gelişip serpilirdi?

¹⁴⁰ Bu hararet, bu ağlayış temel olmasaydı, bu dört mevsim nasıl bayındır olurdu?

¹⁴¹ Değil mi ki güneşin harareti, dünya bulutunun ağlaması, dünyanın ağzını böyle tatlandırıyor,

¹⁴² Sen de akıl güneşini yak, gözünü gözyaşları saçan bir buluta çevir.

¹⁴³ Sana, küçük bir çocuk gibi ağlayan göz gerek. Şu ekmeği az ye, çünkü ekmek haysiyetini kırıyor.

¹⁴⁴ Beden, gece gündüz onunla azıklandıkça, can dalı yaprak döküp hazana dönecektir.

¹⁴⁵ Bedenin azığı, canın azıksızlığı demektir; hemen bunun [azığını] azaltıp ötekininkini artırmak gerek.

¹⁴⁶ “Allah’a borç verin¹⁶”; bu beden azığından borç ver de buna karşılık gönlünde çimenler yeşersin.

¹⁴⁷ Borç ver, bu beden lokmasını azalt da “Hiçbir gözün görmediği o yüz¹⁷” sana görünsün.

¹⁴⁸ Beden kendisini pislikten arındırırsa, yücelik miskleriyle, incileriyle dolar.

¹⁴⁹ Bu pisliği verip o temizliği alınca da

onun bedeni, “Sizi temizlemek ister¹⁸” sözüyle nasiplenir.

¹⁵⁰ [Ama] Şeytan seni korkutur. *Aman ha aman, bundan pişman olur, kederlenirsin*, [der].

¹⁵¹ *Bu hevesleri bedeninde eritip yok edersen çok pişman olursun, üzülsün.*

¹⁵² *Şunu yiyiver, sıcaktır, mizacının ilâcıdır; yarasin, em olsun diye şunu da içiver.*

¹⁵³ *Bunu, bu beden bir binektir¹⁹, neye alıştıysa [onu vermek] en doğrusudur diye düşünüp yap.*

¹⁵⁴ *Sakin huyunu değiştirme, yoksa [sağlığına] halel gelir, beyninde, kalbinde yüzlerce hastalık ortaya çıkar.*

¹⁵⁵ O aşâğılık Şeytan, böyle tehditler savurup insanlara yüzlerce masal okur.

¹⁵⁶ Senin hasta nefsinı aldatmak için, kendisini deva bulmada Calinus gibi gösterir.

¹⁵⁷ *Derdin, kederin için bu sana yararlıdır*, [der]. Zaten Âdem’e de buğday hakkında böyle demişti.

¹⁵⁸ Hey heyler, heyhatlar savurur; dudaklarına at kısıkcı geçirir.

¹⁵⁹ Tıpkı nallarken atların dudaklarını kısırdıkları gibi [kısıtır] da bayağı taşı la’l diye göstermek ister sana.

¹⁶⁰ Atın kulağından tutar gibi kulaklarını tutup seni açgözlülüğe, kazanca doğru çeker.

¹⁶¹ [216b] Acısıyla yoldan geri kalasın diye ayağına bir şüphe nalı çakar.

¹⁶² Onun nalı, “Bunu mu yapayım şunu mu?” diye seni iki iş arasında ikirciğe düşürmektir. Kendine gel, aklını başına al.

¹⁶³ Peygamber’in seçtiği işi yap, deliyle çocuğun yaptığını yapma.

¹⁶⁴ “Cennet kuşatılmıştır²⁰.” Neyle kuşatılmıştır? Hoşa gitmeyen şeylerle; çünkü ekin onlar sayesinde büyür.

¹⁶⁵ Şeytan'ın hilede, kurnazlıkta yüzlerce afsunu vardır. Ejderha bile olsa [insanı] sepete kor.

¹⁶⁶ [İnsan] akarsu olsa [yolunu] bağlar; zamanın en bilgini de olsa onu [kandırıp

hâline] güler.

¹⁶⁷ Akı, bir dostun aklına dost et; “Onların işi danışmaktır²¹” [âyetini] oku da ona göre iş işle.

Mustafa'nın -ona selâm olsun-
o Arap konuğa iltifat etmesi; utanç, pişmanlık ve
umutsuzluk ateşi içinde kendi kendine
kıvranan, ağlayan, ıstırap çeken adamı yatıştırması

¹⁶⁸ Bu sözün sonu yoktur. O Arap, o padişahın lütuflarına şaşakaldı.

¹⁶⁹ Handiyse deli olacaktı, akı başından gidecekti ki Mustafa'nın akıl eli onu geri çekti.

¹⁷⁰ *Bu yana gel*, dedi. [Adam] ağır bir uykudan uyanırcasına, o yana geldi.

¹⁷¹ [Mustafa]: *Bu yana gel, sakın ha, bunu kendine yapma; bu yanda daha yapacak işlerin var*, dedi.

¹⁷² Yüzüne su serpti. [Adam] dile gelip: *Ey Hak şehidi! Bana şahadet getirt*, [dedi].

¹⁷³ *Şahadet edeyim de [bu varlıktan] dışarı çıkayım. Varlığa doymuşum ben, o çöle dalayım artık.*

¹⁷⁴ Biz, kaza kadısının şu dehlizinde, “*Elest (değil miyim) ve belâ (evet)*”²² davasının [görülmesi] için bulunuyoruz.

¹⁷⁵ Mademki “*Evet*” dedik, [buradaki]

amelimiz ve sözümüz bu imtihanın tanıkları ve ifadesidir.

¹⁷⁶ Kadı'nın dehlizinde niye susakaldık? Şahadet etmeye gelmedik mi biz?

¹⁷⁷ Ey şahit! Ne zamana dek kadı'nın dehlizinde mahpus kalacaksın? Vakitlice şahadet ediver.

¹⁷⁸ Seni buraya, o şahadette bulun, inatla itaatsizlik etme, diye çağırdılar.

¹⁷⁹ [Oysa] sen, inadından şu daracık yerde oturmuş, elini bağlamış, dudağını yummuşsun.

¹⁸⁰ Ey şahit! Bu şahadette bulunmadıkça, şu dehlizden nasıl kurtulacaksın sen?

¹⁸¹ İş zamanı bir anlıktır, işi bitir de koş git. Kısacık işi kendine uzun edip durma.

¹⁸² İster yüzyılda olsun, ister bir anda; şu emaneti eda et de kurtul gitsin.

Namaz, oruç ve sair dışta olan her şeyin,
içteki nura şahitlik ettiğinin anlatılması

¹⁸³ Bu namaz, oruç, hac ve cihat da inanca şahitlik eder.

¹⁸⁴ Bu zekât ve hediye [verme], hasedi terk etme de içteki gizli inanca şahitlik eder.

¹⁸⁵ Sofra [açmak], konuk [ağırlamak], “*Ey ulular, biz size karşı sadık olanlarız*” demek içindir.

¹⁸⁶ Hediyeler, armağanlar, sunular, “*Senden yana hoşnudum*” demeye şahitlik içindir.

¹⁸⁷ Birisinin bir malla veya afsunla kendisini [göstermeye] çalışması nedir? Yani içimde bir cevher var demektir.

¹⁸⁸ Takvadan, cömertlikten öyle bir cevherim var ki şu zekâtla oruç her ikisine de şahittir.

¹⁸⁹ Oruç der ki: *[Bu kişi] helalden bile sakındı; artık bil ki onun haramla işi olmaz.*

¹⁹⁰ Zekât da der ki: *O kendi malından bile verirken, nasıl olur da dindaşından çalar?*

¹⁹¹ Ama [bunları] gösteriş için yaparsa, o iki şahidin [şahadeti] Allah'ın adalet mahkemesinde reddedilir.

¹⁹² Avcı yem saçarsa, bunu merhametinden ve cömertliğinden değil, avlanmak için yapar.

¹⁹³ Ramazan'da oruçlu gibi görünen kedinin orucu, kendisini uyuyormuş gibi gösterip gafil [hayvanları] avlamak içindir.

¹⁹⁴ O, bu eğrilikle yüzlerce topluluğu suizanna düşürmüştür; kerem sahiplerinin ve oruç tutanların adını kötüye çıkarmıştır.

¹⁹⁵ Ne var ki Allah'ın bağışı, bu yanlış

işlerle uğraşmasına karşın sonunda onu bütün [kötülüklerden] arıtır.

¹⁹⁶ Rahmeti, o düzenbazlığın önüne geçmiştir de dolunaya bile vermediği ışığı ona vermiştir.

¹⁹⁷ Allah, onun gayretini [bu kötülüğe] bulaşıp karışmadan arıtmış; rahmeti, onu bu yanlışlıktan arındırmıştır.

¹⁹⁸ Böylece O'nun çokça örtücülüğü meydana çıkmış; bu başlık onun kelliğini örtmüştür.

¹⁹⁹ [217a] Yağmur, pislerin pisliğini arıtmak için göklerin zirvesinden yağar.

Suyun bütün pislikleri arıtması ve
yüce Allah'ın suyu yeniden pislikten arıtması...
Hiç kuşkusuz yüce Allah Kuddüs'tür.

²⁰⁰ Su pisliğe bulaşınca necis olur; öyle bir hâle gelir ki duygu ondan iğrenir.

²⁰¹ Allah o suyu yine doğruluk denizine götürür; o suların suyu keremiyle onu arıtır.

²⁰² Ertesi yıl eteğini sürüyerek gelir. "Hey, neredeydin sen?" [diye sorulsa] "Güzellikler denizindeydim" [der].

²⁰³ Ben burada pislenmişim, temizlenip geldim. Güz elbiseler kuşanıp toprağa geri döndüm.

²⁰⁴ Ey pisler, haydi bana doğru gelin. Çünkü ben Hakk'ın huyuyla huylandım.

²⁰⁵ Senin bütün çirkinliğini/pisliğini kabul ederim; İfrit'i bile tertemiz bir meleğe çeviririm.

²⁰⁶ Pislenince yeni baştan oraya giderim; temizliklerin aslının aslına varırım.

²⁰⁷ Orada kirli hırkamı başımdan çıkarırım; o, bana yine tertemiz bir elbise verir.

²⁰⁸ Onun işi budur, benim işim de bu. Âlemlerin Rabbi, âlemi böyle süsler işte.

²⁰⁹ Bizim şu pisliklerimiz olmasaydı, su, bu [temizleme] iznini nereden bulurdu?

²¹⁰ [Su], birisinden altın keselerini çalıp, nerede bir müflis, diye her yana koşuşturan kimse gibidir.

²¹¹ Ya yeşermiş otların üzerine yağar, ya da bir yüzü yunmamışın yüzünü yıkar.

²¹² Ya da elsiz ayaksız gemiyi, denizlerde hamal gibi başının üstünde taşır.

²¹³ Onda yüz binlerce ilaç gizlidir; çünkü her ilaç, ondan çıkar.

²¹⁴ Her incinin canı, her tanenin gönlü, onun bir eczaneye benzeyen ırmağında akar.

²¹⁵ Yeryüzü yetimlerini besleyiş onandır; kuruyup kalmış [ağaçların] salınışı ondandır.

²¹⁶ Ama [temizlik] sermayesi bitti mi bulanır; yeryüzünde bizim gibi sersemle-yip kalır.

Suyun, bulandıktan sonra celâli yüce Allah'tan yardım dilemesi

²¹⁷ [Su]: “*Ey Rabbim! Bana verdiğini [başkalarına] verdim, yoksul kaldım*” diye içten içe sızlanmaya başlar.

²¹⁸ *Temize de pise de sermayemi döktüm; ey sermaye veren padişah, daha yok mu?* [der].

²¹⁹ [Allah] buluta: *Onu güzel bir yere götür; güneşe de, ey güneş onu yukarıya çek*, der.

²²⁰ Onu çeşitli yollara sürer de nihayet uçsuz bucaksız denize ulaştırır.

²²¹ Bu sudan maksat, velilerin canıdır. Sizin kirlerinizi bir güzel paklayıp arıtan odur.

²²² Yer yaygısındakilerin hainliği yüzünden bulanınca, Arş'ı arıtip temizleyen [Allah'ın] katına gider.

²²³ Yine o yandan eteğini sürüyerek gelir de [yeryüzündekilere], o okyanusun temizliklerinden ders verir.

²²⁴ Halka karışmaktan hasta düşer: “*Ey Bilal! Bizi rahatlat*” diye, yine o yolculuğu arar.

²²⁵ *Ey güzel sesli, hoş nağmeli Bilal! Minareye çık da göç davulunu çal*, [der].

²²⁶ Can sefere çıkmış, bedense kıyama

durmuştur. Bu yüzden [o seferden] dönüşte selâm verilir.

²²⁷ Herkesi teyemmümden kurtarır; kibleyi arayıp duranları da [aramaktan].

²²⁸ Bu örnek getirme, söz arasında bir araçtır; halkın anlaması için araç şarttır.

²²⁹ Bağlardan kurtulmuş olan semenderden başka kim araçsız olarak ateşe girebilir?

²³⁰ Bedenini ateşe [alıştırıp] ondan hoşlanman için sana araç olarak bir hamam lâzım.

²³¹ Halil gibi ateşe giremeyeceğin içindir ki hamam sana elçi olmuştur, su da kılavuz.

²³² Tokluk Allah'tandır ama tabiat ehli, ekmeksiz nasıl doyar?

²³³ Lütuf Allah'tandır ama beden ehli, çayır çimen perdesi olmadan o lütfâ erişemez.

²³⁴ Ama beden [perdesinin] aracılığı ortadan kalkıverince, [insan] Musa gibi, perdesiz bir şekilde ayın nurunu koynunda bulur.

²³⁵ Bu hünerler, suyun gönlünün Hakk'ın letafetiyle dopdolu olduğuna şahittir.

[217b] Dışarıdaki işle sözün, gönle ve içteki nura şahitliği

²³⁶ İş ve söz, gönlün/için şahitleridir. Sen bu ikisiyle [insanların] içine delil getir.

²³⁷ Mademki içteki sırâ eremiyorsun, dışarıdan hastanın idrarına bak.

²³⁸ İşle söz, hastaların idrarı gibidir; beden hekimi için delildir o.

²³⁹ Oysaki ruh hekimi, onun canına gi-

rer, can yolundan ta imanına ulaşır.

²⁴⁰ Onun güzel söze, işe [bakmaya] ihtiyacı yoktur. Sakının onlardan, onlar kalplerin casusudurlar.

²⁴¹ Bu söz ve iş şahitlerini, ırmak gibi, daha denize ulaşmamışlarda ara.

Nur, daha bir iş işlemeyen, bir söz söylemeyen nurlu kişinin içinden onun nuruna bizzat şahitlik eder.

²⁴² Yolcunun (sâlik) nuru haddi aştı mı, çölleri, ovaları doldurur.

²⁴³ Onun güzelliği, gösteriş, tekellüf, ca-

nıyla oynama, cömertlik derdinden uzaktır.

²⁴⁴ O incinin nuru dışa vurduğundan, bu riyakârlıklardan kurtulmuştur o.

²⁴⁵ Onun işine ve sözüne şahit arama artık; çünkü iki dünya da onun yüzünden gül gibi açılmıştır.

²⁴⁶ Bu şahitlik nedir? Gizliyi açığa çıkarmak. İster işle olsun, ister sözle, ister başka şeyle...

²⁴⁷ Çünkü amaç, cevherin sırrını ortaya çıkarmaktır. Nitelik kalıcıdır, bu arazsa geçici.

²⁴⁸ Altının izi mihenkte kalmaz da şüpheden arınmış iyi adı kalır.

²⁴⁹ Bu namaz, bu cihat, bu oruç da kalmaz, ama can, iyi adla kalır.

²⁵⁰ Can böyle işler işledi, böyle sözler söyledi de cevherini, emir mihengine sürttü.

²⁵¹ *İnancım doğrudur, işte bunlar da şahidim*, [dedi]; ne var ki şahitler şüpheli.

²⁵² Bil ki şahitleri de arındırmak gerek; [çünkü davanın] doğruluğunun ispatı bu

arınmaya bağlı.

²⁵³ Sözün korunması söz şahitliğine bağlıdır; ahdin korunması da iş şahitliğine.

²⁵⁴ Söz şahidi, yanlış söz söylerse reddolunur; iş şahidi de eğri büğrü yürürse reddedilir.

²⁵⁵ Hemencecik kabul görmesi için sözde ve işte bir çelişki olmamalıdır.

²⁵⁶ *Çalışmamız türlü türüdür*²³, çelişki içindesiniz; gündüz dikmede, gece sökmedesiniz.

²⁵⁷ [Allah] kendi lütfuyla bir yumuşaklık göstermedikçe çelişkili şahitliği kim dinler?

²⁵⁸ Sözle iş, içte olanı, sırrı açığa çıkarır; her ikisi de gizli kapaklı sırrı meydana kor.

²⁵⁹ Şahidin temize çıktı mı kabul görür; yoksa yerinde saymaya mahkûmdur.

²⁶⁰ A inatçı! Sen inatlaştıkça, onlar da inatlaşırlar. “*Sen onları bekleyedur, çünkü onlar da beklemedeler*²⁴.”

Mustafa'nın -ona selâm olsun- konuğuna şahadet getirtmesi

²⁶¹ Bu sözün sonu gelmez. Mustafa, ona imana gelmesini söyledi, o yiğit de kabul etti.

²⁶² O kutlu şahadet, atılmış, bağlanmış düğümleri çözdü.

²⁶³ İmana geldi de Mustafa ona: *Bu gece de bize misafir ol*, dedi.

²⁶⁴ [Adam]: *Vallahi*, dedi, *nerede olursam olayım, nereye gidersem gideyim, sonsuza dek senin misafirininim*.

²⁶⁵ *Beni dirilttin ya [bundan böyle] senin azatlı kölenim, senin kapıcınım. Bu dünyada da, öte dünyada da sofranın başındayım*.

²⁶⁶ Bu seçkin sofradan başka bir sofa seçenin boğazı, sonunda bir kemikle parçalanır.

²⁶⁷ Kim senin sofrandan başka bir sof-

raya oturursa, bil ki Şeytan onunla aynı çanaktan yemek yer.

²⁶⁸ Kim senin komşuluğundan kaçarsa, hiç kuşku yok, Şeytan ona komşu olur.

²⁶⁹ Kim sensiz uzak bir yolculuğa çıkarsa, yoldaşı, sofraya arkadaşı Şeytan olur.

²⁷⁰ Soylu bir ata binecek olsa, Ay'a haset ettiğinden Şeytan ona yoldaş olur.

²⁷¹ Nazlı karısından bir çocuğu olsa, Şeytan onun soyuna ortak çıkar.

²⁷² Allah Kur'an'da: “*Hem mallarında, hem evlatlarında onlarla ortak ol*²⁵” buyurmuştur, a müşfik kişi.

²⁷³ [218a] Peygamber bunu, eşi görülmemiş gaybî sözleri arasında Ali'ye açıkça söylemiştir²⁶.

²⁷⁴ [Misafir]: *Ey Allah'ın elçisi! Bulutsuz bir güneş gibi risaleti tamamladın, dedi,*

²⁷⁵ *Senin bu yaptığını iki yüz ana yapamadı. İsa bile bunu afsunuyla Âzer'e yapamadı.*

²⁷⁶ *İşte canım, senin sayende ecelden kurtuluverdi. Âzer de o solukla dirildi ama tekrar ölüverdi.*

²⁷⁷ Arap, o gece Peygamber'e misafir oldu. Bir keçiden [sağılan] sütün yarısını içip ağzını yumdu.

²⁷⁸ [Peygamber]: Süt iç, yufka ye, diye üstelediyse de: *Vallahi, teklifsiz doydum, dedi.*

²⁷⁹ *Bu [benimki] ne teklif umma, ne ar belâsı, ne de hile. Dün gecekinden daha çok doydum.*

²⁸⁰ Bütün ev halkı, bu kandil, şu bir damla zeytin yağıyla nasıl doldu, diye hayrete düştüler.

²⁸¹ *Bir ebabil kuşunun azığı, böyle bir filin midesini nasıl doyurur?* [dediler].

²⁸² Bu fil cüsseli adam, [nasıl olur da] sinek kadar yer, diye kadın erkek fısıldaşmaya durdular.

²⁸³ Kâfirlığın hırsı ve kuruntusu tepe taklak oldu da ejderha bir karıncanın azığıyla doydu.

²⁸⁴ Küfrün, dilenci gibi açgözlülüğü ondan gitti de iman gıdası, onu semirtip büyüttü.

²⁸⁵ Öküz açlığı yüzünden çırpınan adam, Meryem gibi cennet meyvesini gördü.

²⁸⁶ Cennet meyvesi, gözünde canlandı da cehenneme benzeyen midesi yatıştı.

²⁸⁷ Ey imandan sadece sözle yetinen kişi, iman cevheri, muazzam bir nimettir, gıdadır.

Can gıdası olan nur, velilerin bedenlerine gıda olur da böylece o gıda ruha dost kesilir. [Çünkü Peygamber] “*Şeytanım, benim elimde Müslüman oldu*”²⁷⁹ [demiştir].

²⁸⁸ O gıda, canın ve gözüün yiyeceği olsa bile, ey oğul, bedeninin de ondan payı vardır.

²⁸⁹ Beden şeytanı o gıdayı yemede oburluk etmeseydi, Peygamber: “*Benim Şeytanım Müslüman oldu*” buyurmazdı.

²⁹⁰ Şeytan, ölüyü bile diriltlen o yemekten yiyip içmese nasıl Müslüman olur?

²⁹¹ Şeytan dünyaya âşıktır, [bu yüzden] kör ve sağırdır. Bir aşkı, ancak başka bir aşk yok edip giderebilir.

²⁹² Birisi, kesin inancın (yakın) gizli evinde şarap içecek olsa, aşk, ufaktan ufaktan eşyasını oraya taşır.

²⁹³ A mide düşkünü, [oburluktan] el çek; doğrusu [bunun] yolu, o yiyeceği değiştirmektir.

²⁹⁴ A kalp hastası, ilaca sarıl. Alınacak

tedbir, mizacı değiştirmektir ancak.

²⁹⁵ A yeme içme derdinde mahpus kalan, süttten kesilmeye dayanırsan kurtulacaksın.

²⁹⁶ Açlıkta nice yemekler vardır; ey onlardan nefret eden, onları um, onları ara.

²⁹⁷ Işıkla beslen, göz gibi ol; ey insanların hayırlısı, meleklerle eşlik et.

²⁹⁸ Melekler gibi Allah'ı tespih etmeyi gıda edin de onlar gibi eziyetten kurtul.

²⁹⁹ Cebrail leş peşinde pek dolaşmıyor diye, güçte kuvvette akbabadan aşağı olacak değil ya!

³⁰⁰ [Allah] dünyaya ne de güzel bir sofra yaymıştır. Gelgelelim aşağılıkların gözlelerinden gizli mi gizlidir o.

³⁰¹ Dünya, nimetle dolu bir bahçe de olsa, fare ile yılanın nasibi yine toprak olur.

Beden ehlinin, ruh gıdasını inkâr etmeleri ve
bayağı yemeğin üzerine titremeleri

³⁰² Kış da olsa, bahar da olsa, onların nasibi topraktır. Sense varlığın efendisisin, nasıl yılan gibi toprak yersin?

³⁰³ Tahtakurusu, tahtanın içinde: “Ki-

min böyle güzel helvası var?” der.

³⁰⁴ Bokböceği de o dışkının içinde, dünyada dışkıdan başka bir lezzet bilmez.

Yakarış

³⁰⁵ A eşsiz benzersiz Allahım! Bu sözü kulağımıza küpe ettin ya, [bize daha fazlasını] saç.

³⁰⁶ Kulağımızdan tuttuğun gibi, bizi o sarhoşların halis şarabından içtikleri mec-lise çek götür.

³⁰⁷ Ey dinin Rabbi! Bunun kokusunu bize duyurdun ya, o tulumun ağzını kapama artık.

³⁰⁸ Ey feryada erişen, sen öyle esirgeme-den bağışlarsın ki kadın olsun, erkek olsun senden yer içerler.

³⁰⁹ [218b] Ey daha söylenmeden dualara ica-bet eden, gönle her an yüzlerce kapı açarsın.

³¹⁰ Birkaç harf yazıp çizdin de taşlar bile o yazının aşkından muma döndü.

³¹¹ Yüzlerce akla ve idrake fitne salan kaş nun'unu, göz sad'ını, kulak cim'ini sen yazdın²⁸.

³¹² Akıl, o harfler yüzünden ince eleyip sık dokumaya başladı; a yazısı güzel yazıcı, sil bunları.

³¹³ Her solukta, yokluğa, her düşünceye uygun güzel bir hayal resmi nakşetmedesin.

³¹⁴ Hayal levhasına, göz, yanak, yüz ve ben gibi şaşırtıcı harfler yazmadasın.

³¹⁵ Ben varlıkla değil, yoklukla sarhoşum, Çünkü yokluk sevgilisi daha vefalıdır.

³¹⁶ [Allah] akla o şekillerin yazısını okuttu da tedbirlerini buna uygun hâle getirmesini diledi

Levh-i Mahfuz'un misali; herkesin aklının,
o levhadan günlük emri, nasibi ve kısmeti neyse o kadarını alması,
Cebrail'in -ona selâm olsun- her gün o muazzam levhadan
bir şey almasına benzer.

³¹⁷ Akıl, her sabah melek gibi o Levh-i Mahfuz'dan günlük dersini alır.

³¹⁸ Yokluğa, parmaksız yazılmış yazılara bir bak, [dünya] sevdalıları, o yazıların karalığından hayret içindedirler.

³¹⁹ Herkes bir hayal uğrunda maskara olmuş; bir hazine arayıp bulma sevdasına düşmüş.

³²⁰ Birisi, bir hayal uğrunda kendisini muhteşem görüp dağlardaki madenlere yüz çevirmiş.

³²¹ Öteki, bir başka hayalle, inci [bulmak] için zorlu uğraşlarla denize yönelmiş.

³²² Bir başkası, papaz olmak için kiliseye [gitmiş]; bir başkası da açgözlülük içinde ekine sarılmış.

³²³ Birisi, hayalince kurtulmuşların yolunu kesmiş; öteki de hayalince bir hasta-ya merhem olmuş.

³²⁴ Birisi cin çağırmada yitirmiş yolunu; öteki, bütün gücünü müneccimliğe sarf etmiş.

³²⁵ Bu gidişler, içteki rengârenk hayaller yüzünden dışarıda da çeşit çeşit görünür.

³²⁶ Bu, “*Falanca nasıl bir iş yapmada?*” diye hayret içinde; her tadıcı, ötekinin tadışını reddetmede.

³²⁷ Eğer o [içteki] hayaller, böyle uyumsuz olamasaydı, dışarıdaki gidişler, nasıl birbirinden farklı ve çeşitli olurdu?

³²⁸ Can kıblesini gizlemişlerdir de o yüzden herkes, bir tarafa yüzünü çevirmiştir.

Çeşitli gidişlerin, türlü çabaların, namaz vakti karanlıkta kibleyi arayanlarla denizin dibinde inci arayan dalgıçların aramadaki ihtilafına benzemesi

³²⁹ Hani bir topluluk kibleyi arar da herkes kendi hayalince bir tarafa döner.

³³⁰ Sabahleyin Kâbe yüzünü gösterince, kimin yolunu yitirdiği ortaya çıkarılır.

³³¹ Ya da denizin dibinde, herkesin aceleyle eline geçeni topladığı dalgıçlar gibi hani.

³³² Değerli bir inci bulmak umuduyla, torbayı ıvrır zıvırla doldururlar.

³³³ O dipsiz bucaksız denizin dibinden çıkınca, değerli inciye kim sahip olmuş çıkar meydana.

³³⁴ Birinin küçük inci, ötekininse çakıl taşı ve karataş çıkardığı anlaşılır.

³³⁵ İşte, onları rüsva edici, zorlu bir imtihan, kıyamet arsasında böyle imtihan eder.

³³⁶ Böylece her topluluk, dünyada pervaneler gibi bir mumun etrafında dönüp dolaşır.

³³⁷ Kendilerini bir ateşe vurur da kendi mumlarının etrafında dönerler.

³³⁸ Yalımından, ağacın yemyeşil kesildi-

ği talih Musa'sının ateşini umarlar.

³³⁹ Her sürü, o ateşin üstünlüğünü duymuştur; hepsi, her kıvılcımı o ateş sanır.

³⁴⁰ Sabahleyin, sonsuzluk ışığı doğdu mu, her biri, nasıl bir mumun [etrafında döndüğünü] anlar.

³⁴¹ Kimin kanadı o zafer mumuyla yanmışsa, o güzel mum ona seksen kanat verir.

³⁴² İki gözünü yummuş nice pervane vardır ki kötü bir mumun altında, kanatları yanmış halde kalmıştır.

³⁴³ Pişmanlık içinde, yana yakıla çırpınır da gözlerini bağlayan hevâları yüzünden ah eder.

³⁴⁴ Onun mumu: “*Ben kendim dahi yanmışken, seni yanmaktan, zulme uğramaktan nasıl kurtarabilirim?*” der.

³⁴⁵ Onun mumu: “*Benim başım yanmışken, başkasını nasıl aydınlatabilirim?*” diye ağlar.

“Yazıklar olsun kullara”²⁹ [âyetinin] tefsiri

³⁴⁶ [219a] O: *Senin görünüşüne aldandım da halini geç gördüm*, der.

³⁴⁷ Mum sönmüş, şarap bitmiş, gönül alan sevgili de eğri büğrü görüşümüzden utanmış, dalgalara batmış.

³⁴⁸ Yararlar sürekli bir zarara dönmüştür; artık, körlükten Allah’a sızlanadır.

³⁴⁹ Oysa güvenilir, Müslüman, mümin ve alçakgönüllü kardeşlerin ruhları ne güzeldir.

³⁵⁰ Herkes yüzünü bir yöne tutmuştur. O azizlerse, yüzlerini yönsüzlüğe çevirmişlerdir.

³⁵¹ Her güvercin bir yola uçmuştur; bu güvercinse yönsüzlük yönüne.

³⁵² Biz ne hava kuşlarıyız, ne evcil kuşlar. Bizim yemimiz, yemsizlik yemidir.

³⁵³ Onun için rızığımız böyle bolca gelir; bizim elbise dikişimiz, elbiseyi yırtmaktır çünkü.

Fereciye ilk olarak fereci denmesinin sebebi

³⁵⁴ Sufinin biri, daraldı da cüppesini yırttı; bunun ardından ona bir genişlik geldi.

³⁵⁵ O yırtık [cüppeye] fereci (genişlik) adını verdi. Bu lakap, o kurtulmuş adamdan sonra yayıldı.

³⁵⁶ Bu lakap yayıldı, ama onun duru [kısımını] şeyh aldı götürdü; halkın tabiatına da tortulu adı kaldı sadece.

³⁵⁷ İşte böyle, her adın duru bir [anlamı] vardır; ama o ad, [anlamından geriye] ancak bir tortu bırakmıştır.

³⁵⁸ Toprak yiyen tortuyu alır; ama sufi sabırsızca duruya doğru gider.

³⁵⁹ [Sufi]: *Muhakkak tortunun bir de durusu vardır, gönül, bu yol gösterişle duruluğa ulaşır*, der.

³⁶⁰ Tortu güçlüktür, durusu da onun kolaylığı. Duru, hurmaya benzer; tortuysa onun olmamasına.

³⁶¹ “*Güçlük kolaylıkla birliktedir*”³⁰, sakın ha umutsuz olma; bu ölümden sonra [bir başka] hayata yol var.

³⁶² Ey oğul, genişlik istiyorsan cüppeni yırt da o duruluktan başını çabucak çıkarıver.

³⁶³ Sufi, duruluğu dileyen kimsedir. Sufilik, yün elbiseyle, yamalı elbise giymeyle, ağır ağır yürümeyle olmaz.

³⁶⁴ Ama şu aşağılık kişilere göre sufilik, yamalı elbise giymekten, oğlancılıktan ibarettir vesselâm.

³⁶⁵ O temizliğin, o iyi adın sanın hayaliyle bir renge bürünmek iyidir ama,

³⁶⁶ Onun hayaliyle asla dek gidersen [iyidir]; kat kat hayale tapanlar gibi değil.

³⁶⁷ Hayal, seni güzellik otağının çevresinde dolaşmaktan alıkoyan kıskanç bir bekçidir.

³⁶⁸ Yol yok diye her arayanın yolunu kapar; kendisine gelen her hayalin önüne geçip dur der.

³⁶⁹ Ancak kulağı kesik, keskin zekâlı kimseyi [durduramaz]; çünkü o, [Hakk’ın] yardımlarının askeriyle coşmuştur.

³⁷⁰ O, hayallerden ürkmez, padişahlık taslamaz; padişahın okunu gösterip yoluna gider.

³⁷¹ [Allahım], bu şaşkın gönle bir çare göster; şu iki kat olmuş yaya bir ok ver.

³⁷² Büyüklerin içtikleri o gizli kadehten yeryüzüne bir yudumcuk saçtın.

³⁷³ [Güzellerin] saçlarında, yüzlerinde o [şarabın] bir yudumundan izler var diye padişahlar, toprağı yalarlar.

³⁷⁴ O güzelliğin bir yudumcuğu şu güzelim toprağa düşmüş diye gece gündüz, yüz gönülle öpmedesin onu.

³⁷⁵ Toprağa karışmış bir yudumcuk seni böyle mecnun ederse, onun arı durusu neler etmez ki sana?

³⁷⁶ Kerpiç, o güzellikten bir yudumcuk içmiş diye herkes bir kerpicing önünde üstünü başını yırtmada.

³⁷⁷ Ay’da, Güneş’te, Koç burcunda da ondan bir yudumcuk var; Arş’ta, Kürsü’de, Zühal yıldızında da ondan bir yudumcuk var.

³⁷⁸ Hayret! Ona bir yudum mu dersin, yoksa iksir mi? Bir dokunuşundan bunca güzellik meydana geliyor.

³⁷⁹ Ey hüner sahibi, ona dokunmayı canla başla iste; [ama] “*Ona ancak temizlenenler dokunabilirler*”³¹.

³⁸⁰ Altında, yakutta, incilerde ondan bir yudumcuk var; şarapta, mezede, meyvede

ondan bir yudumcuk var.

³⁸¹ Albenili güzellerin yüzlerinde de ondan bir yudumcuk var; onun tortusuz ve duru olanı nasıl olur [kim bilir?]

³⁸² Bu [toprağa bulanmış bir yudum şaraba] dilini sürüp duruyorsun, onu topraksız bir halde görünce ne hale geleceksin?

³⁸³ Ölüm anında o temiz yudum, şu beden kerpicinden ayrıldığı için,

³⁸⁴ Ondan geri kalanı çabucak gömüyorsun. Böyle çirkin [bir beden] onunla nasıl [bir arada] bulunmuş [diyorsun].

³⁸⁵ Can, bu leş olmadan güzelliğini bir gösterse... O vuslatın güzelliğini anlatamam ki ben.

³⁸⁶ Ay, şu bulut olmadan ışık saçacak olsa, onun görkemi, yüceliği anlatılamaz.

³⁸⁷ Tatlılarla, şekerlerle dolu o mutfak ne de güzeldir. Şu sultanlar bile onun çan-

nağını yalar durular.

³⁸⁸ Ne de güzeldir o din ovasının harmanı. Her harman onun başağını devşirir.

³⁸⁹ Ne de güzeldir gamsız ömür denizi. Yedi deniz, onun yanında bir çiğ tanesidir ancak.

³⁹⁰ [219b] Elest sakisi, şu değersiz, çorak toprağa bir yudumcuk saçtı da

³⁹¹ Toprak, onunla coştı, biz onunla coştuk; bir yudumcuk daha [ver, Allahım], pek tembelleştik.

³⁹² Revaysa yokluktan feryat etmek, işte feryat ettim; yok reva değilse bunu söylemek, sabredip sustum işte.

³⁹³ Bu, iki kat hırs kazını anlatmaydı; o kazı öldürmek gerektiğini Halil'den öğren.

³⁹⁴ Kazda bundan başka nice hayır ve şer var; ama başka sözlerin yitip gitmesinden korkuyorum.

Tavus kuşunun niteliği ile tabiatı ve İbrahim'in -ona selâm olsun- onu öldürmesinin nedeni

³⁹⁵ Şimdi, ad san uğruna cilvelenip duran iki renkli tavus kuşuna geldik.

³⁹⁶ Onun çabası, sonucundan ve yararından habersiz, hayırla şerle insanları avlamaktır.

³⁹⁷ Tuzak gibi hani, [kendisinin] haberi olmaksızın av tutar. Zaten tuzak, bu işten maksat nedir, ne bilir ki?

³⁹⁸ Tuzağın, [bu av] tutuştan ne zararı olur, ne kârı. Onun bu boşu boşuna [av] tutuşuna şaşmadayım.

³⁹⁹ A kardeş, yüzlerce gönül alışla dostlar edindin de bıraktın onları.

⁴⁰⁰ Doğduğun zamandan beri işin gücün bu: Sevgi tuzağıyla adam avlamak.

⁴⁰¹ Şu avdan, kalabalıktan, gururdan ve

bencilikten, bak bakalım eline bir şey geçti mi?

⁴⁰² [Ömrün] çoğu geçti gitti, gün akşam oldu; sense hâlâ uğraş verip halkı avlamadasın.

⁴⁰³ Birini yakala, ötekini tuzaktan salıver; sonra alçaklar gibi bir başkasını avla.

⁴⁰⁴ Sonra yine bunu bırak, bir başkasının peşine düş... Al sana dünyadan habersiz çocukların oyunu.

⁴⁰⁵ Gece olur, [bakarsın ki] tuzağında tek bir av bile yok. Tuzak sana, baş ağrısından, bağdan başka bir şey değil.

⁴⁰⁶ Bu demektir ki sen, tuzakta kendi kendini avladın; çünkü hapse düşüp muradından yoksun kaldın.

⁴⁰⁷ Acaba şu zamanda, bizim gibi kendi kendini avlayan ahmak bir tuzak sahibi var mıdır?

⁴⁰⁸ Halkı avlamak, domuz avlamak gibidir. Eziyeti sınırsızdır, bir lokmasını bile yemek haramdır.

⁴⁰⁹ Avlamaya degecek tek şey aşktır, o kadar... Ama o da herkesin tuzağına düşüverir mi hiç?

⁴¹⁰ Sen gelir de ona av olur, tuzak kurmayı bırakıp onun tuzağına düşersen işte o başka.

⁴¹¹ Aşk, senin kulağına hafifçe der ki: *Av olmak, avcı olmaktan daha hoştur.*

⁴¹² *Karşımda serseme dön, hayran ol bana; Güneş olmayı bırak da zerre ol.*

⁴¹³ *Kapımı yurt tut, evsiz barksız kal.*

Mumluk davasını bırak, pervane ol da,

⁴¹⁴ *Hayatın tadını çıkar, kullukta gizli saltanatı gör.*

⁴¹⁵ *Böylece, dünyada tersine çakılmış nalları görür; boyunduruğa vurulmuş esirlere padişah lakabı verildiğini anlarsın.*

⁴¹⁶ Boğazına ip geçmiş, [kendisi] daragacına taç olmuş niceleri vardır ki bir yılın insan ona: *İşte taç sahibi padişah*, der.

⁴¹⁷ Kâfirlerin mezarları gibi, dışı süslüdür, ama içinde yüce ulu Allah'ın kahrı vardır.

⁴¹⁸ Hani kabirler gibi, dışını kireçle sıvamış, üstüne de bir zan perdesi çekmişlerdir.

⁴¹⁹ Senin de miskin tabiatın hünerle sıvanıp süslenmiştir; tıpkı mumdan yapılmış nahl³² gibi, yaprağı da yoktur, meyvesi de.

Allah'ın lütfunu herkes bilir, Allah'ın kahrını da herkes bilir.

Herkes Allah'ın kahrından kaçır, lütfuna sarılır.

Ama yüce Allah, kahırları lütufta, lütufları da kahırda gizlemiştir.

Bu, ters çakılmış naldır; ayırt ediş sahipleri ve

Allah'ın nuruyla bakanlarla³³ hali ve zahiri görenler birbirinden ayrılın diye

Allah'ın düzeni ve hilesidir. “Hanginiz daha güzel amel edeceğini sınamak için [ölümü ve hayatı yarattı]³⁴” [buyurulmuştur].

⁴²⁰ Bir derviş, bir dervişe: “Söyle hele, Hak hazretlerini nasıl gördün?” dedi.

⁴²¹ Niteliksiz halde gördüm, dedi, ama bunu dile getirmek için kısa bir örnekle anlatayım.

⁴²² Onun sol yanında bir ateş gördüm, sağ yanında da bir Kevser ırmağı.

⁴²³ Sol yanında âlemi yakacak [kadar büyük] bir ateş, sağ yanında güzel bir ırmak.

⁴²⁴ [220a] Bir topluluk o ateşe doğru elini uzatmış, bir topluluk da o Kevser ırmağıyla sevinç içinde sarhoş.

⁴²⁵ Gelgelelim bu, her bedbahtın, her bahtı-

yarın karşısına çıkan pek tersine bir oyundu.

⁴²⁶ *Ateşe, alevlere atlayan herkes, [öte yanda] sudan başını çıkarıveriyordu.*

⁴²⁷ *Suyun ortasına dalan herkes de bir anda ateşin ortasında belirliyordu.*

⁴²⁸ *Sağ yana, berrak suya doğru gidenler, sol yandan, ateşten baş gösteriyordu.*

⁴²⁹ *Sol yandaki ateşe girenler, bu sefer sağ yandan başını uzatıyordu.*

⁴³⁰ *Pek az kimse bu üstü kapalı sırta eriyor, bu yüzden pek az kişi o ateşe dalıyordu.*

⁴³¹ *Bir tek, başına talih saçısı saçılan, suyu bırakıp ateşe kaçıyordu.*

⁴³² Halk, peşin lezzeti kendisine ilah edinmiştir; kuşkusuz halk, bu oyunda zarara uğramıştır.

⁴³³ Hırslarından, acelelerinden bölük bölük, sıra sıra ateşten sakınıp suya kaçmadalar.

⁴³⁴ Sonunda başlarını yine ateşten çıkaracaklar. A gafil! İbret al, ibret al!

⁴³⁵ Ateş: “*Be hey ahmak sersemeler, ben ateş değilim, makbul bir kaynağım*” diye haykırıyordu.

⁴³⁶ *A basiretsizler, size bir gözbağdır etmişler, bana gelin, alevlerden kaçmayın.*

⁴³⁷ Ey Halil, burada alev yok, duman yok; bu Nemrud’un büyüünden, hilesinden başka bir şey değil.

⁴³⁸ Sen de Hak Halil’i gibi anlayışlıysan [bil ki] ateş senin için sudur, sen de pervanesin.

⁴³⁹ Pervanenin canı: “*Yazık, keşke yüz binlerce kanadım olsaydı da*” diye feryat eder,

⁴⁴⁰ Namahremlerin gözlerinin, gönüllerinin körlüğüne rağmen o amansız ateşte yansaydım,

⁴⁴¹ Cahil, eşekliğinden bana acır, bense, görgümden dolayı ona acırım [der].

⁴⁴² Hele şu suların bile canı olan ateş yok mu... Pervanenin işi, bizim işimizin tam aksine.

⁴⁴³ O ışığı görür de ateşe atılır; gönülse ateşi görüp ışığa dalar.

⁴⁴⁴ Kimin Halil soyundan olduğunu görmeyi için celâl sahibi Rab böyle bir oyun eder.

⁴⁴⁵ Ateşi su şekline sokmuşlar da onun

içinde kaynayan bir pınar çıkartmışlardır.

⁴⁴⁶ Bir büyücü, büyüyle, halkın önünde pirinç tabağını, kurtçuklarla dolu bir tabak gibi gösterir.

⁴⁴⁷ Sihirli nefesiyle, evi, akreple dolu gösterir, ama onlar aslında akrep değildir.

⁴⁴⁸ Büyücü, böyle yüzlerce oyun gösterirse, büyücüyü yaratanın oyunu nasıl olur acep?

⁴⁴⁹ Hâsılı Hakk’ın büyüyle kuşaktan kuşağa [nice büyücüler], kadın gibi alta kalıp [yenilmişlerdir].

⁴⁵⁰ Büyücüler, onların³⁵ kulu kölesiydi, ama serçe gibi tuzağa düştüler.

⁴⁵¹ Kendine gel! Kur’an’ı oku da dağlar gibi hileleri tepetaklak eden helal büyü³⁶ gör.

⁴⁵² Ben Firavun değilim ki Nil’e doğru gideyim. Ben, Halil gibi ateşe doğru giderim ancak.

⁴⁵³ Ateş değil, berrak bir sudur o. Ötekiyse hile yüzünden ateşe benzeyen bir su.

⁴⁵⁴ İşleri kolay tutan peygamber, ne de güzel buyurdu: “*Aklının bir zerresi oruçtan ve namazdan daha hayırlıdır.*”

⁴⁵⁵ Aklın cevher, bu ikisiyse araz olduğundan, bu ikisi, ancak onun tam olmasıyla farz olur.

⁴⁵⁶ Böylece o ayna cilâlanır da ibadetle gönle bir arınma gelir.

⁴⁵⁷ Ama ayna, aslından bozuksa, cilâ onu pek uzun bir zamanda temiz hale getirebilir.

⁴⁵⁸ Cilâyaya uygun, seçkin bir aynaysa, azıcık bir cilâlame yeterlidir.

Mutezile’nin, cüzi akıllar asıl itibarıyla eşittir,
bu fazlalık ve farklılık, öğrenme, çalışma ve deneme
yüzündendir demelerinin aksine, akılların farkı fitratın aslındandır.

⁴⁵⁹ İyi bil ki bu akıllar, derece bakımından yerden göğe kadar birbirinden farklıdır.

⁴⁶⁰ Akıl vardır, güneş yuvarlağına benzer. Akıl vardır, Zühre’den, akan yıldızdan daha aşağıdır, değersizdir.

⁴⁶¹ Akıl vardır, hoşça yanan kandile benzer; akıl vardır, ateş yalımına benzer.

⁴⁶² Bulut, [güneşe benzeyen aklın] önünden çekilip kalktı mı Allah'ın ışığını görür hale gelir de akıllar ondan yararlanır.

⁴⁶³ [220b] Cüzi akıl, [külli] aklın adını kötüye çıkarmıştır. Dünya isteği, insanı isteksiz bir hâle getirmiştir.

⁴⁶⁴ O, bir avdan sadece avcının güzelliğini görmüştür. Buysa avcılık derdinde, bir avın tasasını çekmiştir.

⁴⁶⁵ O, hizmeti sayesinde, hizmet edilme nimetine ermiş; buysa, kendisine hizmet edildiğinden yücelik yolundan sapmıştır.

⁴⁶⁶ O, firavunluğu yüzünden suya esir düşmüş, buysa³⁷ esaret yüzünden Sührab'a dönmüştür.

⁴⁶⁷ Bu, veziri sımsıkı bağlayan³⁸ tersine bir oyundur, Hileyi hurdayı azalt, çünkü bu iş baht ve ikbal işidir.

⁴⁶⁸ Hayal ve hile üzerine bu kadar ağ örme; çünkü Gani olan Allah hilekâra yol

göstermez pek.

⁴⁶⁹ İyi bir hizmet yolunda hile et³⁹ de bir ümmet içinde nübüvvet makamına ulaş⁴⁰.

⁴⁷⁰ Kendi hilenden kurtulacak bir hile et, bedenden ayrılp tek kalmak için bir hile bul.

⁴⁷¹ Kulların en aşağısı, en değersiz olmak için hile et; aşağılık yönüne git de efendi ol.

⁴⁷² A kocamış kurt! Tilkilik edip, o hizmetle efendi olabileceğini umma hiç.

⁴⁷³ Ama pervane gibi ateşlere atıl, kesenin ağzını büzüp durma, neyin varsa kaybet gitsin.

⁴⁷⁴ Güç kuvvet [göstermeyi] bırak da ağlayıp sızlamaya başla; merhamet bu ağlayıp sızlamalara gelir a yoksul.

⁴⁷⁵ Darda kalmış susuzun ağlayıp inlemesi gerçektir; yalandan, soğuk soğuk ağlayışsa, yoldan azmışın işidir.

⁴⁷⁶ Yusuf'un kardeşlerinin ağlaması⁴¹ hiledir ancak, çünkü yürekleri kıskançlıkla, marazla doludur.

Dağarcığı ekmek dolu olduğu halde köpeği açlıktan ölen,
köpeğine ağıtlar yakan, şiirler söyleyen,
ağlayıp başına yüzüne vuran, ama dağarcığındaki bir lokma ekmeği
köpeğe vermekten esirgeyen bedevi Arab'ın hikayesi

⁴⁷⁷ Köpeği can çekişiyor, Arap ağlıyordu; gözünden yaşlar saçıyor, vay başıma gelen diyordu.

⁴⁷⁸ Oradan geçen bir dilenci: “Bu ağlama da neyin nesi, kimin için ağıt yakıp feryat ediyorsun?” dedi.

⁴⁷⁹ [Arap]: *Elimin altında iyi huylu bir köpeğim vardı; işte yolun ortasında ölmek üzere, dedi.*

⁴⁸⁰ *Gündüz avcımdı, gece bekçim. Keskin gözlüydü, av tutar, hırsızı kaçırdı.*

⁴⁸¹ [Adam]: “Derdi ne, yaralandı mı?”

dedi. [Arap]: *Şiddetli açlık onu böyle inler hale getirdi, dedi.*

⁴⁸² [Adam]: *Bu derde ve belâya sabret, dedi, Allah, sabredenlere, karşılığında ihsan eder*⁴².

⁴⁸³ Ondan sonra: “Ey hür reis, elindeki şu dolu dağarcıkta ne var?” dedi.

⁴⁸⁴ [Arap]: *Dün akşamdan arta kalan ekmeğim, azığım, yemeğim, dedi, bedenimi güçlendirmek için taşıyorum.*

⁴⁸⁵ [Adam]: “O ekmekle azığı köpeğe neden vermiyorsun?” dedi. [Arap]: *Ona karşı o kadar da sevgim, insafım yok, dedi.*

⁴⁸⁶ *Yolda, parasız ekmek ele geçmez. Oysa iki gözden akan yaş bedava.*

⁴⁸⁷ [Adam]: *A içi hava dolu kırba⁴³, dedi, toprak başına senin! Bir lokma ekmek, göz-yaşından daha iyi sence öyle mi?*

⁴⁸⁸ *Gözyaşı, üzüntüyle suya dönmüş kandır; topraktan [olan ekmek için] boşu boşuna kan dökmeye değmez.*

⁴⁸⁹ [Arap] İblis gibi, kendisini büsbütün zelil etti; zaten bütünün parçası, ancak aşağılık bir şey olabilir.

⁴⁹⁰ Ben, varlığını, o bağış sahibi, cömert sultandan başkasına satmayanın kulu kölesiyim.

⁴⁹¹ O ağlayınca gökyüzü de ağlar. O fer-yat edince felekler de “*Yarabbi*” demeye durur.

⁴⁹² Ben, o himmet sahibi bakırın kulu kölesiyim ki kimyadan başkasının önün-de boyun eğmez.

⁴⁹³ Dua ederken, boynunu büküp elleri-ni kaldır; çünkü Allah’ın ihsanı boynunu bükenlere doğru uçarak gelir.

⁴⁹⁴ A kardeş, bu daracık kuyudan kurtul-mak istiyorsan, vakit geçirmeden ateşe gir.

⁴⁹⁵ Allah’ın hilesini gör de kendi hileni bırak. A hilesinden, hilecilerin bile utan-dığı [Rabbim, sana kurban olayım].

⁴⁹⁶ Senin hilen, Allah’ın hilesinde yok olup gitti mi hayret verici gizli bir yer açılır sana.

⁴⁹⁷ Öyle gizli bir yer ki en değersiz vas-fi, sonsuza dek yüceliş ve yükseliş hâlinde bâki kalıştır.

Hiçbir kötü göz, insan için, kendini beğenme gözünden daha öldürücü değildir. Gözü, “*Benimle duyar, benimle görür*” [hükmüne uygun olarak] Allah’ın nuruna dönmüş, benliği, benliğinden sıyrılıp gitmişse o başka.

⁴⁹⁸ [221a] Tavus kuşu gibi, kendi kana-dına bakıp durma, ayağını da gör ki kem göz, sana pusı kurmasın.

⁴⁹⁹ Çünkü dağlar bile kötülerin gözlerin-den sarsılır. Buna [delil olarak] Kur’an’dan “*Seni devireceklerdi*” [âyetini] oku.

⁵⁰⁰ Dağ gibi Ahmet, çamursuz, yağmur-suz yolda nazara geldi de [ayağı] sürçtü.

⁵⁰¹ Bu sürçme de neyin nesi, bunun boş bir işi olduğunu sanmam diye şaşakaldı.

⁵⁰² Âyet geldi de, bu, kem gözden, düş-

manlıktan ileri geldi, diye onu haberdar etti.

⁵⁰³ [Allah]: *Senden başka birisi olsaydı, o an yok olurdu; kem göze av olur, ölüm onu kahrederdi.*

⁵⁰⁴ *Ama [benden sana] bir koruma geldi de eteğini üstüne çekti; bu sürçme [kem gözü-n etkisini] sana bildirmek içindi, [buyurdu].*

⁵⁰⁵ İbret al da o dağ [gibi Peygamber’e] bir bak. A saman çöpünden bile aşağı kişi, marifet taslayıp durma.

“*Kâfirler, neredeyse seni gözleriyle devireceklerdi*”⁴⁴ âyetinin tefsiri

⁵⁰⁶ Ey Allah’ın elçisi! O toplulukta öyle adamlar vardır ki akbabalara bile nazar değdirirler.

⁵⁰⁷ Nazarlarından, kükreyen aslanın bile başı yarılır da inlemeye başlar.

⁵⁰⁸ Deveye, [önce] ölüm gibi nazar eder de sonra arkasından köleyi gönderir.

⁵⁰⁹ *Git, bu devenin yağından satın al [der]; köle bakar ki deve yolda sakatlanmış.*

⁵¹⁰ Koşuda atla başa baş giden o devenin başı hastalıktan kesilir gider.

⁵¹¹ Hiç kuşkusuz, kıskançlık ve kem göz yüzünden gökler bile seyrini, dönüşünü değiştirir.

⁵¹² Su gizlidir, dolapsa meydanda. Ama işin aslında dönüp duran sudur.

⁵¹³ Kem gözün ilacı, iyi gözdür. [İyi göz] kem gözü ayağının altında yok eder.

⁵¹⁴ Öncelik rahmetindir, iyi göz de rahmettendir. Oysa kem göz, kahırdan, lanetten ileri gelir.

⁵¹⁵ [Allah'ın] rahmeti gazabından üstündür⁴⁵. Bu yüzden her peygamber, kendi zıddına üst olmuştur.

⁵¹⁶ Çünkü [Peygamber] rahmetin sonucudur. O çirkin suratlı [zıddıysa] kahrın sonucu.

⁵¹⁷ Kazın hırsı bir kattır, bununkiyse elli kat. Şehvet hırsı yilandır, makam hırsıysa ejderha.

⁵¹⁸ Kazın hırsı, boğaz düşkünlüğünden, cinsel şehvet yüzündendir. Ama baş olma hırsında bunun yirmi katı toplanmıştır.

⁵¹⁹ Makam sahibi, ilahlıktan dem vurur. [Allah'a] ortak olmaya gözünü diken nasıl olur da affa uğrar?

⁵²⁰ Âdem'in sürçmesi, midesi ve şehveti yüzündendi. İblisin [suçu] ise ululanmaktan, makam yüzündendi.

⁵²¹ Hâsılı Âdem derhal tövbe istiğfar etti de o melun tövbe etmekten kaçınıp ululandı.

⁵²² Boğaz ve şehvet hırsı da bizzat kötü

huyluluktur, ama makam [hırsı gibi] değildir o; azalır, söner gider.

⁵²³ Bu baş olma hırsının kökünü dalını anlatmaya kalksam, bunun için bir başka kitap gerek.

⁵²⁴ Arap, serkeş ata şeytan adını verdi; otlakta kalan dört ayaklı hayvana değil.

⁵²⁵ Şeytanlık, sözlükte baş çekme demektir; bu sıfat, lanet edilmeye lâyıktır.

⁵²⁶ Bir sofranın etrafına yüz yiyici sığar da baş olmak isteyen iki kişi dünyaya sığmaz.

⁵²⁷ Birisi, ötekinin yeryüzünde bulunmasını istemez. Padişah, [saltanatına] ortak olur diye babasını bile öldürür.

⁵²⁸ "Saltanat kırsırdır"⁴⁶ sözünü duymuşundur. Saltanat peşinde olan, korkusundan akrabaları keser.

⁵²⁹ Kısır olduğu için, oğlu yoktur onun. Ateş gibi, kimseyle bağı olmaz.

⁵³⁰ Bulduğu her şeyi yakıp parçalar; hiç kimseyi bulamazsa kendi kendisini yer.

⁵³¹ Hiç ol da, onun dışından kurtul. Onun örs gibi [katı] yüreğinden merhameti az bekle.

⁵³² Hiç oldun mu, o örsten korkma artık. Her sabah mutlak yokluktan ders al.

⁵³³ İlahlık, celâl sahibi Allah'ın elbisesidir. Onu giymeye kalkışan vebale düşer.

⁵³⁴ Taç ona aittir, kemer de bize. Haddini aşan kimsenin vay hâline...

⁵³⁵ Bu tavusluk kanadı, senin için bir fitnedir. Çünkü o, kendini Allah'ın Kud-düs'lüğüne ortak saymana neden olur.

Bir bilgenin, gagasıyla güzelim kanatlarını yolup atan,
bedenini kel ve çirkin hâle getiren tavus kuşunu görünce,
şaşkınlığından: "Kendine acımıyor musun?" diye sorması,
tavus kuşunun da: "Acıyorum, ama bence can,
kanattan daha değerlidir. Bu kanatsa benim canıma düşmandır"
demesinin hikâyesi

⁵³⁶ [221b] Bir tavus kuşu, ovada kanatlarını yoluyordu. Bir bilgin de orada gezip dolaşmaya çıkmıştı.

⁵³⁷ Ona: “*Ey tavus, böyle değerli kanatları, acımadan nasıl kökünden yoluyorsun?*” dedi.

⁵³⁸ *Bu süsleri yolup, çamura atmaya gön-lün nasıl razı oluyor?*

⁵³⁹ *Hafızlar, o tüylere değer verip beğen-diklerinden, mushaf aralarına koyuyorlar.*

⁵⁴⁰ *İnsanlar, güzel havayı hareketlendirip [serinlemek] için senin tüylerinden yelpaze yapıyorlar.*

⁵⁴¹ *Bu ne nankörlüktür, bu ne küstahlık-tır. Sana [şekil veren] ressamın kim olduğu-nu bilmiyor musun?*

⁵⁴² *Yoksa biliyorsun da naz edip özellikle mi yoluyorsun bu süsleri?*

⁵⁴³ Nice naz vardır ki suça döner de kulu, padişahın gözünden düşürür.

⁵⁴⁴ Nazlanmak, şekerden de hoş gelir ama az çiğne onu, çünkü yüzlerce tehli-kesi var.

⁵⁴⁵ Niyaz yoluysa emniyet dolu bir yol-dur. Ona nazlanmayı bırak da o [niyaz] yoluna alış.

⁵⁴⁶ Kol kanat çırpıp nice nazlanan vardır ki işin sonunda bu hal o kimseye vebal olur.

⁵⁴⁷ Nazlanmanın hoşluğu seni bir an için yüceltse de ondaki gizli korku yakar eritir seni.

⁵⁴⁸ Oysa niyaz öyle mi? O seni zayıflatır ama yüreğini de dolunay gibi parıl parıl eder.

⁵⁴⁹ [Allah] ölüden diri çıkarıyor ya; de-mek ki ölüp giden doğru yolu buluyor.

⁵⁵⁰ Diriden de ölü çıkarıyor ya, demek ki diri nefis, ölüm tarafına yöneliyor.

⁵⁵¹ Ölü ol da Samed⁴⁷ olan, [ölüden] di-riler çıkaran Allah, şu ölüden de bir diri çıkarsın.

⁵⁵² Kış olursan baharın [neler] çıkardığı-nı, gece olursan gündüzün [gecenin için-den nasıl] çıktığını görürsün.

⁵⁵³ O kanatları yolma, çünkü bir daha yerine yapışmaz. A güzel yüzlü, matem edip de yüzünü tırmalama.

⁵⁵⁴ Kuşluk güneşine benzeyen öyle güze-lim bir yüzü tırmalamak yanlıştır.

⁵⁵⁵ Böyle bir yüzü tırnakla yaralamak kâfirliktir. Ay bile o yüzün ayrılığıyla ağ-lamayıp durmada.

⁵⁵⁶ Yoksa sen kendi yüzünü görmüyor musun? Bırak bu inatçılık peşinde dola-nan huyu.

Nefs-i mutmainne'nin⁴⁸ duruluğu ve temizliği,
aynanın üstüne bir şey yazıp çizdiğinde silsen bile nasıl bir iz,
bir noksan kalıyorsa, düşüncelerle bozulup dağılır, bunun beyanı

⁵⁵⁷ Düşünce tırnakları, bedende nefs-i mutmainne'nin yüzünü tırmalayıp yaralar.

⁵⁵⁸ Kötü düşünceyi zehir dolu tırnak bil. Derine gittikçe can yüzünü tırmalar.

⁵⁵⁹ [Kötü düşüncenin] zor düğümleri çözmeye çalışması, altın bir kürekle dışkı karıştırmaya benzer.

⁵⁶⁰ Ey işin sonuna varan, bu, boş keseye

atılmış sağlam bir düğümdür, sen onu çö-zülmüş say gitsin.

⁵⁶¹ Düğümleri çözeceğim diye diye yaş-landın; şu birkaç başka düğümü de çözü-lmüş sayıver.

⁵⁶² Boğazımıza sımsıkı bağlanmış olan düğüm, bayağı birisi misin yoksa bahtiyar biri mi, onu bilmendir.

⁵⁶³ İnsansan, bu güçlüğü çöz. İnsan solukluysan, soluğunu bunun için tüket.

⁵⁶⁴ Tut ki cevherin, arazın haddini bildin [ne çıkar?] Kendi haddini bil, çünkü bundan kaçış yok.

⁵⁶⁵ A toprağı eleyip duran, kendi haddini bilince, bu hadden de kaç da sınırsız olana ulaş.

⁵⁶⁶ Ömrün, yüklem ve konu⁴⁹ diye diye, bairsizlik içinde, işittiğin şeylerle geçip gitti.

⁵⁶⁷ Sonuçsuz, etkisiz olan her delil bätül çıktı; sen asıl kendi sonucuna bak.

⁵⁶⁸ Yaratılmışı gördün de yaratanı görmedin; iktiranî kıyasla yetindin.

⁵⁶⁹ Filozof [iddiasını kanıtlamak için] araçları çoğaltır; oysa temiz kişi onun tersine delillerden [yüz çevirir].

⁵⁷⁰ Bu kişi, delillerden, perdelerden kaçır; delille gösterilen şeyin ardına düşüp başını yakasına gömer.

⁵⁷¹ Duman filozofa göre, ateşe delildir, ama biz dumansız olarak da o ateşte olmaktan hoşnuz.

⁵⁷² Hele yakınlıktan, sevgiden doğan şu ateş, bize dumandan daha yakın gelir.

⁵⁷³ Öyleyse, canın hayallerine kapılıp dumana doğru gitmek ve candan olmak kötü bir iştir.

Peygamber'in -ona selâm olsun -
"Müslümanlıkta ruhbanîyet yoktur" sözünün beyanı

⁵⁷⁴ [222a] Kanadını yolma, gönlünü çek ondan; çünkü bu cihadın şartı bir düşmanın var olmasıdır.

⁵⁷⁵ Düşman olmayınca cihat imkânsızdır. Şehvet yoksa ondan kaçınmak da olmaz.

⁵⁷⁶ Bir şeye meylin, isteğin yoksa sabır da yok demektir. Düşmanın yoksa orduya ne ihtiyacın var?

⁵⁷⁷ Aman ha, kendini hadım edip de ruhban olma. Çünkü iffet, şehvete bağlıdır.

⁵⁷⁸ Hevâ ve heves olmadan, hevâyı hevesi men etmeye imkân yok. Ölülerle savaşılamaz.

⁵⁷⁹ [Allah] "İnfak edin⁵⁰" buyurmuştur, öyleyse bir kazanç elde et; çünkü önceden kazandığın bir gelirin yoksa harcayamazsın.

⁵⁸⁰ O, mutlak olarak "İnfak edin" de-

mişse de sen bunu "Kazanın da sonra infak edin" diye oku.

⁵⁸¹ O padişah yine bunun gibi "Sabredin⁵¹" buyurdu. Bir istek olmalı ki ondan yüz çeviresin.

⁵⁸² Şu halde "Yiyin" [emri] şehveti tuzağa düşürmek içindir; ondan sonraki "İsraf etmeyin⁵²" emriyse temizliktir.

⁵⁸³ Çünkü onun elinde haber bulunmadıkça, özne bulunma imkânı da yoktur.

⁵⁸⁴ Sende sabretme sıkıntısı yoksa, ortada şart olmadığı için bunun cezâsı (karşılığı) da yoktur⁵³.

⁵⁸⁵ Ne güzeldir o şart, ne sevinç vericidir o cezâ; o gönül okşayan, cana can katan karşılık.

"Âşığın, amelinin sevabına karşılık olarak
Haktan aldığı yine Hak'tır" sözünün beyanı

⁵⁸⁶ Âşıkların sevinci de O'dur, kederi de; el emeklerinin, hizmetlerinin karşılığı da yine O'dur.

⁵⁸⁷ [Âşık] sevgiliden başkasını temaşa ederse, bu aşk değil, olsa olsa aslı astarı olmayan bir sevdadır.

⁵⁸⁸ Aşk, bir kez tutuştu mu sevgiliden başka ne varsa hepsini yakan bir alevdir.

⁵⁸⁹ [Âşık] Allah'tan başka ne varsa öldürmek için "lâ" kılıcını çekince bir bak bakalım, lâ'dan sonra geriye ne kalır?

⁵⁹⁰ Geriye "illallah" kalır da ondan başka ne varsa gider. Sevin, a şirki yakıp yok eden güçlü aşk.

⁵⁹¹ Zaten öncekiler de O idi, sonrakiler de. Şaşı gözden başkasında şirk göremezsin.

⁵⁹² Ne tuhaf şey! O'nun tecellisinden başka bir güzellik olur mu hiç? Can olmadan, bedende hareket olmaz.

⁵⁹³ Canında arıza olan bir bedeni bala da sokup batırsan yine de tatlanmaz.

⁵⁹⁴ Bunu, sadece, bir gün bile olsa dirilip, o canlar canının elindeki kadehi kapan bilir.

⁵⁹⁵ Ne var ki şu dumanın harareti, bu yüzleri görmeyenin gözüne can görünür.

⁵⁹⁶ O, Abdülaziz oğlu Ömer'i görmediğinden, ona göre Haccac da âdildir.

⁵⁹⁷ Musa'nın ejderhasının kudretini görmediğinden büyücülerin iplerinde can var sanır.

⁵⁹⁸ Tertemiz sudan içmeyen kuş, bulanık suda kol kanat çırpır.

⁵⁹⁹ Zıt, ancak kendi zıddıyla tanınip bilinebilir. [İnsan] yarayı görünce, onun dermanını da bilir.

⁶⁰⁰ Sözü'n özü, elest ikliminin kıymetini bilesin diye dünya önce gelmiştir.

⁶⁰¹ Buradan kurtulup oraya gittin mi sonsuzluk şekerhanesinde şükredici olursun.

⁶⁰² *Meğerse orada toprak elemedeymişim, bu tertemiz âlemden kaçıyormuşum*, dersin.

⁶⁰³ *Ne yazık, keşke ecelim bundan önce gelseydi de o balçıkta çektiğim azap daha az olsaydı.*

Peygamber'in -ona selâm olsun- *"Hiç kimse öldükten sonra keşke daha önce ölmüş olsaydım demeden ölmez. İyiyse iyiliğe ulaşmaya acele eder, kötüyse kötülüğünün azalmasını diler"* hadisinin tefsiri

⁶⁰⁴ O her şeyden haberdar Peygamber, işte onun için: *"Kim ölür de beden [bineğinden] inerse,*

⁶⁰⁵ *Öldüğüne, göçüp gittiğine hayıflanmaz, ama işlediği suçlara, kaçırdığı fırsatlara hayıflanır,*

⁶⁰⁶ *Her ölen, "Keşke bundan önce [ölüp] maksadıma erişseydim" diye temenni eder.*

⁶⁰⁷ *Kötü biriye "Kötülüğüm daha az olurdu"; muttaki biriye "[Asıl] evime daha çabuk gelirdim."*

⁶⁰⁸ *O kötü kişi: Nasıl da habersizmişim; her solukta [önümdeki] perdelere perde ekliyormuşum.*

⁶⁰⁹ *Buradan daha çabuk geçip gidebilsey-*

dim, şu örtüm, şu perdem daha az olurdu, [der, buyurmuştur.]

⁶¹⁰ Açgözlülük yüzünden kanaat yüzünü yırtıp durma; böbürlenme yüzünden de huşu yüzünü parçalama.

⁶¹¹ Cimrilik yüzünden, cömertlik yüzünü; İblislikten de secdenin o güzelim çehresini yaralama.

⁶¹² O, cenneti süsleyen kanatları yolma. O, yollar aşan kanatları koparma.

⁶¹³ [Tavus kuşu] bu öğüdü duyunca ona baktı; sonra da feryat edip ağlamaya başladı.

⁶¹⁴ [222b] O dertlinin, uzun uzun feryat edip ağlaması, orada bulunanları da ağlattı.

⁶¹⁵ Kanatlarını niçin yoluyorsun diye soran da cevapsız kalıp pişman olmuş ağlıyordu.

⁶¹⁶ Lüzumsuz yere ne demeye sordum ki ona; o, zaten dertle doluymuş, perişan ettim onu [diyordu].

⁶¹⁷ Yaşlı gözlerinden toprağa damlayan

her damla gözyaşında yüzlerce cevap vardı.

⁶¹⁸ Samimiyetle ağlayış canlara işler, gökleri, hatta Arş'ı bile ağlatır.

⁶¹⁹ Akıllar ve gönüller, kuşkusuz Arş'a mensupturlar; perde altında Arş nuruyla yaşarlar.

Aklın ve ruhun, Harut ile Marut'un Babil
kuyusunda mahpus oldukları gibi,
balık içinde mahpus olduklarının beyanı

⁶²⁰ Harut ile Marut gibi hani. O iki temiz melek, bu dünyada korkunç bir kuyuya bağlanmış,

⁶²¹ Aşağılık şehvet âlemine düşüp, suçları yüzünden bu kuyuya zincirlenmişlerdir.

⁶²² İyilerle kötüler, büyüü de, büyü bozan şeyleri de ellerinde olmaksızın bu iki melekten öğrenirler.

⁶²³ Ama önce onlara öğüt verirler, "*Sakın ha, bizden büyü öğrenme, [onun bilgisini] edinmeye çalışma,*

⁶²⁴ *Ey filanca, biz bu büyüü, seni belâya düşürmek, imtihan etmek için öğretiriz*" [derler].

⁶²⁵ Çünkü imtihanın şartı ihtiyar sahibi olmaktır. [Bir şeyi yapmaya] gücün yoksa ihtiyarın da olmaz.

⁶²⁶ İstekler, uyumuş köpeklerle benzer. Onlarda hayır da gizlenmiştir şer de.

⁶²⁷ Bu topluluk, güçleri olmadığı için, odun parçaları yere serilip uyumuşlardır.

⁶²⁸ Ama aralarına bir leş atılmaya görsün, köpekler hırs suru üflenmişe dönerler.

⁶²⁹ O sokağa bir eşek leşi düştü mü, yüzlerce uyuyan köpek onun yüzünden uyanır.

⁶³⁰ Gaybın gizliliklerine gitmiş olan hırsar, yakalarından başlarını çıkarıp sal-

dırıya geçerler.

⁶³¹ Köpeklerin her bir kılı bir dişe döner de [ötekini] kandırmak için kuyruk sallamaya başlarlar.

⁶³² Köpeğin yarı belden aşağısı hile, yukarısı öfkedir; odun bulmuş harsız ateş gibi hani.

⁶³³ [Böyle ateş] mekânsızlık âleminden ona alev alev ateşler gelir de alevlerin dumanı göklere yükselir.

⁶³⁴ Şu bedende de bunun gibi yüzlerce köpek yatıp uyumuştur; [henüz] bir av bulamadıklarından gizlenmişlerdir.

⁶³⁵ Ya da örtü altında bir av sevdasıyla yanıp tutuşan gözleri bağlanmış doğanlara benzerler. Gözbağı kaldırılıp avını görünce, işte o zaman dağlarda dolaşmaya başlar.

⁶³⁶ Hastanın şehveti yatışınca, akli fikri sağlığına kavuşma peşinde koşar.

⁶³⁷ Ama ekmeği, elmayı, karpuzu görünce, onları tatma [isteğiyle] zarara uğrama korkusu savaşılmaya başlar.

⁶³⁸ Sabrederse, bunları görmek onun yararınadır; o heyecan, gevşemiş tabiatına iyi gelir.

⁶³⁹ Yok sabredemezse, görmemesi daha iyidir. [Çünkü] zırhsız adamdan okun uzak olması daha evlâdır.

Tavusun, o soru sorana cevap vermesi

⁶⁴⁰ [Tavus] ağlaması bitince: *Git, dedi, çünkü sen renge ve kokuya rehin olmuşsun.*

⁶⁴¹ *Görmüyor musun, bu kanatlar yüzünden, her yandan yüzlerce belâ üstüme sokiün etmede.*

⁶⁴² *Nice acımasız avcı, bu kanatlar uğruna her yanda bana tuzak kurmada.*

⁶⁴³ *Nice okçu, kanatlarım için, bana doğru ok atmada havaya.*

⁶⁴⁴ *Bu kazadan, bu belâdan, bu fitneden [kaçacak], kendimi koruyacak gücüm olmadığından,*

⁶⁴⁵ *Şu dağlarda, ovalarda güven içinde olabilmek için çirkin, tiksindirici olayım daha iyi.*

⁶⁴⁶ *A delikanlı, bu [kanatlar], benim böbürlenme silahım kesildi. Böbürlenme, yüzlerce belâya düşürür böbürleneni.*

Hünerlerin, kurnazlıkların ve dünya malının, tavusun kanatları gibi cana düşman olduğunun beyanı

⁶⁴⁷ Demek ki hüner, ham kişiyi helâk eder. Çünkü öylesi, yem peşine düşer de tuzak görmez.

⁶⁴⁸ İhtiyar, “*Sakının*”⁵⁴ emrine uyup kendisine sahip olabilen kişi için iyidir.

⁶⁴⁹ Kendini koruma ve sakınma [gücüne] sahip değilsen, dikkat et; o aleti uzaklaştır [kendinden], ihtiyarı bırakıp at.

⁶⁵⁰ Değil mi ki o kanatlar cilveme, ihtiyarıma mekân olmuş, başıma kasteden o kanatları yolmadayım.

⁶⁵¹ [223a] Sabırlı olan, kendi kanadını yok sayar da kanadı onu kötülüğe, fitneye düşürmez.

⁶⁵² Öyleyse ona: “*Kanadını yolma, sana bir zararı yok*” de, çünkü böyle kişiye ok atılsa kalkanını tutar.

⁶⁵³ Oysa bu güzel kanat düşman bana. Çünkü cilvelenmeye dayanamıyorum.

⁶⁵⁴ Sabretme, sakınıp çekinme bana kılavuzluk etseydi, ihtiyarım yüzünden ihtişamım artardı.

⁶⁵⁵ Ben bir çocuğa, ya da bir sarhoşa benziyorum; fitneler içinde kılıç vermek doğru değil benim elime.

⁶⁵⁶ Eğer beni engelleyecek bir aklım ol-

saydı, kılıç, benim elimde bir zafer aracı olurdu.

⁶⁵⁷ [Bana] güneş gibi, doğruluktan başka bir şekilde kılıç sallamayacak ışıklar saçan bir akıl gerek.

⁶⁵⁸ Mademki parlak, doğruyu gören bir aklım yok, silahımı neden kuyuya atmayayım ki?

⁶⁵⁹ Hemen şimdi kılıcı kalkanı atıvere-yim kuyuya; çünkü bu [ikisi] düşmanın silahı olacak.

⁶⁶⁰ Gücüm kuvvetim, yardımcım, dayanağım yok diye, kılıcımı düşman alır da savurur bana.

⁶⁶¹ Şu iğrenç huylu, yüzünü örtmeyen nefsin inadına, yüzümü çizip yaralamadayım.

⁶⁶² Ola ki şu güzellik, şu olgunluk azalır, hatta hiç kalmaz da daha az düşerim veballere.

⁶⁶³ [Yüzümü] bu niyetle yırtmakta bir suçum günahım yok; çünkü bu yüz ancak yaralarla örtülüp gizlenebilir.

⁶⁶⁴ Gönlümde, gizlenip saklanma huyu olsaydı, güzel yüzümün pırıltısı artardı ancak.

⁶⁶⁵ [Kendimde] güçten, görgüden, iyilikten yana bir şey görmediğim için, düşmanımı gördüm de hemencecik silahımı kırdım.

⁶⁶⁶ Kendi kılıcım ona üstünlük sağlasın, kendi hançerim kendime vebal olmasın [istedim].

⁶⁶⁷ Damarım attığı sürece kaçacağım, ama

kendinden kaçmak kolay olur mu öyle?

⁶⁶⁸ Bir başkasından kaçan, ondan kurtulunca sükûna erir, karar kılar.

⁶⁶⁹ Oysa kendi kendime düşmanım ben, o yüzden kaçmadayım; o yüzden sonsuza dek kaçıp durmak benim işim.

⁶⁷⁰ İnsana, kendi gölgesi düşman olmaya görsün, ne Hint'te emin olur, ne Hutende.

Gündüz güneşte yok olan yıldızlar gibi,
Allah'ın bekâsında yok olup kendi kötülüklerinden ve
hünerlerinden yana güvene ermiş,
kendilerinden geçmiş kişilerin sıfatları hakkında.
Yok olan için âfet ve tehlike korkusu yoktur.

⁶⁷¹ Birisi yokluğa, erişir de yoksulluğu kendisine süs edinirse, Muhammed gibi o da gölgesiz hale gelir.

⁶⁷² “*Yoksulluk benim övüncümdür*”⁵⁵ sözünün süsü yokluktur. [Böyle kimse], mum alevi gibi gölgesizdir.

⁶⁷³ Mum, baştan ayağa kadar tümüyle alevdir. Gölge onun yanından yöresinden geçemez.

⁶⁷⁴ Mum, kendisini döken mumcunun hatırına, kendisinden ve gölgesinden onun ışığına kaçıp sığınmıştır.

⁶⁷⁵ [Mumcu] ona: *Seni, yok olman için döktüm*, der. O da: *Ben de yokluğa kaçtım zaten*, der.

⁶⁷⁶ Bu kalıcı ışığın varlığı farzdır; [o ışık], yok olucu, eğreti mumun ışığı gibi değildir.

⁶⁷⁷ Mum, ateşte tamamen yok olup gidince, artık ondan ne bir iz görürsün, ne bir ışık.

⁶⁷⁸ Zahirdeki ateşin, karanlığı gidermek için bir mum suretinde durduğu besbellidir.

⁶⁷⁹ Beden mumuna gelince o, bu mumun aksinedir; o azaldıkça canın ışığı artar.

⁶⁸⁰ Bu (can ışığı) kalıcı, o (mum ışığı) geçi-

cidir; can mumunda Rabbani bir şule vardır.

⁶⁸¹ Bu ateşli şule, nur olduğundan, yok oluş gölgesi ondan uzaktır.

⁶⁸² Bulutun gölgesi yere düşer, ama gölge, ayla oturup kalkamaz.

⁶⁸³ A iyilik dileyen, kendinden geçmek, bulutsuz olmaktır; kendinden geçtin mi ay değirmisine dönersin.

⁶⁸⁴ Ama yine bir bulut sürüklenip geldi mi, ay ışığı gider, bir hayal kalır geriye.

⁶⁸⁵ Bulut perdesi yüzünden ayın ışığı zayıflar; o canım dolunay, yeni aydan daha ışısız hale gelir.

⁶⁸⁶ Ay, buluttan, tozdan bir hayal gibi görünür. [Bunun gibi] bizi hayal düşüncesine düşüren de beden bulutudur.

⁶⁸⁷ Ayın lütfuna bir bak, bu onun lütfundandır; çünkü bulutlar bize düşmandır diye o söylemiştir.

⁶⁸⁸ Ayın hatırı, buluttan, tozdan topraktan yana ferahtır; çünkü yörüngesi göklerin üstündedir.

⁶⁸⁹ Bulut, ayı gözümüzden gizlediği için düşmanımız olmuştur bizim, hem de can düşmanımız.

⁶⁹⁰ Bu perde, huriyi bile koca karı suretine sokar; dolunayı, hilâlden daha zayıf gösterir.

⁶⁹¹ Ay, bizi izzet ikram kucağına oturtmuş; düşmanımızı, kendi düşmanı saymıştır.

⁶⁹² [223b] Bulutun ışığı da, taraveti de şu aydandır; ama buluta ay adını takan iyice yoldan azmış demektir.

⁶⁹³ Ayın ışığı bulutun üzerine vurmuştur da kara suratı, onun ışığıyla aydınlanmıştır.

⁶⁹⁴ Ayın rengine boyanmış, devlete ermiştir, ama buluttaki o ay ışığı eğretidir.

⁶⁹⁵ Kıyamet güneş ile ay dürülür de göz, ışığın aslıyla meşgul olur.

⁶⁹⁶ Böylece kişi, eğreti olanla gerçek olan mülkü bilir; şu geçici kervansarayı karar yurdundan ayırt eder.

⁶⁹⁷ Geçici dadılar sadece üç dört gün içindir; ey ana, sen bizi kucağına al.

⁶⁹⁸ Benim kanadım buluttur, kalın bir perdedir; o Allah'ın lütfunun yansımasıyla incelmıştır.

⁶⁹⁹ Kanadımı yolayım, güzelliğini yolumdan söküp atayım da ayın güzelliğini yine aydan seyredeyim.

⁷⁰⁰ Ben dadı istemem, ana daha hoştur bana. Ben Musa'yım, benim dadım anamdır.

⁷⁰¹ Ben, ayın lütfunu dolaylı olarak [seyretmek] istemem; çünkü bu bağ, kavimlerin yok olmasına neden oldu.

⁷⁰² Bulut, yolda yok olur da artık ayın yüzünü perdelemese o başka...

⁷⁰³ [İşte o zaman] suretini, peygamberlerin, velilerin bedenler gibi kendisini yoklukta gösterir.

⁷⁰⁴ Öyle bulut, perde çekici olmaz, an-

lam perdesini yırtmada yararlı bile olur.

⁷⁰⁵ Tıpkı aydınlık sabahlarda, yukarılarda bulut yokken, yağmur damlaları yağar gibi.

⁷⁰⁶ O yağış, Peygamber'in mucizesiydi; bulut yok olup gittiği için gökyüzünün rengini almıştı.

⁷⁰⁷ Buluttu, ama bulutluk tabiatı üzerinden gitmişti. Âşığın bedeni de sabırla buna döner işte.

⁷⁰⁸ Bedendir, ama bedenlik ondan kaybolmuştur; değişmiştir, üstünden renk ve koku gitmiştir.

⁷⁰⁹ Kanat, başkası içindir; başsa benim için. [Baş], işitme, görme evidir; bedenin direğidir.

⁷¹⁰ Bir başkasını avlamak için can feda etmeyi, mutlak küfür bil, hayırdan umutsuzluk say.

⁷¹¹ Sakın papağanların önündeki şekere dönme; zehir ol da [onların] zararından güvende kal.

⁷¹² Ya da sana aferin desinler diye kendini köpeklerin önüne leş gibi atma sakın.

⁷¹³ İşte Hızır da gemiyi, gasp edenlerden kurtarmak için deldi.

⁷¹⁴ "Yoksulluk benim övüncümdür" [sözü], tamahkârlardan Gani [Allah'a] kaçıyorum demek olduğu için değerli bir söz oldu.

⁷¹⁵ Hazineleri, bayındırlık ehlinin hırısından kurtarmak için, harabelere gömerler.

⁷¹⁶ Kanadını yolamıyorsan bari git, yalnızlığı seç de büsbütün şunun bunun harcı olma.

⁷¹⁷ Çünkü sen, hem lokmasın, hem lokma yiyen. Aklını başına devşir ey can, hem yiyen sensin hem de yenilen.

Allah'tan başka her şey, yiyen ve yenilendir. Tıpkı çekirge avlamaya çıkan, onu avlamakla meşgul olan, ama arkasında kendisini avlamaya çalışan aç doğandan habersiz olan kuş gibi. Ey avlanıp yiyen insan oğlu, avcından, seni yiyecek olandan emin olma şimdi. Onu, gözünün bakışıyla göremesen bile delil ve ibret gözüyle gör ki gözün açılsın.

⁷¹⁸ Küçük bir kuş, böcek avlarken kedi punduna denk getirip onu kapıverdi.

⁷¹⁹ Yiyordu, yeniliyordu; ama kendisi avlanırken bir başka avcından habersizdi.

⁷²⁰ Hırsız, mal çalma peşindedir, ama şahne de düşmanları ile birlikte onun peşindedir.

⁷²¹ Akıllı, eşyada, kilitte, kapıdadır. Şah-neden, seher vakti ah edeceğinden gaflet içindedir.

⁷²² Kendi sevdasına öyle dalmıştır ki kendisini arayan sorandan haberi bile yoktur.

⁷²³ Bitki, su içip hava alır, sonra da bir hayvanın midesine yem olur.

⁷²⁴ O bitki, hem yer, hem yenilir. Allah'tan başka her varlık böyledir.

⁷²⁵ “Sizi doyuran O’dur, kendiyse [bir şeyle] beslenmez⁵⁶” O’nun vafıdır. Allah yemez de yenilmez de, etten ve deriden değildir o.

⁷²⁶ Pusuya yatmış bir yiyici varken, yiyen ve yenilen nasıl güvende olabilir?

⁷²⁷ Yenilen şeylerin [yenilmekten kendini] emin görmesi mateme neden olur. Öyleyse yemeye ihtiyacı olmayanın dergâhına git.

⁷²⁸ Her hayali, bir başka hayal yer; her düşüncüyü, bir başka düşünce otlayıp [yok eder].

⁷²⁹ Sen daha bir hayalden kurtulamıyor,

ya da uyuyup ondan geçemiyorsun.

⁷³⁰ [224a] Düşünce arıya benzer, uykun da suya. Uyanır uyanmaz arılar yine başına üşüşürler.

⁷³¹ Nice hayal arısı uçuşur durur; seni bir o yana sürükler, bir bu yana çeker.

⁷³² Bu hayal, yiyicilerin en aşağı olanıdır; ötekilerin [mahiyetini] sadece celâl sahibi Allah bilir.

⁷³³ Kendine gel, o haşin yiyiciler güruhundan “Seni biz koruruz” diyenin yanına kaç.

⁷³⁴ O koruyucunun yanına gidemiyorsan, hiç değilse, o himayeye erişmiş olanın yanına git.

⁷³⁵ Elini, pirden başkasının eline teslim etme. Çünkü onun elinden tutan Allah’tır.

⁷³⁶ Senin yaşlı aklın, çocukluğu huy edinmiştir; nefsin yanında yöresinde bulunmaktan perde altındadır.

⁷³⁷ Aklını, olgun bir akılla arkadaşlık ettir de, o kötü huydan vazgeçsin.

⁷³⁸ Elini, onun (pirin) eline verdin mi yiyicilerin elinden kurtulursun.

⁷³⁹ Böylece elin, “Allah’ın eli onların ellerinin üstündedir⁵⁷” biatine uyanların eli gibi olur.

⁷⁴⁰ Elini pirin eline, o her şeyi bilen, bilgili, hikmet sahibi pire verdin mi kurtuldun demektir.

⁷⁴¹ Çünkü o, kendi zamanının peygamberidir ey mürit. Çünkü onda peygamberin ışığı görünmektedir.

⁷⁴² Böyle [yaparsan], Hudeybiye'de hazine bulunur, [peygambere] biat eden sahabeyle eş olursun.

⁷⁴³ [Cennetle] müjdelenen on sahabeyle olursun. Yirmi dört ayar halis altına dönersin.

⁷⁴⁴ İşte böylece, beraberlik gerçekleşir; çünkü insan, kimi dost edindiye ona eş olur.

⁷⁴⁵ Bu dünyada da onunla birlikte olur, o dünyada da. Bu söz, güzel ahlâklı Ahmed'in sözüdür.

⁷⁴⁶ O, "*Kişi, sevdiğiyle birlikte*⁵⁸" buyurdu, çünkü gönül arzuladığı şeyden ayrılmaz.

⁷⁴⁷ Nerede tuzak varsa, yem varsa, oturma orada. A düşkünü yakalayan, git de düşkünü yakalayanı bir gör.

⁷⁴⁸ A düşkünü düşkünü, şunu bil ki el elden üstündür.

⁷⁴⁹ Ne gariptir ki hem düşkünsün, hem düşkünü yakalayan; hem kendin avsın, hem avlama derdindesin

⁷⁵⁰ "*Onların önlerinde, aralarında bir engel vardır*⁵⁹" [zümresinden] olma. Çünkü sen düşmanı görmezsin, düşmansa apaçık meydandadır.

⁷⁵¹ Avcılık hırsı, [insanı kendisinin de] av olacağından gaffete düşürür. Gönüller çalar ama gönlü yoktur onun.

⁷⁵² Arayıpta, dileyipte bir kuştan aşağı olma. Bir serçe bile önüne ardına bakınır, kendini kollar.

⁷⁵³ Yemin yanına geldiği zaman, başını çevirip kaç kez önüne ardına bakar.

⁷⁵⁴ *Önümde ardımda, korkusuyla şu yemden vazgeçmem gereken bir avcı var mı acaba?* [der].

⁷⁵⁵ Sen şimdi gel, fâcirlerin hikâyelerine bir bak; dostunun, komşunun ölümüne bak da ileriye gör.

⁷⁵⁶ Onları, aletsiz araçsız helâk eden [Allah], her ne halde olursan ol sana yakındır.

⁷⁵⁷ Allah cezalandırır, ama ortada ne el vardır ne topuz; öyleyse bil ki Allah, hükümünü elsiz, araçsız yürütür.

⁷⁵⁸ "*Allah varsa hani, nerede?*" diyen, O'nun cezasına uğrayınca, "*O vardır*" diye ikrar etmeye durur.

⁷⁵⁹ "*Allah'ın var olması, [akla] pek uzak, pek şaşılacak şey*" diyen, gözyaşı döküp "*Ey bana yakın olan*⁶⁰" demeye başlar.

⁷⁶⁰ Gerçi tuzaktan kaçmak vacip sayılmıştır, ama senin tuzağın kanadına yapışıp kalmış.

⁷⁶¹ [O yüzden], bir murat peşinde ağzının tadı kaçmasın diye şu uğursuz tuzağın çivisini söküp durmadayım.

⁷⁶² Bu cevabı, senin aklına uygun söyledim. Anla da arayıp sormaktan yüz çevirme.

⁷⁶³ Bu hırs ve kıskançlık ipini kopar; "*Boynunda hurma lifinden bir ip var*⁶¹" [âyetini] hatırla.

Halil'in -ona selâm olsun- kargayı öldürmesinin,
müritteki öldürücü ve yerilmiş sıfatlardan hangisinin
başının ezilmesine işaret olduğu

⁷⁶⁴ Bu sözün sonu gelmez, biteceği de yok zaten. Ey Hak Halil'i, sen kargayı neden öldürdün? [onu söyle].

⁷⁶⁵ Buyruk için. İyi ama buyruğun hikmeti neydi? İşte onun sırlarını biraz açık göstermek gerek.

⁷⁶⁶ Kara karganın gak gak diye bağırıp durması, dünyada hep [uzun] ömür isteyeşindendir.

⁷⁶⁷ Tek ve tertemiz Allah'tan, bedeni için kıyamete kadar ömür dileyen iblis gibi hani.

⁷⁶⁸ [İblis]: "*Bana ceza gününe kadar süre ver*⁶²" dedi. Keşke "*Rabbimiz, tövbe ettik*" deseydi.

⁷⁶⁹ Tövbesiz ömür, tümüyle can çekişmeden ibarettir. Allah'tan ayrı olmak, hazır ölüm demektir.

⁷⁷⁰ Ömür de ölüm de Allah ile güzeldir. Allah ile olmayınca abıhayat bile ateştir.

⁷⁷¹ [İblis'in] böyle [ulu] bir dergâhtan ömür istemesi lanetlenmesinin etkisiyleydi.

⁷⁷² [224b] Allah'tan, O'nun zatından başkasını istemek, [istenen şeyin artacağı] zannını çoğaltsa da tamamen bir eksilmeden ibarettir.

⁷⁷³ Hele [Allah'a] yabancılık içinde geçip giden ömür, aslanın önünde tilki kurnazlığı taslamaktır.

⁷⁷⁴ *Bana daha fazla ömür ver de geriye gideyim; süremi uzat da daha aşağılık hale geleyim*, [demektir].

⁷⁷⁵ Sonunda, kendisi lanete hedef olur gider. Lanet peşinde olan kimse ne kötü kimsedir!

⁷⁷⁶ Güzel ömür, canı, [Allah'a] yakınlık içinde yetiştirmektir. Karganın [istediği] ömürse dışkı yemek içindir.

⁷⁷⁷ [Karga]: *Bana daha fazla ömür ver de dışkı yiyeyim; bunu bana habire ver, çünkü cibilliyetim pek kötü*, [der].

⁷⁷⁸ O ağzı kokmuş karga, dışkı yiyici olmasaydı, beni karga huyundan kurtar derdi.

Yakarış

⁷⁷⁹ Ey toprağı altına çeviren, bir başka toprağı insanların atası hâline getiren!

⁷⁸⁰ Senin işin, [eşyanın] tabiatını değiştirmek, bağışta bulunmaktır. Benim işimse yanılmak, unutmak, hata etmektir.

⁷⁸¹ Yanılgımı, unutuşumu bilgiye çevir. Ben tümüyle öfkeyim, beni sabra, yumuşaklığa dönüştür.

⁷⁸² A çorak toprağı ekmeğe çeviren, ölü ekmeği cana döndüren,

⁷⁸³ Ey şaşkın canı kılavuz yapan, ey yolunu kaybetmiş peygamber eden⁶³ [Rabbim],

⁷⁸⁴ Yeryüzünün bir parçasını göğe çevirir, yeri yıldızlarla süslersin.

⁷⁸⁵ Bu dünyayı kendisi için abıhayat görene, ölüm, başkalarından daha çabuk gelir çatar.

⁷⁸⁶ Âlemi gönül gözüyle seyreden, orada her an [Allah'ın] yaratıcılığını, sanatkârlığını görür.

⁷⁸⁷ Beden hırkasının dikişsiz tutturul-

ması, varlıklardaki değişimden, her şeyi kuşatan bir iksirden ibarettir.

788 Sen, var olduğun günden beri, ya bir ateştin, ya bir rüzgâr, ya bir toprak.

789 Sonsuza dek o hâl üzere kalacak olsaydın, bu yüceliğe, yükselişe nasıl ulaşırdın?

790 Halden hale döndüren [Allah'ın yaratışından] dolayı, o ilk varlığın kalmadı; onun yerine sana daha iyi bir varlık verdi.

791 Bunun gibi, birbiri ardınca gelen yüz binlerce varlık [sureti] vardır ki bir sonrakine bir öncekinden daha iyidir.

792 Bunları halden hale çevirenden bil, araçları bırak. Çünkü araçlar yüzünden onun aslından uzaklaşmadasın.

793 Araçların çoğaldığı yerde, ulaşıp kavuşma yitip gider. Aracı, ne denli az olursa, kavuşmanın zevki de o denli artar.

794 Her şeyi sebeplerden bilmek yüzünden hayretin azalıyor. Oysa seni [Allah'ın] huzuruna çıkaracak yola hayretin götürür.

795 Sen bu kalıcılıkları (bekâ) yok oluşlarda (fenâ) buldun. Öyleyse niye onda yok olmaktan yüz çeviriyorsun?

796 A tarla faresi, o yok oluşlardan sana ne zarar geldi de kalıcılığa yapışıp kaldın?

797 Mademki ikincisi ilkinden daha iyi senin için, öyleyse yok oluşu ara, halden hale çevirene tap.

798 A inatçı, varlığın başlangıcından bu yana, her an yüz binlerce diriliş gördün.

799 Haberin bile yokken, cansızlar [âleminde], bitkilere, bitkilerden de hayata ve belâlarla [sınanış âlemine] geçtin.

800 Sonra, akıl ve güzelce ayırt ediş [âleminde] geldin. Sonra yine bu beş [duygunun]

altı [yönünün] dışına çıkacaksın.

801 Bu ayak izleri, ancak deniz kıyısına kadar gider. Bundan sonraki ayak izleri yokluk denizinin içindedir.

802 Çünkü karadaki konaklama yerlerinde ihtiyaten köyler, yurtlar, kervansaraylar bulunur.

803 Dalgalı veya durgunken deniz konaklarında durmaya kalksan, ne bir zemin vardır orada, ne bir çatı.

804 O konakların tepeleri görünmez; o konakların ne nişanı vardır, ne adı.

805 O yanda, bitkiden, mutlak ruh [âlemine] dek, iki konak arasında bunun gibi yüzlerce konak vardır.

806 Bu kalıcılıkları yok oluşlarda gördüğün halde neden bedeninin kalıcılığına böyle yapışıp kaldın?

807 Kendine gel, a karga. Bu canı ver de doğan ol. Allah'ın halden hale çevirmesine karşı canınla oyna.

808 Yeniye al da eskiyi bırak. Çünkü her yılın, geçen üç yıldan daha üstündür.

809 Hurma ağacı gibi verici olamıyorsan, eskiyi eskinin koyup yığ ambara.

810 O eskimiş, kokuşmuş, çürümüş olanı, armağan diye götür görmemişlere.

811 Yeniye gören sana müşteri olmaz; Allah'a av olur o, sana yakalanmaz.

812 Ey acı sel suyu, nerede bir kör kuşlar güruhu varsa senin başına toplanır.

813 Böylece, o acı sular yüzünden körlükleri artar. Çünkü acı su, körlüğü artırır.

814 Dünya ehlinin gönülleri, balçıktaki acı ve çamurlu sudan içtikleri için kördür.

815 Gizli bir yerde abıhayatın yoksa şu

dünyada acı suyu ver de körleri satın al.

⁸¹⁶ Demek bu haldeyken bile baki kalmak, anılmak istiyorsun. Zenci gibi yüzünün karalığına seviniyorsun.

⁸¹⁷ [225a] Zenci, doğuştan, aslından zenci olduğu için, o karalıktan memnundur.

⁸¹⁸ Oysa bir zamanlar beyaz ve güzel yüzlüy-

ken yüzü kararan, çareler aramaya koyulur.

⁸¹⁹ Uçan kuş, yerde kalıverecek olsa, derde kedere düşer, inlemeye başlar.

⁸²⁰ Oysa evcil kuş, yerde güzelce gezinir, yem toplar, sevinçle, neşeyle koşar.

⁸²¹ Çünkü o, yaratılışı itibarıyla uçucu değildir; ötekiyse uçar, kanatları açıktır onun.

Peygamber -ona selâm olsun - şöyle buyurdu:

“Şu üç kişiye acıyın: Kavminin büyüğüken zillete düşene, zenginken yoksul olana ve bilgisizlerin oyuncağı olan bilgene”

⁸²² Peygamber: *Zenginken fakir olana acıyın*, dedi.

⁸²³ *Büyükken hakir düşene, bilgisizler arasında kalmış tertemiz bilgene acıyın.*

⁸²⁴ *Taş da olsanız, dağ da olsanız bu üç topluluğa acıyın*, dedi Peygamber.

⁸²⁵ Önderlikten sonra zelil olan kişiye, parasız pulsuz kalan zengine.

⁸²⁶ Üçüncüsü de ahmaklar arasında belâya uğrayan bilgene.

⁸²⁷ Çünkü büyüklükten zillete düşmek, bedenden bir uzvun kesilmesi gibidir.

⁸²⁸ Bedenden kesilen uzuv ölüdür; yeni kesilmiş uzuv seğirir, ama bu uzun sürmez.

⁸²⁹ Geçen yıl elest kadehinden şarap içene, bu yıl baş ağrısı ve mahmurluk derdi vardır.

⁸³⁰ Köpek gibi, soyu sopu samanlıktan gelen kişide nasıl sultanlık hırsı olabilir?

⁸³¹ Sadece günah işleyen tövbeye sarılır, sadece yolunu kaybeden ah eder durur.

O ceylan yavrusunun eşekler ahırında hapse düşmesinin hikâyesi. Eşeklerin, o garibana bazen çekişerek bazen alay ederek sataşmaları; onun, kendi gıdası olmayan kuru samandan yemek zorunda kalışı. Bu, dünya ehli, hevâ ve şehvet ehli arasında kalmış Allah'ın has kulunun sıfatıdır. Çünkü *“İslam garip başladı, garip olarak dönecek, ne mutlu gariplere”* Allah'ın elçisi doğru söylemiştir.

⁸³² Avcının biri, bir ceylan avladı da onu hiç acımadan ahıra tıktı.

⁸³³ Ceylanı, zalimler gibi, öküzlerle, eşeklerle dolu bir ahıra hapsetti.

⁸³⁴ Ceylan, korku içinde her yana kaçıp koşmadaydı. Avcı, geceleyin eşeklerin önüne saman döktü.

⁸³⁵ Her öküz, her eşek, açlığından, iştahından o samanı şeker gibi bir güzel yiyordu.

⁸³⁶ Ceylan, bazen bu yandan o yana kaçıyor, bazen saman tozundan dumanın-

dan yüzünü çeviriyordu.

⁸³⁷ Kimi, zıddıyla bir araya koymuşlarsa, onu ölüm azabına uğrattılar demektir.

⁸³⁸ Süleyman da: *O Hüdhüd, ayrılıp gidişine geçerli bir özür getirmezse*, demişti.

⁸³⁹ *Ya öldürürüm onu, ya da hesaba gelmez çetin bir azapla azaba uğrattırım.*

⁸⁴⁰ Ey güvenilir kişi, o azap nedir bilir misin? Kendi cinsinden başkasıyla aynı kafeste olmak.

⁸⁴¹ Ey insanoğlu, bu beden yüzünden azap içindesin. Ruh kuşun, başka bir cinsle aynı yere bağlanmış.

⁸⁴² Ruh, şahindir, tabiatlarsa karga. Şa-

hin, kargalar, baykuşlar yüzünden ıstırap içindedir.

⁸⁴³ Sebzvar şehrindeki Ebu Bekir gibi, onların arasında yana yakıla kalakalmıştır.

Muhammed Harezmsah'ın, tamamı Râfızî olan

Sebzvar şehrini savaşıla alması;

onların, canlarının bağışlanmasını dilemesi.

Onun: “*Bana, bu şehirden Ebu Bekir adında birini hediye olarak getirirseniz sizi o zaman bağışlarım*” demesinin hikâyesi

⁸⁴⁴ Ulu alp, Muhammed Harezmsah, sığınaklarla dolu Sebzvar şehrine savaşa gitti.

⁸⁴⁵ Orduları, Sebzvar halkını sıkıştırmış, askerleri düşmanı katletmeye girişmişti.

⁸⁴⁶ Elaman dileyip önünde secdeye kapandılar. *Kulağımıza halka tak, canımızı bağışla*, [dediler].

⁸⁴⁷ *Sana gereken vergi, hediye neyse, her mevsim artarak gelsin bizden sana.*

⁸⁴⁸ *A aslan huylu, canımız sana ait; ama bir süreliğine bırak bizde emanet kalsın.*

⁸⁴⁹ [Harezmsah]: *Yanıma Ebu Bekir adında birisini getirmeden canınızı kurtaramazsınız*, dedi.

⁸⁵⁰ [225b] *A ürkek güruh, şehrinizden Ebu Bekir adlı birini bana hediye getirmezseniz,*

⁸⁵¹ *Ekin gibi biçerim sizi; ne vergi alırım, ne saçmalığınızı dinlerim, a alçak topluluk!*

⁸⁵² Yoluna altın dolu bir çuval getirip: *Böyle bir şehirden Ebu Bekir isteme.*

⁸⁵³ *Sebzvar'da Ebu Bekir ne arar? Irmakta kuru kerpiç ne gezer?* [dediler].

⁸⁵⁴ Harezmsah, altından yüzünü çevirip: *A Mecusiler*, dedi, *bana bir Ebu Bekir getirmezseniz,*

⁸⁵⁵ *Hiç yararı yok, çocuk değilim ki ben altına, gümüşe kanayım?*

⁸⁵⁶ A düşkün! Mescidi kıcının üstünde dolaşıp dursan da secde etmedikçe kurtulamazsın.

⁸⁵⁷ [Şehirliler] “*Bu viranede Ebu Bekir nerede bulunur?*” diye sağdan soldan haberciler gönderdiler.

⁸⁵⁸ Üç gün, üç gece koşuşturduktan sonra, zayıf mı zayıf bir Ebu Bekir buldular.

⁸⁵⁹ Yolcuymuş, hastalıktan yüzünden bir harabe köşesinde akli başından gitmiş bir halde kalakalmış.

⁸⁶⁰ Yıkık dökük bir köşede uyumuştı. Onu görür görmez, *çabuk ol*, dediler,

⁸⁶¹ *Kalk, sultan seni istiyor. Senin sayende şehrimiz ölümden kurtulacak.*

⁸⁶² [Adam]: *Ayağım olsaydı, yürüyebilseydim, kendi yoluma, gideceğim yere giderdim*, dedi.

⁸⁶³ *Bu düşman yurdunda kalır mıydım hiç? Dostlarımla şehrine doğru yürür giderdim.*

⁸⁶⁴ Ölü taşınan salacayı getirip, bizim Ebu Bekir'i üstüne koydular.

⁸⁶⁵ Ondan bir nişan olsun görsün diye hamallar onu taşıyarak Harezmsah'a götürdüler.

⁸⁶⁶ Bu dünya Sebzvar'dır. Allah eri, burada zayı olmuş, heder olup gitmiştir.

⁸⁶⁷ Harezmsah, yüce Allah [misalidir], bu rezil toplumdan gönül isteyip durmadadır.

⁸⁶⁸ [Peygamber]: “Allah, sizin suretlerinize bakmaz, işlerinizde bir gönül sahibi arayın” buyurmuştur⁶⁴.

⁸⁶⁹ [Allah]: “Ben sana, gönül sahibi olarak bakarım. Nasıl secde ettiğine, altın saçtığına göre değil” dedi.

⁸⁷⁰ Sen, kendi gönlünü, gönül sandın da, gönül sahibini aramayı bıraktın.

⁸⁷¹ Şu yedi gök gibi yedi yüz tane daha olsa, gönle girer, onda kaybolup gider.

⁸⁷² Sen böyle gönül kırıntılarına gönül deme. Sebzvar içinde Ebu Bekir arama.

⁸⁷³ Gönül sahibi, altı yüzlü aynaya dönmüştür. Allah, ona altı yönden de bakar.

⁸⁷⁴ Ama Allah, altı yöne takılıp kalanlara, o aracı (gönül sahibi) olmadan nazar etmez.

⁸⁷⁵ [Birisini] reddederse onun hatırına reddeder; kabul ederse, yine onu kendisine dayanak ettiği için kabul eder.

⁸⁷⁶ O olmadan, Allah kimseye nimet vermez. Ben, o vuslata ermiş kişinin halinden pek azını söyledim.

⁸⁷⁷ [Allah], ihsanını onun avucuna koyar da, rahmete uğramışlara onun eliyle ihsan eder.

⁸⁷⁸ Onun avucu, küllün [rahmet] deniziyle birleşmiştir. Neliksiz, niteliksiz, ke-male ermiş bir birleşmedir bu.

⁸⁷⁹ Söze sığmayan o birleşmeyi anlatmak, işi zorlamaktır vesselâm.

⁸⁸⁰ A zengin, sen yüz çuval altın getirsen de [Allah] sana: “A iki büküm olan, gönül getir” der.

⁸⁸¹ Gönül senden razıysa ben de razıyım. Gönül senden yüz çevirirse ben de çeviririm.

⁸⁸² Sana bakmam, o gönle bakarım. Ey can, armağan olarak onu getir kapıma.

⁸⁸³ O seninle nasılsa, ben de seninle öleyim. Cennetler anaların ayakları altındadır⁶⁵.

⁸⁸⁴ Halkın anası, babası, aslı odur. Ne mutlu gönlü kabuktan ayırt edebilene.

⁸⁸⁵ Sen: İşte, sana gönül getirdim, dersin. O da sana: Kutu, zaten böyle gönüllerle dolu, der.

⁸⁸⁶ Sen, âlemin kutbu olan o gönlü getir. Âdem’in canının canının canının canıdır o.

⁸⁸⁷ O gönüller sultanı [bu yüzden], o nurla, iyilikle dolu gönlü beklemektedir.

⁸⁸⁸ Sen Sebzvar’da günlerce gezip tozsın, böyle bir gönül bulamazsın.

⁸⁸⁹ Olsa olsa canı solmuş, çürümüş bir gönlü, salacaya koyup öbür tarafa götürürsün.

⁸⁹⁰ Ey padişah, sana gönül getirdim, dersin, Sebzvar’da bundan daha iyi gönül bulunmaz.

⁸⁹¹ [O da] sana: “A küstah, burası mezarlık mı ki ölü gönlü buraya getiriyorsun?” der.

⁸⁹² Git, o padişah huylu gönlü getir. Çünkü varlık Sebzvar’ının kurtuluşu ondandır.

⁸⁹³ O gönül, bu dünyadan gizlidir sanki. Çünkü karanlık, ışığın zıddıdır.

⁸⁹⁴ O gönle düşmanlık, tabiat Sebzvar’ına Elest gününden miras kalmadır.

⁸⁹⁵ Çünkü o, şahindir, dünyaysa kargalar diyarı. Aynı cinsten olmayanların birbirini görmesi ıstırap vericidir.

⁸⁹⁶ [226a] [Birisi hemcinsi olmayana] yumuşaklık gösteriyorsa, ikiyüzlülük ediyor demektir; kendine çekmek için ona yanaşılıyor, uzlaşıyor demektir.

⁸⁹⁷ Evet demesi, ihtiyacı olduğundan değil, öğütçünün öğüdü kısa kesmesi içindir.

⁸⁹⁸ Çünkü bu aşağılık leş kargasının, iç içe geçmiş yüz binlerce hilesi vardır.

⁸⁹⁹ İkiyüzlülüğü kabul görürse, kurtulur; ikiyüzlülüğü, kendisine yararlı bir doğruluk haline gelir.

⁹⁰⁰ Çünkü o kerli ferli gönül sahibi, bizim pazarımızda kusurlu, ayıplı mal almaktadır.

⁹⁰¹ Cansız değilsen, bir gönül sahibi ara. Sultanın zıddı değilsen, gönülle hemcins ol.

⁹⁰² İkiyüzlülüğü sana hoş gelen [olsa olsa] senin dostundur, Allah'ın has kulu değil.

⁹⁰³ Senin huyuna, meşrebine uygun yaşayan, sana göre velidir, peygamberdir.

⁹⁰⁴ Git, hevâyı hevesi bırak da burnuna bir kokudur gelsin; o hoş koku seni arasın bulsun.

⁹⁰⁵ Hevâya hevese uymaktan burnun harap olmuş, o yüzden miskle amber kokusu çirkin geliyor beynine.

⁹⁰⁶ Bu sözün haddi hesabı yok, ceylanımızsa, ahırda oradan oraya kaçıp durmada.

Ceylanla eşek ahır hikâyesinin geri kalanı

⁹⁰⁷ O göbeği hoş kokulu erkek ceylan, günlerdir eşek ahırında işkence içindeydi.

⁹⁰⁸ Balığın karada can çektiği gibi kıvrınmada; pislikle misk bir hokkaya konmuş gibi azap çekmedeydi.

⁹⁰⁹ Eşegin biri: *Bu yaban hayvanlarının babasında, padişahların, beylerin huyu var, susun*, diyordu.

⁹¹⁰ Bir başkası: “*Sağda solda hoplaya zıplaya bir inci elde etmiş, ucuza verir mi hiç?*” diye alay ediyordu.

⁹¹¹ Bir başka eşek: *Bu zarafetle, padişah tahtına kurulsun*, diyordu.

⁹¹² Eşeklerden birinin midesi bozulmuş, yemekten geri kalmıştı. Ceylanı [yemeğe] davet etti.

⁹¹³ Ceylan, başıyla: *Hayır, git ey filan, ıştırım yok, halsizim*, diye işaret etti.

⁹¹⁴ Eşek: *Biliyorum, naz ediyorsun, ya da ar edip çekiniyorsun*, dedi.

⁹¹⁵ Ceylan kendi kendine, *O, senin yiyeceğin, uzuvların onun sayesinde diri ve taze*, dedi.

⁹¹⁶ *Bense otlaklara alışığım, tertemiz surlarda, bağlarda bahçelerde dinlenirim.*

⁹¹⁷ *Kaza, bizi bu azaba uğrattı diye, o huy, o güzel tabiat yok olur gider mi hiç?*

⁹¹⁸ *Yoksul oldum diye, dilenci yüzü de olacak değilim ya. Elbisem eskidiyse de ben yeniyim.*

⁹¹⁹ *Ben, sümbülü, lâleyi, reyhanı bile bin bir nazla, isteksizce yerdim.*

⁹²⁰ [Eşek]: *Evet, dedi, hepsi laf, laf, laf... Gurbette çok saçmalanır zaten.*

⁹²¹ [Ceylan]: *İşte, bizzat göbeğim [sözlerime] tanıklık etmede. [Güzel kokusuyla] öd ağacını, amberi bile minnet altına sokmada.*

⁹²² *O kokuyu kim alabilir? Burnu olan. Dışkı düşkününü eşeğe haramdır o.*

⁹²³ *Eşek, yolda başka eşegin dışkısını koklar. Böyle bir güruha miski nasıl sunayım ben? [dedi].*

⁹²⁴ Bunun için Hakk'a icabet eden o Peygamber: “*İslâm, dünyada gariptir*”⁶⁶ sırrını söylemiştir.

⁹²⁵ Melekler onun zatına dost oldukları halde, akrabaları bile ondan ürküp kaçarlardı.

⁹²⁶ İnsanlar, onun suretini kendi cinslerinden görür, ama ondan o kokuyu alamazlar.

⁹²⁷ Tıpkı öküz kılığına girmiş aslan gibi. Ona uzaktan bak, ama [yakından] incelemeye kalkışma.

⁹²⁸ İllaki inceleyeceksen, beden öküzünü terk et. Çünkü o aslan huylu, [beden] öküzünü parçalar.

⁹²⁹ Öküzlük tabiatını başından alır, hay-

van huyunu söküp çıkarır hayvandan.

⁹³⁰ Öküz bile olsun, onun yanında aslanla dönersin. Sen öküzlükten memnunsan, aslanlık arama.

“Yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini gördüm⁶⁷” [âyetinin] tefsiri.

Allah, o zayıf inekleri aç aslanların tabiatında yaratmıştı,
böylece o yedi zayıf ineği iştahla yediler.

O inek suretlerinin hayali, rüya aynasında [gerçek inek suretinde]
göründüyse de sen anlama bak.

⁹³¹ O Mısır azizi, gayp gözüne kapılar açılınca düşünde şöyle gördü:

⁹³² Yedi semiz, iyi besili ineği, o yedi zayıf inek yedi.

⁹³³ O zayıf inekler, aslında aslandılar; yoksa inekleri yiyemezlerdi.

⁹³⁴ Demek ki iş eri de görünüşte insandır, ama onda adam yiyen bir aslan gizlidir.

⁹³⁵ [226b] Adamı bir güzel yer de onu tek bir hâle getirir. Onu dert ehli etse de

tortusunu süzüp arıtır.

⁹³⁶ O bir dert sayesinde tüm tortulardan kurtulur, Süha yıldızına ayak basar.

⁹³⁷ Uğursuz karga gibi daha ne zamana kadar: “Ey Halil, horozu niye öldürdün?” deyip duracaksın.

⁹³⁸ İbrahim: Öyle buyrulduğu için, der. O zaman buyruktaki hikmeti söyle de O’nu her zerremle tespih edeyim.

*Halil’in -ona selâm olsun - horozu öldürmesinin,
müridin içindeki yerilmiş öldürücü sıfatlardan
hangi sıfatın başının ezilip yok edilmesine işaret ettiğinin beyanı*

⁹³⁹ Horoz, şehvete mensuptur, şehvetine aşırı düşkündür. O zehirli, bir işe yaramaz şaraptan sarhoştur.

⁹⁴⁰ A vasiyet edilen kişi, [şehvet] soy sop için olmasaydı, Âdem utancından kendini hadım ederdi.

⁹⁴¹ Lanetlenmiş İblis, adaletli Allah’a: *Bu avı avlayabilmek için sağlam bir tuzak istiyorum*, dedi.

⁹⁴² [Allah] ona, altını, gümüşü ve at sü-rülerini gösterdi. *Bunlarla insanları avla-yabilirsin*, [dedi].

⁹⁴³ [İblis]: *Çok güzel*, dedi, ama ağzını ekşitip surat astı. Yüzü turunc gibi ekşiyip buruştu.

⁹⁴⁴ Bunun üzerine Allah, o kovulup geri kalmışa, altını, inciye, güzel madenleri sundu.

⁹⁴⁵ *A melun, bu tuzağı da al*, dedi. [İblis]: *Bundan daha fazlasını ver, ey güzel yardımcı*, dedi.

⁹⁴⁶ Allah ona yağlı, tatlı yiyecekler, de-ğerli içecekler, nice ipek elbiseler verdi.

⁹⁴⁷ [İblis]: *Yarabbi, onları hurma lifinden örülmüş iple bağlayabilmem için bundan daha fazla yardım isterim*, dedi.

⁹⁴⁸ Böylece, *seninle sarhoş olan o yürekli erler, erkekçe o ipleri koparsınlar*.

⁹⁴⁹ *Bu tuzaklar, bu hevâ ve heves ipleri sa-yesinde, senin erin olanlarla namert olanlar belli olsun*.

⁹⁵⁰ *Ey tahtın sultanı! Adamı yıkıp deviren, sımsıkı düzenler kuran bir başka tuzak isterim, [dedi].*

⁹⁵¹ [Allah] şarabı, çalgıyı getirip önüne koydu. [Bunları görünce] yarım ağız gülümsedi, bir parça neşelendi.

⁹⁵² Fitne denizinin dibinden toz koparsın diye, Allah'ın ezeli saptırışına haber verdi.

⁹⁵³ *Denizden tozlar koparan Musa da senin kullarından biri değil miydi?*

⁹⁵⁴ *Su, her yandan dizginini çekmişti de denizin dibinden bir tozdur kopmuştu, dedi.*

⁹⁵⁵ [Allah] ona, erkeklerin aklını alan, sabrını zorlayan kadınların güzelliğini

gösterince,

⁹⁵⁶ *Hemen ver onu, işte şimdi muradıma erdim, diye parmaklarını şıkırdata şıkırdata oynamaya başladı.*

⁹⁵⁷ Akli fikri baştan çıkarıp kararsız hâle getiren o mahmur gözlere bakınca,

⁹⁵⁸ Şu gönlü, çörek otu gibi yakan o gönül çelen güzellerin yanağındaki pırıltıyı [gördü].

⁹⁵⁹ O yüz, o ben, o kaş, o akik gibi dudaklar... İncecik bir tül perde ardında Allah ışıldamada sanki.

⁹⁶⁰ O edayı, o işveyi, o naz içinde salınışı, incelik bir tül perde ardında Allah'ın tecellisi gibi gördü.

“Biz insanı en güzel şekilde yarattık.

Sonra onu aşağıların en aşağısına çevirdik⁶⁸” âyetleriyle

“Kime ömür verirse, gücünü azaltırız⁶⁹” âyetinin tefsiri

⁹⁶¹ Meleklerin secde ettiği güzellik Âdem'i, Âdem gibi o [makamdan] azle dilince,

⁹⁶² *“Eyvahlar olsun, varlıktan sonra yokluk mu var?” dedi. [Allah]: Suçun şu ki çok yaşadın, dedi.*

⁹⁶³ Cebrail, *“Bu cennetten, bu bahtiyarlar topluluğundan çık”* diye saçlarından sürükleyip çekiyordu.

⁹⁶⁴ Âdem: *“Bu izzettin ardından bu zillet de neyin nesi?” dedi. [Cebrail]: O, [Allah'ın] lütfuydu, bu da adaleti, dedi.*

⁹⁶⁵ [Âdem]: *“Ey Cebrail, bana canla başla secde ediyordun; nasıl oluyor da şimdi beni cennetten kovuyorsun?” dedi.*

⁹⁶⁶ Güz mevsiminde, yaprakların ağaç-

tan döküldüğü gibi, şu sınanmada elbisesim üzerimden uçmada.

⁹⁶⁷ Parıltısı aya benzeyen o yüz, yaşlılıkta kertenkele sırtına döndü.

⁹⁶⁸ Işıl ışıl parlayan o saç baş, yaşlılık zamanı çirkinleşti, kelerdi.

⁹⁶⁹ O, mızrak gibi saflar yaran nazlı boy pos, yaşlılıkta yay gibi iki büküm oldu.

⁹⁷⁰ Lâle renkli [yanaklar] safrana döndü. Aslan gibi kuvveti, cesareti, kadınların ödüne benzedi.

⁹⁷¹ Maharetiyle bir adamı kucaklayıp kaldıranın, şimdi yürürken koltuğundan tutup taşıyorlar.

⁹⁷² Bunlar, üzüntü ve solgunluk belirtileridir; bunların her biri ölüm elçisidir.

[227a] *“Onu aşağıların en aşağısına çevirdik. Ancak inananlar ve iyi işler yapanlar başkadır; onlara kesintisiz ecir vardır⁷⁰” [âyetinin] tefsiri*

⁹⁷³ Ama [insanın] tabibi Hak nuru olursa, ona yaşlılıktan, harareten bir noksanlık, bir zayıflık gelmez.

⁹⁷⁴ Ondaki gevşeklik, sarhoşun gevşekliği gibidir. Rüstem, o gevşek halinde bile kıskanır onu.

⁹⁷⁵ Ölüp gitse de kemikleri zevke dalar; her zerresi şevk nurunun parıltıları içindedir.

⁹⁷⁶ Oysa Hak nurundan yoksun olan, güz mevsiminin altını üstüne getirdiği meyvesiz bahçeye benzer.

⁹⁷⁷ Gülü kalmaz, simsiyah dikenleri kalır. Saman yığını gibi sararır, özsüz, ürünsüz hâle gelir.

⁹⁷⁸ Ey Allahım, o bahçe ne kusur işledi ki bu canım elbiseler ondan ayrılıyor?

⁹⁷⁹ Kendini gördü. Kendini görmek, öldürücü bir zehirdir, a sınanıp denenen kişi, kendine gel!

⁹⁸⁰ Aşkıyla dünyanın ağladığı güzelin suçu ne ki dünya şimdi onu kendinden uzaklaştırıyor?

⁹⁸¹ Suçu, eğreti bezekler, süsler takınmaktır. Bu güzel elbiseler benim malımdır diye iddia etmektir.

⁹⁸² Harmanın bize ait olduğunu, güzel-lerin sadece tane toplayıcı olduğunu ke-sinkes bilsin diye onu geri alırız.

⁹⁸³ Bilsin ki o güzel elbiseler eğretiymiş, varlık güneşinden bir ışıkmış,

⁹⁸⁴ O güzellik, güç kudret, üstünlük, hüner, bu yana güzellik güneşinden sefer edip gelmiş.

⁹⁸⁵ O güneşin ışığı, yıldızlar gibi şu du-varlardan yine geri dönüp gider.

⁹⁸⁶ Güneşin ışığı, yerine yurduna dönüp gitti mi, her duvar, karanlık içinde, kap-kara kalır.

⁹⁸⁷ Seni güzellerin yüzüne meftun eden şey, üç renkli camdan vuran güneş ışığıdır.

⁹⁸⁸ Rengârenk camlar, o ışığı bize böyle renkli olarak gösterir.

⁹⁸⁹ Rengârenk camlar kalmayınca, renk-siz ışık seni şaşkına çevirir.

⁹⁹⁰ Işığı, camsız görmeye alış da cam kırılınca kör olmayasın.

⁹⁹¹ Öğrenilmiş bilgiyle yetiniyorsun, gö-zünü başkasının kandiliyle aydınlatmışsın sen.

⁹⁹² O da [ışığın] eğreti olduğunu, sana ait olmadığını anla diye kendi kandilini alıverir senden.

⁹⁹³ Elinden geldiğince çalışır şükreder-sen, tasalanma, sana bunun gibi yüzlerce-sini yine verir⁷¹.

⁹⁹⁴ Ama şükretmediysen, [otur] kan ağla şimdi. Çünkü o güzellik, kâfirden uzak durur.

⁹⁹⁵ Küfreden toplumun amelleri boşa çıkar, iman eden toplumunsa özleri düz-gündür⁷².

⁹⁹⁶ Güzellik ve hüner, şükürsüz kişinin yanından kaybolur gider. Öyle ki bir daha asla ondan eser göremez.

⁹⁹⁷ Akrabalık, yabancılık, sevgi sarhoşlu-ğu, bir daha hatırına gelmeyecek şekilde çekip gider.

⁹⁹⁸ Çünkü ey kâfirler, "*Amelleri boşa çı-kar*" [demek], o muradın, her murat sahi-binden uzaklaşması demektir.

⁹⁹⁹ Şükredici olanların, vefalıların [mu-radı] başka... Devlet ve ikbal onların ardı sıra gelir çünkü.

¹⁰⁰⁰ Gelip geçici olan devlet, [insana] nasıl, nereden devlet verir? Ona özellik katan ancak gelecek olan devlettir.

¹⁰⁰¹ "*Borç verin*"⁷³ [âyeti uyarınca] bu devletten borç ver de gözünün önünde yüzlerce devlet gör.

¹⁰⁰² Kendi hatırın için şu içkiyi biraz azalt da karşında Kevser havuzunu bul.

¹⁰⁰³ Devlet avı, vefa toprağına bir yu-dumcuk döken kişiden nasıl kaçabilir?

¹⁰⁰⁴ [Allah] onların gönüllerini hoş eder, *hallerini düzeltir*⁷⁴. Onlara verdiklerini, bitip tükendikten sonra yine verir.

¹⁰⁰⁵ Ey ecel, ey köyü yağmalayan Türk! Bu şükredenlerden ne aldıysan geri ver, [der].

¹⁰⁰⁶ [Ecel aldıklarını] geri verir, ama onlar onu kabul etmezler. Çünkü can elbise-siyle nimete ermişlerdir bir kere.

¹⁰⁰⁷ Biz sufiyiz, hırkalarımızı attık, [oyunda] ütöldüğümüz için artık geri almayız [derler].

¹⁰⁰⁸ Biz, [verdiklerimizin] karşılığını gördük; bunun karşılığı olarak bizden ihtiyaç da gitti, hırs da, garaz da.

¹⁰⁰⁹ O acı ve öldürücü sudan çıktık. Ter-temiz suya, Kevser pınarına ulaştık.

¹⁰¹⁰ A dünya, başkalarına ettiğin vefasız-lığı, hileyi, çokça nazı,

¹⁰¹¹ Karşılık olarak başına dökeriz senin, çünkü biz gazada şehit düşmüşleriz.

¹⁰¹² Böylece şunu bil ki, tertemiz Allah'ın nice atılğan ve savaşkan kulları vardır.

¹⁰¹³ Onlar, dünya hilesinin bıyığını yolarlar da zafer burcunun üstüne otağlarını dikerler.

¹⁰¹⁴ Bu şehitler, yeni baştan gazi olurlar. Bu tutsaklar yeni baştan zafere ulaşırlar.

¹⁰¹⁵ “Anadan doğma kör değilsen bizi gör”

diye yine yokluktan baş çıkarırlar.

¹⁰¹⁶ Böylece şunu bil ki yoklukta güneş-ler vardır. Burada güneş olan, orada ancak Süha yıldızı olabilir.

¹⁰¹⁷ [227b] A kardeş, yoklukta varlık na-sıl olur? Zıt, zıddın içine nasıl gizlenir?

¹⁰¹⁸ [Allah] “Ölüden diri çıkarır”⁷⁵. Bil ki yokluk, kulluk edenlerin umududur.

¹⁰¹⁹ Ambarı boş ikinci, yokluk umu-duyla sevinç içinde memnun değil midir?

¹⁰²⁰ O [tohum] yokluktan gelip yeşerecek [diye ummaz mı?]. Manadan haberin varsa, anla bunu.

¹⁰²¹ Sen de her an, yokluktan bir anla-yış, bir tat, bir huzur, bir iyilik bulmayı ummadasın.

¹⁰²² Bu sırrı açmaya izin yok, yoksa Ab-haz'ı Bağdat'a çeviririm.

¹⁰²³ Demek ki Allah'ın yaratış hazinesi, yokluktur. Çünkü oradan her an bağışlar-da bulunmaktadır.

¹⁰²⁴ Allah Mübdi (örneksiz yara-tan)'dir⁷⁶. Örneksiz yaratan, kökü, temeli olmayan şeyden dalları çıkaran demektir.

Yokmuş gibi görünen varlık âlemiyle, varmış gibi görünen yokluk âleminin örneği

¹⁰²⁵ [Allah] “yok”u muhteşem bir “var” şeklinde; “var”ı da “yok” şeklinde gösterdi.

¹⁰²⁶ Denizi gizleyip köpüğü açığa çıkardı. Rüzgârı saklayıp tozu toprağı gösterdi sana.

¹⁰²⁷ Toz toprak, bir minare gibi havada kıvrılır. Toprak, kendiliğinden yükselkeler nasıl çıkabilir?

¹⁰²⁸ A hastalıklı, toprağı yukarılarda görürsün, ama bir delille tarif etmeden rüz-gârı göremezsin.

¹⁰²⁹ Köpüğü her yana akıp giderken gö-

rürsün; ama deniz olmadan köpük hare-ket edemez ki.

¹⁰³⁰ Köpüğü duygunla görürsün, denizi delille. Düşünce gizlidir, konuşma ortada.

¹⁰³¹ Biz, yok'u, var sanmışız; meğerse yok'u gören bir gözümüz varmış.

¹⁰³² Uyuklarken gören göz, hayalden, yoktan başka ne görebilir ki?

¹⁰³³ Kuşkusuz sapıklıktan başımız dön-müş bizim; çünkü gerçek gizlenmiş, hayal meydana çıkmış.

¹⁰³⁴ [Allah] bu yok'u gözümüzün önüne nasıl da dikmiş? O gerçeği gözümüzden nasıl da gizlemiş?

¹⁰³⁵ Ey büyüler hazırlayan usta, aferin sana. [Nasıl da Haktan] yüz çevirenlere tortuyu duru gösterdin!

¹⁰³⁶ Büyücüler, tacirlerin önünde ay ışığını [kumaş gibi] ölçüp [satarlar da] altın alıp kâr ederler.

¹⁰³⁷ Böyle bir sarıp sarmalamayla gümüşlerini kaparlar. [Alıcıların] gümüşleri ellerinden gider, kumaş da hiç olur.

¹⁰³⁸ Bu dünya büyücüdür⁷⁷, biz de ölçül-müş ay ışığını ondan satın alan o taciriz.

¹⁰³⁹ O, büyücülercesine, ay ışığını çabucak ölçüp ondan beş yüz arşın kumaş çıkarır.

¹⁰⁴⁰ A köle, ömür gümüşünü senden aliverince, gümüş gider, kumaş yok olur, kese boş kalır.

¹⁰⁴¹ [İşte o zaman] “Ey tek ve bir Allah, şu üfürükçülerden elaman, şu düğümlerden elaman” diye “De ki ona sığınırım⁷⁸” [su-

resini] okuman gerekir.

¹⁰⁴² O büyücü kadınlar düğümlere üfürürler. Onların galebesinden imdadıma yetiş, ey imdada yetişen Allahım.

¹⁰⁴³ Ama [o sureyi] amel diliyle de oku; çünkü söz dili gevşektir ey azizim.

¹⁰⁴⁴ Bu zamanda senin üç yoldaşın vardır: Biri vefalı, ikisi gaddardır.

¹⁰⁴⁵ [Gaddar olanın] biri dostlardır, öteki mal mülk. Vefalı olan üçüncüsü ise güzel amellerdir.

¹⁰⁴⁶ Mal seninle, evlerden, köşklere dahi dışarı çıkamaz. Dost seninle gelir, ama ancak mezarlığa kadar.

¹⁰⁴⁷ Ecel günün gelip çatığında dostun sana hal diliyle der ki:

¹⁰⁴⁸ *Buradan öteye yoldaş olamam seninle. Ancak mezarının başucunda bir süre durabilirim.*

¹⁰⁴⁹ Ama amelin vefalıdır sana, onu kendine sığınak edin. Mezarın dibine dek gelir seninle çünkü.

Mustafa'nın -ona selâm olsun-

“Sana, diri olduğu halde seninle birlikte gömülecek bir dost gerek.

Sen, ölü olduğun halde o seninle gömülür.

İyiye sana iyilik eder. Kötüye seni de kötülüğe ulaştırır.

İşte bu dost, amelindir. Gücün yettiği kadar düzelt onu” hadisinin tefsiri.

Allah'ın elçisi doğru söylemiştir.

¹⁰⁵⁰ Peygamber: *Bu yolda, amelden daha vefalı bir arkadaş yoktur*, dedi.

¹⁰⁵¹ [Amelin] *iyiye sonsuza dek arkadaş olur sana. Kötüye mezarında yılana döner.*

¹⁰⁵² A babacığım, doğruluk yolundaki bu amel ve kazanç, üstatsız nasıl kazanılabilir?

¹⁰⁵³ Bir üstadın irşadı olmadan, dünyadaki en basit kazanç bile nasıl elde edilebilir?

¹⁰⁵⁴ Bir süre sonra ya da ecelden sonra meyve verebilmesi için önce bilgi, sonra

iş lâzımdır.

¹⁰⁵⁵ Ey akıl sahipleri, meslek edinmede, o işin ehli olan, düzgün bir kişiden yardım isteyin.

¹⁰⁵⁶ [228a] Ey kardeş, inciye sedefin içinde ara; mesleği meslek sahiplerinden iste.

¹⁰⁵⁷ Öğüt verenleri gördüğünüzde insafa gelin, öğrenmeye çalışın, çekinmeyin.

¹⁰⁵⁸ Adam, dericilik yaparken eski püskü elbise giyse, bu onun efendiliğinden, adamlığından bir şey eksiltmez.

1059 Demirci, ocak başında yırtık pırtık elbise giydi diye, insanların önünde değeri, itibarı azalmaz.

1060 Öyleyse kibir elbisesini bedeninden çıkar da bir şey öğrenirken tevazu elbisesini giyin.

1061 İlim öğrenmenin yolu sözledir. Meslek bellemenin yoluysa işle.

1062 Yokluk istiyorsan o, sohbele bağlıdır. Ne dilin işe yarar onda, ne elin.

1063 Can, onun bilgisini bir başka candan alır. O, ne defterden öğrenilir ne de dilden.

1064 Sâlikin gönlünde o sırlar varsa, henüz onda o sırta ait bilgi yoktur demektir.

1065 [İlahi] ışık, bu sırları onun gönlüne açınca, işte o zaman Allah: “[*Senin göğsünü*] açmadık mı?”⁷⁹” buyurur.

1066 *Göğsünün içini yarıp açtık, göğsüne genişlik koyduk.*

1067 Sense onu, hâlâ dışarıda arıyorsun; süt sağılan [göğüs] sendeyken, başkalarından nasıl süt istiyorsun?

1068 Sende, bitip tükenmez bir süt kaynağı varken, ne diye çömlekte süt arıyorsun?

1069 A su tutup biriktiren! Denize ulaşan bir geçidin var senin. Kuyudan su çekmeye utan!

1070 “[*Göğsünü*] açmadık mı?” [ayeti, senin gönlünü] açmadı mı? Öyleyse nasıl oluyor da yine [gönlünün] açılmasını istiyor, dilencilik ediyorsun?

1071 Kendi içinde, gönlünün [nasıl] açıldığına bir bak da “Siz görmezsiniz⁸⁰” kınaması seni de bulmasın.

“O, sizinle birliktedir⁸¹” [âyetinin] tefsiri

1072 Başının üstünde ekmek dolu bir sepet var. Sense kapı kapı dolaşıp bir dilim ekmek istiyorsun.

1073 Sersemliği bırak da kendi başınla ilgilen. Ne diye her kapıyı [çalıp duruyorsun], git gönül kapısını çal.

1074 Dizine kadar ırmağın içindesin, oysa kendinden habersiz, şundan bundan su istiyorsun.

1075 Önünde, ardında sana yardım edecek kadar su var. Gel gör ki gözlerin önünde de engel var, ardında da.

1076 At, uyluğunun altında; ama binici at arıyor. “*Ya peki bu ne?*” [deseler], “*At,*

ama at nerede?” diyor.

1077 “*Hey, şu altında görünen at değil mi?*” [deseler], “*Evet, ama atı kim görmüş?*” diyor.

1078 Suyu hasret, oysa su gözünün önünde. Suyun içinde, ama akıp giden sudan habersiz.

1079 Denizdeki inci gibi “*Deniz nerede?*” diyor. Sedefe benzeyen o hayal duvar olmuş ona.

1080 O, “*Nerede?*” deyişi perde kesilir ona. Güneşinin ışığını kesen bulut olur.

1081 Gözüne bağ olan, yine kendi kötü gözü. Gözünün önünden engeli kaldırması, ona engel olmuş.

1082 Kendi aklı, kendi kulağına tıkaç olmuş. A Hak şaşkını, aklını Hakk’a ver.

Mustafa’nın -ona selâm olsun- “Dertlerini tek bir dert haline getirenin öteki dertlerini Allah giderir. Dertleri darmadağın olanı hangi vadede helâk edeceğini umursamaz” hadisinin tefsiri

1083 Aklını her yana saçıp dağıttın. Oysa o saçma [düşünceler] bir tereye bile değmez.

1084 Her diken kökü, aklının suyunu emip çekerse, akıl suyun, meyvelere nasıl ulaşır?

1085 Haydi, o kötü dalı kesip buda; şu güzel dala su ver de tazele onu.

1086 Şimdi ikisi de yemyeşil, ama sonuna bak; bu, işe yaramaz hale gelir, ötekinden meyve biter.

1087 Bahçenin suyu buna helal, ötekine haramdır. Aradaki farkı sonunda görürsün vesselâm.

1088 Adalet nedir? Ağaçlara su vermek. Zulüm nedir? Dikene su vermek.

1089 Adalet bir nimeti yerli yerine koymaktır; su çeken her köke [su vermek] değil.

1090 Zulüm nedir? [Bir şeyi] uygunsuz yere koymak. Buysa ancak belâya kaynak olur.

1091 Hakk'ın nimetini cana ve akla ver. Karnı burulmuş, düğümlezip kalmış tabiata değil.

1092 Gam angaryasını bedenine yükle. O can çekişmeyi, gönlüne, canına çok yükleme.

1093 Yük dengini İsa'nın başına koymuşsun, eşekse çayırdı hoplayıp zıplıyor.

1094 Kulağa sürme çekmek şart olmadığı gibi, gönül işini bedenden istemek de şart değildir.

1095 Eğer gönülse, git naz et, zillet çekme. Yok eğer bedensen, şeker yeme, zehrin tadına bak.

1096 Zehir bedene yararlı, şekerse kötüdür. Öyleyse bedeninin yardımcısız kalması daha iyi.

1097 [228b] Cehennem odunu bedendir, onu küçült; bir dal yeşerirse git kes onu.

1098 Yoksa iki cihanda da Ebu Leheb'in eşi gibi odun hamalı olursun, odun.

1099 A delikanlı! İkisi de yeşil olsa bile, Sidre dalını odundan ayırt et.

1100 O dalın kökü yedinci göktedir. Bu dalın kökü ateşten ve dumandandır.

1101 Duyguya göre, görünüşte birbirlerine benzerler. Çünkü yanlış görmek, gözün, duygunun âdetidir.

1102 O, gönül gözünün önünde, meydana vardır. Yoksulun çalışıp didindiği gibi çalış da gönle doğru gel.

1103 Ayağın yoksa bari kendini kımlıdat da her azı, her çoğu gör.

“Yürürsen, yol açarlar sana. Yok olursan, varlığa yöneltirler seni” beytinin anlamı hakkında

1104 Züleyha kapıları her yandan kapatırsa da Yusuf çaba gösterip yine kaçacak bir yol buldu.

1105 Kilit ve kapı açıldı, yol göründü. Yusuf tevekkül ettiği için [bu belâdan] sıçrayıp kurtuldu.

1106 Şu âlemde de çatlak, yarık bir yer görünmüyor, ama Yusuf gibi gayretle koşmak gerek ki,

1107 Kilit açılsın, kapı görünsün, yersiz-

lik yurdunda sizin de bir yeriniz olsun.

1108 A sınanıp denenen, bu dünyaya geldin, ama geldiğin yolu görüyor musun hiç?

1109 Sen bir yerden, bir vatandan geldin. Geldiğin yolu biliyor musun hiç? Hayır.

1110 Bilmiyorsan, bari yol yok deme. Bu çıkmaz yoldan bir gidiş yolu vardır bize.

1111 Düşünde, sevin içinde sağa sola gidiyorsun. Peki, o meydanın yolu nerede

hiç biliyor musun acaba?

¹¹¹² Sen o gözü kapa, kendini teslim et de kendini o eski şehirde gör.

¹¹¹³ Ama bu yanda yüzlerce mahmur göz seni aldatarak gözünü bağlarken, gözünü nasıl kapatacaksın ki sen?

¹¹¹⁴ Müşteri aşkıyla, büyüklük ve baş olma umuduyla gözünü dört açmışsın sen.

¹¹¹⁵ Uyusan, düşünde müşteri görüyorsun. Kötü baykuş, düşünde viraneden başka ne görür ki zaten?

¹¹¹⁶ Her an kıvrana kıvrana müşteri arıyorsun. Satacak neyin var ki senin? Hiç, hiç.

¹¹¹⁷ Gönlünde bir ekmek, bir öğünlük yiyecek olsaydı, müşterilerden kurtulur giderdin.

Peygamberlik iddia eden kişinin hikâyesi: “Ona, ne yedin de sersemledin, zırvahıyorsun?” dediler. “Bir şey bulsaydım da yeseydim, ne sersemledim, ne zırvalardım. Söyleyenler, onu söylemekle yükümlü bile olsalar ehinden başkasına söylenen her iyi söze zırva derler çünkü” dedi.

¹¹¹⁸ Birisi: Ben peygamberim, bütün peygamberlerden daha üstünüm, diyordu.

¹¹¹⁹ Boynunu bağlayıp padişahın huzuruna götürdüler. *Bu, Allah'ın elçisiyim diyor*, [dediler].

¹¹²⁰ Halk, bu nasıl bir hile, nasıl bir düzen, nasıl bir tuzaktır diye karıncalar, çekirgeler gibi adamın etrafına toplandılar.

¹¹²¹ *Eğer o, yokluk [âleminden] gelmiş bir elçiye, [o zaman] hepimiz peygamberiz, hepimiz muhteşemiz*, [diyorlardı].

¹¹²² *Biz de oradan buraya garip geldik. Ey edip! Sen neden seçilmiş biri olarsın ki?*

¹¹²³ Siz de uykudaki çocuklar gibi gelmediniz mi? Yoldan, konaktan habersiz değil miydiniz?

¹¹²⁴ Siz konakları uykulu, sarhoş bir halde geçtiniz. Yoldan, yukarıdan, aşağıdan habersizsiniz.

¹¹²⁵ Bizse, beş [duyguyla] altı [yönün] ötesinden, beş [duyguya] altı [yöne] dek uyanık halde, hoşça geldik.

¹¹²⁶ Konakları, kökünden, temelinden gördük. Kılavuzlar gibi [yoldan] haberdardık, yolu biliyorduk.

¹¹²⁷ Padişaha: *Ona işkence et de, bir daha onun cinsinden hiç kimse böyle söz söyleyemesin*, dediler.

¹¹²⁸ Padişah, onu pek bitkin, pek zayıf, bir silleye ölüverecek kadar çelimsiz gördü.

¹¹²⁹ *Nesini sıkıştırıp döveceksin, bedeni sırçaya dönmüş bunun*, [dedi].

¹¹³⁰ Ona güzellikle: *“Sen, ne diye böyle küstahça laflar ediyorsun?”* diye sorarım.

¹¹³¹ Sertlik burada hiçbir işe yaramaz. Yumuşaklık, yılanı bile ininden çıkarır⁸².

¹¹³² [229a] İnsanları etrafından uzaklaştırdı. Padişah müşfik birisiydi, yumuşaklığı huy edinmişti.

¹¹³³ Sonra onu oturtup yerini yurdunu sordu. *“Neyle geçinirsin, nerede kalırsın?”* [dedi].

¹¹³⁴ [Adam]: *Padişahım, esenlik yurdundanım; bu kınanış yurduna o yoldan geldim*, dedi.

¹¹³⁵ *Ne bir evim var benim, ne oturup kalktığım kimsem. Balık karada yurt tutar mı hiç?*

¹¹³⁶ Padişah, yine şaka yollu: *“Ne yedin, yemek için ne hazırlığın var?”* dedi.

¹¹³⁷ *İştahın var mı? Sabahleyin ne yedin*

ki böyle sarhoşsun, böyle bol keseden atıyor, esip gürlüyorsun?

1138 [Adam]: “*Bayat veya taze bir ekmeğin olsaydı, peygamberlik iddia eder miydim hiç?*” dedi.

1139 Bu kavme karşı peygamberlik iddia etmek, dağdan gönül ummaya benzer.

1140 Hiç kimse, dağda, taşta akıl ve gönül aramaz. Zor bir inceliği anlamasını, kavramasını beklemez.

1141 [Dağ] sen ne dersen, aynısını tekrar eder. Alaycılar gibi [seninle] alay eder.

1142 Bu kavim nerede, [onlara] haber [vermek] nerde? Cansızdan kim can umar ki?

1143 Sen, kadından, altından haber ver-

meyegör; hepsi gümüşünü, başını senin önüne koyar.

1144 Filan yerde bir güzel seni çağırıyor, sana aşık olmuş, seni tanıyor biliyor [desen hemen gelirler].

1145 Ama Allah’tan bal gibi haber getirsen, “*A ahbine vefalı kişi, Allah’a doğru gel,*

1146 *Ölüm dünyasından [gerçek] hayata doğru yürü; mademki sonsuz olmak mümkün, fani olma o zaman*” desen,

1147 Kanına girmek isterler, canına kast ederler. [Üstelik] bunu dini ve marifeti [koruma] hamiyetinden de yapmazlar.

Halkın, kendilerini Hakk’a ve ebedî abıhayata çağıran Allah’ın velilerine düşmanlığının ve yabancılığının nedeni

1148 Ne var ki eve barka yapışıp kalmaları yüzünden, bu anlatılanları dinlemek onlara acı gelir.

1149 Bir bez parçası eşeğin yarasına sımsıkı yapıştığında, onu oradan parça parça çekip çıkarmak istesen,

1150 Eşek acısından muhakkak çifte atar. Ondan sakınan kişiye ne mutlu...

1151 Hele bir de elli yerinde yarası, her yarının üstüne bağlanmış ıslak bir bez varsa...

1152 Ev bark o beze benzer, bu hırs da yaraya. Hırsı çok olanın yarası da çok olur.

1153 Baykuşun yuvası ancak viranede olur. Bağdat’ın, Tabes’in güzelliklerini duymaz bile.

1154 Padişahın doğanı yoldan çıkıp gelse, bu baykuşlara, padişahı yüzlerce haber getirse,

1155 Başkenti, bahçeleri, ırmakları anlatsa, işte o zaman yüzlerce düşman alaya alır onu.

1156 *Doğan ne getirdi? Eski masal⁸³! Saçma*

sapan şeylerle, boş laflarla söz dokuyor, derler.

1157 Eski de kendileridir, sonsuza dek çürümüş olan da. Yoksa o soluk, eskiyi bile yenileştirir.

1158 Eski ölümlere can verir; akıl tacı, iman ışığı bağışlar.

1159 Seni soylu atın sırtına bindiren, can bağışlayan o gönül çelen güzelden gönlünü çekme.

1160 O taçlar bahşeden, başı yüce kişiden başını çevirme, çünkü o, gönlünün ayasındaki yüzlerce düğümü çözer.

1161 Ama ben kime söyleyeyim? Bütün köy içinde bir diri hani? Abıhayata doğru koşan hani?

1162 Sen, daha uğradığın ilk horluk yüzünden aşktan kaçırıyorsun. Zaten aşktan yana bir addan başka ne bilirsin ki sen?

1163 Aşkın yüzlerce nazı, tekebbürü vardır. Aşk, yüzlerce naza [katlanarak] ele geçer ancak.

¹¹⁶⁴ Aşk vefalı olduğu için, vefalı olanı satın alır. Vefasız arkadaşla dönüp bakmaz bile o.

¹¹⁶⁵ İnsan ağaca benzer, kökü, ahde vefadır. Gayretle bakıp korumak lâzım kökü.

¹¹⁶⁶ Çürük ahit, çürümüş köktür; meyveden, güzellikten kesilmiştir.

¹¹⁶⁷ Ağacın dalları, yaprakları yeşil olsa

da kök çürümüşse yeşilliğin yararı yoktur.

¹¹⁶⁸ Oysa hiç yaprağı kalmasa da kökü olsa, sonunda yine yüzlerce yaprakları elini çıkarıp uzatır.

¹¹⁶⁹ Sen adamın bilgisine aldanma, ahde vefasına bak. Çünkü bilgi kabuğa benzer, ahde vefaysa onun içine.

Kötülük işleyen adam, kötülükte karar kılıp iyi işler işleyenlerin ikbalinden eser gördü mü Şeytan kesilir. Şeytan gibi kıskançlığından iyiliğe engel olur. Hani harmanı yanan, herkesin harmanı [229b] yansın ister ya işte öyle.
“Namaz kılan kulu engelleyeni gördün mü?”⁸⁴

¹¹⁷⁰ Ahde vefalı olanların bir yarar elde ettiğini görünce, Şeytan gibi kıskanmaya durursun.

¹¹⁷¹ Kendi mizacı, tabiatı zayıf ve hasta olan, hiç kimsenin sağlıklı ve sağlam olmasını istemez.

¹¹⁷² İblisçe bir kıskançlığa [düşmek] istemiyorsan, iddia kapısından vefa dergâhına gel.

¹¹⁷³ Madem vefan yok, hiç olmazsa ondan dem vurup durma, Çünkü sözün çoğu, “bizlik, benlik” iddiasından ibarettir.

¹¹⁷⁴ Gönüldeki bu söz, özlerin ürünüdür. Can özü, susmakla yüzlerce kez gelişip serpilir.

¹¹⁷⁵ [Söz] dile geldi mi öz harcanır. Az harca da o güzelim öz kalsın.

¹¹⁷⁶ Az konuşan adamın, büyük, derin düşüncesi vardır. Ama söz söyleme kabuğu kalınlaşınca öz kaybolur gider.

¹¹⁷⁷ Kabuk kalınlaştıkça, öz incelir. Öz olgunlaşıp güzelleşince de kabuk incelir.

¹¹⁷⁸ Hamlıktan kurtulan şu üç şeye, ceviz, bademe, fıstığa iyice bir bak.

¹¹⁷⁹ Kim isyan ederse, Şeytan’a döner de iyilerin devletini, ikbalini kıskanır.

¹¹⁸⁰ Allah’a karşı ahbine vefa gösterirsen,

Allah da keremiyle sana olan ahidini korur.

¹¹⁸¹ Oysa sen Allah ahbine vefadan gözüünü yummuşsun. “*Beni anın, ben de sizi anayım*⁸⁵” [âyetini] duymadın mı?

¹¹⁸² Kulak ver, “*Ahdime vefa edin*” [âyetini] duy da dosttan sana “*Ahdinize vefa edeyim*⁸⁶” [nidası] gelsin.

¹¹⁸³ A hüznü kişi! Nedir bizim ahdimiz, borcumuz? Toprağa kuru tohum ekmeye benzer bu.

¹¹⁸⁴ [O tohumdan] ne toprağa bir parlaklık ve semizlik gelir; ne de toprak sahibine bir zenginlik.

¹¹⁸⁵ Bu ancak “*Bana bundan gerek, bunun aslını yokluktan sen verdin*” diye işaret vermektir.

¹¹⁸⁶ Onu yedim, tohumunu da “*Bu nimeti bize yine ver*” diye işaret olarak getirdim [demek olur].

¹¹⁸⁷ Öyleyse kuru duayı bırak a iyi talihli. Ağaç [yetiştirmek için] tohum saçmak gerek.

¹¹⁸⁸ Tohumun yoksa, Allah o dua yüzünden sana “*Ne de güzel çalışmış*” [dedirtecek] bir fidan bağışlar.

¹¹⁸⁹ Tıpkı Meryem gibi... Derdi vardı da tohumu yoktu hani. Hüner sahibi [Allah]

o fidanı yeşertiverdi.

¹¹⁹⁰ O himmet sahibi kadın vefalı olduğundan, Allah, o istemeden yüzlerce murrat verdi.

¹¹⁹¹ Ahde vefalı olan topluluk, her sınıf insana üstün kılındı.

¹¹⁹² Denizler, dağlar onlara boyun eğdi.

Dört unsur o topluluğa kul köle oldu.

¹¹⁹³ Bu, inkârcılar apaçık görsünler diye, işaret olarak [Allah'ın] bir bağışdır.

¹¹⁹⁴ Onlara verilen gizli bağışlar, ne duygulara sığar, ne söze gelir.

¹¹⁹⁵ Zaten iş, sonsuz ve sürekli olan, ne kesilen ne de geri alınan o keremlerdedir.

Yakarış

¹¹⁹⁶ Ey azıklandıran, sağlamlık ve kararlılık veren [Allahım], halkı şu kararsızlıktan kurtar.

¹¹⁹⁷ İki büklüm olmuş nefse, sebat edilecek işte dayanma gücü ver.

¹¹⁹⁸ Onlara sabır ver, terazilerinin [iyilik] kefesini ağırlaştır. Onları [puta benzer] suretler yapanların hilesinden kurtar.

¹¹⁹⁹ Ey Kerim! Onları kıskançlıktan alıkoy da kıskançlık yüzünden taşlanmış Şeytan'a dönmessinler.

¹²⁰⁰ Halk, gelip geçici mal mülk ve beden yüzünden, kıskançlık [ateşi] içinde yanıp tutuşmakta.

¹²⁰¹ Padişahlara bir baksana... Ordular sevk ediyor, kıskançlıktan kendi akrabalarının dahi öldürüyorlar.

¹²⁰² Pisliğe bulanmış sevgililere âşık olanlar, birbirlerinin canına, kanına kastediyorlar.

¹²⁰³ Vis ile Ramin'i, Husrev ile Şirin'i oku⁸⁷. O ahmaklar, kıskançlıklarından neler yapmışlar bir bak.

¹²⁰⁴ İşte âşık da yok oldu, maşuk da. Zaten, ne kendileri bir şeydi, ne hevesleri.

¹²⁰⁵ O tertemiz Allah, yoklukları birbirine çalar da yokluğu yokluğa [böyle] âşık eder.

¹²⁰⁶ Gerçekten gönül olmayan gönülde kıskançlıklar baş gösterir. Var olan, yok olanı böyle çaresiz, âciz bırakır.

¹²⁰⁷ Kadınlar herkesten daha müşfiktirler ama iki kuma kıskançlıktan birbirini yer.

¹²⁰⁸ Zaten taş kalpli olan erkekler kıskançlıkta hangi mertebelerdir [var sen düşün].

¹²⁰⁹ Şeriat, [kötülüğü gidermek için] güzel bir afsun okumasaydı, herkes rakibinin bedenini parçalardı.

¹²¹⁰ Şeriat, kötülüğü gidermek için bir hüküm verir de Şeytan'ı hüccet şişesine tıkar.

¹²¹¹ Tanıkla, yemin verişle, yemin bozuşla o fodul Şeytan'ı, şişeye sokar.

¹²¹² [230a] [Şeriat] iki zıttı da memnun eden bir teraziye benzer. Gerçekten de şaka ile ciddi olanın arasını bulur.

¹²¹³ Şeriatı kesinlikle kileyle terazi gibi bil. Düşmanlar onun sayesinde savaştan, kinden kurtulurlar.

¹²¹⁴ Terazi olmasaydı, o düşman, çekişmekten, haksızlığa uğrama ve aldatılma kuruntusundan nasıl kurtulurdu?

¹²¹⁵ Demek ki bu murdar, çirkin ve vefasız [dünyada] bunca kıskançlık, düşman ve cefa vardır.

¹²¹⁶ Cinler ve insanlar böyle kıskançlığa kapıldıktan sonra [dünyada] ikbale, devlete nasıl ererler?

¹²¹⁷ O şeytanlar, zaten öteden beri kıskançtırlar; yol kesmekten bir an olsun geri durmazlar.

¹²¹⁸ İsyân [tohumu] eken Âdemoğulları da kıskançlık yüzünden Şeytan'a dönmüşlerdir.

¹²¹⁹ Kuran'dan oku; insan şeytanları, Allah çarpınca Şeytan'la [nasıl] hemcins olmuşlar⁸⁸.

¹²²⁰ Şeytan, fitne çıkarmada acze düştü mü, bu insan [şeytanlarından] yardım ister.

¹²²¹ *Siz bizimle dostsunuz, hele bize bir yardım... Siz bizim tarafımızdansınız, bi-*

zim tarafımızı tutun, [der].

¹²²² Dünyada birisinin yolunu vuracak olsalar, her iki cins şeytan da sevinirler.

¹²²³ Birisi de canının onlardan kurtarıp inde yükseldi mi, o iki kıskanç ağıt yakmaya başlarlar.

¹²²⁴ Edepli biri, bir kimseye akıl vermeye görsün, ikisi de kıskançlık dişini sıkmaya dururlar.

Padişahın, peygamberlik davasına kalkışan kişiye: “Gerçek peygamber olan, [Peygamberliği] sabit bulunan kimsenin katında, insana bağışlayacağı nesi vardır ya da kendisiyle görüşen ve ona hizmet eden kişiler, dille verdiği öğütten başka ondan ne ihsan elde ederler?” diye sorması

¹²²⁵ Padişah: “*Hiç değilse vahiy nedir, peygamber olan ne elde eder? [onu söyle]*” diye sordu.

¹²²⁶ [Adam]: “*Peygamberin, elde etmediği ne vardır ki? Onun ulaşmadığı hangi devlet kaldı ki?*” dedi.

¹²²⁷ Farz edelim ki peygamberin vahyi, bir hazine değil. Bal arısının gönlüne vahyedilenden de aşağı değil ya.

¹²²⁸ “[*Rabbin*] *bal arısına vahyetti*”⁸⁹ [âyeti] geldi de onun vahiy evi tatlılarla doldu.

¹²²⁹ O yüce ve ulu Hakk'ın vahyinin ışıyla, âlemi balmumuyla, balla doldurdu.

¹²³⁰ “*Biz onu yücelttik*”⁹⁰ [âyetine mazhar] olan, yücelere gidene [gelen] vahiy, arıdan aşağı kalır mı hiç?

¹²³¹ Sen, “*Biz sana Kevser'i verdik*”⁹¹ [âyetini] okumadın mı? [Okuduysan] niye böyle kupkuru, susuz kalakaldın?

¹²³² A hastalıklı, yoksa sen Firavun musun da Kevser, sana Nil gibi kan kesilip acılaşmış.

¹²³³ Tövbe et, sukabağında Kevser suyu bulunmayan her düşmandan uzaklaş.

¹²³⁴ Kimin yüzünü Kevser suyuyla kırmış görürsen onunla ülfet et, huyuyla huylan. Çünkü Muhammed huyludur o.

¹²³⁵ Böylece “*Allah için sever*”⁹² [zümresinden] sayıl, Ahmed ağacında yetişen elma ondadır çünkü.

¹²³⁶ Kimin dudağını Kevser suyundan kuru görürsen, ölüm gibi, sıtma gibi düşman belle onu.

¹²³⁷ Baban da olsa, anan da olsa [onları düşman bil], çünkü onlar gerçekte senin kanını içmektedirler.

¹²³⁸ Bu sireti, Hak Halil'inden öğren. O, en önce babasından uzaklaşmıştı.

¹²³⁹ Böylece, Allah katında, “*Allah için buğz eder*” [zümresinden] ol ki aşkın kıskançlığı seni de kınamasın.

¹²⁴⁰ “Lâ” ve “illallah”ı söylemedikçe, bu yolun güzergâhını bulamazsın.

Sevgilisine, hizmetlerini, vefalarını sayıp dökken aşığın hikâyesi. Uzun geceler nasıl yanının yatak görmediğini⁹³, uzun günler boyunca azıksız kaldığını, susuzluktan ciğerinin yandığını anlatıp: *“Bundan başka bir hizmet bilmiyorum, başka bir hizmet varsa bana yol göster. Ne emredersen boyun eğirim. Halil gibi ateşe girmek de olsa, Yunus gibi balinanın ağzına düşmek de olsa, Circis gibi yetmiş defa öldürülmek de olsa, Şuayb gibi ağlamaktan kör olmak da olsa”* demesi. Peygamberlerin -onlara selâm olsun- vefaları, canlarıyla oynayırları hesaba sığmaz.

Sevgilisinin ona cevap vermesi

¹²⁴¹ [230b] Âşığın biri, sevgilisinin yanında hizmetlerini, yapıp ettiklerini sayıp döküyordu.

¹²⁴² Senin için şöyle yaptım, böyle ettim; şu savaşta oklar, mızraklar yedim, [diyordu].

¹²⁴³ Malım gitti, gücüm gitti, adım sanım gitti. Aşkın yüzünden başıma nice mutsuzluklar geldi.

¹²⁴⁴ Hiçbir sabah, beni uyumuş, güler bir halde bulmadı. Hiçbir akşam, beni üstüm başım düzgün bir halde bulmadı.

¹²⁴⁵ Acıdan, tortudan yana ne tatmışsa, ayrıntılı olarak bir bir sayıyordu ona.

¹²⁴⁶ Sevgilisini minnete sokmak için değil, aksine sevgisinin doğruluğuna yüzlerce tanık göstermek için yapıyordu bunu.

¹²⁴⁷ Akıllıya bir işaret yeter yetmesine ama âşıkların susuzluğu [bir işaretle] geçip gider mi hiç?

¹²⁴⁸ [Âşık] bıkıp usanmadan sözünü tekrar eder. Balık bir işaretle tertemiz suya kanar mı?

¹²⁴⁹ O eski dert hakkında yüzlerce söz söylüyor, sonra da *“Daha tek kelime etmedim”* diye sızlanıyordu.

¹²⁵⁰ İçinde, ne olduğunu bilmediği bir ateş vardı. Sadece mum gibi, onun hararetiyle ağlıyordu.

¹²⁵¹ Sevgilisi: *Bunların hepsini yaptın, ama kulağını iyice aç da bir güzel dinle*, dedi.

¹²⁵² Aşkın ve sevginin, aslının aslı olanı yapmadın sen. Bu yaptıkların sadece ayrıntılardan ibaret.

¹²⁵³ O âşık sevgilisine: *“Söyle, dedi, o asıl nedir?”* [Sevgilisi]: *Onun temeli ölmektir, yok olmaktır*, dedi.

¹²⁵⁴ *Sen hepsini yaptın, ama ölmedin, dirisin. Haydi, canıyla oynayan bir âşıksan öl*, dedi.

¹²⁵⁵ [Âşık] hemen o anda uzanıp can verdi. Gül gibi, güle oynaya başını verdi.

¹²⁵⁶ O gülüş, ârifin meşakkatsiz canı ve akli gibi, ebedî bir duruşla âşığın [yüzünde] kaldı.

¹²⁵⁷ Ay ışığı, her iyiye, her kötüye vurdu diye kirlenecek değil ya.

¹²⁵⁸ O [ışık], akıl ve can ışığının Allah’a döndüğü gibi, bütün [kirlerden] arınmış halde aya geri döner.

¹²⁵⁹ Yoldaki pisliklere ışığı vursa da temizlik sıfatı yine ayın üstünde kalır.

¹²⁶⁰ Yoldaki o pislikler, bulaşıklar yüzünden ışığın tabiatında pis bir damar belirmez.

¹²⁶¹ Güneşin ışığı *“Geri dön”*⁹⁴ [emrini] duyar da derhal aslına geri döner.

¹²⁶² Ne çöplüklerden bir utanç kalır üstünde, ne gül bahçelerinden bir renk.

¹²⁶³ Göz ışığı da, ışığı görmüş olan da [aslına] geri döner de ovalar, çöller onun sevdasıyla kalakalırlar.

Birisi, ârif bir bilgene: “Bir kimse, namazda sesli sesli ağlasa, ah edip inlese namazı bozulur mu?” diye sordu. [Bilgin]: “*Onun adı gözyaşındır. O ağlayan ne görmüştür de [ağlamıştır, ona bakmak lazım]*” diye cevap verdi.

Allah şevkiyle veya bir günahına pişmanlığından ağlarsa bozulmaz.

Hatta daha da olgunlaşır. Çünkü “*Kalp huzuru olmadan namaz olmaz.*”

Bedenindeki hastalığı veya evladının ayrılığını görüp ağladıysa namazı bozulur. Çünkü namazın temeli, bedenden, evlattan vazgeçmektir.

İbrahim gibi hani... Namazının tam olması için oğlunu kurban ediyor,

bedenini Nemrud'un ateşine atıyordu. Mustafa'ya -ona selâm olsun -

“İbrahim'in dinine uy⁹⁵, İbrahim'de sizin için güzel bir örnek vardır⁹⁶”

hasletine uyması için emir gelmişti.

¹²⁶⁴ Adamın biri, müftüye gizlice sordu:

“Birisi namazda inleyerek ağlasa,

¹²⁶⁵ O namazı bozulur mu acaba? Yoksa namazı geçerli ve tam mıdır?”

¹²⁶⁶ [Müftü]: Gözyaşı ne adına [aktı?] Ne gördü de ağladı, ona bakarsın.

¹²⁶⁷ Gizlide ne gördü de, gözyaşları pınar-

larından akmaya başladı?

¹²⁶⁸ O yalvarıp yakaran kişi, eğer öte dünyayı görmüşse, o namaz onun iniltisiyle canlılık kazanır.

¹²⁶⁹ Ama o ağlayış, beden rahatsızlığından, yastan kederdense, ip kopmuş iğ kırılmış demektir.

Bir mürit, şeyhin huzuruna girdi. Bu şeyh [sözüyle], yaşça ihtiyar olanı değil, tam tersine akıl ve bilgi yönünden ihtiyar olanı kast ediyorum.

İsa -ona selâm olsun- beşikte de olsa, Yahya -ona selâm olsun- çocukların mektebinde de olsa [ihtiyardır.] Mürit, şeyhi ağlarken gördü de

ona uyup ağladı. [231a] İşi bitip dışarı çıkınca, şeyhin halini daha iyi bilen bir başka mürit, gayrete gelip çabucak arkasından koştu.

Ona: “*A Kardeş, Allah için sana söylemiş olayım, dedi, sakın ola Şeyh ağlıyordu, ben de ağladım diye düşünme, [böyle bir] söz söyleme. Otuz yıl riyasız riyazet çekmek, sarıp yokuşlardan, canavarlarla dolu denizlerden, aslanlarla, kaplarla dolu yüce dağlardan aşmak gerek ki o şeyhin ağlayışına ulaşasın, belki de ulaşamazsın bile. Eğer ulaşabilirsen ‘Yeryüzü bana düürüldü’ diye çokça şükretmelisin.*”

¹²⁷⁰ Bir mürit, pirin huzuruna çıktı. Pir, ağlamada, bağırıp çağırmadaydı.

¹²⁷¹ Mürit, şeyhi ağlarken görünce, ağlamaya başladı, gözlerinden yaşlar aktı.

¹²⁷² Bir arkadaş, arkadaşına gülünç bir şey anlatsa, kulağı duyan bir kere güler, sağır iki kere.

¹²⁷³ İlki, insanların güldüğünü görüp, onları taklit ederek, gösteriş olsun diyerdir.

¹²⁷⁴ Sağır, o sırada onlar gibi güler, ama gülenlerin halinden habersizdir.

¹²⁷⁵ “*Ne oldu da güldünüz?*” diye sorar. Anlayınca, ikinci kez güler.

¹²⁷⁶ Demek ki taklitçi de başına vuran o sevinç içinde sağıra benzer.

¹²⁷⁷ Şeyhin ışığı vurur, kaynak şeyhtendir. O sevinç feyzi müritten değil, şeyhtendir.

1278 Bu [durum] sepetteki su, camdaki ışık gibidir. Bunu kendilerinden bilmeleri eksikliklerindendir.

1279 O inatçı [sepet] sudan çıkınca, içindeki güzelim suyun ırmaktan olduğunu anlar.

1280 Cam da, gün batımıyla birlikte, o ışılıtların, parlamakta olan güzel aydan olduğunu bilir.

1281 “*Kalk*⁹⁷” buyruğu gözünü açınca, seher vakti gibi ikinci kez güler.

1282 Bu kez, taklit yüzünden olan önceki gülüşüne güleceği gelir.

1283 *Bunca uzun, ırak yollardan geldim. Demek, gerç k buymuş, demek sırlar gizemler bunlarmış, der.*

1284 *Oysa ben, körlüğ mden, kendimden uzak bir halde nasıl da o vadi de sevinip heyecanlanıyordum.*

1285 *Ben ne hayaller kuruyordum, oysa o neymiş? Zayıf anlayışım, bana eksik bir resim göstermiş.*

1286 Yoldaki çocukta adamların düşüncesi ne gezer? Nerede onun hayali, nerede dosdoğru gerç k?

1287 Çocukların aklı fikri ya dadıdadır, ya sütte. Ya kuru  z mle cevizdedir, ya ağlayıp bağırmada?

1288 O taklitçi, ince konulara da girse, deliller de getirse, yine o hasta çocuğa benzer.

1289 Delil getirmede, güçlükleri çözmede derinleşmeye çalışması, onu doğru görüşten uzaklaştırır.

1290 Sırrına, içyüzüne sürme olan sermayeyi götürür de güçlük çözmede kullanır.

1291 A taklitçi, Buhara’dan d n, horluğa

hakirliğe yürü de aslan gibi bir adam ol.

1292 Böylece kendi içinde, safları yaran [yiğitlerin] meclislerinde “*Bir Şey anlamazlar’a*⁹⁸ döndüğü bir başka Buhara g r.

1293 Haber ulağı, karada pek hızlı koşucudur ama denize geldi mi damarları kopar.

1294 O, sadece “*Biz onları karada taşıdık*⁹⁹” [hükmüne ulaşmıştır]; asıl er olan, denizde taşınandır.

1295 A kuruntuya kapılan, görüntüye rehin olan, padişahın nice bağışları vardır, koş.

1296 O safdil mürit de, taklit yüzünden, o değerli zata uymuş ağlıyordu.

1297 O da sağır adamın taklidi gibi bir ağlayış gördü ama sebebinden habersizdi.

1298 Pek çok ağladıktan sonra, Şeyhi tazim edip gitti. Şeyhin bir has müridi arkasından çabucak yetişti.

1299 *A görüş sahibi Şeyhin ağlamasına uyup bulut gibi habersizce ağlayan, dedi.*

1300 *A vefalı mürit, [ağlaman] Allah için olsun, Allah için, Allah için... Gerçi taklitlen de yararlanırsın ama,*

1301 *[Sakın], o padişahın ağladığını görünce ben de onun gibi ağladım, demeyesin. Çünkü bu m nkirliktir.*

1302 *Bilgisizlikle, taklitle, zanla dolu ağlayış, o güvenilir kişinin ağlaması gibi değildir.*

1303 *Sen [onun] ağlayışını [kendini] ağlayışınla kıyaslama. Bu ağlayışla o ağlayış arasında uzun bir mesafe var.*

1304 *O ağlayış, otuz yıllık m cahededen sonraki ağlayıştır. Akıl, oraya asla erişemez.*

1305 *Onunla akıl arasında yüz konak vardır. Aklın, o kafileden haberdar olduğunu sanma.*

¹³⁰⁶ [231b] *Onun ağlayışı, ne üzüntüden-
dir, ne neşeden. Güzellik kaynağı olan, güzel-
liğin ta kendisi olan ağlayışı sadece ruh bilir.*

¹³⁰⁷ *Onun ağlayışı da, gülüşü de o yan-
dandır. Aklın kuruntu ettiği şeylerden
uzaktır o.*

¹³⁰⁸ *Onun gözyaşı da gözüne benzer. Gör-
meyen göz [gören] göz [ile bir] olur mu hiç?*

¹³⁰⁹ *Onun gördüğüne, ne aklın kıyasıyla,
ne de duyular yoluyla dokunmak mümkün
değildir.*

¹³¹⁰ Işık uzaktan görünür görünmez
gece kaçır. Peki, gecenin karanlığı, ışığın
halini nasıl bilecek?

¹³¹¹ Sinek, sert rüzgârdan kaçır. Peki, si-
nek rüzgârların tadını nasıl bilecek?

¹³¹² Öncesi olmayan (kadîm) gelince
sonradan olan (hâdis) anlamsız olur. Peki,
sonradan olan, öncesi olmayanı nereden
bilecek?

¹³¹³ Öncesi olmayanın [ışığı] sonradan
olana vurunca, onu kendinden geçirir.
Yok edince de kendi rengine boyar.

¹³¹⁴ İstersen bunun yüzlerce benzerini
bulabilirsin. Ama benim [daha fazlasını
anlatmaya] rağbetim yok, a yoksul.

¹³¹⁵ Şu “*Elif lâm mim*” ve “*Hâ mim*”¹⁰⁰,
bu harfler, bilgide, anlayışta Musa’nın
asasına benzer.

¹³¹⁶ [Öteki] harfler de dışarıdan bu harf-
lere benzerler, ama bunların sıfatlarına
karşı âcizdir onlar.

¹³¹⁷ Denemek için eline sopa alanın so-
pası, iş zamanı, nasıl [Musa’nın] asası gibi
olabilir?

¹³¹⁸ Bu soluk, Mesih’e aittir; genişlikten
veya üzüntüden meydana gelen herhangi

bir üfürük ve soluk değildir.

¹³¹⁹ Bu “*Elif lâm mim*”, bu “*Hâ mim*”
insanların sahibinin katından gelmiştir a
babacığım.

¹³²⁰ Her elif lâm ne diye benzesin ki
buna? Canın varsa ona bu gözle bakma.

¹³²¹ A ulu kişi, gerçi bunun da terkihi
harflerdendir, üstelik halkın [sözlerinin]
terkibine de benzer.

¹³²² Muhammed de etten, deriden mey-
dana gelmiştir. Nitekim her beden terkip
bakımından onun cinsindendir.

¹³²³ Eti vardır, derisi vardır, kemiği var-
dır. Ama hiç bu [bedenin] terkihiyle öte-
kiler bir olur mu?

¹³²⁴ Mucizeler onun terkiğinde meyda-
na gelmiştir de karşısında bütün terkipler
mat olmuştur.

¹³²⁵ Kitap’taki “*Hâ mim*” terkihi de bu-
nun gibi, pek yücedir; ötekilerse aşağıda.

¹³²⁶ Çünkü bu terkipten, çaresizlik, âciz-
lik zamanında sura üfürülmüş gibi hayat
meydana gelir.

¹³²⁷ “*Hâ mim*”, Allah’ın yardımıyla
[Musa’nın] asası gibi ejderhaya döner, de-
nizi yarar.

¹³²⁸ Görünüşü, başka görünüşlere ben-
zer, ama ekmek somunu, ay değirmisin-
den çok uzaktır.

¹³²⁹ Onun ağlaması, gülmesi, konuşması ken-
dinden değildir¹⁰¹. Bunlar Allah’ın huyudur.

¹³³⁰ Ahmaklar, görünüşe takılıp kaldık-
ları için, o incelikler onlardan pek gizli
kalmıştır.

¹³³¹ İster istemez, maksattan habersiz
kalmışlardır. O incelikler de itirazları yü-
zünden elden yitip gitmiştir.

Hanımının eşeğiyle şehvetini gideren cariyenin hikayesi. Cariye, keçiye, ayıya öğrettikleri gibi eşeğe de insanlar gibi şehvet gidermeyi öğretmişti. Ölçüyü kaçırmamasın diye aletine bir kabak geçiriyordu. Hanımı, bundan haberdar oldu. Ama kabağa dikkat etmedi. Bir bahaneyle cariyeyi uzak bir yere yolladı. Eşekle kabak olmadan birleşti de rezilce öldü. Cariye ansızın çıkageldi: *“A benim canım, a benim aydın gözüm, aleti gördün de kabağı görmedin mi? Aleti gördün de ötekini görmedin mi?”* diye feryat etti. Her eksikli, yerilmiştir. Yani her eksik bakış ve anlayış yerilmiştir. Yoksa, görünüşte bedenleri kusurlu olanlara acınmıştır, yerilmemiştir onlar. *“Köre güçlük yok”¹⁰²* [âyetini] okusana. [Bu âyet], güçlüğü de, laneti de, azarlamayı da, gazabı da gidermiştir.

¹³³² Bir cariyeye, şehvetinin çokluğu, isteğinin aşırılığı yüzünden bir eşeği üstüne çekmişti.

¹³³³ O eşeği, birleşmeye alıştırmış, eşek de insanla birleşmeyi öğrenmişti.

¹³³⁴ O düzenbazın bir kabağı vardı. [Birleşme] ölçülü olsun diye onu eşeğin aletine geçirirdi.

¹³³⁵ O karı, birleşme sırasında aletin yarısı içeri girsin diye kabağı alete takardı.

¹³³⁶ [232a] Çünkü eşeğin aleti tümüyle içeri girse, rahmi de mahvederdi, bağırsakları da.

¹³³⁷ Eşek durmadan zayıflıyordu. Hanımı, *“Bu eşek niye iğne ipliğe döndü böyle?”* diye çaresiz kalmıştı.

¹³³⁸ Onu böyle zayıflatan hastalık nedir diye eşeği nalbantlara gösteriyordu.

¹³³⁹ Onda hiçbir hastalık ortaya çıkmadı. Hiç kimse bu işin sırrına erip haber veremedi.

¹³⁴⁰ [Kadın] gayretle araştırmaya koyuldu. Her an araştırmaya hazır haldeydi.

¹³⁴¹ [İnsanın] canı, çalışıp çabalamaya kul köle olmalı. Çünkü iyice arayan bulur¹⁰³.

¹³⁴² Eşeğin durumunu araştırıp dururken, o nergisçiği eşeğin altına yatmış olarak gördü.

¹³⁴³ Kapı aralığından bu hâli görünce, bu iş kocakarının pek acayibine gitti.

¹³⁴⁴ Eşek, erkeklerin akıl ve örf yoluyla kadınlarla birleştikleri gibi cariyeye birleşmişti.

¹³⁴⁵ Kıskançlığa kapıldı. *Mademki bu iş mümkün, öyleyse ben buna daha lâyığım, çünkü eşek benim malım*, dedi.

¹³⁴⁶ Eşek eğitilmiş ve alıştı. Sofra kurulmuş, kandil yakılmıştı.

¹³⁴⁷ Görmezden gelip evin kapısını çaldı. *“Ey cariyeye, daha ne zaman kadar ahırını süpürüp duracaksın?”* [dedi.]

¹³⁴⁸ Bunu, işin üstünü örtmek için, *“Ey cariyeye, ben geldim, kapıyı aç”* demek için söylüyordu.

¹³⁴⁹ Sustu, cariyeye bir şeycikler demedi. Kendi tamahı yüzünden sırrı gizledi.

¹³⁵⁰ Bunun üzerine cariyeye bütün fesat aletlerini sakladı. İlerleyip kapıyı açtı.

¹³⁵¹ Yüzünü ekşitti, iki gözü iki çeşme, orucum dercesine dudaklarını yaladı.

¹³⁵² Elinde yumuşak bir süpürge, *“Hayvan yatsın diye ahırını süpürüyordum ben”* [dedi].

¹³⁵³ Elinde süpürge, kapıyı açınca hanımı dudak altından: *Seni usta, seni*, dedi.

¹³⁵⁴ *Yüzünü ekşittin, elinde de süpürge ha...*

Peki, o arpadan kesilmiş eşeğin hali ne öyle?

1355 *İşi yarıda kalmış, kızgın, aleti sallanma-
da. Seni beklemekten iki gözü kapıda kalmış.*

1356 Bunları ağız ucuyla söyleyip [olup
biteni] cariyeden gizledi. O an için ona
suçsuzmuş gibi iyi davrandı.

1357 Ondan sonra: *Çarşafını üstüne al,
falanca eve git, benden haber götür*, dedi.

1358 Şöyle söyle, böyle böyle yap. Her
neyse ben kadınların macerasını kısa ke-
siyorum...

1359 Sen anlatılmak istenilenin özünü al.
O iffetli kocakarı, cariyeyi yola saldı.

1360 Şehvet sarhoşluğuyla neşe içindeydi.
Hemencecik kapıyı kapattı, kendi kendi-
ne diyordu ki:

1361 *İşte yalnız kaldım, şükredip çığlık at-
sam yeridir. [Tamını buldum] iki hissedene
de kurtuldum dört hissedene de.*

1362 Sevinçten kadının keçileri bini bul-
muştu sanki. Eşeğe [duyduğu] şehvet ate-
şiyle kıvrınmadaydı.

1363 Keçi de ne ki? O şehvet keçiye çe-
virmişti onu. Sersemin keçiye dönmesine
şaşılmaz ya.

1364 Şehvete kapılmak, gönlü sağır eder,
kör eder de eşek ona Yusuf gibi görünür,
ateş de ışıktır.

1365 Ateşle sarhoş oldukları halde, yine
ateş arayan nice kimseler vardır ki kendi-
lerini mutlak ışıktır sanırlar.

1366 Onu ancak bir Allah kulu veya
Hakk'ın bir cezbesi yola getirip [gönül]
yaprağını çevirebilir.

1367 Böylece anlar ki, o ateşten hayal, yol
üzerinde eğreti bir haldir ancak.

1368 Hırs, çirkinleri güzel gösterir. Yol afet-
leri arasında şehvetten daha kötüsü yoktur.

1369 [Şehvet] yüz binlerce iyi adı kötüye çı-

karmış, yüz binlerce akıllıyı aptala çevirmiştir.

1370 Bir eşeği Mısırlı Yusuf gibi gösterirse,
[kim bilir] Yusuf'u nasıl gösterir o çifti?

1371 Büyüsüyle, dışkıyı bal gibi gösterir
sana. Sana baskın çıktığında balı nasıl
gösterir artık [sen düşün].

1372 Şehvet, yemekten olur; yemeyi azalt.
Ya da nikâhlan da kötülükten kaç.

1373 Yiyip içtin mi şehvet seni hareme
çeker. Hiç kuşkusuz [her] gelire bir de gi-
der lâzım.

1374 Öyleyse nikâh, Şeytan seni belâya
düşürmesin diye "lâhavle ve lâ" [çekme-
ye] benzer.

1375 Yiyip içmeye düşkünsün madem,
derhal evlen. Yoksa kedi gelir, yağlı kuy-
ruğu kapar.

1376 O sana yüklemekten önce, sen sıçra-
yıp duran eşeğin sırtına ağır bir yük yükle.

1377 Ateşin ne işler ettiğini bilmiyorsan,
ondan uzak ol. Bu kadarcık bilgiyle ateşin
etrafında dolaşıp durma.

1378 Ateşle kazan hakkında bilgin yoksa,
alev yüzünden ne kazan kalır ne aş.

1379 Su hazır olmalı, bilgi de olmalı ki o
kazan güzelce kaynayıp [yemeği] pişirsin.

1380 Demircilik sanatını bilmiyorsan, [ocak
başına] geçtiğinde saçın sakalın yanar.

1381 O kadın kapıyı kapattı, sevinç için-
de eşeği kendisine çekti; çaresiz cezasını
da tattı ya.

1382 [232b] Eşeği çeke çeke ahırın orta ye-
rine getirdi. Eşeğin altına sırtüstü uzandı.

1383 O kahpe de muradına ermek için,
cariyeyi üzerinde gördüğü sekiye yattı.

1384 Ayağını kaldırdı, eşek de aletini oraya
soktu. Eşeğin aletinden içine bir ateştir düştü.

1385 Talimli eşek, hayalarına kadar kadı-
na abanınca kadın hemen o anda öldü.

¹³⁸⁶ Eşeğin aletinin darbesiyle ciğeri parçalandı; bağırsakları parçalandı.

¹³⁸⁷ Kadın soluk bile alamadan can verdi. Seki bir yana düştü, kadın bir yana.

¹³⁸⁸ Ahırın sahanlığı kanla doldu. Kadının tepetakla düşüp öldü. Bu tatsız ölüm onun canını aldı.

¹³⁸⁹ Yüz kepezelik içinde kötü bir ölüm... A babacığım, sen hiç eşek aletinden öleni gördün mü?

¹³⁹⁰ “*Zillet azabını*”¹⁰⁴ Kuran’dan işit de böyle bir utançla canını feda etme.

¹³⁹¹ Bil ki bu hayvanî nefis, erkek eşektir. Onun altında olmaksa, ondan daha utanç vericidir.

¹³⁹² Nefis yolunda, benlikle ölür gider sen bil ki gerçekte sen de o kadın gibisin.

¹³⁹³ Allah, nefsimizi eşek suretine sokar, çünkü suretleri, huylara uygun yaratmıştır.

¹³⁹⁴ *İşte kıyamette gizli şeylerin açığa çıkması budur*¹⁰⁵. Allah aşkına şu eşeğe benzeyen nefisten kaç.

¹³⁹⁵ Allah, kâfirleri ateşle korkutmuş, kâfirler, ateş bizim için utançtan daha yeğdir demişlerdir.

¹³⁹⁶ [Allah] hayır, o ateş, utançların aslıdır. Şu kadını öldüren bu ateş gibi, demiştir.

¹³⁹⁷ Hırsından, lokmayı ölçülü yemedi de kötü ölüm lokması boğazına durdu.

¹³⁹⁸ A açgözlü adam, lokman helva da olsa paluze de olsa, lokmayı ölçülü ye.

¹³⁹⁹ Yüce Allah, teraziye dil verdi¹⁰⁶. Kendine gel, Kur’an’dan Rahmân suresini oku.

¹⁴⁰⁰ Sakın, hırsın yüzünden teraziye bırakma. Hırs ve açgözlülük seni saptıran bir düşmandır.

¹⁴⁰¹ Hırs, hepsini ister, ama hepsinden de

yoksun kalır. A hıyar oğlu hıyar, hırsa tapma.

¹⁴⁰² O cariye hem gidiyor, hem de ah ederek: *A hanımım, sen ustayı yola saldın, diyordu.*

¹⁴⁰³ *Ustasız iş yapmaya kalkarsan, işte böyle canından olursun.*

¹⁴⁰⁴ *A benden yarım yamalak bir bilgi çalan, tuzağın halini sormak arına mı gitti?*

¹⁴⁰⁵ [Sorsaydın] *hem kuş harmanından yem toplardı, hem de boynuna ip dolaşmazdı.*

¹⁴⁰⁶ Yemi az ye, bu kadar oburluk etme. “*Yiyin*” [emrini] okudun ya “*İsraf etmeyiniz*”¹⁰⁷ de oku.

¹⁴⁰⁷ Böylece yemi yer, tuzağa da düşmezsin. Bilgi ve kanaat bunu gerektirir vesselâm.

¹⁴⁰⁸ Akıllı olan, dünyanın nimetini yer, gamını değil. Cahillerse pişmanlık içinde yoksun kalırlar.

¹⁴⁰⁹ Boğazlarına tuzak ipi geçti mi, yem yemek cümlesine haram olur.

¹⁴¹⁰ Kuş, tuzaktaki yemi nasıl yer? Yese bile, tuzaktaki yem zehirdir.

¹⁴¹¹ Tuzaktaki yemi gafil kuş yer ancak; dünya tuzağında şu avamın yediği gibi.

¹⁴¹² Akıllı, her şeyden haberdar kuşlar, kendilerini yemden uzak tutarlar.

¹⁴¹³ Çünkü tuzağın içindeki yem, zehirli aştır. Tuzaktayken yem isteyen kuş kördür.

¹⁴¹⁴ Tuzak sahibi, ahmakların başını koparır. Zarif olanlarıysa meclislere götürür.

¹⁴¹⁵ Çünkü ahmakların etleri işe yarar; zarif olanlarınsa ötüşleri, yumuşak ve ince sesleri.

¹⁴¹⁶ Nihayet cariye geldi, kapı aralığından, hanımını eşeğin altında ölmüş halde gördü.

¹⁴¹⁷ *A ahmak kadın, dedi, bu ne haldir? Usta, sana bir görüntü gösterdi.*

¹⁴¹⁸ Ama sen, dışyüzünü gördün, içyüzü senden gizli kaldı. Daha usta olmadan dükkân açmaya kalkıştın.

¹⁴¹⁹ Bal gibi, paluze gibi aleti gördün de, o kabağı nasıl görmedin a açgözlü?

¹⁴²⁰ Yoksa eşeğin aşkına dalıp gittin de kabak gözüne görünmedi mi?

¹⁴²¹ Ustadan sanatın dış yüzünü görüp sevine sevine ustalık etmeye mi kalkıştın?

¹⁴²² Nice bilgisiz, ahmak ikiyüzlüler vardır ki erlerin yolundan yün abadan başka bir şey görmemişlerdir.

¹⁴²³ Nice küstahlar, padişahlardan, boş

laftan başka azıcık bir sanat bile öğrenmişlerdir.

¹⁴²⁴ Her birinin elinde Musa'yım diye bir asa... İsa'yım diye ahmaklara üfürmede.

¹⁴²⁵ Ah o günden ki mihenk taşı senden doğruların doğruluğunu isteyecek¹⁰⁸.

¹⁴²⁶ Geri kalanını ölümsüz ustaya sor. Yoksa açgözlülerin hepsi kör ve dilsizdir.

¹⁴²⁷ Hepsini istedin, ama hepsinden de geri kaldın. Bu ahmak sürüsü, kurtların avıdır.

¹⁴²⁸ [233a] [Sözün] bir suretini işitip ona tercüman oldun. Oysa papağanlar gibi, daha kendi sözünden haberin yok.

Hakk'ın telkinine güç yetiremeyen, Hakk'a yakınlığı olmayan ümmete peygamberin, müritlere de şeyhin telkini, insana yakınlığı

olmadığı için ondan telkin alamayan papağanın haline benzer.

Yüce Allah, şeyhi, papağana benzeyen müridin önüne bir ayna gibi koyar da aynanın arkasından ona telkinde bulunur.

"Dilini onunla oynatıp durma"¹⁰⁹, "[Onun sözü] kendisine vahyedilen vahiyden başka bir şey değildir"¹¹⁰. İşte sonu olmayan meselenin

başlangıcı budur. Nitekim senin hayal olarak adlandırdığın, aynadaki papağanın gagasını oynatması da onun iradesi ve tasarrufuyla değildir.

Bu, ayna arkasındaki öğreticinin değil, öğrenici olan dışarıdaki papağanın okumasının yansımasıdır. Ne var ki dışarıdaki papağanın okuması, o öğreticinin tasarrufudur. Sonuç olarak bu örnektir, aynıdır değil.

¹⁴²⁹ Bir papağan, aynada kendisine bakmakta olan aksini görür.

¹⁴³⁰ Usta, aynanın arkasına gizlenmiştir. O tatlı dilli edip, onunla konuşmaktadır.

¹⁴³¹ Zavallı papağan sanır ki bu tane tane konuşma, aynadaki papağanın konuşmasıdır.

¹⁴³² Böylece o yaşlı kurdun hilesinden habersiz, kendi cinsinden söz söylemeyi öğrenir.

¹⁴³³ [Usta], ona ayna ardından [söz söylemeyi] öğretir. Yoksa hemcinsi olmayan-

dan bir şey öğrenemez.

¹⁴³⁴ O hüner sahibinden söz öğrenir, ama anlamından, sırrından haberi yoktur.

¹⁴³⁵ Konuşmayı bir insandan öğrense de bir papağan, insandan, bundan başka ne anlayabilir ki?

¹⁴³⁶ İşte bunun gibi, eksiklerle dolu mürit de kendisini velinin beden aynasında görür.

¹⁴³⁷ [Ama] söz ve iş zamanı aynanın ardındaki küllî akli nereden görecektir?

¹⁴³⁸ O, konuşanın insan olduğunu sanır. Oysa, öteki onun için sırdır, onun, bun-

dan haberi bile yoktur.

¹⁴³⁹ Söz öğrenir, ama kadîm sırrı bilmez. Papağandır çünkü o, onun mahremi değildir.

¹⁴⁴⁰ İnsanlar da kuş sesi çıkarmayı öğrenirler. Çünkü bu ses, ağzın ve boğazın işidir.

¹⁴⁴¹ Kıran sahibi, hoş bakışlı Süleyman'dan başka kimse kuş [dilinin] anla-

mından haberdar değildir¹¹¹.

¹⁴⁴² Dervişlerin sözlerini öğrenmiş, minberleri, meclisleri [o sözlerle] aydınlatmış nice kimse vardır.

¹⁴⁴³ [Ne var ki] onların ya bu sözlerden başka nasipleri yoktur, ya sonunda [Allah] rahmeti gelir yol gösterir onlara.

Bir gönül sahibi, hamile bir köpek gördü.

Köpeğin karnında enikleri havlıyordu.

“Köpeğin havlamasının sebebi bekçilik etmek içindir.

Ana karnında havlamak bekçilik için olmaz. Üstelik havlamak, yardım dilemek, süt istemek vesaire için olur, burada bu faydalardan hiçbirisi yok” diye hayrette kaldı.

Kendine gelince, *“Bunun tevilini Allah'tan başka kimse bilmez¹¹²” diye*

Allah'a yakardı. [Allah'tan] cevap geldi: “Bu, perdeden çıkamamış, gönül gözleri açılmamış olduğu halde görüş sahibi olduklarını iddia eden, söz söyleyen toplumun halidir. Onlar bu iddiadan ne bir güç kuvvet kazanırlar, ne bir yardıma erişirler, ne de dinleyenleri hidayete ve doğru yola eristirebilirler.”

¹⁴⁴⁴ Birisi, çiledeyken düşünde, bir yol üzerinde hamile bir köpek gördü.

¹⁴⁴⁵ Birdenbire köpek eniklerinin sesini duydu. Oysa enikler, ana karnındaydı ve görünmüyorlardı.

¹⁴⁴⁶ *“Köpek eniği ana karnında nasıl havlar?” diye o sesler ona pek acayip geldi.*

¹⁴⁴⁷ Köpek eniği ana karnında havlasın ha? Dünyada böyle bir şey gören var mıdır?

¹⁴⁴⁸ [233b] Uykudan sıçrayıp kendine geldiğinde, hayreti her an daha da artmaktaydı.

¹⁴⁴⁹ Çilede, yüce ve ulu Allah'ın huzurundan başka bu düğümü çözecek kimse yoktu.

¹⁴⁵⁰ *Yarabbi, [dedi], bu güçlük, bu konuşma yüzünden çilede zikirinden geri kaldım.*

¹⁴⁵¹ *Kanadımı aç da uçayım, zikir bahçesine, elmalıklarına gideyim.*

¹⁴⁵² Hemen o an, gaipten bir ses geldi:

Sen onu, bilgisizlerin lafına sözüne bir örnek bil.

¹⁴⁵³ *Perdeden, örtüden çıkmamışlar, gözleri kapalı, boş yere konuşup durmadalar.*

¹⁴⁵⁴ Ana karnındaki eniğin havlamasının yararı yoktur. Ne ava yarar, ne gece bekçiliğine.

¹⁴⁵⁵ Kurt görmemiş ki ona engel olsun. Hırsız görmemiş ki onu kovalasın.

¹⁴⁵⁶ Açgözlülüktен, baş olma hevesi yüzünden kıt görüşlü; ama lafa gelince küstah.

¹⁴⁵⁷ Müşteri bulma, iş kızııştırma hevesiyle, basiretsizce hezeyan içinde ayak diyor.

¹⁴⁵⁸ Ay'ı görmeden belirtilerini gösteriyor; köylüyü yanlış yola sürüklüyor.

¹⁴⁵⁹ Makam uğruna, Ay'ı görmeden müşteriye yüz türlü belirti sayıp döküyor.

¹⁴⁶⁰ Kârlı müşteri, zaten bir tanedir. Ama onların, müşteri hakkında kuşkuları var.

¹⁴⁶¹ Beş para etmez müşterinin hevesiy-
le, [gerçek] müşteriye kaçırdı bu guruh.

¹⁴⁶² Bizim müşterimiz “Allah satın
aldı¹¹³” [müşterisidir]. Her müşterinin ta-
sasını çekme, çitayı yükselt.

¹⁴⁶³ Seni arayan, senin başlangıcını, so-
nunu bilen müşteriye ara.

¹⁴⁶⁴ Kendine gel, her müşteriye kendine
çekip asılma. İki sevgiliyi birden sevmek
kötüdür.

¹⁴⁶⁵ [Malını] satın alsa bile, ondan bir
kâr, bir sermaye elde edemezsin. Onda ak-
lın fikrin değerini verecek [para] yoktur.

¹⁴⁶⁶ Onda, yarım nal alacak para bile

yokken, sen ona, yakut ve lâl gösteriyor-
sun öyle mi?

¹⁴⁶⁷ Hırs, gözünü kör eder, mahrum
eder seni. Şeytan, kendisi gibi taşlatır seni.

¹⁴⁶⁸ Nasıl ki Fil ashabıyla Lut kavmini
kendisi gibi taşlatmıştı o azgın Şeytan.

¹⁴⁶⁹ Müşteriye sabredenler bulurlar.
Çünkü her müşteriye koşmazlar onlar.

¹⁴⁷⁰ Kim o müşteriden yüz çevirmişse,
baht da, ikbal de, sonsuzluk da ondan
uzaklaşmıştır.

¹⁴⁷¹ Darvanlılar, kıskançlık içinde ne hal-
de kaldırsa, açgözlüler de öyle, sonsuza
dek hasret içinde kaldılar.

Darvanlıların ve yoksullara karşı kıskançlıklarının hikâyesi. Babamız, saflığından
bahçenin gelirinin çoğunu yoksullara verirdi. Üzüm oldu mu onda birini verirdi.

Kuru üzüm ve pekmez oldu mu onda birini verirdi. Helva ve paluze
yapıldı mı onda birini verirdi. Samanın onda birini verirdi. Harman dövülünce
samanla karışık buğdayın onda birini verirdi. Buğday samandan
ayrıldı mı onda birini verirdi. Un yapınca onda birini verirdi. Hamur
yoğurunca onda birini verirdi. Ekmek yapınca onda birini verirdi.

Hasılı yüce Allah, o bahçeye ve ekine öyle bir bereket vermişti ki bütün bahçe
sahipleri, hem meyvesi hem parası için ona muhtaç olurlardı da o, onların hiçbirine
muhtaç olmazdı. Oğulları, tekrar tekrar onda bir verişini görüyorlardı da o bereketi
görmüyorlardı. Eşğin aletini görüp kabağı görmeyen o talihsiz kadın gibi hani.

¹⁴⁷² Salih, Allah eri bir adam vardı. Olgun
bir akla sahipti, [işlerin] sonunu görürdü.

¹⁴⁷³ Yemen yakınlarında Darvan köyünden-
di. Sadaka vermekle, güzel ahlakla ünlenmişti.

¹⁴⁷⁴ Mahallesi, yoksulların Kâbe’si idi.
İhtiyaç sahipleri ona gelirlerdi.

¹⁴⁷⁵ Riyasızca, hem başaktayken, hem
saptan ayrıldığında buğdayının onda bi-
rini verirdi.

¹⁴⁷⁶ Un yapıldığında, onun da onda bi-
rini verirdi. Ekmek oldu mu, bir onda bir
de ekmekten verirdi.

¹⁴⁷⁷ Her gelirinin onda birini [vermeyi]
ihmal etmezdi. Böylece ektiğinin onda
birini dört kez vermiş olurdu.

¹⁴⁷⁸ O cömert adam, çocuklarına sürekli
olarak vasiyetler ederdi:

¹⁴⁷⁹ Allah aşkına, Allah aşkına, hırsınız
yüzünden benden sonra yoksulların payı-
nı alıkoymayın ki

¹⁴⁸⁰ [234a] Hakk’a itaat sığınağında eki-
niniz, meyvelerinize size kalsın.

¹⁴⁸¹ O gelirlerin, meyvelerin hepsini, hiç
kuşkusuz, tahmine hiç mahal olmaksızın,

Allah göndermiştir gayptan.

¹⁴⁸² Geliri yerinde harcarsan, kâr kapısıdır o, kâr edersin.

¹⁴⁸³ Türk, ürününün çoğunu yeniden tarlaya eker. Çünkü ürünün aslı odur.

¹⁴⁸⁴ Çoğunu eker, birazını da yer. [Ektiğinin] yeniden biteceğinden kuşku duymaz çünkü.

¹⁴⁸⁵ Ürünü, o topraktan elde ettiği için, kendi eliyle tohumu yine oraya saçar.

¹⁴⁸⁶ Ayakkabıcı da ekmeğinden arttırdığıyla, deri, gön ve sahtiyan satın alır.

¹⁴⁸⁷ *Gelirimın aslı esas bunlardır. Rızkımanın bağı bunlarla çözülür*, [der].

¹⁴⁸⁸ Gelirim bunlardan geliyor diye, [elindekini] çaresiz yine onlara saçıp saçar.

¹⁴⁸⁹ Bu toprak, bu sahtiyan sadece bir perdedir. Bil ki rızkın aslı her solukta Allah'tan gelir.

¹⁴⁹⁰ Ekeceksen, asıl [ekilecek] yere ek ki her bir tanesinden yüz binlercesi bitsin.

¹⁴⁹¹ Varsayalım ki şimdi, tohumu [bitmesine] sebep olacak sandığın yere ektin.

¹⁴⁹² İki üç yıl geçer de [tohum] bitmezse, yalvarıp, duaya el açmaktan başka ne yapabilirsin?

¹⁴⁹³ Allah'ın huzurunda elini başına vurursun. Bu el, bu baş rızkı onun verdiğiğine şahittir.

¹⁴⁹⁴ Böylece bilirsin ki rızkın aslının aslı O'dur. Rızık arayan da onu arar zaten.

¹⁴⁹⁵ Rızkı O'ndan iste, Zeyd'den, Amr'dan isteme. Sarhoşluğu ondan iste, esrardan, şaraptan değil.

¹⁴⁹⁶ Zenginliği O'ndan iste, hazineden, maldan değil. Yardımı O'ndan dile, amcadan, dayıdan değil.

¹⁴⁹⁷ Sonunda bunlardan ayrı kalacaksın. Kendine gel de, o zaman kimi çağıracaksın?

¹⁴⁹⁸ Öyleyse şimdi de O'nu çağır, geri kalanı bırak da dünya mülkünün vârisi sen ol¹¹⁴.

¹⁴⁹⁹ “*Kişi, kardeşinden kaçır, o gün çocuk babasından ürker*”¹¹⁵ [dendiği] zaman gelince,

¹⁵⁰⁰ Sana put kesildiği, yolunda engel olduğu için her dost o saat düşmanın olur.

¹⁵⁰¹ Sen yüzünü gerçek ressamdan çevirmiştin, gönlün bir resimle avunuyordu.

¹⁵⁰² Dostların şimdilik seninle zıtlaşır, senden yüz çevirip düşmanlık ederlerse,

¹⁵⁰³ Kendine gel, “*İşte şimdi bana gün doğdu, yarın olacak olan bugünden oldu*” de.

¹⁵⁰⁴ Bu dünya ehli benimle zıtlıştı da kıyamet bana önceden ayan beyan oldu.

¹⁵⁰⁵ Ömrümü geçirmeden, ömrümü onlarla sona erdirmeden [gerçeği gördüm].

¹⁵⁰⁶ Kusurlu bir mal almıştım. Şükürler olsun kusurunu erkenden fark ettim.

¹⁵⁰⁷ Sermayem elimden gitmeden, malın kusuru sonradan ortaya çıkmadan [anladım].

¹⁵⁰⁸ Yoksa mal da gidecekti, ömür de. Bir kusurlu mal için, mal da gidecekti can da.

¹⁵⁰⁹ Malımı verip kalp altın alacaktım. Sevine sevine eve gidecektim.

¹⁵¹⁰ Şükürler olsun ki o altının kalp olduğu şimdiden, ömür iyice geçip gitmeden önce ortaya çıktı.

¹⁵¹¹ Yoksa kalp altın sonsuza dek boynumda kalacaktı. Boşuna ömrümü heder edecektim.

¹⁵¹² Kalp olduğu çabucak meydana çıktı ya, hemencecik ayağımı çekeyim ondan.

¹⁵¹³ Dostun, sana düşmanlık ederse, kin ve kıskançlık hastalığı derhal dışa vurur.

¹⁵¹⁴ Senden yüz çevirdi diye feryat etme. Kendini ahmak ve cahil yerine koyma.

1515 Tam aksine, onun çuvalında eskiyip kalmadın diye Allah'a şükret, sadaka ver.

1516 Gerçek ve ebedî bir dost aramak için onun çuvalından çabucak çıktın ya [ona bak].

1517 O öyle nazenin bir dosttur ki senin ölümünden sonra, dostluk bağı üç kat olur.

1518 O [dost] ya yüce bir padişahdır, bir sultandır, ya da sultanın gözdesi bir şefa-atçidir.

1519 Kalpazan, dalkavuk, düzenbaz [dosttan] kurtuldun. Onun aldatışını, ölmeden önce açıkça gördün işte.

1520 Dünyada halkın sana şu cefası, eğer bilirsen, [senin için] gizli bir altın hazinesidir.

1521 Halkı, sana karşı kötü huylu ederler de, yüzünü ister istemez o yana çevirirler.

1522 Şunu iyice bil ki sonunda hepsi sana hasım olacak, düşman kesilecek, isyan edecekler.

1523 Sense mezarda feryat figan ederek o tek Allah'a "*Beni yalnız bırakma*"¹¹⁶ diye yalvaracaksın.

1524 A cefası, vefalılarının ahitlerinden daha güzel olan, vefalılarının [vefa] balı da sendendir.

1525 Ey ambar sahibi, kendi aklını dinle

de buğdayını Allah'ın toprağına emanet et.

1526 [234b] Böylece, hırsızdan, buğday bitinden emin olsun. Şeytanı da sülüğü de hemen öldür.

1527 O, seni her an yoksullukla korkutur. Ey erkek atmaca, onu keklik gibi avla.

1528 Padişahın, murada ermiş değerli at-macasını kekliğin avlaması utanç vericidir.

1529 [Adam] pek çok vasiyetlerde bulundu, öğüt tohumları ekti. Ama [çocuklarının] toprağı çorak olduğundan fayda etmedi.

1530 Öğütçünün, yüz türlü arzusu, isteği olsa da öğüt almak için işiten bir kulak gerek.

1531 Sen ona yüzlerce lütufta bulunur, öğüt verirsın, oysa senin öğüdüne omuz silker.

1532 Dinlemeyen, duymayan bir kişi, inadından, reddedişinden konuşan yüz kişiyi çaresiz bırakır.

1533 Nefesleri taş bile etki eden peygamberlerden daha iyi öğüt veren, daha güzel dilli olan kim vardır?

1534 Dağlara, taşlara bile işleyen [o öğütlerden], bedbahtın bağı çözülmedi gitti.

1535 Bizliğe, benliğe yakalanan böyle gönüller, [o öğütlere karşı] "*Taştan da katı*"¹¹⁷ diye nitelendiler.

Allah'ın vergisi ve kudreti, kabiliyet gerektiren halkın vergisi
gibi kabiliyete bağlı değildir. Çünkü vergi,
öncesiz (kadîm), kabiliyetse sonradan değildir (hâdis).
Vermek, Allah'ın sıfatıdır, kabiliyetse yaratılmışın sıfatı.
Öncesi olmayan, sonradan olana bağlı olmaz.
Aksi taktirde, sonradan var oluş (hudûs) imkânsız olurdu.

1536 O gönlün hal çaresi, [insanı] halden hale koyan [Allah'ın] ihsanıdır. Onun ihsanı için kabiliyet de şart değildir.

1537 Aksine, kabiliyet şartı da onun ihsanıdır. O ihsan özdür, kabiliyetse kabuk.

1538 Musa'nın asasının yılan oluşu, avucunun bir güneş gibi parlaması ondandır.

1539 Peygamberlerin, bizim aklımıza, havsalamıza sığmayan yüz binlerce mucizeleri,

¹⁵⁴⁰ Sebeplerden değil, Allah'ın [halleri] değiştirmesinden olmuştur. Yoklarda kabiliyet ne arar?

¹⁵⁴¹ Kabiliyet, Allah'ın fiilinde şart olsaydı, hiçbir yok varlık [âlemine] gelmezdi.

¹⁵⁴² [Allah] şu gök kubbenin altında [o kabiliyeti] isteyenler için bir âdet koydu, sebepler, yollar var etti.

¹⁵⁴³ İşler, çok zaman o âdet üzere yürür. Bazen de [ilahi] güç o âdeti bozar.

¹⁵⁴⁴ [Allah] tadı hoş bir sünnet ve âdet koymuştur; ama âdeti bozmayı da mucize sebebi kılmıştır.

¹⁵⁴⁵ Üstünlük bize sebepsiz ulaşmazsa da [ilahi] güç o sebebi kaldırmaktan âciz değildir.

¹⁵⁴⁶ Ey sebebe tutulup kalan, [sebepten] dışarı uçma. Ama sebepleri var edeninin [onları] kaldıramayacağını da zannetme.

¹⁵⁴⁷ Sebepleri var eden, dilediğini [varlığa]

getirir; mutlak kudret, sebepleri yırtıp atar.

¹⁵⁴⁸ Ama isteyen dileğine kavuşsun diye çok zaman hükmünü o sebeplerle yürütür.

¹⁵⁴⁹ Sebep olmasa, dileyen nasıl yol arar? Öyleyse sebeplerin yolda görünmesi gerekir.

¹⁵⁵⁰ Bu sebepler, gözlere, görüşlere perdedir. Çünkü her göz her bakış O'nun yaratışını [görmeye] lâyık değildir.

¹⁵⁵¹ Perdeleri dibinden, kökünden söküp atmak için sebepleri deecek bir göz gerekir ki,

¹⁵⁵² Sebepleri yaratana mekânsızlık [âleminde] görsün; çalışmayı, kazancı, dükânı boş bilsin.

¹⁵⁵³ A babacığım, her hayır ve şer sebebi yaratandan gelir. Sebepler ve araçlar,

¹⁵⁵⁴ Gaflet çağı bir zaman sürüp gitsin diye ana yol üzerine kurulmuş bir hayalden başka bir şey değildir.

Âdem'in -ona selâm olsun- bedeni ilk yaratıldığı sırada
[Allah'ın] Cebrail'e -ona selâm olsun-

*"Git, yeryüzünden bir avuç toprak al", bir rivayete göre ise
"Her bölgeden avuç avuç al" diye emir vermesi*

¹⁵⁵⁵ Yaratana, hayır ve şerle sınamak için¹¹⁸ insanı yaratmayı dileyince,

¹⁵⁵⁶ Sâdık Cebrail'e: *Git, yeryüzünden bir avuç toprak ödünç al*, dedi.

¹⁵⁵⁷ Cebrail, hizmet kemerini beline kuşanıp âlemlerin Rabbi'nin emrini uygulamak için yeryüzüne geldi.

¹⁵⁵⁸ Emir kulu [Cebrail], toprağa elini uzatınca, toprak kendini çekti, ondan sakındı.

¹⁵⁵⁹ Dile gelip yalvardı. *O tek yaratıcı hürmeti için*, dedi,

¹⁵⁶⁰ *Beni bırak, git, canımı bağışla. Var git, soylu atının dizginini benden çek.*

¹⁵⁶¹ *Allah aşkına bırak beni; beni yükümlülük ve tehlike keşmekeşlerine düşürme.*

¹⁵⁶² *Allah'ın seni seçmesi, Levh-i Mahfuz bilgisini sana göstermesi lütfunun hakkı için [bırak beni].*

¹⁵⁶³ [235a] *[O lütufla] meleklerle hoca oldun. Daima Hak ile konuşmadasın.*

¹⁵⁶⁴ *Sen peygamberlere elçi olacaksın. Sen vahyin canına hayat vereceksin, bedene değil.*

¹⁵⁶⁵ *O bedene, sense cana hayat verdiğin için İsrail'den üstünsün.*

¹⁵⁶⁶ *Onun sura üfürmesinin sesi bedenleri canlandırır; senin üfürüşünse o biricik gönlün canlanmasını sağlar.*

1567 *Bedendeki canın canı, gönlün diriliğidir. Öyleyse senin verdiğin onun verdiğinden üstündür.*

1568 *Mikail de beden rızkını verir. Senin çabansa aydın gönlün rızkını verir.*

1569 *O, eteğini kilelere [sığan] bağışlarla doldurmuştur. Senin rızık bağışınca kilelere sığmaz.*

1570 *Sen kahredici, helâk edici Azrail'den de daha üstünsün. Çünkü rahmet, gazabı geçmiştir.*¹¹⁹

1571 *Arş'ı bu dördü taşırlar; sen [onların] şahısın. Uyanıklıkta dördünün en üstünü sensin.*

1572 *Mahşer günü arş sekiz [meleğin] taşıdığını görürsün*¹²⁰. *O zaman da o sekizinin en üstünü yine sen olursun.*

1573 [Yeryüzü] böyle sayıp döküyor, ağıl-

yordu. Çünkü bundan maksadın ne olduğunun kokusunu almıştı.

1574 *Cebrail bir ar ve hayâ madeniydi. O yeminler, yolunu bağladı.*

1575 [Yer] o kadar yalvardı, o kadar yeminler verdi ki [Cebrail] geri dönüp: *Ey kulların Rabbi*, dedi.

1576 *Senin buyurduğun işi yapmada başıboş değildim. Ama olup biteni sen daha iyi bilirsin.*

1577 *A her şeyi gören Allahım! [Senin adlarından] öyle bir adı andı ki [o adın] korkusundan yedi gök dönmekten geri kalır.*

1578 *Arıma gitti, adından utandım. Yoksa bir avuç toprak getirmek kolay.*

1579 *Çünkü sen meleklerle [öyle bir] güç vermişsin ki şu gökleri bile parçalayıp yırtabilirler.*

[Allah'ın], insanların babası, Allah'ın halifesi,
meleklerin secde ettiği, onların hocası olan Âdem'in -ona selâm olsun-
mübarek bedenini, birleştirip düzenlemek için
Mikail'i -ona selâm olsun- bir avuç toprak almak üzere
yeryüzüne göndermesi

1580 [Allah] Mikail'e: *Yere sen git de aslan gibi ondan bir avuç toprak kapıver*, [dedi].

1581 Mikail, toprak yurduna gelip ondan bir [avuç toprak] kapmak için elini uzattı,

1582 Toprak titredi, kaçmaya yeltendi; yalvarıp gözyaşı dökmeye başladı.

1583 Bağrı yanık bir halde yalvarmaya başladı; kanlı gözyaşıyla yeminler veriyordu:

1584 *Lütuf sahibi eşsiz Allah'a, sana yüce Arş'ı taşıtana yemin olsun ki,*

1585 *Dünya rızıklarının kilesine memursun; [Allah'ın] lütfuna susamışları suya kandırırsın.*

1586 *Çünkü Mikail kile [sözünden] türemiştir; o yüzden rızık vermede kileci olmuştur.*

1587 *Bana aman ver, beni azat et. Nasıl kanlı sözler ediyorum bir bak.*

1588 Melek, Allah rahmetinin madenidir. [Mikail]: *"Bu yaraya nasıl tuz basabilirim?"* dedi.

1589 Nitekim Şeytan da kahr madenidir. İnsanoğlunu feryat figan ettirir.

1590 Rahmet gazaptan üstündür a delikanlı. Allah'ın sıfatları içinde lütuf [gazaba] galebe çalıcıdır.

1591 Kulları da kuşkusuz onun huyuna sahiptir. Kırbaları onun ırmağının suyuyla doludur.

1592 O Hak elçisi, o yol kılavuzu: *"İnsanlar padişahların dinindedir/töresindedir"* demiştir.

1593 Mikail, maksadı hâsıl olmadan, eli

kolu boş bir halde, din [gününün] Rab-bine gitti.

¹⁵⁹⁴ *A sırları bilen biricik padişah, dedi, toprak ağlayıp inleyerek [elimi kolumu] bağladı.*

¹⁵⁹⁵ *Gözyaşı senin katında değerlidir, işitmezden geledim.*

¹⁵⁹⁶ *Katında ah edip ağlayışın pek büyük değeri var diye, onun hakkından hukukundan geçemedim.*

¹⁵⁹⁷ *Senin katında yaşlı gözüün değeri pek büyükken nasıl inat edebilirdim?*

¹⁵⁹⁸ Ağla sızla, namaza gel diye günde beş kere ağlamaya davet vardır.

¹⁵⁹⁹ Müezzinin “*Haydi kurtuluşa*” diye bağırmasındaki o kurtuluş, işte bu ağlayış, bu isteyiştir.

¹⁶⁰⁰ Kimi üzüntü içinde çaresiz bırakmak istesen, onun gönlüne ağlama yolunu kapatırsın.

¹⁶⁰¹ Böylece def edilemeyen bir belâ gelip çatar ona. Çünkü sızlanma şefaatchisi yoktur.

¹⁶⁰² Ama belâdan kurtarmayı dilediğin kimsenin canını sızlanmaya düşürürsün.

¹⁶⁰³ Kur’an’da, o ağır kahra uğrayan ümetler hakkında dedin ki:

¹⁶⁰⁴ [235b] O solukta ağlayıp sızlanmadılar ki belâ onlardan savuşup gitsin.

¹⁶⁰⁵ Gönülleri katılaşmıştı, o günahlar onlara ibadet gibi görünüyordu¹²¹.

¹⁶⁰⁶ İnatçı kişi kendini suçlu bilmedikçe, gözünden nasıl yaş akabilir?

Yunus’un -ona selâm olsun- kavminin hikâyesi, yakarmanın, ağlayıp sızlamanın, gökten gelen belâyı defettiğinin beyanı ve delilidir.

Yüce Allah, dilediğini yapandır. Öyleyse, sızlanarak yakarmanın ve O’nu ululamanın katında faydası vardır.

Filozoflarsa, “*Allah, tabiata ve sebebe göre işi görür, dilediğince değil. Demek ki sızlanarak yakarmak tabiatı değiştirmez*” derler.

¹⁶⁰⁷ Yunus’un kavmine belâ gelip çatınca gökyüzünden ateş yüklü bir bulut ayrıldı.

¹⁶⁰⁸ Şimşekler çakıyor, taşları yakıyordu. Gök gürlüyor, [insanların] betini benzini sarartıyordu.

¹⁶⁰⁹ Geceleyin bu belâ göklerden gelip çatığında hepsi damlara çıkmışlardı.

¹⁶¹⁰ Hep birlikte damlardan aşağı inip başlarını açıp ovaya doğru gittiler.

¹⁶¹¹ Analar, çocuklarını dışarı attılar. Hepsi ağlayıp bağırışmaya başladılar.

¹⁶¹² O insanlar, akşam namazından seher vaktine kadar başlarına toprak saçtılar.

¹⁶¹³ Hepsinin sesi soluğu kesilmişti. [Allah’tan] o inatçı kavme bir rahmet geldi.

¹⁶¹⁴ Umutsuzluktan, sabırsızca ahlar ediştten sonra yavaş yavaş bulut dağılmaya başladı.

¹⁶¹⁵ Yunus’un hikâyesi uzun ve ayrıntılıdır. Oysa şimdi toprağı anlatma, feyiz verme zamanı.

¹⁶¹⁶ Mademki ağlayıp sızlanmanın Allah katında değeri var, o ağlayıp sızlanmadaki değer başka nerede vardır?

¹⁶¹⁷ Ey umut, haydi şimdi belini sımsıkı bağla. Kalk ey ağlayan, sürekli gül.

¹⁶¹⁸ Çünkü yüce padişah, gözyaşını üstünlükte şehitlerin kanıyla bir tutmaktadır¹²².

[Allah'ın], İsrâfil'i -ona selâm olsun- "Âdem'in
-ona selâm olsun- bedenini terkip etmek için bir avuç
toprak al" diye yeryüzüne göndermesi

1619 Rabbimiz İsrâfil'e: *Git, avucunu o toprakla doldur da gel*, dedi.

1620 İsrâfil de yeryüzüne geldi. Ama toprak yine inlemeye başladı.

1621 *Ey sur meleği, ey hayat denizi, ölümler senin soluklarınla can bulur*, dedi.

1622 *Sur'a üfleyip öyle güçlü bir ses çıkarırsın ki mahşer [çürümüş] kemiklerle dolar.*

1623 *Sur'a üfler, haydi dersin, kalkın ey Kerbelâ şehitleri!*

1624 *Ey ölüm kılıcından ölümü tatmış olanlar, dallar, yapraklar gibi topraktan baş çıkarın.*

1625 *Senin rahmetin, senin o etkili soluğun yüzünden şu dünya dirilişle dolar.*

1626 *Sen rahmet meleğisin, merhamet gösterirsin. Arş'i taşıyorsun, bağışlar kiblesisin.*

1627 Arş, bağış ve adalet madenidir. Onun altından bağışlamayla dolu dört ırmak akar.

1628 Süt ırmağı, bitimsiz bal ırmağı; şarap ırmağı, Dicle gibi akarsular.

1629 Bunlar Arş'tan cennetlere akarlar. Dünyada da onlardan bir miktar görünür.

1630 O dört [ırmak] burada bulanıktır, ama neden? Acı yokluk zehrinden.

1631 O dördünden şu kara toprağa bir yudumcuk döktüler de bir fitne kopardılar.

1632 Böylece şu bayağı kişiler, onların aslını arasınlar [istediler]. Ama adam olmayanlar, burada olanla yetindiler.

1633 [Allah] çocuklar yetişsin diye süt

verdi. Her kadının göğsünü [süt] pınarına çevirdi.

1634 Üzüntüyü ve endişeyi gidermek, güç kuvvet vermek için üzümünden şarabı akıttı.

1635 Hastanın bedenine ilaç olsun diye arının içini bal kaynağına döndürdü.

1636 Temizlenmek, içip kanmak için köklere, dallara, herkese su verdi.

1637 Böylece bunları izleyip asıllarına ulaşmanı [diledi]. Sense bunlarla yetindin a fodul!

1638 Şimdi toprağın macerasını dinle. Bak, o kudret sahibi İsrâfil'e ne masallar okuyor.

1639 İsrâfil'in önünde yüzünü ekşitti; yüz türlü şekle girip dalkavukluk etti.

1640 *Celal sahibi tertemiz Allah hakkı için, bu kahrı bana helal görme*, [dedi].

1641 [236a] *Ben bu halden hale koyuştan bir koku alıyorum. Kafamda kötü bir zan dolaşıp duruyor.*

1642 *Sen rahmet meleğisin, merhamet et. Çünkü Hüma kuşu, hiçbir kuşu incitmez.*

1643 *Ey dert sahiplerine şifa ve rahmet olan, sen de o iki güzel işli [meleğin] yaptığını yap.*

1644 İsrâfil, çabucak padişahın huzuruna döndü. Allah'a özrünü beyan etti, olup biteni anlattı.

1645 *Görünüşte [toprağı] al diye buyruk verdin ama içime onun aksini ilham ettin*, [dedi].

1646 *Kulağıma, [toprağı] almam için emir verdin, ama aklıma bunun aksini emrettin.*

1647 *Rahmet, gazabı geçti, ona üstün geldi, ey işleri örneksiz olan, iyi işler işleyen Rabbim.*

[Allah'ın] çevik Âdem'in -ona selâm olsun-
bedeni olmak üzere, kararlılık ve sebat sahibi bir
melek olan Azrail'i -ona selâm olsun- bir avuç toprak almaya göndermesi

1648 Allah, Azrail'e: *Derhal git, o hayalle-re kapılmış toprağın [haline] bir bak, dedi.*

1649 *O zayıf, kart zalimi bul. Hemen bir avuç torak al da gel.*

1650 Kaza ve kader çavuşu Azrail, gereğini yapmak üzere yer küresine gitti.

1651 Toprak, âdeti olduğu üzere, feryat etmeye başladı. Ona birçok yeminler verdi, antlar içti.

1652 *Ey seçkin kul, ey Arş'i taşıyan, ey Arş'ta da yeryüzünde de buyruğa uyan, [dedi].*

1653 *O biricik Rahman'ın rahmeti hakkı için git. Sana lütuflar edenin hakkı için git.*

1654 Kendisinden başka tapacak bulunmayan şahın hakkı için... Onun katında hiç kimsenin ağlayıp sızlaması reddolunmaz.

1655 [Azrail]: *Ben bu masalla, gizli, açık buyruk sahibi olandan yüz çeviremem ben, dedi.*

1656 [Toprak]: *İyi ama O, yumuşak olmayı da emretti. İkisi de emir, bilgi yoluyla o [emri] tut, dedi.*

1657 [Azrail]: *O, ya tevildir ya kıyas. Apaçık emirde [teville, kıyasa] uyma, dedi.*

1658 *Bu [hiçbir şeye] benzemeyen [emri] tevil edeceğine, kendi düşünceni tevil etmen daha iyi.*

1659 *Yalvarıp yakarmana gönlüm yanıyor, acı gözyaşlarından yüreğim kanla doldu.*

1660 *Merhametsiz değilim, dertlinin derdine o üç temiz melekten daha fazla merhametim var.*

1661 *Ben bir yetime tokat atsam, yumuşak bir adam da onun eline helva verse,*

1662 *Bu tokat, onun tatlısından daha hoştur. Helvaya aldanırsa vah onun haline.*

1663 *Senin feryadından ciğerim yanıyor. Ama Allah, bana [bir başka] lütuf öğretmede.*

1664 *Kahırlar arasında gizli lütuf vardır. Paha biçilmez akik pislik içinde gizlidir.*

1665 *Allah'ın kahrı, benim yüzlerce yumu-*

şaklığımdan daha iyidir. Allah'tan can esir-gemek, can çekişmektir.

1666 *O'nun en zorlu kahrı, iki cihanın yu-muşaklığından daha iyidir. Âlemlerin rab-bi ne güzeldir, O'nun yardımı ne iyidir.*

1667 *O'nun kabrında gizli lütuflar vardır: O'nun için can vermek, cana can katar.*

1668 *Kendine gel, suizannı, sapkınlığı bı-rak. Sana gel deyince, başını ayak yap.*

1669 *O'nun gel değişti, [sana] yücelikler ka-tar; esriklikler, eşler, yaygılar bağışlar.*

1670 *O yüce emri, hiç mi hiç eğip büke-mem, onda gevşeklik gösteremem ben.*

1671 *O bayağı toprak bütün bunları duy-du. Ama o suizan, kulağını tıkamıştı onun.*

1672 *O aşağılık toprak, yine bir başka şe-kilde yalvarmaya, sarhoş gibi secde etme-ye başladı.*

1673 [Azrail]: *Hayır, kalk artık, bundan sana zarar gelmez. Ben sana canımı başımı rehin bırakayım, güvence vereyim, dedi.*

1674 *Yalvarmayı düşünme, o rahmet ve adalet sahibi padişah'tan başkasına yalvarma artık.*

1675 *Ben emir kuluyum, [emri] terk ede-mem. O'nun emri, denizden toz koparır.*

1676 *O kulağı, gözü, başı yaratanın [em-rinden] başka, kendi canımdan ne bir hayır dinlerim ne bir şer.*

1677 *Kulağım, O'nun sözünden başkasına sağır-dır. O, bana tatlı canımdan da tatlı bir candır.*

1678 *Can, O'ndan geldi, O candan değil. O, karşılıksız olarak yüz binlerce can verir.*

1679 *Can kim olur ki onu kerem sahibine yeğleyeyim? Pire kim olur ki onun yüzün-den yorganı yakayım?*

1680 *Ben, O'nun hayrından başka bir ha-yır bilmem. O'ndan başkasına sağırım, dil-sizim, körüm ben.*

1681 *Kulağım ağlayıp inleyenlere sağırdır. Çünkü ben O'nun elinde bir mızrak gibiyim.*

[236b] Sana, kendisinden bir zulüm erişen bir varlık, gerçekte bir alete benzer. Arif, odur ki alete değil, Hakk'a bakar. Görünüşte alete baksa bile, bu, bilgisizliğinden değil, öyle gerektiğindendir. Nitekim Bayezid -Allah sırrını kutsasın- şöyle demiştir: Ben bunca yıldır bir yaratılmışla konuşmadım, bir yaratılmıştan söz işitmedim. Oysa halk, onlarla konuşuyorum, onları dinliyorum sanır. Çünkü onlar, en büyük muhatabı görmezler. Onlar, benim halime nispetle, ondan [yansıyan] sese benzerler. Akıllı dinleyici sese aldırılmaz. Hani meşhur bir atasözü vardır ya:

Duvar çiviye: "Beni niye yaralıyorsun?" der.

Çivi de: "Sen beni çakana bak" der.

1682 [Azrail]: *Ahmak gibi mızraktan merhamet umma. Mızrağı elinde tutan padişah'tan um.*

1683 *O yücenin elinde tutsak olan mızrağa, kılıca nasıl yalvarabilirsin?*

1684 *O, sanatta Âzer'dir, bense putum. Benden ne alet yaparsa o olurum ben.*

1685 *Beni kadeh yaparsa kadeh olurum, hançer yaparsa hançer.*

1686 *Çeşme yaparsa su veririm, ateş yaparsa ışık saçarım.*

1687 *Yağmur yaparsa, harman veririm; ok yaparsa bedene saplanırım.*

1688 *Yılan yaparsa zehir saçarım; yardım ederse hizmet ederim.*

1689 *Ben iki parmak arasındaki kalem gibiyim*¹²³. *Kulluk safında işkilli değilim.*

1690 *Azrail toprağı lafa tutup oyaladı da o yaşlı topraktan bir avuç kapıverdi.*

1691 *Büyücü gibi yeryüzünden [bir avuç toprak] kaptı; topraksa, kendinden geçmiş, sözle meşguldü.*

1692 *Ayağı mektepten kaçanlar gibi o isteksiz toprağı Allah'a götürdü.*

1693 *Allah: Apaydın bilgime yemin olsun ki seni bu halkın cellâdı yapacağım, dedi.*

1694 [Azrail]: *Yarabbi, ölüm anında in-*

sanların boğazını sıkarken halk düşman kesilir bana, dedi.

1695 *Yüce Allahım, nefrete uğramayı, düşman yüzlü görünmeyi bana reva görür müsün?*

1696 [Allah]: *Ben, sıtma, kulunç, baş dönmesi, yaralanma gibi öyle sebepler yaratırım ki*

1697 *Onların gözlerini senden, o hastalıklara, o üç kat sebeplere çeviririm, [dedi].*

1698 [Azrail]: *Yarabbi, ey yüce Allahım! Öyle kulların olur ki sebepleri bile yırtarlar, dedi.*

1699 *Gözleri sebeplerden öteye geçer; Allah lütfuyla perdeleri aşar.*

1700 *Onlar hallere uygun göz hekiminden birlik sürmesini bulurlar da hastalıklardan, sebeplerden kurtulurlar.*

1701 *Sıtmaya, kulunca, basura bakmazlar. Bu sebeplere hiç ehemmiyet vermezler.*

1702 *Çünkü bu hastalıklardan her birinin devası vardır. Deva kabul etmeyen [hastalık] kaza ve kaderdir.*

1703 *Soğuk derdinin devası nasıl kürk [giymekse], kesinlikle bil ki her hastalığın bir devası vardır.*

1704 *Ama Allah, bir adamı dondurmayı diledi mi, soğuk yüz kürkün üstünden bile geçip [etki eder].*

1705 Vücuduna öyle bir titreme verir ki ne elbise kâr eder ona ne ev.

1706 Kaza gelince hekim aptallaşır. O ilaç da fayda vermede yolunu şaşırır.

1707 Gözü görenin idraki ahmakları avlayan bu perdelerle nasıl perdelenir?

1708 Göz sağlam olunca aslı görür. Adam şaşı olursa ancak ayrıntıyı görür.

[Allah'tan]: *"Ey Azrail, sebepler, hastalıkları ve kılıç yarası gözüne görünmeyene, senin yaptığın iş de görünmez. Çünkü sen o sebeplerden bile daha gizlisin, ama [sonuçta] sen de bir sebepsin. Hatta öyle olur ki hastaya 'Allah, ona sizden yakındır ama siz görmezsiniz'¹²⁴, [sırrı] bile gizli kalmaz"* diye cevap gelmesi

1709 [237a] Allah: *"Aslı bilen kişi, arada seni nasıl görsün?"* dedi.

1710 *Kendini halktan gizledin, aydın göz-lülerin önünde sen de bir perdesin.*

1711 Ecel, onlara şeker gibi gelirken, göz-leri devletle, ikballe sarhoş olur mu?

1712 Bedenin ölümü onlara acı gelmez. Çün-kü kuyudan, zindandan çimenliğe çıkarlar.

1713 Bu ıstıraplar dünyasından kurtulurlar. Hiç kimse bir hiçin kayboluşuna ağlamaz.

1714 [Devlet] erkânından biri, zindanın burcunu yıksa, zindanda olanın gönlü ona incinir mi?

1715 Yazık, şu mermer taşı kırdı da canı-mızı, ruhumuzu hapisten kurtardı,

1716 O güzelim mermer, o değerli taş, zindanın burcunun süsüydü, yakışığıydı,

1717 Zindandaki kurtulsun diye nasıl da kırdı onu? Bu suç yüzünden onun elini kırmalı [der mi?]

1718 Zindandan çıkarılıp darağacına gö-türülenden başka hiçbir mahpus böyle saçma söz söylemez.

1719 Yılan zehirlerinin arasından çık-a-rılıp şekere götürülen kimseye bu iş acı gelir mi hiç?

1720 Can, beden kavgasından sıyrılıp beden ayağı olmadan gönül kanadıyla uçar gider.

1721 Zindan kuyusunda geceleyin uyuyup, düşünde gül bahçesi gören adam gibi hani.

1722 *Allahım, der, beni bedene geri döndür-me de şu gül bahçesinde gezip dolaşayım.*

1723 Allah da ona: *Duan kabul oldu; dön-me, der.* Doğrusunu Allah daha iyi bilir.

1724 Böyle bir düş, ne güzel olur bir bak. [Adam] ölümü görmeden cennete gidiyor.

1725 O adam artık, kuyunun dibinde zincire vurulmuş bir bedenle uyanmaya hasret çeker mi hiç?

1726 Eğer inanmışsan, artık savaş safına gir, çünkü senin meclisin gökyüzündedir.

1727 Mihrabın önündeki mum gibi yukarılara ulaşma umuduyla ayağa kalk ey kul.

1728 Bütün gece, başı kesilmiş mum gibi istek içinde gözyaşı saç, yanıp yakıl.

1729 Yemeden, içmeden ağzını yum; se-mavî sofraya doğru koş.

1730 Her an, her solukta gökyüzüne umut bağla. Söğüt gibi göğe [erme] arzu-suyla rakset.

1731 Gökyüzünden hep sana su ve ateş gelmekte, rızkını arttırmaktadır.

1732 Seni de oraya götürürse buna şaşıl-maz. Aczine bakma, isteğine bak.

1733 Çünkü bu istek, sende Allah emanetidir. Çünkü her istek sahibi, bir istenene lâyıktır.

1734 Gayret et de bu istek artsın. Böylece gönlün şu beden kuyusundan çıksın.

1735 Halk, falanca miskin öldü desin, sen de ey gafiller ben diriyim de.

1736 Bedenim yapayalnız yatıp uyumuşsa da gönlümde sekiz cennet açılmış.

1737 Can, güller, nesrinler arasında uyuduktan sonra, beden, şu pislik içinde kalmış ne gam.

1738 Ha gül bahçesinde uyumuş ha külhanda, uyumuş canın bedenden haberi mi var ki?

1739 Can, şu su rengi dünyada “*Keşke kavmim bilseydi*”¹²⁵ diye naralar atmada.

1740 Can, şu beden olmadan yaşamayı istemezse, gökyüzü kimin eyvanı olacak peki?

1741 Canın, bedensiz yaşamayı istemezse, “*Rızkınız göktedir*”¹²⁶ [müjdesi] kime nasip olacak?

Dünyanın yağlı, tatlı [nimetlerinin] tehlikesi ve bunların Allah yemeğine engel oluşunun beyanı hakkında. Nitekim [Peygamber] şöyle buyurmuştur: “*Açlık, Allah yemeğidir. Onunla, doğru kişilerin bedenlerini diriltir.*” Yani açlıkta Allah yemeği vardır. Şu da yine onun sözüdür: “*Ben Rabbimin katında gecelerim, o beni yedirir, içirir.*” Allah da “*Sevinç içinde rızıklandırılır*”¹²⁷ demiştir.

1742 Şu kaba, pis rızık kırıntılarından kurtulursan, değerli bir yemeğe ve aزیğa ulaşırsın.

1743 O yemekten binlerce okka yesen, yine peri gibi tertemiz, hafif [bir halde] gidersin.

1744 [O yemek] ne yel yapar sende ne kulunç, ne de mide ağrısı çarmihına gerer seni.

1745 [Dünya yemeğinden] az yersen, karga gibi aç kalırsın; çok yersen, ağzından burnundan geçirmeye başlarsın.

1746 Az yersen, huyun bozulur, kuru kalır, zayıflarsın. Çok yersen de mide fesadına uğrarsın.

1747 Allah'ın yemeğiyle, o sindirimli azıkla, gemi gibi öylece deniz üzerinde gidersin.

1748 Oruca sabret, ısrarcı ol; [sonra da] her an Allah rızkını bekle.

1749 Çünkü o işi güzel sabırlı Allah, bekleyenlere hediyeler verir.

1750 [237b] Tok adam, yemek çabuk mu

gelecek, geç mi gelecek diye ekmek beklemes.

1751 Azığı olmayansa habire [yemek] nerededir. Açlık içinde yemek bekleyip aranır.

1752 Beklemezsen, o yetmiş kat devlet nevalesi gelmez sana.

1753 Babacığım, yücelerin sofrasının gelmesi için adam gibi bekle, bekle.

1754 Her aç, sonunda bir azık bulur. Bir devlet güneşi üzerine vurur.

1755 Himmetli misafir, bir yemekten az yerse, sofrası sahibi, ona daha güzel bir yemek getirir.

1756 Yoksul, bayağı sofrası sahibine gelince, o başka... Sen kerim olan rızık vericiye suizanda bulunma.

1757 Ey güvenilir kişi, bir dağ gibi başını kaldır da güneşin ilk ışığı sana vursun.

1758 Çünkü o oturaklı yüce dağın başı da şehir güneşini beklemektedir.

*“Ölüm olmasaydı, bu dünya ne hoş olurdu.
Dünya malı ne hoş olurdu yok olup gitmeseydi”
diye bu tarzda saçma sapan sözler söyleyen aldanmış kişiye cevap*

¹⁷⁵⁹ Birisi: *Arada ölümün ayağı olmasaydı, bu dünya ne güzel olurdu*, diyordu.

¹⁷⁶⁰ Bir başkası: *Ölüm hiç olmasaydı, şu ıstıraplar dünyası bir saman çöpüne bile değmezdi*, dedi.

¹⁷⁶¹ *Dövlümeden olduğu gibi bırakılmış, ovaya yığılmış bir harmana benzerdi.*

¹⁷⁶² Sen ölümü hayat sandın da tohumu çorak toprağa ektin.

¹⁷⁶³ Ey ahmak, yalancı akıl, [her şeyi] ters gördüğünden hayatı da ölüm olarak görür.

¹⁷⁶⁴ Ey Allahım, sen bize bu *aldanış yurdunda*¹²⁸ her şeyi olduğu gibi göster¹²⁹.

¹⁷⁶⁵ Ölümüne yazıklanan hiçbir ölü yoktur; yazıklanması azığının azlığınadır

ancak¹³⁰.

¹⁷⁶⁶ Yoksa [ölen], bir kuyudan bir ovaya çıkmış; devlete, diriliğe ve genişliğe ulaşmıştır.

¹⁷⁶⁷ Bu yas konağından, bu utanç verici deve yatağından geniş bir ovaya göçmüştür.

¹⁷⁶⁸ Orası doğruluk makamıdır, yalan sayvanı değil. Ayrandan değil, halis şaraptan mestlik vardır orada.

¹⁷⁶⁹ *O doğruluk makamında Allah ile oturmaktadır o*¹³¹. Şu ateş tapınağının suyundan balçığından kurtulmuştur.

¹⁷⁷⁰ Aydınlık bir hayat yaşamadıysan, bir iki soluk kaldı işte, [hiç olmazsa] adam gibi öl.

Kul, daha hak etmeden ona nimetler veren
yüce Allah'ın rahmetinden umulan şeyler hakkında.
“O, insanlar umutsuzluğa düştükten sonra yağmur yağdırır”¹³². ”
Nice uzaklık vardır ki yakınlığı getirir. Nice kutlu günah vardır,
nice saadet vardır ki kötülük umulan şeyden meydana gelir.
Bunlar, *“Allah'ın onların kötülüklerini iyiliklere çevirdiğinin bilinmesi içindir”¹³³. ”*

¹⁷⁷¹ Hadiste şöyle gelmiştir: Kıyamet günü, her bedene kalk diye emir gelir.

¹⁷⁷² Sur'a üfürülmesi, tertemiz Allah'ın *“Ey zerreler, topraktan başınızı çıkarın”* diye emretmesidir.

¹⁷⁷³ Akıl, sabah vakti her bedene nasıl geliyorsa, her can bedenine öyle geri gelir.

¹⁷⁷⁴ Can, o gün, kendi bedenini tanır; defineler gibi kendi viranesine girer.

¹⁷⁷⁵ Kendi bedenini tanır da onun içine girer. Kuyumcunun canı, terzinin [bedenine] girer mi hiç?

¹⁷⁷⁶ Bilginin canı, bilgine doğru koşar; zalimin canı zalime doğru koşar.

¹⁷⁷⁷ Koyunla kuzu sabah çağı birbirini nasıl tanırsa, Allah bilgisi de [canlara, bedenleri] tanıtmıştır.

¹⁷⁷⁸ Ayak, karanlıkta kendi ayakkabısını tanıırken, can kendi bedenini tanımaz olur mu hiç a güzelim?

¹⁷⁷⁹ Ey [Allah'a] sığınan, sabah küçük mahşerdir. Büyük mahşeri onunla kıyas et.

¹⁷⁸⁰ Can, nasıl balçığa doğru uçarsa, [amel] defteri de sağa sola öyle uçar.

¹⁷⁸¹ Dün neyi huy edindiysen, iyilik, kötülük, cimrilik, cömertlik defterini avucuna koyarlar.

1782 Seher vakti uykudan uyandı mı, o hayır ve şer ona doğru gelir.

1783 Sakınıp çekinmeyi huy edinmişse, uyandığı zaman yanına o gelir.

1784 Dün, ham, çirkin ve azgın bir halde idiye, defterini sol yanında yas mektubu gibi simsiyah bulur.

1785 Dün, temiz, takvalı, dindar bir halde idiye, uyandığı zaman değerli inciye elde eder.

1786 [238a] Bizim uyumamız ve uyanmamız, ölümün ve mahşerin varlığına iki tanıktır.

1787 Küçük mahşer, büyük mahşeri gösterir; küçük ölüm, büyük ölümü aydınlatır.

1788 Fakat bu [amel] defteri, hayaldir, gizlidir. Büyük mahşerde apaçık ortaya çıkar o.

1789 Bu hayal, burada gizlidir, eseri görünür. Ama orada bu hayalin suretleri oluşur.

1790 Mimara bir bak, toprağa tohum [eker] gibi gönlünde bir ev yapma hayali vardır.

1791 O hayal, içindeki tohumu bitiren toprak gibi, içeriden dışarıya çıkar.

1792 Gönülde yurt tutan her hayal, mahşer günü bir surete bürünür.

1793 O mühendisin zihnindeki [bina] hayali gibi; tohum tutan topraktaki bitki gibi.

1794 Her iki mahşeri kısaca anlatmaktan maksadım, müminlerin anlatılan kıssadan bir hisse almasıdır.

1795 Kıyamet gününün güneşi doğunca çirkin de güzel de derhal yerden kalkar.

1796 Kaza divanına doğru koşmaya başlar; gerçek akçeyle sahte akçe potaya girer.

1797 Gerçek akçe, sevinir nazlanır. Sahte akçeyle yanıp erimeye başlar.

1798 Her an imtihanlar gelir çatar; gönül sırları bedende görünür.

1799 Suyla yağ nasıl kandille belli olursa, toprak sırlarını nasıl açığa vurursa öyle.

1800 Baharın eli, soğanı, pırasayı, haşhaşı nasıl çıkarır, kışın sırrını nasıl ortaya koyarsa öyle.

1801 Birisi "*Biz Allah'tan sakınanlarız*" [dercesine] yemyeşil, öbürünün başı menekşe gibi aşağıda.

1802 Gözler tehlike yüzünden dışarı fırlamış; [gönle] yerleşen korkudan on çeşmeye dönmüş.

1803 Defterler sol yandan gelmesin diye gözler açık bir halde bekleşmedeler.

1804 Gözler bir sağ yana bir sol yana çevrilmede, çünkü talih defterinin sağdan verilmesi kolay değil.

1805 Bir kulun eline, günahlar yüzünden kararmış, kötülüklerle dolmuş bir defter verilir.

1806 İçinde doğru kişilerin gönlünü incitmekten başka bir tek iyilik, bir tek yararlı iş yok.

1807 Baştan sona kadar çirkinliklerle, günahlarla, yol ehliyle alay edişle, ıslık çalışla dolu.

1808 Onun düzenbazlıkları, hırsızlıkları, Firavunlar gibi ben, biz deyişleri [yazılı].

1809 O ağırcaanlı [kul] defterini okuyunca, zindanın yolunu tutacağını anlar.

1810 Suç ortada, özür yolu kapalı olduğu için, hırsızlar gibi darağacına doğru yürür gider.

1811 O binlerce bahane, o binlerce kötü söz, ağzının üzerinde pis bir çiviye döner.

1812 Hırsızlık malları üstünde, evinde meydana çıkmış; martavalı kaybolup gitmiştir.

1813 Cehennem zindanına doğru yürümeye koyulur. Çünkü dikenin ateşten kaçmasına imkân yok.

1814 Önceleri gizli olan, sonradan bekçiler gibi ortaya çıkan melekler, memurlar gibi önüne ardına düşerler.

1815 Yürü ey köpek, kendi çöplüğüne gir diye sürer, mızrakla dürterler.

1816 Olur da o kuyudan kurtulurum diye her yol başında ayağını sürür.

1817 Oyalanarak durur, direnir, bir umutla yüzünü arkaya çevirir.

1818 Güz yağmuru gibi gözyaşı döker, kuru bir umuttan başka nesi vardır ki onun?

1819 Her an yüzünü arkaya çevirir. Kut-sal Allah dergâhına yüz tutar.

1820 Bunun üzerine Allah'tan, o ışık ikliminden, ona: "A çıplak tembel" deyin diye emir gelir.

1821 A kötülük madeni ne bekliyorsun? A sersem, ne diye yüzünü geriye çeviriyorsun?

1822 A Allah'ı inciten, a Şeytan'a tapan, defterin, eline verilen o defter işte.

1823 Yaptığın [işlerin] defteri gördüğün halde ne diye ardına bakınıyorsun, yaptığın işin cezasını gör.

1824 Boşu boşuna niye emekliyorsun? Böyle bir kuyuda aydınlık umudu nerede?

1825 Ne dışyüzünde bir ibadet [eseri] var, ne içinde, gizliden gizliye bir [iyi] niyet.

1826 Ne geceleri yalvarıp yakardın, kıyama durdun; ne gündüzleri perhiz edip oruç tuttun.

1827 Ne kimseyi incitmek için dilini tuttun; ne de ibretle önüne ardına baktın.

1828 Önünde ne vardı: Ölümü anma, can çekişme. Ardında ne vardı: Dostlarının senden önce ölümü.

1829 A buğday gösterip arpa satan sah-

tekâr, ettiğin zulme de coşkulu bir tövbede bulunmadın ki sen.

1830 Kendi terazin eğri ve hileli olduğu halde, mükâfat terazisinin doğru olmasını nasıl beklersin?²¹³⁴

1831 Sen hainlikte, eksik tartmada sol ayağa dönmüşken, defterin nasıl sağ eline gelsin?

1832 [238b] A boyu posu bükülmüş kişi, ceza¹³⁵ gölgeye benzer, onun için senin gölgen de önüne iki büküm düşecek.

1833 [Allah'tan] bu türden sert hitaplar gelir. Öyle ki bunları dağ duysa beli bükülür.

1834 Kul: Beyan buyurduğundan yüz kat kötüyüm, yüz kat kötüyüm, yüz kat kötü, der.

1835 Sen, bundan daha kötülerini de hilmle örttün, yoksa ilminle bütün kepazeliklerimi bilirsın.

1836 Ama kendi mücadelem, amelimin dışında, hayrımın, şerrimin, küfrümün, meşrebimin ötesinde,

1837 Çaresizlik içinde yalvarışım, benim, ya da benim gibi yüzlercesinin hayali, kuruntusu bir yana,

1838 Kendi doğruluğuma, isyanıma bakmadan sadece senin lütfuna umut bağlamıştım.

1839 Ey garazsız kerem sahibi, karşılıksız lütfunu, mutlak bağışını ummadaydım.

1840 O yüzden ardıma dönüp mutlak keremine yüz tuttum da kendi amelime bakmadım.

1841 Yüzümü o umuda tuttum, çünkü bundan önce de sen varlık verdin bana.

1842 Bedava varlık elbisesi bağışladın bana. Her zaman ona güvendim ben.

1843 [Kul] kendi suçunu, hatasını sayıp dökünce, [Allah'ın] mutlak bağışlaması da ihsana başlar.

1844 *Ey melekler, onu yeniden bize getirin, çünkü gönül gözü rica yönünde, der.*

1845 *[Suçuna] aldırış etmeden azat edelim onu, bütün suçlarının üzerine kalem çekiverelim.*

1846 *Birinin iyiliğinden, kötülüğünden kendisine zarar gelmiyorsa onun [suçuna] aldurmamak mubahtır.*

1847 *Keremimizle güzel bir ateş yakalım da az çok, ne kadar günahı, kusuru varsa bir şey kalmasın.*

1848 *Öyle bir ateş [yakalım] ki alevindeki en küçük kıvılcım, suçu da yaksın, cebri de, ihtiyarı da.*

1849 *İnsanın yerleştiği yere bir alev salalım*

da dikenliği ruhani bir gül bahçesine döndürelim.

1850 *Biz dokuzuncu kat gökten “Amellerinizi düzeltsin¹³⁶” iksirini gönderdik.*

1851 *Artık o sonsuz ışığın yanında insanların atasının ihtişamı ne olur ki?*

1852 *Söyleyen uzvu bir et parçası; gören gözü bir yağ parçasıdır.*

1853 *Duyan kulağı, iki parça kırkırdak; anlayan uzvu, iki damla kan, yani kalptir.*

1854 *Sen içi pislik dolu bir kurtçuksun, ama dünyaya bir velvele salmışsın.*

1855 *Sen meniden var edildin, benliği bırak. Ey Ayaz, o postu hatırla.*

Ayaz'ın çarığıyla postunu bir odada tutmasının, kapı yoldaşlarının, kapısının sağlamlığı ve üzerinde ağır bir kilit olması yüzünden onun o odada bir hazinesi var diye kuşkulanmalarının hikâyesi

1856 *Ayaz, kurnazlığından bir iş etmiş, postuyla çarığını [bir odaya] asmıştı.*

1857 *Her gün o boş odaya girer, [kendi kendine]: Ululuğuna bakma, işte çarığım şu, [derdi].*

1858 *Padişaha: Onun bir odası var, oraya altın, gümüş küplerini koymuş, dediler.*

1859 *Hiç kimseyi oraya sokmuyor. Kapısını da sürekli kapalı tutuyor.*

1860 *Padişah: “Şaşılacak şey, o kölenin bizden gizleyip sakladığı ne ola ki?” dedi.*

1861 *Bunun üzerine, “Gece yarısı [kapıyı] aç, odaya gir” diye bir beye işaret etti.*

1862 *Ne bulursan yağmala, sırrını da nedimlere ifşa et.*

1863 *Bunca ikrama, sayısız lütfâ karşılık alçaklığından altın gümüş saklıyor ha.*

1864 *Vefa gösteriyor, aşk duyuyor, coşup köpürüyor, ondan sonra da buğday gösterip arpa satıyor ha¹³⁷.*

1865 *Aşkta hayat bulana kulluktan başka [işe kalkışmak] haramdır.*

1866 *Gece yarısı o bey, otuz güvenilir adamla Ayaz'ın odasını açmak için sözleşti.*

1867 *Nice yiğitler meşaleler yakmış, severek odaya doğru gidiyor,*

1868 *Padişahın emri böyle, odayı açacağız, her birimiz bir altın torbası alacağız, [diyorlardı].*

1869 *İçlerinden biri: Hey gidi hey altın da ne ki? Sen akikten, la'lden, inciden haber ver, dedi.*

1870 *Sultanın hazinesinin en has kuludur o. Hatta padişahın canından ötedir şimdi o.*

1871 *Böyle bir sevginin yanında, lalin, yakutun, zümrüdün, akiğin lafı mı olur?*

1872 *Padişahın ona karşı bir suizanni yoktu. Sınamak için bir şaka yapıyordu.*

1873 *Onu her türlü kirden, pislikten temiz biliyordu. Ama vehmi yüzünden yine de yüreği titriyordu.*

1874 [239a] Sakın, böyle bir şey olup da incinmesin, ona bir utanç gelmesini istemem.

1875 O, böyle bir şey yapmamıştır, yapsa bile yakışır ya. O bizim sevgilimizdir, ne isterse yapsın.

1876 Sevgilim ne yaptıysa ben yapmışım demektir. Ben perde altında olsam bile işte o benim, ben de oyum.

1877 Sonra yine, böyle huylar, böyle hasletler ondan uzaktır, diyordu, böyle yalan bir söz [olsa olsa] saçmalıktır, hayaldir.

1878 Böyle bir şeyin olması Ayaz'dan uzaktır, imkânsızdır. Çünkü o dibi görürmeyen bir denizdir.

1879 Yedi deniz, onun içinde bir damladan ibarettir. Bütün varlık, onun dalgasından bir köpüktür.

1880 Bütün temizlikleri o denizden elde ederler. Onun her bir damlası birer mine işleyicisidir.

1881 O şahlar şahıdır, hatta [adamı] şah edendir; ama kötü göz değmesin diye adı Ayaz olmuştur.

1882 İyi gözler bile kıskançlık yüzünden ona kötü gelir; çünkü güzelliğin haddi yoktur.

1883 O meleklerin bile kıskandığı [kişiyi] övmek için gökler kadar geniş bir ağız isterim.

1884 Bunun gibi, ya da bunun yüz katı bir ağız bulsam, yine de şu inleyen fer-yadına dar gelir o ağız.

1885 A güvendiğim [dost], bu kadarcık da söylemesem zayıflığından gönül sırçası kırılacak.

1886 Gönül sırçasını incecik gördüm de onu yatıştırmak için nice elbiseler yırttım.

1887 A güzelim, hiç kuşku yok ki ben her aybaşı muhakkak deli divane olurum.

1888 Kendine gel, çünkü bugün o üç günün ilki. Bu gün zafer günü, firuze günü değil.

1889 Padişahın tasasını çeken her gönül için her solukta bir aybaşı vardır.

1890 Ben deliye dönünce düzen bozuldu, Mahmut'un hikâyesi de kaldı, Ayaz'ın vasıfları da.

Anlatılan, hikâyenin suretidir. Bu suret, surete tutulup kalanlara uygun, onların tasvir aynasına yaraşır bir surettir.

Bu hikâyenin gerçekliğindeki kutsallıktan dolayı, söz, bu indirgeyerek anlatıştan utanır.

Utancından başı da kaybolur, sakalı da, kalemi de.

Akıllıya bir işaret yeter¹³⁸.

1891 Değil mi ki benim filim düşünde Hindistan'ı gördü, haraçtan umudunu kes köy harap oldu çünkü.

1892 Sağlığım afiyetim gittikten sonra, nasıl şiir söyler, kafiye bulurum?

1893 Kederler içinde deliliğim bir çeşit değil ki. Delilik içinde delilik var bende delilik içinde delilik.

1894 Varlığı, yoklukta görelî beri, gizemli işaretler yüzünden bedenim eridi.

1895 Ey Ayaz, aşkımdan kıla döndüm, hikâyeyi söylemekten kaldım, [artık] sen benim hikâyemi söyle.

1896 Senin aşkının efsanesini ta canımdan söyledim. Şimdi sen benim efsanemi oku, çünkü ben efsane oldum.

1897 Zaten sen okumadasın a kendisine uyulan kişi, ben değil. Ben Tur dağıyım, sen Musa'sın, bu da ses.

¹⁸⁹⁸ Zavallı dağ, sözün ne olduğunu nereden bilsin? Sözü Musa bilir, çünkü dağ bomboştur.

¹⁸⁹⁹ Dağ, [bilse bile] ancak kendi kadince bilir. Beden, ruhun güzelliğinden pek az şeye sahiptir.

¹⁹⁰⁰ Beden, hesapta usturlaba benzer; güneşe benzeyen ruhun bir delilidir.

¹⁹⁰¹ Gözü keskin olmayan müneccime, ister istemez usturlaba başvurmak şarttır.

¹⁹⁰² Güneşin durumunu anlamak için onu usturlapla hesaplaması lâzımdır.

¹⁹⁰³ Doğruyu bile usturlapla arayan can, gökyüzünü, güneşi ne kadar bilebilir?

¹⁹⁰⁴ Sen, göz usturlabıyla baktığın sürece dünyayı görmede kesinlikle çok eksik kalırsın.

¹⁹⁰⁵ Sen dünyayı gözün kadar görebilirsin. Dünya nerede? [Sen neredesin?] Niye bıyık buruyorsun?

¹⁹⁰⁶ Ariflerin bir sürmesi vardır, onu ara da ırmağa benzeyen şu gözün denize dönsün.

¹⁹⁰⁷ Zerre kadar aklım fikrim varsa, bu

ne sevdadır, bu ne perişan sözdür? [diye düşünmem lâzım].

¹⁹⁰⁸ Ama başımda akıldan fikirden eser yoksa bu yanlış sözde benim ne suçum var?

¹⁹⁰⁹ Hayır, suç benim aklımı alanda, bütün akıllıların aklı, önünde ölen kişide.

¹⁹¹⁰ Ey akla sığınak olan, fikirleri fitneye düşüren, akılların senden başka bir umut yeri yok.

¹⁹¹¹ Beni deli ettiğinden beri aklı hiç arzulamadım. Beni süslediğinden beri güzelliğe hiç haset etmedim.

¹⁹¹² Senin sevdanla çıldırmam güzel değil mi? Evet de, Allah sana hayırlar versin.

¹⁹¹³ O ister Arapça söylesin, ister Farsça, onu [duyacak] kulak nerede, anlayacak akıl nerede?

¹⁹¹⁴ [239b] Onun şarabı, her akla lââyık değil. Onun küpesi her kulağın oyuncağı değil.

¹⁹¹⁵ İşte bir defa daha çılgınca geldim. Yürü, yürü ey can, çabuk bir zincir getir.

¹⁹¹⁶ Sevgilimin zülfünün zincirinden başka, iki yüz zincir de getirsen kırarım.

“İnsan, neden yaratıldığına bir baksın¹³⁹”
hükmünce çarıkla posta bakmanın hikmeti

¹⁹¹⁷ Sen yine Ayaz'ın aşk hikâyesine dön. Çünkü o, ağzına kadar sırlarla dolu bir hazinedir.

¹⁹¹⁸ [Ayaz] her gün, çarığıyla postunu görmek için o güzel odaya giderdi.

¹⁹¹⁹ Çünkü varlık, pek sarhoş eder, aklı baştan alır, gönülden utanmayı giderir.

¹⁹²⁰ Bu varlık sarhoşluğu, pusudan çıkıp bizden öncekilerden yüz binlercesinin yolunu kesmiştir.

¹⁹²¹ Azazil de işte bu sarhoşluk yüzünden, Âdem neden bana baş olsun diye

İblis oldu.

¹⁹²² Ben, hem efendiyim hem de efendi oğlu. Yüzlerce hüner göstermeye kabiliyetim var, bunu yapmaya hazırım, [dedi].

¹⁹²³ Ben hünerde kimseden aşağı değilim ki hizmet etmek için düşmanın önünde durayım.

¹⁹²⁴ Ben ateşten doğdum, o balçıktan. Ateşin yanında balçığın ne değeri olabilir?

¹⁹²⁵ Benim kâinatın ulusu, zamanın övüncü olduğum sırada o neredeydi?

“Cinleri, dumanlı bir ateşten yarattı¹⁴⁰”
[âyetiyle] yüce Allah’ın İblis hakkında:
“O cinlerdendi, [Rabbinin] buyruğundan dışarı çıktı¹⁴¹” buyurması

¹⁹²⁶ O sefih [Şeytan’ın] can ateşi alevlenmedeydi; Hani “Çocuk, babasının sırrıdır” [dendiği gibi] bir ateşti.

¹⁹²⁷ Hayır, yanlış söyledim, [o ateş] Tanrı kahrıydı. Buna bir sebep göstermeye de gerek yok.

¹⁹²⁸ Sebepsiz, sebeplerden arınmış bir iş bu. Ezelden beri sürüp gidiyor, olup bitiyor.

¹⁹²⁹ O’nun sebepsiz, tertemiz yaratışına, ne sonradan var olanın (hâdis) sebebi sıgar, ne de sonradan var oluşun (hades).

¹⁹³⁰ Baba sırrı da nedir? Babamız O’nun yaratışındır. Yaratış içtir, suretteki babaysa kabuk.

¹⁹³¹ A beden fındığı, bil ki dostun aşktır. Canının içini arar da o yüzden kabuğunu kırar.

¹⁹³² [Allah] kabuğu kendine dost edinen o cehennemliğin “Derisini değiştiririz¹⁴²” der.

¹⁹³³ Senin anlamın, için/özün ateşe galip gelir. Ama derin, ateşe odun olur.

¹⁹³⁴ Ateşin gücü, içinde ırmak suyu olan tahta testinin dışına işler ancak.

¹⁹³⁵ İnsanın anlamı, ateşten üstündür. Cehennemlinin Mâlik’i ateşte helâk olur mu hiç?

¹⁹³⁶ Öyleyse sen bedenini geliştirme, anlamı geliştir de Mâlik gibi ateşe hakim ol.

¹⁹³⁷ Sense deri üstüne deri ekliyor, post gibi duman içinde kalıyorsun.

¹⁹³⁸ Ateşin yiyeceği ot, ancak deriden ibarettir. Allah’ın kahrı o kibrin derisini yüzer.

¹⁹³⁹ Bu kibirlenme, derinin sonucudur. O kibre, mal mülk, makam [sevgisi] o dosttan gelir.

¹⁹⁴⁰ Bu kibirlenme nedir? İçten/özden

gafil olmak. Buzun, güneşten gizlenip gafil oluşu gibi.

¹⁹⁴¹ Güneşten haberdar oldu mu buz kalmaz, yumuşar, ısınır, derhal eriyiverir.

¹⁹⁴² Bütün beden, içi/özü görmek yüzünden tamaha dönüşür. Bayağılaşır, aşık olur, çünkü tamah eden alçalır.

¹⁹⁴³ İçi/özü görmeyen, kabukla yetinir. “Yetinen, yücelir¹⁴³” bağı da ona zindan kesilir.

¹⁹⁴⁴ Burada yücelik, kâfirliktir, dinde alçalıştır. Taş, taşlıktan çıkmadıkça yüzük olur mu hiç?

¹⁹⁴⁵ Sen taşlık makamında [kalmış], benlikten söz ediyorsun. Oysa şimdi senin yoksullaşmanın, yok olmanın sırası.

¹⁹⁴⁶ Kibir, her zaman mal mülk, makam peşindedir. Çünkü külhan, tezekle tava gelir.

¹⁹⁴⁷ Bu iki dadı, deriyi semirtir, içini yağla, etle, kibirle, benlikle doldurur.

¹⁹⁴⁸ Onlar, gözlerini için içine dikmedikleri için deriyi iç sandılar.

¹⁹⁴⁹ Bu yolun kılavuzu İblis’tir. Çünkü makam tuzağına ilk avlanan odur.

¹⁹⁵⁰ Mal yılanı benzer, makamsa ejderhaya. Erlerin gölgesi bu ikisine karşı züm-rüttür¹⁴⁴.

¹⁹⁵¹ O züm-rüttten yılanın gözü kamaşır, kör olur, böylece yolcu kurtulur.

¹⁹⁵² O kılavuz, bu yola dikenler döşemiştir. O yüzden her yaralanan Şeytan’a lanet olsun der.

¹⁹⁵³ [240a] Yani bu dert, bana onun hisinden geldi. Hilede ilk adımları kendisine uyulan o [Şeytan] atmıştır.

¹⁹⁵⁴ Ondan sonra nice yüzyıllar, nice kimseler gelip geçmiş, herkes, onun koyduğu âdet üzere yürümüştür.

¹⁹⁵⁵ A delikanlı, kim kötü bir âdet koyar, insanlar da körlüklerinden o yola düşerse,

¹⁹⁵⁶ O günahların hepsi onun üzerine toplanır¹⁴⁵. Çünkü o baştır, ötekilerse kuyruk.

¹⁹⁵⁷ Ama Âdem, ben topraktanım diye o çarıkla postu öne sürdü.

¹⁹⁵⁸ Ayaz gibi, o da çarığını öne sürdü de sonunda Mahmut oldu.

¹⁹⁵⁹ Mutlak varlık, işini yoklukta yapar. Var edenin tezgâhı yokluktan başka nedir ki?

¹⁹⁶⁰ Hiç kimse, yazılmış şeyin üstüne yazı yazar mı? Fidan dolu fidanlığa yenden fidan diker mi?

¹⁹⁶¹ Yazı yazılmamış olan bir kâğıt arar, bir şey ekilmemiş olan yere tohum eker.

¹⁹⁶² Kardeş, sen de tohum ekilmemiş bir toprak, yazı yazılmamış beyaz bir kâğıt ol da,

¹⁹⁶³ “Nun. Kaleme andolsun¹⁴⁶” [yazısı-

la] şereflen. O kerem sahibi sana da tohum eksin.

¹⁹⁶⁴ Kendini şu paluzeden tatmamış say. Gördüğün mutfağı, görmezden gel.

¹⁹⁶⁵ Çünkü bu paluze, insana sarhoşluklar verir, post da hatırından çıkar çarık da.

¹⁹⁶⁶ Can çekişip ölme zamanı geldi mi ah edersin; postu, çarığı o zaman anmaya başlarsın.

¹⁹⁶⁷ Çirkinlik dalgasına batmadıkça, dayanıp sığınacak bir yerin olmadıkça,

¹⁹⁶⁸ Doğruluk gemisini hatırına bile getirmezsın; çarığa, posta bakmazsın.

¹⁹⁶⁹ Ama yokluk denizinde çaresiz kaldın mı, “Kendimize zulmettik¹⁴⁷” deme sevdasını diline dolarsın.

¹⁹⁷⁰ Şeytan, hele şu hama bir bakın, der, şu vakitsiz öten horozun başını kesin.

¹⁹⁷¹ Bu haslet Ayaz’ın ahlakından uzaktır. Çünkü onun namazı, namazsız bellidir.

¹⁹⁷² O, önceden de gökyüzünün horozudur. Ötüşleri her zaman vakitlidir.

*“Eşyayı bize olduğu gibi göster¹⁴⁸” ve
“Perde açılseydi, yakının artmazdı¹⁴⁹” sözlerinin anlamı hakkında.
“Sen kime kötü gözle bakıyorsan,
kendi varlık dairenden bakıyorsun.”
Eğri direk, eğri gölge salar.*

¹⁹⁷³ Ey horozlar, ötmeyi ondan öğrenin, çünkü Hak için öter o, yem için değil.

¹⁹⁷⁴ Yalancı sabah doğar ama onu aldatamaz. Yalancı sabah, onun için iyilik ve kötülük âlemidir.

¹⁹⁷⁵ Dünya ehlinin akli noksan olduğu için, onu gerçek sabah sanmışlardır.

¹⁹⁷⁶ Yalancı sabah, kervanların yolunu vurmuştur da gündüz oldu umuduyla yola çıkmışlardır.

¹⁹⁷⁷ Yalancı sabah halka kılavuz olmasın. Çünkü o, nice nice kervanları yele vermiştir.

¹⁹⁷⁸ Ey yalancı sabaha rehin olan, gerçek sabahı yalancı görme sen.

¹⁹⁷⁹ İkiyüzlülükten, kötülüğten yana güvene ermediysen, neden kardeşin hakkında suizanda bulunuyorsun?

¹⁹⁸⁰ Suizanda bulunanın işi hep çirkin dir. Zaten o, sevgili hakkında da sadece kendi mektubunu okur.

1981 Eğrilikler içinde kalan bayağı kişiler peygamberleri de büyücüler, eğri [kişiler] olarak adlandırdılar¹⁵⁰.

1982 O kalpazan, aşağılık beyler de Ayaz'ın odası hakkında bu zanna kapıldılar.

1983 Orada definesi, hazinesi var dediler. Başkalarına kendi aynandan bakma.

1984 Padişah onun temiz olduğunu zaten biliyordu. O araştırmayı, onlar için yapıtıyordu.

1985 [Bu yüzden] o beye: *Odanın kapısını gece yarısı aç da haberi olmasın.*

1986 *Böylece düşünceleri ortaya çıksın. Ondan sonra ona yapılacak şey bizim üzerimize düşer.*

1987 *O altınları, mücevherleri size bağışladım. Ben o altınları istemiyorum, [odasından ne çıktığını] haber verin yeter, [demişti].*

1988 [Padişah] bunları söylüyordu söylemesine, ama eşi benzeri olmayan Ayaz için de yüreği titriyordu.

1989 *“Bu sözler benim dilime nasıl geliyor? Bu cefayı duysa hali nice olur?”*

1990 Sonra yine: *Dini hakkı için, onun dayancı bütün bunların üstündedir, diyordu.*

1991 *Benim şu çirkin iftirama kızarmı hiç? Maksadımdan, sırrımdan habersiz kalır mı?*

1992 *Belâya uğrayan, o sıkıntının yorumlarını görünce, onun içindeki kazancı görür de o sıkıntılara mat olmaz.*

1993 *Hele o yorum sahibi sabırlı Ayaz olunca... O neticeler denizine bakar çünkü.*

1994 [240b] *Yusuf gibi, şu zindandakilerin rüyalarının yorumu onun gözüne apaçık görünür.*

1995 *Kendi rüyasını hayra yoramayan adam, başkasının rüyasının sırrından nasıl haberdar olabilir?*

1996 *Sınamak için ona yüz kılıç vursam, o sevgilinin kavuşma [arzusu] yine de eksilmez.*

1997 *Aslında o kılıcı kendime vurduğumu bilir. Çünkü gerçekte ben oyum, o da ben.*

Niyazın, niyazsızlığın zıddı olması yüzünden birbirlerine zıt olsalar da gerçekte sevenle sevilenin bir olduğunun beyanı.

Nitekim ayna da şekilsiz ve yalındır.

Oysa şekilsizlik, şeklin zıddıdır.

Ama gerçekte aralarında bir birlik vardır.

Bunu anlatması uzun sürer. Akıllıya bir işaret yeter.

1998 Dert ve ayrılık yüzünden Mecnun'da aniden bir hastalık belirdi.

1999 Özlem aleviyle kanı kaynadı, sonunda o Mecnun nefes darlığına tutuldu.

2000 Bunun üzerine tedavi etmek için hekim geldi. Hacamattan başka çare yok dedi.

2001 [Pis] kanı gidermek için hacamat lâzım dedi. Oraya maharetli bir hacamatçı geldi.

2002 Kolunu bağladı, neşteri eline aldı. O aşkı huy edinmiş Mecnun derhal bir nara attı.

2003 Paranı al da hacamattan vazgeç, dedi, ölürsem öleyim, bu kocamış beden varsın gitsin.

2004 [Hacamatçı]: *“Sen ki kükremiş aslandan bile korkmazsın, bundan niçin korkuyorsun?”* dedi.

2005 *Aslan, kurt, ayı, yaban eşeği, her tür-*

lû yırtıcı hayvan, geceleyin senin etrafında toplanırlar.

²⁰⁰⁶ *Aşkın çokluğu ve yüreğindeki coşku yüzünden onlara senden insan kokusu gelmez.*

²⁰⁰⁷ *Aşkın ne olduğunu kurt, ayı, aslan bildikten sonra, aşka karşı kör olan köpekten de aşağıdır.*

²⁰⁰⁸ *Köpekte aşk damarı olmasaydı, Ashab-ı Kehf'in köpeği, kalp [sahiplerini] arar mıydı hiç?*

²⁰⁰⁹ *Meşhur olmasalar da dünyada sureta ona benzeyen, onun cinsinden olan nice köpekler vardır.*

²⁰¹⁰ *Oysa sen, kendi cinsinden olanın gönlünden bile bir koku alamadın. Kurtla koyunun gönül kokusunu nasıl alacaksın?*

²⁰¹¹ *Aşk olmasaydı, varlık nasıl olurdu? Ekmek seninle nasıl birleşirdi de sen olurdu?*

²⁰¹² *Ekmek sen oldu. Neden? Aştan, iştahtan. Yoksa ekmek cana kadar nereden yol bulurdu?*

²⁰¹³ *Aşk, ölü olan ekmeği cana dönüştürür. Fani olan canı ölümsüzleştirir.*

²⁰¹⁴ *Mecnun: Ben yaradan korkmuyorum. Benim sabrım taş dağlardan da çoktur, dedi.*

²⁰¹⁵ *Ben kendim merhemim, ama bedenim yarasız rahat etmez. Aşığım, yaralara sarılırım.*

²⁰¹⁶ *Gel gör ki bedenim Leyla ile doludur. Bu sedef, o incinin sıfatlarıyla dolmuştur.*

²⁰¹⁷ *Ey hacamatçı, beni hacamat edersen, neşteri ansızın Leyla'ya vurmandan korkarım.*

²⁰¹⁸ *Gönlü aydın akıllı kişi benimle Leyla arasında fark olmadığını bilir.*

Bir sevgili, âşığına: "Beni mi daha çok seversin, kendini mi?" diye sordu: [Aşık]: "Ben kendimden ölmüşüm, seninle diriyim; kendimden, kendi sıfatlarımdan yok olmuş, seninle var olmuşum.

Kendi bilgimi unutmuş, senin bilginle âlim olmuşum.

Kendi gücümü hatırdan çıkarmış, senin gücünle güçlenmişim.

Kendimi seversem, seni sevmiş olurum; seni seversem kendimi sevmiş olurum" dedi. "Kimde kesin inanç aynası varsa, kendini görse bile Allah'ı görmüş olur." "Sıfatlarımla halka görün, seni gören, beni görür; sana yönelen, bana yönelir" [denmiştir]. Bu böyle olur gider.

²⁰¹⁹ *Bir sevgili âşığını sınamak için bir seher vakti: Ey filan oğlu filan, dedi.*

²⁰²⁰ *A belâlara uğramış, acaba beni mi daha çok seviyorsun yoksa kendini mi? Doğru söyle.*

²⁰²¹ *[Âşık]: Ben, sende öylesine yok olmuşum ki baştan ayağa kadar seninle doluyum, dedi.*

²⁰²² *Varlığımdan, bir addan başka bir şeyim yok. A muradı güzel [sevgili], bedenimde senden başka bir şey yok.*

²⁰²³ [241a] *İşte bu yüzden senin bal deni-*

zinde sirke gibi, böyle yok olup gittim.

²⁰²⁴ *Taş büsbütün halis la'le döner, güneşin sıfatlarıyla dolar ya öyle işte.*

²⁰²⁵ *Artık onda o taşlık vasfı kalmaz. Önü de ardı da güneşin sıfatıyla dolar.*

²⁰²⁶ *Bundan böyle kendini severse, [artık bu sevgi] o güneşi sevmektir a delikanlı.*

²⁰²⁷ *Artık güneşi candan sevmesi de hiç şüphe yok kendisini sevmesi demektir.*

²⁰²⁸ *Halis la'l, ister kendisini sevsin, ister güneşi [birdir].*

²⁰²⁹ Bu iki sevgide zaten fark yoktur. Her iki yanda da doğu ışığından başka bir şey yoktur.

²⁰³⁰ Ama taş la'l olmadıkça kendisine düşmandır. Çünkü orada bir "ben" değil, iki "ben" vardır.

²⁰³¹ Çünkü taş karanlığa mensuptur, gündüz bile kördür. Karanlığa mensup olan, gerçekte ışığın zıddıdır.

²⁰³² Kendisini sever, kâfirdir. Çünkü büyük güneşi engeller durur.

²⁰³³ Öyleyse taşın "ben" demesi yakışık almaz. O, tamamen karanlıktadır, yokluktur.

²⁰³⁴ Firavun, "*Ben Hakkım*"¹⁵¹ dedi, alçalı. Mansur "*Ben Hakkım*" dedi kurtuldu.

²⁰³⁵ A seven kişi, o, "ben" deyişin ardında Allah'ın lâneti var; bu "ben" deyişin ardındaysa Allah'ın rahmeti.

²⁰³⁶ Çünkü o kara taşı, bu akik. O, ışığa düşmandı, bu âşık.

²⁰³⁷ A fodul, bu "ben", gizlide "O" demekti. Işığın birleşmesi gibiydi, hulul gibi değil.

²⁰³⁸ Gayret et de taşlığın azalsın, la'l oluş

sayesinde taşın ışıklanıp parlasın.

²⁰³⁹ Cihada, sıkıntıya dayan da her sokukta yoklukta varlığı gör.

²⁰⁴⁰ Böylece taşlık sıfatın her an azalır da la'l oluş sıfatın güçlenir, sağlamlaşır.

²⁰⁴¹ Bedeninden varlık sıfatı gider, başında sarhoşluk sıfatı çoğalır.

²⁰⁴² Kulak gibi tamamen işitici ol da la'l'den bir halka kulağına küpe olsun.

²⁰⁴³ Eğer adamsan, kuyu kazıcısı gibi şu toprak bedenini kuyusunu kaz da bir suya ulaş.

²⁰⁴⁴ Allah'ın cezbesi gelirse, o tertemiz su kuyu kazmadan da yerden fişkirir.

²⁰⁴⁵ Sen buna kulak asma, çalışmaya bak. Yavaş yavaş kuyunun toprağını kaz.

²⁰⁴⁶ Kim bir zahmet çekerse, bir hazine çıkar karşısına. Kim canla başla çalışırsa devlete, ikbale erişir.

²⁰⁴⁷ Peygamber: *Rükûlar ve secdeler, varlık tokmağını Allah'ın kapısına vurmaktır*, dedi.

²⁰⁴⁸ *Kim o kapının tokmağını çalarsa, devlet ona baş gösterir*¹⁵².

O kovucu beyin, bir gece yarısı Ayaz'ın odasını açmak için çavuşlarla birlikte gelmesi, çarıkla postu asılı görmesi, bunun bir hile, bir gizleme olduğunu sanması, evin kuşkulandığı her yanını kazması, çukur kazıcılar getirtip duvarları delmesi, bir şey bulamayıp utanması, umutsuzluğa düşmesi.

Nitekim kötü düşüncelilerle hayale kapılanlar da peygamberlerle velilerin yaptıkları hakkında "*Bunlar büyücüdür, kendileri uyduruyorlar, baş köşeye geçip önder olmak istiyorlar*" demişlerdi.

[İşin aslını] araştırdıktan sonra utanırlar ama fayda etmez.

²⁰⁴⁹ Hazineyi, altınları, küpleri arayan o emin adamlar, odanın kapısına geldiler.

²⁰⁵⁰ Birkaç kişi, heves içinde yüzlerce hüner ve bilgi gösterip kilidi açtılar.

²⁰⁵¹ Çünkü kilit, sağlam ve karmaşık bir kilitti. Başka kilitler arasından seçilmişti.

²⁰⁵² [Ayaz, bu odayı] gümüşe, mala mülke, ham altına düşkünlüğünden değil, o sırrı halktan gizli tutmak için [kilitlemişti].

²⁰⁵³ *Ola ki bir takım insanlar kötü hayallere kapılır, bir bölük halk da adımı ikiyüz-*

lüye çıkarır [diye düşünmüştü].

2054 Himmet sahiplerinde öyle can sırları vardır ki onları la'l madeni gibi aşağılık kimselerden saklı tutarlar.

2055 Ama ahmaklar için altın, candan daha iyidir. Padişahların yanındaysa, cana altın saçılır.

2056 Onlar altın hırsıyla acele içinde koşuyorlar, akıllarıysa hayır, daha yavaş olun diyordu.

2057 [241b] Hırs boşu boşuna seraba doğru koşar. Akılsa, iyi bak, o su değil der.

2058 [Ama] hırs galip gelmiş, altın can kesilmişti. Aklın feryadı o anda duyulmaz olmuştu.

2059 Hırsıları, gürültü patırtıları yüz kat artmış, aklın hikmeti ve işareti gizlenmişti.

2060 Böylece aldanma kuyusuna düşecek, işte o zaman hikmetin kınayışını duyacaklardı.

2061 Tuzağın ipi insanın gururunu kırıncaya, kınayıcı nefis¹⁵³ ona elini uzatır.

2062 Başını belâ duvarına çarpmadıkça, o sağır kulağı gönlün öğüdünü duymaz.

2063 Helva ve şeker hırsı, çocukların iki kulağını öğütlere karşı sağır eder.

2064 Ama çiban acısı başladı mı iki kulağı da öğütlere açılır.

2065 O birkaç kişi, yüzlerce hırs ve heves içinde, odanın kapısını hemen açtılar.

2066 Sineklerin ekşimiş ayrana üşüştüğü

gibi izdiham içinde odaya daldılar.

2067 [Sinekler de] aşkla koşma koşma [ayrana] düşerler, [ama artık] yemeye imkân yoktur, iki kanatları da yapışıp kalmıştır.

2068 [Adamlar içeri girip] sağa sola baktılar. İçeride sadece yırtık bir çarıkla bir post vardı.

2069 *Burası boş olamaz*, dediler, *çarık, burada olsa olsa [bir şeyleri] gizlemek içindir.*

2070 *Haydi, keskin kazmalar getirelim; odayı, yeri kazmayı deneyelim.*

2071 O topluluk her yanı kazıp aradılar. Delikler, derin çukurlar açtılar.

2072 O sırada kazdıkları çukurlar onlara: *A kokmuşlar, bomboş çukurlarız biz*, diyordu.

2073 Bu zandan dolayı utanç duyuyor, çukurları yeniden dolduruyorlardı.

2074 Her birinin gönlünde sayısız lahavle olduğu halde, hırs kuşları yemsiz kalakalmıştı.

2075 Duvarın, kapının aralıkları onların o anlamsız çırpınışının sapıklığını gammazlıyordu adeta.

2076 O duvarı sıvayıp tıkamaya imkân yoktu. Ayaz'a karşı hiçbir şeyi inkâr etmeleri mümkün değildi.

2077 Suçsuz birine iftira atarlarsa, duvar da arsa da tanıklık eder ona.

2078 Toz toprak içinde, yüzleri sapsarı, utanmış bir halde padişahın huzuruna geri döndüler.

Kovucuların, peygamberler -onlara selâm olsun- hakkında kötü düşünenlerin, onların arı duruluğu ve temizliği ortaya çıktığı sırada düştükleri durum gibi, Ayaz'ın odasından elleri boş, utanmış bir halde padişahın yanına geri dönmeleri.

“O gün, bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır¹⁵⁴,”
“Allah'a karşı yalan uyduranları, yüzleri kapkara olmuş halde görürsün¹⁵⁵.”

²⁰⁷⁹ Padişah, mahsustan: “Koltuklarımızda altınlar, keseler yok; nedir bu hal” dedi.

²⁰⁸⁰ Dinarları, ağır kumaşları gizlediyse-niz, yüzünüzde, yanağınızda sevinç ısıltısı nerede?

²⁰⁸¹ Gerçi her kök, gizlice kök verir ama “İzi, yüzlerinde görünür¹⁵⁶” yaprağı yemyeşildir.

²⁰⁸² O kök, zehirden, şekerden ne yiyip içtiyse, uzayan dal onları çıkırtkan gibi dile getirir.

²⁰⁸³ Kök, eğer azıksızsa, sermayeden yoksunsa, daldaki bu yeşil yapraklar nedir?

²⁰⁸⁴ Toprak, kökün ağzını mühürlese de el ve ayak dalları [onun varlığına] tanıklık eder¹⁵⁷.

²⁰⁸⁵ O emin adamlar, hep birlikte özür dileyip, ayın önündeki gölge gibi [padişahın huzurunda] secdeye kapandılar.

²⁰⁸⁶ O kızgınlığa, sözlere, benlik bizlik [davasına] özür getirmek için, kılıç ve kefenle padişahın huzuruna çıktılar.

²⁰⁸⁷ Utançlarından hepsi parmaklarını ısırtıyor, her biri: *Ey cihan padişahı*, di-yordu.

²⁰⁸⁸ *Kanımızı döksen sana helâldir, helâl. Bağışlarsan, [bizim için] bir nimet, bir lü-tuf olur.*

²⁰⁸⁹ *Biz, bize yakışanı yaptık. A yüce pa-dişah, sen de buyuracağını buyur artık.*

²⁰⁹⁰ *Ey gönülleri aydınlatan, suçumuzu bağışlarsan, gece geceliğini, gündüz de gün-düzlüğünü yapmış olur.*

²⁰⁹¹ *Bağışlarsan, umutsuzluğumuz dağılır gider; bağışlamazsan, bizim gibi yüzlercesi padişahımıza feda olsun.*

Padişahın, “*Bu cinayet, onun namusuna yapılmıştır*” diye, o kovucularla odayı açanların tövbelerini kabul etmeyi ve onlara layık olan cezayı vermeyi Ayaz’a havale etmesi

²⁰⁹² Padişah: *Hayır, bu isteğe, bu yanıp yakılışa ben [cevap] veremem, bu Ayaz’ın hakkıdır*, dedi.

²⁰⁹³ Bu cinayet, onun bedenine, onun namusuna yapıldı. Bu yara, o güzel yürü-yüşlünün damarlarına açıldı.

²⁰⁹⁴ [242a] Can bakımından onunla tek bir nefisiz, ama görünüşte bu kârdan za-rardan uzağım ben.

²⁰⁹⁵ Kulu suçlamak padişaha ayıp de-ğildir. [Bu, padişahın] hilmini, ona olan ilgisini gösterir ancak.

²⁰⁹⁶ Padişah suçlanı Karun gibi [zen-gin] eder. Suçsuz olana neler etmez, sen bir bak artık.

²⁰⁹⁷ Padişahı kimsenin işinden gafil san-ma. Onu açığa vurmasına hilmi engel

olur, o kadar.

²⁰⁹⁸ Onun bilgisinin önünde “*Kim bu-rada şefuatçı olabilir?*²¹⁵⁸” Onun hilminden başka kim korkusuzca şefaet edebilir?

²⁰⁹⁹ O suç, önceden de onun hilmi yü-zünden meydana gelir. Yoksa onun hey-beti, [kimde o suçu işlemeye] mecal bırakır ki?

²¹⁰⁰ Adam öldürenin kan diyeti Padişahın hilmine havale edilmiştir.

²¹⁰¹ Nefsimiz, o hilimle sarhoştı, ken-dinden geçmişti. Şeytan, sarhoşken on-dan külahını kapıverdi.

²¹⁰² Hilim sakisi şarap dökücü olmasaydı, Şeytan, Âdem ile nasıl kavgaya girerdi?

²¹⁰³ Âdem, ilim [verildiği] sırada melek-lere karşı ne durumdaydı? Onların hoca-

sıydı; nakitlerinin ayarına bakandı.

²¹⁰⁴ Cennette hilim şarabını içti de Şeytan'ın bir oyunuyla yüzü sararıverdi.

²¹⁰⁵ O belâ, Vedûd olan Allah'ın öğretiş incileriydi. Onu zeki, bilgili ve çevik hale getirmişti.

²¹⁰⁶ Sonra yine O'nun hilminin sert ve keskin afyonu, hırsızın onun eşyasına doğru sürmüştü.

²¹⁰⁷ Akıl, sâkim senmişsin, elimden tut diye yine gelir onun hilmine sığınır.

Padişahın, Ayaz'a: *"Affetmekten veya cezalandırmaktan birini seç; hangisini yaparsan yap, adalet ve lütuf bakımından doğrudur. Her birinde iyilikler vardır. Adalette binlerce lütuf gizlidir"* buyurması.
"Kısta da sizin için hayat vardır"¹⁵⁹. Kıstan tıksinen kişi, sadece bir katilin hayatına bakar da ölüm cezası korkusunun kalesinde korunacak, alıkonacak yüz binlerce hayatına bakmaz.

²¹⁰⁸ Ey Ayaz, yüzlerce sakınışı olan tertemiz Ayaz, suçlular arasında hükmet.

²¹⁰⁹ Seni, işinde [sınamak] için iki yüz kere kaynatsam, kaynayıp coşan köpüğünde yine de bir tek hile bulamam.

²¹¹⁰ Nice insanlar sınanmadan utanır. Oysa bütün sınanmalar senden utanmada.

²¹¹¹ [Ayaz] dipsiz bucaksız bir denizdir, sadece ilim değil. Bir dağdır, [hatta] yüzlerce dağdır, sadece hilim değil.

²¹¹² [Bunun üzerine Ayaz]: *Bilirim ki bu senin ihsanıdır, yoksa ben şu çarıkla postum*, dedi.

²¹¹³ Peygamber, *"Kendisini bilen Allah'ı bilir"*¹⁶⁰ [sözünü] bunun için açıkladı, anlattı.

²¹¹⁴ Çarığın menidir, kanın da postun. Geri kalanı onun ihsanıdır a hocam.

²¹¹⁵ Bu kadarcıktan başkası yoktur deme, bir başkasını da ara diye vermiştir onu sana.

²¹¹⁶ Bağcı, bahçesinin meyvesini, ürününü bilesin diye sana birkaç elma gösterir.

²¹¹⁷ Ambardaki buğdayı bilsin diye [buğdaycı] alıcıya bir avuç buğday verir.

²¹¹⁸ Üstat da bilgisinin ne kadar çok oldu-

ğunu anla diye o şerhin birazını anlatır sana.

²¹¹⁹ Bilgisi zaten bu kadarcıktır dersin, seni sakalından çerçöp atar gibi atıverir uzağa.

²¹²⁰ Ey Ayaz, şimdi gel de adaleti sağla. Dünyada ender bulunur bir adaletin temelini at.

²¹²¹ Sana karşı suç işleyenler ölüme müstahaktır. Ama affını, hilmini umuyorlar yine de.

²¹²² Rahmet mi üstün gelecek gazap mı? Kevser suyu mu üste çıkacak alev mi?

²¹²³ Elest ahdinden bu yana, halkı avlamak için ikisi de var, hilim dalı da var, hışım dalı da.

²¹²⁴ Bu yüzden o apaçık elest sözünde, ne fiyle ispat bir söz içinde bir araya gelmiştir.

²¹²⁵ Bu söz, ispatı bildiren bir soru olduğu halde, "değildir" sözü de ona eş olmuştur.

²¹²⁶ Bırak da bu ham anlatış kalsın. Seçkinlerin kâsesini avamın önüne koyma.

²¹²⁷ Kahırla lütuf saba ile vebaya benzer. Birisi demiri çeker, öteki saman çöpünü.

²¹²⁸ Allah, doğruları doğruluğa çeker. Batıl olanlar da batılları çeker.

²¹²⁹ Tatlıya meyleden mide helvayı çeker.
Safraya meyleden mide de sirkeyi çeker.

²¹³⁰ Sıcak döşeme, oturanın soğukluğu-

nu alır. Soğuk döşeme harareti giderir.

²¹³¹ Dostunu görünce, merhametin dep-
reşir. Düşmanını görünce öfken kalkar.

Padişahın, Ayaz'a: "*Bu hükmü çabucak karara bağla, bekleyip durma, günler
aramızda [dolaşır durur], deme. [242b] Çünkü beklemek, kızıl ölümdür*"
diye acele etmesini buyurması ve Ayaz'ın padişaha cevap vermesi

²¹³² Ey Ayaz, bu işi çabuk bitir. Çünkü
bekletmek de bir çeşit oç almaktır.

²¹³³ [Ayaz]: *Padişahım, ferman tümüyle
senindir. Güneş varsa, yıldız yok olur*, dedi.

²¹³⁴ *Zühre kim olur, Utarit, ya da akan
yıldız kim olur ki güneşin karşısına çıkıp
doğabilsin?*

²¹³⁵ *Hırkamdan, postumdan geçebilsey-
dim, böyle kınanma tohumu eker miydim
hiç?*

²¹³⁶ *Yüzlerce kıskanç hayalperest arasında
odanın kapısını kilitlemek neydi ki?*

²¹³⁷ *Onların her biri ellerini ırmak suyu-
nun içine daldırmış, kuru kerpiç arıyordu.*

²¹³⁸ *Irmakta kuru kerpiç olur mu hiç? Ba-
lık suya asi gelebilir mi hiç?*

²¹³⁹ *Ben zavallıyı cefakâr zannediyorlardı.
Oysa ben vefa bile arlanır, utanır benden.*

²¹⁴⁰ *Namahremlerden yana sıkıntım ol-
masaydı, vefaya dair birkaç söz söyledim.*

²¹⁴¹ Dünya kadar şüpheli, zorluk çıkarı-

cı kimse olduğu için, biz ancak kabuğun
dışından söz ediyoruz.

²¹⁴² Kendini kırarsan, öze/içe dönersin;
o güzelim özün/için hikâyesini dinlersin.

²¹⁴³ Cevizin kabuğunda sesler vardır,
ama içinde, yağında ses ne arar?

²¹⁴⁴ Onun kulağa uygun olmayan bir
sesi vardır. Onun sesi, can kulağının için-
de gizlidir.

²¹⁴⁵ Yoksa için çok hoş bir sesi varken
kabuğun takırtısının sesini kim dinler?

²¹⁴⁶ İçi elde etmek için susuyor da o ta-
kırtıya katlanıyorsun.

²¹⁴⁷ Bir zaman dudaksız, kulaksız ol da
ondan sonra dudak gibi tatlılara eş ol.

²¹⁴⁸ Daha ne zamana kadar nazım, nesir
söyleyecek, sırları ifşa edeceksin? A efen-
di, bir günlüğüne de dilsiz olmayı dene.

"Bunca zamandır söylemeyi denedik, bir süre de
sabrı ve suskunluğu deneyelim" sözünü anlatış hakkında hikâye

²¹⁴⁹ Nicedir acı, keskin kabız edici şey-
ler pişirdin, bir kere de denemek için
tatlı pişir.

²¹⁵⁰ Birisi kıyamette uyanır, eline kapka-
ra isyan defteri verilir.

²¹⁵¹ Taziye mektubu gibi üstü kapkara,
içi de kenarı da isyan dolu.

²¹⁵² Baştanbaşa fiskla, günahla dolu; kâ-
firden geçilmeyen dârülharp gibi.

²¹⁵³ Öyle günahla dolu çirkin bir defter,
sağdan gelmez, soldan gelir elbet.

²¹⁵⁴ Sen burada kendi defterine bir bak;
sol ele mi yaraşır sağ ele mi?

²¹⁵⁵ Dükkânda sol [ayağa] giyilecek bir

çizme, bir ayakkabı olsa, denemeden önce de onun sola ait olduğunu anlarsın.

²¹⁵⁶ Sen mademki sağ değilsin, bil ki sol-sun; aslanla maymunun narası [seslerinden] anlaşılır.

²¹⁵⁷ Gülü alımlı ve güzel kokulu yapan [Allah'ın] lütfu, her solu sağ yapar.

²¹⁵⁸ O, her sola bir sağlık verir; denize

tertemiz suyu O verir.

²¹⁵⁹ Solsan, O'nun huzurunda sağ ol da lütuf elinin nerelere uzandığına bir bak.

²¹⁶⁰ Bu aşağılık [amel] defterinin sol yandan geçip sağ yandan gelmesini reva görür müsün?

²¹⁶¹ Böyle zulümle, cefayla dolu defter, sağ ele nereden lâyük olacak?

Konuştğu zaman sözü haline ve iddiasına uygun olmayan kişinin durumunun beyanı. Nitekim kâfirler de: "Gökleri ve yeryüzünü kim yarattı diye sorsan Allah yarattı derler¹⁶¹." Gökleri yeri ve mahlukatı yaratanın duyan, gören, hazır ve nazır olan, her şeyi gözeten, her yeri kuşatan bir Allah olduğunu bilen birisi, nasıl olur da taştan puta hizmet eder, canını, malını ona feda eder?

²¹⁶² Bir zahidin kıskanç mı kıskanç bir karısı, bir de huri gibi bir cariyesi vardı.

²¹⁶³ Kadın, kıskançlığından kocasını gözetir, cariyeyle yalnız bırakmazdı.

²¹⁶⁴ Kadın, yalnız kalmalarına fırsat düşmesin diye bir süre ikisini de gözettili.

²¹⁶⁵ Nihayet Allah'ın hükmü ve takdiri geldi de bekçilik eden aklın başı döndü, sersemledi.

²¹⁶⁶ [243a] Allah'ın kesintisiz hükmü ve takdiri gelip çatınca akıl da kim olur? Ay bile tutulur.

²¹⁶⁷ Kadın hamamdaydı, derken, birden bire hatırına evdeki tas geldi.

²¹⁶⁸ Cariyeye: *Kuş gibi eve fırla, evden o gümüş taşı çabucak getir*, dedi.

²¹⁶⁹ Cariye bunu duyunca, işte şimdi efendime kavuşma zamanıdır diye canlanırdı.

²¹⁷⁰ Efendim şimdi evde yalnızdır diye sevinç içinde eve doğru koşmaya başladı.

²¹⁷¹ Efendisini böyle yalnız bulmak cariye-nin altı yıllık sevdasıydı.

²¹⁷² Uçarcasına eve doğru koştu. Efendisini evde yalnız buldu.

²¹⁷³ Şehvet, iki aşığı öylesine sarmıştı ki ihtiyat edip kapıyı kapamak hatırlarına gelmedi.

²¹⁷⁴ İkisi de sevinç içinde sarmaş dolaş oldular, o kavuşma anında iki can birbirine karıştırdı.

²¹⁷⁵ Bu sırada, ben nasıl oldu da onu eve yolladım diye kadının akli başına geldi.

²¹⁷⁶ *Kendi [elimle] pamuğu ateşe attım, koçu koyuna saldım*, [dedi].

²¹⁷⁷ Başındaki kili yıkadı, aceleyle koşmaya başladı; cariye-nin ardından gidiyor [bir yandan da] çarşafını giyiyordu.

²¹⁷⁸ O [cariye] can aşkıyla, bu [kadın da] korkusundan koşuyordu. Aşk nerede, korku nerede? Arada büyük fark var.

²¹⁷⁹ Ârif her an padişahın tahtına dek seyredir. Zahitse her ay ancak bir günlük yol alır.

²¹⁸⁰ Zahidin de değerli bir günü vardır, ama onun bir günü, nereden elli bin yıllık bir gün olacak¹⁶²?

2181 İş erinin ömrünün her günü, bu dünya yılıyla elli bin yıl değerindedir.

2182 Akıllar, bu sırrın dışında kalırlar; [bu sır] vehmin ödünü patlatırsa varsın patlatsın.

2183 Aşkın önünde kıl kadar bile korku yoktur. Aşk mezhebinde herkes [aşka] kurbandır.

2184 Aşk, Allah sıfatıdır. Oysa korku, tenasül uzvuna, karnına giriftar olmuş kulun sıfatıdır.

2185 Kur'an'da "*Onlar [Allah'ı] severler*" [sözünü] okudun ya, [bu söz] "*O da onları sever*¹⁶³" sözüne eştir.

2186 Öyleyse sevgiyi de Allah sıfatı bil, aşkı da. Azizim, korku Allah sıfatı olamaz.

2187 Allah sıfatı nerede, bir avuç toprağın sıfatı nerede? Sonradan var olanın sıfatı nerede, o tertemiz [Allah'ın] sıfatı nerede?

2188 Aşkın sıfatını durmaksızın anlatmaya kalkışsam, yüz kıyamet kopar da o yine eksik kalır.

2189 Çünkü kıyametin zamanının bir sonu, sınırı vardır, ama Allah sıfatının olduğu yerde, son nerede, sınır nerede?

2190 Aşkın beş yüz kanadı vardır, her kanadı, Arş'tan tepesinden yerin dibine dek [uzanır].

2191 Korkak zahit, ayağıyla koşmaya uğraşır, oysa âşıklar şimşekten de rüzgârdan de hızlı uçarlar.

2192 Bu korkaklar, aşkın tozuna nasıl ulaşacaklar? Çünkü aşk derdi, gökyüzünü bile kendisine yaygı edinir.

2193 [Zahide, Allah] ışığının inayetleri gelir de bu dünyadan, bu yürüyüşten azat ol,

2194 Kendi kuşundan, kendi düşünden kurtul [derse o başka], işte o zaman yüce doğan kuşu, padişaha yol bulur.

2195 Bu kuş, bu düş, cebir ve ihtiyarıdır. Sevgilinin cezbese, bu ikisinin ardından gelir.

2196 O kadın eve varır varmaz kapıyı açtı. Kapının sesi [zahitle cariyenin] kullaklarına gelince,

2197 Cariye perişan bir halde irkildi, adam da sıçradığı gibi namaza durdu.

2198 Kadın cariyeyi darmadağın, perişan, afallamış, somurtkan bir halde gördü.

2199 Kocasını da namaza durmuş halde gördü, ama titreyişinden şüpheye düştü.

2200 Hemen kocasının eteğini kaldırdı. Aletini ve hayâlarını meniye bulanmış olarak gördü.

2201 Arta kalan meni aletinden akmaydaydı, baldırı, dizi pisliğe bulanmıştı.

2202 Başına bir tokat atıp: "*A aşağılık [adam], namaz kılan adamın hayâları bu halde mi olur?*" dedi.

2203 *Bu alet, şu pislik içindeki baldır ve kasık, zikre, namaza lâayık mı?*

2204 İnsaf et, zulümle, kötülükle, küfürle, kinle dolu [amel] defteri sağdan verilmeye değer mi?

2205 Kâfire: "*Şu gökyüzünü, şu halkı, şu âlemi kim yarattı?*" diye sorsan,

2206 *Bunlar, O Allah'ın yarattıklarıdır, çünkü yaratmak, onun Allahlığına şahittir, der*¹⁶⁴.

2207 [Öyleyse] onun küfrü, kötülüğü ve aşırı zulmü, böyle ikrar etmesine lâayık mı?

2208 O çirkinlikler, o kusurlu davranışlar böyle doğru bir ikrara uygun mu?

2209 Yapıp ettikleri, sözünü yalanlar da böylece o, korku azabına [uğramaya] lâayık olur.

2210 Mahşer günü her gizli ortaya çıkar. Her suçlu, kendiliğinden rezil rüsva olur.

2211 Elle ayak dile gelir, kendisinden yardım dilenen [Allah'ın] önünde onun kötülüğüne tanıklık eder.

2212 [243b] El, ben böyle çaldım der; dudak, ben böyle sordum der.

2213 Ayak, ben şehvete koştum, der; edep yeri de ben zina ettim, der.

2214 Göz, ben harama yan baktım, der; kulak, ben kötü sözler dinledim, der.

2215 Böylece [kişi] baştan aşağıya yalancı kesilir; çünkü kendi uzuvları kendisini yalancı çıkarır.

2216 Hani doğru namazın yalanının, hıyanetlerin tanıklığı ile ortaya çıktığı gibi.

2217 O zaman, öyle hareket et ki, dilsizce, şahadet ederim diye beyan edişin ta kendisi olsun.

2218 Böylece bedenindeki her bir uzvun, faydada ve zararda şahadet ederim desin ey oğul.

2219 Kulun, efendisinin izinden gitmesi, “Ben emre mahkûmum, bu bizim efendimizdir” demesidir.

2220 Eğer ömür defterini kararttıysan bundan önce yaptıklarına tövbe et.

2221 Ömrün geçip gittiyse, kökü işte bu soluktur; susuz kaldıysa tövbe suyuyla sulayıver onu.

2222 Ömrünün köküne âbıhayat dök de hayat ağacın yeşerip bitki versin.

2223 Bütün geçmişler bu [tövbe suyuyla] iyileşir. Geçen yıl zehir olan, bununla şekerere döner.

2224 Allah, kötülükleri [iyiliğe] çevirir de geçmişte kalan her şey ibadete dönüşür¹⁶⁵.

2225 A hocam, Nasuh tövbesine bir güzel sarıl, canla başla bunu yapmaya didin.

2226 Bu Nasuh tövbesini anlatayım da bir de benden dinle. İnanmışsındır ama yeniden inan.

Nasuh'un tövbesi hakkında hikâye. Nasıl ki süt memeden çıktı mı bir daha memeye giremezse, Nasuh tövbesiyle tövbe eden birisi de o günahı bir daha isteyerek asla hatırına getirmez, hatta ona duyduğu nefret her an artar. İşte o nefret, tövbenin kabul edilme tadını bulduğunun, önceki isteğin tatsız hâle geldiğinin ve bunun ötekini yerine geçtiğinin delilidir.

Nitekim: “Aşk, bir başka aşktan başkası kesip geçiremez; niye ondan daha güzel bir sevgili aramıyorsun?” demişlerdir. Gönlin yeniden o günaha meyletmesi, tövbenin kabul ediliş tadına ulaşmadığının, kabul tadının o günahın yerine geçmediğinin belirtisidir. “Kolay olanı, ona kolaylaştırırız¹⁶⁷”

[hükümü] ortaya çıkmamıştır. “Zor olanı, ona kolaylaştırırız¹⁶⁸”

[hükümü] onun üzerinde öylece durmaktadır.

2227 Bundan önce Nasuh adında bir adam vardı. Kadınlara tellâklık ederek geçimini sağlardı.

2228 Yüzü, kadınların yüzüne benzerdi. Erkekliğini hep gizler dururdu.

2229 Kadınlar hamamında tellâktı; yalanda dolanda, hilede pek ustaydı.

2230 Yıllarca tellâklık etti de kimse onun

halinden, hevesinin sırrından bir koku alamadı.

2231 Çünkü sesi ve yüzü kadınsıydı; ama şehveti tastamam ve uyanıktı.

2232 Çarşaf giyer, başını örter, peçe takardı. Oysa gençliğinin baharında şehvetli bir erkekti.

2233 O âşık delikanlı bu yolla padişahların kızlarını dahi bir güzel ovar, yıkardı.

2234 Tövbeler ediyor, [bu işten] ayağını çekmeye çalışıyor, ama kâfir nefis tövbesini bozduruyordu.

2235 O kötü işli [adam], bir ârifin yanına gidip “*Bizi de bir duanda anıver*” dedi.

2236 O hür er, onun sırrını anladı anlamasına ama Allah hilmi gibi açığa vurmadı.

2237 Dudağında kilit, gönlünde sırlar

vardı. Dudağını yummuştı, gönlüyse seslerle doluydu.

2238 Allah kadehinden içen ârifler, sırları bilmiş ama örtmüşlerdir.

2239 Kime işin sırlarını öğrettilerse, ağzını mühürleyip dikmişlerdir.

2240 [Ârif] hafifçe güldü: *A cibilliyetsiz, bildiğin şeyden Allah seni tövbe ettirsin sana*, dedi.

[Allah’a] ulaşmış arifin duası ve Hak’tan bir şey dilemesi, Hakk’ın kendisinden bir şey dilemesine benzer. Çünkü, “*Ben, onun kulağı, gözü, dili ve eli olurum*”

[hadisi] ve “*Attiğin zaman sen atmadın, ama Allah attı*”¹⁶⁹

[ayetiyle birlikte], bu konuda âyetler, hadisler, rivayetler pek çoktur.

[244a] Bunun beyanıyla, Allah’ın suçlunun kulağından tutup

Nasuh gibi tövbe etmesi için sebepler var etmesinin şerhi

2241 O dua, yedi göğü geçti de o miskin işi sonunda güzelleşti.

2242 Çünkü şeyhin o duası, her dua gibi değildir. O [Allah’ta] yok olmuştur, onun sözü Allah’ın sözüdür.

2243 Allah, kendisinden bir şey dileyip istediğinde, kendi duasını nasıl reddeder?

2244 Celal sahibi Allah’ın yaratışı bir sebep var etti de onu bu lanetten ve vebal-den kurtardı.

2245 [Nasuh] o hamamda tası doldururken, padişahın kızının bir incisi kayboldu.

2246 Küpesindeki incilerden biri kaybolmuştu, bütün kadınlar [o inciye] arıyorlardı.

2247 Bunun üzerine, öncelikle herkesin eşyasını aramak üzere hamamın kapısını sıkıca kapattılar.

2248 Eşyaları aradılar, inci bulunamadı; inciye çalan da rezil olmadı.

2249 Derken üstün körü aramak yerine

ciddiyetle herkesin ağzını, kulağını [vücudundaki] her deliği aramaya başladılar.

2250 O güzel sedefin incisini, alttaki, üstteki deliklerde, her yanda aradılar.

2251 Yaşlı, genç kim olursanız olun hepimiz soyunun, diye bir ses geldi.

2252 Nedimeler, o pek değerli inciye ortaya çıkarmak için bir bir herkesi aramaya koyuldular.

2253 Nasuh, korkudan yüzü sararmış, dudakları gövermiş bir halde تنها bir yere çekildi.

2254 Ölümü gözlerinin önünde görüyor, yaprak gibi titriyordu.

2255 *Yarabbi! Defalarca [sözümde] döndüm, tövbelerimi, ahitlerimi bozdum*, dedi.

2256 *Ben, bana yakışanı yaptım. İşte sonunda bu kara sel geldi çatı.*

2257 *Arama sırası bana gelirse eyvahlar olsun bana! Canıma ne zorluklar gelip çata-*

cak kim bilir?

2258 *Ciğerime yüzlerce kor düştü. Yakarışındaki ciğer kokusuna bak.*

2259 *Kederin böylesine kâfir bile uğramasın. Rahmet eteğine tutundum, medet medet!*

2260 *Keşke anam beni doğurmasaydı, ya da bir aslan paralayıp yeseydi beni bir otlakta.*

2261 *A Allahım, sen sana yakışanı yap. Çünkü her delikten bir yılan sokmada beni.*

2262 *Meğer taştan bir canım, demirden bir yüreğim varmış. Yoksa bu acı ve inilti içinde kan kesilirdim.*

2263 *Zamanım daraldı, bir an padişahlık et de feryadıma yetiş.*

2264 *Bu defa da [suçumu] örtersen, yapılmayacak her işten tövbe ettim işte.*

2265 *Bir defa daha tövbemi kabul et de tövbem için yüzlerce kemer kuşanayım.*

2266 *Bu sefer de kusur işlersem, artık duaları ve sözümü dinleme.*

2267 *Cellâtların, bekçilerin [eline] düşüm, diye böyle inleyip durmada, yüzlerce gözyaşı dökmedeydi.*

2268 *Hiçbir Firenk böyle ölmesin, hiçbir dinsiz böyle inlemesin, diyordu.*

2269 *Kendi canına ağıtlar yakıyor, önceden önceye Azrail'in yüzünü görüyordu.*

2270 *O kadar "Allahım Allahım" dedi ki o kapı ve duvar ona eş oldu.*

2271 *O, Yarabbi Yarabbi dediği sırada, arama esnasında bir ses duyuldu.*

Arama sırasının Nasuh'a gelmesi, "*Herkesi aradık, Nasuh'u da arayın*" diye ses gelmesi. Nasuh'un o korku yüzünden kendisinden geçmesi.

İşin, tamamen çıkmaza girdikten sonra yeniden açılması.

-Salât ve selâm üzerine olsun- Allah elçisinin, bir hastalığa veya sıkıntıya uğradığı zaman: "*Şiddetlen, açılırsın*" dediği gibi

2272 *Herkesi aradık, ey Nasuh, sen gel. [Nasuh] kendinden geçti, o anda ruhu [bedeninden] uçtu.*

2273 *Yıkık duvar gibi çöküverdi. Akli fikri gitti de bir cansıza dönüverdi.*

2274 *Akli fikri bedeninden amansızca girdince, sırrı hemen o anda Allah'a ulaştı.*

2275 *Kendinden geçip varlığı kalmayınca, Allah, can doğanını huzuruna çağırdı.*

2276 *Gemisi, muradına eremedi kırılnca, rahmet denizinin sahiline düştü.*

2277 *Kendinden geçince canı Hakk'a ulaştı. İşte o zaman rahmet dalgası coştı.*

2278 [244b] *Canı beden ayıbından kurtulunca, sevinç içinde kendi aslına döndü.*

2279 *Can, doğan kuşuna benzer, bedense*

onun boyunduruğudur. Ayağı bağlı, kanadı kırık bir kuldur can.

2280 *Akli başından gidip ayağı çözülünce o doğan kuşu yine Keykubad'a doğru uçar.*

2281 *Rahmet denizleri coşunca taşlar bile abıhayat içer.*

2282 *Küçükük bir zerre değerlenir, büyür. Toprak yaygısı atlasa, altın işlemeli kumaşa döner.*

2283 *Yüz yıllık ölü mezardan çıkar. Lanetli Şeytan hurilerin kıskandığı bir güzele döner.*

2284 *Şu yeryüzü büsbütün yeşerir; kuru dal tomurcuk açar, yemiş verir.*

2285 *Kurt kuzuyla şarap arkadaşı olur; umutsuzlar sevinirler, kademleri uğurlu hale gelir.*

İncinin bulunması ve şehzadenin hizmetçileriyle
halayıklarının Nasuh'tan helallik dilemeleri

2286 Canı helâk eden o korkunun ardından, “İşte kaybolan [inci]” diye müjdeler geldi.

2287 Birden bire “Korku gitti, o paha biçilmez inci kayıp inci bulundu” diye bir ses geldi.

2288 [İnci] bulundu, biz de feraha erdik, müjdelik ver, inciye bulduk, [diyorlardı].

2289 Hamam, insanların feryadıyla, narasıyla, hüznün gitti diye el çırpmasıyla doldu.

2290 Kendinden geçmiş olan Nasuh, yine kendine geldi. Gözü, yüzlerce günün aydınlığını gördü.

2291 Herkes ondan helâllik dilemekte, eline öpücükler kondurmaktaydı.

2292 Suizanda bulunduk, bize hakkını helâl et. Dedikodu edip etini yedik¹⁷⁰, diyorlardı.

2293 Hepsinin onun hakkındaki zannı daha fazlaydı; çünkü o [sultana] yakınlıkta herkesten ilerideydi.

2294 Nasuh, sultanın has tellâğıydı, onun mahremiydi. Hatta iki bedende bir ruh gibiydi onlar.

2295 İnciyi çaldıysa o çalmıştır, çünkü Sultanla ondan daha çok görüşen kimse yoktur.

2296 Bu patırtı içinde önce onu aramak istemişler, ama saygılarından onu geriye bırakmışlardı.

2297 Ola ki inciye bir yere atıverir de bu süre içinde kendisini kurtarır [demişlerdi].

2298 Bu yüzden ondan helâllik diliyor, özür beyan etmeye kalkıyorlardı.

2299 [Nasuh]: Bu bana bağışlayıcı Allah'ın lütfu, yoksa ben hakkımda söylenenlerden

daha kötüyüm, dedi.

2300 Benden helâllik istemeye ne gerek var? Çünkü ben, bu zaman halkının en suçlusuyum.

2301 Benim hakkımda söylediğiniz kötülükler, bendekinin ancak yüzde biridir. Bundan kuşku duyan varsa da bu benim için apaçıktır.

2302 Birazı dışında, bendeki [kötülüğü] kim bilebilir? [Bildigi] benim binlerce suçumdan, kötü işimden birisidir ancak.

2303 Suçlarımı, kötü amellerimi bir ben bilirim, bir de onları örten.

2304 Önce İblis bana usta oldu; ama sonrasında İblis bile benim katımda bir yele döndü.

2305 Çirkinlik içinde yüzüm sararmasın diye Allah bütün [yaptıklarımı] gördü de görmezden geldi.

2306 Allah'ın rahmeti yine kürkümü dikti, o can gibi tatlı tövbeyi bana nasip etti.

2307 Her ne yaptıysam, hepsini yapmamışa çevirdi; yapmadığım ibadetleri yapmışım saydı.

2308 Beni servi gibi, süsen gibi azat etti. Bahtım, ikbalim gibi gönlümü şad etti.

2309 Adımı, temizlerin defterine yazdı. Cehennemliktim, bana cenneti bağışladı.

2310 Bir ah ettim, ahım ipe döndü de içinde bulunduğum kuyuya sarktı.

2311 O ipe tutunup dışarı çıktım. Sevin-dim, gelişip serpildim, yanağım güle döndü.

2312 Bir kuyunun dibinde çaresizlik içindeydim, şimdiyse bütün âleme sığmıyorum.

2313 Sana şükürler olsun sana yarabbi! Beni ansızın üzüntüden kurtardın.

²³¹⁴ *Bedenimdeki her kıl ucu dile gelse, yine de senin şükürünü dile getiremem.*

²³¹⁵ *Şu bahçelerde, pınarlar arasında “Keşke kavmim bilseydi”¹⁷¹ diye naralar atıyorum.*

Tövbесinin sağlamlaşmasından ve kabulünden sonra şehzadenin tellaklık için Nasuh’u yeniden çağırması ve onun bahane gösterip reddetmesi

²³¹⁶ *Ondan sonra birisi gelip: Sultanımı-zın kızı lütfedip seni çağırıyor, dedi.*

²³¹⁷ *Sultanımızın kızı seni çağırıyor, gel, hemencecik başını yıka ey temiz kişi.*

²³¹⁸ [245a] *Canı, kendisini kille yıkatmak ve ovdurmak için senden başka bir tellâk istemiyor.*

²³¹⁹ [Nasuh]: *Var git, benim elim işe ermiyor artık. Senin Nasuh’un hastalandı şimdi, dedi.*

²³²⁰ *Git, çabucak bir başkasını ara. Valla-*

hi benim elim işe ermiyor.

²³²¹ *İçinden: “Suçum hadden aştı. O korku, o tasa gönlümden nasıl gider?” dedi.*

²³²² *Ben bir defa öldüm de yeniden [dünyaya] geldim. Ben ölümün ve yokluğun acısını tattım.*

²³²³ *Allah’a gerçekten tövbe ettim ben. Canım bedenimden çıkana dek bozmam onu.*

²³²⁴ *O sıkıntıdan sonra, eşek olandan başka kimin ayağı bir daha o tehlikeye gider.*

Birisi tövbe eder, pişman olur da sonra o pişmanlıkları unutup denenmişiyeniden denerse ebedî zarara uğrar. Tövbесinin devamlılığı, kuvveti, tatlılığı ve kabulü nasip olmazsa köksüz ağaç gibi her gün biraz daha sararır, biraz daha kurur. [Bundan] Allah’a sığınırız.

²³²⁵ *Sırtı yaralı, karnı boş, zayıf bir eşiği olan bir çiftçi vardı.*

²³²⁶ *Gece gündüz otsuz kayalıklar arasında yemsiz, sığınaksız dolaşırdı.*

²³²⁷ *Orada içecek sudan başka bir şey yoktu. Eşek gece gündüz oralarda yas içindeydi.*

²³²⁸ *O havalide sazlık, ormanlık bir yer vardı. İçinde de işi gücü avlanmak olan bir aslan.*

²³²⁹ *Aslan, bir erkek fille savaşmış, yorgun düşmüş, avdan geri kalmıştı.*

²³³⁰ *Bu güçsüzlük içinde bir süre avlanamadı. [Bu yüzden] başka yırtıcılar da kuşluk yemeğinden nasipsiz kaldılar.*

²³³¹ *Çünkü aslandan arta kalanları onlar*

yerlerdi. Aslan hastalanınca onlar da dara düştüler.

²³³² *Aslan, bir tilkiye: Git, benim içim bir eşek avla, dedi.*

²³³³ *Otlağın etrafında bir eşek bulursan, git, bir afsun oku, kandır getir buraya onu.*

²³³⁴ *Eşeğin etiyle biraz güç kuvvet bulursam, bundan sonra başka bir av yakalayabilirim.*

²³³⁵ *Birazını ben yerim, kalanını da siz. Böylece ben, yiyecek bulmanıza da sebep olmuş olurum.*

²³³⁶ *Benim için ya bir eşek ara ya bir öküz. Bildiğin afsunları oku ona.*

²³³⁷ *Onu afsunlarla, güzel sözlerle baştan çıkar, buraya çek getir.*

[Allah'a] vâsıl olmuş bir arif olan kutbun, Allah'ın kendisine ilham edışıyle, halkı, mertebelerine göre bağışlanma ve rahmet gıdasından yararlandırma konusunda, [başka hayvanların] kendisine yakınlıklarına göre, mekân yakınlığına değil, aksine huy yakınlığına göre nasibini ve artığını yedikleri aslana benzetiş ve örnek veriş. Bunun ayrıntısı pek çoktur. Doğru yola hidayet eden Allah'tır.

²³³⁸ Kutup aslandır, avlanmak da onun işidir. Geri kalanlar, onun artıklarını yerler.

²³³⁹ Gücün yettiğince kutbun rızası için çalış da güçlensin, vahşi hayvanları avlasın.

²³⁴⁰ O incinirse halk azıksız kalır; çünkü bütün boğazların rızkı aklın eliyle olur.

²³⁴¹ Değil mi ki halkın bulduğu onun artığıdır, canın av istiyorsa bunu gözetmeye bak.

²³⁴² O, akla benzer, halksa bedendeki uzuvlara. Bedenin idaresi akla bağlıdır.

²³⁴³ Kutbun zayıflığı beden bakımından olur, ruh bakımından değil. Zaaf gemide olur Nuh'ta değil.

²³⁴⁴ Kutup kendi etrafında dönüp durandır; gökler onun etrafında dönerler.

²³⁴⁵ Eğer onun has bir kulu kölesi olduy-
san gemisini tamir etmede ona yardım et.

²³⁴⁶ Yardımın seni geliştirir onu değil. Hak: "Allah'a yardım ederseniz o da size yardım eder"¹⁷² buyurdu.

²³⁴⁷ Tilki gibi av avlayıp ona feda et ki karşılığında bin kat fazlasını elde edesin.

²³⁴⁸ Müridin avlanması tilkice olur. İnatçı sırtlan, ancak leş avlar.

²³⁴⁹ Ölüyü onun önüne getirsen dirilir.

Bostandaki gübre onu geliştirir.

²³⁵⁰ [235b] Tilki, aslana: *Hizmet edeyim, hileler düzüp aklını başından alayım*, dedi.

²³⁵¹ *Hile etmek, afsun okumak benim işim. Masal okumak, [avı] yoldan çıkarmak benim işim.*

²³⁵² Dağın tepesinden ırmağa doğru koşmaya başladı. O zayıf, miskin eşeği buldu.

²³⁵³ Sıcak bir selâm verip yanına gitti, o saf kalpli yoksulun yanına vardı.

²³⁵⁴ "Bu kuru ovada, bu ot bitmez kayalıklar arasında ne haldesin?" dedi.

²³⁵⁵ Eşek: *İster kederler içinde de olayım ister İrem bağında, nasibimi Allah verdiği için ona şükretmedeyim*, dedi.

²³⁵⁶ *Hayırdan da şerde de dosta şükrederim, çünkü kazada ve kaderde beterin beteri vardır.*

²³⁵⁷ *Rızkı taksim eden O olunca, şikâyet etmek küfürdür*¹⁷³. Sabır gerektir, sabır [genişliğe] ulaşmanın anahtarıdır.

²³⁵⁸ *Allah'tan başka herkes düşmandır, dost O'dur. Düşmana dosttan yana şikâyetlenmek güzel olur mu hiç?*

²³⁵⁹ *Bana ayran verdiği sürece bal istemem. Çünkü her nimetin bir külfeti vardır.*

Oduncunun eşeğinin, has ahırdaki Arap atlarının nimetlerini görmesinin ve o devleti arzu etmesinin hikâyesi. Bu münasebetle, bağışlanmadan ve yardıma ulaşmadan başka bir şey arzu edilmemesi gerektiğine dair öğüt. Çünkü yüz türlü zahmette, bağışlanma lezzeti bulunsa, hepsi tatlılaşır. Bunun dışında, denemeden arzuladığın her devletle birlikte bir de zahmet vardır ki sen onu göremezsin. Nitekim her tuzakta yem görünür de tuzak görünmez. Sense şu tuzakta kalakalmışsın. Keşke o yemlere gitsem der durursun. Sanırsın ki o yemler tuzaksızdır.

²³⁶⁰ Bir saka, bir de onun mihnetten çember gibi iki büküm olmuş bir eşiği vardı.

²³⁶¹ Ağır yük yüzünden sırtı yüz yerden yaralıydı; ölüm gününe âşıktı, ölümünü aramadaydı.

²³⁶² Arpa nerde? Kuru otlâ bile [karnını] doyuramıyordu. Sırtında yara, bir de [sahibinin] demir çubuğu.

²³⁶³ İmrahor onu görünce acıdı. Çünkü adamın eşiğin sahibiyile tanışıklığı vardı.

²³⁶⁴ Ona selâm verdi, bu eşek niye böyle dal gibi iki büküm olmuş diye sordu.

²³⁶⁵ [Adam]: *Benim yoksulluğum, kusurum yüzünden; bu ağzı bağlı [hayvancağız yiyecek] bulamıyor*, dedi.

²³⁶⁶ [İmrahor]: *Sen, onu birkaç günlüğüne bana ver de padişahın ahırında güçlen-sin*, dedi.

²³⁶⁷ Adam eşiği ona verdi, o merhametli kişi de onu padişahın ahırına bağladı.

²³⁶⁸ Eşek, her yanda gıdalı, semiz, güzel ve genç Arap atlarını gördü.

²³⁶⁹ Ayaklarının altı süpürülüp sulanmıştı. Saman da arpa da vaktinde geliyordu.

²³⁷⁰ Atların nasıl tımar edildiğini görün-

ce kafasını yukarı kaldırıp: *A yüce Allahım*, dedi.

²³⁷¹ *Eşek bile olsam senin yaratığın değil miyim? Niye böyle perişanım, sırtım yaralı, zayıfım?*

²³⁷² *Geceleri sırtımın acısından, karnımın açlığından her an ölmeyi arzuluyorum.*

²³⁷³ *Bu atların halleri bu kadar güzel, gıdaları yerindeyken, azap ve belâ neden bana mahsus?*

²³⁷⁴ Bu sırada birdenbire bir savaş gürültüsü koptu. Arap atlarının eyerlenme, savaşma zamanıydı.

²³⁷⁵ Düşmandan ok yaraları yediler, her yanlarına temrenler sapladı.

²³⁷⁶ Gazadan geri dönünce, o Arap atlarının hepsi bitkin halde ahıra yığıldılar.

²³⁷⁷ Ayakları iplerle sımsıkı bağlandı. Nalbantlar sıra sıra dizildi.

²³⁷⁸ Yaralarından temrenleri çıkarmak için neşterlerle bedenlerini yarıyorlardı.

²³⁷⁹ Eşek onları görünce: *Yarabbi, ben bu yoksulluğa ve esenliğe razıyım*, dedi.

²³⁸⁰ *O gıdadan da bezginim, o çirkin yaradan da. Esenlik isteyen dünyayı terk eder.*

Eşiğin, “Ben kısmetime razıyım” demesini tilkinin beğenmemesi

²³⁸¹ Tilki: *Emre uyup helâl rızık aramak farzdır*, dedi.

²³⁸² [Bu dünya] sebepler dünyasıdır, sebepsiz hiçbir şey elde edilmez, öyleyse önemli olan arayıp istemektir.

²³⁸³ [246a] *Değil mi ki “Allah’ın lütfunu dileyin¹⁷⁴” buyruğu var, kaplan gibi gasp et-*

memek gerek.

²³⁸⁴ Peygamber: *“Rızık kapısı kapalıdır, kapının üzerinde kilitler vardır¹⁷⁵”* buyurmuştur.

²³⁸⁵ *Bizim hareketimiz, geliş gidişimiz, kazanmamız o kilidin ve bağın anahtarıdır.*

²³⁸⁶ *Anahtar olmadan bu kapıyı açmaya yol yok. İstemeden ekmek [vermek] Allah’ın âdeti değildir.*

Eşiğin tilkiye cevap vermesi

²³⁸⁷ [Eşek]: *O, [Allah’a] tevekkülün zayıflığındandır, yoksa canı veren, ekmeği de verir*, dedi.

²³⁸⁸ *Padişahlık ve zafer isteyen kişiye bir lokma ekmek az gelmez a oğul.*

²³⁸⁹ *Bütün yırtıcılar rızık yemedeler, [oysa] ne kazanç peşindedirler, ne rızık hamallığında.*

2390 Çokça rızık veren [Allah] herkesin rızık-
nı verir; her birinin payını kendi önüne koyar.

2391 Sabredenin önüne rızık gelir; çalışma
zahmeti senin sabırsızlığındandır.

Tilkinin eşeğe cevap vermesi

2392 Tilki: O tür tevekkül pek nadirdir.
Pek az kişi tevekkül etmede mahirdir, dedi.

2393 Nadir olanın etrafında dönüp dur-
mak cahilliktendir. Herkes padişahlığa ne-
reden yol bulacak?

2394 Değil mi ki Peygamber, kanaate ha-
zine dedi¹⁷⁶, herkes gizli hazineye ulaşabilir
mi hiç?

2395 Haddini bil de yüksekte uçma. Uçma
da kötülüğün, çirkinliğin çukuruna düşme.

Eşegin tilkiye cevap vermesi

2396 [Eşek]: Bil ki bu sözü ters söylüyor-
sun, kötülük ve çirkinlik cana tamahtan
gelir, dedi.

2397 Kanaat yüzünden hiç kimse canından ol-
madı; hırs yüzünden de hiç kimse padişah olmadı.

2398 Ekmek, domuzlardan, köpeklerden
bile esirgenmez; şu bulut, şu yağmur insan-
ların kazancı değil.

2399 Sen, nasıl rızıkına düşkün bir âşıkısan,
rızık da rızık yiyene öyle âşıktır.

Tevekkülün anlamını anlatmaya dair bir zahidin hikâyesi. Zahit, tevekkülü deniyordu. Sebepleri bırakıp şehirden dışarı çıktı. Halkın geçeceği yol üzerlerinden uzaklaştı. Uzak, ıssız bir dağın eteğinde şiddetli bir açlık içinde başını bir taşa koyup içinden: “[Yarabbi] Senin sebepler yaratmana ve rızık vericiliğine tevekkül ettim de sebepleri bıraktım. Böylece sana tevekkül etmenin sebep yaratmasını görmek istiyorum” dedi.

2400 Zahidin biri Mustafa’dan: “Rızık,
insana kesinlikle Allah’tan gelir,

2401 İstesen de istemesen de rızık, senin
aşkınla koş a koş sana gelir¹⁷⁷” [dediğini]
duymuştu.

2402 O adam, sınamak için ovada bir dağ
eteğine gidip yattı.

2403 Bakayım rızık bana gelecek mi, böy-
lece rızık konusundaki zannım güçlensin,
[diyordu].

2404 Bir kervan yolunu kaybetti, dağa
kadar geldi. O sınamaya girişmiş adamı
uyumuş halde gördü.

2405 [Birisi]: “Bu adam bu taraflarda, çö-
lün ortasında, yoldan, şehirden uzak, çıplak
halde neden yatıyor acaba?” dedi.

2406 Hayret, acaba ölü mü, yoksa diri mi?
Kurttan, düşmandan hiç mi korkmuyor?

2407 Geldiler, elleriyle adama dürttüler. O
değerli zat, mahsustan hiçbir şey söylemedi.

2408 Ne bir hareket etti ne de ne başını
kımıldattı. Sınaması yüzünden gözünü de
açmadı.

2409 Bunun üzerine: Bu muratsız zayıf,
açlıktan can çekişmeye başlamış, dediler.

2410 [246b] Ağzına, boğazına vermek için
ekmekle bir kap içinde yemek getirdiler.

2411 Adam, o vaadin doğruluğunu gör-
mek için dişlerini bile bile sıkı.

2412 Kervandakiler, bu adam pek zavallı,
açlıktan neredeyse ölüp gidecek diye ona
acıdılar.

2413 Bir koşu gidip bıçak getirdiler, sıkı-
ğı dişleri açtılar.

2414 Ağzına çorba döktüler, ekmek par-
çaları tıktırdılar.

2415 [Adam]: *A gönül, dedi, kendini çekip
duruyorsun, sırrı bildiğin halde naz ediyorsun.*

2416 Gönlü: *Canıma, bedenime rızık ve-
renin Allah olduğunu biliyorum, bunu da
bile bile yapıyorum, dedi.*

2417 Bundan daha fazla sınayıp durmak nasıl
olur? İşte rızık, sabredenlere ne güzel yetişiyor.

Tilkinin eşeğe cevap vermesi ve onu kazanca teşvik etmesi

2418 Tilki: *Bu martavalları bırak da gü-
cün yettiğince elini bir kazanca at, dedi.*

2419 Allah sana el verdi, bir iş yap. *Kazan
da bir dosta da yardım et.*

2420 Ayağını bir kazanca doğru uzatıp atan
herkes, başka dostlara yardım etmiş olur.

2421 Kazancın hepsini bir kişi elde edemez.

Birisi, hem dülger, hem saka, hem terzi olamaz.

2422 Dünyanın kararı bu işbirliği üzerine
kuruludur. Herkes yoksulluğundan dolayı
bir iş seçmiştir.

2423 Ortada bedava sofradan yemek şart
değil. Sünnet yolu, çalışmak, bir kazanç
elde etmektir.

Eşeğin, tilkiye: *“Tevekkül kazançların en iyisidir. Çünkü herkes tevekküle
muhtaçtır. Yarabbi, şu işimi rast getir, diye dua etmek tevekkülü de içerir.
Tevekkül başka hiçbir kazanca muhtaç olmayan bir kazançtır
vesaire...” diye cevap vermesi*

2424 Eşek: *Ben iki âlemde de Allah'a te-
vekkülden daha iyi bir kazanç bilmiyorum,
dedi.*

2425 Ona şükretme kazancının bir eşini
daha göremiyorum. Çünkü Allah'ın rızıkına
şükür, rızık artırır¹⁷⁸.

2426 Konuşurken tartışmaları uzadıkça
uzadı. Sorudan ve cevaptan âciz kaldılar.

2427 Bunun üzerine [tilki, eşeğe] *“Kendi-
nizi, kendi ellerinizle tehlikeye atmayın”¹⁷⁹*
yasağını söyledi.

2428 Çorak ve kayalık bir ovada sabret-
mek ahmaklıktır. Allah'ın arzı geniştir¹⁸⁰.

2429 Buradan çayırığa göç et. Orada ır-
mak kenarında yeşil otlardan otl.

2430 Cennetler gibi yemyeşil bir çayırık,
orada bele kadar yeşillikler bitmiş.

2431 Oraya giden hayvana ne mutlu.
Deve bile o yeşillik içinde kaybolur gider.

2432 Orada her yandan bir pınar kaynak
akmada. Orada hayvanlar, güven içinde
müreffeh.

2433 [Eşek] eşekliğinden: *“A melun, ma-
dem sen oradansın, niye böyle zayıfsın?” di-
yemiyordu.*

2434 Hani senin neşen, semizliğin, nurun?
Istıraba düşmüş bedeninin bu zayıflığı ne
böyle?

2435 Dedğin bahçe eğer yalan dolan değil-
se, niye gözlerin onunla mahmur değil?

2436 Bu aç gözlülük, bu görmemişlik, se-
nin yoksulluğundan, beylerbeyi olduğundan
değil.

2437 Kaynaktan geldiyse ne diye böyle
kupkurusun? Madem sen ceylân göbeğisin
hani misk kokun?

2438 Nasıl oluyor da söylediklerinden, anlat-
tıklarından sende bir nişan yok a değerli kişi?

Bir devleti haber verende, o [devletin] izini ve ışığını göremezsen, o, bu işte taklitçilikle itham edilse yeridir. Bunun açıklaması için deve örneğini getiriyoruz.

²⁴³⁹ Birisi bir deveye: “*A ayağı kutlu, nereden geliyorsun?*” dedi.

²⁴⁴⁰ Deve: *Senin mahallendeki sıcak hammandan*, dedi. [Adam]: *Evet, zaten dizinden belli*, dedi.

²⁴⁴¹ İnatçı Firavun, Musa’nın yılanını gördü de [ondan] mühlet istedi, yumuşaklık gösterdi.

²⁴⁴² Akıllılar: *Bu, daha sert olmalıydı, çünkü o din [gününün] Rabbidir*, dediler.

²⁴⁴³ [247a] *Mucize ister ejderha olsun, ister yılan, onun ilahlık ululuğuna, hışmına ne oldu?*

²⁴⁴⁴ Eğer tahttayken “*Ben en yüce Rabbi-nizim*”¹⁸¹ diyen o ise, bir kurtçuk için bunca yaltaklanma niye?

²⁴⁴⁵ Nefsin, mezeyle, hurma şarabıyla sarhoş oldukça bil ki ruhun gayp salkımını görmemiştir.

²⁴⁴⁶ Çünkü o ışığı görmenin belirtileri vardır. Onlar, bu aldanış yurdundan uzaklaşırlar.

²⁴⁴⁷ Acı suyun çevresinde dönüp duran kuş, tatlı suyu görmemiştir.

²⁴⁴⁸ Hatta onun imanı bile taklitten ibarettir. Canı, imanın yüzünü görmemiştir.

²⁴⁴⁹ Taklitçi için, yoldan da yol vurucudan da taşlanmış Şeytanda daha büyük bir tehlike vardır.

²⁴⁵⁰ Ama Hak nurunu gördü mü emin olur; ondaki kuşku ısırapları yatıştır.

²⁴⁵¹ Denizin köpüğü, aslı olan toprağa ulaşmadıkça çalkanır durur.

²⁴⁵² O köpük, toprağa mensuptur, denizde yabancıdır. Yabancılikta ısırap çekmekten başka çare yoktur.

²⁴⁵³ Ama gözü açılıp o şekli görünce Şeytan bir daha elini uzatamaz ona.

²⁴⁵⁴ Gerçi eşek tilkiye sırlar söyledi, ama şaşkınca söyledi, taklitçi gibi söyledi.

²⁴⁵⁵ Suyu övdü, ama [suya] arzulu değildi. Yüzünü, elbisesini yırttı, ama âşık değildi.

²⁴⁵⁶ Münafiğin özü kabul edilmez, [zaten

özü] güzel de değildir; çünkü o özür dudagındadır, kalbinde değil.

²⁴⁵⁷ Onda elma kokusu vardır, ama elmanın bir parçasına bile sahip değildir. Onda o koku ona zarar vermekten başka işe yaramaz.

²⁴⁵⁸ Savaş sırasında kadının saldırmayı safaları yarmaz, aksine işi zora sokar.

²⁴⁵⁹ Onu saflar arasında aslan gibi görürsün, ama elinde kılıç tuttuğu halde eli titrer durur.

²⁴⁶⁰ Eyvahlar olsun akli dişi, çirkin nefsiye erkek ve [saldırmaya] hazır olana.

²⁴⁶¹ Sonunda onun akli mağlup olur gider. Hüsrandan başka bir yana göçüp gidemez.

²⁴⁶² Ne mutlu akli erkek olup çirkin nefsi dişi ve sınık bulunana.

²⁴⁶³ Cüzi akli, erkek ve galip olursa, akli dişi nefsinin alt eder.

²⁴⁶⁴ Görünüşte dişinin saldırısı da güçlüdür ama onun afeti, o eşek gibi eşekliğindendir.

²⁴⁶⁵ Kadında hayvanlık sıfatı üstündür. Çünkü kadının rengine, kokuya meyli vardır.

²⁴⁶⁶ O eşek de çayırılığın rengini, kokusunu alınca, tabiatındaki bütün deliller ürküp kaçtı.

²⁴⁶⁷ Yağmura muhtaç olan susuzdur, bulut değil. Nefiste de öküz açlığı var ama sabır yok.

²⁴⁶⁸ A babam, sabır demir kalkandır. Hak, kalkana: “*Zafer geldi*” yazmıştır.

²⁴⁶⁹ Taklitçi, anlatırken yüzlerce delil getirir, onu da açık seçik değil kıyasla söyler.

²⁴⁷⁰ Miske bulanmış olsa da misk değildir. Üzerinde misk kokusu olsa bile pislikten başka bir şey değildir.

²⁴⁷¹ Ey mürit, pislik, miske dönünceye kadar yıllarca o bahçede otlaması gerek.

²⁴⁷² Eşekler gibi arpa ve saman yeme; ceylân gibi Hutende erguvan otla.

²⁴⁷³ Karanfilden, yaseminden, gülden başka bir şey otlama. O [ceylân] sürüsüyle bir-

likte Hutten ovasına yürü.

²⁴⁷⁴ Mideni o reyhanlara, güllere alıştır da peygamberlerin hikmetini, azığını bul.

²⁴⁷⁵ Mideni şu saman, arpa alışkanlığından vazgeçir de reyhan ve gül yemeye başla.

²⁴⁷⁶ Beden midesi seni samanlığa çeker; gönül midesi ise reyhanlığa.

²⁴⁷⁷ Kim samanla arpa yerse kurban olur. Kim de Hakk'ın nurunu yerse Kur'an olur.

²⁴⁷⁸ Senin yarın pisliktir, yarın misk. Dik-

kat et, kendine gel pisliği artırma, Çin mis-kini artır.

²⁴⁷⁹ O taklitçe, yüzlerce delil, yüzlerce açıklama dile getirse de canı, özü yoktur.

²⁴⁸⁰ Söyleyenin canı, özü, ışığı olmayınca, sözünün yaprağı, meyvesi olur mu hiç?

²⁴⁸¹ İnsanları küstahça yola sokar da kendi canı saman çöpünden daha fazla titrer durur.

²⁴⁸² Demek ki sözü ne kadar parlak olursa olsun, sözünde bir titreyiş gizlidir.

Olgun ve [Allah'a] ermiş şeyhin davetiyle, eğitime bağlı bilgiyle erdem kazanmış eksik kişilerin sözleri arasındaki fark

²⁴⁸³ Nurlu olan şeyh [insanı] yoldan haberdar eder, nuru da sözüne yoldaş eder.

²⁴⁸⁴ Sarhoş olmaya, nurlu olmaya çalış da sözüne onun nuru eşlik etsin.

²⁴⁸⁵ Pekmezin içinde ne kaynatılırsa kaynatılsın sırasında pekmez lezzeti olur.

²⁴⁸⁶ Havuç, elma, ayva, ceviz [pekmezde kaynatılsa] hepsinde de pekmez lezzeti bulursun.

²⁴⁸⁷ [247b] [Bunun gibi] bilgi de nura karışırsa, inatçı topluluklar bile senin bil-ginden nur bulurlar.

²⁴⁸⁸ Her ne söylersen söyle o [söz] nur-lanır. Çünkü gökyüzü temiz olmayandan başka bir şey yağdırmaz.

²⁴⁸⁹ Gökyüzü ol, bulut ol da yağmur

yağdır. Oluk yağmur yağdırsa da bir işe yaramaz.

²⁴⁹⁰ Oluktaki su eğretidir, oysa su, bulutun ve denizin tabiatında vardır.

²⁴⁹¹ Düşünce oluğa benzer. Vahiy ve keşifse buluttur, gökyüzüdür.

²⁴⁹² Yağmur suyu, yüz renkli bahçe mey-dana getirir. Oluksa, komşuları kavgaya et-tirir.

²⁴⁹³ Eşek, iki üç kez tilkiyle tartışmaya girdiyse de taklitçi olduğu için onun hi-lesine aldandı.

²⁴⁹⁴ Görüp anlayacak idrak gücü olma-dığından, tilkinin düzeni onu kandırdı.

²⁴⁹⁵ Yemek hırsı onu o kadar kepaze etti ki bin türlü delili varken tilkiye zebun oldu.

Muhannesle oğlancının hikâyesi. Oğlancı, muhannesle livata ederken: *"Bu hançer ne için?"* diye sordu. Oğlan: *"Kim benim hakkımda kötülük düşünürse, bununla karnını deşerim"* dedi. Oğlancı onun üstünde gelip giderken: *"Allah'a şükür, ben senin hakkında kötülük düşünmüyorum"* diyordu. *"Benim beytim, beyit değil, bir ülkedir. Benim şakam, şaka değil [bir şey] öğretmektir¹⁸²."* *"Şüphesiz Allah bir sivrisineği ve ondan üstün olanını örnek getirmekten çekinmez"* Yani, *"Allah bu örnekle neyi murat etti?"* deyip ondan üstün olanları inkâr ederek nefislerini değiştirenleri de örnek getirir. Bu söze cevap olarak: *"Bununla birçoklarını azdırıp saptırır, birçoklarını da doğru yola götürür¹⁸³"* demek istedim diye buyurur. Çünkü her sına-ma, teraziye benzer. Çoklarının o yüzden yüzü kızarır, çokları da muratlarına eremezler. Bu konuda biraz düşünürsen, onun değerli sonuçlarından çoğunu bulursun.

2496 Oğlancının biri evine bir oğlan götürdü. Onu domaltıp, abandı.

2497 O melun, oğlanın belinde bir hançer görüp “Belindeki ne?” dedi.

2498 [Oğlan]: *Cibilliyetsizin biri hakkımda kötü düşünürse [onunla] karnını deşeceğim*, dedi.

2499 Oğlancısı: *Allah’a hamdolsun, ben sana karşı hileyle kötü bir düşünceye kapılmadım*, dedi.

2500 Erkeklik olmadıktan sonra hançerlerin ne faydası var? Yürek olmadıktan sonra miğferin ne faydası var?

2501 [Diyelim ki] Ali’den Zülfikar’ı miras aldın, Allah’ın aslanındaki kol sende de varsa göster.

2502 [Diyelim ki] Mesih’ten bir afsun öğrendin, İsa’nın dudağı, dişi nerde sende a çirkin adam?

2503 [Diyelim ki] kazançlar, gelirler elde etmek için bir gemi yaptın, Nuh gibi bir gemi kaptanı nerede?

2504 [Diyelim ki] İbrahim gibi put kırdın, beden putunu ateşe feda etmek hani?

2505 Bir delilin varsa meydana çıkar, onunla tahta kılıcı Zülfikar’a çevir.

2506 Seni amelden alıkoyan bir delil, yaratıcının gazabıdır.

2507 Yoldaki korkakları yüreklendirdin, [ama] gizliden gizliye hepsinden daha fazla titremedesin.

2508 Herkese tevekkül dersi veriyorsun, ama havadaki sivrisineğin damarını kesip [kanını içmedesin].

2509 A ordunun önüne düşüp giden muhannes, sakalının yalanına aletin tanık.

2510 Gönül namertlikle dolu olduktan sonra, sakalına, bıyığına gülünür senin ancak.

2511 Tövbe et, yağmur gibi gözyaşı dök de sakalını, bıyığını alaya alınmaktan kurtar.

2512 Erlik ilâcını kullan da koç burcundaki kızgın güneşe dön.

2513 Mideyi terk edip gönle doğru salın gel de Hak’tan sana perdesiz bir selâm gelsin.

2514 Bir iki adım at, kendine çekidüzen ver de o zaman aşk, kulağından tutup çeksin seni.

Tilkinin hilesinin, eşeğin sakınmasına ve çekinmesine üstün gelmesi ve onu ormandaki aslana doğru çekmesi

2515 [248a] Tilki, hilede ayak diredi. Eşeği sakalından tuttuğu gibi çekip götürdü.

2516 O tekkenin “Eşek gitti, eşek gitti” diye istekle def çalacak mutribi nerede?

2517 Bir tavşan bir aslanı kuyuya çekip götürür de bir tilki bir eşeği çayırılığa nasıl çekemez?

2518 Kulağını kapa, o bağış sahibi velinin afsunundan başka bir afsuna kanma.

2519 Onun afsunu helvadan da tatlıdır. Yağının tozu bile yüzlerce helvaya değer.

2520 Şarapla dolu koca koca küpler, onun

dudaklarının şarabıyla mayalanmıştır.

2521 Onun la’l dudaklarının şarabını görmeyen, ondan uzakta kalan kişinin canı şaraba aşık olur.

2522 Tatlı su görmemiş kör kuş, acı su kaynağının etrafında dolaşmaz da ne yapar?

2523 Can Musası, gönlü Sina’ya çevirir. Kör papağanları görür hale getirir.

2524 Can Şirin’inin Hüsrev’i [padişahlık] nöbeti çalmada; bu yüzden şehirde şeker ucuzladı.

2525 Gayp Yusuf’ları ordular çekmede; şe-

ker yükleri taşımadalar.

²⁵²⁶ Mısır develerin yüzü bize yönelmiş;
a papağanlar çan seslerini dinleyin.

²⁵²⁷ Şehrimiz yarın şekerle dolacak. Şe-
ker ucuz, daha da ucuzlayacak.

²⁵²⁸ A tatlı sevenler, mizacı safralı olanla-
rın körlüklerinin inadına papağanlar gibi
şekerler içinde yuvarlanın.

²⁵²⁹ Şeker kamışı dövün, iş budur ancak;
canlar saçın, sevgili budur ancak.

²⁵³⁰ Şehrimizde şimdi bir tek ekşi bile kal-
madı; çünkü Şirin Hüsrev'leri tahta çıkarttı.

²⁵³¹ Hey hey, şarap üstüne şarap, meze
üstüne meze... Çık minareye, herkesi çağır.

²⁵³² Dokuz yıllık sirke tatlılaşmada, taşla
mermer, la'l kesilmede, altın olmada.

²⁵³³ Güneş, gökyüzünde el çırpma;
zerreler, âşıklar gibi oynaşmada.

²⁵³⁴ Gözler, yeşilliklerden mahmurlaştı;
dallarda güller çiçek açmada.

²⁵³⁵ Devlet gözü, mutlak sihir yapmada;
ruh Mansur olmuş Ene'l-Hak demede.

²⁵³⁶ Tilki bir eşeğin aklını başından alıyor-
sa varsın alsın, sen eşek olma da üzülme.

Korkusundan kendisini bir eve atan adamın hikâyesi. Yanakları safran gibi sararmış,
dudakları çivit gibi mosmor olmuş, elleri ağaç yaprağı gibi titriyordu.
Ev sahibi: "*Hayrola, ne oluyor?*" diye sordu. [Adam]: "*Dışarıda angarya
yüklemek için eşekleri yakalıyorlar*" dedi. [Ev sahibi] "*A mübarek,
eşekleri yakalıyorlar, sen eşek değilsin ya, ne korkuyorsun?*" dedi.
[Adam]: "*Öyle ciddi yakalıyorlar ki bugün ayırt ediş ortadan kalkmış, korkarım
beni de eşek diye yakalarlar*" dedi.

²⁵³⁷ Birisi bir eve kaçıp sığındı; yüzü sa-
rarmış, dudağı morarmış, rengi atmıştı.

²⁵³⁸ Ev sahibi ona: *Hayırdır*, dedi, *niye
yaşlılar gibi ellerin titriyor?*

²⁵³⁹ *Ne oldu? Neden kaçtın? Yüzünün
rengi niye kaçtı böyle?*

²⁵⁴⁰ [Adam]: *Zalim padişahın angaryası
için bugün dışarıda eşekleri yakalıyorlar*,
dedi.

²⁵⁴¹ [Ev sahibi]: "*A amcasının canı, nere-
de yakalıyorlar eşekleri; sen eşek değilsin ki
niye dert ediyorsun bunu?*" dedi.

²⁵⁴² [Adam]: *Eşek yakalama işinde öyle
ciddi, öyle istekliler ki beni de eşek sanarak
[yakalarlarsa] şaşılmaz buna.*

²⁵⁴³ Eşek yakalamaya öyle ciddi girişmiş-
ler ki hiçbir şeyi ayırt etmiyorlar.

²⁵⁴⁴ Ayırt edemeyen kişiler bizim başı-
mıza geçti mi eşek yerine eşeğin sahibini

alıp götürürler.

²⁵⁴⁵ Ama bizim şehrimizin padişahı, boş
yere bir şey tutmaz; onun ayırt edişi var-
dır; iştici ve görücüdür¹⁸⁴.

²⁵⁴⁶ Adam ol da eşek yakalayanlardan
korkma. Ey zamanın İsa'sı, sen eşek değil-
sin, korkma.

²⁵⁴⁷ Dördüncü kat gök bile senin nurun-
la dolu. Hâşâ, senin makamın ahır değil.

²⁵⁴⁸ Gerçi iyi bir iş uğruna ahırdasın ama
felekten de yıldızlardan da yücesin sen.

²⁵⁴⁹ İmrahor başka, eşek başka; ahıra her
giren eşek olacak değil a.

²⁵⁵⁰ Eşeğin ardına ne diye düştük böyle?
Sen gül bahçesinden, taze güllerden söz et.

²⁵⁵¹ Nardan, turunçtan, elma dalından,
şaraptan, sayısız güzellerden...

²⁵⁵² Dalgası inciye benzeyen, incisi söz
söyleyen, gören o denizden...

2553 [248b] Ya da gül devşiren, yumur-
tası altından, gümüşten olan kuşlardan...

2554 Ya da keklik yetiştiren, hem sırt
üstü, hem yüz üstü uçan doğanlardan...

2555 Dünyada, basamak basamak göğün
doruguna dek ulaşan merdivenler vardır.

2556 Her topluluğun başka bir merdiveni
vardır; her gidişin bir başka göğü.

2557 Her biri, ötekinin halinden habersizdir;
başı sonu olmayan engin bir ülkedir orası.

2558 Bu, öteki niye böyle hoş diye şaşkın; o,

beriki niye böyle şaşkın diye hayret içinde.

2559 “Allah’ın arzı geniştir¹⁸⁵” meydanı
baş göstermiş; her ağaç, bir yerden [yeşe-
rip] boy vermiş.

2560 Ağaçlardaki yapraklar, dallar, ne gü-
zel ülke, ne geniş meydan diye şükretmede.

2561 Bülbüller, yiyip içtiğinden bize de
ver diye büküm büküm tomurcukların
etrafında.

2562 Bu sözün sonu yok, sen yine o tilkinin,
aslanın, hastalığın ve açlığın [hikâyesine] dön.

Tilkinin, o eşeği aslanın yanına götürmesi, eşeğin aslandan kaçışı.

Tilkinin: “Eşek henüz uzaktaydı, acele ettin” diye aslana çıkışması.

Aslanın özür dilemesi ve “Git, bir kez daha kandır” diye tilkiye yalvarması

2563 [Tilki], aslan bir hamlede param-
parça etsin diye eşeği dağa, çayırılığa doğ-
ru götürdü.

2564 [Eşek], aslandan uzaktaydı. Ama as-
lan acelesinden yaklaşmasına sabredemedi.

2565 Korkunç aslan, dağın üstünde [sal-
dırmak üzere] gerildi, ama kımıldamaya
bile gücü kuvveti yoktu.

2566 Eşek, onu uzaktan görünce, gerisin
geri döndüğü gibi nallarını sökercesine
dağdan aşağı kadar koştu.

2567 Tilki: *A padişahım*, dedi, *saldırıl-
cak zamanında ne diye sabretmedin?*

2568 *O azgın, sana yaklaşıyadı, küçük bir
hamleyle galip gelirdin.*

2569 *Aceleyle telaş, Şeytan’ın hilesidir; sab-
redip hesaplamak Rahman’ın lütfü¹⁸⁶.*

2570 *O [senden] uzaktaydı, hamleni görüp
kaçtı. Gücsüzlüğün ortaya çıktı, yüzünün
suyunu döktü.*

2571 [Aslan]: *Ben, gücüm kuvvetim yerin-
de sandım*, dedi, *bu derece güçten düştüğü-
mü bilmiyordum.*

2572 *Üstelik açlığım ve ihtiyacım hadden
aşmıştı. Açlıktan sabrım da gitti aklım da.*

2573 *Aklını kullanıp onu bir kez daha bu-
raya döndürmeye gücün yeterse,*

2574 *Sana çok minnettar olurum ben; bir
gayret et, ola ki hilenle onu tekrar getirirsin.*

2575 [Tilki]: *Evet*, dedi, *Allah yardım eder
de gönlüne bir körlük perdesi çekerse,*

2576 *İşte o zaman gördüğü dehşeti unuttur;
zaten bu, eşekliğinden dolayı uzak [bir ih-
timal] değil.*

2577 *Ama onu [yeniden] getirirsem, saldır-
ma da aceleden işi boşa çıkarma.*

2578 [Aslan]: *Peki*, dedi, *denedim [anla-
dım] ki pek hastayım, [sarsılmış] un ufak
olmuşum ben.*

2579 *Eşek tamamen yanıma yaklaşmadan
kımıldamam, uyur gibi yaparım.*

2580 Tilki: “*Padişahım, bir himmet et de [eşe-
ğin] aklını bir gaflet bürüsün*” diyerek gitti.

2581 *Şimdi eşek, her nabekâra aldanma-
mak için Allah’a tövbeler etmiştir.*

2582 *Tövbelerini hilelerimle bozdurayım
da görsün. Zaten biz, aklın da düşmanıyız,
apaçık verilmiş sözün de.*

2583 *Eşeğin kellesi, çocuklarımızın topu-
dur; akli fikri, elimizin oyuncağıdır.*

2584 Zühâl yıldızının dönüşü sırasında [meydana gelen] aklın, külli aklın yanında değeri yoktur?

2585 O [akıl], Utarit ile Zühâl sayesinde bilgi sahibi olur. Bizim [bilgimizse] lütfetmeyi âdet edinmiş olan Allah'ın bağışıcıdır.

2586 “İnsana öğretti”¹⁸⁷ [âyeti] tuğramızın kıvrımıdır; bizim [elde etmeyi] amaçladığımız bilgi Allah katındadır.

2587 Biz o parlak güneşin terbiye ettikleriyiz; o yüzden “*Rabbim en yücedir*” demedeyiz.

2588 [Tilki, kendi kendine]: *Eşek, [bizim hilemizi] tecrübe etmiş olsa bile, bu desise sayesinde yüzlerce tecrübe bozulur gider.*

2589 *Ola ki o gevşek huylu tövbesini bozar da [tövbe] bozmanın uğursuzluğuna uğrar, [diyordu].*

Ahdi ve tövbeyi bozmak, belâya, hatta çarpılmaya neden olur.

Nitekim Cumartesi halkı¹⁸⁸ ile İsa'nın sofrasında bulunanlar hakkında: “Onlardan bazılarını maymuna ve domuza çevirdik”¹⁸⁹ [buyurulmuştur]. [249a] Bu ümmette, gönül çarpılır; kıyametteyse bedene gönül şekli verilir.

2590 Ahde uymamak, tövbeleri bozmak, sonunda lanete neden olur.

2591 O Cumartesi halkının ahdi ve tövbeyi bozması, çarpılmalarına, helak olmalarına, lanetlenmelerine neden oldu.

2592 Allah, o topluluğu maymuna çevirdi; çünkü inatlarından Allah'a verdikleri ahdi bozdular.

2593 Bu ümmette bedence bir çarpılma yoktur, ama a zeki kişi, gönül çarpılması vardır.

2594 [İnsanın] gönlü maymun gönlüne döndü mü mayası maymunun gönlünden de aşağı olur.

2595 O eşeğin gönlünde bilgiden yana bir hüner olsaydı, sureti yüzünden aşağılık olur muydu hiç?

2596 Ashab-ı Kehf'in sireti pek güzel olan köpeğine sureti yüzünden bir eksiklik geldi mi?

2597 İnsanlar, kepazeliklerini açıkça görsün diye Cumartesi halkı görünüş itibarıyla çarpıldılar.

2598 [Bunun gibi] başka yüz binlerce kişi de tövbelerini bozdukları için içyüzde domuza, eşeğe dönmüştür.

Tilkinin, o kaçak eşeği yine kandırmak için ikinci kez gelmesi

2599 Bunun üzerine tilki, çabucak eşeğin yanına geldi. Eşek: *Senin gibi dost olmaz olsun*, dedi.

2600 *Behey namert, ben sana ne yaptım ki beni ejderhanın yanına götürdün?*

2601 *A inatçı, özündeki pislikten başka canıma kin gütmene ne sebep oldu?*

2602 Kendisine eziyet vermediği halde delikanlının ayağını sokan akrep gibi hani.

2603 Ya da bizden yana kendisine bir eziyet, bir kusur gelmediği halde canımıza

düşman olan Şeytan gibi.

2604 Hatta o, yaratılıştan insanın canına düşmandır. İnsanın helâk olmasından sevinç duyar¹⁹⁰.

2605 Hiçbir insanın peşini bırakmazken, o çirkin huyunu, tabiatını bırakır mı hiç?

2606 Çünkü onun özündeki çirkeflik sebpsiz yere onu zulme ve düşmanlığa çeker.

2607 Seni kuyuya atmak için her an bir çadıra çağırır.

2608 Tepetaklak aşağı atmak için: *Falanca yerde bir havuz var, pınarlar var*, der.

2609 O melun, onca vahye ve görüşe rağmen Âdem'i ıstıraba düşürmüş, kötülüğe uğratmıştır.

2610 Âdem'in suçu günahı yoktu, geçmişte haksız yere ona bir zarar da vermemişti.

2611 Tilki: Gözüne aslan gibi görünen şey [aslan değildi], bir büyü tılsımdı, dedi.

2612 Yoksa ben, bedence senden daha düşkünüm; [böyleyken] gece gündüz orada otlamaktayım.

2613 Öyle bir tılsım yapmasalardı, her obur oraya koşup üşüşürdü.

2614 Fillerle, gergedanlarla dolu yiyeceksiz

bir dünyada, tılsım olmadan o otlak nasıl yemyeşil kalırdı?

2615 Zaten ben sana, ders olsun diye, öyle korkunç bir şey görürsen korkma diyecektim.

2616 Ne var ki haline gönülden acımaya öyle dalmışım ki bu bilgiyi sana öğretmek hatırımdan çıkıverdi.

2617 Seni öyle köpek açlığı içinde, azıksız bir halde görünce, [derdine] derman bulsın diye seğirttim.

2618 Yoksa sana, ö görünen bir hayaldir, cisim değildir diye tılsımı anlatacaktım.

Eşğin tilkiye cevap vermesi

2619 [Eşek]: Behey düşman, çekil git önümden; yüzünü bile görmek istemiyorum a çirkin suratlı, dedi.

2620 Seni bedbaht eden Allah, o çirkin suratını da çirkin ve arsız yaratmış.

2621 Hangi yüzle bana geliyorsun? Gergedanda bile [senin yüzündeki] kadar kalın deri yoktur.

2622 Sana çayırılığa kadar kılavuzluk ediyim diye açıkça canımın kanına giriyordun.

2623 Ben Azrail'in yüzünü [karşımda] gördükten sonra, yine hileye, düzene mi kalkışıyorsun?

2624 Ben eşek de olsam, eşeklerin yüzkarası da olsam, can taşıyan bir canlıyım, buna nasıl kanarım?

2625 O amansız dehşet içinde benim gördüğümü çocuk görseydi anında kocalırdı.

2626 O heybetin korkusundan kendimi gönülsüz, cansız bir halde dağdan baş aşağı attım.

2627 O perdesiz azabı görünce on korkudan ayağım bağlandı.

2628 Allah'a söz verdim, ey minnetler sahibi, sen şu ayağımdaki bağı çöz de,

2629 [249b] Bundan böyle hiç kimsenin kışkırtmasını dinlemeyim, söz verdim,

adaklar adadım ey yardımcım [dedim].

2630 Allah, o duadan, inleyip yakarıştan, halimden tavrımdan dolayı o anda ayağımın [bağını] çözüverdi.

2631 Yoksa o erkek aslan bana yetiştirdi de eşek, aslanın pençesi altında ne hale gelirdi [kim bilir?]

2632 A kötü arkadaş, o kötü aslan düzen kurup yine seni bana gönderdi değil mi?

2633 Samed¹⁹¹ olan Allah'ın zatı hakkı için, kötü yılan kötü arkadaştan iyidir.

2634 Kötü yılan, adamın yalnızca bir canını alır. Kötü arkadaşsa insanı ebedî cehennemine sürükler.

2635 [İnsanın] gönlü, konuşup söyleşmeden de farkında olmadan yanındakinin huyundan huy kapar.

2636 O sermayesiz, senin üzerine gölge saldı mı, sendeki sermayeyi de çalar.

2637 Aklın, sarhoş bir ejderhaya dönse bile bil ki kötü arkadaş, ona karşı zümrüttür.

2638 Akıl gözün, [o zümrüt] yüzünden dışları fırlar; onun kınaması seni vebanın eline düşürür.

Tilkinin eşeğe cevap vermesi

2639 Tilki: *Bizim duruluğumuzda tortu yoktur. Ama vehmin hayalleri de küçümsemeye gelmez, dedi.*

2640 *Ey saf kalpli, bunların hepsi senin vehmin; yoksa sana karşı hiçbir art niyetim yok.*

2641 *Bana kendi çirkin hayalinle bakma; sevenlerine karşı niye suizanda bulunuyorsun?*

2642 *Görünüşte onlardan sana cefa gelse bile temiz kardeşler hakkında hüsnüzanda bulun.*

2643 *Bu kötü hayal ve vehim ortaya çıkınca, yüz binlerce dostu birbirinden ayırır.*

2644 *Şefkatli biri sana eziyet edip sınırsa, aklın ona suizanda bulunmaması gerek.*

2645 *Hele ben, adı kötüye çıkmış bir soysuz değilim; o gördüğün şey kötü değildi, sadece bir tılsımdı.*

2646 *Farz et ki [senin hakkındaki] o düşüncem kötüydü, dostlar böyle bir hatayı başışlarlar.*

2647 *Vehim, hayal, tamah ve korku dünyası, yolcu için büyük bir engeldir.*

2648 *Bu şekiller resmeden hayalin ortaya çıkardığı görüntüler, dağ gibi Halil'e bile zarar verdi.*

2649 *O yiğit İbrahim bile vehim âlemine kapılınca: "Bu benim rabbimdir"¹⁹² dedi.*

2650 *Tevil incisini delen [o zat] bile, yıldız hakkında böyle tevilde bulundu.*

2651 *Gözleri bağlayan vehim ve hayal âlemi, öyle bir dağı bile yerinden oynattı.*

2652 *Onun sözü bile "Bu, benim rabbimdir" olursa, kazın, eşeğin hali nice olur?*

2653 *Dağ gibi akıllar, vehim denizlerine,*

hayal girdaplarına batar giderler.

2654 *Dağlar bile bu [vehim ve hayal] tufanıyla rüsva olduktan sonra Nuh'un gemisinden başka nerede kurtuluş var?*

2655 *Kesin inanç yolunu kesen bu hayal yüzünden, din ehli, yetmiş iki millet/fırka oldu.*

2656 *Sadece kesin inançlı adam, vehimden ve hayalden kurtulur. Kaşındaki kıla hilal demez.*

2657 *Ama Ömer'in ışığı kendisine dayanak olmayanın yolunu kaşındaki eğri kıl keser¹⁹³.*

2658 *Yüz binlerce kocaman gemi, vehim denizinde parça parça olmuştur.*

2659 *Bunların en aşağısı, o mahir filozof Firavun'un Ay'ı da vehim burcunda tutulup kalmıştır.*

2660 *Hiç kimse fahişe kadın kimdir bilmez; bilense, artık onun hakkında kuşku ya düşmez.*

2661 *Vehmin, seni zaten sersemletmişken ne demeye bir başka vehmin etrafında dolaşıp duruyorsun?*

2662 *Ben kendi benliğimden bile âciz kalmışım, sen, neden benlikle dolu bir halde önümde oturuyorsun?*

2663 *O güzelim çevgene top olmak için, bensiz, bizsiz birini canla başla aramaktayım.*

2664 *Kim kendi benliğinden geçer "bensiz" olursa, bütün benlikler "o" olur. Kendisine dost olmadığı için de herkesin dostu olur.*

2665 *Ayna şekilsiz hale gelince değerlenir. Çünkü bütün şekilleri gösterici hale gelir.*

Gazneli Şeyh Muhammed-i Serrezî'nin -Allah sırrını kutsasın- hikâyesi

2666 *Gaznin'de, adı Muhammed, künyesi Serrezî olan ilimde seçkin bir zahit vardı.*

2667 *Her gece asma yaprağıyla iftar eder, yedi yıl boyunca daima bunu ister dururdu.*

²⁶⁶⁸ Varlık padişahından nice harika şeyler gördüyse de onun maksadı padişahın cemalini görmektir.

²⁶⁶⁹ O, kendi [canına] doymuş er, bir dağın tepesine çıkıp: *Bana görün, yoksa kendimi aşağıya atacağım*, dedi.

²⁶⁷⁰ [250a] [Allah]: *O keremin zamanı daha gelmedi, düşsen bile ölmezsin, seni öldürmem*, dedi.

²⁶⁷¹ O zahit, sevgisinden kendisini aşağıya attı; derin bir suyun içine düştü.

²⁶⁷² O canına doymuş adam düşerek ölmeyince, ölümden kurtulduğu için feryada başladı.

²⁶⁷³ Çünkü bu hayat, ona ölüm gibi görünüyordu. Ona göre iş tersine dönmüştü.

²⁶⁷⁴ Gayp âleminden ölüm dileniyor; hayatım ölümüm dedir¹⁹⁴ diyordu.

²⁶⁷⁵ Ölümü, hayat gibi kabullenmiş, canının helak olmasına gönül vermişti.

²⁶⁷⁶ Kılıçla hançer, Ali gibi, ona reyhan kesilmiş; nergisle nesrin, canına düşman olmuştu¹⁹⁵.

²⁶⁷⁷ Ona, “*Ovadan şehre doğru git*” diye, açıktan açık, gizliden gizli tuhaf bir ses geldi.

²⁶⁷⁸ *Ey inceden inceye sırlarımı bilen, şehirde ne hizmette bulunayım, söyle*, dedi.

²⁶⁷⁹ [Allah]: *Hizmetin, nefsin alçaltman için kendini Abbas-ı Debs¹⁹⁶ gibi yapmandır*, dedi.

²⁶⁸⁰ *Bir süre zenginlerden altın alıp miskin fakirlere ulaştır*.

²⁶⁸¹ *Hizmetin bir zaman için budur. [Zahit]: İşittim, itaat ettim, a canımın sığınağı*, dedi.

²⁶⁸² O zahitle, varlıkların Rabbi arasında nice soru cevaplar, nice maceralar geçti.

²⁶⁸³ Öyle ki yerle gök nurla doldu. Bütün bu sözler, dillere destan oldu.

²⁶⁸⁴ Ama ben, her aşağılık kişi sırları duymasın diye o sözü kısa kestim.

Şeyhin onca yıldan sonra çölden Gaznin şehrine gelmesi, gayptan gelen işaretle zembil dolaştırarak topladığını yoksullara dağıtması.
“*Buyur [sözünün] yüceliğine sahip cana, mektup üstüne mektup, haberci üstüne haberci gelir.*” Nitekim evin penceresi açıksa, oradan güneş, ay ışığı, yağmur, mektup vesaire eksik olmaz.

²⁶⁸⁵ O emre uyan zahit, şehre yöneldi; Gaznin şehri onun yüzüyle aydınlı.

²⁶⁸⁶ İnsanlar, sevinç içinde onu karşılamaya çıktılar; ama o gizli bir yoldan hızlıca şehre girdi.

²⁶⁸⁷ Bütün ileri gelenler, büyük kişiler kalktılar, onun için köşkler hazırlandılar.

²⁶⁸⁸ [Zahit]: *Ben [buraya] kendimi göstermek için gelmedim, horlanmaya, dilencilğe geldim sadece*, dedi.

²⁶⁸⁹ *Dedikodu etme niyetinde de değilim. Elimde zembil, kapı kapı dolaşacağım.*

²⁶⁹⁰ *Emir kuluyum, Allah'tan buyruk var,*

dilenci olacağım, dilenci olacağım, dilenci...

²⁶⁹¹ *Dilenirken nadir sözler edecek değilim; dilencilerin horluk yolundan başka yolda yürümeyeceğim.*

²⁶⁹² *Böylece büsbütün zillate batacağım, sıradan seçkin herkesten kötü sözler işiteceğim.*

²⁶⁹³ *Hakk'ın emri candır, ben ona tabiyim. O, tamah hakkında “Tamah eden, zillate düşer¹⁹⁷” buyurdu.*

²⁶⁹⁴ *Mademki din sultanı benden tamah etmemi istiyor, bundan böyle toprak başına kanaatin.*

²⁶⁹⁵ *O, zillate düşmemi isterken ben nasıl*

izzet peşinde olurum? O, dilencilik etmemi dilerken ben nasıl beylik ederim?

²⁶⁹⁶ Bundan böyle [işim gücüm] dilencilik, horluk. Dağarcığımda yirmi Abbas var benim a canım.

²⁶⁹⁷ Şeyh, eğer becerebilirsen Allah rızası için bir şey ver diye elinde bir zembil dolaşıyordu.

²⁶⁹⁸ [Oysa] sırları, Arş'tan da yüceydi, Kürsü'den de. [Böyleyken] işi gücü "Allah rızası için bir şey, Allah rızası için bir şey" demekti.

²⁶⁹⁹ Peygamberlerin her biri bu işi görür; halk müflistir, [ama] onlar, halktan dilencilik ederler.

²⁷⁰⁰ "Allah'a ödünç verin, Allah'a ödünç verin"¹⁹⁸ derler de "Allah'a yardım edin"¹⁹⁹ [sözüne] ters bir iş görürüler.

²⁷⁰¹ Bu şeyh, kapı kapı gezip dilenmedeydi. Oysa gökyüzünde yüzlerce kapı açıktı şeyhe.

²⁷⁰² Canla başla yaptığı bu dilencilik boğaz için değildi, Allah içindi.

²⁷⁰³ Boğazı için dilenmiş olsaydı bile [ne olurdu?] O boğaz, fazlasıyla Hak nuruyla doluydu.

²⁷⁰⁴ Onun ekmekle bal yemesi, süt içmesi, yüzlerce yoksulun çilesinden, üç günlük orucundan daha hayırlıydı.

²⁷⁰⁵ Nur yemede o, ekmek yiyor deme ona. Otlar gibi görünse de [gerçekte] lâle dikmede.

²⁷⁰⁶ Kandilin yağını somuran alev gibi, yediğiyle toplumun ışığını artırır.

²⁷⁰⁷ Allah, ekmek yiyiše "İsrafetmeyin"²⁰⁰ dedi de nur yiyiše "Yetinin" demedi.

²⁷⁰⁸ O boğaz, belâya uğrama boğazıydı; oysa bu boğaz, israftan uzak, haddi aşmaktan güvendedir.

²⁷⁰⁹ [250b] Emir ve ferman böyleydi, [şeyhin hali] hırstan, tamahtan değildi. Öylesi bir can hırsla, uymaz zaten.

²⁷¹⁰ Kimya, bakıra: "Gel kendini bana ver" dese, bu sözde bir tamah yoktur.

²⁷¹¹ Allah da yerin hazinelerini yedinci kat göğe kadar şeyhe sunmuştu.

²⁷¹² Şeyh: Ey yaratan! Ben [sana] âşığım, senden başkasını istersem fâsık olayım, dedi.

²⁷¹³ Sekiz cenneti gözümün önüne getirir, cehennem korkusuyla sana hizmet edersem,

²⁷¹⁴ Kendi esenliği peşinde bir mümin olurum ben. Çünkü bunların ikisi de bedenin hazzıyla ilgilidir.

²⁷¹⁵ Allah aşkıyla beslenen aşığın katında yüz beden bir dut yaprağına değmez.

²⁷¹⁶ O anlayış sahibi şeyhin bedeni, başka bir şey olmuştur zaten, sen ona beden deme artık.

²⁷¹⁷ Allah aşkının âşığı ile bundan ücret isteyiş; emin Cebrail ile hırsızlık [bir arada olacak şey mi?]

²⁷¹⁸ O çirkin, kılıksız Leylâ'nın âşığının gözünde dünya saltanatı bir [tutam] tere-den ibaretti.

²⁷¹⁹ Onun yanında toprakla altın birdi. Altın da nedir ki, canının bile değeri yoktu.

²⁷²⁰ Aslanlar, kurtlar, yırtıcılar onun halinden haberdar olmuş, akrabaları gibi etrafına toplanmışlardı.

²⁷²¹ Bu, hayvan huyundan adamakıllı arınmış, aşkla dolmuş, eti de zehirlidir bunun yağı da, [diyorlardı].

²⁷²² Aklın şekerler dökmesi, canavarlara zehir gelir. Çünkü iyinin iyisi, kötünün zıddıdır.

²⁷²³ Canavarlar, âşığın etini yiyemez. Çünkü aşkı, iyiler de tanır kötüler de.

²⁷²⁴ Canavar onu yiyecek bile olsa, âşığın [eti] zehir olur, öldürür onu.

²⁷²⁵ Aşktan başka ne varsa, aşka yem olur. İki cihan aşkın gagasının önünde bir yem tanesinden ibarettir.

²⁷²⁶ Bir yem tanesi, kuşu yiyebilir mi hiç? Samanlık, atı otlayabilir mi hiç?

²⁷²⁷ Kulluk et, ola ki âşık olursun. Kulluk, amelle elde edilen bir kazançtır.

²⁷²⁸ Köle, bahtından azat olmayı diler. Oysa âşık sonsuza dek azatlık istemez.

²⁷²⁹ Kul, kaftanlar, sürekli gelirler ister; âşığın kaftanıysa daima dostu görmektir.

²⁷³⁰ Aşk, lafa söze sığmaz; âşk, dibi bucağı görünmeyen bir denizdir.

²⁷³¹ Denizin damlalarını saymak imkânsızdır; âşk denizinin önünde, yedi deniz küçücüdür.

²⁷³² Bu sözün sonu yok, ey filan, sen yine zamanın şeyhinin hikâyesine dön.

“Sen olmasaydın gökleri yaratmazdım”²⁰¹ [sözünün] anlamı hakkında

²⁷³³ Böyle bir Şeyh, sokak sokak gezen bir dilenciye döndü. Aşk, pervasızca geldi, sakının ondan.

²⁷³⁴ Aşk, denizi bile kazan gibi kaynattır. Aşk, dağı bile kum gibi ögütür.

²⁷³⁵ Aşk, gökyüzünde yüzlerce yarık açar. Aşk, sebepsiz yere yeryüzünü titretir.

²⁷³⁶ Tertemiz âşk, Muhammed’e eş oldu da Allah o aşkın hatırına: “*Sen olmasaydın*” dedi.

²⁷³⁷ Sözün özü o, aşkta tek olduğu için, Allah onu peygamberler arasından seçti.

²⁷³⁸ “*O tertemiz aşkın hatırı olmasaydı, gökleri var eder miydin hiç?*” dedi.

²⁷³⁹ *Ben şu yüce göğü, aşkın yüceliğini anlaysın diye yücelttim.*

²⁷⁴⁰ Gökten başka yararlar da gelir; o, yumurta gibidir, bu civciv gibi ona tabi olur.

²⁷⁴¹ Âşıkların horluğundan bir koku al-

man için toprağı baştan sona hor kıldım.

²⁷⁴² [Aşkla] yoksulun nasıl değiştiğini anlaysın diye toprağa yeşillik, tazelik verdim.

²⁷⁴³ Şu yerinden kımıldamayan dağlar sana âşıkların [aşkta] nasıl sebat ettiklerini anlatır.

²⁷⁴⁴ Ey oğul, gerçi o anlamdır bu da şekil; ama bu, seni anlayışa daha çok yaklaştırmak içindir.

²⁷⁴⁵ Üzüntüyü dikene benzetseler de o dikenin [kendisi] değildir; bu [benzetiş, sadece] anlatmak içindir.

²⁷⁴⁶ Katı gönle taş derler; [oysa gön-lün] bununla ilgisi yoktur; örnek olarak verirler.

²⁷⁴⁷ O [benzetme] tıpatıp düşünceye sığmaz. Kusuru tasvir edişe ver de onu inkar etme.

O şeyhin, gayptan gelen işaretle dilenmek üzere, bir gün içinde dört kere zembille bir beyin kapısına dayanması; bu arsızlık yüzünden beyin onu azarlaması ve onun beyden özür dilemesi

²⁷⁴⁸ [251a] Şeyh, bir yoksul gibi, bir günde dört defa dilenmek için kere bir beyin evine gitti.

²⁷⁴⁹ Elinde zembil Allah için diyordu; canı yaratan, [sizden] bir lokma ekmek istiyor.

²⁷⁵⁰ Ey oğul, [bunlar] tersine çakılmış

nallardır; küllî aklı bile şaşkına çevirir.

²⁷⁵¹ Bey, onu görünce: *A utanmaz, dedi, sana bir şey diyeceğim, ama adımlı cimriye çıkarma.*

²⁷⁵² *Bu nasıl bir deri, nasıl bir yüz, nasıl bir iştir ki bir günde dört defa geliyorsun?*

²⁷⁵³ *A Şeyh, [böyle yaparsan] burada sana kim yüz verir? Ben senin kadar arsız dilenci görmedim.*

²⁷⁵⁴ *Dilencilerin bile saygınlığını perişan ettin, yüz suyunu döktün. Bu yaptığın nasıl çirkin bir dilenme tarzıdır?*

²⁷⁵⁵ *Abbas-ı Debs [bu yolda] sana olsa olsa hizmetçi olur; böyle uğursuz nefis, hiçbir dinsizde dahi olmasın.*

²⁷⁵⁶ [Şeyh]: *A beyim, dedi, ben emir kuluyum, sus; yangınımından haberin yok, bu kadar köpürme.*

²⁷⁵⁷ *Ekmek için kendimde bir hırs görseydim, o ekmek isteyen karnı deşerdim.*

²⁷⁵⁸ *Bedenimi yakan şu aşk ateşiyle yedi yıl ovalarda asma yaprağı yedim ben.*

²⁷⁵⁹ *Kuru ve yaş yaprak yemekten, şu bu bedenimin rengi yeşerdi.*

²⁷⁶⁰ İnsanların atası [Âdem'in] perdesi

ardında bulundukça âşıklara pek başboşça bakma.

²⁷⁶¹ Kılı kırk yaran zeki kişiler; gökbilimini canla başla kavradılar.

²⁷⁶² Tılsım, büyü ve felsefe bilgisini gerektiği gibi bilip öğrenemedilerse de,

²⁷⁶³ Ellerinden geldiğince çalıştılar, bütün akranlarını geçtiler.

²⁷⁶⁴ Ama aşk kıskançlık etti de kendisini çekip gizledi onlardan. Böyle bir güneş, onlara görünmez oldu.

²⁷⁶⁵ Gündüz bile yıldızları gören bir gözün nurundan, güneş, nasıl da yüzünü çekip gizledi!

²⁷⁶⁶ Bunları geç de benim öğüdümü dinle; âşıkları, aşkın gözüyle gör.

²⁷⁶⁷ Vakıt dar, can da gözleyip durmada; artık sana özür beyan edemez.

²⁷⁶⁸ Anlayıver işte, o söze takılıp kalma; âşıkların gönüllerini çok tırmalama.

²⁷⁶⁹ Sen bu neşeden bir zan bile kapmamışsın; tedbiri bırakma, ihtiyatlı ol.

²⁷⁷⁰ [Bir iş] ya zorunludur, ya mümkündür ya da imkânsız. A [işin içine] sonradan giren, sen tedbirli ol da şu orta yolu tut.

Beyin, şeyhin öğüdü ve doğruluğunun [ona] yansıması yüzünden ağlaması; o küstahlığın ardından hazinesini bağışlaması; şeyhin kaçınması, kabul etmeyip: "Ben, işaretsiz tasarrufta bulunamam" demesi

²⁷⁷¹ [Şeyh] bunu söyleyip hüngür hüngür ağlamaya başladı; yer yer yanağından gözyaşları süzülmekteydi.

²⁷⁷² Onun doğruluğu, beyin gönlüne işledi. [Zaten] aşk, her an şaşırtıcı bir kazan kaynatır.

²⁷⁷³ Âşğın doğruluğu cansıza bile işler; bilgili kişinin içine işlese şaşılır mı buna hiç?

²⁷⁷⁴ Musa'nın doğruluğu, asaya, dağa işledi, hatta o görkemli denize bile vurdu.

²⁷⁷⁵ Ahmed'in doğruluğu ayın cemaline vur-

du. Hatta parlak güneşin dahi yolunu kesti.

²⁷⁷⁶ Hem bey, hem yoksul, ikisi birden karşı karşıya geçip ağlamaya durdular.

²⁷⁷⁷ Uzun süre ağlaştıktan sonra bey ona: *Kalk, a ulu kişi*, dedi.

²⁷⁷⁸ *Hazineden ne dilersen seç; bunun gibi yüzlercesine müstahaksın.*

²⁷⁷⁹ *Ev senin, canın ne diliyorsa seçip al; zaten iki âlem az sana.*

²⁷⁸⁰ [Şeyh]: *Kendi elinle bir şeyler seç diye bir emir vermediler bana*, dedi.

²⁷⁸¹ Ben bu arsızlığı kendiliğimden yapmam, sonradan gelenler gibi [destursuz] giremem içeri.

²⁷⁸² Bunu bahane edip mühreyi kapı²⁰². Ona engel olan, bu bağıştaki [niyetin] doğru olmayışydı.

²⁷⁸³ Öyle değil, beyin özü doğruydu, hileden, öfkeden arıydı; ama şeyhte her doğruyu görüneni kabul edecek göz yoktu.

²⁷⁸⁴ Allah bana böyle buyurdu, git, dilenci gibi ekmek iste, dedi.

Şeyhe, “Bu iki yıl bizim buyruğumuzla aldın verdin.

Bundan böyle alma, [sadece] ver” diye gayptan işaret gelmesi. [251b] Elini hasırın altına at. O hasırı senin için Ebu Hüreyre’nin heybesine döndürdüm. Dünyadakiler, bu âlemin ötesinde bir âlem olduğunu anlasınlar diye her ne dilerse orada bulacaksın.

Orada, eline toprak alsan altın kesilir. Ölü giren diri çıkar. En büyük kutsuzluk, oraya girince en büyük kutluluk olur. Küfür, oraya girince imana döner.

Zehir oraya girince panzehir olur. O âlem, ne bu âlemin içindedir, ne dışında; ne altındadır, ne üstünde; ne bitişiktir, ne ayrı. Neliksiz ve niteliksizdir.

Ondan her an, binlerce belirti ve örnek ortaya çıkar. Nitekim elin sanatı, elin şeklinin, gözün bakışı, gözün şeklinin, dilin güzel konuşması, dilin şeklinin ne içindedir, ne dışında; ne bitişiktir, ne ayrı. Akıllıya bir işaret yeter.

²⁷⁸⁵ O iş eri, iki yıl bu işi yaptı. Sonra Hak’tan ona emir geldi:

²⁷⁸⁶ Bundan böyle sen ver, ama kimse-den bir şey isteme; sana bu tezgâhı gayptan biz verdik.

²⁷⁸⁷ Kim senden, birden bine kadar bir şey istese, elini hasırın altına sok, çıkar.

²⁷⁸⁸ Haydi, bu hesapsız rahmet hazinesinden ver; toprak senin avucunda altın kesilecek, ver.

²⁷⁸⁹ Senden ne dilerlerse ver, hiç düşünme. Allah’ın bağışını çoktan da çok bil.

²⁷⁹⁰ Bizim bağışımızda ne kısıntı vardır, ne azalma; bu kerem yüzünden ne pişmanlığımız olur bizim ne hayıflanmamız.

²⁷⁹¹ A güvenilir kişi, kötü gözden sakın-

mak için elini hasırın altına sok.

²⁷⁹² Sonra hasırın altından avucunu doldur; beli bükülmüş dilenciye ver.

²⁷⁹³ Bundan böyle o bitip tükenmez bağıştan²⁰³ ver; o değerli inciye kim isterse istesin ver.

²⁷⁹⁴ Git, “Allah’ın eli onların ellerinin üstündedir²⁰⁴” [sözüne sen mazhar] ol. Hakk’ın eli gibi sebepsiz rızık saç.

²⁷⁹⁵ Borçluları, borçlarından kurtar; yağmur gibi yeryüzü yaygısını yeşert.

²⁷⁹⁶ Bu bir yıl boyunca şeyhin işi buydu; din Rabbinin kesesinden altın vermedeydi.

²⁷⁹⁷ Avucunda kara toprak altın kesiliyordu; onun yanında Hâtem-i Tâi bile bir dilenciden ibaretti.

Şeyhin, istek sahibi daha söylemeden gönlünde olanı bilmesi ve borçluların borç miktarını söylemeden anlaması. Bu “Halkıma, benim sıfatlarımla görün” [sözünün] belirtisidir.

²⁷⁹⁸ Yoksul, ihtiyacını söylemese de o gönlündekini bilir, [ihtiyacı kadarını] verirdi.

²⁷⁹⁹ O beli bükülmüşüm gönlünden çeni, ne fazla ne eksik ona verirdi.

2800 Ona: “Ey amca, onun bu kadar istediğini nereden bildin?” dediklerinde:

2801 Gönül evi bomboş, dilencilikten uzak, tıpkı cennet gibi, derdi.

2802 Orada Allah aşkından başka bir iş güc yok; O’na kavuşma hayalinden başka kimsecikler yok.

2803 Ben evi, iyiden de kötünden silip süpürdüm. Evim, tek olan Allah’ın sevgisiyle dolu.

2804 Orada Allah’tan başka her ne görürsem, bana ait değil, isteyip dilenenden yansımada sadece.

2805 Suda bir hurma fidanı ya da onun hilale dönmüş dalı görünse, dışarıdaki fida-

nın yansımından başka bir şey değildir o.

2806 Suyun içinde bir şekil görürsen [bil ki] o şekil, dışarıda olanın yansımasıdır a yığdım.

2807 Ama suyun pislikten arınması için beden ırmağını arıtmak şarttır.

2808 Suda bulanıklık, çerçöp kalmamalı ki yüzün yansıması bir güzel görünsün.

2809 A adamcağız, bedeninde çamurlu sudan başka ne var? A gönül düşmanı, suyu çamurdan arıt.

2810 Oysa sen, her an uyku, yeme içme yüzünden bu ırmağa daha fazla toprak dökmedesin.

[Şeyhin], halkın gönüllerinde olanı bilmesinin sebebi

2811 O suyun içi böyle şeylerden temizlenmiş olduğundan, yüzlerin yansıması dışarıdan ona vurur.

2812 Oysa senin için temizlenmemiş. Evin, Şeytan’la, şirret adamlarla, canavarlarla dolu.

2813 [252a] A inadından eşeklikte kalmış

eşek, Mesihî ruhların kokusunu nasıl alacaksın sen?

2814 Orada bir hayal baş gösterse bile, onun başını hangi pusudan uzattığını nereden bileceksin?

2815 Hayallerin içten silinip süpürülmesi için, bedeninin takvayla hayale dönmesi gerek.

Tilkinin hilesinin, eşeğin sakınganlığını alt etmesi

2816 Eşek epeyce uğraşıp tilkiyi kovdu. Bir yandan da köpek açlığı eş olmuştı ona.

2817 Hırsı galip geldi, sabrı azaldı. Ekmek sevdası, nice boğazları yırtmıştır zaten.

2818 Onun için, kendisine gerçekler gösterilen Peygamber: “Yoksulluk neredeyse küfür olacaktı” dedi.

2819 O eşek, açlığa tutsak olmuştı. Bu bir hile bile olsa, tut ki bir kere öldüm, dedi.

2820 Hiç değilse bu açlık azabından kurtulurum. Hayat buysa, ben öleyim daha iyi.

2821 Eşek önceden tövbe etmiş, ant iç-

mişti, ama sonunda eşekliği yüzünden sözünden döndü.

2822 Hırs, [adamı] körleştirir, ahmak eder, cahil eder; ahmaklara ölümü kolaylaştırır.

2823 Ölüm eşeklerin canı için kolay değildir. Çünkü ebedî can suyu yoktur onlarda.

2824 Ebedî canı olmadığı için de şakîdir, kötüdür. Ecele karşı cüreti de ahmaklıktandır.

2825 Sen çalış çabala da canın ebedileşsin, böylece ölüm gününde bir azığın bulunsun.

2826 [Eşeğin] çokça rızık veren [Allah’a] da güveni yoktu ki ona gayptan cömertçe rızık saçılsın.

2827 Ara sıra bedenine bir açlık yüklemiş olsa da şimdiye dek [Allah'ın] ihsanı onu rıziksız bırakmadı.

2828 Açlık olmasa, midenin dolu olması yüzünden sende yüzlerce başka hastalık baş gösterirdi.

2829 Açlık sıkıntısı, hem letafet, hem hafiflik, hem de etki yönünden o hastalık-

lardan iyidir.

2830 Açlık sıkıntısı, hastalıklardan daha temizdir; üstelik açlıkta yüzlerce yarar ve hüner vardır.

2831 Kendine gel, açlık, bizzat ilâçların şahıdır. Açlığı canla başla benimse, onu böyle hor görme.

Perhizin ve açlığın faziletinin beyanı hakkında

2832 Bütün nahoş şeyler açlıkla güzelleşir. Bütün hoş şeyler açlık olmadıkça hoş gitmez.

2833 Birisi küflü ekmek yiyordu. Adamın biri: “*Nasıl oluyor da buna karşı bu denli iştah duyuyorsun?*” dedi.

2834 Adam: *Açlık, sabır yüzünden iki kat artar da arpa ekmeği bile bana helva gelir*, dedi.

2835 *Öyleyse her zaman helva yiyebilirim,*

çünkü sabrederim, hâsılı sabırlıyım ben.

2836 Zaten açlık, herkese boyun eğmez; çünkü [açlık] uçsuz bucaksız bir otlaktır.

2837 Güçlü kuvvetli aslanlara dönsünler diye açlığı Allah seçkinlerine vermişlerdir.

2838 Açlığı, her bayağı yoksula verirler mi hiç? Ota kıran girmede ya önüne koyuverirler.

2839 Ye derler, sen zaten buna lâıyaksın. Su kuşu değilsin sen, ekmek kuşusun.

Bir şeyhin, bir müridin hırsına ve gönlünde olana vâkıf olup ona dille öğüt vermesinin ve öğüt sırasında Allah'ın emriyle ona tevekkül gücü bağışlamasının hikâyesi

2840 Bir şeyh, müridiyle birlikte durup dinlenmeden, ekmeğin kıt olduğu bir şehre doğru gidiyordu.

2841 Gafleti yüzünden müridin kafasında açlık ve kıtlık korkusu boyuna artmaktaydı.

2842 Şeyh durumun farkındaydı, sırrına vâkıftı. Ona: “*Daha ne kadar inleyip duracaksın?*” dedi.

2843 *Ekmek tasası yüzünden yandın gittin. Sabır ve tevekkül gözünü yumdun.*

2844 *Sen, o değerli nazeninlerden değilsin ki seni cevizsiz, üzüksüz bıraksınlar.*

2845 *Açlık Allah seçkinlerinin canının gıdasıdır. Senin gibi sersem bir dilenciye bo-*

yun eğer mi hiç?

2846 *Rahat ol, sen bu mutfakta ekmezsiz bekletilecek kimselerden değilsin.*

2847 Bu aşağılık oburlara, durmadan kâse üstüne kâse, ekmek üstüne ekmek sunulur.

2848 [Böyle kişi] ölünce, ekmek önünden önünden gider de: *A azıksızlık korkusuyla kendini öldüren*, der,

2849 *İşte sen geçip gittin, ekmek kaldı. Şimdi kalk da al [ekmeğini] a kendini iniltir içinde öldüren.”*

2850 Kendine gel, tevekkül et de elin, ayağın titremesin. Rızkın, sana senin [ona olduğundan] daha fazla âşıktır.

2851 Âşıktır, sabırsızlığını bilir de oyalana
oyalana gelir sana a fodul.

2852 [252b] Sabrın olsaydı rızkın gelirdi,
âşıklar gibi kendisini sana verirdi.

2853 Açlık korkusuyla ateşler içinde bu
titreyiş de neyin nesi? Tevekkül ederek de
tok yaşanabilir.

Büyük bir adada yalnız olan ineğin hikâyesi. Yüce Allah, ineğe yem olsun diye o
adayı bitkilerle, çiçeklerle doldurur. İnek, akşama kadar hepsini otlar, bir dağ
parçası gibi semirir. Gece olunca “Bütün ovayı otladım, yarın ne yiyeceğim”
kaygısı ve korkusuyla uykusu tutmaz, bu kederle değnek gibi zayıflar.
Sabahleyin kalkınca, bütün ovayı, dünkünden daha yeşil, daha kalabalık görür.
Yine yer ve semirir. Gece yeniden aynı derde tutulur. O, yıllardır böylece görür
durur, [bir türlü yarına] güvenmez.

2854 Dünyada yemyeşil bir ada vardır;
orada da yalnız başına [yaşayan] güzel
ağızlı bir öküz.

2855 Semirmek, irileşmek, seçkin hale gel-
mek için geceye dek bütün ovada otlar.

2856 Geceleyin, yarın ne yiyeceğim endi-
şesiyle kederler içinde zayıflar, kıla döner.

2857 Sabah olunca ova yine yeşerir; çayır
çimenler, ekinler bele kadar büyür.

2858 Öküz, öküz açlığı içinde [çayırlara]
dalar, akşama kadar baştanbaşa bütün
ovada otlar.

2859 Sonra yine irileşir, semirir, şişer. Be-
deni yağlanır, güce kuvvete kavuşur.

2860 Geceleyin korkudan yine titremeye
başlar, aç kalma korkusundan zayıflar.

2861 Yarın, otlama zamanı ne yiyeceğim
der durur. O öküz, yıllardır bu halde işte.

2862 Ben bunca yıldır bu yeşillikten, bu
çimenlikten otlanıyordum,

2863 Hiçbir gün rızkım eksilmedi, bu
korku, bu keder, bu yürek yangını neyin
nesi diye düşünmez.

2864 Gece oldu mu o semiz öküz, eyvah
rızkım gitti, diye yine zayıflar.

2865 O öküz, nefistir; o ova da bu dünya.
Nefis, ekmek korkusuyla habire zayıflar.

2866 “Acaba gelecekte ne yiyeceğim? Yarı-
nın yiyeceğini nereden bulacağım?” [der].

2867 Yıllardır yedin, yiyeceğin eksilmedi.
Geleceği bırak da geçmişe bak artık.

2868 Yediğin içtiğin yiyecekleri hatırına ge-
tir; geleceğe bakıp durma, sızlanmayı kes.

Aslanın o eşeği avlaması, uğraşı yüzünden susaması, su içmek için pınara gitmesi.

Aslan geri gelinceye kadar tilkinin, hayvanın en güzel yerleri olan ciğerini,
yüreğini ve böbreğini yemesi. Aslanın arayınca ciğeri ve yüreği
bulamaması. “Yüreği ile ciğeri nerede?” diye tilkiye sorması. Tilkinin de:
“Onda yürek ve ciğer olsaydı, o gün öyle bir ölüm cezasını görmüş, bin bir
hileyle canını kurtarmışken bir daha buraya gelir miydi?” demesi. “Duysaydık,
ya da akıl etseydik yakıp kavuran cehennem ehli olmazdık²⁰⁵.”

2869 Tilkicik, eşeği aslanın yanına kadar
götürdü. O cesur aslan, eşeği lime lime etti.

2870 O yırtıcılar padişahı, bu mücadele yü-
zünden susadı. Su içmek için bir pınara gitti.

2871 Tilkickik, eline fırsat geçer geçmez eşeğin ciğeriyle yüreğini yedi.

2872 Aslan, pınardan dönüp yemeğin başına gelince, eşeğin yüreğini aradı, ne ciğeri vardı, ne yüreği.

2873 Tilkiye: *Ciğeri nerede, yüreği ne oldu? Bir canlıda bu ikisinin olmamasına imkân yok*, dedi.

2874 [Tilki]: *“Eğer onda yürek ya da ciğer olsaydı, buraya bir defa daha gelir miydi?”* dedi.

2875 *O kıyameti, o dehşeti, o dağdan düşüşü, korkuyu, kaçışı gördükten sonra,*

2876 *Ciğeri, ya da yüreği olsaydı bir daha gelir miydi senin yanına?*

2877 [253a] Bir gönülde nur yoksa gönül değildir o. Ruh olmadıktan sonra [beden] topraktan ibarettir.

2878 İçinde can nuru olmayan sırça, sidik-

ten, dışkıdan ibarettir, kandil deme sen ona.

2879 O sırça, o kap, halk yapısıdır; ama kandilin nuru, celal sahibi Allah'ın bağışdır.

2880 Hâsılı sayı ancak kaplarda olur; alevlerde ise ancak birlik vardır.

2881 Altı kandilin ışığını bir yerde toplasalar, ışıklarında sayı ve nicelik olmaz.

2882 O çıftı, kaplar yüzünden müşrik oldu. O müminse ışığı gördü de [birliği] idrak etti.

2883 Ruhun gözü kaplara düştü mü Şis ile Nuh'u iki görür.

2884 İrmak, içinde su varsa ırmaktır; insan diye de can sahibi olana derler.

2885 Bunlar, adam değildirler, bunlar su-rettirler. Bunlar, ekmek ölüleridir, şehvetten ölmüşlerdir.

Uğradığı bir hal yüzünden gündüz çarşı ortasında kandille gezen rahibin hikâyesi

2886 Birisi, yüreği aşkla, yangınla dolu halde güpegündüz [elinde] kandille gezerdi.

2887 Lüzumsuzun biri ona: *“Ey filan, kendine gel, her dükkânda ne arıyorsun böyle?”* dedi.

2888 *Aydın gün ortasında, kandille ne arayıp geziyorsun, bu ne saçmalık?*

2889 [Adam]: *Her yanda, o soluğun verdiği hayatla dirilmiş bir adam arıyorum*, dedi.

2890 *Böyle bir adam var mı? [Öteki adam]: İşte şu pazar adamlarla dolu, ey hür bilge*, dedi.

2891 [Adam]: *Ben*, dedi, *şu iki çatallı yol ağzında, öfke anında, hırs anında [kendini tutan] bir adam arıyorum*.

2892 *Öfke çağında, şehvet anında [kendini tutabilen] adam nerede? Böyle bir adam arayarak köşe bucak koşuyorum*.

2893 *Dünyada bu iki halde [kendini tutan] adam nerede? [Bulsam da] bugün canımı feda etsem ona*.

2894 [Öteki adam]: *Az bulunur bir şey arıyorsun, kazadan kaderden habersizsin, iyice bir bak*, dedi.

2895 *Sen, parçaya bakıyorsun, asıldan haberin yok. Biz parçayız, asıl olan kaderin hükümleridir*.

2896 Kaza, dönüp duran gökyüzüne bile yolunu kaybettirir. Kaza, yüzlerce Utarid'i aptala çevirir.

2897 Çareler dünyasını dar eder; demirle mermeri eritir.

2898 Ey yolu adım adım yürümeye karar veren, hamın hamısını sen, hamın hamısını sen, hamın hamı.

2899 Değirmen taşının dönüşünü gör-

dün madem, bir kere de gel derenin suyunu gör.

²⁹⁰⁰ Havaya yükselen tozu toprağı gör-dün ya, toz toprak arasındaki yeli de gör.

²⁹⁰¹ Düşünce kazanlarını kaynarken gör-medesin, aklını başına al, ateşe de bak.

²⁹⁰² Allah, Eyyub'a kerem ederken: “Ben, senin her kılına bir sabır verdim” dedi.

²⁹⁰³ Kendine gel, sabrına bu denli bak-ma. Sabrı gördün, sabır vereni de gör.

²⁹⁰⁴ Ne zamana kadar dolabın dönüşü-nü göreceksin? Başını dışarı uzat da sürat-le akan suyu da gör.

²⁹⁰⁵ Sen, görüyorum deyip durmadasın ama o görüşün nice açık seçik belirtileri vardır.

²⁹⁰⁶ Denizin köpüğünü şöyle böyle gör-dün, hayret etmek lâzımsa denize bir bak.

²⁹⁰⁷ Köpüğü gören, sırlar söyler; denizi görense hayrete düşer.

²⁹⁰⁸ Köpüğü gören, niyetler eder; denizi görense gönlünü denize çevirir.

²⁹⁰⁹ Köpükleri gören, sayılara tutulur. Denizi göreninse iradesi kalmaz.

²⁹¹⁰ Köpüğü gören, dönüp dolaşmaya koyulur; denizi görense arı duru olur gider.

Müslüman'ın bir Muğ'u²⁹⁰⁶ [dine] davet etmesi

²⁹¹¹ Adamın biri, bir Muğ'a: *Ey falanca, haydi Müslüman ol da müminlerden sayıl*, dedi.

²⁹¹² [Muğ]: *Allah dilerse mümin olurum. Lütfunu artırırsa inancım da kesinleşir*, dedi.

²⁹¹³ [Müslüman]: *Allah, canın, cehen-nemin elinden kurtulsun diye senin imana gelmeni ister*, dedi.

²⁹¹⁴ *Ama yomsuz nefsinle o çirkin Şeytan, seni küfre, kiliseye doğru çeker*²⁹⁰⁷.

²⁹¹⁵ [Muğ]: *A insaf sahibi*, dedi, *madem-ki onlar üstün, o zaman ben de güçlü olana dost olurum*.

²⁹¹⁶ *Üstün olana dost olabilir, onun tara-fına düşerim, çünkü üstün olan çekicidir*.

²⁹¹⁷ *Allah, benden sağlam bir doğruluk is-tiyormuş, dileği yerine gelmedikten sonra [o dileğin] ne faydası var?*

²⁹¹⁸ Nefisle Şeytan, kendi dileğini yap-tıktan sonra, o yardım kahroldu, param-parça oldu demektir.

²⁹¹⁹ [253b] [Farzet ki] sen bir köşk, bir

saray yaptırırsın, orayı yüz çeşit güzel na-kışla süslersin.

²⁹²⁰ O hayır yurdunun bir mescit olma-sını istersin, bir başkası çıkar gelir orayı kiliseye çevirir.

²⁹²¹ Ya da sen giyinmek üzere güzel bir kaftan yaptırmak için bir kumaş dokursun.

²⁹²² Sen kaftan istersin, ama düşman inadından senin [isteğinin] aksine o ku-maştan bir şalvar yapar.

²⁹²³ A benim canım, kumaşın, o üstün ola-nın isteğine uymaktan başka çaresi mi var?

²⁹²⁴ Kumaş sahibi âciz kaldıysa kumaşın suçu ne? Galip gelene mağlup olmayan kim vardır ki?

²⁹²⁵ Birisi, [ev sahibinin] isteği olmadan çıkıp gelir de onun evine barkına diken ekerse,

²⁹²⁶ Ev sahibi, böyle bir perişanlığa uğra-dığı için horluğa düşer.

²⁹²⁷ Böyle bir horluğa eş olduktan sonra taze ve yeni bile olsam yine eski giderim.

²⁹²⁸ Nefsin dediği, dilediği olduktan

sonra artık “*Allah dilerse olur*” [sözü] alaydan ibarettir.

²⁹²⁹ Ben, Muğların yüz karası da olsam, kâfir de olsam, Allah’a böyle zanda bulunacak birisi değilim.

²⁹³⁰ Birisi, o istemeden, onun rağmına onun mülkünde hüküm sürsün...

²⁹³¹ Birisi böyle onun mülkünü ele geçirsın de soluğu yaratan soluk bile alamasın... [Olacak şey değil].

²⁹³² [Allah] birisinden Şeytan’ı def etmek ister de Şeytan her an o adamın derdini arttırırsa,

²⁹³³ Bu Şeytan’a kul olmak gerek; çünkü her toplulukta galip gelen o.

²⁹³⁴ Ben, “*Sakın Şeytan şunu benden çekip almasın*” [derken] o minnetler sahibi neden elimi tutmaz?

²⁹³⁵ O istediği şeyde muradına eriyorsa, benim işimi kim hale yola koyacak?

Rahman’ın kapısında Şeytan’ın misali

²⁹³⁶ Hâşâ, Allah ne dilerse öyle olur. O, mekân [âlemine] de hükmeder, mekân-sızlık [âlemine de].

²⁹³⁷ Hiç kimse, O’nun mülkünde, O’nun emri olmaksızın kıl ucu kadar da olsa bir şey ekleyemez.

²⁹³⁸ Mülk, O’nun mülküdür, ferman O’nundur. Şeytan O’nun kapısında en değersiz bir köpektir ancak.

²⁹³⁹ Türkmen’in kapısında bir köpeği olsa, kapısına yüzünü, başını koyup yatar.

²⁹⁴⁰ Evin çocukları kuyruğundan çekerler, çocukların elinde horlanır durur.

²⁹⁴¹ Ama [oradan] bir yabancı geçmeye görsün, erkek aslan gibi saldırır ona.

²⁹⁴² Çünkü “*Onlar kâfirlere karşı çetin-dir*”²⁰⁸; dosta karşı gül gibidir, düşmana diken kesilir.

²⁹⁴³ Türkmen, ona tutmaç suyu verse bile o kadcarkıla yetinir, ona bekçilik eder.

²⁹⁴⁴ İşte bunun gibi, köpek Şeytanı da Allah yaratmıştır. Ona yüzlerce düşünce, yüzlerce hile vermiştir.

²⁹⁴⁵ İyinin de kötünün de yüz suyunu gidersin diye yüz sularını ona gıda etmiştir.

²⁹⁴⁶ Halkın yüz suyu, o tutmaç suyudur. Köpek Şeytan yiyeceğini ondan bulur.

²⁹⁴⁷ [Hal böyleyken] nasıl olur da canı, [Allah’ın] kudret otağının önünde, onun hükmüne kurban olmaz? Sen söyle.

²⁹⁴⁸ İtaatkârlardan ve asilerden bölük bölük [insan], ayaklarını yere döşemiş köpek gibi o kapıya yönelmiştir²⁰⁹.

²⁹⁴⁹ Köpek gibi, uluhiyet mağarasının kapısında, zerre zerre buyruk beklemede, kulak kabartmadalar.

²⁹⁵⁰ Ey köpek Şeytan, insanlar bu yola ayak bastı mı sinayagör onları.

²⁹⁵¹ Onlara saldır, engel ol, bak bakalım, doğrulukta hangisi er, hangisi dişi?

²⁹⁵² “*Allah’a sığınırım*” [sözü] niçin söylenir? Köpek, kızıp saldırmaya başlayınca.

²⁹⁵³ Ey Hatâ Türk’ü “*Bu Allah’a sığınırım*” [sözü], köpeğine bağır da yolu aç,

²⁹⁵⁴ Otağının kapısına geleyim de cömertliğinden, makamından bir dilek dileyeyim demektir.

²⁹⁵⁵ Türk, köpeğin saldırısından âciz kalınca, bu “*Allah’a sığınırım*” demek, bu bağırıp çağırma uygun değildir.

²⁹⁵⁶ Türk de, bu köpekten “*Allah’a sığınırım*”, ben de o köpek yüzünden kendi yurdumda çaresiz kaldım,

²⁹⁵⁷ Sen, bu kapıya gelmeye cesaret edemiyorsun, ben de kapıdan dışarıya çıkmıyorum [derse]

²⁹⁵⁸ Öyleyse toprak başına, Türkün de konuğun da. Çünkü bir köpek, ikisinin de boynunu bağlamış.

²⁹⁵⁹ Hâşâ... Allah'a yemin olsun, Türk,

bir bağırmaya görsün, köpek de kim olur, erkek aslan bile kan kusar.

²⁹⁶⁰ A kendine Allah aslanı diyen, yıllar var ki bir köpek karşısında [çaresiz] kala kaldın.

²⁹⁶¹ Sen açıkça köpeğe av olmuşken, bu köpek senin için nasıl av avlayacak?

[254a] Sünni müminin cebrî kâfire cevap vermesi, kulun ihtiyar sahibi olduğunun ispatı için delil getirmesi. Sünnet, peygamberlerin -onlara selâm olsun- ayaklarıyla çiğnenmiş bir yoldur. O yolun sağında cebir çölü vardır.

[Orada bulunan] kendisinde ihtiyar görmez, emri ve yasaklamayı inkâr eder, tevilde bulunur. Emrin ve yasaklamanın inkarı cennetin de inkarını gerektirir. Çünkü cennet itaat edenlerin karşılığı, cehennemse emre karşı gelenlerin karşılığıdır. Artık işin sonu nereye varır söylemeyeyim.

Akıllıya bir işaret yeter. O yolun solunda da kader çölü vardır.

[Orada bulunan] yaratanın kudretini, yaratılmışın kudretine yenilmiş bilir.

Bundan da o cebrî kâfirin sayıp döktüğü fesatlar meydana gelir.

²⁹⁶² Mümin: *Ey Cebri, sözümü dinle, söyleyeceğini söyledin, işte sana cevap veriyorum*, dedi.

²⁹⁶³ *Ey satranç oynayan, kendi oyununu gördün; şimdi de uzun uzadıya rakibinin oyununu gör.*

²⁹⁶⁴ *Kendi özür mektubunu okudun; sünninin mektubunu da oku, ne diye kalakaldın öyle?*

²⁹⁶⁵ *Kazaya kadere dair cebriliğe yakışır nükteler söyledin. Şimdi olup biten işlerde onun sırrını benden dinle.*

²⁹⁶⁶ Hiç kuşkusuz bizim bir ihtiyarımız²¹⁰ vardır. Duyguyu da apaçık inkâr edemezsin.

²⁹⁶⁷ Hiç kimse taş a “*Gel buraya*” demez; hiç kimse bir kerpiç parçasından vefa ummaz.

²⁹⁶⁸ Hiç kimse insana “*Hadi uç bakalım*”, ya da “*Ey kör, gel de bana bak*” demez.

²⁹⁶⁹ Allah “*Köre güçlük yok*”²¹¹ buyurdu. Güçlükleri çözüp açan Allah kimseyi zora sokar mı hiç?

²⁹⁷⁰ Kimse taş a “*Geç geldin*”, ya da “*Ey sopa, neden bana vurdun.*” demez.

²⁹⁷¹ Hiç kimse mecbur olandan böyle şeyler istemez, mazur olana böyle şeyler söyleyip vurmaz.

²⁹⁷² A yeni yakası temiz kişi, emretme, yasaklama, öfkelenme, onurlandırma, azarlama ancak ihtiyarı olan içindir.

²⁹⁷³ Zulümde ve aşırılıkta da ihtiyarımız vardır. Ben, bu Şeytan'la nefisten bunu kastettim.

²⁹⁷⁴ İhtiyar, senin içine yerleşmiştir. Bir Yusuf görmedikçe elini yaralamaz.

²⁹⁷⁵ İhtiyar ve istek, nefsin içindedir. [İsteddiği şeyin] yüzünü görür, ondan sonra kol kanat açar.

²⁹⁷⁶ Köpek uyumuş, ihtiyarı da kaybolmuştur, ama işkembeyi görür görmez kuyruk sallamaya başlar.

²⁹⁷⁷ At da arpayı görünce kişnemeye başlar; etin sallandığını görünce kedi mi-yavlamaya durur.

2978 O ihtiyar harekete geçiren görüştür; hani ateşten kıvılcım çıkaran körük gibi.

2979 İblis sana aracılık edip Viş'ten haber getirince ihtiyarın harekete geçer.

2980 Birisine, dilediği şeyi sunup gösterdi mi, uyumuş olan ihtiyarın düğümü hemencecik çözülüp açılır.

2981 Melek de Şeytan'ın rağmına gönlüne hayırlar gösterir, feryatlar salar.

2982 Böylece hayır [işlere] olan ihtiyarını harekete geçirir. Çünkü bu iki huy, o sana göstermeden önce uykudadır.

2983 Demek ki melek de Şeytan da senin ihtiyar damarlarını harekete geçirmek için sana [bir şeyler] gösterirler.

2984 Sendeki hayır ve şer ihtiyarı, ilhamlarla, vesveselerle on kişilik hale gelir.

2985 A güzel kişi, namazın sona ermesi için namazdan çıkarken meleklerle selâm vermek gerekir.

2986 [Bu selâm], sizin güzel ilhamınız ve duanız sayesinde, ihtiyarımla şu namazım oldu demektir.

2987 Bir günahın ardından hemen İblis'e lanet edersin. Çünkü bu eğrilğe onun yüzünden düştün.

2988 Bu iki zıt (Şeytan ile melek), gayp perdesi ardında gizliden gizliye sana [iyilikle kötülüğü] gösterir.

2989 Gayp perdesi gözünün önünden kalktı mı seni [iyiliğe ve kötülüğe yönelten] tellalların yüzlerini görürsün.

2990 Sözlerini apaçık tanırsın, o gizlice söz söyleyenlerin bunlar olduğunu bilirsin.

2991 Şeytan: *A tabiatına, bedenine tutsak olan, ben bunu sana sadece gösterdim, seni zorlamadım*²¹², der.

2992 Melek de: *"Ben sana, bu sevinç yüzünden kederin artar demedim mi?"* der.

2993 *Ben sana, falanca gün, cennetlere giden yol o yandadır demedim mi?*

2994 *Biz senin can dostunuz, ruhuna ruh katanız; senin babana içtenlikle secde etmişleriz biz.*

2995 *Şimdi de sana hizmet etmekteyiz, seni hizmet edilme yoluna çağırmaktayız.*

2996 [254b] *Bu [Şeytanlar] güruhu babana da düşmandı. [Bu yüzden] "Secde edin"²¹³ hitabına uymaktan çekindiler.*

2997 *Sen [onların sözünü] tuttun da bizimkini bir kenara attın. Hizmetlerimizin hakkını tanımadın.*

2998 *Şimdi bizi de ayan beyan gör, onları da. Bak da sözümüzden, ifademizden tanı bizi.*

2999 Gece yarısı dosttan bir sır duysan, sabahleyin konuşmasından söz söyleyenin o olduğunu bilirsin.

3000 Geceleyin iki kişi sana bir haber getirecek olsa, gündüz ikisini de seslerinden tanırsın.

3001 Geceleyin aslan ve köpek sesleri gelir, karanlıktan ikisinin de yüzünü görmezsin.

3002 Ama sabah olup yine ses çıkardıklarında, akıl sahibi onları o sestten tanır.

3003 Sözün özü, sana [iyiliği ve kötülüğü] gösteren Şeytanla ruhun her ikisi de ihtiyarın varlığına delildir.

3004 Bizde görünmeyen bir ihtiyar vardır; [insan] bu iki durumu (hayrı ve şerri) gördü mü [ona karşı ihtiyarı] artmaya başlar.

3005 Hocalar, çocukları döverler; kara taşı terbiye etmeye kalkışır mı hiç?

3006 Taşa, *"Yarın gel, gelmezsen sana kötü ceza veririm"* der misin hiç?

3007 Hiç akıllı kişi bir kerpici döver mi? Birisi bir taşı azarlar mı hiç?

³⁰⁰⁸ Cebir, akla göre kadere [inanmaktan] daha rezil bir iştir. Çünkü cebri, kendi duygusunu inkâr etmektedir.

³⁰⁰⁹ Kaderci olan adam hiç değilse duyguyu inkâr etmiyor. Ey oğul, Allah'ın işi duyguya sığmaz.

³⁰¹⁰ Yüce Allah'ın işini inkâr eden, delilin delâlet ettiği şeyi inkâr eder.

³⁰¹¹ O (kaderci), duman var ama ateş yok; mum ışığı, mum olmadan da aydındır der.

³⁰¹² Bu (cebrî) ise, ateşi açıkça görür de inkâr etmek için ateş yok der.

³⁰¹³ Ateş, elbisesini yakar [yine de] ateş yoktur der. Elbisesini diktığı halde iplik yok der.

³⁰¹⁴ Hâsılı bu cebir davası şüpheciliktir;

bu yüzden küfürden daha beter bir şeydir.

³⁰¹⁵ Kâfir, “*Âlem vardır, Rab yoktur; yarabbi diyene cevap vermez*” der.

³⁰¹⁶ Buysa, “*Dünya hiç yoktur*” der. Şüpheci, [şüpheler] içinde kıvranır durur.

³⁰¹⁷ Onu getirme, bunu getir emir ve yasağıyla bütün âlem ihtiyarın varlığını ikrar eder.

³⁰¹⁸ O ise, emir ve yasaklama yok; ihtiyar diye bir şey yok, bunların hepsi yanlış der durur.

³⁰¹⁹ Ey arkadaş, hayvan bile duyguyu ikrar eder; ne var ki bunun delilini algılamak ince bir iştir.

³⁰²⁰ Bizde bir ihtiyar olduğunu hissettiğimiz içindir ki ona bir iş teklif etmek güzel gelir bize.

İhtiyar, zorunluluk, öfke, sabır, tokluk, açlık gibi vicdani algılar, sarıyı kırmızıdan küçüğü büyükten, acıyı tatlıdan, miski pislikten, dokunma duygusuyla katıyı yumuşaktan, sıcakı soğuktan, yakıcıyı ılıktan, yaşı kurudan, duvara dokunmayı ağaca dokunmaktan ayırt edip bilen duygu yerine geçer. Öyleyse vicdanî algıyı inkâr eden, duyguyu inkâr eder; üstelik, vicdani algı, duygudan daha açıktır. Çünkü duyguyu bağlamak, duymasını engellemek mümkündür, ama vicdanî algıların yolunu ve girişini kapamak mümkün değildir. Akıllıya bir işaret yeter.

³⁰²¹ Vicdanî algılayış, duygu yerine geçer. İkisi de bir arka ilerler ey amcam.

³⁰²² [Bu yüzden] bu algılayışa yap yapma demek, emretmek, yasaklamak, maceralara girişmek, söz söylemek tatlı gelir.

³⁰²³ Yarın şunu yapayım ya da bunu yapayım demek, ihtiyarın varlığına delildir a güzelim.

³⁰²⁴ O kötülük yüzünden pişman oluşun da ihtiyarındandır; ihtiyarın yüzünden pişman oldun da doğru yolu buldun.

³⁰²⁵ Kur'an'ın tamamı, emirdir, yasaklamadır, korkutmadır. Mermer taş emir

verildiğini kim görmüş?

³⁰²⁶ Hiçbir bilgi sahibi, hiçbir akıl sahibi bunu yapar mı? Kerpice, taş öfkelenip kin güder mi?

³⁰²⁷ Ey ölümler, ey eli bir şeye ermezler, şöyle yapın, böyle edin dediğim halde neden yapmadınız der mi?

³⁰²⁸ Akıl, tahtaya, taş nasıl hükmeder? Akıl sahibi, çengin resmiyle savaşa tutuşur mu?

³⁰²⁹ [255a] A eli kolu bağlı, ayağı kırık köle, mızrağı al da savaşa gel der mi?

³⁰³⁰ [Öyleyse] yıldızları ve gökleri yara-

tan, nasıl olur da bir şeyi cahilce emredip yasaklar?

³⁰³¹ [Böyle yaparak güya] Allah'tan aciz ihtimalini giderdin, ama onu cahil, ahmak, aptal yerine koydun.

³⁰³² Kaderde âcizlik yoktur, olsa bile cahillik, âcizlikten daha kötüdür.

³⁰³³ Türk, kereminden konuğa der ki: Kapıma köpeksiz, hırkasız gel.

³⁰³⁴ Falan yerden, edeplince gel ki köpeğim sana karşı ağzını, dudağını bağlasın.

³⁰³⁵ Oysa sen, aksini yapar, [çadırın] kapısına gidersin; elbette köpeğin ısırtığı yaralar seni.

³⁰³⁶ Kulların gittiği gibi git de köpeği sana karşı yumuşak ve müşfik olsun.

³⁰³⁷ Sen yanında bir köpek ya da bir tilki götürürsen, elbette her çadırın altından bir köpek çıkarır.

³⁰³⁸ Allah'tan başkasında ihtiyar yoksa suçluya karşı niye öfke doluyor içine?

³⁰³⁹ Niye düşmana karşı diş bileyip duruyorsun? Suçu, günahı nasıl oluyor da onda görüyorsun?

³⁰⁴⁰ Evin tavanından bir odun kırılıp senin üzerine düşse de seni yaralasa,

³⁰⁴¹ Tavandan düşen o tahtaya kızabilir misin hiç? Ona kin tutup kalabilir misin?

³⁰⁴² Niye bana vurdu da elimi kırdı, benim canıma düşmanmış der misin?

³⁰⁴³ Niye küçük çocukları döver de bü-

yükleri seçip ayırt edersin?

³⁰⁴⁴ Niye malını çalan hırsıza, tutun şunu, elini ayağını kırın, esir edin dersin?

³⁰⁴⁵ Karına göz koyana karşı neden içinde yüz binlerce öfke doğar?

³⁰⁴⁶ Sel gelip eşyanı götürse, akıl, sele karşı kinlenebilir mi hiç?

³⁰⁴⁷ Rüzgâr gelip sarığını kapsa, gönlünde rüzgâra karşı bir öfke duyabilir misin?

³⁰⁴⁸ Sendeki öfke, cebrice özürler getirmeyesin diye ihtiyarın varlığına işaret eder.

³⁰⁴⁹ Deveci, bir deveyi dövse, o deve, kendisini dövene saldırır.

³⁰⁵⁰ Devenin öfkesi, devecinin değneğine değildir. Demek ki deve bile ihtiyarın kokusunu almıştır.

³⁰⁵¹ Bunun gibi, bir köpeğe taş atsan, [yay gibi] gerilip saldırır sana.

³⁰⁵² Sen ondan uzaktasın, sana eli erişmiyor diye o taşla saldırması bile sana kızgınlığındandır.

³⁰⁵³ Hayvanın akli bile ihtiyarı bildikten sonra, artık sen ey böyle söyleme, utan ey insan akli.

³⁰⁵⁴ Bu durum apaçık ortada olduğu halde, yemek yiyen, sahura tamah edip gözünü işığa kapatır.

³⁰⁵⁵ Çünkü bütün meyli ekmek yemeye-dir; o yüzden gündüz olmadı diye yüzünü karanlığa tutar.

³⁰⁵⁶ Hırs, güneşi bile gizledikten sonra, [insanın] delile bile sırt çevirmesine şaşılmaz.

Yine halkın ihtiyar sahibi olduğunun, kaza ve kaderin ihtiyarı yok etmediğinin anlatıldığı bir hikâye

³⁰⁵⁷ Hırsızın biri, şahneye: *A padişahım, yaptığım iş Allah'ın takdiriyleydi*, dedi.

³⁰⁵⁸ Şahne: *Benim yaptığım da Allah'ın takdiriyledir a iki gözümün nuru*, dedi.

³⁰⁵⁹ Birisi, bir dükkândan bir turp çalıp

“A akıllı kişi, bu Allah'ın takdiriyledir” dese,

³⁰⁶⁰ Sen de başına iki üç yumruk vurup: *“Koy turpu yerine, bu da Allah'ın takdiriyledir a çirkin adam”* dersin.

³⁰⁶¹ A fodul, bakkal, bir tutam tere için

bile bu özü kabul etmezken,

³⁰⁶² Sen nasıl olur da böyle bir öze güvenir, ejderhanın etrafında dönüp dolaşırsın?

³⁰⁶³ A soysuz, aptal adam, böyle bir özüyle, kanını, malını, kârını tümüyle sebil ettin.

³⁰⁶⁴ O zaman herkes senin bıyığını yolar da sonra özür dileyip kendini mecbur gösterir.

³⁰⁶⁵ Allah'ın takdiri sana özür olabiliyorsa, öğren de bana fetva ver.

³⁰⁶⁶ Benim de yüzlerce arzum, şehvetim var, ama [Allah] korkusundan, onun heybetinden elim kolum bağlı.

³⁰⁶⁷ Kerem et de o özü öğretiver bana; elimden ayağımdan düğümü çözöver.

³⁰⁶⁸ Kendine bir meslek seçmişsen, bu, benim [bu konuda] bir ihtiyarım var, bir düşüncem var demektir.

³⁰⁶⁹ A iş eri, [ihtiyarın] yoksa nasıl oldu da meslekler arasında o mesleği seçtin?

³⁰⁷⁰ Nefsin, hevâ ve hevesin sırası geldi mi, yirmi kişilik ihtiyar gelir sana.

³⁰⁷¹ Dostun senden zerre kadar menfaat sağlasa, canında [onunla] kavga etme ihtiyarı belirir.

³⁰⁷² Ama nimetlere şükretmeye sıra geldi mi, ihtiyarın kalmaz, taştan aşağı hale gelirsin.

³⁰⁷³ [255b] [Seni yakarken] Cehennem'in özü de kesinlikle: "*Bu yakış için beni mazur gör*" demek olur.

³⁰⁷⁴ Hiç kimse bu delille seni mazur görmez; bu [delil] seni cellâdın elinden uzak tutamaz.

³⁰⁷⁵ Demek ki dünya, bu hüküm üzere kurulmuştur. [Hal böyle olunca] artık öteki âlemin hali de sana tümüyle malum olmuştur.

Cebriye cevap, ihtiyarın ispatı, emrin ve yasaklamanın doğruluğu hakkında hikâye. Cebrînin özüünün hiçbir şeriat ve dinde kabul edilmeyeceğinin ve onu, yaptığı işin gerektirdiği cezadan kurtarmayacağını beyanı. Nitekim cebrî olan İblis de: "*Beni azdırmana karşılık*"²¹⁴ demekle kurtulamamıştır. Az, çoğa delâlet eder.

³⁰⁷⁶ Birisi ağacın üstüne çıkmış, hırsız gibi şiddetle [ağacı sallıyor] meyveleri döküyordu.

³⁰⁷⁷ Bahçe sahibi gelip: *A alçak, dedi, hiç mi Allah'tan utanmazsın, ne yapıyorsun sen?*

³⁰⁷⁸ Hırsız: *Allah'ın kulu Allah'ın bağından Allah'ın bahşettiği hurmayı yedi diye,*

³⁰⁷⁹ *Niye cahilce kınıyorsun onu, gani Allah'ın sofrasında niye cimrilik ediyorsun?* dedi.

³⁰⁸⁰ [Bahçe sahibi]: *Hey Aybek, dedi, o ipi getir de şu Ebu'l-Hasan'a cevap vereyim.*

³⁰⁸¹ Adamı hemen o ağaca bir güzel bağladı; sırtına, ayaklarına değnekle vurmaya koyuldu.

³⁰⁸² [Hırsız]: *Allah'tan utan yahu, dedi, bu günahsız kulu inlete inlete öldürüyorsun.*

³⁰⁸³ [Bahçe sahibi]: *Allah'ın bu kulu, Allah'ın bir başka kulumu, Allah'ın sopasıyla bir güzel dövüyor, dedi.*

³⁰⁸⁴ *Sopa, Allah'ın sopası; sırt da ona ait, yan da. Ben de O'nun kuluyum, buyruğunun aletiyim ancak.*

³⁰⁸⁵ [Hırsız]: *Tövbe ettim a yığidim, dedi, [anladım ki] ihtiyar vardır, ihtiyar vardır, ihtiyar var.*

³⁰⁸⁶ İhtiyarları, O'nun ihtiyarı var etti. O'nun ihtiyarı toz toprak altında kalmış bir atlı gibidir [görünmez].

³⁰⁸⁷ O'nun ihtiyarı, bizim ihtiyarımızı var etmiştir. Emredişi, [bize verdiği] ihtiyara dayanır.

³⁰⁸⁸ Her yaratılmışın, ihtiyarı yokmuş gibi görünen, ama güçlü kuvvetli olan bir hükmedicisi vardır.

³⁰⁸⁹ Avını, ihtiyarı yokmuşçasına kendine çeker; kulağından tuttuğu gibi Zeyd'i götürür.

³⁰⁹⁰ Ama Samed olan Allah'ın yaratışı, hiçbir alet olmadan, onun ihtiyarını kendisine kement yapar.

³⁰⁹¹ Zeyd'i, kendi ihtiyarı bağlar. Allah, köpeksiz, tuzaksız avlar onu.

³⁰⁹² O marangoz, tahtaya hükmeder; o ressam güzelliğe hükmeder.

³⁰⁹³ Demirci, demir üzerinde söz sahibidir; mimar, alet üzerinde hüküm sahibidir.

³⁰⁹⁴ Asıl şaşırtıcı olan, bunca ihtiyarın, kul gibi onun ihtiyarına secde etmesidir.

³⁰⁹⁵ Cansız varlıklara hükmetme kudretin, onlardan cansızlığı giderebilir mi hiç?

³⁰⁹⁶ O'nun kudreti de tıpkı bunun gibi o [kulların] ihtiyarlarını gidermez.

³⁰⁹⁷ Onun iradesini en güzel şekilde söyle; çünkü bu, cebir ve dalalet değildir.

³⁰⁹⁸ Benim küfrüm onun dileğidir diyorsun ya, [bu küfürde] bil ki kendi dileğin de var.

³⁰⁹⁹ Çünkü sen istemedikçe, senin için küfür yoktur. Dileyip istemeden küfretmek, çelişkili söz söylemektir²¹⁵.

³¹⁰⁰ Gücü yetmeyene emretmek çirkin ve yerilmiş bir şeydir. Ona gazap etmek daha da beterdur, hele bir de Rahim olan Rabbin gazabı olursa.

³¹⁰¹ Öküz boyunduruğa girmezse döverler, ama uçmadı diye öküz horlanır mı hiç?

³¹⁰² Öküz bile hizmetten kaçınca mazur sayılmıyorsa, öküz sahibi, neden mazur ve muaf sayılsın?

³¹⁰³ Hasta değilsen başını bağlama. İhtiyarın var, kendini maskara etme.

³¹⁰⁴ Hakk'ın kadehindeki [şarapla] tazelen; işte o zaman benliksiz, ihtiyarsız hale gelirsin.

³¹⁰⁵ O zaman bütün ihtiyar, o şaraba ait olur, sen de sarhoş gibi tamamen mazur sayılırsın.

³¹⁰⁶ Söylediğin her şey şarabın sözü olur; ne siler süpürürsen, şarap silip süpürmüş olur.

³¹⁰⁷ Allah kadehinden şarap içen o sarhoş, adaletten, doğruluktan başka bir şey mi yapabilir?

³¹⁰⁸ Büyücüler Firavun'a: Dur, dediler, sarhoşun elden, ayaktan yana korkusu yoktur.

³¹⁰⁹ Bizim elimiz, ayağımız o tek [Allah'ın] şarabıdır. Görünen el gölgeden ibarettir, değeri yoktur.

“Allah'ın dilediği oldu” [sözünün] anlamı. Yani dilek, O'nun dileği, rıza, O'nun rızasıdır. O'nun rızasını arayın. [256a] Başkalarının gazabından, başkalarının sizi reddetmesinden gönlünüz daralmasın. “Oldu” (kâne), geçmiş zamana ait bir sözdür, ama Allah'ın işinde geçmiş ve gelecek yoktur. Çünkü “Allah katında ne sabah vardır ne akşam.”

³¹¹⁰ Kulun “Allah neyi dilerse o oldu” sözü, o işte tembellik et demek için değildir.

³¹¹¹ Aksine, doğruluğa ve ciddiyete teşviktir. O hizmet için daha uygun hale gel demektir.

³¹¹² Sana, “Ey cömert kişi, ne dilerse dile, işin iş, her şey diletiğin gibi olacak” deseler,

³¹¹³ O zaman tembellik etsen de yerindedir. Çünkü dilesen, ne desen olacak.

³¹¹⁴ Ama “Allah neyi dilerse o olur, hü-

küm sonsuza dek mutlak olarak O'nundur" dediklerinde,

3115 Niye yüz adam gibi o işe asılmaz; o işin etrafında kulluk gösterip dolaşmazsın?

3116 Vezir ne isterse [o olur], almada tutmada dilek onundur deseler,

3117 Başına ihsanlar, lütuflar saçması için hemencecik yüz adam gibi etrafında pervane mi olursun?

3118 Yoksa vezirden, köşkünden kaçıp gider misin? Bu [yaptığın] onun yardımını dilemek değildir.

3119 Sen, bu sözü tersinden [anlayıp] tembelleştin; anlayışın, aklın ters döndü.

3120 "Emir, şu falanca beyindir, kendine gel" ne demektir? Yani ondan başkasıyla fazla düşüp kalkma.

3121 Mademki emir ona ait, onun çevresinde dolaş. Çünkü [onun emri] düşmanı

öldürür, dostun canını kurtarır.

3122 O her ne isterse kesinlikle onu elde edeceksin, onu kaybetmemeye bak, onun hizmetini seç [demektir].

3123 Yoksa mademki hâkim olan odur, etrafında pek dolanma da defterin kapkara, yüzün sapsarı olsun [demek değildir].

3124 Seni kızıştıran, umutlandıran, çevikleştiren, hayâl eden o tevil haktır.

3125 Yok, sana gevşeklik veriyorsa gerçekten bil ki tevil değildir, [sadece seni] değiştirmektedir.

3126 Bu [söz], umutsuzların iki elinden tutmak, onları kızıştırmak için gelmiştir.

3127 Kur'an'ın anlamını sadece Kur'an'dan, ya da hevâ ve hevesini ateşe vermiş olandan sor, o kadar²¹⁶.

3128 Tümüyle güle feda olmuş olan yağ, ister yağ diye kokla, ister gül diye.

"Kalem kurudu"²¹⁷ sözü de böyledir. Yani kalem yazdı ve [mürekkebi] kurudu demektir. Kullukla günah bir değildir. Güvenilir olmakla hırsızlık bir değildir. Kalem kurudu, şükürle nankörlük bir değildir. Kalem kurudu, "Kuşkusuz Allah, iyilik yapanların ecrini zayi etmez."²¹⁸

3129 "*Kalem kurudu*" [sözünün] tevili de [kişiyi] en önemli işe teşvik etmek içindir.

3130 Öyleyse kalem, her işin layığı olan bir etkisi ve karşılığı vardır diye yazmıştır.

3131 Eğri gidersen, kalem de eğri yazar sana. Doğrulukta bulunursan [kalem de] saadetini artırır.

3132 Zulümde bulunursan idbara uğrarsın, kalem yazmıştır bunu. Adalette bulunursan, murada erersin, kalem yazmıştır bunu.

3133 El bir şey çalarsa, kalem yazmıştır onu. Şarap içen sarhoş olur, kalem yazmıştır onu.

3134 Allah'ın ezeli hükmü yüzünden işten güçten kalmasını reva görür müsün?

3135 İş, benim elimden çıktı, artık benim yanıma bu kadar gelme, bu kadar sızlanma desin.

3136 "*Kalem [yazdı da] kurudu bile*" sözünün anlamı, benim katımda adaletle zulüm bir değildir demektir.

3137 İyilikle kötülüğün arasına fark koydum; kötüyü daha kötü olandan ayırdım demektir.

3138 Sende, edep zerre kadar artacak olsa, bu dostundandır, onu Allah'ın fazlından bil.

3139 O bir zerre, senin değerini artırır. O bir zerre, dağ gibi dışarıya ayak basar.

3140 Bir padişahın tahtının önünde, güvenilir kişiyle zulüm peşinde olan arasın-

da fark olmasa,

³¹⁴¹ Birisi, [padişah] beni reddedecek diye korkudan titrese, öteki de onun çabasını kınamaya dursa da,

³¹⁴² [Padişahın katında] bu ikisi bir olsa, aralarında fark olmasa, [o adam] padişah değildir, kara toprak onun başına!

³¹⁴³ Çalışıp çabalaman bir zerre kadar artacak olsa, Allah'ın terazisinde tartılır o.

³¹⁴⁴ [Oysa] bu padişahların önünde boyuna can çekişirsin, [çünkü] bunların hainlikten eminlikten haberleri yoktur.

³¹⁴⁵ Kovucunun biri senin hakkında kötü söz söylese, [padişah] yıllarca süren hizmetini hiçe sayar.

³¹⁴⁶ [Oysa her şeyi] görücü ve işitici olan padişahın yanında bu kovucuların sözleri yer bulamaz.

³¹⁴⁷ [256b] Bütün kovucular, ondan umutlarını keserler; ama bizim yanımıza gelip öğütlerini artırırlar.

³¹⁴⁸ Bizim yanımızda padişaha, kalem onun hakkında yazacağını yazdı, ona vefa etme diye nice cefalı sözler söylerler,

³¹⁴⁹ “Kalem [yazdı] kurudu bile” sözünün anlamı, cefalarla vefalar birdir demek olur mu hiç?

³¹⁵⁰ Aksine kalem cefaya karşılık cefa yazmıştır. Vefaya karşılık vefa yazmıştır kalem.

³¹⁵¹ Af vardır, ama nerede o umudun ışığı ki kulun yüzü takvayla ak olsun?

³¹⁵² Hırsız affedilse bile ancak canını

kurtarmış olur; nereden vezir olacak, hazine emini olacak?

³¹⁵³ A dinin emini olan Rabbani kişi gel, çünkü her taş, her sancak eminlikle ortaya çıkıp [yükselir].

³¹⁵⁴ Padişaha ihanet eden oğlu bile olsa, bil ki başı gövdesinden koparılır.

³¹⁵⁵ Ama Hintli bir köle [padişaha] vefa gösterse, ikbal o adama “Ömrün uzun olsun” diye seslenir.

³¹⁵⁶ Köle de ne ki? Bir kapıya vefa gösteren köpeğin sahibinin gönlünde ona karşı yüzlerce hoşnutluk vardır.

³¹⁵⁷ O yüzden köpeğin ağzını yüzünü bile öper. [Kapısında] aslan olsa, ona karşı onu ne hoş tutar [sen düşün].

³¹⁵⁸ Hırsızın biri, hizmetler eder, doğruluğuyla cefayı kökünden sökerse [o da devlete erişir].

³¹⁵⁹ Yol keseci Fudayl gibi hani; oyunu doğru oynadı da on adam gibi tövbeye sarıldı...

³¹⁶⁰ Büyücüler de sabırlarıyla, vefalarıyla Firavun'un yüzünü kara çıkarmışlardı ya, öyle.

³¹⁶¹ Önceden işledikleri suç yüzünden ellerinden ayaklarından oldular. Yüzlerce yıl ibadet etmek nereden bu iş gibi olacak?

³¹⁶² Sen ki elli yıldır kulluk etmedesin, böyle bir doğruluğu nereden elde edeceksin?

Herat'ta, Horasan Amidi'nin süslü püslü kölelerini gören yoksulun hikâyesi. Arap atları üzerinde, üstlerinde altın işlemeli elbiseler, mücevherli başlıklar ve benzeri şeyler vardı. “*Bunlar hangi beyler, nasıl padişahlar?*” diye sordu.

“*Bunlar bey değil, Horasan Amidi'nin köleleri*” dediler. Yüzünü göğe çevirip: “*Ey Allahım! Köle bakmayı Amid'den öğren*” dedi.

Orada maliye işlerine bakana Amid derler.

3163 Yüzsüzün, küstahın biri, Herat'ta yüksek mevkili bir köle gördü.

3164 Üstünde atlastan bir elbise, belinde altından bir kemer yürüyordu. [Yoksul] yüzünü gökyüzü kiblesine kaldırıp:

3165 *Ey Allahım! Kullara bakmayı, görüp gözetmeyi niye şu ihsanlar sahibi efendiden öğrenmiyorsun?* [dedi].

3166 *Kulları görüp gözetmeyi şu başbuğdan, padişahımızın şu seçkin adamından öğren Allahım.*

3167 Adam, muhtaçtı, çıplaktı, azıksızdı. Kışın [soğuk] havasından tir tir titriyordu.

3168 O kendinden geçmiş adam, bilgisizliğinden böyle küstahlık etme cüretini gösterdi.

3169 Marifet ehli Hakk'ın nedimi olur diye O'nun binlerce ihsanına güveni vardı.

3170 Padişahın nedimi küstahlık bile etse, bu dayanç sende olmadıkça sen böyle bir şey yapma.

3171 Allah, bel verdi, bel, kemerden daha iyidir. Birisi sana taç verse bile, O sana baş verdi.

3172 Nihayet günün birinde padişah, o efendiyi bir şeyle suçlayıp elini ayağını bağlattı.

3173 *"Çabuk gösterin, efendinizin hazinesi nerede?"* diye o kölelere işkence ediyordu.

3174 *A aşâğılık herifler, onun sırrını söyleyin bana, yoksa dilinizi, boğazınızı koparıyorum,* [diyerek]

3175 Bir ay boyunca azap etti, gece gündüz işkence ettirdi, baskı yaptı, acı çekti.

3176 Hepsini parça parça ettirdi de kölelerden birisi bile himmetinden efendisinin sırrını söylemedi.

3177 [O yoksul] uykudayken gaipten bir ses geldi: *A ulu kişi, sen de gel kul olmayı*

bunlardan öğren.

3178 A Yusuf'ların derisini parçalayan, seni bir kurt parçalarsa bunu kendinden bil.

3179 Bütün yıl ne dokuduysan onu giy; bütün yıl ne ekiysen onu ye.

3180 Sana her an gelen bu dertler, yaptıklarının [karşılığı]. İşte "*Kalem [yazdı] kurudu bile*"nin anlamı bu.

3181 Bizim âdetimiz doğru yoldan şaşmaz; iyiliğe iyilik, kötülüğe kötülük vardır.²¹⁹

3182 Çalışmaya bak sen, kendine gel, Süleyman diridir çünkü. Sen Şeytan olduktan sonra onun kılıcı [her zaman] keskindir.

3183 [Adam] meleğe döndü mü kılıçtan emin olur. Süleyman'dan yana hiçbir korkusu olmaz onun.

3184 Süleyman'ın hükmü Şeytan'a geçer, meleğe değil. Zahmet topraktır, göğün üstünde değil.

3185 [257a] Şu pek boş bir [inanç olan] cebri bırak da cebrin sırrının sırrı nedir onu anla.

3186 Tembeller güruhunun şu cebrini bırak da cana benzeyen o cebirden bir haber al.

3187 A güzel ve üstün olduğunu zanneden sevgili olmayı bırak da âşıklık et.

3188 Ey anlamda, geceden de suskun olan, daha ne zamana kadar sözüne müşteri arayacaksın?

3189 Hatırın için önünde baş sallayıp dururlar; ömrün geçip gitti onların sevdasıyla.

3190 Bana, kıskançlık içinde kıvranıp durma diyorsun, ama [insan] bir hiçi kaybetti diye kıskançlık eder mi hiç?

3191 Bayağı kişilerin öğrettiği şeyler, kerpiç üstüne küçük resimler yapmaya benzer a açgözlü.

3192 Kendine aşkı öğret, nazar etmeyi

bakmayı. İşte bu, taşa resim yapmak gibidir.

³¹⁹³ Nefsin sana karşı vefalı bir öğrencidir; başka şeyler yok oldu, sen nerede ne arıyorsun?

³¹⁹⁴ Başkalarını bilgilendirmek, yücelmek için kendini kötü huylu ediyor, [içini] boşaltıyorsun.

³¹⁹⁵ Gönlün, o cennete ulaşip kavuştu mu, kendine gel, boşalmaktan korkma.

³¹⁹⁶ [Allah] ey özü doğru [peygamber] “Söyle²²⁰” diye emretti; söyle, eksilmez bu, denizdir çünkü.

³¹⁹⁷ “Susun²²¹” [ne demek], yani kendine gel, suyunu boş yere telef etme, çünkü dudağı kurumuştur bağın bahçenin.

³¹⁹⁸ A babacığım, bu sözün sonu yok. Bu sözü bırak da [işin] sonuna bak.

³¹⁹⁹ Önüne geçip sana gülmeleri zoruma gidiyor, çünkü âşık değil onlar.

³²⁰⁰ [Oysa] bir bak, âşıkların, kerem perdesi ardında her an senin uğruna naralar atmadalar.

³²⁰¹ Sen de o gayp âşıklarına âşık ol, beş günlük âşıklara pek aldırış etme.

³²⁰² Hilelerle, cezibelerle kandırırlar seni; onlardan yıllardır bir habbe bile görmedin.

³²⁰³ Daha ne vakte kadar halkın yolunda gürültü patırtı koparacaksın? Ayağını yaraladın da yine bir murada eremedin.

³²⁰⁴ Sağlık esenlik zamanında hepsi dosttur, hepsi eştir; gam keder zamanında Allah’tan başka nerede?

³²⁰⁵ Gözün, dışın ağrıdığı zaman feryada erişen [Allah’tan] başka elinden tutan mı var?

³²⁰⁶ Öyleyse o derdi, o hastalığı hatırla da Ayaz gibi posttan ibret al.

³²⁰⁷ Post, sendeki o dert halidir; Ayaz, o yüzden onu kendi elleriyle tutup [saklamıştır].

O cebri kâfirin, kendisini İslâm’a davet eden, cebir inancını bırakmaya çağıran sünniye tekrar cevap vermesi. İki taraf arasındaki tartışmanın uzayıp gitmesi. Zaten soru cevap konusunu ancak gerçek aşk kesip atabilir. Çünkü aşkın ondan yana pervası yoktur.
“Bu Allah’ın dilediğine verdiği lütfudur²²².”

³²⁰⁸ Cebri kâfir, cevap vermeye başlayınca o tatlı dilli adam şaşırdı kaldı.

³²⁰⁹ Ama o soru cevapların hepsini anlatacak olsam asıl söyleyeceğim sözden geri kalırım.

³²¹⁰ Ondan daha önemli söyleyeceklerimiz var bizim; onlarla anlayışın daha güzel işaretlere kavuşur.

³²¹¹ A huysuz kişi, o bahsin pek azını anlattık, çünkü çoğun hali azdan belli olur.

³²¹² Bu tartışma, cebri ile kaderci arasında insanlığın yeniden dirilişine dek böyle sürer gider.

³²¹³ [Bu iki bölükten biri] hasmını def etmekten âciz kalsaydı, tuttukları yol çok-

tan kaybolur giderdi.

³²¹⁴ [Birbirlerine] cevap vermede bir çıkış yolları kalmasaydı, o yok oluş, ziyana uğrayış yolundan ürküp kaçarlardı.

³²¹⁵ Ne var ki bu gidişin böyle devam etmesi kaza gereği olduğundan, [ilahi takdir] onların delillerini artırır durur.

³²¹⁶ Hasımlarının sorularına alt olmamalı, düşmanın ikbale ermesinden mahfuz kalmamalı ki

³²¹⁷ Bu yetmiş iki millet/fırka, kıyamete kadar dünyada süregitsin.

³²¹⁸ Mademki bu dünya, karanlıklar, bi-

linmezler dünyasıdır; gölgenin [vurması] için de bir yer lâzım zaten.

³²¹⁹ Bu yetmiş iki millet kıyamete kalır; bidatçinin lafı sözü eksik olmaz.

³²²⁰ Üstüne vurulan kilitlerin çokluğu hazinenin değerinin çokluğundandır.

³²²¹ A sınıanıp denenen, hedefin yüceliği, yolun kıvrım kıvrım oluşundan, sarp yokuşlardan, yol kesicilerden belli olur.

³²²² Kâbe'nin ve o meclisin ululuğu, bedvilerin yol kesiciliğinden, çölün enginliğindendir.

³²²³ Nahoş olan her yol, her gidiş, zorlu bir geçit, bir engel, bir yol kesicidir.

³²²⁴ Bu yol, ötekine düşman olur, kin güder; taklitçi iki yol arasında şaşırıp kalmıştır.

³²²⁵ [257b] [Taklitçi], bu birbirine zıt her iki yolun doğru olduğunu, her topluluğun kendi yolunda sevinç içinde olduklarını görür²²³.

³²²⁶ [Hasmına verecek] bir cevabı yoksa, o andan kıyamet gününe dek onunla kavgaya tutuşur.

³²²⁷ *Doğru tarafı bize gizli kalmış olsa da, büyüklerimiz bunun cevabını bilirler*, [der].

³²²⁸ Vesvesenin ağzını bir tek aşk bağlar; yoksa vesvesecinin ağzını kim bağlayabilmiştir ki?

³²²⁹ Hele bir âşık ol, bir güzel, bir dilber ara; ırmaktan ırmağa bir su kuşu avla.

³²³⁰ Yüzünün suyunu döken sudan ne kazanabilirsin? Anlayışını yok eden anlayıştan ne beklersin?

³²³¹ Akılla anlaşılan şeyler dışında, o parlak ve değerli aşkla başka makul şeyler de bulursun.

³²³² Allah, senin şu aklından başka akıllar da var etmiştir; onlarla gökyüzünün işlerini çekip çevirir.

³²³³ O akılla rızıklar elde edersin, bir başka akılla da [göğün] katlarını [ayağının altında] yaygıya çevirirsin.

³²³⁴ Aklını, Samed olan Allah'ın aşkında yitirirsen, sana onun on veya yedi yüz mislini verir²²⁴.

³²³⁵ O kadınlar, akıllarını yitirdikleri için Yusuf'un aşk eyvanına ulaştılar.

³²³⁶ Ömür sakisi, bir an için akıllarını aldı da ömürlerinin geri kalanında akla doydular.

³²³⁷ Celal sahibi [Allah'ın] güzelliği yüzlerce Yusuf'un [güzelliğinin] aslıdır.

³²³⁸ A kadından da aşağı adam, o güzelliğe feda ol.

³²³⁹ Tartışmayı bir tek aşk keser a canım; bir tek aşk yetişir laftan sözden insanın feryadına.

³²⁴⁰ Aşk yüzünden o söz hayrete düşer; olup biteni anlatmaya cüret edemez.

³²⁴¹ Cevap verecek olursa ağzından bir inci düşecek diye korkar.

³²⁴² İnci, sakın ola ağzından düşmesin diye hayra şerre ağzını sımsıkı kapar.

³²⁴³ Nitekim Peygamber'in bir dostu dedi ki: Peygamber, bize çeşitli konulardan söz ederken,

³²⁴⁴ O seçilmiş elçi, [bilgi ve hikmet] incileri saçarken, [bizden] huzur ister, yüzlerce ağırbaşlılık dilerdi.

³²⁴⁵ Sanki başının üstünde uçup gidecek [korkusuyla] içinin titrediği bir kuş varmış gibi²²⁵,

³²⁴⁶ Güzel kuşun havalanıp gitmesin diye yerinden hiç kımlıdayamazsın.

³²⁴⁷ O devlet kuşu sakın ola uçuşmasın diye soluk bile alamazsın, öksüremezsın.

³²⁴⁸ Birisi sana acı tatlı bir söz söyleyecek olsa, sus diye elini ağzına götürürsün.

³²⁴⁹ İşte hayret, seni susturan o kuştur; tencerenin kapağını kapatıp bir güzel kaynatır, pişirir seni.

Padişahın, Ayaz'ı konuşturmak için kasten: “*Bunca kederi, sevinci cansız bir çarıkla posta mı söylüyorsun?*” demesi

3250 [Padîşâh]: “*Ey Ayaz, bir güzele âşık olmuş gibi, bir çarık parçasına bunca sevgi neyin nesidir?*” dedi.

3251 *Mecnun'un Leyla'sının yüzünü [din
edindiği gibi] sen de bir çarığı kendine din,
iman edinmissin.*

3252 İki köhne çarığa canının sevgisini
katmış, her ikisini bir odaya asmışsın.

3253 *Bu iki köhne şeyle ne zamana kadar konuşacak, cansız bir şeye kadim sırları açacaksın?*

3254 *Ey Ayaz, sen de Araplar gibi viranelerde kalıntılara uzun uzadıya aşktan mı söz edeceksin?*

3255 Çariğin hangi Asaf'ın²²⁶ kalıntısı?
Postun, sanırsın ki Yusuf'un gömleği.

³²⁵⁶ Papaza, bir yıllık günahını, ettiği zınayı, kötülüklerini sayıp döken Hırıstıyan gibi hani.

3257 Hani papaz onun günahını bağışlar
da o da onun affını, Allah'ın affı bilir.

³²⁵⁸ Oysa o papazın, ne günahattan haberi vardır, ne adaletten. Ama aşk ve inanç, çok [güçlü] bir büyücüdür.

³²⁵⁹ Sevgi ve vehim, yüzlerce Yusuf meydana getirir. Harut'tan da daha büyücdür Marut'tan da.

3260 Onun hatırası zihninde bir şekil oluş-
turur da şeklin çekiciliği seni konuşturur.

3261 O şeklin karşısına geçip yüz binlerce
sırlar söylersin; tıpkı sevgilinin sevgiliye
söylediği gibi.

³²⁶² Oysa orada ne bir şekil vardır, ne bir beden; [hal böyleyken] ondan yüzlerce “*elest ve ‘belâ*” sözü doğmuştur.

³²⁶³ Tıpkı gönlü yaralı bir ana gibi, yeni

ölmüş yavrusunun mezarı başında,

3264 Tam bir ciddiyetle, gayretle sırlar söyler; o cansız [toprak] ona canlı görünür.

3265 O ana, bir coşmaya görsün, toprağı,
diri, ayakta duran [bir canlı] sayar; [mezarın
üstündeki] çerçöpün gözü kulağı var sanır.

3266 [258a] Ona göre, o mezardaki toprağın her zerresinin kulağı da vardır aklı da.

3267 O toprağın gerçekten duyduğunu düşünür, şu büyücü aşkın [ettiğine] adamakıllı bir bak hele.

3268 Her an, o taze mezarın toprağına
gözyaşları içinde yüzünü sürer.

3269 Öyle ki sağken candan aziz oğluna
hiçbir zaman böylesine yüz sürmemiştir.

3270 Ama o yasin üzerinden birkaç gün
geçti mi aşkının ateşi yatıştır.

3271 Ölüye duyulan aşk baki kalmaz; sen
cana can katan diriye âşık ol.

3272 Ondan sonra, o mezar onun uykusunu getirir; zaten cansızdan ancak cansız doğar.

3273 Çünkü aşk, büyüsunu ondan alıp
gitmiş, ateş çabucak sönünce geriye kül
kalmıştır.

³²⁷⁴ Gencin aynada gördüğünü, pir, habire kerpiçte görür.

3275 Pir, senin aşkındır, aksakallı kişi değil.
[Aşk] yüz binlerce umutsuzun elinden tutar.

³²⁷⁶ Aşk, ayrılıktaki şekillere bürünür, ama kavuşma çağı gelince o şekillerden arınarak ortaya çıkar.

3277 *Aklın da sarhoşluğun da aslının aslı benim, [der], şekillerdeki o güzellik, bizim [güzelliğimizin] aksiydi.*

³²⁷⁸ İşte şimdi perdelerini kaldırdım, güzelliği vasıtasız olarak ortaya çıkardım.

3279 [Güzelliğimin] aksiyle nicedir içli dış-

lı olduğun için, zatımı soyut bir halde halde [kavrama] gücüne kavuştun.

3280 Bu yandan benim cezbem akıp gelmeye başladı mı [Hristiyan] arada papazı görmez olur artık.

3281 [Oysa o] perdenin ardında, günahı ve hatası yüzünden Allah'ın lütfundan bağış-

lanma dilemede.

3282 Bir kayadan bir pınar kaynayıp çıkarsa, o kaya pınarın içinde gizline kalır.

3283 Ondan sonra kimse ona taş demez; çünkü artık ondan [su] incisi akmaktadır.

3284 Sen bu şekilleri, Allah içlerine ne dökse onunla değer kazanan kâseler gibi bil.

Mecnun'a akrabalarının: “Leyla'nın güzelliği bir dereceye kadar, o kadar da güzel değil. Şehrimizde ondan daha güzelleri pek çok. Sana bir ikisini, [hatta] on tanesini göstereyim. [İçlerinden birini] seç de sen de kurtul, bizi de kurtar” demeleri, Mecnun'un onlara cevap vermesi

3285 [Birtakım] ahmaklar, cahilliklerinden Mecnun'a: Leyla, o kadar da güzel değil, pek sıradan, dediler.

3286 Şehrimizde ondan daha hoş, ay gibi yüz binlerce gönül alıcı güzel var.

3287 [Mecnun]: Şekil, testiye benzer, güzellik şaraba, dedi, Allah bana onun şeklinden şarap sunmada.

3288 Oysa, onun aşkı, kulağınızdan tutup çekmesin diye size onun testisinden sirke sundu.

3289 Aziz ve yüce Allah'ın eli, aynı testiden birine zehir sunar birine bal.

3290 Testiyi görürsün, ama o şarap, doğru gözden başkasına görünmez.

3291 Can zevki, bakışlarını yalnızca eşlerine çevirmiş kadınlara benzer²²⁷, mahrem olandan başkasına yüz göstermez.

3292 O şarap, bakışlarını yalnızca eşlerine çevirmiş kadınlara benzer; şu kap perdele-ri de çadırlara benzer²²⁸.

3293 Deniz, öyle bir çadırdır ki orada kazlara hayat, kuzgunlara ölüm vardır.

3294 Zehir, yılan için hem gıdadır, hem azık; zehri, kendinden başkasına acıdır, ölümdür.

3295 Her nimetin ve külfetin şekli, bu-

nun için cehennem, şunun için cennettir.

3296 Demek ki gördüğünüz bütün cisimlerde ve eşyada hem gıda vardır hem zehir, ama siz görmezsiniz.

3297 Her cisim, bir kâseye, bir testiye benzer; onda hem gıda vardır, hem yürek kavurucu [zehir].

3298 Kâse meydanda, içindeki nimet gizlidir. Ondan ne yiyip içtiğini sadece tadan bilir.

3299 Yusuf'un yüzü, güzel bir kadehe benzerdi; babası o kadehten neşeler saçan yüz türlü şarap içmedeydi.

3300 Ama o [kadehteki], kardeşleri için zehirli şaraptı; çünkü içlerindeki öfkeyi ve kini artırıyordu.

3301 Yine onda Züleyha için esriklikler vardı; o aşk yüzünden bir başka çeşit afyon yutmadaydı.

3302 O güzel için Yusuf'ta, Yakub'un aldığından başka bir gıda vardı.

3303 Gayp şarabından yana kuşkun kalmasın diye, içecek türlü türlü, testiyse birdir.

3304 Şarap gayptan, testi bu dünyadandır; testi meydanda, içindeki şarap gizli mi gizlidir.

3305 Mahrem olmayanların gözlerinden

pek gizlidir, mahrem olanlaraysa apaçık ortadadır.

³³⁰⁶ Allahım, gözlerimiz sarhoş oldu; bizi bağışla, günah yüklerimiz ağırlaştı.

³³⁰⁷ [258b] Ey gâip olan, doğuyu da doldurdun batıyı da; doğunun ışığından da yücesin batının ışığından da.

³³⁰⁸ Sen, bizim sırlarımızı açığa çıkaran bir sırsın. Sen ırmaklarımızı kaynatıp akıtan bir fecirsın.

³³⁰⁹ Ey zatı gizli, ihsanları aşikâr olan, sen suya benzersin biz değirmen taşına.

³³¹⁰ Sen rüzgâra benzersin biz toza; rüzgâr gizlidir, ama toz toprak meydana.

³³¹¹ Sen baharsın, biz güzel, yemyeşil bir bahçe; bahar gizli, ama bağışları ortada.

³³¹² Sen cana benzersin, bizse el ve ayak misali. Elin açılıp kapanması canla olur ancak.

³³¹³ Sen akla benzersin, bizse dil misali. Şu dil, bu anlatışa akılla erişir ancak.

³³¹⁴ Sen sevince benzersin biz gülüşe. O kutlu sevincin semeresiyiz çünkü biz.

³³¹⁵ Hareketimiz, her an bizzat bir şaha-

dettir; celal sahibi, ebedî Allah'ın varlığına bir tanıktır.

³³¹⁶ [Nitekim] değirmen taşının ısırap içinde dönüşü de ırmak suyunun varlığına tanıktır.

³³¹⁷ A benim vehmimden, lafımdan sözümden berî olanım, verdiğim örneğin de toprak başına benim de.

³³¹⁸ Kul, seni güzelce tasvir etmeden duramaz; her solukta sana, “*Canım [ayağı-nın altına] yaygı olsun*” der.

³³¹⁹ Tıpkı “*Ey Allahım, çobana, seni sevene gel*” diyen o çoban gibi.

³³²⁰ *Gömleğinden bit ayıklayayım, çarığı-nı dikeyim, eteğini öpeyim.*

³³²¹ Allah aşkında ve hevesinde kimse ona denk değildi; ama Allah'ı tesbih etmeye, ona söz söylemeye gücü yoktu.

³³²² [Bununla birlikte] aşkı, otağını gökyüzüne dikmişti; can, o çobanın çadırının köpeğine dönmüştü.

³³²³ Allah'ın aşk denizi coşup kaydığında onun gönlüne vurmuştu, seninse kulağına.

**Çadır giyip vaaz sırasında kadınların arasına oturan,
bir harekette bulununca kadının birinin bu erkektir diye
onu tanıyıp bağırıldığı Cuha'nın hikâyesi**

³³²⁴ Anlatışta pek seçkin bir vaiz vardır; minberinin dibinde kadınlı erkekli bir topluluk bulunurdu.

³³²⁵ Cuha gitti, çarşafa girdi, peçeye büründü; tanınmadan o kadınların arasına girdi.

³³²⁶ Soru sahibi [bir kadın] vaize gizlice: “*Kasıktaki kıllar, namaza eksiklik verir mi?*” diye sordu.

³³²⁷ Vaiz: *Uzun olursa, onun yüzünden namazı mekrûh olur*, dedi.

³³²⁸ *Namazın tam, güzel ve makbul ol-*

ması için, hamam otuyla ya da usturayla onları tıraş et.

³³²⁹ Soru soran: “*Namazımın eksik olmaması için ne kadar uzunlukta olması lâzım?*” dedi.

³³³⁰ [Vaiz]: *Uzunluğu bir arpa boyu olursa, onu gidermek farz olur ey soru sahibi*, dedi.

³³³¹ Cuha, hemen: “*A bacım, dedi, hele bir bakıver, kasığım o kadar olmuş mu?*” dedi.

³³³² *Allah rızası için elini uzat, kerahet derecesine gelmiş mi?*

3333 Kadın, adamın şalvarını elini atınca, aleti eline dokundu.

3334 Kadın derhal şiddetli bir çığlık attı. Vaiz: “[Herhalde] sözüüm içine dokundu” dedi.

3335 Cuha: *Hayır*, dedi, *içine dokunmadı, eline dokundu. İçine dokunsaydı vay haline a akıl küpü.*

3336 O büyücülerin gönlüne azıcık dokundu da asa ile elleri bir oldu.

3337 A padişahım, bir yaşlıdan esasını alacak olsan, o güruhun (büyücülerin), ellerinden ayaklarından [çektikleri acıdan] daha fazla incinir.

3338 [Oysa büyücülerden] “*Zararı yok*”²²⁹ feryadı kopmuştu da “*Haydi kes, canımız can çekismekten kurtuldu çünkü*” [demişlerdi].

3339 *Biz anladık ki sadece şu bedenden [ibaret] değiliz. Bedenin ötesinde Allah ile yaşıyoruz.*

3340 Ne mutlu kendisini bilip tanıyana²³⁰, ne mutlu sonsuz güven içinde bir köşk kurana.

3341 Çocuk, ceviz için, kuru üzüm için ağlar; oysa bu akıl sahibi birisi için pek basit bir şeydir.

3342 Gönle nispetle beden o ceviz ve kuru üzüm gibidir. Çocuk, adamların bilgisine nereden ulaşacak?

3343 Perde ardında kalan çocuğun ta kendisidir; adam odur ki şüpheden beri olsun.

3344 Sakalla, taşakla adam olunsaydı, keçilerin de dünya kadar sakalı, kılı var [onlar da adam olurdu].

3345 [Oysa] o keçi, kötü bir kılavuzdur; arkadaşlarını acele acele kasabın önüne götürür.

3346 Ben öncüyüm diye sakalını tarar. Evet, öncüsün ama ölüme, kedere doğru.

3347 Kendine gel, yolu [doğru] seç de sakalı terk et; şu benliği, bizliği, perişanlığı bırak da,

3348 Âşıklar için, onları gül bahçesine götüren, kılavuzluk eden gül kokusu gibi ol.

3349 Gül kokusu nedir? Aklın fikrin soluğu. Sonsuzluk mülküne giden yolun güzel kılavuzu.

[259a] Padişahın Ayaz’a bir kez daha: “*Çarıkla postun halini açıkça anlat da kapı yoldaşların o işaretten öğüt alsınlar. Çünkü din, nasihattir*”²³¹ diye emretmesi

3350 Ey Ayaz, çarığın sırrını anlat; çarığın önünde bunca niyaz neyin nesi?

3351 [Anlat da] Sunkur ile Bekyaruk, postla çarığın sırrının sırrını duysun.

3352 Ey Ayaz, kulluk seninle nur buldu;

nurun, aşağılardan gökyüzüne yüceldi.

3353 Sen kulluğa hayat verdin vereli, kulluk, hür kişilerin özendiği bir şey oldu.

3354 Mümin, gelgit zamanında kâfirin imanına özendiği, gıpta ettiği kimsedir.

Bayezid zamanında kendisine Müslüman ol denilen ve onlara cevap veren kâfirin hikâyesi

3355 Bayezid zamanında bir kâfir vardı. Kutlu bir Müslüman ona dedi ki:

3356 *Ne olur İslâm getirsen de yüzlerce kurtuluşa, yüceliğe erişsen?*

3357 [Kâfir]: *A mürit*, dedi, *bu iman eğer âlemin şeyhi Bayezid’in imanıysa,*

3358 *Benim böyle bir şeye dayanmaya gücüm yok; o, benim çabamın çok üstündedir.*

3359 Dine, imana inancım olmasa da, onun imanına iyiden iyiye inanıyorum.

3360 Onun herkesten üstün, pek latif, pek nurlu, pek aydın olduğuna imanım var.

3361 Ağzımın üzerinden sımsıkı bir mühür var ama gizliden gizliye onun imanına inanıyorum.

3362 Eğer o iman, sizin imanınızsa, benim

ona ne meylim var, ne iştahım.

3363 [Çünkü] imana doğru yüzlerce meyli olan bile sizi gördü mü gevşer kalır.

3364 Çünkü [sizin imanınızdan] sadece anlamsız bir ad görür; [buysa] çöle kurtuluş yeri demeye benzer.

3365 Sizin imanınıza bakınca, insanın iman getirmeye duyduğu aşk soğur gider.

Kâfirler diyarında ezan okuyan, kâfir bir adamın kendisine hediye verdiği çirkin sesli müezzinin hikâyesi

3366 Bir müezzinin pek bet bir sesi vardı. Kâfirler diyarında ezan okudu.

3367 Ne kadar, “Ezan okuma, savaş çıkar, düşmanlık uzar gider” dedilerse de,

3368 İnat etti, hiç aldırış etmeden kâfirler diyarında ezan okudu.

3369 Halk, genel bir fitneden korkup dururken [elinde] bir elbise, bir kâfirin biri çıkageldi.

3370 Bir dost gibi, elbiseyle birlikte mum ve helva da hediye getirmişti.

3371 “Sesi, ezanı bu kadar rahatlatıcı olan o müezzin hani, nerede?” diye sora sora [onu arıyordu].

3372 “Kendine gel, o çirkin seste rahatlık ne geçer?” dediler. Kâfir: Sesi kiliseye gelince, dedi,

3373 Benim [nicedir] mümin olma arzusunda olan pek güzel, pek kıymetli bir kıyım var.

3374 Bu sevdâ aklından hiç çıkmıyordu; bunca kâfir ona öğütler verdi.

3375 Ama gönlünde iman sevgisi yeşermişti; bu keder, bu hürdanlıktı sanki ben de ödağacı.

3376 [İman] zinciri her an sallanıp durdukça, azap içinde acıyla işkence çekmedeydim.

3377 O müezzin, şu ezanı okuyuncaya kadar, bu konuda hiçbir çarem yoktu.

3378 Kızım: Kulağıma ağır ve çirkin bir ses

geldi, bu çirkin ses neyin nesi?” dedi.

3379 Ben ömrüm boyunca, şu kilisede, şu manastırda böyle çirkin bir ses işitmedim.

3380 Kız kardeşi: Bu ezandır, dedi, müminlerin âdetidir, [ibadet] çağrısıdır.

3381 İnanmadı da bir başkasına sordu, o da evet [öyledir] a babacığım dedi.

3382 [Onun ezan olduğunu] iyice anlayınca, yüzü sarardı, Müslümanlıktan gönlü soğudu.

3383 Ben de ıstıraptan, azaptan kurtuldum; dün gece korkusuz bir uykuyla bir güzel uyudum.

3384 [259b] Onun sesinden dolayı rahatlamam bundandı. Teşekkür etmek için hediye getirdim, nerede o adam?

3385 Müezzini görünce: Bu hediyeyi kabul et, dedi, çünkü bana sığınak oldun, elimden tutun.

3386 Bana ettiğin ihsan ve iyilik yüzünden, sonsuza dek kulun kölen oldum senin.

3387 Malda, mülkte, servette eşsiz biri olsaydım, ağzını altınla doldururdum.

3388 Sizin imanınız da [bunun gibi] yapmacık ve mecazi; o ezan gibi yol kesici.

3389 Oysa Bayezid’in imanından, doğruluğundan gönlümde, canımda nice özelemler var.

³³⁹⁰ Hani, eşeklerin birleşmesini görüp de: Ah ah, şu benzersiz erkeğe bakın, diyen kadın gibi.

³³⁹¹ Eğer birleşme buysa, şu eşekler işi götürdüler; kocalarımız, bizimkinin içine işiyorlar demektir.

³³⁹² Bayezid, imanın hakkını tam olarak vermiştir; aferinler olsun onun gibi tek aslana.

³³⁹³ İmanın bir damlası denize damlayacak olsa, deniz, o damlanın içinde boğulur.

³³⁹⁴ Nasıl ki bir zerre ateş, ormanlara düşse, o zerre yüzünden orman yok olur gider, öyle.

³³⁹⁵ Padişahın, ya da ordunun gönlündeki hayal gibi; o [hayal] savaşta düşmanları helâk eder.

³³⁹⁶ Muhammed'in yüzünde bir yıldız parladı da kâfirlerin, kökü kesildi.

³³⁹⁷ İmana eren güvene kavuştu; geri kalanların küfürleri, zanları iki kat oldu.

³³⁹⁸ Öncekilerin mutlak küfürleri de kalmadı; [onun yerini] ya Müslümanlık aldı ya korku.

³³⁹⁹ Bu da hileyle suyla yağı birbirine

karıştırmaktır; bu örnekler, bir zerre nura denk değildir.

³⁴⁰⁰ Zerre, cisme bürünmüş küçücük bir parçadan başka bir şey değildir. Zerre, bölünmeye uğramayan, pırıl pırıl güneş olamaz ki.

³⁴⁰¹ Zerre demekten bil ki gizli bir muradım var; [ama] sen, denize mahrem değilsin, köpüksün daha.

³⁴⁰² Şeyhin imanının parlak güneşi, şeyhin can doğusundan yüz gösterse,

³⁴⁰³ Süfli âlem, yerin dibine dek hazineye döner; ulvî âlem de yemyeşil bir cennet olur.

³⁴⁰⁴ Onun apaydın nurdan bir canı vardır; hor hakir topraktan bir bedeni.

³⁴⁰⁵ Hayret, o bu mudur, yoksa o mu, söyle. Çünkü bu güçlüğü [çözmede] güçlüğü düştüm ey amca.

³⁴⁰⁶ A kardeş, eğer o buysa, yedi göğün nuruyla dolduğu o kişi kimdir?

³⁴⁰⁷ Eğer o ötekiyse, bu beden nedir a dostum? Hayret, bu, o ikisinden hangisidir, kimdir acep?

Kocasına: “*Eti kedi yedi*” diyen kadının hikâyesi. Kocasını, kediyi terazide tarttı. Kedi yarım batman geldi. “*A kadın, dedi, et yarım batmandan biraz fazlaydı. Eğer bu etse kedi nerede; eğer bu kediye, et hani?*”

³⁴⁰⁸ Ev sahibi bir adam vardı, bir de onun pek düzenbaz, şirret, yol kesici bir karısı.

³⁴⁰⁹ Adam, ne getirse boşa harcar telef ederdi; adam da çaresiz buna katlanırdı.

³⁴¹⁰ O aile sahibi, yüz çeşit uzun uğraşla, konuşunu ağırlamak için eve et getirdi.

³⁴¹¹ Kadın onu kebab edip şarapla birlikte yedi. Adam gelince kadın uygunsuz sözlerle onu başından savdı.

³⁴¹² Adam: *Misafir geldi, et nerde? Misafirin önüne yemek çıkarmak lâzım*, dedi.

³⁴¹³ Kadın: *O eti şu kedi yedi; mümkünse başka et al, hadi*, dedi.

³⁴¹⁴ Adam: *Aybek, teraziye getir de şu kediyi bir tartayım*, dedi.

³⁴¹⁵ Kediyi tarttı, kedi yarım batman geldi. Bunun üzerine adam: *A düzenbaz kadın*, dedi,

³⁴¹⁶ *Et yarım batmandı, hatta biraz da fazlaydı; kedi de tam yarım batman, a örtülü kadın.*

³⁴¹⁷ *Eğer bu kediye, o zaman et nerede?*

Yok, bu etse, kedi nerede? Onu ara, dedi.

³⁴¹⁸ Bayezid buysa o ruh neyin nesi? Eğer o, bu ruhşa şu suret kim?

³⁴¹⁹ A dostum, [bu iş] hayret içinde hayrettir. Bu, ne senin işindir, ne benim işim.

³⁴²⁰ Her ikisi de odur, ama ekinin bitmesinden asıl olan tohumdur; o saman çöpü parçadır, ayrıntıdır.

³⁴²¹ [Allah'ın] hikmeti, bu zıtları birbirine bağlamıştır; a kasap, şu oyluk eti gerdanla beraberdir.

³⁴²² Ruh, bedensiz iş göremez; beden, ruh olmadan sararıp solar, soğur.

³⁴²³ Kalıbın meydanda, canınsa gizlidir; dünyadaki sebepler bu ikisiyle bir düzene kavuşmuştur.

³⁴²⁴ [260a] [Birinin] başına, toprak atsan başı yarılmaz, [yine birinin] başına su dökse de başı yarılmaz.

³⁴²⁵ Baş yarmak istiyorsan, suyla toprağı birbirine karıştırmalısın.

³⁴²⁶ [Onunla] başı yardım mı, suyu, aslına döner; ayrışma gününde²³² toprak, toprağa kavuşur.

³⁴²⁷ Allah'ın [zıtları] birleştirmesindeki hikmet, niyazdan, inattan ortaya çıkar.

³⁴²⁸ Ondan sonra, ne bir kulağın duyduğu, ne bir gözün gördüğü daha başka birleşmeler de meydana gelir.

³⁴²⁹ Kulak [bunları] duysaydı, kulak olarak kalabilir, ya da başka sözleri duyup kavrayabilir miydi?

³⁴³⁰ Karla buz, güneşi görseydi, buzluktan umudunu keserdi.

³⁴³¹ Damarsız, iliksiz [berrak] bir su haline gelirdi de hava Davud'u o sudan zırh yapardı.

³⁴³² Böylece her ağacın canına derman olurdu; her ağaç, onun kademiyle bahtiyar olurdu.

³⁴³³ Öylece kalakalmış olan o donmuş buz, ağaçlara, "*Bana dokunmayın*"²³³ derdi.

³⁴³⁴ Ne buz bir şeyle uyuşur, ne de bir şey buzla uyuşur. Onun nasibi, kendi nefesine karşı cimriliktir ancak.

³⁴³⁵ [O buz] zayı olup gitmez, onunla ciğerler tazelenir; ama yeşilliklerin çavuşu, padişahı olamaz.

³⁴³⁶ Ey Ayaz, senin yıldızın pek yüksektir; [bu yüzden] her burç, onun geçişine uygun değildir.

³⁴³⁷ Himmetin, her vefayı beğenir mi hiç? Temizliğin, her temizliği seçer mi hiç?

Kölesine: "Git şarap getir" diyen beyin hikâyesi. Köle gitti, şarap testisini getirdi.

Yolda iyiliği emreden bir zahit vardı. Bir taş atıp testiye kırdı. Bey, bunu duyunca zahidin kulağını bükmeye kalkıştı. Bu olay, henüz şarabın haram olmadığı İsa -ona selâm olsun- zamanında olmuştu. Ama zahit, kötülükten sakındırmaya çalışıyor, [halkı] zevklerden alıkoyuyordu.

³⁴³⁸ Hoş gönüllü, şarap düşkünü, her mahmurun, her çaresizin sığındığı bir bey vardı.

³⁴³⁹ Müşfik, yoksulları gözeten, adaletli, soylu, altınlar saçan, derya gönüllü bir beydi.

³⁴⁴⁰ Erlerin padişahı, müminlerin emiriydi; yol yordam bilir, sırdan anlar, dostlarını kollar gözetirdi.

³⁴⁴¹ İsa'nın zamanı, Mesih'in devranıydı. İnsanlar [birbirlerine karşı] gönül alıcı, az incitici, hoş geçimliyd.

³⁴⁴² Bir gece ansızın o beye bir konuk geldi. [Gelen] ona denk, hoş meşrepli bir beydi.

3443 Neşelenmek, keyiflenmek için şarap lazım oldu onlara. O zamanlar şaraba izin vardı, helâldi.

3444 Şarapları azdı, [bey]: *Ey köle, git testiği doldur, bize şarap getir*, dedi.

3445 Kendisinde halis şarap bulunan filan rahipten al da canımız, sıradan seçkin herkesin derdinden kurtulsun.

3446 O rahibin şarabının bir damlası, binlerce testi, binlerce küp [şarabın] yaptığını yapar.

3447 O şarapta gizli bir maya vardır; aba altındaki sultan gibidir o.

3448 Sen, lime lime olmuş hırkaya bakma, çünkü [değeri anlaşılmasın diye] altının da yüzünü karartırlar.

3449 La'l taşının dışından ise bulanması, kem göz onu beğenmesin diyedir.

3450 Define, mücevher ev içinde olur mu hiç? Defineler, hep viranelerde olur.

3451 Âdem'in definesi de viraneye gömülmüştü de toprağı o melun Şeytan'ın gözünü bağlamıştı.

3452 O, toprağı küçümseyerek bakıyordu; [Âdem'in] canıysa ona: "*Toprağım, sana engeldir*" diyordu.

3453 Köle, iki testi alıp bir güzel koştı; çabucak rahiplerin manastırına vardı.

3454 Altın verip o altın gibi şarabı aldı; taşı verip karşılığında inci satın aldı.

3455 Öyle bir şarap ki padişahların bile başına vurur; sakinin başına altın taç konudurur.

3456 Fitneler koparır, kargaşalar çıkarır; kullarla padişahları birbirine kaynaştırır.

3457 Kemikler yok olur, hepsi can kesilir; o zaman tahtayla taht bir olur.

3458 [İnsanlar] ayıkken, suyla yağ gibidirler; ama sarhoşluk çağında bir beden-

deki can gibidirler.

3459 Keşkek aşına dönerler, artık orada [aralarında] bir fark yoktur; oraya dalmayan bunu anlayıp fark edemez.

3460 O köle, o iyi adlı beyin köşküne işte böylesi bir şarap götürmekteydi.

3461 Karşısına, gamlar görmüş, aklı başından gitmiş, belâlar içinde kıvranmış bir zahit çıkıverdi.

3462 [260b] Bedeni, gönül ateşleriyle erimiş, [gönül] evini, Allah'tan başkasından arındırmıştı.

3463 Aman vermez mihnetlerin kulağını burması yüzünden [gönlünde] binlerce yara üstüne yara açılmıştı.

3464 Gönlünü her an bir mücadele içinde görmüş, gece gündüz çalışıp didinmeye sarılmıştı.

3465 Yıllarca, aylarca kanlar içinde topraklara bulanmıştı. Bir gece yarısı sabrını, kararını yitirmişti.

3466 Zahit: "*Testilerdeki nedir?*" dedi. Köle: *Şarap*, dedi. Zahit: "*Kimindir o?*" dedi.

3467 [Köle]: *Bu, falanca büyük beyindir*, dedi. [Zahit]: "*[Hakk'ı] dileyen kişinin ameli böyle mi olur?*" dedi.

3468 Hakk'ı dile, ondan sonra da ye iç eğlen; Şeytan'ın şarabını [iç], ondan sonra da yarım aklın kalsın [olacak şey mi?]

3469 Senin aklın, daha şarapsızken böyle perperişan; aklına akıllar katmak gerek senin.

3470 A sarhoşluk tuzağına kuş gibi av olmuş kişi, sarhoşluk anında aklın ne hale gelir kim bilir?

Ziya-yı Dalk'ın boyu çok uzundu; kardeşi, şeyhülislam Tâc-ı Belh'inki ise pek kısaydı. Bu şeyhülislam kardeşi Ziya'dan çok utanırdı. Ziya, [bir gün] onun dersine geldi. Belh'in bütün ileri gelenleri onun dersinde hazır bulunuyordu. Ziya, ona saygı gösterip [yerine] geçti. Şeyhülislam onu pek umursamadan yarım yamalak kalktı. [Bunun üzerine] Ziya: *"Evet, dedi, pek uzun boylusun, boyundan bir parçacık çal."*

³⁴⁷¹ Ziya-yı Dalk, hazır cevap bir adamdı. Şeyhülislam Tâc'ın da kardeşiydi.

³⁴⁷² Başkent Belh'in şeyhülislamı olan Tâc, kısa boylu, küçücük, civciv kadar bir adamdı.

³⁴⁷³ O, faziletli, bilgili, marifet sahibi bir adamdı, ama Ziya, nüktedanlıkta ondan üstündü.

³⁴⁷⁴ [Şeyhülislam] kısa mı kısa, Ziya da uzun mu uzundu. Şeyhülislâmda yüz türlü kibir ve naz vardı.

³⁴⁷⁵ [O yüzden] bu kardeşinden utanıp sıkırlırdı. Ziya ise doğru yola ulaştıran bir vaizdi.

³⁴⁷⁶ Bir meclis günü, Ziya [ağabeyinin] meclisine girdi; içerisi kadırlarla, seçkin kişilerle doluydu.

³⁴⁷⁷ Şeyhülislâm, aşırı kibri yüzünden kardeşine karşı şöyle yarım kalkar gibi yaptı.

³⁴⁷⁸ Ziya ona: *Çok uzun boylusun, sevabına o uzun boydan biraz çaliver*, dedi.

³⁴⁷⁹ A bilgi düşmanı, sende şarap içecek akıl nerede, fikir nerede?

³⁴⁸⁰ Yüzün pek güzel, ona biraz da çivit sür. Zencinin yüzünde çivit, gülünç olur.

³⁴⁸¹ A azgın, sana hiç ışık geldi mi ki kendinden geçmeyi, karanlığı arıyorsun.

³⁴⁸² Kaide, gölgeyi gündüz aramaktır; oysa sen bulutlu gecede gölge aramaktasın.

³⁴⁸³ [Şarap] gıda olsun diye halka helal olsa da dostu dileyenlere haramdı.

³⁴⁸⁴ Âşıkların şarabı gönül kanıdır; onların gözleri yoldadır, konaktadır.

³⁴⁸⁵ Böyle korkunç bir çöl yolunda, şu akıl kılavuzu yüzlerce kez [güneş gibi] tutulur kalır.

³⁴⁸⁶ Kılavuzların gözüne toprak saçıyorsun; kervanı helak ediyor, yolu şaşırtıyorsun.

³⁴⁸⁷ Gerçekten de nefse arpa ekmeği bile haramdır, yazıktır. Nefsin önüne kepekli ekmek koy.

³⁴⁸⁸ Allah yolunun düşmanını hor tut. Hırsız minbere çıkarma, darağacına çek.

³⁴⁸⁹ Hırsızın elini kesmeyi reva gör sen; kesmekten âcizsen, [hiç değilse] bağla elini.

³⁴⁹⁰ Sen onun elini bağlamazsan, o senin elini bağlar. Sen onun ayağını kırmazsan, o senin ayağını kırar.

³⁴⁹¹ Sen düşmana, ne diye şarap ve şeker kamışı veriyorsun ki [bırak] zehir gibi gülsün, taş yesin.

³⁴⁹² [Zahit] gayretinden testiye taş atıp kırdı. Köle de testiye atıp zahitten kaçtı.

³⁴⁹³ Köle beyin yanına gidince bey: *"Şarap nerede?"* dedi. [Köle] olup biteni bir bir ona anlattı.

Beyin, zahidin kulağını bükmek için öfkeyle gitmesi

³⁴⁹⁴ Bey, [öfkeden] ateş kesildi, yerinden fırladığı gibi: *"O zahidin evi nerede, göster"* dedi.

³⁴⁹⁵ [Göster de] şu ağır topuzu, o ma-

rifetsiz kahpe çocuğunun başına geçireyim.

³⁴⁹⁶ [261a] O, köpekliğinden, doğru yola çağırmayı ne bilir? Tanınmaya, şöhret ol-

maya hevesli o.

³⁴⁹⁷ *Bu dalkavuklukla kendisine yer edinmek, bir şeyle kendini ortaya koymak istiyor.*

³⁴⁹⁸ *Onun, şuna buna dalkavukluk etmekten başka hiçbir hüneri yok.*

³⁴⁹⁹ *Yok, eğer deliye, fitne çıkarmak istiyorsa, delinin ilâcı, öküz aletinden yapılma kamçıdır.*

³⁵⁰⁰ *Şeytan kafasından çıkıncaya kadar [vurup dövme]. Eşek güdenler dövmeden eşek yürür mü hiç?*

³⁵⁰¹ *Bey, elinde topuz dışarı fırladı; gece yarısı yarı sarhoş halde zahidin evine geldi.*

³⁵⁰² *Öfkesinden zahidi öldürmek istedi; zahit, yünlerin altına girip saklandı.*

³⁵⁰³ *Zahit, yün eğirenlerin yünleri altına gizlenmiş, beyin [sözlerini] işitiyordu.*

³⁵⁰⁴ *Kendi kendine söyleniyordu: İnsanın çirkinliğini, yüzüne karşı ancak ayna söyleyebilir, çünkü yüzü serttir.*

³⁵⁰⁵ *Ayna gibi demirden bir yüz gerek ki sana kendi çirkin yüzüne bak desin.*

Soytarının Seyyid Şah-ı Tirmizî' mat etmesi

³⁵⁰⁶ *Padişah, soytarıyla satranç oynardı. Soyтары onu mat edince padişahın hemen- cecik öfkesi kabarırdı.*

³⁵⁰⁷ [Soyтары]: “Şah, şah” deyince, o ki- birli padişah satranç [taşlarını] birer birer onun kafasına vururdu.

³⁵⁰⁸ *Al sana şah, a kaltaban, derdi. Soy- tarı, elaman [padişahım] der, sabrederdi.*

³⁵⁰⁹ *Bey, bir el daha oynamayı emret- ti. Soyтары, zemheride kalmış çıplak gibi titriyordu.*

³⁵¹⁰ *Bir el daha oynadı, padişah yine mat oldu. “Şah, şah” deme, [dayak yeme] za- manı geldi.*

³⁵¹¹ *Soyтары fırladığı gibi bir köşeye kaç- tı; korkusundan üstüne altı tane keçe ha- lıyı çekti.*

³⁵¹² *Şahın, vuruşlarından kurtulmak için o altı keçe halıyla yastıkların altına gizledi.*

³⁵¹³ *Padişah: “Hey, hey, ne yapıyorsun böyle, bu da ne?” deyince, “Şah, şah, şah, şah ey seçkin padişahım” dedi.*

³⁵¹⁴ *Senin gibi öfkeli, ateşler saçan birine yorgan altından başka yerde hak söz söyle-*

nebilir mi?

³⁵¹⁵ *Sen [oyunda] mat oldun, ben de şahın çarpmasından mat oldum. [O yüzden] sana pılı pırtı altından “şah şah” diyorum.*

³⁵¹⁶ *Mahalle, beyin naralarıyla, kapı tek- melemesiyle, gürültü patırtısıyla dolunca,*

³⁵¹⁷ *İnsanlar: “Ey önderimiz, şimdi af za- manıdır, razı olma çağıdır” diyerek hemen sağdan soldan dışarı fırladılar.*

³⁵¹⁸ *Onun beyni sulanmış, şimdi [onun aklı] çocukların aklından fikrinden daha az.*

³⁵¹⁹ *Zahitlikle kocalık, zaaf üstüne zaafa uğratmış onu; bu zahitlikten bir esenlik de elde edememiş.*

³⁵²⁰ *Sevgili için zahmetler çekmiş de hazineyi görememiş; işler yapmış da işin ücretini görmemiş.*

³⁵²¹ *Ya yaptığı o işte cevheri yokmuş, kaderden onu mükâfatlandırma zamanı gelmemiş*

³⁵²² *Onun çabası, belki çıfıtça bir ça- baydı; belki de [çabasının] mükâfatı bir zamana bağlı.*

³⁵²³ *Ona dert ve musibet olarak bu yeter. Çünkü şu kanlı ovada kimi kimsesi yok.*

³⁵²⁴ Gözleri ağrı içinde, bir köşede oturmuş, yüzünü ekşitmiş, dudağını bükmüş.

³⁵²⁵ Ne gamını yiyecek bir göz hekimi var; ne göz ilacına ulaşacak aklı.

³⁵²⁶ [O yüzden] sezgiyle, zanla çalışıp çabalamada; iş iyi olacak diye umut içinde.

³⁵²⁷ Baş aramadığı, başbuğluk peşinde olduğu için dostun didarına giden yoldan pek uzakta.

³⁵²⁸ An geliyor, “*Bu hesapta nasibim hep zahmet oldu*” diye Allah’a sitem ediyor.

³⁵²⁹ An geliyor, “*Herkes uçmada, bizimse*

kolumuz kanadımız kırık” diye talihiyle didişiyor.

³⁵³⁰ Kim, renkte ve kokuda mahpus kalmışsa, zahit bile olsa huyu, tabiatı dar mı dardır.

³⁵³¹ Bu daracık hisardan çıkmadıkça, huyu nasıl düzelir, yüreği nasıl genişler?

³⁵³² Zahitlere, genişliğe çıkmadan, yalnız başlarına iken bıçakla ustura vermeye gelmez.

³⁵³³ Gönül darlığından, o muratsızlıkların ve gamların tasasından kendi karnını çeşebilir.

Mustafa’nın -ona selâm olsun- Cebrail’in -ona selâm olsun- kendisini ona göstermekte gecikmesinden dehşete kapılıp kendisini Hira dağından atmaya kalkışması. Cebrail’in de -ona selâm olsun- “*Kendini atma, çünkü ileride senin için nice devletler var*” diye ona görünmesi

³⁵³⁴ Mustafa’yı ne zaman ayrılık sarsa, kendisini dağdan atmak isterdi.

³⁵³⁵ Cebrail ona: *Sakın yapma, çünkü senin için “ol” emrinden nice devletler var*, derdi de,

³⁵³⁶ [261b] Mustafa sakinleşir kendini atmaktan [vazgeçerdi]; sonra ayrılık yine saldırdı ona.

³⁵³⁷ O da, bir kez daha, gamdan, kederden kendini baş aşağı atmak isterdi dağdan.

³⁵³⁸ Cebrail yine kendisini gösterir: *Yapma bunu a eşi benzeri olmayan padişah*, derdi.

³⁵³⁹ Perde açılıp yeninde o inciyi buluncaya kadar bu böyle sürüp gitti.

³⁵⁴⁰ [İnsanlar], her mihnet yüzünden kendini öldürürken, bütün mihnetlerin aslı olan bu [ayrılığa] nasıl katlanırlar?

³⁵⁴¹ İnsanlar bu feda oluşa şaşırıp kalırlar; oysa her birimiz, bir huy uğruna feda olmuşuz.

³⁵⁴² Bedenini, feda edilmeye değer bir şey için feda etmiş olana ne mutlu!

³⁵⁴³ Herkes, bir çeşit iş uğruna feda olur;

o yolda ömrünü tüketir, ölüp gider.

³⁵⁴⁴ Doğularda da olsa batılarda da olsa, ölüm gelip çatar; işte o zaman ne seven kalır, ne sevilen.

³⁵⁴⁵ Şu ikbal sahibi hiç olmazsa, uğruna ölmeye yüzlerce hayat bulunan şu işe fedadır.

³⁵⁴⁶ Seven de sevilen de aşkı da ölüm-süzdür. İki âlemde de kârlıdır, adı iyiye çıkmıştır.

³⁵⁴⁷ A benim ulularım, âşıkların haline acıyın. Onların işi, bir ölümden sonra başka bir ölüme gelmektir.

³⁵⁴⁸ A beyim, onun kabalığını affet, derdine, talihsizliğine bak da.

³⁵⁴⁹ Allah da senin günahını affetsin, hatalarını bağışlasın.

³⁵⁵⁰ Sen de gaffetle nice testiler kırmış, bağışlanma umuduna gönül vermişsindir.

³⁵⁵¹ Bağışla da karşılığında sen de bağışlanma bul; kader, ceza vermede kılı kırk yarar.

3552 Bey: “O kim oluyor da bizim testimi-
ze taş atıp testimizi kırıyor?” dedi.

3553 Mahallemden erkek aslan geçecek
olsa, korka korka, yüz çekinişle geçer.

Beyin, zahidin şefaâtçilerine ve komşularına “Niye küstahlık etti?
Niye bizim testimizi kıldı? Ben bu konuda şefaât kabul etmem.
Çünkü onun cezasını vermeye yemin ettim” diye cevap vermesi

3554 Niçin kölemizin gönlünü incitti, mi-
safirlerimizin yanında utandırdı bizi.

girse, gayretimle hemen şimdi söker çıkarı-
rım onu o taşın içinden.

3555 Kendi kanından daha iyi olan içkimi-
zi döktü de karılar gibi bizden kaçtı şimdi.

3559 Onun gövdesine öyle bir darbe vura-
yım ki ibret olsun bütün deyyuslara!

3556 Ama kuş olup havalara uça ne çıkar?
Canını elimden nasıl kurtaracak?

3560 Herkese ikiyüzlülük, bize de öyle mi?
Onun da, onun gibi yüzlercesinin de hakkı-
nı şimdi vereceğim.

3557 Kahır okumla kanadını vururum; beş
para etmez kolunu kanadını koparırım.

3561 Kan içici öfkesi öylesine taşmıştı ki
ağzından ateşler püskürüyordu.

3558 [Benden kaçıp] bir kayanın içine de

Zahidin şefaâtçileriyle komşularının ikinci kez
elini ayağını öperek yalvarmaları

3562 O şefaâtçiler, beyin heyheyleyişi yü-
zünden kaç kez elini ayağını öptüler.

3571 A parlayan ay, tozu toprağı ne yapa-
caksın? Yüzünün önünde ayın yüzü bile
sapsarı kesilir.

3563 A beyim, öç almak sana yakışmaz;
şarap gittiyse gitsin, sen şarapsız da hoşsun.

3572 [262a] Sen hoşsun, güzelsin, her
hoşluğun madenisin, ne diye şaraba min-
net ediyorsun ki?

3564 Şarap, sermayesini senin lütfundan alır;
suyun letafeti senin letafetine imrenir, [dediler].

3573 “Biz yücelttik”²³⁵ tacı başının üstün-
de; “Biz sana verdik”²³⁶ gerdanlığı boy-
nunda asılı.

3565 Bir padişahlık et de onu bağışla ey
merhamet sahibi, ey kerim oğlu kerim oğlu
kerim²³⁴!

3574 İnsan cevherdir, gökyüzü onun ara-
zıdır; her şey ayrıntıdır, basamaktır, mak-
sat insandır.

3566 Her şarap, bu boya, bu yanağa kul kö-
ledir. Bütün sarhoşlar seni kıskanırlar.

3575 A akıllar, tedbirler, düşünceler kulu kö-
lesi olan, kendini nasıl böyle ucuza satıyorsun?

3567 Gül renkli şaraba hiç mi hiç ihtiyacın
yok. Allığı bırak, sen kendin gül gibi kırmı-
zı yanaklısın.

3576 Sana hizmet etmek, bütün varlığın
üstüne farzdır. Bir cevher, arazdan nasıl
bağış dilenir?

3568 Zühre’ye benzeyen yüzün kuşluk güneşi-
dir; bütün allıklar senin renginin dilencisidir.

3577 İlmi kitaplarda arıyorsun ha, ne ya-
zık! Tadı helvadan istiyorsun ha, ne yazık!

3569 Küpte gizlice kaynayan şarap, yüzü-
nün hasretinden öyle kaynayıp köpürür.

3578 Sen, damlada gizlenmiş bir bilgi denizi-
sin; üç karışık bedende gizlenmiş bir âlemsin.

3570 A tümüyle deniz olan, ıslaklığı ne
yapacaksın? A tümüyle varlık olan, ne
diye yokluğu aramadasın?

³⁵⁷⁹ Şarap da nedir, çalıp eğlenmek, sevişmek de nedir ki sen onlardan neşe arıyasın, yarar umasın.

³⁵⁸⁰ Güneş, bir zerreden borç istemedi; bir

Zühre, küçücük bir küpten kadeh dilenmedi!

³⁵⁸¹ Sen niteliğe hapsolmuş niteliksiz bir cansın; tutulmaya uğramış bir güneşsin, işte bu, yazık sana.

Beyin onlara tekrar cevap vermesi

³⁵⁸² Bey: *Hayır, hayır, ben, o şarabın adamıyım; ben, bu hoşluğun zevkiyle yetinemem, dedi.*

³⁵⁸³ *Ben, yasemin gibi, kâh öyle kâh böyle eğilip bükülmek isterim.*

³⁵⁸⁴ *Bütün korkulardan, umutlardan kurtulup söğüt gibi her yana eğilip bükülmek isterim.*

³⁵⁸⁵ *Rüzgârdan türlü türlü oyunları olan söğüt dalı gibi sağa sola dönmek isterim.*

³⁵⁸⁶ *Şarabın neşesine alışmış kişi, bu hoşluğu nasıl beğenir a hocam, nasıl?*

³⁵⁸⁷ Peygamberler, Hakk'ın hoşluğunda yoğruldukları için, bu hoşluktan yüz çevirdiler.

³⁵⁸⁸ Canları, o hoşluğu görmüştü de o yüzden bu hoşlukla onlara bir oyun görünmüştü.

³⁵⁸⁹ Diri bir güzele dost olan kimse, ölüyü nasıl kucağına alır?

Ahiret yurdu, işte asıl hayat odur, keşke bilselerdi²³⁷” âyetinin tefsiri. Yani o âlemin kapısı, duvarı, alanı, suyu, testisi, meyvesi, ağacı, hepsi diridir. Söz söyleyici, söz işitcidir. Bu yüzden Mustafa -ona selâm olsun- “Dünya bir leştir, onu dileyenler de köpeklerdir” buyurdu. Ahirette dirilik olmasaydı o da leş olurdu. Leşe, ölü olduğundan leş derler, pis kokusundan, iğrençliğinden değil.

³⁵⁹⁰ O dünya zerre zerre diri olduğundan, [her zerresi] nükteler bilir, sözler söyler.

³⁵⁹¹ Onlar, ölü dünyada karar edip eğlenmezler; çünkü bu ot, ancak hayvanlara yaraşır.

³⁵⁹² Meclisi, yer yurdu gül bahçesi olan külhanda şarap içer mi hiç?

³⁵⁹³ Tertemiz ruhun makamı, en yüce yer (illiyin)'dir; fışkıyı yurt edinen kurtçuk olur ancak.

³⁵⁹⁴ Tertemiz kadeh²³⁸ Allah mahmuru içindir; şu acı su da kör kuşlar için.

³⁵⁹⁵ Ömer'in adaletine eli ermeyene göre kanlı [katil] Haccac adaletlidir.

³⁵⁹⁶ Kızlara cansız bebekler verirler; çünkü diriyle oynamaktan habersizdirler.

³⁵⁹⁷ Çocuklar erkek koluna, gücüne sahip olmadıklarından onlara tahta kılıç vermek daha iyidir.

³⁵⁹⁸ Kâfirler, kiliselere çizilmiş peygamber resimleriyle yetinirler.

³⁵⁹⁹ Ama o ulular sayesinde aydınlık bir çağımız olduğundan, bizim, o gölge şekillere hiç rağbetimiz yoktur.

³⁶⁰⁰ Onun bir şekli dünyada oturmaktadır, ama öteki şekli ay gibi gökyüzündedir.

³⁶⁰¹ Bir ağzı, yanında oturana nükteler söylemede, öteki ağzı Hak ile söyleşmede, ona eş olmadadır.

³⁶⁰² Görünen kulağı, bu sözü duymada, can kulağıysa “ol” sırlarını dinlemededir.

³⁶⁰³ Görünen gözü, insanın şeklini şemailini görmede, kalp gözüyse, “Gözü kaymadı”²³⁹ [sırrına] hayrandır.

³⁶⁰⁴ Görünen ayağı, mescit safında durmada, anlam ayağıysa, göklerin üstünde tavaf etmededir.

³⁶⁰⁵ Bütün parçalarını bunun gibi say işte. Bu [parça] zamanın içinde, öteki [parça] zamanın dışındadır.

³⁶⁰⁶ Zamanın içinde olan, ecele dek var olur; ötekiyse ebede dost, ezele eştir.

³⁶⁰⁷ Onun bir adı da iki devlet sahibidir; bir sıfatı da iki kubenin imamı.

³⁶⁰⁸ [262b] Halvete [girmek], çile [çekmek] ona gerekmez; hiçbir bulut, onu sarıp örtemez.

³⁶⁰⁹ Onun halvet evi, güneş değirmisidir; yabancı gece nasıl perde olur ona?

³⁶¹⁰ Hastalık ve perhiz [zamanı] geçip gitti, sıkıntı kalmadı; onun küfrü iman oldu, küfür kalmadı.

³⁶¹¹ Elif gibi, doğruluğu yüzünden öne geçti; onda kendi sıfatlarından hiçbirisi kalmadı.

³⁶¹² Kendi huylarının elbisesinden sıyrıldı; canı, canına can katan [sevgiliyle] çıplak olarak kaldı.

³⁶¹³ O tek padişahın yanına çıplak olarak gidince, padişah ona kutsal sıfatlardan bir elbise giydirdi.

³⁶¹⁴ Padişahın sıfatlarından bir kaftan giydi de kuyudan sıçrayıp makam eyvanına uçtu.

³⁶¹⁵ Tortu durulunca böyle olur işte. Leğenin dibinden üste çıkar.

³⁶¹⁶ [Su] leğenin dibindeyken neden tortuluydu? Toprak parçalarıyla karışmanın uğursuzluğundan.

³⁶¹⁷ Nahoş dost kolunu kanadını bağla-

mıştı, yoksa o, pek seçkindi aslında.

³⁶¹⁸ “İnin”²⁴⁰ azarlamasına uğratınca, Harut gibi baş aşağı astılar onu.

³⁶¹⁹ Harut, gökyüzü meleklerindendi; bir azarlama yüzünden öylece asılı kaldı.

³⁶²⁰ Baştan uzak kaldığı, kendisini başbuğ yaptığı, bir başına öne geçmeye kalktığı için baş aşağı asıldı.

³⁶²¹ Sepet, kendisini suyla dolu görünce, kendisini ihtiyaçsız bilip denizden ayrıldı.

³⁶²² Ciğerinde bir damla bile suyu kalmadı, deniz acıdı da yeniden çağırdı onu.

³⁶²³ Denizden, sebepsiz yere, bir hizmete [karşılık] olmadan bir rahmet gelir; ne kutlu bir andır o an.

³⁶²⁴ Deniz kıyısı halkının yüzleri sarı olsa da Allah aşkına, Allah aşkına, deniz kıyısında dolaş.

³⁶²⁵ [Dolaş ki] bağışlayıcının lütufları gelsin de sarı yüzler o inci sayesinde kızarsın.

³⁶²⁶ Yüzdeki sarılık, renklerin en güzeldir; çünkü o yüze kavuşmayı beklemektedir.

³⁶²⁷ Ama yanakta parıldayıp duran kırmızılık [o kişinin] canının doymun olmasındandır.

³⁶²⁸ Çünkü tamah [insanı] zayıflatır, sarartır, zelil eder; oysa bu beden hastalıklarından değildir.

³⁶²⁹ Hastaliksiz bir sarı yüz görse, Calinus’un bile akli şaşakalır.

³⁶³⁰ Sen “O’nun” nurlarına tamahı edersen, Mustafa: “Nefsi alçaldı” der.

³⁶³¹ Gölgesiz ılık, güzeldir, yücedir; o delik delik [şekiller halinde gelen ılık] kalburun gölgesidir.

³⁶³² Âşıklar, bedenleri çıplak olsun isterler; erkeklği olmayana ha elbise olmuş ha beden.

³⁶³³ O ekmekle sofra, oruçlular içindir; at sineği için ha çorba olmuş ha tencere.

Padişahın, “*Yaptığın işin yorumunu söyle de inkârcıların ve kınayıcıların müşkülünü hallet. Çünkü onları o perişanlık içinde bırakmak erkeklığe sığmaz*” diye bir kere daha Ayaz’dan ricada bulunması

³⁶³⁴ Bu söz hadden hesaptan ötedir; ey Ayaz, sen şimdi kendi halini anlat.

³⁶³⁵ Senin hallerin, bir yenilik madenin-den gelmede; sen bu hallere nasıl razı olabirsin?

³⁶³⁶ Haydi, o güzel halleri anlat, şu beş [duygudan] altı [yönden ibaret dünya] hallerinin başına toprak saç.

³⁶³⁷ İçteki haller söze gelmiyorsa, dıştaki halleri tek mi çift mi [oyunuyla] anlata-yım sana.

³⁶³⁸ Sevgilinin lütfuyla mat oluşun acılık-

ları, cana şeker kamışından daha hoş gelir.

³⁶³⁹ O bitkinin [bir tutam] tozu denize düş-se, denizin acılığı [kalmaz], tamamen tatlılaşır.

³⁶⁴⁰ A güvenilir kişi, bunun gibi yüz binlerce haller gelir de sonra yine gayba doğru gider.

³⁶⁴¹ Her günün hali, dünküne benze-mez. Tıpkı bendi olmayan, boyuna akıp duran ırmak gibi.

³⁶⁴² Her günün sevinci bir başka türlü-dür; her günün düşüncesinin bir başka etkisi vardır.

İnsanın bedeninin misafirhaneye, çeşitli düşüncelerin de çeşitli misafirlere benzetilmesi; Arif, o üzüntü ve sevinç düşüncelerine razıdır; gariplerin gönlünü hoş tutan, misafir seven, Halil’e benzeyen bir kişi gibidir.

Halil’in kapısı da ister kâfir olsun, ister güvenilir olsun, ister hain, misafire ikram için daima açıktı. Misafirlerin hepsine karşı güler yüz gösterirdi.

³⁶⁴³ [263a] Bu beden bir misafirhanedir a delikanlı; her sabah koşa koşa yeni bir misafir gelir.

³⁶⁴⁴ Sakın, “*Bu, benim boynumda kalır*”

deme; hemen şimdi yokluğa doğru uçup gidiverir.

³⁶⁴⁵ Gayp âleminden gönlüne her ne ge-lirse, [bil ki] misafirdir, hoş tut onu.

Ev sahibinin karısının: “*Yağmur kıızıttı, misafir boynumuzda kaldı*” dediği misafirin hikâyesi

³⁶⁴⁶ Birisine zamansız bir misafir çık-a-geldi; [ev sahibi] onu gerdanlık gibi boy-nuna taktı.

³⁶⁴⁷ Ona sofrı kurdu, izzet ikramda bulun-du. O gece mahallelerinde bir düğün vardı.

³⁶⁴⁸ Adam karısıyla gizlice konuşarak: *Ey hatun, bu gece iki yatak hazırla*, dedi.

³⁶⁴⁹ *Bizim yatağımızı kapı tarafına ser; misafirinkini de öteki tarafa doğru.*

³⁶⁵⁰ Kadın: *A benim iki aydın gözüm,*

hizmet ederim, seve seve yaparım, başım gö-züm üstüne, dedi.

³⁶⁵¹ Kadın iki yatağı da açıp sünnet dü-ğününe gitti, orada oturakaldı.

³⁶⁵² Aziz misafirle kadının kocası [baş-başa] kaldı. [Ev sahibi] kuru, yaş yemişler çıkarıp ortaya koydu.

³⁶⁵³ O iki seçkin kişi, gece yarısına dek iyiden kötüden maceralarını anlatıp gece sohbetine daldılar.

³⁶⁵⁴ Derken, hikâyelerden konuğun uykusu geldi. Kapı tarafında olan yatağa girip yattı.

³⁶⁵⁵ Adam, utancından ona bir şey diyemedi. *A benim canım, senin yatacağın yer bu yanda,*

³⁶⁵⁶ *Sen yat uyu diye yatağı öbür yana serdim, a kerem sahibi,* [diyemedi].

³⁶⁵⁷ Karısıyla kararlaştırdıkları durum değişti, misafir öte yanda uyuyakaldı.

³⁶⁵⁸ O gece orada şiddetli bir yağmur başladı. Bulutların yoğunluğuna herkes hayret etti.

³⁶⁵⁹ Kadın, kocası kapıdan yana, o amca da öbür yanda uyumuştur zannıyla geldi.

³⁶⁶⁰ O an, gelin gibi çırlıçıplak yorganın altına girdi; misafire de isteklice birkaç öpücük kondurdu.

³⁶⁶¹ *A koca herif,* dedi, *hani bir şeyden korkuyordum ya, aynen başıma geldi, aynen başıma geldi.*

³⁶⁶² *Yağmur çamur, misafir adamı çaktı bu raya; beylik sabun gibi üstünde kalakaldı.*

³⁶⁶³ *Bu yağmurda çamurda nasıl gidecek? İşte başına canına vebal oldu o.*

³⁶⁶⁴ Misafir derhal yerinden sıçayıp: *A kadın, bırak, çizmem var, çamuru dert etmem ben,* dedi.

³⁶⁶⁵ *İşte ben gidiyorum, size hayırlar ola. Ruh, yolculukta bir an bile şad olmaz.*

³⁶⁶⁶ *Madenine çabucak varıncaya kadar [bu böyledir]; çünkü bu yolculukta [gönül] hoşluğu, yol kesicidir.*

³⁶⁶⁷ O biricik misafir ürküp gidecek diye kadın o soğuk sözden dolayı pişman oldu.

³⁶⁶⁸ Kadın: “*Aman beyim, şakacıktan bir latifedir ettim, alınma*” diye çok sözler söyledi.

³⁶⁶⁹ Kadının yerlere kapanması, ağlaması fayda etmedi; adam, onları o hasret içinde bıraktı gitti.

³⁶⁷⁰ Bunun üzerine adamla kadın karalar bağladılar; çünkü o adamın yüzünü, fanussuz bir mum gibi görmüşlerdi.

³⁶⁷¹ Misafir gidiyordu, ova, adamın mum ışığıyla cennet gibi gece karanlığından sıyrılmıştı.

³⁶⁷² [Ev sahibi] bu olayın üzüntüsünden ve utancından dolayı, evini misafirhaneye çevirdi.

³⁶⁷³ Misafirin hayali, her an gizli bir yoldan ikisinin de içine vurup derdi ki:

³⁶⁷⁴ *Ben, Hızır'ın dostuyum, size yüzlerce hazineler, keremler saçacaktım, ama nasi-biniz yokmuş?*

Gönle, her gün gelen düşüncenin, günün başında eve gelip ev sahibine hükmeden, huysuzluk eden misafire benzetilmesi; misafir ağırlamanın ve misafirin nazını çekmenin fazileti

³⁶⁷⁵ Her gün, her an, o aziz misafirin geldiği gibi gönlüne bir düşünce gelir.

³⁶⁷⁶ A canım, düşüncüyü bir adam yerine tut; çünkü adamın değeri, canı düşünceye olur.

³⁶⁷⁷ Üzüntü düşüncesi, sevincin yolunu vurursa [üzülme]; aslında sevincin yolunu yapmaktadır.

³⁶⁷⁸ Hayrın temelinden yeni bir sevinç gelsin diye, evi, başkalarından adamakıllı

süpürüp temizler.

³⁶⁷⁹ Her zaman yeşil kalacak yapraklar çıksın diye, sarı yaprakları gönül dalından silkeler.

³⁶⁸⁰ Ötelerden yeni bir tat salınarak gel-sin diye, eski sevinci kökünden koparır.

³⁶⁸¹ [263b] Üzüntü, üstü örtülü kökü ortaya çıkarmak için, çürümüş, eğri kökü söker atar.

³⁶⁸² Üzüntü, gönülden neyi döker, sö-küp atarsa, muhakkak karşılığında daha iyisini getirir.

³⁶⁸³ Hele de insan, üzüntünün, kesin inanç sahibinin kulu kölesi olduğunu ke-sinlikle bilirse...

³⁶⁸⁴ Bulutla şimşek, yüzlerini ekşitmese-ler, asma dalları, doğunun tebessümlerin-den²⁴¹ yanar gider.

³⁶⁸⁵ Kutluluk, kutsuzluk, gönlüne misa-fir olur da yıldızlar gibi evden eve giderler.

³⁶⁸⁶ Senin burcunda konakladı mı onun talihi gibi sen de tatlılaş, çevikleş.

³⁶⁸⁷ Böylece o, ayla buluşunca, gönül sultanına senden dolayı şükürler etsin.

³⁶⁸⁸ Eyyub, yedi yıl sabır ve rıza göstererek belâya katlandı, Allah misafirini hoş tuttu.

³⁶⁸⁹ O katı yüzlü belâ, geri dönünce Hakk'ın huzurunda onun yüz türlü şük-rünü eda ederek.

³⁶⁹⁰ *Eyyub, bütün sevdiklerini öldüren bana rağmen, sevgisinden bir an bile yüzü-nü ekşitmedi*, der.

³⁶⁹¹ *Allah'ın bilgisine vefasından, hayâsın-dan, belâya karşı sütle bal gibiydi o.*

³⁶⁹² Gönlüne yeniden yeniye düşünceler gelir; sen git, güle güle karşıla onu.

³⁶⁹³ Ey yaradanım, sen beni onun şer-rinden koru; beni yoksun bırakma, bana onun hayrını ulaştır.

³⁶⁹⁴ Rabbim, gördüklerime şükretmeyi ilham et bana, geçip gittiğinde niye şük-retmedim diye beni hasrette koyma²⁴² [de].

³⁶⁹⁵ O ekşi yüzlü düşünceyi kollayıp gö-zet; o ekşiyi şeker gibi tatlı say.

³⁶⁹⁶ Bulutun yüzü görünüşte ekşidir, ama gül bahçelerini meydana getiren, ço-rak yerleri yok eden de odur.

³⁶⁹⁷ Sen üzüntü düşüncesini bulut misa-li bil de ekşi yüzlüye karşı yüzünü o kadar ekşitme.

³⁶⁹⁸ Ola ki inci onun elindedir; onun senden razı olmasına çalış.

³⁶⁹⁹ İncisi yoksa, zengin değilse bile, [hiç olmazsa] kendi tatlı huyunu artırmış olursun.

³⁷⁰⁰ Bu huyun, bir başka yerde de yararı olur; bir gün ansızın muradına eriverirsin.

³⁷⁰¹ Sevincine engel olan düşünce, Al-lah'ın emriyle, hikmetiyle gelir sana.

³⁷⁰² Sen ona değersiz, bayağı bir şey deme a delikanlı; ola ki kıran sahibi bir yıldızdır.

³⁷⁰³ Sen ona parça deme, onu asıl say da her zaman maksadına galip gel.

³⁷⁰⁴ Sen onu parçadan sayar, zararlı bilir-sen, gözün, asıl olanı bekler durur.

³⁷⁰⁵ Beklemek, tat bakımından zehre benzer; o gidiş yüzünden daima ölüm ha-linde kalırsın.

³⁷⁰⁶ Onu asıl say, kucakla da bekleyiş ölümünden sonsuza dek kurtul.

Padişahın, Ayaz'ın gönlünü alması

3707 A özü doğru, yalvarıp yakarışlarla dolu Ayaz, doğruluğun denizden de fazladır dağdan da.

3708 Ne şehvet zamanı sürçersin, dağ gibi aklın saman gibi uçar,

3709 Ne de öfke ve kin zamanı sabrın gevşeyip kararsız, sebatsız hale gelirsin.

3710 Erkeklik, işte bu erkekliktir; [erkeklik] sakalla, aletle olmaz, öyle olsaydı, eşe-

ğin aleti erkeklerin şahı olurdu.

3711 Hak, Kur'an'da kimlere "Erler²⁴³" dedi? Bu bedenin gücü nereden yetecek oraya?

3712 Hayvan canının ne değeri var? Kasapların pazarından bir geç de gör a babam.

3713 Yüz binlerce baş, gövde üstüne konmuş; değerleri yağdan da az kuyruktan da.

3714 Aletin kalkmasından akli fareye, şehveti aslana dönen kişi fahişedir.

Bir babanın kızına:

"Kendini koru da kocandan gebe kalma" diye öğüt vermesi

3715 Zengin bir adam vardı, bir de onun Zühre yanaklı, ay yüzlü, gümüş bedenli bir kızı.

3716 [Adam], ergenlik çağına gelince kızı kocaya verdi; kocası denklikte ona eş değildi.

3717 Kavun karpuz oldu mu sulanır, yarmazsan bozulur, boşa gider.

3718 Adam, kötülüğe uğrar korkusuyla, mecburiyetten onu dengi olmayan birisine verdi.

3719 Kızına: Kendini bu taze damattan koru, gebe kalma, dedi.

3720 Bu yoksula seni nikâhlamam mecburiyettendi, yabancımız sayılır, onda vefa olmaz.

3721 Ansızın kalkar, her şeyi terk eder gider; çocuğu da senin başına dert olur.

3722 Kız: Babacığım, dedi, dediğini yaparım, öğüdün pek gönül alıcı, pek değerli.

3723 [264a] Babası, her iki üç günde bir, "Aman ha, sakın" diye kızını tembihliyordu.

3724 Kız, birdenbire ondan gebe kalıverdi; karı koca ikisi de genç olunca başka nasıl olabilir ki?

3725 Kız, bunu babasından gizliyordu,

çocuk, beş ya da altı aylık oldu.

3726 Durum belli olunca babası: "Bu ne? Ben sana ondan uzak dur demedim mi?" dedi.

3727 Şu tavsiyelerim, yel olup gitti mi, öğüdüm, tembihim hiç mi etki etmedi sana?

3728 [Kız]: Baba, dedi, ben nasıl sakınayım? Erkeklerle kadın, şüphe yok ki ateşle pamuk.

3729 Pamuk, kendisini ateşten nasıl sakınsın? Ateş nasıl olsun da onu yakmaktan çekinip kaçınsın?

3730 [Babası]: Ben sana onun yanına gitme [demedim], onun menisinden korun, dedim.

3731 Tam o zevk ve keyif anında, boşalırsan kendini ondan çekmeliydin.

3732 [Kız]: Ne zaman boşalacağını nasıl bilirim? Bu pek gizli, pek anlaşılabilir [bir hal], dedi.

3733 [Babası]: Gözleri süzölmeye başladı mı anla ki bu onun boşalma zamanıdır, deyince,

3734 [Kız]: Onun gözü süzölmünceye kadar, benim şu iki çipil gözüm kör oluyor, dedi.

3735 Her zayıf akıl, hırs, öfke ve kargaşa zamanında yerinde duramaz ki!

Gölgede yetişmiş, [nefsiyle] savaşmamış bir sufinin yüreksizliğinin ve gevşekliğinin hikâyesi. Aşk derdi ve yarası tatmamıştı; halkın, önünde secde etmesi, elini öpmesi, saygıyla bakıp “*Bugün zamanımızda sufi odur*” diye parmakla göstermesi yüzünden gurura kapılmıştı. Çocukların, sen hastasın dedikleri o öğretmen gibi vehimle hastalanmıştı. “*Ben mücahidim, beni bu yolda yiğit bilirler, gazilerle birlikte savaşa gidip zahirde de hünerler göstereyim, büyük cihatta müstesna bir kişiyim, benim için küçük cihadın lafı mı olur?*” vehmiyle aslan hayali görmüş, yiğitlikler göstermiş, bu yiğitliklerle sarhoş olmuş, aslan avlamak için yüzünü ormana tutmuştu. Aslansa hal diliyle ona: “*Öyle değil, yakında bileceksiniz, sonra da öyle değil yakında bileceksiniz*²⁴⁴” diyordu.

³⁷³⁶ Sufinin biri, orduyla birlikte savaşa gitti. Birden bir gürültü patırtı koptu, savaş başladı.

³⁷³⁷ Sufi, mühimmatla, çadırdaki zayıf kişilerle kaldı. Atlılar, savaş saflarına kadar at sürdüler.

³⁷³⁸ Şu toprağın ağırcahlıları yerlerinde kalakaldılar; “*En önde olanlar, en öne geçenler*²⁴⁵” at sürüp ilerlediler.

³⁷³⁹ Savaşlar edip muzaffer olarak geldiler; nice değerli ganimetlerle geri döndüler.

³⁷⁴⁰ Ey sufi, sen de al diye armağanlar sundular. O, armağanı attı, hiçbir şey almadı.

³⁷⁴¹ Bunun üzerine ona: “*Neden kızgınsın?*” dediler. *Ben gazadan mahrum kaldım*, dedi.

³⁷⁴² Sufi, gaza safında hançer çekemediği için bu lütuftan hiç hoşlanmadı.

³⁷⁴³ Bu defa: *Esir getirdik, öldürmek için birini de sen al*, dediler.

³⁷⁴⁴ *Başını kes de sen de gazi ol*. Sufi, bundan biraz hoşlandı, yüreklendi.

³⁷⁴⁵ Abdestte, suyun yüzlerce aydınlığı vardır, ama su olmayınca teyemmüm etmek gerekir.

³⁷⁴⁶ Sufi, [güya] gaza etmek için, o bağlı esiri çadırın arkasına götürdü.

³⁷⁴⁷ Esirle orada uzun süre kalıp gecikince, topluluk: *Zavallı adam, orada çok gecikti*, dediler.

³⁷⁴⁸ *İki eli bağlı, geberesice kâfiri boğazlamada bu gecikmenin sebebi ne?*

³⁷⁴⁹ Birisi, durumu araştırmak için arından gitti. Bir de gördü ki kâfir sufinin üstüne çıkmış.

³⁷⁵⁰ Erkek, dışının üstüne nasıl çıkarsa, o esir de aslan gibi zavallının tepesine binmiş.

³⁷⁵¹ Elleri bağlı, öfkesinden sufinin boynunu ısırp duruyordu.

³⁷⁵² Kâfir, dişleriyle onun boğazını ısıırıyordu; sufi, altta kalmış, akli başından gitmişti.

³⁷⁵³ Elleri bağlı kâfir, silahsız olduğu halde, kedi gibi onun boğazını yaralamıştı.

³⁷⁵⁴ Dişleriyle onu yarı ölü hale getirmiş, sakalı, o zavallının boynundan akan kana bulanmıştı.

³⁷⁵⁵ Sen de, elleri bağlı nefsin yüzünden, tıpkı o sufi gibi kendinden geçmiş, altta kalmışsın.

³⁷⁵⁶ [264b] A bir tepecik yüzünden yolumdan âciz kalan, önünde daha yüz binlerce dağ var.

³⁷⁵⁷ Bu kadcıkcık bir tepe yüzünden korkudan öldün, dağ gibi sarp yokuşları nasıl aşacaksın?

³⁷⁵⁸ Gaziler, gayrete gelip hemen o anda

acımadan o kâfirî kılıçla öldürdüler.

³⁷⁵⁹ Baygın halden çıkıp ayılması için, sufinin yüzüne sular saçtılar, gül suları serptiler.

³⁷⁶⁰ Kendine gelip onları [karşısın-da] görünce: “Macera nasıl oldu?” diye sordular.

³⁷⁶¹ Allah Allah ey aziz, bu ne haldir? Neden böyle kendinden geçtin?

³⁷⁶² [Nasıl oldu da] elleri bağlı, yarı ölü esir

yüzünden böyle kendinden geçip alt oldun?

³⁷⁶³ [Sufî]: Hınçla başını [kesmeye] kastedince, o arsız bana tuhaf bir bakış attı, dedi.

³⁷⁶⁴ Bana doğru öyle bir göz süzdü, gözlerini öyle bir döndürdü ki aklım üstünden gitti.

³⁷⁶⁵ Gözlerini döndürmesi bana bir ordu gibi göründü. Ne kadar korkunçtu, anlatamam.

³⁷⁶⁶ Hikâyeyi kısa keseyim, işte o göz yüzünden böyle kendimden geçip yere düştüm.

Savaşçıların “Sende, eli bağlı bir kâfir esirin göz süzmesiyle kendisinden geçen, elinden hançeri düşüren böyle bir yürek, böyle bir öd varken, sakın ha sakın savaşa gelip de kepaze olma, sen tekkenin mutfağını gözle” diye sufiye öğüt vermeleri

³⁷⁶⁷ Topluluk ona: Sende böyle bir yürek varken, [sakın] savaşa, gazaya çıkma, dedi.

³⁷⁶⁸ Daha o eli bağlı esirin gözünden batıp gittikten, gemin parçalandıktan sonra,

³⁷⁶⁹ Kılıçlarıyla kelleleri topa çeviren er-kek aslanlar saldırdığı sırada,

³⁷⁷⁰ Kanlar arasında nasıl yüzebilirsin sen? Daha erlerin savaşına bile aşına değilsin.

³⁷⁷¹ Boyunları vuran kılıç şakırtıları yanında, çamaşırcıların taktuklarının lafı bile olmaz.

³⁷⁷² Nice başsız beden, çırpınır durur; nice bedensiz baş, kanlar üzerinde kabarcık gibi durur.

³⁷⁷³ Yüzlerle yok edici [cengaver] savaş sırasında atların ayakları altında yokluğa gömülmüştür.

³⁷⁷⁴ Bir fare yüzünden uçup giden böyle bir akıl, o safta nasıl kılıç çekecek?

³⁷⁷⁵ Savaş bu, bulgur aşısı yemek değil ki kolları sıvayıp yemeye girişesin.

³⁷⁷⁶ Bulgur aşısı yemeye benzemez bu, [gel de] burada kılıcı gör. Bu safta demir gibi [duracak] bir Hamza lâzım.

³⁷⁷⁷ Savaş, bir hayalden hayal gibi kaçan her yufka yüreklinin işi değildir.

³⁷⁷⁸ [Savaş] Türklerin işidir, kadınların değil. Kadınların yeri evdir, eve git.

Ayyazî'nin -Allah rahmet etsin- hikayesi.

Şehit olma umuduyla yetmiş kere bağı açık olarak savaşlara girmişti.

Ondan umudu kesince, küçük cihattan büyük cihada yöneldi, halvete girdi. Ansızın gazilerin sesini duydu.

Nefsi içeriden gazaya doğru [gitmek için] zincirlerini koparıyordu;

Onun, nefsinin bu istek konusunda itham etmesi

³⁷⁷⁹ Ayyazî: Belki bir yara alırım diye, doksan kere çıplak halde [savaşa] girdim, dedi.

³⁷⁸⁰ Hedefi bulacak bir ok yerim umuduy-

la, okların önüne çırılçıplak atıldım.

³⁷⁸¹ [Gel gör ki] boğazına ya da can alıcı bir yerine ok yemek, talihli bir şehitten baş-

kasına nasip olmuyor.

3782 *Bedenimde yaralanmadık bir tek yer yok. Şu bedenim, oklardan kalbura döndü.*

3783 *Ama oklar, can alıcı bir yere gelmedi.*

Baht işi bu, çeviklik, kıvraklık, zekâ işi değil.

3784 *Şehitliğin canıma kismet olmayınca, hemen halvete, çile çekmeye girdim.*

3785 *Bedenimi en büyük cihada attım; ri-yazete koştum, zayıflamaya saldım.*

3786 *Kulağıma gazilerin davul sesleri geldi; savaşçı askerler salına salına [savaşa] gidiyorlardı.*

3787 *Nefsim içimden bana seslendi, seher vakti can kulağıyla [sesini] işittim:*

3788 *Kalk, gaza vakti geldi, yürü, kendini gazaya rehin et [diyordu].*

3789 [265a] *A vefasız, pis nefis, dedim, gaza arzusu nerede, sen nerede?*

3790 *Doğru söyle ey nefis, bu bir düzenbazlık mı? Yoksa şehvete düşkün nefis kulluktan uzaktır.*

3791 *Doğru söylemezsen saldırırım sana, riyazetler içinde iyice sıkıştırırım seni.*

3792 *O an, nefsim içeriden, dilsizce ama açık bir anlatıyla afsunu hakkında bana seslendi:*

3793 *Beni her gün burada öldürüyorsun; canımı, kâfirlerin canı gibi sürüklüyorsun.*

3794 *Hiç kimsenin halimden haberi yok; sen beni, aç susuz, uykusuz öldürüyorsun.*

3795 *Gazada, bir yarayla şu bedenden sıyrılır çıkarım da insanlar mertliğimi, fedakârlığımı görür.*

3796 *A zavallı nefis, münafikça yaşadın, yine münafikça ölmedesin, nesen sen? [dedim].*

3797 *İki cihanda da ikiyüzlüsün, iki ci-handa da böyle işe yaramazsın sen.*

3798 *Bu beden sağ oldukça halvetten baçı-mı çıkarmayacağım diye adak adadım.*

3799 *Çünkü beden, halvette yaptıklarını, kadın, erkek görsün diye yapmaz.*

3800 *Halvetteki hareketi de, sükûnu da, niyeti de sadece Allah içindir.*

3801 *Bu, en büyük cihattır, o en küçük cihat. Her ikisi de Rüstem'in, Haydar'ın kârıdır ancak.*

3802 *Fare, kuyruğunu salladı diye aklı fikri başından gidenin kârı değil.*

3803 *Böylesi kimseye, kadınlar gibi savaş meydanından, mızraktan uzak durmak gerek.*

3804 *O da sufi, bu da sufi, yazık. O, bir iş-neyle ölmeye, bununsa gıdası kılıç olmuş.*

3805 *Onda sufinin sureti var sadece, canı yok. Bu sufiler yüzünden [gerçek] sufilerin de adı kötüye çıkıyor.*

3806 *Allah, kıskançlığından, balçıkla yoğrulmuş bedeninin kapısına duvarına yüzlerce sufi resmi çizmiştir.*

3807 *O resimler büyüyle hareket etsin de Musa'nın asası gizlensin [istemıştır].*

3808 *Asanın gerçekliği, o resimler yer yutar, oysa Firavun'un gözü, toz toprakla doludur.*

3809 *Bir başka sufi, yaralanmak için yirmi defa savaş saflarının arasına daldı.*

3810 *Kâfirlere karşı saldırı zamanında Müslümanlarla birlikteydi; geri dönüş zamanı Müslümanlarla birlikte dönmedi.*

3811 *Yara aldı, yarasını bağladı da bir kez daha saldırdı, savaştı.*

3812 *Bedeni, basit bir yarayla ölmez diye savaş meydanında yirmi yara aldı.*

3813 *Bir yarayla can vermek, canının sadakatinin elinden kolayca kurtulması zoruna giderdi.*

Bir mücahit, hırsıyla, nefsinin arzusıyla savaşmak için
her gün gümüş para kesesinden bir direm çıkarır,
teker teker hendeğe atardı. *“Madem hendeğe atıyorsun,
bari bir kerede at da kurtulayım; çünkü ümitsizlik iki rahatlıktan biridir”*
diyen nefis vesvesesine: *“Sana bu rahatlığı da vermem”* dedi.

³⁸¹⁴ Birisinin elinde kırk diremi vardı;
her gece birini denize atardı.

³⁸¹⁵ Böylece ağırdan alarak mecazi nefsin can çekişme derdini uzatmak, onu zora sokmak [isterdi].

³⁸¹⁶ Saldırı sırasında Müslümanlarla birlikte ileri çıkar, düşmandan geri çekilme zamanı hemencecik geri dönmezdi.

³⁸¹⁷ Bir yara daha alır, onu da sarardı. Yirmi kere üzerinde mızrak ve ok kırılmıştı.

³⁸¹⁸ Nihayet gücü kuvveti tükendi, yere düştü. Aştaki sadakati yüzünden *“doğruluk makamına”²⁴⁶* ulaştı.

³⁸¹⁹ Sadakat, can vermektir; haydi *“Yarışın”²⁴⁷*, Kur'an'dan *“Sadık olan erler vardır”²⁴⁸* âyetini okuyun.

³⁸²⁰ Şu beden, ruh için bir alet gibidir, öyleyse bütün bunlar ölüm değildir, şekli bir ölümden ibarettir.

³⁸²¹ Görünüşte kanlarını döken, ama diri nefisleri ötelere kaçan nice ham kişiler vardır.

³⁸²² Aleti kırılmış, ama yol kesici diri kalmıştır. Bineği kanlar saçmıştır ama nefsi diridir.

³⁸²³ At ölmüş, ama yol alınamamıştır; Ancak ham, kötü, perişan bir halde kala kaldı.

³⁸²⁴ Her kanı dökülen şehit olsaydı, öldürülen kâfir de kutlu [bir şehit] olurdu.

³⁸²⁵ Nice güvenilir şehidin nefsi ölmüştür ama dünyada gibi yürür gezer.

³⁸²⁶ Yol kesici can ölmüştür; onun kılıcı olan beden o cengâverin elinde öylece durmaktadır.

³⁸²⁷ Kılıç, o kılıçtır, ama adam, o adam değil; ama bu görünüş seni hayrete düşürür.

³⁸²⁸ [265b] Nefis, değişti mi bu beden kılıcı artık lütuflar sahibi Hakk'ın yaratış elindedir.

³⁸²⁹ O, gıdası tümüyle dertten ibaret olan bir erliktir; buyusa toz toprak gibi içi boş bir erliktir.

Bir casusun, Mısır halifesine kâğıda çizilmiş
bir cariyeye resmini göstererek övmesi, Mısır halifesinin ona âşık olması,
halifenin bir beyi ağır bir orduyla Musul kapısına göndermesi,
bu amaç uğrunda çok insan öldürmesi ve yakıp yıkması

³⁸³⁰ Bir casus, Mısır halifesine: Musul padişahı, bir huriye eş oldu, dedi.

³⁸³¹ Yanında öyle bir cariyeye var ki dünyada ona benzer bir güzel daha yok.

³⁸³² Anlatılmaz, güzelliğinin haddi hesabı yok; işte, şu kâğıdın üzerinde resmi var.

³⁸³³ Padişah kâğıttaki o resmi görünce, hayran oldu, elinden kadeh düştü.

³⁸³⁴ Derhal bir yiğidi çok ağır bir orduyla Mısır'a gönderdi.

³⁸³⁵ *Eğer o ay [yüzlü güzeli] sana vermezse, o kapıyı, o eşığı kökünden yık, dedi.*

³⁸³⁶ *Yok, eğer verirse, onu bırak ay [yüzlü güzeli] getir de yeryüzünde ayı kucağıma alayım.*

³⁸³⁷ O yiğit, orduyla, binlerce Rüstem'le, davullarla, sancaklarla Musul'a doğru gitti.

³⁸³⁸ Ekinlerin etrafını [saran] sayısız çekirgeler gibi, şehir halkını helak etmeye kastetti.

³⁸³⁹ Savaşmak için her yana Kafdağı gibi mancınıklar kurdurdu.

³⁸⁴⁰ Atılan oklar, mancınık taşları, toza bulanmış kılıçlar, buluttan çıkan şimşek gibi parlıyordu.

³⁸⁴¹ Kan dökülmesi, bir hafta bu şekil-

de sürdü. Taş burçlar gevşedi, mum gibi yumuşadı.

³⁸⁴² Musul padişahı, bu korkunç savaşı görünce ona içeriden bir elçi göndererek:

³⁸⁴³ *Müminlerin kanından ne istiyorsun? Bu şiddetli savaş yüzünden ölüp gidiyorlar.*

³⁸⁴⁴ *Maksadın, Musul şehrini ele geçirmekse, bu senin için böyle kan dökmeden de mümkün.*

³⁸⁴⁵ *Ben şehirden çıkayım da sen içeri gir. Mazlumların kanı seni tutmasın.*

³⁸⁴⁶ *Eğer maksadın, mal mülk, altın, mücevrherse, bu, şehri almaktan daha kolay, [dedi].*

Musul padişahının, Müslümanların daha fazla kanı dökülmesin diye o cariyeyi halifeye bağışlaması

³⁸⁴⁷ Elçi, o yiğidin huzuruna gelince [yiğit] ona [cariyenin] şeklinin şemailinin bulunduğu kağıdı verdi.

³⁸⁴⁸ *Kâğıda bak, ben buna talibim; hemen teslim et, yoksa ben zaten galibim, [dedi].*

³⁸⁴⁹ Elçi geri gelince o erkek padişah: *Tut ki [resimlerden] bir resim eksik olmuş [ne çıkar?], hemen al götür, dedi.*

³⁸⁵⁰ *Ben, iman ahdinde putperest değilim. Put, o putperestin yanında olsun daha iyi.*

³⁸⁵¹ Elçi, kızı getirince, o yiğit, hemen o anda güzelliğine âşık oldu.

³⁸⁵² Aşk bir denizdir, gökyüzü, onun üstünde bir köpük; Yusuf'un arzusuna kapılan Züleyha gibi [insanı şaşırtır].

³⁸⁵³ Göklerin dönüşünü aşk dalgasından bil; Aşk olmasaydı dünya donakalırdı.

³⁸⁵⁴ [Aşk olmasaydı] cansız [bir şey] bitkinin içinde nasıl yok olurdu? Büyüyüp gelişen otlar ruha nasıl feda olurlardı?

³⁸⁵⁵ Ruh, esintisiyle Meryem'i gebe bırakan o soluğa nasıl feda olurdu?

³⁸⁵⁶ Her biri, buz gibi olduğu yerde donakalırdı. Çekirge gibi uçar, aranır durur

muydu hiç?

³⁸⁵⁷ O olgunluğun âşıkları, fidan gibi, zerre zerre o yüceliğe koşarlar.

³⁸⁵⁸ [Onların bu] koşmaları, "Allah'ı tesbih eder²⁴⁹" demektir; onlar can için bedeni temizlemektedirler.

³⁸⁵⁹ O yiğit, kuyuyu yol sanmıştı; çorak yer hoşuna gitmişti de tohum saçmıştı oraya.

³⁸⁶⁰ Uyuyan kimse, düşünde bir hayal görür, onunla birleşir de erlik suyunu akıtır.

³⁸⁶¹ Uykudan uyanıp düş bitince, o suretin uyanıkken var olmadığını hemen anlar.

³⁸⁶² Yazıklar olsun, bir hiç uğruna erlik suyumı akıttım; o işvekârın işvesine al-dandım, yazıklar olsun, der.

³⁸⁶³ O yiğit de beden yığidiydi, [gerçek] erliği yoktu; [o yüzden] erlik tohumunu böyle bir kuma saçıverdi.

³⁸⁶⁴ Aşkının bineği, yüzlerce dizgini koparmıştı; ölümden korkmam ben diye naralar atıyordu.

³⁸⁶⁵ Aşkta, halifeden niye korkayım, benim için yaşamak da bir ölmek de diyordu.

³⁸⁶⁶ Öyle bile olsa, böyle ateşler, yangın-

lar içinde tohum ekme, bir bilene danış.

³⁸⁶⁷ [266a] Ama danışma nerede, akıl nerede? Hırs seli, tırnaklarını harap yere geçiriverir.

³⁸⁶⁸ “Önünde ve ardında bir engel vardır²⁵⁰”; o [güzel] yüze tutulan, önünü, ardını pek az görür artık.

³⁸⁶⁹ Kara sel, cana kastetmeye kalktı mı bir tilki, aslanı kuyuya düşürür.

³⁸⁷⁰ Dağ gibi aslanları, içine atmak için kuyuda var olmayan bir hayal gösterir.

³⁸⁷¹ Hiç kimseyi kadınlara mahrem etme; çünkü bu ikisi pamukla ateş misalidir.

³⁸⁷² Hak suyuyla yıkanmış bir ateş gerek ki Yusuf gibi günahattan sakınsın.

³⁸⁷³ Servi boylu, güzeller güzeli Züleyha’dan kendini aslanlar gibi geri çeksin.

³⁸⁷⁴ [O yiğit], Musul’dan geri dönüyor, yolda ilerliyordu. Nihayet bir ormanda, otlaklık bir yerde konakladı.

³⁸⁷⁵ Aşkın ateşi öyle alevlenmişti ki yeri göğü ayırt edemez olmuştu.

³⁸⁷⁶ Çadırda o ay [yüzlü güzelle] birlikte olmaya niyetlendi; Nerede kaldı akıl, halife korkusu nerede?

³⁸⁷⁷ Şehvet, bu vadide davulunu çalmaya görsün, senin aklın da kim olur a hıyar oğlu hıyar

³⁸⁷⁸ O anda, yüz halife, ateşli gözlerine bir sinekten daha aşağı görünmüştü.

³⁸⁷⁹ O zampara, şalvarını çıkarıp kadının ayaklarının arasına oturdu.

³⁸⁸⁰ Aleti, tam yerine doğru giderken, orduda kıyamet, bir gürültüdür koptu.

³⁸⁸¹ [Yiğit] Kıcı açık, elinde ateş gibi çift çatallı bir kılıç, saflara doğru fırladı.

³⁸⁸² Sazlıktan, ansızın ordunun ortasına saldırmış siyah bir erkek aslan gördü.

³⁸⁸³ Dev gibi Arap atları ürkmüş, her ahır, her çadır birbirine girmişti.

³⁸⁸⁴ Erkek aslan, yirmi arşınlık bir deniz

dalgası gibi zıplıyor, eğilip bükülerek pusudan fırlıyordu.

³⁸⁸⁵ Yiğit, çok yürekliydi, hiç çekinmeden, sarhoş bir erkek aslan gibi aslanın karşısına geçti.

³⁸⁸⁶ Kılıçla vurduğu gibi başını yardı. Sonra hemen o ay yüzlünün çadırına koştu.

³⁸⁸⁷ Kendisini o huriye gösterdiğinde, erkekliği hâlâ öylece ayaktaydı.

³⁸⁸⁸ Öyle bir aslanla savaşta eşleştiği halde erkekliği yerinde kalmış, sönmemişti.

³⁸⁸⁹ O ay yüzlü, şirin görünüşlü güzel, onun erkekliğine şaşırıp kaldı.

³⁸⁹⁰ O anda şehvetle ona eş oldu; o iki can o anda birleşti.

³⁸⁹¹ Bu iki canın birbiriyle birleşmesi yüzünden, onlara gayptan bir başka can ulaşır.

³⁸⁹² Rahminde bir yol kesici yoksa [o can] doğum yoluyla yüzünü gösterir.

³⁸⁹³ Her nerede iki kişi, sevgiyle veya kinle birleşecek olsa, mutlaka bir üçüncüsü doğar.

³⁸⁹⁴ Ama o şekiller [önce] gayp âleminde doğarlar; o yana gidersen gözünle görürsün onları.

³⁸⁹⁵ O sonuçlar, senin yakınlaşmalarından doğdu; kendine gel, her yakın olandan dolayı hemen sevinme.

³⁸⁹⁶ O muayyen zamanı bekle; o soyların sana ulaşacağını muhakkak bil.

³⁸⁹⁷ Çünkü onlar, amellerden ve sebeplerden doğmuşlardır; her birinin bir şekli, sözü ve endamı vardır.

³⁸⁹⁸ O güzel odalardan sesleri gelir: A bizden gafil olan, haydi, daha çabuk gel [der].

³⁸⁹⁹ Erkeğin de kadının da canı gaypta beklemede; Bu eğlenip oylanma da ne, daha hızlı yürü.

³⁹⁰⁰ O [yiğit], o yalancı sabah yüzünden yolunu yitirdi de sinek gibi ayran tasına düştü.

O komutanın işlediği cinayetten pişman olması
ve olup bitenden halifeye söz etmemesi için
o cariyeye yemin ettirmesi

³⁹⁰¹ Birkaç gün bu minval üzere geçip gitti. Ondan sonra o [yiğit] o ağır suçtan pişman oldu.

³⁹⁰² *A güneş yüzlüm, olup biten hakkında halifeye bir şey söyleme*, diye [cariyeye] yemin ettirdi.

³⁹⁰³ Halife, cariyeyi görünce mest oldu; onun tası da damdan düştü²⁵¹.

³⁹⁰⁴ Onu, övdüklerinden yüz kat daha [güzel] gördü. Görmek duymaya benzer mi hiç?

³⁹⁰⁵ Övgü, [bir şeyi] akıl gözü için tasvir etmektir; şekli göze ait bil, kulağa değil.

³⁹⁰⁶ Adamın birisi, sözden anlar birine sordu: A güzel sözlü, hak ve batıl nedir?

³⁹⁰⁷ Kulağını tutup, bu batıldır dedi; göz haktır, kesin bilgi gözle elde edilir.

³⁹⁰⁸ [266b] O (duymak), buna (görme-ye) nispetle batıldır; zaten sözlerin çoğu nispetten ibarettir a güvenilir kişi.

³⁹⁰⁹ Yarasa, güneşten gizlenmiş olsa bile, güneşin hayalinden gizlenmiş olmaz.

³⁹¹⁰ Zaten korku ona [güneşin] hayalini getirir de o hayal onu karanlığa doğru çeker.

³⁹¹¹ O ışığın hayali, onu korkutur da karanlık geceye sarılakalır.

³⁹¹² Senin de sevgiliye, dosta sarılıp kalman, o düşmanın hayali, tasviri yüzündendir.

³⁹¹³ Ey Musa, sana açılıp görünen [tecelli] ışıklarını dağa yansıttı, ama hayale kapılmış dağda sendeki gerçeğe ulaşma gücü yoktu.

³⁹¹⁴ Sakın, bu yolla onun hayaline ulaşmaya gücüm, kabiliyetim var diye gururlanma.

³⁹¹⁵ Hiç kimse savaşın hayalinden kork-

maz; savaştan önce kahramanlık yoktur, bunu bil, yeter.

³⁹¹⁶ Muhannes de kendi aklınca savaş hayali kurar, Rüstemler gibi saldırıp geri çekilmeler kurar.

³⁹¹⁷ Her ham kişi, Rüstem'in hamam duvarındaki resmini, aklınca kendi atılganlığına denk görür.

³⁹¹⁸ Kulaktan dolma olan bu hayal gözle görününce, değil muhannes, Rüstem bile ıstıraba düşer.

³⁹¹⁹ Gayret et de [bu hayal] kulağından gözüne gitsin, [böylece] batıl da hak olsun.

³⁹²⁰ Ondan sonra kulağın, gözünle aynı tabiata sahip olur; yeşime benzeyen iki kulağın [mücevherden anlayan] sarraf kesilir.

³⁹²¹ Hatta bütün bedeninin aynaya döner; her yanın göz kesilir, gönül incisine döner.

³⁹²² Kulak bir hayal meydana getirir, o hayal, o cemale kavuşmaya aracılık eder.

³⁹²³ Gayret et, bu hayal çoğalsın da Mecnun'un kılavuzu [sana da] aracı olsun.

³⁹²⁴ O ahmak halife de o cariyeye bir süre kendini maskara etti.

³⁹²⁵ Tut ki doğunun batının saltanatı senin oldu; mademki kalmayacak, bir şimşek say sen onu.

³⁹²⁶ Ebediyen kalmayacak saltanatı, bir düş bil sen, a gönlü uyumuş kişi.

³⁹²⁷ Bir cellât gibi boğazına sarılan o gururu, o bencilliği ne yapacaksın?

³⁹²⁸ Bil ki bu âlemde de güvenli bir yer vardır. Yok diyen münafığa pek kulak asma sen.

Ahireti inkâr edenlerin delili ve o delilin zayıflığı.
Çünkü onların delili döner dolaşır
“Biz bundan başka bir [*âlem*] görmüyoruz” sözüne gelir.

³⁹²⁹ [Öte dünyayı inkâr edenin] delili, boyuna: “*Başka bir âlem olsaydı onu da görürdüm*” demekten ibarettir.

³⁹³⁰ Bir çocuk, aklın hallerini görmüyor diye akıllı kişi, akıldan nakil yapmayacak değil ya?

³⁹³¹ Bir akıllı, aşkın hallerini görmüyor diye aşkın talihli ayına eksiklik gelecek değil ya?

³⁹³² Kardeşlerinin gözü Yusuf’un güzelliğini görmedi, ama Yakub’un gözünden ne zaman çıktı ki?

³⁹³³ Musa’nın gözü, asayı sopa olarak gördü, ama gayp gözü onu bir yılan, bir afet olarak gördü.

³⁹³⁴ Baş gözü, gönül gözüyle savaştaydı; gönül gözü delil gösterdi de üstün geldi.

³⁹³⁵ Musa’nın gözü, kendi elini el olarak

gördü, oysa gayp gözünün önünde apaçık bir nurdu o.

³⁹³⁶ Kemal bakımından bu sözün sonu yoktur; [gerçekten] yoksun herkesin [gözü] önünde bir hayal gibi görünür.

³⁹³⁷ Değil mi ki ona göre gerçek, edep yeriyle boğazdan ibarettir, onun yanında dostun sırlarını az anlat.

³⁹³⁸ Bize göre edep yeriyle boğaz bir hayaldir ancak. Bu yüzden can, bize cemalini her an gösterir.

³⁹³⁹ Kim, edep yeriyle boğazını [beslemeyi] âdet edinmiş, huy edinmişse, “*Sizin dininiz size, benim dinim banadır*”²⁵² [âyeti] onun içindir.

³⁹⁴⁰ Böyle bir münkire karşı sözü kısa kes, o kadim kâfirle az konuş ey Ahmet!

Halifenin, birleşmek için o güzel yüzlünün yanına gelmesi

³⁹⁴¹ Halife cariyeyle buluşmaya niyetlendi; birleşmek için o kadının yanına gitti.

³⁹⁴² Onu anınca, aleti kalktı; sevgisi artıp duran [o güzelle] yatmaya karar verdi.

³⁹⁴³ O hatunun ayaklarının arasına oturur

oturmaz, kaza geldi de zevk yolunu bağladı.

³⁹⁴⁴ Kulağına fare hıştırtıları, tıkırtıları çalındı; aleti söndü, şehveti tamamen kaçtı.

³⁹⁴⁵ Bu ses, yılan sesi olabilir diye evhamlandı. Çünkü hasır hızla hareket ediyordu.

O halifenin şehvetindeki zayıflık [267a] ve o beydeki şehvet gücü
yüzünden cariyeyi gülme tutması;
halifenin cariyenin gülüşünden bir şeyler anlaması

³⁹⁴⁶ Kadın, onun gevşekliğini görünce şaşkınlığından güleceği geldi de kahkahalarla güldü.

³⁹⁴⁷ Aslanı öldürdüğü halde, endamı öylece kalan o yiğidin erkekliği hatırına geldi.

³⁹⁴⁸ Gülmesi kadını alt etti, uzadıkça uzadı. [Kendini tutmaya] uğraşıyordu ama [bir türlü] ağzı kapanmıyordu.

³⁹⁴⁹ Esrarkeşler gibi yüksek sesle gülüyordu. Gülme, kâra da baskın çıkmıştı zarara da.

³⁹⁵⁰ Ne düşünse, gülmesi artıyordu; bir selin aniden yıkılmıştı sanki.

³⁹⁵¹ Bil ki ağlamanın, gülmenin, gönüldeki sevincin kederin, bunların her birinin ayrı bir madeni vardır.

³⁹⁵² Her birinin bir mahzeni vardır, bil ki onun anahtarı, her şeyi açan Allah'ın elindedir a kardeş.

³⁹⁵³ Kadının gülmesi bir türlü kesilmiyordu; bunun üzerine halife öfkeye kapılıp sertleşti.

³⁹⁵⁴ Kılıcını kınından sıyırdığı gibi: "Gülmenin nedenini söyle a pislik?" dedi.

³⁹⁵⁵ Bu gülüş yüzünden içime kurt düştü. Doğru söyle, beni kandıramazsın.

³⁹⁵⁶ Gerçeğin aksine, beni aldatacak, ya da yalandan yağlı bir bahane uyduracak olursan,

³⁹⁵⁷ Ben anlarım, gönlümde [o kadarlık] ışıık var; söylenmesi gerekeni söylemek zorundasın.

³⁹⁵⁸ Ara sıra gâflet yüzünden bulut altına girse de bil ki padişahların gönlünde yüce bir ay vardır.

³⁹⁵⁹ Gezip dolaşma zamanı gönülde bir kandil vardır; öfke ve hırs anında leğen altında gizlenir.

³⁹⁶⁰ İşte o feraset, şu anda bana yoldaş; söylenecek olanı söylemezsen,

³⁹⁶¹ Şu kılıçla boynunu vuracağım, o zaman bahane uydurman da kâr etmeyecek.

³⁹⁶² Doğruyu söylersen seni azat ederim; Allah hakkı için [sözümü] bozmam, seni sevindiririm.

³⁹⁶³ Derken, yedi mushafı üst üste koyup yemin etti, böyle söz verdi.

Cariyenin, kılıç darbesi korkusuyla, halifenin:
"Bu gülüşün sebebini doğru söyle, yoksa seni öldürürüm"
diye zorlaması nedeniyle o sırrı halifeye açması

³⁹⁶⁴ Cariye çaresiz kalınca olanı biteni, yüzlerce Zâl'e bedel olan o Rüstem'in erkekliğini anlattı.

³⁹⁶⁵ Yolda gerçekleşen o gerdeği, bir bir halifeye açıkladı.

³⁹⁶⁶ Aslanı öldürmesini, çadıra gelmesini, ale-tinin gergedan boynuzu gibi dikili durmasını,

³⁹⁶⁷ Ondan sonra da fare hıştırtısından erkekliği sönen bu namus düşkününün gevşekliğini [anlattı].

³⁹⁶⁸ Allah, sırları ortaya çıkarır; madem [sonunda] yeşerecek, kötü tohum ekme.

³⁹⁶⁹ Su, bulut, ateş ve şu güneş, toprak-taki sırları açığa çıkarır.

³⁹⁷⁰ Yaprak dökümünün ardından gelen şu ilkbahar, kıyametin varlığına delildir.

³⁹⁷¹ Baharda o sırlar meydana çıkar, şu toprak ne yediyse belli olur da rezil olur gider.

³⁹⁷² Yedikleri, ağzından, dudaklarından çıkar da içi, yolu yordamı belli olur.

³⁹⁷³ Her ağacın kökündeki sır, yediği içtiği, hepsi başından görünür.

³⁹⁷⁴ Senin gönlünü inciten her gam, içtiğin şarabın mahmurluğundandır.

³⁹⁷⁵ Ama sen, o mahmurluk derdinin hangi şaraptan meydana geldiğini nereden bileceksin?

³⁹⁷⁶ Bu mahmurluk, o tohumun tomurcuğudur; akıllı, bilgili olan anlar bunu.

³⁹⁷⁷ Dalla tomurcuk, tohuma benzemez; meni, insan bedenine benzer mi hiç?

³⁹⁷⁸ İlk suret (heyula), esere benzemezken, tohum ağaca benzer mi hiç?

³⁹⁷⁹ Meni, ekmekten meydana gelir, ama ekmek gibi midir? İnsan, meniden-dir, ama hiç meni gibi midir?

³⁹⁸⁰ Cin, ateşendir, ama ateşe benzer mi hiç? Bulut buhardandır, ama buhar gibi değildir.

³⁹⁸¹ İsa, Cebrail'in soluğundan meydana geldi. Surette ona benzer, ona denk olur mu hiç?

³⁹⁸² Âdem, topraktandır, hiç toprağa benzer mi? Hiçbir üzüm, asmaya benzemez.

³⁹⁸³ Hırsızlık, darağacının ayağı şeklinde olur mu? Kulluk etmek, ebedi cennet gibi midir?

³⁹⁸⁴ Hiçbir asıl, esere benzemez; öyleyse hastalığın, baş ağrısının aslı nedir bilemezsin.

³⁹⁸⁵ Ne var ki asıl olmadan, bu ceza da olmaz; Allah, suçsuz birini incitir mi hiç?

³⁹⁸⁶ [267b] Asıl olan, o şeyi çekip götürendir; ona benzemese de yine de ondandır.

³⁹⁸⁷ Öyleyse bil ki çektiğin sıkıntı, [işlediğin] bir suçun sonucudur. Sana vuran afet bir şehvet yüzündendir.

³⁹⁸⁸ İbret alıp, o günahın [ne olduğunu] bilmiyorsan, hemen sızlanıp yalvarmaya başla, istiğfar et.

³⁹⁸⁹ Secde et, yüzlerce kez "Allahım" de; bu gam, bana layık olan cezadan başka bir şey değil.

³⁹⁹⁰ Ey Sübhan, sen zulümden, sitemden berisin; suçsuz yere cana gam keder verir misin hiç?

³⁹⁹¹ Ben suçumu tam olarak bilmiyorum, ama [başına gelen] her gamın bir suçu olsa gerek.

³⁹⁹² İbret için sebebi nasıl gizlediysen, o suçu da daima öyle gizli tut.

³⁹⁹³ Çünkü ceza, benim suçumu ortaya çıkarır; ceza yüzünden hırsızlığım belli olur.

Padişahın, o ihaneti anlayınca, durumu örtbas etmeyi, beyi affetmeyi ve cariyeyi ona vermeyi kararlaştırması. "*Kim kötülük ederse, kendi aleyhinedir*"²⁵³ ve "*Elbette Rabbin gözetleme yerindedir*"²⁵⁴ [âyetleri uyarınca] bu fitnenin Musul hâkimine kastetmesi ve zulmetmesi yüzünden kendine bir ceza olduğunu bilmesi. İntikam alacak olursa, bu zulüm ve tamah nasıl başına geldiyse, o intikamın da başına gelmesinden korkması

³⁹⁹⁴ Padişah kendine geldi de istiğfar etti; suçunu, hatasını, [bu konudaki] ısrarını hatırladı.

³⁹⁹⁵ Kendi kendine: *Başkalarına ne yaptırırsam, cezası canıma gelip çattı*, dedi.

³⁹⁹⁶ *Makamıma [güvenip] başkalarının eşine göz koydum; yaptığım [dönüp dolaşıp] bana geldi de kuyuya düştüm.*

³⁹⁹⁷ *Ben başkasının kapısını çalınca, çaresiz o da benim evimin kapısını çaldı.*

³⁹⁹⁸ Kim, başkasının eşinin namusuna göz dikerse, bil ki kendi eşinin pezevengidir o.

³⁹⁹⁹ Çünkü işlediğin [suçun] bir benzeri, ona ceza olur; çünkü kötülüğün cezası, misliyledir²⁵⁵.

⁴⁰⁰⁰ Bir sebep bulup [başkasının eşini] kendine çektin mi, onun benzeri [başına

gelir]; öyleyse sen pezevenksin, hatta daha da betersin.

⁴⁰⁰¹ *Ben, Musul padişahının cariyesini zorla aldım; benden de onu çabucak zorla aldılar.*

⁴⁰⁰² *O [yiğit], benim güvenilir adamımdı, lalamdı; benim hainliklerim onu da hain etti.*

⁴⁰⁰³ *Şimdi kin gütmeye, öç alma zamanı değil. Ben kendi elimle bir çiğlik ettim.*

⁴⁰⁰⁴ *O beyle bu kadına kin güdersem, o zulüm de yine benim başıma gelir.*

⁴⁰⁰⁵ *Nitekim bu ceza bir kere [başıma] geldi; onu [bir kere] denedim, bir daha denemem.*

⁴⁰⁰⁶ *Musul hâkiminin derdi, boynumu kırdı. Artık bir başkasını incitip yaralayamam ben.*

⁴⁰⁰⁷ *Allah bize, cezası hakkında haber*

verdi. “[Kötülüğe] döner gelerseniz, biz de cezaya döneriz²⁵⁶” dedi.

⁴⁰⁰⁸ Mademki burada ileri gitmenin yararı yok, sabırdan, merhametten başka övülecek bir şey yok.

⁴⁰⁰⁹ “Rabbimiz, biz nefsimize zulmettik²⁵⁷”, yanıldık; a rahmeti geniş olan, [bize] merhamet et.

⁴⁰¹⁰ İşte ben o [yiğidi] affettim, sen de benim yeni günahlarımı, eski suçlarımı bağışlayıver.

⁴⁰¹¹ [Halife]: Ey cariyeye, şimdi senden duyduğum sözleri [sakın] ifşa etme, dedi.

⁴⁰¹² Seni, o beye eş edeceğim; Allah aşkına, Allah aşkına bu hikâyeden ona söz etme de,

⁴⁰¹³ Yüzümden utanmasın; çünkü o, bir kötülük ettiyse yüz bin iyilik de etti.

⁴⁰¹⁴ Ben onu defalarca denedim, ona, senden daha güzellerini emanet ettim.

⁴⁰¹⁵ Onu emanete riayette kusursuz buldum; şu olup bitenler, benim yaptıklarım

yüzünden meydana gelen bir kaderdi.

⁴⁰¹⁶ Sonra, o beyi huzuruna çağırdı; onu kahretmeyi düşünen içindeki gazabı öldürdü.

⁴⁰¹⁷ Ben bu cariyeden hoşlanmadım diye ona karşı gönül alıcı bir bahane buldu.

⁴⁰¹⁸ Sebebi şu ki: Çocuğumun anası, cariyeye duyduğu kıskançlık yüzünden yüz türlü köpürmede.

⁴⁰¹⁹ Çocuğumun anasının [üzerimde] çok hakkı var; o böyle bir cevr ü cefaya lâyık değil.

⁴⁰²⁰ Kıskanıyor, kanlar içiyor, bu cariyeye yüzünden çok acılar çekiyor.

⁴⁰²¹ Nasılsa bu cariyeyi birine vereceğim; öyleyse sana vermem daha uygun ey azizim.

⁴⁰²² Çünkü sen onun uğruna canınla oynadın; onu senden başkasına vermek hoş olmaz.

⁴⁰²³ Cariyeyi o beye nikâhlayıp teslim etti; öfkesini, hırsını un ufak etti.

[268a] [Allah] “Biz paylaştırdık²⁵⁸” [ayeti hükmünce] birisine eşeklerin şehvetini ve gücünü verir; birisine de peygamberlerle meleklerin ince anlayışını ve gücünü verir. *Hevâ ve hevesi baştan atmak ululuktur. Hevâ ve hevesi terk etmek, peygambere özgü bir güçtür. Şehvetten olmayan tohumların meyvesi ancak kıyamette [alınır].*”

⁴⁰²⁴ Gerçi halifede eşeklerdeki erkeklik gücü yoktu, ama peygamberlerin erliğı vardı.

⁴⁰²⁵ Öfkeyi, şehveti, hırslanmayı terk etmek, erkekliktir, peygamberlik damarıdır.

⁴⁰²⁶ Varsın, damarında eşek erkekliğı olmasın da Hak onu ulu beylerbeyi diye çağırınsın.

⁴⁰²⁷ Allah’tan uzak, kovulmuş bir diri olmaktansa, O’nun nazar ettiği bir ölü olmam daha iyi.

⁴⁰²⁸ Bunu erkekliğın özü say, onu kabuğu; o, [insanı] cennetlere götürür, bu cehenneme.

⁴⁰²⁹ “Cennet kuşatılmıştır” [sözü] hoşla

gitmeyen şeyler için söylendi; “Cehennem kuşatılmıştır²⁵⁹” [sözü] de hevâ ve heves yüzünden meydana geldi.

⁴⁰³⁰ A Şeytan’ı öldüren erkek aslan, eşekçe erliğı az, adamca aklı çok Ayaz!

⁴⁰³¹ Bunca önde gelenin anlayamadığı şey, senin için çocuk oynucağıydı; işte sana erkek.

⁴⁰³² A benim buyruğumun tadını alan, buyruğum uğruna vefayla can veren,

⁴⁰³³ Buyruğa [uymanın] tadını, çeşnisini anlatan şu manevi hikâyeyi dinle şimdi.

Padişahın, divanda, toplantı yerinde bir inciye
“Bu ne kadar eder?” diye vezirin eline vermesi. Vezirin, onun değeri
 hakkında abartıya kaçması. Padişahın ona *“Şimdi bunu kır”*
 diye emretmesi ve vezirin *“Bunu nasıl kırarım?”* diye cevap vermesi

⁴⁰³⁴ Padişah, bir gün hızla divana gitti. Bütün [devlet] erkânını o divanda hazır buldu.

⁴⁰³⁵ Işıklar saçan bir inci çıkarıp, vezirin eline tutuşturdu.

⁴⁰³⁶ *“Bu inci nasıl, değeri ne eder?”* dedi. [Vezir]: *Yüz eşek yükü altından daha fazla eder*, dedi.

⁴⁰³⁷ [Padişah]: *Kır onu*, dedi. [Vezir]: *Nasıl kırarım? Ben senin hazinenin, malının iyiliğini dilerim ancak*, dedi.

⁴⁰³⁸ *Bunun gibi paha biçilmez bir incinin heder olup gitmesine nasıl razı olurum?*

⁴⁰³⁹ Padişah ona aferin deyip bir hilat verdi. O şah, o yiğit, inciye ondan aldı.

⁴⁰⁴⁰ O cömertlik padişahı, giymiş olduğu elbiseleri vezire bağışladı.

⁴⁰⁴¹ Onları bir süre, sözle, yeni olaylarla, eski sırlarla oyaladı.

⁴⁰⁴² Sonra o inciye *“Alıcısı için ne kadar eder acaba?”* diye perdecinin eline verdi.

⁴⁰⁴³ [Perdecî]: *Bu*, dedi, *Allah yok olmaksan korusun, ülkenin yarısına değer*.

⁴⁰⁴⁴ [Padişah]: *Kır onu*, dedi. [Perdecî]: *A güneş kılıçlı, bunu kırmak çok yazıktır, çok yazık*, dedi.

⁴⁰⁴⁵ *Değeri bir yana, şu pırlıtlısına, şu ışıltısına bir bak; şu gün ışığı bile ona uymuş gitmiş.*

⁴⁰⁴⁶ *Onu kırmaya elim nasıl varır? O zaman, padişahın hazinesine düşman olmuş olurum.*

⁴⁰⁴⁷ Padişah, ona da bir hilat verdi, gelirini artırdı; sonra da onun aklını övmek için açtı ağzını.

⁴⁰⁴⁸ Bir zaman sonra [inciye] bir beyin eline verdi. O imtihan edici, inciye bir kez daha verdi.

⁴⁰⁴⁹ O da aynı [sözleri] söyledi, bütün beyler de. [Padişah] her birine değerli birer hilat bağışladı.

⁴⁰⁵⁰ Padişah boyuna gelirlerini artırıp o cimrileri mevki makamla, yoldan çıkardı.

⁴⁰⁵¹ Elli altmış bey, hepsi birer birer veziri taklit ederek böyle söylediler.

⁴⁰⁵² Dünyanın değeri taklittir, ama her taklitçi de imtihan yüzünden kepaze olur gider.

İncinin elden ele dolaşarak sonunda Ayaz’a gelmesi; Ayaz’ın ince anlayışı ve onları taklit etmeyişi; padişahın mal mülk verişine, hilatlerini ve gelirlerini artırmasına, yanılanların aklını övmesine aldanmaması. Çünkü taklitçiyi Müslüman’dan saymak yaraşmaz. Müslüman da olsa taklitçinin o inanç üzere sebat etmesi, gözü görenlerdeki sebata sahip olmadığından da bu imtihanlardan sağ salim çıkması pek nadirdir. Ancak Allah’ın koruyup kolladığı kimse başka... Çünkü gerçek birdir, [ama] onun birçok yanıltıcı [268b] zıddı ve benzeri vardır. Taklitçi, o zıddı tanımayınca, bu yüzden gerçeği de tanımamış olur. Ama o tanımasa bile, gerçek, ona inayet gözüyle bakarsa, o tanımazlığın taklitçiye zararı yoktur.

⁴⁰⁵³ [Padişah]: *“Ey Ayaz, şu inci, bu parlaklığıyla, bu güzelliğiyle ne kadar eder söylemez misin şimdi?”* dedi.

⁴⁰⁵⁴ [Ayaz]: *Söyleyebileceğimden de fazla*, dedi. [Padişah]: *Hemen şimdi un ufak et onu*, dedi.

⁴⁰⁵⁵ Ayaz'ın koltuğunda taşlar vardı. [inci-
ciyi] hemencecik un ufak etti, ona göre
doğru olan buydu.

⁴⁰⁵⁶ Kim bilir, o tertemiz adam bunu
düşünde görmüştü de koltuğuna iki taş
koymuştu.

⁴⁰⁵⁷ Tıpkı kuyunun dibinde, işinin so-
nunun ne olacağı Allah tarafından kendi-
sine gösterilen Yusuf gibi.

⁴⁰⁵⁸ [Allah] kime fetih ve zafer haberi verirse,
onun katında murat da birdir muratsızlık da.

⁴⁰⁵⁹ Sevgilinin visali kime payanda ol-
muşsa, bozgundan, savaştan ne diye kork-
sun ki o?

⁴⁰⁶⁰ [Karşısındakini] mat edeceğini ke-
sin olarak bildikten sonra, atla filin git-
mesi ona göre saçmalıktır.

⁴⁰⁶¹ [Oyunda] at isteyen biri, atını götü-
recektir olsa, at giderse gitsin, önüne düşe-
cek o at değil ya, der.

⁴⁰⁶² İnsanın, atla nispeti, akrabalığı mı
olur? Ata duyduğu aşk, öne geçmek içindir.

⁴⁰⁶³ Suretler için bu kadar zahmet çekme.
Suretin baş ağrısı olmaksızın anlamı al.

⁴⁰⁶⁴ Zahit, hesap günü hali ne olacak
diye işin sonu için kederlenir.

⁴⁰⁶⁵ Ariflerse daha işin başında [işin so-
nundan] haberdar olmuşlardır; o yüzden
işin sonunun üzüntüsünden, hallerinden
yana rahattırlar.

⁴⁰⁶⁶ Arifte de aynı korku ve ümit vardı;
ama işin öncesini bilmesi, her ikisini de
yutup yok etti.

⁴⁰⁶⁷ Önceden mercimek ektiğini gördü-
ğü için ürününün ne olacağını bilir o.

⁴⁰⁶⁸ Ariftir, korkudan ve ümitten kurtul-
muştur; Hakk'ın kılıcı, o hay huyu ikiye
bölmüştür.

⁴⁰⁶⁹ Onun [önceden de] Allah'tan kor-
kusu ve ümidi vardı; korku yok oldu da o
ümit apaçık ortaya çıktı.

⁴⁰⁷⁰ [Ayaz] o halis inciyi kırınca, hemen o
anda beylerden yüzlerce feryat figan yükseldi.

⁴⁰⁷¹ *Bu ne korkusuzluk, bu ısl ısl inciyi
kıran vallahi kâfirdir*, [diyorlardı].

⁴⁰⁷² [Oysa] o topluluktaki herkes, ca-
hilliklerinden, körlüklerinden padişahın
buyruk incisini kırmıştı.

⁴⁰⁷³ Sevginin ve muhabbetin sonucu
olan o değerli inci neden hatırlarına gel-
memişti de kapalı kalmıştı.

Beylerin, “Onu niye kırdın?” diye Ayaz'ı azarlamaları ve Ayaz'ın onlara cevap vermesi

⁴⁰⁷⁴ Ayaz: “*A namı yürümüş büyükler,
kıymetçe padişahın buyruğu mu daha de-
ğerli yoksa inci mi?*” dedi.

⁴⁰⁷⁵ Allah aşkına, sizce, padişahın buyru-
ğu mu daha iyi yoksa şu güzel inci mi?

⁴⁰⁷⁶ *A padişaha değil de inciye bakanlar,
kıbleniz gulyabani, anayol değil.*

⁴⁰⁷⁷ *Ben gözümü padişahıdan çevirmem;
ben müşrik gibi taşta tutmam yüzümü.*

⁴⁰⁷⁸ *Renkli bir taşı seçip sonra da benim*

*padişahımın buyruğunu bırakan bir canda
cevher yoktur.*

⁴⁰⁷⁹ *Gül renkli dilbere sırtını çevir de ak-
lını o renkleri verene hayran kıl.*

⁴⁰⁸⁰ *Irmağa gir de testiye taş çal; kokuya
da ateşe ver rengi de.*

⁴⁰⁸¹ *Din yolunda yol kesicilerden değilsen,
kadınlar gibi renge, kokuya tapma.*

⁴⁰⁸² [Bunun üzerine] o büyükler, başla-
rını öne eğdiler; o unutkanlıktan dolayı

candan özür dilemeye koyuldular.

⁴⁰⁸³ O an, her birinin gönlünden yüzlerce ah, duman gibi göğse kadar yükseldi.

⁴⁰⁸⁴ Padişah, “*Bu aşâğılık kişileri huzurumdan uzaklaştır*” diye kıdemli cellâda emir verdi.

⁴⁰⁸⁵ *Bir taş uğruna emrimizi kıran bu aşâğılık adamlar, benim huzuruma nasıl lââyık olurlar?*

⁴⁰⁸⁶ *Bizim buyruğumuz, bu bozguncuların yanında, renkli bir taş uğruna horlandı, değersiz tutuldu.*

**Padişahın beyleri öldürmeye kalkışması ve Ayaz’ın
“Affetmek daha uygundur” diye sultanın tahtı önünde şefaatte bulunması**

⁴⁰⁸⁷ [269a] Bunun üzerine o şefkatli Ayaz fırladığı gibi o ulu padişahın tahtına koştu.

⁴⁰⁸⁸ Önünde yere kapanıp kendi boğazını tutarak: *A feleğin bile hayran olduğu padişah*, dedi

⁴⁰⁸⁹ *A Hüma kuşlarının, kutluluk bulduğu Hüma kuşu; a her cömerdin, cömertliği kendisinden aldığı cömert!*

⁴⁰⁹⁰ *A kerem sahibi, dünyanın keremleri senin çokça bağışlarının önünde yok olur, gizlenir gider.*

⁴⁰⁹¹ *A güzeller güzeli, kırmızı gül seni görünce utancından gömleğini yırtar.*

⁴⁰⁹² *Senin bağışlayıcılığından dolayı bağışlamanın gözü yok; senin affın sayesinde tilkiler aslanlara galip.*

⁴⁰⁹³ *Buyruğuna karşı korkusuzca davranan, senin affından başka kime dayansın?*

⁴⁰⁹⁴ *Bu suçluların gafleti, küstahlığı, senin affının çokluğundan ey af madeni.*

⁴⁰⁹⁵ Gaflet, daima küstahlıktan ileri gelir; ululama gözden ağrıyı giderir.

⁴⁰⁹⁶ Alışkanlık haline gelen gaflet ve kötü unutkanlık, ululama ateşiyle yanar gider.

⁴⁰⁹⁷ Onun heybeti, [insana] uyanıklık ve anlayış verir de yanılıp unutma gönlünden dışarı çıkar.

⁴⁰⁹⁸ Yağma zamanı, birisi gelip hırkamı kapmasın diye halkın gözünü uyku tutmaz.

⁴⁰⁹⁹ Hırka korkusuyla bile uykusu kaç-

tıktan sonra, boğaz korkusuyla unutkanlık uykusu nasıl olur?

⁴¹⁰⁰ “*Unutursak bizi sorumlu tutma*”²⁶⁰ [âyeti] buna tanıktır; çünkü unutmak da bir bakıma suçtur.

⁴¹⁰¹ Çünkü unutan, O’nu hakkıyla ululamıştır. Yoksa savaş zamanı unutkanlığa yakalanmazdı.

⁴¹⁰² Unutkanlık, kaçınılmaz, zorunlu [bir şey] olsa da [insan] sebeplere sarılma da ihtiyar sahibidir.

⁴¹⁰³ Çünkü [insan] ululamada kusur etti mi ya unutkanlık doğar, ya yanılğı, ya hata.

⁴¹⁰⁴ Tıpkı cinayetler işleyip, ben mazurdum, kendimde değildim diyen sarhoş gibi.

⁴¹⁰⁵ Birisi de ona der ki: *A çirkin işli, öyle bile olsa buna sebep olan sendin, o [iş yapmaya] gidişte ihtiyarın vardı.*

⁴¹⁰⁶ *Sarhoşluk, sana kendiliğinden, sen çağırdın onu; ihtiyarın da kendiliğinden gitmedi, sen kourdun onu.*

⁴¹⁰⁷ *Sarhoşluk, sen çabalamaksızın sana gelseydi, can sakisi, sana olan abdini gözetirdi.*

⁴¹⁰⁸ *O sana arka çıkardı, [senin adına] özür dilerdi. Hak sarhoşunun hatasına kul köle olayım ben.*

⁴¹⁰⁹ Ey her nasip kendisinden gelen [Allahım], âlemdeki bütün aflar, senin affının aksinden bir zerredir.

⁴¹¹⁰ [Bütün] aflar, senin affının övgü-

sünü söylemede; “*Ey insanlar, sakının*²⁶¹, *onun dengi yoktur*” [demedeler].

⁴¹¹¹ Sen başıyla canlarını, huzurundan sürüp kovma onları, a muradına ermiş olan, onların damağı seninle tatlı.

⁴¹¹² Yüzünü görene merhamet et; [seni gören] acı ayrılığını nasıl çekebilir?

⁴¹¹³ Ayrılıktan, hicrandan dem vuruyorsun, her ne dilersen yap, ama bunu yapma.

⁴¹¹⁴ Senin tuzağında yüz binlerce acı ölüme [uğramak], yüzünün ayrılığına benzemez.

⁴¹¹⁵ Ey suçluların feryadına erişen, ayrılık acısını erkeklerden de uzak eyle kadınlardan da.

⁴¹¹⁶ Sana kavuşma umuduyla ölmek hoştur; ayrılığının acısı, ateşten de fazladır.

⁴¹¹⁷ Kâfir bile o cehennemnin ortasında “*Bana bir [kez] nazar etseydin, kederim mi olurdu?*” [der].

⁴¹¹⁸ Çünkü o bakış, dertleri tatlılaştırır; büyücülerin ellerinin ayaklarının kan pahasıdır o.

**Büyücülerin, ölüm cezasına uğradıkları sırada Firavun’a:
“Zararı yok, biz, Rabbimize döneceğiz”²⁶² demelerinin tefsiri**

⁴¹¹⁹ “Zararı yok” narasını gökyüzü bile duydu da felek, o çevgen için bir topa döndü.

⁴¹²⁰ [Büyücüler]: *Firavun’un darbesinin bize zararı yoktur, Allah’ın lütfu, başkalarının kahrından üstündür*, dediler.

⁴¹²¹ *Ey [insanları] saptıran, sırrımızı bir bilsen, [anlardin ki] bizi dertten kurtarıyorsun a kör gönüllü.*

⁴¹²² *Haydi, bu yandan gel de, şu erganunun “Keşke kavmim bilseydi”²⁶³ [nağmesini] çalmada olduğunu gör.*

⁴¹²³ *Allah’ın ihsanı bize de bir firavunluk/saltanat verdi, ama senin firavunluğun, saltanatın gibi fani değil.*

⁴¹²⁴ *A Mısır’la, Nil nehriyle gurura kapılan, başını kaldır da dipdiri, görkemli bir saltanat gör.*

⁴¹²⁵ *Şu necis hırkayı terk edersen, Nil’i bile can Nil’inde boğarsın.*

⁴¹²⁶ *A Firavun, kendine gel, Mısır’dan elini çek; can Mısır’ının içinde yüzlerce Mısır var.*

⁴¹²⁷ *Sen, halka “Ben rabbinizim”²⁶⁴ deyip durmadasın ama bu iki ismin niteliğinden bile haberin yok.*

⁴¹²⁸ *Rab olan, Rablik ettiğinin karşısında nasıl titrer? Ben’i bilen, beden ve can kaydında olur mu hiç?*

⁴¹²⁹ *İşte [asıl] “ben” olan bizleriz; ben’den, belâlarla, dertlerle dolu benlikten kurtulmuşuz.*

⁴¹³⁰ *A köpek, o benlik sana uğursuz geldi; bizim içinse mutlak bir ikbale döndü.*

⁴¹³¹ [269b] *Sende bu kin güdücü benlik olmasaydı, böyle güzel bir talih bize nereden vuracaktı?*

⁴¹³² *Bu fani yurttan kurtulmanın şükranesi olarak şu darağacının başında sana öğüt veriyoruz.*

⁴¹³³ *Bizim ölüm darağacımız, göç bineğimizdir; senin saltanat yurdunsa aldaniştir, gaflettir.*

⁴¹³⁴ *Bu, ölüm suretinde gizlenmiş bir hayattır; oysa, hayat kabuğunda gizlenmiş bir ölümdür.*

⁴¹³⁵ *Nur, ateş görünmededir, ateş nur. Öyle olmasaydı dünya aldaniş yurdu olur muydu hiç?*

⁴¹³⁶ *Kendine gel, acele etme, önce yok ol; batıp gittin mi ılık doğrusundan [yeniden] doğ.*

⁴¹³⁷ *Gönül, ezel benliği yüzünden şaşkına döndü; bu benlik soğudu, utanç kesildi.*

⁴¹³⁸ *Can, o bensiz benlikle güzelleşti;*

dünya benliğinden sıçrayıp çıktı.

⁴¹³⁹ Ben'den kurtuldu da şimdi "ben" oldu. Aferinler olsun o dertsiz zahmetsiz benliğe.

⁴¹⁴⁰ O (bensiz benlik) kaçmada, benlik-se onun peşinde; onu, onsuz gördüğü için ardından koşmada.

⁴¹⁴¹ Sen, onu istiyorsun [oysa o] seni istemez; ama öldün mü istediğin, seni ister.

⁴¹⁴² Sen dirisin, ölü yıkayıcı yıkar seni hiç? Sen isteyensin, istediğin arar mı hiç seni?

⁴¹⁴³ Bu konuda akıl yol görücü olsaydı, Fahr-i Razi, din sırlarını bilirdi.

⁴¹⁴⁴ Ama "Tatmayan bilmez" dendiği için, akli, hayaller kuruşu, şaşkınlığını artırdı.

⁴¹⁴⁵ Bu "ben", tefekkürle nasıl açılıp anlaşılır? O ben, ancak yokluktan sonra açılır, anlaşılır.

⁴¹⁴⁶ Bu akıllar, [yitirdiklerini] aramak yüzünden, hulul ve ittihat çukuruna düşerler.

⁴¹⁴⁷ A yakınlaştığı için güneşin ışığında kaybolmuş yıldız gibi yok olmuş Ayaz!

⁴¹⁴⁸ Hatta sen, bedene dönüşmüş nutfe gibisin; hulul ve ittihatla fitneye düşmüş, denenmiş değilsin.

⁴¹⁴⁹ Affet, ey [bütün] aflar sandığında bulunan, lütufta en öndesin sen, herkes senden geride.

⁴¹⁵⁰ Ben kim oluyorum ki sana affet diyeyim? Sen sultansın, "ol" emrinin özü özetisin.

⁴¹⁵¹ A bütün benlerin eteğine tutunduğu [padişah], ben kim oluyorum senin ben'inle birlikte olayım.

Ayaz'ın kendisini bu şefaatchilikte suçlu bilmesi ve bu suçtan dolayı özür dilemesi. O özür dileyişte de kendisini suçlu bilmesi. Bu kırıklık, padişahın ululuğunu bilmekten meydana gelir. [Peygamber]: "Ben, Allah'ı en fazla bileniniz ve Allah'tan en çok korkanınız" [dedi]. Yüce Allah da: "Kulları içinde Allah'tan ancak bilgin kulları korkar"²⁶⁵ buyurdu.

⁴¹⁵² [Ayaz]: "Gazaba uğramış olanı ben nasıl merhamete getiririm? Bilgiyle dolu olana yumuşaklık yolunu nasıl gösteririm?" [dedi].

⁴¹⁵³ Beni sillelerle, aşağılasan da [haklısın], yüz binlerce silleye lâyiğim ben.

⁴¹⁵⁴ Ben senin huzurunda ne diyebilirim, sana ne öğretebilirim? Ya da kerem şartını nasıl hatırlatabilirim sana?

⁴¹⁵⁵ Sana malum olmayan ne var ki? Âlemdede hatırında olmayan şey nerede?

⁴¹⁵⁶ Sen de bilgisizlikten berisin, unutkanlığın kendisinden bir şey gizleyemediği bilgin de.

⁴¹⁵⁷ Sen, bir hiç olanı, adamdan saydın da onu güneş gibi ışıklarla parlattın.

⁴¹⁵⁸ Mademki adam ettin beni, yalvarırsam, kereminle yalvarışımı da dinle.

⁴¹⁵⁹ Benim suretimle ortaya koyduğun şefaati de sen kendi adına ediyorsun demektir.

⁴¹⁶⁰ Şu vatan, benlik gereçlerinden boşaldı ya, artık bu evdeki yaş ve kuru şeyler bana ait değil.

⁴¹⁶¹ Duayı benden su gibi akıtan da sensin, meyvesini de bağışla, o duaya icabet et.

⁴¹⁶² Bana duayı önceden ilham eden de sendin, sonunda kabulünün umudu da sen ol da,

⁴¹⁶³ O dünya padişahı, kulu hatırına suçluları bağışladı diye konuşayım.

⁴¹⁶⁴ Kendini beğenmiş olan ben, baştan başa derttim; padişahım, her dertliye derman oldu, deva verdi.

⁴¹⁶⁵ *Kötülükle, fitneyle dolu bir cehennemdim; O'nun ihsan eli beni Kevser'e çevirdi.*

⁴¹⁶⁶ *Cehennem kimi yakarsa, ben ceza olarak onu bedeninden tekrar yeşertir diriltirim.*

⁴¹⁶⁷ *Kevser'in işi ne? Her yanan, onun sayesinde [yeniden] biter, olgunlaşır.*

⁴¹⁶⁸ *Her damlası bir kerem çıkırtkanına [döner de] "Cehennemden yaktığını ben yeniden bitirim" diye seslenir.*

⁴¹⁶⁹ Cehennem, hazan soğuğu gibidir; Kevser'se bahara benzer ey gül bahçesi.

⁴¹⁷⁰ [270a] Cehennem, ölüme, mezar toprağına benzer; Kevser'se surun üfürülmesi gibidir.

⁴¹⁷¹ Ey bedenleri cehennemde yanmış olanlar, [Allah'ın] keremi, sizi Kevser'e çekmede.

⁴¹⁷² Çünkü "*Halkı benden yararlanınsınlar diye yarattım*" [sözünü] senin lütfun buyurdu ey kalıcı ve diri olan [Rabbim].

⁴¹⁷³ "*Ben onlardan faydalana yım diye değil*" [sözü] senin cömertliğindendir, bütün eksiklikler onunla düzelir.

⁴¹⁷⁴ Bedene tapan şu kullarını bağışla; bağışlama denizine bağışlamak daha çok yararır.

⁴¹⁷⁵ Halkın bağışlaması ırmağı, sele benzer; yine kendi denizlerine at koştururlar.

⁴¹⁷⁶ Aflar, her gece şu gönöl parçalarından [kopup] güvercinler gibi yine sana gelir a padişahım.

⁴¹⁷⁷ Onları, seher vakti yine uçurursun, geceye dek şu bedenlere hapsedersin.

⁴¹⁷⁸ Gecele yin bir kez daha kanat çırparak o eyvanın, o damın aşkıyla uçarlar.

⁴¹⁷⁹ Böylece, bedene bağlılık ipini koparırlar da senin huzuruna gelirler; çünkü erdikleri ikbal sendendir.

⁴¹⁸⁰ Baş aşağı dönüşten emin olarak, "*Gerçekten biz O'na dönüci yüz*"²⁶⁶ diye

kanat çırpırlar.

⁴¹⁸¹ O keremden "*Gelin*" diye bir ses gelir; o dönüşten sonra hırstan, gamdan yana bir şey kalmaz.

⁴¹⁸² *Dünyada nice yabancılıklar çektiniz, benim kadirimi bilin a ulular, [der].*

⁴¹⁸³ *Naz sarhoşluğu içinde şu ağacımın gölgesi altında ayaklarınızı uzatın.*

⁴¹⁸⁴ *Din yolunda zahmetler [çeken] ayaklarınızı, sonsuza dek hurilerin kucaklarına, ellerine uzatın.*

⁴¹⁸⁵ O müşfik huriler, bu sufiler seferden geri döndüler diye birbirlerine işaret ederek onları okşarlar.

⁴¹⁸⁶ Tertemiz sufiler, güneş ışığı gibi bir zaman toprağı, pisliğe vurdular.

⁴¹⁸⁷ Üzerlerinde pislikten bir eser olmaksızın tertemiz, güneş ışığının yüce güneş değirmisine döndüğü gibi dönüp geldiler.

⁴¹⁸⁸ A yüce [Allahım], bu suçlular gürhunun başları da bir duvara çarptı.

⁴¹⁸⁹ Hatalarını, suçlarını anladılar; padişahın zarları karşısında yenilmiş olsalar da,

⁴¹⁹⁰ Şimdi ah çekerek, "*Ey lütfu suçlulara yol gösteren*" diyerek yüzlerini sana çevirdiler.

⁴¹⁹¹ Kirlenmişlere, çabucak, af Fırat'ına, yıkanacak pınara çıkan bir yol açiver de,

⁴¹⁹² Nicedir [işlenen] o suçtan arınıp temizlerin safında namaza dursunlar.

⁴¹⁹³ Hadde hesaba sığmayan o saflarda, "*Biz, saf tutanları z*"²⁶⁷ nuruna dalsınlar.

⁴¹⁹⁴ Söz, bu hali anlatmaya gelince, kalem de kırıldı, kâğıt da yırtıldı.

⁴¹⁹⁵ Küçük bir kap denizi ölçebilir mi hiç? Bir kuzu aslanı kapıp götürebilir mi?

⁴¹⁹⁶ Perde ardındaysan perdeden çık da o hayret verici padişahlığı gör.

⁴¹⁹⁷ Sarhoş topluluk, senin kadehini kırmış olsa da senin yüzünden sarhoş olanın övrü vardır.

⁴¹⁹⁸ Onların ikballe, malla mülkle sarhoş oluşları da senin şarabından değil miydi a işleri güzel?

⁴¹⁹⁹ A padişahlar padişahı, onlar sen onları özel tuttuğun için sarhoştular; kendi sarhoşlarını affediver ey affedici.

⁴²⁰⁰ Onları özel tutup hitap ettiğin sıradaki lezzet, yüz küp şarabın [insana] yapamayacağını yapar.

⁴²⁰¹ Mademki beni sen sarhoş ettin, bana had vurma; şeriat, sarhoşlara [sarhoşken] had vurmaz.

⁴²⁰² Ayılayım da o zaman vur, zaten ben hiç ayılmayacağım ki.

⁴²⁰³ A lütuflar sahibi, senin kadehinden içen, sonsuza dek akıldan da had vurulmaktan da kurtuldu.

⁴²⁰⁴ Onlar, sarhoşluklarının yokluğunda sonsuza dek kalırlar; sizin sevginizde yok olan bir daha kalkamaz.

⁴²⁰⁵ Senin lütfun gönlümüze der ki: “*Var git, ey bizim aşkıımızın ayrıntısına rehin olan,*

⁴²⁰⁶ *Sinek gibi ayrıntımıza düşmüşsün, a sinek, sen sarhoş değilsin, şarabın ta kendisisin.*

⁴²⁰⁷ *Ey sinek, akbabalar senden sarhoş olurlar; çünkü sen, bal denizine at sürmedesin.*

⁴²⁰⁸ Dağlar, zerreler gibi senin yüzünden sarhoş; nokta da senin elinde, pergel de, çizgi de.

⁴²⁰⁹ [Herkesi] titreten fitne, senden titremede; her değerli incinin senin yanında bir değeri yok.

⁴²¹⁰ Allah bana beş yüz ağız vermiş olsaydı, seni anlatırdım ey can, ey cihan.

⁴²¹¹ Oysa benim bir ağzım var, o da senin utancından kırık dökük ey sırları bilen.

⁴²¹² Ama şu ümmetlerin ağzından çıkıp geldiği yokluktan daha kırık dökük de olmam ya...

⁴²¹³ Yüz binlerce gayp eserleri, [Allah'ın] lütuf ve ihsanıyla yokluktan dışarı sıçrayıp çıkmayı beklemede.

⁴²¹⁴ A kereminin önünde kurban olduğum, başım, senin arzunla dönmede.

⁴²¹⁵ Sana rağbetimiz de senin dileğinden; nerede bir yol yürüyen varsa onu çeken Hakk'ın cezbésidir.

⁴²¹⁶ [270b] Rüzgâr olmadan toprak havaya yükselir mi hiç? Gemi, deniz olmadan yola ayak basabilir mi?

⁴²¹⁷ Abıhayatın önünde kimse ölmez; abıhayat, senin suyunun yanında bir tor-tudur ancak.

⁴²¹⁸ Abıhayat, can kiblesidir dostlar; bağ bostan suyla yeşerip güler.

⁴²¹⁹ Ölümü içenler, onun aşkıyla diridirler; gönüllerini candan da çekmişlerdir, can suyundan da.

⁴²²⁰ Değil mi ki aşkının suyu bize el verdi, abıhayat katımızda kesada uğradı gitti.

⁴²²¹ Her can, abıhayatla tazelenir; ama abıhayatın da abıhayatı sensin.

⁴²²² Bana her an bana bir ölüm, bir diriliş verdin de o keremin nelere kâdir olduğunu gördüm.

⁴²²³ Ey Allahım, yeniden dirilteceğine güvendiği için bu ölüm, bana bir uyku gibi geldi.

⁴²²⁴ A suyun suyu, yedi deniz, her an bir seraba dönse de kulağından tutar getirirsin sen onu.

⁴²²⁵ Akıl, ecelden titrer; oysa aşk sevinç içindedir; taş, kerpiç gibi yağmurdan korkar mı hiç?

⁴²²⁶ Bu [cilt], Mesnevi ciltlerinin beşin-

cisidir; can göğünün burçlarındaki yıldızlara benzer.

⁴²²⁷ Yıldızları tanıyan kaptandan başkasının duyguları, yıldızlarla yol bulamaz.

⁴²²⁸ Başkalarının, yıldızları seyretmekten başka bir nasipleri yoktur; [yıldızların] kutluluğundan ve kıranından habersizdir.

⁴²²⁹ Geceleri sabahlara dek, şeytanları yakıp yandıran böyle yıldızlara aşinalık kazan.

⁴²³⁰ Her biri, kötü düşünceli Şeytan'ı kovmak için gök kalesinden ateş atar durur.

⁴²³¹ Yıldızlar, Şeytan'a karşı akrep gibidirler; ama Müşteri'nin en yakın dostu-

dur onlar.

⁴²³² Yay, Şeytan'ı okla [yere] mıhlar, ama Kova, ekinler, meyveler için suyla doludur.

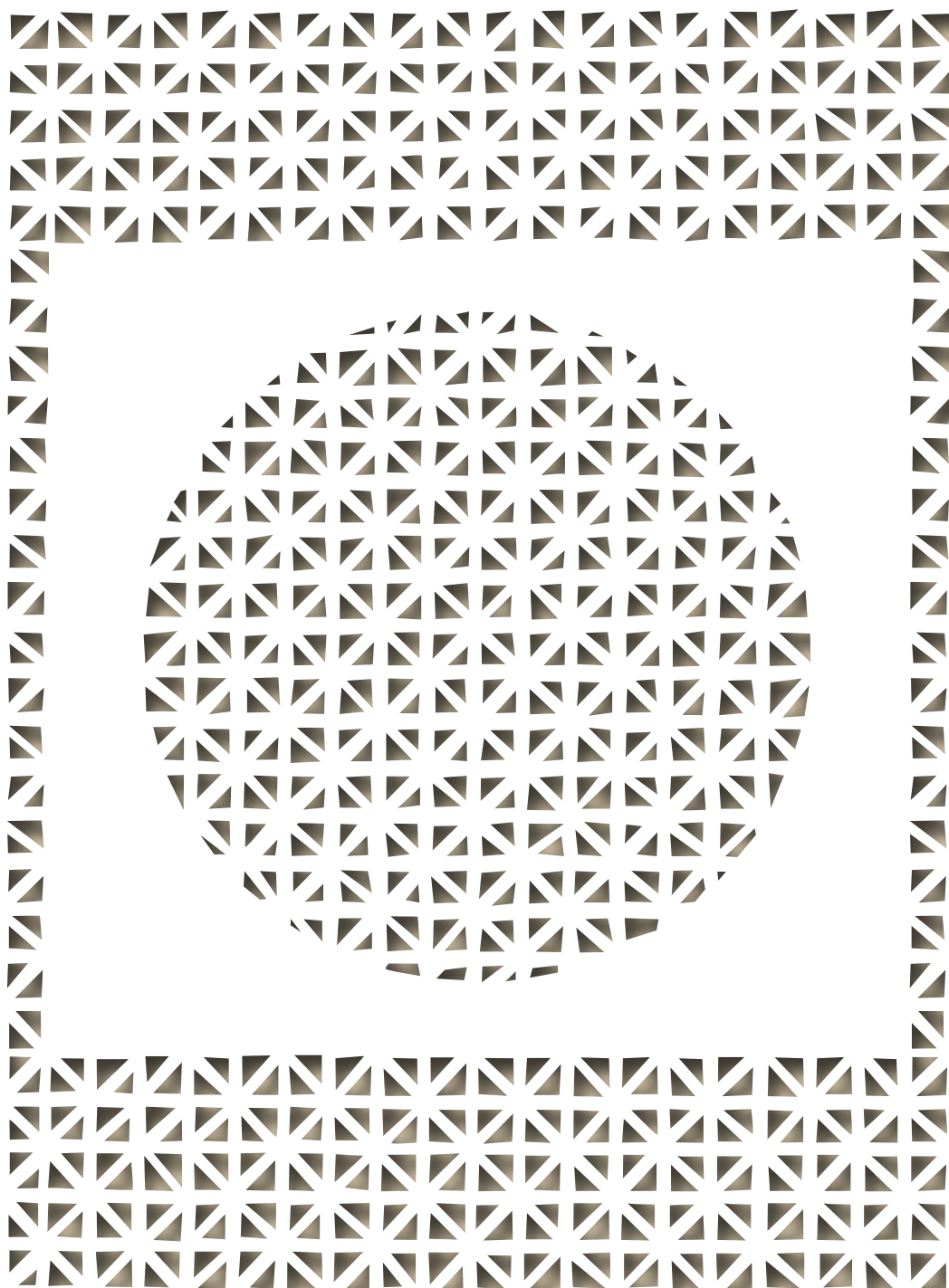
⁴²³³ Balık, azgınlık gemisini kırar ama dost için Boğa gibi tarla sürer.

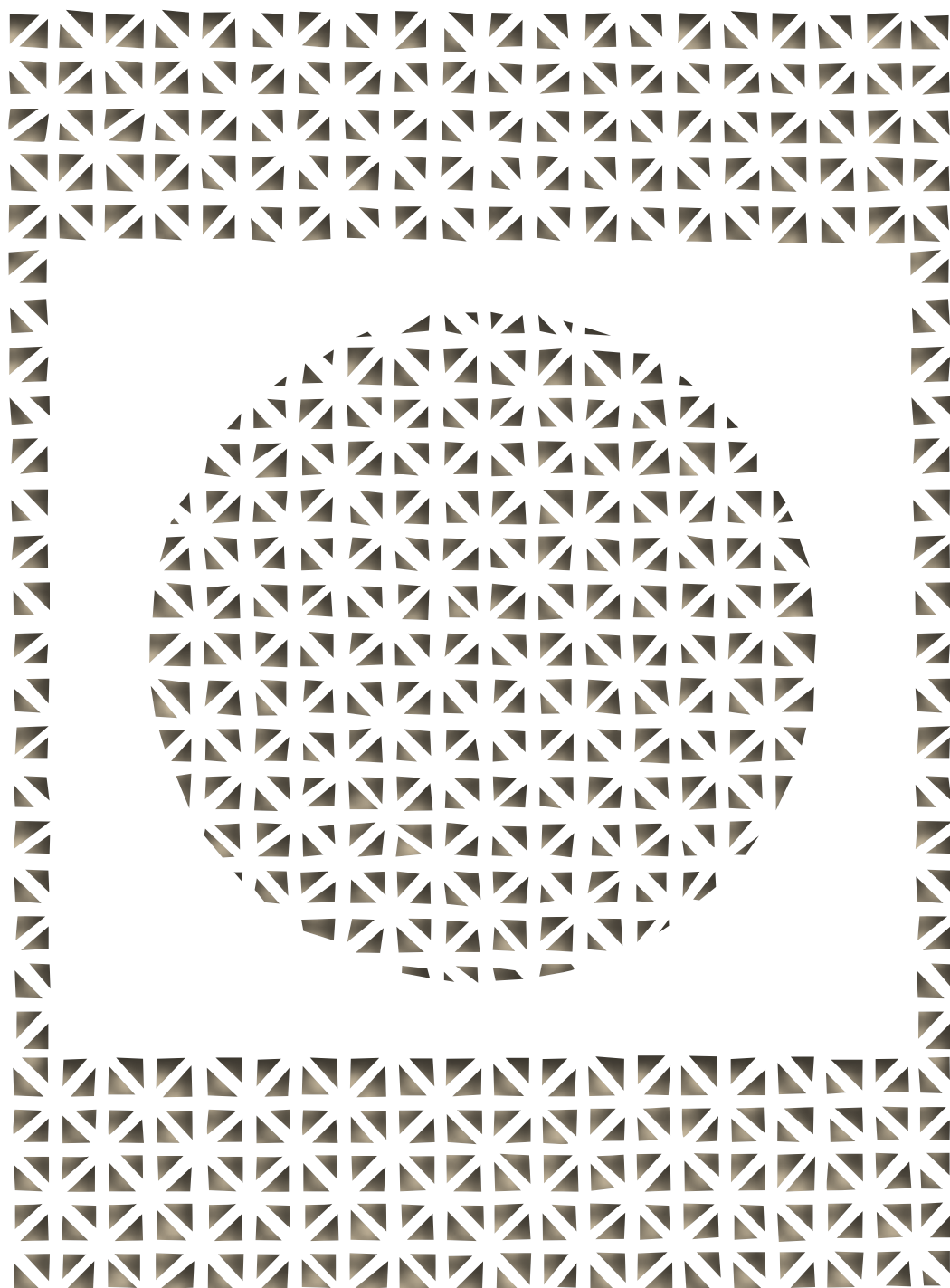
⁴²³⁴ Güneş, geceyi aslan gibi parçalar ama lal onun sayesinde atlas elbiselere kavuşur.

⁴²³⁵ Yokluktan baş gösteren her varlık, birisine zehirdir, öbürüne şeker.

⁴²³⁶ Dost ol, kötü huydan arın da zehir küpünden bile şeker ye.

⁴²³⁷ Ayırt ediş panzehiri, kendisine şeker kesildiğinden, zehir, Faruk'a zarar vermedi.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Mesnevi

Altıncı Defter

Bu, vehim, şüphe, hayal, şek ve zan karanlıklarının kandili olan Mesnevi defterlerinin ve manevî delillerin altıncı cildidir. Bu kandil, hayvanî duyguyla idrak edilemez. Çünkü hayvanlık makamı, aşağıların en aşağısıdır. Onlar, en aşağı âlemin suretini imar etmek için yaratılmışlardır. O çizgiyi aşmasınlar diye onların duyguları ve algıları üzerine bir daire çizilmiştir. “*Bu, Aziz ve Alim olan Allah'ın takdiridir*”¹. Yani [Allah], işlerinin ulaşabileceği, bakışlarının dolaşabileceği sınırları göstermiştir. Nitekim gökyüzünde ki her yıldızın da işinin ulaşabileceği bir ölçüsü ve tezgâhı vardır.

Tıpkı, hükmü sadece o şehirde geçen bir şehrin hâkimi gibi.

O şehre bağlı yerlerin dışında onun hükmü yoktur. Allah, bizi hapsinden, mühründen ve perde ardında bıraktığı kimseler gibi perdelemekten korusun.

Amin, ey âlemlerin Rabbi!

*Mevlânâ Celâleddin-i
Rûmî*

Altıncı Defter

¹ [273b] A gönle hayat veren Hüsâmedin, altıncı bölüme isteğin coştukça coşuyor.

² Hüsâmî-nâme, senin gibi bir allâmenin cezbesiyle dünyada dolaşır oldu.

³ Ey manevî [er], Mesnevi'yi tamamlamak üzere altıncı bölümü sana armağan olarak sunuyorum.

⁴ Bu altı kitapla, altı yöne ışık saç da dolaşmayan çevresinde dolaşsın.

⁵ Aşkın beşle, altıyla işi yoktur². Onun amacı, sevgilinin [kendisini] çekişinden başka bir şey değildir.

⁶ Ola ki bundan sonra bir izin gelir de söylenecek sırlar söylenir.

⁷ Ya da bu ince ve üstü kapalı kinayelerden daha açık bir anlatışla [anlatılır].

⁸ Sır, sırrı bilenden başkasına eş olmaz; inkârcının kulağında bulunan sır, sır değildir.

⁹ Ancak Allah'ın daveti ortadadır; davetin kabul edilip edilmemesiyle sırrı bilenin ne işi olur?

¹⁰ Nuh, dokuz yüz yıl davet edip durdu da kavminin inkârı her an arttı.

¹¹ Ama o söyleme dizginini hiç gevşetti mi? Hiç suskunluk mağarasına çekildi mi?

¹² O dedi ki: Köpeklerin havlayıp bağırışması yüzünden kervan hiç yolundan kalır mı?

¹³ Ya da mehtaplı gecede köpeklerin kavgası yüzünden dolunay seyir hızını ağırlaştırır mı?

¹⁴ Ay ışık saçar, köpek de havlar durur.

Herkes, kendi yaradılışına göre hareket eder.

¹⁵ Kader, herkese bir hizmet vermiştir; cevherine uygun bir sınamaya uğratmıştır.

¹⁶ [Ay der ki]: Köpek, o uygunsuz bağırtıyı bırakmasa da ben Ay'ım, seyrimi nasıl bırakırım?

¹⁷ Sirke, sirkeliğini artırdıkça şekerin de [şekerliğini] artırması gerek.

¹⁸ Kahır sirkedir, lütuf da bala benzer. Her bal şerbetinin temeli bu ikisidir.

¹⁹ Bal, sirkeden az olursa bal şerbetine halel gelir.

²⁰ Kavmi ona sirke döküyordu, ama [Allah'ın] lütuf denizi de Nuh'a fazlasıyla şeker dökmekteydi.

²¹ Onun şekerî cömertlik denizinden yardım almadaydı; bu yüzden [şekerî] dünya halkının sirkesinden daha fazlaydı.

²² Tek başına bin kişiye bedel olan kimdir? O veli... Hatta o yüce Allah kulu, yüzlerce asrın [insanlarına] bedeldir.

²³ Denize yol bulan bir küpün önünde nice Ceyhun [gibi ırmaklar] diz çökerler.

²⁴ Hele şu deniz var ya... Bütün denizler, bu örnekleri, bu şaşırtıcı sözleri duyunca,

²⁵ En büyük ad, en küçük ada eş oldu diye bu utanç yüzünden ağızları acılaşır.

²⁶ Bu dünya öte dünya ile kıyaslandığında, bu dünya utancından hop oturur hop kalkar.

²⁷ Bu söz dardır, derecesi düşüktür; yoksa bayağı olanın özün özü olanla ne ilgisi olabilir?

²⁸ Karga, üzüm bağında kargaca bağırır; ama bülbül [o bağırıyor diye] güzel sesini kısar mı hiç?

²⁹ Demek ki bu “[Allah] dilediğini yapar³⁰” pazarında her birisinin ayrı bir alıcısı vardır.

³⁰ Dikenlikteki çalı çırpı ateşin gıdasıdır, sarhoşun burnunun gıdası da gül kokusudur.

³¹ Pislik bize göre iğrenç olsa da, domuzla köpeğe şekerle helva gibi gelir.

³² Pisler, bu pislikleri yaparlar, ama sular da [pisleri] arıtmaya çalışırlar.

³³ Yılanlar, zehirlerini saçsalar; acılar bizi perişan etseler de,

³⁴ Bal arıları dağlara, kovanlara, ağaçlara baldan şeker ambarları doldururlar.

³⁵ Zehirler, zehirliklerini yapsalar da panzehirler çabucak onları söküp atarlar.

³⁶ Bir baksan, bu dünya tümüyle savaştır; zerre zerreye, dinin kâfirlikle savaştığı gibi [savaşmaktadır].

³⁷ Bir zerre, arayış içinde sola doğru uçmadadır, öteki sağa doğru.

³⁸ Bir zerre yukarıya, öteki aşağıya, sen onların fiilî savaşlarını durgunluk içinde gör.

³⁹ [Onların] fiilî savaşları, gizli bir savaş yüzündendir; sen bu çekişmeyi, o çekişmeden bil.

⁴⁰ [274a] [Oysa] güneşte yok olan zerrenin savaşı, tasvirin ve hesabın dışındadır.

⁴¹ Zerrenin kendisi ve soluğu yok oldu mu, onun savaşı, artık sadece güneşin savaşıdır.

⁴² Ondaki tabiî hareket ve durgunluk gitmiştir. Neden? “*Muhakkak biz O’na dönücüleriz*⁴³” [sırrı] yüzünden.

⁴³ Biz, kendimizden geçip senin denizine döndük; asıl süt emilecek yerden süt emer olduk.

⁴⁴ A gulyabani yüzünden yolun tâli yerlerinde kalmış olan usûlsüz kişi, usûlden az dem vur.

⁴⁵ Gözün ışığıyla [bakacak olursak] bizim savaşımız da barışımız da bizden değildir; [O’nun] iki parmağı arasındadır.

⁴⁶ Cüzler arasındaki tabiat savaşı, eylem savaşı ve söz savaşı, korkunç bir savaştır.

⁴⁷ Ama şu dünya, bu savaşla ayakta durmaktadır; unsurlara bak da [mesele] çözülsün.

⁴⁸ Dört unsur, dünya tavanının üzerine kurulduğu dört kuvvetli direktir.

⁴⁹ Her direk, bir diğerini kırar; su direği, kıvılcım direğini kırar.

⁵⁰ O halde yaratılışın binası zıtlar üstüne kurulmuştur; biz de kuşkusuz zarar ve kâr yüzünden savaştayız.

⁵¹ Hallerim birbirine aykırı, her biri etki bakımından ötekine muhalif.

⁵² Her an kendi yolumu vurup dururken bir başkasıyla nasıl uzlaşırım?

⁵³ Hal ordularımın dalgasına bir bak, her biri bir başkasıyla kin ve savaş içinde.

⁵⁴ Kendindeki şu ağır savaşa bir bak; öyleyse ne diye başkalarının savaşıyla meşgulsün?

⁵⁵ Hak seni bu savaştan çekip alır da tek renkli barış dünyasına götürürse ne âlâ.

⁵⁶ Ancak o dünya bâki ve bayındırdır, çünkü onun terkibi zıtlardan oluşmaz.

⁵⁷ Bu birbirini yok ediş, zıddı kendi zıddından gelir; zıt olmayınca sonsuzluktan başka bir şey olmaz.

⁵⁸ Benzeri olmayan [Allah], güneş ve onun zıddı zemheri olmasın diye cennetten zıtlığı giderdi.

⁵⁹ Renklerin asılları, renksizliktir; savaşların asılları da barışlardır.

⁶⁰ Bu gamla dolu evin aslı o dünyadır; her ayrılığın, uzak düşüşün aslı kavuşmadır.

⁶¹ A hocam, neden biz [birbirimize] aykırıyız? Birlik bu sayıları neden doğuruyor?

⁶² Çünkü biz parçayız, dört zıtsa asıl. Asıl, parçanın içinde kendi huyunu icat etmede.

⁶³ Can cevheri, ayrılıkların ötesinde olduğundan, onun huyu bu değildir, onun huyu ululuktur.

⁶⁴ Barışların aslı olan savaşları gör; savaşı Allah uğruna olan Peygamber gibi hani.

⁶⁵ O, her iki dünyada da galip ve muzafferdir; bu galibin şerhi dile sığmaz.

⁶⁶ İrmağın Ceyhun'un suyunu [tümüyle] çekip [içmek] mümkün değilse de susuzluk miktarınca içmemeye de imkân yok.

⁶⁷ Manevî denize susadıysan, Mesnevi adasında bir ark açiver.

⁶⁸ Her solukta Mesnevî'yi sadece manevî [bir deniz] olarak görebileceğin bir ark aç.

⁶⁹ Rüzgâr, ırmağın üzerinden çerçöpü araladı mı su, tek renkliliğini ortaya çıkarır.

⁷⁰ [Oradaki] taze mercan dallarını gör, can suyundan bitmiş meyveleri gör.

⁷¹ [Söz] harften, sestten ve soluktan [ayrılıp] tek kalınca, onların hepsini bırakır da denize döner.

⁷² [O zaman] söz söyleyen de, söz işiten de, sözler de, her üçü birden sonunda can kesilir.

⁷³ Ekmek veren de, ekmek alan da, tertemiz ekmek de şekillerden arınarak toprak olur.

⁷⁴ Ama anlamları üç makamda, mertebeler halinde hem ayrılmış, hem de sürekli olarak durur.

⁷⁵ Şekil toprak olur, ama anlam olmaz. Kim oldu derse ona: "*Hayır, olmadı*" de.

⁷⁶ Bazen şekilden kaçarak, bazen [şekle] bürünerek ruh dünyasında üçü de beklerler.

⁷⁷ Şekillere "*bürün*" diye emir gelir, bürünürler; sonra yine onun emriyle soyutlanırlar.

⁷⁸ Öyleyse "*Halk da onundur, emir de*" [âyetini] bil. Halk, şekildir; emir de onun üstüne binmiş can.

⁷⁹ Binen de binilen de padişahın buyruğundadır; beden kapıdadır, cansa huzurda.

⁸⁰ Padişah, suyun testiye girmesini isteyince can ordusuna "*binin*" der.

⁸¹ Yine canları yücelere çağırdı mı nakiplerden "*inin*" diye nida gelir.

⁸² Söz, bundan sonra incelemek; ateşi azalt, odununu artırma da,

⁸³ Küçücük kazanlar kaynamasın; [çünkü] idrak kazanları küçük ve dayanıksız.

⁸⁴ Münezzeh olan Allah, bir elma bahçesi yaratır da onları söz yaprakları ardında gizler.

⁸⁵ Bu ses, harf ve söz yapraklarının perdesi yüzünden elmadan, kokudan başka bir şey gelmez.

⁸⁶ Hiç olmazsa bu kokuyu iyice aklına çek de kulağından tutup seni aslına götürsün.

⁸⁷ [274b] Kokuyu sakla, nezle olmaktan sakın; halkın soğuk gururuna ve bencilliğine karşı bedenini ört.

⁸⁸ Böylece onun etkisi koku almana engel olmasın, [çünkü] onların havaları, kıştan da soğuktur.

⁸⁹ Onlar cansız, donmuş ve iri cüsselidirler. Solukları karlı tepelerden gelir.

⁹⁰ Yeryüzü bu kardan kefene büründü mü üzerine Hüsameddin'in güneş kılıcını vur.

⁹¹ Haydi, Allah'ın kılıcını doğudan çekip çıkar; o doğruyla bu dergâhı ısıt.

⁹² O güneş, karlara hançer vurur da dağlardan topraklara doğru seller akar.

⁹³ Çünkü o [güneş] ne doğudadır, ne batıda; gece gündüz münecimle savaşıp durur.

⁹⁴ Neden, alçaklığın ve körlüğün yüzünden, benden başka yol göstermeyen yıldızları kible edindin? [der].

⁹⁵ O emin erin Kur'an'daki "*Ben batanları sevmem*"⁶ sözü hoşuna gitmez.

⁹⁶ Ayın önünde gökkuşağı kemerini belini bağladın da o yüzden "*Ay yarıldı*"⁷ dan incinmedesin.

⁹⁷ "*Güneş dürülünce*"⁸ yi inkâr ediyorsun, [çünkü] sana göre güneş en yüce mertebededir.

⁹⁸ Havanın değişmesini yıldızdan bilirsin de "*Battığı zaman yıldız andolsun*" [âyeti] hoşuna gitmez.

⁹⁹ Ay, ekmekten daha etkili değildir; oysa can damarını kopan nice ekmek vardır.

¹⁰⁰ Zühre, sudan daha etkili değildir, oysa bedeni yıkıp viran eden nice su vardır.

¹⁰¹ Onun sevgisi senin canının içinde; dostun öğüdüyse ancak kulağının üstündeki deriye kadar ulaşıyor.

¹⁰² Ey filan, bizim öğüdümüz sana etki etmez, ama bil ki senin öğüdün de bize etki etmez.

¹⁰³ Göklerin anahtarları¹⁰ kendisine ait olan dosttan özel bir anahtar gelirse o başka...

¹⁰⁴ Bu söz, yıldız gibidir, ay gibidir, ama Hakk'ın fermanı olmadan etki etmez.

¹⁰⁵ Bu yönsüz yıldız, sadece vahyi arayan kulaklara etki eder.

¹⁰⁶ Yönden, yönsüzlüğe gelin de ölüm kurdu sizi parçalamasın [der].

¹⁰⁷ Onun inciler saçan parıltısına nispet-

le şu dünya güneşi yarasa sıfatına sahiptir.

¹⁰⁸ Yedi mavi gök onun kulluğundadır; ay çavuşu, onun için yanıp erimededir.

¹⁰⁹ Zühre istek çengini onun için çalmış, Müşteri can nakdiyle huzuruna varmıştır.

¹¹⁰ Zühal, onun elini öpme arzusundadır, ama kendisini bu makama [lâyık] görmez.

¹¹¹ Merih, onun yüzünden elini ayağını kaç kez incitmiş, Utarit onun yüzünden yüzlerce kalem kırmıştır.

¹¹² Bütün bu yıldızlar münecimle savaş halindedir. [Ona derler ki]: A canı bırakıp da rengi seçen,

¹¹³ Can odur, biz hepimiz, rengiz, sayı-larız; onun her düşünce yıldızı, yıldızların canıdır.

¹¹⁴ Orada düşünce nerede? Orası tümüyle tertemiz ışıktır. Bu düşünce sözü senin için a düşünceli kişi.

¹¹⁵ Her yıldızın yücelerde bir evi vardır [ama] bizim yıldızımız hiçbir eve sığmaz.

¹¹⁶ Yeri yakıcı olan mekâna nasıl girer? Sınırsız ışığın nasıl sınırı olur?

¹¹⁷ Ama düşkün bir âşık anlasın diye bir örnek verilir, tasvir edilir.

¹¹⁸ [O söz] onun dengi değildir, sadece donmuş aklı çözmek için [verilmiş] bir örnektir.

¹¹⁹ Aklın başı keskin ama ayağı gevşektir; çünkü gönül viran olmuş bedense sağlamdır.

¹²⁰ [Böylelerinin] akılları, dünya işlerinde ıstırap içindedir, ama düşünceleri şehveti terk etme hususunda hiç mi hiçtir.

¹²¹ İddia zamanı göğüsleri doğu gibidir, takva zamanıysa sabırları şimşeğe benzer.

¹²² Hani bir bilgin de hüneleriyle kendini gösterir, ama vefa zamanı âlem gibi vefasızdır.

¹²³ Kendini beğenme çağında dünyaya sığmaz, ama ekmek gibi boğazda, midede kaybolmuştur.

¹²⁴ Yine de bütün bu nitelikler iyileşir, çünkü iyiyi arayınca [kişide] kötü kalmaz.

¹²⁵ Benlik, erlik suyu gibi [bedende kaldıkça] kokuşsa da bir canla birleşince aydınlık bulur.

¹²⁶ Bitkiye yüz tutan her cansızın baht ağacından hayat yeşerir.

¹²⁷ Canlıya yüz tutan her bitki de Hızır gibi abıhayattan içer.

¹²⁸ Bunun gibi can da canana yüz tutarsa, varını yoğunu sonsuz bir ömre taşır götürür.

Bir soru soranın “*Bir şehrin burcuna konmuş kuşun başı mı daha üstün, daha değerli ve daha uludur yoksa kuyruğu mu?*” diye soru sorması ve vaaz edenin soru sorana anlayışı ölçüsünce cevap vermesi

¹²⁹ [275a] Soru soran birisi, bir gün bir vaize: “A minberde söz söyleyenlerin en ulusu” dedi,

¹³⁰ Benim bir sorum var, ey akıl sahibi, bu mecliste soruma cevap ver.

¹³¹ Bir burcun üzerine bir kuş konsa, başıyla kuyruğundan hangisi daha iyidir?

¹³² [Vaiz]: Eğer yüzü şehre, kuyruğu köye doğruysa, bil ki yüzü kuyruğundan iyidir, dedi.

¹³³ Eğer kuyruğu şehre, yüzü köye doğruysa, o kuyruğun toprağı ol, yüzünden kaç.

¹³⁴ Kuş, yuvaya kadar kanadıyla uçar; ey insanlar, insanların kanadı da himmettir.

¹³⁵ İyiliğe ve kötülüğe bulaşan bir âşığın, iyiliğine kötülüğüne bakma sen, himmetine bak.

¹³⁶ Doğan, beyaz, eşsiz ve benzersiz olsa bile, avı fare olduğu için aşağılıktır.

¹³⁷ Ama bir baykuş olsa da padişaha meyletse, doğana bile baş olur o, külâhına bakma sen.

¹³⁸ Bir hamur teknesi boyunda olan insan, gökyüzünden de felekten de öteye geçmiştir.

¹³⁹ Bu gökyüzü “*Biz onu yücelttik*”¹¹ [sözünü] hiç duydu mu? Peki, kim duydu?

Gamlarla dolu şu insanoğlu.

¹⁴⁰ Hiç kimse güzelliği, aklı, sözleri ve istekleri yeryüzüne ve gökyüzüne sundu mu?

¹⁴¹ Yüzünün güzelliğini, görüşündeki isabeti gökyüzüne gösterdin mi hiç?

¹⁴² A oğlum, gümüş bedenini hiç hamamdaki resimlere gösterip sundun mu?

¹⁴³ O huriye benzeyen resimleri bırakır da yarı kör bir kocakarıya cilvelenirsin.

¹⁴⁴ Onlarda olmayıp da kocakarıda olan, seni o resimlerden alıp kendine çeken nedir?

¹⁴⁵ Sen söylemezsin, ben açıklayıp anlatayım. Akıl, duygu, idrak, tedbir ve candır.

¹⁴⁶ Kocakarıda [adamlar] kaynaşır birleşen can var; hamamlardaki resimlerdeyse ruh/can yok.

¹⁴⁷ Hamamdaki resim bir kımıldasa derhal kocakarıdan koparıp alır seni.

¹⁴⁸ Can nedir? İyilikten kötülükten haberi olan; ihsana sevinen, zarara ağlayan.

¹⁴⁹ Mademki canın sırrı ve niteliği haber vermiştir, öyleyse kim daha haberdarsa daha canlıdır.

¹⁵⁰ Ruhun etkisi, haberdar oluştandır; kimde bu [özellik] daha çoksa o [daha çok] Allahlıktır.

¹⁵¹ Bu tabiatın ötesinde haberler var olduğundan, bu canlar o meydanda cansız kalırlar.

¹⁵² İlk can [Hakk'ın] dergâhına mazhar oldu; canın canıysa Allah'a mazhar oldu.

¹⁵³ O melekler baştan ayağa akıl ve candılar; yeni bir can geldi de [o melekler] o cana beden kesildiler.

¹⁵⁴ Saadetlerinden o canın karşısına çıkınca, beden gibi o ruha hizmetçi oldular.

¹⁵⁵ İblis, ölü bir uzuv [gibi] olduğu için, o candan baş çekti, canla birleşmedi.

¹⁵⁶ Canı olmadığı için, ona [Âdem'e] feda olmadı; kırık bir el [gibi] cana itaat etmedi.

¹⁵⁷ O uzvu kırık diye cana bir eksiklik gelmedi, çünkü bu canın elindedir, onu yine var edebilir.

¹⁵⁸ Bir başka sır daha var, ama başka kulak nerede? O şekere lâyük papağan hani?

¹⁵⁹ Seçkin papağanlar için değerli bir şeker vardır, ama sıradan papağanların gözü o yiyeceğe karşı kapalıdır.

¹⁶⁰ Sureta derviş olan, o zekâtı nereden tadacak? Anlamdır o, feûlün fâilât değil.

¹⁶¹ İsa'nın eşeğinden şeker esirgenmez ama eşek, yaradılışı bakımından samanı beğenir.

¹⁶² Şeker, eşeği sevindirseydi önüne kantarla şeker dökülürdü.

¹⁶³ "Ağızlarını mühürleriz"¹² in anlamını böylece bil, [çünkü] yolcu için önemli olan budur.

¹⁶⁴ [Bunu böylece bil] ola ki peygamberlerin sonuncusunun yolu hatırına, ağızdan o ağır mühür kalkar.

¹⁶⁵ Peygamberlerin bıraktıkları mühürler, Ahmed'in diniyle kaldırılıp [açıldı].

¹⁶⁶ Açılmamış kilitler kalmıştı, [onlar da] "Muhakkak ki biz açtık"¹³ eliyle açıldı.

¹⁶⁷ O, bu dünyada da öte dünyada da şefaathçidir; bu dünyada dine doğru, o dünyada cennetlere doğru [götürür].

¹⁶⁸ Bu dünyada "Sen onlara yol göster" der; o dünyada "Sen onlara ay [gibi yüzünü] göster" der.

¹⁶⁹ Onun işi gücü gizlide ve açıkta: "Kavmime doğru yolu göster, onlar bilmiyorlar" demektir.

¹⁷⁰ Her iki kapı da onun soluğuyla açılmıştır; iki âlemde de duası kabul olunur.

¹⁷¹ Cömertlikte onun gibisi olmadığı ve olamayacağı için son [peygamber] olmuştur.

¹⁷² Usta, sanatında ileri gidince, bu sanat, seninle sona erdi demez misin?

¹⁷³ [275b] [Ey peygamber] mühürleri kaldırmada sonsun sen; can bağışlayanlar dünyasında bir Hatem'sin sen.

¹⁷⁴ Elhasıl Muhammed'in işaretleri, tümüyle açış içre açış içre açıştır.

¹⁷⁵ Onun canına, gelişine ve evlâtlarının zamanına yüz binlerce aferin olsun.

¹⁷⁶ Onun talihli haleflerinin çocukları, onun can ve gönül unsurundan doğmuşlardır.

¹⁷⁷ İster Bağdar'tan olsunlar, ister Herat'tan veya Rey'den, su ve toprak mizacına [karışmaksızın] onun soyundandılar.

¹⁷⁸ Gül dalı, nerede açarsa açsın yine güldür. Şarap küpü, nerede kaynarsa kaynasın yine şaraptır.

¹⁷⁹ Güneş, başını batıdan gösterse de yine güneşin kendisidir, başka bir şey değil.

¹⁸⁰ Ey Rabbim, örtücülüğünle, ayıp arayanları hemen şimdi kör et.

¹⁸¹ Hak: Ben, kötü huylu yarasanın gözünü, eşsiz güneşten yana kapattım, dedi.

¹⁸² [Görüşü] eksik ve kusurlu o yarasanın bakışlarından, o güneşin yıldızları da gizlidir.

İman zevkine engel olan, doğruluk zaafını gösteren, yüz binlerce ahmağın yolunu kesen çürümüş, kokuşmuş namusları kınayıp. Nitekim koyunlar da o muhannesin yolunu kesmişlerdi de geçmeye cesaret edemiyordu. Muhannes çobana “*Bu senin koyunların, beni ısırırlar mı acaba?*” diye sordu. Çoban: “*Eğer erkeksen, sende erkeklik damarı varsa hepsi sana feda olsun. Yok, eğer muhannessen her biri sana bir ejderha kesilir*” dedi. Bir başka muhannes daha vardır ki daha koyunları görür görmez yoldan döner, sorarsam koyunlar başıma üşüşür de beni ısırırlar diye bir şey de soramaz.

¹⁸³ Ey Hak ışığı Hüsâmeddin, ey ruhun cilâsı, ey hidayet padişahı, gel.

¹⁸⁴ Mesnevî'yi geniş bir otağa çevir de onun temsilî kalıplarına can ver.

¹⁸⁵ Böylece harfleri tümüyle akıl ve can kesilsin, can cennetine doğru ucsun gitsin.

¹⁸⁶ Onlar senin çabanla ruhlar [âlemin-den] geldiler de harf tuzağına tutulup hapse düştüler.

¹⁸⁷ Ömrün dünyada Hızır gibi olsun, cana can katsın, elden tutsun, sürekli olsun.

¹⁸⁸ İlyas ile Hızır gibi dünya [durdukça] dur da yeryüzü lütfunla göğe dönsün.

¹⁸⁹ Kem gözlülerin heybetinden [korkum] olmasaydı, lütfunun yüzde birini söylerdim.

¹⁹⁰ Ama soluğu zehirli kem gözlerden öyle can yakıcı darbeler yedim ki ben...

¹⁹¹ Başkalarının halini kinaye yoluyla anlatmak dışında senin halini şerh edip anlatmıyorum.

¹⁹² Zaten bu bahane de gönlün hilelerinden, gönlün ayakları bu yüzden çamur içinde.

¹⁹³ Yüzlerce gönül ve can, yaratıcıya âşık olmuştur ama kötü bir göz veya kötü bir kulak engel olmuştur onlara.

¹⁹⁴ [Bunlardan] biri de Peygamber'in amcası Ebu Tâlib idi. Arapların kınaması ona korkunç görünüyordu.

¹⁹⁵ Araplar bana, “Kendi çocuğu yüzün-

den güvenilir dinden döndü” derlerse [ne derim, diyordu].

¹⁹⁶ [Peygamber] ona: *Amca, şahadet getir de senin için Allah'tan şefaât dileyeyim*, dedi.

¹⁹⁷ [Ebu Talib]: *Ama duyulur da açığa çıkar*, dedi, *iki kişinin ağzından çıkan her sır yayılır*.

¹⁹⁸ *Ben bu Arapların diline düşerim. Bu nedenle onların yanında hor olurum*.

¹⁹⁹ Ama onun hakkında ezeli lütuf ol-saydı, Hakk'ın çekişine rağmen onda bu kötü kalplilik olur muydu hiç?

²⁰⁰ Ey yardım dileyene yardım eden [Allahım] medet. Medet şu pis tercihlerin iki dalından.

²⁰¹ Ben gönlün hilesi ve düzeni yüzün-den öyle şaşkın hale geldim ki feryat etmekten bile âciz kaldım.

²⁰² Ben kim oluyorum ki? Felek bile onca ihtişamıyla bu tercih yüzünden pusudan feryat etti:

²⁰³ *A kerem sahibi, sabırlı Allahım, beni tercihin bu iki dalından kurtar*.

²⁰⁴ *Ey kerem sahibi, doğru yolun tek taraflı çekişi, tereddüdün iki yolundan daha iyidir*.

²⁰⁵ *Gerçi bu iki yoldan da maksat sensin, ama bu ikilik tıpkı can çekişmek gibi*.

²⁰⁶ *Bu iki yoldan da [maksat] sana yönelmekten başka bir şey değildir, ama savaş asla eğlence meclisine benzemez*, dedi.

²⁰⁷ Bunun açıklamasını Allah'tan, Kur'an'daki "*Onu yüklenmekten çekindiler*¹⁴" âyetinden duy.

²⁰⁸ "*Benim için bu mu daha iyi, yoksa şu*

mu?" diye tereddüt ediş gönülde bir savaş gibidir.

²⁰⁹ [276a] İyilik korkusu ve umudu, bu tereddüt içinde var gücüyle birbirine saldırır.

İradeden ve irade sebeplerinin fitnesinden Allah'a yalvarıp sığınaş. Gökler ve yerler bile iradeden ve irade sebeplerinden ürküp korktular. İnsan tabiatı, iradeye ve irade sebeplerini armaya düşkündür. Nitekim hastalanınca iradesini az görür, iradesinin artması için iradenin var olmasını sağlayan sağlığa kavuşmayı diler. İradesinin artması için makam sahibi olmayı diler. Geçmiş ümmetlere Allah'ın kahrının iniş sebebi, iradenin ve irade sebeplerinin aşırılığıydı. Hiç kimse yoksul Firavun görmemiştir.

²¹⁰ Bu med ve cezir bana ilk olarak senden geldi, yoksa bu deniz durgundu ey yüce [Rabbim].

²¹¹ Bana bu tereddüdü oradan sen verdin, kereminle beni yine tereddütsüz hale getir.

²¹² Beni belâlara uğratiyorsun, âh ey feryada yetişen, ey belâsı erkekleri kadına çeviren.

²¹³ Daha ne zamana kadar bu belaya uğratis, Yarabbi, etme; bana bir yol ver, on yol verme.

²¹⁴ Semer şekline benzeyen ihtiyarım/iradem yüzünden sırtı yaralı zayıf bir deveyim.

²¹⁵ Bu mahfe bazen bu yana doğru ağırlaşmada, öteki mahfe de bazen öbür yana doğru çekmede beni.

²¹⁶ Şu düzgün durmayan yükü üstümden at da iyilerin bahçelerini göreyim.

²¹⁷ Ashâb-ı Kehf gibi, uyanıkken değil "*Onlar uykudadırlar*¹⁵" halindeyken cömertlik bahçesinde yayılayım.

²¹⁸ Sağ yanımda veya sol yanımda üzere uyumuş olayım; sadece top gibi iradesizce döneyim.

²¹⁹ Ey dinin Rabbi, sağa doğru veya sola doğru yine senin çevirip döndürmenle döneyim.

²²⁰ Havadaki zerreler gibi, yüz binlerce yıldır iradesiz bir halde uçmaktaydım.

²²¹ O zamanı ve hali unutmuş olsam da uykudaki göçüş [bana o zamandan] bir armağandır.

²²² [Uyku sırasında] bu dört çatallı çarımıhtan¹⁶ kurtulur, şu daracık yerden can yaylasına sıçırım.

²²³ Uyku dadısından, o geçmiş günlerimde [tattığım] sütü tadarım ey Samed olan [Allahım].

²²⁴ Bütün âlem, kendi iradesinden, kendi varlığından, kendi sarhoş başına kaçmakta.

²²⁵ Bir an için bile olsa akli başında olmaktan kurtulmak için şarap ve çalgı utancını üzerlerine almaktalar.

²²⁶ Herkes, bu varlığın tuzak olduğunu; iradeyle fikir ve zikir içinde olmanın cehennem olduğunu bilmiştir.

²²⁷ A doğru yola ermiş olan, [işte bu yüzden herkes] sarhoşlukla veya bir işe sarılarak kendi benliğinden benliksizliğe kaçmaktadır.

²²⁸ Nefsi [yeniden] o yokluktan çekip çıkarırsın, çünkü o kendinden geçişte emre uymamıştır.

²²⁹ Ne cinler ne de insanlar zaman sınırlarının hapsinden çıkabilirler.

²³⁰ Yüce göklerin boşluklarından ancak doğru yolun gücüyle çıkılabilir.

²³¹ Doğru yolsa, ancak takvalı [kişinin] ruhunu, göktaş bekçilerinden koruyan güçle bulunabilir.

²³² Hiç kimse için, yok olmadıkça, [Allah'ın] ululuk dergâhına [varmaya] yol yoktur.

²³³ Nedir göklere yükselmek? Şu yokluk. Âşıkların yolu da dini de yokluktur.

²³⁴ Pösteğiyle çarık, aşk yolunda niyaz etmek için Ayaz'ın mihrabı olmuştu.

²³⁵ Padişah onu zaten severdi, içi de dışı da temiz ve güzeldi.

²³⁶ Ama kibirsiz rıyasız, kinsiz bir hale gelmişti; yüzü, sultanın güzelliğine ayna olmuştu.

²³⁷ Kendi varlığından uzaklaştığı için, işinin sonu da övgüye değer oldu.

²³⁸ Ayaz, kibir korkusundan sakındığı için kararlılığı çok güçlü bir hale gelmişti.

²³⁹ Temizlenip olgunlaşmıştı o; gururun ve kibrin boynunu vurmuştu.

²⁴⁰ O hileleri ya bir şey öğretmek için

yapıyordu ya da korkudan uzak bir hikmet hatırına.

²⁴¹ Belki de varlık, yokluk rüzgârının [esmesine] engel olduğu için çarığını seyretmekten hoşlanıyordu.

²⁴² [276b] Böylece yokluk üstüne kurulu olan mezarı açmak, o zevk ve hayat rüzgârını bulmak [istiyordu].

²⁴³ Bu konağın malı, mülkü, atlası, çevik yürüyüşlü canın zincirdir.

²⁴⁴ [Buna tutulan] altın zinciri görüp aldanır, canı bir kuyunun deliğinde kalır, ovaya çıkamaz.

²⁴⁵ Görünüşte cennettir ama anlamca cehennemdir. Zehirli bir yılanıdır ama görünüşü gül nakışlıdır.

²⁴⁶ Sakar cehennemi mümine zarar vermez, ama yine de oradan geçip gitmek daha iyidir.

²⁴⁷ Cehennem, azabını ondan uzak tutsa da her halükârda cennet onun için daha iyidir.

²⁴⁸ A eksik kişiler, bu gül yanaklıdan sakının; çünkü onunla konuşurken cehennem kesilir.

Hintli bir köle, efendisinin kızına gizliden gizliye âşık olmuştu. Kızı, bir asilzadenin oğluna verdiler. Köle bunu haber alınca hastalandı, eridi. Hiçbir tabip onun derdini anlayamadı. Onun da [derdini] söylemeye cesareti yoktu.

²⁴⁹ Bir efendinin Hintli bir kölesi vardı. Onu yetiştirmiş, âdeta hayat vermişti.

²⁵⁰ Ona tastamam ilim ve edep öğretmiş, gönlünde hüner mumunu yakmıştı.

²⁵¹ O kerem sahibi, onu çocukluğundan beri lütuf kucığında naz içinde yetiştirmişti.

²⁵² Bu efendinin bir de gümüş bedenli, güzel mi güzel, iyi huylu, hoş bir kızı vardı.

²⁵³ Kız, buluş çağına erdiğinde talipleri onun için ağır mehirler saçıp dökmeye başladılar.

²⁵⁴ Kızı istemek için ileri gelen kişilerden her an bir görücü geliyordu.

²⁵⁵ Efendi: *Malın mülkün kararı olmaz, gündüz gelir, gece her yana dağılıverir*, dedi.

²⁵⁶ Yüz güzelliğinin de değeri yoktur; çünkü bir diken yarasıyla yanağı soluverir.

²⁵⁷ Büyük bir kimsenin oğlu olmak da kolaydır; çünkü mala ve makama aldanır.

²⁵⁸ Nice büyük adamın çocuğu, fitne fesadı yüzünden çirkin davranışıyla babası için bir utanç kesilir.

²⁵⁹ Kişi çok marifetli, çok değerli olsa bile, ona da tapma, İbliş'ten ibret al.

²⁶⁰ Onda ilim vardı, ama din aşkı olmadığı için Âdem'de toprak suretinden başka bir şey görmedi.

²⁶¹ Ey emin kişi, ilmin inceliklerini [ne kadar] bilsen de onunla gaybı gören iki gözün açılırmez.

²⁶² O, sarıktan ve sakaldan başka bir şey görmez; [kişilerin] büyüklüğünü ve küçüklüğünü [onları kendisine] tanıtana sorar.

²⁶³ Ey ârif, senin tanıtıcıya ihtiyacın yok, sen kendin görürsün, çünkü parıl parıl parlayan bir ışıksın.

²⁶⁴ İş, takvada, dinde ve düzgünlüktedir; çünkü iki dünyada da kurtuluş bununla olur.

²⁶⁵ [Efendi kendisine] her kavmin ve soyun övücü olan düzgün bir damat seçti.

²⁶⁶ Bunun üzerine kadınlar: *Onun malı mülkü yok, bir yüceliği, güzelliği, özgürlüğü yok*, dediler.

²⁶⁷ [Efendi]: *Onlar zühde ve dine uyarlar; o, yeryüzünde altınsız bir defnedir*, dedi.

²⁶⁸ Kızın evlenme işi ciddi olarak etrafa yayıldı; mehiri, nişan hediyeleri ve kumaşlar [gönderildi].

²⁶⁹ Derken evdeki küçük köle birden

hastalandı, zayıfladı, inlemeye başladı.

²⁷⁰ Humma hastası gibi eriyordu; hastalığının nedenini tek bir tabip bile anlayamadı.

²⁷¹ Akıl, hastalığının gönülden olduğunu söylüyordu; beden ilâcı gönül derdine kâr etmez ki.

²⁷² O köleceğiz, halinden, gönlündeki yaranın nereden geldiğinden hiç söz etmiyordu.

²⁷³ Kocasını bir gün karısına dedi ki: *Sen, bir tenhada halini bir soruver.*

²⁷⁴ *Sen onun anası yerindesin, derdini sana açar.*

²⁷⁵ Kadın, bu sözü kulağında tuttu, ertesi gün kölenin yanına gitti.

²⁷⁶ Yüzlerce sevgiyle, nazla, okşayışla başını sıvazlamaya koyuldu.

²⁷⁷ Şefkatli anaların yaptığı gibi onu yumuşattı, o da anlatmaya başladı.

²⁷⁸ [Dedi ki]: *Kızını aksi bir yabancıya vereceğini senden hiç ummazdım.*

²⁷⁹ *O efendimizin kızı olsun, bizim de [onun derdiyle] ciğerimiz yaralı olsun, sonra da o başka bir yere gitsin... Yazık değil mi?*

²⁸⁰ Kadın öfkeye kapılıp, onu dövmek, damdan aşağıya atmak istedi.

²⁸¹ [277a] [İçinden]: *Bu anası kahpe Hintli kim oluyor da bir efendinin kızına tamah ediyor?* [diyordu].

²⁸² Ama sabretmek daha doğru diye kendini tuttu. Kocasına, şu tuhaf işi bir dinle, dedi.

²⁸³ *Bu böyle hain, böyle aşağılık bir köleymiş, biz de onu güvenilir bir adam sanmıştık.*

Efendinin, karısına: “Sabret, köleye eziyet etme. Ben eziyet etmeden onu bu sevdadan vazgeçiririm. Böylece ne şiş yanar ne de kebab pişmeden kalır” demesi

²⁸⁴ Efendi: *Sabret, ona, kızı ondan alıp sana vereceğiz de*, dedi.

²⁸⁵ *Bak gör bu [sevdayı] nasıl gönlünden çıkarıp onu defedeceğim.*

²⁸⁶ *Sen onun gönlünü hoş tut, ona de ki iyice bil ki gerçekten kızımız senin eşindir.*

²⁸⁷ *A güzel müşteri, biz bilemedik; işte şimdi anladık ki sen ona daha uygunsun.*

²⁸⁸ *Ateşimiz, yine kendi ocağımızda kalacak, Leylâ bizim, sen de Mecnun'umuzsun.*

²⁸⁹ *İşte böylece güzel hayaller ve düşünceler doğar onda, tatlı düşünceler adamı semirtir.*

²⁹⁰ *Hayvan da semirir ama otlar; insanın semirmesiye izzetle, şerefle olur.*

²⁹¹ *İnsan, kulak yoluyla gelişip semirir, hayvansa boğazla, yeme içme yoluyla semirir.*

²⁹² *Kadın: Böyle büyük bir utançla, bu konuda ağzım nasıl laf yapacak? dedi.*

²⁹³ *Onun hatırına ağzımda nasıl böyle saçma sapan sözler geveleyeceğim. O İblis huylu hain gebersin gitsin.*

²⁹⁴ *Efendi, hayır, dedi, korkma; onu kandır da bu güzel lütufla hastalık geçsin gitsin ondan.*

²⁹⁵ *A dilberim, onu def etme işini benim hesabıma yaz sen, bırak da o zayıf, bir sıhate kavuşsun hele.*

²⁹⁶ *Kadın, o hastaya bunları söyleyince gururundan yere göğe sığmadı.*

²⁹⁷ *Şişmanlayıp semirdi, [yanakları] kırdı, kırmızı bir gül gibi açtı, binlerce şükürler etti.*

²⁹⁸ *Ara sıra, a hanımcığım, diyordu, sakın bu bir hile ve düzen olmasın.*

²⁹⁹ *Efendi, Ferec'i evlendiriyorum diye bir toy kurup [insanları] davet etti.*

³⁰⁰ *Kalabalık "Ey Ferec, evliliğin mübarek olsun" diye onu kandırıp aldatıyordu.*

³⁰¹ *Bu söz, Ferec için iyiden iyiye kesinleşince, hastalığı kökten, tamamen geçti.*

³⁰² *Ondan sonra [Efendi] gerdek gecesi bir*

hile edip bir oğlanı kadınlar gibi kınaladı.

³⁰³ *Bileklerini gelinler gibi süsledi de köleye tavuk gösterip horoz verdi.*

³⁰⁴ *O adam irisine güzel bir gelin başlığı ve elbisesi giydirdi.*

³⁰⁵ *Yalnız kaldıklarından [o genç] mumu hemen söndürdü; Hintli köle böyle bir adam irisiyle kalakaldı.*

³⁰⁶ *Zavallı Hintli feryat figan ediyordu ama def çalanlar yüzünden dışarıda [sesini] kimse duymuyordu.*

³⁰⁷ *Çalınan defler, çırpılan eller, kadın ve erkek naraları, o nara atanın narasını bastırıyordu.*

³⁰⁸ *[O genç] zavallı Hintliyi sabaha kadar köpeğin önündeki un torbası gibi sıkıştırdı.*

³⁰⁹ *Sabahleyin bir tasla büyük bir bohça getirdiler. Ferec damatların âdeti üzere hamama gitti.*

³¹⁰ *Canından bezmiş, ardı, hamamcı peştamalı gibi yırtılmış bir halde hamama vardı.*

³¹¹ *Hayıflanarak hamamdan gerdek odasına döndü, o kız da gelin gibi geçip karşısına oturdu.*

³¹² *Anası da gündüz vakti kızı sınamaya kalkışmasın diye bekçi gibi oracıkta bekliyordu.*

³¹³ *Köle bir süre hiddetli hiddetli kıza baktı; sonra her iki eliyle birden defol diye işaret etti.*

³¹⁴ *Hiç kimse senin gibi sevimsiz, kötü işli bir gelinle sakın evlenmesin, dedi.*

³¹⁵ *Gündüz yüzün taze kızlar gibi, ama çirkin aletin geceleyin eşek aletinden de beter.*

³¹⁶ *İşte bunun gibi, şu dünyanın bütün nimetleri de denemeden önce uzaktan pek hoştur.*

³¹⁷ Uzaktan göze su görünür de yakına gidince seraba döner.

³¹⁸ Kokmuş bir acuzedir; ama bir o kadar da yaltakçı olduğundan kendisini yeni gelin gibi gösterir.

³¹⁹ Sakın onun yanağındaki allığa inan-

ma, onun zehre bulanmış şerbetini tatma.

³²⁰ Sabret de Ferec gibi yüzlerce eziyete düşme; çünkü sabır genişliğin anahtarıdır.

³²¹ Yemi meydanda ama tuzağı gizlidir; nimet veriş i önceleri pek hoş görünür sana.

[277b] Bu aldanış, sadece o Hintli köleye mahsus değildir. Allah'ın koruduğu hariç olmak üzere her insan böyle bir aldanışa yakalanır. Bunun beyanı

³²² Dikkat et, ona kavuşunca pişmanlık içinde yana yakıla nice zaman inler durursun.

³²³ Adı, beylik, vezirlik, padişahlıktır ama gizlide ölümdür, derttir, can veriş tir o.

³²⁴ Kul ol, yeryüzünde at gibi [özgürce] yürü; omuzlarda taşınan cenaze gibi olma.

³²⁵ Nankör kişi, ölüyü mezara taşıdıkları gibi herkesin kendisine hamal olmasını ister.

³²⁶ Rüyanda kimi tabut üzerinde görürsen, o, yüksek dereceli bir makama ulaşır.

³²⁷ Çünkü o tabut, halkın üzerine yük-tür; bu büyükler halka böyle yük yüklerler.

³²⁸ Yükünü kimseye yükleme, kendine yükle; baş olmayı isteme, yoksulluk daha iyidir.

³²⁹ Halkın boyun bineğine binme de iki ayağına birden nikris hastalığı gelmesin.

³³⁰ İşin sonunda, bir şehre benziyorsun ama virane bir köysün diyerek uzaklaştıra-
racağı bir bineği,

³³¹ Şimdiden, şehir sana görünmüşken uzaklaştır da yükünü harabe yerde açman gerekmesin.

³³² Şimdi yüzlerce bahçen varken onu uzaklaştır da âciz olma, harabe yere bağlanıp kalma.

³³³ Peygamber "Allah'tan cennet istiyor-
san kimseden bir şey isteme" dedi.

³³⁴ Eğer istemezsen *Mevâ cenneti ve Hakk'ın didarı için ben sana kefilim.*

³³⁵ İşte bu kefaletle, ayarı tastamam olan bir sahabe bir gün ata binmişti.

³³⁶ Bir an kırbacı elinden yere düştü; kendisi yere inip onu kimseden istemedi.

³³⁷ Varlığından hiçbir kötülük gelmeyen [Allah], insanın istediği şeyi bilir ve daha o istemeden kendisi verir.

³³⁸ [Bir şeyi] Hakk'ın emriyle istersen uygundur o; böylesi isteyiş peygamberle-
rin yoludur.

³³⁹ Dost işaret edince ortada kötü kalmaz; onun için olunca küfür bile iman kesilir.

³⁴⁰ Onun emrini uygulayan her kötü-
lük, âlemdeki bütün iyilikleri aşır geçer.

³⁴¹ Sedefin kabuğu zarar görmüş olsa da atıverme, içinde yüz binlerce inci vardır.

³⁴² Bu sözün sonu yok, padişaha doğru geri dön de doğanla aynı mizaçtan ol.

³⁴³ Halis altın gibi madene geri dön de ellerin bezginlikten kurtulsun.

³⁴⁴ Bir şekle yol verip gönle soktular mı sonunda pişmanlık yüzünden bezginlik duyarlar ondan.

³⁴⁵ Pervane gibi tövbe ederler ama unu-
kanlık onları yine o işe doğru çeker.

³⁴⁶ Pervane gibi, o ateşi uzaktan bir ışık olarak görür, yükünü o yana taşır.

³⁴⁷ Oraya gelince kanadı yanar, kaçır;
sonra yine çocuklar gibi düşer [yaraya]
tuz basar.

³⁴⁸ Bir kez daha zanna ve umuda kapılır da
kendisini o mumun ateşine atıverir hemen.

³⁴⁹ Bir daha yine yanar, geri sıçrar; içindeki
hırs onu yine unutkan ve sarhoş hale getirir.

³⁵⁰ Yanmaktan kaçıp kurtulduğu sırada

Hintli köle gibi mumdan şikâyet eder.

³⁵¹ *A yüzü geceyi aydınlatan ay gibi parlak, a sohbeti yalancı, a kendisine aldananı yakan mum, der.*

³⁵² Sonra yine o tövbe ve sızlanış hatı-
rından çıkar, çünkü Rahman, yalancıların
hilesini zayıf ve gevşek hale getirir.

“Ne zaman bir savaş ateşi yakacak olsalar ¹⁷”
âyetinin herkes hakkında oluşu

³⁵³ Onlar, ne zaman savaş ateşi yakacak
olsalar, Allah tamamen sönüp geçinceye
kadar ateşlerini söndürür.

³⁵⁴ [İnsan], ey gönül, orada durma diye
azmetmiş, ama azim sahibi olmadığı için

unutuvermiştir.

³⁵⁵ Doğruluk tohumunu ekmemiş oldu-
ğu için hak onu unutkanlığa uğratmıştır.

³⁵⁶ Gönül çakmağını çakmak istese de
Hakk'ın eli onun kıvılcımını söndürür.

Bunu anlatan bir başka hikâye

³⁵⁷ Güvenilir bir kişi geceleyin bir ayak
patırtısı işitti. Ateş yakmak için çakmağı
eline aldı.

³⁵⁸ [278a] Hırsız da o anda gelip karşı-
sına oturdu. Ateş tutuştukça kavı söndür-
meye başladı.

³⁵⁹ Ateşin alevi sönsün diye parmağının
ucunu kavın üstüne basıyordu.

³⁶⁰ Adam, ateşin kendi kendine söndü-
ğünü sanıyor, onu hırsızın söndürdüğünü
görmüyordu.

³⁶¹ *Adam, bu kav ıslak galiba, ıslaklığın-
dan alevi çarçabuk söniyor, dedi.*

³⁶² O kadar karanlıktı ki önünde durup
ateşi söndüreni görmüyordu.

³⁶³ İşte bunun gibi kâfir de gözündeki
körlük yüzünden gönlündeki ateşi sön-
düreni görmez.

³⁶⁴ Her döneni bir döndüren vardır, bi-
lip anlayanın gönlü bunu nasıl bilmez?

³⁶⁵ Gece ve gündüz, kendi kendine, bir
sahibi olmadan nasıl gelir nasıl gider diye
niye sormuyorsun?

³⁶⁶ Ev, bina ustasıyla mı daha makul
olur yoksa ustasız mı, söyle bakalım a ma-
rifetsiz kişi.

³⁶⁷ Yazı, kâtiple mi daha makul olur
yoksa kâtipsiz mi, bir düşün a oğul.

³⁶⁸ Kulak cim'i, göz ayn'ı, ağız mim'i¹⁸
kâtipsiz nasıl olabilir a kınanası kişi.

³⁶⁹ Parlak mum, bir tutuşturan olmadan
mı [tutuşur], yoksa işi bilen bir tutuşturu-
cuyla mı?

³⁷⁰ Güzel sanat kör bir çolağın eline mi
daha çok yakışır, gözü gören, eli tutan bi-
rine mi?

³⁷¹ Mademki seni kahredeceğini, başına
mihnet topuzunu vuracağını bilip anladın,

³⁷² Öyleyse onu def et, Nemrut gibi sa-
vaşarak ona doğru havaya ok at.

³⁷³ Moğol askerleri gibi, can çekişenin [ölümünü] engellemek için göğsüne ok at.

³⁷⁴ Gücün yeterse kaç ondan, var git, nasıl gideceksin? Çünkü onun elinde rehinsin sen.

³⁷⁵ Yokluktayken de onun elinden kurtulamadın, a çaresiz, onun elinden şimdi nasıl kurtulacaksın?

³⁷⁶ Arzu peşinde olmak kaçmaktır; onun adaleti önünde takvanın kanını dökmektir.

³⁷⁷ Bu dünya tuzaktır, yemi de arzudur; tuzaklardan kaç, çabuk yüz çevir.

³⁷⁸ Böyle gidince yüzlerce genişlik bulur-

sun; tersine gidecek olursan fesada uğrarsın.

³⁷⁹ Peygamber bu yüzden: “*Müftünüz, gönlünüzde olandan başka sözler söylese de kalplerinizden fetva isteyin*” buyurdu.

³⁸⁰ Arzuyu bırak da [Allah] merhamete gelsin, ona karşı böyle yapmak gerektiğini sınıadın ya işte.

³⁸¹ Madem kaçamıyorsun, öyleyse ona hizmet et de hapsinden çıkıp gül bahçesine git.

³⁸² A sapkın, her an kendini gözetirsen adaleti de ihsanı da görürsün.

³⁸³ Sen kendi gözüne perde çekip yumdun diye, güneş, işini gücünü bırakacak değil ya.

Padişahın, beylere ve Ayaz'ın tuttuğu yol hakkında taassup gösterenlere, onun [kendi katındaki] üstünlüğünün, mertebesinin, yakınlığının ve gelirinin neden daha fazla olduğunun sebeplerini, delil gösteremeyecekleri ve itirazda bulunamayacakları bir şekilde göstermesi

³⁸⁴ Beyler, kıskançlık yüzünden köpürdüler de sonunda kendi padişahlarını bile kınamaya durdular.

³⁸⁵ *Bu senin Ayaz'ında otuz [adamın] aklı yok, nasıl olur da otuz beyin gelirini yer?* dediler.

³⁸⁶ Padişah, avlanmak için o otuz beyle birlikte ovaya ve dağlara doğru çıktı.

³⁸⁷ Padişah uzaktan bir kervan gördü, beylerden birisine “*Ey itham eden*” dedi,

³⁸⁸ *Git de yerine görerek o kervana sor bakalım hangi şehirden geliyor?*

³⁸⁹ Bey gitti sordu, geri gelip “*Rey'den [geliyor]*” dedi. [Padişah] “*Nereye kadar gidecekmis?*” deyince bey kalakaldı.

³⁹⁰ Bir başkasına: *A yüce kişi, git kervana nereye kadar gittiklerini sor*, dedi.

³⁹¹ [O bey de] gidip geldi, “*Yemen'e kadar [gidecekmis]*” dedi. [Padişah] “*Yükü neymiş a güvenilir kişi?*” dedi.

³⁹² O da şaşırıp kaldı. [Padişah] bir başka beye: *Git, o topluluğun yükünü sor*, dedi.

³⁹³ Geri dönünce, “*Her cinsten [yük] var, ama yükün çoğu Rey kâseleri*”, dedi.

³⁹⁴ [Padişah] “*Rey şehrinden ne zaman çıkmışlar?*” dedi. O ayağı gevşek bey de şaşakaldı.

³⁹⁵ Böylece, otuz bey, hatta daha da fazlası, zayıf görüşlü, işte güçte eksik ve kusurlu çıktı.

³⁹⁶ [Padişah] beylere: “*Ben Ayaz'ımı bir gün ayrıca sınıadım*” dedi.

³⁹⁷ *Kervana nereden geldiğini sor dedim, o gitti bunların hepsini tamı tamına sordu.*

³⁹⁸ [278b] *Benim ısmarlamam, emrim olmadan, hallerini şeksiz şüphesiz anladi.*

³⁹⁹ *Bu otuz beyin, otuz defada keşfettiği her şeyi, o bir defada tamamlayıverdi.*

Beylerin, bu delile karşı, cebrice şüphelerle savunmaya geçmeleri ve padişahın onlara cevap vermesi

⁴⁰⁰ Bunun üzerine beyler, *Bu Allah'ın inayetlerinden bir hünerdir, çalışmakla olacak iş değil*, dediler.

⁴⁰¹ Güzel yüz aya Hakk'ın takdiridir; hoş koku güle talihin vergisidir.

⁴⁰² Sultan: *Tam aksine*, dedi, *kusurdan doğan zararlar çalışmadan doğan kâr kişinin kendisindendir*.

⁴⁰³ Yoksa Âdem: “*Rabbimiz, biz nefsimize zulmettik*”¹⁹ der miydi?

⁴⁰⁴ *Bu günah bahtımdandı, kader böyleymiş, tedbirimizin ne faydası var?* derdi.

⁴⁰⁵ Tıpkı “*Beni azdırdın*”²⁰, *kadehi sen kırdın, bizi dövüyorsun*” diyen İblis gibi.

⁴⁰⁶ Oysa kader haktır, kulun çalışması da hak. Kendine gel de yaşlı Şeytan gibi tek gözlü olma.

⁴⁰⁷ İki iş arasında tereddütte kalıyoruz, irademiz olmasa bu tereddüt olur mu hiç?

⁴⁰⁸ İki eli ve ayağı bağlı olan, nasıl olur da şöyle yapsam böyle yapsam der?

⁴⁰⁹ Hiç, “*Denize mi gireyim, yoksa yukarı mı uçayım*” diye bir tereddüt başımda olur mu?

⁴¹⁰ [Oysa] “*Musul’a mı gitsem yoksa büyü [öğrenmek] için Babil’e mi?*” diye tereddüt etmek mümkündür.

⁴¹¹ Demek ki tereddüt etmek için bir güç gereklidir; aksi takdirde [yanlış tereddüde düşen] kendisini maskara eder.

⁴¹² A delikanlı, kadere fazla bahane yüklemeye; kendi suçunu nasıl başkalarına yüklersin?

⁴¹³ Zeyd kana girsin de kisasını Amr çeksin. Amr şarap içsin de şarap haddi Ahmed’e uygulansın... [Olacak iş değil].

⁴¹⁴ Kendi çevrende dolaş da kendi suçunu gör; hareketi kendinden bil, gölgeden bilme.

⁴¹⁵ Bir beyin cezası bile yanlış olmuyor, o basiretli bey düşmanı biliyor.

⁴¹⁶ Sen bal yiyince başkası ısınıp ateşlenmez; gündüz kazandığın ücret akşam başkasına gitmez.

⁴¹⁷ Neye çalıştın da sonucu sana geri dönmedi? Ne etkin de ürünü eline geçmedi.

⁴¹⁸ Canından ve bedeninden doğan çalışman, çocuğun gibi eteğinden tutar.

⁴¹⁹ O işi gaypta bir şekle bürürler, hırsızlık işi için de darağacı kurmuyorlar mı?

⁴²⁰ Darağacı hırsızlığa nereden benzecek. Ama bu gaybı bilen Allah'ın şekil verişidir.

⁴²¹ Hak, şahnenin gönlüne, adalet için şöyle bir şekil ver diye ilham eder.

⁴²² Böylece sen de bilir ve adaletli olursun. Yoksa kadı, uygunsuz bir hükmü ve cezayı nasıl verir?

⁴²³ Hâkim bile seçimini böyle yaparsa, hâkimlerin en üstünü olan [Allah] nasıl hükmeder? [Orasını var sen düşün].

⁴²⁴ Arpa ekersen arpadan başka bir şey bitmez. Borçlanan sensin, [borcu veren] başka kimden rehin ister?

⁴²⁵ Kendi suçunu bir başkasına yükleme; aklını da kulağını da bu işin karşılığına ver.

⁴²⁶ Suçu kendine yükle, çünkü tohumu sen etkin; Hakk'ın adaletiyle ve vereceği karşılıkla barış.

⁴²⁷ Sıkıntının nedeni kötü amelindendir; kötülüğü kendi işinden bil, talihinden değil.

⁴²⁸ Talihe böyle bakmak gözü şaşı eder; köpeği samanlığa sokar, tembel eder.

⁴²⁹ A yiğidim, kendi nefsin suçla da adaletin verdiği karşılığı suçlama.

⁴³⁰ Adam gibi tövbe et, yola baş koy. Çünkü “Zerre kadar bir iş yapan karşılığını görür”²¹

⁴³¹ Nefsin afsununa çok aldanma, çünkü Hak güneşi bir zerreyi bile örtmez.

⁴³² A yararlı kişi, bu maddî zerreler bile şu maddî güneşin önünde göründükten sonra,

⁴³³ Hatırdan geçen düşünce zerreleri, gerçekler güneşinin karşısında görünecektir.

Kuşlar kendisini bitki sansınlar diye otlara bürünen, gül ve lüle demetlerini külâh gibi başına koyan bir avcının hikâyesi. Zeki bir kuş, bu insanoğludur, ben bu şekilde bir bitki görmedim diye işin biraz farkına varmış olsa da tam olarak anlamamış ve onun hilesine kanmıştı. Çünkü ilk algısında bir kesinlik yoktu. Bu hile konusundaki ikinci algı [kendisine daha] kesin geldi. Bunun sebebi hıstır, tamahtır.

[279a] Hele bu bir de ihtiyaç ve yoksulluk çağında olursa. Peygamber: “Az kalsın yoksulluk, kâfirlik oluyordu” buyurmuştur.

⁴³⁴ Bir kuş çayırılığa gitti. Orada av için [kurulmuş] bir tuzak vardı.

⁴³⁵ Yere birkaç yem konmuş, avcı da orada pusuya yatmıştı.

⁴³⁶ Zavallı av yolunu yitirsin diye [avcı] kendisini yapraklara ve bitkilere sarmıştı.

⁴³⁷ Bir kuşçağız, farkına varmaksızın ona doğru geldi, etrafında dolanıp adamın yanına seğırtti.

⁴³⁸ Ona: *Sen kimsin*, dedi, *böyle yeşiller içinde, bu vahşi hayvanlar arasında ovada duruyorsun?*

⁴³⁹ Adam: *Ben [dünyadan] kesilmiş bir zahidim*, dedi, *burada otlarla yetiniyorum*.

⁴⁴⁰ Eceli önümde gördüğüm için zühdü ve takvayı kendime din ve yol olarak seçtim.

⁴⁴¹ Komşumun ölümü bana öğüt verdi de kazancımı, dükkânımı birbirine kattı.

⁴⁴² Mademki sonunda yapayalnız kalacağım, kadına erkeğe alışmamak lâzım.

⁴⁴³ Sonunda mezara yüz tutacak değil miyim, Ahad olan [Allah’a] alışmam daha iyi.

⁴⁴⁴ A güzelim, nasılsa çenemizi bağlayacaklar, az çene çalayım daha iyi.

⁴⁴⁵ A altın sırmalı [elbiseler giymeye], kemerler [kuşanmaya] alışmış olan, sonunda sana da dikişsiz bir elbise var.

⁴⁴⁶ Yüzümüzü toprağa tutalım, ondan bittik çünkü; neden vefasızlara gönül bağlayalım?

⁴⁴⁷ Atalarımız ve akrabalarımız, öteden beri dört tabiattır; [hal böyleyken] eğreti bir akrabalığa umut bağladık.

⁴⁴⁸ İnsan bedeni, yıllarca unsurlarla süzleşti, soluktaşlık etti.

⁴⁴⁹ Ruh u aslında nefislerle akıllardan, ama ruh kendi asıllarını unutmuş.

⁴⁵⁰ Tertemiz nefislerden ve akıllardan, cana, “ey vefasız” diye mektup gelir.

⁴⁵¹ Beş günlük dostçağızlar buldun da eski dostlardan yüz çevirdin.

⁴⁵² Çocuklar oynarken mutlu olsalar da akşamleyin onları çeke çeke evlerine götürürler.

⁴⁵³ Küçük çocuk oyun sırasında soyunur, hırsız da elbisesini ve ayakkabısını alır götürür.

⁴⁵⁴ Çocuk, oyuna öyle hararetle dalar ki külâhı, gömleği hatırından çıkar.

⁴⁵⁵ Gece olur, ama oyunu ona yardımcı olmaz; eve gidecek yüzü de yoktur.

⁴⁵⁶ “Gerçekten de dünya bir oyundur²²” [âyetini] duymadın mı ki elbiseni yele verip korkuya kapıldın.

⁴⁵⁷ Gece olmadan önce elbiseni ara; gündüzü lafla sözle boşa geçirme.

⁴⁵⁸ Halkı elbise hırsız olarak gördüm de ovada yalnızlığı seçtim.

⁴⁵⁹ Ömrün yarısı sevgilinin arzusuyla, yarısı da düşmanların derdiyle [geçti].

⁴⁶⁰ O cübbeyi götürdü, bu külâhı kaptı; derken biz de küçük çocuklar gibi oyuna daldık.

⁴⁶¹ İşte ecel gecesi yaklaştı; şu oyunu bırak, bu sana yeter, ona dönme artık.

⁴⁶² Haydi, tövbe atına bin de hırsıza yetiş; hırsızdan elbiselerini geri al.

⁴⁶³ Tövbe bineği şaşırtıcı bir binektir; bir anda yerden göğe doğru sıçrayıverir.

⁴⁶⁴ Ama bineğini de elbiseni gizlice çalan hırsızdan koru.

⁴⁶⁵ Bineğini her an koru gözet de bineğini de çalmasın.

Hırsızların koçunu çaldıkları, bununla da yetinmeyip hileyle elbiselerini de çaldıkları adamın hikâyesi

⁴⁶⁶ Birisinin bir koçu vardı, ardı sıra çekiyordu; hırsız ipini kesip koçu götürdü.

⁴⁶⁷ Adam farkına varınca koçu nereye götürdüğünü bulmak için sağa sola koşturdu.

⁴⁶⁸ Bir kuyu başında o hırsız, eyvahlar olsun diye feryat ederken gördü.

⁴⁶⁹ Adam: *Neden feryat ediyorsun usta?* dedi. [Hırsız]: *Altın kesem kuyuya düştü,* dedi.

⁴⁷⁰ [Kuyuya] girip de çıkarabilirsen sana beşte birini seve seve veririm.

⁴⁷¹ *Yüz dinarın beşte birini alırsın eline.*

[Adam] *bu tam on koçun değerinde,* dedi.

⁴⁷² [279b] Bir kapı kapandıysa on kapı açıldı; bir koç gittiyse Allah, karşılığında bir deve verdi.

⁴⁷³ Elbisesini çıkartıp kuyuya indi. Hırsız da hemencecik elbiselerini alıp götürdü.

⁴⁷⁴ Yolu köye kadar çıkaracak bir ihtiyat lâzım; ihtiyat olmazsa tamah veba getirir.

⁴⁷⁵ Tamah, fitneyi huy edinmiş bir hırsızdır, hayal gibi her an başka bir şekli vardır.

⁴⁷⁶ Onun hilesini Allah’tan başka kimse bilmez; Allah’a kaç da o hilekârdan kurtul.

Mustafa’nın -ona selâm olsun- “İslâm’da ruhbanlık yoktur diye” ümmetine yasakladığı ruhbanlığın anlamı hakkında kuşun avcıyla tartışması

⁴⁷⁷ Kuş, ona: *Efendi,* dedi, *yalnız başına oturma; Ahmed’in dininde ruhbanlık iyi değildir.*

⁴⁷⁸ *O Peygamber, ruhbanlığı men etti, niye böyle bir bid’ate kapıldın a fodul.*

⁴⁷⁹ Cuma [namazı kılmak], namazda

cemaat olmak, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak şarttır.

⁴⁸⁰ Kötü huyluların sıkıntısını çekip sabretmek, bulut gibi insanlara yarar sağlamak şarttır.

⁴⁸¹ “İnsanların hayırlısı, insanlara yararı

olandır” a babacığım; taş değilsen, kerpiçle arkadaşlığın niye?

482 Merhamet edilmiş ümmetin arasında ol. Ahmed’in sünnetini bırakma, hükümüne uy.

483 [Avcı]: *Aklı sağlam olmayan, akıllı kişinin katında taş kerpice benzer*, dedi.

484 İsteddiği şey sadece ekmek olan kişi eşek gibidir; onunla konuşmak ruhbanlığın ta kendisidir.

485 Çünkü Hak’tan başka her şey dağılır gider; gelecek olan her şey, bir süre sonra çıkar gelir.

486 Onun buyruğu da kıblesi hükmündedir; mademki ölü arayıp durmada, sen de ona ölü de.

487 Bu toplulukla birlikte olan kimse de ruhbandır; çünkü onun arkadaşı taştır, kerpiçtir.

488 Taş ve kerpiç kimsenin yolunu kesmez ama bu kerpiçlerden yüz binlerce afet gelir.

489 Kuş ona: *Zaten cihat da yol da böyle bir yol kesici olunca [farz] olur*, dedi.

490 Aslana benzeyen yiğit, [insanları] korumak, yardım etmek ve savaşmak için güvenli olmayan yola gelir.

491 Erlik damarı, yolcu düşmanla birlikte olduğunda ortaya çıkar.

492 O Peygamber kılıç peygamberi olduğu için ümmeti de saflar yaran yiğit kimselerdir.

493 Bizim dinimizde maslahat savaştadır, güçtedir. İsa dininde maslahat mağarada ve dağdadır.

494 [Avcı]: *Evet*, dedi, *yardım alır, gücü de olursa kişi kötülükleri gücüyle ezer*.

495 Güç olmayınca çekinmek daha iyi. Gücünün yetmeyeceği şeyden kaçmak için kolayca sıçrayıver.

496 [Kuş]: *İş için yürek doğruluğu gerek, yoksa dostun dostu eksik olmaz*, dedi.

497 Dost ol da sayısız dost gör; çünkü dostlar olmayınca, yardımsız kalakalırsın.

498 Şeytan kurttur, sen de Yusuf’a benzersin. Yakub’un eteğini bırakma a temiz kişi.

499 Kurt, çok zaman sürüden [ayrılıp] kendi başına giden kuzuyu kapar.

500 Sünneti ve cemaati terk eden kişi, vahşi hayvanların yurdunda kendi kanını içmez de ne yapar?

501 Sünnet yoldur, cemaatse yoldaşa benzer; yolsuz arkadaşsız dara düşersin.

502 Aklın düşmanı olan yoldaş değildir; elbiseni kapmak için bir fırsat arar durur.

503 Seni yağmalayabileceği bir sarp geçit bulmak için oraya kadar seninle birlikte gider.

504 Ya da o, ödleğin tekidir, korkuyu görürnce yoldan geri dönmek için ders vermeye başlar.

505 Ödlekliğinden arkadaşını da korkutur; böyle yoldaş düşman bil, dost değil.

506 [Bu yol] canla oynama yoludur, [oradaki] her sazlıkta sırça yürekli def edecek bir afet vardır.

507 Din yolu, bu yüzden fitnelerle ve kötülüklerle doludur; her muhannes tabiatının gideceği bir yol değildir.

508 Yoldaki bu korku, unu kepekten ayıran elek gibi, kişileri sınavı [ayırt eder].

509 Yol, nasıl [bir yoldur?] Ayak izleriyle dolu. Dost nasıl [bir dosttur?] Düşünceler merdiveni.

510 Farz edelim ki ihtiyatın yüzünden o kurt seni bulamadı; ama topluluk olmadan o neşeyi bulamazsın.

511 Bir yolda yalnız başına hoşça gidenin gidişi arkadaşlarıyla birlikte yüz kat hoş olur.

512 A yoksul, eşek, ağır canlılığına rağmen arkadaşları sayesinde neşelenir, güç bulur.

⁵¹³ [280a] Kervandan ayrı yürüyen eşeğe o yol, yorgunluktan dolayı yüz kat uzar.

⁵¹⁴ O çölü bir başına geçinceye kadar fazladan kaç kere şiş ve sopa yer.

⁵¹⁵ O eşek sana der ki: Eşek değilsen böyle yalnız gitme, bunu iyi dinle.

⁵¹⁶ Yolu gözeterek yalnız başına güzelce giden, hiç kuşkusuz dostlarla birlikte daha güzel gider.

⁵¹⁷ Her peygamber, bu doğru yolda mucize gösterdi, yoldaşlar aradı.

⁵¹⁸ Duvarların yardımı olmasa evler ve ambarlar nasıl yükselir?

⁵¹⁹ Her duvar birbirinden ayrı olsa, tavan havada asılı olarak nasıl durur?

⁵²⁰ Mürekkebin, kalemin yardımı olmasa kâğıtların üstüne nasıl yazı yazılır?

⁵²¹ Birisinin yere serdiği hasırı, [birbirine] örülmemiş olsa rüzgâr alıp götürür.

⁵²² Allah, her cinsi çift olarak yarattı, öyleyse sonuçlar topluluktan meydana geliyor demektir.

⁵²³ Heyecanla bir o söyledi, bir bu söyledi, bu anlamdaki tartışmaları uzadı da uzadı.

⁵²⁴ Mesnevî'yi kısa ve gönül alıcı hale getir; macerayı özlü ve kısa anlat.

⁵²⁵ Ondan sonra [kuş] dedi ki: *Bu buğdaylar kimin? [Avcı]: Vasisi olmayan bir yetimin emaneti*, dedi.

⁵²⁶ *Bana emanet edilmiş yetim malıdır, çünkü beni emin bilirler*, dedi.

⁵²⁷ [Kuş]: *Ben mustarip ve bitkin halde-*

yim, şu anda bana leş bile helâl, dedi.

⁵²⁸ *A emin, takvalı ve saygın kişi, haydi izin ver de şu buğdaydan yiyeyim.*

⁵²⁹ [Adam]: *Zarurete fetva veren de sensin, eğer zaruret olmadan yersen suçlu olursun*, dedi.

⁵³⁰ *Hatta zaruret olsa bile sakınmak daha iyi. Madem yiyeceksin, hiç olmazsa karşılığını ver.*

⁵³¹ Kuş, o anda kendisinden geçmiş, atı, başını yulardan çekmişti.

⁵³² O buğdayları yer yemez tuzakta kalakaldı; ne kadar Yâsin ve En'âm okudu.

⁵³³ Çaresiz kaldıktan sonra ister hayıflan ister ah et; bu kara duman, o hale düşmeden önce gerekti.

⁵³⁴ Hırs ve heves harekete geçti mi işte o zaman "ey feryada yetişen" demeye başla.

⁵³⁵ Çünkü o zaman Basra harap olmadan önceki zamandır. Ola ki Basra o yıkılıştan kurtulur.

⁵³⁶ Ey ağlayıp feryat edenim, bana, Basra ile Musul yıkılmadan ağla.

⁵³⁷ Bana ölümünden önce ağlayıp af dile, bana ölümünden sonra ağlama, sabret.

⁵³⁸ Ölümünden önce ağla ayrılığımı; ayrılık tufanından sonra ağlamayı bırak.

⁵³⁹ Şeytan, yolunu vurduğunda, işte o zaman Yâsin okumak gerek.

⁵⁴⁰ A bekçi, kervan kırılıp dökülmeden önce vur sopanı.

Hırsızlar, tacirlerin mallarını tamamen götürene kadar susan, ondan sonra da bağıra çağıra bekçilik etmeye kalkışan bekçinin hikâyesi

⁵⁴¹ Bir bekçi uyudu, hırsız eşyaları götürdü; [çaldığı] malları toprağın altına gömdü.

⁵⁴² Sabah olunca kervandakiler uyandılar; gördüler ki mallar, gümüşler, develer gitmiş.

⁵⁴³ Bunun üzerine ona: "Ey bekçi, söyle, bu

mallara ne oldu, bu eşyalar nerede?" dediler.

⁵⁴⁴ *Gece [yüzleri] örtülü hırsızlar geldiler; malları gözümüzün önünde çabucak götürdüler*, dedi.

⁵⁴⁵ İnsanlar: *A kum tepesine benzeyen [adam], peki sen necisin, ne yapıyordun, a beş para etmez*, dediler.

⁵⁴⁶ *Ben bir kişiydim, onlar silahlı, cesur, heybetli bir kalabalıktı*, dedi.

⁵⁴⁷ *Madem savaşıma umudun yoktu, “ey kerem sahipleri kalkın” diye bağırsaydın ya*, dediler.

⁵⁴⁸ [Adam şöyle cevap verdi]: *O sırada bana bıçak ve kılıç gösterip sus yoksa seni acımadan öldürürüz* dediler.

⁵⁴⁹ *O zaman korkudan ağzımı yumdum, ama [isterseniz] şimdi heyheyley edeyim, bağırıp çağırayım*.

⁵⁵⁰ *O zaman soluğumu bile kesmişlerdi, şimdi istediğiniz kadar bağırayım*.

⁵⁵¹ [Adamı] rezil eden Şeytan ömrünü alıp götürdükten sonra “Euzü” çekmek de tatsız tuzsuzdur, “Fâtiha” okumak da.

⁵⁵² Ağlayıp sızlamak şimdi de tatsız tuzsuzdur ama iyi bil ki gaflete düşmek ondan daha tatsız tuzsuzdur.

⁵⁵³ Şimdi tatsız tuzsuz da olsa, “Ey Aziz Allah, düşkünlere bir nazar et” diye ağlayıp sızla.

⁵⁵⁴ Zamansız da olsa zamanında da olsa gücün yeter, hiçbir şey senden yitip gitmez ey Allahım.

⁵⁵⁵ [280b] Talep edilen şey “*Kaybettiğinize yazıklanmayın*”²³ padişahının kudretinden nasıl yitip gider?

Kuşun tuzağa yakalanmasını, zahidin işine, hilesine ve riyakârlığına havale etmesi ve zahidin kuşa cevabı

⁵⁵⁶ O kuş: *Zahitlerin afsununu dinleyenin lâıyığı budur işte*, dedi.

⁵⁵⁷ Zahit: *Hayır*, dedi, *bu haksız yere yetimlerin malını yiyen beyinsizin lâıyığıdır*.

⁵⁵⁸ [Kuş], bunun üzerine öyle bir ağlayıp sızlamaya durdu ki derdinden tuzak da titredi avcı da.

⁵⁵⁹ *Gönlümdeki tezatlar yüzünden belim kırıldı, a sevgili, gel de ellerinle başımı okşa* [dedi].

⁵⁶⁰ *Başım, elinin altında rahata erer, senin elin nimet bahşetmede bir delildir*.

⁵⁶¹ *Gölgeni eksik etme başımın üstünden; kararsızım, kararsızım, kararsızım*.

⁵⁶² *A servinin, yaseminin kıskandığı, üzüntüyle gözlerimden uyku kaçtı*.

⁵⁶³ *Lâyık olmasam da, bir an için, üzüntüler içindeki şu liyakatsizin halini soruversen ne olur?*

⁵⁶⁴ Yokluk neyi hak ediyordu da lütfun

ona böyle kapılar açtı.

⁵⁶⁵ Keremin uyuz bir toprağa dokundu da yakasına duygu ışıklarından on inci koydu.

⁵⁶⁶ Beş dış duyu, beş gizli duyu, ölü bir meni bunlarla insan haline geldi.

⁵⁶⁷ Ey yüce ışık, senin başarıya erdirişin olmadan tövbe etmek, tövbenin bıyığına gülmekten başka nedir ki?

⁵⁶⁸ [Böylesi bir] tövbenin bıyıklarını tek tek yolarsın; tövbe bir gölgedir, sense aydınlık bir aysın.

⁵⁶⁹ A dükkânımı, evimi barkımı viran eden, yüreğimi sıkmaktasın, nasıl ağlayıp sızlanmayayım?

⁵⁷⁰ [Senden] nasıl kaçabilirim ki sensiz bir diri bile yok; senin efendiliğin olmadıkça kulun varlığı da yoktur.

⁵⁷¹ Ey canların aslı, al canımı; sensiz bu candan bıktım usandım çünkü.

572 Ben delilik mesleğine âşığım; hünerlilikten, usluluktan yana tokum ben.

573 [Delilik] ar [perdemi] yırtarsa, sırrı ifşa ederim; ne zamana dek bu sabır, bu ıstırap, bu sarsılış!

574 Elbise kenarındaki kıvrım gibi ar [perdesi] arkasına gizlendim; şu yorganın altından birdenbire sıçrayayım.

575 A dostlar, sevgili yolları bağladı; biz total ceylânlarız, oysa avcı aslan.

576 Böyle kan dökücü bir erkek aslanın elinde, ona teslim olmaktan, rıza göstermekten başka çare nerede?

577 Güneş gibi, ne uykusu var onun ne yemeği; [bu yüzden] ruhları da uykusuz, yemeksiz koymada.

578 Gel, ya ben ol, ya da benim huyumla huylan ki sana tecelli eden yüzümü gör [demekte].

579 [Yüzümü] görmediysen niye çılgına döndün böyle? Topraktın, neden dirilmek istiyorsun?

580 O sana yönsüzlükten ot vermediyse, can gözün nasıl oldu da o tarafta kaldı?

581 Kedi, delikten rızıklandığı için deli-

ğin başında bekler durur.

582 Bir başka kedi de kuş avlayıp yiyecek elde ettiği için damlarda gezinir.

583 Birisine dokumacılık kible olmuştur, öteki elbise parası için bekçilik yapar.

584 Birisinin de işi gücü yoktur, yüzünü mekânsızlığa tutmuştur; çünkü onun can gıdasını o yandan vermektedir.

585 İş, iradesini Allah'a verenin işidir; onun işi uğruna her işten kesilmiştir.

586 Başkaları şu birkaç gün, çocuklar gibi göç gecese kadar oyun oynarlar.

587 Uykudan sıçrayan uykuluyu vesveseler dadısı işveler edip [aldatır].

588 A canım, git uyu, der, bizi kimsenin seni uykudan sıçratmasına izin vermeyiz.

589 Su sesi duyan susuz kimse gibi, kendi kendini uykunun kökünden söküp çıkarmak lâzım.

590 Ben, susuzların kulağındaki su sesi-yim; yağmur gibi gökten gelirim.

591 Ey âşık, haydi sıçra, ıstıraptan kurtul; su sesi, susuz adam, ondan sonra da uyku... [Olur mu hiç?]

Bir âşık, sevgilisinin verdiği söze umut bağlayarak onun gösterdiği odaya geldi. Gecenin bir kısmını bekleyerek geçirdi ama uyuyakaldı.

Sevgilisi, vaadinde durmak için geldiğinde onu uyur halde görünce cebini cevizle doldurup gitti onu uyur bıraktı ve geri döndü. Bunun hikâyesi

592 [281a] Geçmiş günlerde bir âşık vardı, kendi zamanında sözüne sadık birisiydi.

593 Yıllarca ay [yüzlü sevgilisine] kavuşma kaydında kalmış, kendi padişahına şahmat olmuştur.

594 Arayan sonunda bulur; çünkü genişlik sabırdan doğar.

595 Sevgilisi bir gün: *Bu gece gel, senin için fasulye pişirdim*, dedi.

596 *Falanca odada gece yarısına kadar otur, gece yarısı sen çağırmadan ben gelirim.*

597 Adam, Ay tozun toprağın altından göründü diye kurban kesti, ekmekler dağıttı.

598 O dertli [âşık] geceleyin, o mağara arkadaşının vaadine ümitlenerek o odada oturdu.

599 Gece yarısından sonra sevgilisi de sözüne sadakat göstererek çıkageldi.

⁶⁰⁰ Âşığını uyuya kalmış halde gördü; yeninden küçük bir parça kesti.

⁶⁰¹ Sen daha çocuksun, şunu al da oynaya dur diye cebine birkaç tane ceviz koydu.

⁶⁰² Âşık, sabahleyin uykudan sıçrayıp uyanınca, yenini ve cevizleri gördü.

⁶⁰³ *Padişahımız, tümüyle doğruluk ve vefa; başımıza ne geliyorsa bizden geliyor, dedi.*

⁶⁰⁴ Ey uykusuz gönül, biz bundan eminiz, çünkü bekçi gibi damın üstünde sopa sallamadayız.

⁶⁰⁵ Cevizlerimiz şu değirmende kırıldı, derdimizi ne kadar anlatsak azdır.

⁶⁰⁶ A bizi kınayan, ne zamana dek bu macerayı duyuracaksın? Bundan böyle deliye öğüt verme.

⁶⁰⁷ Artık ayrılığın hilesini dinlemeyeceğim, bunu sınadım, daha kaç kez sınayacağım?

⁶⁰⁸ Bu yolda perişanlıktan, delilikten başka her şey uzaklıktır, yabancılıktır.

⁶⁰⁹ Haydi, o zinciri ayağıma vur; çünkü tedbir zincirini parçaladım ben.

⁶¹⁰ O ikbal sahibi sevgilimin kıvrım kıvrım saçlarından başka iki yüz tane zincir getirsen koparırım.

⁶¹¹ A kardeş aşkla namus [bir arada] doğru değil; ey âşık, namusun kapısında durma.

⁶¹² Artık soyunma, sureti bırakıp baştanbaşa can kesilme zamanım geldi çattı.

⁶¹³ Ey hayânın, düşüncenin düşmanı gel, ar ve hayâ perdesini yırttım ben çünkü.

⁶¹⁴ A büyüyle canın uykusunu bağlayan, sen şu âlemde ne katı yürekli bir sevgilisin.

⁶¹⁵ Ey atlı, haydi, sabrın boğazından tutup sık da aşkın gönlü serinlesin.

⁶¹⁶ A gönlümüzü yurt tutan, konak edi-

nen, ben yanmadıkça aşkın gönlü serinler mi hiç?

⁶¹⁷ Sen kendi evini yakıyorsun, yak. Kim caiz değildir diyebilir ki?

⁶¹⁸ A esrik aslan, yak bu evi; âşığın evi için böylesi evlâ.

⁶¹⁹ Bundan böyle bu yanışı kible edineceğim, ben mumum çünkü yanarak aydınım.

⁶²⁰ A babam, uykuyu bırak bu gece, bir geceliğine uykusuzlar mahallesinden geç de,

⁶²¹ Şu mecnuna dönenlere, şu pervane gibi vuslat uğruna ölenlere bir bak.

⁶²² Halkın, aşka gark olmuş şu gemisine bir bak; aşkın boğazı bir ejderha kesilmiş sanki.

⁶²³ Görünmeyen, ama gönüller çalan bir ejderha; dağ gibi akılları çekip kapalı bir kehribar.

⁶²⁴ Akli ondan haberdar olan her aktar, tablalarını ırmağa döktü.

⁶²⁵ Var git, çünkü sonsuza dek çıkmazsın bu ırmaktan, gerçekten de onun tek bir eşi dengi yoktur.

⁶²⁶ A yalancı gözünü aç da bak, ne zamana kadar ben şunu bunu bilmem diyeceksin?

⁶²⁷ İki yüzlülük ve yoksunluk vebasından kurtul da "*Hayy ve Kayyum*"²⁴ olan [Allah'ın] âlemine gir.

⁶²⁸ Böylece görmüyorum'un görüyorum'a dönsün; şu bilmiyorum'ların biliyorum olsun.

⁶²⁹ Sarhoşluktan geç de sarhoşluk verici ol; bu renkten renge geçişten onun sebatına göç et.

⁶³⁰ Bu sarhoşlukla daha ne kadar nazlanacaksın, yeter artık. Her mahalle başında bunca sarhoş var.

⁶³¹ İki âlem de sevgilinin sarhoşlarıyla dolsa, hepsi birdir ve “o bir” değersiz değildir.

⁶³² Onlar, çokluk yüzünden de değersiz olmazlar. Kimdir değersiz olan? Bedene tapan cehennemlik.

⁶³³ Dünya, güneşin ışıısıyla dolsa bile, onun güzel yalımlının harareti değersiz olur mu hiç?

⁶³⁴ Ama bununla beraber sen yine de yücelere çık; çünkü Allah'ın arzı geniştir ve sana boyun eğmiştir.

⁶³⁵ Bu sarhoşluk, yüce bir doğana benzer, ama kutluluk yerinde ondan daha yüceleri de vardır.

⁶³⁶ Var git, seçkinlikte, ruh üflemede, sar-

hoşlukta ve sarhoş etmede bir İsrâfil kesil.

⁶³⁷ Sarhoşun gönlü mizah düşüncesine kapıldı mı “onu bilmem bunu bilmem” [demeyi] meslek edinir.

⁶³⁸ [281b] “Bunu bilmem, onu bilmem” ne içindir? Onun kim olduğunu biliyoruz demen için.

⁶³⁹ Sözde bir şeyi olumsuzlamak, [aslında] onun ispat etmek içindir; olumsuzlamayı bırak da ispattan başla.

⁶⁴⁰ Bu değil, o değil'i bırak da haydi “var olanı” öne sür.

⁶⁴¹ Yok'u bırak da var olana tap, bunu da o sarhoş Türk'ten öğren a babacığım.

Mahmur Türk beyinin sabah erken vakitte çalgıcı istemesi ve “Yüce Allah'ın dostlarına hazırladığı bir şarabı vardır, içince sarhoş olurlar, sarhoş olunca da tertemiz hale gelirler...” hadisinin tefsiri.

*Şarap, sırlar küpünde şunun için köpürür:
Kim her şeyden sıyrılıp geçmişse, o içsin o şarabı.*

Yüce Allah “İyi kişiler içerler” buyurmuştur.

*Senin içtiğin şarap haramdır.
Bizse, helâl [olan şaraptan] başka bir şarap içmeyiz.*

*Gayret et de varlığa ulaş.
Allah şarabıyla mest ol.*

⁶⁴² Yabancı bir Türk seher vakti uyandı; sarhoşluğun mahmurluğuyla çalgıcı istedi.

⁶⁴³ Can çalgıcısı, sarhoşların canına dosttur; sarhoşun mezesi, gıdası ve kuvveti odur.

⁶⁴⁴ Çalgıcı onları sarhoşluğa doğru çeker de bir kez daha çalgıcının soluğundan sarhoşluğu tadarlar.

⁶⁴⁵ O Hak şarabı, [insanı] o çalgıcıya götürür; bu beden şarabı da bu çalgıcıdan gıdalanır.

⁶⁴⁶ Sözde her ikisinin de adı birdir, ama bu Hasan'dan o Hasan'a arada çok fark vardır.

⁶⁴⁷ Anlatışta bir söz benzerliği var, ama gökyüzü nerede, ip nerede?

⁶⁴⁸ Sözdeki birlik/ortaklık hep yol kesicidir; kâfırle müminin birliği/ortaklığı beden bakımındandır.

⁶⁴⁹ Bedenler, ağzı kapalı testilere benzerler; her testide ne var, sen ona bak.

⁶⁵⁰ O bedenin testisi abıhayatla dolu; bu beden testisiyse ölüm zehriyle.

⁶⁵¹ [Kabın] içindekine bakarsan padişah-sın; kabına bakarsan yolunu kaybedersin.

⁶⁵² Sözü şu beden gibi bil, anlamını da içindeki can gibi.

⁶⁵³ Beden gözü daima bedeni görür; can gözüyse hünerlerle dolu canı görür.

⁶⁵⁴ Demek ki Mesnevi'deki sözlerin görünüşündeki suret saptırıcı, anlam yol göstericidir.

⁶⁵⁵ [Allah] Kur'an'da: "*Bu Kur'an, gönlü yüzünden kimine yol gösterir, kimini saptırır*" buyurmuştur²⁵.

⁶⁵⁶ Allah Allah! Ârif şarap dedi mi [sen onu yok sanma]; ârifin katında bir şey yok olur mu hiç?

⁶⁵⁷ Sen [bundan] şeytanın [içtiği] şarabı anlarsan, Rahman'ın şarabı nasıl vehmine gelecek senin?

⁶⁵⁸ Çalgıyla şarap, bu ikisi [birbirine] eştir; bu ona, o da buna koşarak gelir.

⁶⁵⁹ Mahmurular çalgının soluğuyla gıdalanırlar; çalgıcılar onları meyhaneye çeker götürür.

⁶⁶⁰ O, meydanın başı, bu da sonudur;

gönül, onun çevgeninde topa dönmüştür.

⁶⁶¹ Başta ne varsa, kulak oraya yönelir gider; başta safra varsa, [beraberinde] sevda da olur.

⁶⁶² Ondan sonra bu ikisi kendinden geçiş [âlemine] doğru giderler; orada babayla oğul bir olurlar.

⁶⁶³ Sevinçle keder barışınca bizim Türk çalgıcıları uyandırdı.

⁶⁶⁴ Çalgıcı uyku getirici bir beyit tutturdu: "*A kendisini görmediğim, bana bir kadeh sun.*"

⁶⁶⁵ *Sen benim yüzümsün, kendi yüzümü görmezsem buna şaşılmaz. Yakınlığın sonu, şüphe perdesine [girmektir].*

⁶⁶⁶ *Sen benim aklımsın, karışık şeylerin birbirine benzemesinin çokluğu yüzünden seni göremezsem şaşılmaz buna.*

⁶⁶⁷ *İşte geldin, sen bana şah damarımdan daha yakınsın. [Sana] nasıl "ey" derim; "ey" uzaktakine sesleniştir.*

⁶⁶⁸ *Yanımdakini, yabancından gizlemek için, ıssız çöle seslenip onları yanıltırım.*

Bir körün Mustafa'nın -ona selâm olsun- evine gelmesi, Âişe'nin -Allah ondan razı olsun- kördan kaçması, Peygamber -ona selâm olsun- "Niçin kaçyorsun? O seni görmüyor" deyince Âişe'nin -Allah ondan razı olsun

[282a] Peygamber'e -ona selâm olsun- cevabı

⁶⁶⁹ Peygamberin huzuruna bir kör girdi: *Ey her hamur tandırına/teknesine azık ih-san eden, dedi.*

⁶⁷⁰ *A sulara bey olan, işte ben susuzum, a benim sâkim, medet, medet!*

⁶⁷¹ O kör kapıdan içeri giriverince, Âişe örtünmek için aceleyle kaçtı.

⁶⁷² Çünkü o temiz kadın, kıskanç Peygamber'in kıskançlığından haberdardı.

⁶⁷³ Daha güzel olanın kıskançlığı daha fazla olur; çünkü kıskançlık nazdan doğar a oğullarım.

⁶⁷⁴ Kokmuş kocakarılar, çirkinliklerini, yaşlılıklarını bildiklerinden kocaları için kuma alırlar.

⁶⁷⁵ Ahmed'inki gibi bir güzellik iki ci-handa kimde var? Allah'ın ışığı yardımcı çünkü ona.

⁶⁷⁶ İki cihanın da nazı ona yaraşır, kıskançlık güneşten yüz kat [parlak olana] yaraşır.

⁶⁷⁷ [Der ki]: Ey yıldızlar! Topumu Zühale' attım; siz çevirin yüzünüzü.

⁶⁷⁸ Benim eşsiz benzersiz parlaklığım da yok olun; yoksa ışığının önünde rezil rüsva olursunuz.

⁶⁷⁹ Ben keremimden her gece kaybolurum, [aslında] gitmem, ancak gider gibi görünürüm.

⁶⁸⁰ Böylece siz bensiz, yarasa gibi bir ge-

cecik şu uçulacak yerin çevresinde kanat çırparak uçarsınız.

⁶⁸¹ Tavus kuşları gibi kanatlarınızı gösterir, yine sarhoş olur, baş çeker, ululanırsınız.

⁶⁸² Ama Ayaz'a mum/ışık kesilen çarık gibi, o çirkin yapılı ayaklarınıza bakmazsınız.

⁶⁸³ Benlik yüzünden sol taraftakilerden olmayın diye sabahleyin kulağınızı çekmek için yüz gösteririm.

⁶⁸⁴ Bunu bırak, bu söz uzundur çünkü; "ol" emri [sözü] uzatmayı men etmiştir.

Mustafa'nın -ona selâm olsun- "Âişe, gönlümden geçenden haberdar mı yoksa zahirdeki sözü mü taklit ediyor?" diye anlamak için,
"Niçin gizleniyorsun? Gizlenme. Kör seni görmüyor ki" diyerek
Âişe'yi -Allah ondan razı olsun- sınaması

⁶⁸⁵ Peygamber onu sınamak için: *O seni görmüyor, o kadar da saklanma*, dedi.

⁶⁸⁶ Âişe "*O beni görmüyorsa ben onu görüyorum*" diye elleriyle işaret etti.

⁶⁸⁷ Bu öğütlerin benzetmelerle, temsillerle dolu oluşu, aklın ruhun güzelliğini kıskanmasındandır.

⁶⁸⁸ Ruh, bu denli gizlilik sahibiyken, aklın onu bunca kıskanması nedendir?

⁶⁸⁹ A kıskanç huylu! Nuru, yüzünü örtmüş olanı kimden gizliyorsun?

⁶⁹⁰ Bu güneş yüzünde örtü olmaksızın gitmede; ışığının fazlalığı yüzüne örtü keşilmede.

⁶⁹¹ Güneşin bile eserini göremediği kimseyi kimden gizliyorsun a kıskanç?

⁶⁹² Ama bedenimdeki kıskançlık bundan da öte, onu kendimden bile gizlemek isterim.

⁶⁹³ Pek şiddetli olan kıskançlık ateşim yüzünden iki gözümle, iki kulağımla savaşımadayım ben.

⁶⁹⁴ A can, a gönül! Madem bu denli kıskançsın, öyleyse kapat ağzını, söylenmeyi bırak.

⁶⁹⁵ Ama susarsam, o güneş, bir başkayandan perdesini yırtacak diye korkuyorum.

⁶⁹⁶ Sözümüz suskunlukta daha açık seçik; çünkü o istek men edildikçe daha çok artar.

⁶⁹⁷ Deniz coşup gürledi mi, gürleyişi köpüğe döner; "*Bilinmek istedim*"²⁶ coşkusu kesilir.

⁶⁹⁸ Söz söylemek o pencereyi kapatmaktır; sözü ortaya çıkarmak onu gizlemenin ta kendisidir.

⁶⁹⁹ Gülün yüzüne karşı bülbülce şakı da onları gülün kokusuyla oyalasın.

⁷⁰⁰ Kulakları, sözle oyalandıkça, akılları gülün yüzünü doğru uçup gitmez.

⁷⁰¹ Şu pek aydın olan güneşin karşısında, her kılavuz gerçekte bir yol kesicidir.

Türk beyinin meclisinde şu gazeli okumaya başlayan çalgıcının hikâyesi

702 *Gül müsün, süsen mi, servi misin yoksa ay mı bilmiyorum.*

703 *Bu perişan âşıktan ne istersin bilmiyorum.*

Türk'ün de "Bildigini söyle" diye bağırması [282b] ve çalgıcının o beye cevap vermesi

704 Çalgıcı, sarhoş Türk'ün önünde ezgi perdesi altında elest sırlarını [söylemeye] başladı.

705 Bilmem ki ay mısın, put mu? Bilmem ki benden ne istersin?

706 Bilmem ki sana nasıl hizmet edeyim? Susayım mı yoksa [övgünü] dile getireyim mi?

707 Ne gariptir ki benden ayrı değilsin; ama bilmiyorum ben neredeyim, sen neredesin?

708 Beni nasıl çekiyorsun bilmiyorum, bazen yanına alıyor, bazen kanlara batırıyorsun?

709 Böylece "bilmiyorum" diye açtı ağzını, bir bilmiyorum, bilmiyordumdu tutturdu.

710 Şaşkınlığından bilmiyorum [sözü] haddi aşınca, bu harareten bizim Türk'ün yüreği daraldı.

711 O Türk fırladığı gibi topuzu çekti, çalgıcının üzerine varıp başına dikildi.

712 Çavuşun biri eliyle topuzu tutup: *Hayır, şu anda çalgıcıyı öldürmek kötü olur*, dedi.

713 [Türk]: *Bu ölçüsüz hesapsız tekerleme-*

si canıma yetti, ben de onun kafasını ezeceğim, dedi.

714 *A kaltaban, bilmiyorsan halt yeme; yok eğer biliyorsan sadede gel.*

715 *A sersem, bildiğini söyle, bilmiyorum, bilmiyorum diye uzun edip durma.*

716 *A ikiyüzlü ben "Neredensin?" diyorum, sen "Ne Hera'tanım ne Belh'ten" diyorsun.*

717 *Ne Bağdat'tanım ne Musul'dan, ne Taraz'dan, "değilim, değilim" diye yolu uzatıp duruyorsun.*

718 *Haydi "Ben nereliyim"ın [cevabını] söyle de kurtul; burada maksadı süsleyip söylemek aptallıktır.*

719 *Ya da sabahleyin ne yedin diye sordugumda "Ne şarap, ne kebab" diyorsun.*

720 *Ne kurutulmuş et, ne tirit, ne mercimek... Ne yediysen sadece onu söyle, yeter.*

721 *Bu sözü uzun uzadıya gevelemek niçin? Çalgıcı, Maksadım gizli olduğundan, dedi.*

722 *Senin "yok/değil" deyişinin karşısında "var" ürküyor, var'dan bir koku alabilesin diye yok/değil dedim.*

723 *Ben bu sazi, "değil" ile çalıyorum; öldüğünde ölüm sırları söyler sana.*

Peygamberin -ona selâm olsun- "Ölmeden önce ölünüz" sözünün tefsiri.

A dost, Yaşamak istiyorsan ölmeden önce öl. Çünkü İdris böyle bir ölümle bizden önce cennetlik oldu.

724 Nice zamandır can çekiştin, [ama yine de] perde ardındasın; çünkü asıl olan ölmekti, sense ölmedin.

725 Ölmediğin sürece can çekişme bitmez, merdivenin sonuna ulaşmadan dama çıkamazsın.

⁷²⁶ [Merdivenin] yüz ayağından ikisi eksik olsa, [çıkma] çabalayan dama namahrem olur.

⁷²⁷ Yüz kulaç ipin bir kulacı eksik olsa, kuyudan kovaya su nasıl dolar?

⁷²⁸ A beyim, son yükü de içine koymadıkça bu gemiyi batmış halde bulamazsın.

⁷²⁹ Son yükü işi gören asıl bil, vesvese ve azgınlık gemisini o batıran odur.

⁷³⁰ Akıl gemisi batınca [insan] şu gök kubbede güneşe döner.

⁷³¹ A Taraz mumu, sen ölmediğin için can çekişmen uzadı, sabahleyin söner.

⁷³² Bil ki “biz” yıldızları gizlenmedikçe dünya güneşi gizlidir.

⁷³³ Topuzu kendine vur da benliğini kır; çünkü beden gözü, kulaktaki pamuğa benzer.

⁷³⁴ A alçak, topuzu kendine vuruyorsun kendine, benim işlerimdeki benlik, senin yansıman.

⁷³⁵ Benim suretimde kendi yansımanı görmüş, kendini öldürmek için coşup köpürmüşsün.

⁷³⁶ Tıpkı kuyuya girip de kendi yansımasını kendisinin düşmanın sanan o aslan gibi.

⁷³⁷ “Yok”, hiç şüphesiz “var”ın zıddıdır; böylece az da olsa zıt sayesinde [bir başka] zıddı bilirsin.

⁷³⁸ Bu zamanda zıddı değıllemekten/ yok demekten başka anlatış yolu yoktur; şu yaratılıştta tuzaksız bir an bile yoktur.

⁷³⁹ A akıl sahibi, o sana perdesiz lâzım; ölümü seç de o perdeyi yırt.

⁷⁴⁰ Ama bu mezara girdiğin ölüm gibi değildir; nurlara batacağın bir dönüşüm ölümüdür.

⁷⁴¹ Erkek, yetişkin olunca o çocukluk ölür; Rûmî/beyaz olur; zenciliğın rengi yok olur.

⁷⁴² Toprak altın olunca toprak görünüşü kalmaz; üzüntü genişliğe dönünce kederlilik dikenini kalmaz.

⁷⁴³ Mustafa, bunun için: “*A sırları arayan, ölüyü diri [gibi] görmek ister misin?*” dedi.

⁷⁴⁴ [283a] Yeryüzünde diriler gibi yürür, ölmüş ama canı göklere ağmıştır.

⁷⁴⁵ Şu anda canının yurdu yücelerdedir, ölse bile ruhu için göç yoktur.

⁷⁴⁶ Çünkü o ölmenden önce göç etmiştir, buysa ölmekle anlaşılır akılla değil.

⁷⁴⁷ [Bu bir] göçtür ama halkın canının göçüşü gibi değil; bir makamdan bir makama göçmek gibidir.

⁷⁴⁸ Kim yeryüzünde böyle açıkça yürüyüp giden bir ölü görmek isterse,

⁷⁴⁹ Takva sahibi Ebu Bekir’i görsün, o doğruluğunun çokluğu (sıddık oluşu) yüzünden mahşerdekilere bey olmuştur.

⁷⁵⁰ Şu yaratılıştta Sıddık’a bak da mahşere olan tasdikini artsın.

⁷⁵¹ Demek ki Muhammed peşin peşin yüzlerce kıyametti; çünkü o çözüp bağlayış yokluğunda erimiş yok olmuştu.

⁷⁵² Ahmet bu dünyaya ikinci defa doğmuştu; o apaçık yüzlerce kıyametti.

⁷⁵³ Ona kıyameti sorup dururlardı: “*Ey kıyamet! Kıyamete ne kadar yol var?*” [derlerdi].

⁷⁵⁴ Hal diliyle sık sık: “*Birisi, mahşerden haşrı soruyor*” derdi.

⁷⁵⁵ Bunun için o güzel haberli Peygamber: “*Ey ulular, ölmenden önce ölün*” sırrını söyledi.

⁷⁵⁶ Nitekim ben de ölmenden önce öldüm de bu sesi, bu şöhreti o yandan getirdim.

⁷⁵⁷ Öyleyse kıyamet ol da kıyameti gör; her şeyi görmenin şartı budur.

⁷⁵⁸ İster ışıklar olsun ister karanlıklar, o olmadıkça²⁷ onu tümüyle bilemezsin.

759 Akıl olursan akıllı tümüyle bilirsin;
aşk olursan aşkın alevini bilirsin.

760 Buna uygun bir anlayış bulunsaydı,
bu iddianın delilini açıkça söylerdim.

761 İncir yiyen bir kuş konuk olarak gel-
se, bu yanda incir çok ve değersizdir.

762 Bütün dünyada [ne kadar] erkek ve
kadın varsa her an can çekişmekte, öl-
mektedir.

763 Onların sözlerini, babanın o anda
oğluna söylediği vasiyet say.

764 Böylece bununla ibret ve rahmet
yeşersin, buğzun, kıskançlığın ve kinin
kökü kesilsin.

765 Sen akrabana da bu niyetle bak da
onun can çekişmesine yüreğin yansın.

766 Gelecek olan her şey gelir, bunu pe-
şin peşin [olmuş] bil; dostunu can çekiş-
mede, yok olmada bil.

767 Garazlar bu bakışa perde kesiliyorsa,
bu garazları koynundan dışarı at.

768 Bunu yapamazsan kuru kuruya bir
âcizlik içinde kalma; bil ki âcizle birlikte
seçkin bir acze düşüren var.

769 Âcizlik bir zincirdir, [birisi] sana o
zinciri takmıştır; öyleyse gözü zinciri ta-
kana doğru açmak gerek.

770 “Ey hayat [yolunu] gösteren, ben ser-
besttim, bağlandım kaldım, bu neden?”
diye yalvar yakar.

771 Kötülüğe adımımı pek sert bastım,
[onun için] kahrınla her an hüsrân için-
deyim [de].

772 Senin öğütlerine karşı sağırdım, put
kıрма iddiasındaydım ama put yapmak-
taymışım.

773 Senin sanatını/yaratışını anmak mı
farz yoksa ölümü anmak mı? Ölüm, ha-
zana benzer, sense yaprakların aslısın.

774 Şu ölüm yıllardır davulcuğunu çalar
ama senin kulağın zamansız oynar.

775 [İnsan] can çekişirken candan “Ah
ölüm” der. Ölüm seni şimdi mi kendisin-
den haberdar etti?

776 Bağarmaktan boğazı kısıldı şu ölümün,
hayret verici darbelerden dolayı patladı.

777 [Oysa] sen kendini ince işlere kaptır-
dın da ölümün sırrını şimdi anladın.

Ömrünü heder edip ölüm anının darlığında tövbe istiğfar etmeye
başlayan gafil kişinin, her yıl Aşura günlerinde Antakya
kapısında yas tutan Halep Şiilerine benzetilmesi ve
yabancı bir şairin yoldan çıkagelip “Bu feryat figan neyin
matemi içindir?” diye sorması

778 Âşura günü, bütün Halepliler geceye
dek Antakya kapısında olurlar.

779 Erkekli kadınlı büyük bir topluluk bir
araya gelir, o hanedanın²⁸ yasını tutarlar.

780 Şiiler, Aşura günü, Kербela [hadisesi]
için ağlaya ağlaya ağıt yakarlar.

781 O hanedanın Yezit’ten ve Şimr’den
gördükleri zulümleri, mihnetleri sayarlar.

782 [Başlarına gelen] musibetler, iyi kötü

olaylar hakkında feryatları yükselir, bütün
ova ve çöl [o seslerle] dolar.

783 Yabancı bir şair, Aşura günü çölden
çıkageldi de o haykırışları duydu.

784 [283b] Şehri bırakıp o yana yürüdü,
o heyahuyu araştırmaya başladı.

785 Bu üzüntü nedir, bu yas kimin için
tutuluyor diye sora sora araştırmaya
başladı.

⁷⁸⁶ Bu ölen ulu bir bey olsa gerek, böyle bir topluluk küçük iş değil, [dedi].

⁷⁸⁷ Onun adını ve lakaplarını anlatın bana; çünkü ben yabancıyım, sizse köydensiniz.

⁷⁸⁸ Adı, mesleği, özellikleri nedir? Söyleyin de onun lütuflarına dair bir mersiye söyleyeyim.

⁷⁸⁹ Ben şair bir adamım, [ona] bir mersiye düzeyim de buradan azık ve yiyecek elde edeyim.

⁷⁹⁰ Birisi ona: “Hey, deli misin nesin? Sen

Şii değil misin, ehlibeyt düşmanı mısın?” dedi.

⁷⁹¹ Âşura gününün, o canın yasını [tutmanın] yüz yıl [yaşamaktan] daha yeğ olduğunu bilmiyor musun?

⁷⁹² Bu üzüntü mümin için nasıl değersiz olur? Küpeye duyulan aşkın değeri kulağa duyulan aşk kadardır.

⁷⁹³ O tertemiz ruhun yası, müminin katında yüzlerce Nuh tufanından daha ünlüdür.

O şairin Halep Şiilerini kınamak için nükte söylemesi

⁷⁹⁴ Şair: “Evet ama Yezid’in devri nerede? Bu keder ne zaman olmuş? [Bu haber] buraya ne kadar geç gelmiş?” dedi.

⁷⁹⁵ Körlerin gözleri bile o kötülüğü gördü; sağırın kulakları bile o hikâyeyi işitti.

⁷⁹⁶ Siz şimdiye kadar uyumuş muydunuz ki şimdi yasla elbisenizi yırtıyorsunuz?

⁷⁹⁷ A uyumuş olanlar, kendinize yas tutun; çünkü bu ağır uyku kötü bir ölüm.

⁷⁹⁸ Sultan’a mensup ruh zindandan kurtuldu; ne diye elbisemizi yırtalım, ne diye elimizi ısıralım?

⁷⁹⁹ Din sultanı olduklarından bağı kırıdıkları zaman sevinç çağı gelir onlara.

⁸⁰⁰ Devlet/talih otağına doğru koştular, tomruğu ve zinciri [kırıp] attılar.

⁸⁰¹ Onlardan zerre kadar haberin olsaydı [bilirdin ki ölüm günü] onlar için saltanat, güzellik ve padişahlar padişahlığı günüdür.

⁸⁰² Haber yoksa var git kendine ağla; çünkü [bu dünyadan] göçmeyi ve mahşeri inkâr ediyorsun.

⁸⁰³ Bu eski topraktan başka bir şey görmediği için kendi harap gönlüne ve dini ne ağıt yak.

⁸⁰⁴ Görüyorsa neden yiğit, destekçi, serdengeçti ve tokgözlü değil?

⁸⁰⁵ Yüzünde din şarabının verdiği kutluluk nerede? Denizi gördüysen hani cömertlik eli?

⁸⁰⁶ Irmağı gören suyu esirgemez; hele de o denizi ve bulutu gören...

Allah’ın rızık vericiliğini, hazinelerini ve rahmetini görmeyen muhteris adamın, büyük bir harman yerinde, bir tek buğday tanesiyle uğraşan, çoşan, [üstüne] titreyen, acele acele çeken ve o harmanın genişliğini görmeyen bir karıncaya benzetilmesi

⁸⁰⁷ Karınca, güzelim harmanlara karşı kör olduğundan bir [buğday] tanesinin üstüne titrer.

⁸⁰⁸ Öylesine değerli bir yığını görmediğinden hırsıyla ve korkuyla o taneyi çeker.

⁸⁰⁹ Harman sahibi: A körlüğü yüzünden önündeki şey yok olan, der,

⁸¹⁰ Sen bizim harmanlarımızdan [sadece] o taneyi gördün de ona candan sarıldın.

⁸¹¹ A görünüşte zerre olan, Zühal’i gör; to-

pal bir karıncasın, git, Süleyman'ı gör.

⁸¹² *Sen şu beden değilsin, sen o gözsün; canı görmüş olsan bedenden kurtulursun.*

⁸¹³ İnsan gözdür/görüşdür, gerisi et ve deridir; insanın değeri gözünün gördüğü şey kadardır.

⁸¹⁴ Küpün ağzı denize doğru açık olursa, ıslaklığıyla dağı batırır.

⁸¹⁵ Küpün canından denize doğru bir yol çıkınca, o küp Ceyhun'a üstün gelir.

⁸¹⁶ Bu nedenle söyleyen Ahmed'in dili olsa da "De ki"²⁹ sözü [aslında] denizin³⁰ sözüdür.

⁸¹⁷ Onun sözleri tamamıyla denizin incileriydi, çünkü gönlünün denizle bağı vardı.

⁸¹⁸ Denizin ihsanı bizim küpümüzden olduktan sonra, bir balıkta denizin bulunmasına şaşılır mı?

⁸¹⁹ Duygu gözü, gelip geçici surette donup kalmıştır; sen onu gelip geçici olarak görürsün, oysa o yerli yerindedir.

⁸²⁰ Bu ikilik, şaşı gözün özelliğidir; yoksa evvel âhirdir âhir de evvel.

⁸²¹ Hey! Bu neyle anlaşılır? Dirilişle. Dirilişi ara, diriliş konusunda tartışmayı kısa kes.

⁸²² Diriliş gününün şartı, önce ölmektir; çünkü diriliş, ölüden diri çıkarmaktır.

⁸²³ [284a] Cümle âlem yokluktan korktuğu için yolu şaşırmıştır, oysa o (yokluk) sığınaktır.

⁸²⁴ Bilgiyi nerede arayalım? Bilgiyi terk etmede. Barışı nerede arayalım? Barışı terk etmede.

⁸²⁵ Varlığı nerede arayalım? Varlığı terk etmede. Elmayı nerede arayalım? Eli terk etmede.

⁸²⁶ A güzel yardımcı, yine sen yok olanı gören gözü var olanı gören göz haline getirebilirsin.

⁸²⁷ Yokluktan meydana gelen göz, varlı-

ğın özünü de hep yok gördü.

⁸²⁸ İki göz değişip nurlanınca şu düzgün, düzenli dünya mahşere döner.

⁸²⁹ Bu gerçekler, onu anlamak bu ham kişilere haram olduğu için eksik görünür.

⁸³⁰ Hak cömert olsa da güzel cennetlerin nimetleri cehennemliğe haramdır.

⁸³¹ Ebedî ahde vefa edenlerden olmadığı için cennet balı ağzına acı gelir.

⁸³² Müşteri olmayınca ticaret için eliniz nasıl oynar?

⁸³³ Bakan kişi nasıl alışveriş ehli olur? O bakan kişi gezip dolaşma sersemidir.

⁸³⁴ Bu kaç, şu kaç diye vakit geçirmek, dalga geçmek için sora sora [dolaşır].

⁸³⁵ Usancından senden mal ister; oysa o kimse ne müşteridir, ne mal peşindedir.

⁸³⁶ Mala yüz defa bakar, yüz defa geri verir; o kim kumaş ölçmek kim? [Ölçse ölçse] rüzgâr ölçer o.

⁸³⁷ Nerede müşterinin gelişi, gösterişi, heybeti; nerede serseri bir dalgacının alaycılığı?

⁸³⁸ Bir pula bile sahip değilken, alay etmekten başka ne için cüppe arar?

⁸³⁹ Ticaret için bir sermayesi bile yok, öyleyse ha onun çirkin şahsı, ha gölgesi.

⁸⁴⁰ Bu dünya pazarında sermaye altındır, oradaki sermayeyse aşk ve iki yaşlı gözdür.

⁸⁴¹ Sermayesi olmadan pazara gidenin ömrü geçer de [pazardan] aceleyle eli boş döner.

⁸⁴² Hey kardeş neredeydin? Hiçbir yerde. Hey yemek için ne pişirdin? Hiç çorbası.

⁸⁴³ Müşteri ol da elim oynasın, gebe maddenimden la'l doğsun.

⁸⁴⁴ Müşteri gevşek ve soğuk da olsa dine davet et, çünkü davet varittir.

⁸⁴⁵ Doğanı uçur ruh güvercinini yakala; davet yolunda Nuh'un yolunu tut.

⁸⁴⁶ Allah için kulluk et; halkın kabulüyle reddiyle ne işin var?

Gece yarısı bir evin kapısı önünde sahur davulu çalan şahsın hikâyesi.
 Komşunu ona: *"Daha gece yarısı, sahur vakti değil. Üstelik bu evde kimse yok, kimin için davul çalıyorsun"* demesi ve davulcunun ona cevap vermesi

⁸⁴⁷ Birisi, bir kapı önünde sahur davulu çalıyordu; büyük bir adamın evinin ve avlusunun önüydü.

⁸⁴⁸ Gece yarısı canla başla sahur davulu çalıyordu. [Oradan geçerken] konuşan biri ona: *A yardım isteyen*, dedi,

⁸⁴⁹ *İlk önce bu davulu sahur zamanı çal, gece yarısı bu gürültü patırtı olmaz.*

⁸⁵⁰ *Sonra da bu evin içinde kimse var mı bir anla a hevesli adam.*

⁸⁵¹ *Burada şeytandan, periden başka kimse yok, niçin zamanını boşa harcıyorsun?*

⁸⁵² *Davulu bir kulak için çalıyorsun ama kulak nerede? Anlamak için akıl gerek ama akıl nerede?*

⁸⁵³ [Davulcu]: *Sen [sözünü] söyledin, şimdi bu kulun cevabını duy da şaşkınlık ve ıstırap içinde kalma*, dedi.

⁸⁵⁴ Sana göre şu anda gece yarısı olsa da benim için neşe sabahı yaklaştı.

⁸⁵⁵ Her yenilgi benim katımda zafere döndü, bütün geceler gözümde gündüz kesildi.

⁸⁵⁶ Nil ırmağının suyu sana göre kandır, ama bana göre kan değil, sudur ey akıllı kişi.

⁸⁵⁷ Sana göre demir ve mermer olan, Davud peygambere göre yumuşak bir mumdur.

⁸⁵⁸ Dağ senin önünde ağır ve cansızdır, ama Davud'un önünde usta bir çalgıcıdır.

⁸⁵⁹ O ufak taşlar senin önünde sessizdir, ama Ahmed'in önünde açık bir dille dua ederler.

⁸⁶⁰ Mescidin direği senin önünde bir ölüdür, Ahmed'in önündeyse gönlünü

kaptırmış bir âşıktır.

⁸⁶¹ Dünyanın bütün parçaları halkın önünde ölüdür, Allah'ın huzurundaysa bilgili ve boyun eğici.

⁸⁶² "Bu evde, bu konakta kimse yok, şu davulu niye çalıyorsun?" dedin.

⁸⁶³ Bu halk, Allah için altınlar verir, yüzlerce iyiliğin ve caminin temelini atar.

⁸⁶⁴ Sarhoş âşıklar gibi, uzun hac yolunda mallarını ve canlarını güzelce feda ederler.

⁸⁶⁵ [284b] O evde kimse yok derler mi hiç? Aksine ev sahibi [evin içinde] gizli olan bir candır.

⁸⁶⁶ Allah'ın nuruyla nurlanan sevgilinin konağını dolu görür.

⁸⁶⁷ Nice dopdolu, kalabalık konaklar vardır ki işin sonunu görenlerin gözüne boş görünür.

⁸⁶⁸ Her kimi istersen Kâbe'de ara da o derhal gözünün önünde belirversin.

⁸⁶⁹ Üstün ve yüce bir suret Allah'ın evinden nasıl boş olur?

⁸⁷⁰ O [her yerde] hazırdır, kapıya ihtiyacı yoktur; başka insanlarsa [oraya] ihtiyaç için gelirler.

⁸⁷¹ [Kâbe'ye gidenler] neden bir ses duymadan "Lebbeyk³¹" deyip duruyoruz derler mi hiç?

⁸⁷² "Lebbeyk" demeyi başarmaları, bir ve tek olan Allah'tan her an gelen bir sestir.

⁸⁷³ Ben, bu köşkün ve konağın can bezmi olduğunu, toprağının iksir olduğunu kokusundan biliyorum.

⁸⁷⁴ Kalın ve ince [sesler] yoluyla, bakırımı sonsuza dek onun iksirine süreceğim.

⁸⁷⁵ Böylece, bu sahur davulu çalınmasından denizler inciler saçmak, bağışlarda bulunmak için coşacak.

⁸⁷⁶ İnsanlar, savaş ve mücadele saflarında Allah için canlarıyla oynarlar.

⁸⁷⁷ Birisi belâlar içinde Eyyub gibidir; bir başkası sabırda Yakub’a benzer.

⁸⁷⁸ Susuz ve muhtaç yüz binlerce insan Allah için umuda kapılıp çaba gösterir.

⁸⁷⁹ Ben de bağışlayıcı olan Allah için, ondan umarak kapı önünde sahur davulu çalıyorum.

⁸⁸⁰ Altınını almak için müşteri mi istiyorsun? A gönül, kim Allah’tan daha iyi müşteri olabilir ki?

⁸⁸¹ Senin malından pis bir dağarcık alır, aydınlanmış bir gönül ışığı verir.

⁸⁸² Bu yok olucu beden buzunu alır, bizim vehmimizin ötesinde bir saltanat verir.

⁸⁸³ Birkaç damla gözyaşı alır, şekerlerin bile kışkandığı Kevser’i verir.

⁸⁸⁴ Sevdalarla, dumanlarla dolu âhı alır, her âha karşılık yüzlerce kârlı makam verir.

⁸⁸⁵ Gözyaşı bulutunun sürdüğü âh yeli yüzünden Halil’e “çok âh eden” dedi.

⁸⁸⁶ Haydi, şu eşsiz benzersiz, hararetili pazarda eskileri sat da peşin saltanatı al.

⁸⁸⁷ Bir kuşku ve tereddüt yolunu vurursa, tacir peygamberleri [kendine] senet et.

⁸⁸⁸ O padişahlar padişahı, bahtlarını o kadar artırmıştır ki onların malını dağlar bile çekemez.

Bilâl’in, Hicaz sıcağında Mustafa’nın -ona selâm olsun- sevgisiyle “*Ahad, Ahad*” demesinin hikâyesi. Efendisi, kuşluk vakitleri çifitçe taassubu yüzünden Hicaz güneşinin altında onu diken dalıyla döverdi. Yaralardan ötürü Bilâl’in bedeninden kan fışkırdı da elinde olmadan yine [ağzından] “*Ahad, Ahad*” sözü çıkardı. Hani başka dertliler de ellerinde olmadan inlerler ya öyle. Bilâl, aşk derdiyle dolu olduğundan diken derdini kendinden gidermek umurunda bile değildi. Tıpkı Firavun’un büyücüler, Circis ve sayısız hesapsız başkaları gibi

⁸⁸⁹ Bilal, bedenini dikenlere feda ederdi; efendisi de tembih etmek için onu döverdi.

⁸⁹⁰ Neden Ahmed’i anıyorsun? Kötü bir kölesin, benim dinimi inkâr ediyorsun, [derdi].

⁸⁹¹ Efendisi onu güneş altında dikenle dövüyor, o ise övünçle “Ahad” diyordu.

⁸⁹² Bir ara Sıddık o yandan geçerken, o “Ahad” deyiş kulağına çalındı.

⁸⁹³ Gözü yaşla, gönlü dertle doldu; o “Ahad” [sözünden] tanıdık bir koku alıyordu.

⁸⁹⁴ Daha sonra onu bir tenhada görüp öğüt verdi. *İnancımı kâfirlerden gizli tut*, dedi.

⁸⁹⁵ [Allah] gizli şeyleri bilir, muradını gizli tut. [Bilâl] *huzurunda tövbe ettim a ulu kişi*, dedi.

⁸⁹⁶ Ertesi gün Sıddık, bir iş için erken vakitte hızlı hızlı o tarafa gidiyordu.

⁸⁹⁷ Yine “Ahad” [sözüyle], dikenle atılan dayağı duydu; gönlünden bir yangındır, bir alevdir parladı.

⁸⁹⁸ Ona bir kez daha öğüt verdi, o da yeniden tövbe etti; ama aşk geldi tövbesini bozuverdi.

⁸⁹⁹ Bu türlü bir hayli tövbeler etti; sonunda tövbe etmekten usandı.

⁹⁰⁰ [İnancını] açığa vurdu, bedenini belâlara saldı: *Ey Muhammed, ey tövbele-
rin düşmanı*, dedi,

⁹⁰¹ *Ey bedenim de damarlarım da kendisi-
le dolu olan! Tövbe nereye sığar artık orada?*

⁹⁰² *Bundan böyle tövbeyi gönlümden çıkar-
racağım; nasıl olur da sonsuz hayata tövbe
ederim?*

⁹⁰³ [285a] *Aşk kahredicidir, ben de aşkla
kahrolmuşum; aşkın coşkusuyla şeker gibi
tatlılaştım.*

⁹⁰⁴ *A kasırğa, senin önünde bir saman çö-
püyüm, nereye düşeceğimi ne bileyim ben?*

⁹⁰⁵ *Hilâl'sem de koşmadayım, Bilâl'sem
de; senin güneşine uymuş gidiyorum.*

⁹⁰⁶ Ayın büyümeyle, küçülmeyle ne işi
olur? Gölge gibi güneşin ardınca koşar
durur o.

⁹⁰⁷ Kadere karşı bir kararda durmaya
kalkışan kendini maskara eder.

⁹⁰⁸ Bir saman çöpü rüzgârın önünde ol-
sun da dursun; kıyamet olsun da bir işe
kalkışılın [olacak iş değil].

⁹⁰⁹ Aşkın elinde ambardaki kedi [gibi-
yim] ben; bir an aşkın üstündeyim bir an
altında.

⁹¹⁰ O, başının etrafında döndürüp dur-
mada beni; ne aşağıda kararım var ne yu-
karıda.

⁹¹¹ Âşıklar şiddetli bir sele kapılmışlar-
dır; aşkın kaderine kazasına gönül bağla-
mışlardır.

⁹¹² Değirmen taşı gibi gece gündüz ka-
rarsız bir halde inleyerek bir döngü içinde
döner dururlar.

⁹¹³ Onun dönüşü, kimse bu ırmak dur-
gundur demesin diye akan ırmağa şahittir.

⁹¹⁴ Pusuda duran ırmağı görmüyorsan,
felek çıkırgının dönüşünü gör.

⁹¹⁵ Feleğin, o [aşk] yüzünden kararı ol-
madığına göre, ey gönül, sen de yıldız gibi
durup dinlenme arama.

⁹¹⁶ Bir dala tutunsan izin verir mi hiç? Her
nereye tutunup sarılsan kopariverir.

⁹¹⁷ Kaderin evirip çevirmesini görmüyor-
san, unsurların coşuşuna, dönüşüne bir bak.

⁹¹⁸ Çünkü o çerçöpün ve köpüklerin
dönüşleri şerefli denizin coşmasındandır.

⁹¹⁹ Başı dönmüş rüzgârı coşku içinde
seyret de deniz dalgasını emrinin önünde
coşmuş halde gör.

⁹²⁰ Güneşle ay, iki değirmen öküzüdür;
döner durur ve gözetirler.

⁹²¹ Yıldızlar da burç burç koşar, her kut-
lunun ve kutsuzun bineği olurlar.

⁹²² Gökteki yıldızlar, gerçi uzaktırlar
ama [onları izlemede] senin bu duygula-
rın da tembel ve gevşek ayaklıdır.

⁹²³ Bizim göz, kulak ve akıl yıldızları-
mız, gece nerededir, uyanıkken nerede?

⁹²⁴ Bazen kutlulukta, vuslatta, gönül
hoşluğunda; bazen ayrılık ve kendinden
geçmişlik kutsuzluğunda.

⁹²⁵ Gökteki ay, bu dönüş halindeyken
kimi karanlık kimi de aydınlıktır.

⁹²⁶ Bazen balla süt gibi baharla yaz olur;
bazen kar ve zemheri cezaevi.

⁹²⁷ Çünkü bütün küllî şeyler onun
önünde top gibidir; onun çevgenine
mahkûm olur, ona secde ederler.

⁹²⁸ A gönül sen ki bu yüz binlerce par-
çadan birisin, onun hükmü önünde nasıl
kararsız hale gelmezsin?

⁹²⁹ Beyin buyruğu altında bir binek gibi
ol; binek bazen ahırda mahpustur, bazen
yoldadır.

⁹³⁰ Seni bir mihla bağlayınca bağlan, çö-
zünce de var git, hopla zıpla.

⁹³¹ Güneş, gökyüzünde eğri yürüyünce, yüzünü karartıp tutulmaya uğrattır onu.

⁹³² Dikkat et, aklını başına al, tutulma yerinden sakın da kazan gibi kara yüzlü olma.

⁹³³ Buluta da öyle gitme, böyle git diye ateşten kırbaç vururlar.

⁹³⁴ Falanca ovaya yağmur yağıdır, bu yana yağıdırma, kulağını aç diye kulağını бүкерler.

⁹³⁵ Senin aklın güneşten de fazla değil ya, sana yasaklanan düşünceye takılıp kalma.

⁹³⁶ Ey akıl, sen de adımını eğri atma ki o tutulma senin de karşına çıkmasın.

⁹³⁷ Suçu az olunca güneşin yarısının tutulduğunu, yarısının da ışık saçtığını görürsün.

⁹³⁸ Seni suçun miktarınca tutarım der, adaletin ve cezanın kararı budur.

⁹³⁹ İster iyi olsun ister kötü, açık ve gizli her şeyi duyar ve görürüz.

⁹⁴⁰ A babacığım, geç bunu, nevrüz oldu; yaratıcının lütfuyla halkın ağzı tatlandı.

⁹⁴¹ Can suyu yine ırmağımıza can döndü geldi; padişahımız yine mahallemize geri geldi.

⁹⁴² Baht salınıp eteğini sürümede, tövbeyi bozma davulunu çalmada.

⁹⁴³ Bir kez daha tövbeyi sel aldı; fırsat doğdu, bekçiyi uyku tuttu.

⁹⁴⁴ Her mahmur, şarap içip sarhoş oldu; elbisemizi rehin vereceğiz bu gece biz.

⁹⁴⁵ O cana can katan la'l renkli şarapla, la'l içindeki lâl içinde la'l olduk biz.

⁹⁴⁶ Meclis yine şen oldu, gönülleri aydınlattı; kalk, kem göz değmesin diye üzerlik otu yak.

⁹⁴⁷ Güzelim sarhoşların naraları geliyor bana; a sevgili, sonsuza dek böylesi lâzım bana.

⁹⁴⁸ İşte bir Hilâl bir Bilâl'le dost oldu; diken yarası, ona güllük gülistanlık oldu.

⁹⁴⁹ [285b] Beden, diken yarasıyla kalbura döndüyse de canım ve bedenim, ikbal gülistanı oldu.

⁹⁵⁰ Bedenim, o çıfıtın diken yaralarıyla karşı karşıya, ama canım Vedud olan Allah ile sarhoş ve harap halde.

⁹⁵¹ Canıma doğru bir can kokusu geliyor; müşfik sevgilimin kokusu geliyor.

⁹⁵² Mustafa, Miraç'tan geldi, ne mutlu Bilâl'ine ne mutlu.

⁹⁵³ Sıddık, doğru sözlü Bilâl'den bu [sözleri] işitince onun tövbesinden el çekti.

Sıddık'ın -Allah ondan razı olsun- Mustafa'ya -ona selâm olsun- Bilâl'in -Allah ondan razı olsun- başına geleni, Yahudilerin ona ettiği zulmü, onun "Ahad, Ahad" deyişini, Yahudilerin daha fazla kinlenişini anlatması, bu durumu Mustafa'nın yanında hikâye etmesi ve Bilâl'in satın alınması konusunda meşveret etmeleri

⁹⁵⁴ Ondan sonra Sıddık, Mustafa'nın yanında o vefalı Bilâl'in halini anlattı.

⁹⁵⁵ O gökleri aşan, kanadı kutlu, çevik Bilâl, şimdi sana âşıktır, senin tuzağındadır, [dedi].

⁹⁵⁶ O baykuşlar yüzünden, sultanın doğanı sıkıntıdadır; o koca hazine pisliğe

gömülmüş.

⁹⁵⁷ Baykuşlar, doğana zulmetmedeler, suçsuz yere kolunu kadını yolmadalar.

⁹⁵⁸ Suçu sadece doğan olmak, o kadar... Yusuf'un güzellikten başka ne suçu var ki?

⁹⁵⁹ Baykuşun yeri yurdu viranelerdir, kâfirlerin doğanı yaralaması bu yüzdendir.

⁹⁶⁰ O diyarı niçin anıyorsun? O padişahın köşkünü ve bileğini neden yad ediyorsun? [diyorlar].

⁹⁶¹ Baykuşların köyünde fodulluk ediyorsun, fitne ve kargaşa çıkarıyorsun.

⁹⁶² Ateş göğünün bile kışkandığı yuvamıza harabe diyor, adını hakire çıkarıyorsun.

⁹⁶³ Bizim baykuşlar, seni padişah ve önder yapsın diye düzen mi kuruyorsun?

⁹⁶⁴ Vehim ve sevda içinde onlara sarılma da, bu cennete virane adını takmadasın.

⁹⁶⁵ A kötü sıfatlı, başına o kadar vuracağız ki bu düzeni ve saçmalıkları terk edeceksin.

⁹⁶⁶ Onu doğuya karşı çarmla geriye, vücudu çıplak halde diken dallarıyla dövüyorlar.

⁹⁶⁷ Bedeninin yüz yerinden kan fışkırıyor; oysa "Ahad" diyor ve baş koyuyor.

⁹⁶⁸ Dinini gizle, lânetli kâfirlerden sırrını sakla diye öğütler verdim.

⁹⁶⁹ Ama o âşık, onun kıyameti kopmuş da tövbe kapısı ona kapanmış.

⁹⁷⁰ Âşıklık, tövbe ve sabretme imkânı... A canım, bu, olması pek zor, imkânsız bir iştir.

⁹⁷¹ Tövbe kurtçuğa, aşksa ejderhaya benzer. Tövbe, halkın sıfatıdır, aşksa Allah'ın sıfatı.

⁹⁷² Aşk, kimseye ihtiyacı olmayan Allah'ın niteliklerindendir, O'ndan başkasına âşık olmak mecazidir.

⁹⁷³ Çünkü o (mecazi aşk), altın kaplı bir güzelliştir; dışında ışık, içindeyse duman vardır.

⁹⁷⁴ Işık gidip duman meydana çıktı mı mecazi aşk derhal donakalır.

⁹⁷⁵ O güzellik kendi aslına geri gider; [geriye] kokuşmuş, kepaze ve kötü beden kalır.

⁹⁷⁶ Ayın ışığı yine aya döner, yansıması

kara duvardan gider.

⁹⁷⁷ Böylece su ve çamur o güzelsiz kalır; o duvar ay olmaksızın şeytan gibi kalakalır.

⁹⁷⁸ Kalp paranın yüzünden altını gidince, o altın kendi madenine dönüp yerleşince,

⁹⁷⁹ İşte o zaman kepaze bakır, duman gibi kalakalır; aşığı da ondan daha kara yüzü kalır.

⁹⁸⁰ Gözü görenlerin aşkı altın madenidir; kuşkusuz aşkları her gün daha da artar.

⁹⁸¹ Çünkü [altın] madeninin altınlıkta ortağı yoktur; merhaba ey kendisinde şüphe olmayan altın madeni!

⁹⁸² Kim kalp olanı altın madenine ortak ederse, altın, mekânsızlık madenine dek gider.

⁹⁸³ Seven de sevilen de ıstıraptan ölmüş; göldeki su gitmiş, balık kalakalmıştır.

⁹⁸⁴ Rabbani aşk olgunluk güneşidir; emir [âlemi] O'nun nurudur, halksa gölgeler gibidir.

⁹⁸⁵ Mustafa, bu hikâyeden dolayı bir güzel ferahlayınca onun (Ebu Bekir'in) da konuşmaya râğbeti arttı.

⁹⁸⁶ Mustafa gibi bir dinleyiciyi bulunca [vücudundaki] her kıl ayrı bir dil kesildi.

⁹⁸⁷ Mustafa ona: "Şimdi çare ne?" dedi. [Ebu Bekir]: Bu kul ona müşteri, dedi.

⁹⁸⁸ [286a] [Sahibi] her ne fiyat söylerse söylesin onu alacağım; görünürdeki zarara ziyana bakmayacağım.

⁹⁸⁹ Çünkü o, yeryüzünde Allah'ın esiri olmuştur; Allah düşmanlarının öfkesinin maskarası olmuştur.

Mustafa'nın -ona selam olsun- Sıddık'a -Allah ondan razı olsun-
 "Sen Bilâl'e müşteri olunca onlar inatlarından mutlaka fiyatını
 artıracaklardır. Bu fazilette beni de kendine ortak et, vekilim ol, yarı
 parasını benden al" diye salık vermesi

⁹⁹⁰ Mustafa dedi ki: *Ey devlet arayan, bu hususta ben de sana ortağım.*

⁹⁹¹ *Bana vekil ol, yarısına benim adıma müşteri ol, sonra da ücretini benden al.*

⁹⁹² Ebu Bekir baş üstüne deyip derhal amansız kâfirin evine gitti.

⁹⁹³ Kendi kendine, çocukların elindeki inciye almak kolaydır diyordu.

⁹⁹⁴ Yol azdıran Şeytan, dünya malına karşılık bu ahmak çocukların aklını, imanını satın alır ya.

⁹⁹⁵ Leşe o kadar ziynet verir ki karşılık olarak onlardan iki yüz tane gül bahçesi satın alır.

⁹⁹⁶ Büyü yapar da o kadar ay ışığı gösterir ki aşağılık adamlardan yüzlerce keseyi kapar.

⁹⁹⁷ Peygamberler, onlara alışveriş etmeyi öğrettiler, onların önünde din mumunu yaktılar.

⁹⁹⁸ Fakat şeytan ve yol azdıran büyücü, hileyle, büyüyle peygamberleri onlara çirkin gösterdi.

⁹⁹⁹ Düşman büyü yaparak karı ile kocayı birbirine çirkin gösterir de nihayet aralarına ayrılık düşer.

¹⁰⁰⁰ Onların gözlerini büyüyle kapattılar da böyle değerli bir inciye aşağılık kişiye sattılar.

¹⁰⁰¹ Bu inci, iki âlemden de üstündür. Gel de hemen şu eşek gibi bir şeyden anlamayan çocuktan satın al.

¹⁰⁰² Eşeğe göre katır boncuğu ile inci

birdir. O eşek zaten inciyle denizin varlığından şüphe eder.

¹⁰⁰³ O denizi de inkâr eder, incilerini de. Hayvan, inciye, süsü püsü arar mı hiç?

¹⁰⁰⁴ Allah, hayvanın kafasına, la'l ve inci sevgisi koymamıştır.

¹⁰⁰⁵ Hiç eşeklerde küpe gördün mü? Eşeğin kulağı da yeşilliktedir aklı da.

¹⁰⁰⁶ Ve't-tini suresindeki "İnsanı en güzel şekilde yarattık³²" âyetini oku. Ey dost en değerli inci candır.

¹⁰⁰⁷ En güzel şekil olan insan şekli, arştan da üstündür, düşünceye de sığmaz.

¹⁰⁰⁸ Bu paha biçilmez şeyin değerini söylesem ben de yanarım, duyan da yanar.

¹⁰⁰⁹ Burada artık sus, dudağını yum, eşeğini bu tarafa sürme. Sıddık da o eşeklerin yanına gitti.

¹⁰¹⁰ Kapının halkasını çaldı. Kapı açılınca o kâfirin evine âdeta kendinden geçmiş bir halde girdi.

¹⁰¹¹ Kendinden geçmiş sarhoş ve ateşli bir halde oturdu. Ağzından bir hayli acı sözler çıktı.

¹⁰¹² Dedi ki: Bu Allah dostunu nasıl dövüyorsun? Ey apaçık düşman bu ne haset?

¹⁰¹³ Kendi dininde doğru isen, doğru sözlü bir adama zulmetmeye gönlün nasıl razı oluyor?

¹⁰¹⁴ Ey kâfirlik dininde kariya benzeyen, nasıl oluyor da bir şehzadeye karşı böyle bir zanda bulunuyorsun?

¹⁰¹⁵ Ey ebedî lânete uğramış, ey kovulmuş, reddolunmuş adam, adamı daima eğri büğrü gösteren aynaya bakıp durma.

¹⁰¹⁶ O anda Sıddık'ın ağzından çıkan sözleri söylesem elini ayağını kaybedersin.

¹⁰¹⁷ O hikmet kaynakları cihetsizlik makamından coşmada, dudağından Fırat gibi kaynayıp akmada idi.

¹⁰¹⁸ Herhangi bir taştan su kaynar, akar. Bu su, taşın ne yanından gelir, ne ortasından.

¹⁰¹⁹ Allah, o taşı kendisine bir siper yapmıştır. O gök renkli suyu, o taştan akıtıp durmadadır.

¹⁰²⁰ Nitekim senin göz kaynağından da nur, hiç eksilmeden akıp durur.

¹⁰²¹ O nur, ne yağdan meydana gelir, ne deriden. Dost, yaratılıştan, o gözü, nura bir vesile kılmıştır.

¹⁰²² Kulak boşluğunda da çekici bir yel vardır. Yalan da olsa doğru da olsa, söyleyenin sözlerini duyar anlar.

¹⁰²³ O küçücük kemikteki yel nasıl bir yeldir ki söz söyleyenin harfini, sesini alıyor?

¹⁰²⁴ Kemikle yel ancak bir vesileden ibarettir. İki âlemde de Allah'tan başka kimse yoktur.

¹⁰²⁵ Perdesiz olarak duyan da odur söyleyen de. Çünkü "Kulaklar baştan sayılır."

¹⁰²⁶ [Kâfir]: Ey ikramı huy edinmiş kişi, eğer ona merhamet ediyorsan, altın ver de al onu, dedi.

¹⁰²⁷ Ona için yanıyorsa onu benden satın al. Ama müşkülün parasız hallolmaz.

¹⁰²⁸ [286b] [Ebu Bekir]: Yüzlerce hizmette bulunurum, beş yüz kere secde ederim, dedi. Seni beyaz, kendisi kâfir güzel bir kölem var.

¹⁰²⁹ Seni beyaz ama gönlü kara, onu al da karşılığında seni kara, gönlü nurlu olanı bana ver.

¹⁰³⁰ Sonra o ulu kişi birisini gönderip onu getirtti; o köle gerçekten de pek güzeldi.

¹⁰³¹ O kadar ki o kâfir, ona hayran oldu; taş benzeyen yüreği hemen yerinden oynadı.

¹⁰³² Surete tapanların hali budur işte; taş gibi yürekleri, muma dönüşür.

¹⁰³³ Ama yine inat etti, razı olmadı; "Bu hiçbir şey değil, bunu biraz daha artır" dedi.

¹⁰³⁴ [Sıddık], o Yahudi'nin hırsı yatışınca kadar bunun üstüne bir miktar daha gümüş ekledi.

Yahudi'nin Sıddık bu alışverişte aldandı sanarak gülmesi

¹⁰³⁵ O taş kalpli Yahudi, alay edip eğlenerek, kini ve düşmanlığı yüzünden bir kahrkaha attı.

¹⁰³⁶ Sıddık ona: "Bu gülme de neyin nesi?" dedi. Bu soruya cevap olarak gülmesini daha da artırdı.

¹⁰³⁷ Bu kara köleyi satın almada [bu denli] ciddi ve kararlı olmasaydın,

¹⁰³⁸ Ben de inat ederek coşmaz, bu [verdiğinin] onda birine satardım onu.

¹⁰³⁹ Çünkü o benim için yarım pula değmez; sen bağıra çağıra onun fiyatını artırdın.

¹⁰⁴⁰ Bunun üzerine Sıddık: "A ahmak, çocuk gibi bir cevize karşılık bir inci verdin" diye cevap verdi.

¹⁰⁴¹ Çünkü o benim için iki cihana değer; ben onun canına bakmadayım, sense rengine.

¹⁰⁴² O, kızıl altındır; ama şu ahmaklar yurdundakilerin kıskançlığı yüzünden parlaltısı kararmış.

¹⁰⁴³ Bedendeki şu yedi rengi [gören] göz, bu örtü altından o ruhu görüp kavrayamaz.

¹⁰⁴⁴ Eğer satışta daha fazla pazarlık etseydin, bütün malımı mülkümü verirdim ben.

¹⁰⁴⁵ Pazarlığı artırsaydın, himmet ederdim de başkasından bir etek altın borç alırdım.

¹⁰⁴⁶ [Oysa] sen ucuz buldun diye kolayca verdin; hokkayı açmadığın için inciye görmedin.

¹⁰⁴⁷ Cahilliğinden ağzı kapalı kutuyu verdin bana; yakında görürsün nasıl bir ziyana uğradığını!

¹⁰⁴⁸ La'l dolu hokkayı yele verdin; zenci gibi sen de yüzünün karalığına sevinmedesin.

¹⁰⁴⁹ Sonunda çok "yazıklar olsun" diyeceksin; adam, bahtı, devleti satar mı hiç?

¹⁰⁵⁰ Baht, köle elbisesi içinde çıkageldi; ama bedbahtın gözü görünüşten başka bir şey görmedi.

¹⁰⁵¹ O sana kendi kulluğunu gösterdi de senin çirkin huyun ona karşı hileler, düzenler kurdu.

¹⁰⁵² A zırvalayıp duran, bu beyaz tenli, kara yürekli [köleyi] puta taparcasına al.

¹⁰⁵³ Bu bana, o sana [ikimiz de] kâr ettik; haydi, a Yahudi, "*Sizin dininiz size, benim dinim bana.*"³³

¹⁰⁵⁴ Zaten puta tapanların lâıyığı budur; çulu atlastan, atı sopadan olur.

¹⁰⁵⁵ Kâfirlerin mezarı gibi dumanla, ateşle dolu; ama dışarıdan yüz çeşit desenle, süsle bezenmiş.

¹⁰⁵⁶ Tıpkı zalimlerim malları gibi; dıştan güzel, ama içerisi mazlumun kanıyla, vebali.

¹⁰⁵⁷ Tıpkı münafık gibi, görünüşte orucu, namazı var; ama içerisi otsuz, kara toprak.

¹⁰⁵⁸ Tıpkı gürlüyüp duran boş bulut gibi; ondan ne toprağa fayda var, ne

buğdaya azık.

¹⁰⁵⁹ Tıpkı hileli vaat ve yalan söz gibi; sonu rezil, önü parlak.

¹⁰⁶⁰ Ondan sonra Sıddık, mihnet dişinin yarısından çöpe dönmüş olan Bilâl'in elinden tuttu.

¹⁰⁶¹ Çöpe döndü de bir ağza yol buldu, bir tatlı dilliyeye doğru koşmadaydı.

¹⁰⁶² O yaralı, Mustafa'nın yüzünü görünce bayılıp sırt üstü yere düştü.

¹⁰⁶³ Uzun süre kendisinden geçmiş, baygın halde kaldı; kendine gelince sevinçten gözyaşları döktü.

¹⁰⁶⁴ Mustafa onu kucakladı; ona ne ih-sanlar, bağışlar erişti kim bilir?

¹⁰⁶⁵ İksire vurulan bakır ne hale gelir? Bir müflis büyük bir hazine elde edince [ne hale gelir?]

¹⁰⁶⁶ Solup gitmiş balık denize düştü; kaybolmuş kervan yolunu buldu.

¹⁰⁶⁷ Peygamberin o anda söylediği sözler, gecenin üstüne vursaydı gecelikten çıkar,

¹⁰⁶⁸ Sabah gibi apaydınlık bir güne dönerdi; o sözleri ben tekrar söyleyemem.

¹⁰⁶⁹ Koç [burcundaki] güneş, bitkilere, verimli hurmalara neler söyler, sen de bilirsin.

¹⁰⁷⁰ Tertemiz su, çiçeklere, fidanlara neler söyler, sen de bilirsin.

¹⁰⁷¹ [287a] Allah'ın sanatının, dünyadaki bütün zerrelere [ettiği], afsuncuların soluğuna, sözüne benzer.

¹⁰⁷² Allah'ın çekişi, eserlerle, sebeplerle; sözsüz, dudaksız yüzlerce söz söyler O.

¹⁰⁷³ Bu tesir de kaderden meydana gelir, değil mi? Ama tesirin ondan olduğu akılla anlaşılmaz.

¹⁰⁷⁴ Akıl, asıllarda nasıl taklitçiye, sen onu dallarda da taklitçi bil o fodul!

¹⁰⁷⁵ Akıl: "*Onun maksadı, meramı nedir?*" diye sorarsa, "*[Maksadı], senin bilmediğin bir şeydir*" deyiver vesselâm.

Mustafa'nın -ona selâm olsun- Sıddık'a -Allah ondan razı olsun- "*Ben sana beni de ortak ederek al diye salık vermemiş miydim? Sen niye sadece kendin için aldın?*" diye serzenişte bulunması ve onun özür dilemesi

1076 [Peygamber]: "Ey Sıddık, peki, ben sana, bu kereme beni de ortak et demedim mi?" dedi.

1077 [Sıddık]: Biz ikimiz de senin mahallenin kullarıyız; onu senin hürmetine azat ettim, dedi.

1078 Sen beni kölen, mağara arkadaşın olarak tut; senden asla, hiç mi hiç azatlık istemem.

1079 Çünkü benim için azatlık, sana köleliktir; sensizlik bana mihnettir, zulümdür.

1080 A seçilmişliğiyle dünyayı dirilten, avamı seçkin hale getirdin, hele de beni.

1081 Canım, gençliğimde rüyalar görürdün. Güneş değirmisi bana selâm vermiş,

1082 Beni yerden göğe doğru çekmiş, gökyüzüne çıkarmıştı. Yükselişte ona yoldaş olmuştum.

1083 "Bu [rüya], imkânsızdır, imkânsız olan bu hal, benim halim olabilir mi?" dedim.

1084 Ama seni görünce kendimi gördüm; aferin o güzel sıfatlı aynaya.

1085 Seni görünce, imkânsız olan [o hal], benim halim oldu; canım yüceliklere gark oldu.

1086 A şehirlerin ruhu, seni görünce, şu güneşin sevgisi, gözümden düştü.

1087 Gözüm yeniden yüce himmetli oldu; çimenliğe hor bakıyorum artık.

1088 Nur arıyordum, bizzat nurun nurunu gördüm; huri arıyordum, hurilerin kıs-kandığı [o güzeli] gördüm.

1089 Güzeli, gümüş bedenli bir Yusuf arıyordum, sende bir Yusuf ülkesi gördüm ben.

1090 Cennetin peşine düşmüş, onu arıyordum, senin her parçandan [bana] bir cennet göründü.

1091 Bu [söz] bana göre medh ü senadır; ama sana göre yergidir, hicivdir bu.

1092 Hani saf çoban da Musa Kelim'in yanında Allah'ı [şöyle] övüyordu ya:

1093 "Bitlerini arayayım, sana süt vereyim, çarığımı dikeyim de önüne koyayım."

1094 Allah onun yergisini övgüye saydı; sen de bana merhamet etsen şaşılmaz.

1095 Anlayışların eksikliğine merhamet et, ey akılların, vehimlerin ötesinde olan!

1096 Ey âşıklar, [eskileri] yenileyen köhne dünyadan yeni bir ikbal erişti.

1097 [Bu ikbal] çaresizlere çare arayan o dünyadandır; onda, bu dünyada nadir bulunan yüz binlercesi vardır.

1098 Müjdeleyin ey kavim, genişlik geldi; ferahlayın ey kavim, darlık geçip gitti.

1099 Bir güneş "Ey Bilal, bizi ferahlandır" dileğiyle Hilâl'in kulübesine gitti.

1100 [O sözü] düşman korkusuyla dudak altından söylüyordun, [şimdi] onların körlüğünün yağına minareye çık da söyle.

1101 Müjdeci, her gamlının kulağına der ki: A idbara uğrayan, kalk da ikbal yolunu tut.

1102 A şu hapiste, şu pislik ve bitler içinde kalan, kendine gel, kimse duymasın, kurtuldun, sus.

1103 Her kılımin dibinden bir davulcu çıkmışken şimdi beni nasıl susturursun a dostum?

1104 Kıskaç huylu düşman, o kadar sağır oldu ki "Hani bu kadar davulun sesi, nerede?" diyor.

1105 Yüzüne taptaze reyhan sürülüyor da o körlüğünden "Bu eziyet de ne?" diyor.

¹¹⁰⁶ Huri, elini sıkıyor da kör, şaşkın şaşkın “*Niye acıttıyor?*” diye elini çekiyor.

¹¹⁰⁷ Elimde, bedenimde, bu çekiştirip durma da neyin nesi? Uyudum ben, bırak da bir güzel uyuyayım [diyor].

¹¹⁰⁸ Rüyada arayıp durduğun odur; aç gözünü, o, izi güzel bir aydır.

¹¹⁰⁹ Büyük kişilerin üzerinde belâlar o

yüzden daha fazla olur, çünkü sevgili güzellerle daha çok cilveleşir.

¹¹¹⁰ Güzellerle her yolda latife eder, bazen de körleri bile coşturur.

¹¹¹¹ Körlerin mahallesinden feryatlar yükselsin diye kendisini bir an için bu körlere verir.

[287b] Hilâl, Allah’ın muhlis bir kuluydu. Basiret sahibiydi, taklitçi değildi. İyilik için kendisini gizleyerek insanlara kulluk eder görünürdü, aczinden değil.

Hani Lokman ile Yusuf ve başkaları da zahiren böyle yapmışlardı.

[Hilâl de] bir beyin kulu ve seyisiydi. O bey Müslüman’dı ama kördü.

Kör de bir annesinin olduğunu bilir, ama o nasıldır, neye benzer, hayaline dahi getiremez. Bu bilgiyle annesini yüceltirse körlükten kurtulabilir.

Çünkü “*Allah, bir kulu hakkında hayır dilediğinde, onlarla gaybı görmesi için onun kalbinde iki göz açar*”.

¹¹¹² Bilâl’in bazı vasıflarını duydun, şimdi de Hilâl’in zayıflamasının hikâyesini dinle.

¹¹¹³ O, gidişte Bilâl’den de önde ve ileriydi; kötü huyları daha fazla öldürmüştü.

¹¹¹⁴ O, her an daha geride kalan senin gibi geri gidenlerden değildi; sen inci dolu yerden taşlığa doğru gitmedesin.

Hikâye

¹¹¹⁵ Hani bir efendinin evine bir konuk geldi de efendi onun yaşını başını sorup soruşturdu.

¹¹¹⁶ *Kaç yaşındasın a oğul, söyle, eksiltme de söyleyiver*, dedi.

¹¹¹⁷ [Konuk]: *A kardaşlık, on sekiz, on yedi veya on altı, belki de on beş.*

¹¹¹⁸ [Efendi]: *Seni sersem kafalı, dedi, [oldu olacak] ananın karnına geri giriver.*

Aynı sözü anlatan başka bir hikâye

¹¹¹⁹ Birisi, bir beyden bir at istedi. [Bey]: *Git, şu alacalı atı al*, dedi.

¹¹²⁰ [Adam]: *Ben onu istemem*, deyince [bey] *neden*, dedi. [Adam]: *Çünkü geri geri gidiyor, pek huylu*, dedi.

¹¹²¹ *Habire arkaya doğru, gerisin geri gidiyor* [deyince, bey]: *Sen de kuyruğunu eve doğru çeviriver*, dedi.

¹¹²² Senin şu nefis bineğinin kuyruğu

şehvettir; o kendisine tapan bu yüzden gerisin geri gidiyor.

¹¹²³ A halde hale çeviren, onun kökten kuyruğa dönen şehvetini âhîret şehvetine çevir.

¹¹²⁴ Onun şehvetini ekmekten kestin mi, o şehvet başını şerefli akıldan uzatıverir.

¹¹²⁵ Hani ağaçtan bir dal kesersin de kuvvet, talihi yaver olan daldan başını çıkarır ya öyle.

¹¹²⁶ Onun kuyruğunu o yana çevirince, geri geri gitse de sığınağa dek gider.

¹¹²⁷ Ne mutlu, ileri giden, [binicisine] boyun eğmiş atlara, ne geri gider, ne de huysuzluğa rehin olur onlar.

¹¹²⁸ Musa Kelim'in bedeni gibi hızla giderler; geniş bir kilim gibi iki denize dek

yayılırlar.

¹¹²⁹ Onun yolu, yedi yüz yıllık bir yoldur; o, sevgi seyrine çıkmaya azmetmiştir.

¹¹³⁰ Bedenindeki seyrin himmeti böyle olunca, canındaki seyrin en yücelere dek çıkar.

¹¹³¹ İyi biniciler, yarışarak at koşturdular; ağır kazlarsa ayakkabılıkta kalakaldılar.

Örnek

¹¹³² Hani kervanın biri yol alırken bir köye geldi de [orada] bir kapıyı açık gördü.

¹¹³³ [İçlerinden] biri: *Bu kocakarı soğuşunda [yükümüzü] birkaç gün buraya indirelim*, dedi.

¹¹³⁴ *Hayır, [yükünü] dışarı indir, ondan sonra içeriye gir*, diye bir ses geldi.

¹¹³⁵ *Atılacak her şeyi dışarı at, onlarla içeri girme, çünkü bu meclis, yücedir.*

¹¹³⁶ Hilâl, gönlü usta, canı aydın [bir adam] idi; bir beyin seyisi ve kölesiydi, mümindir.

¹¹³⁷ O köle ahırda seysilik ederdi; ama adı köleye çıkmış bir sultanlar sultanıydı.

¹¹³⁸ O bey, kölenin halinden habersizdi; çünkü ona karşı sadece iblisçe bir bakışla bakıyordu.

¹¹³⁹ Onda hazineyi değil, suyla toprağı görüyordu; beşi altıyı³⁴ görüyordu da beşin [altının] aslını görmüyordu.

¹¹⁴⁰ [288a] Toprağın rengi meydanda, din ışığıysa gizli; her peygamber dünyada böyleydi.

¹¹⁴¹ O minareyi gördü ama oradaki kuşu

göremedi; oysa minarenin üstünde hünerli bir akdoğan var.

¹¹⁴² İkincisi, kanat çırpın bir kuş görüyordu ama kuşun ağzındaki tüyü göremedi.

¹¹⁴³ Allah'ın nuruyla bakana gelince, o, hem kuştan haberdardı hem de tüyden.

¹¹⁴⁴ [O nurla bakan] gözünü tüye dik, dedi, tüyü görmedikçe düğüm çözülmez.

¹¹⁴⁵ Birisi [insanı] çamurla içinde nakışlı bir balçık olarak gördü, bir başkası da ilim ve amelle dolu bir balçık olarak.

¹¹⁴⁶ Beden minaredir, ilim ve ibadetse kuşa benzer; onu ister üç yüz kuş farz et, ister iki kuş.

¹¹⁴⁷ Orta [yolu tutan] adam, sadece kuşu görür; önde arkada kuştan başka bir şey görmez.

¹¹⁴⁸ Tüy, kuşa ait gizli bir nurdur; kuşun canı onunla kaimdir.

¹¹⁴⁹ Gagasında o tüy bulunan kuşun işi hiç eğreti değildir.

¹¹⁵⁰ Onun ilmi daima canından kaynar, [o ilim] onda ne eğretidir ne de ödünç.

Hilâl'in hastalanması, efendisinin horlama ve bilgisizlik yüzünden onun hastalığından habersiz oluşu; Mustafa'nın -ona selâm olsun- gönlünün onun hastalığından ve halinden haberdar olması ve Peygamber'in -ona selâm olsun- Hilâl'in hatırını sormaya, geçmiş olsun geçmiş olsun demeye gidişi

¹¹⁵¹ Hilâl kazara hastalandı, rahatsızlandı; vahiy bu durumu Mustafa'ya bildirdi.

¹¹⁵² Efendisi, onun hastalığından haber-

sizdi, çünkü onun yanında [Hilâl'in] bir değeri ve önemi yoktu.

¹¹⁵³ O iyi kişi, ahırda dokuz gün uyu-

muştı, hiç kimsenin onun halinden haberi yoktu.

¹¹⁵⁴ Adam olan, adamlara padişah kesilen, kızıl denize benzeyen yüzlerce aklı her yere ulaşan,

¹¹⁵⁵ [Peygamber'e]: "*Hakk'ın rahmeti [Hilâl'in] gamını yedi de, sana özlem duyan falanca kişi hastalandı*" diye vahiy geldi.

¹¹⁵⁶ Mustafa, o şerefli Hilâl'e geçmiş olsun demek üzere o tarafa gitti.

¹¹⁵⁷ O ay, vahiy güneşinin ardı sıra koşuyor, o sahabe de yıldızlar gibi onun peşinden gidiyordu.

¹¹⁵⁸ Ay diyordu ki: "*Ashabım, yolculara kılavuz olan, azgınları taşıyan yıldızlara benzer.*"

¹¹⁵⁹ Beye, o sultan geldi, dediler. O da sevincinden canını gönlünü yitirip sıçradı.

¹¹⁶⁰ O şahlar şahı, kendisi için geldi zannıyla sevinçten iki elini çırpı.

¹¹⁶¹ O bey, odasından inince müjdeciyeye ayak parası olarak canını saçtı.

¹¹⁶² Sonra yeri öpüp onu selâmladı, sevinçten yanağı güle dönmüştü.

¹¹⁶³ *Bismillah*, dedi, *yerimi yurdumu şereflendir de bu meclis bir cennete dönsün.*

¹¹⁶⁴ *Köşküm göğe yükselsin, çünkü zamanın, devranın kutbunu gördüm.*

¹¹⁶⁵ O muhterem [Peygamber] azarlayarak ona dedi ki: "*Ben seni görmek için gelmedim.*"

¹¹⁶⁶ [Bey]: "*Ruhum senin olsun, ruh da ne ki? Haydi, buyur, bu zahmet kimin için?*"

¹¹⁶⁷ [Buyur da] *senin lütuf bağına dikilmiş bir fidan olan [kimsenin] ayağının toprağı olayım.*" [dedi].

¹¹⁶⁸ Bunun üzerine [Peygamber] ona: "*O arş Hilâl'i nerede, tevazuundan yaygıya dönmüş olan ay ışığı nerede?*" dedi.

¹¹⁶⁹ O, kullukta gizlenmiş bir padişah-tır; o, dünyaya tecessüs için gelmiştir.

¹¹⁷⁰ Sen "*O bizim kölemizdir, ahırcımızdır*" deme; şunu bil ki define viranelerdedir.

¹¹⁷¹ Binlerce dolunay ayaklarının altında bulunan o Hilâl, hastalık yüzünden ne halde acaba?

¹¹⁷² [Bey]: *Hastalığından haberim yok, dedi, ama birkaç gündür evde değil.*

¹¹⁷³ *Binek hayvanlarının, katırların arkaşadır; seyistir, işte yeri yurdu da şu ahır.*

Mustafa'nın -ona selâm olsun- Hilâl'e geçmiş olsun demek için o
beyin ahırına girmesi, Mustafa'nın Hilâl'i -Allah ondan
razı olsun- okşaması

¹¹⁷⁴ Peygamber, Hilâl'i [görmek] üzere şevkle ahıra girdi ve onu aramaya başladı.

¹¹⁷⁵ Ahır karanlık, çirkin ve pisti; ama ülfet gelince bunların hepsi yok oldu.

¹¹⁷⁶ [288b] O erkek aslan, babası nasıl Yusuf'un kokusunu almışsa, o Peygamber'in kokusunu aldı.

¹¹⁷⁷ Mucizeler, imanın [doğmasına] sebep olmaz; cinsiyet kokusu sıfatları çeker.

¹¹⁷⁸ Mucizeler, düşmanı kahretmek içindir;

cinsiyet kokusuysa, gönül çelmek içindir.

¹¹⁷⁹ [Mucizelerle] düşman kahrolur, dost değil; dostun boynu bağlı olur mu hiç?

¹¹⁸⁰ Hilâl, Peygamber'in kokusuyla uykudan uyandı. "*Fışkılığın içinde böyle bir koku?*" [Nasıl olur?] dedi.

¹¹⁸¹ Hayvanların ayaklarının arasından o eşsiz Peygamber'in tertemiz eteğini gördü.

¹¹⁸² O pehlivan, bunun üzerine, ahırın köşesinden sürünerek geldi, yüzünü onun ayağına sürdü.

1183 Sonra Peygamber, yüzünü onun yüzüne sürdü; başına, gözüne, yüzüne öpücük kondurdu.

1184 “Aman yarabbi, ne de gizli bir incisin; ey arşın garibi, nasılsın, daha iyice misin?” dedi.

1185 [Hilâl]: *Ağzına güneş giren, uykusu kaçmış kişi nasıl olursa öyle*, dedi.

1186 *Su, çamurda otlayan bir susuzu, başının üstüne koyup bir güzel götürdüğünde nasıl olursa öyle*, dedi.

Mustafa -ona selâm olsun- İsa'nın -ona selâm olsun- su üstünde yürüdüğünü duyunca “*Yakini artsaydı hava üstünde yürürdü*” buyurmasının beyanı

1187 Tıpkı İsa gibi, Fırat onu başının üstüne alırdı; çünkü abıhayat içinde batmaktan emindi.

1188 Ahmed der ki: Eğer yakini artsaydı, havaya binerdi de güvende olurdu.

1189 Aynı benim gibi, havaya bindim, miraç gecesi sohbet gittim.

1190 [Hilâl]: “*Kör ve pis bir köpek, uykudan kalktığı anda kendisini aslan olarak görse nasıl olur?*” dedi.

1191 Ama öyle insanların ok attığı bir aslan değil; korkusundan, okun, temrenin kırıldığı bir aslan...

1192 Yılan gibi, karnı üstünde sürünen bir körün, bağda baharda gözlerini açırse [ne hale gelir?]

1193 Nasıl olur, nitelikten kurtulan, niteliksiz hayat yurduna ulaşan [birisi] nasıl olur?

1194 Mekânsızlık [âleminde] nitelik kazandırıcı hale gelince, bütün nitelikler köpekler gibi sofrasının etrafına toplanır.

1195 O, onlara niteliksizlikten kemikler verir; cenabetken sus, bu sureyi okuma.

1196 Nitelikten tümüyle gusletmedikçe bu mushafa el sürme sen a delikanlı.

1197 A padişahlar, pissem de temizsem de, dünyada bunu okumayayım da neyi okuyayım?

1198 Sen bana: “*Sevap için, gusletmeden havuzun suyuna girme*” diyorsun.

1199 Havuzun dışında topraktan başka bir şey yok; havuza girmeyen temiz değildir.

1200 Her an pisliği üzerine alan sular da bu kerem olmasa,

1201 Vay onu özleyen, vay ona umut bağlayana, vay onun sonsuz hasretine...

1202 Suyun yüzlerce keremi, yüzlerce ihtişamı vardır; o yüzden pislikleri kabul eder vesselâm.

1203 Ey Hak ışığı Hüsâmeddin, nur, kuşların şerrine karşı senin bekçindir.

1204 A yarasalardan gizlenen güneş, nur da onun yükselişi de senin bekçindir.

1205 Güneşin yüzünün önündeki perde, parıltısının çokluğundan, ışığının keskinliğinden başka nedir ki.

1206 Güneşin perdesi de Rabb'in nurudur; ondan nasipsiz olan yarasadır, gecedir.

1207 Her ikisi de [güneşten] uzakta ve perde [ardında] kaldıkları için, ya yüzü kara ya da donuk halde kalmışlardır.

1208 Mademki Hilâl kıssasının bir kısmını yazdın, dolunayın hikâyesini de dile getir.

1209 O hilâlle dolunay [arasında] birlik vardır; ikilikten, eksiklikten ve bozulmadan uzaktır onlar.

1210 O hilâl içte eksiklikten beridir, uzaktır; o görünürdeki eksilme, aşama aşama ilerlemedir.

1211 Geceden geceye aşama aşama ilerleme dersi verir; yavaşlık içinde genişliği gösterir.

¹²¹² Yavaşlık içinde: “*A ham aceleci, dama basamak basamak çıkılabilir*” der.

¹²¹³ Kazanı, derece derece, ustaca kaynat; delice yemekte hayır yok.

¹²¹⁴ Allah’ın gücü, ol [emriyle] bir anda gökleri yaratmaya yetmez miydi? Hiç kuşkusuz [yeterdi].

¹²¹⁵ Öyleyse niçin bu yaratışı altı güne uzattı? Üstelik de her günü bin yıl, a faydalanmak isteyen.

¹²¹⁶ Çocuğun yaratılışı neden dokuz aydadır? Aşama aşama [yaratma] o padişahın şiarıdır da ondan.

¹²¹⁷ [289a] Âdem’in yaratılışı neden kırk

sabah sürdü? [Çünkü], o balçığa azar azar ekliyordu da ondan.

¹²¹⁸ Şimdi koşup duran senin gibi değil a ham kişi! Sen çocuksun, oysa kendini yaşlı gösteriyorsun.

¹²¹⁹ Kabak gibi her şeyin üstüne çıktın; ama sende nerede cihar edecek, savaştacak ayak?

¹²²⁰ Ağaçlara, duvarlara yaslanıp kabak gibi yükseldin a kelçeğiz!

¹²²¹ Bineğin önce uzun boylu servi olur, ama sonunda kupkuru, içsiz, bomboş kalırsın.

¹²²² A kabak, yeşil rengin çabucak sararıverdi; çünkü [yüzündeki] o allık, eğretiydi, aslî değildi.

Çirkin yüzüne cendere yaptığı ve allık sürdüğü halde istediği gibi olmayan, beğenilmeyen kocakarının hikâyesi

¹²²³ Doksan yaşında, kartlaşmış bir kocakarı vardı; yüzü buruş buruş, rengi saf-ran gibiydi.

¹²²⁴ Yüzü, sofra bezinin ucu gibi kat katı; ama koca sevdasından geri kalmamıştı.

¹²²⁵ Dişleri dökülmüş, saçları süt gibi olmuştu; boyu yaya dönmüş, her duygusu değişmişti.

¹²²⁶ Ama koca sevdası, şehveti ve hırsı tastamamdı; [adam] avlamaya sevdası vardı ama tuzağı paramparça olmuştu.

¹²²⁷ Vakitsiz [öten] bir horozdu, yolsuz bir yoldu; boş tencerenin altında kızgın bir ateşti sanki.

¹²²⁸ Meydana âşıktı ama atı ve ayağı yoktu; düdüğe âşıktı ama dudağı ve zurnası yoktu.

¹²²⁹ Yaşlılıkta ihtiras kâfirlerde dahi olmasın; Allah’ın böyle hırs verdiği kimse ne kötü kimsedir.

¹²³⁰ Köpek yaşlanınca dişleri dökülür de insanları terk edip fıskiyla haşır neşir olur.

¹²³¹ Şu altmış yaşındaki köpeklerle bir bak, [nasıl da] her an köpek dişleri daha bir keskinleşmede.

¹²³² Yaşlı köpeğin, derisinden tüyleri dökülür; sen şu atlas giyinmiş kart köpeklerle bir bak hele.

¹²³³ [Bunların] ferç ile altına duydukları aşk ve hırs, bak her an köpek soyu gibi artıp çoğalmada.

¹²³⁴ Cehennem sermayesi olan böyle bir ömür, gazap kasaplarının mezbahasıdır.

¹²³⁵ Kendisine ömrün uzun olsun denince gönlü hoş olur, gülücükle ağzı açılır.

¹²³⁶ Bedduanın böylesini dua sanır o; gözünü açmaz, başını kaldırmaz ki o.

¹²³⁷ Âhiretten kıl ucu kadar bir şey görseydi, ömrün böylesi senin olsun derdi ona.

**Bir Gilanlıya “Allah seni sağ salim evine barkına kavuştursun”
diye dua eden yoksulun hikâyesi**

¹²³⁸ Ekmek düşkünü, zembilli bir erkek
dilenci, bir gün Gilanlı bir efendiye,

¹²³⁹ Ondan ekmek alınca dedi ki: *Ey yar-
dımı dilenen [Allahım], onu evine barkına
bir güzel kavuştur.*

¹²⁴⁰ [Efendi]: *A dertli! Ev, benim gördüğüm*

evse, Allah seni kavuştursun seni oraya, dedi.

¹²⁴¹ Alçak kişiler, her anlatıcıyı zebun
ederler, sözü yüksek de olsa [değerini]
aşağı indirirler.

¹²⁴² Çünkü söz, dinleyenin değerincidir;
terzi elbiseyi adamın boyuna göre biçer.

O kocakarının niteliği

¹²⁴³ Mademki meclis böyle kınamasız
olmuyor; düşük ve bayağı söz [söylemek-
ten] başka çare yok.

¹²⁴⁴ Haydi, bu sözü rehinden al da koca-
karı hikâyesine geri dön.

¹²⁴⁵ Kişi yaşlandı da bu yolda adam ol-
madıysa, sen onun adını yaşlanmış koca-
karı koy gitsin.

¹²⁴⁶ Onun ne sermayesi var, ne de paye-
si; ne de sermaye kabul edecek yeteneği.

¹²⁴⁷ Ne güzel bir şey verir, ne alır; onda
ne anlam var ne de anlam alıcılık.

¹²⁴⁸ Ne dili var, ne kulağı, ne aklı, ne
gözü; ne idraki var, ne idraksizliği, ne dü-
şüncesi.

¹²⁴⁹ Ne niyazı var, ne nazlanacak güzel-
liği; soğan gibi her bir katı ayrı kokulu.

¹²⁵⁰ Ne yol almış, ne yola gidecek ayağı var;
o kahpenin ne ateşi var, ne yangını, ne âhı.

Bir evden her ne istediye kendisine yok denilen yoksulun hikâyesi

¹²⁵¹ [289b] Dilencinin biri bir eve geldi,
kuru ekmek veya taze nane istedi.

¹²⁵² Ev sahibi: “*Burada ekmek ne arar?
Şaşırmışsın sen, ekmekçi dükkânı mı bura-
sı?*” dedi.

¹²⁵³ [Yoksul]: “*Hiç olmazsa bana biraz
yağ bul*” dedi. [Adam]: “*Kasap dükkânı
değil a burası*” dedi.

¹²⁵⁴ [Yoksul]: “*Bir parça un olsun ver a
ev sahibi*” dedi. [Adam]: “*Burayı değirmen
mi sandın?*” dedi.

¹²⁵⁵ [Yoksul]: *Bari kırbadan biraz su ver,*
dedi. [Adam]: *İyi de burada ırmak da yok
pınar da,* dedi.

¹²⁵⁶ Ekmekten, kepekten yana her ne is-
tediyse, adam yalan söyleyip onunla alay

ediyordu.

¹²⁵⁷ Dilenci içeri girip eteklerini sıvadı,
sewabına o evin içine etmek istedi.

¹²⁵⁸ [Adam] *hey hey,* deyince, [dilenci]
sus, a dertli, dedi, *sus da şu viranede kendi-
mi rahatlatayım.*

¹²⁵⁹ *Madem bu evde yaşamaya imkân yok,*
böyle evin içine etmeli.

¹²⁶⁰ Av yakalayacak bir doğan değilsin
ki padişaha av olacak elde eğitilmiş doğan
olasın.

¹²⁶¹ Yüzlerce nakışla bezenmiş tavus
kuşu değilsin ki nakışlarıyla gözler aydın-
lansın.

¹²⁶² Papağan da değilsin ki sana şeker ve-
rip tatlı sözlerine kulak versinler.

¹²⁶³ B      de değilsin ki       gibi, bir güzel çimenlikte veya lalelikte zarı zarı   akiyasın.

¹²⁶⁴ Hüdhüd de değilsin ki ulaklık edesin. Leylek de değilsin ki y  celeri yurt edinesin.

¹²⁶⁵ Ne işe yararsın sen? Ne diye alsınlar seni? Sen nasıl bir ku  şsun? Seni ne diye yesinler?

¹²⁶⁶ Pazarlık  ılarla dolu   u dükkândan yukarı, “*Allah satın aldı*³⁵” yüceliğinin dükkânına dek   ık.

¹²⁶⁷ Eski  liği yüzünden halkın hiç bakmadığı malı, o kerem sahibi satın alır.

¹²⁶⁸ Onun katında hiçbir kalp [mal] red-dolunmaz; çünkü satın almaktan maksadı k  r değildir.

O kocakarı hikâyesine geri dönüş

¹²⁶⁹ O bunak, bir gelin gibi [    lenip] dışarı çıkmak istedi; o hafif meşrep [kadın] ka   larını temizleyip aldı.

¹²⁷⁰ O kocakarı, yüzünü, yanağını ve du-dağını süslemek için yüzüne ayna tuttu.

¹²⁷¹ Kendini beğenmi  liğinden [yüzüne] biraz allık sürdü; ama [allık] yüzündeki kır    kl  kları daha fazla kapatamadı.

¹²⁷² O pislik, Mushaf’ın a    r  nı yerinden kesip yüzüne yap    tırıyordu.

¹²⁷³ İ  tiyordu ki yüzündeki kır    kl  ğı gizlesin de güzeller halkasına yüzük taşı olsun.

¹²⁷⁴ A    r  ları yüzünün her yanına yapıştırıyor, ama çarşafını giyer giymez hepsi yere düşüyordu.

¹²⁷⁵ A    r  ları alıyor yeniden t  k  r  ğ  yle yüzünün etrafına yap    tırıyordu.

¹²⁷⁶ O şehvetli [kocakarı] çarşafını tekrar düzeltiyor, a    r  lar yüzünden yere dökülüyordu.

¹²⁷⁷ Ne kadar uğ  ra  p didindiyse de a    r  lar yine düşüyordu; [sonunda] “*Yüzlerce lanet olsun o iblise*” dedi.

¹²⁷⁸ İ  lis hemen o anda ona tebessüm edip: “*A kuruya kalmış çirkin kahpe*” dedi,

¹²⁷⁹ *  mr  m boyunca böyle bir şey benim aklıma gelmedi, senden başka bir kahpeden de böyle şey görmedim.*

¹²⁸⁰ *Rezillikte az bulunur bir tohum ektin; dünyada bir Mushaf bırakmadın sen.*

¹²⁸¹ *A bunak kocakarı, beni bırak, sen yüzlerce   eytan ordusuna bedelsin.*

¹²⁸² Yüzün elma gibi renklensin diye ki-tap ilminden kaç tane ağır   aldın.

¹²⁸³ Bir merhaba alıp satmak için Hak adamlarının sözlerini çaldıkça   aldın.

¹²⁸⁴ Ama eğ  reti renk seni g  l yanaklı kıl-madı; hurma ağ  cına bağ  lanan dal, hurma dalının hünerini gösteremedi.

¹²⁸⁵ Sonunda   l  m   ar  af  ı sana gelir çatar da yüzünden bu a    r  lar düşüverir.

¹²⁸⁶ “Kalk kalk” diye g     sesi geldi mi, ondan sonra bütün dedikodu hünerleri kaybolur gider.

¹²⁸⁷ Suskunluk   lemi çıkagelir, dur hele; ona (  l  me)   nsiyeti bulunmayanın vay haline!

¹²⁸⁸ Gönlünü bir iki gün cil  la da o ay-nayı kendine defter edin.

¹²⁸⁹ çünkü kır  n sahibi Yusuf’un sayesinde kocamış Züleyha yeni baştan gençleşti.

¹²⁹⁰ Kocakarı soğ  ğ  n  n o soğ  k mizacı Temmuz güneşiyle değ    verir.

¹²⁹¹ Meryem’in yan    yla, dudağı kurumuş dal, yemyeşil bir hurma ağ  cına döner.

¹²⁹² A kocakarı, niceye dek kadere karşı mücadele edeceksin? Şimdi pe    n olanı ara, geçip gideni bırak.

¹²⁹³ Mademki yüzünün g  zelle  mesine için umut yok; ister allık s  r, ister kara kalem   ek.

[290a] Tabibin kendisinde sağlıktan yana umut
görmediği hastanın hikâyesi

¹²⁹⁴ Bir hasta tabibe gitti. *Nabzıma bir bakıver, a hünerli kişi*, dedi.

¹²⁹⁵ Kalbin halini nabızdan anlarsın, çünkü eldeki damar kalbe bağlıdır.

¹²⁹⁶ Kalp gizli olduğu için ona bir delil ararsın; onu kalbe bağlı olandan ara.

¹²⁹⁷ A emin kişi, rüzgâr gözlerden gizlidir; onu tozda, yaprağın kıpırdanışında gör.

¹²⁹⁸ Sağdan mı esiyor, yoksa soldan mı? Yaprığın kıpırtısı sana onun halini söyleyiverir.

¹²⁹⁹ Gönüldeki sarhoşluk nerededir, bilmezsin. Onun halini mahmur gözde ara.

¹³⁰⁰ Hakk'ın zatından uzaksın, O'nun zatının halini peygamberden, mucizelerden bilirsin.

¹³⁰¹ Gizli mucizeler ve kerametler, tertemiz pirlerden gönüllere vurur.

¹³⁰² Çünkü onların gönlünde yüzlerce peşin kıyamet vardır; bunun en değersiz, komşusunun sarhoş olmasıdır.

¹³⁰³ Öyleyse, eşyasını bir kutlunun yanına çekip götüren bahtiyar, Allah ile oturur.

¹³⁰⁴ Cansıza etki eden mucize ya asadır, ya denizdir, ya da ayın yarılması.

¹³⁰⁵ [O mucize] vasıtasız olarak senin canına etki ederse, o bağ gizlice bağlanır.

¹³⁰⁶ O etkiler, cansızlar üzerinde eğretidir; ama cana etkisi pek hoş ve gizlidir.

¹³⁰⁷ Ya da gönül o cansızdan etkilenir, mad-desi hamurdan olmayan ekmek ne güzeldir.

¹³⁰⁸ Ne güzeldir Mesih'in eksilmeyen sofrası; ne güzeldir Meryem'in bahçesiz meyvesi.

¹³⁰⁹ Mucizeler, kâmil candan, tâlibin canının içine hayat gibi yansır.

¹³¹⁰ Mucize denizdir, eksik kişiye karadaki kuş; sudaki kuş orada helâk olmaktan güvendedir.

¹³¹¹ [Mucize] her namahremi canına âcizlik verir, ama her soluktaşın canına kudret katar.

¹³¹² Bu saadeti gönlünde bulamıyorsan, görünürde olan şeyden her an bir delil çıkarmaya bak.

¹³¹³ Çünkü etkiler duygularda görünür; bu etkiler, etki edeni haber verir.

¹³¹⁴ Her ilâcın anlamı gizlidir, tıpkı her büyücünün büyüsü ve sanatı gibi.

¹³¹⁵ Eylemlerine ve eserlerine bakarsan, gizli de olsa açığa çıkarırsın onu.

¹³¹⁶ Onun içinde gizlenen güç, fiile gelince görünür, meydana çıkar.

¹³¹⁷ Bunların hepsi, sana eserleriyle görünür de Allah, eserleriyle nasıl görünmez?

¹³¹⁸ Sebepler ve eserler öz ile kabuk gibi değil mi? Arayacak olursan [görürsün ki] hepsi de onun eserleri.

¹³¹⁹ Nesneleri, eserleri yüzünden dost edinir seversin; peki, niye o eserleri bağışlayandan habersizsin?

¹³²⁰ Bir hayal uğruna halkı dost ediniyorsun da Batı'nın ve Doğu'nun padişahını nasıl dost edinmezsin?

¹³²¹ A ulu kişi, bu sözün sonu yok; bu konudaki hırslımızın da sonu olmasın.

Hasta hikâyesine dönüş

¹³²² Geri dön de o bilgili, ayıp örtücü tabiple hastanın hikâyesini anlat.

¹³²³ [Tabip] onun nabzını tutup halini

anladı; iyileşmesine umut yoktu, iyileşmesi imkânsızdı.

¹³²⁴ "Canın ne istiyorsa onu yap da bed-

ninden bu müzmin hastalık geçsin gitsin.

¹³²⁵ Gönülün ne dilerse geri durma da sabır ve perhiz eziyet olmasın sana.

¹³²⁶ Sabrı ve perhizi bu hastalık için zararlı bil; gönülün ne diliyorsa onu ortaya koy.

¹³²⁷ Ey amca, Allah böyle hastaya: “Ne dilererseniz yapın³⁶” dedi.

¹³²⁸ [Hasta]: Haydi git, sana hayırlar gel-sin a amcasının canı, ben ırmak kıyısına seyre gidiyorum, dedi.

¹³²⁹ Sağlığı için bir kapı açıl-sın diye gön-lünün dilediği gibi ırmak kıyısında dolaşıyordu.

¹³³⁰ Irmağın kenarında bir sufi oturmuş, elini yüzünü yıkıyor, iyice temizleniyordu.

¹³³¹ Hasta, sufinin ensesini gördü, için-de ona bir tokat atma arzusu uyandı.

¹³³² O aş düşkünü sufinin ensesine bir tokat aşk etmek için elini kaldırdı.

¹³³³ [İçinden] o tabibin bana dediği gibi, geçip gitsin diye arzumu yerine getirmezsem içime dert olacak, dedi.

¹³³⁴ Şuna sıkı bir tokat patlatayım, çünkü Allah “Kendinizi, ellerinizle tehlikeye at-mayın³⁷” buyurdu.

¹³³⁵ A falanca, bu sabır ve perhiz tehlikedir; bir güzel vur şuna, başkaları gibi geri durma.

¹³³⁶ [290b] Tokadı patlatınca şırak diye bir ses yükseldi. Sufi: Hey hey, seni yara-maz kavat, dedi.

¹³³⁷ Ona bir iki yumruk savurmak, saka-lını, bıyığını tek tek yolmak istedi.

¹³³⁸ Halk da verem hastasıdır, çaresizdir; şey-tanın azdırması yüzünden böyle tokat atıcıdır.

¹³³⁹ Bunların hepsi suçsuzlara eza etme-yeye düşkündür; birbirlerinin ensesinde ek-siklik arar dururlar.

¹³⁴⁰ A suçsuz günahsızların kafasına vu-ran, bunun karşılığını kendi kafanda gör-müyor musun?

¹³⁴¹ A heva ve hevesini kendisine şifa sa-nıp güçsüzlere tokat atan kimse,

¹³⁴² “Bu şifadır” diyen sana güldü, zaten Âdem’i buğdaya yönlendiren, yol göste-ren de odur.

¹³⁴³ A yardım dilenen iki kişi! Şu [buğ-day] tanesini ilaç niyetine yiyin ki ikiniz de ölümsüz olun, [dedi].

¹³⁴⁴ Onun [ayağını şeytan] kaydır-dı, en-sesine o vurdu; ama [o tokat] kafasına geri dönüp şeytana ceza oldu.

¹³⁴⁵ O [Âdem’i] kaygan yerde pek fena kaydır-dı; ama onun dayanağı ve elinden tutanı Hak’tı.

¹³⁴⁶ Âdem bir dağdı, [o dağ] yılan dolu olsa da panzehir madeni olduğu için zara-ra uğramadı.

¹³⁴⁷ Sende zerre kadar panzehir yokken, neden kurtulacağın [zannıyla] aldanış içindesin.

¹³⁴⁸ Sende Halil’deki gibi tevekkül ne-rede? Sende [Musa] Kelim’deki gibi kera-met nerede?

¹³⁴⁹ [Nerede o tevekkül] ki kılıcın İsmail’i kesmesin, [nerede o keramet ki] Nil’in dibini ana yola çeviresin?

¹³⁵⁰ Bahtiyar birisi minareden düşecek olsa, elbisesinin içine rüzgâr dolar da kur-tulur.

¹³⁵¹ A güzel [kişi], o bahta inancın yoksa neden kendini yele veriyorsun?

¹³⁵² Bu minareden Âd [kavmi] gibi yüz binlercesi düştüler de başlarını ve canları-nı yele verdiler.

¹³⁵³ Sen bu minareden tepesi üstüne dü-şen milyonlarca kişiye bir bak hele.

¹³⁵⁴ İp cambazlığını iyice bilmiyorsan, ayaklarına şükret de yerde yürümeye bak.

¹³⁵⁵ Kâğıttan kanat yapıp dağdan atlama,

çünkü bu sevda uğrunda nice başlar gitti.

¹³⁵⁶ O sufi [bu sözler yüzünden] öfkesinden ateşe döndü ama gözünü işin sonuna dikti.

¹³⁵⁷ Yemi almayıp tuzaktaki bağı gören kimse, sıranın başında bahtiyar olarak kalır.

¹³⁵⁸ Ne mutlu bedeni fesada uğramaktan koruyan, işin sonunu gören, cesur gözlere.

¹³⁵⁹ Bu, Ahmed'in sonu görücülüğündendi, cehennemi burada inceden inceye görmüştü.

¹³⁶⁰ Arşı, kürsüyü, cennetleri görmüş, gafletlerin perdesini yırtmıştı.

¹³⁶¹ Zarardan yana selamete ermek istiyorsan, gözünü [işin] öncesine kapat da sonuna bak.

¹³⁶² Böylece yokları hep var olarak görür; varlara da hissedilen aşağılık şeyler olarak bakarsın.

¹³⁶³ Hiç olmazsa şunu gör: Akıl sahibi herkes, gece gündüz "yok" u aramaktadır.

¹³⁶⁴ Kim dilenci olup da bir cömertlik peşinde olmaz ki? Kim dükkânlarda kâr etmek istemez ki?

¹³⁶⁵ Kim tarlalarda ürün almak istemez? Kim fidanlıklarda fidan aramaz?

¹³⁶⁶ Kim medreselerde ilim [öğrenmek] istemez? Kim mabetlerde [Allah'ın] hilmini dilemez?

¹³⁶⁷ [Bunlar] varları arkalarına atmış, yokları istemekte, onlara kul olmaktadırlar.

¹³⁶⁸ Çünkü Allah'ın yaratış madeni ve mahzeni, yokluktan başka [bir yerde] tecelli etmez.

¹³⁶⁹ Bundan önce de bu konuda bir remiz söylemiştik; sen bununla onu bir gör, iki görme.

¹³⁷⁰ Demıştik ki: Yetişen her sanat-

kâr, sanatını [göstermek] için bir yokluk mekânı arar.

¹³⁷¹ Mimar, inşa edilmemiş veya viran olmuş, tavanları çökmüş bir yer arar.

¹³⁷² Saka, içinde su olmayan bir testi arar; marangoz da kapısı olmayan bir ev.

¹³⁷³ Avlanma zamanı yokluğa saldırırlar da ondan sonra hepsi birden yokluktan kaçarlar.

¹³⁷⁴ Mademki ümidin "yok" tadır, ondan bu sakınış niye? İsteğinin ünsiyet ettiği şeyle bu kavga neden?

¹³⁷⁵ Mademki isteğin o "yok" ile ünsiyet etmede, yok oluştan ve yokluktan bu çekinip kaçınma neden?

¹³⁷⁶ Canla başla "yokluk" un dostu değilsen, neden "yokluk" pususunda beklemedesin a canım?

¹³⁷⁷ Sahip olduğun her şeyden gönlünü koparmışsın, gönül oltasını "yokluk" denizine atmışsın.

¹³⁷⁸ Öyleyse oltana yüz binlerce av veren bu murat denizinden kaçmak neden?

¹³⁷⁹ Niçin rızkın adını ölüm taktın? Asıl, sana ölümü rızık gibi gösteren büyüye bak sen.

¹³⁸⁰ Sanatının büyüğü, senin iki gözünü de bağladı da canın, kuyuya rağbet etmeye başladı.

¹³⁸¹ Allah'ın hilesiyle, kuyunun üstündeki bütün ova onun hayalinde zehirle, yılanla dolu [bir yer olarak] görünür.

¹³⁸² [291a] Hâsılı [insan], kuyuyu kendine sığınak eder de sonunda ölüm onu kuyuya atar.

¹³⁸³ Ey azizim, yanlışların hakkında söyledğim şeyleri, sen bir de Attar'ın sözlerinden dinle.

Sultan Mahmut ile Hintli kölenin hikâyesi

¹³⁸⁴ Allah'ın rahmeti üzerine olsun, o söylemiştir. Gazi padişah Mahmud'u anarak [inciler] delmiştir.

¹³⁸⁵ O ulu kişinin payına, Hint savaşında ganimetten bir köle düştü.

¹³⁸⁶ Onu kendisine halife yapıp tahta oturttu. Ordusuna kumandan olarak seçip evlat edindi.

¹³⁸⁷ Sen bu hikâyenin enine boyuna, ayrıntılı olarak anlatılışını o din büyüğünün sözlerinde ara.

¹³⁸⁸ Hâsılı o çocuk, o altın tahtın üzerinde, o ulu padişahın yanı başında oturmuş,

¹³⁸⁹ Durmadan ağlar, yana yakıla gözyaşı dökerdi. Padişah ona: *A devranı kutlu*, dedi,

¹³⁹⁰ *Neden ağlıyorsun? Talihin mi tatsızlaştı? Padişahların bile üstündesin, sultana yakınsın.*

¹³⁹¹ *Sen şu tahtın üstündesin, vezirler, askerler, tahtının önünde ayla yıldızlar gibi dizilmişler.*

¹³⁹² Çocuk, şunun için zarı zarı ağlıyorum, dedi: *Annem, kendi şehrimizde, yurdumuzdayken,*

¹³⁹³ *Seni aslan Mahmud'un elinde göreyim* diye beni her zaman seninle korkuturdu.

¹³⁹⁴ Babam da annemle kavgaya tutuşurdu da cevap olarak: *"Bu nasıl bir öfke, bu nasıl bir eziyet"* derdi.

¹³⁹⁵ *Bu öldürücü bedduadan daha kolay başka bir beddua bulamıyor musun?*

¹³⁹⁶ *Pek acımasız, pek taş kalplisin; onu âdeta yüzlerce kılıçla öldürmedesin.*

¹³⁹⁷ *Ben ikisinin de sözüne şaşar kalırdım da gönlüme bir korku, bir keder düşerdi.*

¹³⁹⁸ *Hayret, bu Mahmud nasıl cehennem*

huylu bir adamdır ki adı felakette, belâda mesel olmuş derdim.

¹³⁹⁹ *Kereminden, izzet ikramından habersiz, senin korkundan tir tir titrerdim.*

¹⁴⁰⁰ *Annem nerede, şimdi gelsin de beni taht üstünde görsün a dünya padişahı!*

¹⁴⁰¹ A dara düşmüş kişi, fakirlik senin Mahmud'undur; tabiatın, seni boyuna onunla korkutur durur.

¹⁴⁰² Bu yiğit Mahmud'un merhametini bilsen, bir güzel "sonu hayır olsun" dersin.

¹⁴⁰³ A korkak yürekli, fakirlik senin Mahmud'undur; bu dalaletе düşüren tabiat anasını pek dinleme.

¹⁴⁰⁴ Sen fakirliğe av olursan, kesinlikle kıyamet gününde çocuk gibi gözyaşı dökersin.

¹⁴⁰⁵ Beden, seni yetiştirmede ana gibidir ama yüz düşmandan daha düşmandır sana.

¹⁴⁰⁶ Bedenin hastalanınca sana ilaç arattır; kuvvetlenince de seni tağuta çevirir.

¹⁴⁰⁷ Şu hayıflarla dolu bedeni, ne kışa, ne de yaza yarayan bir zırh bil.

¹⁴⁰⁸ Sabretmek için kötü arkadaş iyidir; çünkü sabır, göğsü açar genişletir.

¹⁴⁰⁹ Ayın geceye sabretmesi onu münevver kılar; gülün dikene sabretmesi, onu güzel kokulu yapar.

¹⁴¹⁰ Sütün, pislik ve kan içinde sabretmesi, onu deve yavrularını besleyen bir gıdaya çevirir.

¹⁴¹¹ Kendilerini inkâr edenlere sabretmeleri, bütün peygamberleri Allah'ın has [kulları] yapmış, sahipkıran etmiştir.

¹⁴¹² Kimin üstünde düzgün bir elbise görsen bil ki onu sabrederek, çalışarak edinmiştir.

¹⁴¹³ Kimi aç açık ve rızısız bir halde görsen, o, onun sabırsızlığına tanıktır.

¹⁴¹⁴ Kim ürkmüş, canı kederlerle dolmuşsa, bir düzenbazla arkadaşlık etmiştir.

¹⁴¹⁵ Sabretseydin, ülfetle vefa etseydin, ayrılığı yüzünden başını dövmezdin.

¹⁴¹⁶ Balla süt gibi Allah'ın huyuyla huy-lansaydın “*Ben batanları sevmem*”³⁸ [derdin] de

¹⁴¹⁷ Hiç şüphesiz yol üstünde kervandan arda kalmış ateş gibi yalnız başına kalmazdın.

¹⁴¹⁸ [İnsan] sabırsızlık yüzünden [Hak'tan] başkasına yakın oldu mu, ayrılığında kederle dolar, hayrı kalmaz.

¹⁴¹⁹ Sohbetin, tam ayar altınsa, onu nasıl olur da haine emanet edersin?

¹⁴²⁰ O'nun huyuyla huyulan ki emanetlerin, kaybolmaktan da eksilmekten de güvende kalsın.

¹⁴²¹ Huyları yaratanın, peygamberlerin huylarını geliştirip besleyenin huyuyla huyulan.

¹⁴²² Ona bir kuzu versen, karşılığında sana bir sürü verir; her sıfatı, geliştirip besleyen bizzat Allah'tır.

¹⁴²³ Sen kurda kuzu emanet ediyorsun. Kurtla Yusuf'u yoldaş etme.

¹⁴²⁴ Kurt, sana tilkilik etmeye kalkışır-sa sakın ona inanma, çünkü ondan iyilik gelmez.

¹⁴²⁵ Cahil, seninle gönüldeşlik edecek olursa, işin sonunda cahilliği yüzünden seni yaralar.

¹⁴²⁶ [291b] Onun iki aleti vardır, o hün-sadır. Hiç kuşkusuz [sonunda] ikisinin de işi ortaya çıkar.

¹⁴²⁷ O, kendisini kız kardeşleri gibi göstermek için erkeklik aletini kadınlardan saklar.

¹⁴²⁸ Kendisini erkeklerin cinsinden göstermek için de kadınlık aletini eliyle erkeklerden saklar.

¹⁴²⁹ Tanrı: “*Onun gizli kadınlık aletini, burnunun üstüne bir ferç gibi koyarız*”³⁹

¹⁴³⁰ Böylece bizim gören [kullarımız], o hilekârın hilelerine aldanıp çuvala girmezler” dedi.

¹⁴³¹ Sözüün özü, her erkeklik aletinden erkeklik gelmez; dikkat et, bilgiliysen cahilden kork.

¹⁴³² Tatlı sözlü cahilin dostluk [sözlerine] pek kulak verme, çünkü o [sözler] yılanmış zehre benzer.

¹⁴³³ Sana “*A anasının canı, a gözümün aydınlığı*” der, ama [bu sözlerle] üzüntünden, hasretinden başka bir şey artırmaz.

¹⁴³⁴ O ana, babaya açıkça der ki: *Mektep yüzünden yavrum pek zayıfladı.*

¹⁴³⁵ *Başka bir karın onu doğurmuş olsaydı, ona bu kadar cevri ücfa etmezdin.*

¹⁴³⁶ [Baba da der ki]: *Bu çocuk senden başkasından olsaydı, o kadın da böyle baskı yapardı.*

¹⁴³⁷ Kendine gel, bu anadan da onun hilesinden de kaç; çünkü babanın tokadı, onun helvasından daha iyidir.

¹⁴³⁸ Ana nefistir, babaysa üstün akıl; [akla uymanın] öncesi darlıktır ama sonunda yüzlerce genişlik vardır.

¹⁴³⁹ Ey akılları ihsan eden [Allahım] fer-yada yetiş; sen dilemedikçe hiç kimse bir şey dileyemez.

¹⁴⁴⁰ İstek de sendendir, o iyilik de. Biz kimiz ki? Evvel de sensin, âhir de.

¹⁴⁴¹ Hem sen söyle, hem sen dinle, hem sen ol. Biz hepimiz bunca şekle surete rağmen hiçbir şeyiz.

1442 Bize havale ettiğin bu işte, secdeye rağbetimizi artır; bize cebrin ve akılsızlığın tembelliğini gönderme.

1443 Cebir, kâmillerin kolu, kanadıdır; cebir, tembellerin bağı ve zindanıdır.

1444 Bu cebri, Nil'in suyu gibi bil; mümin için sudur, kâfir için kan.

1445 Kanat, doğan kuşlarını sultana götürür; kanat, kargaları mezarlığa götürür.

1446 Şimdi sen, yokluğu anlatmaktan vazgeç; çünkü o panzehirdir, ama sen zehir sanırsın.

1447 A kapı yoldaşı, haydi, Hintli çocuk gibi yürü, sakın yokluk Mahmud'undan korkma.

1448 Şu anda sahip olduğun varlıktan kork; [çünkü] o hayalin de bir şey değil, sen de bir şey değilsin.

1449 Hiçbir şey olmayan, hiçbir şey olmayana âşık olmuş; hiç var olmayan, hiç var olmayanın yolunu kesmiş.

1450 Bu hayaller, ortadan kalkıp yok oldu mu aklının almadığı şeyler apaçık görünür sana.

[Dünyadan] geçip gidenlerde ölüm derdi yoktur, onlarda kaybettiklerinin hasreti vardır.

1451 İnsanlığın başbuğu doğru söylemiştir: "*Dünyadan geçip giden kimsenin,*

1452 *Ölüm yüzünden bir derdi, hayıflanması ve zararı yoktur; [ama elindekini] yitirdiği için yüzlerce hayıflanması vardır.*"

1453 [Böyle kimse der ki]: *Neden her ikbalin ve nimetin hazinesi olan ölümü kible edinmedim?*

1454 *Şaşılığım yüzünden bütün ömrüm boyunca ecelle birlikte kaybolup giden hayalleri kible edindim.*

1455 Ölenlerin hasreti ölüm yüzünden değildir; suretlerde takılıp kaldık diyedir.

1456 Biz bunun bir suret ve köpük olduğunu, köpüğün denizle hareket ettiğini ve geliştiğini göremedik.

1457 Deniz, köpükleri karaya atınca mezarlığa git de o köpükleri seyret.

1458 Ondan sonra de ki: Nerede sizin hareketiniz, kıpırdanışınız? Deniz sizi yokluğa mı attı?

1459 Onlar da sana dudakla değil, hal diliyle desinler ki bu soruyu bize değil, denize sor.

1460 Köpüğe benzeyen suret dalga olmandan nasıl hareket eder? Toprak, rüzgâr olmandan nasıl havaya yükselir?

1461 Suret tozunu gördün madem, rüzgârı da gör. Köpüğü gördün madem, var ediş denizini de gör.

1462 Haydi, gör, çünkü sende işe yarayan şey ancak bakıştır; senin geri yanın yağdan, etten, liflerden ibarettir.

1463 Ama senin yağın mumların ışığını artırmaz; senin etin sarhoş için kebab olmaz.

1464 Şu bedeninin tamamını bu bakışta erit; bakışa git, bakışa git, bakışa!

1465 Bir bakış, yolun ancak iki metresini görür; bir bakış, iki âlemi de, padişahın yüzünü de görür.

1466 Bu ikisinin arasında sayısız fark vardır; sen sürmeyi ara; Sırları en iyi Allah bilir.

1467 Mademki yokluk denizinin şerhini duydun dinledin, öyleyse daima bu denizde kalmaya çalış.

1468 Çünkü bu tezgâhın aslı, o yokluktur; çünkü orası boştur, nişansızdır, ıssızdır.

¹⁴⁶⁹ [292a] Bütün ustalar, işlerini ortaya koymak için yokluğu ve sınıklık yerini ararlar.

¹⁴⁷⁰ Şüphe yok ki ustaların ustası Samed olan Allah'ın da tezgâhı yokluktur, lâ'dır.

¹⁴⁷¹ Bu yokluk her nerede fazlaysa, Allah'ın işi de tezgâhı da o yandadır.

¹⁴⁷² Yokluk, en yukarıdaki kat olduğundan, yoksullar, herkesin önüne geçmişlerdir.

¹⁴⁷³ Hele bedeninden, malından geçmiş olan yoksullar... [Burada] işi beden yokluğu görür, dilencilik değil.

¹⁴⁷⁴ Dilenci, malı eriyip bitmiş kimse- dir; kanaatkârsa kendi bedenini kaybeden kimsedir.

¹⁴⁷⁵ Öyleyse artık dertten şikâyet edip durma; çünkü o, yokluğa doğru giden rahvan bir attır.

¹⁴⁷⁶ Biz bu kadarını söyledik, gerisini sen

düşün; düşünce donmuşsa, git zikir yap.

¹⁴⁷⁷ Zikir, düşünceyi harekete geçirir; zik- ri bu donmuş [düşüncenin] güneşi yap.

¹⁴⁷⁸ A kapı yoldaşı, işin aslı cezbedir; ama çalış çabala da o cezbeyle bağlanıp kalma.

¹⁴⁷⁹ Çünkü çalışmayı bırakmak, naz- lanmak gibidir; canla oynamaya, candan geçmeye naz yakışır mı hiç?

¹⁴⁸⁰ A delikanlı, ne kabulü düşün, ne de reddi; sen sürekli olarak emri ve nehyi gözet.

¹⁴⁸¹ Cezbe kuşu, birdenbire yuvasından uçuverir; sabahı görünce, işte o zaman mumu söndür.

¹⁴⁸² Gözler, [eşyaya] nüfuz edip görmeye başladı mı, bu onun ışığındandır; [bu ışık- ın sahibi], kabuğun içindeki özleri görür.

¹⁴⁸³ Zerrede sonsuzluk güneşini görür; damlada bütün denizi görür.

Sufi ile kadı hikâyesine tekrar dönüş

¹⁴⁸⁴ Sufi: *Enseye [atılan bir tokada] karşılık körlükle baş vermeye değmez*, dedi.

¹⁴⁸⁵ *Boynumdaki teslim hırkası, bana to- kat jemeyi kolaylaştırdı.*

¹⁴⁸⁶ Sufi düşmanını pek zayıf gördü de: *Ben de şuna düşmanca bir yumruk vursam*, dedi,

¹⁴⁸⁷ *Bir yumruğumla kurşun gibi eriyip gidecek. Sonra da padişah bana eziyet ede- cek, kısas edilmemi emredecek.*

¹⁴⁸⁸ *Zaten çadır yıkılmış, direk kırılmış; yıkılmaya bahane arıyor.*

¹⁴⁸⁹ *Bu ölü [adam] için kılıç altında kısas edilmem pek yazık olur, pek yazık.*

¹⁴⁹⁰ Düşmanına elini vuramayınca, onu kadıya götürmeyi karar verdi.

¹⁴⁹¹ Ne de olsa [kadı] Hakk'ın terazi- sidir; onun kilesi şeytanın hilesinden ve oyunundan kurtuluş yeridir.

¹⁴⁹² O, kinlerin ve kavgaların makasıdır; iki düşmanın savaşını, dedikodusunu keser.

¹⁴⁹³ Onun afsunu, şeytanı şişeye sokar; onun kanunu, fitneleri yatıştırır.

¹⁴⁹⁴ Tamahkâr düşman teraziye görünce, âsiliğini bırakıp [hükme] tâbi olur.

¹⁴⁹⁵ Ama terazi olmazsa, ona fazlasını versen bile, uyanıklığından kendi payına razı olmaz.

¹⁴⁹⁶ Kadı rahmettir, kavgayı giderir; kı- yametteki adalet denizinden bir damladır.

¹⁴⁹⁷ Gerçi damla küçüktür, ayağı kısadır, ama deniz suyunun letafeti onunla belli olur.

¹⁴⁹⁸ Örtünü tozdan temizledin mi, bir damlada Dicle'yi görürsün sen.

¹⁴⁹⁹ Parçalar, bütünlerin haline tanıktır; şafak, güneşin varlığını haber verir.

1500 Allah “*Andolsun şafağa*⁴⁰” diye buyururken, o yemini Ahmed’in bedenine etmiştir.

1501 Karınca, o bir tanecik [buğdayla] harmanı bilebilseydi, bir tane üzerine bu kadar titrer miydi hiç?

1502 Sen yine sözün başına gel, sufinin yüreği darda; gördüğü cefanın cezasını istemekte acele ediyor.

1503 A zulümler eden, gönlün nasıl böylesine hoş, [her şeyin] karşılığını veren [Hakk’ın] dileğinden nasıl habersizsin?

1504 Yoksa yaptıklarını unuttun mu da gaffet [senin üzerine] perdelerini indirdi?

1505 Kafanın arkasında düşmanların olmasaydı, sendeki safayı felekler bile kısıkanırdı.

1506 Ama [üstündeki] o haklar yüzünden hapistesin; isyanların için azar azar özür dile de,

1507 Hesaba çeken seni bir anda yakalayayvermesin. Suyunu dostunla birlikte şimdiden durult.

1508 Sufi, kendisine tokat atan adamın yanına gidip davacı gibi eteğine yapıştı.

1509 Onu sürükleye sürükleye kadiya götürdü. “*Bu bedbaht eşeği, eşeğe bindir*, dedi.

1510 *Ya da hükmün nasıl uygun görüyorsa kırbaç darbesiyle ona ceza ver.*

1511 *Çünkü senin cezanla ölse bile öldüğüyle kalır; bu suçsuz ölüm yüzünden sana hesap soran olmaz.*

1512 [292b] Uyguladığı had ve tazir cezasında ölen kimse için kadi’nın bir sorumluluğu yoktur; çünkü [kadi] küçük birisi değildir.

1513 O, Hakk’ın vekilidir; Hakk’ın adaletinin gölgesidir; hak isteyenle [cezaya] müstahak olanın aynasıdır.

1514 Çünkü o [suçluyu], mazlum adına cezalandırır; kendi namusu, öfkesi ve geliri için değil.

1515 [Onun cezası] Hak için, kıyamet günü için olduğundan, bir hata olsa bile bunun diyeti [kadiya değil, suçlunun] velisine düşer.

1516 Birisini kendisi için döven kimse sorumludur; Allah için dövse [her şeyden] emindir.

1517 Baba, oğlunu dövse de oğlu ölse, o babanın kan pahası vermesi gerekir.

1518 Çünkü onu, kendi işi için dövmüşdür; oğlun, babaya hizmet etmesi farzdır.

1519 Ama öğretmen bir çocuğu dövse de çocuk ölse, öğretmene bir şey gerekmez, korkma.

1520 Çünkü öğretmen [Allah] vekilidir, emindir; her emin hakkındaki hüküm böyledir.

1521 Çocuğun ustaya hizmet etmesi farz değildir; öyleyse usta, ona kendisi için bir ceza verme peşinde olamaz.

1522 Baba döverse kendisi için döver; çaresiz kan pahası vermekten kurtulamaz.

1523 Ey Zülfikar, öyleyse kendi benliğinin başını kes; kendinden geçip bir yoksul gibi fani ol.

1524 Kendinden geçtin mi her ne yaparsan yap, “*Attığın zaman sen atmadın*⁴¹” [hükmünce] güvende olursun.

1525 O sorumluluk Hakk’a aittir, emin olana değil. Bunun ayrıntısı fıkıhta açıkça vardır.

1526 Her dükkânın ayrı bir ticareti vardır; Mesnevi yokluk dükkânıdır ey oğul.

1527 Ayakkabıcı dükkânında güzel deriler bulunur; orada bir tahta parçası görürsen [bil ki] o ayakkabı kalıbıdır.

1528 Kumaşçılarda, ipekler ve kumaşlar vardır; orada demir varsa ancak ölçmek için vardır.

1529 Bizim Mesnevi'miz birlik dükkânıdır; orada birden başka ne görürsen puttur o.

1530 Put övmeyi, halı tuzağa düşürmek için "Onlar ak ve yüce kuşlardır" [sözü] gibi bil.

1531 Peygamber, onu Necm⁴² suresinde hızlıca okudu, ama o [söz], bir fitneydi, sureden değildi.

1532 Bütün kâfirler hemen o anda secde ettiler; bu bir sırdı, o yüzden başlarını yere koydular.

1533 Bundan sonra karmakarışık, [anlamı] uzak ve güç bir söz var; sen, Süleyman'la birlikte ol, şeytanlara karışma.

1534 Haydi, sufi ile kadının, o güçsüz, perişan ama zalim olanın hikâyesini anlat.

1535 Kadı dedi ki: *Ey oğul, kürsüyü kur da üzerine hayırdan şerden bir resim çizeyim.*

1536 *Vuran nerede? İntikamı [alınacak] yer neresi? Bu [adam] hastalıktan bir hayale dönmüş.*

1537 Şeriat, dirilerle zenginler içindir; mezar-dakiler için şeriat [hükümleri] olur mu hiç?

1538 Fakirlik içinde başsız kalan o topluluk, o ölülerden yüz kat daha ölüdür.

1539 Ölü, bir yönden afete uğramış ölmüştür; oysa sufiler, yüz yönden fani olmuşlardır.

1540 Ölüm, bir kereliğine öldürülüştür; buysa üç yüz bin kere; her birinin de sayısız kan pahası vardır.

1541 Allah, bu topluluğu defalarla öldürmüştür ama kan pahası olarak ambarlarca [mal] dökmüştür.

1542 Bunların her biri gizlide Circis'e benzer; altmış defa öldürülüp dirilmişlerdir.

1543 Adalet sahibi [Hakk'ın] mızrağının zevkiyle öldürülmüş; "bir darbe daha vur" diye yanmaktadır.

1544 Vallahi, o ölü, cana can katan varlığın aşkıyla ikinci bir defa öldürülmeye daha fazla âşıktır.

1545 Kadı: "*Ben diriler hakkında hükmederim, nasıl mezarlıktakilerin hâkimi olurum?*" dedi.

1546 Bu [adam], suret olarak aşağıda, mezarda değilse de mezarlar onun soyunda.

1547 Sen mezarda çok ölü gördün, şimdi bir de mezarı ölüde gör, a kör!

1548 Bir mezardan üstüne bir kerpiç düşecek olsa, akıllılar mezardan [davacı olup] adalet isterler mi hiç?

1549 Ölüye öfkelenip, ona kin tutma peşinde dolaşip durma; kendine gel, hamamdaki resimle kavgaya tutuşma.

1550 Sana bir diri vurmadı diye şükret; dirinin reddettiğini Hak da reddeder.

1551 Dirilerin öfkesi, Hakk'ın öfkesidir, O'nun darbesidir; çünkü o dışı temiz kişi, Hak ile diridir.

1552 Onu Hak öldürmüştü ve paçasından üflemiştir; kasap gibi çabucak derisini yüzmüştür.

1553 [Hakk'ın] üflemesi, onda sonsuza dek kalır; Hakk'ın üflemesi o kasabın üflemesine benzemez.

1554 Bu iki üfleme arasında çok fark vardır; bu, tümüyle süstür, bezektir, öteki tümüyle ayıp.

1555 Bu hayat, onun yüzünden kesilmiş, zararlı hale gelmiş; o hayatsa Hakk'ın üflemeyle süreklilik kazanmıştır.

1556 Bu soluk, anlatılabilecek olan bir soluk değildir; haydi, şu kuyunun dibinden köşkün üstüne çık.

1557 Onu eşeğe bindirmek için bir içti-hat yok; odunun resmini eşeğe yükleyen olur mu hiç?

1558 [293a] Onun lâıyığı eşek sırtına bin-dirilmek değil, onu tabutun üstüne koy-mak daha uygun.

1559 Zulüm nedir? [Bir şeyi] kendi yerin-den başka bir yere koyma. Sakın ha! Onu, uygunsuz yere koyup zâyi etme.

1560 Sufi: “O halde, onun bana tokat at-masının karşılıksız, cezasız kalmasını reva görüyorsun öyle mi?” dedi.

1561 Eşeğin, kalles bir ayı gibi, sufilere yok-tan yere tokat atması reva mıdır?

1562 Kadı [adama]: “Senin azdan çoktan neyin var?” dedi. [Adam]: “Benim şu dün-yada altı diremim var” dedi.

1563 Kadı: *Sen üç kuruşunu kendin harca, öteki üç kuruşu da hiç laf söz etmeden ona ver, dedi.*

1564 Gücsüz, hasta, yoksul, zayıf bir adam-dır. Ekmekle katık almak için ona da üç direm lâzım.

1565 [Hasta adamın] gözü kadı efendinin ensesine ilişti; onun ensesi, sufininkinden de güzeldi.

1566 Tokadımın cezası pek ucuz deyip kadıya vurmak için elini kaldırdı.

1567 Bir sır [verecekmiş] gibi kadının kulağına doğru eğildi, [ensesine] bir sille indirdi.

1568 Dedi ki: *A iki düşman, altısını bir-den alın da ben de kavgasız gürültüsüz [bu işten] kurtulayım!*

Kadı'nın, dervişin tokadına kızması ve sufinin kadıya serzenişte bulunması

1569 Kadı öfkelenince sufi, hey, dedi, şüp-he yok, senin hükmün adalettir, azgınlık ve sapıklık değil.

1570 A din şeyhi, a emin kişi, kendine [ya-pılmasını] beğenmediğin şeyi kardeşin için nasıl beğendin?

1571 Sen bilmez misin ki benim için kaz-dığın kuyuya sonunda kendin düşersin.

1572 “Kim kardeşine kuyu kazarsa [kendi düşer]” hadisini okumadın mı? Okuduğun-la amel et, a babasının canı.

1573 Yargı vermedeki bu hükmün senin de ensene bir tokat indiriverdi.

1574 Vay senin öteki hükümlerine, kim bi-lir onlar başına, ayağına neler getirecek?

1575 Harcaman için üç dirhem gerek diye kerem edip bir zalime acırsın öyle mi?!

1576 Sen zalimin elini kes; hükmü, dizgini onun eline vermenin ne âlemi var?

1577 A adaleti meçhul kişi, sen, kurt yav-rusuna süt veren keçiye benziyorsun!

Kadı'nın sufiye cevap vermesi

1578 Kadı: *Kaderin getirdiği, her silleye, her cefaya razı olmak bize vaciptir, dedi.*

1579 Yüzüm ekşidiyse de yazgıma karşı iç-ten içe gönlüm hoş, çünkü gerçek acıdır.

1580 Bu gönliim bir bahçedir, gözümse bu-

luta benzer; bulut ağlayınca bahçe güler, sevinir, hoş olur.

1581 Kıtık yılında şaşkın şakın gülen gü-neş yüzünden bahçeler ölmeye, can çekiş-meye başlarlar.

¹⁵⁸² Allah'ın “*Çok ağlayın*⁴³” buyruğunu okumuştur. Öyleyse niye pişmiş kelle gibi gülüp durmadasın?

¹⁵⁸³ Mum gibi gözyaşı dökersen, mum gibi eve aydınlık verirsin.

¹⁵⁸⁴ Ananın veya babanın ekşi yüzü, çocuğu her türlü zarardan korur.

¹⁵⁸⁵ A şaşkın şaşkın gülen, gülmenin zevkini gördün, ağlamanın zevkini de bir bak, çünkü o şeker madenidir.

¹⁵⁸⁶ Cehennemi anmak seni ağılatırsa, o cehennem senin için cennetlerden daha hoştur.

¹⁵⁸⁷ Gülmeler, ağlamalarda gizlidir; a temiz kişi, defineyi viranelerde ara.

¹⁵⁸⁸ Zevk gamlardadır, ama onların izini kaybetmişler, abıhayatı karanlıklara götürmüşlerdir.

¹⁵⁸⁹ Yolda konak yerine kadar tersine nal [izleri] vardır; ihtiyatla gözlerini dört aç.

¹⁵⁹⁰ İbretle gözlerini dört aç da sevgilinin iki gözünü kendi gözlerine dost et.

¹⁵⁹¹ Kuran'dan “*Onların işlerini danışma iledir*⁴⁴” [âyetini] oku; dostla birlikte ol, naz ederek of deme.

¹⁵⁹² Yolda sığınağın da dayanağın da dosttur; iyice bakarsan [görürsün ki] yol dosttan ibarettir.

¹⁵⁹³ Dostlara ulaştın mı susup otur; ken-

dini o halkaya yüzük taşı yapma.

¹⁵⁹⁴ Aklını başına al da Cuma namazına bir güzel bak; herkes toplu haldedir, ama bir düşünce içinde sükût ederler.

¹⁵⁹⁵ Pılını pırtını suskunluğa doğru çek; bir nişan arıyorsan kendini nişan etme.

¹⁵⁹⁶ Peygamber: “*Dostları, kederler denizinde yol gösteren yıldızlar gibi bil*” dedi.

¹⁵⁹⁷ Gözünü yıldızlara dik de yol ara; konuşmak bakışı karıştırır, sus, konuşma.

¹⁵⁹⁸ [293b] A falanca, iki doğru söz söyledin mi, bulanık söz de hemen ardı sıra akar gelir.

¹⁵⁹⁹ A şaşkın, “*Söz dallardadır, söz, sözü açar*”, bunu hiç okumadın mı?

¹⁶⁰⁰ Kendine gel, o doğru sözü [söylemeye] başlayayım deme, çünkü o söz, başka bir sözü çekiverir.

¹⁶⁰¹ Ağzını açtın mı [söz artık] senin hükmünde değildir; berrak olan [sözün] ardından bulanık olan da akmaya başlar.

¹⁶⁰² Sadece ilahî vahyin yolundaki masum kişinin [sözleri] bütünüyle berrak olduğu için, onun ağzını açması uygundur.

¹⁶⁰³ Çünkü peygamber, kendi hevâsından konuşmaz, Allah'ın masumu olandan hevâ doğar mı hiç?

¹⁶⁰⁴ Kendini halinle söz söyler duruma getir de benim gibi söze tutsak olma!

Sufinin kadıya soru sorması

¹⁶⁰⁵ Sufi: “*Altın, tek bir madendense, niye bunda fayda, ötekinde zarar var?*” dedi.

¹⁶⁰⁶ Hepsî aynı elden geldiği halde, neden bunun aklı başında da öteki sarhoş?

¹⁶⁰⁷ Bu ırmaklar, bir denizden akıyorsa, neden bu tatlı da öteki ağza zehir gibi geliyor?

¹⁶⁰⁸ Bütün nurlar beka güneşindense, gerçek sabahla, yalancı sabah nereden doğuyor?

¹⁶⁰⁹ Bakan kişinin sürmesi aynı sürmeye, doğru görüşle, şaşılık nereden çıkıyor?

¹⁶¹⁰ Darphanenin sultanı Allah ise, paranın iyi ve kötü baskıları nasıl oluyor?

1611 Allah, bu yola “Benim yolum” buyuruyorsa, neden bu muhafız da öteki yol kesici?

1612 Hürle sefih aynı karından doğuyorsa, “Çocuk, babanın sırrıdır” [sözü] nasıl kesin

ve doğru oluyor?

1613 Şu kadar bin [şekilde] görünen birliği kim görmüştür? Bir durağanlıktan yüz binlerce hareket [nasıl meydana geliyor?]

Kadı'nın sufiye cevap vermesi

1614 Kadı: A sufi, şaşırma, bunu anlatan bir örneği dinle, dedi.

1615 Âşıkların kararsızlığı da gönül alıcı sevgilinin kararından meydana gelir.

1616 O nazlanmada, dağ gibi sabittir; âşıklarsa yapraklar gibi titrerler.

1617 Onun gülüşü ağlayışlar koparır; onun yüzünün suyu [başkalarının] yüz suyunu döker.

1618 Bütün bu “nedenler ve nasıllar” köpük gibi o niteliksiz denizin üstünde oynar.

1619 Denizin, zatında da işinde de bir zıddı ve eşi yoktur; varlıklar, [varlık] elbiselerini ondan giyerler.

1620 Zıt, kendi zıddına nasıl varlık verir? Aksine ondan kaçır, uzaklaşır.

1621 Eş ne demek? Benzer, iyinin ve kötünün benzeri. Benzer, kendisine benzer olanı yaratır mı hiç?

1622 A sakınan, iki benzer var olsa, yaratıcılıkta bu, nasıl ötekinden daha üstün olur?

1623 Bir bahçedeki yaprak sayısınca benzer ve zıt [varlık olsa, bunlar] deniz üstündeki köpükler gibi yine zıtsız ve benzersizdirler.

1624 Denizdeki bu zıtlıkları niteliksiz olarak gör; denizin zatına nitelik nasıl sığar?

1625 Onun en aşağı oyunu, senin canındır; canda bu nelik ve nitelik nasıl doğru olur?⁴⁵

1626 Aklın ve canın, her damlasında bedene daha da yabancı olduğu böyle bir deniz,

1627 “Nasıl”ın ve “kaç”ın dar meydanına sığar mı hiç? Küllî akıl bile orada bilmeyenlerdendir.

1628 Akıl, bedene: “A cansız şey, o geri dönüş (meâd) denizinden bir koku aldın mı hiç?” der.

1629 Beden: “Ben sadece senin gölgenim; kim gölgeden yardım dilenir ki a amcasının canı” der.

1630 Akıl: Burası, layık olanın layık olmayandan daha pervasız olduğu öyle bir hayret makamıdır ki, der,

1631 Burada parlak bir güneş, bir köle gibi bir zerreye gibi kulluk eder.

1632 Aslan bu yanda başını ceylânın önüne koyar; doğan kuşu, burada çil kuşunun yanında kanat çırpır.

1633 Buna inanmıyorsan, Mustafa neden yoksullardan dua isteyip dururdu?

1634 Bu, bir şey öğretmek içindi, dersin, bilgisizleştirmenin ta kendisi olan şey, nasıl öğretme ve anlatma olur?

1635 Tam aksine o şehriyarın, padişahlara yaraşır defineyi, harabelere koyduğunu biliyordu.

1636 [O harabenin] her bir parçası ona catus kesilse de, kötü zan, [onu kaybetmek için çakılmış] ters nal [izlerine] benzer.

1637 Hatta hakikat, hakikatin içine batmış, gömülmüştür de bu yüzden yetmiş, hatta yüz fırkaya [bölünmüştür].

¹⁶³⁸ [294a] A sufi, can kulağını bir güzel, genişçe aç; dikkat et, sana anlaşılmaz [sözler şeklinde] anlatacağım.

¹⁶³⁹ Sana gökyüzünden gelen her darbeden sonra bir hil'at gelecektir, onu bekle.

¹⁶⁴⁰ Çünkü o, sana o tokadı attıktan sonra sana bir taçla, yaslanacak bir taht vermeyecek bir padişah değildir.

¹⁶⁴¹ Bütün dünya, [onun katında] bir sinek kanadı değerindedir. Bir tokada kar-

sılık sonsuz bağışta bulunur.

¹⁶⁴² Boynunu, dünyanın şu altın gerdanlığından çabucak kurtar da Allah'tan bir tokat satın al.

¹⁶⁴³ Peygamberler yedikleri tokatlar ve belalar yüzünden başlarını yüceltiler.

¹⁶⁴⁴ Ama a yiğidim, o seni evde bulunca-ya dek hazırlanıp bekle.

¹⁶⁴⁵ Yoksa evde kimseyi bulamadım diye, hil'ati gerisin geri götürür, ona göre.

Sufinin kadıya yine soru sorması

¹⁶⁴⁶ Sufi: “*Şu dünya, rahmet kaşını sonsuza dek açsaydı ne olurdu?*” dedi.

¹⁶⁴⁷ *Her an ortaya bir tatsızlık çıkarmasaydı, renkten renge girişleriyle [insanı] sokup durmasaydı.*

¹⁶⁴⁸ *Gece, gündüzün kandilini çalmasay-*

dı; kış, neşeye ve sevince alışıkh bahçeyi mahvetmeseydi.

¹⁶⁴⁹ *Sağlık kadehinin, ateşten taşı olmasaydı; korku, emniyete halel getirmeseydi.*

¹⁶⁵⁰ *Nimetinde bu kargaşa olmasaydı, cömertliğinden, rahmetinden ne eksilirdi ki?*

Kadı'nın sufinin sorusuna cevap vermesi ve Türk ile terzi hikâyesini örnek getirmesi

¹⁶⁵¹ Kadı: *Sen, pek boşu boşuna yol alan bir sufisin, Kûfî yazıdaki “kef” harfi gibi bomboşsun,* dedi.

¹⁶⁵² O ağzı şekerle dolu kişinin, geceleri terzilerin hainliklerini anlattığını hiç duymadın mı?

¹⁶⁵³ O taifenin halkı nasıl soyduklarına dair eskilerin hikâyelerini anlatırdı hani.

¹⁶⁵⁴ Kumaş keserken nasıl bir parçasını çaldıklarını şuna buna hikâye ederdi.

¹⁶⁵⁵ Geceleyin hikâyecinin biri de yine bir hırsız hikâyesi okuyordu; etrafına bir kalabalık toplanmıştı.

¹⁶⁵⁶ Kalabalık ve coşkulu dinleyiciler bulunca bütün endamı hikâye kesilmişti.

Peygamber -selâm olsun ona- “Yüce Allah, vaaz edenlerin diline dinleyenlerin himmetince hikmet telkin eder” buyurdu.

¹⁶⁵⁷ Birisi tatlı dilliyse bu, [dinleyicinin] dinlemedeki coşkusundandır. Öğretmenin heyecanı ve ciddiyeti, çocuk sayesinde.

¹⁶⁵⁸ Dinleyici bulunmazsa, yirmi dört [makamla] çalgı çalan çalgıcıya, çalgısı yük olur.

¹⁶⁵⁹ Hatırına ne yanık bir ezgi gelir ne de gazel; ne de on parmağını oynatası gelir.

¹⁶⁶⁰ Gayptan haber alan kulaklar olmasaydı, hiçbir müjdeleyici gökten vahiy getirmezd.

¹⁶⁶¹ [Allah'ın] sanatını gören gözler olmasaydı, ne gökyüzü dönerdi, ne yeryüzü gülerdi.

¹⁶⁶² O “*Sen olmasaydın*” sözü, bu iş, keskin ve gören gözler içindir demek olur.

¹⁶⁶³ Ama insanlarda, kadın ve çanak çömlek aşkı yüzünden Allah'ın sanatına âşık olacak rağbet nerede?

¹⁶⁶⁴ Onu yiyecek birkaç köpek olmadıktan sonra tutmaç suyunu çanağa dökmeydin.

¹⁶⁶⁵ Var git, Allah'ın mağarasının köpeği ol da, seni seçip bu çanaktan kurtarsın.

¹⁶⁶⁶ [Hikâyecî], o terzilerin nasıl gizlice ve insafsızca hırsızlık ettiklerini anlatınca,

¹⁶⁶⁷ O kalabalık içinde Hıtalı bir Türk, bu perdenin açılmasına çok kızdı.

¹⁶⁶⁸ Gece, o sırları, kıyamet günü gibi, akıl sahiplerine açıyordu.

¹⁶⁶⁹ Her nereye gelir de orada birbirlerinin sırlarını açarak savaşıyor iki düşman görürsen,

¹⁶⁷⁰ O anı, zikredilen mahşer bil; sırları ifşa eden o boğazı da sur say.

¹⁶⁷¹ Allah, o öfke sebeplerini hazırlamış, mahalledeki o rezaletleri ortaya çıkarmıştır.

¹⁶⁷² [Hikâyecî] terzilerin nice hainliklerini anlattıkça Türk hayıflandı, öfkeleni, dertlendi.

Türk'ün “*Terzi benden bir şey çalamaz*” diye iddiaya girip [malını] rehin koyması

¹⁶⁷³ [294b] “*A hikâyecî, sizin şehirde bu hilede ve düzende kim daha ustadır?*” dedi.

¹⁶⁷⁴ [Hikâyecî]: Bu çeviklikte ve hırsızlıkta halkı öldüren “Pûr-i Şoş” adında bir terzi vardır, dedi.

¹⁶⁷⁵ Türk, bahse girerim yüz türlü sıkıntıya da girse benden bir iplik ucu bile çalamaz, dedi.

¹⁶⁷⁶ Senden daha çevik kişileri bile mat etti, iddiada yüksekten uçma, dediler.

¹⁶⁷⁷ Var git, aklınla böyle gururlanma, onun hileleri karşısında yok olur gidersin.

¹⁶⁷⁸ Türk, iyiden iyiye ateşlendi, benden ne yeni, ne eski [hiçbir şey] alamaz diye bahse girişti.

¹⁶⁷⁹ Tamahkârlar, onu daha da ateşlendirdiler; bahse tutuşup ortaya [malını] rehin koydu.

¹⁶⁸⁰ Şu benim Arap atım rehin olsun, kumaşımı hileyle çalabilirse onu [size] vereceğim, dedi.

¹⁶⁸¹ Ama çalamazsa, ilk rehine karşılık

sizden bir at alırım.

¹⁶⁸² O gece kederden Türk'ü uyku tutmadı; boyuna hırsızın hayaliyle savaşıyordu.

¹⁶⁸³ Sabahleyin kolunun altına bir atlas kumaş koyup çarşıda o düzenbazın dükkânına girdi.

¹⁶⁸⁴ Ona sıcak bir selâm verdi. Usta yerinden fırlayıp merhaba demek için ağzını açtı.

¹⁶⁸⁵ Türk'e haddinden fazla sıcak davranı, böylece onun gönlüne sevgisini yerleştirdi.

¹⁶⁸⁶ Türk, onun bülbül gibi çilediğini görünce, o İstanbul atlasını önüne attı.

¹⁶⁸⁷ Bunu bana savaş günü kaftanı olarak kes, göbeğimden altı geniş üstü bol olsun, dedi.

¹⁶⁸⁸ Yukarısı dar olsun ki üzerimde süslü görünsün, aşağısı da olsun ki ayağıma dolanmasın.

¹⁶⁸⁹ [Terzi]: A sevimli adam, sana yüzlerce hizmetler ederim, dedi ve kabul işareti olarak elini gözünün üstüne koydu.

¹⁶⁹⁰ Derken [kumaşı] ölçtü, işin nasıl olacağını gördü, sonra da boş laflar etmek için ağzını açtı.

¹⁶⁹¹ Başka beylerin hikâyelerinden, onların ihsanlarından ve keremlerinden söz etti.

¹⁶⁹² Cimrilerden, onların eli sıkılıklarından dem vurdu; onu güldürmek için de bir örnek verdi.

¹⁶⁹³ Ateş gibi bir makas çıkardı, hem [kumaşı] kesiyordu, hem de ağzı masallarla, afsunlarla doluydu.

Terzinin gülünç şeyler söylemesi, şiddetli gülüşü yüzünden Türk'ün iki daracak gözünün kapanması ve terzinin fırsat bulması

¹⁶⁹⁴ Hikâye yüzünden Türk gülmeye başladı; daracak gözü hemen o anda kapanıverdi.

¹⁶⁹⁵ [Terzi] bir parça kumaş çalıp baldırının altına sakladı; [yaptığı] Allah'tan başka bütün dirilerden gizli kaldı.

¹⁶⁹⁶ Allah, onu görüp durmadaydı, ama O'nun huyu örtmektir. Ama haddini aş-tın mı [gizlileri] ifşa eden de O'dur.

¹⁶⁹⁷ Hikâyesinin tatlılığı yüzünde önceki iddiası Türk'ün gönlünden çıkıverdi.

¹⁶⁹⁸ Atlas da ne, bahis de ne, rehin de ne? Türk, ağabeyin fıkralarıyla körkütük sarhoş.

¹⁶⁹⁹ Türk ona: "Allah aşkına, bana fıkra anlat, [anlattıkların] bana gıda gibi geldi" diye yalvardı.

¹⁷⁰⁰ O düzenbaz, gülünç bir fıkra daha anlatınca Türk kahkahadan sırt üstü yere düştü.

¹⁷⁰¹ Terzi atlastan bir parçayı daha yavaşça koynuna soktu, gafil Türk ise o gülünç şeylerin tadına bakıyordu.

¹⁷⁰² Hıtalı Türk, üçüncü defa, Allah aşkına bir fıkra daha anlat, dedi.

¹⁷⁰³ Terzi, ilk ikisinden daha gülünç bir fıkra anlattı da bu Türkü büsbütün avladı.

¹⁷⁰⁴ İddiacı Türk kahkahadan sarhoş dönmüş, gözü kapanmış, aklı gitmiş, şaşkın bir haldeydi.

¹⁷⁰⁵ Terzi, onun gülmesi yüzünden mey-

danı geniş bulunca üçüncü defa elbiseden bir parça daha çaldı.

¹⁷⁰⁶ O Hıtalı Türk, ustadan dördüncü defa fıkra isteyince,

¹⁷⁰⁷ Usta ona karşı merhamete geldi de hilesini ve zulmünü başkalarına sakladı.

¹⁷⁰⁸ [Kendi kendine]: *Bu şaşkın adam şu [sözlere] nasıl da kapıldı, oysa bu nasıl bir zarardır, nasıl bir aldanıştır ondan haberi bile yok*, dedi.

¹⁷⁰⁹ Türk, Allah aşkına bana masal anlat, diye ustaya öpücükler konduruyordu.

¹⁷¹⁰ A kendisi masal olmuş, varlıktan geçmiş adam, daha ne kadar masal [dinlemeyi] deneyeceksin?

¹⁷¹¹ Senden daha gülünç hiçbir masal yok; git de harap olmuş kabrinin yanı başında dur.

¹⁷¹² A bilgisizlik ve şüphe mezarına batmış kişi, daha ne kadar feleğin masalının, hikâyesinin peşinde olacaksın?

¹⁷¹³ Daha ne zamana kadar bu dünyanın işvesini tadacaksın? Ne aklın düzeninde kaldı, ne de canın.

¹⁷¹⁴ [295a] Herkese terzilik eden [bu felek], yüz yaşındaki ham çocukların elbise-lerini yırtar, diker.

¹⁷¹⁵ Bayağı ve zalim bir arkadaş olan şu feleğin fıkrası, senin gibi yüz binlercesinin yüz suyunu döktü.

¹⁷¹⁶ Onun şakası bağlara bahçelere hakkını verse de, kış gelince verdiği şeyleri yele verir, yok eder.

¹⁷¹⁷ Yaşlı çocuklar, o uğuru ve uğursuzluğuyla şaka yapsın diye dilenmek için önünde oturmuşlardır.

Terzinin Türk'e: "*Hey, sus, gülünç bir şey daha söylersem elbisen dar gelecek*" demesi

¹⁷¹⁸ Terzi: *A hadım, vazgeç artık; bir fikra daha anlatırsam vay senin haline*, dedi.

kimse kendisine böyle iş eder mi?

¹⁷¹⁹ Sonra kaftanın dapdaracak olur; hiç

¹⁷²⁰ Neye gülüyorsun? *Bu işin sırrını bilseydin, güleceğin yerde kan ağlardın.*

İşi gücü olmayanlar ve masal peşinde olanlar o Türk'e benzerler; aldatıcı gaddar dünya da o terziye benzer. Şehvetler ve kadınlar, bu dünyanın gülünç fıkralar söylemesidir. Ömür de ebedilik kaftanı ve takva elbisesi dikmesi için terzinin önüne konmuş olan o atlasa benzer.

¹⁷²¹ Gurur terzisi, ömrünün atlasını, ay-ların makasıyla parça parça kesip aldı.

incinirsin.

¹⁷²² Sense, "*Yıldızım, bana durmadan şakalar yapsaydı, daima kutlu olsaydı*" diye temenni etmekteyin.

¹⁷²⁵ "*Neşe Zühre'si niçin raksetmiyor?*" dersin. Ama onun kutluluğuna ve kutlu raksına çok güvenme.

¹⁷²³ Onun uygunsuzluklarına, cilvesine, kinine ve afetlerine öfkelenirsin.

¹⁷²⁶ Yıldızın sana: "*Şakayı biraz daha artıracak olursam seni büsbütün aldatırım*" der.

¹⁷²⁴ Onun susmasından, kutsuzluğundan, darlığından, kinciliğinden pek çok

¹⁷²⁷ Sen şu yıldızların sahteliğine bakma da o sahtekâra duyduğun aşka bir bak a bayağı kişi.

Örnek

¹⁷²⁸ Birisi yola çıkmış, dükkânına doğru gidiyordu. Yolun önünün kadınlar tarafından kesildiğini gördü.

olmamıza rağmen bu bolluk bile size dar geliyor.

¹⁷²⁹ Aceyle [yürümekten] ayağı yanıyordu, yolsa, ay gibi kadınların kalabalığı yüzünden kapalıydı.

¹⁷³³ Kadın kıtlığından oğlancılığa düşüyorsunuz da fail de meful de zamanenin rezili oluyor.

¹⁷³⁰ Yüzünü bir kadına çevirip: *A bayağı şeyler, a kızcağızlar, ne kadar da çoksunuz*, dedi.

¹⁷³⁴ Sen zamanın olaylarına bakma, çünkü onlar felek yüzünden burada tatsız tuzsuz hale geliyor.

¹⁷³¹ O kadın yüzünü ona dönüp: *A güvenilir kişi*, dedi, *bizim çokluğumuzu o kadar da çirkin görme.*

¹⁷³⁵ Sen şu rızık ve geçim darlığına bakma; şu kıtlığa, korkuya, titreyişe bakma.

¹⁷³² Bir bak, yeryüzünde bu kadar çok

¹⁷³⁶ Asıl bu kadar acılığına rağmen onun için nasıl öldüğünüze, ona nasıl rağbet ettiğinize bak.

¹⁷³⁷ Sen bu acı imtihanı bir rahmet bil;
Belh ve Merv saltanatını bir azap say.

¹⁷³⁸ O İbrahim, ölmekten kaçmadı da
[baki] kaldı; bu İbrahim, şereften kaçma-

dı da [muradına] erdi.

¹⁷³⁹ Hayret, [ateş] onu yakmaz da bunu
yakar; istek yolunda tersine [çakılmış]
nallar vardır.

Sufinin sorusunu yinelemesi

¹⁷⁴⁰ Sufi: *Yardımlı dilenen [Allah], ticare-*
timizi zarara uğratmamaya kâdirdir, dedi.

¹⁷⁴¹ Ateşi güle ağca çeviren, bunu da za-
rarsız hale getirebilir.

¹⁷⁴² Dikenin bağrından gül çıkaran, şu
kışı da bahara çevirebilir.

¹⁷⁴³ Her serviyi azade kılanın, üzüntüyü
sevince çevirmeye de gücü yeter.

¹⁷⁴⁴ Her yokluğun kendisiyle vücut bul-

duğu, [var ettiğini] ebedi kılsa nesi eksilir?

¹⁷⁴⁵ Dirilsin diye bedene can veren, onu
öldürmese zarara uğrar mı hiç?

¹⁷⁴⁶ [295b] O cömert, çalışıp çabalama-
dan canının dilediğini kuluna verse ne
çıkartır?

¹⁷⁴⁷ Pusuda yatan nefsin hilesiyle me-
lun şeytanın fitnesini güçsüz kullarından
uzak tutsa ne olur?

Kadı'nın sufiye cevap vermesi

¹⁷⁴⁸ Kadı: Eğer acı emir olmasaydı, gü-
zelle çirkin, taşla inci bulunmasaydı,

¹⁷⁴⁹ Nefis, şeytan, hevâ ve heves olma-
saydı, yaralanma, kavga etme, savaşma
olmasaydı,

¹⁷⁵⁰ O zaman padişah kullarını hangi
adla çağırırdı, a saygısız adam!

¹⁷⁵¹ Nasıl “ey sabırlı, ey hilim sahibi”
derdi? Nasıl “ey cesur, ey bilge” derdi?

¹⁷⁵² Sabırlılar, sadık kişiler ve infak eden-
ler, yol kesicilerle melun şeytan olmadan
nasıl meydana çıkardı.

¹⁷⁵³ Rüstem, Hamza ve muhannes bir
olurdu; ilim ve hikmet bâtil ve boş olurdu.

¹⁷⁵⁴ İlim ve hikmet [doğru] yolla yolsuz-

luğun [ortaya çıkması] içindir. Her taraf
yol olsa bile böylesi bir hikmet boştur.

¹⁷⁵⁵ Sen, şu suyu acı tabiat dükkânı uğ-
runa, her iki âlemin de yıkılmasını reva
görüyorsun.

¹⁷⁵⁶ Ben biliyorum ki sen temiz bir kişi-
sin, ham değilsin; şu soru sorman da as-
lında avam [anlasın] diye.

¹⁷⁵⁷ Zamanın cefası da bütün eziyetler
de, Hak'tan uzak olmaktan ve gafletten
daha kolaydır.

¹⁷⁵⁸ Çünkü bunlar geçip gider o geçmez;
talihli o kimsedir ki bunlardan haberdar
bir cana sahiptir.

Bir işin eziyetine sabretmenin, sevgilinin ayrılığına sabretmekten daha kolay olduğunu anlatan bir hikâye

¹⁷⁵⁹ Kadının biri kocasına: *A adamlığı*
bir hamlede bırakıveren, dedi,

¹⁷⁶⁰ *Niçin hiç bakmıyorsun bana? Niçin ve ne*

zamana kadar böyle horluk içinde kalacağım?

¹⁷⁶¹ Kocası: *Çıplak da olsam elim ayağım*
tutuyor; nafakan için çareler arıyorum.

¹⁷⁶² *A güzelim, nafakan da elbisen de boy-numun borcu; ikisini da sana temin ediyorum, üstelik öyle az uz da değil ha, dedi.*

¹⁷⁶³ Kadın, gömleğinin yenini gösterdi; gömlek, pek kaba, pek çirkin ve pisti.

¹⁷⁶⁴ *Kabalığından bedenimi dalıyor; hiç, kimse kimseye böyle elbise getirir mi?* [dedi.]

¹⁷⁶⁵ [Adam]: *A kadın, dedi, sana bir soru soracağım; yoksul bir adamım, elimden gelen bu.*

¹⁷⁶⁶ *Bu [gömlek] kaba, pis ve nahış, ama bir düşün a düşünceli kadın.*

¹⁷⁶⁷ *Bu mu daha kaba ve çirkin yoksa boşanmak mı? Sence bu mu daha kötü senin için yoksa ayrılık mı?*

¹⁷⁶⁸ A kınayıp duran kişi, belâ, yoksulluk, sıkıntı ve mihnet yüzünden [meydana gelen hal de] böyledir işte.

¹⁷⁶⁹ Hiç kuşkusuz bu hevâ ve hevesi terk etmek acı vericidir, ama Hak'tan uzak olmanın acılığından daha iyidir.

¹⁷⁷⁰ Cihat ve oruç zordur, çetindir ama bu, imtihan eden [Hak'tan] uzak olmaktan daha iyidir.

¹⁷⁷¹ Minnetler sahibi [Allah] sana “Na-

sılsın a benim hastam?” dediğinde hastalığın kalır mı hiç?

¹⁷⁷² O böyle demese de, sen de o anlayış ve hüner olmasa da, o soruyu sorması sana zevk verir.

¹⁷⁷³ Gönüllerin tabibi olan o güzeller, hastaların hatırını sormaya meylederler.

¹⁷⁷⁴ Adlalarının çıkmasından çekinseler de bir çaresini bulur, haberlerini gönderirler.

¹⁷⁷⁵ [Haber göndermeseler de] düşündükleri kimse gönüllerindedir; âşığından habersiz maşuk yoktur.

¹⁷⁷⁶ A nadir hikâyeler arayıp duran, âşıkların hikâyelerini oku.

¹⁷⁷⁷ Bu uzun zaman içinde çok kaynadın, ama yine de pişmedin a kurutulmuş et!

¹⁷⁷⁸ Bir ömür [Allah'ın] adaletini ve lütfunu gördün ama hâlâ onu görmemiş olanlardan daha yabancı ve acemisin.

¹⁷⁷⁹ Ona öğrencilik eden üstat olur; oysa sen daha da geriye gittin a inatçı kör.

¹⁷⁸⁰ Zaten anandan babandan haberin yoktu, geceyle gündüzden de ibret alacağın yok.

Örnek

¹⁷⁸¹ Ârifin biri yaşlı bir papaza: “*Ey efendi, sen mi yaşlısın yoksa sakalın mı?*” dedi.

¹⁷⁸² [Papaz]: *Hayır, dedi, ben ondan daha önce doğdum; bu sakal olmadan dünyada nice şeyler gördüm.*

¹⁷⁸³ [Ârif]: Sakalın ağardı da halden hale uğradı; ama senin çirkin huyun güzelleşmedi.

¹⁷⁸⁴ O senden sonra doğdu ama seni geçti; oysa sen hâlâ tirit sevdasında kalmış kupkuru bir adamsın.

¹⁷⁸⁵ [296a] Hâlâ doğduğundaki ilk renk üzerisin; ondan bir adım bile ileri atmamışsın.

¹⁷⁸⁶ Hâlâ kaptaki ekşi ayran gibisin; o yoğurdun yağını çıkaramamışsın.

¹⁷⁸⁷ Bir ömürdür ateş tandırında olsan da hâlâ “hamurunu yoğurdu” sözündeki hamur gibisin.

¹⁷⁸⁸ Heves rüzgârıyla başın dönüyor olsa da bir tepe üstündeki ot gibi ayağın çamur içinde.

¹⁷⁸⁹ A sefih kişi, Musa'nın kavmi gibi Tih [çölünün] sıcağında, kırk yıldır olduğun yerde kala kalmışsın.

¹⁷⁹⁰ Her gün, akşama kadar koşup duru-

yorsun; ama yine de kendini daha yolun başında görüyorsun.

¹⁷⁹¹ O buzağıya aşk duydukça şu üç yüz yıllık mesafeyi aşamazsın.

¹⁷⁹² Buzağını hayali canlarından çıkmadığı sürece, Tih çölü onlara kocaman bir girdap kesildi.

¹⁷⁹³ Bu buzağıdan başka, ondan sonsuz lütuflara erdin, nice nimetler gördün.

¹⁷⁹⁴ Öküz mizaçlısın, o buzağının aşkı yüzünden bu büyük iyilikler gönlünden çıktı gitti.

¹⁷⁹⁵ Hiç olmazsa şimdi [bedenindeki] her uzva bir sor bakalım, bu dilsiz uzuvlarının yüzlerce dili vardır.

¹⁷⁹⁶ Dünyaya rızık veren [Allah'ın] nimetlerinin zikri, zaman yapraklarının arasında gizlenmiştir.

¹⁷⁹⁷ Gece gündüz acele içinde efsaneler aramadasın, oysa senin her bir parçan efsaneler söylemede.

¹⁷⁹⁸ Senin her bir parçan yokluktan var olup yeşereli kaç sevinç, kaç keder görmüştür.

¹⁷⁹⁹ Çünkü hiçbir parça o tat olmadan bitip yeşermez; hatta o parça her sıkıntı yüzünden zayıflar.

¹⁸⁰⁰ Parçan kaldı ama hoşluk ve güzellik unutuldu; hatta o unutulup gitmedi, beş [duyudan], yedi [uzuvdan] gizlendi.

¹⁸⁰¹ Tıpkı yaz gibi; pamuk yazda biter, sonra pamuk kalır yaz unutulur gider.

¹⁸⁰² Ya da kışın meydana getirdiği buz gibi, kış gizlenir, o buz yanımızda kalır.

¹⁸⁰³ O buz, o zorluk [zamanından] yadigârdır; yazın armağanı da kışın [elinizde] kalan şu meyvelerdir.

¹⁸⁰⁴ A delikanlı, işte bunun gibi, senin her bir parçan, bedeninde bir nimetin efsanesini anlatır.

¹⁸⁰⁵ Tıpkı yirmi tane oğlu olan bir kadın gibi, her biri onun bir başka güzel halini anlatır.

¹⁸⁰⁶ Mestlik olmadan, oynaşma olmadan gebe kalınmaz; bahar olmayınca bahçe doğurur mu hiç?

¹⁸⁰⁷ Gebelerle kucaklarındaki çocuklar, onların baharla âşıktaslık ettiklerine delildir.

¹⁸⁰⁸ Her ağaç çocuklarını emzirir; Mer-yem gibi gizli bir padişahın gebedir.

¹⁸⁰⁹ Ateş suda gizlenmiş olsa da suyun üstünde yüz binlerce köpük kaynamakta, coşmaktadır.

¹⁸¹⁰ Ateş pek gizli hareket etse de köpük, on parmağıyla onun [varlığına] işaret eder.

¹⁸¹¹ Bunun gibi vuslat sarhoşlarının parçaları da “hal ve söz” timsallerinden gebedir.

¹⁸¹² Onların ağızları halin güzelliği karşısında açık kalmıştır; gözleri, dünya süslerine karşı kapanmıştır.

¹⁸¹³ O çocuklar bu dört [unsurun] rahminden değildir; o yüzden bu gözlere görünmezler.

¹⁸¹⁴ O çocuklar tecelliden doğmuşlardır; o yüzden de renksiz bir perdeyle örtülmüşlerdir.

¹⁸¹⁵ Doğmuşlar dedim, ama gerçekte bir doğum söz konusu değildir; bu ifade sadece yolu göstermek içindir.

¹⁸¹⁶ Kendine gel, sus da “Söyle” [sözünün] padişahı söylesin; böyle bir gülün karşısında bülbüllük taslama.

¹⁸¹⁷ Bu gül, kendisi coşmuş köpürerek şakıyan bir güldür; a bülbül, dili terk et de kulak kesil.

¹⁸¹⁸ Her iki tür de⁴⁶ tertemiz birer örnektir; vuslat sırrının âdil tanığıdır.

¹⁸¹⁹ Her iki tür seçkin latif güzellik, gebeliklere ve geçmiş zamanlardaki dirilişlere tanıklık eder.

1820 Tıpkı yenilenmiş Temmuz'da her an kışın efsanesinden söz eden buz gibi.

1821 O zor zamanlardaki ve günlerdeki soğuk rüzgârları ve karakışı anlatır.

1822 Tıpkı kış zamanı Allah'ın lütuflarının efsanesini anlatan [yazdan kalma] o meyve gibi.

1823 Güneşin tebessüm ettiği çağı, yeşillik gelinlerine dokunup onları yıpratışını anlatır.

1824 Hal geldi geçti, sana yadigâr olarak o parçan kaldı; şimdi ya ona sor ya da kendin hatırla.

1825 Gam keder seni sarınca, eğer çeviksen, seni ümitsiz kılan o anı soruşturmaya başlardın.

1826 Ona dersin ki: Ey hali yüzünden, o kemal sahibinin daimi nimetlerini inkâr eden gam, Eğer sende her an bahardan ve yeşillikten eser yoksa, gül demetine benzeyen bedeninin neyin ambarı?

1827 Gül demeti bedeninin de düşüncenin de gül suyuna bezer; gül suyu, gülü inkâr ediyor, al sana şaşılacak şey.

1828 Nimeti inkâr eden maymun huylulardan saman bile esirgenir; peygamber huylu olanaysa güneş ve bulut bile saç olarak saçılır.

1829 O küfür inadı, maymunun âdetidir; şu şükür ve hamd edişse peygamberin yoludur.

1830 Azgınlıklar, maymun huylulara neler etti? Takvalar ve sakınışlar peygamber yüzlülere neler etti.

1831 [296b] Bayındır yerlerde yırtıcı köpekler vardır; viranelerdeyse yücelik ve nur hazinesi.

1832 Şu parıldayış [Ay gibi] tutulmaya uğramasaydı, bunca filozof yolunu kaybetmezdi.

1833 Zeki ve akıllı kişiler, yoldan azman yüzünden burunları üstünde ahmaklık damgasını gördüler.

Kazanç vasıtası olmaksızın rızık isteyen yoksul hikâyesinin geri kalanı

1834 Yoksulluktan binlerce zehir içmiş, çaresiz bir müflis, derdi yüzünden,

1835 Namazında ve duasında [şöyle] yalvarıyordu: *Ey gözetenleri gözeten Allahım!*

1836 *Sen beni uğraşıp didinmeden yarat-tın; bu yandaki rızıkımı da ben çalışıp çabalamadan ver.*

1837 *Baş kutusunun içinde bana beş tane gizli inci verdin; ayrıca beş tane de gizli duygu verdin.*

1838 *Senin bu ihsanlarını saymak, hesaplamak mümkün değil; ben onu anlatmada dilsizim, utanç içindeyim.*

1839 *Mademki beni tek başına yarattın, rızıkımın halini de sen düzene koy.*

1840 Yıllarca bu şekilde dualar etti de sonunda yalvarıp yakarması etkili oldu.

1841 Tıpkı çalışıp çabalamadan, yorulmadan helâl rızık isteyen o kimse gibi.

1842 Sonunda adalet sahibi Davud zamanında talih ona bir öküz getirdi.

1843 Bu boyun eğmiş kul da yalvarıp yakardı, böylece icabet meydanından topu kaptı.

1844 Bazen duasının karşılığının ve cevabının gecikmesi yüzünden kötü zanlara kapılıyordu.

1845 Bazen de kerem sahibi Allah'tan dileyiş, gönlüne müjdel veriyor, ona öncülük ediyordu.

1846 Çalışıp yorulmaktan umutsuzluğa kapılınca Hak katından "Gel" sesini duyuyordu.

1847 Allah, alçaltan ve yüceltendir; bu ikisi olmadan hiçbir iş meydana gelmez.

1848 Yeryüzünün alçalışına, gökyüzünün yükselişine bir bak; bu ikisi olmadan âlemde dönüş olmaz ey filan!

1849 Bu yeryüzünün alçalışı ve yükselişi de bir başka türdür; yılın bir yarısı çoraktır, bir yarısı yeşil ve terütaze.

1850 Dertlerle dolu zamanın alçalışı ve yücelişi de bir başka türdür; yarısı gündüz, yarısı gecedir.

1851 Bu karışık mizacın alçalışı ve yükselişi de kimi sağlık kimi de inleyen bir hastalık şeklinde olur.

1852 Dünyanın bütün hallerini de böyle bil; kıtlık, kuraklık, barış ve savaş sınışıtan dolaydır.

1853 Şu dünya, bu iki kanatla havada durmaktadır; canlar, bu ikisi yüzünden korku ile ümidi yurt edinir.

1854 Böylece dünya, dirilişin şimal rüzgârıyla ölümün zehirli rüzgârı arasında yaprak gibi titrer.

1855 Nihayet İsa'mızın tek renklilik küpü, yüz rengi olan küpün değerini düşürür.

1856 Çünkü o dünya tuzlaya benzer; oraya giden her şey renksizleşir.

1857 Toprağa bir bak; mezarların içinde rengârenk haldeki insanları nasıl da tek renge boyamada.

1858 Bu, görünen bedenlerin tuzlasıdır, oysa anlamların tuzlası bambaşkadır.

1859 O anlamlar tuzlası manevidir; o, ezelden ebede dek yenilikler içindedir.

1860 Bu yeniliğin zıddı eskiliktir; oysa o yenilik, zıtsız, ortaksız ve eşsizdir.

1861 Nitekim Mustafa'nın nurunun parlaklığından, yüz binlerce çeşit karanlık ışığa dönüştü.

1862 O ulu alp sayesinde Yahudi, müşrik, Hıristiyan, Mecusi, hep birden tek renge büründü.

1863 Uzunlu kısıklı yüz binlerce gölge, o sırlar güneşinin nurunda bir oldu.

1864 Ne uzunluk kaldı, ne kısalık, ne genişlik; çeşit çeşit gölgeler, güneşe rehin oldu.

1865 Ama mahşerdeki tek renklilik iyiyeye de kötüye de apaçık görünmüş ve belirmiştir.

1866 Çünkü o âlemde anlamlar surete dönüşür; suretlerimiz, niteliklerimize uygun hale gelir.

1867 İşte o zaman, düşünce, yazıların suretine bürünür; elbiselerin astarları da ters yüz olur, dış yüze döner.

1868 Bu zamanda sırlar, alacalı öküze benziyor; söz iği, dinlerde yüz renkli bir iplik eğiriyor.

1869 Şimdi yüz renklilik, yüz gönüllülük çağı; tek renklilik âlemi nasıl ortaya çıkıp görünecek?

1870 Şimdi zencilik zamanı; beyazlık gizli şimdi; şimdi gece ve güneş rehinde.

1871 Şimdi kurdun çağı, Yusuf kuyunun dibinde; Kıptilerin nöbeti şimdi, Firavun da padişah.

1872 Böylece esirgenmeyen, şaşkınca gülüp duran rızıktan şu köpekler birkaç günlüğüne paylarını alırlar.

1873 Ormanın içinde "Gelin" buyruğu yayılınca kadar aslanlar beklerler.

1874 Sonra o aslanlar otlaktan çıkar da Allah onlara geliri ve gideri perdesiz olarak gösterir.

1875 Karayı da denizi de insan cevheri kuşatır; alacalı öküzler o kurban günü boğazlanırlar.

1876 [297a] O korkunç kıyametteki kur-

ban günü, müminler için bayram, öküzler için ölüm günüdür.

¹⁸⁷⁷ O kurban günü, bütün su kuşları, gemiler gibi deniz üzerinde giderler.

¹⁸⁷⁸ Böylece “Helâk olan açık bir delille helâk olur, kurtulan da açık bir delille kurtulur ve bunu kesin olarak görür⁴⁷.”

¹⁸⁷⁹ Böylece doğan kuşları sultana doğru giderler, kargalar da mezarlığa doğru.

¹⁸⁸⁰ Çünkü dünyada, kemik ve fişkı parçaları, ekmek gibi, kargaların gıdasıdır, mezesidir.

¹⁸⁸¹ Hikmet şekeri nerede, karga nerede? Bokböceği nerede, bağ bahçe nerede?

¹⁸⁸² Nefisle savaşmak, namert adama lâıyk değildir; ödağacıyla misk de eşeğin kıçına lâıyk değildir.

¹⁸⁸³ Kadınlar için gazâ söz konusu değildir; en büyük cihat nasıl söz konusu olabilir?

¹⁸⁸⁴ Kadın bedeninde nadir hallerde Meryem’cesine gizlenmiş bir Rüstem bulunur.

¹⁸⁸⁵ Nitekim erkeklerin bedeninde de yürek zayıflığı yüzünden kadınlar ve dişilik gizlidir.

¹⁸⁸⁶ Kim, erkek olmak için hazırlanmamışsa, o dişilik, öteki dünyada surete bürünür.

¹⁸⁸⁷ O [gün] adalet günüdür ve adalet, uygun olan hükmü vermektir; ayakkabı ayak için, külah da baş içindir.

¹⁸⁸⁸ Böylece her dilek sahibi dilediğine erişir; her batan, batacağı yere doğru gider.

¹⁸⁸⁹ Her dilek, dilek sahibinden esirgenmez; parlaklığın eşi güneştir, suyun eşi de bulut.

¹⁸⁹⁰ Dünya Allah’ın kahrır yurdu; kahrır seçtin mi kahrır görürsün.

¹⁸⁹¹ Kahra uğramışların kemiklerine, saçlarına bir bak; kahrır kılıcı, denize ve

karaya savrulmuştur.

¹⁸⁹² Tuzağın etrafındaki kuşun kanadı ve ayağı Hakk’ın kılıcını sözsüz olarak anlatır.

¹⁸⁹³ Ölen ölür, geride yerde bir yığın toprak kalır; üzerinden zaman geçtikçe o yığın da kalmaz.

¹⁸⁹⁴ Hakk’ın adaleti, her [çifti] birbirine eş kılmıştır; fili fille, sivrisineği sivrisinekle.

¹⁸⁹⁵ Ahmed’e meclisinde dört dostu arkadaş olmuştur; Utbe ile Zül’-himâr da Ebu Cehl’e.

¹⁸⁹⁶ Cebrail’in ve canların Kâbe’si Sidre’dir, karınlarına kul olanların kıblesiye sofa.

¹⁸⁹⁷ Ârîfin kıblesi vuslat nurudur; felsefeci aklın kıblesiye hayal.

¹⁸⁹⁸ Zahidin kıblesi iyilikler sahibi Hakk’tır; tamahkârın kıblesiye altın kesesi.

¹⁸⁹⁹ Anlama uyanların kıblesi sabır ve tevekküldür; surete tapanların kıblesiye taş üstündeki resim.

¹⁹⁰⁰ Bâtında oturanların kıblesi minnetler sahibi Allah’tır, zahire tapanların kıblesiye kadın yüzü.

¹⁹⁰¹ Eski yeni ne varsa böylece say; usanç içindeysen, var git kendi işine bak.

¹⁹⁰² Bizim rızıkımız, altın kâse içindeki şaraptır; o köpeklerin rızıkiysa, çanağa dökülün tutmaç suyu.

¹⁹⁰³ [Hak der ki]: Kime nasıl bir huy verdiğimiz, ona uygun bir de rızık gönderdik.

¹⁹⁰⁴ Ona ekmeğe âşık olma huyu verdik; buna da sevgiliyle sarhoş olma huyu.

¹⁹⁰⁵ Mademki kendi huyundan hoşnutsun, onunla sevinmedesin, öyleyse neden huyuna uygun şeylerden ürküyorsun?

¹⁹⁰⁶ Kadınlık hoşuna gittiye [üstüne] çarşaf al; Rüstemlik hoşuna gittiye [eline] hançer al.

¹⁹⁰⁷ Bu sözün sonu yoktur; o yoksul, yoksulluk yarasıyla tükendi bitti.

Üzerinde “Bir kubbenin yanında yüzünü kibleye çevir, yaya ok koy, at; nereye düşerse orada bir define var” yazan define kâğıdının hikâyesi

¹⁹⁰⁸ O [yoksul] bir gece rüyasında gördü, ama rüya nerede? Uyumadan rüya görmek Sufinin huyudur.

¹⁹⁰⁹ Gizli bir ses ona: A zorluklar görmüş, dedi, kâğıtçıların meşkleri arasında bir kâğıt ara.

¹⁹¹⁰ [O kâğıt] sana komşu olan kâğıtçıdadır; gizlice o kâğıt parçalarını ele geçir.

¹⁹¹¹ O, şekli şöyle, rengi böyle bir kâğıttır; a hüznü kişî, onu yalnız başınayken oku.

¹⁹¹² A oğul, onu kâğıtçıdan çalınca, o kalabalıktan, o fitneden ve şerden uzaklaş.

¹⁹¹³ O kâğıdı yalnızken, kendi başınayken oku; sakın okurken yanına bir ortak arama.

¹⁹¹⁴ Ama durum meydana çıksa da üzülme; çünkü senden başka hiç kimse o [definenin] yarım arpasını bile bulamaz.

¹⁹¹⁵ Eğer iş uzun sürerse, aman ha, kendini sakın; her an “Allah’tan ümit kesmeyin”⁴⁸ âyetini diline vird edin.

¹⁹¹⁶ O müjdecî, bunları söyleyip “Hadi git, zahmet çek” diye elini onun göğsüne koydu.

¹⁹¹⁷ O delikanlı, o gaybet halinden çıkıp kendine gelince, yürek genişliğinden dünyaya sığmaz oldu.

¹⁹¹⁸ Hakk’ın lütfu, koruması ve yumuşaklığı olmasaydı, ıstırapı yüzünden ödü patlardı.

¹⁹¹⁹ Bu yürek genişliği, yüzlerce perde ardından kulağının Hakk’ın cevabını duymuş olmasındandı.

¹⁹²⁰ [297b] İşitme duygusu perdeleri aşmış geçince, başı yüceldi de gökleri aştı.

¹⁹²¹ Bazen de öyle olur ki görme duygusu ibret alır da gayp perdesinden bile geçebilir.

¹⁹²² Duyguları perdeyi aşınca, işte o zaman o görüşler ve konuşmalar art arda gerçekleşir.

¹⁹²³ Yoksul, kâğıtçının dükkânına doğru geldi; her yanda kâğıtları ellemeye başladı.

¹⁹²⁴ O yazılı kâğıt, gizli sesin söylediği âmetler sayesinde hemencecik gözüne ilişti.

¹⁹²⁵ Kâğıdı koynuna sokup: “Hayırlı [işler] olsun efendim, hemen şimdi gelirim usta” dedi.

¹⁹²⁶ Tenha bir köşeye gidip o kâğıdı okudu; şaşkınlığından aptala döndü; kalakaldı.

¹⁹²⁷ “Böylesine paha biçilmez bir define kâğıdı nasıl bu meşkler arasına düşüp kalmış?” dedi.

¹⁹²⁸ Sonra yeniden aklına “Allah her şeyi korur” diye bir düşünce geldi.

¹⁹²⁹ Koruyup gözetken [Allah], nasıl olur da koruduğu bir şeyi birisinin olur olmaz yere çalmasına izin verir?

¹⁹³⁰ Çöl, altınla, parayla dolu olsa da Allah’ın rızası olmadan oradan bir arpa bile aşırmaq mümkün değildir.

¹⁹³¹ Hiç teklemeyen, kekelemeyen yüzlerce kitap okusan da [Allah’ın] takdiri olmadan hatırında bir tek konu bile kalmaz.

¹⁹³² Ama [Allah’a] hizmet edersen, tek bir kitap okumasan da koynunda eşi görülmemiş ilimler bulursun.

¹⁹³³ Musa’nın avucu, koynundan ışık saçtı da o ışık [parlaklıkta] gökteki aydan daha üstün hale geldi.

¹⁹³⁴ Ey Musa, şu dehşetli gökten arayıp durduğün şey, koynundan baş gösteriverdi.

¹⁹³⁵ Şunu böylece bil ki yüce gökler, insanoglunun algılarının bir yansımasıdır.

¹⁹³⁶ Yüce Allah'ın eli, iki âlemden önce, ilk olarak akli yaratmadı mı?

¹⁹³⁷ Bu söz, hem çok açık hem de çok giz-

lidir; çünkü sinek, Anka'ya mahrem olamaz.

¹⁹³⁸ Ey oğul, tekrar hikâyeye dön de defineyle yoksul hikâyesini sona erdir.

O yoksulun hikâyesinin tamamı ve o definenin yerinin alâmeti

¹⁹³⁹ O kâğıtta şöyle yazılıydı: Bil ki şehrin dışında gömülü bir define var.

¹⁹⁴⁰ İçinde şehitlik olan falanca kubbe var ya; arkası şehre, kapısı ovaya doğru bakar hani.

¹⁹⁴¹ Sırtını ona ver, yüzünü de kibleye dön; ondan sonra yayınla bir ok at.

¹⁹⁴² A talihli kişi, ok yaydan atınca mı okunun düştüğü yeri kaz.

¹⁹⁴³ Bunun üzerine o yiğit, sert bir yay getirdi; havaya doğru bir ok attı.

¹⁹⁴⁴ Hemencecik bir kazma kürek getirip sevine sevine okunun düştüğü yeri kazdı.

¹⁹⁴⁵ Hem kendisi, hem küreği hem de kazması köreldi; ama gizli defineden hiçbir iz göremedi.

¹⁹⁴⁶ Aynı şekilde her gün bir ok atıyor, ama definenin yerini bulamıyordu.

¹⁹⁴⁷ Sürekli olarak bunu kendisine iş edindiğinden, şehirde halk arasında bir dedikodu yayıldı.

Bu define haberinin ortaya çıkması ve padişahın kulağına gitmesi

¹⁹⁴⁸ Derken, pusudaki bir topluluk, bunu padişaha haber verdiler.

¹⁹⁴⁹ Falanca kimse, bir define kâğıdı bulmuş diye el altından bu sözü yaydılar.

¹⁹⁵⁰ Bu adam, haberin sultana ulaştığını duyunca, ona teslim olup rıza göstermekten başka çare göremedi.

¹⁹⁵¹ O ulu kişi tarafından işkenceye uğramadan önce, adam, kâğıdı padişahın önüne koydu.

¹⁹⁵² Bu kâğıdı ele geçirdim geçireli, defineyi bulamadım, ama hadsiz hesapsız sıkıntılar çektim, dedi.

¹⁹⁵³ Defineden bir habbe bile ortaya çıkma-

dı; ama ben yılan gibi epeyce bir kıvrandım.

¹⁹⁵⁴ Bir aydır böyle, ağzımın tadı acı; bunun kârı da zararı da haram oldu bana.

¹⁹⁵⁵ Belki senin talihin bu madenin perdesini açar a savaşlar kazanmış, kaleler fethetmiş padişah.

¹⁹⁵⁶ Padişah altı aydan fazla zaman, ok attı, çukur kazdırdı.

¹⁹⁵⁷ Nerede çevik, yayı sert bir okçu bulsa, ona ok verip atıyor, her yanda defineyi arıyordu.

¹⁹⁵⁸ Ama huzursuzluktan, üzüntüden, sıkıntıdan başka bir şey yoktu. [Definenin] Anka kuşu gibi adı var kendi yoktu.

O padişahın, defineyi bulmaktan umut kesmesi ve aramaktan usanması

¹⁹⁵⁹ İş enine boyuna uzayınca, padişahın gönlü o defineden usandı.

¹⁹⁶⁰ Padişah, çölleri adım adım kazdırmıştı; öfkesinden kâğıdı adamın önüne

fırlattı.

¹⁹⁶¹ Al bu kâğıdı, dedi, defineden ne bir iz var ne eser; bu iş, senin gibi işsiz güçsüz birine daha lâyük.

¹⁹⁶² [298a] Bu işi gücü olanın yapacağı iş değil; gülü yakıp dikenin etrafında do-laşmak [iş değil].

¹⁹⁶³ Demirden ot bitmesini bekleyen, böyle boş hülyalara dalan pek az kimse bulunabilir?

¹⁹⁶⁴ Bu işe senin gibi canı pek birisi ge-rek; mademki sen canı pek bir adamsın, onu sen ara.

¹⁹⁶⁵ Bulamasan bile bu sana asla bı-kınlık vermez; bulursan da onu sana helâl ettim.

¹⁹⁶⁶ Akıl, umutsuzluk yoluna gider mi hiç? O yana başının üstünde koşup giden aşktır ancak.

¹⁹⁶⁷ Umursamaz olan aşktır, akıl değil; akıl [sadece] yararlanacağı şeyi arar.

¹⁹⁶⁸ [Oysa aşk], belâda, değirmenin alt taşı gibi saldırgandır; bedenini yakıp yan-

dırır, ar edip çekinmez.

¹⁹⁶⁹ O hiç arkasını dönmeyen bir yüz-süzdür; yarar elde etme [umudunu] kendi içinde öldürmüştür.

¹⁹⁷⁰ [Canını] Allah'tan nasıl tertemiz al-mışsa, yine öyle tertemiz feda eder, ücret peşinde olmaz.

¹⁹⁷¹ Allah, ona varlığını sebepsiz olarak verir; o yiğit de onu sebepsiz olarak geri teslim eder.

¹⁹⁷² Çünkü cömertlik ve yiğitlik sebeb-siz olarak vermektir; [candan geçercesine] her şeyini vermek her dinin dışındadır.

¹⁹⁷³ Çünkü din, fazilet veya kurtuluş arar; her şeylerini verenlerse [Allah'ın] has kurbanlarıdır.

¹⁹⁷⁴ Onlar, Allah'ı sınamazlar; kâr ve za-rar kapısını çalmazlar.

Padişahın “*Al, biz ondan vazgeçtik*” diye define kâğıdını o yoksula vermesi

¹⁹⁷⁵ Padişah, o meşakkat dolu define kâ-ğıdını, o dertli adama teslim edince,

¹⁹⁷⁶ [O yoksul] düşmanlardan ve onların za-rarından emin olarak kendi sevdasına sarıldı.

¹⁹⁷⁷ [İnsana] dert [verme] düşüncesinde olan o aşkı kendisine yar edindi; köpek, kendi yarasını kendisi yalar.

¹⁹⁷⁸ Aşk ıstırabına [hiçbir] yar yoktur; köy-de ona mahrem olacak tek kişi bile yoktur.

¹⁹⁷⁹ Âşıktan daha deli divane hiç kimse yoktur; ama akıl, onun sevdasına karşı kör ve sağırdır.

¹⁹⁸⁰ Bu delilik herkeste bulunan bir deli-lik olmadığından, tıbbın bu hükümlerde göstereceği bir çare yoktur.

¹⁹⁸¹ Bir tabip, böyle bir deliliğe yakala-nacak olsa, tıp kitabını kanla yıkar.

¹⁹⁸² Bütün akılların tıbbı, onunla süs-

lenmiştir; bütün güzellerin yüzü onun örtüsüdür.

¹⁹⁸³ A aşkı meslek edinen, yüzünü kendi yüzüne çevir; a meftun, sana kendinden başka yakın olan yoktur.

¹⁹⁸⁴ [O adam] gönlünü kible edinip du-aya başladı. “*İnsan için çalıştığından başka bir şey yoktur*”⁴⁹.

¹⁹⁸⁵ Daha [duasına] bir cevap işitmeden önce yıllar yılı duaya sarılmıştı.

¹⁹⁸⁶ Cevap almaksızın dualara sarılıyor-du; [Allah'ın] kereminden gizli gizli “Leb-beyk” sesi duymaktaydı.

¹⁹⁸⁷ Çünkü yüce yaratıcının cömertliği-ne dayanarak defsiz raks ediyordu o dertli.

¹⁹⁸⁸ Ona, ne gizli bir ses gelmişti ne de bir ulak; umut kulağı “Lebbeyk” ile do-luydu.

1989 Umudu ona dilsiz bir şekilde “gel” diyordu; o çağrı gönlündeki usancı silip süpürüyordu.

1990 Dama alışmış güvercini çağırma, kov onu; çünkü onun kanadı bağlıdır.

1991 Ey Hak ışığı Hüsâmeddin, kov onu; çünkü seninle buluştuğu için can kanadı çıkmıştır onun.

1992 Onun can kuşunu boş yere kovsan da, yine senin damının etrafında dolaşır.

1993 Yemi de yiyeceği de hep senin damındadır; yükseklerde kanat çırpısa da senin tuzağının sarhoşudur.

1994 Ey genişlikler veren, can, sana şükretmeyi hırsız gibi bir an inkâr etse de,

1995 Pek ziyade kindar olan aşk şahnesi, onun göğsüne ateşten bir leğen koyar.

1996 Aya doğru gel, tozdan topraktan vazgeç; aşk padişahı seni çağırıyor, çabuk geri dön, der.

1997 Ben, bu damın, bu güvercinliğin etrafında, güvercin gibi sarhoşça kanat çırpırmaktayım.

1998 Ben aşk Cebraîl’iyim, benim Sidre’ım sensin; ben hastayım, Meryem oğlu İsa sensin.

1999 O inciler saçan denizi kaynatıp coştur da bugün şu hastanın halini bir güzel soruştur.

2000 Şimdi onun kriz nöbeti olsa da mademki sen onun oldun, deniz de onundur.

2001 Bu inilti, onun aşikâr ettiği iniltidir. Yarabbi, sen gizli olanı koru.

2002 Ney gibi söyleyen iki ağzımız var; bir ağız da onun dudaklarında gizli.

2003 Bir ağız, size doğru inleyip durmada; havaya bir hayhuy salmada.

2004 Ancak gözü olan bilir ki bu yandan olan feryat figan, aynı zamanda o yandandır.

2005 [298b] Bu neyin sesi onun soluklarından; ruhun hayhuyu, onun hayhuy-larındandır.

2006 Neyin ezgisi onun dudaklarıyla birlikte olmasaydı; dünyayı şekerle dolduramazdı.

2007 Kiminle yattın, hangi yanından kalktın ki deniz gibi böyle coşkuyla dolusun.

2008 Ya da “Ben Rabbimin katında geceledim” [hadisini] okudun da ateş denizinin ortasına atıldın.

2009 A kendisine uyulan kişi, “Ey ateş, soğu” [âyetinin] nârası senin canını korudu.

2010 Ey Hakk’ın ışığı, dinin ve kılıcı [Hüsâmeddin], güneş balçıkla sıvanabilir mi hiç?

2011 Bu balçık parçaları senin güneşini örtmeye kalkıştılar.

2012 Dağın içindeki lâller senin izlerini gösteriyor; bahçeler senin gülüşlerine dopdolu.

2013 Senin erliğine mahrem bir Rüstem nerede ki ona yüzlerce harmandan bir arpa kadarını söyleseydim.

2014 Senin sırrınla bir ah çekmek istesem, Ali gibi başımı kuyuya sokarım.

2015 Mademki kardeşlerin gönlünde kin var, Yusuf’um kuyunun dibinde kalsın daha iyi.

2016 Sarhoş oldum, kendini kavgaya atacağım. Kuyu da ne ki? Ovaya çadır kuracağım ben.

2017 Ateşten şarabı avucuma koy da ondan sonra o sarhoşça şanı şerefi gör sen.

2018 O yoksul, bırak hazinesiz beklesin; çünkü biz, şu anda şaraba battık gittik.

2019 A yoksul, şu anda Allah’tan sığınma dile; benim gibi batıp gitmişten yardım isteme.

2020 Çünkü benim artık o hikâyelere rağbetim yok; kendimden de haberim yok benim, sakalımdan da.

²⁰²¹ İçine saç teli kadar bir şey sığmayan şaraba, bıyık ve yüzü suyu havası nasıl sığar?

²⁰²² A saki, ağır bir kadeh sun da efendiyi sakaldan bıyıktan kurtar.

²⁰²³ Gururu bize bıyık buruyor, ama bizi kıskandığı için de sakalını yolmada.

²⁰²⁴ Guruna yeniktir o, ona yeniktir, ona yeniktir; onun bütün düzenlerini biliyoruz biz.

²⁰²⁵ Yüz yıl sonra ondan ne gelecekse, pir onu, apaçık, inceden inceye görür.

²⁰²⁶ Sıradan halkın aynada gördüğü ne vardır ki pir onu pişmemiş kerpiçte görmesin.

²⁰²⁷ Kaba sakallının kendi evinde görmediği şey, köseye bir bir görünür.

²⁰²⁸ Sen denizden doğmuşsun, denize git; niçin çerçöp gibi sakal derdine düştün?

²⁰²⁹ Çerçöp değilsin sen, bu uzak sende; sen incilerin kıskandığı bir şeysin, denizde, dalgalar arasında olman daha uygun senin.

²⁰³⁰ Deniz tektir, onun eşi ve ortağı yoktur; onun incisi ve balığı dalgasından başka bir şey değildir.

²⁰³¹ Onun bir eşi, ortağı olması imkânsızdır, imkânsızdır; o denizden, onun te-

miz dalgasından uzaktır bu.

²⁰³² Denizde şirk yoktur, şaşkınlık yoktur; ama şaşıya ne diyeyim ben? Hiç, hiç.

²⁰³³ A şaman, mademki şaşılara eş olmuştuz, müşrikçe konuşmak gerek.

²⁰³⁴ O birlik, nitelik ve hal bakımındandır; söz meydanına, ikilikten başka bir şey gelmez.

²⁰³⁵ Ya şaşı gibi bu ikiliği tat ya da ağzını dikip güzelce sus.

²⁰³⁶ Ya da sırayla bazen sus bazen söyle; şaşı gibi davul çal vesselâm.

²⁰³⁷ Bir mahrem görünce can sırrını söyle; gül görünce bülbüller gibi nara at.

²⁰³⁸ Hileyle, yalanla dolu bir tulum görünce, ağzını yum da kendini küpe çevir.

²⁰³⁹ Suyu düşmanıdır o, onun önünde oynama; yoksa onun cehalet taşı, küpü kırar.

²⁰⁴⁰ Cahil kişinin eziyetlerine sabret; Tanrı katından olan akılla güzelce geçin.

²⁰⁴¹ Ehil olmayana sabretmek, ehil kişiler için cilâdır; nerede bir gönül varsa sabır onu saflaştırır.

²⁰⁴² Nemrut'un ateşi, İbrahim'in aynasına cilâ gibi geldi; onu saflaştırdı.

²⁰⁴³ Nuh kavminin küfrünün cefası ve Nuh'un sabrı, Nuh'un ruh aynasına cilâ oldu.

Şeyh Hasan-ı Harakani'nin -Allah sırrını kutsasın- müridinin hikâyesi

²⁰⁴⁴ Bir derviş, Ebu'l-Hasan-ı Harakani'nin şöhreti nedeniyle Talekan şehrinde yola çıktı.

²⁰⁴⁵ O sadık ve niyaz sahibi şeyhi görmek için dağları ve uzun vadileri aştı.

²⁰⁴⁶ Yolda gördüğü sıkıntılar ve eziyetler, anlatmaya değse de ben sözü kısa kesiyorum.

²⁰⁴⁷ O genç, yoldan varacağı yere ulaşınca, o padişahın evinin yerini sordu.

²⁰⁴⁸ [299a] Yüzlerce saygıyla kapısının tokmağını çalınca, [şeyhin] karısı, kapıdan başını uzattı.

²⁰⁴⁹ "A kerem sahibi, söyle ne istiyorsun?" dedi. [Derviş]: Ziyaret maksadıyla geldim, dedi.

²⁰⁵⁰ Kadın bak hele şunun sakalına diyerek kahkahayla güldü; şu çıktığın sefere, şu perişanlığa bir bak, dedi.

²⁰⁵¹ Orada hiç işin gücün yok muydu da boş yere bu yola çıkmaya azmettin?

²⁰⁵² Akılsızca dolaşma hevesine mi kapıldın, yoksa yerinde yurdundan usanç mı geldi sana?

²⁰⁵³ Yoksa şeytan sana boyunduruk vurdu da yolculuk vesvesesine mi düşürdü seni?

²⁰⁵⁴ Ona öyle uygunsuz ve boş laflar etti, öyle sövdü saydı ki onların hepsini tekrar söyleyemem ben.

²⁰⁵⁵ O mürit, kadının sayısız örnekleri ve alaya alışları yüzünden kederler içinde umutsuzluğa düştü.

Gelen müridin Şeyh'in hanımına: "Şeyh nerede, onu nerede arayayım?" diye sorması ve Şeyh'in karısının uygunsuz cevap vermesi

²⁰⁵⁶ [Derviş] gözlerinden yaşlar akıtarak: "Bütün bunlara rağmen, o adı tatlı padişah nerede?" dedi.

²⁰⁵⁷ [Kadın]: O, içi boş, ikiyüzlü düzenbaz, ahmakların tuzağı, yoldan azanların kemendi mi [nerede]?

²⁰⁵⁸ Onun yüzünden senin gibi yüz binlerce ham sakallı, yüzlerce serkeşliğe kapıldı.

²⁰⁵⁹ Onu görmeden sağ salim geri dönersen senin hayrına olur, onun yüzünden sapıtmazsın.

²⁰⁶⁰ O, laf ebesi, çanak yalayıcı ve hazır yiyici bir adamdır. Davulunun sesi [her nasılsa] etraftaki diyarlara yayılmış.

²⁰⁶¹ Bu topluluk Sıbtı'dır; buzağıya taparlar; böyle bir öküze ne diye el atarlar [bilmem] ki.

²⁰⁶² Bu hazır yiyiciye aldanan herkes, geceleyn leştir, gündüz işsiz güçsüz.

²⁰⁶³ Bu topluluk, yüzlerce ilmi ve kemali bırakıp hileyi ve düzeni aldılar; işte durum bundan ibaret.

²⁰⁶⁴ Yazık, Musa'nın soyu nerede? Şimdi [gelseler de] buzağıya tapanların kanını dökseler.

²⁰⁶⁵ Şeriatı da takvayı da arkalarına attılar. Nerede Ömer? Nerede iyiliği şiddetle emrediş!

²⁰⁶⁶ Her şeyi mubah gören bu cemaatin ortaya çıkışı, her kalles bozguncunun ruhsatı oldu.

²⁰⁶⁷ Nerede Peygamber'in ve ashabının yolu? Nerede onun namazı, tesbihi, adabı.

Müridin cevap vermesi ve o kınayıp duran kadını, küfretmesi ve boş sözler söylemesi yüzünden azarlaması

²⁰⁶⁸ Genç, ona bağırıp: Yeter artık, dedi, apaydın günde bu bekçi de nereden çıktı?

²⁰⁶⁹ Erlerin nuru, doğuyu ve batıyı tuttu; gökler hayretten secde etti.

²⁰⁷⁰ Hak güneşi Koç burcundan doğdu da güneş utancından çarşafın altına girdi.

²⁰⁷¹ Senin gibi bir iblisin saçma sapan sözleri, beni bu evin toprağından nasıl döndürür?

²⁰⁷² Ben bulut gibi, rüzgârla gelmedim ki bir tozla bu eşikten geri döneyim.

²⁰⁷³ Buzağı, o nurla kerem kıblesine döndü, kible o nur olmayınca küfür ve put kesildi.

²⁰⁷⁴ Hevâ ve hevesten doğan ibahilik daletir; Allah'tan gelen ibahilikse kemaldir.

²⁰⁷⁵ O, sınırsız nurun parladığı yanda küfür imana döndü; şeytan Müslüman oldu.

2076 [O şeyh] yüceliğin mazharıdır; Hakk'a lââyık sevgilidir; bütün yakın ve ulu meleklerden öne geçmiştir.

2077 Âdem'e edilen secde, onun önde oluşunun ifadesidir; kabuk daima öze/içe secde eder.

2078 A kocakarı, sen Hakk'ın mumunu üflüyorsun, a ağzı kokan, hem sen yanarsın, hem de başın yanar.

2079 Deniz köpeğin ağzıyla pislenir mi hiç? Güneş üflemeyle söner mi hiç?

2080 Eğer sen zahire göre hüküm veriyorsan, bu aydınlıktan daha zahir olan ne var? Söyle.

2081 Bütün zahirler, bu zuhurun önünde son derece eksik ve kusurludur.

2082 Kim Hakk'ın mumuna püf derse, kendi ağzı yanar; mum söner mi hiç?

2083 Senin gibi yarasalar, bu dünyanın güneşten yetim kalışıyla ilgili pek çok rüyalar görürler.

2084 Ruh denizlerinin sert dalgaları, Nuh tufanındakilerden yüz kat daha fazladır.

2085 Ama Kenan'ın gözünde kıl bitti de Nuh ile gemiyi bırakıp dağı aramaya koyuldu.

2086 İşte o zaman yarım yamalak bir dalga, dağı da Kenan'ı da aşağılıkların dibine atmıştır.

2087 Ay, ışığını saçar, köpek de havlar durur; köpek, ay ışığını otlak edinir mi hiç?

2088 Gece yol alanlar, yürürken aya yoldaş olanlar, köpek yüzünden yürümeyi bırakırlar mı?

2089 Parça, ok gibi bütüne doğru koşar; her kocakarı için nasıl olur da durur?

2090 [299b] Şeriatın da takvanın da canı ârifdir; marifet, geçmiş zamanlardaki zahitliğin ürünüdür.

2091 Züht, ekin ekmeğe çalışmaktır; marifet de o ekinin bitmesidir.

2092 Öyleyse çalışmak ve inanmak bedene benzer; bu ekinin canıysa bitkidir, hasattır.

2093 İyiliği emretmek de odur, iyilik de. Sırları keşfeden de odur keşfedilen de.

2094 O, bugünümüzün ve yarınımızın padişahıdır; kabuk, daima güzel özün kuldur.

2095 Şeyh "Ben Hakk'ım" deyip ileri geçti, ama bütün körlerin de boğazını sıktı.

2096 Kulun "beni" varlıktan yana yok olunca, geriye ne kalır? Sen düşün, a inkârcı!

2097 Eğer sende bir göz varsa aç da bak; yokluktan sonra geriye başka ne kalır?

2098 Aya ve göğe doğru tüküren o dudak, boğaz ve ağız kesile kalsın.

2099 Hiç kuşkusuz o tükürük kendi yüzüne geri döner; tükürük göğe doğru yol bulamaz.

2100 "Ebu Leheb'in ruhuna "Tebbet" [laneti] yağdığı gibi, onun üstüne de kıyamete dek Rab'den tükürük yağar.

2101 Davul ve sancak padişahın saltanatıdır; ona hazır sofraya kurulur diyen kimse köpektir.

2102 Gökler, onun ayına kuldur; doğu da batı da tümüyle onun ekmeğine taliptir.

2103 Çünkü onun fermanında "Sen olmasaydın" yazısı vardır; herkes onun nimetlerini ve bağışını bekler.

2104 O olmasaydı gökyüzü, bu dönüşe, bu ışığa, meleklerle mekân oluşa kavuşamazdı.

2105 O olmasaydı denizler, o heybeti, balıkları ve şahlara lââyık inciyi bulamazdı.

2106 O olmasaydı yeryüzünün içinde hazineler, üstünde yaseminler var olmazdı.

²¹⁰⁷ Rızıklar bile onun rızkını yemektir; meyvelerin dudağı onun yağmuruna susamıştır.

²¹⁰⁸ Dikkat et, bu işteki düğüm, tersine atılmıştır; sana sadaka verene sen sadaka ver.

²¹⁰⁹ Senin bütün altınların ve ipeklerin fakirdendir; ey fakir, haydi zengine zekât ver.

²¹¹⁰ Senin gibi ayıplı bir kişi, o makbul ruha eş olmuş; Nuh'un nikâhı altındaki kâfir kadın gibi hani.

²¹¹¹ Senin şu evle bağın olmasaydı, hemen şimdi seni parça parça ederdim.

²¹¹² O Nuh'u senden kurtarırdım da böylece kısas edilmekle şereflenirdim.

²¹¹³ Ama zamanın padişahlar padişahının evinde böyle bir küstahlık gelmez benden.

²¹¹⁴ Git de bu evin barkın köpeği olduğuna dua et, yoksa şimdi yapacağımı yapardım ben.

Müridin Şeyh'in evinden dönmesi, halka sorması ve onların "Şeyh falan ormana gitti" diye göstermeleri

²¹¹⁵ Ondan sonra herkese onu sordu, Şeyh'i her yanda aramaya koyuldu.

²¹¹⁶ Derken birisi ona: "O ülkenin kutbu, dağdan odun çekmeye gitti" dedi.

²¹¹⁷ O Zülfikâr düşünceli mürit derhal Şeyh'in arzusuyla ormana doğru gitti.

²¹¹⁸ Şeytan, "Ay, toz içinde gizlenir" diye adamın aklına vesveseler getiriyordu.

²¹¹⁹ Bu din şeyhi, böyle bir kadını neden evinde yar ve arkadaş olarak tutuyor?

²¹²⁰ Zıt, zıtlı nasıl uzlaşır? Maymun, insanların önderiyle nasıl beraber olur?

²¹²¹ Tekrar ateşli bir lâ havle çekiyor; be-

nim onun işine itirazım küfürdür, kindir diyordu.

²¹²² Hakk'ın tasarruflarına karşı ben kim oluyorum ki nefsim bana böyle güçlükler ve dertler çıkarıyor?

²¹²³ Sonra nefsi, kendini bilişinden dolayı saman dumanı gibi gönlüne yeniden saldırıyordu.

²¹²⁴ Şeytanın Cebrail ile ne ilgisi olabilir ki onunla konuşup söz arkadaş olsun [diyordu].

²¹²⁵ Halil, Azer ile nasıl anlaşabilir? Kılavuz, yol kesiciyle nasıl uzlaşabilir?

Müridin muradını bulması ve Şeyh ile o ormanın yakınında görüşmesi

²¹²⁶ O, bu düşünceler içindeyken ünlü Şeyh, bir aslan üstüne binmiş halde karşısına çıkıverdi.

²¹²⁷ Kükreyen aslan odunu taşıyordu, o kutlu kişi de odunların üstüne oturmuştu.

²¹²⁸ [300a] Yüceliğinden, kırbacı bir erkek yıldı; yılanı bir kamçı gibi eline almıştı.

²¹²⁹ Sen şunu iyice bil ki her şeyh, sarhoş aslanın üstüne biner.

²¹³⁰ Her ne kadar o hissedilir, bu hissedilemez olsa da, can gözünden gizli değildir.

²¹³¹ Gaybı bilen gözlerin önünde, onların altlarındaki yüz binlerce aslan odun taşımaktadır.

²¹³² Allah, adam olmayanlar da onları görsün diye birer birer hissettirir.

²¹³³ O padişah, müridi uzaktan görünce gülümsedi ve "A şeytana aldanan, onu dinleme" dedi.

2134 O ulu [Şeyh], gönül ışıǵıyla onun içinden geçeni bildi; evet, [o gönül ışıǵı] ne güzel bir kılavuzdur.

2135 O hünerler sahibi, şimdiye dek müridin başından ne geçmişse birer birer okudu söyledi.

2136 Sonra o güzel sözler söyleyen [Şeyh], kadının inkârı meselesini [anlatmak] için ağzını açtı.

2137 O tahammül, nefsin arzusu yüzünden değil; o, senin nefsinin hayali, orada durma [dedi].

2138 Sabrım, kadının yükünü çekmeseydi, erkek aslan benim [yükümü] ücretsiz olarak çeker miydi hiç?

2139 Ben, Hakk'ın yükleri altında, öne geçmek için, sarhoş, kendinden geçmiş yük devesiyim.

2140 Ben onun emri ve fermanı karşısında ham halat bir kişi değilim ki halkın kınayışını düşüneyim.

2141 Bizim avamımız da seçkinimiz de onun buyruğudur; canımız yüz üstü koşarak onu aramaktadır.

2142 Bizim teklîğimiz de çiftliğimiz de hevâ ve hevesten değildir; bizim canımız

mühre gibi Hakk'ın elindedir.

2143 O ahmağın da, onun gibi yüz tanesinin de nazını çekeriz; ama bu, ne renk aşkındandır, ne koku sevdasından.

2144 Bu kâdarcığı bizim talebelerimizin dersidir; savaş meydanındaki şan ve şevketimiz nereye varır [sen düşün].

2145 Nereye mi varır? Kendisine yol bulunmayan Hak ayının göz alıcı ışıǵından başka bir şeyin olmadığı yere.

2146 Orası, bütün vehimlerden ve tasavvurlardan uzaktır, nurun nurunun nurunun nurunun nurunun nurudur.

2147 Sözü alçalttıysam senin için, çirkin huylu arkadaşla uzlaşsın diye.

2148 “Sabır, genişliğin anahtarıdır” sözü arınca, darlık yükünü güle oynaya çek diye.

2149 Bu alçakların alçaklığıyla uzlaşırsan, sünnetlerin nuruna ulaşırsın.

2150 Çünkü peygamberler alçakların eziyetini çok görmüşlerdir; böylesi yılanlar yüzünden çok kıvranmışlardır.

2151 Çünkü bağışlayıcı olan Allah'ın muradı ve hükmü ezelde tecelli ve zuhur etmektir.

2152 Zıt olmadan, onun zıddı görülemez; ama o eşsiz benzersiz padişahın zıddı yoktur.

“Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım⁵⁰” [âyetindeki] hikmet

2153 Bu yüzden [Allah] padişahlığına bir ayna olsun diye gönül sahibi bir [varlığı] kendisine halife yaptı.

2154 Ona, sınırsız sefalar, temizlikler bahşetti; sonra da ona karanlıklardan bir zıt var etti.

2155 Beyaz ve siyah iki bayrak dikti; birisi Âdem'di, öteki de yol kesici iblis.

2156 O iki büyük ordu arasındaki mücadelede ve savaşta olanlar oldu.

2157 Aynı şekilde ikinci dönemde [halife] olarak Hâbil geldi; onun temiz zıddı da Kâbil oldu.

2158 Böylece adaletin ve zulmün bu iki bayrağı Nemrut'a dek devirden devire geldi

2159 Nemrut, İbrahim'in zıddı ve düşmanı oldu. O iki ordu birbirine kin güderek savaştı.

2160 Savaşın uzaması hoşuna gitmeyince, ateş, ikisinin arasını ayırdı.

²¹⁶¹ O iki kişinin sorunu çözüldün diye ateşi ve azabı hakem yaptı.

²¹⁶² Firavun ile şefkatli Musa'ya dek, dönem dönem, çağ çağ,

²¹⁶³ Yıllar oyu aralarında savaş oldu. [Ama savaş] hadden aşırıp bıkkınlık verince

²¹⁶⁴ Allah, bu ikisinden hangisi geri kalacak hangisi öne geçecek diye suyu hakem yaptı.

²¹⁶⁵ [Bu savaş] Mustafa'nın, zulüm ordusunun kumandanı Ebu Cehl'e karşı çıktığı, tavır aldığı döneme dek sürdü.

²¹⁶⁶ Allah, Semud kavmi için, canlarını alıveren bir çığlığı azap olarak hazırladı.

²¹⁶⁷ Âd kavmi için de çabucak kalkan, hızla giden rüzgârı azap olarak hazırladı.

²¹⁶⁸ Yine Karun'un üzerine azap olarak kin gönderdi; yeryüzü bütün yumuşaklığına karşın onu kiniyle kuşatıp yuttu

²¹⁶⁹ Böylelikle yeryüzünün yumuşaklığı tümünden kahra döndü; Karun ile hazinesi ni yerin dibine geçirdi.

²¹⁷⁰ Lokma bu bedenın direğidir; ekmek, açlık kılıcına def etmede kalkan gibidir.

²¹⁷¹ [300b] Hak, senin ekmeğine bir kahr koydu mu, o ekmek boğmaca gibi boğazına durur.

²¹⁷² Hak, seni soğuktan koruyan şu elbiseye, karakış mizacı verir.

²¹⁷³ Böylece o güzelim elbise, bedeninde buz gibi soğuk, kar gibi zarar verici hale gelir.

²¹⁷⁴ İşte o zaman sen kürkten de ipekten de kaçarsın; onlardan kaçıp karakışa sığınırsın.

²¹⁷⁵ Sen iki tepe değilsin, sen bir tepesisin; Zulle azabı⁵¹ hikâyesinden haberin yok senin.

²¹⁷⁶ Hakk'ın buruğu şehre de ulaştı, köye de. "Eve ve duvara gölge salma,

²¹⁷⁷ Yağmura, güneşe engel olma [denildi]. Böylece ümmeti o peygambere koştı.

²¹⁷⁸ A ulu kişi, çoğumuz öldük, elaman [dediler]. Gerisini tefsir kitabından oku.

²¹⁷⁹ O çevik elli, asayı yılanı çevirdi ya, aklın varsa bu nükte yeter sana.

²¹⁸⁰ Gözün var senin, ama ızanın yok. Donmuş, durulmuş bir çeşme adeta.

²¹⁸¹ Düşünceleri süsleyip bezeyen bu yüzden: "Ey kul, ızanla, iyice bak" der.

²¹⁸² Soğuk demiri dövmeni istemiyor ki, ama "Ey demir, Davud'un etrafında dolaş" diyor.

²¹⁸³ Bedenin öldüyse İsrail'e doğru koş; gönlün buz kestiye, yürüyüp giden güneşe git.

²¹⁸⁴ Sen hayali olarak öyle elbiseler giydin ki handiyse kötü zanna kapılan bir sofist olacaksın.

²¹⁸⁵ O sofist zaten aklın mayasından, özünden yoksundu; duygudan da yoksun kaldı, varlıktan azledildi.

²¹⁸⁶ Haydi, lafı gevele, şimdi lafı geveleme zamanı; bunu halka söylersen rezil olursun.

²¹⁸⁷ İyice bakmak (im'an) nedir? Kaynağı akıtmak. Can bedenden kurtulunca ona revan (akıp giden) denir.

²¹⁸⁸ Canı beden bağından çözüp çimenliğe revan eden hikmet sahibi,

²¹⁸⁹ Her ikisine, [biri birinden] farklı olsun diye iki ad verdi; aferin [bunu anlayanın] canına!

²¹⁹⁰ Buyruk üzere hareket edenin, dilerse, gülü dikene çevirebileceğini açıkladı.

**Hud'un -ona selâm olsun- kasırğa koptuğunda ümmetindeki
müminleri kurtarmak için mucize göstermesi**

²¹⁹¹ Müminler, zararlı rüzgârların elinden [emniyet içinde] hep birlikte bir daire içine oturdular.

²¹⁹² Hem tufanlı bir rüzgâr vardı, hem de O'nun lütuf gemisi. Zaten O'nun böyle nice gemisi ve tufanı vardır.

²¹⁹³ Allah, bir padişahı gemiye çevirir de o, hırsından kendisini saflara vurur.

²¹⁹⁴ Padişahın maksadı, halkın güvende olması değil, saltanatının ayağını sağlamlaştırmaktır.

²¹⁹⁵ O dolap beygiri de koşar, maksadı, o anda dayaktan kurtulup kaçmaktır.

²¹⁹⁶ Maksadı su çekmek veya bu koşuşla susamdan yağ çıkarmak değildir.

²¹⁹⁷ Öküz, kağınyı çekmek, eşyayı götürmek için değil, dayak korkusundan yürür.

²¹⁹⁸ Ama Allah, peşi sıra işler yürüsün diye ona böyle bir acı korkusu vermiştir.

²¹⁹⁹ Bunun gibi her kazanç sahibi de dükkânında kendisi için çalışır, dünyayı düzeltmek için değil.

²²⁰⁰ Herkes kendi derdine bir merhem arar; dünya da zaten bununla ayakta durur.

²²⁰¹ Allah, korkuyu bu dünyaya direk yapmıştır; herkes korkudan canını bir işe vermiş, feda etmiştir.

²²⁰² Yeryüzünün imarı ve ıslahı için böyle bir korkuyu var eden Allah'a hamdolsun.

²²⁰³ Bunların hepsi iyiden ve kötünden korkar; hiçbir korku sahibi, kendinden korkmaz.

²²⁰⁴ Öyleyse gerçekten herkese hâkim olan birisi vardır; o, hissedilmese de yakındadır.

²²⁰⁵ O, gizli bir yerde hissedilir ama bu evin duygusuyla hissedilmez.

²²⁰⁶ Hakk'ın görüneceği, anlaşılacağı duygu, bu dünyanın duygusu değildir; o, başka bir duygudur.

²²⁰⁷ Hayvanî duygu o suretleri görebilseydi, öküzle eşek zamanın Bayezid'i olurdu.

²²⁰⁸ Bedeni, her ruha mazhar eden, gemiyi Nuh'a Burak kılan,

²²⁰⁹ Dilerse, geminin tabiatını senin için bir tufana çevirir, ey ışık arayan!

²²¹⁰ A yoksul, sana her an bir tufan, bir gemi yapar da seni sevinç ve kederle buluşturur.

²²¹¹ Gemiyle denizi önünde görmüyorsan, [bedenindeki] bütün parçaların titre-yişini gör.

²²¹² Gözler, korkunun aslını görmeyince, çeşit çeşit hayallerden korkar.

²²¹³ Sarhoş bir serseri, körün bir yumruk atar da kör, kendisini tekmeleyenin de olduğunu zanneder.

²²¹⁴ Çünkü o anda bir deve sesi duymuştur; Körün aynası kulaktır, göz değil.

²²¹⁵ [301a] Kör: "Hayır, bu bir taşı, belki de o ses cınlayıp duran kubbeden geldi" der.

²²¹⁶ Bu da değildi, o da değildi, öteki de. Bunları o korkuyu yaratan gösterdi.

²²¹⁷ Korku da titreme de muhakkak ki başkasındandır; hiç kimse kendisinden korkmaz ya.

²²¹⁸ O filozofçuk, korkuya vehim diye adlandırır, ama o, bu dersi tersten anlamıştır.

²²¹⁹ Gerçekliği olmayan bir vehim olur mu hiç? Hakikisi olmayanın sahtesi geçer mi?

2220 Doğrusu olmayan yalanın değeri olur mu hiç? Her yalan, iki âlemde de doğrudan meydana gelir.

2221 Adam, doğrunun revacını, aydınlığının görür de bu ümitle o yalanı düzer.

2222 A yalancı, bu yalanın da senin doğrun yüzünden geçiyor; nimete şükret de doğruyu inkâr etme.

2223 Sana, filozofluk taslayanı mı anlatayım, yoksa onun sevdasını mı? Yoksa O'nun gemilerini ve denizlerini mi?

2224 Haydi, O'nun gönle öğüt olan gemilerinden, bütünden söz edeyim. Parça, bütünün içindedir çünkü.

2225 Her veliyi Nuh bil, kaptan bil; bu halkla düşüp kalkmayı da tufan say.

2226 Erkek aslanla ejderhadan kaçma; asıl, tanıdıklardan, akrabalardan sakın.

2227 Onlarla buluşunca ömrünü tüketirler; onları anmak, senin gaypla olan bağlarını koparır.

2228 Her birinin hayali, susuz eşek gibi, beden kabından düşünce şerbetini emer.

2229 O lafazanların hayali, hayat denizinden elde ettiğin çiğ tanelerini senden çekip emer.

2230 Dallardaki suyun çekilmesinin belirtisi, onların kuruyup kalması, kıpırda mamasıdır.

2231 Hür olan uzuv, taptaze dala benzer; her ne yana çeksen, oraya eğilir.

2232 İstersen onunla sepet yapabilirsin, istersen boynuna çember bile yapabilirsin.

2233 Ama kökünden suyu çekilirse, emredişin çektiği yöne doğru gitmez.

2234 Öyleyse Kur'an'dan: "Tembelce kal-karlar⁵²" [âyetini] oku; çünkü dal kökünden su çekmiyor.

2235 Bunun alameti ateştedir, kısa keseyim de yoksulu, defineyi ve onun hallerini anlatayım.

2236 Her fidanı yakan ateşi gördüysen, hayalleri yakıp yandıran ateşi de bir gör.

2237 Candan alevlenen böyle bir ateşten, ne hayale aman vardır ne de gerçeğe.

2238 O, her aslanın, her tilkinin düşmanıdır. "Onun zatından başka her şey helâk olucudur"⁵³.

2239 Onun zatının hakikatlerine git de yok ol. "Bismi"deki elif gibi, içine gir, ona katıl.

2240 O elif, Bismi'de gizlenmiştir; O, hem Bismi'dedir hem de "Bismi"de değildir.

2241 [Bir diğerine] bağlanmak üzere aradan bir harf çıkarıldığında yok olan bütün harfler gibi yok olmuştur.

2242 O, bağıdır, "be" ve "sin" [harfleri] onunla bağlanmıştır. "Be" ile "sin" in bitişmesi [arada] elifin bulanmasına tahammül etmez.

2243 Bir harf bile, bu bitişmeye dayanamıyorsa, söz kesmem şart oldu artık.

2244 Bir harf bile "sin" ile "be" yi ayırıyorsa, burada daha önemli, daha gerekli.

2245 Elif, gizlenip kendinden yok olur, ama "be" ve "sin" onun yokluğunda "elif" der dururlar.

2246 "Attığın zaman sen atmadın" [âyeti] de onsuzdu. "Allah dedi ki" sözü de onun suskunluğundan doğmuştur.

2247 İlâç yerinde durdukça etki edemez; [içilip] yok olunca hastalığı giderir.

2248 Orman kalem, deniz mürekkep olsa, Mesnevi'nin son bulmasına imkân yoktur.

2249 Kerpiçinin kalıbında çamur olduğu sürece [Mesnevi'nin] şiiiri de takti edilmeye devam edecektir.

2250 Toprakta eser kalmasa, [kerpiç] kuruya kalsa da, Hakk'ın denizi, köpüklerden toprak yapar.

2251 Orman kalmasa, ağaçlar başlarını içeri çekse de ormanlar, denizin ta içinden baş gösterir.

2252 O genişlik sahibi [Peygamber] bunun için: “Bizim denizimizden söz edin, bunda size vebal yoktur” dedi.

2253 Denizden geri dön de yüzünü karaya çevir. Oyuncaktan söz et, bu, çocuk için daha iyi.

2254 İşte böyle, çocuğun canı da oyuncak sayesinde, yavaş yavaş akıl deniziyle tanışır.

2255 [Oyun] görünüşte akla uygun olmasa da çocuk o oyuncakla akıl eder, akıllanır.

2256 Deli çocuk, nereden oyun oynayacak? Bütünü kuşatmak için parça lâzım.

Kubbe ile define hikâyesine geri dönüş

2257 İşte o bizim yoksulun hayali, riyasızca gel gel demekten aciz kaldı.

2258 Onun sesini sen duymazsın, ben duyarım; çünkü sırlarda onun sırdaşı benim.

2259 [301b] Sen onu define arayıcısı olarak görme; definenin ta kendisidir o. Gerçekte, dosttan başka dost kimdir ki?

2260 O, her an kendisine secde etmektedir; ayna önünde secde etmesi yüzünü görmek içindir.

2261 Aynadan, hayal olmaksızın azıcık bir şey görseydi, ondan hiçbir şey kalmazdı.

2262 Hem hayalleri hem de kendileri yok olurdu; bilgisi, bilgisizlikte yok olurdu.

2263 Bilgisizliğimizden “Muhakkak ki benim” diyen bir başka bilgi apaçık baş gösterirdi.

2264 “Âdem’e secde edin⁵⁴” diye ses geliyordu; Âdem iseniz bir an için onu kendinizde görün.

2265 [Bu ses], gözlerinden şaşılığı giderdi de yeryüzü, lâcivert gökyüzünün ta kendisi oldu.

2266 “Tanrı yoktur” dedi, “Ancak Allah vardır” dedi. Allah’tan başka her şey yok (lâ) oldu da birlik ortaya çıktı.

2267 Doğru yola kılavuzlayan o sevgili-

nin ve dostun, bizim kulağımızı çekme vakti geldi.

2268 Bizi pınara doğru götürüp: “Ağzını bunlardan yıka, gizlediklerimiz halka söyleme” der.

2269 Gerçi sen söylesen de açığa çıkmaz o; ama sen onu ifşa etmek yüzünden suçlu olursun.

2270 Ama işte ben de onların etrafında dönüyorum; bunu söyleyen de, dinleyen de benim.

2271 Yoksulun suretini, definenin şeklini söyle; bu topluluk eziyete alışıktır, eziyetten söz et.

2272 Rahatlık pınarı onlara haram oldu. Öldürücü zehirden kadeh kadeh içmedeler.

2273 Bu pınarları kurutup kapatmak için eteklerine topraklar doldurup taşıyorlar.

2274 Denizden yardım alan bu pınar, şu bir avuç iyi kötü toprakla kurur mu hiç?

2275 Ama “Ben size karşı kurudum, siz olmadan sonsuz [denize] bağlandım” der.

2276 Halkın [tabiatı], bu istekte tersine dönmüştür; suyu bırakmış, toprak yemektir.

2277 Halkta, peygamberlerin tabiatının zıttı vardır; halk ejderhaya yaslanır.

2278 Mühürle bağlanmış gözü bildin madem, gözünü neden yumduğunu da bilir misin hiç?

2279 [Ona göz yummana] karşılık gözlerini nereye açtın peki? Onların hepsini kötü birer karşılık olarak bil.

2280 Ama yardım güneşi parlamıştır da ümitsizleri kendisiyle aydınlatmıştır.

2281 Rahmetinden, ender görülen bir tavla oyunu oynamış, şükürsüzlüğün ta kendisi olanı tövbeye çevirmiştir.

2282 O cömert [Allah] bu halkın bahtsız-

lığını yüzünden iki yüz sevgi pınarı kaynatmıştır.

2283 O, goncaya dikenden sermaye verir; yılanı mühreyle süsler.

2284 Gecenin karasından gündüzü çıkarır; zorda olanın avucundan kolaylık bitirir.

2285 Halil'e kumu un yapar, dağ Davud'la birlikte dile gelir seslenir.

2286 Dehşet verici dağ, o kara bulutların altında, alt ve üst perdeden çenk sesi çıkarır.

2287 Ey halktan feryat eden Davud, kalk; halkı terk etmenin karşılığını bizden al, der.

O define arayıcısının, epeyce arayıştan, acizlik ve çaresizlikten sonra
"Ey gizlileri açığa çıkaran! Bu gizliye sen açığa çıkar"
diye yüce Allah'a tövbe etmesi

2288 O yoksul: Ey sırları bilen, bu definenin peşinde boşu boşuna koştum, dedi.

2289 Hırs, açgözlülük ve aceleyle koşturma şeytanı, ne ağırdan almak istedi, ne de yavaş olmak.

2290 Tencereden bir lokma bile yemedim; avuçlarımı kapkara ettim, ağzımı yaktım.

2291 Kendime: "Madem bu hususta keşsin bilgim yok, bu düğümü o düğümü atanla çözeyim" demedim.

2292 Allah'ın sözüne yine Allah'ın sözünden yorum ara; kendine gel, zanlar yüzünden saçmalayıp durma a pek yüzlü.

2293 Düğümü kim bağladıysa yine o çözer; mührü kim vurmuşsa yine o açar.

2294 Böyle söz sana kolay görünür, ama Allah katından olan sırlar öyle kolayca anlaşılır mı hiç?

2295 [Yoksul]: Yarabbi! Bu acelecilikten tövbe ettim; madem kapıyı sen kapadın, yine sen aç, dedi.

2296 İşte başımı yine hırkaya çekiyorum,

belli ki dua etmekte de bir hünerim yokmuş.

2297 Hüner nerede, ben nerede? Doğru düzgün gönül nerede? Bunların hepsi senin aksin, hepsi sensin.

2298 Her gece uykudayken görüşüm ve düşüncem gemi gibi suya batmakta.

2299 Zaten ne ben kalıyorum ne de o hüner; bedenim, bir şeyden habersiz bir leş gibi düşüp kalmış.

2300 [302a] O yüce padişah, her gece sabaha dek: "Elest ve belâ⁵⁵" deyip durmada.

2301 Evet diyen nerede? Hepsini sel götürdü; ya da bir timsah hepsini yok edip yedi.

2302 Seher vakti mücevherle süslü kılıcını gecenin karanlık kınından çekip çıkardığında,

2303 Doğu güneşi geceyi dürer de bu timsah yediklerini kusar.

2304 Yunus gibi o timsahın karnından kurtulur da koku ve renk içinde yayılırız.

2305 Halk, o karanlık içinde pek rahat olduğundan Yunus gibi [Allah'ı] tespih etmeye durdu.

2306 Her biri seher çağında, gece balığının karnından dışarı çıktığında der ki:

2307 Ey kerem sahibi! O korkunç geceye rahmet definesini koymuş, ona bunca tat vermişsin.

2308 Üstü pul pul olan o timsaha benzeyen gece sayesinde, gözümüz kulağımız keskin, bedenimiz hafiftir.

2309 Bundan böyle senin gibi birisiyle birlikteyken, o korkunç yüzlü mekânlardan hiç korkmayız biz.

2310 Musa, onu ateş olarak gördü, oysa o nurdu o; biz de geceyi zenci gibi gördük oysa o huriydi.

2311 Bundan böyle, denizin üstünü çerçöp örtmesin diye senden sadece göz isteyeceğiz.

2312 Büyücüler, gözleri körlükten kurtulunca, elsiz ayaksız el çırpırlar.

2313 Halka gözbağı kesilen sebeplerden başka bir şey değildir; sebebin üstüne titreyip duran da dostlardan değildir.

2314 Ama a dostlarımız, Hak, dostlara kapıyı açtı da onları evin başköşesine dek çekti.

2315 O'nun elinde hak eden de etmeyen de merhamete uğrayıp kölelik bağından kurtulmuştur.

2316 Yokluktaayken bu cana ve bu bilgiye erişmeyi nerede hak etmiştik ki biz?

2317 Ey her yabancıyı yar eden, ey dikene gül elbisesi veren!

2318 Toprağımızı ikinci bir kez daha elekten geçir de hiçbir şey olmayanı yine bir şey haline getir.

2319 Bu duayı da ilk önce sen emrettin, yoksa toprağın bunu yapmaya cesareti mi vardı?

2320 A bizi şaşkına çeviren, bize dua etmeyi emrettin madem, kendi duana icabet et.

2321 Geceleyin anlayışlar ve duygular gemisi parçalanır; ne bir ümit kalır, ne korku, ne üzüntü.

2322 Rabbim beni rahmet denizine daldırır; hangi hünerle doldurup gönderecek bakalım?

2323 Birisini yücelik nuruyla doldurur; ötekini vehimler ve hayallerle.

2324 Bende azıcık görüş ve hüner olsaydı, görüşüm ve tedbirim kendi hükmümce olurdu.

2325 Aklım, geceleyin, benim emrim olmadan [benden] gitmezdi; kuşlarım, tuzacağımın içinde dururdu.

2326 Uyurken, uyanırken, imtihan edilirken can konaklarından haberdar olurdum.

2327 Onun işlerini çözüp bağlamak elimde olmadığı halde, bendeki bu böbürlenme kimden, hayret!

2328 Gördüğümü görmemişim sandım da yine dua zembilini kaldırdım.

2329 A kerem sahibi, elif gibi hiçbir şeyim yok; mim'in gözünden daha dar bir gönülden başka bir şeyim yok.

2330 Bu elif, bu mim, varlığımızın anasıdır; anamız olan mim'in eli dardır, elif'se ondan daha yoksul.

2331 Elif'in bir şeyi yok [demek] gafilliktir; gönlü dar mim gibi olmak o zaman akıllılıktır.

2332 Kendimden geçtiğim sırada bir hiçim ben; aklım başımdayken de ıstıraplar içindeyim.

2333 Böylesi bir hiçe artık bir şey yükleme; böylesi bir ıstırapın adını devlet/talih koyma.

2334 Zaten kendimi iyileştirecek hiçbir şeyim yok; bu yüzlerce derde, bende bir şey var diye vehmetmem yüzünden uğradım.

²³³⁵ Sen beni, bu bir şeye sahip olmayışta bir şeyler sahibi et; sıkıntılar gördüm, rahatımı artır benim.

²³³⁶ Gözyaşları içinde, çıplak bir haldeyim; çünkü kapını göreceksin göz yok bende.

²³³⁷ Gözsüz kuluna bir gözyaşı ver ki şu otlakta bir yeşillik, bir ot bitirsin.

²³³⁸ Gözlerimde yaş kalmazsa, gözlerime, Peygamber'in çokça yaşlar döken gözleri gibi gözyaşları ver.

²³³⁹ O bile, onca ikbale, yüceliğe ve önde oluştan rağmen Hakk'ın kereminden gözyaşı istemişken,

²³⁴⁰ Eli boş, eksikli bir kâse yalayıcı olan ben, kanlı gözyaşlarımı nasıl boncuk gibi akıtmayayım?

²³⁴¹ Değil mi ki öyle bir göz bile gözya-

şına meftun oluyor, benim gözyaşlarım, yüzlerce Ceyhun'a dönmeli.

²³⁴² Onun gözyaşlarının bir damlası, benim iki yüz Ceyhun'umdan daha iyidir; insanlar da cinler de o bir damla yüzünden kurtulmuştur çünkü.

²³⁴³ O cennet bağı bile yağmur istedikten sonra, çirkin çorak toprak nasıl istemesin?

²³⁴⁴ A kardeş, sen elini dua etmekten çekme; kabul olup olmamasıyla ne işin var senin?

²³⁴⁵ Bu gözyaşını engelleyen, ona set çeken ekmek bile olsa, o ekmekten derhal el çekmek gerek.

²³⁴⁶ Kendine çeki düzen ver, çevikleş, direnç göster de gözyaşlarınla kendi ekmeğini pişir.

[302b] Gizli sesin define arayıcısına seslenmesi ve definenin sırlarındaki hakikati bildirmesi

²³⁴⁷ O, bu haldeyken kendisine ilham geldi; Allah tarafından bu müşküller ona açıldı.

²³⁴⁸ [Denildi ki]: O gizli ses sana, yaya bir ok koy, dedi, yayın zıhını çek demedi ki.

²³⁴⁹ O sana yayı sıkıca, sertçe çek demedi; oku yaya koy dedi, fırlat demedi ki.

²³⁵⁰ Sense lüzumsuzluğundan yayı çekmeye, okçuluktaki maharetini göstermeye giriştin.

²³⁵¹ Şu sert yayı bırak da yürü, yaya bir ok koy, çokça fırlatmaya bakma.

²³⁵² Düştüğü yeri kaz, [defineyi] orada ara; gücü kuvveti bırak da altını yana yakıla ara.

²³⁵³ Allah, sana şah damarından daha yakındır; oysa sen düşünce okunu uzaklara atıyorsun.

²³⁵⁴ A yayıyla okunu kurup hazırlayan, av yakında, sense oku uzağa atıyorsun.

²³⁵⁵ Kim oku daha uzağa atarsa, o daha uzaktadır; böyle bir defineden alabildiğine uzaktır o.

²³⁵⁶ Filozof, kendisini düşünceyle öldürdü; koşsun dursun, çünkü onun sırtı defineye dönüktür.

²³⁵⁷ Koşsun dursun, ne kadar çok koşarsa gönlünün muradından o kadar uzaklaşır.

²³⁵⁸ O padişah, "Bizim için savaşın" dedi, "Bizden uzaklaşmaya çalışın" demedi a kararsız adam.

²³⁵⁹ Tıpkı Nuh'tan arlanıp o yüce dağın tepesine çıkan Kenan gibi.

²³⁶⁰ Kurtulmak için ne kadar arayışa girdiyse, ne kadar dağa doğru çıktıysa, kurtuluştan o kadar uzaklaştı.

²³⁶¹ Tıpkı o defineyi ve madeni bulmak için her sabah daha sert bir yay arayan o yoksul gibi.

²³⁶² Bir diğerinden daha sert olan hangi yayı eline alsa, defineden ve onun alametlerinden yana bahtı kapandı.

²³⁶³ Şu atalar sözü, bu zamanda can gibidir: *Bilgisizlerin canı mihnette gerek*⁵⁶.

²³⁶⁴ Çünkü bilgisiz kişi ustadan utanır da gider yeni bir dükkân açar.

²³⁶⁵ Ustanın [dükkânının] üstüne açtığı o dükkân, pislik içinde, akreplerle ve yılanlarla doludur a güzelim.

²³⁶⁶ O dükkânı derhal yıkıp yeşillığe, gül fidanlarına, su içilecek yere dön.

²³⁶⁷ Kibri ve bilgisizliği yüzünden, kendisini koruması için dağı kurtuluş gemisi yapan Kenan gibi yapma.

²³⁶⁸ Okçuluk bilgisi o [define arayıcısına] perde oldu; oysa dilediği şey koynunda hazırды.

²³⁶⁹ Nice bilgi, nice zeyreklik, nice anlayış vardır ki yolcuya gulyabani kesilir, yol vurucu olur.

²³⁷⁰ Cennet ehlinin çoğu ahmak kişilerdir; böylece filozofun şerrinden kurtulurlar.

²³⁷¹ Kendini üstünlüklerden, fodulluklardan soy, çıplak hale getir de her an üstüne rahmet insin.

²³⁷² Zeyreklik, kırık dökük oluşun, niyazın zıddıdır; zeyrekliği bırak da ahmaklıkla uzlaş.

²³⁷³ Zeyrekliği, kazanç, hırs ve tamah tuzakı bil; temiz kişinin zeyreklikle ne işi var?

²³⁷⁴ Zeyrekler, bir sanatla yetinmiş, ahmaklarsa sanattan sanatçıya ulaşmışlardır.

²³⁷⁵ Çünkü anne, gündüz vakti küçük çocuğu kucağına alır da onun eli ayağı olur.

Müslüman, Hristiyan ve Yahudi üç yolcunun hikâyesi.

Bir konakta yiyecek buldular. Hristiyan ile Yahudi toktu, bu yiyeceği yarın yiyelim dediler. Müslüman oruçluydu, onlara galebe çalamadığından aç kaldı.

²³⁷⁶ Ey oğul, şimdi burada bir hikâye dinle de hünerine [aldanıp] sıkıntılara uğrama.

²³⁷⁷ Tesadüfen bir Yahudi, bir Müslüman, bir de Hristiyan yolculukta birbirlerine arkadaş oldular.

²³⁷⁸ Bir mümin, iki yoldan çıkmışla yoldaş oldu; tıpkı aklın şeytanla ve nefisle arkadaş olduğu gibi.

²³⁷⁹ [Olur ya] Meragalı ile Reyli sefere çıkar, birbirlerine yoldaş olur, aynı sofrayı paylaşırlar.

²³⁸⁰ Karga, baykuş ve doğan aynı kafese düşebilir; hapiste temiz adamla beynamazın biri birbirine eş olabilir.

²³⁸¹ Doğulu, batılı, hatta daha da ötele-

den olan kimseler, bir gece bir kervansarayda konaklarlar.

²³⁸² Aşağılık kişilerle yüce kişiler, soğuk ve kar yüzünden bir kervansarayda günlerce kalırlar.

²³⁸³ Yol açılıp engeller kalktı mı birbirlerinden ayrılırlar, her biri bir yana gider.

²³⁸⁴ Akıl padişahı kafesi kırınca, kuşlar topluluğundan her biri bir yana uçar.

²³⁸⁵ Bundan önce de neşeyle, sevinçle kendi cinsinin havasıyla geldiği yere kanat açardı ya, işte öyle.

²³⁸⁶ [303a] [Kafesteyken de] her an ağlaya sızlaya kanat açar, ama orada uçmaya ne yol vardır ne imkân.

²³⁸⁷ Bir yol buldu mu, her biri, hatırasıyla kanat çırpıtığı yere doğru rüzgâr gibi uçup gider.

²³⁸⁸ Gözyaşının ve ahının olduğu taraf, bir fırsatını bulur bulmaz yol olur ona.

²³⁸⁹ Kendi bedenine bir bak, bedenindeki parçalar, o bedene nerelerden toplanıp gelmişler.

²³⁹⁰ Onlar suya, toprağa, rüzgâra ve ateşe mensuptur; arşa, ferşe, güzelliğe ve çirkinliğe mensuptur.

²³⁹¹ Her biri, kar korkusu yüzünden, geldiklere yere dönme umuduyla bu kervansaraya bağlanıp kalmıştır.

²³⁹² O adalet güneşinden uzak oluş kışında çeşit çeşit kar var, her cansız buz tutmuş.

²³⁹³ Ama o kızgın güneşin harareti ortalığı sarınca dağ bile bazen kuma döner bazen yüne.

²³⁹⁴ Can çıkarken beden nasıl erirse, o ağır cansızlar da öyle erir.

²³⁹⁵ Bu üç yoldaş bir konağa varınca, devletlinin biri onlara hediye olarak helva getirdi.

²³⁹⁶ Bir bağış sahibi, “*Muhakkak ben size yakınımlar*” sofrasından her üç yabancıya da helva götördü.

²³⁹⁷ Sevabını kazanırım umuduyla sıcak ekmekle ve bir sahan bal helvası sundu.

²³⁹⁸ Anlayış ve edep şehirlilerdedir; ziyafet vermek ve yabancıları konuk etmek de köylülere mahsus.

²³⁹⁹ Rahman olan Allah, yabancıya ziyafet vermeyi ve konuk etmeyi köylülere vermiştir.

²⁴⁰⁰ Köylerde her gün, Allah’tan başka yardımcısı olmayan yeni bir konuk vardır.

²⁴⁰¹ Köylerde her gece yüce Allah’tan

başka kimseleri olmayan yeni bir topluluk bulunur.

²⁴⁰² O iki yabancı, karınlarını yemekle tıka basa doyurdular; tesadüf bu ya Müslüman o gün oruçluydu.

²⁴⁰³ Akşam namazına doğru o helva geldiğinde, mümin, şiddetli bir açlık içindeydi.

²⁴⁰⁴ O iki kişi: Bizim yemeğe karnımız tok, bu gece bırakalım da yarın yiyelim, dediler.

²⁴⁰⁵ Bu gece sabre delim de yemekten vazgeçelim; yemeği yarına saklayalım.

²⁴⁰⁶ Mümin: *Bu yemek, bu gece yenmeli; sabrı bırakalım, hele bir yarın olsun*, dedi.

²⁴⁰⁷ Bunun üzerine ona: *Sen, böyle hikmetli sözler ederek yemeği yalnız başına yemek niyetindesin*, dediler.

²⁴⁰⁸ [Mümin]: *Arkadaşlar, biz üç kişi değil miyiz? Mademki ihtilaf çıktık, pay edelim o zaman*, dedi.

²⁴⁰⁹ *Dileyen kendi payını canına can etsin; dileyen de kendi payını saklasın*.

²⁴¹⁰ O ikisi: *Bu pay işinden vazgeç, “Pay eden cehennemdedir” hadisini duy*, dediler.

²⁴¹¹ [Mümin]: *Pay edici, kendi hevâsına uyup pay edendir; Allah için pay eden değil*, dedi.

²⁴¹² Sen de Allah’a aitsin, tümüyle O’nun payısın; onun payını başkasına verersen, iki demiş [şirk koşmuş] olursun.

²⁴¹³ O kötü damarlı adamların çağı olmasaydı, bu aslan köpeklerle galip gelirdi ya.

²⁴¹⁴ Onların maksadı o Müslüman’ın üzülmeye ve o geceyi aç geçirmesiydi.

²⁴¹⁵ Onlara yenilmişti; teslim olup rıza göstererek: *A dostlarım, işittim, itaat ettim öyle olsun*, dedi.

²⁴¹⁶ O gece yattılar, sonra sabahleyin kalkıp kendilerine çeki düzen verdiler.

²⁴¹⁷ Yüzlerini ve ağızlarını yıkadılar; her

biri, kendi yolu yordamı gereğince duasını okudu.

²⁴¹⁸ Bir süre, herkes, Allah'tan lütuf dilererek kendi duasıyla meşgul oldu.

²⁴¹⁹ Mümin, Hristiyan, Yahudi, Mecusi, hepsi de o ulu sultana yüz tutar.

²⁴²⁰ Hatta taşın, toprağın, dağın, suyun bile Allah'a doğru gizli bir yönelişi vardır.

²⁴²¹ Bu sözün sonu yok. Her üç arkadaş, [duadan sonra] dostça birbirlerine yüz çevirdiler.

²⁴²² İçlerinden biri: *Dün gece kim rüyasında ne gördüyse onu anlatsın*, dedi.

²⁴²³ *Kimin rüyası daha güzelse bunu o yesin; üstün olan alt olanın payını alsın.*

²⁴²⁴ *Çünkü akılca daha üstün olanın yemesi, herkesin yemesi demektir.*

²⁴²⁵ Onun nurlarla dolu canı üstün gelmiştir; geri kalanların derdine onun dermanı yeter.

²⁴²⁶ Akıllılar, ebedi bekaya ermişlerdir; öyleyse bu dünya da anlamca bâkidir.

²⁴²⁷ Bunun üzerine Yahudi, gece ruhu nerelerde gezinmişse, gördüğünü anlattı.

²⁴²⁸ Dedi ki: *Yolda Musa karşıma çıktı. Zaten kedi de rüyasında yağlı kuyruk görür ya.*

²⁴²⁹ *Musa'nın peşi sıra Tur dağına kadar gittim; üçümüz de nura gark olduk.*

²⁴³⁰ *O güneşten üç gölge de kayboldu; ondan sonra o nurdan bir kapı açıldı.*

²⁴³¹ [303b] *O nurun içinden bir başka nur çıktı; o ikinci nur hemencecik yükseldi.*

²⁴³² *Hem ben, hem Musa hem de Tur dağı, üçümüz birden o nurun ışığında kaybolduk.*

²⁴³³ *Ondan sonra Allah ona nurunu üfle-yince dağın üçe ayrıldığını gördüm.*

²⁴³⁴ *Heybet sıfatı, dağa tecelli edince [par-*

çalar] birbirinden ayrıldı, her biri bir yana dağıldı.

²⁴³⁵ *Dağın bir parçası denize doğru gitti de denizin zehir gibi acı olan suyu tatlandı.*

²⁴³⁶ *İkinci parçası yerin dibine geçti, [yerden] ilaç gibi, içimli pınarlar kaynadı.*

²⁴³⁷ *O su, tertemiz vahyin kutluluğundan, bütün hastalara şifa oldu.*

²⁴³⁸ *Öteki parçası da uçtuğu gibi Kâbe civarına gitti de orası Arafat dağı oldu.*

²⁴³⁹ *Derken o [parçalanma] sesinden kendime geldim; Tur dağı yerli yerindeydi; ne eksigi vardı ne fazlası.*

²⁴⁴⁰ *Ama Musa'nın ayakları altında buz gibi eriyordu; ne çukuru kalıyordu, ne de tepesi.*

²⁴⁴¹ *Dağ o heybet yüzünden yerle bir oldu, o heybetten tepesi eteğine döndü.*

²⁴⁴² *O dağılıp halinden sonra tekrar kendime geldim; gördüm ki Tur da olduğu yerde Musa da.*

²⁴⁴³ *Ama dağın eteğindeki vadi, yüzleri Musa'ya benzeyen nice insanla doluydu.*

²⁴⁴⁴ *Asaları ve hırkaları onun asası ve hırkası gibiydi; hepsi Tur dağına doğru eteklerini sürüye sürüye gidiyordu.*

²⁴⁴⁵ *Hepsi ellerini duaya kaldırmış: "Bana görün" nağmesini art arda söylemekteydi.*

²⁴⁴⁶ *Derken, o baygınlık hali çabucak üzerimden gitti; hepsinin yüzü bana başka başka göründü.*

²⁴⁴⁷ *Sevgi ve muhabbet sahibi peygamberlerdi bunlar; böylece peygamberler arasındaki birlik ne demek anladım.*

²⁴⁴⁸ *Sonra yüce melekler gördüm; yüzleri ve şekilleri kardan var edilmişti.*

²⁴⁴⁹ *Bir bölük melek de [Allah'tan] yardım dilenmedeydi. Bunların hepsinin de sureti ateşlendi.*

²⁴⁵⁰ O Yahudi adam böyle şeyler anlatıyordu; nice Yahudi vardır ki sonu iyi olur.

²⁴⁵¹ Hiçbir kâfire hor gözle bakmayın, umulur ki Müslüman olarak ölür.

²⁴⁵² Ömrünün sonundan ne haberin var ki ondan tamamen yüz çeviriyorsun?

²⁴⁵³ Ondan sonra Hristiyan söze geldi. Dedi ki: *Rüyada bana Mesih göründü.*

²⁴⁵⁴ *Onunla birlikte dördüncü kat göğe,*

dünya güneşinin merkezinin, durağının olduğu yere çıktım.

²⁴⁵⁵ *Gökyüzü kalelerindeki şaşırtıcı şeyleri [seyrettim], onların bu âlemdaki belirtilerle hiç bir ilgisi yoktu.*

²⁴⁵⁶ A oğulların övücü, herkes bilir ki gökyüzünün hüneri yeryüzünden daha fazladır.

Yolda bir deste ot bulunca her biri ben yiyeceğim diyen deve, öküz ve koçun hikâyesi

²⁴⁵⁷ Bir deve, bir öküz ve bir koç yol üzerinde giderken bir deste ot buldular.

²⁴⁵⁸ Koç: *Bunu bölüşecek olursak, bizden hiç kimse bununla doymayacak, bu besbelli,* dedi.

²⁴⁵⁹ *Bizden kimin ömrü daha fazlaysa, bu ot ona daha lâyıktır, o yesin.*

²⁴⁶⁰ Çünkü büyüklere öncelik vermek Mustafa'nın sünnetleri arasında vardır.

²⁴⁶¹ Gerçi avam, bu aşağılık devirde, yaş-

lıları sadece iki yerde öne geçirir:

²⁴⁶² Ya kızgın yemeğe [buyur ederken] ya da haraplıktan yıkılmaya yüz tutmuş köprüden [geçerken].

²⁴⁶³ Avam kötü bir niyeti olmadıkça bir şeyhe, bir büyüğe, bir öndere hizmet etmez.

²⁴⁶⁴ Onların hayırları budur, kötülükleri nasıl olur [var sen düşün]; çirkinliklerini iyi işlerinden anlayıver.

Örnek

²⁴⁶⁵ Padişahın biri camiye gidiyordu; görevliler ve eli sopalı adamlar da halka vuruyordu.

²⁴⁶⁶ Sopa vuran, birinin başını yarıyor; ötekini de gömleğini yırtıyordu.

²⁴⁶⁷ O arada âşığın biri de yoldan çekilsin diye suçsuz yere on sopa yedi.

²⁴⁶⁸ Üzerinden kanlar damladığı halde yüzünü padişaha dönüp: “*Şu apaçık zulme bak, gizlisini ne soruyorsun?*” dedi.

²⁴⁶⁹ *Camiye giderken hayrın buysa, kötülüğün ve günahın nasıl olur acaba, ey azgın?*

²⁴⁷⁰ Aşağılık birisinden nihayetinde eziyete uğramadan selâm işiten bir tek yaşlı yoktur.

²⁴⁷¹ Bir veliyi, kötü kişi bulacağına bir kurt bulsun daha iyi.

²⁴⁷² Gerçi kurt çok zalimdir ama hiç değilse aklı fikri, hilesi, düzeni yoktur.

²⁴⁷³ [304a] Yoksa kurt tuzağa düşer miydi hiç? Hile düzen tümüyle insandadır.

²⁴⁷⁴ Koç, öküzle deveye: *Arkadaşlar, dedi, mademki böyle bir şey başımıza geldi,*

²⁴⁷⁵ *Her biriniz ömrünüzün başlangıcını söyleyin; kim daha yaşlıysa [bu yemeğe] daha lâyıktır, ötekiler sussun.*

²⁴⁷⁶ Koç: *Benim otlamam, İsmail'in kurban ettiği koçun zamanından başlar,* dedi.

²⁴⁷⁷ Öküz: *Ben daha yaşlıyım, Âdem'in çift sürdüğü öküzün eşiyim ben,* dedi.

2478 İnsanların atası Adem'in ekip biçer-
ken tarla sürdüğü öküzüm.

2479 Deve, öküzle koçun [sözlerini] du-
yunca şaşırdı; başını yere eğip otu aldı.

2480 O esrik deve, hiçbir şey demeksizin
o ot demetini hafifçe havaya kaldırdı.

2481 Böyle bir bedenim ve uzun boynum var-
ken benim tarih [söylemeye] hacet yok, dedi.

2482 A babasının canı, zaten herkes be-
nim sizden daha küçük olmadığımı bilir.

2483 Akıl sahipleri bilirler ki benim yara-
tılışım sizden üstündür.

2484 Herkes bilir ki bu yüce gökyüzü, şu
köhne toprağın yüz katıdır.

2485 Nerede gökyüzü katlarının genişli-
ği? Nerede dünyadaki bölgelerin tabiatı?

Müslüman'ın, arkadaşları Yahudi ile Hıristiyan'a gördüğü rüya konusunda cevap vermesi ve onların hayıflanmaları

2486 Bunun üzerine Müslüman dedi ki: A
dostlarım, sultanım Mustafa yanıma geldi.

2487 Bana dedi ki: Onların biri Hakk'ın Ke-
lim'i [Musa] ile Tur'a gitti, aşk tavalası oynadı.

2488 Ötekini de kıran sahibi göğün dör-
düncü katının üstüne çıkardı.

2489 Kalk, a geride kalmış, zarar görmüş
adam, hiç değilse o helvayla yahniyi ye.

2490 O bilgili hünerli kişiler at koşturdu-
lar; ikbal ve makam mektubunu okudular.

2491 O iki faziletli kişi, kendi üstünlükleri-
ne eriştiler; hünerleriyle meleklerle karıştılar.

2492 A geride kalmış, ahmak saf adam,
haydi kalk da helva kâsesinin başına otur.

2493 Bunun üzerine: Ey açgözlü, hayret, demek
ki sen helvadan ve tatlıdan yedin ha, dediler.

2494 [Müslüman]: "O itaat edilen padi-
şah emrettikten sonra, ben kim olurdum ki
onun emrinden baş çevreyim?" dedi.

2495 İşte sen Yahudi'sin; seni güzel veya çir-
kin bir şeye çağırırsa Musa'nın emrine karşı
koyabilir misin?

2496 Sen de Hıristiyan'sın; iyilikte veya kö-
tülükte, Mesih'in emrinden çıkabilir misin?

2497 [Hal böyleyken] ben nasıl olur da ne-
bilerin övüncünün [emrinden] çıkabilirim?
Helvayı yedim, şimdi de sarhoşum.

2498 Bunun üzerine ona: Vallahi sadık

rüyayı sen gördün; bu bizim yüz rüyamız-
dan daha üstün, dediler.

2499 A neşeli adam, senin uykun uyanık-
lıktır; çünkü uyanıkken bile eseri ortada.

2500 Üstünlükten, beceriden, hünerden
vazgeç; iş, hizmette ve güzel ahlâktadır.

2501 Allah bizi bunun için var etti: "İN-
sanları ancak bana ibadet etsinler diye ya-
rattım"⁵⁷.

2502 O hüner Sâmirî'ye ne fayda verdi? O
hüner, onu Allah'ın kapısından kovdurdu.

2503 Bir bak Karun kimya [bilgisinden] ne-
ler çekti? Yeryüzü, onu ta dibine çekiverdi.

2504 Ebu'l-Hakem işin sonunda hüne-
rinden ne elde etti? Küfrü yüzünden te-
petaklak cehenneme gitti.

2505 Sen, ateşi açıkça görmeyi hüner bil,
"Duman ateşe delalet eder" demeyi değil.

2506 Senin delilin, akıllı kişi katında, as-
lında o tabibin delilinden daha kokmuştur.

2507 A oğul, bundan başka bir delilin
yoksa pislik ye, sidiğe bakadur.

2508 A delili asaya benzeyen, asa elinde,
körlüğün yüzünden sendeki eksikliği gös-
termede.

2509 Bunca gürültü patırtı, eda çalım, al
ver; ondan sonra da görmüyorum, beni
mazur gör deyiş.

Tirmiz padişahı Seyyid'in "Kim, üç ya da dört günde flanca önemli iş için Semerkant'a giderse, ona kaftan, at, köle, cariye ve şu kadar altın vereceğim" diye tellal çağırması, Delkak'ın bu haberi köyde tellaldan duyması ve bir eşekle padişahın yanına gelip: "Her halükârda ben gidemem" demesi

²⁵¹⁰ [304b] Seyyid Tirmiz o şehirde padişahı; bilgiç Delkak da onun maskarası.

²⁵¹¹ Seyyid'in Semerkant'ta önemli bir işi vardı; bu işi kotaracak bir ulak aradı.

²⁵¹² "Kim beş günde bana oradan haber getirirse ona hazineler vereceğim" diye tellal çağırttı.

²⁵¹³ Köyde olan Delkak, bunu duyunca eşeğine atlayıp koşu koşu Tirmiz'e geldi.

²⁵¹⁴ O yolda iki merkep sakatlandı; öyle koşturmaktan at da aynı akıbete uğradı.

²⁵¹⁵ Nihayet yolun tozu toprağıyla Divan'a koştu; vakitsizce padişahın huzuruna çıkmaya yol aradı.

²⁵¹⁶ Bütün Divan'ı bir fısıltı sardı; padişahın da bu vehim içinde aklı karıştı.

²⁵¹⁷ Acaba nasıl bir kargaşa, nasıl belâ ortaya çıktı diye şehirde sıradan seçkin herkesin yüreği hop etti.

²⁵¹⁸ Acaba kahredici bir düşman mı kastetti bize? Yoksa gayptan helâk edici bir belâ mı gelip çattı?

²⁵¹⁹ Acaba Delkak bunun için mi böyle aceleyle koşturdu da yolda kaç tane Arap atı çatlattı?

²⁵²⁰ Delkak, neden böyle acele acele geldi diye, halk, padişahın sarayına toplandı.

²⁵²¹ Onun acelesi ve ciddi telaşı yüzünden Tirmiz'e bir velvele, bir gürültü düştü.

²⁵²² Birisi iki eliyle dizlerine vuruyor, bir başkası vehme düşüp vaveyla ediyordu.

²⁵²³ Gürültü, fitne ve azap korkusuyla her gönül yüzlerce hayal semtine sapmıştı.

²⁵²⁴ Herkes "Hırkamıza, kilimimize nasıl bir ateş düştü?" diye, kıyas yoluyla bir

tahminde bulunuyordu.

²⁵²⁵ Delkak, [huzura çıkmak] için bir yol aradı, padişah da hemen ona yol verdi. Yeri öpünce ona: "Hey, ne var?" dedi.

²⁵²⁶ O ekşi suratlıya kim olanı biteni sorsa, sus diye elini ağzına götürüyordu.

²⁵²⁷ Onun bu hali, kuşkuları artırıyor-du; herkes perişanlık içinde onun haline hayret ediyordu.

²⁵²⁸ Delkak, "İzin ver de bir an azıcık so-luklanayım a kerem padişahı" diye işaret etti.

²⁵²⁹ Hele aklım bir an başıma gelsin; çünkü acayip bir âleme düştüm.

²⁵³⁰ Bir süre sonra, o zan ve vehim yüzünden padişahın hem boğazı acılaştı hem de ağzı.

²⁵³¹ Çünkü Delkak'ı hiç böyle görmemişti; ne de olsa ondan daha hoş bir nedimi yoktu.

²⁵³² Durmadan hikâyeler söyler, şakalar ederdi; padişahı sevindirir, güldürürdü.

²⁵³³ Onunla otururken, padişahı o kadar güldürürdü ki padişah iki eliyle karnını tutardı.

²⁵³⁴ Güldüğü sırada bedeni tere batır; kakahadan yüzüstü yere düşerdi.

²⁵³⁵ Oysa bugün, yüzü sararmış ve ekşimiş haldeydi. Sus padişahım diye elini ağzına koymadaydı.

²⁵³⁶ Padişah, bu azap yüzünden başıma ne gelecek diye vehim üstüne vehim ekliyor, hayal üstüne hayale kapılıyordu.

²⁵³⁷ Çünkü padişah, pek kan dökücü olan Harezmşah yüzünden gamlara tasalara batmıştı.

2538 O inatçı, o taraflardaki nice padişahları, ya hileyle ya da güç kullanarak öldürmüştü.

2539 Tirmiz padişahı da ondan yana kuşku içindeydi. Delkak'ın hali tavrı yüzünden kuşkusu artıyordu.

2540 Çabuk söyle, dedi, nedir bu hal? Bunca heyecanın, perişanlığın kimin yüzünden?

2541 [Delkak]: Ben köydeyken, padişahın her ana yolda şöyle tellal çağırttığını duydum, dedi.

2542 Üç günde içinde Semerkant'a gidecek bir adam istiyorum, ona hazineler vereceğim.

2543 İşte bu yüzden, "Benim buna gücüm yok" demek için sana koştum geldim.

2544 Benim gibi birisinde böyle bir çeviklik gelmez. Hiç olmazsa benden yana böyle bir umuda kapılma.

2545 Padişah: *Lanet olsun senin şu canı tezliğine, şehre yüzlerce ıstırap düştü*, dedi.

2546 A ham sakallı! Şu kadarlık şey için mi bu otağı ve otu ateşe verdin?

2547 Tıpkı "yoksullukta ve yoklukta ulaklarınız biz" diyen şu davul sancak sahibi ham kişiler gibi.

2548 Dünyaya bir şeyhlik lafı salmış, kendilerini Bayezid yapmışlar.

2549 Kendi kendilerine hem yolcu (sâlik) hem ermiş (vâsıl) olmuşlar da bu iddia yurdunda bir meclis kurmuşlar.

2550 Damadın evi karışmış, fitneyle birbirine girmiş, ama kız tarafının bundan haberi yok.

2551 İşin yarısı hale yola girdi, bize düşen şatları yerine getirdik diye gürültü koparmadalar.

2552 Evleri süpürdük, süsleyip bezedik;

bu hevesle sarhoş ve hoş bir halde ayaklandık.

2553 Peki, o yandan bir haber geldi mi? Hayır. O damdan bu yana bir kuş uçuruldu mu? Hayır.

2554 Durmadan çoğalan bu elçiliklere karşılık, o taraftan size bir cevap geldi mi?

2555 Hayır. Ama bizim sevgilimizin bundan haberi var. Çünkü kalpten kalbe mutlaka yol var.

2556 [305a] Öyleyse bu yolda, umut bağladığınız o sevgiliden, onun cevap mektubundan neden eser yok?

2557 Gizlide, açıkta yüzlerce belirti var; ama kes artık, bu kapının perdesini kaldırma.

2558 Sen, fodulluğundan başına belâ açan o ahmak Delkak'ın hikâyesine yeniden dön.

2559 Bunun üzerine vezir [padişaha]: A Hakk'ın direği, şu değersiz kulunun sözünü bir dinle, dedi.

2560 Delkak köyden bir iş için geldi; düşüncesi değişti, pişman oldu.

2561 Suyu yağa katıp eskiyi yeniliyor, maskaralık edip hariçten gazel okuyor.

2562 Kını gösteriyor, kılıcı gizliyor. Hiç acımadan sıkıştırmalı onu.

2563 Fıstığı veya cevizi kırmadıkça, içi görünmez, yağ vermez.

2564 Sen onun def edişine, haline tavrına bakma; titremesine, rengine bak.

2565 Allah, "*Nişaneleri yüzlerindedir*"⁵⁸ buyurdu. Çünkü yüz, gammazdır, koğucudur.

2566 Şu görünmekte olan o haber, o sözün zıddı; çünkü bu insanoğlu kötülükle yoğrulmuştur.

2567 Delkak, feryat fğan ederek: Ey Vezir! Bu zavallının kanına girmeye çalışma, dedi.

2568 Ey Emir! Gönle gelen nice zan ve vehim vardır ki doğru ve gerçek değildir.

2569 Ey vezir! “Şüphesiz zannın bir kısmı günahdır”⁵⁹. Zulmetmek, hele de yoksula, doğru değildir.

2570 Padişah kendisini inciteni bile muahaze etmezken, kendisini güldüreni neden muahaze etsin?

2571 Vezirin sözü, padişahın katında etkili oldu; bu hileyi ve düzeni açığa çıkarmak, anlamak istedi.

2572 *Delkak’ı zindana götürün, dalkavukluğuna, riyakârlığına aldanmayın*, dedi.

2573 Ona içi boş davul gibi vurun da, davul gibi [içinde ne var] bize haber versin.

2574 Davul yaş, kuru, dolu, boş, her ne haldeyse, sesi bize hepsinden haber verir.

2575 Böylece zorunlu olarak şu gönülleri yatıştıracak şekilde sırrını söyler.

2576 Çünkü doğru, parlak ve tatmin edicidir; gönül yalan sözle huzur bulmaz.

2577 Yalan çerçöpe benzer, gönül de ağza; çöp ağızda asla gizlenmez.

2578 Çöp, ağızda durdukça dil ona çarpar durur da onu dışarı atar.

2579 Hele rüzgârla göze bir çöp girecek olsa, göz yaşarmaya, açılıp kapanmaya başlar.

2580 Öyleyse biz de bu çöpü şimdiden tekmeleyelim de ağzımız gözümüz bu çöpten kurtulsun.

2581 Delkak, yavaş ol padişahım, dedi, yumuşaklığın ve bağışlamanın yüzünü yaralama.

2582 Cezalandırmak için bu acele niye? Bir yere uçacak değilim, senin elindeyim.

2583 Allah için verilen cezada acele etmek uygun değildir.

2584 Ama eğreti öfkeye ve tamaha kapılan, [ceza vermemeye] razı edilmemek için acele eder.

2585 Razı olursa öfkesi geçer; intikamı geçer de ondan zevk alamam diye korkar.

2586 Yalancı şehvet, yemeğe koşar; zevki elden kaçırma korkusu hastalığın ta kendisidir.

2587 İştah gerçekse, onu geciktirmek daha iyi; böylece boğazda düğümlenmeden sindirilir.

2588 Sen, benim belâmı defetmek, gördüğün gediği tıkamak istiyorsun.

2589 Sen, benim belâmı def etmek için beni dövüyorsun; böylece gediği görüp kapatacağsın.

2590 O gedikten bir belâ gelmesin istiyorsun, kaderin, o gedikten başka nice gediği vardır.

2591 Belâyı def etmenin çaresi, zulüm değil; bunun çaresi ihsan etmek, affetmek, kerem etmektir.

2592 [Peygamber]: “Sadaka belâyı geri çevirir” dedi. A yiğit, hastalığını sadakayla tedavi et.

2593 Yoksulu yakıp yandırmak, yumuşaklığı gözetken gözü kör etmek sadaka değildir.

2594 Padişah: Yerinde yapılan hayır iyidir. Ama hayır yapacaksan yerinde yap, dedi.

2595 Rok yerine şahı koymak işi harap etmektir. Şahın yerine atı geçirmek de bilgisizliktir.

2596 Şeriatta hem ödül hem de ceza vardır. Başköşe padişah için, kapının önü at içindir.

2597 Adalet nedir? [Bir şeyi] yerine koymak. Zulüm nedir? Uygunsuz yere koymak.

2598 Allah, öfkeden, yumuşaklıktan, öğütten ve hileden her ne yaratmışsa, boşuna değildir.

2599 Bunların hiçbirisi mutlak iyilik değildir. Bunların hiçbirisi mutlak kötülük de değildir.

2600 Her birinin yararı ve zararı yerine görür. Bilgi, bu yüzden zorunlu ve yararlıdır.

2601 Yoksulun uğradığı nice eziyet vardır ki sevapça ekmekten ve helvadan daha iyidir.

2602 Çünkü vakitsiz yenen helva safra yapar; oysa bir tokat onu kötülükten kurtarır.

2603 [305b] Yoksula zamanında bir tokat at ki onu boynunun vurulmasından kurtarsın.

2604 Aslında vurmak, kötü huy yüzünden meydana gelir. Sopayı toza vururlar keçeğe değil.

2605 Her Behram'ın meclisi de var, zindanı da. Samimi kişiye meclis, ham kişiye zindan.

2606 Yarayı deşmek gerek; [deşmeden] üstüne merhem korsan, yaradaki irini çoğaltırsın.

2607 Böyle olursa [yaranın] altındaki eti yer; yarım yamalak fayda etse de elli zararı vardır.

2608 Delkak: *Ben sana, beni bırak, vazgeç, demiyorum. Ben, araştır diyorum*, dedi.

2609 Haydi, sabrı ve ağırdan alma yolunu kapatma, sabret, birkaç gün olsun düşün.

2610 Ağırdan alarak kesin bilgiye ulaşırsın; kulağımı doğru bilgiyle çekersin.

2611 Yürürken neden yüz üstü gidesin ki? Çünkü daima düz gitmek doğrudur.

2612 İyi kişilerle topluluğuna danış. Peygamber'e gelen "Onlara danış"⁶⁰ emrini bil.

2613 "Onların işleri danışmayladır"⁶¹ ayeti şunun içindir. Danışarak yorulmak ve yanlışla düşmek azalır.

2614 Bu akıllar, aydınlık kandiller gibidir; yirmi kandil bir kandilden daha parlaktır.

2615 Ola ki aralarında gökyüzü ışıyla alevlenmiş bir kandil de bulunur.

2616 Allah'ın gayreti bir perde çekmiştir, süflî ve ulvî olanı birbirine katıştırmıştır.

2617 Allah "Gezin"⁶² dedi. Haydi, dünyada talep et, bahtını ve rızkını sına, dedi.

2618 Meclislerde, akıllılar arasında, peygamberinki gibi bir akıl ara.

2619 Çünkü peygamberin mirası ancak budur. Çünkü [bu akıl], önde ve arkada görünmeyenleri görür.

2620 Anlatması bu kısa sözlere sığmayan gözü de o gözler arasında ara.

2621 O muhteşem [peygamber], bunun için ruhbanlığı ve dağlarda halvete çekilmeyi yasakladı.

2622 Böyle bir buluşma yok olmasın diye bunu yaptı. Çünkü o bakış talihtir, ölüm-süzlük iksiridir.

2623 Salihler arasında bir de en salih olan vardır ki fermanının üstünde sultanın "sah" (doğrudur) yazısı vardır.

2624 Onun duası, kabule yakındır; insanların ve cinlerin büyüklerinden ona denk olan yoktur.

2625 Onunla inatlaşanların delilleri, ister acı olsun ister tatlı, Hak katında geçersizdir.

2626 Çünkü onu biz yücelttik; özü de delili de ortadan kaldırdık.

2627 Hakk'ın eli kıbleyi açık seçik gösterdi mi ondan sonra kible aramayı geçersiz bil.

2628 Haydi, yüzünü ve başını arayıp durmaktan çevir; çünkü dönülecek ve kalınacak yer ortaya çıktı.

2629 Bir an da olsa bu kiblede gafflete düşecek olsan, her batıl kiblenin maskarası olursun.

2630 Sana ayırt ediş gücü verene şükretmezsen, kible bulma gücün de kaybolur gider.

2631 Bu ambardan iyilik ve yarar umuyorsan, yarım saat bile dert ortaklarından ayrılma.

2632 Çünkü bu yardımcıdan ayrıldığın zaman, kötü bir arkadaşla tutula kalırsın.

Farenin kurbağayla arkadaş olması, her ikisinin ayaklarını uzun bir iple bağlamaları, karganın fareyi çekip götürmesi, kurbağanın havada asılı kalıp bağırması, kendi cinsinden olmayanla arkadaşlık kurmaktan ve kendi cinsiyle uyuşmamaktan pişman olması

²⁶³³ Tesadüfen bir fareyle vefalı bir kurbağa ırmak kıyısında tanıştılar.

²⁶³⁴ Her ikisi, belli bir vakitte [buluşmak üzere] anlaştılar. Her sabah [belli bir] bir köşeye geliyorlardı.

²⁶³⁵ Birbirleriyle gönül tavlasi oynuyor, gönül dertlerini boşaltıyorlardı.

²⁶³⁶ İkisinin de gönlü bu buluşmayla ferahlıyor, birbirlerine hikâyeler anlatıp dinliyorlardı.

²⁶³⁷ Birbirlerine dilli dilsiz sırlar söylüyor, “Topluluk rahmettir” sözünün anlamını biliyorlardı.

²⁶³⁸ O kendini beğenmiş, neşeli [kurbağaya] eş oldu mu beş yıllık hikâyeler bile hatırına geliyordu.

²⁶³⁹ Sözün coşması, gönülden dostluk belirtisidir; nutkun tutulması ise ülfetsizliktir.

²⁶⁴⁰ Dilberi gören gönül, nasıl olur da ekşi yüzlü kalır? Gülü gören bülbül, nasıl olur da sus pus olur?

²⁶⁴¹ Kızarmış balık bile, Hızır’ın dokunuşuyla dirildi de denizde karar kıldı.

²⁶⁴² Dost dostla oturdu mu yüz binlerce sır levhasını bilindir.

²⁶⁴³ Dostun alını Levh-i Mahfuz’dur. Orada iki âlemin de sırrı açıkça görünür.

²⁶⁴⁴ Dost, yürüyüşüyle yol göstericidir. O yüzden Mustafa: “Ashabım yıldızlar gibidir” demiştir.

²⁶⁴⁵ [306a] Yıldız, karada ve denizde yol göstericidir. Gözünü yıldızla dik, çünkü o kılavuzdur.

²⁶⁴⁶ Gözünü onun yüzüne eş et; tartışıp konuşma yolundan toz koparma.

²⁶⁴⁷ Çünkü yıldız o toz yüzünden gizlenir; göz, sürçen dilden daha iyidir.

²⁶⁴⁸ Ama şiarı vahyetmek olan [Allah] söylerse, tozu dindirir; toz koparmaz.

²⁶⁴⁹ Âdem, vahye ve sevgiye mazhar olunca, “Adları öğretti⁶³” dilini açtı.

²⁶⁵⁰ Her şeyin adı, her ne şekildeyse, öylece gönül sayfasından diline doğru aktı.

²⁶⁵¹ Dili, gördüğünü açıkça söylüyor, her şeyin özelliğini ve niteliğini anlatıyordu.

²⁶⁵² Eşyaya yaraşan adı söyledi; puştta aslan demedi.

²⁶⁵³ Nuh dokuz yüz yıl boyunca doğru yoldaydı; her gün yeni bir öğüt verirdi.

²⁶⁵⁴ Ne risale okumuştı, ne Kutü’l-Kulub; ama lâl [dudakları], kalplerin yakutundan söz ediyordu.

²⁶⁵⁵ Öğütlerini hiçbir şerhten öğrenmemişt; aksine kendisi keşifler kaynağıydı, ruhun şerhiydi.

²⁶⁵⁶ [Onun öğüdü] içildiğinde dilsizin bile konuşma suyunu coşturan bir şaraptandı.

²⁶⁵⁷ Yeni doğan çocuk [içse] fasih bir bilgin olur; Mesih gibi, olgun hikmetleri okurdu.

²⁶⁵⁸ Davud peygamber, dudağı o şarapla güzelleşen dağdan yüzlerce gazel öğrendi de

²⁶⁵⁹ Bütün kuşlar cıcık etmeyi bırakıp sultan Davud ile ayı dilden konuşup dost oldular.

²⁶⁶⁰ Demir bile onun elinin sesini duymuşken kuşun onuna sarhoş olmasına şaşılır mı?

²⁶⁶¹ Kasırga, Âd kavmine karşı kâtil keşildi, ama Süleyman için bir hamal oldu.

²⁶⁶² Kasırğa, her sabah her akşam padişahın tahtını bir aylık yola başının üstünde taşıyordu.

²⁶⁶³ Onun hamalı hem casusu olmuştu; gizli saklı sözleri ona duyuruyordu.

²⁶⁶⁴ Rüzgâr, gizli bir söz buldu mu, o sultanın kulağına koşuyordu.

²⁶⁶⁵ “Ey yüce, kıran sahibi Süleyman! Falanca, daha demincek şöyle dedi” diyordu.

Farenin kurbağaya “Ben, gerektiğinde suya senin yanına geliyorum, aramızda bir bağ olmalı ki ırmak kıyısına geldiğimde sana haber verebileyim. Sen de benim deliğimin başına gelince bana haber verebilesin” diyerek bir tedbir düşünmesi

²⁶⁶⁶ Bu sözün sonu yoktur. Fare bir gün kurbağaya: *Ey akıl kandili*, dedi.

²⁶⁶⁷ Sana bir sır söylemeye geldiğim zamanlarda, sen suyun içinde oynamakta oluyorsun.

²⁶⁶⁸ Ben ırmak kıyısından sana çağırıyorum, ama sen suyun içinde âşıkların feriyadını duymuyorsun.

²⁶⁶⁹ A yiğidim! Ben sadece şu belirli vakitlerde senin hikâyelerine doyamıyorum.

²⁶⁷⁰ Namaz beş vakittir. “Daima namazdadırlar⁶⁴” [âyeti] âşıkların kılavuzudur.

²⁶⁷¹ Başlardaki o mahmurluk, ne beş vakitle geçer ne beş yüz bin vakitle.

²⁶⁷² “Az ziyaret et” sözü âşıklara göre değil, çünkü sadıkların canı pek susuzdur.

²⁶⁷³ “Az ziyaret et” sözü, balıklara göre değil; çünkü deniz olmadan cana ünsiyetleri olmaz.

²⁶⁷⁴ Korkunç bir bölge olan bu deniz suyu, balıkların mahmurluğunun yanında bir damladır ancak.

²⁶⁷⁵ Ayrılığın bir anı bile âşığa yıl gibi gelir; bir yıllık sürekli kavuşma onun gözünde hayal gibidir.

²⁶⁷⁶ Aşk susuzdur, susuzu arar. Bununla o, geceyle gündüz gibi birbirinin ardındadır.

²⁶⁷⁷ Gündüz geceye âşıktır, çaresizdir; ama bakarsan, gece, ona daha fazla âşıktır.

²⁶⁷⁸ Bir an bile birbirlerini arayıp sormaktan geri durmazlar; bir an bile birbirlerinin peşinden ayrılmazlar.

²⁶⁷⁹ Bu onun ayağını tutmuştur, o da bunun kulağını. Bu, ona kapılmış, o da bununla kendinden geçmiştir.

²⁶⁸⁰ Sevgilinin gönlündeki her şey âşıktır; Azrâ’nın gönlünde daima Vâmık vardır.

²⁶⁸¹ Âşığın gönlünde sevgiliden başka bir şey yoktur. Aralarında ayrılık gayrılık yoktur.

²⁶⁸² Bu iki çan, bir devenin üstündedir; öyleyse “Beni az ziyaret et” sözü ikisinin arasına nasıl sığar?

²⁶⁸³ Hiç kimse, kendisine “Beni az ziyaret et” der mi? Hiç kimse kendisiyle nöbetle dost olur mu?

²⁶⁸⁴ [306b] Bu, aklın alabileceği, anlayabileceği bir birlik değildir. Bunu anlamak, adamın ölümüne bağlıdır.

²⁶⁸⁵ Bunun anlaşılması akılla mümkün olsaydı, nefsi yok etmek vacip olur muydu hiç?

²⁶⁸⁶ Akıl padişahı, bu kadar merhamet sahibiyken, bir zorunluluk olmadan nasıl “Nefsini öldür” der?

Farenin, yalvarıp yakarmada, su kurbasıyla
buluşmak istemedi üstelemesi

²⁶⁸⁷ [Fare]: A işi gücü sevgi olan aziz arkadaş, dedi, yüzünü görmeden bir an bile kararım yok.

²⁶⁸⁸ Gündüz ışığım, kazancım, parıltım sensin; geceleyin kararım, avuntum, uy-kum sensin.

²⁶⁸⁹ Beni sevindir, zamanlı zamansız ke-rem edip beni anarsan lütfun olur.

²⁶⁹⁰ A iyilik isteyen dost, bir gece gün-düz içinde sadece kuşluk çağını buluşma vakti için belirledin.

²⁶⁹¹ Ama ciğerimde beş yüz türlü susuz-luğum var; her susuzluğum da öküz açlı-ğına denk.

²⁶⁹² A beyim, benim üzüntümden habe-rin yok; makamının zekâtını ver, yoksulu gözet.

²⁶⁹³ Bu edepsiz yoksul [bu kereme] lâıyk değil, ama senin geniş lütfun bundan çok üstün.

²⁶⁹⁴ Senin geniş lütfun bir vesile aramaz; güneş, pisliklere de vurur.

²⁶⁹⁵ Işığ o [pislikten] bir zarar görmez; hatta o pislik kuruyup oduna döner.

²⁶⁹⁶ Böylece o pislik bir külhana girer, ışığa kavuşur; hamamın kapısını duvarını ısıtır.

²⁶⁹⁷ Pislikti, ama şimdi süse döndü; çün-kü güneş ona böylesi bir afsun okudu.

²⁶⁹⁸ Güneş yeryüzünün içini de ısıttı da böylece yer, artakalan pislikleri de yedi yuttu.

²⁶⁹⁹ Toprağın bir parçası oldu, ondan bitkiler bitti; Allah da kötülükleri böyle yok eder.

²⁷⁰⁰ En berbat pisliğe bile bunu yapar da

onu bitkilere, nergise, nesrine çevirir.

²⁷⁰¹ Peki ibadet nesrinine vefa olarak, karşılığında ne ihsanlarda bulunur Hak?

²⁷⁰² Pisliklere böyle elbiseler verdikten sonra, göre gözete temizlere neler bahşet-mez ki?

²⁷⁰³ Allah onlara gözün görmediği, dile ve kelimelere sığmayan şeyler verir.

²⁷⁰⁴ Biz kimiz ki? Gel ey dostum, güzel ahlâkınla benim günümü de aydınlat.

²⁷⁰⁵ Benim çirkinliğime, kötülüğüme bakma; dağdaki yılan gibi zehirlerle do-luyum.

²⁷⁰⁶ Ben çirkinim, huylarım da hepten çirkin; o beni diken olarak dikmişken na-sıl gül olabilirim?

²⁷⁰⁷ Dikene ilkbahardaki gülün güzelli-ğini ver; bu yılana tavustaki süsü bağışla.

²⁷⁰⁸ Ben çirkinliğin son haddindeyim; ama senin lütfun da faziletin ve hünerin son haddinde.

²⁷⁰⁹ A uzun boylu servinin bile hasretini çektiği! [Çirkinlikte] son hadde varanın ihtiyacını [lütfunun] sonsuzluğuyla gider.

²⁷¹⁰ Gerçi ihtiyaçtan münezzehtir, ama ben ölürsem senin lütfun kereminden yine de ağlar bana.

²⁷¹¹ Mezarımın başında çok oturur; o alımlı gözlerinden çok yaşlar akar.

²⁷¹² Benim yoksun kalışıma ağlar, benim mazlumluğumdan gözlerini yumar.

²⁷¹³ O lütufları, az da olsa, hemen şimdi göster. O sözleri, şimdi benim kulağıma küpe et.

²⁷¹⁴ Toprağıma söyleyeceklerini, şu be-nim gamlı kulağıma, idrakime saç.

Farenin, “Bahaneler düşünme, benim ihtiyacımı gidermeyi sonraya atma. Çünkü sonraya bırakmada âfetler vardır. Sufi vaktin oğludur. Oğul, babasının eteğinden el çekmez. Sufinin esirgeyici babası olan vakit de onu yarını gözetip durmaya muhtaç etmez. Onu, hesabı pek seri olan kendi bahçesine öyle bir daldırır ki. O, halk gibi geleceği beklemez. Nehre mensuptur o, dehre değil. Çünkü Allah’ın katında ne sabah vardır ne akşam. Orada geçmiş, gelecek, ezel ve ebet yoktur. Geçmiş Âdem’le gelecek Deccâl yoktur. Çünkü usuller cüzi akılla

[307a] hayvanî ruhun ikliminde bulunurlar. Mekânsızlık ve zamansızlık âleminde bu usuller yoktur. Öyleyse o vaktin oğludur [sözünden] zaman ayırımının olmadığı anlaşılır. Nitekim “Allah birdir” sözünden de ikiliğin olmadığı anlaşılır, birliğin hakikati değil” diyerek kurbağaya yalvarması

2715 Gümüşler saçan bir zengin, bir sufiye: *A ayaklarının altına canım yaygı olası*, dedi.

2716 *A padişahım, bugün mü bir direm ister-sin, yoksa yarın kuşluk çağında üç direm mi?*

2717 [Sufi]: *Dün yarım kuruş [vermiş olsaydın], bugün vereceğin şu kadardan, yarınki yüz diremden daha çok memnun olurum*, dedi.

2718 Peşin tokat, veresiye bağıştan daha iyidir; işte enseme önüne uzattım, peşin vur.

2719 Hele o tokat senin elinden olduktan sonra... Ense de seninle sarhoşun, tokat da.

2720 Haydi, a canımın canı, a yüzlerce cihana [değenim], gel de şu zamanın peşinini bir güzel ganimet say.

2721 O ay yüzünü gece yolcularından kaçıрма; a akıp giden su, bu ırmaktan baş çekme de,

2722 Irmak kıyısı o tatlı suyla gülsün; ırmağın kıyısından yaseminler baş çıkarsın.

2723 Irmak kıyısında sarhoş yeşillikler görünce, uzaktan orada su olduğunu anla.

2724 Allah “İşaretleri yüzlerindedir⁶⁵” dedi. Yeşillik yağmurdan haber verir zaten.

2725 Yağmur gece yağarsa hiç kimse görmez; çünkü her nefis, her soluk uykudadır.

2726 Ama her güzel gül bahçenin tazeliği, gizli bir yağmura işaret eder.

2727 [Fare]: *A kardeşim, ben toprağa mensubum, sen suya; ama sen rahmet ve bağış padişahısın*, dedi.

2728 *Bana öyle bir bağışta ve keremde bulun ki vakitli vakitsiz yanına gelebileyim.*

2729 *Irmak kıyısında canla başla çağırıyorum seni, ama merhamet edip bana cevap verdiğini görmüyorum.*

2730 *Suya girme yolu bana kapatıldı, çünkü terkibim topraktan meydana geldi.*

2731 *Ya bir elçi [gönder], ya bir işaret ver de seni benim sesimden haberdar etsin.*

2732 O iki arkadaş, bu iş üzerinde tartışılar ve sonunda şuna karar verdiler:

Uzun bir ip bulacaklardı ve ipin çekilişi onlara sırrı açacaktı.

2733 [Fare]: *İpin bir ucunu [önünde] iki büküm olan bu kulun ayağına bağlamalı, ötekini de senin ayağına*, dedi.

2734 *Böylece biz iki kişi bu yöntemle birbirimize ulaşıyoruz; canın bedene karıştığı gibi [birbirimize] karışıyoruz.*

2735 İşte bu beden de canın ayağında ip gibidir, onu gökyüzünden yere çeker.

2736 Can kurbağası, kendinden geçiş uykusunun suyu içinde, beden faresinden kurtulup hoş bir halde bulunurken,

2737 Beden faresi o iple onu yine çeker de can, bu çekiş yüzünden nice acılar tadar.

2738 Beyni kokuşmuş farenin çekişi olmasaydı, kurbağa suyun içinde eğlenir dururdu.

2739 Geri kalanını, gündüz uykusundan kalkınca, güneşin ışık saçışından dinlersin artık.

2740 İpin bir ucunu benim ayağıma düğümle, öteki ucunu da kendi ayağına bağla.

2741 [Fare]: *Böylece bu kuru yerde ipi çekebilirim, sana da ipin ucu görünmüş olur işte*, dedi.

2742 Bu söz kurbağanın gönlüne acı geldi. *Bu pislik bana düğümler atıyor*, dedi.

2743 İyi adamın gönlüne bir kötülük doğdu mu, onun bir sebebi vardır.

2744 Onu anlamayı, Hakk'ın bir vasfı bil, vehim değil. Gönül nuru, levh-i kül'den anlamıştır onu.

2745 Hani fil de, filcinin o kadar çabasına, hey hey deyişine rağmen [Allah'ın] evine gitmekten kaçınmıştı ya, öyle.

2746 Onca dayağa rağmen filin ayağı, ne az ne çok Kâbe'ye doğru gitmiyordu.

2747 Dersin ki ayakları kuruya kalmıştı, ya da o saldırgan canı ölmüştü.

2748 Oysa o erkek fil, başını Yemen tarafına döndürdüklerinde ayaklarını yüz at [hızında] atıyordu.

2749 Filin duygusu, gayp âleminin darbesinden haberdardı; [filin hali böyle olursa] ilham sahibi velinin duygusu nasıl olur artık? [Sen düşün].

2750 O temiz huylu Yakup peygamber de, Yusuf için [izin isteyen] kardeşlerine karşı öyle değil miydi?

2751 Kardeşleri onu bir süreliğine çöle götürmek için babalarından izin istediklerinde,

2752 Hep birden dediler ki: *Baba, ona bir zarar [gelecek diye] düşünme; bir iki gün süre ver de*,

2753 *Birlikte çayırarda oyun oynayalım; biz bu davette güvenilir ve iyilik sahibi kişileriz*.

2754 [Yakup]: *Bildiğim şu ki, yanımdan ayrılması gönlümdeki derdi ve hastalığı artıracak*, dedi.

2755 *Bu gönlüm asla yalan söylemez; çünkü o gönülde, arş nurunun ışıltısı var*.

2756 [307b] O hal, [onların içindeki] fesda kesin bir delildi; ama kader yüzünden buna aldırmadı.

2757 İçinden böylesi bir işaret gelip geçti, ama kader o sırada kendi hikmetini yürütüyordu.

2758 Kör kuyuya düşse şaşılmaz buna, şasırtıcı olan yolu görenin düşmesidir.

2759 Bu kaderin türlü türlü işleri vardır; *"Allah dilediğini yapar"*⁶⁶ sözü de onun gözbağdır.

2760 Gönül onun hilesini hem bilir, hem de bilmez; [gönül] demiri, onun mührünün önünde muma döner.

2761 Sanki gönül, *"Mademki onun isteği böyle, ne olacaksa varsın olsun"* der.

2762 Kendisini bunu da bilmezliğe vurur; canı da bir ayak bağıyla bağlar.

2763 O yücelik sahibi [gönül], bu işte mat olursa, bu mat olmak değildir, bir sınanıştır.

2764 Bir bela, onu yüzlerce belâdan kurtarır; bir iniş onu miraçlara çıkarır.

2765 Hani şarap da arsız ham adamı, yüz binlerce ham kişinin mahmurluğundan kurtarır ya, öyle.

2766 Sonunda o da pişip usta oldu, dünya köleliğinden kurtulup azat oldu.

2767 Zevali olmayan şaraptan sarhoş oldu; ayırt edici hale gelip halktan kurtuldu.

2768 Onların taklit dolu gevşek inançlarından, bir şey görmeyen gözlerindeki hayallerden kurtuldu.

2769 Hayret! İzi belirtisi olmayan denizin gelgitleri karşısında onların anlayışları ne hüner gösterebilir ki?

2770 Bu yapılar o çölden geldi; saltanat, padişahlık ve vezirlikler oradan geldi.

2771 Özlem çekenler, o yokluk çölünden şu görünen âleme doğru bölük bölük gelirler.

2772 Bu çölden, her akşam, her sabah kervan üstüne kervan gelmektedir.

2773 Oradan çıka gelir de “*Biz geldik, sıra bizim, siz gidin*” diye bizim evimizi rehin alırlar.

2774 Çocuk akıl gözünü açar açmaz baba, çabucak pılısını pırtısını arabaya koyar.

2775 O öyle bir ana yoldur ki, bu yandan o yana gidenler, o yandan bu yana gelenler vardır.

2776 İyice bir bak, biz oturmuş halde gitmekteyiz; sen görmüyorsun ama yeni bir yere doğru gidiyoruz.

2777 Sermayeni şu an için biriktirmezsın, aksine ilerideki amaçların için hazırlarsın.

2778 A yola tapan! Demek ki yolcu, yönü ve yolu geleceğe dönük olandır.

2779 Nitekim gönül perdesi ardından da bıkıp usanmadan her an hayal sürüleri gelir.

2780 Düşünceler, aynı fidanlıktan olmasalar, gönle doğru nasıl birbiri ardınca gelip çatarlar?

2781 Düşüncelerimizin bölük bölük orduları, susuzluktan gönül pınarına gelirler.

2782 Testilerini doldurup giderler; sürekli olarak görünür ve gizlenirler.

2783 Düşünceleri, gökyüzünün yıldızları say; ama onlar bir başka gökyüzünde dönüp durmadalar.

2784 Bir kutluluk görünce şükret, bağışta bulun; bir kutsuzluk görünce de sadaka ver, istiğfar et.

2785 A benim padişahım! Biz bunun için kimiz ki? Sen benim talihimi güzelleştir, bir çark vuruver.

2786 Ruhu, ayın ışıklarıyla parlat; çünkü can, tutulma yerinin afeti yüzünden karard.

2787 Onu yine kurtar hayalden, vehimden, zandan; yine kuyudan çıkar, zulüm ipinden kurtar.

2788 Böylece bir gönül, senin güzel gönül alışınla kanat açsın, şu balçıktan uçsun gitsin.

2789 Ey sözüne sadık olan Mısır azizi! Mazlum Yusuf senin zindanındadır.

2790 Onu kurtarmak için çabucak bir rüya görüver; çünkü “*Allah, Muhsinleri sever*”⁶⁷.

2791 Yedi arık ve hastalıklı öküz, onun yedi semiz öküzü yiyip yutmada.

2792 Yedi kuru, çirkin ve nahoş başak, onun taze sümbüllerini otlamada.

2793 Ey aziz, kıtlık onun Mısır’ında/şehirinde başlıyor; aman ha, bunu reva görme a padişahım.

2794 A şah görünüşlü! Senin hapsinde bir Yusuf’um ben. Haydi, kadınların düzeninden kurtar beni.

2795 Bağlı olarak bulunduğum Arş’tan, anamın şehveti beni buraya attı da “*İnin*”⁶⁸ emri geldi.

2796 Derken, o mutlak ve tam kemalden, bir kocakarının düzeniyle rahim zindanına düştüm.

2797 Ruhü Arş'tan yeryüzüne o getirdi;
hâsılı, kadınların düzeni pek büyüktür.

2798 Başında da sonunda da inişim kadın
yüzündendi; çünkü ben ruhtum, nasıl da
beden oldum?

2799 Ya bu Yusuf'un sürçtüğü için ağlayıp
inlemesini duy, ya da o âşık Yakub'a acı.

2800 Âdem gibi cennetlerden düştüm
diye kardeşlerimden mi feryat edeyim
yoksa kadınlardan mı?

2801 Bu yüzden kış yaprağı misali sa-
rarıp soldum; çünkü vuslat cennetinde
buğday yedim.

2802 [308a] Ama senin lütfunu, ikramı-
nı, o esenlik selâmını ve haberini duyup
görünce,

2803 Kem göz değmesin diye üzerlik otu
buldum, ama üzerlik otuma bile kem göz
değdi.

2804 Önce de sonra da her kem gözü def
eden, sadece senin mahmur gözlerindir.

2805 A padişahım, senin güzel gözün
kem gözü mat eder, kökünü kazır, o ne
güzel ilaştır.

2806 Hatta senin gözlerinden kimyalar
gelir de kem gözü bile iyi göze çevirir.

2807 Padişahın gözü, gönül doğanının
gözüne değmiştir de onun doğanının
gözü pek yüce himmetli olmuştur.

2808 O bakıştan kazandığı himmetle, pa-
dişahın doğanı, erkek aslandan başka bir
şey avlamaz.

2809 Aslan da ne ki? O manevi akdoğan,
hem senin avındır, hem de seni avlar.

2810 Can doğanının din çayırındaki ıslığı:
“Ben batanları sevmem⁶⁹” naralarına döner.

2811 Senin ardın sıra uçan gönül doğanı
da hadsiz bağışların yüzünden bir göz sa-
hibi oldu.

2812 Burnu senden bir koku aldı, kulağı
senden bir ses işitti; her duygusuna sınır-
sız bir nasip erişti.

2813 Hangi duyguya gayba doğru bir yol
verecek olsan, artık o duyguda, ölümün
ve yaşlılığın gevşekliği bulunmaz.

2814 Mülkün sahibi sensin, duyguya bir
şey verirsin de o duygu, öteki duygulara
padişahlık eder.

Gece hırsızlarının hikâyesi. Sultan Mahmut bir gece, onların
arasına düştü de “Ben de sizden biriyim” deyip onların
hallerinden haberdar oldu.

2815 Bir gece Sultan Mahmut tek başına
dolaşıyordu; bir bölük hırsız adama rastladı.

2816 [Hırsızlar]: “A vefalı adam! Kimsin?”
dediler. Sultan: Ben de sizlerden biriyim, dedi.

2817 Onlardan birisi: A hilekârlığı meslek
edinen topluluk! Haydi herkes kendi hüne-
rini söylesin, dedi.

2818 Yaratılışında ne hüneri varsa, şu gece
sohbetinde arkadaşlarına anlatsın.

2819 Birisi: A hünerler satan topluluk,
dedi, benim kulaklarımın bir özelliği var.

2820 Köpek havlayınca ne dediğini anla-
rım. Topluluk ona: Bu olsa olsa bir dinarın
iki çeyreğidir, dediler.

2821 Bir başkası: A altına tapan topluluk,
dedi, benim bütün özelliğim gözümde.

2822 Geceleyin karanlıkta kimi görsem,
gündüz onu şeksiz şüphesiz tanırım.

2823 Birisi de: Benim özelliğim de kolumda-
dır. Kol kuvvetiyle duvarları delirim, dedi.

2824 Bir diğeri: Benim özelliğim de bur-
numdadır. İşim gücüm, toprakların koku-

sunu almaktır, dedi.

2825 “İnsanlar madenler gibidirler” sırrını Peygamber’in niçin söylemiş olduğu bana aşikâr oldu.

2826 Ben, içinde ne kadar para var, maddenden yana neyi var neyi yok, toprağın gövdesinden anlarım.

2827 Madenin birisinde hadsiz hesapsız altın mı var, ötekinin geliri giderinden daha mı az, bilirim.

2828 Ben Mecnun gibi koklarım toprağı, hiç yanılmadan Leyla’nın toprağını bulurum.

2829 Yusuf’un mu yoksa şeytanın mı, koklaya koklaya her gömlektten bunu anlarım.

2830 Tıpkı Yemen’den koku alan Ahmet gibi. Benim şu burnum ondan nasiplenmiştir.

2831 Hangi toprak altına komşu, hangi toprak sıfır ve değersiz [ben bilirim].

2832 Bir başkası: *Benim özelliğim de pençemdedir, dedi, minare boyunca kement atarım.*

2833 Tıpkı Ahmet gibi, canı bir attı da kement onu göklere ulaştırdı.

2834 Allah ona: *Ey eve kement atan, onu ben-den bil: “Attığın zaman sen atmadın”⁷⁰* dedi.

2835 Bunun üzerine o padişaha: *“A güvenilir adam! Senin özelliğin ne?”* diye sordular.

2836 [Sultan]: *Benim özelliğim sakalım-dadır; onunla suçluları cezadan kurtarı-rım, dedi.*

2837 Suçluları cellâtlara verdikleri zaman, sakalım oynayınca onlar kurtuluverirler.

2838 Acıyarak sakalımı oynattım mı onları öldürmekten ve ıstıraba düşürmekten vazgeçerler.

2839 Topluluk ona: *Bizim kutbumuz sen-*

sin, mihnet gününde kurtuluşumuz senden olacak, dediler.

2840 Tam o sırada, sağ yandan bir köpek havladı. [Köpek sesinden anlayan adam]: *“Sultan sizinle birlikte diyor”* dedi.

2841 Öteki, bir toprak yığınına koklayarak: *Bu toprak dul bir kadının odasına ait, dedi.*

2842 Sonra kement ustası kemendini attı, böylece yüksek duvarın öte yanına geçtiler.

2843 [Koku alan] bir başka yeri koklayınca: *Burası eşsiz bir padişahın hazinesinin toprağı, dedi.*

2844 [308b] Delik delen, bir delik açtı, hazineye girdiler. Her biri hazineden bazı eşyalar aldı.

2845 O topluluk, nice altınlar, altın işli [elbiseler], ağır mücevherler akıp hemen-cekik sakladılar.

2846 Padişah, kaldıkları yeri, şekillerini, adlarını, sığınaklarını, yollarını gözüyle görmüştü.

2847 Kendini onlardan gizleyip geri döndü. Sabahleyin Divan’da bu macerayı anlattı.

2848 Bunun üzerine cesur çavuşlar yola koyuldular, hırsızları yakalayıp bağladılar.

2849 Elleri bağlı olarak Divan’a getirdiler. Can korkusundan tir tir titriyorlardı.

2850 Padişahın tahtının karşısında durunca, [anladılar ki] o aya benzeyen padişah, o geceki arkadaşlarıydı.

2851 Geceleyin kime göz atsa, gündüz seksiz şüphesiz onu tanıyan adam,

2852 Padişahı taht üzerinde görünce: *Bu, geceleyin bizimle dolaşan, bize arkadaş olan kişi, dedi.*

2853 Hani sakalında onca marifet olan var ya o işte; şu bizim yakalanmamız da onun teftişi yüzünden.

2854 Gözü, padişahı şüphesiz olarak tanıyınca, oradaki erkânın yanında marifetli ağzını açtı.

2855 “*Nerede olursanız olun [o sizinledir]*”⁷¹ padişahı bu işte. *Yaptığımızı görüyor, sırrımızı duyuyordu.*

2856 *Geceleyin gözüm, ona yol buldu da bu padişahı tanıdı; gece boyunca onun ay yüzüyle aşk [oyunu] oynadı.*

2857 *Ben, ondan ümmetimi dileyeceğim; çünkü o, âriften/kendisini tanıyandan yüz çevirmez.*

2858 Ârifin gözünü her iki âlemin amanı, emniyeti bil; çünkü her Behram’a yardım ondan ulaşır.

2859 Muhammed’in gözü padişahın başkasına kaymadı⁷² da o yüzden her derdin şefaathisi oldu.

2860 Dünya gecedeysen, güneş perde ardındaysen, o, Hakk’ı görüyordu, ona umut bağlıyordu.

2861 İki gözü, “[*Biz senin göğsünü*] açmadık mı?”⁷³ sürmesiyle sürmelemişti. Ceb-rail’in bile [görmeye] tahammül edemediğini o gördü.

2862 Allah, bir yetime sürme çekti mi o, doğru yola girmiş eşsiz bir inciye döner.

2863 Onun nuru, zerrelere üstün olur; öylesine [yüce] bir matluba talip olur.

2864 O, kulların makamlarını gördü de hiç kuşkusuz Allah o yüzden ona “*şahit*” adını verdi.

2865 Şahidin aleti, keskin dille kulaktır; gece uyanık olduğundan sırlar ondan kaçmaz.

2866 Binlerce davacı ortaya çıkıp baş gösterse de, kadının, kulağı şahitten yana olur.

2867 Kadıların hüküm vermede böyle bir hünerleri vardır; onların şahidi iki aydın gözdür.

2868 Onun için şahidin sözü, göz yerine geçer; çünkü o, garazsız bir gözle sırrı görmüştür.

2869 Davacı da görmüştür ama garazla; garaz, gönül gözü için perdedir.

2870 Allah, garazı bırakıp şahit olası diye senin zahit olmanı diler.

2871 Çünkü bu garazlar gözün perdesidir; göze perde inip onu sarınca,

2872 Yaştan kuradan hiçbir şeyi göremez. “*Bir şeye duyduğun sevgi seni kör ve sağır eder.*”

2873 Ama gönlüne güneşin nuru vurunca, gözünde yıldızların bile değeri kalmaz.

2874 O zaman, sırları, müminin ve kâfirin ruhlarının hareketini perdesiz olarak görür.

2875 Allah’ın, yerde de yüce göklerde de insan ruhundan daha gizli bir şeyi yoktur.

2876 Allah yaştan kurudan ne varsa açıkladı da, ruhu “*O Rabbimin işindendir*”⁷⁴ diye mühürledi.

2877 Değerli göz, o ruhu görünce, artık hiçbir şey ona gizli kalmaz.

2878 O, her çekişmede mutlak şahit olur; sözü, her baş ağrısının sersemliğini geçirir.

2879 Allah’ın adı “Adl/adalet”tir, şahit de ona aittir. Bu yüzden sevgilinin gözü adil bir şahittir.

2880 İki cihanda da Allah’ın baktığı yer gönüldür. Çünkü padişahın gözü güzelin/şahidin üstündedir.

2881 Allah’ın aşkı ve güzeli sevmesinin sırrı, bütün bu perdeleri var edişinin sebebiydi.

2882 O yüzden, bizim “güzeli seven” [Rabbimiz] Miraç’taki görüş sırasında “*Sen olmasaydın*”⁷⁵ buyurdu.

2883 Bu kaza, iyiye de hükmeder kötüye de. Üstelik de kazanın şahidi değil, hâkimi olur.

2884 Hüküm sahibi, şahide esir oldu. Sevin, ey razı olunmuş keskin göz!

2885 Bilen/ârif, bilinene (marufa, Hakk'a) pek çok istekte bulundu: *A sıcakta soğukta bizi gözetip koruyan*, dedi.

2886 *A hayırda ve şerde bize danışman olan! Senin işaretlerinden şu gönlümüzün haberi yok.*

2887 *A gece gündüz bizi gören, a kendisini görmediğimiz! Sebebi görmek gözümüze bağ oldu bizim.*

2888 *Benim gözüüm gözler arasından seçildi de geceleyin güneş bana göründü.*

2889 *Ey yüceler yücesi, o, senin bilinen lütfundu. İyiliğin kemali onun tamamlanmasındadır.*

2890 [309a] *Yarabbi! Kıyamette nurumu zu tamamla. Bizi kahredici kötülüklerden kurtar.*

2891 *Gece dostun olana gündüz ayrılık verme; sana yakınlığı görmüş canı uzaklaştırma.*

2892 *Senden uzaklaşmak, dert ve azap içinde bir ölümdür; hele de bu ayrılık kavuşmadan sonra olursa.*

2893 *Seni göreni gözsüze çevirme, onun yetişmiş yeşilliğine su serpiver.*

2894 *Ben, gidişte laubalilik etmedim, sen de incitmede o kadar umarsız olma.*

2895 *Senin yüzünü bir kerecik olsun göreni, aman ha kendi yüzünden uzaklaştırma.*

2896 *Senden başkasının yüzünü görmek, boğazda zincire döndü. "Allah'tan başka her şey bâtıldır"*

2897 *Bâtıldırlar ama bana doğru görünürler, çünkü bâtıl, bâtılları çeker.*

2898 *Şu yerde ve gökte zerre zerre ne varsa hepsi de mıknaṭıs gibi kendi cinsini çeker.*

2899 *Mide, yerleşeceği yere kadar kadar ekmeği çeker; ciğerdeki hararet de suyu çeker.*

2900 *Göz, bu mahalledeki güzelleri çeker; burun da gül bahçesindeki kokuları arar.*

2901 *Çünkü göz duygusu, renkleri kendine çeker; beyin ve burun da güzel kokuları.*

2902 *Ey sırları bilen Rabbim! Sen bu çekilişlerden lütfunun çekişiyle bizi güvende tut.*

2903 *Ey müşterimiz, sen bu çekişlerden üstünsün, galipsin onlara. Çaresizleri, âcizleri satın alıp [kurtarsan] yaraşır sana.*

2904 *Kadir gecesindeki dolunayın parlaklığını bilen, susuzun buluta yüz tuttuğu gibi yüzünü padişaha döndürür.*

2905 *Zaten dili de canı da ona ait olduğundan, ona ait olan ona karşı daha küstahça konuşur.*

2906 *Biz can gibi balçığa bağlanıp kaldık, der. Kıyamet gününde can güneşi sensin.*

2907 *A gizlice dolaşan padişah! Şimdi kereminden hayırlısıyla sakalını oynatma vakti geldi.*

2908 *Her birimiz kendi özelliğimizi gösterdik; ama o hünerlerin hepsi bahtsızlığımızı arttırdı.*

2909 *O hünerler bizim boynumuzu bağladı; o makamlar yüzünden tepe üstü düşüp alçaldık.*

2910 *O hünerler, boynumuza bağlanmış hurma lifi oldu. Ölüm günü, o bilgilerin hiçbirinden yardım gelmez.*

2911 *Sadece geceleyin gözü padişahı tanıyan güzel duygu sahibinin hüneri bir işe yarar.*

2912 *O hünerlerin hepsi yoldaki gulyabaniydi. Geceleyin padişahıtan haberdar olan göze gelince, o başka.*

2913 *Padişah, divan gününde, geceleyin yüzüne bakan kişiden utanır.*

2914 *Sevgi padişahını tanıyan köpeğe de As-hab-ı Kehf'in köpeğin adını takmak lâzım.*

2915 *Köpeğin havlamasıyla aslandan haberdar olan kişinin kulağındaki özellik de iyidir.*

²⁹¹⁶ Köpek, geceleri bekçi gibi uyanık olduğundan, padişahın geceleri kalkan kullarından habersiz değildir.

²⁹¹⁷ Sakın ha! Adı kötüye çıkanlardan utanmaya gerek yok; aklı, onların sırlarını

bilmeye memur etmek gerek.

²⁹¹⁸ Bir defa kötüye çıkmış olanın ad aramasına gerek yok, hamdır o.

²⁹¹⁹ Nice altın vardır ki yağmalanmasın, zarar görmesin diye üstü karartılır.

Su sığırı, denizin dibinden şımşırak taşını çıkarır. Geceleyin onu denizin kıyısına koyar, onun ışığı altında otlar. Bir tacir, pusudan çıkar, su sığırı, mücevherden uzaklaştığında mücevheri kara balçık ve çamurla sıvayıp bir ağaca kaçar. Bunun hikâyesi

²⁹²⁰ Su sığırı, denizden bir mücevher çıkarır. Çimenliğe koyup etrafında otlanır.

²⁹²¹ O mücevherin ışığının parıltısıyla acele acele sümbülden, süsünden otlanır.

²⁹²² Su sığırının gıdası nergisten ve nilüferden olduğu için, dışkısı da amberdir.

²⁹²³ Gıdası ululuk nuru olanın dudağından nasıl olur da sihr-i helâl doğmaz?

²⁹²⁴ Arı gibi, ganimeti vahiyden olanın evi nasıl balla dolu olmaz?

²⁹²⁵ O sığır mücevherin ışığında otlanır, ansızın mücevherden uzaklaşır.

²⁹²⁶ Bir tacir, otlak ve çayırılık karanlık olsun diye o incinin üstüne kara balçık koyar.

²⁹²⁷ Sonra tacir bir ağaca doğru kaçar, sığır da keskin boynuzuyla adamı arar.

²⁹²⁸ Sığır, o düşmanı boynuzlamak için yirmi defa otlağın etrafında dolandır.

²⁹²⁹ Ondan umudunu kesince, mücevheri koyduğu yere gelir.

²⁹³⁰ [309b] O şahlara lâyıf incinin üs-

tündeki balçığı görür. Sonra da iblis gibi o çamurdan kaçar.

²⁹³¹ O iblis bile toprağın içine karşı kör ve sağır olduktan sonra, sığır nereden bilsin çamurda mücevher olduğunu?

²⁹³² “İnin” [buyruğu] canı aşağılara attı. O hayız hali, onu namazdan mahrum etti.

²⁹³³ A arkadaşlar, bu sözden, o laftan sakının; şüphesiz hevâya [uymak] erkeklerin hayız halidir.

²⁹³⁴ “İnin” [buyruğu] Âdem incisi çamur içinde gizlensin diye canı bedene soktu.

²⁹³⁵ Onu tacir bilir, ama sığır bilmez. Onu gönül ehli bilir, her çamur kazıyıcısı değil.

²⁹³⁶ İçinde mücevher olan her balçığın özü bir başka çamuru anlatır.

²⁹³⁷ Ama Hakk’ın saçışından ışık elde edemeyen balçık, içi inci dolu balçıklarla arkadaşlığa katlanamaz.

²⁹³⁸ Bu sözün arkası gelmez. Bizim fare, ırmak kıyısında, [sesi de] bizim kulağımızda.

O farenin ırmak kıyısında kurbağayı çağırması hikâyesine geri dönüş ve kurbağa isteğinden haberdar olsun diye farenin ipi ucunu çekmesi

²⁹³⁹ Aşkla yoğrulmuş fare, doğru yoldaki kurbağaya kavuşmak için ipin ucunu çeker.

²⁹⁴⁰ İpin ucunu elime geçirdim diye her an gönül ipliğine sarılıyordu.

²⁹⁴¹ İpin ucu yüzünü bana gösterdi diye onu izlerken gönlü ve canı ipe döndü.

²⁹⁴² Ama ansızın bir alaca karga fareyi avlamak için geldiği gibi onu oradan kaptı.

²⁹⁴³ Fare, kargayla birlikte havaya yükselince, kurbağa da suyun dibinden çekildi.

²⁹⁴⁴ Fare karganın gagasında, kurbağa da ayağı ipte havada asılıydı.

²⁹⁴⁵ İnsanlar: “Karga, nasıl bir hile ve düzenle su kurbağasını avlayabildi ki?” diyordu.

²⁹⁴⁶ Suya nasıl girdi? Onu nasıl kaptı? Hiç kurbağa kargaya av olur mu?

²⁹⁴⁷ Kurbağa: Bu, suda yaşamayanlardan bir alçağa eş olan kişinin cezası ve lâıyığıdır, dedi.

²⁹⁴⁸ Feryat, aynı cinsten olmayan dosttan feryat! İyi bir arkadaş arayın ey ulular.

²⁹⁴⁹ Akıl da, güzel yüzdeki çirkin burun gibi, ayıplarla dopdolu nefisten feryat eder.

²⁹⁵⁰ Akıl ona: Aynı cinsten oluş kesinlikle anlam yoluyladır, su ve toprak yoluyla değil.

²⁹⁵¹ Kendine gel, surete tapma, bunu söyleme; aynı cinsten oluş sırrını surette arama.

²⁹⁵² Suret, cansız gibidir, taş gibidir; cansız olanın cinsiyetten haberi yoktur.

²⁹⁵³ Can, karıncaya benzer, beden de buğday tanesine. Karınca her an onu bu yana taşır durur.

²⁹⁵⁴ Karınca bilir ki o eğreti taneler, dönüştüme uğrayıp kendi cinsinden olacaktır.

²⁹⁵⁵ Karıncanın biri, yoldan bir arpa aldı; bir başka karınca da bir buğday alıp koştı.

²⁹⁵⁶ Arpa, buğdaya koşmaz, ama evet, karınca karıncaya doğru gelir.

²⁹⁵⁷ Arpanın gidişi, buğdaya uyarak olur; kendi cinsine dönüp gelen karıncaya bir bak.

²⁹⁵⁸ Sen, “Buğday niye arpanın yanına gitti?” deme. Gözünü düşmanına dik, rehlin olana değil.

²⁹⁵⁹ Kara karınca, kara keçe üstünde... Karınca gizli, taneyle yol üstünde görünmede.

²⁹⁶⁰ Akıl göze: İyice bak, der; tane, taşıyanı olmadan yürür gider mi hiç?

²⁹⁶¹ Köpek, bu yüzden Ashabı Kehf'in yanına geldi; suretler tanedir, gönülse karınca.

²⁹⁶² Bu yüzden İsa gökteki temiz kimselelere doğru gider. Kafesler çeşitliydi, ama yavrular aynı cinstendi.

²⁹⁶³ Bu kafes meydanda, ama o yavru gizli. Kafesi götüren olmasa kafes, [kendi kendine] gider mi hiç?

²⁹⁶⁴ Akıl kendisine bey olan göze ne mutlu. Akıbeti görür, bilgilidir, aydındır o.

²⁹⁶⁵ Çirkinle güzelin farkına akılla varın; aktan karadan dem vuran gözle değil.

²⁹⁶⁶ Göz, pislikte biten yeşillığe aldanır; oysa akıl, onu bizim mihengimize vur, der.

²⁹⁶⁷ Sadece dileği gören göz kuşa afettir; tuzağı gören akılsa kuşun kurtuluşu.

²⁹⁶⁸ Ama aklın anlamadığı bir başka tuzak daha vardır; gaybı gören vahiy, o yüzden buna doğru koşup gelmiştir.

²⁹⁶⁹ Aynı cinsten olanla olmayanı akılla bilebilirsin; hemen suretlere doğru koşmak uygun değildir.

²⁹⁷⁰ Aynı cinsten oluş, ne senin için ne de benim için suretle olmaz. İsa, insanlar arasına melek cinsinden olarak geldi.

²⁹⁷¹ [310a] Gökyüzü kuşu, kurbağayı çeken karga gibi onu bu mavi burcun üstüne çıkardı.

Abdülgavs'ın hikâyesi. Perilerin onu kaçırmayı, yıllarca periler arasında kalması, yıllar sonra şehre ve çocuklarına gelmesi, onlarla aynı cinsten oluşu ve gönül bağı yüzünden o perilerin ayrılığına sabredebilmesi

²⁹⁷² Abdülgavs, perilerle aynı cinstendi; dokuz yıl peri gibi gizlice uçtu.

²⁹⁷³ Karısının başka bir kocadan çocukları oldu. Yetimleri, babalarının ölümünü konuşurlardı.

²⁹⁷⁴ Acaba onu kurt mu kaptı yoksa bir yol kesici mi? Yoksa bir çukura veya pusuya mı düştü?

²⁹⁷⁵ Çocuklarının hepsi işle güçle kendinden geçmiş, bir babamız varmış demezlerdi.

²⁹⁷⁶ Dokuz yıl sonra çıkageldi, o da geçici olarak. Bir ortaya çıktı, ondan sonra tekrar gizleniverdi.

²⁹⁷⁷ Bir ay çocuklarına konuk oldu. Ondan sonra da hiç kimse bir daha izine rastlayamadı.

²⁹⁷⁸ Mızrak yarası, ruhu nasıl kapıp götürürse, perilerle aynı cinsten oluşu onu aldı götürdü.

²⁹⁷⁹ Cennetlik de cennet cinsinden olduğundan, bu aynı cinsten oluş yüzünden Allah'a tapar.

²⁹⁸⁰ Peygamber: "Cömertliği ve güzel huyu, dünyaya uzanmış cennet dalı bil" demedi mi?

²⁹⁸¹ Bütün sevgilere, sevgi cinsinden adak; bütün kahırları, kahır cinsinden bil.

²⁹⁸² Küstahlık, küstahlıktan doğar; çünkü akılca aynı cinstendir.

²⁹⁸³ İdris yıldızların cinsindendi. Sekiz yıl boyunca Zühal ile seyir halinde birlikteydi.

²⁹⁸⁴ [Zühal], doğularda ve batılarda ona arkadaştı; birlikte konuşurlardı, İdris onun etkilerine mahremdi.

²⁹⁸⁵ Kaybolup gittikten sonra, ayağını

dünyaya basınca yıldız bilgisi dersi vermeye başladı.

²⁹⁸⁶ Yıldızlar onun önünde bir güzel saf tutar, onun dersinde hazır bulunurlardı.

²⁹⁸⁷ Öyle ki sıradan seçkin bütün halk, yıldızların seslerini duyarlardı.

²⁹⁸⁸ Aynı cinsten oluşun çekişi, yıldızları yeryüzüne, onun yanına apaçık çekmişti.

²⁹⁸⁹ Her biri, ona adını ve halini açar, nasıl rasat edileceğini anlatırdı.

²⁹⁹⁰ Aynı cinsten oluş nedir? [Cinslerin] sayesinde birbirlerine yol bulabildikleri bir tür bakış.

²⁹⁹¹ Allah, bir kişide gizlediği bakışı sana da koysa, sen de onun cinsinden olursun.

²⁹⁹² Bedeni her yana çeken nedir? Bakış. Haberdar olan, habersiz olanı nasıl çekip götürür?

²⁹⁹³ Erkeğe kadın huyu koyacak olsa, o adam muhannes olur da ibnelik eder.

²⁹⁹⁴ Allah, kadına erkek huyu koyacak olsa, o kadın, zıbkı kadın aramaya başlar.

²⁹⁹⁵ Sana Cebraîl'in sıfatlarını koyacak olsa, kuş yavrusu gibi havaya yol ararsın.

²⁹⁹⁶ Gözünü havaya diker beklersin, yere yabancı, göğe âşık olursun.

²⁹⁹⁷ Ama sana eşek sıfatlarını koysa, yüz kanadın olsa bile yine ahıra uçarsın.

²⁹⁹⁸ Fare, suretinden ötürü zelil olmadı; pisliğinden, fare yiyen kargaya av oldu.

²⁹⁹⁹ Yiyecek peşine düşen, hain olan, karanlığa tapan kimse, peynirle, fıstıkla, pekmeze sarhoş olur.

³⁰⁰⁰ Akdoğan'da fare huyu ortaya çıkar-sa, farelere utanç kesilir, vahşi hayvanlar için ar olur.

³⁰⁰¹ A oğul! Hârut'la Mârut'un huyu de-
ğişti de Hak onlara insan huyu verdi.

³⁰⁰² İşte o zaman “*Biz saf tutanlarız*”⁷⁶
[makamından düşüp] Bâbil kuyusunda
baş aşağı asılı kaldılar.

³⁰⁰³ Levh-i Mahfuz gözlerinden uzak-
laştı da levhleri, büyüciyle, büyülenmiş
[kişiler] oldu.

³⁰⁰⁴ Kanat aynı, baş aynı, beden aynı,
Musa Arş'ta, Firavun ise aşağılık halde.

³⁰⁰⁵ [Güzel] huyun peşine düş, güzel
huyullarla otur; gül yağının huy kabul
edişine bir bak.

³⁰⁰⁶ Mezar toprağı bile adamla şeref ka-
zanır da gönül, elini, yüzünü o mezarın

üstüne kor.

³⁰⁰⁷ Toprak, tertemiz bedene komşu
olunca nasıl da şerefe erdi, ikbal buldu.

³⁰⁰⁸ Öyleyse sen de “Önce komşu, ev”
de. Bir gönlün varsa git, bir gönül sahibi
ara.

³⁰⁰⁹ Onun toprağı da canla aynı öze ve
sirete ulaşır; değerli kişilerin gözlerine
sürme olur.

³⁰¹⁰ [310b] Mezarda toprak gibi yatan
niceleri vardır ki fayda ve etki bakımın-
dan yüzlerce diriden iyidir.

³⁰¹¹ Gölgesini götürmüştür o, ama top-
rağa gölge salmadadır; yüz binlerce diri,
onun gölgesi altındadır.

Bir adamın Tebriz muhtesibinden maaşı vardı. O maaşa güvenerek borçlanmıştı.

Onun öldüğünden de haberi yoktu. Hâsılı hiç kimse onun borcunu
ödemedi de, borç yine o ölmüş olan muhtesip tarafından ödendi.

Nitekim denilmiştir ki:

Ölü, ölümle rahata eren kimse değildir. Ölü, diriler arasında olan ölüdür.

³⁰¹² Yoksulun biri, etraftaki diyarlardan
borçlanmış olarak Tebriz'e geldi.

³⁰¹³ Meğer onun dokuz bin altın borcu
vardı. Tebriz'de de Bedrettin Ömer diye
biri vardı.

³⁰¹⁴ Gönülü deniz kesilmiş bir muhtesipti. Sa-
çının her teli bir Hâtem yurduna dönmüştü.

³⁰¹⁵ Hâtem, [sağ] olsaydı onun dilencisi
olurdu; başını önüne uzatır, ayağının top-
rağı olurdu.

³⁰¹⁶ Susuza arı duru bir deniz verseydi, o
cömertliğinden, o bağışından bile utanırdı.

³⁰¹⁷ Bir zerreyi [güneş gibi] bir ışığa çevir-
seydi, bu da onun himmetine lâik olmazdı.

³⁰¹⁸ O yabancı da ona umut bağlayarak
geldi; çünkü yabancılar için bir akraba,
bir yakın gibi olmuştu.

³⁰¹⁹ O yabancı, onun kapısını bellemiş,

onun bağışından dolayı hadsiz borca girmişti.

³⁰²⁰ O kerem sahibine dayanarak borç al-
mıştı, çünkü onun ihsanlarına güveniyordu.

³⁰²¹ Bu yüzden küstahlaşmış, o ikramı
huy edinmiş denize umut bağlayarak borç
armaktaydı.

³⁰²² Borçluların yüzü ekşidir ama o ne-
şeliydi. Gül gibi, o keremler bahçesi saye-
sinde gülüyordu.

³⁰²³ Sırtı Arap güneşiyle ısındı. Ebu Le-
heb'in düşmanlığından ona ne gam?

³⁰²⁴ Bulutla sözleşmesi, anlaşması var
çünkü. Sakalardan su dilenir mi artık?

³⁰²⁵ Allah'ın elinden haberdar olan bü-
yücüler, bu elin ayağın üstüne başka bir
eli ayağı koyarlar mı hiç?

³⁰²⁶ Desteği dayancı aslandan olan tilki,
yumruğuyla kaplanların bile kellesini kırar.

Cafer'in -Allah ondan razı olsun- bir kaleyi tek başına almak için gelmesi.

O kalenin padişahının onu def etmek için vezirine danışması.

O vezirin padişaha: *"Sakın ha, bilgisizlikle öfkeye kapılma, teslim et. Çünkü bu adam desteklenmiştir. Onun yanında Allah katından verilmiş büyük bir topluluk vardır"* demesi

³⁰²⁷ Cafer, bir kaleye doğru gitti. Kale, onun kurumuş dudağının yanında bir yudum suydum ancak.

³⁰²⁸ Bir tek atlı, at sürerek kaleye saldırdı. Korunmak için kale kapısını kapattılar.

³⁰²⁹ Kimsede savaşmak için ileri çıkmaya cesaret yoktu. Gemicilerin balınaya karşı cesareti olur mu?

³⁰³⁰ Padişah yüzünü vezirine dönüp: *"A danışmanım, şimdi bunun çaresi ne?"* dedi.

³⁰³¹ Vezir: *Gururu ve hileyi bırakıp kılıç ve kefenle yanına gitmelidir,* dedi.

³⁰³² [Padişah]: *"Topu topu tek başına bir adam değil mi?"* dedi. [Vezir]: *Adamın tek başına oluşunu küçük görme,* dedi.

³⁰³³ Gözünü aç da kaleye iyice bak. Civa gibi onun önünde titreyip durmada.

³⁰³⁴ O ise, atın eyerine öyle sağlam oturmuş ki sanki doğuyla batı onunla birlikte.

³⁰³⁵ Birkaç kişi fedai gibi at sürüp kendilerini onun önüne attı.

³⁰³⁶ Her birini gürzüyle atların ayağı altına tepetaklak indiriyordu.

³⁰³⁷ Hakk'ın kudreti, ona bir topluluk gücü vermişti; tek başına bir kalabalığa saldırıyordu.

³⁰³⁸ Gözüm, o yüce padişahın yüzünü görünce, sayıların çokluğu gözümden düştü.

³⁰³⁹ Yıldızlar çok, güneş tek olsa da onun önünde hepsinin temeli virandır.

³⁰⁴⁰ Binlerce fare başını uzatıp çıkarsa kediye, ne korku olur, ne çekinme.

³⁰⁴¹ Fareler kedilerin karşısına nasıl çıkarlar? Onların canlarında topluluk yoktur a filan!

³⁰⁴² Suretlerdeki topluluk anlamsızdır. Haydi, Allah'tan anlam topluluğunu iste.

³⁰⁴³ [311a] Topluluk, beden çokluğundan değildir. Cismi, isim gibi rüzgâr üstünde duruyor bil.

³⁰⁴⁴ Farenin gönlünde topluluk olsaydı, birkaç fare gayrete gelip toplanırdı.

³⁰⁴⁵ Fedai gibi, mühlet vermeden kendilerin üstüne atarlardı.

³⁰⁴⁶ Birisi vurduğu gibi gözünü çıkarır, öteki de dişiyle kulağını yarardı.

³⁰⁴⁷ Bir başkası böğrüne bir delik açardı da [kedi] bu topluluktan çıkış yolu bulamazdı.

³⁰⁴⁸ Ama farenin yanında topluluk yoktur; kedinin sesinden akli başından gider.

³⁰⁴⁹ Farelerin sayısı yüz binlerce olsa da, fare o düzenbaz kedinin önünde donakalır.

³⁰⁵⁰ Sürünün kalabalığından kasaba ne gam! Akıl çokluğu [adamdan] uykuyu giderebilir mi?

³⁰⁵¹ Mülkün sahibi, yaban eşekleri sürüsüne saldırırsın diye aslana topluluk verir.

³⁰⁵² On boynuzlu, yürekli yaban eşiği, aslanın saldırısı karşısında hiç yoka döner.

³⁰⁵³ Mülkün sahibi O'dur. Güzellik mülkünü/saltanatını Yusuf'a verir de ak buluttan yağın yağmura döndürür onu.

³⁰⁵⁴ Bir yanağa, yıldız ışıltısı verir de bir padişahı bir kıza kölesi eder.

³⁰⁵⁵ Bir başkasının yüzüne kendi nuru-

nu koyar da [o kişi] gece yarısı her iyiyi kötüyü görür.

³⁰⁵⁶ Yusuf ile Musa, yüzlerindeki, yanaklarındaki gönüllerindeki nuru Allah'tan aldılar.

³⁰⁵⁷ Musa'nın yüzü, saçtığı nurdan örtürü yüzünün önüne bir örtü koymuştu.

³⁰⁵⁸ Zümrüt saldırgan yılanın gözünü nasıl kör ediyorsa, onun yüzündeki nur da gözleri öyle almaktaydı.

³⁰⁵⁹ Musa, o güçlü ışığı örtmek için Allah'tan bir örtü istedi.

³⁰⁶⁰ Allah: *Haydi, örtüyü hırkandan yap, çünkü o, güvenilir bir ârifin elbisesidir*, dedi.

³⁰⁶¹ O elbise, nurdan bir sabır elde etmiştir, can nuru onun atkılarında ve çözgülerinde parıltamıştır.

³⁰⁶² Böyle bir hırkadan başkası koruyucu olmaz; ondan başkası bizim nurumuza dayanamaz.

³⁰⁶³ Kafdağı onun karşısına çıkacak olsa korkar; nur onu Tur dağına parçaladığı gibi parçalar.

³⁰⁶⁴ Erlerin bedenleri, [Allah'ın verdiği] kâmil kudretle, niteliksiz nura dayanma gücü bulmuştur.

³⁰⁶⁵ Tur'un zerre kadarına dayanamadığı nuru, Allah'ın kudreti bir fanusa yerleştirir.

³⁰⁶⁶ Kandil konulan yerle sırça, Kaf dağı ve Tur dağı paramparça eden o nura mekân olur.

³⁰⁶⁷ Onların bedenlerini kandil konacak yer bil, gönüllerini de sırça. Bu kandil Arş'a ve feleklere ışık salmıştır.

³⁰⁶⁸ Onların nurları, bu nura hayran kalmıştır; kuşluk çağındaki yıldız gibi yok olmuştur.

³⁰⁶⁹ Bundan dolayı peygamberlerin sonuncusu, zevali olmayan ezeli padişahtan rivayet ederek demiştir ki:

³⁰⁷⁰ “*Ben göklere, boşluğa, yüce akıllara ve nefislere sığmadım da,*

³⁰⁷¹ *Neliksiz, niteliksiz, sorgusuz sualsiz bir halde misafir gibi müminin kalbine sığdım.*”

³⁰⁷² Bu gönlün kılavuzluğuyla yukarılar ve aşağılar benden padişahlıklara, bahtlara erişir.

³⁰⁷³ Böyle bir ayna olmadan benim güzelliğimden zemine ve zamana bir şey yansımaz.

³⁰⁷⁴ İki âlemde de merhamet atını koşturduk, geniş mi geniş bir ayna yaptık.

³⁰⁷⁵ Bu aynadan her an elli düğün belirir. Aynayı işit, ama şerhini sorma.

³⁰⁷⁶ Hâsılı [Musa] kendi elbisesinden bir örtü yaptı. Çünkü o ay [gibi yüzün] etkisini biliyordu.

³⁰⁷⁷ O örtü, elbisesinden başka bir şeyden olsaydı, iki kat dağ olsa [onun önünde] paramparça olurdu.

³⁰⁷⁸ O nur, demir duvarları bile delip geçtikten sonra, bir örtünün Hakk'ın nuruna karşı ne hükmü olabilir ki?

³⁰⁷⁹ O örtü, hararetili bir ârifin cezbe vaktinde giydiği bir hırka olmuştur.

³⁰⁸⁰ Ateş, bu yüzden kava rehindir, çünkü o ateşe önceden alıştırmıştır.

³⁰⁸¹ Safura, o hidayet ışığının arzusu ve aşkıyla iki gözünü de yele verdi.

³⁰⁸² Önce bir gözünü kapattı, onun yüzünün nurunu görünce o gözünü yitirdi.

³⁰⁸³ Ondan sonra yine sabrı kalmadı, öteki gözünü de açıp o ay yüzü için harcadı.

³⁰⁸⁴ Bunun gibi savaş eri de ekmek verir, ama itaat ışığı üzerine vurunca canını verir.

³⁰⁸⁵ Derken kadının biri ona: “*Kaybettiğin o nergis gibi göze hayıflanmıyor musun?*” dedi.

³⁰⁸⁶ [Safura]: *Asıl, yüz binlerce gözüm ol-
saydı da [hepsini] feda etseydim diye hayıf-
lanıyorum*, dedi.

³⁰⁸⁷ Göz pencerem, o ay yüzünden viran
oldu; ama ay, define gibi viraneye yerleşti.

³⁰⁸⁸ O define, benim şu viranemin sayva-
nını, evini hatırlamama izin verir mi hiç?

³⁰⁸⁹ [311b] Yürüyüp giderken, Yusuf'un
yüzünün ışığı her köşkün penceresinden
içeri vururdu.

³⁰⁹⁰ Evin içindekiler, "Yusuf'tur, bu yana
gezmeye dolaşmaya gelmiş" derlerdi.

³⁰⁹¹ Ev sahipleri, duvardaki ışığı gördük-
lerinde, anarlardı ki,

³⁰⁹² Penceresi o yana bakan ev, o Yu-
suf'un geçişiyle şereflenmede.

³⁰⁹³ Haydi, pencereni Yusuf'a doğru aç
da aralığından seyrine bak.

³⁰⁹⁴ Âşık olmak, [o yana] bir pencere
açmaktır. Çünkü gönül, dostun yüzüyle
aydındır.

³⁰⁹⁵ Öyleyse daima dostun yüzüne bak.

Bu senin elindedir, dinle, a babacığım!

³⁰⁹⁶ Gönüllere girmek için kendine bir
yol bul, başka şeyler düşünen anlayışı
uzaklaştır.

³⁰⁹⁷ Kimyan var, onu deriye merhem et;
düşmanları bu sanatla dosta çevir.

³⁰⁹⁸ Güzelleşince o güzelliğe erişirsin de
o [güzellik] ruhu kimsesizlikten kurtarır.

³⁰⁹⁹ Onun nemi can bahçelerini yetiştirir.
Soluğu, gamdan ölmüş olanı diriltir.

³¹⁰⁰ [O sana] sadece şu aşâğılık dünya
saltanatını vermez. Yüz binlerce başka
başka saltanatlar da verir.

³¹⁰¹ Allah, derssiz, çalışmasız, onun gü-
zellik saltanatının başına [rüya] tabiri sal-
tanatını verdi.

³¹⁰² Güzelliğinin saltanatı onu zindana
çekti. Bilgisinin saltanatı da onu Zühal'e
doğru götürdü.

³¹⁰³ Padişah, bu bilgisi ve hüneri yüzün-
den ona kul oldu. Bilgi saltanatı, güzellik
saltanatından daha fazla övgüye değer.

O borçlu adamın muhtesibin yardımını umarak Tebriz'e gelmesi hikâyesine geri dönüş

³¹⁰⁴ Borç korkusuyla sıkıntıya düşen
o yabancı, yola çıkıp o esenlik yurduna
[Tebriz'e] geldi.

³¹⁰⁵ Tebriz'e Gülistan mahallesine doğ-
ru gitti. Gül bahçesinde sırt üstü yatarak
umutla uyudu.

³¹⁰⁶ Umudunun üstüne, yüce başkent
Tebriz'den aydınlık üstüne aydınlık vur-
muştu.

³¹⁰⁷ Canı, o erler bahçesinden, o Yusuf
rüzgârından, vuslat Mısırı'ndan dolayı
gülmeye başladı.

³¹⁰⁸ [Dedi ki]: A sürücü, devemi çöktür;
talihim geldi, yoksulluğum uçup gitti.

³¹⁰⁹ Diz çök a devam, işler güzelleşti.
Hakikaten Tebriz, gönüllerin çöktüğü bir
yerdir.

³¹¹⁰ Bahçelerin etrafında yayıl a devam.
Hakikaten Tebriz, bizim için ne güzel bir
feyiz yurdudur.

³¹¹¹ Ey deveci! Çöz develerden yükü. Teb-
riz şehridir burası, Gülistan mahallesidir.

³¹¹² Bu bağda cennet ışığı ve güzelliği
var. Bu Tebriz'de Arş'ın parıltısı var.

³¹¹³ Tebrizlilerin üstünde her zaman
Arş'tan gelen cana can katan bir nur vardır.

³¹¹⁴ O yabancı, muhtesibin evini arayın-
ca halk ona: *O sevgili adam vefat etti*, dedi.

³¹¹⁵ Geçen gün, dünya evinden göçtü. Bu ölüm yüzünden kadının erkeğin yüzü sarardı.

³¹¹⁶ O Arş tavusu Arş'a doğru gitti. Gaiplerden kendisine Arş kokusu gelince,

³¹¹⁷ Gölgesi halkın sığınağıydı ama güneş onu çabucak dürüverdi.

³¹¹⁸ Önceki gün, o gemi bu sahilden

uzaklaştı; zaten o efendi, bu gam yurduna doymuştu.

³¹¹⁹ Adam bir nara atıp baygın düştü. Sanki o da, muhtesibin ardı sıra can verdi.

³¹²⁰ Yüzüne sular serptiler, gül suları saçtılar. Yanındakiler haline ağladılar.

³¹²¹ Geceye kadar baygın kaldı; derken, yarı ölü bir halde canı gaiplerden döndü.

O yabancının muhtesibin ölümünden haberdar olması, bir yaratılmışa güvenmekten ve ihsanına dayanmaktan dolayı istiğfar etmesi,
Hakk'ın nimetlerini anması ve kendi suçundan Allah'a tövbe etmesi:
“İnkârcılar Rablerine başkalarını eşit tuttular⁷⁷.”

³¹²² Akıllı başına gelince: Yarabbi, suçluyum, insanlara umut bağlamıştım, dedi.

³¹²³ Gerçi o efendi çok cömertlikler etti, ama [onun cömertliği] senin bağışına hiç denk değildi.

³¹²⁴ O bana külah verdi, sense akılla dolu baş verdin. O kaftan verdi bana, sense boy pos.

³¹²⁵ O altın verdi bana, sen altın sayan el. O binek hayvanı verdi bana, sense ona binecek akıl.

³¹²⁶ [312a] O efendi mum/ışık verdi bana, sense aydın göz. O efendi yiyecek verdi bana, sense yemek yeme gücü.

³¹²⁷ O maaş verdi, sense ömür ve hayat. Onun vaadi altın, senin vaadinse temiz şeyler.

³¹²⁸ O ev verdi bana, sense yeri göğü. Senin evinde, o ve onun gibi yüzlercesi yetişip semirir.

³¹²⁹ Altın da senindir, altını o yaratmadı. Ekmek de senindir, ekmek de senden geldi ona.

³¹³⁰ Ona o cömertliği ve merhameti de sen verdin. Cömertlikte onun neşesini, sevincini de sen artırıyordun.

³¹³¹ Ben onu kendime kible edindim ama asıl kible yapanı bir yana attım.

³¹³² O din sahibi, suya ve toprağa akıl ekerken neredeydik biz?

³¹³³ Gökyüzünü yoktan meydana getiriyordu. Bu toprak yaygısını yayıyordu.

³¹³⁴ Yıldızlardan kandiller yaptı, tabiatlardan kilitler ve anahtarlar.

³¹³⁵ Bu tavanla şu döşeme arasına gizlenmiş nice gizli, aşikâr binalar kurdu.

³¹³⁶ Âdem, onun yüce vasıfların usturlabıdır. Âdem'in vasfı onun âyetlerinin mazhardır.

³¹³⁷ Orada görünen her şey onun yansımasıdır. Tıpkı ırmak suyuna vuran ayın aksi gibidir.

³¹³⁸ Usturlabının üstündeki örümcek şekilleri, ezeldeki vasıflarını ispat etmek içindir.

³¹³⁹ İşte bu şekilde örümceği, gayp göğü ve ruh güneşi hakkında açıklamalar yapar, serhler verir.

³¹⁴⁰ Bu doğru yolu gösteren usturlapla örümcek halkın eline münecimsiz düşmüştür.

³¹⁴¹ Allah, nebilere bu yıldız bilgisini verdi. Gaybı görmek için gaybı gören bir göz gerek.

³¹⁴² Bu nesiller dünya çukurlarına düş-
tüler de her biri kuyunun içinde kendi
akislerini gördüler.

³¹⁴³ Sana kuyuda görünen şeyi dışarıdan
bil. Yoksa kuyuya düşen o aslana dönersin.

³¹⁴⁴ Bir tavşan, “Ey falanca, kuyuda kükre-
yen bir aslan var” diye onu yoldan çıkardı.

³¹⁴⁵ Kuyuya gir de ondan öcünü al. Ma-
dem ondan üstünsün kafasını kopar, dedi.

³¹⁴⁶ O taklitçi, tavşana maskara oldu.
Kendi hayalince coşup köpürdü.

³¹⁴⁷ O: “*Bu suret, suyun göstereceği şey de-
ğil, bu, o kalpazanın aldatmasından başka
bir şey değil*” diyemedi.

³¹⁴⁸ Ey altı yöne tutsak olan! Sen de
düşmanda öç alırken altı yönde de yanlış
yaparsın.

³¹⁴⁹ Ondaki düşmanlık, Allah’ın aksidir.
O’nun kahr sıfatlarından türemiştir.

³¹⁵⁰ Ondaki suç, senin suçunun cinsin-
dendir. O huyu, kendi tabiatından yıka-
yıp temizlemen gerek.

³¹⁵¹ Çirkin huyun orada sana kendi yü-
zün gibi göründü. O senin için bir aynay-
dı çünkü.

³¹⁵² A güzelim! Kendi çirkinliğini ayna-
da görünce, aynaya vurma.

³¹⁵³ Yüksekteki yıldız, suya vuruyor; sen
de yıldızın yansımasının üstüne toprak
atıyorsun.

³¹⁵⁴ Bizim uğurumuzu alt üst etmek için
bu uğursuz yıldız suya vurmuş diyorsun.

³¹⁵⁵ Örtmek için üstüne toprak dökü-
yorsun, çünkü şüphen yüzünden onu yıl-
dız sanıyorsun.

³¹⁵⁶ Aksi gizlendi, gayba doğru gitti de
sen onun kalmadığını, geçip gittiğini sandı.

³¹⁵⁷ O uğursuz yıldız hâlâ göktedir. O
yanda da ona bir çare bulmak lâzım.

³¹⁵⁸ Hatta gönlü, yönsüzlük yönüne
bağlamak gerek. Bu tarafın uğursuzluğu,
yönsüzlüğün uğursuzluğunun aksidir.

³¹⁵⁹ Verileni, Allah’ın vergisi ve bağışı
bil. Beş [duyudaki], altı [yöndeki] bağış,
o bağışın aksidir.

³¹⁶⁰ Alçak kimselerin bağışı kumdan
fazla da olsa, sen ölürsün o, senden miras
olarak kalır.

³¹⁶¹ Yansıma, gözde ne kadar kalabilir
ki? Aslı görmeyi meslek edin a eğri büğrü
bakışlı!

³¹⁶² Allah, niyaz ehline bağıшта bulununca,
onlara o bağışlarla birlikte uzun ömür verdi.

³¹⁶³ Nimet de kendisine nimet verilen de
ebedidir; ölüleri diriltir, ondan izin isteyin.

³¹⁶⁴ Allah’ın bağışı, sana can gibi karışır.
Öyle ki o sen olur, sen de o olursun.

³¹⁶⁵ Sende ekmeğe ve suya iştah kalmazsa,
bu ikisi olmadan sana tertemiz azık verir.

³¹⁶⁶ Semizliğin giderse Allah, o zayıflık-
tan sonra sana o yandan gizli bir semizlik
bağışlar.

³¹⁶⁷ Çünkü o, periye kokuyu gıda etmiş-
tir; her meleğe o can azığı vermektedir.

³¹⁶⁸ Can da ne olur ki sen ona dayana-
sın? Allah kendi aşkıyla diriltir seni.

³¹⁶⁹ Ondan aşkın diriliğini iste, can is-
teme. Ondandır rızık iste, ekmeğe isteme.

³¹⁷⁰ Halkı, içinde celâl sahibi Allah’ın sıfat-
larının parladığı su gibi saf ve tertemiz bil.

³¹⁷¹ [312b] Onların bilgileri, adaletleri,
lütüfları, gökteki yıldız gibi suda oynama-
maktadır.

³¹⁷² Padişahlar, Hakk’ın padişahlığının
mazharı; faziletli kişiler de Hakk’ın bilgi-
sinin aynasıdır.

³¹⁷³ Çağlar geçti, bu yeni bir çağdır. Ay,
aynı aydır, ama su aynı su değil.

3174 Adalet, aynı adalettir, fazilet de aynı fazilet, ama o çağlar ve ümmetler değişmiştir.

3175 A ulu kişi! Çağların üstünden çağlar geçti; ama bu anlamlar yerli yerinde devam etmede.

3176 Bu ırmaktaki su kaç kez değişti; ayın aksi, yıldızın aksi aynı yerde.

3177 Demek ki onun yapısı su üstünde değil; aksine gökyüzünün geniş sahasında onlar.

3178 Bu sıfatlar manevi yıldızlar gibidir, bil ki bunlar anlamlar göğünde yerleşiktir.

3179 Güzel yüzlüler, onun güzelliğinin aynasıdır. Onlardaki aşk, onun dileğinin aksidir.

3180 Bu yanak, bu ben yine kendi aslına döner. Hayal su üstünde sürekli kalabilir mi hiç?

3181 Bütün tasvirler, ırmak suyunun yansımasıdır; gözünü ovuşturunca hepsinin o olduğunu görürsün.

3182 Akıllı [o yabancıya]: “*Bu şaşılığtı bırak*” dedi. Sirke pekmezdir, pekmez de sirke.

3183 Kendi kusurun yüzünden efendiye nasıl başkası dersin? A şaşı, o gayretli pa-dışahtan utan.

3184 Feleklerin üstündeki ateş göğünü bile geçmiş olan o efendiyi, bu karanlık farelerinin cinsinden sayma.

3185 Canın efendisini gör, ağır bedeni görme. Sen onu öz olarak gör, kemik olarak görme.

3186 Efendiye lanetli iblisin gözünden bakma, onu balçığa nispet etme.

3187 Güneşle yoldaş olanı yarasa diye adlandırma. Kendisine secde edileni secde eden sayma.

3188 Bu, yansımalara benzer ama yansıma değildir. Yansıma suretinde Hakk'ın bir görüntüsüdür.

3189 O, bir güneş gördü de cansız halde kalmadı; gül yağı, susam yağı olarak kalmadı.

3190 Hak abdalları değişmişlerdir, onlar halktan değildi, sayfayı çevir.

3191 Birlik kıblesi, nasıl iki olur? Toprak, nasıl meleklerin secde ettiği bir şey olur?

3192 Adam, bu ırmakta elmanın aksini gördü de bu görüş, onun eteğini elmayla doldurdu.

3193 Onun ırmakta gördüğü nasıl hayal olabilir? Çünkü bu görüşle, yüz çuval [elmayla] doldu.

3194 Bedeni görme, sağırın ve körün yaptığını yapma. “*Kendilerine geldiğinde Hakk'ı yalanladılar*”⁷⁸.

3195 “*Attığın zaman sen atmadın*”⁷⁹ [âyeti] Ahmet içindir. Onun görmesi, yaratanın görmesidir.

3196 Ona hizmet, Hakk'a hizmettir. Gündüzü görmek, bu pencereyi görmektir.

3197 Bu pencere kendiliğinden parlamaktadır; ne güneşten ne Ferkad yıldızından emanet değildir.

3198 Yine o güneşten bu pencereye vurmuştur, ama alışılmış yoldan ve yönden değil.

3199 Güneşle bu pencere arasında bir yol vardır; ama pencerelerin bundan haberi yoktur.

3200 Bir bulut çıkıp göğü kapatsa bile onun ışığı bu pencereden coşar.

3201 Pencereyle güneş arasında, şu havadan ve altı yönden başka bir yoldan ülfet vardır.

3202 Onu övmek ve tespih etmek, Allah'ı tespih etmektir. Bu tabağın bizzat kendisinden meyve biter.

³²⁰³ Bu sebepten dallarca elma yetişir
onda; ona ağaç adı versen yanlış olmaz.

³²⁰⁴ Sen bu sepete elma ağacı adını ver,
çünkü ikisinin arasında gizli bir yol vardır.

³²⁰⁵ Meyveli ağaçtan ne yetişirse, bu se-
petten de aynı türden meyve yetişir.

³²⁰⁶ Öyleyse sen sepeti talih ağacı olarak gör,
bu sepetin gölgesinin altında güzelce otur.

³²⁰⁷ Ekmek, ishal ediyorsa ona niye ekmek
diyorsun ki a şefkatli! Müshil de gitsin.

³²⁰⁸ Yolun toprağı gözü ve canı aydınla-
tırsa, onun toprağını sürme olarak gör.

³²⁰⁹ Mademki ışıklar bu toprağın üstün-
den parlıyor ben neden yüzümü göğe kal-
dırayım ki?

³²¹⁰ A küstah, o yok oldu, var deme sen ona.
Böyle bir ırmakta kerpiç nasıl kuru kalır?

³²¹¹ Hilâl, bu güneşin önünde nasıl par-
lar? Böyle bir Rüstem'e karşı Zâl'in kuv-
vetinden ne olur?

³²¹² O Allah, dileyen ve galip olandır.
Varlıkların kökünü de o kazır zaten.

³²¹³ İki deme, iki bilme, iki çağırma.
Kulu kendi efendisinde yok olmuş bil.

³²¹⁴ Efendi de efendiyi yaratanın nurun-
da yok olmuştur, ölmüş, mat olmuş, gö-
mülmüştür.

³²¹⁵ Bu efendiyi Hak'tan ayrı görürsen
hem metni kaybedersin hem dibaceyi.

³²¹⁶ Haydi gözünü, gönlünü topraktan
çevir. Bu, kible birdir, iki görme.

³²¹⁷ [313a] İki gördün mü, iki taraftan
da kaldın demektir. Pamuğa ateş düşer,
pamuk yok olur.

İki görenin misali, Kâş şehrindeki Ömer adlı yabancıya benzer. Adı yüzünden bir dükkândan öteki dükkâna gönderiliyordu. Ömer'e ekmek satmamakta bütün dükkânların bir olduğunu anlamıyordu. [Kendi kendine demiyordu ki]:
“Bir çaresine bakayım, ben yanlış yaptım, benim adım Ömer değil diyeyim. Şu dükkânda tövbe eder, çaresine bakarsam bu şehirdeki bütün dükkânlarda ekmek bulurum. Eğer çaresine bakmaz da adım Ömer olarak kalırsa, bu dükkândan ötekine gitsem de yine mahrum ve şaşıyım çünkü bu dükkânları birbirinden ayrı sandım.”

³²¹⁸ Eğer Kâş şehrinde adın Ömer'se, yüz
paraya bir lavaş ekmeği satmazlar sana.

³²¹⁹ Bir dükkânda “Ben Ömer'im, bu
Ömer'e kerem edin bir ekmek satın” dersin,

³²²⁰ O sana: Öteki dükkâna git, der, oranın
bir ekmeği buranın elli ekmeğinden iyidir.

³²²¹ O, bakışında şaşı olmasaydı, başka
bir dükkân yok ki derdi.

³²²² O zaman, Kâşlının gönlünde şaşı ol-
mama ışığı parlardı da Ömer, Ali olurdu.

³²²³ Ama bu [dükkâncı] buradan öteki
ekmekçiye: Şu Ömer'e ekmek sat a fırın-
cı” diye seslenir.

³²²⁴ O da Ömer adını duyunca, ekmeği
geri çeker; sonra seni daha uzaktaki bir
dükkâna yollar.

³²²⁵ Kinayeli olarak: “Şu Ömer'e ekmek
ver a benim arkadaşım” der, yani benim
sesimden anla işte demek ister.

³²²⁶ O da seni başka bir tarafa gönderir. Dik-
kat et, ekmek almak için Ömer geliyor, der.

³²²⁷ Bir dükkânda Ömer oldun mu var
git, bütün Kâş'nda ekmekten mahrum kal.

³²²⁸ Ama bir dükkânda Ali dedin mi, [o
yana bu yana] gönderilmeden, zahmetsiz-
ce ekmek al.

³²²⁹ Biri iki gören şaşı bile azıktan nasipsiz kalıyorsa, senin gibi on gören şaşının hali ne olur a anasını satan?

³²³⁰ Madem Ali olamıyorsun, bu dünya Kâşan'ında şaşılığından Ömer gibi dolaş.

³²³¹ Şaşı için, şu virane manastırın köşe bucaklarında yeni yeni azıklar vardır. Haydi hayırlısı.

³²³² Sende Hakk'ı tanıyan iki göz varsa, her iki âlem sahasını da dostla dopdolu görürsün.

³²³³ Bu korku ve ümitle dolu Kâşan'da oradan oraya havale edilmekten kurtulursun.

³²³⁴ Bu ırmakta bir gonca veya ağaç görünce, sen onu her ırmaktaki gibi hayal sanma.

³²³⁵ Çünkü bu nakışların aynısının yansması yüzünden, Hak gerçeğe dönüşür de sana meyveler satar.

³²³⁶ Göz, bu suyla şaşkınlıktan azat olur; yansımayı görür ama sepet [meyvelerle] dolar.

³²³⁷ Bu [su], gerçekte bahçedir, su değil;

öyleyse Belkis gibi su kabarcıkları yüzünden soyunma.

³²³⁸ Eşeklerin sırtında çeşit çeşit yükler vardır, dikkat et, bu eşekleri bir sopayla sürme.

³²³⁹ Bir eşeğin üstünde lâl ve inci yükü var. Bir eşeğin üstünde de taş ve mermer yükü.

³²⁴⁰ Her ırmak hakkında bu hükmü verme, bu ırmakta ayı gör de ona yansıma deme.

³²⁴¹ Bu, Hızır'ın suyudur, canavarların, yırtıcıların suyu değil; onda görünen her şey haktır.

³²⁴² Ay, bu suyun dibinden "Ben ayım" der; ben yansıma değilim, [seninle] konuşan da benim yoldaş olan da.

³²⁴³ Yukarıda ne varsa, bu ırmakta da o vardır; ister yukarı uzat elini ister suya.

³²⁴⁴ Bu ırmağı öteki ırmaklarla bir tutma; bu ay yüzlünün ışığını, ay bil.

³²⁴⁵ Bu sözün sonu gelmez. O yabancı, o kadar ağladı ki o efendinin derdi yüzünden dertlere uğradı.

Kethüdanın [o yabancının borcunu] bütün Tebriz şehrine pay etmesi,
pek az bir şeyin toplanması, o yabancının ziyaret için muhtesibin
türbesine gitmesi, bu macerayı onun mezarı başında yana yakıla anlatması

³²⁴⁶ O adamın borç hikâyesi meşhur oldu; aracı, Kethüda onun derdiyle sıkıntıya düştü.

³²⁴⁷ Borcu [dağıtmak] için şehri dolaştı; bir şeyler umarak her yerde macerayı anlatıyordu.

³²⁴⁸ [313b] Para dilenen o adam, dilencilik ederek yüz dinardan başka bir şey elde edemedi.

³²⁴⁹ Kethüda geldi, onun elinden tuttu. O hayret verici kerem sahibinin mezarına gitti.

³²⁵⁰ Bir kula [Allah'tan] bir başarı erişirse, onu mübarek bir adama konuk eder, dedi.

³²⁵¹ [O ev sahibi] malını onun yolunda saçar; makamını onun makamına bağışlar.

³²⁵² Ona şükretmek Allah'a şükretmek demektir. Çünkü Allah'ın yardımı onu kendi ihsanına eş etmiştir.

³²⁵³ Ona şükretmeyi terk etmek, Hakk'a şükretmeyi terk etmektir. Onun hakkı hiç kuşkusuz Hakk'a ilhak olmuştur.

³²⁵⁴ Nimetleri için Allah'a şükret; haydi, efendiye de hemen şükret, onu da an.

³²⁵⁵ Gerçi annedeki merhamet Allah'tandır, ama yine de ona hizmet etmek farzdır, yerindedir.

3256 Allah bu yüzden “*Ona salavat getirin*”⁸⁰ dedi. Çünkü Muhammed, halkın kendisine havale edildiği kimsedir.

3257 Kıyamette Allah kula: “*Sana verdiğimi ne yaptın?*” der.

3258 O da der ki: “*Yarabbi, sana candan şükrettim. Çünkü o rızkın ve ekmeğin aslı sendendi.*”

3259 Allah da ona: “*Hayır, sen bana şükretmedin; çünkü o kerem sahibine şükretmedin.*”

3260 *Sen bir kerem sahibine zulmettin. Benim nimetimin sana onun eliyle gelmemiş miydi?*” der.

3261 Yabancı, velinimetinin mezarına gelince inleyerek ağlamaya, ağıt yakmaya başladı.

3262 Dedi ki: A her soylu kişinin dayanağı ve sığınağı! A yolda kalmışların umudu ve yardımcısı!

3263 A gönlünde rızıkımızın derdini taşıyan! A rızık gibi ihsanı ve iyiliği herkese yaygın olan!

3264 A vergide, harcamada, borç ödemedede yoksullara aşiret kesilen, ana baba olan!

3265 A deniz gibi yakınlarına inciler, uzaklarına yağmurlar armağan eden!

3266 Sırtımız seninle ısıniyordu a güneş! Her kasrın canlılığı sendin, her harabedeki define sendin.

3267 A kimsenin kaşlarını çatık görmediği! A Mikâil gibi cömert ve rızık verici olan!

3268 A gönlü gayp denizine bitişmiş olan! A kerem Kaf’ında gayp Anka’sı olan!

3269 A malımdan ne gitti diye hatıran bir şey gelmeyen, himmet köşkünün tavanı asla çatlamayan!

3270 A beni de benim gibi yüzlercesinin de aylarca, yıllarca kendi soyundanmışçasına aile edinen!

3271 Paramız, malımız, eşyamız, adımız, övüncümüz, ikbalimiz sendin.

3272 Sen ölmedin, bizim nazımız ve bahıtımız öldü; kesintiye uğramayan geçimimiz ve rızıkımız öldü.

3273 Bağışta ve keremde binlercesine bel del bir kişiydin; nimet saçarken yüzlerce Hâtem gibiydin.

3274 Hâtem, ölmüş olana, yine ölmüş olanı verirdi; cevizleri sayılı verirdi.

3275 Sense her solukta, güzelliği, nefasete nefese sığmayan bir hayat veriyorsun.

3276 Sen, hep sürüp gidecek olan bir hayat veriyorsun, eksiltmeden, saymadan peşin para veriyorsun.

3277 A göklerin semtine secde ettiği! Senin bir tek huyunun bile mirasçısı yok.

3278 Lütfun, gam kurduna karşı halkın çobanıydı; Allah Kelim’i [Musa] gibi müşfik bir çoban.

3279 Allah Kelim’inden bir koyun yun kaçmıştı. [Aramaktan] Musa’nın ayağı su topladı, ayakkabısı parçalandı.

3280 Akşama kadar peşi sıra onu aradı. [Bu yüzden] o süre de gözünden kayboldu gitti.

3281 Koyun yorgunluktan bitkin düşüp kaldı. Allah Kelim’i [onu bulunca] üstündeki tozları silkti.

3282 Sırtını ve başını elleriyle sıvazladı; sanki anasıymış gibi sevgiyle okşadı onu.

3283 Ona karşı zerre kadar öfkesi ve hışmı yoktu. Sevgiden, acımadan, gözyaşından başka bir şey yoktu.

3284 Dedi ki: Hadi farz edelim bana acımadın, kendi nefesine niye zulmettin?

3285 Allah, o anda meleklere: “Falanca

kimse peygamberliğe yakışmaz mı” buyurdu.

³²⁸⁶ Mustafa: “Her peygamber, çocukluğunda veya gençliğinde mutlaka çobanlık etmiştir” dedi.

³²⁸⁷ Allah, çobanlık etmeden, o sınavı yaşamadan, ona dünyanın önderliğini vermez.

³²⁸⁸ Soru soran birisi ona: “Sen de [çobanlık ettin] mi a yiğit?” dedi. Ben de bir zamanlar çobandım, dedi.

³²⁸⁹ Allah, vakarları ve sabırları ortaya çıksın diye peygamberlikten önce onları çoban yapmıştır.

³²⁹⁰ Halka çoban olan her emir sahibi, bu işi [Allah’ın] emrine uyarak yerine getirmelidir.

³²⁹¹ Sürüsünü güderken Musa gibi yumuşak, akıllı ve tedbirle davranmalıdır.

³²⁹² [Böyle yaparsa] şüphesiz Allah ona ay göğünün üstünde ruhani bir çobanlık verir.

³²⁹³ Nitekim peygamberleri bu sürü güdüşten çekip almıştır da temiz kişilerin çobanlığını vermiştir.

³²⁹⁴ [314a] [Yabancı] dedi ki: Ey efendi, sen de çobanlığında öyle davrandın ki seni kötüleyen kör olur.

³²⁹⁵ Bilirim ki Allah orada sana mükâfat olarak sonsuz bir önderlik bağışlamıştır.

³²⁹⁶ İşte ben de, senin denize benzeyen eline umut bağlayıp, maaş verişine, [borç] ödeyişine güvenip,

³²⁹⁷ Yoktan yere dokuz bin altın borçlandım. Şimdi sen neredesin ki bu tortu durulsun.

³²⁹⁸ Sen neredesin ki çimenlik gibi güler, bunu da, bunun on katını da al benden diyesin.

³²⁹⁹ Sen neredesin ki beni güldüresin; efendi

diler gibi lütuflara, ihsanlarda bulunasın.

³³⁰⁰ Sen neredesin ki beni hazinene götürüp borçtan ve yoksulluktan emin kılasın.

³³⁰¹ Ben yeter dedikçe, sen fazladan artırasın, bunu da al, içimden geldi, diyesin.

³³⁰² Bir dünya, toprak altına nasıl sığar? Gökyüzü yeryüzüne nasıl sığar?

³³⁰³ Haşa, Allah için sen, dünyanın dışındasın, hem sağken, hem de şimdi öylesin.

³³⁰⁴ Görünmeyen havada bir kuş uçar, onun gölgesi yere vurur.

³³⁰⁵ Beden, gönlün gölgesinin gölgesinin gölgesidir. Beden, gönlün payesine nereden ulaşacak?

³³⁰⁶ Adam uyur, ruhu güneş gibi gökte parlar. Bedeniye geceliğinin içindedir.

³³⁰⁷ Can/ruh, perde gibi boşlukta gizlidir; bedense yorgan altında [o yana bu yana] dönmektedir.

³³⁰⁸ Ruh, “*Rabbimin emrindedir*”⁸¹, bu yüzden gizlidir. Hangi örneği versem boş, faydasız.

³³⁰⁹ Acaba nerede o şekerler saçan lal dudağın? Nerede o güzel cevapların ve sırların?

³³¹⁰ Bizim müşküllerimizin anahtarı olan, şekerler çiğneyen akikten dudağın nerede acaba?

³³¹¹ Nerede o Zülfikar’a benzeyen, akılları kararsız eden sözlerin acaba?

³³¹² Ne zamana dek yuvasını arayan kumru gibi “Nerede, nerede, nerede, nerede?” diyeceksin.

³³¹³ Nerede mi? Rahmet sıfatlarının olduğu yerde; kudretin, temizliğin, anlayışın bulunduğu yerde.

³³¹⁴ Nerede mi? Aslanın ormanı düşün-

düğü gibi, daima gönlünün ve düşüncesi-
nin bulunduğu yerde.

³³¹⁵ Nerede mi? Erkeğin, kadının keder
ve hüznün vaktinde umut bağladığı yerde.

³³¹⁶ Nerede mi? Hastalık zamanı gözün
sıhhat umuduyla uçup gittiği yerde.

³³¹⁷ Bir kötülüğü gidermek için [uğraştı-
ğın], harmanı [savurmak], gemiyi [yürüt-
mek] için rüzgâr aradığın tarafta.

³³¹⁸ Dil “Ya Hu” dediği zaman, gönlün
işaret ettiği yandadır.

³³¹⁹ O, boyuna “Nerede, nerede?” de-
meden de Allah iledir. Keşke ben de do-
kumacı gibi “Mekik nerede/biz nerede?”
deseydim.

³³²⁰ Aklımız nerede ki doğuyu batıyı
görsün. Canlara ondan yüz türlü şimşek-
ler çaksın.

³³²¹ Onda, köpüklü denizler gibi med
cezir vardı; cezir/yükseliş sona erdi de ge-
riye med/alçalış kaldı.

³³²² Dokuz bin [altın] borcum var, ama
elimden tutanım yok. [Şehirde] pay edilen
borca karşılık hepsi hepsi yüz dinarım var.

³³²³ Allah, seni çekip aldı, keşmekeş
içinde kaldım. A toprağı güzel! İşte umut-
suzca gidiyorum.

³³²⁴ Özlemle dolu olana bir himmet et, a
yüzü, eli, himmeti kutlu olan!

³³²⁵ Kaynağa, kaynağın aslına geldim,
ama orada su yerine kan buldum.

³³²⁶ Gökyüzü aynı gökyüzü, ama ay ışığı
aynı değil. Irmak aynı ırmak, ama su aynı
su değil.

³³²⁷ İhsan sahipleri yine var, ama o tert-
emiz er nerede? Yıldızlar yine var, ama hani
o güneş?

³³²⁸ Sen Allah’a doğru gittin a saygıdeğer

kişi, bari ben de Allah’a doğru gideyim.

³³²⁹ Hakk’ın huzuru toplanma yeridir,
sancağın dikildiği yerdir, nesillerin/çağla-
rın sığınağıdır. [Allah]: “*Hepsi huzurumu-
za getirilmişlerdir*”⁸² [buyurmuştur].

³³³⁰ Resimler, haberleri olsun olmasın,
ressamın elinde hazır bulunur.

³³³¹ O nişanesi olmayan [Allah] her on-
ları düşünce sayfasına çizip siler.

³³³² Öfkeyi getirir, hoşnutluğu götürür;
cimriliği getirir, cömertliği götürür.

³³³³ Algıladığım şeyler, gece gündüz bir
an bile bu yazılıp siliniş halinden uzak
değildir.

³³³⁴ Testici testiyle uğraşır, testi kendili-
ğinden nasıl genişleyip uzar?

³³³⁵ Tahta, marangozun eline yerleşmiş-
tir. Yoksa nasıl kesilir, nasıl [başka bir tah-
tayla] uyumlu hale gelir?

³³³⁶ Elbise, terzinin elinde olur, yoksa
kendi kendini nasıl söküp diker.

³³³⁷ A sona ulaşan! Kırba, sucunun ya-
nındadır; yoksa kendi kendine nasıl do-
lup boşalır?

³³³⁸ Sen de her an dolup boşalırsın; öyley-
se bil ki O’nun sanat avucunun içindesin.

³³³⁹ Bir gün gözündeki gözbağı kalktı
mı sanat, sanatçıya nasıl da âşık olur gö-
rürsün.

³³⁴⁰ [314b] Gözün var senin, kendi gö-
zünle bak. Bir şeyden haberi olmayan al-
çağın gözüyle bakma.

³³⁴¹ Kulağın var senin, kendi kulağınla
duy. Niye ahmakların kulağına rehin olu-
yorsun?

³³⁴² Taklitsizce bakmayı meslek edin,
hem de kendi aklın için düşün.

Harezmşah'ın -Allah ona rahmet etsin- maiyetiyle gezerken çok nadir bulunan bir at görmesi, padişahın gönlünün o atın güzelliğine ve çevikliğine bağlanması, İmadü'l-mülk'ün o atın sevgisini padişahın gönlünden soğutması, padişahın onun görüşünü kendi sözüne tercih etmesi. Nitekim Hakim [Senâyî] İlâhî-nâme'de şöyle demiştir: *Esir satıcısı kıskanç dilli olursa, bir arşın beze karşılık bir Yusuf'a kavuşursun* Yusuf'un kardeşlerinin kıskançlıkla yaptıkları tellallık yüzünden, onca güzelliği müşterilerin gözünden gizlendi de çirkin görünmeye başladı. “Ona karşı pek rağbetleri yoktu.”⁸³

³³⁴³ Bir beyin soylu bir atı vardı. Sultanın sürüsünde ona denk bir tek at bile yoktu.

³³⁴⁴ Bey, sabahleyin ata binip alayına katıldı. Derken Harezmşah'ın birdenbire o atı gördü.

³³⁴⁵ Atın ihtişamı ve rengi padişahın gözü-nü aldı. Geri dönene kadar gözü atta kaldı.

³³⁴⁶ Hangi uzvuna bakacak olsa, her biri, ötekinden daha güzel görünüyordu.

³³⁴⁷ Çevikliğinden, salınarak gidişinden, alımından başka, Allah ona daha nice nadir özellikler vermişti.

³³⁴⁸ Derken padişahın aklı “Bu nasıl şeydir ki böyle aklımın yolunu vuruyor?” diye düşünmeye başladı.

³³⁴⁹ Benim gözüm dolu, tok ve zenginidir. İki yüz güneşten daha aydıındır.

³³⁵⁰ Padişahların rokları benim katımda piyondur; yarım yamalak bir at, yok yere nasıl [aklımı] çeler?

³³⁵¹ Büyüyü yaratan, bir büyü etmiş olmalı bana; bu, onun çekişi, atın özelliği değil.

³³⁵² Fatiha okudu, epeyce bir lahavle çekti. Ama fatihası gönlündeki derdi çoğalttı.

³³⁵³ Fatiha [hayrı ve şerri] çekip def etmede tektir, ama onu bizzat fatiha bu yana çekiyordu.

³³⁵⁴ Başka türlü görmesi yine onun farklı göstermesinden; başkasının gözden yitip gitmesi de onun uyarışından.

³³⁵⁵ Kesin olarak bildi ki bu çekiş öte

yandan; Allah'ın işi her an nadir bir şey var etmektir.

³³⁵⁶ Allah'ın düzeninden ötürü, sınıanış yurdunda taştan atlara ve ineklere secde edilir.

³³⁵⁷ Kâfire göre putun bir ikincisi yoktur; oysa putta ne güzellik vardır ne ruhaniyet.

³³⁵⁸ Öyleyse o gizliden gizliye çekip duran şey nedir? Bu dünyaya, başka bir âlemden yansıyıp parıldamada o.

³³⁵⁹ Akıl da can da bu yüzünden perde ardındadır; Ben göremiyorum, sen görebiliyorsan haydi gör.

³³⁶⁰ Harezmşah, gezintiden dönünce, devletin ileri gelenleriyle [bu konuda] sırdaş oldu.

³³⁶¹ Bunun üzerine çavuşlara, derhal o atı o evden alıp getirmelerini emretti.

³³⁶² O topluluk ateş gibi oraya yetişti; o dağa benzeyen bey yüne döndü.

³³⁶³ Derdinden, uğradığı zarardan canı ağzına geldi de İmadü'l-mülk'ten başka bir sığınak göremedi.

³³⁶⁴ İmadü'l-mülk, her mazlumun, kederinden ölen herkesin sığındığı bir sancak altıydı.

³³⁶⁵ Ondan daha saygın bir başbuğ yoktu; sultanın nazarında bir peygamberdi adeta.

³³⁶⁶ Tamahkâr değildi, soylu ve dindardı. Riyazet ehliydi, geceleri kalkardı, cö-

mertlikte de bir Hâtem'di.

³³⁶⁷ Görüşü pek kutluydu, tedbirli ve cömertti; her dilekte görüşü denenmişti.

³³⁶⁸ Hem can saçmada cömertti hem de mal. Hilal gibi gayp güneşine talipti o.

³³⁶⁹ Beylikte, garip ve mahpustu adeta; yoksulluk ve sevgi sıfatlarına bürünmüştü.

³³⁷⁰ Her ihtiyaç sahibine karşı baba gibiydi. Sultanın yanında şefaathçiydi, zararları giderirdi.

³³⁷¹ Allah'ın hilmi gibi kötülere örtü olurdu; onun ahlakı insanların aksineydi, onlardan ayırdı.

³³⁷² Pek çok kez tek başına dağlara çıkmıştı da padişah yüz türlü yalvarışla onu vazgeçirmişti.

³³⁷³ Her an yüzlerce suç için şefaathçi olsa, padişahın gözü ondan utanırdı.

³³⁷⁴ O bey, yiğit İmadü'l-mülk'ün yanına gitti, başını açıp yere kapandı.

³³⁷⁵ [315a] Haremimde neyim varsa alsın, her yağmacı varımı yoğumu yağma etsin, dedi.

³³⁷⁶ Şu biricik ata candan bağlıyım ben. Onu alırsa kesinlikle öldüm ben, a hayır-sever!

³³⁷⁷ Bu atı elimden alırsa, kesinlikle biliyorum ki yaşayamam ben.

³³⁷⁸ Madem Allah sana bu yakınlığı vermiş, elini hemen başıma sür ey Mesih!

³³⁷⁹ Kadına, altına, mala mülke sabredebilirim, bunda hilafım yok, yalanım dolanım yok.

³³⁸⁰ Bu hususta bana inanmıyorsan, beni sına, sözümü, davranışımı imtihan et.

³³⁸¹ O İmadü'l-mülk, ağlaya ağlaya, gözlerini sile sile perişan bir padişahın yanına gitti.

³³⁸² Dudaklarını yumup sultanın huzurunda durdu. [İçinden] kulların Rabbine

sırlar söylemedeydi.

³³⁸³ Ayakta durmuş sultanın sırlarını duyuyordu. İçinden de şu düşüncüyü geçiriyordu:

³³⁸⁴ Allahım! Gerçi o genç, eğri bir yola saptı, ama senden başkasına sığınmak yaraşık almaz.

³³⁸⁵ O, kendisi tutsak olan herkesten bir kurtuluş yolu arayıp dursa da, sen sana yakışanı yap, onu muaheze etme.

³³⁸⁶ Çünkü bu halkın hepsi de muhtaçtır; dilenciden padişahına kadar hepsi muhtaç.

³³⁸⁷ Kemal sahibi güneş meydandayken, mumdan, fitilden kılavuzluk istemek,

³³⁸⁸ Güzel yüzlü güneşin varlığına rağmen, mumdan, kandilden ışık ummak,

³³⁸⁹ Hiç kuşku yok ki bizim edebi terk etmemiz demektir. Nimeti küfürdür, hevâ ve hevesten doğan bir iştir.

³³⁹⁰ Ama akılların çoğunluğu, düşünürken yarasa gibidir, karanlığı sever.

³³⁹¹ Yarasa geceleyin bir kurtçuk yer, ama o kurtçuğu da can güneşi besler.

³³⁹² Yarasa geceleyin o kurtçukla sarhoş olsa da, o kurtçuk güneş sayesinde kımıldar olmuştur.

³³⁹³ Işık, kendisinden doğup meydana gelen güneş, kendi düşmanına azık vermektedir.

³³⁹⁴ Ama yarasa olmayan, açık gözleri doğruyu gören, apaydın olan akdoğan,

³³⁹⁵ Yarasa gibi geceleyin beslenip gelişmek istese, güneş onu cezalandırmak için kulağını çeker.

³³⁹⁶ Ona der ki: Diyelim ki o inatçı yarsanın bir illeti var, peki sana ne oluyor?

³³⁹⁷ Sana acılar içinde eziyet ederek kulağını bükeyim de bir yüzünü güneşten çevirme.

Sıddık Yusuf'un -Allah'ın salâtları üzerine olsun- Allah'tan başkasından
yardım dilemesi ve "Beni efendinin yanında an" demesi
yüzünden yedi yıl zindanda kalması

3398 Nitekim Yusuf da bir mahkûmdan,
yalvara yakara, tevazular ede ede,

3399 Yardım istedi, dışarı çıkınca, padişahın yanında işlerin düzene girince,

3400 O Aziz'in tahtının başında beni an da beni de şu hapisten kurtarsın.

3401 Kendisi tutsak olan bir mahkûm, bir başka mahkûmu nasıl kurtarabilir?

3402 Dünya halkının hepsi de zindandadır; şu fani yurtta ölümü bekler dururlar.

3403 Bedeni zindanda, canı Zühal'de olan pek nadir kişi istisnadır ancak.

3404 Yusuf, onu kendisine yardımcı görmesinin cezası olarak yedi yıl zindanda kaldı.

3405 Şeytan, Yusuf'u anmayı onun aklından çıkardı; o sözü onun gönlünden silip attı.

3406 O güzel huylu, işlediği bu günah yüzünden Allah'ın takdiriyle birkaç yıl zindanda kaldı.

3407 [Ona]: Adalet güneşinden ne kusur gördün de yarasa gibi karanlığa düştün?" [denildi].

3408 Kendine gel, deniz ve bulut ne kusur işledi ki kumdan ve seraptan yardım dileniyorsun?

3409 Avam, varsın yarasa gibi gelgeç tabiatlı olsun; senin apaçık gören bir gözün var ya ey Yusuf!

3410 Hadi yarasa kör karanlığa gitti diyelim, peki sultan görmüş doğana ne oluyor?

3411 Usta, çürümüş sopaya dayandı diye, bu suçtan ötürü ona ceza verdi.

3412 Ama o hapislikten dolayı gönlü dertlenmesin diye Yusuf'u kendisiyle meşgul etti.

3413 Allah ona öyle bir ünsiyet ve sarhoş-

luk verdi ki ne zindan kaldı gözünde ne karanlık.

3414 Ana rahminden daha korkunç, sevimsiz, karanlık ve kokuşmuş bir zindan yoktur.

3415 Allah, sana kendine doğru bir pencere açınca, bedeninin her an daha da gelişti.

3416 [315b] O zindanda, kıyas edilemez bir zevk içinde, senin beden ağacından duygular güzelce açıldı.

3417 O rahimden çıkmak sana ağır gelir de rahim ağzından geriye doğru kaçarsın.

3418 Lezzetin yolunu içten bil dışarıdan değil. Köşkler, kaleler aramayı ahmaklık say.

3419 Birisi mescit köşesinde sarhoş ve mutludur, bir başkası bağda bahçede asık suratlı ve mutsuz.

3420 Köşkte bir şey yok; bedenini yık. Define viranede olur a benim beyim.

3421 Görmez misin ki sarhoş, şarap meclisinde yere yıkılıp düştüğü zaman zevk almaktadır.

3422 Ev resimlerle dolu olsa da yık onu. Defineyi ara, defineyle imar et onu.

3423 Düşünce ve hayal nakışlarıyla dolu o evdeki resimler vuslat definesinin üstündeki perde gibidir.

3424 Bu gönülden coşup kaynayan resimler, hazinenin ışığıdır, altın parıltılarıdır.

3425 Bunun gibi, temiz suyun letafetinin yansımasına da suyun üstündeki köpük zerrelere perde olmuştur.

3426 Yine değerli canın letafetine ve coşkusunun üstüne de kişinin bedeni perde çekmiştir.

3427 Öyleyse dillerde dolaşan atasözünü

dinle: “Bize her ne gelirse bizden gelir” a kardeşim.

³⁴²⁸ Bu perde yüzünden, şu köpüğe tapanlar tertemiz sudan iyice uzaklara düşmüşlerdir.

³⁴²⁹ [İmadü'l-mülk]: Ey güneş, senin gibi bir kiblemiz ve imanımız varken, geceye tapıyoruz, yarasalık ediyoruz [dedi].

³⁴³⁰ Bu yarasaları kendine doğru uçar; onları bu yoksulluktan kurtar a yardımı dilenen!

³⁴³¹ Bu genç bu suçla azıtmış, haddi aşmıştır; bana geldi, ama sen onu suçlu tutma.

³⁴³² Bu düşünceler, İmadü'l-mülk'ün içinde ormanlardaki aslanlar gibi coşup kükredir.

³⁴³³ Görünüşte padişahın karşısında durmuştu; ama uçmakta olan canı gayp bahçelerindeydi.

³⁴³⁴ Melekler gibi “elest” ikliminde, her an yeni şarapla sarhoş oluyordu.

³⁴³⁵ İçten içe sevinçli, dışıysa keder doluydu. Mezara benzeyen bedende hoş bir âlem vardı.

³⁴³⁶ O gayplar ve sırlar âleminden neler görünecek diye hayretler içinde bekliyordu.

³⁴³⁷ O sırada çavuşlar, atı çeke çeke Harezmsah'ın huzuruna getirdiler.

³⁴³⁸ Gerçekten de şu gök kubbenin altında, o boyda postta, o koşup seğırtmede bir at yoktu.

³⁴³⁹ Rengi her gözü alıyordu. Merhaba o şimşekten, o aydan doğmuş ata.

³⁴⁴⁰ Ay gibi, Utarit gibi hızlı gidişliydi; sanırsın ki gıdası arpa değil, kasırgaydı.

³⁴⁴¹ Ay bir gecede gökyüzü arsasını dolaır, o yolları kat eder.

³⁴⁴² Ay bir gecede burçları aşıyorken, sen oluyor da miracı inkâr ediyorsun?

³⁴⁴³ O hayret verici tek inci, yüzlerce aya

benzer. Onun bir işaretiyle ay ikiye yarılmıştır.

³⁴⁴⁴ Şaşırtıcı olan şu ki, ayı yarmada gösterdiği hüner, halkın zayıf duygusu ölçüsündeydi.

³⁴⁴⁵ Yoksa nebilerin ve resullerin işi gücü feleklerin ve yılsızların da üstünde ve ötesindedir.

³⁴⁴⁶ Sen de dönen göklerin dışına çık da ondan sonra bu işi gücü seyretmeye dur.

³⁴⁴⁷ Cıvıvlar gibi yumurtanın içindesin sen, havadaki kuşların tespihlerini duymazsın.

³⁴⁴⁸ Mucizeler burada anlatılamaz. Sen atan, Harezmsah'tan ve o maceradan söz et.

³⁴⁴⁹ Allah'ın lütuf güneşi, köpeğe, ata, her neye vurursa, ona Ashab-ı Kehf'in ışığını, gücünü kuvvetini verir.

³⁴⁵⁰ Sonra onun lütfunun parıltısını aynı ve eşit sanma. Taşa da lâ'le de [ayrı ayrı] vurmuştur.

³⁴⁵¹ La'l, ondan hazine elde eder, taşsa sadece sıcaklık ve parlaklık alır.

³⁴⁵² Güneşin duvara vurması, suya ve dalgaya vurması gibi değildir.

³⁴⁵³ O biricik padişah, bir an ata hayran hayran baktı. Ondan sonra yüzünü İmadü'l-mülk'e çevirdi:

³⁴⁵⁴ Ey ulu kişi! Şu at, çok güzel bir at, öyle değil mi? Cennetten sanki bu, yeryüzünden değil, dedi.

³⁴⁵⁵ Bunun üzerine İmadü'l-mülk ona: A padişahım dedi, meyledersen şeytan senin için meleğe döner.

³⁴⁵⁶ Gözünün önüne getirdin de güzel oldu; bu binek pek güzel, pek hoş, pek alımlı ama,

³⁴⁵⁷ Şu başı, bedenine göre pek kusurlu. Başı, sanki öküz başına benziyor.

³⁴⁵⁸ Bu söz, Harezmsah'ın gönlünü etki-

ledi de atı onun gözünde değersiz kılıverdi.

³⁴⁵⁹ [Alışverişte] garaz, aracı ve tarif edici oldu mu, üç arşın bezle bir Yusuf elde edersin.

³⁴⁶⁰ Nitekim canın ayrılık vakti gelip çatmışta şeytan da iman incisine aracılık eder.

³⁴⁶¹ Ahmak, o darlık sırasında imanının çabucak bir ibrik suya satar.

³⁴⁶² [316a] Oysa o bir hayaldir, ibrik değil. O aracının maksadı [imanı] yok etmekten başka bir şey değildir.

³⁴⁶³ Sen şu anda sapasağlam ve semiz olduğun halde, gerçeği bir hayale veriyorsun.

³⁴⁶⁴ Her an bir çocuk gibi madendeki inciye satıyorsun da onunla bir ceviz alıyorsun.

³⁴⁶⁵ Ecel gününün o sıkıntılı anında da işin bu olursa, şaşılmaz artık.

³⁴⁶⁶ Hayalinde, kırılınca çürük olduğu anlaşılan cevize benzeyen bir suret peyda olmuş.

³⁴⁶⁷ O hayal, ilk başta dolunaya benzer, ama sonunda hilâle döner.

³⁴⁶⁸ Eğer sen, sonunu önceden görürsen, o asılsız aldanıştan kurtulursun.

³⁴⁶⁹ Dünya da çürük bir cevizdir a emin kişi! Onu sınamaya kalkma, uzaktan seyret.

³⁴⁷⁰ Padişah o atı hal gözüyle gördü, İmadü'l-mülk ise akıbeti gören gözle.

³⁴⁷¹ Padişahın gözü kaydı da iki arşın [mesafeyi] gördü. Akıbeti görenin gözüyle elli arşın ilerisini.

³⁴⁷² Allah'ın çektiği sürme nasıl bir sürmedir ki can, yüzlerce perde ardından doğru yolu görür.

³⁴⁷³ O ulu kişinin gözü, işin sonuna eş olduğundan, o gözle dünyaya leş dedi.

³⁴⁷⁴ Padişah, şu biricik yergiyle yetindi de gönlünde ata duyduğu sevgi soğuyuverdi.

³⁴⁷⁵ Kendi gözünü bırakıp onun gözünü

tercih etti; kendi aklını bırakıp onun sözünü dinledi.

³⁴⁷⁶ Bu bir bahaneydi, o yegâne hâkim, onun yüzünden padişahın gönlünde [atın sevgisini] soğuttu.

³⁴⁷⁷ Onun güzelliğini karşı gözünün önündeki kapıyı kapattı; zaten o söz arada kapı sesi gibiydi.

³⁴⁷⁸ O sözü padişahın gözüne bir perde yaptı da ay, o perdeden simsiyah göründü.

³⁴⁷⁹ Sözle, afsunla gayp âleminde köşkler yapan mimar, ne de üstün bir mimardır.

³⁴⁸⁰ Sözü, sır köşkünden gelen kapı sesi bil. Ya açılış sesidir bu ya kapanış.

³⁴⁸¹ Kapı sesi hissedilir ama kapı hissini dışındadır, bu söz görünür ama kapı görünmez.

³⁴⁸² Hikmet çengi güzel bir ezgiye başladı mı bak bakalım cennet bahçesinde hangi kapı açıldı.

³⁴⁸³ Kötü sözün sesi duyulunca da bak bakalım cehennemin hangi kapısı açılıyor?

³⁴⁸⁴ Mademki kapısından uzaksın, bari kapının sesini duy. Ne mutlu gözü açılan kimseye!

³⁴⁸⁵ İyilik ettiğinde görürsün ki dirlik ve esenlik içinde yaşamaktasın.

³⁴⁸⁶ Ama bir kusur işleyince, bir kötülük edince, o dirlik ve zevk gizleniyor.

³⁴⁸⁷ Alçakların görüşü yüzünden kendi görüşünü bırakma. Çünkü bu akbabalar seni leşe doğru çekerler.

³⁴⁸⁸ Neden nergis gibi gözlerini yumup “Hey ağabey, haydi, asamı tut, çünkü ben körüm” diyorsun.

³⁴⁸⁹ Yürürken asanı tutmak için seçtiğin kişi, görürsün ki senden daha kör.

³⁴⁹⁰ Sen Allah'ın ipine körcesine yapış; Allah'ın emrinden ve yasağından başka şeye sarılma.

³⁴⁹¹ Nedir Allah'ın ipi? Hevâyı terk etmek. Çünkü bu hevâ, Âd kavmine bir kasisirga kesilmiştir.

³⁴⁹² Halk, hevâ yüzünden zindanda oturmaktadır. Kuşun kanadının bağlı olması hevâ yüzündendir.

³⁴⁹³ Balığın kızgın tavada olması hevâ yüzündendir; namusluların utanca düşmesi hevâ yüzündendir.

³⁴⁹⁴ Şahnenin öfkesinin ateş yalımına dönmesi hevâ yüzündendir. Çarmıh ve idam sehpa korkusu hevâ yüzündendir.

³⁴⁹⁵ Yeryüzünde bedenlerin şahnesini gördün, can hükümlerinin şahnesini de gör.

³⁴⁹⁶ Gayp âleminde ruha işkenceler vardır; ancak [bedenden] kurtulmadıkça o işkenceler gizlidir.

³⁴⁹⁷ Ondan kurtulunca işkenceyi ve azabı görürsün, çünkü zıt, zıddıyla belirir, ortaya çıkar.

³⁴⁹⁸ Kuyuda, kara suyun içinde doğan kimse, ovadaki letafeti, kuyudaki sıkıntıyı ne bilsin?

³⁴⁹⁹ Allah korkusuyla hevâyı bıraktın mı Hakk'ın içimli suyundan bir kadeh verilir sana.

³⁵⁰⁰ Hevâna uyma, o yolu bırak; Hakk'ın huzuruna, Selsebil'e gel.

³⁵⁰¹ Ot gibi hevâyâ boyun eğme; Arş'ın gölgesi, döküntü bir kulübeden daha iyidir.

³⁵⁰² Padişah, "Atı geri götürün, çabuk beni bu zulümden kurtarın" dedi.

³⁵⁰³ Ama içinden: Aslanı, şu öküz kafa-

lıyla aldatma bile diyemedi.

³⁵⁰⁴ Kandırmak için ortaya bir öküz ayağı getiriyorsun, var git; Allah ata öküz boynuzu takmaz.

³⁵⁰⁵ Bu meşhur mimarın sanatı çok uyumludur; atın bedenine öküz uzvu koyar mı hiç?

³⁵⁰⁶ Mimar, bedenleri uyumlu yaratmıştır. Taşınabilir köşkler bina etmiştir.

³⁵⁰⁷ Köşkerin arasına balkonlar çıkarmış, bir taraftan öbür tarafa sarnıçlar açmıştır.

³⁵⁰⁸ İçlerinde ise uçsuz bucaksız bir âlem vardır. Bir çadırın içine bunca alan bulunur.

³⁵⁰⁹ [316b] Bazen Ay'ı bir kâbus gibi gösterir; bazen de kuyunun dibini bahçe olarak gösterir.

³⁵¹⁰ Gönül gözünün yüce Allah'tan dolayı açılıp kapanması, her an bir helâl sihir gösterir.

³⁵¹¹ Bu yüzden Mustafa Allah'tan çirkini çirkin, gerçeği gerçek olarak göstermesini istedi.

³⁵¹² Sayfayı sonuna kadar çevirdiğin zaman pişmanlıktan ıstıraba düşmeyeyim [dedi.]

³⁵¹³ O biricik İmadü'l-mülk'ü de yaptığı hileye, mülkün sahibi [Allah] yönlendirdi.

³⁵¹⁴ Allah'ın hilesi, bütün hilelerin kaynağıdır. Kalp, yüce Allah'ın iki parmağı arasındadır.

³⁵¹⁵ Gönlüne hileyi ve kıyası koyan, hırkanı da ateşe vermeyi bilir.

O aracıyla borçlu yabancı hikâyesine geri dönüş. Onların, o efendinin mezarının başından dönmeleri ve aracının rüyada efendiyi görmesi

³⁵¹⁶ Bu güzel macera pek uzundur. Yabancı, efendinin mezarından geri dönünce,

³⁵¹⁷ Aracı, onu kendi evine götürdü. O yüz

dinarlık mühürlü keseyi ona teslim etti.

³⁵¹⁸ Ona yemek getirdi, hikâyeler anlattı. Umutlandı da gönlünde yüzlerce çiçek açtı.

3519 Güçlükten sonra gelen kolaylığın görmüştü. Yabancıya bunun hikâyesinden söz etti.

3520 Gecenin yarısı geçti. Hikâyeler anlatırken uyku onları can otlağına attı.

3521 Aracı, o kutlu efendiyi geceleyin rüyasında odanın başköşesinde gördü.

3522 Efendi: A tatlı aracı dedi, ne dediysen bir bir işittim.

3523 Ama cevap vermeye iznim yoktu. İşaret gelmeden ağzımı açamam.

3524 Biz, bu nelikten nitelikten haberdar olduk; o yüzden dudaklarımıza mühür vurdular.

3525 Gaybın sırları açığa çıkmasın, dirim ve geçim yok olmasın diye.

3526 Gaflet perdesi tamamen yırtılmasın; mihnet tenceresi yarı çiğ kalmamasın diye.

3527 Biz tümüyle kulağız ama surette kulağız sağır; biz tümüyle sözüz ama dudamız suskun.

3528 Her ne verdiysek, şu anda gördük. Bu dünya perdedir, o dünya ise gerçek.

3529 Şimdi ekme günüdür, saklama günüdür; toprağa tohum saçma günüdür.

3530 Devşirme ve orak sallama zamanıysa, karşılığını alma, ortaya çıkarma günüdür.

Efendinin, kendisine gelmiş olan o dostun borcunu ödeme yollarını rüyada aracıya söylemesi. O güneş definesinin yerini göstermesi. Mirasçılara “*Ne alırsa alsın çok görmesinler, hiçbir şeyi geri almasınlar. O, defineden hiçbir şey almasa veya bir miktarını kabul etmese bile orada bıraksınlar. Kim ne kadar istiyorsa o kadar alsın. Çünkü ben, o gümüşten bana ve yakınlarıma bir buğday tanesini bile geri dönmesin diye Allah’a adaklar adadım*” diye haber yollaması

3531 Şimdi o yeni konuğa yaptığım başış dinle. Onun bana geleceğini görüp duruyordum.

3532 Onun borcundan haberim vardı. Onun için iki üç mücevher hazırlamıştım.

3533 Onun borcuna yeter de artardı bile, yeter ki konuğumun gönlü yaralanmasın.

3534 Onun dokuz bin altın borcu var. Bunun bir kısmıyla borcunu ödesin.

3535 Bunun çoğu artar bile; harcasın, duasında beni de ansın, beni de katsın.

3536 Onu kendi elimle vermek istedim. Ona ayırdığım payı da falanca deftere yazdım.

3537 Ama ecel bana fırsat vermedi ki ona o Aden incisini gizlice vereyim.

3538 Lalleri ve yakutları, onun borcu için bir kaba koydum; üstünde de adı yazılı.

3539 Onu falanca kemerin altına gömdüm; ben o dostun üzüntüsünü önceden çektim.

3540 Onların değerini padişahlardan başkası bilmez. Satarken dikkat et de seni aldatmasınlar.

3541 [317a] Onu satarken aldanmaktan korkarsan, peygamberin öğrettiği gibi üç güne kadar muhayyer olarak sat.

3542 Onun kesata uğrayacağından korkup fiyatını indirme; çünkü onun revacı hiçbir zaman azalmaz.

3543 Vârislerime de benden selam söyle; bu vasiyeti inceden inceye anlat onlara.

3544 O altının çokluğuna kapılmasınlar. Ağır-dan almadan o konuğun önüne koysunlar.

3545 “Bu kadar fazlasını istemem” derse, “Al, dilediğine ver” desinler.

3546 Ben verdiğimden bir zerresini bile geri almam. Süt memeye döner mi hiç?

3547 Peygamberin dediği gibi: “Verdiğini geri alan, köpek gibi kusmuşunu yemiştir olur.”

3548 O, “Altın bana gerekmez” kapıyı kaparsa, o bağış kapısının önüne döksünler.

3549 Oradan kim geçerse o altından alsın. İhlaslı kimselerin hediyesi geri çevrilmez.

3550 O defineyi, iki yıldan beri onun için sakladım; ululuk sahibi Allah’a adaklar adadım.

3551 Ondan bir şey almaya kalkışanlar, yirmi kat fazlasıyla zarara uğrarlar.

3552 Ruhumu incitecek olurlarsa, onlara hemen yüzlerce mihnet kapısı açılır.

3553 Allah’tan, hakkı, müstahak olana ulaştırmasını gönülden umuyorum.

3554 Ona iki konudan daha söz etti; ama ben onları anlatmak için ağzımı açmayacağım.

3555 O iki konu varsın sır olarak gizli kalsın da Mesnevi o kadar uzamasın.

3556 [Aracı] parmaklarını şıklatarak uykudan sıçradı; bazen gazel söylüyordu, bazen ağıt yakıyordu.

3557 Konuk: “Ey aracı, hangi sevdalarda-sın ki böyle sarhoş ve hoş bir halde kalkı-verdin?” dedi.

3558 Dün gece rüyada ne gördün ki şeh-re ve ovaya sığmıyorsun a yücelik sahibi!

3559 Filin, rüyada Hindistan’ı mı gördün de dostların halkasından ürktün?

3560 Sevimli, güzel bir rüya gördüm, gönlümde bir güneş gördüm, dedi.

3561 Rüyamda, o uyanık adamı, o [Hakk’ı] görmek için can vermiş efendi-yi gördüm.

3562 Rüyamda, dilekleri yerine getiren efendi-yi gördüm; bir iş olduğunda binler-ce adama bedel olanı gördüm.

3563 Sarhoş, kendinden geçmiş halde böyle sayıp anlatıyordu; derken sarhoşluk

aklını fikrini başından aldı.

3564 Evin ortasına uzanıp düştü. Kalabalık bir topluluk etrafına toplandı.

3565 Kendine gelince: A güzellik denizi, a kendinden geçişe akıllar koyan, dedi.

3566 Uyanıklığın içine uykuyu koydun; gönülsüzlüğe gönül alıcılığı bağladın.

3567 Yoksulluk zilletinde zenginliği gizlersin, yoksulluk zincirine ikbal gerdanlığı bağlarsın.

3568 Zıt, zıddın içinde gizli, orada yerleşik; ateş de yakıcı suda yerleşik.

3569 Bahçe, Nemrut’un ateşinin içinde yer almada; gelirler, bağışlarla, harcamalarla ortaya çıkmada.

3570 Kurtuluş padişahı Mustafa bu yüzden: “*Ey nimet sahipleri, cömertlik kazanç-tır*” dedi.

3571 Mal, sadaka vermekle asla eksilmez. Gerçekten de hayırlar ne güzel vesiledir.

3572 Altının coşup artması zekâtandır; kötülükten ve çirkinlikten korunma namazdandır.

3573 O zekâtın senin kesenin bekçisidir; o namazın da kurtlara karşı sana çobandır.

3574 Tatlı meyve; dalda ve yaprakta gizli-dir. Ebedî hayat, ölümün içindedir.

3575 Gübre, bir yolla toprağa gıda kesil-miş, o gıdayla yerden meyve bitmiştir.

3576 Yoklukta varlık gizlenmiştir, secde edenin hamurunda secde edilen vardır.

3577 Demirle taş dıştan karanlıktır. Ama iç âlemi [aydınlatan] bir ışıktır, bir kandildir.

3578 Bir korkuda binlerce emniyet saklıdır; göz karasında nice aydınlıklar var.

3579 Beden öküzünün içinde bir şehzade vardır. Defineyi de harabe yere koymuşundur.

3580 Böylece ihtiyar eşek, yani iblis, o nefis [defineden] kaçır da öküzü görür, padişahı değil.

Üç oğluna “*Bu yolculukta benim ülkelerimden falan yeri şöyle düzene sokun, filan yere şöyle naipler atayın, ama Allah aşkına filan kaleye gitmeyin*” diye vasiyet eden bir padişahın hikâyesi

³⁵⁸¹ Bir padişah vardı, padişahın da üç oğlu. Üçü de anlayış ve görüş sahibiydi.

³⁵⁸² Her biri, cömertlikte, savaşta, şanda ve şevkette ötekinden daha övgüye değerdi.

³⁵⁸³ [317b] Şehzadeler toplu halde padişahın önünde durmuşlardı; üç mum gibi padişahın iki gözünün nuruydular.

³⁵⁸⁴ O babanın beden ağacı, gizli bir yol-la oğlun iki gözünden su alır.

³⁵⁸⁵ Böylece bu kaynağın suyu oğuldan ana babanın, bahçelerine gider.

³⁵⁸⁶ Ana babanın bağı bahçesi tazelenir, göz pınarları bu iki gözden akmaya başlar.

³⁵⁸⁷ Kaynağa hastalık yüzünden bir halel

gelirse, o ağacın dalları ve yaprakları kurur.

³⁵⁸⁸ Ağacın kuruluşu, artık oğullarından su emmediğini açıkça ortaya koyar.

³⁵⁸⁹ A gafiller, bunun gibi sizin canınıza bağlanmış olan nice gizli su arkları vardır.

³⁵⁹⁰ Yerden ve gökten nice mayalar çekip almıştır da bedeninin semirmiştir.

³⁵⁹¹ Ama bu eğretidir; pek sıkıştırmamak gerek onu; eline geçeni de bırakmak gerek.

³⁵⁹² Vehhâb olan Allah’tan gelen “Ben üfledim” [işaretine bak]; ruha bak sen, ötekilerin hepsi boştur.

³⁵⁹³ Cana nispetle boş diyorum; onu sağlamca yaratana nispetle değil.

Ârifin ebedî hayat kaynağından yardım dilemesi, vefasız su kaynaklarından yardım istemek ve çekip almaktan uzak durması. Bunun alameti şu aldanış yurdundan uzaklaşmaktadır. Çünkü insan o kaynakların yardımına güvenirse kalıcı ve sürekli olan kaynağı istemede gevşeklik gösterir.

³⁵⁹⁴ Sana canın içinde bir iş gerek, çünkü eğreti şeylerden sana bir kapı açılmaz.

³⁵⁹⁵ Evin içinde olan bir su kaynağı, dışarıdan gelen ırmaktan daha iyidir.

³⁵⁹⁶ Ne mutludur, ne güzeldir seni başka arklardan kurtaran, eşyanın aslı olan o ark!

³⁵⁹⁷ Sen yüzlerce kaynaktan içecekler çekersin; o yüz kaynaktan ne kadar azalacak olsa senin hoşluğun da o kadar azalır.

³⁵⁹⁸ İçeriden ulu bir pınar coşup kaydadı mı başka pınarları gözlemeye ihtiyacın kalmaz.

³⁵⁹⁹ Gözünün aydınlığı suyla çamurdan oldu mu bu aydınlığın sana vereceği şey ancak gönül derdidir.

³⁶⁰⁰ Kaleye dışarıdan gelen su, güvenlik zamanında artar durur.

³⁶⁰¹ Ama düşman, onları kanlarında boğmak için o suyun etrafına çöreklediğinde,

³⁶⁰² O askerler, kaledelikler o suya güvenmesinler diye dışarıdan gelen suyu keser.

³⁶⁰³ İşte o zaman, içerideki acı su, dışarıdaki yüzlerce tatlı ırmaktan daha iyidir.

³⁶⁰⁴ Sebepleri kesenle ölüm ordusu, kış gibi dalları ve yaprakları kesmek için gelir.

³⁶⁰⁵ Artık dünyada bahar da onlara yardımcı olmaz, sadece candaki sevgilinin yüzünün baharı yardım eder.

³⁶⁰⁶ Bu yüzden toprağa “aldanış yurdu” lakabı verildi; çünkü göçme gününde ayağını çekiverir.

³⁶⁰⁷ Bundan önce, sağa sola koşardı; senin derdini ben alırım derdi, ama bir şey almadı.

³⁶⁰⁸ Üzüntü zamanında sana derdi ki: Bela senden uzak olsun, onunla aranda on dağ bulunsun.

³⁶⁰⁹ Ama sıkıntı ordusu gelince sesini kesti; artık ben seni görmüştüm bile demiyor.

³⁶¹⁰ Allah, şeytan hakkında böyle bir örnek verdi: Seni hilelerle savaşa sokar.

³⁶¹¹ Sana yardım edeceğim, ben seninle-yim, tehlikelerde senin önünde ben koşacağım der.

³⁶¹² Ok ve mızrak atılırken sana siper olacağım; darlık zamanında sığınacağın yer olacağım.

³⁶¹³ Senin sürçtüğün yerde canımı sana feda edeceğim. Sen Rüstem'sin, aslansın, haydi, erkek gibi davran.

³⁶¹⁴ O hileler, düzenler ve kurnazlıklar çu-valı, bu kandırmacalarla onu küfre sokar.

³⁶¹⁵ Ama [insan] adımını atıp hendeğe düşünce, kahkahalarla gülerek ağzını açar.

³⁶¹⁶ “Hey gelsene, umudum sende” deyince, ona: “Git git, ben senden bıkmışım” der.

³⁶¹⁷ Sen Allah'ın adaletinden korkmadın, oysa ben korkarım. İki elini de çek benden.

³⁶¹⁸ [318a] Allah: “O zaten iyilikten ayrılmışken, sen bu hilelerle nasıl kurtulacaksın?” der.

³⁶¹⁹ Hesap gününde, bunu yapanın da yüzü karadır, buna uğratılanın da. İkisi de taş eş olacaktır.

³⁶²⁰ Yolu kesilen de yolu kesen de, hüküm ve adalet bakımından uzaklık kuyusundadır, ne de kötü bir yerdedir.

³⁶²¹ Ahmak da onu azdıran yol kesici de kurtulmaktan başarıya ulaşmaktan umudu kesmelidir.

³⁶²² Eşek de eşekçide çamurdadır burada. Burada gaflet içindedirler, oradaysa batacaklar.

³⁶²³ Sadece onda vazgeçenler, hazandan geçip lütuf baharına girerler.

³⁶²⁴ Tövbe ederler, Allah da tövbeyi kabul eder. Onun emrini tutarlar, O ne güzel emir sahibidir.

³⁶²⁵ Pişmanlıkla inlemeye durdular mı Arş bile suçluların iniltisinden titrer.

³⁶²⁶ Ananın yavrusunun üstüne titrediği gibi titrer; ellerinden tutup yukarılara çeker.

³⁶²⁷ Allah, sizi aldanmaktan kurtardı, işte lütuf bahçeleri, işte bağışlayıcı Rab, der.

³⁶²⁸ Bundan böyle ebedi azığınız ve rızkınız Hakk'ın havasında gelir, oluktan değil.

³⁶²⁹ Deniz, araçları kıskandığı için susuz kişi, balık gibi kırbayı bıraktı.

**Şehzadelerin padişahla vedalaştıktan sonra babalarının
ülkelerinden gitmeleri ve padişahın veda zamanı
vasiyetini tekrar etmesi**

³⁶³⁰ Her üç oğul da yolculuk gereklerine uygun olarak babalarının ülkelerine doğru yola çıktı.

³⁶³¹ Divan ve geçim işlerini düzenlemek üzere oradaki şehirleri ve kaleleri dolaşıcaklardı.

³⁶³² Padişahın elini öpüp vedalaştılar. Ken-

disine itaat edilen padişah onlara dedi ki:

³⁶³³ Gönlünüz nereyi çekerse oraya gidin. Allah'a emanet olun. Elinizi kolunuza sallayarak gidin.

³⁶³⁴ Ama Huşrubâ (akıl kapan) adındaki kale hariç [oraya gitmeyin]. Orası külah sahiplerine bile elbiselerini dar eder.

³⁶³⁵ Allah aşkına, o resimlerle dolu (Zâtü's-suver) kaleden uzak durun, tehlikeden korunun.

³⁶³⁶ Burçlarının önü, arkası, tavanı, tabanı tamamen resimlerle, nakışlarla, suretlerle doludur.

³⁶³⁷ Yusuf, istemeden onlara baksın diye, tıpkı resimlerle dolu Züleyha'nın odası gibi.

³⁶³⁸ Yusuf, ona doğru bakmadığı için evi resimlerle doldurmuştu o düzenbaz.

³⁶³⁹ Böylece o güzel yüzlü [Yusuf], hangi yana baksa, istemeksizin onun yüzünü görüyordu.

³⁶⁴⁰ O tek Allah, gözleri aydın olanlar için altı yönü âyetlerine mazhar kıldı.

³⁶⁴¹ Böylelikle baktıkları her hayvanda, her bitkide, Rabbani güzelliğin bahçelerinden gıdalanırlar.

³⁶⁴² Bunun için o orduya şöyle buyurdu: *"Nereye dönersiniz dönün orada Allah'ın yüzü vardır"*⁸⁴.

³⁶⁴³ Susuzken bir bardak su içseniz, suyun içinde Hakk'ı görürsünüz.

³⁶⁴⁴ A göz sahibi! Âşık olmayan, suyun içinde sadece kendi suretini görür.

³⁶⁴⁵ Âşığın sureti O'nda yok olursa, söyle bakalım, şimdi suda kimi görür?

³⁶⁴⁶ [Âşıklar] Kıskanç Allah'ın sanatından, ayın suda görüldüğü gibi, hurilerin yüzünde Hakk'ın güzelliğini görürler.

³⁶⁴⁷ O'nun kıskançlığı âşık ve sâdık kişiyedir; kıskançlığı, şeytana, hayvanlara karşı değildir.

³⁶⁴⁸ Şeytan bile âşık olacak olsa topu kapar, bir Cebrail olur, o şeytanlık ölür.

³⁶⁴⁹ *"Şeytan, Müslüman oldu"*⁸⁵ sözünün [anlamı] orada belirir. Bir Yezit, O'nun lütfuyla Bayezit olur.

³⁶⁵⁰ Bu sözün sonu yok a topluluk! Kendinize gelin, yüzlerinizi o kaleden sakının.

³⁶⁵¹ Sakın hevesiniz yolunuzu kesmesin, yoksa sonsuza dek kötülüğe düşersiniz.

³⁶⁵² Tehlikeden sakınmak farzdır; siz benden bu garazsız sözü bir dinleyin.

³⁶⁵³ Kurtuluş aramada keskin akıl daha iyidir. Belâ pususundan sakınmak daha iyidir.

³⁶⁵⁴ O baba bu sözleri söylemeseydi, o kaleden sakının demeseydi,

³⁶⁵⁵ O kaleye ordularının yolu düşmezdi; o yana doğru bir arzuları olmazdı.

³⁶⁵⁶ Çünkü o kale meçhul bir kaleydi, terk edilmiş bir yerdeydi; başka kalelerden ve yollardan uzaktaydı.

³⁶⁵⁷ Fakat babaları gitmeyin deyince bu sözden bir hevese, bir hayale kapıldılar.

³⁶⁵⁸ Onları oradan men edince, o söz yüzünden gönülleri hevese kapıldı, hayal semtine düştü.

³⁶⁵⁹ Bu men ediş yüzünden, o kalenin içyüzünü araştırmak gerek diye gönüllerinde bir istek uyandı.

³⁶⁶⁰ Kim men edilen şeyden geri durur ki? Çünkü insan men edildiği şeye düşkündür.

³⁶⁶¹ [318b] Yasaklamak, takva ehli için uzaklaşmak demektir. Ama yasaklamak, hevâ heves ehli için kışkırtıcıdır.

³⁶⁶² Bundan dolayı pek çok toplum azıtır; yine bundan dolayı uyanık gönüller hidayete erer.

³⁶⁶³ Alışkın güvercin kamıştan ürker mi hiç? Bilakis o kamıştan havadaki güvercinler ürker.

³⁶⁶⁴ Bunun üzerine [babalarına]: Hizmetlerde bulunuruz, duyduk itaat ettik sözüne uyarız, dediler.

³⁶⁶⁵ Senin fermanından yüz çevirmeyiz; senin ihsanından gaffet etmek küfürdür.

³⁶⁶⁶ Ama kendilerine güvendiklerinden “inşallah” demekten ve Allah’ı tespih etmekten uzaktılar.

³⁶⁶⁷ İnşallah demek, ihtiyata sarılmak Mesnevi’nin başında anlatılmıştı.

³⁶⁶⁸ Yüz tane kitap da olsa, o bir bölümden başka bir şey değildir. Yüz yönden maksat mihraptan başkası değildir.

³⁶⁶⁹ Bu yolların varıp çıkacağı yer tek bir evdir. Şu binlerce başak bir tek tohumdandır.

³⁶⁷⁰ Türlü türlü yüz binlerce yiyeceğin hepsi değer bakımından aynı şeydir.

³⁶⁷¹ Birisinden tamamıyla doydun mu, gönlün elli çeşit yemekten soğur gider.

³⁶⁷² Sen açlık halindeyken şaşı gördün, bir olanı yüz binlerce gördün.

³⁶⁷³ Hani o cariyenin hastalığını, tabipleri, anlayıştaki kusurlarını anlatmıştık.

³⁶⁷⁴ O tabipler yularsız at gibiydiler, biniciden habersiz ve nasipsizdiler.

³⁶⁷⁵ Ağızları, gem yüzünden yara doluydu; tırnakları yürümekten yaralanmıştı.

³⁶⁷⁶ Ama “İşte sırtımızda çevik, ustalıklar gösteren bir binici var” [diyemiyorlardı], bundan haberleri yoktu.

³⁶⁷⁷ Başımızdaki döngünlük bu gemden değil; murat sahibi binicinin gemi çekişinden başka bir şey değil.

³⁶⁷⁸ Biz gülün peşinde bağlara bahçelere gittik; bize gül göründü o, meğerse dikenmiş.

³⁶⁷⁹ Hiçbirisi, akıl edip de boğazımızı kim tekmeliyor demdi.

³⁶⁸⁰ O tabipler sebebe o denli kul köle olmuşlardı ki Allah’ın hilesine karşı gözleri perdeliydi.

³⁶⁸¹ Bir ahıra öküz bağlasan, sonra da öküzün yerinde bir eşek bulsan,

³⁶⁸² Uykudaymış gibi, bilmezmiş gibi, “Bu işi gizlice yapan kim?” diye araştırmaman eşekliktendir.

³⁶⁸³ “Bunları değiştiren kim, hani ortada yok, yoksa gökte mi acaba?” bile demiyorsun?

³⁶⁸⁴ Oku sağa doğru fırlattın, ama gördün mü okun sola doğru gitti.

³⁶⁸⁵ Avlanmak için bir ceylana doğru at sürdün de kendini domuza av ettin.

³⁶⁸⁶ Kâr elde etme peşinde biriktirmeye koştun; ama kâr edemedi hapse düştün.

³⁶⁸⁷ Başkalarına kuyular kazdın ama kendini oraya düşmüş olarak buldun.

³⁶⁸⁸ Allah seni sebeplerle muradına erdirmediginde neden sebep hakkında kötü zanna kapılmadın?

³⁶⁸⁹ Nice kimse, bir kazançla hakan olmuştur; bir başkası da o kazanç yüzünden çırılçıplak kalmıştır.

³⁶⁹⁰ Nice kimse, kadın alarak Karun oldu. Nice kimse de kadın alarak borca girdi.

³⁶⁹¹ Demek ki sebep, eşeğin kuyruğu gibi döner durur. Sebebe az dayansan daha iyi olur.

³⁶⁹² Sebebe sarılsan bile, cesaretle sarılma ona; çünkü altında nice gizli afetler vardır.

³⁶⁹³ Bu ihtiyat ve sakınma inşallah’ın sırrıdır. Çünkü bu kader, eşeği keçi gösterir.

³⁶⁹⁴ [Kaderin] gözünü bağladığı kimse, güçlü de olsa şaşılığundan iki gözüne eşek keçi görünür.

³⁶⁹⁵ Gözleri döndüren Allah olunca, [söyle bakalım] gönlü ve düşünceleri döndüren kimdir?

³⁶⁹⁶ Sen kuyuyu güzel bir ev gibi görürsün, tuzağı da zarif bir yem gibi.

³⁶⁹⁷ Sofistailik değildir bu, Allah’ın değiştirip döndürmesidir. Gerçeklerin nereden olduğunu böylece gösterir.

³⁶⁹⁸ Gerçekleri inkâr eden, tamamen bir hayal peşinde dolanmaktadır.

³⁶⁹⁹ Ama demez ki: Hayal sanmak da senin için bir hayaldir. Gözünü ovuştur da bak.

Padişahın oğullarının “İnsan men edildiği şeye karşı düşkündür” sözü hükmünce
men edildikleri kaleye gitmeleri

Biz kulluğumuzu gösterdik ama senin kötü huyun, kul satın almayı bilemedi.

Babalarının onca vasiyetlerini ve öğütlerini ayaklar altına aldılar da bela
çukuruna düştüler. Kınayıcı nefisleri onlara: “Size bir uyarıcı gelmedi mi?³⁷⁰⁶”

diyor, [319a] onlar da ağlayarak pişmanlık içinde:

“İşitseydik ya da akıl etseydik cehennemlik olmazdık³⁷⁷” diyorlardı.

³⁷⁰⁰ Bu sözün sonu yok. O topluluk, o kaleye doğru yola koyuldu.

³⁷⁰¹ Yasaklanan buğday başağına yaklaşılar. Muhlislerin tavlasından çıktılar.

³⁷⁰² Men ediş ve yasaklayış yüzünden daha da kızışıp başlarını o kaleye doğru çevirdiler.

³⁷⁰³ O seçkin padişahın dediğinin inadına, sabırları tüketip yakan Huşrubâ kalesine vardılar.

³⁷⁰⁴ Öğütleri kabul eden akla rağmen, gündüzden vazgeçip kapkaranlık geceye girdiler.

³⁷⁰⁵ O resimlerle dolu güzel kalenin denize doğru beş, karaya doğru da beş kapısı vardı.

³⁷⁰⁶ Bunlardan beşi, duyular gibi renge ve kokuya doğruydu; beşi de içteki duyular gibi sırları aramadaydı.

³⁷⁰⁷ O binlerce resimden, nakıştan ve suretten dolayı, hoş ve kararsız bir halde o yana bu yana gidiyorlardı.

³⁷⁰⁸ Bu suret kadehleriyle pek sarhoş olma da put yontan, puta tapan birine dönme.

³⁷⁰⁹ Suret kadehlerinden geç, durma orada; şarap kadehtedir, ama kadehten değildir.

³⁷¹⁰ Ağzını şaraplar bahşedene doğru kocaman aç ki şarap geldiğinde kadeh küçük gelmesin.

³⁷¹¹ Ey Âdem, benim gönlü bağlayan

manamı ara, buğdayın kabuğunu ve suretini terk et.

³⁷¹² Kum, Halil’e un kesildikten sonra bil ki buğdayın değeri yoktur, a akıllım!

³⁷¹³ Suret, suretsizden var olur, meydana gelir. Nasıl ki dumanda ateşten doğar.

³⁷¹⁴ Surete bürünenin hasletindeki en küçük kusuru, sürekli gördüğünde ondan usanmandır.

³⁷¹⁵ Suretsizlik, mutlak bir hayrete düşürür seni. Yüzlerce çeşit alet, aletsizlikten doğmuştur.

³⁷¹⁶ [Allah] bir el olmadan boyuna eller dokur. O canlar canı, insan suret verir.

³⁷¹⁷ Öyle ki gönülde ayrılıktan ve kavuşmaktan çeşit çeşit hayaller dokunur.

³⁷¹⁸ Eseri yapan, esere benzer mi hiç? Bağırıp feryat etmek zarar benzer mi hiç?

³⁷¹⁹ Ağlayışın sureti vardır, zararına sureti yok. İnsan zarar yüzünden ellerini dişler, ama zararın eli yoktur.

³⁷²⁰ A delil isteyen, bu örnek uygun bir örnek değil; ama anlatma hilesinde sadece naçiz bir çaba bu.

³⁷²¹ Suretsiz yaratış, bir suret eker de, duygularla, uzuvlarla beden ortaya çıkar.

³⁷²² O suret, ona nasıl uygun olacaksa, bedeniyi kötü o hale koyar.

³⁷²³ Nimet suretiyse, kişi şükreder; mihnat suretiyse sabreder.

³⁷²⁴ Bir acıma suretiyse yücelir. Bir yara suretiyle ağlayıp inler.

3725 Bir şehir suretiyle sefere çıkar; bir ok suretiyle ona karşı kalkan tutar.

3726 Güzellerin suretiyse eğlenip neşelenir; gayb suretiyse yalnızlığa dalar.

3727 İhtiyaç sureti, kişiyi kazanca yöneltir; kol gücü sureti gasp etmeye.

3728 İnsanı çeşitli hayallerle bir işe çağıran bu suretlerin haddi hesabın, sayının dışındadır.

3729 Sonsuz inançların ve mesleklerin tümü, düşünce suretlerinin gölgesidir.

3730 Damın üstünde güzel bir topluluk durmuştur ama sen her birinin gölgesini yer de gör.

3731 Düşüncenin de sureti yüksek damın üstündedir; eylemse gölge gibi varlıklarda görünür.

3732 Eylem varlıkta görünür, düşünceyse gizlidir; ama etki ve ulaşma bakımından ikisi de birdir.

3733 Eğlence meclisindeki zevk kadehinden meydana gelen suretin faydası kendinden geçip bayılmaktır.

3734 Erkekle kadının oynaşıp cima etme suretinin faydası, birleşme sırasındaki kendinden geçiştir.

3735 Nimet olan ekmek ve tuz suretinin faydası, o suretsiz güç kuvvettir.

3736 Savaşta kılıçla kalkan suretinin faydası, suretsizdir, yani zaferdir.

3737 Medresenin, not tutmanın suretleri, bilgiyle birleşince dürülür gider.

3738 Mademki bu suretler, sureti olmayanın kuludur; öyleyse nimet sahibini neden inkâr ediyorlar.

3739 Bu suretler, sureti olmayandan var olur; öyleyse kendini yaratana karşı bu inkârı nedendir?

3740 Ama o inkâr da bizzat ondan mey-

dana gelir. Bu iş onun aksinden başka bir şey değildir.

3741 Her mekândaki duvarın ve tavanın suretini, mimarın düşüncesinin gölgesi bil.

3742 Gerçi düşünce zamanında taş, tahta ve kerpiç ortada yoktur ya.

3743 Mutlak fail bil ki suretsiz olandır; suret, onun elindeki alete benzer.

3744 O suretsiz olan, zaman zaman yokluk gaybından keremiyle suretleri meydana çıkarır.

3745 [319b] Böylece her suret, olgunluk, güzellik ve güç bakımından ondan yarım alır.

3746 Suretsiz olan tekrar yüzünü gizleyince, suretler renk ve koku dilenmek için gelirler.

3747 Bir suretin, başka bir suretten olgunluk istemesi, sapıklığın ta kendisidir.

3748 Öyleyse kendi ihtiyacını neden bir başka muhtaca arz ediyorsun a cevhersiz!

3749 Suretler kul olduğuna göre, [Allah'a] suret deme. Onu suret sanma, onu bir şeye benzetmeye çalışma.

3750 Onu, yalvarıp yakarıştta, kendini yok etmede ara. Çünkü düşünceden suretlerden başka bir şey meydana gelmez.

3751 Suretinde başka bir şeyle üstün olamıyorsan, sensiz meydana gelen suret daha iyi.

3752 Ey yolcu, seni gittiğin şehrin suretine, suretsiz bir zevk çeker götürür.

3753 Demek ki gerçekte ta mekânsızlığa dek gidersin. Çünkü hoşluk zamandan ve mekândan ayrıdır, başkadır.

3754 Kendisine gittiğin dostun suretine, dostluğu nedeniyle gidersin.

3755 Maksudında haberin olmasa da gerçekte suretsiz olana doğru gitmektesin.

3756 Demek ki gerçekte her şeyin mabudu Haktır. Çünkü yollara bir zevk uğruna çıkılır.

3757 Ama bazısı yüzünü kuyruğa doğru çevirmiştir. Asıl olan baştır, ama başı kaybetmiştir.

3758 Ama o baş, bu yol yitirmiş azgınların önünde; başın hakkını kuyruk yolundan vermede.

3759 O, bu ihsanı baştan görür, öteki kuyruktan. Bir başka topluluksa ayağı da başı da kaybetmiştir.

3760 Her şey kayboldu mu her şeyi bulurlar. Kendilerini küçük görerek küll'e doğru koşarlar.

Onların Zatü's-suver kalesindeki köşkte Çin padişahının kızının yüzünün resmini görmeleri ve her üçünün birden kendilerinden geçip âşık olmaları ve "Bu kimin resmi?" diye araştırmaları

3761 Bu sözün sonu yok. O topluluk, güzel ve alımlı bir resim gördü.

3762 Bundan daha güzelini görmüşlerdi, bunun yüzünden derin bir denize daldılar.

3763 Çünkü afyon onlara bu kâse içinde sunulmuştu. Kâseler ortada, ama afyon gizliydi.

3764 Huşrubâ kalesi etkisini gösterdi. Her üçünü de bela kuyusuna attı.

3765 Gamze oku, gönüllere yaysız olarak saplandı. Ey amansız, elaman, elaman!

3766 Taştan suretler nesilleri/çağları yakıtı. Onların ellerine ve gönüllerine bir ateş saldı.

3767 Bir de ruh sahibi olsa nasıl olurdu acaba? Fitnesi her an bir başka şekilde olurdu.

3768 O resmin aşkı şehzadelerin gönüllerine nasıl da mızrak gibi battı.

3769 Her biri bulut gibi gözyaşları yağıdırıyor, ellerini ısırp evvahlar olsun diyordu.

3770 Bizim şimdi gördüğümüzü padişah ilk başta gördü. O eşsiz kişi nice yeminler verdirmişti bize.

3771 Bize işin sonundan haber verdikleri için peygamberlerin üstümüzde çok hakkı vardır.

3772 Bu ektiğinden dikenden başka bir şey bitmez; bu yana doğru uçarsan uçacak yer bulamazsın.

3773 Tohumu benden al ki ürün versin. Benim kanadıyla uç da ok, o yana gitsin.

3774 Sen onun [varlığının] zorunlu olduğunu bilmezsin, ama öyledir. Sonunda sen de zorunlu olduğunu söylersin

3775 O, sen'dir, ama sana ait olan bir sen değil bu. Çünkü [bu sen], sonunda senden çıkıp ayrılacağını bilir.

3776 Sonraki senlik, seni uyarıp ilk başta ki senliğe kavuşturmak için gelmiştir.

3777 Senin senliğin bir başkasında saklıdır. Kul köle olayım ben kendisini böyle görene.

3778 Gencin aynada gördüğünü, ihtiyar, ondan önce kerpiçte görür.

3779 Padişahımızın emrinden dışarı çıktık. Babamızın yardımlarına karşı düşmanlık ettik.

3780 Padişahın sözünü, onun eşsiz yardımlarını hafife aldık.

3781 İşte hepimiz hendeğe düştük. Savaşmadan belâlar içinde öldük, yaralandık.

3782 Kendi aklımıza ve bilgimize dayandık da karşımıza bu belâ çıktı.

3783 Kendimizi veremli bir hasta gibi, hastalıksız ve hür zannettik.

3784 Bağlanıp av olduktan sonra, gizli hastalık şimdi çıktı ortaya.

³⁷⁸⁵ Kılavuzun gölgesi Hakk'ı anmaktan daha iyidir. Bir kanaat, yüzlerce tabak yemekten daha hayırlıdır.

³⁷⁸⁶ Gören göz, üç yüz sopadan daha iyidir. Çünkü mücevheri taştan ayırt eden gözdür.

³⁷⁸⁷ [320a] Gamlara batıp "Acaba bu dünyada kimin resmi?" diye araştırmaya başladılar.

³⁷⁸⁸ Epeyce araştırdıktan sonra, bu işin sırrını yolda basiretli bir şeyh çözüverdi.

³⁷⁸⁹ Ama kulak yoluyla değil, aksine akıl vahyiyle; sırlar onun önünde örtüsüzdü.

³⁷⁹⁰ Ülker yıldızının bile kıskandığı bu resim, Çin padişahının kızının resmidir, dedi.

³⁷⁹¹ O, can gibi, cenin gibi gizlidir. Bir perde ardında, evvanda saklıdır o.

³⁷⁹² Onun yanına ne erkek girebilir ne

kadın. Padişah, onu fitnelerden korumak için saklamıştır.

³⁷⁹³ Padişah onun adını bile kıskanır. Damının üstünden kuş bile uçmaz.

³⁷⁹⁴ Eyvahlar olsun böyle sevdaya düşen gönle. Kimsede sevdanın böylesi olmasın.

³⁷⁹⁵ Bilgisizlik tohumunu ekenin, o öğütleri değersiz ve hafif görenin cezası budur işte.

³⁷⁹⁶ Ben işimi kendi aklımla görürüm diye kendi görüşüne güvendi.

³⁷⁹⁷ Oysa o yardımın yarım zerresi, aklın tedbirindeki üç yüz ihtiyattan daha yeğdir.

³⁷⁹⁸ Kendi hileni terk et a beyim. Ayağını [Allah'ın] yardımının önüne at da bir güzel öl.

³⁷⁹⁹ Bu işler sayılı hilelerle olacak şeyler değil. Sen ölmedikçe bu hilelerden sana fayda yok.

Buharalı Sadr-ı Cihan'ın hikâyesi. Kendisinden diliyle istekte bulunan onun herkesi kapsayan esirgememiş sadakasından mahrum olurdu. Yoksul bir bilgin, unutkanlık, aşırı hırs ve acele yüzünden kalabalık arasında ondan diliyle sadaka istedi. Sadr-ı Cihan yüzünü ondan çevirdi. O adam her gün yeni bir hileye başvuruyordu. Kendisini bazen çarşaf altında bir kadına çeviriyor, bazen yüzünü gözünü kapatıp kör ediyordu. Ama Sadr-ı Cihan onu tanıyordu.

³⁸⁰⁰ Buhara'daki o ulu efendinin âdeti, istek sahiplerine güzel muamele etmekte.

³⁸⁰¹ Bağışı çok, ihsanı sayısızdı. Geceye dek cömertliğinden altın saçardı.

³⁸⁰² Kâğıt parçalarına altın sarardı. Sağ olduğu sürece cömertlikler eder dururdu.

³⁸⁰³ Güneş gibiydi, ışıktan aldığı geri veren tertemiz ay gibiydi.

³⁸⁰⁴ Toprağa altın bağışlayan kimdir? Güneş. O yüzden altın madende, define harabededir.

³⁸⁰⁵ Hiçbir ümmet ondan nasipsiz kalmasın diye her sabah bir topluluğa bağışta bulunurdu.

³⁸⁰⁶ Bir gün derde, sıkıntıya uğramışlara

ihsanlar eder; ertesi gün dullara karşı cömertlikler ederdi.

³⁸⁰⁷ Bir başka gün de yoksul Alevilerle uğraş sahibi yoksul fakihlere.

³⁸⁰⁸ Bir başka gün halkın eli boş olanlarına, daha başka bir gün de borca yakalanmışlara.

³⁸⁰⁹ Tek şartı, hiç kimsenin ağzını açıp kendisinden altın istememesiydi.

³⁸¹⁰ Müflisler, yolunun üstünde duvar gibi suskun halde dururlardı.

³⁸¹¹ Kim ağzıyla bir şey isteyecek olsa, bu suç yüzünden bir habbe mal alamazdı ondan.

³⁸¹² Onun yasası "Sizden kim susarsa

kurtulur”du. Kesesi de tabağı da suskunlar içindir.

³⁸¹³ Tesadüf bu ya, bir gün ihtiyarın biri: Bana zekât ver, açlığa eş oldum, dedi.

³⁸¹⁴ İhtiyarı men etti; ama ihtiyar işi sıkı tuttu. İnsanlar adamın gayretine şaşırıp kaldılar.

³⁸¹⁵ [Sadr-ı Cihan]: Sen ne utanmaz bir ihtiyarsın a babacığım, dedi. İhtiyar: Sen benden daha yüzüzsün, dedi.

³⁸¹⁶ Bu dünyayı yedin, aç gözlülüğünden öte dünyayı da bu dünyayla birlikte kazanmak istiyorsun.

³⁸¹⁷ Sadr-ı Cihan’ın güleceği geldi, o ihtiyara mal verdi. İhtiyar o çokça malı bir başına kaptı götürdü.

³⁸¹⁸ O ihtiyardan başka hiçbir istek sahibi ondan ne zerre kadar altın gördü ne de para.

³⁸¹⁹ Fakihlerin sırasının olduğu gündü. Fakihin biri hırısından birdenbire feryat etmeye başladı.

³⁸²⁰ Ne kadar ağlayıp inlediye de fayda etmedi. Her türlü sözü söyledi, hiç yararı yoktu.

³⁸²¹ Ertesi gün ayağını bir bezle sardı; derde düşmüş topluluğun arasında bitkin bir halde durdu.

³⁸²² Ayağı kırılmış sansınlar diye sağdan soldan bacağına tahtalar bağladı.

³⁸²³ [Sadr-ı Cihan] onu görünce tanıdı, yine bir şey vermedi. Bir başka gün yüzünü bir kumaş parçasıyla örttü.

³⁸²⁴ [320b] O muhterem zat, onu yine tanıdı. Konuşup söyleme suçundan hiçbir şey vermedi.

³⁸²⁵ Yüz türlü hileye başvurup aciz kalınca, kadınlar gibi başına bir çarşaf çekti.

³⁸²⁶ Dulların arasına girip oturdu; başını öne eğdi, ellerini sakladı.

³⁸²⁷ Yine onu tanıyıp sadaka vermedi. Bu mahrum kalış yüzünden fakihin gönlü yandı.

³⁸²⁸ Sabah erkenden bir kefenciye gitti. “Beni bir keçeğe sarıp yolun üstüne koy” dedi.

³⁸²⁹ Ağzını hiç açma, otur, Sadr-ı Cihan oradan geçerken seyrete.

³⁸³⁰ Ola ki görür de ölü zanneder, kefen parası olsun diye altın atar.

³⁸³¹ Ne verirse yarısını sana veririm. O para gözleyici kefenci de aynen öyle yaptı.

³⁸³² Onu keçeğe sarıp yol üstüne koydu. Sadrı Cihan’ın yolu oraya düştü.

³⁸³³ Keçenin üstüne [birkaç] altın attı. Fakih, aceleyle elini dışarı çıkardı.

³⁸³⁴ O kefenci, [sadakayı] kapmasın, o on gönüllü adam kendisinden gizlemesin diye [böyle yaptı].

³⁸³⁵ Ölü, keçenin altından elini uzattı. Elinin ardından alt yandan başını da çıkardı.

³⁸³⁶ Sadr-ı Cihan’a: “A bana kerem kapılarını kapayan, nasıl aldım ama!” dedi.

³⁸³⁷ [Sadr-ı Cihan]: A inatçı, dedi, almasına aldın, ama ölmeden benden hiçbir ihsana ulaşamadın.

³⁸³⁸ “Ölmeden önce ölünüz”ün sırrı budur. Çünkü ölümden sonra ganimetler elde edilir.

³⁸³⁹ Ölmekten başka hiçbir marifet, Allah’a karşı bir işe yaramaz a düzebaz.

³⁸⁴⁰ Bir yardım, yüz türlü çabadan yeğdir; çünkü çalışıp çabalamada yüz türlü fesada uğrama korkusu vardır.

³⁸⁴¹ O yardım da ölmeye bağlıdır. Güvenilir kişiler bu yolu denediler.

³⁸⁴² Hatta ölüm de onun yardımı olmadan gelmez. Aman ha, aman ha, yardım-sız hiçbir yerde durma.

³⁸⁴³ O yardım zümründür, bu ihtiyar da yılan. Zümrüt olmadan yılan kör olur mu hiç?

Biri köse biri tüysüz olan iki kardeşin hikâyesi. Bir gece bir bekâr evinde uyudular. Tüysüz olan, arkasına kerpiçler yığdı. Derken birisi niyeti bozup o kerpiçleri dikkatlice ve yavaşça onun arkasından aldı. Çocuk uyandı. “O kerpiçler nerede? Nereye götürdün? Niye götürdün?” diye çıkıştı. O da: “Peki sen o kerpiçleri niye koydun?” dedi.

3844 Bir köseyle bir tüysüz bir meclise geldiler. Şehirlerinde bir toplantı vardı.

3845 O seçkin topluluk bir şeylerle meşgul oldu; gündüz geçti, gecenin üçte birlik vakti de geçti.

3846 O iki kişi o bekâr evinden gitmediler. Bekçi korkusuyla o tarafta uyudular.

3847 Kösenin çenesinde dört tel kıl vardı; ama yüzü, dolunay gibiydi.

3848 Tüysüz çocuğun yüzü çirkindi. Arkasına yirmi kerpiç koydu.

3849 Geceleyin oğlancının biri, kalabalıkta niyeti bozdu. İştahlanarak kerpiçleri başka bir yana aktardı.

3850 Elini ona değince çocuk yerinde fırladı. “Hey, sen de kimsin, a köpeğe tapan?” dedi.

3851 Adam: “Bu otuz tane kerpici niye yığdın buraya?” dedi. Oğlan: “Asıl sen otuz kerpici nasıl aldın?” dedi.

3852 Hasta bir çocuğum, zayıflığımdan şuraya bir yatak yaptım, dedi.

3853 “Hastalıktan yana sıkıntın varsa niye bir hastaneye gitmedin?” dedi.

3854 Müşfik bir tabibin evine gitseydin de seni hastalığından kurtarsaydı ya!

3855 İyi de ben bir yere gidebiliyor muyum ki? Ben nereye varsam belaya uğruyorum, dedi.

3856 Senin gibi zındığın, pislüğün, dinsizin biri canavar gibi başını önüme uzatıyor.

3857 En iyi bir yer olan tekkede bile bir an olsun emniyet görmedim ben.

3858 Bir avuç obur, gözleri şehvet dolu

bir halde, elleriyle hayalarını sıkarak karşıma geçiyorlar.

3859 Namuslu olan bile alttan alta, göz ucuyla bakıp aletini sıvazlıyor.

3860 Tekke böyle olursa, halkın pazarı, nasıl olur? Eşek sürüsüyle ham adamların meclisi ne haldedir kim bilir?

3861 Eşek nerede, namusla takva nerede? Eşek çekinmeyi, korkmayı, ricayı ne bilsin

3862 [321a] Akıl kadın için de erkek için de emniyet ve adalet ister, ama akıl nerede?

3863 Ben kadınların yanına kaçıp gitsem, Yusuf gibi fitneye düşerim.

3864 Yusuf kadın yüzünden zindana ve eziyete düştü. Beni elli kere darağacına çekerler.

3865 O kadınlar cahilliklerinden bana satırlar da erkekleri canıma kast ederler.

3866 Ne erkeklerden çarem var, ne kadınlardan. Ne yapayım, en onlardanım, ne bunlardan.

3867 Bunun üzerine çocuk köseye bakıp: O, şu iki tane kılla üzüntüden uzak, dedi.

3868 Kerpiçten de, kerpiç kavgasından da, senin gibi anasını satan çirkin ve kaba bir heriften de rahat.

3869 Çenedeki üç dört kıl, gösteriş bakımından kışın etrafındaki otuz kerpiçten daha hayırlı.

3870 [Allah'ın] zerre kadar yardımının gölgesi, ibadete düşkün olanın binlerce ibadetinden daha iyi.

3871 Çünkü şeytan kulluk kerpiciyi çeker alır, iki yüz kerpiç olsa yine kendine bir yol bulur.

³⁸⁷² [Her yanın] kerpiçle dolu olsa da onu sen koymuşsundur. Halbuki o iki üç tel kıl, o yanın vergisidir.

³⁸⁷³ Gerçekte o kılların her biri bir dağdır. Çünkü o, padişahların padişahının ihsanının güvence mektubudur.

³⁸⁷⁴ Bir kapıya yüz kilit vursan da serse-
rinin biri hepsini kırar.

³⁸⁷⁵ Ama bir şahne bir kapının üstüne mumdan bir mühür vursa, pehlivanların bile gönlü korkar ondan.

³⁸⁷⁶ O dağa benzeyen iki içi tel yardım kılı, yüzlerdeki ışık gibi [kötülüğe] set çeker.

³⁸⁷⁷ A güzel yaratılışlı! Kerpiç koyma, ama yine de çirkin şeytandan emin olarak yatma.

³⁸⁷⁸ Git de o keremden iki tel kıl elde et. Onda sonra güven içinde uyu, gam çekme.

³⁸⁷⁹ Âlimin uykusu ibadetten yeğdir; ama insanı uyandıran ilim olursa.

³⁸⁸⁰ Yüzücünün, yüzerken hareketsiz durması, aceminin el ayak çırpmasından iyidir.

³⁸⁸¹ Acemi, elini ayağını çırtıkça batır; oysa yüzücü direk gibi hareketsizce yüzer gider.

³⁸⁸² İlim, ucu bucağı, kıyısı olmayan bir denizdir. İlme talip olan da denizlerdeki dalgıç.

³⁸⁸³ Ömrü binlerce yıl olsa, arayıp durmaya duymaz o.

³⁸⁸⁴ Allah elçisi anlatırken şöyle dedi: İşte şu iki haris doymak bilmez”.

Mustafa'nın -Allah'ın salâtı ona olsun- şu hadisinin yorumu hakkında: “*Şu iki haris doymak bilmez: Dünyayı isteyenle ilmi isteyen.*” Bu ilim, dünya ilminden başka bir ilim olmalıdır ki iki bölüme ayrılsın. Çünkü dünya ilmi de dünyadır. Eğer böyle olursa, “*Dünyayı isteyenle dünyayı isteyen*” şeklinde tekrar olmuş olur. Ayrım olmaz. Bunun anlatılması

³⁸⁸⁵ Dünyayı ve onun faydalarını isteyen, ilmi ve onun tedbirlerini isteyen...

³⁸⁸⁶ Eğer bu ayrıma dikkat edecek olursan, bu ilim dünyadan başkadır a

babacığım.

³⁸⁸⁷ Dünyadan başka ne olabilir? Ahiret. Seni buradan koparıp ayıran, sana kılavuzluk eden ahiret.

Üç şehzadenin o olaya tedbir bulmak için tartışması

³⁸⁸⁸ Fitneye düşen o üç kişi birbirlerine döndüler. Üçünün de sıkıntısı, derdi, hüznü birdi.

³⁸⁸⁹ Üçü de aynı düşünceye, aynı sevdaya eş olmuştu. Üçü de aynı dertten ve illetten hastaydı.

³⁸⁹⁰ Suskunken üçünün de içinden aynı

şey geçiyordu. Konuşurken üçünün de delili aynıydı.

³⁸⁹¹ Hepsi bir zaman gözyaşı döktüler, musibet sofrasının başında kanlar saçtılar.

³⁸⁹² Üçü birden bir zaman tütsü kabı gibi gönül ateşiyle yanıp soluk aldılar.

Büyük kardeşin konuşması

³⁸⁹³ O büyük olan dedi ki: A hayırlı kardeşler, başkalarına öğüt verirken pek erkekle değil miydik biz?

³⁸⁹⁴ Maiyetimizden kim bize beladan, yoksulluktan, korkudan, depremden şikâyet etse,

³⁸⁹⁵ Hepimiz, sıkıntıdan dolayı ağlama, sabret, çünkü sabır genişliğin anahtarıdır, demez miydik?

³⁸⁹⁶ Bu sabır anahtarına şimdi ne oldu? Acaba o kanun kalktı mı, ne oldu?

³⁸⁹⁷ [321b] Kargaşa anında ateşteki altın gibi güzelce gülün diyen biz değil miydik?

³⁸⁹⁸ Savaşın en kızışık zamanında orduya “Sakın renginiz atmasın” derdik ya.

³⁸⁹⁹ Atların ayaklarının altı kesik başlardan geçilmediği sırada,

³⁹⁰⁰ Ordumuza seslenerek, haydi haydi diyerek, mızrak gibi kahrederek ilerleyin demez miydik?

³⁹⁰¹ Bütün âleme sabrı biz gösterdik. Çünkü sabır, gönül kandili ve ışıdır.

³⁹⁰² Şimdi sıra bizde, niye sersemledik böyle? Niçin çirkin kadınlar gibi çarşafa girdik?

³⁹⁰³ A herkesi kızıştıran gönül! Kendini kızıştır, kendinden utan.

³⁹⁰⁴ A herkese öğüt veren dil! Şimdi sıra sana geldi, ne diye sustun?

³⁹⁰⁵ Ey akıl! Nerde senin şekerler çiğne-

yen öğüdün? Şimdi senin çağın, ne oldu hayhuylarına?

³⁹⁰⁶ Ey gönülden yüzlerce perişanlığı gideren, şimdi sıra sana geldi, oynat sakalını.

³⁹⁰⁷ Namertlikten sakalını oynatmazsan, bundan önce de kendi sakalına güldün, kendini maskara etti demektir.

³⁹⁰⁸ Başkalarına öğüt verirken, hayhaylar ederken, kendi üzüntünde neden kadınlar gibi vay vay ediyorsun?

³⁹⁰⁹ Başkalarının derdine dermandın, dert şimdi sana konuk gelince susuverdin.

³⁹¹⁰ Askere bağırıyordu senin işin, bağır sana, sesin niye kısıldı?

³⁹¹¹ Elli yıldır akılla dokuduğun kumaştan bir kaftan yap da giy.

³⁹¹² Nağmenle dostlarının kulakları hoştu; elini dışarı çıkar da kendi kulağını çek.

³⁹¹³ Sen daima baştın, kendini kuyruk yapma da elini, ayağını, sakalını, bıyığını kaybetme.

³⁹¹⁴ Şu yaygı üstündeki oyun senin oyunun, kendini kıvama getir, sevin, neşelen.

Bir bilgini zorla eğlence meclisine getirip oturtan padişahın zikri. Sâki, bilgine şarap sunup kadehi onun önüne tutunca bilgin yüzünü çevirip surat astı ve taşkınlık etmeye başladı. Padişah sâkiye “Onu kıvama getir” dedi. Sâki de onun başına birkaç kez vurup şarabı içirdi.

³⁹¹⁵ Padişahın biri, bir eğlence meclisinde iyice sarhoş olmuştu. [O sırada] oradan bir fakih geçiyordu.

³⁹¹⁶ [Padişah]: *Onu buraya getirip kendisine yakut renkli şaraptan içirin*, diye işaret etti.

³⁹¹⁷ Böylece onu zorla padişahın yanına getirdiler. Mecliste yılan zehri gibi surat asıp oturdu.

³⁹¹⁸ [Sâki] ona şarap sundu. O ise öfkeyle reddedip şahtan da sâkiden de gözlerini çevirdi.

³⁹¹⁹ [Dedi ki]: *Ömrümde şarap içmedim. Saf zehir bana şaraptan daha hoş gelir.*

³⁹²⁰ *Haydi, bana şarap yerine zehir verin de beni kendimden de sizden de kurtarın.*

³⁹²¹ Şarap içmeyip kavgaya başladı. [Böylece o,] meclise ölüm ve dert gibi ağır geldi.

³⁹²² Tıpkı nefisle, su ve balçık ehlinin dünyada gönül sahipleriyle [bir arada] oturması gibi.

³⁹²³ Hak, seçilmişleri, hürlerin “İçtikle-ri”⁸⁸ şaraptan kesinlikle yoksun bırakmaz.

³⁹²⁴ [Seçilmişler] yoksunlara kadeh sunarlar da duyular onda sözden başka bir şey bulamaz.

³⁹²⁵ [Yoksun kişi] onların irşadından yüz çevirir. Çünkü onların verdiklerini gözle göremez.

³⁹²⁶ Kulaklarından boğazlarına yol ol- saydı, nasihatın sırrı içlerine girerdi.

³⁹²⁷ Oysa onun canı nur değil, bütünüyle ateştir. Kim yanan ateşe kabuktan başka bir şey atar ki?

³⁹²⁸ Öz dışarıda kalıp sözün kabuğu [mideye] gitti. Mide, kabukla nasıl ısınıp doysun?

³⁹²⁹ Cehennem ateşi kabuktan başkasını yakmaz. Ateşin hiç bir öze işi yoktur.

³⁹³⁰ Ateşin alevi öze vurursa, bil ki pişirmek içindir, yakmak için değil.

³⁹³¹ Hak hikmet sahibi oldukça bil ki bu kural geçmişte de gelecekte de yürürlüktedir.

³⁹³² Güzel öze kabuklar O'nun tarafından bağışlanır. Öyleyse özü nasıl yakar? Bu O'ndan uzaktır!

³⁹³³ [Hak] inayetiyle onun başına vurursa kırmızı şarabı içme iştahı gelir.

³⁹³⁴ Vurmazsa, ağzı kapalı kalır; tıpkı şu padişahların içki ve eğlencelerinden [uzak] fakih gibi.

³⁹³⁵ [322a] Padişah, sâkisine: *A güzel huylu*, dedi, *ne susarsın? [Şarap] ver de onu coştur, haydi!*

³⁹³⁶ Her akla gizli bir hükmeden vardır, o, dilediğini tedbiriyle baştan çıkarır.

³⁹³⁷ Doğudan doğan güneş ve onun aydınlatışı, onun zincirine esirler gibi bağlıdır.

³⁹³⁸ Feleğin beynine yarım efsun okuduğunda felek anında dönmeye başlar.

³⁹³⁹ Başka bir akla egemen olan aklın ustalığı da ondandır; tavla ustası odur.

³⁹⁴⁰ [Sâki, fakihin] başına birkaç sille vurup, *al*, dedi; [o da] sille korkusuyla o derdi içiverdi.

³⁹⁴¹ Sarhoş olup bir bahçe gibi şenlenip güleçleştirdi; nedimliğe başlayıp latifeler, şakalar yaptı.

³⁹⁴² Sarhoş halde neşeyle parmak şıklatarak su dökmek için helâya doğru gitti.

³⁹⁴³ Helâda şahın halayıklarından olan pek güzel, ay gibi bir cariyeye vardı.

³⁹⁴⁴ Onu görünce [fakihin] ağzı açık kaldı; akıl gitti de zulmeden beden kaldı.

³⁹⁴⁵ Ömürlerdir bekâr ve iştiağ içindeydi. [Üstelik] sarhoştur. Hemen cariyeye iki elle yapıştı.

³⁹⁴⁶ Kız çok çırpınıp feryat ettiyse de onunla başa edemedi; yararı yoktu.

³⁹⁴⁷ Birleşme vaktinde erkeğin elinde kadın, ekmekçinin elindeki hamur gibidir.

³⁹⁴⁸ [Ekmekçi] kimi zaman yumuşak, kimi zaman sertçe yoğurup yumru altında hamuru şakırdadır.

³⁹⁴⁹ Kimi zaman bir tahta üzereni açıp yayar, kimi zaman da yuvarlayıp topak yapar.

³⁹⁵⁰ Hamura kimi zaman su, kimi zaman da tuz döker. [Sonra da] tandır ve ateşle onu sınar.

³⁹⁵¹ Tâlip ile matlup da işte böyle birbirine sarılır. Mağlup ile galip, bu oyunun içindedir.

³⁹⁵² Bu oyun sadece karı koca arasında değildir. Her âşıkla maşukta da bu oyun vardır.

³⁹⁵³ Ezelî varlıkla sonradan olma varlık ve cevherle arazda da Vîs ile Râmin gibi bir sarılış zorunludur.

³⁹⁵⁴ Fakat her birinin oyunu başka renktedir. Her birinin sarılışı farklı bir anlayıştan kaynaklanır.

³⁹⁵⁵ Ey koca, karına kötü davranma, diye [burada sadece] örnek olarak karı kocadan söz edildi.

³⁹⁵⁶ Yenge, gerdek gecesinde onun elini senin eline güzelce emanet etmedi mi?

³⁹⁵⁷ A güvenilir kişi, senin ona yaptığın iyiliği ve kötülüğü Allah da sana yapar.

³⁹⁵⁸ Kısacası burada kendinde olmadığından, fakihte ne iffet kaldı ne de zahitlik.

³⁹⁵⁹ Fakih, o huri kızının üzerine atıldı. Onun ateşi o pamuğa düştü.

³⁹⁶⁰ Can cana kavuştu, bedenler birbirini kavradı. Baş kesilmiş iki kuş gibi çırpınıyorlardı.

³⁹⁶¹ Ne şarabı, ne padişahı, ne aslanı? Ne hayâsı, ne dini, ne kaygısı, ne can korkusu?

³⁹⁶² Gözleri bir şey görmez olmuştu. Burada artık ne Hasan belliydi, ne de Hüseyin.

³⁹⁶³ Uzun zaman geçmişti, [Fakih] bir türlü dönmemişti. Şah haddinden fazla beklemişti.

³⁹⁶⁴ Şah, ne olup bittiğini görmek için gelince orada kıyametler koptuğunu gördü.

³⁹⁶⁵ Fakih, korkusundan fırlayıp eğlence meclisine giderek hemen şarap kadehini kaptı.

³⁹⁶⁶ Şah ise cehennem gibi kızıp öfkelenmiş, kötü fiil işleyen çiftin kanına susamıştı.

³⁹⁶⁷ Fakih, onun yüzünün öfke ve gazap dolu; zehir kadehi gibi acı ve öldürücü olduğunu görünce,

³⁹⁶⁸ Sâkiye, *dostum*, diye seslendi, *şaşkın*

şaşkın ne oturuyorsun? [Şarap] ver de onu neşelendir.

³⁹⁶⁹ [Bu sözden dolayı] şah gülmeye başlayıp, *ey ulu kişi*, dedi, *neşelendim, o kız senindir.*

³⁹⁷⁰ Ben padişahım, hak ve adalettir işim; cömertliğimin dosta verdiğiinden yiyip içerim.

³⁹⁷¹ Kendimin şerbet gibi [zevkle] içmediği şeyi nasıl eşime dostuma ve sana içirebilirim?

³⁹⁷² Ben, kendi özel soframda yediğimden yediririm kullarıma.

³⁹⁷³ Ben kullarıma kendi yediğim çiğ ya da pişmiş yiyeceklerden yediririm.

³⁹⁷⁴ Ben kürk ve atlas olarak ne giyersen, adamlarıma da çul değil, ondan giydiririm.

³⁹⁷⁵ [Ben] “*Onlara giydiğinizden giydirin*” diyen faziletli Peygamber’den utanırım.

³⁹⁷⁶ Mustafa, oğullarına şu vasiyeti etmiştir: “*Elinizin altındakilere kendi yediğinizden yedirin.*”

³⁹⁷⁷ Başkalarını çok neşelendirdin ve sabretmede [onları] yetkinleştirip istekli kıldın.

³⁹⁷⁸ Yiğitlikle kendini de neşelendir; sabır düşünen aklı kendine önder eyle.

³⁹⁷⁹ Sabrın kılavuzluğu sana kanat olunca can arş ile kürsünün⁸⁹ zirvesine çıkar.

³⁹⁸⁰ İşte bak, sabrı Burak olup Mustafa’yı gök katmanlarının üstüne götürmüştür.

[322b] Şehzadelerin tartışmasının ve olayın sona ermesinin ardından imkân ölçüsünde amaca yaklaşmak için sevgiliye doğru Çin ülkesinin yolunu tutmaları. Kavuşma yolu kapalı olsa bile imkân ölçüsünde [sevgiliye] yaklaşmak övülesi bir şeydir.

³⁹⁸¹ Bunu söyleyip hemen yola koyuldular. Dostum, ne olduysa o anda oldu.

³⁹⁸² Sabrı seçerek doğrulardan oldular. Ondandır Çin’e doğru yola koyuldular.

3983 Ana babalarını ve memleketlerini bırakıp gizli sevgilinin yolunu tuttular.

3984 Aşkları onları tıpkı İbrahim Edhem gibi iradesiz ve fakir etti.

3985 Ya da İbrahim Peygamber gibi esrik bir halde kendilerini ateşe attılar.

3986 Ya da çok sabırlı ulu İsmail gibi, aşkın ve aşk hançerinin önüne boyun uzattılar.

Arap padişahı İmrü'l-Kays'ın hikâyesi: İmrü'l-Kays çok güzel yüzlü ve [güzellikte] zamanın Yusuf'u olup Arap kadınları onun için ölürlerd. "*Dur da sevgiliyi ve yurdunu anarak ağlayayım*" [diyen] şair tabiatlı biriydi. Bütün kadınlar onu canla başla isterken onun gazel söyleyip ağlayışı niçindi? Yoksa bütün bunların toprak levhalara resmedilmiş yüzler olduğunu anlamış mıydı? Sonunda işte bu İmrü'l-Kays'a bir haller oldu da gece yarısı ülkesiyle çocuklarından kaçtı ve bir hırkayla kendini gizleyerek ülkelerden münezzeh olanı bulmak için oradan başka bir ülkeye gitti. "*Allah, rahmetini dilediğine tahsis eder*⁹⁰."

3987 Aşk, İmrü'l-Kays'ı dudağı kuru halde ülkesinden ve Arap topraklarından alıp götürdü.

3988 Sonunda Tebük'e gelmiş kerpiç döküyordu. Krala, onun krallardan biri olduğunu söylediler.

3989 İmrü'l-Kays, çalışmak için buraya gelmiş. Aşka av olmuş, kerpiç döküyor.

3990 Kral gece kalkıp İmrü'l-Kays'ın yanına gelerek ona dedi ki: *Ey güzel yüzlü melik,*

3991 *Sen vaktin Yusuf'usun. İki saltanatın da tam. Memleketler de güzellik de sana boyun eğmiş.*

3992 *Erkekler kılıcın sayesinde sana kul olmuş. Kadınlarsa bulutla örtülmemiş ay yüzüne köledir.*

3993 *Yanımızda olman bizim için bah-tiyarlıktır. Canımız sana kavuşmakla yüz can oldu.*

3994 *Ey himmetiyle saltanatlar terk eden! Hem ben, hem de ülkem sana köledir.*

3995 [Kral] epey felsefe yaptı. O ise suskundu. Ansızın sırrın örtüsünü açtı.

3996 [İmrü'l-Kays] kralın kulağına aşk ve derde dair ne söyledi de onu da kendi gibi avare kıldı [bilinmez].

3997 [Kral] elinden tutup onunla arkadaş oldu. [Artık] kral da tahttan ve [saltanat] kemerinden hazzetmez oldu.

3998 Bu iki padişah, uzak ülkelere gitti. Aşk, bu günahı ilk kez işlemiyordu.

3999 [Aşk] büyüklere bal, çocuklara süt gibidir. Aşk, son anda yüklenip gemileri batıran yüktür.

4000 Bu ikisinden başka nice sayısız kralı da aşkları saltanat ve hanedandan etmiştir.

4001 Bu üç şehzadenin canı da Çin dolaylarında kuşlar gibi yem yer olmuştu.

4002 Ağızlarını açık içlerindeki söylemeye cesaretleri yoktu. Çünkü [içlerindeki] ciddi ve önemli bir sırdı.

4003 Aşk, öfkeyle okun yayını gerdiği zaman, yüz binlerce can [sadece] bir para eder.

4004 Zaten aşk öfkesiz ve neşeliyken bile her an gözünü kırpmadan öldürme huyuna sahiptir.

4005 Aşk, hoşnut olduğu an bile böyledir. Onun öfkeli haline ilişkin ne söyleyeyim?

4006 Bu aşkın ve bu aşk kılıcının öldürdüğü aşk aslanına can çayırı feda olsun.

4007 [323a] Bu öldürülme, binlerce hayattan iyidir. Saltanatlar bu köleliğe feda olsun.

4008 [Şehzadeler] birbirlerine yüz korku ve ihtiyatla, alçak sesle ve kinayeyle sırlarını söylüyorlardı.

4009 Sırta Allah'tan başka mahrem yoktur. Âhın gökten başka soluktaşı yoktur.

4010 Onların, aralarında haberleşmek için bir takım ıstılahları vardı.

4011 Avam da bu kuşdilinden [bir şeyler] öğrenip ihtişam ve seçkinlik elde etmiştir.

4012 [Avamın söylediği] o söz, kuş ötüşünün dışyüzüdür. Ham kişi, kuşların halinden habersizdir.

4013 Kuşdilini bilecek Süleyman nerde? Şeytan krallığı ele geçirse de yabancısıdır.

4014 Şeytan, Süleyman'a benzeyerek [tahta] geçti. Onun hile ilmi vardır, ama onda "Bize öğretildi"¹ [ilmi] yoktur.

4015 Süleyman ilahî neşeye sahip olduğundan, kuşdili ona "Bize öğretildi"² [- hükmünden] geldi.

4016 Sen bunu havada uçan kuş diye anlarsın. Çünkü ledün kuşlarını görmedin.

4017 Kafdağı'nın öte yanında Simurgların yeri vardır. Her hayalin oraya erişmesi imkânsızdır.

4018 Ancak tesadüfen gören hayal başka. Gördükten sonra yine ayrılık olur.

4019 Bu kesin bir ayrılık değil, maslahat için ayrılıktır. Çünkü bu hal, her türlü ayrılıktan güvendedir.

4020 O ruhanî bedeninin kalıcı olması için güneş bir anlığına kardan çekilir.

4021 Kendi canın için onlardan iyilik dile. Sakın onların sözünden ıstılah çalma.

4022 Züleyha, üzerlik otundan öd ağacına varıncaya dek her şeyin adını Yusuf koymuştu.

4023 [Züleyha] onun adını [başka] adlar arasına gizlemiş, mahrem olanlaraysa bu sırrı söylemişti.

4024 [Züleyha] "Mum ateşten yumuşadı" dediğinde bu, "Yar bize güler yüz gösterdi" demekti.

4025 "Ay doğdu, bakın" ya da "Söğüt dalı yeşerdi" dediyse,

4026 "Yapraklar ne güzel kıvıldıyor" ya da "Üzerlik ne güzel yanıyor" dediyse,

4027 "Gül bülbüle sır söyledi" ya da "Şah, sevgilinin sırrını söyledi" dediyse,

4028 "Bahtım ne uğurlu" ya da "Eğlence düzenleyin" dediyse,

4029 "Sucu su getirdi" ya da "Güneş doğdu" dediyse,

4030 "Dün akşam bir kazan [yemek] pişirdiler" ya da "Yemekler güzel pişti" dediyse,

4031 "Ekmekler tuzsuz" ya da "Felek tersine dönüyor" dediyse,

4032 "Başıma ağrı girdi" ya da "Başımın ağrısı iyileşti" dediyse,

4033 Övdüyse, onunla bir arada demekti. Yerdüyse, ondan ayrı demekti.

4034 Yüz binlerce adı bir araya getirdiğinde onun amacı ve istediği Yusuf'tu.

4035 Açken Yusuf'un adını söyleyince doyar, onun kadehiyle sarhoş olurdu.

4036 Susuzluğu onun adıyla dinerdi. Yusuf'un adı manevî bir şerbet olurdu.

4037 Bir derdi olsa, o yüce ad sayesinde derdi anında iyileşirdi.

4038 Soğuk zamanlarda onun adı bir kürk olurdu. Aşkta sevgilinin adı işte bunu yapar.

4039 Avam, her zaman [Allah'ın] pak adını anar, ama [bu anış] aşk ile olmayınca etkili olmaz.

4040 İsa'nın O'nun adıyla yaptığı, İsa için kendi adıyla da gerçekleşir olmuştu.

4041 Can, Hak ile birleşince onu anmak bunu anmak, bunu anmak onu anmak demektir.

⁴⁰⁴² Kendinden arınıp sevgilinin aşkıyla dolmuştu. Zaten testiden ancak içindeki sızar.

⁴⁰⁴³ Gülüş, vuslat safranı kokusu verir. Ağlamaysa uzaklık soğanı kokusu verir.

⁴⁰⁴⁴ Herkesin gönlünde yüz arzu vardır. Aşk ve sevgi yolu bu değildir.

⁴⁰⁴⁵ Yâr, aşk için gündüz güneşidir. Güneş, o yüz için örtü gibidir.

⁴⁰⁴⁶ Örtüyle yârin yüzünü birbirinden ayırıt edemeyen, güneşe tapmaktadır, ondan el çek.

⁴⁰⁴⁷ Gün de odur, âşığın rızkı da o. Gönül de odur, âşığın gönlündeki yangın da o.

⁴⁰⁴⁸ Suyun özünden, balıklara ekmek, su, elbise, ilaç ve uyku peşin verilmiştir.

⁴⁰⁴⁹ O [âşık], memeden süt emen ve iki dünyada süttten başka bir şey bilmeyen bebek gibidir.

⁴⁰⁵⁰ Bebek, sütü hem bilir, hem de bilmez. Tedbirin bu yana geçişi yoktur.

⁴⁰⁵¹ Açanı ve açılanı bulmak için [yazılan] bu tılsım, ruhun başını döndürdü.

⁴⁰⁵² Giderken [ruhun] başı dönmez. Tersine, onu taşıyan denizdir, sel ve ırmak değil.

⁴⁰⁵³ [323b] Bulunca, bulan kaybolur. Bir sel gibi denize karışır.

⁴⁰⁵⁴ Tohum kaybolunca incir olur. “*Sen ölmedikçe altın vermedim*” [sözü] bunu anlatır.

Çin topraklarında taht merkezi olan şehirde gizlenerek beklemeleri ve bekleyişlerinin uzamasından sonra büyük kardeşin sabırsızlanıp

“Elveda, ben gidip kendimi şaha arz edeceğim” demesi.

“Ya ayaklarım beni maksadıma ulaştırır

Ya da oraya kalbimi verdiğim gibi başımı da veririm”⁹³

“Ya ayaklarım beni maksat ve muradıma ulaştırır

Ya da orada gönlümden geçtiğim gibi başımdan da geçerim.”

Kardeşlerinin öğüdüünün ona fayda etmemesi:

“Ey âşıkları kınayan! Allah'ın saptırdıklarını bırak.

Onları nasıl doğru yola yöneltebilirsin?”⁹⁴

⁴⁰⁵⁵ Büyük [kardeş] dedi ki: *Kardeşlerim, beklemekten canım ağzıma geldi.*

⁴⁰⁵⁶ *Aldırışsız oldum, sabrım kalmadı. Bu sabır beni ateşe attı.*

⁴⁰⁵⁷ *Sabretmekten dayanacak halim kalmadı. Başıma gelenler, âşıklara ibret oldu.*

⁴⁰⁵⁸ *Ayrılık yüzünden canımdan bezdim. Ayrılıkta hayatta olmak nifaktır.*

⁴⁰⁵⁹ *Onun ayrılık derdi beni daha ne kadar öldürecek? Kes başımı da aşk bana baş bağışlasın.*

⁴⁰⁶⁰ *Benim dinim aşkla dirilmektir. Bu can ve başla yaşamak, utancımdır.*

⁴⁰⁶¹ *Kılıç, âşığın canından tozları süpü-*

rür. Çünkü kılıç günahları yok edicidir.

⁴⁰⁶² *Beden tozu gidince ayım parlar. Canımın ayı, berrak havaya kavuşur.*

⁴⁰⁶³ *A güzel, “Ölümümde bana hayat var” diye aşkının davulunu ömürlerdir çalmaktayım.*

⁴⁰⁶⁴ *Can, su kuşu olduğunu iddia etmişken belâ tufanından ne diye feryat etsin ki?*

⁴⁰⁶⁵ *Geminin parçalanmasından ördeğe ne gam! Su üzerinde ayağı ona gemi olarak yeter.*

⁴⁰⁶⁶ *Canım ve bedenim bu iddiayla diridir. Ben bu iddiadan nasıl vazgeçerim?*

⁴⁰⁶⁷ *Düş görürüm, fakat uykuda değilim. İddia ederim, fakat yalancı değilim.*

4068 *Sen benim boynumu yüz kez vursan da yine mum gibi yanıp ışıktırırım.*

4069 *Ateş önden ve arkadan harmanı sarsa da gece yolcularına o ayın harmanı yeter.*

4070 *Kardeşlerinin hilesi, Yusuf'u Yakub Peygamber'den gizleyip sakladı.*

4071 *Onu hileler yaparak gizlediler, [ama] sonunda gömlek gammazlık etti.*

4072 *İki kardeşi, kendini tehlikelerden kendini habersiz kılma, diye [büyük şehzadeye] hikâye yollu nasihat ettiler.*

4073 *[Dediler] sakın yaralarımıza tuz basma. Umarsızca, kuşkuyla bu zehri içme.*

4074 *Haberdar bir şeyhin tedbiri olmaksızın nasıl gidersin? Çünkü gören bir kalbin yok.*

4075 *Kanatları çıkmadan yükseğe uçup da tehlikeye düşen kuşun vay haline!*

4076 *Akıl, kişinin kanadıdır. Akıl olmayınca bir kılavuzun aklına [uymak gerek].*

4077 *Ya muzaffer ol ya da muzaffer olanı ara. Ya görüş sahibi ol ya da bir görüş sahibi ara.*

4078 *Akıl anahtarı olmadan bu kapıyı çalmak doğru bir iş olmayıp hevâdan kaynaklanır.*

4079 *Bak, hevâdan ve ilaçla aynı renkteki yaralardan [bütün] bir âlem tuzağa düşmüş.*

4080 *Yılan, ölüm gibi, karnı üstünde [kılmıdamadan] durur. Ağzındaysa av için koca bir yaprak.*

4081 *Kuru otlar arasında bir ot gibi durur. Kuş onu bir bitkinin dalı sanır.*

4082 *Yiyecek için yaprağın üzerine konduğunda yılanın ve ölümün ağzına düşüverir.*

4083 *Timsah da ağzını açar [ve bekler]. Dişlerinin çevresinde uzun kurtçuklar vardır.*

4084 *Dişlerinde kalan yiyecek artıklarından kurtlar türeyip dişlerine yerleşmiştir.*

4085 *Zavallı kuşlar, kurtları ve yiyecekleri görüp o tabutu çayır çimen sanırlar.*

4086 *[Timsah] ağzı kuşlarla dolunca aniden ağzını kapatıp onları yutar.*

4087 *Bil ki bu çerez ve ekmekle dolu dünya, şu timsahın açık ağzı gibidir.*

4088 *Ey rızık arayan, kurtçuk ve yiyecek peşindeyken felek timsahının hilesinden emin olma.*

4089 *Tilki de toprağın altına serilip yatar. Toprağının üstündeyse hile yollu tahıllar vardır.*

4090 *Böylece gafil karga oraya gelince, o hilekâr [tilki] onun ayağını yakalar.*

4091 *[324a] Hayvanlarda böyle yüz binlerce hile olduğuna göre, daha üstün olan insanın hilesi [kim bilir] nasıldır?*

4092 *[Örneğin] elinde mushaf, sanki Zeynelâbidîn'dir. Yenindeyse kahredici bir hançer vardır.*

4093 *Sana gülerek, efendim, der. [Oysa] onun kalbinde sihir ve hile dolu bir Bâbil vardır.*

4094 *Öldürücü zehrin görünüşü bal ve süt gibidir. Haberdar pirle arkadaş olmadan sakın yola çıkma.*

4095 *Hevânın bütün lezzetleri düzen ve hiledir. Şimşek ışığının çevresinde karanlık duvar vardır.*

4096 *Kısa, yalancı ve mecazi bir şimşek ışı-ğı... Çevresi karanlık. Senin yolunsa uzak.*

4097 *Onun ışığıyla ne kitap okuyabilirsin, ne de menzile at sürebilirsin.*

4098 *Fakat şimşeğe bağlanıp kalma suçuna karşılık, doğunun nurları senden yüz çevirir.*

4099 *Şimşegin hilesi, geceleyin seni kılavuzsuz olarak karanlık bir çöle mil mil çekip götürür.*

⁴¹⁰⁰ Kimi zaman dağa düşersin, kimi zaman ırmağa. Kâh o yana düşersin, kâh bu yana.

⁴¹⁰¹ Ey makam peşinde koşan, sen kılavuzu göremezsın. Görsen bile ondan yüz çevirirsin.

⁴¹⁰² [Dersin] ki *bu yolda altmış mil yol yürüdüm. Oysa bu kılavuz yolunu yitirdiğimi söylüyor.*

⁴¹⁰³ *Bu şaşırtıcı [söze] kulak versem, onun emrine göre yolu baştan almam gerekir.*

⁴¹⁰⁴ *Ben bu yola ömrümü vakfettim. Ne olursa olsun yürü, efendi!*

⁴¹⁰⁵ Yol yürüdün, ama şimşek gibi zan içinde. [En azından] yolun onda birini vahiy peşinde güneş gibi yürü.

⁴¹⁰⁶ “*Zan, gerçeğin yerini tutmaz*”⁹⁵ [ayeti] okudun, [ama] böyle bir şimşek yüzünden güneşten uzak kaldın.

⁴¹⁰⁷ A perişan, ya bizim gemimize gir ya da o gemiyi bizim gemiye bağla.

⁴¹⁰⁸ O der ki bu şatafatı nasıl terk edeyim? Senin peşine takılıp körü körüne nasıl gideyim?

⁴¹⁰⁹ Körün kılavuzla olması, yalnız olmasından kesinlikle iyidir. Bundan bir kusur, ötekinden yüz kusur doğar.

⁴¹¹⁰ Sivrisinekten kaçıp akrebe sığınır mısın? Nemden kaçıp denize sığınır mısın?

⁴¹¹¹ Babanın cefasından kaçıp serserilere; belâ ve kötülüğe mi sığınırın?

⁴¹¹² Yusuf gibi, tasalardan kaçıp gezip oynarız diye kuyuya mı düşersin?

⁴¹¹³ Onun gibi, bu gezinti yüzünden kuyuya düşersin. Oysa seni destekleyecek inâyet nerde?

⁴¹¹⁴ Bu [gezinti, Yusuf’un] babasının izniyle olmasaydı, haşre kadar kuyudan başını çıkaramazdı.

⁴¹¹⁵ Babası onun gönlü için izin vermiş

ve *isteğin buysa*, demişti, *hayır olsun.*

⁴¹¹⁶ Mesih’ten yüz çeviren kör, kâfir gibi doğru yoldan uzak kalır.

⁴¹¹⁷ Kör olsa da ışığa ulaşma yeteneği vardır, ama bu yüz çevirme yüzünden körleşip kararmıştır.

⁴¹¹⁸ İsa ona der ki *bana iki elle sarıl a kör. Bende değerli bir sürme var.*

⁴¹¹⁹ *Körsen, benden aydınlık bulur, can Yusuf’unun gömleğine kavuşursun.*

⁴¹²⁰ Yenilgiden sonra sana nasip olan devlette, ikbal ve apaçık bir yol vardır.

⁴¹²¹ Başı ve ayağı olmayan devlet ve ihtişamı terk et de kendine pir edin, pir!

⁴¹²² [Bu,] yol gösterici, komutan olan pirden başkası olmasın. Feleğin pîri değil, doğru yolun pîri.

⁴¹²³ Karanlığa tapan kişi, pirin elinin altına girdiği zaman aydınlık yüzü görmeye başlar.

⁴¹²⁴ Şart, teslim olmaktır, uzun uzadıya çalışmak değil. Karanlıkta çabalamanın yararı yoktur. Ben bundan sonra yüce göklerin yolunu aramam artık.

⁴¹²⁵ Pir ararım, pir ararım, pir, pir!

⁴¹²⁶ Pir göklerin merdivenidir. Ok neden dolayı uçar? [Elbette] yaydan dolayı.

⁴¹²⁷ Aşağılık Nemrut, İbrahim’le değil de akbaba ile göklere çıkmadı mı?

⁴¹²⁸ O, hevâsı yüzünden epey yükseklerle çıktı, ama akbaba, yüceliklere uçamaz.

⁴¹²⁹ İbrahim, ona, *ey yolcu*, dedi, *akbaban ben olayım, böylesi daha iyi.*

⁴¹³⁰ *Yükseklere çıkmak için beni merdiven kılarsan, uçmaksızın göklere ulaşırsın.*

⁴¹³¹ Tıpkı gönlün şimşek gibi azıksız ve binitiz olarak batıya ve doğuya gidişi gibi...

⁴¹³² Tıpkı geceleyin uykuda insan hissinin yurdundan ayrılıp şehirler dolaşması gibi...

4133 Tıpkı ârifin güzelce otururken gizli yoldan yüz dünyayı dolaşması gibi...

4134 Böyle bir edim gerçekleşmediyse, o ülkelere ilişkin bu bilgiler kimden alındı?

4135 Bu bilgiler ve bu gerçek rivayetler konusunda yüz binlerce şeyh görüş birliği içindedir.

4136 Bu kaynaklar arasında bir ihtilaf yoktur. Oysa zanna dayalı bilgilerde [ihtilaf] vardır.

4137 [324b] O [zanna dayalı bilgi], karanlık gecede yön aramaktır. Buysa gün ortasında Kabe'de bulunmaktır.

4138 Behey Nemrut, kalk da erlerden kanat dile. Bu akbabalardan sana merdiven olmaz.

4139 Cüz'î akıl akbabadır be miskin. Akbabanın kanadı leş yemeye bağımlıdır.

4140 Velilerin aklıysa, Cebrâil kanadı gibi sidreye dek mil mil uçup gider.

4141 Sultan doğanıyım, güzelim, kutluyum. Leşten müstağniyim, akbaba değilim.

4142 Akbabayı terk et ki adamın ben olayım. Benim bir kanadım senin için yüz akbabadan iyidir.

4143 Daha ne kadar at süreceksin körü körüne? Her meslek ve sanat için ustaya ihtiyaç var.

4144 Çin diyarında kendini rüsva etme. Bir akıl sahibi ara, kendini ondan uzak tutma.

4145 Hevâyı terk edip zamanın Eflatun'una sana ne derse ona göre davran.

4146 Çin'de herkes, kendi şahı hakkında, ciddiyetle der ki "o doğurmamıştır"⁹⁶.

4147 Şahımız hiç bir oğul dünyaya getirmemiştir. Hatta yanına kadın yaklaştırmamıştır.

4148 Şahlardan biri onun hakkında bu tür bir söz söylediğinde [şahımız] onun boynu-

nu keskin kılıçla ikiye ayırmıştır.

4149 Şah der ki bu söylediğinde benim çocuk çoluk sahibi olduğumu ispatlamalısın...

4150 Benim kızım olduğunu kanıtlarsan keskin kılıcımdan güvende olursun.

4151 Yoksa kuşkusuz, senin boynunu keser ve can süfisinden senin hırkanı çekip çıkarırım.

4152 Ey yalan dolu söz söyleyen, benim kılıcımdan başını aslâ kurtaramazsın.

4153 Ey cehalet yüzünden yanlış sözler söyleyen! Kesik başlarla dolu hendeğe bir bak!

4154 Bu haddi aşma yüzünden kesilmiş başlarla ağzına dek dolu bir hendek!

4155 Bu iddiaya kalkışan herkes, bu iddia yüzünden boynundan olmuştur.

4156 Sen buna ibret gözüyle bak da sakın böyle bir iddiayı düşünüp dile getirme.

4157 Sen bizim hayatımızı karartacaksın. Kardeş, seni buna kim yöneltiyor?

4158 Farkında olmayan kimse körü körüne yüz yıl yol gitse de bu, yol gitmek sayılmaz.

4159 Silahsız halde savaş alanına girme ve korkusuzlar gibi tehlikeye atılma⁹⁷.

4160 [Kardeşleri] bütün bunları söylediler. O sabırsız dedi ki bu sözlerden nefret ediyorum.

4161 Benim mangal gibi ateş dolu sinem var. Ekin olgunlaştı, artık hasat zamanıdır.

4162 Bağrımda sabır vardı, şimdi kalmadı. Aşk, sabır makamını ateşe verdi.

4163 Aşkın doğduğu gece öldü benim sabrım. O öldü, kalanların ömrü çok olsun.

4164 Ben konuşmaktan da büyük işlerden de geçtim ey hatip! Soğuk demiri dövme.

4165 Tepetaklak oldum, bırak benim ayağımı. Vücudumun tüm zerrelerinde anlayış nerede?

4166 Deveyim ben; gücüm yettikçe [yük]çekerim. Güçsüz düşünce öldürülmek benim için iyidir.

4167 Kesik başlarla dolu yüz hendek olsa da derdim karşısında bu tam bir mizahtır.

4168 Ben artık korku yüzünden aşk davulunu örtü altında çalmayacağım.

4169 Ben sahraya bayrak dikeceğim. Ya başımı vereceğim ya da sevgilinin yüzünü [göreceğim].

4170 O şaraba lâıyk olmayan boğazın kılıç darbesiyle kesilmesi evlâdır.

4171 Ona kavuşmakla aydınlanmayan gö-

zün puslanıp kör olması evlâdır.

4172 Onun sırrına lâıyk olmayan kulağı koparıp at, çünkü o, başa yakışmaz.

4173 Kendisinde bu sermaye bulunmayan elin kasap satırıyla koparılması yeğdir.

4174 Onun hareketinden [yola çıkıp] onun nergis bahçesine canı erişmeyen ayak...

4175 Böyle bir ayağın prangada olması yeğdir. Çünkü böyle bir ayak, sonunda baş ağrısıdır.

[325a] Çabalamaktan vazgeçmeyen çaba sahibine dair: Hakk'ın ihsanının geniş olduğunu ve istenen şeyi başka taraftan, başka bir amel nedeniyle ve kişinin hayaline gelmeyecek bir şekilde ulaştıracağını bildiği halde bütün hayal ve ümidini bu yola bağlar ve aynı kapıyı çalar. [Oysa] olur ki yüce Hakk bu rızık onun düşünmediği bir başka kapıdan ona ulaştıracaktır. "Ve ona beklemediği yerden rızık verir"⁹⁸. "Kul tedbir alır, Allah da takdir eder." Olur ki kul "Ben bu kapıyı çalsam da [Allah] bana bundan başka bir kapıdan [rızık] ulaştırır" diye düşünse de yüce Hak ona bu çaldığı kapıdan rızık ulaştırır.

Zaten bütün bunlar tek bir sarayın kapısıdır.

4176 Ya bu yolda muradım gerçekleşir ya da doğan gibi yoldan [dönüp] vatana gelirim.

4177 Belki muradım yolculuğa bağlıdır. Yolculuk ederim de [belki] yurdunda murada ererim.

4178 Sevgiliyi ciddiyet ve dikkatle o kadar ararım ki [sonunda] onu aramamam gerektiğini anlarım.

4179 Bütün zamanları dolaşmadıkça o maiyetin⁹⁹ kulağıma girmesine imkân mı var?

4180 Uzun yolculuklar yapmak dışında maiyetin sırrını anlamam hiç mümkün mü?

4181 Hak, maiyetten söz edip gönül kulağına tard olmayıp aksetsin diye kalbi mühürlemiştir.

4182 Yolculuklar yapıp yolun hakkını verdiği için ondan sonra onun kalbindeki mührü açmıştır.

4183 Tıpkı iki hata [kuralı] gibi o güzel hesap da iki hatanın ardından açıklık kazanır.

4184 Ondan sonra der ki bu maiyeti bilseydim, onu hiç arar mıydım?

4185 Bunu bilmek yolculuğa bağlıdır. Bu bilgi, inceden inceye düşünmekle elde edilemez.

4186 Nitekim şeyhin borcunun ödenmesi de o varlığın ağlamasına bağlıydı¹⁰⁰.

4187 Helvacı çocuk sızlanarak ağladı da o ulular şeyhinin borcu ödendi.

4188 Bu manevi hikâye bundan önce Mesnevî'de anlatılmıştı.

4189 [Allah] kendisinden başkasından beklentin olmasın diye senin kalbine bir yerden korku salar.

4190 Beklenti içine başka bir yarar yerleştirir de muradını başka biri sayesinde verir.

4191 Ey o ulu ağaçtan bana meyve gelecek diye bir yere ümit bağlayan!

4192 O beklenti oradan gerçekleşmeyecek, bilakis o ihsan başka bir yerden gelecektir.

⁴¹⁹³ [Allah] sana o yandan bir şey vermek istemezken sende bu beklentiye niçin var etmiştir?

⁴¹⁹⁴ Hikmet ve sanat (kudret) için... Ayrıca kalbin hayrete düşün diye.

⁴¹⁹⁵ Ey yarar arayan! Böylece, muradım nereden gerçekleşecek, diye kalbin şaşkındır.

⁴¹⁹⁶ Böylece aczini ve cehaletini bilmiş olursun. Böylece gaybe olan iman artır.

⁴¹⁹⁷ Ayrıca tasarruf sahibi, bu otlakta beklenti sonucunda ne bitirecek, diye gönlün şaşkındır.

⁴¹⁹⁸ Terzilikten geçim sağlamayı ve yaşadığın sürece terzilikten para kazanmayı umarsın.

⁴¹⁹⁹ [Ama] rızıkın kuyumculuktan çıkacaktır. Oysa bu kazanç yolu senin aklından bile geçmez.

⁴²⁰⁰ Öyleyse [Allah] rızık yolunu o yan-

dan açmamışken terzilikten beklenti içinde olmak niçindi?

⁴²⁰¹ [Bu,] Hakk'ın ilmindeki nâdir hikmet içindir. Öyle ki [Hak] bu hükmü ezelde yazmıştır.

⁴²⁰² Ayrıca [bu], düşüncen hayret içinde olsun ve bütün mesleğin hayret olsun diyer.

⁴²⁰³ [Büyük şehzâde dedi ki] *ya bu çabamla ya da vücudumun çabalaması dışındayla başka bir yolla yâre kavuşurum.*

⁴²⁰⁴ *Muradım bu yolla gerçekleşir diyemem. Yol nereden açılacak diye çabalarım [sadece].*

⁴²⁰⁵ Baş kesilmiş kuş [çırpınıp] her yana düşer. Sonunda hangi yönde canı bedenden çıkar, [bilinmez].

⁴²⁰⁶ Muradım ya bu [yola] çıkıştan gerçekleşir ya da "Burçlar sahibi"¹⁰¹ nin başka bir burcundan.

Rüyasında kendisine "Aradığın zenginliğe Mısır'da kavuşacaksın. Orada filan mahallede, filan evde hazine var" denildiğini gören kişinin hikâyesi: Adam Mısır'a geldiğinde biri ona "ben rüyamda Bağdat'ın filan mahallesinde filan evde bir hazine gördüm" der ve adamın kendi mahallesinin adını ve evini söyler. [325b] Adam, hazinenin Mısır'da olduğunun söylenmesinin hazineyi kendi evi dışında aramaması gerektiğine kesin kanaat getirmesini sağlamak için olduğunu anlar. Fakat [anlar ki] bu kesin bilgi definesi, Mısır'dan başka bir yerde elde edilemez.

⁴²⁰⁷ Kendisine mal ve akar miras kalmış biri vardı. Bütün mirası yemiş, çulsuz ve perişan kalmıştı.

⁴²⁰⁸ Mirasla gelen malda vefa olmaz zaten. Çünkü murat alınmadan kalmıştır geçmişten.

⁴²⁰⁹ [Mirasyedi] kolay bulduğu için kıymet bilmez. Çünkü onu elde etmek için pek zahmet çekmemiştir.

⁴²¹⁰ Hak sana bedava verdiği için sen de canının kıymetini bilmiyorsun be adam!

⁴²¹¹ Para gitti, mal gitti, evler gitti. [Mi-

rasyedi adam] viranelerdeki baykuşlar gibi kaldı.

⁴²¹² Dedi, *Rabbim, rızık verdin, gitti rızık. Ya bir rızık ver ya da ölümü gönder.*

⁴²¹³ [Eli avucu] boş kalınca Hakk'ı anmaya başladı. *Rabbim beni kurtar*, diye tutturdu.

⁴²¹⁴ Nitekim Peygamber demiştir ki *mümin ud gibidir; içi boşken inler*¹⁰².

⁴²¹⁵ İçi dolu olursa çalgıcı onu elinden bırakır. Dolu olma, çünkü onun elinden gelen zarar hoştur.

4216 Boş ol da “parmaklar arasında¹⁰³” hoş ol. Çünkü mekan, mekansızlık şarabıyla sermesttir.

4217 Adamın taşkınlığı gidip gözünden yaşlar akmaya başladı. Gözünün yaşı din ekinini suladı.

Müminin duasının karşılık bulmasının gecikme sebebi

4218 Nice ihlas sahibi vardır ki duasında inler de ihlasının dumanı göklere yükselir.

4219 Böylece günahkârların inlemesinden dolayı öd kokusu gök kubbenin zirvesine ulaşır.

4220 Sonra melekler, *ey her duaya cevap veren, ey sığınağımız*, diye Allah’a yakarırlar.

4221 [Derler ki] *mümin kul yakarıyor. O senden başka dayanak tanımıyor.*

4222 *Sen yabancılara [bile] ihsanda bulunursun. Her ihtiyaç sahibi arzusunu senden diler.*

4223 Hak buyurur ki *[gecikme] onu aşığılamak için değildir. Aslında ihsanın gecikmesi, ona yardımdır.*

4224 *İhtiyaç onu gafletten çıkarıp bana yöneltti. İhtiyaç onu saçından çekerek diyarıma sürükledi.*

4225 *Hacetini karşılırsam o geri gider ve bu oyuncakla oynamaya dalar.*

4226 *İçten bir şekilde, ey sığınılan, diye kalbi kırık, sinesi yaralı inliyorsa da bırak, inlesin.*

4227 *Onun sesi ve Rabbim deyip içini dö-küşü bana güzel geliyor.*

4228 *Onun içini döküp yalvararak beni bir şekilde kandırması [hoşuma gidiyor].*

4229 Papağanlarla bülbülleri seslerinin güzel oluşu nedeniyle beğenip kafese koyarlar.

4230 Kargayı, baykuşu ne diye kafese koy-sunlar ki? Böyle bir şey kıssalarda geçmez.

4231 Çapkın birinin yanına biri yaşlı, diğ-eri alımlı iki kişi gelse...

4232 İkisi de ekmek istese, o hemen ekmek getirip yaşlı olana der ki *al [işte ekmek].*

4233 Boyu ve yüzü güzel olan diğerine [hemen] ekmek verir mi hiç? Bilakis er-teler.

4234 Ona der ki *bizahmet biraz otur; evde taze ekmek pişiriyorlar.*

4235 Zahmetin ardından sıcak ekmek ge-lince de ona der ki *otur, helva geliyor.*

4236 Böylece bu hileyle onu tutup alıko-yar ve gizli yoldan avlar.

4237 [Der] ki *seninle biraz işim var, bekle, a dünya güzeli!*

4238 Müminlerin iyi ya da kötü şeylere ilişkin muratsızlıkları, emin ol, bu yüz-dendir.

Kendisine Mısır’da hazine gösterilen kişinin hikâyesine dönüş ve onun yoksulluk yüzünden Hakk’a yönelip yakarmasının anlatılması

4239 Mirasyedi adam, yiyip yoksullaşınca “yârab” deyip ağlayıp inlemeye başladı.

4240 Bu rahmet saçan kapıyı kim çalar da karşılık olarak yüz bahar bulmaz?

4241 [326a] [Adam] rüya gördü, gâipten şöyle denildiğini duydu: “Zenginliğin Mı-

sır’da belirecek.”

4242 *Mısır’a git. Senin işin orada düzelecek. [Allah] dileğini kabul etti. O, dilekleri kabul edendir.*

4243 *Filan yerde büyük bir hazine var. Onun için Mısır’a dek gitmen gerek.*

⁴²⁴⁴ *Haydi, bekleme, Bağdat'tan [yola çıkıp] Mısır'a, şeker kaynağı olan yere git.*"

⁴²⁴⁵ O, Bağdat'tan Mısır'a doğru yola çıkıp da Mısır'ın yüzünü görünce sırtı ısındı.

⁴²⁴⁶ Gâipten gelen sesin belirttiği sıkıntısını giderecek define Mısır'da olmalıydı.

⁴²⁴⁷ Filan mahallede, filan yerde gömülü çok nâdir, çok seçkin bir hazine gömülü [olmalıydı].

⁴²⁴⁸ Fakat azığı neredeyse bitmiş, bir şeyi kalmamıştı. [Artık] halktan dilenecekti.

⁴²⁴⁹ Fakat utanma ve hamiyeti eteğinden yakalamış, kendini sabretmeye zorluyordu.

⁴²⁵⁰ Nefsi ise açlıktan kıvranıyordu. Dilençilik edip istemekten başka çare göremedi.

⁴²⁵¹ Dedi, gece yavaş yavaş çıkarım. Böylece karanlık sayesinde, dilenmekten utanmam.

⁴²⁵² Gece dilencisi (*şebkûk*) gibi dua edip seslenirim de damlardan bana yarım metelik gelir.

⁴²⁵³ Bu düşünce içinde mahalleye çıktı. Bu düşünceyle bir o yana bir bu yana gidiyordu.

⁴²⁵⁴ Kâh utanç ve konumu [kendisine] engel oluyor, kâh açlığı dilenmesini söylüyordu.

⁴²⁵⁵ Gecenin üçte biri, *dilensem mi, yoksa dudağım kuru mu yatsam*, diye bir adım ileri [attı], bir adım geri.

Adamın Mısır'a varıp geceleyin dilenmek için mahalleye çıkması, bekçinin onu yakalaması ve çokça dayak yedikten sonra muradının bekçiden hâsıl olması

Yüce Allah buyurur ki "*Bazen hoşlanmadığınız bir şey, hakkınızda iyi olabilir*"¹⁰⁴. "Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır"¹⁰⁵.

Peygamber -selam üzerine olsun- buyurur ki "*Ey darlık, çetinleş, açılırsın.*" Kur'an'ın tamamı ve indirilmiş kitaplar bunu anlatmaktadır.

⁴²⁵⁶ Bekçi onu ansızın yakaladı ve öfkeden kendini tutamayıp yumruk ve değnek vurup dövdü.

⁴²⁵⁷ Tesadüf bu ya o [sıralar] karanlık gecelerde halk hırsızlardan zarar görmüştü.

⁴²⁵⁸ Korkunç ve uğursuz gecelerdi. Bu yüzden bekçi, hırsızları ciddiyetle arıyordu.

⁴²⁵⁹ Bu yüzden halife demişti ki *gece gezen herkesin, akrabam olsa bile, elini kesin.*

⁴²⁶⁰ Kral, *hırsızlara niçin acıyorsunuz*, diye bekçiyi tehdit edip korkutmuştu.

⁴²⁶¹ *Onların hilelerine ne diye kanarsınız? Onlardan niye altın (rüşvet) alırsınız?*

⁴²⁶² *Hırsızlara ve eli uğursuzlara acıamak, güçsüzlere vurmak ve acıamamaktır.*

⁴²⁶³ *Bireye eziyet olacak diye oç almaktan çekinme. Onun derdine bakma, hal-*

kın derdine bak.

⁴²⁶⁴ *Kötülüğü ortadan kaldırmak için yaralı parmağı kes. Bedenin zararına ve mahvına bak.*

⁴²⁶⁵ Tesadüfen o günlerde usta ve acemi hırsızlar çoğalmıştı.

⁴²⁶⁶ [Bekçi] onu böyle bir vakitte görüp iyice sopa atıp adamakıllı dövdü.

⁴²⁶⁷ O fakirden ahlar feryatlar yükseldi. [Dedi] ki *vurma da doğruyu söyleyeyim.*

⁴²⁶⁸ [Bekçi] dedi, *işte sana mühlet verdim, söyle bakayım, gece nasıl geldin mahalleye?*

⁴²⁶⁹ *Sen buralı değilsin, tanınmaz yabancısın. Doğru söyle, ne hile içindesin?*

⁴²⁷⁰ *Divan üyeleri, bu sıra hırsızlar niçin kalabalıklaştı, diye bekçiyi eleştirdiler.*

⁴²⁷¹ *Kalabalık sen ve senin gibiler yüzünden. Önce çirkin arkadaşlarını göster.*

⁴²⁷² *Yoksa seçkinlerin altınları güvende olsun diye hepsinin öcünü senden alırım.*

⁴²⁷³ O da bir sürü yeminin ardından dedi ki ben, evler yakan yan kesici değilim.

⁴²⁷⁴ Ben, hırsızlık ve zorbalık adamı değilim. Ben Mısır'ın yabancısıyım, Bağdatlıyım.

“Yalan kuşkuya yol açar, doğruluk güven sağlar” hadisinin açıklaması

⁴²⁷⁵ [Adam] rüyasını ve hazineyi anlattı. O doğru söyleyince o kişinin gönlü ferahladı.

⁴²⁷⁶ Ettiği yeminden doğruluğunun kokusu geldi. Yanışı da açığa çıktı, üzerliği de.

⁴²⁷⁷ [326b] Susuz kimse suyla nasıl rahatlarsa gönül de doğru sözle öyle rahatlar.

⁴²⁷⁸ Ancak perdelenmiş gönül bunun dışındadır, çünkü peygamberle ahmağı ayırt edemez.

⁴²⁷⁹ Yoksa [gerçek] yerden gelen haber, aya ulaşır da ay yarılır.

⁴²⁸⁰ Ay yarılır da o perdelenmiş kalp yarılmaz. Çünkü o, sevimli olmayıp dışlanmıştı.

⁴²⁸¹ Bekçinin gözü yaşarıp pınar oldu. Kuru laftan değil, bilakis gönlün aldığı kokudan.

⁴²⁸² Bir söz, cehennemden dudağa gelir. Bir sözse can şehrinde dudak semtine [gelir].

⁴²⁸³ Cana can katan deniz... Sıkıntı dolu deniz... İki deniz arasında bu dudak ortak sınırdır.

⁴²⁸⁴ Şehirler arasında kurulan pazar gibi. Çeşitli yörelerden oraya mallar gelir.

⁴²⁸⁵ Yan kesicinin kusurlu ve sahte malı da, saygın kişinin inci gibi çok kârlı/yararlı malı da...

⁴²⁸⁶ Bu pazarda kim daha tüccarsa o görür malın gerçeğini sahtesini.

⁴²⁸⁷ Pazar ona kazanç yurdu olurken, ötekine, körlüğü yüzünden, yanlışlık yurdu olur.

⁴²⁸⁸ Âlemin parçalarının her biri, aptal için düğümken, usta için [düğüm] çözmektir.

⁴²⁸⁹ Birine şekerdir, ötekine zehir gibi. Birine lütuftur, ötekine kahır gibi.

⁴²⁹⁰ Her cansız nesne, Peygamber'le söyler. Kâbe, hacıya tanıklık edip onunla konuşur.

⁴²⁹¹ Mescit de namaz kılana tanıklık edip der ki bana uzak yoldan gelirdi.

⁴²⁹² Ateş, Halil'e karşı çiçektir, reyhandır, güldür. Oysa Nemrut taifesine ölümdür, derttir.

⁴²⁹³ Bunu defalarca söyledik güzelim. Ben bunu anlatmaktan bıkmam.

⁴²⁹⁴ Halsiz düşmemek için defalarca ekme yedin. Bu hep aynı ekme, nasıl bıkmıyorsun?

⁴²⁹⁵ Çalışmaktan dolayı sana yine açlık gelir. Bu yüzden tokluk ve bezginlik yapıp gider.

⁴²⁹⁶ Yenilenmek, açlık sancısı açığa çıkanın bütün organlarıyla [adeta] sözleşmiştir.

⁴²⁹⁷ Tat, yeni yiyecekten değil, açlıktan gelir. Açken arpa ekmeği şekerden güzeldir.

⁴²⁹⁸ Öyleyse isteksizliğin, hep aç olmaktan ve tokluktan gelir, söz tekrardan değil.

⁴²⁹⁹ İnsanları kandırmak için pazarlık edip, çene çalmaktan ve dedikodudan nasıl bıkmazsın peki?

⁴³⁰⁰ Gıybet edip insanların etini yemekten almış yıldır sana nasıl da doygunluk gelmedi?

⁴³⁰¹ Sen, yırtık ferci avlamak için kur yapıp bıkıp usanmadan defalarca güzel söz söylersin.

⁴³⁰² Sonuncusunda ona yanık ve çevik konuşur, ilkinden yüz kat daha sıcak [sözler söylersin].

⁴³⁰³ Dert, eski ilacı yeni kılar. Dert, bezgin dalları budar.

⁴³⁰⁴ Dertlerdir yenileyici iksir. Derdin olduğu yerde bezginliğin ne işi var?

⁴³⁰⁵ Bezginlikten soğuk ah çekme sakın. Dert ara, dert ara, dert, dert!

⁴³⁰⁶ İşe yaramaz dermanlar, derde tuzaktır; yol kesici olup haraç usulünce altın alır.

⁴³⁰⁷ İçerken soğuk ve güzel görünse de acı su, susuzluğa derman değildir...

⁴³⁰⁸ Fakat aldatmış ve yüzlerce yeşillik yesherten tatlı suyu aramaya engel olmuştur.

⁴³⁰⁹ Nitekim her kalp altın da her yerde ki güzel altını [aramaya engeldir].

⁴³¹⁰ *Murâdın benim ey arzulayan*¹⁰⁶, diyerek kolunu kanadını koparmıştır senin.

⁴³¹¹ *Derdini yok ederim*, dese de aslında tortudur o. Görünüşte yenmekse de aslında mat olmaktır.

⁴³¹² Durma kaç sahte dermandan. [Kaç] ki derdin isabet edip miskler saçsın.

⁴³¹³ [Bekçi] dedi, sen ne hırsızsın, ne de kötülük sahibisin. İyi adamsın, ama saf ve aptalsın.

⁴³¹⁴ Hayal ve düş üzere bunca yol alırsın. Aklının belli bir ayarı yok senin.

⁴³¹⁵ Ben de defalarca aynı rüyayı gördüm. [Rüyada deniyordu ki] *Bağdat'ta gizli bir define var...*

⁴³¹⁶ *Filan tarafta, filan mahallede gömülü*. [Söylenen yer] bu zavallının mahalle-

sinin adıydı.

⁴³¹⁷ [Deniyordu ki *define*] *filanın evindedir. Git ara*. O düşman, onun evini ve adını söylüyordu.

⁴³¹⁸ [Diyordu] *bu rüyayı defalarca gördüm. Bağdat'ta, vatanda, bir define varmış*.

⁴³¹⁹ *Bu hayal yüzünden hiç yerimden kalkıp gitmedim. Sense bir düşünle erinmeden geliyorsun*.

⁴³²⁰ *Ahmağın rüyası onun aklına lâıyık olup kendisi gibi değersiz ve önemsizdir*.

⁴³²¹ *Akil noksanlığı ve ruh zayıflığından dolayı kadının rüyasını erkeğin rüyasından aşağı bil*.

⁴³²² *Noksan akıllıyla aptalın rüyası işe yaramaz. Peki akılsızlıktan ne rüya olur? Hava cıva!*

⁴³²³ [327a] [Adam] kendi kendine dedi, *hazine benim evimde. Öyleyse nedir bu yoksulluğum, ağlayıp sızlamam?*

⁴³²⁴ *Definenin başında yoksulluktan öldüm. Çünkü gaflet içindeyim, perdelenmişim*.

⁴³²⁵ [Adam] bu müjdeden mest oldu, derdi kalmadı. İçinden yüz bin hamd etti.

⁴³²⁶ *Dedi, benim rızkım, bu sopaya bağlanmış. Dükkânımda hayat suyu varmış*.

⁴³²⁷ *Müflis olduğum vehmine rağmen, büyü bir rızka eriştim, git hadi*.

⁴³²⁸ *Beni ister ahmak bil, ister alçak. Ne istersen söyle bana. [Artık o define] benim oldu*.

⁴³²⁹ *Ben muradımı gördüm, kuşku yok. Bana ne istersen söyle be ağzı bozuk!*

⁴³³⁰ *A muhterem, sen bana dertli de. Sana göre dertliyim, kendime göre mutlu*.

⁴³³¹ *Bu durum tersine olsaydı; sence şen şakrak olup kendimce perişan olsaydım, vay halime!*

Örnek

⁴³³² Bir gün bir alçak bir derviş/fakire dedi ki *burda seni kimse bilmez.*

⁴³³³ [Derviş] dedi, *halk beni bilmese de ben kendimin kim olduğunu iyi biliyorum.*

⁴³³⁴ *Dert ve yara bunun tersi olsaydı da o beni görüp ben kendime kör olsaydım, vay hâlime!*

⁴³³⁵ *Sen beni ahmak say, ben tâlihli bir ahmağım. Tâlih, inatçılık ve utanmazlıktan iyidir.*

⁴³³⁶ *Bu söz, zannına uygun olarak [dilden] dökülüyor. Yoksa bahtım aklıma hak veriyor.*

O kişinin sevinçli ve muradına ermiş olarak Allah'a şükür ve secdeler ederek Hakk'ın işaretlerindeki şaşkınlıklara ve hiçbir akıl ve anlayışın eremeyeceği tevillerin ortaya çıkışına hayran halde geri dönüşü

⁴³³⁷ O [adam], rükûlarla secdelerle, senâlarla şükürlerle Mısır'dan Bağdat'a döndü.

⁴³³⁸ Bütün yol boyunca rızkın ve talep yolunun ters yönde oluşuna şaşırıp kendinden geçmişti.

⁴³³⁹ [Diyordu] ki *beni nereden ümitlendirmişti, bana nereden gümüş ve kazanç saçı?*

⁴³⁴⁰ *Murat kiblemi şaşırmış halde neşeyle evden çıkmamın hikmeti neydi?*

⁴³⁴¹ *Sapkınlık içinde koşarcasına yol alıyor, hedeften her an daha bir uzaklaşıyordum.*

⁴³⁴² *Hak, keremiyle bu apaçık sapkınlığı yeniden bana doğru yol ve fayda için vesile kıldı.*

⁴³⁴³ [Allah], sapıklığı iman yoluna dönüştürür. Eğri gidişi iyilik hasadına dönüştürür.

⁴³⁴⁴ Böylece hiçbir iyilik sahibi korkusuz olmayacaktır. Böylece hiçbir hâin ümitsiz olmayacaktır.

⁴³⁴⁵ O şefkat sahibi [Hak], "ey gizli lütuf sahibi" diye seslenilsin diye, zehrin içinde panzehir var etti.

⁴³⁴⁶ Namazda bu cömertlik gizli değil-

dir. Bu bağışlama, günaha hılat giydirir.

⁴³⁴⁷ Münkirler güvenilir kişileri zillete düşürmeyi amaçlamışken zillet izzet olup mucizelerin çıkışına yol açtı.

⁴³⁴⁸ Onların inkârdan amacı dini aşağılamaktı. Bu aşağılama, peygamberlerin yücelişine döndü.

⁴³⁴⁹ Kötülerden inkâr ortaya çıkmasaydı, mucize ve delil ne diye inecekti?

⁴³⁵⁰ İnkârcı düşman kanıt istemedikçe yargıcın tanık araması mümkün müdür?

⁴³⁵¹ Mucize, davacıyı kuşkuya yer kalmayacak biçimde doğrulayan temiz bir tanık gibidir.

⁴³⁵² İnkârcılardan kınama gelince, Hak mucize gönderip [peygamberleri] taltif ediyordu.

⁴³⁵³ Firavun'un hilesi üç yüz kattı, [ama] hepsi de onun zillet ve yok oluşuna yol açtı.

⁴³⁵⁴ [Firavun], Mûsa'nın mucizesini çürütmek için iyi kötü büyücüler toplamıştı.

⁴³⁵⁵ Böylece asâyı geçersiz kılıp rezil etmek, gönüllerdeki itibarını ortadan kaldırmak [istiyordu].

⁴³⁵⁶ [Oysa] o hilenin kendisi Mûsa'ya âyet olmuş ve asânın itibarı yükselmişti.

⁴³⁵⁷ [Firavun], Mûsa'nın ve kavminin yolunu kesmek için Nil civarına ordu çıkarmıştı.

⁴³⁵⁸ [Bu durum] Mûsa ümmeti için güven olmuş, Firavun ise yerin dibine ve çöle batmıştı.

⁴³⁵⁹ O Mısır'da kalıp da gelmeseydi, Sıptilerin (Mûsa kavminin) vehmi nasıl ortadan kalkardı?

⁴³⁶⁰ Geldi de Sıptilere ateş saldı. [Böylece denildi] ki bil ki güvenliğin yolu korkudan geçer.

⁴³⁶¹ Gizli lütuf odur ki hiçbir şeye muhtaç olmayan [Allah], ateş gösterir de aslındır o nurdur.

⁴³⁶² Takvaya ecir vermek gizli bir şey değildir. [Asıl sen] hatadan sonra büyücülere verilen ecre bak.

⁴³⁶³ [327b] Besleyip büyütmedeki kavuşma gizli değildir. O, büyücülere ayrılıkta kavuşma vermiştir.

⁴³⁶⁴ Ayaklar yerindeyken yürümek gizli bir şey değildir. [Sen asıl] büyücülerin ayakları kesikken yürüyüşlerine bak¹⁰⁷.

⁴³⁶⁵ Ârifler kan denizinden geçtikleri için sürekli güvendedirler.

⁴³⁶⁶ Onların güvenleri, korkunun özünden ortaya çıkmıştır. Bu yüzden her an yükseliştedirler.

⁴³⁶⁷ Güven korkuda gizlidir, gördün mü? [Öyleyse] sevgili dostum, ümitteki korkuyu da gör.

⁴³⁶⁸ O emir, düzen kurup İsa'nın çevresinde gezinir. İsa ise evde yüzünü gizler.

⁴³⁶⁹ Tac sahibi olmak için içeri girer de İsa'ya benzemesi yüzünden darağacını boylar¹⁰⁸.

⁴³⁷⁰ [Der ki] *asmayın hey, İsa değilim ben!*

Ben Yahudilerin beyiyim, ikbal sahibiyim!

⁴³⁷¹ [Derler ki] *onu çabuk asın! Çünkü o İsa'dır, aldatıp elimizden kurtulmak istiyor.*

⁴³⁷² Nice ordu ganimet almak için gider de varı yoğu yağmalanır, yenilgiye uğrar.

⁴³⁷³ Nice tüccar kâr etme ümidiyle gider, şenlik zannedip de öd gibi yanar.

⁴³⁷⁴ Âlemde birçok şeyde bunun tersi olur. İnsan zehir zanneder [ama aslında] baldır.

⁴³⁷⁵ Nice ordu kendi ölümünü kabullenir de karşısına aydınlık ve zafer çıkıverir.

⁴³⁷⁶ Ebrehe, Ev'i (Kâbe'yi) yıkmak ve diri olanı ölü gibi devirmek için gelir...

⁴³⁷⁷ Amacı, Kâbe'nin harimini yıkmak ve herkesi oradan [uzaklaştırıp] avare etmektir.

⁴³⁷⁸ Böylece bütün ziyaretçiler onun çevresinde dönecek, herkes onun kâbesini kible edinecektir.

⁴³⁷⁹ *Niçin kâbemi ateşe veriyorlar* diye, Arap'tan intikam alacaktır böylece.

⁴³⁸⁰ [Oysa] onun bu çabası, Kâbe'ye izzet olmuş, o Ev'in yücelmesine yol açmıştır.

⁴³⁸¹ Mekkelilerin izzeti birken yüz olmuş, yücelikleri kıyamete dek sürmüştür.

⁴³⁸² [Öte yandan] Ebrehe ve kâbesi daha da sönmüştür. Bu nedendir? Kaderin inayetlerindendir¹⁰⁹.

⁴³⁸³ Arap yoksulları, canavara benzeyen Ebrehe'nin malları sayesinde zengin oldular.

⁴³⁸⁴ [Ebrehe] askerî çıkarma yaptığını sanıyordu, ama [aslında] Ev halkına altın götürüyordu.

⁴³⁸⁵ [Düşünde define gören Bağdatlı] yolda her adım başı bu çaba ve uğraşların boşa çıkarılışını seyretmekteydi.

⁴³⁸⁶ Eve gelip hazineyi buldu. [Böylece] ilahî lütuf sayesinde işleri düzene girdi.

Kardeşlerin büyük kardeşe yeniden öğüt vermeleri, onun bu öğütlere tahammül edemeyip onlardan kaçması ve çılgın ve kendinden geçmiş halde gidip padişahın huzuruna cesaret ve laubalilik yüzünden değil de aşk yüzünden izin istemeksizin kendini atması ve devamı

4387 O iki [kardeş] dedi ki bizim canımızda gökteki yıldızlar gibi cevaplar var.

4388 Söylemesek, zar düz gelmez (işler rast gitmez). Söylesek, yüreğin derde düşer.

4389 Kurbağa gibiyiz. Suda konuşmak elem getirir. Susmaksa boğulmaya ve has-talığa yol açar.

4390 Söylemesek, barışa ışık olmaz. Söylesek, söylemeye izin yok.

4391 [Büyük şehzade] hemen yerinden fırlayıp dedi, dostlar elveda. “Dünya ve içindekiler, değersiz maldır.”

4392 Sonra tıpkı yaydan fırlayan bir ok gibi fırladı. Çünkü o anda konuşma mecali azdı.

4393 Çin padişahının huzuruna sarhoşça girip derhal yeri öptü.

4394 Onların her birinin hali padişaha ayandı. Önlerini sonlarını, üzüntü ve sar-sılışlarını biliyordu.

4395 Koyun otlakta otlamakla meşguldür, ama çoban, koyunun haline vâkıftır.

4396 “Hepiniz çobansınız”[ın muhatabı], sürünün halinden, kim otluyor, kim kavg-a ediyor, anlar.

4397 [Padişah] görünüşte o gruptan uzak olsa da şenlik içindeki def gibi [olayların içinde]dir.

4398 O grubun yanıp tutuşmasına vâkıftı, [ama] maslahat gereği bilmezden geli-yordu.

4399 O ulu [padişah], onların canları için-deydi, ama kasten, bilmez görünüyordu.

4400 [Nitekim] ateşin görünen yüzü ka-zanın altındayken, ateşin içyüzü kazanın

canındadır.

4401 Dışyüzü dışarıdadır, içyüzü içeride. Can sevgilisinin içyüzü damardaki kan gibidir.

4402 Şehzade, padişahın huzurunda diz çöktü. On muarri^f10, onun halini padişaha anlatmaya koyuldu.

4403 [328a] Gerçi padişah çok önceden her şeyi biliyordu, ama muarri^f, işini ya-pıyordu.

4404 Azizim, bir ârifin içindeki bir zer-re nur, yüz muarri^ften iyidir.

4405 Kulağını muarri^fe teslim etmek, perdelenmişlikle tahmin ve zannın gös-tergesidir.

4406 Gönül gözü kendisine gözcülük eden kimsenin gözü apaçık görecektir.

4407 Onun canı tevatürle ikna olmaz. Bila-kis onun kesin bilgisi, gönül gözünden gelir.

4408 Sonra muarri^f, soylu padişahın hu-zurunda onun durumunu anlatmaya ko-yuldu.

4409 Dedi, *padişahım, [bu şehzade] senin ihsanına av olmuştur. Padişahlığını göster. Çünkü çıkmazdadır.*

4410 *Bu devletin terkisinden tutunmuştur. Onun sarhoş başını okşa.*

4411 Şah dedi ki *bu genç, istediği her türlü makam ve mevkiyi elde edecektir.*

4412 *Ona kendisinin terk ettiği malın mülkün yirmi katını, hatta daha fazlasını [bağışlayacağız].*

4413 [Muarri^f] dedi, *padişahlığın ona aşk [tohumu] ekeli, [başında] sevdandan başka sevda mı kaldı?*

⁴⁴¹⁴ *Sana kulluk ona öyle yakıştı ki kalbi padişahlıktan soğudu.*

⁴⁴¹⁵ *Padişahlığı, şehzadeligi feda etmiş, senin için garipliğe alışmıştır.*

⁴⁴¹⁶ O, vecd içinde hırkasını atan sûfidir¹¹¹. Artık onun hırkanın yanına varması mümkün mü hiç?

⁴⁴¹⁷ Verilmiş hırkaya meyletmek ve [hırkayı attığına] pişman olmak, *ben aldandım*, demek gibidir.

⁴⁴¹⁸ Yani, *arkadaş, şu hırkayı geri ver. Çünkü o [vecd hali] buna değmez* [demektir bu].

⁴⁴¹⁹ Böyle düşünmek, âşıktan uzak bir şeydir. Böyle düşünürse, başına toprak gelsin!

⁴⁴²⁰ Aşk; hayatı, duygusu ve aklı bulunan beden hırkası gibi yüz hırkaya değer.

⁴⁴²¹ Özellikle de devamı olmayan dünya mülküne... Onun beş kuruşluk sarhoşluğu, baş ağrısıdır.

⁴⁴²² Dünya mülkü, beden düşkünlerine helal [olsun]. Biz, ölümsüz aşk mülkünün kuluyuz.

⁴⁴²³ [Muarриф dedi ki o şehzade] *aşkın hizmetkârıdır; azletme onu. Onu senin aşkından başka şeyle uğraştırma.*

⁴⁴²⁴ *Beni senin yüzünü görmekten alıko-yan makam, adı makam olsa da azledilmenin ta kendisidir.*

⁴⁴²⁵ *Buraya gelmekte gecikme nedeni, yetenek yoksunluğu ve beceri zayıflığıydı.*

⁴⁴²⁶ Yetenek olmadan bir madene gersen, bir zerre bile elde edemezsin.

⁴⁴²⁷ Bakire [eş] alan iktidarsız biri gibi... [Aldığı kız] gümüş sineli olsa da ondan nasıl yararlanacak ki?

⁴⁴²⁸ Yağsız ve fitilsiz lamba gibi tıpkı... Çok ışığı da olmaz, az ışığı da.

⁴⁴²⁹ Koku alma duyusunu yitirmiş biri, çiçek bahçesine girer de beyni reyhandan bir hoş olur mu?

⁴⁴³⁰ Tıpkı muhannese konuk olan güzel dilber gibi... [Ya da] sağır için çeng ile ud sesi...

⁴⁴³¹ Karada yaşayan kuşun suya girmesi gibi... Helak ve hüsrandan başka ne bulur suda?

⁴⁴³² Buğdayı olmadan değirmene girip de saçıyla sakalının ağarmasından başka kârı olmayan [adam] gibi...

⁴⁴³³ Felek değirmeninin, buğdayı olanlara armağanı, beyaz saçla güçsüz bedendir.

⁴⁴³⁴ Fakat bu değirmen, buğdayı olanlara mülk bağışlar, makam ve mevki verir.

⁴⁴³⁵ Önce cennet yeteneğin olmalı ki cennetten sana hayat doğsun.

⁴⁴³⁶ Yeni doğmuş bebek için şarapla kebabın, köşklele sarayların ne zevki olacak?

⁴⁴³⁷ Bu örneklerin sınırı yoktur. Pek laf arama; git de yetenek tahsil et.

⁴⁴³⁸ [*Şehzade*] *yeteneğe ermek için şimdiye dek oturdu. İhtiyak haddi aştı, yetenek ele geçmedi.*

⁴⁴³⁹ Dedi, *yetenek de padişah'tan gelir. Can olmadan ceset nasıl yetenekli hale gelir?*

⁴⁴⁴⁰ *Şahın lütufları onun derdinin defterini dürdü. Şahı avlamak için gelmişti, kendisi av oldu.*

⁴⁴⁴¹ *Senin gibi avı avlamaya kalkışan, avı yakalamadan kendisi yakalanır.*

⁴⁴⁴² Emirlik peşinde koşan, bundan önce kesinlikle esarete kalmıştır.

⁴⁴⁴³ Dünya dibacesini ters yazılmış bil: Dünya kölesinin adı, [olmuş] dünya efendisi!

⁴⁴⁴⁴ Ey eğri düşünüp ters giden beden! Ey yüz binlerce hürü rehin alan!

⁴⁴⁴⁵ Bu hile kotarmayı bir an olsun bırak. Ecel gelmeden önce biraz hür yaşa.

⁴⁴⁴⁶ Hür olmana eşek gibi yol yoksa, yolculuğun, kova misali ancak kuyuyadır.

⁴⁴⁴⁷ Bir an olsun git de canımı terk et. Git, kendine benden başka dost ara.

⁴⁴⁴⁸ Benim sıram geldi, beni azat et. [Beni bırak da] benden başka birini dâmat et.

⁴⁴⁴⁹ [328b] Ey yüz türlü işe girişen beden! Beni bırak. Ömrümü bitirdin. Başkasını ara.

Kadı'nın Cuha'nın karısına vurulup sandıkta saklanması ve kadı nâibinin sandığı satın alması, ertesi yıl Cuha'nın karısının geçen yılki oyunu tekrarlama ümidiyle tekrar gelmesi ve Kadı'nın "*Beni bırak başkasını bul*" demesi ve hikâyenin devamı

⁴⁴⁵⁰ Cuha, her yıl yoksulluk yüzünden, hile düşünür, karısına yönelip derdi ki a güzel kadın...

⁴⁴⁵¹ Madem silahın var, gidip bir av ya kala da avından süt sağalım.

⁴⁴⁵² Kaşın yay, gamzen ok, hilen tuzak. Allah sana [bunları] niçin verdi? [Elbette] av için!

⁴⁴⁵³ *Git, büyük bir kuş [avlamak] için tuzak kur. Yemi göster, fakat ona yedirme.*

⁴⁴⁵⁴ *Yiyeceği göster, ama onu hayal kırıklığına uğrat. Tuzığa hapsolunca nasıl yem yiyecek ki?*

⁴⁴⁵⁵ [Bunun üzerine] karısı, *bu uçarı herif canıma yetti*, diye şikayet ederek kadıya gitti.

⁴⁴⁵⁶ Hikâyeyi kısa kes. Çünkü kadı, o güzelin sözleriyle güzelliğine avlandı.

⁴⁴⁵⁷ [Kadı] dedi, *mahkemede gürültü patırtı var. Ben bu şikayeti [burada] anlayamam.*

⁴⁴⁵⁸ *A servi boylu, tenhaya (evime) gelirsen, kocanın zulmünü bana [daha iyi] anlatırsın.*

⁴⁴⁵⁹ [Kadın] dedi, *senin evine, şikayet için iyi kötü her türlü insan gelip gider.*

⁴⁴⁶⁰ Başın evi, hep sevda doludur. Yürek, huzursuz ve kuruntuludur.

⁴⁴⁶¹ Diğer organların düşünme derdi

yoktur. Yüreklerse gelenlerden yıpranır.

⁴⁴⁶² Hakk'ın güzüne ve korku rüzgârına kaç. Geçen yılki gelincikleri (yaprakları) silkele.

⁴⁴⁶³ Bu gelincik yeni çiçeklere engel oluyor. Oysa gönül ağacı bunlarla gelişecek.

⁴⁴⁶⁴ Kendini bu düşünceden uykuya daldır. Başını, uykunun altından uyanıklığa kaldır.

⁴⁴⁶⁵ Efendi! Hemen Ashâb-ı Kehf gibi "uyanışa" yürü çünkü "onlar uyuyor sanıyor"¹¹².

⁴⁴⁶⁶ Kadı dedi, *a güzel, genel geçer olan nedir?* [Kadın] dedi, *bendenizin evi oldukça tenhadır.*

⁴⁴⁶⁷ *Düşman [kocam] köye gitti. Bekçi de yok. Yalnız kalmak için oldukça güzel bir mesken.*

⁴⁴⁶⁸ *Bu akşam mümkünse oraya gel. Gece yapılan iş, gösterişsiz ve riyasız olur.*

⁴⁴⁶⁹ [Gece]bütün casuslar, uyku şarabından sarhoştur. Siyah gece herkesin boynunu vurmuştur.

⁴⁴⁷⁰ Şeker dudaklı [kadın] kadıya tuhaf afsunlar okudu. Hem de ne dudak!

⁴⁴⁷¹ İblis, Âdem'e bir çok kez vesvese verdi [de başaramadı]. Havva, *ye*, deyince yiyiverdi!

⁴⁴⁷² Zulüm ve adalet dünyasında ilk kan, Kâbil eliyle kadın için döküldü.

⁴⁴⁷³ Nuh, tavada kızartma yapar, Vâhile (Nuh'un karısı) ise tavaya taş atardı.

⁴⁴⁷⁴ Karısının hilesi Nuh'un işine üstün

gelir, onun tertemiz öğüt suyu bulanırdı.

⁴⁴⁷⁵ [Nuh'un karısı] halka, "Dininizi bu sapıklardan koruyun." diye gizlice mesaj gönderirdi.

**Kadı'nın Cuha'nın karısının evine gidişi, Cuha'nın evin kapısını
hışımlla çalışı, Kadı'nın sandığa saklanması ve devamı**

⁴⁴⁷⁶ Kadınların hilesi bitmez. Akıllı kadı, geceleyin birlikte olmak için kadına gitti.

⁴⁴⁷⁷ Kadın, iki mum yakıp eğlencelik çerez hazırladı. [Kadı] dedi, biz içmeden sarhoşuz.

⁴⁴⁷⁸ O sırada Cuha gelip kapıyı çaldı. Kadı, kaçıp saklanacağı bir yer aradı.

⁴⁴⁷⁹ Genç adam, sandıktan başka kaçacak yer göremeyip korkusundan sandığa girdi.

⁴⁴⁸⁰ Cuha girip [karısına], *a eşim*, dedi, *baharda da güzde de başımın belası!*

⁴⁴⁸¹ *Benim sana feda etmediğim neyim var da her zaman benden yakınıyorsun?*

⁴⁴⁸² *Kuru dudağıma dil uzatıp bana kâh müflis diyorsun, kâh kaltaban.*

⁴⁴⁸³ *Canım, bu iki illet bende olsa bile, biri sendendir, biri Allah'tan.*

⁴⁴⁸⁴ *Benim şu sandıktan başka neyim var? O da töhmete yol açıp zanna dayanak oluyor.*

⁴⁴⁸⁵ *İnsanlar sanıyorlar ki içinde altınım var. Bu zan yüzünden benden [yardımlarını] esirgiliyorlar.*

⁴⁴⁸⁶ [329a] *Sandığın görünüşü çok güzel, ama içinde ne değerli eşya var, ne gümüş, ne de altın.*

⁴⁴⁸⁷ *Tıpkı güzel ve vakur bir beden gibi... O sepetin içinde yılandan başka bir şey bulamazsın.*

⁴⁴⁸⁸ *Yarın ben sandığı mahalleye götürüp çarşının ortasında yakacağım.*

⁴⁴⁸⁹ *Böylece mümin de gâvur da Yahudi de görsün ki bu sandıkta lanetten başka bir şey yok.*

⁴⁴⁹⁰ Kadın dedi, *hey, vazgeç bundan be adam!* [Cuha ise] *bundan başka bir şey yapmayacağım*, diye yemin etti.

⁴⁴⁹¹ Cuha, yel gibi giderek sabah erkenden hamal getirip sandığı hamalın sırtına yükledi.

⁴⁴⁹² Kadı, sandığın içinde azaptan dola-yı, *hamal, hamal*, diye sesleniyordu.

⁴⁴⁹³ Hamal, ses nereden geliyor, diye sağa sola bakındı.

⁴⁴⁹⁴ [Dedi] acaba bu ses bana gaipten mi geliyor? Yoksa beni gizlice bir peri mi çağırıyor?

⁴⁴⁹⁵ Ses arka arkaya gelmeye devam edince [hamal], *bu gâipten değil*, deyip kendine geldi.

⁴⁴⁹⁶ Sonunda o sesin ve feryadın sandıktan geldiğini, sandıkta birinin gizlendiğini anladı.

⁴⁴⁹⁷ Sevgilinin gamına düşen âşık, dışarıda olsa da sandığa girmiş [demek]tir.

⁴⁴⁹⁸ [Âşık] hüznü yüzünden ömrünü sandıkta geçirir ve dünyada sadece sandık görür.

⁴⁴⁹⁹ Göğü aşamayan baş, bil ki heves yüzünden sandığa girmiştir.

⁴⁵⁰⁰ O, beden sandığından çıktığında başka bir mezara doğru gider.

⁴⁵⁰¹ Bu sözün sonu yok [kadı hikâyesine dönelim]. Kadı ona dedi, ey sandığı taşıyan hamal...

⁴⁵⁰² Çabuk mahkemedeki nâibimi benden ve bütün bunlardan haberdar et.

4503 [Haberdar et] de bu sandığı şu akıl-sızdan satın alıp böyle bağlı biçimde bizim eve götürsün.

4504 Rabbim, ruh sahibi bir topluluk gönder de beden sandığından bizi satın alsın.

4505 İnsanları efsun sandığından, nebiler ve resuller dışında kim satın alıp kurtarır?

4506 Binlerce insandan ancak bir kişi güzel görüşlü olup kendisinin sandıkta olduğunu bilir.

4507 O, dünyadan önce dünyayı görmüştür. Böylece o zıt sayesinde bu zıt ona ayan olur.

4508 İlim müminin yitiği olduğu için [böyle kimse] yitiğini bilir ve ondan emindir.

4509 [Oysa] güzel günü asla görmemiş olan, bu bahtsızlık içinde hiç huzursuz olur mu?

4510 [Mesela biri] ya çocukken esir düşmüş ya da ta başta annesinden köle olarak doğmuştur.

4511 Onun canı özgürlüğün tadını tatmamıştır. Görünüşler sandığı onun [ha-

reket] alanıdır.

4512 Akıllı sürekli olarak görünüşlerde mahpustur. Onun [ancak] kafesten kafese geçişi vardır.

4513 Onun kafesten çıkışı yüceliğe doğru değildir. O, kafesler içinde yer değiştirir.

4514 Kur'an'da "Gücünüz yeterse geçin¹¹³" [denir]. Bu söz, O'ndan cinlerle insanlara gelmiştir.

4515 Der ki güçlü olmak ve semavi vahiy dışında size gökten geçiş yoktur.

4516 [Kişi] bir sandıktan bir sandığa gidersen, göğe değil, sandığa mensup olur.

4517 Sandığın ferahlığı yeni yeni sarhoşluklar getirir. Sandığın içinde olan bunu anlamaz.

4518 Bu sandıklara aldanmazsa, tıpkı kadı gibi çıkış ve kurtuluş arar.

4519 Bil ki bunu bilen alâmeti şudur: [Bunu bilen] feryatsız ve korkusuz olmaz.

4520 Canından neşeyle bir nefes çıkar mı diye tıpkı kadı gibi titreyip durur.

Kadı nâibinin çarşıya gelişi, Cuha'dan sandığı satın alışı ve devamı

4521 Nâip geldi, dedi, sandığın kaç? [Cuha] dedi, dokuz yüz altından fazla veriyorlar.

4522 Ben bin altından aşağı inmem. Alıcıysan aç keseni, getir.

4523 [Nâip] dedi, utan be çulsuz, sandığın kıymeti zaten bellidir.

4524 [Cuha] dedi, görmeden satın almak aslında yanlıştır. Üstü örtük satış yapmamız doğru değil.

4525 Açayım, değmezse alma, baba. Böylece sonradan hayıflanmayasın.

4526 [Nâip] dedi, ey [ayıbı] örten, sırrı açma. Ben kapalı alırım, benimle anlaş.

4527 Sen gizle ki seninkini de gizlesinler. Güvende olmadığına göre kimseye gülme.

4528 Bu sandıkta senin gibi niceleri kalıp kendini belaya düşürmüştür.

4529 [329b] Sıkıntı ve zarar bakımından kendin için istemeyi uygun bulduğun şeyi başkasına yap.

4530 Çünkü Hak pusuda, gözetlemektedir. Din gününden önce mükafat verir.

4531 O büyük arş sahibi... O'nun arşı [her şeyi] kuşatır. O'nun adalet tahtı bütün canları kapsar.

4532 O'nun arşının bir köşesi seninle bağlantılıdır. Elini ancak din ve adalet üzere kımdat.

⁴⁵³³ *Sen kendi durumuna dikkat et. Adalette bal görürsün, zulmün ardından zehir.*

⁴⁵³⁴ [Cuha] dedi, *evet, bu yaptığım zulümdür. Fakat bil ki [bu zulmü] başlatan daha zalimdir.*

⁴⁵³⁵ Nâip dedi, *her birimiz başlatıcıyız. Yüzümüz karayken neşe içindeyiz.*

⁴⁵³⁶ Tıpkı neşeli ve keyifli zenci gibi...

Onun yüzünü başkaları görür, kendisi görmez.

⁴⁵³⁷ Pazarlık macerası uzayıp gitti. [Sonunda nâip] yüz dinar verip sandığı ondan aldı.

⁴⁵³⁸ Ey kötü beğenili [insan, sen de] her an sandıkta kalırsın da gâiptekiler seni satın alırlar.

Mustafâ'nın -Allah'ın salavâtı üzerine olsun- buyurduğu
"Ben kimin mevlâsı isem Ali de onun mevlâsıdır" hadisinin yorumu.
Bunun üzerine münafiklar, "Ona itaat edip hizmette bulunmamız
yetmezmiş gibi şimdi de sümüklü bir çocuğa itaat
etmemizi emrediyor!" diye eleştirdiler.

⁴⁵³⁹ Bu nedenle gayretli Peygamber, kendi adıyla Ali'nin adını mevlâ koydu.

⁴⁵⁴⁰ Dedi ki *ben kime mevlâ ve dostsam, amcamın oğlu Ali de onun mevlâsıdır.*

⁴⁵⁴¹ Mevlâ kimdir? Seni azat edendir. Ayağından kölelik bağını çözendir.

⁴⁵⁴² Özgürlüğe peygamberlik yol gösterdiği için peygamberlerden müminlere özgürlük vardır.

⁴⁵⁴³ Ey müminler topluluğu sevinin! Servi ile zambak gibi özgürlük sergileyin.

⁴⁵⁴⁴ Fakat her an hoş renkli çiçek bahçesi gibi dilinizi kullanmadan suya şükredin.

⁴⁵⁴⁵ Serviler ve yeşillikler, suya ve ilkbaharın adaletine dilleri olmadan şükrederler.

⁴⁵⁴⁶ Onlar, yeni giysiler giyip eteklerini sürürler, mest olup dans eder, neşelenip amber saçarlar.

⁴⁵⁴⁷ Her biri, bahar padişahından gebe-

dir. Bedenleri, meyve incileriyle dolu sandık gibidir.

⁴⁵⁴⁸ Kocası olmadan Mesih'e gebe Meryem'ler... Söz olmadan açıkça konuşan suskunlar...

⁴⁵⁴⁹ Ay'ımız, konuşmaksızın ne güzel doğmuştur! Her dil, konuşma yetisini ışı-ğımızdan almıştır.

⁴⁵⁵⁰ İsa'nın konuşması, Meryem'in nurundandır. Âdem'in konuşması ise o nefesin ışığındandır.

⁴⁵⁵¹ A güvenir dostlar, şükür sayesinde [nimetler] artar. Nitekim bitkinin içinde başka bitkiler var.

⁴⁵⁵² Burada bu [sözün] tersi vardır: Kanaat eden alçalır. Bu aşamada tamah gösteren yücelir¹¹⁴.

⁴⁵⁵³ Nefsinin çuvalına o kadar da sokulma. Seni satın alacaklardan gâfil olma.

İkinci yıl Cuha'nın karısının önceki yılki gibi gelir elde edeceğini
umarak mahkemeye gelmesi ve Kadı'nın onu tanınması

⁴⁵⁵⁴ Bir yıl sonra Cuha, sıkıntılar yüzünden karısına yönelip dedi, *a becerikli kadın...*

⁴⁵⁵⁵ Geçen yılki kazancı yenile. Kadıya

benden şikayetlerini söyle.

⁴⁵⁵⁶ Kadın, başka kadınlarla birlikte kadı'nın huzuruna geldi ve bir kadını kendine tercüman etti.

⁴⁵⁵⁷ Kadı, kendisini konuşmasından tanımamasın ve geçmişteki belayı hatırlamasın diye [düşündü].

⁴⁵⁵⁸ Kadınların cilveli bakışı fitnedir. Fakat bu [fitne], kadının sesinden dolayı yüz kat artar.

⁴⁵⁵⁹ Sesini yükseltemediği için kadının cilvesinin tek başına bir yararı yoktu.

⁴⁵⁶⁰ Kadı dedi ki *git, düşmanını getir de senin işini çözüme kavuşturayım*.

⁴⁵⁶¹ Cuha geldi. Kadı onu hemen tanıyamadı. Çünkü [onunla] karşılaştığında sandıktaydı.

⁴⁵⁶² [Ancak] alışveriş yaparken, eksiltip artırırken onun dışardan gelen sesini duymuştu.

⁴⁵⁶³ Dedi, *karının nafakasını niye tam vermezsin?* [Cuha] dedi, *candan kölesiyim şeriatın*.

⁴⁵⁶⁴ *Fakat ölsem kefenim yok. Oyun ve şeş-beş atmak yüzünden müflisim*.

⁴⁵⁶⁵ Kadı, bu sözünden onu tanıdı. [Kendine oynanan] oyunu ve kaybedişini hatırladı.

⁴⁵⁶⁶ [330a] Dedi, sen o şeş-beşi benimle oynadın. Geçen yıl beni kapana kısırdın.

⁴⁵⁶⁷ Benim sıram geçti. Bu yıl o kumarı başkasıyla oyna, benden elini çek.

⁴⁵⁶⁸ Ârif, şeşten de beşten de sıyrılmış, tavlının bu şeş-beşinden sakınmıştır.

⁴⁵⁶⁹ O, beş duyuyla altı yönden kurtulmuş, bütün bunların ötesinden seni haberdar etmiştir.

⁴⁵⁷⁰ Onun işaretleri ezelin işaretleridir. Bütün vehimleri geçmiş, [bunlardan] soyutlanmıştır.

⁴⁵⁷¹ Bu altı köşeli kuyunun dışında olmasa, Yusuf'u içerden nasıl çıkarabilir?

⁴⁵⁷² O, sütunsuz göğün üstündeki öncüdür.

Onun cismi kuyudaki kova gibi çare kılar.

⁴⁵⁷³ Yusuf'lar, kovasına tutunurlar da kuyudan kurtulup Mısır'a sultan olurlar.

⁴⁵⁷⁴ Başka kovalar kuyuda su ararken onun kovası sudan müstağni olup dost arar.

⁴⁵⁷⁵ Kovalar gıda için suya dalarken, onun kovası balığın canına gıda ve hayattır.

⁴⁵⁷⁶ Kovalar, yüce göğe bağlıdır. Onun kovası ise kudret sahibinin iki parmağındadır¹¹⁵.

⁴⁵⁷⁷ Ne kovası, ne ipi, ne çarkı? Bu benzetmeler çok uygunsuz, ağabey!

⁴⁵⁷⁸ Düzgün örneği nerden bulayım? Onun dengi gelmez ve gelmemiştir.

⁴⁵⁷⁹ Bir kişide yüz binlerce kişi gizlidir. Yüz yay ve keman, küçücük bir okun içindedir.

⁴⁵⁸⁰ "Attığında sen atmadın"¹¹⁶ bir sınavdır. Yüz binlerce harman bir avuç buğdaydadır.

⁴⁵⁸¹ Bir zerrede bir güneş gizlidir. O zerre, ağzını ansızın açır.

⁴⁵⁸² Pusudan fırlayan o güneşin karşısında, göklerle yer zerre zerre olur.

⁴⁵⁸³ Böyle bir can, bedene ne diye lâıyk olsun? İki elini de çek bu candan ey beden!

⁴⁵⁸⁴ Ey cana ev olmuş beden, artık yeter. Deniz, bir kırbaya ne kadar sığar?

⁴⁵⁸⁵ Ey beşer içindeki binlerce Cebrâil! Ey eşiğin karnında gizli Mesihler!

⁴⁵⁸⁶ Ey put hanede gizli binlerce Kâbe! Ey ifrit ile iblisi yanlışa düşüren!

⁴⁵⁸⁷ [Sen ey] mekanda mekansızın secde yeri! Senden dolayı iblisin dükkânı viran!

⁴⁵⁸⁸ [İblis demişti] ki *bir çamura niçin hizmet edeyim? Bir sûrete nasıl din adını vereyim?*

⁴⁵⁸⁹ Sûret değildir o. Gözünü iyice ovuştur da celâl nurunun parıltısını gör!

Şehzade hikâyesine dönüş ve şehzadenin şahın maiyetine dâhil oluşu

⁴⁵⁹⁰ Şehzade, şahın huzurunda, yedi göğü bir avuç çamurda gördüğüne hayrandı.

⁴⁵⁹¹ Söz için ağzını açması hiç mümkün değildi. Fakat can ile can bir an bile susmadı.

⁴⁵⁹² *Bu ne gizli bir sır*, diye geldi aklına. Bunca mânâ varken sûret neden?

⁴⁵⁹³ Seni sûretten uzaklaştıran sûret... Uyuyanı uyandıran uyuyan...

⁴⁵⁹⁴ Seni sözden kurtaran söz... Hastalıktan arındıran hastalık...

⁴⁵⁹⁵ Öyleyse aşk hastalığı sağlığın canıdır. [Aşkın] derterine, her huzur gıpta eder.

⁴⁵⁹⁶ Ey beden şimdi bu candan el çek. Elini çekmiyorsan bundan başka can ara.

⁴⁵⁹⁷ Kısacası o şah, onu iyice taltif ediyordu. O ise o güneş karşısında ay gibi eriyordu.

⁴⁵⁹⁸ Âşıkların erimesi gürbüzleşmek demektir. Ay gibi, eridikçe [âşığın] yüzü tazelenir.

⁴⁵⁹⁹ Bütün hastaların deva ümidi vardır. Bu hastaysa, *hastalığımı artırın*, diye inler.

⁴⁶⁰⁰ Bu zehirden daha güzel şerbet gör-

medim. Hiçbir sağlık bu hastalıktan iyi olamaz.

⁴⁶⁰¹ Hiçbir taat, bu günahattan güzel olamaz. Bu ana oranla yıllar bir saat gibidir.

⁴⁶⁰² [Şehzade] bir süre bu şekilde şahın huzurunda bulundu. Yüreği kebab... [Adeta] canını tabağa koymuş...

⁴⁶⁰³ Dedi, şah herkesten [sadece] bir baş kesmişken, ben her an şaha yeniden kurbanım.

⁴⁶⁰⁴ Ben paraca yoksulum, ama başça zenginim. Başımın yüz binlerce halefi var.

⁴⁶⁰⁵ Aşk yolunda iki ayakla koşulamaz. Bir tek başla aşk oyunu oynanmaz.

⁴⁶⁰⁶ Herkesin iki ayağıyla bir başı zaten vardır. Binlerce ayağı ve başı olan nadirdir.

⁴⁶⁰⁷ Bu nedenle bütün kavgalar boşa gitmiştir. [Oysa] bu kavga her an daha bir kızışmaktadır.

⁴⁶⁰⁸ Mekansızlıkta sıcak bir maden vardır. Yedi cehennem, onun alevinden bir dumandır.

[330b] Üzerinde Sırat köprüsü bulunan cehennem der ki ey mümin Sırat'tan çabuk geç ve acele et ki nurunun azameti ateşimizi söndürmesin. "Geç ey mümin yoksa nurun ateşimi söndürecek"¹¹⁷.

⁴⁶⁰⁹ A seçkin kişi, bu yüzden âşığın ateşinden cehennem zayıflayıp söner.

⁴⁶¹⁰ [Cehennem] ona der ki çabuk geç ey ulu! Yoksa senin ateşlerin yüzünden ateşim söner.

⁴⁶¹¹ Cehennemin başlıca kibriti olan küfrü, bak bu nefes [nasıl da] söndürüyor!

⁴⁶¹² Kibritini bu sevdaya teslim et çabuk! Teslim et ki sana ne cehennem saldırın, ne de alevler.

⁴⁶¹³ Cennet ona der ki *rüzgâr gibi geç. Yoksa*

sahip olduğum ne varsa değerden düşecek.

⁴⁶¹⁴ *Çünkü sen harman sahibisin, ben başak toplayanım. Ben bir güzelim, sen [güzelleri bol] Çin vilayetlerisin.*

⁴⁶¹⁵ Ondan cehennem de titrer, cennet de. Ondan buna da aman yoktur, ona da.

⁴⁶¹⁶ [Şehzadenin] ömrü geçti, çareye fırsat bulamadı. Sabır çok yakıcıydı, canı katlanamadı.

⁴⁶¹⁷ Bir süre dişini sıkıp bu derdi çekti. [Sevgiliye] eremeden ömrü sona erdi.

⁴⁶¹⁸ Sevgilinin yüzü ona görünmez oldu.
Gitti de sevgilinin mânâsıyla eş oldu.

⁴⁶¹⁹ [Şehzade] dedi, *[sevgilinin] giysisi Şufter'in şalıyla ipeğinden olsa da onu örtüsüzken kucaklamak daha hoştur.*

⁴⁶²⁰ *Ben bedenden soyundum, o da hayalden [soyundu]. Kavuşmanın doruğunda geziniyorum.*

⁴⁶²¹ Buraya kadarki konular söylenebilecek konulardır. Bundan sonra ne gelse gizlenmelidir.

⁴⁶²² Söylesen de, yüz bin çaba göstersen de işe yaramaz; [bundan sonraki konular] açıklanamaz.

⁴⁶²³ Atla, eyerle gidiş denize kadardır. Ondan sonra sana tahtadan binit [gerek].

⁴⁶²⁴ Tahta binit (gemi) karada işe yaramaz. O, özel olarak deniz ehline kılavuzdur.

⁴⁶²⁵ Bu suskunluk, tahtadan binittir. Suskunluk, deniz ehline telkindir.

⁴⁶²⁶ Seni yorgun düşüren suskunluk, öte yanın aşkını haykırmaktadır.

⁴⁶²⁷ Sen dersin ki *niçin suskun acaba?* O da der ki *acaba kulağı nerde?*

⁴⁶²⁸ Ben bağırmaktan sağır oldum, o ise habersiz. Keskin kulaklılar bu hikâyeden sağır oldu.

⁴⁶²⁹ Biri rüyasında bağırır ve yüz binlerce söz söyleyip telkinde bulunur.

⁴⁶³⁰ Onun yanında oturansa habersizdir. Uyuyan aslında odur ve bağrıışmalara sağırdır.

⁴⁶³¹ Tahta binit kırılmış olan kimse suda boğulmuştur. O aslında balıktır.

⁴⁶³² Ne konuşan, ne susan nâdir varlıktır. Sözlerde onun hâline ad yoktur.

⁴⁶³³ Bu ikisinden olmayıp her ikisidir, ne tuhaf! Bunu açıklamak edep dışıdır.

⁴⁶³⁴ Bu örnek uygunsuz ve yakışıksız oldu, ama duyular dünyasında bundan iyisi olmaz.

Büyük şehzadenin vefat edişi, küçük kardeş hasta yattığı için ortanca kardeşin ağabeyinin cenazesine gelişi, padişahın ortancayı taltif edişi, sonunda onun da ihsana minnet duyup padişahın yanında kalışı ve padişahın ikbal ve teveccühünden kendisine yüz bin gaybî ve aynî ganimetin gelişi -bunlardan bazısının dile getirilişi

⁴⁶³⁵ Küçük hastaydı. [Bu yüzden] büyüğün cenazesine sadece ortanca kardeş geldi.

⁴⁶³⁶ Şah onu gördü ve kasıtlı olarak sor-du, *bu kim? [Bu da] o denizden mi? Bu da balık mı?*

⁴⁶³⁷ Sonra muarrif dedi, *[bu da] o babanın oğlu. Bu kardeş o [ölen] kardeşten küçük.*

⁴⁶³⁸ Şah onu, *sen yadigârsın*, diye taltif etti. Bu [hal hatır] sormayla onu da avladı.

⁴⁶³⁹ O yüreği yanık zavallı, şahın taltifinden dolayı bedeninde candan başka can gördü.

⁴⁶⁴⁰ Gönlünde [öyle] büyük bir velvele

gördü ki bir sûfi böylesini yüz çilede elde edemez.

⁴⁶⁴¹ Alanlar, duvarlar ve kayalık dağlar, onun önünde gülen bir nar gibi yarılıyordu.

⁴⁶⁴² Bütün zerreler, tıpkı kubbeler gibi, onun yüzüne her an yüz türlü kapı açıyordu.

⁴⁶⁴³ Kapı bazen pencere oluyordu, bazen ışık. Toprak bazen buğday oluyordu, bazen ölçek.

⁴⁶⁴⁴ Başkalarına göre felek çok eski ve ölgündü. Onun gözündeyse her an yeni bir yaratılış vardı.

⁴⁶⁴⁵ [331a] Güzel ruh cesetten kurtulunca, ilahi takdirden ona kuşkusuz böyle bir göz verilir.

⁴⁶⁴⁶ [Böylece] yüz binlerce gâip ona göründü; mahrem olanların gördüklerini gördü.

⁴⁶⁴⁷ Kitaplarda okuduklarının somut halini gözüyle görmeye başladı.

⁴⁶⁴⁸ O yiğit padişahın binitinin tozundan, gözüne değerli bir sürme buldu.

⁴⁶⁴⁹ Böyle bir bahçede eteğini sürüyerek geziyor, [varlığının] her parçası “yok mu artıran” diye bağırıyordu.

⁴⁶⁵⁰ Tohumdan yeşeren gül bahçesi bir anlıktır. Akıldan yeşeren gül bahçesi [her zaman] şendir.

⁴⁶⁵¹ Topraktan biten gül bahçesi yok olur. Gönülden biten gül bahçesi ne hoştur!

⁴⁶⁵² Bizim bildiğimiz güzel ilimleri, o bahçeden [alınmış] bir iki üç demet çiçek bil.

⁴⁶⁵³ Gül bahçesinin kapısını kendimize kapattığımız için bu iki üç çiçek demetine muhtacız.

⁴⁶⁵⁴ Yazık ki ey can, ekmek yüzünden her an öyle anahtarlar düşüyor ki parmaklarımızdan!

⁴⁶⁵⁵ Bir an seni ekmek derdinden kurtarsalar, [o zaman] da çarşaf çevresinde dolanır, kadınların aşkına dalarsın.

⁴⁶⁵⁶ Yine susuzluğun kabardığında sana artık ekmek ve kadın dolu bir şehrin kralığı olmalı!

⁴⁶⁵⁷ Yılandın, ejderha olmuşsun anlaşılan! Bir başın vardı, şimdi yedi başlısın!

⁴⁶⁵⁸ Yedi başlı ejderha cehennemdir. İhtirasın yemdir senin, cehennemse tuzaktır.

⁴⁶⁵⁹ Tuzağı parçala, yemi yak. Bu eve yeni kapılar aç!

⁴⁶⁶⁰ Behey alçak dilenci, sen âşık olma-

dığın için habersiz bir dağ gibi ses vermektessin.

⁴⁶⁶¹ Dağın kendine ait sesi olur mu hiç? A güvenilir kişi, o ses başka sesin yankısıdır.

⁴⁶⁶² Senin sözün de başka sözün yankısıdır ve bütün hallerin yankıdan başka bir şey değildir.

⁴⁶⁶³ Öfken de hazzın da başkalarının yankısıdır. Pezevingin neşesi, bekçinin öfkesi...

⁴⁶⁶⁴ Bekçiye o zavallı ne yaptı da bekçi ona kinle çıkışıp eziyet ediyor?

⁴⁶⁶⁵ Yetmez mi parlak düşüncelerin yansıması olmak? Çaba göster ki bu sende gerçek olsun.

⁴⁶⁶⁶ Böylece sözlerin senin kendi halinden doğsun, hareketin kendi kanatlarınla olsun.

⁴⁶⁶⁷ Ok da başkasının kanadıyla av tutar. Kaçınılmaz olarak kuş etinden nasibi yoktur.

⁴⁶⁶⁸ Doğan, avı dağdan kendi tutup getirir. Şah da ister istemez ona keklik ve siğircik yedirir.

⁴⁶⁶⁹ Vahiyden olmayan konuşma hevâdandır ve toz gibi havaya [savrulur], heba olur¹¹⁸.

⁴⁶⁷⁰ Bu söz, [sen] efendiye yanlış görünüyorsa, Necm [suresinin] başından bir kaç satır oku¹¹⁹.

⁴⁶⁷¹ Muhammed hevâdan konuşmaz. O ancak kendisine bildirilen vahiyle [konuşur].

⁴⁶⁷² Ey Ahmed, vahiyden ümitsiz olmadığına göre, araştırmayla kıyası cisim mensuplarına ver.

⁴⁶⁷³ Çünkü zaruret nedeniyle murdar helaldir de vuslat Kâbe'sinde [doğru mu yanlış mı diye] araştırma yoktur.

⁴⁶⁷⁴ Doğru yolu araştırıp çaba göstermeksizin hevâsına uyup bidat yolunu tutanlar var ya...

⁴⁶⁷⁵ Onları rüzgâr Ad kavmi gibi götürüp öldürür. Süleyman degiller ki taht onları taşısın!

⁴⁶⁷⁶ Ad için rüzgâr aşığılayıcı hamaldır. Obur bir adamın elindeki kuzu gibi tıpkı!

⁴⁶⁷⁷ [Obur adam, kuzuyu] yavrusuymuş gibi kucağına alır, kasap gibi kesmek için götürür.

⁴⁶⁷⁸ O rüzgâr, Ad'ın büyüklük taslamasındandı. [Rüzgârı] dost sandılar, oysa yabancıydı.

⁴⁶⁷⁹ O kötü arkadaşı, ansızın postunu ters çevirip (kötü yüzünü gösterip) onları kırıp ufaladı.

⁴⁶⁸⁰ Rüzgâr seni Ad kavmi gibi kırmandan rüzgârı kır, çünkü rüzgâr büyük bir fitnedir.

⁴⁶⁸¹ Hud onlara öğüt veriyordu: "Ey ki-birli guruh! Bu rüzgâr elinizden sıyrılacak!

⁴⁶⁸² Rüzgâr Hakk'ın ordusu olup iki yüzlü davranarak bir kaç gün sizinle sarmaş dolaş olmuştur.

⁴⁶⁸³ Rüzgâr, gizliden gizliye Yaratıcı'ya sâdıktır. Ecel gelince rüzgâr elini kaldırır.

⁴⁶⁸⁴ Rüzgârın ağızdan geçişine bak. Her nefeste ihtişamla gelip gitmektedir.

⁴⁶⁸⁵ Boğaz ve dişler ondan güvendedir. [Fakat] Hak emredince diş musallat olur.

⁴⁶⁸⁶ Azıcık bir rüzgâr bile dağ olup ağır-laşır da diş ağrısı insanı inletip hasta eder.

⁴⁶⁸⁷ Bu, [daha önce] güvenle geçen aynı rüzgârdır. Ekine candır, [ama bazen] ekine ölüm olur.

⁴⁶⁸⁸ Senin elini öpen kimsenin eli, öfke anında bir gürze dönüşür.

⁴⁶⁸⁹ İnsan, *yâ Rab, yâ Rab*, diye candan el açıp *ey yardım edici, bu rüzgârı kes*, diye yalvarır.

⁴⁶⁹⁰ [331b] Ey ağız, bu rüzgârın geçişin-

den gafildin sen. İstîğfar et şimdi canının ta içinden.

⁴⁶⁹¹ [İstirap], katı göze yağmur gibi gözyaşı döktürür. Dert, münkişlere Allah dedirtir.

⁴⁶⁹² Erlerin sözünü erden [duydun da] kabul etmedin. Hadi, dert yüzünden Hak vahyini kabul et!

⁴⁶⁹³ Rüzgâr der ki *beşerin şahından elçiyim ben. Bazen hayır haber getiririm, bazen kötü ve şer.*

⁴⁶⁹⁴ Kendi başıma buyruk değil, memur olduğum için şahımdan *senin gibi nasıl gâfil olurum?*

⁴⁶⁹⁵ *Senin hâlin Süleyman gibi olsaydı, ben seni Süleyman gibi taşırdım.*

⁴⁶⁹⁶ *İğreti bir varlığım, [ama] senin mülkün olur, seni kendi sırrıma vâkıf kılardım.*

⁴⁶⁹⁷ *Fakat sen isyankârsın, bense iğretiyim. [Bu yüzden] sana ancak üç dört gün hizmet ederim.*

⁴⁶⁹⁸ Sonra seni Ad gibi tepe taklak ederim. Âsi bir asker gibi senin ordundan kaçırım.

⁴⁶⁹⁹ Böylece gayba imanının öyle bir zamanda sağlamlaşır ki imanının sana üzüntü kaynağı olur.

⁴⁷⁰⁰ O zaman zaten herkes mümin olur. O zaman zaten âsiler [ayakları yerine] başlarıyla koşarlar.

⁴⁷⁰¹ O zaman tıpkı hırsız ve haydut gibi darağacının altında yalvarıp yakarırlar.

⁴⁷⁰² Fakat gayba imanda karar kılarırsan, iki diyarın sahibi olup kendi kendine bekçi olursun.

⁴⁷⁰³ İki günlük, gelip geçici ve sakat değil, kalıcı bir bekçilik ve padişahlık...

⁴⁷⁰⁴ Boş işten kurtulup kendi işini yaparsın. Sen hem şah olursun, hem kendi davulunu çalarsın.

⁴⁷⁰⁵ Boğaz bize dünyayı dar eder madem, boğaz ile ağız keşke toprak yeseydi.

⁴⁷⁰⁶ Bu ağız zaten toprak yiyicidir. Fakat [ağız] renklenmiş toprağı [yer].

⁴⁷⁰⁷ Şu kebab, şu içecek ve şu şeker, renkli ve bezekli topraktır, a oğul!

⁴⁷⁰⁸ Yediğinde bunlar et ve deri olur. [Allah] ona et rengi vermiştir, [ama aslında] mahalle toprağıdır.

⁴⁷⁰⁹ [Allah] yine topraktan balçığa yama yapar ve [sonunda] hepsini tekrar toprak kılar.

⁴⁷¹⁰ Hindu, Kıpçak, Rumi ve Habeş... Hepsi de mezarda tek renk ne güzel.

⁴⁷¹¹ Böylece bil ki onca boya ve bezeme tamamen örtü ve hiledir; iğretidir.

⁴⁷¹² Geriye kalan boya, Allah'ın boyasıdır, hepsi bu. Geri kalanını çan gibi takılmış bil.

⁴⁷¹³ Doğruluk, takva ve iman boyası, ibadet ehli üstünde sonsuza dek bâkidir.

⁴⁷¹⁴ Şüphe, nankörlük ve nifak boyasıysa âsilerin canında sonsuza dek bâkidir.

⁴⁷¹⁵ Tıpkı sahtekâr Firavun'un kara yüzü gibi... Onun rengi bâkidir, cismiyse fânî.

⁴⁷¹⁶ Doğruların bedenleri yok olur, ama onların güzel yüzlerinin ışıltısı din gününe dek yerindedir.

⁴⁷¹⁷ Çirkin aynı çirkindir, güzel aynı güzel. Hepsi bu. O hep gülmektedir, buysa suratı asık.

⁴⁷¹⁸ [Allah] toprağa renk, özellik ve [değerli] taşlar verip çocuk huyluları bunun için savaştırır.

⁴⁷¹⁹ Hamurdan deve ve aslan pişirirler de çocuklar bunlara ihtirastan ellerini ısırırılar.

⁴⁷²⁰ Aslanla deve ağızda ekmek olur, [desen de] bu söz çocuklara etki etmez.

⁴⁷²¹ Çocuk, bilgisizlikle zan ve kuşku

içindedir. Şükür ki en azında [çocuğun] gücü azdır.

⁴⁷²² Çocukların yüz türlü kavga ve âfeti vardır. Şükür ki [çocuklar] beceriksiz ve güçsüzdür.

⁴⁷²³ Bu edepsiz yaşlı çocuklardan yandık! Güçleri nedeniyle koruyuculara bela olurlar.

⁴⁷²⁴ Silahla cehalet bir araya gelince dünyayı yakan bir Firavun olup çıkar.

⁴⁷²⁵ A yoksul adam, noksanlarına şükret. Firavunluktan ve kâfirlikten kurtuldun çünkü.

⁴⁷²⁶ Şükür ki mazlumsun, zâlim değilsin. Firavunluktan ve her türlü fitneden güvendesin.

⁴⁷²⁷ Boş mide ilahlık taslayamaz. Çünkü onun ateşine odundan destek yoktur.

⁴⁷²⁸ Boş mide şeytanın zindanıdır. Çünkü ekmek derdi, onu hile ve düzenden alıkoyar.

⁴⁷²⁹ Yemek dolu mide bil ki şeytanın pazarıdır. Orada şeytan tüccarlarının bağışmaları vardır.

⁴⁷³⁰ Hiç satan sihirbaz tüccarlar, bağırtılarıyla akli bulandırırılar.

⁴⁷³¹ Sihir yapıp küpü at gibi yürütürler. Ay ışığıyla karanlıktan kumaş yaparlar.

⁴⁷³² Toprağı ipek gibi dokurlar. Ayırt edebilen göze toprak serperler.

⁴⁷³³ Sandal ağacını öd ağacı rengine boyarlar. Bir toprak keseğini kıskanmamızı sağlarlar.

⁴⁷³⁴ Toprağa renk verip de bizi çocuklar gibi onun için savaştıran [Allah] münezzehtir.

⁴⁷³⁵ Eteğimiz, çocuklar gibi toprak dolu. Bizim gözümüzde toprak sanki altın madeni.

⁴⁷³⁶ [332a] Çocuğun yetişkinlere gücü yetmez. Hak, hiç çocukları büyüklerle bir tutar mı?

⁴⁷³⁷ Meyve olgunlaşmayıp ham kaldıkça eski bile olsa adına koruk derler.

⁴⁷³⁸ Ham ve ekşi [kişi], yüz yaşında bile olsa, akıllı çalışan kimseye göre çocuktur, hamdır.

⁴⁷³⁹ Saçı sakalı ak olsa da onda [hâlâ] şu çocuksu korku ve ümit vardır:

⁴⁷⁴⁰ *Olur muyum yoksa ham mı kalırım? Acaba asma dalı bana cömertlik gösterir mi?*

⁴⁷⁴¹ *Böyle akılsızlık ve iki yüzlülüğe rağmen benim bu koruğuma üzüm olmayı nasip eder mi?*

⁴⁷⁴² Hiçbir yandan ümidim yok, [ama] o kerem, bana der ki “*ümit kesmeyin*”¹²⁰”.

⁴⁷⁴³ Hakan’ımız her zaman bizim için toy verip “*ümit kesmeyin*”¹²¹ diye kulağımız çeker.

⁴⁷⁴⁴ Biz bu ümitsizlik yüzünden darda olsak da [Hak bize] seslendiğinde oynayarak gideriz.

⁴⁷⁴⁵ Dostun otağına doğru çevik atlar gibi oynayarak koşarız.

⁴⁷⁴⁶ Adım atarız, ama orada adım yoktur. Kadeh [içip] boşaltırız, ama orada kadeh yoktur.

⁴⁷⁴⁷ Çünkü orada bütün şeyler ruhânîdir. Mana içre mana içre manadır.

⁴⁷⁴⁸ Dış görünüş gölgedir, mana ise güneş. Gölgesiz ışık yıkıntıda olur.

⁴⁷⁴⁹ Yıkıntıda kerpiç kerpiç üstünde kalmadığı için ay ışığının çirkin gölgesi kalmaz.

⁴⁷⁵⁰ Kerpiç altından bile olsa sökölüp atılmalıdır. Çünkü kerpice karşılık vahiy ve aydınlık vardır.

⁴⁷⁵¹ Dağ, gölgeyi yok etmek için parçalanmıştır. Bu ışık için parçalanmak [bile] azdır.

⁴⁷⁵² Dağın dışyüzüne Samed¹²²’in nuru vurunca nur içine de vursun diye dağ parçalandı¹²³.

⁴⁷⁵³ Aç kimsenin avucuna ekmek konunca hevesinden gözleriyle ağzı açılır.

⁴⁷⁵⁴ Bu [ışık], yüz binlerce parçalanmaya değer. A yeryüzü, göğün arasından kalk!

⁴⁷⁵⁵ [Kalk] da göğün nuru yaksın gölgeleri. Ey gündüz düşmanı! Gece senin gölgendendir.

⁴⁷⁵⁶ Bu yeryüzü çocukların beşiği gibi yetişkinlere mekan olarak dar gelir.

⁴⁷⁵⁷ Hak, yeryüzünü çocuklar için beşik diye niteleyip¹²⁴ beşikteki çocuklara süt yağdırır.

⁴⁷⁵⁸ Bu beşikler yüzünden ev darlaştı. Çocukları çabuk büyüt padişahım!

⁴⁷⁵⁹ Ey beşik daraltma evi! [Daraltma] ki yetişkinler rahat dolaşsın.

Kalbinde padişahı müstağni olduğuna ve keşfe ulaştığına dair düşüncenin ortaya çıkmasından dolayı şehzadede vesvese belirdi. [Şehzade bu yüzden] padişaha nankörlük ve asilik etmeyi düşünüyordu. İlham ve sır yoluyla padişahın haberi olup kalbi kırıldı ve padişahın dışyüzünün haberi olmaksızın ruhu onu yaraladı.

⁴⁷⁶⁰ Padişahın içinden [şehzadenin] canına alışverişsiz bir gelir gelmeye başlayınca...

⁴⁷⁶¹ Padişahın canının nurundan [şehzadenin] can ayı, ayın güneşten beslenişi gibi besin alıyordu.

⁴⁷⁶² [Şehzadenin] sarhoş gönlüne benzersiz padişahın anbean ruhanî bir ödenek geliyordu.

⁴⁷⁶³ Bu, Hıristiyan ve müşriklerin yediğinden değildi. Bu, meleklerin yediği yemektendi.

⁴⁷⁶⁴ [Bunun üzerine şehzade] içinde bir istigna gördü. Bu istignadın bir taşkınlık ortaya çıktı.

⁴⁷⁶⁵ [İçinden dedi] ki *ben hem padişahım, hem de şehzade. Bu padişaha dizginimi niye verdim ki?*

⁴⁷⁶⁶ *Bende ışıklar saçan bir ay doğmuşken toza toprağa niçin tâbi olayım?*

⁴⁷⁶⁷ *Su benim ırmağında. [Şimdi] naz vakti! İhtiyacım yokken başkasının nazını niye çekeyim?*

⁴⁷⁶⁸ *Niçin başımı sarayım, baş ağrısı kalmamış, sararıp solma ve gözyaşı vakti geçmişken?*

⁴⁷⁶⁹ *Dudağım şekerlenmiş ve yüzüm aya dönmüşken başka bir dükkân açmak gerek.*

⁴⁷⁷⁰ Bu benlik yüzünden nefis doğmaya başlayınca yüz binlerce zırva gevelemeye başladı.

⁴⁷⁷¹ İhtiras ve hasetten ötede yüz çöl vardır ki kem gözler oralara bile erişir.

⁴⁷⁷² Her suyun varacağı yer olan padişahın denizi, sel ve ırmak içinde olanları nasıl bilmez?

⁴⁷⁷³ Padişahın gönlü, onun bu düşünce-sinden ve eşsiz lütfuna şükretmeyişinden incindi.

⁴⁷⁷⁴ *Dedi, behey edepten yoksun alçak! Hayret! Verdiklerimin karşılığı bu muydu?*

⁴⁷⁷⁵ *Bu enfes hazineyi ben sana neler vermişken, alçak tabiatın yüzünden sen bana neler ettin?*

⁴⁷⁷⁶ [332b] *Ben, senin kucağına hesap gü-*

nüne dek batmayacak olan bir ay koydum.

⁴⁷⁷⁷ *Bu pak nuru bağışlamama karşılık olarak sen benim gözüme çerçöple toprak serptin.*

⁴⁷⁷⁸ *Ben senin için göğe merdiven oldum. Sense benimle savaşta okla yay oldun.*

⁴⁷⁷⁹ [Böylece] padişahın gayret derdi doğdu. Padişahın derdinin yansıması şehzadeye ulaştı.

⁴⁷⁸⁰ [Padişahın] azarıyla [şehzadenin] devlet kuşu çırpınmaya başladı ve köşeye çekilmiş [şehzadenin] perdesini yırttı.

⁴⁷⁸¹ O güzel oğlan, kendi içinde kötü işlerinden [kaynaklanan] tozları ve izleri görünce,

⁴⁷⁸² Lütuf ve nimet tahakkukunu azalmış ve mutluluk evini gamla dolmuş [görünce],

⁴⁷⁸³ İçkinin sarhoşluğundan kendine geldi. O günah yüzünden başında mahmurluk vardı.

⁴⁷⁸⁴ Buğday yedi de elbisesi üzerinden çıktı. Cennet ona çöl ve sahra oldu¹²⁵.

⁴⁷⁸⁵ O şerbetin kendisini hasta ettiğini ve benlik zehrinin etki ettiğini gördü.

⁴⁷⁸⁶ Naz bahçesinde tavus gibi [gezen] can, mecaz viranesinde baykuşa döndü.

⁴⁷⁸⁷ Âdem gibi cennetten uzak kaldı da ekim yapmak için yerde öküz sürer oldu.

⁴⁷⁸⁸ *O, a eli çabuk Hintli, aslanı öküzün kuyruğuna tutsak ettin,* diye gözyaşı döküyordu.

⁴⁷⁸⁹ *A soğuk nefesli kötü nefis! İmdada yetişen şaha karşı saygısızlık ettin.*

⁴⁷⁹⁰ *Buğday ihtirasın yüzünden tuzağı seçtin. Tuzaktaki her buğday sana bir akrep oldu.*

⁴⁷⁹¹ *Başında bencillik yelleri esti. Ayağındaki elli batmanlık prangayı [artık]gör!*

⁴⁷⁹² [Şehzade], sultanıma niçin karşı geldim, diye bu şekilde kendi canına ağlıyordu.

4793 O, kendine gelip bağışlama diledi.
Tövbesine başka bir şeyi de eş etti.

4794 İman korkusundan doğan bir dert...
Merhamet et, çünkü dermansızdır bu dert.

4795 İnsanın düzgün bir elbisesi olmasın
daha iyi! Çünkü [insan] sabırdan kurtu-

lunca anında üste fırlar.

4796 İnsanın eli tırnağı olmasın daha iyi.
Çünkü o zaman ne din düşünür, ne doğ-
ruluk!

4797 İyisi mi bela içinde canı çıksın insa-
nın. [Çünkü] nefis nankördür, sapkıdır.

Yüce Hakk'ın Azrâil'e -selam üzerine olsun, canını aldığı kullardan
kime daha çok acıdın, diye hitap etmesi ve Azrâil'in Hakk'a cevap vermesi

4798 Hak, Azrâil'e, *ey ulu*, dedi, *üzülen*
kimseler içinde [en çok] kime acıdın?

4799 [Azrâil] dedi, *yüreğim hepsine yanı-*
yor, ama emri ihmal etmekten korkuyorum.

4800 Böylece, *keşke Rabbim*, diyorum, *şu*
gencin yerine beni kurban etseydi.

4801 [Hak] dedi ki *en çok kime acıdın?*
Yüreğin kime daha çok yanıp kavruldu?

4802 [Azrâil] dedi, *bir gün emri yerine ge-*
tirmek için, sert dalgalarda bir gemiyi kırıp
parçaladım.

4803 Sonra dedin ki *o topluluktan şu kadın*
ve çocuk dışında hepsinin canı al.

4804 O ikisi bir tahta üzerinde kaldı. *Dal-*
galar tahtayı sürükleyip götürüyordu.

4805 Yine dedin ki *annenin canını alıp*
"öl" emri uyarınca çocuğu yalnız bırak.

4806 Çocuğu annesinden *kopardığımda*
bana ne denli acı geldiğini [Rabbim] ken-

din biliyorsun.

4807 Nice büyük matemlerin dumanını
gördüm [ama] o çocuğun acısı aklımdan
çıkmadı.

4808 Hak dedi ki *dalgaya, kendi lütfumla*
o çocuğu bir ormana atmasını söyledim.

4809 Süsen, reyhan ve güllerle dolu bir or-
man... Tatlı meyveleri olan ağaçlarla dolu...

4810 Berrak sular akan pınarlar... O çocu-
ğu yüz türlü naz içinde yetiştirdim.

4811 Şakıyan yüz binlerce güzel sesli kuş, o
bahçede yüz türlü ezgi söylüyordu.

4812 Nesteren yaprağından ona yatak yap-
tım. Fitnelerin darbesinden onu güvende
kıldım.

4813 Güneşe onu incitmemesini söyledim.
Rüzgâra onun üzerine yavaş esmesini söyledim.

4814 Üzerine yağmur yağdırma, dedim
buluta. Şimşeğe dedim ki ona sert bakma.

Şeyh Şeybân-ı Râî'nin -Allah aziz ruhunu kutsasın- kerâmetleri

4815 [333a] Şeybân-i Râî de, Cuma vak-
ti, düşman kurttan [sürüyü korumak
için] sürü çevresine çizgi çiziyordu.

4816 Böylece koyun çizgiden çıkamıyor,
zararlı kurt ve hırsızlar da [çizgiden] içeri
giremiyordu.

4817 Hud'un, ailesini kasırgadan güven-
de tutan koruyucu dairesi gibi...

4818 [Hud onlara demişti ki] *bu çizginin*
içinde sekiz gün sessiz kalıp dışarıdaki aza-
bı seyredin.

4819 [Kasırga, insanları] havaya savurup
taşlara çarpıyordu da etle kemik birbirin-
den ayrılıyordu.

4820 Bir kısmını havada birbirine vuruyordu
da kemikler haşhaş gibi ufanıyordu.

4821 Gökleri titreten bu cezalandırmanın açıklaması Mesnevi'ye sığmaz.

4822 A soğuk rüzgâr, tabiatın gereği bunu yapıyorsan, Hud'un çizdiği dairenin çevresinde de dolaşsana!

4823 Ey doğalcı (*tabîî/natüralist*), bu doğa üstü egemenliği gör ya da gel, bu [kıssayı] mushaftan yok et.

4824 [Bunu yapamazsan] Kuran okuyanları alıkoyup engelle veya muallimleri uyarıp tehdit et.

4825 Âcizsin ve bu âcizlik nereden diye şaşarsın. Senin aczin hesap gününden bir yansımadır.

4826 A inatçı, âcizliklerin işte karşında senin. Vakit geldi, açığa çıkıyor gizlediklerin.

4827 Ne mutlu gıdası bu âcizlik ve hayret olana, iki âlemde dostun gölgesinde uyuyana.

4828 [Böyle kimse] hem ahır (dünya)da hem âhirde âcizlik görmüş, ölüp acuzelelerin dinini seçmiştir.

4829 Tıpkı Züleyha gibi... Yusuf'un nuru ona vurunca acuzelikten gençliğe yol bulmuştur.

4830 Hayat, ölmekte ve mihnettedir. Âbıhayat karanlıklar içindedir.

Yüce Hakk'ın Nemrut'u çocukluğunda annesiz ve dadısız olarak beslediğine dair hikâyeye dönüş

4831 [Allah, Azrail'e der ki] *kısacası, o bahçe, âriflerin bahçesi gibi sam yeliyle kısırgadan güvendeydi.*

4832 *Bir kaplan yeni yavrular doğurmuştu. Ona süt vermesini söyledim, [emrime] itaat etti.*

4833 [Kaplan] ona süt verip hizmet etti. Böylece o, büyüüp gelişt ve aslan bir yiğit oldu.

4834 *Sütten kesilince periye söyledim de ona konuşup ayırt etmeyi öğretti.*

4835 *Onu o bahçede büyütüp yetiştirdim. Benim ustalığım nereden sığacak söze?*

4836 *Ben, Eyyub'a kurtları zararsızca [bedeninde] konuk etmesi için baba şefkati verdim.*

4837 *Kurtlara da ona karşı evladın babaya duyduğu sevgiyi verdim. İşte kudret, işte el!*

4838 *Annelere ben yol yordam öğrettim. Yaktığım lütuf ateşi [bak] nasıldır!*

4839 *Lütfumu aracısız görsün diye yüz inayet eyleyip yüz bağlantı kurdum.*

4840 [İstedim] ki sebeplerle boğuşmasın da

her türlü yardımı benden istesin.

4841 [İstedim] ki hiç bir özür ve bahanesi kalmasın, kötü arkadaştan şikayeti olmasın.

4842 [Nemrut] bu bakıcılığı ve kendisini aracısız olarak yetiştirdiğimi yüz yolla gördü.

4843 Ey yüce kulum [Azrâil]! *Onun [buna]şükürü, Nemrut olup Halil'i yakmak oldu.*

4844 Bunun gibi şehzade de şaha teşekkür yerine büyüklenip daha üst makamlar istedi.

4845 [Dedi] ki *başkasına niye tâbi olayım? Çünkü yeni bir mülk ve ikbal sahibiyim.*

4846 Şahın [daha önce] zikrettiğimiz lütufları, âsılık yüzünden gönlüne gizli kaldı.

4847 Nitekim Nemrut da o lütufları cehalet ve körlükten ayaklar altına aldı.

4848 [Hak der ki Nemrut] artık kâfir olmuştu. Yol kesiyor, kibirlenip tanrılık taslıyordu.

4849 [Böylece] benimle savaşmak için üç akbabayla yüce göğe doğru gitti.

4850 O, İbrahim'i bulmak için yüz binlerce günahsız çocuğu öldürdü.

4851 Çünkü münecim demişti ki *yılın hükmünce, [seninle] savaşmak için bir düşman doğacak...*

4852 *Mutlaka o düşmanı yok etmeye çabala.* [O da bunun üzerine] her doğanı çılgınca öldürüyordu.

4853 Ona rağmen, vahiy getirecek bir çocuk yetişti ve diğer kanların vebalı [Nemrud'un] boynunda kaldı.

4854 Ne tuhaf! O saltanatı babasından mı buldu da soyunun karanlığı onu aldattı?

4855 Başkalarına ana baba perde olur, ama o, koynundaki incileri bizden edinmiştir.

4856 Kötü nefis, gerçekten yırtıcı kurttur. Yanındaki herkese ne diye bahane bulursun?

4857 Câhil ve inkârcı çirkin nefis, sapkınlıkta yüz kele külâh olur.

4858 Bu nedenle derim ki a fakir kul, köpeğin boynundan zinciri çıkarma.

4859 [333b] Bu köpek, eğitilmiş de olsa köpektir. Bu “nefsi aşağıla”¹²⁶, çünkü [nefis] kötü huyludur.

4860 Tâif derisi¹²⁷ gibi Süheyl çevresinde dönersen farzı yerine getirmiş olursun.

4861 Böylece Süheyl seni deri olma şerinden kurtarır da sevgilinin ayağında çizme olursun.

4862 Bütün Kur'an, nefsin pisliğini anlatmaktadır. Mushafa bak, o gözün nerde?

4863 Meselâ, âlete kavuşunca peygamberleri öldürmekte haddi aşan Ad kavminin zikri...

4864 Her asırda edepsiz nefsin uğursuzluğu yüzünden dünyayı birden bire alev sarardı.

Şehzadenin padişahın kalbinden yara alıp başka erdemleri tamamlamadan dünyadan gidişini anlatan hikâyeye dönüş

4865 Hikâyeyi kısa kes. Gayret sahibi [padişahın] kıskanması, [sonunda] onu mezara götürdü.

4866 Padişah, yokluktan varlığa geldiğinde, öfkeli gözünün böyle kan döktüğünü [anladı].

4867 O eşsiz padişah ok torbasına baktığında bir okun eksildiğini gördü.

4868 *Ok nerededir,* dedi ve Hakk'a sordu. [Hak] dedi ki *onun boşazındaki senin okundur.*

4869 Derya gönüllü padişah [şehzadeyi] affetti, ama ok öldürecek yere gelmişti ah!

4870 [Şehzade] öldürüldü. [Padişahsa] onun yasını tutup ağlıyordu. Öldüren de, veli de... Hepsisi o.

4871 O, ikisi birden değilse, bu durumda

küll değildir. Hem insanı öldüren, hem yasını tutandır o.

4872 Sarı benizli şehit, [padişahın okunun] mânâyâ değil de cisme değdiğine şükreliyordu.

4873 Görünen cisim sonunda zaten gidiçidir. Mânâ ise sonsuza dek mutlu yaşayacaktır.

4874 O kahır etki etmiş olsa bile kabuğa etki etmiştir. [Böylece] dost, incinmeksiz dostla gitmiştir.

4875 O (şehzade), şahlar şahının terkisinden tutunmuşsa da sonunda nazar onun yolunu kesmiştir.

4876 Üçüncü [şehzade] ise en tembelle-riydi. [Bu yüzden] sûretle mânâyı tamamen o kapı.

Bir kişinin, benden sonra malımı üç evladımdan en tembел
olanı alsın, diye vasiyet edişi

4877 Bir kişi, ölümü sırasındaki vasiyetinde açık açık söyleyip belirtmişti.

4878 Onun servi boylu üç oğlu vardı ve canıyla ruhunu onlara vakfetmişti.

4879 [Adam] dedi, *elimdeki avucumdaki bulunan malımla paramı, bu üçünden en tembeli alsın.*

4880 [Bunu] kadıya söyledi ve iyice tembeldi. Sonra da ölüm şarabını içti.

4881 Çocuklar kadıya, *efendim*, dediler, *biz üç yetim, onun hükmünü çiğnemeyiz.*

4882 *Dinleyip itaat ederiz. Hüküm onunundur. Onun buyurduğu, bizim için kesin emirdir.*

4883 *Bizi kurban etse bile, İbrahim'imizden yüz çevirmeyiz*¹²⁸.

4884 Kadı dedi ki *her biriniz aklını kullanarak tembelliğine ilişkin bir hikâye anlatsın.*

4885 *Böylece her birinizin tembelliğini göreyim de durumunuzu kuşkusuz bir şekilde bileyim.*

4886 Ârifler, iki dünyada da [herkesten] daha tembeldirler. Çünkü toprağı sürmeden harman kaldırırlar.

4887 Onlar tembelliğı dayanak edinmişlerdir. Çünkü onların işlerini Allah yapar.

4888 Allah'ın işini sıradan insanlar göremezler ve sabah akşam zahmetten geri durmazlar.

4889 [Kadı onlara dedi ki] haydi, tembelliğinizin derecesini açıklayın ki sır açığa çıksın da bunun derecesini bileyim.

4890 Kuşkusuz, her dil gönlün perdesidir. Perde kımıldayınca sırlar açığa çıkar.

4891 Bir kebab parçası kadar küçük bir perde yüz tane güneşin yüzünü örter.

4892 Dilin anlattığı yalan da olsa, kokusu onun doğru mu yalan mı olduğundan haber verir.

4893 Kırlardan gelen esinti, külhandan gelen kötü yelden farklıdır.

4894 Doğruluğun kokusuyla, aptalları avlayan yalanın kokusu, nefesteki misk ve sarımsak [kokusu] gibi bellidir.

4895 On yerde gönlü olandan dostu ayırt edemiyorsan bozuk burnundan dert yan.

4896 Muhanneslerin sesiyle cesur yiğitlerin sesi, tilkinin işiyle aslanın işi gibi, farklıdır.

4897 Veya dil, kazan kapağı gibidir. [Kapak] kıpırdadığı zaman, hangi aş olduğunu anlarsın.

4898 Zekâsı keskin olan, tatlı yemekle sirkele ekşi yemeğı buharından anlar.

4899 [334a] Genç adam, yeni bir kazan alırken kazana el sürünce kırığını görür.

4900 [Kardeşlerden biri] dedi, *ben adamı ağzından tanırım. Konuşmazsa üç günde anlarım.*

4901 Öteki dedi, *konusursa [kişinin durumunu] anlarım. Konuşmazsa konuşmasını sağlarım...*

4902 [Kadı] dedi, *[insan] bu hileyi duymuşsa, ağzını kapatıp sessiz kalır.*

4903 Nitekim bir anne çocuğuna demiş ki *gece karşında bir karaltı belirirse...*

4904 *Ya da mezarlıkta veya korkunç bir yerde, öfkeli ve kara bir hayal görürsen...*

4905 *Kalbini kavi tut, saldır ona. [Böylece] o senden anında yüz çevirir.*

4906 Çocuk demiş ki *şeytanı andıran o hayale de annesi bunu söylemişse...*

⁴⁹⁰⁷ [Ona] saldırırım, [o da] annesinin emrince boğazıma yapışır. Peki o zaman ne yapacağım?

⁴⁹⁰⁸ Sen bana sıkı durmamı öğütüyorsun, [ama] o çirkin hayalin de bir annesi var!

⁴⁹⁰⁹ Cine de insana da telkin eden aynıdır. Düşman az da olsa onun sayesinde üstün gelir¹²⁹.

⁴⁹¹⁰ Rahvan at hangi yana vardıysa, Allah için sen de gidip o yana var.

⁴⁹¹¹ [Kadı] dedi ki o ulu kişi, hileyi anlar da hileyle konuşmazsa...

⁴⁹¹² Sırrını nasıl anlarsın, doğru söyle? [İkinci oğul] dedi ki karşısında konuşmadan otururum.

⁴⁹¹³ Sabrı merdiven edip basamakları çıkarım. Sabır rahatlığın anahtarıdır.

⁴⁹¹⁴ Onun huzurunda bu sevinç ve hüznün dışında bir söz kaynayıp akarsa benden...

⁴⁹¹⁵ Bilirim ki bunu Yemen'deki Süheyl gibi [aydınlık] gönlünden bana o göndermiştir.

⁴⁹¹⁶ [Bilirim ki] kalbimdeki bu söz o kutlu varlıktandır. Çünkü kalpten kalbe yol vardır.

Bi-resm-i hıẓâne-i hazret-i emîr-i a'zam, a'delu umerâi'l-âlem, bânî-i mebânî-i nîkû-kârî, vâzî'-i merâsim-i bahtiyârî, tâcu'd-dünyâ ve'd-dîn Şeyh Hüseyin Beg "Zuyyidet ma'deletuhu"

Ketebuhu'l-abdu'l-muznibi'l-muhtâc ilâ-rahmeti'l-meliki'l-hayyi'l-kaviyy
Muhammed b. Huseyin el-Mevlevî
afallâhu anhumâ fî-şehri Şa'bânî'l-mubârek
sene erba' ve seb'îne ve seb'a mie
(Şaban 774 / Ocak/Şubat 1373)

Birinci Defter Notlar

- 1 “Allah, göklerin ve yerin nurudur. O’nun ışığı, içinde kandil bulunan bir kandilliğe benzer. Kandil, cam içerisindedir. Cam da sanki inciden bir yıldız. Ne doğuya ne batıya mensup olmayan kutlu bir zeytin ağacından yakılır ki neredeyse ateş değmese de yağı ışıktır. Işığı parıl parıldır. Allah, dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah insanlara örnekler verir. Allah her şeyi bilir.” (Nûr, 24/35).
- 2 “O gün cennetliklerin kalacakları yer çok huzurlu, dinlenecekleri yer pek güzeldir.” (Furkân, 25/24).
- 3 “Şüphesiz Allah, bir sivrisineği de ondan üstün olanı da örnek vermektan çekinmez. Böylece iman edenler, kuşkusuz bunun Rablerinden gelen bir gerçek olduğunu bilirler; inkâr edenler ise, “Allah, bu örnekle ne demek istemiş?” derler. (Allah) bununla birçoğunu saptırır, birçoğunu da doğru yola erdirir. O, fasıklardan başkasını saptırmaz.” (Bakara, 2/26).
- 4 “Hayır! Şüphesiz bunlar (âyetler), değerli ve güvenilir kâtiplerin elleriyle (yazılıp) tertemiz kılınmış, yüce makamlara kaldırılmış mukaddes sahifelerde (yazılı) bir öğüttür; dileyen ondan (Kur’an’dan) öğüt alır.” (Abese, 80/15-16)
- 5 “Ona, temiz olanlardan başkası dokunamaz.” (Vâkıa, 56/79).
- 6 “O, âlemlerin Rabbinden indirilmiştir.” (Vâkıa, 56/80).
- 7 “Ona ne önünden, ne ardından batıl yaklaşamaz.” (Fussilet, 41/42).
- 8 “O, en hayırlı koruyucudur, merhametlilerin en merhametlisidir.” (Yusuf, 12/64).
- 9 Bu beyit şu şekilde de çevrilebilir: “Dinle, bu ney şikâyet ederken [aslında] ayrılıkları anlatıyor.”
- 10 “Vesselâm” sözü, “Selâm, hidayete uyanların üzerine olsun” (Tâhâ, 96/47) âyetinden alınma olup, herhangi bir konuda son sözü söylemek üzere kullanılır.
- 11 Ünlü Yunan filozofu Platon. Aristo’nun hocası olup İslâm felsefesi üzerinde de etkili olmuştur. Klâsik edebiyatta hikmet ve bilgi sembolüdür.
- 12 Asıl adı Galenos olan Yunan hekim. Tıbbın ve

eczacılığın öncülerindendir. Adı hekimlikle birlikte anılır.

- 13 “Rabbi dağa tecelli edince, onu paramparça etti. Musa bayılarak yere düştü” (A’râf, 7/143) âyetine işarettir.
- 14 “Hiçbir şey için bunu yarın yapacağım deme. Ancak Allah dilerse (yapacağım de)” (Kehf, 18/23-24) âyetlerine işarettir.
- 15 İstisna: “Allah dilerse” anlamına gelen “inşâallah” sözüdür.
- 16 Sıcak bölgelerde yetişen, müshil edici ve söktürücü olarak kullanılan bir bitkidir.
- 17 “İçinizdekileri gizleseniz de açığa vursanız da Allah onu bilir” (Âli İmran, 3/29) âyetine işarettir.
- 18 “Rabbimize yalvara yalvara, için için dua edin” (A’râf, 7/55) âyetine işarettir.
- 19 “Hani siz (verilen nimetlere karşılık): Ey Musa! Bir tek yemekle yetinemeyiz; bizim için Rabbine dua et de yerin bitirdiği şeylerden; sebzesinden, hıyarından, sarımsağından, mercimeğinden, soğanından bize çıkarsın, demiştiniz” (Bakara, 2/61) âyetine işarettir.
- 20 “Meryem oğlu İsa şöyle dedi: Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofrayı indir ki bizim için, geçmiş ve geleceklerimiz için bayram ve senden bir âyet olsun. Bizi rızıklandırsın; zaten sen, rızık verenlerin en hayırlısıdır” (Mâide, 5/114) âyetine işarettir.
- 21 “Beş şeye karşılık beş şey vardır. Bir kavim, ahdini bozarsa Allah düşmanlarını ona musallat eder. Allah’ın hükmünden başkasıyla hükmederlerse aralarında yoksulluk yayılır. Kötülüğü yayarlarsa içlerinde ölüm yayılır. Teraziyi hileli tartarlarsa kıtlık olur. Zekât vermezlerse yağmur yağmaz” hadisine işarettir.
- 22 Azazil, Şeytan’ın Allah’a isyan etmeden önceki adıdır.
- 23 “Sabır genişliğin anahtarıdır, kötülüklerden sakınmak tükenmez bir zenginliktir” hadisine işarettir.
- 24 “Kaza gelince, genişlik daralır” Arap atasözüdür.
- 25 “Hayır, hayır! Eğer vazgeçmezse [vay haline]” (Alâk, 96/15) âyetinden iktibas edilmiştir.
- 26 Usturlab, eski zamanlarda gök cisimlerinin hareketlerini izlemek üzere kullanılan bir ölçüm aletidir.
- 27 “Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı” (Kamer, 54/1) âyetine işarettir.

- 28 Yani hiçbir zaman batıp yok olmaz.
- 29 Esir, aether: Ateş göğü.
- 30 Can sözüyle Hüsameddin Çelebi kastedilmektedir.
- 31 “Allahım! Gazabından rızana, cezalandırmandan affına, senden sana sığınırım. Ben seni, senin kendini övdüğün gibi övemem” hadisine işaretettir.
- 32 “İsteklerinizin gerçekleşmesine onları gizleyerek yardım edin, çünkü her nimet sahibine haset edilir” hadisine işaretettir.
- 33 “Kerem sahibi, söz verince sözünde durur; sözünde durmazsa cefa etmiş olur” anlamında bir Arap atasözü vardır. Beyitte geçen “yürüyüp giden hazine” sözüyle (Kasas, 28/76-81.) âyetlerde sözü edilen Karun hazinesi kastedilmektedir.
- 34 Taraz, güzelleriyle meşhur bir şehir adıdır. Burada o güzel cariye kinayedir.
- 35 “Seni bir şey için seven, o şeyi yitirdiğinde seni incitir” anlamında bir hadis vardır.
- 36 “Ondan başka her şey fânidir, ancak celâl ve ikram sahibi Rabbinin yüzü (zâtı) bâki kalacaktır” (Rahman, 55/26-27) âyetlerine işaretettir.
- 37 Bakara 2/38, 62, 112, 262, 274, 277; Âli İmrân, 3/170; Mâide, 5/69. âyetlerde ve başka yerlerde inananlar için korku ve üzüntü olmadığına işaret edilmektedir.
- 38 Kur’an’ın 18. suresi olan Kehf suresinde anlatılan Hızır kıssasına işaret edilmektedir.
- 39 “Muhakkak ki sana biat edenler ancak Allah’a biat etmektedirler. Allah’ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah’a karşı ahdine vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükâfat verecektir” (Fetih, 48/10) âyetine işaretettir.
- 40 Kur’an’ın 37. suresi olan Sâffât suresinde anlatılan İbrahim (as) ve İsmail (as) peygamberlerin kıssasına işaret edilmektedir.
- 41 Bir ve tek olan Allah.
- 42 “(Allah) Gökten bir su indirdi de dereler kendi miktarınca çağlayıp aktı. Sel de yüze vuran bir köpük yüklendi. Bir süs veya bir meta sağlamak için ateşte üzerine yakıp erittikleri şeylerde de bunun gibi bir köpük vardır. İşte Allah, hak ile batıla böyle örnekler verir. Köpüğe gelince, o atılır gider, insanlara yarar sağlayacak şey ise, yeryüzünde kalır. İşte Allah örnekleri böyle vermektedir.” (Ra’d, 13/17) âyetine işaretettir.
- 43 Kur’an’ın 18. suresi olan Kehf suresinde anlatılan Hızır kıssasına işaret edilmektedir.
- 44 Musa peygamberin (a.s.) Allah’ın tecellisine güç yetiremediğine (Arâf, 7/143) işaret edilmektedir.
- 45 “Bir fâsık övüldüğünde Allah gazaba gelir, bu yüzden Arş titrer” hadisine işaretettir.
- 46 Cavlaki, eski zamanlarda saçları, sakalları, bıyıkları ve kaşları tıraş edilmiş, “kalender” adı verilen gezgin derviş demektir.
- 47 “Şîr” kelimesi Arap harfleriyle aynı şekilde yazıldığı halde farklı anlamlara gelmektedir. Beyitte buna işaret ediliyor.
- 48 Kur’an’ın çeşitli âyetlerinde (İbrahim, 16/10; Enbiyâ, 21/3; Mü’minûn, 23/24,33; Şuarâ, 26/154, 186; Yâsin, 36/15; Tegâbun, 64/6; Furkân, 25/7) kâfirler, peygamberlerin de kendileri gibi yiyen, içen, uyuyan, sokaklarda gezen insanlar olduğunu öne sürerek onları inkâra kalkıştıkları vurgulanmıştır. Beyitte bu duruma işaret edilmektedir.
- 49 277-279. beyitlerde Musa (as) ile Firavun’un büyücüleri arasında geçen olaya işaret edilmektedir. Bu olay Kur’an’da (Arâf, 7/190,117; Tâhâ, 20/18-66; Neml, 27/10; Kasas, 28/31) gibi çeşitli surelerde anlatılmaktadır.
- 50 “Şüphesiz münafıklar Allah’a oyun etmeye kalkışıyorlar; halbuki Allah onların oyunlarını başlarına çevirmektedir. Onlar namaza kalktıkları zaman üşenerek kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar, Allah’ı da pek az hatıra getirirler” (Nisâ, 4/142) âyetine işaretettir.
- 51 Merv İran’ın doğusunda Rey batısında yer alan iki şehirdir. Burada iki şey arasındaki zıtlığı göstermek için kullanılmıştır.
- 52 “Allah dilediğini siler, (dilediğini de) sabit bırakır. Bütün kitapların aslı onun yanındadır” (Ra’d, 13/39) âyetine işaretettir. Ümmül-Kitâb, Allah’ın dilediği her şeyi, istediği zaman, istediği şekilde kendi hükmüne, ilmine ve hikmetine uygun olarak yaratması veya yok etmesi demektir.
- 53 “Birinin suyu tatlı ve susuzluğu giderici, diğeri-ninki tuzlu ve acı iki denizi salıveren ve aralarına bir engel, aşılmaz bir sınır koyan O’dur” (Furkan,

- 25/53) ve “İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. Aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmazlar” (Rahmân, 55/19-20) âyetlerine işaretler.
- 54 Yani Hz. Muhammed'den (sav) isteyin.
- 55 Kur'an'da (Bakara, 2/273; Arâf, 7/46; Muhammed, 47/30; Fetih, 48/29; Rahmân, 55/41) gerçek müminlerin ve suçluların yüzlerinden tanınacağına işaret eden pek çok âyet vardır.
- 56 “Böylece biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. (Bunlar), aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar. Rabbin dileseydi onu da yapamazlardı. Artık onları uydurdukları şeylerle baş başa bırak” (En'âm, 6/112) âyetine işaretler. Ayrıca Peygamber'den (sav) rivâyet edilen “Şeytan'ın aranızda ortaya çıkmasından kuşku duyarım. Davud oğlu Süleyman en sağlam kişi olduğu halde Şeytan onu aldattı. Öyle kimseler vardır ki sizinle mescitlerde namaz kılar, Kur'an okur, din hakkında sizinle mücadele ederler. Onlar insan suretinde Şeytanlardır” şeklinde bir hadis de vardır.
- 57 Mevlânâ bu beyitte yün elbiseler giyip, yani kendilerini sufi gibi gösterip din adına düzenbazlık yapan sahte şeyhleri ve dervişleri eleştirmektedir. Ebu Müseylim veya Müseyleme, Hz. Peygamber (sav) zamanında peygamberlik iddiasında bulunmuş bir düzenbazdır.
- 58 “Kezzâb” çok yalancı demek olup yalancı peygamber Müseyleme'ye lakap olarak verilmiştir. Ulû'l-elbâb da akıllar sahibi, bilgi ve irfan sahibi demek olup Peygamberi'n (sav) lakabıdır.
- 59 “Kendilerine mühürlü hâlis bir içki sunulur. Onun içiminin sonunda misk kokusu vardır. İşte yarışanlar ancak onun için yarışınlar” (Mutafifin, 83/25-26) âyetine işaretler.
- 60 (Bakara, 2/111-118.) âyetlerde, Yahudiler ile Hristiyanlar arasındaki ihtilaflardan söz edilmektedir. Mevlânâ bu hikâyede, ikisi de tevhidi din olan Yahudilik ve Hristiyanlık mensuplarının tevhitte nasıl uzaklaştığına işaret etmektedir.
- 61 “Allah rüşvet verene, alana, ikisi arasında aracılık yapana lanet etsin. Rüşvetten sakının, çünkü rüşvet küfürdür. Rüşvet veren cennetin kokusunu duymaz” şeklinde bir hadis vardır.
- 62 “Kalpten kalbe yol vardır” anlamında bir atasözüdür.
- 63 Hristiyan din adamlarının bellerine bağladıkları sembolik kuşak.
- 64 Huzeyfe'den rivayet edilen “Ashab, Peygamber'den (sav) hayrı sorar, bense şerri sorardım, demişti. “Neden?”, diye sorulduğunda da şerden sakınan hayra ulaşır demişti” şeklindeki rivayete işaretler.
- 65 Zümürdüanka adıyla da bilinen Simurg İran mitolojisinde adı geçen efsanevi bir kuştur.
- 66 “Allah, namaz sırasında bedeniyle birlikte gönlü de hazır olmayanın namazına bakmaz” veya “Namazda şu yana, bu yana dönen kişinin namazı, namaz değildir” hadislerine işaret vardır.
- 67 “Uykuda oldukları halde sen onları uyanıklar sa-nırsın onları (uykuda) sağa sola çeviririz” (Kehf, 18/18) âyetine işaretler.
- 68 Yani güneş.
- 69 “O, tanyerini yarıp açandır. O, geceyi dinlenme zamanı, güneşi ve ayı (vakitlerin tayini için) birer hesap ölçüsü kılmıştır” (En'âm, 6/96) âyetine işaretler.
- 70 “Uyku, ölümün kardeşidir, cennet ehli ise ölmezler” hadisine işaretler.
- 71 Kur'an'ın 18. suresi olan Kehf suresinin 9-27. âyetlerinde kıssaları anlatılan mağara arkadaşlarına işaret edilmektedir.
- 72 “Onlar sağır, dilsiz ve kördürler” (Bakara, 2/18) âyetine işaretler.
- 73 “Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmedin mi? Eğer dileseydi, onu elbette hareketsiz kılardı. Sonra biz güneşi, ona delil kıldık. Sonra onu (uzayan gölgeyi) yavaş yavaş kendimize çektik (kısalttık)” (Furkan, 25/45-46) âyetine işaretler.
- 74 “Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü, Rabbim budur, dedi. Yıldız batınca, batanları sevmem, dedi” (En'âm 6/76) âyetine işaretler.
- 75 Yani gölgeyi izleyerek güneşi bul, gölgeden yola çıkarak güneşe ulaş.
- 76 “Ateşin odunu yakıp kül ettiği gibi, kıskançlık da iyilikleri, ibadetleri yok eder” şeklinde bir hadis vardır.
- 77 “İbrahim ve İsmail'e: Tavafe edenler, ibadete duranlar, rükû ve secde edenler için Evim'i temiz tutun, diye emretmiştik” (Bakara, 2/125) âyetine işaretler.

- 78 Yani, ateş yakarken kızartır ama, söndükten sonra ardında sadece karalık bırakır.
- 79 Burada “*Velediyye*” ibaresiyle Konya nüshasına göre bir beyit fazla vardır.
- 80 “*Sağ elindeki at da, onların yaptıklarını yutsun. Yaptıkları, sadece bir büyücü hilesidir. Büyücü ise, nereye varsa (ne yapsa) iflah olmaz*” (Tâhâ, 20/69) âyetine işarettir.
- 81 Hz. Muhammed’in (sav) okuma yazma bilmez oluşuna işarettir. Kur’an’da (A’râf, 7/157-158) Peygamber’in (sav) ümmî olduğu vurgulanmaktadır.
- 82 “*Bilin ki Allah kişi ile onun kalbi arasına girer*” (Enfâl 8/24) âyetine işarettir.
- 83 “*Ben, gönülleri kırılmış kişilerin gönlündeyim*” kudsi hadisine işarettir.
- 84 Venüs gezegeni. Doğurganlığı ve eğlenceyi temsil eder.
- 85 Meleklerin Âdem’e secde edişi Kur’an’da (A’râf, 7/11; Hicr, 15/29-32; İsrâ, 17/61; Tâhâ, 20/116; Sâd, 38/72-73.) âyetlerinde anlatılır.
- 86 “*Biz: Ey ateş! İbrahim’e karşı serin ve zararsız ol, dedik*” (Enbiyâ, 21/69) âyetine işarettir.
- 87 Sofistai, agnostik, yani bilinemezci demektir. Bilinmezçiler her şeye kuşkuyla bakar, eşyanın akılla bilinmeyeceğine inanır ve sadece duygulara değer verirler.
- 88 “*Sen O’ndan razı, O da senden razı olarak Rabbinne dön*” (Fecr, 89/28) âyetine işarettir.
- 89 “*Peygamber’e (sav), İsa (as) su üstünde yürüdü, dendi, o da yakın artarsa havada da yürünebilir dedi*” hadisine işarettir.
- 90 Aslan burcunun içinde bulunan iki parlak yıldız. Yükseklikten ve uzaklıktan kinayedir. Burada bütün âlem, her şey ve her yer anlamındadır.
- 91 “*Emin bildiğin kişiyi suçlama*” anlamında bir Arap atasözü vardır.
- 92 Bu beyitten sonraki sözler, vezir ile padişaha değil, Mevlânâ’ya aittir.
- 93 Yani biz kim oluyoruz ki varlık iddia edip senden ve benden söz edelim.
- 94 “*Onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü; attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı*” (Enfâl, 8/17) âyetine işarettir.
- 95 “*Hayır hayır, kötülerin yazısı muhakkak Siccîn’de- dir. Siccîn nedir, bilir misin? (O günahkârların yazısı) amellerin sayılıp yazıldığı bir kitaptır*” (Enfâl, 8/17) âyetlerine işarettir.
- 96 “*Hayır, iyilerin yazısı yücelerde (illîyyîn)’dir. Yücelerin ne olduğunu sen nereden bileceksin? Yazılmış bir Kitaptır*” (Mutaffifin, 83/18-20) âyetlerine işarettir.
- 97 “*Bilginler, yeryüzünün ışıklarıdır, peygamberlerin varisleridir*” şeklinde bir hadis vardır.
- 98 “*Hatırla ki, Meryem oğlu İsa: Ey İsrailoğulları! Ben size Allah’ın elçisiyim, benden önce gelen Tevrat’ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim, demişti*” (Saff, 61/6) âyetine işaret edilmektedir.
- 99 “*Andolsun burçları bulunan göğe*” (Buruc 85/1) âyetine işarettir. Bu âyetin devamında Ashab-ı Uhdûd’un yaptıkları anlatılmaktadır.
- 100 “*Kim, İslam’da kendisinden sonra uyulacak iyi bir sünnet koyarsa, ona, o ameli işleyen herkese verilen sevap kadar sevap verilir. Onunla amel edenlerin amelinden de bir şey eksiltilmez. Kim de kendisine uyulan kötü bir sünnet koyarsa ona da, o günahı işleyenlere yazıldığı kadar günah yazılır. O günahı işleyenlerin günah yükünden de bir şey eksiltilmez*” hadisine işarettir.
- 101 “*Sonra Kitab’ı kullarımız arasından seçtiklerimize miras verdik*” (Fâtır 35/32) âyetine işarettir.
- 102 Yani kendi yıldızının etkisi altında hareket ederek yaşar.
- 103 Mars gezegeni. Savaş ve şiddet sembolüdür.
- 104 İhtirak, diğer yıldızların güneşle bir derecede bulunması demektir. Bu durumda uğursuzluklar meydana geldiğine inanılır.
- 105 “*Ancak kulak hırsızlığı yapan olursa, onu da parlak bir alev takip eder*” (Hicr, 15/18) âyetine işarettir.
- 106 “*Ademoğullarının hepsinin kalpleri Rahmân’ın iki [kudret] parmağı arasındadır. Hepsini tek bir kalp gibi dilediği şekilde çevirir*” hadisine işarettir.
- 107 Bu söz “*Hayvanın alacası dışında, insanın alacası içindedir*” atasözümüzü hatırlatmaktadır.
- 108 “*Allah’ın boyası; Allah’ın boyasından daha güzel boyası olan kimdir?*” (Bakara, 2/138) âyetinden iktibas edilmiştir.

- 109 Yani bir olan Allah'a.
- 110 Yani, Allah katından bilgi alan.
- 111 Bu konuda *"İnsanlara acımayana Allah da acı-maz", "Acıyın ki size de acısınlar" "Acımayana acınmaz"* ve benzeri hadisler vardır.
- 112 Şeybân-ı Râî büyük sufilardan birisidir.
- 113 *"Karun'u, Firavun'u ve Hâmân'ı da (helâk ettik)"* (Ankebût, 29/39) âyetine işarettir.
- 114 *"Size Rabbinizden bir mucize getirdim: Size ça-murdan bir kuş sureti yapar, ona üflerim ve Al-lah'ın izni ile o kuş oluverir"* (Âli İmrân, 3/49) âyetine işarettir.
- 115 *"Hâviye"* uçurum, çukur anlamına olup cehen-nemin adlarından. (Kâria, 101/9-11.) âyet-lerde bundan söz edilmektedir.
- 116 *"Kim izzet ve şeref istiyorsa, bilsin ki izzet ve şeref tümüyle Allah'ındır. O'na ancak güzel sözler yük-selir (ulaşır)"* (Fâtır, 35/10) âyetine işarettir.
- 117 *"Senin en büyük düşmanın, iki yanın arasındaki nefsidir"* hadisine işarettir.
- 118 *"Mümin aynı delikten iki kere sokulmaz"* hadisine işarettir.
- 119 *"[Önce] bağla, [sonra] tevekkül et"* hadisine işa-rettir.
- 120 *"Kazanan, Allah sevgilisidir"* hadisine işarettir.
- 121 *"Bunun üzerine: Bir kısmınız diğerine düşman olarak ininiz, sizin için yeryüzünde barınak ve belli bir zamana dek yaşamak vardır, dedik"* (Ba-kara, 2/36) âyetine işarettir.
- 122 *"İnsanların tümü Hakk'ın ailesidir. Onların Al-lah'a en sevgili olanı ailesine en faydalı olanıdır"* hadisine işarettir.
- 123 *"Hilelerinin cezası Allah katında (malum) iken, onlar, tuzaklarını kurmuşlardı. Halbuki onların hileleriyle dağlar yerinden gidecek değildi"* (İbra-him, 15/46) âyetine işarettir.
- 124 *"Dünya müminin zindanı, kâfirin cennetidir"* ha-disine işarettir.
- 125 *"Salih adamda bulunan temiz mal ne güzeldir"* hadisine işarettir.
- 126 Yani Allah katından gelen bilgi ve irfan.
- 127 *"Rabbin bal arısına: Dağlardan, ağaçlardan ve insanların yaptıkları çardaklardan kendine evler (kovanlar) edin"* (Nahl, 16/67) âyetine işarettir.
- 128 Yani Şeytan'a.
- 129 *"Danışılan kişi emindir"* hadisine işarettir.
- 130 Yani aynaya karşı söz söylersen buğulanıp gös-termez olur.
- 131 *"Yolunu, paranı, mezhebini gizli tut"* hadisine işarettir.
- 132 *"İki kişiyi aşan her sır yayılır"* Arapça atasözüdür.
- 133 *"Hasta olmadığınız halde kendinizi hasta göster-meyin. Gerçekten hasta olursunuz"* hadisine işa-rettir.
- 134 *"Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı"* (Kamer/54-1) âyetine işarettir.
- 135 Yani ruhu surete sığmayacak kadar yüce olur.
- 136 *"Gözler O'nu göremez; halbuki O, gözleri görür"* (En'am 6/103) âyetine işarettir.
- 137 *"O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği za-man: Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na dönece-ğiz, derler"* (Bakara 2/156) âyetine işarettir.
- 138 *"Dünya bir andır, onu kullukla geçir"* hadisine işarettir.
- 139 *"Allah bir işin olmasını irade edince, akılların akılları başlarından gider"* hadisine işarettir.
- 140 *"Âdem'e bütün isimleri öğretti"* (Bakara, 2/31) âyetine işarettir.
- 141 *"Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik deme-yesiniz diye Rabbin Âdemoğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendile-rine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler"* (Arâf, 7/172) âyetine işarettir.
- 142 *"(Âdem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendi-mize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acı-mazsan mutlaka zarara uğrayanlardan oluruz"* (Arâf, 7/23) âyetine işarettir.
- 143 *"Suçlular, simalarından tanınır, perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar"* (Rahmân, 55/41) âyetine işarettir.
- 144 *"İnsan, dilinin altında gizlidir"* hadisine işarettir.
- 145 Veba: Pis koku saçan rüzgâr anlamındadır.
- 146 *"Zulümden sakının, doğrusu zulüm, kıyamet gü-nünün karanlıklarıdır"* hadisine işarettir.
- 147 *"Kim kardeşine bir kuyu kazarsa, kendisi o kuyuya düşer"* hadisine işarettir.
- 148 *"Allah'ın yardımı ve fethi geldiğinde"* (Nasr, 110/1) âyetine işarettir.
- 149 *"Rabbin fil sahiplerine neler etti, görmedin mi?"*

- Tuzaklarını boşa çıkarmadı mı? Onların üstüne ebâbil kuşlarını gönderdi*" (Fil, 105/1-3) âyetlerine işaretettir.
- 150 "Mümin, müminin aynasıdır" hadisine işaretettir.
- 151 "Müminin ferasetinden sakının, çünkü o Allah'ın nuruyla bakar" hadisine işaretettir.
- 152 Fahreddin. Kelime anlamı dışında aynı zamanda 12-13. yüzyılın önemli din bilginlerinden Fahreddin-i Râzî (ö. 606/1210)'ye işaret edilmektedir.
- 153 "Biz o günleri insanlar arasında evirip çeviririz." (Âli İmrân, 3/140) âyetine işaretettir.
- 154 "En küçük cihattan en büyük cihada döndünüz. En büyük cihat kulun nefsiyle savaşıdır" hadisine işaretettir.
- 155 "Eğer kulumuza indirdiklerimizden herhangi bir şüpheye düşüyorsanız, haydi onun benzeri bir sûre getirin, eğer iddianızda doğru iseniz Allah'tan başka şahitlerinizi de çağırın. Bunu yapamazsanız -ki elbette yapamayacaksınız- yakıtı, insan ve taş olan cehennem ateşinden sakının. Çünkü o ateş kâfirler için hazırlanmıştır" (Bakara, 2/23-24) âyetlerine işaretettir.
- 156 "O gün cehenneme doldun mu deriz. O da daha var mı? der" (Kâf, 50/30) âyetine işaretettir.
- 157 "Kişi, savaşmakla güçlü adam olmaz, güçlü kimse gazaba geldiğinde nefsiye sahip olabilendir" hadisine işaretettir.
- 158 "Doğu da Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zâtı) oradadır" (Bakara 2/115) âyetine işaretettir.
- 159 "Gerçekten de, günahlarını bağışlayan için onları ne zaman davet ettiysem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, ayak dirediler, kibirlendikçe kibirlendiler" (Nûh, 71/7) âyetine işaretettir.
- 160 "Sözden önce selâm vardır" hadisine işaretettir.
- 161 "Şüphesiz, Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenerin üzerine melekler iner. Onlara: Korkmayın, üzülmeyin, size vaat olunan cennetle sevinin derler" (Fussilet, 41/30) âyetine işaretettir.
- 162 "(Âdem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka zarara uğrayanlardan oluruz" (Ârâf, 7/23) âyetine işaretettir.
- 163 "İblis dedi ki: Öyleyse beni azdırmama karşılık, andolsun ben de onları saptırmak için senin doğru yolunun üstüne oturacağım" (Ârâf, 7/16) âyetine işaretettir.
- 164 "Göklerde ve yerde bulunan herkes, O'ndan ister. O, her gün bir iştedir." (Rahmân, 55/29) âyetine işaretettir.
- 165 "Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler ise kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara yaraşır. Bu sonuncular, (iftiracıların) söylediklerinden çok uzaktırlar. Kendileri için bağışlanma ve güzel bir rızık vardır" (Nûr, 24/26) âyetine işaretettir.
- 166 "O, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'ın üzerine istivâ edendir. Yere gireni ve ondan çıkana, gökten ineni ve oraya yükseleni bilir. Nerede olursanız olun O sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür" (Hadid, 57/4) âyetine işaretettir.
- 167 "Kur'an okuyan benimle konuşmuş, ben de onunla konuşmuş gibiyimdir" hadisine işaretettir.
- 168 "Dediler ki: Ey Musa! Ya sen at veya önce atan biz olalım" (Tâhâ, 20/65) âyetine işaretettir.
- 169 "Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin" (Ârâf, 7/204) âyetine işaretettir.
- 170 "Evlere kapılarından girin, Allah'tan korkun, umulur ki kurtuluşa ersersiniz" (Bakara 2/189) âyetine işaretettir.
- 171 "Biz, bir âyetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturursak mutlaka daha iyisini veya benzerini getiririz" (Bakara, 2/106) âyetine işaretettir.
- 172 "İşte siz onları alaya aldınız; sonunda onlar (ile alay etmeniz) size beni anmayı unutturdu, siz onlara gülüyordunuz" (Mü'minûn, 23/110) âyetine işaretettir.
- 173 "Andolsun bu beldeye ki sen bu beldedesin ve andolsun babaya ve çocuğa, Biz, insanı (yüz yüze geleceği nice) zorluklar içinde yarattık" (Beled, 90/1-4) âyetlerine işaretettir.
- 174 "Mâ", Farsça biz zamiri, Arapça olumsuzluk edatıdır. Mevlânâ burada kelimenin iki anlamından yararlanarak söz oyunu yapmaktadır.
- 175 Yani varlığım olmadığı için, benim hakkımda "vardır" (olumlulama/isbat) veya "yoktur" (olumsuzlama/nefi) denilemez.
- 176 Hakim'den maksat Gazneli Senâî'dir.
- 177 Mesnevi'nin "Dinle, bu ney nasıl şikâyet ediyor, ayrılıkları anlatıyor" anlamındaki 1. beyti ile aynı anlamdadır.

- 178 "Allah bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol" der, o da hemen oluverir" (Bakara, 2/117) âyetine işarettir.
- 179 "Allah'ın, kereminden kendilerine verdiklerini (infakta) cimrilik gösterenler sanmasınlar ki o kendileri için hayırlıdır; tersine bu onlar için pek fenadır. Cimrilik ettikleri şey de kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır" (Âli İmrân, 3/180) âyetine işarettir.
- 180 399/922 yılında idam edilerek öldürülen ünlü sufi Hallâc-ı Mansur.
- 181 "Denize düşen yılana sarılır" atasözünü hatırlatmaktadır.
- 182 "Göklerde ve yerde bulunanlar, O'ndan isterler. O, her gün bir istedir" (Rahmân, 55/29) âyetine işarettir.
- 183 "Allah'ın dilediği olur, dilemediği de olmaz" hadisine işarettir.
- 184 "Yerin içine gireni ve ondan çıkana; gökten ineni, oraya çıkana bilir. O, esirgeyendir, bağışlayandır" (Sebe, 34/2) âyetine işarettir.
- 185 Gazneli bilgeden maksat, Gazneli Hakim Senâî'dir.
- 186 Bu iki beyit Senâî'ye aittir.
- 187 "Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çerçevesinden çıkıp gitmeye gücünüz yetiyorsa geçin. Ancak büyük bir güçle çıkıp gidebilirsiniz" (Rahmân, 55/33) âyetine işarettir.
- 188 Her şeyin var olduğu ve yok olduğu oluş ve bozuluş (kevn ü fesâd) âlemi.
- 189 (Meryem, 16-21.) âyetlere işaret edilmektedir.
- 190 "Ne mutlu beni görüp bana inanana, ne mutlu beni görmediği halde bana inanana" hadisine işarettir.
- 191 "Zamanınızdaki günlerde Rabbinizin esintileri vardır. Dikkat edin, onlara yönelin. Size bir esinti dokunur da ebediyen kötülüğe düşmezsiniz" hadisine işarettir.
- 192 1959-1960. "Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular" (Ahzâb, 33/72) âyetine işarettir.
- 193 Hümeyra, pembe beyaz tenli kadın demektir. Peygamber (sav) Hz. Aişe'ye böyle hitap edermiş.
- 194 Peygamber (sav) bunaldığı zaman Hz. Bilal'e böyle hitap edermiş.
- 195 "İlk yaratmada âcizlik mi gösterdik? Hayır, onlar yeni bir yaratma hususunda şüphe içindedirler" (Kâf, 50/15) âyetine işarettir.
- 196 "Kulumuz Eyyub'u da an. Bir zaman o, Rabbinde şöyle nida etmişti: Meşakkat ve acı ile bana Şeytan dokundu. (Biz ona): Ayağını yere vur! İşte sana ykanılacak ve içilecek soğuk bir su, dedik" (Sâd, 38/41-42) âyetlerine işarettir.
- 197 "Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler" (Araf, 7/172) âyetine işarettir.
- 198 İstidlal, bir konuyu mantıkî deliller getirerek kanıtlamak demektir.
- 199 "Nihayet oraya geldikleri zaman kulakları, gözleri ve derileri, işledikleri şeye karşı onların aleyhine şahitlik edecektir" (Fussilet, 41/20) âyetine işarettir.
- 200 "Sabahleyin iki meleğin inip her birinin: 'Allahım, yoksullara verenlerin her birine ihsan et. Allahım, vermeyenin de malını yok et' diyerek seslenmedikleri hiçbir gün yoktur" hadisine işarettir.
- 201 "Şüphesiz ki inkâr edenler mallarını, Allah yolundan alıkoymak için harcıyorlar. Daha da harcayacaklar. Ama sonunda bu, onlara yürek acısı olacak ve en sonunda yenilgiye uğrayacaklar. Küfürde direnenlerse cehenneme toplanacaklardır" (Enfâl, 8/36) âyetine işarettir.
- 202 Fâtiha, 1/5.
- 203 Beyitteki bu ifade: "Nihâyet güneşin doğduğu yere ulaştınca onu, güneşe karşı kendilerine siper yapmadığımız bir kavim üzerine doğar buldu" (Kehf, 18/90) âyetinden mülhemdir.
- 204 Musa (as) Tur dağında bulunduğu sırada İsrailoğulları'nı dinden döndürüp yeniden buzağı heykeline taptıran adamdır. Musa (as) tarafından kovulmuştur.
- 205 "İnsanların tümü Hakk'ın ailesidir. Onların Allah'a en sevgili olanı ailesine en faydalı olanıdır" hadisine işarettir.
- 206 "Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir nefretle karşılanır" (Saff, 61/2-3) âyetlerine işarettir.

- 207 “Kanaat tükenmez maldır, bitmez hazinedir” hadisine işaretler.
- 208 “Yoksulluk övüncümdür, onunla övünürüm” hadisine işaretler.
- 209 Türk ve Hindu’dan maksat beyaz ve siyah renkte bütün insanlardır.
- 210 “Kadınlardan, oğullardan, kantarlarca yığılmış altın ve gümüşten, salma atlardan, davarlardan ve ekinlerden gelen zevklere aşırı düşkünlük, insanlara süslü gösterildi. Bunlar, sadece dünya hayatının geçimidir. Asıl varılacak güzel yer, Allah’ın katındadır” (Âli İmrân, 3/14) âyetine işaretler.
- 211 “Sizi bir tek candan yaratan, ondan da yanında huzur bulsun diye eşini yaratan O’dur” (Arâf, 7/189) âyetine işaretler.
- 212 Bu konuda: “Sizin hayırlılarınız, ehline hayırlı olanlardır”, “Sizin hayırlınız, ehline hayırlı olanlardır. Ben ehline en hayırlı kişiyim. Ancak kerem sahipleri onları yüceltir, onları aşağılayanlar kötü kişilerdir” gibi hadisler vardır.
- 213 “Ben, sizin en yüce Rabbinizim dedi” (Nâziât, 79/24) âyetine işaretler.
- 214 “Bir şeyi dilediğinde ona sadece “Ol!” der, o da hemen oluverir” (Bakara, 2/117) âyetine işaretler.
- 215 Eskiden takip sırasında doğru yolu, izi kaybettirmek için atlara nalı ters çakarlar. Burada insanı yanıltan şey, şaşırtmaca anlamında kullanılmaktadır.
- 216 “İnsanlardan kimi Allah’a yalnız bir yönden kulluk eder. Kendisine bir iyilik dokunursa buna pek memnun olur, bir de musibete uğrarsa çehresi değişir. O, dünyasını da âbiretini de kaybetmiştir. İşte bu, apaçık zıyanın ta kendisidir” (Hacc, 22/11) âyetine işaretler.
- 217 “De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O çok bağışlayan, çok esirgeyendir” (Zümer 39/53) veya “De ki: Ey inanan kullarım! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Bu dünyada iyilik yapanlara iyilik vardır. Allah’ın arzı geniştir. Yalnız sabredenlere, mükâfatları hesapsız ödenecektir” (Zümer, 39/10) âyetlerine işaretler.
- 218 “Karşılaştığınız zaman onları sizin gözlerinize az gösteriyor, sizi de onların gözlerinde azaltıyordu ki yapılması gereken bir işi yerine getirsin. İşler, hep Allah’a döndürülecektir” (Enfâl, 8/44) âyetine işaretler.
- 219 “Semûd kavmi azgınlığı yüzünden (Allah’ın elçisini) yalanladı. Onların en bedbahtı (deveyi kesmek için) atıldığında, Allah’ın elçisi onlara: “Allah’ın devesine ve onun su hakkına dokunmayın” dedi. Ama onlar, onu yalanladılar ve deveyi kestiler.” (Şems, 91/11-14) âyetlere işaretler.
- 220 “Derken o dişi deveyi ayaklarını keserek öldürdüler, Rablerinin emrinden dışarı çıktılar da: “Ey Salih! Eğer sen gerçekten peygamberlerdensen bizi tehdit ettiğin azabı bize getir” dediler. Bunun üzerine hemen onları, o sarsıntı yakaladı, yurtlarında diz üstü çöktürdüler” (Arâf, 7/77-78) âyetlerine işaretler.
- 221 “(Şuayb) onlardan yüz çevirdi ve dedi ki: Ey kavimim! Ben size Rabbimin gönderdiği gerçekleri duyurdum ve size öğüt verdim. Artık kâfir bir kavme nasıl acırım” (Arâf, 7/93) âyetine işaretler.
- 222 Rahmân, 55/19-20.
- 223 “Sizi bir çamurdan yaratan, sonra ölüm zamanını takdir eden ancak O’dur. Bir de O’nun katında belirli bir ecel vardır. Siz hâlâ şüphe ediyorsunuz” (En’âm, 6/2) âyetine işaretler.
- 224 “Sirke ne güzel katıktır” hadisine işaretler.
- 225 Fetih, 48/2.
- 226 “Süleyman: Rabbim! Beni bağışla; bana, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümlerlik ver. Şüphesiz sen, daima bağışta bulunansın, dedi” (Sâd, 38/35) âyetine işaretler.
- 227 “Müminin ferasetinden sakının, çünkü o Allah’ın nuruyla bakar” hadisine işaretler.
- 228 “Bir şeyi sevmek seni (ona karşı) kör ve sağır eder” hadisine işaretler.
- 229 “Âdem’e bütün isimleri öğretti” (Bakara, 2/31) âyetine işaretler.
- 230 “Yerime, göğüme sığamadım da mümin kululumun gönlüne sığdım” hadisine işaretler.
- 231 “Ey huzura kavuşmuş nefis! Sen O’ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön. Kullarım arasına katıl ve cennetime gir” (Fecr, 89/27-30) âyetlerine işaretler.
- 232 “Yüce Allah rahmetim gazabımı geçmiştir buyurdu” hadisine işaretler.

- 233 “De ki: Gelin de Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana-babaya iyilik edin, fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin, sizin de onların da rızıkını biz veririz; kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın ve Allah’ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar Allah’ın size emrettikleridir. Umulur ki düşünüp anlarsınız” (En’âm, 6/151) âyetine işaretir.
- 234 “Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır” (Tevbe, 9/111) âyetine işaretir.
- 235 “Müminlere gözlerini (harama) dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle.” (Nûr, 24/30) âyetine işaretir.
- 236 “Nihayet Karınca vâdisine geldikleri zaman, bir karınca: Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin; Süleyman ve ordusu farkına varmadan sizi ezmesin, dedi.” (Neml, 27/18) âyetine işaret vardır.
- 237 “İsteyip dileneni azarlama” (Duhâ, 93/10) âyetine işaretir.
- 238 “Doğmamış ve doğurmamıştır” (İhlâs, 112/3) âyetine işaretir.
- 239 “Hani bir ateş görmüştü de ailesine: ‘Siz durun ben bir ateş gördüm, belki ondan size bir kor getiririm, ya da ateşin yanında bir yol gösteren bulurum’ demişti.” (Tâhâ, 20/10) âyetine işaretir.
- 240 “Artık, bundan önce benzerlerine yapıldığı gibi, kendileriyle arzu ettikleri şey arasına perde çekilmiştir. Şüphesiz onlar, kendilerini endişeye düşüren bir korku içindeydiler” (Sebe, 34/54) âyetine işaretir.
- 241 “İnsanlar, padişahlarının dini/töresi üzeredirler” sözüne işaretir.
- 242 “Davud (as) “Yarabbi, halkı niye yarattın?” diye sordu. Allah: “Ben gizli bir hazineydim, bilinmek istedim. Bilineyim diye halkı yarattım” dedi.” Kudsi hadisine işaretir.
- 243 “Siz çelişkili sözler söylüyorsunuz. Ondandır (Kur’an’dan veya imandan) dönen döndürülür” (Zâriyât, 51/8-9) âyetlerine işaretir.
- 244 “Sabır, genişliğin anahtarıdır” Arap atasözüdür.
- 245 Ülker yıldız kümesi.
- 246 “Hevâ ve hevese uyma, sonra bu seni Allah’ın yolundan saptırır.” (Sâd, 38/26) âyetine işaretir.
- 247 “İşte, bu, benimle senin aramızın ayrılmasıdır, dedi” (Kehf, 18/78) âyetine işaretir.
- 248 “Muhakkak ki sana biat edenler ancak Allah’a biat etmektedirler. Allah’ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah’a karşı ah-dine vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükâfat verecektir.” (Fetih, 48/10) âyetine işaretir.
- 249 “Güneşi görürsün, doğduğu zaman mağaralarından sağa doğru eğiliyor, battığı zaman da sola doğru onları makaslayıp geçiriyor, ve onlar, mağaranın geniş bir dehlizi içindedirler.” (Kehf, 18/17) âyetine işaretir.
- 250 “Topluluk rahmettir, ayrılık azap” hadisine işaretir.
- 251 “Allah’ın rahmeti sebebiyledir ki sen onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, çevrenden dağılır, giderlerdi. Öyleyse onlar(ın kusurların)dan geç, onlar için bağışlanma dile. İşini onlara danış, karar verince de Allah’a dayan; çünkü Allâh kendine dayanıp güvenenleri sever.” (Âli İmrân, 3/159) âyetine işaretir.
- 252 “Allah hakkında kötü zanda bulunan münafık erkeklere ve münafık kadınlara, Allah’a ortak koşan erkeklere ve ortak koşan kadınlara azap etmesi içindir. Müslümanlar için bekledikleri kötülük çemberi başlarına gelsin! Allah onlara gazap etmiş, lânetlemiş ve cebennemi kendilerine hazırlamıştır. Onası ne kötü bir yerdir” (Fetih, 48/6) âyetine işaretir.
- 253 “Allâh ile beraber başka bir Allah’a yalvarma. O’ndan başka Allah yoktur. O’nun yüzünden (zâtından) başka her şey yok olacaktır” (Kasas, 28/88) âyetine işaretir.
- 254 Rahmân, 55/29.
- 255 “Allah’ın her solukta üç ordusu vardır. Bir ordu, bellerden rahimlere konar. Bir ordu, rahimlerden dünyaya gelir. Bir ordu da dünyadan âhirete göçer.” Hz. Ali’nin sözüdür.
- 256 “Kün” (ol) emrine işaretir.
- 257 “Ben Meryem oğlu İsa’ya dünyanın başlangıcından sonuna dek herkesten daha yakınlım. “Nasıl ey Allah’ın elçisi?” dediler. Peygamberler bir babadan ve muhtelif analardanırlar. Dinleri birdir. Benimle İsa arasında başka peygamber yoktur, dedi.” hadisine işaretir.

- 258 “Onlardan öç aldık” (A’râf, 7/136; Hicr, 15/79; Rûm, 30/47; Zuhuruf, 43/25.) âyetlerde geçer.
- 259 “Ümmetim acınmış ümmettir. Ona âhirette azap yoktur. Onun azabı, dünyada öldürülmek, belâlara uğramak ve depremlerdir” hadisine işaretler.
- 260 Hadis.
- 261 “Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ekicilerin de hoşuna gider.” (Fetih, 48/29) âyetine işaretler.
- 262 “Bugün, sizi ilk defa yarattığımız zamanki gibi yapayalnız huzurumuza geldiniz, size verdiğimiz her şeyi arkanızda bıraktınız. Allah’ın size göre ortağı olduklarını iddia ederek yardımlarına, şefaatlere güvendiğiniz ortakları yanınızda görmüyoruz. Aranızdaki bütün bağlar artık kesilmiş, güvendiklerinizin hepsi kaybolup gitmiştir.” (En’âm, 6/94) âyetine işaretler.
- 263 “Geceleri pek az uyurlardı” (Zâriyât, 51/17) âyetine işaretler.
- 264 “De ki: Ey inanan kullarım! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Bu dünyada iyilik yapanlara iyilik vardır. Allah’ın arzı geniştir.” (Zümer, 39/10) âyetine işaretler.
- 265 “Kendileri uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Onları sağa sola çevirirdik.” (Kehf, 18/18) âyetine işaretler.
- 266 “Allah buyurdu: Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir? (İblis): Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın, dedi.” (A’râf, 7/12) âyetine işaretler.
- 267 “Biz, onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere kadar dayanmaktadır. Bu yüzden kafaları yukarı kalkıktır.” (Yâsîn, 36/8) âyetine işaretler.
- 268 “Önlerinden bir set ve arkalarından bir set çektik de onları kapattık, artık göremezler.” (Yâsîn, 36/9) âyetine işaretler.
- 269 “Allah’ım, muhakkak ki sen af edicisin; affetmeyi seversin, bizi affet” hadisine işaretler.
- 270 Zilzâl, 99/1.
- 271 Zilzâl, 99/4.
- 272 “Böyle iken onlara ne oluyor ki, aslandan ürküp kaçan yaban eşekleri gibi öğütten yüz çeviriyorlar?” (Müddessir, 74/49-51) âyetlerine işaretler.
- 273 Bu üç harf birleştiğinde “*cahd*” kelimesi ortaya çıkar ki inkâr ve inatçılık demektir.
- 274 Fâtîha, 1/5.
- 275 “Allah! Ey İblis! İki elimle yarattığıma secde etmekten seni men eden nedir? Böbürlendin mi, yoksa yücelerden misin? dedi. İblis: Ben ondan hayırlıyım! Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın, dedi.” (Sâd, 38/75-76) âyetlerine işaretler.
- 276 “Sur’a üfrüldüğü zaman, artık o gün ne aralarında soy sop ilişkisi olacak, ne de birbirlerini soracaklar.” (Mü’minûn, 23/101) âyetine işaretler.
- 277 İkrime.
- 278 Sâffât, 37/165.
- 279 Perde altındaki bilgeden kastedilen Gazneli Hakim Senaî’dir.
- 280 “Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir.” (En’âm, 6/32) âyetine işaretler.
- 281 “Melekler ve Ruh, miktarı elli bin yıl süren bir gün içinde O’na çıkar.” (Meâric, 70/4) âyetine işaretler.
- 282 “Onların çoğu, ancak zanna kapılmışlardır. Şüphe yok ki zan, gerçek karşısında hiçbir şeye yaramaz.” (Yunus, 10/36) âyetine işaretler.
- 283 “Kendilerine Tevrat yükletilip de sonra onu taşımayanların durumu, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin haline benzer.” (Cumua, 62/5) âyetine işaretler.
- 284 “Beni görmeden bana inanan kardeşlerimi görmeyi ne çok isterim” hadisine işaretler.
- 285 Buhari ve Müslim’in “*Sahibeyn*” adıyla bilinen “*Sahih-i Buhari ve Sahih-i Müslim*” adlı hadis kitapları.
- 286 “Kuşkusuz sakınanlar cennetlerde, ırmak başlarında, güçlü padişahın huzurunda doğruluk durağındadırlar.” (Kamer, 54/55.) âyetine işaretler.
- 287 “O gün bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır. Yüzleri kararanlara: İnanmanızdan sonra inkâr ettiniz ha? Öyle ise inkâr etmenize karşılık azabı tadın (denilir).” (Âli İmrân, 3/106) âyetine işaretler.
- 288 “Kutlu (said) ana karnındayken kutlu olur, kötü (şaki) ana karnındayken kötü olur” hadisine işaretler.
- 289 “Biz insanı en güzel şekilde yarattık. Sonra onu aşağıların aşağısına çevirdik.” (Tîn, 95/4-5) âyetlerine işaretler.
- 290 Âli İmrân, 3/106.

- 291 Yedi nifak deliği: “Şüphesiz Allah, bir sivrisineği hattâ onun da üstünde olanı örnek vermekten çekinmez.” (Bakara, 2/26) âyetine işaretler.
- 292 “Andolsun biz insanoğlunu yücelttik; onları karada ve denizde taşıdık; temiz, güzel şeylerle rızıklandırdık ve yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık.” (İsrâ, 17/70) âyetine işaretler.
- 293 “Onlara orada, karışımı zencefil olan kadehten içirilir. (Bu) orada bir pınardandır ki adına Selsebil denir.” (İnsan, 76/17-18) âyetlerine işaretler.
- 294 “Ne yazık şu kullara! Onlara bir peygamber gelmeye görsün, muhakkak onunla alay ederler.” (Yâsîn, 36/30) ve “Ey kavmim! Gerçekten sizin için o bağrışıp çağırışma gününden, korkuyorum.” (Mü'min, 40/32) âyetlerine işaretler.
- 295 “O gün, bütün gizli şeyler ortaya çıkarılır” (Târk, 86/) âyetine işaretler.
- 296 “Sakımanlara vaat olunan cennetin durumu şöyledir: İçinde bozulmayan sudan ırmaklar, tadı değişmeyen süttan ırmaklar, içenlere lezzet veren şaraptan ırmaklar ve süzme baldan ırmaklar vardır. Orada meyvelerin her çeşidi onlarındır. Rablerinden de bağışlama vardır. Hiç bu, ateşte ebedî kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?” (Muhammed, 47 /15) âyetine işaretler.
- 297 “Kötü kadınlar kötü erkeklerle, kötü erkekler ise kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklerle, temiz erkekler de temiz kadınlara yaraşır.” (Nûr, 24/26) âyetine işaretler.
- 298 “Hayır, ona boyun eğme; (Rabbine) secde et ve yaklaş.” (Alâk, 96/19) âyetine işaretler.
- 299 “Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar.” (Bakara, 2/3) âyetine işaretler.
- 300 “O ki yedi göğü kat kat yaratmıştır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir aykırılık göremezsin. Artık çevir gözünü de bak, bir çatlak görebilir misin?” (Mülk, 67/3) âyetine işaretler.
- 301 “De ki: Şahitlik bakımından hangi şey daha büyüktür?. De ki: Benimle sizin aranızda Allah şahittir.” (En'âm, 6/19) âyetine işaretler.
- 302 “Allah, gerçekten kendisinden başka Allah olmadığına şahitlik etti; melekler ve ilim sahipleri de O'ndan başka Allah olmadığına adaletle şahitlik ettiler. Aziz ve Hakim olan O'ndan başka Allah yoktur.” (Âli İmrân, 3/18) âyetine işaretler.
- 303 “Gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikiye, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan Allah'a hamdolsun. O, yaratmada dilediği arttırmayı yapar. Şüphesiz Allah, her şeye gücü yetendir.” (Fâtır, 35/1) âyetine işaretler.
- 304 “Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uysanız doğru yolu bulursunuz” hadisine işaretler.
- 305 “De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana ilahınızın bir tek Allah olduğu vahyolunuyor. Artık O'na yönelin, O'ndan bağışlanma dileyin. Ortak koşanların vay haline!” (Fussilet, 41/6) âyetine işaretler.
- 306 “Rahmân Ar'ş'a istivâ etti.” (Tâhâ, 20/5) âyetine işaretler.
- 307 “Ancak hepsi toplandığı zaman huzurumuza getirileceklerdir.” (Yâsîn, 36/32) âyetine işaretler.
- 308 “Dediler ki: Rabbimiz, bizi iki kez öldürdün ve iki kez dirilttin. Günâhlarımızı itinaf ettik. Şimdi (şu ateşten) çıkmak için (bize) bir yol var mı?” (Mü'min, 40/11) âyetine işaretler.
- 309 “Hayır, hayır! Eğer vazgeçmezse, derhal onu perçeminden, o yalancı, günahkâr perçemden yakalıyoruz.” (Alâk, 96/15-16) âyetlerine işaretler.
- 310 “Onlar Süleyman'a kalelerden, heykellerden, havuzlar kadar kâselerden, sabit kazanalardan ne dilerse yaparlardı.” (Sebe, 34/13) âyetine işaretler.
- 311 “Allah'ın geçiminize dayanak kıldığı mallarınızı aklı ermezlerle vermeyin; o mallarla onları besleyin, giydirin ve onlara güzel söz söyleyin.” (Nisâ, 4/5) âyetine işaretler.
- 312 “Peygamber (sav) iki günün orucunu birbirine eklemeyi yasakladı. Müslümanlardan biri: Ya Resulullah, sen orucunu ekliyorsun” deyince, “Hanginiz bana benzeyebilir? Ben Rabbime misafir olurum, doyurur, su verir bana” dedi.” Hadisine işaretler.
- 313 “Ben, ilim şehriyim, Ali de o şehrin kapısıdır” hadisine işaretler.

- 315 İhlâs, 112/4.
- 316 Enfâl, 8/17.
- 317 3803-3804. “Kim Allah için verirse, kim Allah için men ederse, kim Allah için sever, kim Allah için buğzederse, kim Allah için evlenirse imanını tamama erdirmiş olur” hadisine işaretler.
- 318 “Biz peygamberler topluluğu, insanlara insanlarla akılları (anlayışları) ölçüsünde konuşuruz” hadisine işaretler.
- 319 “Ey Peygamber! Biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.” (Ahzâb, 33/45) âyetine işaretler.
- 320 “Rahmetim gazabımı geçmiştir” kudsi hadisine işaretler.
- 321 “Kalem olması gerekeni yazmış, mürekkep kurumuştur” hadisine işaretler.
- 322 Bakara, 2/106.
- 323 “Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Allah’ın, lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir halde Rableri katında rızıklanmaktadırlar. Arkalarından gelecek ve benüz kendilerine katılmamış olan şehit kardeşlerine de hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar.” (Âli İmran, 3/169-170) âyetlerine işaretler.
- 324 “Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki suç işlemekten sakınırsınız.” (Bakara, 2/179) âyetine işaretler.
- 325 “Rabbimiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize tarafından rahmet bağışla. Lütfu en bol olan sensin.” (Âli İmrân, 3/8) âyetine işaretler.
- 326 “Allah yolunda harcayın. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. Her türlü hareketinizde dürüst davranın. Çünkü Allah doğruları sever.” (Bakara, 2/195) âyetine işaretler.
- 327 “Sakın Allah yolunda öldürülenleri ölmüşler sanmayın. Aksine onlar hep hayattadırlar, Rablerinin katında rızıklandırılırlar.” (Âli İmrân, 3/169) âyetine işaretler.
- 328 “O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: Biz Allah’ın kullarıyız ve biz O’na döneceğiz, derler.” (Bakara, 2/156) âyetine işaretler.
- 329 “Allah ile öyle bir vaktim olur ki o vakte ne şeriat sahibi bir peygamber sığar, ne O’na yakın bir melek” hadisine işaretler.
- 330 “Gözü, ne kaydı, ne sınırı aştı.” (Necm, 53/17) âyetine işaretler.
- 331 “Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın, dedi.” (Arâf, 7/12) âyetine işaretler.
- 332 “De ki: Ey Yahudiler! Bütün insanlar değil de, yalnız, kendinizin Allah’ın dostları olduğunuzu iddia ediyorsanız, bunda da samimi iseniz, haydi ölümü temenni edin! Ama onlar, önceden yaptıklarından dolayı ölümü asla temenni etmezler. Allah, zalimleri çok iyi bilir.” (Cumua, 62/6-7) âyetlerine işaretler.

İkinci Defter Notlar

- 1 Kur'an, Hicr (15), 21.
- 2 Kur'an, Rahman (55), 7.
- 3 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 54.
- 4 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 54.
- 5 Anlamca Kur'an, Kaf (50), 30. âyete işaret: "O gün cehenneme, 'Doldun mu?' diyeceğiz, o da, 'Daha var mı?' diyecek"
- 6 Anlamca Kur'an, Nahl (16), 66. âyete işaret: "Hayvanlarda da sizin için ibret vardır. Size onların karınlarından, fişkı ile kan arasından (çıkdığımız) hâlis, içenlere (içimi) kolay süt içi-riyoruz."
- 7 Kur'an, Bakara (2), 35-36. âyetlere işaret.
- 8 "Mümin müminin aynasıdır." hadisine işaret.
- 9 Ashâb-ı Kehf kıssasına işarettir. Bkz. Kur'an, Kehf (18), 9-27.
- 10 Anlamca Kur'an, Kehf (18), 90. âyete işarettir: "Sonunda, güneşin doğduğu yere vardığında onun, güneşe karşı hiçbir siper yapmadığımız bir kavmin üzerine doğduğunu gördü."
- 11 Kur'an, Tâhâ (20), 22-23. âyetlere işarettir: "Bir de elini koynuna sok! Bir başka mucize olarak le-kesiz, bembeyaz bir halde çıkısın. Böylece sana en büyük mucizelerimizden bazılarını göstereceğiz."
- 12 Vasl b. Atâ'nın öncülüğünde kurulmuş olan meşhur kelam fırkası.
- 13 Kur'an, İsrâ (46), 70. âyete işaret: "Andolsun, biz Ademoğlunu yücelttik; onları karada ve de-nizde (çeşitli araçlarla) taşıdık, temiz, güzel şeylerden rızıklandırdık ve yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık."
- 14 Kur'an, Fetih (27), 17: "Köre zorlama yoktur, to-pala zorlama yoktur, hastaya da zorlama yoktur. Kim Allah'a ve resulüne itaat ederse, Allah onu altından ırmaklar akan cennetlere koyar. Kim de yüz çevirirse, Allah onu acıklı bir azapla cezalandırır."
- 15 Kur'an, Zâriyât (51), 48. âyete işaret: "Yeri de döşedik. (Bak) ne güzel döşeyiciyiz!"
- 16 Bkz. Kur'an, Nûr (24), 26.
- 17 Kur'an, Meryem (19), 23. âyete işaret: "Doğum sancısı onu bir hurma ağacına (dayanmaya) sevk

etti. "Keşke, dedi, bundan önce ölseydim de unu-tulup gitseydim!"

- 18 Bkz. Kur'an, Fetih (27), 29: "Muhammed Al-lah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfir-lere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidir-ler..."
- 19 Kur'an, Bakara (2), 216. âyete işaret: "Hoşunu-za gitmediği halde savaş size farz kılındı. Sizin için daha hayırlı olduğu halde bir şeyi sevmeme-niz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu halde bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allah bilir, siz bilmezsiniz."
- 20 Kur'an, Zümer (39), 73. âyete işaret: "Rablerine karşı gelmekten sakınanlar ise, bölük bölük cen-nete sevk edilir, oraya varıp da kapıları açıldığın-da bekçileri onlara: Selam size! Tertemiz geldiniz. Artık ebedi kalmak üzere girin buraya, derler."
- 21 Kur'an, Bakara (2), 30. âyete işaret: "Hatırla ki Rabbin meleklerle: Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, dedi. Onlar: Bizler hamdinle seni tesbih ve seni takdis edip dururken, yeryüzün-de fesat çıkaracak, orada kan dökecek insanı mı halife kılıyorsun? dediler. Allah da onlara: Sizin bilemeyeceğinizi herhalde ben bilirim, dedi."
- 22 Bir hadise işaret: "Yüce Allah, yarattıklarını ka-ranlık içinde yaratıp sonra da nurundan onlara yansıtmıştır. Nurun isabet ettiği kimseler doğru yola, nurun isabet etmediği kimseler yanlış yola giderler."
- 23 Bkz. Kur'an, Nur (24), 26: "Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler ise kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara yaraşır."
- 24 Kur'an, Bakara (2), 213. âyete işaret: "İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah, müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. İnsanlar arasında, anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için, onlarla beraber hak yolu gösteren kitapları da gönderdi..."
- 25 "And olsun kuşluk vaktine" Bkz. Kur'an, Duhâ (93), 1.
- 26 Bkz. Kur'an, En'âm (6), 76.
- 27 "And olsun geceye." Bkz. Kur'an, Duhâ (93), 2.
- 28 Kur'an, Duha (93), 3.
- 29 Aynı âyet.

- 30 Samed: Her şey ona muhtaçken kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan. Bkz. Kur'an, İhlas (112), 2.
- 31 Kur'an, Haşr (59), 20.
- 32 Kudsî hadise işaret: *"Ben gizli bir hazineydim, bilinmek istedim..."*
- 33 Zâl, *Şahnâme*'nin baş kahramanı Rüstem'in babası olup kendisine Sistan padişahlığı miras kalmıştır.
- 34 Hz. Peygamber'in ayı yarma mucizesine işaret edilmektedir.
- 35 Hadis: *"Allah'ım, nesneleri bize oldukları gibi göster."*
- 36 Bu konuya örnek olarak bkz. Kur'an, Zümer (39), 38: *"Andolsun ki onlara: Gökleri ve yeri kim yarattı? diye sorsan, elbette 'Allah' derler. De ki: Öyleyse bana söyler misiniz? Allah bana bir zarar vermek isterse, Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, O'nun verdiği zararı giderebilir mi?"*
- 37 Bu ifade, Kur'an, Cuma (62), 5. âyeti çağrıştırmaktadır: *"Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerce kitap taşıyan merkebin durumu gibidir. Allah'ın âyetlerini yalanlamış olan kavmin durumu ne kötüdür!"*
- 38 Bkz. Kur'an, Haşr (59), 21.
- 39 Hadis.
- 40 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 173: *"Allah size ancak ölüyü (leşi), kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası adına kesileni haram kıldı. Her kim bunlardan yemeye mecbur kalırsa, başkasının hakkına saldırmadan ve haddi aşmadan bir miktar yemesinde günah yoktur. Şüphe yok ki Allah çokça bağışlayan çokça esirgeyendir."* Ayrıca bkz. Mâide (5), 3: *"(...) Kim açlıktan daralar, günâha istekle yönelmeden bunlardan yemek zorunda kalırsa ona günâh yoktur."*
- 41 Sufilerin her ayın 13,14 ve 15. gününde tuttukları oruç.
- 42 Hz. İbrahim'in *"Ben batanları sevmem"* sözüne işaret. Bkz. Kur'an, Enam (6), 76.
- 43 Bkz. Kur'an, Hud (11), 51: *"Ey kavmim buna karşı ben sizden bir ücret istemiyorum, benim ücretim ancak beni yaratana aittir..."*. Buna benzer başka âyetler de vardır.
- 44 Ebu Bekir'in Hz. Peygamber için kırk bin dinar harcadığı ve böylece hiç varlığının kalmadığına dair rivayete işaret edilmektedir.
- 45 Hadis.
- 46 Bkz. Kur'an, Tegâbun (64), 2: *"Sizi yaratan O'dur. Böyle iken kiminiz kâfir, kiminiz mümin-dir. Allah yaptıklarınızı görendir."*
- 47 Bkz. Kur'an, A'raf (7), 29; Mâide (5), 88.
- 48 Bkz. Kur'an, A'raf (7), 14.
- 49 Hadis.
- 50 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 7: *"Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Onların gözlerine de bir çeşit perde gerilmiştir ve onlar için büyük bir azap vardır."*
- 51 Kur'an, Yâsin (36), 68.
- 52 Kur'an, İsrâ (17), 15: *"Kim hidayet yolunu seçerse, bunu ancak kendi iyiliği için seçmiş olur; kim de doğruluktan saparsa, kendi zararına sapmış olur. Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü üslenmez. Biz, bir peygamber göndermedikçe (kimseye) azap edecek değiliz."*
- 53 Bir hadise işaret: *"Sizi 'eğer' demekten men ediyorum. Çünkü 'eğer' demek şeytanın işini kolaylaştırır."*
- 54 *"Nergisin gözü" tabiri burada "kalp gözü" anlamında kullanılmış olmalıdır.*
- 55 Kur'an, Sebe (34), 10. âyete işaret: *"Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. 'Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin' dedik. Ona demiri yumuşattık."*
- 56 Kur'an, Sebe (34), 12. âyete işaret: *"Sabah gidişi bir aylık mesafe, akşam dönüşü yine bir aylık mesafe olan rüzgârı da Süleyman'a (onun emrine) verdik ve onun için erimiş bakırı kaynağından sel gibi akıttık. Rabbinin izniyle cinlerden bir kısmı, onun önünde çalışırdı. Onlardan kim emrimizden sapsa, ona alevli azabı tattırırdık."*
- 57 Kur'an, Yûsuf (12), 43-49. âyetlere işaret. Bkz. Kur'an, En'am (6), 160: *"Kim (Allah huzuruna) iyilikle gelirse ona getirdiğinin on katı vardır. Kim de kötülükle gelirse o sadece getirdiğinin dengiyle cezalandırılır. Onlar haksızlığa uğratılmazlar."*
- 59 *"Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım."* anlamında ki meşhur kudsî hadise işaret edilmektedir.
- 60 Bkz. Kur'an, İnsan (76), 1: *"İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?"*

- 61 Ayaz, Gazneli Mahmud'un yakın adamlarından olup zekâ, cesaret ve güzel yüzölçümüyle meşhurdur.
- 62 Bir hadise işaret: *"Ruhlar, düzenli ordular gibidir, (Ruhlar âleminde) birbirleriyle tanışanlar dünyâda kaynaşır; birbirlerini yadırgayanlar da ihtilâfâ düşerler."*
- 63 Kur'an, Âl-i İmran (3), 54: *"Onlar bir tuzak kurdular. Allah da (buna karşılık) bir tuzak kurdu. Allah, tuzak kurucuların en hayırlısıdır."*
- 64 Bu beyitten sonra, bu nüshada olmayıp Konya nüshasında olan beyit:
Bu sorunun yararı olmasa, bunu boş yere niye dinleyeyim?
- 65 Kur'an, A'râf (7), 133. âyete işaret: *"Biz de ayrı ayrı mucizeler olarak onların üzerine tufan, çerke, haşere, kurbağalar ve kan gönderdik; yine de büyüklük tasladılar ve günahkâr bir kavim oldular."*
- 66 Kur'an, Âl-i İmran (3), 169. âyete işaret: *"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Rableri yanında rızıklanmaktadır."*
- 67 Bkz. Kur'an, Zâriyat (51), 7.
- 68 Bkz. Kur'an, Âl-i İmran (3), 169: *"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Rableri yanında rızıklanmaktadır."*
- 69 Emr âlemi: Eski felsefede ve tasavvufta madde-nin bulunmadığı mücerret nefisler âlemi. Halk âlemi ise gözle görülen dünyadır.
- 70 Bkz. Kur'an, Fecr (89), 28: *"Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön."*
- 71 Hz. Peygamber'in Üveys el-Karanî için söylediği söze işaret: *"Ben, Rahman'ın nefesini Yemen taraflarından duyuyorum."*
- 72 Kur'an, Yusuf (12), 94. âyete işaret: *"Kafîle (Mısır'dan) ayrılınca, babaları (yanındakilere): Eğer bana bunamış demezseniz inanın ben Yusuf'un kokusunu alıyorum! dedi."*
- 73 Kur'an, Alak (96), 19.
- 74 Bkz. Kur'an, Tebbet (111), 5: *"Boynunda hurma lifinden bir ip olacaktır."*
- 75 Bir hadise işaret: *"Cehennem mümine şöyle der: Benim yanımdan çabuk geç ey mümin. Çünkü senin nurun ateşimi söndürür."*
- 76 Bir hadise işaret: *"Cömertlik, cennet ağaçlarından bir ağaç olup dalları dünyaya sarkmıştır. Kim onun dallarından birini tutarsa o dal onu cennete götürür. Cimrilik de cehennem ağaçlarından bir ağaç olup dalları dünyaya sarkmıştır. Kim onun dallarından birini tutarsa o dal onu cehenneme götürür."*
- 77 Kur'an, Bakara (2), 256. âyet ("Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır. O halde kim tâğutu reddedip Allah'a inanırsa, kopmayan sağlam tutamağa yapışmıştır. Allah iştir ve bilir.") ile Lokman (31), 22. âyetten ("İyi davranışlar içinde kendini bütünüyle Allah'a veren kimse, gerçekten en sağlam tutamağa yapışmıştır. Zaten bütün işlerin sonu Allah'a varır.") alınmıştır.
- 78 Yusuf kıssasına işaret. Bkz. Kur'an, Yûsuf (12), 10., 15. ve 19. âyetler.
- 79 Bkz. Kur'an, Nûr (24), 35: *"Allah, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandil gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nisbet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendisine ateş değme dahi ışık verir. (Bu,) nûr üstüne nûrdur. Allah dilediği kimseyi nûruna erıştırir. Allah insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir."*
- 80 Kur'an, Enfal (8), 17.
- 81 Kur'an, Vâkıa (56), 4-6. âyetlere işaret: *"Yer şiddetle sarsıldığı, dağlar parçalandığı, dağılıp toz duman haline geldiği zaman..."*
- 82 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 138: *"Allah'ın rengiyle boyandık. Allah'tan daha güzel rengi kim verebilir? Biz ancak O'na kulluk ederiz."*
- 83 Hallâc-ı Mansur'un meşhur sözü.
- 84 Hadis.
- 85 Bkz. Kur'an, Rahman (55), 20.
- 86 Darbimesel.
- 87 Bkz. Kur'an, Âl-i İmran (3), 112: *"Onlar (Yahudiler) nerede bulunurlarsa bulunsunlar, Allah'ın abidine ve insanların (müminlerin) himayesine sığınmadıkça kendilerine zillet (damgası) vurulmuştur; Allah'ın hışmına uğramışlar ve miskinliğe*

- mabkum edilmişlerdir. Çünkü onlar, Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar ve haksız yere peygamberleri öldürüyorlardı. Bu da, onların isyan etmiş ve haddi aşmış bulunmalarındandır.*"
- 88 Kur'an, Yâsin (36), 18.
- 89 Bkz. Kur'an, Enfâl (8), 33.
- 90 Bkz. Kur'an, Yûsuf (12), 17.
- 91 Benî İsrâil'in inek kesme olayına işaret edilmektedir. Bkz. Kur'an, Bakara (2), 67-74.
- 92 "Kalplerin câsusı olan kimselerden sakının." sözüne işarettir.
- 93 Kur'an, Sebe (34), 10. âyete işaret: "Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin' dedik. Ona demiri yumuşattık."
- 94 Hadis.
- 95 "İnsanın eksik olan uzuvları günahlarının bağışlanmasına vesiledir" mealindeki hadise işaret.
- 96 Bkz. Kur'an, Nur (24), 61 ve Fetih (48), 17. âyetlerin ilk bölümleri: "Köre güçlük yoktur, to-pala güçlük yoktur, hastaya da güçlük yoktur."
- 97 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 20: "Şimşek sanki gözlerini çıkaracakmış gibi çakar, onlar için etrafı aydınlatınca orada birazcık yürürler, karanlık üzerlerine çökünce de oldukları yerde kalırlar."
- 98 "Sol taraf" ve "sağ taraf" Kur'an, Kehf (18), 17. âyetten alınma sözlerdir: "Güneş doğduğunda mağaranın sağ tarafından meydana, batarken de sol yanından onları makaslayıp geçtiğini görürdün. Onlar, mağarada geniş bir alan içinde idiler."
- 99 Bkz. Kur'an, En'am (6), 76.
- 100 Bir hadise işaret: "Müminin ferâsetinden çekinin. Çünkü o, Allah'ın nuruyla bakar."
- 101 Kur'an, Neml (27), 29-30. âyetlere işaret: "(Süleyman'ın mektubunu alan Sebe melikesi:) Ey ulular, dedi, bana çok önemli bir mektup bırakıldı. Mektup Süleyman'dandır, rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla (başlamakta) dır."
- 102 Bkz. Kur'an, Kamer (54), 1: "Saat yaklaştı ve ay yarıldı."
- 103 Bkz. Kur'an, İnşıkak (84), 1: "Gök yarıldığında..."
- 104 Kur'an, Âl-i İmran (3), 40.
- 105 Kur'an, Âl-i İmran (3), 26.
- 106 Kur'an, Mülk (67), 30: "De ki suyunuz çekiliverse, söyleyin bakalım, size kim bir akar su getirebilir?"
- 107 Kur'an, A'raf (7), 172. âyete işaret: "Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Âdem oğullarından, onların bellelerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler."
- 108 Bir hadise işaret: "Hikmet, müminin yitiğidir. Onu nerede bulursa almaya hakkı vardır."
- 109 Kur'an, Âl-i İmran (3), 41. âyete işaret: "Zeke-riyya: Rabbim! (Oğlum olacağına dair) bana bir alâmet göster, dedi. Allah buyurdu ki: Senin için alâmet, insanlara, üç gün, işaretten başka söz söylememendir. Ayrıca Rabbini çok an, sabah akşam tesbih et."
- 110 Bir hadise işaret: "Kim bir şey isteyip de ciddiyet gösterirse istediğini bulur. Kim bir kapıyı çalmakta ısrar ederse o kapıdan girer."
- 111 Bkz. Kur'an, Yunus (10), 1; Yusuf (12), 1; Ra'd (13), 1.
- 112 Bkz. Kur'an, Ahzâb (33), 41: "Ey inananlar! Allah'ı çokça zikredin."
- 113 Kudsi hadis: "Kıyamet gününde yüce Allah der ki ey insanoğlu, hasta oldum, ziyaretime gelmedin. İnsan der ki Rabbim, seni ziyarete nasıl geleyim? Sen âlemlerin Rabbisin. Yüce Hak buyurur ki bilmiyor muydum, filan kulum hasta oldu. Onu ziyarete niçin gitmedin? Oysa onu ziyaret etseydin beni onun yanında bulacaktın. (...)"
- 114 Kudsi Hadis: "Yaklaşanlar, kendilerine farz kıldığım ibadetlerin edasında olduğu kadar hiç bir şeyde yaklaşamazlar...Gerçekten bir kul Bana nafilelerle de yaklaşır. Böylece Bana yaklaşanı severim. Sevince de o kulun kulağı olurum, eli olurum, ayağı olurum... Böyle olunca, Benimle iştir... Benimle görür... Benimle konuşur... Benimle tutar... Benimle yürür."
- 115 Kur'an, İhlas (112), 3.
- 116 Hadis: "Allah katında en sevimsiz belal boşanmadır."
- 117 Bir hadise işaret: "Allah, görünüşünüze ve mallarınıza bakmaz. Fakat kalplerinize ve davranışlarınıza bakar."

- 118 Kur'an, Âl-i İmran (3), 40.
- 119 Secdede söylenen *"Subhâne rabbiye'l-a'lâ"* (En yüce olan Rabbim münezzehtir) tesbihine işaret.
- 120 Kur'an, Nebe (78), 40.
- 121 Bkz. En'âm (6), 76.
- 122 Kur'an, Bakara (2), 260. âyetten esinlenilmiş olmalı: *"İbrahim Rabbine: Ey Rabbim! Ölü-yü nasıl dirilttiğini bana göster, demişti. Rabbi ona: Yoksa inanmadın mı? dedi. İbrahim: Hayır! İnandım, fakat kalbimin mutmain olması için, dedi. (...)"*
- 123 Hadis: *"Cennet güçlüklerle kuşatılmış, cehennem ise zevklerle çevrilmiştir"*
- 124 Bir rivayete işaret: *"Kadınları Allah'ın geride tuttuğu gibi geride tutun."*
- 125 Hadis: *"Allah'im, kavmime doğru yolu göster. Çünkü onlar bilmiyorlar."*
- 126 Anlamca Kur'an, Saf (61), 8. âyete işaret: *"Onlar ağızlarıyla Allah'ın nûrunu söndürmek istiyorlar. Halbuki kâfirler istemeseler de Allah nûrunu tamamlayacaktır."*
- 127 Bir hadise işaret: *"Siz benim bildiklerimi bilseydiniz az güler çok ağladınız."*
- 128 Kur'an, Sebe (34), 10. âyete işaret: *"Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. 'Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin' dedik. Ona demiri yumuşattık."*
- 129 Kur'an, Fetih (48), 10.
- 130 Kur'an, Kamer (54), 1: *"Saat yaklaştı ve ay yarıldı."*
- 131 Hadis.
- 132 Bkz. Kur'an, İsrâ (17), 110: *"De ki ister Allâh diye çağırın, ister Rahmân diye çağırın. Hangisiyle çağırırsanız en güzel isimler O'nundur. (...)"*
- 133 Kur'an, Zâriyat (51), 22: *"Semada da size rızık ve size vâdedilen başka şeyler vardır."*
- 134 Farsçası, *"kû, kû?"*
- 135 Kur'an, Hûd (11), 106. âyete işaret: *"Bedbaht olanlar ateştedirler, orada onların (öyle feci) nefes alıp vermeleri vardır ki."*
- 136 Bkz. Kur'an, Mü'minün (23), 108: *"Buyurur ki alçaldıkça alçalın orada! Bana karşı konuşmayın artık!"*
- 137 Bir hadise işaret: *"Müminin ferasetinden çekinin. Çünkü o Allah'ın nuruyla bakar."*
- 138 Kur'an, Bakara (2), 50. âyete işaret: *"Bir zamanlar biz sizin için denizi yarıdık, sizi kurtardık, Firavun'un taraftarlarını da, siz bakıp dururken denizde boğduk."*
- 139 Kur'an, Bakara (2), 60. âyete işaret: *"Musa (çölde) kavmi için su istemişti de biz ona: Değneğinle taşa vur! demiştik. Derhal (taştan) on iki kaynak fışkırdı. Her bölük, içeceği kaynağı bildi. (Onlara:) Allah'ın rızkından yeyin, için, sakın yeryüzünde bozgunculuk etmeyin, dedik."*
- 140 Kur'an. Bakara (2), 51. âyete işaret: *"Musa'ya kırk gecelik söz vermiştik. Sonra haksızlık ederek buzağıyı (tanrı) edindiniz."*
- 141 Sâmirî, Hz. Mûsa'nın önderliğinde Mısır'dan çıkan Yahudilerin altından bir buzağı yapıp tapmalarına neden olan kişidir.
- 142 Kur'an, Secde (32), 30.
- 143 Kur'an, 80. sure.
- 144 Hadis: *"İnsanlar madenlerdir. Onların Cabiliye dönemindeki seçkinleri, fıkhetmeleri halinde İslam döneminin de seçkinleridir."*
- 145 Kur'an, Mâide (5), 1.
- 146 Kur'an, Mâide (5), 89.
- 147 Hz. Mûsa'nın elini koynuna sokup çıkardığında elinin beyaz oluşu (*yed-i beyzâ*) mucizesine işaret edilmektedir. Bkz. Kur'an, Neml (27), 12; Kasas (28), 32.
- 148 El-Vasit, İmam Muhammed Gazzâlî'nin fıkıhla ilgili bir kitabıdır. Muhi't ise Ebu Bekr-i Serahsî'nin fıkıhla ilgili kitabıdır.
- 149 Kur'an, Tâhâ (20), 21: *"(Allâh), al onu, dedi, korkma biz onu yine ilk durumuna sokacağız."*
- 150 Bkz. Kur'an, İnşirah, 5-6: *"Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır"*.
- 151 Âc (Üc) İbn Unuk: Âd kavminin komutanı olup uzun boyuyla meşhurdur.
- 152 Kur'an, Hûd (11), 44.
- 153 Bkz. Kur'an, Ahzâb (33), 72: *"Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir."*
- 154 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 111: *"Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü*

- onlar Allah yolunda savaşurlar, öldürürler, ölürler. (Bu), Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da Allah üzerine hak bir vaaddir. Allah'tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır! O halde O'nunla yapmış olduğunuz bu alış verişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük kazançtır."
- 155 Bu ibare Kur'an'ın bir çok ayetinde yer almak tadır.
- 156 Hârut ve Mârut, yeryüzüne insanları sınamak için gönderilmiş iki melektir. Bkz. Kur'an, Bakara (2), 102. Fakat edebiyatta İsrâiliyata dayanan rivayetlerden etkilenilmiş ve Hârut ile Mârut'un Bâbil kuyusunda kıyamete dek saçlarından asılı kalmakla cezalandırıldıkları düşünülmüştür. Mevlânâ'nın da telmihte bulunduğu bu düşünüşe göre Hârut ve Mârut, âhiret azabından kurtulmak için dünyadaki azaba razı olmuşlardır. Geniş bilgi için Bkz. *İslam ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, c. 16, s. 262 vd.
- 157 Kur'an, Bakara (2), 37. âyete işaret: "Derken Adem, Rabbinden (birtakım) kelimeler aldı. Bunun üzerine (Allah da) tevbesini kabul etti. Şüphesiz O, tevbeleri kabul edendir, esirgeyendir."
- 158 Kur'an, Enfâl (8), 8.
- 159 Kur'an, 93. sûrenin adı (Duhâ) ve bu sûrenin ilk ayeti.
- 160 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 201: "Onlardan bir kısmı da, ey Rabbimiz, derler, bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru."
- 161 Şu mealde rivayet edilen hadise işaret: "Bir grup, cennet kapılarına yaklaşıncâ, herkesin cehennemini görmesi takdir edildiği halde, yolumuzun üzerinde cehennem ateşine rastlamadık, diye sorarlar. Onlara denir ki siz ateşin içinden geçtiniz, ama ateş sizi görünce soğudu."
- 162 Bazı Kur'an âyetlerine işaret. Örneğin Bkz. Ankebût (29), 64: "Bu dünya hayatı sadece bir eğlenceden, bir oyundan ibarettir. Ahiret yurduna gelince, işte asıl yaşama odur. Keşke bilmiş olsalardı!" Ayrıca bkz. Muhammed (47), 36; Hadid (57), 20.
- 163 Kudsi hadis: "Yaratılmışları kendilerinden faydalanayım diye değil, benden faydalansınlar diye yarattım."
- 164 Kur'an, Hûd (11), 82. âyete işaret: "Böylece emrimiz geldiği zaman, üstünü altına çevirdik ve üzerlerine balçıktan pışırılmış, istif edilmiş taşlar yağdırdık."
- 165 Lut kavminin kör olmasına işaret olabilir. Bkz. Kur'an, Kamer (54), 38: "Onun konuklarından murâd almaya kalkıştılar. Biz de 'Haydi azâbımı ve uyarılarımı tadın' diye gözlerini siliverdik."
- 166 Kur'an, Hûd (11), 43. âyete işaret: "Oğlu, beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım, dedi. (Nuh), bugün Allah'ın emrinden (azabından), merhamet sahibi Allah'tan başka koruyacak kimse yoktur, dedi. Aralarında dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu."
- 167 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 31: "Allah Adem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arz edip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi."
- 168 Bkz. Kur'an, A'râf (7), 23.
- 169 Hadis.
- 170 Hadis: "Seni kuşkuya düşüren şeyi bir yana bırakıp seni kuşkuya düşürmeyen şeyi al. Çünkü doğrulukta gönül huzuru, yalanda kuşku ve tereddüt vardır."
- 171 Bir hadise işaret: "Kadı, iki bilen arasındaki câhildir." (Buradaki iki bilenden biri davacı, diğeri davalıdır.)
- 172 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 107-110.
- 173 Bir hadise işaret: "Benimle sizin örneğiniz şuna benzer: Biri ateş yakar, onun yaktığı ateşe kelebekler üşüşür. O da kelekleri ateşten uzak tutmaya çalışır. (...) "
- 174 Dırar meşicini yapanlara öncülük eden Râhib Ebu Âmir.
- 175 Kur'an, Mücadele (58), 16. âyete işaret: "Onlar yeminlerini kalkan yapıp Allah'ın yolundan alıkoydular. Bu yüzden onlara küçük düşürücü bir azap vardır."
- 176 Bkz. Kur'an, Kasas (28), 30: "Oraya gelince, o mübarek yerdeki vâdinin sağ kıyısından, (oradaki) ağaç tarafından kendisine şöyle seslenildi: Ey Musa! Bil ki ben, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'ım."
- 177 Bkz. Kur'an, Fil suresi.
- 178 Bir hadise işaret: "Mümin zeki, akıllı ve ihtiyatlıdır."

- 179 Kur'an, Burûc (85), 16-17: Orduların, Firavun ve Semûd'un (uğradıkları felâketin) haberi sana geldi mi?
- 180 Kur'an, Mülk (67), 4.
- 181 Kur'an, Mülk (67), 3.
- 182 Bkz. Kur'an, Kasas (28), 7: *"Musa'nın anasına: Onu emzir, kendisine zarar geleceğinden endişelendiğinde onu denize bırakıver, hiç korkup kaygılanma, çünkü biz onu sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız, diye bildirdik."*
- 183 Kur'an, Kasas (28), 12. âyete işaret: *"Biz daha önceden onun süt analarını kabulüne (emmesine) müsaade etmedik. Bunun üzerine ablası: Size, onun bakımını namınıza üstlenecek, hem de ona iyi davranacak bir aile göstereyim mi? dedi."*
- 184 Bkz. Kur'an, Kasas (28), 7.
- 185 Kur'an, Bakara (2), 2. âyetten alıntı: *"İşte o Kitap; onda hiç şüphe yoktur; muttakiler için yol göstericidir."*
- 186 Kur'an, Âl-i İmran (3), 97. âyetten alıntı: *"Onda açık işaretler var (...)"*
- 187 Hadis: *"Allah'ı sıfatlarıyla tanıyanın dili açıılır, Allah'ı zâtıyla tanıyanın dili tutulur."*
- 188 *"Şu üç kişiye acıyın: Bir toplumun düşkün duruma gelen büyüğüne, yoksullaşmış zengine ve cahillerin maskarası olan âlime"* anlamında rivayet edilen hadise işaret.
- 189 Bkz. Kur'an, Fussilet (41), 30: *"Şüphesiz, Rab-bimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: Korkmayın, üzülmeyin, size vâdolunan cennetle sevinin! derler."*
- 190 Bir hadise işaret: *"Biz dünya ehlinin sonuncusu, kıyamet gününün ilkiyiz. (...)"*
- 191 Kur'an, Fetih (48), 11. âyete işaret: *"Bedevilerden geri kalmış olanlar, sana diyecekler ki: 'Mal-larımız ve ailelerimiz bizi alıyordu. Allah'tan bizim bağışlanmamızı dile.' Onlar kalplerinde olmayanı dilleriyle söylerler. (...)"*
- 192 Bkz. Kur'an, Zâriyat (51), 48: *"Yeri de döşedik. (Bak) ne güzel döşeyiciyiz!"*
- 193 Bkz. Kur'an, En'âm (6), 76: *"Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü, Rabbim budur, dedi. Yıldız batınca, batanları sevmem, dedi."*
- 194 Kur'an, A'râf, 179.
- 195 Elif harfî bir çizgiden ibarettir ve noktası da yoktur.
- 196 Kur'an, Nahl (16), 97. âyetten alıntı: *"Erkek veya kadın, mümin olarak kim iyi amel işler-se, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız. Ve mükâfatlarını, elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile veririz."*
- 197 Hicri 4. yüzyılda yaşadığı sanılan saflığıyla ünlü kişi.
- 198 Kur'an, Sâffât (37), 143-144. âyetlere işaret: *"Eğer çok tesbih edenlerden olmasaydı, yeniden dirilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı."*
- 199 Hadis.
- 200 Çigil: Türkistan'da güzel yüzlü insanlarıyla meş-hur bir şehir.
- 201 Kur'an, Bakara (2), 32.
- 202 Kur'an, Yûsuf (12), 93.
- 203 Hadis.
- 204 Bkz. Kur'an, A'lâ (87), 4: *"Otlakçı çıkaran..."*
- 205 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 111: *"Allah müminler-den, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. (...)"*
- 206 Kur'an, Bakara (2), 33.
- 207 Kur'an, Nahl (16), 15. âyete işaret: *"Sizi sars-maması için yeryüzünde sağlam dağları, yolunu-zu bulmanız için de ırmakları ve yolları yarattı."*
- 208 Suyun fıkihtaki temizlik ölçüsüne gönderme yapılmaktadır.
- 209 Kur'an, Kasas (28), 88.
- 210 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 144, 150.
- 211 Bazı Kur'an âyetlerine işaret: Bkz. Bakara (2), 173; En'âm (6), 145; Nahl (16), 115.
- 212 Bir hadise işaret: *"Dünya kan olsa da müminin rızkı sadece helal şeyden ibarettir."*
- 213 Kur'an, Fil sûresi (105. sûre).
- 214 Bkz. Kur'an, A'râf (7), 204: *"Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin."*
- 215 Kur'an'ın 80. suresi olan Abese.
- 216 Hadis.
- 217 Bkz. Kur'an, Kehf (18), 109: *"De ki: Rabbimin sözleri için derya mürekkep olsa ve bir o kadar da ilâve getirsek dahi, Rabbimin sözleri bitmeden önce deniz tükenecektir."*
- 218 Hadis.

- 219 Bkz. Kur'an, Mülk (67), 19: "Üzerlerinde kanat çırparak uçan dizi dizi kuşları görmezler mi? Onları havada Rahman olan Allah'tan başkası tutmuyor; doğrusu o her şeyi görendir."
- 220 Bir atasözüne işaret: "Tatmamış olan bilmez."
- 221 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 186: "Kullarım sana, beni sorduğunda (söyle onlara): Ben çok yakınım. Bana dua ettiği vakit dua edenin dileğine karşılık veririm. O halde benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulalar."
- 222 Arapça yazımda Amr kelimesinin sonunda okunmayan bir vav harfi vardır.
- 223 Bkz. Kur'an, Nur (24), 26: "Kötü kadınlar kötü erkeklerle, kötü erkekler ise kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklerle, temiz erkekler de temiz kadınlara yaraşır. Bu sonuncular, (iftiracıların) söylediklerinden çok uzaktırlar. Kendileri için bağışlanma ve güzel bir rızık vardır."
- 224 Bkz. Kur'an, A'râf (7), 204: "Kur'an okunduğu zaman onu dinleyn ve susun ki size merhamet edilsin."
- 225 Kur'an, Neml (27), 16. âyete işaret: "Süleyman Davud'a vâris oldu ve dedi ki: Ey insanlar! Bize kuş dili öğretildi ve bize her şeyden (nasip) verildi. Doğrusu bu apaçık bir lütuftur."
- 226 Kur'an, Fâtır (35), 24.
- 227 Hadis: "Müminler bir vücudun uzuvları gibidirlere."
- 228 Kur'an, Hucurât (49), 10.
- 229 Bkz. Kur'an, Kaf (50), 36: "Biz, onlardan önce kendilerinden daha güçlü olan, diyar diyar dolaşan nice nesilleri helâk etmişizdir. Kurtuluş var mı!"
- 230 Kur'an, Bakara, 144 ve 150'den esinlenilmiştir.
- 231 Bkz. Kur'an, Necm (53), 17: "Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı."
- 232 İran'ın ünlü kaside şairi Hâkânî (hicri 6/miladi 12. yüzyıl), bir kasidesinde kendi şiir dilini överken "kuş dili" tabirini kullanmaktadır.
- 233 Bkz. Kur'an, İsrâ (17), 70: "Andolsun, biz Âdemoğlunu yücelttik; onları karada ve denizde taşıdık, temiz ve güzel şeylerden rızıklandırdık ve yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık."
- 234 Bu iki cümle için bkz. Kur'an, aynı âyet.
- 235 Bkz. Kur'an, Kehf (18), 110: "De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) bana, İlâh'ınızın, sadece bir İlâh olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın."
- 236 Çok ibadet etmekle ünlenmiş bir topluluk.
- 237 Zünnar: Hristiyanlık göstergesi olarak kuşanılan kuşak.
- 238 Kur'an, Zâriyât (51), 22.

Üçüncü Defter Notlar

- 1 Kur'an, Nisâ (4), 94.
- 2 Kur'an, Saff, (61) 8.
- 3 Kur'an, Hicr (15), 9.
- 4 Kur'an, Bakara (2), 181.
- 5 Hz. Peygamber'in bir sünnetine işaret: "Hz. Peygamber, bir söz söylerken muhatabı onu iyi anlasın diye üç kez tekrarlar. Bir topluluk arasına katıldığı zaman da üç kez selam verirdi."
- 6 Kur'an, Ra'd (13), 2. âyete işaret: "Görmekte olduğunuz gökleri direksiz olarak yükseleten, sonra arşa istivâ eden, güneşi ve ayı emrine boyun eğdiren Allah'tır. (...)"
- 7 Kur'an, A'raf (7), 143. âyete işaret: "Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tür'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim, dedi. (Rabbi), sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin, buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim."
- 8 Kur'an, Meryem (19), 76. âyetten alıntı.
- 9 Kur'an, Şuarâ (26), 45. âyete işaret: "Sonra Musa asâsını attı; bir de ne görsünler, onların uydurduklarını yutuveriyor!"
- 10 Ebû Bekr Şiblî'nin bir sözü: "Süfiler, Hakk'ın kucağında büyüyen çocuklardır."
- 11 Bir hadise işaret: "Bütün halk Allah'ın ailesidir. Onların en sevimlisi, O'nun ailesine en yararlı olanıdır."
- 12 (Yine o münafıklardan:) O (Peygamber, her söyleneni dinleyen) bir kulaktır, diyerek peygamberi incitenler de vardır. De ki: O, sizin için bir hayır kulağıdır. Çünkü o Allah'a inanır, müminlere güvenir ve o, sizden iman edenler için de bir rahmettir. Allah'ın Resûlüne eziyet edenler için mutlaka elem verici bir azap vardır.
- 13 Kur'an, Hucurât (49), 12. âyete işaret: "Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından
- 14 Kur'an, Alak (96), 19.
- 15 Kur'an, A'raf (7), 62. âyete işaret: "Size Rabbinin mesajlarını duyuruyorum, size öğüt veriyorum ve Allâh tarafından, sizin bilmediğiniz şeyleri biliyorum."
- 16 Bir hadise işaret: "Müslümanın malı da kanı gibi haramdır."
- 17 Hz. Peygamber'in Üveys el-Karanî için söylediği söze işaret: "Ben, Rahmanın nefesini Yemen taraflarından duyuyorum."
- 18 Bkz. Kur'an, Mü'minûn (23), 108: "Buyurur, yıkılıp gidin oraya, konuşmayın benimle!"
- 19 Vis ve Râmin, İran edebiyatında bir aşk öyküsünün baş kahramanlarıdır ve Fahrüddin Es'ad Gorgâni'nin bu öyküyü anlatan *Vis u Râmin* adlı manzum eseri (h. 5./m. 11. yüzyıl) meşhurdur.
- 20 Hadis.
- 21 Sibeveyh: H. 2. yüzyılda yaşamış ünlü gramer bilgini Amr b. Osman.
- 22 Hadis.
- 23 Kur'an, En'âm (6), 11. âyete işaret: "De ki: Yeryüzünde dolaşın da yalanlayanların sonunun nasıl olduğuna bakın!". Ayrıca bkz. Âl-i İmrân (3), 137.
- 24 Kur'an, Tövbe (9), 111.
- 25 Kur'an, Âl-i İmrân (3), 6. âyete işaret: "Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur. (...)"
- 26 Kur'an, Tâhâ (20), 124. âyete işaret: "Kim de beni anmaktan yüz çevirirse şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacak ve biz onu, kıyamet günü kör olarak haşredeceğiz."
- 27 Kur'an, Sebe (34), 19. âyete işaret: "Bunun üzerine: Ey Rabbimiz! Aralarında yolculuk yaptığımız şehirlerin arasını uzaklaştır, dediler ve kendilerine yazık ettiler. (...)"
- 28 Kur'an, Abese (80), 17.
- 29 Kur'an, Bakara (2), 54.
- 30 Bkz. Kur'an, Nebe (78), 40: "Biz, yakın bir azap ile sizi uyardık. O gün kişi önceden yaptıklarına bakacak ve inkârcı kişi: 'Keşke toprak olsaydım!' diyecektir."

- 31 Kur'an, Hûd (11), 81. âyete işaret: "(Melekler) dediler ki: Ey Lût! Biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana asla dokunamazlar. Sen gecenin bir kısmında ailenle (yola çıkıp) yürü. Karından başka sizden hiçbiri geride kalmasın. Çünkü onlara gelecek olan (azap) şüphesiz ona da isabet edecektir. Onlara vâdolunan (helâk) zamanı, sabah vaktidir. Sabah yakın değil mi?"
- 32 Bkz. Kur'an, Yusuf (12), 12: "Yarın onu bizimle beraber (kıra) gönder de bol bol yesin (içsin), oynasın. Biz onu mutlaka koruruz"
- 33 Kur'an, Cum'a (62), 11. âyete işaret: "Onlar bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona giderler ve seni ayakta bırakırlar. De ki: Allah'ın yanında bulunan, eğlenceden ve ticaretten daha yararlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlı-sıdır."
- 34 Cuma sûresinin 11. âyetinin nüzul sebebine işaret: Hz. Peygamber bir gün Cuma hutbesi irât ederken oradan mal yüklü bir kervan geçer. Adet olduğu üzere kervanın gelişi davullarla duyurulunca mescittekilerin büyük bir bölümü mescitten ayrılp kervanın yanına gider.
- 35 Bkz. Kur'an, Cuma (62), 11.
- 36 Bkz. Kur'an, Hac (22), 5: "Ey insanlar, eğer diriliştin yana bir kuşku içindeyseniz, gerçek şu ki, biz sizi topraktan yaratmış..."
- 37 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 156: "Onlara bir musibet isabet ettiğinde, derler ki biz Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na dönüçülürüz."
- 38 Yeryüzüne insanları sınamak için gönderilmiş iki melek olan Hârut ve Mârut'un Bâbil kuyusuna hapsedildikleri rivayetine işaret.
- 39 Kur'an'da Kalem suresinin 17-32. ayetlerinde kendilerinden "Bahçe sahipleri" diye söz edilen Darvan halkı Darvan, müfessirlere göre Yemen'de San'a yakınlarında bir köydür.
- 40 Bkz. Kur'an, Kalem (68), 23: "Derken yürüyorlar ve fısıldaşıyorlardı."
- 41 Bkz. Kur'an, Mülk (67), 14: "Hiç yaratan bilmez mi? O, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır."
- 42 Bkz. Kur'an, Cin (72), 28: "Ki böylece onların (peygamberlerin), Rablerinin gönderdiklerini hakkıyla tebliğ ettiklerini bilsin. (Allah) onların nezdinde olup bitenleri çepeçevre kuşatmış ve her şeyi bir bir saymıştır (kaydetmiştir)."
- 43 Bkz. Kur'an, Tâhâ (20), 68: "Korkma! dedik, üstün gelecek olan kesinlikle sensin."
- 44 Bkz. Kur'an, Kasas (28), 76: "Karun, Musa'nın kavminden idi de, onlara karşı azgınlık etmişti. Biz ona öyle hazineler vermiştik ki, anahtarlarını güçlü kuvvetli bir topluluk zor taşırdı. Kavmi ona şöyle demişti: Şımarma! Bil ki Allah şımarıkları sevmez."
- 45 Hadis: "Yolculuk edin ki sağlık ve ganimete erişesiniz."
- 46 Kur'an, Nahl (16), 16. âyetten alıntı: "Ve işaretler koydu. Yıldızla da yollarını bulurlar onlar."
- 47 Ashâb-ı Kehf ile birlikte anılan köpeğe işaret. Bkz. Kur'an, Kehf (18), 18: "Kendileri uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Onları sağa sola çevirdik. Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmakta idi..."
- 48 Kur'an, Rahman (55), 1-2.
- 49 Kur'an, Alak (96), 4.
- 50 Kur'an, Alak (96), 15.
- 51 Bkz. Kur'an, Abese (80), 34: "İşte o gün kişi kardeşinden kaçarsın..."
- 52 Arap atasözü. Burada, "Dostluğumuzu cümle âlem biliyor" anlamında.
- 53 Kur'an, Fetih (48), 17.
- 54 H. II. yüzyılda yaşayan deli görünümlü bilge Behlül-i Dâna.
- 55 "Yaratan yaratılardan uzak olmaz" anlamında olup Kur'an, Hadid (57), 4. âyete işaret: "(...) Nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür."
- 56 Kur'an, Sebe (34), 10. âyete işaret: "Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin, dedik. Ona demiri yumuşattık."
- 57 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 119: "Allâh buyurdu: "Bu, sâdiklara, doğruluklarının fayda sağlayacağı gündür. Onlar için altılarından ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetler vardır." Allâh onlardan râzı olmuştur, onlar da O'ndan râzı olmuşlardır. İşte büyük başarı budur!"
- 58 Bkz. Kur'an, Hûd (11), 112: "O halde seninle beraber tevbe edenlerle birlikte emrolunduğun

- gibi dosdoğru ol! Aşırı da gitmeyin. Çünkü O, sizin yaptıklarınızı çok iyi görendir.*
- 59 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 126: "Onlar, her yıl bir veya iki kez imtihan edildiklerini görmüyorlar mı? Sonra da ne tevbe ediyorlar ne de ibret alıyorlar."
- 60 Kur'an, Mümin (40), 60. âyete işaret: "Rabbiniz buyurmuştur ki: Dua edin bana, cevap vereyim size! Kibre saparak bana ibadetten uzaklaşanlar, aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir."
- 61 Bkz. Kur'an, Muhammed (47), 30: "Biz dileydik onları sana gösterirdik de, sen onları yüzlerinden tanırdın. Andolsun ki sen onları konuşma tarzlarından tanırsın. Allah işlediklerinizi bilir."
- 62 İstidrâc: 1) Mümin olmayan insanlarca olağanüstülükler sergilenmesi. 2) Mühlet vermek. Allah'ın istidrâc: Allah'ın hata eden kuluna bol nimet vererek tövbeyi unutturması ve onu hemen cezalandırmayıp yavaş yavaş kendine doğru çekmesi ve aşamalı olarak cezalandırması.
- 63 Bkz. Kur'an, Furkan (25), 63: "Rahman'ın kulları, yeryüzünde alçak gönüllü olarak yürürler. Cahiller kendilerine söz söyleyince "Selam!" deyip geçerler."
- 64 Atasözü: "İnsan yasaklanan şeye karşı haris olur."
- 65 Kur'an, Enbiyâ (21), 69.
- 66 Bkz. Kur'an, Kasas (28), 7: "Musa'nın anasına: Onu emzir, kendisine zarar geleceğinden endişelediğinde onu denize bırakiver, hiç korkup kaygılanma, çünkü biz onu sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız, diye bildirdik."
- 67 Kur'an, Kasas (28), 4. âyete işaret: "Gerçek şu ki Firavun o yerde büyülenmiş ve oranın halkını birtakım fırkalara ayırıp bölmüştü; onlardan bir bölümünü güçten düşürüyor, erkek çocuklarını boğazlayıp kadınlarını diri bırakıyordu. Çünkü o, bozgunculardandı."
- 68 Bkz. Kur'an, Necm (53), 42: "Ve elbette en son varış Rabbinedir."
- 69 Kur'an, Yûsuf (12), 87. âyete işaret: "Ey oğullarım! Gidin de Yusuf'u ve kardeşini iyice araştırın, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin..."
- 70 Kur'an, Sebe (34), 10. âyete işaret: "Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. 'Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin' dedik. Ona demiri yumuşattık."
- 71 Kur'an, Sebe (34), 12. âyete işaret: "Sabah gidişi bir aylık mesafe, akşam dönüşü yine bir aylık mesafe olan rüzgârı da Süleyman'a verdik..."
- 72 Kur'an, Kamer (54), 1. âyete işaret: "Saat yaklaştı ve ay yarıldı."
- 73 Kur'an, Kasas (28), 81. âyete işaret: "Nihayet biz, onu da, sarayını da yerin dibine geçirdik..."
- 74 Hz. Peygamber'in hutbe okurken yaslandığı direk.
- 75 Rivayete göre Hz. Yahya Yahudilerden kaçarken dağ, "Bana sığın" diye ona seslenir.
- 76 Kur'an, İsrâ (17), 44. âyete işaret: "Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan herkes O'nu tesbih eder. O'nu övgü ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki siz, onların tesbihini anlamazsınız. O, halîmdir, bağışlayıcıdır."
- 77 Kur'an, Münâfıkûn (63), 8. âyete işaret: "(...) Halbuki asıl üstünlük, ancak Allah'ın, Peygamberinin ve müminlerindir. Fakat münafıklar bunu bilmezler."
- 78 Kur'an, Bakara (2), 156. âyetten alıntı: "Onlar, kendilerine bir belâ geldiği zaman: Biz Allah'tanız ve O'na dönücüleriz, derler."
- 79 Bir hadise işaret: "Biz dünya ehlinin sonuncusu, kıyamet gününün ilkiyiz. (...) "
- 80 Bkz. Kur'an, Bakara, 32: "...Bize öğrettiğinden başka bir bilgimiz yoktur."
- 81 Bkz. Kur'an, Nur (24), 35: "Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nuru, içinde lamba bulunan bir kandile benzer. Lamba cam içerisindedir. Cam, sanki inciden bir yıldız. Ne doğuya ne de batıya mensup olan mübarek bir zeytin ağacı(nın yağı)ndan yakılır..."
- 82 Kur'an, Ankebût (29), 95. âyete anlam bakımından işaret: "Gemiye bindikleri zaman, dini yalnız O'na has kılarak Allah'a yalvarırlar. Fakat onları sâlimen karaya çıkarınca, bir bakarsın ki (Allah'a) ortak koşmaktadırlar."
- 83 Bkz. Kur'an, En'âm (6), 25; Ahkâf (46), 17; Mutaffifin (83), 13.
- 84 Bir hadise işaret: "Gözüm uyur ama Rabbin huzurunda kalbim uyumaz."
- 85 "Kalplerin gıdası", H. 4. yüzyıl sûfilerinden Ebu Tâlib Mekki'nin mutasavvıflar arasında meşhur ve muteber eseri *Kütü'l-Kulûb*'u da akla getirmektedir.
- 86 Kur'an, Hûd (11), 42. âyete işaret: "Gemi, dağ-

- lar gibi dalgalar arasında onları götürüyordu. Nuh, gemiden uzakta bulunan oğluna: Yavru-cuğum! (Sen de) bizimle beraber bin, kâfirlerle beraber olma! diye seslendi.”
- 87 Bkz. Kur'an, Hûd (11), 43: “Dedi ki ben bir dağa sığınacağım, o beni sudan korur...”
- 88 Bkz. Kur'an, İhlas (112), 3: “Doğurmamış ve doğmamıştır.”
- 89 Kur'an, Hûd (11), 45. âyete işaret: “Nuh Rabbi-ne dua edip dedi ki: Ey Rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemdendir. Senin vâdin ise elbette haktır. Sen hâkimler hâkimisin.”
- 90 Kur'an, Hûd (11), 46. âyete işaret: “Allah bu-yurdu ki: Ey Nuh! O asla senin aileden değildir. Çünkü onun yaptığı kötü bir iştir.”
- 91 Kur'an, Ra'd (13), 28. âyeti akla getirmektedir: “Bunlar, iman edenler ve gönülleri Allah'ın zikiryle sükûnete erenlerdir. Bilesiniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur.”
- 92 Enes b. Mâlik'ten nakledilen bir söze işaret: “Bir kişi Peygamber için kâtiplik ederken Bakara ve Âl-i İmrân sûrelerini ezberden okumuştur. Kim Bakara ve Âl-i İmrân sûrelerini ezberden okursa aramızda ululuk kazanır.”
- 93 Kur'an, En'âm (6), 76.
- 94 Kur'an, İhlas (112), 3.
- 95 Kur'an, Bakara (2), 189.
- 96 Kur'an, Müzzemmil (73), 2. âyetten alıntı: “Birazı hariç, geceleri kalk.”
- 97 Bkz. Kur'an, Mülk (67), 22: “Peki, yüzüstü kapana-rak yürüyen mi daha düzgün gider yoksa dosdoğru yol üzerinde dik ve düzgün yürüyen mi?”
- 98 Kur'an, Mâide (5), 54. âyeti akla getirmektedir: “Ey inananlar, sizden kim dininden dönerse (bil-sin ki) Allâh, yakında öyle bir toplum getirecek ki (O) onları sever, onlar da O'nu severler. Mü'min-lere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve şiddetlidirler. Allâh yolunda cihâd ederler, hiçbir kınayıcının kınamasından korkmazlar. Bu, Al-lâh'ın bir lutfudur, onu dilediğine verir. Allâh'ın lutfu) geniştir, (O), bilendir.”
- 99 Hadis.
- 100 Hadis: “Hasta olmadığınız halde kendinizi hasta göstermeyin. Gerçekten hasta olursunuz.”
- 101 Mevlânâ'nın rubailerinden birinin ilk beyti.
- Bkz. Kulliyât-i Divân-i Şems, Rubai: 1793, İn-tişârât-i Behzâd, 2. bs. Tahran 1378 (1999), c. 2, s. 1383.
- 102 Kur'an, Rahman (55), 29. âyete işaret: “Gökler-de ve yerde bulunanlar (her şeyi) O'ndan isterler. O, her gün yeni bir istedir.”
- 103 Hadis: “Bu kalp, çölde rüzgârın savurduğu tüye benzer.”
- 104 Bkz. Kur'an, Tebbet, 5: “Ve boynunda hurma lifinden bükülmüş bir ip olduğu halde...”
- 105 Bkz. Kur'an, Tebbet, 4: “Karısı da, odun hamalı olarak.”
- 106 Kur'an, Tâhâ (20), 71. âyete işaret: “(Firavun) Dedi ki ben size izin vermeden önce O'na inan-dınız öyle mi? Şüphesiz o, size büyüüyü öğreten büyüünüzdür. O halde ben de sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz olarak keseceğim ve sizi hurma dallarında sallandıracağım. Siz de elbet-te, hangimizin azabı daha şiddetliymiş ve daha sürekliymiş öğrenmiş olacaksınız.”
- 107 Bir hadise işaret: “Dünya, mensuplarının ceza-landırılıp mükafatlandırıldığı bir rüyadır.”
- 108 Kur'an, Hûd (11), 24. âyete işaret: “Bu iki züm-renin durumu, kör ve sağır ile gören ve işiten gi-bidir. Bunlar bir olur mu hiç? Hâlâ ibret almaz mısınız?”
- 109 Hadis: “Kendi toplumunda şeyh, ümmet içindeki peygamber gibidir.”
- 110 Kur'an, Müddessir (74), 9. âyete işaret: “İşte o gün zorlu bir gündür.”
- 111 Hadise işaret: “Şefa'atim büyük günah işleyenler içindir.”
- 112 Kur'an, En'âm (6), 164. âyete işaret: “(...) Hiç-bir suçlu başkasının suçunu yüklenmez. Sonunda dönüşünüz Rabbinizedir...”
- 113 Kur'an, Enbiyâ (21), 108. âyetten alıntıdır. Bu âyette Hz. Peygamber için şöyle buyrulur: “Biz seni ancak âlemlere rahmet için gönderdik.”
- 114 Kur'an, Asr (103), 3: “Bundan ancak iman edip iyi ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır.”
- 115 Bir hadise işaret: “Kur'an'ın bir dışyüzü vardır, bir de içyüzü vardır. İçyüzünün de yedi kat iç yüzü vardır.”
- 116 Kur'an, En'âm (6), 59. âyete işaret: “Gaybın

- anahtarları Allah'ın yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez. O, karada ve denizde ne varsa bilir; O'nun ilmi dışında bir yaprak bile düşmez. O yerin karanlıkları içindeki tek bir taneyi dahi bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitap-tadır.”
- 117 Kur'an, En'am (6), 162. âyete işaret: “*De ki şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi âlemlerin Rabbi Allah içindir.*”
- 118 “Bir hayvanın herhangi bir uzvu kesilince hayvan canlı olsa da kesilen uzuv ölüdür.” hadisine işaret.
- 119 Bkz. Kur'an, Sâd (38), 21-24: “*Sana davacıların haberi ulaştı mı? Mâbedin duvarına tırmanıp, Davud'un yanına girmişlerdi de Dâvud onlardan korkmuştu. Korkma, dediler, biz birbirine hasım iki davacıyız, aramızda adaletle hükmet, haksızlık etme; bize doğru yolu göster. Bu kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benimse bir tek koyunum var. Böyle iken, onu da bana ver, dedi ve tartışmada beni yendi. Davud, andolsun, dedi, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemekle sana haksızlıkta bulunmuştur...*”
- 120 Kur'an, Zâriyât (51), 20-21. âyetlere işaret: “*Kesin olarak inananlar için, yeryüzünde ve kendi nefislerinde nice ibretler vardır. Hiç görmüyor musunuz?*”
- 121 Bkz. Kur'an, Kehf (18), 60: “*Hani Musa genç yardımcısına demişti ki iki denizin birleştiği yere ulaşıncaya kadar gideceğim ya da uzun zamanlar geçireceğim.*”
- 122 Kur'an'ın pek çok suresinde geçen bir ibare. Örneğin bkz. Yunus (10), 25; İbrahim (14), 4.
- 123 Bir hadis metninden alıntı: “*Seni kendi kendini övdüğün gibi överem.*”
- 124 “*Sidre*” ibaresi, Necm (53), 16. ayette, “*sidretü'l-müntehâ*” ise yine aynı sûrenin 14. âyetinde geçer. Son ağaç demek olan “*sidretü'l-müntehâ*”, yaratılmışlar âleminin ve cennetin son noktası olup ondan ötesi gayb âlemdir.
- 125 Kur'an, Bakara (2), 6. âyetten alıntı: “*Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Onların gözlerine de bir çeşit perde gerilmiştir...*”
- 126 Bkz. Kur'an, Yâsîn (36), 26: “*Ona, 'Cennete gir' denildi. O da 'Keşke kavmim de bir bilseydi' dedi.*”
- 127 Bkz. Kur'an, Yûsuf (12), 110: “*Nihayet peygamberler ümitlerini yitirip de kendilerinin yalana çıkarıldıklarını sandıkları sırada onlara yardımımız gelir ve dilediğimiz kimse kurtuluşa erdirilir. (Fakat) suçlular topluluğundan azabımız asla geri çevrilmez.*”
- 128 Kur'an, Rahman (55), 6.
- 129 Kur'an, Târik (86), 4. âyete işaret: “*Hiçbir nefis yoktur ki başında bir koruyucu (bekçi) olmasın.*”
- 130 Kur'an, Tevbe (9), 28. âyete işaret: “*Ey iman edenler! Müşrikler ancak bir pisliktir. Onun için bu yıllarından sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar...*”
- 131 Rıdvan: Cennetin koruyucusu olan meleğin adı.
- 132 Bkz. Kur'an, Nur (24), 30: “*Mümin erkeklere söyle: Gözlerini sakınsınlar ve ırzlarını muhafaza etsinler...*”
- 133 Kur'an, Şûrâ (42), 13. âyete işaret: “*Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin, diye Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı...*”
- 134 Kur'an, Bakara (2), 280. âyetten esinlenilmiştir: “*Eğer (borçlu) darlık içindeyse, eli genişleyinceye kadar ona mühlet vermek (gerekir). Eğer anlarsanız bunu sadakaya saymak sizin için daha hayırlıdır.*”
- 135 Bir hadise işaret: “*Kıyamet gününde insanoğlu şu beş şeyden hesaba çekilmedikçe yerinden bir adım bile kıpırdıyamaz: Ömrünü ne şekilde sona erdirdiği, gençliğini hangi yolda harcadığı, malını ne yoldan kazandığı ve nerede harcadığı ve nasıl amel ettiği...*”
- 136 Kur'an, İsrâ (17), 36. âyete işaret: “*Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur.*”
- 137 Kur'an, Abese (80), 34-36. âyetlere işaret: “*İşte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçır.*”
- 138 Kur'an, Nur (24), 40 âyetten esinlenilmiş olmalı: “*Yabut (Onların işleri) engin bir denizdeki karanlıklar gibidir: (Bir deniz) Ki üstünü bir dalga, örtüyor, onun üstünden bir dalga onun üs-*

- tünden de bir bulut (örtmektedir). Birbiri üstüne yığılmış karanlıklar. (İçinde bulunan kimse) Eli- ni çıkarsa neredeyse onu dahi göremez. Allâh bir kimseye nur vermemişse artık onun nuru olmaz.”
- 139 Bu beyitle sonraki birkaç beyit Kur'an, Yunus (10), 22-23. âyetlere işaretler: “Sizi karada ve denizde gezdiren O'dur. Hatta siz gemilerde bulunduğunuz, o gemiler de içindekileri tatlı bir rüzgârla alıp götürdükleri ve (yolcular) bu yüzden neşlendikleri zaman, o gemiye şiddetli bir fırtına gelip çatar, her yerden onlara dalgalar hücum eder ve onlar çepçevre kuşatıldıklarını anlarlar da dini yalnız Allah'a halis kılarak, andolsun eğer bizi bundan kurtarırsan mutlaka şükredenlerden olacağız, diye Allah'a yalvarırlar. Fakat Allah onları kurtarınca bir de bakarsın ki onlar, yine haksız yere taşkınlık ediyorlar. Ey insanlar! Sizin taşkınlığınız ancak kendi aleyhinizedir; (bununla) sadece fânî dünya hayatının menfaatini elde edersiniz; sonunda dönüşünüz yine bizedir. O zaman yapmakta olduklarınızı size haber vereceğiz.”
- 140 Dört unsur, beş duyu, altı yön.
- 141 Kur'an, Furkan (25), 7. âyete işaret: Onlar (bir de) şöyle dediler: Bu ne biçim peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor! Ona bir melek indirilmeli, kendisiyle birlikte o da uyarıcı olmalıydı!
- 142 Bkz. Kur'an, Sâd (38), 76: “Dedi ki ben ondan hayırlıyım beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın”
- 143 Bkz. Kur'an, Mümin (40), 60: “Rabbimiz dedi ki bana dua edin, size icabet edeyim. Doğrusu bana ibadet etmekten büyüklenenler; cehenneme boyun bükmüş kimseler olarak gireceklerdir.”
- 144 Kur'an, Yûsuf (12), 4. âyete işaret: “Bir zamanlar Yusuf, babasına demişti ki babacığım, ben (rüyamda) on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm; onları bana secde ederlerken gördüm.”
- 145 Elestü (değil miyim?): Allah'ın kullarıyla ezelden yaptığı sözleşmeye atıfta bulunmak için kullanılan terim. Bkz. Kur'an, A'raf (7), 172: “Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyiniz diye Rabbin Âdem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendile- rine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler.”
- 146 Kur'an, Nisâ (4), 143. âyete işaret: “Bunların arasında bocalayıp durmaktalar, ne onlara (bağlanıyorlar) ne bunlara. Allah'ın şaşırttığı kimseye asla bir (çıkar) yol bulamazsın.”
- 147 Bkz. Kur'an, İnşirah sûresi: “Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi? Belini büken yükünü senden alıp atmadık mı? Senin şanını yüceltmedik mi? (...)”
- 148 Kur'an, En'âm (6), 59. âyete işaret: “Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez...”
- 149 Hadis.
- 150 Bkz. Kur'an, İsrâ (17), 70: “Andolsun, biz Adem'i üstün kıldık; onları karada ve denizde (çeşitli araçlarla) taşıdık, temiz, güzel şeylerden rızıklandırdık ve yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık.”
- 151 Hadis.
- 152 Kur'an, Yâsîn (36), 65. âyete işaret: “O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını bize elleri anlatır, ayakları da şahitlik eder.”
- 153 Kur'an Rahman (55), 41. âyeti çağrıştırır: “Suçlular, simalarından tanınır, perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar.”
- 154 Kur'an, Bakara (2), 179. âyetten esinlenilmiştir: “Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki sakınırsınız.”
- 155 Denizin yarılıp Hz. Musâ'nın geçişi olayına işaret.
- 156 Hz. İbrahim'le ilgili olarak tefsirlerde anlatılan kumun una dönüşmesi mucizesine işaret.
- 157 Hz. Mûsâ'nın eşi Safurâ'nın eğirdiği keçi yününün ipeğe dönüşmesi rivayetine işaret.
- 158 Bkz. Kur'an, Fil sûresi (105. sûre). Habeş ordusu: Kâbe'yi yıkmaya gelen Ebrehe'nin ordusu.
- 159 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 73: “Maktule sığırın bir parçasıyla vurun, dedik. İşte Allah ölüleri böyle diriltir, düşünesiniz diye size ayetlerini (mucizelerini) böyle gösterir.”
- 160 Kur'an'ın kimi ayetlerinde kâfirler ölümler olarak nitelenmişlerdir. Örneğin bkz. Kur'an, Neml (27), 80: “Şüphesiz sen ölümlere ıttiremezsin...”
- 161 Bir hadise işaret: “Her asırda bir müceddid ortaya çıkar...” Ayrıca Bkz. Kur'an, Fâtır (935,

24: “Biz seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Her millet için mutlaka bir uyarıcı bulunmuştur.”

- 162 Kur'an, Âl-i İmran (3), 49. âyete işaret: “Onu İsrâil oğullarına (şöyle diyen) bir elçi yapacak: ‘Ben size Rabbinizden bir mucize getirdim. Ben çamurdan kuş şeklinde bir şey yaratır, ona üfleirim, Allâh’ın izniyle hemen kuş oluverir; körü ve alacaltıyı iyileştiririm; Allâh’ın izniyle ölüleri diriltirim; evlerinizde ne yeyip, ne biriktirdiğini size haber veririm. Eğer inanıcı iseniz elbette bunda sizin için bir ibret vardır.”
- 163 Bu ibare kimi Kur'an âyetlerinde geçer. Bkz. A'râf (7), 131; Enfâl (8), 34; Yûnus (10), 55; Rûm (30), 6.
- 164 İki usûl: Fıkıh usûlü ve kelâm usûlü.
- 165 Kur'an, Sebe (34), 15. âyete işaret: “Yemin olsun, Sebe için kendi meskenlerinde bir ibret vardı. Sağ ve soldan iki bahçe. Rabbinizin rızıkından yiyin de O'na şükredin. Tertemiz bir belde ve affeden bir Rab...”
- 166 Kur'an'dan alıntı. Bkz. Hûd (11), 112: “Seninle birlikte tevbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoğru ol...”; Şûrâ (42), 15: “İşte onun için sen dâvet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol.”
- 167 Bkz. Kur'an, Şuarâ (26), 63: “Bunun üzerine Musa'ya, asanla denize vur, diye vahyettik. (Vurdu ve) deniz hemencecik yarıldı da her parçası kocaman bir dağ gibi oldu.”
- 168 Bazı Kur'an âyetlerine işaret. Bkz. En'am (6), 90; Yûnus (10), 72; Hûd (11), 51.
- 169 Kur'an, Furkan (25), 7. âyete işaret: “Onlar şöyle dediler: Bu ne biçim peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşıyor! (...)”
- 170 Bkz. Kur'an, A'raf (7), 204: “Kur'an okunduğu zaman onu dinleyen ve susun ki size merhamet edilsin.”
- 171 Mevlânâ'nın aktardığı beytin Senâi'nin İlâhî-nâme (Hadîkatu'l-Hakika)sindeki aslının çevirisi şöyledir: “Sen boş konuşmayı bir yana bırak. Eşeğin kulağı eşeğin başına uygundur.”
- 172 Bir hadise işaret: “İnsanların kalpleri Allah'ın iki parmağı arasındadır. Allah onu dilediği gibi değiştirir.”
- 173 Kur'an, Tâhâ (20), 19-21. âyetlere işaret: “Buyurdu ki bırak onu ey Musâ! Bıraktı onu, bir de

ne görsün o, bir yılan olmuş koşuyor! Tut onu, buyurdu, ve korkma biz onu önceki durumuna döndüreceğiz.”

- 174 Kur'an, Sâd (38), 78. âyete işaret: “Ve şüphesiz, din (kıyametteki hesap) gününe kadar benim lanetim senin üzerinedir.”
- 175 Kur'an, Hûd (11), 38. âyete işaret: “Nuh gemiyi yapıyor, kavminden ileri gelenler ise, yanına her uğradıkça onunla alay ediyorlardı. Dedi ki eğer bizimle alay ediyorsanız, iyi bilin ki siz nasıl alay ediyorsanız biz de sizinle alay edeceğiz!”
- 176 Kur'an, Hûd (11), 37. âyete işaret: “Bizim gözetimimiz altında ve vahyimizle gemiyi imal et. Zulme sapanlar konusunda da bana hitapta bulunma. Çünkü onlar suda-boğulacaklardır.”
- 177 Kur'an, A'raf (7), 26. âyete işaret: “Ey Âdem oğulları, şeytân, ana babanızı, çirkin yerlerini onlara göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi, sizi de (şaşırtıp) bir belâya düşürmesin! Çünkü o ve kabilesi, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Biz şeytânları, inanmayanların dostları yaptık.”
- 178 Bkz. Kur'an, İsrâ (17), 8: “Olur ki Rabbiniz size merhamet eder. Eğer dönerseniz Biz de döneriz. Öyle ya, Biz cehennemi kâfirlere zindan yapmı-sınız!”
- 179 Kur'an, İbrâhim (14), 7. âyetten esinlenilmiştir: “Ve Rabbiniz size şöyle bildirmişti: Andolsun şükrederseniz elbette size daha fazla veririm ve eğer nankörlük ederseniz azabım pek çetindir.”
- 180 Kur'an, Muhammed (47), 24. âyetten esinlenilmiştir: “Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri kilitli mi?”
- 181 Kur'an, Yûsuf (12), 87. âyete (“Ey oğullarım! Gidin de Yûsuf'u ve kardeşini iyice araştırın, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez.”) ve Zümer (39), 53. âyete işaret: “De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.”
- 182 Kur'an, Necm (53), 3-4. âyetlere işaret: “O kendi heva ve hevesiyle konuşmuyor. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir.”

- 183 Birçok Kur'an âyetinde bu anlam ifade edilmektedir. Örneğin bkz. Yûnus (10), 72; Hûd (11), 29 ve 51; Şuarâ (26), 109, 127, 145, 164, 180.
- 184 Kur'an, Kehf (18), 25. âyete işaret: "Onlar mağaralarında üç yüz yıl ve buna ilaveten dokuz yıl kalmışlardır."
- 185 Kur'an, Yâsîn (36), 19. âyete işaret: "Elçiler şöyle cevap verdi: Sizin uğursuzluğunuz sizinle beraberdir. Size nasihat ediliyorsa bu uğursuzluk mudur? Bilakis, siz aşırı giden bir milletsiniz."
- 186 Kur'an, Bakara (2), 261. âyete işaret: "Allah yolunda mallarını harcayanların örneği, yedi başak bitiren bir dane gibidir ki, her başakta yüz dane vardır..."
- 187 Kur'an, Müminûn (23), 107. âyetten alıntı: "Rabbimiz! Bizi buradan çıkar. Eğer bir daha (ettiklerimize) dönersek, artık belli ki biz zalim insanlarız."
- 188 Kur'an, Fussilet (41), 11. âyetten alıntı: "Sonra duman halinde olan göğe yöneldi, ona ve yer küreye: İsteyerek veya istemeyerek gelin, dedi. İkisi de, isteyerek geldik, dedi."
- 189 Kur'an, Zâriyât (51), 56: "Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."
- 190 Kur'an, Hac (22), 34. âyete işaret: "Biz her ümmet için bir ibadet yeril ibadet biçimi/kurban ibadeti belirledik, O'nun kendilerine rızık olarak verdiği (kurbanlık) hayvanlar üzerine Allah'ın adını ansınlar diye..."
- 191 Bkz. Kur'an, Bakara, 58.
- 192 Secdede tekrarlanan zikir: "Subhâne rabbiye'l-'lâ"
- 193 Kur'an, Fâtır (35), 28. âyeti çağrıştırmaktadır: "(...) Kulları içinden ancak âlimler, Allah'tan korkar. Şüphesiz Allah, daima üstündür, çok bağışlayandır."
- 194 Mesnevi'nin bu (3.) defterinde 1673-1721. beyitlerinde anlatılan "Kesik Şeyh" hikâyesine gönderme yapılır.
- 195 Kur'an, Yûsuf (12), 10 ve 15. âyetlere işaret.
- 196 Kur'an, Yûsuf (12), 94. âyete işaret: "Kâfile (Mısır'dan) ayrılınca, babaları (yanındakilere): Eğer bana bunamış demezseniz inanın ben Yûsuf'un kokusunu alıyorum! dedi."
- 197 Kur'an, Zuhruf (43), 32. âyete işaret: "Rabbinin rahmetini onlar mı paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için kimi ötekine derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır."
- 198 "Lem yekûn" (değildir) ibaresi, Beyyine suresinin 1. âyetinde ve İhlas suresinin son âyetinde yer almaktadır.
- 199 Kur'an, Zümer (39), 63. âyete işaret: "Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Allâh'ın âyetlerini inkâr edenler, işte ziyana uğrayacaklar onlardır."
- 200 Bkz. Kur'an, Yûsuf (12), 110: "Öyle ki elçiler, umutlarını kesip de, artık onların gerçekten yalanladıklarını sandıkları bir sırada onlara yardımımız gelmiştir; biz kimi dilersek o kurtulmuştur. Suçlu-günahkarlar topluluğundan zorlu azabımız kesin olarak geri çevrilmeyecektir."
- 201 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 67: "Ey resul! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan onun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun..."
- 202 Bir hadise işaret: "Korkak tüccar, kârdan mahrum kalır. Cesur tüccarsa rızık elde eder."
- 203 Kur'an, Enbiyâ (21), 69. âyete işaret: "Biz de, ey ateş, dedik, İbrâhim'e serin ve esenlik ol!"
- 204 Muhtemelen Kur'an, Yûnus (10), 90. âyete işaret: "İsrâil oğullarını denizden geçirdik..."
- 205 Kur'an, Sebe (34), 10. âyete işaret: "Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik. 'Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin' dedik. Ona demiri yumuşattık."
- 206 Kur'an, Enbiyâ (21), 81. âyete işaret: "Süleyman'ın emrine de kasırga (gibi esen) rüzgârı verdik; onun emriyle içinde bereketler yarattığımız yere doğru esirdi. Biz her şeyi biliriz."
- 207 Kur'an Enbiyâ (21), 5. âyetten ("Hayır, dediler, (bunlar) saçma sapan rüyalar; bilakis onu kendisi uydurmuştur; belki de o, şairdir.") ve Saffât (37), 36. âyetten ("Derlerdi ki cinlenmiş bir şair için biz tanrılarımızı mı terk edeceğiz?") esinlenilmiş olmalı.
- 208 Bkz. Kur'an, En'am (6), 28: "Hayır! Daha önce gizlemekte oldukları şeyler (günahlar) kendilerine göründü. Eğer (dünyaya) geri gönderilseler yine kendilerine yasak edilen şeylere döneceklerdir."

- Zina onlar gerçekten yalancıdırlar.*"
- 209 Kur'an, A'râf (7), 156. âyete işaret: "Bize bu dünyada da, ahirette de iyilik yaz, şüphesiz ki biz Sana yöneldik. Dedi ki azabımı dilediğime isabet ettiririm, rahmetim ise her şeyi kuşatmıştır; onu korkup-sakınanlara, zekatı verenlere ve bizim ayetlerimize iman edenlere yazacağım."
- 210 Kur'an, Neml (27), 62.
- 211 Kur'an, İnsan (76), 21.
- 212 Kur'an, İnşirah (94), 6.
- 213 Kur'an, Hadid (57), 23. âyetten alıntı: "Öyle ki, elinizden çıkana karşı üzüntü duymayasınız ve size (Allah'ın) verdikleri dolayısıyla sevinip-şırmamayasınız. Allah, büyüklük taslayıp böbürleneni sevmez."
- 214 Bkz. Kur'an, İsrâ (17), 70: "Andolsun, biz Adem oğlunu saygın kıldık; onları karada ve denizde taşıdık, temiz-güzel şeylerden rızıklandırdık çoğundan üstün kıldık."
- 215 Kur'an, Fâtır (35), 15. âyete işaret: "Ey insanlar! Allah'a muhtaç fakirler sizsiniz. Allah ise zengin ve övülmeye layıktır."
- 216 Bkz. Kur'an, Yâsin (36), 32: "Elbette onların hepsi (kıyamet gününde) karşımızda hazır bulunacaklar"
- 217 Bkz. Kur'an, Nur (24), 35: "Allah, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nisbet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur..."
- 218 Kur'an, Tûr (52), 21. âyeti çağrıştırmaktadır: "İman eden ve soylarından gelenlerde, imanda kendilerine tâbi olanlar (var ya)! İşte biz, onların nesillerini de kendilerine kattık. Onların amellerinden de bir şey eksiltmedik. Herkes kazandıklarına karşı bir rehindir."
- 219 Kur'an, Bakara (2), 195.
- 220 Bkz. Kur'an, Âl-i İmrân (3), 133. âyetten alıntı: "Rabbimizin bağışına ve takvâ sahipleri için hazırlanmış olup genişliği gökler ve yer kadar olan cennete koşun!"
- 221 Kur'an, Nûr (24), 2. âyete işaret: "Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüz sopa vurun; Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız,
- Allah'ın dininde (hükümlerini uygularken) onlara acıyacağımız tutmasın. Müminlerden bir grup da onlara uygulanan cezaya şahit olsun."*
- 222 Kur'an, Felak (113), "De ki ağaran günün Rab-bine sığınırım."
- 223 Zakkum ağacı Kur'an'da üç yerde geçer: Saffât (37), 62; Duhân (44), 43; Vâkıa (56), 52.
- 224 Bir hadise işaret: "Cebennem mümine şöyle der: Benim yanımdan çabuk geç ey mümin. Çünkü senin nurun ateşimi söndürür."
- 225 Hadis: "Ağırdan almak Allah'tan, aceleyse şeytandandır."
- 226 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 117: "(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece 'Ol!' der, o da hemen oluverir."
- 227 Sevdâ: Vücuttaki dört karışımından biri olan siyah sıvı.
- 228 Kur'an, Enfal (8), 17.
- 229 Kur'an, Bakara (2), 146'dan esinlenilmiştir: "Kendilerine kitap verdiklerimiz onu, öz oğullarını tanıdıkları gibi tanırırlar. Buna rağmen onlardan bir kesim bile bile gerçeği gizler."
- 230 Kudsî hadis.
- 231 Bkz. Kur'an, Meryem (19), 18: "Meryem dedi ki: Senden, çok esirgeyici olan Allah'a sığınırım! Eğer Allah'tan sakınan bir kimse isen (bana dokunma)."
- 232 Kur'an, Yûsuf (12), 31. âyete gönderme yapılmıştır: "(Kadın) Onların düzenlerini iştirince, onlara (bir davetçi) yolladı, oturup dayanacakları yerler hazırladı ve her birinin eline (önlendeki meyveleri soymaları için) bıçak verdi. (Yusuf'a da) çık, onlara (görün) dedi. Böylece onlar onu (olağanüstü güzellikte) görünce (insanüstü bir varlıkmiş gibi gözlerinde) büyüttüler, (şaşkınlıklarından) ellerini kestiler ve Allah'ı tenzih ederiz; bu bir beşer değildir. Bu, ancak üstün bir melektir, dediler."
- 233 Kur'an, Mülk (67), 15.
- 234 Şam'a hâkim bir tepe.
- 235 Kur'an, Meryem (19), 19. âyete işaret: "Melek: Ben, yalnızca, sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamam için Rabbinin bir elçisiyim, dedi."
- 236 Bir hadise işaret: "Nefsini alçaltıp kazancınız temiz hale getirene, özünü güzelleştirip dışını say-

- gın kılana ve kötülüğünü insanlardan uzaklaştı-
rana ne mutlu.”
- 237 Bkz. Kur'an, En'âm (6), 160: “Kim bir iyilik ile
gelirse, ona on katı verilir. Kim de bir kötülük ile
gelirse, yalnızca onun karşılığı ile cezalandırılır
ve hiçbirine haksızlık edilmez.”
- 238 Ziyâdât, Hanefî fakihlerinden Muhammed b.
Hüseyin Şeybânî (ölm. H. 189) tarafından ka-
leme alınmış bir fetva kitabıdır.
- 239 Siksiletu'l-Vâsıl, Ebu Muhammed Abdullah
Cuveynî (ölm. H. 437) tarafından Şâfiî fıkıhı
konusunda yazılmış bir eserdir. Mevlânâ, “sil-
sile” kelimesiyle ayrıca tasavvuf silsilesini de göz
önünde bulundurmuş olabilir.
- 240 Fıkıhta, ölen birinin kimi ibadetlerle ilgili borç-
larının düşürülmesi (*ıskat*) için yoksullara fidye
ödenmesi sırasında başvurulana bir uygulamadır.
Mantıktaysa bir şeyi yine kendisiyle ispat-
lama anlamında kullanılan bir terim.
- 241 Fıkıhta çalınan paranın hangi durumlarda el
kesmeyi gerektirdiğine açıklık getirilirken “*para
kesesi*”nin durumu esas alınmıştır.
- 242 Hul': Kadının mehir almaktan vazgeçerek bo-
şanması.
- 243 Karı-kocanın anlaşma yoluyla boşanması.
- 244 Anlamca, Rûdeki'nin bir gazelinden alıntı.
- 245 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 26: “Sonra Allâh, elçisi
ile müminlerin üzerine ‘güven duygusu ve huzur’
indirdi, sizin görmediğiniz orduları indirdi ve
inkâr edenleri azablandırdı. Bu, inkârcıların ce-
zasıdır.”
- 246 Eski zamanlarda “*feleğin kâtibi*” diye anılan ve
söz ve şiirin sembolü olarak bilinen Merkür.
- 247 Kur'an, Bakara (2), 73.
- 248 Kur'an, Kasas (28), 88.
- 249 Kur'an, Bakara (2), 156.
- 250 Bkz. Kur'an, Hicr (15), 29; Sâd (38), 72: “Ona
şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim za-
man, siz hemen onun için secdeye kapanın.”
- 251 Bkz. Kur'an, Cum'a (62), 6: “De ki ey Yahudiler!
Eğer insanlar arasında yalnız kendinizin Allâh'ın
dostları olduğunu sanıyorsanız, buna gerçekten
inanıyorsanız, hadi ölümü isteyin!”
- 252 Bkz. Kur'an, Haşr (59), 14: “Onlar, iyice korun-
muş şehirlerde veya duvar arkasında olmaksızın
sizinle toplu bir halde savaşmazlar. Kendi arala-
rındaki çatışmaları ise pek şiddetlidir. Sen onları
birlik sanırsın, oysa kalpleri paramparçadır. Bu,
şüphesiz onların akletmeyen bir kavim olmaları
dolayısıyla böyledir.”
- 253 Hadis kaynaklarında rastlanmadı.
- 254 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 47: “Eğer içinizde (onlar
da savaşa) çıksalardı, size bozgunculuktan başka
bir katkıları olmazdı ve mutlaka fitne çıkarmak
isteyerek aranızda koşarlardı. İçinizde, onlara iyi-
ce kulak verecekler de vardır. Allâh zalimleri gayet
iyi bilir.”
- 255 Bâbil şehri, eski zamanlarda sihirle ün salmıştır.
Bakara sûresi 102. âyetinde insanların sihir ves-
lesiyle sınanmaları için gönderilen Hârut ve
Mârut'un da Bâbil'de olduğu bildirilir.
- 256 Bkz. Kur'an, Enfal (8), 48: “Hani şeytan onlara
yaptıklarını güzel gösterdi de: Bugün insanlardan
size galip gelecek kimse yoktur, şüphesiz ben sizin
yanınızdayım, dedi. Fakat iki ordu birbirini gö-
rünce ardına döndü ve: Ben sizden uzağım, ben
sizin görmediklerinizi (melekleri) görüyorum,
ben Allâh'tan korkuyorum; Allâh'ın azabı şiddet-
lidir, dedi.”
- 257 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 26: “Sonra Allâh, elçisi-
nin ve müminlerin üzerine sekinetini (güven ve-
ren rahmetini) indirdi, sizin görmediğiniz asker-
ler indirdi ve kâfirlere azâb etti (onları bozguna
uğrattı). İşte kâfirlerin cezası budur!”
- 258 Bkz. Kur'an, Enfal (8), 48.
- 259 Kureyş'in ileri gelenlerinden Mâlik b. Hişam.
- 260 Benî Kinâne kabilesinin ileri gelenlerinden.
- 261 Bkz. Kur'an, Enfal, 48.
- 262 “Hannâs” tabiri için bkz. Kur'an, Nâs (114), 4.
- 263 Hadis.
- 264 Sahih-i Buharî'de geçen bir rivayetten alıntı:
“Maşrık'tan gelmiş iki adam birer konuşma yaptı
ve halk çok etkilendi. Bu sırada Hz. Peygamber
şöyle buyurdu: Anlatımda sihir vardır.”
- 265 Kur'an, En'âm (6), 151. âyetten alıntı: “De
ki gelin Rabbinizin size neleri haram kıldığını
okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana
babaya iyilik edin, fakirlik korkusuyla çocukları-
nızı öldürmeyin, sizin de onların da rızıkını biz
veriyoruz. Kötülüklerin açığına da, gizlisine de

- yaklaşmayın. Haksız yere Allah'ın baram kıldığı cana kıymayın. Düşünesiniz diye Allah size bunları emretti.”
- 266 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 111: “Allâh, müminlerden canlarını ve mallarını cennet kendilerinin olmak üzere satın almıştır...”
- 267 Bkz. Kur'an, Tekâsür (102), 3-5.
- 268 Hadis: “Hepiniz çobansınız ve her biriniz sürüsünden mesuldür. Yönetici çobandır. Aile reisi erkek, ailesinin çobanıdır. Kadın, evin ve çocuğun çobanıdır... Hasılı hepiniz çobansınız ve sürünüzden mesulsünüz”
- 269 Kudsî hadis: “Rahmetim gazabımı geçti.”
- 270 Bkz. Kur'an, Saffât (37), 102.
- 271 “Ey ulular beni öldürün” ve “Katlimde hayat var” sözleri Hallac'ın bir gazelinden alıntı olup Mesnevî'nin 1. defterinin 3934. beytinde Mevlânâ, Hallac'ın bu beytini tazmin etmiştir.
- 272 Kur'an, Alak (96), 6-7. âyetlere işaret: “Gerçek şu ki, insan kendini kendine yeterli görerek azar.”
- 273 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 26: “Allah gerçeği açıklamak için bir sivrisineği, hatta onun ötesinde olan bir şeyi misal getirmekten çekinmez. İman edenlerin Rab'lerinden gelen gerçek olduğunu bilirler. Kâfirler ise, Allah böyle misal vermekle ne kastediyor, derler. Allah bu misalle birçoklarını saptırır, yine onunla birçoklarını yola getirir. Ancak bununla fâstıklardan başkasını saptırmaz.”
- 274 Kur'an'da birkaç yerde geçen “eskilerin masalları” ifadesine işaret. Örneğin bkz. Mutaaffî'nin (83), 13: “Böyle birine âyetlerimiz okununca 'Eskilerin masalları' derdi.”
- 275 Bkz. Kur'an, Bakara (2), 23: “Eğer kulumuza indirdiklerimizden herhangi bir şüpheye düşüyorsanız, haydi onun benzeri bir sûre getirin, eğer iddianızda doğru iseniz Allah'tan gayri şahitlerinizi (yardımcılarınızı) da çağırın.”
- 276 Bkz. Kur'an, İsrâ (17), 88: “De ki eğer bütün ins ve cin (toplulukları), bu Kuran'ın bir benzerini getirmek üzere toplansa, onların bir kısmı bir kısmına destekçi olsa bile, onun bir benzerini getiremezler.”
- 277 Bir hadise işaret: “İnsanların kalpleri Allah'ın iki parmağı arasındadır. Allah onu dilediği gibi değiştirir.”
- 278 Kur'an, Sebe (34), 10.
- 279 Kur'an, İsrâ (17), 64.
- 280 Kur'an, Bakara (2), 268. âyete işaret: “Şeytân sizi fakirlikle korkutur ve size çirkin şeyleri yapmayı emreder. Allâh ise size kendi tarafından bağışlama ve lütuf vadediyor. Şüphesiz Allâh'ın lütfü) geniştir, (O) bilendir.”
- 281 Kur'an, Mümtahine (60), 13. âyete işaret: “Ey iman edenler! Kendilerine Allah'ın gazap ettiği bir kavmi dost edinmeyin. Zira onlar, kâfirlerin kabirlerdeki kilerden ümit kestikleri gibi ahiretten ümit kesmişlerdir.”
- 282 Kur'an, Furkan (25), 53. âyete işaret: “Birinin suyu tatlı ve susuzluğu giderici, diğerinininki tuzlu ve acı iki denizi salveren ve aralarına bir engel, aşılmaz bir sınır koyan O'dur.”
- 283 Bkz. Kur'an, İbrâhim (14), 24: “Görmedin mi Allah nasıl bir benzetme yaptı: Güzel söz, kökü (yerde) sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaç gibidir.”
- 284 Kur'an, Zâriyât (51), 49. âyete işaret: “Biz her şeyden çift çift yarattık. Umulur ki, iyice düşünsünüz.”
- 285 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 54: “Ey inananlar, sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, yakında öyle bir toplum getirecek ki (O) onları sever, onlar da O'nu severler...”
- 286 Hadis: “Cennet güçlülerle kuşatılmış, cehennem ise zevklerle çevrilmiştir.”
- 287 Bkz. Kur'an, Fussilet (41), 11: “Sonra duman halinde olan göğe yöneldi, ona ve yer küreye, isteyerek veya istemeyerek gelin, dedi. İkisi de isteyerek geldik, dedi.”
- 288 Kur'an, Enbiya (21), 107. âyete işaret: “Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.”
- 289 Kur'an, Enfal (8), 19.
- 290 Bkz. Kur'an, Fetih (48), 1: “Biz sana apaçık bir fetih verdik.”
- 291 Kur'an, Yûsuf (12), 94. âyete işaret: “Kafîle (Mısır'dan) ayrılınca babaları (yanındakilere), Eğer bana bunamış demezseniz inanının ben Yûsuf'un kokusunu alıyorum, dedi.”
- 292 Kur'an, Hicr (15), 17-18. âyetleri çağrıştırmaktadır: “Ve onu her kovulan şeytandan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı yapan olursa, onu da par-

- lak bir ateş izler.” Ayrıca Bkz. Saffât (37), 10.*
- 293 Bkz. aynı âyetler.
- 294 “*Düşüşün kaçınılmaz*”: Kaynak metinde, insanlar arasında rezil olursun, anlamında “*oluk üstündeki devesin.*”
- 295 Kur’an, Ra’d (13), 2. âyete işaret: “*Görmekte olduğunuz gökleri direksiz olarak yükselten, sonra Arş’a istivâ eden, güneşi ve ayı emrine boyun eğdiren Allah’tır.*” Ayrıca bkz. Lokman (31), 10.
- 296 Bkz. Kur’an, Fetih (48), 25: “*Onlar, inkâr eden ve sizin Mescid-i Haram’ı ziyaretinizi ve bekletilen kurbanların yerlerine ulaşmasını menedenlerdir. Eğer (Mekke’de) kendilerini henüz tanımadığınız mümin erkeklerle mümin kadınları bilme-
yerek çiğnemeniz sebebiyle üzüntüye kapılmanız ihtimali olmasaydı (Allah savaşı önlemezdi). Dilediklerine rahmet etmek için Allah böyle yapmıştır. Eğer onlar birbirinden ayrılmış olsalardı elbette onlardan inkâr edenleri elemli bir azaba çarptırırdık.*”
- 297 Bkz. Kur’an, Fetih (48), 24: “*O sizi onlara karşı muzaffer kıldıktan sonra, Mekke’nin içinde onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekendir. Allah, yaptıklarınızı görendir.*”
- 298 Bkz. Kur’an, Fussilet (41), 11: “*Sonra duman halinde olan göğe yöneldi, ona ve yerküreye, isteyerek veya istemeyerek gelin, dedi. İkisi de isteyerek geldik, dedi.*”
- 299 Kur’an, Tebbet (111), 5. âyetten alıntı: “*Boyunda hurma lifinden bir ip olacaktır.*”
- 300 Kur’an, Sâd (38), 36-38. âyetlerden esinlenilmiştir: “*Bunun üzerine biz de, istediği yere onun emriyle kolayca giden rüzgârı, bina kuran ve dalgalılık yapan şeytanları, demir halkalarla bağlı diğer yaratıkları onun emrine verdik.*”
- 301 Metinde “*kun feyekûn*” şeklinde geçen ibareyi “*mutlak irade*” ile karşıladık.
- 302 Kur’an, Kasas (28), 88.
- 303 Kur’an, Ahzâb (33), 72. âyetten alıntı: “*Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir.*”
- 304 Kur’an, İbrâhim (14), 27; Hac (22), 18.
- 305 Bkz. Kur’an, Mâide (5), 73: “*Andolsun, Allah, üçün üçüncüsüdür’ diyenler de kâfir olmuşlardır. Halbuki bir tek Allah’tan başka hiçbir tanrı yoktur. Diye geldiklerinden vazgeçmezlerse, içlerinden kâfir olanlara acı bir azap isabet edecektir.*”
- 306 “*Rezil olursun*”: Özgün metinde, insanlar arasında rezil olursun, anlamında “*Oluk üstünde devesin*”
- 307 “*Yâ cemîl’s-sitr*”
- 308 Kur’an, Yûsuf (12), 96. âyete işaret: “*Müjdeci gelince, gömleği onun yüzüne koyar koymaz (Yakub) görür oldu...*”
- 309 Kur’an, Zilzâl (99), 7.
- 310 Hadis: “*Namazda olduğuna göre sultanın kapısını çalıyorsun demektir. Sultanın kapısını çalanın yüzüne kapı elbette açılır.*” Ya da: “*Kim bir şey isteyip de ciddiyet gösterirse istediğini bulur. Kim bir kapıyı çalmakta ısrar ederse o kapıdan girer.*”

Dördüncü Defter Notlar

- 1 Kur'an, Nahl (16), 31. âyeti çağrıştırmaktadır: *"Adn cennetleri; ona girerler, onun altından ırmaklar akar, içinde onların her diledikleri şey vardır. İşte Allah, takva sahiplerini böyle ödüllendirir."*
- 2 *"Kim Allah içinse Allah da onun içindir."* anlamındaki hadise işaret.
- 3 Bkz. Kur'an, İbrahim (14), 7: *"Rabbiniz şöyle buyurmuştu: Andolsun, eğer şükrederseniz gerçekten size arttıracım ve andolsun, eğer nankörlük ederseniz, şüphesiz, benim azabım pek şiddetlidir."*
- 4 Kur'an, Alâk (96), 19.
- 5 Bkz. Kur'an, Yunus (10), 5: *"Güneşi bir ziyâ, ayı bir nur kılan ve yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için ona duraklar tesbit eden O'dur. Allah, bunları ancak hak ile yaratmıştır. O, bilen bir topluluk için ayetleri böyle birer birer açıklamaktadır."*
- 6 Kur'an, Saff (61), 8. âyete işaret: *"Ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar. Halbuki kâfirler boş görmese de Allah nurunu tamamlayacaktır."*
- 7 Kur'an, Bakara (2), 216.
- 8 Hz. Ali: *"Allah'ı Allah ile bil, Peygamber'i peygamberliği ile."*
- 9 Hadis.
- 10 Hadis.
- 11 Bir hadise işaret: *"En çok sıkıntı çekenler önce peygamberler, sonra da sâlihler, onlardan sonra da iyilik derecelerine göre seçilmişlerdir."*
- 12 Hallac Mansur'un bir gazelinden alıntı.
- 13 Bkz. Kur'an, Mülk (67), 30: *"Şunu da söyle: Bir sabah suyunuz çekilirse, kim getirecek fışkırıp akan bir su size?"*
- 14 Kur'an, Tâhâ (20), 7.
- 15 Kur'an, Yûsuf (12), 28.
- 16 Bkz. Kur'an, İsrâ (17), 43: *"Allah, onların söyledikleri şeylerden münezzehdir; son derece yücedir ve uludur."*
- 17 *"Yüce Allah, inanan kulunu şefkatli çobanın koyununu tehlikelerden koruduğu gibi korur."* anlamındaki hadise işaret.
- 18 Kur'an, Nur (24), 26.
- 19 Kur'an, Yâsin (36), 18.
- 20 Kur'an, Yâsin (36), 18. âyetin ikinci bölümüne işaret.
- 21 Kur'an, Tevbe (9), 28. âyete işaret: *"Ey iman edenler! Müşrikler ancak bir pisliktir. Onun için bu yıllarından sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. Eğer yoksulluktan korkarsanız, (biliniz ki) Allah dilerse sizi kendi lütfundan zengin edecektir. Şüphesiz Allah iyi bilendir, hikmet sahibidir."*
- 22 Kur'an, Âl-i İmran, 29.
- 23 Kur'an, A'raf (7), 23.
- 24 Hadis.
- 25 Kur'an, A'raf (7), 23.
- 26 Kur'an, Rahman (55), 7.
- 27 Keçi boynuzu (harnup) biten bahçenin harap olacağı yönündeki eski bir inanışa gönderme yapılmaktadır.
- 28 Kur'an, Hucurât (49), 10.
- 29 Kur'an, Âl-i İmran (3), 84.
- 30 Kur'an, Yâsin (36), 32.
- 31 Kur'an, Nahl (16), 7. âyetten alıntı: *"Bu hayvanlar sizin ağırlıklarınızı, ancak güçlülere katlanarak varabileceğiniz bir memleketi taşırlar. Şüphesiz Rabbiniz çok şefkatli, pek merhametlidir."*
- 32 Hadis: *"Biz dünya ehlinin sonuncusu, kıyamet gününün ilkiyiz. (...)"*
- 33 Hz. Peygamber'in Üveys el-Karanî'ye ilişkin buyurduğu söz: *"Yemen taraflarından Rahman'ın kokusunu duyuyorum."*
- 34 Kur'an, Neml (27), 35: *"Ben (şimdi) onlara bir hediye göndereyim de, bakayım elçiler ne (gibi bir sonuç) ile dönecekler."*
- 35 Kur'an, Neml (27), 24. âyete işaret: *"Onun ve kavminin, Allah'ı bırakıp güneşe secde ettiklerini gördüm..."*
- 36 Bkz. Kur'an, Fussilet (41), 11-12: *"Sonra duman halinde olan göğe yöneldi, ona ve yer küreye, isteyerek veya istemeyerek gelin, dedi. İkisi de, isteyerek geldik, dediler. Böylece onları, iki günde yedi gök olarak yarattı ve her göğe görevini vahyetti. Ve biz, yakın semâyı kandillerle donattık, bozulmaktan da koruduk. İşte bu, azîz, alîm Allah'ın takdiridir."*
- 37 Kur'an, Tahrîm (66), 8.

- 38 Eskiden zenginler, âdet üzere binek hayvanlarının koşumunun arka tarafına altın halka takarlarmış.
- 39 Kur'an, Yusuf (12), 19. âyete işaret: *"Bir kervan geldi, sucularını gönderdiler. (O da gidip kuyuya) kovasını sarkıttı. Müjde, dedi, işte bir oğlan! Onu ticaret için sakladılar, halbuki Allâh, onların ne yaptıklarını biliyordu."*
- 40 Kur'an, Yunus (10), 25. âyetten alıntı: *"Allah, selamet yurduna çağırıyor ve dilediğini de doğru yola hidayet ediyor."*
- 41 Mitolojide, Pisagor'un, *"Ben felekteki sürtünme seslerini duydum ve o sesleri esas alarak musiki ilmini meydana getirdim."* dediği söylenir.
- 42 Kur'an, Enfal (8), 17.
- 43 Hadis.
- 44 Kur'an, Hâkka (69), 6. âyete işaret: *"Ad kavmi ise, uğultulu, kasıp kavuran bir fırtına ile mahvedildiler."*
- 45 Kur'an, Neml (27), 44'e işaret: *"Ona: Köşke gir! dendi. Melike onu görünce derin bir su sandı ve eteğini yukarı çekti. Süleyman: Bu, billûrdan yapılmış, şeffaf bir zemindir, dedi. Melike de di ki: Rabbim! Ben gerçekten kendime yazık etmişim. Süleymanla beraber âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum."*
- 46 Kur'an, Neml (27), 18. âyete işaret: *"Karınca vâdisine geldikleri zaman bir karınca dedi ki ey karıncalar, yuvalarınıza girin ki Süleymân ve orduları farkında olmayarak sizi ezmesinler."*
- 47 Kur'an, Târik, 5-6.
- 48 Kur'an, İnsan (76), 1. âyete işaret: *"İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?"*
- 49 Kur'an, Neml (27), 39. âyete işaret: *"Cinlerden bir ifrit: Sen makamından kalkmadan ben onu sana getiririm. Gerçekten bu işe gücüm yeter ve bana güvenebilirsiniz, dedi."*
- 50 Kur'an, Neml (27), 40. âyete işaret: *"Yanında Kitaptan bir ilim bulunan kimse de, sen gözünü açıp yummadan ben onu sana getirebilirim, dedi. (Süleymân) tahtı yanına yerleşmiş görünce dedi ki bu, Rabbimin lütfundandır. (Kendisine) şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak istiyor..."*
- 51 Aynı âyete işaret.
- 52 Bkz. Kur'an, Yâsin (36), 26-27: *"Gir cennete, denildi. Keşke, dedi, Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikrama mazhar olanlardan kıldığını kavimim bilseydi!"*
- 53 Kur'an, Hicr (15), 3. âyete işaret: *"Onları bırak; yesinler, eğlensinler ve boş ümit onları oyalayadursun. (Kötü sonucu) yakında bilecekler!"*
- 54 Kur'an, Ankebut (29), 56. âyete işaret: *"Ey iman eden kullarım! Şüphesiz, benim arzım geniştir. O halde yalnız bana kulluk edin."*
- 55 Kur'an, Tebbet (111), 5, "mesed".
- 56 Kur'an, Yâsin (36), 8. âyetten esinlenilmiştir: *"Biz, onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere kadar dayanmaktadır. Bu yüzden kafaları yukarı kalkıktır."*
- 57 Kur'an, İsrâ (17), 13. âyete işaret: *"Her insanın kuşunu (amelini veya kaderini) boynuna bağladık. İnsan için kıyamet gününde, açılmış olarak önüne konacak bir kitap çıkarırız."*
- 58 Bkz. Kur'an, Zümer (39), 67: *"Onlar Allah'ı hakkıyla tanıyıp bilemediler. Kıyamet günü bütün yeryüzü O'nun tasarrufundadır. Gökler O'nun kudret eliyle düğümlenmiş olacaktır. O, müşriklerin ortak koşmalarından yüce ve münezzehdir."*
- 59 Kur'an, Bakara (2), 45. âyete işaret: *"Sabır ve namazla yardım dileyin. Bu, şüphesiz, huşu duyanların dışındakiler için ağırdır."*
- 60 *"Allah, Adem'i kendi sûreti üzere yarattı."* anlamındaki hadise işaret.
- 61 *"Senin Rabbin de övülmeyi sevmez mi?"* anlamındaki hadise işaret.
- 62 Bir hadise işaret: *"İnsanlar öldükleri zaman amelleri kesilir. Bunun üç istisnası vardır. Birincisi, devamlı sadaka meydana getiren kimsedir ki bundan yararlanma sürdükçe onun ameli de sürer. İkincisi kendisinden sonra yararlı olan ilim, üçüncüsüyse kendisine hayır dua eden hayırlı evlat bırakmaktır."*
- 63 Kur'an, Nur (24), 35. âyetten alıntı: *"Allah, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nisbet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendisine ateş değmese dahi*

- ışık verir. (Bu,) nûr üstüne nûrdur. Allah dilediği kimseyi nûruna erİştirir. Allah insanlara (İşte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir.”
- 64 Kur'an, Nûr (24), 40. âyete işaret: “Yahut (Onların işleri) engin bir denizdeki karanlıklar gibidir: (Bir deniz) ki üstünü bir dalga, örtüyor, onun üstünden bir dalga onun üstünden de bir bulut (örtmektedir). Birbiri üstüne yığılmış karanlıklar. (İçinde bulunan kimse) Elini çıkarsa neredeyse onu dahi göremez. Allâh bir kimseye nur vermemişse artık onun nuru olmaz.”
- 65 Kur'an, Tîn (95), 5. âyete işaret: “Sonra onu aşığaların aşağısına çevirdik.”
- 66 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 31: “Derken Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini ona göstermek için yeri eşeleyen bir karga gönderdi. ‘Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar da olamadım mı ki, kardeşimin cesedini gömeyim’ dedi ve ettiğine yananlardan oldu.”
- 67 Bkz. Kur'an, Necm (53), 17: “Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı.”
- 68 Kur'an, Âl-i İmran (3), 185. âyete işaret: “Her canlı ölümü tadacaktır. Ve ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete konursa o, gerçekten kurtuluşa ermiştir. Bu dünya hayatı ise aldatma metâından başka bir şey değildir.”
- 69 Mevlana, burada kelime oyunu yaparak “devlet” kelimesini oluşturan “dev” ve “let” hecelerini ayırıp birer kelime olarak değerlendirmektedir. Bu durumda “dev” kelimesi, “koşmak” anlamına, “let” kelimesi de “dayak yemek” anlamına gelmektedir.
- 70 Kur'an, Zuhruf (43), 38. âyetten alıntı: “Sonunda bize gelince (arkadaşına), keşke benimle senin aranda doğu ile batı arası kadar uzaklık olsaydı, ne kötü arkadaşmışsın, der.”
- 71 Kur'an, Rûm (30), 49. âyete işaret: “Şimdi Allah'ın rahmetinin eserlerine bak; ölümünden sonra yeryüzünü nasıl diriltmektedir? Şüphesiz O, ölüleri de gerçekten dirilecektir. O, her şeye güç yetirendir.”
- 72 Bkz. Kur'an, Âl-i İmran (3), 185: “Her canlı ölümü tadacaktır. Ve ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete konursa o, gerçekten kurtuluşa ermiştir. Bu dünya hayatı ise aldatma metâından başka bir şey değildir.”
- 73 Bir hadise işaret: “Ölmeden önce ölünüz.”
- 74 Bkz. Kur'an, A'raf (7), 23: “(Adem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.”
- 75 Bkz. Kur'an, Hicr (15), 39: “Rabbim, beni azdırmana karşılık ben de onlara yeryüzündekileri güzel göstereceğim ve onların hepsini mutlaka azdıracam.”
- 76 Bkz. Kur'an, Âl-i İmran (3), 173: “Onlar, kendilerine insanlar, size karşı insanlar topla(n)dılar, artık onlardan korkun, dedikleri halde imanları artanlar ve Allah bize yeter, O ne güzel vekildir, diyenlerdir.”
- 77 Bazı kaynaklarda hadis olduğu belirtilmektedir.
- 78 Kur'an, Yûsuf (12), 31. âyete işaret: “(Kadın) Onların düzenlerini iştirince, onlara (bir davetçi) yolladı, oturup dayanacakları yerler hazırladı ve her birinin eline (önlerindeki meyveleri soymaları için) bıçak verdi. (Yusuf'a da:) Çık, onlara (görün), dedi. Böylece onlar onu (olağanüstü güzellikte) görünce (insanüstü bir varlıkmiş gibi gözlerinde) büyüttüler, (şaşkınlıklarından) ellerini kestiler ve Allah'ı tenzih ederiz; bu bir beşer değildir. Bu, ancak üstün bir melektir, dediler.”
- 79 Kur'an, Müzzemmil (73), 1. (Burada sûrenin tamamı göz önünde bulundurulmalıdır.)
- 80 Kur'an, Müzzemmil (73), 2. âyete işaret: “Az bir kısmı hariç olmak üzere, geceleyin kalk.”
- 81 Bkz. Kur'an, A'raf (7), 204: “Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin.”
- 82 Hadis: “Göremeyen birini kırk adım götürenin bütün geçmiş günahları bağışlanır.”
- 83 Kur'an, Neml (27), 50. âyete işaret: “Onlar böyle bir tuzak kurdular, biz de kendileri farkında olmadan onların planlarını altüst ettik.”
- 84 Arap atasözü.
- 85 Bkz. Kur'an, Tîn (95), 4: “Biz insanı en güzel biçimde yarattık.”
- 86 Bkz. Kur'an, A'râf (7), 179: “Andolsun, biz cinler ve insanlardan birçoğunu cehennem için yaratmışızdır. Onların kalpleri vardır, onlarla

- kavramazlar; gözleri vardır, onlarla görmezler; kulakları vardır, onlarla işitmezler. İşte onlar hayvanlar gibidir; hatta daha da şaşkındırlar. İşte asıl gafiller onlardır.”
- 87 Bkz. Kur'an, Tin (95), 5: “Sonra da onu aşağıların en aşağısına döndürdük.”
- 88 Bkz. Kur'an, En'âm (6), 76: “Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü, Rabbim budur, dedi. Yıldız batınca, batanları sevmem, dedi.”
- 89 Kur'an, Tevbe (9), 125.
- 90 Kur'an, Bakara (2) 26.
- 91 Hindistan'da yetişen zekayı güçlendirici bir bitki.
- 92 Bkz. Kur'an, A'râf (7), 12: “Allah buyurdu: Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir? (İblis): Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın, dedi.”
- 93 Kur'an, Tâhâ (20), 67-68.
- 94 “Müminin hediyesi ölümdür.” hadisinden esinlenilmiştir.
- 95 Peygamberlik iddiasında bulunan ve bu yüzden Ebu Bekir döneminde öldürülen Müseylemetü'l-Kezzâb.
- 96 Kur'an, Nûr (24), 61. âyeti çağrıştırmaktadır: “Köre güçlük yoktur, topala güçlük yoktur, hastaya güçlük yoktur...”
- 97 Kur'an, Enfâl (8), 17.
- 98 Mevlânâ, bu beyitte öyküye ara vererek bir bakıma kaderden yakınan herkesi muhatap almaktadır.
- 99 Bkz. Kur'an, Nisâ (4), 97: “Kendilerine yazık eden kimselere melekler, canlarını alırken: ‘Ne işteydiniz?’ dediler. Bunlar: ‘Biz yeryüzünde çaresizdik.’ diye cevap verdiler. Melekler de: ‘Allah'ın yeri geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya!’ dediler. İşte onların barınağı cehennemdir; orası ne kötü bir gidiş yeridir.”
- 100 Kur'an, Bakara (2), 261. âyete işaret: “Allah yolunda mallarını harcayanların örneği, yedi başak bitiren bir dane gibidir ki, her başakta yüz dane vardır. Allah dilediğine kat kat fazlasını verir. Allah'ın lütfü geniştir, O her şeyi bilir.”
- 101 Bkz. Kur'an, Gâşîye (88), 12-16: “Orada (cennette) devamlı akan bir pınar, orada yükseltilmiş tahtlar, konulmuş kadehler, sıra sıra dizilmiş yasıklar, serilmiş halılar vardır.”
- 102 Bkz. Kur'an, Kamer (54), 55: “Doğruluk makamında, güçlü bir hükümdarın katındadırlar.”
- 103 Bkz. Kur'an, A'râf (7), 27: “Ey Âdem oğulları! Şeytan, ana-babanızı, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sizi de aldatmasın. Çünkü o ve yandaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz şeytanları, inanmayanların dostları kıldık.”
- 104 Hz. Peygamber'in Üveys el-Karanî için buyurduğu “Yemen tarafından Rahman'ın kokusunu duyuyorum.” sözüne işaret.
- 105 Şair Fahrüddin Es'ad Gorgânî (H.5/M. 11. yy.) tarafından nazmedilen *Vis u Râmin* manzumesinde Râmin, Viş'in sevgilisidir.
- 106 Helile: Hindistan'da yetişen bir ağacın tıpta kullanılan meyvesi.
- 107 “Allah sizin yüzlerinize ve eylemlerinize değil, kalplerinize ve niyetlerinize bakar.” anlamında rivayet edilen bir hadisten esinlenilmiştir.
- 108 Hadis: “Müminin fenasetinden sakının, çünkü o Allah'ın nuruyla bakar.”
- 109 Hadis: “Cennet güçlüklerle kuşatılmış, cehennem ise zevklerle çevrilmiştir”
- 110 Miraç gecesinde Cebrail'in söylediği rivayet edilen söze gönderme yapılmaktadır.
- 111 Kur'an, Bakara (2), 7. âyete işaret: “Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Onların gözlerine de bir perde gerilmiştir ve onlar için büyük bir azap vardır.”
- 112 Bkz. Kur'an, En'âm (6), 151: “De ki gelin, Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana-babaya iyilik edin, fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin -sizin de onların da rızkını biz veririz-; kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın ve Allah'ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar Allah'ın size emrettikleridir. Umulur ki düşünüp anlırsınız.” Ayrıca bkz. Âl-i İmran (3), 64: “De ki ey Kitap Ehli, bizimle sizin aranızda müşterek (olan) bir kelimeye (tevhide) gelin...”
- 113 Bkz. Kur'an, Yunus (10), 25: “Allah, esenliğe çağırıyor ve dilediğini de doğru yola hidayet ediyor.”
- 114 Bu anlamda Arapça bir atasözü vardır: “Haber, görmek gibi değildir.”

- 115 Bkz. Kur'an, A'raf (7), 204: "Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin."
- 116 Ebû Nuvâs'a ait bir dize.
- 117 "Yıldız yemin olsun." Kur'an, Necm (53), 1.
- 118 "Surat astı." Kur'an, Abese (80), 1.
- 119 Bkz. A'raf (7), 172: "Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyiniz diye Rabbin Âdem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), evet şahit olduk, dediler."
- 120 Kur'an, Kehf (18), 25. âyete işaret: "Onlar mağaralarında üç yüzyıl ve buna ilaveten dokuz yıl kalmışlardır."
- 121 Kur'an, Enbiya (21), 25.
- 122 Hasan Sabbah'ın kimi müritlerinin karargâh olarak kullandıkları kalelerden birinin adı.
- 123 Bir hadise işaret: "Vatan sevgisi imandandır."
- 124 Hadis.
- 125 Kur'an, Mülk (67), 8: "Neredeyse cehennem öfkесinden çatlayacak! Her ne zaman oraya bir topluluk atılsa, onun bekçileri onlara, 'Size, korkutucu bir peygamber gelmemiş miydi?' diye sorarlar."
- 126 Metinde, "Evet dediler." (kâlû belâ) şeklindedir. Bkz. Kur'an, Mülk (67), 9: "Onlar: Evet, derler. Bize gerçekten bir uyarıcı geldi. Fakat biz yalandık ve Allah hiç bir şey indirmede, siz yalnızca büyük bir sapmışlık içindesiniz, dedik."
- 127 Kur'an, En'am, 28.
- 128 Abbasi halifesi Harun Reşid'e ait olduğu sanılan bir söz.
- 129 Bkz. Kur'an, En'am (6), 28: "Hayır, daha önce gizlemekte oldukları, onlara göründü. Geri gönderilselerdi yine men olundukları şeyi yapmağa dönerlerdi, çünkü onlar yalancılardır."
- 130 Kur'an, Şuarâ (26), 18. âyete işaret: "(Firavun) dedi ki biz seni çocukken himayemize alıp büyütmedik mi? Hayatının birçok yıllarını aramızda geçirmedin mi?"
- 131 Kur'an, Kasas (28), 15. âyette anlatılan olaya işaret: "Mûsa, abalisinin habersiz olduğu bir sırada şehre girdi. Orada, biri kendi tarafından, diğeri düşman tarafından olan iki adamı birbiriyile dövüşür buldu. Kendi tarafından olanı, düşmana karşı ondan yardım diledi. Mûsa da ötekine bir yumruk vurup ölümüne sebep oldu. (Bunun üzerine:) Bu şeytan işidir. O, gerçekten saptırıcı, apaçık bir düşman, dedi."
- 132 Belile: Hindistan'da yetişen bir ağacın tıpta kullanılan meyvesi.
- 133 Eski zamanlarda kimileri, bazı kuşların rüzgârdan ya da erkek kuşların soluğundan gebede kaldığına inanmaktaydılar.
- 134 Sibtî: Yahudi.
- 135 Hz. Peygamber'in hutbe okurken yaslandığı direk. Mescide minber yapılıncı Hz. Peygamber'den ayrı kaldığı için bu direğin inlediği rivayet edilir. Mesnevî'nin birinci defterinde bu konu bir başlık altında anlatılmaktadır.
- 136 Ebu Cehil'in avucundaki taş parçasının dile gelip Hz. Peygamber'in peygamberliğine tanıklık edilişle ilgili rivayete gönderme yapılmaktadır.
- 137 Kur'an, Zilzâl (99), 1.
- 138 Kur'an, Zilzâl (99), 4. âyete işaret: "O gün (yer), haberlerini anlatır."
- 139 "Rahmetim gazabımı geçmiştir." Kutsî hadis.
- 140 Bkz. Kur'an, Mâide (5), 33: "Allâh ve elçisiyle savaşanların ve yeryüzünde bozgunculuk yapmağa çalışanların cezası (ya) öldürülmeleri, ya asılmaları, ya ellerinin, ayaklarının çapraz kesilmesi veya bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu, onların dünyâda çekecekleri rezilliktir. Âhirette ise onlara büyük bir azap vardır."
- 141 Bkz. Kur'an, Vâkıa, 9 ve 41.
- 142 Bir hadise işaret: "Batıda mesafesi yetmiş yıl olan bir tövbe kapısı vardır ki güneş o yönden (batıdan) doğmadıkça kapanmaz."
- 143 Bkz. Kur'an, Necm (53), 15: "Ki onun yanında cennetu'l-mevâ (barınılacak bahçe) vardır."
- 144 Kutsî hadis.
- 145 Kur'an, Necm (53), 39.
- 146 Gazneli Senâî (H. 6. yy.)
- 147 Senâî'nin eseri Hadîkatu'l-Hakîka'nın diğer adı.
- 148 Hadis: "Kim Allah içinse Allah da onun içindir."
- 149 Kur'an, Necm (53), 17'de Hz. Peygamber için "gözü kaymadı" tabiri kullanılmıştır.
- 150 Kur'an, A'râf (7), 73-78. âyetlere işaret.
- 151 Bir hadise işaret: "Cehennem mümine şöyle der: Benim yanımdan çabuk geç ey mümin. Çünkü senin nurun ateşimi söndürür."
- 152 İslam öncesi İran (Keyânî) padişahlarından biri

- olup burada “büyük padişah” anlamında kullanılmıştır.
- 153 Kur’an, Ahkaf (46), 3.
- 154 Kur’an, Bakara (2), 93. âyetten alıntı: “*Hatırlayın ki, Tûr dağının altında sizden söz almış: Size verdiklerimizi kuvvetlice tutun, söylenenleri anlayın, demiştik. Onlar: İştittik ve isyan ettik, dediler. İnkârları sebebiyle kalplerine buzağı sevgisi dolduruldu. De ki: Eğer inanıyorsanız, imanınız size ne kötü şeyler emrediyor!*”
- 155 Kur’an, Necm (53), 39.
- 156 Kur’an, Fâtîha (1), 4: “*Yalnız sana kulluk eder, yalnız senden yardım dileriz.*”
- 157 Kur’an, Enfâl (8), 17.
- 158 Süfîler arasında nakledilen bir hadise işaret: “*Allah ile öyle bir vaktim olur ki o vakte ne şeriat sahibi bir peygamber sığar, ne O’na yakın bir melek.*”
- 159 Bkz. Kur’an, Bakara (2), 31: “*Allah Adem’e bütün isimleri öğretti. Sonra onları önce meleklere arz edip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.*”
- 160 “*Dünya âbiretin tarlasıdır*” rivayetine işaret.
- 161 “*Gizli bir hazineydim, bilinmek istedim ve bilineyim diye insanları yarattım.*” anlamındaki kutsi hadis.
- 162 Bkz. Kur’an, Ahzâb (33), 41: “*Ey inananlar, Allâh’ı çok anın.*”
- 163 Kur’an, Fecr (89), 28. âyete işaret: “*Sen O’ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön.*”
- 164 Bir hadise işaret: “*Nur insanın kalbine her girdiğinde kalp açılıp genişler. O nurun belirtisi nedir, diye soruldu. Buyurdu ki [belirtisi,] aldandış diyarından uzaklaşarak ebedî yurda dönmek ve ölüm gelmeden önce hazırlıklı olmaktır.*”
- 165 Kur’an, Abese (80), 34-35
- 166 Kur’an, Meryem (19), 2.
- 167 Bkz. Kur’an, Yâsîn (36), 82: “*O’nun emri bir şeyi murat edince ona sâdece ol demektir, o oluverir.*”
- 168 Şu hadisi çağrıştırmaktadır: “*Allah, üzüntülerini tek bir üzüntüye dönüştürenin dünya üzüntüsünü ortadan kaldırır...*”
- 169 Şu hadisi çağrıştırmaktadır: “*Bir kadınla serveti ve güzelliği için evlenen, onun servet ve güzelliğinden mahrum kalır. Bir kadınla dindarlığı için evlenen kişiyyise Allah o kadının güzelliği ve servetinden yararlandırır.*”
- 170 Felak ve Nas sureleri.
- 171 Bkz. Kur’an, Felak (113), 4: “*Düğümlere üfleyen üfürükçülerin şerrinden!*”
- 172 Bkz. Kur’an, Âl-i İmran (3), 40: “*Zekerîyya, Rabbim, dedi, bana ihtiyarlık gelip çattığına, üstelik karım da kısır olduğuna göre benim nasıl oğlum olabilir? Allah şöyle buyurdu, işte böyledir; Allah dilediğini yapar.*”
- 173 Bkz. Kur’an, Hicr (15), 29: “*Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın!*”
- 174 Bkz. Kur’an, Tekvir (81), 7: “*Nefisler eşleştirildiği zaman...*”
- 175 Bkz. Kur’an, İnsan (76), 5: “*İyiler ise, kâfir katılmış bir kadehten (cennet şarabı) içerler.*”
- 176 Bkz. Kur’an, Kâf (50), 16: “*Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine fışıldadıklarını biliriz ve biz ona şah damarından daha yakınız.*”
- 177 Kur’an, Hucurât (49), 10. âyete işaret: “*Müminler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah’tan korkun ki esirgenesiniz.*”
- 178 Bir hadise işaret: “*Müminler bir vücudun uzuvları gibidir. Bir uzuv rahatsızsa diğer uzuvlar bunu hisseder.*”
- 179 Eski çağlarda Utarit (Merkür)’in feleğin kâtibi ve eski Yunan’da Tanrı’nın hükümlerinin yorumcusu olduğuna inanılırdı.
- 180 Vahş: Ceyhun nehri kıyısında, Belh’e yakın bir yöre.
- 181 Kur’an, Bakara (3), 188.
- 182 Sâmirî’nin yaptığı altın buzağı ve Cebrail’in izinden bir avuç toprak alıp buzağının içine koymasına ilişkin, Tâhâ suresinin 85-97. ayetlerine ve bu ayetlerin tefsirlerine bakılabilir.
- 183 Bir hadise işaret: “*Nefsini alçaltıp kazancınız temiz hale getirene, özünü güzelleştirip dışını saygının kılana ve kötülüğünü insanlardan uzaklaştıran ne mutlu.*”
- 184 Kur’an, Hucurât (49), 1.
- 185 Senâî’nin *Hadikatul-Hakika* adlı eserinden alıntı.
- 186 Bkz. Kur’an, Hûd (11), 43: “*Oğlu, beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım, dedi. (Nuh), bugün Allah’ın emrinden (azabından), merhamet sahibi Allah’tan başka koruyacak kimse yoktur,*

- dedi. Aralarına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu.”
- 187 Kur'an, Yûsuf (12), 4. âyete işaret: “Bir zamanlar Yusuf, babasına demişti ki babacığım! Ben (rüyamda) on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm; onları bana secde ederlerken gördüm.”
- 188 Bir hadise işaret: “Müminin ferasetinden çekinin. Çünkü o Allah'ın nuruyla bakar.”
- 189 Bkz. Kur'an, Fecr, 29-30: “Kullarım arasına katıl ve cennetime gir.”
- 190 Kur'an, Fâtiha (1), 6.
- 191 Bkz. Kur'an, A'raf (7), 198: “Onları doğru yola çağırmış olsanız iştirmezler. Ve onları sana bakar görürsün, oysa onlar görmezler.”
- 192 Kur'an, Meryem (19), 25. âyete işaret: “Hurmanın dalını kendine doğru silkele, üzerine derilmiş taze hurmalar dökülsün.”
- 193 Kur'an, Necm (53), 39.
- 194 Bkz. Kur'an, Tevbe (9), 111: “Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır...”
- 195 Kur'an, Meryem (19), 1.
- 196 “Müminin kabri cennet bahçelerinden bir bahçe, kâfirin kabriyse ateş çukurlarından bir çukurdur.” anlamındaki hadise işaret.
- 197 Hel etâ: Kur'an'ın 76. suresi olan İnsan sûresinin bir başka adı olup söz konusu sure “geçmedi mi” anlamındaki bu ibareyle başlar. Mevlânâ, burada sadece bu ibareyi değil, surenin bütünü nü göz önünde bulundurmaktadır.
- 198 Bkz. Kur'an, Kasas (28), 30: “Oraya gelince, o mübarek yerdeki vâdinin sağ kıyısından, (orada ki) ağaç tarafından kendisine şöyle seslenildi: Ey Mûsa! Bil ki ben, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'ım.”
- 199 Bkz. Kur'an, İbrahim (14), 24: “Görmedin mi Allah nasıl bir misal getirdi: Güzel bir sözü, kökü (yerde) sabit, dalları gökte olan güzel bir ağaca (benzetti).”
- 200 Kur'an, Hûd (11), 112. âyetten esinlenilmiştir: “O halde seninle beraber tevbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoğru ol! Aşırı da gitmeyin. Çünkü O, sizin yaptıklarınızı çok iyi görendir.”
- 201 Kur'an, Mâide (5), 67. âyete işaret: “Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Alah, kâfirler topluluğuna rehberlik etmez.”
- 202 Metinde “allâmu'l-beyân” terkibi kullanılmış olup bu terkip “anlatmayı çok iyi bilen” anlamında olmakla birlikte “söz söylemeyi çok öğreten” şeklinde de anlaşılabilir. Ayrıca Kur'an, Rahman (55), 4. âyete gönderme de olabilir: “Ona beyânı (konuşup, düşüncelerini açıklamayı) öğretti.”
- 203 Bir hadise işaret: “Allah'ın yarattıkları üzerine düşünün, Allah üzerine düşünmeyin, helak olursunuz.”
- 204 Hadis: “Seni övmeye ve sıfatlarını saymaya gücüm yetmez. Seni övmeye ancak kendin lâyetisin.”
- 205 Nûshada olmayıp Konya nüshasında bulunan beyit: Her zaman sonsuz ve şaşırtıcı ambardan kar dağı kar dağına eklenir.
- 206 Kutsi hadise işaret: “Rahmetim gazabımı geçmiştir.”
- 207 Kur'an, Fâtiha (1), 6. âyete işaret: “Bizi doğru yola yönelt.”
- 208 Hadis: “Biz dünya ehlinin sonuncusu, kıyamet gününün ilkiyiz. (...)”
- 209 Kur'an, Kalem (68), 4. âyete işaret: “Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.”
- 210 Bkz. Kur'an, Tâhâ (20), 44: “Ona yumuşak söz söyleyin. Belki o, aklını başına alır veya korkar.”
- 211 Bkz. Kur'an, Beyyine (98), 1-4: “Apaçık delil kendilerine gelinceye kadar ehl-i kitaptan ve müşriklerden inkârcılar (küfürden) ayrılacak değillerdi. (İşte o apaçık delil,) Allah tarafından gönderilen ve en doğru hükümleri havi tertemiz sahifeleri okuyan bir elçidir. Kendilerine kitap verilenler ancak o açık delil (Peygamber) kendilerine geldikten sonra ayrılığa düştüler.”
- 212 Kur'an, Bakara (2), 89. âyete işaret: “Daha önce kâfirlere karşı zafer isterlerken kendilerine Allah katından ellerindeki (Tevrat'ı) doğrulayan bir kitap gelip de (Tevrat'tan) bilip öğrendikleri gerçekler karşılıklarına dikilince onu inkâr ettiler. İşte Allah'ın lâneti böyle inkârcıladır.”

Beşinci Defter Notlar

1 Mü'minün, 23/53.

2 Yâsin, 36/26-27.

3 Hâkka, 69/25-29.

4 Kehf, 18/110.

5 “Tümü anlaşılmayan şeyin tümü terk edilmez” Arap atasözüdür.

6 “Hani İbrahim: “Rabbim, bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster” demişti. (Allah ona:) “İnanmıyor musun?” deyince, “Hayır (inandım), ancak kalbimin tatmin olması için” dedi. “Öyleyse, dört kuş tut. Onları kendine alıştır, sonra onları (parçalayıp) her bir parçasını bir dağın üzerine bırak, sonra da onları çağır. Sana koşarak gelirler. Bil ki, şüphesiz Allah, üstün ve güçlü olanıdır, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Bakara, 2/260) âyetine işaretler.

7 “Yiyin, için, israfetmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez.” (Arâf, 7/31) âyetine işaretler.

8 “Ağırdan alma Allah’tan, aceleyle Şeytan’dandır” hadisine işaretler.

9 “Şeytan, sizi yoksullukla korkutur, size hayasızlığı emreder. Allah ise, size kendi katından bağışlama ve lütuf vaat eder.” (Bakara, 2/268) âyetine işaretler.

10 “İnsanlar, padişahlarının yolu/töresi üzeredirler” hadisine işaretler.

11 “Elleri, boyunlarına zincirlerle bağlanarak ateşin dar bir yerine atıldıkları zaman da helâk olduk, bittik diye bağışacaklar. Bugün, bittik, helâk olduk diye bir kere bağırmanın, birçok kere bağırın bittik, helâk olduk diye.” (Furkân, 25/13-14) âyetlerine işaretler.

12 “Allah’ın boyası... Allah’ın (boyasından) daha güzel boyası olan kimdir? Biz (yalnızca) O’na kuluk edenleriz.” (Bakara, 2/138) âyetine işaretler.

13 “(Ey peygamber!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik.” (Enbiyâ, 21/107) âyetine işaretler.

14 “Senin ömrüne andolsun ki, onlar, sarhoşlukları içinde bocalıyorlardı.” (Hicr, 15/72) âyetine işaretler.

15 “Artık az gülsünler de çok ağlasınlar; bu kazandıkları suç yüzünden uğradıkları cezâdır.” (Tevbe, 9/82) âyetine işaretler.

16 “Şüphesiz ki sadaka veren erkek ve kadın müminlerle Allah’a güzel bir borç verenlerin verdikleri şey, gene kendileri için kat kat artırılır ve onlara güzel bir mükâfat vardır.” (Hadid/57/18) âyetine işaretler. (Ayrıca Bakara, 2/245; Mâide, 5/12; Tegâbun, 64/17; Müzzemmil, 73/20) gibi âyetlerde de müminlerin Allah’ın rızasını kazanmak için Allah’a borç vermeleri gerektiği bildirmektedir.

17 “Yüce Allah buyurdu ki: Temiz kullarım için, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın görmediği, insanın hatırına bile gelmeyen nimetler hazırladım.” hadisine işaretler.

18 “Evlerinizde oturun, eski cahiliye âdetinde olduğun gibi açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah’a ve Resûlüne itaat edin. Ey Ehl-i Bey! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.” (Ahzâb, 33/33) âyetine işaretler.

19 “Nefsin bineğindir, ona yumuşaklıkla muamele et” hadisine işaretler.

20 “Cennet hoşla gitmeyen şeylerle kuşatılmıştır, cehennem de hoşla giden şeylerle kuşatılmıştır.” hadisine işaretler.

21 “Rablerinin çağrısına gelirler, namazı kılarlar. İşleri, aralarında danışma iledir. Kendilerine verdiğimiz rızaktan hayır için harcarlar.” (Şûrâ, 42/38) âyetine işaretler.

22 “Hani Rabbin, Âdem oğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış ve onları kendi nefislerine karşı şahitler kılmıştı: “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” (demişti de) onlar: “Evet (Rabbimizsin), şahit olduk” demişlerdi. (Bu) Kıyamet günü: “Biz bundan habersizdik” dememeniz içindir.” (Arâf, 7/172) âyetine işaretler.

23 “Gerçekten de sizin çalışmanız türlü türdür.” (Leyl, 92/4) âyetine işaretler.

24 “Artık onlardan yüz çevir ve bekle. Şüphesiz ki, onlar da beklemedeler.” (Secde, 22/30) âyetine işaretler.

25 “Onlardan güç yetirdiklerini sesinle sarsıntıya uğrat, atlıların ve yayalarınla onların üstüne yaygırayı kopar, mallarda ve çocuklarda onlara ortak ol ve onlara çeşitli vaatlerde bulun. Şeytan, onlara aldatmadan başka bir şey vaat etmez.” (İsrâ, 17/64) âyetine işaretler.

- 26 Peygamber'in (sav) Ali'ye öğrettiği söz şudur: *"Ey Ali, eşinle buluşurken, 'Allahım, beni Şeytan'dan uzaklaştı, bana rızık olarak verdiği şeyden de Şeytan'ı uzaklaştı' de. Sizden bir çocuk olursa ona zarar veremez."*
- 27 *"Şeytanım benim elimde Müslüman oldu"* hadisine işaretler.
- 28 Burada kaş Arap harflerinden nun'a (ن), göz sad'a (ص) ve kulak cim'e (ج) benzetilmiştir.
- 29 *"Yazıklar olsun kullara, onlara hiçbir peygamber gelmedi ki onunla alay etmesinler."* (Yâsîn, 36/30) âyetine işaretler.
- 30 *"Muhakkak her güçlkle beraber bir kolaylık vardır. Evet, her güçlkle beraber bir kolaylık vardır."* (İnşirâh, 94/5-6) âyetlerine işaretler.
- 31 *"Ona ancak temizlenenler dokunabilirler."* (Vâkıa, 56/79) âyetine işaretler.
- 32 Nahıl, düğün alaylarının önünde, balmumundan dökülmüş üstü süslü mum demektir.
- 33 *"Müminin ferasetinden sakının, çünkü o yüce Allah'ın nuruyla bakar."* hadisine işaretler.
- 34 *"O, hanginizin daha güzel iş yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yarattı. O, üstündür, bağıslayandır."* (Mülk, 67/2) âyetine işaretler.
- 35 Yani firavun ve benzeri din düşmanlarının.
- 36 *"Onlar tuzaklarını kurdular. Oysa tuzakları dağları yerinden kaldıracak (türden) olsa bile onların tuzakları, Allah'ın yanındaydı."* (İbrahim, 14/46) âyetine işaretler.
- 37 Yani İsrailoğulları.
- 38 Yani satrançta olduğu gibi veziri açmaza sokup hareketsiz halde bırakmıştır.
- 39 Bu beyitlerde geçen "hile" kelimesi "düzen, oyun, desise" anlamında olmayıp "tedbir almak, bir şeyin çaresini bulmaya çabalamak" anlamındadır.
- 40 *"Ehli arasında şeyh, ümmeti içindeki peygambere benzer"* hadisine işaretler.
- 41 Kur'an'da (Yusuf, 12/16) Yusuf'un kardeşlerinin, onu kuyuya attıktan sonra ağladıklarından söz edilmektedir.
- 42 *"De ki: 'Ey iman eden kullarım, Rabbinizden sakının. Bu dünyada iyilik edenler için bir iyilik vardır. Allah'ın arzı geniştir. Ancak sabredenlere ecirleri besapsızca ödenir.'" (Zümer, 39/10) âyetine işaretler.*
- 43 İçerici hava dolu kırba: Yalancı iddia sahiplerinden kinayedir.
- 44 Kalem, 58/51.
- 45 *"Rahmetim, gazabımı geçmiştir"* hadisine işaretler.
- 46 *"Saltanat kısırdır"* Arap atasözüdür.
- 47 Samed: "Kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan, her şey kendisine muhtaç olan" anlamında Allah'ın isimlerindendir.
- 48 Güvene ermiş, huzura kavuşmuş nefis.
- 49 Yükleme [mahmul] ve konu [mevzu] kelimeleri mantık terimleridir.
- 50 Kur'an-ı Kerim'de pek çok âyette "infak edin", yani kendinizde olandan başkalarına da verin emri geçmektedir.
- 51 *"Sabredin"* emri Kur'an'da (Âli İmrân, 3/200; Arâf, 7/87 ve Enfâl, 8/46.) âyetlerde geçmektedir.
- 52 *"Yiyin için, israf etmeyin, Allah israfedenleri sevmez"* (Arâf, 7/31) âyetine işaretler.
- 53 Şart ve ceza dilbilgisi terimleridir. Örneğin "Gidersen çok üzülürüm" cümlesinde "Gidersen" şart, "üzülürüm" cezâ, yani şartın karşılığında ortaya çıkan durum veya eylemdir.
- 54 *"Sakının"* ibaresi Kur'an-ı Kerim'de pek çok yerde geçmektedir.
- 55 *"Yoksulluk öbür peygamberlere karşı benim övünçüdür, onula övünürüm"* hadisine işaretler.
- 56 *"De ki: 'Gökleri ve yeri yoktan var eden, doyuran, fakat kendisi beslenmeyen Allah'tan başka dost mu tutayım?' 'Bana, İslâm olanların ilki olmam emredildi' ve sakın ortak koşanlardan olma."* (En'âm, 6/14) âyetine işaretler.
- 57 *"Sana biat edenler, gerçekte Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, kendi aleyhine bozmuş olur ve kim Allah'a verdiği sözü tutarsa Allah ona büyük bir mükâfât verecektir."* (Fetih, 48/10) âyetine işaretler.
- 58 *"Kişi, sevdiğiyle birliktedir"* hadisine işaretler.
- 59 *"Biz önlerine bir ser, arkalarına bir set çektik. Onları böyle perdeledik, artık görmezler."* (Yâsîn, 36/9) âyetine işaretler.
- 60 *"Kullarım, sana beni sorarlarsa bilsinler ki ben, muhakkak onlara pek yakınam. Beni çağıran,*

- bana dua eden kişiye çağırıldığı, dua ettiği anda icabet ederim. Artık onlar da benim çağırma koş-sunlar, bana inansınlar da doğru yolu bulsunlar.”* (Bakara, 2/186) âyetine işaret eder.
- 61 “Boynunda hurma lifinden bir ip olacaktır.” (Tebbet, 111/5) âyetine işaret eder.
- 62 “[İblis]: *Rabbim, onların tekrar dirilecekleri güne dek bana süre ver, dedi.*” (A'râf, 7/14; Hicr, 15/36; Sâd, 38/79) âyetine işaret eder.
- 63 “*Ve seni, yol yitirmiş bir halde bulup ana yol göstermedi mi?*” (Duhâ, 93/7) âyetine işaret eder.
- 64 “*Allah, sizin suretlerinize, mallarınıza bakmaz, fakat gönüllerinize, amellerinize bakar.*” hadisine işaret eder.
- 65 “*Cennet anaların ayakları altındadır.*” hadisine işaret eder.
- 66 “*İslam, garip başlamış, garip olarak dönecektir. Ne mutlu o gariplere.*” hadisine işaret eder.
- 67 “*Hükümdar: “Ben (rüyamda) yedi besili inek görüyorum, onları yedi zayıf inek yiyor; bir de yedi yeşil başak ve diğerleri ise kupkuru. Ey önde gelen (kabin-bilginler), eğer rüya yorumluyorsanız benim bu rüyamı çözünüz” dedi.*” (Yusuf, 12/43) âyetine işaret eder.
- 68 (Tîn, 95/4-5) âyetlerine işaret eder.
- 69 “*Kime uzun ömür verirse, onun yaratılışını baş aşağı çevirir (gücünü azaltırız). Akıllarını kullanmıyorlar mı?*” (Yâsîn, 36/68) âyetine işaret eder.
- 70 (Tîn, 95/5-6) âyetlerine işaret eder.
- 71 “*Ve Rabbiniz size şöyle bildirmişti: “Andolsun şükrederseniz elbette size daha fazla veririm ve eğer nankörlük ederseniz azâbım pek çetindir.”* (İbrahim, 14/7) âyetine işaret eder.
- 72 “*İnkâr edenlerin ve Allah yolundan alıkoyanların işlerini Allah boşa çıkarmıştır. İman edip yararlı işler yapanların, Rableri tarafından hak olarak Muhammed'e indirilene inananların günahlarını Allah örtmüş ve hallerini düzeltmiştir.*” (Muhammed, 47/1-2) âyetlerine işaret vardır.
- 73 “*Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a gönül hoşluğuyla ödünç verin.*” (Müzzemmil, 73/20) âyetine işaret eder.
- 74 (Muhammed, 47/2) âyetine işaret eder.
- 75 “*Şüphesiz Allah, tohumu ve çekirdeği çatlatan, ölüden diriye çıkaran, diriden de ölüyü çıkar*
- randır. İşte Allah budur. O halde (haktan) nasıl dönersiniz?”* (En'âm, 6/95) âyetine işaret eder. (Yunus, 10/31; Rûm, 30/19) âyetlerinde de Allah'ın ölüden diri çıkardığına işaret edilmektedir.
- 76 Mübdi: Eşsiz, örneksiz yaratan demektir. Allah, her şeyi yoktan, örneksiz, öncesiz bir şekilde yaratmıştır. İnsanın bir şeyi var etmesi, var olan-dan yararlanarak, doğadan örnekler alarak, ona yeni bir şekil vermekten ibarettir.
- 77 “*Dünyadan sakının, nefsim kudret elinde olan Allah'a andolsun ki o, Haârut ile Mârut'tan daha büyüçüdür*” hadisine işaret eder.
- 78 “*De ki: Yarattığı şeylerin şerrinden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düğümlere üfürüp büyü yapan üfürükçülerin şerrinden ve kışkandığı vakit kışanç kişinin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım.”* (Felak, 113/1-5) âyetlerine işaret eder.
- 79 “*Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?*” (İnşirâh, 94/1) âyetine işaret eder.
- 80 “*Biz ona sizden daha yakınız, fakat siz görmezsiniz.*” (Zâriyât, 51/85) âyetine işaret eder.
- 81 “*Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arşa istiva eden O'dur. Yere gireni, ondan çıkını, gökten ineni ve ona çıkını bilir. Her nerede iseniz, O sizinle beraberdir, Allah, yaptıklarınızı görendir.*” (Hadid, 57/4) âyetine işaret eder.
- 82 “*Tatlı dil yılanı ininden, kâfiri dininden çıkarır*” diye bir atasözümüz vardır.
- 83 “*İçlerinden seni dinleyenler vardır; fakat biz onu anlamalarına engel olmak için kalplerinin üstüne kılıflar, kulaklarının içine de ağırlık koyduk. (Onlar) her mucizeyi görseler de yine ona inanmazlar. Hattâ sana geldiklerinde seninle tartışır; o kâfirler: “Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir” derler.*” (En'âm, 6/25) âyetine işaret vardır. (Enfâl, 8/31; Nahl, 16/24; Mü'minûn, 23/83; Furkân, 25/5; Neml, 27/68; Kalem, 58/15; Mu-taffifin, 83/13) âyetlerde de kâfirlerin kıyamet ve ölümden sonra diriliş hakkında “eskilerin masalları” dedikleri anlatılmaktadır.
- 84 “*Namaz kıldığı zaman, bir kulu engelleyeni gör-dün mü?*” (Alâk, 96/9-10) âyetlerine işaret eder.
- 85 “*Öyle ise beni anın ki, ben de sizi anayım; bana şükredin, nankörlük etmeyin.*” (Bakara, 2/152)

- âyetine işaretler.
- 86 “Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetlerimi hatırlayın, abdimize vefa edin ki abdinize vefa edeyim. Yalnızca benden korkun.” (Bakara, 2/40) âyetine işaretler.
- 87 Vis ile Ramin, Hüsrev ile Şirin eski zamanların ünlü aşk hikâyeleridir. Bunlar üzerine yazılmış pek çok mesneviler ve edebî eserler bulunmaktadır.
- 88 “Böylece biz, her peygambere insan ve cin şeytânlarını düşman yaptık. (Bunlar), aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldılar. Rabbin dileseydi onu yapamazlardı. Artık onları, uydurdukları şeylerle baş başa bırak ki âhirete inanmayanların kalpleri onların sözlerine kansın, ondan hoşlansınlar ve onlar, işledikleri suçları işlemeğe devam etsinler.” (En’âm, 6/112-113) âyetlerine işaretler.
- 89 “Rabbin, bal arısına şöyle vahyetti: “Dağlardan, ağaçlardan ve kurdukları çardaklardan evler edin.” (Nahl, 16/68) âyetine işaretler.
- 90 “Andolsun, biz Ademoğlunu yücelttik; onları karada ve denizde (çeşitli araçlarla) taşıdık, temiz, güzel şeylerden rızıklandırdık ve yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık.” (İsrâ, 17/70) âyetine işaretler.
- 91 “Şüphesiz, biz sana Kevser’i verdik.” (Kevser, 108/1) âyetine işaretler.
- 92 “Kim Allah için sever, Allah için buğz ederse, kim Allah için verir, Allah için vermezse imanı kemale ermiştir” hadisine işaretler.
- 93 “Yanları, yatak nedir görmez halde, korkarak, umarak Rablerini çağırırlar ve kendilerini rızıklandırdığımız şeylerin bir kısmını yoksullara harcarlar.” (Secde, 32/16) âyetine işaretler.
- 94 “Sen O’ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine geri dön.” (Fecr, 99/28) âyetine işaretler.
- 95 “Sonra sana: “Allah’ı birleyerek İbrâhim’in yoluna uy; o, ortak koşanlardan değildi” diye vahyettik.” (Nahl, 16/123) âyetine işaretler.
- 96 “Muhakkak ki sizin için İbrâhim’de ve O’nunla beraber olanlarda bir güzel örnek vardır.” (Mümtehane, 60/4) âyetine işaretler.
- 97 “Ey örtüsüne bürünen, kalk da uyar.” (Müddesir, 74/1-2) âyetlerine işaretler.
- 98 “Allah gönüllerini döndürmüştür onların, çünkü onlar, anlamaz bir topluluktur.” (Tevbe, 9/113) âyetine işaretler.
- 99 “Andolsun, biz Ademoğlunu yücelttik; onları karada ve denizde (çeşitli araçlarla) taşıdık, temiz, güzel şeylerden rızıklandırdık ve yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık.” (İsrâ, 17/70) âyetine işaretler.
- 100 Kur’an’da çeşitli surelerin başında bulunan bu harflere “huruf-i mukattaa” denir. Kur’an’da 29 sure bu türden harflerle başlar. Bu harflerin anlamı hakkında çeşitli yorumlar yapılmışsa da doğrusunu Allah bilir.
- 101 “O hevâsına uyup konuşmaz, sözü ancak kendisine vahyedilen bir vahiyden ibarettir.” (Necm, 53/3-4) âyetlerine işaretler.
- 102 “Köre güçlük yoktur, aksağa güçlük yoktur, hastaya da güçlük yoktur.” (Fetih, 48/17) âyetine işaretler.
- 103 “Arayan bulur” atasözüdür.
- 104 “İnanıp da inançlarından fayda gören şehir halkı, ancak Yunus’un kavmidir. İnanmışları zaman, dünya hayatında onlardan zillet azâbını giderdik ve bir zamana dek faydalandırdık onları.” (Yunus, 10/98) âyetine işaretler.
- 105 “O gün, bütün gizli şeyler, meydana vurulur.” (Târik, 86/9) âyetine işaretler.
- 106 “Göğü yükseltti ve mizanı koydu.” (Rahmân, 55/7) âyetlerine işaretler.
- 107 “Yiyin, için, israf etmeyin. Allah israf edenleri sevmez.” (A’râf, 7/31) âyetine işaretler.
- 108 “Allah dedi ki: “Bu, doğrulara, doğru söylemelerinin yarar sağladığı gündür. Onlar için, içinde ebedi kalacakları, altından ırmaklar akan cennetler vardır. Allah onlardan razı oldu, onlar da O’ndan razı olmuşlardır. İşte büyük kurtuluş ve mutluluk budur.” (Mâide, 5/119) âyetine işaretler.
- 109 “Vahyi okumak için acele edip dilini oynatıp durma” (Kıyamet, 75/16) âyetine işaretler.
- 110 “O hevâsına uyup konuşmaz, onun sözü, kendisine vahyedilen vahiyden başka bir şey değildir.” (Necm, 53/3-4) âyetlerine işaretler.
- 111 “Süleyman Davud’a vâris oldu ve dedi ki: Ey insanlar! Bize kuş dili öğretildi ve bize her şeyden

- (nasip) verildi. Doğrusu bu apaçık bir lütuftur.” (Neml, 27/16) âyetine işaretler.
- 112 “Sana Kitabı indiren O’dur. Onun bazı âyetleri muhkemdir, bunlar Kitab’ın esasıdır. Diğerleri de müteşâbihdir. Kalplerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onu tevil etmek için ondaki müteşâbih âyetlerin peşine düşerler. Halbuki onun tevilini ancak Allah bilir.” (Âli İmrân, 3/7) âyetine işaretler.
- 113 “Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler, ölürlər. (Bu), Tevrat’ta, İncil’de ve Kur’an’da Allah üzerine hak bir vaatler. Allah’tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır! O halde O’nunla yapmış olduğunuz bu alış verişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük kazançtır.” (Tevbe, 9/111) âyetine işaretler.
- 114 “Andolsun Zikir’den sonra Zebur’da da: “Yeryüzüne iyi kullarım vâris olacaktır” diye yazmıştık.” (Enbiyâ, 21/105) âyetine işaretler.
- 115 “İşte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçır.” (Abese, 80/34-36) âyetlerine işaretler.
- 116 “Rabbim! Beni yalnız bırakma! Sen, vârislerin en hayırlısıdır.” (Enbiyâ, 21/89) âyetine işaretler.
- 117 “(Ne var ki) bunlardan sonra yine kalpleriniz katılaştı. Artık kalpleriniz taş gibi yahut daha da katıdır. Çünkü taşlardan öylesi var ki, içinden ırmaklar kaynar. Öylesi de var ki, çatlar da ondan su fışkırır. Taşlardan bir kısmı da Allah korkusuyla yukardan aşağı yuvarlanır. Allah yapmakta olduklarınızdan gafil değildir.” (Bakara, 2/74) âyetine işaretler.
- 118 “O hanginizin daha güzel iş yapacağınızı denemek için, ölümü ve hayatı yarattı. O, üstündür, başlıyandır.” (Mülk, 67/2) Âyetine işaretler.
- 119 “Rabbimiz, halkı yaratmadan önce kudret eliyle, rahmetim gazabımı geçmiştir diye yazdı” hadisine işaretler.
- 120 “Melekler göğün etrafındadır. O gün Rabbinin arşını, bunların da üstünde sekiz melek yüklenir.” (Hâkka, 69/17) âyetine işaretler.
- 121 “Onlara, zorlu azabımız geldiği zaman yalvarmaları gerekmez miydi? Ama onların kalpleri katılaştı ve şeytan onlara yapmakta olduklarını çekici gösterdi.” (En’âm, 6/43) âyetine işaretler.
- 122 “Allah korkusuyla İki gözünden sinek başı kadar yaş akıtıp da yüzüne cehennem sıcaklığı değecek hiçbir kul yoktur.” şeklinde bir hadis vardır.
- 123 “İnsanoğullarının kalpleri Rabman’ın iki kudret parmağının arasındadır, onları dilediği gibi çevirir.” şeklinde bir hadis vardır.
- 124 “Biz ona sizden daha yakınız, ama siz görmezsiniz.” (Vâkıa, 56/85) âyetine işaretler.
- 125 “Ona: «Cennete gir» denildi. O da: «Keşke benim kavmim de bilseydi» dedi.” (Yâsîn, 36/26) âyetine işaretler.
- 126 “Rızığınız göktedir, size vaat olunan şeyler de.” (Zâriyât, 51/22) âyetine işaretler.
- 127 “Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Allah’ın, lütf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir halde Rableri katında rızıklanırlar.” (Âli İmrân, 3/169-170) âyetlerine işaretler.
- 128 Aldanış yurdu ibaresiyle: “Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve daha çok mal ve evlât sahibi olma isteğinden ibarettir. Tıpkı bir yağmur gibidir ki, bitirdiği ekincilerin hoşuna gider. Sonra kurur da sen onun sapsarı olduğunu görürsün; sonra da çer çöp olur. Ahirette ise çetin bir azap vardır. Yine orada Allah’ın mağfireti ve rızası vardır. Dünya hayatı aldatıcı bir geçimlikten başka bir şey değildir.” (Hadîd, 57/20) âyetine işaret edilmektedir.
- 129 “Allahım, bize eşyayı olduğu gibi göster” hadisine işaretler.
- 130 “Öldükten sonra pişman olmayan hiç kimse yoktur; iyilik etmişse keşke daha fazla iyilik etseydim deyip pişman olur; kötülük etmişse keşke etmeseydim diye pişman olur.” hadisine işaretler.
- 131 “Şüphesiz takva sahipleri cennetlerde nur içindedirler. Doğruluk makamında, güçlü bir hükümdarın katındadırlar.” (Kamer, 54/55) âyetine işaretler.
- 132 “O, (insanlar) umutlarını kestikten sonra, yağmurunu indiren, rahmetini her tarafa yayandır. O, hakiki dosttur, övülmeye layık olandır.” (Şûrâ, 42/28) âyetine işaretler.

- 133 “Ancak tövbe edip inanan ve faydalı bir iş yapanlar, işte Allâh onların kötülüklerini iyiliklere değiştirecektir. Allâh çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.” (Furkân, 25/70) âyetine işaretir.
- 134 (En’âm, 6/152; A’râf, 7/85; İsrâ, 17/35; Mutfâf, 84/3) gibi âyetlerde ölçünün ve tartının yapılması emredilmektedir.
- 135 Ceza, bir şeyin iyi veya kötü karşılığı demektir.
- 136 “Ey iman edenler; Allah’tan korkun ve doğru söz söyleyin ki işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah’a ve Resulüne itaat ederse, büyük bir başarıya (kurtuluşa) ermiş olur.” (Ahzâb, 33/70-71) âyetlerine işaretir.
- 137 Buğday gösterip arpa satmak, düzenbazlıkla birini aldatmaktan kinayedir.
- 138 “Akıllıya bir işaret yeter” Arap atasözüdür.
- 139 “İnsan neden yaratıldığına bir baksın! Atılan bir sudan yaratıldı. (O su) sırt ile göğüs kafesi arasından çıkar. İşte Allah (başlangıçta bu şekilde yarattığı) insanı tekrar yaratmaya da kadirdir.” (Târik, 86/5-8) âyetlere işaretir.
- 140 “Cinleri dumanlı bir ateşten yarattı.” (Rahmân, 55/15) âyetine işaretir.
- 141 “İblis cinlendendi; Rabbinin buyruğundan dışarı çıktı.” (Kehf, 18/50) âyetine işaretir.
- 142 “Şüphesiz âyetlerimizi inkâr edenleri gün gelecek bir ateşe sokacağız; onların derileri pişip acı duymaz hale geldikçe, derilerini başka derilerle değiştiririz ki acıyı duysunlar.” (Nisâ, 4/56) âyetine işaretir.
- 143 “Tamah eden alçalır, yetinen yücelir” anlamında vecize vardır.
- 144 Eskilere göre, zümrüt, gözüne tutulduğunda yılanı, ejderhayı etkisiz hale getirir. Burada bu inanca işaret edilmektedir.
- 145 “Kim, İslâm’da kendisinden sonra uyulacak iyi bir sünnet koyarsa, ona, o ameli işleyen herkese verilen sevap kadar sevap verilir. Onunla amel edenlerin amelinden de bir şey eksiltilmez. Kim de kendisine uyulan kötü bir sünnet koyarsa ona da, o günahı işleyenlere yazıldığı kadar günah yazılır. O günahı işleyenlerin günah yükünden de bir şey eksiltilmez” hadisine işaretir.
- 146 “Nûn, Kaleme ve satır satır yazdıklarına andolsun.” (Kalem, 68/1) âyetine işaretir.
- 147 “(Âdem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.” (A’râf, 7/23) âyetine işaretir.
- 148 “Allahım, eşyayı bize olduğu gibi göster.” hadisine işaretir.
- 149 Bu söz Hz. Ali’ye aittir.
- 150 Kur’an’da örneğin (Mâide, 5/110; En’âm, 6/7; Yunus, 10/76; Hûd, 11/7) gibi pek çok âyetlerde kâfirlerin peygamberleri büyücülükle suçladıkları anlatılır.
- 151 “(Firavun) ben, sizin en yüce Rabbinizim dedi.” (Nâziât, 79/24) âyetine işaretir.
- 152 “Namazda oldukça padişahın kapısını çalmaktasın, padişahın kapısını çalana, o kapı açılır” hadisine işaret vardır.
- 153 Nefs-i levvâme, yani işlediği kötülüklerden dolayı sürekli kendisini kınayan nefis. Kur’an’da bu nefis hakkında: “Andolsun kendisini kınayıp duran nefse” (Kiyâmet, 75/2) buyrulmaktadır.
- 154 “O gün bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır. Yüzleri kararanlara: İmanınızdan sonra küfrettiniz ha? Öyle ise inkâr etmenize karşılık azabı tadın» (denecektir). Yüzleri ağaranlara gelince, onlar Allah’ın rahmeti içindedirler, içinde temelli kalacaklardır.” (Âli İmrân, 3/107-108) âyetlerine işaretir.
- 155 “Allah’a karşı yalan uyduranları, yüzleri kapkara halde görürsün. Kibirlenenlere yetecek kadar, cehennemde yer yok mudur?” (Zümer, 39/60) âyetine işaretir.
- 156 “Muhammed Allah’ın elçisidir. Onun yanında bulunanlar, kâfirlere karşı şiddetli kendi aralarında merhametlidirler. Onların, rûku ve secde ederek Allah’ın lütuf ve rızasını aradıklarını görürsün. Yüzlerinde secdelerin izinden nişanları vardır.” (Fetih, 48/29) âyetine işaretir.
- 157 “Derilerine: ‘Aleyhimize niçin şahitlik ettiniz?’ derler. Derileri: ‘Her şeyi konuşturan Allah bizi konuşturdu. İlk defa sizi O yaratmıştı, işte O’na döndürülüyorsunuz’ cevabını verirler.” (Fussilet, 41/21) âyetine işaret vardır.
- 158 “İzni olmaksızın O’nun katında şefaatte bulunacak kimdir?” (Bakara, 2/255) âyetine işaretir.
- 159 “Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki suç işlemekten sakınırsınız.” (Bakara, 2/179) âyetine işaret vardır.

- 160 “Nefsini bilen Rabbini bilir” hadisine işaretler.
- 161 “Andolsun, onlara: «Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı kim emre amade kıldı?» diye soracak olursan, şüphesiz: «Allah» diyecekler. Şu halde nasıl oluyor da çevriliyorlar?» (Ankebût, 29/61) âyetine işaretler.
- 162 “Melekler ve ruh, miktarı elli bin yıl süren bir gün içinde O’na yükselir.” (Meâric, 70/4) âyetine işaretler.
- 163 “Ey müminler, içinizden kim dininden dönerse bilsin ki, yakında Allah öyle bir topluluk ortaya çıkaracak ki, Allah onları sevdiği gibi onlar da O’nu severler, bunlar müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu davranırlar, Allah yolunda cihat ederler, hiç kimsenin yergisinden ve kınamasından çekinmezler. Bu Allah’ın bağışdır, onu dilediğine verir. Allah’ın lütfu geniştir, O her şeyi bilir.” (Mâide, 5/54) âyetine işaretler.
- 164 “Andolsun, onlara: Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı kim emre amade kıldı? diye soracak olursan, şüphesiz: “Allah” diyecekler. Şu halde nasıl oluyor da çevriliyorlar?» (Ankebût, 29/61) âyetine işaretler.
- 165 “Ancak tövbe edip inanan ve faydalı bir iş yapanlar, işte Allâh onların kötülüklerini iyiliklere değiştirecektir. Allâh çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.” (Furkân, 25/70) âyetine işaretler.
- 166 Kur’an’da nasuh tövbesi hakkında (Tahrîm, 66/8) “Ey iman edenler! Samimi bir tövbe ile Allah’a tövbe edin. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter, Peygamberi ve O’nunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar.” buyrulmaktadır. Nasuh tövbesi aslında, samimi, candan, yürekten, günaha bir daha dönmek üzere tövbe etmek anlamına gelir. Sonradan “nasuh” sözcüğü şahıslarıyla bu konuda çeşitli hikayeler anlatılmıştır. Mevlânâ da bu hikayelerden birisini anlatmaktadır.
- 167 “Kolay olanı ona kolaylaştıracağız.” (Leyl, 92/7) âyetine işaretler.
- 168 “Zor olanı ona kolaylaştıracağız.” (Leyl, 92/10) âyetine işaretler.
- 169 “Onları siz öldürmediniz, ama Allah öldürdü; attığın zaman da sen atmadın, ama Allah attı ve böylece de kendi katından, inananlara güzel bir nimet vermek, onları denemek istedi. Şüphesiz yok ki Allah her şeyi duyar, bilir.” (Enfâl, 8/17) âyetine işaretler.
- 170 “Ey inananlar! Zannın çoğundan sakının. Çünkü zanların bir kısmı günahtır. Birbirinizin gizli şeylerinizi araştırmayın; biriniz diğerinizi arkasından çekirtmesin. Biriniz ölmüş kardeşinin etini yemeyi sever mi? İşte bundan iğrendiniz (değil mi?). O halde Allah’tan korkun, şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul eden, çok esirgeyendir.” (Hucurât, 49/12) âyetine işaretler.
- 171 “Ona: «Cennete gir» denildi. O da: «Keşke kavimim de bir bilseydi» dedi.” (Yâsîn, 36/26) âyetine işaretler.
- 172 “Ey iman edenler; siz Allah’a yardım ederseniz, O da size yardım eder ve sebatınızı arttırır.” (Muhammed, 47/7) âyetine işaretler.
- 173 Bu beyitlerde: “Rabbînin rahmetini onlar mı paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliliklerini Biz taksim ettik; birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık. Rabbînin rahmeti, onların toplayıp yığıldıklarından daha hayırlıdır.” (Zuhuruf, 43/32) âyetine işaret vardır.
- 174 “Namaz bitince yeryüzüne dağılın ve Allah’ın lütfunu isteyin. Allah’ı çok zikredin, umulur ki kurtuluşa erersiniz.” (Cumua, 62/10) âyetine işaretler.
- 175 “Rızık anahtarları Arş’a doğrudur. Allah insanlara, geçinecekleri kadarını indirir. Geçimliliğini arttırmanın rızıkını da artırır; azaltmanın rızıkını da azaltır.” hadisine işaretler.
- 176 “Kanaat tükenmez hazinedir” hadisine işaretler.
- 177 “Rızık, kulun onu arayışından daha fazla kulu arar” hadisine işaretler.
- 178 “Hani Rabbiniz: Şükrederseniz; andolsun ki, size arttırırım, nankörlük ederseniz; bilin ki azabım çok şiddetlidir, diye bildirmişti.” (İbrahim, 14/7) âyetine işaretler.
- 179 “Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın.” (Bakara, 2/195) âyetine işaretler.
- 180 “Allah’ın arzı geniştir”, (Nisâ, 4/97; Ankebût, 29/56; Zümer, 39/10) âyetlerinde geçer.
- 181 “(Firavun): Ben, sizin en yüce Rabbinizim dedi.” (Nâziât, 79/24) âyetine işaretler.
- 182 Bu beyit Gazneli Hakim Senâi’ye aittir.

- 183 “Şüphe yok ki, Allah, bir sivri sineği ve ondan üstün olanını misal getirmekten çekinmez. İman etmiş olanlar bunun Rablerinden bir gerçek olduğunu bilirler. Kafirler ise: “Allah bu misali vermekle ne murat etmiş?” derler. Allah onunla bir çoğunu sapıtır, bir çoğunu da hidâyete erdirir. Bununla günahkârlardan başkasını saptırmaz.” (Bakara, 2/26) âyetine işaret eder.
- 184 İtici (semi) ve görücü (basir) Allah’ın sübutî sıfatlarından.
- 185 “Allah’ın arzı geniştir.” (Nisâ, 4/97; Ankebût, 29/56; Zümer, 39/10) âyetlerinde geçer.
- 186 “Acele Şeytan’dan, ağırdan alma Allah’tandır” hadisine işaret eder.
- 187 “İnsana bilmediğini öğretti.” (Alâk, 96/5) âyeti-ne işaret eder.
- 188 Cumartesi günleri dünya işleriyle uğraşmaları kendilerine haram kılınmış olan İsrailoğulları.
- 189 “De ki: «Allah katında yeri bundan daha kötü olanları size bildireyim mi? Allah’ın lanet ettiği, gazabına uğrattığı, aralarından bir bölümünü çarparak maymuna ve domuza çevirdiği kimseler-le tağuta tapan kimselerdir. Bunlar yerleri en kötü ve doğru yoldan en sapmış olanlardır.” (Mâide, 5/60) âyetine işaret eder.
- 190 Şeytan’ın insana apaçık düşman olduğu pek çok Kur’an âyetinde dile getirilmiştir.
- 191 Canlı cansız her varlığın kendisine ihtiyaç duyduğu, onunsa kimseye muhtaç olmadığı anlamında Allah’ın bir sıfatıdır. “Allah Samed’dir” (İhlâs, 112/2) âyetinde geçer.
- 192 “Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü, Rabbim budur, dedi. Yıldız batınca, batanları sevmem, dedi.” (En’âm, 6/76) âyetine işaret eder.
- 193 Hz. Ömer zamanında, adamın biri Ramazan hilâlini gözlerken kaşındaki uzun bir kılı hilâl sanmış. Buna işaret edilmektedir.
- 194 “Hayatım ölümümde” sözü Hallac-ı Mansur’a nispet edilir.
- 195 Bu beyit Hz. Ali’nin bu mealdeki bir şiirinden mülhemdir.
- 196 Dilencilikte adı darbimesel olmuş biri.
- 197 “Tamah eden, zillete düşer, alçalır” hadisine işaret eder.
- 198 “Allah’a ödünç verin” ibaresi (Hadid, 57/11) âyetinden alınmıştır.
- 199 “Allah’a yardım edin” ibaresi (Muhammed, 47/7) âyetinden alınmıştır.
- 200 “Yiyin için, israfetmeyen, Allah israfedenleri sevmesin” (Ârâf, 7/31) âyetine işaret eder.
- 201 Bu mealdeki bir kutsi hadise işaret eder.
- 202 Mühreyi kapmak, birisinin elinden kurtulmak ve ona galebe çalmaktan kinayedir.
- 203 “Ancak inananlar ve iyi işlerde bulunanlar başka, gerçekten de onlara bitmez tükenmez bir mükâfat vardır.” (Tin, 95/6) âyetine işaret eder.
- 204 “Sana biat edenler, gerçekte Allah’a biat etmektedirler. Allah’ın eli, onların ellerinin üzerindedir. Kim abhini bozarsa, kendi aleyhine bozmuş olur ve kim Allah’a verdiği sözü tutarsa Allah ona büyük bir mükâfât verecektir.” (Fetih/48/10) âyeti-ne işaret eder.
- 205 “Ve derler ki, eğer duysaydık ya da akıl etseydik yakıp kavuran cehennem ehli olmazdık.” (Mülk, 67/10) âyetine işaret eder.
- 206 Mecusi din adamlarına verilen isim.
- 207 2914 ve 2915. beyitlerde “Allah esenlik yurdu-na çağırır ve kimi dilerse dosdoğru yola yöneltip iletir.” (Yunus, 10/25) âyetiyle “Şeytan, sizi fakirlikle korkutur, size hayasızlığı emreder. Allah ise, size kendisinden bağışlama ve bol lütuf vaat eder.” (Bakara, 2/268) âyetine işaret edilmektedir.
- 208 “Muhammed Allah’ın elçisidir. Onun yanında bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler.” (Fetih, 48/29) âyetine işaret eder.
- 209 “Kendileri uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Onları sağa sola çevirirdik. Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmakta idi.” (Kehf, 18/18) âyetine işaret vardır.
- 210 İhtiyar: İyi ve kötüyü ayırt ederek bunlardan birini insanın kendi dileğiyle seçme, yeğleme ve irade etme gücüdür.
- 211 Fetih, 48/17.
- 212 “İş hükme bağlanıp bitince, şeytan der ki: «Doğrusu Allah, size gerçek olan vaadi vaat etti; ben de size vaatte bulundum, fakat size yalan söyledim. Benim

- size karşı zorlayıcı bir gücüm yoktu, yalnızca sizi çağırdım, siz de bana icabet ettiniz. Öyleyse beni kınamayın, siz kendinizi kınayın. Ben sizi kurtaracak değilim, siz de beni kurtaracak değilsiniz. Doğrusu daha önce beni ortak koşmanızı da tanımamıştım. Gerçek şu ki, zalimlere acıklı bir azap vardır.” (İbrahim, 14/22) âyetine işaretler.
- 213 “Hani biz meleklere: “Adem’e secde edin” dedik de hemen secde ettiler. Yalnız iblis kaçındı, kendini büyük gördü ve kâfirlerden oldu.” (Bakara, 2/34) âyetine işaretler.
- 214 “(İblis) öyleyse dedi, beni azdırmama karşılık, andolsun ki ben de onları saptırmak için senin doğru yolunun üstüne oturacağım.” (A’râf, 7/16) âyetine işaretler.
- 215 Yani hem kâfirsın, hem de kâfir olmak istemiyorsun, böyle bir şey imkansız ve çelişik bir durumdur.
- 216 Bu anlamda “Kur’an’ı kendi görüşüne göre tefsir eden cehennemde oturacağı yeri hazırlasın” şeklinde bir hadis vardır.
- 217 “Ne olmuşsa kalem yazmış mürekkebi kurumuştur” hadisine işaretler.
- 218 Tevbe, 9/120.
- 219 “Kim zerre miktarı iyilik işlemişse onu görür. Kim de zerre miktarı kötülük işlemişse onu görür.” (Zilzâl, 99/7-8) âyetlerine işaretler.
- 220 Kur’an’da yüzlerce âyetle peygambere hitaben “söyle” emri bulunmaktadır.
- 221 “Kur’an okunduğu zaman onu dinleyn ve susun ki, size rahmet edilsin.” (A’râf, 7/204) âyetine işaretler.
- 222 “Rabbinizden bir bağışlanmaya; Allah’a ve peygamberlerine inananlar için hazırlanmış olup genişliği gökle yer kadar olan cennete koşuşun. İşte bu, Allah’ın dilediğine verdiği lütfudur. Allah büyük lütf sahibidir.” (Hadid, 57/21) âyetine işaretler.
- 223 “Her topluluk kendi ellerinde olanla sevinç içindedir.” (Mü’minûn, 23/53) âyetine işaretler.
- 224 “Kim bir iyilik ile gelirse, ona on katı verilir. Kim de bir kötülük ile gelirse, yalnızca onun karşılığı ile cezalandırılır ve hiçbirine haksızlık edilmez.” (En’âm, 6/160) âyetine işaretler.
- 225 Hz. Peygamber’in (sav) ashabının, onu, adeta başlarına konan kuşu uçurmak istemeyen kimseler gibi dinledikleri rivâyet edilmiştir.
- 226 Âsaf, Hz. Süleyman’ın (as) vezirinin adıdır.
- 227 “Ve yanlarında bakışlarını yalnızca eşlerine çevirmiş iri gözlü kadınlar vardır.” (Saffât, 37/48) âyetine işaretler.
- 228 “Çadırlar içinde korunmuş huriler vardır.” (Rahmân, 55/72) âyetine işaretler.
- 229 “(Büyücüler) dediler ki: Zararı yok, nasıl olsa Rabb’imize döneceğiz.” (Şuarâ, 26/50) âyetine işaretler.
- 230 “Kendini bilen Rabbini bilir” hadisine işaretler.
- 231 “Din nasihattir” hadisine işaretler.
- 232 İyinin, kötünün birbirinden ayrılacağı kıyamet günü kastedilmektedir. “İşte bu, o sizin yalanladığınız ayrışma günüdür.” (Saffât, 37/21) âyetinde geçer.
- 233 “Musa: Defol, dedi, artık hayatın boyunca sen: “Bana dokunmayın!” diyeceksin. Ayrıca senin için, kurtulamayacağın bir ceza günü var. Tapmakta olduğun tanrına da bak! Yemin ederim, biz onu yakacağız; sonra da onu parça parça edip denize savuracağız!” (Tâhâ, 20/97) âyetine işaretler.
- 234 “Kerim oğlu kerim oğlu kerim İbrahim oğlu İshak oğlu Yakub’un oğlu Yusuf’tur” şeklinde bir hadis vardır.
- 235 “Andolsun biz Ademoğullarını yücelttik; onları karada ve denizde taşıdık, temiz ve güzel şeylerden rızıklandırdık yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık.” (İsrâ, 17/70) âyetine işaretler.
- 236 “Biz sana Kevser’i verdik.” (Kevser, 108/1) âyetine işaretler.
- 237 “Bu dünya hayatı eğlence ve oyundan başka bir şey değildir. Âhiret yurdu, işte asıl hayat odur keşke bilselerdi.” (Ankebût, 29/64) âyetine işaretler.
- 238 “Onların üzerinde hafif ipek ve ağır işlenmiş atlas olan yeşil elbiseler vardır. Gümüşten bileziklerle bezenmişlerdir. Rableri onlara tertemiz bir şarap içirmiştir.” (İnsan, 76/21) âyetine işaretler.
- 239 “Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı.” (Necm, 53/17) âyetine işaretler.
- 240 “Allah: Birbirinize düşman olarak inin! Sizin için yeryüzünde bir süreye kadar yerleşme ve faydalanma vardır, buyurdu.” (A’râf, 7/24) âyetine işaretler.

- 241 Yani güneş ışıklarından.
- 242 “Rabbim, bana, anne ve babama verdiğin nimete şükretmemi ve hoşnut olacağın salih bir amelde bulunmamı ilham et ve beni rahmetinle salih kullarının arasına kat.” (Neml, 27/19) âyetine işaretler.
- 243 “Öyle erler vardır ki onları ne ticaret, ne alım-satım, Allah’ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoymaz, gönüllerin ve gözlerin döneceği günden korkar onlar.” (Nûr, 24/37) âyetine işaretler.
- 244 “Hayır! Yakında bileceksiniz! Elbette yakında bileceksiniz.” (Tekâsür, 102/3-4) âyetlerine işaretler.
- 245 Vâkıa, 56/10.
- 246 Kamer, 54/55.
- 247 “O halde Rabbinizin bağışlaması ve Allah ile Peygambere inananlar için hazırlanmış, gökle yer arası kadar genişliği olan cennet uğruna yarışın.” (Hadîd, 57/21) âyetine işaretler.
- 248 “Müminler arasında öyleleri vardır ki Allah’a verdikleri sözde dururlar. Kimileri sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimileri de şehitlik beklemektedir. Onlar hiç sözlerini değiştirmediler.” (Ahzâb, 33/23) âyetine işaretler.
- 249 “Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah’ı tespih eder. O, çok güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Hadîd, 57/1) âyetine işaretler. Haşr (59) ve Saff (61) surelerinin 1. âyetleri de aynı mealdedir.
- 250 “Önlerinden bir set ve arkalarından bir set çektik de onları kapattık; artık görmeyizler.” (Yâsîn, 36/9) âyetine işaretler.
- 251 Tası damdan düşmek: Rezil rüsva olmak anlamında bir deyimdir.
- 252 Kâfirûn, 109/6.
- 253 “Kim iyi bir iş yaparsa faydası kendisinedir ve kim kötülük yaparsa zararı kendisinedir. Rabb’in kullara zulmedici değildir.” (Fussilet, 41/46) âyetine işaretler.
- 254 “Elbette Rabbin gözetleme yerindedir (daima gözetlemektedir).” (Fecr, 89/14) âyetine işaretler.
- 255 “Kötülüğün karşılığı, onun misli olan kötülüktür. Ama kim affeder ve ıslah ederse artık onun eciri Allah’a aittir. Gerçekten O, zalimleri sevmeyiz.” (Şûrâ, 42/40) âyetine işaretler.
- 256 “Rabbinizin size acıyaçağı umulur, fakat tekrar kötülüğe dönerseniz biz de döner, cezânızı veririz.” (İsrâ, 17/8) âyetine işaretler.
- 257 “Dediler ki: “Rabbimiz, biz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan, muhakkak ziyana uğrayanlardan oluruz!” (Arâf, 7/23) âyetine işaretler.
- 258 “Rabbinin rahmetini onlar mı paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır.” (Zuhuruf, 43/32) âyetine işaretler.
- 259 “Cennet hoşla gitmeyen şeylerle cehennemse hoşla giden şeylerle kuşatılmıştır.” hadisine işaretler.
- 260 “Rabbimiz! Unutursak veya yanılırsak bizi sorumlu tutma.” (Bakara, 2/286) âyetine işaretler.
- 261 “Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretilen Rabbinizden sakının.” (Nisâ, 4/1) âyetine işaretler.
- 262 “(Büyücüler): Zararı yok dediler, nasılsa biz Rab-bimize döneceğiz.” (Şuarâ, 26/50) âyetine işaretler.
- 263 “Ona: «Cennete gir» denildi. O da: «Keşke benim kavmim de bir bilseydi» dedi.” (Yâsîn, 36/26) âyetine işaretler.
- 264 “Ben sizin en yüce Rabbinizim, dedi” (Nâziât, 79/24) âyetine işaret vardır.
- 265 Fâtır, 35/28.
- 266 Bakara, 2/156.
- 267 “Ve muhakkak ki biz saf bağlayıp duranlarız.” (Sâffât, 37/165) âyetine işaretler.

Altıncı Defter Notlar

- 1 En'âm, 6/96.
- 2 Yani beş duygu ve altı yönle.
- 3 Âli İmran, 3/40.
- 4 Bakara, 2/156.
- 5 A'râf, 7/54.
- 6 En'âm, 6/76.
- 7 Kamer, 54/1.
- 8 Tekvir, 81/1.
- 9 Necm, 53/1.
- 10 Zümer, 39/63.
- 11 İsrâ, 17/70.
- 12 Yasin, 36/65.
- 13 Fetih, 48/1.
- 14 Ahzâb, 33/72.
- 15 Kehf, 18/18.
- 16 Yani su, ateş, toprak ve havadan oluşan dört unsurdan.
- 17 Mâide, 5/64.
- 18 Arap harflerinde kulak cim'e, göz ayn'a, ağız mim'e benzetilmiştir.
- 19 A'râf, 7/23.
- 20 A'râf, 7/16.
- 21 Zilzâl, 99/7-8.
- 22 Muhammed, 47/36.
- 23 Hadîd, 57/23.
- 24 Hay: Diri; Kayyum: Daima bir işte güçte olan, çekip çeviren, yöneten demek olup Allah'ın isimlerindendir.
- 25 Bakara, 2/26.
- 26 Hadis-i kudsi.
- 27 Yani senin varlığın tamamen o ışığa veya karanlığa dönmedikçe.
- 28 Yani peygamber hanedanının, ehl-i beytin.
- 29 Kur'an-ı Kerim'deki çeşitli surelerde geçen "kul" emrine işaretler.
- 30 Yani Hakk'ın sözü.
- 31 Buyur, işte hazırız demektir.
- 32 Tin, 85/4.
- 33 Kâfirûn, 109/6.
- 34 Yani beş duyguyu ve altı yönü.
- 35 Tevbe, 9/111.
- 36 Fussilet, 41/40.
- 37 Bakara, 2/195.
- 38 En'âm, 6/76.
- 39 Kalem, 68/16.
- 40 İnşikâk, 84/16.
- 41 Enfal, 8/17.
- 42 Necm suresi, Kuran-ı Kerim'in 53. suresidir.
- 43 Tevbe, 9/82.
- 44 Şûrâ, 42/38.
- 45 Yani can, sayıya, niteliğe ve niceliğe sığmayan bir varlıktır.
- 46 Yani hal ve söz.
- 47 Enfâl, 8/42.
- 48 Zümer, 39/53.
- 49 Necm, 53/39.
- 50 Bakara, 2/30.
- 51 Şûrâ, 26/189.
- 52 Nisa, 4/102.
- 53 Kasas, 28/88.
- 54 Bakara, 2/24.
- 55 A'râf, 7/172.
- 56 "Şeytan azapta gerek" atasözünü andırmaktadır.
- 57 Zâriyat, 51/56.
- 58 Feth, 48/29.
- 59 Hucurât, 49/12.
- 60 Âli İmrân, 3/159.
- 61 Şûrâ, 42/38.
- 62 Ankebut, 29/20.
- 63 Bakara, 2/31.
- 64 Meâric, 70/23.
- 65 Fetih, 48/29.
- 66 Âli İmrân, 3/40.
- 67 Âli İmrân, 5/134.
- 68 Bakara, 2/36.
- 69 En'âm, 6/77.
- 70 Enfâl, 8/17.
- 71 Hadid, 57/4.
- 72 Necm, 53/17.
- 73 İnşirah, 94/1.
- 74 İsrâ, 17/85.
- 75 "Sen olmasaydı gökleri yaratmazdım" kutsi hadisine işaret edilmektedir.
- 76 Saffât, 37/165.
- 77 En'âm, 6/1.
- 78 En'âm, 6/5.
- 79 Enfâl, 8/17.
- 80 Ahzâb, 35/56.

- 81 İsrâ, 17/185.
- 82 Yasin, 36/32.
- 83 Yusuf, 12/20.
- 84 Bakara, 2/115.
- 85 “Benim şeytanım elimde Müslüman oldu” hadisi-
ne işarettir.
- 86 Mülk, 67/8.
- 87 Mülk, 67/10.
- 88 “İyiler ise, kâfûr katılmış bir kadehten (cennet
şarabı) içerler.” âyetine (İnsan, 76/5) işarettir.
- 89 Kürsü: Sekizinci gök. Arş: Dokuzuncu gök.
- 90 Bakara, 2/105.
- 91 “Süleyman Davud’a vâris oldu ve dedi ki: Ey in-
sanlar! Bize kuş dili öğretildi ve bize her şeyden
(nasip) verildi. Doğrusu bu apaçık bir lütuftur.”
Ayetine (Neml, 27/6) işarettir.
- 92 Aynı ayetin bir kısmıdır.
- 93 Arapça beyit. Bir sonraki beyit bunun Farsça
çevirisidir.
- 94 Arapça beyit.
- 95 “Onların çoğu sadece zanna uyarlar. Oysa zan
asla gerçeğin yerini tutamaz. Allah onların bü-
tün yaptıklarını hakkıyla bilir.” ayetine (Yunus,
10/36) işarettir.
- 96 İhlas, 112/3.
- 97 “(Mallarınızı) Allâh yolunda harcayın, *kendi el-
lerinize kendinizi tehlikeye atmayın*, iyilik edin,
doğrusu Allâh iyilik edenleri sever.” Ayetine
(Bakara, 2/194) işarettir.
- 98 “Ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim
Allah’a güvenirse O, ona yeter. Şüphesiz Allah,
emrini yerine getirendir. Allah her şey için bir
ölçü koymuştur.” Ayetine (Talak, 65/3)
- 99 Maiyet: Yanında olma, birlikte olma. Burada
ve izleyen beyitlerde, Allah’ın, kulların yanında
olması anlamında kullanılmıştır. Bu beyit, Ha-
did, 57/4. âyete işarettir: “... Nerede olsanız, O
sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür.”
- 100 Mesnevî’nin ikinci defterinde yer alan Şeyh ile
helva satan çocuk hikâyesine işaret edilmekte-
dir. Bkz. 2. Defter, beyit: 374 vd.
- 101 “Burçlar sâhibi” (Zâtul-burûc): Gök. Bu tabir,
Kur’an’dan alınmıştır. Bkz. Burûc, 85/1. “Burç-
lar sâhibi gökyüzüne andolsun.”
- 102 “Mümin uda benzer. İçi boş olmazsa sesi güzel
olmaz.” hadisine işarettir.
- 103 “İnsanların kalpleri Allah’ın iki parmağı arasın-
dadır. Allah onu dilediği gibi değiştirir.” hadisi-
ne işarettir.
- 104 Bakara. 2/216.
- 105 Talâk, 65/7.
- 106 “Şeyhin benim ey mürit” olarak da Türkçeleşti-
rilebilir.
- 107 Burada Mûsa’nın asâ mucizesinin ardından,
Firavun’un tehditlerine rağmen Mûsa’ya iman
eden büyücülere işaret edilmektedir. Kur’an’da,
birkaç yerde Firavun’un Mûsa’ya iman eden
büyücülerini tehhdit etmesine değinilir. Örneğin
bkz. Şuarâ, 26/49. ayet: “Firavun, dedi ki: Ben
size izin vermeden ona iman ettiniz ha! Demek
ki size sihiri öğreten büyüğünüzmüş o! Ama
şimdi (size yapacağımı göreceksiniz ve) bileceksiniz:
Andolsun, ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama
kestireceğim, hepinizi astıracağım!”
- 108 Nisâ, 4/157. âyete işarettir: “Ve «Allah elçisi
Meryem oğlu İsa’yı öldürdük» demeleri yüzün-
den (onları lânetledik). Halbuki onu ne öldür-
düler, ne de astılar; fakat (öldürdükleri) onlara
İsa gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilâfa dü-
şenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içinde-
dirler; bu hususta zanna uymak dışında hiçbir
(sağlam) bilgileri yoktur ve kesin olarak onu
öldürmediler.”
- 109 Habeşistan Krallığı’nın Yemen valisi Ebrehe,
Hristiyanlığı Arabistan’da yaymak ve Arapla-
rı Kâbe ziyaretinden vazgeçirmek için Sana’da
muhteşem bir kilise yaptırdı. Fakat Araplar bu
kiliseye ilgi göstermezler. Üstelik Kinâne Kabi-
lesi’nden bir Arap, bir gece gizlice kilise içine
pisler. Ebrehe bunu bahane ederek büyük bir
ordu ile Kâbe’yi yıkmak üzere Mekke üzerine
yürür. Kur’an’da da belirtildiği gibi, Ebrehe bu
amacına ulaşamaz. Bu konuda Kur’an-ı Ke-
rim’deki Fil suresine bakılabilir.
- 110 Muarrif: Eski dönemlerde, toplantılarda ve
meclislerde gelenleri tanıtan ve yerlerini göste-
ren kimselere verilen unvan.
- 111 Semâ meclislerindeki hırka atma âdetine işaret
edilmektedir.
- 112 Kur’an’dan alıntıdır. Burada ayet delil olarak

- getirilmemiş, sadece ayetin iki ibaresi farklı bir ifadeyle alıntılanmıştır. Bkz. Kehf, 18/18. ayet: “Kendileri uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Onları sağa sola çevirirdik. Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmakta idi. Eğer onların durumlarına muttali olsa idin dönüp onlardan kaçardın ve gördüklerin yüzünden için korku ile dolarıdı.”
- 113 Rahman, 55/33. 33. ayete işaret: “Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çerçevesinden çıkıp gitmeye *gücünüz yetiyorsa geçin*. Ancak büyük bir güçle çıkıp gidebilirsiniz.”
- 114 Yani, ulaştığı nimeti yeterli bulup fazlasını istemeyen, az şükretmiş olacağından alçalır. Nimetin artmasını isteyen ise çok şükreder ve yücelir.
- 115 “İnsanların kalpleri Allah’ın iki parmağı arasındadır. Allah onu dilediği gibi değiştirir.” hadisine işaret eder.
- 116 Enfal, 8/17: “Siz öldürmediniz onları, Allah öldürdü onları. Attığın zaman da sen atmadın, Allah attı. İnananları kendisinden güzel bir imtihanla denemek için yaptı bunu. Allah; işitendir, bilendir.”
- 117 “Cehennem mümine şöyle der: Benim yanımdan çabuk geç ey mümin. Çünkü senin nurun ateşimi söndürür.” Hadisine işaret eder.
- 118 Vâkıa, 56/4-6. âyetlere işaret eder: “Yer, şiddetli bir sarsıntıyla sarsıldığı, dağlar darmadağın olup ufalandığı ve toz duman halinde dağılıp savrulduğu zaman...”
- 119 Bir önceki beytin birinci bölümü, Hz. Peygamber’i anlatan 3-4. âyetleri (Necm, 53/3-4) çağrıştırmaktadır: “O hevâdan konuşmaz. O (söyledikleri), yalnızca vahyolunmakta olan bir vahiydir.”
- 120 Yusuf, 12/87. “Ey oğullarım, gidin, Yusuf’u ve kardeşini araştırın, Allah’ın rahmetinden *ümit kesmeyin*; zira kâfir kavimden başkası Allâh’ın rahmetinden ümit kesmez”
- 121 Zümer, 39/53. “De ki ey nefislerine karşı aşırı giden kullarım, Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah bütün günahları bağışlar. Çünkü O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir.”
- 122 Samed: Tam, eksiği olmayan, her şey Kendisine muhtaç olduğu halde, kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah.
- 123 A’raf, 7/143. “Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte bizimle buluşmaya gelip de Rabbi ona konuşunca: ‘Rabbim, bana görün, sana bakayım!’ dedi. (Rabbi) buyurdu: ‘Sen beni göremezsin; fakat dağa bak, eğer o yerinde durursa, sen de beni göreceksin!’ Rabbi dağa görününce onu darmadağın etti ve Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca: ‘Sen yücesin, sana tevbe ettim, ben inananların ilkiyim!’ dedi.”
- 124 Nebe, 78/6. “Biz bu yeryüzünü bir beşik yapmadık mı?” ile Tâhâ, 29/53. ayete “O, yeri size beşik yapan ve onda size yollar açan, gökten de su indirendir. Onunla biz çeşitli bitkilerden çiftler çıkardık.” işaret eder.
- 125 Hz. Âdem’in cennetten yeryüzüne indiriliş macerasına işaret edilmektedir.
- 126 “Nefsini alçaltıp kazancını temiz hale getirene, özünü güzelleştirip dışını saygın kılan ve kötülüğünü insanlardan uzaklaştıran ne mutlu.” Hadisine işaret eder.
- 127 Tabaklanmış Taif derisi meşhurdur. Süheyl yıldızının doğuşu sırasında bu derinin kırmızılaşması ve kötü kokulardan arındığı söylenir.
- 128 Saffât, 37/102. “Babasıyla beraber yürüyüp gizecek çağa erişince: Yavrucuğum! Rüyada seni boğazladığımı görüyorum; bir düşün, ne dersin? dedi. O da cevaben: Babacığım! Emrolunduğun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulursun, dedi.”
- 129 Bakara, 2/249. Âyetin son bölümüne işaret eder: “Allah’ın huzuruna varacaklarına inananlar: Nice az sayıdaki birlik, Allah’ın izniyle çok sayıdaki birliği yenmiştir. Allah sabredenlerle beraberdir, dediler.